U. VII
18/h

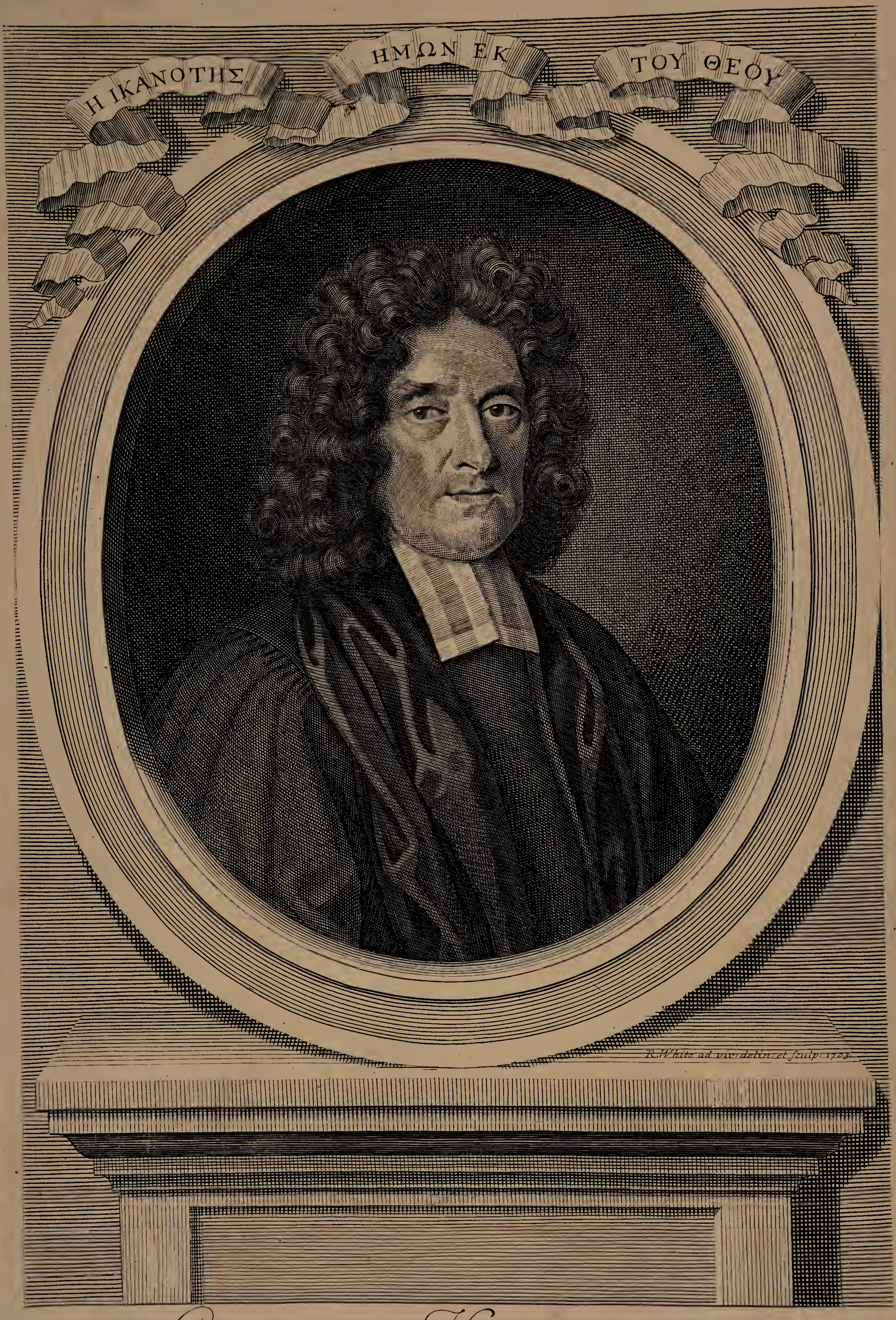

GEORGIUS HICKES S.T.P.

Non ita pridem Collegii Lincoln. in Academia Oxon. Socius, ex Canonico Ecclesiæ Cathedr. Wigorn. factus Decanus Octobris die 13. A.D. 1683.

80875

Linguarum Vett.
SEPTENTRIONALIUM
THESAURUS
GRAMMATICO-CRITICUS
ET
ARCHÆOLOGICUS.

Auctore *GEORGIO HICKESIO*, S.T.P.

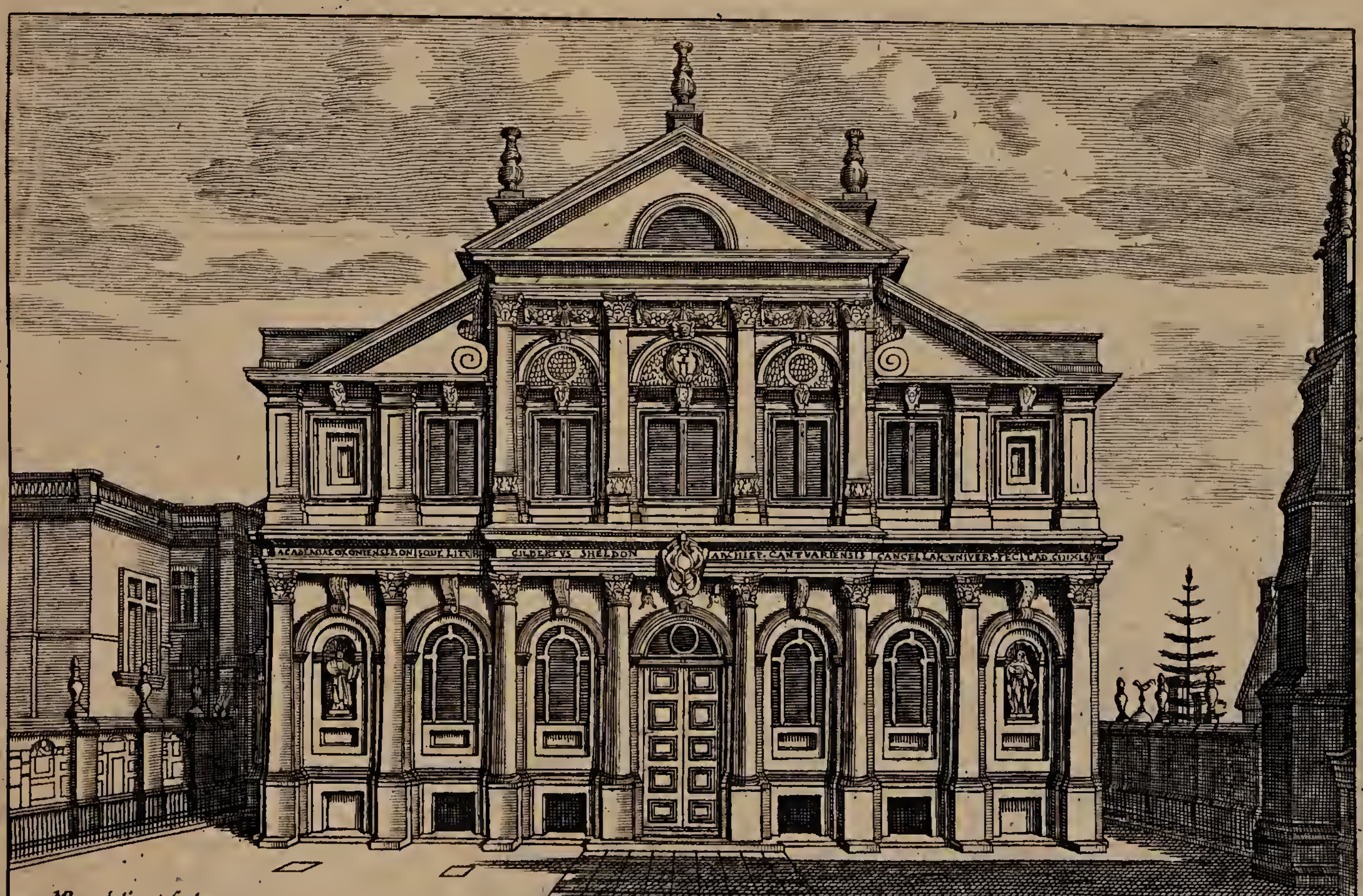

OXONIÆ.

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCV.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

ANTIQUÆ LITERATURÆ

SEPTENTRIONALIS

LIBRI DUO.

QUORUM PRIMUS

Georgii Hickesii, S. T. P.

Linguarum *Vett.* Septentrionalium Thesaurum Grammatico-Criticum & Archæologicum, Ejusdem de antiquæ Literaturæ Septentrionalis Utilitate Dissertationem Epistolarem,

ET

ANDREÆ FOUNTAINE

Equitis Aurati *Numismata* Saxonica & Dano-Saxonica *complectitur.*

ALTER CONTINET

HUMFREDI WANLEII

Librorum *Vett.* Septentrionalium, qui in Angliæ Biblioth. extant, Catalogum Historico-Criticum; nec non multorum *Vett.* Codd. Septentrionalium alibi extantium notitiam, cum totius operis sex Indicibus.

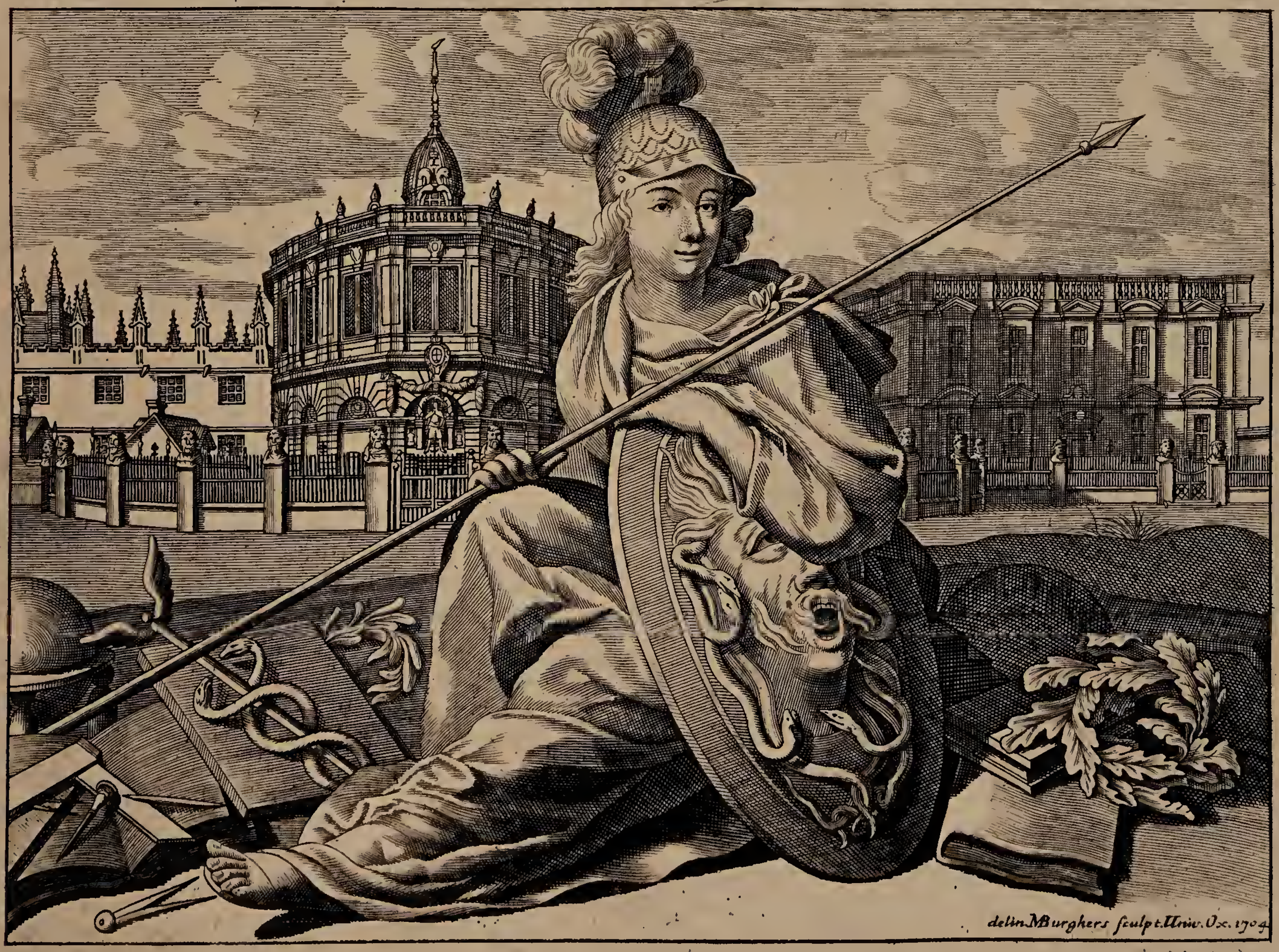

OXONIÆ,

E Theatro Sheldoniano, *An. Dom.* MDCCV.

✝ 2

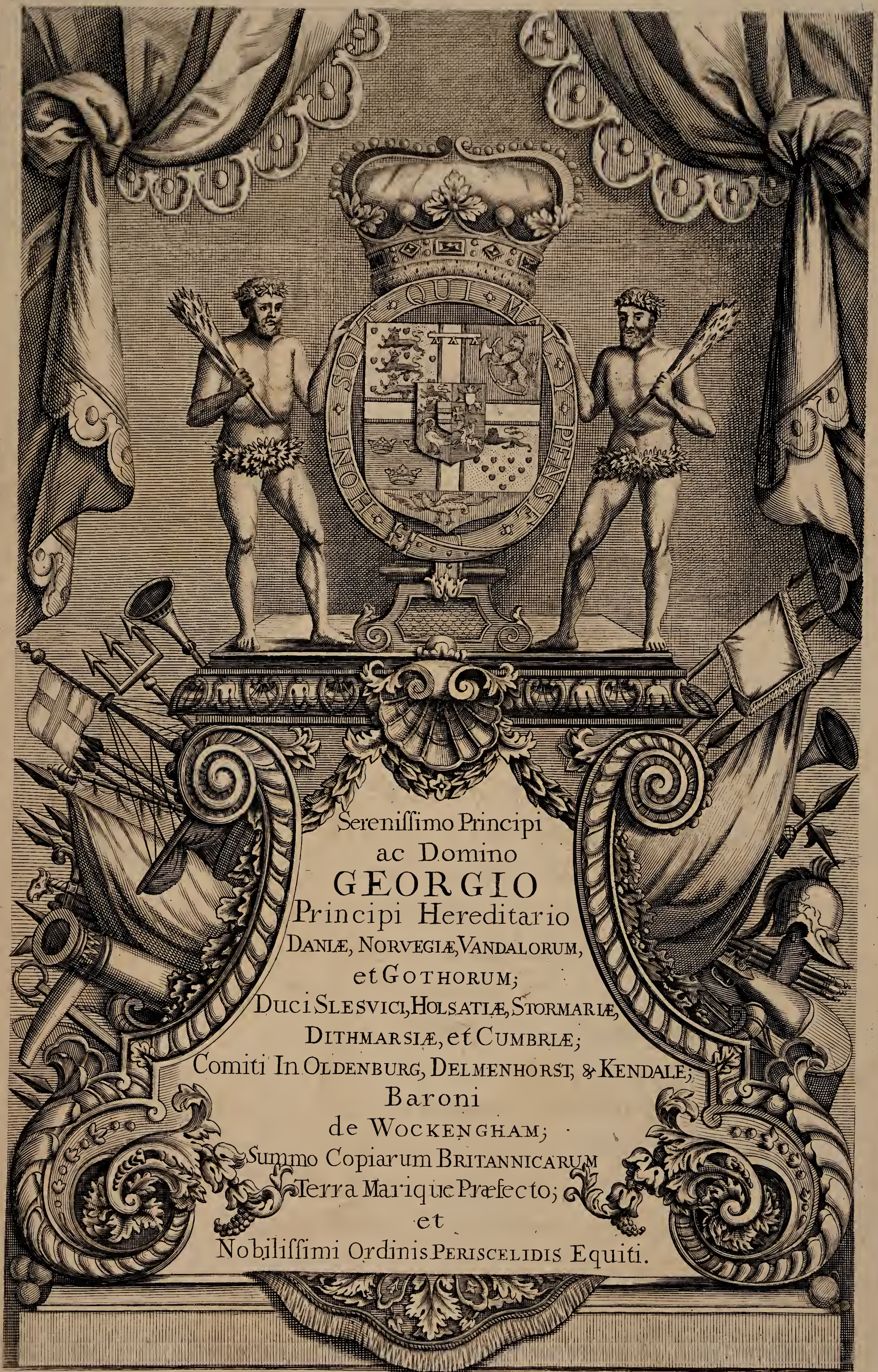

B. Rhodes Delin: et Sculp:

SERENISSIME PRINCEPS,

LINGUARUM Veterum *Septentrionalium* idoneo de Patrono ut primum cogitavi, e Regia Veſtra DANORUM & GOTHORUM Familia *Mæcenatem* illis quærendum judicabam, Cui a me quaſi vitæ reſtitutas in Clientelam & Fidem commendarem. DANIÆ enim Reges ab ODINI, Principis ASARUM, Filio SKIOLDO & Genus & Nomen *Gentilitium* ducunt, SKIOLDIADÆ, *Gothice* SKIOLDINGI ab eo Patronymice nuncupati; quem JUTIÆ Regem præfecit Pater, Dux ille longinqui itineris, quod e Septentrionalibus *Minoris Aſiæ* partibus ad Aquilonares Europæ plagas cum Profectionis Sociis confecit. Eos paſſim in locos, tam citra, quam ultra Mare *Balticum* ſitos, ſcilicet in *Germaniam*, *Jutiam*, *Sælandiam*, *Scandiam* i. e. *Norvegiam* & *Sueoniam*, Mores, Inſtituta, & præcipue *Linguam* ſuam vetuſtiſſimam novi Advenæ induxerunt. Quæ quidem

illarum Omnium, quas, Deo juvante, veluti Mortuas excitavi, *Parens*, nondum forsan GOTHICA dicta, nondum in Dialectos partita, sed *una, pura, simplex*, ad antiquissimam ASIATICAM illam proxime accedebat, quam Japeti natu maximus GOMERUS, ab Eoque oriundi Filii & Nepotes locuti sunt; qui, confusis Linguis, a *Babele* Septentrionem versus contendentes, in Asiæ finibus consederunt. Illinc ODINUS, nescio quoto cognationis gradu a *Gomero* ortus, cum Suis profectus in *Orbe Arctoo* Regna *Gothica* condidit. Primum in *Saxonia* immoratus, Illam, ut Veteres Vestri Scriptores tradunt, inter Filios quosdam Suos distribuit. Deinde in JUTIAM profectus, quam REIDGOTOLANDIAM, i.e. *Equitum Strenuorum Terram* appellabant, Illam, ut dixi, SKIOLDO Filio, Gentis Vestræ Principi, dedit. Postremo *Sueoniam* Borealium Nationum Victor ingressus oblatum ab *Indigenis* accepit Imperium. Quorum Majores jamdudum, ut opinor, ante *Odinum* ex *Asia* quoque Ductu & Auspiciis alicujus Principis profecti, deductis *Gomeridarum Asiaticorum* Coloniis, Primi omnium *Scandiam* occupabant. *Odinus* ille, Majoribus nostris *Vodenus*, præclare apud *Sueones* omnia administrans, ulterius versus Oceanum in *Norvegiam* pertendit, cui *Semingum* Filium præposuit. Cujus ex Fratre Nepotes *Skioldiadæ* antiquum *Norvegiæ* regnum Jure Sanguinis translatum non ita pridem acceperunt. Alii vero, SERENISSIME PRINCEPS, Augustam Vestram Familiam a SKIOLDO Nepote DANI, *Danicæ* Gentis Nominisque Conditoris, qui *Snorronis* seu *Humbli* Regis *Scandiæ* filius fuit, SKIOLDINGORUM Nomen sortitam esse volunt. A *Dano* autem Jutæ *Dani*, & Jutia *Dania* & *Danemarchia*, nuncupati sunt. Cujus tamen Meridionalis Provinciæ Frater ejus ANGUL

Domi-

Dominus conſtitutus, Illi nomen indidit ANGULIÆ, a quo ANGLIA vocabulum, progrediente tempore, factum eſt. *Angliæ* illi veteri a meridie proximus *Saxonum* populus erat in tres Provincias diviſus. Quarum Illa quæ tunc *Anglis* a meridie confinis erat, nunc *Holſatiæ* Ducatus eſt. Hi tres fortiſſimi Populi, *Jutæ, Angli* & *Saxones,* primo a *Britannis* acciti, deinde Sua ſponte, ſedibus relictis, in *Britanniam* navigarunt: cujus omnis, exceptis, quæ montibus aſperæ & impeditæ ſunt, Occiduis *Cornubiæ* & *Cambriæ* Regionibus, cum immortali Nominum Suorum gloria, Dominium Sibi acquiſiverunt. JUTÆ Veſtri *Cantium*, *Vectam* inſulam, & Provinciæ partem, quæ e regione *Vectæ* jacebat, occupabant. *Eſſexiam, Middleſexiam*, quæ tum Unum Regnum faciebant, & quæ cum *Suthreia* Auſtralium *Saxonum* ad tempus etiam erant regnum, *Suthſexiam,* Provincias a ſe nominatas, cum aliis Pagis ampliſſimis, qui Occidentalium *Saxonum* Imperii pars erant, SAXONES ſortiti ſunt. ANGLI cæterarum *Britanniæ* Provinciarum ſunt potiti, quas Orientalium *Anglorum*, *Merciorum*, & *Northanhymbrorum* latius patentia Regna complectebantur. Ex his Populis, Jutarum & Anglorum aut idem fuit, aut non multum diverſus Sermo, qui *Danicus,* & *Cimbricus,* & *Scandicus,*& *Gothicus* a ſcriptoribus appellatur. Ab hoc etſi Saxonum Sermo in multis differt, non ita tamen diſſimilis Ingenii ab Illo eſt, quin qui utramvis Linguam recte norit, haud multo ſtudio ac labore ad Alterius notitiam pervenire poterit. *Saxonicæ* Soror eſt veterum *Francorum* Lingua, quam *Franco-Theotiſcam* vocant, ut quæ ab una eademque Parente ortum ducit; nempe ab antiquiſſima illa Lingua, qua *Gothorum* Veſtrorum Poſteri in *Mœſia* ſibi expugnata, ante mille & ter centum

plus minus annos, ſeu *Teutones* potius in *Germania* degentes, uſi ſunt.

Hæ, PRINCEPS ILLUSTRISSIME, Linguæ ſunt, quæ in hoc Duorum Librorum opere, quaſi ab Inferis revocatæ ad Auguſtum Patrocinium Tuum confugiunt, CELSITUDINEM TUAM, me oratore, per *Aſas* omnes, *Aſiniaſque*, ſummiſſe rogantes, ut Illas Redivivas quaſi tot Pupillas, Cognationis jure, legitimæ Tuæ Tutelæ commiſſas, Auctoritate Tua defendere digneris: quo nihil Sibi Renatis gratius & jucundius, nihil honorificentius, nihil adverſus livorem magis ſecurum Aſylum, nihil denique Suæ vetuſtiſſimæ & clariſſimæ ab *Aſis* Origini convenientius eſſe poſſe arbitrantur. Quamobrem offerri Se, opuſve, cujus beneficio reſpirant, dedicari Alii, quam Principi; Principique qui a communi Suo Parente *Odino* genus trahit, ea de re pluries Sententiam rogatæ, Se nolle ſemper reſpondebant. Immo vero immane nefas a me factum putarent, ſi hoc Suo cum Theſauro, Librorumque Catalogo Suorum, Alii cuipiam Principi ab *Odino* oriundo, quam Tibi Illas devoviſſem; Cui ut SKIOLDINGO, Tribulique Suo, omne Suum Obſequium jure debitum exiſtimant. Quinetiam, PRINCEPS OPTIME, vere mihi videor eſſe dicturus *Linguas* has antiquas, me obſtetricante, in lucem apud *Anglos* tandem emiſſas, CELSITUDINIS TUÆ Patrocinium jure quodammodo expectare, ſi non Sibi vendicare propterea poſſe, quod SKIOLDINGUS es Civitate *Anglicana* donatus, qui *Saxonum* & *Danorum* nationes, STUARTORUM & SKIOLDIADARUM deſtinatas Imperio Gentes, Auguſto & ſanctiſſimo Connubio conjunxiſti: quo, ut *Saxonum* & *Danorum* Soboli, Populo Anglicano, Te conjunctius nihil; ita nihil charius factum eſt, aut jam

per

per xx annos & eo plus, magis in honore fuit. Præterea *Jutas*, *Anglos*, *Saxones*, qui, ut varia elementa, expugnatis *Britannis*, in unum Corpus, unumque demum Imperium coaluerant, *Dani* Veſtri pariter expugnantes, Populos iſtos uno *Anglorum* nomine notos *Dano-Saxonicos*, & SAXONICUM tum fere Communem illorum ſermonem etiam *Dano-Saxonicum* fecere. Id maxime factum eſt a CNUTO Magno *Suenonis Tiugoskeggii* Filio, *Haraldi* Nepote, *Skioldingorum* tunc Gloria; quo Imperatorem fortiorem, meliorem Regem, aut Legiſlatorem magis ſapientem Arctous orbis nullo tempore habuit. Hic fœdere pacto Regnum adeptus, *Anglorum* Imperium amplificavit, auxit *Anglicani* nominis Gloriam, Legeſque optimas, quæ *Saxonice* etiamnum ſuperſunt, tam Eccleſiaſticam quam Civilem Rempublicam ſpectantes, condidit; & utramque, ea quidem juſtitia, ſapientia & moderatione animi, bello paceque adminiſtravit, ut *Angli* Illum, dum viveret, non minus, quam Sui colerent, & mortuum perinde Moerentes deplorarent. Ob bellicam virtutem, reſque proſpere & præclare in bello geſtas, *Fortis*; ob nominis & imperii Sui ſplendorem *Magnus*; ob benignitatem, munerumque largitionem, *Dives*; & ob aſſiduum Dei immortalis cultum, & venerabundum, quem tum in res, tum in perſonas ſacras gerebat, animum, *Pius*, & a Veſtris, & a Noſtris Scriptoribus erat nuncupatus. His virtutibus ita Majorum noſtrorum animos conciliabat, ut ab Illius temporibus, *Danos* non ut *Exteros*, ſed ut *Familiares* & propinquos Sibi conjunctiſſimos *Angli* ſemper naturali quodam amore dilexerunt, & cum ſingulari ſtudio & humanitate tractarunt ac amplexi ſunt. Porro, aucta eſt utriuſque Populi, arctiorque quam antea facta illa Neceſſitudo, adventu *Nor-*

mannorum; qui *Dani* etiam origine cum essent, *Dano-Saxones* Majores nostros etiam magis *Danos* fecerunt.

Quamobrem, Serenissime Princeps, cum antiquæ *Literæ*, Musæque Septentrionis Tuæ sint, & tot cognationis Nominibus Celsitudinem Tuam attingere videantur, ne mirum, nedum offensio Tibi sit, quod e mortuis suscitatæ in Te, tanquam in communem Suum *Phylarchum* oculos conjiciant, Teque Patronum Sibi asciscere velint; cui per tot propinquitatis principia, *Nationis, Gentis, Linguæ, Majorum,* Se maxime Tibi conjunctas arbitrantur. Etenim quemadmodum Exules aut Captivi, post longam & continuam absentiam, in Patriam reversi, Diis patriis & Penatibus salutatis, id imprimis curant, ut propinquos, sive nepotes, sive pronepotes, abnepotesve, præsertim qui illustrioris loci & nominis sunt, adeant, a quibus maxime Opem & Præsidium petant: sic in Arctoas Suas Sedes, quasi postliminio redeuntes Antiquæ Septentrionis Linguæ, ad Te tanquam ad Principem Sibi conjunctissimum supplices veniunt, Opem & Patrocinium Tuum flagitantes, quo munitæ & maxime honestatæ, Augustique Tui Nominis splendore Clariores factæ, majori simul cum Fidentia & Gratia in publicum prodibunt, non tantum Cognatos apud populos, *Anglos* & *Danos*, sed apud *Suecos, Belgas, Germanos, Gallos, Italos, Hispanos*, omnesque alias Nationes, ubi in moribus, institutis, inscriptionibus, provinciarum, urbium, oppidorum, hominum, rerum nominibus *Gothi*, Gentium domitores, quibus appellationibus cunque noti, Imperii sui vestigia reliquerunt.

Hæc ad Celsitudinem Vestram, Auguste Princeps, Musarum Veterum Arctoarum, quasi totidem *Asiniarum*, monitu, præsenti animo dixi. Quæ me etiam

Laudum

Laudum Tuarum heic præconem eſſe volunt: quod tamen ut facerem, etſi ab Illis imperatum, a me impetrare nequeo, quamvis Illarum, quaſi tot Syrenum illecebris captus, graviſſimos labores exantlavi, non tantum curans, ut ab Orco revocatas literario Orbi ſpectandas exhiberem; ſed omni Ope & Opera etiam enitens, ut cum magnificentiſſimo Librorum Suorum Apparatu decoratas, vere Doctis colendas oſtenderem, qui Libros propter Se, & Linguas propter Libros unice amantes, illarum ſcientiam nocturno diurnoque ſtudio aſſequuntur. Verum enimvero, etſi Illarum gratia tot tantaque feci, ea tamen una res eſt, in qua illis morem gerere non poſſum, tum quod virtutes in Celſitudine Tua conjunctæ, tanquam Sidus, ſuo ſplendore conſpicuæ omnium oculos in Se convertant; tum etiam quod ingenii exiguitatis conſcius non eum me *Apellem* eſſe cenſeam, qui dignus ſum, ut Tantum Principem meis verbis depingam, cujus Inclytas Virtutes majorum gentium Hiſtorici Noſtri Literis non poterunt non prodere; &, qui dicendi facultate maxime præcellunt, Oratores, ſingularem Præſtantiam cum meritis Laudibus prædicare. Prudentiam, Conſtantiam, Reverentiam Sacrorum, aſſiduum Dei immortalis Cultum in Te laudabunt, & veram Animi Magnitudinem cum ſumma Humanitate, Clementia, Manſuetudine, Modeſtia, & Facilitate Morum conjunctam. In Te etiam laudabunt præclaram Vitæ Sanctimoniam, Fidemque conjugalem, in corruptiſſimo ſæculo, omnis labis immunem; nec non Principe Viro maxime dignam Mentem illam ſtabilem Tuam, nunquam non quietam & tranquillam; quæ nec cupiditate aliqua vinci, nec metu frangi, nec ægritudine exacerbari, nec iracundia accen-

 di,

di, nec humano aliquo caſu de gradu, ut dicitur, Suo dejici unquam potuit. In Te quoque magnopere celebrabunt divinam illam Animi Moderationem, & Honorum, de quibus nullo tempore contendiſti, Contemptum vere Chriſtianum. Qui Principatus nunquam cupidus, Imperia, Magiſtratus & Gloriam, quæ propter Se plerique admirantur, propter *Remp.* ſolam expetenda ducis. Ad quam Adminiſtrandam, Servandamque pro Modeſtia Tua rogatus tandem & quaſi invitus acceſſiſti, ad Animam tamen pro Illa profundendam nullo non tempore paratus, quo mortem oppetendo Ei Te profuturum credas. Denique præclarum illud & immortale Facinus, quo Regem Fratrem e confertiſſimis hoſtium turmis, ubi laborabat, ereptum Tua Virtute ſervaſti, ad perpetuam Celſitudinis Tuæ Gloriam non poterunt non ſcriptores Noſtri prædicare. Quibus igitur ego has, aliaſque plurimas Virtutes Tuas, propter quas Te omnes colunt & mirantur, cum magna ſua voluptate, laudeque Tua ſempiterna celebrandas relinquo; tum quod illas a me heic amplius dici ſumma Tua Verecundia & Modeſtia vetent; tum etiam quod a ſpecie adulationis abeſſe velim meam ad Te orationem; tum vero quod potius Sacerdotis in precando pro Tua ſalute, quam Oratoris in Te laudibus ornando, partes mihi agendas putem.

Quamobrem D. O. M. Principum Cuſtodem ac Præſidium, ſuppliciter & obnixe rogo, ut Te ſanum & incolumem ſervet; ut clariſſimi Nominis Tui ſplendorem augeat; & poſt beatam & longævam maxime Vitam, cum a mortalibus migraveris, ut ad immortales & divinos animos juſtorum qui perfecti ſunt, & beatiſſimum Angelorum cœtum, & Novi Fœderis Auctorem

Jeſum

Jeſum aſcendens, ſumma illa Hieroſalymæ Cœleſtis beatitudine fruaris, quam in *Eddæ* ſuæ parte *Woluſpa* dicta ante multa ſæcula *Iſlandice*, i. e. *Gothice*, ex vetuſtis veſtris monumentis metrice deſcripſit *Sæmundus* Frode, i. e. *Sapiens*, dictus:

Sal ſier hun ſtanda ſolu fegra	*Aulam illa videt Sole clariorem,*
Gulle thaktan a Gimle havum.	*Auro tectam in ſublimi Cœlo:*
Thar skulu dygvar drotter byggia/	*In qua proborum gens habitabunt,*
Og vm alldur daga yndis niota.	*Et æterna voluptate fruentur.*

Animum Tuum e Cuſtodia, Vinculiſque corporis ſero & facile evolantem, ut ad Beatorum illam Sedem perducat, ad ſupremum omnium Principem & Rectorem, qui preces ſuorum non aſpernatur, preces quotidianas fundit *Regiæ Tuæ Celſitudini* ſummo obſequio & obſervantia deditus & devotus

Georgius Hickesius.

AD

REVERENDUM VIRUM

ADAMUM OTTLEY

S. T. P.

Archidiaconum *Scrobbesburienſem*, & Eccleſiæ Cathedralis Herefordenſis Canonicum, *Auctoris* de opere ſuo Præfatio.

QUUM rebus, quæ in *Anglia* geſtæ ſunt ante tredecim annos, factum fuerit, ADAME OTTLEY, ut mihi nihil eſſe loci, neque in Eccleſia, neque in muneribus Sacerdotalibus publicis viderem, relicta, cui viginti annos non ſine fructu ſtudueram, ſcientiarum principe *Theologiâ*, ad linguas veteres *Septentrionales* recolendas omnem meam operam, & curam converti; tum ut *Inſtitutiones Anglo Saxonicas*, & *Mœſo-Gothicas* noſtras denuo edendas, quod multi flagitabant, recenſerem; tum maximè quod nulla res alia, earum ſtudio mirificè delectatum animum moleſtiis levare magis poſſet, &, quibus affici cœperat in caſibus nobis tam acerbis, à moerore & ſollicitudine abducere. Repetitis iſtis in ſtudiis cum non mediocres feciſſem progreſſus, Te etiam in iis verſari & excellere à *Wilhelmo Bromeo* Tuo accepi, qui mihi auctor eſſe voluit, ut nonnulla, quæ elucubraveram, Tecum communicanda illi darem; quibus, quoniam ipſe linguam *Saxonicum* & utramque *Goth.* perfecte aſſecutus, admodum erat delectatus, & Tibi illa fore jucunda exiſtimabat, dicam, an prædicebat, cum res non alitèr, atque putârat, acciderit. Tu enim illa perlecta laudaſti, conſiliumque noſtrum de recudendis *Grammaticis noſtris Septentrionalibus* expoſitum non comprobâſti ſolùm, ſed pro Tuo in *arctôam* literaturam amore, & benificentia ſingulari, æs etiam ad levandos ſumptus, qui in iis recudendis ponendi erant, primus omnium & optimis ominibus largiter contuliſti. Quocirca cùm præfatio mihi operi, quemadmodum atrium domui, multis de cauſis præſtruenda ſit, eam Tuo nomine inſcriptam gratus voluit animus; non tantum ut meritorum in me Tuorum magnitudinem, verum me etiam eorum ſemper fore memorem ut cognoſcerent quotquot aut caſu librum noſtrum inſpiciant, aut conſilio quæſitum ſtudiose pervolvant. Id etiam cur faciam in cauſa eſt magnus ille, quem in Te perſpexi, literarum & antiquitatum *Septentrionalium* amor cum ſumma diligentia conjunctus. Ex quibus certus quidem ſcio neminem Te aut magis aſſiduum, aut magis peritum lectorem ad librum noſtrum acceſſurum; adeo ut de illo, quæ dicenda ſunt, apud Te præfando, lectores plane omnes, qui aut *Philo-Gothi*, aut *Philo-Saxones*, aut denique *Philo-Teutones* ſunt, vel eſſe, vel ſe haberi volunt, compellare videar.

In ſcribenda vero præfatione noli credere me in iis redarguendis opera abuſurum, qui *Grammaticas* ſcribere *S. Theologiæ Doctoris* dignitatis eſſe negant. contra quos non multis verbis hic dicendum exiſtimo, quod contra illorum opinionem longa ſatis oratione diſputavimus in præfatione, quam *Inſtitutionibus Grammaticis Anglo-Saxonicis*, & *Mœſo-Gothicis*, præpoſuimus, quæ ante XIII. annos *Oxoniæ* prodierunt. Ibi Clariſſimorum pallii togæque virorum, *Platonis*, *Ariſtotelis*, *Theophraſti*,

Julii Cæſaris, *Ciceronis*, *Varroniſque* exemplis oſtendimus, non alienum eſſe à ſapientiſſimi maximive cujuſvis exiſtimatione, aut dignitate, *Grammaticalibus* ſe addicere, aut libros *Grammaticos* faciendo literarum ſtudium promovere. Quinetiam exemplis * *Caroli Magni imperatoris*; [a] *Ælfrici Archiepiſcopi Cantuarienſis*; [b] *Georgii Schottelii*, qui Sereniſſimo *Brunſwicenſium* & *Luneburgenſium* duci à conſiliis erat; denique *Johannis Wallyſii* S. T. P. ob matheſeos ſcientiam per totum literarum orbem præclari, id confirmavimus. Ad quos jam eruditione, & auctoritate ſua venerabiles accedant, [c] *Theodorus Beza*; [d] *Johannes Cheekus, eques Palatinus*; [e] *Rogerus Aſchamus, Elizabethæ* R. Angliæ præceptor; [f] *Robertus Bellarminus* Cardinalis; [g] *Franciſcus-Maria Maggius* Panormitanus; & [h] quotquot alii à collegio *Romano* de propagandâ fide ad exteros longinquoſque populos, prædicandi Evangelii cauſa miſſi, barbararum linguarum inſtitutiones *Grammaticas* cum ingenti literarum beneficio ediderunt. Poſtremo accedant non minus auctoritate graves, *Jobus Ludolfus*, qui *Grammaticam* Linguæ *Ambaricæ*, quæ vernacula eſt *Habeſſinorum*, cum *Lexico-Ambarico-Latino* ante quatuor annos *Francofurti* ad *Mœnum* publicavit; [i] *Gulielmus Bonjour Toloſanus* ordinis Eremitarum *S. Auguſtini*, qui *Grammaticam Ægyptiacam* nuper confecit; ſummæque tum dignitatis, tum auctoritatis homo prænobilis & doctiſſimus *Franciſcus à Meſgnien Meninski* S. S. *Sep.* Eques *Hieroſolymitanus*, & Sac. Cæſareæ Majeſtati Conſiliarius, qui Lexicon *Turcico-Arabico-Perſicum cum Grammatica Turcica* ſuis Typis & ſumptibus impreſſum *Viennæ Auſtriæ* edidit, *A. D.* MDC.LXXX. Idem etiam Onomaſticon *Latino-Turcico-Arabico-Perſicum*, *Viennæ Auſtriæ*, Anno Salutis, MDCLXXXVII publicum fecit. & in concluſione proœmii ad primum opus ſuum incredibilem ſuum literarum *Turcicarum* amorem, & quantopere, & quam obſtinato animo reip. literariæ prodeſſe cupiebat, his verbis deſcribit: *Quanti ſumptus ad incidendos, fundendoſque exoticos Characteres, ad erigendam à fundamentis Typographiam requiſiti, & erogati fuerint, novit exhauſtum meum peculium. Quantam autem moleſtiam mihi ipſa operis impreſſio peperit, vel ex hoc judica, quod & compoſitorem Turcico-Perſico-Arabicorum, & impreſſorum foliorum reviſorem & correctorem, ipſe agere, & ne latum unguem à typographis diſcedere coactus ſum. Hæc autem omnia ſubii libens, non vanæ gloriæ ſtimulo agitatus, viles enim & ſuomet nomine obſcuri videntur hoc ſæculo hujuſmodi grammaticales labores, - - - - non ſpe lucri lactatus, (ſumptus enim ad hoc opus edendum liberaliter expenſus diſtractione omnium etiam exemplarium refundi, aut compenſari minimè poteſt) ſed ſolo de principe, de rep. literaria, de te* (Lector Studioſe) *bene merendi deſiderio, ſtudioque compulſus.*

Ex auctore doctiſſimo, qui barbaram linguam, qua non tantum religionis *Chriſtianæ*, ſed humaniorum literarum hoſtes loquuntur, hæc quorundam gratia tranſcripſi. qui *Græcis* & *Latinis* literis eruditi, *Arctôas* penitus contemnunt, pene mirantes ſtultitiam meam, qui iſta volui ſcribere, quæ, ut clamitant, nec indocti intelligere poſſunt, nec docti legere curabunt. Id etiam in me temerè nimis, & curioſè reprehendunt, quod tantum ſtudium, tamque multam operam in explicandis *barbaris*, horridiſque, & incultis expoliendis ſermonibus poſuerim. Quod tamen ferendum eſſe, ſi moderatior & temperantior in ſcribendo, minus temporis pretioſi, minus operæ malè collocatæ, minus denique perituræ chartæ in-

* Qui *Grammaticam* patriæ ſuæ linguæ *Franco-Theotiſcæ* compoſuit. a Hic præcepta *Grammatica* ex *Priſciano*, *Donatoque* collecta, *Saxonicè* tranſtulit in uno libro, cui gloſſarium *Saxonico-Latinum* adjecit. b Hic opus ex quinque libris *Grammaticis* conſtans de *Germanica* lingua *Germanicè* edidit. A. MDCLXIII. c Hic Scholia de *Germanâ Græcæ* linguæ pronuntiatione ſcripſit, quæ ab *Antonio Cevellerio* recenſita *Genevæ* excudit *Paulus Stephanus*, A. D. MDC. in libello cui titulus *Alphabetum Græcum & Latinum*. d Hic *diſpp.* de pronuntiatione linguæ *Græcæ* ſcripſit, quæ *Baſiliæ* prodierunt MDLV. e Hic librum *Anglicè* confecit, quem inſcripſit **The School-Maſter, or the plain way of teaching Children the Latine tongue.** qui Londini prodiit, MDLXXX. f Hic Linguæ *Hebrææ Grammaticam* compoſuit. g Hic Linguarum *Orientalium*, quæ in *Georgiæ* regionibus audiuntur, inſtitutiones *Grammaticas* Romæ excuſas publicas fecit. MDCLXX. h E quorum numero ſunt *Fr. Didacus Colladus* ordinis prædicatorum, qui *Grammaticam* Linguæ *Japonicæ*, in gratiam eorum qui prædicandi Evangelii cauſa ad *Japoniæ* regnum ſe conferebant, compoſuit; ipſe in illo regno fidei, quam *Catholicam* vocant, propagandæ miniſter. Romæ prodiit hic liber typis & impenſis Sac. Congregationis impreſſus, MDCXXXII. i An vero in lucem adhuc prodiit hic liber, neſcio, de quo ſic auctor ſcribit in exercitationis ſuæ brevis in monumenta *Coptica* ſeu *Ægyptiaca*. bibl: *Valicanæ* p. 25. *ne interim lectoris ſtudium reſtinguat hæc in monumenta Ægyptiaca exercitatio, eum moneo me jam abſolviſſe Grammaticam Ægyptiacam.* Accedat liber qui Inſcribitur REGULÆ *quædam pro difficillimi* CONGIENSIUM *idiomatis faciliori captu ad Grammaticæ normam redactæ.* A F. *Hyacintho Bruſciotto*, &c. Regni Congiæ Apoſt. Miſſionis præfecto. Romæ. 1659.

ſumptiſ-

ſumpſiſſem in faciendo libro, quem neque mihi, neque reip. literariæ utilem fore exiſtimant, haud ſine aliquo mei contemptu, ſibique plus æquo tribuentes, dicunt. Sic faſtidioſi illi, & delicatiſſimi homines, qui literas *Septentrionales*, quas neſciunt, vituperant; quoſque offendit noſter in iis excolendis minimè nobis injucundus labor, quo literato orbi me ſimul & profuturum, & placiturum, quicquid illi contra ſentiant, differantve, ſperare jubet animus, neſcio qua auguratione permotus. Quid enim illorum, qui literas, libroſque, quos nondum intelligunt, damnant, cenſuram pertimeſcerem? præſertim cum id faciendo præſtantiſſimorum hominum famam cum noſtra graviter lædant, qui *Gothicas*, *Saxonicas*, *Francicaſque* literas, quæ ad hanc ætatem jacuerant, non excitarunt modo, ſed literarum *Latinarum* lumine, tam apud nos, quam apud exteros illuſtrarunt. Quamobrem ab iſtis literaturæ *Septentrionalis* obtrectatoribus id impetrare velim, ut meminerint, cum de illa, aut de nobis obloquendi animo quid aliquando dicturi ſint, in *Lelandum*, *Matth. Parkerum* Cantuarienſem, *Joh. Seldenum*, utrumque *Spelmannum*, *Th. Mareſchallum*, *F. Junium* F.F. ut innumeros alios præteream, qui apud nos *Saxonicis*, apud exteros *Gothicis* literis jam incumbunt, ſe iniquos fore, illorumque exiſtimationem, & dignitatem ſummam, trajectis lateribus noſtris, graviter vulneraturos. Quare tantorum virorum exemplis, & præſidio tutus, id genus hominum faſtidia, & obtrectationes tantum contemno, quantum illi antiquas literas *Boreales*, noſtramque in iis docendis exornandiſque diligentiam aſpernantur. *Græcas* ergo *Latinas*que linguas, & auctores & homines mirentur per me, quantum velint; modo à linguis, quibus majores ſui locuti ſunt, libriſque quos ſcripſerunt, non abhorreant. Quæ res apud illos geſtæ ſunt, & qui illorum mores fuerunt jucundum ſit iis legere; modo quas hi pace belloque geſſerunt, inſtitueruntque, quaſque leges, & conſuetudines vim legum obtinentes habuerunt, ſcire non dedignentur. Quid vero cum iſtis hominibus tantopere pugno, ADAME OTTLEY? cum Te propugnatorem habeam, ne delicatis iſtis *Græcarum*, & *Latinarum* literarum ſcientia cedentem; quas, neque faſtiditis, neque ſpretis, neque denique vituperatis inique vetuſtis linguis *Aquilonaribus*, aut earum doctoribus, quod ſuum eſt utriſque tribuere ſciens volenſque, non neſcis mirari, & laudare. Quamobrem cùm Tibi æquo arbitro antiqui illi ſermones, quos *Barbaros* contumelioſè vocant, dulces adeo ſint; magna mihi ſpes eſt, illos à me *Latinis* literis mandatos, explicatoſque dulcedine ſua allecturos eſſe lectores etiam ex iſtis faſtidioſæ gulæ hominibus; quibus non invidia, malave aliquâ voluntate, ſed uſu, & falſis opinionibus venit, ut avitis *Arctôi* orbis linguis tam acerbi, & iniqui ſint. Quapropter auctor iis eſſe velim, ut rudes iſtos, ferreoſque, quos putant, linguarum iſtarum ſcriptores, vel primoribus, quod aiunt, labris delibare non graventur. Quo impetrato, auſim iis ſpondere, ſe, ut ut *Græcis*, *Latiniſque* literis eruditos, *Arctôas* veteres non amplius contempturos, meve culpatum ire, qui multos annos laboravi, ut opera, ſtudiis, laboribuſque meis, & Populares mei, & Exteri literarum ſcientiam facile adipiſcerentur; quas, qui ante nos vixerunt, docere non ſciverunt; quas etiam jam præceptis Grammaticis criticiſque traditas *Gothicæ* ſtirpis hominibus tantum non turpe erit ignorare. Quinimò Muſarum *Arctôarum* nomine omnibus eas neſcientibus auſim polliceri ſe literas iſtas non tantum inter diſcendum gratas ſuaveſque percepturos; ſed etiam iis perfectè cognitis, & intellectis, non minus, quam *humaniorum* literarum ſcientia, quas adeò extollunt, vehementer iri delectatos. Id ſane doctorum multorum exemplis expertus ſum, qui me auctore, ad literarum *Saxonicarum* ſtudium animos adpellentes tam mirificè delectabantur, ut nunquam ab illo avelli potuiſſent. Hi etſi in *Græcis*, *Latinis*que verſatiſſimi, nullos tamen è ſuis ſatis eruditos putant, quibus patriæ antiquitates ignotæ ſunt: in illis hoc merito admirantes, quod ſermone, qui ante mille plus minus annos vernaculus patriæ fuit, rebuſque graviſſimis, lectuque digniſſimis, quæ in illo ſcriptæ ſuperſunt, non vehementer gaudeant, qui fabellas *Græcas*, *Latinas*que cum incredibili voluptate legunt; & cur in monumentis *Angliæ* vetuſtis *Saxonicis*, *Dano-Sax.* & *Normanno-Sax.* cæcutire contenti ſunt, qui in *Græcis*, *Latiniſque* ſcriptoribus Lynceos eſſe totis viribus contendunt. Quocirca ut *Græcarum*, *Latinarum*que literarum cultoribus, quæ ſummo ſuo ſtudio, ingenioque digna ſunt, *Arctôas* membranas ſuppeditare oſtenderem, de Linguarum veterum *Septentrionalium* uſu, & delectatione plurimis verbis ſcripſi in Epi-

ſtola ad clariſſimæ, & ſuaviſſimæ memoriæ virum *Barth. Shower*, Equitem Palatinum, & juris *Anglicani* peritiſſimum; qui ferè neminem è politioris literaturæ, & ingenii hominibus ad eas diſcendas prius acceſſurum credebat, quam argumentationibus ei ſatisfactum foret ſe in iis ſtudendis,condiſcendiſque cum voluptate,fructuque operam poſiturum. Eum etiam in finem *Codd. Vett. Septentrionalium*, præſertim *Saxonicorum* noſtrorum Catalogum *hiſtorico-criticum*, quà fieri potuit, perfectiſſimum, non abſque magnis impenſis reip. doctorum exhibendum curavi. In illo conficiendo *Humphredi Wanley*, divini ingenii hominis, & illuſtrandis antiquis literis nati, conſilio, manu, opera uſus ſum. Qui, pro magno ſuo cum in me, tum in *Arctôas* literas amore, id operis in ſe ſuſcepit; quo non de nobis tantum, ſed de doctorum univerſitate optimè meritus eſt. Eruditis viris, qui in literaturâ *Septentrionali* hoſpites cum ſint, ſecus forsàn ac nos, de ejus dignitate ſentiant, authore eſſe velim, ut catalogum illum, ſi non cum diligentia ſumma, cum aliqua tamen pervolvant. Id facientes de rep. literaria me bene meruiſſe non inficiabuntur, qui docendis obſcuris literis dedi operam, in quibus libros varii generis exaratos in haud exiguo numero ſupereſſe cernent, qui lectorum ſuorum diligentiam cum multarum rerum, quæ maximè ſimul placent, & proſunt, ſcientia compenſabunt.

Præterea ne Popularibus meis in aliquo deeſſe viderer, quo ad veterum *Arctôarum* literarum ſtudium eorum animos accenderem, nonnullos doctiſſimos viros tum è noſtris, tum exteris, alios mihi in ſubſidium vocavi, alios ſua ſponte in auxilium nobis venientes libenter, & more officioſo, amplexus ſum. Inter illos honorifice nominandus ob multijugam eruditionem, ſpeciatim ob literarum *Septentrionalium* ſcientiam clarus, reverendus admodum præſul D. *Gulielmus Nicolſonus*, nuper Archidiaconus, & nunc Epiſcopus *Carleolenſis*. Qui pluries à nobis in difficilibus, & obſcuris, tanquam oraculum planè conſultus, ſemper ad nos reſponſa lucis plena, quibus omnia explicabat, ſumma cum humanitate, & ſine mora dedit. Ingenio, humanitate & eruditione ſua præclarus *Andreas Fountain*, eques auratus, *Numiſmatibus Saxonicis*, ſuis ſumptibus multo accuratiùs & auctius, quàm prius, editis, opus noſtrum augere, & ornare voluit. *Gulielmus Elſtob*, Collegii Univerſitatis, apud Oxonienſes, Socius, Ælfredo Rege, quem fundatorem prædicant, digniſſimus, à nobis rogatus *Lupi Epiſcopi* ſermonem *Saxonicum* verſione *Latina*, & notis illuſtravit. *Gulielmus Hopkins* S. Th. Profeſſor, non ita pridem Eccleſiæ Cathedralis *Wigornienſis* Canonicus, & decus maximum, à quo impetravi, ut Commentarium de *Sanctis in Anglia Sepultis* ab incerto quodam auctore *Saxonicè* ſcriptum, à ſe in Latinum converſum notis adornaret. Denique *Edm. Gibſon* meritis ſuis maximis in rempublicam literariam notiſſimus, qui Leges *Saxonicas Æthelberhti. I. Hlotharii* & *Eadrici* RR. Cantiæ à *Joh. de Laet*, latine verſas, notiſque elucidatas mecum bona ſua cum venia publicandas communicavit. Ad illos etiam accedat poſt nullos mihi cum laude prædicandus *Edwardus Thwaites*, Collegii *Reginæ* in Academia *Oxonienſi* Socius, cujus tum in me, tum in literas *Septentrionales*, tum denique in librum meum merita cum conſiderem, vix plane à me impetrare poſſum, quin exemplum ſequar *Petri Franciſci Giambullarii*, qui librum ſuum [a] de linguæ *Florentinæ* origine ſcriptum, à *Johannis Baptiſtæ Gellii*, viri ſibi amicitia & ſtudiis conjunctiſſimi, cognomine, quem in ſcribendo ſocium & conſiliarium habuit, [b] IL GELLO nuncupari voluit. Perinde quidem & mihi THWAITESII nomine librum noſtrum inſcribendo, ſi per modeſtiam ejus liceret, nobis faciendum eſſet. Etenim ille cum literarum *Arctôarum* ſcientia, quas cum Græcis & Latinis conjungere non dedignatus eſt, tum ſummo ingenio, & honeſtate vitæ mihi charus, & jucundus, ſchedas noſtras tam imprimendas, quam impreſſas reviſendi, & corrigendi, ut & typographos, chalcographoſque quotidiè dirigendi, inſtituendique, quinque annorum cura, & diligentia de codice noſtro ita meruit, ut ſi illum mecum ejuſdem auctorem, cujus adjutor maximus fuit, prædicarem, id tantum

---

a Origine della lingua Fiorentina, altrimenti IL GELLO di M. Pier. Franceſco Giambullari, Academico Fiorentino. *In Fiorenza. Appreſſo Lorenzo Torrentino* M.D.XLIX. b Pag. 8. *Nelquale, & maſſime nel Principio hò introdutto a parlare il noſtro Giovan Batiſta Gelli, ſi, perche egli è molto virtuoſo, & tanto amico mio, che dal cognome ſuo volie Chiamare queſta opera* IL GELLO.

facerem,

facerem, quod ſine arrogantia ſibi aſſumere, & jure ſuo quodammodo vendicare poſſet. Accedat etiam meus, ſive Tuus potius *Gulielmus Bromeus Ewithingtonenſis*, vir egregius, dotibus ingenii, & politioris literaturæ, præſertim numiſmatum antiquorum cognitione clarus: quem in opere noſtro mecum ſocium & conſortem fuiſſe, ſi non facerem ut omnes ſcirent, eo ſane committerem, ut neque honeſtus, neque gratus, neque denique vir bonus à quoquam mererer exiſtimari. Is enim, ut operam noſtram levaret, chartas plurimas noſtras non tantum recenſere & deſcribere voluit, quod moleſtum admodum erat; verum etiam ut colligeret typographicos errores, & quinque Indices conficeret, ſtatim atque rogatus, id *Herculei* operis ſe facturum libente animo, beneque de me merendi numquam non ſtudioſo, & verbis officioſis, pro humaniſſimo ſuo more promiſit.

Apud exteros, qui operi noſtro faverunt, memori beneficiorum animo mihi etiam recordandos exiſtimo doctiſſimos & humaniſſimos viros *Sueciæ* ſuæ, & reip. literariæ ornamenta, *Jonam Nicolai Salanum*, in Gymnaſio *Aroſienſi* Hiſtoriæ, & Moralis Philoſophiæ prælectorem, & *Johan. Peringskioldum* regiorum Archivorum *Stockholmiæ* cuſtodem. Erga quos, ut quaqua pervenerit liber noſter, quam gratiſſimus eſſe cognoſcerer, mihi propterea faciendum puto, quod ſuorum *Codd. Scano-Gothicorum* notitiam mecum communicantes, Gazas noſtras *Saxonicas* & *Dano-Saxonicas* cum ſuis augere voluerunt. Gazas noſtras (inquam) *Saxonicas*, *Dano-Saxonicas*que. Sic enim voco *Codd. Saxonicos* & *Dano-Saxonicos*, & quos complectuntur tractatus, qui, monaſteriis *Angliæ* ſtrage maxima à *Danis* primo ambuſtis & vaſtatis; dein à *Nort-mannis* miſere expilatis; denique ab *Henrico* ſui nominis octavo rege, maximo omnium direptore, fœdiſſimè ſpoliatis & everſis; ut de nupero bello civili, in quo magna pars eorum periit, nihil dicam, in *Anglorum* bibliothecis, archiviſque diſperſi etiam nunc ſuperſunt. Horum Catalogum, quam fieri potuit locupletiſſimum, magnis ſumptibus ideo curavi conficiendum, ut notiores & illuſtriores forent, quum noſtris, qui eos in tam magna copia extare neſciunt; tum exteris, qui tam pretioſo Theſauro *Angliam* jam gaudere minimè cognoſcunt. E numero autem exterorum, qui tot *Codd. Saxonicorum* & *Dano-Saxonicorum* theſauros in Bibliothecis noſtris inveniendos eſſe ignorant, eſt *Gallus* ille, auctor procemii, quod ante *Menagii* Dictionarium Etymologicum linguæ *Gallicæ* ponitur. Hic & in lingua hodierna noſtra, & in avita *Saxonica*, *Anglicarum*que originum notitia æque hoſpes, ita ibi ſcribit, ac ſi *Codd. Saxonicorum* ea apud *Anglos* eſſet penuria, quæ quidem non tantum *Francicorum*, * ſed veterum *Gallicorum* apud *Franco-Gallos* eſt. Verba ſunt, "Les monumens de la langue *Saxone*, que l'on a pris de l' hiſtoire
" du *venerable Bede* & de quelques autres, nous ont donné la clef de cette ancienne
" langue, dont *l'Anglois*, & *l'Eſcoſſois* d' aujourd'huy ne'ſt qu'une corruption. Tout
" ce qui fâche les Etymologiſtes *Anglois*, c' eſt que pour rendre raiſon du ſyſteme de
" leur langue, il faille avoir beſoin de la *Francoiſe*. Pour peu qu'on examine l'air
" chagrin dont ils en parlent, ils ſemblent qu'ils ayent honte de leur origine; &
" il eſt aisé de penetrer, qu'ils s'en paſſeroient volontiers, s'ils ne craignoient d'eſtre
" bientoſt dementis par leur loix, & leur bareau, qui ſe ſentent encore de la venuë
" de *Guillaume* le Conquerant, Duc de *Normandie*, lequel y porta avec les armes Nor-
" mandes, l'art & les termes de la chicane.

Ex quibus quidem verbis conſtat iſthunc ſcriptorem non modo non habuiſſe notitiam *Codd. Saxonicorum*, & *Dano-Saxonicorum*, qui nondum in publico apparuerunt; ſed eorum etiam neſcium eſſe, qui in publicum, priuſquam ille ſcripſerat, diverſis temporibus prodierunt. Quod ſi illos ſciviſſet, prout à cenſore linguarum librorumque, qui ſcriptor honeſtus videri velit, cognoſcendi erant; longe aliter ſcribendum illi eſſet: nempe origines *Anglicanæ* linguæ accerſendas eſſe ab hiſtoria *venerabilis Bedæ*, quam *Ælfredus* Rex in *Saxonicum* tranſtulit, plurimiſque aliis monumentis Saxonicis, quorum haud exiguum numerum docti ex *Anglis* in magnum bonarum literarum beneficium, ſuæque gentis gloriam è tenebris in lucem evo-

* Sed, quod tertio loco adjuvare notat, majoris forſan videbitur momenti, nempe quo tempore inſtrumenta publica *Gallico noſtro idiomate* primum confici cœperunt. Ego vero nullum inveni antiquius Inſtrumento *Ludovici* VI *Francorum* R. pro civibus *Bellovacenſibus* anno M.CXXII, &c. *Mabillon* de re diplomatica, Cap. I. Sect. XIII. Pag. 60. A.

carunt. Quod verò contumeliosius scribit *Anglis molestum & grave fore sermonis sui origines propterea ostendere, quod à lingua Nortmannica revocandæ sunt*, id non minus falsè & inhonestè, quam ineptè, insulsè, & pueriliter à se dictum sciat. Etenim tantum abest, ut à *Normannicis* originibus linguæ suæ causas exposituri *Angli* abhorreant, ut suarum vocum, quæ *Normannicam* matrem agnoscunt, ab iis, quæ à *Saxonico*, vel *Dano-Saxonico* fonte derivandæ sunt, diligenter semper & curiosè distinguant. Quod me autem spectat, in hoc opere, de dialecto veteri *Normanno-Saxonicâ*, sive *Gallo-Normannica*, quâ post victoriam *Normannicam Angli* usi sunt, adeo ne quidem vel subinvitus, ut facile, data opera, & sine aliquo tædio, aut ignominiæ sensu non modo scripsi; sed ejusdem specimina in magno satis numero, cum summa delectatione exhibui. Cur enim *exiguam* suorum etymorum partem *Anglos* à *Normannica*, quam *universa* fere sua à lingua omnium corruptissima *Rustica Romana* Gallos repetere, magis puderet, pigeretve, per *Menagii sui manes* rationem dicat misellus ille, & in sermonem nostrum iniquus præfationis scriptor. *Exiguam* (inquam) suorum Etymorum partem, cum vix quidem decima quæque vox linguæ *Anglicanæ*, *Gallicæ*, *Gallo-Normannicæ*ve originis est, quemadmodum *Oratio dominica* apud nos jam vulgo usitata demonstrat:

Our Father which art in heaven, Hallowed be thy Name. Thy kingdom come. Thy will be done, in earth, as it is in heaven. Give us this day our dayly bread. And forgive us our trespasses, as we forgive them, that trespass against us. And lead us not into temptation, but deliver us from evill. So be it.

In hac precandi formula tria tantum vocabula *Gallo-Normannicæ* sunt originis. Cætera vero ab avita lingua *Anglo-Saxonum* manifestè petenda sunt. Præterea lingua Anglorum hodierna avitæ *Saxonicæ* formam in plerisque orationis partibus etiamnum retinet. Nam quoad *particulas casuales*, *quorundam casuum terminationes*, *conjugationes verborum*, *verbum substantivum*, *Formam passivæ vocis*, *pronomina*, *participia*, *conjunctiones*, & *præpositiones omnes*; denique quoad *idiomata*, *phrasium*que maximam partem, etiam nunc *Saxonicus* est Anglorum Sermo, quamvis, *Wilhelmo*, *Nortmanno* victore jubente, Leges *Gallicè* conditæ, Causæ *Gallicè* actæ, *Gallicus*que sermo in aula, senatu, foroque integer auditus erat. Tantummodo nomina verbaque nonnulla à *Nortmannis* illata in *Saxonicam* irrepserunt. Quæ, tantum abest, quod ille affirmat, ut erubescamus agnoscere ea silentio præterire volentes, ut qui de causis, & primordiis linguæ *Anglicanæ* apud nos, sive in Glossariis, sive in Lexicis juris, sive in Etymologicis scripserunt, summa diligentia, non ea solum quæsiverint, verum, iis inventis, mirifice delectati fuerint. *Hybrida* quidem lingua *Anglicana* est, ex *Saxonica* & *Gallo-Nortmannica* orta. *Hybrida* quoque non minus *Gallica*, in qua *Latino* subtemini tramam *Francicam* intertextam esse, velint, nolint, *Franco-Gallis* agnoscendum est. Porro ut suum dicendi morem satis probrosum in *Gallum* exprobrantem retorqueam, adventum *Francorum* in Galliam, illorumque imperium, *Franco-Gallicam* linguam etiamnum sapere, quisquis illorum linguam vel primis, quod aiunt, labris degustaverit, ex vocibus, phrasibusque ejus facile percepturus est. Id Grammaticæ nostræ *Franco-Theotiscæ* multis in locis demonstravimus; verum sine aliquo nostro linguæ *Gallicæ*, *Gallorum*ve convitio, cujus causas procul habeo. Multo minus de lingua *Gallicâ*, quemadmodum hic de *Anglicâ* cum contemptu, vituperio, & malignitate, quid locutus sum. Contrà vero, de *Gallis*, eorumve sermone mentionem ubicunque faciens, quum hunc, tum illos, si non honorificè, saltem absque vituperio & probro appello; semper sentiens civi reip. literariæ, vel Ecclesiasticæ id imprimis curandum & statuendum esse, ne quando quid acerbè, libidinosè, aut injustè scribat dicatve, quo sine justa alterum causa lacessat, aut honorem, & existimationem sive personæ, sive parentum, sive patriæ alicujus lædat, qua honesto viro nihil charius esse potest. Quod maxime etiam observandum iis scriptoribus puto, quibus cum aliis de re aliqua certamen, & controversia est; siquidem

ſiquidem iſtis in *repp.* jura belli ſunt, quæ violare quidem immanis & væſani ſcriptoris eſt, præſertim quando quis cum altero in certamen veniat honoris tantum & dignitatis. Quale id ſane eſt, quod de linguarum præcellentia, & de gentibus, quæ ingenio maxime præſtant, cum aliis nationibus, & præſertim cum *Anglis Galli* jamdudum habuerunt. Denique quod *Gallus* ſcribit, "*Anglos* ex eo prodere ſe linguæ ſuæ originem *Gallo-Normannicam* ſibi pudori & opprobrio ducere, quod de "ſermone *Gallico* verba facere graventur; eumque ſi per forenſes voces phraſeſque "liceret, matrem eſſe abnegarent; id plane falſum, & contumelioſum eſſe *Humphredi Wanleyi* noſtri *Catalogus* quoque oſtendit; in quo priſcos *Codd.* Chartaſque, quotquot in Archivis & bibliothecis reperit, tum *Gallicos*, tum *Gallo-Normannicos* omnes, cum *Saxonicis* non invitus conjunxit; ut *Suos*, *Gallos*que perinde habens, utriſque ſuas origines ſcire volentibus, quantum poſſet, æquo animo prodeſſet.

Hæc, *Doctiſſime* OTTLEY, contra *Gallum* qui non tantum nobis, ſed patrio noſtro ſermoni, tanquam *Sorbierus* alter, convitia fecit, ſine convitio tamen mihi ſcribenda exiſtimavi; ad ea dicenda progrediens, quibus qui præfationes adhibent maxime ſunt inducti, ut eas operibus, ſive ſuis, ſive alienis poſthumis præmittant. Illorum autem tria genera ſunt; quorum primum eſt eorum, quæ ad corrigendos, retractandoſve errores, quibus auctor forte lapſus eſt, adhibenda ſunt. Secundum eorum eſt, quibus additis, auctor defectus & omiſſiones operis ſui ſupplet. Tertium vero eorum eſt, quibus ſecundas ſuas cogitationes ad primas explanandas in re aliqua obſcura expromit; vel quibus in re aliqua incerta, quæ ſcripſerat, aliorum argumentis, & auctoritate firmat, aut convellit; vel denique quibus, quæ ab aliis auctoribus contraria ſcribuntur, redarguit, & refutat. Adde quod auctoribus uſu venit, ea etiam præfari, aut quibus lectores doceant quemadmodum maximo cum fructu libros ſuos legant; aut quibus apud illos quæ minus pure proprieve, vel minus aptè vel minus clare & diſtinctè à ſe dicta putant, excuſent; aut denique quibus faciant, ut literarum fautores, & patroni cognoſcantur, qui eas ad exantlándos ſuos labores penè jacentes excitaverint.

Ut ordiar igitur ab iis, quibus forte lapſus ſum. Primum, quod erroris ſuſpicione mihi venit emendandum, eſt nexus ille, ſive nota compendiaria T & H, nempe ŦH. In quo non ipſe, ſed alii me allucinatum putant, quod in *Gramm. Anglo-Saxonicæ* p. 2. ψ, *Mæſo-Gothorum* THETA ab eo natum eſſe judico. In eo numero ſunt, qui ψ *Mæſo-Gothicum* à *Scano-Gothico* þ circumducta rotunda linea, factum eſſe contendunt; quamvis ſunt qui hoc ab illo potius formatum arbitrantur. Alii ab altero compendio T & H nempe Ь curva parte in ſiniſtram hoc modo circumducta ƆЬ, ψ accerſendum judicant. Alii à T. I. & Aſperationis *Græcæ* ſurſum ſpectantis compendio Ф, perpendiculari linea notam aſperationis tranſecante, ψ factum credunt, ſive neſcientes, ſive forte non recordantes aſperationis *Græcam* notulam, *Ulphila* florente, nondum eſſe inventam. Verum *Edwardus Thwateſius* noſter, cujus auctoritas apud me plurimum valet, ψ *Mæſo-Gothorum*, ꝺ geminum compendio ſcriptum eſt exiſtimat, propterea quod in declinatione nominum quæ in recto deſinunt in ψ, id in obliquis vertunt in ꝺ: ut ϒΙΤϨψ ϒΙΤϨꝺΙS. ΛΙΝhΛψ ΛΙΝhΛꝺΙS. ſententiam ſuam aliis id genus exemplis ſollerter confirmat. Sic enim X Græcorum à ꓘK, per ſcribendi compendium ⋇ factum, natum eſſe conjectat. Sic à ΠΠ Compendioſe ſcripto ΠΓ, Φ ortum ducit. Ex eo probabilior hæc conjectura videatur, quod inter monumenta *Auguſtæ Vindelicorum* à *Marco Velſero* edita, APPIUS in antiquo lapide hoc modo ſcribitur AΦIUS. Sic Ψ. τȣ Π & rotundi *Σίγμα* compendium Elegantiæ & Brevitatis cauſa factum cenſet. Sic etiam ꝏ ſeu ω ab OO, & Ω ab ꝏ vel Ω gemini *Omicri* nexu formatum putat. ubi literarum jugum uſu & conſuetudine longa excluſit literas, quarum vices pedes τȣ Ω ſupplent. Ita quoque à CC Latinorum hoc modo poſitis ƆC, dein à compendioſe ſcribentibus per terga conjunctis, *Latinum* X natum arbitratur. Itidem à Z Z hoc modo poſitis Z/Z duplex Ξ conflatum exiſtimat. Denique, quod ſententiam ejus maxime confirmat, ⊡ antiquam notam Δ Δ in ⊙ vel Θ poſtea verſam, à ⧅ hoc eſt, à ΔΔ connexis creatum eſſe cenſet. Græcum H quoque ab duobis EE, quæ ſic ſcribi ſolebant ꟷꟷ, inde Hτα. Hæc ille pro excellenti ſuo ingenio in literis ad me datis, quæ non potui non cum eruditis, & curioſis viris, qui cauſas rerum ſcire amant, propterea communicare, quod vero multò magis ſimilia ſunt, quam quæ de *Græcarum* literarum originatione à ſe ſapienter & ſcienter dicta putat

 Joh.

Joh. Petrus Ericus in libro ſuo *Patavii* edito An. MDCLXXXVI. Cui epigraphe, *Renatum è myſterio principium philologicum.* Verum enim vero, *doctiſſime* OTTLEY, tametſi hæc acute omnia dicta ſunt, verique ſpeciem præ ſe magnam ferant, facit tamen, ut etiamnum putem þ à Ħ petendum eſſe iſtius Elementi figura, quæ in * *Argentei Codicis* ſpecimine, quod ſub notula numerali (I), ſubjectæ Tabellæ exhibuimus, multo propius ad Ħ accedit, quam quæ *typis Junianis* exprimitur. Quam diverſis autem modis, vel quot factis variationibus à Ħ, þ ductum cenſeam, quæ ſub ejuſdem Tab. nota (II) ſculpta aſpicis, oſtendunt. Varias etiam notas, quibus *Thorn*, ſeu *Theta Anglo-Saxonum* in vetuſtis noſtris MSS. deſcriptum cernitur, ſub Tab. nota numerali (III) aſpiciendas ſubjeci, ne þ à Ħ tot interjectis diverſæ formæ notis naſci improbabile Tibi videretur. Idcirco etiam varios nexus, quibus ET *Latinorum*, tam in quadrata, quam in rotunda manu deſcribere ſolebant antiqui ſcriptores, ſub nota (IV) exhibendos curavi, ut iis ſpectatis þ à Ħ ſi mecum non oriri, ſaltem poſſe eſſe ortum exiſtimares.

Quod Gramm. *Anglo-Sax.* Cap. XXII. R. XVIII. de (ſ) illiuſque cum (t) nexu diximus; nempe & (ſ) & (ſt) è *Gallia* in *Angliam* inducta fuiſſe; id quidem de iis in elegantiſſima hâc forma deſcriptis intelligendum eſt. in rudiori vero forma exarata, nonnunquam, ſed rarius, ſpectantur in vetuſtioribus *Codd.* qui ante ſcripti erant, quam *Ælfredus* R. *Gallica* manu delectatus ſcribendi rationem apud ſuos innovaverat. De hoc monendos eſſe lectores duxi, ne aut ipſe erraſſe viderer, aut, me auctore, alii errarent.

In eodem cap. *Hominem* in [a] antiquo opere *Ælfredi* R. delineatum, aut *Jeſ. Chriſti*, aut pontificis *Romani* imaginem eſſe, tum ex ſumma oris gravitate, tum ex binis ſceptris poteſtatis, tam in cœlis, quam in terris datæ ſymbolis, mihi perſuaſum eſſe dixi. Verum ex quo tempore in MS. codice Evangeliorum *Decani* & *Cap. Licetfeldenſis*, qui liber *S. Ceaddæ* dicitur, Sanctum LUCAM eadem ſpecie, eodemque fere ritu delineatum viderim, hominem iſtum, nutante animo, pene adductus ſum, ut crederem, eſſe S. *Cuthbertum* Epiſcopum, *Ælfredi* R. Patronum, qui, [b] à Domino miſſus, ejuſdem noctis una eademque hora & illi, & matri, dum dormirent, apparuiſſe, & læta nuntiaſſe traditur. Statim, inquam, atque conſpexeram D. *Lucam*, ea ſpecie, eoque fere ritu in vetuſto illo Codice deſcriptum, adductus fere eram, ut cenſerem etiam hominem in *Ælfredi* pretioſo opere delineatum potius eſſe S. *Cuthbertum* Epiſcopum, ſanctitate morum & miraculis apud *Anglos* clarum, cum gravi, triſtique & ovatæ figuræ vultu delineatum, ad communem ſpeciem moremque, quo antiqui ſanctos exhibebant; ut Icon S. *Lucæ* atque alia nummuli antiqui quæ ſub nota Tabellæ (V) ponuntur, cum illa, quæ exhibetur in Fig. I. pag. 142. *Gramm. Anglo-Sax.* collatæ facile oſtendent.

In eodem etiam cap. neſcio quo caſu lapſus, à Chartâ WILHELMI Conqueſtoris, ſub reg. XIII. exhibitâ, regiſque monogrammate munitâ, ſigillum magnum pendere dixi. Qui immanis quidem error eſt. In Charta quoque ipſa, typographi latâ culpâ, gehinpæþæ pro gelimpæþæ, (*Saxonicè* gelimpað.) & æmeſ pro æniſ vel aniſ. (*Saxonicè* æniges, aniges) mendosè imprimuntur.

Quinetiam in eodem Cap. ſcilicet in margine p. 146. ANGLO-SAXONES pro WEST-SAXONES, vel WISI-SAXONES bis forte impreſſum eſt. Quemadmodum & in linea, quæ à fundo paginæ 219 quinta eſt, POST pro ANTE à nobis alio forte convertentibus animum ſcriptum excudi quoque contigit.

Grammaticæ *Franco-Theotiſcæ* p. 17. l. 11. Lectorem candidum, ut emendatricem manum adhibens E in A convertat, oro. Quæ ejuſdem Grammaticæ pagina 44, paginæque linea 39, de vocis HUERGIN, vel HUERGEN derivatione diximus, mihi retractanda videntur. Etenim non à *Mœſo-Gothicis* ΘΑΚGΑ & ΑΙΝS, id pronominis accerſendum jam puto; ſed à *Scano-Gothico* huerge, *nuſpiam*, (quod à huergr, *neuter*) & ein vel en *unus*. Unde huergen, quaſi huerge=en, huergen, à *Franconibus*, me judice, dictum eſt.

---

* Specimen hoc *Argentei Codicis* celeberrimi per totum Literarum orbem, O. *Rudbeckii* manu accuratiſſime deſcriptum, *Humfredo Wanleyo* dedit *Ericus Benzelius*, Archiepiſcopi Upſalienſis filius. a Antiquum hoc, & pretioſiſſimum quum ob artem tum ob vetuſtatem opus poſſidet vir Ampliſſimus *Nathaniel Palmer* Armiger in *Com. Somerſetenſi* militiæ civili præfectus. Quem populus illius Com. qui vices ſuas gereret in *Domo* vel *Senatu Communium* pluries procuratorem uno conſenſu elegerunt. b Vid Hiſtor. *Ingulphi Oxoniæ* Editam, p.26. & *Will. Malmsburienſem* de Geſtis R R. *Ang.* fol. 23. b.

In

I. *Specimen Codicis Argentei. Matth. VI, 9.*

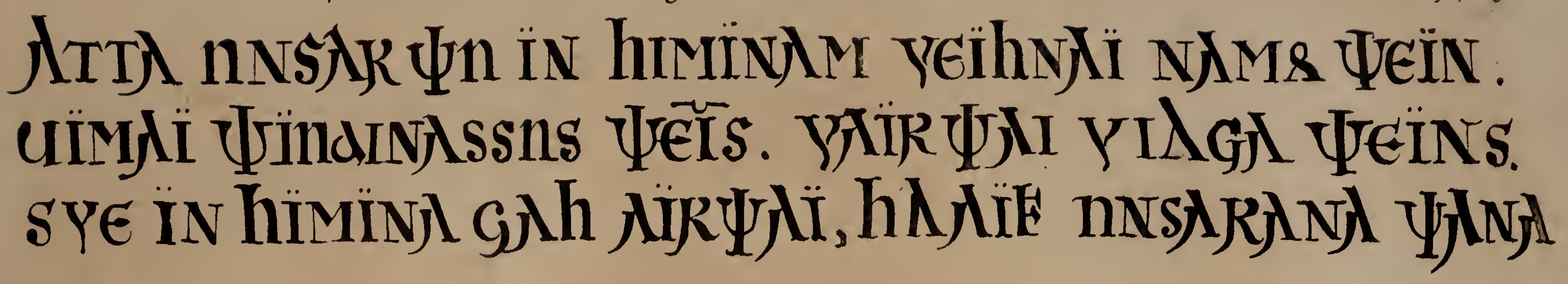

II. p 8

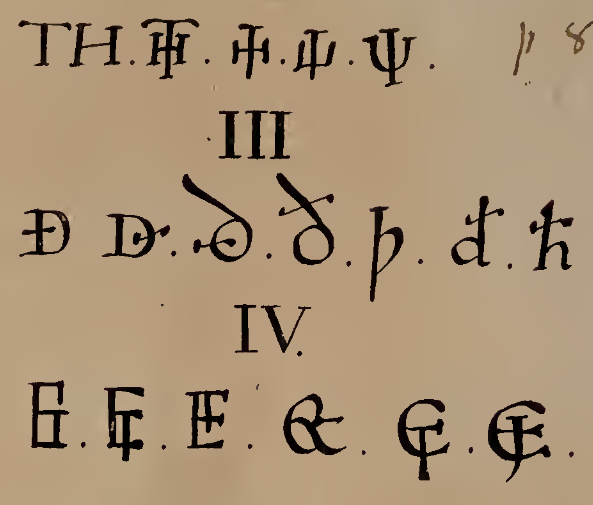

III p. 11

IV. p 8

p 8 V. *Icon. D. Lucae.*

VI. p. 13

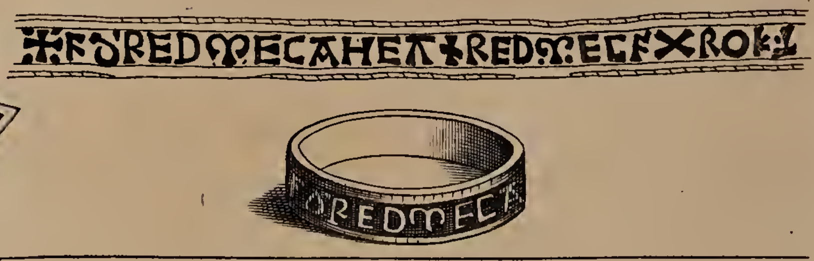

VII. *Antiqua Hunnorum Elementa.* p 17.

VIII. p. 20

IX. *Inscriptio cornu Puseyensis.* p 25

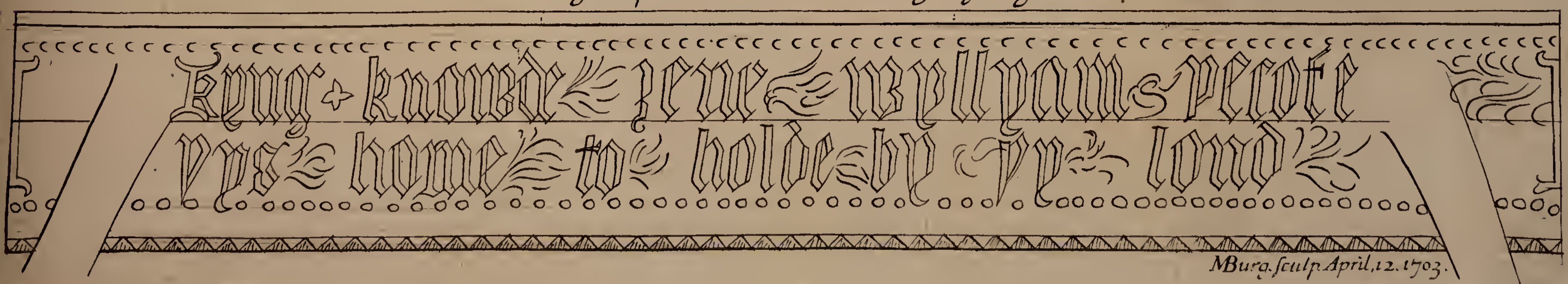

M Burg. sculp. April. 12. 1703.

In margine pag. quintæ DISSERT. EPISTOLARIS, contendo morem nondum fuiſſe apud *Anglo-Saxones*, *Canuto* regnante, chartas literaſve ſigillis penſilibus, ſive cereis ſigillorum impreſſionibus munire. Sunt autem qui ſecus ſentientes, me allucinatum credunt, freti teſtimonio MS. Codicis fundationis monaſterii S. *Auguſtini Cantuarienſis*, in Bibliotheca *Aulæ S. Trinitatis* Cantabr. depoſiti. In cujus foliis 9. & 10. ſic ſcribitur.

Nec moveat aliquem, quod nec Rex Ethelbertus, nec etiam alii Reges de Gente illa in Cartis ſuis prout mos inolevit modernis temporibus ſigilla cerea imprimebant: cum tam rudis ac barbarus Populus ad Chriſti fidem à perfidia converſus, ſignum Crucis in teſtimonium ſuæ Converſionis omnibus ſuffeciſſe credebat. Non enim uſque poſt Conqueſtum à tempore fundationis hujus monaſterii, excepta Carta Regis Knuti, *qui fuit alienigena, & Conqueſtor, aliqua in munimentis reperimus* Sigilla Cerea; *ſed ſolummodo Crucis ſigna. Nec mirum cum tanta ac talis poſſeſſio, tantique ac tales Teſtes in principio renaſcentis Eccleſiæ Anglicanæ, velut noſtræ ſalutis primitivum ac publicum Inſtrumentum, fracto Dampnationis chirographo, poſteris Catholicis ſufficere potuerint: ubi ſigillum cereum per lapſum temporis aut per negligentiam perdi, aut propter antiquitatem ſive corruptionem in pulverem poſſit labi. Poſt adventum vero Normannorum in Angliam, tam Reges, quam alii Domini & magnates* laminas cereas *membranis apponebant Cartarum, Crucis ſignum in laminis cereis imprimentes: de Capillis Capitum vel Barbarum in eadem cera aliquam portionem pro ſigno poſteris relinquentes. Iſta patent in multis monaſteriis poſt conqueſtum Regni iſtius fundatis, ut eſt in monaſterio Sancti* Pancratii *de Lewes de Carta Willelmi primi Comitis* Warenniæ, *in quâ crines Capitis uſque in præſens ejuſdem Comitis permanent. Similiter in Monaſterio de* Caſtelacre, *quod eſt ejuſdem fundationis in Dioceſi Norwicenſi; Comes Lincoln. qui pluribus poſſeſſionibus eandem Eccleſiam dotavit, hæc in fine intulit Cartæ ſuæ. In hujus (inquit) rei evidentiam* ſigillum dentibus meis impreſſi *Teſte* Muriele *Uxore mea, ubi uſque in præſens in eadem cera apparent dentium veſtigia pro ſigillo. His etiam ſimilia in pluribus aliis monaſteriis ſunt reperta. Dicitur enim per diminutionem à ſigno ſigillum. Quod ſecundum yſidor.* [a] *Eth.* 19°. *c.* 12°. *à Prometheo, qui primus annulorum fuit inventor, originem habuit. Scripta vero ſignis non ſigillis notantur, ut inferius de deſcriptione ſignorum dicitur.*

Verum quo minus Codicis hujus teſtimonio à ſententia mea dimovear id obſtat, quod nullius ferme auctoritatis codex eſt: utpote in quo multa ſuſpecta, falſa, & à genuina vetuſtate abhorrentia traduntur, quæ nullam fidem merentur. Id genus ſunt, quæ notavit *Hen. Spelmannus*, Concil. Vol. 1. p. 124, 125. Id genus igitur haud immerito quis ſuſpicari poteſt Chartas iſtas R. *Cnuti* ſigillis cereis dictas eſſe confirmatas, quòd omnium illius chartarum, quæ in magno ſatis numero etiam nunc extant, nulla eſt, quæ aut ſigillum cereum habet, aut ſe habuiſſe olim per aliquod ſignum oſtendit. Quamobrem non dubito, quin chartæ iſtæ *Cnuti* R. quæ in munimentis monaſterii Sancti *Auguſtini Cant.* olim extabant, Chartæ eſſent commentitiæ privilegiorum, libertatum, & exemptionum, quæ cum iſtius furfuris aliis multis, ſi jam nunc ſupereſſent, plurimis indiciis fictæ eſſe aut corruptæ eſſe conſtarent.

In margine paginæ 22. verba ſe gegilda þe ne geſece morgen-ſpæce, ſic tranſtulimus: *Socius qui exequiis ejus, vel concioni funebri non interfuerit.* Jam vero ſic vertendum cenſeo: *Socius qui poſtridie diei, quo in ſepulchro conditur, ſodalitii concilio non interfuerit.* MORGEN enim, ut me *Thwaiteſius* meus pro ſummo candore ſuo monuit, ſignificat *cras*, πρωΐ, *mane craſtinæ diei*, vel *ineuntem poſterum diem.* Unde MORGEN-SPÆCE non poteſt, quin ſignificet *ſodalium concilium*, quod poſtridie ſepulturæ defuncti Socii, vel ad comprecandum pro anima illius, vel ad concionem funebrem habendam, vel forſan ad novum ſocium in illius locum cooptandum pro more convenire ſolebat. Unde quoque MORGEN-GIFE non poteſt denotare *donationem* aliquam, quam die nuptiarum, ſed quam poſtridie nuptiarum, vel poſtera à nuptiis die ſponſæ ſponſus propter nuptias dabat: quemadmodum *Courtinus*, auctor verſionis *Gallicæ*, in quam transfunditur liber *H. Grotii* de jure belli & pacis, in indice, ſub voce MARIAGE MORGENGABIQUE. MARIAGE MORGENGABIQUE, *eſt celui où tout l' avan-*

---

a Lege, *Etymol.* verba citata reperiat Lector in libro Orig. XIX, XXXII.

tage de la femme consiste en un present que son mary lui fait le lendemain des nopces, comme pour le prix de sa Virginité. Morgen *en Allemand c'est l'endemain,* gab *c'est present, & c'est une espece de ce que nous appellons* Douaire. *Et même en Allemagne dans la plus part des Païs on appelle le* Douaire MORGENGAB. *A l'égard de ce mariage* [a] *morgengabique, ce present ainsi fait le lendemain de la consommation du mariage consiste en une designation d'une certaine portion de biens, que la femme & les futurs enfans de ce mariage peuvent prendre après la mort du mary (cette portion par la loy des Lombards ne pouvoit monter plus haut, que la quatrième partie des biens du mary) & moyenant ce present la femme & ces futurs enfans sont exclus de toute autre pretention dans l'heredité du mary. Ces sortes de mariages se pratiquent d'ordinaire en Allemagne, par des gens qui ont été déja mariez & qui ont des enfans du premier lict à qui ils veulent conserver leur succession, & par des gens de qualité qui épousent des femmes d'une condition inferieure. On appelle cela parmy le vulgaire épouser de la main gauche, ce qu'ils font pour ne pas frustrer des biens, droits & honeurs de leur maison, leurs enfans s'ils en ont d'un mariage precedent, ou leurs heritiers. Quelques-uns appellent aussi ce mariage* morganatique *le derivant de* morgen *& de* gnade *qui signifie grace, que l'on fait pareillement le lendemain, mais ce n'est que la même chose.*

Præterea sunt, qui vehementer negant id verum esse, quod tradidi Differt. Epistolaris p. 109, 110. de nummis argenteis, seu *Peningis* Anglo-Saxonum in semisses, & quadrantes à mercaturam facientibus scindi, aut rumpi solitis: non quod illos facile bipartiri, aut quadripartiri potuisse inficiuntur; sed quod illorum talia fragmenta in abacis nummariis nondum à se visa clamant. Verum doctos istos, ut per candorem suum dicant, rogatos velim, an non ingenii subpervicacis, & nimium suspiciosi est, quæ ipsi non viderint, posse esse pernegare; vel, quod perinde ab æquo alienum est, Probitate & doctrina cl. viris de rebus illis, quæ se vidisse dicunt, nullam fidem adhibere? An reges, quorum ipsi nummos non viderint, idcirco monetam percussisse pernegabunt; idoneisve testibus fidem omnem abrogabunt, qui codices, quos forte ipsos videre non contigit, se pervolvisse affirmant? Hæc ut apud se candide & ingenuè cogitent, velim. Siquidem testem locupletissimum habeo in superioribus laudatum *Andream Fountaine* Equitem auratum, antiquitatis nummariæ scientissimum; qui partes, seu frusta, in quæ denarios *Anglo-Saxonum* à nundinantibus partitos esse credebat, se vidisse fidem mihi dedit.

Præterea, OTTLEYE, Tuus meusque *Bromeus*, revisâ dissertatione nostrâ epistolari, præter errores, quos in indice suo notavit; & aliorum me monuit haud quidem multorum; sed quos, majoris momenti quum sint, ut in præfamine ponerem, quum illius summa cura ac diligentia, tum mei muneris ratio requirit.

Ex horum numero est *τὸ ille*, quod differt. epist. p. 38. l. 7. redundat. huic adde *habuisse*, pro *non habuisse*, p. 42. l. 6. *Sed quam* pro *sed aliquanto quam*, p. 66. l. 1. *Decimviratus* pro *duodecimviratus*, alibi semel. ᵹeꞅꞃeꞅꞇnoꝺe pro ᵹeꞅeꞅꞇnoꝺe, p. 62. l. 5. DCCCLXXX. pro DCLXXX. p. 79. l. 46. *Dicere* pro *discere*, p. 88. l. 44. Ista etiam, quæ leguntur in versione legis 59. p. 91. nempe, *sin sit intra vestes, similibus scættis* XXX *emendetur*, sic corrige, *si sit intra vestes, unaquæque plaga* XX *scættis emendetur*. In versione legis 75. p. 92. pro *is compenset patrocinium violatum*, substitue *duplici emendatione compensetur violatum patrocinium*. Legem 10. p. 93. sic restitue, ᵹiꝼ man mannan on oþꞃeꞅ ꝼleꞇꞇe manꞅꝑaꞃa haꞇeþ. Sic verte: *si quis aliquem in alterius domo perjurum vocet*. Ista p. 97. l. 23. *Si mulier illa, de qua ante liberos non peperit*, sic emenda, *si mulier illa liberos non peperit*. P. 116. col. 2. l. 46. lege *Mildredæ*. Denique pro istis: *Regis simplum Weregildum est* VI *mille Tainorum Weregildum est in Myrcenorum laga*, quæ mendosa lectio est MS. *Cottoniani*, quem citavi, pag. 110. l. 34. 35. deletis *mille* & *est*, sic emenda, *Regis simplum Weregildum est* VI *Tainorum Weregildum in Myrcenorum laga*. Etenim sic ut emendetur locus, jubent quæ immediate sequuntur, *hoc est*, XXX *millia Sceata* i.e. *totaliter* CXX *libræ*. Adde huc DCCLXIX quod p. 80. l. 22. forte imprimitur pro DCCLXVIII. & DCCCXII pro DCCCXIV.

---

a *Morgengabique* apud veteres *Scanos*, *Islandosque* vocabatur **Lynfie**, i. e. *Concubitus præmium*, quod imminutæ sponsæ sponsus dare solebat. **Þad kvolld gieck hann ad brudkaupe med Brynhillde, en ad morgne, er hann stod upp, þa gaf han Brynhillde ad Lynfie gullbaug**, *eadem vespera nuptias cum Brynhilda celebrat, mane autem surgens Brynhildæ, Muneris nuptialis nomine, annulum aureum dedit.* Vide *Eddæ* Islandorum Mythologiam LXXIII. Vide etiam Mythologiam LXXIV.

ejusdem

ejusdem p. l. 23. Quibus accedat in lin. penult. p. 79. DCLXIX, quod Typographi culpâ forte contigit excudi pro DCLXXIX.

Insuper, OTTLEYE, scire te velim, quod carminum *Anglo-Sax.* & *Dano-Sax.* structuram attinet, me paulum de illa mutasse sententiam. Quæ enim, Grammaticæ *Anglo-Sax.* Cap. XXIII scribens, *Pindaricis* versibus simillima putabam, jam ad *Anacreonticorum* dulciores numeros propius accedere judico.

Hactenus enumerandis majorum gentium erroribus operam dedi, quibus aut ego me, aut Tu potiùs librarios meos, typothetamve lapsum esse censeas; & quod errores, quos meos esse putas, attinet, oratum non Te solum velim, sed lectores omnes, qui Tuo candore ad librum nostrum legendum accedent, rogo & obtestor, quemadmodum *Aristarchus Homeri* versus, quos non probavit, esse negabat; sic vos id omne, quod non vero rectove consentaneum in *Codd.* nostris reperitis, ne putaretis meum. Etenim non *auctoris* errores sunt, qui errores, quantum in se erat, vitare curavit; sed *antiquarii*, cujus via tenebricosa & lubrica; sed *hominis*, cujus est errare, labi, falli, etiamsi nil nisi verum rectumque, quo nihil pulchrius & amabilius, semper scribere totis viribus contendat. Quamobrem omnibus, quibus à me ut antiquario vel homine erratum est, quo, ut alii errarent, forte commisi, qua auctor iis abrenuncio; Deum hominesque testans me non consilio, sed casu; non scienter, aut ex arrogantia, sed ignoranter nihil non scripsisse, in quo allucinatus lectorem forte in errores ducam. Quinetiam ne aut ipse fortè deciperer, aut alios errore aliquo præeuns deciperem, summam curam, & studium adhibui; adeo ut quamvis ab erroribus non sum liber, à culpa tamen immunis sum. Æquo igitur animo errores, quotquot in scriptis nostris inveneris, non modo ut excuses; operamque des, ut alii illos Tuo exemplo mihi humaniter condonent, rogo: verum etiam, ut vobis indicantibus lapsus meos cognoscam; & Te, & illos posco flagitoque. Etenim cum animo corrigendi, emendandi, retrahendi, nihil non scripsi; lectoribus non solum concedens; sed ab iis petens, ut in lapsus meos animadvertentes, eos libere castigent universos; modo humaniter id faciant, meræque veritatis causa, erranti, licet non erroribus, meo exemplo parcentes; qui (absque invidia dictum velim) in aliis redarguendis non cavi modo ne quod offenderet, dicerem; verum etiam curavi, ut, illa dicendo quæ ad illorum laudes haud injuste dici possent, mihi gratiam & benevolentiam conciliarem.

Errorum, quibus lapsus cunque sum, *doctissime* OTTLEY, humanæ imbecillitatis excusatione probrum apud Te deprecatus; ad ea addenda pergo, quibus aut operis nostri defectus suppleri; aut quibus, tanquam novo accedente lumine, quæ obscurè, dubieve in eo traduntur, illustrari possunt.

Primo igitur quatuor illas figuras *Saxonici* THETA nondum versatis MS. codicibus, mihi prorsus ignotas, & in impressis non antehac expressas, gaudeo me sub tabellæ notula numerali (III) exhibuisse; quod earum notitiam tyronibus æque gratam fore, ac mihi fuit jucunda earum inventio, haud sine causa existimem. Ex quo etiam caput primum *Gramm. Anglo-Saxonicæ* de literis & literarum *regg.* Typographo imprimendum dedi, dum in Bibliotheca *Bodleyana* Codd. *Saxonicos* perscrutarer, inveni pervetustum librum MS. cujus nota, NE. D. 2. 19. in quo quidem libro nonnullæ lectiones è veteris testamenti LXXII. interpretum versione *Græca*, cum *Latina* translatione ex adverso in alterâ columnâ scripta, *Saxonicis* literis describuntur: è quibus à curioso lectore nonnulla observari possunt, quæ literarum *Saxonicarum*, si non omnium, saltem quarundam ostendunt potestatem; quam qui ante nos scripserunt, quasi intactam præterierunt. In hujus libri lectionibus *Græcis* per elementa *Saxonica* expressis (ȣ) diphthongus *Græcorum* fere nunquam non exprimitur per (u) simplicem: ut in ꞇu, uꞃanon, ꞇheu, ꞅu. τȣ̃, ȣ̓ρανὸν, Θεȣ̃, σȣ̃. (η) fere semper exprimitur per [a] (ı) ut in ꞇın ᵹın, τὴν γῆν. ı ꝺe ᵹı, ἡ δὲ γῆ. ꞇıꞅ ᵹıꞅ, τῆς γῆς. Ferè semper inquam, quia exprimitur aliquando per (e) ut in lectione *Isaiæ* prophetæ, p. 32. epı ꞇeꞅ ᵹeꞅ, ἐπὶ τῆς γῆς. Diphthongus (αι) fere nunquam non describitur per (e) simplicem: ut in conjunctione ce, καὶ, ꝺıceẏ, δίκαιοι, &c. Est tamen ubi per (æ) & (ae) redditur: ut in lectione *Isaiæ* prophetæ, p. 33. b. cæ, cae, καὶ. & in eꞅꞇae, ἔσαι. p. 30. b. K, κάππα,

a Vide Tabell. *Grammaticæ Anglo-Saxonicæ* pag. 168.

 semper

ſemper per (c) exprimitur; unde conſtat (k) decimum elementum in Alphabeto recentiori *Anglo-Saxonum* eſſe adventitium, & ſupervacaneum. Diphthongus (ει) per (ι) ſimplicem etiam exprimitur, ut in ecine, ἐκείνη. ipen, εἶπεν. eci, ἐκεῖ. is, εἰς; quæ occurrunt in ſubjectis lectionibus. verum quamvis (ι) ſimplex uſurpatur ad exprimendum longam (η) & diphthongum (ει), paſſim tamen adhibetur in exprimendo ἰῶτα brevi in ἐπὶ, quod ſemper ſcribitur *Saxonicis* literis epi. peri, περὶ, &c. Diphthongus (οι) etiam ſæpiſſime exprimitur per (ẏ) *Saxonicum*, ut in *epẏisen, ἐποίησεν. y, οἱ. thiriẏs, θηρίοις. agiẏ, ἅγιοι, &c. Uſurpatur tamen ad exprimendum (υ) ut in ẏion, υἱῶν. in orẏxa, ὤρυξα. thẏgateron, θυγατέρων. (φ) ſemper per (ꝼ) exprimitur. Supra dixi (ȣ) ferè nunquam non exprimi per (u) quia nonnunquam exprimitur per (ο) ut in peribalometha, περιβαλȣ́μεθα. nonnunquam etiam per (οι) ut in boile, Bȣλῇ. (κυ) bis exprimitur more *Latino* per (qui) in lectione *Iſaiæ* Prophetæ, p. 33. b. in quirios, κύριος; quirion, κύριον. Scribitur etiam kirios, in lectione ejuſdem prophetæ, p. 32. b, cum κάππα *Græcorum*. *More*, inquam, *Latino* ſcribitur per (qu) nam (q) & (qu) reapſe *Latinorum* ſunt, qui ſcripſere *cocus* & *coquus*; *cottidie* & *quotidie*, &c. Quos ergo *Anglo-Saxones* imitantes ſcripſere qual-stow, *ſtragis locus*; qualu, pl. *internecio*; quean, *vacca ſterilis*; quearterrn, *carcer*; quedol, *dica*; quena, *fœmina*, *uxor*; quic-beam, *fraxinus*; quice, *gramen*; quiþa, *matrix*; quiþung, *queſtus*; quulmere, *peſtilentia*; pro cweal-stow, cwælu, vel cwalu, cwearterrn, &c.

Hæc breviter: Ex quibus liquet (u) vocalem longam *Anglo-Saxonum* prolatam fuiſſe, ut hodie apud *Germanos*; ſcilicet prout (ȣ) vel (ου) *Græcorum*. (ι) vocali longæ idem valor erat, ac (η) *Græcorum*. (e) longæ eadem poteſtas, ac (αι) *Græcorum*, vel (æ) *Latinorum*. τȣ̃ (c) eadem plane poteſtas, quæ τȣ̃ (k) fuit. (i) longæ, quæ (ει) (ꝼ) eundem valorem cum *Latinorum* (f) ac *Græcorum* (φ) obtinebat. (o) longum & craſſum, ob affinem cum (u) longo ſonum, idem fere valuiſſe ac ȣ, vel ου *Græcorum* conſtat; quemadmodum apud nos in **rood**, *crux*; **ſtood**, *ſtabam*; **mood**, *cujuſque mores*, *animus*, *genius*, *ingenium*, & id genus aliis, cum duplici (oo) vel (o) longo ſcriptis. quæ proferuntur rȣd, ſtȣd, mȣd: quibus adde **root** *radix*, quem pronuntiamus plane ut **rout**. Quod (y) attinet, triplex videtur apud *Anglo-Saxones* habuiſſe miniſterium. Nam primo vicem ὐψίλȣ *Græcorum*, vel (u) tenuis ſuſtinebat: ut in orẏxa. Secundo duplex (ij) combinatum exprimebat: ut in wẏc, *Iſlandice* **viik**, *vicus*; unde ob ſoni affinitatem ad exprimendum (οι) *Græcorum* ſumptum eſſe videtur. Tertio, (i) brevis valorem habuit: ut conſtat ex kirios, quod ſcribitur pro kẏrios. Cui quidem, ex eo quod æquipollet quirios, ſi quis contendat cwa, cwe, cwi, cwo, cwẏ, pro quibus *Latino* ritu ſcribebant, *qua*, *que*, *qui*, *quo*, *quy*, *Anglo-Saxonibus* ſonuiſſe ka, ke, ki, ko, kẏ, non vehementer adverſabor. Certe à cwiþ, vel quiþa, *Angli Boreales* dicunt **kite**. cwoþ, *dixit*, multi jam efferunt **coth, koth**: & à cwellan, *occidere*, fit *Anglicum* **kill**. His adde quæ in *Libb. Vett. Septentrionalium* Catalogo deſcripſit *H. Wanley*, Cod. MS. Cott. qui inſcribitur *Domitian.* A. XVIII.

Hæc, Cl. OTTLEYE, de elementorum *Saxonicorum* valore, quibus Tu, cui Deus non magnum tantum ingenium, ſed otium literarium dedit, alia rectiùs addere poteris, ex ſubjectis lectionibus, quæ cum haud paucis aliis vetuſti Codicis, tam in *Græcis* majuſculis, quam in *Saxonicis* minuſculis exaratis, doctis viris, præſertim LXXII interpretum verſionis critice ſtudioſis, aliis uſibus eſſe poſſunt.

[Ex MS. Cod. *Bibl. Bodl.* cujus nota NE. 2. 19. p. 34. b. Geneſ. XXII.]

Lectio geneseos

[1.] O theus epirasen ton habracham ce ipen pros auton habracham habracham ce ipen idu ego [2.] ce ipen labeto ẏon su ton agapeton on egapesas ton isac ce poreutheti is ten gen ẏpselen ce prosenencon auton eci is olocarposin is ena oros on sẏ ipo [3.] anastas de habracam to prohi------.

[*Ex eodem Codice* MS. *Pſalm.* XLII.]

Responsorium psalmi d d

[1.] On tropon epipothie elaꝼos epi tas pegas ton ẏdaton utos epipothi a psuche mu pros theus [2.] edipsisen e psẏche mu pros ton theon ton zonta pote ixo cae optheسome tu prosopu tu theu [3.] egenethe mẏ ta dacrẏa mu artos emeras cae nẏctos

[*Ex eodem Cod.* MS. *p.* 30, *b. Geneſ.* I.]

[26.] Phẏisomen anthropon cat icona ce cath omoẏosin imeteran ce archeto ton icthẏon tis talasas ce ton petinon tu uranu ce ton ctinon ce pases tis gis ce panton ton herpeton ton herponton epi tis gis ce egeneto utos [27.] ce ephẏisen o theos ton anthropon cat icona theu epẏisen auton aren ce thilẏ epẏoeisen autos [28.] ce eulogisen autus legon auxanesthe ce plithẏnesthe ce plirosate tin

* Quod etiam ſcribitur ephẏisen, & ephiẏoeisen.

gin

gin ce catacyrieusate autis ce archete ton icthyon tis thalassis ce ton petinon tu uranu ce ton panton ctinon tis gis ce panton ton erpeton ton erponton epi tis gis [29.] ce ipen o theos idu edoca ymin panta chorton spomonri (*lege* sporimon) spiron sperma o estin epano passis tis gis ce pan xulon o echi en eauto carpon spermatos sporimu ymin estae is brosin [30.] ce pasin tys thiriys tis gis ce pasin tys petinis tu uranu ce panti erpeto erponti epi tis gis o echi en eauto pnoin zois ce panta chorton clorion is brosin ce egeneto utos [31.] ce yden o theos ta panta osa ephyisen ce idu cala lian ce egeneto hespera ce egeneto prohi himera ecti

[*Ex eodem Codice* MS. *p.* 33, *b. Isaiæ* LV.]
lectio Isaiae prophetæ

[1] Y dipsontes poreuesthe es ydor ce osy men uc ecethe argyrion badisantes agorasete ce piete aneu argyriu cæ timis ynon ce stear [2.] inati timasthe argyrio ke ton misthon ymon uch i plismoni acusate mu cae fagesthe ta agatha ce tryfisi en agathys i psychi ymon [3.] prosechete tys osin ymon ce epacoluthisate tes odys mu accusate mu cae ziste en agathys i psychi ymon cae chathisome ymin diathicin eonion ta osia dauid ta pista [4] idu martyrion auton dedoca ethnesin arconta ce prostassonta ethnesin [5.] ethni a u idisan se epicalesonte se ce y lay y uc epistanto se epi se catafeuxonte enecen tu theu agiu israhel oti edoxasen se.

[*Ex eodem Cod.* MS. *pag.* 32. *b. Isaiæ* IV]
lectio esaie profetae

[1.] Ce epilempsonte epta gynec es enos anthropu leguse ton arton emon fagometha ce ta imatia emon peribalometha plen to onoma su ecclite ef emas afele ton onidismon emon [2.] te de emera ecine empilampsi o theus en boile meta doxes epi tes ges tu ypsose ce doxase to catalipthen tu israhel [3.] ce este to ypolipthen en sion ce to catalipthen en hirusalem agiy clethesonte pantes y engraphentes is zoen en hirusalem [4.] oti ecpluni kirios ton rupon ton yion ce thygateren sion ce to aema eccathari ec messo auton en pneumati criseos ce en pneumati causeos [5.] ce exi ce este apas topos tu orus sion ce panta ta peri cyclo autes sciasi nefele emeras cae os capnu ce fotos pyros ceomenu nyctos pase te doxe sceparthesete [6.] ce este is scian apo caumatos en scepe ce en apocryfo apo sclerotetos ce yetu [*Isaiæ* V. 1.] Aso de to agapameno asma to agapeto to ampeloni mu Ampelos egeneto to ecapemeno en cerati en topo pioni [2.] ce fragmon perietheca cae echaracosa ce ephyteusa ompelon sorec ce ocodomesa pyrgon en meso autu ce prolenion oryxa en auto ce emina tu pyese stafylen epyesen de acantas

Præterea librarios *Saxonicos* in ſcribendis, deſcribendiſve *Codd.* virgulam [′] ad deſignandas vocales longas uſurpâſſe, dum caput iſtud contexerem, aut plane neſciebam, aut non obſervaveram. Verum in citerioris antiquitatis membranis notula iſta acutitona, ſyllabarum diſtinguendarum gratiâ, à grammaticis introducta non raro occurrit: ut in gód, bonus; geréfa, aliter gereofa, *præpoſitus*; á & áá, *ſemper*.

Anglo-Saxones, *Danis Dominis*, diſcendis *Runis* operam dediſſe, iiſque in ſcribendo cum ſuis literis ſtudioſe uſos fuiſſe in Gramm. *Anglo-Saxonicæ* cap. XXII. non inidoneis argumentis probavimus. Ex quo vero caput iſtud conſcripſi, in MS. Cod. *Cott.* qui DOMIT. A. XVIII. inſcribitur, inveni *Saxonicam* crucis epigraphen, nempe, Rýnas Drihtnes, *myſteria domini*, literis *Runicis* deſcriptam. Quam in *H. Wanleyi* Catalogo libb. *Vett.* Septentrionalium exhibitam videre eſt. *Annulum* etiam *aureum* me vidiſſe contigit, in cujus exteriori perimetro cernitur inſcriptio *Saxonica*, in qua elementis *Saxonicis Runæ* immixtæ exarantur eo modo, quo in *Tab.* nota [VI] exhibentur. Annulum hunc jam poſſidet multis mihi nominibus colendus *Hans Sloan*, M. D. Soc. Reg. Secretarius, hujus ævi *Plinius*; non ſolum Hippocraticæ artis, in qua excellit; ſed rerum naturalium, & præſertim rei herbariæ Scientia per totum literarum orbem illuſtris. Inſcriptio autem Saxonicis literis expreſſa, ſic, me judice, legenda eſt:

ÆÐREDMEᚳAHEANREDMEᚳAGROFT

Sic autem in voces diſtinguenda:

ÆÐRED MEᚳA HEANRED MEᚳ [a] AGROFT.

Æthredus conjux Heanrædæ me cælavit. i.e. *cælari juſſit.*

Dum exſcriberem quod in Gramm. *Anglo-Sax.* pagg. 181, 182, legitur epinicion, quo *Saxones* Angliæ *Æthelſtani* ſui R. & *Edmundi* Clitonis [b] victoriam canebant, quam ab *Anlafo* pagano, & *Conſtantino* Scotorum R. reportaverant, non in mentem mihi ve-

a Lectionem hanc confirmant quæ in teſtamento *Wynfledæ*, ſequuntur: and hio becwið Æþelflæde hyre dehter hyre agrafenan beah, & *Æthelfledæ filiæ ſuæ annulum* (ſive *armillam*) *ſuum cælatum legavit.* b Vide *Ingulphi* Hiſt. *Croyland.* Edit. *Oxon.* pag. 37.

nit antiqua illa ejus *latina* verſio, auctore *Henrico Huntindonienſi*, hiſt. lib. V. pagg. 203, 204, qui *Saxonicos* verſus verbum fere verbo reddidiſſe ſe affirmat.

Rex Adelſtan,
Decus ducum,
Nobilibus torquium dator,
Et * frater ejus Edmundus [* al. *filius*]
Longa ſtirpis ſerie ſplendentes,
Percuſſerunt in bello,
Acie gladii,
Apud *Brunesburh*,
Scutorum muros fiderunt.
[a] Nobiles ceciderunt,
[b] Domeſticæ reliquiæ
Defuncti Edwardi.
Sic namque iis ingenitum fuerat
[c] A genubus cognationum,
Ut bellis frequentibus [d] ab infeſtis
Nationibus * defendere [* l. *ut defenderent*]
Patriæ theſauros, & domos,
[e] Pecunias, & xenia
Gens vero [f] Hibernenſium,
Et [g] puppium habitatores
Fatales corruerunt.
[h] Colles reſonuerunt,
Sudaverunt armati.
Ex quo ſol mane prodiit
[i] Micans hilariter,
Lætificans profunda,
Dei luminare, fax creatoris,
Uſque quo idem nobilis ductor
Occaſu ſe occulit.
[k] Ibi viri jacuerunt,
Multi à Dacia oriundi
Telis perforati,
Sub ſcutis lanceati,
Simul & Scotti bello fatigati.
[l] Gens vero Weſtſexe
Tota ſimul die prius electi,
Poſt indefeſſi,
Inviſæ gentis
Globos ſtraverunt.
Viri elegantes haſtas cedebant.
[m] Viri Mercenſes acuta jacula mittebant
Duro manus ludo.
[n] Sanitas ibi nulla his, qui cum *Anlavo*
Trans maris campos
In ligni gremio
Terram petierunt
Marte morituri.
[o] Quinque occubuerunt in loco belli
Reges * juvenis [* lege *juvenes*]
Gladiis percuſſi;
Duceſque ſeptem Regis Anlavi.
Abſque numero ceciderunt Scoti.
Deperiitque Normannorum tumor.
Nec enim paucos ad litem belli
Duxerant ſecum. cum paucis vero
In maris fluctus Rex navi profectus
Intrinſecus gemebat.
Simul & *Froda*, ductor Normannus,
Cumque ſuis notis dux Conſtantinus,
De Martis congreſſu jactare nequierunt,
Ubi cognationis ſuæ fragmen apparuit,
Ubi amici ſui corruerant
In ſtatione Populi
Bello proſtrati,
Et filium ſuum in loco prælii
Vulneribus demolitum charum reliquit.
Nec *Gude* Dacus declamare potuit,
Licet verbis blandus, & mente venuſtus.
[p] Nec *Anlaf* ipſe cum reliquiis ſuis
Mentiri potuit, quod ad hoc negotium
Sui præſtiterint in campo belli,
Ictuum immanitate,
Telorum transforatione,
In concilio proborum.
Matres vero, & nurus planxerunt
Suos belli alea
Cum Edwardi filiis luſiſſe. [labefactus
Cum Normanni navibus clavatis, & Anlaf
Ultra

a *Sax.* heaþolinde, *alta vexilla.* b *Sax.* aþaran *comites, aſſeclæ.* c Id eſt, *à majoribus.* d *Sax.* ƿiþ laðra, *contra inviſos*, i. e. *latrones.* e *Sax.* hettend crungun. *Invidiam exterorum.* f *Sax.* Sceotta, *Scotorum.* g *Sax.* Scipflotan, *navium claſſis.* h *Sax.* feld, *campi.* i *Sax.* Mære tungol, *magnum ſidus.* vel *princeps ſidus.* Integram vero pericopen ſic redde: *Ex quo ſol princeps ſidus, Dei Æterni Domini Candela clara, hilaris ſuper Horizontem oritur, donec nobilis illa creatura ſedem repetebat.* k Sic autem, qui ſequuntur, V. verſus emendandi ſunt: *ibi è Septentrionalibus hominibus multi milites telis perforati; &, transfixis ſcutis, vulnerati jacuerunt; quemadmodum & Scoti execrandum belli incrementum.* l Sic verte: *Weſt-Saxonum ſelectæ Copiæ profectæ ad prælium inſtabant veſtigiis inviſarum gentium, à tergo valde cædentes fugientem exercitum acutis & cruentatis gladiis.* m Redde, *Mercii non metuebant à duro manus ludo.* i. e. *à prælio.* n *Tum Salus nullis, qui cum Anlavo per mare mixtum in navis gremio terram petierunt prælio morituri.* o *Quinque occubuerunt in loco prælii juvenes Reges gladiis interempti; quemadmodum & ſeptem duces Anlavi, cum innumero exercitu navali & Scotorum, ibique fugatus eſt Nortmannorum dominus; et ad proram navis compulſus eſt parvus jam factus exercitus. Sonabat navis fluctu et Rex egreſſus in mare flavum, vivus evaſit. Sic etiam ſapiens ille Septentrionalis Conſtantinus dux veteranus ipſe ſuorum reliquiis fuga ad ſuos reverſus, qui caſtris proſtratus, et bello ſuperatus, filium ſuum vulneribus attritum in ſtragis loco reliquit, fruſtra comites ſuos plorabat, fruſtra amicos perditos lugebat.* p *Nec magis Anlafus dux flavicomus, cædis bipennis, in bello juvenis,* (tyro,) *ſenex ingenio, cum ſuis reliquiis merito gloriari, aut jactare potuit ſe ſuperiores in prælio fuiſſe, aut dum contra Edweardi comites telis miſſis certarent victores abiiſſe ex certaminis loco, ubi duces ſunt congreſſi, et ſigna ſignis adverſa, armaque viciſſim capta ſunt. Tum pudore ſuffuſi inde diſceſſerunt in clavatis navibus mæſtæ qui fuerant in reſono Abi* [Humbri] *Æſtuario telorum reliquiæ, aquilonares viri ad petendam trans profundum Dublinenſem urbem, ſuamque terram. ambo etiam fratres rex*

clitoque

Ultra profundum flumen
Terras ſuas mæſto animo repetiſſent.
Poſtea frater uterque
Rediit WESTSEXE belli reliquias
Poſt ſe deſerentes,
Carnes virorum in eſcam paratas.
Ergo corvus niger ore cornutus,
Et buffo livens, aquila cum milvo,
Canis, Lupuſque mixtus colore,
His ſunt delitiis diu recreati. non fuit bel-
Hac in tellure majus patratum [lum
Nec cædes tanta præceſſit iſtam,
Poſtquam huc venerunt trans mare latum
Saxones & *Angli*, *Brittones* pulſuri,
Clari Martis fabri
Walenſes vicerunt, reges fugaverunt.

Hæc HENR. HUNT. qui de verſione ſua ſic loquitur. " *De cujus prælii magnitudine* " *Anglici ſcriptores*, quaſi carminis modo proloquentes, & *extraneis tam verbis*, *quam fi*-" *guris uſi*, *tranſlatione* fida donandi ſunt, ut pene de verbo in verbum eorum interpre-" tantes Eloquium, ex gravitate verborum gravitatem actuum & animorum gentis il-" lius condiſcamus.

De extraneis illis verbis, figuriſque quibus poetas *Saxonicos* uſos eſſe dicit, egimus: de illis in Gramm. *Anglo-Sax.* cap. XXI. de his in cap. XXIII. Quorum vero cum ille neque ſenſum, neque vim, neque verum uſum rite intellexit, verſionem ejus emendatam in margine quaſi novam feci, ut ex ea, lector *Philo-Saxo*, tanquam ex prælibamento quodam, *Anglo-Saxonicæ* poëſeωs ingenium perſentiſceret.

In condendo hoc opere, ita ſcribere imprimis curavi, ut è popularibus meis lectores, quotquot id diligenter legerint, patrii ſermonis originem, & ad Henrici II. uſque tempora progreſſum, & quas in progreſſu ſubiit mutationes, ſcirent. Ob eam præcipue cauſam non modo inſtitutiones grammaticas *Mæſo-Gothicas* cum *Anglo-Saxonicis* una ſerie contexuimus; verum tam in *Diſſertatione Epiſtolari*, quam in Gramm. *Anglo-Saxonica*, ſpecimina haud pauca *Dano-Saxonicæ*, & *Normanno-Saxonicæ*, ſive *Anglo-Normannicæ* dialecti edenda diligenter etiam curavimus. Quapropter etiam ne Viris doctis, qui de origine, & progreſſu linguæ *Anglicanæ*, pro dignitate ejus, in poſterum forte ſive *Latine*, ſive *Anglice* ſcripturi ſint, deſim, aut deeſſe videar; alia id genus exempla hic adjicienda cenſeo. Horum primum locum non immerito vendicat apographum chartæ literarum patentium *Wilhelmi Conqueſtoris*, quibus certa quædam jura & privilegia dedit Monaſterio S. Auguſtini *Cantuar.* Quod cum antiqua earum literarum verſione Latina ad me deſcriptum è folio 64. ſupra citati *Cod.* MS. Aulæ Trin. miſit vir doctiſ. *Tho. Baker* Coll. D. *Johan.* apud *Cantab.* Soc. digniſſimus.

Charta Wilhelmi *Regis Conqueſtoris de* Saca ⁊ Socna.

Willm̄ Kinᵹ ᵹꞃeꞇ mine biſcopes. ⁊ mina eoꞃleꞅ. ⁊ ealle mine þeᵹnaꞅ fꞃenciſce ⁊ enᵹliſce on þan ſcýꞃan ƿeꞃ ſc̄s Auᵹuſꞇinus hefꝺ lanꝺ inne fꞃeonꝺlice. ⁊ ic cýðe eoƿ ꝥ ic habbe ᵹe-unnan Goꝺe anꝺ ſc̄e Auᵹuſꞇine. ⁊ þam hiꞃeꝺe þe þeꞃꞇo hýꞃeð. ꝥ hieo bien heoꞃe ſace ƿeoꞃðe ⁊ heoꞃa ſocna. ⁊ ᵹꞃiðbꞃýceꞅ. ⁊ hamſocna. ⁊ foꞃſꞇalleſ ⁊ infanᵹenes þeofes. ⁊ flemenefeꞃmðe ofeꞃ heoꞃa aᵹene men binnan buꞃᵹh anꝺ buꞇan. ꞇolles anꝺ ꞇeames. on ſꞇꞃanꝺe ⁊ on ſꞇꞃeame. ⁊ ofeꞃ ſƿa fele þeᵹna ſƿa ic heom ꞇo ᵹe-leꞇen habbe. ⁊ ic nelle þaꞇ aniᵹ man aniᵹ þinᵹ þeoꞃ on-ꞇeo buꞇan heom. ⁊ heꞃe ƿicneꞃes þe hƿo hiꞇ beo-ꞇecen ƿillan. foꞃ þam þe ic hebbe foꞃ-ᵹifen ᵹoꝺe. ⁊ ſc̄e Auᵹuſꞇine þas ᵹeꞃihꞇe minne ſaƿle ꞇo alýſeꝺneſſe. ealſƿa Eaꝺƿoꞃꝺ kinᵹ min meᵹ æꞃ efꞇe. ⁊ ic nelle ᵹeþafian þæꞇ æniᵹ man þis abꞃecan be minan fꞃenꝺſcipe. Goꝺ eoƿ ᵹehelðe. amen.

Ego Wilhelmus rex ſaluto omnes meos epos̄ & comites, & omnes meos optimates francigenas & anglicos, in illis comitatibus ubi Sanctus Auguſtinus terram habet Notum vobis eſſe volo me annuiſſe Sancto Auguſtino ſuæque congregationi, ut habeant ſuum *Sake* & *Sockne*. & pacis fracturam & pugnam in domo factam, & viæ aſſaltus & fures in terra ſua captos, & latronum ſuſceptionem ſuper ſuos proprios homines intra civitatem, & extra * ------ in litoribus & in marinis fluctibus, quod Anglice dicitur *teames* & ſuper omnes *allodiarios* ſuos. Et ego nolo conſentire, ut aliquis de aliqua re ſe intromittat exceptis ſemetipſis, & ſuis præpoſitis, quibus ipſi commiſerunt, vel committere voluerunt. Concedo enim iſtas rectitudines Deo & S. Auguſtino, meæ animæ ad redemptionem, ſicut Edwardus meus conſanguineus, & ſui anteceſſores reges fecerunt. Et ego nolo conſentire, ut aliquis iſtud frangat, qui de mea amicitia curet. Valete.

Huic ſuccedat altera haud diſſimilis ejuſdem *Wilhelmi* I. R. charta, cujus copiam mihi fecit vir clariſſimus *Thomas Smithus* S. T. P. bibliothecæ Cottonianæ curator,

---

clitoque vel victoriam deplorantes, Weſt-Saxonum terram patriam ſuam una repetebant, poſt ſe relinquentes cornicem carnivoram, liventem bufonem cædis avidam, nigrumque cornei oris corvum et raucum illum bufonem, aquilamque cum voraci milvo præliorum aſſecla, glaucaque fera illa, ſylveſtri lupo cum alba cæſorum eſca ſaturandos. Nunquam antehac, quam commemorant veterum hiſtoricorum libri, major in hac inſula ſtrages, pluresve gladio proſtrati, ex quo Angli et Saxones feroces belli auctores huc ab oriente profiſciſcentes, Britanniamque per ſalum latum petentes, Britannos honore præſtantes ſuperabant, terræque poſſeſſionem adepti ſunt.

* Implenda videtur lacuna cum verbis, *et theloneum.*

quo

quo nihil non clausum patefaciente, ad diplomatum omnium notitiam perveni, quæ *Saxonicè*, *Dano-Saxonicè*, vel *Normanno-Saxonice* scripta in thesauro illo MSS. vere inæstimabili, & jam publici juris facto, æternitati consecrantur.

Willm̄ King ȝꞃet Goꞅꝼꞃeȝꝺ Scıꞃȝeꞃeꞅan ⁊ ealle þa Buꞃh-ꞅaꞃu bınnan Lunꝺene ꝼꞃeonꝺlıce ⁊ ıc beoꝺe eoꞃ ꝥ ȝe on Lanꝼꞃanceꞅ lanꝺe Aꞃcebıꞅceopeꞅ þe ȝebẏꞃaꝺ ınto Heꞃȝan ne nıman ne Heoꞃt. ne Hınꝺan. ne Hꞃan, ne ȝe nateꞅ hꞃon ꝺæꞃınne ænıȝ ꝺınȝ huntıan butan ꝺam he ꞅẏlꝼ bebẏt oꝺꝺe leoꝼe toȝẏꝼꝺ.

Willelmus rex Goisfredo Vicecomiti, & ceteris Lundoniensibus fidelibus suis salutem. Mando & præcipio vobis ne in terris *Lanfranci* Archiepiscopi, quæ ad Hergam suum manerium pertinent, cervos vel cervas nec capreolos capiatis, nec omnino aliquam venationem in eis faciatis, præter eos quibus ipse præceperit, vel licentiam dederit.

Ad chartas patris, accedat alia filii R. Henrici *Primi; quam etiam è membrana bibliothecæ* Cott. *descripsimus.*

H. dei gratia rex Anglorum episcopis, &c. -------H. þuꞃh Goꝺeꞅ ȝıuu Ænȝlelanꝺeꞅ Kẏnınȝ ȝꞃet ealle mıne Bıꞅcopeꞅ. ⁊ ealle mıne Eoꞃleꞅ. ⁊ ealle mıne Scıꞃȝeꞃeuan. ⁊ ealle mıne ꝺeȝenaꞅ. Fꞃæncıꞅce ⁊ Ænȝlıꞅce on ꝺam Scıꞃan þe Anꞅelm Æꞃceb̄ ⁊ ꞅe hıꞃeꝺ æt Xp̄ eꞅ cıꞃcean on Cantƿaꞃebeꞃıȝ habbaꝺ lanꝺ ınne ꝼꞃeonꝺlıce. ⁊ ıc kẏꝺe eoꞃ ꝥ ıc hæbbe heom ȝeunnon ꝥ hı beon ælc ƿaꞃe lanꝺe ꞅuꞃꝺe þe hı Eaꝺƿoꞃꝺeꞅ kẏnȝeꞅ ꝺæȝe. mıneꞅ mæȝeꞅ. ⁊ on Ƿıllelmeꞅ kınȝeꞅ ꝺæȝe mıneꞅ ꝼæꝺeꞃ. ⁊ Sac ⁊ Socne. on ꞅtꞃanꝺe ⁊ on Stꞃeam. Gꞃeꝺ-bꞃeceꞅ. ⁊ hamꞅocne. ꝼoꞃꞅtelleꞅ eꞃ hıꞅ eaȝene mæn bınnan buꞃȝan ⁊ butan. ꞅƿa ꝼul ⁊ ꞅƿa ꝼoꞃꝺ ꞅƿa mıne aȝene ƿıcneꞃaꞅ ꝺeȝena ꞅƿa ıc heom to ȝe n habbe. ⁊ ıc nelle ꝥ ænıȝ man ænıȝ ꝺıne þæꞃ ẏo butan þe hıt bettecan ƿıllaꝺ. ne Fꞃæncıꞅc ne Ænȝlıꞅc. ꝼoꞃꝺan ƿıcȝan þe ıc hæbbe Cꞃıꞅte mınꞃe Saƿle to eceꞃe alẏꞅeꝺneꞅꞅe. ealꞅƿa Eaꝺƿoꞃꝺ Kẏnȝ ⁊ mın ꝼæꝺeꞃ æꞃ hæꞅꝺon. ⁊ ıc nelle ȝeꝺaꞅıan ꝥ ænıȝ man þıꞅ ȝebꞃece be mınan ꝼullan ꝼꞃeonꝺꞅcıp. Goꝺ eoꞃ ȝehealꝺe.

Chartis RR. *Wilhelmi* I, & *Henrici* I, adjiciatur non absimilis alia pronepotis illius, hujus vero nepotis, *Henrici* II. quam infra exhibeo, accurate descriptam è membrana, & regio sigillo munitam: cujus copiam mihi fecit ob summum pariter candorem, ac eruditionem notissimus *Georgius Harbin*, illustrissimo D^no^. D^no^. THOMÆ THYNNE Vicecom. de *WEYMOUTH*, Mæcenati *Anglicano*, à Sacris.

H. þuꞃh ȝoꝺeꞅ ȝefu ænȝlelanꝺeꞅ kınȝ ȝꞃet ealle mıne bıꞅceopaꞅ. ⁊ ealle mıne eoꞃlaꞅ. ⁊ ealle mıne ꞅcıꞃeꞃeuan. ⁊ ealle mıne þeınaꞅ Fꞃencıꞅce ⁊ Enȝlıꞅce on þan ꞅcıꞃan þe teobalt eꞃceb̄. ⁊ ꞅe hıꞃet æt x̄pes chẏꞃchen on Cantuaꞃabꞃıȝ habbaꝺ lanꝺ ınne ꝼꞃeonꝺlıce. ⁊ ıc keþe eoꞃ ꝥ ıc hebbe heom ȝeunnen ꝥ hı beon ælc ꝥ ıꞃe lanꝺe ꞅuꞃþa þe hı eaꝺꝺon en Eꝺƿaꞃꝺeꞅ kınȝeꞅ ꝺæȝe. ⁊ on Wıllelmeꞅ kınȝeꞅ mıneꞅ ꞅuꞃþuꞃ ealꝺefaꝺeꞃ. ⁊ on Henꞃıceꞅ kınȝeꞅ mıneꞅ ealꝺefaꝺeꞃ. ⁊ ꞅaca ⁊ ꞅocne on ꞅtꞃanꝺe ⁊ on ꞅtꞃeame. on ꞃuꝺan ⁊ on felꝺan. tolleꞅ ⁊ theameꞅ. ȝꞃıthbꞃıcheꞅ. ⁊ hamꞅocne. ⁊ foꞃꞅtalleꞅ. ⁊ ınfanȝeneꞅ thıafeꞅ. ⁊ flẏmene fẏꞃmtha. ofeꞃ heoꞃe aȝene men. bınnan buꞃȝan ⁊ butan. ꞅƿa ful ⁊ ꞅua foꞃꝺ ꞅƿa mıne aȝene ƿıcneꞃeꞅ hıt ꞅechan ꞅolꝺen. ⁊ ofeꞃ ꞅua fele þeınaꞅ ꞅƿa ıch heom to leten habban. Anꝺ ıc nelle ꝥ enı man enıȝ þınȝ þeꞃon theo. butan hı ⁊ heaꞃa ƿıcneꞃeꞅ þe hı hıt bıtechan ƿıllaꝺ. ne Fꞃencıꞅce ne Enȝlıꞅce foꞃ þan þınȝan þe ıch habbe cꞃıꞅte þaꞅ ȝeꞃıchtan foꞃȝıꞅan mınꞃe ꞅaule to eche alıꞅenꝺneꞅꞅe. ⁊ ıc nelle ȝeþauıan ꝥ enıȝ man þıꞅ abꞃece bı mınan fꞃenꞅcıpan. Goꝺ ȝeau ȝehealꝺe.

H. Rex Ang̃l. ⁊ dux Noꞃm̄. ⁊ Aquıt̄. ⁊ Com̄ Anꝺ. Epı'ſ. Com̄. Baꞃ'. Iuſtıc̄. Vıc̄. Cetı'ſq; ſuıs fıꝺelıb⁹. fꞃanc̄. et Ang. ı̄ omıb⁹. Comıtatıb⁹. ı̄ q̄b⁹ † teob̄. Archıe'pſ ⁊ monach̄ ecclǣ xp̄ı t'ꞃaſ habent amıcabıl'eꞃ ſā l Not̄ uob̄. facıo me conceſſıſſe teob̄. Aꞃchıep'o ⁊ monachıſ Cantuaꞃ̄. Om̄ ſ t'ꞃaſ q^ar^ tempoꞃ Reg. Eꝺƿaꞃꝺı ⁊ Reg̃. Wıllı̄ ꞃꞃoauı meı et Reg̃. H. auı meı hū eꞃt' ⁊ ſaca ⁊ ſocne. on ſtꞃanꝺe ⁊ ſtꞃeame. on ꞃuꝺe ⁊ felꝺe tolneſ ⁊ theameſ ⁊ ȝꞃıthbꞃeceſ ⁊ hamſocne. ⁊ foꞃſtelleſ. ⁊ ınfanȝeneſ thıofeſ. ⁊ flemenefẏꞃntha ſuꞃeꞃ ſuoſ hoīeſ ıſꞃa buꞃȝoſ et extꞃa ın tanto et tā plen're ſıc̄ ꞃꞃoꞃꞃıı mınıſtꞃı meı atq'ꞃeꞃe ꝺebent, et etıā ſuꞃeꞃ tot thanoſ q^o^t eıſ conceſſıt Rex Wıllſ̄ ꞃꞃoauuſ meuſ. Et nolo ut alıq'ſ hoīum ſe ıntꞃomıttat n'ı ıpſı ⁊ mınıſtꞃı eoꞃum q'b⁹ ıpſı Cōmıtt'e uoluеꞃunt. nec fꞃanc⁹. nec Angl⁹. ꞃꞃoꞃteꞃea q'a eȝo conceſſı xp̄ō ⁊ ecclǣ Cantuaꞃ. ⁊ aꞃchıep̄ō ⁊ monachıſ ſuıſ haſ lıb̄ tateſ ⁊ conſuetuꝺıneſ ꞃꞃo ꞃeꝺemptıone aīæ meæ ⁊ ꞃꞃo anımabuſ anteceſſoꞃum meoꞃum. Et nolo patı ut alıq'ſ eaſ ınfꞃınȝat ſı non uult ꞃeꞃꝺeꞃe amıcıtıam meam. teſt' Ph̄ ep'o Bajoc̄. & Arnulfo Epiſcopo Lexovienſi, & Thoma Cancellario, & Reginaldo Comite Cornubienſi, & Ran. Comite. Legr : & H. de Eſſex Conſtabulario, apud Eboracum.

Ad hæc accedant, quæ *Anglo-Normannice* carminis magici formulæ *Semi-Saxonice* præmittuntur manu *Normannica* exarata in membrana Ecclesiæ Dunelmensis.

Ure ꝺrıthın kam fra the flum Iurꝺan mette he ſante Peter ın the burch ^a Habraham. Coth ure ꝺrıhtın uuat ıſ te Peter. Wı bıȝınneſ thu ſa. Lauerꝺ coth Peter I ſale neꝺe, for ıt ıſ the ꝺrıft me ꝺrıueſ. that uurthe the to bote coth ure ꝺrıhtın. ant alle ꝺa manne that thıſe uuorꝺe for neꝺe cuetheſ.

Hæc dicat [^b^nue frebri]citans, zarizaro. zebita. pori. poro. sinai. manai. albus vel niger &c.

Les plaies qui deu prist	ne Ranche ne ceoille.
qui lunois li fist.	ne sane new isse.
^c Seit tumas les mania.	nu face il ici
deu meime les charma.	de cest vostre chaistif. N.
qui plai ne deoille.	& Post dic Pater. N.

† Id est, *Theobaldus*. a Id est, *Hebron*. b *Omnis Febri--*. c *Seint Tomas*.

In

In Gramm. noſtris literas *Gothicas*, ſive *veteres Runas*, quibus utebantur antiqui *Scano-Gothi*, in diverſis alphabetis deſcriptas exhibuimus. His ut adjicerem antiqua priſcorum *Hunnorum* 34 elementa, quibus ad ſiniſtram in ſcribendo more orientalium utebantur, docti nonnulli me rogarunt. Illa igitur ante XXV annos *Joh. Harſanyi*, *Hungari*, manu delineata ſub tab. nota num. (VII) exhibenda rogantibus morem gerentes curavimus. Quod ſi, OTTLEYE, ſcalpta ea Tibi quoquo modo delectationi, ſeu etiam adjumento eſſe poterint, de beneficio illo non mihi, ſed operis noſtri fautori ſingulari, *Johan. Millio*, Aulæ S. *Edmundi* apud *Oxonienſes* Principali, literarum divinarum humanarumque ſcientia præclaro, cui ea accepta gratus refero, à Te agendæ gratiæ ſunt.

In Gramm. *Anglo-Sax.* pag. 152. XXIII. dixi multas voces *Gallo-Normannicas* in *Ælfrici* Gramm. *Latino-Saxonica*, quam MS. apud me habeo, inter lineas manu *Normannica* eſſe ſcriptas. Id genus ſunt ueire, *vitrum.* mauueis *degener.* hoſtel as brebez, *ovile.* reddeuable, *obnoxius.* aliance, *pignus.* uſurie, *foenus.* ic luſige, io aim. þu luſaſt, tu aimeſ, &c. *amor*, ic eom geluſod, io ſui amet, &c. *utinam amer*, ceo auenge que io ſei amet. ic cyſſe, io beiſ. ic adlige, io æſuaniſ. ic tæhte, io enſeignoe. *doceor*, io ſui enſeine. ic fede, io nuriſ. *ſerpo*, ic rampiſ, cum innumeris aliis. Cauſam autem hujuſmodi interlineationum cognoſcere mihi contigit ex verſione, quam fecit *Joh. Treviſa*, *Ranulphi Higdeni* Polychronici. lib. 1. cap. 59. *de incolarum linguis*, cujus ex MS. bibliothecæ collegii *S. Joannis* ſua manu deſcriptæ copiam mihi fecit ſupra merito laudatus *Thomas Baker*, iſtius florentiſſimi collegii Socius. Et ad fidem illius apographi, dignam omnino quæ ederetur judicavi, quum quod Sermonis *Anglicani* primum ex *Anglico* in *Normannicum*, dein ex *Normannico* in *Anglicum* mutati cauſas exponat; tum maxime, quod illius egregium ſpecimen ſit, prout Anno M.CCC.LXXXV. majores noſtri eo loquentes utebantur.

[1] **As it is knowe how meny maner Peple beeth in this Lond. There beeth also ſo many dyvers longages and tonges. Notheles Walſche men and Scotts that bæth [2] nought medled with other nations, holdeth wel nyh hir firſte longage and ſpeche; but [3] yif the Scottes that were ſometime confederat, and woned with the Pictes drawe ſome what after [4] hir ſpeche; but the Flemynges, that woneth in the weſte ſide of Wales, haveth left her ſtrange ſpeche and ſpeketh Sexonliche now. Alſo Engliſhe men, they had from the bygynnynge thre maner ſpeche, Northerne, Sowtherne and Middel ſpeche in the middel of the Londe, as they come of thre manner Peple of Germania. Notheles by comyxtion and [5] mellynge firſt with Danes, and afterward with Normans, in meny the contrary Langage is [6] apayred, and ſom uſeth ſtrong [7] wlafferynge chiterynge hartynge and gartinge grisbayting. this [8] apayrynge of the burthe of the tunge is bycauſe of tweie thinges, * oon is for children in ſcole agenſt the uſage and maner of all other nations bæth compelled for to leve hire owne Langage, and for to conſtrue hir leſſons, and here thynges in Frenche, and ſo they haveth ſethe Normans come firſt into Engelond. Alſo gentilmen children bæth taught to ſpeke Frenſche from the tyme that they bæth rokked in here cradel, and [10] kunneth ſpeke and play with a childes broche, and [11] uplondiſſche men wil likne hym ſelf to gentilmen and † fondeth with græt beſyneſſe for to ſpeke Frenſche for to be told of. [[12] Treviſa. This maner was moche uſed to for firſt [13] deth, and is ſithe ſum [14] del changed. For John Cornwaile a maiſter of grammer changed the [15] lore in grammer ſcole, and conſtruction of Frenche into Engliſche: and Richard Pencriche lerned the manere techynge of him as other**

1 Latine, *ut patet ad ſenſum.* 2 Lat. *impermixti.* 3 *Sax.* gif. 4 Infra **here.** i. e. **their.** *Sax.* heora, hiora. 5 *Lat.* medled autem & mellynge, ab antiquo Danico medal, *quod medium eſt*, & ſecundario *mixtum.* Significat etiam *inter*, quod in medio duorum eſt. unde *i mille*, vel *i millum* in codd. vetuſtis, *inter*. i. e. *in medio.* Hinc antiquum Anglo-Normannicum noſtrum to medle, *miſcere*; & mellynge, quaſi medlynge, *mixtio.* Hinc etiamnum to medle, *alienis negotiis ſe intermiſcere.* Et *ardelio curioſus* apud nos dicitur a **medling fellow**, quippe qui omnium *negotiis ſe intermiſcet.* 6 *Lat.* corrupta, à *Sax.* pæran, apæran, *pervertere.* 7 Lat. *boatus*, & *garritus.* HARTINGE autem quaſi hardinge, *dure, aſpere, & ferociter loqui.* *Garrynge*, à veteri *Danico* vel *Norm.* **garru̅gu**, *ſcurra, morio.* GRISBAYTING, *Sax.* griſtbitung, *ſtridor dentium, ſtridula voce loqui.* 8 Lat. *Hæc quidem nativæ linguæ corruptio.* * Sic Ingulphus in hiſtoria Croylandenſis cœnobii, Edita Oxon. pag. 71. 10 *Sax.* cunnan, connan, *ſcire.* **Childesbroche**, nunc a **hobbyhorſe.** Sax. cild, *infans, puer*; & broce, *caballus.* 11 Lat. *Rurales homines*, **uplandiſhmen.** Sax. upland, *terra montoſa, regio mediterranea*; & uplandiſcman, *ejuſmodi regionis incola.* † *Sax.* fandian, *tentare, dare operam.* 12 Quod hic intra uncos concluſum vides, deeſt totum in polychronico à *Thoma Gale*, Oxoniæ edito, in libro quem inſcripſit *Hiſtoriæ Britanniæ ſcriptores* XV. 13 *Deth*, ni fallor ſignificat *tempus*, & derivandum eſt à Sax. tid. Unde *tith, teth, deth.* 14 Dæl. *Sax. pars.* 15 Lære, *doctrina*, à læran, *docere, erudire.*

men of Pencriche. So that now the yere of our Lorde a thouſand thre hundred and foure ſcore and fyve, and of the ſeconde Kyng Richard after the Conqueſt nyne, and alle the Gramere ſcoles of Engelond children lereth Frenſche, and conſtrueth, and lerneth an Engliſche, and haveth thereby avantage in oon ſide, and diſavantage in another ſide. Here avantage is that they lerneth her Gramer in laſſe tyme, than children were woned to doo: Diſavantage is that now children of Gramer ſcole conneth na more Frenſche than can hir lift hæle, and that is harme for [1] hem, and they ſchulle paſſe the ſæ and travaille in ſtrange landes, and in many other places. Alſo Gentilmen havith now moche left for to teche here children Frenche.] R. Hit ſæmeth a græt wonder how Engliſche men and her owne langage and tonge is ſo dyverſe of ſown in this oon ilond, and the langage of Normandie is [2] comlynge of another lande and hath oon maner ſoun amonge alle men that ſpeketh hit arigt in Engelond. [† Trevisa. Nevertheles there is as many diverſe maner Frenſche in the ræme of France as is dyvers manez Engliſche in the ræme of Engelond.] R. Alſo of the foreſaide Saxon tonge that is [3] deled athræ, and is abide ſcarceliche [4] with fewe uplonddisſhe men is græt wonder. For men of the Eſt with men of the Weſt is as it were undir the ſame partie of hevene acordeth more in ſownynge of ſpeche than men of the North with men of the South. Therefore it is that Mercii, that bæth men of myddel Engelond as it were parteners of the endes, underſtondeth bettre the ſide langages Northerne and Southerne, than Northerne and Southerne underſtondeth either other. W. de Pont. Li°. 3°. [5] All the langage of the Northumbers and ſpecialliche at York, is ſo ſcharp, ſlitting, and [6] frotynge and unſchape that we Southerne men may that langage unnethe underſtonde. I trow that that is bycauſe that they bæth nyh to ſtrange men and nations, that ſpeketh ſtrongliche, and alſo bycauſe that the Kinges of Engelond woneth alwey fer from that cuntrey, for they bæth more torned to the South contray, and yif they goeth to the Northe contray they gooth with græt helpe and ſtrengthe. The cauſe why they bæth more in the Southe contrey than in the North, for it may be better corne londe more peple, more noble citæs, and more profitable havenes.

Trevisa's whole Booke concludes thus, God be thonked of al his nedes this tranſlation is ended in a thorsday the eygtenthe day of avril, the yere of our Lord a thouſand thre hondred four ſcore, and ſevene. The tenthe yere of King Richard the ſecond after the Conqueſt of Engelonde. The yere of my lordes age Sire Thomas of Berkley that made me make thys tranſlation fyve and thrytty.

In *Anglo-Saxonicæ* Gramm. Cap. XXIII. multa diximus de præpoſtera vocum apud *Anglo-Saxones* in ſtricta oratione diſpoſitione, metri & numerorum cauſa. quæ non ſolum à collocatione verborum in ſimplici ſermone numeris carente; ſed in oratorio, qui ſuos numeros habet, maxime aliena eſt. Poëtica hæc verborum tranſpoſitio ab ordine naturali maxime abhorrens ſe etiam oſtendit æque in verſibus veterum poetarum, qui *Scano-Goth.* cecinerunt, ut exemplis, quæ ſequuntur, videre eſt.

3 2 1 4 5 10
* Sua fræ ek hitt at hova
11 16 18 17
horg-briotur i ſtad mergum
8 7 6 9 13
opt kom hrafn Þars heiptum
12 14 15
hloÞ val-koſtu bloÞi

20 22 23 24
Endur let Jamta kindir
21 28 29 27
Allvaldur i ſtir falla
32 30 25 26
Vandiſt hann oc Vinda
31 34 35 33
Viggrimmur a Þat ſuimma.

Communis ordo vocum in ſoluta oratione.

Ek fræ ſua hitt, at hrafn kom opt, Þars hova horgbriotur hloÞ heiptum valkoſtu bloÞi, i mergum ſtad: Endur allvaldur let Jamta kindir oc Vinda falla i ſtyr, hann Viggrimmur vandiſt ſuimma a Þat.

---

1 Him Sax. *illis*. 2 *Lat.* adventitia. Comlynge autem à Sax. Cuma vel Cumlinʒ, *hoſpes, advena*, à cuman, *venire*. † Et hoc omne uncis incluſum deſideratur in editione *Th. Gale*. 3 *Sax.* dæleð. *diviſus, partitus*, à dælan, partire, dividere, diſtribuere, unde in uſu chartarum to deal, chartas diſtribuere. 4 *Lat.* in paucis agreſtibus. vide not. 11. in priori pag. 5 *Lat.* tota lingua Northumbrorum maxime in *Eboraco* ita ſtridet incondita. 6 Fremitus à *Normannico*, vel *Scano-Gothico* frata *fremere*. * Hiſtoriæ Olai *Trigguæ* filii editæ *Upſalæ* 1691. p. 267, 268.

VER-

VERSIO LATINA.

"Percepi quoque beſtias carnivoras una cum rapacibus volucribus in eum locum ſe congre-
"gaſſe, ubi Ethniciſmi templorum & idolorum Ethnicorum deſtructor cruentos cadaverum acer-
"vos multis in locis zelotypus congeſſerat. Celeberrimus ille rex, & Iamtas, & Vandalos bello
"ſuperavit. Idem Ethnicorum fanis infenſiſſimus in prima juventute id curavit faciendum.

7 9 12 11	21 27 25
* Onnar for oc einum	Þa=er hunlagar hreina
14 2 10	23 22 24
Unn=viggs kongur ſunnan	Hafþi Jarl ofkrafda
3 4 1 5 6	18 19 16 17
Suerþ rauþ mætur at morþi	Satt geck ſeggia ættar
8 13 15	20 26 28
Meiþi ſiotyio skeipa:	Sundar konunga fundar.

Ordo vocum in ſoluta oratione.

Mætur kongur (ſa er) ſuerþ rauþ at morþi onnar meiþi for ſunnan einum oc ſiotyio unn=viggs skeipa; ſeggia ættar ſatt gecc ſundar Þa=er Jarl hafdi ofkrafda hreina konunga hunlagar fundar.

1 "Rex egregius, qui rubefecit gladios ſanguine cæſorum, è meridie profectus eſt navibus actuariis "LXXI. Tum humanæ ſtirpis concordia rumpebatur, cum 2 Comes à 3 regibus puris impe-"traſſet, ut navali prœlio congrederentur.

Grammaticam *Franco-Theotiſcam* cum orſus eſſem, nihil in *Libb.* vetuſtis, ſive *Francice*, ſive *Francica* aliqua manu *Latine* ſcriptis, ex quo, quæ literarum *Francicarum* poteſtas, ſciri poſſet, prorſus inveneram. Verum, OTTLEYE, ex eo tempore, quo exordium iſtius operis, in quo de elementis *Francicis* tractatur, typothetæ dedi imprimendum, MS. *Latinum* Bibliothecæ publicæ *Cantabr. Francica* manu exaratum, & nonnullis in locis *Francicis* verbis interlineatum verſavi, in quo *Oratio dominica*, *Doxologia*, *Symbolum*que *Conſtantinopolitanum*, vulgo *Nicænum* dictum, literis *Latino-Francicis* deſcribuntur, quemadmodum infra impreſſa cernuntur.

Oratio Dominica.

4 PAꞇır ımon oen ꞇıſ uranıſ aᵹıaſꞇıꞇo ꞇo onoma ſu elıꞇheꞇo ıuaſſılıa ſu. ᵹenıꞇhıꞇo ꞇo ꞇhelıma ſu oſen uarno ke epıꞇıſ ᵹıſ. ꞇon arꞇon ꞇon epıuſıon ꝺoſ ımın ſımeron. ke afeſ ımınꞇa ofelımaꞇa ımon oſ ke ımıſ afiomenꞇıſ ofileꞇeſ ımon. ke mı ımaſ ıſ pıraſmon. Alla rıſe ımaı apoꞇu ponıru. A ɔ—c ı N:·

Doxologia, ſive *hymnus Angelicus.*

DOxa enıpſiſꞇıſ ꞇheo. ke epıſ ᵹıſ ẏrını enanꞇropıſ euꝺochıa enumenſe euloᵹumenſe proſ kınumenſe ꝺoxoloᵹumenſe eucharıſ ꞇu menſi ꝺıaꞇın meᵹalınſu ꝺoxan. kẏrrıe baſileu epuranıe ꞇhe epaꞇır panꞇo craꞇor kẏrrıe ẏe monoᵹenı ıſu xpe̅. ke aᵹıon pneuma. kẏrrıe oꞇheoſ o amnoſ ꞇuꞇheu oıoſ ꞇu paꞇroſ. O eranꞇıſ amarꞇıan ꞇu coſmu eleıſon ımaſ. O eranꞇıſ amarꞇıan ꞇu coſmu proſ ꝺexeꞇın ꝺeıſinı mon. O caꞇımenoſ en ꝺexıan ꞇu paꞇroſ eleıſon ımaſ. Oꞇıſ ſimonoſ aᵹıoſ. ſi monoſ kırrıoſ. ſi monoſ ıpſiſꞇoſ. ẏſoſ crıſꞇoſ. ſin aᵹıoſ pneumaꞇın. ıſ ꝺoxan ꞇheu paꞇroſ amın.

---

* In notarum cap. LXII. p. 87. per dictum *Olaum Trigguæ fil.* 1 *Olaus Trigguesſonus.* 2 *Sigvaldus.* 3 Scil. ab *Trigguesſono* rege *Norregiæ*, *Olao Sanska Suecorum* rege, & *Suenone Danorum* Rege. 4 In *Codd.* Sacramentorum *Joſeph Mariæ Thomaſii*, qui *Romæ* prodierunt M.DC.LXXX. oratio dominica *Latinis* literis ſic deſcribitur: Pater. ymon. oentis. uranis. agiaſti. totonomaſu.eltato. ibaſili. aſu. geniti. totelimaſſu. oſſe. uranu. kae. pitiſgis. tonarton. ymin. omoyſion. doſymin. ſymero. kae.aphiſ. ymin. thaothelamata. ymon. us kae. ymin aphionem. tauphelemata. ymon. kae.mys. ymin. kis. ymas. ſpiraſmo. alariſſe. ymas. apotuponeru.

Symbo-

Symbolum *Conſtantinopolitanum*, vulgo *Nicænum* dictum.

PIſteugo iſenan theon patiran
panto cratoran pyitin uranu ke giſ oraton te
panton ke aoraton ke iſ ena kyrrion iſon chriſton
ton ion tu theu ton monogenin. ton ek tu patroſ
genithenta propanton ton eonon theon ek theu
foſ ek fotoſ theon alithinon ek theu alithinu
genithenta upyithenta omo uſion to patri diuta
panta egeneto ton dimaſtuſ anthropoſ kediatini
meteran ſotirian katelthonta ekton uranon keſ
ſarchothenta ekpneumatoſ agio kemariaſ tiſ par
thenu keen antropiſ anta ſtaurothenta te
yperimon. epi pontiu pilatu kepatonta ketafenta keanaſ
tanta titriti katataſ grafaſ kenelthonta iſtuſ
uranuſ ke kate zomenon en doxian tu patroſ kepalin
erchomenon meta doxiſ krine zontaſ kenecruſ utiſ baſiliaſ
ukeſteloſ ke iſ topneumaton agion. to kyrrion kezo
opion to ektu patroſ keio ek poreugomenon ton ſin patri
keio ſinproſ kynumenon keſin ſindoxa zomeno to
laliſan diaton prophiton iſmian agian katholikyn
ke apoſtolicin eccelſian. Omo logo en baptiſma iſa
pheſin amartion. Proſ doko anaſtaſin necron ke
zointumellontoſ eonoſ. A ɔ--c I N.

Codex MS. in Quarto, è quo hæc deſcribuntur, continet carmina varia & opera quædam miſcellanea omnium fere poetarum *Chriſtianorum*. Incipit à *Juvenci preſbyteri* hiſt. IV. Evangg. Fol. 421, habetur *doxologia*, *oratio dom.* & *ſymbolum Nicænum*. Fol. 422, habetur etiam *decalogus* Græce, literis *Latino-Francicis* ſcriptus, una cum Alphabeto *Græcanico*. Fol. 427, cernitur tractatus *de laude pudicitiæ* & *ſobrietatis*, *ſtudio Milonis* coenobitæ beati Chriſti præſulis. ut & *Hughbaldus* de *laude calvorum*, fol. 467.

In noſtro ſymbolo πιςύω ſcribitur PISTEUGO, quemadmodum & in ſpecimine *Franco-Gallici* codicis, qui olim fuit *Dionyſiani* prope *Pariſios* monaſterii, quod exhibet [a] D. *Joh. Mabillon*, quem nominare maxime laudare eſt. Sic quoque in noſtro hoc ſymbolo πορευόμενον ſcribitur poreugomenon, ubi G non habet valorem τῦ Γ tertii *Græcorum* & *Mæſo-Gothorum* elementi, ſed [b] τῦ G ſeptimi *Mæſo-Gothorum*, quod eodem olim modo ſonabat ac I; quomodo & ipſum G, ante E vel I pronuntiant *Franco-Galli*; & in Ω exprimendo adhibetur ad producendum ſonum *Francici*, vel *Franco-Latini* o, perinde ac h apud Germanos uſurpatur ad producendum E. Quod cætera attinet, quæ ex his & id genus aliis ſpeciminibus ad eliciendam literarum Francicarum poteſtatem obſervare licet, ea doctis, præſertim *Franco-Germanis* & *Franco-Gallis*, qui noſtrum exemplum in illuſtrando *Saxonicorum* elementorum valore ſequi non gravabuntur, brevitati ſtudens relinquo.

In Gramm. *Iſlandicæ* Cap. I. elementa *Runica* undique quæſita & in variis alphabetis ſcalpta non ſine ingenti opera & ſumptu exhibuimus; ut ſi quid forte *Runicæ* ſcripturæ, ſive in pergamenaceis, ſive in ſaxeis, ſive in metallicis monumentis exaratum inciſumve lectori curioſo occurreret, id, inſpectis tabulis noſtris, ab illo facilius indagaretur. Verum ex quo caput iſtud impreſſum eſt, penſilem quandam icunculam auream, quoad formam haud nummis iis diſſimilem, quos in tabulis expreſſos edidit *Elias Brennerus*, à ſe delineatam mecum communicavit *Humphredus Wanleyus*. In cujus inſcriptione *Runæ* nonnullæ cernuntur, quarum notitiam neque ex alphabetis noſtris, neque aliunde hactenus aſſequi potuimus. Id ergo monilis, icunculæve cum ſua inſcriptione ad tab. literas numerales (VIII) exhibuiſſe operæ pretium me feciſſe ſpero. Quo Tu, Teve qui in *Runis* magis *Oedipi*, ſive in *Daniâ*, ſive *Sueoniâ* ſint, in ignotis iis characteribus explicandis operam veſtram felicius, quam ego meam, collocetis.

---

a Liber V. de re diplom. p. 366. b Vide F. *Junii* Alphabetum *Goth.* p. 3.

Diſſer-

Dissertationis Epist. p. 29. illa plenissimam firmitatem habuisse apud *Anglo-Sax.* quæ in curiis acta & testata erant, ostendimus. Paginaque 76, unam eandemque chartam pluribus exemplaribus apud eos in eadem membrana confici solitam; modumque, quo membrana ista bipartiri, tripartiri, aut multipartiri solebat, docuimus. & in pag. 85. de vario jure, quod donans donatario contulit in prædiis, iisque, quæ ad prædiorum exemplum dabantur, nonnulla diximus. Quæ omnia cum una charta illustret, & confirmet, illam ab exemplari *Cottoniano* descriptam hic *Philo-Saxonum* gratia exhibendam censuimus.

✠ Her swutelað on ðissum Gewrite [þæt] Eþelstan Biscop gebohte æt Leofrice æt Blacewellon fif hide landes æt Intebyrgan be Æþelredes Cynges leafe. ⁊ be Ælfeges Arcebisceopes gewitnesse ⁊ be Wulfstanes Arcebisceopes. ⁊ be ealra þæra witena þe ða on Englalande lifes wæron. mid ten Pundan reodes Goldes ⁊ hwites Seolfres. unforboden ⁊ unbesacan. to geofene ⁊ to syllanne ær dæge ⁊ æfter dæge. sibban oððe fremdam þær him leofost were:· And se Cing het þone Arcebisceop Wulfstan þær to Boc settan. ⁊ Æþelstane Bisceope Boc and Land betecan unnandere heortan:· þa æfter þyssan manegum gearum. soc Wulfstan and his sunu Wulfric on sum þæt Land. þa ferde se Bisceop to Scire-gemote to Wigeran-ceastre. ⁊ draf þær his spræce. þa sealde Leofwine Ealdorman ⁊ Hacc.. ⁊ Leofric. ⁊ eal seo Scir his Land clæne þa he hit unforbodan ⁊ unbesacan behæt ⁊ settan dæg to þæt man to ðam Lande scolde faran. ⁊ þa ilcan þe him ær Land Gemære læddon hit E[þelst]an. ⁊ cwædan gif ða Land-gemære ealswa wæron swa man heo on fruman lædde þæt se Bisceop þæt Lande ful rihte ahte:· Ða com se Bisceop þær to. ⁊ se þe him Land sealde. ⁊ þa he him to[wit]nesse wæron. ⁊ com Wulfstan ⁊ his sunu. ⁊ þa þe hyra Geferan wæron. ⁊ heo ealle þa þa Land gemære. geridan eal swa heo man on fruman þam Bisceope lædde. ⁊ heo ea le cwædan þe [hyre] wæron þæt se Bisceop ful riht þæt Lande ahte:· Ða se þær geanwyrde wæs þe him Lande sealde:· Spæcon ða Leofrices freond ⁊ Wulfstanes freond. þæt hit betere wære ꝥ heora seht togæd[dre dy]de þonne hy ænige Sace hym betweonan heoldan. sohtan þa hyra seht. þæt wæs þæt Leofric sealde Wulfstane ⁊ his suna an Pund ⁊ twegra þegna að. ⁊ wære hymsylf þridde. þæt he ðam ilcan wolde beon gehealden. gif seo spæc to Leofrice eode swa swa heo þa wæs to Wulfstane gegan. Ðis wæs ure ealra Seht:· Wulfstan ⁊ his suna sealdon þa þæt Land clæne Leofric. ⁊ Leofric ⁊ Wulfstan ⁊ Wulfric þam Bisceope clæne Lande ⁊ unbesacan. ær dæge ⁊ æfter. to gyfanne þær him leofost wære:· Her swutelað seo gewitnes ⁊ se borh þe þærwæt wæron:· Ðæt wæs ærest se Bisceop. ⁊ L[eofric]e. and Wulfstan. ⁊ Brihtwine. ⁊ Cynsig. ⁊ Wynstan. ⁊ Ægelwig munuc. ⁊ Ælwine mæsse-preost. ⁊ Ælmær mæsse-preost. ⁊ Wulfric mæsse-preost. ⁊ Cyneword æt Pebbewurðy. ⁊ Ælesig [æt] Sec[can]ham. ⁊ Eadwig his mæg. ⁊ Wulfric æt Cloddesheale. ⁊ Sæword æt Uptuny. ⁊ Wulfric æt Bynningtune. ⁊ Wulfrig Madding. ⁊ mænig god Cniht to eacan þysan:· Nu syndan þissa Gewrit. þreo. An on Wigerna-Ceastre æt Scā Marian þæs þæt land to hærð. ⁊ oþer on Hereforda æt Scē Æþelbrihte. and þridde á mid þam þe þæt land on haade stande:· God ælmihtig þone gehealde þe þis wille riht ice healdan. ⁊ gif ænig man þonne seo þe þis awendan wille. God ælmihtig ⁊ Scā Maria. ⁊ ealle his leofan halgan þæne anidrige ægþær ge her on life. ge þær þær he længast wunian sceal. butan he hit þe deoppor ær gebete swa Bisceop him tæce:·

✠ CYROGRAPHUM

In *Differt. Epistolaris* p. 80. c. 2. Marg. hæsi in voce suangerefa, cujus sensum me latere tum confessus sum. Verum ex eo tempore mihi in mentem venit, vocem illam pro sugangerefa esse scriptam, quæ *Suibus* vel *porcis præfectum* denotat. suga enim, in obliquis sugan, *suem* apud *Anglo-Saxones* significat.

Monetæ species cum enumerare & explicare satagerem *differt. epist.* pagg. 109. 110, &c. Nescio quo casu contigit me nullam SICLI mentionem fecisse: qui apud *Anglo-Saxones* nummus certe vel *cusus* vel *computatitius* erat. *Ecgbertus* in [a] dialogo suo de Ecclesiastica institutione sic scribit: *Quisquis vero* fratrum *contra interdicta venerabilium canonum transfugam clericum, vel monachum, sine literis pacificis susceperit, & conventus in hac obstinatione perduraverit, reddat quod statutum est,* XXX *quidem* SICLOS. XV. *vero Episcopo loci,* XV. *Abbati. Quicunque vero ex laicis, qui monasteriis præesse noscuntur, taliter aliquem ad se minime pertinentem susceperit, reddat debitum statutum, regi quidem* X. SICLOS, X. *vero Abbati.* Quod ad valorem autem hujus nummi attinet, illum duobus denariis argenteis valuisse idem [b] *Ecgbertus* innuere videtur: *Sed duplicata* XXX *Siclorum pecunia, hoc est,* sexaginta argenteos *volumus dare Ecclesiæ adulterantes.* At in

a Edit. Londinensis, quæ prodiit MDC.XC.III. p. 272. b Dialogi p. 273.

charta *Æthelswithæ* reginæ, quam citat *Edwardus Cocus* in præfatione ante Sextam partem commentariorum juris, quindecies centum SICLI, mille quingentis solidis argenti & auri valuisse dicuntur. *Dabo* Cuthwulfo ----- *terram quindecim manentium in loco, qui dicitur* Laking, *pro ejus obedientia, atque pecunia pacabili*, hoc est, *mille quingentis solidis argenti & auri, vel quindecies centum* SICLIS. Per hanc ergo chartam *Siclus* valebat solido argenti & auri apud *Anglo-Saxones*, hoc est, undecim solidis argenteis, si aurum apud illos decuplo tantum valore argentum superabat. Tu, OTTLEYE, pro perspicaci Tuo ingenio judicioque, perpendas quid de immani hac differentia de SICLI *Saxonici* valore inter *Ecgberti* dialogum & chartam *Æthelswithæ* statuendum sit. Ego enim in re tam difficili, aleæque plena, vix audeo sententiam meam interponere, nodum neque solvere sciens neque volens scindere.

Multa etiam in ejusdem *dissertationis* p. 50, iisque quæ sequuntur, de *testamentis*, & *testamentorum* factione apud veteres *Anglos* tradidimus; quæ quia vim & lucem ex aliqua parte à *testamento Wynflædæ* accipiant, id quoque ex *Cottoniano* exemplari descriptum exhibere operæ pretium me facturum spero.

✠ Ƿynflæd cyð hu hio ƿile ymbe þæt hio hæfð ofer hyre dæg. hio becƿiþ into Cyrican
hyre Offing-f...u. ⁊ hyre beteran Offing-sceat. ⁊ hyre Rode. ⁊ into Bedern-hiƿun tƿa Se-
lefrene cuppan. ⁊ hyre to saul-sceatte ælcon Godes þeoƿe Mancos Goldes. ⁊ butan þam Ceol-
dryþe I Mancus. ⁊ Oðelbyrhte ⁊ Elfe ⁊ Æþels..eþe. ⁊ an pund to Piltune þam hiƿum. and
Fugele anne Mancus :- And hio becƿið Æðelflæde hyre dehter hyre agrafenan Beah. ⁊ hyre
Mentel preon. ⁊ ꝥ land æt Ebbelesburnan ⁊ þa boc on ece yrfe. to ateonne sƿa hyre leofost
sy :- ⁊ hio [a]n [hy]re ðara manna ⁊ þæs yrfes ⁊ ealles þæs þe þær þanne on bið. butan þæt
man scel for hyre Saulle þær of-don ægþer ge an mannon ge an yrfe :- ⁊ æt Ceorlatune hio
hyre an ealsƿa þere manna ⁊ þæs yrfes b..an þam Freot mannon. ⁊ þæt man finde of þam yr-
fe æt Ceorlatune [healfes] Pundes ƿyrðne Saul-sceat to Mylenburnan. ⁊ healfes Pundes
ƿyrðne Saul-scet fram Cynnuc to Gyfle ⁊ Eadmære þæt land æt Coles [h]ylle ⁊ æt Ingge-
nesshamme :- ⁊ hio an him eac þæs landes æt Faccancumbe hyre Morgen-gifu ƿes his dæg. and
ofer his dæg gyf Æþelflæd leng lybbe þonne he. þonne fo hio to þam lande æt Faccancumbe. ⁊
ofer hyre dæg [g]a hit eft an Eadƿoldes hand. ⁊ gif God ƿille þæt Eadƿold ƿeorþe to þam ge-
ƿexen an his fæder þæt he land healdan mæge. þene bid ic Eadmer þæt he him læte[an] þara
tƿega landa oþer to. oþþe æt Colleshylle oð æt Eadburggebyrig ⁊ ofer his dæg buta :- ⁊
hio ƿile þæt man finde æt Inggenesham[me h]ealfes Pundes ƿyrþne Saul-sceat to Ƿaneting
for hy. ⁊ æt Colleshylle. ⁊ finde man of þam yrfe. LX. penegga-ƿyrð to Scrifenanhamme.
LX. to Colle[shy]lle. LX. to Cillariðe. ⁊ freoge man Ƿulfware folgyge þam þe hyre leo-
fo[st sy]ttyþe eal sƿa. ⁊ freoge man Ƿulflæde on þæt gerad þæt hio folgige Æþelflæde ⁊
Eadgyfe :- ⁊ hio becƿeð Eadgyfe ane Crences tƿan. ⁊ ane Semes[tƿan] oþer hatte Edgyfu.
oþer hatte Æþelyfu :- ⁊ freoge man Gerburg ⁊ Miscin ⁊ his.....el, ⁊ Burhulfes dohtur æt
Cinnuc. ⁊ Ælfsige ⁊ his ƿif ⁊ his yldran dohtor. ⁊ Ceolstanes ƿif :- ⁊ æt Ceorlatune freoge
man Pifus ⁊ Edƿyne ⁊ ..e..an ƿife :- ⁊ æt Saccancumbe frioge man Ædelm ⁊ Man ⁊ Iohan-
nan ⁊ Sprow ⁊ his ƿif. ⁊ En[e]fætte ⁊ Gersande ⁊ Snel :- ⁊ æt Colleshylle freoge man Æþel-
gyþe ⁊ Biccan ƿif ⁊ Æffan ⁊ Bedan ⁊ Gurhannes ƿif. ⁊ freoge man Ƿulfwares sƿystor Bryh-
riges ƿi[f] ⁊ i.... þysne ƿyrhtan. ⁊ Ƿulfgyþe Ælfsƿyþe dohtor :- ⁊ gif þær hƿylc ƿite þeoƿ
man sy butan þyson þe hio geþeoƿede. hio gelyfð to hyre Bearnon þæt hi hine ƿillon lyhtan
for hyre Saulle :- ⁊ Ælfƿolde hyre tƿegen ƿesend Hornas. ⁊ an Hors. ⁊ hyre reade Giteld :-
⁊ hio becƿyð Eadmære an hlidfæs þe Cuppan. Oþre Æðelflæde. ⁊ bit þæt hi findon betƿeox
him tƿa smicere scencing Cuppan [i]nto Beodern for hi oþþe hyre ahgene ieredan Cuppan ge-
iccon hysyn ....ec..an anon Punde. þonne ƿolde hio þæt man dyde innon ægþere Cup-
pan healf Pund Penega. ⁊ agyfe man Eadƿolde his agene. II. sylerenan Cuppan :- ⁊ hio becƿið
him hire gold Fagan Treoƿenan Cuppan þæt he ice his Beah mid þam Golde oþþe hi mon æt
him gehƿeorfe mid. XVI. Mancussum reades Goldes sƿa micel þær is to gedong :- and hio becƿiþ
him tƿa Mydrecan ⁊ þær an innan an Bed-reaf eal þæt to anum Bedde gebyreð :- ⁊ agyfe
Eadmær Eadƿolde sƿa micel yrfe ⁊ sƿa fela manna sƿa [to] him ær æt Hafene becƿæð, ⁊ [n]e
his Fæder syððan sƿa he ƿille ⁊ be þan Lande æt Cinnuc hit agon þa hiƿan æt Sceaftesbyrig
ofer hyre dæg. ⁊ hio ah þæt yrfe ⁊ þa men þenne an hio þan hyƿum þara gebura þenn þam Ga-
fol-lande sittað ⁊ þera þeoƿra manna hio an hyre syna dehter Eadgyfe. ⁊ þæs yrfes butan
þam Saul-sceatte ðe man to gifle syllan sceal :- ⁊ hio ƿile ꝥ man læte on þan Lande standan. VI.
Oxsan. ⁊. IIII. Cy mid feoƿer Cealfon :- ⁊ of [þa]m ðeoƿan mannan at Cinnuc hio becƿið Ead-
ƿolde Ceolstan Etstanes sunu ⁊ Æffan sunu. ⁊ Burhƿynne Mærtin ⁊ his sig :- ⁊ hio becƿiþ
Eadgyfe þær angean Ælfsige þene Coc ⁊ Tefl Ƿareburgan dohtor. ⁊ Herestan ⁊ his ƿif. and
Ecelm ⁊ his ƿif ⁊ hiora Cild. ⁊ Cynestan. ⁊ Ƿynsige. ⁊ Bryhtƿices sunu. ⁊ Edƿynne. ⁊ Buneles
sunu. ⁊ Ælfƿeres dohtor :- ⁊ hio becƿið Æþelf[læde] Elhhelmmes dehter Ælfferes dohtor þa
geonran. ⁊ hyri tƿili brocenan Cyrtel ⁊ oðerne Linnene oþþe linnen-ƿeb :- ⁊ Eadgyfe tƿa My-
drecan

dretan ⁊ þær Aninnan hyre betsþe Bed-wahrift ⁊ Linnenne-rupan. ⁊ eal þæt Bed-ref þe þærto gebyreð. ⁊ hyre betstan dunnan Tunecan. ⁊ hyre beteran Mentel. ⁊ hyre twa treowenan gesplottude Cuppan. ⁊ hyre ealdan gewiredan wreon is an. vi. Mancussum. ⁊ sylle man hyre. iiii. Mancussas of hyre Saule-sceatte...... bege ⁊ an lang heal wahrift. ⁊ oþer Sceort. and þrio set Hrægl :· ⁊ hio an Ceoldryþe hyre blacena Tuncena swa þer hyre leofre beo. ⁊ hyre betsð Halsyft. ⁊ hyre betsþan Bindan [⁊ Æþelf] læde þisse hwitan hyrecine daðe nan Cyrtel ⁊ Cuffian ⁊ Bindan :· ⁊ finde Æþelflæd syððan an hyre Nun-scrude. loce hwæt hio betsð mæge wulfflæde ⁊ Æþelgife ⁊ ice mid Golde. þæt hyra ægþer hyru hæbbe. LX. Peneng....p. ⁊ Ceolwynne. ⁊ Edburge. þæt sy. XXX. penega wyrð. ⁊ þær synt twa micle Myder can. ⁊ an hrægl cysð. ⁊ an lytulu Top myderce. ⁊ eac twa ealde Mydercan :· þenne an hio Æþelflæde on ælcum þingum þe þer unbecweden bið on Bocum :· ⁊ an swilcum lytlum :· ⁊ hio gelyfð [þ]æt hio wille hyre Saulle geþencan. ⁊ þær synt eac wahriftu sum þe hyre wyrþe bið. ⁊ þa læstan hio mæg syllan hyre wimmannon :· ⁊ hio becwið Cynelufe hyre dæl þera wildera Horsa þe mid Eadmere synt :· ⁊ hio an Æðelflæde hyre Hyra...... Cuppe ⁊ þara Andlumena. ⁊ ealra þera getæsa þet þær binnan beoð. ⁊ eac ðæs worþiges gif his hyre se Cing an swa swa Eadweard Cing ær his Byrhtwynne hyre meder geuðe. ⁊ hæbbe Eadwold ⁊ his sweostor hyre taman Horş gemæne ....e his agene toforan :·

In ejuſdem diſſertationis p. 149, & deinceps, ſpecimina nonnulla dedimus errorum, in quos lapſi ſunt viri doctiſſimi, qui *Vett. Septentrionales* linguas, aut plane nullas, aut non omnes, aut ſi forte aliquam, eam tamen non ſatis bene, intellexerunt. Illis, *Philo-Saxonum*, *Philo-Gothorum*que gratia, viſum eſt & alios adjicere, qui, in rep. literaria, quamvis magni nominis homines, in quibuſdam allucinati ſunt. In quibus tamen, ſi linguas iſtas ſciviſſent, minime aut ipſi erraſſent, aut errorum aliis auctores fuiſſent. Horum primas tenet operibus ſuis inter doctos clarus JOHANNES HARDUINUS, qui in *pagg.* 34, 35, *chronologiæ* ſuæ *veteris teſtamenti*, quæ Amſtælodami edita erat An. MDCC. ſic de *Anglo-Saxonica* noſtra ſcribit: *At* Saxonica, *quæ in quibuſdam dubiæ* (*ut* Coptica) *fidei monumentis extat, nihil aliud, quam* Germanica *illius ævi eſt, quo ſunt hæc* (Coptica) *exarata characteribus ab artifice excogitatis, diverſis certe ab his, quibus* OFFA REX *ſuos olim nummos inſcripſit; qui ſunt omnino Latini, quales ii, quibus id nomen hic exhibemus. Ejus autem linguæ eſt* Saxonica Ælfrici *nomine homilia de* Euchariſtia, Ratramni *ſenſu, ſtilo, atque ipſo ſubinde ſermone conſcripta, hoc eſt* hæretico. *At* Ælfricus *non* Anglicum, Saxonicum*ve nomen eſt, ſed* Hebræum, DEUS REDEMPTOR. Nam אֵל deus *eſt: quod nomen, quoniam nihil intereſt, utrum* ÆL *an* AL *efferas, ideo &* ÆLFRICUS *&* ALFRICUS *in libris ſcribitur.* פָּרַק redimere *eſt ex vulgato interprete, pſalm.* CXXXV, 24. *quem tum ob peritiam viri ſingularem, tum aliis de cauſis, talium nominum architecti ſequuntur.*

In *Harduini* iſtis, tot fere ſunt errores, quot lineæ. Primo enim *Gallus* iſte in bibliothecis noſtris hoſpes in hoc fallitur, quod *Anglo-Saxonicam* non niſi in paucis quibuſdam monumentis extare putet; cum contra ingentem *Codd.* MSS. numerum, ut illos, qui impreſſi ſunt, ſilentio tranſeam, *Grammatica* noſtra *Anglo-Saxonica*, & *diſſertatio epiſtolaris* citatos ſupereſſe oſtentat, quos *Harduinus*, cum Indicem tertium perluſtraverit, præproperam hanc cenſuram ſuam protinus retractabit. Secundo autem in illo fallitur, quod monumenta noſtra *Saxonica* dubiæ fidei eſſe ſcribat. Etenim extare apud nos & dubiæ fidei, & commentitia quædam monumenta *Saxonica*, præſertim *chartas*, ſive *diplomata*, adeo non negamus, ut quæ id genus aut ſunt, aut eſſe cenſemus, in opere noſtro paſſim notaverimus: quod & *Wanleyus* noſter in *libb. Sax.* catalogo; in quo etiam alia occurrunt quamplurima exploratæ fidei notæque præſtantiſſimæ, ad quæ doctum hunc virum mittimus. Tertio in eo errat, quod monumenta *A.S.* omnia ejuſdem ævi cum *Copticis* affirmet; ſiquidem nonnullos *Codd. Saxonicis* characteribus habemus ante annos DCCCC. ſcriptos, quorum nonnullos in Grammatica *Anglo-Sax.* citavimus, ut *Codd.* evangeliorum *Rushworthianum* & *Cottonianum* verſionibus *Dano-Saxonicis* interlineatos; Codicem bibl. Bodl. Oxon. cujus nota NE. D. 2. 19. è quo ſpecimina veteris manus *Saxonicæ*, quæ apud Anglos ante Ælfredi R. tempora in uſu erat, exhibuimus p. 168. Codicem *Philippi presbyteri*, cujus ſpecimen dedimus p. 176. Denique, qui mille annorum antiquitatem ſpirat, codicem *Evangg.* Eccleſiæ Licetfeldenſis, librum S. *Ceadæ*, dictum cujus ſpecimen Grammaticæ Franco-Theotiſcæ p. 2. videre eſt expreſſum; præter alios, quos *Humphr. Wanleyus* in catalogo ſuo notavit. Qui quidem *Codd.* omnes, cum cæteris ſive genuinis, ſive ſpuriis, qui temporibus *Anglo-Saxonum* diverſi generis & non unius ſeculi manibus exarati

rati sunt, *Harduinum* quoque immanis, & tantum non ridiculi erroris arguunt, qui monumenta *Saxonica*, quæ pauca, quæ dubiæ fidei esse prædicaverat, etiam characteribus ab artifice pro arbitrio excogitatis scripta temere, & absque omni judicio non erubuerit affirmare. *Anglo-Saxones* autem scribendi rationem suam, perinde ac suam *Gallos*, habuisse non uno loco observat historiæ *Croylandensis* auctor, qui ritus & consuetudines *Anglicanas*, quas *Nortmanni* innovaverant, recensens ita scribit: *ipsum etiam idioma tantum abhorrebant* [Normanni] *ut modus etiam scribendi Anglicus omitteretur, & modus Gallicus in chartis & in libris omnibus admitteretur.* Et alibi: *detuleram etiam mecum Londonias, chartas & chirographa, & præcipua monumenta nostri monasterii, quæ cuncta manu Saxonica scripta erant. Chartas etiam - - - quæ partim duplicate tam alicana manu, quam Saxonica scribebantur.* At pro arbitrio & ingenio artificis excogitatas esse literas *Saxonicas* vult *Harduinus*, quod diversæ sunt ab his, quibus OFFA REX suos olim nummos inscripsit, qui sunt omnino *Latini*. Quod si *omnino Græci* essent, an igitur sequetur & monumenta *Saxonica*, scilicet diplomata, & codices ab eruditis *Anglo-Saxonibus* esse scriptos characteribus ab artifice excogitatis? Membranæ veteres *Franco-Gallorum* scriptæ sunt literis longe diversis ab iis, quibus numismata eorum inscripta sunt, an igitur characteribus incertis, & pro arbitrio artificis excogitatis exaratæ sunt? Verùm quarto, in eo errat *Harduinus*, quod *Offæ Regis* nummos literis inscriptos dicit, qui *omnino Latinæ* sunt. Tantum enim abest, ut omnino *Latinæ* sint; ut ductum paulo diversum habeant ab iis, quæ omnino sunt *Latinæ*, speciem præ se ferentes invenustam, à majusculis istius ævi *Latinis*, etsi non plane abhorrentem, plane tamen haud parum alienam.

Quod *Ælfrici* homiliam *paschalem*, *Saxonice* scriptam, hæreticam inique vocat, id non moror, quippe qui non ut Theologus, sed ut *Saxonicæ* linguæ præceptor, hic cum illo controversiam habeo. Verùm cum ÆLFRICUM non *Saxonicum*, sed *Hebræum* nomen esse dicit, eo se deridendum omnibus propinat, qui *Saxonicis*, *Franco-Theotiscis*ve literis eruditi, sciunt *Ælfricum* (haud secus ac *Ælfredum*, vel *Aluredum*, *Alricum*, *Alredum*, *Aldredum*, *Alberhtum*, *Alwinum*, cum id genus aliis) esse nomen proprium *Saxonicæ* originis, non *Ælfrico* homilistæ Archiepiscopo Cantuariensi ab aliquo nominum architecto ob peritiam viri singularem inditum; sed illi cum aliis *Anglo-Saxonibus* commune: ut *Ælfrico*, cui cognomen *Bata*, *Ælfrico* Merciorum duci, *Ælfrico* East-Anglorum Episcopo, & *Ælfrico* Archiepiscopo Eboracensi.

A nominum architectis, quos apud *Saxones* nostros fuisse somniat *Harduinus*, occasionem sibi oblatam arbitratur ad monendum lectorem de fraude artificum, qui unam literulam mutando ad dissimulandam malitiam, voces ignotas interdum confingunt. *Quod* (inquit) *est inprimis à non nemine præstitum, cujus librum ante annos sex didicimus manuscriptum alicubi asservari sub ementito nomine* Ἀσιδαίου, *cum scriptor sit sæculi* XIII; *Qui postquam captum* à Francis Byzantium *est*, *in* Galliam *appulit*, *ubi eodem*, *quo* Calviniani *hodiè aguntur adversus sacrum Episcoporum ordinem*, *odio agitatus*, *ac præsertim in eos*, *qui titulos quosdam habent in* Galliis *honorum*, *ac dignitatum illustrium*, *scripsit eos multo delectari magis* [a] Δουκεναίρις, *quam Episcopi nomine. Quo de vocabulo interrogati*, *amico consulenti patefecimus hominis improbitatem*, *qui*, *ne statim ea pateret*, *mutata litera* Π *in proximam consonantem* Ν, *pro voce Gallica ex duobus conflata* Δουκεπαίριος, DUC & PAIR, *scripserit* [a] Δουκεναίριος. Hæc ille, criticæ laudis studio vehementer nimis affectus, inepte, temere, & fidenter. Nam tantum abfuit, ut *Asidæus* ille Δουκλωάριον pro composito vel potius decomposito *Gallico* Δουκεπαίριον prave & malitiose scripserit, ut [b] antistites, qui *Paulo Samosateno* Episcopatum suum abrogârunt, criminibus ejus id annumeraverint, quod Δουκλωάριος quam ἐπίσκοπος mallet vocari.

Ad *Harduinum* accedat P. *Franciscus Giambullarius* à nobis antea laudatus. Qui, cum prius floreret, quam *Septentrionales literæ* notæ essent, in erroribus multis versatus est, quos, si jam in vivis esset, quisque *Philo-Teuton*, *Philo-Gothus*ve illi facile posset ostendere. Id genus est, quod de *Tuiscone*, quem Tacitus *Tuistonem* vocat, gigante dicit, à quo ortos *Germanos* scribit, p. 59. *Il secondo anno di costui cominciarono ad abi-*

---

a Lege Δουκλωαίρις & Δουκηνάριος. b *Euseb.* hist. Ecclesiast. lib. VII. c. XXX. p. 229. edit. *Parisiis*, MDCLXXVIII. v. etiam vocem Δουκηνάριος in Glossario *Car. Dufresnii* ad scriptores mediæ & infimæ *Græcitatis*, & in appendice ad *glossarium*.

tarsi

tarsi la Spagna, & la Francia. il xv°. *la Germania per Tuisco gigante, uno de figlivoli di Noe, nato dopo il diluvio, da'l quale duro ancor'oggi il nome Todesco, quasi Toësco, poco alterato da 'l primo sono.* Pag. 117, & deinceps multas voces *Italicas* quæ plane sunt *Gothicæ* & *Teutonicæ* originis ab *Hebræo* fonte derivat, ut Ambasciata: *diciamo noi adunque, Ambasciata, Ambasciatore, & Ambasceria, da Bascer, che à loro significa nunziare.* Quum tamen, *Ambasciata* à Gothico ΑΝΔΒΑΗΤS. Apud *Cæsarem* in commentariis, *Ambactus*, minister; unde *Anglo-Saxonibus* embiht, embihtan; *Alamannis* ambaht, ambahtan, *minister* & *ministrare* accersendum est.

Giambullarium sequatur vir doctissimus *Angelus Rocca*, qui sextam columnam parastaticam bibliothecæ *Vaticanæ*, *Gothicæ* linguæ inventorem nimirum ULPHILAM repræsentantem describens, sic loquitur; *prima hujus parastaticæ columnæ facies Ulphilam Gothorum episcopum habitu episcopali indutum*, Gothicarumque literarum inventorem *repræsentat. Hinc supra ejus caput Alphabetum conspicitur, & ad ejusdem pedes hæc legitur inscriptio;* ULPHILAS EPISCOPUS GOTHORUM LITERAS INVENIT. Alphabetum autem, quod supra caput *Ulphilæ* in bibliotheca Vaticana conspicitur, non istud est à *Græcis* & *Latinis* literis sumptum, in quo *Evangg.* Gothicam suam versionem exaravit; sed ut ex literis delineatis constat, Alphabetum quoddam *Runicum*, sive *Scano-Gothicum*, quod aut ipse *Angelus Rocca*, aut aliquis alius bibliothecæ Apostolicæ ante eum præfectus, inter linguas, literasque *Scano-Gothicas*, & *Mæso-Gothicas* quid discriminis esset nondum sciens, supra caput Episcopi *Mæso-Gothorum* nec scite, nec convenienter depinxit.

Ad *Angelum Roccam* accedat *Gul.* noster *Camdenus*, quo auctore, morem donandi terras *sine scripto*, cum gladiorum, & id genus symbolorum solemni traditione, *Anglis* veteribus ante ingressum *Nortmannorum* fuisse probavimus in dissert. epist. p. 48. exemplo R. *Canuti*, qui prædium *Puseyense* tradito cornu dedisse fertur. Quod, à majoribus de *Pusey* nuncupatis acceptum prædii dominus, *Carolus Pusey*, possidet. id nimirum ante aliquot annos, cum Cancellariæ præsideret honorabilis dominus *Georgius Dom. Jefferyes*, causa in foro acta, consecutus. In illa lite, ut accepi, exhibitum in *Cancellaria* fuit ipsummet *cornu*, de quo controversia erat; & cum magnâ omnium admiratione, ut illud ipsum *cornu*, quo, veluti *charta*, terras *Puseyenses* ante DCC fere annos *Canutus* donaverat, acceptum, admissum & probatum. Cornu autem quod attinet, *bovinum* est, mediocris magnitudinis, quod in medio habet cingulum argenteum auro oblitum, duobus pedibus *canis venatici*, quibus sepositum sustentatur, affabre commissum. In illo cingulo scalpitur inscriptio, quæ hæc est.

I kyng knowd yeve WWyllyam Pecote
þys horne to hold by þy lond.

In apice etiam habet *canis venatici* caput cochleati operis ex argento deaurato factum. Quo per strias circumverso, clauditur os apicis; reverso vero & exempto, aperitur. Hinc binos in usus destinatum id cornu existimo. Nam aperto apice in flatum buccinæ *venatoriæ* ad homines, & canes convocandos; operto vero, *poculi* vices sustinuisse videtur: sed in venationis usum id primario fabricatum esse, non solum *venatici* canis caput pedesque supra descripti; sed duo annuli, per quos à loro intromisso, cornicinis ad latera pendebat, ut credamus, faciunt.

Hæc obiter, Ornatissime OTTLEY, de Cornu, quod ostentant domini de *Pusey*. Quod tamen non esse, saltem non posse evinci esse illud ipsum cornu, quo *Canutus* R. prædia *Pyseyensia* donabat, inscriptionis *Sermo*, quo ante tercentum vel CCCL. annos *Angli* locuti sunt; & *Characteres*, quibus ea circiter tempora usi sunt, in Tab. nota numerali [IX] exhibiti demonstrant. Equidem quam primum illos delineatos conspexi, Epigraphen cornu collegii *Reginæ* apud Oxonienses florentissimi, non potui non in mentem revocare. quæ cum illa *Puseyensis* cimelii non ita dissimilibus literis exarata est, ut qui utramvis norit, ambas noverit.

Denique agmen claudat ingenio excellens, & humaniorum literarum, præsertim dramaticæ poëseωs scientia clarus *Thomas Rymer*, qui literaturæ *Saxonicæ* prorsus ignarus, commentitium instrumentum ante ducentos circiter annos fictum, sigilloque *Malcolmi* R. Scotorum munitum esse simulatum, quo rex ille S. *Eadwardo* II. Anglorum regi, tanquam *Scotiæ* superiori domino, homagium, ligium & fidelitatem spopondisse,

disse, & professus esse dicitur, cælatura splendidè expressum, quasi ad pompam, edidit. Quod tamen, non dicam, si linguam, antiquitates & solennia verba; sed si vel literas, manusque *Saxonicas*, typorumque scutariorum originem cognovisset, adeo tanquam genuinum & verum edere noluisset, ut id plane uti figmentum primo intuitu, & omni procul dubio damnasset. Etenim manus ipsa, qua instrumentum scriptum est; vox [a] PARLIAMENTUM, quod ante annum XXVIII. *Henrici* III. regnantis, in monumentis *Anglicanis* non scriptum occurrit; vocesque feudales, *ligii subditi, ligia fidelitas, homagium ligium, jus directum, recorda coronæ*, omnes ante victoriam Nortmannicam *Anglis* ignotæ; ut de sigillo, quod scuti regii symbolum gentilitium est; ut de tempore in quo esse confectum & sigillatum fingitur, nihil dicam; id falsum esse evincunt. Equidem viri cæteroquin doctissimi non potui non dolere vicem, qui membranam istam publicando, se Scotis castigandum exposuit. Quorum unus vir eruditus *Georgius Ridpath* clientelarem illam *Malcolmi* Regis professionem merum esse commentum ostendit in præfatione, quam præmisit libro, quem **Scotlands Soveraignity asserted**, inscriptum Londini edidit, A. 1695.

Denique adde huc quæ observare fas est de [b] ꞇꞃopeꞃe, facto à *Latino* [c] TROPARIUM vel Troparius, *Græce* [d] ΤΡΟΠΑΡΙΟΝ, quod *hymnarium, hymnologium*, sive librum *hymnorum* significat. Id genus est Cod. ille Latinus MS. bibl. *Bodleyanæ*, qui in col. 1. p. 135 catalogi librorum MSS. qui in magnum reip. literariæ beneficium Oxoniæ prodiit An. Dom. MDCXCVII. sic inscribitur: Codex elegantissimè scriptus, qui TROPARIUM appellatur: continet quippe *tropos* sive hymnos sacros, viz. *Alleluia, tractus, modulamina, Prosas per anni circuitum in festos & dies dominicos: omnia notis musicis antiquis superscripta.* Pro hac verò voce antiqua *tropere*, sive librarii, sive typothetæ errore mendose TOPER excuditur in *R. Hovedeni* annalium p. 283. Quem locum exscribens cl. *Johan. Seldenus* in pag. 147, [e] libelli, qui inscribitur *Jani Anglorum facies altera*, vocem sibi ignotam nigris in literis descripsit, eam lectori notandam & explicandam relinquens. Verba historici hæc sunt: *In crastino colloquii venit Thomas Archiepiscopus ad curiam regis in capella ejus, & statim petiit ab eo licentiam transfretandi ad Alexandrum papam, qui ea tempestate moram faciebat in Francia, & habere non potuit. Dixit enim ei Rex, tu prius respondebis mihi de injuriâ, quam fecisti* Johanni Mareschallo *meo in curia tua. Conquestus enim erat regi idem* Johannes, *quod cum calumniatus esset in curiâ Archiepiscopi terram quandam de illo tenendam jure hæreditario, & diu inde placitasset, nullam inde potuit assequi justitiam, & quod ipse curiam Archiepiscopi sacramento falsificaverat secundum consuetudinem regni. cui Archiepiscopus respondit: nulla justitia defuit* Johanni *in curia mea: sed ipse, nescio, cujus consilio an propriæ voluntatis motu, attulit in curia mea* [f] *quendam* TOPER, *& juravit super illum, quod ipse pro defectu justitiæ à curiâ meâ recessit, cum statutum sit in regno vestro, quod qui curiam alterius falsificare voluit, oportet eum jurare super sacrasancta evangelia: Rex quidem non respiciens ad verba hæc juravit, quod ipse haberet de eo justitiam. Et Barones curiæ Regis judicaverunt eum esse in misericordia regis.* Verum anonymus ille, sive is *Adamus Littleton* S. T. P. sive quis alius fuit *Saxonicæ* linguæ rudis, qui [g] *Janum Seldeni* in *Anglicum* convertit, in vocem sic absurdè scribit: **I know what the Adverb** [h] TOPER **signifyes amongst the Ancient Latines, but what the word means here, I confess I am in the dark. it doth certainly stand for something (I was thinking a TAPER) which he brought with him into court, and sware upon it, as he should have done upon the holy Gospels. I cannot imagine that by** quandam TOPER, **should be intended some woman or girl, whose name was** TOPER, **whom he brought along with him, and in defyance to the court, laying his hand upon her, took his oath as formally, as if he had done it upon the holy Evangelists.**

In *differt. epistolaris* p. 121. *Britanniæ Saxonicæ*, & *Romano-Saxonicæ* topographiam à nemine nisi qui literaturæ & antiquitatis *Anglo-Saxonicæ* peritus est, literato orbi,

---

a *R. Bradei* liber qui inscribitur, **An Answer to Mr. Petits Rights of the Commons asserted**. p. 71, 72.
b Quod vide in librorum vett. Septentr. Cat. p. 80.
c Quod vide in *Du-fresnii* Glossario *Latino-barbaro*.
d Vid. *Watsii* glossarium ad finem operum *Matthæi Paris*. excus. Londini. 1640. Et *Du-Fresnii* Glos. *Græco-Barbarum*.
e Edit. Londini. 1661.
f In *Seldeni* libro male *quandam*.
g In libro *Londini* edito, Anno. MDCLXXXIII. cui titulus **Tracts written by John Selden of the inner Temple Esquire.**
h *Topper*, Fest. ex *Næv.* i. e. *cito, celeriter*, quasi toto opere, τάχα, αὐτίκα, **immediatly, quickly, in all hast.** Linguæ *Latinæ* dict. opera & studio *Adami Littleton*. Londini, 1681.

qui

qui illam jam dudum desiderat, dari posse ostendimus. Ibi quoque de iis, quæ typographici hujus operis conditori curanda & facienda sunt, sententiam nostram breviter explicuimus. præsertim quo pacto locos ab illo describendos existimamus uno atque altero exemplo monstravimus. Verum dum de exemplis dandis cogitaremus, in mentem mihi non venerat *Joh. Seldeni* in *Cygneam* suam *cantionem* commentarius, in quo egregia multa, eaque locorum descriptorum luculentissima exemplaria, alphabetico ordine digesta, inveniet, quisquis ille fuerit, Britanniæ *Anglo-Saxonicæ* & Romano-Saxonicæ descriptor, quæ ei ad imitandum propono. Id genus opus animo molitus est L. *Noel*, vir in literatura *Saxonica* versatissimus, ut par est conjicere ex *Angliæ Saxonicæ* tabula chorographica, quam illius manu delineatam, *Saxonicis*que locorum nominibus descriptam cernere est in bibl. *Cott. Domit. A.* XVIII.

Cum ea, quæ de etymis & origine linguæ *Anglicanæ* tradiderim *dissert. epist.* p. 255, scriberem, OTTLEYE, constituebam aliquot centenas supra mille voces, quæ nobis in usu sunt, alphabetico ordine digestas, & à sermone *Cimbrico*, seu *Scano-Gothico* solo petitas, in *præfatione* nostra, quasi in prospectum producere. Verum illius magnitudo, quæ jam nunc ad majorem quam credideram, molem surrexit, facit ut consilium mutarem, ne porta vegrandis domum superaret.

In omnibus ferè partibus, quæ opus nostrum constituunt, tantum absuit, ut aliquam omitterem, ut nullam non occasionem, quam mihi ad danda vetustarum manuum specimina arbitrabar oblatam, captaverim & amplexus sim. Verum *Humphredus Wanleyus*, qui ea pauciora esse censet, quam majorum nostrorum honos, operisque dignitas postulat; sparsimque insuper, & sine ordine hic illic posita dolet; auctor mihi esse voluit, ut nova specimina à se secundum seriem Temporum delineata exhiberem. Quæ ergo *Tui*, omniumque φιλαρχαίων gratia, *Colendissime mî* OTTLEYE, non sine magnis impensis ad calcem præfationis in tabulis scalptis vobis cum delectatione aspicienda adjicere non gravatus sum.

Hactenus in iis scribendis operam posui, quæ ad corrigendos errores majoris momenti, quibus forte fui lapsus; & ad supplendos operis nostri defectus, maxime conducere ratus sum. Jam ergo ad confirmanda aliqua, quæ tradidimus, aliorum scriptorum auctoritate; & quæ ab aliis scribuntur nostris contraria redarguenda progredior; in producenda paulo ulterius præfatione, neque Tibi, neque iis qui Tuo affectu venerabilem antiquitatem colunt, quod spero, molestiam creaturus.

In *dissertatione Epist.* Literaturæ & antiquitatis *Saxonicæ* quam utilis scientia est, ut ex aliis, sic ex eo præsertim ostendimus, quod *Chartularium* vel *Cartarium Anglo-Saxonicum* & *Normanno-Saxonicum* rite condere, vel *Britanniæ Anglo-Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ Topographiam* recte scribere nemini fas est, qui id genus literarum scientiam non bene assecutus fuerat. Utriusque futuris auctoribus, chartarum veterum usum perinde necessarium fore monstravimus. Speciatim pag. *Dissert.Epist.* 81. quemadmodum *tempus*, sic & *locos* in chartis suis solitos esse notare *Anglo-Saxones*, *Dano-Saxones*que, præcipuè *Reges* & *Episcopos*, nonnullis exemplis probavimus. Quamobrem meo inducere consilio velim illorum alterutrum, qui fortè primus ad scribendum surrexerit, ex Regum & Episcoporum *Angliæ* veteris diplomatibus, de eorum *Aulis* & *Villis* tractatum scribere, *Johannis Mabillonii* ad exemplum, qui *de regum Francorum palatiis, villisque regiis*, quorum notitiam ex vetustis eorum chartis hausit, [a] librum φιλαρχαίοις gratissimum conscripsit.

Præterea cum literarum *Septentrionalium* utilitatem ostendere satagens, de libris faciendis aut recudendis agerem, qui in *Saxonicis* versatissimos auctores postulant, nescio quo casu *Chronici Saxonici* oblitus sum, quod tertiam editionem, *Edmundi Gibsoni* secundâ illâ multo quidem auctiorem desiderat. Adsurgat ergo Vir ille literaturæ *Saxonicæ* scientissimus, & ad recensendum *Chronicon suum* sine mora se accingat. Id literarius orbis, id annales omnes, & chronica, sive *Latine*, sive *Anglo-Sax.* & *Gallo-Normannice* scripta, tam quæ excusa sunt, quam quæ in archivis delitescentes nondum excuduntur, flagitant & expectant; quasi gestientes ab illo diurnâ nocturnaque manu versari & pervolvi; ut ex iis diligenter perlectis *Chronici sui* lacunas, sive vacuos annos, ut & semiplenos res gestas decerptas addendo impleat, plenosque dictos etiam pleniores, quatenus licebit, plenissimos reddat. Hoc pacto opus *historico-politicum* & reip. literariæ gratissimum, & suo nomine dignum facturus erit. Cujus

a Quartus est de re *diplomaticâ*.

perficiendi, dum anni, dum vires ſinunt, utinam nolit committere, ut illi uſque, & forſan uſque craſtinanti, fortè quis alter gloriam præripiat.

Ea in parte *Differt. epiſt.* ubi de *Donationibus Anglo-Saxonum* tractavimus,ab homine, qui in literis, & antiquitatibus veteris *Angliæ* eruditus eſt, & à nemine alio, cæteroquin doctiſſimo, *Panchartarium Anglicum*, modo quem deſcripſimus, ſcribendum eſſe oſtendimus. Interea vero dum quis talis, Mecænatem ſuſcœpto parem nactus, ad Herculeum id opus ſe accingat, utinam aliquis literaturæ *Septentrionalis* ſcientia præclarus ad chartarum veterum *cenſuram*, ſeu *librum criticum* componendum exurgat. In quo *cenſoris diplomatici* officio fungens, *inſtrumenta* à veteribus *Anglo-Saxonibus*, *Anglo-Normannis*que, quovis ſermone, ſermoniſve dialecto confecta, tam ex iis, quæ excuſa, quam quæ nondum excuſa ſunt, dubia à certis, falſa & falſificata à veris, apographa ab auctographis, denique converſa ex alia in aliam linguam ab Originalibus, & corrupta, adulterata, interpolata à puris, & ſinceris, pro virili ſuo & ſine partium ſtudio diſtinguat & ſecernat. Hujus generis quis ſcribendo librum literaturæ *Septentrionalis* utilitatem ſimul oſtendet, & literatum orbem ſibi devinciet; gloriam immortalem inſuper acquiſiturus id faciendo, quod omnes antiquitatis cultores maximè deſiderant; planeque nullus, qui *rem diplomaticam* hactenus apud nos coluit, aut præſtitit aut præſtare potuit. Homini critica iſta manuum, ſermonumque, pro loco & tempore differentium, & id genus rerum ad antiquitates *Anglicas* ſpectantium notitia inſtructo, *Chartarum omnium*, ſive regum, ſive epiſcoporum, ſive monaſteriorum, ſive denique privatorum hominum, quas *Marculfus* PAGENSES vocat, cenſuram paucis, crede mihi, expedire licebit.

Ex. gr. Chartam *Bertulphi* R. *Merciorum* quam in hiſtoria ſua *Croylandenſi Ingulphus* exhibuit ad examen vocanti ſic paucis breviter damnare fas erit: *Charta* Bertulphi *R. Merciorum*, *quam* Ingulphus *confectam eſſe dicit anno incarnationis* DCCCLI. *ex eo commentitia eſſe conſtat, quod in illa Abbati & Monachis Croylandenſis Monaſterii Rex confirmaſſe dicitur* regulam S. Benedicti. *Confirmo* (inquit) *vobis & ſucceſſoribus veſtris regulam S. Benedicti* ſub habitu veſtro *tam nunc profeſſis, quam poſt vos profeſſuris. Per habitum intelligit Ingulphus habitum* Nigrorum monachorum, *quorum mentionem facit in Charta Æthelbaldi R. ficta, Hiſtoriæ ſuæ p.* 3. *ut & in p.* 5. *ubi tradit Offam R. Merciorum fundaſſe monaſterium* Nigrorum *monachorum in Verolamii civitate. In iſtis vero temporibus regulam S.* Benedicti *habitumque nigrum à quo monachi* Nigri *appellabantur nondum innotuiſſe ipſe Mabillonius* concedit de re diplomaticâ lib. I. p. 30. Præterea Chartam hanc non eſſe Bertulphi evincunt voces phraſeſque plane Nortmannicæ, in his quæ ſequuntur: *De dono Fregiſti* [a] *militis. De dono Algari militis. Ad Sewweram de Aſendyk. De eodem feodo. Mariſcum duarum leucarum. Octo quarentenas in latitudine.* Quibus forte addas *feriam ſextam in hebdomada Paſchæ.* Siquidem *feriæ* rara aut nulla mentio in deſignationibus Temporum, quibus ſaltem vetuſtiores *Anglo-Saxonum* chartæ confectæ eſſe notantur.

Ibidem chartam confirmationis *Ædredi* R. fictam eſſe hæc monſtrant: *Cœnobium nigrorum monachorum ordinis S. Benedicti à nobili rege Merciorum* Ethelbaldo *fundatum, in perpetuam & puram eleemoſynam illis monachis, & omnibus ſucceſſoribus eorum ſub eadem regula, & eodem habitu S. Benedicti ibidem Deo ſervientibus.* Quibus adde WEIF & STRAY, quæ ad *Saxonica* SOCHA, SACHA, TOL & TEM accedunt. Ut &, *Mariſcum duarum leucarum. Sex maneriis. Cum advocatione eccleſiæ. A ſecta in ſchyris. Affidare ſuos nativos. Omnibus catallis. Pro quo catallo. Centum librarum legalis monetæ.* Quæ omnia *Saxonibus* nondum ſaltem audita, *Nortmannici* fori & ſermonis eſſe judicanda ſunt.

Chartam etiam à *Thoroldo*, anno Dominicæ incarnationis MLI factam eſſe dictam, falſitatis arguunt *Nortmannica*, quæ ſequuntur. *Totum manerium. Tenementis & averiis. Bonis & catallis. In villa de Spaldyng. In liberam & perpetuam eleemoſynam. Lef-*

---

[a] Iſtiuſmodi multa ſunt in chartis ab *Ingulpho* exhibitis: ut in *Beorrhedi* chartâ, *De dono Mercardi militis mei.* Cum tamen *Militis* titulo, quatenus equitem denotat, nemo inſigniri ſolebat apud *Anglo-Saxones*, apud quos RIDER, *eques, miles*, non cenſus, civiliſque conditionis & *Dignitatis*, quemadmodum apud *Nortmannos*; ſed potius *Emancipationis* nomen erat; plane ut apud veteres *Germanos*, ſecundum *Tacitum*, qui in libro de moribus Germanorum, ſic ſcribit: *Tum in ipſo conſilio, vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus ſcuto frameaqve juvenem ornat. Hæc apud illos toga, hic primus juventæ honos: ante hoc domus pars videtur, mox reipublicæ.*

ſtanium

ſtanium carpentarium. Quibus accedant homines binomines, ut *Gunterus Liniet. Outy Grimkelſon. Turſtanus Dubbe. Elmerus de Pyncebek. Gouſe Gamelſon.* Quæ *Nortmannicos* mores, ne quidem inoleſcentes, ſed jamdudum prævalentes plane ſapiunt.

Sic chartam *Ædgari* R. primam, quam exhibet *Ingulphus*, fictam eſſe probant Nortmannica: *Meremium Regalibus maneriis in perpetuam eleemoſynam. Communa paſturæ. Pro tenentibus ſuis.* **Waif and Strays.** *Omnia tenementa.*

Denique chartam *exemptionis*, quam *Ædgarum* R. monaſterio *Petroburgenſi* conceſſiſſe tradit *Ingulphus*, ſi non falſam, ſuſpectam ſaltem eſſe evincit ipſa *exemptio*, quæ ſic ſe habet: *Ego itaque per gratiam S. Petri, tantique patris charitatem, atque animæ redemptionem, concedo gratantiſſime illud Sanctum & Apoſtolicum coenobium in perpetuum eſſe liberum ab omni ſeculari cauſa & ſervitute, ut nullus eccleſiaſticorum, vel laicorum ſuper ipſum, vel ipſius Abbatem, ullum unquam habeat dominium . . . . . Ab omni mundiali jugo tam ſecurum æternaliter conſiſtat, quam liberum ab Epiſcopali exactione & inquietudine, ex apoſtolica libertate, & reverendiſſimi Archiepiſcopi noſtri Dunſtani auctoritate.*

Dixi ſi non falſam eſſe evincere, ſaltem ſuſpectam reddere hanc chartam *exemptionem ipſam*, quâ non tantum ab omni ſeculari cauſa liberum redditur coenobium *Croylandenſe*; ſed etiam ab omni Epiſcopali inquietudine, ita ut *nullus eccleſiaſticorum*, ſive Epiſcopus, ſive quis ejus vices gerens, in ipſum, vel ipſius Abbatem *ullum unquam* habeat dominium. Quo quidem ab epiſcopali juriſdictione libertatis genere, ante adventum *Nortmannorum*, *Anglorum* coe nobia non gaudebant. Accedat dicundi juris planè abſoluta, & ἀνάπυςος poteſtas in *Undale* ejuſque hundredo, qua donatus eſſe dicitur Abbas. A cujus ſententia neque ad epiſcopum & vicecomitem, neque ad regem ipſum, neque ad ullam majorem minoremve perſonam appellare licebat. Huc adde voces phraſeſque *Nortmannicas*: *Præter* Chriſtianitatem *attinentium parochiarum. Telonium de tota* WILLESMERE. *Ad hundred de* NORTMANNESCROS. *Ad aquam de* NEENE. *Aqua de* OPBETHE, &c.

Hæc ex *Ingulphi* hiſtoria *Croylandenſi*, qui non ut *Anglo-Saxo* natus, ſed ut *Nortmannus*, vel *Anglo-Nortmannus*, *Saxonicarum* literarum rerumque imperitus nihil non ſcripſit: ſic *Saxonicum* CROYLAND, *crudam* & *cœnoſam terram* ſignificare dicit.

Præſertim vero in deſcribendis ſtatutis & ordinationibus, quas *Turketulum* Abbatem in monaſterio ſuo *Croylandenſi* obſervandas dediſſe ſcribit, omnia pro moribus *Nortmannicis*, & temporibus *Turketuli*, qui mortuus eſt anno Chriſti incarnati DCCCCLXXV, prorſus aliena tradit.

Etenim in iis recenſendis, tertiæ claſſis monachos ſeniores, ſcilicet *quinquagenarios*, SEMPECTAS eſſe vocandos *Turketulum* ſtatuiſſe dicit. cum tamen vox illa *Anglo-Saxonibus* ignota, in nullis inſtaurati monachiſmi regulis vel monumentis, ante conqueſtum occurrat; ne quidem in iis, quorum *Edgarus* & *Dunſtanus* fuerunt auctores, quibus *Turketulus* erat coævus. Id genus multa alia vocabula *Franco-Nortmannica* in *Turketuli* ſtatutis *Ingulphianis* ſcripta leguntur: ut, *Pitanciarus. Garcion, Froccus.* Quibus adde *Indenturam*: in his: *Turketulus quarto die lecto decumbens totum conventum in cameram ſuam convocavit, & coram omnibus Dominum Egelricum tunc proviſorem ſuum ſtatum domus tam in theſauris quam in jocalibus aliis juſſit oſtendere, & de univerſis poſt obitum ſuum per* INDENTURAM *conventui reſpondere.* Indenturæ vero ſive *Chartæ indentatæ* non niſi poſt adventum *Nortmannorum Anglis* notæ erant. *Henricus Spelmannus* chartarum *indentationem* apud nos ſe non reperiſſe ante *Henrici* III. ætatem, qui regnare cœpit anno MCCXVI, & tunc quidem rariùs, ſcribit. Nos *indentatas* chartas alias protulimus *diſſert. epiſt.* p. 77. quarum prima eſt *Stephani* Archiep. Cantuarienſis, qui electus erat regnante *Johanne*, anno MCC.VIII. & diem obiit ſupremum anno MCCXXVIII.

Hæc *Amiciſſime* OTTLEYE ex *hiſtoria Croylandenſi*. Quæ, cum aliis alibi à nobis animadverſis, faciunt ut tantum non credam, aut *Ingulphum* falſarium & chartarum corruptorem fuiſſe, aut coenobium *Croylandenſe* hiſtoriam *Croylandenſem*, ejus nomine honeſtatam in indocto ſæculo orbi obtruſiſſe.

Prodiit nuper *Londini* Liber FORMULARE ANGLICANUM inſcriptus. In quo Auctor THOMAS MADOX, magna cum diligentia, nec minori judicio, vetuſtas diverſi generis chartas ſecundum ſeriem temporum ab adventu *Nortmannorum*, & ſub XVIII. titulis digeſtas & diſpoſitas, in rei antiquariæ illuſtrationem, archivorum juris *Anglicani* honorem, ejuſque ſtudioſorum beneficium, ſuique laudem edidit. In præfatione libri populares ſuos ad antiquorum inſtrumentorum ſtudium magnopere ad-

hortatur. Illis præsertim, qui legibus nostris studendis operam navant, auctor esse velit, ut in antiquitatum Anglicarum studiis se diligenter exerceant, quarum notitiam iis ad multas res utilem fore non sine ratione pollicetur. Id fecimus in Dissertatione nostra Epistolari, in qua plurimis argumentis, & præcipuè exemplis multorum, qui vetustatis Anglicanæ rudes in multis lapsi sunt, veterum *Angliæ* & linguarum & monumentorum cognitionem, juris imprimis studiosis & professoribus idcirco contendi fore necessariam, quia admodum fructuosam. Quod de donatione terrarum sine scriptis dicit præfationis suæ p. 1. id corroborat quod scripsimus nostræ dissertationis epist. pagg. 83, 84. Nomina, sive appellationes, quibus *Anglo-Saxones* instrumenta donationum insignire solebant, notavimus dissertationis nostræ pag. 43. in marg. quemadmodum ille in suæ præfationis pag. 2. nisi quod appellationum numerus, quem nos dedimus, eo, quem ipse exhibuit, multo major est. Quod ille de *feudorum investitura* per symbola donationis scripsit, suæ præfationis p. 9. à nobis traditum est nostræ dissert. epist. pagg. 83, 84, 85. Quod de factione chartarum, aut factarum consignatione in curiis, quibus prædia donabantur, recte observat præfationis suæ p. 24. nos non de donatione solum, sed de emptione & venditione terrarum, & de testamentorum factione passim in nostra dissertatione animadvertimus. Eamdem chartam apud *Anglo-Saxones* duobus vel tribus codicibus confici esse solitam, & quo id ritu factum erat *dissertat. nostræ* pagg. 76, 77. ostendimus; quod ille pluribus verbis describit præfationis suæ pagg. 28, 29. De temporis notatione, in quo chartæ confectæ & consignatæ sunt multa (secus tamen ac ille in præfationis suæ pag. 30.) nostræ dissertationis pagg. 79, 80 scripsimus: alibi etiam & chartas multas *sine temporis designatione* confectas esse ostendentes; quod ille quoque in loco citato observat. Illa quæ ad *Ingulphum* redarguendum protulimus dissert. epistolaris pagg. 74, 75. confirmat ille præfationis suæ p. 32. ubi probat in conficiendis suis diplomatis veteres *Angliæ* ex *Nortmannica* stirpe oriundos reges singularem non rarò testem adhibuisse. Testamentum *Leofwini*, *Wulstani* filii, Saxonice factum An. Dom. DCCCCXCVIII. quod primum exhibuit sub *titulo testamentorum*, id confirmat, quod tradidimus *dissertationis* nostræ epistolaris p. 57. nempe in ordinandis testamentis morem instituendi curatores, sive administros exequendæ ultimæ voluntatis, quos EXECUTORES vocamus *Anglo-Saxonibus* non fuisse. Pagg. 77, 78, dissertationis epistolaris, chartas *Anglo-Saxonico* ritu aliquandiu post *conquestum* confectas pluribus exemplis demonstravi. Idem ille etiam probat aliis exemplis *præfationis suæ* pagg. 27, 28. Verum ut in his sententiam nostram cum sua roborat: ita aliis in nonnullis à nobis forte differt, ut in præfationis suæ p. 3. ubi auctoritate *Ingulphi* fretus, vocem *forensem* seu diplomaticam, *chartam* vel *cartam*, non usu receptam fuisse apud *Anglo-Saxones* se existimare scribit. Sed *Ingulphum* erroris arguimus in margine dissertationis nostræ p. 63. ubi duorum regum *Saxonicorum* diplomata citavimus, quæ *cartæ* nuncupantur; quibus addi potest istud Eadgari R. cujus in fine sic legitur scriptum: *Anno dominicæ incarnationis* DCCCCLXX.VIII. *scripta est hæc* CARTA. Neque crede mihi, OTTLEYE, vel fingere animo possum τὸ *charta* usu satis receptum non fuisse apud *Anglo-Saxones*, quibus *cartula* vel kartula maxime in usu erat. quod tamen ille affirmat, non nisi rarò occurrere in codicibus donationum, qui *Anglo-Saxonum* temporibus Latine facti erant. *Cartula*, inquam, frequenter legitur in codicibus diplomaticis *Anglo-Saxonum*, præsertim in iis Ecclesiæ *Roffensis*, qui in *textu Roffensi* describuntur; & quorum exemplaria haud pauca in bibliotheca *Cottoniana* etiamnum consulenda extant. Quamobrem, me judice, non obstare debet *Ingulphi* auctoritas, quo minus & diplomaticum istud *Carta* satis in usu *Anglo-Saxonibus* fuisse credamus. Siquidem *Croylandensis historiæ* scriptorem istum (sive is *Ingulphus* fuit, sive potius aliquis *Ingulphi discipulus*) in rebus *Anglo-Saxonicis* hospitem, & in iis quæ antiquos *Anglo-Saxonum* mores spectant, errasse non loco in uno probavimus. Verum *Madoxus H. Spelmannum*, quemadmodum ille *Ingulphum* secutus, videtur putare *Latina Anglo-Saxonum* diplomata, in quibus legitur *Carta*, non exemplaria esse habenda; sed *Saxonicorum* exemplarium versiones *Latinas* post conquestum scriptas. Verum quo minus in hanc sententiam eam id facit, quod membrana *Cottoniana*, quam citavi in *dissertationis epist.* p. 63, *originalis instrumenti* speciem præ se omnino ferat; videatque, si velit, *Madoxus*, an *Eadgari* illam, quam ille exhibet libri sui p. 174, in *Eadgari* temporibus scriptam esse manus non ostendat? ficta quidem charta esse potest; sed esse *Latinam* è *Saxonico* conversam ut credam, à me non possum impetrare.

Collatis,

Collatis iis,quæ de chartis Anglo-Saxonum ſcripſimus,cum *Madoxi formularum* libro; illa etiam conferenda cenſemus cum libris *de re diplomatica*, quos ſcripſit *Joh. Mabillonius*; quocum ut in multis convenimus; in nonnullis etiam diſſentimus.

In lib. primi c. I. de veterum inſtrumentorum ratione,formulis & auctoritate agens magnam illum à re publica gratiam initurum dicit, quiſquis certas & accuratas conditiones ac regulas tradiderit, quibus inſtrumenta legitima à ſpuriis, ab incertis ac ſuſpectis certa & genuina ſecernantur. Quapropter, OTTLEYE, me in colenda materia, & argumento non vulgari tractando laboraſſe gaudeo, quo, ſi de Re noſtra Publica benè non meritus ſum, ſaltem ſtudui bene meruiſſe. Etenim multo veterum chartarum, atque archivorum noſtrorum uſu, perinde ac linguarum antiquarum ſcientia inſtructus *Canones*, ſeu potius criteria nonnulla dedimus in *diſſertatione epiſtolari*, quibus in re noſtra diplomatica vera à falſis, certa & indubitata ab incertis, & ſuppoſititia ac interpolata à genuinis ac ſimplicibus diſtingui poſſe exiſtimabam. Hos canones vel regulas cum ſparſim, ubi de ſingularibus forte inſtrumentis à me agitur; tum in peculiari commentatione de *donationibus Anglo-Saxonum* tradidimus. Ad quos tanquam ad tot indices, chartas haud paucas revocatas, damnavimus alias; earum alias vero liberavimus.

In laude ergo noſtra, quantumvis exigua, ponatur, me rem arduam, & antehac propemodum intactam tractâſſe, meoque exemplo iis præiviſſe, qui noſtros defectus ſupplere volentes, erroreſque emendare, ad ſpartam hanc fæliciùs exornandam tandem aliquando ſurrecturi ſunt.

Quæ in lib. I. cap. II. ſcribit *Mabillonius* de *Pariclis*, ſive chartis *Pariculis* veterum *Franco-Gallorum*, maxime cum iis conveniunt, quæ pluries obſervavimus in [a] *differt. Epiſt.* ſcilicet idem inſtrumentum eodem tenore in duobus vel tribus membranis ſcribendi morem fuiſſe apud *Anglo-Saxones*. In eodem loco oſtendit ex *pariclis*, *indentatarum* chartarum natam eſſe originem, iiſque ſucceſſiſſe apud *Franco-Gallos*. A quibus valde probabile eſt *Franco-Nortmannos*, quos INDENTURARUM auctores apud *Anglos* fuiſſe [b] diximus, primum illarum uſum recepiſſe. Quod vero vir maximus chartas *indentatas* ſæculo nono apud *Anglos* in uſu fuiſſe ſcribit, in eo *Ingulphi*, ſeu malis, *Pſeud-Ingulphi* autoritate fretum erraſſe ſupra probavimus.

In eodem cap. ne ex coenobiorum & eccleſiarum archivis ſæpius *autographa* efferre neceſſe eſſet, notat inventos fuiſſe duos libros, qui autographorum vice fungerentur. Horum primus fuit codex CHARTULARIUM vel CHARTARIUM dictus, in quem diplomata, aliæque chartæ integre referebantur, aliquando in *rotulum* redactæ. Alius fuit liber CENSUALIS, POLYPTYCHUS dictus, qui eccleſiæ, ſeu monaſterii prædia annuoſque cenſus ſummatim exhiberet. Id genus vetuſtiſſimum librum cenſualem habere coenobium *S. Germani à pratis* dicit, ſibique *polyptycha* antiquiora videri *chartulariis*, ex quibus nullum invenit conditum ante ſæculum X. verum è tot tantiſque MSS. naufragiis, quæ *Anglia* noſtra paſſa eſt, nullum, quod ſcio, decimi ævi *chartarium*, nulluſque omnino *polyptychus* liber reſtat ante adventum *Nortmannorum* ſcriptus. Habuiſſe tamen ante illud tempus id genus cenſuales libros, qui in illorum archivis perdiu extiterunt, monaſteria vetera *Anglo-Saxonum*, nulli dubium eſſe poteſt, qui conſideraverit magnam chartarum ſegetem, quas poſt *conqueſtum* monachi ubique commenti ſunt; quas tamen illos comminiſci potuiſſe abſque iſtiuſmodi monumentis, aut chartis autographis, quæ fugientibus literis laceræ reſtabant, fidem omnem ſuperat.

Quæ de donationibus terrarum apud *Anglo-Saxones* ſine ſcripto tradidimus *diſſertationis epiſtolaris* p. 83, 84, confirmat ille libri ſui primi cap. V. p. 21. Præterea quæ de conficiendarum chartarum antiquitate apud *Anglo-Saxones* contra *Joh. Marſhamum* ille ſcripſit,pluribus chartarum exemplis corroboravimus *diſſert. epiſtolaris* p. 79. Verba *Marſhami* in propylæo Monaſtici *Anglicani* hæc ſunt: *Cautè itaque intuendæ ſunt iſtiuſmodi chartæ, quæ fidem habent eo minorem, quo majorem præ ſe ferant antiquitatem. Rudis olim & iners gens noſtra abſque ſcripto donationes conferre ſolebat. Ex Beda ſane non conſtat ſcripturam adhuc illius ætate in transferendis prædiis, aut concedendis privilegiis uſurpatam eſſe.* Contra autem loco citato *Æthelberhtum* I. R. *Cantwarorum*, *Sebbi* R. orientalium *Saxonum*, *Lotharium* & *Witharedum* RR. etiam *Cant.* ſeptimo ſæculo terras ſcriptis de-

---

a Pag. 8. 57. 76. 77. b Pag. 77.

diſſe

disse commonstravimus. Hunc etiam *Marshami* errorem ex *Bedæ* ipsius epistola ad *Ecgbertum* refellit *Mabillonius*, ad cujus [a] verba mitto lectorem.

In lib. I. cap. VIII. de veteribus instrumentis in membrana scriptis duo observanda dicit vir clarissimus. I. *Aliquando unum idemque instrumentum duabus constare membranis simul consutis.* Sed inter diplomatum, testamentorum, idque genus Instrumentorum reliquias, quæ *Latine*, vel *Saxonice* ante adventum *Nortmannorum* scripta apud nos supersunt, sive ea autographa, sive apographa sunt, ne quidem *unum* mihi videre contigit, quod in duabus pluribusve membranis consutis, aut alio modo conjunctis exaratum est. Alterum est, *Paucas admodum, sed tamen aliquas reperiri chartas* OPISTHOGRAPHAS. i.e. *quæ scripturam præferant in posteriori, seu aversâ parte.* Contra autem è chartis *Anglo-Saxonum*, tum *Latinis* tum *Saxonicis* multæ cernuntur, quæ in tergo seu aversa parte exaratæ scripturæ portionem, cum consignantium testium nominibus contineant. Id genus haud paucæ extant in chartarum Sylloge magna *bibl. Cott.* Augustus A. 2. Ut & inter eas, quas collectas magno rei antiquariæ beneficio servat honorificè mihi semper nominandus vir ille summus Honorabilis *dom.* JOHANNES *dom.* SOMERS, Baro de *Evesham*, non solum juris scientia, sed humaniorum literarum, veterumque instrumentorum cognitione celeberrimus.

Variam vero *materiam* quod attinet, in *qua* diplomata, librosque suos *Anglo-Saxones* scribere solebant, una illa eademque videtur fuisse, nempe *Membranacea.* Nihil enim ab illis exaratum vidi in *Corio* vel *pellibus piscium*; multo minus in peregrina materia, ut in *corticibus ligneis*, vel *papyro Ægyptiaca*, de quibus multa *Joh. Mabillon.* l. I. cap. VIII. Præterea quoad materiam, quâ instrumenta *Anglo-Saxonum* scripta sunt, ea ex iis, quæ supersunt, solum *Atramentum* esse videtur. Nihil enim instrumentorum, quod verum & genuinum est, in rubris, viridibus, aut splendentium colorum literis ab illis scriptum conspexi. Adeo in splendentibus literis integra exarare diplomata illis mos non erat, ut vel in subscribendis nominibus, aut pingendis crucis signis, *minio*, aut *argenteo*, *aureove liquore* usos esse illos ego minime censeam, qui tot illorum *chartas* explorante oculo inspectas diligenter animadverti & scrutatus sum. Verum *Johannes Mabillonius* Carolum Calvum insigne diploma, non solum *aurea bulla*, sed etiam *rubris* literis munivisse lib. I. c. X. scribit. Sed Imperatorem hoc fecisse suggerit, non tam ex more *Francorum*, quam quod *Græcas* sectaretur glorias, qui modo *Francico*, modo *Græcanico* habitu utebatur. De cætero se nullum apud suos vidisse instrumentum *rubricatum* ait, præter chartam GALTERI cujusdam militis datam anno MCLXXXIV. cujus prima litera N minio scripta est.

Porro neque *aureo* vel *argenteo* liquore, quod supra dixi, in scribendis diplomatibus usi sunt *Saxones* nostri ante tempora *Nortmannorum.* Perinde neque *Mabillonius* ex auro scripta ab antiquis *Francis* vel *Franco-Gallis* ulla profert. Sed aureis exaratum literis diploma quoddam *Ariperti* Longobardorum Regis fuisse, testante [b] *Paulo Warnefridi*, dicit; & ex [c] monastico *Anglicano* Eadgari R. *Anglorum* diploma *aureis* characteribus scriptum citat, quod nos meritò damnavimus *differt. epist.* p. 82. Ubi nunquam non suspectas esse habendas chartas *Anglo-Saxonum* esse putatas ostendi, quæ rubris aureisve literis, vel rubris aureisve crucis signis splendentes imperitorum oculos delectant.

In cap. XI. libri I. Ubi de veteris scripturæ variis generibus agit vir antiquariæ artis peritissimus, *Romanam* duplicem esse dicit. Una constabat literis majusculis, quæ *unciales*, *grandes* & *quadratæ* ab antiquis appellatæ sunt. Alia constabat *minoribus* literis, licet ejusdem essent formæ cum uncialibus, non tamen ejusdem magnitudinis. Hinc *minutæ* literæ apud veteres dictæ, imò, ut quibusdam placet, *minutissimæ* & *rotundæ*; quæ scilicet ob celeriorem scriptionem conformatæ essent. Hæc duo scripturæ genera in usu erant ante mille, imo ante nongentos annos apud nostros *Anglo-Saxones*, qui à *Romanis* ad fidem Christianam conversi, cum religione salvifica *Romanas* literas, *Romanumque* scribendi genus acceperunt. Operosâ *uncialium* scripturâ in exarandis librorum inscriptionibus, primisque forsan & secundis paginis describendis utebantur, deinde usque ad fines librorum minoribus literis ejusdem formæ cum uncialibus utentes; ut videre est in *Latinis* codd. MSS. *Evangg.* præsertim *Liccetfeldensi*; in *Cottoniano* interlineato cum versione *Dano-Saxonica*; & *Rushworthiano* Oxoniensi cum

---

a De re diplomatica, p. 18. b In Hist. Longobard. lib. 6. c. 28. c Tom. I. p. 211.

Dano-

Dano-Saxonica verſione pariter interlineato. Tertia etiam multo minutior à celeriter ſcribentibus uſitata erat apud vetuſtiores *Anglo-Saxones*, quam, cum rudior eſſet, & lectu difficilis, in elegantiorem & magis delectabilem & politam manum reformavit, teſtante *Croylandenſis* hiſtoriæ ſcriptore, Rex *Ælfredus*, *Romano* ſui temporis *Gallicoque* ſcribendi more inſtitutus, quemadmodum oſtendimus *Gramm. Anglo-Sax.* cap. XXII. & *diſſert. epiſt.* pp. 65, 66. *Romano* ſcripturæ genere uſos eſſe ad fidem converſos *Anglo-Saxones* dixi, quæ tamen nonnihil veteris characteris *Runici* habebat intermixtum, quo ut videtur nondum converſi in ſcribendo utebantur. Sic in ſpecimine ſcripturæ vetuſtiſſimi Cod. *Liccetfeldenſis*, quod exhibuimus *Gramm. Franco-Theotiſcæ* p. 4. nonnulli *Runicæ* formæ characteres cernuntur.

Libri II. c. XXII. p. 169. apud *Anglos*, tam Reges, quam Epiſcopos, ac privatos homines ante *Wilhelmum* Conqueſtorem ſigno crucis uſos eſſe oſtendens, cruces *aureas* manibus regum depictas in principiis Inſtrumentorum aliquando fuiſſe poſitas, auctore *Matth. Pariſio* in vitis Abbatum *S. Albani*, probat *Mabillonius*. Verba *Matthæi*, quæ citat, hæc ſunt: *Cumque inſpicerentur Regum Anglicanorum* Offæ *ſcilicet ac cæterorum ſcripta, in quibus pro ſigillis novo more dependentibus, veteri conſuetudine,* cruces aureæ *manu regum depictæ in principio poſitæ erant, &c.* Verum, auctore *Pariſio*, qui *Saxonicæ* linguæ & antiquitatis expers & ignarus erat, à ſententia diſcedere non poſſum, quam *diſſert. epiſt.* p. 82. mihi inſidere animo declaravi: ſcilicet ſemper pro ſuſpectis habendas eſſe *Anglo-Saxonum* chartas, quæ aureis crucis ſignis nitent. Etenim OFFÆ R. aliorumque haud paucorum regiæ dignitatis apud *Anglo-Saxones* inſpexi chartas; ſed exceptis iis, quas commentitias eſſe conſtabat, plane nullam contigit mihi videre, quæ in initio depictum minio aurove crucis ſignum habebat.

Ex eodem loco, quæ ſequuntur exſcribenda propterea duximus, quod quæ *diſſert. epiſt.* pp. 63, 77, 78, à nobis, pluribus exemplis probata ſunt, confirmant. *Hanc demum ſigni crucis ſubſcriptionem mutavit* Wilhelmus Conqueſtor, *referente* Ingulpho *Abbate in hiſtoria Croylandenſi. Nam Chirographorum* (ſic *diplomata* vocabant) *confectionem Anglicanam, quæ antea uſque ad Edvardi tempora fidelium præſentium ſubſcriptionibus, cum crucibus aureis, aliiſque ſacris ſignaculis firmæ fuerant, Nortmanni condemnantes, chirographa chartas vocabant, & chartarum firmitatem cum cerea impreſſione per uniuſcujuſque ſpeciale ſigillum ſub inſtillatione trium vel quatuor teſtium adſtantium conficere conſtituebant. Et tamen poſtea idem Wilhelmus ſigno crucis uſus eſt, ex* [a] *Orderico Vitali, & ex Monaſtici Anglicani* [b] *Tomo I. tum Henricus primus R. Anglorum anno* M.CXIII. *chartam pro Uticenſibus monachis ſigno crucis ſignavit cum aliis, teſte eodem* [c] *Orderico. Ejuſdemque diploma ſignis crucis munitum refertur in eodem Tomo* [d] *Monaſtici. Item Henricus ſecundus in quodam diplomate quod refertur in Monaſtici Anglicani* [e] *Tomo III. Has donationes confirmarunt, & cruce ſignarunt Henricus rex, & Mathilda regina, & quidem regio ſigillo, ut puto, inſuper adhibito. Apud* [f] *Matthæum Pariſium Robertus Abbas S. Albani ad literas de ejus ſubjectione erga Epiſcopum Linc. ſibi objectas reſpondet: ſe quidem literas iſtas nec ſcripſiſſe nec ſcribi juſſiſſe, nec crucem antepoſitam propria manu annotaſſe. Quod argumento eſt crucis ſignum etiam tunc, id eſt, ſub finem ſæculi XII. in ſubſcriptionibus uſitatum eſſe.* In *diſſertatione epiſt.* p. 79. *annum* INDICTIONIS ſemper ſolum, aut tantum non ſemper ſolum, in datione chartarum ſeptimi ſæculi adhibitum fuiſſe dixi. Quam meam conjecturam à *Mabillonio* in operis ſui *de re diplomatica* p. 178, invenire confirmatam gaudeo: *Indictionis uſus Romanis ab initio,* i. e. *à tempore Conſtantini; apud Anglos à miſſione Auguſtini per Gregorium magnum; à Caroli magni imperio invaluit apud Francos.* qui etiam primus omnium regum *Franco-Gallorum* ſecundæ ſtirpis, *anno incarnationis* uſus eſt in epiſtolis ſuis, ut ex epiſtola ejus quæ capitulis ad legem *Longobardicam* anno DCCCI. præfixa eſt, præſtantiſſimus ille vir probat operis ſui p. 189. F. *Karolus divino nutu coronatus eſt,* &c. *anno ab incarnatione Dom. noſtri Jeſu Chriſti* DCCCI. *Indict.* IX. *Anno verò regni noſtri in Francia* XXXIII. *In Italia* XXVIII. *Conſulatus autem noſtri primo.*

In *diſſert. epiſt.* pp. 79, 80, plurium diplomatum teſtimoniis annum incarnationis apud *Anglos* ad indictionis annum acceſſiſſe, exeunte ſeptimo, vel inito octavo ſæculo oſtendimus. Quod idem, vir doctiſſimus Galliæ maximum ornamentum ſuo calculo comprobat in operis ſui p. 208. ubi ſic ſcribit. *Quo tempore Angliæ reges diplo-*

a Lib. 6. p. 602, 603. b. P. 230. c Lib. II. p. 840. d P. 161. e P. 7. f In Vitis Abbatum p. 49. col. 2.

matibus suis annos incarnationis apposuerint, non constat inter eruditos. [a] Spelmannus *existimat defuisse chartis, & privilegiis* VII *sæculi, quemadmodum in epistolis sancti Gregorii, & in diplomatibus regum Franciæ. At regibus Anglicanis longè prius quam Romanis pontificibus, & regibus Francorum hunc calculum venisse in morem pro comperto esse debet*: nec valet alterorum ad alteros comparatio. *Annos incarnationis ante venerabilem Bedam in diplomatis locum raro aut nunquam habuisse veri simile est. Withredus quippe tantum regni sui annos cum indictione adhibet apud* [b] *Spelmannum. At sæculo octavo tritus esse cœpit calculus ab incarnatione, ut patet ex diplomatibus relatis ab* Ingulpho, Dubleto, *& aliis. Atque ut prætercam concilium* Cloveshoviense, *cui præfigitur annus dominicæ incarnationis* [c] DCCLVII. *sicuti* Celichitensi [d] *annus* DCCCXVI. *Certe in* Celichitensis cap. IX *statuitur*, ut unusquisque Episcoporum debeat describere judicium illud, quod in qualicunque synodo constitutum est, vel ad illius parochiam pertineat, ut & cum ratione & ordine describat, QUALIS ANNUS DOMINI computatur. *Cum ergo in chartis apud Ingulphum aliosque relatis legamus annos incarnationis à sæculo octavo; non minus in Regiis, quam in Episcopalibus actis hunc ritum viguisse dicendum est.*

In *Dissert. Epist.* p. 23, 24, 25, 26, &c. de ratione & origine *cognominum* apud *Anglos*, & de tempore quo primum nominibus addi cœperunt, dissertavimus. Ille pariter tempus, quo cognomina obtinuerint apud *Francos*; & undenam peti atque imponi ab illis solerent in libri sui II, cap. VII, solerter investigavit. Quo in capite quæ ab illo dictæ sunt, cum iis, quæ de hac materia ex nostræ nationis vetustis monumentis scripsimus, per otium cum licuerit, si contuleris, OTTLEYE, id Te & cum delectatione, & cum fructu facturum audeo Tibi spondere.

Deniq; quoad regulas, quas in veterum instrumentorum censura observandas tradit [e] *Mabillonius*, eas rite explicatas comprobo,& amplector omnes; utpote quas ipse in examinandis chartis veteribus nostris, quarum nonnullas damnavi, operam dedi observare.

Nam PRIMO concedo *Magna prudentia ac moderatione opus esse doctis viris, qui vetera instrumenta legitime examinare velint; nec cuivis in re antiquaria ut ut erudito, id temere tentandum.* Sed ex parte altera etiam cavendum est ne doctissimi viri exemplum sequentes, sub *prudentiæ*, *moderationis*, & *æquitatis* prætextu instrumenta falsa aut corrupta liberemus, quæ merito damnari debent: sequentes, inquam viri doctissimi exemplum, qui in lib. III. cap. 11. contra fortissima quidem argumenta cum argumentorum umbris, *Dagoberti* de immunitate Monasterii S.*Dionysii* diplomatis *Dubletianum* exemplar, tanquam verum & genuinum, æquitatem & moderationem obtendens, propugnat.

II. *Semper cum favore judicandum esse, ubi res longâ possessione firmata est, ut leges civiles & canonicæ præcipiunt.* Verum regula hæc OTTLEYE judicem forensem præcipue, & *quà* forensem spectat. Qui non obstante charta donationis, quam forsan ut *antiquarius* spuriam corruptamve esse noscit, res tamen in eâ datas, sive mobiles, sive immobiles, propter *usucapionem*, vel longi temporis *præscriptionem*, aliamve justam acquisitionis causam, *reo* in jus ab *actore* vocato adjudicare, & jure confirmare potest. Monachi enim aliquando necessitate adacti, ad propugnandas, quas *sine scriptis* datas longo tempore possedissent terras, diplomata, ut possessionis causas, quas adversarii poscebant, sine *ullo dolo malo*, quia sine alterius damno aut injuria, fingebant. Ad tutandas etiam terras *scriptis* datas, quæ tamen caducitate sua, vel gravi aliquo casu, ut bello, vel incendiis periissent, diplomata *citra tamen crimen falsi*, aliquando machinabantur. Quæ sanè diplomata, etsi ab *antiquario* ut commentitia & spuria rejicienda sunt, quippe quæ quoad *formam* mera figmenta sunt; tamen cum *veræ* esse constant quoad materiam, judex forensis, nulla fictionis habita ratione, pro rerum vere donatarum dominis, qui, tantum ad se suaque defendenda contra malorum injurias, chartas effingebant, sententiam ferre debet. Id genus figmentum *Ingulphianam* chartam fundationis cœnobii *Croylandensis* esse existimo, quam monachi fundatoris sui nomine *Æthelbaldi* R. *Merciorum* ad id à Nortmannis chartas requirentibus coacti comminiscebantur. Nam *Nortmanni*, qui pro suo satis imperio aliam ferme nullam possedendi terras justam causam præter chartas à Monachis accipere voluerunt, *Chartas*, inquam, *Chartas* ab iis postulabant. Qui igitur alio pacto prædia sua propugnare nescientes, aut novorum dominorum

---

a Conc. Tom. I. Pag. 125. b Ibid. p. 193, 198. c Non DCCLVII sed DCCXLII. vide Spelmanni Concilior Tomum I. pag. 230. d Ibid. 327. e Libro III. capite VI.

inju-

injurias propulſare, illos facile commentitiis inſtrumentis, ſine fraude tamen decipiebāt. Verum progrediente tempore à machinandis inſtrumentis, quibus aliorum injurias vitabant, proceſſerunt ad fingendas & corrumpendas chartas, quibus aliis injurias faciebant. chartas nimirum privilegiorum, quibus ſe à poteſtate regum & epiſcoporum immunes eſſe voluerunt. Id genus eſſe conſtat chartam [a] INÆR. quam ad cœnobium ſuum liberandum à jure, quod in illos habebat Epiſcopus *Fontanenſis*, Monachi *Glaſtonienſes* poſt Conqueſtum commenti ſunt. Præterea exemplaria chartarum tam verarum, quam quæ fictæ fuerant, *privilegiorum*, *immunitatum* & *exemptionum*, clauſulas adjiciendo ampliarunt, & vitiaverunt. Cujuſmodi technarum haud pauca in Archivis *Angliæ* ſuperſunt exempla.

Longe hic plura dicenda forent, *Colendiſſime mî* OTTLEY, ſi controverſiæ, quam cum *Papebrochio Mabillonius* de vetuſtorum inſtrumentorum privilegiis habuit, me intermiſcere liceret. Qui in antiquitatibus *Franco-Gallicis* hoſpes cum ſim, iſtius litis competens judex nec eſſe, nec haberi poſſum. Præeunte tamen [b] *Baudeleto* domino *Dairvalenſi*, qui à *Papebrochii* & *Petiti* partibus ſtat, liceat mihi pace maximi viri dicere, illum de immunitate Monaſterii Dionyſiani *Dubletianum* diploma male defendiſſe, tum quod affirmat id *Thuanei*, à quo immane quantum differt, ratihabitionem, & confirmationem eſſe; quod quidem de corrupto quovis diplomate dici poteſt; tum quod *Marculſi* formulam tertiam, quæ *EMUNITAS Regia inſcribitur, æque diſciplinæ Eccleſiaſticæ repugnantem eſſe dicit, ac *Dubletianum* exemplar diplomatis *Dionyſiani*; tum denique quod ad vindicandam *Dubletiani* exemplaris clauſulam, quâ *Dionyſianum* cœnobium à Regia & Epiſcopali auctoritate immune declaratur, appellat ad privilegium chartæ, quam [c] Edwardus R. conceſſit *Weſtmonaſterio*, eo pacto: *Ut*

---

a Monaſt. *Angl.* Tom. I. p. 13. b De l' utilité des Voyages Tom. II. pp. 440, 441, &c. * *Emunitas hæc* nihil aliud eſt quam id genus chartarum una, quibus Reges *Anglo-Saxonum* privilegia forenſia Epiſcopis concedere ſolebant. Scilicet ut in terris ſuis haberent SAC & SOC, GRIÐBRYC, HAMSOCN, &c. Sic hac immunitatis formula indulgetur Epiſcopo, ut ipſe & ejus ſucceſſores villis Eccleſiæ ſoli valerent dominari, & ut præter illos nemo ingrederetur ad audiendas cauſas, aut ad *fredam* de qualibet cauſa exigendam, &c *Statuentes ergo jubemus, ut neque vos, neque juniores veſtri, aut ſucceſſores, neque ulla publica judiciaria poteſtas quoquo tempore in villas - - - - Eccleſiæ ad audiendum altercationes ingredi, aut fredam de aliqua cauſa exigere, vel manſiones, vel* paratas *tollere præſumatis.* Quid hæc ad *Dubletianum* monaſterii S. *Dionyſii* privilegium, quo *Dagobertus* R. non ſe ſolum & ſucceſſores ſuos, ſed Epiſcopos & Archiepiſcopos legitima in monachos ſpoliat poteſtate. Verba ſunt: *Jubemus atque conſtituimus, ut neque nos, neque ſucceſſores noſtri, nec quilibet Epiſcopus, vel Archiepiſcopus, nec quicunque de Judiciaria poteſtate accinctus in ipſam Sanctam Baſilicam vel immanentes in ipſa niſi per voluntatem Abbatis & ſuorum monachorum ullam unquam habeat poteſtatem. Sed ſit hæc ſancta mater, Eccleſia videlicet peculiaris noſtri domini & magni Dionyſii, libera & abſoluta ab omni invaſione, & inquietudine omnium hominum cujuſque ordinis, vel poteſtatis eſſe videantur.* c Ad chartam hanc, quam *Reynerus Apoſt. Benedict.* p 60, *ſecundam*; & *Henricus Spelmannus* I *Vol. Conc.* p. 632. *tertiam Edweardi* chartam vocat, perperam appellat vir doctiſſimus Siquidem clauſula immunitatis, qua ab epiſcopali poteſtate monachi *Weſtmonaſterienſes* eximuntur in diplomate, quod confectum eſſe dicitur, exeunte fere undecimo ſæculo ob ficta chartarum privilegia famoſo, ad corroborandam id genus clauſulam diplomatis, quod ſeptimo ſæculo datum eſſe legitur, nullo argumento adhiberi poteſt. etſi ab omni dubio & ſuſpicione, quam quod maxime, tam remotum eſſet. Verum enimvero charta hæc (quemadmodum & duæ aliæ, quas *Spelmannus* primam & ſecundam S. *Edwardi* confeſſoris vocat, eodem loco & tempore datæ eſſe dictæ) adeo certa non eſt, ut jure meritoque in dubium vocetur; & corruptionis, ſi non falſitatis ſuſpicione laborare quis eam ſine temeritate affirmare poteſt. Etenim fere nihil non in ejus ſtylo *Nortmannica* tempora ſapit E. gr. fabuloſa illa hiſtoria dedicationis Eccleſiæ *Weſtmonaſterienſis* per ipſum B. *Petrum* Angelorum ſatellitio ſtipatum, *Bedæ*, quamvis miraculorum facile ſcriptori, prorſus ignota, prout traditur à monachis *Anglo-Nortmannicis*, à rege *Eadwardo* recitatur. *Bullatæ* pontificis *Romani* literæ ad regem datæ eſſe dictæ *Bulla* Papæ *Nicolai* in ipſo diplomate inſcribuntur. propter quod, ne in ſuſpicionem charta veniret, *Reynerus* eas *Reſcriptum Nicolai Pontificis ad regem* in margine inſcripſit

In exordio Epiſtolæ Regis ad Pontificem ſic legitur: Eadwardus dei gratia *Anglorum* Rex *Summo univerſalis Eccleſiæ patri Nicolao debitam ſubjectionem*, & OMNIMODUM SERVITIUM. Quod ne epiſtolam ſuſpectam redderet, *Reynerus* OMNIMODUM SERVITIUM in OBEDIENTIAM convertit. Propterea quod ſciebat pontificem *Romanum* verbis adeo officioſis ſalutandi regibus nondum morem fuiſſe. In reſcripto Papæ leguntur voces *Nortmannicæ*, *Barones*, & *Advocatio* eccleſiarum, ut *jus patronatus* in communi jure *Anglo-Nortmannico* poſt Conqueſtum dici cœpit. Adde quod *Leo* Papa vocatur APOSTOLICUS, quemadmodum & APOSTOLUS in prima charta: regiſque iſta: *Ter beati Petri*, de tres heureux Pierre; *Parentum meorum*, des mes parents; phraſes *Gallo-Nortmannicæ* ſunt. Huc etiam adde, quæ de *Weſtmanaſterio* loquitur Pontifex, *quia regia antiquitus ſedes eſt, ---- concedimus ut amplius in perpetuum regiæ conſtitutionis & conſecrationis locus ſit, atque repoſitorium regalium inſignium*: & quod precatur *Deum, ut regem confirmet in paterno Solio, & propria hæreditate*, qui tamen regni *Anglicani* hæres non erat. Huic concinit illud primæ dictæ chartæ non minus in ſuſpicionem vocandæ: *Adeo ut periclitata ſit hæreditaria regum ſucceſſio*: &, *Ne forte in via deficerem hæreditariis regibus Angli carerent.*

Præterea chartam in ſuſpicionem merito inducit, quod Papa dicitur *conceſſiſſe regi & poſteris ſuis non ſolum Eccleſiæ Weſtmonaſterienſis, ſed omnium totius Angliæ eccleſiarum advocationem, ut vice ſua in concilio epiſcoporum, & abbatum, quæ juſta ſunt, conſtitueret.* Porro neque prætereundus eſt *militis* titulus, quo quatuor ultimi teſtes, qui chartæ ſubſcripſiſſe dicuntur, more

Ut neque nos, neque ſucceſſores noſtri, nec quilibet Epiſcopus, nec quicunque de judiciaria poteſtate in ipſam Sanctam Baſilicam, vel in manentes in ipſa ullam unquam habeat poteſtatem.

III. *Non ex ſola ſcriptura, neque ex uno ſolo characteriſmo, ſed ex omnibus ſimul, de vetuſtis chartis pronuntiandum.* Sed hic maxime cavendum eſt, ne chartam plures characteriſmos habentem, unum ſolum habere dicamus ad *auctoris* hujus regulæ exemplum, qui in Cap. VII. Lib. I. vindicare volens *Ingulphianas Æthelbaldi* & *Eadredi* chartas, in quibus *Monachorum* NIGRORUM fit mentio, ſic ſcribit: *vocem* NIGRORUM *additam indubitanter exiſtimo, non ab ipſo quidem Ingulpho, ut veriſimile eſt, cujus tempore necdum recepta fuiſſe videtur; ſed à recentiori quodam monacho;* quem in exſcribendis iſtis diplomatibus vocem illam temerè adjeciſſe, non minùs temerè arbitratur. Nam diplomata iſta pluribus characteriſmis eſſe commentitia, *diſſert. epiſt.* p. 66, 67, 68, & 73, demonſtravimus; ut & ſupra in hac præfatione, quo remitto lectorem.

IV. *Unum aut alterum defectum, modo eſſentialis non ſit, legitimis autographis obeſſe non debere.* Hujus etiam regulæ incertus utique ſenſus tantiſper erit, dum inter rei diplomaticæ

---

more etiam *Anglo-Nortmannico* ſe conſignantes inſigniebant. Quamvis enim bonæ fidei diplomata ante adventum *Nortmannorum* confecta, quæ ab aliis falſitatis aut ſuſpicionis notis immunia ſunt, *Miles ſubſcriptus*, quod *Sithcundum hominem*, Saxonice ꞅiþcunꝺman, vel ᵹeꞅiþcunꝺman, *exercitus ductorem*, ſignificare poteſt, per ſe non afficit; in judicandis tamen *Anglo-Saxonum* chartis, quæ aliunde vocantur in ſuſpicionem, pondus ſuum habet.

Diſplicent quoque iſta ob eandem rationem ab *Anglo-Saxonico* foro, ſtyloque diplomatico aliena: *Reinbaldus regis cancellarius relegi & ſigillavi.* ---- *Ego Alfgeatus notarius ad vicem Reinbaldi regiæ dignitatis Cancellarii hoc privilegium ſcripſi & ſubſcripſi.* Quinetiam neque veri ſpeciem præ ſe fert, regem *Eadwardum* tribus ſimul diplomatibus Eccleſiæ *Weſtmonaſterienſis* ab integro inſtauratæ, eodem ſolenni loco & tempore datis, privilegia muniviſſe. Quorum ſecundum, tertiumque, demptis Regis Papæque literis, fere idem ſunt, ut quæ datum *exemptionis* privilegium in prorſus eadem verborum formula ſcriptum concedunt. Præterea Wulfricus, Sywardus, Godricus, quorum quiſque *tertio* diplomati, ut ſupra obſervatur, teſtimonium adhibere dictus, ſe MILITEM (hoc eſt *equitem*, Saxonice & Nortmanno-Saxonice Riðeꞃ) appellat: *ſecundum* conſignantes, quaſi titulum iſtum aſpernantes, *ſimpliciter* ſubſcripſiſſe cernuntur. Integra etiam paragraphe tertii diplomatis, quam lunulis notatam uncis incluſit *Spelmannus*, apud *Binium* deſideratur, qui aut eam præterire voluit, aut ab exſcriptore ſcienti forte præteritam non deſcribere voluit, qui eam prætermittendam duxit, quod ſequiora ſæcula oleret. Charta quoque, quæ in *Spelmanni* Conc. Vol. I. *prima* dicitur, primam utique non fuiſſe iſta oſtendunt: *Novam à fundamentis baſilicam conſtruxi, & conſtructam dedicari feci.* V. *Calend. Januarii.* Quum tamen AD ULTIMUM & cætera quæ ſequuntur ad finem ſecundæ chartæ his intercluſa notulis †‡ ſubjunguntur in fine chartæ primæ, quaſi partes ejus eſſent.

Hæc omnia quamvis animadvertere non poſſent non *Reynerus* & *Mabillonius*, ſilere tamen voluerunt, quod per chartarum iſtarum, præſertim per tertiæ exiſtimationem, ab aliis ea ſciri non liceret. Quapropter etiam *ſecundæ* chartæ, quæ, quoad exemptionis privilegium à rege concedi dictum, quum verbis, tum re cum tertia convenit, nullam mentionem ſeu hic, ſeu ille fecit. Inſuper hic, quænam charta *Eadwardi* illa eſſet, quam citabat; quonamve in codice, archiove quærenda eſſet; vel denique quis regum omnium iſtius nominis, qui *Angliam* tam ante, quam poſt adventum *Nortmannorum* rexerunt, *Eadwardus ille* erat, qui *chartam exemptionis* ab epiſcopali poteſtate Monaſterio *Weſtmonaſterienſi* dediſſe perhibitus eſt, dicere prætermiſit; plane quod illius data opera id erat celare, cujus non intererat notum facere.

Hæc de tribus chartis, quas eodem *loco*, nempe in *Weſtmonaſterio*; eodemque *tempore*, ſcilicet V. Kal. *Januarii*, die SS. *Innocentium*, anno dom. incarn. MLXVI, indictione tertia, annoque regni ſui vigeſimo quinto S. *Edweardus Confeſſ.* Eccleſiæ *Weſtmonaſterienſi* dediſſe fertur. Quas quidem omnes poſt *Conqueſtum* Monachos *Weſtmonaſterienſes* finxiſſe, tribus ab aliis chartis, quas idem rex eidem Eccleſiæ, eodemque loco & tempore dediſſe dicitur, inducor, ut procul omni dubio credam.

Harum UNA in archivis Eccleſiæ *Weſtmonaſterienſis* extat, ejuſdem plane tenoris cum tertia *Spelmanniana.* Sed tamen ab ea in multis differens; præſertim in hoc, quod amplior, & auctior, multis additis, eſt, ſpeciatim his, quæ ſequuntur.

Nomina Conſuetudinum Anglice præcepi ponere. Scilicet Munbꞃẏce. Buꞃhbꞃice. Miskænninᵹe. Sceaꝑinᵹe. Hlæſtinᵹe. Fꞃiþſokne. Flẏmenaꝼẏꞃmþe. Ƿeꞃᵹelꝺþeoꝼ. Uthleap. Foꞃꝼænᵹe. Fẏhꝼænᵹe. Fẏꞃꝺꝑite. Fihtꝑẏte. Ƿeaꞃꝺꝑẏte. Hænᵹeꝑẏte. Hamꞅokne. Foꞃꞅtall. Inꝼanᵹeneþeoꝼ. Saka. Socna. Tol ⁊ Team. --- *Comitum, vicecomitum, procuratorum, ſeu aliorum regum clientium, vel alia quælibet magna, vel parva perſona, paſtum, cenſum, vel impenſionem caſtrorum, vel pontium reædificationem, Xenia, ſeu munuſcula, vel aliud quidlibet ab eccleſia illa, vel à terris ad eam pertinentibus, per vim, aut per conſuetudinem exigat. Non opera, non tributa, vel expeditiones ad ſe trahat; ſed excluſa penitus exactione vel angaria cunctarum conſuetudinum, omnia ſicut in manu mea habueram, melius, plenius, & liberius, ita cum omnimoda libertate ſunt conceſſa eidem eccleſiæ in terra & in aqua, in urbe & extra, in domo & extra, in villa & extra, in* Placito, *in Soka et Saka, in Theloneo, in furis apprehenſione et emiſſione, in Sanguinis effuſione,* &c.

Hanc ergo cartam meæ donationis & libertatis in die dedicationis prædictæ Eccleſiæ recitari juſſi coram, &c. *Idoneos teſtes annotare, atque ſigillo noſtro juſſi ſigillare.*

Sigillum vero ab hac charta pendet per funiculum tortum bombycinum coccinei coloris, qui membranam in ſcriptura penetrat: & ſummo margini conſutam etiam cernitur fimbria, vel lacinia involucri bombycini, ſuper quod carta circumplicari ſolebat. Quæ omnia novitatis aut ſequioris ſæculi, & proinde falſitatis, ſigna ſunt.

Præterea poſt nomina teſtium ſcribitur aliena manu, alioque atramento; *Conſentientes ſubſcripſimus. Stabilita apud Weſtmonaſt. An. dom. Incarn.* M.LXVI. &c.

ALTERA, non ita pridem bibliothecæ *Hattonianæ* peculium, habetur impreſſa in *Monaſt. Angl.* vol. I. p. 59. quam quatuor ultimi teſtes, qui in tertia *Spelmanniana*, *militis* titulo inſigniti cernuntur, nominibus ſuis ſimpliciter ſcriptis conſignaſſe oſtenduntur.

TERTIAM in bibliotheca *Cottoniana*, quæ jam clauſa eſt, me vidiſſe memini magno ſigillo pendente munitam. In cujus fine tempus, locuſque datæ chartæ in ſimili, ſi non prorſus eadem verborum formula quæ *tertiam Spelmannianam* concludit, & ſi non male memini, in *aliena* pariter manu ſcribuntur.

plomaticæ peritos non convenerit, quinam chartarum habendi sunt *defectus essentialis*, qui vero non. Utinam vir egregius, si quis unquam alius, *nigrorum Monachorum* clypeus, & ornamentum, *essentialem defectum*, sive *lethale vitium*, cum quo solo diploma constare nequit, definiendo explicuisset; ut in disceptando de veteribus instrumentis, illorumque fide, ipse sua definitione posset esse definitus. Privilegium Episcoporum pro *Curbionensi* monasterio conditum dicitur *tempore Theoderici regis*, quod tamen ille conditum esse fatetur tempore *Chilperici*. Id vero, illo judice, non essentiale vitium diplomatis est, quo perimitur privilegium; sed error scriptoris non admodum periti, cui proclive fuit errare.

V. *Historicorum aut inscriptionum testimonia legitimis chartis non ita præjudicare debere, ut illorum præferatur auctoritas.* Hanc autem regulam sanius in his verbis versùs finem sectionis exprimit: *non semper in diplomatum præjudicium citari debent historici & tituli, quamvis authentici & æquales.* Quod quidem de historicis & titulis publicis dici verè potest, qui tamen, experientia docente, ferè semper in diplomatum præjudicium citari solent à criticis, qui ad illos in causâ diplomaticâ rarius frustra appellant.

VI. *Additiones incarnationis, indictionis, glossematum, aliorumque similium, maxime in exemplis, seu apographis non officere instrumentorum veritati.* Sed meo judicio, OTTLEYE, fallax & dolosa est hæc regula. Primo in hoc, quod dicit, *additiones* incarnationis, &c. Secundo in hoc, quod ait, maxime in apographis. Quibus via sternitur ad vindicandum quodvis falsissimum, corruptissimumve donationis diploma, etsi *autographum*, in quo forte neque annus incarnationis cum tempore donatoris; neque indictionis annus cum anno incarnationis convenit. Hoc enim cum accidat, facile tamen ab omni mala fide diploma liberatur, dicendo cum *Mabillonio* instrumentum istud vitiosum esse apographon, in quo imperitus exscriptor annos incarnationis & indictionis temerè de suo adjecit. Tertio, in illo fallax videtur regula, quod non constat an de additionibus istis seorsim, vel omnibus simul sumptis illam intellectam esse velit: præsertim si phrasin (*aliorum similium*) consideres, quæ ad tot, quot quisque vult, diplomatis vitia significanda ampliari potest. Idem etiam, ait, dicendum esse de nominibus propriis male in aliquo instrumento scriptis. Siquidem ex veris, *unius primæ literæ compendio* scriptis, à sciolo aliquo exscriptore illa male esse reddita docet. Ut verbo dicam, ita libri sui *de re diplomatica* à doctissimo auctore comparati sunt, ut nullum ferè tam grave crimen in *reum diploma* intentari potest, quod illo patrono, aut illius artibus facile depelli nequit. Si ex *manu* forte, constat diploma aliquod eo tempore, quo confectum esse attestatum est, non esse scriptum, tum ex sola scriptura de vetustis chartis non est pronunciandum, quia non unum est in uno sæculo unaque provinciâ scripturæ genus. Si Historicorum, & titulorum testimonia tempori vel loco datæ chartæ contradicant, illorum tamen auctoritas, non præferenda est, quantumvis sint authentici, & æquales, quippe quod errata non levia auctoribus aliquando subrepunt. Si voces, phrasesque, vel forte utræque non in usu fuerunt, quo tempore chartam esse conditam testatum est, tum charta ista *Apographa* dicenda est, in qua ex imprudentia & levitate librarius nonnulla exemplaris vocabula immutavit; aut forte sciolus transcriptor *exemplaris* verba non capiens, alia sui temporis pro illis substituit; aut glossemata falsa adjecit. Si quando chartæ, quæ in iis sæculis confecta erant, in quibus per *annos regni*, vel per annos regni, *annosque indictionis*, tempus scripti semper denotari solebat; annus *Christi*, & aliquando cum illo concurrentis, & epactæ anni objiciuntur: depellitur statim objectio, dicendo interpolatorem instrumenti, studio juvandi posteros, aut forte ex imprudentia & levitate annos istos adjecisse. Dici insuper cum *Mabillonio* potest, addendi annos Christi maxime occasionem dedisse *Chartulariorum* usum. In quibus instrumenta cujusque Ecclesiæ aut Monasterii secundum seriem temporum ordinata sunt; obque id vetustioribus literis adjecti sunt anni incarnationis ad seriem istam demonstrandam. In *reum* aliquod diploma, si fraudis crimen ex falso quopiam proprio nomine intentetur, illo etiam magistro, proclive est dicere, falsum, seu per errorem male scriptum nomen, factum esse à vero per compendium exarato, ab imprudenti & ignaro aliquo exscriptore, qui veri nominis compendium non intelligebat. Si falsum esse instrumentum constat ex vitiosis subscriptionibus, seu testium nominibus, quorum duo forte pluresve, in nullo eodem tempore simul vixerunt; vel saltem tempore, quo factum instrumentum est; cuivis ad ejus exemplum tale quodpiam instrumentum defendere vo-

lenti in promptu erit dicere, id non originale, sed originalis exemplum seu apographum esse, in quo librarius ex imperitia, temerè, & inconsulto aliqua testium nomina addidit; aut alia pro aliis, quorum forte fugientes literas non potuit dignoscere, sine consilio, sed sine dolo malo substituit. Eo pacto & evitantur argumenta, quibus impugnatur quodvis diploma, in quo unus aliquis, pluresve testium, anno quo dabatur instrumentum, iis non gaudebant dignitatibus, quorum titulis insigniti diplomati subscripsisse leguntur. Quinetiam hoc pacto, & eludi potest argumentum, quo quis probatum it quamlibet chartam esse commentitiam, in qua vel tempori, quo floruit auctor chartæ, vel saltem quo dignitate illa gaudebat, cujus titulo in illa sua charta insignitur, *dationis* annus adeo non convenit, ut illi maximè repugnet. Denique si à materia, scilicet à [a] *cortice arboreo*, in quo diploma scriptum est, contra ipsum sumatur argumentum, tum ad tanti magistri exemplum facile erit respondere, plerosque recentiorum corticem ex ligno cum papyro Ægyptiaca, quæ corticis speciem habet, confundere: dein magna eruditionis specie, & dicendi pompa, probatum iri, papyrum Ægyptiacam, quæ corticis nomine comprehendi potest, in codicibus, & diplomatis antiquis scribendis adhibitam aliquando fuisse.

His regulis hanc addit observationem: nempe *Multas esse chartas falsas, quarum notæ chronologicæ veræ sunt; multas item veras, quarum notæ sunt vitiosæ.* & primum quidem deprehendi possit diversitate stili ab eo tempore alieni, aut aliquâ circumstantiâ historicæ veritati repugnante, quæ observatio non levis est momenti, multisque exemplis illustrari posset. Unum hîc affero ex Historia *Parthenonis* beatæ Mariæ Suessionensis; nempe descriptionem bonorum ejusdem *Parthenonis*, in Synodo Episcoporum, Carolo Calvo præsente, factam: cujus tenor ac series nonnihil bonæ antiquitatis sapit, convenitque prorsus cum genio sæculi noni: tametsi Chronologici characteres, & quædam subscriptiones vitiatæ sint. Hæc descriptio facta dicitur, *anno dominicæ Incarnationis* DCCCLVIII, *Indictione* VI, *regni verò domini Karoli Imperatoris* XXXII. Ubi annus regni Caroli Calvi Regis, non Imperatoris, haud convenit cum anno Christi DCCCLVIII, sed cum anno DCCCLXII. Vitiosæ sunt etiam aliquæ subscriptiones, ut noster *Michaël Germanus* in ea historia observavit: inter quas censenda est subscriptio *Adelardi Abbatis Corbeiensium. ubi expungenda est vox* Corbeiensium, cùm longè ante id tempus *Adalhardus* Abbas Corbeiensis decessisset; tunc vero ageret in vivis Adelardus Abbas Sancti Vedasti, aliique ejus nominis; ex quibus unus hîc restituendus est. Cæterum optimæ notæ est (ut jam dixi) [b] contextus ipsius monumenti, & omnium eruditorum judicio genuinus, tametsi alicubi vitiatus. Ex hoc facilis est æquis ac doctis hominibus aliorum similium conjectura. Hæc *Mabillonius*.

Denique (inquit) hîc addenda est alia regula ex tomo secundo Martii Bollandini, exposita his verbis: *Falsa charta continet veram aliquando expositionem, vera falsam.* Fit enim sæpe, ut chartarum conditores in commemoranda vetere historiâ hallucinentur: contra vero falsarii rem accuratiùs enarrent. Neque verò solum in chartis, etiam originalibus, errata subrepere possunt, ubi facti alicujus post multa sæcula fit mentio: sed etiam in rebus haud ita pridem elapsis falli, aut fallere possunt Notarii etiam imprudentes. cujus rei exemplum est in variis chartis, maximè in iis quæ de prima ecclesiarum seu monasteriorum conditione agunt, in quibus nonnunquam incerta referuntur de tempore, aliisque circumstantiis conditionis, maxime quando monumenta illa longo post intervallo facta sunt.

Hactenus de effugiis *Mabillonii*, sive eludendis & evitandis criteriis aut characterismis seorsim sumptis, ex quibus in diplomata falsitatis crimen impingi solet. Quod si dices, OTTLEYE, ex iis omnibus simul sumptis de chartis esse pronunciandum concedere *Mabillonium*; quæso dic mihi per rei diplomaticæ scientiam, quam in Te maximam esse scio, ubi terrarum, instrumentum etsi falsissimum reperire est, in quo non dicam omnes simul falsitatis notas, sed tantum non omnes videre est. Supponamus vero aliquam talem quam desidero, chartam, in qua omnes fraudis characteres concurrunt. Propter omnes tamen coeuntes famosa ista charta, si *Mabillonii* excusationes justæ & legitimæ sunt, non rejici aut damnari debet. Quemadmodum enim

---

a Vide lib. I. c. VIII. *de re diplomatica*. b De contextu hoc viso gemino, & stylo à sæculo quo charta data fuisse scribitur non alieno frustra hoc observatur à *Mabillonio*, qui infra docet falsarios sæpe res accuratius enarrare, quam verarum chartarum conditores.

in

in cauſa capitis, ſi ex ſingulis accuſationis articulis læſæ majeſtatis crimen probari nequit; neque omnes ſimul ſumpti ad id in judicio aſſurgent: ſic plane in cauſa *rei* diplomatis quis in id actor perperam univerſas fraudis notas in judicio ſimul proferet, ſi ſingulæ illius ſinceritati non officere poſſunt. Equidem non poſſum quin fatear *Mabillonium* eſſentiales defectus, propter quos damnandæ chartæ ſunt, à non eſſentialibus diſtinxiſſe. Sed hoc quidem diſcrimen, quod *verbo* ponit, *re* tollit; ſiquidem, illo auctore, nullus defectus adeo eſſentialis eſſe poteſt, quem per *notarium*, *librarium*, vel *exſcriptorem* diplomati *accidiſſe* dicere non licebit. *Interpolationes*, *vitioſæ ſubſcriptiones*, *gloſſemata*, *mutationes*, *alia pro aliis ſubſtituta*, eaque non ex mala aliqua intentione, dolove malo; ſed *imprudentia*, *imperitia*, *temeritate*, & non raro ex *ſtudio juvandi poſteros* nata: ad hoc *prudentia*, *moderatio*, & *æquitas*, quibus in examinandis chartis opus eſſe dicit: hæc omnia *pharmacopoea* Mabillonii ſunt, ex qua ad ſananda, ſi liceret, vel lethalia ſui ordinis diplomatum vitia, medicamenta deprompta velle videtur.

Hæc ego, OTTLEYE, contra *Mabillonium*, qui plus ſatis verſutus, quibus technis, & ſubterfugiis commentitiæ ſuæ chartæ propugnandæ ſunt, monaſtici ordinis homines docuit. Hæc, inquam, contra *Mabillonium*, nihilo fere minus *Mabillonii* cultor, & prorſus ab omni in monachos malevolentia immunis. qui monaſteria in *Anglia* non cum religione reformata, ſed cum ſuis archivis, omni auro magis pretioſis, everſa, & ſacrilegis manubus direpta periiſſe doleo.

In diſſert. epiſtolaris p. 110, 111. de valore *Thrimſæ* apud veteres *Anglos* egi, occaſionem amplexus, quæ mihi oblata fuit, à *Weregildo* regis, qui apud illos communi jure æſtimabatur (nam apud *Mercios* alia regis æſtimatio erat) *triginta mille Thrimſis*, i. e. *tringinta mille tremiſſibus*. Nam *Thrimſam* à *tremiſſe* derivatam etiamnum judicamus. Recte etiam ex LL *Burgund.* & *Rip.* tertiam partem *ſolidi* fuiſſe *Thrimſam* ſtatuimus. Sed cum ſolidus eſſet vel aureus, vel argenteus, in eo jam hallucinatus mihi videor, quod argentei ſolidi tertiam partem, ſeu trientem, illam eſſe affirmabam.

Hujus erroris (ſi certe tamen error eſt) notitiam acceptam refero *Claudii Boterovei* Galli excellentiſſimo libro, Pariſiis edito, MDCLXVI, qui inſcribitur *Recherches curieuſes des Monnoyes de France.* In quem quidem librum ſumma diligentia à nobis fruſtra quæſitum fortè incidi ferme poſt annum, à quo tempore *diſſert. epiſtolaris* impreſſa eſt. Auctor ille libri ſui p. 175, & deinceps, aureo de ſolido *Francorum* & *Franco-Gallorum* veterum diligenter tractans, eum valuiſſe [a] *quadraginta denarios argenteos* ex lege *Salica* demonſtrat. Cum *Boteroveo* de ſolidi aurei valore convenit etiam rei nummariæ peritiſſimus *le Blanc*, in libri ſui de *Galliæ* nummis, cujus epigraphe *Traitte hiſtorique des Monnoyes de France*, editionis Amſtelodamenſis pag. 40.

Semiſſis ergo ſolidi aurei valebat XX denarios argenteos; Tremiſſis, unde Anglorum *Thrimſa*, tredecim cum tertia parte unius denarii, qui valebat noſtræ monetæ argenteæ duos denarios & ½. *Solidus* ergo vett. *Francorum aureus* valebat noſtræ monetæ argenteæ XIII. ſolidos duoſque denarios; Semiſſis ejus VI ſolidos & ſeptem denarios; Tremiſſis vero, apud priſcos *Anglos thrimſa*, IV ſolidos & IV denarios cum tribus denarii partibus. *Thrimſarum* ergo triginta mille, regis apud *Anglos* æſtimatio, valore æquabant noſtræ monetæ argenteæ ſex mille, quingentas, nonaginta & tres libras cum quindecim ſolidis. En vero, OTTLEYE, calculum noſtrum prout, me rogante, in tabulas illum retulit aurifex quidem *Gallus*, rei nummariæ ſcientiſſimus.

Monnoyes de Francois				*Monnoyes d' Angleterre.*			
Le ſol d'or fin.	8	7	10	Le ſol d'or fin	0	13	2
Le demi	4	3	11	Le demi	0	6	7
Le tiers	2	16	0	Le tiers	0	4	¾
Le denier d' argent	0	2	6	Le denier d' argent	0	0	2½

Soiſante & douze grains d'or, ou d'argent, pois de *Marc*, ne peze que 60 grains de pois d'argent, ou d'or en Angleterre. L'once pois d' Angleterre peze plus de

a Le ſol d'or Francois par la Loy ſalique valoit quarante deniers d' argent. au I. *art. ſi eum ſunnis non detinuerit*, DC. *denariis, qui faciunt ſolidos* XV. *culpabilis judicetur.* Quinze fois quarante font ſix cens. Les demy ſols valoient vingt deniers, & les tiers en valoient treize & un tiers. au Tit. 40. *Art.* 10. In Cod. LL. antiquarum, quas edidit Frid. Lindenbrogius *art.* XIII. *ſi quis admiſſarium alienum ſine conſenſu domini ſui ſpadaverit* DC *denariis, qui faciunt ſol.* XV. *culpabilis judicetur, & per unumquodque jumentum, quæ ille continere conſueverat, trianen (tria en,* in dicto LL. antiquarum codice) *componat, quod eſt tertia pars ſolidi*, id eſt, XII *denarii, et tertia pars unius denarii.*

11 grains que celui de France. En France l'once peze 576 grains. En Angleterre l'once peze 480 grains.

Hæc Tecum, quem ad lectoris vicem in præfatione nostra gerendam selegi, operæ pretium communicare duxi de tremissis, vel *Thrimsæ* valore apud veteres *Anglos*, quibus cum antiquis *Franco-Gallis* frequens commercium intercedebat. Adde quod tremissis aurei solidi apud hos nummus percussus erat, cujus in citatis supra auctoribus icones videre est. apud illos vero, aut summam computatitiam fuisse; aut si signatus, & commercii nummus erat, quemadmodum jam nunc moneta *Galliæ* tam *aurea*, quam argentea, cujus usus apud nos est, tum ad *Anglos* à *Francia* advenarum, præsertim mercatorum interventu, allatum illum fuisse affirmandum est.

Ad me in præloquio provectum opportune allatum est JOH. O. STIERNHÖÖK *De Jure Sueonum & Gothorum vetusto*, opus vere aureum, quod ex variis monumentis, instrumentis, historicorum fragmentis, cum primis vero ex *legg.* provinciarum particularibus condidit, illustrissimo domino MAGNO GABRIELE DE LA GARDIE, Comite de Lackdd, Cancellario regni, auctore. In hoc opere nihil fere occurrit, quod antiquitates *Anglicas* non illustrat. Libri primi caput II. omne illud in *dissertatione epist.* de curiis *comitatus*, *trithingorum*, & *hundredorum*, vel centenarum traditur, multa luce perfundit. Illis, quæ scripsimus de causarum *duodecimvirali* judicio, multum lucis accedit ab iis, quæ ille de NEMBDÆ initio & constitutione tradidit in libri I. cap. IV. Ubi quæ nos ex aliis auctoribus, de NEMBDA diximus *differt. epist.* p. 37. ille illustrat & confirmat. Sententiam quoque nostram corroborat de *duodecim juratorum* origine *Nortmannicâ* his verbis: *hæc* nembdæ *ratio etiam hodie non in Dania tantum, sed etiam in Anglia superstes est, ex eo proculdubio jure, quod Dani, & Normanni in Angliam invexerunt.* Perinde *etiam ut nos, eligunt ex viris scilicet honestis, qui in vicinia habitant*; *perinde etiam ut nos, & habent, & nominant*, Tolsman. Alibi etiam in illo capite ostendit *officium* Nembdæ *in vetustis temporibus fuisse, factum tantum examinare, explicare, & judici certum reddere. Quamvis in initio tam de jure, quam de facto judicasse* Nembdarios arbitratur. quæ nostræ de duodecim juratorum institutione, & origine opinioni minime repugnant. Cum illis etiam, quæ *differt. epistolaris* p. 8. diximus de causis, summariè simplicique modo agi solitis apud *Anglo-Saxones*, sine causidicis, aut solennioribus juris formulis, concordat, quod in libri I. cap. VI. ab illo scriptum est. scilicet *vett. Sueonibus* procuratores, & advocatos prorsus ignotos fuisse, tam in civilibus causis quam criminalibus, & quod tam citantibus, quam citatis ad curiam in persona comparendi necessitas in civilibus erat. Maxime autem conjecturæ nostræ de origine *brevium originalium* favent, quæ in illo capite dicit de modo citandi, quo partes litigantes in judicium apud *vett. Sueones* vocabantur. Etenim apud illos judex aliquando, sed rarius; sæpius actor ipse citationem edebat, non per scripturam, sed per testes, utpote qui ad domum rei cum binis testibus profectus *dicam*, *diem*que dixit. In cap, VII. luculentissime scribit de *duelli judicialis* origine. quibus in causis, & quibus conditionibus, ac modis admissum; ac quando, ac quare sublatum ostendit. De *ordalii*, sive ferri igniti contrectatione non minus perspicue, docteque scribit in VIII. capite; ut & in nono de probatione per *Sacramentales*, quæ *vadiatio legis* apud nos dicitur. De modis exequendi sententiam, & pœna veterum, speciatim de executione, quam veteres *Sueci* NEMA, Anglo-Saxones NAM, unde *Withernamium*, quod nos *repressalias*, vel *reprisalias* vocamus, agit in cap. X. In cap. XI. de poena pecuniaria, atque obiter de speciebus, & ratione veteris monetæ *Suecicæ* tractat. ubi omnia ab iis, quæ de generibus nummorum *Saxonicorum* scripsimus, fere toto, quod aiunt, cœlo differunt. In libri II. cap. I. de nuptiis veterum *Sueonum* & jure conjugali præclare scribit. ubi multa occurrunt, quæ donum *Morgengabicum*, de quo in superiori præfationis parte, amplius explanant, & mirifice illustrant morem, quo *Anglo-Saxonum* sponsos in futuri conjugii contractibus sponsis prædia simpliciter, & ut *feodum simplex*, solitos esse dare ostendi. *Dotalitium* (inquit) *fuit in mobilibus vel immobilibus, allodialibus vel acquisitis* - - - - *Quicquid autem sic datum fuit, non tempore vitæ, aut ad usum fructum tantum mansit, ut in Regum, principum hodie, & nobilium* Morgennaticis; *sed absolute translato plene dominio, ut mulieri esset facultas de iis pro libitu disponendi, eaque mortua intestata, transiret ad ejus hæredes.* In ejusdem libri cap. II. pulchre agit de jure parentum, & liberorum. In cap. III. de Successionibus. In cap. IV. de jure dominorum & servorum, ubi ostendit emptionem,

hem, & venditionem ſervorum, ut pecudum, per *mediatores*, & *teſtes* fieri eſſe ſolitam, ut ſemper fiebat apud *Anglo-Saxones*. Quod emptionis, & venditionis ſervorum chartæ à nobis exhibitæ commonſtrant. In capp. v. & vi. de contractibus, & eorumdem ratione, & differentiis tractat. In cap. vii. de fundorum cultu. In viii. de veneratione. In ix. de jure ſuppetiarum in caſibus paupertatis ex incendio, naufragio, morbo, *&c.* accurate ſcribit. Pars poſterior libri ii. quæ in octo *capp.* de criminalibus agit, apprime iis utilis eſt, qui leges *Saxonicas* recte ſcire, & intelligere cupiunt. Præſertim illi neceſſaria erit, qui legum Saxonicarum novam, ſeu tertiam editionem iſto, quem præſcripſimus, modo reip. literariæ daturus eſt. Hæc de STIERNHOOKII opere, quod ob ejus præcellentiam, Tibi, cunctiſque, qui in ſtudendo jure *Angliæ Saxonicæ* vetuſto proficere cupiunt, præcipue vero juris noſtri civilis ſtudioſis notum facere, & commendare volui, ne libri iis tam utilis ingenti beneficio carerent.

Dum hæc ſcriberem (Cl. OTTLEYE) allatæ etiam à R. viro *Geo. Harbin* ad me ſunt duæ epiſtolæ, altera *Sim. Deweſii*, altera *Fr. Junii FF.* ad *Joannem Seldenum* datæ. Quarum illam integram, hujus partem, quia ex iis cognoſcamus quanti literaturam Saxonicam faciebant excellentes illi viri, & quam bene in ea diſcenda, & amplianda ſe operam poſuiſſe, credebant, ego, qui de Septentrionalium literarum utilitate diſſertationem ſcripſi, non potui non publicare.

Viro clariſſimo, amico colendiſſimo, JOANNI SELDENO.

AB exegetico illo, Clariſſime Seldene, opera induſtriaque *Alexandri Noëlli* pridem concinnato, tantum Lexico noſtro *Theutonico-Latino-Anglico* duobus comprehenſo tomis acceſſit incrementi; ut tam inſigni à Tuâ humanitate accepto beneficio indignum me omninò æqui æſtimarent arbitri, niſi gratitudinis noſtræ hoc Te penes reſideret teſtimonium: imo ut cumulatiùs nos Tibi devincires, vetus illud ex pergamenâ fragmentum MS. Regum *Edgari* & *Canuti* leges *Anglo-Saxonicas*, aliaque eodem continens idiomate, generosè nobis nec expectantibus dono dediſti; unde pars non contemnenda vigiliarum noſtrarum in bonum publicum ſuſceptarum lucem eo maturiùs aſpectura eſt; nec parum id mihi fuit volupe, quod vir eruditione modeſtiâque eximius *Franciſcus Junius* Te conatus noſtros animitùs probare nuper teſtatus ſit. Incluſum hunc *Tiberii* Imperatoris aureum indubiæ vetuſtatis nummum, non compenſationis vice, ſed grati duntaxat animi ergò, Tibi deſtinatum, inter Tua reponere dignator cimelia. Vale, vir clariſſime, & labores in re antiquaria noſtros fovere pergas.

Viſimonaſterii, poſtridie Kal. Feb.
CIↃIↃCXLIIX.
Juliani --- CIↃIↃCXLIX.

Tibi devinctiſſimus

SIM. DEWESIUS.

To my much honored freind, Mr. John Selden.

.... The long ſtay I made the laſt year in Germany, occaſioned me to take ſome pains in excuſſing ſome old *Francick monuments*, though I lighted but on very few: but haveing met here in theſe our parts with four *MS. gloſſaria*, beſides 26 *Hymnos veteris eccleſiæ cum antiquâ interlineatione Theotiſca*, I begin to think my ſelf now ſo wel inſtructed with good ſubſidyes, as that I ſhal be bold to try how to ad ſomething to what *Goldaſtus* and *Freherus* have commented in that kind. In the meane while have I here *Anglo-Saxonick types* (I know not whether you call them Punchons) a cutting, and hope they will be matriculated, and caſt within the ſpace of ſeven or eight weeks at the furtheſt. As ſoon as they come to my hands, I wil ſend you ſome little ſpecimen of them, to the end I might know how they will be liked in England, and afterwards goe in hand with the forementioned *gloſſaries*, illuſtrateing and comparing them one by another; but eſpecially with the *Anglo Saxonick*; and ſo goe in hand with ſome of theſe *Anglo-Saxonick* monuments I tranſcribed by your favour out of divers Cottonian *MSS.* The mutual collation of both, I am ſure, will give much light to both. As for *STROZZA* or *SFORZA de condenda urbe novâ*, I could not meet with him any where, neither found I here as yet any Stationer that knew him. I ſhall not forbear to continue looking after that book; and you may be ſure to have it, if it be to be found here, or at Leiden. Elzevier meaneth ſhortly to begin with

that great work of *Vossius* his *Origines*, and his *Pelagiana historia* much augmented. But I thinke he stayeth till my Kinsman be returned out of Suede, we looking for him to be here within four, or five weeks: as yet no great matters is printed of old *Vossius*: but (as it seemeth) they will shortly fall to it with better times, which God grant us to meet with.

Amsterdam. the 8 May. St. Novo. 1654.

Your assured Freind,

and most Humble Servant,

Fr. Junius.

O Utinam superstites etiam nunc essent inclytus ille doctorum triumviratus, qui *Septentrionalium* literarum nihilo secius, quam *Græcarum* & *Latinarum*, studio gaudebant. O utinam, inquam, me jam scribente illos florere contigisset, quos non modo ingentis operæ, quam promovendo *Arctôarum* literarum studio dedi, socios haberem; sed operis etiam nostri excudendi fautores & patronos: quos cum haud exiguo præstantissimorum hominum numero, quibuscum me eodem ævo vixisse gaudeo, posteritati, & quantum tam mediocris scriptor potero, sempiternæ gloriæ commendarem. Illos intelligo, qui patriarum antiquitatum amatores ad imprimendum grande hoc opus, non suos solummodo nummos liberaliter contulerunt; sed ut alii tam è clero, quam è populo, bonarum literarum, & literatorum *Mæcenates*, suis etiam symbolis juvarent, auctores esse voluerunt. Etenim de antiquis linguis Septentrionis, illarumque utilitate & præstantia, scribendi institutum nostrum sic omnibus commendarunt; ut qui diligentissime, valdeque ex animo res aliorum, quibus bene volunt, commendare solent. Idcirco cum eximiorum horum virorum commendationes tantum nobis ad hanc rem utilitatis, quantum & ipse sperabam, nec ipsi dubitabant, attulerint; gratum & benefactorum memorem animum in me quum illi, tum boni omnes merito requirerent, si, qui tales sunt, silentio præterirem. Id etiam si facerem, ingrato mihi succenserent *Musæ* meæ *Septentrionales*; dolerentque graviter *Asæ*, & *Asiniæ* omnes, qui arctôas terras primi *runas* docuerunt. Quinetiam non tantum illorum, qui in linguis *arctôis* ante multa sæcula libros scripserunt;verum illorum etiam,quorum studio in lucem apud nos, & exteros olim prodierunt, infensos manes haberem.

En igitur, OTTLEYE, charissima nomina, quæ eo ordine, quo in *albo* nostro forte scripta sunt; eoque consilio heic tanquam in tabulas publicas refero; ut doctis nota, maximis suis in remp. literariam meritis, laudem idoneam consequantur.

R. admodum pater supra laudatus *Gulielmus* Episcopus *Carleolensis*, scriptis suis in magnam rei antiquariæ beneficium, & amplificationem editis celeberrimus. R. vir *Joseph. Kelsey*, S. T. B. Archidiaconus *Sarum* & Ecclesiæ Cathedralis *Sarisburiensis* Canonicus residentiarius, non solum divinarum literarum sed Matheseωs, præsertim Algebræ scientiâ summâ præclarus. R. vir *Gulielmus Grahm*, S. T. P. Ecclesiæ Cathedr. *Carleolensis* Decanus dignissimus, & Ecclesiæ Cathedr. *Dunelmensis* Canonicus. RR. viri, *Georgius Wheler*, eques auratus, & S. T. P. *Johannes Moreton*, S. T. P. *Johannes Smith*, S. T. P. Ecclesiæ Cathedr. *Dunelmensis* tres Canonici; omnes ob merita sua in rempublicam literariam, meumque hoc susceptum memorandi. R. & doctissimus vir *Richardus Parsons*, LL. Professor, Dioeceseωs *Glocestriensis* Cancellarius dignissimus, disciplinæ Ecclesiasticæ labascentis strenuus vindex, & scientia antiquitatum Pagi, & Ecclesiæ Cathedralis *Glocestriensis* præclarus, operis nostri promotor eximius. R. & eruditus vir *Henricus Hickes*, A. M. Ecclesiæ Paroecialis de *Stretton* in Com. *Warwic.* Rector dignissimus. R. & doctissimus vir *Edwinus Sandys*, S. T. B. Archidiac. *Wellensis*, & Ecclesiæ Cathedralis *Wellensis* Canonicus. Cl. vir *Richardus Healy*, LL. Professor doctissimus, Decani & Cap. Wellensis Cartophylax, & Seneschallus, operis nostri cum primis fautor.Honorabilis admodum Dom. *Richardus* Dom. *Annesly*, Vicecomes de *Altham*, Ecclesiæ Cathedralis *Exoniensis*, non ita pridem Decanus. Doctissimus, & Reverendus admodum pater in S. *Ceaddæ* Cathedra sedens *Johannes* Episcopus *Liccetfeldensis*, & *Coventriensis* Episcopus, non ita pridem cum Ecclesiæ Cathedr. Canonicus esset, à nobis in maxima existimatione habitus. Qui, pro summa sua humanitate, amorisque stabilitate, & constantia non vulgari, idem mihi in adversis, qui in prosperis rebus amicus fuit, etsi de rep. tam Ecclesiastica, quam Civili non

idem

idem prorsus sentiremus. Quo nihil laudabilius, nihil præclaro viro dignius, qui cum vere magnum animum, & excelsum gerat, ab amico circa res sacras civilesque forte secus, ac ipse, sentiente non solum sine dissidio, sed sine acerbitate potest dissentire. R. & doctissimus vir *Carolus King*, A. M. Ædis Christi apud *Oxonienses* Socius, omne genus literaturæ, & imprimis *Saxonicæ* peritissimus. R. vir *Humphredus Prideaux*, S. T. P. Ecclesiæ Cathedralis *Norwicensis* Decanus, qui ad augendam rempublicam literariam, in qua magnam sibi gloriam operibus suis comparavit, ut nostrum accederet, id comprobando fecit. Cl. vir *Hans Sloan*, M. P. Regiæ Societatis Londinensis Secretarius, multis nominibus nobis & reipub. literariæ maxime colendus. R. vir *Jonathan Kimberley*, A.M. Ecclesiæ Parœcialis S. & individuæ Trinitatis in Civitate *Coventriensi* vicarius, & Ecclesiæ Cathedr. *Liccetfeldensis* Canonicus doctissimus. Cujus in opus nostrum beneficia, quæ contulit, ut commemorem gratus jubet animus. R. vir *Willhelmus Higden*, A. M. Ecclesiæ *Anglicanæ* Presbyter (forensi nostra voce utor) *deprivatus*. qui reip. literariæ & Ecclesiasticæ, deo volente, operibus suis profuturus, in hoc faciendo nos interdum languentes, & ferme animum despondentes magnopere confirmabat. Prænobilis, & humanissimus vir *Franciscus Annesly* de Interiori Templo *Londinensi* armiger, causarum actor juris peritissimus, de nobis, & opere nostro præclare meritus. Honorabilis admodum Dom. *Johannes* Dom. *Somers*, Baro de *Evesham*. cujus amicitia firma, constans, stabilisque res prosperas nostras splendidiores fecit, & adversas leviores. Doctissimi, & RR. viri *Daniel Hill*, & *Johannes Wyville*, Ecclesiæ Cathedr. *Roffensis*, seu Hroffensis Canonici A. MM. ambo suis vicibus in Synodis provinciæ *Cantuarensis*, quæ *Londini* nuper convenerunt, Decani & Capituli *Roffensis* Procuratores. *Rogerus Sheldon* Armiger, Reverendissimi in Christo patris, *Gilberti* non ita pridem Archiep. Cantuar. τοῦ μακαρίτου ex fratre nepos, amicus mihi ob præclaras virtutes plurimum colendus. R. vir *Gulielmus Cave*, S. T. P. Ecclesiæ *Vindesorensis* Palatinæ Canonicus, libris suis in reip. literariæ beneficium ingens editis sempiternam gloriam adeptus. Cl. vir *Bartholomæus Shower*, eques auratus, medii Templi *Londinensis* non ita pridem Socius, nuper vita defunctus. cujus desiderio, etsi me moveri fatear tali amico orbatum; illius tamen non plango decessum: quippe cui immortalitatem assecuto nihil mali accidisse puto. *Mihi autem accidit id mali, quod accidit.* verum suis incommodis graviter angi non amicum, sed seipsum amantis est. Doctissimi, & RR. viri *Gulielmus Hopkins*, S. T. P. non ita pridem Ecclesiæ Cathedr. *Wigorniensis* Canonicus; & *Johannes Jephcott*, S. T. P. ejusdem Ecclesiæ Canonicus, Par amicorum clarissimum, tum amoris vinculo, tum etiam virtutum societate inter se junctorum. quorum ille mihi, quanquam est subito ereptus, vivit tamen, semperque vivet: hic mihi semper plurimum colendus. Doctissimus & R. vir *Gulielmus Bishop*, Coll. *Baliolensis* apud *Oxonienses* Socius, ante duodecim annos cum magno Collegii detrimento *deprivatus*. R. vir *Radulphus Lowndes*, A. M. Ecclesiæ *Anglicanæ* Presbyter *deprivatus*. qui in umbra & secessu degendo non potest facere, quin virtute & eruditione sua splendescat, quæ celari non possunt. R. vir *Edmundus Gibson*, S. T. P. pluries à nobis in hoc opere, de quo optume meruit, honorifice memoratus. R. & doctissimus vir *Whiteus Kennett*, S. T. P. Archidiaconus *Huntingdonensis*, & Ecclesiæ *S. Botulphi* juxta portam *Londinensem*, ALDGATE vocatam, parochus. qui sæpe mecum ante septennium agebat, ut de antiquis literis *Septentrionalibus* ad hoc operis me accingerem. quæ cum omnium cognitione dignæ illi visæ sint, in illius ædibus libros nostros sine mora inchoabam. in quibus tandem ad finem perductis, si, quo reip. literariæ profuerim, quid fecerim, id illi, tanquam auspici, omne tribuendum est. Ornatissimus vir *Thomas Bowdler* armiger, nobis tum propter causam amicitiæ, *Virtutem*; tum propter ejusdem non mediocre condimentum, *Morum sermonumque suavitatem*, inprimis charus. qui in nonnullis obscuris & difficilibus nobis Oedipus fuit. Dignissimus vir *Richardus Snow* de *Clipsham* in agro *Rutland.* armiger, & in officina Magna Cancellariæ scribarum unus, forensium negotiorum scientia & humanitate summa clarus, operis nostri fautor & promotor maximus. Honorabilis vir *Carolus Holt*, de Aston in Com. *Warwicensi* Baronettus, eruditionis cum pietate & humanitate singulari junctæ magnum exemplum. cujus veterem initam mecum amicitiam non possum, quin commemorem, quod ejus memoriam vellem fore sempiternam. Ornatissimus vir, nobilitate stirpis, & humanitate summa clarus, *Gulielmus Longueville*

l 2 armiger,

armiger, Interioris Templi *Londinensis* Socius, & causarum patronus Jurisconsultissimus, inter primos, qui literis *Septentrionalibus* à nobis exultis bene voluerunt, cum grato animo, & summo honore memorandus. R. vir *Thomas Turner*, C. C. C. apud *Oxonienses* Præsidens, & Ecclesiæ Cathedr. *Eliensis* Canonicus dignissimus, qui eruditionis, virtutis, ingenii, morum, studiorum, omnisque denique præstantiæ suæ ut fructum caperem, ab incunabulis nostræ veteris amicitiæ semper facere voluit. *Johannes Fortescue* de Medio Templo *Londinensi* armiger, causarum actor, juris, & literaturæ *Saxonicæ* peritissimus. qui à *Johanne Fortescue* milite, *Regii Banci*, regnante Henrico Sexto, Justitiario capitali, & dein magno *Angliæ* Cancellario, ob singularem juris peritiam, & librum *de laudibus legum Angliæ* scriptum, longe celeberrimo, recto stemmate genus ducit. R. vir *Johannes Younger*, S. T. P. Ecclesiæ Cathedr. *S. Pauli Londinensis* Canonicus Residentiarius, nobis fere à juventute ob constantis fidei amicitiam, moderationem animi, morum candorem, & eruditionem præcellentem, maximi æstimatus semper, & inter primos charus. *Charlwood Lawton* armiger, juris consultus: Qui seposito partium studio, ex omni populo bonos diligit, à bonis omnibus dilectus. Qui etiam pro amicitia, seu potius charitate sua, quæ non angusta aut contracta res est, *miseros*, perinde alienos, quam *propinquos*, tam qui diversum, quam qui idem secum de *rep. & religione* sentiunt, adjuvare studet. Qui denique animum tam moderatum, beneque constitutum habet, ut aliorum ferre opiniones, qui suas nequeunt, facile possit. Ornatissimus juvenis *Alexander Denton* armiger, Medii Templi *Londinensis* alumnus, juris studiosus, linguæ *Saxonicæ* cum primis peritus. Doctissimus, & R. vir *Thomas Brown*, S. T. P. Collegii *D. Johannis* apud *Cantabrigienses* Socius. cujus auctoritas, quæ apud eruditos omnes plurimum merito valet, multos operis nostri fautores conciliavit, qui ad id excudendum argentum liberaliter contribuebant. Doctissimus, & reverendus admodum in Christo Pater *Franciscus Turner* non ita pridem Episcopus *Eliensis*, ὁ Μακαρίτης. cujus amicitiæ recordatione sic superstes fruor, ut beate vixisse videar, qui cum illo conjunctissime vixerim. Amplissimus, & antiqua virtute, fideque vir *Robertus Atkins* de *Pinbury-park* in pago *Glocestriensi*, eques auratus, cujus amicitiam meminisse hic juvat, quod maxime è raro illo, & pene divino genere hominum esse eum sum expertus, qui in amicitia se graves, stabiles, & constantes præstant. Nam absque ulla amoris & benevolentiæ remissione, perinde in adversa, ac prospera fortuna per triginta jam continuos annos me diligere persistit Clarissimus, & amplissimus vir *Samuel Pepys* armiger, Matheseως, reique navalis longe peritissimus, non ita pridem sub Carolo II. & Jacobo II. Angliæ Regg. Admiraliæ à secretis, de bonis literis, & de patria, hoc est, de regno & ecclesia *Anglicana* optume meritus. Venerabilis canitiei vir *Robertus Jones*, S. T. B. Ecclesiæ parœcialis *Leckhamptonensis* in pago *Glocestriensi* per multos anteactos annos rector, & archipresbyter ruralis vigilantissimus. cui tantum quidem me debere fateor, quantum fere fas est hominem homini debere. R. & Doctissimus vir *Nath. Spinckes*, A. M. Ecclesiæ Cathedr. *Sarisburiensis* Canonicus *deprivatus*, linguæ & antiquitatis *Saxonicæ* scientissimus, propter veterem & sinceræ fidei amicitiam mihi charissimus. cujus doctrina & consilio in faciendis his libris sæpe usus sum. R. & doctissimus vir *Georgius Martin*, S. T. B. Ecclesiæ paroecialis S. Mildredæ de *Poultrey* in Londino Rector, & Ecclesiæ Cathedr. *Norwicensis* Canonicus. cujus promptissimam erga me benevolentiam sine ingrato animo, non possum silentio præterire. R. & doctissimus vir *Gulielmus Moore* A. M. Ecclesiæ parœcialis *Aldburiensis* in Com. *Oxoniensi* Rector dignissimus, nobis semper honorifice memorandus. R. vir *Wilhelmus Thornton*, S. T. B. Aulæ *Cervinæ* in Academia *Oxoniensi* præfectus, Ecclesiæ *Anglicanæ*, fidei Catholicæ, Apostolici regiminis, & disciplinæ, quæ omnia Christo aut Apostolis gaudent auctoribus, contra innovatores propugnator strenuus, veterum dogmatum, & scriptorum Ecclesiasticorum, si quis alius, scientissimus. Cl. vir *Johannes Lawson*, M. P. *Saxonicæ* & *Runicæ* literaturæ peritissimus. qui, cum vehementer ægrotans ante XXVIII annos illum *Æsculapium* feliciter haberem, in convalescentis animo mirabilem *vett.* Septentrionis linguarum amorem adeo excitavit, ut, quam primum otium *Wigorniæ* nactus fuerim, ad illarum studium me diligentissime converterem. Reverendus, & doctissimus vir *Nicolaus Martin*, A. M. Aulæ *Cervinæ* apud *Oxonienses* Viceprincipalis. cujus in *libb.* hos nostros excudendos maxima merita meminisse mei muneris esse existimo. Accedant RR. & doctissimi viri,

viri, *Curatores* proeli Academiæ *Oxoniensis* de bonis literis, & rep. literaria, quam *libb.* potissimum MSS. excusorum ingenti copia amplificaverunt, optime meriti, mihique semper honorifice gratoque cum animo memorandi, quod ad excudendum hoc opus typos suos *Junianos*, sine quibus quidem excudi non poterat, roganti facile accommodarent. Amplissimus & Nobilissimus Dominus Carolus Dom. *Fanshaw* Vicecomes *Donoghmore* ob humanitatem summam, antiquos mores, bonarum literarum scientiam præclarus. qui viginti mihi *nummos argenteos Saxonicos* rari generis, in numismatum tabellis sculpendos, liberaliter dono dedit. R. & præstantissimus vir *Johannes Robinson*, non ita pridem Coll. *Orielensis* in *Oxonia* Socius, rerum Anglicarum in *Aula Suecica* per multos præteritos annos administrator felicissimus. cui ego *libb. vett. Sueo-Gothicorum* notitiam *Peringskioldianam*, & Academia *Oxoniensis* monumentum *Runicum* unum atque alterum acceptum fert, quod dignum censui quod Gramm. *Islandicæ* p. 3. sculptum exhiberetur. Prænobilis & illustrissimus vir *Robertus Harley* de *Bramton-Brian* in agro *Herefordensi* armiger, rerum civilium usu, & bonarum omne genus literarum scientia instructissimus. qui Senatus *Anglicani* Cathedram petiit nunquam, gaudente tamen populo *Anglicano*, factus est *Orator* ter: qui non solum studia mea ductu & auspiciis suis lucidiora & alacriora reddidit; sed opus hoc nostrum cum vetustis multis, quæ mihi voluit impertire, auxit & exornavit. Nobilissimus & honorabilis vir, Patricio genere natus, *Heneage Finch* armiger, Jacobi II. R. non ita pridem cohorti prætoriæ præfectus fidelissimus, cui unum atque alterum rarissimum nummum *Saxonicum* publici juris in tabb. faciendum mecum communicare placuit. Prænobilis & amplissimus vir, *Robertus Cotton* de *Gidding* in Com. Huntingdon. armiger, nepos Roberti & filius Joannis Cotton, Baronettorum, ab avo & patre, duo conjuncta & amplissima virtutis & honoris patrimonia nactus. Qui pro gentilitio suo in antiquas literas, & præcipue in rem nummariam amore, decem e rarissimo genere denarios Sax. numismatum tabellis insculpendos mecum communicare voluit. Huc etiam accedant tres lectissimæ, atque ornatissimæ fœminæ, siquidem libri nostri, cui plus quam illis debeant, habent fere neminem. Prænobilis matrona *Dorothea Grahme*, apud superos ante annum immortalitatem consecuta, *Jacobi Grahme* de *Levins* prope *Kendall*, in Com. *Westmorlandiæ*, armigeri conjux optuma, virtutibus clarissima, & memoria sempiterna digna. Nobilis & veneranda matrona *Susanna Hopton* de *Kington* in Com. Hereford. *Christianæ* pietatis præclarum exemplum, & Ecclesiæ *Anglicanæ* magnum decus. quæ rerum divinarum, & præcipue sacrarum literarum scientiam non vulgarem assecuta, libros nonnullos anonymos edidit, qui in piorum piarumque manibus teruntur. quibus tamen editis clarescere noluit, pro modestia sua inexpugnabili, utpote quæ mallet doctam & bonam se esse quam videri. Præstantissima & honestissima matrona *Catherina Bovey* de *Flaxley* in argo Glocestriensi, *Angliæ* nostræ *Hypatia Christiana*. de qua nulla laus tam modice, quin ejus summam graviter offendat modestiam; nec tam alte & magnifice dici potest, quin eam virtutes ejus æquent, si non exsuperent. Præstantissimorum hominum hoc agmen claudat vir vere Apostolicus, & reverendus admodum in *Christo* pater *Wilhelmus LLoyd*, Episcopus *Norwicensis* ante XIII annos, cum Ecclesiæ *Anglicanæ* magno damno, gregisque sui gravissimo dolore, diœcesi sua deprivatus. cujus summæ quidem eruditionis & sapientiæ præsulis cum amicitia, quod possum comparare, ex omnibus rebus, quas mihi aut natura aut fortuna dedit, equidem fere nihil habeo.

Hæc apud Te (Clarissime vir) quem existimavi dignum, qui lectoris personam sustineres, de libro meo præfanda putavi. qui in longe majorem, quam credebam, molem accrevit, cum meo quidem magno damno; sed doctorum, qui *Arctôæ* literaturæ studiosi sunt, ni male auguror, non minori tum emolumento futuro, tum etiam voluptate. Magno, inquam, cum meo damno detrimentoque, sive bonæ valetudinis jacturam, quam in eo scribendo feci, considerem; sive ingentes prœli sumptus, in quos, præter magnam pecuniam, quam ad illum imprimendum bonarum literarum *Mœcenates* contulerunt; quod *deprivato* sustentando supererat, tantum non integrum abiit peculium. Verum enim vero, quamvis ea est, quam vides, operis nostri nimia, ut multis forsan videbitur, magnitudo, id tamen non majus prodiisse non possum quin doleam. Etenim constitueram *Scaccarii*, *Arcis*que *Londinensis* archiva diligenter perscrutari, & quæ in illis delitescunt *Saxonicorum* & *Normanno-Saxonicorum* instrumentorum, quotquot antiquitatibus nostris illustrandis inservirent, seu in-

m tegre,

tegre, ſeu partim, pro re natâ deſcripta, cum id genus monumentis, quæ *Bibliothecæ* nobis ſuppeditarunt, è tenebris ſuis in lucem protuliſſe. Verum id volenti facere, cum neque per labefactatas vires, neque per graveſcentem ætatem, neque per nummorum defectum liceret; nil reſtat, quin D. O. M. ſupplex precer, ut aliquem *Philo-Saxonem* rei antiquariæ peritum excitare velit; qui, quæ præſtare aut perficere non potuimus in hoc opere, in alio tandem ſuppleat, & perfecta reddat. Quinetiam faxit immortalis idem triunus Deus, ut grande hoc opus, in quo ſtruendo ſex annos poſuimus, *Septentrionalis* literaturæ ſaltem æque placeat cultoribus, ac, ex quo natum & cretum eſt, grammaticale illud opuſculum, tyronibus etiamnum perutile, quod ante XV annos *Oxoniæ* edidi, placebat. Cui *Teſtimonia* & *Eulogia*, quæ docti, cum è *Noſtris* tum *Exteris*, dederunt, ſubjungere propterea volui, quod ad novos hos exantlandos labores iis mirifice excitatus eſſem. Denique finem Præfationis facturus, Deum ſervatorem pro incolumitate, vitaque Tua longæva non poſſum non orare, illumque etiam atque etiam fuſis precibus rogare, ut Te genere, modeſtia, vitæ ſanctitate, ſuavitate morum, prudentia, rerumque tam divinarum quam humanarum ſcientia clarum; ut Te, inquam, *Sacerdotii* ornamentum, ad *Sacerdotii* faſtigium, hoc eſt, ad Eccleſiæ gubernaculum, quo nihil citra cœlos ſanctius; non Tui, qui privatam vitam agere cupis; ſed Eccleſiæ ſuæ cauſa, quæ tanquam navis in procelloſo mari jactatur, provehere dignetur. Vale.

Londini Calend.
anuar. MDCC.II / III.

TESTI-

TESTIMONIA
DE
Georgii Hickeſii
GRAMMATICA ANGLO-SAXONICA, *&c.*

Teſtimonia Exterorum Latine.

Supplementum ad Acta Eruditorum edita Lipſiæ, *Tom.* 1. *p.* 522.

Inſtitutiones Grammaticæ Anglo-Saxonicæ & Mœſo-Gothicæ, auctore Geor. Hickesio *Eccleſiæ Anglicanæ Presbytero.* Oxonii è Theatro Sheldoniano. 1689 *in* 4to.

QUALEM jamdudum eruditus orbis deſideravit, & *Thomas Mareſchallus,* collegii Lincolnienſis in academia Oxonienſi, dum viveret, rector clariſſimus promiſerat, Grammaticam Anglo-Saxonicam atque Gothicam *Georgius Hickeſius* tandem laudando ſtudio compoſuit, publicique juris fecit. Cum enim vir hic doctiſſimus deprehendiſſet, antiqua Saxonum Gothorumque monumenta, quorum in Anglia inprimis haud exigua copia hodieque ſupereſt, à theologis æque ac jureconſultis & philologis legi merito debere; pauciſſimos vero eſſe, qui ſine Grammaticæ adminiculo facere id ſeu velint, ſeu cum ſucceſſu poſſint: id laboris in ſe ſuſcepit, ut linguam, quam barbaram & incultam plerique putant, ipſe vero diſertam & ad elegantiam Græci ſermonis aſpirantem laudat, certis diſciplinæ regulis ſubjiceret. Sed de hoc inſtituto ſuo ipſe in præfatione uberius diſſeruit, harum rerum ſtudioſis omnino legenda. Cæterum Grammaticam hanc, de qua in compendio plura dici non poſſunt, excipiunt in eodem hoc volumine tria adhuc opuſcula alia. 1. *Runolphi Jonæ* rudimenta Grammaticæ Iſlandicæ, A. 1651 Hafniæ jam edita: ſed quibus nunc dictionariolum ab *Hickeſio* noſtro concinnatum acceſſit. 2. Catalogus veterum librorum Saxonicorum atque Gothicorum, tum qui typis exſcripti ſunt (quorum quidem illos, qui à *Joſſelino, Somnero, Mareſchallo* & *Junio* editi fuere, puros ac emendatos; reliquos vero omnes, etiam quos *J. Seldenus* & *H. Spelmannus* ediderunt, mendoſos prodiiſſe, in præfatione ductor noſter monuerit) tum qui in bibliothecis, Angliæ inprimis, manuſcripti magno ſatis numero aſſervantur. 3. *Edwardi Bernardi,* celeberrimi ſæpiuſque nobis laudati viri, Etymologicum Britannicum, è diſſertatione, quam de orbis eruditi literatura apparat, decerptum; quod ſpecimen tale eſt, ut diſſertationem integram non poſſint non docti omnes quam avidiſſime exſpectare.

Joannes Georgius Graevius, *in vita Franciſci Junii F. F.*

POST *Junium,* cum ille viam muniiſſet ad has quatuor linguas, longo ſitu ſqualidas & ſepultas, revocandas in lucem rei literariæ bono, vir pereruditus *Georgius Hickeſius* eccleſiæ Anglicanæ Presbyter, ſemitam à *Junio* factam ingreſſus, inſtitutiones Grammaticas Anglo-Saxonicas & Gothicas conſcripſit, quibus adjecit *Runolphi Jonæ* Grammaticam Iſlandicam, & catalogum veterum librorum ſeptentrionalium *&c.*

Multi præterea ſcriptorum Anglo-Saxonicorum veteres codices, ut & multorum ἀπόγραφα, quæ ipſe *Junius* manu ſua ex veteribus membranis excerpſit & deſcripſit, in illa Bibliotheca Oxonienſi cuſtodiuntur, quorum indices habes in appendice *Cl. Hickeſii* ad Grammaticam Iſlandicam, *p.* 139, & ſequentibus.

Teſtimonia Noſtrorum Latine.

Edmundus Gibsonus *Coll. Reg. apud Oxonienſes Socius, in præfatione ante* Chronicon Saxonicum *ab ipſo editum.*

SUMPTO in manus opere, facile ſtatim perſpexi, qua præſertim difficultate, præter cæteras, implicaretur. Ante iſtud tempus nemo Grammaticam Saxonicam ediderat: adeoque circa ſingulas pœne voces hæſi, veritus ne iis ſubeſſet idiotiſmi neſcio quid, mihi adhuc non quidem plane incogniti, ſed tamen haud ſatis bene intellecti. Verum cum re prope deſperata totum conſilium tantum non abjeciſſem, omne hoc incommodum opportune ſuſtulit *Cl. Georgius Hickeſius,* edita Grammatica, quæ iſtius linguæ arcana luculenter aperuit. Magnum hoc erat beneficium, ſed mecum orbi commune.

Reverendus vir Thomas Smithus *S.T.P. in Bibliothecæ Cott. hiſtoria & ſynopſi.* p. 37.

NEQUE hic Conſilium illud, cum id mihi hac de re ſerio deliberanti ſumma ratione niti videatur, quod juvenibus quibuſdam ingenuis ac bonæ indolis, quorum animi hiſtoriæ Anglicanæ Amore & ſtudio incenduntur, qui me in ædibus Cottonianis in catalogo contexendo occupatum, Bibliothecam videndi cauſa, adibant, inter alia dederam, propalare piget puDetque, ut ſi penitiorem noſtrarum rerum, præſertim ante Normannorum adventum, cognitionem aſſequi voluerint, ante omnia & quaſi fundamenti vice, uſum linguæ Anglo-Saxonicæ ſibi familiarem reddant: aliter vix antiquariorum cenſu reponendos; aliter nobilem hiſtoriæ Anglicanæ partem mancam fore, & plane deſiderandam; ne tempora quidem Normannorum

Angliæve

Angliæve statum, quando illorum præda & lubibrium fieret, omnino patefieri; nec se linguæ Anglo-Saxonicæ addiscendæ difficultates & angustias, quas tanquam tot spectra & terriculamenta timidiuscule objiciunt, absque injuria & ingrati animi nota causari posse, quibus tot subsidia & quasi manuductiones, quæ viam ad illius abditissima penetralia apertam, planam ac facilem muniunt, ex D. *Somneri dictionario*, & D. *Hickesii* Grammatica suppeditantur.

EDWARDUS THWAITES *Coll. Reginæ apud Oxonienses Socius, in Epistola, qua* Heptateuchum *Ælfrici à se editum auctori dedicat.*

CUI vero dono hunc libellum? *Hickesi*, tibi, literaturæ hujus omnis instauratori maximo. Cujus unius præceptionibus factum, ut scripta ista, reliquaque id genus oculis paulo doctioribus contemplemur, & expromamus in publicum. Nempe——ita cum hisce literis actum est, ut tibi uni Grammaticas debeant institutiones; hoc est, vitam & immortalitatem. Utramque enim consecutæ sunt ex nobilissimo tuo opere grammaticali; docto, si quid usquam, & laborioso. Sed neque *Anglo-Saxonicis Gothicisque* duntaxat excolendis sistitur; etiam *Francicæ* seu *Franco-Theotiscæ* veteris elementa tradidisti, justo volumine; quod una cum aliis quibusdam tuis in hoc genere lucubrationibus nobiscum jam communicatum voluisti.

Testimonia Nostrorum Anglice.

The Reverend Dr WHITE KENNET *in the Life of* Mr William Somner, *p.* 29.

WE have had methodical, and accurate instructions of Grammar by the learned Doctor GEORGE HICKES, *so that now to be ignorant of that Tongue is not the misfortune of a Scholar, but his fault. Common industry, and an easie application serves.* See other ample Testimonies of the Saxon-Grammar from the same hand, *p.* 30, 31, 54, 55.

The Right Reverend Dr WILLIAM NICOLSON *Bishop of* Carlisle, *in his English Historical Library,* Part. I. p. 101.

BISHOP FELL *was earnest with Doctor* MARSHALL *(late Rector of Lincoln Colledge,) to draw up a* (Saxon) *Grammar; and he devolv'd the work upon* † *one much more unfit for the Employment, who had made some Collections to that purpose. His endeavours were superseded by the excellent performance of Doctor* HICKES, *who has published his* Institutiones Grammaticæ Anglo-Saxonicæ, &c. *The book discovers an accuracy in this Language beyond the attainments of any that had gone before him in that Study; and will be of most necessary use to such, as shall apply themselves to the right understanding of the Antient History, and Laws of this Kingdom.*

† The learned Author himself.

Testimonium singulare Doctissimi CHRISTIANI WORMII *Olai nepotis, de* GEORGII HICKESII *Gramm.* MS. *Francica, in Literis suis ad Auctorem datis Id. Nov.* M.DC.XC.VI.

LEGI, iterumque relegi Grammaticam tuam Francicam, per errorem, ut patet, ad me delatam. Placuit hercle mihi hisce in Sacris non omnino hospiti, reddidiq; eam demum invitus; reddidissem sane ægerrime, nisi spem fovissem certissimum fore, ut eam typorum beneficio publici juris factam propediē usurparem.

Testimonium singulare J. P. PALTHENII *Grypeswaldensis, in Literis suis ad amicum Oxoniensem datis,* Feb. 18. 1699.

GRAMMATICAS *Hickesii* dici non potest quantopere videre cupiam, cum plurimis nostrorum hominum, qui ista Studia linguarum Septentrionalium amant. Ego ipsis commemorare non desisto, quantum Auctori doctissimo debituri sumus, ut Grammaticæ emendatissimæ denuo prodeant, amplissimis pulcherrimisque supplementis exornatæ.

Ordo hujus Operis.

I.

LInguarum Vett. Septentrionalium Thesauri *&c.* Pars Prima, seu *Institutiones Grammaticæ Anglo-Saxonicæ, & Mœso-Gothicæ.*

II.

Ejusdem Pars Secunda, seu *Institutiones Grammaticæ Franco-Theotiscæ.*

III.

Ejusdem Pars Tertia, seu *Gramm. Islandicæ Rudimenta.*

IV.

De Litteraturæ Septentrionalis Utilitate, sive de Linguarum vett. Septentrionalium usu Dissertatio Epistolaris, cum Numismatibus *Saxonicis.*

V.

Antiquæ Litteraturæ Septentrionalis Liber alter, seu librorum vett. Septentrionalium *&c.* Catalogus Historico-Criticus *&c.* Cum totius operis sex Indicibus.

VI.

Addenda & Emendanda.

n

Linguarum Vett.
SEPTENTRIONALIUM
THESAURI
GRAMMATICO-CRITICI
ET
ARCHÆOLOGICI
PARS PRIMA:

SEU

Inſtitutiones Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ*, & *Mœſo-Gothicæ*:

Auctore *GEORGIO HICKESIO*, S.T.P.

Semper aut diſcere, aut docere, aut ſcribere dulce habui. Bed. Eccl. Hiſt. pag. 492.
Me ſymble ſƿete ⁊ ƿinſum ƿæſ. ꝥ ic oððe Leoꞃnode oððe Læꞃde. oððe Ƿꞃite. *Regius interpres.*

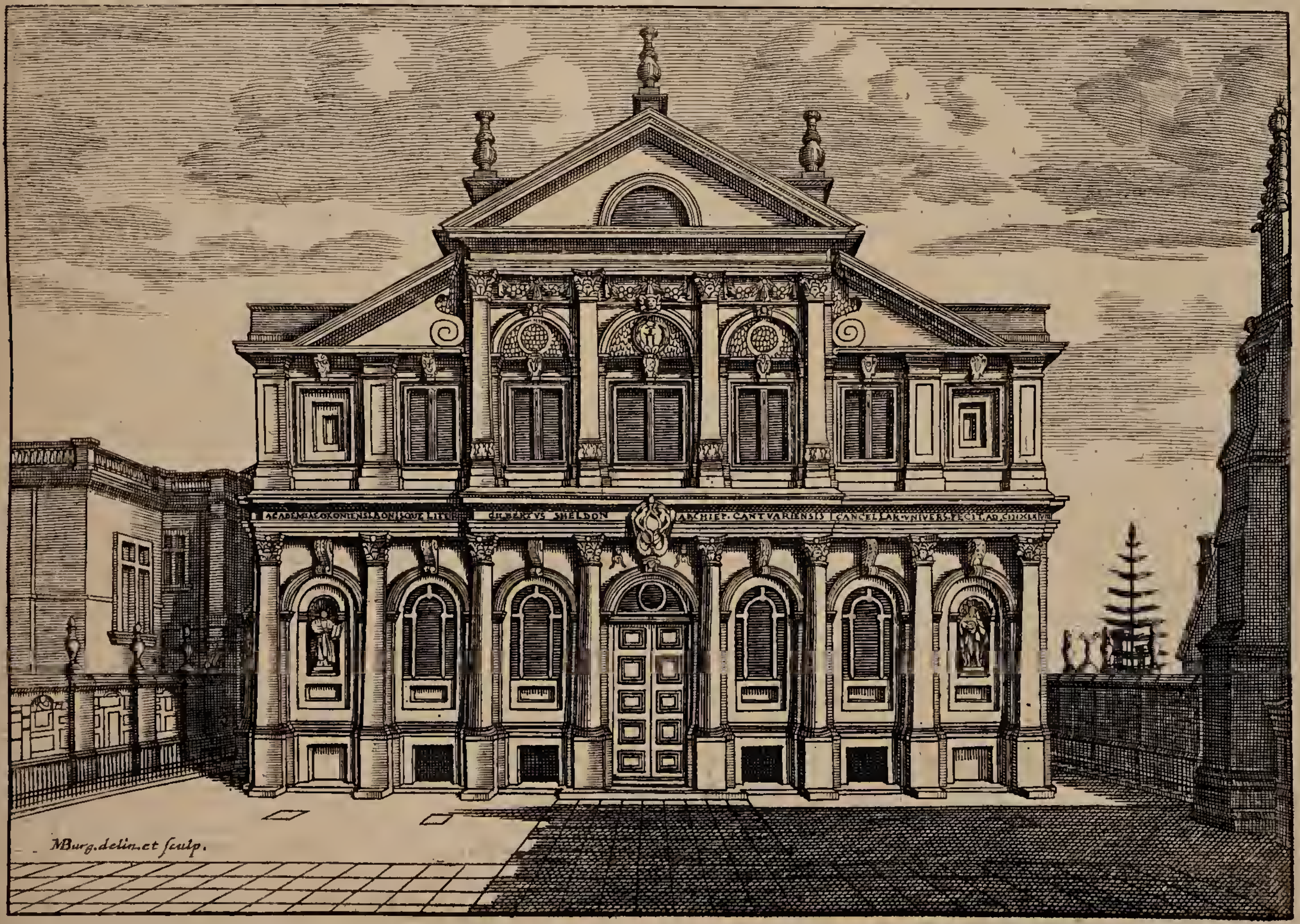

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCIII.

A D

Amplissimum & Honorabilem Virum,

JOHANNEM PAKINTON,

De *Westwood* in pago Wigorniensi, Baronettum,

GEORGII HICKESII

De Institutionibus suis Grammaticis *A. Saxonicis*, & *Mœso-Gothicis*,

PRÆFATIO.

IN conficiendis Grammaticis hisce Institutionibus, *Nobilissime Johannes Pakintone*, pro ingenii mei modulo maximopere laboravi, ut *Popularibus* meis, *Scotis*que, quos etiam *Populares* dici velim, diligentia mea studioque ad linguæ *Anglo-Saxonicæ* scientiam facilis aditus pateret. Imprimis autem iis texendis eò operam dedi, ut ex utroque populo *Nobiles* liberaliter instituti, quotquot patrias antiquitates, vernaculique sui sermonis origines scire cupiunt, auspiciis, ductu, & laboribus meis usi, absque magno nimis studio, multave sua opera ad illarum cognitionem quàm celerrime pervenire possent. Absque magno nimis, inquam, studio; quoniam ad discendam linguam *Saxonicam*, quæ communis nostra mater est, legenti Institutiones nostras paululum admodum industriæ studioso viro sufficiet. Deinde illa bonis avibus cognita, ad *aviam Mœso-Gothicam* intelligendam, negotiorum duntaxat intermissiones, &, qui multi dantur à muneribus vitæ, ad studia reditus, ad superiorem doctrinæ Septentrionalis gradum scandere volenti abunde quidem erunt. Quinetiam illis, quibus linguas discendi facultas est, ipsæ pene subsecivæ horæ ad superandas non unam, alteramve; sed plane omnes antiquas Septentrionis linguas, quod satis est temporis suppeditabunt. Quod cum apud Patrem Tuum, virum ingenio præstantissimum sæpius dicerem; Ille, qui quid in re quaque verissimum esset, acutissime potuit videre, rationibus meis adductus, quam primum per editas Institutiones *Grammaticas* liceret, linguæ *Saxonicæ* studere statuebat; quippe quod *nobili Anglo*, bonis literis erudito, tam commode, laboreque tam exiguo linguam nolle discere, quæ vernaculæ suæ fons esset, turpe ducebat. *Hen.* & *Joh. Spelmanni, Roberti Cottoni, Sim. Dewesii,* & *Rog. Twisdeni*, sui census & ordinis hominum exempla & auctoritatem illi proponebam. quibus ad *Saxonicorum* studia, quorum egregii illi viri incredibili cum labore, quia sine Institutionibus Grammaticis, scientiam sunt adepti, animum ejus accendebam. Utebar etiam argumentis, quæ maximam partem faciunt præfationis, quam Institutionibus nostris *Grammaticis Anglo-Saxonicis* tum primum in lucem prodituris præmitti oportere duxi. Verum Illo præpropera morte nobis ante abrepto, quam Institutiones istæ ederentur, divinus ejus animus è custodia, vinculisque corporis liberatus, neque antiquum istum sermonem, quem intelligere studebat, neque hodiernum, quo æqualium suorum nemo aut purius, aut dulcius, aut ornatius, aut denique aptius copiosiusve dicere potuit, amplius curans, immortalitatem in cœlis assecutus, linguis angelorum loqui cœpit, par angelis factus.

Doluit Illius mortem non civitatis tantum, sed totius pagi *Wicciorum* quum populus, tum maxime clerus. Qui quam mirifice Patrem Tuum, seu potius GENTEM PAKINTONIAM amarent, eo testificabantur, quod Illius filium unigenitum, hujus spem unicam, & reliquias, Te, quamvis minorennem, XIX annos, aut eo minus natum, eligere voluerunt *Procuratorem*, cui per syngrapham datæ auctoritatis vices suas in *Communium* senatu demandarent. Doluit, inquam, Patris Tui obitum *Wicciorum* quum populus, tum maxime clerus; quem quod gentilitia observantia semper coleret, singulari pietate diligeret, & auctoritate sua dignitatem sacerdotii tueretur, eo fecit, ut tanquam Ecclesiæ & cultus divini apud *Wiccios* propugnator maximo cum honore, & constanti fide à clero pariter coleretur. Imprimis autem Illum Eccl. Cath. *Wigorniensis*, Episc. & clerus semper diligebant. Quibus cum vicina PAKINTONIA *gente* à reformata religione ad mea usque tempora constantes amicitiæ, & perpetuæ, eæque conjunctissimæ familiaritates, atque necessitudines intercedebant.

Majoribus Tuis nihil illis charius; *Illis* nihil Majoribus Tuis aut magis in amore, aut existimatione, aut deliciis erat. Mutua charitas, mutua benevolentia, mutua hospitia, mutua consilia, auxilia mutua, & ut verbo dicam, mutua, honestaque officiorum certatio sacram Ecclesiæ familiam Vestramque vicinam *Westwoodensem* stabili amicitia conjungebant. Ante omnia vero una in religione utriusque mens, unus in cultu divino mos & consensus, idemque prorsus tuendæ, amplificandæ, quidni dicam, & manumittendæ Ecclesiæ *Anglicanæ* studium alteram olim alteri perfecto amore conglutinabat. Tu pariter majorum vestigiis insistens, & quasi traducem in Ecclesiam charitatem, quæ omnes omnium fidelium charitates una complectitur, in corde gerens, Comitiis non ita pridem in Publicis Ecclesiæ suam libertatem à servitute, qua ante longinquum tempus per Regem *Henricum* VIII. mancipata fuit, summa cum laude Tua vindicare tentasti. Id alio forsan magis opportuno tempore Tibi, Tuique similibus, qui Ecclesiæ sua primæva jura restituta velint, denuo tentandum erit. De quibus quidem juribus conservandis *privilegium latum* etiam num extat legendum in *Chartæ, Magnæ* dictæ, primo Capite, ubi imprimis Rex *Henricus* ille III. perinde ac regis Christiani officium requirebat, *Confirmat pro se, & hæredibus suis in perpetuum, quod Ecclesia Anglicana libera sit, & habeat omnia jura sua integra, & libertates suas illæsas.*

Hæc de Patre Tuo dicere mihi fas sit, quocum amantissime & conjunctissime vixit; quanta aliquorum hominum esset admiratio, vel querela, qui in laceranda omni scelere Ecclesia, eaque funditus, quoad possent, delenda tum occupati erant. Hæc etiam de Illo scribere per leges amicitiæ mihi quasi parentanti liceat, cui omnia, ut secum, loqui solebat, animique sui penetralia aperire: quem Sibi ægrotanti à sacris esse voluit; & à quo porro in sepulchrali majorum cavea, ut conderetur, moriens præcipiebat. Præterea neque quis non iniquus censor à præfationis instituto prorsus alienum putet, Genitorem Tuum me commemorasse, qui *Philo-Saxo* à me prius factus erat, linguæque *Saxonicæ* voto studiosus, quàm diem obiit supremum. Accedat, quod amicitiæ nostræ *memoriam sempiternam* esse velim; & quod in laudibus Ejus prædicandis *vicinitatis* etiam ex officio ac jure recte apteque fecisse me ipse mihi videar. Addo ex vicinitatis jure, quam cum Terentiano illo sene *in propinqua parte amicitiæ*, ego puto; qui tribus & viginti abhinc annis *Ecclesiæ Wigorniensis* Canonicus, deinde, haud tribus aliis interjectis, à Canonico factus *Decanus*, Penatibus vestris *Westwoodensibus*, ad quos hospes gratus nunquam non adveni, *vicinus* longo tempore degebam. Neque vero hoc à me arroganter dictum à Te existimari velim, sed *propter dulcem loci recordationem*, quem *Hammondo*, *Gunningo*, aliisque multis, *quibus non dignus erat mundus*, tam è populo, quam è clero præstantissimis viris, adversus perduellionum furorem, salutis perfugium Avus Tuus, Aviaque fecerunt. *Avus Tuus*, qui erga CAROLOS reges Magnæ *Britanniæ* omni officio & pietate stabilis, & illustris, in regia causa sustentanda propugnandaque per XIX annos plus facultatum impendit, quam aut filio reliquit, aut Tibi nepoti jam nunc, etsi satis large, supersunt. In *Avia* vero Tua illustrissimi *Thomæ* domini *Coventry*, magni sigilli custodis, filia, virtutum omnium, imprimis illarum, quæ in actione vitæ *Christianæ* consistunt, splendor maximus erat cum summo ingenio, & pure, apte, distincte, ornateque dicendi facultate conjunctus. Quibus adeo excelluit, præsertim in æquabili & temperato scribendi genere, ut libri de OFFICIO HOMINIS *Anglice* ab anonymo Editi, & ob mirificam operis in suo genere perfectionem per totum orbem Christianum notissimi, auctrix & dici, & haberi mereretur. Sacras literas, rerumque divinarum scientiam, omniaque quæ à Philosophis sive profanis, sive Christianis de *Officio* gravia & utilia tradita sunt, æque ac se scire dicebant viri doctissimi *Hammondus*, *Morleyus*, *Fellus*, & *Thomasius*. In patriis etiam antiquitatibus adeo Illam hospitem non fuisse audivi, ut eas fere cum primis sciret. Neque id adeo mirum, cum virum longe doctissimum *Nortonem Knatchbull* Baronettum, Tutorem & institutorem Adolescens haberet; & conjux facta clarissimum *Hammondum*, aliosque illius æquales, maximos viros, sibi quos audiret, adscisceret.

Neque porro hæc de Genetrice Tua ad rem minus dicta à sapienti quoquam putari velim: quando nullum majus, naturæve hominis aptius ad virtutem, & vitæ honestatem incitamentum esse possit, quam posteris majorum, & præcipue liberis, imitanda parentum exempla, & memoriam colendam prodere. Denique adeo non præter institutum, horum quicquam à me dictum arbitror, ut plane nihil iis aptius, magisve ad propositum scribere posse mihi videar, quibus Tibi suadere aut possim, aut velim ita facere, ut in Paternis ædibus, ubi humanæ, & divinæ literæ non ita pridem floruerunt, *Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ*, tum literæ, tum antiquitates, Te auspice, apud *Wiccios* reflorescant. Qui olim legendis *Hebræis*, *Græcis*, *Latinis*que literis faustus, & amicus erat; studendis *Saxonicis* adversus, & contrarius non potest esse locus. Ibi porticus, atria, propylæa, horti, ambulacra clausa & subdialia, recta & sinuosa, omnia studiis commoda. Ibi luci, sylvæ, nemora, prata, saltus, planities, pascua, & nihil non, quod animum pene à literis abhorrentem ad legendum, audiendumve, & quovismodo discendum componere & conciliare potest. Ibi igitur cum necessariis negotiis, curisque vacuus aut sis, aut esse cupias, Institutiones has *Grammaticas* in manus Tibi sume. Locisque beatis in istis Tuis, *Daphnes Antiochensium*, aut *ipsius Elysii* æmulis, Musarum quidem domiciliis, natura & arte ad studia comparatis, finge *Saxonicas Musas* Tibi semper propitias adesse. Finge in illorum viretis, & quasi sacris umbraculis, *Cuthberhtum*, *Cædmonem*, *Bedam*, *Guthlacum*, *Ælfredum*, *Ætheldrytham*, *Æthelswitham*, *Æthelfledam*, *Edgitham*, & imprimis *Wigorniensis* vestros Episcopos *Oswaldum* & *Wulfstanum*, tanquam tot præsentes deos, deasque Tibi *Saxonicis* literis operam danti semper præsentes fore.

Ad

Ad harum ſtudium Te, per illorum Sacros manes; & Tecum, quorum perſonas hac in præfatione ſuſtines, *nobiles Anglos*, ut meo ductu animos Veſtros appellatis, hortor & obteſtor. Meminiſſe Vos oportet, Vobiſque ob oculos ponere, majorum & minorum gentium populares, qui in hoc ſtudio, ſive potius palæſtra, ſine inſtitutionum grammaticarum ullo, ſi dicam, *Ariadnæo filo*, ſuis exemplis Vobis præluxerunt. Turpe ſibi duxit Patricius vir *Chriſtophorus* Dominus *Hatton*, ut *Robertum Cottonem Brucæum*, alioſque præteream, Saxonicam literaturam, quaſi contemptui habendam, ignorare. *Henricus Spelmannus* è re familiari ſua minerval annuum dedit *Abrahamo Wheloco*, ut in Academia *Cantabrigienſi* literas *Saxonicas*, publice legendo, & *Codd.* MSS. edendo, quaſi ab orco revocaret. Exteri quoque præclari homines & auctores, *Gerard. Johan. Voſſius*, *Olaus Wormius*, *Patricius Junius*, *Johan. De Laet Antuerpenſis*, Alterque *Caſaubonus*, *Saxonicas* noſtras literas & antiquitates, ut, quoad ipſis liceret, intelligerent; & ad *Græcas* & *Latinas* adjungerent, omnibus viribus contenderunt. Vobis autem ad illarum cognitionem aditu facto, non amplius jam difficilis, multo minus inſuperabilis, ſed facilis, plana, & expedita via eſt. Facilis, inquam, recta, & expedita via *Saxonicæ* literaturæ opere hoc noſtro ſtrata eſt. Cujus pars hæc prima ad literarum *Saxonicarum* ſcientiam; totuſque liber ſecundus, quem meo auſpicio ductuque curavi ſcribendum, ad librorum, qui *Saxonice* ſcripti ſunt, notitiam ducit; tam eorum, qui in lucem emittuntur; quam qui in membranis exarati jacentes opem Veſtram flagitant, qua tandem aliquando typis edantur. Surgite igitur quotquot eruditi eſtis & Inſtitutionum *Grammaticarum* præceptis generoſos Veſtros animos imbuite; iiſque ſufficienter parati & muniti, ad libros *Anglo-Saxonum*, *Dano-Saxonum*que, à quibus magna Veſtri pars genus ducitis, evolvendos, qua par eſt diligentia, procedite. Id Vobis faciendum eſt, ſi ſermonis *Anglicani*, in quo tot è Vobis dicendi magnam vim, & facultatem aſſecuti eſtis, origines; ſi vocum, quibus loquimini, cauſas; quibus gaudetis libertatum, legum, morum, & conſuetudinum magnæ partis ſi primordia recte ſcire velitis; id Vobis omni ſtudio laborandum eſt. Quid enim per Majorum monumenta & imagines, per ſigna, tabulas, & toreumata, cæteraque inſignia gentilitia Veſtra Vobis dignius, quam honeſtiſſima ea ſtudia præcipue colere, quibus maxime ab humilis & agreſtis generis hominibus, *bubulcis*, *paſtoribus*, ac *idiotis*, viri generoſi ac nobiles diſtinguuntur? Nam inter nobiles, & vulgus hominum hoc maxime intereſſe videtur; quod hi tantum, quantum ſenſu moventur, ad ea ſolum, quæ adſunt, & quæ præſentis uſus ſunt tanquam pecudes ſe accommodant: Nobiles autem, qui liberales, & ſublimes animos bonis artibus, & diſciplinis inſtitutos habent, principia, & cauſas rerum vident; earumque progreſſus, & anteceſſiones facile perſpiciunt, ſimilitudines comparant, vetuſta novis, præſentibus præterita adjungere ſcientes, atque etiam quæ ventura ſunt. Hæc autem in avitarum literarum ſtudiis, quibus Vos Voſmet exercere velim, potiſſimum feceritis. Quæ quam jucunda, quam libero homine digna, & quam fructuoſa ſunt; in *diſſertatione* ſingulari, quæ hujus operis pars quarta eſt, multis argumentis oſtendi. Hanc in *Saxonicis* aliquouſque progreſſi, ut diligenter, & æquo animo legatis, à Vobis impetrare velim; & ſi de antiquæ literaturæ Septentrionalis utilitate; & imprimis ſi de fructibus ex *Saxonicæ* linguæ ſtudio capiendis in meam pedibus eatis ſententiam; tum per ſacros Majorum manes, per *Aſas Aſiniaſ*que omnes, per *Angliæ Scotiæ*que *Saxonicæ* notitiam, per jura, moreſque vetuſtos, per veterum codicum pretioſas membranas, &, quæ *Chriſtiano* homine obſecratio magis digna eſt, per *Evangelia Saxonica* vos oro, & obteſtor, quotquot vel in palatio, vel in ſenatu auctoritatem aliquam habetis, & Te imprimis, *Johannes Pakintone*, id omni ope & opera eniti, ut *Collegium aliquod antiquitatum*, quale *Holmiæ* apud *Suecos* eſt; ſaltem ut prælector aliquis in altera, vel utraque potius Univerſitatum (quibus Orbis pares non habet) quamprimum inſtituatur, qui juventutem *Anglicam* antiquas *Septentrionales* linguas, & præcipue *Saxonicam* doceat, Codiceſque *Saxonicos* MSS. publicandos curet; & cujus porro curæ fideique poſthumi quorundam doctorum libri rem *Saxonicam*, & antiquitates *Anglicas* ſpectantes, & præſertim quos * F. *Junius* F. F. Academiæ *Oxonienſi* legavit, impenſis publicis edendi demandentur. Crede mihi, Vir ornatiſſime, nihil *Anglicano* nomine indignius, gentive doctæ honeſtæque turpius opprobrium nullum eſſe poteſt, quam, majorum codices, antiquitate ſua venerandos, mucorem & ſitum contrahere, aut pulvere fœdari, aut blattis rodi, aut carie corrumpi; aut, quod reip. literariæ perinde damnoſum eſſet, tanquam malos angelos in æternis vinculis ſub caligine ſervari, æquo animo ferre poſſe. Quod quidem neque *Galli*, neque *Batavi*, neque *Dani*, neque, qui monumentis ſuis *Sueo-Gothicis* vetuſtis publicandis ad gloriam ſui nominis maxime operam dant, *Sueci* tolerare vellent, id ferre, id pati, id ſinere poſſe *Anglos*, qui eruditione, ac ingenio præſtant, *Anglum* quidem piget dicere. Quamobrem, *clariſſime Pakintone*, cum antiquæ *Septentrionis* literaturæ, & potiſſimum *Saxonicæ* inſtauratio, res tam pulchra, tam honeſta, & liberaliter eductis hominibus tam digna ſit; pene nunquam quicquam fingere animo licet, quo aut Vobis majorem laudem, aut majorem patriæ Veſtræ gloriam comparare poteritis, præſertim qui *Senatores* eſtis; quam ita agere, ut per Vos literæ iſtæ quaſi poſtliminio in *Angliam* ſuam revocentur. Illarum theſaurum omnium longe locupletiſſimum *Cottonianum* lege lata ſalvum, ſtabilem, ſecurumque reip. literariæ fore voluiſtis:

---

* Linguæ Anglicanæ Etymologicum magnum. Tatiani Harmon. Evangelic. Francice. Lexicon Saxonicum, Gothicum, Runicum, Iſlandicum, Francicum, &c.

ſupereſt

ſupereſt pariter privilegio de illis lato, ut cum *Hebræis*, *Græcis*, & *Latinis* à publicis prælectoribus doceri eas faciatis. Id a Vobis ſuaviſſima Majorum memoria; & ab AUGUSTA magnum, à quo genus ducit, *Ælfredi* nomen videtur flagitare. cui parem in animi magnitudine, omne genus eruditione, dicendi, ſcribendique facultate, diligentia, conſtantia, patientia, pietate in deum, numeroque etiam victoriarum, quas de bellicoſiſſimis hoſtibus reportavit, ſi unum excipias *Julium Cæſarem*, antiqua tempora neminem habuerunt.

Verumenimvero, *Johannes Pakintone*, Te non tantum ut *nobilem Anglum*, ſed etiam ut *nobilem Wiccium*, cum omnibus *Wiccii pagi* nobilibus, quos pariter ac Te in hac præfatione compello, ad *Saxonicarum* literarum ſtudium, ſimul & patrocinium *maxime adhortor*. Etenim ut †*Wiccius pagus*, qui **Merciæ*, omnium *Angliæ Saxonicæ* regni longe ampliſſimi, pars, incolarum frequentia, Eccleſia Epiſcopali, & conciliis, quæ GEMOTAS dicebant, celebris erat: ſic *Saxonicæ* literaturæ & vetuſtatis reliquiæ & veſtigia ad *Wiccium* populum ſpectantes; oppidorum, vicorum, fluminum, ſylvarum, camporum, viarum nomina; adhæc voces, phraſeſque, quas à locis, in quibus uſurpantur, *topicas* vocamus; denique chartæ, teſtamenta, acta curiarum, obituaria, terminorum prædialium chorographicæ deſcriptiones; & id genus quidem multa pretioſa, nobilium *Wicciorum* indagatione imprimis digna, quæ in *Saxonicis* verſatum lectorem requirunt; rapinæ *Nortmannorum*, bellorum civilium vaſtationibus, everſis Monaſteriis, factæque etiam contra *Carolum* I. regum optumum rebellionis furori, etiamnum ſuperſunt. Cum de his Sermones cum *Johanne* Patre Tuo haberem, memini quam erant Illi dulces, & *literarum Saxonicarum* quam mirabiles amores in illo excitabant. Me tum primum locorum nonnullorum nomina *Saxonica* recitantem, vocabulumque unum atque alterum *Wicciorum* & finitimorum populorum ad origines *Saxonicas*, rogatu ſuo, revocantem incredibili voluptate audiebat. Nomina locorum, quæ recenſebam, hæc & hujuſmodi fuerunt: Ƿigoꞃenaceaſteꞃ, *Wigornia*, *Britannis Cear-Wrangen*, vel *Caer-Gorangon*, una ex XXVIII civitatibus nobiliſſimis, quibus, ut Beda loquitur, *Britannia* inſignita erat, *antiquitate*, *longa Epiſcoporum ſucceſſione, comitumque ſerie*; *Eccleſia Cathedrali*; *monaſterio in collegium Decani & Canonicorum converſo*; *ſitu ad Sabrinam fluvium amœniſſimo*; *platearum nitore*; *pavimentorum æquabilitate*; *civium humanitate & induſtria ſumma*; *aere ſaluberrimo*; *victuum omne genus copia*; *pannificio incomparabili*; *fideque ſua in Carolum* II *regem*, *cum perduellionibus de regno armis decertantem*, *urbs cum primis celebris*. Ƿiꞃia *ſylva* quernea, ſic vocata; Nunc **Pirrywood**, prope Wigorniam arboribus ſpectabilis, juxta quam Rex Carolus II in adverſo prælio cum perduellionis *Cromwelli* copiis congreſſus eſt. Eoueſham, nunc *Evesham* municipium antiquum, olim ob majorum gentium monaſterium celebre; nunc titulo Baronis, quo inſignitus eſt *Johannes* dominus *Somers*, nobilitatum & illuſtre factum. Benning-peoꞃð, Benning-poꞃð, (forſan à Pending-peoꞃð) **Benning-worth**, **Benning-wyrth**, **Bening-wurthe**, nunc **Benge-worth**, olim caſtellum, nunc viculus ad caput pontis *Eoveshamenſis*. Fleotan-byꞃig, Flodan-byꞃig, Flodan-buꞃgh, Fledanbyꞃg, *Fledanburh*, *Fledibiry*, nunc **Flatbury**, vicus ob amœniſſimum ſitum in ripa *Avonis* fluminis celebris. Ƕean-byꞃig, *Heanbyri*, nunc **Hanbury**. Cnihta-tun, **Cnihton**. Eaꞃdulfeſ-tun, **Carlston**. Momela, **Mamble**. Cꞃoh-leag, Cꞃohleah, **Crowle**. Snodeſ-leag, Snodeſ-leah, nunc **Snodesbury**. Oding-leag, Oding-leah, *Oduncaly*, *Odunclcy*, **Odingley**. Sceappeſ-tun, *Sceapweaſtun*, *Scipeſton*, **Shipston**. Ƕeꞃe-foꞃd-tun, *Hereforton*, *Hertfortune*, nunc **Hervington**. Sciꞃenac, **Shurnock**. Lapeꞃn, *Latine Lauuerna*, *Lawern*, **Lauhern**. CROMBA, *Crombe*, **Crome**. Tres loci ſunt in pago *Wicciorum*, qui hoc nomine gaudent: **Crome youngs**, **Crome earls**, & **Crome hill**, alias **Youngs Crome**, **Earls Crome**, **Hill Crome**: Omnes, illuſtriſſimæ *Coventreyorum* familiæ ampliſſimi patrimonii pars. Quorum unum hic *Saxonice* deſcriptum gratia honoratiſſimi Domini, *Thomæ* Dom. *Coventrey*, qua par eſt obſervantia, exhibeo.

V. Ƕida æt CROMBAN.

Of ƿinteꞃbuꞃne ondlang þæꞅ oð hit cymeð to þam Mæꞃehege. ondlang þam oþ ꝥ hit cymeð upon þa dune. of þæꞅ peſtpeaꞃd oð ꝥ hit cymeð to þæꞃe ealdan dic peaſtpeaꞃdꞃe.

---

† A *Saxonico* Ƿic, Ƿice *ſinus*, vel *angulus terræ latus breviſque*, *ripa* vel *littus incurvum*, *ſive fluminis ſinus*. Wiccii, *Saxonice* Ƿicpaꞃa, Ƿic-ſætan nomen ſumpſerunt. A Ƿicpaꞃa vero, & ceaſteꞃ, *urbs*, Wicciorum Civitas Ƿicpaꞃnaceaſteꞃ, Ƿicpaꞃenaceaſteꞃ, & abinde per corruptionem Ƿigoꞃa-ceaſteꞃ, Ƿigeꞃa-ceaſteꞃ, Ƿigꞃa-ceaſteꞃ (unde *Nortmannis* **Wirecester**, à quo **Wurcester**, **Worcester**) Ƿigoꞃena-ceaſteꞃ, Ƿiagoꞃena-ceaſteꞃ, Ƿeogoꞃena-ceaſteꞃ, Ƿeogoꞃna-ceaſteꞃ, Ƿigoꞃna-ceaſteꞃ, unde urbs *Latine Wigornia* vocata eſt.

* *Saxonice* Myꞃce, Myꞃcan, *Mercii*. Myꞃcenaland, Myꞃcnaland, Myꞃceneland, *Mercia*. Myꞃcenaꞃice, Myꞃcnaꞃice, Myꞃcene-ꞃice, *Merciorum regnum*. Et Myꞃcenalage, Myꞃcnalage, Myꞃcenelage, *Merciorum ditio*, vel ea Angliæ pars, quæ *Merciorum* legibus regebatur. Myꞃce autem, vel à Meaꞃc *terminus*, *finis*, quòd reliquorum *Heptarchiæ* regnorum, ut quod mediterraneum regnum eſſet confinis *Mercia* fuit; vel à Mæꞃe, *Dano-Gothicè* **Mior**, *magnus celebris*, & Rice *regnum*, quod *magnum* κατ' ἐξοχὴν *regnum* eſſet, dictum aliqui putant.

ꝥ

ꝥ hit cymeð on þone mæreƿeig. ondlang þær ꝥ hit cymeð on Biccesettan. ondlang þær ꝥ hit cymeð on ꝥ litle riþig. on þær a be roldan ꝥ hit cymeð on þone acerhæge. ondlang þær on rippanleag. ondlang þær midƿearde ꝥ hit cymeð to þam lytlan ƿege. ondlang ꝥ oð ꝥ hit cymeð on Æglerlonan. ondlong þat oð ꝥ hit cymeð eft in þa brnnan :-

Bregneres-ford, **Braunford.** Ƿulferdes-hlæwe, *Wulferdeslawe, Wulferdilea, Wulferieslay*, nunc **Wulberley.** Coddan-Hricge, *Coddaricge, Coddaricce*, **Codderige, Cotherige.** Biccers-ford, Beccers-ford, **Besseford.** Cujus incolæ, ut puto, in *Crombæ* descriptione Biccer-setan vocantur. Prænobili *Seabrihtorum* familia clarus jam diu est hic locus; quam à *Saxonibus* genus duxisse vel nomen ipsum ostendit: quod à *Saxonicis* Se beorht, vel Se birht, in compositione per literarum metathesin *Sebriht*, omni fere proculdubio derivatum videtur. Idque nominis, vel cognominis, quod *Illustrem Illum* significat, præclarus aliquis Saxo, forsan hujus familiæ princeps, præclaris suis moribus, rebusve gestis apud suos meritus est. Hreod-Mær-leag, *Hrydmærlege, Hrydmarlege*, **Redmarley.** Tyrdebicga, nunc **Tarbeck.** Ƿitleag, Ƿitleah, *Witlaege*, **Witley.** In occidentali parte *Com. Wigorn.* ultra Sabrinam flumen, qua Septentrionem spectat, duo propinqui hujus nominis loci sunt: Quorum alter viri ingenio, doctrina, & humanitate præstantissimi, *Thomæ Foley* armigeri, *Stratfordiæ* in Senatu *Comm. Angliæ* procuratoris dignissimi, sedes paterna est. Quam per antiquos suos limites *Saxonice* duobus modis descriptam, ut summam erga dominum observantiam cognitam facerem, hic exhibitam esse volui.

Ƿitleag. Of þrim gemæran sestriht on þa dic. ondlang þær on cyllanhricg. of þam on Sylƿeg. ondlang þær on þa Hæþihtanleag ⁊ swa on þæt fule sluh. of þær ofer buttingagraf on Ecclesbroc. ondlang þær on Dorenic. *Iterum.* Of . . . . mærun on Sihferð. of þam on feasnhæge. of þam on girdƿege. of ðam to ficacan. of þam to þrigemærum. of þam to cyllanhricge. ondlang þær to þære ealdan du. of þær on stanbroc. ondlang þær on tæclesbroc. of þam on Bæreric. of þam on doferic. ondlang þær on sæfern.

Saldeweres-Forda, Saltewers-Forda, **Sawford.** Beonet-leag, Beonetleah, **Bentley.** Heortlanbyrig, nunc **Hertlebury**, Bradincota, **Bradicott.** Riritun, **Pirton.** Cudileag, Cudileah, *Cuddilea*, **Cudley.** Ƿulfrintun, **Wulbertun.** Accatun *ultra Tamedam fluvium*, nunc **Acton-Beauchamp.** Teodingtun, **Tedington.** Mearanclif, **Marnclive, Marncliff.** Uferabyrig, **Overbury.** Ferretna-tun, **Fepsinton, Fepston.** Ƿendles-clif, **Wendlescliff.** Birhtanƿylla, **Brihtwell.** Ƿica, **Wic.** Griman-leag, **Grimley.** Morleag, **Mausley.** Eanulfertun, nunc **Alston.** Decer-leag, **Dexley.** Æpsleag, **Apsley.** Hymeltun, *Humeltun, Himmelton*, **Himbleton.** Hƿita-hlinc, **Whitelenche.** Hlinc apud *Saxones aggerem limitaneum* significat, quo agri sive privatorum, sive publici disterminantur. hinc tot nomina locorum, præsertim in pago *Wicciorum*, sumpta: ut **Whitelench, Ashlench, Churchlench, Hoblench, Rouslench.** Elm-*setan, incolæ vici, ut ego judico, qui olim Elmlaege, nunc vocatur **Elmley.** Ombersetenan, incolæ vici, cui nomen **Ombersley**, Tuo qui *Westwoodo* propinquus est. Arere, fluvius sic dictus, qui oppidum à se *Arvechurch*, vulgo **Alchurch** appellatum, nostras non ita pridem delicias, præterlabitur. Ƿic, **Wyche**, alias **Droit-wyche**, quod à *Dritwyche*, (*drit* autem vox *Nortmannica*, idem nunc ac **dirt** denotat) municipium antiquum salsis aquis celebre; & **Wycheboll**e. *Saxonice* Ƿicanbottle, vel Ƿicanbyttle, vel Ƿicanbold, i.e. *villa* vel *aula Wicensis*, proximo Tibi notissima. Hægleag, Hægleah, **Hagley**, vicus prænobili & antiquæ virtutis ac fidei homine, *Carolo Littleton* Baronetto, domino suo clarus. Saleƿearpa, Saloporpa, **Salewearp**, vicus Tuo *Westwoodo* proximus, nobilissimo domino suo ob antiquos mores, & antiquam gentem, unde genus ducit, celeberrimo, *Johanne Talbot* Baronetto clarus, cujus avita sedes est. Locum hunc, qui à vicino fluvio nomen sortitus est, per limites suos *Saxonice* descriptos hic quin exhiberem, non potui; ut testificarem honorem, in quo illum ab amicitiæ nostræ incunabilis semper habui, & habiturus sum.

Saleƿearpan. Ondlong þære ea Saleƿearpe in Colford. of þær in Nælesbroc. ondlong þær Sihtran in þone Ealdan Secgmor. of þam onan betƿenan ac-ƿudu ⁊ ƿulleleah. ⁊ swa æfre betƿyx þam tƿam ƿudan in Alrabroce. ondlong þær in þone oðerne Colford. ⁊ sua eft on Saloporpan :- *Iterum.* Æt Colforda ondlang þær streamer. ondlang ꝥ oð ꝥ hit cymeð þær Doferdæl ⁊

---

* Apud *A.Saxones* aliasque gentes *Septentrionales*, per Setan & Setenan *Incolæ* exprimuntur, unde nata mihi est opinio *Urbes An-setenses* vel *Aen-sætenses* non à nostro **Ans** vel **Anst**, *Goth.* ANSTS, *favor, gratia*, ut olim sentiebam; neq; à *Francisci Junii* hANSA, ita dictas esse: sed à *Cimbrico* **A**, *flumen, aqua*, in regimine **Aen**, (cujus gen. plur. **Anna**) & **Seat** vel **Sæt**, *sedes, habitaculum.* unde in compositione **An-sæt**, **An-seat**, *urbs maritima* vel *fluminea*; Latino-Barbare, Urbs *Anleatica* & *Hanseatica.* Etenim alias *Germanice* Urbes istæ *Anseaticæ*, **An-gesteeden** vel **Aen-gesteeden** dicuntur. Sæt autem vel Seat significare ut Sted, stad, stæd, stat, *stationem, sedem, habitaculum*, & per senecdochen *urbem, oppidum*, *Saxonica* Sumursætas, *Sumur-setenses*, Dor-sætas, *Dor-sætenses*, vel si usus vellet, *Sumur-seatici, Dor-seatici*, luculente demonstrant. Dor-sæt autem est ejusdem plane significationis ac **An-sæt**, **Aen-sæt**, **Aen-seat**, scil. *oppidū maritimum* vel *flumineum*, ex *Brit.* Dwr vel Dur, *aqua*, & *Sax.* Sæt, compositum. Huc quoq; spectant *Sax.* Dun-sæta, *habitacula in montibus*; Dene-sæta, *sedes* vel *mansiones in vallibus*; & *Germanicum* **Holt-sæta**, *Holtsatia*, vulgo *Alsatia*, quod *Sedes* aut *Habitacula in sylvis* denotat. *Græce* καθήμενος, οἰκούμενος.

Saleƿarp togedere licgað. ondlong þær Doferdæles ongean stream to Ƿicforda. sƿa ond-
lang þær dices onbutan þone ƿudu. ꝥ sƿa ondlang þær Stræte ymb Collhill ꝥ sƿa on Sa-
leƿearpan. † ond æt Hunigburnan tƿegen Ƿeorþias. ⁊ XI æceras Earþlandes. ⁊ æt Hean-
leag IIII æceras. ⁊ æt Birnebuꞃnan ꝥ medƿelande to Bærlægerice. ⁊ on Bradanmedrad XII
æceras medlandes. on Pictune feorða dæl ƿudulandes:· V hida to Ƿæsersleage. of þære
stræte ðe sceot to Heortlabyrig on þa dic. ondlang þær on þone mor. of þam ondlong
gearðes on ꝥ lipgeat. of þam on Elmesetene gemæres. ondlang þær on Ombersetene ge-
mæres. ondlang þær on þa Portstræt. ondlang þær on Hacedes-stubbe. of þær on Cum-
branƿylle. of þær on Fagan-stane. of þær on Æþelnoþes-crofte. of þær andlang þærs gemæ-
res eft on þa dic:·

Alii *Saxonicæ* appellationis, ſi non originis, vici, viculique ſunt plurimi in Wicciorum pago,
ejuſque confiniis, qui in legendis *Saxonicis* mihi occurrerunt: ut Ƿulferdeshlæwe, *Wulferdiſlea*,
Wulverdeſlawe, *Wulwardelege*, *Wulfarieſlay*, **Wulverley.** Halleg, *Halleg*, **Hallow.** Spoecs-
leag, Spoerscleah, **Sprechley.** Peƿerscore, Peƿerscora, Peƿrscore, Peƿrscora, **Pershore.** Alii
etiam loci multi ſunt, *Saxonicis* nominibus gaudentes, quos in vetuſtis *Sax.* membranis aut non
repperi, aut non obſervavi: ut in regio cenſu, **Domesday-book** inſcripto, Bremes-Græf,
Bromesgrove. Grafton, in *Saxonicis* ſeculis citra controverſiam Græf-tun, vel Graf-tun,
inclytæ gentis TALBOTORUM ſedes, nunc Carolo, illuſtriſſimo *Salopiæ*, mihi liceat potius
dicere, *Scrobisburiæ*, duce, ſplendidior facta & ornatior. Holm, unde *Holm-Caſtle*, vulgo **Ham-
Castle**, nobilis familiæ *Jeffreyſiorum* antiqua ſedes: quæ jam gaudet *Henrico Jeffreys* armigero
domino ſuo pererudito. qui privatam vitam publicæ anteponens, avitas ædes, quaſi in Muſæum
convertit, ubi reip. adminiſtrandæ poteſtatem aliis laudemque concedens, nobili otio, bonarum-
que & optimarum artium, & ſcientiarum ſtudio ſe totum quietus & ſuo contentus dedit.
Accedant Hind-hlip, *i. e. curſus cervarum*; **Hindlip**, *Thomæ Abington* armigeri, ob *Anglica-
rum* antiquitatum, & potiſſimum *Wicciarum* Scientiam præclari, avita ſedes. De qua mentio
facta eſt in deſcriptione loci *Saxonica* Pendles-Clif vocati, quam cum aliis exſcriptam penes me
habeo. Feƿresnatun, *Fepſinton*, **Fepston.** Eoƿlangelade, i. e. *Compitum* [bivium, trivium, vel
quadrivium] *Eowla*. Hujus loci etiam deſcriptionem *Saxonicam* habeo; *Eowla* vero vel *Eowlæ
Compitum*, an idem ſit, ac **Hewell**, illuſtriſſimi *Otheri* domini *Windſor*, Comitis de *Plymouth*,
paterna ſedes, ex ejus deſcriptione judicent è *Wicciis*, quibus locus iſte notus eſt.

EOƷLAN-GELADE.

Of Eoƿlan-gelade ondlang þær Bladene. of þær ridiges ꝥ sƿa on Fugelmære. of þam on
Gildbeorh. of þam ondlang þær Sealtstræt to þan stan. of þan to þan oþeran stan. ꝥ sƿa
to þan þriddan stan. ⁊ to þan feorðan stan. of þam to þære grenan stige. of þam to
Lafercanbeorh. of þam on þone aldan ƿege ꝥ sƿa ofer þone broc. ꝥ eft on þone ealdan
ƿeg. of þær ꝥ forð ondlang dune a bi heafdan. ondlang ꝥ oð ꝥ hit cymeð to þan eal-
dan slo. of þam to þam lytlan beorh. of þam on ꝥ sic. andlang þær ofer þone broc to
Heortƿellan. of þær to Hƿeteƿellan. of þær a bi þan earðland to þan tobrocenan beorg.
of þam forð on geriht on ꝥ sic. of þam be þan heafdan, ondlong ꝥ oð ꝥ hit cymeð to
Bladene. ondlang ꝥ oð ꝥ hit cymeð eft to Eoƿlangelade:·

Hactenus, *Johannes Pakintone*, tum ut nobilem *Anglum* Te, tum ut *Wiccium* adfatus, *Sax-
onicas* literas utrovis nomine à Te addiſcendas eſſe, quod illarum Scientia quàm jucunda, tam
utilis; tum maxime quod honeſta, & liberali homine digna ſit, plurimis verbis contendi. Ve-
rum enim vero hic mihi temporare nequeo, quin ulterius progreſſus experiar etiam, an Te ut
Nobilem, *ſtirpis antiquitate* illuſtrem, ad literaturæ *Septentrionalis*, & potiſſimum ad *Saxonicæ*
ſtudium, per Majorum Tuorum manes provocare poſſim? Quanto enim quiſque vetuſtiori ſtirpe
ortus eſt; tanto magis illi omni ope, & opera enitendum eſt, ut ſermonem, moreſque tempo-
rum, in quibus majores ſui floruerunt, aut à quibus prope vixerunt, ſciat; quippe quos ſane ne-
ſcire liberali homini & illuſtri loco nato tantum non turpe, certe indecorum, & natalibus ejus
prorſus indignum eſt. Quid in longinquis terris, & temporibus, apud Græcos Romanoſque di-
ctum, factumve ſit, illorum libris diligenter incumbentes nobiles noſtri liberaliter inſtituti, ut
cognoſcant, quaſi æmuli certant. Quid vero domi ante ſexcentos, vel octingentos annos ab
atavis ſuis, quove ſermone dictum eſt; quid ab iis factum, quove linguarum genere, vel qui-
bus in membranis, quas geſſerunt res poſteris proditæ ſcribuntur, adeo ſcire non avent, non
curant, ut ea plane quaſi à ſe penitus aliena nonnunquam maxime aſpernentur. *Romulum*,
Numam, *Brutos*, *Scipiones*, *Catones*, *Cæſares* crepant, qui à quibus ortum & nobilitatem ſuam
ducunt ignorant, veteraque *Græcorum*, *Romanorum*que *Codd.* fragmenta mirantes auro pretioſio-
ra habent; dum monumenta à majoribus ſibi relicta, antiquaſque literas, quibus commit-
tuntur, parvi & fere nihili æſtimantes, tineis & blattis turpiter dedunt; &, quod pudet dicere,

† Hic deſcripti *Salewearpæ* finis eſſe videtur. Quæ ſequuntur aliorum prædiorum locorumque adjacentium deſcriptiones, meo judicio habendæ ſunt.

non

non raro pistoribus, & cocis, non sine maximo majorum contemptu, suique ingenti dedecore, illorum copiam faciunt; aut si facta sit ab aliis, graviter non ferunt. Ita qui foras aquilæ esse cupiunt, domi esse talpæ contenti sunt; & contra id, ad quod natura hominis comparata esse videtur, è nobilibus nostris multi, qui stirpium suarum vetustatem, & propter eam, se magni faciunt; vetustos tamen majorum *Codices,* vetustos mores, vetustique sermonis progressus, quo locuti sunt, tantum abest, ut scire studeant; ut illorum scientiam modico studio assequi, neque operæ pretium, neque dignitatis suæ, nescio quomodo quasi prava opinione ducti, arbitrentur. Verum longe secus, ac hujus ingenii nobiles, *Christoph.* Dominus *Hatton,* cæterique *Philo-Saxones,* quos è nostris supra memoravi, claris & antiquis familiis oriundi, de rerum istarum studio sentiebant. Idem cum illis minime sentiebat nunquam satis laudandus *Dufresnius* Gallus, Dominus *du Cange* ex antiquo & nobili genere profectus. Porro longe secus, ac illi, de literatura *Septentrionali* jam sentit *Sparvenfeldus* Suecus, suorum decus, exterorum admiratio & deliciæ, claris parentibus ortus, qui ad *Gothicas* literas & antiquitates illustrandas, illarumque remp. ampliandam, magnam antiqui orbis partem sub auspiciis sui Regis nuper peragratus est. Denique, ut par est credere, neque prænobilis ille *Gulielmus Pakinton,* qui fortissimo illi imperatori ante trecentos & triginta annos, *Richardo Burgidalensi,* NIGRO dicto, principi quum à secretis, tum ab ærario fuit, literarum *Saxonicarum* notitiam quantum hujus seculi nobiles, tantum contemnere potuit, aut tam pingui, & plane plebeio more de illis cogitare & loqui. Ille enim qui Regum *Angliæ, Johannis, Henrici* III. & *Edwardi* II. vitas scribere, resque ab iis gestas *literis Gallicis* prodere voluit, quibus usa est *Anglia Saxonica,* & *Nortmannica,* Sermones Sermonumque dialectos non potuit, me judice, non intelligere, atque superiorum temporum membranas scrutari. At neque à doctissimo *Gulielmo* illo *Pakintoniam gentem* originis suæ initium sumpsisse Tu bene nosti, qui in archivis habes duas antiquas chartas; alteram *Roberti Spechesl* pictoris *Wigorn.* quæ, ut ex manu conjicere licet, ante cccc. annos confecta erat; alteram autem *Roberti* de *Witinton* clerici, quæ quingentorum annorum antiquitatem, tum in scriptura, tum in cera pendente nondum cum scuto gentilitio signata, præ se fert. Ambæ hæ chartæ antiqui splendoris, & nobilitatis familiæ tuæ monumenta sunt. Nam illa obsignata erat, præsentibus, cum aliis, testibus *Ricardo* de *Spechesl,* & Hugone de PAKINTON *militibus.* Hæc vero præsentibus (verba chartæ pono) *dominis Petro de Wike, Hugone* de PAKINTON, *Alexandro* de *Abbetot militibus.* Ex horum *Hugonum* juniore *Gulielmus ille* ante memoratus ortum duxisse, quemadmodum à seniore, cujus nepos pronepolve fuit, junior ille Hugo genus traxisse videtur. Præterea neque Hugo ille grandior ætate familiæ vestræ Caput magis existimandum est, quam suæ fuit *Alexander ille* de *Abbetot,* qui citra controversiam ab *Urso* de *Abbetot* Vicecomite *Wigorniæ,* quem secum *Gulielmus Conquæstor* dictus, in *Angliam* duxit, oriundus est. Huic sententiæ nostræ id maxime favet, quod, regnante *Henrico* I. *Conquæstoris* filio, cum *Angli Saxonice* loquerentur, ex charta fundationis Monasterii *Kenelworthensis,* quam in archivis suis servat rei antiquariæ magister supra laudatus *Th. Abigtonus,* gentem *Pakintoniam* floruisse constat. Mitto dicere de avo Tuo *Johanne,* Baronetto. quem adeo dilexerunt *Wiccius* populus, ut cum perduelliones in illum coram quæsitoribus suis litem capitis ob id intenderent, quod in exercitu, quem Rex *Carolus* II. prope *Wigorniam* lustrabat, turmæ præfectus equitaret; nemo tamen ex iis reperiri potuit, qui minis, præmiisve denuntiatis adductus, contra illum de hac re testimonium ferre voluit, unde liberatus erat. De majoribus Tuis, viris, in suis temporibus, amplissimis, qui regnantibus *Elizabethâ* Regina, & *Henrico* VIII Rege claruerunt, mitto etiam loqui. Quorum ex numero erant *Johannes Pakinton,* eques auratus, & *Johannes* ejus filius, quos forte commemoravit R. *Bradeyus* p. 35. adpendicis ad librum suum de *Burgis* Anglice Scriptum, & inscriptum. Hi originem traxerunt à *Johanne Pakinton* equite aurato, cui Rex *Henricus* VIII Sanctimonalium *Westwoodensium* prædia concessit. Quæ Ille *Thomæ Pakinton* equiti etiam aurato ex fratre nepoti suo reliquit. Cujus filius *Joh. Pakinton* eques etiam auratus, ædibus *Westwoodensibus* structis, hæredem reliquit *Johannem Pakinton* ex filio nepotem suum, qui factus Baronettus est. Genus, stemmata, majorum monumenta, imagines, signa, vix Tua Te vocare scio, qui non ex fortunæ donis, quæ sapientibus cum insanis communia sunt; sed ex solis animi bonis, quæ auferri, quæ eripi, quæ amitti non possunt, homines æstimandos putas: qui etiam laude dignum gerere animum, quam ex antiqua & amplissima familia fortuito esse natum, multo nobilius, & clarius semper existimasti. Hoc etsi cognoscerem, de prosapia Tua aliquid tamen mihi dicendum esse censui, quod ad antiquissimam & nobilissimam majorum colendam linguam hortari antiquissimi & amplissimi generis hominem ad præfationis institutum maxime fore judicavi.

Quamobrem cum ex stirpe tam antiquâ profectus sis, & jure successionis tot præclaros viros repræsentes, quibus *lingua Saxonica,* & *Normanno-Saxonica* vernacula erat: jus ipsum repræsentationis, tot tantorumque superiorum memoria, quæ officio vacare non potest; pium illud, & laudabile studium cognoscendi qui illorum mores, quis qualisque sermo, & quis *genius* illorum, tam ante, quam post conquæstum fuit; ut verbo dicam, illud ipsum, quod ex his rebus conflatur, & efficitur *honestum,* Te ex atavis seu *Anglo-Saxonicis,* seu *Anglo-Normannicis* editum, ut utriusvis populi literis, & antiquitatibus intelligendis des operam, flagitare videntur. Quemadmodum igitur *Gulielmus* ille *Pakinton,* nescio à quoto cognationis gradu Superior Tuus, iis in studiis, ut opinor, Suo Tibi anteivit exemplo: sic Tibi id curandum est, ut *Tuos* Tuo in

in iiſdem præcedas. *Tuos* dico imprimis natos & nepotes; tum etiam Populares *Wiccios* univerſos, tum maxime ex iis, qui ad hæc ſtudia ætate aptiores ſunt, ſummæ ſpei adoleſcentem *Thomam Seabriht* Baronettum, & ornatiſſimos fratres *Littletonos.* Surge igitur, & ad legendam Grammaticam noſtram *Anglo-Saxonicam*, Te, quamprimum à negotiis vacaveris, accinge. *Anglo-Saxonicam*, inquam, Grammaticam lege uſque ad finem XVII, ſeu potius XVI Capitis, ubi in literarum *Saxonicarum* ſtudio tyronibus ſiſtendum eſt. In iſtis etiam legendis *Capp.* omnia quæ ad *Mœſo-Gothicas* literas docendas traduntur, ſtudioſe Tibi prætereunda ſunt, ut ſolis *Saxonicis* diſcendis ſine perturbatione animum adpellas, quam incommodus, & ſine ordine confuſus utraſque ſimul diſcendi mos Tibi certiſſime creabit.

Perlectis iſtis *Capp.* præceptiſque in iis traditis mediocriter inſtructus, ad legenda Evangelia *Saxonica*, quæ *Th. Mareſchallus* Dordrechti edidit, quamprimum Te confer, ut quæ *Foxianis* multo caſtigatiora, magiſque diſcentibus commoda ſunt. His facile ſuperatis, ad Pſalmos *Saxonicos* à *Johanne Spelmanno* editos procedas. Quorum juſta parte explicita, ad Heptateuchum *Saxonicum*, quem *Edw. Thwaiteſius* noſter puriſſimum *Oxoniæ* publicavit, cum ſpe & animo pertendas. Deinde *Ælfrici* diſſertatiunculam de veteri & novo teſtamento, & ejuſdem homiliam paſchalem ordine ad legendam pergas. Hinc ad Regis *Ælfredi* verſionem Eccleſiaſticæ hiſtoriæ *Bedæ* paraphraſticam ſumma cum expectatione progrediaris, utpote quâ nunquam ipſe *Cæſar*, *Cicero*ve in mediocri dicendi genere quicquam perfectius ſcripſit. Ab hac ad aliam ſive ejuſdem Regis, ſive *Werefrethi* Epiſcopi *Wigornienſis* Paraphraſticam tranſlationem, ſcilicet librorum *An. Man. Sever. Boetii* de Conſolatione Philoſophiæ, quam accuratiſſimam *Oxoniæ* in lucem emiſit *Chriſtoph. Rawlinſon* Armiger, *Plantagenetiades*, imperterritus proficiſcaris. Qua tandem perlecta Canones & Leges, quas in primo Conciliorum tomo *Saxonice* edidit *Henricus Spelmannus*, facile percurras; inde ad Archaionomian *Lambardi*, ſive quam *Ille*, ſive potius quam *Whelocus* denuo edidit, bonis avibus aſcenſurus.

His tandem non indiligenter lectis, ad harum Inſtitutionum præcepta *Mœſo-Gothica* perlegenda conſtanti animo progredere. Quibus ſufficienter eruditus, ad Evangelia *Gothica*, quæ cum *Anglo-Saxonicis* excudi curavit *F. Junius* F.F. cum ſumma delectatione perlegenda ut properes jubeo, ſi linguæ *Anglo-Saxonicæ*, *Francicæ*ve cauſas ſcire, aut illarum cognitionem, quam Logici *demonſtrativam* vocant, adipiſci velis. Harum enim linguarum & dictæ *Mœſo-Gothicæ* eam ſenties eſſe cognationem, ut alterarum alteram *Communem matrem* eſſe habendam mecum non poteris, quin propterea judices, quod veteris Angliæ Germano-Saxonicus ſermo, Franciciſque, quem Franci in Germania Galliaque uſurparunt, Gothicam iſtam, quam magnis viris auctoribus, *Mœſo-Gothicam*, & *Ulphila-Gothicam* vocavi, tum forma & facie, totiuſque quodammodo corporis ſpecie, tum moribus, ſi dicam, & ingenio, quemadmodum filia parentem, refert. Quod cum apud me diligenter ſæpius, & attentius perpenderem, exiſtimare cœpi aut ULPHILAM Mœſiæ Antiſtitem, ejuſque populum à Græcis fortaſſe *Gothos* dictos, reipſa *Teutones* fuiſſe; aut, quod magis credo, *Teutonem* aliquem Uphilæ ſive æqualem, ſive illo forſan ſuperiorem, *Argentei Codicis* eſſe Auctorem. Dico *forſan ſuperiorem*, quia Germanos doctrinam Chriſtianam ante *Irenæi* tempora amplexos eſſe conſtat ex ejus verbis lib. I. cap. III. Καὶ οὔτε αἱ ἐν Γερμανίαις ἱδρυμέναι ἐκκλησίαι ἄλλως πεπιστεύκασι. Verum præterquam quod iſtius codicis ſermo, à *Bon. Vulcanio*, *Uſſerio Armachano*, F. *Junio*, & *Mareſchallo* Gothicus vocatus, pervetuſtus *Teutonicus* eſſe videtur, accedunt rationes, propter quas Teutonicus homo iſtius Græcorum *Evangg.* traductionis auctor haberi; & probabiliter dici poteſt. Nam Primo, † *Monaſterii Germanici* liber, Codex Argenteus erat. Secundo, nulla in illo *Areianæ hæreſios* veſtigium, cujus *Ulphilam Mœſo-Gothicum* fuiſſe ſuſpectum hiſtorici tradunt. Tertio, Argentei Codicis literæ *Runis* Scandinaviæ & circumjacentium regionum, unde Gothi in Mœſiam profecti ſunt, & *figura*, & *ordine*, & *numero*, *numeraliumque notarum* uſu longe diverſæ ſunt. Quarto multis in locis liber is convenit cum Græco Evangeliorum Codice * *Bezæ Cantabrigienſi*, quem Latinæ Eccleſiæ librum fuiſſe, tum *Latina* verſio, tum manus in qua deſcribitur, tum etiam plurimæ lectiones, ab omnibus Eccleſiæ Græcæ vetuſtis *Evangg.* Codicibus differentes, oſtendunt. De-

---

† Vid. lib. qui Anglice inſcriptus **The life of the most Reverend Father in God** JAMES USHER, *&c. Londini* prodiit MDCLXXXVI. p. 563. Argenteus ille codex membranaceus, qui quatuor Evangelia aureis & argenteis literis *Gothice* deſcripta continebat, ad *Werdeni* ſive *Werdinenſis* monaſterii bibliothecam pertinuit in regione *Bergenſi* quatuor fere à *Colonia* Germanicis miliaribus diſtantis. * Sed Codex *Bezæ* vetuſtiſſimus, cujus lectionem non raro noſter imitatur, habet ὕδατος ψυχροῦ. *Mareſchalli* obſervat. de verſione *Gothica*, p. 403. Firmat tamen hanc noſtram conjecturam, quod vetuſtiſſ. *Bezæ* Codex, cujus veſtigia hic noſter frequenter premit, in Gr. legerit διὰ τῶν μαθητῶν. Latine *per diſcipulos. Ibid.* τὰς τρίβους αὐτοῦ *Goth.* 𐍃𐍄𐌰𐌹𐌲𐌰𐍃 𐌲𐌿𐌸𐍃 𐌿𐌽𐍃𐌰𐍂𐌹𐍃, *Semitas Dei noſtri*, ſic Codex *Bezæ* vetuſt. in Gr. τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. In Lat. *Dei noſtri.* p. 413. Inter variantes Codicum Evangeliorum lectiones in Bibliorum Polyglottorum Tomo VI notatas me Codice *Bezæ* vetuſtiſſimo haud parum adjutum fuiſſe in lectione illa *Græca*, quam ob oculos habuiſſe videtur *Interpres Gothicus*, diſcernenda, & ego libenter recognoſco, & citationes pervetuſti illius monumenti frequentiores abunde teſtantur, p. 484

niquе

nique ſi curioſus lector literas Argentei Codicis cum *Græcis* & *Latinis* Codicis *Laudenſis* Actorum SS. Apoſtolorum, qui in Bibl. *Bodleyana* adſervatur, conferre velit, ſentiet illas exceptis ⊙ & ψ ex iſto, vel alio id genus Latinæ Eccleſiæ libro omnes eſſe ſumptas, quemadmodum in Gramm. *Anglo-Saxonicæ*, & *Mæſo-Gothicæ* cap. I. oſtendimus. Dico *ex iſto*, vel *alio* id genus *Latinæ Eccleſiæ libro*, quippe quod codicem illum haud ſecus ac *evangg.* Bezanum *Cantab.* quum *Latina* verſio, tum manus tam *Græca* quam *Latina Latinæ* Eccleſiæ librum fuiſſe probant. Ad *Germanicam* etiam bibliothecam perinde ac *Codicem Argenteum* olim pertinuiſſe, atque ex *Germania* ad ſempiternæ memoriæ Archiepiſcopum codicem *Laudenſem* eſſe tranſmiſſum, in una literarum quas ad Univerſitatem *Oxon.* dedit Ὁ Μακαρίτης, ſe legiſſe me certiorem fecit *Humphr.* noſter *Wanleyus*. Quod porro ut argumentum, meo quidem judicio, non contemnendum, adduci poteſt, ad probandum Græcorum *Evangg.* Gothicæ dictæ verſionis doctum, qui illam patriæ temporiſque ſui literis partim ad *Græcas*, partim ad *Latinas* formatis deſcripſit, *Teutonem* aliquem fuiſſe auctorem.

Verum ut eo revertatur, unde paululum declinavit oratio, Evangeliis his ſive *Mæſo-Gothicis*, ſive *Teutonicis*, ſtudioſe perlectis, Grammatica *Iſlandica* Tibi diligenti manu verſanda eſt, ſi huc uſque progreſſus ad purioris *Anglo-Saxonicæ*, & Argentei Codicis antiquiſſimæ linguæ ſcientiam, & *Dano-Saxonicæ* doctrinam velis adjungere. Hujus Grammaticæ regulis recte inſtitutus ad ſtudioſe legendam juſtam aliquam *Bibliorum Iſlandicorum* partem pergendum eſt; imprimis Evangelia, quæ cum *Ulphilæ* putata Evangeliorum *Græcorum* verſione *Gothica Latinis* literis impreſſa, *Stockholmiæ* excudit doctiſſimus *Georgius Stiernhielmus* Anno MDCLXXI. Hinc progredere ad legendam Eddam *Iſlandorum* à *Petro Johanne Reſenio* Hafniæ publici juris factam, vel quamvis Sagarum, *i. e.* hiſtoriolarum, quas in haud exiguo numero *Dani*, *Suecique* cum magna ſua laude publicaverunt.

Præcipue vero liber **Heims Kringla** inſcriptus verſione gemina per *Johann. Perinskioldum* illuſtratus Tibi cum primis legendus eſt, quippe qui continet hiſtorias Regum Septentrionalium à *Snorrone Sturleſonio Iſlando-Gothice* conſcriptas. Quas quis *Gothicæ* linguæ rudimentis mediocriter tantum inſtructus non ſolum ſine tædio, ſed cum magna voluptate poſſit legere. Etenim crede mihi, *Johannes Pakintone*, in id genus librorum lectione aliquo modo exercendi ſunt, qui *Dano-Saxonicam* dialectum, & quæ *Dano-Saxonice* ſcripta apud nos ſuperſunt, recte intelligere cupiunt. Imo linguæ *Gothicæ*, ſive ea *Iſlandica*, ſive *Scandica*, ſive *Norvegica*, *Suecicave* dicenda eſt, non tantum admodum utilis, ſed quodammodo neceſſaria aliqua ſcientia illis eſt, qui illorum cognitionem aſſequi volunt, quæ de dialecto *Dano-Saxonica*, partim ligatam metricamque orationem, partim ſolutam ſpectanti in Inſtitutionibus noſtris tradidimus. Quibus à lectore rite lectis, & intellectis, cum fructu, & delectatione facile leget tam quæ in ſtricta, quam quæ in ſoluta oratione *Dano Saxonice* ſcripta, poſteris majores noſtri prodiderunt.

In illo genere ſermonis ſcripti ſunt verſus veri illius *Cædmonis*; quorum ſpecimen, quod *Beda* nobis reliquit, deſcriptum ex antiquiſſimo Codice cernas in *Humphredi Wanleyi* Catalogi p. 287. Quod Tibi obſervandum eſt, propterea quod Specimen iſtud *Bedanum*, ſeu potius *Ælfredanum* in multis ab illo differt, quod ex impreſſo *Wheloci* libro deſumptum exhibuimus Grammaticæ *Anglo-Sax.* p. 187. In illo, inquam, ſermonis genere ſcripta erant veri *Cædmonis* Carmina; ſcilicet in ſermone *veterum Anglorum*, qui *Jutis* tum confines, tum cognati erant, ac quorum proinde Sermo ad veterem *Danicum proxime accedebat, ut *Cædmonis* verſus à *Wanleyo* deſcripti & aliquibus vocibus *Danicis*, & voces ſcribendi ratione demonſtrant. Hinc fit, ut veterum *Anglorum* Sermonis, qui in Borealibus *Angliæ* partibus conſederunt, tam ſimilis ſit poſteriorum temporum *Dano-Saxonica* dialectus, in qua etiam ſcripta eſt *Geneſeωs paraphraſis poetica*, quam editor ejus *F. Junius* & Sermonis metrique, & argumenti ſimilitudine deceptus *Cædmoni* adjudicavit. In hac etiam dialecto, quæ *Angliam* fere omnem perſonabat, multa alia condita ſunt poëmata, quorum haud paucorum, quæ jam extant, notitiam, *Humphr. Wanleyi* librorum Catalogus Tibi ſuppeditabit.

Quoad dialectum, quam in his Inſtitutionibus *Nortmanno-Saxonicam*, & nonnunquam *Anglo-Normannicam* dixi, nihil plane aliud eſt, quam *Dano-Saxonicæ* corruptior pars. Etenim *Nortmanni*, qui *Angliam* à *Danis* dominis *Dano-Saxonicam* factam ſibi ſubjecerunt, quamvis à *Neuſtria* huc profecti, origine *Dani* & *Norvegi* erant, ante à majoribus ſuis depravatam *Saxonicam* linguam vocibus novis exoticis, tam *Danicis*, quam *Gallicis*, & *Franco-Gallicis*, data opera, contaminabant; & quoad poſſent, & liceret, extinguere conabantur.

Supereſt, *Johannes Pakintone*, ut quæ in hac altera Inſtitutionum *Anglo-Saxonicarum* editione acceſſerunt, paucis dicam. In capitibus ſingulis à principio primi ad decimi ſeptimi finem, plurima tum præcepta Grammatica, tum lectiſſima exempla lectoribus imprimis utilia, tum vero tabellæ *ſculptæ* haud paucæ adduntur. Quæ, ſi illarum primam cum ſecunda hac editio-

* Dan & Angul, à quibus *Danorum* cœpit origo patre Humblo procreati. - - - ex quibus *Angul*, à quo Gentis *Anglicæ* principia manaſſe memoriæ proditum eſt. --- cujus ſucceſſores poſtmodum *Britannia* potiti priſcum Inſulæ nomen novæ patriæ ſuæ vocabulo permutarunt. *Saxo Gr.*

ne

ne diligenter contuleris, non ſine aliqua voluptate clariſſime cernes, quantum hæc illam ſuperat; opuſque ipſum ad incudem revocatum, quod non arroganter dictum puta, ſingulari opera & non abſque laudabili quadam artis ſpecie jam tandem elaboratum dicas.

A capite *undevigeſimo* ad finem omnia nova ſunt. Verum in hæc parte nonnulla quæ dicuntur capita tractatus juſti ſunt, præcipue vigeſimum tertium de *Poëtica Anglo-Saxonum* inſcriptum, quod in *beſſalibus Chartis* ſi cum præfatione per ſe foret excuſum, juſtum librum putares. Quod *tabellas, chartas, characteres ſeu typos novos*, aliaque *vetaſtatis Saxonicæ* monumenta attinet, quæ hanc alteram Gramm. *Anglo-Saxonicæ* editionem, & imprimis nova illa capp. exornant, & illuſtrant, ſi non omnia prorſus neceſſaria, magno tamen uſui diſcentibus fore; lectoreſque, præſertim qui curioſi ſunt, fructum cum animi oblectatione ex iis capturos, niſi me de meis fallat augurium, cenſebitis & Tu, & quotquot Tui candore ſimiles, æqui rerum arbitri ſunt. Qui aliter ſentiunt, ſiqui forte tam duri cenſores ſunt, oratos illos velim, ne exiſtiment me inani gloria, aut aliqua oſtentationis cupidine ductum, illa eam ob cauſam exhibuiſſe, ut ſplendidior, & auguſtior iis facta Grammatica noſtra prodiret; multo minus ut illorum ſplendore captos iri lectores putarem; ſed quod φιλαρχαίοις, præſertim *Anglis Scotiſ*que fore illa jucunda ſimul, & utilia ſpectatu judicarem; tum maxime quod tot præclara majorum monumenta, ut in tenebris perire ſinerem, à me non facile poſſem impetrare.

Præterea monendus es, ſi *harum Inſtitutionum* lector eſſe velis, illarum quaſi partem haberi debere de *antiquæ literaturæ Septentrionalis utilitate diſſertationem epiſtolarem*, quam ut ſcriberem *Bartholomæus Showere*, eques auratus, vir juris *Anglicani* prudentiſſimus, plurimis argumentis ſuadebat. Imprimis autem illam à me ita comparatam eſſe voluit, ut ſi mea ars id efficere poſſet, in ea legenda ad linguarum *vett.* Septentrionalium ſtudium juris noſtri civilis ſtudioſi potiſſimum excitarentur. Quem ad finem auctor etiam mihi eſſe voluit, ſi unquam quidquam in monumentis ſive *Anglo-Saxonicis*, ſive *Anglo-Normannicis* obſervaſſem, quod rem noſtram forenſem, judiciariamque ad illuſtrandam aliquo modo conduceret, ut id omne in iſta diſſertatione proferrem. Quamobrem de *Curiæ Comitatus* dignitate & auctoritate, quæ apud *Anglo-Saxones, Dano-Saxones*que fuit, & *duodecimvirali* cauſarum judicio, ejuſque apud nos origine, tanto viro morem gerens ibi multa diſputavi; verum an recte apteque, an ſecus, candori Tuo judicandum relinquo. Tum, cum de his ſcriberem, actorum in Curia Com. *Cantiana*, regnante *Stephano* Rege, hanc tabulam non vidiſſem, quam hic porro exhibere viſum eſt, quod rei antiquariæ ſtudioſis non poteſt non eſſe grata, & quod in illa acta eſſe dicta *juratorum duodecimviralium* de exordio, & origine quæ ſcripſimus illuſtrare, & confirmare videntur.

Ælwardintune eſt terra Monachorum aeccleſiae Chriſti Cant. & de menſa eorum. Iſta terra dat 4. lib. & 10 ſol. ad victum eorum, & 3 ſol. ad altare Chriſti pro omnibus ſervitiis & conſuetudinibus quae ad terram pertinent. De iſta eadem terra, quidam Vicecomes Radulfus Picot nomine, Scottum & Denegeldum & de Murthru & cetera quae de terris reddi ſolent, exigebat injuſte. Tandem autem poſt multos ſermones & Placita inde habita, ventum eſt in Comitatum quod idem Radulfus apud Caſtainers tenuit. Et ibi *per judicium totius Comitatus* oſtenſum & diratiocinatum eſt à *Juſticiis vel miniſtris Regis*, vel ab alio aliquo nichil omnino de praedictis exigi vel accipi debere, nec aliquam poteſtatem ſuper eandem terram habere praeter Monachos aeccleſiae Chriſti Cant. quia Dominica terra eorum eſt. Iſti nominatim praeſentes fuerunt in Comitatu ubi hoc diratiocinatum fuit. Actum eſt autem hoc tempore regis STEPHANI, & Archiepiſcopi THEODBALDI ſub praedicto Vicecomite apud Caſtaners, anno ab incarnatione domini noſtri IHV Chriſti M°. C°. L. III°. Radulfus Picot, Aſcketinus de Retlinga, Ricardus Caſtel, Thomas de Sancta Margareta, Malgierus, Willelmus de Ticheſei, Reginaldus Dapifer, Willelmus filius Ansfridi, & Radulfus frater ſuus, Hunfridus de Wotringeburgh, Philippus de Tanga, Rogerus Folet, Turſtanus Dapifer Epiſcopi, Gerardus de Hardes, Rodbertus de Cloevile, Guido le Napier, Willelmus de Heſetesford, Stephanus de Kennardintune, Thomas de Eſſendune, Rodbertus le Vethel, Petrus de Otteham, Hugo Brutin, Thomas de Ledeſinge, Heielnoth praepoſitus de Hollinga, Florent de Boſentune, Alanus de Retlinga, Remberd, Hugo filius, Thomas de Bockynga, Rodbettus le Arbleſtir, Rodbertus Pel de Du, Æielwinus de Cliva.

Accedunt etiam ad *Diſſertationem Epiſtolarem*, tanquam ſupplementum ejus, ſeu magnum potius decus, viri humaniorum literarum maxime gnari *Andreæ Fountaine*, equitis aurati, numiſmata *Saxonica*, quæ Tibi tam grata fore ſpero, quam quod gratiſſimum, & *Saxonicæ* literaturæ amore accenſura eſſe lectoris animum.

Denique Te rogo, ut *Gramm. Anglo-Sax.* p. 88. l. 5. poſt *Extat*, addere velis *nonnullas iſtorum temporum Chartas*. Quæ verba, qui autographum noſtrum exſcripſit, caſu prætermiſit. Quod reſtat, D. O. M. obnixe precor, ut Te patriæ diutiſſime conſervare velit; & cum poſt plurimos annos tandem è corpore exceſſeris, ut facilis Tibi ſit ad Superos curſus. Inſuper Familiæ Tuæ dignitatem & amplitudinem ut Pater cœleſtis ſemper etiam conſervet, tueatur & augeat, quotidianis precibus ab Illo ſupplex petit Tuus *Georgius Hickeſius*. Vale.

Londini IV idus Jun.
A. D MDCC.III

Index

Index *Capp.* Grammaticæ Anglo-Saxonicæ & Mœſo-Gothicæ.

Cap. I. *De Literis & Literarum regulis.* pag. 1.
Cap. II. *De Articulo* definito, *ſive Pronomine demonſtrativo.* p. 6.
Cap. III. *De Nomine.* p. 9.
Cap. IV. *De Adjectivis.* p. 16.
Cap. V. *De Pronominibus.* p. 20.
Cap. VI. *De Nominibus Numerorum.* p. 31.
Cap. VII. *De Verbo.* p. 35.
Cap. VIII. *De Verbo Activo Regulari.* p. 39.
Cap. IX. *De Verbo Paſſivo.* p. 48.
Cap. X. *De Verbo Imperſonali* p. 52.
Cap. XI. *De Verbis Anomalis, ſive Irregularibus.* p. 53.
Cap. XII. *De Adverbiis.* p. 56.
Cap. XIII. *De Conjunctionibus.* p. 61.
Cap. XIV. *De Præpoſitionibus.* p. 63.
Cap. XV. *De Interjectionibus.* p. 71.
Cap. XVI. *Regulæ Syntaxeωs.* p. 72.
Cap. XVII. *Supplementum ad Grammaticam.* p. 78.
Cap. XVIII. *Parallelifmi lingg.* Goth. *&* Sax. *cum* Iſland. p. 82.
Cap. XIX. *De Linguæ* Anglo-Sax. *Dialectis.* p. 87.
Cap. XX. *De Dialecto* Dano-Sax. *in Soluta Oratione.* p. 88.
Cap. XXI. *De Dialecto Poetica, præſertim de Dialecto Poetica* Dano-Saxonica. p. 101.
Cap. XXII. *De Dialecto* Nortmanno-Saxonica. p. 143.
Cap. XXIII. *De Poetica Anglo-Saxonum.* p. 177.
Cap. XXIV. *De Poetica* Semi-Saxonica, *ſive corrupta Poeſi* Anglo-Saxonum. p. 222.

CAPUT PRIMUM.

De Literis, & Literarum Regulis

QUEMADMODUM philoſophi, qui corporum naturam tradunt, primum de elementis, ac poſt de iis, quæ ex elementis naſcuntur, ordine ſolent auditores ſuos inſtituere: ſic *Grammaticis*, quos non minus quam philoſophos, ſive phyſicos, ſive mathematicos, ut ordine quæque tradant, docendi ratio requirit, prius de literis, quæ ſunt elementa vocum, & primordia orationis, & de earum numero, forma, & poteſtate tractandum eſt, quam ad orationis partes, & partium orationis ſyntaxin procedere eis liceat: nempe quia una omnium artium, & ſcientiarum præceptoribus lex eſt, ut iſta ſemper, quamvis parva, primo loco tradenda ſint, ſine quibus magna, & cognitu digniora, nec ſciri, nec conſiſtere poſſunt.

Quamobrem *Inſtitutiones* haſce *Grammaticas Anglo-Saxonicas*, & *Mœſo-Gothicas* ab elementorum ſcientia inchoare recte docentis eſſe arbitratus, literas utriuſque ſermonis in exordio operis ponendas exiſtimavi: præſertim *Saxonicas* iſtas, quas, quod non unius formæ, ductuſque ſunt, in variis alphabetis exprimendas curavi; plura forſan alibi exhibiturus, prout *Saxonicæ*, quod aiunt, *manûs* variationes ex MSS codicibus ſeu caſu, ſeu conſilio poſthac inſpiciendis, ſcire contigerit.

ALPHABETUM ANGLO-SAXONICUM.

Figura. A B C D E F G H I K L M N O P R S T Ð Þ U Ƿ Ƿ X Y Z.
Poteſtas. A B C D E F G H I K L M N O P R S T TH U W X Y Z.

Figura. a b c ð e ꝼ ᵹ h ı k l m n o p ꞃ ꞅ ꞇ ð þ u ƿ x ẏ z.
Poteſtas. a b c d e f g h i k l m n o p r ſ t th u w x y z.

ALPHABETUM MOESO-GOTHICUM.

Figura. λ Ƃ Γ ძ Є ꞙ Ϭ h ï I K λ M N ꭓ Π ʘ Ƙ S T ψ ɳ ɑ γ X Z:
Poteſtas. *a b d e f h i k l m n o p r ſ t th u w ch z.*

Γ reſpondet *Græco* Γ figura & poteſtate. Ϭ enuntiatur ut J conſonum in *Gallico* jour, vel ut y in *Anglico* your. & aliquando ut tertium hujus alphabeti elementum. ʘ ſonat ut hƿ *Anglo-Saxonum*, wh *Anglorum*, vel quh *Scotorum*, in quihte, quhether, quhat, quhy, quhilk. ɑ initiale *Anglo-Saxonibus* valebat cp. in medio vero vocum perſæpe valebat c. ſed qui plura velit de poteſtate elementorum *Gothicorum*, adeat alphabetum *Gothicum* clariſſimi *Franciſci Junii*, & *Verelii* manuductionem ad *Runographiam Scandicam*, cap. 3. & 13. γ formam & in mediis vocibus vim *Græci* Υ ψιλοῦ obtinet, ut in SYNΛΓꭓΓЄIN. ƂYSSΛMMI. SΠYƘЄIძΛNS.

REGULA PRIMA.

Alphabetum iſtud, quod ſupra poſuimus, *Anglo-Saxonicum* commune eſt librorum *Anglo-Saxonice* in *Anglia* excuſorum. verum in MSS *Anglo-Saxonicis*, quorum haud exiguus numerus cum *Latine* tum *Saxonice* apud nos etiamnum ſupereſt, aliæ occurrunt literæ diſſimilis faciei, & formæ, quas adjecta tabella lectori antiquitatum ſtudioſo exhibet; in qua etiam oſtenditur, communis alphabeti quinque elementa, nempe ᵹ. ƿ. ſ. ꞇ. þ. cum ƿ. formata & deducta eſſe à *Latinis* ſui nominis, & valoris literis.

Alphabetum etiam *Mœſo-Gothicum* cum alphabeto *Latino*, & *Græco* MS *Bodleiani* in hac eadem tabella exhibere operæ pretium exiſtimamus, ut curioſus lector cum his illud conferens, cernat, *Ulphilam* partim ex *Latinis*, partim ex *Græcis* literis alphabetum ſuum integrum ſumſiſſe; adeo ut literarum *Mœſo-Gothicarum*, exceptis ſolis ⨀ & ψ, non inventor, ſed collector, & conſarcinator plane dicendus ſit.

Ex hac tabella conſtat F. G. H. R. S. è *Latino*, B. Γ. Ε. Ï. Κ. Λ. Μ. Ν. Π. Τ. Χ. Ζ. è *Græco* alphabeto eſſe ſumptas. Λ deducitur à primo cujuſvis alphabeti elemento paulum mutato: Ꝺ à quarto *Latini* alphabeti elemento, linea (ut ita dicam) diagonali parum prolongatâ. Ꝗ videtur factum pro more ſcribendi O apud antiquos, nempe ducendo in unum circulum duas ſemilunulas; quas quidem *Ulphilæ* ita conjungere placuit, ut unius cornu inferius alterius cornu tranſecaret. alii natum arbitrantur ab Ω *Græco*, pedibus in unum contractis. Ո eſt U *Latinorum* inverſum. Ⴍ vel eſt *Latinorum* Ⴍ i. e. Q. quod in vetuſtis MSS occurrit; vel XV elementum *Latini* alphabeti, linea perpendiculari decurtata. ⨀ eſt *Latinorum* vel *Græcorum* O cum puncto centrali; quod quidem punctum ſpiritus aſperi valorem, vel ʿ *Græcorum*, videtur habere; unde ⨀ poteſtatem habeat ho, vel hoo, vel hƿ. *Anglo-Saxonum*. ψ eſt purum *Ulphilæ* commentum. natum fortaſſe ex ꟗ, quo TH quaſi per compendium ſcribitur. forſan *Ulphilas* Ψ *Græcum* in alium uſum tranſmutaverit.

II. *Anglo-Saxones* abbreviate ⁊ vel ⁊ frequenter ſcribebant pro anꝺ, item ꝥ pro þæꞇ vel þaꞇ. necnon ł pro *vel Latino*, & oððe *Saxonico*; præſertim in verſionibus paraphraſticis & gloſſatis, quales ſunt duæ illæ celeberrimæ evangeliorum interlineatæ; quarum altera in bibliothecâ *Bodleiana*, altera in *Cottoniana* extat. ł vero videtur truncatum à ul', quod in vetuſtis MSS ſcribitur pro *vel*. uſurpatur etiam ł pro lıce, ut pıꞇuꝺł pro pıꞇuꝺlıce, ſoþł pro ſoþlıce. ſenſum *Anglo-Saxones* imperfectum denotabant unico puncto, at perfectum tribus punctis in triangularem formam hoc modo ∴ diſpoſitis, & haud raro hoc ; ſigno. *Gothi* ſenſum imperfectum denotant unico puncto, perfectum verò duplici.

III. *H. Spelmannus* in alphabeto *Anglo-Saxonico*, quod primo conciliorum tomo præmiſit, hæc etiam notavit: Ð ð & ꝺ in nonnullis MSS. proprie reor pronuntianda ut θ in Θεός, & th in thing *Anglico*. Þ þ tanquam th in that vel this: ſed confunduntur hi characteres à ſcriptoribus. Notetur inſuper, quod in *Anglo-Saxonicâ*, haud ſecus ac in [1] *Ulphila-Gothica*, & [2] *Runicâ*, vocalis ſæpe abſorbetur à conſonante, præſertim in fine dictionum; ſed tum vocalis, quam conſonans includit, aut vocalis proxima ſubintelligitur: ut in nemſꞇ. cenð. ᵹeƿꞃıxl. ſuſl. neoꞃxna. hæſſꞇ. ad hæc obſervandum eſt, quod ẏ vocalis, quam *Græciſcam* i. e. *Græcam* vocat [3] *Ælfricus*, in vetuſtis MSS ſcribitur ſine puncto in vertice.

IV. Præterea notandum, & monendum *Anglo-Saxones*, nonnullas literas, præſertim vocales, & diphthongos ſæpe confudiſſe, eaſque indifferenter uſurpaſſe. *v. g.* a & æ: ut ac & æc, *quercus*; aceꞃ, æceꞃ, *ager*. item æ & ea: ut æ, ea, *aqua*; æc, eac, *æternus*. item æ & œ: ut æᵹhƿeꞃ, œᵹhƿæꞃ, *ubique*; æᵹhƿılc, œᵹhƿılc, *unuſquiſque*. item æ & ẏ: ut ælc, ẏlc, *quiſque*. item e, ı & ẏ: ut eᵹlanꝺ, ıᵹlanꝺ, ẏᵹlanꝺ, *inſula*; eſel, ẏſel, *malus*; elꝺan, ılꝺan, ẏlꝺan, *cunctari*; embe, ımbe, ẏmbe, *circa*, *circum*. hinc comparativa apud eos indifferenter exeunt in aꞃ, æꞃ, eꞃ, ıꞃ, oꞃ, uꞃ, ẏꞃ; & ſuperlativa in aſꞇ, æſꞇ, eſꞇ, ıſꞇ, oſꞇ, uſꞇ, ẏſꞇ; participia præſentis temporis in anꝺ, ænꝺ, enꝺ, ınꝺ, onꝺ, unꝺ, ẏnꝺ; præteriti vero in aꝺ, æꝺ, eꝺ, ıꝺ, oꝺ, uꝺ, ẏꝺ; pro varia ſcilicet vel ævi, vel loci dialecto.

Literarum *Ulphila-Gothicarum* ea eſt poteſtas, & pronuntiatio, quam in alphabeto per literas *Latinas*, *Græcas*, & *Anglo-Saxonicas* expreſſi. Sed præterea notandum eſt ΛΙ legi ut E, ut in ÏΛΙSΠS, *Jeſus*. ΛΛΙVΙ, *Levi*. ЄΙ, ut I, ut in ꝹΛVЄΙꝹ, *David*. ΛՈ, ut O, ut in ΠRΛΙΤΛՈRΙΛ, *prætorium*. SΛՈΛΛՈΜꝘՈ, *Solomon*. ΠRΛՈFЄΤЄS, *propheta*. ΠΛՈRΠΛՈRΛΙ, πορφύρα, *purpura*. ΛΓΓ ſonat ut ANG. ut in ΛΓΓΙΛՈS, *Angelus*. ΛΙVΛΓΓΛΙΛΙꝘՈ, *evangelium*. ΛΓΓVՈ, *anguſta*. Ex his exemplis conſtat ΛΙ, & ΛՈ nonnunquam breves eſſe diphthongos, apud *Mœſo-Gothos*; nec mirum, cum apud [4] *Cimbros* au vel Λ uſurpatur ad ex-

---

[1] *V. g.* BΛΓΜS. ΛΙΓR: [2] Vide *Olai Wormii* liter. *Danic.* cap. 30. [3] To ðıſum ıſ ᵹenumen ſe Ᵹꞃecıſca ẏ ſoꞃ ınꞇınᵹa Ᵹꞃecıſcꞃa namena. ⁊ ſe ẏlca ẏ ıſ on Enᵹlıſcum ᵹeſꞃıꞇum ſꞃıðe ᵹeſunelıce. *hiſce additum eſt Græcum* ẏ. *gratia Græcorum nominum*, &c. *Ælfric.* Gramm. cap. de litera. [4] Vid. *Gudmundi Andreæ Iſlandi* Lexicon *Iſlandicum* in 𝔄.

pri-

TABELLA.

a b c d e f g h i l m n o p r s t u y z. æ ꝥ ꝧ: *ad exemplar Evangeliorum Dano-Saxonice, in Bibl. Cottoniana, Nero D.4. Codex S. Cuthberti.*

a b c d e f g h i k l m n o p r s t u y z. æ ꝥ ꝧ. *ad formam Evangeliorum Dano-Saxonice, in Bibl. Bodleiana, Codex hic fuit, ut dicitur, ven. Bedæ.*

a b c d e f g h i l m n o p r s t u y æ ꝥ *ex Codice Iuniano 27°.*

a b c d e f g h i k l m n o p r s t u y z æ ꝥ *ad modum Codicis Cottoniani, Tiberius, B. u. qui Pastorale D. Gregorii ab Ælfredo R. Saxonice redditum continet.*

a b c d e f g h i k l m n o p r s t u y æ ꝥ *ma. na. mi è Codice Bodleiano ejusdem Pastoralis A. S. Hatt. 88.*

a b c d e f g h i k l m n o p r s t u y æ ꝥ · *ad speciem Hexaemeri MS.ᵗⁱ S. Basilii, in Bibl. Bodleiana, qui inscribitur Hatt. 100.*

a b c d e f g h i l m n o p r s t u x y z æ ꝥ *ex libro Homiliarum Bodl. NE. F. 4. u. N. B. ⁊ affine est τῷ ⁊ pro et, in notis Tyronis et Senecæ.*

a b c d e f g h i l m n o p r t u y x æ ⁊ ꝥ *vel è Boethio Alfrediano. Bod. NE. C. 3. u. affine est τῷ vel, in notis Tyronis et Senecæ.*

a b c d e f g h i k l m n o p r s t u p x y z æ ⁊ ꝥ *è Libro Iuniano 1° qui continet historiam Evangelicam cum commentario, vocatur Ormulum ab nomine auctoris, qui Orm et Ormin appellatus est.*

a b c d e f g h i l m n o p r s t u p x y æ ⁊ ꝥ *è Libro Homiliarum, Bodl. NE. F. 4. 12.* *Derivatio literarum quas H. Spelmannus putavit esse pure Saxonicas.*

a b c d e f g h i k l m n o p r s t u p x y z æ ⁊ ꝥ *Secundum formam quatuor Evangeliorum in Bibliotheca Bodl. quæ Hattoniana vocantur.*

a b c d e f g h i l m n o p r s t u p x y æ ⁊ ꝥ *è Libro Homiliarum, Bodl. Iun. 24°.* ** è Cod. M.S. qui continet vitas quarundam Sanctarum Virginum, Semi-Saxonice Bodl.*

* a b c d e f g h i k l m n o p r s t u p x y z ꝥ

Alphabetum Mœso-Gothicum, è cod. argenteo sumtum, per Franc. Iunium, F. F.

a b c d e f g h i l m n o p q r s t u v x y y z. *Alphabetum Latinum, e Codice M.S. Bibliothecæ Bodleianæ, Laud. F. 82.*

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ C Τ Υ Φ Χ Ψ Ω *Alphabetum Græcum, ex eodem M.S.° continet ille Codex actus Apostolorum Græce ac Latine, in literis uncialibus.*

M. Burghers sculp.

primendum 𝔄 mixtum ſeu breviſſimum, quod Hebræorum *Hhateph patach*, vel *Kametz chatuph* reſpondet: ut in 𝔞𝔲𝔪𝔲𝔯, *miſer*. 𝔞𝔲𝔤𝔞, *oculus*. 𝔓𝔞𝔳, vel 𝔓𝔞𝔲 pro 𝔓𝔬, *hæc, ea*, pluraliter. 𝔞𝔲𝔩𝔩𝔲𝔪 pro 𝔬𝔩𝔩𝔲𝔪, 𝔣𝔞𝔲𝔯𝔲𝔪 pro 𝔣𝔬𝔯𝔲𝔪, 𝔥𝔞𝔲𝔫𝔲𝔪 pro 𝔥𝔬𝔫𝔲𝔪. unde ſæpe accidit, ut 𝔞 breviſſimum in 𝔞𝔲 movetur: ut, 𝔞𝔪𝔪𝔞 *avia* in gen. 𝔞𝔲𝔪𝔪𝔲.

V. Nec vocales, & diphthongi ſolum, ſed & conſonantes quædam confunduntur apud *Anglo-Saxones*. exempli gratia, b. ꝼ. u: ut obeꞃ, oꝼeꞃ, oueꞃ, *ſupra, ſuper, ultra, trans*. beboꞃ, beꝼoꞃ, *caſtor*. ebolꞅan; eꝼolꞅan, *blaſphemare*. iꝼiᵹ, iueᵹ, *hedera*. ꝼot, uot, *pes*. c. & ᵹ: ut þonceꞅ, þonᵹeꞅ, *cogitationes*. ƿinc, ƿinᵹ, *vir, mas, fortis, præſtans*. ᵹeonᵹne, ᵹeocne, *juvenem*. item c. & k: ut cẏninᵹ, kẏninᵹ, *rex*. cẏð, kẏð, *cognatio*. aceꞃ, akeꞃ, *ager*. item c. & q: ut [1] cƿen, quen, *regina, uxor, mulier*. cƿið, quið, *matrix*. c quoque non raro vertitur in h, & hh: ut in ꞅtꞃehton *ſtraverunt*, à ꞅtꞃeccan. Math. xxi, 8. ſic etiam ᵹ, & i conſonans: ut ᵹaᵹulꞅƿillan, iaᵹulꞅƿelᵹan, *gargarizare*. ᵹeo, ieo, *olim*. ᵹeoᵹuð, ieoᵹuð, *juventus*, cum multis aliis. ᵹ liqueſcit etiam in h: ut in heꞃetoha pro heꞃetoᵹa, *dux*. ðahum pro ðaᵹum, *diebus*. etiam in ƿ: ut in ᵹeꞅupoðe, *obmutuit*, à ᵹeꞅƿiᵹan, *tacere, obmuteſcere*. Math. xxii, 12. ᵹ etiam ante n ſæpe ſupprimitur: ut in ðẏꞃine pro ðẏꞃiᵹne, ænine pro æniᵹne. ſic h vice verſa quandoque vertitur in ᵹ: ut in þaᵹ pro þah, [2] Gothice 𐌸𐌰𐌹𐌷, *crevit, profecit*, à þean: cniht ƿeox ⁊ þaᵹ, *creſcebat & proficiebat puer*. Cædm. lvii, 20. Lucæ autem ii, 52. ꞅe hælenð þeah on ƿiꞅðome, *Jeſus proficiebat ſapientia*. Ratio autem propter quam c [vel k] ᵹ & h tam facile invicem mutantur hæc eſſe videtur, quod apud veteres elementum h nunc lenius nunc aſperius proferri ſolebat, ac proinde duplicem quaſi habuiſſe valorem. quando aſperius ſonare faciebat ſyllabam, ſonum edebat ut ח *Hebræorum* vel hh; unde poteſtatem quaſi obtinebat elementi c vel k, quod loco g etiam uſurpari apud veteres ſolebat. 𝔤, inquit [3] *Gudmundus Andreæ Iſlandus* inter Runas veterum, neque nomen, neque figuram habuit peculiarem, ſed ejus loco nunc ᚠ ᚠ, nunc 𝔥 uſurparunt. Poſtea autem Runarum reformatores ᚠ, nempe 𝔣𝔞𝔲𝔫 punctatum, hujus loco induxerunt, & 𝔰𝔱𝔲𝔫𝔤𝔢𝔫 𝔣𝔞𝔲𝔫 [i. e. 𝔣𝔞𝔲𝔫 punctatum] iſtud nuncupavere. cum his conferantur quæ de 𝔥 ſcribit, ubi oſtendit elementum iſtud ſæpe proferri ut k, vel q. & apud veteres ante n, h & k promiſcue in uſu fuiſſe. Quam diverſa verò erat apud *Anglo-Saxones* ſcribendi ratio unius vocis exemplo *multitudinem* vel *turbam* ſignificantis conſtat. ſcribitur enim (inquit clariſſimus *Mareſcallus*) viginti modis: [4] mæniᵹeo, mænio, mæniu, menio, meniu, mæniᵹo, mæneᵹo, maniᵹe, meniᵹo, maneᵹeo, mæneᵹeo, meneᵹeo, mænẏᵹeo, meniᵹeo, maneᵹu, mæniᵹu, meneᵹu, meneᵹo, meniᵹu, maniᵹo. Sic quadrifariam ſcribitur pro *fodit* ðielꝼ, ðealꝼ, ðelꝼ, ðalꝼ. pro *paſcentes* læꞅƿenðe, læꞅƿiᵹenðe, læꞅᵹenðe, læꞅienðe. pro *ejiciam* ic ƿuꞃƿe, ic ƿeoꞃƿe, ic ƿẏꞃƿe, ic ƿeꞃƿe. ſic ſcribitur pro *homo* [5] man, & mon; pro *poſſit* mæᵹe, & muᵹe; pro *illi, illis* þam, þan, þon. ꞅiᵹ, ꞅi, ꞅie, ꞅe, ꞅio, ꞅeo, *ſit*. ꞅinðon, ꞅenðon, ꞅienðon, ꞅint, ꞅient, ꞅinð, ꞅin, ꞅien, ꞅeon, *ſunt*, cum multis aliis, quæ nobis ſuppeditant codd. *A. Saxonicorum* cum variis lectionibus editiones, quæ nuperæ prodiere è theatro *Sheldoniano*.

VI. Literas k, & q. rariſſime uſurparunt *Anglo-Saxones*, ſed earum vice c. & cƿ. vel cu. voces in *Anglo-Saxonica* quandoque ſyncopantur euphoniæ gratia: ut ᵹeꝼẏlðan pro ᵹeꝼẏlleðan. ænᵹum pro æniᵹum. ꞅƿaðeꞃ pro ꞅƿahƿæðeꞃ.

VII. Ᵹ *Anglo-Saxonum* in initio, medio, & fine vocum apud *Anglos* ſæpiſſime in 𝔶, vel 𝔦 liqueſcit. In initio: ut in 𝔶𝔢𝔪𝔞𝔫 à [6] ᵹeman; 𝔶𝔢𝔞𝔯 à ᵹeaꞃe; 𝔶𝔬𝔨𝔢 à ᵹeoc; 𝔶𝔢𝔩𝔡𝔢 olim, nunc 𝔶𝔢𝔦𝔩𝔡𝔢, à ᵹelðe, *ſolvo, præſto, reddo*; ut in iſto,

𝔜𝔢𝔱 𝔴𝔦𝔩𝔩 𝔍 𝔶𝔢𝔩𝔡𝔢 𝔞𝔤𝔞𝔦𝔫, 𝔦𝔣 𝔍 𝔰𝔬 𝔪𝔲𝔠𝔥 𝔥𝔞𝔳𝔢.

liber ſatyrarum, qui inſcribitur 𝔓𝔢𝔦𝔯𝔠𝔢 𝔓𝔩𝔬𝔴𝔪𝔞𝔫. fol. 27. b. In medio: ut in 𝔰𝔞𝔦𝔩 à ꞅæᵹl; 𝔰𝔫𝔞𝔦𝔩 à ꞅnæᵹl; 𝔱𝔞𝔦𝔩 à tæᵹl; 𝔣𝔞𝔦𝔯 à [7] ꝼæᵹeꞃ. In fine: ut in 𝔡𝔞𝔶 à ðæᵹ; 𝔭𝔬𝔭𝔭𝔶 à ƿaƿiᵹ. Aliquando liqueſcit in 𝔴, ut in auſtrali 𝔬𝔴𝔫, borealibus 𝔞𝔴𝔫, ab aᵹen; 𝔩𝔞𝔴 à laᵹa. Et demum quomodo *Anglo-Saxonicæ* voces factæ ſunt *Anglicæ*, mutando literas ejuſdem organi, aſperando lenes, & leniendo aſperas, vocales, diphthongos & interdum conſonantes leviter mutando, auferendo initiales & finales ſyllabas, præſertim terminationem modi infinitivi, præterea addendo, tranſponendo, & interponendo literas, & voces quoque ſyncopando, non abs re forſan fuerit, nec curioſo lectori ingratum ſubjectis exemplis docere.

Exempla nominum ſubſtantivorum.

𝔉𝔯𝔬𝔰𝔱, *gelu*, à ꝼoꞃꞅt. 𝔩𝔬𝔞𝔣, *panis*, à hlaꝼe, *Goth.* 𐌷𐌻𐌰𐌹𐌱𐍃, vel 𐌷𐌻𐌰𐌹𐍆𐍃. 𝔟𝔬𝔴, *arcus*, à boᵹa. 𝔠𝔞𝔯𝔱, *currus*, à cƿæt. 𝔶𝔬𝔲𝔱𝔥, *juventus*, à ᵹeoᵹuð. 𝔴𝔦𝔡𝔬𝔴, *vidua*, à ƿeoðeƿe, ƿiðeƿe. *Goth.* 𐍅𐌹𐌳𐌿𐍅𐍉. 𝔪𝔞𝔴, *ſtomachus*, à maᵹa. 𝔰𝔥𝔢𝔢𝔱, *lodix*, à ꞅceat. 𝔟𝔞𝔯𝔫, *horreum*, à beꞃe-æꞃn. 𝔰𝔬𝔲𝔩, *anima*, Eboracenſibus 𝔰𝔞𝔴𝔩, à ꞅaƿel, *Goth.* 𐍃𐌰𐌹𐍅𐌰𐌻𐌰. 𝔴𝔬𝔪𝔟, *venter, uterus*, *Scoticè* 𝔴𝔞𝔪𝔟, à ƿamb, *Goth.* 𐍅𐌰𐌼𐌱𐌰. 𝔫𝔢𝔦𝔤𝔥𝔟𝔬𝔲𝔯, *vicinus*, nechebuꞃa. 𝔯𝔞𝔳𝔢𝔫, *corvus*, à hꞃæꝼen. 𝔟𝔦𝔯𝔡, *avis*, à bꞃiðe. 𝔠𝔥𝔞𝔣𝔣𝔢, *palea*, à ceaꝼ. 𝔰𝔞𝔩𝔳𝔢, *emplaſtrum, unguentum*,

---

[1] *Goth.* 𐌵𐌴𐌽𐍃, 𐌵𐌴𐌹𐌽𐍃, 𐌵𐌴𐌹𐌽𐍉, *uxor, mulier*. [2] Luc. ii, 52. [3] In *Lexico Iſlandico*. [4] *Gothice* 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌴𐌹. [5] A *Gothico* 𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰. [6] Quære aliam hujus vocis originem in *Gothico* 𐌲𐌰𐌼𐌰𐌽𐌲𐌴, *ingens alicujus regionis tractus*. Gloſſ. *Goth.* [7] A voce *Gothica* 𐍆𐌰𐌲𐍂. à ꝼealꝼ,

à sealf, *Goth.* SALBONS. **rugge**, *læna*, à reope. **foam**, *spuma*, à fæm. **heaven**, *cælum*, à heofen. **iland**, *insula*, ab igland. **fowle**, *volucris*, à fugel, *Goth.* FUGLOS. **meal**, *farina*, mealewe, vel melewe. **ring**, *annulus*, hring. **stirk**, vel **stere**, *buculus*, styric, vel styrc. **shovel**, *ligo*, *pala*, scofel. **lapwing**, *upupa*, leperinc. **sty**, *hara*, stige. **week**, *hebdomas*, wuca vel uca. **thumb**, *pollex*, þuma. **witch**, *lamia*, wicce. **nether** Eboracensibus, *coluber*, nædre. **nauger**, *terebrum*, nauegar. **wain**, *plaustrum*, *vehiculum*, wægen, vel wæn. **tilt**, *tentorium*, *tabernaculum*, telt. **drosse**, *scoria*, drosna. **gander**, *anser masculus*, gandra, vel ganra. **radish**, *rhaphanus*, rædic. **rush**, *scirpus*, risc. **ash**, *fraxinus*, ab æsc. **clock**, *horologium*, clugga, *campana*. **yiwe**, *taxus*, ab iw. **lobster**, *locusta*, loppestre. **ridge**, *dorsum*, *striga*, *tectum*, hricge. **edge**, *acies*, ab ecge. **seal**, *phocas*, siole. **hoast** Eboracensibus, *tussis*, hwosta. **marrow**, *medulla*, merg. **fole**, *pullus*, fola, *Goth.* FULA. **guilt**, *reatus*, gilt. **priest**, *sacerdos*, preost. **body**, *corpus*, bodig, *statura*. **halter**, *capistrum*, hælftre. **cheek**, *mala*, *gena*, ceac. **bosom**, *sinus*, bosme. **hail**, *grando*, hagol. **snail**, *limax*, snægol. **spur**, *calcar*, spura. **munc**, *monachus*, munuc. **yoke**, *jugum*, geoc, *Goth.* GAJUK. **honey**, *mel*, hunig. **shrine**, *scrinium*, scrin. **gall**, *fel*, gealla. **bishop**, *episcopus*, biscop. **law**, *lex*, laga. **comb**, *pecten*, camb. **wheat**, *triticum*, hwæte, *Goth.* ƕAITS. **swarm**, *examen*, swearm. **worm**, *vermis*, wyrm, *Goth.* WAURM. **seed**, *semen*, sæd. **light**, *lux*. leoht, *Goth.* LIUHAD, vel LIUHAÞ. **wound**, *vulnus*, wund, *Goth.* WUNDA. **laughter**, *risus*, hleator, *Goth.* HLAHJAN, *ridere*. **thigh**, *crus*, þeoh. **even**, *vesper*, ab æfen. **father**, *pater*, fæder. **brother**, *frater*, broþor, *Goth.* BROÞAR. **sparrow**, *passer*, spearwa, *Goth.* SPARWA. **hawk**, *accipiter*, hafuc. **mother**, *mater*, modor. **nephew**, *nepos*, nefa. **whetstone**, *cos*, hwetstan. **well**, *fons*, *puteus*, wyl, vel wala. **craft**, *ars*, *scientia*, cræft. **nut**, *nux*, hnutu. **ax**, *ascia*, ab æx, *Goth.* AQIZI. **threshold**, *limen*, þærscwald. **head**, *caput*, heafod, *Goth.* HAUBIÞ. **lord**, *Scotice* **laird**, *dominus*, hlaford. **foot**, *pes*, fot. **ox**, *bos*, ab oxa. **ram**, *aries*, rom. **leasow**, *pascuum*, læswe. **whore**, *scortum*, hure, vide *Goth.* HORS. **hew**, *species*, hiewe, vel hiwe. **harvest**, *messis*, hærfest. **York**, *Eboracum*, (urbs,) Eoforwic. **fish**, *piscis*, fixa, *Goth.* FISK. **fright**, *terror*, fyrhto, *Goth.* FAURHTAN, *timere*. **whey**, *serum lactis*, hwæg. **kettell**, *cacabus*, cytel. **hive**, *alveare*, hyfe. **itch**, *pruritus*, gicþa. **gallowes**, *crux*, *patibulum*, galg, vel galga, *Goth.* GALGA. **otter**, *lutra*, ab otor. **boar**, *aper*, bar, vel bare. **sow**, *sus fœmina*, sugu. **bitch**, *canis fœmina*, bicge. **cow**, *vacca*, cu. **bee**, *apis*, beo. **droan**, *fucus*, dran. **wasp**, *vespis*, wæps. **hornet**, *crabro*, hyrnet. **fly**, *musca*, fleoge. **flea**, *pulex*, fleo. **louse**, *pediculus*, lusa. **toad**, *bufo*, tadige. **adder**, *coluber*, ab ættor, vel ætter. **needle**, *acus*, nædl, *Goth.* NEÞLS. **bytte** Wigorniensibus, *uter*, bytte; **butte**, *dolium*, ab eâdem origine. **counter**, vox Londinensis pro *carcere urbano*, cweartern, *carcer*. **orchard**, *hortus*, ab orcird, *Goth.* AURTIGARDS. **thirl**, in agro Eboracensi **nose-thirl**, *naris*, & [1] **Turle** nomen angiportûs in Oxoniâ, per quam itur ex urbe in pomœria borealia; & forsan per metathesin literarum **drill** instrumentum fabrile, quo foramina transadiguntur, à þyrel, vel þyrl, quod *foramen* significat. **way**, *via*, wæg, *Goth.* WIGS. **wind**, *ventus*, wind, *Goth.* WINDS. **winter**, *hyems*, winter, *Goth.* WINTRUS. **fee**, *feudum*, feoh, *Goth.* FAIHU. **mist**, *nebula*, mistas, *tenebræ*. **embassy**, *Gallice* ambassade, ab ambyht-secga, *nuncius*, vel ambyht, *legatio*; vid. glossarium *Gothicum*, in ANDBAHTS. Locus ille editus, Londinum meantibus remeantibusque conspicuus in agro *Middelsex*. una cum ecclesiâ in ejus summitate positâ, vulgò, **Harrow o'the Hill**, nomen sumit à voce hearg, seu hærg, quæ tam *lucus*, quam *fanum* vel *templum* significat. si ecclesia à loco, præferenda est prior vocis significatio; si vero locus à templo, vel ecclesiâ denominatur, posterior. þa wigbede and þa heargas deofolgylda, *aræ, & templa idolorum*, Bed. H. E. p. 143. Australes *Angli* vocant insulam flumineam **an eight**, ab iggaþ quod *insulam* significat. hi flugon ofer Temese on ænne iggað, *transvolaverunt Tamesin in insulam.* chron. *Sax.* in Ann. DCCCXCIII. Templum sanctæ *Mariæ* in ripâ Thamesis *Suthricensi* positum vulgò vocatur **St. Mary Overs**, i. e. *Sancta Maria ripensis*, ab ofer, vel ofre, *ripa*, in gen. oferes vel ofres. is heora ealdor-burh nemned Lunden-ceastre on ofre geseted þæs forespreecenan streames, *illorum metropolis*, *Londinensis urbs*, *est super ripam præfati fluminis posita*, Bed. H. E p. 116. Sic ecclesia *omnium sanctorum* in colle juxta turrem Londinensem (cujus non ita pridem munificentiâ *Gulielmi* archiepiscopi *Cantwarensis* curatus eram) posita, vulgo vocatur **Allhallowes Berkin**, à [2] bergen, quod est denominativum vocis berg *collem* significantis. hæc obiter captandi lectoris gratiâ.

Exempla nominum adjectivorum.

Naked, *nudus*, à nacod, *Goth* NAQAÞS. **bright**, *clarus*, beorht, *Goth.* BAIRHT. **fain**, *lætus*, fægen, vide *Goth.* FAGINON, *gaudere*. **smooth**, *glaber*, smeðe. **rough**, *asper*, reoh, *Goth.* RIH. **it**, *istud*, hyt, *Goth.* ÏTA. **quick**, *vivus*, cuce, vide *Goth.* QIWAIZE. **worse**, Eboracensibus **warse**, *pejor*, wyrs, *Goth.* WAIRS. **best**, *optimus*, betst, *Goth.* BATISTA. vide gl. *Goth.* in voce BATIZO. **fresh**, *recens*, fersc. **right**, *rectus*, riht, vide *Goth.* GARAIHTS.

---

[1] Nisi potiùs sit à *turrella.* [2] *Gothice* BAIRGAHEIN. bergahen, *montanus*, Luc. 1, 39, 65.

KAIhTS. **own**, *ſuus, proprius*, Eboracenſibus **awn**, ab agen, *Goth.* AIГIN, vel AIhIN. vide gl. *Goth.* in voce AIГAN, *habere.* **ought**, *aliquid*, ab aht. **nought**, *nihil*, naht. **all**, *omnis*, ab eal, AAAS. **mickel** *Anglis* aquilonaribus, *multus*, mycel, MIKIAS. **little**, *parvus*, lytel. **ſhort**, *curtus, brevis*, ſceopt. **long**, Eboracenſibus **lang**, lang. **any**, ab ænig. **glad**, *lætus*, glæd. **gray**, *glaucus*, gpæg. **ſharp**, *acutus*, ſcearp. **more**, Eboracenſibus **mare**, *plus, amplius*, mape. **naſh** Wigornienſibus, *mollis, delicatulus*, neſc. **aware**, **unaware**, *paratus, imparatus*, geappe, ungeappe. **whole**, *integer*, palg, palhg, palh, vel pallıg. **emty**, *vacuus*, ab æmtig.

Exempla verborum.

To **kiſſe**, *oſculari*, à cyſſan, *Goth.* KUKGAN. to **follow**, *ſequi*, [1] folgian. to **chide**, *objurgare*, cidan. to **lend**, *accommodare, mutuum dare*, lænan. to **haſp**, *claudere*, hæpſian. to **ſwallow**, *glutire*, ſpelgian. to **dry**, *ſiccare*, vel *tergere*, ab adpigan. to **row**, *remigare*, peopian. to **aſk**, *inquirere, percontari*, ab axian, vel ahſian. to **knoll**, *pulſare campanam*, cnyllan. to **ring**, *pulſare campanas*, hpingan. to **eke**, *augmentare*, ab ican, *Goth.* AUKAN. to **rain**, *pluere*, penian, *Goth.* RIГNAN. vide gl. *Goth.* in voce RIГN. to **threſh**, *triturare*, þepſcan. vide ГAΨRASK, vel ΨRASK. to **run**, *currere*, ab apnian, vel potius à *Goth.* RINNAN. to **ſcrape**, *ſcalpere*, fit à ſcpeopan. to **carve**, *reſecare, ſculpere*, ceopfan. to **ſhove**, *detrudere*, beſcufan. to **live**, *vivere*, liban, vel leofan, AIBAN. to **ſwell**, to **kill**, *occidere*, cuellan. to **buy**, *emere*, bycgan, BUГGAN. to **abide**, *manere, expectare*, anbidian. to **borrow**, *mutuari*, bopgian. to **reap**, *metere*, pipan. to **laugh**, *ridere*, hlihan, *Goth.* hAAhGAN. to **wax**, *creſcere*, peaxan, *Goth.* VAhSGAN. to **wake**, *vigilare*, & *expergefacere*, pacian, *Goth.* VAKAN *vigilare*, & *Goth.* VAKGAN *expergefacere.* to **weald**, *regere*, pealdan, *Goth.* VAΛAN. to **ward**, *cuſtodire*, peapdian, *Goth.* VARΛGAN. to **ween**, *opinari*, penan, *Goth.* VENGAN. to **winnow**, *ventilare*, pændpian. to **waſh**, *lavare*, pæſcan.

Exempla indeclinabilium.

When, *quando*, à hpænne, *Goth.* ΘAN. **enough**, *ſatis*, genoh. vide *Goth.* ГANRh. **ſo**, *ſic*, ſpa, *Goth.* SVE. **then**, *tunc*, þon, *Goth.* ΨAN. **whether**, *num, nunquid*, hpæþep. *Goth.* ΘAΨAR. **hither**, *huc*, hidep, *Goth.* hIΛΛRE. **thither**, *illuc*, þidep. **but**, *niſi, excepto*, butan. **if**, *Scotice* **gif**, *ſi*, gif, *Goth.* ГAN, vel ГABEI. **there**, *ibi, illic*, þæp, *Goth.* ΨARh. **at**, *apud, ad*, ab æt. **why**, *cur*, hpi, *Goth.* ΘA. **whither**, *quo*, hpydep, *Goth.* ΘAΛRE. **where**, *ubi*, hpæp, *Goth.* ΘAR. **after**, *poſt*, ab æftep, *Goth.* AFTRA, ſignificat idem quod **after that** apud *Anglos* i. e. *denuo, rurſus, iterum.* **from**, *à, abs, ex*, fpam. **among**, *inter*, gemang. **betwixt**, *inter*, betpux. **through**, *per*, þuph, *Goth.* ΨAIRh. **over**, *ſuper*, ab ofep, *Goth.* UFAR. **oft**, *ſæpe*, ab oft, *Goth.* UFTA. **ſoon**, *illico*, ſona, *Goth.* SUNS. **yea**, *etiam*, gea, *Goth.* GA, vel GAI. **yes**, *etiam*, gyſe, quod occurrit *Math.* XVII, 25. þa cpæþ he. gyſe. he ded. **long**, ab andlang, *in longum, per*: ut, fop ſe hepe up andlang Sigene, *perrexit exercitus longo tractu per Sequanam.* chron. *Saxon.* anno DCCCLXXXVII. **about**, *circum, circiter*, ab onbutan. ⁊ ſlogon monige men æt Hocnepatune. and þæp onbutan. *Anglice*: **and ſlew many men at Hocnortun, and there abouts.**

CAPUT SECUNDUM.

De articulo, ſive pronomine demonſtrativo, quod grammaticorum vulgus articulum vocant definitum.

I. LInguæ *Anglo-Saxonica*, & *Gothica*, quam *Mæſo-Gothicam* vocamus, pro ingenio ſuo, haud ſecus, ac *Græca*, articulo, ſeu pronomine præpoſitivo delectantur, qui variatus per caſus in utroque numero nominibus præfigitur.

II. Articulus *Anglo-Sax.* ſe, ſeo, þat, ὁ, ἡ, τὸ ſignificat. ſe autem præponitur maſculinis, ſeo fœmininis, þat neutris: ut, ſeo ſapel yſ ma þonne mett. and ſe lichama ma þonne þat pear, *anima plus eſt, quam eſca, & corpus plus quam veſtimentum*, Luc. XII, 23.

---

[1] Vel filigean, quod idem denotat. unde vox *Cimbrica*, quæ toties occurrit in *Wormii* monumentis *Danicis*, filaga, *comes, ſocius*, **fellow** *Anglice.* vide *Stephanidis* notas in præfationem *Saxonis Grammatici*, pagg. 4, 5. & *Olai Wormii* monumenta *Danica*; libro III. capite 4.

Nume-

	Numerus singularis		*Numerus pluralis.*	*** *Francice*
Nom.	Se. ὁ. seo. ἡ. þat & þæt. τό	Nom.	Ða. οἱ, αἱ, τά.	thero, therro;
Gen.	þæs. * þære. þas & þæs.	Gen	* þæra.	thiro, thirro;
Dat.	þam. * þære. þam.	Dat.	þam.	thera, theru;
Acc.	þone. þa. þat & þæt.	Acc.	þa.	ther, der.
Abl.	þam. þære. þam.	Abl.	þam	

Usus articulorum exemplis explanatus.

Nom. se, masc. se Hælend him andswarode, *respondet illi Jesus*, Joh. XIX, 11. se dæg wæs mære reste-dæg, *erat enim magnus dies ille sabbati*, Joh. XIX, 31. æfre wæs se fæder. ⁊ æfre wæs se sunu. ⁊ æfre wæs se halga gast an ælmihtig God, *pater semper erat, & filius semper erat, & sanctus spiritus semper erat unus deus omnipotens*, MS. bibl. *Bodl.* in Hom. cui tit. *de fide catholica.*

Gen. þæs. ne eart þu þæs Caseres freond, *non es amicus Cæsaris*, Joh. XIX, 12. þa se Hælend onfeng þæs ecedes, *cum accepisset Jesus acetum*, Joh. XIX, 30. se sunu is þæs fæder wisdom..... se halg gast is. swa we ær cwædon. willa ⁊ soþ lufu þæs fæder. ⁊ þæs sunu, *filius est sapientia patris: & sanctus spiritus, ut antea diximus, est voluntas, & genuinus amor patris & filii*, Hom. *de fid. cath.*

Dat. þam. and cwæþ to þam Hælende; *& dixit ad Jesum*, Joh. XIX, 9. ætforan þam dom-setle, *coram tribunali*, Joh. XIX, 13. þa arn heo. ⁊ com to Simone Petre. ⁊ to þam oþrum leorning-cnihte, *tum cucurrit, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium discipulum*, Joh. XX, 2. se Hælend stod on þam strande, *stetit Jesus in littore*, Joh. XXI, 4. nis na ꝥ fyr of þære beorhtnysse. ac seo beorhtnysse of þam fyre, *non est ignis ex splendore, sed splendor ex igne*, Hom. *de fid. cath.*

Acc. þone. þa ledde he ut þone Hælend, *adduxit foras Jesum*, Joh. XIX, 13. þurh þone witegan, *per prophetam*, Matth. I, 22.

Nom. seo, fœmin. hit wæs seo syxte tyd, *erat hora sexta*, Joh. XIX, 14. seo Magdalenisce Maria, *Maria Magdalena*, Joh. XX, 1. seo sunne þe ofer us scinþ is lichamlic gesceaft. ⁊ hæfþ swa ðeah þreo agennysse on hire. an is seo lichamlic edwist. ꝥ is þære sunnan trendel. oþer is se leoma oððe beorhtnysse. seo þe onlihtð ealne middaneard. ðridda is seo hætu. þe mid þam leoman becymþ to us, *sol, qui supra nos lucet, est creatura corporea, nihilominus tres habet proprietates: una autem est, substantia corporea, hoc est, solis orbis: altera est lux, sive splendor, qui illuminat totum terrarum orbem: tertia vero est calor, qui una cum luce ad nos perfertur*, Hom. *de fid. cath.*

Gen. þære. on Herodes gebyrd-dæge tumbude þære Herodiadiscean dohtur beforan him, *die natali Herodis saltavit filia Herodiadis in medio, vel coram illo*, Matth. XIV, 6. se lichama þære arwurðan fæmnan, *corpus venerabilis virginis*. vide cap. IV. reg. I. gast þære soþfæstnysse. þe of minum fæder gæþ, *spiritus veritatis, qui procedit à patre meo.*

Dat. þære. on þære stowe. þe is genemned liþostratus, *in loco qui dicitur lithostratus*, Joh. XIX, 13. seo stow wæs gehende þære ceastre, *prope civitatem erat locus*, Joh. XIX, 20. of þære tyde, *ex eo tempore*, Joh. XIX, 27. swa swa Augustinus be þære halgan þrynnesse trahtenode, *quemadmodum Augustinus de sancta trinitate tractavit*, Hom. *de. fid. cath.*

Acc. þa. he sylf bær his rode mid him on þa stowe. þe is genemned Heafod-pannan stow, *& bajulans sibi crucem, exivit in eum, qui dicitur Calvariæ, locum*, Joh. XIX, 17. þa stodon wið þa rode, *stabant juxta crucem*, Joh. XIX, 25. nu habbað ge gehyred þa halgan þrynnesse. ge scylun eac gehyran þa soþan annysse, *modo de sancta trinitate audivistis, audietis etiam de vera unitate*, Hom. *de fid. cath.*

Nom. þat. neut. gif ꝥ sealt awyrð, *si sal evanuerit*, Matth. V, 13. ꝥ þæt halige gewrit si gefylled, *ut sacra scriptura impleretur*, Joh. XIX, 24.

Acc. þat. lætaþ þat nett, *mittite rete*, Joh. XXI, 6. nim þat cild, *accipe puerum*, Matth. II, 13.

Nom. plur. þa. þa þegnas wundon þyrnenne cyne-helm, *ministri plectebant coronam de spinis*, Joh. XIX, 2. þa þa bisceopas ⁊ þa þegnas hyne gesawon, *cum vidissent eum pontifices & ministri*, Joh. XIX, 6. ꝥ þa lichama ne wunodon on rode, *ut non remanerent in cruce corpora*, Joh. XIX, 31.

Gen. þæra. manega þæra Iudea rædon þis gewrit, *hunc titulum multi Judæorum legerunt*, Joh. XIX, 20. an þæra cempena, *unus militum*, Joh. XIX, 34. for þæra Iudea ege, *propter Judæorum metum*, Joh. XIX, 38. buton ic geseo þæra nægla fæstnunge on his handa, *nisi videro in manibus ejus figuram clavorum*, Joh. XX, 25.

Dat. þam. þa cwæþ he to þam Iudeon. her ys eower cyning, *tum dixit Judæis, ecce rex vester*, Joh. XIX, 14. on þam dagum com Iohannes, *in diebus illis venit Joannes*, Matth. III, 1.

Acc. þa. bringað þa fixas, *afferte pisces*, Joh. XXI, 10. Herodes clypode þa tungel-witegan, *Herodes vocavit magos*, Matth. II, 7.

III. Articulus apud *Anglo-Saxones* non solum appellativis, sed & propriis nominibus præmittitur prorsus ut ὁ, ἡ, apud *Græcos*; & *il*, & *la* apud *Italos*. etenim ut hi dicunt ὁ Ἀλέξανδρος, *il Tasso* &c: sic illi dicunt se Iohannes, *Matth.* III. 4. for þæne Herodem, *Matth.* II. 22. þæs Hælendes modor, *mater Jesu*, qui vocatur Hælend ab hælan, *sanare*. se Sibba mid ealle his folce, *Sibba cum omnibus suis*, Bed. H. E. p. 251. Nonnunquam etiam præponitur nomini divino, ad denotandam divinæ naturæ excellentiam; ut, se God wunaþ on þrynnesse untodæled-

lic. ⁊ on anre godcundnysse, *deus indivisus manet in trinitate, & in unâ divinitate,* Hom. *de fid. cath.* Præfigitur ab *Ælfrico* nomini *satanæ*: ut, þa wæs eac swilce se [1] sceucca him betwux. to þam cwæþ Drihten. Hwanon come þu. se sceocca andwyrde. Ic ferde geond þas eorþan ⁊ hi be-eode, *inter quos etiam erat pariter satanas, ad quem dixit dominus, Unde venis? satanas respondet, Circuivi terram, & perambulavi eam.* lib. *Job.* cap. I.

IV. Pro þone scriptum legitur þæne, & þene. exempla reperiet lector *Marc.* XII, 41. XIV, 27, 71. VI, 45. Ðy etiam in *Dano-Saxonicis* occurrit scriptum pro þone: ut, wiþ þu forgelde þy lætmest feorþung, pro þone lætmestan feorþung, *donec solveris ultimum quadrantem.* In *Dano-Saxonicis* etiam scribitur þæn pro þone: ut, in cod. *Rush.* bibl. *Bodl.* Math. VIII, 28. swa þætte nænig mæhte faran þyrh wæge þæn, *adeo ut nemo illac ire posset.* pro þam etiam non rarò occurrit scriptum þan.

V. Pro seo, secundum primi capitis quartam regulam occurrit sio, ut in *Otheri* periplo frequenter. pro seo etiam aliquando reperitur þær, ut þonne onginneð þær syn acenned beon. ...þonne bið ongiten þær syn gefremed beon, *tunc peccatum incipit nasci. ...tunc peccatum cognoscitur perfici.* Ðær is Greca heahburg. ⁊ heora cynestol, *hæc est urbs metropolitica, & imperialis Græcorum.* Boeth. cap. I. unde, ut opinor, genitivus þære, pro quo occurrit þere; & pro þa accusativo τοῦ seo, legitur þæne, *Marc.* V, 32. ubi, *circumspiciebat videre eam, quæ hoc fecerat,* sic redditur, þa beseah hine. þæt he gesawe þæne þe þat dyde.

VI. Pro se masculino etiam legitur seo: ut seo papa, *papa.* seo biscop, *episcopus.* seo abbat, *abbas.* Spelman. concil. p. 164, & 166. & alibi: ut & in chron. *Sax. Gibs.* An. DCCLXXV. at þis gewitnesse wæs seo kining Offa. ⁊ seo kining Egferð. ⁊ seo ærceb. Hygeberht, *hujus rei testis fuit rex Offa, rex Egferdus, & archiepiscopus Hygebertus.* Pronomen etiam aliquando præmittitur articulo, majoris emphaseos & discretionis causâ: ut, cwæþ he se biscop him to, *episcopus ei dixit.* cwæþ heo seo abbudisse to him, *dixit ei abbatissa.* on þinum þam halgum naman gedon me halne, *in tuo sancto nomine,* &c. cod. MS. de officiis diurnal. & nocturn.

VII. De etiam occurrit præfixum nominibus per omnes casus, & in utroque numero, haud secus, ac apud nos monoptoton the: ut, se heofenlica fæder and þe sunu and þe halga gast geunne us, *pater cœlestis, & filius, & spiritus sanctus concedat nobis.* Iohannes þe fulluhtere cwæþ, *Johannes baptista ait.* þat is þe medeme wæstm þære dædbote, *hic est fructus dignus pænitentiæ.* hu mæg þe læce hælan þe wund, *qui poterit medicus sanare vulnus,* Bed. H. E. p. 343, 344. Sic in chartâ *Henrici* tertii, cujus clariss. *Somnerus* nobis copiam fecit in dictionario suo, sub voce Unnan; for þe freme of þe leode, *pro bono gentis.* and schullen don in þe worþnesse of Gode, *& facturi sunt in honorem dei.* Sic in *Spelm.* concil. p. 165. and hwilc abbet þe beþ ðær coren of ðe munecan, *& quisquis abbas ibi electus sit à monachis.* Pro seo etiam occurrit þeo: ut, þeo soðe dædbote ne bið heo na æfter geara rune gescrifen, *vera pænitentia non erit post anni curriculum adimpleta,* Bed. H. E. p. 344. Ðeo eorþe soðlice wæs ydel ⁊ æmtig, *terra enim erat inanis & vacua,* Gen. I, 2. in cod. *Cantabr.* versionis *Ælfrici.*

VIII. Ðy etiam occurrit non raro usurpatum loco ðam: ut, to fundenes cildes fostre þy forman geare gesylle six scill. þy æfteran geare twelfe. ðy þriddan XXX. *ad puerum expositum enutriendum dabuntur anno primo solidi seni, secundo duodeni, tertio triginta.* Cuðræd gefeaht ðy twelftan geare his rices wið Æþelbald, *anno regni sui duodecimo contra Æthelbaldum pugnavit Cuthredus,* chron. *Sax.* mid ðy bisceope ðone þe hi hire sealdon, *cum episcopo, quem ei dederant,* Bed. H. E. p. 76. se wæs mid ðy manfullan wæpne acwealde, *qui sica nefanda peremtus erat,* p. 131. mid þy forewritenan bisceope he sæt æt his undern-swæsendum, *cum præfato episcopo sedit ad prandium,* p. 174. Ðy wite Tuda wæs of middangearde genumen, *hac plaga Tuda raptus est è mundo.* Ðy uplican dome stihtigende, *superno dispensante judicio,* p. 262.

IX. [2] Articulus *Mæso-Gothicus* SA, ὁ, SO, ἡ, ÞATA, τὸ, declinatur in hunc modum.

---

[1] *Gothice* SKOHSLA, *dæmones.* [2] Exempla, in quibus articulus *Græcus*, & *Mæso-Gothus* perinde usurpantur. *Math.* V, 16. ATTAN IZWARANA ÞANA IN HIMINAM. τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. *Math.* V, 24. AFLET JAINAR ÞO GIBA ÞEINA. ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου. *Math.* VI, 1. FRAM ATTIN IZWARAMMA ÞAMMA IN HIMINAM. παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. VI, 2. ÞAI LIUTANS. οἱ ὑποκριταί. SO ARMAHAIRTIÞA ÞEINA. ἡ σοῦ ἐλεημοσύνη. HLAIF UNSARANA ÞANA SINTEINAN. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον. LIUHAÞ ÞATA IN ÞUS RIQIS. ÞATA RIQIS HVAN FILU. τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον; ATTINS MEINIS ÞIS IN HIMINAM. τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ÞATA ÞRUTSFILL IS. αὐτοῦ ἡ λέπρα. JAH ALLANS ÞANS UBILA HABANDANS. καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας. ÞATA GAMELIDO. τὸ ῥηθέν. ÞOS MITONINS IZE. τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν. DU ÞAIM SIPONJAM IS. τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. SA LAISAREIS IZWAR. ὁ διδάσκαλος ὑμῶν. ÞO NATJA SEINA. τὰ δίκτυα αὐτῶν. IN ÞIZOS MANAGEINS. διὰ τὸν ὄχλον. ÞAN ÞIZAI BAURG JAINAI. ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. *Marc.* VI, 11. UNTE ÞIZE IST ÞIUDANGARDI GUÞS. τῶν γὰρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. *Marc.* X, 14. QAÞ DU ÞAIM JAINAR. λέγει τοῖς ἐκεῖ. *Math.* XXVI, 71. IÞ JAINAIM ÞAIM UTA. ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω. *Marc.* IV, 2. HVAS SA TEKANDS MIS. τίς ὁ ἁψάμενός μου. *Luc.* VIII, 45.

Num.

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*	
Nom.	𐍃𐌰, ὁ. 𐍃𐍉, ἡ. 𐌸𐌰𐍄𐌰, & 𐌸𐍉, τό.	Nom.	𐌸𐌰𐌹, & 𐌸𐍉, οἱ. 𐌸𐍉𐍃, αἱ. 𐌸𐍉, τά.
Gen.	𐌸𐌹𐍃. 𐌸𐌹𐌶𐍉𐍃. 𐌸𐌹𐍃.	Gen.	𐌸𐌹𐌶𐌴. 𐌸𐌹𐌶𐍉. 𐌸𐌹𐌶𐌴.
Dat.	𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰. 𐌸𐌹𐌶𐌰𐌹. 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰.	Dat.	𐌸𐌰𐌹𐌼.
Acc.	𐌸𐌰𐌽𐌰. 𐌸𐍉. 𐌸𐌰𐍄𐌰.	Acc.	𐌸𐌰𐌽𐍃, & 𐌸𐍉. 𐌸𐍉𐍃. 𐌸𐍉.
Abl.	𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰. 𐌸𐌹𐌶𐌰𐌹. 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰.	Abl.	𐌸𐌰𐌹𐌼.

X. Pro 𐍃𐌰, legitur per-ſæpe 𐍃𐌰𐌷, & 𐍃𐌰𐌴𐌹, &, ni male memini, 𐌸𐌰𐌽𐌰. ſic quandoque apud *Anglo-Saxones*, þone & þæne, occurrit, pro ſe. ut in fragm. hiſt. *Judith.* p. 25, næſ þeah eorla nan. þe þone ƿiggend aƿeccan dorſte. oððe gecunnian hu þone cumbol-ƿigan ƿiþ þa halgan mægð hæfde geƿorden metodeſ meoƿlan, *nemo tamen comitum bellatorem expergefacere audebat, aut explorare, quid imperator in ſanctam virginem dei pudicam commiſerat.* ſic cod. *Rush.* in bibl. *Bodleiana*, Matth VI, 1, elcuƿ ge ne habbaþ lean ł meorde mid eoƿeƿ faderƿ þæne þe in heofenum iſ, *alias non habebitis præmium, vel remunerationem apud patrem veſtrum, qui in cœlis eſt.* ſic etiam apud *Iſlandos* veteris *Cimbricæ* ſive *Scandicæ* conſervatores, Þann legitur pro ſa, vel ſa en: ut, Þar fyrer ſett Þu einn Kong yfer oſſ, Þann yfer oſſ kann ad dæma, *conſtitue igitur nobis regem, qui nos poteſt judicare*, 1. Reg. VIII, 5. ſic Gen. XXI, 3, og Abraham kallade ſinn ſon Þann Þenum vær faddur, *& Abraham appellavit filium, qui ſibi natus erat.* vide etiam Gen. XXII, 22. Pro 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰, [1] 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌿𐌷, *Joh.* X, 3. pro 𐌸𐌰𐌽𐌰, 𐌸𐌰𐌽, ut in *Marc.* XV, 44. & 𐌸𐌰𐌽𐌿𐌷, *Joh.* VI, 27. & haud raro 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰, vide *Luc.* VI, 42. 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌿𐌷 legitur etiam pro 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰 dativo.

XI. In plurali pro 𐌸𐌰𐌹𐌼 legitur 𐌸𐌰𐌹𐌼𐌴𐌹. & pro 𐌸𐌰𐌽𐍃, 𐌸𐌰𐌽𐌶𐌴𐌹.

XII. Pro 𐍃𐍉, legitur 𐍃𐍉𐌷, *Luc.* II, 2. & 𐍃𐌹, [2] *Luc.* I, 29. & 𐍃𐌰𐌹. Pro 𐌸𐌹𐌶𐍉𐍃, 𐌸𐌹𐌶𐍉𐌶𐌴𐌹. pro 𐌸𐌹𐌶𐌰𐌹, 𐌸𐌰𐌼𐌴𐌹, *Marc.* IX. pro 𐌸𐍉, 𐌸𐌰𐌽𐌴𐌹.

XIII. 𐌸𐌰𐍄𐌰 incerti generis nominibus præponitur: ut, 𐌸𐌰𐌽𐌿𐌷 𐍀𐌴𐌹𐌻𐌰𐍄𐌿𐍃 𐌿𐍃-𐌻𐌰𐌿𐌱𐌹𐌳𐌰 𐌲𐌹𐌱𐌰𐌽 𐌸𐌰𐍄𐌰 𐌻𐌴𐌹𐌺, τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσεν ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. 𐌵𐌴𐌼𐌿𐌽 𐌱𐌹𐌼𐌰𐌹𐍄𐌰𐌽 𐌸𐌰𐍄𐌰 𐌱𐌰𐍂𐌽, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον.

XIV. Obſervandum item eſt, in linguis hiſce cognatis, præſertim in matrici, articulum præpoſitivum cum demonſtrativi, tum relativi pronominis vim & naturam obtinere, ut in capite quinto fuſiùs dicetur. Pro 𐌸𐌰𐍄𐌰, legitur 𐌸𐌰𐍄𐌿𐌷. pro 𐌸𐍉, legitur 𐌸𐌰𐌽𐌹𐌿, *Luc.* X, 21. pro 𐌸𐌹𐍃, 𐌸𐌹𐌶. pro 𐌸𐍉, etiam 𐌸𐌰 quandoque occurrit

XV. Hactenus de articulo definito, vel demonſtrativo. Indefinitus autem eſt an ſingularis; & ſum tam ſingularis, quam pluralis numeri: ut infra oſtendetur in cap. VI.

CAPUT TERTIUM.

De nomine.

I. NOmen eſt vel ſubſtantivum, vel adjectivum. Subſtantivum vel ſimplex eſt, vel compoſitum. ſimplex, ut ƿite, *pœna.* huſ, *domus.* hiƿe, *domus* vel *familia.* gedale, *diviſio.* Compoſitum: ut ƿite-huſ, *domus ſuppliciorum.* hiƿ-gedale, *repudium.* henne-æg, *gallinæ ovum.* (ex henne & æg.) butan an henne æg, *niſi unum gallinæ ovum*, Bed. H. E. p. 226. Et ut linguarum nulla, ne ipſa quidem *Græca*, in componendis nominibus frequentior eſt, ita nec quidem felicior, quam *Anglo-Saxonica*: utpote quæ res omnigenas, rerumque affectiones, & reſpectus abſque omni ambage ſuis συζυγίαις clarè, & eleganter ſolet exprimere. Quiſquis vel primis labris *Anglo-Saxonicam* attigerit, hanc compoſitorum & decompoſitorum emphaticam elegantiam non ſine ſumma voluptate percipiet. en prælibamina quædam! nomina ſcilicet, quibus ſua varietate ludens *Cædmon* expreſſit *arcam Noæ.* mere-huſ, *domus marina.* ƿudu-fæſten, *ligneum caſtrum.* mere-cieſte, *arca marina.* ſund-reced, *aula marina.* ƿæg-bord, *tabernaculum in fluctibus.* ƿæg-þele, *tabulatum in fluctibus.* ſtream-ƿeall, *fluctuum murus.* hroſ-gefor, *tectum mobile.* quibus adde lif-frea, *vitæ dominus.* gaſt-gedal, *ſpiritus ſeparatio*, i. e. *mors.* eþel-ſtol, *patria.* heolſtor-ſceado, *antrum tenebroſum*, i. e. *chaos.* Hic obſervandum eſt priorem vocem in compoſitis nominibus, & duas priores in decompoſitis [3] adjectivi naturam habere, & per adjectivum debere reddi *Latinè*; aut ubi deſunt adjectiva, per ſuum genitivum, vel

---

[1] Fortaſſe ex 𐌸𐌰𐌼𐌼𐌰 & 𐌿𐌷 euphonico. [2] Et *Luc.* VII, 44, 45. *Marc.* VI, 24. [3] Subſtantivam vocem in compoſitis adjectivè poſitam celeberr. *Johan. Walliſius* in ſuâ Gramm. *Angl.* aptè vocat adjectivum reſpectivum, utpote quo reſpectus alii ferè omnes, præter eos qui adjectivo poſſeſſivo innuuntur, ſignificari ſolent.

 peri-

periphrasin adjectivo æquipollentem. ex. gr. iſern-bend, *vinculum ferreum*. biſceop-ſcire, *parœcia*, hodie *diœceſis*; verbum verbo, *præfectura epiſcopalis*. ſcire-biſceop, *epiſcopus diœceſanus*. Ƿilferþe wæs adrifen of his Biſcopſettle, *Wilfredus pulſus eſt à ſede ſua epiſcopali*. Londonceaſtre-biſcop, *Londinenſis epiſcopus*. Cantwarabyrigcyrice a, *eccleſia Cantuarienſis*. niht-buttern-fleoᵹ, *blatta*, quod ſit quaſi nocturnus papilio.

II. Nomina apud *Anglo-Saxones* variantur per caſus, perinde ac apud *Græcos*, & *Latinos*. Subſtantiva verò variantur (quatenus mihi hactenus obſervare licuit) ſex modis, ac proinde dici poſſint declinationes apud *Anglo-Saxones* eſſe ſex.

III. Prima declinatio eſt nominum, quæ faciunt genitivum ſingularem in eſ, dativum in e, nominativum pluralem in aſ, genitivum in a, & dativum in um: ut,

Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. ſmið, *faber.*	Nom. * ſmiðaſ.
Gen. * ſmiðeſ.	Gen. ſmiða.
Dat. ſmiðe.	Dat. ſmiðum.
Acc. ſmið.	Acc. ſmiðaſ.
Voc. eala þu ſmið.	Voc. eala ᵹe ſmiðaſ.
Abl. ſmiðe.	Abl. ſmiþum.

IV. Secunda declinatio eſt nominum, quorum nominativus ſingularis exit in a, genitivus, dativus, accuſativus, & ablativus in an; nominativus etiam pluralis, in an, genitivus in a, & dativus in um: ut,

Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. witeᵹa, *propheta.*	Nom. witeᵹan.
Gen. witeᵹan.	Gen. witeᵹena.
Dat. witeᵹan.	Dat. witeᵹum.
Acc. witeᵹan.	Acc. witeᵹan.
Voc. eala þu witeᵹa.	Voc. eala ᵹe witeᵹan.
Abl. witeᵹan.	Abl. witeᵹum.

Propria exeuntia in a eodem modo declinantur: ut, Nom. Maria. Gen. Marian. Dat. Marian. Acc. Marian. Voc. eala þu Maria. Abl. Marian. on þa ylcan tid he wæs abyſᵹad mid hefiᵹum ᵹefeohtum wið Blædlan, and Attilan Huna cyninᵹum, *graviſſimis eo tempore bellis cum Blædla, & Attila Hunnorum regibus erat occupatus*, Bed. H. E. lib. 1, cap. 2.

[1] Notandum autem eſt, ſecundam hanc declinationem non ſolum pro ſpecie declinationis habendam eſſe, ſed etiam pro communi forma declinandi, in qua flectuntur nomina omnium declinationum, terminando nominativum ſingularem in a, & pluralem in an. ſic à witeᵹ, quod frequens occurrit in codice evangeliorum interlineato *Cottoniano*, fit witeᵹa, *propheta.* ab heort, heorta, *cor.* ab yldre ł ældre, plur. num. yldran, *majores natu.* à brydᵹum, *ſponſus*, brydᵹuma. Utrumque enim legitur, Matth. xxv. cod. *Cotton.* ſwiᵹo uutetlice dyde ðe brydᵹum, *moram autem fecit ſponſus.* verſ. 5, heonu brydᵹuma cwom, *ecce ſponſus venit.* Præterea collatis, quæ cùm in evangeliis impreſſis, tum in dicto codice *Cottoniano* legi, cum eis, quæ à *Runolpho* in rudimentis ſuis *Iſlandicis* traduntur de declinationibus & nominibus compoſitis cap. II, & III, perſuaſum mihi eſt nomina hac formâ declinata æquipollere quoad ſignificationis emphaſin, ſi non ſemper, maxima certe ex parte, nominibus compoſitis apud *Iſlandos*; quibus ita conjunguntur articuli, ut ambo per omnes caſus utriuſque numeri in unum coaleſcant. Multa exempla conjecturam hanc noſtram corroborant: ut, æfter coſtnunᵹe daᵹana ðara, *poſt tribulationem [tentationem] dierum illorum*, pro daᵹa, Matth. xxiv, 29. mið ðy ᵹeheraſ ᵹefehto ⁊ woeno ᵹefehtana, *cum audiveritis prælia & opiniones præliorum*, pro ᵹefehta ł ᵹefeohta, Matth. xxiv, 6. ᵹie worhton þa ilca cofu ł ᵹræfe ðeafena, *vos feciſtis illam ſpeluncam latronum*, pro þeafa ł ðeofa, Matth. xxi, 13. ne ᵹeþencaſ fif hlafana, *neque recordamini quinque panum*, pro ðæra fif hlafa, Matth. xvi, 9. hwi forᵹimað ðine leorninᵹ cnihtaſ ure yldrena laᵹe, *quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum?* Matth. xv, 2, verſionis impreſſæ. codex enim *Cott.* habet ældra. Ðæra etendra wæs tal fif ðuſend ðæra wearana, *manducantium fuit numerus* v *millia virorum*, pro weara ł wera, Matth. xiv, 21. acaſ to wyrtruma treuna ᵹeſetet iſ, *ſecuris ad radicem arborum poſita eſt*, pro treua ł trira, Matth. iii, 10. la næddrena cyn, *progenies viperarum*, Matth. iii, 7, verſionis impreſſæ, & in verſione interlineata cod. *Cott.* ætterna cyn, pro ðæra næddra, & ðæra ættra cyn. Ᵹriſtbiotunᵹ toðana, *ſtridor dentium*, Matth. xiii, 50, cod. *Cott.* in impreſſo verò, toþa. Aliquando autem majoris, ut videtur, emphaſeos cauſa, articulus præmittitur nominibus hac forma inflexis: in hwomum ðara

** Inde in noſtratium ſermone, nominum ſubſtantivorum genitivus ſingularis & nominativus pluralis exeunt regulariter in s vel es: ut in **ſtones**, quod *lapidis* & *lapides* ſignificat.

[1] Quæ hic ſubſequuntur prætereat tyro nondum *Anglo-Saxonicis* literis aliquantulum imbutus.

plæcena,

plæcena, *in angulis platearum*, Matth. vi, 5, cod. *Cott.* pro ðara plæca. hisce addas, en lio-mana ðinra, *unum membrorum tuorum*, Matth. v, 30, in cod. *Cott.* in impresso evang. *Sax.* an ðinra lima. Ða forma doege ðara þorofena mæta, *in die azymorum*, pro, on ðam forman dage ðæra ðearf-mæta l ðærf-mæta, Matth. xxvi, 17. ðatte weron gefylled writo witgana, *ut implerentur scripturæ.* in versione impressa, þ ðæra witegena halgan gewritu syn gefyllede, Matth. xxvi, 56. Notandum quoque est, nominativum singularem hujus declinationis aliquando occurrere terminatam in an, more obliquorum: ut in exemplo supra dicto cap. 11, reg. 10. cumbolwigan, pro cumbolwiga. sic *Cædm.* xlviii, 3. næfre gerefan rædað þine eafora yrfe, *villicus nunquam dominabitur tuæ hæreditati.* sic p. 105, 7, ðu eart hæleða helm. ⁊ heofen deman. engla ordfruman, *tu es heroum protector, cœli judex, angelorum auctor.* & lin. 12. legitur, þone weregan, pro se werega, *malignus, vel execrabilis.* n autem nominativo addi censeo juxta morem nominum compositorum apud *Cimbros*, de quibus infra in cap. xx, & xxi. ut enim ab herra, apud *Cimbros* fit herran: sic à dema, *Cimbrice* deman.

V. Tertia declinatio est nominum, quæ variantur ad exemplar primæ declinationis, excepto nominativo plurali, qui terminatur in u: ut,

Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. andgit, *sensus.*	Nom. andgitu.
Gen. andgites.	Gen. andgita.
Dat. andgite.	Dat. andgitum.
Acc. andgit.	Acc. andgitu.
Voc. eala þu andgit.	Voc. eala ge andgitu.
Abl. andgite.	Abl. andgitum.

Dat. & ablat. singularis in hâc & prima declinatione aliquando terminantur in a: ut, þær fann ys on his handa, *cujus ventilabrum in manu sua est*, Matth. iii, 12.

Terminatio pluralis u secundum *reg.* 3. *cap.* 1. non raro mutatur in o & a, ut gemæro & gemæra, pro gemæru, *fines, termini.* & nonnunquam in æ.

VI. Quarta declinatio est nominum neutri generis, quæ variantur prorsus ut in prima, nisi quod * nominativus pluralis eandem plerumque sortiatur terminationem cum singulari. plerumque, dico; nam aliquando terminatur in e, & a.

Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. word, *verbum.*	Nom. word.
Gen. wordes.	Gen. worda.
Dat. worde.	Dat. wordum.
Acc. word.	Acc. word.
Voc. eala þu word.	Voc. eala ge word.
Abl. worde.	Abl. wordum.

Sic bearn, cild, wif, faciunt in plurali bearn, cild, wif.

VII. Quinta declinatio est nominum, quæ inflectuntur per omnes casus, ut in prima; nisi quod genitivum singularem emittant in e, & nominativum pluralem in a. e. o. u: ut,

Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. wiln, *ancilla.*	Nom. wilna. e. o. u.
Gen. wilne.	Gen. wilna.
Dat. wilne.	Dat. wilnum.
Acc. wiln.	Acc. wilna.
Voc. eala þu wiln.	Voc. eala ge wilna.
Abl. wilne.	Abl. wilnum.

Terminata in nese, nesse, nysse, hoc modo declinantur omnia. Sic swuster, & sweoster *soror*, faciunt in *plur.* swustra, sweostra, gesweostra, *sorores.*

VIII. Sexta declinatio est nominum, quorum nominativus singularis exit in u, genitivus in a, dativus, accusativus, in u, & a, vocativus in u, & quæ in plurali formantur ut in quinta. ex. gr.

Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. sunu, *filius.*	Nom. suna.
Gen. suna.	Gen. suna.
Dat. sunu. a.	Dat. sunum.
Acc. sunu. a.	Acc. suna.
Voc. eala þu sunu.	Voc. eala ge suna.
Abl. sunu.	Abl. sunum.

IX. Quædam tamen occurrunt irregularia, & planè heteroclita. Sic fæder, *pater*, est monoptoton in singulari, in plurali verò sequitur formam primæ declinationis. *Dano-Saxonice* tamen

* Sic nomina neutra apud *Islandos* habent nominativum pluralem similem nominativo singulari.

legitur feðeres, in gen. sing. Math. XXVIII, 20, cod. interl. evang. *Cott.* ubi quoque vide Joh. VI, 39. [1] Gescy, *calcei*, est plurale monoptoton. Sic broþor, *frater*, & moðor, *mater*, sunt heteroclita, quæ faciunt in obliquis sing. num. broþor, &. breðer, moðor, & meðer. broðor autem in plur. sequitur formam tertiæ declinationis, reddens broðru & gebroþru. Hisce addantur fot, *pes*, boc, *liber*, quæ faciunt in recto & accus. plur. fet, [2] bec. Monosyllaba in æ desinentia sunt quoque monoptota in sing. num. ut sæ *mare*, æ, *lex*. Man, *homo*, cum compositis, facit in dativo sing. & in nom. & accus. plur. men: ut, nis na god þisum men ana to wunianne, *non est commodum, ut hic homo solus sit*, Gen. II, 18. ⁊ geworhte þ ribb to anum wifmen, *& ædificavit costam in mulierem.* men wurdon þa gemenigfilde. þa gesawon godes bearn, *quum homines multiplicati essent, viderunt filii dei*, Gen. VI, 1. æg, *ovum*, cealf, *vitulus*, faciunt in nom. & accus. plurali ægru, cealfru: ut, þa þe on þas halgan tide cyse. ⁊ ægru. ⁊ win. ⁊ fisc forgan, *qui vero hoc sancto tempore, caseo, & ovis, & vino, & piscibus abstinere possint*, Spelm. concil. p. 614. ymbtrymdon me cealfru manige, *circumdederunt me vituli multi*, Psalm. XXI, 22. lus, *pediculus*, mus, *mus*, in plur. faciunt lys, mys: gif nu ge gesawen hwelce mus. þ wære hlaford ofer oþre mys, *jam vero si murem quempiam videretis, qui dominus est aliorum murum*, Boeth. p. 32. cu, *vacca*, in plur. facit cy. ⁊ agefe men to Liminge L eawa. ⁊ X cy, *& dabuntur Limingi L oves, & X vaccæ.* And men selle him to þæm lande IIII oxan. ⁊ II cy, *& dabuntur in usum prædii IV boves, & II vaccæ*, testament. cujusdam *Abbæ* vicecomitis MS. quod incipit, Ic Abba geferefa. bibl. *Cott. Augustus*, A. 2. Ratio autem horum anomaliæ patet ex *Islandicâ* Grammaticâ *Runolphi Jonæ*, ad quam mitto lectorem.

Nota etiam, quod nomina propria *Latina* non raro immutata, & suo more finita inveniuntur apud *Anglo-Saxones*, tam in recto, quam in obliquis: ut, Gaius se Casere oþre naman Iulius. Claudius se Casere se wæs feorþa fram Augusto. þone æþelan Albanum se westmberende Bryton forþberað. seo hergung wæs þurh Alaricum cyning geworden. He ealdorlicnesse onfeng from Bonifatio þam papan. Excipe ab hâc regulâ casum genitivum, qui fere semper exit in es: ut, þa comon þa ærendracan to Albanes huse. se wæs acweald for Cristes geleafan. & unum nominativum Crist, nam Christus, quantum quidem mihi observare contigit, haud legitur in avitâ linguâ.

Non rarò etiam appellativa *Latinorum* leguntur in sermone *Anglo-Saxonico*, more *Latino* terminata: ut, þy twelftan dæge kalendarum Augustarum, *die XII. calendarum Augusti*, Bed. H. E. p. 130. se mæsse-preost orationem aræde, *presbyter orationem dabat.* god hyrde wæs Petrus, and god hyrde wæs Paulus, and gode wæron þa Apostoli, *bonus pastor erat Petrus, bonusque pastor Paulus, bonique erant Apostoli.*

X. Terminationes substantivorum in lingua *Anglo-Saxonica* plures sunt, quàm quæ regulis subjici possunt; ne tamen hâc in re penitus desim curiosis, sequentes observationes subjungendas duxi. Quædam exeunt in dom, vel dome, quod primò *munus*, & *officium* denotat cum *ditione*, & *dominio*: ut in cyn-dome, vel cyning-dome, *regnum.* ealdor-dome, *præfectura comitis.* bisceop-dome, *munus episcopale.* abbot-dome, *abbatia*, &c. unde in hodierno sermone *Anglorum*, **popedome**, *papatus.* **dukedome**, *ducatus.* **Christendome**, *Christianismus.* secundò denotat *statum, conditionem, qualitatem, proprietatem*: ut freodom, *libertas.* þeow-dom, *servitus.* dysigdom, *stultitia.* haligdom, *sanctimonia.* hure-dom, *meretricium.* wiccungdom, *magia.* swicdom, *fraus.* wisdom, *prudentia.* witigdom, *sapientia.* witedom, *prophetia.* inde nostratia, **thraldome, wisdome, whoredome**, & similia.

XI. Quædam etiam *munus*, & *dominium* significantia producuntur in rice, vel ric: ut, cynric, *regnum.* bisceop-ric, *episcopatus.* unde nostrate **bishop-rick.** sed hæc & hujusmodi potius pro compositis habenda sunt; quia rice, vel ric *dominium, ditionem*, & *imperium* significat.

XII. Non pauca producuntur in had, vel hade, quod etiam *statum, conditionem*, & *qualitatem* significat: ut, [3] mægð-hade, vel mæden-had, *virginitas*, &c. hinc nostratium terminatio in **head**, & **hood**: ut in **maidenhead, childhood, knighthood**, *virginitas, pueritia, dignitas equestris.* sed si quis hæc & alia hujusmodi potius ad compositorum classem reducenda contenderit, eo quod had *ordinem, sexum, gradum, statum, & qualitatem* significet, non reclamabo.

XIII. Nonnulla terminantur in scyr, vel scyre: ut gefer-scyre, *sodalitas*, tun-scyre, *villicatio*, vel *villici munus.* nisi hæc etiam & alia hujusmodi quoque composita potius censenda sint, quia scyr, vel scyre *præfecturam, curam, munus, negotium*, & *occupationem* significet.

XIV. Quædam desinunt in scyp, vel scipe: ut gefer-scype, *societas.* þegn-scipe, *thani dignitas*, vel *munus.* gebeor-scype, *convivium.* weorð-scype, *dignitas*, &c. hinc nostratium terminatio in **ship**: ut in **steward-ship**, *villici munus.* **alderman-ship**, *munus senatoris urbani*, &c.

XV. Multa terminantur in a: ut cempa, *miles.* oxa, *bos.* geþafa, *fautor.* gerefa, *comes.* gefera, *socius.* nama, *nomen.* wana, *defectus.* æmta, *otium.* quorum non pauca fiunt *Anglica*, abjiciendo a finalem, vel mutando a in e.

XVI. Alia à substantivis profecta finiuntur in reden, ræden, redenn, rædenn: ut, gefer-redenn,

---

[1] *Goth.* ϨΑΣΚϨΗ, in gen. ϨΑΣΚϨΗΣ. ut, on ðære ilcan bec, *in eodem libro.*
[2] Boc etiam reddit bec, in dativ. vel abl. sing.
[3] A *Gothico* ΜΑΓΑΨ, *virgo. Islandice* mey, *virgo.*

societas.

societas. mæg-reden, *cognatio.* teon-ræden, *injuria.* hip-redenn, *familia.* gecpid-rædenn, *pactum.* Quædam exeunt in elde: ut, à fær, *iter*, færelde, *via, iter, gressus.* Nonnulla ab aliis quoque derivata exeunt in els: ut recels, *thus*, à rec, *fumus*, *vapor*, *suffitus.* fætels, *pera, marsupium*, à fæt, *vas.* rædels, *ænigma*, à ræd, *conjectura.* Quædam more *Francico* terminantur in sceaft: ut hygesceaft, *animus, mens*, ab hyge. metodsceaft, *deitas, divinitas*, à poetico, metod, *deus.* exempla; frynd sind hie mine georne holde on hyra hygesceaftum, *hi sunt maximè amici mei, suis animis fideles*, Cædmon VII, 15. ƿintra hæfde tƿa hundteontig ꝥ fife eac, þa he forðgeƿat misserum frod metodsceaft seon, *annos natus erat ducentos & quinque, quum longævus ad videndam deitatem ex hac vita discessit*, Cædm. XXXIX, 7. Nonnulla fœminina terminantur in yss, iss, ess, ysse, isse, esse: ut, cneorisse, cneorysse, *generatio, familia.* ælmesse, *eleemosyna.* blisse, *lætitia.* Quædam etiam occurrunt in o terminata, ut freoh, vel freo, masc. *liber, dominus.* feoh, vel feo, neut. *pecunia, pecus, opes.* quæ flectuntur in hunc modum:

Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*	
Nom. freoh, freo.	Nom. * freos.	* Eodem modo declinatur feoh, nisi quod in nom. & accus. plur. facit feo: & o in a verso, fea.
Gen. freos.	Gen. frea.	
Dat. freo.	Dat. freum.	
Acc. freoh, freo.	Acc. freos.	
Abl. freo.	Abl. freum.	

Exempla. Gehlodon him to huðe hordƿearðra gestreon. fea ꝥ freos gelæddon, *onerabant se, ut spoliis, quæstorum thesauris, nummos etiam & dominos* [nummorum] *abducebant*, Cædm. LXXVI, 17. hƿæt þu þonne mæne mid þære gitsunge þær feos, *quid tu igitur pro avaritia tua doles propter pecuniæ* [opum] *jacturam?* Boeth. p. 69. mid hu micclan feo, *quanta cum pecunia?* mid unarimedum feo, *innumeris cum nummis.* p. 88.

XVII. Plurima verbalia terminantur in ange, inge, onge, unge: ut, bigange, *cultus.* onbryrding, *compunctio.* ƿotorung, *ploratus.* bismerunge, *illusio.* hæftnunge, *captivitas.* leasunge, *mendacium.* quibus adde [1] onsting, cujus sensum non satis assequutus clarissimus *Spelmannus*, tanquam inexplicabilem præteriit in [2] epistolâ *Agathonis* papæ, quâ certas quasdam immunitates concessit monasterio *Medeshamstedensi*, vel *Petroburgensi*; ubi hæc verba, þat ne kynning. ne biscop. ne eorl. ne nan man have nan onsting, sic vertit: *ut nec rex aliquis, aut episcopus, aut comes, aut quisquam alius* onsting *exigat, vel percipiat*: ex adverso tamen in margine addit, fortè *hospitium.* Somnero est *tributum, vectigal.* certè STIGGAN apud *Gothos*, stingan *Sax.* unde vox derivata videtur, significat *cum magno comitatu & pompa procedere*; unde forsan onsting significat *dominium* vel *jus hospitii ad dominum pertinens*, quod rex, episcopus vel alius aliquis dominus sibi & suis vendicat, vel *tributum*, & *viaticum*, quod ministrare solent vasalli domino, quum magno stipatus comitatu proficiscatur. Hæc obiter. Nota autem, quod nomina terminata hoc modo sunt fœminina omnia.

XVIII. Haud pauca fœminina ab adjectivis nata exeunt in nes, nesse, vel nysse: ut, dysignesse, *stultitia*, þrinesse. *trinitas.* gelicnesse, *similitudo.* soðfæstnysse, *veritas.* Retinetur adhuc fœminina hæc terminatio apud nostrates, in **whiteneſſe**, *albedo.* **hardneſſe**, *durities.* **newneſſe**, *novitas*, **greatneſſe**, *magnitudo*, & mille aliis. apud *Gothos* multa fœminina terminantur in NS, quod per primi capitis reg. 2. valet NES: ut, GALAUBEINS, *fides.* GAMELEINS, *scriptura.* GARAIHTEINS, *justitia.* GOLEINS, *salutatio.* hinc, ni fallor, nesse *A.S.*

XIX. Quædam verbalia exeunt in þ vel þe: ut, mægþ, *potestas.* mægðe, *provincia, cognatio.* frymþe, *principium.* þiefþe, *furtum.* gesiðe, *visio.* gesælþe, vel gesylþe, *fœlicitas.* myrþe, *hilaritas.* hinc terminatio *Anglica* in **th**, vel **the**: ut in **drougth**, vel **drought**, *ariditas.* **growth**, *incrementum.* **mouth**, *os, oris.* **tithe**, *decima.* **mowth**, *demessio.* **tooth**, *dens.* **broth**, *jusculentum.* **oath**, *juramentum.* [3] **death**, *mors.* [4] **heath**, *planities inculta, ericetum.* **breadth**, *latitudo.* **depth**, *profunditas.* Apud *Gothos* quoque Þ, & ÞA est terminatio nominum; ut in GUÞ, *Deus*, God *Anglo-Saxonicè.* QIÞ, *uterus.* MAGAÞ, *virgo.* LIÞA, *artus*, lið *Anglo-Saxonicè.*

---

[1] *Gul. Nicolsonus* archidiaconus *Carleolensis*, in septentrionalibus literis vir maximus, putat hanc vocem potius contrahi ab onsettung, quod ab onsettan, *inhabitare*; unde *Northymbris* **onset** idem est, quod *mansus, toftum.* hæc ille. sed quo minus ab opinione meâ recedam, facit usus verbi stingan, in chron. *Sax. Gibs.* anno DCXCIV. þat nan læƿede man nah mid rihte to stingan hine an anre cirican. na anan þara þingan þe to cyrcan belimpð. quod sic verto: *quod nullus laicus jure debet ad ecclesiam quamvis, aut aliquam possessionem, quæ ad ecclesiam spectant, militari ordine, aut magno stipatus comitatu, ut dominus, procedere.* Ratio, propter quam, sic locum vertimus, sumitur ab iis quæ sequuntur: and for þi stranlice ƿe gesettað ꝥ demað ꝥ on Godes naman þes ealmihtiges ꝥ on ealra halgena ƿe forbeodað ... eallan læƿedan mannum æure ænne hlauordscipe ouer cyrcan, *idcirco nos firmiter constituimus, ac decernimus, & Dei omnipotentis nomine, omniumque sanctorum interdicimus omnibus laicis in perpetuum dominatione omni in ecclesias.* [2] Concil. tom. I. p. 164. [3] *Goth.* DAUÞUS, *mors.* [4] *Goth.* HAIÞI, *ager.*

ΑΙRΦΑ, *terra*, eoꞃð *Anglo-Saxonice*, earth *Anglicè*. ΜΕRΙΦΑ, *rumor*. Et quis dubitare poteſt, quin þ, & þe *Anglo-Saxonum* orta ſit à *Goth.* Φ, & ΦΑ.

XX. Multa maſculina exeunt in eꞃ, vel eꞃe: ut, ᵹoðꞅpelleꞃ, *evangeliſta*. ꝼulluhteꞃ, *baptiſta*. ꞅæðeꞃe, *ſeminator*. hic, ut alicubi obſervat *Thomas Mareſchallus*, monendum eſt particulam finalem eꞃ forſan per aphæreſin euphonicam fieri à voce [1] peꞃ, quæ *virum* ſignificat; ac ſi ꝼulluhteꞃ, v. gr. contraheretur ex ꝼulluht-peꞃ. equidem non video, quin *baptiſta* dici poſſit ꝼulluht-peꞃ eodem ſenſu, ac *agricola* dicitur æceꞃ-man: ac apud [2] *Cimbros* veteres *juriſperitus*, laga=maður. *prædo*, ſtiga=maður, an high-way-man. viderint critici, quid de hâc re ſtatuendum ſit. certè huic conjecturæ favet, quod *Scoti* in multis *Saxonizantes* vocant *juriſperitum* a law-wer, ac ſi olim *Saxonicè* ſcriberetur laᵹ-peꞃ. & in noſtrâ etiamnum linguâ omne verbum format ſubſtantivum agentis in er: ut in builder, *ædificator*. pleader, *cauſidicus*. ſwearer, *dejurator*. drinker, *compotator*, &c.

XXI. Haud pauca (quorum magna pars ſunt diminutiva) etiam formantur in linᵹ: ut, hæꝼtlinᵹ, *captivus*. helꝼlinᵹ, *dupondium*. ꞃæplinᵹ, *captivus*, *ſeditioſus*. cnæplinᵹ, *adoleſcens*, *puellus*. æþelinᵹ, ut videtur, per craſin, ab æþel-linᵹ, *princeps*, *nobilis juvenis*. & lýtlinᵹ, pro lýtel-linᵹ, *parvulus*. retinetur & hoc affixum finale apud *Anglos*: ut in neſtling (à neſt, *nidus*) *pullus tenellulus* poſtremo excluſus, & nido, poſtquam cæteri pulli avolarint, adhærens. hireling, *mercenarius*, ab hire, *merces*. ſuckling, *lactens*. niſi quis talia potius in adjectivorum claſſe ponenda cenſeat. quædam etiam ab adjectivis, quæ in negativum vel privativum leaꞅ finiuntur, venientia, terminantur in leaꞅt vel leꞅte: ſic à beaꞃn-leaꞅ, *improles*, baꞃn-leꞅt, *orbitas liberorum*. maniᵹe habbað ᵹenoᵹ ᵹeꞅællice ᵹeꞃiꝼoð. ac ꝼoꞃ beaꞃnleꞅte eallne þone pelan ðe hi ᵹeᵹadeꞃiᵹað. hi lætað ꝼꞃæmðum to bꞃucanne, *multi ſatis fœliciter uxores ducunt, ſed præ orbitate liberorum, opes, quas corradunt omnes, alienigenis relinquunt*, Boeth. p. 19.

XXII. Nomina maſculina apud *Anglo-Saxones* formant ſua fœminina in eꞅtꞃe, iꞅtꞃe, ýꞅtꞃe. ut nomina maſculina apud *Latinos* in *or* exeuntia formant fœminina in *ix*. ex. gr. ꞅýnᵹeꞅtꞃe, *cantrix*. ꞅæðýꞅtꞃe, *ſeminatrix*. ꞃæðýꞅtꞃe, *lectrix*. læꞃýꞅtꞃe, *doctrix*. bæceꞅtꞃe, *piſtrix*. ꞃecceꞅtꞃe, *rectrix*.

XXIII. Patronymica deſinunt in inᵹ: ut, Elеꞅinᵹ, [3] *Eliſides*, vel *filius Eliſæ*. Cenꝼuꞅinᵹ, *Cenfuſides*, vel *filius Cenfuſi*. Iða pæꞅ Eoppinᵹ. Eoppa pæꞅ Eꞅinᵹ. Eꞅa Inᵹinᵹ. Inᵹin Anᵹenpitinᵹ. Anᵹenpit Alochinᵹ. Aloc Beonocinᵹ. Beonoc Bꞃandinᵹ. Bꞃand Bældæᵹinᵹ. Bældæᵹ Poðeninᵹ. Poðen Fꞃiþopulꝼinᵹ. Fꞃiþopulꝼ Finninᵹ. Finn Ꮆodpulꝼinᵹ. Ꮆodpulꝼ Ꮆeatinᵹ. *Ida fuit Eoppæ filius*: *Eoppa Eſæ*: *Eſa Ingini*: *Inginus Agenwitæ*: *Agenwita Aloci*: *Aloc Beonoci*: *Beonoc Brandi*: *Brandus Bealdægi*: *Bealdægus Wodeni*: *Wodenus Frithowulfi*: *Frithowulfus Finni*: *Finnus Godulfi*: *Godulfus Geatæ*. chron. *Sax.* ad calcem hiſtor. eccleſ. *Bedæ*. p. 510. anno DXLVII. vid. quoque p. 514. an. DCXXVI. & p. 510. an. DLII, DLX. & p. 512. an. DXCVII. *Bedæ* hiſt. eccl. p. 6, 7. Notandum autem hic eſt terminationem patronymicorum in inᵹ ſecundum *Olaum Rudbeckium* deducendam eſſe ad iung, vel ing, *juvenis*. unde *Cimbrice* at yngia, *parere*, & ungar, vel yngver *pulli*, *fœtus*. unde de quavis fœmella gravida ex brutis animalibus *Angli* dicunt, ſhe is with young. & in *Snorronis* Edda, *Nirdi* quidam filius occurrit dictus ynge, à quo tota regia ſtirps vocata eſt ynlungar. & in *Suedia* primorum liberi, ſi mares ſunt, yngwar, yngkarar, & iungkarlar; ſin fœmellæ, aut virgines, yngfruer, iungefruer, vocantur. Atlanticæ cap. IX, p. 366. certe apud *Iſlandos* unge eſt *pullus*, ungr, *juvenis*, iungkiære, iunckiare, iunkr, *generoſus juvenis*, & iungfru, *virgo eximia intacta*. notandum quoque eſt multa verbalia terminari in inᵹ: ut, tæcninᵹ, ꞃiꞅcinᵹ, quod ſupra docuimus in reg. 17.

XXIV. Participia præſentis temporis abſolutè poſita ſubſtantivè ſignificant: ut, ðemenðe, *judex*.

XXV. Si quis perpendat ſummam illam cognationem, quæ *Anglo-Saxonicæ* cum *Mæſo-Gothicâ* eſt, dubium ei eſſe non poteſt, quin, ut illius, ſic & hujus linguæ ſubſtantiva regulariter per ſex caſus, & ſub diverſis inflectendi formulis varientur. ſed quum *Ulphila-Gothicæ* verſionis, quæ extant, reliquiæ ne ſatis quidem exemplorum ad colligendas regulas grammaticales ſuppeditent, rogandus eſt pro humanitate ſuâ curioſus lector, ut quantillum in hâc re præſtitero, æquo animo accipiat. en, perluſtratis iterùm atque iterùm *Gothicis* evangeliis, unum atque alterum integrum exemplum; cætera manca ſunt vel caſu, vel numero, vel utroque.

Exemplum I. hIMINS, *cœlum*.		Exemplum II.	Exemplum III.
Num. ſing.	*Num. plur.*	*Num. ſing.*	*Num. ſing.*
n. [4] hIMINS.	n. [5] hIMINΑNS.	n. ΓΑΛΑΠΒΕΙΝS, *fides*.	* hΠΝSΑΑSTΑΨS, *altare*.
g. hIMINIS.	g. hIMINΕ.	g. ΓΑΛΑΠΒΕΙΝΑIS.	g. hΠΝSΑΑSTΑΑIS.
d. hIMINΑ.	d. hIMINΑM.	d. ΓΑΛΑΠΒΕΙΝΑΙ.	d. hΠΝSΑΑSTΑΑΑΙ.
a. hIMIN.	a. hIMINΑNS.	a. ΓΑΛΑΠΒΕΙΝ.	a. hΠΝSΑΑSTΑΑ.
v. Ꝗ hIMINS.	v. ut nom.	v. ut nom.	v. ut nom.
a. hIMINΑ.	a. hIMINΑM.	a. ΓΑΛΑΠΒΕΙΝΑΙ.	a. hΠΝSΑΑSTΑΑΑΙ.

* ΑΠΚΑRΝΑSTΑΨS *candelabrum*, facit in ablativo ΑΠΚΑRΝΑSTΑΨIN, *Matth.* v, 15.

---

[1] *Goth.* VΑIR, *vir*. [2] Vide Lexicon *Runicum Olai Wormii*. [3] Haud diſſimiliter apud *Latinos*: ut in *libertinus*, *Auguſtinus*, i. e. *filius liberti*, *Auguſti*. [4] *Cœlum*. *Iſl.* Himen, *Suec.* Himmel. [5] Neutra terminantur in Α. ut in VΑΠRΑΑ, *verba*. VΑΠRSTVΑ, *opera*.

Exem-

Exemplum IV.

Num. sing.

n. 𐍆𐌰𐌽, *dominus.*
g. 𐍆𐌰𐌽𐌹𐌽𐍃.
d. 𐍆𐌰𐌽𐌹𐌽.
a. 𐍆𐌰𐌽.
v. 𐍆𐌰𐌽.
a. 𐍆𐌰𐌽𐌹𐌽.

Exemplum V.

Num. sing.	*Num. plur.*
n. 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐍃, *manus.*	n. * 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌾𐌿𐍃.
g. 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌿𐍃.	g. [1] 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌹𐍅𐌴.
d. 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌿.	d. 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐌼.
ac. 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿.	ac. . . . .

* 𐍃𐌿𐌽𐌿𐍃 facit 𐍃𐌿𐌽𐌾𐌿𐍃 in nom. plurali.

Exemplum VI.

Num. sing.

n. 𐌹̈𐌰𐌹𐍃𐌿𐍃.
g. 𐌹̈𐌰𐌹𐍃𐌿𐌹𐍃.
d. 𐌹̈𐌰𐌹𐍃𐌿𐌰.
a. 𐌹̈𐌰𐌹𐍃𐌿.
v. 𐌹̈𐌰𐌹𐍃𐌿.
a. 𐌹̈𐌰𐌹𐍃𐌿𐌰.

Exemplum VII.

Num. sing.

n. 𐌷𐌰𐌹𐍂𐍄𐍉, *cor.*
g. 𐌷𐌰𐌹𐍂𐍄𐌹𐌽𐍃.
d. 𐌷𐌰𐌹𐍂𐍄𐌹𐌽.

Num. plur.

n. 𐌷𐌰𐌹𐍂𐍄𐍉𐌽𐌰.
d. 𐌷𐌰𐌹𐍂𐍄𐌰𐌼.

Exemplum VIII 𐌰𐌷𐌼𐌰, *spiritus*

Num. sing.	*Num. plur.*	‡ huc refer.
n. ‡ 𐌰𐌷𐌼𐌰.	n. 𐌰𐌷𐌼𐌰𐌽𐍃.	n. 𐍆𐌰𐌿𐍂𐌰𐌲𐌰𐌲𐌾𐌰, *villicus.*
g. 𐌰𐌷𐌼𐌹𐌽𐍃.	g. 𐌰𐌷𐌼𐌰𐌽𐌴.	g. 𐍆𐌰𐌿𐍂𐌰𐌲𐌰𐌲𐌾𐌹𐍃.
d. 𐌰𐌷𐌼𐌹𐌽.	d. 𐌰𐌷𐌼𐌰𐌼.	d. 𐍆𐌰𐌿𐍂𐌰𐌲𐌰𐌲𐌾𐌹𐌽.
a. 𐌰𐌷𐌼𐌰𐌽.	a. 𐌰𐌷𐌼𐌰𐌽𐍃.	a. 𐍆𐌰𐌿𐍂𐌰𐌲𐌰𐌲𐌾𐌰𐌽.
v. 𐌰𐌷𐌼𐌰.	v. 𐌰𐌷𐌼𐌰𐌽𐍃.	v. 𐍆𐌰𐌿𐍂𐌰𐌲𐌰𐌲𐌾𐌰.
a. 𐌰𐌷𐌼𐌹𐌽.	a. 𐌰𐌷𐌼𐌰𐌼.	a. 𐍆𐌰𐌿𐍂𐌰𐌲𐌰𐌲𐌾𐌹𐌽.

Exemplum IX.

Num. sing.

n. † 𐍃𐍄𐌰𐌿𐌰, *judicium.*
g. 𐍃𐍄𐌰𐌿𐍉𐍃.
d. 𐍃𐍄𐌰𐌿𐌰𐌹.
a. 𐍃𐍄𐌰𐌿𐌰.
a. 𐍃𐍄𐌰𐌿𐌰𐌹.

Num. plur.

n. 𐍃𐍄𐌰𐌿𐍉𐍃.

† huc refer

n. 𐌷𐌰𐌹𐌸𐌾𐍉, *ager.*
g. 𐌷𐌰𐌹𐌸𐌾𐍉𐍃.
d. 𐌷𐌰𐌹𐌸𐌾𐌰𐌹.

Exemplum X. [2]

Num. sing.

n. 𐌰𐌹𐍅𐌰𐌲𐌲𐌴𐌻𐌾𐍉, *evangelium.*
g. 𐌰𐌹𐍅𐌰𐌲𐌲𐌴𐌻𐌾𐍉𐌽𐍃.
d. 𐌰𐌹𐍅𐌰𐌲𐌲𐌴𐌻𐌾𐍉𐌽.

huc refer, *Num. sing.*

n. 𐌲𐌰𐌾𐌿𐌺𐍉, *parabola.*
g. 𐌲𐌰𐌾𐌿𐌺𐍉𐌽𐍃.
d. 𐌲𐌰𐌾𐌿𐌺𐍉𐌽.
ac. 𐌲𐌰𐌾𐌿𐌺𐍉𐌽.

Num. plur.

n. 𐌲𐌰𐌾𐌿𐌺𐍉𐌽𐍃.
d. 𐌲𐌰𐌾𐌿𐌺𐍉𐌼.

Exemplum XI.

Num. sing.

n. 𐌲𐌰𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌹, *pax.*
g. 𐌲𐌰𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌾𐌹𐍃.
d. 𐌲𐌰𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌾𐌰.
a. 𐌲𐌰𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌹.
a. 𐌲𐌰𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌹.

Num. plur.

n. . . . .
g. 𐌲𐌰𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌾𐌴.
d. 𐌲𐌰𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌾𐌰𐌼.
ac. . . . .
ab. . . . .

Exemplum XII.

Num. sing.

n. * 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐌲𐌰𐍂𐌳𐌹, *regnum.*
g. 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐌲𐌰𐍂𐌳𐌾𐍉𐍃.
d. 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐌲𐌰𐍂𐌳𐌾𐌰𐌹.
ac. 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐌲𐌰𐍂𐌳𐌾𐌰.

* huc refer, n. 𐌼𐌰𐍅𐌹, *puella.* g. 𐌼𐌰𐌿𐌾𐍉𐍃. d. 𐌼𐌰𐌿𐌾𐌰𐌹.

Exemplum XIII integrum.

Num. sing.	*Num. plur.*
n. 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌴𐌹𐍃, *discipulus.*	n. 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌾𐍉𐍃.
g. 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌴𐌹𐍃.	g. 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌾𐌴.
d. 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌹.	d. 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌾𐌰𐌼.
a. 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌹.	a. 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌾𐌰𐌽𐍃.
v. 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌴𐌹𐍃.	v. 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌾𐍉𐍃.
a. 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌹.	a. 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌾𐌰𐌼.

Exemplum XIV.

Num. sing.	*Num. plur.*
n. [3] 𐌵𐌹𐌽𐍉, *mulier.*	n. 𐌵𐌹𐌽𐍉𐌽𐍃.
g. 𐌵𐌹𐌽𐍉𐌽𐍃.	g. 𐌵𐌹𐌽𐍉𐌽𐍉.
d. 𐌵𐌹𐌽𐍉𐌽.	d. 𐌵𐌹𐌽𐍉𐌼.
a. 𐌵𐌹𐌽𐌴𐌹𐌽.	a. 𐌵𐌹𐌽𐍉𐌽𐍃.
a.	a. 𐌵𐌹𐌽𐍉𐌼.

Exemplum XV.

Num. sing.	*Num. plur.*
n. 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌴𐌹, *turba.*	n. 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌰𐌹.
g. 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌴𐌹𐌽𐍃.	g. 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌴𐌹𐌽𐍉.
d. 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌴𐌹𐌽.	d. . . . .
a. 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌴𐌹𐌽.	a. . . . .
a. 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌴𐌹𐌽.	a. . . . .

XXVI. Horum exemplorum alia crescunt in genitivo, & faciunt declinationes imparisyllabicas; alia non crescunt, & faciunt parisyllabicas; & quantum quidem conjicere licet, haud multa occurrent, quæ ad aliquod XV exemplorum non reduci queant. Ad primum inflectuntur 𐌺𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂, 𐌺𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹𐍃, 𐌺𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌰, *Cæsar.* 𐌻𐌹𐌿𐌷𐌰𐌸, 𐌻𐌹𐌿𐌷𐌰𐌳𐌹𐍃, 𐌻𐌹𐌿𐌷𐌰𐌳𐌰, *lux.* 𐌲𐌿𐌸, 𐌲𐌿𐌸𐍃, pro 𐌲𐌿𐌸𐌹𐍃, 𐌲𐌿𐌸𐌰, *Deus.* 𐌳𐌰𐌲𐍃, 𐌳𐌰𐌲𐌹𐍃, 𐌳𐌰𐌲𐌰, *dies.* 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐍃, 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐌹𐍃, 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐌰, *rex.* 𐌱𐍂𐍉𐌸𐌰𐍂, *frater,* à cujus nominativo plurali 𐌱𐍂𐍉𐌸𐍂𐌰𐌷𐌰𐌽𐍃 vel 𐌱𐍂𐍉𐌸𐍂𐌾𐌿𐍃 deducitur brethren, in nostro sermone. 𐍃𐌺𐌰𐌻𐌺𐍃, *servus.* 𐌰𐌿𐌸𐌹𐌳𐌰, *eremus, solitudo.* 𐌱𐌰𐌲𐌼𐍃, 𐌱𐌰𐌲𐌼𐌹𐍃, 𐌱𐌰𐌲𐌼𐌰, *arbor.* 𐍅𐌹𐍄𐍉𐌸, 𐍅𐌹𐍄𐍉𐌳𐌹𐍃, 𐍅𐌹𐍄𐍉𐌳𐌰, *lex,* &c. Secundum exemplum sequuntur omnia desinentia in 𐌴𐌹𐌽𐍃. ut 𐌰𐌽𐌰𐍃𐍄𐍉𐌳𐌴𐌹𐌽𐍃, *principium.* 𐌲𐌰𐍂𐌰𐌹𐌷𐍄𐌴𐌹𐌽𐍃, *justitia,* &c. Ad quartum variatur 𐍆𐍉𐌽, 𐍆𐍉𐌽𐌹𐌽𐍃, 𐍆𐌿𐌽𐌹𐌽, *ignis.* Quintum sequuntur exeuntia in 𐌿𐍃, ut 𐍇𐍂𐌹𐍃𐍄𐌿𐍃, *Christus.* 𐍃𐌿-

[1] Sic leguntur 𐍆𐍉𐍄𐌹𐍅𐌴, 𐍃𐌿𐌽𐌹𐍅𐌴, 𐌸𐌰𐌿𐍂𐌽𐌹𐍅𐌴, 𐍅𐌹𐌽𐍄𐍂𐌰𐌹𐍅𐌴, & 𐌻𐌹𐌸𐌹𐍅𐌴, à 𐌻𐌹𐌸𐌰. [2] Vide exempl. XIV. perfectum. [3] Ad illam formam, perficiendum est exempl. imperf. X.

NNS, *filius.* ΠΚλΝϜΕΤΝS, *propheta.* ΝϜλΚλSSΝS, *abundantia.* hϨΚΙΝλSSΝS, *meretricium.* ΓΝdGΙΝλSSΝS, *ſacerdotium.* ψΙΝdλΝλSSΝS, *regnum.* ΚλλΚΙΝλSSΝS, *adulterium.* Item UΙψ, *uterus,* & ΝλΒλΝd, *camelus.* Ad ſeptimum variatur λΝΓϨ, *oculus.* Ad octavum λΤΤλ, λΤΤΙΝS, λΤΤΙΝ, λΤΤλΝ, *pater.* VλΤΕ, VλΤΙΝS, VλΤΙΝ, *aqua.* Ad nonum λΙΚψλ, *terra.* Ad undecimum ϜλΝΚλΓλΓΓGΙ, *villici munus.* VλλdΝϜΝΙ, *poteſtas.* Ad XIV. ΒΚΙΝΝϨ, *febris,* &c.

XXVII. Nomina diminutiva, & blandientia apud *Gothos* occurrunt formata in [1] λλ, & λϨ. ſic à ΜλΓΝS, *puer,* fit ΜλΓΝλλ, *puerulus,* Joh. VI, 19. à ΜλVΙ *puella,* ΜλVΙλϨ, Marc. V, 41. à ΒλΚΝ *infans,* ΒλΚΝΙλϨ. & ſic forſan à VΝλϜS, *lupus,* VΝλϜΙλλ nomen epiſcopi *Mæſo-Gothorum,* quod *Græci* ſcripſere Οὐλφίλας. Sic etiam apud *Iſlandos* à blad, *folium,* bledell, *foliolum,* cum multis aliis. Nec non apud *Francos,* ut videre eſt gram. *Francicæ* cap. III, 19.

Genitivus pluralis ſemper formatur in Ε: ut ΜλΝΝΕ, *hominum.* ϜϨΤΙVΕ, *pedum,* à ϜϨΤΝS, *pes.* SΙΠϨΝGΕ, *diſcipulorum.* λhΜλΝΕ, *ſpirituum.* Excipe tamen genitivos plurales nominum exeuntium in Ϩ, vel ϨΝS. ut ΝΝhΝλψϨΝϨ, *dæmoniorum,* ab ΝΝhΝλψϨ. UΙΝϨΝϨ, *mulierum,* à UΙΝϨ. & [2] ΓλΒΚΝΚϨ, *fragmentorum.* ΠλλΠGϨ, *platearum.* Math. VI, 5.

De generibus nominum, quæ per articulos, adjectiva, participia, & pronomina indicantur, hic nihil tradimus. obiter tamen obſervet lector, ut ut minuta res ſit, *ſolem,* [ſunna, vel ſunne] in *Anglo-Saxonicâ* eſſe fœminini generis, & *lunam* [mona] eſſe maſculini. ſeo ſunna ᵹetacnaþ upne Hælend Chpiſt. ſe mona þe peaxþ. and panaþ. ᵹetacnaþ þaſ andpeapdan ᵹelaþunᵹe. *Sol noſtrum J. Chriſtum, luna quæ creſcit, & decreſcit, eccleſiam præſentem deſignat,* Bed. H. E. *p.* 144. ſic apud *Cimbros* ſol, & ſunna ſunt fœminini generis, mane vero maſculini, ſecundum iſtud *Volu-ſpæ.* ſtroph. 5.

Sol Þad ne viſſe huar hun ſal atte	*Sol neſcivit, ubi palatia poſſideret,*
Mane Þad ne viſſe huar [3] han megne atte.	*Luna vires ſuas neſcivit.*

Ratio autem, propter quam veteres ſeptentrionales *lunæ* maſculinum, *ſoli* vero fœmininum genus attribuebant, petenda eſt ex mythologia IX Eddæ *Snorronis,* ubi ſic legimus; homo quidam *Mundilfare* nominatus duos genuit liberos, tam pulchræ, & venuſtæ formæ, ut filium *Manam,* filiam vero *Sunnam* appellaret, quam nuptum dedit viro, qui [4] *Glemur* vocatur. ob hanc arrogantiam dii irati arripuerunt fratrem & ſororem, eoſque in cœlo collocarunt, ut *Sunna* equos agitaret currum ſolis trahentes, & *Mana* regeret curſum lunæ. concinnitas ſcilicet fabulæ requirebat, ut liberorum formoſior & pulchrior filia, minus autem pulcher & venuſtus filius haberetur; & ut formoſior ſolis, minus autem formoſus lunæ auriga conſtitueretur. Monendus autem hic, & exorandus es lector, ut conſulas ſupplementum ad hoc caput, quod capite XVII continetur, ante quam ad caput quartum procedas.

CAPUT QUARTUM.

De adjectivis.

I. Adjectivum vel eſt ſimplex, ut eadiᵹ, *dives.* æfen, *æqualis.* vel compoſitivum, ut tipeadiᵹ, *dominatu excellens.* efen-ece, *coæternus.* efen-ſpedelic, *conſubſtatialis.* quæ omnia ſecundùm ſubjectum exemplum declinantur:

	Numerus	*ſingularis.*		*Numerus pluralis.*
Nom.	God, *bonus, um.*	ᵹode, *bona.*	Nom.	[6] ᵹode, *boni, æ, a.*
Gen.	ᵹodeſ.	ᵹodpe.	Gen.	[7] ᵹodpa.
Dat.	ᵹodum.	ᵹodpe.	Dat.	ᵹodum.
Acc.	ᵹodne, ᵹod.	ᵹode.	Acc.	ᵹode.
Voc.	[5] ᵹoda.	ᵹode.	Voc.	ᵹode, an.
Abl.	ᵹodum.	ᵹodpe.	Abl.	ᵹodum.

Hîc obſervandum eſt, primò accuſativum ſingularem maſculini generis formari à nominativo, addendo τὸ ne. ſecundò gen. dat. & abl. ſing. adjectivorum fœminini generis ter-

---

[1] Sic apud *Latinos* in *la,* & *lla. lus,* & *llus. lum,*& *llum.* ut in *animula, ſpecula* à *ſpes, puella, lectulus, regulus, libellus, regniculum, ſpecillum,* &c. Diminutiva quædam apud *Græcos* terminantur in λος, ut ναυτίλος, *nautila.* [2] Hiſce addantur ΒλΝGϨ, *ulcerum.* dΚλΝhSΝϨ. *micarum.* ψΙΝdϨ, *gentium*; quorum nom. plurales ΒλΝGϨS. dΚλΝhSΝϨS. ψΙΝdϨS, cujus nom. ſingularis ψΙΝdλ. inde forſan in λ deſinentia, ad exempli noni formam, faciunt genit. plur. in Ϩ:

[3] Alias huar han meigins atte. [4] Significat *gaudium.* [5] Vid. *Matth.* XXV, 21. XXIII, 26. XIX, 32. *Marc.* X, 7. [6] Nom. plur. aliquando terminatur in a, o & u: ut, ealla hiſ æhta, *omnia ſua bona,* Boeth. p. 64. ofep oþpu þinᵹ, *præ cæteris rebus,* p. 52. ealle þa oþpu ᵹod, *omnia alia bona,* ib. verum p. 15. ymb þa oþpe ᵹod, *de aliis bonis*; ubi cod. *Cot.* oþpu. [7] Hinc in veteribus noſtris auctoribus leguntur aller, & euphonice alder, ut apud Satyrographum: And ſith I am your

minari

minari in ꞃe. tertiò dat. & abl. singul. adjectivorum masculini & neutrius generis terminari in um, ut & dativum & ablativum pluralem. quartò genitivum pluralem terminari in ꞃa. notandum insuper, quod adjectiva, pronomina, & participia cujusvis generis non raro terminentur in *a* prostheticum, aut finalem suam vocalem in a mutent, & tum declinentur ut substantiva secundæ declinationis exeuntia in a. sic à ꝼoꞃeꞅƿꞃecen fit ꝼoꞃeꞅƿꞃecena; ut, ꞅe ꝼoꞃeꞅƿꞃecena cyning; *præfatus rex.* sic à ᵹodcunde *divinus*, fit ᵹodcunda, ut, mid þy ᵹodcundan ꝼultume ꝼoꞃlæten ƿæꞅ, *divino auxilio destitutus erat.* Hisce addas, ꞅe ylca ᵹeꞅið, *idem comes.* men ꞅendon heoꞃa dohtoꞃ to ᵹeƿeodenne þam heoꞃlican bꞃidᵹuman, *filias suas sponso cœlesti desponsandas mittebant.* on þam ytemeꞅtan dæle, *in ultimâ parte.* Ðæt leoht þa halᵹan ꞅaule ꝼꞃam þam bendum ðæꞅ lichoman onlyꞅde, *lux illa sanctam illam animam à carnis vinculis absolvit.* ꞅe lichoma þæꞃe aꞃƿuꞃþan ꝼæmnan, *corpus venerabilis virginis.* on þam ylcan mynꞅtꞃe, *in eodem monasterio.* on S. Stephaneꞅ cyꞃicean þæꞃ æꞃeꞅtan and þæꞃ eadiᵹan maꞃtyꞃeꞅ, *in ecclesia beati protomartyris Stephani.* Maximè obtinet hæc regula in adjectivis *demonstrativè, emphaticè,* & *vocandi* casu positis: ut in sequentibus. Oꞅƿald ꞅe Cꞃiꞅteneꞅta cyning Noꞃþan-hymbꞃa-ꞃice, *Oswaldus Christianissimus rex Northanhymbrorum.* þat ꞅe cynelica had þæꞃ halᵹan ƿeꞃeꞅ ece ᵹemynd hæꝼde, *ut regia viri sancti persona memoriam haberet æternam.* Acca ꞅe aꞃƿyꞃþa biꞅceoꞃ, *Acca reverendissimus antistes.* tƿæᵹen ƿæꞃon biꞅcoꞃaꞅ. and tƿæᵹen mæꞅꞅe-ꞃꞃeoꞅtaꞅ. ealle þa ꞅeleꞅtan, *duo erant episcopi, & duo presbyteri, omnes præclari.* sic in genitivo plur. Ðiꞅ iꞅ nu biꞅen þaꞃa ꞅoþena ᵹeꞅelþa, *hoc est exemplar verarum divitiarum.* hƿi niꞅ nu anƿeald to tellanne to ꞅumum ðaꞃa heꞅtena ᵹoda ðiꞅꞅeꞅ andƿeaꞃdeꞅ liꝼeꞅ, *cur non potestas penes nos est animos applicandi ad aliquod illorum præstantissimorum bonorum.* ealꞃa þaꞃa deoꞃƿyꞃþeꞅtena ðinᵹa ᵹeᵹadeꞃunᵹa, *collectio omnium harum pretiosissimarum rerum.* huelc ꝼꞃemu iꞅ þe ꝥ þu ƿilniᵹe þiꞅꞅa andƿeaꞃdena ᵹeꞅælþa oꝼeꞃmet, *quid tibi proficit supra modum cupere hæc præsentia* [hujus vitæ] *bona?*

II. Adjectiva gentilia & patria desinunt in iꞅc: ut Cyꞃeniꞅc, *Cyrenæus.* Iudeiꞅc, *Judæus.* Engleiꞅc, *Anglus.* Nazaꞃeniꞅc, *Nazarenus.* Romaniꞅc, *Romanus.* Gꞃeciꞅc, *Græcus.* Ledeniꞅc, *Latinus.* Londeniꞅc, *Londinensis.* Tyꞃiꞅc, *Tyrius.* Sidoniꞅc, *Sidonensis*, Matth. xv, 21. Moabytiꞅc, *Moabita*, Gen. xix, 36. Hinc gentilia nostra in **ish**: ut **Danish**, *Danus.* **Suedish**, *Suedus.* **Scotish**, (contracte **Scotch**) *Scotus.* Legitur ΣΑΝΚΑΙΦΥΝΙΣΚΑ (Gothic), *Syro-phœnissa*, Marc. vii, 26. & ab ΗΑΙΘΙ (Gothic) *ager*, ΗΑΙΘΙΝΙΣΚ (Gothic) *agreste*, Marc. i, 6. & huic terminationi in ÏSKS, ÏSKA, ÏSK, respondet gentilium terminatio apud *Islandos* in **ſker**: ut in **Danſker**, *Danicus*, à **Dan.** Nota tamen quod in lingua *Anglo-Saxonica* gentilia nonnunquam alio modo exprimantur: ut, Iudeaꞅ, *Judæi.* Siᵹelheaꞃꞃen vel Silheaꞃꞃen, *Æthiops*, vel *Æthiopicus*: ut, Maꞃia ⁊ Aaꞃon cidon ƿiþ Moiꞅeꞅ ꝼoꞃ hiꞅ Siᵹelheaꞃꞃenan ƿiꝼ, *locuta est Maria, & Aaron contra Mosen propter mulierem ejus Æthiopissam, vel Cuschitam*, Num. xii, 1. Seo ymbᵹæð eall þæꞃa Silheaꞃꞃena land, *qui* [fluvius] *circumit totam terram Æthiopiæ*, Gen. ii, 13. Sic in Cædmon. vi, 16, 17. Moabita dicitur Moabitaꞃ, & Ammonita, Ammonitaꞃ. & in versione *Boethii* Grec est *Græcus.* Alias quandoque periphrastice describuntur ope præpositionis: ut, Ioꞅeph ꝼꞃam Aꞃimathia, Joh. xix, 38. Ioꞅep oꝼ Aꞃimathia, Marc. xv, 43. notandum quoque est, patronymica nonnunquam formata legi in iꞅc; sic *Herodias*, *Herodis filia*, vocatur Heꞃodiadiꞅca, & Heꞃodiadiꞅcea, Marc. vii, 22. Matth. xiv, 6. quibus addas dunlendiꞅc, *montanus.* utlendiꞅc, vel utlændiꞅc, *extraneus, peregrinus.*

Quædam finiuntur in bæꞃ: ut, luꞅtbæꞃ, *delectans, jucundus.* ƿæꞅtmbæꞃ, *fœcundus.*

Supra dixi in reg. I. adjectiva emphatice, & demonstrative usurpata plerumque terminare nom. sing. in a, & tum declinari, ut substantiva II. declinationis. Ita sane fere semper terminantur, & flectuntur; excipienda tamen sunt sequentia aliaque id genus exempla. Ðu þe eaꞃt ꞅio hehꞅte ꝼꞃoꝼeꞃ eallꞃa ƿeꞃiᵹꞃa moda, *tu qui es fatigatarum omnium mentium supremum solatium*, Boeth. p. 47. ꝼoꞃþam ƿe cƿeþaþ ꝥ þæt heꞅte ᵹod ꞅie þe heꞅta hꞃoꝼ eallꞃa ᵹoda, *quamobrem affirmamus summum illud bonum esse supremum culmen omnium bonorum*, p. 85. Ða cƿæþ he. hƿæt ic þonne æꞃ ꞅæde ꝥ ꝥ heꞅte ᵹod. ⁊ ꞅio heꞅte ᵹeꞅælþ an ƿæꞃe, *tum ait illa, num modo dixi summum illud bonum, & summam beatitudinem unum esse?* ꝼoꞃþam ic ꞅecᵹe ꝥ þat ꞅie þat heꞅte ᵹod on hiꞅ aᵹenꞃe ᵹecynde ꝥ te ꝼꞃuma iꞅ eallꞃa þinᵹa, *quare affirmo id sua natura summum bonum esse, quod principium est omnium rerum*, p. 83. ubi quoque legitur: ᵹiꝼ þonne hƿelc þinᵹ toꞅceaden biþ ꝼꞃom þam heꞅtan ᵹode. þonne ne biþ ꝥ no ꝥ heꞅte ᵹod, *si quid ergo distinctum est à summo bono, id ipsum non potest esse summum bonum.*

III. Multa formantur ex substantivis, addendo affixum negativum, vel privativum [1] leaꞅ, vel leaꞅe: ut, ꞃecce-leaꞅ, *negligens.* ꞅcomleaꞅ, *impudens.* eᵹeleaꞅ, *impavidus.* ꞅac-leaꞅ, *sine culpa, insons.* hinc apud nos **careleſſe**, *ſupinus.* **fatherleſſe**, *patre orbus.* **motherleſſe**, *matre orbus.* **friendleſſe**, *amicis destitutus.* **ſhameleſſe**, *impudens.* **ſackleſſe**, *innocens*, & similia. Sciendum verò est

---

aller hed, I am your aller hele. *Saxonice*, ꝼoꞃþam þe ic eam eoꞃeꞃa ealꞃa heaꝼod, ic eam eoꞃeꞃa ealꞃa hæl. Sic in Prologis *Chauceri*, ------ **ſhall have a ſuper at our alder coſt.** **Up rode our hoſt and was our alder cock.**

[1] Apud veteres *Cimbros* à **dad**, *virtus*, **dadleiſe**, *vitium, improbitas.* à **log**, *lex*, **logleiſe**, actio *illegitima.* à **ſak**, *causa, crimen*, **ſaklaus**, *innocens.*

leaꞅ

leas *Anglo-Saxonicum* deduci à *M. Goth.* 𐌻𐌰𐌿𐍃, quod significat *liber*, *solutus*, *vacuus*, & in compositione privationem, vel defectum denotat: ut in 𐌰𐌺𐍂𐌰𐌽𐌰𐌻𐌰𐌿𐍃, *fructuum experi.* 𐌻𐌰𐌿𐍃𐌵𐌹𐌸𐍂𐌰𐌽𐍃, *jejuni.* 𐌻𐌰𐌿𐍃𐌷𐌰𐌽𐌳𐌾𐌰𐌽, *inanem*, Marc. XII, 3. vide *Junii* gl. *Goth.* in voce 𐌻𐌰𐌿𐍃. Sic apud *Islandos* maallaus, *mutus.*

IV. Denominativa terminantur in lic, vel lice: ut, werlic, *virilis.* ælic, *legitimus.* sælic, *marinus.* wiflic, *muliebris.* cild-lic, *puerilis.* heofonlic, *cœlestis.* eorþlic, *terrestris.* hanc terminationem hodie mutavimus in like, vel ly: ut in godlike, vel godly. heavenlike, vel heaven-ly. fatherlike, vel fatherly. Denom. *materialia* producuntur in [1] *en*: ut, ab æsc, *fraxinus*, æscen, *fraxineus.* à beorce, *tilia*, beorcen, *tiliaceus.* à stan vel stæn *lapis*, stænen *lapideus*, *petræus.* Augustinus tractauit, quod Petrus in figura significat ecclesiam. quia Christus petra, Petrus populus christianus. ær þan fyrst wæs his nama Simon. ac drihten him gesette þisne naman Petrus. þat is stænen. to þi þat he hæfde getacnunge Cristes gelaþunge. Crist is cwæden petra; þat is stan. and of þam naman is gecweden Petrus eal Cristen folc. Crist cwæþ. þu eart stænen. and ofer þisne stanan. þat is ofer þam geleafan þe þu nu andettest. ic getimbrige mine cyrcan. *Augustinus tractavit, quod Petrus in figura significat ecclesiam, quia Christus petra, Petrus autem populus Christianus. Ante hoc tempus nomen illi Simon fuit, sed Dominus hoc nomen Petrus illi imposuit, id est, petræus, in hoc scilicet, ut Christi ecclesiæ typum haberet. Christus dicitur Petra, hoc est lapis, & de hoc nomine dicitur Petrus, scil. populus Christianus. Christus dixit, tu es* [2] *Petrus, & super hanc petram, hoc est super fidem illam, quam tu nunc confessus es, ædificabo ecclesiam meam.* Sumpsi hoc exemplum ex pag. 237. E. H. *Bedæ*, à clarissimo *Wheloco* edit. In illa & sequenti pagina, alia haud pauca occurrunt lectu digna, quæ facile evincunt *Romano-Saxonicam* ecclesiam idem docuisse de Petro, quod nos etiamnum docemus. utinam studio partium seposito, aurea ista analecta consulere dignetur pontificius lector. à treow *arbor*, treowen *ligneus*, &c.

Quædam terminantur in cund: ut, godcund, *divinus.* deofulcund, *diabolicus.* eorþcund, *terrenus.* woruldcund, *mundanus.* exempla. ne ðearf þe þær eaforan sceomigan. ac ic þam magorince mine sylle godcunde gife, *nulla tibi causa erit, propter quam filii te pudeat, puero enim eximio dabo divina mea dona*, Cædm. L, 24. gewat þa se deofulcunda galferhþ, *tum libidinosus ille diabolicus discessit*, fragm. hist. *Judith.* p. 22. sic etiam denominativa *Gothice* exeunt in 𐌺𐌿𐌽𐌳𐍃. ut in 𐌲𐍉𐌳𐌰𐌺𐌿𐌽𐌳𐍃, Luc. XIX, 12. 𐌲𐌿𐌼𐌰𐌺𐌿𐌽𐌳𐌰𐌹𐌶𐌴, Luc. II, 92. 𐌷𐌹𐌼𐌹𐌽𐌰𐌺𐌿𐌽𐌳𐌹𐍃, Luc. II, 13.

V. Multa exeunt in ig: ut, dreorig, *mæstus.* scyldig, *reus.* myrig, *hilaris.* ænig, *quispiam.* & numeralia twentig, þrittig, feowertig, fiftig, sixtig. hæc terminatio apud nos hodie vertitur in y: ut in drery, *lugubris.* any, *ullus.* twenty, *viginti*, &c.

VI. Multa exeunt in sum: ut à lang *longus*, formatur langsum *valde*, vel *nimis longus.* hæc terminatio retinetur apud nos in hodiernis fulsum, *valdè turpis.* toilsum, *valdè laboriosus.* troublesum, *valdè molestus.* wholesum, *salubris*, & in multis aliis.

VII. Adjectiva positivi gradûs formant sua comparativa in [3] er vel ere, ar, ære, ir, or, ur, yr, & superlativa in [4] ast, vel aste, æst, est, ist, ost, ust, yst, ut antea observatum est in regulâ tertiâ capitis primi: sic à rihtwise, *justus*, fit rihtwisere, *justior*, rihtwisast, est, iste, *justissimus.* Quædam autem irregulariter comparantur: ut, god, *bonus*, betere, betera, *melior*, betest, betesta, betst, betsta, *optimus.* micel, *magnus*, mara, mære, *major*, mæst, mæsta, *maximus.* yfel, *malus*, wærra, wierre *pejor*, wierrest, *pessimus.* Quædam positivo carent: ut, utter, yttre, *exterior*, yttrest, ytemest, ytemesta, *extremus.* horum nonnulla ab adverbiis comparantur: ærest, æresta, *primus*, ab ær, *prius.* fyrmest, fyrmesta, *primus*, à *Cimbrico* adverbio fyr, vel fyrr, *prius.* unum superlativum forma, *primus*, neque positivum, neque comparativum habet. unumque comparativum scilicet furþor, furþur, furþre, furþra, *ulterior*, *major*, *superior*, neque positivum, neque superlativum habet. Nota quòd adjectivum [5] fæst mutet substantivum cui adjungitur per modum affixi epitatici in adjectivum, & illius significationem auget, ut *valdè* apud *Latinos.* sic apud *Cædm.* *Deus* dicitur soþ-fæst ⁊ swiþ ferom, i. e. *valdè verax, & valdè præstans*, vel *veracissimus, & præstantissimus*, p. 1, l. 6. sic *cœlum* dicitur puldor-fæst wic, *valdè gloriosa*, vel *gloriosissima arx.* Sic etiam vox tir vel tyr, (*Cimbrice* Tir, Tiir, nomen idoli, vel unius *Asarum* filii *Odini*,) adjectivis præposita, eorum significationem pro more *Cimbrorum* maximè adauget: ut in tireadig, *beatissimus.* tirfæst, *præstantissimus*, *maximus.* sic apud veteres *Cimbros*, tyrspakur *instar Tyri sapiens*, i. e. *sapientissimus.* vide Eddæ *Snorronis* mythol. de *Tyro.* XXIII. *Ol. Wormii* fast. *Dan.* p. 51. & *Runolphi Jonæ* lex. *Island.* in voce Tyr.

---

[1] Sic quædam materialia apud *Latinos* & *Græcos* formantur in *inus* & ινος: ut *cedrinus*, *faginus*, χρυσάλλινος. [2] *Saxonice* Petræus. [3] Emphaticè in era, ara, *&c.* [4] Et emphaticè in asta, æsta, *&c.* [5] Fæst, *firmus*, *stabilis.* multa sunt tam substantiva quam adjectiva terminata in fæst, quæ omnia adjectivorum naturam induunt, nisi & ea pro compositis potius habenda sint: ut rædfæst, *providus*, vel *consilio firmiter adhærens.* scamfæst, *verecundus.* þrimfæst, *magnificus.* wiffæst, *conjugatus.* staþolfæst, *constans.* stedfæst, *stabilis.* æfæst, *pius.* arfest, *pius*, (cui opponitur arleas, *impius.*) & restefæst, ut restefæst beon, *altum dormire*, apud *Cædm.* IV, 24.

VIII. Ad-

VIII. Adjectiva, ut videtur, in lingua *Ulphila-Gothica* declinantur in hunc modum.

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*	
n. { 𐌲𐌰𐌿𐍂𐍃, *hic tristis.* / 𐌲𐌰𐌿𐍂, *triste.*	n. { 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰, *hæc tristis.*	n. { 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹, *hi tristes.* / 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰, *tristia.*	n. { 𐌲𐌰𐌿𐍂𐍉𐍃, *hæ tristes.*
g. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌹𐍃.	g. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌶𐍉𐍃.	g. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌶𐌴.	g. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌶𐍉.
d. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌼𐌼𐌰.	d. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹.	d. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌼.	d. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌼.
a. { [1] 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌽𐌰, / 𐌲𐌰𐌿𐍂.	a. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰.	a. { 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌽𐍃. / 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰.	a. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐍉𐍃.
v. { [2] 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰, / 𐌲𐌰𐌿𐍂.	v. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰.	v. { 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹. / 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰.	v. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐍉𐍃.
a. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌼𐌼𐌰.	a. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹.	a. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌼.	a. 𐌲𐌰𐌿𐍂𐌰𐌹𐌼.

Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐍃, *peccator.*	Nom. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌹.
Gen. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌹𐍃.	Gen. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌹𐌶𐌴.
Dat. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌼𐌼𐌰.	Dat. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌹𐌼.
Acc. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌽𐌰.	Acc. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌽𐍃.

𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰, *peccatrix,* Luc. VII, 37.

IX. Hæc est (ni fallor) sola, saltem maximè communis forma variandi adjectiva simpliciter, & absque notabili emphasi posita. Ast adjectiva & participia emphaticè & demonstrativè posita aliter terminantur, & flectuntur. Nam primò adjectiva masc. gen. (quod de *Anglo-Saxonicis* anteà observavimus) emphaticè & demonstrativè posita, 𐌰 prostheticum sibi adsciscunt: sic, quamvis legatur 𐌱𐌰𐌲𐌼𐍃 𐌿𐌱𐌹𐌻𐍃, δένδρον σαπρὸν, *Mat.* VII, 28. cum articulo legitur 𐍃𐌰 𐌿𐌱𐌹𐌻𐌰 𐌱𐌰𐌲𐌼𐍃, τὸ δὲ δένδρον σαπρὸν, vers. 17. Item, 𐍅𐌹𐌲𐍃 𐍃𐌰 𐌱𐍂𐌹𐌲𐌲𐌰𐌽𐌳𐌰, ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα, vers. 13, 14. 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐌰 𐍃𐌰 𐌵𐌹𐌼𐌰𐌽𐌳𐍃 𐌹𐌽 𐌽𐌰𐌼𐌹𐌽 𐍆𐌰𐌽𐌹𐌽𐍃, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, *Marc.* XI, 9.

Declinantur autem emphatica demonstrativa, in 𐌰 finita, secundum exemplum VIII. ut, nom. 𐍆𐌰𐌹𐍂𐌽𐌾𐌰, ὁ παλαιός. gen. 𐍆𐌰𐌹𐍂𐌽𐌾𐌹𐍃, τοῦ παλαιοῦ. dat. 𐍆𐌰𐌹𐍂𐌽𐌾𐌹𐌽, τῷ παλαιῷ. *Plur.* nom. 𐍆𐌰𐌹𐍂𐌽𐌾𐌰𐌽𐍃, οἱ παλαιοί. Sic, nom. 𐌽𐌹𐌿𐌾𐌰, ὁ νέος. gen. 𐌽𐌹𐌿𐌾𐌹𐍃, τοῦ νέου. dat. 𐌽𐌹𐌿𐌾𐌹𐌽, τῷ νέῳ. Huc refer 𐌿𐍃𐌻𐌹𐌸𐌹𐌽, τῷ παραλυτικῷ. *Mat.* IX, 2. *Marc.* II, 5.

Multa etiam pluralia nom. cas. ut, 𐌲𐍂𐌴𐌳𐌰𐌲𐌰𐌹, πεινῶντες, *Luc.* VI, 25. 𐌿𐌽𐌻𐌴𐌳𐌰𐌹, πτωχοὶ, *Mat.* XI, 5. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌹, ἁμαρτωλοὶ, *Luc.* VI, 34. emphaticè posita terminantur in 𐌰𐌽𐍃, ut, 𐌸𐌰𐌹 𐌲𐍂𐌴𐌳𐌰𐌲𐌰𐌽𐍃, οἱ πεινῶντες, *Luc.* VI, 21. 𐌾𐌿𐍃 𐌿𐌽𐌻𐌴𐌳𐌰𐌽𐍃, οἱ πτωχοὶ, *Luc.* VI, 20. 𐌸𐌰𐌹 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌽𐍃, οἱ ἁμαρτωλοὶ, *Luc.* VI, 33.

X. Adjectiva fœm. emphaticè & demonstrativè posita, terminantur in 𐍉, ut, 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐍉 𐌸𐌿 𐌹̈𐌽 𐌵𐌹𐌽𐍉𐌼, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ, *Luc.* I, 28. 𐍈𐍉 𐍃𐍉 𐌻𐌰𐌹𐍃𐌴𐌹𐌽𐍉 𐍃𐍉 𐌽𐌹𐌿𐌾𐍉, τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη; declinantur autem ad exemplum X. ut, 𐌰𐌹𐍅𐌴𐌹𐌽𐍉 𐌻𐌹𐌱𐌰𐌹𐌽𐍃, ἡ ζωὴ αἰώνιος, *Joh.* XVII, 3. 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐍉𐌽, τῇ ἁμαρτωλῷ, *Marc.* VIII, 38. 𐌲𐌰𐍂𐌰𐌹𐌷𐍄𐍉𐌽, τὴν δικαίαν, *Joh.* VII, 24. 𐌰𐌻𐌷 𐌸𐍉 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐍉𐌽, τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, *Marc.* XIV, 58. 𐌰𐌹𐍅𐌴𐌹𐌽𐍉𐍃 𐌷𐌻𐌴𐌹𐌸𐍂𐍉𐍃, τὰς αἰωνίους σκηνὰς, *Luc.* XVI, 9.

XI. Neutra etiam emphaticè & demonstrativè posita terminantur in 𐍉, ut, *Luc.* V, 37. ubi οἶνον νέον redditur 𐍅𐌴𐌹𐌽 𐌽𐌹𐌿𐌾𐌰𐍄𐌰, per reg. 12. ὁ νέος οἶνος redditur 𐌸𐌰𐍄𐌰 𐌽𐌹𐌿𐌾𐍉 𐍅𐌴𐌹𐌽. Sic, 𐌻𐌰𐌼𐌱 𐌼𐌴𐌹𐌽 𐌸𐌰𐍄𐌰 𐍆𐍂𐌰𐌻𐌿𐍃𐌰𐌽𐍉, τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. 𐌸𐌰𐍄𐌰 𐌿𐌽𐌼𐌰𐌷𐍄𐌴𐌹𐌲𐍉 𐌰𐍄 𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰𐌼. 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌴𐌹𐌲 𐌹̈𐍃𐍄 𐌰𐍄 𐌲𐍉𐌸𐌰, τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. *Luc.* XVIII, 27. Vide etiam *Marc.* IX, 43. & V, 40. *Luc.* XVIII, 14, 15.

Ex prædictis constat adjectiva, & participia apud *Mœso-Gothos* bifariam terminari; vel ut supra docuimus in exemplo 𐌲𐌰𐌿𐍂𐍃, scilicet quando simpliciter usurpantur; vel in 𐌰, & 𐍉, quando emphaticè ponuntur: nempe masculina in 𐌰, fœminina, & neutra in 𐍉. exempli gratia,

𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐍃, 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐌰, 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳,	emphatice & demonstrative,	𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐌰. 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐍉. 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌹𐌳𐍉.

XII. Adjectiva *neutra* apud *Mœso-Gothos* non raro producuntur in 𐌰𐍄𐌰. ut in 𐌼𐌴𐌹𐌽𐌰𐍄𐌰, 𐌸𐌴𐌹𐌽𐌰𐍄𐌰, 𐌾𐌰𐌹𐌽𐌰𐍄𐌰, 𐍃𐌴𐌹𐌽𐌰𐍄𐌰, 𐌽𐌹𐌿𐌾𐌰𐍄𐌰, 𐌰𐌻𐌻𐌰𐍄𐌰, &c. *meum, tuum,* ἐκεῖνο, *suum, novum, omne.* 𐌲𐌰𐌱𐌰𐌹𐍂𐌷𐍄𐌹𐌳𐌰 𐌸𐌴𐌹𐌽𐌰𐍄𐌰 𐌽𐌰𐌼𐍉, *manifestavi nomen tuum,* Joh. XVII, 6. vide Marc. XIV, 15. Matth. V, 29, 30. & VI, 22, 23. & IX, 8, 17. & XI, 7. Luc. IV, 5.

---

[1] 𐌰 finale aliquando abjicitur: ut, 𐌸𐌰𐌽, 𐌻𐌰𐌿𐍃𐌷𐌰𐌽𐌳𐌾𐌰𐌽, pro 𐌸𐌰𐌽𐌰, 𐌻𐌰𐌿𐍃𐌷𐌰𐌽𐌳𐌾𐌰𐌽𐌰, *&c.*

[2] 𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹 𐌸𐌹𐌿𐌸𐌴𐌹𐌲𐌰, apud Marcum, x, 17.

Nota, quod per neutra ſingularia producta in ATA *Græca* pluralia redduntur in *Ulphilanâ* verſione: ut videre eſt *Luc.* XVIII, 21, 28. & XIV, 17. & V, 11.

XIII. Comparativa formantur à poſitivis in IZO, vel OZA. ut MANAGIZO à MANAGS, *multus.* FRODAIZO à FRODA, *ſapiens.* SVINÞOZA à SVINÞA, *fortis.* Superlativa verò formantur à comparativis in ISTS, & emphaticè in [1] ISTA. ut BATISTS, BATISTA, *optimus*, à BATIZO. FRUMISTS, FRUMISTA, *primus.* MANAGISTS, MANAGISTA, à MANAGIZO. HAUHISTS, *altiſſimus*, HAUHIZO, *altior*, HAUH, *altus.* MAISTS, *maximus*, MAIZO, *major.* Leguntur etiam AUHUMISTS, & AUHUMISTA, *altiſſimus.* SPEDISTA, *noviſſimus.* HINDUMISTA, *extremus.* MINISTA, *minimus.* AFTUMISTS, & AFTUMISTA *ultimus*, quorum comparativa non extant in pretioſis argentei codicis reliquiis.

CAPUT QUINTUM.

De Pronominibus.

I. PRonomen primitivum primæ perſonæ (ic, *ego*, ƿit, *nos duo*, ƿe, *nos*) declinatur in hunc modum:

Num. ſing.	*Num. dualis.*	*Num. plur.*
Nom. Ic, *ego.*	Nom. [2] ƿit, *nos duo.* νῶϊ, νώ.	Nom. ƿe, *nos.*
Gen. min.	Gen. uncer.	Gen. ure.
Dat. me.	Dat. [3] unc, unge, & uncrum.	Dat. us.
Acc. me, [4] mec.	Acc. ƿit.	Acc. us.
Abl. me.	Abl. unc, unge, & uncrum.	Abl. us.

Pro ƿe, *nos*, legitur in *Dano-Saxonicis* ƿoe, & usih, ut, forhuon ƿoe ł usih fiestas, *quare nos jejunamus*, Matth. IX, 14. cod. MS. interl. *Cott.* Hic libet ſubjicere unum, & alterum exemplum pronominis primæ perſonæ in duali numero. *Luc.* XXIII, 41, alter latronum ad alterum, ⁊ ƿit ƿitodlice by uncer ær-dædum onfoð, *& nos quidem ſecundum quod fecimus, recipimus.* uncer silfra sið, inquit Adamus ad Evam, *Cædm.* p. 19. l. 23. *Matth.* III, 5, Jeſus ad baptiſtam ſic loquitur; Læt nu. þus unc gedafenaþ ealle ƿihtƿisnisse gefyllan, *ſine modò, ſic enim nos decet implere omnem juſtitiam.* Matth. XX, 31, duo cæci clamant ad Chriſtum; gemiltsa unc Dauides sunu, *miſerere noſtri, fili David.* Marc. X, 37, Jacobus & Johannes ſic Chriſtum affantur, sylle unc. þat ƿit sitton on þinum ƿuldre, *da nobis*, &c. *Luc.* II, 48, ſic alloquitur Maria Chriſtum; sunu hƿi diderst þu unc þus. þin fæder and ic sarigende þe sohton, *fili, quid feciſti nobis ſic, ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Luc. XII, 13. sege minum breðer. þat he dæle uncer æhta ƿið me, *dic fratri meo, ut dividat mecum noſtram hæreditatem.* þurh uncer broþer-ræddenne ic secge soð, *per fraternitatem noſtram verum loquor.* Nota etiam, quod à *Goth.* UNSIS, *Francice* legitur [5] usic, usich, usih, pro *nos*, & *nobis.* Hiſce addas exemplum gen. plur. ure. nu Adam can yfel ⁊ god sƿa sƿa ure sum, *nunc Adamus ſcit bonum & malum, ſicut unus ex nobis*, Gen III, 22.

II. Pronomina poſſeſſiva primæ perſonæ (min, *meus*, mine, *mea*, &c.) ſic declinantur:

Numerus	*ſingularis.*	*Numerus pluralis.*
Nom. Min, *meus, um.*	Nom. mine, *mea.*	Nom. mine, *mei, æ, a.*
Gen. mines.	Gen. minre.	Gen. minra.
Dat. minum.	Dat. minre.	Dat. minum.
Acc. minne, min.	Acc. mine.	Acc. mine.
Voc. min.	Voc. mine.	Voc. mine.
Abl. minum.	Abl. minre.	Abl. minum.

Numerus	*ſingularis.*	*Numerus pluralis.*
Nom. ure, *noſter, um.*	Nom. ure, *noſtra.*	Nom. ure, *noſtri, æ, a.*
Gen. ures.	Gen. urre.	Gen. urra.
Dat. urum.	Dat. urre.	Dat. urum.
Acc. urne.	Acc. ure.	Acc. ure.
Voc. ure.	Voc. ure.	Voc. ure.
Abl. urum.	Abl. urre.	Abl. urum.

Pro ure, legitur user, usser, *noſter, noſtras*, à *Goth.* UNSAR. vel potius *Francico* unſer: ut, nergend user, *redemptor noſter*, Cædmon XIII, 21. hyldleas is user life, p. 82. l. 21. pro urum

---

[1] *Runice* ᛒᚱᛅᚦᛁᛋᛏᛅ, bradiſta, *latiſſimus*, planè ad formam *Græcorum* in ιςος, ut in ἄριςος, κάλλιςος, &c. [2] *Goth.* VIT: [3] *Goth.* UGKIS: [4] Mec sorg dreceð, *me dolor vexat*, Cædm. p. 47. l. 24. Mec derivatur à *Gothico* MIK: [5] Siððan ðu usic under æhta lædeſt. þu usic ƿoldest ƿacne becyrran, *Cædm.* p. 57. l. 24. vide caput vigeſimum.

occurrit

occurrit scriptum ussum, *Bed.* H. E. p. 81. & pro user, usser, p. 86, in margine ussum etiam occurrit, p. 122. & usse pro usre. se lifde oþ usse tide, *qui ad nostra tempora vixit*, p. 149. wicsiendum ussum þam æfestan hlafordum, p. 300. on ussum anwealde, *in nostra potestate*, Boeth. p. 25.

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. uncer, [1] *noster.*	Nom. uncere, *nostra.*	Nom. uncre.
Gen. uncres, pro unceres.	Gen. uncerres.	Gen. uncerra.
Dat. uncrum.	Dat. uncerre.	Dat. uncrum.
Acc. uncerne.	Acc. uncere.	Acc. uncre.
Voc. uncer.	Voc. uncere.	Voc. uncre.
Abl. uncrum.	Abl. uncerre.	Abl. uncrum.

Matth. XX, 33, clamant ad Christum duo cæci: drihten. þæt uncre eagan syn geopenede, *domine, ut aperiantur oculi.* vide *Luc.* XII, 13. geseo þæt he is ærend-secg uncres hearran, *percipio illum esse nuncium nostri domini,* inquit Eva ad Adamum, *Cædm.* XVI, 19, & 25. gemuna þu þisse tide, and uncres gespræces, *memento hujus temporis, ac loquelæ nostræ,* angelus ad *Edwinum,* Bed. H. E. p. 139.

III. Pronomen primitivum primæ personæ *Mæso-Gothicum* ÏK, *ego,* declinatur in hunc modum:

Num. sing.	*Num. dual.*	*Num. plur.*
Nom. ÏK, *ego.*	Nom. VIT, *νῶϊ, νώ.*	Nom. [2] VEIS, *nos.*
Gen. MEINA.	Gen. UGKIS, vel UGGKIS.	Gen. UNSARA.
Dat. MIS.	Dat. UGKIS.	Dat. UNS, & UNSIS.
Acc. MIK.	Acc. VIT.	Acc. UNS, & UNSIS.
Abl. MIS.	Abl. UGKIS.	Abl. UNS, & UNSIS.

Exempla dualis numeri petantur ex *Joh.* XVII, 22. *Marc.* X, 37. *Matth.* IX, 27. *Luc.* VII, 20.

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*	
n. { MEINS, *meus.* MEIN, *meum.*	n. MEINA, *mea.*	n. { MEINAI, *mei.* MEINA, *mea.*	n. MEINOS, *meæ.*
g. MEINIS.	g. MEINAIZOS.	g. MEINAIZE.	g. MEINAIZO.
d. MEINAMMA.	d. MEINAI.	d. MEINAIM.	d. MEINAIM.
a. { [3] MEINANA, MEIN.	a. MEINA.	a. { MEINANS, MEIN.	a. MEINOS.
v. MEINS, MEIN.	v. MEINA.	v. MEINAI, MEINA.	v. MEINOS.
a. MEINAMMA.	a. MEINAI.	a. MEINAIM.	a. MEINAIM.

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*	
n. { UNSAR, *noster,* *nostrum.*	n. UNSARA, *nostra.*	n. { UNSARAI, *nostri.* UNSARA, *nostra.*	n. { UNSAROS, *nostræ.*
g. UNSARIS.	g. UNSARAIZOS.	g. UNSARAIZE.	g. UNSARAIZO.
d. UNSARAMMA.	d. UNSARAI.	d. UNSARAIM.	d. UNSARAIM.
a. { UNSARANA, UNSAR.	a. UNSARA.	a. { UNSARANS, UNSARA.	a. UNSAROS.
v. UNSAR.	v. UNSARA.	v. UNSARAI, &c.	v. UNSAROS.
a. UNSARAMMA.	a. UNSARAI.	a. UNSARAIM.	a. UNSARAIM.

Ab UGGKIS proculdubiò est possessivum UGGQAR, *νωΐτερος,* sed deest exemplum in argenteo codice lacunis pleno.

IV. Pronomen primitivum secundæ personæ (þu, *tu,* ᵹẏt, *σφῶϊ,* ᵹe, *vos*) declin. in hunc modum:

Num. sing.	*Num. dual.*	*Num. plur.*
Nom. Ðu, *tu.*	Nom. * ᵹẏt, *σφῶϊ, σφώ.*	Nom. ᵹe, *vos.*
Gen. þin.	Gen. incer.	Gen. eower.
Dat. þe.	Dat. incrum, & inc.	Dat. eow.
Acc. þe, þec.	Acc. inc.	Acc. eow.
Voc. eala þu.	Voc. eala inc.	Voc. eala ᵹe.
Abl. þe	Abl. incrum, & inc.	Abl. eow.

Exempla dualis numeri in pronomine secundæ personæ: *Cædm.* p. V. sic affatur Deus Adamum, & Evam: inc sceal sealt wæter wunian on ᵹewealde, *sub vestrâ ditione erit salum.* inc

---

[1] Νωΐτερος, de duobus nimirum dicitur. [2] *Runice.* ΨIR, *weir. Germ.* Wir. gen. unser. dat. uns. acc. uns. abl. uns. [3] Legitur MEINNA, *Matth.* XI, 10. & MEINAMA, *Luc.* XX, 13. tam in codice impresso, quàm apographo *Juniano,* quod extat in bibl. *Bodleiana.* * Et incit, *Cædm.* LXII, 2. wesaþ incit her, *manete vos hic.* incit autem compositum est ex inc & ᵹẏt.

 hẏraþ

hýꞃaþ eall, *vobis omnia obedient.* ꝥaꞃniaþ ınc ꝥıþ þone ꝥærꞅꞇm, *cavete vobis ab illo fructu,* VI, 4. *Matth.* IX, 28, ait Christus ad duos cæcos: ᵹelýꝼe ᵹýꞇ þaꞇ ıc ınc mæᵹ ᵹehælan, *creditisne, quod ego possim vos sanare. v.* 29, ꞅý ınc æꝼꞇeꞃ eoꞃꞃum ᵹeleaꝼum, *secundum vestram fidem fiat vobis.* in aliquot codicibus, ꞅý ınc æꝼꞇeꞃ ıncꞃum ᵹeleaꝼum. *Matth.* IV, 19, Christus ad Petrum, & Andream: cumað æꝼꞇeꞃ me. ꞇ ıc ꝺo þæꞇ ᵹýꞇ beoð manna ꝼıꞅceꞃaꞅ, *venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. Matth.* XX, 22, Christus ait ad Zebedæi filios: ᵹýꞇ nýꞇon hꝥæꞇ ᵹýꞇ bıꝺꝺað. maᵹe ᵹýꞇ ꝺꞃıncan þone calıc þe ıc ꞇo ꝺꞃıncenne hæbbe, *nescitis quid petatis: potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* denuò *v.* 23, ꝥıꞇoꝺlıce ᵹýꞇ mınne calıc ꝺꞃıncaþ, *calicem quidem meum bibetis.* ꞇo ꞅýꞇꞇanne on mıne ꞅꞃıþꞃan healꝼe. oððe on ꝥýnꞅꞇꞃan. nýꞅ me ınc ꞇo ꞅýllene, *sedere autem ad dextram meam, vel sinistram, non est meum dare vobis.* consule etiam *Marc.* X, 39, 40. & *Luc.* II, 42. bıð ᵹemæne ıncꞃum oꞃleᵹ nıð, *inter vos* (inquit Deus ad Serpentem & Evam loquens) *erit perpetua inimicitia,* Cædm. XXII, 16. Hic libet adjicere exemplum gen. plur. numeri, quod rariùs occurrit: Ꝧoꝺ com ꝥ he polꝺe ꝼanꝺıan eoꞃeꞃ, *venit Deus, ut vos probaret,* Exod. XX, 20. Occurrit þec pro þe, quod proculdubio formatur à *Cimbrico* þig, vel *Francico* thec, *Gothice* ψnk. Pro eoꞃ non raro occurrit ᵹeoꞃ, ut in præfatione *Ælfredi* regis ad *Wulfsigeum,* quam præmisit pastorali sancti *Gregorii,* ꝼoꞃ þı me þınᵹað beꞇeꞃe. ᵹıꝼ ᵹeoꞃ ꞅꝥa þıncaþ, *quapropter mihi optimum visum est, si tu quoque ita existimas.* Legitur etiam aliquando ᵹeꞃ: ut, ꝥe ꞅenꝺen ᵹeꞃ, *mittimus vobis,* chart. *Hen. III.* quam publici juris fecit *Somnerus* in lexico sub voce Unnan. In *Dano-Saxonicis* pro eoꞃ occurrit sæpe juch, juh, juih, more scilicet *Francorum,* ut in cap. XX. amplius docebitur.

V. Pronomina possessiva secundæ personæ sunt þın, *tuus, tuum,* þıne, *tua,* quæ declinantur ut mın, & mıne, *meus, meum, mea.* & eoꞃeꞃ, *vester, um,* eoꞃeꞃe, *vestra,* quæ sic declinantur:

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. Eoꞃeꞃ, *vester, um.*	Nom. [1] eoꞃeꞃe, *vestra.*	Nom. eoꞃeꞃe, *vestri, æ, a.*
Gen. eoꞃeꞃeꞅ.	Gen. eoꞃeꞃꞃa.	Gen. eoꞃeꞃꞃa.
Dat. eoꞃeꞃum.	Dat. eoꞃeꞃꞃe.	Dat. eoꞃꞃum.
Acc. eoꞃeꞃne, *&c.*	Acc. eoꞃeꞃe, *&c.*	Acc. eoꞃeꞃe, *&c.*

Denique ınceꞃ, σφωΐτερος, ον. ınceꞃe vel ıncꞃe, σφωΐτερα, quæ declinantur ut unceꞃ, & unceꞃe. ıncꞃe cýnne, *Cædm.* V, 8.

VI. Pronomen primitivum secundæ personæ *Mæso-Gothicum* declinatur in hunc modum;

Num. sing.	*Num. dual.*	*Num. plur.*
Nom. ψn, *tu.*	Nom. ΓIT, σφῶϊ, σφώ.	Nom. ïzvis, *vos.*
Gen. ψeinλ.	Gen. [2] ïruis, & ïrruis.	Gen. [3] ïzvλrλ.
Dat. ψns.	Dat. ïruis.	Dat. ïzvis.
Acc. ψnk.	Acc. ΓIT.	Acc. ïzvis.
Voc. ψn.	Voc. ΓIT.	Voc. ïzvis.
Abl. ψns.	Abl. ïruis.	Abl. ïzvis.

Exempla dualis numeri in casibus obliquis occurrunt *Marc.* X, 36. & XI, 2. *Luc.* XIX, 31. In recto vero non reperitur exemplum in argenteo codice, quod tamen conjecturâ supplevi; ut enim vIT respondet ꝥıꞇ in persona prima; ita suadet analogia ut ᵹýꞇ respondeat ΓIT:

VII. Pro ψn occurrit ψnzei, item pro ψns occurrit ψnzei, *Luc.* III, 22. *Marc.* I, 11. Pro ïzvis etiam non raro occurrit gns, & [4] gnzei. & ïzvis gns reperitur *Luc.* VI, 25.

VIII. Pronomina possessiva secundæ personæ sunt ψeins, *tuus,* ψeinλ, *tua,* ψein, *tuum,* quæ declinantur ut meins, meinλ, mein. ïzvλr, *vester,* ïzvλrλ, *vestra,* ïzvλr, *vestrum,* quæ declinantur ut nnsλr, nnsλrλ, nnsλr. Et ïrruλr, *vester duorum,* quod occurrit *Matth.* IX, 29. Huic ïrruλr proculdubiò respondet ïrruλrλ, *vestra duorum,* & declinantur ut ïzvλr, & ïzvλrλ.

IX. Pronomen primitivum tertiæ personæ (viz. he, *ille,* heo, *illa,*) declinatur in hunc modum:

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*	
Nom. he, *ille.*	Nom. heo, *illa.*	Nom. hı, *illi.*	Nom. hı, *illæ.*
Gen. hýꞅ, hıꞅ.	Gen. hıꞃe.	Gen. hıꞃa.	Gen. heoꞃa, hıꞃa.
Dat. hım.	Dat. hıꞃe.	Dat. hım.	Dat. hım.
Acc. [5] hıne.	Acc. hı.	Acc. hı.	Acc. hı.
Abl. hım.	Abl. hıꞃe.	Abl. hım.	Abl. hım.

X. Pro hı, *illi,* in nominativo & accusativo plurali occurrit non rarò hýᵹ. Hıo etiam scriptum occurrit pro hı, *illi,* & hıoꞃa, heoꞃa pro hıꞃa: ut, ælþeoꝺıᵹe men ᵹıꝼ hıo hıoꞃa hæ-

[1] *Vel* eoꞃꞃe. [2] *Legitur* ïrvis, *Marc.* I, 17. 15. [3] Vide *Luc.* XIV, 33. [4] gnzei, *qui,* οἱ, *Luc.* XVI, [5] ✱IK, hin, in *Runicâ* lingua, significat *ille.* ut observare licet in monumentis *Runicis.*

meꝺ

ineð ꝛihꞇan nyllað, *alienigenæ verò, qui de suo adulterio non volunt resipiscere*, Spelm. conc. p. 194. Occurrit etiam heꝛe, & heꝛ pro hiꝛa: ut, hi polðen ðꝛohꞇian heꝛ liꝼ on anceꝛꞅeꞇꞇle, *vellent vitam suam agere in anachoresi.* hia quoque legitur pro hi, *illi*: ut, ꝼoðlice maneᵹa he ᵹehælðe ðuꞅ þaꞇ hia ꝛæꞅðon on him, *multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum.* Marc. III, 10. Heo etiam reperitur pro hi, *illi*: ut, ƿe haꞇen ealle uꝛe ꞇꝛeoꝛe in þe ꞇꝛeoꝛþe þæꞇ heo uꞅ aᵹen, *præcipimus fidelibus nostris per fidem, quam nobis debent*, charta *H.* III. suprà citata. unde heom quoque pro dativo plurali him: ut, ðem þu heom Goð, *Judica illos, Deus*, Ps. V, 11. Sic in chartâ modò citatâ, oꝼ heom, *illorum*, vel *ex illis.* ubi etiam heom videtur poni pro hi, *illos*: ut, þæꞇ ealle uꝛe ꞇꝛeoꝛe heom healðan ðeaðlicheiꞅꞇan, *ut omnes fideles nostri eos habeant infensissimos.* Occurrit etiam hi-heom, *illi ipsi*, & ab hoc heom pro hi, *illos*, forsan deducitur **hem**, quod in veteribus nostris auctoribus semper occurrit pro **them**. Pro hi *illam*, non rarò occurrit hiᵹ, quod à *Gothico* **ÏGA** deducitur. exempla videat lector *Matth.* IX, 18. & XXII, 28. *Marc.* V, 33. A genitivo plurali hiꝛa & heoꝛa deducitur pervetustum illud **her**, quod in antiquis auctoribus significat **their**: sic in libro cui titulus [1] **The vision of Pierce Plowman**, legitur:

> **Hermets on a heape with hoked staves**
> **Wenten to Walsingham, and her wenches after.** &,
> **Cokes, and her knaves cryden, hote pyes, hote.**

ubi obiter notetur, quòd **knave** ab *Anglo-Saxonico* cnapa proveniens, *puerum*, vel *servum* significat. A genitivo singulari hiꝛe, venit **her** in moderno sensu.

XI. Pronomen primitivum tertiæ personæ in linguâ *Anglo-Saxonica* non habet possessivum declinabile, sed sensus possessivus semper exprimitur per genitivos primitivi in utroque genere, & numero, nimirum per hiꞅ, hiꝛa, hiꝛe, heoꝛa, quæ etiam reciprocè usurpantur, uti videre est *Matth.* III, 17. *Luc.* III, 17. & IV, 16. & V, 25. *Matth.* VI, 29. & VII, 24, 26. & VIII, 22. Sensus tamen reciprocus non rarò exprimitur per ꞅin, & ꞅine, *suus, a, um*: ut in *Spelm.* conc. p. 196. ᵹiꝼ eꝛne ðeð hiꞅ ꝛaðe þæꞅ ðaᵹeꞅ VI ꞅcill. ꝛið ðꝛyhꞇen ᵹebeꞇe oððe ꞅine hyð, *si servus hâc die itineraverit, domino sex solidos pendat, aut suum corium.* ꞅꝛꝛæc healic ꝛoꝛð ðollice ꝛiþ ðꝛihꞇen ꞅinne, *locutus est temere verbum superbum contra dominum suum*, Cædm. VII, 20. bꝛeᵹo enᵹla beꞅeah eaᵹum ꞅinum, *angelorum princeps oculis suis intuebatur*, Cædm. XXIII, 20. Hæc vox ꞅin manifestè derivatur à *Gothico* **SEINS**, *suus*, ut & *Gallorum* sien, sienne; cum articulo, le sien, la sienne. Notandum tamen hic est aliquando legi heoꝛum, *suis*: ut, on heoꝛum ꞇiðum, *in suis temporibus.* unde suspicor possessivum heoꝛ, hyꝛ, hiꝛ, heꝛ, ab heoꝛa, hyꝛa, hiꝛa, inter legendum, ut apud *Francos*, etsi rarius, occurrere. & forsan in exemplo supra posito in reg. 10. heꝛ liꝼ *vitam suam*, heꝛ, non pro genitivo plurali primitivi he, sed pro heꝛ possessivo sumendum est. vid. gram. *Francicæ* cap. V, 17.

XII. Quemadmodum articulus **SAH**, vel **SA** *Gothorum*, induens pronominis naturam, significat οὗτος, *hic*, αὐτὸς, *ipse*, ἐκεῖνος, *ille*: sic ꞅe articulus *Anglo-Saxonum* usurpatur pro pronomine tertiæ personæ: ut, ꞅe þe þeoꝼ oꝼꞅlihð. ꞅe moꞇ ᵹecyþan ꝛiþ aþ, *qui furem occidit, is juramento debet affirmare, &c.* LL. *Inæ* c. 16. ꞅe þe hloþ becoᵹen ꞅy. ᵹeꞅꝛicne ꞅe hine, *qui turmæ accusatur, is se culpâ purgato*, LL. *Inæ* c. 14. Sic *Marc.* XII, 3, 5. þa ꞅꝛunᵹon hi þæne, *tum eum ceciderunt.* anð hi þæne oꝼꞅloᵹon, *& illum occiderunt.*

XIII. Pronomina primitiva tertiæ personæ apud *Gothos* sunt tria, **ÏS**, αὐτὸς *ille*, **GAINS**, ἐκεῖνος, *ille*, & **SIS**, οὗ, *sui*. **ÏS** autem & fœmininum ejus **SI**, declinantur in modum sequentem:

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*	
Nom. **ÏS**, *ille.*	Nom. **SI**, *illa.*	Nom. **EIS**, *illi.*	Nom. **ÏGQS**, *illæ.*
Gen. **ÏS.**	Gen. **ÏZQS.**	Gen. **ÏZE.**	Gen. **ÏZQ.**
Dat. **ÏMMA.**	Dat. **ÏZAI.**	Dat. **ÏM.**	Dat. **ÏM.**
Acc. **ÏNA.**	Acc. **ÏGA.**	Acc. **ÏNS.**	Acc. **ÏGQS.**
Abl. **ÏMMA.**	Abl. **ÏZAI.**	Abl. **ÏM.**	Abl. **ÏM.**

Pro **EIS** legitur **ÏGA** *Luc.* II, 50. unde *A. S.* hyᵹ, pro hi, *illi.* Pro **ÏM** frequenter occurrit **ÏN.** ut *Luc.* VI, 13, 39. Ab accus. **ÏGA**, derivatur hiᵹ *A.S.* pro hi, *illam.* Pro dat. **ÏZAI** occurrit **ÏZAIZE.**

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*	
Nom. **GAINS**, *ille.*	Nom. **GAINA**, *illa.*	Nom. **GAINAI**, *illi.*	Nom. **GAINQS**, *illæ.*
Gen. **GAINIS.**	Gen. **GAINAIZQS.**	Gen. **GAINAIZE.**	Gen. **GAINAIZQ.**
Dat. **GAINAMMA.**	Dat. **GAINAI.**	Dat. **GAINAIM.**	Dat. **GAINAIM.**
Acc. **GAINANA.**	Acc. **GAINA.**	Acc. **GAINANS.**	Acc. **GAINQS.**
Abl. **GAINAMMA.**	Abl. **GAINAI.**	Abl. **GAINAIM.**	Abl. **GAINAIM.**

[2] **SIS**, *sui*, declinatur in hunc modum: Nominativo caret. Genitivo, Dativo **SIS**, *sui, sibi.* **SEINQS**, αὐτοῦ, *Luc.* XVIII, 13. Accusativo **SIK**, *se.* Ablativo **SIS**, *se.* A Pronomine reci-

---

[1] Hujus auctorem infra per *Satyrographum* non raro designamus. [2] Occurrit hoc pronomen in lingua etiam *Runicâ*, quam veterem *Norreno-Gothicam* nonnulli auctores appellare solent.

 proco

proco SIS fit poſſeſſivum [1] SEINS, SEINA, *ſuus*, *ſua*, quod declinatur ut MEINS, MEINA:

XIV. Ab SVES, *ſubſtantia, facultates, bona alicui propria*, fit pronomen vel adjectivum SVES, SVESA, quod in verſione *Ulphila-Gothica* redditur ἴδιος, ία, ον, *ſuus, a, um*, & *A. S.* hiꞅ aȝen, & ſic decl.

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*	
Nom. [2]	SVES.	Nom.	SVESAI.
Gen.	SVESIS.	Gen.	SVESAIZE.
Dat.	SVESAMMA.	Dat.	SVESAIM.
Acc.	SVESANA.	Acc.	SVESANS.
Abl.	SVESAMMA.	Abl.	SVESAIM.

SVESA, utì ego exiſtimo, declinatur ut MEINA, MEINAIZOS, MEINAI, MEINA, *&c.*

XV. Pronomen ðiꞅ vel ðeꞅ, ðeoꞅ, ðiꞅ, *hic, hæc, hoc*, declinatur in modum ſequentem:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
n. ðiꞅ, ðeꞅ, *hic, hoc.*	n. ðeoꞅ, *hæc.*	n. ðaꞅ, *hi, hæ, hæc.*
g. ðiꞅeꞅ, ðiꞅꞅeꞅ, þeꞅes, & þæꞅ.	g. ðiꞅꞅeꞃe.	g. ðiꞅeꞃa, þiꞅꞅeꞃa.
d. ðiꞅum, & [3] þiꞅ.	d. ðiꞅꞅeꞃe.	d. ðiꞅum.
a. ðiꞅne, *hunc.* þiꞅ, þeꞅ, *hoc.*	a. ðæꞅ, þaꞅ, þeoꞅ.	a. ðaꞅ.
a. ðiꞅum.	a. ðiꞅꞅeꞃe, þiꞅeꞃe.	a. ðiꞅum.

Ðaꞇ, ðæꞇ etiam uſurpatur ut þiꞅ, þeꞅ, neutrum, & declinatur ut ſupra in cap. ſecundo de articulo. Notandum autem genit. τῦ þæꞇ, þaꞇ, viz. þaꞅ, þæꞅ euphonice dici pro þaꞇꞅ, þæꞇꞅ.

Obſervandum etiam hic eſt pronomina demonſtrativa maſculini, & fœminini generis þiꞅ, þeoꞅ, þiꞅ, præmiſſa nominibus, articulorum naturam nonnunquam induere: ut ꞅenꝺ uꞅ on þaꞅ ꞅƿyn, *mitte nos in porcos*, Marc. v, 12. commate autem 13, ða eoꝺon þa unclænan ȝaꞅꞇaꞅ on þa ꞅƿyn, *tum ſpiritus immundi introierunt in porcos.*

Notandum quoque þiꞅ, þeꞅ, ſignificare *iſte, iſtud*, æquè ac *hic, hoc*, & þeoꞅ *iſta*, æquè ac *hæc.* pro þiꞅum, þyꞅum, þyꞅon, occurrit þiꞅ: ut, on þiꞅ anꝺƿeaꞃꝺan liꝼe, *in hac præſenti vita*, Boeth. p. 117. pro þiꞅꞅeꞃe reperitur þiꞅꞅe, ut, ȝe on þiꞅꞅe ƿoꞃulꝺe ȝe on þæꞃe ꞇoƿeaꞃꝺan, *quum in hoc mundo, tum in futuro.* on þiꞅꞅe ilcan bec, *Boeth.* p. 96. on þæꞃe ilcan bec, p. 94. & pro þiꞅꞅeꞃa, þiꞅꞅa, *Matth.* XIII, 22, ⁊ þonne ȝeoꞃnꝼulneꞅ þiꞅꞅe ƿoꞃulꝺe, ⁊ leaꞅunȝ þiꞅꞅa ƿeoꞃulꝺ-ƿelena ꝼoꞃþꞃyꞅmaþ þaꞇ ƿoꞃꝺ, *& tunc ſollicitudo ſæculi hujus, & fallacia divitiarum ſuffocat verbum.* ꝼoꞃ þiꞅꞅa ꞇiꝺa ꝼꞃecenniꞅꞅe. *Bed.* H. E. p. 158. pro þiꞅꞅa autem denuo per apocopen occurrit þiꞅꞅ, vel þyꞅꞅ: ut, anum þyꞅꞅa lyꞇylꞃa manna, *uni ex minimis iſtis*, Matth. x, 42. Sic in præfat. *Ælfr.* ad *Wulſ.* þiꞅꞅa (pro þiꞅꞅe) ƿoꞃulꝺ þinȝa, *hujus mundi res.* Ðaꞇ *vel* þæꞇ ſignificat etiam *id, illum, iſtud*, perindè ac *hoc.* Quinimo þiꞅ, þeꞅ, þeoꞅ, þaꞇ, emphaticè ſignificant *iſtic, iſtæc, iſtoc.*

XVI. Apud *Anglo-Saxones* ꞅe, ꞅeo, & þe, þeo, þaꞇ, & apud *Gothos* [4] SA, SO, [5] ÞATA, demonſtrativè ſignificant, ut þiꞅ, þeoꞅ, þaꞇ, *hic, hæc, hoc*, & ut *is, ea, id*, vel *ille, illa, illud*, apud *Latinos.* Nota etiam, quod ablativo þæꞃe poſtponatur aliquando præpoſitio on: ut, Cꞃiꞅꞇ ȝeꞅeꞇꞇ þiꞅ ȝebeꝺ. ⁊ ꞅƿa beleac miꝺ ꝼeaƿum ƿoꞃꝺum. þæꞇ ealle ƿꞃe neoꝺa aȝþeꞃ ȝe ȝaꞅꞇlice ȝe lichamlice ðæꞃon ꞅynꝺ belocene, *Chriſtus hanc orationem præſcripſit, & tam paucis verbis concluſit, ut omnia nobis neceſſaria, tam corporalia, quàm ſpiritualia eâ comprehenderentur*, cod. MS. ƿe pil-

---

[1] *Runicè* enim SIS eſt ᛋᛁᚾ, ſin: ut ᚦᚢᛚᚠᚱ: ᚢᚴ: ᚢᛚᚠᚱ: ᚱᛁᛋᚦᚢ: ᛋᛏᛁᚾᛅ: ᚦᛁᛋᛁ: ᚢᚠᛏᛁᚱ: ᛅᛋᛘᚢᛏ: ᛚᛁᛒᛅ: ᚠᛁᛚᛅᚴᛅ: ᛋᛁᚾ. Dulfr ug Ulfr riſdu ſtino diſi uftir Oſmut liba filaga ſin, *i. e. Dulfer, & Ulfer lapidem hunc erexerunt Oſmuto dilecto ſuo ſocio*, Ol. Worm. mon. *Dan. l.* 3. *c.* 4. ᛏᛅᚢᚠᛅ: ᚱᛁᛋᚦᛁ: ᛋᛏᛁᚾᛅ: ᚦᛁᛋᛁ: ᚢᚠᛏᛁᚱ: ᚴᛅᛘᛅᛁ: ᛒᚢᛏᛅ: ᛋᛁᚾ. Taufa riſdi ſtino diſi uftir Gamai buta ſin, *Taufa lapidem hunc poſuit in memoriam Gamai cognati ſui.* Sic paſſim ᛒᚱᚢᚦᚢᚱ ᛋᛁᚾ. brudur ſin; *&* ᚠᛅᚦᚢᚱ ᛋᛁᚾ, fadur ſin; *&c.* ᛋᛁᚾᛅ ᛒᚱᛅᛏᚼᚢᚱ, ſina brothur, *ſuum fratrem*, Ol. Worm. regum *Dan.* ſerie alterâ [2] Hinc adverbium *Anglo-Saxonicum* ꞅƿæꞅlice, vel ꞅƿeꞅlice, *propriè.* ƿe anꝺeꞇꞇað æꝼꞇeꞃ haliȝum ꝼæꝺeꞃum ꞅƿæꞅlice ⁊ ꞅoþlice, *confitemur, ſecundum ſanctos patres, propriè, & veraciter patrem, filium, & ſpiritum ſanctum*, &c. *Bed.* H. E. p. 301. A *Gothico* SVES, *ſuus*, petendum exiſtimo *Francicum* ſuaſo, *domeſticus*: inti fianta mannes ſin hus ſuaſo, *& inimici hominis domeſtici ejus*, Tatian. XLIV, 23. oba ſie then hiuuiskes fater Belzeebub hiezun uuio mihhilo mer ſine ſuaſon, *ſi patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domeſticos ejus*, ibid. 17. [3] On þiꞅ anꝺƿeaꞃꝺan liꝼe, *in hac præſenti vitâ*, Boeth. p. 117. [4] Pro SA, occurrit SAN, *Joh.* IX, 19. [5] Nota quod ÞATA ob majorem, ut opinor, emphaſin, etiam cum maſculinis & fœmininis jungatur; quemadmodum etiam neutrum ðaꞇ *Anglo-Saxonum*: ut, ȝiꝼ ƿe beƿeꞃiaþ þaꞇ cennynꝺe ƿiꝼ, *ſi enixam mulierem prohibeamus*, Bed. H. E. p. 89, hƿæꞇ ƿe ƿiꞇon anꝺ leoꞃniað on Cꞃiꞅꞇeꞅ bocum. þaꞇ þaꞇ ƿiꝼ þe ƿæꞅ þꞃeoƿienꝺe bloꝺeꞅ ꝼlopnyꞅꞅe. heo eaꝺmoꝺlice ƿæꞅ cumenꝺe æꝼꞇeꞃ ꝺꞃihꞇneꞅ bæce. ⁊ ȝehꞃan ꝥ ꝼæꞅ hiꞅ hꞃæȝeleꞅ, *novimus namque quod mulier, quæ fluxum patiebatur ſanguinis, poſt tergum &c.*

laꝺ

laδ eop secgan sume sputelunge nu be þam halgum tidum þe þe healdaδ. þæt ge sum andgyt δæron to cnawan magon, *cod.* MS. in sermone ad populum in octav. Pentecostes. Non dicitur tamen þænon *pro* on þæne, vel þamon *pro* on þam.

XVII. Hyt, vel hit (à quo, rejectâ aspiratione derivatur nostrum **it**) est pronomen * neutri generis, *id* significans: ut *Matth.* I, 20, δat on hire acenned is. hyt is of þam halgum gaste, *quod ex ea natum est, id ex spiritu sancto est.* vide *Matth.* VI, 19. *Marc.* X, 21. XI, 24. Huic hyt respondet apud *Mæso-Gothos* ΙΤΑ. exempla videat studiosus lector *Marc.* IV, 16. IX, 36. XV, 46. IV, 37. Nota vero quod hyt, quamvis neutri generis, usurpetur maxime in respondendo quæstioni, qua quis sit aliquis, interrogatur, pro he, & heo: ut, ic sæde eop ꝥ ic hyt eom: se hælend cwæþ. ic hyt eom, *Job.* XVIII, 8.

XVIII. Pronomen relativ. hwilc, hwilce, *qui, quæ, quod,* à G. ΘΕΛΕΙΚS, vel ΘΙΛΕΙΚS, sic decl.

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. hwilc, *qui, quod.*	Nom. hwilce, *quæ.*	Nom. hwilce, *qui, quæ, quod.*
Gen. hwilces.	Gen. hwilcere, hwilcre.	Gen. hwilcra.
Dat. hwilcum.	Dat. hwilcere, hwilcre.	Dat. hwilcum.
Acc. hwilcne.	Acc. hwilce.	Acc. hwilce.
Abl. hwilcum.	Abl. hwilcere, hwilcre.	Dat. hwilcum.

Hwilc etiam significat, *quis, qualis, quisque.* swa hwilc swa, *quisquis*: ut swa hwilcne swa hi bædon, *quemcunque rogaverint,* Marc. XV, 6. à hwilc, eliso *l*, est *Angl.* **which**, in veteribus **whilc.** Nota etiam quod æghwilc [euphonice pro ælchwilc, ut æghwær *ubique,* pro ælchwær] sit pronomen distributivum, quod reddendum est per *quisque, unusquisque, quilibet, quivis, singuli*: ut æghwilc dæg hæfþ genoh on his agenum ymb-hogan, *cuilibet diei sufficiunt suæ perturbationes,* Matth. VI, 34. legitur quoque gehwilc, unde gehwilcnesse, *qualitas.* anra gehwilc, *unusquisque.*

Præterea, se, seo, [1] þe, þeo, þat, apud *Anglo-Saxones,* induunt naturam pronominis relativi *qui, quæ, quod,* ex. gr. Æneas se oferswiþe Turnum, *Æneas, qui vicit Turnum.* ⁊ gyt þar sona gemetaþ assan folan ofer δæne nan man gyt ne sæt, *invenietis pullum ligatum, super quem nemo hominum adhuc sedit.* se wæs, *qui erat,* Luc. I, 23. se is genemned Zelotes, *qui vocatur Zelotes,* Luc. VI, 15. se wæs læwa, *qui erat proditor,* vers. 16.

De postpositum pronominibus omnium personarum significat *qui.* ut, ic þe stande beforan gode, *qui asto ante deum,* Luc. I, 19. þu þe gelyfdest, *qui credidisti.* se þe com on drihtnes naman, *qui venit in nomine domini,* Marc. XI, 9. se mihtig is, *qui potens est,* Luc. I, 48. fæder ure þu þe eart on heofenum, *pater noster qui es in cœlis.* sic ge þe, *vos qui.* ælc þe, *omnis qui,* Matth. XIX, 20. ealle þa þe hyt gehyrdon, *omnes qui audierunt,* Luc. I, 66. Alia exempla in plurali numero quærat lector, *Marc.* X, 39, 42. Matth. II, 16. III, 11. Hisce addas: se man se þe his gewealdes mannan ofslea, *is qui volens servum occiderit.* se þe hine nedes ofsloge, *is qui eum coactus occiderit,* Spelm. concil. p. 356. 13. se þe deδ aweg middan eardes sinne, *qui tollit peccata mundi.* Nota tamen, quod pro se þe occurrat þe þe: ut þe þe on me belyfþ, *qui credit in me.* δe þe mid eallum mode on Crist getrywed, *qui tota mente in Christum confidit,* Bed. H. E. p. 344. vid. cap. II. reg. 7.

Notandum etiam est, quod pro þat vel þæt non rarò occurrit þatte, þætte, þat te, þæt te: ut, ælc edwist, þatte God nis. þat is gesceaft, *omnis substantia, quæ non est Deus, est creatura.* Dat etiam aliquando antecedens, aliquando relativum est, aliquando utrumque concurrit: ut, wit sculon swa þeah secan ꝥ ꝥ wit ær myndon, *nihilominus debemus id quærere, quod modo memoravimus.* Nu ic ongite ꝥ ꝥ ic ær ymbe tweode, *nunc id intelligo, de quo modo dubitavi.* Aliquando etiam ob majorem emphasin ter eleganter occurrit in oratione: ut, hwæt wæs ꝥ ꝥ ic ær sæde ꝥ ic nysse, *quid id erat, quod modo dixi me ignorasse.* sic non minus eleganter geminatur se ante þe: ut, forþam se se þe hine forþencþ. se biþ ormod. ac se se þe hine sceamiaþ. se biδ on wreowsunga, *ille, qui de se malè existimat, fit desperans; quem vero sui pudet, hic resipiscit,* Boeth. p. 15.

Apud *Mæso-Gothos* pariter articulus per omnes casus & in omni genere, & in utroque numero, vicem pronominis relativi supplere solet, syllabicâ nimirum particulâ productus: exempli gratia:

---

* *Neutri* pro *Neutrius* habet Varro, secundo de Analogia. & Ausonius in epigrammate XLIX. ut,

Rufus vocatus rhetor olim ad nuptias,
Celebri fit ut convivio,
Grammaticæ ut artis se peritum ostenderet,
Hæc vota dixit nuptiis:
Et masculini & fœminini gignite,
Generisque neutri liberos.

[1] Supra notavimus δe usurpari demonstrative, sicut hîc relative; quem morem sequuntur antiqui nostri scriptores, præsertim *Robertus Langeland,* auctor XX satyrarum, quibus titulus, **The vision of Pierce Plowman.** exempla in plurali numero, **To lyth the lays, tho lovely fowles made.** ubi **tho** à δa, ut **bone** à ban. **stone** à stan. sic etiam legitur in alio loco, apud eundem, **wher tho thre dwell. But tho that faine hem foles.** sic ex þa, *tum, tunc,* fit conjunctio **tho** pro **then,** ut, **Peter quoth the Prieste tho, I can no pardon fynde. I thanked Thought tho, that he me thus taught.** Cum multis aliis ejusmodi.

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*	
n. SAEI, & SAIZE, *qui.*	n. [2] SOEI.	n. [3] ΨAIEI.	n. [5] ΨOSEI, ΨOZEI.
g. [1] ΨIZEI.	g. ΨIZOZEI.	g. ΨIZEEI.	g. ΨIZOEI.
d. ΨAMMEI.	d. ΨIZAIEI.	d. [4] ΨAIMEI.	d. ΨAIMEI.
ac. ΨANEI.	ac. SOEI.	ac. ΨANZEI.	ac. ΨOSEI, ΨOZEI.

Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. Acc. } ΨATEI, ΨOEI, *quod.*	Nom. Acc. } [6] ΨATEI, ΨOEEI, ΨOEI, *quæ.*

Nota quod ΨAMMEI, ΨANEI, ΨATEI, contrahantur ex ΨAMMAEI, ΨANAEI, ΨATAEI: ÏZEI etiam significat *qui* apud *Gothos* in singulari, *Joh.* VIII, 40. XII, 4. XIX, 12. & ÏZE in plurali, *Luc.* VIII, 13.

XIX. Sylf, *idem, ipse, ipsemet. ipsummet,* sylfe, *eadem, ipsa, ipsamet,* declinantur in hunc modum:

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. [7] Sylf, *ipse, ipsum.*	Nom. sylfe, *ipsa.*	Nom. sylfe, *ipsi, ipsæ, ipsa.*
Gen. sylfes.	Gen. sylfre.	Gen. sylfra.
Dat. sylfum.	Dat. sylfre.	Dat. sylfum.
Acc. sylfne.	Acc. sylfe.	Acc. sylfe.
Abl. sylfum.	Abl. sylfre.	Abl. sylfum.

Sylf, & sylfe, componuntur cum aliis pronominibus: ut icsylf, *egomet.* minsylfes, *meimet.* wesylfe, *nosmet.* uresylfra, *nostrûmmet.* hesylf, *ille ipse.* hyssylfes, *illius ipsius.* hisylfe, *illi ipsi.* hirasylfra, *illorum ipsorum.* heosylfe, *illa ipsa.* hiresylfre, *illius ipsius.* heorasylfra, *illarum ipsarum.* hytsylfe, *Luc.*XI, 17. Componuntur cum nominibus: ut, Petrussylf, *ipse Petrus,* &c.

Sylf, & sylfe, oriuntur à *Gothicis* SIΛBA, & SIΛBO, *ipse, ipsa.* quæ sic declinantur:

Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. SIΛBA, *ipse, a.*	Nom. SIΛBANS, *ipsi, æ.*
Gen. SIΛBINS.	Gen. SIΛBANE.
Dat. SIΛBIN.	Dat. SIΛBAM.
Acc. SIΛBAN.	Acc. SIΛBANS.
Abl. SIΛBIN.	Abl. SIΛBAM.

Genitivum singularem & pluralem, unà cum dativo plurali, non ex certâ scientiâ, sed quatenus liceret per analogiæ regulas, me hic posuisse lectorem moneo, & τῦ SIΛBO nullos extare obliquos casus, saltem quos animadverti, in *Ulphilanæ* versionis reliquiis; sed credo variari ad formam Exempli X, vel XIV. in cap. 3.

Componuntur etiam SIΛBA, & SIΛBO, cum aliis pronominibus: ut SI SIΛBO, *ipsa,* Luc. VII, 12. AF MISSIΛBIN, *à me ipso,* Joh. VIII, 28. ΨUKSIΛBAN, *teipsum,* Joh. VII, 4. ÏZVIS SIΛBANS, *vos ipsos,* Luc. XVI, 15. Præterea MISSO vox pronominalis immediatè postposita pronominibus pluralibus eundem valorem obtinet apud *Gothos,* ac particula *met* apud *Latinos* in *nosmet, vosmet;* & pariter significat, ac SIΛBA, & SIΛBO. ut ΔU SIS MISSO ANΔKUNNUN, *inter semet disputaverunt.* MIΨ ÏZVIS MISSO, *inter vosmet,* vel *vos ipsos.* Legitur [8] ΨUS MISSAN, *teipsum,* Luc. X, 27. SAMO etiam apud *Gothos* significat idem ac sylf, & ylca apud *Anglo-Saxones,* & τὸ αὐτὸ apud *Græcos:* ut ΨATA SAMO, *idem,* vel *id ipsum,* Matth. V, 46, 47. ÏN ΨAMMA SAMIN ΛAUΔA, *in illâ ipsa regione,* Luc. II, 8. ΨIZAI SAMON MITAΔEON ΨIZAIEI MITAΔ, *eâdem mensurâ, quâ mensi fueritis,* Luc. VI, 38. ab hoc SAMO, & forsan SAMA, est *Anglicum* same.

Masculinum etiam ylc, *emphaticè* ylca, & fœmininum ylce eandem habent significationem, ac eodem modo usurpantur apud *Anglo-Saxones,* & sic declinantur:

Num. sing.		*Num. plur.*	*Num. sing.*	*Num. plur.*
Nom. Ylc.	Nom. ylce.	Nom. ylce.	Nom. ylca.	Nom. ylcan.
Gen. ylces.	Gen. ylcre.	Gen. ylcra.	Gen. ylcan.	Gen. ylcra.
Dat. ylcum,	Dat. ylcre.	Dat. ylcum.	Dat. ylcan.	Dat. ylcan.
Acc. ylcne.	Acc. ylce.	Acc. ylce.	Acc. ylcan.	Acc. ylce.
Abl. ylcum.	Abl. ylcre.	Abl. ylcum.	Abl. ylcan.	Abl. ylcum.

Se ylca, *ille ipse,* seo ylce, *illa ipsa,* þas ylcan. *illius ipsius,* þære ylcan, *illius ipsius, &c.*

---

[1] Pro quo occurrit ΨIZE, Luc. VIII. 41. [2] Occurrit quoque SEI, per crasin, pro SOEI, Luc. II, 5. & VIII, 2. [3] Et ΨAIMIZEI, Matth. VII, 5. & ΨAÏZE, Marc. IX, 1. [4] Et ΨAM, *Matth.* IX, 15. [5] Et ΨOZE, *Marc.* XV, 41. [6] ΨATEI etiam significat *qui* & *quæ* plur. *Luc.*XX, 45. VII, 22. vide notam 5. p. 24. [7] *Runicè* ᛋᛁᛅᛚᚠ, sialf. [8] Ni fallor pro ΨUK:

XX. Spilc,

XX. Swilc, *qualis*, declinatur ut hwilc, & swilce, ut hwilce. hwilc, swilc, *talis*, *qualis*. þyslic etiam *talis* significat. swilc etiam usurpatur ad significandum incertum numerum, qui tamen ad certum, vel in defectu vel excessu, proxime accedit: ut, ⁊ brohte wyrt-gemang and alewan swilce hund-teontig boxa, *& ferebat aromata, aloasque, quasi centum libras*, Joh. XIX, 39.

SVALEIKS, *hic talis*, SVALEIKA, *hæc talis*, SVALEIK, *tale*, apud *Gothos* sic declinantur:

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*	
n. SVALEIKS.	n. SVALEIKA.	n. SVALEIKAI.	n. SVALEIKOS.
g. SVALEIKIS.	g. SVALEIKAIZOS.	g. SVALEIKAIZE.	g. SVALEIKAIZO.
d. SVALEIKAMMA.	d. SVALEIKAI.	d. SVALEIKAIM.	d. SVALEIKAIM.
ac. SVALEIKANA.	ac. SVALEIKA.	ac. SVALEIKANS.	ac. SVALEIKOS.

Ad hujus exemplum declinatur ΘΕLEIKS, ΘΕLEIKA, *hic*, & *hæc qualis*. [1] Ðyllic & þylc, þyllice, & þylce, *hic*, & *hæc talis*, declinantur etiam ut hwilc & hwilce, *Matth.* VIII, 5. Swa hwilc swa anne þylicne onfehþ, *quisquis unum talem accipit*, Luc. IX, 9. næfre we þylicne ge-sawon, *nunquam talem vidimus*, Marc. II, 12. vide *Luc.* IX, 9.

XXI. Hwa, indefinitum, & interrogativum, *qui*, *quis*, *quæ*, & hwæt, *quod*, sic declinantur: Nom. Hwa, hwæt. Gen. hwæs. Dat. hwam, hwæm. Acc. hwæne, hwone. Abl. hwam, hwæm. exempla: hwa sealde þe ðisne anweald, *quis tibi dedit hanc potestatem*, Matth. XXI, 23. gestyred wæs all þiu ceastre cweþende. hua is þis, *commota est universa civitas dicens, quis est hic?* cod. evang. interl. *Cott.* saga me. hwa dyde þ sunne stod ane tid dæges. Ic þe secge. Iosue, *Quæst. & Resp. inter Adrianum & Ritheum*. MS. *Cott.* hwæs sunu is he, *cujus est filius*, Matth. XXII, 42. Hwæne sece ge, *quem quæritis*, Joh. VIII, 4, 7. hi gesewah on hwæne hig onfæstnodon, *videbunt in quem transfixerunt*. gif hwa þurh lare and þurh bodunge godes beboda hwone fram his wo gecyrreþ, *si quis per doctrinam & prædicationem divini mandati quem ab errore suo convertat*, Spelm. Conc. p. 612. Hwæt, *quid*: hwæt yfeles did he? *quid mali fecit*, Marc. XV, 4. Item, *aliquid*, *paululum*: ut, hwæt mare, *aliquid amplius*. ⁊ þær man lyswæs hwæt gedo, *& si quis illic aliquod damnum intulerit*, concil. *Spelm.* p. 128. gif þisses hwæt gelimp, *si tale aliquod accidat*, id. p. 370. Item, *quis*, *quæ*, *quid*, *qualis*, *quale*, *quantum*: ⁊ hlotu wurpon. hwæt ge-hwa name, *& sortem mittebant, quid, vel quantum, quisque tolleret*. ⁊ þohte hwæt seo gretingc wære, *& cogitabat, qualis ista salutatio esset*. wenst þu hwæt byþ þis cnapa, *quis putas, erit iste puer?* ⁊ hi þa smyredan hwæt, ⁊ hwonan he wæs, *& tum inquirebant, quis, & unde esset*, Bed. H. E. pag. 103. hwæt etiam præposito verbo loca, i. e. *videsis*, significat universaliter, & indefinite *omne quod*, *quicquid*, *quodcunque*: ut, sona swa hi fram wrimsang gangon. wyrcen loca hwæt þonne þearf sy, *quam primum à cantu matutino venerint, in omne opus necessarium incumbant*. wyrcen siþþan on [2] non loca hwæt him man tæce, *deinde ad nonam* [horam] *in opera quæcunque mandata incumbant*, reg. monach. XLIX. usurpatur etiam à quærentibus de aliquo, *quis sit?* pro hwa: ut, hwæt is he? *Joh.* XIII. 25. huæt is þes manner sunu, *Joh.* XII, 34. hwæt hugu, hwæt hwegu, hwæthweg, *Dano-Saxonice* huot-huoego, *aliquid*, *aliquantulum*, *parum*, *paulum*, him biþ hwæs hweg wana, *aliquid illi deest*, Boeth. Ælfredi p. 81. wilnað ælce dæg hwæt hweg þises woruld welan, *quotidie aliquid desiderat divitiarum harum mundanarum*, p. 57. legitur etiam hwæt hwegunga: ut, ne miht nanwuht libbendes þære eorþan brucan ne þæs wæteres, ne on nauþrum eardigan for cyle. gif þu hi hwæt hwegunga wiþ fyr ne gemengdest, *nihil vitam habens posset neque terrâ neque aquâ frui, neutramve earum habitare, nisi tu eas modice cum igne temperasses*. occurrit etiam hwæt hwæganunges: ic wene þeah þ ic hwæt hweganunges þe upahofe of þære unrotnesse, *videor mihi tamen te ex tristitia parum elevasse*, Boethius Ælfredi, p. 78. legitur etiam æghwa, & æghwæt euphonice, pro ælchwa, & ælchwæt *quisque*, *quæque*, *quodque*; *quilibet*, *qualibet*, *quodlibet*; *quivis*, *quævis*, *quodvis*; *omnis*, *omne*: ut God æg-hwæs wealt, *deus omnia gubernat*, vel *deus quodque gubernat*. he sceal on æghwæt hine teon, *ad quodlibet se ducet*. huc etiam referendum est, swa hwa swa, *quicunque*, *quisquis*. ut, swa hwa swa mid fullon willan his mod went to þam yflum. ðe he ær forlet, *quisquis cum plenaria voluntate animum suum ad mala vertit, quæ prius deserebat*, Boethius Ælfredi, p. 102. forþam ðe swa hwæt swa þurh dysige gedon biþ, *quoniam quicquid stulte fit*, Boeth. p. 37. denique legitur ge-hwa, & gehwæt: ut, ne mæg hæleþa gehwæm hus on munte lange gelæstan, *nemini diu mansura est domus in monte structa*. swa bioþ anra gehwæs monna modsefan micclum awegede, *sic cujuslibet ex hominibus solis mens elevata est*, Boeth. Ælfredi. ðonne scealt þu geornc geþolian gehwæt þæs þe to heora willan belimpþ, *tum quodcunque illi forte volunt, tibi id ferendum est*, Boeth. elles hwæt, *illud*, *istud*, *alterum*, *aliud*: ðonne lufaþ sum þæt. sum elles hwæt, *tum alter hoc, alter istud amat*, vel *tum ille alterum, hic autem aliud amat*. Boeth. p. 74.

ΘAS, *quis*, *aliquis*, ΘO, *quæ*, *aliqua*, apud *Gothos*, & ΘO, *quid*, *aliquid*. ΘAS, & hi falsor ΘO & ΘA, sic declinatur: Nom. ΘAS. Gen. ΘIS. Dat. ΘAMMA. Acc. ΘANA. Abl. ΘAMMA. ΓABAI ΘIS ΘA AFHOLAIDA, *εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα*, *Matth.* XIX, 8.

---

[1] Apud *Chaucerum* thilk, thik, thuk. [2] Nostra est hora tertia pomeridiana, non cujusque diei, sed *diei æquinoctialis*, ut loquitur *Plinius*, Naturalis Historiæ, II, XCVII.

legitur

legitur ΘE pro *quid.* ΘAKGA, & ΘAKGX, *quis, quæ, quid,* vel *quod,* unde gen. ΘAK-GIS, dat. ΘAKGAMMA, & acc. plur. ΘAKGANS, *quos.* Significant etiam *unusquisque, unaquæque, unumquodque.* Pro ΘX etiam legitur ΘXNX *Marc.* vi, 2. AINΘAKGANX. ἵνα ἕκαστον, *singulos, unumquemque,* Luc. xvi, 5. à nominativo AINΘAKGA.

XXII. Ᵹehƿa, *quisque,* ᵹehƿilce, *quæque,* ᵹehƿilc, *quodque.* Hƿa & hƿilc supra declinantur.

XXIII. Sƿahƿa, *quisquis,* ꞅƿahƿilce, *quæquæ,* ꞅƿahƿilc, *quicquid.*

XXIV. Æniᵹ, *quispiam, quodpiam,* æniᵹe, *quæpiam,* variantur in modum sequentem:

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. Æniᵹ.	Nom. æniᵹe.	Nom. æniᵹe.
Gen. æniᵹeꞅ.	Gen. æniᵹꞃe.	Gen. æniᵹꞃa.
Dat. æniᵹum.	Dat. æniᵹꞃe.	Dat. æniᵹum.
Acc. æniᵹne.	Acc. æniᵹe.	Acc. æniᵹe.
Abl. æniᵹum.	Abl. æniᵹꞃe.	Abl. æniᵹum.

Pro æniᵹ legitur [1] æni, *Spelm.* conc. p. 469, 7. ne mæᵹ æni lece, *non potest medicus quispiam.* ex ne & æniᵹ fit næniᵹ, *nullus nemo:* næniᵹ alꝺeꞃmanna, *nullus senatorum.* Spelm. conc. p. 183.

Ænliꝑic, vel ænliꝑiᵹ, *singuli, singularis,* & ænliꝑiᵹe, *singulæ, singularis:* Nom. Ænliꝑiᵹ, ænliꝑiᵹe. Gen. ænliꝑiᵹeꞅ, ænliꝑiᵹꞃe. Dat. ænliꝑiᵹum, ænliꝑiᵹꞃe. Acc. ænliꝑiᵹne, ænliꝑiᵹe. Abl. ænliꝑiᵹum, ænliꝑiᵹꞃe. Ᵹehƿæꝺ. *modicus, a, um, paulus, paululus, a, um:* ut, eala ᵹe ᵹehƿæꝺeꞅ ᵹeleaꝼan, *o vos modicæ fidei!* Matth. vi, 30. Ic eom ᵹehƿæꝺ ꞇiꝺ miꝺ eoꞃ, *modicum tempus vobiscum sum,* Joh. xiii, 34.

XXVI. [2] Sum, *aliquis, quidam, aliquid, quoddam,* & ꞅume, *aliqua, quædam,* sic declinantur:

Numerus singularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. Sum.	Nom. ꞅume.	Nom. ꞅume.
Gen. ꞅumeꞅ.	Gen. ꞅumꞃe.	Gen. ꞅumꞃa.
Dat. ꞅumum.	Dat. ꞅumꞃe.	Dat. ꞅumum.
Acc. ꞅumne.	Acc. ꞅume.	Acc. ꞅume.
Abl. ꞅumum.	Abl. ꞅumꞃe.	Abl. ꞅumum.

Sum etiam non raro idem significat, quod τὸ an indefinite sumtum denotat; ut, anꝺ þa ƿæꞃon ꞅume cẏninᵹaꞅ. þæꞃe ꞅume ƿæꞅ Æþelheꞃe, *& aliqui erant reges, ex quibus unus Æthelherus fuit.* sic in numero singulari: on Heꞃoꝺeꞅ ꝺaᵹum Iuꝺea cẏninᵹeꞅ ƿæꞅ ꞅum ꞅaceꞃꝺ on naman Zachaꞃiaꞅ, *fuit in diebus Herodis, regis Judææ, sacerdos nomine Zacharias.* Ꝺa ƿæꞅ ꞅum conꞅul ꝥ ƿe heꞃeꞇoha hataþ. Boeꞇiuꞅ ƿæꞅ haꞇen, *tum consul erat (nos ducem vocamus) nomine Boetius.* Boeth. cap. 1. Significat etiam incertum numerum, sed ad certum proxime accedentem: ut, Ꝺa ƿæꞃon hi ꞅume ꞇen ᵹeaꞃ on þam ᵹeƿinne, *circiter decem annos bellum gerebant,* Boeth. p. 114.

Aliquis etiam apud *Anglo-Saxones* exprimitur indefinitè per man: ut, ᵹiꝼ cẏninᵹ æꞇ manneꞅ ham ꝺꞃincæþ, *si rex in domo alicujus compotaverit,* Spelm. conc. p. 127, 128. *Aliquid, aliquantum,* vel *paululum,* exprimitur etiam per hƿæthuᵹu, hƿæthƿuᵹu, hƿæthƿeᵹa, hƿæthƿiᵹu: ut, Bꞃeoꞇene hƿæthƿuᵹu ꝼæc ꞅibbe hæꝼꝺe, *Britannia per aliquod tempus pacem habuit,* Bed. H. E. p. 8. ubi pro hƿæthƿuᵹu legit codex *B.* ꞅum. Hƿilce huᵹu etiam idem valet, ac ꞅum: ut, haꝼaþ þaꞇ moꝺe hƿilce huᵹu ꞅcẏlꝺo, *habet iste animus aliquem reatum,* p. 95. æthƿæᵹ etiam significat *aliquid,* æthƿeᵹa, ᵹu, *aliquantum.*

Sum, & ꞅume *A.S.* respondent SNMS, & SNMA apud *Gothos,* quæ declinantur hoc modo:

Numerus singularis.	
Nom. SNMS, *quidam, quoddam.*	Nom. SNMA, *quædam.*
Gen. SNMIS.	Gen. SNMAIZXS.
Dat. SNMAMMA.	Dat. SNMAI.
Acc. SNMANA.	Acc. SNMA.
Abl. SNMAMMA.	Abl. SNMAI.

SNMS, & SNMA, significant etiam *unus, a, um.*

XXVII. An, æn, *unus, unum,* & ane, *una,* declinantur in hunc modum: Nom. An, æn, ane. Gen. aneꞅ, anꞃe. Dat. anum, anꞃe. Acc. anne, ane. Abl. anum, anꞃe.

Eodem modo nan, *nullus,* pro quo occurrit aliquando noan: ut in chartâ *Hen.* III. suprà citatâ. Ab an, *unus,* deducitur etiam ana, aneꞅ, anum, *solus:* ut, ƿe ꞅceolun on hine ᵹelẏꝼan. ꝼoꞃ-

[1] Inde Acc. Ænine. [2] Nota quòd ꞅum denotet incertam aliquam personam τὸν δεῖνα, *Matth.* xxvi, 19. & incertum quendam numerum: ut, ꞅume hunꝺ ꞅcipa, *centum circiter naves.*

þon

þon he iſ ſoþ God. ⁊ ana ælmihtiȝ, *debemus in illum credere, quia verus deus eſt, & ſolus omnipotens*, MS. cui titulus, *de fide cath.* in bibl. *Bodl.*

An, ane, indefinite aliquando ſumitur: ut, he polde adræfan ænne æþelinȝ ſe pæſ Cyneheard haten, *voluit expellere quendam clitonem, qui Cyneheardus nuncupatus erat*, chron. *Sax. Gibſ.* an. CCLV. Deducitur autem hoc numerale à *Goth.* AINS, AINA, AIN, quæ ſic declinantur:

Numerus ſingularis.

Nom. AINS, AIN.	Nom. AINA.
Gen. AINIS.	Gen. AINAIZOS.
Dat. AINAMMA.	Dat. AINAI.
Acc. AINANA, AIN.	Acc. AINA.
Abl. AINAMMA.	Abl. AINAI.

Notandum, quòd AINS, AINA, AIN, non tantùm ſignificet *unus*, ſed etiam *ſolus*; & quòd ab eo fiant alia pronomina: ut, AINAHA, *unicus*, AINOHO, *unica*. NIAINSHUN, *nemo*. AINUMMEHUN, *nemini*, Joh. XVIII, 9. AINHAKOANEH, *unicuique*, Luc. IV, 10. AINOHUN, *ullus*.

XXVIII. Aȝen, & aȝene, *proprius, a, um*, à *Goth.* AIGIN, vel AIHN, *propria*, vel *peculiaris poſſeſſio*, ſic declinantur: Nom. Aȝen, aȝene. Gen. aȝeneſ, aȝenre. Dat. aȝenum, aȝenre. Acc. aȝenne, aȝene. Abl. aȝenum, aȝenre.

Hpæne, hpon ὀλίγον, *aliquantum, paulumum*: ut, pyrhtende hpon, *operarii pauci*. hpon ȝecorene, *pauci electi*, codd. interlin. evang. *Rushw.* & *Cott.* Inde *Anglorum* Borealium **whune**, pro *exiguo numero, parvo parcoque pondere*, aut *menſura*. occurrit etiam hpene.

XXIX. Eall, & ealle, *omnis, omne, totus, a, um*, obſervamus in hunc modum eſſe declinata:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. [1] Eall.	Nom. ealle.	Nom. ealle.
Gen. ealleſ.	Gen. ealre.	Gen. ealra.
Dat. eallum.	Dat. ealre.	Dat. eallum.
Acc. ealne.	Acc. ealle.	Acc. ealle.
Abl. eallum.	Abl. ealre.	Abl. eallum.

Eall, æll, vel all, in compoſitione [2] *præſtantiam, perfectionem*, & *plenitudinem* denotat: ut in ælmihtiȝ, allpalda, *omnipotens*, Dei epitheta, apud *Cædm.* p. 7. l. 18. hinc apud *Anglos* **All-mighty, allſufficient, allſeeing**, *&c.*

In linguâ *Gothicâ*, ALLS, ALLA, ALL, *totus, a, um, omnis, omne*, ſic declinantur:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*
Nom. ALLS.	Nom. ALLA.	Nom. ALLAI, ALLOS.
Gen. [3] ALLIS.	Gen. ALLAIZOS.	Gen. [4] ALLAIZE, ALLAIZO.
Dat. ALLAMMA.	Dat. ALLAI.	Dat. ALLAIM.
Acc. ALLANA.	Acc. ALLA.	Acc. ALLANS, ALLOS.
Abl. ALLAMMA.	Abl. ALLAI.	Abl. ALLAIM.

Cum ALLAI jungitur ALAKJO, majoris emphaſeos gratiâ, ac ſi *Latinè* diceretur *omnes omnino*, Marc. XI, 32. vide etiam *Luc.* IV, 22.

XXX. Ælc, ælce, *omnis, omne, quiſque, quæque, quodque*: ut, ælc þæra þe bit. he onfehð, *quiſquis enim petit, accipit*. ælc ȝod treop byrþ ȝode pæſtmaſ, *omnis arbor bona fructus bonos gignit*, Matth. VII, 8, 17. ælc Cpiſten man ſceal æfter rihte cunnan æȝðer ȝe hiſ pater noſter ȝe hiſ creðan. MS. bibl. *Bodl.* cui titulus, *de fide catholica*. Nom. Ælc, ælce. Gen. ælceſ, ælcre. Dat. ælcum, ælcre. Acc. ælcne, ælce. Abl. ælcum, ælcre.

XXXI. Æȝhpilc, æȝhpilce, *unuſquiſque, unaquæque, unumquodque*, declin. ut hpilc, hpilce. vid. ſupra R. 18. Gehpæþere, *uterque, promiſcuus*. þær pæſ mycel pæl ȝeſlæȝen on ȝehpæþere hond, *ex utrâque parte ſtrages magna erat*, chron. *Sax.* Spa hpæþer, & ſpa hpæþer ſpa, *uter, utervis, utercunque*, & pro ſuahpæþer, per ſyncopen, ſuæþer.

XXXII. Oþer, oþere, *alter, a, um, alius, a, ud*, declinantur ſecundum communem formam, ut & naþer, napþer, naþor, *neuter*. uſurpatur autem pronomen oþer in orationis conſtructione ut *alter* apud *Latinos*: ut, and hy pæron on tpam ȝefylcum. on oþrum pæſ Bachſeȝ ⁊ Healfdene þa hæþenan cyninȝaſ. ⁊ on oþrum pæron þa eorlaſ, *diviſi autem erant in duas turmas*,

[1] Ab eall, vel all, fit allic, *catholicus*. þone allican ȝeleafan, *fidem catholicam*, Bed. H. E. p. 302. þæſ allican ȝeleafan, *fidei catholicæ*, ibid. in margine, eallican. [2] Vide Grammaticæ *Francicæ* cap. V, 30. [3] ALLAIS, *Luc.* XVIII, 12. [4] Legitur ALLAÏM, πάντων, *Luc.* IV, 20.

quarum alteri præfuerunt Bachſegus & Healfdenus, pagani reges, alteri comites. chron. *Sax. Gibſ.* an. DCCCLXXI. oþer, & oþere, reſpondent in *Gothicâ* ANÞAR, & ANÞARA, quæ ſic declinantur:

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*	
n. ANÞAR.	n. ANÞARA.	n. ANÞARAI.	n. ANÞAROS.
g. ANÞARIS.	g. ANÞARAIZOS.	g. ANÞARAIZE.	g. ANÞARAIZO.
d. ANÞARAMMA.	d. ANÞARAI.	d. ANÞARAIM.	d. ANÞARAIM.
a. [1] ANÞARANA.	a. ANÞARA.	a. ANÞARANS.	a. ANÞAROS.
a. ANÞARAMMA.	a. ANÞARAI.	a. ANÞARAIM.	a. ANÞARAIM.

XXXIII. [2] Ægþer, *uterque*, ut, nim into þe of eallum clænum nitenum seofen ⁊ seofen ægþres gecynderes ..... ⁊ of fugelcinne seofen ⁊ seofen ægþres gecynderes, *ex omnibus animalibus mundis tolles ſeptena & ſeptena, utriuſque generis; & de volatilibus ſeptena & ſeptena, utriuſque generis.* pro ægþer occurrit ſæpe auþer, ouþer, oþþer: ut, ne can þara ideſa oþþer gieta beorna neaſest, *neutra virginum adhuc conſortium virorum novit*, Cædm. LIII, 16. heora ægþer, *alteruter*. ægþer ge, ge, *tam, quam*: ut, ægþer ge mid wige. ge mid wiſdome, *tam ſapientiâ, quam prudentiâ*, præfat. Ælfred. ad *Wulſig*. Declinatur ſecundum communem formam æghwæþer, *idem*: ut, æghwæþere þara wæron on drohtnunge munuc-lifes geornlice, ⁊ wel gelæred, *utrique monachicæ vitæ diſciplinâ ſtudioſè, & probe erant inſtructi*, Bed. H. E. p. 276. ⁊ þa munecas þær gestaþelod, þe he of æghwæþeran cynne gesomnode. ⁊ mid him brohte, *& monachos inibi collocavit, quos de utrâque natione collectos adduxerat*, ibid. Nohwæþer, *ne aliquid, nihil*: þat bewerede þat nohwæþer þyssa beon ne sceolde, *prohibuit, ne aliquod horum fieret.* Aliter aliquando ſcribitur nahwæþer :-

XXXIV. Awiht, vel awuht, & per aphæreſin [3] wiht, wuht, & per contractionem auht, & uht, ſignificat [4] *aliquid*: ut, forþam ic ne dorſte gedyrstlæcan þæra minra awuhtfeala on gewrita settan, *quoniam non audebam præſumere meorum aliquid ſcripto committere.* Hinc [5] nawiht, nowiht, nauht, vel naht, *nihil*: ut, nage heo yrfes nawiht, *nihil habeat hæreditatis*, conc. *Spelm.* p. 367. ⁊ his nanon men naht ne sædon, *Marc.* XVI, 18. deofol mot ælces mannes afandian hwæþer he [6] aht sy oðþe naht, *diabolo licet unumquemque probare, an aliquid ſit, vel nihil.* ne bisnode þe nan man. forþam þe nan ær þe næs þara þe auht oðþe nauht worhte, *nemo tibi exemplum præbuit, propterea quod eorum, qui aut aliquid, aut nihil operati ſunt, nemo ante te erat*, Boethius Ælfredi. p. 77. legitur in plurali nauhtas: ut, þonne ne biþ hi nauhtas buton anlicnes þ mon mæg gerion þ hi gio men wæron, *tum nihil aliud ſunt, niſi imagines, quibus videatur ipſos olim homines fuiſſe*, Boethius Ælfredi. p. 113. Hinc etiam ælc-uht, *quicquid*, & nan-uht *nihil*. Ad aht & naht proximè accedunt *Anglica* ought, nought. Awiht *Anglo-Saxonicum* proximè etiam accedit ad ſuam originem VAIHT, *res quævis, aliquid*, quod ſic decl.

Numerus ſingularis.	*Numerus pluralis.*
Nom. VAIHT.	Nom. VAIHTINS.
Gen. VAIHTAIS.	Gen. VAIHTE.
Dat. VAIHTAI.	Dat. VAIHTIM.
Acc. VAIHT.	Acc. VAIHTINS.

Ex NI & VAIHT fit NIVAIHT, *nihil*, Marc. VII, 12. Luc. III, 13. Joh. XV, 5.

XXXV. ƕASHUN, *quiſquam*. NIƕASHUN, *nemo, nullus*. ƕAZUH, *omnis*. ƕASUH SAEI, & SA ƕASUH SAEI, *quiſquis, quicunque.* quod eſt *Francice*, ſo hwaz ſo. *Sax.* swa hwa swa, ƕARJIZUH, *omnis, unuſquiſque, ſinguli.* ƕARJATOH, *omnis.* ÞISƕAMMEH SAEI, *quicunque.* ÞISƕAMMEH ÞEI, *cuicunque.* ÞISƕANOH SAEI, *quicunque.* ÞISƕAÞATEI, *quodcunque.* ÞISƕAZUHEI, *quicunque.* ÞISƕIZUHÞEI, *quodcunque.* ÞISƕAHÞEI, *quicquid, quæcunque.* ÞATAƕAÞEI, *quodcunque.* NIMANNAHUN, *nemo.* MANHUN, vel MANNAHUN, *nemo.* ƕAÞAR, *quis? & quid?* interrogativè de duobus. NIƕANNHUN, *nemo*, Joh. VII, 46.

Ætgædere uſurpatur aliquando pronominaliter pro *ambo*: exempli gratia, ætgiedre biðon gehalden, *ambo conſervantur*, Matth. IX, 17. in MS. codice evangeliorum interlineatorum *Cottoniano*.

---

[1] ANÞARANUH, *Luc.* VII, 19, 20. [2] Inde *Anglicum*, either. [3] Wiht & wuht ſignificant etiam nominaliter *rem, creaturam, animal*: ut, ne mæg ic nane cwica wuht ongitan þe ungened lyst forweorþan, *nulla animantia cognoſco, quæ ſua ſponte cupiunt perire.* Boeth. Ælfredi. p. 89. ælc wuht fram Gode, *omnis creatura à Deo*, ibid. p. 7. ælcere wuhte is gecynd, *cujuſque rei natura eſt*, p. 92. [4] TIA forſan ſignificat *aliquid*, Luc. VI, 7. [5] Legitur & nænig wuht: ut, þær nænig wuht wyl gesprinȝes on geſeſen beon mihte, *ibi nihil putei fontani ſperandum erat.* [6] Eadem phraſis apud *Latinos* reperitur: *namque tu ſolebas Meas eſſe aliquid putare nugas*, Catull. Τὶ εἶναι apud *Græcos* ſignificat etiam *eſſe alicujus pretii.*

Regulæ.

Regulæ.

1. In linguâ *Goth.* quando nominativus maſculinus adjectivi, vel pronominis adjectivi naturam habentis, definit in S poſt aliam conſonantem, formatur neutrum ſingulare abjiciendo S finale: ut, à MEINS, *meus*, MEIN, *meum*.

2. Neutrum plurale fit à ſingulari addendo A. ut à MEIN, *meum*, MEINA, *mea*.

3. Neutrum ſingulare, & plurale in obliquis formatur ut maſculinum, excepto accuſativo, qui ſemper ſimilis eſt nominativo: ut in exemplis ГАПКS, & MEINS. in aliis exemplis ubi neutrum non exprimitur, brevitatis gratiâ, ſemper ſubintelligitur.

4. Quando maſculinum definit in ſimplicem conſonantem, neutrum etiam in eâdem terminatur: ſic ПNSAR ſignificat *noſter*, & *noſtrum*.

Caput Sextum.

De nominibus numerorum.

Quum ad faciliùs addiſcendam Linguam *Anglo-Saxonicam* maximè *Philo-Saxonibus* intereſt ſcire numeralia, quæ proximè ad pronominum naturam accedunt; rem non ingratam diſcentibus me facturum ſpero, ſi ea hîc appoſuero.

Cardinalia.

I. An, ane, an, *unus, a, um.* *Goth.* AINS, AINA, AIN. *Ang.* one. *Run.* ᚼᛁᚼᚱ, ᚼᛁᚼ, ᚼᛁᛏᛏ, *einer, ein, eitt.* *Iſlandice* eyrn, eyn, eitt, vel einn, ein, eitt. Tpegen, tpig, *duo*, tpa, *duæ.* *Goth.* TVAI, TVŌS, TVA, *duo, æ, o.* TVADDJE, *duorum.* TVAIM, *duobus.* [1] TVANS, *duos.* *Ang.* two. *Run.* tueir, tuær, tuo, vel tu. Ðpy, þpeo, *tres, tria.* *Goth.* ÞRINS. *Ang.* three. *Run.* Þryr, Þryar, Þriu, vel Þry. [2] Feopep, *quatuor.* *Goth.* FIDVŌR, FIDUR. *Ang.* fower. *Run.* ᚠᛁᚢᚼᚢᚱ, *fiuhur*, vel fioorer, fioorar, fiogur. Fif, *quinque.* *Goth.* FIMF. *Ang.* five. *Run.* ᚠᛁᛘ, *fem*, vel fimm. Six, *ſex.* *Goth.* SAIHS. *Ang.* ſix. *Run.* ᛋᛁᛅᚼᛋ, *ſiahs*, vel ſex. Seofon, *ſeptem.* *Goth.* SIBUN. *Ang.* ſeaven. *Run.* ᛋᛁᛅᚢ, *ſiau*, vel ſio. Eahta, *octo.* *Goth.* AHTAU. *Ang.* eight. *Run.* ᛅᛏᛏᛅ, *atta*, vel aatta. Nigon, *novem.* *Goth.* NIUN. *Ang.* nine. *Run.* ᚿᛁᚢ, *niu.* Tyn, *decem.* *Goth.* [3] TAIHUN, de quo *Junius*: primitùs forte fuerit DAIKA, & mutato K in aſpiratam, DAIHA, TAIHA, TAIHUN, & contractè tyn. Ac fortaſsè quoque ex δέκα non modò TAIHUN, ſed & TIГ olim dixerint *Gothi*, quod poſtea videri poſſunt obſervâſſe in cardinalibus minoribus: ut TVAIMTIГ, *viginti*, q. d. *bis decem*, &c. In majoribus verò numeris cardinalibus TAIHUNDA, vel TEHUNDA, poſtponebant loco TIГ, ut in AHTAUTEHUNDA, *octoginta.* NIUNTEHUNDA, *nonaginta.* TAIHUNTAIHUNDA, vel TAIHUNTEHUNDA, *centum.* quæ tantundem ſignificant, ac ſi dicas, *octies dena, novies dena, decies dena.* *Anglo-Saxonice*, tyn. *Ang.* ten. *Run.* ᛏᛁ, ᛏᛁᚢ, *ti, tiu.* Endlufan, ændlefan, *undecim.* *Ang.* eleven. *Run.* ᛅᛚᛚᛁᚠᚢ, *allivu*, vel ellefu. Tpelf, *duodecim.* *Goth.* TVALIB. vel TVALIF, numerus (inquit *Junius*) in quo unitates duæ [4] relinquuntur ſupra denarium, unde tota numerandi ratio de novo planè reſumitur, ac veluti redintegratur. Pari modo endlufon, vel anlufon *Anglo-Saxonibus* ſunt *undecim.* Tpelf. *Ang.* twelve. *Run.* ᛏᛅᛚᚠ. *tolf.* Ðpeotyne, *tredecim.* *Ang.* thirteen. *Run.* ᛏᚼᚱᛁᛏᛏᛅᚿ, *threttan.* Feopeptyne, *quatuordecim.* *Ang.* fourteen. *Run.* ᚠᛁᚢᚱᛏᛅᚿ, *fiurtan*, vel fioortan. Fiftyne, *quindecim.* *Ang.* fifteen. *Run.* ᚠᛁᛘᛏᛅᚿ, *femtan.* Sixtyne, *ſexdecim.* *Ang.* ſixteen. *Run.* ᛋᛁᛅᚼᛋᛏᛅᚿ, *ſiaxtan.* Seofontyne, *ſeptemdecim.* *Ang.* ſeventeen. *Run.* ᛋᛁᛅᚢᛏᛅᚿ, *ſiautan.* Eahtatyne, *octodecim.* *Ang.* eighteen. *Run.* ᛅᛏᚱᛏᛅᚿ, *atrtan.* Nigontyne, *novemdecim.* *Ang.* nineteen. *Run.* ᚿᛁᚢᚿᛏᛅᚿ, *niuntan.* Tpentig, *viginti.* *Ang.* twenty. *Run.* ᛏᛁᚢᚼᚢ, *tiuhu.* An ⁊ tpentig, *viginti, & unum.* Ðpittig, *triginta.* *Goth.* ÞRINSTIГUNS. & ÞRIGETIГI: SVE GERE ÞRIGETIГIVE, *quaſi annorum triginta*, Luc. III, 23. *Ang.* thirty. *R.* ᛏᚼᚱᛁᛅᛏᛁᚼᛁ, *thriatihi.* Feopeptig, *quadraginta.* *Goth.* FIDVŌRTIГUNS. *Ang.* forty. *Run.* ᚠᛁᛅᚢᚱᛅᛏᛁᚼᛁ, *fiauratihi.* Fiftig, *quinquaginta.* *Goth.* FIMFTIГUNS. *Ang.* fifty. *Run.* ᚠᛁᛘᛏᛁᚼᛁ, *femtihi.* Sixtig, *ſexaginta.* *Ang.* ſixty. *Run.* ᛋᛁᛅᚼᛋᛏᛁᚼᛁ, *ſiahſtihi.* [5] Hundſeofontig, *ſeptuaginta.* *Goth.* SIBUNTIГUNS.

---

[1] TVEIHNŌS, TVEIHNAIM, etiam leguntur. [2] Numeralia à IV ad C ſunt omnium generum. [3] DRAKMANS TAIHUNGA, *drachmas decem*, Luc. XV, 8. [4] Belifan, vel lifan apud A. S. ſignificat *reliquum eſſe, ſupereſſe*, inde laflafe, *reliquum.* *Goth.* LAIBŌS, ab AF-LIFNAN, vel LIFNAN, *reſtare, ſupereſſe.* [5] Hîc notandum, quòd ab hoc numero LXX, hund apud *Anglo-Saxones* præponitur uſque ad hundtpelftig, CXX.

Ang.

Ang. seventy. *Run.* ᛋIAᚢATIᚼI, *siavatihi.* Hundeahtatig, *octoginta. Goth.* AHTAUTE-HUNDA. *Ang.* eighty. *Run.* ATTITIᚼI. *attitihi.* Hundnigontig, *nonaginta. Goth.* NIUNTE-HUNDA. *Ang.* ninety. ÏN NIUNTEHUNDA JAS GAH NIUNE GARAIHTAIZE, *super nonaginta novem justis,* Luc. xv, 7. *Run.* NIUTIᚼI, *niutihi.* Hundteontig, *centum. Goth.* HUNDA. *Joh.* vi, 7. *Luc.* vii, 41. *Marc.* xiv, 5. Item TAIHUNTAIHUNDA, vel TAIHUNTE-HUNDA, q. d. *decies decem,* Luc. xvi, 6, 7. xv, 4. Sed (inquit sagacissimus *Glossographus*) quotidiani sermonis usus difficilem polysyllabicæ vocis pronuntiationem aversatus, postremam longioris appellationis partem retinuit. Valdè quoque suspicor posterioris ævi scribas, non observatâ hujus reduplicationis causâ, corruptè scripsisse TAIHUNTAI HUNDA, vel TAIHUNTE HUNDA, pro TAIHUNTAIHUNDA, vel TAIHUNTEHUNDA. Ac similiter AHTAUTEHUNDA, vel NIUNTEHUNDA divisim scripsisse, AHTAUTE HUNDA, & NIUNTE HUNDA, atque adeò ex hâc *Gothicorum* librariorum depravatâ scripturâ credo etiam *Anglo-Saxones* (quum non viderint quorsum *Gothi* postponerent HUNDA, perperàm ab integrâ cardinalis numeri denominatione resectum) illud HUNDA potiùs præposuisse majoribus numeris cardinalibus, necnon ipsi quoque centenario HUNDAteontig. nam utut teontig per se denotet *denadecies,* i. e. *centum,* præposuerunt tamen ei veluti ex supervacuo illud HUNDA, quod per *Gothicorum* amanuensium oscitantiam à numeris cardinalibus avulsum postponebatur. *Centum,* Ang. an Hundred. *Run.* ᚼUNDRATA, *hundrata.* Hundenlufontig, *centum, & decem.* Hundtpelftig, *centum, & viginti.* Tpahund, *bis centum. Ang.* two hundred. Ðreohund, *ter centum. Ang.* three hundred. Ðusend, *mille. Goth.* ÞUSUNDA, per multiplicem contractionem, ut conjecturat *Glossator,* factum ex TAIHUNS, vel TIGJUS HUNDA. *Ang.* a Thousand. *Run.* ÞᚢUSINTI, *thusinti.* Tpa þusendo, *bis mille,* Marc. v, 13. *Goth.* TVJS ÞUSUNDJOS: TAIHUN ÞUSUNDJOM, TVAIMTIGUM ÞUSUNDJOM, *decem millibus, viginti millibus,* Luc. xiv, 31.

Ordinalia.

II. Se forma, se fyrmesta, *Ang.* the formost. se æresta, se ærra. *primus. Goth.* FRUMIST, FRUMISTS, FRUMISTA. *Ang.* the first. *Run.* FᚢRST, *fyrst.* Se oþer, se æftera, *secundus. Goth.* ANÞAR, ANÞARA. *Ang.* the second. Se þridda, *tertius. Goth.* ÞRIDJA, ÞRIDJO. *Ang.* the third. Se feorða, *quartus. Ang.* the fourth. Se fifta, *quintus. Ang.* the fifth. Se sixta, *sextus. Goth.* SAIHSTA, O. *Ang.* the sixth. Se seofoþa, *septimus. Ang.* the seaventh. Se eahteoþa, *octavus. Ang.* the eighth. *Goth.* ÏN DAGA AHTUDIN, *in die octavo,* Luc. i, 59. Se nigoþa, *nonus. Goth.* NIUNDA, O. *Ang.* the ninth. Se teoþa, *decimus. Ang.* the tenth. Se [1] endlufta, *undecimus. Ang.* the eleventh. Se tpelfta, *duodecimus. Ang.* the twelfth. Se þreoteoþa, *decimus tertius. Ang.* the thirteenth. Se feoperteoþa, *decimus quartus. Ang.* the fourteenth. Se fifteoþa, *decimus quintus. Goth.* FIMFTAIHUNDA. *Ang.* the fifteenth. Se sixteoþa, *decimus sextus. Ang.* the sixteenth. Se seofonteoþa, *decimus septimus. Ang.* the seventeenth. Se eahtateoþa, *decimus octavus. Ang.* the eighteenth. Se nigonteoþa, *decimus nonus. Ang.* the nineteenth. Se tpenteogoþa, *vicesimus. Ang.* the twentieth. An, and tpenteoþa, *vicesimus primus.* Se þrittigoþa, *tricesimus. Ang.* the thirtieth. Se feoperteogoþa, *quadragesimus. Ang.* the fortieth. Se fifteogoþa, *quinquagesimus. Ang.* the fiftieth. Se sixteogoþa, *sexagesimus. Ang.* the sixtieth. Se hundseofontigoþa, *septuagesimus. Ang.* the seventieth. Se hundeahtatigoþa, *octogesimus. Ang.* the eightieth. Se hundnigonteogoþa, *nonagesimus. Ang.* the ninetieth. Se hundteonteogoþa, *centesimus. Ang.* the hundredth. Se ytemesta, *postremus*: ut, manega fyrmeste beoþ ytemeste. ⁊ ytemeste fyrmeste, *Matth.* xix, 30.

His adde.

III. Ba, begen, [2] batpa, butu, butpu, *ambo. Goth.* BAI, BA, BAGOÞS, *Luc.* v, 38. BAGOÞUM, *Matth.* ix, 17. *Anglicè* both. Nom. Ba. Gen. begra. Dat. bam. *Goth.* BAIM. Acc. ba. Abl. bam. Nu is heora begra lufu him bam æfre gemæne, *nunc horum amborum amor* (*patris, scilicet, & filii*) *utrique est communis,* Ælfric. de veteri testam. p. 3. tpin, & getpin, *geminus.* eallspa fela, *totidem.* eall spa micel, *tantundem.* eft spa micel, *tantidem.* hpilcere, *quotus.*

Anfeald, *simplex, Goth.* AINFALÞ: tpyfeald, *duplex.* þryfeald, *triplex.* feoperfeald, *quadruplex, Goth.* FIDURFALÞ: manigfeald, *multiplex, Goth.* MANAGFALÞ. *Ang.* twofold, threfold, fourfold, manyfold. hundfeald, *Goth.* TAIHUNTAIHUNDAFALÞ. *Ang.* an hundredfold.

Descriptis numeralibus, instituti nostri fore arbitror, morem unum atque alterum, quo in rebus numerandis majores nostri usi sunt, in hoc loco ostendere. Primus consistit in appositione numeralium cum alio nomine, vel pronomine, conjunctione copulativa non intercedente: ut, and þær ymb iii pucan com se cyning Godrun þrittiga sum þara monna þe in þam here peor-

[1] Variè scribitur, endlefta, ænlyfta, ællyfta. [2] Ex BAI TVAI, & BA TVA, vel ba tpa: butu

þurt þæron, *hinc autem hebdomadis circiter tribus pervenit Gudrunus rex cum triginta plus minus hominum, qui in exercitu fuerunt præstantissimi,* chron. *Sax. Gibs.* an. DCCCLXXVIII. Brocmail wæs gehaten heora ealdor-man. ſe ætbærſt þanon fiftiga ſum, *Brocmail dictus est eorum dux, qui cum quinquaginta plus minus inde evasit.* chron. *Sax. Gibs.* an. DCVII. Secundus ſpectat uſum, & ſignificationem vocis numeralis healfe, *dimidium,* quæ non auget numerum cui apponitur, vel poſtponitur apud *Anglo-Saxones,* ſed tantum de eo demendum docet *dimidium.* ex. gr. oþer healf, *unum cum dimidio,* vel *ſeſquialterum,* þreo healf, *vel* þridde healfe, valet II *cum dimidio:* ut, of þriddan healfre hyde, *ex duobus coriis, & dimidio.* feorþe healfe, *Latinè* valet III, & *dimidium:* ut, feorþe healfe gyrd, *tres virgatæ, & dimidium.* feorþe healfe hund ſcipe, *naves tricenæ, & quinquaginta.* † oþer healf hund biſcopa, CL *episcopi.* pulchre etiam regulam hanc illuſtrant chron. *Sax. Wheloc.* & *Gibs.* inter ſe collata, in anno DCCCXCIII. ubi illud, mid þridde healf hund ſcipa, hoc autem, mid CCL. ſcipa legit. Ita *Græci* τρίτον ἡμιωβόλιον, dicebant pro *duobus obolis, & ſemiſſe.* ἕκτον ἡμιτάλαντον pro *ſex talentis, cum dimidio.* Nullus dubito, quin hanc numerandi rationem *Anglo-Saxones* à *Gothis,* & *Gothi,* vel *Getæ,* à *Græcis* acceperint. Eodem modo apud *Latinos* quoque *Seſtertius* dicitur quaſi *ſemis tertius,* teſte Varrone, IV, de LL. & notat * *duos aſſes librales* cum *tertio ſemiſſe,* ut obſervatum videmus à *Vitruvio,* III, I. [1] Veteribus etiam *Cimbris* hæc numerandi ratio in uſu erat: ut, ᛅᛅᚱ ᚼᛅᛚᚠᛏᚱᛁᚦᛁᚢᛘ ᛏᚢᛋᛅᚾᛑᛅ ᚢᛏᛑᚱᛅᚠ ᚼᛁᛚᚵᛁ ᛘᛁᚦ ᚵᚢᛏᛅᚾᚢᛘ ᛋᛁᚾᚢᛘ, Aar halftridium tuſanda utdrog Helge mid Gutanum ſinum, *anno bis milleſimo quingenteſimo exiit Helgo cum Gothis ſuis.* [2] Hodierni quoque *Iſlandi* hanc numerandi rationem obſervant: ut, i thein biskopsdom halft fiorda hundrad kyrckna, *in hâc diœceſi CCCL. parochiæ.* ſic Exod. XXV, 10, hun skal vera half pridiu alnar ad leingd, *erit* [*Arca*] *longitudo duûm cubitorum & dimidii.* hann var half fertugur þa hann vard kongur, *triginta quinque annorum erat, cum regnare cœpiſſet,* III. Reg. XXII. vid. Gramm. *Iſlandicæ* cap. VI. de numeralibus. *Scoti* etiam veterem *Danicam,* & deinde *Anglo-Saxonicam* à majoribus noſtris tempore Conquæſtoris edocti, quærentibus *quota eſt hora?* amant etiamnum reſpondere, **it is half ten,** quod *Latinè* valet *ſeſquinona eſt.* **it is half twelve,** quod valet, *ſemihora eſt poſt undecimam.* **it is half one,** hoc eſt, *duodecima eſt, & dimidia.* Tertius refertur ad τὸ an, & ſum, vel ſum, & ſum, quæ diſtributivè uſurpantur, ut *unus,* & *alius,* vel *alter,* & *alter:* ut, anum he ſealde fif pund. ſumum twa. ſumum an, *uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum.* ſume hi beoton. ſume hi ofſlogon, *quoſdam ceciderunt, alios vero occiderunt.*

IV. Hu micel, *quantus?* ſwa micel, *tantus.* hu fela, *quot?* ſwa fela, *tot.* *Goth.* ΘΛN ƑIΛN. SVΛ ƑIΛN SVE. ΘΛN MΛNΛΓΛNS SVΛ MΛNΛΓΛNS SVE:

V. *Gothi* notas arithmeticas, more *Græcorum,* alphabeti literis exprimunt, niſi quòd carentes literâ ξ, (pro quâ utuntur KS,) LX. per G deſignant. ſic *Marc.* IV, 8. ΛIN Λ. GΛh ΛIN G. GΛh ΛIN K. *unum* XXX, *& unum* LX, *& unum* C. Sic δώδεκα ἔτη ſunt *Gothicè* IB VINTRVNS, *duodecim hyemes,* quòd cum *Anglo-Saxonibus,* annorum numerum per *hyemes* computabant. τριακοσίων δηναρίων, T SKΛTTE, *Joh.* XII, 5. πέντε ἄρτυς κ̀ δύο ὀψάρια, E hΛΛBΛNS. GΛh B ƑISKΛNS, *Joh.* VI, 9. ὡς ϛαδίυς εἴκοσι πέντε, ἢ τριάκοντα, SVE SΠΛΠKΛE K GΛh E. ΛIΨΛN Λ: quæ notæ lectori in hoc ſchemate repræſentantur:

Λ, λ.	K, ρ.	IB, ιβ.	T, τ.	B, β.	E, ε.	K, κ.	G, ξ.
30.	100.	12.	300.	2.	5.	20.	60.

ſed ut hæc planius, & pro ſua dignitate plenius oſtendantur, XIII cap. doctiſſimi *Olai Verelii* manuductionis ad Runographiam *Scandicam,* integrum hic adjungendum putamus.

" *Ulf-hilanas* & domeſticas noſtras *Runas* diverſas fuiſſe, ſed utrarumque uſum eundem, & " quidem duplicem, nempe ut ſermoni inſervirent, & notis numerorum ſupra monui. de priori " ſtrictim jam actum. in altero etiam lectoris curioſitati, quatenus documentorum penuria per- " mittit, inſerviemus. Qui *Runarum Ulf-hilanarum* fuerit ordo, ex capitum verſuumque evan- " gelicorum diſtinctione dignoſci antea dixi, fallente ſcilicet memoria lecti pridem auctoris, ne- " que enim *Ulf-hilæ* exemplar ad manus tum fuit. Quod cum aliter ſe habeat, hic correctum " volo. Nam codex argenteus *Ulf-hilæ* continuo texitur ſtylo per totum, ſine ulla capitum " verſuumque diſtinctione; aureis tantum literis ſententiarum illuſtrium aut narrationum diver- " ſarum initia exprimentibus; marginibus autem, à principio ad finem cujuſque evangeliſtæ, in- " dices locorum parallelorum, quos alii *canones* vocant, elementis alphabeticis adſcripti ſunt, qui " documentum illuſtre exhibent ordinis alphabetici & computationis *Ulf-hilanæ.* Infra textum " vero, quatuor arcuata frontiſpicia exhibent paginæ ſingulæ, & ſui nomine evangeliſtæ unum- " quodque notatum, indicibuſque marginalibus impletum, qui evangeliſtarum harmoniam mon- " ſtrant. Et cum *Franciſcus Junius* in codice argenteo *Ulf-hilæ* edendo, veterique lingua *Go-*

---

† *Germani* dicunt **anderthalb, drittehalb,** *&c.*
* Inde vetus nota ſeſtertii apud *Valerium Probum,* hæc eſt, ĿĿS. à qua HS deflectitur. [1] *Olai Worm.* monument. *Danic.* lib. V, p. 451. [2] Ex veteri MS. *Iſlandico* ad calcem libri *Olai Worm.* qui gerit titulum, *Regum Daniæ ſeries duplex.* [3] *Marc.* X, 30. [4] ΓΛNIMΛNΛS ΨΛN ΨΛNS IB, *aſſumens autem* XII. Luc. XVIII, 31.

I " *thica*

" *thicæ* exinde illuſtranda, nunquam ſatis laudatam impenderit operam, ut hoc nomine à popu- " laribus noſtris, omnibuſque *Gothicarum* rerum æſtimatoribus inſigniter ſit meritus; miror cur " hoc cæteræ diligentiæ ſuæ deeſſe voluerit, ut indicum & numerorum iſtorum rationem negle- " xerit! An quia rem iſtam tanti non putavit? Nam cætera oculatum perſpicacemque, hanc non " obſervaſſe quis credet? Mihi autem viſa eſt hæc antiquitatis particula, ut ut exigua, lucem pub- " licam mereri. & cum *Ulf-hilæ* illa computandi ratio *Græcæ* in pleriſque conveniat, eas hic ad " invicem collocabo, additâ ſimul *Scandicâ* noſtrâ antiquâ, quæ cum illis nihil quicquam habet " commune: indicio ſatis manifeſto, hanc neutri illi originem ſuam debere, ut ſupra oſtendi.

"De *Græcorum* numerorum ordine in præſen- " tia nihil; de *Ulf-hilano* vero pauca hic addam: " ac illud quidem primum; ut inter primam, & " ſecundam decadem novem priora elementa re- " petuntur, & denariæ notæ ï adjunguntur, ita " porro continuari inter ſingulas decades, uſque " ad decimam, ſive centum. Abſolutis deinde, " ordine alphabetico, ſequentibus novem deca- " dum notis, I. K. λ. M. N. G. ח. Π. Ч. quæ " ſequitur R nota eſt centenarii, vel decies decem. " quæ hanc porro ordine alphabetico ſubſequun- " tur, uſque ad mille, centenariæ ſunt; ita ut po- " ſterior priori centum ſemper ſuperaddat, hac " progreſſione, S, 200. T, 300. F, 400. X, 500. " V, 600. ſuperſunt duo elementa literaria *Ulf-* " *hilana* aſteriſco notata, ⊙ & X. ſed utrum or- " dine prius ſit, deficientibus indicibus marginali- " bus, ſtatuere non poſſum. incertum proinde " utrum ⊙ notet 700, X 800, vel contra. Quæ " item fuerit nota numeri 900, & 1000, juxta ne- " ſcio; cum, finito ordine alphabetico, unico ele- " mento deſignare nequeant; niſi forte aliquibus, " hanc ſolùm in rem, præter ordinaria, inventis " uſurpatiſque: & infra millenarium numerum, " qui maxime rotundus & perfectus, conſiſtere " computationis ejus notas vero non eſt ſimile. " cur autem, pro *Græcâ* numeri 600, notâ ξ, " *Runam* G repoſuerit *Ulf-hila*, miratur vir cl. " *Thomas Mareſchallus* in obſerv. de verſione *Go-* " *thica*, p. 423. & rationem ejus rei indaganti hæc " viſa eſt potiſſima, quod *Gothi* non haberent *Ru-* " *nam*, quæ reſponderet *Græco* ξ. ſed ejus loco " binis uterentur KS. ſonum autem *Gothicæ* li- " teræ G proxime accedere ad *Græcæ* illius ξ. id- " coque pro ipſa in numeris ſubſtitutam. Aſt nul- " lus ejus rei ſcrupulus cl. viro ſuboriri potuiſſet, " ſi ad ordinem alphabeti *Ulf-hilani* attendiſſet, " qui ex indicibus marginalibus colligi debet, & " inſertis aliquot novis *Runis*, ab ordine alphabeti " *Græci* nonnihil diſcrepat. Numeri autem *Ulf-* " *hilani* digeſti ſunt ad ordinem alphabeticum " ſupra oſtenſum, nullâ habitâ ratione figuræ aut poteſtatis utrarumque literarum. De nona- " genaria nota Ч hoc tenendum; cum in fragmentorum, quæ ſuperſunt, codicis argentei textu, " eam non obſervaverit *Fr. Junius*, in alphabetum *Ulf-hilanum* non recepit: quem ſecuti, vigin- " ti quinque tantum elementa ſuprà, capite III. diximus. At cum in indicibus marginalibus ſuum " habeat locum, & inter literas *Ulf-hilanas* anonymi recenſeat à *B. Vulcanio* editus commentarius " in codicem argenteum, qui eo forſan integriori eſt uſus, ſex & viginti elementis alphabetum " *Ulf-hilanum* conſtare recte dicemus. *Scandicis* autem nominibus numeros ſuos extuliſſe *Gothos* " & *Ulf-hilam*, indicio ſunt, quæ habemus fragmenta codicis argentei, in quibus legas, ains ſtriks, " ains gota, *unum jota.* tuos raſta, *duo miliaria.* trim ſindam, *ter.* triga hunda, *trecenta.* niund, " *novem.* taihund, *decem.* fimtaihund, *quindecim.* tuaimtigum, *bis decem*, vel *viginti.* trigetigive, " trimſtiguns, *triginta.* fidvortiguns, *quadraginta.* fimtiguns, *quinquaginta.* ahtautehund, *octogin-* " *ta.* niuntehund, *nanaginta.* taihundtehund, *decies decem*, vel *centum.* fimhunda, *quingenta.* tuos " Þuſundios, *duo millia.* fidvorÞuſundios, *quatuor millia.* fimÞuſundios, *quinque millia.* tuaimtigum- " Þuſundios, *viginti millia.* De *Scandianorum* numerandi ratione antiqua, quæ obſervavimus in no- " tis ad Hervarar ſaga, pag. 168. legi poſſunt, hic haud repetenda. De notis autem nume- " rorum, *Runis* inquam, haud uſui deputatis, hic fuiſſet differendi locus, ſi ea ſuppeterent do-

Græca.		*Ulf-hilana.*		*Scandica.*	
1.	α.	λ.	*a.*	ᚠ.	f.
2.	β.	B.	*b.*	ᚢ.	u.
3.	γ.	Γ.	*g.*	ᚦ.	tzh.
4.	δ.	d.	*d.*	ᚬ.	o.
5.	ε.	Є.	*e breve.*	R.	r.
6.	ϛ.	U.	*qu.*	ᚴ.	k, g.
7.	ζ.	Z.	*z.*	ᚼ.	h.
8.	η.	h.	*b.*	ᚾ.	n.
9.	θ.	ψ.	*tzh.*	ᛁ.	i.
10.	ι.	ï.	*i.*	ᛅ.	a, æ.
11.	ια.	Iλ.		ᛋ.	ſ.
12.	ιβ.	IB.		ᛏ.	t, d.
13.	ιγ.	IΓ.		B.	b, p.
14.	ιδ.	Id.		ᛚ.	l.
15.	ιε.	IЄ.		ᛘ.	m.
16.	ιϛ.	IU.		ᚭ.	au.
17.	ιζ.	IZ.		ᛀ.	al.
18.	ιη.	Ih.		ᛯ.	m, m.
19.	ιθ.	Iψ.		Φ.	tzh.
20.	κ.	K.	*k.*		
30.	λ.	λ.	*l.*		
40.	μ.	M.	*m.*		
50.	ν.	N.	*n.*		
60.	ξ.	G.	*ghi.*		
70.	ο.	ח.	*u.*		
80.	π.	Π.	*p.*		
90.	ϟ.	Ч.			
100.	ρ.	R.	*r.*		
200.	σ.	S.	*ſ.*		
300.	τ.	T.	*t.*		
400.	υ.	F.	*f.*		
500.	φ.	X.	*o.*		
600,	χ.	V.	*w & y.*		
700.	ψ.	⊙*.	*hw, qbu.*		
800.	ω.	X*.	*ch.*		
900.	ϡ.				
1000.	͵α.				

" cumenta,

" cumenta, quæ nobis aliisque satisfacere possent; sed cum ea nobis subduxerit superiorum tem-
" porum imprudentia, cogimur pauculis illis acquiescere, quibus anni enneadecaëteridis in ca-
" lendario *Runico* discernuntur. eæ autem notæ ultra novendecim non progrediuntur; cum plu-
" res non requireret periodi istius ratio. sed cum vigenarius numerus *Scandianis* maxime fuerit
" rotundus; & nihil illis frequentius, quam per vigenas computare, vigenariâ etiam notâ illos
" usos fuisse extra dubium est. An deinde novendecim istarum repetitione, & ad vigenariam ad-
" ditione, numerorum rationem continuaverint, vel integris vocabulis numerum quemque ex-
" presserint, indictum relinquere malo, quam conjecturis incertis lectorem circumducere.

CAPUT SEPTIMUM.

De Verbo.

I. DUO sunt verba substantiva apud *A.Saxones*; ut apud *M.Gothos*, *Franco-Gothicæ* & veteris *Scandico-Gothicæ* conservatores *Islandos*; quorum ope formatur vox passiva; beon ł ƿesan, *Gothice* 𐍅𐌹𐍃𐌰𐌽 *esse*; & ƿeorþan vel ᵹeƿeorþan, *Gothice* 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌽, *fieri*:

Modus indicativus.

	Num. sing.	*Num. plur.*
Temp. præs.	Eom, *sum.*	synd ł sind, *sumus.*
	eart, *es.*	synd ł sind, *estis.*
	ys ł is, *est.*	synd ł sind, *sunt.*

II. Pro eom legitur eam & am in cod. evang. interlin. *Cott.* & istiusmodi *Saxonico-barbaris.* beom etiam non raro occurrit in cod. *Cott.* pro eom: ut, Ðer ic am ł beom in middum heora, *ibi sum in medio eorum*, Matth. XVIII, 20. beom autem videtur euphonice dictum pro beon ł beone, à beon, *esse*, ut dom *facere* vel *faciam* pro don, à don vel doan, *agere, facere*: hƿæt þonn dom ic, *quid igitur faciam?* Matth. XXVII, 22. Ex beom iterum fit beo, *sum.* Sẏᵹ, & sẏ etiam usurpatur pro eom: ut, hƿeþer ic hẏt sẏ, *nunquid ego sum?* Matth. XXVI, 25. Pro eart, *Cimbrice* ert, à prima persona er, *sum*, fere nunquam non occurrit arþ, in cod. evang. *Cott.* Ðu arþ vel arþ þu se þe to-cẏmende ƿæs, *tu es qui venturus?* Matth. XI, 3. Occurrit etiam bist: ut, fader user þu arþ vel þu bist in heofnum, *pater noster, qui es in cælis*, Matth. VI, 9. Biþ vel bẏþ, & sẏᵹ, sẏ, pariter occurrunt pro ẏs: ut, Ðat soþlice from þaem ƿordum maniᵹfaldra is ł biþ, *quod autem his abundatius est, vel his verbis*, cod. *Cott.* hƿæne secᵹaþ menn ꝥ sẏ manness sunu, *quem dicunt homines, esse filium hominis*, Mat. XVI, 13, 15. þæt nan æriste ne siᵹ, *non esse resurrectionem*, Matth. XXII, 23. pro sẏnd, *sumus*, sẏnt, sẏndon, sẏndun, & sẏn, *Matth.* VI, 1, 2, 25. pro sẏnd, *sunt*, beoþ, ut hiᵹ beoþ innane reafiende ƿulfas, *intus sunt lupi rapaces*, Matth. VII, 15. Pro tribus etiam sẏnd, frequenter occurrit biþon in cod. *Cott.* ut, eadiᵹe biþon sibsume, *beati pacifici.* eadiᵹe biþon þa þe ᵹemænas nu. forþon þa ᵹefroefred biþon, *beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* sic ᵹefẏlled biþon, *saturabuntur.* biþon, autem contractum videtur à beoþon, ut beoþ euphonice à beonþ, quod denuo à beonoþ factum videtur. pro sẏnd, *sunt*, etiam frequens legitur aron in cod. *Cott.* ut, ƿe aron vel biþon ᵹelosad, *perimus*, Matth. VIII. 25. eadiᵹe aron ᵹe miþ þẏ ẏfel hia ᵹecuoedas iuh, *beati estis cum maledixerint vobis.* pro aron ᵹie, vel aron ᵹe, non raro legitur [1] abjecta N finali, aro ᵹe, & per coalescentiam utriusque vocis, aroᵹe: ut, ⁊ of ᵹeredo huæt ᵹemende aroᵹe, *& de vestimento quid solliciti estis*, Matth. VI, 28. mare moniᵹe aroᵹe be him, *plures estis illis.* ᵹetalod aron vel sint, *numerati estis*, Matth. X, 30. And huon aron þa þe onfindes þa ilco, *& pauci sunt, qui inveniunt eam*, Luc. VII, 14. Legitur etiam & sie pro sint, *estis*: ut, ᵹie aron vel sie leht middan ᵹeardes, *vos estis lux mundi.* quod autem ad aron istud attinet, unde antiquum nostrum **arn**, quod nunc est **are**, manifeste formatur à [2] *Cimbrico* illo ᛁᛦ, *er*, quod in plurali facit ᛁᚱᚢᛘ, *erum*, ᛁᚱᚢᚦ, *erud*, ᛁᚱᚢ, *eru.* Et notandum est, quod nonnunquam scribitur arun: ut, ne þa þe sended arun, *non qui missi sunt*, Præfat. *Hieronymi*, in codice *Cottoniano.* Quod autem **arn** vel **arne** in usu olim fuit apud nostros, probat istud *Satyrographi*,

Right so flatterers and foles arne the Fendes disciples,
To entice men, through hir tales, to sinne and harlottrye.

Sic in *Boethio Chauceriano.* **Heeres hore aren shad overtimeliche upon my head.** Verum

---

[1] Vide capitis octavi regulam primam. [2] Vide Grammaticæ *Islandicæ* caput octavum.

ne

ne exemplorum multitudine obtundam potius, quam inſtituam ſtudioſum lectorem, en paradigma quoddam, in quo quis uno intuitu omnem varietatem cujuſque perſonæ facile poterit perluſtrare.

Numerus ſingularis.			*Numerus pluralis.*
Eom, eam, am, beom, beo, ar, ꞅẏ, ꞅı, *ſum.*	eaꞃꞇ, aꞃð, bıꞅꞇ, eꞅ, ꞅı, *es.*	ẏꞅ, ıꞅ, bẏþ, bıþ, ꞅı, *eſt.*	ꞅẏnd, ꞅınd, ꞅınꞇ, ꞅın, ꞅıen, ꞅıe, ꞅẏndon, ꞅẏndun, aꞃon, bıþon, beoþ, *ſumus*, *eſtis*, *ſunt.*

III. Temp. præt. imperf.	ƿæꞅ, *eram.* ƿæꞃe, *eras.* ƿaꞅ, *erat.* R. ƿÆR, *war.*	ƿæꞃon, un, *eramus.* ƿæꞃon, un, *eratis.* ƿæꞃon, un, *erant.*

Notandum autem hic eſt in verbis *Anglo-Saxonicis*, præteritum, & pluſquam perfectum idem eſſe cum imperfecto, adeo ut ƿæꞅ etiam ſignificet, *fui, fueram*; pro ƿæꞅ, ƿæꞃe, ƿæꞃon, ſcribuntur in *Dano-Saxonicis*, præſertim in cod. evang. interlin. *Cott.* ƿeꞅ, uueꞅ, vieꞅ, væꞅ, ƿeꞃe, ƿeꞃon. Pro ƿæꞃun, legitur quandoque ƿæꞃum, & poeꞃon, in codicibus *Dano-Saxonicâ* dialecto ſcriptis.

IV. Tempus futurum.	Beo, *ero.* bẏꞅꞇ, *eris.* bẏð, *erit.*	beoð, *erimus.* beoð, *eritis.* beoð, *erunt.*

Beo, formatum per aphæreſin euphonicam à beom, ut do à dom, eſt etiam præſentis temporis: ſed hic ponitur ut paradigma futuri, quod in eo tempore frequentius occurrit uſurpatum. Hu lange beo ıc mıd eoꞃ, *quouſque ero vobiſcum*, Matth. xvii, 17. eoꞃ ne bẏþ ænıᵹ ðınᵹ unmıhꞇelıc, *nihil vobis erit impoſſibile.* ꞅe bıþ læꞅꞇ ᵹenemned on heoꝼenan ꞃıce, *minimus vocabitur in regno cœlorum.* eadẏᵹe ꞅẏnd þa þe ꝼoꞃ ꞃıhꞇƿıꞅneꞅꞅe hınᵹꞃıaþ ⁊ þẏꞃꞅꞇaþ. ꝼoꞃþam þe hı beoþ ᵹeꝼẏllede, *beati, qui eſuriunt, ac ſitiunt juſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur*, Matth. v, 6. In cod. *Cott.* legitur beom, à beon, pro beo: ut, ıc hal beom, *ſalvus ero*, Matth. ix, 22. ƿæꞅ etiam ibi legitur pro bıþ: ut, ⁊ bıð ł ƿæꞅ ðıu hlæꞇmeꞅꞇo duolu ƿẏꞃꞅe ꝼꞃom æꞃꞃu, *& erit noviſſimus error pejor priore.* bıþon etiam occurrit pro beoþ, *erunt.* vide regulam ſecundam hujus capitis.

Modus imperativus.

V.	Beo ðu, vel ꞅı ðu, vel ꞅıᵹ ðu, *ſis, eſto.* bẏþ he, vel ꞅı he, vel ꞅıᵹ he, *ſit, eſto.*	Beon ƿe, vel ꞅın ƿe, *ſimus.* beoþ ᵹe, vel ꞅın ᵹe, *ſitis, eſtote.* beon hı, vel ꞅın hı, *ſunto.*

Beo ðu onbuᵹende þınum ƿıþeꞃƿınnan hꞃaþe, *eſto protinus conſentiens adverſario tuo*, Matth. v, 25. ꞅẏ eoꞃeꞃ ꞅꞃꞃæc hẏꞇ ıꞅ. hẏꞇ ıꞅ, *ſit ſermo veſter, eſt, eſt*, verſ. 37. ꞅı þın nama ᵹehalᵹod, *ſanctificetur nomen tuum*, Matth. vi, 9. beoþ ꝼulꝼꞃemede, *eſtote perfecti.* Pro beo ł ꞅı þu, occurrit ƿeꞅ þu, *Luc.* i, 28. *Matth.* xxvii, 29. *Marc.* xv, 18. ſic ƿæꞅ aꞃꝼæꞅꞇ, *eſto pius*, Cædm. lx, 22. ƿæꞅ þınum ꞅcealcum ƿel eaþmode, *eſto deprecabilis ſuper ſervos tuos.* cod. ms. canonum. Pro ꞅı ł ꞅıᵹ, legitur ꞅıende: ut, ne ᵹẏꞇ ꞅıende maꞅꞅeꞃe, *neque etiam ſit mercator.* ib. Pro beoþ ᵹe vel ꞅın ᵹe, legitur ƿeꞅe ᵹe: ut, * hale ƿeꞅe ᵹe, *ſalvete*, Matth. xxviii, 9. & ƿoꞃaꞅ ᵹe: ut, ƿoꞃaꞅ ᵹe hoᵹe ꞅua nedꞃo, *eſtote prudentes ſicut ſerpentes.* ƿoꞃaꞅ ᵹe ðonn ıuh ƿıꞃꝼæꞃꞇ, *eſtote vos perfecti*, cod. evang. interlin. *Cott.* legitur etiam ƿoꞃað: ut, ƿoꞃað ᵹıe hal, *avete*, Matth. xxviii, 9. Beo etiam occurrit pro beoð [1] poſtpoſito pronomine: ut, beo ᵹe na hoᵹıende ẏmb þa moꞃᵹenlıcan neode, *de craſtino*, hoc eſt, *de futuro, ſolliciti eſſe nolite.* pro ꞅın ł ꞅẏn, occurrit ꞅıen: oꝼ cıꞃıcan aꞅcadene ꞅıen, *ab eccleſia arceantur*, Spelm. concil. p. 195. & ꞅıon, p. 106.

Modus optativus, potentialis & ſubjunctivus.

VI. Temp. præſens.	Beo, ꞅı, *ſim.* bẏꞅꞇ, ꞅı, *ſis.* beo, ꞅı, *ſit.*	beon, ꞅın, *ſimus.* beon, ꞅın, beoð, *ſitis.* beon, ꞅın, *ſint.*

Hƿæꞇ ꞅecᵹe ᵹe ꝥ ıc ꞅı, *vos autem, quem me eſſe dicitis?* Matth. xvi, 15. þæꞇ þu ne ꞅẏ ᵹeꞅeƿen ꝼꞃam mannum ꝼæꞅꞇende, *ne videaris hominibus jejunans*, Matth. vi, 18. þæꞇ ᵹe ꞅẏn eoꞃꞃeꞅ ꝼædeꞃ beaꞃn, *ut ſitis patris veſtri filii.* ꝼoꞃþam ıc ꞅecᵹe eoꞃ. ꝥ ᵹe ne ꞅẏn ımbhẏdıᵹe, *ideo dico vobis, ne ſolliciti ſitis*, Matth. vi, 25. ðæꞇ þın ælmeꞅꞅe ꞅẏ on dıᵹlum, *ut eleemoſyna tua ſit in abſcondito.* ðæꞇ hıᵹ ꞅẏn ᵹehẏꞃede, *ut exaudiantur.* nota autem quod pro ꞅı, & ꞅın, ſæpe occurrunt ꞅıo, ꞅeo, ꞅıon, ꞅeon: ƿenꞅꞇ ðu nu ꝥ ꞅe anƿeald ⁊ ꝥ ᵹenıhꞇ ꞅeo ꞇo ꝼoꞃꞅeonne, *putas ne potentiam & ſufficientiam eſſe contemnendas.* þa ꝼıꝼ þınᵹ þe ƿe æꞃ ẏmbe ꞅꞃꞃæcon. þeah

* Inde derivatur *Anglicanum* Waſſail, *ſalve*, ƿeꞅe hale.

[1] Vide capitis octavi regulam primam.

hı

hi tohembe feon mid popdum. þat hit is eall an þing, *hæc quinque, de quibus modo locuti sumus, etsi verbis distinguantur, revera tamen unum sunt,* Boethius Ælfredi p. 73, 74.

Temp. præt. imp.	pæpe, *essem, fuerim, fuissem.* pæpe, *esses, fueris, fuisses.* pæpe, *esset, fuerit, fuisset.*	pæpon, an, en, un, *essemus, fuerimus, fuissemus.* pæpon, *essetis, fueritis, fuissetis.* pæpon, *essent, fuerint, fuissent.*

And eallum on hypa heoptan þincendum hpæþep he Cpist pæpe, *cogitantibus omnibus in cordibus suis, ne forte ipse esset Christus.* gyf ge of middaneapd pæpe, *si de mundo fuissetis.* buton þa dagas gescypte pæpun, *nisi breviati fuissent dies,* Matth. XXIV, 22. Perfectum tempus, & plusquam-perfectum tempus coincidunt plane, in utroque numero, cum tempore præterito imperfecto.

Modus infinitivus.

VII. Beon & pesan *esse, existere, fore.* to [1] beonne, to bionne & to pesanne, *existendi, existendo, existendum.* Saxo-barbare etiam posa, & possa *esse,* & to posanne, *existendi, do, dum.* nellas ge donne posa gelic him, *nolite ergo assimilari eis,* Matth. VI, 8. cod. evang. interlin. Cott. God ys us hepe to beonne, *bonum est nos esse hic,* Matth. XVII, 4. God is us hep to porsanne. cod. evang. interlin. Cott. pilniaþ simle to bionne, *cupiunt semper existere,* Boeth. Ælfredi, p. 92. Anpeapd, [2] *præsens.* topeapd, vel se þe sceal beon, *futurus.* notandum etiam est in cod. interlin. Cott. legi etiam pepe à *Cimbrico* wera, pro *esse*: ut, mæte fopdon dis posa I pepe beboht in micel feh, *potuit enim istud venundari multo,* Matth. XXVI, 9. occurrit etiam in isto codice, sie, à *Francico* [3] siin, *esse*: ut, huelc meh sie gie secgas, *quem me esse dicitis,* Matth. XVI, 13. Hinc observare obviam est, syndon, synt, sint, sin, si, à siin vel sie; beom, beo, byst, byþ, beoþ, à beon; pæs à pesan; & pæpe, pæpon, à were vel wera, formari & ducenda esse.

Conjugatio verbi auxiliaris peopþan, gepeopþan, *fieri, esse.*

Modus indicativus.

	Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
VIII. T. præs. & fut.	ic peopþe, pupþe, & pypþe. þu peopþest, pupþest. he [4] peopþe, pupþe, & pypþe.	pe peopþon, an, en. & peopþaþ, vel pupþaþ. ge peopþeþ. aþ. hi peopþon, an, en, un, & peopþaþ, vel pupþaþ.

Dat hi anpede peopþan. ⁊ Godes piht lusian, *ut concordes sint, vel fiant, & Dei justitiam* [[5] fas] *ament.* and hit pypþe tpeop, *& fit arbor,* Matth. XIII, 32. and þ pypþe þæpe þeode eal to unþeapfe, *& istud erit omnino genti præjudicium,* cod. MS. canonum. Dpihten ne gepupþe þ, *domine non erit hoc,* Matth. XVI, 22. hit gepypþ him of minum fæder, *fiet illis à patre meo,* Matth. XVIII, 19. sæge us hpænne þas þing gepupþun, *dic nobis quando hæc erunt?* Matth. XXIV, 3. þu sppecan ne miht oþ þone dæg þe þas þing gepupþaþ, *non poteris loqui usque in diem, quo hæc fiant,* Luc. I, 20. ne nane gepupdaþ, *neque fient,* Marc. XIII, 19. ubi d pro ð; *media* scilicet pro *asperâ. lenes* enim & *mediæ* frequenter occurrunt pro *asperis.*

	Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
IX. Temp. præt.	ic peapþ. ðu peapþest. he peapþ.	pe pupdon, an, en. & peopdon, an, en. ge pupdeð. hi pupdon, an, en. & peopdon, an, en.

And leoht peapþ gepophte, *& facta est lux,* Gen. I, 3. Da peapþ mycel styrung gepopden on þæpe sæ, *tum motus magnus factus est in mari.* and þæp peapþ micel gefeoht tupa on geape, *ibique uno anno bis commissum erat acre prælium,* Gibs. chron. *Sax.* an. 885. and þa peapþ þat pice todæled on fif, *fuit autem illud regnum divisum in quinque partes.* þa he peapþ gedopen, *cum cœpisset mergi,* Matth. XIV, 30. and hi þæp aflymede pupdon. ⁊ þæp peapþ feala offlegenpa, *ibi autem fugati erant, & multi occidebantur,* Gibs. chron. *Sax.* an. 1001. hi pupdon gedpefede, *turbati sunt,* Matth. XIV, 26. peopdon to edsceafte, *renovata erant.* Boeth. Ælf. p. 90. Tempus futurum circumscribitur etiam per auxiliare sceal; ut, ic sceal geslagen pupden, *occisus ero.* þu scealt, &c.

Modus imperativus.

	Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
X.	peopðe, pupðe, vel pypþe ic. peopða ðu. peopðe, pupðe, pypðe he.	peopðon, an, en, pe. peopðe ge. peopðon hi.

Gepeopðe leoht, *fiat lux,* Gen. I, 3. gepupðe nu fæstnis, *fiat firmamentum,* Gen. I, 6. ga ⁊ gepupþe ðe spa ðu gelyfdest, *vade, & sicut credidisti, fiat tibi,* Matth. VIII, 13. gepeopþe þe ealspa þu

[1] Vid. cap. VIII. reg. 13. [2] Quasi *præessens,* ut *absens* quasi *abessens.* [3] Vid. Gram. *Franc.* cap. VIII. [4] Feopþeþ. *Cædm.* XXXIX, 17. folde peopþeþ þeodland monig þine gefylled. & 48, 7, gien ðe sunu peopþeþ beapn of bpyde ðurh gebypd cumen. [5] Godes piht, *fas,* Ælfric.

K pylle,

ƿylle, *fiat tibi sicut vis*, Matth. xv, 28. ne ƿurþe næfre ƿæstm of þe acenned, *nunquam ex te fructus nascatur*, Matth. xxi, 19. Ær þam þe ealle þas þing geƿurþon, *donec omnia fiant*, Mat. xxiv, 34.

Modus optativus, potentialis, subjunctivus.

	Numerus singularis.	*Numerus pluralis*
XI. Temp. præsens.	ic ƿeorðe, ƿurþe, vel ƿyrþe. ðu ƿeorðest. he ƿeorðe, ƿurðe, ƿyrðe.	ƿe ƿeorðon, an, en. ge ƿeorþe. hi ƿeorðon, an, en.

Þæt ænig man to lange unbiscopad ne ƿyrþe. *ut nemo confirmatione episcopali nimium diu destitutus sit.* nys soþlice nan þing dyhle ꝥ ne ƿurþe geswutelod. ne nan dihle þing ꝥ ne ƿurþe geopenod, *nihil enim est opertum, quod non revelabitur, aut occultum, quod non scietur, vel apertum erit*, Matth. x, 26. þa geseah Pilatus ꝥ geƿurþe mare gehlyd, *videns autem*; Mat. xxvii, 24, &c.

	Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
XII. Temp. præteritum.	ic ƿurde. ðu ƿurdest. he ƿurde.	ƿe ƿurdon, an, en. ge ƿurdeð, að. hi ƿurdon, an, en.

Ealra bearna betst þe æfre geboren ƿurde, *omnium infantium, qui unquam nati, optimus*, MS. *Jun.*

Modus infinitivus.

XIII. Ƿeorþan, geƿeorþan, & ƿorþan, *fieri, esse.* to ƿeorþanne, *existendi, existendo, existendum.*

Participium.

Ƿorden, geƿorden, *factus, a, um.* Ðeah þe he ƿis geƿorden ƿære, *tametsi certus esset factus.* Ða ƿæs sume nihte geƿorden grim storm, *facta est nocte quadam sæva tempestas.* geƿordenre gecƿydrædenne, *conventione factâ*, Matth. xx, 2.

XIV. Reperitur hoc verbum in diversis modis & temporibus apud antiquos nostros auctores, maxime in egregio Satyrarum libro, qui inscribitur **The vision of Pierce Plowman**: ut,

Much [1] wo worth the man, that misruleth his [2] inwitte.
And said mercy madam, your man shall I worth.
And well worth Pierce Plowman that pursueth god in doinge.

Similia frequenter etiam occurrunt exempla apud *Galfridum Chaucerum* nostratem, ut II. de *Troilo*:

Wo worth the faire gemme vertulesse,
Wo worth that hearbe also that doth no bote.
Wo worth the beauty that is routhlesse,
Wo worth that wight that trede ech under fote.

XV. Duo sunt Verba substantiva ap *Mœso-Gothos*: 𐍅𐌹𐍃𐌰𐌽, *esse*; & 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌽, *fieri, esse.*

𐍅𐌹𐍃𐌰𐌽, *esse.*

Modus indicativus.

	Num. sing.	*Num. plur.*
Temp. præs.	𐌹𐌼, *sum.* 𐌹𐍃. 𐌹𐍃𐍄.	𐍃𐌹𐌾𐌿𐌼, *sumus.* 𐍃𐌹𐌾𐌿𐌸, *ua.* 𐍃𐌹𐌽𐌳.

Pro 𐌹𐍃𐍄, occurrit 𐍃𐌹𐌾𐌿, *Marc.* xiii, 29. pro 𐍃𐌹𐌽𐌳, 𐍃𐌹𐌽𐌳𐍉𐌽, *Luc.* viii, 21. 𐍃𐌹𐌾𐌿, 𐍃𐌹𐌾𐌿𐌼, 𐍃𐌹𐌾𐌿𐌸, videntur deduci ab obsoleto 𐍃𐌹𐌾𐌰𐌽, siquidem apud *Alamannos* Sein, & apud *Francos*, eorum majores, Siin, *esse* significat.

XVI. T. præt.	𐍅𐌰𐍃, *eram.* 𐍅𐌰𐍃𐍄. 𐍅𐌰𐍃.	𐍅𐌴𐍃𐌿𐌼. 𐍅𐌴𐍃𐌿𐌸. 𐍅𐌴𐍃𐌿𐌽.

[3] 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌽, *fieri, esse.*

Modus indicativus.

	Num. sing.	*Num. plur.*
T. præs.	𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰, *fio.* -𐌸𐌰𐌹𐍃, vel 𐌸𐌹𐍃. -𐌸𐌴𐌹𐌸, vel 𐌸𐌹𐌸.	𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌼. 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌹𐌸. 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌽𐌳.

In numero duali occurrunt etiam 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐍉𐍃, & 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐍄𐍃: & 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌹𐌸, aliter scribitur 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌹𐌸, & pro 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌹𐌸, 𐌸𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌹𐌳. De numero duali consulat lector cap. VIII. *reg.* 17.

Temp. præt.	𐍅𐌰𐍂𐌸, *fiebam.* 𐍅𐌰𐍂𐌸. 𐍅𐌰𐍂𐍄.	𐍅𐌰𐌿𐍂𐌸𐌿𐌼. 𐍅𐌰𐌿𐍂𐌸𐌿𐌸. 𐍅𐌰𐌿𐍂𐌸𐌿𐌽.

Pro 𐍅𐌰𐍃𐍄, legitur 𐍅𐌰𐍂𐍃𐍄, *Joh.* ix, 34. pro 𐍅𐌰𐍃, occurrit 𐍅𐌰𐍂𐌸𐌹: pro 𐍅𐌴𐍃𐌿𐌽, 𐍅𐌴𐍂𐌿𐌽:

---

[1] Id est, *male illi contingat, qui*, &c. [2] Id est, **inward sense.** *Sax.* inƿit. [3] *Belgæ* & *Germani* dicunt werden & worden. **Worth up if thou wolt,** *ascende si placet*, Chauceri Boeth.

Temp.

	Sing.	Plur.
Temp. futur.	[1] SIGAN, *ero*.	SIGAIMA.
	[2] SIGAIS.	SIGAIΨ.
	SIGAI.	SIGAINA.

XVII. *Modus imperativus.*

SIGAIS, *sis, esto*.	SIGAIMA, *simus*.
	SIGAIΨ.
[3] SIGAI, *sit, esto*.	SIGAINA.

XVIII. *Modus optativus, potent. subjunctivus.*

	Sing.	Plur.
Temp. præs.	SIGAN, *sim*.	SIGAIMA.
	SIGAIS.	SIGAIΨ.
	[4] SIGAI.	SIGAINA.

	Sing.	Plur.
Temp. præt.	VESGAN, *essem*.	VESEIMA.
	[5] VESEIS.	VESEIΨ.
	[6] VESEI.	VESEINA.

Modus infinitivus.

Absolutus: VISAN, & SIGAN, *esse*.

XIX. Cum præpositione: AN VISAN, *ad existendum*.

Participium.

VISANDS, *existens, cùm sim, &c. Græce,* ὤν, οὖσα, ὄν quod *Italico* sermone dicitur *essendo*.

	Sing.	Plur.
Temp. fut.	VAIRΨAN.	VAIRΨAIMA.
	VAIRΨAIS.	VAIRΨIΨ.
	VAIRΨAI.	VAIRΨAINA.

Modus imperativus.

VAIRΨAIS, *sis, esto, factus.*	VAIRΨAIMA.
	VAIRΨIΨ.
VAIRΨAI.	VAIRΨAINA.

Modus optativus, potentialis, subjunctivus.

	Sing.	Plur.
Temp. præs.	VAIRΨAN.	VAIRΨAIMA.
	VAIRΨAIS.	VAIRΨIΨ.
	VAIRΨAI.	VAIRΨAINA.

	Sing.	Plur.
Temp. pr.	VANRΨAN.	VANRΨEIMA.
	VANRΨEIS.	VANRΨEIΨ.
	[7] VANRΨEI.	VANRΨEINA.

Modus infinitivus.

Absolutus: [8] VAIRΨAN, *fieri, esse*.

Cum præpositione: AN VAIRΨAN, *ad existendum*.

Participium.

VANRΨANS, γινόμενος. VANRΨANA, γινομένη. VANRΨAN (emphaticè VANRΨANΩ) γινόμενον.

Caput Octavum.

De verbo activo regulari.

I. VErbum activum est personale, vel impersonale; personale autem est regulare, vel irregulare.

Paradigma verbi activi regularis LUFIAN, *amare*.

	Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
Temp. præs. & fut.	Ic lufige, *amo*.	we lufiað, *amamus*.
	ðu lufast, est, fst.	ge lufiað.
	he lufað, eð, fð.	he lufiað.

Terminatio tertiæ sing. ð aliquando, euphoniæ gratiâ, vertitur in t: ut arist *resurget*. Matth. xv, 19. Cùm infinitivus exit in AN purum, personæ plurales desinunt in iað: ut, hingriað, wyrpiað, þoliað, *&c.* Quod si exeat in eon, tum formantur in eoð: ut, gereoð, à gereon. Cùm verò consonans præcedit AN, exeunt in að: ut, ðyrstaþ, wepað, ælað, biddað, *&c.* G ante AN in formandis temporibus liquescit plerumque in h: ut in wæhð, *trutinat*, à wægan. Notandum autem hic est desinentia in dan *vel* tan in infinitivo, formare tertiam singularem præsentis in d abjiciendo AN. D autem, maximè in dan desinentibus, mutatur sæpe in t. Aliter: Communis terminatio tertiæ singularis in að, eð, ð, in desinentibus in infinitivo in dan, mutatur in t. sic fedan, *pascere, nutrire*, facit fet, *pascit*: ut, eower heofenlico fæder hig fet, *Matth.* VI, 26. Sic scrydan, *vestire*, format scryt, *vestit*: gif æceres weod God swa scryt: eala ge gehwæder geleafan þam mycle ma he scryt eow, *Matth.* VI, 30. Sic bidan, *rogare*,

[1] SIGAN &c. formata videntur ab infinitivo SIGAN, quod corruptè extat in *Francico* Siin, tametsi non occurrat in *Ulphilana* versione. [2] Pro SIGAIS occurrit SIND, *Luc.* v, 10. [3] *Luc.* xx, 16, & SIG, *Matth.* v, 37. [4] Pro SIGAI, legitur SIAI, *Luc.* VIII, 25. & SIAN, *Luc.* XIV, 31. [5] Pro VESEIS, occurrit VEISEIS: [6] Pro VESEI, legimus VEISI: [7] Pro VANRΨEI, legitur VANRΨI: [8] VAIRΨAN FRAMIST, γινέσθαι πρῶτος, *Marc.* x, 44.

 forma

format bit: ut, ælc ƿara þe bit he onfehþ. &, ʒif hiſ ſunu hine bit hlafeſ, *Matth.* vii, 7, 8. Sic ʒyldan, *solvere*, format ʒylt: ut, eoƿer lareoƿ ne ʒylt he ʒefol, *Matth.* xvii, 24. Sic forlætan, *dimittere*, facit forlæt; & ʒeþeoden, *copulare; conjungere*, ʒeþeot: ut, forþam ſe man forlæt fæder ⁊ moder. ⁊ hine to hiſ ƿiſe ʒeþeot, *Matth.* xix, 5. Sic quoque ƿealdan, *regere*, format ƿealt & ƿelt; ʒefreðan, *percipere*, ʒefret. porro notandum est tres personas pluralis numeri sæpissime terminari, ut prima singularis, quando pronomina iis postponuntur: ut, Nellen ʒe eornoſtlice beon ymbhydiʒe þuſ cƿeþende. hƿæt ete ƿe, oððe hƿæt drince ƿe. oððe mid hƿam beo ƿe oferƿroʒenne, *nolite vero esse solliciti, dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?* Matth. vi, 31. Hu fleo ʒe fram helledome, *quomodo fugietis à judicio gehennæ?* Ne beo ʒe na hoʒiende ymb þa morʒenlican neode, *nolite solliciti esse in crastinum.* Ne ʒa ʒe, *non intrabitis.* Hu mæʒe ƿe þæne ƿæʒ cunnan, *quomodo possumus viam scire?* Hƿæðer ƿille ʒe ꝥ ic eoƿ aʒife Barraban. oððe þone Hælend, *quem vultis dimittam vobis Barabban, an Jesum?* Hƿæt do ƿe, *quid faciemus?* Sic etiam postposito pronomine dualis numeri: ut, maʒe ʒyt drincan þone calic, *potestis ne bibere calicem?* Hƿæt ƿille ʒyt ꝥ ic inc do, *quid vultis, ut faciam vobis?* Regula hæc clarius elucescet, si primum exemplum, *Matth.* vi, 31, conferatur cum loco parallelo, *Luc.* xii, 22, 29, ubi pronomen præcedit verbum: ut, ne beo ʒe ymbhydiʒe hƿæt ʒe etan, oððe drincon. Generalis autem non est regula, quamvis maxima ex parte obtinet: ut, hu þincþ eoƿ, *Matth.* xxi, 28. Sic in dialecto *Dano-Saxonica* are ʒe, & aron ʒe, *estis*: ut, of ʒerede huæt ʒemende aroʒe, *de vestimento quid solliciti estis?* eadiʒe aron ʒe miþ þy yfel hio ʒecuoeþas iuh, *beati estis, cum maledixerint vobis.* Valet etiam hæc regula in aliis temporibus, & modis: ut, ne ræde ʒe, *nonne legistis?* pro rædon ʒe, *Matth.* xxii, 31. Sic in cod. evang. interl. *Cott.* ne leornade ʒie, *nonne didicistis?* pro leornadon:· hƿæt ſmeðe ʒe be ƿeʒe, *Marc.* ix, 33.

Denique notandum personas plurales præsentis, sive futuri temporis, terminari nonnunquam in en, on, un: ut, ʒe ne cunnon haliʒe ʒeƿritu *nescitis sacras scripturas*, Matth. xxii, 29. in cod. interl. *Cott.* ʒe nuuton:· ʒe ƿitun ꝥ ſumer yſ ʒehende, *scitis, quod prope est æstas*, Matth. xxiv, 32. legitur autem, ƿitaþ ꝥ ʒif ſe hireðeſ ealdor ƿiſte on hƿilcere tide ſe þeof toƿeard ƿære. in cod. *Cott.* ʒe putas:· Sic: ʒe nyton on hƿylcere tide eoƿer hlaford cuman ƿile. *v.* 42.

Præt. imp.	Ic lufode, ede, *amabam.*	ƿe lufodon, *amabamus.*
	¹ ðu lufodeſt, *amabas.*	ʒe lufodon, *amabatis,*
	he lufode, *amabat.*	hi lufodon, *amabant.*

Verba habentia f. l. m. n. r. s. t. ante terminationem infinitivi, sæpè contrahunt sua præterita: ut, adræfan, ʒeſtrynan, quæ faciunt adræfde, ʒeſtrynde. Eadem synæresis accidit participiis præteriti temporis. Unum est præteritum, nempe ic ƿat, à ƿitan, *scire*, quod præsentis significationem habet: ut, ic ƿat, *scio*, þu ƿaſt *scis*: ðu ƿaſt ꝥ ic þe lufiʒe, *tu scis, quod amo te*, Joh. xxi, 15, 16. Waſt autem per contractionem, & transpositionem euphonicam fit à ƿateſt, hoc modo: ƿateſt, ƿatſt, ƿaſt. Notandum etiam est tempus imperfectum non raro *Cimbrice* formari ope verbi auxiliaris ƿæſ, ut, he ƿæſ bodiende ʒodſpel þæſ riceſ, *prædicabat evangelium regni.* he ƿæſ hælende ælc adle *sanabat omnem languorem.* Sic in cod. *Cott.* hia ƿorhte ł hia ƿæſ ƿyrcende, *operata est*, Matth. xxvi, 10. Gefylʒed vel fylʒende ƿæſ, *sequebatur*, vers. 58. cum multis aliis.

II. Perfectum, & plusquam perfectum se habent, ut imperfectum. Formantur etiam per participium præteriti temporis & hæbbe, vel hæfod, quorum illud est præsens indicativi, hoc præteritum auxiliaris verbi hæbban, *habere.* Formatio τοῦ hæbbe.

Ic hæbbe.	ƿe hæbbað.
ðu hæbbeſt.	ʒe hæbbað.
hi hebbað.	hi hæbbað.

Pro hæbbe, occurrit hafa, & haue. pro hæbbeſt; hafaſt & hauſt. pro hæbbaþ; hafaþ & haueþ. pro hæbbaþ *plur.* hafan, & hauen. Et nota quòd nostrum **have** deducitur ab hæbbe, hafa, vel haue. Exempla formandi tempus præteritum per auxiliare hæbbe, & participium præteriti temporis: Sume þaſ race ƿe habbaþ ʒetrahnod, *partem hujus narrationis tractavimus.* ic her ʒeſet hæbbe, *hic posui.* ic haue ʒeheord, *audivi.* ſƿa ʒe hit ſƿræcene hauen, *sicut locuti estis.* ſoþlice fela ic hæbbe ʒeþoled to dæʒ, *multa quidem passa sum hodie*, Matth. xxvii, 19. Me God hafað ʒehæfted be þam healſe, *Deus me collo strictum vinxit*, Cædm. ix, 24. Nu ic mineſ þeodeneſ hafa hyldo forƿorht:·

Num. sing.	*Num. plur.*
Ic hæfod.	ƿe hæfdon.
ðu hæfodeſt.	ʒe hæfdon.
he hæfod.	hi hæfdon.

Pro hæfdon legitur heafdon; & hæddan, in *Gibsoni* chronico *Saxonico*, anno DCCCLXXI.

---

¹ In secundâ personâ non tantum sæpe occurrit contractio, sed metathesis: sic pro ƿealdeſt, vel ƿealteſt, occurrit ƿeltſt; & pro ƿeltſt, occurrit sæpe ƿelſt, *Boethius Ælfred.* p. 77, 78.

Exempla

Exempla formandi tempus plusquàm perfectum per auxiliare hæꝼod (*Anglicè* **had**) & perfectum præteriti temporis: Ða hiᵹ hæꝼdon hẏꞃa loꝼꞅanᵹ ᵹeꞅunᵹenne, *poſtquam hymnum ſuum cantaſſent*, Matth. XXVI, 30. Ðu hiꞅ bꞃeþꞃe heaꝼdon ƿꞃoht an mẏnꞅtꞃe, *ut fratres ejus monaſterium condidiſſent.* ⁊ þeꞃ hi hit heaꝼdon ᵹeꝼꞃeod, *illúdque immune conſtituiſſent*, Spelm. concil. p. 164. he onᵹeat ðat he þa þeode to Cꞃiꞅteꞅ ᵹeleaꝼan ᵹecẏꞃꞃed hæꝼde, *comperit, quòd gentem ad Chriſti fidem convertiſſet*, Bed. H. E. p. 223.

III. Futurum formatur ut præſens: *Matth.* I, 21, Ƿitodlice heo cenþ ꞅunu. ⁊ þu nemꞅt hiꞅ naman Ðælend. Ðe ꞅoþlice ꝼolc hal ᵹedeþ ꝼꞃam hiꞃa ꞅinnum, *pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jeſum; ipſe enim ſalvum faciet populum ſuum à peccatis eorum.* Vide etiam *Marc.* XVI, 17, 18. *Luc.* I, 13, 14, 15, 16, 17, 32, 33, 34. ðu naꞅt nu hƿæt ic do, ac þu ƿaꞅt ꞅẏððan, *quod ego facio, tu neſcis modò; ſcies autem poſteà*, Joh. XIII, 7. Formatur etiam futurum per auxiliare ꞅceal, (unde noſtrum **ſhall**, *Belgicum* **ſullen**, *Germanicum* **ſollen.**) quod eſt præſens indicativi, verbi ꞅceoldan, *debere*, utì conſtat ex *Luc.* XVI, 5. & ſic declinatur:

Ic ꞅceal, *debeo.*	ƿe [1] ꞅceolon, un, an, *debemus.*
ðu ꞅcealt, *debes.*	ᵹe ꞅceolon, *debetis.*
he ꞅceal, *debet.*	hi ꞅceolon, *debent.*

Exempla formandi futurum indicativi, per *auxiliare* ꞅceal: þeah ƿe ic ꞅceal ealle ƿucan ꝼæꞅtan, *quamvis integram ſeptimanam jejunavero*, vel *jejunaturus ſim.* Mæden ꞅceal ᵹeacnian, *virgo concipiet*, vel *conceptura eſt.* eaꞃt þu ƿe to cumenne eaꞃt oððe ƿe oþeꞃ ꞅceolan abidan, *an tu is, qui venturus es, an alium expectabimus?* ꞅceal ic hon eoꞃeꞃne cẏninᵹ, *regem veſtrum crucifigam?* Joh. XIX, 15. Sic in chartâ *Hen.* III. ðat loandeꞅ ꝼolc on uꞃe Kẏnꞃice hebbeð idon. ⁊ ꞅchullen don, *quod populus regni noſtri fecerint, vel facturi ſint.* Formatur etiam per ƿille, præſens indicativi verbi ƿillan, *velle*: ut, ic ƿille luꝼian, *amabo*, vel *amaturus ſum.* ic ƿille to dæᵹ on þinum huꞅe ƿunian, *hodiè in domo tuâ manebo*, vel *manſurus ſum.* Notandum autem hic eſt auxiliaria ꞅceal, & ƿille, ſæpe legi cum elleipſi verbi principalis, quod ſignificare facit in futuro tempore: ut, in rubricis evangeliorum: Ðiꞅ ᵹoꞅpel ꞅceal on Andꞃæaꞅ mæꞅꞅedæᵹ, ſubintellige, beon ᵹeꞃaden, *hoc evangelium debet legi, vel legendum eſt, in feſto ſancti Andreæ.* Sic in *Cædm.* XVIII, 12, hie to helle ꞅculon on þone ꞅƿeaꞃtan ꞃiþ, *ad infernum proficiſcentur nigrum illum carcerem*, i. e. ꞅculon ꝼaꞃan, vel iſtiuſmodi. ꝼoꞃþẏ iꞅ beteꞃe þæt ꝼeoh þætte næꝼꞃe loꞅian ne mæᵹ. þonne þæt ƿe mæᵹ ⁊ ꞅceall, *quamobrem divitiæ illæ, quæ perdi non poſſunt, præſtantiores eis ſunt, quæ perdi poſſunt, & perituri certo ſunt*, Boeth. p. 21. heꞃ ic ƿille nu ꞅtandan. nelle ic nu næꝼꞃe hionon, *hic manebo, non hinc faceſſam.* p. 104.

Futuri formati per ƿille non extat exemplum in literaturâ *Gothicâ*, utpote quod videtur *Anglo-Saxonibus* peculiare: ſed futurum per ꞅceal formatum, manifeſtè ſumitur à cognatâ phraſi, quâ *Gothi* futuri temporis adjacentiam, vel rei alicujus futuræ neceſſitatem, ſive naturalem, ſive moralem, ſignificant: ut, *Luc.* XVII, 25, δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, SKAL MANAGAI ÞULAN. *Luc.* XIX, 5, ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι, AND GARDA ÞEINAMMA SKAL IK VISAN. *Joh.* XIX, 7, κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, BI ÞAMMA VITÔDA UNSARAMMA SKAL GASVILTAN. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι, SUNUS MANS SKULDS IST ATGIBAN. ὁ μέλλων ἔρχεσθαι, SAEI SKULDA QIMAN. τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; ÞA SKULAI ÞATA BARN VAIRÞAN. ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι; ÞADEI SA SKULAI GAGGAN, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι, SA IST HELIAS SAEI SKULDA QIMAN, *hic eſt Elias qui venturus eſt.* Lector his non contentus adeat *Gothicum* gloſſarium *Junii* in SKAL, & SKULA. ubi plura poterit exempla reperire.

Modus imperativus.

IV.	Luꝼa ðu, *ama, amato tu.* luꝼiᵹe he, *amet ille.*	luꝼion ƿe, *amemus.* [2] luꝼiᵹe ᵹe, *ametis.* luꝼion hi, *ament.*

Multa ſunt anomala ſecundæ perſonæ, quæ deſinunt in conſonantem: ut, alẏꞅ, *libera.* tæc, *doce.* ꝼoꞃᵹiꝼ, *condona.* aƿuꞃp, *abjice.* aceoꞃꝼ, *abſcinde.* læt, *relinque.* cum, *veni.* bꞃinᵹ, *adfer.* Et in e, ut, ꞅẏle, *da.* bide, *ora.* þƿean facit þƿeah. Modus imperativus quandoque circumſcribitur per læt, *ſine* vel *ſinas*, & infinitivum verbi principalis: ut, læt deadan bebẏꞃiᵹean hẏꞃa deadan, *ſepeliant mortui ſuos mortuos.* quod ſonat *Anglice*; **let the dead bury their dead.** Secunda pluralis ſæpe terminatur in en, on, un: ut, nellen ᵹe ꞅẏllan ꝥ haliᵹe hundum. ne ᵹe

---

[1] Nota, quòd pro ꞅceolon legitur ꞅchullen.

[2] Pro luꝼiᵹe ᵹe; legitur abſolute luꝼiaþ, non poſtpoſitis pronominibus: ut, luꝼiað eoꞃꞃe ꝼẏnd, *diligite inimicos veſtros.* ꝼaꞃaþ ⁊ axiaþ, *ite, & interrogate.* hælaþ untꞃume, *infirmos curate.* cẏmaþ to þam ᵹẏꝼtum, *venite ad nuptias.* ea certe terminatio à lingua *Mæſo-Gothica* dimavit, in qua legitur SÔKEIÞ, & SÔKIÞ IZVIS, *quærite.* occurrit etiam apud *Chaucerum*: **And cryed, awaketh, wonder hye**

L ne

ne wurpen eowre meregrotu toforan eowrum swinum, *nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras, coram vestris porcis,* Matth. cap. VII, vers. 6.

Modus optativus.

	Numerus singularis.	*Numerus pluralis.*
V. Temp. præs.	eala gif ic nu lufige, *utinam amem.*	eala gif we nu lufion, an, *utinam amemus.*
	eala gif ðu nu lufige.	eala gif ge nu lufion, an.
	eala gif he nu lufige.	eala gif hi nu lufion, an.

Verum postpositis pronominibus, tres personæ pluralis numeri terminantur, ut prima singularis.

Temp. imperfect. perf. plusq. perfect.	eala gif ic nu lufode, *utinam amarem*	eala gif we nu lufodon.
	eala gif ðu nu lufodest.	eala gif ge nu lufodon.
	eala gif he nu lufode.	eala gif hi nu lufodon.

Tempus præteritum formatur ut in indicativo.

Temp. futur. | eala þæt ic lufige gyt, *utinam amavero.* eala þ þu lufige gyt, *utinam,* &c.

Modus subjunctivus.

VI. Temp. præs.	ðonne ic nu lufige, *cum amem.*	ðonne we nu lufiaþ, *cum amemus.*
	ðonne þu nu lufast.	ðonne ge nu lufiaþ.
	ðonne he nu lufaþ.	ðonne hi nu lufiaþ.

Temp. imperfect. perf. plusq. perfect.	ðonne, l þa þa ic lufode.	ðonne we lufodon.
	ðonne þu lufodest.	ðonne ge lufodon.
	ðonne he lufode.	ðonne hi lufodon.

Tempus futurum. | ðonne ic lufige gyt, *cum amavero.* þonne þu lufige gyt, *cum amaveris,* &c.

Modus potentialis.

VII. Modus potentialis vel est purus, vel circumscriptus seu periphrasticus. purus formatur plane ut optativus: sic, astige nu of rode þ we geseon ⁊ gelyfon, *descendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus.* ðe is betere þ an þinra lima forwurþe, *expedit tibi, ut pereat unum membrorum tuorum.* þ ge eallunga ne swerion, *ut non omnino juretis.* he spræc mid þara sacerdaealdormannum and dugușe-ealdrum hu he hyne hym gesealde, *locutus est cum principibus sacerdotum, & magistratibus, quemadmodum illum traderet eis,* Luc. XXI, 4. And he smeade hu he hyne digellice sealde, *Marc.* XIV, 11, *& quærebat quomodo clanculum illum traderet.* Hoc autem circumscriptive exprimitur, *Matth.* XXVI, 16. he smeade geornlice þ he hyne wold belæwan, *quærebat opportunitatem, ut illum traderet.* Modus igitur potentialis circumscriptus vel periphrasticus est, qui potentiam, & facultatem agendi, vel patiendi, sive naturalem, sive moralem, auxilio certorum [1] verborum designat, quæ modi potentialis auxiliaria haud improprie dici possunt. Sunt autem apud *Anglo-Saxones.* mæg, miht, wold, nold, sceold, quibus respondent apud nos **may, might, would, should**; & per [2] mot, (quod adhuc retinetur in sermone rustico occidentalium *Anglorum*) ut & per most, ejusdem significationis.

VIII. Mæg est præsens, & miht imperfectum indicativum verbi magan, *posse*; & sic formantur:

Ic mæg.	we magon, un, an,	Ic miht.	we mihton.
ðu mægest.	ge magon.	ðu mihtest.	ge mihton.
he mæg.	hi magon.	he miht.	hi mihton.

Exempla formandi modum potentialem ope horum auxiliariorum: man ne mæg swilc þing forþbringan, *nemo tale proferat,* Spelm. concil. p. 578. swa we secgan ne magon, *adeò ut exprimere non possimus,* Ælfr. de V. T. p. 14. Ða þu mihtest rædan be þissere wace, *ubi legeres, vel posses legere, de hâc re.* hi mihton ða wel habban wif on þam dagum, *bene tamen sub iis seculis uxore fruerentur,* concil. *Spelm.* 574. ða hæfde he nan setle hwar he sittan miht, *tum nullam sedem habuit in quâ sederet,* Ælfr. de V. T. p. 4. his fet ne mihton furþon ahwær standan, *ibid.* on þære cyricean Augustinus lic. and ealra Cantwara biscopa somod and heora cyninga gesette beon mihten, *in hâc ecclesiâ, Augustini, & omnium episcoporum Cantuariensium,*

---

[1] Quæ verba etsi perfecta sunt, suasque habeant significationes, adhibentur tamen in linguis septentrionalibus ad circumscribendum modum potentialem: ut hæbbe, & hæfod, ad circumscribendum tempora imperfectum, perfectum, & plusquam perfectum. sceal, & wille, futurum tempus circumscribunt. [2] *Belgæ* dicunt moet. atque alicubi in *Anglia* dicunt, **I mot** l **mout.**

simul

simul & regum Cantii corpora condi possent, Bed. E. H. p. 102, Ita loquuntur etiam *Gothi*, 𐍃𐍅𐌰 𐍃𐍅𐌴 𐌽𐌹 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌰 𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰 𐌿𐍃𐌻𐌴𐌹𐌸𐌰𐌽 𐌸𐌰𐌹𐍂𐌷 𐌸𐌰𐌽𐌰 𐍅𐌹𐌲 𐌾𐌰𐌹𐌽𐌰𐌽𐌰, Sƿa þæt nan man ne myhte faran þurh þone ƿeg. Mæg, miht, *&c.* usurpantur cum ellipsi principatis verbi quod circumscribunt: ut, se þe ƿille godcundne ƿisdom secan, ne mæg he hine ƿiþ oferneтта, *qui divinam sapientiam vult quærere, ne se elevet cum superbia*, subintellige igitur upahæbban, vel istiusmodi verbum. sƿa sƿa oferdrunсen man ƿat þæt he sceolde to his huse, and to his ræste. ⁊ ne mæg þeah þider aredian, *quemadmodum ebrius bene novit, quod eundum ei est ad domum, & lectum, verum eo non potest se recipere*, Boeth.

IX. Ƿold est imperfectum indicativum ab verbo ƿillan, *velle*, & formatur in hunc modum:

Ic ƿold.	ƿe ƿoldon.
Ðu ƿoldest.	ge ƿoldon.
he ƿold.	hi ƿoldon.

Exempla: se cyning andsƿarede. þæt he ægþer ge ƿolde ge sceolde þam geleafon onfon þe he lærde, *rex respondebat quòd & vellet, & deberet fidem, quam docebat, amplecti*, Bed. H. E. p. 141. soþa God þa gesceafta gesceop þe he gescippan ƿolde, *certè tum Deus, quæ crearet, creavit*, Ælfr. V. T. p. 4. Ƿite ge þæt to soþan. þæt se hiredes ealder ƿacian ƿolde. gif he ƿyste þone timan. hƿænne se þeof come. his hus to brecanne, *Hom.* super illa verba, *Vigilate ergo*, &c. He nolde þa habban his scippend him to hlaforde, ne he nolde þurh-ƿunian on þære soþfæstnysse þæs soþfæstan Godes sunu, ac ƿolde mid ricetere him rice geƿinnan, *tum creatorem suum dominum habere noluit*, [vel *non haberet*] *neque manere in veritate veri filii Dei, sed per proditionem regnum sibi quærere voluit*, ibid.

Nold fit per crasin, ex ne, & ƿold, & secundum illius exemplar declinatur: ut, unc ƿearð God yrre forþon ƿit him noldon on heofenrice hnigan mid heafdum, *Cædm.* p. 18. l. 18.

X. Sceolde est [1] imperfectum verbi sceoldan, *debere*, atque formatur in hunc modum:

Ic sceold.	ƿe sceoldon.
Ðu sceoldest.	ge sceoldon.
he sceold.	hi sceoldon.

Exempla: Ðæt se dema sceolde forgyfan þam folce ænne forƿyrhtne mannan sƿilcne hig habban ƿoldon, *ut judex populo dimitteret unum vinctum, quem vellent*, Matth. XXVII, 15. Ðæt hig ealle leoda læran sceoldon, *ut omnes gentes docerent*. Ða þuhte him to huxlic þæt he hyran sceold ænigam hlaforde, *tum turpe illi videbatur ut alicui domino obediret*, Ælfr. de V. T. p. 4. he ƿist hƿa hyne sceolde belæƿan, *sciebat quisnam esset, qui traderet eum*, Joh. XIII, 11. ƿiste þæt hie Godes yrre habban sceoldon, *Cædm.* XVII, 17. Non absimilis est locutio apud *Gothos*: ut, 𐌸𐌰𐍄 𐌵𐌰𐌸 𐌱𐌰𐌽𐌳𐍅𐌾𐌰𐌽𐌳𐍃 𐍈𐌹𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌼𐌼𐌰 𐌳𐌰𐌿𐌸𐌰𐌿 𐍃𐌺𐌿𐌻𐌳𐌰 𐌲𐌰𐍃𐍅𐌹𐌻𐍄𐌰𐌽, *hoc dixit significans quâ morte esset moriturus*, Joh. XVIII, 32.

XI. Mot, *possum*, vel *licet*, (atque hoc quoque derivatur à magan, *posse*;) formatur in hunc modum:

Ic mot.	ƿe moton.
Ðu motest.	ge moton.
he mot.	hi moton.

Exempla: Ne nan ƿreost mot beon æt þam brydlacum, *nullus sacerdos intersit nuptiarum solennitatibus*. nu ƿe hit habban ne moton, *quum jam illud habere nos non possimus*, Cædm. p. x, 16. Most synonymum τῷ mot infra declinatur. En autem exempla: he geornlice ƿilnade þæt he for hine þroƿian moste, *multum cupiebat, ut pro illo pateretur*, Bed. E. H. p. 34. forgeaf him agenne cyre. þæt hi moston þurhƿunian on ecere gesælþe þurh gehyrsumnesse. ⁊ mihton eac þa gesælþa forleosan, *proprium illis arbitrium dedit, ut in æterna felicitate per obedientiam permanerent, possentque etiam felicitatem illam perdere*, Bed. H. E. p. 65. þæt gif hi fram ƿifum clæne ƿæron. þæt hi moston onfon. ⁊ þicgean þa forsetenysse hlafas, *ut si à mulieribus mundi essent, panes propositionis acciperent, & gustarent*, vel *accipere, & gustare possent*, Bed. H. E. p. 93. He forgeaf him þa lyfnesse þæt he moste mid feoh hine alysan gif he mihte. Bed. H. E. p. 317.

XII. Verùm quamvis modus potentialis sæpè circumscribitur in *Anglo-Saxonico* sermone per antedicta auxiliaria & infinitum verbi, cui inserviunt, tamen monendus est iterum lector ipsum habere peculiare præteritum, quo sensus potentialis exprimitur: ut *Marc.* XVI, 1, Bohton ƿyrtgemang þæt hi comon. and hine smyredon, *emerunt aromata, ut venientes ungerent illum*. þæt þu oncnaƿe þara ƿorda soþfæstnesse of þam þe þu gelæred eart, *ut cognoscas eorum verborum, quibus eruditus es, veritatem*, Luc. I, 4. He com to Rædƿolde East-Engla cyninge. and hine bæd þæt he his life gescilde ƿiþ sƿa micceles ehteres setningum, ⁊ hym feorh hyrde ƿære, *venit ad Rædwaldum East-Anglorum regem, & ipsum obsecrabat, ut se defenderet à tanti persecutoris insidiis, & animam suam servaret*, Bed. H. E. p. 136. bæd hine þæt he hyt fram lande tuge, *rogavit illum, ut ipsam paululùm à ripâ reduceret*. sƿræcon betƿux him hƿæt hig

[1] Ut constat *Luc.* VII, 41, an sceolde fif hund ƿenega. ⁊ oþer fiftig, *unus debebat* D. *denarios*, &c.

þam

þam hælende dydon, *colloquebantur ad invicem quidnam facerent Jeſu.* Ða comon þæt hi hine ᵹehyrdon, ⁊ ƿæron of hyra adlum ᵹehælede, *qui venerant, ut audirent eum, & ſanarentur à languoribus ſuis.* Ðæt he us hæle-horn aræꝛde---- ⁊ us alyſed of urum feondum, *ut erigeret nobis cornu ſalutis, & eriperet nos ex inimicis noſtris,* Luc. I, 69, 70. þæt ƿe hym þeoƿian, *ut illi ſerviamus*, Luc. I, 74.

Notetur, quòd mæᵹ & mot formant tempus præſens modi potentialis; & mihte, & ſceold tempus præteritum; & quod futurum fit addendo ᵹyt ad tempus præſens: ut, ic mæᵹ ᵹyt luſian, *Anglicè*, **I may love hereafter.** Obſervandum etiam eſt auxiliaria mæᵹ, mot, moſt, mihte, pold, cum verbi principalis ellipſi interdum uſurpari: ut, and hi hindan of-ridan ne meahte. ær hi on þam fæſtenne ƿæron ðære him man to ne meahte, *verum eos aſſequi haud potuit, priuſquam in propugnaculum perveniſſent, ubi nullus ad eos venire poſſet.* ſubintelligitur enim COMAN, aut iſtiuſmodi verbum. Ða ſealde ſe here him ᵹiſlas, ⁊ micel aþas þæt hi of his rice poldan, (ſubaudi, ᵹepitan) *tum exercitus illi obſides dedit & fidem ſolenniter juratam, ſe ex illius regno diſceſſuros.* [1] Sic auxiliare *Gothicum* ΓΑΜΑSTEΑΝΝ uſurpatur cum ellipſi verbi principalis, *Marc.* II, 2, SѴΑ SѴΕ ΝΙ ΓΑΜΑSTΕΑΝΝ ΝΙΗ ΑΤ ΔΑΝ-ΚΑ, (ſubaudi ǷΙΜΑΝ, vel ΝΕΘΑ ǷΙΜΑΝ.) *adeo ut non poſſent ad oſtium accedere.* Sic in libro Satyrarum cui titulus, **the viſion of Peirce Plowman**, noſtrum **would** uſurpatur cum ellipſi verbi principalis: verbi gratia; **would** pro **would goe.** Exemplum hoc ſit:

> **And asked him with that whetherward he would;**
> **To holy kirk, ſaid he, for to heare maſſe.**

Modus infinitivus.

XIII. Duo ſunt infinitivi in linguâ *Anglo-Saxonicâ*, quorum alter reddendus eſt per præſens infinitivi *Latini*, alter verò per ſupina, vel gerundia, vel participia finita in *rus*, & *dus*. Quamobrem ille poteſt dici infinitivus primitivus, hic derivativus; ille purus, vel ſimplex, hic ſupinalis, gerundivus vel participialis.

Infinitivus primitivus, [1] luſian, vel luſiᵹean. *amare.* tæcan, *docere.* befrinan, *interrogare.*

Infinitivus derivativus, to luſienne, vel to luſiᵹenne, *amatum, tu, amandi, do, dum, amaturus, amandus.*

Exempla: com ðu us to forſpillanne, *veniſti nos perditum?* Marc. I, 24. Luc. IV, 34. hyt is eaþelic to cƿeþanne, *facilè eſt dictu.* hyt is tima to luſienne, *tempus eſt amandi.* me is to luſienne, *amandum eſt mihi.* us is to rædenne, *legendum eſt nobis.* hæfſt ðu æceras to eriᵹenne, *habes ne agros, ad arandum?* Matth. III, 15. ⁊ he hym anpeald ſeald untrymneſſe to hælanne, ⁊ deofol-ſeocneſſa ut to adrifanne, *& dedit illis poteſtatem curandi infirmitates, & ejiciendi dæmonia.* Herodes ſecaþ þæt cild to forſpillanne, *Herodes quærit puerum ad perdendum eum.* ne elca þu to ᵹecyrranne to Gode, *ne ſis tardus in convertendo ad Deum.* for þeof he byþ to forƿrianne, oððe to alyſanne, *fur morti tradendus, aut redimendus eſt.* to ſyllenne his folce hæle-ᵹeƿit, *ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ſuæ,* Luc. I, 72, 77. eart þu þe to cumenne eart, *an tu is, qui venturus es.* ƿitodlice mannes ſunu ys to cumenne on his fæder ƿuldre, *filius enim hominis venturus eſt in gloriâ patris,* Matth. XVII, 27.

Quinimò manifeſtè diſtinguuntur hi duo infinitivi in *Luc.* I, 72, 73, 76, 77. ubi infinitivus, quem dico, primitivus, uſque reſpondet præſenti infinitivi *Latini* in vulgatâ verſione, & infinitivus, quem dico, derivativus, gerundiis, vel participiis in *dus.* Nota vero, lector, quod linguæ *Cimbro-Gothica*, & *Mæſo-Gothica* infinitivum, quem voco gerundivum vel participialem non agnoſcunt; *Franco-Theotiſcæ* tamen cum *Anglo-Saxonica* communis eſt: ut ex iſtis *Keronis* manifeſtum eſt: ze hlauffanne, *ad currendum*; za ſinkanne, *ad cantandum*; keban ſin dei kebanne ſint, *dentur, quæ danda ſunt*; za teilanne *dividendi ſunt*; kepetan ſin dei ze pittane ſint, *petantur, quæ petenda ſunt.*

XIV. Attamen hic notandum eſt gerundia in *dum*, & participia in *dus* finita, reddi etiam *Anglo-Saxonicè* per moſt, *debeo*, & verbum infinitum. moſt verò ſic formatur:

Ic moſt, *debeo.*	ƿe moſton.
Ðu moſteſt.	ᵹe moſton.
he moſt.	hi moſton.

Exempla: ⁊ þær nan þinᵹ beliſan ne moſte ofer niht, *& nihil relinquendum eſt ultra noctem,* Ælfr. ſerm. Paſch. p. 12. Ða ᵹemettan ne moſton þæs lambes ban ſcænan. ne þa cempan ne moſton to bræcan his halᵹan ſceancan, *comeſtoribus non frangenda erant agni oſſa, neque militibus frangenda erant ſancta illius crura,* p. 14. on þære ealdan æ moſt ſe biſcop niman him ane clæne mæden, *in lege veteri pontifici ſumenda erat pura virgo.*

---

[1] Quædam exeunt in eon: ut, beon, beonne. ſeſeon, ᵹeſeonne, ateon, ateonne. & ejuſmodi. In *Runicâ* & *Iſlandicâ* modus infinitivus exit in Α, a: ut, ΑÞ ÞΑΡΤΗΑ, ad wartha, *eſſe.* ΑÞ ÞRΙΒΑ, ad dripa, *occidere.* **ad hafa**, *habere.* **ad elſka**, *amare.* **ad bidia**, *precari.* **ad huerfa**, *evaneſcere.* Parti-

Participium futurum in *rus* etiam circumscribitur per sceal, & ƿille, & infinitum verbi principalis: ut, ic sceal lufian, ic ƿille lufian, *amaturus sum.* Item per verba motûs faran, & gan: ut, ic gan drincan, *bibiturus sum*; ic fare huntian, *venaturus sum.* similes loquendi formulæ in lingua *Latina* occurrunt:

> *Hoc vide, in mea vita tu tibi laudem is quæsitum, Scelus.* Terent. Heautont. II, 3.
> *Occiperes tute amare, & me ires consultum male.* Plaut. Bacchid. II.
> *Qui postquam audieret non datum iri filio uxorem suo.* Terent. Andr. I, 2.

Perfectum; & plusquam perfectum infinitivi *Latini* redduntur per conjunctionem ðat, & perfectum indicativi: ut, *scio te amavisse Deum,* ic ƿist ðat þu lufodest God:

Participium præsentis temporis lufigende, *amans.*

Hoc participium fit nomen substantivum dempto *e* finali. Sic ab ageotende, *fundens*, fit ageotend, *fusor*; à bebeodende, *præcipiens*, bebeodend, *præceptor*; à begymende, *procurans*, begymend, *procurator.* ab hælende, *sanans, servans*, hælend, *Servator Jesus.*

Aliquando etiam vim obtinet gerundii in *do*: ut, rædende ic tæce, *legendo doceo.* lufigende fegenodon, *amando gaudebant.* Ab hoc etiam participio, & verbo substantivo eom, formantur tempora verborum, præsertim verborum *motûs*: ut, he ƿæs fyligende, *secutus est.* þeos sƿeoster þa hit dagian ongan ƿæs utgangende of hire cleofan, *hæc soror, incipiente crepusculo, egressa est de cubiculo suo.* ⁊ þæs ealles nowiht him sylfum ƿæs gehealdende, *nihil horum omnium sibi reservavit.* cƿæþ he þat his saƿul mid mycele beorhtnesse ƿære utgangende of lichoman, *dixit, quòd anima ejus cum magno splendore esset egressura de corpore.* se grimmesta hungor þat folce ƿæs ƿæcende, *fames acerbissima plebem oppressit.* he mid him sprecende and gleoriende ƿæs, *cum illis loquebatur, & jocabatur.* on æfenne þære nihte þe he of worulde gangende ƿæs, *vespere noctis, quâ de seculo exivit.* nu þu þus glædlice to us sprǽcende eart, *nunc nobis tam hilariter loqueris.* ⁊ þa sylfan hrægel mid wondorlicum lufan cyssende ƿæs, *& ipsum indumentum miro deosculabatur affectu.* hƿæþer ƿen ƿære þat ƿe þat ealond geseceaan mihton þe ƿe ær ut ofgangende ƿæron, *si fortè ipsam, de quâ egressi eramus, insulam repetere possemus.* he ƿæs biddende for ure hælo, *pro nostrâ salute precabatur.* seo reþnes þæs stormes ƿæs blinnende, *sævitia tempestatis cessabat.* on me sylfum ic ƿæs ongitende, *in meipso expertus sum.* Sæpissime occurrit periphrasticum hoc præteritum in versione *Boethianâ*: ut, ða ꝥ mod þa þillic sar cƿeþende ƿæs. ⁊ his leoþ singende ƿæs. se ƿisdom þa ⁊ seo gesceadƿisnes him bliðum eahum onlocodon, *dum mens istiusmodi querimonias suas ediceret, & canticum caneret, philosophia & ratio placidis oculis me intuebantur.* Maxime autem omnium *Cimbricum* hoc præteritum affectat ille *Pseudo-Nicodemus*, in evangelio suo fictitio, quod publici juris fecit, pro suo in *Saxonicas* literas amore, *Edw. Thwaites.* Exprimitur etiam per hoc participium, & infinitum verbi substantivi beon, participium futurum in *rus*: ut, ðone sylfan rim ƿintra hine hæbbende beon oft he ær his monnum foresæde þat he mid onƿrigenesse his sƿefnes ongeat, *quem se numerum annorum fuisse habiturum ipse jamdudum somnii revelatione edoctus, suis prædicere solebat*, Bed. de *Theodoro* archiepisc. *Cantw.* l. 5. c. 8.

Participium præteriti temporis lufod, gelufod, *amatus.* de quo amplius in cap. IX, reg. I.

XVII. Augmenta illa initialia, sive præpositione, quas vocant inseparabiles, a, be, for, ge, to, præfiguntur verbis, verbalibus, & participiis, quamobrem sæpè evenit, ut simplicia, quæ pura & per se non extant, cum his augmentis composita occurrant: ut, Genyþerian, cujus augmentum initiale ge, venit à *Gothorum* augmento 𐌲𐌰, quibus tamen 𐌲𐌴 aliquando usurpatum est loco augmenti syllabici 𐌲𐌰: ut in 𐌲𐌴𐍃𐌴𐍈𐌿𐌽, *viderant*, Luc. XIX, 37. Nota, quod A vel BE augmenta quandoque, sed rariùs, participiis præteritis præponuntur: & quod augmentum syllabicum 𐌲𐌰 reduplicatur. *Marc.* VII, 23. in 𐌲𐌰𐌲𐌰𐌼𐌰𐌹𐌽𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰, *coinquinant.* Nota secundo has præpositiones sæpe invicem commutari, præsertim ge, be, & a: ut, in gecunnan, becunnan, acunnan, *experiri, explorare.* Tertio sæpe mutant significationem verbi, quocum componuntur, præsertim be, & for, de quibus in cap. XIV. Sic à cuman, *venire*, fit acuman, *tolerare, portare, pati*: ut, ac ge hyt ne magon nu acuman, *sed non potestis portare modo*, Joh. XVI, 12. Acumendlicre biþ Sodoma lande, *tolerabilius erit terræ Sodomorum*, Matth. X, 15. a sƿiman, *natare*, besƿiman, *ad natandum ducere, natare facere.* Quarto sæpissime augent, intendunt & ampliant significationem verbi, cui præponuntur, eamque magis perfectam & emphaticam reddunt, reique susceptæ, vel agendæ finem, effectum, & successum denotant: ut, bæd hine Cristenne beon, ⁊ eac [1] abæd, *oravit se Christianum fieri, atque etiam exoravit*, vel, *impetravit.* he fandode þa. ⁊ afund þær, *tum tentavit, & ibi invenit.* Acsian, ahsian, axian, *interrogare, quærere*; geahsian, *interrogando exquirere.* Blissian, *lætari*; geblissian, *exultare*, *χαίρειν χαρᾷ.*

---

[1] Sic apud *Islandos*, a nonnunquam vim intendendi obtinet: ut in afall, *impetus*, afeingt, *fortis potus*, anaud, *magnum malum.* avoxtur, *fructus.* frequentia alia sunt exempla.

 De

De verbo activo apud Gothos.

XVIII. Paradigma SOKGAN, *quærere*, ζητεῖν. *Francice*, fuochan.

Modus indicativus.

	Num. sing.	Num. dual.	Num. plur.
Temp. præf.	SOKGA, *quæro.* SOKGAIS, vel GIS. [2] SOKEIþ, vel KIþ.	SOKGOS, ζητεῖτον. SOKGATS, ζητεῖτον.	[1] SOKGAM, *quærimus.* SOKEIþ, vel KIþ. SOKGANDA.

Exempla dualium primæ perfonæ occurrunt, *Marc.* x, 35. ubi þNK BIDGOS, *rogamus te nos duo.* Joh. xiv, 23, ubi Chriftus loquens de fe, & fuo patre, dicit, GAh DN ÏMMA GA-AEIþOS. GAh SAAIþYOS AT ÏMMA GATANGOS, *& ad eum veniemus nos duo, & manfionem apud eum faciemus.*

Dualia fecundæ perfonæ terminata occurrunt (ut obfervavit acutiffimus *Thom. Marefchallus*) I. in ATS. ut, GAGGATS, *ite vos duo.* Marc. xiv, 13. II. in ÏTS. ut, ATTINhITS, *adducite vos duo,* Marc. xi, 2. III. in NTS. ut, GASEYNTS, *vidiftis vos duo,* Luc. vii, 22. IV. in NþS. ut, YITNþS, *fcitis vos duo,* Marc. x, 38. V. in AITS. ut, UIþAITS, *dicite vos duo,* Marc. xi, 3. & *dicetis vos duo,* Luc. xix, 31. VI. in EITS. ut, YIAEITS, *vultis vos duo,* Marc. x, 36. Aliquoties tamen verba pluralia de duobus ufurpata repeřiuntur; ut, ANDBINDAIþ, *folvite,* Joh. xi, 44. Obfervet etiam curiofus lector verba fecundæ perfonæ fingularis fæpè terminari in IS, & AIS. ut, hABAIS, GANIMIS, GABAIKIS, FKAMBIS. & verba fecundæ perfonæ pluralis fæpiffimè terminari in Iþ, ID, AIþ, AID:

Notetur infuper, quòd tertia perfona pluralis producitur in A. ut in NFKNNNANDA, Joh. xiii, 35. TKNDANDA, *Luc.* vi, 44. AISANDA, *Matth.* vii, 16. Aliquando etiam, per paragogen τοῦ [3] N, in AN. ut in STOGAINDAN, *Luc.* vi, 37. Atque ita producta paffivè accipitur. vide cap. ix, reg. 15.

		Num. fing.	Num. plur.
XIX.	Tempus præteritum imperfectum, perfectum, plufquam-perfectum.	SOKIDA. SOKIDES, EIS. [4] SOKIDA.	SOKIDEDNM. SOKIDEDNþ. SOKIDEDNN.

Duo dualia fecundæ perfonæ occur. *Luc.* vii, 22. fcilicet GASEONTS, GAhANSIDEDNTS:

Præteritum etiam formatur à *Gothis* per reduplicationem vel augmentum fyllabicum, more *Græcorum*: fic ab ANKAN, *augere*, occurrit AIANK. ex BIAAIKAN, *illudere*, BIAAIAAIKNN. ex GKEITAN, *flere*, GAIGKOTNN. ex FAhAN, *capere*, FAIFAh. ex FAADAN, *plicare*, FAIFAAþ. ex hAITAN, *jubere*, hAIhAIT. ex hAhAN, *fufpendere*, hAIhAh. ex MAITAN, *concidere*, MAIMAIT. ex TEKAN, *tangere*, TAITOK. ex AETAN, *finere*, AAIAOT. ex SAIAN, *ferere*, SAISO. ex SAEPAN, *dormire*, SAISAEP, & cum augmento GASAISAEP: Sed forfan quæret grammaticalibus intentus lector cur non dicendum eft *Gothicè* SESAEP, & TETOK potiùs quàm SAISAEP. & TAITOK. Ratio eft, ut obfervavit egregius ille Literator *Marefchallus*, quòd *Gothi* exprimere folebant valorem ε *Græcorum* per AI: ut in ZAIBAIDAINS, BAIAIAZAIBNB. inde pro more fuo reduplicatio præteriti ad exemplum *Græcorum* non facienda erat per E, fed AI. Præterea notet lector in *Ulphila-Gothicæ* verfionis reliquiis ne quidem unum exemplum occurrere præteriti formati per auxiliaria hABA, & hABAIDA, & participium paffivum verbi principalis. Unde mihi fufpicio oritur apud *Mæfo-Gothos* id genus præteritum in ufu non fuiffe, quamvis *Scandia-Gothi*, & ab iis *Anglo-Saxones* eo maximè gaudebant.

Notet denique Lector quòd præteritum formatur in AIDA, & non in IDA, quoties confonans, & non G, præcedit terminationem infinitivi AN: ut in hifce verbis hABAN,

[1] In *Runicâ* terminatur prima pluralis in ΠΨ, um: ut in ΨΑΝΝΠΨ, kollum, *vocamus.* ✱IΨIΠΨ, higium, *putamus. Goth.* hNGGAN eft *putare arbitrari.* [2] Nota quòd in tertiâ perfonâ aliquando retinetur G. ut in TANGIþ, à TANGAN. STOGIþ, à STOGAN: aliquando non; ut in SOKEIþ, à SOKGAN. KODEIþ, à KODGAN. vide *Joh.* vii, 4, 18, 19. & viii, 50. Hæc regula etiam valet in fecundâ plurali præfentis indicativi, & imperativi.

[3] Vide gloff. *Goth.* in N, vel Nh: [4] Legitur MAhTIDE, *potuit*, Luc. xiv, 29. & ad hujus formam veteres *Norræno-Gothi* terminabant tertiam præteriti in E. ut in SKIPADE, *creavit.* SKATTADE, *fubjugavit*, vel *tributarium fecit*, (*Anglo-Saxonibus* enim rceat, vel rceot, & *Gothis* SKAT eft *pecunia, cenfus*) nec non hodierni *Iflandi: ut in* elſtaðe, *amavit.* giorðe, *fecit*, *à* giora facere, unde illud *Eboracenfium* to gar, *cogere*; quod adhuc retinetur.

GAAEI-

ΓΛΛGΙΚΛΝ, quæ faciunt hΛΒΛΙdΛ, ΓΛΛGΙΚΛΙdΛ, cum multis aliis ejusmodi.

	Num. sing.	*Num. plur.*
Tempus futurum	SΩΚGΛΝ.	SΩΚGΛΙΜΛ.
	SΩΚGΛΙS.	SΩΚGΛΙψ.
	SΩΚGΛΙ.	SΩΚGΛΙΝΛ.

A ΥΚΩhGΛΝ, *accusare*, ΥΚΩhΙdΛGdGΛΝ, *accusabo*, & ΥΚΩhΙdΛ *accusavit*, Joh. v, 45. contra regulam & analogiam grammaticalem.

Sed quamvis futurum indicativi, perinde ac præsens habet peculiarem formam apud *Mæso-Gothos*, nihilominus affectant illi designare futurum tempus per verba auxiliaria SΚΛΛΛΛΝ, ΜΝΝΛΝ, hΛΒΛΝ: Primò per SΚΛΛΛΛΝ: ut, SΚΛΛ ψΝS ΘΛ ΩΙψΛΝ, *aliquid tibi dicturus sum*, Luc. vii, 40. ΝΛΝh ΓΛΝΩh SΚΛΛ ΩΙψΛΝ ΪΖΥΙS, *Joh.* xvi, 12. ΘΛ SΚΝΛΙ ψΛΤΛ ΒΛΚΝ ΥΛΙΚψΛΝ, τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσαι, *Luc.* i, 66. SΛGΙ SΚΝΛdΛ ΩΙΜΛΝ, ὁ μέλλων ἔρχεσθαι, *Matth.* xi, 14. Plura exempla ponuntur suprà in reg. 3. Futurum etiam scribitur per SΚΝΛdS ΪSΤ. ut, SΝΝΝS ΜΛΝS SΚΝΛdS ΪSΤ ΛΤ-ΓΙΒΛΝ ΪΝ hΛΝdΝΝS ΜΛΝΝG, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, Luc. ix, 44. Secundo per ΜΝΝΛΝ: ut, ΝΝSΙS ΜΝΝΛΙS ΓΛΒΛΙΚhΤGΛΝ ψΝΚ SΙΛ-ΒΛΝ, *nobis manifestaturus es teipsum*, ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, *Joh.* xiv, 22. ΛΝd ψΛΤΛ ΜΝΝΛΙdΛ ψΛΙΚhΓΛΓΓΛΝ, *illàc cogitabat transire*, vel *illàc erat transiturus*, δι' ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. ΚΝΝΝΛΝdS ψΛΤGΙ ΜΝΝΛΙdGdΝΝ ΝSΓΛΓΓΛΝ γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι, *cognoscens quod venturi erant*, Joh. vi, 15. Tertiò per hΛΒΛΝ verbo infinitivo adjunctum, inservit futuro tempori, ac denotat quid adhuc fieri debet: ut, SΙΛΒΛ ΥΙSSΛ ψΛΤGΙ hΛΒΛΙdΛ ΤΛΝGΛΝ, *ipse sciebat, quid esset facturus*. ψΛΚGΙ ΪΜ ΪΚ. ψΛ-ΚΝh SΛ ΛΝdΒΛhΤS ΜGΙΝS ΥΙSΛΝ hΛΒΛΙψ, *Anglo-Saxonice*, mın þen býþ þæꞃ þæꞃ ic eom. Qui plura desiderat exempla adeat instauratorem *Mæso-Gothicæ* linguæ in gloss. Notetur etiam, quòd verba *Græca* futuri temporis redduntur sæpe in versione *Gothicâ* per verba præsentis: ut, *Luc.* xix, 40, 43, 44. & xx, 13, 16, 18. *Joh.* vi, 45. & x, 16. & xi, 23, 24, 25. Unde etiam constat in lingua omnium Septentrionalium matrice *Gothicâ*, perinde ac in suis filiabus, *Anglo-Saxonica*, & *Franco-Theotisca*, futurum formari, ut præsens tempus.

Modus imperativus.

XX.	SΩΚGGΙ ψΝ, *quære*.	* SΩΚGΛΜ ΥGΙS, & * SΩΚGΛΙΜΛ.
		[1] SΩΚGΙψ, ΚΙψ ΪΖΥΙS.
	SΩΚGΛΙ ΪS.	SΩΚGΛΙΝΛ GΙS.

Secundùm formam τοῦ SΩΚGGΙ, occurrunt ΝΙ ϜΛΝΚhΤGΙ, *noli timere*. ΓΛΛΛΝΒGΙ, *crede*, Luc. viii, 50. ΝSΛΛΝSGΙ, ΝSSΛΤGΙ, *Luc.* xvii, 6. ΜΛΝΥGΙ, vers. 8. Exit etiam aliquando in ΛΙ. ut in [2] ΛΚΜΛΙ, *&c.* At Anomala formant secundam personam singularem imperativi in consonantem: ut, ΛϜΛGΤ, *relinque*. ΛΤΒΛΙΚ, *adfer*. ΥΛΙΚΠ, *abjice*. ΛϜ-ΜΛΙΤ, *abscinde*. Ast ΩΓΛΝ, *timere*, facit ΩΓS: Exeuntia in ΩΝ in imperativo formant secundam personam sing. in Ω. ut, SΛΛΒΩ, *unge*, Matth. vi, 17. ΓΛSΠΙΛΛΩ, *annuntia*, Luc. ix, 60.

Secundùm formam τοῦ SΩΚGΛΙ, occurrunt ΓΙΒΛΙ, *det*, Matth. vi, 31. ΪΝΥΙdΛΙ, ΝΙ-ΜΛΙ, ΛΛΙSΤGΛΙ, *Marc.* viii, 34. ΓΛhΛΝSGΛΙ, *Matth.* xi, 15. *Marc.* iv, 9.

At leguntur ΛΤSΤGΙΓΛdΛΝ, *descendat*, Matth. xxvii, 42. ΛΛΝSGΛdΛΝ, *liberet*, Matth. xxvii, 43. de quibus consulas cap. ix, reg. 15.

Notetur etiam, quod modus imperativus habet dualem numerum: nam *Matth.* ix, 30, inquit Jesus ad duos cæcos, SΛΙΘΛΤS GΙ ΜΛΝΝΛ ΝΙ ΥΙΤΙ, *videte ne quis sciat*. Sic ΓΛΓ-ΓΛΤS, *ite*, de duobus, *Luc.* ix, 30. vide regulum 18.

Modus optativus, potentialis, & subjunctivus.

XXI. Tempus præsens in hisce tribus modis nequaquam differt à futuro modi indicativi.

XXII.	Præteritum imperfect.	SΩΚΙdGdΛΙ.	SΩΚΙdGdGΙΜΛ.
	perfectum, plusquam	SΩΚΙdGdGΙS.	SΩΚΙdGdGΙψ.
	perfectum.	SΩΚΙdGdΛΙ.	SΩΚΙdGdGΙΝΛ.

à dΛΙSΤΛhΙdΛ, *dispergebat*, dΛΙSΤΛhΙdΛΝdΛΙ, *Luc.* xvi, 1.

XXIII. Apud *Goth. modus infinitivus*, ut antea observ. vel est absolutè dictus, vel cum præpositione.

** *Matth.* vi, 31. [1] *Exemp.* cum Νh emphatico, ΥΙΤΛΙdΝh, aspero mutato in lene. [2] ΛΚΜΛΙ ΜΙΚ, *miserere mei*. Marc. x, 48. Hoc illustrat locum D. *Augustini*, epistola clxxviii. quæ est altercatio inter *Augustinum* & *Pascentium*: *Si licet dicere, non solum Barbaris lingua sua, sed etiam Romanis,* Sihora armen, *quod interpretatur,* Domine miserere; *cur non liceret in conciliis patrum, in ipsa terra Græcorum, unde ubique destinata est fides, lingua propria* ὁμόουσιον *confiteri?* loquitur *Augustinus* de suo sæculo, quo *Gothicam* linguam *Roma* capta didicerat. Hoc tamen in loco (inquit *Junius* in *v.* ΛΚΜΛΝ) armai restituendum est pro *armen*.

Absolutè dictus, 𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽; *quærere*; cum præpositione, 𐌳𐌿 𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽, *ad quærendum*. Infinitivus, quem dixi, derivativus, vel gerundivus *Anglo-Saxonum*, ab hoc posteriore infinitivo deducitur, ut sequentia exempla docent: τὸ καθίσαι enim *Marc.* x, 40, redditur 𐌳𐌿 𐍃𐌹𐍄𐌰𐌽: 𐌳𐌿 𐌲𐌹𐌱𐌰𐌽 *ibid.* in *Anglo-Saxonicâ* versione, to fyllenne :· πρὸς τὸ θεαθῆναι, Matth. vi, 1, 𐌳𐌿 𐍃𐌰𐌹𐍈𐌰𐌽. τοῦ τεκεῖν, 𐌳𐌿 𐌱𐌰𐌹𐍂𐌰𐌽, *Luc.* ii, 6, ðæt heo cende, in *Anglo-Saxonica* versione. 𐌰𐌶𐌴𐍄𐌹𐌶𐍉 𐌳𐌿 𐌵𐌹𐌸𐌰𐌽, eþre to secgenne, *Marc.* ii, 9. τοῦ περιτεμεῖν, 𐌳𐌿 𐌱𐌹𐌼𐌰𐌹𐍄𐌰𐌽, *Luc.* ii, 21. 𐌷𐌰𐌱𐌰𐌽 𐍅𐌰𐌻𐌳𐌿𐍆𐌽𐌹 𐌳𐌿 𐌷𐌰𐌹𐌻𐌾𐌰𐌽, *habere potestatem sanandi*, anwealde to hælanne, *Marc.* iii, 15. *Luc.* viii, 5.

XXIV. *Participium præsentis.*

𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐍃, *hic quærens.* [1] 𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐌴𐌹, *hæc quærens.* 𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳, *hoc quærens*; & emphaticè 𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐍉, *hoc quærens.* Accusativo 𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐌴𐌹𐌽, *hanc quærentem.*

Nom.	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐍃.	Nom.	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐍃.
Gen.	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐌹𐌽𐍃.	Gen.	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐌴.
Dat.	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐌹𐌽.	Dat.	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰𐌼.
Acc.	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽.	Acc.	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐍃.
Nom.	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐍉.	Nom.	𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐍉𐌽𐌰.

Participium præsentis temporis masculini generis in 𐌰𐌽𐌳𐍃, exphaticè positus, mutat suam terminationem in 𐌳𐌰. ut, *Joh.* xi, 27. vi, 14. 𐌸𐌿 𐌹𐍃 𐍇𐍂𐌹𐍃𐍄𐌿𐍃 𐍃𐌿𐌽𐌿𐍃 𐌲𐍉𐌸𐍃 𐍃𐌰 𐌹̈𐌽 𐌸𐌰𐌽𐌰 𐍆𐌰𐌹𐍂𐍈𐌿 𐌵𐌹𐌼𐌰𐌽𐌳𐌰. vide *Marc.* xi, 9. Idem accidit adjectivis masculinis in recto singulari, præsertim emphaticè, & demonstrativè positis: ut, *Joh.* x, 11. 𐌷𐌰𐌹𐍂𐌳𐌴𐌹𐍃 𐍃𐌰 𐌲𐍉𐌳𐌰, *bonus pastor.* Nota autem quod 𐍃𐍉𐌺𐌾𐌰𐌽𐌳𐌴𐌹 participium declinatur secundum paradigma xv, cap. iii. 𐌼𐌰𐌽𐌰𐌲𐌴𐌹:

Participium præt. temporis 𐍃𐍉𐌺𐌹𐌳𐍃, 𐍃𐍉𐌺𐌹𐌸𐍃, *quæsitus.* De quo fusius in cap. ix, reg. 14.

Porro curioso lectori ostendam, quàm conformis est flexio verborum in lingua *Mæso-Gothica* & *Latina*, planè quasi una eademque esset utriusque parentela. Conformitas hæc flexionum patebit, si *Ulphila-Gothicum* exemplar *Latinis* literis expressero hoc modo:

Præsens indicativi.	Haba, *habeo.*	Particip.	[2] Habands, *habens.*
	habais, *habes.*		habandis, *habentis.*
	habaith, *habet.*		habandin, *habenti.*
	habam, *habemus.*		habandan, *habentem.*
	habaith, *habetis.*		habandans, *habentes.*
	haband, *habent.*	Præterit.	habaida, *habuit.*

XXV. Notandum est haud pauca infinitiva linguæ *Gothicæ* terminari in 𐍉𐌽: ut, 𐌷𐍉𐍂𐌹𐌽𐍉𐌽, *mœchari.* 𐌲𐌰𐍃𐌹𐌱𐌾𐍉𐌽, *reconciliari.* 𐍃𐍀𐌹𐌻𐌻𐍉𐌽, *narrare.* 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐍉𐌽, *regnare.* 𐍂𐌴𐌹𐌺𐌹𐌽𐍉𐌽, *principari.* 𐌰𐌹𐌷𐍄𐍂𐍉𐌽, *mendicare.* 𐍃𐌰𐌻𐌱𐍉𐌽, *ungere.* 𐍆𐌰𐌲𐌹𐌽𐍉𐌽, *gaudere.* 𐌰𐍆𐌷𐍉𐌻𐍉𐌽, *defraudare.* 𐌷𐌰𐍄𐌹𐌶𐍉𐌽, *indignari.* 𐌲𐌿𐌳𐌾𐌹𐌽𐍉𐌽, *sacerdotali officio fungi*, & similia, quæ per omnia tempora, & modos suum 𐍉 servant: ut, 𐍃𐌰𐌻𐌱𐍉, 𐍃𐌰𐌻𐌱𐍉𐍃, 𐍃𐌰𐌻𐌱𐍉𐌸. 𐍃𐌰𐌻𐌱𐍉𐌳𐌰, 𐍃𐌰𐌻𐌱𐍉𐌳𐌴𐍃. plur. 𐍃𐌰𐌻𐌱𐍉𐌳𐌴𐌳𐌿𐌽. imperat. 𐍃𐌰𐌻𐌱𐍉, *unge.*

CAPUT NONUM.

De Verbo passivo

I. VErbum passivum formatur apud *Anglo-Saxones* per verbum substantivum & participium præteriti temporis, quod parum differt à præterito tempore indicativi, vocis activæ, nisi quod ei, discriminis causâ, plerumque præfigitur *augmentum* ᵹe: sic à lufode, *amabam*, fit ᵹelufod, ed, ud, *amatus.* Excipe participia præterita *anomalorum*, quorum magna pars exeunt in an, vel en: ut, ᵹebunden, *vinctus.* funden, & ᵹefunden, *inventus.* Alia servant præteriti terminationem: ut, oferwroh, *tectus*, ab oferwroh, (quod ab oferwrehan) *tegebam.* Quæ

---

[1] *Marc.* v, 25, 26, 27, 30, 31, 33. [2] A *Gothico* 𐌷𐌰𐌱𐌰𐌽𐌳𐍃, & *Anglo-Saxonico* habband, *habens*, derivatur *Scoticum* **havand**, *habens*; eadem plane terminatione retenta: ut, **Havand disdene ane brig.** *G. Douglasius.* *Pontem indignatus.* Virgilius Æneid. lib. viii.

autem

autem in infinitivo terminantur in ꝺan, & ꞇan, in præterito, & participio præteriti temporis plerumque euphoniæ cauſa finale eꝺ abjiciunt: ut in beoꞇ, ᵹebeoꞇ, *verberabam*, *verberatus*; aꝼeꝺ, *nutrivi*, *nutritus*, pro beoꞇeꝺ, ᵹebeoꞇeꝺ, aꝼeꝺeꝺ.

Paradigma verbi paſſivi.

II. *Modus indicativus.*	Tempus præſens.	Ic eom ᵹeluꝼoꝺ, *amor.*
III.	Tempus præteritum-imperfectum. perfectum. pluſquam-perfectum.	Ic pæꞅ ᵹeluꝼoꝺ.
IV.	Tempus futurum.	Ic beo ᵹeluꝼoꝺ, ⁊ ic {ꞅceal / pille} beon ᵹeluꝼoꝺ.
V. *Modus imperativus.*	Tempus præſens.	Si ðu ᵹeluꝼoꝺ, *amare. amator.*
VI. *Modus optativus.*	Tempus præſens.	Eala ᵹiꝼ ic eom ᵹeluꝼoꝺ.
	Temp. præterit. imperf. perfect. pluſq. perfectum,	Eala ᵹiꝼ ic pæꞃe ᵹeluꝼoꝺ.
	Tempus futurum,	Eala ᵹiꝼ ic beo ᵹeluꝼoꝺ.
VII. *Modus ſubjunctivus.*	Tempus præſens.	ðonne ic nu eom ᵹeluꝼoꝺ.
	Tempus præter. imperf. perfect. pluſq. perfectum.	ðonne, ⁊ þa þa ic pæꞅ ᵹeluꝼoꝺ.
	Tempus futurum.	ðonne ic beo ᵹeluꝼoꝺ.
VIII. *Modus potentialis.*	Tempus præſens.	ic mæᵹ beon ᵹeluꝼoꝺ.
	Temp. præterit. imperf. perfect. pluſq. perfectum.	ic mihꞇ, polꝺ, ꞅceolꝺ, moꞇ beon ᵹeluꝼoꝺ.
	Tempus futurum.	ic mæᵹ ᵹyꞇ beon ᵹeluꝼoꝺ.

Modus infinitivus.

Quo meliùs dignoſcat lector ingenium linguæ *Anglo-Saxonicæ*, hic operæ pretium erit oſtendere quomodo infinitivus *Latinus* paſſivæ vocis in omnibus ſuis temporibus *A.S.* vertendus eſt.

IX. *Amari*, beon ᵹeluꝼoꝺ. Exempla. Ic pille nu beon ᵹeluꝼoꝺ, *volo amari.* ic polꝺ nu beon ᵹeluꝼoꝺ, *vellem amari.* polꝺon hi ⁊ pilneꝺon æꞇ heoꞃa ꝼæꝺeꞃ lice oððe Ƃoꝺe liꝼian. oððe ꝼoꞃþꝼeꞃenꝺe þæꞃ beꝺyꞃiᵹeꝺe beon, *volebant & cupiebant ad corpus ſui patris, Deo vivere, aut morientes ibi ſepeliri*, Bed. E. H. p. 227.

X. *Amatum eſſe*, vel *fuiſſe.* Exempla. Ic polꝺ þaꞇ þu pæꞃe ᵹeluꝼoꝺ, *volui te amatum eſſe*, vel *fuiſſe.* ic ᵹehyꞃꝺ þaꞇ þu pæꞃe ᵹeluꝼoꝺ, *accepi te amatum eſſe*, vel *fuiſſe.*

XI. *Amatum iri.* Exempla. Ƿilꞇ þu beon ᵹeluꝼoꝺ ᵹyꞇ, *viſne amatum iri.* ic pille beon ᵹeluꝼoꝺ, *volo amatum iri.*

XII. *Amatus*, ᵹeluꝼoꝺ.

XIII. *Amandus.* Exempla. *Ille eſt amandus*, he iꞅ ꞇo luꝼiᵹenne. *hic liber eſt legendus*, ðiꞅ boc ꞅceal beon ᵹeꞃæꝺ. *ille, qui vapulandus eſt*, ꞅe ðe ꞅceal beon beꞅpunᵹen:·

De verbo paſſivo Gothorum.

XIV. Verbum paſſivum apud *Mæſo-Gothos* formatur variis modis: Primò per verbum ſubſtantivum, & participium paſſivum præteriti temporis, quod undecim habet terminationes: 𐌸𐍃, vel 𐌳𐍃, & 𐌽𐍃 maſculini generis; 𐌸, & 𐌽, vel majoris exphaſeos, & demonſtrationis ergo, 𐌳ꝗ, & 𐌽ꝗ neutri generis; 𐌽𐌰 fœminini; & 𐌳𐌰, & 𐌶𐌰, vel per adjectionem [1] 𐌿 paragogici, euphoniæ gratiâ, 𐌳𐌰𐌿, & 𐌶𐌰𐌿 communis. Exempla 𐌳𐌰𐌿𐍀𐌹𐌸𐍃, *baptizatus.* 𐌲𐌰𐍃𐍅𐌴𐍂𐌹𐌳𐍃, vel 𐌲𐌰𐍃𐍅𐌴𐍂𐌰𐌹𐌳𐍃, *glorificatus.* 𐌱𐌿𐌽𐌳𐌰𐌽𐍃, *vinctus.* 𐌲𐌰𐌼𐌴𐌻𐌹𐌸, & 𐌲𐌰𐌼𐌴𐌻𐌹𐌳ꝗ, *ſcriptum.* 𐌵𐌹𐌸𐌰𐌽, & 𐌵𐌹𐌸𐌰𐌽ꝗ, *dictum.* 𐌿𐍃𐌳𐍂𐌹𐌱𐌰𐌽𐌰, *ejecta.* 𐌷𐌰𐌹𐍄𐌰𐌳𐌰, & 𐌷𐌰𐌹𐍄𐌰𐌶𐌰, *vocatus, a, um.* 𐍃𐌰𐍄𐌾𐌰𐌹𐌳𐌰𐌿, *poſitus, a, um.* Notetur hîc à lectore neutrum formari à maſculinis auferendo 𐍃 finale, ut in 𐌲𐌰𐌼𐌴𐌻𐌹𐌸, 𐌵𐌹𐌸𐌰𐌽; vel quum emphaſis, & demonſtratio poſtulet, illud mutando in [2] ꝗ, ut in 𐌲𐌰𐌼𐌴𐌻𐌹𐌳ꝗ, 𐌵𐌹𐌸𐌰𐌽ꝗ:

---

[1] Vide gloſſarium *Gothicum* in 𐌿, vel 𐌿𐌷. [2] Vide regulam undecimam capitis quarti.

Exempla

Exempla illustrata.

þs, ds. ni galewiþs wesjau Iudaium, *ut non traderer Judæis*, Joh. xviii, 36. Reiks þis fairƕaus afdomiþs warþ, *princeps hujus mundi judicatus est*, Joh. xvi, 11. ei ushramiþs wesi, *ut crucifigeretur*, Marc. xv, 15. ik manna im uf waldufnja gasatiþs, *homo sum sub potestate constitutus*, Luc. vii, 8. nu gaswerids warþ sunus mans, *nunc glorificatus est filius hominis*, Joh. xiii, 31. Exempla pluralis numeri [1] gahailidai waurþun, *sanati erant*, Luc. xvi, 18. wesun afdauidai, *erant vexati*, Matth. ix, 36. ei melidai weseina, *ut conscriberentur*. wesun kaurjidai slepa, *gravati erant somno*. Notetur hîc quòd participium passivum in þs, vel ds aliquando contrahitur, ut in kunþs, à kunnan, *noscere*. munds, à munan, *putare*.

ns. manna haitans Iesus, *homo qui vocatur*, [vel *vocatus*] *Jesus*, Joh. ix, 11. fralusans was. jah bigitans warþ, *perditus erat, & inventus est*. bundans was eisarna bandjom, *vinciebatur catenis ferreis*. Exempla pluralis numeri, wesun frawaurpanai, *erant projecti*, Matth. ix, 36. [2] atgibanos wesun imma bokos, *traditi sunt illi libri*, Luc. iv, 17.

þ. meinata mel ninauh usfulliþ ist, *meum tempus nondum impletum est*, Joh. vii, 18. was ufarmeli ufarmeliþ, *inscriptio superscripta erat*, Marc. xv, 26. Legitur participium desinens in þ masculini generis, scilicet rahniþ, *reputatus*. jah miþ unsibjaim rahniþ was, *cum iniquis reputatus est*, Marc. xv, 28. Sed non incredibile est aut transcriptorem argentei codicis, aut typographum *Junianum* S finale præ incuriâ, aut casu omisisse. Exempla pluralis numeri, ana þaim þoei rodida wesun bi ina, *super his, quæ dicebantur de illo*.

do. matjaiþ þata faurlagido izwis, *manducate quod apponitur vobis*, Luc. x, 8.

n. qiþan ist þaim airizam, ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις, *dictum est à veteribus*, Matth. v, 21.

na. þanuh þan usdribana warþ so managei, *& cùm ejecta esset turba*, Matth. ix, 25.

no. þata qiþano þairh Iairaimian praufetu, *quod dictum est per Jeremiam prophetam*. gasaiƕandans þo waurþano, *quod factum est videntes*, Matth. xxvii, 9. 54. augo habaida jah þata inwaurpano bar, *oculum habebat, & quod immittebatur, portabat*. waurd þata insaiano, *verbum, quod seminatum est*, Marc. iv, 15.

da. mascul. nu sa reiks þis fairƕaus uswaurpada, *princeps hujus mundi ejicitur foràs*. fœminin. ei fahedþs izwara sijai usfullida, *ut gaudium vestrum sit plenum*. neutr. all bagme usmaitada jah in fon atlagjada, *omnis arbor excidetur, & in ignem mittetur*, Matth. vii, 19. þarei saiada þata waurd, *ubi seminatur verbum*, Marc. iv, 15. fœminin. iterum, swaihro Seimonis was anahabaida brinnon mikilai, *socrus Simonis tenebatur magnâ febri*. jah staina ufarlagida was ufaro, *& lapis superpositus erat*. Plural. fœminin. liugaidos wesun, *dabantur* (scilicet fœminæ) *ad nuptias*. [3] Notetur, quòd da purè fœminin. formatur à suo masculino ds, vel þs secundùm regulam 8. cap. iv. & in hoc videtur discrepare à da mascul. & neutr. quòd cum eo semper expressè ponitur verbum substantivum in eadem oratione. Apprime notetur etiam quòd da masculin. fit à suo masculino ds, vel þs, mutando S finale (& leniendo asperam þ) in a suffixum, quod omnium temporum, & personarum verbi substantivi instar videtur habere (ut infrà clariùs patebit.) quamobrem semper legitur sine verbo substantivo, cui æquipollet in eâdem oratione. da neutrum pariter formatur à d addendo suffixum a, &, haud secùs ac da mascul. legitur sine verbo substantivo, cujus instar habet, in eâdem oratione. Non abs re forsan fuerit hanc observationem de a suffixo pluribus exemplis illustrare: jah ahmins weihis gafulljada, *& Spiritu sancto replebitur*, Luc. i, 15. afnimada af im sa bruþfaþs, *auferetur ab eis sponsus*, Matth. ix, 15. audags ist saei ni gamarzjada in mis, *beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me*. þiuþida sa qimanda, *benedictus, qui venit*. saei haitada Xristus, *qui vocatur Christus*, Matth. xxvii, 17. in quibus omnibus a est suffixum vices gerens verbi substantivi.

za. Fit mutando terminationem masculinam ds in suum æquipollens z, & ei adjiciendo a suffixum passivum: praufetus hauhistins haitaza, *propheta altissimi vocaberis*, Luc. i, 76. in karkara galagjaza, *in carcerem mittaris*, Matth. v, 15. dau, & zau, fiunt ex da, & za, per additionem u paragogici, ut supra notatum: ana lukarnastaþin satjaidau, *super candelabrum ponatur*, Marc. iv, 21.

---

[1] A gahailiþs, vel gahailida: [2] A fœminino atgibana: [3] Vide reg. 18.

ni

NI FULGIN ÞATEI NI GAKUNNAIDAU, *nec occultum, quod non cognoscatur*, Luc. VIII, 17. NIWAIHT AUK IST GAHULIÞ ÞATEI NI ANDHULJAIDAU, *nihil autem est apertum, quod non revelabitur.* ÞATEI NI GABAIRHTJAIDAU, *quod non manifestetur*, Marc. IV, 22.

Hactenùs de formatione verbi passivi apud *Mæso-Gothos* per participium passivum, & verbum substantivum, vel verbi substantivi vicarium suffixum A, vel AU, quorum illud suffixum purum, hoc paragogicum, sive euphonicum dici potest.

XV. Secundò igitur formatur verbum passivum apud *Mæso-Gothos* adjiciendo suffixum purum, vel paragogicum personis verbi activi in utroque numero: sic à HAITAIS, *vocas*, fit, mutato S in Z, euphoniæ gratiâ, HAITAIZAU. AK ÞAN HAITAIZAU, *cùm vocatus fueris*. A GASAIƕAIS, *vides* vel *videas*, fit GASAIƕAIZAU, *videaris*: EI NI GASAIƕAIZAU, *ne videaris*. Huc refer, [1] NI LIUGAND. NI LIUGANDA, *neque nubent, neque nubentur*, Marc. XII, 25. AFLETANDA ÞUS FRAWAURHTEIS ÞEINOS, *remittuntur tibi peccata tua*, Luc. V, 20. JAH BAJOÞS GAFASTANDA, *& ambo conservantur*, Luc. V, 38. ÞRUTSFILLAI GAHRAINJANDA, *leprosi mundantur*. UNLEDAI WAILAMERJANDA, *pauperes evangelizantur*, Luc. VII, 22. TWAI SPARWANS ASSARJAU BUGJANDA, *duo passeres asse væneunt*, Matth. X, 29. Hisce addas [2] EI GAUMJAINDAU, *ut videantur*, Matth. VI, 5. EI ANDHAUSJAINDAU, *ut audiantur*, vers. 7. GASAIƕAINDAU, *videantur*; [3] quæ videntur formari à GAUMJANDA, *&c.* interponendo I, quasi characteristicum modi potentialis. Terminatio tamen verborum pluralis numeri in ANDA, vel AINDA, occurrit promiscuè usitata in *Ulphila-Gothicâ* versione, tam in secundâ, quàm tertiâ personâ: ut, NI STOJAID. EI NI STOJAINDAU. NI AFDOMJAID. JAH NI AFDOMJANDA. FRALETAID. JAH FRALETANDA, Μὴ κρίνετε, καὶ οὐ μὴ κριθῆτε· μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδικασθῆτε· ἀπολύετε καὶ ἀπολυθήσεσθε, *Luc.* VI, 37. quibus adde, EI DAUPJAINDAU, *Marc.* X, 38.

Nescio an ad rem hîc fuerit, ex [4] glossario *Georgii Stiernhielmi* observare, quod A est *Gothica* monosyllaba EST significans. Hanc inter abstrusas, & multis ignoratas radices numerat, in quibus eruendis multum se laboris, & ætatis insumsisse gloriatur doctus senex. Certè inducor ut credam, suffixum purum A, vel paragogicum AU non solum EST præcisè significare, sed etiam in se implicitè complecti nihil non, quod verbum substantivum in toto suo ambitu temporum, & personarum, per omnes modos significat. Hoc præter alia, suadent [5] exempla suprà allata. Viderint tamen critici, & quid de hâc re statuendum sit, judicent: ego enim de re tam obscurâ nihil præcipio.

Vox UFHLOHJANDA, γελάσετε, *ridebitis*, Luc. VI, 21. non est integra, sed pars integræ UFHLOHJANDANS. Ego (inquit *Junius* in glossario) suppleveram UFHLOHJANDA WAIRÞIÞ. At doctissimus *Mareschallus* suspicatur scriptum fuisse UFHLAHJAN DUGINNID, prout ejusdem capitis paragrapho 25, legimus, GAUNON JAH GRETAN DUGINNID, πενθήσετε, καὶ κλαύσετε. Si verò locus per WAIRÞIÞ supplendus est, ut opinatur *Junius*, non UFHLOHJANDA, sed UFHLOHJANDANS, vel UFHLAHJANDANS WAIRÞIÞ scribi debet.

At intactum præteriit *Junius* locum illum perplexum *Matth.* XXVII, 42, 43. [6] ubi pro ATSTEIGAI, & LAUSJAI in passiva formâ, leguntur, ATSTEIGADAU, *descendat*; LAUSJADAU, *liberet*. ATSTEIGADAU NU AF ÞAMMA GALGIN, *descendat nunc de cruce*. LAUSJADAU NU INA, *liberat nunc illum*. Græcè καταβάτω, à καταβῆθι, à καταβαίνω, & ῥυσάσθω à ῥύσαι, quod ab ἐῤῥυσάμην à ῥύομαι, quæ in passivâ formâ ideo reddenda duxit interpres, ut ego opinor, quòd, activa quum sint, passivorum tamen formam sequantur.

XVI. Tertiò formatur verbum passivum in *Mæso-Gothicâ* ab activo, mutando terminationes infinitivi JAN, vel AN, in NAN, vel interponendo N ante AN. Sic à DROBJAN, *turbare*, fit DROBNAN, *turbari*; ab USFULLJAN, *adimplere*, USFULLNAN, *adimpleri*; ab USLUKAN, *aperire*. USLUKNAN, *aperiri*; à WEIHAN, *sanctificare*, WEIHNAN, *sanctificari*; à GAHAILJAN, *sanare*, GAHAILNAN, *sanari*; ab AFƕAPJAN, *suffocare*, AFƕAPNAN, *suffocari*; à FRAQISTJAN, *perdere*, FRAQISTNAN, *perdi*. DISTAIRAN, *discindere, rumpere*, DISTAIRNAN, *rumpi*. Sic etiam verba activa apud veteres *Cimbros*, & *Islandos* passiva fiunt, vertendo finalem infinitivi a in na: Sic ab at doda, *stupefacere*, fit at dodna, *stupefieri*; ab at Þverra (à Þor, *aridus*) *aridum facere*, at Þverna, (in præt. Þornade,) *aridus fieri*; ab at rifa, *lacerare*, at rifna, *lacerari*; ab at bata vel bæta, *meliorare*, *in melius mutare*, at batna, *meliorari*, *in melius mutari*. Sic legitur at Þykna, *incrassari*, *crassus fieri*. Ita adhuc apud *Anglos*, to thicken, *densari*, *incrassari*; to lengthen, *longus fieri*; to darken, *tenebrescere*, vel *tenebrosus fieri*; to brighten, *lucidus*, *splendidus fieri*, vel *splendescere*; to batten, *meliorari*, vel *melior fieri*. to batten, apud *Anglos* Boreales, dicitur de infante, vires acquirente.

---

1 Vide *Marc.* XIII, 25. *Luc.* I, 20. 2 *Matth.* VI, 2. 3 Vide AFLETAINDAU, *Marc.* VI, 12. v. *Luc.* II, 35. 4 In voce HABAN. 5 Quibus adde GABAIRADA, HAITADA, *Luc.* I, 35. 6 Vide capitis octavi regulam 19.

Exempla quædam illuſtrata.

𐌽𐌹 𐌹̈𐌽𐌳𐍂𐍉𐌱𐌽𐌰𐌹 𐌹̈𐌶𐍅𐌰𐍂 𐌷𐌰𐌹𐍂𐍄𐍉, *non turbetur cor veſtrum*, Joh. XIV, 1. 𐌿𐍃𐌻𐌿𐌺-𐌽𐍉𐌳𐌴𐌳𐌿𐌽 𐌹̈𐌼 𐌰𐌿𐌲𐍉𐌽𐌰, *aperti ſunt eorum oculi*, Matth. IX, 30. 𐌴𐌹 𐌿𐍃𐍆𐌿𐌻𐌻𐌽𐌰𐌹 𐌲𐌰𐍂𐌳𐍃 𐌼𐌴𐌹𐌽𐍃, *ut impleatur domus mea*, Luc. XIV, 23. 𐍅𐌴𐌹𐌷𐌽𐌰𐌹 𐌽𐌰𐌼𐍉 𐌸𐌴𐌹𐌽, *ſanctificetur nomen tuum.* 𐌰𐍆𐍈𐌰𐍀𐌽𐍉𐌳𐌴𐌳𐌿𐌽 𐌹̈𐌽 𐌼𐌰𐍂𐌴𐌹𐌽, *ſuffocabantur in mari*, Marc. V, 13. 𐌸𐌴𐌹 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄𐌰𐌹 𐌽𐌹 𐍆𐍂𐌰𐌵𐌹𐍃𐍄𐌽𐌰𐌹, *ne aliquid pereat*, Joh. VI, 12.

Præterea, notandum eſt iſtiuſmodi paſſiva formare ſua præterita, & participia, ut infinitiva exeuntia in 𐌽𐍉𐌽, vel 𐍉𐌽. Sic à 𐌲𐌰𐌳𐍂𐍉𐌱𐌽𐌰𐌽, formatur 𐌲𐌰𐌳𐍂𐍉𐌱𐌽𐍉𐌳𐌰, *Luc.* I, 12. Plura ſiquis exempla velit, conſulat *Luc.* I, 29, 80. *Matth.* V, 29. *Luc.* II, 47. & I, 64. *Matth.* VI, 9. *Marc.* VI, 11, 35. *Joh.* XVIII, 28. *Luc.* VIII, 47, XIV, 23, VIII, 14. & V, 6.

XVII. Quartò etiam verba activa immutata non raró paſſivè à *Mœſo-Gothis* uſurpantur: ut, 𐌰𐌽𐌰𐌼𐌴𐌻𐌾𐌰𐌽, *Luc.* II, 5. 𐌿𐍃𐌵𐌹𐌼𐌰𐌽, 𐌿𐍂𐍂𐌴𐌹𐍃𐌰𐌽, *Luc.* IX, 22. 𐌲𐌰𐌺𐍂𐍉𐍄𐌰𐌽, *Luc.* XX, 18. 𐌳𐌰𐌿𐍀𐌾𐌰𐌽, *Luc.* III, 7. 𐌲𐌰𐍃𐍅𐌹𐌺𐌿𐌽𐌸𐌾𐌰𐌽, *Luc.* XIX, 11. 𐌰𐍄𐌲𐌹𐌱𐌰𐌽, *Luc.* IX, 44. 𐍅𐌰𐍃𐌾𐌰𐌽, *Matth.* VI, 25, 31. 𐌲𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐍉𐌽, *Matth.* VI, 8. 𐍆𐍂𐌰𐌱𐌿𐌲𐌰𐌽, *Marc.* XIV, 15. 𐌿𐍃𐌺𐌹𐌿𐍃𐌰𐌽, *Marc.* VIII, 31. *Luc.* XX, 17. Sed quando verba activa, cujuſcunque linguæ ſint, paſſivè uſurpantur, hoc iis accidit aut vi ſignificationis, ut in *tabeo*, *putreo*, *inſanio*, apud *Latinos*, vel per elleipſin, ut in *vapulo*, *væneo*, quæ implicant [1] reciprocum loquendi modum, quo paſſio in pleriſque linguis ſignificatur, ut apud *Gallos* in *je m'etonne*, *attonitus. ce livre ſe vend à Paris*, *liber iſte vænet* (i. e. *ſe vænet*) *Pariſiis.* Sic 𐌿𐍂𐍂𐌰𐌽 𐌸𐌰𐌽 𐌹̈𐍉𐍃𐌴𐍆 𐌿𐍃 𐌲𐌰𐌻𐌹𐌻𐌰𐌹𐌰 𐌰𐌽𐌰𐌼𐌴𐌻𐌾𐌰𐌽 𐌼𐌹𐌸 𐌼𐌰𐍂𐌹𐌹̈𐌽, i. e. 𐌰𐌽𐌰𐌼𐌴𐌻𐌾𐌰𐌽 𐍃𐌹𐌺 𐌼𐌹𐍃𐍃𐍉, *Græcè*, ἀπογράψασθαι, *Luc.* II, 4, 5.

Corollarium.

XVIII. Supra obſervatum eſt in reg. XIV. de finitis in 𐌳𐌰, quod participium paſſivum finitum in 𐌰 purè fœmininum ſecundum reg. 8. cap. IV. in hoc diſtinguitur à maſculinis, & neutris in 𐌰 ſuffixum finitis, quod cum illo verbum ſubſtantivum ſemper expreſsè conjungitur in eadem oratione, hæc vero ſemper leguntur ſine verbo ſubſtantivo, quippe quod 𐌰 ſuffixum ejus vices gerat. Obtinet hæc regula etiam in participiis fœmininis in 𐌰 ſuffixum finitis, quæ diſtinguuntur à participiis in 𐌰 purè fœmininum terminatis, in eo, quod illa ſine, hæc cum verbo ſubſtantivo leguntur in oratione: ut *Luc.* II, 4. 𐌹̈𐌽 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌷 𐌳𐌰𐍅𐌴𐌹𐌳𐌹𐍃. 𐍃𐌴𐌹 𐌷𐌰𐌹-𐍄𐌰𐌳𐌰 𐌱𐌴𐌸𐌻𐌰𐌹𐌷𐌰𐌹𐌼, *in civitate David, quæ vocatur Bethlehem.*

Notetur etiam, quòd finitis in 𐌰, ſuffixum I aliquando adjicitur, me judice, euphoniæ gratiâ: ut in 𐌲𐌰𐌳𐍂𐌰𐌿𐍃𐌾𐌰𐌶𐌰𐌹, *Luc.* X, 15. 𐌸𐌿 𐌺𐌰𐍆𐌰𐍂𐌽𐌰𐌿𐌼. 𐌸𐌿 𐌿𐌽𐌳 𐌷𐌹𐌼𐌹𐌽 𐌿𐍃-𐌷𐌰𐌿𐌷𐌹𐌳𐌰. 𐌿𐌽𐌳 𐌷𐌰𐌻𐌾𐌰 𐌲𐌰𐌳𐍂𐌰𐌿𐍃𐌾𐌰𐌶𐌰𐌹, *tu Capharnaum, tu uſque ad cœlum exaltata, uſque ad infernum demergeris.*

Hactenus non ſine maximo tædio in re prorſus intentatâ ſudavi, ut *Mœſo-Gothorum* verbum paſſivum, ſuâ nocte obvolutum, in lucem proferrem, nè quod mihi diù crux erat, & tantum non à diſcendâ *Ulphila-Gothicâ* deterruerat, foret offendiculo tyronibus, quibus intricatiora, & inventu difficilia non raró in cauſa ſunt, ut incæptis præproperè valedicant.

CAPUT DECIMUM.

De verbo imperſonali.

I. HActenus de verbo perſonali, quod certis perſonis diſtinguitur. Jam de imperſonali agendum eſt, quod nulli certæ perſonæ aſtrictum indefinitè, & incertè ſignificat. Exprimitur autem vel per MAN, *homo*: vel per pronomen plurale, hı, *illi*: vel per pronomen hẏꞇ, *id*, & verbum ſubſtantivum: vel per verbum tertiæ perſonæ abſolutè poſitum.

Primò per man: ut, man bꞃohꞇe ða hiꞅ heaꝼoꝺ on anum ꝺiꞅce, *allatum eſt caput ejus in diſco*, Matth. VI, 10. ⁊ man oꝼꞅloh mæꞅꞇ ealne hiꞅ heꞃe, *& exercitus ejus penè totus deletus fuit.* nẏꞅ hẏꞇ na ᵹoꝺ þaꞇ man nıme beaꞃna hlaꝼ, *non eſt bonum ſumere panem liberorum*, Matth. XV, 28. man hꞃẏmꝺe, *clamatur*, vel *clamor factus eſt*, Matth. XXV, 6. ⁊ heom man þæꞃ ẏꝼel ᵹeꝺo, *& his illic injuria inferatur*, Spelm. concil. p. 127. Ita majores *Gallorum*, ut ſcribit *H. Stephan.* dixerunt *Hom court*, ac ſi *Latinè* diceretur *homo currit*: [2] unde *h* ablato, & *m* verſo in *n*,

[1] Vide cap. XVI. r. 6. [2] Hanc *H. Stephani* conjecturam confirmant verba Sacramenti, quod *Ludovicus Germaniæ*, *Carolo* fratri, *Galliæ* regi præſtitit apud *Argentoratum* anno DCCCXLIII. ſicum *om* por dreit ſon fradre ſalvar diſt, *ut homo jure fratrem ſuum ſervare debet.*

factum

factum est, ut ille putat, hodiernum *on*. Sed si quis tamen pace tanti viri dixerit *on* potiùs fieri ab Italico *uno*, non refragabor. Certè nos dicimus, **one told me**, *mihi dictum est*: **one ought not to do so**, *non sic fieri debet*: **one had better keep awake, than sleep after dinner**, *à prandio salubrius est vigilare, quàm dormire.*

II. Secundò impersonalis significatio exprimitur per hi, *illi*: ut, ne hi ne ælaþ hýra leohtfæt, ⁊ hýt under cýfe settaþ, *neque accendunt lucernam, & ponunt illam sub modio*, Matth. v, 15. *Gothi* vero exprimunt impersonalem sensum per verbum passivum: ut ubi versio *Anglo-Saxonica* habet, Cwyst þu gaderaþ man win-berian of þornum. oððe fic-æppla of þyrn-cynnum, *nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus*: *Ulphila-Gothica* habet, ÏBAI AI-SANDA AF ÞAURNUM VEINABASJA. AIÞÞAU AF VIGADEINOM SMAK-KANS, *Matth.* vii, 16.

III. Tertiò per pronomen hýt, & verbum substantivum: ut, hýt þunrode, *tonabat.* hýt gecweden wæs, *dictum erat*, Matth. v, 21. on sumera hit biþ wearm, *Boeth.* p. 46. hýt wæs ceald, *Goth.* KALD VAS, *frigescebat*, Joh. xviii, 18. Hoc modo exprimuntur verba, quorum actio extra nos & nostram potestatem est: ut, *ningit*, *pluit*, *vesperascit*, *tonat.*

IV. Quartò per verbum tertiæ personæ absolutè positum: ut, ðus unc gedafenaþ ealle rihtwisnesse gefillan, *sic decet nos adimplere omnem justitiam*, Matth. iii, 15. us biscopum gedafenað, *nos episcopos decet*, Ælfrici epistolarum prioris initium MS. forþam þe his hine lýst ofer ealle oþre þing, *quia hoc præ omnibus cupit*, Boeth. *Ælfredi*. p. 74. swa me þincþ, *ita mihi videtur.*

CAPUT UNDECIMUM.

De verbis anomalis, sive irregularibus.

I. Multa sunt verba in linguâ majorum, quæ à normâ dati paradigmatis deflectunt: ut, gangan, vel gan, *ire*, quod in præterito facit eode, vel geode. hinc aweg-eode, *abiit*: forþ-eode, *processit*: in-eode, *intravit*: of-eode, *exiit*: þurh-eode, *pertransivit*: up-eode, *ascendit*. hwý eode ge ut gescon, *cur exiistis videre*, Matth. xi, 8. Sic apud *Mœso-Gothos* GAGGAN cum suis compositis, ut USGAGGAN, faciunt in præterito ÏDDJA & USÏDDJA. gangan, facit in imperativo ga, *ito*, Luc. v, 14. Ne ga ge, *non intrabitis*, Matth. v, 20.

II. Gebindan, *vincire*, & hujusmodi, ut, geswingan, *flagellare*: awindan, *intexere*: biwindan, *involvere*: findan, *invenire*: formant præteritum in AND, & participium passivum in UNDEN: sic à biwindan, legimus biwand, *involvit*, Matth. xxvii, 59. & à cæteris gebunden, geswungen, awunden, funden. Sic apud *Mœso-Gothos* BIVINDAN, facit BIVAND, *Matth.* xxvii, 59. & GABINDAN, GABUNDANS, *Marc.* xv, 7. * Tæcan, *docere*, facit in præterito tæhte, *docebat*, (*Anglice*, **taught**) in imperativo tæc, *doce*. * Feohtan, *pugnare*, facit feaht, *pugnabat*. in plur. fuhton, gefuhton, *pugnabant*. * Faran, *ire*, & forþfaran, *mori*, faciunt ferde, & forþferde. * Faran tamen, & afaran faciunt etiam for, & afor: ut, Ceolwulf biscop and Ealdwald biscop of þam lande aforan, *Ceolwulfus episcopus, & Eadwaldus episcopus ex natione emigraverunt*. her Æþelheard arcebiscop ⁊ Cynebriht biscop foran to Rome, *hoc anno Æthelheardus archiepiscopus, & Cynebrihtus episcopus Romam profecti sunt*. * Týþian, *concedere, donare*, facit in præterito týþde, & tydde. * Unnan, *dare, concedere*, regulariter in præterito facit unnade, per contractionem unde, ex quo euphonicè uðde, *concessit*. Simili processu cunnan, *scire*, format cuþe, *sciebat, scivit*. * Brucan, *frui*, in præt. dat breac *Luc.* i, 8. & bræc. * Getan, *confirmare, obtinere*, facit in præt. geot, geotte. plur. geoton. * Wiþsacan, *negare*, facit wiþsoc in præterito. * Coman, cuman, cwiman, *venire*, facit in præterito com, in plurali cumon, comon. * Setten, *ponere*, in præterito reddit seotte, *posuit*. * Asigan, onsigan, nýþersigan, *dilabi, occidere*, in præterito reddunt asag, onsag, nýþersag, & g in h liquescente, asah, &c. * Crawan, *cantare*, creow, *cantabat*. * Gemetan, *invenire*, gemette, *invenit*. * Ofslean, *occidere*, in præterito format, ofsloh, pro ofslog, ab ofslægan, vel ofslagan, ejusdem significationis. * Gemunan, *recordari*, dat gemune, & gemunde in præterito, plur. gemunon. * Slitan, *scindere*, facit slat, *scidit*. * Hengan, *pendere*, facit heng, *pendebat*, plur. hengon, *pendebant*. * Bedrifan, *fugare, pellere*, bedraf. * Ahreosan, *ruere*, ahreos, ahrur. plur. ahruron, *ruerunt*. * Feallan, *cadere*, feoll, *cadebat*. * Hweorfan, ahweorfan, *vertere*, hwurf, ahwurf. plur. hwurfan. * Ongýtan, *intelligere*, ongeat, *intellexit*. plur. ongeatun. * Arisan, *surgere*, aras, *surrexit*. * Onridan, *inequitare*. onrad. * Secgan, sæggan, sæcgan, *dicere, loqui*, facit in præterito sæcgde, & sæde, *dicebat*. * Arnian, arnan, ýrnan, *currere*, in præterito, facit arn, plur. urnon. * Scippan, gescippan, *creare, formare, facere*, in præterito gesceop. * Gewæccan, geweacan, gewæcean, *afficere*, facit in præterito gewæhte, geweahte. * Ahebban *elevare*, ahof, upahof, *elevavit*, Marc. ix, 27. Ahof autem potius ab ahafan, *levare*. * Strec-

can,

can, *sternere*, strehte. plur. strehton, *straverunt*. * Geswigan, *silere, tacere*, gesuwod, *tacuit, obmutuit*. * Geceosan, *eligere*, geceas, *elegit*. * Teon, *ducere*, in præterito facit tuge, & teh, *Joh.* xxi, 11. (veteribus *Cimbris* toga est *attrahere*) in imperativo teoh, vel teo, (inde nautarum tow) *Luc.* vi, 42. Et simplicis formam composita, ut, ateon, sequuntur. * Geseon, *videre*, in præterito facit gesaw, *Luc.* ix, 32. geseah, *Luc*, xviii, 43. geseh, *Matth.* iv, 18. occurrit etiam geseag, & gesag. gesewen, *visus*, Spelm. concil. p. 573. Sic apud *Gothos*, GASAIƕAN facit GASAƕ, *Marc.* i, 10. * Belgan, gebelgan, *irasci*, facit in præterito bealh, gebealh, *Luc.* xiii, 14. & xv, 28. * A sawan, *serere*, formatur in præterito sew, *Marc.* vi, 4. in participio sawen. *Goth.* SAIANANS, à SAIAN. * Swerian facit swor, *Luc.* i, 73. ubi SWARAN etiam facit SWOR. * Hnigan, *inclinare se*, à HNAIGAN, vel HNEIWAN, facit in præterito hnah, & hnag, ut in underhnag, *subii*. * Stigan, in præsenti stih, *Luc.* xvii, 31. in præterito stah, ut in compositis astah, gestah. STEIGAN facit in præterito STAIG, *Joh.* vii, 14. * Forwyrcean, vel forwyrcan, *perdere, destruere*, in præterito forworhte. * Beatan, *verberare*, in præterito beot, *Luc.* xviii, 13. * Hlihan, *ridere*; hloh, *risit*. *Goth.* HLAHJAN, HLOH, *ridere, risit*. * Beorgan, *cavere, defendere*, facit beorh in præterito, *Cædm.* p. 56. l. 22. * Ab abugan, *incurvare*, fit abeah in præterito, *Joh.* viii, 6. & à bugan, bugean, vel bigean, beah, *Spelm.* conc. p. 574. & bigde, *Bed.* E. H. p. 162. gebugan, vel gebugean, facit in præterito gebigde, in participio gebegd, gebeged. * Adreogan, *pati, ducere*, in præterito adrugon, *Ælfricus* de veteri Testamento, p. 1. * Awacean, *expergefacere*; aweahte, *expergefecit*. * Standan, *stare*, in præterito stod, & simplicis anomalian composita sequuntur. Sic STANDAN, cum comp. facit STOÞ. Ða mid þam he on his gebedum stod, *Hom.* in Nat. *Johannis* B. * Fengan, *capere*, in præterito feng, Præf. *Ælfr.* ad *Wulfsig.* * Geslagan, *percutere*; gesloh, *percussi*, scilicet à geslog, g in h liquescente. * Oferwrean, *tegere*, facit in præterito oferwroh, *tectus*. Spiwan, *spuere*, facit in præterito spaw; ut, SPEIWAN, SPAIW, *Joh.* ix, 6. * Grindan, ad formam gebindan, in præterito grand. in plurali grundon, *Ps.* xxxiv, 19. * Þencan, *cogitare*, in præterito þohte vel þuhte, *Luc.* i, 3. *Ps.* xl, 7. Sic ÞAGKJAN facit ÞAHTA, *Luc.* i, 29. * Weorcan, *operari*, in præterito worhte, *Ps.* xliii, 2. Sic WAURKJAN, in præterito facit WAURHTA, *Joh.* ix, 6. * Bebycgean, *vendere*, bebohte, *Ps.* xliii, 13. Sic BUGJAN, facit in præterito BAUHTA. * Delfan, *fodere*; dulfe, *Ps.* lvi, 8. part. dolfen. * Gehelpan, *auxiliari*; gehulpe. * Scinan, *lucere*; scean, *Luc.* ii, 9. * Bringan, *ferre*; brohte, *Matth.* ii, 11. Sic BRIGGAN facit BRAHTA. * Bewæcan, *fallere*; bewæhte, *Matth.* ii, 16. * Secan, *quærere, petere*, sohte. plur. sohton, gesohton, *quærebant, petebant*. * Befrinan, *interrogare*; befran, *Matth.* ii, 7. Et, Ða befran he his leorningcnihtas hu woruld men be him cwædon, *Hom.* de *Petro*, & *Paulo*. Ða befran se arleasa, *Hom.* de *Alexandro, Eventio* & *Theodulo*. * Biddan *orare*; bæd, & bad. Sic BIDJAN facit BAÞ. * Æt-hrinan, *tangere*; in præterito æt-hran. * Liþan, *navigare*; laþ. Sic LEIÞAN facit LAIÞ, ut in UFARLAIÞ, *transfretavit*, Matth. ix, 1. * Onginnan, *incipere*; ongan, *Luc.* vii, 15. Sic DUGINNAN facit DUGAN. * Niman, *capere*; nam, *cepit*. Sic GANIMAN facit GANAM. Particip. numen, genumen. * Gifan, *dare*; gaf. ut, GIBAN facit GAF. * Sittan, *sedere*; sæt, *sedit*. Sic GASITAN, GASAT: * Magan, *posse*, in imperfecto mihte. Sic MAGAN facit MAHTA. * Aþwean, *lavare*, in præterito aþwoh, *lavabat*. Sic ÞWAHAN facit ÞWOH, *Joh.* xiii, 12. * Healdan, *tenere*; heold, *tenebat*. * Hangen, ahangen, *suspendere*; hoh, ahoh, ab HAHAN, quod à HANH, *altus*, unde etiam HON, *suspendere*. * Geotan, *effundere*; gut. plur. gutan, *effuderunt*. * Fengan, befengan, *capere*, in præsenti feh, à FAHAN, unde etiam fon, *capere*. * Dyrran, *audere*, in præterito dorste, *Matth.* xxii, 46. *Gothicè* GADAURSTA, *Marc.* xii, 34. * Awreah, *revelavit*, fit ab awreon, *revelare*, *Ælfricus* de novo Testamento, p. 25. * Aspanan, *allicere*; aspon. particip. pass. asponnen. * Reccan, *curare*; rohte. plur. rohton. * Dreccan, *vexare*; drohte. plur. drohton. * Acwencan, *extinguere*; particip. acwent, acwanc, acwinen, *extinctus*. * Wedan, *insanire*, in præterito wedde, *insanivit*. Ða wendon hi þæt he wedde, *æstimabant eum insanire*, Bed. H. E. p. 143. * Gelæcan, *appropinquare*; gelihte, *ibid.*

III. Hisce addas: Agan, *possidere*, quod in plurali præsentis indicativi reddit agun, vel agan, *habemus, tis, ent*, in præterito ahte. plur. ahton. Don, *agere, facere*, sic formatur: in præsenti indicativi do, dest, deþ, dyst, dyþ. plur. doþ, *facimus, itis, iunt*. præterito did, dide, dyde. præs. potentialis do, do, do. plur. don, *faciamus, atis, ant*. can, *scio*, [1] *scit*. wille, à willan, *volo, vult*. nelle, *nolo*, & *nonvult*; nellen, *nolite*. Vide gramm. *Island.* cap. viii.

IV. Notandum autem hic est, lector studiose, anomalorum, quæ supra ponuntur, haud exiguam partem id genus esse, quæ formant præteritum abjiciendo ultimam præsentis, & mutando vocalem penultimæ in aliam vocalem, maxime autem in a: sic à gife, *do*, gaf, *dabam, dedi*; à bidde, *jubeo*, bad, *jubebam, jussi*; à liþe, *navigo*, laþ, *navigabam, navigavi*; à nime, *capio*, nam, *capiebam, cepi*; à hlihe, *rideo*, hloh, *ridebam, risi*; ab ahafe, *levo*, ahof, *levabam, le-*

[1] Wa ðam ðe godcundne heorde fehþ. and heorde ðe he healdan sceolde. and wyrs þam naþer gehealdan ne can. ne hi sylfne. ne ða ðe can and nele:-

vavi;

vavi; ab aſpane *allicio*, aſpon, *alliciebam*, *allexi*. à delfe, *fodio*, dulfe, *fodiebam*, *fodi*; & iſtiuſmodi innumera alia, quæ forſan magis proprie ſecundam conjugationem verborum conſtituere videantur, quam inter anomala recenſeri. Quamobrem in [1] grammatica *Francica* id genus verba ad ſecundam conjugationem tanquam ad ſuam claſſem reduximus.

Verba anomala apud Gothos.

V. * FRAYIΛYAN, *rapere*, FRAYΛΛY, *arripiebat*, Luc. VIII, 29. * ГΛΓГΛN, *ire*, cum compoſitis: ut, ΠSГΛΓГΛN, faciunt in præterito [2] ÏΔΛGΛ, ΠSÏΔΛGΛ, ΛTÏΔΛGΛ, ГΛÏΔΛGΛ. plur. ÏΔΛGЄΔΠM, ÏΔΛGЄΔΠΨ, ÏΔΛGЄΔΠN: * ΛNΔBINΔΛN, *ſolvere*, in præterito ΛNΔBΛNΔ. plur. ΛNΔBΠNΔΠM, ΛNΔBΠNΔΠΨ, ΛNΔBΠNΔΠN: * NIMΛN, *capere*, præterito NΛM. plur. NЄMΠM, NЄMΠΨ, NЄMΠN: * ГIBΛN, *dare*; ГΛF. plur. ГЄFΠM, ГЄFΠΨ, ГЄFΠN: * UIMΛN, *venire*, in præterito UΛM, UΛMT pro UΛMST, UΛM. plur. UЄMΠM, UЄMΠΨ, UЄMΠN: * ГΛSITΛN, *ſedere*; ГΛSΛT. plur. ГΛSЄTΠM, ΠΨ, ΠN: * ГΛNISΛN, *ſanari*; ГΛNΛS. plur. ГΛNЄSΠM, ΠΨ, ΠN: * ΛNΛFIΛΛhΛN, *cuſtodiæ tradere*; ΛNΛFΛΛh: * FΛΠRSNIYΛN, *prævenire*; FΛΠRSNΛΠ: * BIГITΛN, *invenire*; BIГΛT. plur. BIГЄTΠM, ΠΨ, ΠN: * FINΨΛN, *ſcire*; FΛNΨ. plur. FΠNΨΠM, ΠΨ, ΠN: * ΠRRINNΛN, (euphonice pro ΠTRINNΛN) *exire*; ΠRRΛN: * ГΛSYIΛTΛN, *mori*; ГΛSYΛΛT: * ГΛΛISΛN, *colligere*; ГΛΛΛS. plur. ГΛΛЄSΠM, ΠΨ, ΠN: * ΠSSIГГYΛN, *legere*; ΠSSΛГГ. plur. ΠSSΠГГYΠM, ΠΨ, ΠN: * ΔRIГГRΛN, *bibere*; ΔRΛГR. plur. ΔRΠГRΠM, ΠΨ, ΠN: * ГΛYIΨΛN, *conjungere*; ГΛYΛΨ: * BISTIГUΛN, *irruere*; BISTΛГГ. plur. BISTΛГΠM, & BISTΠГUΠM, ΠΨ, ΠN. Sic ΠSBΛIГГYΛN, *cædere*, facit in præterito ΠSBΛΛГГ. plur. ΠSBΛΠГГYΠN, *ceciderunt*. * ΛIГΛN, *jacere*; ΛΛГ: * SIГΛN, ГΛSIГΛN, *delabi*, SΛГ, ГΛSΛГ: * ГΛBRIRΛN, *rumpere*; ГΛBRΛR. plur. ГΛBRЄRΠM, ΠΨ, ΠN: * UIΨΛN, *dicere*; UΛΨ. plur. UЄΨΠM, ΠΨ, ΠN: * ΠRRINNΛN, facit in num. plurali ΠRRЄNΠM, ΠΨ, ΠN: * SIГUΛN, *mergere*, vel *mergi*; SΠГUΠN, *mergebantur*. Anomalia hæc in præterito indicativi efficit ſimilem anomalian in præterito potentialis, vel optativi: ut, * ГΛNЄMI, ГΛNЄMЄIS, ГΛNЄMI. plur. ГΛNЄMЄINΛ, ГΛNЄMЄIΨ, ГΛNЄMЄINΛ. à ГΛNΛM, ГΛNΛMST, ГΛNΛM. plur. ГΛNЄMΠM, ΠΨ, ΠN:

Ex ſuprà poſitis exemplis hanc regulam ſtatuere forſan non temerarium erit, *viz*. habentia I breve in penultimâ infinitivi formant præteritum mutando I in Λ, & abjiciendo ultimam; ſic à ΛIГΛN, abjecto ΛN, fit ΛΛГ: & in plur. Λ mutatur in Є; ſic à NΛM formatur plur. NЄMΠM, ΠΨ, ΠN:

VI. Et ex infra poſitis forſan ſtatuenda eſt hæc regula: habentia ЄI, vel I longum in penultimâ infinitivi faciunt præteritum mutando ЄI, vel I longum in ΛI, & abjiciendo ultimam. Sic ΛNΔBЄITΛN, *increpare*, facit in præterito ΛNΔBΛIT: * ГRЄIΠΛN, *prehendere*; ГRΛIΠ: * ÏNYITΛN, *adorare*; ÏNYΛIT: * ΠFSNЄIΨΛN, *occidere*; ΠFSNΛIΨ, ΠFSNΛIST, ΠFSNΛIΨ: * STЄIГΛN, *ire*, *vadere*; STΛIГ. plur. STIГΠM, ΠΨ, ΠN: * BISRЄINΛN, *fulgere*; BISRΛIN: * ΠRRЄISΛN, *reſurgere*; ΠRRΛIS: * ΨRЄIhΛN, *comprimere*, ΨRΛIhΠN, *comprimebant*. * ΠFΛRΛЄIΨΛN, *transfretare*; ГΛΛЄIΨΛN, *ire*; ΛFΛЄIΨΛN, *diſcedere*; ΠFΛRΛΛIΨ, ГΛΛΛIΨ, ΛFΛΛIΨ. At YΛITΛN, *circumſpicere*, non facit in præterito YΛΛIT, ſed YΛΛITΧΔΛ, *Marc*. V, 32.

VII. * YΛhSGΛN, *creſcere*, facit in præterito YΧhS: * ΨYΛhΛN, *lavare*, facit ΨYΧh. plur. ΨYΧhΠN, *laverunt*. * YΛIΛN, *ſpirare*, facit YΛIYΧΠN, *flaverunt*. Matth. VII, 25, 27. * SΛΛhΛN, *percutere*; SΛΧh: * hΛΛhGΛN, *ridere*; BIhΛΛhGΛN, *irridere*, faciunt hΛΧh, BIhΛΧh. plur. BIhΛΧhΠN, *irriſerunt*. * hΛFGΛN, *tollere*. ΛNΔhΛFGΛN, *reſpondere*, faciunt hΧF, ΛNΔhΧF: Aſt hΛIFGΛN, *lamentari*, facit hΠF, *Matth*. XI, 17. * SYΛRΛN, *jurare*; SYΧR: * ГΛSRΛΠΛN, *facere*; ГΛSRΧΠ: * ГΛSΛRΛN, *arguere*; ГΛSΧR: * ΠShΛhΛN, *ſuſpendere*, ΠShΛIhΛh, *ſuſpendit*.

VIII. * BITINhΛN, *circumire*, in præterito BITΛΠh: ΛTTINhΛN, *adducere*; ΛTTΛΠh. plur. ΛTTΛΠhΠM, ΠΨ, ΠN: * ΛNΛBINΔΛN, *jubere*, facit ΛNΛBΛNΨ, *juſſit*. * ГΛTINhΛN, *nuntiare*; ГΛTΛIh. plur. ГΛTΛIhΠM, ΠΨ, ΠN: * ΠSRINSΛN, *ejicere*; ΠSRΛNS. plur. ΠSRΠSΠM, ΠΨ, ΠN: * ГΛΨΛINhΛN, *fugere*; ГΛΨΛΛΠh. plur. ГΛΨΛΛΠhΠM, ΠΨ, ΠN: * ГΛΛΠRΛN, in præterito ГΛΛΛΠR. plur. ГΛΛΠRΠM, ΠΨ, ΠN: * ΔRINSΛN, *cadere*; ΔRΛNS. plur. ΔRΠSΠM, ΠΨ, ΠN: * BINΔΛN, *jubere*; BΛNΔ, *juſſit*. * ГΛNIΠTΛN, *capere*; ГΛNΠTΠN, *ceperunt*. * ГΛSΛIΘΛN, *videre*; ГΛSΛΘ. plur. ГΛSЄΘΠM, ΠΨ, ΠN:

IX. * STΛNΔΛN ſimplex, *ſtare*; & compoſita, ut ΠSSTΛNΔΛN, *reſurgere*, in præterito STΧΨ, ΠSSTΧΨ:

X. * YΛΠRRGΛN, *operari*. ГΛYΛΠRRGΛN, *facere*, in præterito YΛΠRhTΛ, ГΛ-

---

[1] Cap. XI. [2] ÏΔΛGΠh, *Luc*. VII, 6. ut ÏΨ ÏΛISΠS ÏΔΛGΠh, & *Jeſus ivit*

YΛΠRhTΛ.

WAURHTA. Inde præteritum in nostrâ linguâ wrought, ab infinitivo to work. * MA-GAN, posse; MAHTA: * OGAN, *timere*; OHTA. plur. OHTEDUM, UÞ, UN. Legitur UHTEDUN. *Marc.* XI, 32. * AIGAN, *habere*, præterito AIHIDA, & AIHTA. præs. indicativi, AIH, *habeo*. plur. AIHUM, *habemus*, AIGUN, *habent*. * BRIGGAN, *ferre*; BRAHTA. plur. BRAHTEDUM, UÞ, UN: * ÞAGKJAN, *cogitare*; ÞAHTA: * BUGJAN, *emere*; BAUHTA: * KUNNAN, *noscere*; KUNÞA, & KANN, *novi*. * FRALIUSAN, *perdere*; FRALAUSDA: * MUNAN, *cogitare*; MUNDA, & MUNAIDA. plur. MUNDEDUM, & MUNAIDEDUM:

XI. USWAIRPAN, *ejicere*, in præterito USWAIRP, & USWAURP. plur. USWAURPUM, UÞ, UN: * ATBAIRAN, *offerre*; ATBAR. plur. ATBERUM, UÞ, UN:

XII. FRAHAN, *resciscere*, & FRAIHNAN, *interrogare*, in præterito FRAH, & FROH. plur. FREHUM, UÞ, UN: * FRETAN, *comedere*; FRAT. plur. FRETUM, UÞ, UN:

XIII. Et forsan habentia E breve in penultimâ infinitivi, formantur in præterito ut habentia I breve, de quibus præceptum est reg. 5.

XIV. Huc refer omnia formata in præterito per reduplicationem; de quibus cap. VIII, reg. 19. quibus adde WAIWOUN, *flaverunt*, à WAIAN, *flare*, Matth. VII, 25, 27.

XV. Ex supradictis forsan haud temerè statui possent duæ conjugationes verborum apud *Gothos*: Una eorum quæ formant præteritum indicativi, mutando ultimam præsentis in IDA, AIDA, DA, quomodo à SOKJA, HABA, SALBO, formantur SOKIDA, HABAIDA, SALBODA: Altera eorum, quæ formant præteritum abjiciendo ultimam præsentis, & mutando vocalem, vel diphthongum penultimæ in aliam vocalem vel diphthongum, quo modo formantur à NIMA, NAM; à GREIPA, GRAIP; à GASAKA, GASOK; DRIUSA, DRAUS; BAIRA, BAR; FRETA, FRAT; STANDA, STOÞ; N abjecto, & tenui D in aspiratam Þ mutato euphoniæ gratiâ. Et nota, quod omnia secundæ conjugationis faciant præteritum passivum in NS: ut, BUNDANS, GABAURANS, *natus*.

Notetur etiam, quod ad priorem conjugationem reducenda sint omnia decimæ regulæ exempla, utpote quæ anomala tantum fiunt per contractionem euphonicam ut, in MUNDA, à MUNAIDA. at in contractis præteritis solvuntur radicales K, & G in H, & media T mutatur in tenuem D ulterioris euphoniæ causâ ut in WAURHTA, pro WAURKDA, à WAURKIDA, *&c.* In voce tamen KUNÞA, à KUNNA, D mutatur in aspiratam Þ:

Quædam etiam & contrahuntur, & mutant vocalem vel diphthongum penultimæ præsentis: sic à BRIGGA formatur BRAHTA, pro BRAGGDA, à BRAGGIDA:

XVI. Denique coronidis loco notetur, quod à quibusdam verbis formentur alia, quæ vim obtinent verborum *Hebræorum* in hiphel. Sic à FAGINON, *gaudere*, formatur FAHJAN, *gaudio afficere, oblectare*; à KUNNAN, *noscere*, GAKUNJAN, *notum facere*.

CAPUT DUODECIMUM.

De Adverbiis.

I. ADverbia temporis: Gefyrn, *pridem*. niwan, *nuper*. iu, vel geoh, geo, *olim*. geara, *olim*. iugera, *olim*. betwih þas þing, *intereà*. ær, *antea*. æfre, *semper*. næfre, *nunquam*. ærandæg, *nudiustertius*. [1] gyrstandæg, & georstendæg, *heri*. æt sumum cyrre, *aliquando*. oft, gelome, *sæpe*. oft and gelome, *persæpe*. to dæg, *hodie*. to merigen, *cras*. nu, *nunc*. þy dæges, vel idæges, *eodem die*. æt nextan, æt nyhstan, *tandem, demum*. ða ða, *quando*. ðonne, *tunc, quando*. hwænne, & ahwenne, *quando*. hwilon, *aliquando, olim*. ðæs þe, *ex quo*. oþ þis, *huc usque*. gif æfre, *si aliquando*. symbel, & symle *semper*. á & áá, *semper*. aliquando á ter repetitum occurrit, ut, si þe lof ⁊ wuldor nu ⁊ ááá to worulde buton æghwilcum ende, *Boeth. Ælfredi*, pag. 149. singallice, *semper*. á butan ende, *sine fine*. nugena, *adhuc*. hrædincgo, *brevi, citò*. on á worulde, *in seculum*, Luc. v, 55. færinga, vel færlice, *subitò*. semninga, semnunga, *subitò, continuò*. ðe les hwenne, *ne quando*. swa swiþe, *tantisper*. on hrædnesse, *brevi*. swa micelum, *tantisper*. ecelice, *æternum*. sona, *statim*. instæpe, *immediatè, illico*. sona instæpe, *citò*. Nota, quòd sona regat genitivum: ut, sona þæs wintres, *ineunte hyeme*. ⁊ he ðær forþferde sona þæs wintres, *& ille ibi obiit ineunte hyeme*. Suppl. MS. ad Chron. *Sax.* Hinc sona þæs þe, *quàm primum*: ut, ða wæs sona þæs þe hi eodan, *& factum est quam primum intraverunt*, Bed. E. H. c. 16. welhwær, gewelhwær, *ubique, passim*. late, *tardè*. lang, *diu*. gete, get, *modò, adhuc*. med mycel hwil, *paulisper*. an læst, anlaste, *è vestigio*. lange,

---

[1] *Anglice* yesterday. *Gothis* tamen GISTRADAGIS est *cras*: unde vero *Gothi* dixerint *cras* GISTRADAGIS nulla (inquit *Junius*) conjecturâ potui assequi.

diu.

diu. hraþe, *cito*: ut, seoc lange adlaþ. oððe hraþe swilt, *æger diu languescit, vel cito moritur,* MS. *Cott.* de observatione *Lunæ.* swyþe hraþe, *statim*: ut, nu biþ swyþe hraþe antecrister tima, *Hom.* de *Antichristo.* to hraþe, *nimium cito.* selden, *rarò.* ða hwile, *dum.* ne læs æfter, *non multò post.* mid þy þe, *quam primùm, quando.* ædre, *illico, confestim.* him ða ædre God andswarede, *tum illi Deus confestim respondit*, Cædm. p. 21. l. 20. on laste, *tandem.* awa, *semper.* awa to aldre, *in ævum*, Cædm. p. 23, l. 71. Quibus addantur: ðær riht, *confestim.* fulost, *persæpe.* heodæg, *hodie.* ðenden, *dum, quoad, quamdiu*; ut, ðenden þu her leafast, *dum hic moratus fueris.* ðæron, þarin, *illico.* her, in chronicis, *hoc anno.* þa *tum*, & þa þa, *tum quum.* longe on dæg, *die provecto.* dæghwamlice, *quotidie.* to lange, *nimium diu.* lungre, *protinus, statim.* snelre, *celeriter.* snude, *confestim, sine mora.* heononforþ, *à modo, ab hoc tempore.* seldhwenne, seldhwænne, *raro.* seldhwænne oððe næfre, *raro aut nunquam.* reg. mon. cap. LIV. hwilum, *nunc*: ut hwilum on ane healfe. hwilum on ælce healfe, *nunc ex una tantum parte, nunc vero ex omni.* gode hwile, *diu, spatio temporis bene magno.* chron. *Sax.* DCCCXXXVII; ær I ar, *mane.* ærne mergen. ur myrgen, vel ar in morne, *primo mane,* gloss. R. 94. Cod. interl. *Cott.* Marc. XXVI, 2. Swiþe ær, *valde diluculo,* ibid. *Marc.* I. 35. ymbalytel, ymblytel, *brevi.* þæs, *abhinc, deinde.* on niht, *noctu.* gelomlice, *crebro.* þa þa, *quamprimum.* Notandum autem est ædre, lungre, & snude, quibus maxime delectantur poetæ, esse *Francica* origine. His adde hwiltidum, *modo, nunc.* hwylan, *quondam, aliquando.* Đahwile, *dum, donec, quamdiu.* ða hwile þe, *idem.* Ahwænne, *aliquando.* Geo hwilum, *non ita pridem.* Nahwonan, *non aliunde.*

Loci: hider, *hùc.* ðider, *illùc.* hwider, *quo.* her, *hic.* ðær, *illic.* hwær, *ubi.* tohwær, *ubique.* nohwær, *nusquam.* æghwær, *ubique.* þær þær, *quo in loco.* hwider hwega, *alicubi.* ðonan, þonon, *inde.* ellende, *procul.* bufan, bufon, *supra.* beneoþ, beneoþan, *infra.* dunewearde, *deorsum.* hamweard *domum versus.* westweard, *occidentem versus.* on bæc, on bæcling, *à tergo.* Gehwær, *ubique.* uppeardes, *sursum.* innanweard, *intus, interiora versus.* uton, *exterius.* Ahwar, *alicubi.* hwonan, ahwonan, *undecunque.* ahwonanutan, *ab extra.* nahwonan, *à nullo loco,* nahwonan utan, *non ab extra.* æghwanon, *undique.* heonon, *hinc.* þanon, *illinc.* hwanon, *unde.* Suþan, *ab austro.* Norþan, *ab aquilone.* gehend, *prope.* fornean, *propè.* forneah, *prope.* on þis healfe, *hâc.* on þa healfe, *illâc.* wiþufan, *supra.* nyþer, & wiþyþan, *infra.* wiþutan, *extra.* binnan, *intus.* begeondan, *ultra.* beheonon, *citra.* upp, *sursum.* niþer, *deorsum.* adun, adune, *deorsum.* on þa swyþran healfe, *dextrorsum.* on þa wynstran healfe, *sinistrorsum.* elleshwider, *aliorsum.* ufan, *supra, sursum, desursum.* neoþan, *deorsum.* ellor, *allibi.* beneoþ, beneoþan, *infra.* gehwære, *undique.* swa hwær swa, *ubicunque.* swa hwider swa, *quocunque.* æghwider, *quaquaversum.* up, *sursum.* dune, *deorsum.* ute, *extra.*

Hortandi: uton, *age, agite, agedum.* uton nu gehyran hu ure drihten þæs sprecende, *Homil.* in dominic. II, in Quadragesima. uton eornostlice fleon to heofunge soþre dædbote ða hwile þe we moton. ær þam þe se fæflica slæge us astrecce:. uton gemunan swa hwæt swa we drehgende agyltan. ⁊ uton mid wope gewitnian ꝥ þæt we manfullice adrugon:. uton forðadian Godes ansyne on andetnysse. swa swa se witega us manaþ:. uton ahebban ure heortan mid handum to Gode, *Hom.* in Natal. *Gregorii P.* Occurrit etiam utan: ut, leofan men utan don. swa us mycel ðearf is. habban anrædne geleafan, cod. can. MS.

Dehortandi: warna þat, *cave ne.*

Excipiendi: buton, [1] *nisi,* butan, *absque.* elles, *aliter, aliàs.* ælcor, *alias.* þy læs, *ne.* nymþe, *nisi, præter.* nymþe wen wære, *ni forsan.* nemne (*Islandis* **nema**) *nisi.* foran, *tantùm.* nales, *nihilominus.* noht ðon læs, *nihilominus.*

Negandi: ne, *non.* no, nocht, noht, *non.* ne ne, *non,* inde forsan *Gallorum* nenny. nateshwon, & nateþæshwon, *minime, haud.* næffre, *nunquam.* on nan wisum, *nullo modo.* nese, vel næs, *non.* na, *non.* nalles, *non.* na læs, *ne.* nohwæþer, *nec, nullâ ex parte.* nese nese, *nequaquam.* næs næs, *idem.* Hic notandum est, NE, per aphæresin τȣ̃ E, coalescere in unam vocem cum nominibus, & verbis: ut in nænigum, pro ne ænigum. næfdon pro ne hæfdon. [2] nys, nis, vel næs, pro ne is, ut, næs ic na gedyrstig, *non audebam,* Hom. in Nat. *Mariæ V.* nan God nis butan þu ana, *Hom.* in pass. *Petri* & *Pauli.* nille, pro ne wille. nabbaþ, pro ne habbaþ. Quod turpiter ignorans editor *Chauceri* ita præfatur lectorem: **Chaucer many times underſtands his verb, as I NOT what men him call: for I KNOW NOT.** Cum tamen **not**, vel **nat**, veterum coalescat ex ne wat, **I know not, or wot not.**

Notandum etiam est, quod in lingua *Anglo-Saxonicâ* negatio enuntietur per duo negativa: ut, *Matth.* XXII, 23. secgaþ Saducei þat nan ærist ne sig:. Ne om ic na Crist, *non sum ego*

---

[1] Hinc in veteribus nostris auctoribus **but** à *Dano-Saxonico* buta, pro butan, buton, nunquam non significat *nisi*; apud Satyrographum enim nostrum hæc & similia exempla occurrunt:

And beate Beton therwith, but if she will werk.
Unblessed arte thou bruer, but if the Gode helpe.

[2] Sic apud *Gothos* NIST contrahitur à NI IST, vel NIH IST, *Luc.* IX, 13. Et in Satyrographo nostro, **naroos** pro **ne arose.** ut, **That he naroos.** ——

Christus,

Christus, Joh. I, xx. hwæþra nan næs aclænsud, *Luc.* IV, 27. Addam etiam & alterum exemplum (à quo orthodoxa doctrina ecclesiæ *Anglo-Saxonicæ* de Eucharistia dignoscatur) ex *Ælfrici* monachi epistolâ ad *Wulstanum* archiepiscopum *Eboracensem*, lectoris *Pontificii* gratiâ: Ne biþ se liflica hlaf lichamlice swa þeah ne se ylca lichama ðe Crist on ðrowode. ne þæt halig win næs þæs Hælendes blod ðe for us agoten wæs on lichamlican ðinge. ac on gastlicum andgyte, *Nihilominus panis ille vitæ non est corporaliter idem corpus in quo passus est Christus, neque sanctum illud vinum est Jesu sanguis, qui pro nobis effusus erat, in corporali statu* (vel *conditione*) *sed in spirituali sensu.* Hoc & quæ deinceps sequuntur in Gulielmi *de Insulâ* excerpto impresso vel codice MS. qui extat *Oxoniæ* inter libros *Junianos*, hoc, inquam, & sequentia, quam repugnantia sint doctrinæ concilii *Tridentini* de S. Eucharistiâ, penes lectorem esto judicium. Sed, ut eò redeam unde eram digressus; editor *Chauceri*, nihil *antiqui* sapiens, dicit ipsum imitatum fuisse *Græcos* in vehementiùs negando per duo negativa, tametsi *Chaucerus* literarum *Græcarum* ignarus, more sui temporis, in quo *Saxonismus* penitus non exoleverat, duobus negativis usus est: ut, **I ne said none ill.** Occurrunt persæpe tria negativa *Joh.* I, 18, ne geseah næfre nan man God. Crist is gecweden hlaf þurh getacnunge. & lamb. & leo.---- ac swa ðeah æfter soþum gecynde nis Crist naþor ne hlaf. ne lamb. ne leo:. Et, Ðeah þi wif þe hwane torrege. ne geþafa þu. ne ne gelyf ðu na to hraþe. for þam hy weorþaþ manegum to synd, MS. *Vossii* moralia præcepta continens. Occurrunt etiam quatuor: ne nan ne dorste of þam dæge hyne nan ðing mare axigean, *Matth.* XXII, 46. sic in MS. *Bodl.* in homiliâ, cui titulus *de fide catholicâ*, ne nan Cristen man þ næfre ne sceal gelyfan:. Sed, ut editorem *Chauceri* denuò perstringam, quàm insulsè etiam lectorem docet *Chaucerum* suum scripsisse **gon** pro **be-gon**, **leve** pro **beleve**, **loveden** pro **did love**, **woneden** pro **did won**, quo nihil putidius. Certè non possum non dolere vicem nostratis *Ennii*, utpote cui contigit habere editorem *Anglo-Saxonicarum* literarum prorsus imperitum. Præterea monendus est *Philo-Sax.* lector regulam hanc de modo negandi per duo, vel plura negativa, non adeo generalem esse, quin exceptionem admittat. Nam in chronologiâ *Saxonicâ* rarius occurrunt duo negativa; in *Regiâ* Hist. Eccles. *Bedæ* paraphrasi multò crebriùs negatur per solitarium negativum, quàm per duo, vel plura, etiam in dictis vehementissimè negantibus; ut, ubi describens, quàm pertinacitèr *Britanni* inhæserint suis traditionibus contra preces, & increpationes *Augustini*, interpres sic scribit Rex: * hi him hyran ne woldan. ne hi woldon rihte Eastran healdan:. Atque paulò post, * ne hi Augustines larum. ne his benum. ne his ðream and his geferena ænige ðinga geþafigean woldon, p. 110. Et pagina sequenti, cwædon hi þat hi nænig þyssa don woldan. ne hine for arcebisceope habban woldon. Dicentes ad invicem: gif he nu for us arisan ne wolde. mycel ma gif we him underþeodde beoþ. he us for nowiht forþygeþ, *Bed.* H. E. l. 2. c. 2. In *Cæmonianâ* paraphrasi (ni malè memini) nunquam non negatur per simplex negativum, ut & in *illo* paragrapho chronologiæ *Saxonicæ* ad annum DCCCCXXXVIII. quem, cum duobus aliis ad annos, scil. DCCCCXLII. & DCCCCLXXV. auctor, quisquis fuit, *Cæmonis* non insulsus imitator, *Cædmonianis* [1] verbis, & *Cædmonianâ* verborum [2] pompâ grandiloquus composuit. Proferamus exemplum: ne wearþ wæl mare on þis Eiglande æfre gyta folces gefylled, *in hâc insulâ haud unquam major populi strages facta est.*

Denique *Ulphila-Gothica*, ad quam proxime accedit vetustissima dictio *Cædmoniana*, semper utitur simplici negativo, quamvis in multis aliis Græcisset. Hæc adnotare lectorum gratiâ visum est mihi, relicta iis libertate judicandi, an modus iste negandi per duo, plurave negativa adeo antiquus sit, & primò advenientium *Saxonum*, & *Anglorum* temporibus coævus; an potiùs, interjecto tempore, ortus sit, prout usus voluit,

Quem penes arbitrium est, & jus, & norma loquendi.

Affirmandi: Ia, *etiam.* gyse, *etiam.* witodlice, *profectò, quippe, nempe.* buton tweon, *proculdubiò.* gewislice, *scilicet.* soþ, soþlice & fulsoþ, *certè.* hwæt ðonne, *tum certè.* gegnunga, *omnino,*

* * Imò sanè hic vehementissime negatur. Nam, ut scribit historicus, lib. 2. cap. 20. *usque hodiè moris sit Britonum, fidem, religionemque Anglorum pro nihilo habere, neque in aliquo eis magis communicare, quam paganis.* Regius interpres: Brytta þeaw is þat hi Angelcynnes geleafan. and æfestnysse for nowiht habbaþ. ne him an ænigum gemænsumian willaþ ðon ma þe hæþenum mannum. Noluit scilicet *Ecclesia Britannica*, per D. circiter annos libera, (quia non licebat salvâ libertate,) cum *Romano-Saxonica* communicare. [1] Qualia sunt. metod. wine. hæleþ. beorn. orleg. wodor. geofon. frea. swegl. torht. rofe. tir. &c. quæ explicabimus cap. XXI. [2] Hwy sceal ic æfter his hyldo ðeowian. bugan him swilces geongerdomes. ic mæg wesan god swa he. bigstandaþ me strange geneatas. þa ne willaþ me æt þam striþe geswican. hæleðas heardmode. hie habbað me to hearran gecorene rofe rincas. *Cædm.* VII, 11, 12, 13. Non horrida hæc, ut putat *Whelocus*, sed Poetica, sed magnifica, & orationis poeticæ *verè sublimes* venustates, & elegantiæ. Ast excusandus erat vir cl. utpote cui nondum in manus inciderat ineditus liber Poeticus, *Geneseos* scilicet *paraphrasis Poetica*, quem *Cædmoni* monacho inscriptum edidit *Fr. Junius* F. F. *Amstelodami.* M. DC. LV.

planè,

plane, certò, prorsus. Ðær ar secgaþ þæt hit gegnunga from Gode come, *Nuncius hic dicit hoc à Deo esse*, Cædm. p. 17. l. 10. furþon, *etiam, quidem.* gea, ea, *etiam*: ut, gea drihten, *Joh.* XXI, 15, 16. eornostlice, *certe, profecto.* Cuþlice, *nimirum, quippe, certe.* Eallunga, *omnino, jam enim, certo*; ut, eallunga is se ax to þæra trywa wyrtrumum asett, *jam certè securis ad radices arborum posita est.* Matth. III, 10. gyse gyse, vehementius affirmat, ut yes yes, apud *Anglos*, & sæpe eleganter occurrit, ut etiam nese nese, in *Boethiana* versione.

Optandi: eala gif *utinam.*

Dubitandi: penunge, *forsan.* pen, *fortè, forsan.* twinigendlice, *forsitan, fortassis.* Ðelæs, seu Ðyles, *ne fortè*, nimþe pen pæne, *ni forsan.*

Diversitatis: ælcor, *alias.* elles, *aliter, secus.* na elles, *haud secus, non aliter, non alias.*

Distantiæ: gehende, *prope.* nean, *prope.* feorran, *procul.* gehendor, & gehendre, *propius.* gitbeheonan, *citerius.* getbehionam, *idem.* ut, hiderer oððe getbehionam, *citerius*, gl. *Ælfr.* heanon, *hinc*, & heonon. vide adverbia loci.

Quantitatis: ut, micclum, *multum.* genoh, *satis.* micelum, *multum, nimium.* swa lang swa, *quamdiu.* swa micelum, *tantisper.* swa swiþe, *tantisper.*

Segregandi: on sundran, *seorsim.*

Sitûs adverbia quære inter adverbia loci. quorum pauca à nobis supra enumerantur.

Transitionis: uton, *porro, deinde, præterea, denique.* hwæt, *porro, adhuc.*

Intentionis & comparationis: swiþe, *valde.* to swiþe, *nimium.* wel, *valde, satis*: ut, wel manega, *valde multa*, LL. *Inæ* c. 43. ma, *magis.* ma þonne, *magis quàm.* Nu monige on Norþanhymbra þeode ge æþele ge un-æþele hy sylfe. ⁊ heora bearn ma gyrnaþ on mynstrer ⁊ on Godes þeowdom-had to syllanne. Ðonne hi synd bigongende woruldlicne camp-had. seo wise hwylcne ende hæbbende sy seo æftre yldo geryþ ⁊ sceawaþ. Hæc contra crescentem indies excessum monasteriorum, & monachorum ipse *Beda* monachus *H. E.* lib. 5. cap. 24. Eodem tendit, quod valetudinarius scripsit paulo ante obitum in epistolâ ad *Egbertum* antistitem, quam edidit clarissimus *J. Waræus* eques auratus A. D. MDCLXIV. In hâc epistola graviter taxat prævalentem condendi monasteria consuetudinem, quæ *per incuriam Regum*, ut ipse scribit, *præcedentium, donationesque stultissimas*, ad longè majorem numerum, illo vivente, excreverant, quàm quem respublica sive *civilis*, sive *ecclesiastica* pati aut posset, aut deberet. Ðearle, *multum, nimis vehementer.* micclum, *multum, nimiùm.* eallunge, *prorsus.* færinga, *subitò, illico.* bet, *melius.* wyrse, *pejus.* mid ealle, *omnino.* hrædlice, *actutùm.* genoh, *sat, satis.* swiþor, & hraþor, *magis.* recene, *cito, statim, confestim.* ealles, *plenariè.* ealles to swiþe, *ultra modum.* ealles to gelange, *nimium diu.* ealles to fæste, *nimium tenaciter.* eallum gemettum, *omnimodè.* heapmælum, *acervatim.* ma, *magis.* þe ma þe, *magis quàm.* hlude, *clamose*, ut clypa hlude, ⁊ hefe up ðine stemne, *Hom.* in Dominic. I. in XL[a]. to þan, *tam, adeò.* ne sy nan man to þan arleas. þæt he Adam wyrige, *ne quis tam improbus sit, ut Adamum execretur*, Bed. H. E. p. 67. lytestne, *pene*: ut lytestne eall his werod, *omnis pene ejus exercitus.* hreconlice, *cito.* hraþe, *cito.* hrædinge, *cito, brevi.* tohrædlice, *nimis festinanter.* geornlice, *sedulo.* hwæthwara, *paulo amplius.* Ðæs þe ma, þæs þe mare, *eo magis.* geare, geara, *bene, valde, satis*, cum verbis sensus: ut, gemunan, cennan.

Remissionis: lytlum, *paulatim.* stund-mælum, *sensim.* sticce-mælum, *paulatim.* softe, *suaviter.* fægere, *gradatim, pedetentim.* hwon, *paululum.* hwæt-hwega, hwæt-hugu, hwæt-hwugu, hwæt-hwygu, *paulisper, pene.* hwonlicor, *minus.* wona, wana, *minùs.* anes wana, *uno minùs.* hwon, *paulum, parumper, raro.* hwene, *vix paulo, paulum.* lyt, *parum, minus.* lythwon, *parumper.* to lyt, *minus.* hugu, hugudæl, *parum.* hwonlic, *parumper.* hwæthugu, hwæthwegu, hwæthwegan unges, *aliquantum, paulum, parum, modice.* exempl. vide in capitis quinti regula 21.

Congregandi: samod, *simul.* ætgedere, *simul.*

Qualitatis, & modi: wel, *bene.* geara, *benè, valdè, satis.* yfele, *malè.* fægere, *pulchrè.* unceapenga, *gratis.* arwunga, à *Goth.* ΑΚΝΓΑ, *gratis.* æninga, *necessario.* swutolice, *expressè.* earunga, vel earunge, *coram, palam, publice.* dearnenga, dearnunga, *clam, furtim, occultè.* sundron, *secreto.* ælcor, *alias.* holinga, holunga, *nequicquam.* todælедlice, *seorsim, divisim.* digellice, *secretè.* snoterlice, *prudentèr*, à snotor, *prudens.* heardlice, *duritèr*, à heard, *durus.* rihtlice, *rectè*, à riht, *rectus.* Hic notandum omnia adjectiva positivi gradûs, qualitatem, vel modum rei significantia adverbiascere in LICE, quod apud Nos vertitur in ly: ut in rightly, *rectè.* Præterea notandum est, adverbia qualitatis, quia qualitates ipsæ intenduntur, & remittuntur, per gradus etiam comparari: ut, à snoterlice, *prudenter*; snoterlicor, *prudentius*; snoterlicost, *prudentissime.* A rihtlice, *recte*; rihtlicor, *rectius*; rihtlicost, *rectissime.* huceaser, *qualitercunque.* bestæl, *clam, furtim.* Ang. bestealth. Æninga, *necessario*: ut, gif þa cnihtas æninga ofslagene beon, *si necesse est pueros interfici. Bed.* H. E. p. 299. Ðær onbead þ hi æninga gedydon þ Wilfrid wære onfongen on his B.scire, *& jussit, ut illi ea facerent, quæ necessaria essent* [quæ necessitas postularat] *ut Wilfridus in episcopatum suum reciperetur.* Ælce healfe, ælce wise, *omnifariam.*

Similitudinis: swa, *sic.* ealswa, *sic, similiter.* Ðus, *sic, ita.* þus gerad, *talis, hujusmodi.* swa swa, *sicut, quasi, uti.* eacswilce, *consimiliter.* swa gelice, *similiter, sic.* sameylca swa, *ita, taliter.* swilce, *quasi, ac si.* Swilce God hi neadige to yfel dædum, *quasi illos Deus ad malefacta co-*

 geret.

geret, Bed. Hist. Eccl. p. 64. endemes, *pariter, similiter.* ac bugon ealle endemes to God, *sed omnes pariter ad Deum convertebantur.*

Opponendi. ongean, ongeon, & gean, geon, *adversus, contra, adversum, ex opposito,* &c. Ordinis: ðær rihte, *confestim, rectà.* and ðær rihte wearþ se man geclænsod fram his fulan gaste, *Hom.* in Pass. S. *Barthol.* siððan, *deinceps, postea.* nextan, *postea.* nextan, *tandem, pene.* on bæc, *retro.* eft, *iterum.* oð þis, *hactenus.* ufor, *superius.* ufemest, *supremo.* ætnextan, *postremo, novissime, tandem.* ⁊ gehu-elles, *& cætera,* vel *similia.* of þam, *inde.* hwyrftum, *vicissim.* hyndan, *retro, post.* behindan, *id.* on bæc, on bæcling, *à tergo, pone.* þæræfter, *postea.* and swa forþ, *&c. deinceps.* ac cwyþ ure fæder. and swa forþ ealle ða word þe þæræfter fyliaþ, *sed dicit* Pater Noster, *& deinceps omnia verba, quæ postea sequuntur.* cod. MS. *Jun.* Nu get, nu ged, *hactenus.* midþyþe, *simulac.* ærþamþe, *priusquam.* ærest *prius, primum, primo.* æt nextan, æt nehstan, *postremo, novissime, denique.*

Demonstrandi: efne, hær is, þer is, nu her, eællenge, *en, ecce.* heonu, henu. *en, ecce.* loca, loca nu, *vide sis.* sihþe, *vide, ecce.* henu ⁊ sihþe, ⁊ hesis fæmne in innoþe ⁊ in hrife hæfþ, *ecce virgo in utero habebit,* cod. *Rush.* bibl. *Bodl.* Matth. I, 23.

Interrogandi: hwy, *cur?* forhwy, forhwyg, forhwon, *quamobrem?* tohwy, *quare?* humeta, *quomodo?* cwyst ðu, vel cwystula, *an, num?* hu oft, *quoties?* to hwan, to hwon, *quorsum? quousque?* cweþe we, *nunquid,* Matth. XII, 24. cweþe ge, *nunquid,* Matth. IX, 15. hu ne, ah ne, *nonne?* Ah, *nunquid.* Ah ic hit am, *nunquid ego sum,* Matth. XXVI, 22. cod. evang. interl. *Cott.* Ah huu, *quomodo.* ah huu biþ gefylled writo, *quomodo implebuntur scripturæ,* vers. 54. hu lange, *quousque?* hwæder, *nunquid?* hwænne, *quando?* hwær, *ubi?* hwæþer, *an?* hwanon, *unde?* hwider, *quo?* to hwon, *quid, cur?* hwæt, *num, an?*

Numeralia: æne, *semel,* tuua, *bis.* ðriwa, *ter.* feower siþon, *quater,* &c. on twa wisan, *bifariam.* on þreo wisan, *trifariam.* on ælces wisan, *omnifariam.* SIBUNSINÞAM, *septies,* Luc. XVII, 4. tynsiþon, *decies.* twa hund siþon *ducenties.* twa wisan, on twam healfe, *bifariam.* gien, *iterum.* furþon, furþum, *quinetiam, præterea.* get ma, *præterea.* toforan þam, *præterea.* eftsona, *iterum.* on twa, *in duas partes.* Ang. **in two.** Porroque notandum est, multa abverbia à nominibus adjectivis esse nata, & instar adjectivorum comparari in or, & ost: ut, dirstelice, *audacter,* dirstelicor, *audacius,* dirstelicost, *audacissime.*

Denique unicum est adverbium apud *Anglo-Saxones,* scilicet gelong, quod verbo substantivo præpositum *occasionem, causam, culpam, consilium* & *datam operam* significat per quæ aliquid fit vel contingit: ut, gif þu wenst þ hit on þe gelong se þ ða woruld swelþa on þe swa onwenda sint. ðonne eart þu on gedwolan, *tu, si putas te in causa esse [tua culpa evenire] quod fortuna adeo in te sit mutata, erras,* Anglice, **if thou thinkest that it is long of thee,** &c. at forsan aliquis gelong inter adjectiva aptota potius, quam adverbia, numerandum fore contendat.

Adverbia Gothica.

Loci: HER, *hic.* JAINAR, *illic.* JAINDWAIRÞS, *illuc.* ÞAR, & ÞARUH, *ibi, illic.* ÞAREI, *ubi.* ÞADEI, *ubi, quo.* ÞISƕADUH ÞADEI, *quocunque.* FAIRRA, *longe, procul.* IUP, *sursum.* DALAÞ, *deorsum.* ALJAÞ, *aliorsum.* ANDALLA, *ubique, undique.* ƕAÞ, vel ƕAD, *quo.* ÞUSƕADUH, *ubicunque.* ƕADRE, *quo.* HIDRE, *huc.* JAIND, *illuc.* UT, UTA, *extra, foras.* ÞISƕADUH ÞEI, *quocunque.* ÞISƕARUH ÞEI, *quocunque, ubicunque.* JAINÞRO, *inde.* ƕAÞRO, *unde.* IUPAÞRO, *à summo.* FAIRRAÞRO, *à longè.* ALJAÞRO, *aliunde.* DALAÞRO, *de deorsum.* Quibus addi possunt adverbia verbalia vocantis simul, & accersentis: HIRI, *huc, in hunc locum,* δεῦρο. HIRJIÞ ad plures, δεῦτε, *huc agite.* HIRJATS ad duos, *huc agite.* IBUKAI, & IBUKANA, *retro.* BISUNJANE, *in proximo, in circuitu.* ALLAÞRO, *undique.* ÞAÞRO, *hinc.* ALJAÞ, *alid, aliorsum.* AFTARO, *retro, retrorsum.* INNAÞRO, *ab intus.* UZAÞRO, *ab extra.* UZAÞRO MANS, ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου.

Temporis: SUNS, & SUNSAIW, *confestim, statim.* JU, & JUÞAN, *jam, nunc.* ANAKS, *statim, subito.* FRAMWIGIS, *semper.* ÞAN, *cùm, quando.* ÞANDE, *dum.* DAGƕANOH, *DAGAƕAMMEH, *quotidie.* HITA, vel HIMMA DAGA, *hodie.* GISTRADAGIS, *cras.* AIRISÞAU, *olim.* NINAUH, *nondum.* ƕANHUN, *unquam.* NI ƕANHUN, *nunquam.* DU AIWA, IN AIWIN, UND AIW, *semper, in seculum, in æternum.* NI AIW, *nunquam.* ÞAN, *tum, tunc.* NU, *nunc.* SINTEINO, *semper.* FRUMIST, *primum.* UHTWO, *mane.* UND ÞATEI, *donec.* SWA LAGGA ƕEILA SWE, *quamdiu.* UFTA, *sæpe.* UKRIÞE, ὅταν, *quum.* FAURÞIZEI, *priusquam.* FAURÞIS, *prius.* NAUH, ἔτι. AIW, & NI IN AIWA, *nunquam.* Marc. II, 12. IX, 33. NAUH ÞANUH, *nondum.* NI NAUH ÞANUH, *nondum.* UND HITA, *usque nunc.* FRAM HIMMA, *à modo, ex hoc.* BI ÞE, ὕστερον. HINA DAG, *hodie.* ÞAÞRO, *ex eo, hinc.* ÞAÞRO ÞAN, *postea.* AIRIS ÞAN, *olim.*

Adverbia qualitatis apud *Gothos,* magnâ ex parte, formantur ab adjectivis neutris, in ABA,

---

* Inde vox *Anglo-Saxonica* dæghwamlic, *quotidianus,* urne dæghwamlican hlaf, *Matth.* VI, 11.

vel

vel 𐌱𐌰 : ut à 𐍆𐍂𐍉𐌳𐌰 *sapiens*, 𐍆𐍂𐍉𐌳𐌰𐌱𐌰 *sapienter*. à 𐌲𐌰𐍄𐌹𐌻𐌰 *opportunum*, 𐌲𐌰𐍄𐌹𐌻𐌰𐌱𐌰 *opportune*. à 𐍄𐍂𐌹𐌲𐌲𐍅𐌰 *fidele*, 𐍄𐍂𐌹𐌲𐌲𐍅𐌰𐌱𐌰 *fideliter*. à 𐍂𐌰𐌹𐌷𐍄, 𐍂𐌰𐌹𐌷𐍄𐌰𐌱𐌰. ab 𐌰𐌱𐍂 *validum, vehemens*, 𐌰𐌱𐍂𐌰𐌱𐌰 *valde, vehementer*. ab 𐌰𐌲𐌻𐌿 *difficile*, 𐌰𐌲𐌻𐌿𐌱𐌰 *difficulter*. ab 𐌰𐌽𐌰𐌻𐌰𐌿𐌲𐌽 *occultum*, 𐌰𐌽𐌰𐌻𐌰𐌿𐌲𐌽𐌹𐌱𐌰 *occultò*. à 𐍃𐍅𐌹𐌺𐌿𐌽𐌸 *manifestum*, 𐍃𐍅𐌹𐌺𐌿𐌽𐌸𐌰𐌱𐌰 *palam*. ab 𐌿𐌱𐌹𐌻 *malum*, 𐌿𐌱𐌹𐌻𐌰𐌱𐌰 *male*. à 𐌱𐌰𐌹𐍂𐌷𐍄, *splendidus*, 𐌱𐌰𐌹𐍂𐌷𐍄𐌰𐌱𐌰, *splendide*. Huc refer, 𐌲𐌰𐌱𐌰𐌿𐍂𐌾𐌰𐌱𐌰, *libenter*. 𐌰𐍂𐌽𐌹𐌱𐌰; *caute*. 𐌲𐌻𐌰𐌲𐌲𐍅𐌿𐌱𐌰, *diligenter, accurate*. 𐌱𐌰𐌻𐌸𐌰𐌱𐌰, *aperte, libere, Joh.* VII, 13. 𐌿𐍃𐍃𐍄𐌹𐌿𐍂𐌹𐌱𐌰, *luxuriose*. 𐌰𐌽𐌳𐌰𐌿𐌲𐌹𐌱𐌰, *manifeste, palam*. 𐌱𐌰𐌹𐍄𐍂𐌰𐌱𐌰, *amarè*; quorum adjectiva non occurrunt. 𐍃𐌽𐌹𐌿𐌼𐌿𐌽𐌳𐍉, *cum festinatione*. 𐌰𐌽𐌳𐌰𐌿𐌲𐌾𐍉, *manifeste*. 𐌸𐌹𐌿𐌱𐌾𐍉, *clanculum*. 𐌿𐍃𐌳𐌰𐌿𐌳𐍉, *sollicite*, 𐍃𐍀𐍂𐌰𐌿𐍄𐍉, *cito*. 𐌿𐌽𐌰𐌲𐌴𐌹𐌽, ἀφόβως, *sine timore*. 𐌼𐌰𐌹𐍃𐍅𐌴, *multo*. 𐌼𐌰𐌹𐍃, *magis*. 𐍃𐌰𐌼𐌰𐌻𐌴𐌹𐌺𐍉, *similiter*.

Reliqua ponuntur promiscue: 𐍃𐍅𐌰𐍂𐌴, *temere, abs re*. 𐌰𐍆𐍄𐍂𐌰, *denuo*. 𐌰𐌻𐌻𐌹𐍃, *omnino*. 𐌱𐌹𐍃𐌿𐌽𐌾𐌰𐌹, *vere*. 𐌽𐌰𐌿𐌷, 𐌽𐌰𐌿𐌷𐌸𐌰𐌽, 𐌽𐌰𐌿𐌷𐌸𐌰𐌽𐌿𐌷, *adhuc*. 𐌽𐌹𐌽𐌰𐌿𐌷, *necdum*. 𐌷𐌰𐌿𐌷𐌹𐍃, *superius, altius*. 𐌸𐌰𐌽𐌰𐌼𐌰𐌹𐍃, *adhuc, amplius*. 𐌾𐌿𐌸𐌰𐌽𐌰𐌼𐌴𐌹𐍃, *adhuc*. * 𐍃𐌰𐌹; *ecce*. 𐌸𐌰𐌽𐌰𐍃𐌴𐌹𐌸𐍃, *ultra, amplius*. 𐌽𐌹𐌸𐌰𐌿, 𐌽𐌹𐌸𐌰𐌿𐌷, *non*. 𐌽𐌹𐌸𐌸𐌰𐌽, *non, neque*. 𐌽𐌹𐌸𐌸𐌰𐌽 𐌽𐌰𐌿𐌷 *nondum*. 𐌰𐍆𐍄𐌰𐍂𐍉, & 𐌰𐍆𐍄𐌰𐌽𐍉, *retrò*. 𐍆𐍂𐌰𐌼𐌹𐍃𐌻𐌴𐌹𐍄𐌹𐌻𐌰, *pusillum*. 𐌲𐌰𐌷𐌰𐌷𐌾𐍉, *deinceps*. 𐌸𐌰𐍄𐌰𐌹𐌽𐌴𐌹, *tantum*. 𐍃𐌿𐌽𐌳𐍂𐍉, *segregatim*. 𐌰𐍆𐍄𐌰𐌽𐌰, *retro*. 𐍆𐌰𐌿𐍂𐌸𐌹𐍃, & 𐍆𐌰𐌿𐍂𐌸𐌹𐌶𐌴𐌹, *priusquam*. 𐍃𐌰𐌼𐌰𐌽, 𐍃𐌰𐌼𐌰𐌽𐌰, *simul*. 𐌰𐌹𐍅, 𐌽𐌹𐌰𐌹𐍅; 𐌽𐌹 𐌹̈𐌽 𐌰𐌹𐍅, *nunquam*. 𐌾𐌰𐌷𐌸𐌰𐌿, *forsan, forsitan*. 𐌴𐌹 𐌰𐌿𐍆𐍄𐍉, *si forte*. 𐌹̈𐌱𐌰𐌹 𐌸𐌿, & 𐌹̈𐌱𐌰𐌹 𐌰𐌿𐍆𐍄𐍉, *alioquin, ne forte, numquid*. 𐌽𐌹𐌿 𐌰𐌿𐍆𐍄𐍉, *ne forte*. 𐍃𐍅𐌰, *sic*. 𐍃𐍅𐌰𐍃𐍅𐌴, *sicut, prout, ita*. 𐍃𐍅𐌰𐌴𐌹, *ita ut, itaque*. 𐌾𐌰𐌷, *etiam, certe*. 𐌽𐌴, *non*, 𐌽𐌹, vel 𐌽𐌹𐌷, *ne, ni*. 𐌽𐌹𐌸𐌰𐌿, &, 𐌽𐌹𐌷𐌸𐌰𐌿, *nequaquam*. 𐌸𐌰𐍂𐌿𐌷, *ibi*. 𐌽𐌹𐌿, *non, nonne*. 𐌳𐌿𐍈𐌴, & 𐌳𐌿𐌸𐌸𐌴, *quare*. 𐌽𐌹𐌽𐌿, *non, ne*. 𐌱𐌹𐍃𐌿𐌽𐌾𐌰𐌽𐌴, *in proximo*. composita hæc vox videtur ex præpositione 𐌱𐌹, & 𐍃𐌹𐌿𐌽, *visus, visio*; unde 𐌳𐌿 𐌸𐌰𐌹𐌼 𐌱𐌹𐍃𐌿𐌽𐌾𐌰𐌽𐌴 𐌷𐌰𐌹𐌼𐍉𐌽, *ad vicos in conspectu*, vel *circuitu*. 𐍅𐌴𐌹𐌷𐍃𐌰 𐌱𐌹𐍃𐌿𐌽𐌾𐌰𐌽𐌴, *castella in conspectu*, vel *quæ in proximo sunt*. An minero ansiunne, *in conspectu meo*, Willeram. 𐌰𐌹𐌸𐌰𐌿, εἰ δὲ μήγε. 𐌱𐌹𐌸𐌴𐌷 𐌸𐌰𐌽 𐌾𐌰𐌷, *atque insuper*. 𐌿𐌽𐌳𐍈𐌰𐌽𐍆𐌹𐌻𐌿, *quanto magis*. 𐌿𐍆𐍄𐍉, *forsitan*. 𐌸𐌰𐌿, *an? nonne?* 𐌾𐌿𐌸𐌰𐌽𐌰𐍃𐌴𐌹𐌸𐍃, *deinceps*. 𐌿𐍆𐌰𐍂𐌰𐍃𐍃𐌰𐌿, ὑπερπερισσῶς, *abundantius*. 𐌾𐌰, 𐌾𐌰𐌹; *sic, certe, sane, ita est*. 𐌸𐌰𐍂𐌿𐌷, *ergo*. 𐌲𐌰𐌿𐍃𐍄𐌰𐌾𐌰𐌽𐌴; *perfecte*. 𐌷𐌰𐌿𐌹𐍃, *superius*. 𐌹̈𐌱𐌰𐌹𐌴𐌹, *nunquid?*

CAPUT TERTIUMDECIMUM.

De conjunctionibus.

Copulativæ: and, ond, *&*. eac, *etiam, item, quoque*. eft, *porro, iterum*. hƿæt, *&*. Discretivæ, & disjunctivæ: oððe, *vel, aut, sive*. ne, *nec, neque*. aþor oððe, *sive, aut*. oððon, aþor oððon, *idem*. ægþer, ouþer, *vel, sive*. hƿæþer, *sive, utrum*. nehƿæþer, *neque*. sƿa hƿæþer sƿa hyt sy, *sive*. nana, *neque*. ac, *sed*. sam, *sive*: sam hi fæsten, sam hi ne fæsten, *sive jejunent, sive non jejunent*, Reg. Monach, cap. XLIII. Sam ƿe ƿillan, sam ƿe nyllan, *sive nobis volentibus, sive nolentibus*, Boeth. p. 92. Nen, *neque*. sƿa hƿæþer sƿa sƿa, *sive, sive*. oþer tƿega oððe, *aut, vel*: forþam oþer tƿega oððe hi næfre to nanum men ne becumaþ. oððe hi þær næfre fæstlice ne þurhƿuniaþ sƿelca sƿelce hi ær to coman, *quoniam* [beatitudines mundanæ] *aut nunquam hominibus obveniunt, aut nunquam tales manent, quales prius advenerunt*, Boeth. p. 19. hƿæt ælc þara þe þas ƿoruld-gesælþa hæfþ. oþer tƿega oððe he ƿat þat he him fromƿearde beoþ. oððe he hit nat, *ad hæc is qui mundana felicitate fruitur, vel scit eam à se esse transituram, vel id nescit*. Boeth. p. 22.

Interrogativæ: hƿi, *cur?* forhƿy, forhƿyg, forhƿon, *quare?* la, *ne, necne, anne, nonne?* Exemp. understandest þu la, *sentis ne?* ƿilt þu la, *visne?* cƿyþst þu, cƿyst þu, cƿyst þu la, *num, anne, nonne?* † ƿenst þu, *num, anne, nonne?* † cƿæþ ge, *num, anne, nonne?* cƿeþe ƿe, *nunquid?* Matth. XII, 24. hƿæþer þe, *num?* hu, humeta, *quomodo?* hunu, *nonne*: ut, hunu driht, *nonne dominus? Ps.* XXXVIII, 11. *sed, etiam, similiter, utpote.*

Completivæ: and, *sed, autem*. soþlice, ƿitodlice, *autem, vero, quidem*. eac, *autem, vero, equidem, utique*. hƿæt, *quid multis?* þat, þatte, þat te, *quod*. hƿæt þa, *verum*. sƿilce. sƿa hit ƿæs, *utpote*. uton, uton nu, *sed, præterea, porro, denique, nunc demum*. sƿilce eac, *quin &, etiam, præterea*. eac sƿilce, *præterea, quoque*. furþon, furþum, *etiam, quinetiam*.

Adversativæ: ðeles, *ne*. ðeah, *quamvis, tametsi*. hƿæþere, hƿæþer, hƿæder, *tamen, veruntamen*. ðeah hƿæþere, *ne vero, veruntamen*. nales--ac, *non solum--sed*. sƿilce, *etiam, quidem*.

---

* Derivatur à verbo *Mæso-Gothico* 𐍃𐌰𐌹𐍈𐌰𐌽, *videre*. † † *Matth.* XXIV, 45. *Marc.* II, 19.

ac, *sed.* ƿiþ þon ðat, *dummodo.* to þon þat, *adeo ut.* ðeah þe, *quamvis, ac, etiam.* sƿa þeah, *tamen, veruntamen.* ðeah þe, *etsi, quanquam, licet.* and, *at, ast, sed.* ægþer ge, ge, *cum, tum, tam, quam.* ða ƿæron ægþer ge sƿiftran. ge unƿealtran, *erant autem cùm velociores, tum minus mutantes,* chron. *Sax.* ðær geflieamde ge þa Ƿealas ge þa Deniscan, *ibi cum Britannos, tum Danos fugabat,* chron. *Sax.* an. DCCCXXXV. he bebead ægþer ge on ðære ealdan æ'. ge on þære niƿan æ', *jussit tam in veteri lege, quam in novâ lege,* MS *Vossii,* de officio hominis Christiani. ge aliquando eleganter ter repetitur: Ðeah nu God gefylle ðara ƿelegra manna ƿillan ge mid golde. ge mid seolfre. ge mid eallum deorƿyrþnessum. sƿa ðeah ne beoð þurst gefylled heora gitsunga, *Etsi, deus divitum appetitum quum auro, tum argento, tum etiam omne genus pretiosissimis, expleret, nihilominus eorum avaritia satis non extingueretur,* Boeth. p. 14. Na læs ðat an--ac, *non solum-verum etiam*: ut, sƿa þat na læs ðat an ealle þine ealdran. ac ealle cyningas oferstigest, *ita ut non solum omnes tuos progenitores, sed omnes Reges transcendas.* na læs þat an hƿilce dæg. ac eac sƿilce hƿilce compes, *non solum qua die, verum etiam quo genere certaminis.*

Conditionales: gif, *si.* gif æfre, *si quando.*

Exceptivæ: buton, *nisi.* nymþe, nemne, *nisi.* nymþe ꝥ, *nisi quod.* huru-þinga *solum, solummodo.*

Illativæ: forþan, forþam, forþanþe, forþamþe, *quia, quoniam, quamobrem.* forþe, *quia.* * forþi, forþi þe, *propterea, idcirco.* eornostlice, ƿitodlice, *ergo, igitur.* ðæs, *propterea quod.* ðy, *propterea, ideo, quia, quamobrem, quoniam.* ða, & þa þa, *quapropter, quamobrem.* forþi þonne, *quamobrem.* hƿæt, *itaque, at vero, autem.* aþy, *Cimbrice* a Þvi, *ideo, eo quod,* & cum ðe, *propterea quod.* hƿelc gesceadƿis mon mihte cƿeþan þæt he aþy ƿeorþra ƿære ðeah he hine ƿeorþode, *quis prudens jure possit dicere se eò digniorem esse, quod iste* [Nero] *eum honorificaret,* Boeth. p. 62. ut autem þy à *Cimbrico* Þvi vertitur in þe: sic aþy scribitur aþe. ƿenst þu ꝥ hi aþe deorƿyrþran seon. ðe hi to þinre note galende ƿæron, *putasne quod pretiosiora sunt, propterea quod tibi ad utendum accommodata erant.* geþenc nu hƿæþer ænig mon beo aþy unƿeorþra ðe hine manige men forseon, *cogita cum animo tuo an quis indignior sit, propterea quod multi eum despiciant,* p. 62.

Diminuentes: huru, *saltem,* & huruþinga, *Matth.* XIV, 36. hƿæga, *saltem, Otheri* periplûs pag. ult.

Causales: ðy, *propterea, quia, ideo.* þat, *ut.* forþam, *quoniam.* myd þy, *quum.* mid ðy þe, *simulac.* þy þe, *quoniam.* ƿiþ ðone þat, *ita ut, dummodo.* ðatte, *quod.* to þon, *ut, eo fine*: to þon þat unlærede syn gelærede, *ut indocti doceantur.* forþig, *quamobrem*: forþig ne byþ nan bot naht. butan þær beo gesƿicnesse, *quamobrem nulla pœnitentia valet, sine cessatione,* Cod. MS. *Jun.* forþi, *idem.* Ðær, *quod, eo quod, propterea quod, ex quo.* ðær þy, *quippe.* þær ic ƿolde of selde sunu meotodes drihten adrifan, *quòd dominum Dei filium ex aulâ* [cœlesti] *vellem expellere.* verba *Satanæ* apud *Cædm.* XCV, 7.

Conjunctiones Gothicæ, *promiscuè positæ.*

aþþan, *autem, enim, verò.* aufto, *utique.* iþ, *autem, verò, &, si, ergo.* jah, *&.* akei, *sed.* iba, *numquid?* ibai, *numquid?* ibaiei, *numquid?* þau, gaþau, *forsitan,* þauhjaba, *quanquam.* þau, *an? quàm.* þeei, þi, *quia, ut.* bi þe, *quum.* du þe, duhþe, du þeh, du þeei, duþ þe, *ideo, quamobrem, eo ut, præterea.* unte, *quod, enim, quia, quoniam.* uþþan, *quidem.* jabai, *si.* aiþþan, *autem.* aiþþau, vel uþþau, *aut.* jabai, *si.* sweþau, *tamen, veruntamen.* niba, *nisi.* niba þau, *nisi forte.* allis, *enim, quidem.* ak, akei, *sed.* jau, gau, *si.* þan, *cùm, autem.* þande, þandei, *quia, quod, dum.* nu, nuh, *ergo, igitur.* alja, *sed.* þannuh, þannnuh þan nu, *ergò, igitur, cùm, tunc.* þaruh, *ergo, autem.* ei, *ut, quòd, quasi.* auk, *enim, etenim, etiam, quippe.* urriþe, *quum.* nauh, *adhuc.* niu, *nonne?* unte, *donec.* raihtis, *igitur.* þande, *si autem.* þandei, *quia.* usja, *nisi, excepto.* þammei, du þammei, *quòd.* unte, *quòd, quia, quoniam.* þanei, *ut.* miþ þanei, *dum.* niu aufto, *nè fortè.* nihþau, *neque.* jah þan auk, *etenim.* inuh, *&,* Joh. VII, 32. ƕaiwa, *quomodo.* þatei, *quòd.* uhþan, *enim, ergo.* atuh, *vero.* nauhþannuh, *adhuc.* an, aliquando præponitur interrogationibus: ut, an ƕas mag ganisan, *quis potest salvus fieri,* Luc. XVIII, 26. *v.* Joh. IX, 36. XVIII, 37. eiþau jabai, *alioquin.* usja, *nisi.* iþ jabai ni, *sin autem.* sijau, εἰ, *an.* allis þan, *cum enim.* unte raihtis, *quoniam, enim, quandoquidem.* auk raihtis, *enim, etenim.* raihtis, *quidem, vero.* aufto, *utique.* ei aufto, *si forte.* ibai aufto, *si forte, alioquin.* sweþau, *quidem, veruntamen.* in þizei, *propterea quod, eo quod, quoniam.* jabai þande, *si vero.* þande nu, *si autem.* du ƕe, *quare.* ju, μὲν, *quidem.*

---

* FARI·THN, fore thy, in *R.* extat hæc conjunctio in satyrogr. Forthy bewere ye wise men.

CAP-

Caput Quartumdecimum.

De Præpositionibus.

I. Præpositiones *Anglo-Saxonicæ* considerantur vel in constructione, vel in compositione.

II. In constructione, vel regimine, Præpositionum quædam regunt accusativum; quædam ablativum vel dativum; & quædam utrumque.

III. Præpositiones, quæ regunt accusativum casum, eæ sunt, quæ immediate sequuntur:

Togeanes, *contra, erga, adversus*: ut, togeanes hyne, *Ps.* XII, 4. togeanes his ƿynd he gæþ. Teh, *contra*: teh hine ða ƿeron, *tum contra illum venerunt.*

Be, *in, ad*: Æreſt sulh-ælmessan XV niht ofer Eastran. geogoþe-teoþunge be Pentecosten. Rom-feoh be Petres mæssan. eorþ-ƿæstma be ealra halgena mæssan. cyricsceat to Martinus mæssan. ⁊ leoht-gesceatu ðriƿa on geare. ærest, on Easter-efe. ⁊ oðre siþe on Candel-mæsse æfen. ðriddan siþe on ealra Halgena mæsseæfen, *primùm arationis eleemosyna quindecim dies post Pascha; fœtuum decimæ in Pentecoste; nummus papæ pendendus ad Petri festum; terræ fruges, in omnium Sanctorum festo; ecclesiæ census in festo Sancti Martini; nummi autem candelares ter in anno; primo in vigiliis Paschæ, secundo in vigiliis festi purificationis B. Mariæ, tertio in vigiliis festi omnium Sanctorum.* Cod. MS. Canonum, inter libros *Junianos.*

Siððan, *post*: ut, siððan missera forn, *post certum annorum numerum*, Cædm. XXVII, 22.

Emb, embe, vel ymb, ymbe, *circum, circa, super, de*: ut, emb hyne, *Luc.* XI, 54. ymbe Godes rice, *Hom.* in ascensione *Domini.* ymbutan, *circum*: ut, ymbutan hine, *circum se*, Matth. VIII, 18.

For, *pro, vice*, ut, gebydde eoƿer ælc for oþerne, *alter vestrûm pro altero oret*, Bed. E. H. p. 342. On æfen timan ure drihten offrode. æt æfengereorde ⁊ dælde his discipulum ðurh halig gerine hlaf and ƿin for his sylfes lichaman. ⁊ for his agen blod, *in vespertino tempore Dominus noster immolabat: in convivio suo vespertino distribuit discipulis suis per sanctum mysterium panem & vinum, pro sui ipsius corpore, & pro proprio sanguine*, Cod. can. MS. sub Rubricâ de officiis diurn. & noct. cap. XXXI. Et ne fortuitò hoc dictum videatur, idem in iisdem verbis sæpiùs occurrit quasi consultò: ut fol. MS*pti* 37. a. Crist ƿæs ƿresbyter. ða ða he nam hlaf. ⁊ heold betƿeox his handum. ⁊ þone calic eac sƿa. ⁊ to heofonum beseah. ⁊ to his fæder clyƿode. ⁊ ðanciende bletsode to husle. ⁊ syþþan hit his discipulum sealde to ðicganne for his sylfes lichaman. and for his agen blod. vide quoque fol. 38. b. Et si Dominus panem pro sui ipsius corpore, & vinum pro proprio sanguine distribuit; dicant nobis Papistæ, quî potuit dare sui ipsius ipsummet naturale corpus, & corporis ipsummet naturalem sanguinem discipulis edendum, & bibendum. Huc spectat etiam quod legitur MS*pti* fol. 39. a. Se mæsse-ƿreost getacnaþ Cristsylfne. ⁊ þæt altare getacnaþ Cristes rode. ⁊ seo oflete getacnaþ Cristes lichaman. ⁊ ƿin ⁊ ƿæter on þam calice gesƿutelaþ ða halignessa þe of Cristes sidan ut-fleoƿan. ðæt ƿæs blod. ⁊ ƿæter, *sacerdos significat Christum ipsum, & altare significat Christi crucem, & panis eucharisticus significat corpus Christi, & vinum cum aqua in calice indicat sanctum illud, quod ex Christi latere fluxit, id erat sanguis, & aqua.* Ealle hig hæfdon Johannem for anne ƿitegan. *omnes habent Johannem, sicut prophetam.* for, *propter*: ut, for eoƿre lage, *propter traditionem vestram*, Matth. XV, 3, 6. gebiddaþ for eoƿre ehtersas ⁊ tælendum eoƿ. *Matth.* V, 44. ubi utrique casui inservit illud for.

Beforan, *coram*: ut, beforan ðine ansyne, *coram facie tua. Luc.* VII, 27.

Ƿiþæftan, *post, pone*: ut, ƿiþæftan his fet, *Luc.* VII, 38. ƿiþæftan þa menigu, *Marc.* V, 27.

Ðurh, *per, trans, ultra*: ut, ðurh þa ceastre, and þæt castel. ðurh gebeorscipas ƿiftegum, *Luc.* IX, 14. se mæra cyning Salomon. ⁊ se ƿisesta manna gehƿylces þ forme tempel ærest on Hierusalem Gode to lofe gehalgode. sƿa ure Drihten sylf þurh þone halgan gast him getæhte, *Hom.* in dedicatione ecclesiæ.

On, *in*, vel motum ad locum, ða comon fram east-dæle to gebiddenne hi on Ierusalem, *devenerunt ex plaga orientali orandi causa, Hierosolymas*, chron. *Sax.* Gibs. An. CCCXLVII. & ut *inter, super*, significat: sic, on ða þornas, *Luc.* VIII, 7. on læcas, *Luc.* VIII, 43. on þa sceaþan, *Luc.* X, 30. on ðone heofen beseah, *Luc.* IX, 16. on anne munt, *v*, 28. hoc sensu eleganter casui suo postponitur: ut, þære halgan rode. þe ure drihten on þroƿode, *Hom.* de invent. crucis.

Ofer, *super, supra, trans, ultra*: ut, ofer þisne mere, *Luc.* VIII, 21. ofer mine myran, *Luc.* XXII, 30. ofer þone muþan, *Marc.* V, 21. ofer þa godan, and ofer ða yfelan. he behealdon ða tacna þe he ƿorhte ofer þa untruman menn, *Hom.* in *Abiit Jesus trans mare Galileæ.* ofer tyn ceastra, *Luc.* XIX, 17. ofer, *post, contra*: ut, ofer Eastron gefor Æþered cyning, *post pascha decessit Ætheredus rex.* ofer tƿelftan niht, *post epiphaniam.* And gif þ hus ofer hyt sylfe biþ todæled, *& si domus super ipsam dispertiatur*, Marc. III, 25.

Ongean, *in, contra, adversus*: ut ongean Galileam, *Luc.* VIII, 26. ongean haligne gast,

Luc. xii, 10. ongean þone bryðguman, *Matth.* xxv, 1. Saul. Saul. Hƿi ehst þu min. yfel biþ þe sylfum. ꝥ ðu spurne ongean ða gade, *Hom.* de paſſ. S. *Pauli.*

Onteonan, *in, adverſus, contra aliquem,* vel *contra alicujus voluntatem & mandatum*: ut, him ða Adam eft andsparode. me ða blæda on hand bryd geſealde. freolicu fæmne. frea drihten min. ðe ic ðe onteonan geþah, *tum ei iterum Adamus reſpondebat: O domine mi, libera fœmina ſponſa mea fructum illum, quem contra voluntatem tuam edebam, mihi tradidit in manum,* Cædmon xxii, 1. Sic ibidem, lin. 6, ða þu gitsiende on beam gripe. blæda name on treoƿes telgum. ⁊ me onteonan æte þa unfreme. Adame ſealdest ƿæstme, *quod tu concupiſcens ſuſtuleris ex arbore fructum, eum rapiens ex arboris ramis, & contra meum mandatum ediſti, & tradidiſti Adamo pernicioſum fructum.*

Neah, neh, *fere, prope, juxta*: neah tƿelf ƿintre, *Luc.* viii, 42. neah eahta dagas, *Luc.* ix, 28. Ita, for neah: ut, for neah ðreo þusend. for neah þritig geara. neh cyrican þara eadigra Apl'a, *juxta Eccleſiam beatorum Apoſtolorum.*

Buton, butan, *præter, ultra, extra*: ut, buton Petrum and Johannem, *Luc.* viii, 51, buton fif hlafas, and tƿegen fixas, *Luc.* ix, 13.

Oþ, *uſque ad, tenus*: ut, oþ ða dorsna, *uſque ad faces.* oþ æfen, *uſque ad veſperum.* oþ ende. oþ cniht-hade. oþ þa hylta, *capulo tenus.* oþ deaþ. oþ þone spuran. oþ þa sceancan. oþ þa ancleoƿ.

Under, *ſubter*, ut, under heah rodore, *ſubter ſublimi cœlo,* Cædm. iv, 10.

In-under, *in, intra*: ut, eodon sona in-under edoras, *illico in domum profecti ſunt,* Cædm. liv, 5. ða cumun ærfæste in-under edoras. *ibid.* 3.

Innan, *in, εἰς*: ut, heo abeah nyþer. ⁊ beseah innan ða byrgenne, *inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum,* Joh. xx, 11.

Uppan, *ſuper*: ut sete þine hand uppan hig, *impone manum tuam ſuper eam,* Matth. ix, 18. Ledon hyra ƿeaf uppan hig, *impoſuerunt ſuper eos veſtimenta ſua,* Matth. xxi, 7.

Mid, *cum, inter*: ut, Ic Ƿulfere kyning mid ðas cyningas. ⁊ mid eorles. ⁊ mid heretogas. ⁊ mid þægnas þas geƿitnesse mines gifes, *Ego Wulferus rex cum regibus, & cum comitibus, & cum ducibus, & cum thanis teſtibus mei muneris,* chron. *Sax. Gibſ.* An. dclvi. Ðæs sie almihtig drihten dema mid unc tƿig, *de hoc ſit omnipotens dominus judex inter nos duos,* Cædm. xlix, 10, 11. Sƿa mid riþas tƿa Nilus sceadeþ, *qua Nilus* [Ægyptum] *duos inter rivulos diſtinguit,* Cædm. xlviii, 13. Sic, mid halige hand, *Cædm.* lxxiii, 4. mid þis ƿerode, *Cædm.* ix, 17. ðeah he erige his land mid þusend sula, *quamvis fundum ſuum vertat mille aratris,* Boeth. p. 58.

Gemang, *inter*: ut, sƿa sceap gemang ƿulfas, *Matth.* x, 16. Sic comp. ongemang: ða yfelan habbaþ simle hƿæt hƿegu godes on gemong hiora yfel, *mali ſemper quid boni intermixtum ſuo malo habent,* Boeth. p. 118.

Betƿux, betƿeox, betƿox, betƿix, betƿyh: ut, sƿa sƿa lamb betƿux ƿulfas, *Luc.* x, 3. betƿux eoƿ alle, *Luc.* ix, 48. and Mellitus betƿyh hi æt þam synoþe sæt, *& Mellitus inter eos in Synodo aſſedit.*

Utan, *circum, circa*: ut, ða bestodon ða Iudeas hine utan, *Joh.* x, 24.

Agen, agean, *contra, adverſus*: ut, agen mannes sunu, *Luc.* xii, 12. agen oþerne cyning, *Luc.* xiv, 21. agen hyne arn, *Luc.* xv, 20.

Geond, geondan, begeond, begeondan, *per, ultra*: ut, geond xxx geara fæc, *Hom.* in paſſ. *Jac.* apoſt. geond stoƿa. geond dagas. begeondan Humbre, Præf. *Ælfr.* ad *Wulſig.* begeondan sæ he is. Legitur & eond: ut, eond ealne middan geard. *Evang. Nic.* p. viii. xviii. eondfaran. p. xix. eond þa muntas. ibid.

Ƿiþgeondan, *circa*: ut, ƿiþgeondan Iordanem, *Matth.* iii, 5.

Ƿið, *juxta, cum, contra, adverſus, pro, circa, circiter, erga, a, ab*: ut, gesibsuma ƿiþ ðinne broþer, *Matth.* v, 24. God gescyld us ƿiþ deofol. ƿiþ hane-crǽd, *circa galli cantum.* ƿiþ þa ceap-stræt, *circa forum.* ƿiþ hig, *juxta illos.* ƿiþ þa sæ Adriaticum, *juxta mare Adriaticum,* Hom. in dedicatione eccleſiæ *S. Michaelis.* starienð ƿiþ heofonas, *cœlum aſpectans.* tƿegen ƿeras ƿiþ hine, *Luc.* ix, 30. ƿiþ þone ƿeg, *Matth.* xxi, 30. ƿiþ feoh syllan, *pretio vendere.* ƿiþ ðone þat, *ita ut, dummodo.* sƿa sƿa ƿe forgifaþ þam þe ƿiþ us agyltaþ :· Gymaþ, ⁊ ƿarniaþ ƿiþ ælce gytsunge, *videte, & cavete ab omni avaritiâ,* Luc. xii, 25.

Ƿiþutan, *extra*: ut, aƿurpon ƿiþutan ðone ƿingeard, *ejecerunt extra vineam,* Matth. xxi, 29.

Hiſce addas, andlong, andlang, ondlong, *per, in longum*: ut, andlang sæ, *per mare.* andlang Signe, *per Sequanæ flumen.* for se here up ondlong Mæse, *exercitus per flumen Maſæ perrexit,* chron. *Saxon.* andlang dic þæt on Horsa-broc, *in longum foſſæ uſque ad rivulum Equorum dictum,* Chart. ms. *Edgari* Regis.

IV. Præpoſitiones, quæ regunt vel ablativum vel dativum, ſunt, quæ ordine ſuo ſubſequuntur.

Be, *de, ſupra, ſecundum, pro, propter, juxta, circiter, in, ex*: ut, be þam Hælende, *Luc.* vii, 3. be eallum ðysum þingum, *v.* 18. on ealdum dagum men hiofodon be heora agenum lustum to ƿiþe. ær Cristes tocyme. Epiſt. *Ælfrici* ad *Clerum.* in Bibl. c.c.c. *Cant.* be gefeohte. be midre nihte. be ðære apostolican lare. be Tamese. be þam menn ic sprece. be sce Martines messan, LL. *Inæ,* c. 4. ða ƿæron gesett be Ƿihtgares dæge. and be oðra

cinga

cinga dæge, *quæ fuerant constituta Wihtgari diebus, aliorumque regum diebus.* Occurrit etiam bi, & aliquando big, quæ significant *de, juxta, prope, circum*: bi Johanne, *de Johanne.* hi ageofaþ bi ðæm ꝛeht, *reddent de eo rationem.* ſe Biſceop ðe him big ſæt, *Episcopus qui juxta eum sedebat.* big þæſ halgan gaſteſ cyme, *de adventu Spiritûs sancti.* Be hyra wæſtmum ge hig oncnawaþ, *ex fructibus eorum cognoscetis eos,* Matth. VII, 20.

To, *ad, in, usque*: ut, to hym, *Luc.* VII, 3. to þam Hælende comun, *v.* 4. ða cwæþ Moyſeſ to þam cenan Ioſue [lege cempan Ioſue] *Hom.* de Orat. *Moysis.* to ðe, *Luc.* VII, 7. to ðinum huſe, *Luc.* VIII, 39. TIL, til, * vox *Cimbrica, ad, usque,* significans, aliquoties occurrit: ut, gearwian til etanne, *parare ad edendum.* cwæþ til him Hælend, *dixit ei Christus*: at til in vet. *Norrena* & hodierna *Islandica* regit *gen.* Notandum etiam est to apud *Anglo-Saxones*, ut apud *Anglos* **to**, finalem causam denotare: ut, ðy ilcan geare gebocude Æþelwolf cyning teoþan dæl hiſ landeſ ofer eall hiſ rice Gode to lofe. ⁊ himſelfum to ecere hælo, *eodem anno Æthelwolfus rex decimam partem terræ suæ per totum ejus regnum charta donavit deo in laudem, & sibi in æternam salutem,* chron. *Sax. Gibs.* An. DCCCLIV.

Mid, miþ, *cum, apud, penes, inter*: ut, mid mycelum ⁊ ſwemfullum geſceadeſ todale, *cum magna ac subtili nationis* [lege *rationis*] *discretione,* Proëm. regularis concordiæ monachorum Sanctimonialium in *Anglia,* in Spicilegio *Seldeni, Lat.* & *Sax.* mid ſnoterum ſmeagende werede, *prudenti discutiens examine,* De officiis monachorum *Lat.* & *Sax.* in Spicilegio dicto. ubi werede a sciolo quodam reponitur pro wæde, quasi *examen* in hoc loco *turbam* denotaret. Zacheuſ ða on ðam gebeorſcipe mid bliþum mode clypode to þam Hælende, *Hom.* de *Zacchæo.* mearcodon ða þruh mid inſegle, *Hom.* in *Pascha.* mid hyre, *Luc.* VII, 16. mid him, *v.* 12. mid hneſcum wearum geſcrydne, *v.* 25. mid hyre tearum, *v.* 38. mid godum weorcum. mid demum, *penes Judices.* miþ hneſcum gewelum, *mollibus vestimentis,* Matth. XI, 8, cod. evang. interl. *Cott.* In usu erat hæc præpositio mid apud majores nostros *Anglos*: ut in Satyrographo, **and al the might myd him is.** & **and makes hem merry therinyd.**

Gemang, *inter, apud*: ut, ða ne ſor ſe Hælend na openlice gemang þam Iudeon, *Jesus ergo jam non in palam ambulabat apud Judæos,* Joh. XI, 54. gemang broþrum, *Joh.* XXI, 23.

Amang, onmang, ut gemang: amang ðam þe hig þuſ ſpræcon, *inter eos, qui sic locuti sunt,* evang. *Nic.* p. 15. XXVII. onmang þam ðe hig wæron ingangende, *inter eos qui intrabant.* idem p. 3. v. Sic comp. ongemang: ut, ꝥ he ne miht ongemang oþrum mannum beon, *ut non posset aliorum ferre præsentiam,* Boeth. p. 100.

Under, *sub, subter, infra*: ut, under anwealde. under me, *Luc.* VII, 8. under welerum heora, *Ps.* XIII, 5. under mine ðecene, *Luc.* VII, 6. under þam fic-treowe, *Joh.* I, 48. under ðam ſylfum portum.

To-middeſ, *inter, in medio*: ut, and ſtod to middeſ hym, *& stetit in medio eorum*, Joh. XX, 26. geworþe nu fæſtniſ tomiddeſ ðam wæterum, *fiat firmamentum in medio aquarum,* Gen. I, 6. omiddan, *in medio*: ut, omiddan Neorxena wange, *in medio paradisi,* Gen. II, 9.

Togeaneſ, *contra, adversus, erga, obviam.* ða urnon him togeaneſ, *occurrebant ei.* þa eode eall ſeo ceaſter-waru togeaneſ ðam hælende, *tum tota civitas exivit obviam Jesu,* Matth. VIII, 28, 34. faraþ hym togeaneſ, *exite obviam ei,* Matth. XXV, 6.

Ongean, ongen, *contra*: ut, ongean þeode, *contra gentem,* Matth. XXIV, 7. ongen hyre ſweger, *adversus socrum suam,* Matth. X, 35. Betwux, *cum*: ut, betwux þam bocerum, *cum scribis,* Marc. XV, 31.

Of, *à, ab, abs, de, ex, extra, ultra*: ut, twegen of hiſ leorning-cnihtum, *Luc.* VII, 19. manega of ædlum, *v.* 21. of witum. and of yfelum gaſtum, *ibid.* ſum of þam ſunder-halgum, *v.* 36. an wer of ðære manegu, *Luc.* IX, 30. of awyrgedum gaſtum. and untrumneſſum, *Luc.* VIII, 2. Legitur tamen apud *Spelm.* Conc. p. 165. of Criſt. and of S. Peter. and of ðone Abbot. and of ðone Muneca:· Of Iordane, *ultra Jordanem,* Marc. X, 2.

On, sine motu significans, *in*: ut, on weſtenne, *Luc.* VII, 24. on deorwurþum wæde. and eſtum, *v.* 25. on bigſpellum, *Luc.* VIII, 10, 27. on hymſylfum, *Luc.* VII, 30. on ðære ceaſtre, *v.* 37. on eauum, *in aquis,* Basilii *Hexaëmeron.* Brynaſ on gehwilcre ſtowe geſihþ. ſume ſwecedнyſſe getacnaþ:· On horſe ſwearton ſittan. anxſumneſſe getacnaþ, MS. *Cott.* de *Somniorum* diversitate. similia sunt ea judicia his Astrampsychi, ἄνθρακας βαίνειν ἐχθρῶν δηλοῖ βλάβην. & ἵππους μελαίνας ὁ καλὸν πάντως βλέπειν. Pro On aliquando occurrit An, à *Goth.* **ANA**, *in.*

Ætforan, † toforan, onforan, *ante, coram, præ*: ut, ætforan ðære ſunnan. ætforan ðam Hælende. ætforan Godeſ ðrymſettle, *coram Dei tribunali,* Hom. in Nat. omnium SS.

---

* Legitur hæc Præpositio in veteribus nostris Scriptoribus. ut in carmine *Chauceri*, quod inscribitur **the Testament of Creseide.**

A doly season til a carefull dite
Should correspond————

† Nota, quod particula to non rarò ponatur inter foran, & casum nominis, quem regit: ut, her on þiſſum geare foran to middum ſumera for cyning mid fierde to Snottingham, *Hic, anno hoc, ante mediam æstatem Rex cum exercitu Snottingham profectus est.* A toforan, **tofore** in veteribus nostris, ut in Satyrographo,

And made a vowe tofore God.

 toforan

toforan eallum þisum, *Luc.* xxi, 11. ðat eoƿ toforan aset is, *Luc.* xix, 8. hƿæt ic hym toforan lecge, *Luc.* xi, 6. toforan eallum Galileiscum, *Luc.* xiii, 2. ætforan ðære duru he stent. ætforan eoƿ he stent. onforan ƿintere, *ante hyemem.* toforan Godes domsettle, *coram dei tribunali.*

Betƿux, *inter*: ut, betƿux ƿifa bearnum, *Luc.* vii, 28. betƿux him, *v.* 32. betƿux ðam altare, and þam temple, *Luc.* xi, 51. betƿux þam temple. and þam ƿeofode, *Matth.* xxiii, 35. betƿyh him hæfdon sibbe. and lufan, *Bed.* H. E. p. 110.

Fra, fram, *à, ab, abs, de, ex*: ⁊ þone hetolan deofol him fram adræfde, *Hom.* dominic. iii. in xl. Se Hælend ƿæs gelæd fram þam halgan gaste to anum ƿestene. to þi þ he ƿære gecostnod fram deofle, *Hom.* in illud, *Ductus est Jesus in desertum.* Gif on tide non þunraþ fram norþdele. aƿendunge þeoda ⁊ ƿæpna geƿuxlu ⁊ niƿe toƿynas folcna hit getacnaþ, ms. *Cott.* de *Tonitruum* consideratione. cujus textus *Latinus* sic se habet, *si hora nona tonitruaverit ab aquilone, mutationes gentium, & armorum strepitus, & novos concursus populorum significat.* fram þam Hælende gefullod:. beo aƿorpen fram ealdrum. ⁊ ealdormannum. ⁊ fram bocerum, *Luc.* ix, 22. gehalgod fram Eanbalde, *consecratus ab Eanbaldo.* fram ƿilddeorum se þe hine gesihþ ehtan. fram feondum be biþ oferswiþed, ms. *Cott.* de somniorum diversitate.

Be-æftan, *pone, post, retro*: ut, be-æftan þære manigeo, *Luc.* xxii, 5. per crasin bæftan, bæfton: ut, gang bæftan me Satanas, *vade post me, Satana,* Matth. vi, 22.

Æt, *apud, ad, à, sub, pro*: ut, æt his fotum, *Luc.* viii, 35. æt Cerdices oran, *Ælfr.* fragm. hist. Reg. *Westsax.* æt anum hƿyþere, *pro unâ vaccâ,* æt me. æt ðinum huse. æt us, *Ælfr.* de vet. testam. Animaþ þ pund æt him, *tollite ab eo talentum.*

For, *præ, ob, propter, ex, ab, pro, ultra, præter, contra*: ut, for hƿylcum ðinge, *Luc.* viii, 47. for Gode. and for ƿorulde, *Ælfric.* ibid. for mannum ic gebide. for ege ic ne dearr, *præ timore non audeo.* Se halga apostol Paulus læreþ ælcum mæssepreoste. ðe Godes folce to lareoƿe geset biþ. þ heora nan ne ƿandige for nanes mannes ege. ne for lufe. ne for sceame. ne for nanum sceatte, *Tractatus* de Presbyterorum conversatione.

Beforan, *coram*: ut, beforan eallum folce, *Luc.* viii, 47. beforan Gode, *Luc.* xii, 6. beforan Godes englum, *v.* 8. beforan hƿilcum scip-men, LL. *Inæ* c. 8.

Binnon, binnan, *intus, intra, ad*: ut, binnan ƿagum, *Spelm.* Conc. p. 391. binnon ƿeallum. binnon þam gemærum ƿeres ƿices, LL. *Inæ* c. 10. binnan Londenbyrig tobrohton, *Londinum adducebant,* Chron. *Sax.* aliquando videtur genitivum regere, ut binnan six ⁊ tƿentigra geara, *intra sex & viginti annos,* Hom. ms. notandum est ἔλλειψιν hic fieri vocis fæce l fyrst, *spatium.* binnon autem & binnan contrahuntur ex beinnon, beinnan, de quo infrà in innon, innan.

Butan, * buton, *sine, absque*: ut, butan bearnum, *Luc.* xx, 28. butan bearne, *v.* 30. butan oþrum mannum, *Spelm.* Conc. p. 598. butan anigre hæse, *sine quolibet jussu.* butan anum Bryttiscum gisle, *unico obside Britanno excepto,* Chron. *Sax.* p. 522. an. dccxviii. se ælmihtiga scippend se ðe ealle gesceafta butan ælcum antimbre þurh his ƿisdome gescop, *Hom.* de Adnun. M. V.

Abuton, *circum, circa, in circuitu*: he cƿæþ þa behealdende þe hym abuton ƿæron, *tum aspiciens illos, qui circa eum stabant, ait*; vel, *circumspiciens eos, qui in circuitu ejus erant, ait,* Marc. iii, 34.

Betƿeonan, betƿynan, *inter*: ut, ða cƿædon his leorning-cnihtas hym betƿynan, *Joh.* xvi, 17. andettaþ georne eoƿre synna eoƿ betƿeonan, *Hom.* de *Letan. majore.*

Innan, innon, *in, intus, intra*: ut, innan huse. innan Samaritana ceastre, *Matth.* x, 5. innan east-Engle, Chron. *Sax.* innon Cent, *in Cantio.* Innan ðære cyrican, *in ecclesia.* on-innan, *idem*: ut, oninnam me selfum, *in me ipso.* legitur etiam beinnan: ut beinnan ðam carcerne, *in carcere,* Boeth. cap. 1.

Bufan, bufon, *super, supra*: ut, hæt me gan þe bufan ðam ƿætere, *jube me adire te super aquam,* Bed. H. E. p. 236.

Uppan, up, uppe, *super, desuper*: uppan hrofum, *Matth.* x, 27. uppan tamre assene. and hyre folan, *Matth.* xxi, 5.

Ofer, *super, cum*: ut, ma ðonne ofer nigon. ⁊ hund-nigontigum rihtƿisra, *magis quam super nonaginta novem justis.* Luc. xv, 7. ofer grenum boge, *super fronde viridi.* gesaƿen ofer since salo hlifian reced ofer readum golde, *videbant palatia argento, aulasque eminere conspicuas cum rutilante auro,* Cædm. lii, 10.

Æfter, *post, infra, pro*: ut, æfter þissum ðingum, *Luc.* xvii, 30. æfter ðam bitan,

---

* Ab butan, *sine,* fit vetus *Scoticum* **but,** *absque,* quod in præfatione *Æneidos Douglasianæ* occurrit; ubi opus *Virgilii* à *Gawino Douglasio* interprete laudatur in hunc modum:

Bot thy werke shall endure in laude and glorie,
But spot and falt, condigne eterne memorie.

Reperitur sæpius certe in eadem præfatione: **but ony indigence,** *sine omni defectu*; **but sentence or ingine,** *sine judicio, aut ingenio*; **but spot of crime,** *sine nota criminis*; **but doubt,** *sine dubio.*

Joh.

Joh. XIII, 27. æfter urum habum, *Spelm.* conc. p. 586. æfter miccelre mild-heortnysse ðinre. *Ps.* L, 1. Æfter interdum significat ut into: he lytle werede unewelice æfter wudum for 7 on mor-fæstenum, *ille autem parvo cum exercitu difficulter in sylvas, & montana propugnacula se recepit.* chron. *Sax. Gibs.* An. DCCCLXXVIII.

Ær, *ante*: ut, ær þam Eastron. &, ær ðam symbel dæge, *Homilia* in Dominica *Palmarum.*
Oþ, *usque, ad, tenus*: oþ Daniele þam witegan, *Ælfric.* de vet. Test. p. 13. oþ anum, *Ps.* XIII. 2.
Unfeor, *propè, non longè*: ut, unfeor þam huse, *non longe à domo, Luc.* VII, 6. feor procul dubio regit eundem casum.

Into, *in*, & *ad*: ut, into þam bane, *Ælfr.* de vet. Test. p. 32. ic gang into ðære byrige. ic gang into þinum huse drihten. into Godes huse, *Luc.* VI, 4. ða on anum wersten dæge com se Hælend into heom, *Hom.* dominicâ 1[a]. post *Pascha.*

Wiþ, *cum, contra, juxta, ad, erga, pro, ex, circa, circiter, adversus, pone*: ut, wiþ his dæges worce, *Matth.* XX, 2. ne secge þu leas gewitnesse wiþ ðinum nehstan. wiþ þam dom-setl ic sitte, *pone tribunal sedeo.* wiþ þam monaþ, *circiter calendas.* wið ðam þat, *ita ut, dummodo*: ðat his engel ongan ahebban wiþ his hearran, *quod Angelus suus cepit librare se contra dominum suum*, Cædm. p. 7. l. 19. wiþ ðam hungre andlyfen secan, *contra famem alimentum quærere.* Bed. E. H. p. 89. 7 com mid unmæte weorode wiþ him to gefeohte:. hu ne come ðu to me wyrceanne wiþ anum peninge, *nonne ex denario mecum convenisti.* Matth. XX, 13.

Beheonan, *cis, citra*: ut, beheonan Rome, *citra Romam.* beheonan muntan. beheonan þære stræt.

Gehend, *propè*: ut, gehend ðam eh-þyrle ic write, *propè fenestram scribo.*

Toweard, *versus, ad*: ut, on undern timan Crist wæs to deaðe fordemed. and toweard ðære rode geled, *tempore antemeridiano condemnatus erat Christus, & ad crucem ductus*, Cod. MS. canonum, & constitutionum ecclesiasticarum in rubrica de officiis diurn. & nocturn. horarum, cap. XXVIII. ða liggan toward Huntendune porte, *quæ jacent versus Huntenduni oppidum*, chron. *Sax. Gibs.* DCLVI.

V. Ex his præpositionibus, quædam utrumque casum regunt: ut, beforan, on, ofer, butan, oþ, betwux, wiþ, gemang, ongemang, for, ongean, betwux, togeane, mid, innan, uppan, under.

Notandum etiam est apud *Anglo-Saxones*, haud secus ac apud *Latinos*, præpositiones aliquando elliptice supprimi in oratione: ut, hine Abraham on his agene hand beacen sett swa him bebead Metod, *in eum Abrahamus signum* [circumcisionis] *imposuit propria manu, sicut deus illi jusserat*, Cædm. LIX, 18. Sic, hie him sealdon, 7 him ða aþas sworan:. & paulo suprà: he lytle werede for:.

Quædam etiam præpositiones regunt genitivum: ut, wiþ, andlang: hwi murcas [murcnast] ðu wiþ min, *quid contra me murmuras?* Boeth. p. 12. Sequitur tamen paulo post, hwæt seofast ðu wiþ me, *quid me querimoniis vexas?* Sic p. 77. Ne gemet he hine. ne furþon rihtne weg wiþ his ne aredaþ, *neque inveniet illum, neque etiam viam rectam ad eum ducentem inveniet.* and swa upweardes grewþ oþ ðone stemn. 7 siððan andlang ðæs wiþan. 7 andlang ðære rinde oþ ðone helm asprингþ, *& sic sursum crescit in caudicem, & dein per medullam & corticem surgit in calamum*, p. 90. ða smercode he wiþ min. 7 cwæþ, *tum in me subridens, ait*, p. 93. ða beseah he hine under bæc wiþ ðæs wifes, *tum retrospiciebat versus* [vel *in*] *mulierem*, p. 102.

VI. Notandum præterea est præpositiones *Anglo-Saxonicas*, perinde ac *Latinas* & *Græcas* absolutè positas adverbiascere, & postponi haud rarò nominibus, quæ regunt: ut, ic stande on ðas healfe. 7 ðu ongean, *ego ex hâc parte sto, tu contrà.* se Angel hyre fram gewat, *Luc.* I, 38.

De præpositionibus in compositione.

VII. Præterea notandum est, præpositionum alias componi cum nominibus, & verbis, alias non. Præpositiones quæ componuntur, sunt; emb, vel ymb, ðurh, ongean, oþ, betwux, agen, geond, wiþ, to, be, mid, under, of, toforan, fram, æt, for, uppe, ofer, æfter, ær.

VIII. Emb, & ymb, componuntur cum nominibus, & verbis, & idem valent in compositione, ac *circum* apud *Latinos*: ut, emb-hwyrft, vel ymbhwyrft, *circuitus*, vel *orbis terrarum*, ab emb-hwyrfan, vel ymb-hwyrfan, *ambire, circumire.*

IX. Ðurh, componitur cum nominibus, & verbis. Nominibus junctum excellentiam significat, & *Latinè* redditur *per, præ, valde*: ut, ðurh-beorht, *perspicuus, perillustris, prænobilis.* Verbis vero præpositum exponitur *per, trans, ultra*: ut, ðurh-holian, *perforare*: ðurh-wunian, *permanere*: ðurh-faran, *transire*: ðurh-wundian, *transfigere.*

X. On, in compositis significat ut *in* apud *Latinos*, & quandoque ut *Angl.* **un**, particula negativa, vel privativa, quæ extra compositionem non invenitur: ut on-ageotan, *infundere*: onlædan, *inducere*: on-æhte, *inops*: on-gearo, *imparatus*: on-gewisse, *incertus*, **unwise.**

XI. Ongean, in compositis idem valet, ac *iterum*, & redditur plerunque in compositione per *re*: ut, ongean-bringan, *referre*: ongean-sendan, *remittere*: ongean-standan, *resistere.*

XII. Oþ, in compositione significat *de, ab, ex, à*: ut, oþ-feallen, *deficere*: oþ-hebban, *extollere*: oþ-flean, *aufugere*: oþ-swerian, *abjurare.*

 XIII. Betwux,

XIII. Betƿux, & betƿy vel betƿyh, (pro betƿyx) & betƿeonan, in compositis significat ut *inter* apud *Latinos*: ut, betƿyx-aworpennysse, *interjectio*: betƿux-cuman, *intervenire*: betƿy-ȝesettan, *interponere*.

XIV. Aȝen, in compositione vim habet τȣ *adversus*, & τȣ *iterum* apud *Latinos*: ut, aȝen-coman, *occurrere*, & *revertere*: aȝen-hƿyrfan, *redire*: aȝen-standen, *obstare*, *opponere*. Sed composita ex aȝen præpositione, & aȝen pronomine *suum*, *cuique proprium* significante, à discentibus distinguenda sunt.

XV. Ȝeond, in compositis redditur per præpositionem *per*: ut, ȝeond-faran, *pertransire*: ȝeond-ȝeotan, *perfundere*: ȝeond-scinan, *perlustrare*, *perlucere*.

XVI. Ƿið, in compositione nunc significat idem ac *cum*: ut in ƿiþmetan, *conferre*, *comparare*. Nunc ut *contra*, & *adversus*: ut, ƿiþ-standian, *adversari*, *resistere*. ne ƿiþcƿeþe ƿe, *ne contradicamus*, Hom. de Assump. B. M. V. Nunc autem ut *in* in *Latino injustus*: ut, ƿiþ-coren, *improbus*: ƿiþ-secȝan, *inficiari*. Aliquando ut * *de*: ut in ƿiþ-teon, *detrahere*: ƿiþ-lædan, *deducere*. Plerunque verò † adversatricem significationem habet: ut in ƿiþ-ƿinnan, *oppugnare*: ƿiþ-scufian, *repellere*: ƿiþ-sacan, *contradicere*, *abrenuntiare*: ƿiþ-cƿeðan, *contradicere*.

XVII. To, in compositis quandoque excessum denotat: ut in to-ƿeceleas, *nimis incuriosus*: to-læt, *serò nimis*: to-anƿillic, *nimium pertinax*. Inde nostrum **too**: ut, **too carelesse, too studious**. Quandoque significat ut Præp. *dis* apud *Latinos*, in compositione: ut in to-cnaƿen, *discernere*: to-ȝoten, *diffusus*: to-lysan, *dissolvere*. Ut plurimum autem exponitur per *ad*: ut, to-cuman, *advenire*: to-bæran, *adportare*: to-fealden, *applicare*: to-beȝyman, *attendere*: to-ȝecyȝan, *advocare*. Non raro etiam ut a, & ȝe, est merum augmentum syllabicum nihil significans.

XVIII. Be, in compositione nunc est merum præfixum, quod verbis, verbalibus, & præteriti temporis participiis præponitur: Nunc habet vim præpositionum, *circum*, *prope*, *re*, *con*: ut, be-ferde se Hælend ealle Ȝalilæam, *circuivit Jesus totam Galilæam*, Matth. IV, 23. bewende hyne, *conversus*, Matth. IX, 22. Sic bi, biȝ, vel byȝ in compositione *circum*, *prope*, *juxta* significant: ut, biȝstandaþ me stranȝe ȝeneatas, *me circumstant strenui servi*, Cædm. VII, 12. vide gloss. *Goth.* in **BIMAITAN**.

XIX. Mid, in compositione exprimitur per *co*, *con*, *com*, *cor*, in compositis *Latinis*: ut in mid-þolian, *compati*: mid-ƿununȝe, *consortium*: mid-sƿeȝian, *consonare*. Sed hic à discentibus cautè distinguenda sunt composita cum mid præpositione, à compositis cum mid, pro middel, *medius*, *a*, *um*. Observandum etiam est adverbium samod, *simul*, vel *unà* significans, eundem usum habere in compositis ac mid: ut in samod-arisan, *consurgere*: samod-cyman, *convenire*: samod-ȝeflet, *concertatio*: samod-sƿeȝen, *consonans*.

XX. Of, valet in compositione *à*, *abs*, *de*, *ex*: ut, of-ceorfan, *abscindere*: of-adrifan, *abigere*: of-animan, *auferre*. Aliquando tamen ut merum affixum simplicis significationem non variat: ut in of-torfian, *lapidare*: of-slean, *occidere*.

XXI. Toforan, in compositis significat *ante*, *præ*: ut in toforan-beon, *præesse*: toforan-faran, *præire*.

XXII. Æt, in compositione plerunque exponitur per *ab*, *è*, *ex*, *de*: ut in æt-bræðan, *auferre*, *eripere*: æt-berstan, *aufugere*, *evadere*. Interdum redditur per *ad*: ut in æt-beon, *adesse*: ætstandan, *adstare*.

XXIII. For. Quando for non est merum augmentum initiale, redditur per præpositiones *per*, *re*, *de*, *dis*, *ex*, *ab*, *con*, *ultra*, *præter*, *contra*, & sæpe dat composito significationem, quæ simplicis significationem pessundat, & in malum sensum vertit: ut, à doen *facere*, fordoen *interficere*: à niman *capere*, *sumere*, forniman *consumere*: à liȝȝan *jacere*, *cubare*, forliȝȝan *fornicari*, *adulterari*. In compositis etiam sæpe fore, *præ*, *pro*, *ante*, significans, confunditur cum for: ut, fore-ȝeƿitnysse, *falsum testimonium*.

XXIV. Up, vel uppe in compositis exponitur per *ad*, *ex*, & per voces, quæ significant motum sursùm, locum superiorem, & res supernas: ut, up-aboren, *elatus*: up-abrycan, *erumpere*, *effringere*: up-ahebban, *extollere*: up-flering, *cœnaculum*: up-arisan, *assurgere*: up-land, *regio montana*: up-ƿara, *superi*.

XXV. Ofer, in compositis plerumque denotat excessum: ut in ofer-drincan, *plus æquo bibere*: ȝif hƿylc Biscop oððe mæsse-preost hine sylfne ƿædlice oferdrince. oððe he ðær ȝesƿice. oððe his hades ðolige, *cod. can.* MS. Hisce addas ofer-æt, *nimia ingluvies*: ofer-bliþ, *supra modum lætus*: ofer-modian, *superbire*: ofer-hoȝian, *contemnere*. Quando non excessum significat reddendum est per *trans*, *in*, *super*, *per*, *præter*, *præ*, *de*: ut in ofer-climan, *transcendere*: ofer-faran, *transire*: ofer-flean, *supervolare*: ofer-ȝildan, *inaurare*: ofer-hlinan, *incumbere*: ofer-hreosan, *irruere*: ofer-rædan, *perlegere*: ofer-ðeon, *præstare*: ofer-ƿenan, *præsumere*.

XXVI. Ær, in compositis redditur per *ante*, *prius*, *præ*, *primùm*: ut in ær-boren, *primogenitus*: ær-ȝedon, *anteactus*: ær-leoht, *primum-mane*: ær-ȝenemned, *prænominatus*.

---

* In hodierno sermone nostro **to withdraw** est *detrahere*, *subducere*; **to withhold** est *detinere*.

† Retinemus adhuc **with** in eodem sensu: ut **to withstand**, *resistere*, *oppugnare*.

XXVII. Æf-

XXVII. Æꝼꞇeꞃ in compoſitione exponitur per *poſt*, ut in æꝼꞇeꞃ-boꞃen, *poſthumus*, &c.

XXVIII. Præter has præpoſitiones, quæ tam in conſtructione, quàm in compoſitione uſurpantur, aliæ ſunt, quas * inſeparabiles vocant, utpote quæ extra compoſitionem non occurrunt, & disjunctæ à vocibus, cum quibus coaleſcunt, nihil ſignificant: ut, eꝺ, em, un, oꞃ, miſ: quibus adde ꝼoꞃe, quæ rarò extra compoſitionem occurrit, & Æ.

XXIX. Eꝺ, *Francice* it, in compoſitione idem valet ac *re* apud *Latinos*: ut in eꝺcenneꝺ, *renatus*. eꝺnipian, *renovare*. eꝺſcæꝼꞇ, eꝺſceaꝼꞇ, *palingeneſia*, *renovatio*, *recreatio*.

XXX. Em, ſcribitur per apocopen pro embe, & per ſyncopen pro eꝼen, vel eꝼn, *æquus*, *æqualis*. Quando ſtat pro embe redditur ut ſupra in Reg. 8. Quando autem pro eꝼen ponitur, valet *par*, *æquus*, *a*, *um*: ut in emnihꞇ, *æquinoctium*: emlanꞅ, *paris longitudinis*. Emne etiam ſignificat *æqualis*, *æquus*, *par*, unde compoſita cum emn: ut, emn-ſcoleꞃe, *condiſcipulus*: emn-ꝺeoꞃ, *conſervus*.

XXXI. †Un, in vocum compoſitione negativè, privativè, & contrariò ſignificat, & exponitur per *in*, *de*, *dis*, *ex*, *à*, & per voces ſimplici in ſignificatione contrariò, vel privativè oppoſitas: ut, unacenned, *ingeneratus*: unacumenꝺlic, *impoſſibilis*: uncnẏꞇꞇan, *diſſolvere*: unꝼꞃiþ, *diſcordia*: unſpeꝺa, *paupertas*: unheaꞃꞃa, *ſervus*: un-ꞇꞃẏoꞃþ, *falſitas*: un-bꞃæꝺ, *anguſtus*, *parvus*: un-lẏꞇel, *magnus*: un-menn, *i. e.* un-menigu, vel unmeniu, *pauci*. Sic *Scoti* dicunt **unwell**, *ægrotus*; atque *Angli* **uneven**, *ſcaber*, *aſper*, *ſalebroſus*: **unſound**, *inſincerus*: **unſtable**, *vacillans*: **unskilfull**, *imperitus*: **unrighteous**, *injuſtus*. Quod ſanè loquendi genus primitùs venit à *Gothis*, in quorum linguâ occurrunt iſtiuſmodi non pauca: ΠΝΑΓΕΙΝ, *imperteritè*: ΠΝΒΑΙΚΑΝΑΣ, *ſterilis*: ΠΝΒΑΚΝΑhΣ, ἄτεκνος, *qui non habet liberos*: ΠΝΨΙΝΨ, *malum*: ΠΝΣΕΛ, *nequam*: ΠΝΛΕΑΣ, *pauper*, *&c.*

Oꞃ, in compoſitione ſignum eſt plerunque privationis (inquit *Somnerus*) vel negandi particula: ut in oꞃ-ꞃuꞃþe, *ignominia*: oꞃ-pẏꞇe, *impunè*: oꞃ-ꞇꞃupian, *diffidere*: oꞃ-mæꞇ, *immenſus*: oꞃ-leahꞇꞃe, *inculpatus*: oꞃ-ꞅeꞃoꞃꝺen, *increatus*, Cædmon. p. 1. Præpoſitio hæc inſeparabilis deducitur à *Cimbrica* or, vel ur, quæ *de*, *è*, *ex* ſignificat in regimine.

Oꝺ, in compoſitione ſignificat *à*, *ab*, *de*, *ex*: ut in oþꞃenꝺan, *aufugere*: oþꞅꞃẏpan, *eripere*: oþſcẏꞇan, *deflectere*.

Miſ, à *Goth.* ΜΙΣΣΑ, in compoſitione inſinuat defectum, errorem, corruptelam, diſſimilitudinem, *&c*: ut in miſ-ꝺæꝺ, *maleficium*: miſ-boꞃen, *abortus*: miſ-cpeþan, *maledicere*: miſ-lician, *diſplicere*: miſ-hẏꞃan, *inobedire*: miſ-lic, vel miſſen-lic, *diverſus*. Ita *Gothis* ΜΙΣΣΑΛΕΙΚΣ, *varius*: ΜΙΣΣΑΔΕΔΙΝΣ, *offenſæ*, *delicta*: ΜΙΣΣΑΠΙΣΣ, *diſſenſio*. Inde noſtratia **misdeed**, *delictum*: **to misbecome**, *dedecere*: **to miscarry**, *perire*, non aſſequi, quod quis intenderat: **to mistrust**, *diffidere*. Hiſce addas ᛘᛁᛋᛘᛅᛚᛁ, miſmæle, vocem *Cimbricam*, quæ errorem linguæ ſignificat, à ᛘᛁᛋ, mis, & ᛘᛅᛅᛚ, maal, *ſermo*. *Goth.* ΜΑΨΑΑ. & ᛘᛁᛋᚴᚱᚢᚾᛅ, miſgruna, *diffidere*. Inde etiam à veteri *Francicâ*, quæ ſoror erat *Anglo-Saxonicæ*, *Gallorum* illud *mes*, & per apocopen *mé*, in *méconnôitre*, *mécontent*, *médiſance*, & ſimilibus. Vide **miſſa** in evang. *Iſland.* Marc, XIII, 24. & **At miſſa** in *Gudm. Andreæ* Lexico *Iſlandico*.

XXXII. Foꞃe, redditur per *præ*, *pro*, *ante*: ut in ꝼoꞃe-cpæꝺan, *prædicere*: ꝼoꞃecẏn, *anteceſſores*: ꝼoꞃe-niman, *præ-occupare*: ꝼoꞃe-piꞇunꞅ, *præſagium*: ꝼoꞃe-ꞅehaꞇ, *promiſſum*.

Æ *privationem*, vel *negationem* denotat: ut in æꞅẏlꝺ, æmenne, æmelle, æmoꝺe. Aliquando tamen præteriti temporis participiis præponitur, more a, be, ꝼoꞃ, ꞅe: ut in æceleꝺ, apẏꞃꞃ.

XXXIII. Præter præpoſitiones ſeparabiles, & inſeparabiles, quæ compoſitionem ingrediuntur, ſunt & aliæ voces, quæ in compoſitione, præpoſitionum naturam induunt, & per præpoſitiones *Latinè* exponuntur: ut, eꝼen, eꝼꞇ, piþeꞃ, anꝺ, quibus adde ꝼull.

XXXIV. Eꝼen, à *Goth.* ΙΒΝ, eſt adjectivum ſignificans, *æquus*, *æqualis*, *par*, & in compoſitione idem valet, ac *co*, *col*, *com*, *con*, *cor*, &c. *Latinorum*: exemp. gr. eꝼen-biſceoꞃ, *coëpiſcopus*: eꝼen-ꝺꞃoꞃian, *compati*: eꝼen-pẏꞃhꞇa, *cooperator*: eꝼen-þeoꞃa, *conſervus*, &c.

XXXV. Eꝼꞇ eſt adverbium, quod *poſtea*, *porro*, *iterum* ſignificat, & in compoſitione idem plerumque ſignificat, ac *re*, & *retro*: ut in eꝼꞇ-cuman, *revertere*: eꝼꞇ-cẏꞃꞃan, *recurrere*: eꝼꞇ-ꞅecẏꞅan, *revocare*.

XXXVI. Piþeꞃ, à *Goth.* ΥΙΨΚΑ, eſt vox adverbialis ſignificans *adverſum*, *contra*, & facit ſimplex malè ſemper ſignificare, & maximâ ex parte oppoſitionem implicat: ut à coꞃen *electus*, *dilectus*; piþeꞃ-coꞃen *reprobus*, *maledictus*: à ſecꞅan *dicere*, piþeꞃ-ſecꞅan *contradicere*: à ſaca *cauſa*, piþeꞃ-ſaca *cauſæ adverſarius*, *à cauſa profugus*, *apoſtata*.

XXXVII. Anꝺ. Tametſi hæc vox apud *Anglo-Saxones* ſolùm obtinet naturam conjunctionis copulativæ, apud *Gothos* tamen eſt præpoſitio *in*, *coram*, *contra*, *adverſus* ſignificans. Quod quamprimum didiceram, mirari ampliùs deſii, quòd tot nomina, & verba in *Anglo-Saxonicâ* occurrentia, quibus anꝺ præfixum erat: ut in anꝺpeaꞃꝺ, *præſens*, à *Goth.* [1] ΑΝΔ, ἀντὶ, *contra*,

---

* Quales ſunt apud *Latinos*, ut, *di*, *dis*, *re*, *ſe*, *con*. † ᛅ, o, *&* ᚢ, u, apud veteres *Cimbros* eundem in compoſitione obtinent valorem: ut in ᛅᚼᛅᛒᛒ, ohapp, *infortunium*: ᛅᚴᛁᛒᛁᛋ, okeipis, *gratis*, *ſine emtione*: ᛅᛚᚢᚴᛅ, olucka, *infelicitas*: ᛅᚼᛅᛁᚠᛅ, ohæfa, *nefas*: ᛅᚢᛅᛘᛁ, oſome, *dedecus*: ᛅᚠᛁᚱᚴᛅᚾ, owerkan, *malefactum*: ᚢᚠᛅᛁᚱᛏ, ufært, *impervium*: ᚢᚠᚱᛁᛅᛚᛋᛁᚱ, ufrialſer, *ſervi*. [1] Vel ΑΝΔΑ. quod apud *Gothos* idem valet.

& VAIKΨAN, unde peoрþan, *esse*, quod nimirùm præſentes *coram* adſtent, & *contrà* ſiſtant ſe veluti ex adverſo. Hinc ANAVAIKΨIS, *contra*, & ANAVAIKΨI, *facies*, *præſentia*. Sic anбрyрб eſt *reſponſum* à *Goth.* ANAVANKA, vel ANAAVANKA, quod ſit ex ANA, vel ANAA, *adverſum*, *contra*, & VANKA, *verbum*; ut anбрyрб proprie ſit ſermo, quem reſpondens regerit percontanti. Sic ANAHAFGAN, eſt *reſpondere*, ab ANA, *contra*, & HAFGAN, *tollere*, quaſi dicas, vocem ad reſpondendum contra tollere. In eâdem ſignificatione occurrunt veteres * *Cimbricæ* voces: ᚨᚾᛞᚢᛁᛞᚱᛁ, advidre, *ventus contrarius*: ᚨᚾᛞᛏᚨᚠ, andtof, *remigatio in adverſum*: ᚨᚾᛞᛋᚨᛁᛚᛁᛋ, andſælis, *contra ſolem*: ᚨᚾᛞᚼᚨᛁᚱᛁᛋ, andhæris, *adverſo crine*. Quibus adde, *Angl.* to anſwer, *reſpondere*, ex anб, & *Cimbricâ* ᛋᚢᚨᚱᚨ, ſuara, *reſpondere*, compoſitum. videſis and in dictionario *Iſlandico* Gudmundi *Andreæ*.

† Орб ſubſtantivum eſt, quod in *Saxonicâ*, & *Francicâ* linguâ *ordium*, *initium*, *principium* ſignificat. Inde compoſitione idem valet, ac *primus*, *primitivus*: ut in орб-ƿрuma, *author*; орб-bana, *homicida primus*; ut *Cain* vocatur in *Cædmonis* paraphraſi. plura de hac voce commentati ſumus in cap. XXI.

Full vero adjectivum eſt, quod *plenus* ſignificat, & in compoſitione, tam verborum, quam nominum, ſignificationem valde auget, & perficit: ut in ƿulʒanʒan, ƿulƿærnian, ƿulƿremian, ƿulbeoꞇe. Adjectiva autem, & ab eis profecta adverbia quaſi in ſuperlativo gradu collocat: ut, maneʒe beoþ ðeah æʒþer ʒe ƿullæþele. ʒe ƿullpeliʒe. ⁊ beoþ ðeah ƿullunрoꞇe, *multi ſunt valde nobiles, & valde divites, qui tamen ſunt valde triſtes.* Boeth. p. 19.

Præpoſitiones Gothicæ.

XXXVIII. ÏN. FANK, vel FANKA. AN. NNA, vel NNTE. FRAM. FAIRRA. BI. AF. AFAR. NS. ANA. MIΨ. ANA. AT. HINAANA, vel HINAAR. NF. NNAAR, vel NNAARR. VIΨRA. NEΘA. VIΨRAVAIRΨ. NFAR. NFARR. FRNMAN. NZAΨRR. NT, vel NTA. NTANA. ÏNNH. ΨAIRH:

ÏN, ſignificans, ἐν, *in*, regit ablativum, aliquando accuſativum. ſignificans autem εἰς, *in*, *ad*, *inter*, regit accuſativum aliquando ablativum: ſignificans verò διὰ, ἕνεκεν, *per*, *propter*, *ergô*, regit genitivum; *Marc*, II, 27. III, 9. VI, 26. & VIII, 35.

FANK, vel, FANKA, quando ſignificat πρὸ, *ante*, vel παρὰ, *juxta*, *ſecus*, regit accuſativum: quando ſignificat ὑπὲρ, *pro*, regit ablativum. quando verò ἔμπροσθεν, *ante*, regit genitivum. Significat etiam ἀπὸ, *à*, *ab*, & διὰ, *præ*, & tum regit ablativum, *Luc.* III, 7.

AN, ſignificat πρὸς, ἐπὶ, vel εἰς, *ad*, ἐν, *in*, & regit dativum: ut, AN AHMIN VEIHAMMA, ἐν τῷ πνεύματι ἁγίῳ, *Marc.* XII, 36. in quem locum videſis *Thomæ Mareſchalli* obſervationes. διά τι etiam redditur AN ΘE, & διὰ τοῦτο, AN ΨE:

NNA, vel NNTE, ἕως, ἄχρι, *uſque*, *uſque ad*, regit accuſativum. Legitur tamen NNA ÏΣHANNE, *Matth.* XI, 13. At NNA ÏΣHANNEN, *Luc.* XVI, 16.

FRAM, ἀπὸ, ὑπὸ, παρὰ, ὑπὲρ, περὶ, ἐκ, *à*, *ab*, *apud*, *pro*, *de*, *ex*, regit ablativum caſum.

FAIRRA, μακρὰν, ἀπὸ, *longè*, *à*, *ab*, regit ablativum.

BI, ſignificans ἐπὶ, *in*; μετὰ, *cum*; ἐν, *per*; κατὰ, *ſecundum*; regit ablativum. Significans autem ὑπὲρ, *pro*; περὶ *circum*, *circa*; κατὰ, *adverſum*, *ſecundum*; διὰ, *poſt*; regit accuſativum. Significans verò περὶ, *de*, regit quum accuſativum, tum genitivum. Denique ſignificans ἐπὶ, *ſuper*, regit nunc accuſativum, nunc ablativum. In compoſitione autem perſæpe ſignificat *circum*.

AF, & ABN, ἀπὸ, *à*, *ab*, *abs*, regit ſemper ablativum.

AFAR, μετὰ, *poſt*, ſignificans, regit accuſativum. AFAR autem ὀπίσω, *poſt* vel *retro*, & ἐπὶ, *in* ſignificans, regit dativum vel ablativum. Legitur AFARNH, *Luc.* I, 24.

NS, ἐκ, ἐξ, *ex*, *de*, *ab*, & ἔξω, *extra* ſignificans, ſemper regit ablativum. Pro NS, per proſtheſin euphonicam legitur ſæpe NZNH; vide *Luc.* XX, 4. In compoſitione autem cum ver-

---

* *V.* Lexicon *Runicum* Ol. Wormii. † Ord *initium*; ſiquidem in gemino *G. Chauceri* loco certe *G. Chaucero* denotat *exordium*, *principium*, crediderim ord pro word, reſtituendum: ut

Lucan to thæ this ſtory I commend,
And to Sueton, and Valerie alſo,
That of this ſtory writen ord and end.

Ita duntaxat legendum videtur, non autem word and end, ut in editis omnibus habetur: &

He goeth him home, and gan full ſone ſend,
For Pandarus, and all this new chaunce
And of this broch he told him ord and end,
Complaining of her harts variaunce.

Manifeſtiſſimum in his elucefcit veſtigium *Cædmonianæ* paraphraſios, LXXVIII, 16, in quo loco occurrunt hæc verba: ƿona onʒeaꞇ. ꞅꞇιþ-moб cyninʒ. орб anб enб. ðæꞅ ðe him ẏꞅeб pæꞅ, *ſubito percepit animoſus rex initium ac exitum ejus, quod ei manifeſtatum erat.*

bis

bis incipientibus ab K. ΠS euphonice vertitur in ΠK: ut in ΠKKEISAN, *surgere*, ΠKKINNAN, *exire*.

ANA, ὑπὸ, ἐπὶ, εἰς, ἐν, ἀπὸ, *in*, *super*, *de* significans, regit ablativum. Significans verò ἐπὶ, *ad*, & περὶ, *circum*, gaudet accusativo.

MIΨ, & aliquando MIΔ, μετὰ, *cum*, significans, etiam ἐν, & πρὸς, *inter*, requirit semper ablativum.

ANΔ, ἐν, εἰς, κατὰ, διὰ, *in*, *per* significans regit semper accusativum. Significans verò ἐπὶ, *super*, ἐν, *in*, regit ablativum, *Luc.* VI, 48. & XIX, 5. In compositione respondet *Anglo-Saxonico* un: ut in ANΔhΠAGAN, *detegere*, quod *Anglo-Saxonicè* est unhælan. ANΔBINΔAN, *solvere*, unbından *Anglo-Saxonice*.

AT, παρὰ, πρὸς, *secus*, *apud*, *ad* significans gaudet dativo.

hINΔANA, vel hINΔAK, πέραν, ἀπὸ, *trans*, *à*, *ab*, ὀπίσω *pone*, regit accusativum. hINΔAK etiam significat *inter*, vel *apud*, ut onder *Belgarum*: ut, NIST hINΔAK ΠNS, *non est apud nos*, Luc. IX, 13.

ΠF, & ΠNΔAK, ὑπὸ, *sub*, regit ablativum: & quandoque accusativum. ΠNΔAKϘ, ὑποκάτω, regit etiam ablativum. Pro ΠF, occurrit ΠBΠ, *Luc.* XVIII, 38.

VIΨKA, πρὸς, *ad*; παρὰ, *secus*, *juxta*; κατὰ, *adversum*, & ὑπάντησιν, *occursum* significans gaudet accusativo.

NEΘA, *juxta*, *prope*, *secus*. Quemnam casum regat hæc præpositio non docent pretiosæ argentei codicis reliquiæ.

VIΨKAVAIKΨ, ἀντιπέραν, *contra*, regit accusativum.

ΠFAK significans πέραν, *trans*, gaudet accusativo. Quum vero significat ἐπὶ, vel ὑπὲρ, *super*, gaudet dativo; & aliquando accusativo: ut *Luc.* VI, 40. ΠFAK AAISAKI: at *Matth.* X, 24. ΠFAK AAISAKGA: ΠFAKϘ, ἐπάνω, *supra*, regit etiam accusativum, & genitivum, *Luc.* X, 19.

ΠZAΨKϘ, ἔξωθεν, *extra*, regit genitivum.

ΠT, ΠTA, ΠTANA, ΠTΠN, ἔξω, *extra*, regit tam genitivum, quàm accusativum.

INΠh, ἄνευ, χωρὶς, *sine*, ἐν, *in*, ἕνεκεν, *propter*, regit ablativum & quandoque accusativum. genitivum vero, quoties significat, *propter*.

ΨAIKh, διὰ, *per*, regit accusativum.

Hisce adde MIΨ TVEIhNAIM, ἀνὰ μέσον, *Anglo-Saxonibus* betpeonan, betpynan, betpeoh, betpih, betpuh, betpux, betpix, *Anglis* **between**, **betwixt**, *inter duo*, vel *in medio duorum*, quæ regunt dativum. *Marc.* VII, 31. MIΨ TVEIhNAIM MAKKϘM, *inter medios fines*. Nota quod præpositio ΔIS occurrit in compositione: ut in ΔISΔKAΠSGAN, ΔISTAhGAN, *&c.*

CAPUT QUINTUMDECIMUM.

De Interjectionibus.

INterjectiones dolentis, pa: ut, pa ıſ me, *væ mihi*! pam me, *heu mihi*! * pala pa, *heu*! *proh dolor*! eop, *heu*! eop me, *væ mihi*! hıȝla, *heu*! hıȝla me, *heu mihi*. eala eap, eala ea, hela pa, *eheu*!

Gaudentis, & Exultantis: pel me.

Abominantis: pala pe, *vah*! Marc. XV, 29. on peȝ, *apage*.

Vocantis: eala, eala þu, *ô*? hlẏſt eala bearn beboda laſeopeſ. ⁊ ahẏld eaſe heoſtan þinſe, *ausculta*, *ô fili*, *præcepta magistri*, *& inclina aurem cordis tui*, Regula *Bened.* MS interlin. *Cott. Lat. Sax.* hẏſt þu, *heus*! † la, la ðu, *heus*! O la, *ô*! *eho*! Libet hic, proferre duo exempla lectu jucundissima; alterum sublimis, alterum autem mediocris dicendi generis; in quorum illo, EALA, in hoc LA, per anaphoram elegantissimam repetuntur. Primum tibi exhibet, lector, lamentationem *Satanæ* in tartaro obserati, *Cædm.* XCV. Secundum autem continet Þelleſ, i. e. *Hecates* querimoniam ad *Satanam*, in ornatissimo illo *Nicodemi* pseudo-evangelio, quod ob orationis nitorem, & suavitatem, vir mihi amicissimus publici juris fecit cum heptateucho *A. Saxonico.* M.DC.XC.VIII. Eala dſihteneſ ðſẏm. eala duȝuþa helm. eala meotodeſ mıht. eala mıddan eaſd. eala dæȝ leoþa. eala dſeam· ȝodeſ. eala enȝla ðſeat. eala up heofon. eala ꝥ ıc eam. ealeſ leaſ. ecan dſeamaſ. ꝥ ıc mıd handum ne mæȝ. heoſon ȝeſæcan. ne mıd eaȝum ne mot. up locıan. ne huſu mıd eaſum ne ſceal. æſſe ȝeheſan. ðæſ bẏſhteſtan. beman ſteſne. ðæſ ıc polde oſ-

---

* Hæc interjectio frequenter tropice ponitur pro dolore, præcipue in scriptis Satyrographi, ut,

Wote no wyght what warre is, ther that peace reineth,
Pe what is witerly weale, till welawepe him teache.

† La amat præponi & postponi interrogativis. pro eala legitur æla, & æala maxime in poëticis.

ſelde,

selde. sunu meotodes. drihten adrifan. ⁊ agan me ðær dreames gewald. wuldres ⁊ wynne. me ðær wyrse gelamp. ðonne ic to hihte. agan moste. nu ic eom asceaden. fram ðære scinan driht. alæded fram leohte. in ðone laðan ham. ne mæg ic ꝥ gehicgan. hu ic in ðæm becwom. in ðis neowle genip. mid synnum fáh. aworpen of worulde, *ô domini* [Jesu] *majestas! ô virtutum corona! ô dei* [patris] *potentia! ô munde! ô lux diei! ô jubilum dei,* vel *apud deum! ô angelorum caterva! ô cœli cœlorum! ô me miserum! quod æterno gaudio omnino cariturus sum, quod ne vel manibus quidem cœlum attingere poßum, neque oculis id aßpicere, & quod auribus nunquam auditurus sum melodiæ clarissimæ vocem, propterea quod vellem ex aulâ* [cœlesti] *dominum, dei filium expellere, & mihi vindicare* [cœlestis] *jubili gaudium, & gloriæ imperium. Inde mihi pejus accidit quàm expectarem, siquidem ex purâ familia* [societate] *separatus sum, abjectus à luce in hanc domum abominabilem; neque possum vel cogitando fingere, quomodo in eam ingreßus sum, quomodo peccatis inimicus* [vel *discoloris*] *factus, in hanc nebulosam abyssum sum dejectus, ab omnibus reprobatus.* Ða cwæþ seo helle to Satane. La ðu ealdor ealre forswyllednysse. ⁊ la ðu ordfruma ealra yfela. ⁊ la ðu fæder ealra flymena. ⁊ la ðu þe ealdor wære ealle deaþes. ⁊ la ordfruma ealre modignysse. for hwig gedyrstlæhtest ðu ðe ꝥ ðu ꝥ geþanc on ꝥ Iudeisce folc asendest ꝥ hig ðysne Hælend ahengon. ⁊ ðu him nænne gylt on ne oncneowe. ⁊ ðu nu þurh ꝥ treow ⁊ ðurh ða rode hæfst ealle þyne blysse forswylled. *tum inquit* Morta [Hecate] *ad Satanam: ô tu princeps perditionis! ô auctor omnium malorum! ô profugorum* [apostatarum] *omnium pater! ô qui fuisti princeps omnis interitûs! ô omnis ambitionis auctor! cur præsumebas indere in mentes Judæorum, ut Jesum, quem sciebas eße innocentem, crucifigerent, quando quidem per ligneam illam crucem tuam, omnem delectationem perdidisti.* Evang. Nicod. p. 17. §. xxix. Hisce quoque libet adjungere quæ *F. Junius F. F.* in Lexico suo v. linguarum habet in voce la. la, vocandi vox, *ô.* hola, *idem.* la leof, *dilecte.* la hu oft, *quoties?* wilt ðu la, *visne?* Item interrogandi, la hu ne, *nonne?* la hwilc, *quis?* la, *en, ecce!* la nota vocativi. *Matth.* xxxvii, 7, 5. xii, 34. xxii, 12. & deinceps. Reg. *Bened.* interl. in prologo, la videtur poni pro eala. Sic *Ps.* xxx, 23, habes, la hu micel, *ô quam magna!* quanquam abundare videtur in la hwilc, *Ps.* xxxviii, 6. La videtur aliquando esse intensivum; ita maxime sibi necessariam operam suppliciter exigentis est illud: bidde ic ða la, *Bed.* cxxii, 13. Adstruentis, & magis affirmantis est illud: ðat la wæs fæger, *Cædm.* civ, 4. Optantis, vel sedulo hortantis, uton la geþencan, *Cædm.* civ, 24. Insultantis vel sarcastice exprobrantis, la ðus beo nu on yfele. noldes ær teala, *Cædm.* cvi, 8. Graviter dolentis, wa la wa, *heu, proh dolor!* Beda ii, 1. *Marc.* xv, 29. *Cædm.* ix, 16. La hwider mæg ic nu fleon, *quo nunc fugiam!* Bed. xi, 12.

Optantis: eala gif, *ô si!* wa la, *utinam, ô si!* wa la ahte ic minra handa geweald, inquit Satanas in barathro vinctus jacens, *Cædm.* p. 9. l. 15.

Hortantis, vel Laudantis: wella wel, *age, agite:* uton, *age, agite, agedum:* do, *age, agedum.* ute nu, *age:* ut, ute nu tellan, *age, dicamus.* Boeth. uton arisan æt sumum cyrre, *exurgamus ergo tandem aliquando,* Regula *Benedicti* interlin. MS. *Cott.* quæ verba versio alia *Saxonica* sic reddit; uton eornostlice on sumne timan astandan:.

Admirantis: eala hu, *ô quam!* Demonstrantis: heonu, efne, se, *ecce.*

Laudantis; beo bliþe, geblissa ðu, wylcyma, selðe, *euge.* Eala, eala, *euge, euge.*

Interjectiones Gothicæ.

Vocantis, & admirantis: 𐍉, *ô, vah.* Dolentis, & execrantis seu imprecantis: 𐍅𐌰𐌹, *væ.* Demonstrantis: 𐍃𐌰𐌹, 𐌸𐌰𐍂𐌿𐌷, *ecce.*

Caput Sextumdecimum.

Continens regulas quasdam syntaxeωs promiscue positas, cum miscellaneis quibusdam observationibus.

I. Ablativus absolutè ponitur apud *Anglo-Saxones:* ut, gebigedum cneowum him to cwæð, *& genu flexo dixit illi,* Marc. i, 40. Sic *v.* 31. hyre handa gegripenre, *apprehensâ manu ejus.* ðe eac adwæsctum feondum þinum on soðe cynerice gehateð, *te regem futurum extinctis in veritate promittit,* Bed. H. E. p. 138. Plura occurrunt exempla, *Matth.* xvi, 4. xvii, 5. x, 1. ix, 43. *Marc.* xiv, 52. *Matth.* vi, 6. xiii, 6. *Marc.* xvi, 2. Sic apud *Gothos,* Matth. viii, 16. 𐌰𐍄𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐌰𐌷𐍄𐌾𐌰 𐌸𐌰𐌽 𐍅𐌰𐌿𐍂𐌸𐌰𐌽𐌰𐌼𐌼𐌰. *vespere autem facto.* 𐌲𐌰𐌵𐌿𐌼𐌰𐌽𐌰𐌹𐌼 𐌸𐌰𐌽 𐌹𐌼, *Matth.* xxvii, 17. vide & comma 19. & *Marc.* v, 35. etiam *Marc.* x, 17, 46. *Luc.* vi, 48. vii, 24.

II. Verba

II. Verba acquiſitivè poſita regunt dativum: ut, ᵹiꝼ hƿa him ꞃihꞇeꞅ biððe, *ſi quis ſibi æquum poſtulaverit*, LL. *Inæ*, c. 6. Cyninᵹeꞅ hoꞃꞅ-ƿealh ꞅe ðe him mæᵹ ᵹe-æꞃenðian, *equiſo regis, qui poteſt ejus mandata deferre*. Foꞃᵹiꝼ uꞅ uꞃe ᵹilꞇaꞅ ꞅƿa ꞅƿa ƿe ꝼoꞃᵹiꝼaþ þam ðe uꞅ aᵹylꞇaþ:- nellen ᵹe ᵹolðhoꞃðian eoꞃ ᵹolðhoꞃðaꞅ on eoꞃþan; ita apud *Gothos*: AFLET UNS-SVA SVE GAH VEIS AFLETAM ÞAIM SKULAM UNSARAIM, & NI HUSDGAIÞ ÏZVIS HUSDA ANA AIRÞAI. ðoþ ƿel ðam ðe eoꞃ yꝼel ðoþ, aſt *Gothi Græciſantes* dicunt, ÞIUÞGAIÞ ÞANS VRIKANDANS ÏZVIS, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, *Matth.* v, 44. buꞇon ƿe ᵹan. ⁊ uꞅ meꞇe bicᵹon anð eallum ðiꞅꞅum ƿeꞃeðe, *Goth.* ÞATEI VEIS GAGGANDANS BUGGAIMA ALLAI ÞIZAI MANAGEIN MATINS, *Luc.* IX, 13.

III. Verba imperandi, & obſequendi regunt dativum: ut, he bebeað ðam unclænan ᵹaꞅꞇe, *Marc.* VIII. ða beað he þam unclænan ᵹaꞅꞇe, *Luc.* VIII, 29. unclænum ᵹaꞅꞇum bebyꞇ. ⁊ hi hyꞃꞅumiaþ him, *Marc.* I, 27. ic bebeoðe eallum minum ᵹeꞃeꞃum, *Spelm.* conc. p. 396. þaꞇ hi Goðe hyꞃan, *ib.* p. 514. ƿinðaꞅ anð ꞅæ him hyꞃꞅumiaþ, *Marc.* I, 27. Valet hæc regula apud *Gothos*: ut *Marc.* I, 17. AHMAM ÞAIM UNHRAINGAM ANABIUDAIÞ. GAH UFHAUSGAND ÏMMA. Verbum autem ƿealðan regit genitivum: ut, ealðoꞃ-men ƿealðaþ hyꞃa ðeoða, *principes gentibus ſuis dominantur*, Matth. XX, 25. Goð æᵹhƿæꞅ ƿealꞇ, *Deus omnibus dominatur*. Ðu ꞅæðeꞅꞇ ꝥ ðu onᵹeaꞇe ðaꞇ ꞇe Goð ƿeolðe ðiꞅꞅeꞅ miððan-ᵹeaꞃðeꞅ. ac ðu ꞅæðeꞅꞇ þaꞇ ne mihꞇe ƿiꞇan humeꞇa he hiꞅ ƿeolðe, *dixiſti te intelligere Deum mundum gubernare; quomodo autem eum gubernaret, te non poſſe ſcire dixiſti*, Boethius *Ælfredi*. p. 94.

IV. Verbum ꝼylian, vel ꝼyliᵹean, *ſequi*, gaudet dativo: ut, ðaꞅ ꞇacnu ꝼyliaþ ðam þe ᵹelyꝼaþ, *Marc.* XVI, 17. ða ꞅceap him ꝼyliᵹeaþ----ne ꝼyliᵹeaþ hiᵹ uncuþum, *Joh.* X, 4, 5. Peꞇꞃuꞅ ꝼyliᵹðe ðam Hælenðe, *Joh.* XVIII, 15. ꞅe þe ꝼolᵹoðe ðam Apoꞅꞇolum, *Ælfr.* de vet. Teſt. p. 25.

Verba 1 dandi, 2 miniſtrandi, 3 reddendi, 4 ſerviendi, 5 objurgandi, 6 vetandi, 7 favendi, 8 nuntiandi, 9 reſpondendi, 10 commodandi, 11 credendi, 12 judicandi, 13 gratias agendi, & 14 regendi, 15 tentandi, 16 nocendi, requirunt dativum: I. Nellan ᵹe ꞅyllan þaꞇ haliᵹe hunðum, *Matth.* VII, 6. Sic apud *Gothos*: ut, GIF HAUHEIN GUÞA, *Joh.* IX, 24. II. ⁊ heo ðenoðe him, *Marc.* I, 31. Sic apud *Goth.* GAH ANDBAHTIDA ÏM: III. ⁊ bꞃohꞇe þa ðꞃiꞇꞇiᵹ ꞅcyllinᵹaꞅ ꞇo ðæꞃa ꞅaceꞃða ealðꞃum, *Matth.* XXVII, 3. *Goth.* GAVANDIDA ÞANS ÞRINSTIGUNS SIABRINAIZE GUDGAM, GAH SINISTAM: IV. Ne mæᵹ nan ðeoꞅ ꞇƿam hlaꝼoꞃðum ðeoꞃian, *Luc.* XVI, 13. *Goth.* NIAINSHUN ÞIVE MAG TVAIM FRAUGAM SKALKINON: V. ða ciððon hiꞅ leoꞃninᵹ-cnihꞇaꞅ ðam ðe hi bꞃohꞇon, *Marc.* X, 13. *Goth.* IÞ ÞAI SIPONGOS IS SOKUN ÞAIM BAIRANDAM, vide *Luc.* XIX, 39. VI. ⁊ ne ꝼoꞃbeoðe ᵹe him, *Marc.* X, 14. vide & XXXVIII, 39. ubi in verſione *Goth.* GAH VARIDEDUN ÏMMA---NI VARGIÞ ÏMMA: VII. Pilaꞇuꞅ ƿolðe ða ðam ꝼolce ᵹecƿeman, *Marc.* XV, 15. *Goth.* IÞ PEILATUS VILGANDS ÞIZAI MANAGEIN FULLAFAHGAN: VIII. ꞅƿa ꝼæðeꞃ me ꞅæðe, *Joh.* XII, 50. ꞅƿa he ꞅꞃꞃæc ꞇo uꞃum ꝼæðeꞃum, *Luc.* I, 55. ic ꞅæᵹ ðiꞅꞅum, *Luc.* VII, 8. *Goth.* SVA SVE RODIDA DU ATTAM UNSARAIM. GAH UIÞA DU ÞAMMA: IX. Anꞅƿaꞃaꞅꞇ ðu ꞅƿa ðam biꞅceoꞃe, *Joh.* XVIII, 22. *Goth.* SVAH ANDHAFGIS ÞAMMA REIKISTIN GUDGIN: X. ðeoꞅ boc mihꞇ ꝼꞃemian iunᵹum cilðum, *Ælfr.* in præf. ad gramm. Ne mæᵹ hyꞇ him ᵹehelꞃan, *Spelm.* conc. p. 607. Sic apud *Gothos*: ÞA AUK BOTEIÞ MANNAN, hƿæꞇ ꝼꞃemaþ men, *Marc.* VIII, 36. XI. Foꞃþam ðu minum ƿoꞃðum ne ᵹelyꝼðeꞅꞇ, *Luc.* I, 20. *Goth.* DU ÞEEI NI GALAUBIDES VAURDAM MEINAIM: XII. ðu ne ꞅcealꞇ næꞃꞃe ᵹelice ðeman ðam ꞃican anð þam heanan. ðam ꝼꞃeon anð þam þeoꞃan. ðam ealðan anð ðam ᵹeonᵹan. ðam halan anð þam unhalan:- ðemaþ him be eoꞃꞃe æ. *Joh.* XVIII, 31. Legitur tamen *Joh.* VII, 51. cƿyꞅꞇ ðu ðemþ uꞃe æ æniᵹne man. forſan mendosè. XIII. on hiꞅ heoꞃꞇan he Goðe ðancie ealleꞅ ðæꞅ ðe he him ꝼoꞃᵹeaꝼ, *Spelm.* conc. p. 605. Sic *Gothi*: AVIAIUDO ÞUS, *Luc.* XVIII, 11. XIV. ðaꞇ hiᵹ elleꞅ ne mihꞇon maneᵹum ᵹe-ꞅꞇeoꞃan, *Spelm.* conc. p. 390. Recan tamen, & ᵹeꞃæccan R. accuſativum: ut videre eſt *Matth.* II, 6. *Pſal.* LXVI, 4. XV. hƿi ꝼanðiᵹe ᵹe min, *quid me tentatis*? Matth. XXII, 18. ꝼanðoðe hyꞅ, *tentavit eum*, Matth. XXII, 35. Nu on ƿoꞃulðe heꞃ monnum ne ðeꞃiaþ mane aþaꞅ, *in hoc ſeculo non hominibus nocent perjuria*. verſiones poeticæ *Cott.* ad calcem *Boetii A. Sax.* redditi p. 154.

V. Quædam verba regunt duplicem accuſativum: ut, ⁊ ᵹeðo hine ꞃihꞇeꞅ ƿyꞃþe, *& jus ei faciat*, LL. *Inæ*, c. 8.

VI. * Multæ ſunt reciprocæ locutiones in veteri *Anglo-Saxonum* idiomate: ut, ðaꞇ hiᵹ hiᵹ ᵹebæðun, *ut orarent*, Luc. XVIII, 10. hiᵹ æꞇeoꞃðon hiᵹ maneᵹum, *apparuerunt multis*, Matth. XXVII, 53. læꞃe uꞅ uꞅ ᵹebiððan, *doce nos orare*, Luc. XI, 2. ne aðꞃæðe ᵹe eoꞃ, *nolite timere*, Luc. XII, 7, 31. ða bealh he hyne, *tum indignatus eſt*, ib. XV, 28. ða he hyne beꞅeah, *cum circumſpiceret*, Luc. XXI, 1. Cꞃiꞅꞇ hyne ᵹeꞃeꞅꞇ, *Chriſtus conquievit*, conc. *Spelm.* p. 355. ic

* Hujuſmodi phraſes reciprocæ non ſunt omnino à *Latino* alienæ: ut, *mihi placebat*, *ſi firmior eſſes, ut te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares*, M. T. C. Epiſt. fam. lib. XVI. ep. V.

me hyngrede. ic me ðyrſte, *eſurivi, ſitivi,* Matth. xxv, 35. ƿe comon uſ him geeadmedenne, *venimus adorare eum,* ib. ii, 2. he ætyƿde hine, *apparuit,* Marc. xvi, 14. gif ƿite-þeoƿ Engliſc mon hine forſtalige, *ſi Anglus ſervus forisfactus furetur,* LL. *Inæ* c. 23. gif hƿam oþre ſcyre hine beſtæle, *ſi quis in alienâ provinciâ lateat,* LL. *Inæ* c. 39. Hoc ſanè loquendi genus à *Gothis* deduxere majores noſtri, ut conſtat ex paucis hiſce exemplis, quæ literaturæ *Gothicæ* ſtudioſi gratiâ, hic ſubjeci: ÞRAFSTEI ÞUK, *θάρσει, Matth.* ix, 1. *Joh.* xvi, 33. GAWANDJAINA SIK, *ἐπιστρέψωσι, Marc.* iv, 12. GAQUMÞUN SIK, *συνάγονται, Marc.* vii, 1. FAIRRA HABAIÞ SIK, *πόῤῥω ἀπέχει, Marc,* vii, 6. SKAMAIÞ SIK MEINA, *ἐπαισχυνθῇ με, ibid.* viii, 38. NI FAURHTEIÞ IZWIS, *μὴ ἐκθαμβεῖσθε.* QEMUN HAILAGAN SIK, *venerunt, ut ſanarentur,* Luc. vi, 18. ATNEÞIDA SIK, *ἤγγικεν, ibid.* x, 11. FRAWAURHTA MIS, *ἥμαρτον, Luc.* xv, 18. IDREIGO MIK, *μετανοῶ, ibid.* xvii, 4. NI OGEIÞ IZWIS, *μὴ φοβεῖσθε, Joh.* vi, 20. & xii, 15. ATAUGIDA SIK HELIAS, *Ἠλίας ἐφάνη, Luc.* ix, 8. Præter reciproca jam obſervata, ſunt & alia hujus generis in verſione *Ulphilanâ,* & iſtiuſmodi etiamnum ſunt multa in hodiernâ *Gallorum* linguâ; ut, *je me repens,* pœnitet me: *il ſe trompe,* fallitur: *je me réjouis,* lætor: *vous vous égarez,* vagamini: *il ſe vêt,* amicitur: *ils ſe promenent,* ambulant: ubi notandum eſt, verba paſſiva, & neutro-paſſiva *Græcorum,* & *Latinorum,* phraſibus reciprocis quandoque verti poſſe apud *Gallos,* haud ſecus, ac apud *Gothos*: ut *Matth.* vi, 29, NIH SAULAUMON IN ALLAMMA WULÞAU SEINAMMA GAWASIDA SIK SWE AINS ÞIZE, *nec Solomon in omni gloriâ ſuâ coopertus eſt, ſicut unum ex iſtis.* Marc. iv, 12, NIBAI ÞAN GAWANDJAINA SIK, *nequando convertantur.* Ex quibus conſtat reciprocas locutiones linguæ *Gallicæ* eſſe planè *Gothiciſmos,* vel *Theotiſciſmos,* quos *Franco-Galli* avitam linguam jamdiu dediſcere conati, quaſi inviti retinent, tanquam manifeſta originis ſuæ indicia. Etenim reciprocas locutiones veteribus *Francis* vernaculas fuiſſe, ſcriptores *Francici* oſtendunt: ut, wonderon ich mich, *je m'étonne.* frequentes etiam occurrunt in ſcriptis *Runicis,* ut à doctis vocantur, veterum *Iſlandorum, Scandicorum,* & *Cimbrorum*; à quibus *Normanno-Galli* originem ſuam trahunt; & in *Iſlandica* quoque recentiori, quæ nihil fere veteris *Runicæ,* præter ipſas *Runas,* mutavit. *Itali* quoque, quos *Gotho-Romanos* jure meritoque vocemus, ut de *Goth-Hiſpanis* nihil dicam, hunc loquendi morem retinent: ut,

Verranno i Teucri al regno di Lavinio	.... *In regna Lavini*
.... Ma bentoſto d' eſſervi	*Dardanidæ venient* ....
Si pentiranno......... Annibal. Caro.	*Sed non & veniſſe volent*.... Æn. vi. v. 85.
Amiam, che 'l Sol ſi muore & poi rinaſce,	.... *Amemus,*
A noi ſua breve luce	*Soles occidere & redire poſſunt;*
S' aſconde, e 'l ſonno eterna notte adduce.	*Nobis, quum ſemel occidit brevis lux,*
Taſſo Amint.	*Nox eſt perpetua una dormienda.* Catull.
La morte s' appreſſa, & il viver fugge.	*Mors imminet, & vita fugit.* Petrarch.
Quién bien te hará, o ſe yrá, o ſe morirá.	*Amici aut abibunt, aut interibunt.*
La *Vida* de Lázaro de Torme.	
Tiémpo viéne, que ſe arrepiénte.	*Tempus veniat cum ſui pœniteret.*

VII. Verbum Ðolian, þoligean, *pati, luere,* regit genitivum: ut, oððe he ſceal ðæſ hadeſ ðolian, *aut gradu privabitur,* Spelm. conc. p. 593. ðolige hiſ hydeſ. oððe hiſ hyd-gildeſ, *corio* [i. e. *corpore*] *luat, vel corium redimat*: ſcil. *nè vapulet.* ƿrigea ðolige hiſ ƿreoteſ. oððe ƿiftig ſcillingeſ, *liber libertate ſuâ privetur, aut* L *ſolidos dependito.* Sed hæc locutio proculdubio eſt elliptica, ſuppreſſo accuſativo nominis æƿƿyrdlan, quod *damnum, detrimentum, mulctam, ſupplicium* ſignificat, vel ƿite, quod *pœnam, mulctam, ſupplicium* etiam ſignificat. Sic helpan, *auxiliari, adjuvare,* regit genitivum: ut, helpaþ min ſƿa ic mycele ðearƿe ah. God ælmihtig helpe ure, *i. e.* min untrumneſſe. ure untrumneſſe, cod. MS. can. cap. XIX. Sunt multæ id genus conſtructiones, ut in *Græcâ,* & *Latinâ,* ſic in *Anglo-Saxonicâ*: ut *Matth.* xi, 3. eart ðu he ðe to cumenne eart, oððe ƿe oþreſ ſceolon abidan, in quibus certe vocibus mihi videtur ſubintelligi aliud nomen, quale eſt cyme, vel to-cyme, *adventus*; ac ſi diceretur, oððe ƿe oþreſ to-cyme ſceolon abidan, *an tu is, qui venturus, an alterius adventum expectabimus?* Sic verba rogandi & appetendi *Græco* more requirunt genitivum rei rogatæ: ut *Matth.* vii, 9, 15. gif hiſ ſunu hine bit hlafeſ, oððe gif he bit fiſceſ, *ſi petierit filius ſuus panem, aut ſi petierit piſcem.* gif hƿa him rihteſ bidde, *ſi quis ſibi æquum fieri petierit,* in quibus exemplis, vox gife, *donum, gratia,* ut opinor, ſubauditur. Sic apud *Gothos*: ut, *Matth.* xxvii, 58. BAÞ ÞIS LEIKIS, *petiit corpus.* FAN * ÞIS GAIRNEIÞ, *dominus hunc deſiderat,* Luc. xix, 31. FREHUN INA † ÞIZOS GAJUKONS, *interrogaverunt eum parabolam,* Marc. vi. 10. DU LUSTON IZOS, *ad concupiſcendum eam,* Matth. v, 28. Sic onbitan,

* Subintellige in hoc loco *operam.* † Subaudire potes hîc *ſenſum, mentem, ſignificationem.*

delibare

delibare, degustare, postulat genitivum per ellipsin τῦ dæl, *pars, portio*, hpæt, *quid*, hpon, vel hpondæl, *paululum*, vel istiusmodi: ut, ðæt nænig man naner meter onbite, *ut nemo cibum deguftet*. ðær *piner onbyrgde, *gustabat vinum*, Joh. II, 9. Sic apud *Goth.* ut *Marc.* IX, 9. ƕAIZE NI KAUSJAND DAUÞAUS, *qui non gustabunt mortem.* Sic quoque verbum gemiltrian, *misereri*, quandoque regit genitivum per ellipsin alicujus nominis, quod *ærumnam*, vel *conditionem* significat: ut *Marc.* IX, 22. ure gemiltrod, *nostrî misertus*, i. e. *conditionem*, vel *ærumnam nostrî misertus*: aliàs autem regit dativum, ut *Matth.* XVIII, 33. hu ne gebyrede þe gemiltrian ðinum efenþeorum. God ælmihtig us eallum gemiltrige, *Spelm.* conc. pag. 560. gemiltra me rinfullum, *id.* p. 599. Hisce addas, tyþigean, *concedere*: ut, riht is ðat preorta gehpilc fulluhter ꝥ scrifter tyþige. sona spa man gyrne, *i. e.* fulluhter ꝥ scrifter gepyne. Sic etiam æt-hrinan, *tangere*, quandoque regit genitivum per ellipsin: ut *Joh.* XX, 17. ne æt-hrin ðu min. ubi subintelligi videtur lice, vel lichama, *corpus*, Matth. IX, 21. gyf ic his reafes æt-hrine, ubi videtur subintelligi fnæd, *fimbria*. alibi autem regulariter, ut verbum transitivum, regit accusativum: ut in *Marc.* XXX, 31. *Luc.* VII, 14, & V, 13. Sic etiam cepan, *curare*, per ellipsin τῦ ðinge, vel id genus nominis, quod *πρᾶγμα*, *rem*, vel *negotium* significat, regit genitivum: ut, he fleames cept, *meditabatur fugam.* he cept populdlicne hepunge, *curavit mundanam gloriam.* ðe æniges cristendomes cepaþ on heora life, *Ælfric.* de nov. test. Sic quoque ætsacan, *negare*, regit genitivum per ellipsin τῦ lare, vel istiusmodi nominis, in *Luc.* XX, 27. ða ætsacaþ þær ærista, *qui negant esse resurrectionem.* Sic in *Matth.* XXVI, 34, 35. ðriwa ðu wiþsæcst min. *Marc.* XIV, 31. ne ætsace ic ðin; in quibus exemplis, subintelligi videtur aliquod nomen *causam*, vel *notitiam* significans, ut mihi suggerit locus iste *Luc.* XXII, 57. ða ætsoc he, and cpæþ. eala pif. ne CAN ic hine. Ast ubi sensus non est ellipticus, hæc verba, utpote verè transitiva, requirunt accusativum, uti videre est *Matth.* X, 33, & XVI, 24. vide reg. 14.

VIII. Verba infinitivi modi accusativum ante se statuunt: ut *Luc.* XXIV, 39. gast næfþ flæsc and ban. spa ge gereoþ me habban. *spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me habere videtis.* vers. 23. ða secgaþ hyne libban, *qui dicunt eum vivere.* Apud *Anglo-Saxones* (ut & apud *Franco-Theotiscos*) pronomen tertiæ personæ verbis transitivis, & neutris per pleonasmum eleganter, & quasi acquisitive, postponitur: ut, gewiton him ða eastan, *tum ab oriente discesserunt*, Cædm. XXXVII, 9. gewat him ða mid cnosle ofer Caldea folc fæder Abrahames, *tum pater Abrahamus cum prole suâ transiit ultra Chaldæos*, XXXVIII, 25. Ða se eadiga beplat rinc ofer exle, ꝥ him ðær rom gefeah unfeor þanon ænne standan, *tum beatus vir* [*Abrahamus*] *respexit, ibique vidit non procul stantem arietem*, LXIII, 1. Sorgedon batpa and him oft betuh gnornword gengdon, Godes him ondredon, *dolebant ambo, & mutuas lamentationes multiplicabant à Deo metuentes*, XIX, 9. Ongunnon him ða bytlian. ꝥ heora burh ræran, *tum ædificare cœperunt, & urbes excitare*, XLI, 23. ðat me is sorga mæst ꝥ Adam sceal minne strongltcan stol behealdan, weran him on pynne, *id maximè me vexat, quod Adamus solium meum eximium aspecturus est, & in beatitudine mansurus*, IX, 14. Ic hæbbe me fæstne geleafan up to ðam ælmihtigan Gode, *firmissime Deo omnipotenti confido*, XIII, 25. Sic, ðu meaht þe forþparan, *facessas hinc*, ibid.

IX. Apud *Gothos* nomina partitiva, aut partitivè posita, & certa numeralia postulant genitivum: ut, SUMAI FAREISAIE, *Luc.* XIX, 39. ÞAURSAMMEH HABANDANE GIBADA, *v.* 26. IN SUMAMMA DAGE JAINAIZE, *Luc.* XX, 1. ÞAURSIS ƕIZE WAIRÞIÞ UENS, *v.* 33. DAGE FIDWORTIGUNS, *Marc.* I, 13. MANAGAI ƕIZE SIPONJE IS, *Joh.* VI, 60. ANÞAR SIPONJE, *Matth.* VIII, 21. AINHUN LEIKE, *Marc.* XIII, 20. NIAINSHUN IST ƕIZE AFLETANDANE, *Luc.* XVIII, 29. JAH IN ƕOEI BAURGE GAGGAIÞ, *ib.* x, 8. NI WAIHTE AINOHUN, *ib.* V, 19. ALL BAGME GODAIZE, *Matth.* VII, 17. ÞAURSIZUH BAGME, *Luc.* VI, 44. ÞAZUH GUMAKUNDAIZE, *ib.* II, 23. vide ulterius *Joh.* XVIII, 29. *Marc.* IX, 49. *Luc.* VII, 41. *Joh.* XV, 2. *Luc.* XVI, 19. & V, 12, 17. & VI, 30. TWANS SIPONJE SEINAIZE, *Luc.* VII, 19. Non rarò occurrunt similes locutiones apud *Cædm.* ut, engla sum ufan cyðde, *p.* 62. *l.* 16. eadigra gehpam, *p.* 63. *l.* 8.

X. Superlativa cum *Latinè* exponuntur per *è, ex*, aut *inter*, genitivum sibi adsciscunt: ut, ALLAIZE GRASE MAIST, *omnium olerum maximum*, Marc. IV, 32. MINNIST ALLAIZE FRAIWE, *omnium seminum minimum*, *v.* 31. vide *Marc.* IX, 35. & XII, 28. Sic apud *Anglo-Saxones*, ealra pyrta mæst. ealra sæda læst.

XI. Comparativa cum *Latinè* exponuntur per *quàm*, & *Anglo-Saxonice* per ðonne, ablativum adsciscunt: ut, MANAGAIM SPARWAM BATIZANS SIGUÞ JUS, *multis passeribus meliores estis vos*, Matth. x, 31. MANAGIZA PRAUFETAU, *majus prophetâ.* MANAGIZO IST ALLAIM ƕAIM ALABRUNSTIM, *majus est omnibus holocaustis*, Marc. XII, 33. *Anglo-Saxones* hunc sensum nunc per conjunctionem ðonne & nominativum exprimunt, nunc verò per ablativum: ut, synt selran ðonne manega speappan. is mare eallum onsægdnyssum.

* Subaudienda est aliqua vox in hoc loco, qualis est calic, *poculum*, aut ejusmodi.

nyſſum, *Luc.* VII, 28. MAIZA ÏΩhANNE ψAMMA ԀAΠΠΓAΝԀIN ---- MINNIZA ÏMMA ---- MAIZA ÏMMA.

XII. Interrogativum ⊙A genitivum poſtulat: ut, ⊙A ΠΒΙΛΙS, *quid mali?* Marc. XV, 14. ⊙A YAΠKԀE, *quid eſt hoc verbum*, Luc. IV, 36. ⊙A ΛAΠΝE, *quid mercedis*, ibid. VI, 32, 33. ⊙A TAIKΝE, *Joh.* VI, 30.

XIII. Legitur Nominativus abſolutè poſitus: GAh YAΠKψAΝS ԀAΓS ΓATIAS, καὶ γινομένης ἡμέρας εὐκαίρου, *Marc.* VI, 21. Poſt ablativum abſolutè poſitum occurrit immediatè nominativus abſolute poſitus, *Luc.* III, 1. KAΓIΝΩΝԀIΝ ΠΠΝΤΙAΠ ΠEIΛATAΠ ÏΝԀAIA, GAh ҌIԀΠKKAΓIΝGA ψIS ΓAΛEIΛAIAS hEKΩԀES. ҌIΛIΠΠAΝZΠh ψAΝ BKΩψKS ÏS ҌIԀΠKKAΓIΝGA ψIS ÏTΠKAIAS, *tetrarchâ autem galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarchâ Ituræa.* Legitur etiam accuſativus abſolutè poſitus, *Matth.* VI, 3. ÏΨ ψΠK TAΠGAΝԀAΝ AKMAIΩΝ, σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην. Sic *Marc.* V, 18. GAh ÏΝΓAΓΓAΝԀAΝ ÏΝA ÏΝ SKIΠ, καὶ ἐμβάντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον. Sic *ib.* VI, 22. GAh ATΓAΓΓAΝԀEIΝ ÏΝΝ ԀAΠhTAK hEKΩԀIAԀIΝS. GAh ΠAIΝSGAΝԀEIΝ. GAh ΓAΛEIKAΝԀEIΝ hEKΩԀA:

XIV. Multa etiam verba apud *Gothos* per ellipſin genitivo gaudent: ut, hIΛΠAΝ, *adjuvare*, Marc. IX, 22, 24. hABAΝ, *ib.* IV, 5. BIΛEIψAΝ, *relinquere*, Luc. XX, 31. BEIԀAΝ, *expectare*, Matth. XI, 3. Marc. XV, 43. ҌKAIhΝAΝ, *interrogare*, requirit gen. rei quæſitæ: ut ҌKAIhΝA ÏZYIS AIΝIS YAΠKԀIS, *Luc.* XX, 3. ψAΠKBAΝ, *indigere*, Matth. IX, 12. Marc. XIV, 63. Luc. IX, 11. ΓAMΠΝAΝ, *meminiſſe*, Luc. I, 72. ΠSΛEIψAΝ, *tranſire*, Marc. IV, 35. ΓAҌAhAΝ, *capere*, Luc. XX, 20. ΝIMAΝ, *capere*, Marc. XII, 2. ΓKEIΠAΝ, *prehendere*, ib. XIV, 51. ΠSYEΝGAΝ, *ſperare*, Luc. VI, 35. Simplex tamen YEΝGAΝ regit accuſat. *Luc.* VII, 19, 20. Item verba ſenſus: ut, KAΝSGAΝ, *guſtare*, Luc. XIV, 24. Marc. IX, 1. SIΛԀAΛEIKGAΝ, *admirari*, Luc. XX, 26.

XV. Verba hæc ſequentia regunt dativum vel ablativum: BIԀGAΝ, *orare*, Matth. VI, 6. ΓAΛΠKAΝ, *claudere*, ib. ΓIҌAΝ, *dare*, ib. *v.* 12. AҌΛETAΝ, *remittere*, ibid. ATTEKAΝ, *tangere*, cap. VIII, 3, 15. ΠҌhAΝSGAΝ, *obedire.* AΝԀhAΝSGAΝ, *idem.* ΓAMΩTGAΝ, *obviam ire.* ΠSUIMAΝ, *occidere.* ҌKAUISTGAΝ, *perdere.* Sic ΠSUISTGAΝ, *Marc.* XI, 18. AΝԀhAITAΝ, *confiteri.* AΝABIΝԀAΝ, *præcipere.* ҌAΠKBIΝԀAΝ, *præcipere.* ATYAIKΠAΝ, *projicere.* GA⊙ΩTGAΝ, *objurgare.* YITAΝ, *obſervare, cuſtodire.* ΓASAKAΝ, *corripere.* ΠҌBKIKAΝ, *irritum facere, ſpernere.* YAKGAΝ, *prohibere.* BIΛEIψAΝ, *relinquere.* SKAIԀAΝ, *ſeparare.* SAKAΝ, *arguere, increpare.* ҌKAψGAΝ, *ſcire, cognoſcere.* ΓAҌKAΠGAΝ, *dominari.* ΓAYAΛԀAΝ, *dominari, habere* vel *exercere poteſtatem.* KΠKGAΝ, *oſculari.* ÏԀYEITGAΝ, *exprobrare.* ΓASKAψGAΝ, *nocere.* ΓAhΩKIΝΩΝ, *mœchari.* ΓAhΩKIΝΩԀA ÏZAI ÏΝ hAIKTIΝ SEIΝAMMA, ſed hic ante ÏZAI, MIψ videtur ſubintelligi. hAΠSGAΝ, *audire.* ҌΠΛΛAҌAhGAΝ. *Marc.* XV, 15. ΠSΛAΠBGAΝ, *permittere, licentiam dare.* ҌKAUIMAΝ, *conſumere.* AҌUIψAΝ, *renuntiare.* ҌKAΛIΝSAΝ, *perdere.* ҌKAΛETAΝ, *remittere.* AYIΛIΝԀΩΝ, *gratias agere.* ΠSAΓAGAΝ, *ſuggillare.* ΓAΛAΠBGAΝ, *credere.* ΠSYAIKΠAΝ, *ejicere.* ΠSψKIΝTAΝ, *moleſtum eſſe.* * ΠSԀKEIBAΝ, *ejicere.* ΠҌAKSKAԀGAΝ, *obumbrare.* ΠBIΛYAΠKԀGAΝ, *maledicere.* ΓAψAΛAIhAΝ, *amplecti.* ψIΝψGAΝ, *benedicere.* KEIKIΝΩΝ, *gubernare.* AҌYAIKΠAΝ, *abjicere.* STKAYAΝ, *ſternere.* YAIΛATAΠGAΝ, *benefacere.*

XVI. Cùm adjectivum vel pronomen refertur ad duas perſonas, quarum altera eſt maſculini, altera fœminini generis & ſingularis numeri, adjectivum iſtud, vel pronomen apud *Gothos* ponitur in neutro genere & plurali numero: ut, *Luc.* I, 5, 6. ZAKAKIAS, GAh UEIΝS ÏS AIΛEISABAIψ ---- YESΠΝΠh ψAΝ ΓAKAIhTABA. ---- ΓAΓΓAΝԀΩΝA ÏΝ AΛΛAIM AΝABΠSΝIM ҌAΝIΝS ΠΝYAhA. verbum verbo: *Zacharias, & uxor ejus Elizabeth* ---- *erant autem* juſta *ambo, &* incedentia *in omnibus mandatis Domini inculpatè.* Sic *Luc.* II, 43. 44. ΝI YISSEԀΠΝ ÏΩSEҌ, GAh AIψEI ÏS hΠΓGAΝԀΩΝA ÏΝ ΓASIΝψGAM ÏΝA YISAΝ, *non cognoverunt Joſeph & mater ejus*, exiſtimantia *illum eſſe in comitatu.* Sic *v.* 45. GAh ΝI BIΓITAΝԀΩΝA, *& non* invenientia. *v.* 48. SAI SA ATTA ψEIΝS (inquit mater Jeſu) GAh ÏK YIΝΝAΝԀΩΝA SΩKIԀEԀΠM ψΠK, *ecce pater tuus, & ego* dolentia *quærebamus te.* *v.* 50. GAh ÏGA ΝI ҌKΩψΠΝ ψAMMA YAΠKԀA, *&* ipſa *non intellexerunt verbum iſtud.*

XVII. GAh, conjunctio copulativa in *Luc.* cap. VII, 21, copulat diſſimiles caſus: ΓAhAIΛIԀA MAΝAΓAΝS AҌ SAΠhTIM. GAh SAΛhIM. GAh AhMAΝE ΠBIΛAIZE: *Luc.* VIII, 2. YESΠΝ ΓAΛEIKIΝΩԀE AhMAΝE ΠBIΛAIZE GAh SAΠhTAIM. ԀΝ GEKAΝ ψKIΝ GAh MEΝΩψS SAIhS, *Luc.* VI, 25. Sed ambæ hæ locutiones pro *ellipticis* potius ſunt habendæ, utpote in quibus ſubintelligi videtur vox aliqua in ablativo caſu, per quam ἐνέργεια ſignificatur, à qua dependere τὸ AhMAΝE videtur.

XVIII. Verba compoſita regunt caſus ſuarum præpoſitionum in utrâque lingua: ⁊ eallum

* Regit accuſativum, *Marc.* IX, 28, ΠSԀKEIBAΝԀS AΛΛAΝS ΠT, *ejiciens omnes.*

hiſ

hiſ popdum piþcpædon, and piþpunnon, *& cunctis, quæ dicebat, contradicebant, & oppugnabant.* Ða æfterfyligde þam drihtnes pere Cuþberhte ſe arpurþa pere Æþelpold, *ſucceſſit autem viro domini Cuthberto vir venerabilis Æthelwoldus*, Bed. H. E. p. 367. ΑΓΓΙΛΝΣ ꝬΛΝΙΝΣ ΛΝΛUΛΜ ΪΝΣ. ϨΛh ΥΝΛΨΝΣ ꝬΛΝΙΝΣ ΒΙΣΚΛΙΝ ΪΝΣ. *Luc.* II, 9.

XIX. Amant *Anglo-Saxones* ſubſtantivum ponere inter duo adjectiva cum eo concordantia in caſu, genere, & numero: ut, na læſ on eorþlicre ƿrætpædnyſſe and gepitendre, *non in terrenis, & caducis ornamentis.* Ðæſ forelorenan manneſ, and geniþeredan, *perditi illius, & damnati hominis*, Bed. H. E. p. 222, 224. Oſpio ſe cyning grimme hergunge and unaræfnendlice droroade, *Rex Oſwio acerbas, & intolerabiles irruptiones paſſus eſt*, p. 229. pæſ he ſe cyning in ða tid becumen on ſpa mycle luſan ðære Romaniſcan cyricean geſetnyſſe, and ðære apoſtolican, *rex eo tempore, tanto tenebatur amore inſtitutionis Romanæ, & apoſtolicæ eccleſiæ.*

Verbum gepitan, *decedere, diſcedere, tranſire, abire,* eleganter & aliquando per pleonaſmum præponitur in conſtructione aliis verbis in infinitivo poſitis, & præcipuè verbis cognatæ ſignificationis: ut, gepiton him ða eaſtan æhta lædan, *tum ab oriente diſcedentes bona ſecum ferebant.* Sic, gepat him ðat mid cnoſle oſer Caldea-folc feran mid feorme fæder Abrahameſ, *tum pater Abrahamus cum prole ſua, & bonis diſceſſit ex Chaldæis.* Sic, him ða Abraham gepat æhte lædan. Sic etiam, him þa gyt gepat Abraham eaſtan eagum plitan on land-cyſt:.

Notandum etiam eſt eundem uſum verbi doen, vel don, *agere, facere,* olim apud *Anglo-Saxones* fuiſſe, qui nunc obtinet apud *Anglos*, ut, *Marc.* VIII, 6. ubi hæc verba, *& dabat diſcipulis, ut apponerent; & appoſuerunt turbæ,* ſic vertuntur; and ſealde hiſ leorning-cnihtum þ hig toforan hym aſetton, and hig ſpa dydon; *Anglice,* **and he gave to his disciples, that they should set before them, and they did so.** Quemadmodum enim mos apud *Gollos* obtinuit utendi pronominibus *celui*, & *celle*, ad tollendam nominum in eadem ſententia repetitionem; ſic *Anglo-Saxones*, & *Franco-Theotiſci*, ad evitandam verborum repetitionem, in eodem membro orationis, invenerunt haud diſparem uſum verbi don, nec minus elegantem; quo ejuſdem verbi in una periodo concurſus, tanquam ſcopulus evitatur: ut, in iſta *Evæ* ad *Adamum*: Ðu meaht hit me pitan. pine min Adam. pordum ðinum. hit ðe þeah pyrſ ne mæg on þinu [ðinum] hyge hreopan. ðonne hit me æt heortan deð, *mi dilecte Adame, me jure meritoque poſſis verbis tuis increpare, etſi te non magis in animo tuo hujus facinoris, quam me animitus pœniteat,* Cædm. XX, 19. *Anglice* autem ſic: **My dear Adam, you may well chide me, though in your soule you cannot repent more of this deed, than I from my heart do.** Notandum autem eſt iſtiuſmodi phraſes eſſe ellipticas, ut conſtat ex eo, quod ſequitur: hpæt eac ſe broc. ðeah he ruþe of hiſ riht-ryne. ðonne þær micel ſtan pealpiende of þam heahan munte on innan fealþ. ⁊ hine todælþ. ⁊ him hiſ riht-ryneſ pirſtent. ſua doþ nu ða þeoſtro ðinre gedreſedneſſe piþſtandan minum leohtum lapum, *porro quemadmodum in torrentem juſto ſuo alveo tumentem, ingens ſaxum ex ſumma rupi ſolutum volvitur, eumque dividens recto illius curſui reſiſtit; ſic tenebræ perturbati animi tui noſtræ doctrinæ claritati obſtant,* Boeth. p. 9.

XX. Affectant *Anglo-Saxones* iſtiuſmodi phraſes, in quibus retrahitur præpoſitio à nomine vel pronomine, cui præponi debet per ordinem conſtructionis, verbo in fine orationis adjungere: ut, oſer ealle ða ſcire þe he on ſcriſe, *pro* oſer ealle þa ſcire on ðe he ſcriſe, *per totam diœceſim, in qua pœnitentias injungit.* God ſpa gedemaþ uſ. ſpa pe here demaþ þam ðe pe on eorþan dom oſer agan, *pro* þam oſer þe pe on eorþan dom agan, *Cod.* Canonum MS. Sic, ⁊ ealle hire men ðe hire mid poldon, *pro* ⁊ ealle hire men þe mid hire poldon, *Supplem.* MS. ad chron. *Sax.*

XXI. ΪΣΤ non raro apud *Mæſo-Gothos* ſubintelligitur: ut, ΘΛΝ ΑΓΓΥΝ ΨΛΤΛ ΛΛΝΚ, *quam anguſta (eſt) porta,* Matth. VII, 14. ΨΛΤΛ ΚΙUΙΖ ΘΛΝ ꝬΙΛΝ, *quantæ (ſunt) illæ tenebræ?* ib. VI, 23.

XXII. *Mæſo-Gothi* modum ſubjunctivum eleganter reddunt per participium: ut, ΜΛΝΝΛ ΥΙΣΛΝΛΣ, *homo cum ſis*, Italicè, *eſſendo huómo*, Joh. X, 33. ΥΙΣΛΝΛΣ ΪΝ ΒΛΛΥΕΙΝΙΜ, *cum eſſet in tormentis*, Italice, *eſſendo in tormenti*, Luc. XVI, 23.

XXIII. Verbum ſæpe ab ΛΤ præpoſitione divellitur: ΛΤ ΪΣΤ ΛΣΛΝΣ, *adeſt meſſis.* ΛꝬΤΚΛ ΛΤ ꝬΙΛΝ ΜΛΝΛΓΛΙ ΜΛΝΛΓΕΙΝ ΥΙΣΛΝΛΕΙΝ, *iterum cum multa turba adeſſet.* Tmeſios iſtius, quâ particula ΛΤ à verbo ſuo avellitur, innumera paſſim exempla occurrunt in argenteo codice, quæ attentus Lector per ſe facillime poterit obſervare: ut in *Matth.* VIII, 16. ubi ΛΤ debet ſeparari ab ΛΝΛΛΝΛhΤΕΛ.

XXIV. ΛΛΝΛ poſtpoſitum adverbiis aut nominibus videtur (ut obſervat *Junius*) comparationem inſinuare: ut in ΣΥΛΛΛΝΛ, *Joh.* XIV. 9. *Matth.* VIII, 10. *Luc.* VII, 9. ΣΛΜΛΛΛΝΛ, *Luc.* VI, 34. ϨΝΓΓΛΛΛΝΛ, *Luc.* XIV, 51. *Marc.* XVI, 15.

ꝬΛΨΣ, vel ꝬΛΛΣ, in compoſitione nominibus poſtpoſitum ſignificat ſummam rei totius diſpoſitionem, procurationem, curam: ut in hΝΝΛΛꝬΛΛΣ, *centurio.* ΨΝΣΝΝΛΙꝬΛΨΣ, *tribunus.* ΒΚΝΨꝬΛΨΣ, *ſponſus.* ΣΥΝΛΓΧΓΛꝬΛΛΣ, *archiſynagogus.*

XXV. ΥΛΙΚΨ, vel ΥΛΙΚΨΣ, in compoſitione poſtpoſitum vocibus reſpondet Latino *verſus, contra.* Hinc *Anglo-Saxonibus* eaſtpeard, peſtpeard, *orientem, occidentem verſus. Angli* ſimiliter **eastward, westward** dicunt, ut & **forward, backward, upward, downward.**

Caput Septimumdecimum.

In hoc capite, tanquam in appendice, continentur ſupplementa quædam haud ab inſtituto noſtro aliena, quæ, ut majorem cum ſtudioſo lectore inirem gratiam, hic adjungere viſum eſt.

Supplementum ad caput I.

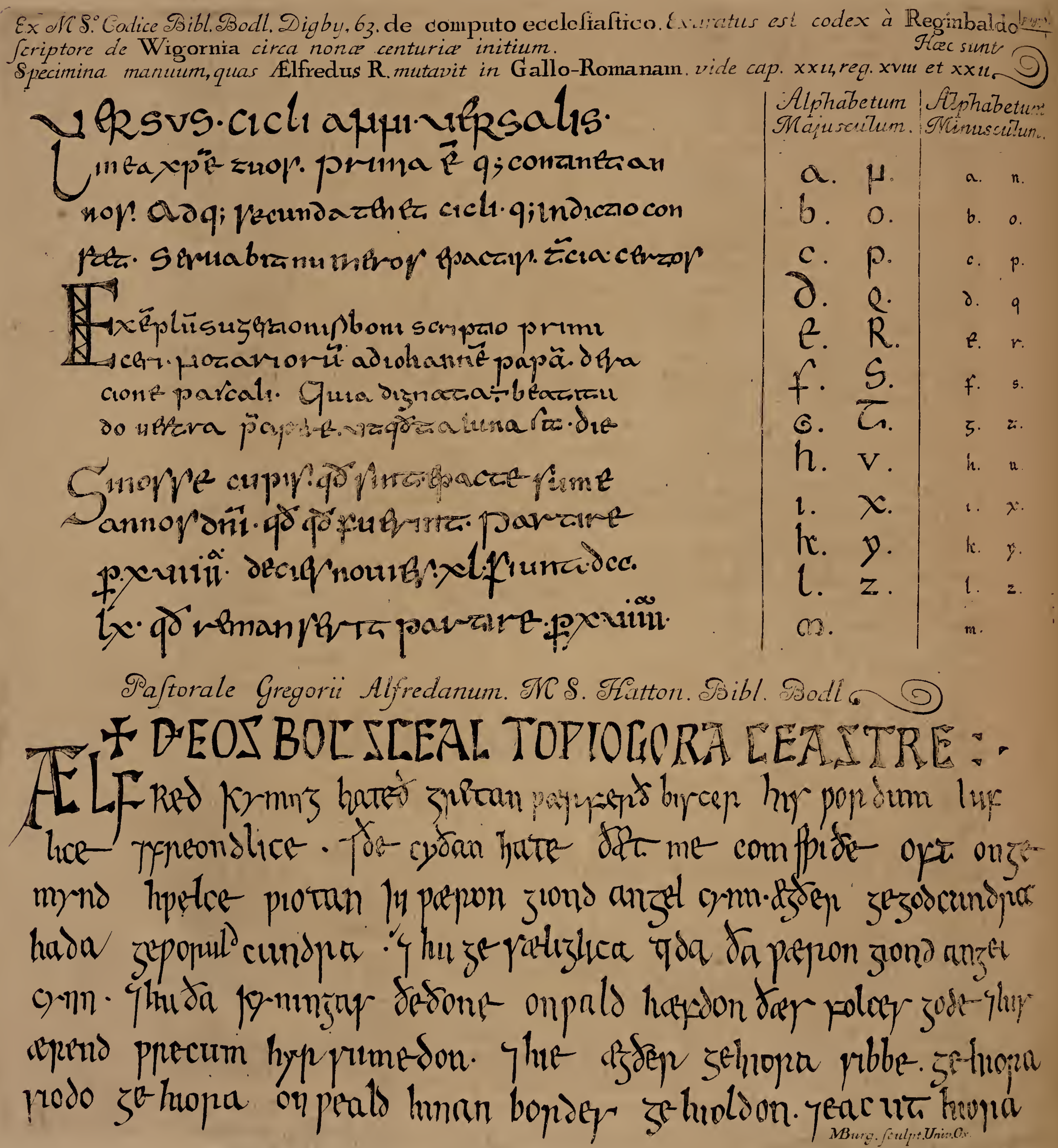

Supple-

Supplementum ad caput II.

Nota, quòd in hujus capitis *reg.* 12. poni debet 𐌸𐌰𐍄𐌰 ante 𐌸𐍉 in numero plurali: Nam *Marc.* VI, 2. ταῦτα redditur *per* 𐌸𐌰𐍄𐌰.

Supplementum ad caput III.

Quædam ſubſtantiva apud *Anglo-Saxones* ſunt dubii generis. Nota quod in *reg.* 25. Exempl. V. 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐍃 facit gen. plur. in 𐌹𐍅𐌴: ut, 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌹𐍅𐌴: Ita conjicio, quia leguntur 𐍆𐍉𐍄𐌹𐍅𐌴 à 𐍆𐍉𐍄𐌿𐍃: 𐍃𐌿𐌽𐌹𐍅𐌴 à 𐍃𐌿𐌽𐌿𐍃: 𐌸𐌰𐌿𐍂𐌽𐌹𐍅𐌴 à 𐌸𐌰𐌿𐍂𐌽𐌿𐍃: 𐍅𐌹𐌽𐍄𐍂𐌰𐌹𐍅𐌴 à 𐍅𐌹𐌽𐍄𐍂𐌿𐍃: Leguntur etiam 𐌻𐌹𐌸𐌹𐍅𐌴 à 𐌻𐌹𐌸𐌰, & 𐍄𐌿𐌽𐌸𐌹𐍅𐌴 à 𐍄𐌿𐌽𐌸𐍃, quæ forſan ſunt heteroclita. Nota etiam quod 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐍃 facit in vocativo ſingulari 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌿: Sed quamvis facit in nominativo plurali 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐌽𐍃; 𐍃𐌿𐌽𐌿𐍃 tamen facit 𐍃𐌿𐌽𐌾𐌿𐍃; & 𐌰𐌲𐌲𐌹𐌻𐌿𐍃, 𐌰𐌲𐌲𐌹𐌻𐌾𐌿𐍃, *Marc.* XII, 25. & 𐌰𐌲𐌲𐌹𐌻𐌴𐌹𐍃, *ib.* I, 13.

Notetur inſuper, quòd prima tria exempla, *ſcilicet*, 𐌷𐌹𐌼𐌹𐌽𐍃, 𐌲𐌰𐌻𐌰𐌿𐌱𐌴𐌹𐌽𐍃, 𐌷𐌿𐌽𐍃𐌻𐌰𐍃𐍄𐌰𐌸𐍃, me judice, conſideranda ſunt tanquam unum idemque paradigma ejuſdem declinationis, quæ facit genitivum ſingularem in 𐌹𐍃, & 𐌰𐌹𐍃; dativum ſingularem in 𐌰, & 𐌰𐌹; nominativum pluralem in 𐌰𐌽𐍃, 𐍉𐍃, & 𐌴𐌹𐍃; dativum pluralem in 𐌰𐌼, & 𐌹𐌼; accuſativum pluralem in 𐌰𐌽𐍃, & 𐌹𐌽𐍃:

Exempla genitivorum ſingularium exeuntium in 𐌰𐌹𐍃; 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌰𐌹𐍃, *Marc.* XIV, 62. 𐌳𐌿𐌻𐌸𐌰𐌹𐍃, *Luc.* II, 42. 𐌰𐌽𐍃𐍄𐌰𐌹𐍃, *ib.* IV, 22. 𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐌿𐌼𐍆𐍄𐌰𐌹𐍃, *Luc.* IX, 51. 𐌻𐌴𐌺, *medicus*, facit 𐌻𐌴𐌺𐌴𐌹𐍃, *Matth.* IX, 12. & pro 𐌳𐌿𐌻𐌸𐌹𐍃 vel 𐌳𐌿𐌻𐌸𐌰𐌹𐍃, occurrit 𐌳𐌿𐌻𐌸𐌿𐍃, *Joh.* VII, 14. Quædam in genitivo ſingulari occurrunt ſyncopen paſſa: ut, 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌲𐍃 pro 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌲𐌹𐍃, *Luc.* VII, 12. 𐌽𐌰𐌷𐍄𐍃 pro 𐌽𐌰𐌷𐍄𐌹𐍃, *ib.* II, 8. 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐍃 pro 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐌹𐍃, *Luc.* I, 5. 𐌲𐌰𐌱𐌴𐌹𐌽𐍃 pro 𐌲𐌰𐌱𐌴𐌹𐌽𐌰𐌹𐍃, vel 𐌲𐌰𐌱𐌴𐌹𐌽𐌹𐍃, *Marc.* IV, 19.

Exempla dativorum ſingularium exeuntium in 𐌰𐌹; 𐌰𐌽𐍃𐍄𐌰𐌹, *Luc.* II, 52. 𐍄𐌰𐌹𐌺𐌽𐌰𐌹, *ib.* II, 34. 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌰𐌹, *ib.* IV, 14. 𐌰𐌿𐌸𐌹𐌳𐌰𐌹, *ibid.* III, 16. 𐌰 finale aliquando abjicitur à dativo ſingulari: ut in 𐌼𐌹𐍄𐌰𐌳, 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌲, 𐍆𐍂𐌰𐌹𐍅, pro 𐌼𐌹𐍄𐌰𐌳𐌰, 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌲𐌰, 𐍆𐍂𐌰𐌹𐍅𐌰:

Exempla nominativorum pluralium exeuntium in 𐍉𐍃, & 𐌴𐌹𐍃; 𐌸𐌹𐌿𐌳𐌰𐌽𐍉𐍃, 𐍅𐌰𐌹𐍂𐍉𐍃, 𐌱𐍉𐌺𐍉𐍃, 𐌷𐌿𐌽𐌳𐍉𐍃, 𐍃𐍄𐌰𐌹𐌽𐍉𐍃, 𐍅𐌹𐌽𐌳𐍉𐍃, 𐌷𐌰𐌹𐌼𐍉𐍃, 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌴𐌹𐍃, 𐌱𐌰𐌻𐌾𐌴𐌹𐍃, 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌴𐌹𐍃:

Exempla dativorum pluralium exeuntium in 𐌹𐌼; 𐌲𐌰𐍂𐌳𐌹𐌼, 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌲𐌹𐌼, 𐍅𐌰𐌿𐍂𐍄𐌹𐌼, 𐍃𐌰𐌿𐌷𐍄𐌹𐌼, 𐍆𐍂𐌰𐍅𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌹𐌼, 𐍃𐍄𐌰𐌳𐌹𐌼, 𐌰𐌷𐌰𐌺𐌹𐌼, 𐌰𐌻𐌻𐌰𐌱𐍂𐌿𐌽𐍃𐍄𐌹𐌼, 𐌰𐌽𐌰𐌱𐌿𐍃𐌽𐌹𐌼:

Exempla accuſativorum pluralium definentium in 𐌹𐌽𐍃; 𐍄𐌰𐌹𐌺𐌽𐌹𐌽𐍃, *Joh.* VII, 31. 𐍅𐌰𐌹𐌷𐍄𐌹𐌽𐍃, *Luc.* I, 1. 𐌰𐍂𐌼𐌹𐌽𐍃, *ib.* II, 28. 𐌼𐌰𐌷𐍄𐌹𐌽𐍃, *ib.* III, 11. 𐌼𐌹𐍄𐍉𐌽𐌹𐌽𐍃, *Luc.* V, 22. Sic pro linguæ *Mæſo-Gothicæ* genio vocales facile tranſmutantur in aliis declinationibus: ut in 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽𐍃 pro 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐌽𐍃, *Marc.* XIV, 46. 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌰𐌼 pro 𐌷𐌰𐌽𐌳𐌿𐌼, *Luc.* I, 71. 𐍃𐌰𐌽𐌳𐌾𐌰𐌽𐌳𐌹𐌽 pro 𐍃𐌰𐌽𐌳𐌾𐌰𐌽𐌳𐌰𐌽, *Joh.* XV, 21. 𐌸𐌹𐌶𐌰, *ibid.* X, 16. & XVIII, 13. ni fallor pro 𐌸𐌹𐌶𐌿:

Appendix exemplorum.

Numerus ſingularis.		*Numerus pluralis.*	
Nom.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹𐍃, *magiſter.*	Nom.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐍉𐍃.
Gen.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹𐍃.	Gen.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐌴.
Dat.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐌰.	Dat.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐌰𐌼.
Acc.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹.	Acc.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐌰𐌽𐍃.
Voc.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹.	Voc.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐍉𐍃.
Abl.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐌰.	Abl.	𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌾𐌰𐌼.

Declinatur 𐌻𐌰𐌹𐍃𐌰𐍂𐌹𐍃 ut 𐍃𐌹𐍀𐍉𐌽𐌴𐌹𐍃, excepto dativo & ablativo ſingulari. 𐌷𐌰𐌹𐍂𐌳𐌴𐌹𐍃, *paſtor*, facit 𐌷𐌰𐌹𐍂𐌳𐌾𐍉𐍃, *Luc.* II, 8. & 𐌷𐌰𐌹𐍂𐌳𐌾𐍉𐌽𐌳𐍃, *v.* 20.

Numerus ſingularis.

Nom. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌴𐍃, *Johannes.*
Gen. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌴𐍃, *Matth.* IX, 14. *Luc.* V, 33. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌹𐍃, *Marc.* II, 18. *Matth.* XI, 12.
Dat. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌴, *Matth.* XI, 4, 13. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌴𐌽, *Luc.* VII, 18, 22.
Acc, 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌴𐌽. 𐌹̈𐍉𐌷𐌰𐌽𐌽𐌰𐌽, *Luc.* IX, 4.

Num. ſing.	*Num. plur.*	*Num. ſing.*	*Num. plur.*
Nom. 𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰, *homo.*	Nom. 𐌼𐌰𐌽𐍃.	Nom. 𐍅𐌰𐍃𐍄𐌾𐍉, *veſtis.*	Nom. 𐍅𐌰𐍃𐍄𐌾𐍉𐍃.
Gen. 𐌼𐌰𐌽𐍃.	Gen. 𐌼𐌰𐌽𐌽𐌴.	Gen. 𐍅𐌰𐍃𐍄𐌾𐍉𐍃.	Gen. ....
Dat. 𐌼𐌰𐌽𐌽.	Dat. 𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰𐌼.	Dat. 𐍅𐌰𐍃𐍄𐌾𐌰𐌹.	Dat. 𐍅𐌰𐍃𐍄𐌾𐍉𐌼.
Acc. 𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰𐌽.	Acc. 𐌼𐌰𐌽𐍃.	Acc. 𐍅𐌰𐍃𐍄𐌾𐌰𐌽.	Acc. ....

Occurrit 𐌼𐌰𐌽𐌽𐌰 in dativo ſingulari. Gen. & acc. pl. non occurrunt.

Supplementum ad caput IV.

Nota in *reg.* 6. hujus capitis, quòd adjectiva non sunt omnia *materialia*, quæ formantur in en: ut docent midlen, *medioxumus*, suþeasteren, *euro-australis*, cum multis aliis. Quod animadvertendum est à lectore.

Nota etiam in *reg.* 7. quòd god, mycel, & lytel irregulariter comparantur: ut, god, betere, betst, & selost; micel, mare, mæst; lytel, læsse, læst. Quibus addas, eaþlic, eaþre, eaþest. adverbium tamen regulariter comparatur: ut, eaþlice, eaþlicor, eaþlicost.

Regula adjectitia.

Adjectiva *Anglo-Saxonica* in E desinentia, in masculino genere, servant eandem terminationem in fœminino, & neutro, & sunt communis generis: ut, ðes, ðeos, and ðis ƿise, *hic, hæc, & hoc sapiens.* Sic selige est *hic, hæc, & hoc fælix.*

Supplementum ad caput V.

Nota in *reg.* 6. quòd pronomen ψn significat ὁ, *qui*, *Anglo-Saxonicè* ðu ðe. Et plur. GNŻEI, οἱ, *qui*, *Anglo-Saxonicè* ge ðe significat, scilicet *qui* in utroque numero, sed solum quatenus refertur ad *secundam personam* singularem vel pluralem præcedentem in eâdem oratione.

Observetur ad *reg.* 9. quod he pronomen demonstrativum usurpatur quandoque relative, ut articulus vel pronomen demonstrativum ðe: forma monaþ. hine folc mycel Ianuarius gerim heton, *primus mensis, quem magnus populus* [*Romanus*] *Januarium Calendarii vocabant.* ƿinter biþ cealdost. lencten hrimigost. he biþ lengest ceald. *hyems est frigidissima. ver autem, quòd diutissime manet frigidum, maxime pruinosum est.* Hoc autem pro more veterum *Cimbrorum*, & *Islandorum*, apud quos þinn pronomen demonstrativum relative non raro usurpatur.

Nota de pronomine SIΛBΛ sub *reg.* 19. hujus capitis, quòd, quamvis facit accusativum singularem in ΛN, ut videre est *Marc.* III, 26. *Luc.* IV, 23. c. IX, 23. *Joh.* VIII. 54. c. X, 33. c. XIV, 41. & alibi, occurrit tamen accusativus singularis terminatus in Λ, *Luc.* XIV, 11. & bis in commate 14. cap. 18. quod librarii errore factum puto.

Ad notas pag. XXIV. Ƿif est nomen neutrum, ut in omnibus linguis Septentrionalibus, ita speciatim in *Anglo-Saxonica*, ut observatum est ad regulam sextam capitis tertii. Exemplum ideo quod adductum est ad probandam regulam in imo margine datam, ad notam numeralem 5, ut falsum & plane ineptum rejiciendum est. Quamobrem, quòd errori huic suo forte non intenderit auctor, quum opus suum percenseret, de eo hîc loci monere candidum lectorem, & veniam ab eo rogare, sui arbitratus est.

Supplementum ad caput VI.

Inter numeralia reponas getƿinne, *bini*, quæ vox occurrit in *Ælfrici* gramm. *Romano-Saxonicâ.*

Supplementum ad caput VII.

A VISΛN, *esse*, formatur, ut ego existimo, præsens tempus modi optativi hoc modo:

Num. sing.	*Num. plur.*
VISΛn, *sim.*	VISΛIMΛ.
VISΛIS.	VISΛIψ.
VISΛI.	VISΛINΛ.

Nota etiam, quòd, ut κατηγόρησαν redditur per VKRhIDEDGAn, à VKRhGΛN, contra regulam & analogiam grammaticæ: sic ἐλάλησα redditur per KRDIDEDGAn, à KRDGΛN æque irregulariter, *Joh.* XVIII, 21.

Nota denique in regula 24, quod pro FKIGRNDΛNS legitur FKIGRNDS, *Luc.* VII, 6. pro FIGΛNDΛNS, FIGΛNDS; pro NSVENGΛNDΛNS, NSVENΛNS, *Luc.* VI, 35. & pro BISITΛNDΛNS, BISITΛNDS, *Luc*, VII, 17. Et participia ita syncopata in plurali, ni male auguror, fiunt nomina.

Supplementum ad caput XVII.

XXVI. Adjectivum apud *Anglo-Saxones* absolute positum non raro postulat genitivum: ut, ƿast þu auht oþres bi þe selfum to secganne, *nostine quid aliud de teipso dicere?* Ðu for þinum godan ƿillan ƿendest ꝥ nan ƿuht unrihtlices þe on becuman ne mihte. *tu, pro probitate tua, putabas nihil injusti tibi accidere potuisse.*

XXVII. Adjectivum etiam absolute positum substantivum fit: ut, heora fæger hit is. næs þin. hƿæt fagnas þu þonne heora fægeres, *hoc est eorum splendor, non tuus; quid ergo eorum splendore gloriaris?* Behealð nu mid hu hefigre racentan dysiges ⁊ ungesælþa hi sint gebundene, *ecce*

quam

quam gravi catena insipientiæ & infortunii vincti sunt, Boeth. p. 107. Me þincþ ȝet mare wundor ꝥ is þætte dysiȝ. ⁊ unrihtwisnes nu ricsaþ ofer ealne middan eard, *ad hæc magis miror, quod stultitia, & injustitia regnant per totum terrarum orbem*, p. 103.

XXVIII. In præterito periphrastico, participium non raro sequitur formam adjectivorum, cum substantivo non numero tantum, sed casu, & genere conveniens: ut, ðu me hæfst afrefrodne, *me consolatus est*. ðu me hæfst nu ȝeretne ⁊ ofercumenne mid þinre ȝesceadwisnesse, *emandasti, & vicisti me tuis ratiociniis*, Boeth. p. 47.

Observationes generales.

I. A finale ab accusativo singulari adjectivorum masculini generis aliquando per apocopen, euphoniæ gratiâ, aufertur: * ut in HAITANAN pro HAITANANA, *Luc.* VI, 15. ÞANA SVINÞAN pro SVINÞANA, *&c.* Hinc forsan MEINNA, *Matth.* XI, 10. per errorem scribæ literas transponentis scriptum erat in argenteo codice pro MEINAN. Idem etiam accidit substantivis in accusativo singulari terminatis in A: ut in SEIMON, *Luc.* VI, 15. pro SEIMONA, *Marc.* V, 18.

II. M, & N, in motione nominum tam substantivorum quàm adjectivorum facilè invicem mutantur: ut in GAUNÞIM, *Luc.* IV, 15. GAUNÞIN, *Matth.* IX, 35. Sic leguntur MANAGAIM, & MANAGAIN; MEINANA, & MEINAMA; ÏM, & ÏN, *Luc.* VI, 13. *Marc.* X, 24. MANAGEIN, & MANAGEIM: AKINSANAAM pro AKINSANAN: MAHTEANN pro MAHTEANM; GAGNKOM, & GAGNKON; AAAAMA, & AAAANA, vide *Joh.* VII, 23. *Luc.* III, 7. & IV, 11.

III. N, & NH, non solum verbis, atque adverbiis, ut observat *Junius* in *Glossario*, sed & nominibus, & pronominibus adjicitur, euphoniæ gratiâ: sic legitur SEIMONN, *Simona*, ex SEIMON, & N, vel per crasin ex SEIMONA, & N. inde etiam SEIMONAN, *Luc.* V, 4. Sic leguntur ANHGOAAN pro ANHGOAA, *seditione*; & ANHGOAN, pro ANHGOA, *seditionem*. Quibus adde SKNAAN, ÞATNH, ÞIZNH, &c.

Nota etiam, quòd ex NH, vel N, & finali syllabâ vocis cui adjicitur, aliquando fit synæresis: ut in SNMAIH, *Marc.* VIII, 28. *Joh.* VII, 41. pro SNMAINH. ÏAAGNH pro ÏAAGANH, *Luc.* VII, 6. ANÞAKANN pro ANÞAKANAN. vide cap. XI, reg. 5. in margine, & cap. V. reg. 32. in margine.

IV. A, & O, facilè mutantur in linguâ *Gothicâ*: ut, GAKAZNANS, *Luc.* XV, 6. GAKAZNONS, *v.* 9. AIVEINAN pro AIVEINON, *Joh.* VI, 27.

V. Occurrunt etiam in *Ulphilanâ* versione irregularia nonnulla, & quasi extravagantia, de quibus ratio vix reddi potest, & quæ regulas, & præcepta grammatica prorsus respuunt. Sic ἐν γαστρὶ redditur (regulariter) ÏN KIAÞEIN, *Luc.* I, 31. ÏN KIAÞO, *v.* 24. & ÏN KIAÞON, *c.* II, 5. εἰς πτῶσιν, AN AKNSAEI, *Luc.* II, 34. forsan pro AN AKNSAI, vel AKANSAI. ÏZVAKAIZOS GAKAIHTEINS, pro ÏZVAKA. HKAINGAI cum G, à HKAINS, forsan quia HKAINS est à HKAINGAN. Hæc, & hujusmodi irregularia dicenda sunt, nisi potius numeranda quis censeat inter errores *librarii*; quorum haud exiguum numerum en tibi, lector candide, exhibeo: ut totidem exemplis discas nullâ curâ studiove præveniri posse, quo minus in correctissimis, & maximè venerabilibus manuscriptis, perinde ac præstantissimis, & virtutis nomine reverendissimis hominibus sui defectus contingant.

Luc. X, 1, ANÞAKANA pro ANÞAKANS: *Luc.* X, 2, ÏMMA pro ÏM: *ib.* IV, 27, HAIAEISANA pro HAIAEISAIA: *Marc.* VIII, 6, ÞIZE pro ÞIZAI: *ibid.* *v.* 12, GIBAIAI pro GIBAIAA: *ibid.* *v.* 38, VEIHAM pro VEIHAIM: *Marc.* IX, 3, GAITMNNGANAE pro GAITMNNGANAANS: *ib.* X, 8, AN AEIKAS AIN pro AN AEIKA AINAMMA: *Luc.* X, 6, ÞAMMEI VESINA pro ÞAIMEI VISANAAM: *Marc.* X, 13, ÏNA pro ÏMMA: *Joh.* X, 14, KNNNON pro KNNNANA: *Marc.* XVI, 7, AN ÏNA pro ANNNS; & pro AN ÏZVIS, *Marc.* XVI, 7. *Luc.* IX, 26, VEIHAME pro VEIHAIZE: *v.* 48. AAAAN pro AAAAIM: *cap.* XV, 22. SEINAME pro SEINAIM: *Luc.* XVII, 6, ANAHANSEIAEI pro ANAHANSEIAEAI: *Marc.* XI, 1, VEMNN pro VESNN: *Luc.* I, 86. AAGNS pro AAGANS: *Marc.* XI, 17, VAIAEAGINS pro VAIAEAGINE, & BIAO (ut & in *Luc.* XIX, 46,) forsan pro BIAOS, nisi potiùs sit genitivus pluralis à BIAA, secundum observationem in margine ad finem capitis III. ac si legeretur in codice, quem transtulit *Ulphilas*, non οἶκος προσευχῆς, sed οἶκος προσευχῶν. *Marc.* IX, 23, ÞNS pro ÞNK: *ibid.* XVI, 1. ÏNVISANAIN pro INVISANAIS: *cap.* XII, 22, SA pro SO: *cap.* XV, 1. GNAGANAS pro GNAGANS: *Luc.* XV, 10. AGGIANM pro AGGIAIVE: *cap.* IV, 18, FKAHNNÞANAIS pro FKAHNNÞANAIM: *v.* 40, SAGN pro STAIGN: *Luc.* VIII, 42, GAAEIÞANTI pro GAAEIÞANAAN: *cap.* VII, 35, SEINAMA pro SEINAIM: *cap.* V, 34, MAGNA pro MAGNN: *v.* 17, HAIMO pro HAIMA, dat. sing. vel HAIME, gen. plur. *Luc.* VIII, 29, EISAKNA pro EISAKNAIM: *v.* 49, ÞEIN pro ÞEINA: *Luc.* VI. 26, AN SINONGE SEINAI pro AN SINONGAM SEINAIM: *cap.* XV, 23, VISAM pro VISAIM: GAÞAANHNNAEI, pro GAÞAANHNN. *Marc.* XV, 8.

His, cum paucis aliis, inter legendum obſervatis, exiſtimavi ſubinde in aliis quidem fortè latere figuras dictionis, ſcilicet, *ſyncopen, epentheſin, apocopen, paragogen, metaplaſmum, metatheſin*, &c. in aliis verò unam figuram conſtructionis *antiptoſin*. Sed cùm conſiderarem iſtiuſmodi figuras rariùs locum habere in ſolutâ & ſimplici oratione, ea ſphalmata habenda duxi, quæ ex argenteo codice in ſuum apographum tranſcripſit clariſſimus *Junius*: partim quòd minutias grammaticas nondum excuſſerat, gloſſario ſuo intentus; partim quòd, pro more ſuo, religio illi erat in tam vetuſto & venerabili codice, ne vel unum apicem mutare.

Caput Duodevigesimum.

In quo, inſtitutis quibuſdam paralleliſmis, linguæ Anglo-Saxonica & Mœſo-Gothica cum Iſlandica, ſive Scandia-Gothica conferuntur.

Atque hìc quidem tantùm non laſſato, & ſuſcepto operi finem imponere volenti ecce mihi allata eſt multum deſiderata grammatica *Iſlandica Runolphi Jonæ*, quam *Hafniâ* petitam pro humanitate ſua mihi tranſmiſit reverendus & ornatiſſimus vir *Joan. Meckenus*, illuſtriſſimo *Georgio*, *Daniæ* & *Norwegiæ* principi hæreditario, à ſacris domeſticis. Avidè perlegi *Iſlandicæ* linguæ rudimenta, utpote in quibus, & quæ erudirent, & delectarent curioſos lectores me inventurum ſperarem. Neque res multum aliter, atque expectavi, evenit. Nam aurea multa & quæ præſertim oſtendunt propinquitatem *Anglo-Saxonicæ*, & *Mœſo-Gothicæ*, cum veteri *Cimbro-Gothicâ* inter legendum ſe obtulere, quam inſtitutis certis quibuſdam paralleliſmis, ſive collationibus, linguarum & antiquitatum arctoarum ſtudioſis non gravabor in peculiari capite ob oculos ponere.

Collatio prima, quæ eſt articulorum.

I. Art. *Anglo-Sax.* Se, ſeo, þæt. Art. *Mœſo-Goth.* SΛ, SΩ, ΨΛΤΛ. Art. *Iſlandicus* Sa, ſu, thad.

Numerus ſingularis.			Numerus pluralis.		
Nom. Sa.	ſu.	thad.	Nom. their.	thair.	thaug.
Gen. theſs.	theirrar.	theſs.	Gen. theirra.	theirra.	theirra.
Dat. theim.	theirre.	thui.	Dat. theim.	theim.	theim.
Acc. thann.	tha.	thad.	Acc. thaa.	thær.	thaug.
Abl. theim.	theirre.	thui.	Abl. theim.	theim.	theim.

Docet *Runolphus* articulos *Iſlandicos* (inter quos enumerat pronomen ſecundæ perſonæ, quod præponitur vocativis) ex pronominum promptuario eſſe ſumptos. Nos vero obſervavimus articulos *Anglo-Sax.* & *Mœſo-Goth.* quum demonſtrativi, tum relativi pronominis vim, & uſum obtinere, & diſcentibus in idem redit utraque præceptio.

Collatio ſecunda, quæ eſt adjectivorum.

II. *Runolphus* in cap. IV. docet apud *Iſlandos* omnia adjectiva in omni genere bifariam terminari, vel ſecundum certas quaſdam regulas, quas ibi tradit; vel in e, & a, ſi articulus præponatur. Exempli gratia. Docet diſſyllaba, & polyſyllaba in ur in fœminino abjicere ur, & in neutro ad terminationem fœmininam adjicere t. ſic à goodur *bonus*, fit good *bona*, & goodt *bonum*. à blydur *blandus*, fit blyd *blanda*, & blydt *blandum*. Præmiſſis vero articulis adjectivum maſculinum terminatur in e, fœmininum, & neutrum in a: ut à blydur, fit ſa & thu blyde, ſu & thad blyda. Sic participia in ande, ſub unâ terminatione omnis generis ſunt, ſed præeunte articulo terminatio iſta mutatur in e, & a: ſic ab elskande, *hic, hæc, & hoc amans*, fit ſa & thu elskande, ſu & thad elskanda. His non abſimile quid notavimus in regula x. capitis IV. noſtræ grammaticæ, ubi obſervavimus adjectiva & participia *Gothica* emphatice, demonſtrativè, & vocandi caſu poſita, terminari, ſi ſint maſculini generis, in Λ; ſi fœminini vel neutrius in Ω; quod etiam in idem ferè redit cum regulâ *Runolphi*, quum neque demonſtretur, neque emphaticè quid dicatur ſine præmiſſis articulis, neque quis quem vocare vel invocare poteſt in *Anglo-Saxonicâ* non præpoſito pronomine ðu, quod inter articulos numerat Auctor noſter.

De comparatione adjectivorum in *Iſlandicâ* hæc eſt regula generalis, quod ab adjectivo fœminino in a formatur comparativum & ſuperlativum, illud addito re, hoc addito ſtur: ut ab haala fit haalare, haalaſtur. Quod quàm conſonum ſit iis, quæ tradidimus in regula VII, & IX, capitis IV. penes lectorem eſto judicium.

Porro

Porro docet grammaticus noſter adjectivorum quædam terminari in lingar, ingar, & ungar. quædam in leg, & legur; quædam in ſker, præſertim *Gentilia*, quæ exorandus eſt curioſus lector, ut conferre dignetur cum iis, quæ obſervavimus in cap. III, reg. XX. & in cap. IV, r. II, III, IV.

Tradit etiam diminutiva deſinere in ull: ut à bagge, per diminutionem fit [1] bøggull, quod quàm prope accedit ad morem formandi diminutiva apud *Mæſo-Gothos* viderit lector, cap. III. reg. XXVIII.

Denique tradit adjectiva, cujuſcunque terminationis fuerint in nominativo, vocativum ſingularem ſemper terminare in e, ut nos docuimus adjectiva *Anglo-Saxonica*, & *Mæſo-Gothica* ſemper emittere vocativum in a, & 𐌰:

Collatio tertia, quæ eſt pronomium.

III. Cognatio pronominum patebit conferentibus ea, quæ tradidimus cap. v. cum ſequentibus.

Num. ſing.	*Num. dual.*	*Num. plur.*
Nom. Eg, ic, *ego*, *G.* 𐌹𐌺.	Nom. wid, pit, *G.* 𐍅𐌹𐍄.	Nom. wier, l wær, *G.* 𐍅𐌴𐌹𐍃.
Gen. myn.	Gen. ockar.	Gen. worra.
Dat. mier.	Dat. ockur.	Dat. oſs.
Acc. mig.	Acc. ockur.	Acc. oſs.
Abl. mier.	Abl. ockur.	Abl. oſs.

Num. ſing.	*Num. dual.*	*Num. plur.*
Nom. [2] thu, *tu*.	Nom. thid.	Nom. their.
Gen. thijn.	Gen. yckar.	Gen. [3] ydar.
Dat. thier.	Dat. yckur.	Dat. ydur.
Acc. thig.	Acc. yckur.	Acc. ydur.
Voc. thu.	Voc. thid.	Voc. thier.
Abl. thier.	Abl. yckur.	Abl. ydur.

Sing. Plur. Nominat. caret. Genit. ſon, *ſui*. Dat. ſier. Accuſat. ſig. Ablat. ſier.

Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom. [4] hann, *ille*.	hun, *illa*.	thad, *illud*.	Nom. theyr, *illi*.	thær, *illæ*.	thaug, *illa*.
Gen. hanns.	hennar.	theſs.	Gen. theirra.	theirra.	theirra.
Dat. honum.	henne.	thui.	Dat. theim.	theim.	theim.
Acc. hann.	hana.	thad.	Acc. thaa.	thær.	thaug.
Abl. honum.	henne.	thui.	Abl. theim.	theim.	theim.

Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom. hinn, *iſte*.	hin, *iſta*.	[5] hitt, l hid, *iſtud*	Nom. hiner.	hinar.	hin
Gen. hins.	hins.	hins.	Gen. hinna.	hinna.	hinna.
Dat. hinum.	hinum.	hinum.	Dat. hinum.	hinum.	hinum.
Acc. hinn.	hina.	hitt, l hid.	Acc. hina.	hinar.	hin.
Abl. hinum.	hinum.	hinum.	Abl. hinum.	hinum.	hinum.

Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom. [6] huer, *quis*.	huer, *quæ*.	huort, *quid*.	Nom. huorier, *qui*.	huoriar.	huer.
Gen. huers.	huorrar.	huers.	Gen. huorra.	huorra.	huorra.
Dat. huorium.	huorre.	huoriu.	Dat. huorium.	huorium.	huorium.
Acc. huorn.	huoria.	huert.	Acc. huoria.	huoriar.	huor.
Abl. huorium.	huorre.	huoriu.	Abl. huorium.	huorium.	huorium.

Singulariter.			*Pluraliter.*		
N. [7] ſiaalfur, *ipſe*.	ſiaalf.	ſialft.	Nom. ſialfer.	ſialfar.	ſialf.
Gen. ſialfs.	ſialfrar.	ſialfs.	Gen. ſialfra.	ſialfra.	ſialfra.
Dat. ſialfum.	ſialfre.	ſialfu.	Dat. ſialfum.	ſialfum.	ſialfum.
Acc. ſialfann.	ſialfa.	ſialft.	Acc. ſialfer.	ſialfar.	ſialf.

[1] In motione nominum a breve mutatur in ø breviſſimum apud *Iſlandos*: ſic kanna, *cantharus*, facit in genitivo & dativo ſingulari kønnu, in nominativo plurali kønnur, in dativo kønnum. [2] Ðu, 𐌸𐌿. [3] 𐌹𐌶𐍅𐌰𐍂𐌰. [4] 𐌾𐌰𐌹𐌽𐍃, 𐌾𐌰𐌹𐌽𐌰. [5] 𐌹𐍄𐌰, hyt. Hinn tranſit in naturam articuli præpoſitivi: (quod non obſervatum eſt à *Runolpho Jona*) ut, til hins thridia dags, *Goth.* 𐌿𐌽𐌳 𐌸𐌰𐌽𐌰 𐌸𐍂𐌹𐌳𐌾𐌹𐌽 𐌳𐌰𐌲, *Matth.* XXVII, 64. hiner blindu, 𐌸𐌰𐌹 𐌱𐌻𐌹𐌽𐌳𐌰𐌽𐍃, *Matth.* IX, 28. *v. Matt.* V, 25. [6] 𐍈𐌰𐍃, & 𐍈𐌰𐍂𐌾𐌹𐍃. [7] Sylf, 𐍃𐌹𐌻𐌱𐌰.

Pronomina possessiva.

Singulariter.			Pluraliter.		
N. [1] minn, *meus.*	myn, *mea.*	mitt, *meum.*	Nom. miner.	mynar.	myn.
Gen. myns.	minnar.	myns.	Gen. minna.	minna.	minna.
Dat. mynum.	minne.	mynu.	Dat. mynum.	mynum.	mynum.
Acc. minn.	mina.	mitt.	Acc. myna.	mynar.	myn.
Abl. mynum.	minne.	mynu.	Abl. mynum.	mynum.	mynum.

Eodem modo declinatur thinn, *tuus:* syn, vel sijn, *suus.*

Ockar, *noster, nostra:* ockart, *nostrum*, de duobus scilicet; ut uncer *Anglo-Sax.* UGKAR *Goth.*

Singulariter.			Pluraliter.		
Nom. [2] vor, *noster.*	vor, *nostra.*	vort, *nostrum.*	Nom. vorer.	voraz.	vor.
Gen. vors.	vorraz.	vors.	Gen. vorra.	vorra.	vorra.
Dat. vorum.	vorre.	voru.	Dat. vorum.	vorum.	vorum.
Acc. vorn.	vora.	vort.	Acc. vora.	voraz.	vor.
Abl. vorum.	vorre.	voru.	Abl. vorum.	vorum.	vorum.

Singulariter.			Pluraliter.		
N. yckar, [3] *vester.*	yckar.	yckart.	Nom. yckrer.	yckar.	yckar.
Gen. yckars.	yckrar.	yckars.	Gen. yckara.	yckara.	yckara.
Dat. yckrum.	yckare.	yckru.	Dat. yckrum.	yckrum.	yckrum.
Acc. yckarn.	yckra.	yckart.	Acc. yckra.	yckar.	yckar.
Abl. yckrum.	yckare.	yckru.	Abl. yckrum.	yckrum.	yckrum.

Eodem modo declinatur ydar, *vester,* IZVAR.

Singulariter.			Pluraliter.		
N. [4] thesse, *hicce.*	thesse, *hæcce.*	thetta, *hocce.*	Nom. thessez.	thessar.	thesse.
Gen. thess, thessa.	thessarar.	thess, thessa.	Gen. thessara.	thessara.	thessara.
Dat. theim.	theirre.	thui.	Dat. thessum.	thessum.	thessum.
Acc. thann.	thaa.	thad.	Acc. thessa.	thessar.	thesse.
Abl. theim.	theirre.	thui.	Abl. thessum.	thessum.	thessum.

Collatio quarta, quæ est numeralium.

IV. Cognatio numeralium cardinalium patebit, si cap. VI. cum his, quæ sequuntur, conferatur.

Singulariter.			Pluraliter.		
Nom. eyrn, *unus.*	eyn, *una.*	eitt, *unum.*	Nom. tueiz, *duo.*	tuær.	tuo.
Gen. eyns.	eyrnraz.	eyns.	Gen. tueggia.	tueggia.	tueggia.
Dat. eynum.	eyrnre.	eynu.	Dat. tueimur.	tueimur.	tueimur.
Acc. einn,	eyna.	eitt.	Acc. tuo.	tuær.	tuo.
Abl. eynum.	eyrnre.	eynu.	Abl. tueimur.	tueimur.	tueimur.

Pluraliter.			Pluraliter.		
Nom. thryz, *tres.*	thriar.	thriu.	N. fioorez, *quatuor.*	fioorar.	fiegur
Gen. thriggia.	thriggia.	thriggia.	Gen. fiegra.	fiegra.	fiegra.
Dat. thremuz.	thremor.	thremur.	Dat. fioorum.	fioorum.	fioorum.
Acc. thriaa.	thriaar.	thriu.	Acc. fioora.	fiooraz.	fiegur.
Abl. thremur.	thremur.	thremur.	Abl. fioorum.	fioorum.	fioorum.

Reliqua usque ad *centum* sunt indeclinabilia: ut, fimm, sex, sio, aatta. nyu. tyu, ellefu, toolf, threttan, fioortan, *&c.* Tuttugu, *viginti.* thriatyu, fiorutyu, fimmtyu, sextyu, siotyu, attatyu, nyutyu, tiutyu. [*Goth.* TAIHUNTAIHUND] vel hundrad: quod sic declinatur:

---

[1] Min, MEINS. [2] Uɲe. [3] De duobus. [4] *Anglo-Saxonice* ðıſ. ðæt, *Gothice* ÞATA.

Num.

Num. ſing.	Nom. hundrad. Gen. hundrads. Dat. hundrade. Acc. hundrad. Abl. hundrade.	*Num. plur.*	Nom. hundrud. Gen. hundrada. Dat. hundrudum. Acc. hundrud. Abl. hundrudum.

Sic compoſita cum declinabilibus: tuo hundrud, tueggia hundrada, tueimur hundrudum, *&c.* in quibus utrumque declinatur. At in reliquis ſolum poſterius, cum prius ſuâ naturâ ſit indeclinabile: ut, fimm hundrud, fimm hundrada, *&c.* Sic ſex hundrud, ſio hundrud, aatta hundrud, nyu hundrud. thuſund, quod ſic declinatur:

Num. ſing.	Nom. thuſund. Gen. thuſundar. Dat. thuſund. Acc. thuſund. Abl. thuſund.	*Num. plur.*	Nom. thuſunder. Gen. thuſunda. Dat. thuſundum. Acc. thuſunder. Abl. thuſundum.

Propinquitas *ordinalium* ex ſubjectis oſtenditur: Firſtur, vel firſte, *primus*: firſt, vel firſta, *prima*: firſt, vel firſta *primum.* plural. Firſter, *primi*: firſtar, *primæ*: firſt, *prima.*

Annar, *ſecundus*: onnur, *ſecunda*: annad, *ſecundum.* plural. adrer, *ſecundi*: adrar, *ſecundæ*: onnur, *ſecunda.*

Thridie, *tertius*: thridia, *tertia*: thridia, *tertium*: gen. dat. acc. abl. thridia, thridiu, thridia. plural. thridiu, per omnes caſus. Sic declinantur fioorde, fimtte, ſiotte, ſiounde, aattunde, nyunde, tiunde, elleffte, toolffte, threttande, fimtande, ſextande, *&c.* tuttugaſte, thritugaſte, fertugaſte, fimtugaſte, ſextugaſte, ſiotugaſte, attatugaſte, nytugaſte, hundradaſte, *&c.*

Idem etiam *multiplicativa* demonſtrant, ut, einfalldur, vel eynfallde: eynfolld, vel eynfallda: eynfallt, vel einfallda. Simplex: tuefalldur, threfalldur, *&c.*

V. *Quinta collatio, quæ eſt verborum, & imprimis verbi ſubſtantivi, cujus auxilio formantur verba paſſiva apud* Iſlandos.

Modus indicativus.

	Sing.	*Plur.*		*Sing.*	*Plur.*
Temp. præſ.	Er, *ſum.* ert. er.	erum. erud. eru.	Perfect.	War, G. VAS, *eram.* warſt, VAKST. war, VAS.	worum. worud. woru.

Eg er elskadur, *amor*, vel *amatus ſum.* — Eg war elskadur, *amabar*, vel *amatus eram.*

Imperativi præſens.

Sing.	*Plur.*
were eg. wer thu. were hann.	werum wid, wier. were thid, thier. were theyr.

Were, vel ſie eg elskadur, *ſim amatus.*

Conjunctivus, vel potentialis.

	Sing.	*Plur.*		*Sing.*	*Plur.*
Temp. Præſ.	ſie, *G.* SIGAN. ſiert. ſie.	ſieum, G. SIGAIMA. ſieud. SIGAIΨ. ſieu. SIGAINA.	Temp. Imper.	wære, pæpe. wærer. wære.	wærum, pæpon. wærud. wære.

Ad eg ſie elskadur, *ut ſum amatus.* — Ad eg wære elskadur, *ut eſſem amatus.*

Infinitivus.

Præſens tempus. Ad wera, *Gothice* VISAN: Participium præſentis. Werande, *Sax.* peranbe, *Gothice* VISANDS. ὤν. Participium præſentis paſſivum. Wered, γενόμενος.

Vox paſſiva.

Modus indicativus.

Temp. præſ.		Imperf.	
werd, *fio*, VAIKΨA. werdur. werdur.	werdum, VAIKΨAM. werdid. werda.	ward, VAKΨ. wardſt. ward.	wrdum, VAUKΨUM. wrdud. wrdu.

Y

Impera-

Imperativi præsens.

werde eg, 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸:	werdum wid, wier.
werder thu.	werde thid, thier.
werde hann.	werde their.

Conjunctivus.

	Sing.	*Plur.*		*Sing.*	*Plur.*
Temp. præs.	werde.	werdum.	Imperfect.	yrde.	yrdum.
	werder.	werded.		yrder.	yrdud.
	werde.	werde.		yrde.	yrde.

Ad eg werde, *ut fiam.* Ad eg yrde, *ut fierem.*

Infinitivi præsens: * Ad werda, 𐍅𐌰𐌹𐍂𐌸𐌰𐌽, ƿeorþan.
Particip. præt. wordenn, 𐍅𐌰𐌿𐍂𐌸𐌰𐌽𐍃, ƿorden.

Præterea lingua *Islandica* sequentia auxiliaria habet communia cum *Anglo-Saxonicâ*, heffe, wil, skal, maa, quæ conjugantur, ut infra ordine ponuntur:

Modus indicativus.

	Sing.	*Plur.*		*Sing.*	*Plur.*
Temp. præs.	heffe, *habeo.*	† hoffum	Præteritum.	haffde.	hofdum.
	heffur.	haffed.		hafder.	hofdud.
	heffur.	haffa.		haffde.	hoffdu.

Eg heffe elskad, *amavi.* Eg heffe wered elskadur, *amatus fui.* Eg haffde elskad, *amaveram.* Eg haffde wered elskadur, *amatus eram.*

Conjunctivus.

	Sing.	*Plur.*		*Sing.*	*Plur.*
Temp. præs.	hafe.	hofum.	Præteritum.	hefde.	hefdum.
	hafer.	hafed.		hefder.	hefdud.
	haffe.	haffe.		hefde.	helde.

Ad eg hafe elskad, *amaverim.* Ad eg hafe wered elskadur, *amatus fuerim.* Ad eg hefde elskad, *amavissem.* Ad eg hefde wered elskadur, *amatus fuissem.*

Infinitivi præsens: Ad hafa. Ad hafa elskad, *amavisse.* Ad hafa wered elskadur, *amatum fuisse.*

Modus indicativus.

	Sing.	*Plur.*		*Sing.*	*Plur.*
Temp. præs.	wil.	wilium.	Temp. præt.	willde.	willdum.
	willtt.	wilied.		willder.	willdud.
	will.	wilia.		willde.	willdu.

Eg wil elska, *amabo.*

Modus indicativus.

Tempus præsens.	skal.	skulum.
	skalltt.	skulud.
	skal.	skulu.

Conjunctivus.

	Sing.	*Plur.*		*Sing.*	*Plur.*
Temp. præs. vel futur.	skule.	skulum.	Temp. præt.	skillde.	skilldum.
	skuler.	skuled.		skillder.	skildud.
	skule.	skule.		skillde.	skillde.

Eg skal elska, *amabo.* Ad eg skule elska, *amavero.* Ad eg skule werda elskadur, *amatus fuero.*

---

* Ad werda, vel wera elskadur, *amari.* † Sic apud *Mœso-Gothos* vocales sæpe mutantur in motione verborum: ut in 𐍆𐍂𐌰𐌸, plur. 𐍆𐍂𐌰𐌸𐌿𐌽. 𐌽𐌰𐌼, plur. 𐌽𐌴𐌼𐌿𐌽, &c.

Mun

Mun etiam apud *Islandos*, ut apud *Mæso-Gothos* MVNA, in constructione cum aliis verbis, futuri temporis adjacentiam indicat, &, haud secus ac skal, efficit orationis structuram non absimilem illi, quam habet *Græcorum* μέλλω: ut, eg skal giora, eg mun giora, *faciam*, vel *facturus sum*. Sic autem conjugatur.

Indicativi præsens.

Sing.	*Plur.*	*Sing.*	*Plur.*
* mun.	munum.	mune.	munum.
munt.	munud.	muner.	mune.
mun.	munu.	mune.	mune.

Eg mun elska, *amabo*. Eg mun verda elskadur, *amatus ero*. Ad eg mune elska, *amavero*. Ad eg mune verda elskadur, *amatus fuero*.

Nota etiam quod skal,& mun sola nihil signif. apud *Island.* & quod mun apud septentrionales *Anglos* & *Scotos* gerundivam vim etiam habet, conjunctum cum aliis verbis: ut, I mun go, *abeundum est mihi.*

Indicativi præsens. *Conjunctivi præsens.*

Sing.	*Plur.*	*Sing.*	*Plur.*
maa.	meigum.	meige.	meigum.
maatt.	meigid.	meiger.	meiged.
maa.	meiga.	meige.	meige.

Eg maa elska: Ad eg meige elska.

Islandi etiam circumscribunt tempus futurum per eg aa, *debeo*, ab ad † eiga, *habere*: & eg ætla, *destino, statuo, certum mihi est*: ut, Eg aa giora thad, eg ætla giora thad, *ego faciam*, vel *facturus sum hoc, certum est mihi hoc facere.* Hujus vocis ætla manifesta sunt vestigia in sermone *Eboracensi*: ut, I never etled that, *nunquam hoc intendi*: I never etled you't, *nunquam hoc tibi destinavi.*

VI. Denique *collatio* indeclinabilium ostendit linguas *Anglo-Saxonicam* & *Mæso-Gothicam* *Islandicæ* esse propinquas: ut adverbia huar, hƿær. thar, ðær. hiodra, hiðer. thadra, ðiðer. nidre, nyðor. huadan, ΘΛΨ, vel ΘΛΔ. idag, iðæger. iia, gea, GΛh, *&c.*
Præpositiones: til, til. innan, innan. af, of, ΛF: umm, ymb. ofann, uppan, *&c.*
Conjunctiones: og, eac. edur, aþor, *&c.*

Hic gradum sistet Tyro in Anglo-Saxonicis; *etenim quæ sequuntur non in usum novitiorum scripta sunt; sed iis destinata, qui in hac lingua mediocrem saltem peritiam sunt consecuti.*

CAPUT UNDEVIGESIMUM.

De Linguæ Anglo-Saxonicæ *Dialectis.*

I. HActenus de *Anglo-Saxonico* sermone, quem in auctoribus, qui in australibus, & occidentalibus nostræ *Britanniæ* partibus floruerunt, habemus purum, suavem & regularem, tractavimus. Jam restat, ut de ejusdem linguæ Dialectis, in sequentibus nonnihil commentemur; siquidem varias apud proavos nostros extitisse suæ linguæ Dialectos nemini in *Saxonicis* monumentis vel mediocriter versato dubitandi locus esse potest. Hoc ut *Philo-Saxonum* gratiâ in alterâ editione facerem, *G. Nicolsonus* vir in Septentrionali literatura & antiquitatibus summus, cum in literis suis ad nos datis, tum in egregio opere suo, cui titulus * The English Historical Library, auctor primus fuit; non solum nostri fore instituti ratus, ut de *Dano-Saxonicâ* Dialecto singulare caput adjungerem, sed id ad ipsas *Institutiones* nostras, si non perficiendas, saltem adornandas, desiderari clamat, & ut effectum darem, plurimis verbis contendit.

II. Morem igitur doctissimi viri precibus gerens, ut ut ingravescente ætate, & adversis rebus pene fractus, ad opus me accingo, ingens quidem studio & operâ, etsi mole exiguum. Et ne in atrio operis lectorem candidum diutius officiosis verbis, quam par est, detineam; pro tribus linguæ *Saxonicæ* epochis totidem Dialectos censeo esse statuendas: Prima est, quam majores nostri locuti sunt à primo suo in *Britanniam* ingressu ad *Danorum* usque introitum, per trecentos

---

* Vide *Fr. Junii* glossarium *Gothicum* in MVNNAIAGANN, & regulam XIX cap. 8. † Vide capitis VII regulam 19. * Pagina 110, partis primæ.

&

& triginta ſeptem annos, quo tempore *Pictis* & *Britannis* ſe immiſcentes, parum ſimplicitatis, & puritatis linguæ ſuæ patriæ non potuerunt forſan non amittere. Sed cum nulla, proh dolor! iſtius ævi literaria monumenta, neque membranis inſcripta, neque lignis ſaxiſve inciſa extent quæ ſcio, præter veri *Cædmonis* fragmentum quod in lib. IV, cap. 24. E. H. *Bedæ* regia verſione extat, & forſan Harmoniam evangeliorum *Cottonianam* poetice, & paraphraſtice ſcriptam; de hoc, quod *Britanno-Saxonicum* dicendum eſſet, idiomate, nihil plane habemus dicere.

istorum temporum forsan

III. Secunda eſt, quæ in uſu erat à *Danorum* in *Britanniam* ingreſſu ad *Normannorum* adventum, per bis centum ſeptuaginta quatuor annos, præſertim in locis *Angliæ* ſeptentrionalibus, & auſtralibus *Scotiæ*, quibus victores longe ante incubabant *Dani*, quàm ſub *Canutis* R. R. univerſam Angliam ſubjugaverunt; & de hac Dialecto, binis [1] evangeliorum verſionibus inſignitâ, quarum alteram interlineatus codex *Rushworthianus*, alteram interlineatus codex *Cottonianus* conſervat, in proximo capite cum Deo tractaturi ſumus.

IV. Tertia illa eſt, quam locuti ſunt majores noſtri à *Normannorum* ingreſſu ad *Henrici* ejus nominis ſecundi tempora. Hanc *Normanno-Dano-Saxonicam*, & versùs hujus periodi finem, *Semi-Saxonicam* vocandam cenſemus, & de eâ, quoniam [2] monumentis literariis ex quibus exempla ſumenda ſunt, uti fruique nobis contigit, ut pauca etiam tradam, inſtituti noſtri rationem poſtulare judicamus.

Caput Vigesimum.

De Dialecto Dano-Saxonica, *in ſoluta oratione.*

I. Hiſce, de variis linguæ *Anglo-Saxonicæ* Dialectis & Dialectorum epochis, prælibatis; de *Dano-Saxonicâ*, quæ & *Germano-Saxonica*, vel *Theotiſco-Saxonica* dici poteſt, tractandum eſt. Etenim ut magnam gentium colluviem, quas *Northmannos*, *Ethnicos*, & *Piratas* chronographi, & hiſtorici *Saxonici* vocabant, cum *Cimbris* ſive *Danis* ſuis, ad novas in *Anglia* ſedes quærendas, ſecum diverſis temporibus duxerunt profectionis Duces: ita *Dano-Saxonica* Dialectus, de qua jam agitur, non ex *Cimbricis* tantum vocibus, ſed etiam *Theotiſcis* tam nominibus & pronominibus, quàm verbis, cum *Saxonicis* intermixtis conſtat, ut lector in *Franco-Theotiſca* lingua haud omnino hoſpes in exemplis regularum, quæ ſequuntur, facile poterit obſervare. Porro non exoticas tantum voces, ſed exoticum genus ſcribendi, exoticas phraſes, & præceptorum grammaticalium, quibus purior *Saxonica* gaudebat, contemptum omnimodum & deſuetudinem introduxit colluvies illa hominum; adeo ut Dialectum hanc, ſi voces ſpectes, barbaram; ſi ſcriptionem vocum, magis barbaram; ſi vero phraſes exteras & idiotiſmos conſideres, & ut grammaticæ, pari feritate, quâ illi omnes *Angliæ*, partes devaſtavit, ipſa barbarie magis barbaram jure meritoque poſſis dicere.

II. Primo igitur purioris *Saxonicæ* nitorem & elegantiam cum externarum vocum barbarie dehoneſtavit *Dano-Saxonica* Dialectus. Sic in codice *Cottoniana* legimus mec, mek & meh, pro me, *me*, à *Francico* mich, mik, mih, vel *Cimbrico* mig, i in e mutatâ: ðaꞅ þe alle ıc [3] ꞅello ᵹıꝼ ðu [3] ꝼalleꞅ ł [3] ꞅlıohꞇaꞅ ꞇo ƿoꞃþenne mec, *hæc tibi omnia dabo, ſi cadens adoraveris me.* Ne ıꞅ meh ƿẏꞃþe, *non eſt dignus me.* oꝼeꞃ meh, *ſuper me.* Se þe [4] onꝼoeꞅ ıuh, meh onꝼoeꞅ, *qui recipit vos, me recipit*, Matth. x, 41. Eaꝺıᵹ ıꞅ ꞅe ðe ne bẏþ onꞅƿẏꞃnenꝺe ın mec, *beatus eſt, qui non fuerit ſcandalizatus in me*, Matth. XI, 6. Sic etiam legitur þec & þeh, pro þe, *te*, à *Cimbrico* þig, vel *Franco-Theotiſco* thich, thigh, thih: ꞅenꝺe þeh uꝼe hıꝺune, *mitte te deorſum*, Matth. IV, 6. enᵹlum hıꞅ bebeaꝺ oꝼ þe ⁊ ın honꝺum ᵹenımmeꞅ þec, *angelis ſuis mandavit de te, & manibus tollent te*, ib. Sic juh pro eoꞃ, *vos, vobis*: ut, ꝼoꞃᵹeꝼeꞅ ⁊ ıuh, *dimittet & vobis*, Matth. VI, 14. & ıueꞃ, ıueꞃꞃe, *veſter, veſtra*, à *Francico* jûuuer, jûuuere, *Sax.* eoꞃeꞃ: ut, ꞅuæ lehꞇeþ lehꞇ ıueꞃ, *ſic luceat lux veſtra.* ꝼaꝺeꞃ ıueꞃ, *pater veſter.* ꝼoꞃᵹeꝼeꞅ ⁊ ıuh ꝼaꝺeꞃ ıueꞃ heoꝼenlıc ꞅẏnna ıueꞃꞃa, *dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra.* ne ꝼaꝺeꞃ ıueꞃꞃe ꝼoꞃᵹeꝼeꞅ ꞅẏnna ıueꞃꞃe, *nec pater veſter dimittet peccata veſtra*, Matth. VI, 14, 15. Sic uꞅıc, uꞅıch, uꞅıᵹ, uꞅıh, *nos*, pro *Sax.* uꞅ. *Francice* unſich, unſih, unſihh, unſig: ne ınlæꝺ uꞅıh ın coꞅꞇnunᵹe, ah ᵹeꝼꞃıᵹ uꞅıch ꝼꞃom ẏꝼele, *ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo.* ꝺꞃıhꞇen hæl uꞅıh, *domine ſalva nos*, Matth. IX, 25. ðu cuome hıꝺeꞃ æꞃ ꞇıꝺ ꞇo ƿınenne uꞅıh, *veniſti huc ante tempus torquere nos.* ᵹıꝼ ðu ƿoꞃpeꞅ uꞅıᵹ ꞅenꝺ uꞅıᵹ, *ſi ejicis nos, mitte nos.* Sic

---

[1] De his codd. MSS. tractat *Tho. Mareſchallus* in obſervationibus ſuis in verſionem evangeliorum *Anglo-Sax.* p. 491, 492. De *Cottoniano* autem codice conſulendus eſt reverendus vir *Thom. Smithus* de rep. literaria & eccleſiaſtica præclare meritus, in ſua Bibliothecæ *Cottonianæ* hiſtoria & ſynopſi. [2] Qualia ſunt nonnullæ *Chartæ*. liber *Ormulum* inſcriptus. Eccleſiæ cathedralis *Roffenſis* codex, *Textus Roffenſis* dictus. & in biblioth. *Coll. Trin. Cantab.* Rythmi cujuſdem poetæ *Semi-Saxonice*. quique etiam extant in bibl. *Bodl.* Digb. A. 4. [3] Vid. R. XIV. [4] Vid. R. XIV.

uꞅe

ure & urer, *noster. Francice* unser, user, usser, usse, use, pro *Sax.* ure. fæder urer þu arþ l ðu birt in heofnum, *pater noster, qui es in cœlis.* cod. *Rush.* Joh. III, 11, ⁊ cyþnisse ure l urerra ne onfear ge, *& testimonium nostrum non accipitis.* Joh. IV, 12, ahne arþ þu mara fe-der urum Iacobe, *anne major es patre nostro Jac.* hlaf urerne oferwistlic sel us to dæg. ⁊ forgef us scylda urra suæ ue forgefon scyldgum urum, *panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra, sicut nos dimittimus debitoribus nostris.* ðe ilco untrymnesse l unhælo urru onfeng, *ipse infirmitates nostras accepit,* Matth. VIII, 17. Nota autem quod iuh pro eow, *vos, vobis,* scribitur etiam iuh, iph, iuch, iuih, *Francice* juich, juch, juh, juu, ju. of iuh an divl is, *ex vobis unus Diabolus est.* ich cueþo iph, *dico vobis,* Matth. XXVI, 21. and ic gedo iuih, *& faciam vos,* Matth. IV, 19. ic cuæþ iuch, *dico vobis.*

Cneo, ut cneorisse, *generatio:* from Daviþe oððe to færenmisse Babylonie feowertene cneo sint. ⁊ from færenisse Babilonie oððe to Krist kneorisse sint feowertene, *à David usque ad transmigrationem Babylonis quatuordecim generationes, & à transmigratione Babylonis usque ad Christum* XIV *generationes,* cod. *Rush.* Matth. I, 17. Sic in eodem cap. fære, & færennisse, *transmigratio.*

Beoþan, pro beoþ: ut in cod. *Rush.* cumaþ æfter me. and ic gedom þ git beoþan monna fisceres, *venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum,* in cod. impresso; ⁊ ic do þ git beoþ manna fisceras:.

Iuich, iuch, iuih, iuh, iph, in cod. *Rush.* scribitur eowic & iowih, & ge iow, *ipsi vos.* ut in evang. Matth. capite quinto, Eadig ge beoþ ðonne eowic wærgaþ mennisce eower hettende beoþan, *beati estis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint.* doeþ well ðæm ðe eowic hateþ, *benefacite his, qui oderunt vos.* Sic Joh. I, 26, ic fulwo iowih in wætre, *ego baptizo vos in aqua.* cap. III, 28, ge iow me cyþnisse þerhtrymes, *ipsi vos mihi testimonium perhibetis.* *Saxonice* ge sylfe me synd to gewitnesse:.

Ðegen, vel ðegn, *discipulus.* cod. *Rush.* Joh. II, 11, 7. gelefdun in hine ðegnas his, *& crediderunt in eum discipuli ejus.* & *v.* 17. gimyndige wærun ðegnas his, *recordati sunt discipuli ejus.* In hac significatione non raro usurpatur vox in primæva *Anglo-Saxonica* sive *Francice* scripta harmonia Evangeliorum *Cottoniana.*

Wæs, *Cimbrice* **vos**. neut. gen. *humor, mador, aqua, humectatio.* **væsa**, & **veisa**, idem. **vasbære**, *aquarius.* **vasfata**, *hydria.* cod. *Rush.* Joh. II, 9, giwistun ða ðe biriladon wæs l þ wætre, *ministri autem sciebant, qui hauserant laticem, vel aquam.* Sic enim legendum puto pro birila-don l wæs þ wættre. Nota autem quod à *Cimbrico* **vos**, **væsa**; *locus palustris* & *humidus* vocatur **a wash**. Inde etiam apud nos **to ouse**, per metathesin pro **wose**, *humorem emittere.*

Sie, & wosa vel worsa, *esse,* à *Francico* **sijn**, [*Goth.* ut videtur, **SIGAN**] weran, *esse.* ⁊ ic gedo iuih sie l wosa fiscesas manna, *& faciam vos fieri piscatores hominum,* Matth. IV, 19. worsas ge hogo suæ nedro, *estote prudentes sicut serpentes,* Matth. X, 16, vide etiam wosa, infra.

Scuia, scua, *umbra.* quod *Cimbrice* est **skugge**, & **skugga**. *Francice* scûuua. *Saxonice* scade. ðæm sittendum in lænd ⁊ scuia deaþes, *sedentibus in regione & umbra mortis:* in cod. *Rush.* ðam sittendum in ðeode londe and dead scade l scua:.

Arþ, *es.* **ert** *Cimbrice.* aron, *sumus, estis, sunt.* *Cimbrice* **erum**, **erud**, **eru**; ab *er, sum.* cod. *Rush.* Joh. I. hwelc arþ þu, *quis es?* witga arþ þu, *esne propheta?* gif ðu ne arþ Crist, *si non es Christus.* Exempla alia è cod. *Cott.* quære in cap. VII.

Cursumbor, *thus,* wecels *Saxonice*; gebrohton him ðinga. gold cursumbor ⁊ wecels, *obtulerunt ei munera, aurum, thus & myrrham.* Matth. II, 11.

Hera, & harra, *dominus.* *Sax.* drihten, vel laford. *Cimbrice* etiam & *Francice* **hera** & **herra**.

Bæstere, euphonice pro Bæwstere, *baptista.* *Sax.* fullwhtere: cuom Iohannes Bæstere l fulwitere, *venit Johannes baptista.* A bæstere autem infra bezere. in cod. *Rush.*

Camell, *Camelus.* af hærum ðæra Camella, *de pilis Camelorum.* *Sax.* of olfenda hærum, *Matth.* III, 3.

Frarigan, frasan, gefrasan, *sciscitari, interrogare.* *Sax.* axan vel frægnian. *Francice* frasan. *Goth.* **FRAISAN**, *tentare.*

Forstraþ, *esca, cibus.* *Cimbrice* **ad fostra**, *enutrire, nutrire:* **fostre**, *nutritius*; **fostur**, *educatio, nutritio.* met l forstraþ his wæs locustæ, *esca ejus erat locustæ,* Matth. III, 4.

Geonduurde, & geonduarde, *Matth.* XI, 4, *respondit.* ðe geonduurde ⁊ cueþ, *qui respondens dixit,* Matth. IV, 4. *Goth.* **ANDAWAURDA**. *Cimbrice* **andyrdi**, *responsum,* plane ab **ANDA** vel **ANDA**, *adversum, contra,* & **WAURDA**, word, *verbum.*

Rieter, *porriget.* *Cimbrice* **ad rieta** vel **rietta**, *porrigere.* ⁊ gif ðone fisc wilniaþ vel giuias cuiderstu þa neddrie rieter him, *aut si piscem petit, serpentem porriget ei,* Matth. VII, 10. *Saxonice,* oððe gif he bitt fiscer sylst ðu him næddran:.

Uulfer, *lupus.* *Cimbrice* **ulfr**. *Sax.* wulf. hineweard uutedlice sint uulfes *forende, *intrinsecus autem sunt lupi rapaces,* Matth. VII, 15. *Sax.* ac hig beoþ innane reafiende wulfas:.

Lambor & lamboro, *agnos.* more *Cimbrorum,* qui terminant nom. & accus. masc. & fœmin. plur. in **ur**, **er**, **ar**, & neutrorum in **ur** exeuntium, in **ur**. foed lambor mino, *pasce agnos meos,* Joh.

* Mendose scriptum, ut videtur; omnino enim in eo loco legendum est rorende:.

xxi, 15. gehala ł foed lambor mino, *cura vel pasce agnos meos*, v. 16. *Sax.* heald mine lamb :.

Dogor, plur. *dies*. *Cimbrice* dagar. forþon ðrio dogor æt-geeþer huunas mec miþ, *quia biduo jam perseverant mecum*, Matth. xv, 32. *Saxonice*, forþam hig þry dagas mid me wunodon :.

:. Treo, *arbor*. *Cimbrice* triu, i in e, & u in o conversa. passim in cod. *Cott. Saxonice* semper triw :.

Ðit, barbarè pro tid, *hora*: ut, gehæled wæs cnieht in ðit ðæm, *sanatus est puer in illa hora*, Matth. VIII, 13.

Bærsynig, bærsynnih, bærsyndig, bærsumnig, bærsynnig *publicanus*. *Cimbrice* autem bærsyndugr, & bersyndugr, *flagitiosus, scelestus, peccator ingens*: à bar, *nudus, manifestus, palam factus*, & syndugr, *peccator*, quasi dicas, *peccator publicus*. Se ærest vel forma alra is bærsynig Matthæus, *primus omnium est Matthæus publicanus*. præf. *Hieron.* ad novum test. *Aldrædo* interprete. Heonu monigo [1] bærsynniho and synfullo cuomun gerærstun miþ ðone Hælend, *ecce multi publicani* [*scelesti*] *& peccatores venientes discumbebant cum Jesu*, Matth. IX, 10. Sic in versione *Saxonica*, ða comun maniga manfulle ⁊ synfulle and sætun mid ðam Hælende. Sic *Luc.* XVIII, 10, 13, in versione *Sax.* transfertur manful. & se manfulla :. *Luc.* III, 12, *publicani* redditur, ða manfullan :. *Luc.* VII, 34, *Amicus publicanorum*, manfulra freond :. *Matth.* IX, 10, 11, *publicani* & *publicanis* vertuntur manfulle, & manfullum :. *Marc.* II, 15, *multi publicani*, manega manfulle :. At *Matth.* V, 47, *publicani* vertitur hæthene *ethnici*. Ex his constat neque *Aldrædum* nostrum, qui vir fuit pius, magis quam doctus, neque etiam *Anglo-Saxonicos* evangeliorum interpretes, etsi *Aldrædo* multo doctiores, quid *publicanus* significaret, quodve genus hominum essent *publicani*, intellexisse. Sed quoniam animadvertissent mentionem esse factam eorum in evangeliis, ut pessimi generis hominum, quibus infamiæ nota erat inusta, ideo eos bærsynniho, manfulle, hæþene i. e. *scelestos* & *infideles* vocarunt. Notavi supra, *Cimbricum* bærsyndugr compositum esse à bar, *manifestus*, & syndugr, *peccator*, quod sane confirmat versio *Fermanni Dano-Sax.* in cod. *Rush.* Marc. II, 15, 16, ⁊ geworden wæs mið þy gehlionad in huse ðæs. monige openlice synnige vel hehsunne ⁊ synfulle ætgedre geresston hleonadum mið ðon Hæl. ⁊ ðegnum his weron. forþon monigu ða ðe ⁊ fyligdun vel fylgende werun him. ⁊ uþwutu ⁊ ða aldu gisegun forþat þæt he ett vel ettende wæs miþ ðæm synfullum ⁊ bærsynnigum. hie cwedun ðegnum his. Forhwon miþ bærsunnigum ⁊ synfullum etest and drincest lareow iower, *& factum est, cum accumberet in domo illius, multi publicani & peccatores discumbebant cum Jesu & discipulis ejus: erant enim multi, qui & sequebantur eum; & scribæ & pharisæi videntes quia manducaret cum publicanis, & peccatoribus, dicebant discipulis ejus, Quare cum publicanis & peccatoribus manducat, & bibit magister vester?* Hic notandum est τὸ *publicani* versum esse per openlice synnige, quasi diceret, *Infames peccatores*. *Publicanis* autem per bærsynnigum & bærsunnigum redditur; unde constant bærsynnig *publicum* & *notorium peccatorem* significare, ut notatio nominis quoque confirmet. *Tatiani* monotessaro *Francice* translato, *publicani* vocantur firnfolle & firnfollan man, i. e. *scelesti*. quamun tho thie firnfollan man, *venerunt & publicani*. cap. XIII, 17. eno ni tuont thaz thie firnfollun man, *nonne & publicani hoc faciunt?* senu tho manage firnfolle inti suntige, *ecce multi peccatores, & publicani*. cap. LVI, 2. Inti thiu firnfollun man, *& publicani*; firnfollero inti suntigero friunt, *publicanorum, & peccatorum amicus*. cap. LXIV, 8, 14.

Mot, *numisma, census*. [2] Ædewas me mynnittre vel mot ðæs [3] cyning vel ðæs greofa, *ostende mihi numisma census*. *Saxonice*, ætywaþ me ðæs gafoles mynet. Est autem *Goth.* **𐌼𐍉𐍄𐌰** vel **𐌼𐍉𐍄𐌰𐍃𐍄𐌰𐌸**, *telonium*. **𐌼𐍉𐍄𐌰𐍂𐌴𐌹𐍃**, *publicanus*.

Gemnise, *valentibus*. soþ Hælend þ gehende cweþ. Ne is ðarf þæm halum vel gemnise to lece vel from, *at Jesus audiens ait, Non est opus valentibus medico*, Matth. IX, 12. *Saxon.* ⁊ se Hælend cwæþ ðis gehyrende. Nys halum læces nan þearf :. gemnise autem istud derivatum videtur à *Goth.* **𐌲𐌰𐌽𐌰𐍃𐌾𐌰𐌽**, **𐌲𐌰𐌽𐌹𐍃𐌰𐌽**, *Francice* genesan, *sanare*. from etiam *medicus*, barbarum est.

Ehern, *spicas*. *Francice* aher, *spica*. ðegnas uutedlice his hiu hincerdon ongunnun [4] geniomа ehern, *discipuli autem ejus esurientes cœperunt vellere spicas*, Matth. XII, 1. *Sax.* hys leorning-cnihtas hingrede. and hig ongunnun pluccian ða ear :.

Biom, *ero*. *Francice* bium. ic nefra geond-sryrnad biom, *nunquam scandalizabor*, Matth. XXVI, 33. *Sax.* ic næfre ne ge-untreowsige :.

Bisene, *cæci*. bisene geseaþ, *cæci vident*, Matth. XI, 5. blind geseoþ, in versione impressa.

Arg, *adultera*. à *Cimbrico* argur, per metathesin ragur, (unde nostrum **rogue** apud australes, & **rague** apud boreales *Anglos*) vel à *Francico* arg, *piger, deses, timidus, meticulosus, igna-*

---

[1] *Fermannus* autem, codicis *Rushworthiani* Interpres & glossator, multo aptius reddit vocem *publicani* per gefel-hroef, & *publicanis* per gafel-gehrefum: and henu monige gefel-hroefe ⁊ synfulle cwomon ⁊ hlionadun miþ Hælend :. forhwon lareuw eower miþ gafel-gehrefum ⁊ sinfullum eteþ, *ecce multi publicani venientes discumbebant cum Jesu. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister vester?* Sic in cap. X, *Matthæus publicanus* vertitur, Matheus se gafel-gerefe. verum *Marc.* IX, 15, 16, reddit *publicani* openlice synnige, & *publicanis*, bærsunnigum, ut infra ostenditur. [2] Vide reg. XIV. [3] Vide reg. XIV. [4] Vide reg. X, & XIII.

vus

vus, imbellis, pravus, improbus, ineptus, inutilis, perversus, strenue & ignominiose malus. Hinc *Ericus* rex *Daniæ*, qui successit *Olao* juniori, *Suenonis* filio, dictus erat hin argasta, *ignavissimus, flagitiosissimus.* Hinc *arga* quoque *Latino-barbarum*, quod *Henr. Spelmannus* exponit per *uxoris adulterio infamem, currucam, qui spurios pro suis liberis legitimis nutrit, & educat.* secundum istud *Aldrædi* nostri, cneorisse yfelo 7 arg, *generatio mala & adultera.* Sax. yfel cneoryss 7 forliger, Matth. XIII, 39.

Suner, *grex.* and henu reced eode all swin suner nither wearde in sáe, *& ecce ferebatur totus grex porcorum præceps in mare*, cod. *Rush.* Matth. VIII, 32. & *v.* 31, send usic in ðas sunrae swin, *mitte nos in gregem porcorum.*

Falsan, *blasphemare.* cod. *Rush.* Matth. IX, 3, þæs he falsaþ, *hic blasphemat. Islandice* fals, *fraus, falsitas, dolus.* falsare, *impostor.* at falsa, *imposturis fallere.* falskur, *falsus, dolosus.*

Bisæc, *pera. Francice*, i. e. *Franco-Gallice* besace, vel bissac, forsan quasi *bis saccus, mantica*, cod. *Rush.* Matth. x, 10, ne sculon ge agan gold. ne sylfur. ne feoh in gyrdels eorrum. ne bisæc on wæge, *nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via.* In evang. impressis, ne codd on wege:·

Byan vel bya, *Cimbrice* at bua, *habitare. Goth.* BAUAN. cod. *Rush.* Joh. I, 28. lareow hwær byes to [pro tu] vel punas. *magister, ubi habitas vel manes?* & cod. *Cott.* Matth. IV, 32. magon under scua his fuglas heofenes bya vel punia. Apud *Herefordenses*, rustici pulsantes ostium solent dicere where by ye. i. e. *ubi habitatis, vel manetis.*

Carr, *rupes, petra.* cod. *Rush.* Joh. I, 42. ðu arþ Symon sunu Ioh. ðu birt giceged Cephas ðæt is gitrahtod carr, *tu es Symon filius Johanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatione est petra.*

Middum. *Saxonice* to middes, *in medio, inter.* middum wutudlice iowre gistod þone ge iow ne cunnon, *sed in medio vestrûm stat, quem vos nescitis, Joh.* I, 26.

Birilegan, vel birilan, *haurire.* cod. *Rush.* Joh. I, 8. birilegaþ nu 7 brengaþ þæm aldormen, *haurite nunc, & ferte architriclino.* & 9. ða embihtmenn wutudlice giwistun ða þe birilador ꝥ wæs vel wæter, *ministri autem sciebant, qui hauserant humorem, vel aquam.*

Sexo & sex, pro six, *sex:* ut cod. *Rush.* stenene fato sexo, *lapideæ hydriæ sex.* feowertig and sex wintes, *Saxonice* on six and feowertigon wintron, *quadraginta, & sex annis.*

Seel, sel, *tempus, opportunitas:* and æfter ðon he sohte ða seel, *& exinde quærebat opportunitatem*, Matth. XXVI, 16. *Saxonice*, secundum veterem vulgatam vel *Italicam* versionem, 7 siððan he smeæde georulice ꝥ he hine wolde belæwan:·

Untale, *malum.* huæt to untala dyde he, *quid mali fecit?* Matth. XXVI, 23. *Sax.* hwæt yfeles dyde ðes:· Untale autem ex un particula privativa, & til, *Goth.* TILS, *bonus:* he wæs selfa til, *ipse erat bonus*, Cædmon. XXXVI, 13. on ðære mægþe wæron men til, *istius stirpis erant homines boni*, Cæd. XXXVII, 5. vide GATILS, in Glossario *Gothico.*

Ebul, *malum. Francice* ubil. *Goth.* UBILS, in geebulsadon. Geebulsadon hine, *blasphemabant eum*, Matth. XXVII, 39. *Sax.* hyne byrmeredon:·

Snude, *denuo.* cod. *Rush.* Joh. III, 3, soþlice ic cweoþo þe. buta hwelc acenned sie snude l niorunga. ne mæge gisea rice godes, *amen dico tibi, nisi quis renatus, vel de novo natus fuerit, non potest videre regnum dei.* occurrit vox non raro apud poetas, & verti etiam potest, *cito, protinus, illico.*

Oeþigan, *spirare.* Joh. III, 8. gast ðer will oeþiga, *spiritus, ubi vult, spirat.* Oredaþ, *spirat. Sax.*

Æfter ðassum, *Saxonice* æfter ðyson, *posthæc.* cod. *Rush.* Joh. III, 22.

Gifian, fian, *odisse, odio habere. Francice* fian, fihan, *Goth.* FIGAN. *Joh.* III, 20, in cod. *Rush.* Se ðe yfle vel mis doeþ, gifiaþ ꝥ leht, *omnis, qui mala agit, odit lucem.* de hac voce iterum in cap. de dialecto poetica.

Særlice, *jam.* cod. *Rush.* særlice gidoemed is forþon ne gilefeþ on noma ðæs ancenda sunu godes, *jam condemnatus est, qui non credit in nomen unigeniti filii dei*, Joh. III, 18.

Bezere, bezera, *baptista.* cod. *Rush.* Matth. XI, 11. ne betweon wifa bearnum mara Iohanne ðam bezere, *non inter natos mulierum major Johanne baptista.* & versu 12. from dagum ðonne Iohannes bezera, *à diebus Johannis baptistæ*, Matth. III, 1. in þam soþlice dagum cuom Iohannes se bezera. Bezere autem euphonice à bæzere, quod alibi legitur. at bæzere à bæprtere, ut alibi notavimus.

Ðiu ðy vel ða, *quæ.* sing. *Francice* thiu vel tha. Circa ðiu ðy vel ða ofer staþelfæstan drihtnes stefne gesetted is, *ecclesia quæ supra petram domini voce fundata est.* præfat. Hieronym. ad novum test. in *Aldrædi* versione.

Neirxna-wong, neorxna-wang, neorxena-wang, *paradisus.* Neirxna-wong ongelic, *paradisi instar.* præf. *Hieron.* ad novum testament. Extat hæc vox quoque in *Cædmone*, & significat *elysium quietis.* Vox decomposita est, cujus posterior pars, ut *Junius* observat, manifeste venit à *Cimbrico* vang, *campus, planities.* Prior autem neirxn vel neorxn, ex ne, & vetere *Cimbrico* virk vel yrk, *opus, labor.* Inde *Islandis* ad yrka, *laborare*, & speciatim *arare.* virker dagar, *feriæ, quibus laborare licet:* virkar dagr, *dies non festus.* yrknada fe, *avaria*, vel *jumenta operibus rusticis adhibenda.* Ab yrk autem, nostrum irksome, *operosum*, & ex ne & virk, vel ne & yrk, in gen. neyrks vel ex ne, & *Sax.* weorc, in gen. weorces, formatur adjectivum neircsen vel neorcsen: ut, ure

eard

eard soþlice is neorcsena ƿanȝ, *Hom. Sax.* MS. de epiph. Dom. Inde cs in x mutato, neirxen, neirxn, neorxen, neorxn, *laboris expers* vel *liber*, *à labore solutus, quietus.* Inde neirxna vel neirxenaƿonȝ, *quietorum & otio fruentium campus, beatorum elysium, paradisus.* *Saxonice* on paradiso, *Luc.* XXIII, 43. *in paradiso.*

Đinȝ, *munus, oblatio*; *Cimbrice* thing, *res pretiosa.* ȝif ec ȝebrenȝes ðinȝ þin to ƿiȝbed, *si ergo offeres munus tuum ad altare,* Matth. V, 23. *Sax.* eornostlice ȝif þu brinȝst ðin lac to ƿefode:·

Đy usurpatur pro omnibus articulis; unde forsan y in e verso, ðe *Anglo-Saxonum* omnibus utriusque numeri nominibus præfigi cœpit. ȝehuelc tre ðy ni vel ne doeþ ƿæstm ȝod, *omnis arbor quæ non facit fructum bonum.* ƿiþ ðu forȝelde ðy lætmest feorðunȝ, *donec solvisti ultimum quadrantem.* ȝif hƿa ðec slaes in suiþra ceica ðin. sel him ⁊ þy oþre, *siquis te percusserit in dextram maxillam, præbe illi & alteram.* ðy bettra vel þy selra, *meliores,* Matth. X, 31.

Ƿere, *esse.* *Cimbrice,* wera, ut cod. *Rush.* Joh. I, 12. salde him mæhte sunu ȝodes ƿere, *dedit illis potestatem filios dei fieri.* plura vid. exempla è cod. *Cott.* cap. VII.

Ƿosa, *esse.* *Francice* uuesan: cod. *Rush.* Joh. I. of Nazareth mæȝe hƿæt hƿoeȝnu ȝod ƿosa, *à Nazareth potest aliquid boni esse?*

Hyse, hysse, *vir, mas, masculus.* cod. *Rush.* cod. *Cott.* 102, & 193. & in paraphrasi genese*ω*s p. LXXIX, 22. LXXX, 19.

Hyse-berþlinȝe, *puerperium,* cod. *Rush.* ðeȝnhyssas, *clientes,* cod. *Cottonianus,* pag. 43.

Heahsteald & hæȝsteald, *cælebs, virgo.* vox hæc occurrit in cod. *Cott.* & in *Cædmonis,* ut dicitur, paraphrasi. p, LXIX, 24.

Lixan, *lucere.* ða soþfiest sciner ⁊ lixeþ suæ sunna, *tunc justi fulgebant sicut sol,* Matth. XIII, 43. occurrit etiam vox in paraphrasi genese*ω*s.

Đrorunȝum, *passeribus.* Of moniȝum ðrorunȝum ðy bettra vel ðy selra ȝe biþon iuh, *multis passeribus meliores estis vos,* Matth. X, 31. Scilicet, ut *Aldrædus* locum intellexit, *ex multis passionibus meliores estis vos.* Censuit enim vir bonus *paßer* esse nomen verbale, à *patior, passus,* atque adeo satis orthodoxe ut theologus, etsi non satis perite ut grammaticus, *passeribus* [spearran] per ðrorunȝum vertit. Ignorantia hæc, ut ut crassa, non hominis fuit, sed [1] seculi, in quo vixit, humaniorum literarum ad stuporem rudis, & barbarie ipsa magis barbari; quod & id genus errores, qui infra ponuntur, curiosum lectorem plus satis docebunt? nam *vox in Rama audita est,* Matth. II, 8, vertitur, stefn in tuiȝȝa ȝehæred ƿæs. Et *Matth.* VI, 6, *intra in cellam tuam,* redditur, betuih vel inȝeonȝ in cotte ðinum; ubi incertus hærebat glossator, an verbum vel præpositio esset illud *intra.* Et *Matth.* VI, 19, verbum *demolitur* ex terminatione passivæ vocis esse existimans, sic interpretatur, *ubi ærugo & tinea demolitur,* ðær hrust ⁊ mohþe freten biþ ⁊ ȝespilled; etiamsi versu XX vere reddiderat locum, ðær ne hrust ne ec mohþe ȝespilles. Sic *Matth.* VII, 16, *nunquid colligunt de tribulis ficos,* cuþes tu [2] somninȝas of ðornum sceaƿƿum uvas vel of haȝaþornum ficbeamas, i. e. *ficos arbores,* pro fic-æppla. Sic *Matth.* VII, 4, reddit verbum *sine* per præpositionem buta, *Saxonice* butan: and hu cuþes tu broeþer ðinum. buta ic ƿorpe mot vel stre of eȝo [3] ðin. *quomodo dices fratri tuo, sine, ejiciam festucam de oculo tuo.* Sic *væneunt* transfert per cumas, *veniunt,* Matth. X, 29. ahne tuoeȝe sparas vel hrondsparuas of anis cumas, *nonne duo paßeres asse væneunt?* Sic etiam *Matth.* XII, 44, *vacantem* per restende exponit, loco æmtiȝ, *vacuam.* Ic cearro, vel ic ƿille cearre in hus min ðonu ic cuom. ⁊ cuom infand vel beȝat restende vel licende miþ besmum ȝeclensed, *revertar in domum meam, unde exivi, & veniens invenit vacantem & scopis mundatam.* Sic incertus an *spinas,* Matth. XIII, 7, *spinas dorsi* necne significaret, locum ita glossavit; oðro uutetlice ȝefeolon in ðornum vel hryȝum and ƿoxon ða ðornas vel hryȝas, *alia autem ciciderunt in spinas, & creverunt spinæ.* Sic Matth. VII, 16, cuþes tu somninȝas of [4] hryum vel of ðorninum sceaƿƿum uvas, *nunquid colligunt ex spinis uvas?* Haud minus perite nomen *satis* pro *satis* adverbio male capiens, *Matth.* XIII, 33, sic locum vertit, in mealo ȝenoh ðrim, *in farinæ satis tribus.* *Saxon.* on ðrim ȝemetum meleƿes:· *Manus* etiam mendose pro *munus,* ab *Edfrido* scriptore exaratum, *Matth.* XV, 5. sic locum vertit, suahuelc vel sua hua cuæþas ðæm fæder vel ðær moeþer, hond and sua huæt is of me ðe is behoflic, *quicunque dixerit patri vel matri. Manus est quodcunque ex me tibi proderit.* Matth. XVII, 24. reddit *solvit* per unband, loco ȝylt vel ȝyldaþ; larua iur ne unband Casrinȝ vel Casres ȝæfel, *magister vester non solvit didrachmam?* ubi *solvit* præsentis temporis, pro *solvit* [*dissolvit*] præteriti male etiam intellexit. *Cædebant ramos,* Matth. XXI, 8, reddit, hia ȝeðerscon ł hia ȝesuinȝdon tuiȝȝo, scilicet *tundebant* vel *verberabant ramos.* pro, hia heoƿun triȝȝo. Sic nesciens an adverbium an pronomen *quidem* esset, *Matth.* XXII, 8, sic locum glossat, *nuptiæ quidem paratæ erant,* færmo sum vel ec ȝeȝearuud sindon; i. e. *nuptiales epulæ quædam, vel quidem paratæ sunt.* Sic in præfatione *Hieronymi,* verba illa, *qui dominum quidem ipse non vidit,* ita interpretatur, ðe drihten sume he seolf ne ȝeseah. i. e. *qui dominum quidam ipse non vidit.*

---

[1] Vide *Ælfrici* præfationem, ante grammaticam suam *Latino-Saxonicam.* [2] Vide regulam XIV. [3] Vide reg. XVI. [4] Liquescente nimirum ȝ ex hryȝum, quod frequentissime factum est.

dit. & *multarum ecclesiarum legationibus*, vertit, monigra cirica herigum, i. e. *multarum ecclesiarum legionibus*. Sic incertus quid per *panes propositionis* intelligendum esset, *Matth.* XII, 14; per getemerida hlafas, i. e. *cribratos panes*, vel *panes ex peræribrata farina factos*, vertit; hu ineade in hus Godes ⁊ hlafas getemerida vel foreseteне gebrec, verbum verbo, *quomodo intravit in domum Dei, & panes percribratos, vel propositos comedit*. Incertus pariter an *major*, Matth. XI, 12, adjective vel substantive sumendum esset, sic verba, *dico vobis non surrexit inter natos mulierum major Johanne baptista*, vertit, ic cueþo iuh ne aras betuih sunum wifa mara ł hera from Iohanne fulluitere :· Similia his occurrunt etiam in cod. *Rushworthiano*: ut, brohtun him lac. gold. recels ⁊ murra. ꝥ is smerennis, *obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham*, i. e. *smerennis*, quod *unguentum* significat. ita enim glossatores *Fermannus* & *Owenus* μύρον & *myrrham* confundebant. In legendis autem *Dano-Saxonicis* evangeliorum versionibus, quas utinam quis è *Philo-Saxonibus*, cui eruditio, & opes suppetunt [1] *Rawlinsonii* secutus exemplum, in publicum emitteret, multa alia vocabula occurrunt peregrinæ originis, quæ, ne in molem excresceret hoc caput, prætereunda existimavi. Verum lector, iis quæ notavimus, instructus ea facile omnia dignoscet, præsertim cum in *Cimbricis*, & *Franco-Theotiscis* aliquousque progressus fuerit.

III. Porro, ut apud veteres *Cimbros* vel *Dano-Gothos*, ex nominibus cum articulo vel pronomine in fine affixo oriuntur nomina composita, totidemque nominum compositorum declinationes, quot simplicium, ut in suis linguæ *Islandicæ* rudimentis docet *Runolphus Jonas*: sic istiusmodi nominum & declinationum compositorum haud pauca vestigia extant apud [2] *Dano-Saxonicos* scriptores, præsertim in plurali numero. Quomodo autem affixa illa finalia ex articulis vel pronominibus abscinduntur, & dein nominibus in fine addita in unam cum eis vocem coalescunt, ex iis quæ sequuntur haud arduum erit discere. Ex **hann**, *ille*, abscinditur **nn**, quod, ut vocale fiat in fine nominum in consonantes exeuntium, vertitur in **enn**. Sic ab **ande**, *spiritus*, fit compositum **andenn** τὸ πνεῦμα. ex **Gud**, *Deus*, fit compositum **Gudenn** ὁ Θεός. Ex genitivo **hans** abscinditur **ns**, quod, ut vocale fiat post consonam, vertitur in **ens**. Sic ex **anda**, *spiritûs*, fit **andans** τοῦ πνεύματος. ex **Guds**, *Dei*, **Gudsenns** τοῦ Θεοῦ. A dativo vel ablativo **honum**, abscinditur pariter finale **num**, unde ex **anda**, *spiritui*, fit **andanum**, τῷ πνεύματι· ex **Gude**, *Deo*, **Gudenum**, τῷ Θεῷ. Ex **hann**, *illum*, **nn** abscecatur, unde ex **anda** *spiritum*, **andann**, τὸ πνεῦμα· ex **Gude**, *Deum*, **Gudenn**, τὸν Θεόν. Ex fœminino **hunn**, *illa*, abscinditur **nn**, quod, ut vocale fiat post consonam, fit etiam **enn**, unde ex **kuinna**, *mulier*, fit **kuinnann**, ἡ γυνή· ex **vomb**, *venter*, **vombenn**, ὁ γαστήρ. Hujus genitivum est **hennar**, ex quo abrumpitur **nnar**, quod ut vocale fiat post consonam, fit **ennar**, unde ex **kuinnu**, *mulieris*, fit **kuinnunnar**, τῆς γυναικός· ex **vambar**, *ventris*, **vambarennar**, τοῦ γαστρός. Ex dativo & ablativo **henne** similiter abscinditur **nne**, quod ob dictam rationem mutatur in **enne**: sic ex **kuinnu**, *mulieri*, **kuinnunne**; ex **vombe**, *ventri*, **vombenne**, &c. Sic ex neutro **hitt** vel **hid** abscinditur **d**, quod ob prædictam quoque rationem fit **ed**: sic ex **auga**, *oculus*, fit **augad**, ὁ ὀφθαλμός· ex **blad**, *fruges*, **bladed**. Ex hujus genitivo **hins**, abscinditur **ns**, quod, ut vocale fit post consonam, fit **ens**, sic ab **auga**, *oculi*, fit **augans**; à **blads**, *frugis*, **bladsens**. Verum finale dativi & ablativi **hinum** vertitur in **nu**, & post consonam in **enu**, ut in **auganu**, *oculo*; **bladenu**. In plurali pariter ex masculino **hiner**, *illi*, abscecatur **ner**, quo affixo, ex **andar**, *spiritus*, formatur compositum **andarner**. Ex fœminino **hinar**, abscinditur **nar**, quo affixo, ex **kuinnur**, *mulieres*, formatur **kuinnurnar**, ex **vamber**, *ventres*, **vambernar**. Ex neutro **hin** *illa*, **nn** abscecatur, quod post consonam vertitur in **enn**, & **n**, ut in **bledenn**, **augun**, à **blad**, **augu**. Ex genitivo & dativo vel ablativo communi **hinna**, **hinum**, abscinduntur **nna** & **num**, quibus affixis, formantur nomina composita, ut in **Gudanna**, **Gudunum**, ex **Guda**, **Gudum**, *Deorum, Diis*: **andanna**, **endunum**, ex **anda**, **endum**, *spirituum*, *spiritibus*: **vambanna**, **vombunum**, ex **vamba**, **vombum**, *ventrum*, *ventribus*: **kuennanna**, **kuinnunum**, ex **kuenna**, **kuinum**, *mulierum*, *mulieribus*. Hanc autem compositorum formam veteri linguæ *Danicæ* propriam quadantenus imitatur *Dano-Saxonica* dialectus: sic à daeme, *Sax.* dema, *judex*, fit daemen, unde in plurali daemenas: ut, ða daemenas biþon iuora, *ipsi judices erunt vestri*, Matth. XII, 27. *Sax.* hig sylfe beoþ eowre deman :· Sic, æfter costnunge dagana þæra, *post tribulationem dierum illorum*, Matth. XXIV, 29. *Sax.* æfter þæra daga gedrefydnysse :· Enne liomana ðenra, *unum membrorum tuorum*, Matth. V, 30. *Sax.* an ðinra lima :· In huommum ðara plæcena, *in angulis platearum*, pro plæca. grirtbiottung toþana, *stridor dentium*, Matth. XIII, 50. versu autem 42 legitur grirtbiottung toþa :· Ðæra etendra wæs tal fif ðusend ðæra wearana, *manducantium numerus fuit* V *millia virorum*, Matth. XIV, 21. *Sax.* ðæra etendra getæl wæs fif ðusenda wera :· Ne geþencas fif hlafana, *ne recordamini quinque panum*, Matth. XVI, 9. *Sax.* ge ne geþenceaþ ðæra fif hlafa :· Gie worhton ða ilca cofu vel græfe ðeafena, *vos fecistis illam speluncam latronum*, Matth. XXI, 13. ge worhtun ꝥ to ðeofa cote :· Miððy gie geheras gefehte ⁊ woeno gefehtana, *cum audiveritis prælia & opiniones præliorum*, Matth. XXIV, 6. *Sax.* witodlice ge gehyraþ gefeoht and gefeohta hlisan :· Acas to wyrtruma treuna gesette is, *securis ad radi-*

---

[1] Qui suis sumtibus edidit *Anglo-Sax.* versionem *Boethii* ab inclyto rege *Aluredo* concinnatam.

[2] Vide quæ supra animadvertuntur in secundam declinationem nominum. cap. III.

cem arborum posita est, Matth. III, 10. *Sax.* seo æx to ðæra treoƿa ƿyrtƿumum aset is:. Cuiþer tu somningas of hrymum vel of ðornimum sceaƿƿum uvas, *nunquid ex spinis colligunt uvas?* Matth. VII, 16. cƿyst ðu gaderaþ man ƿin-berian of ðornum? Ætern cyn, *progenies viperarum*, Matth. III, 7. cui respondet & *Saxonica* versio, nædðrena cyn:. Sic in cod. *Rush.* Matth. II, 2, hƿær is se ðe akenned kyning Iudeana, *ubi est, qui natus est rex Judæorum?* in evang. impress. hƿær is se Iudæa cyning ðe acenned is:.

IV. Tertio, purioris *Saxonicæ* nitorem & suavitatem non tantum externarum vocum barbarie, sed *barbarographia* & exotico scribendi genere deturpat *Dano-Saxonica* dialectus. Sic nalde, ƿalde, steaƿƿa, bian, hia scribuntur, pro nolde, ƿolde, steorƿa, beon, heo; ubi a pro o. & vicissim noma, ƿomb, ondsuere, geondeton, geneolocefon, oc, scribuntur pro nama, ƿamb, andsuare, geandetton, genealæhton, ac; o nempe pro a posito. Etiam a pro e ponitur: ut in ceastra pro ceastre, fulpa pro fulpe. Atque a usurpatur pro ea: ut in allum, pro eallum, am pro eam. & pro eo: ut in am pro eom:. E usurpatur pro a; ut in gebede pro gebedda, ec pro ac, ƿitge pro ƿitga, à ƿitega. e pro u: ut in ðerh pro ðurh, sune pro sunu. ƿegele pro ƿegule vel ƿegula. & pro æ: ut ðerum pro ðærum, ƿes pro ƿæs. occurrit etiam pro ea: ut in ego pro eage. & pro eo: ut in fleh, *fuge*, pro fleoh. i usurpatur pro e: ut in hia, pro heo, cliopende, pro cleopende, bifora pro beforan: & pro u: ut in fuluihtere pro fulƿuhtere:. ẏ pro e: ut in styd pro sted. ẏ pro i: ut in drẏia pro drige. & pro u: ut in ƿẏrtruma pro ƿyrtrumum. o pro a: ut supra observatur. & pro æ: ut mosa pro mæssa, *missa*. pro e: ut in cuoeþo pro cuæþe, saego pro secge, geƿorðeno pro geƿorðene, ego pro eage, sello pro selle. usurpatur etiam pro ue vel ƿe: ut in toge pro tuege vel tƿege, *discordia*. coðas pro cueþas, *dicetis*. u pro a usurpatur: ut in heofenu *cœlorum*, pro heofena. pro ƿ: ut in uæs, ƿæs; uæstern, pro ƿestenne; uiston pro ƿiston. atque hoc etiam *Cimbricum*: nam veteres *Dani Theotiscum* w, & *Anglo-Saxonicum* ƿ non norunt, sed voces proavorum à ƿ incipientes per ꝛ, v, scribere solebant: ut ƿexan, vogſa, *crescere*. ƿẏrþe, virdur, *dignus*. ƿeard, vardur, *custos*. cƿeþan, cueþa, *dicere*. u quoque scribitur pro ẏ: ut in burig pro bẏrig. & pro o: ut, hiura pro hiora:. U etiam occurrit scriptum pro ƿe: ut stou pro stoƿe:. U etiam pro ƿi: ut, uþuta vel ƿuþuta pro uþƿita, *scriba*. ubi quoque in antepenultima u pro ƿu.

V. Sic inter diphthongos & bivocales, æ pro a: ut suæ pro sƿa. pro e brevi: ut apeccæ pro apecce, genimmæ pro genimme, bƿoeþæ pro bƿoþƿe. au pro aƿ: ut sauel, saul, pro saƿel, saƿl. ae pro a: ut faeras pro faraþ *vadit*. & ae pro æ diphthongo more *Cimbrico*: ut Haelend pro Hælend, ðaem pro ðæm. ea pro eo: ut ineadon pro ineodon, eade pro eode. ea pro æ; ut meara pro mæssa. ea pro i: ut, hea pro hi vel hig. & ẏ; ut ongeata pro ongẏtan, *intelligere*. ee, pro e longo; ut gee pro ge, *vos*. ei pro i longo; ut geceiges pro geciges. pro æ: ut forleita, pro forlætan, *dimittere*. eo pro a; ut geong pro gang. pro e: ut seolf pro self:. eo pro e: ut ƿeorum pro ƿerum. cƿeoþo pro cƿeþe. pro i vel ẏ: ut heo pro hi vel hig, eorƿæ pro ẏrƿe. pro o: ut ƿæreon pro ƿæron, *erant*. etiam pro ẏƿ vel iƿ: treo pro trẏƿ vel triƿ:. eu pro eo: ut cneurise pro cneorise vel cneorisse, steuƿƿa pro steorƿa, ƿreust pro ƿreost, geudon pro geodon. eu pro æ: ut geseudredon pro gesæderedon vel gesedredon. ia pro i: ut hia pro hi vel hig. ie pro æ: ut, soþfiest pro soþfæst. & pro e longo: ut, gie pro ge, *vos*. etiam pro i longo: ut cnieht pro cniht. io pro a: ut, iornende pro arnende. etiam pro i: ut niomanne pro nimanne, ðiosne pro ðisne. denique pro e: ut genioma pro geneman. io pro eo: ut, gehriorðadon pro gereordedon. iu pro i: ut, hiu pro hi, vel hig. oa pro o; ut, onfoanne pro onfonne. oe pro e longo; ut, gedroefed pro gedrefed. oeþel pro eþel, *patria*. geƿoendon pro geƿendon. foerde pro ferde. oehtnisse pro ehtnisse. boec pro bec. voe pro ve, *vos*. ƿoene pro ƿenan, *putare*. doeme pro deman, *judicare*. tƿoege pro tƿege:. oe pro æ; ut, cuoedon pro cuædon:. oe pro o: ut, befoen pro befon. oefest pro ofst. behoefe pro behof:. oe pro ƿe; ut, soefnum pro sƿefnum:. oi pro o: ut, onfoiæ pro onfoæ, ab onfoan, n finali abjecto. ue pro æ; ut, cƿueft pro cƿæft, *ars*. ui pro ƿ. ut huiæt pro hƿæt:. iæ pro a, & æ: ut, suiæ pro sƿa vel sƿæ. huiæt pro hƿat, vel hƿæt:. uu pro ƿi; ut, uutetlic pro ƿitodlic:. uu pro oƿe: ut, edeuu pro æteoƿe:. ƿe pro ue; ut, sƿefnum pro suefnum:. ƿo pro ƿi: ut ƿotetlic pro ƿitodlic:. ƿuo pro ƿi: ƿuotetlic pro ƿitodlic:.

VI. Eau pro eou vel ẏ: ut, ætdeaude pro æteoude vel ætẏde. oea pro eo: ut, ƿoeaƿ pro ƿeoƿ. eoƿu pro eoƿ vel ẏ: ut ætdeuƿude pro æteoƿde vel ætẏde:.

VII. B pro f usurpatur: ut diobul pro deofUl; quod etiam scribitur in cod. *Cott.* deƿl, diƿl, dioƿl, dioƿol, diul. c pro g: ut, hẏnceƿdon pro hingeƿdon. h pro g; gesæh pro gesege, *vidit*. c pro hƿ: ut ceƿƿde pro hƿẏƿfde, *rediret*. ch pro h: ut suachua pro suahua vel sƿa hƿa. d pro ð: ut, lædas, *oderunt*, pro læðas. ð pro d: ut, mið pro mid. moeðer pro moder. Daviðe pro Davide. h finale pro a vel æ finali: ut onfoh pro onfoa, vel onfoæ, *Matth.* I, 20. *Cott. Rush.* h pro c: ut, ah pro ac. ðeh pro ðec. meh pro mec. eah pro eac. h & hh pro g: ut bers-sinniho bærsuiniho vel bærsinnihho pro bærsinnigo bærsumnigo bærsindigo, *publicani*. þriƿ-tih pro þriƿtig. h nonnunquam ab initio vocis tollitur: ut in is pro his. & non raro additur; ut in hus pro us, *nobis*. huætd betuih hus ⁊ ðe, *quid nobis & tibi*, Matth. IX, 29. unde Borealium *Anglorum* hus pro us. Sic legitur hineƿeard & hinaƿeard pro inƿeard. hu pro

ƿ: ut

ƿ: ut in huunaꞅ pro ƿunaþ, *manent.* k pro c: ut Kꞃiꞅꞇ pro Cꞃiꞅꞇ. kneoꞃiꞅꞅum pro cneoꞃiꞅꞅum. l pro ꞃ: ut bloeþꞃæ, pro bꞃoþꞃæ, vel bꞃoþꞃe, *fratres*, in cod. *Rush.* Matth. cap. I. m pro n: ut ꝺom pro ꝺon, unde ꝺo, *facio, faciam*; beom pro beon, unde beo, *sum, ero*: ꝺo autem a ꝺon, & beo a beon per reg. X, aut XIV. ꞃ, ut apud *Cimbros*, præponitur in nominibus ante n finale: ut, in eꝼeꞃn pro eꝼen, *vesper.* ꝼæꞅꞇeꞃn pro ꝼæꞅꞇen, *jejunium.* poeꞅꞇeꞃn pro ƿeꞅꞇen, *desertus.* beꞃeꞃn pro beꞃen, *horreum.* ꞅꞅ pro ꞅ: ut in ƿoꞅꞅa pro ƿoꞅa, *esse.* & viciſſim ꞅ pro ꞅꞅ: ut, meaꞅa-ꞃꞃeoꞅꞇaꞅ, moꞅa-ꞃꞃeoꞅꞇum pro mæꞅꞅa-ꞃꞃeoꞅꞇaꞅ, mæꞅꞅa-ꞃꞃeoꞅꞇum. ꞇ pro þ: ut ꞇu pro þu. & pro ꝺ: ut ƿioꞇeꞇlice pro ƿiꞇoꝺlice. v pro ƿ: ut væꞅ pro ƿæꞅ. avꞃaꞇ pro aƿꞃaꞇ. v & u promiſcuè: ut væꞅ uæꞅ, *erat.* u quoque pro ꝼ: ut piue pro ƿiꝼe: ⁊ ꝼenᵹ piue hiꞅ, *& accepit conjugem suam*, Matth. cap. I. cod. *Rush.*

VIII. Frequens etiam occurrit metatheſis literarum: ut ꞇinꞇeꞃᵹe pro ꞇinꞇꞃeᵹe, *gehennæ.* ꝺiꞃꝺa pro ꝺꞃiꝺꝺa.

IX. Monoſyllaba quandoque in diſſyllaba vertuntur: ſic à *Sax.* ꞃꞃaþ fit ƿaꞃaþ: ut ꝼꞃom ꞇopeaꞃꝺ ƿaꞃaþo, *ab ira ventura*, Matth. III, 18. Sic legitur ꝺoꞃoƿenꝺe am pro ꝺꞃoƿenꝺe eom, *passa sum*, Matth. XXVII, 19. Et in cod. *Rush.* Joh. I, buꞃuᵹꞃeoꞃum pro buꞃᵹꞃaꞃum.

X. Literæ quoque finales non raro abjiciuntur: ut, b in pom, pro pomb. ꝺ in Ƿelen pro Ƿælenꝺ. ᵹ in ƿe pro ƿeᵹ, vel ƿæᵹ. Sed maxime abjicit *Dano-Sax.* dialectus n finalem: ut in buꞇa, & a in e verſo, buꞇe pro buꞇan, *sine.* biꝼoꞃa pro beꝼoꞃan, *coram.* ꝼeoꞃꞃa pro ꝼeoꞃꞃan, *procul.* ƿiꞇᵹa, & a in e mutato, [1] ƿiꞇᵹe, pro ƿiꞇeᵹan, *prophetam.* beᵹe & ꞇƿeᵹe pro beᵹen & ꞇueᵹen, *ambo, duo.* eᵹo pro eᵹon, *oculi.* præſertim vero obtinet hæc regula in verbis infiniti modi, qui tametſi in linguis cæteris ſeptentrionalibus terminatur in n, apud veteres *Cimbros* finitum erat in a: ut in BLOTA, blota; *Anglo-Sax.* blotan, *sacrificare.* GREIPA, greipa; *Anglo-Sax.* ᵹꞃiƿan, *apprehendere.* HABA, HAFA, haba, hafa; *Anglo-Sax.* haban, *habere.* Porro præ mutabili vocalium natura, a finale in modis infinitis *Cimbrorum* in *Dano-Saxonica* mutatur in æ, e, i, o, u; imo nonnunquam & in h, ut infra oſtendetur. ſed maxime in e breve; unde verba infinita in noſtra lingua (quæ plane ab *Anglo-Saxonica* proxime derivatur) in e breve terminantur; ut **to write, to have, to gripe.**

XI. Porro ab n finali adeo abhorret *Dano-Saxonica* dialectus, ut illius gratiâ nôn raro abjicit finalem ſyllabam, quando vocalis ſequitur n: ut in eꝼꞇꞃo pro eꝼꞇꞃona. Ante alias conſonantes etiam abjicit n: ut in cẏniᵹ pro cẏninᵹ, *rex.* Hoc etiam pro *Cimbrorum* genio. Sic à ſtingo, *pungo*, apud *Islandos Cimbricæ* conſervatores, formatur in præterito ſtack. à [2] ſpringa, *rumpor*, ſprack. Pro *Anglo-Saxonico* ᵹanᵹ, *Islandicum* gack, *Luc.* V, 7, 8. Sic pro ꝺꞃencan, dreckan *potare.* pro benc, beck *scamnum*, cum multis aliis. Abjicit etiam non raro *Cimbricus* ſermo n ante t, & ꝺ: ſic à binꝺ, *ligo* formatur in præt. batt; à vinꝺ, *glomero*, vatt; à ſannur, ſonur, *verus, vera*, in neutro ſatt. Sic MADUR, madur, *homo*, pro mandur, ut apparet ex genitivo mans. Huc refer & muſter pro munſtur, *monasterium, ecclesia, templum.*

XII. Duæ ſyllabæ breves contrahuntur in unam: ut in ᵹꞃeoꝼa pro ᵹeꞃeꝼa. æꝺeꞃaꞅ me mẏnnẏꞇꞃe ꝺæꞅ ᵹꞃeoꝼa, *ostende mihi procuratoris numismu.* Sic kẏnᵹ, pro cẏninᵹ: ut Ƿeꞃoꝺeꞅ kẏnᵹ ƿæꞅ ᵹeꝺꞃoeꝼeꝺ, *turbatus erat Herodes rex*, Matth. cap. II. cod. *Rush.*

XIII. Inter omnes autem exoticos ſcribendi modos, quos *Dano-Saxonica* introduxit, maxime eſt obſervanda terminatio modi infinitivi in a, abjecto n, & præ facili mutatione vocalium in alias vocales & diphthongos, ut in æ, e, i, o, u, & nonnunquam in h, ut ſupra notavimus. Nalꝺe hea ᵹebꞃenᵹe ł ᵹelæꝺa, *noluit eam traducere*, Matth. I, 19. palꝺe ꝺeiᵹlice ꝼoꞃleiꞇu hea, *voluit occulte dimittere eam*, ib. nelle ꝺu onꝺꞃeꝺe, *noli timere*, Matth. I, 20. heonu hehꞅꞇalꝺ in hꞃiꞃ ꞅcal habba, *ecce virgo in utero habebit*, Matth. I, 23. oꝼ þon ł ꝺonu onᵹunn Ƿælenꝺ boꝺiᵹe ⁊ cuoeꝺa, *exinde cæpit Jesus prædicare & dicere*, Matth. III, 17. ic ᵹeꝺo iuih ꞅie vel ƿoꞃa ꝼiꞅceꞃaꞅ manna, *faciam vos fieri piscatores hominum.* nellaꞅ ᵹie poenæ, *nolite putare.* ne mæᵹ buꞃiᵹ ᵹehẏꝺu vel ᵹeꝺeiᵹlu, *non potest urbs abscondi.* ꝼoꞃþon ꞅunna hiꞅ aꞃiꞅe ꝺoþ oꝼeꞃ ᵹoꝺe ⁊ ẏꝼle, *qui solem suum oriri facit super bonos & impios.* nellaþ ᵹie ꝺonne ᵹemanꝺe ᵹeꞅie, *nolite ergo soliciti esse.* nellaþ ᵹe ꝺoeme, *nolite judicare*, Matth. VII, 1. ᵹeleꝼeꞅ ᵹe ꝼoꞃþon ic mæᵹ ꝺiꞅ ᵹeꝺoa, *creditis quia possum hoc facere*, Matth. IX, 28. ꝺe ic ꝺaꞃꞃ huelchueᵹo in alꝺum bocum ꞇo ecanne, ᵹeꞅuiᵹa, ᵹeᵹemu, *qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere*, prolog. X. can. interprete *Aldrædo.* nellaþ ᵹe ᵹeþence, *nolite cogitare*, Matth. IX, 19. ꝼuꞃþon ƿehꞇlic iꞅ hine oꝼꞅlæ, *quia oporteret eum occidi.* nellaþ hueꞃꞇꞃa, vel miꞅꞃꞃæca, *nolite murmurare*, Joh. VI, 13. onᵹunnun ᵹenioma ꝺa eheꞃu, *cæperunt vellere spicas.* ᵹeꞅea hƿeþeꞃ cẏme Eliaꞅ ᵹeꝼꞃieᵹa hine, *videamus an veniat Elias liberare eum?* Sic pro onꝼon vel onꝼoan non ſolum onꝼoa, *Joh.* III, 27. *Cott.* ſed onꝼoiæ, & onꝼoh, *Matth.* I, 24, *Cott.* & *Rush.* Sunu Daviþeꞅ ne onꝺꞃeꝺ ꝺu ꝺe onꝼoh vel onꝼoia Maꞃia ƿiꝼe ꝺinum, *fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* ꝼoꞃþon ꝺe ꝺu ne mehꞇ ænne loc hƿiꞇne ᵹeƿiꞃce oꝺꝺe blæcne, *quia non potes unum pilum album, vel nigrum facere.* Et *Matth.* X, 14. ꞅƿa nẏle onꝼo eoƿ, *quicunque non receperit vos.* Et *Joh.* III, 27, ne mæᵹe mon onꝼoa æniᵹ. buꞇa ꞅe him ꞅalꝺ oꝼ heoꝼne, *non potest homo accipere quicquam, nisi ei datum fuerit de cœlo*; *Saxonice* ne mæᵹ man nan ꝺinᵹ unꝺeꞃꝼon

---

[1] Vide regulam XVII. [2] Inde nata eſt locutio illa nautarum ſatis frequens, **to ſpring a maſt.**

 buꞇon

buton hyt beo hym of heofenum gesealb. *Joh.* iv, 7, sel me bpinca, *da mihi bibere. Saxonice*, syle me bpincan. *Matth.* xi, 14. he is se Elias se ðe cume sceal, *hic est Elias, qui venturus est. Saxonice*, he is Helias ðe to cymenne is:·

Prima quoque pluralis imperativi vel optativi modi in an vel on desinens, abjicit n finale: ut supra, gesea hpeþep, *videamus an?*

XIV. Denique exoticum scribendi genus, quo gaudet *Dano-Saxonica* dialectus, non tantum cernitur in terminationibus verborum infiniti modi, verum etiam in terminationibus verborum aliorum modorum. Sic in præsenti vel futuro tempore modi indicativi, prima persona sing. [1] vel in a, more verborum primæ conjugationis apud *Cimbros*; vel in o, more [2] *Theotisco* exit: ut, ic fulpa iuih, *baptizo vos.* ic fpom ðe pehtpa is gefulpie, *ego à te debeo baptizari.* ic soþlice cueþo to iuih, *ego autem dico vobis.* ða ł þon ic andeto him vel ðæm, *tunc confitebor illis.* ic sendo engil min, *mitto angelum meum*, Matth. xi, 20. and ic apecco hine on ðaem hlætmeste dæge, *& ego suscitabo illum in die novissimo*, Joh. vi, 54. ⁊ ic lifo fore ðæm fadep, *& ego vivo propter patrem*, Joh. vi, 57.

Secunda persona sing. desinit in es & as: ne eft sceapes ðu plit vel onsiun manna, *non enim respicis personam hominum.* gif þu falles ⁊ sliohtas, *si cades & adorabis.* Sic in cod. *Rush.* gif ðu fallende to me gebiddes, *si cadens adoraveris me.* & Joh. i, 38, lapop hpæp býes to vel punas, *magister, ubi habitas?*

Tertia singularis terminatur, ut verba primæ conjugationis apud *Cimbros*, in o; & mutando vocalem, in u, & in es, is & as: ut suahua cueþes vel cueþa, *quicunque dixerit*, Matth. xii, 32. se ðe seapas vel seapa ða, *qui seminavit ea*, Matth. xiii, 39. gecennes potetlice sunu, *pariet autem filium*, Matth. i, 21. ðe ilca hal gepýpcas folc his, *ipse salvum faciet populum suum.* ib. ðæp ne hpust ne ec mohþe gespilles, *ubi neque ærugo, neque tinea demolitur*, Matth. vi, 1. fadep iuep heofenlic foedas ða ilco vel hia, *pater vester cœlestis pascit illa*, Matth. vi, 26. and ðe þipda dæg eft apisas, *& tertio die resurget.* ic cueþo ðissu vel ðaem. gaie ⁊ gaies vel gangas vel faepes, *dico huic, Vade, & vadit*, Matth. viii, 9. ⁊ hpingas hæfis, *& annulos habet.* proleg. x can. fop þaem ⁊ Haelend sppecies, *de quibus & dicit Salvator.* ib. Sic in cod. *Rush.* Joh. i. ðis is se ðe [3] gipulpas in gaste halgum, *hic est qui baptizat in spiritu sancto*, Joh. iii, 8. gast ðep pill oeþiga, *spiritus, ubi vult, spirat.*

Prima pluralis exit quoque in as & es: ut, fadep pe habbas Abpaham, *patrem habemus Abrahamum*, Matth. iii, 9. ⁊ pe geleses him, *& credimus ei.* Matth. xvii, 42.

Secunda pluralis exit etiam in as & es: and mid ðý ge him findas. secgas me, *& cum inveneritis, renuntiate mihi*, Matth. ii, 8. gif ge lufias ða ilca ða ðe iuih lufgaþ, *si diligitis eos, qui vos diligunt.* gif ge hælo beadas ł pilcumas bpoþepa iuepa ane. huæt fopþon gedoas vel pýpcas? ahne espice vel apopþane ðis doas, *si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne Ethnici hoc faciunt?* gif ge habbas geleafo suæ vel suelce copn sineses. gie coþas mope ðisum, *si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic*, Matth. xvii, 20. Sic in cod. *Rush.* i. stefn cliopende on peostenne. pehtas poeg dpihtnes, *vox clamantis in deserto, dirigite viam domini.* hpæt soecas ge, *quid quæritis?*

Denique tertia pluralis etiam exit in es & as: eadige biþon ða þe gemænas, *beati, qui lugent.* eadige biþon ða ðe hýnegpeþ ⁊ ðýpstas, *beati, qui esuriunt & sitiunt.* Ðæp þeafas opdelfes vel hpýpes vel fopstealas, *ubi fures effodiunt & furantur.* ⁊ ðæp þeofas ne opdelfes ne fopsteleþ, *ubi fures non effodiunt nec furantur.* Ic cueþo soþlice iuih to. ðatte monige fpom eastdæl vel eastu ⁊ poestu cýmas ⁊ gesettas mid Abpaham, *dico autem vobis, quod multi de oriente & occidente venient, & recumbent cum Abrahamo*, Matth. viii, 11. Bisend geseah. halto geonges. licþpoupes geclensad apon vel biþon. deafo gehepas. deado apisas vel apeccas, *cœci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt*, Matth. xi. 5. ne oncnauas hia, *non intelligunt*, Matth. xiii, 14.

Secunda etiam persona sing. in præterito terminatur in es: ut, la fpeond huu hidep inneades ne hæfdes ðu pede vel peof bpýdlic, *amice, quomodo huc venisti non habens vestem nuptialem*, Matth. xvii, 20. ðene þu gesohtes, *cum quærebas.* proleg. x. canon.

Secunda quoque pluralis imperativi terminatur in es vel as: gaes ⁊ gefpagnes, *ite & interrogate*, Matth. ii, 8. geappas poeg Dpihtnes. pehta doeþ vel pýpcas stiga his, *parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Nellas ge poenæ, *nolite putare.* Ic soþlice cuoeþo to iuih. lufas ge fiondas iuppe. uel doeþ vel doas ðaem ða ðe læþas vel læþedon iuih, *ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, & benefacite his, qui oderunt vos.* posas ge ðonne pissfæste, *estote ergo perfecti.* stpionas ge soþlice iuh stpiona, *thesaurizate autem vobis thesauros.* Matth. vi, 20.

XV. Quarto, *Dano-Saxonicæ* barbaries in hoc ostenditur, quod verbum præsentis vel præteriti temporis absolute ponit pro participio præsentis temporis, vel pro verbo præteriti temporis cum pronomine relativo ðe, vel ða ðe; vel cum conjunctionibus ða, þaþa, and: ut, geond-

---

[1] Vide *Runolphi Jonæ* grammaticæ *Islandicæ* rudimenta. cap. viii. [2] Vide grammaticam nostram *Franco-Theotiscam.* [3] Gipulpas pro gifulpas, ab gifulpan *baptizare.*

uapde

uarde forþlice Hælend cuoeþ him, *respondens autem Jesus dixit ei*, Matth. iii, 15, pro ða geondƿarde forþlice Hælend ⁊ cuoeþ him. *Sax.* ða andsƿarode se Hælend him ⁊ cƿæþ:. Sic ⁊ geneolacede ðe costere cuoeþ him, *& accedens tentator dixit ei.* regulariter, geneolácende þe costere cuoeþ him, vel, ða geneolacede ðe costere ⁊ cuoeþ him:. Geseh tuoige broþeru gesendon nett in sæ, *vidit duos fratres mittentes rete in mare*, Matth. iv, 8. regulariter, geseh tuoige broþeru ða þe gesendon, vel gesendende. *Sax.* he geseh tƿegen gebroþru sendende hyra nett on sæ:. Ymbeade Hælend alle Galilea lærde in somnungum hiora, *circumibat Jesus totam Galilæam docens in synagogis eorum*; pro lærende, vel þa ymbeade Hælend. ⁊ lærde:. Geseh ƿutodlice ðreatas gestag in mor, *videns autem turbas ascendit in montem*, Matth. v, 1. pro ƿitodlice ða he geseh ðreatas, ða gestag he in mor. *Sax.* ða se Hælend geseh ða menigu he astah on ðone munt:. And cuom gebyde ðer in ceastre, *& veniens habitavit in civitate.* pro cuomende, vel he cuom ða, ⁊ gebyde:. And weron gefulpad in Iordanem from him geondeton synna heora, *& baptizabantur in Jordane ab eo, confitentes peccata sua*; pro geondetende, vel ⁊ geondeton:. Geseh forþlice moniga Pharisæorum ⁊ Sadducæorum cuomun to his fulpiht cuoeþ him, *videns autem multos Pharisæorum & Sadducæorum venientes ad baptismum suum dixit eis.* *Sax.* forþlice ða he geseh maniga ðæra Pharisæorum ⁊ Sadducæorum to his fulluht cumende he cƿæþ to him:. And untynde muth his gelærde hea cuoeþ, *& aperiens os suum docebat eos dicens.* regulariter, and untynde muþ his ⁊ gelærde hea and cuoeþ, vel untynende muþ his he gelærde hea ⁊ cuoeþ. Sic cod. *Rush.* Matth. cap. ii, ⁊ gesomnade ealle aldur sacerdas ⁊ bokeras ðas folces. ahsade from heom. hƿær Crist ƿæs akenned, *& congregavit omnes principes sacerdotum & scribas populi, percontatus est, ubi Christus nasceretur.* regulariter, ⁊ gesomnade. ahsende. vel ⁊ gesomniende. ahsade. vel and gesomnade ⁊ ahsade. Sic *Matth.* cap. v. ⁊ ontynde his muþ lærde hie cƿeþende, in cod. impresso. ⁊ he ontynde his muþ. and lærde hi ⁊ cƿæþ, *& aperiens os suum docebat eos dicens.* Suæ legeras ða ðe lufas in somnungum stondes vel standende to gebiddanne, *sicut hypocritæ, qui amant in Synagogis stantes orare*, Matth. vi, 5. *Sax.* sƿylce licetteras ða lufiaþ þ hig gebiddon hi standende in gesomnungum:. Huælc uutetlice iuƿre geþences mæge to ece, &c. *quis autem vestrum potest cogitans adjicere*: pro geþencende:. Cod. *Rush.* Matth. cap. ii, ⁊ ontynden heora gold hord brohtun him lac, *& apertis thesauris suis obtulerunt ei munera*; regulariter, ontynden. ⁊ brohtun. in evang. impress. ⁊ hi untyndon hira gold-hordas. ⁊ him lac brohton:. Nellaþ gie ðonne gemende gerie gecuæþas. Huæt salla ƿe eta, *nolite ergo soliciti esse, dicentes, Quid manducabimus?* Matth. vi, 31. *Sax.* nellen ge eornustlice beon ymbhydige ðus cƿeþende. Hƿæt ete ƿe? Dylas hiu getrede ða ilco mid fotum hioru ⁊ geƿoendo vel gecerdo toslitas iuh, *ne forte conculcent eas pedibus suis, & conversi disrumpant vos*, Matth, vii, 6. *Sax.* þe-læs hig mid hyra fotum hig fortredon. and hig ðonne ongean gerende eoƿ toslithon:. Ƿæs forþon lærde hiu suæ mæhte hæfde ne suæ vel nelles suæ vel suelice uþuta hioru, *erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut scribæ eorum*, Matth. vii, 29. *Sax.* lærende. mæht vel anƿeald hæfende:. He uorþade hine cueð. Drihten gif ðu ƿilt þu mæht mec geclænsige, ⁊ aþenade vel gespinnade hond gehran hine þus cueþ, *adorabat eum dicens, Domine si vis, potes me mundare, & extendens manum, tetigit eum* Jesus, *dicens*, Matth. viii, 2, 3. regulariter, he uorþade hine cueþende. ⁊ ða aþenade vel gespinnade hond. ⁊ gehran hine Hælend ⁊ ðus cueþ, vel ðus cueþende. *Sax.* hine to him geeaþmedde and ðus cƿæþ. Ða astrehte se Hælend his hand. and hrepode hine ⁊ ðus cƿæþ:. Gebrohton him menigo dioblas hæfdon, *obtulerunt ei multos dæmonia habentes.* regulariter, ða ðe dioblas hæfdon, vel dioblas hæfende:. And gesegon Pharisæi cuedon to þegnum his, *& videntes Pharisæi dicebant discipulis ejus.* regulariter, and ða gesegon Pharisæi þa cuedon, *vel* ⁊ gesegon Pharisæi ⁊ cuedon, *vel* gesegende Pharisæi cuedon:. Cuom sunu monnes ettes vel ettende ⁊ drinces vel drincende, *venit filius hominis manducans & bibens.* Ostendit hoc exemplum cum nonnullis aliis, præteriti temporis verbum & participium præsentis in *Dano-Saxonica* perinde usurpari. Ðegnas ƿitodlice his hyncerdon ongunnan genioma ða eheru, *discipuli autem ejus esurientes cœperunt vellere spicas.* regulariter, hyncerdon ⁊ ongunnan:. Sic, ⁊ geherdon teno ƿraþe ƿeron, *& audientes decem indignati sunt*, Matth. xx, 24. regulariter, and ða ða geherdon teno hi ƿraþe ƿeron, vel ða geherdon teno ða hi ƿraþe ƿeron, vel denique, ⁊ geherende teno hi ƿraþe ƿeron:. La freond hu hider ineades ne hæfdes þu ƿede l ƿeaf brydlic, *amice, quomodo huc venisti non habens vestem nuptialem?* Matth. xxii, 12. regulariter, and næfdes, vel næfende. *Sax.* la freond humeta eodest ðu in ⁊ næfdest giftlic ƿeaf? Suigo uutetlice dyde ðe brydgum, *moram autem faciente sponso.* regulariter, ða ðe brydguma suigo dyde, vel suigo deondum þam brydguman. *Sax.* ða se brydguma ylde. *Matth.* xxv, 5. Sic in cod. *Rush.* Matth. cap. ix, 8, gesegon ða menigu ⁊ dreordun heom ⁊ ƿuldrædun god, *videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum.* regulariter. ða þa gesegon menigu. ða ondredon, *&c.* Hujusmodi exempla non raro occurrunt in *Tatiani* Monotessaro *Francice* verso: ut, uuantun in uuesan in thero samnaferti, quamun eines tages ueeg, inti suohtan inan, *existimantes illum esse in comitatu venerunt iter diei, & requirebant eum.* regulariter, ut videtur, uuenende in uuesan, cap. xii, 3. Inti gisamanota then herduom thero biscofo, inti thie gilerten thes folkes eisgata fon in uuar Christ giboran uuari, *& congregans principes sacerdotum*

& *scribas populi, sciscitabatur ab iis, ubi Christus nasceretur.* ubi gisamanota, pro gisamanondi. vel alias, eisgota, pro inti eisgota, cap. VIII, 2.

XVI. Quinto, *Dano-Saxonicæ* barbaries in eo se manifestat, quod non tantum negligit terminationes nominum casuales, quibus *Anglo-Saxonica* cum linguarum politissimis, *Græcâ* & *Latinâ*, gaudet; sed etiam casus nominum penitus sæpissime confundit contra syntaxeos regulas, casum alterum pro altero ponens. sic mearþe nabbas ge miþ fader iurre se ðe in heofenas is, *mercedem non habetis apud patrem vestrum, qui in cœlis est.* regulariter, miþ fader iurrum, vel eorrum fader. se ðe in, vel on heofenum is:· In monigfold sprec his biþon geheres, *in multiloquio suo exaudiantur.* regulariter, monigfoldum hyra sprece. *Sax.* þ hig syn gehyred on hyra manigfealdan spræce:· Salomon in all wuldre his, *Solomon in omni gloria sua.* regulariter, allum vel eallum:· And hu cueþes tu broeþer ðinum. Bute ic worpe mot vel stre of ego ðin, *& quomodo dices fratri tuo: * sine ejiciam festucam ex oculo tuo.* regulariter, ðinum ego, vel ðinum eagan:· And ðaem cnysende untuneð biþ, *& pulsanti aperietur,* pro ðam cnysendum:· Monige walle gecuoda to me in ðaem dæg. Drihten drihten ahne in noma þinne vel þinum we gewitgedon. ⁊ in noma ðinna vel ðinum dioblers forðrifon ł forworpon. ⁊ in nomu ðinum mæhto monigo we dydon, *multi dicent mihi in illo die, Domine, domine, nonne in nomine tuo prophetavimus,* &c. regulariter, naman: walle etiam pro willon, & ahne pro hune, in hoc exemplo ponuntur. Geefneþ biþ ł gelicad biþ vel geteled biþ wer snotre, *assimilabitur viro sapienti,* regulariter, snotrum were, vel ðam were snotran:· Fore noma minne, *propter nomen meum.* regulariter, fore naman minum:· In husum vel in husa cyninga beoþon, *in domibus regum sunt,* Matth. XI, 8. Ic sendo Engil min, *mitto angelum meum.* regulariter, minne engil:· Hu mæg ænig ingeonge in hus strong and fato ł mæþmas his ofgenimma vel from genimma. buta æerest gebinde ðone stronga, *quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem,* Matth. XII, 29. regulariter, in hus stronges vel strongan, & gebinde ðone strongan. Wiþ gast halig, *contra spiritum sanctum,* pro wiþ gast haligne:· Ne in ðissum lif. ne in ðæm towærd lif, *neque in hoc seculo, neque in futuro:* regulariter, towærdum, vel toweardan life:· And genom to seofenum oðre gastas miþ hine, *& assumpsit septem alios spiritus secum.* regulariter, seofen miþ him:· In tal vel regol ðone forma, *in canone primo.* pro in þam forman tale vel regulan. Sic in regula ða æftera, *in canone secundo.* in tal vel regla þa þirda ðrea, *tres in canone tertio.* in regele ða feorþa, *in canone quarto.* in tal ða fifta, *in canone quinto,* pro in þam æfteran, þirdan, feorþan *&c.* Sic, in tal ða fifta twoe, *in canone quinto duo.* in regula ða seista tuoige, *in canone sexto duo.* in tal ða seofunda tuoige. in regula ða aehtera tuoige. in regula ða niora tuoige. in regula ða teiþa suinðrig. pro in ðam fiftan, *&c.* Ongelic is ric heofenu strion togedeglede, *simile est regnum cœlorum thesauro abscondito.* regulariter, togedegledum strione:· Eft ongelic is ric heofenu segne sende in sæ of all vel eghuelc cynno fisca somnende vel geadrigende, *iterum simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare, ex omni genere piscium congreganti.* regulariter, sendenum, somniendum, geadrigendum, vel se ðe senden is, ⁊ somniaþ of allum ł eghuelcum cynnum:· Drihten hal mec doa, *Domine salvum me fac,* pro halne me do:· Sic, ł doeþ tre god ⁊ wæstm his god. vel doeþ þæt tre yfel ⁊ wæstm his yfel, *aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum, aut facite arborem malam, & fructum ejus malum.* regulariter, wæstm godne, wæstm yfelne:· Nabbas we her buta fif hlafum ⁊ tweg fiscas, *non habemus hic nisi quinque panes & duos pisces.* regulariter, hlafas vel hlafa:· In mealo genoh þrim, *in farinæ tribus † satis.* regulariter, meales vel melewes:· Miþ mægne menigo, *cum multa virtute,* pro mægene mænigum:· Ofer ðas stan, *super hanc petram,* pro ðisne stan:· Befora hia, *ante eos,* Matth. XVII, 2. regulariter, beforan him, & *v.* 4. befora hine, pro beforan him, *ante eum.* Nænigne man gesegan buta anum ðæm Hælend, *neminem viderunt nisi solum Jesum.* regulariter, nænigne, & butan anne ðone Hælend:· And ðe þirda dæg arisaþ, *& tertio die resurget.* regulariter, on ðam þriddan dæge:· Sic cod. *Rush.* Matth. cap II, ðurh oþer wege gewendun, *per aliam viam reversi sunt.* regulariter, ðurh oþerne weg:· Sic, forþon gewriten is. þ he his Englum bebeodeþ be ðe. þætte he þe gehealden in allum weogas ðine; pro allum weogum þinum:· Sic, cap. VII, 24, he biþ lic were ðam snottra, *assimilabitur viro sapienti*; regulariter, were þam snottran. ut in evang. impressis, ðam wisan were:· Sic *v.* 26, ða gelic biþ were dysig ł dolum, *assimilabitur viro fatuo.* regulariter, were dysigum vel dolum: in evang. impressis. ðam dysigan men:· Sic cap. VIII, 17, ðurh Esaiam þe witgu, *per Isaiam prophetam.* regulariter þone witgu. in evang. impressis, ðone witegan:· Sic *Matth.* cap. IX, 2, cwæþ to þem loma, *dixit paralytico.* at *v.* 6, cwæþ to þam loman:· Sic iterum in cod. *Cott.* se þe onfoas anum litlum cnæhtum ðuslic in noma minum, *qui suscipit parvulum talem in nomine meo,* Matth: XVIII, 5. regulariter, anne litlna cniht ðuslicne:· ðat in muþ tuoe witnessa vel þrea, *ut in ore duorum testium vel trium,* pro tuegra oððe ðreora:· cuoeþ hlaford ðære wingearde, *dixit dominus vineæ,* pro

---

* *Aldredus* noster censuit *sine* esse præpositionem. Vide regulam II. in voce ðrowungum:·

† *Satis* adverbium esse putavit *Aldredus* noster. Vide supra in ðrowungum. regula II.

ðære

ðære ƿinʒeardes :· Ic ƿillo ⁊ ðissum hlietmesto sealа sua ⁊ ðe, *volo & huic novissimo dare sicut tibi*, pro þissum hlietmæstum :· From feder min, *à patre meo*, Matth. XV, 23, pro from minum fader :· Ða ʒesomned ƿeran alder saceрdas ⁊ ða aldra ðæs folces, *tum congregati erant principes sacerdotum, & seniores populi.* regulariter, ða aldras vel ða ealdras þæra sacerda :· In ceferтun ðæs aldor sacerdas, *in atrio principis sacerdotum*, pro þæs aldres, vel aldores, vel ealdres sacerda :· And þu miþ þone Hælend Galileѕcan ƿere, *& tu cum Jesu Galilæo eras.* regulariter, mid þam Hælende :· Forþ þæs ʒibohta, *pretium appretiati*, pro þæs * ʒebohtan :· Sic, þim ðæs ilca godspelleres, *numerus ejusdem evangelistæ*, pro þæs * ilcan :· Alexandresca cirica ðe forma biscop, *Alexandrinæ ecclesiæ primus episcopus.* regulariter, ðære * Alexandrescan cirican :· Of haliʒ gast, *ex spiritu sancto*, Matth. I, 18. of gast haliʒ. *v.* 20. regulariter, of þam halʒan gaste :· Gefæʒen ƿeron gledniѕѕe miclo, *gavisi sunt gaudio magno.* regulariter, mid miclre vel micelre gledniѕѕe :· Ðerh oþer ƿoeʒ, *per aliam viam*, Matth. II, 12. pro oþerne ƿeʒ :· Ic ceiʒde sonu min, *vocavi filium meum*, pro minne sunu :· In allum ʒemæro hire, *in omnibus finibus ejus*, Matth. II, 16. pro allum ʒemærum :· And biþon mancƿalmo, *& erunt pestilentiæ*, pro mancƿalmas vel mancƿealmas :· Stefn cliopende, *vox clamantis.* regulariter, stefn cliopendes :· Iohannes hæfde gyrdils fellenu, *Johannes habebat zonam pelliceam.* regulariter, gyrdil fellenne:· From toƿeord ƿuraþo, *ab irâ venturâ.* regulariter, from ðam toƿeardan ƿuraþan, vel ƿraþan :· He iuich ʒefulƿas in haliʒ gast ⁊ fyres, *ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igne.* regulariter, in vel on þam halʒan gaste and fyre :· Ða halmas forbernes in fyres unþƿyssende, *paleas comburet igni inextinguibili.* regulariter, in vel on fyre unþƿyssendum :· Aƿriten is. Ne in hlaf ane hlifes monn. eah in alle t æʒhuelc ƿord þ soþlice cuom of muþ Godes, *scriptum est, non in pane solo vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit ex ore Dei.* regulariter, hit is aƿriten. Ne in hlafe anum hlifeþ monn. eah in allum vel æʒhuelcum ƿorde þ soþlice cuomþ of muþe Godes, *Matth.* IV, 4. Ða ʒefenʒe hine diobul in haliʒ ceastre, *tunc assumsit eum diabolus in sanctam civitatem*, pro in halʒan ceastre :· Sic in mor heh suiþe, pro in mor hehne, vel heahne suiþe, *in montem valde excelsum.* And ʒebrohton him alle ða yfle hæfdon miþ maniʒfalde unhælo, *& obtulerunt ei omnes male habentes cum variis languoribus*, pro miþ maniʒfaldum unhælum :· Ne ofʒæst tu ðona. ƿiþ ðu forʒelde ðy lætmæst feorþunʒ, *non exibis inde, donec reddas novissimum quadrantem*, pro ðone lætmæstan feorþunʒ. *Sax.* ðone ytemestan feorþlinʒ :· Cod. *Rushworthianus* non tantum nominum casus, sed etiam numeros sæpe confundit : ut, ontynden heora gold-hord, *aperuerunt suos thesauros*, pro gold-hordas, ut in impresso codice. Ðyles þu andsƿurne æt stane þinum fotum, *ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* regulariter, þin fot. in impresso codice, þe-læs þe þin fot æt stane ætsporne :·

Huc etiam spectat, quod nominativus non raro absolute ponitur pro ablativo vel adverbio temporis cum verbo : ut, þu uutetlice ƿyrcende þa ælmessa, pro ðe ƿyrcendum, vel ðonne þu ƿyrcast, vel ða ðu ƿyrcast :· And ʒesparreдо dure þin ʒebiddu, *& clauso ostio tuo ora*, pro ðinra dure ʒesparrадre. *Sax.* ðinre dura belocenre :· And ofstiʒende hine t ða he ofstaʒ in lytlum scype, *ascendente eo in naviculam.* regulariter, ofstiʒendum hym :· Efern uutetlice ƿorden ʒeƿærþ, *vespere autem facto*, pro ða efern ʒeƿerþ. *Sax.* ða hyt æfen ƿæs :· And butatuia ʒefundena rimas þa er þu ʒebecnades. onfindes ⁊ stoƿa, *& sine mora, repertis numeris, quos ante signaveras, reperies & loca.* regulariter, ʒefundenum rimum, vel þa ðu rimas ʒefundene hæfest :· And forleort ceastra Nazaredes, *& relicta civitate Nazareth*, pro forleortenre ðære ceastre, Matth. cap. VIII.

XVII. Supra observavimus sub regulis X, XI, XII, *Dano-Saxonicam*, haud secus ac antiquam *Danicam*, maxime abhorrere ab N finali ; quamobrem non patitur nomina sua poni in secundâ, quam † emphaticam voco declinationem, si excipias nominativum singularem & genitivum ac dativum pluralem, quoniam cæteri omnes casus utriusque numeri terminantur in N. præter exempla suprà in XV regula notata, innumera alia occurrunt : ut, ʒenemne ðu noma his Hælend, *vocabis nomen ejus Jesum.* regulariter, noman, vel naman :· Ðerh ðone ƿitʒo, *per prophetam*, pro ðone ƿiteʒan :· And onfenʒ ʒebed his, *& accepit conjugem suam*, pro ʒebeddan. *Sax.* ⁊ he onfenʒ hys ʒemæccan :· And ne cunnade hea ƿid ʒecende sunu hire frumcende, *& non cognoscebat eum, donec peperit filium suum primogenitum.* regulariter, hire sunu frumcenneдan :· Uries ƿif ðæs cempa, *Uriæ militis uxor*, pro ðæs cempan :· Geseʒon ƿe forþon steorru his, *vidimus enim stellam ejus*, pro his steorran, *Matth.* II, 2. sic, *v.* 10, ʒeseʒon ƿiotetlice steorra, *viderunt autem stellam*, pro steorran :· Ða ʒefenʒ hine diobul in haliʒ ceastra, *tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem*, regulariter, in þa halʒan ceastre :· Forþon sunna his arise doeþ ofer gode ⁊ yfle, *etenim solem suum oriri facit super bonos & malos*, pro ofer ða godan ⁊ ða yfelan :· And rinneþ ofer soþfæsta ⁊ unsoþfæsta, *& pluit super justos, & injustos*, regulariter, ða soþfæstan ⁊ þa unsoþfæstan :· Se þe onfoes þone ƿitʒe in noma ƿitʒes mearþ ƿitʒes he onfoeþ, *qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet*, Matth. X, 41, *Sax.* se ðe underfehþ ƿiteʒan on ƿiteʒan naman :· From seista þonn tid, *à sexta horâ*, Matth. XXVII, 45. regulariter, from ðære ‡ sixtan tide :·

*** Vide regulam XVII. † Vide capitis III regulam III. ‡ Sexta hora *meridiem* ibi designat.

XVIII. Sexto, quam sit barbara *Dano-Saxonica*, ex hoc patet, non tantum quod casus nominum & casuales terminationes contra syntaxin confundit, sed etiam, quod non raro contra secundam regulam concordiæ partium orationis, adjectiva diversi generis cum substantivis in oratione connectit: ut, ðy leas ðu ƿiþspurne to stane fot þinne, *ne offendas in lapidem pedem tuum.* Ubi fot þinne, pro fot þin; masculinum scilicet pro neutro. *Matth.* iv, 6. fore onsionne ðin, *ante faciem tuam*, pro ðine onsione; neutrum scilicet pro fœminino. ahebbas geoc minne, *tollite jugum meum*, pro min geoc; masculinum iterum pro neutro. E contra. Ic ontyno in bisenum muþ min, *aperiam in parabolis os meum*, pro muþ minne; neutrum nempe pro masculino. middum uutetlice nieht, *mediâ autem nocte*, pro middere vel middre næht; masculinum pro fœminino. gecliopade ðe Hælend stefne miclum, *clamavit Jesus voce magnâ*, pro micelre stefne; masculinum iterum pro fœminino.

XIX. Septimo, in *Dano-Saxonica* nunc deficit articulus, nunc etiam redundat. deficit: ut geseh uutetlice þreatas, *videns autem turbas*, Matth. v, 1. pro ða ðreatas:· Nelles ge selle halig hundum, *nolite dare sanctum canibus*, pro þ halig is:· Gastes uutetlice ebulsung vel esulsongas ne biþ forgefen, *spiritus autem blasphemia non remittetur*, Matth. xii, 31. regulariter, ðæs gastes:· Of hearte ungaas smeunge ysle, *de corde exeunt cogitationes malæ*, Matth. xv, 19, pro of ðære heartan:· Gesomned weron aldor sacerdas, *congregati sunt principes sacerdotum*, Matth. xxvi, 3. regulariter, ða aldras ðæra sacerda:· redundat: ut, ða ðe falles of bead þera lasearda hiora, *quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* ubi ðera supervacaneum est. ða l soþ ða vel hia nioman þe ðone Hælend gelædon to Caiphan, Matth. xxvi, 57, *at illi ferentes Jesum duxerunt ad Caiphan*, ubi ðe ðone, pro ðone:·

XX. Pronomen pariter nonnunquam redundat: ut, ƿiþ he cyme sunu mannes, *donec veniat filius hominis*, Matth. x, 23. *Sax.* ærþam þe mannes sunu cume:· And þæm ðe he ƿelle ðe sunu ædeuua, *& cui voluerit filius revelare*, Matth. xi, 27. *Sax.* and ðam ðe se sunu ƿyle onƿreon:· Forþon sunnadagum measa-preostas in temple sunnadag hia ƿidlas, *quia sabbatis sacerdotes sabbatum violant*, Matth. xii, 5. *Sax.* ðæt þa sacerdas on restedagum gewemmaþ ðone reste-dæg:· Forhuon ðegnas þine hia ofergeas vel oferhogas selmese l setnesa þaru ældra, *quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum*, Matth. xv, 2. *Sax.* hƿi forgymaþ þine leorning-cnihtas ure yldrena lage:· Ða þe ne suppas hia deaþ, *quia non gustabunt mortem*, Matth. xvi, 28. *Sax.* ðe deaþ ne onbyrigaþ:· And ða efnes þa us þu dydest, *& pares illos nobis fecisti*, Matth. xx, 12. *Sax.* ⁊ ðu dydest hig gelice us:· Sic in cod. *Rush.* cap. ix, 3, ðæs he falsaþ, *hic blasphemat.* in evang. impressis, ðes sprycaþ bismor-spræce:·

XXI. In hac quoque dialecto verba activa sæpe passive usurpantur: ut, ne mæg burug vel ceastru gehydu vel gedeiglu ofer mor gesetted, *non potest civitas abscondi supra montem posita.* regulariter, beon gehyd vel gedeiglod. *Sax.* beon behyd:· Gehuelc tre þy ni vel ne doeþ wæstm god gecorfen biþ vel gecearfas ⁊ fyr biþ gesended l gesendas, *omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*, Matth. iii, 10. gif ec soðlice fram wæstm treo oncnaua eaþa mæg, *siquidem ex fructu arbor agnoscitur*, Matth. 12, 39, pro beon oncnauen, vel oncnawen:· Forþon rehtlic is hine vel he gegae Hierusalem ⁊ feolo geþoliga from aldrum ⁊ uþuttum ⁊ aldormannum ðara sacerda ⁊ ofslæ, *quod oporteret eum ire Hierosolymam, & multa pati à senioribus, & scribis, & principibus sacerdotum, & occidi*, Matth. xvi, 21. regulariter, beon ofslegen:· betru ðe is to lise ingae unhal vel halt. ðone tua handa l tuoege foet hæbbende sende in fyr ece, *bonum tibi est ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum*, Matth. xviii, 8. regulariter, beon asend, vel sy asend:· Lufaþ and hia ceiga vel hia genemna from mannum, Lareas, *amant vocari ab hominibus, Rabbi*, Matth. xxiii, 7. regulariter, þ hia sie geceiged, vel genemned; *vel* þæt menn hig lareoras geceigon vel genemnon:· Gehat forþon gehalda vel þætte sie gehelden byrgen, *jube ergo custodiri sepulchrum*, Matth. xxvii, 64. Sic in versione *Sax.* hat nu healdan ða byrgene:· And nolde froƿra, *& noluit consolari.* regulariter, nolde beon froƿred, vel gefroƿred: in *Saxonica* versione, nolde beon gefrefred:· Sic in cod. *Rush.* Matth. cap. viii, 3, ⁊ arennende Hælend honda his. and æthran him. cƿæþende. Ic ƿille geclænsige, *& extendens Jesus manum, tetigit eum, dicens, volo, mundare.* in evang. impressis: ic ƿylle. beo ge-clænsod:·

XXII. Porro in hac dialecto, quæ universas fere grammaticæ regulas aspernit, numerus singularis verborum cum plurali confunditur: ut, andsuere onfeing, þ hia eft ne cerdon vel ne cerde to Herode, *acceperunt responsum, ne redirent ad Herodem.* *Sax.* hi afengon andsƿare, þ hi eft to Herod ne hƿyrfdon:·

XXIII. Dialectus quoque hæc mutat as terminationem nominativi & accusativi pluralis primæ declinationis in es: ut in cod. *Rush.* gif ðu godes sunu siæ. gecƿæþ ðæt þas stanes hlafes beon vel geƿærþe, *si filius es dei, dic ut lapides hi panes fiant*, Matth. cap. iv. Sic supra in reg. ii. Monna fisceres, pro manna fisceras:· Mutat etiam es terminationem genitivi singularis primæ declinationis in as: ut cod. *Rush.* Matth. viii, 20, foxes hole habbaþ. ⁊ fuglas heofunas selescota, *vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos.* regulariter, heofunes. in evang. impressis, heofonan fuglas:·

XXIV. In hac etiam dialecto nunquam non negatur negatione simplici: ut, ða ongann he aþu-

aþuꞅꞇꞃiᵹa ⁊ ꞅueꞃiᵹa. ðæꞇꞇe ne cuþe þone manno, *tunc cœpit deteſtari & jurare, quia non noviſſet hominem,* Matth. XXVI, 74. regulariter, ꝥ he næꝼꝼꞃe ðone man ne cuþe, ut in *Saxonicâ* verſione. Æniᵹ man ne mæᵹ ꞇuaam hlaꝼeꞃꝺum heꞃa, *nemo poteſt duobus dominis ſervire,* Matth. VI, 24. *Sax.* ne mæᵹ nan man ꞇƿam hlaꝼoꞃꝺum þeoƿian.

XXV. Porro verba tranſitiva & tranſitive poſita quæ accuſativum in puriore *Saxonica* regunt, in *Dano-Saxonica* cum dativis vel ablativis junguntur: ut cod. *Rush.* Matth. VIII, 21, ꝺꞃihꞇen læꞇ æꞃiꞅꞇ ᵹanᵹan. ⁊ bebyꞃᵹen ꝼæꝺeꞃ minum. in evang. impreſſis, alyꝼe me æꞃeꞅꞇ ꞇo ꝼaꞃenne, ⁊ bebyꞃiᵹean minne ꝼæꝺeꞃ, *domine permitte me primum ire, & ſepelire patrem meum.* Genitivi quoque poſt verbum tranſitivum leguntur: ut, boꝺeꝺe ᵹoꝺꞅpelleꞅ ꞃiceꞅ, *prædicabat evangelium dei,* cod. *Rush.* Matth. IX, 35. In cod. evang. impreſſo; ꞃiceꞅ ᵹoꝺꞅpel:. Verba etiam dicendi, quæ dativum regunt in puriori *Saxonica*, in *Dano-Saxonica* regunt nominativum vel accuſativum cum præpoſitione ꞇo: ut, ða cƿæþ ꞇo leoꞃneꞃaꞅ hiꞅ, *tunc dicit diſcipulis ſuis.* regulariter, ða cƿæþ leoꞃneꞃum hiꞅ: ut, ða he ꞅæꝺe leoꞃninᵹ-cnihꞇum hiꞅ. in evang. impreſſis. Matth. IX, 37.

Denique nominativus pro genitivo ponitur: ut cod. *Rush.* Matth. X, 1, anꝺ þa ꞇo ꞅomne ciᵹenꝺe ꞇƿælꝼ hiꞅ leoꞃneꞃaꞅ. ꞅalꝺe heom mæhꞇæ ᵹaꞅꞇaꞅ unclænna, *& convocans diſcipulos duodecim ſuos, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum.* regulariter, mæhꞇæ unclænꞃa ᵹaꞅꞇa. ut, unclænꞃa ᵹaꞅꞇa anꝺƿealꝺ, in evang. impreſſis.

CAPUT VIGESIMUMPRIMUM.

De dialecto poetica, præſertim de dialecto poetica Dano-Saxonicâ

I. HActenus de dialecto *Dano-Saxonica*, & de iis, quæ inter illam & puriorem *Saxonicam* diſcrimen ponunt. Jam reſtat, ut de dialecto poëtica: præſertim *Dano-Saxonica* illa, quæ in poëmatis borealium *Saxonum* legitur, tractem. Nam in poëticis *Anglo-Saxonum* ſcriptis, voces à ſoluta oratione alienæ, *Cimbricæ, Franco-Theotiſcæ* & aliæ exoticæ, quas, quod earum origo nondum mihi nota eſt, dubias & incertas appello; maxime autem in iis, quæ ſeptentrionales, & forſan orientales poëtæ contexuerunt, qui ex vetuſtioribus poëtis, *Cimbrorum* nempe [1] *Scaldis*, & *Theotiſcæ* gentis verſificatoribus, plane multa, ut par eſt credere, ſumpſere. Hinc tot vocabula phraſeſque quæ nunquam occurrunt in ſoluta oratione, in [2] metricis codicibus & fragmentis leguntur, iis communia cum *Eddicis* carminibus, & vetuſto illi ſive *Saxonico* ſive *Francico* evangeliorum quadruno codici metrice ſcripto, quem poſſidet bibliotheca *Cottoniana.* Quinimo *Anglo-Saxonum* poëtæ non vocabulis tantum phraſibuſque, quæ iis cum *Cimbrorum Scaldis* communia ſunt, utuntur; ſed etiam ad eaſdem fabellas & appellationes alludunt, quæ, ut *Edda Snorronis Sturleſonii* demonſtrat, ex vetuſtiſſima ſeptentrionalium gentium poëſi, tanquam ex communi quodam theſauro depromptæ ſunt. Hinc a [3] *Baldro* laudatiſſimo illo & optimo *Cimbrorum* heröe, *Odini* filio, *Aſarum* omnium ſapientiſſimo & benigniſſimo, qui corporis ſpecie & nitore vultûs præcellebat, quem quidem *Loki* inſidiis peremtum lugebant omnes *Aſæ*: princeps, dominuſve quiſque formæ ſpectabilis, & à ſuis ob fortitudinem magni factus, & ut ἐνεργέτης & ſapientiâ inſignis æſtimatus, [4] Balꝺoꞃ metonymice vocatur à poëtis *Anglo-Saxonum.* Sic in fragm. *Judith*, *Holofernes* dux appellatur ᵹumena balꝺoꞃ, ƿiᵹena balꝺoꞃ, ꞃinca balꝺoꞃ, i. e. *hominum præſtantium, bellatorum & heroum dux* & *princeps.* Sic in Geneſeos paraphraſi p. LVIII, 6. poeta

---

[1] *Cimbrorum* mythologia dicit hominem quendam ex ſputo Deorum factum, cui Kuaſar (quaſi kuadſer vel kuædſer, i. e. kuædſ=wer, *cantûs* vel *carminis auctor*) nomen, primum inventorem poëſeos fuiſſe, atque ex ejus ſanguine cum melle miſto mulſum fuiſſe factum: ex quo qui bibit fit ſkalld & frædemadur, i. e. *poëta* & *multiſcius.* Edda *Snorronis Sturl.* mythol. LX. [2] Paraphraſis poëtica geneſeos, *Alſtelodami*, typis & ſumptibus *Fr. Junii* edita, 1655. cujus exemplar extat in bibl. *Bodl.* inter codd. *Junianos.* Fragmentum hiſtoriæ *Judith*, cujus exemplar extat in bibl. *Cott.* Vitellius A. 15. 6. Apographum, *Fr. Junii* manu deſcriptum, inter libb. *Junianos*, in bibl. *Bodl.* repoſitos. Kalendarium poëticum, quod initium eſt *Abingdonenſis* Chronici, in bibl. *Cott.* Tiberius B. deſcripſit quoque hoc kalendarium *Fr. Junius*, ejuſque apographon extat inter libb. *Junianos* in bibl. *Bodl.* æviternitati conſecratos. [3] Edda *Snorr. Sturleſ.* cap. XX, & XLIII. [4] Sic nomen *Jofur*, qui fuit unus filiorum *Halfdani*, rebus geſtis celebris, pro cujuſlibet regis egregii nomine apud *Skaldos* uſurpatur: ut in iſta ſtrophe, Harvar. ſag. cap. VI dreckur med Jofri Jarla meingi, *multitudo procerum compotant cum rege.* Eadem plane ratio eſt nominum Budlungur & lofdunga vinur, ſtroph. 22, & 24. cap. VII, ejuſdem libri. Quæ licet propria ſint, pro appellativis tamen & communibus in carmine uſurpantur, ut obſervat *Ol. Verelius* in auctario notarum in Hervarar Saga, pag. 21.

introducit *Abrahamum* ad *Abimelech* ita loquentem: ac ic me gumena baldor guþ bordes sƿeng: leodmagum feor, lare gebearh, *ego vero, ô hominum domine & clypeorum flagrum, procul à meis* [profectus] *me consilio tutabar.* Hinc in cantico immanis cujusdam monstri è fossâ *Jomsburgana* emergentis, quod habetur in historia *Styr-Biornonis*, occurrit vil-balldr: ut, ægur viga veige vil-balldurs fodurillan, *instigatores cædium interficiant principes strenui malum patrem.*

Hinc etiam *Tyrus* vel *Tiirus*, nomen *Asarum* apud *Cimbros* principis, metonymicè transfertur ad significandum quum magnum quemque ducem, principem ac dominum, tum imperium, principatum, dominationem, victoriam, potestatem & gloriam: sic in dialogo metrico inter *Oddurum* & *Hialmarum* cap. v. Hervarar sag. inquit *Oddurus*: et Þeir geingu utan ad oskum tyrar lauser, ero tolf saman, *sunt una duodecim, qui proficiscuntur ducis expertes versus naves.* Cui *Hialmarus*: ganga haler hrauster af herskipum tolf saman tyrar giarner, *duodecim viri fortes ex navi piratica exeunt, victoriæ avidi.* Ubi notandum quod à proprio Tyr in gen. Tyrs, vel Tys, fit appellativum tyr. tyrar. Sic in fragm. *Judith*: Geƿrec me nu mihtig drihten torht-mod tires brytta, *potentissime domine, spiritus clarissime, gloriæ princeps, nunc me vindica.* Ða ƿæs hyra tires æt ende eades ⁊ ellen dæda, *tum finis aderat eorum domini nationis rerum prosperarum & facinorum præclarorum.* Eoƿ ys ƿuldor-blæd torhtlic toƿeard. ⁊ tir gifeþe þæra læððа. Ðe ge lange drugon, *vobis venturus est præstantissimus gloriæ fructus; & in invisos imperium, quos diu tolerâstis, vobis dabitur.* fýnd syndon eoƿere gedemed to deaþe. ⁊ ge dom agon tir æt torhtan. sƿa eoƿ getacnod hafaþ mihtig Drihten. Ðurh mine hand, *inimici vestri ad mortem condemnantur, & per manum meam vos jam victoriam reportatis à principe illustrissimo, sicut potentissimus Deus vobis prædixit.* Sic apud paraphrasten Geneseos, *Deus* vocatur torht tire: ut, ða he gebolgen ƿearþ. besloh syn sceaþan. sigore ⁊ geƿealde. dome and dugeþe ⁊ dream benam. his feond friþo. ⁊ gefean ealle. torht tire. ⁊ his torn geƿræc, *tum iratus factus Deus* [*illustris princeps*] *scelestum adversarium percussit, & eum, jam hostem factum, principatu, imperio, potestate, & virtute, & jubilatione, & pace, gaudioque omni spoliavit, & iracundiam in eum effudit*, p. 2. 11. Sic p. 34, 15. týmaþ nu ⁊ tiedraþ. tires brucaþ mid gefean frýþo fyllaþ eorþan. eall geiceaþ eoƿ is eþel-stol holmes hlæst. ⁊ heofon fugla. ⁊ ƿildu deor on geƿeald gesealde. eorþe all-grene. ⁊ eacen feoh, *crescite nunc, & propagate, implete terram, maxime augescite, & imperio (quod vobis dedi) gaudete: vestræ enim potestati subjeci pisces, proventum vel merces maris, volatilia cœli, feras & pecora fœta, & patriam vobis dedi terram florentissimam.* Sic, p. 93, 15. nis her eadiges tir, *non est hic beati imperium.* Sic p. 51, 21, *Deus* quoque dicitur tir metod, *dominus creator*, & tir-fæst metod, p. 25, 11. hine ƿaldend on tir-fæst metod tacen sett, *dominus creator maximus super eum posuit signum.* tir-fæst etiam attribuitur patriarchis *Abrahamo*, *Isaaco*, & *Jacobo*: ut, p. 82, 1, ne forlæt ðu usic ana ece drihten. for ðam miltsum. ðe ðec men hligaþ. ⁊ for ðam treoƿum. ðe ðu tirum-fæst niþa nergend genumen hæfdest to Abraham. ⁊ to Isaac. ⁊ to Iacobe. *unice domine æterne, noli nos relinquere ob misericordiam tuam, propter quam homines in te præsidium ponunt; & ob fidem, quam tenuisti erga præstantissimos patriarchas, Abrahamum, Isaacum, & Jacobum, ô nepotum eorum servator.* Sic harmoniæ evangeliorum *Cottonianæ*, cap. 11. quad that hie im tyreas so filo an Godes rikea forgeƀan uuoldi, *dixit se ei in regno dei tot dominationes daturum.* Et cap. XIV, cuningo craftigost Crist, imforth giuuet an Galileo land, Godes egan barn, fuor im te them friundun thar hie afuodid uuas tirlico atogan, *regum potentissimus Christus, dei proprius filius, decessit in Galilæam terram, proficiscens ad consanguineos, apud quos Augustus natus & educatus erat.* Sic cap. XXXI, thie tha egan uuili aldar langan tir hohheƀan riki endi huldi Godes, *qui habere vellent vitam æternam, & gloriam excelsi regni cœlestis, & favorem Dei.* Tir etiam adjectivis junctus * perfectissimam iis dat significationem, & in gradum superlativum provehit, secundum istud *Snorronis*, Mythol. XXIII. de Tyro. Hinc sermo ille fluxit Tyrhrauster, (i. e. *instar Tyri audax*) *qui præ cæteris animosus est*, & *qui nihil metuit.* Vulgo etiam dicitur tyrspakur (i. e. *instar Tyri sapiens*) *qui maxime sapit.* Pariter apud *Saxonicos* poëtas legitur tir-eadig, *potentissimus, excellens, inclytus*: ut, in calend. *Cott.* And ðæs embe fif niht ðætte fulƿiht tiid eces drihtnes to us cymeþ. Ðæne tƿelfta dæga tir-eadige hæleþ heaþu rofe hataþ on Britene, *& quinque abhinc diebus* [*epiphania*] *tempus, in quo baptizatus erat æternus dominus, ad nos visendos veniet. hanc diem* XII. *Britanniæ potentissimi heroes, & clari principes nuncupant.* tir etiam, cujus gen. tirs, tirs, cum adjectivis componitur apud *Franco-Theotiscos*; unde forsan per metathesin literarum, apud *Franco-Gallos* composita *tresheureux*, *tresbon*, & id genus innumera adjectiva, quæ illud *tres* ad gradum superlativum evehit.

II. Nomen quoque † viri cujusdam, quem ex *fraxino* (*Cimbrice* askur, *Sax.* æsc) Dii primum condidere, metonymice usurpatur ad significandum virorum sexum & humanum genus. Sic in fragm. hist. *Judith*, vocantur *principes Judæi* eorlas æsc-rofe, *viri*, vel *magnates clarissimi.* Sic *Deus* appellatur Æsca-tir, apud Geneseos paraphrasten. ƿær ðu geƿurþod on ƿera rime for ðæs eagum þe ðe Æsca-tir æt guðe forgeaf, *sis tu in fastis, inter fortes viros, celebratus, ob militarem perspicacitatem, quam tibi hominum princeps dedit.* p. 46, 11. Hinc Æsc-týr ab-

* Vide capitis IV regulam 7. † Consule hac de re Eddam *Snorronis*, mythologiâ septimâ.

solute

ſolute ſignificat *magnum principem*, cui multi viri ſubjecti ſunt: ut in Paraphraſi Geneſeos, p. 45, 17. sigor eft ahwearf of Norþmonna niþ geteone Æsc-tir wera Abraham sealde, *victor reverſus eſt à Northmannis princeps*, vel *imperator fortium virorum Abrahamus*, & *graves injurias rependit.* Ab hoc *Asko*, vel *Æſco*, primo condito homine, venit proprium nomen Æsc. apud *Anglo-Saxones*: ut *Hengiſti* filii in chron. *Sax. Gibſ.* pp. 13 & 14. Æsc-wine etiam, i. e. *hominum amicus, humanus*, eſt proprium nomen apud *Anglo-Saxones*, chron. *Sax. Gibſ.* pp. 16, 41, 44. Sic Æsc-wige i. e. *hominum dux*, vel *vir heroicus*, eſt nomen epiſcopi, p. 127. De primi autem parentis creatione ſic canit Woluſpa in Edda *Sæmundi*, ſtroph. 17, 18.

[1] Unſt Þriar komu vr Þui lide	*Donec tres venerunt ex illo agmine*
Aufflgir og [2] Aſtgier Aſer, ad huſe	*Præpotentes & amabiles Aſæ, ad domum quandam*
Fundu a lande lyte meigande	*Offenderunt in littore* [5] *miſeros*
Aſk og Emblo, ørløg lauſa,	*Askum & Emblam,* [6] *omni conatu deſtitutos,*
[3] Aund Þau nie atta, od Þau ne hofdu,	*Animam nec poſſidebant, rationem nec habebant,*
La, nie læte, ni litu goda.	*Nec ſanguinem, nec ſermonem, nec faciem venuſtam.*
[4] Aund gaff Odinn, od gaff Hæner,	*Animam dedit Odinus, rationem indidit Hænerus,*
La gaff Lodur, og litu goda.	*Lodurus ſanguinem addidit, & faciem venuſtam.*

Æsc etiam per metonymiam materiæ ſumitur pro *clypeo, ſcuto, umbone*: ða se halga heht his heorþ werod wæpna onfon. he ðær wigena fand æsc-berendra XVIII ⁊ CCC. eac [7] þeoden holdra, *tum ſanctus vir* [*Abrahamus*] *juſſit domeſtico ſuo exercitui arma ſumere: è quibus diſpoſuit trecentos decem & octo milites ſcutigeros, qui domino fideles erant.*

III. *Snorro Sturleſonius*, in ſecunda ſuæ Eddæ parte, docet *terræ* appellationes in Eddicis *Cimbrorum* ſcriptis eſſe **folld, grund, molld, vangur**, quæ omnes quoque occurrunt in *Anglo-Saxonicis* poëmatis: ſic apud Geneſeos Paraphraſten, p. 3. 15. her æreſt geſceop ece drihten. helm eall wihta. heofon ⁊ eorþan. rodor arærde. ⁊ ðis rumeland geſtaþelode strangum mihtum frea almihtig. [8] folde wæs þa gyta græs ungrene. garsecg ðeahte. sweart synnihte side ⁊ wide, *tum primum æternus dominus, creaturarum omnium corona, creavit cœlum & terram, & firmamentum erexit, & ſpatioſam hanc terram ſtabilivit firma ſua poteſtate omnipotens dominus: nondum enim erat terra, herba nondum viridis, nec oceanus factus; ſed longe lateque perpetuæ noctis nigredo.* Sic p. 4, 10, fold wæs adæled under heah rodore, *terra erat diviſa ſub ſublimi firmamento.* dein ſequitur, ða com ofer foldan fus siþian mære morgen ðridda. næron metode ða gyta wid land ne wegas nytte. ac stod bewrigen fæste folde mid flode, *tum tertius dies ſuâ vice expeditus illuxit celebris ſuper terram, nondum enim inventa* [*depicta, menſurata*] *erat arida, & mare utile; ſed terra cum aqua tecta erat.* Sic in Kalendario, on foldan her, *in hac terrâ.* ofer foldan wang, *ſupra planitiem terræ.* hærfæst cumaþ. butan anre wanan wlitig wæstmum hladen. wela byþ geywed fægere on foldan, *advenit meſſis formoſa ab omni indigentiâ libera, fructibus onuſta, & divitiæ telluris revelatæ ſunt.* Sic in fragm. *Judith*; he gefeoll to foldan, *in terram cecidit.* Sic etiam in *exorciſmo ad reddendos agros fertiles*, bibl. *Cott.* Caligula, A. 7, 2. hel wes ðu folde fira moder, *ſalve hominum mater terra.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. LI, uuirthit thiu tid cuman that is afstandan ni ſcal ſten obar odron ac it fellit te foldu, *tempus venturum eſt, quo in eo non relinquetur lapis ſuper lapidem, ſed ad terram ruet.* Sic cap. LXVIII, Endi an graf leggian foldu bifelahan, & *in ſepulchro ponere terrâ conditum.* De cæteris non eſt ut eis immorer, utpote quæ à propria ſignificatione ad *terram* ſignificandam tranſlatæ ſunt; lectorem tamen monere vellem, has voces apud veteres noſtros poetas reperiri: præſertim apud omnium principem *Satyrographum*; qui in *Anglo-Saxonum* poetis omni procul dubio verſatus erat. Sic in Satyrâ primâ, *Paſſus primus* inſcriptâ:

And when [9] it had of this fold fleſh and blood taken.
The moſt miſchiefe on mould is mounting well faſt.
The money of this moulde, that men ſo faſt holdeth.

Sic in ſecundâ ſatyrâ, quæ *Paſſus ſecundus* inſcribitur, hæc carmina ſubſequentia occurrunt:

And men on this mould, that mainteneth truth.
Of many maner men, that on this mould lybbeth.
Shall never man on this mould mainpriſe the leaſte.

IV. *Snorro* etiam obſervat, quod *viri* apud poetas nationum ſeptentrionalium, præſertim *Cim-*

---

[1] Uns. [2] Audga. [3] Ond. [4] Ond. [5] *Impotentes.* [6] *Sine fatis.* [7] Pro þeoden. [8] *Woluſpa.* ſtroph. 3.

Ar var allda Þa er ymer bygde.	*Principium erat ſeculorum, cum Ymerus conderet;*
Vara ſandur ne ſær nie ſualur vm.	*Erat nec terra, nec mare, nec circumſpirantes auræ:*
Jord fanſt æfa nie uphimen.	*Nondum inventa erat terra, nec altum mare,*
Gap var ginnunga, enn gras huerge.	*Immenſum erat ſpatium, & nulla omnino herba.*

[9] Intelligit auctor in hoc loco *Principem pacis*, quem ille ibidem vocat, **the Plans of peace.**

 brorum

brorum appellantur, I. * Reckar, i. e. *strenui milites*, & per poeticam synecdochen, *viri*, *homines*. *Saxonice* rincas. Nam ut *Cimbrorum* [1] beckur & dryckur, *Saxonice* sunt benc, drync; Sic reckur, rinc:- II. Verar, i. e. *milites præsidiarii*, *propugnatores*, *Saxonice* ƿeras, à *Cimbrico* veria. *Sax.* ƿeran, *servare*, *defendere*. III. Gumar vel gumnar, *gubernatores*, *duces*. *Sax.* [2] ᵹumas, ᵹuman; vel in declinatione [3] composita ᵹumenas:- IV. [4] Segger, *ex humili statu in viros magnos evasi milites*, & per synecdochen poeticam *viri*. *Sax.* secᵹas vel seᵹᵹas:- V. Lidar, *comites viarum*. *Sax.* [5] leodas. Quæ omnia etiam leguntur apud *Anglo-Saxonum* poetas, apud quos per synecdochen speciei pro genere, non raro etiam [6] generaliter, & aliquando hyperbolice significant omnis [7] status & conditionis viros; ut & eorle, æþelinᵹ & ƿiᵹa in poeticis libris; lord apud *Satyrographum*; & bar, vel baro in *Francico* evangeliorum libro quadruno metrice scripto; & reddenda sunt omnia sive in generali sive in speciali significatione, prout poetæ sensus scopusque & tropus requirunt. Aliquando etiam nomina illa magnifica neque in speciali sensu neque generali præcise; sed medio quodam sensu, quatenus præstantes, nobiles & eximios viros cujuscunque statûs & conditionis denotant; quod à lectore poetarum studioso imprimis observandum est. En autem exempla: Ða ðæs rinces se rica onᵹan. cyninᵹ costiᵹan. cunnode ᵹeorne. huilc þæs æþelinᵹes. ellen ƿære, *tum* [8] *virum hunc* [9] *rex potens cœpit tentare, studiose explorans, qualis* [10] *virtus hominis esset*, Paraphrast. *Gen.* p. 61. 8. Ne ðuhte ða ᵹerysne. rodora ƿearde. ꝥ Adam lenᵹ ana ƿære. neorxena-ƿanᵹes. niƿre ᵹesceafte. hyrd ⁊ healdend. forþon him heah cyninᵹ. frea almihtiᵹ. fultum tiode. ƿif aræhte. and ða ræþe sealde. lifes leoht fruma. leofum rince, *non conveniens putavit cælorum præpositus, ut Adamus paradisi, qui recens factus erat, custos & cultor diu solus maneret. quamobrem Dominus omnipotens excelsissimus rex* [11] *uxorem illi excitavit, & adjutrici vinxit, quam protinus vitæ lucis Auctor dilecto viro tradiderat*, p. IV, 20. Occurrit etiam in compositione, Ða maᵹo-rincas metode ᵹeþunᵹen Abraham ⁊ Loth, *Abrahamus & Lotus patrueles Deum religiose colebant*, p. 38, 17. Sic p. 46, 9. ꝥ ƿæs se mæra Melchisedec leoda biscop se mid lacum com fyrd-rinca fruman fæᵹre ᵹretan Abraham arlice ⁊ him onsette ᵹodes bletsunᵹe ⁊ sƿa ᵹyddode. ƿær ðu ᵹeƿurþod, *hic erat magnus ille Melchisedecus gentis pontifex, qui cum muneribus venit honorificenter salutare venerabilem Abrahamum* [12] *exercitus ducem, eique benedixit, sic canens: sis tu honoratus*, &c. Sic p. 35, 10. hatene ƿæron suna Noes Sem ⁊ Ham ⁊ Iafeþ ðriðda. from ðam ᵹum-rincum folc ᵹeludon and ᵹefylled ƿearþ eall ðæs middanᵹeard monna bearnum, *vocabantur autem Noachi filii Sem & Cham & tertius Japhet. ex his* [13] *patriarchis homines exierunt, & repletus est hominibus totus hic terrarum orbis.* Sic in Kalendario: ðæne heriaþ ƿel in ᵹeƿritum ƿise-rincas reᵹolfæste, *hunc magnopere celebrant in libris sapientes viri regulares.* i. e. *monachi*. Sic in fragm. *Judith*: her ᵹe maᵹon sƿeotole siᵹe-rofe hæleþ leoda ræsƿan on ðæs laþestan hæþenes heaðo-rinces heafod starian Holofernes unlyfiᵹendes. ðe us monna mæst morþra ᵹefremede, *hic, ô victoriâ clari, & excellentes populi principes! conspicuum potestis aspicere invisissimi gentilis ducis Holofernis jam mortui caput, qui omnium maxime nostros clade affecit.* Sylfne brohton eorlas æsc-rofe Holofernes sƿeord ⁊ sƿatiᵹne helm sƿilce eac side byrnan ᵹerenode readum ᵹolde. ⁊ eal ꝥ se rinca baldor sƿiþ-mod sinces ahte, *clarissimi viri ipsum Holofernis gladium & sudabundam galeam, pariter ac promissam loricam rutilante auro adornatam adferebant, & quicquid virorum dux magnanimus thesauri possidebat.* Sic in Harm. evang. *Cott.* thuo hie so hardo gibod Erodes obar is riki het thuo is rinkos faran cuning thero liudo, *tum Herodes sævus rex gentes per totum regnum suum mandavit, & jussit homines suos ire.* Sic cap, XVI, quat that oc saliga uuarin thia rinkos, thia redto *dicebat & homines fore felices, qui justitiam colerent.* Sic cap. XXVI, thie rinc upp asat that barn an thero barun, *juvenis ille, ille filius in feretro se tollebat.*

IV. Vox ƿer etiamsi poetis apud *Cimbros* [14] propria sit, non est tamen, ut ad illam illustrandam

---

* In singulari numero reckur. extat vox in dialogo poetico, cap. VII, Hervar. Sag. stroph. 6, Hirdum ey fælast Þott elldar brenni: latum ey ockur lÿtid saka recka slÿka rædum fleira. *armentariis animum non terrefaciat ignis flamma, non sinamus nos duo tales homines parvi causa damnari plurimorum sermone.* vid. infra in marg. ad signum VI. [1] Vide capitis XX, reg. XI. [2] ΓՈMEINS *mas.* [3] Vide cap. XX, reg. III. [4] In sing. num. seggur: ut in strophe prima cap. XVII. Hervara sag. Ingack Þu seggur i sal hafan, I *intrò homo in palatium sublime.* Sic in Gretla; ut Þotta eg hæfur ad hrotta Hreggindi fyrer seggium, *ego Hreggindi antea videbar hominibus aptus ad prælia.* Sic etiam in strophe cap. XIX. Hervarar Sag. ut Mikid er Þeirra meinge. sex ein eru seggia filki, *magna eorum est multitudo, sex enim sunt virorum* [militum] *cohortes.* [5] In num. sing. leode *gens*, *natio*, *populus*. [6] Hoc observatur in secunda parte Eddæ *Snorronis* de voce reckur: ut Reckar voru kallader Þeir menn, er fylgdu Alfi kongi, og aff Þeirra nafni eru kalladir hermenn, og er rett ad kalla svo alla menn, *Reckar vocati sunt Alfi regis commilitones, & ab eorum nomine milites nuncupantur* [reckar] *sed recte etiam sic vocari possunt omnes homines.* Scaldorum hanc figuram, per quam nomina individuorum pro specie, & speciei pro genere usurpant, iterum, lectoris gratia, iterumque inculco. [7] Vide cap. XXIII. reg. 26. [8] *Abrahamum.* [9] *Deus.* [10] Vel *indoles.* [11] Vel *adjutricem ducens, uxorem illi excitavit.* [12] *Militum.* [13] *Princi-cipibus, auctoribus*, vel forsan *viris*. [14] Ver, m. g. *vir*, *maritus*. poeticum est. G. *Andr.* in Lex. *Isl.*

exempla

exempla proferam, utpote quæ apud *Anglo-Saxones* solutæ ac metricæ orationi communis est.

Quamobrem ad tertiam Gum vel guma transeo, cujus unum atque alterum accipe exemplum. se maga ƿæs. on his mægþe. mine gefrege. guma on geogoþe. Iared haten, *filiolus hic in sua gente, cum juvenis esset, ut ego rescivi, Jared erat vocatus,* Paraphrast. Gen. p. 27, 24. Ðe sua hatte. bresna Babilonige. Ðære burge ƿeard. anne manlican. ofer metodes est. gyld of gold. gumum arærde. for þam he gleaƿ ne ƿæs. gumrices ƿeard, *prorsus ut jusserat, erexit durus Babyloniæ urbis * custos † viris statuam, & ex auro numen, contra Dei voluntatem, quia non erat sapiens regni custos,* i. e. *sapiens rex,* p. 71, 22. Arehte ðone ƿæl-niþ ƿera aldor frea Babilones brego on his burhstede Nabochodonosor ðurh niþhete þ he secan ongan sefan gehygdum hu he Israelum earmost meahte þurh gromra gang guman oþ-þringan, *Nebuchadonosor hominum princeps dominusque & Babylonis rex, tyrannidem adeo in sua urbe exercuit, ut præ invidia, cogitationibus pervolvere cœpit, quomodo facillime posset viros [Israeliticos] crudelitate opprimere.* Sic in Kalendario. Ne hyrde ic guman aryrn ænigne ær ærre bringan ofer saltne mere selran lare, *non ego prius accepi virum quenquam per salum attulisse doctrinam magis salutarem.* Sic Harm. evang. *Cott.* cap. IV, Thuo bigan im the uuiso man suitho god gumo Ioseph an is muode thenkean, *tum sapiens ille optimusque vir Joseph cœpit cum anima sua cogitare.*

Quarto postulat vocabulum Secge, id ut exemplis illustrem. primo autem ex paraphraste. Ðær hlihende huþe feredon secgas ⁊ gesiþas, *tum gaudentes spolia referebant* [Abrahamo] *magnates & comites*, p. 45. 17. Sic in fragm. *Judith.* stopon cyne-rofe secgas ⁊ gesiþas, bæron ðufas, *profecti sunt regii satrapæ & comites vexilla portantes.* Sic in harmonia evangelica *Cottoniana*, cap. XXV, ina enig seggio ni meg handon gihelian, *nemo illum potuit manibus sanare.*

Hinc ad vocabulum Leode transeamus, cujus exempla haud pauca occurrunt in legendo paraphraste. Sic p. 84, 23, Gebead ða se bresna Babylone ƿeard. sƿiþ-mod sinum leodum, *tum durus Babylonis custos comitibus vel satellitibus suis iratus jussit.* l. 14, leoda cyninges, *comites vel satellites regis.* Sic p. 85, 17, cuþ is me þ Daniel. dyglan sƿefnes. soþ gesæde. þ ær sƿiþ oþstod. manegum on mode. minra leoda, *notum est, quod Daniel oculti somnii veritatem mihi enarravit, quod multis valde in mente hæsit meorum magorum.* Sic eâdem pag. l. 10. ða se ðeoden ongan geðinges ƿyrcan. het ða to somne sine leode, *tum cœpit rex concilium convocare, convenire jubens comites suos.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. VI, fundun san folco drohtin liudo herron, *protinus invenerunt populi dominum, hominum regem.* cap. VII, im habda for liuuan liudo herro, *illis concesserat hominum dominus.* cap. XII, Iohannes an Iordana strome allan langan dag liudi managa doph *Johannes toto die longo multum populum* [multos homines] *baptizabat.* Sic cap. XLVII, thuo hie te them uuerode sprac te allon them erlon, *tum locutus est ad turbam illam, ad omnes illos homines.* Endi sia at erist erl mid is handon sten auuerpe, *& vir ille cum manibus suis primum lapidem jaciat.* Sic cap. XXVI, helithos quamun thia liudi te lande, *homines terram appulerunt.*

His adjice ðeod, ðeoda; *Francice* theod, thiud, *gens, natio, populus,* & per synecdochen poeticam *homines, viri, humanum genus.* harm. evang. *Cott.* cap. VI, nu ist thie helago Crist, uualdand selbo an thesan uuih cuman to alosannea thia liude thia hier nu lango bidun an thesaro middilgard managa huila thurstig theoda, *nunc Christus ipse sanctus dominus profectus est in templum ad redimendum populum, & indigentes* (Servatoris) *homines, qui jam diu, & multoties eum expectaverant in hoc mundo.*

Huc quoque referenda sunt, ut supra dixi, eorle, ƿiga & æþeling. ƿurdon ðam æþelinge. eaforan acende. in Babilone. bearn afeded. freolicu tu. ⁊ ða frumgaran. hæleþ hige-rofe. hatene ƿæron. Abraham ⁊ Aaron. ðam eorlum ƿæs. frea engla ban freod ⁊ aldor, *huic nobili viro in Babylone posteri nati sunt, & ingenui duo filii geniti, & vocati erant Abraham & Aaron, hi patriarchæ & heroes magnamini, his ambobus principibus dominus angelorum servator erat atque pater.* paraphr. 38, 18. Sic 46, 7, geƿat him frea leoda. earlum bedroren. Abraham secan. freondo fersceaft, *egressus est rex magnatibus* [vel *viris*] *orbatus, amicisque nudus ad quærendum Abrahamum.* Sic harm. evang. *Cott.* cap. VI, An them ahtoden dage erlos managa suitho, *in octavo die valde multi homines.* cap. IX, nu thie cuning ni lebit erl obarmuodi, *nunc non vivit rex, homo ille superbus.*

In fragm. *Judith,* Holofernes vocatur byrn-ƿigena brego, *loricatorum militum dux.* Hi hraþe fremedon ambyht scealcas sƿa him heora ealdor bebead byrn-ƿigena brego, *confestim fecerunt nuntii, sicut illis mandaverat eorum dominus, loricatorum virorum princeps.* i. e. *dux* vel *imperator.*

Horum autem haud exigua pars in antiquis nostris poetis, præsertim in *Satyrographo* leguntur, & in *Scoticis* auctoribus; ut in *Virgilii* Æneadum versione *Duglassiana,* in cantico quod inscribitur **Christ's Kirk on the green**, in libro cui titulus **the life of William Wallace**, & apud *Chaucerum* nostrum.

---

* Intelligitur *Nebucchadonosor.* † Id est *Satrapis, ducibus, principibus, provinciarum præsidibus,* &c.

Kink

Rink occurrit in poematio *Jacobi*, ut creditur, primi, *Scotorum* regis, cui titulus, Christ's kirk on the grœn; at reliqua exempla subsequentia è *Satyrographo* nostro desumsi:

Rink.

Then Stephen came stepping in with stends,
Noe rink might him arrest.

Gome vel Gomme.

Therefore God of his goodness the first gome Adam
Set him in solace, and in sovereign mirth.
I gluton, quod the gome, giltye me yelde.
Nay so God me help seyd that gome than.
And if the gommes grutch then, bid hem go swynke.
And I will go with this gomme, if God will give me grace.

Segge.

I have seen segges, quoth he, in the city of London
Beare byghes full bryght about their neckes.
That every segge shall say I am sister of your house.
In ensample tho segges, ye should done the better.
I must sit sayd the segge, or els I must nœds nap.
I am a surgeon sayde tho segge, and salves can make.

Leode vel Ladde.

Among these lettred leodes this Latin is to meane
That fyre shal fal, and brenne all to blo ashes.
Therefore have I no liking with tho leodes to wonne.
Till late was and longe, ere they a leode mette.
To tel Latin thou learnedst leode in thy youth.
Was never wight as I went, that me wish could
Wher this ladde lenged, less or more.

Hic observare est etymologiam Anglici ladde, quod *virum*, *masculum*, *adolescentem*, *hirquitallum* significat. Nec miretur lector leode & ladde diversimodè scribi ab auctore nostro, cui nihil magis in usu est, quam vocabula non diversa diversis modis scriptitare: ut absoyle & assoyle; graundmercy & grammercy; gomes & gommes; pelure, pelore, pelyre, [nunc pearle vel perle] & infra girle, gyrle. A ladde autem jampridem in usu apud nostros derivatur laddesse, pro quo per contractionem usurpatur hodierno die lasse, *adolescentula*.

Wye *ab* ƿiʒa.

He light down of liard, ladde him in his hand,
And to the wye he went, his woundes to beholde.
For went never wye in thys world through the wildernes.
And as these wise wyes weren togythers,
In an house al beshette, and the doors barred,
Christ came in, &c. [wise wyes, i. e. apostles.]

Hisce addas reuke, freke, & girle vel gyrle, quæ sunt omnia appellativa virorum, in veteribus nostris auctoribus, præsertim in *Satyrographo* omnibus, me judice, anteponendo. Primi etymologiam à *Cimbrico* reckur ducendam censeo. Secundum derivandum puto à *Cimbrico* fræ gur, *celebris*, vel frekur, *asper*, *strenuus*: *Snorro* enim, in secunda suæ Eddæ parte, res ab his, quæ iis accidunt & attribuuntur, appellationes sumere, nos docet. Tertium autem manifeste venit à *Saxonico* ceorl, *vir, mas*. En vero exempla:

Reuke.

Therefore I red you reukes, that rich be on this earth.
For may no reuke there rest have, for rattons by night.
And riche reukes right so gaderen and sparen.

Freke.

Freke.

And if thou find any freke, that fortune hath apaired.
The freke, that fedeth himself with his faithfull labour,
He is blessed by the boke, in body and in soule.
It is not four dayes, that this freke, before the Dean of Poules,
Preached of penaunce. ———— ——

Girle, vel Gyrle.

Aristotle and other moe to argue I taught,
Grammer for gyrles I garde first to write.
Through wine and women ther was Loth accombred,
And ther gat in gluttony, girles that were cherells.

Ita enim *Moab* & *Ammon, Lothi* filii, à poeta appellantur; qua vero catachresi accidit ante multos annos, *adolescentulas* apud nos ita vocari me plane latere fateor; nisi girle, *adolescentula*, derivetur forte à carlinna vel karlinna, quod *fœminam* apud *Cimbros* significat. Hæc obiter ex *Satyrographo* nostro, cui *Anglo-Saxonum* poetæ adeo familiares fuerunt, ut non solum eorum verbis versus scripsit, sed tinnitum illum consonantem initialium apud eos literarum imitatus est, & nonnunquam etiam versus tantum non *Saxonicè* condidit; ut,

And I hote the, quod hunger, as thou thy hele wilnesse.
And ic ðe hate, cweþ hungor, swa ðine hæle ðu wilnest:·

Denique vates hic noster, in seculo suo doctissimus & acerrimus morum vindex, Clericis, quos in omnibus satyris, ipso summo Pontifice non intacto, perstringit; Clericis, inquam, utriusque nominis, quid propter peccata eorum, hypocrisin, avaritiam, luxum, terrenorum cupidinem, defectum charitatis, beneficiorum & redditυum abusum, desidiam & turpem gregum neglectum, in postero tempore eventurum erat, ante ducentos circiter annos, quàm evenerit, non uno in loco prædixit in iis quæ sequuntur. *

Litle had Lords to done, to give lands from her heirs
To religious, that have no ruth, if it rain on her alteres
In many places ther they persons be, by himself at ease,
Of the pore have they no pity, and that is her charitie.
And they letten hem as Lords, her lands lye so brod.
And there shal come a King, and confess you religious,
And beate you as the Bible telleth for breking of your rule;
And amende moniales, monkes, and chanons,
And put hem to her penaunce, ad pristinum statum ire.
And barons with erles, beat hem through, beatus vir.

And then shal the Abbot of Abington, and all his issue for ever
Have a knocke of Kynge, and incurable the wound:
That this worth soth seke ye, that oft overse the bible.
——That rode they honoure,
That in grotes is graven, and in nobles:
For covetous of that Crosse, men of holy kyrke
Shal turn as Templars did, the time approcheth nere,
Wyt ye not ye wyse men, how tho men honored
More treasure them trouth, I dare not tell the soth,
Reason and rightfull dome, the religious demed
Ryght so you Clarkes, for your covetise ere long
Shal they deme Dos ecclesie, and your pride depose.

Ex his, Lector Christiane, mecum perpende præfinitum esse tempus, ultra quod non tardat punire justus naturâ Deus, quum ad vindictam surgens non peculio suo, sive populo, sive clero, non unctis suis, sive regibus, sive sacerdotibus, parcet, impios impiis castigandos tradens, & peccatores peccatoribus perdens; quemadmodum figulus, in furore suo urceum urceo, & vas honoris vas iræ tandem factum vase ignominiæ & contumeliæ frangit. Sapite igitur O sacerdotes; sapite & vos

* Vide titulum, The suppression of Abbeyes, in satyra quæ inscribitur *Passus decimus*.

reges, erudimini vos qui judicatis terram; oſculamini ſupplices Filium, ne iraſcatur, & pereatis; cum enim exarſerit furor ejus, quaſi virga ferrea vos conteret, & veluti vaſa figulina vos vobiſcum confringet, & tum beati omnes, qui in eo confidunt.

Sed ut redeam Grammaticus, unde Theologus digreſſus ſum, dictus *Snorro* in ſecunda ſuæ Eddæ parte, inter poeticas appellationes quibus *Cimbrorum Scaldi* uſi ſunt, enumerat, I. * brynia, *Sax.* byꞃn vel byꞃna, *lorica, thorax ferreus.* II. ſefe vel ſeffe, *Sax.* ſefa, *mens, animus.* III. mund, *Sax.* mund, *manus.* IV. brage, *Sax.* bꞃeȝo, *rex, dux, dominus, imperator.* V. mogur vel mægur, *Sax.* maȝo, *gnatus, filiolus.* VI. alldur, *Sax.* aldoꞃ, ealdoꞃ, *vita.* VII. raund, *Sax.* ꞃand, *clypeus.* VIII. [1] logur, laugur, metonymice, *aqua, mare, diluvium.* IX. follur, follner, *galea.* colla, *Sax.* X. gullbriotur, *aurum diſtribuens*, tropice, *rex, princeps. Sax.* ȝoldeſ bꞃẏtta, ſinceſ bꞃẏtta. XI. nidur, *filius, nepos*; unde per ſynecdochen poeticam, *Sax.* niþaſ vel niððaſ, *homines, mortales, poſteri à majoribus deſcendentes.* XII. ſalur, *domus. Sax.* ſal, *domus, aula.* XIII. leid, *navis. Sax.* lid. XIV. firar, & firdar, proprie *præſides, viri præfecti*, per ſynechdochen autem poeticam, *viri. Sax.* fiꞃaſ. Quæ omnia exemplis munienda ſunt.

Primi autem exempla ſuppeditat fragm. hiſt. *Judith.* nempe, ſƿa him heoꞃa ealdoꞃ bebead byꞃnƿiȝena bꞃeȝo, *ſicut eis juſſerat dominus ſuus loricatorum heroum imperator.* Sic, and læddon to ðæꞃe beoꞃhtan byꞃiȝ Bethuliam. helmaſ and huꞃſeax. haꞃe byꞃnan. ȝuþſceaꞃꞃ ȝumena. ȝolde ȝefꞃætepod. *& ad illuſtrem urbem Bethuliam vexerunt galeas & gladios, & ducis loricas auro adornatas.*

Secundi exempla accipe quæ ſequuntur. Ne ſealdeſt ðu me ſunu. foꞃþon mec ſoꞃȝ dꞃeceþ. on ſefan ſuiþe, *non mihi dediſti filium, quamobrem dolor animi valde me excruciat.* Paraphraſt. 47, 24. Ac heo ȝeaꞃum fꞃod ðone hleaþoꞃ-cƿẏþe huſce beleȝde on ſefan ſuiþe, *ſed ſenex facta oraculum in animo ignominioſe valde mendacii inſimulavit*, p. 52, 25. Sic p. 77, 23, ða him unbliþe anſƿaꞃedon. deoſol ƿitȝan. næſ him dom ȝeaꞃu. to aſecȝanne. ſƿefen cyninȝe. hu maȝon ƿe ſua diȝle. dꞃihten ahicȝan. on ſefan ðinne. hu ðe ſƿefnede. oððe ƿẏꞃda ȝeſceaft. ƿiſdom bude. ȝif ðu hiſ æꞃeſt ne meaht. oꞃ aꞃeccan, *tum illis reſponderunt* [2] *Diaboli vates, quod ſibi in promptu non erat narrare regi ſomnii myſterium, dicentes, quomodo poſſimus domine exſcrutari rem abſconditam, aut dicere quomodo ſapientia ſomnium menti tuæ indidit, aut fatorum decreta revelavit, ſi tu ejus initium non potes nobis explicare.* Sic p. 78, 6. ȝe ſueltaþ deaþe. nimþe ic dom ƿite. foþan ſueſneſ. ðæſ min ſefa mẏndȝaþ, *moriemini, niſi ſciam myſterium veri ſomnii, cujus mens me commonet.* Sic p. 72, 5. nẏmþe hƿilc. ðæſ ſnottoꞃ. in ſefan ƿeoꞃþe. ꝥ he ana maȝe. ealle ȝeꞃiman. ſtaneſ on eoꞃþan. ſteoꞃꞃan on heofonum, *niſi quis tam ſapientis animi fuerit, ut ſolus poſſit enumerare omnes terræ lapides & ſtellas cæli.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. LXVIII, thiu uuiƀ foragodon an iro ſebon ſuuitho, *valde mæſtæ erant mulieres in ſuis animis.* Sic cap. LXXI ejuſdem harmoniæ, quat hie iſt inc iamer hugi ſebo ſora gonofull, *inquit ille, num vobis eſt animus mæſtus, dolorum plenus.* iro muod ſebo, *animus ejus*, cap. v.

Tertium mund legitur in *Voluſpa* ſive Edda *Sæmundi*, ſtrophe 55. lætur hann moge huedrungs mund offtanda. quem verſum ſic *Gudmundus Andreæ* reddit, *facit is nato Cyclopum manum inſiſtere*: deinde in notis ſic ſcribit, mund, *manus*, olim frequens, unde mundlog, *malluvium*; mundhangur, *turtina.* Idem notat ad vocem in Lexico ſuo *Iſlandico.* Sic apud Paraphraſten, p. 31, 19, him on hoh beleac. heofon ꞃiceſ ƿeaꞃd. meꞃe-huſeſ muþ. mundum ſinum ſiȝoꞃa ƿaldend. ⁊ ſeȝnade. eaꞃce innan. aȝenum ſƿedum. neꞃȝend uſſeꞃ, *regni cæleſtis cuſtos manibus ſuis marinæ domus oſtium in ſuperna parte illi obſeravit, & ſervator noſter bona ſua intra arcam ſignavit.* Sic p. 34, 23, ic monneſ feoꞃh. to ſlaȝan ſeþe. ðæſ ðe blod-ȝẏte, ƿæll-fẏll ƿeꞃeſ. ƿæꞃnum ȝeſƿedeþ. moꞃþ mid mundum, *ego vitam hominis occiſori (carnifici) trado, qui ſanguinis effuſionem, & cædem hominis armis perpetrat, aut manibus ſuis homicidium.* Sic p. 25, 9, ȝif manna huelc. mundum ſinum. aldꞃe beneotaþ. hine oncẏmeþ. æfteꞃ ðæꞃe ſinne. ſeofon fealdꞃ ƿꞃacu. ƿite æfteꞃ ƿeoꞃce, *ſi quis hominem manibus ſuis vita deprivat* [i. e. homicidium committit] *poſt peccatum iſtud, poſt facinus ſeptemplex vindicta & ſupplicium illum adſequetur.*

Quartum bꞃeȝo occurrit non raro in Paraphraſte: ut in p. 5, 1, ubi *Deus* dicitur bꞃeȝo enȝla, *rex angelorum.* Sic p. 80, 20, *Nebuchadonoſor* vocatur Babilone bꞃeȝo, *rex Babylonis*: & in fragm. *Jud. Holofernes* vocatur beoꞃna bꞃeȝo: ut, mẏnton ealle ꝥ ſe beoꞃna bꞃeȝo. and ſeo beoꞃhte mæȝþ in ðam ƿliteȝan tꞃæſe ƿæꞃon ætſomne, *meminerunt omnes dominum & formoſam virginem fuiſſe ſimul in ſplendido tentorio.*

---

* Sic in dialogo illo metrico inter *Oddurum* & *Hialmarum*, cap. v. Hervar. Sag. ut Hialmur. er Þin hoggvin en a hlid brynia, *galea tua eſt cæſa, & in latere lorica.* Sar hef eg ſextan, oc ſlitna bryniu, *vulnera habeo ſedecim & ruptam loricam.* [1] Logur nobis eſt quod *Latinis* eſt *liquor*: certe ea vox *aquam* ſignificat, & ſæpius pro *pelago* tropice ponitur *Gudmundo Andreæ* in hæc verba, um log lyder. *Voluſpæ* ſtrophe 51. hinc quoque iſtud, laugur er landa bellte, *mare eſt terrarum cingulum.* [2] Harioli, magi, Chaldæi, &c.

Quin-

Quintum maʒa legitur in *Voluſpæ* ſtrophe 1. ſignificat autem *filium*, *propinquum*, *cognatum*.

Hliods bid eg allar helgar kinder	*Silentium jubeo omnes ſanctæ creaturæ,*
Meire og minne mogu Heimdallar.	*Majores minoreſque filios Heimdalli.*

de hac voce mogur ſic *Gudm. Andreæ* in notis ad *Voluſpæ* ſtrophen 51. mogur antiquis eſt *filius*. primus hoc nomine *Majus*, à *Maiâ* matre vel *Mercurii* vel alterius primarii dictus eſt *filius*, deinde quilibet *filius* per ſynecdochen ſpeciei, ſeu partis pro integro. Hinc à ſignificatione *filii* denuo per ſynecdochen generis ſignificat *propinquum*, *cognatum*: ſic *Cædm.* p. 24. he ða unꞃæden ꝼolmum ʒeꝼꞃemede. ꝼꞃeo·mæʒ oꝼꞅloh. bꞃoþoꞃ ꞅinne, *ſcelus manibus perpetravit, germanum occidit fratrem ſuum.* Sic p. 25, 7, ne ðeaꞃꝼꞇ ðu ðe ondꞃædan. deaþeꞅ bꞃoʒan. ꝼeoꞃh-cƿælm nu ʒieꞇ. ðeah ðu ꝼꞃom ꞅcýle. ꝼꞃeo-maʒum ꝼeoꞃ. ꝼáh ʒeƿiꞇan, *non neceſſe habes mortis terrores, interfectionem timere, etſi à cognatis procul exoſus diſcedere debueris.* Sic in compoſitis apud poëtas frequentiſſimis, *ſanguinis propinquitatem* & *neceſſitudinem* denotat: ut in cneo-maʒaꞅ vel cneoꞃ-maʒaꞅ, *cognati, gentiles*; hleo-maʒaꞅ *fratres conſanguinei.* maʒo-ƿincaꞅ, *eodem genere vel ſtirpe creati.* Quibus addi poteſt ꝼædeꞃn-maʒaꞅ, *agnati.* Sic in Hervar. Sag. cap. XI., mag fadr konu mans, *ſocer.* & in notis *Ol. Verelii* ad locum, dottr mag, *gener.* ſyſtr mag, *affinis.* mag=kona, *mulier affinitate conjuncta*, ut frænd=kona, *conſanguinea quælibet*, & infra in cap. XVII,

Hier er Hlaudr komin,	*Hlaudurus huc venit,*
Heidreks arfi,	*Heidreki hæres,*
Broder Þinn,	*Frater tuus,*
Hin baudskar.	*Ille cruentus.*
Mikill er ſa mogur	*Ingens videtur ille propinquus*
A mars baki,	*Supra dorſum equi,*
Vill ſa Þundur	*Vult autem vir*
Vid Þig mæla.	*Tecum loqui.*

In harm. evang. *Cott.* cap. XXV. ꞇhan findis ꞇhu ʒiſundan aꞇ hus maʒu junʒan, *tunc domi invenies juvenem filium ſanum factum.* Sic cap. XXVI, ſprac ꞇhe man uuid is maʒos, *allocutus eſt vir ille conſanguineos ſuos.*

Sextum aldoꞃ, ealdoꞃ, *vita*; ut in Paraphraſte inquit *Sarah* ad *Abrahamum*: ʒiꝼ ic ƿealdan moꞇ næꝼꞃe Iꞅmael ƿiþ Iꞅace ƿiþ min aʒen beaꞃn ýꞃꝼe dæleþ on laꞅꞇe ðe ðonne þu oꝼ lice aldoꞃ aꞅendeꞅꞇ, *ſi ego poſſim prævalere, Iſmael nunquam cum Iſaaco meo filio hæreditatem dividet.* Sic in fragm. *Jud.* ða ƿæꞅ neꞃʒendeꞅ ðeoƿen ðꞃýmꝼull ðeaꞃle ʒemýndiʒ hu heo þone æꞇolan eaþeꞅꞇ mihꞇ ealdꞃe benæman, *tum magnifica Dei ſerva valde in animo agitabat, quomodo facillime odioſo vitam eriperet.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. XLVII, ꞇhiu idis uuas bifanʒan an farleʒarniſſe uuas iro lifes ſcolo ꞇhaꞇ ſia firio barn ferahu binamin ahꞇin iro aldras ſo uuas an iro euue ʒiſcriban, *deprenſa in fornicatione, mortis rea erat, adeo ut homines ei animam eripere vitam tollere poſſent*; *ſicut in eorum lege ſcriptum eſt.* Sic cap. L, ꞇhaꞇ man aldra biloſie, *ut homo vitam perdat*, vel, *ut vita perdatur.*

Septimum ꞃand, *clypeus*, ſæpe legitur in compoſitis: ut ꞃond ƿiʒʒende, *clypeati milites.* in fragm. *Judith*: ꞃond ƿiʒʒend comon ꞇo ðam ƿican-þeodne ꝼeꞃan ꝼolceꞅ ꞃæꞅƿan, *milites imperatorem exercitus ducem adierunt.*

Octavum laʒo: ut in Paraphraſte p. 4, 17, ða ʒeꞅundꞃod ƿæꞅ laʒo ƿiþ lande, *tum diviſa erat aqua à terra.* Sic p. 5, 16, *fluvii* dicuntur laʒo-ýꞃnende, *currentes aquæ.* Sic diluvium vocatur laʒo-ꝼlod, & laʒo-ꞅꞇꞃeam, & laʒo-ꞅiþ, *ſemita, via maris*: ut oþ ic ðæꞃe laꝼe laʒo-ꞅiþa eꝼꞇ ꞃýman ƿille, *donec ſuperſtitibus* (inquit Deus ad Noachum) *viam ex maris ſemitis aperuero*, p. 31, 9. Sic harmonia evangelica *Cottoniana*, cap. LII, ꞇhiu ꞇhar mid laʒo-ſꞇromon liudi farꞇerida bi Noes ꞇideon, *quod in diebus Noachi homines perdidit cum aquarum fluctibus.*

Nonum, colla, *galea.* vide ꝼeꞃhþ:.

Decimum ʒoldeꞅ bꞃýꞇꞇa, ꞅinceꞅ bꞃýꞇꞇa. frequens occurrit in fragm. *Jud.* ubi *Deus* vocatur ꞇoꞃhꞇmod ꞇiꞃeꞅ bꞃýꞇꞇa, *illuſtris majeſtatis vel imperii rex.* *Holofernes* quoque appellatur ꞅinceꞅ-bꞃýꞇꞇa, *auri diſpenſator, dominus*, i.e. *princeps, dux*: & moꞃþꞃeꞅ-bꞃýꞇꞇa, *cœdis auctor, princeps.* Sic in Paraphraſte, 58, 24, cƿæþ ða eꝼꞇ ƿaþe oþꞃe ƿoꞃde ꞇo Saꞃꞃan ꞅinceꞅ bꞃýꞇꞇa, *tum rex* [ſcilicet Abimelech] *confeſtim alia verba ad Sarram locutus eſt.* Hinc bꞃýꞇꞇan, bꞃýꞇꞇian, & bꞃýꞇꞇiʒan, *poſſidere ut dominus, libere uti, frui, rei dominium habere*: ut Paraphraſ. p. 28, 25. 38, 2. 70, 24. Inde bꞃýꞇꞇa, *dominus, auctor*: ut paraphr. III, 20. Meꞇod enʒla hehꞇ. liꝼeꞅ bꞃýꞇꞇa. leohꞇ ꝼoꞃþcuman, *creator angelorum, vitæ dominus, juſſit lucem prodire.* vide l. 24, ejuſdem paginæ.

Undecimi habes exempla in Paraphraſte: ut p. 5, 23. on ðæꞃe eþýl ꞇýꞃꝼ niððaꞅ ꝼindaþ. nean ⁊ ꝼeoꞃꞃan. ʒold ⁊ ʒým-cýnn, *in hac terra homines* vel *poſteri offendunt aurum & omne genus gemmas.* Sic p. 81, 12. ða Azaꞃiaꞅ. in ʒeþancum. hleoþꞃade haliʒ. ðuꞃh haꞇne liʒ. dæda ʒeoꞃn. dꞃihꞇen heꞃede. ƿeꞃ ƿommaleaꞅ. ⁊ ða ƿoꞃd acƿæþ. Meꞇod al ƿihꞇa. hƿæꞇ ðu eaꞃꞇ. mihꞇum ꞅƿið niþaꞅ ꞇo neꞃʒenne, *tunc ſanctus, immaculatus & fortis Azarias reſonans in ardente*

igne dominum laudabat, hæc verba dicens: *Creator omnium, ecce quam potentissimus est ad servandos mortales.* Hinc etiam *Deus* vocatur niþa nergend. p. 82, 1. & *mortales* niðða beorna plurimis in locis. Sic in fragm. hist. *Judith. Holofernes* vocatur, niþ heard, *durus homo*, & modiga niþ, *vir animosus.*

Duodecimum occurrit quoque in Paraphraste: ut, p. 41, 24, ongunnon him ða bytlian ⁊ heora burh wæran ⁊ * sele settan. salo niwian weras on wonge wided setton. neah ðam þe Abraham aræjde his waldende, *tunc cæperunt viri sibi astruere & ædificare habitacula, & ponere sedes & domus novas, & in planitie altare ponere prope illud, quod Abraham domino suo construxerat.* Sic p. 52, 10. gesawon ofer since salo hlifian. reced ofer readan golde, *videbant palatia argento, & aulas rutilare rubro auro.*

Tertiumdecimum † lid, *navis*, legitur in Paraphraste p. 31, 3. Ic ðe ðæs mine. monna leofost. wære gesylle. þ ðu weg nimest. ⁊ feora ¹ fæsl. ðe ðu ferian scealt. geond deop wæter. degrimes worn. on lides bosme. læd sua ic ðe hate, *quamobrem hominum dilectissime, te admonitum velim, ut abeas, &, ut jubeo, animalium pabulum, quod habere debes in diluvio, post aliquot dies in navem [arcam] vehendum cura.* Sic p. 32. 15, ða gemunde God. mere liþende. sigora waldend. sunu Lameches. ⁊ ealle ða wocre. ðe he wiþ wætre beleac. lifes leoht fruma. on lides bosme, *tum Deus dominus* ² *dominantium recordatus est Lamechidæ per mare navigantis, & omnium animalium, quæ ab aquâ obseraverat in navigio vitæ gloriosus princeps.*

Quartumdecimum sæpe legitur in metrorum *Boethianorum* versionibus *Cottonianis*: ut, p. 156. Ne mæg eac. fira nan. wisdom timbrian. ðær ðær woruld gitsung. beorg ofer-brædaþ, *nemo potest sapientiam adstruere, ubi fundamentum avaritia pervadit.* Sic p. 158, Ne furþum fir nan ymb gefeoht sprecan, *sed neque quisquam de bello loquitur.* Hinc toties apud poetas πολυθρύλλητον istud fira bearn, pro *hominibus* vel *humana gente*: ut in *Cædm.* p. 20, 20, þonne moton we hie us to geongrum habban fira bearn, *tum poterimus habere homines nostros discipulos.* Sic in poëtica *Runarum* explicatione, infra, cap. XXII. feoh byþ frofur fira gehwilcum, *pecunia est consolatio omnibus hominibus.* Sic etiam in metrorum *Boëthianorum* versionibus *Cott.* p. 154, firum uncuþ. hwi sio wyrd. swa wo wendan sceolde. & p. 156, ne mæg eac fira nan. denique p. 140, ne furþum fira nan. & in *exorcismo* quodam *ad reddendos agros fertiles*, bibl. *Cott.* Caligula, A, 7, 2. hal wes ðu folde. fira modor. beo ðu growende. on godes fæþme. fodrum gefylled firum to nytte, *salve terra, mater hominum, floreas in dei sinu, pabulo in usum hominum repleta.* Vide *Olai Verelii* notas in hæc verba, frækn med firdum, cap. VI. Herv. Sag. p. 87. Fyrar & fyrdar, proprie *præsides, præfecti.* poetice *viri.* ut *Gudmundus Andreæ Islandus* in voce. occurrit fyrar inter *virorum* appellationes parte 2. In harm. evang, *Cott.* nihil etiam frequentius occurrit, quam firiho barn, firiho barno, firio barnun, allaro firio fruma. firio drihten. allaro firio fader.

Verum præter has voces, quas à poetis *Cimbrorum* usurpatas fuisse animadvertit *Snorro* in secunda suæ Eddæ parte, aliæ occurrunt observatione dignæ in carmine Eddico ³ *Voluspa* inscripto, quam publici juris fecit, *P. Joh. Resenius, Hafniæ*, anno 1665. cum *Stephani Olai Islandi* versione & notis. Voces autem quæ *Voluspæ* & fragmentis *A. S.* poeticis communes sunt, infra sequuntur.

Frod. *Cimbrice* fradur, *sapiens, prudens, eruditus*; à verbo at fræda, *erudire.* Hinc *Ara Islandus* vocabatur Are presti hin frode, *Ara presbyter ille doctus.* Hinc apud poetas *Anglo-Sax. Senex* vocatur gearum frod, *annis eruditus*, vel *sapiens factus.* Sic Paraphraseos p. 51, 23. *Sarah* ita dicitur: ut, ða þ wif ahloh. wereda drihtnes. nalles glædlice. ac heo gearum frod. ðone hleoþorcwyde. husce belegde. on sefan swiþe, *tum fœmina non alacris deridebat exercituum Deum, sed senex facta*, &c. ut supra. in eâ pagina dicitur etiam per synecdochen omnibus Septentrionalibus gentibus communem wintrum frod: ut, ðe sceal wintrum frod. to worulde bringan. Sarra sunu, inquit angelus ad Abrahamum; *tibi annosa Sarah filium in lucem pariet.* Sic etiam in eadem pagina *Abraham* dicitur missarum frod, per metalepsin troporum. Ut enim winter per synecdochen partis pro toto, ponitur pro geare; sic ⁴ missare vel missere *anni dimidium*, vel *semestre* ponitur pro winter. en exemplum, he ða metode oncwæþ missarum frod, *tum ille senex Deum alloquitur.* Plura vide exempla, p. 39, 6. 51, 7. 64, 7. Hinc quoque p. 27, 22. siððan missera worn, *post certum annorum numerum.* Hinc apud *Francorum* poetas fruodon & gifruodon, *senescere*: ut in harmonia evangeliorum *Cotton.* cap. XLII. Sum biginnit thann oc furthor thann hie ist fruodto, *aliquis tardius incipit, quando senescit.* Sum uuirdit than so suitho gifruodto, *aliquis autem est tam grandævus.* cap. III, quam fruod gumo ut fan them alahe, *senex è templo exiit.*

---

* A setle, *sedes*: ut, bole a botle. † Lid etiam skip, *navis*, *Gudm. Andreæ* in strophen *Voluspæ* 16. ¹ *Cimbrice* fædsla, *pabulum*, ut & fæda, & fæde, ab at fæda, *pascere*: inde nostrum **food**. ² *Triumphantium.* ³ Id est *Vaticinium volæ.* ⁴ Missare, *Cimbrice*, misære vel missere, *semestre*, Gudmund. *Andreæ*, in Ar. Ar. m. g. *annus*; misere, *semestre anni spatium.* Missere, quasi midgere, n. g. *semestre.* Smidur nockur som til Asa og baud ad giora Þeim borg a Þrim misserum, *qui ad civitatem illis ædificandam sesquianni tempore obtulit.* Edda *Snorronis.* Mythol. XXXVI. vid. Missare, infra. ubi plura occurrunt hanc vocem explicantia.

Wæl,

Ƿæl, ƿæle, *cædes, clades, strages. Cimbrice* **valur.** N. G. *cadivum, cadavera cæsorum in acie.* Hinc [1] *Odinus* Mavors *Cimbrorum* vocatur **Valfodur**, i. e. *stragis auctor* vel *parens*; & ejus *aula, cælum bello cæsorum*, **Vallholl** vocatur. Hinc exercitus *Nebuchadonosoris* vocatur ƿælhreoƿ ƿerod, *exercitus cruentus.* Paraphras. p. 76, 11. & p. 32. 4. ƿællgrim niþe, *livor perniciosus.* Vox etiam extra compositionem frequens occurrit apud poetas.

Gin, per epenthesin gien, & emphatice giena, *chasma, abyssus, vastum spatium*, & in sensu adjectivo *amplus, latus, spatiosus, vastus, immensus*, à *Cimbrico* **at gina**, *hiare, hiscere.* Inde **gin-nunga**, *vastus hiatus, chasma* vel *spatium immensum, abyssus*, & **gina**, *chasma nubium.* Hinc immensum illud *vacuum* vel infiniti *vacui spatium* ante mundum conditum vocatur in [2] *Voluspa*, **gap-gynnunga** vel **gab-gynnunga**, *vasta capedo, fovea* vel *hiatus ille vacui spatii immensus.* Hinc etiam apud Paraphrasten p. 5. 24. vastus *Æthiopicæ* terræ tractus vocatur gin-rice: ut, þonne seo æfter. Ethiopia land. ⁊ leodgeard. beligeþ uton. ginne-rice, *tum secundum* [flumen] *ambit terram & regionem Æthiopicam, regnum vastum vel amplissimum.* p. LX. 15. Sƿeotol is ⁊ gesene. þ ðe sos Metod. on gesiððe is. sƿegles aldor. se ðe sigor seleþ. snyhtrum mihtum. ⁊ ðin mod trymeþ. godcundum gifum. forþon ðe giena sceop. ðæs þu ƿiþ freond oððe feond. fremman ongunne. ƿordum oððe dædum, *manifestum & visum est, quod ætheris rector, verus deus, qui animum tuum corroborat divinis donis, & pro sapientia & potentia sua victoriam tibi dat, est tibi comes, quippe quod tibi magnopere succedit, quod in amicum vel inimicum verbis factisve, incipis facere.* Sic p. LXII, 22. ginfæstum gifum, *amplissimis donis.* Sic p. LXXII, 1. ðonne besƿæþman mæge. foldan sceatas. eorþan ymbhƿyrft. and up-rodor. garsecges gin. ⁊ ðeos geomre lyft, *quam ulnis quis amplecti potest, telluris angulos, terræ circuitum, & cælum quod supra est, oceani intercapedinem, & hunc murmurantem aera.* Sic in fragm. *Judith.* lungre het gleaƿ-hydig ƿif gumena sumne of ðære ginnan byrig hyre togeanes gan, *prudens fæmina statim jubebat aliquem virum ex ampla urbe ei obviam ire.* Hinc quoque gin in compositione, *valde, vaste, immense* significat. Sic *Deus* apud Paraphrasten vocatur gin-fæst God, *firmissimus, veracissimus, immutabilis Deus.* Et in *Voluspæ* strophe 6. *deastri Cimbrorum* vocantur **gin-heilog God**, *numina sanctissima.* Perperam igitur omnia, quæ de hac voce scripsit *Gudm. Andreæ*, in *Voluspæ* strophen sextam, & in lexico suo *Islandico.*

Fæsl, *Cimbrice*, **fodsla**, *pabulum, esca, victus*: ut par. XXX, 17. ðær sceal fæsl ƿesan. cƿic lifigendra. cynna gehƿilces, *ibi pabulum reponetur omnis generis animantium.*

Har, ut apud *scaldos* **hara**, & **herra**, *dux*, appellatur, sic in secunda Eddæ parte inter regum appellationes. **hara edur herra hertuge heiter eirnenn suo iarl, sem kongur.** **hara** vel **herra** *dux* appellatur tam *jarlus* quam *rex.* & in cap. de regiorum nominum origine, *rex* vel *dux* dicitur nominari **hari** vel **herra** à nono *Halfdani* regis filio. occurrit vox har in paraphr. p. LXVI, 24. ƿigend unforhte. hare heora ƿulfas. hilde gretton, *imperterriti eorum duces, militares lupi prælio gaudebant.* Sic supra transtuli hare byrnan, *ducum loricas.*

Hom vel ham, *Cimbrice* **hamur**, *induviæ, exuviæ*, & per synecdochen, *quodlibet corporis indumentum, exterior forma, tegumentum*: Occurrit hæc vox in *Voluspæ* stroph. 41.

Vard af Þeim ollum einna nokur	*Factus est ex illis omnibus unus aliquis*
Tunglis tiugare i trolls hame.	*Lunæ infestator* [3] *forma gigantea.*

Hinc in Edda *Snorronis*, Mythol. LII. [4] *Lokus* accipitris exuvias [**valshám**, & in composita declinatione **valshamenn**] indutus *Jotunheimos* advolavit. Hinc vox varie componitur in Paraphrasi: ut, p. 17, 2. geseo ic him. his englas. ymbehƿeorfan. mid feþer-haman ealra folca mæst. ƿereda ƿuldorfæst. *video illum cum angelis suis, cum plumigeris illis circumcinctum, qui omnium cœtuum maximi, omnium exercituum gloriosissimi sunt.* Occurrit eadem vox in concione, quam *Satanas* habuit ad suos, p. II, 1. þ he mid fæðer-homan fleogan meahte ƿindan on ƿolcne, *ut pennis indutus possit volare & in aera gyrare.* Sic p. 32, 5, *corpus humanum* vocatur flæsc-hom: ut, ƿræcon arlease feorh. of [5] flæsc-homan, *impiorum animas è corporibus vindictam sumentes expulerunt.* Sic p. 82, 14, *schema angelicum* vocatur ƿuldor-ham, *forma gloriosa*: ut, sƿa se halga ƿer. herigende ƿæs metodes miltse. ⁊ his mihta sped. rehte þurh reorde. ða of roderum ƿæs. engel æl-beorht. ufan onsended. ƿlite-scyne ƿere. on his ƿuldor-haman. se him cƿom to frofre. ⁊ to feorh nere, *dum sanctus ille vir justa* [*sua*] *lingua celebraret Dei misericordiam & omnipotentiam, desuper mittebatur è cælo angelus fulgentissimus in gloriosis suis indumentis decore lucens, qui venit ad illum consolandum, & vitam ejus* [6] *servandam.* Hinc quoque in *Dano-Saxonica*, gihaman, *tegere, tegumento munire*; ut, Aldred ðis boc gihamadi, *Aldredus hunc librum tegumento munivit.* in fine codicis *Cott.* IV. evang. *Dano-Sax.* Sic harm. evang.

---

[1] Vide *Voluspæ* stroph. I. & Eddam *Snorronis* in Mythol. XXXI, 33. [2] Strophe 3. [3] Vel *gigantis indutus exuviis.* [4] *Mercurius* technarum & insidiarum structor, apud *Asas.* Vide Eddæ *Snorronis* Mythol. XXVII. [5] In glossis, cild-hama, *uterus.* Hinc hert-hamon, *præcordia*, in legibus *Frisionum*, Tit. XXII. §. 48, *si quis præcordia*, i. e. hert-hamon, *gladio tetigerit*, XVIII *solidis componat.* quem locum (inquit *Junius*) temere nimis suspectum habuit *F. Lindenbrogius*; nob. *Spelmanno*, ut videtur, non dissentiente. vide Gloss. *Spelmanni.* [6] *Liberandam.*

Cott. cap. XIX. fugion thia hier on thesaro uueroldi sind farat an feder-hamon sia ni cunnon enig sihu uuinnan, *volucres, quæ in hoc mundo sunt, & induuntur plumeis induviis, hæ non possunt quid pecuniæ lucrari vel sibi acquirere.*

Hleop, *Cimbrice* hlyre, poetice *frater, socius, consors*, & synecdochice *vir, homo*: ut paraphr. XLIII, 10. Næfre hleor lora. æt edrihtan. æfre weorþeþ. feorh berendra. forht and acol. mon for metode. ðe him æfter. á ðurh gemýnda sped. mod ⁊ dædum. worde ⁊ gewitte. wise ðance. oþ his ealdor gedal. oleccan wile, *nunquam discipulus* [vel *disciplina vir institutus*] *è viventium numero, probrorum* [i. e. *culpæ*] *magis timens metueusque erat dei causa, utpote qui illi postea pro sanctitate mentis, animo & officiis, verbo & intellectu usque ad animæ* [*à corpore*] *divortium servire super vellet.*

Feorh, *Cimbrice* fior, *Francice* ferah, ferahu, ferhu, ferh, *vita, anima, vis vitalis*; *Voluspæ* strophe 42, fillest hann fiorve feigra manna. *saturatur vita morientium hominum.* Sic Paraphr. p. 5, 2. of ðam worhte god freolicu fæmnan feorh inðýde ece saula. heo wæron englum gelice, *ex qua* [*costa*] *Deus fecit liberalem virginem vitâ inditâ & immortali anima, erant* [*Adamus & Eva*] *angelis similes.* Sic harmon. evang. *Cott.* cap. XLVI, uuas iro libes scolo that sia firio barn ferahu binamin ahtin ira aldras, *obnoxia erat morti, adeo ut homines animam illi & vitam eripiendi jus haberent.* Sic cap. XLVII. Ef hie that giquat hi that sia quika lietin fridodi ira ferahe, *si hoc diceret, quod illi eam vivam dimitterent, & vita in pace fruentem.* ac lietun sia standan thar ena thar inne, endi im it utt thananan gengun gram harda ludeo liudi, en after odron, ant that iro thar enig ni uuas thes fiondo folkes thia iro ferahes thuo thero idis aldar lagio ahtean uueldi, *& siverunt illam ibi solam manere in domo, & inde exierunt crudeles Judæi singulatim alius post alium, usque dum nemo inimicorum, qui fœminæ isti vitam eripere vellent, ibi maneret.* & cap. L, ni uuitin uuerod ludeono, that hier ist betera rad barno gihuilicon, that man hier enna man aldra bilosie, endi that hie thuru iuuua dadi drorah sterabe furi thit folescipi ferah farlate than all thit liud uuerod farloran uuerthe, *nonne cognoscitis ô Judæi quod multo melius singulis futurum est, ut unus vitam amittat, & per facinora vestra moriatur, & animam perdat, quam ut universus hic populus perdatur.* bithiu hie so uuar gisprak bilcop thero liudio huo scolda that barn alla irmin thiod mid is enes ferhu mid is libu alosean, *quamobrem sacerdos populi adeo vere prædixit, ut vir ille miserum omne humanum genus cum suâ solius anima cum vita sua redimeret.* Sic cap. XXII, thoh sia hebbean iuuues ferhes giuuald, *quamvis habeant in vitam vestram potestatem.*

Ƿýrde *Fata, Parcæ.* Ða hit forhæfed gewearþ þ hie sædon swefn cýninge wýrda gerýnu, *dum prohibitum erat, quo minus somnium & fatorum secreta regi ostenderet*, Paraphraseos p. 78, 10. *Francice*, uurdi est *Fatum, Parcæ.* harmon. evang. *Cott.* cap. XLI, thuo quamun ok uurdi giscapu them odagen man orlag huila, *tum Parcarum decreta & fatale tempus ad divitem venerunt.* [1] *Cimbrice* urdrest, nomen unius *Parcarum*; alterius, verdande; ut tertiæ, skuld. Hinc in *Duglassiana Virgilii* versione, *Fata* semper redduntur werdes: ut,

> Thar war hir armes, and here stude eik her chare;
> This goddes ettled, gif werdes war not contrare,
> This realme to be superior and maistress, &c.

> Virgilius : ——————— *Hic illius arma,*
> *Hic currus fuit: hoc regnum dea gentibus esse,*
> *Si qua fata sinant, jam tum tenditque fovetque.*

Hleop, hleorþ. *Cimbrice* hle vel hlie, *locus à sole ventove immunis, umbra, umbraculum*; & per translationem, *refugium, asylum, hospitium, domus.* Sic Paraphr. p. 53, 5, ða to fotum Loth. ðam gifstum hnah. ⁊ him georne bead. reste ⁊ gereorda. ⁊ his weceder hleop. ⁊ ðegnunge, *tum Lothus ad genua hospitum procumbens, magnopere eos obtestatus est, ut apud se cœnare & pernoctare dignarentur, & suæ domus hospitium & officia æquo animo acciperent.* Sic p. 59, 4, he wæs leof Gode. forþon he sibbe. gesælig dreah. and his sceippende. under sceade gefor. hleop feþþum ðeaht. her ðenden lifde, *charus erat Deo* [Abrahamus,] *quamobrem pace beatus vitam egit, & sub umbra Creatoris sui peregrinatus est, dum* [2] *hic vixit,* [3] *refugio illius pennarum tectus.* Plura habes exempla. p. 64, 22. 89, 24.

Missare, ut supra in Friod, *semestre spatium, anni dimidium.* & synecdochice, *annus. Cimbrice* missere: ut Harvarar Saga. capite XI, pagina 131, a Þeim misserum ol Suafa son Þan Hlaudur hiet, [4] *in semestri spatio Suafa peperit filium, qui Hlaudurus vocatus erat.* Sic in *Aræ* mulriscii schedis. p. 2. fra misseris tali, *de anni computo.* Sic in Gautreks Saga. ut, sitter Rolf k. i Suiþiod mid mikili gledi, oc friþi Þau missen, *regnavit Rolfo rex in Suecia cum magno gaudio ac pace aliquot annos.*

Lind, *vexillum, labarum, insigne militare*, per metonymiam materiæ à [5] lind, *Cimbrice* lind,

---

[1] Vide *Voluspæ* strophen 19. & *Gudmundi Andreæ* in eam notas. vide etiam Eddæ *Snorronis* Mythol. 15. [2] *In terris.* [3] *Sub alis divinæ majestatis.* [4] Id est *intra.* [5] Legitur hoc nomen in *Satyrographo*: ut, And under a lynde on a land leaned I a stounde.

tilia

tiliæ arbor. *Voluspæ* strophe 45. *Steph.* Hrymur ekur austann hessur lind, *Hrymur aurigat ab ortu, levat vexillum.* & non reddendum ut *Steph.* reddit: *intumescit aqua.* Sic Paraphr. p. 45, 5. ðara ðe he ƿiste. þ meahte ƿel æghƿilc. on fyrd ƿegan. fealƿe linde, *quorum bene novit unumquemque in exercitu vexillum album portare posse.* Sic p. 68, 11. hƿonne ƿiþ-boda. sæ-streamum neah. leoht ofer lindum. lyft-edoras bræc, *quando* [1] *lux, expeditionis dux, prope mare supra vexillum æthereas domos perrupit.* Sic in carmine cap. XVII Hervar. Sag. ut, bresta mun adur broder i blichvita lind, oc falldur geir koma vid annan, oc margur gumni i gras hniga, adur eg Tirfing i tuent deile, mun þeir Humlingur halfan arf giefa, *deficiet prius frater, & frigida tela convolabunt circum vexilla candore nitentia, & multi milites cespitem rodent; prius Tirfingum [gladium] in binas partes dispartiam; quam dimidium hæreditatis tibi dedero.* Sic etiam p. 69, 11. hofon here cyste. hƿite linde. segnas on sande, *levarunt milites delecti alba vexilla, signa in littore.* Vexillum etiam dicitur lindcroda. i. e. *tiliæ germen* vel *ramus*, p. 44, 7. ƿurdon Sodom-ƿare. ⁊ Gomorre. goldes-bryttan. leofum bedrorene. æt ðam lind-crodan, *Sodomæ & Gomorrhæ reges suis hominibus orbati stabant ad vexilla.* Sic in fragm. *Judith.* beraþ linde forþ, bord for breostum. ⁊ byrn-homas, *vexilla, clypeos & loricas efferunt.* stopon heaþo-rincas beornas to beadore bordum beþeahte hƿealfum lindum, *principes viri, ducesque clypeis tecti, & sinuantibus vexillis profecti sunt ad bellum.*

Beorn, beorna, *vir primarius, satrapa, princeps, nobilis, in suo statu & dignitate antecellens, heros, dux*: & per synecdochen generis pro specie apud poetas frequentissimam; *vir, homo, masculus.* Exempla habes bene multa in *Somneri* Lexico è paraphraste deprompta, quibus istud addam ex Fragmento hist. *Judithæ.* Beornas stodon ymbe hyra ðeodnes træf, *satrapæ circumstabant imperatoris sui tentorium.* Et chron. *Sax. Gibs.* An. DCCCCXXXVIII. Æþelstan cyning beorna beah-gifa, *Æthelstanus rex, principes, monilium largitor.* Quoad vocis hujus derivationem, petenda videtur a *Cimbrico* beorn, biorn, bearn, biarn, *ursus*, qui ob bellicam virtutem apud septentrionales gentes, ferarum est princeps; vel forsan per synecdochen speciei pro genere, ab heroibus & principibus viris, qui se *Beornar*, scil. *Ursos* vocatos voluerunt. Apud gentes enim boreales præstantissimi quique, & fortissimi viri honorificum sibi duxerunt ferarum, URSI præsertim ac LUPI, nominibus insigniri. Hinc in historiis istarum gentium tot nobiles & primarii viri, qui *Beorn, Biorn, Ulfur* vel *Wulfur* nuncupantur. In *Aræ* schedis celebrantur Ketil-Biorn, *Ketilli filius.* Biarn-hartur, unde *Latinum Bernhardus*, i. e. *Ursus fortis.* Ibi etiam legitur de morte *Godrodi* cujusdam magni Bearnar sonar, i. e. *Beornonis filii*; & de *Beornone* quodam, qui vocabatur Biarn hinn spaci, i. e. *Biorno sapiens.* Omnium autem, qui hoc nomine gavisi sunt, maxime celebratur *Suecicus* ille heros è regio stemmate oriundus, Beorn vel Biarn vocatus; quem rex *Sueciæ Eiricus* [2] propter fortitudinem & ferociam suam Styr-Biorn, *Styrbiornonem*, i. e. *bellicosum ursum* cognominavit. sive igitur per metaphoram poetis *Saxonicis* usitatam; sive per synecdochen ab inclyto & insignissimo istius nominis heroe, ad heroem & principem significandum Beorn vel Biorn transfertur; sive denique heroem significat, quod heroibus & magnatibus tam commune nomen erat; persuasum mihi est *primarios viros* & *duces*, ab isto Beorn vel Biorn, Beornas apud *Saxonicos* poetas vocari.

Manlic, monlic, emphatice manlica, monlica. *Goth.* ΜΑΝΑΛΕΙΚ, ΜΑΝΛΕΙΚ, *Marc.* XII, 16. *Cimbrice* mannlyka, monnlyka, *statua, imago, effigies humana.* Voluspæ stroph. 10.

Thar Motsogner er mætstur vm ordenn	*Hic Motsognerus primas obtinuit,*
Dverga allra, enn Durenn annar,	*Inter nanos omnes, Durinus autem secundas,*
Their mannlykan morg vm giordu	*Qui nanorum multas fecerunt imagines,*
Dverga ur iordu sem Durenn sagde.	*Ex terra sicut dixit Durinus.*

Sic in Paraphrasi p. 55, 17. Se monlica þ is mære spell, stille ƿunode ðær hie strang begeat ƿite, *hæc statua* [scilicet uxoris Lothi] *immota mansit, quæ historia celebris est, ubi grave supplicium eam occupavit.* Sic p. 78, 22. ðære burge ƿeard anne manlican ofer metodes est gylde of golde gumum arærde, ut supra in Gum.

Ƿig *sacrum*, tam *templum*, quam *idolum*. Paraphr. p. 79, 11. oft hie to bote. balde gecƿædon. þ hie ðæs ƿiges. ƿihte ne rohton, *præterea audaces dicebant, quod idolum nihili faciebant.* & l. 16. ðegnas ðeodne sægdon. þ hie ðære geþeahte ƿæron. hæftas hearan. in ðisse hean byrig. ða ðis [3] hegan ne ƿillaþ. ne ðisne ƿig ƿurþigeon. *Regi* [Nebuch.] *thani dicebant, quod excelsi captivi in hac excelsa urbe ejus consilii essent, ut neque simulacrum illud, neque idolum honorare vellent.* ƿig autem primario *sacrum, consecratum* significat; unde idolum illud aureum, alias absolute gyld dictum, vocatur ƿig-gyld, *ibid.* l. 2. hæþne ðeode ƿurþedon ƿig-gylde. unde

[1] Scilicet *præcedens noctu columna ignis.* [2] Enn adur enn Beorn for ut lande, gaf Eirekur kongur honum vidur nefni af hardfeinge sinne og styriolld, og kallade hann Styrbiorn, *verum antequam Biorno regione excederet, dedit Eiricus rex ipsi cognomen à ferocia sua & bello, vocavitque Styrbiornonem,* Histor. *Styrbiornonis, Suecici* herois, extans in commentar. Christ. *Wormii* in *Aræ* schedas. [3] Forsan mendose: atque legendum, ut videtur, hergan:.

ƿig-bod, vel ƿi-bod, *altare*. ƿig autem *Cimbrice* ve, est *Gothice* 𐍅𐌴𐌹𐌷𐍃 vel 𐍅𐌴𐌹𐌷𐌰 emphatice; *Francice* wiho, *sacer*, wihan; *Cimbrice* at veiga, *consecrare*. Inde uuih, *sacrum templum*, in harm. evang. *Cott.* Qui plura vult, consulat *F. Junium*, in 𐍅𐌴𐌹𐌷𐍃. & *Gudmundi Andreæ* notas, in veberg, *Voluspæ* stroph. 52.

Orleg, *fatum*, & in compositione *fatalis*: ut paraph. XLIV, 19, se þ orleg ƿeorc. ðam Ebreiscan. eorle gecyþde, *vir qui fatale facinus*, vel *eventum Hebræo narrabat*. Hinc paraph. p. 50, 2, *Ismael* vocatur orleg-gifre, *fati* vel *mortis*, i. e. *cædis avidus*. Componitur autem vox ex *Cimbrico* urð, vel *Francico* urdi, *fatum*, & leg, *Cimbrice* laug vel log, *lex*. Inde euphoniæ gratia urlog, & u in o mutato orlog. occurrit vox in *Voluspæ* stroph. 6. & in harm. evang. *Cott.* cap. LV, orlagies uuord, *fati decretum*; & in cap. XLI. supra citato, orlog huila, *fatalis hora*. vide suprà, in ƿyrde.

Fæge, *moribundus*, *morti appropinquans*, *ad moriendum destinatus ac expositus fatis*; cui extrema Parcæ jam nunc fila legunt. *Cimbrice* feigur: ut in supra citato versu *Voluspæ*. fillest hann fiorve feigra manna, *saturatur vita expirantium hominum*. Sic in colloquio isto inter *Gissorum* & *Angantyrum*, cap. XIX, Hervarar Sag.

Feltur er yðar fylke,	*Metuit vester exercitus,*
Feigur er yðar vÿsir,	*Morti vicinus est dux vester,*
Gnæfur yðar * gunnfani,	*In alto positum est vexillum vestrum,*
Grammur er yður Oðin.	*Irascitur tamen vobis Odinus.*

Sic in fragm. *Judith*. fæge frumgaras fynd sindon eoƿere gedemed to deaþe and ge dom agon tir æt torhtan, *hostes vestri, principes fato moribundi ad mortem condemnati sunt, & à Deo judicantur*. Sic paraph. LXXII. 16. laþe cyrmdon. lyft up gesƿearc. fægum stefnum, *clamabant moribundis vocibus invisi, usque ad cœli nubes*. Sic iterum in fragm. *Judith*. ðær se hlanca gefeah ƿulf in ƿalde ⁊ se ƿanna hræfn ƿæl gifre fugel ƿestan begen þ him ða ðeodguman ðohton tilian fylle on fægum, *propter hoc gaudebant in sylvis, quum famelicus lupus, tum famelicus corvus cadaverum in acie cæsorum avida avis, qui ex occidente ambo venerunt, eo quod credebant se destinatis cædi hominibus saturatos iri*. Sic in compositione slege-fæge *ad cædem destinatus, cæde periturus*: ut, slege-fæge hæleþ slæpe to-bredon, *cæde morituri duces somnum protrahebant*.

Gen, poetice gien. *Cimbr.* quoque scribitur gen, *iterum, denuo*. Occurrit hæc vox *Voluspæ* stroph. 25.

Gen geingu Reigen oll a tokstola	*Denuo accessere Dii omnes tribunalia*
Gin-heilog Goð ——— ———	*Sanctissima numina* ——— ———

Sic Paraphr. p. XLVII, 14, ða gen Abrahame. eoƿde selfa. heofona heah cyning, *tum iterum se ostendit Abrahamo excelsus cœlorum rex*. Sic XLVIII, 7, gien ðe sunu ƿeorþeþ. bearn of bryde, *tibi denuo filius erit ex sponsa natus*.

Yldas, eldas, *homines*, *viri*. se mago-ƿinc sceal. mid yldum ƿesan. Ismahel haten & *eximius ille filius vocabitur apud homines Ismael*, Paraph. p. 50, 2. Hinc ylda bearn, yldo bearn: ut, Paraphras. XII, 3, þ ðær yldo bearn. moste onceosan. godes ⁊ yfeles, *ut ibi homines* [nempe Adamus & Eva] *eligerent bonum & malum*. alibi, þ ƿæs deaþes beam. se bær bitres fela. sceolde bu ƿitan. ylda æghƿilc. yfles ⁊ godes, *hæc erat mortis arbor*, *quæ acerbis onusta erat, ut* † *terra* [habitaculum] *& hominum quilibet scirent bonum & malum*. Sic p. LIII. 19. ær ge sceonde ƿiþ gesceapu fremman ungyfre yfel ylda bearnum, *antequam abominabile in homines scelus contra naturam perpetretis*. Occurrit eadem phrasis *Cimbrice*, *Voluspæ* stroph. 21.

Thar log logðu, Þar lyff kuru	* *Hæ leges sanxerunt, hæ vitam dispensarunt*
Allda bornum. ——— ———	*Mortalibus.* ——— ———

& in harm. evang. *Cott.* cap. IV, thie scal Heland to naman egan mid eldion, *qui Jesum nomen habebit inter homines*. Sic cap. VI, thoh hie si cuning ođar all erđun endi himiles endi ođar eldi barn uueroldes uualdand, *& si sit rex totius terræ, & cœli, & dominus hominum, qui in mundo sunt*. Sic cap. XIII, ni mugun eldiu barn, quat hie enuualdes brodes liudi libbean, *non poterunt, inquit ille, homines ex simplici pane vivere*.

---

* Vox composita videtur ex *Cimbrico* vel *Scandico* gunn, *prælium*, & fani, *Sax*. fana, *vexillum*. Inde apud *Anglo-Saxones*, guþfana, *vexillum militare*, *labarum*. At *Verelius* reddit gunn-fani, *Suecice* konung *regem* i. e. *belli dominum*; à gunn, & fan, *dominus*, quod apud boreales *Gothos* in communi usu non erat; penes tamen lectorem sit judicium. præterea notetur, quòd ut munne *os, oris*, apud *Anglo-Sax*. est muþ, à *Gothico* 𐌼𐌿𐌽𐌸𐍃; Sic gunn, *bellum*, *prælium*; *Sax*. est guþ; & utrumque forsan à 𐌲𐌿𐌽𐌸𐍃, quod, ut par est credere, apud australes *Gothos* in communi usu erat. † Alias *ambo*, scilicet Adamus & Eva. * Scilicet *Parcæ*.

Or,

Or, orð. *Cimbrice* ar. n. g. in composita declinatione arð, *initium, principium, quod primum est, origo. Voluspæ* stroph. 3. ar var allda, Þa ymer bygde, *principium erat seculorum, cum Ymerus habitavit,* vel potius, *ædificavit.* alias, ar var allda, Þa ecke var, *principium erat seculorum cum nihil extaret.* Sic in versione interlin. evang. *Cott.* or ł frumo ƿerceo ðas, *initium dolorum hæc.* Marc. XIII, 8. Sic initium harmon. evang. *Cott.* inscribitur OR EVANGELIUM. Sic etiam *Gregor.* Pastoral. XLIX, 4, gebið mið ðære andsware, oð ðu ƿite ðæt þin spræc hæbbe ge orð vel or ge ende, *differ responsum, usque dum noris sermonis tui initium & finem.* Sic paraphr. LXXVIII, 1, gif ðu his ærost ne meaht. or areccan, *si tu ejus principium narrare non potes.* Sic quoque in paraphrasi legitur orð & ende, bis térve. speciatim p. LXXVIII, 16, ðætte sona ongeat. sƿiþmod cyning. orð ⁊ ende. ðæs ðe him ywed ƿæs. *adeo ut statim magnanimus rex principium & finem intelligeret ejus quod ei ostensum* [in somnio] *erat.* Sic p. XVII, 19. vocatur *Adamus* orð moncynnes. & p. 30, 1, folc-mægþa cyning ⁊ æþelinga orð:. *Cain* quoque vocatur orð bana, *primus homicida.* Gudm. *Andreæ, Stephanides* & *Verelius Cimbricum* ar abscissum putant à *Græco* ἀρχὴ, ab eoque derivandum putant ÆRA *Latinum. Junius* quoque in observationibus in *Willeram.* p. 248, cognationem notat inter *Saxonicum* orð, & *Latinum ordiri* & *ordium.* orð tamen *Cimbricum* esse constat à nomine composito arð, plane ut or à simplici ar, vel ut seld & sele, *aula,* à *Cimbrorum* sæl vel sel, in composita declinatione sæld, seld.

Aldorlege, vel ut forsan scribi debet, ald-orlege, *fatum.* ge me sægdon. ⁊ ꝥ gecƿædon. ꝥ ge cuðon. mine ald-orlege. sƿa me æfter ƿearþ, *mihi dixistis & declarastis, quod nosceretis seculi mei fata, & quod mihi eventurum esset,* Paraphr. LXXVIII, 4. Orleg autem, vel ut alias scribitur orlæg, est quod *Cimbrice* ørlog, *fatum.* Sic *Voluspæ* stroph. 16, Fundu ----- Ask og Emblu ørlog lausa, *invenerunt Ascum & Emblam* [vel virum & fœminam] *sine fatis.* Hinc *Gudm. Andreæ* in locum: [1] ørlog, *fatum,* ab or vel ar, *primordium,* & løg, *leges,* quasi *cujuslibet lex.* Hinc strophe de tribus Parcis additur, Þær løg løgðu Þær [2] løg kuru, Allda børnum, *hæ leges posuerunt, hæ leges elegerunt seculi filiis.* inde iterum *Gudm. Andreæ, Nota quam manifeste hic ponitur vox* ørløg *pro* fatis; *quibus ego addo; nota quam manifesta est cognatio inter* løg allda børnum & aldorleg. Hinc Eddæ *Sturl.* Mythol. XII. og beið Þa at dæma med sier ørløg manna, *jussit, ut secum judicarent fata hominum.* Sic etiam *Daniel* ad *Balthasarem.* Paraphr. p. XCI, ac ðe unceaƿunga. orlæg secge. ƿorda geryne. ða ðu ƿendan ne miht. *sed tibi gratis ostendam fatum, verborum mysteria; quæ tu avertere non possis.* Orlæg etiam significat *cædem, bellum, prælium, contentionem*; ut in Paraphraste de *Ismaele,* p. 50, 1, se mago ƿinc sceal. mid yldum ƿesan. Ismael haten. se byþ unhyre orlæg gifre ƿiþer-breca, *puer ille fortis erit, & à majoribus Ismael vocabitur: indomitus hic erit, belli cupidus adversarius.* Sic p. XXII, 18. byþ gemæne incrum. orleg niþ. á ðenden standeþ. ƿoruld under ƿolcnum, *inter vos semper erit fatalis, vel bellica malevolentia, dum mundus sub æthere extabit.* Sic etiam Psalm. LXVIII, 32. bibl. *Island.* sundur dreiff Þu folked sem giarnan vill hafa ørløg, *dissipe gentes, quæ bella vel fatalem cædem volunt.*

Benn, *homo.* in secundâ parte Eddæ *Snorronis* inter hominis appellationes bænn. Paraphr. p. LXXXIV, 14, ƿæron ða benne forburnene. ðe him on banum. lagon laþ searo. leoda cyninges, *tum odiosi homines, satellites regis, qui ligna posuerunt ad eos interficiendos, combusti peribant.*

Regn, vox poetica. bis legitur in *Voluspâ* reiginn vel reginn. I. in strophe 12, Nu hef eg dverga reiginn oc radsvidur riett vintallda, *nunc sunt à me nanorum virtutes, & in consiliis prudentia rite enumerata.* ita *Steph.* II. in stroph. 6. Þa geingu Reiginn oll a tokstola gin heilog God, *tum petebant Dii omnes tribunalia, sacrosancta numina.* Scribitur etiam ragn, rægn & røgn: ut in ragna rockur, *crepusculum deorum,* sive *ultimus cataclysmus universi*; de quo vid. Mytol. XLVIII. Eddæ *Snorronis.* Βȣλευτὴς, *Marc.* XV, 43, Latine *decurio* redditus, *Gothice* vertitur 𐍂𐌰𐌲𐌹𐌽𐌴𐌹𐍃. & *Luc.* III, 1. ἡγεμονεύοντος Ποντίȣ Πιλάτȣ, 𐍂𐌰𐌲𐌹𐌽𐍉𐌽𐌳𐌹𐌽 𐍀𐌿𐌽𐍄𐌹𐌰𐌿 𐍀𐌴𐌹𐌻𐌰𐍄𐌰𐌿. Sic *Luc.* II, 2. 𐍂𐌰𐌲𐌹𐌽𐍉𐌽𐌳𐌹𐌽 𐌺𐍅𐍂𐌴𐌹𐌽𐌰𐌹𐌰𐌿, *præsidente vel præside Cyrenio.* Hinc constat 𐍂𐌰𐌲𐌹𐌽𐍉𐌽 significare, *præsidere, præpollere, præesse, esse præfectus, eße dominus* vel *princeps.* Inde, me judice, sic verti debet prius exemplorum supra citatum. *Nunc sunt à me Nanorum præsides & consiliarii* vel [3] *rectores rite enumerati*: & posterius sic, *tum principes omnes sacrosancti* [i. e. dii majorum gentium] *tribunalia petebant.* Inde in Paraphraste *fures improbi,* & *regnorum raptores & direptores* vocantur regn-ðeofas. LXXIV, 6, murnaþ on mode man-hus ƿiton fæst under fol-dan. ðær biþ fyr and ƿyrm. open ece scræf. yfela gehƿilces. sƿa nu [4] regn-ðeofas ƿice dælaþ. yldo oððe ær deaþ, *omne genus scelera lamentantur illi animis fixi in domo supplicii, ubi ignis & serpens, spelunca æterna patens; tametsi fures dominantes* [improbi] *ad senectutem usque extremam regna distribuunt, vel regiones largientur.* i. e. *tametsi dominantes fures usque ad mortem regnabunt.* Sic harm. evang. *Cott.* XIX, huand it rotot hier an roste endi regin thiebos forstelat, *quoniam hic consumitur ærugine, & fures furantur.* Sic cap. LXIV. lag thar oc an bendion an thero burg innan en ruob regin-scatho, *jacebat ibi vinctus in urbe latro, princeps latronum* vel *famosus latro.* Sic cap. LXV, *milites* qui de *Christi* tunica inconsutili sortiebantur,

---

[1] Vide aliam derivationem supra in orlog.
[2] Alias lyff *vitam.*
[3] *Cimbrice* enim at ræda est *regere.* eg ræde, *rego.*
[4] Alludere videtur poeta ad *Danos* per *Angliam* olim grassantes.

vocantur quoque reginscathon. Sic cap. XLII, *decretum divinum* dicitur reginu giscapu, ut in etod giscapu, cap. XXVI. & XLIII. *duo cæci* qui vocibus canoris à *Christo* prætereunte, ut oculos sanaret, petebant, vocantur regini blindon i. e. *inter cæcos principes*, vel *maxime cæci, oculis prorsus capti.* Sed non tantum vocabulis & phrasibus *Scaldorum* utuntur *Anglo-Saxonum* poetæ, verum etiam ad eorum fabulas & historias mythologicas alludunt. Supra ostendimus in Ƿyrde, *fata*, Paraphrasten ad parcas Eddicas plane respexisse; & auctor additamenti ad paraphrasin, quisquis ille fuit, poeta eximius, in describendo *Tartaro*, in quem Deus Satanam cum angelis præcipitaverat, plane alludit ad viperinam illam *Scaldorum* Gehennam, quam *Snorro* mythologia suæ Eddæ XLIX, sic depingit. [1] *Multæ tum mansiones bonæ sunt, multæ etiam malæ: sed post hæc eventa, optimum erit in cœlo manere, ubi nectar generosissimum abunde suppeditatur iis, qui eo delectantur in aula, quæ Brymer appellatur, quæ in Okolno sita est. Suavis est hæc aula, & in* [2] *montibus voluptatum sita est, fabrefacta ex rutilante auro, quod Sindri vocatur. In hujus aulæ mansionibus boni justique habitabunt. In* [3] *Na-strandis vero aula est magna & mala, cujus fores Boream spectant. Hæc tota contexta est ex* [4] *tergis serpentum, quorum capita introrsum spectant, & virus sufflant, ita ut amnes veneni per aulam decurrant, in quibus vadant perjuri & homicidæ: sicut dicitur.*

Sal veit eg standa	*Aulam novi stare*	Sa er undenn salur	*Hæc est aula contorta*
Solu fiærre	*A sole remotam*	Orma hryggium;	*Ex spinis serpentum;*
Na=strandum a,	*In Nastrandum,*	Skulu þar vada	*Illic vadabunt*
Nordur horffa dyr,	*Ad boream spectant fores,*	Thunga strauma	*Per Stygia fluenta*
Galla citur dropar	*Illabuntur veneni guttæ*	Menn mein=suarar,	*Homines perjuri,*
Inu umm liora.	*Per fenestras.*	Og mord=vargar.	*Et homicidæ sicarii.*

In iisdem vere verbis & versibus pingitur hæc viperina Gehenna in *Voluspa*, stroph. 37, 38, 39. in [4] quam *Gunnarum* projici mandavit rex *Atla*. Mythol. LXXV. & ad quam non uno in loco manifeste alludit toties supra citatus poeta *Christianus* in prosopopœa Satanæ ad socios in Tartaro concionem habentis: ut, p. 93, 19. Nagan ƿe ðær heolstres. þ ƿe us gehydan magon. in ðissum neoƿlan genipe. her is nedran sweg. ƿyrmas [6] gepunade, *non possidemus hanc speluncam, ut in hac abysso nebulosa nos abscondamus, ubi est colubrorum sibilatio & viperarum mansio,* vel *habitaculum.* Sic p. 94, 7. sƿa se ƿerega gast. ƿordum sæde. his earfoðo. ealle æt somne. fah in fyrnum fyr leoma stod geond þ atol scræf. attre geblonden, *sic dixit malignus spiritus vel in igne hostis, suis, qui tristes convenerant, dum flammans ignis veneno mixtus per totum fœdum antrum ardebat.* & paulo post; hƿilum nacode men. [7] ƿinnaþ ymb ƿyrmas. is þes ƿindiga sele. ealle inƿeard. [8] atole gefylled, *nunc vero serpentes nudos homines circumcingunt, totaque hæc ventosa aula est sanie repleta.* Sic etiam p. 98. 9. vocatur Satanæ habitaculum, flor attre ƿeol, *pavimenti vortex venenosus,* vel *pavimenti venenosi vortex.* & paulo post; ðær is ƿom ⁊ ƿop. ƿide gehered. ⁊ grist bitunge. ⁊ gnornunge mecga. nabbaþ ƿe to hyhte. nymþe cyle ⁊ fyr. ƿean ⁊ ƿitu. ⁊ ƿyrma ðreat. dracan ⁊ næddran. ⁊ ðone dimman ham, *ubi horror, & ploratus, & stridor dentium, & gemitus sociorum late audiuntur: nihil habemus sperare, nisi frigus & ignem, mœstitiam & supplicia, viperarum cœtum, basiliscos & colubros & tenebrosum hunc locum.* Hæc ad orcum Eddicum vel *Scaldorum* infernum respiciens poeta noster; qui in hac suâ inferorum descriptione omnes poetas quum *Græcos* tum *Latinos* longe superat: *Miltonoque* nostro, optimo poetæ, sed pessimo civi, qui in carmine vere rhythmico, quod inscripsit **Paradise lost**, tartarum & cacodæmonum mores depinxit, æquandus, me judice, si non anteferendus. Sic in fragm. *Judith*, de *Holoferne* decollato, læg se fula leap gesne beæftan gæst ellor hƿearf under neoƿelne næs. ⁊ ðær genyþerad ƿæs susle gesæled. syððan ƿyrmum beƿunden. ƿitum gebunden. hearde gehæfted in helle bryne æfter hinsiþe ne þearfe. he hoƿian no ðyrftrum forþylmed þæt he ðonan mote of ðam ƿyrm sele. ac ðær ƿunian sceal aƿa to aldre butan ende forþ in ðam heol strum ham hyht ƿynna-leas, *jacebat impurus truncus, spiritus vero remeabat, alio abiens subter barathrum non habens fundum, eóque damnatus sulphuri erat traditus, dein serpentibus æternum involutus, & suppliciis vinctus arcte custoditus fuit in inferni igne. adeo ut post mortem frustra ei sperare esset, ut tenebris liberatus inde ex aula viperina exiret; sed ibi semper manebit in secula infinita, in voraginosâ illa domo, quam* ƿinna-leas *vocant.* i. e. *acherontem.*

Huic autem à *Scaldis* descripto Tartaro vel Gehennæ, operæ pretium erit annectere & *cœli* apud illos descriptionem in verbis *Snorronis Latio* donatis, Mythol. XV. *In australi cœli cardine, palatium est omnium ornatissimum & sole clarius, quod vocatur* **Gimle**. *hoc, destructis cœlo & terra, manebit, & in eo habitabunt viri boni & justi in secula seculorum.* Sicut in *Voluspa*, stroph. 58 dicitur.

---

[1] Scil. post mundi conflagrationem. [2] **A inde fiollum.** [3] Id est *in cadaverum littoribus*; tropice vero, *in mortuorum terris* vel *regionibus*. [4] **Ur orma hryggum.** [5] **Gunnare liet hann kasta i ormagard**, *Gunnarum projici jussit in carcerem viperinum.* [6] Forsan mendose pro gepundene. [7] Conjecturæ si sit locus, ƿindað forsan est vera lectio. [8] Id est atore.

Sal

Sal veit eg standa solu fegra
Gulle þaktan i Gimle;

Palatium stat clarius sole
Auro tectum in Gimle;

Than skulu digvar drotter byggia
Ogvm alldur daga ynder niota.

Illud colent integri vitæ,
Et per omne ævum voluptate fruentur.

Sed præter voces ex Eddicis fabulis depromtas, & aliæ occurrunt *Cimbricæ* originis, apud *Saxonicos* poetas: istiusmodi nonnullæ supra cum Eddicis miscentur. plures hic sequuntur, quas raro aut nunquam invenies in purâ scriptorum soluta oratione. Hujusmodi sunt heꞃƿa, & per epenthesin poeticam metri causa heaꞃƿa, *Francice* herro, *dominus*, quod * innumeris vicibus occurrit in paraphrasi.

Cꞃæꝼꞇ vel cꞃaꝼꞇ, *Cimbrice* kraptur, *Francicè*, craft, *potestas*, *potentia*: ut paraphr. VII, 2, 4. ðuhꞇe him ſylꝼum. ꝥ he mæȝin ⁊ cꞃæꝼꞇ. mæꞃe hæꝼde ðonne ſe halȝa ȝod habban mehꞇe. *putabat se majorem potentiam & potestatem habiturum, quam sanctus Deus habere possit.* ðohꞇe ðuꞃh hiſ aneſ cꞃæꝼꞇ. hu he him ſꞇꞃenȝlicꞃan. ſeꞇol ȝeƿoꞃhꞇe, *cogitabat, ut per suam solius potentiam, sibi præstantiorem cathedram fabricaret.*

Hæle, *Cimbrice* halur, *vir egregius*, & hæleþ. in sensu speciali, *vir strenuus*; *ob res gestas clarus, heros, dux*, & per metonymiam speciei pro genere poetis communem, *vir omnis status & dignitatis.* verbalia sunt ambo, ut mihi videtur, à *Cimbrico* at hæla, *laudibus evehere, commendare.* Boiꞇiuſ ſe hæle haꞇꞇe, *hic vir Boetius vocatus erat*, metrorum *Boeth.* versiones *Cott.* p. 151. Sic in ista strophe, cap. 5. Hervar. Sag. p. 68, Ganga haler hrauster af herskipum tolf saman, XII *viri fortes ex navali exercitu simul descendunt.* Sic paraphr. VII, 13, ða ne ƿillað me. æꞇ ðæm ſꞇꞃiþe. ȝeſƿican hæleþaſ heaꞃdmode, *heroes fortes, qui nolunt me in prælio relinquere.* Sic XVIII, 6, Hæleþa ꝼoꞃloꞃ, *hominum perditio.* Si plura requiris exempla, consulas velim paraphrasten in p. XXVIII, 4. XLVII, 11. LVI, 21. præter alia multa, quæ reperies in calendario, fragmento hist. *Judithæ*, & metrorum *Boethianorum* versionibus *Catton.* p. 156. 157. 161. 168. 182. 193. Sic harm. evang. *Cott.* cap. I. habda im uualdand ȝod ꞇhem heliꞇhon an iro herꞇon helaȝna ȝeſꞇ fasto bifolhan, *dominus deus viris istis sanctum spiritum firmiter commiserat.* cap. V. hieꞇ man ꞇhaꞇ all ꞇhia elilendiun man iro uodil suohꞇin eliꞇhos iro hand mahal, *mandatum est, ut omnes peregrini homines peterent suam patriam & urbes.* So ima scolda ȝeldan ȝihuie heliꞇho fan is habde, *prout quisque pro suo capite solvere deberet.* cap. VI. heliꞇhos ȝispracun, *homines loquuti sunt.*

Hyȝe, *animus, mens, cogitatio, affectus.* *Cimbrice* huge & hugur. *Francice* hugi, hiugi. paraphr. p. 9. 3. Saꞇan maþelode. ꝼoꞃȝiende ſpꞃæc. ſe ðe helle ꝼoꞃþ. healdan ſceolde. ȝyman ðæſ ȝꞃundeſ. ƿæſ æꞃ Ȝodeſ enȝel. hƿiꞇ on heoꝼne. oþ hine hiſ. hyȝe ꝼoꞃſpeon. ⁊ hiſ oꝼeꞃmeꞇꞇo. ealꞃa ſƿiþoſꞇ. ꝥ he ne ƿolde. ƿeꞃeda dꞃihꞇneſ ƿoꞃd ƿuꞃþian, *Satanas concionem habuit, dolensque locutus est*, vel *Satanas concionem habuit mœstam; hic qui deinceps infernum regere debebat, & istius ditionis fore curator, non ita pridem Dei angelus erat splendens* [vel *innocens*] *in cœlo, donec maxime omnium animum suum adeo extulit & arrogantiam, ut nollet domini exercituum dicto obedire.* Sic ibid. l. 25. ſƿa ic ƿaꞇ he minne hyȝe cuþe, *scio enim quod cogitationem meam novit.* Sic harm. evang. *Cott.* cap. IV, ꞇhuo uuarꞇh ꞇhes uuibes huȝi afꞇer ꞇhem arundie all ȝihuorban an ȝodes uuilleon, *tum virginis animus nuntiis dictis totus conversus erat in Dei voluntatem.* ni laꞇ ꞇhu ꞇhinan huȝi ꞇuiflan, *ne sinas mentem tuam dubitare.* cap. VI, ofꞇ uuarahꞇa hie ꞇhar lof ȝode mid hluꞇꞇro hiuȝiu, *ibi sæpe laudavit Deum cum puro animo.*

Ȝeȝenȝe [à *Cimbrico* geingur, *bene procedit, succedit, evenit*; unde geinge, *successus bonus, quod secundo numine fit.*] *quod felix faustumque succedit.* Ac unc ȝeȝenȝe ne ƿæſ ꝥ ƿiꞇ him on ðeȝn-ſcipe ðeoꞃian ƿoldan, *sed non ita nobis fauste feliciterque evenit, ut in satellitum* [Thanorum] *dignitate ei servire contenti esse possemus.*

Ðinȝan, *concionem habere, perorare, loqui, forum celebrare*; *Cimbrice* at Þinga. Him ða bꞃeȝo enȝla ȝodſpediȝ ȝaſꞇ ȝean ðinȝade, *tum ei rex angelorum spiritus benignissimus concionans respondet.*

Doȝoꞃ, *Cimbrice* dagur, *dies.* Ece dꞃihꞇen oꝼeꞃ uſ ȝeſꞇod and ȝebleſſode bileƿiꞇne heap doȝꞃa ȝehƿilcne, *præsidebat nobis, & quotidie benedicebat innocentium cœtui æternus dominus.* Sic in Calendario, ðæſ embe ehꞇa ⁊ niȝon doȝoꞃa, *hinc* XVII *diebus.* & in fragm. *Judith.* ꝥ ƿæſ ðy ꝼeoꞃþan doȝoꞃe ðæſ þe Iudiꞇh hine ȝleap on ȝeþonce ideſ ælꝼ-ſcinu æꞃeſꞇe ȝeſohꞇe, *hoc evenit quarto die, ex quo sagax Juditha mulier nymphææ* [vel *semideæ*] *formæ primum illum consulto quærebat.*

Hꞃæꞃ, *Cimbrice* hræ, *Francice* hreu. Land dꞃyꞃmyde deadꞃa hꞃæꞃum, *terra mœsta fit mortuorum cadaveribus.* Sic harmon. evang. *Cott.* cap. XLIX. ꞇhuo hieꞇ ꞇhie helaȝo cꞃiſꞇ andlucan ꞇhia hlea ꞇhaꞇ hie mosꞇi ꞇhaꞇ lik sehan hreu scauuoian, *tum sanctus Christus jubebat sepulchrum aperiri, ut corpus* [Lazari] *videret, & cerneret cadaver.* Sic in capite XXVI. harm. *Cott.*

* Lector dignetur consulere *Cadm.* pag. VI, 24. VII, 7, 13. XVI, 20. XVII, 7. XIX, 10. &c.

ſaun ſia thar enn hreo dragan liflosan lichamon, *videbant ibi cadaver trahi, corpus vitæ expers.*

Grindle. *Cimbrice* grind, *clathrum, crates.* *Snorr.* Mythol. xxxix, og var da a vollum nockrum til grind fyrer hlydum, *& à certa distantia clathrum ante fores positum erat.* Þor gieck a grindena og fieck ei upploked, *Thorus impetum faciens in cratem, aperire nequiit.* Sic Paraphr. p. 9, 24, inquit *Satanas,* lýgaþ me ýmb heardes irenes hate geslægene grindlas greate, *circumeludunt me ingentes crates ex duro ferro candentes percussæ.*

Scio. *Cimbrice* skie, *fio, factus sum,* ab infinitivo at skie, *fieri, evenire, contingere.* Þa skiet Þad allt i epter lijkingum, *in parabolis omnia fiunt,* Marc. iv, 11. oc Þad skal ydr skie, *& fiet vobis.* Joh. xv, 7. Sic paraphr. p. 36, 22, ða him cwealm gesceod. se mago wærra. mægþe sinre. domas sægde. oþ þ his dogora wæs. rim aurnen, *cum ille mortuus erat* [Cham] *filius* [Chus] *præfuit genti suæ, usque dum numerus suarum dierum expletus erat.* Sic & p. lxxxix, 19, wæs Balþazar. burga aldor. weold wera rices. oþ þ him plenco gesceod. oferhydo egle, *Balthaſar erat urbis rex, gubernans regnum, donec ei accidit insolentiæ & superbiæ malum.* Sic p. 26, 16, Inquit *Lamech* ad uxorem, micel æfter mane mine sceal swiþor. mid grimme gryre. golden forþan. fyll ⁊ feorh-cwealm. ðonne ic forþscio. *post magnum hoc facinus meum, cædes & interfectio cum atroci horrore mihi graviter rependetur, quum mortuus sim* vel *fuero.* Ut enim forþgewitan & forþfaran, sic forþscian *mori* significat.

Ond, *Cimbrice* * ond, *anima, spiritus.* ða he ðas woruld ofgeaf. ond Geared þa. gleawum læfde. land ⁊ leodweard. leofum wince, *tum veneranda anima mundum hunc derelinquens, terras & dominium gnaro & dilecto viro reliquit,* paraphr. xxviii, 10. Hinc derivatur aynd vel end, quod *Scotis* est *anima, spiritus.* ut constant ex his versibus *Gaweni Douglasii:*

> That arrow ſmate him right in at the hals bone;
> The lopperit blude ſtoppit his aynd anone,
> And cloſit in of life the tender ſprete.
>
> Virgilius: ——— *Hæsit sub gutture vulnus, & udæ*
> *Vocis iter tenuemque inclusit sanguine vitam.*
>
> And thare withall the naturall hete outquent,
> And with ane puft of end the life forth went.
>
> *Dilapsus calor, atque in ventos vita recessit.*

Hleoþ, *jugum montis.* *Cimbrice* hlijd, *latus clivi* vel *latus montis.* paraphr. xxxiii, 15. wæron steap hleoþo bewrigen mid wætrum, *prærupta montium juga aquis tecta erant.* vide hlioþ, infra.

Þrage, *diurnans, diu idem vigens, manens, perennans;* & adverbiaſcens, *diu, longum.* à *Cimbrico* Þrauge, *diurnatio;* at Þrauga, *diurnare, continuare, diu in eodem statu florere, diu idem manere.* Paraphr. 28, 22, ðrage siððan Methusal heold. maga ýrfe se on lichoman lengest þisse worulde dreama breac worn gestrýnde ær his swylt-dæge suna ⁊ dohtra, *dein Methusalah hæreditatem tenuit, diu idem florens, qui diutissime vivens, hujus mundi bonis fruebatur, & ante obitum, cœtum genuit filiorum & filiarum.* he ðæs þrage bad, *hunc diu expectabat,* lix, 22. ac ðu lange ðrage. heorta hlýpum. geond holt wunast, *sed diu manens in cervorum saltibus, in sylvis manebis,* lxxxvii, 15. Occurrit vox iterum bis, p. xxxii, 22, 24. Et in metrorum *Boeth.* versionibus *Cott.* quater. viz. p. 151. 177. 181. 190.

Byr. *Cimbrice* byr, bur, *filius.* hinc obiria, *sterilis,* burdur, *fœtus, nativitas, genus, familia.* ab at bera, *parere.* paraphr. p. 29, 4. him býras wocan. eaforu ⁊ idesa. he ðone ýldestan Noe nemde, *filii ei nati erant, sobolis autem natu maximum Noachum nominavit.*

Lýfte, *Cimbricè* lopt, *camera, fornix, hypæthra;* item *æther, aer.* Paraphr. p. 11, 21, wand him up ðanon. hwearf him ðurh. ða hell-dora. hæfde hýge strangne. leolc on lýfte. laþ wende mod. swang þ fyr on twa. feondes cræfte, *inde se gyris levans, remeavit per inferni fores, & habens, instar leonis, fortem animum, in camera* [Tartarea] *avolavit, odiosam habens mentem, & virtute diabolica ignem in duas partes* [volando] *flagellavit.*

In *Scaldorum* carminibus, *pugna* vel *prœlium* appellatur † vedur vopna, *armorum nimbus, procella.* hars vedur, *ducis* vel *Odini tempestas;* Hiadninga vel Hiadinga vedur, *Hedinorum procella.* & vidris vedur, *adversa tempestas.* holmur quoque, *Saxonice* holme, *insula;* tropice certè est *locus metis certis circumseptus,* qualis est locus duelli. Inde halmgaga, *duellum;* at ganga a holm vid annan, *duello cum aliquo congredi.* *Pugna* etiam poetice vocatur hod, hoden. Et har, ut alibi ostenditur, *dux.* Quæ omnia videre mihi videor, paraphr. p. lxv, 15, heofen candel barn. niwe niht weard. nýde sceolde. wician ofer weredum. ðý læs him westen. gryre har hæð. holmegum wederum ofer clamme. ferhþ getwæf. quæ ad populum Iſraeliticum à fronte mari Erythræo, à tergo Ægyptiaco exercitu, montibus ab utroque latere, quaſi in loco duelli, vel are-

---

* Vide ſupra in Æſc. † Vide ſecundam partem Eddæ *Iſland.* in ſectione *de pugnæ nominibus.*

na

na undique inclusos spectantia, sic, me judice, haud inepte reddi possunt: *cœlestis candela* [nempe *columna ignis,*] *novæ vigiliæ nocturnæ*, *ardebat*, *manere jussa supra populum, ne desertum & horrendus prœlii dux* [Pharaoh] *eos duellico certamine superando perderet*, vel *quasi duelli loco circumseptos prœlio opprimeret.*

Genegan vel genogan, *multiplicare*, à *Goth.* 𐌲𐌰𐌽𐍉𐌷, *multus, ta, tum. Sax.* genoh & genog. *Cimbrice* gnog, *satis, affatim, ubertim, copiose.* gnoglega, gnogt, & noglega, nógt, nægt, *abundantia, copia.* at gnæga vel at næga, *sufficere*; at anæga, *satisfacere.* Paraphr. p. 19, 9. forgedon baþa Adam ⁊ Eue ⁊ him oft betuh gnornword * gengdon, *Adamus & Eva ambo dolebant, & querimonias* [invicem] *inter se multiplicabant.*

Fedan. *Cimbrice* at fæda vel at feda, *parere.* paraphr. p. 25, 17. ðær him freolicu mæg. ides æfter æþelum. eaforan fedde, *ibi uxor ejus generosa illi* [natu] *nobili natos post hæc peperit.* Sic p. 26, 3. eaforan feddon Ada and Sella, *liberos pepererunt Ada & Sella.* & l. 17, ða wearþ Adame. on Abeles gýld. eafora on eþle. oþer feded. *tum Adamo alius filius nobilis in loco Abelis natus erat.*

Racu, *Cimbrice* rakia, *pluvia, unda, humor,* synecdochice *inundatio.* Paraphr. XXXI, 14, ic wille on weras stælan. ⁊ mid wæg-ðreate. æhta ⁊ agend. eall acwellan. ða beutan beoþ. earce bordum. ðonne sweart racu. stigan onginneþ, *improvisos homines invadam, & fluctuum caterva omnes possessiones & possidentes, qui extra arcæ navigium fuerint, occidam, quum tenebrosa inundatio inchoaverit.*

Egor, in egor-here, *maris* vel *aquarum exercitus.* egor streamas, *maris* vel *aquarum fluenta.* Quibus vocibus utitur Paraphrastes in describendo cataclysmo. Glocestriensibus & aliis eager est *æstus marinus*, vel *accessus maris*; omnia plane à *Cimbricis* ægur, *æquor, oceanus, pelagus,* vel ogur, *fretum.*

Hrino, *vociferatio, exclamatio, ejulatio, rugitus, vox stentoria. Cimbrice* hrina, verbale ab at hrina, *exclamare, vociferari, ejulare, grunnire.* Paraphr. XXXII, 10, wæteres þrogan. hæste hrinon, *aquæ terrores, æstus vociferationes* vel *tumultuationes.*

Monnes-eln, *cubitus, ulnæ mensura*; *Cimbrice* mundasaln, à veteri *Cimbrico* mund, (quod & mun scribitur) *manus,* & aln, *ulna.* Paraphr. XXXII, 11, fiftena stod. deop ofer dunum. sæ drence flod. monnes elna. ꝥ is mæro wyrd, *diluvium altum extabat supra montes quindecim cubitus, hoc est memorabile fatum.* Hæc (monnes-eln) est vox agrimensoria; scilicet qua usi sunt Gromatici apud gentes boreales in finibus regundis.

Mæg. *Cimbrice* † mægr, mogr, *filius.* Paraphr. LVI, 21. mæg wæs his agen ðridda, and he feorþa sylf, *tertius suus erat filius ipse ille quartus.* vide supra, maga.

Hlioþ, hleoþ, *latus clivi, latus montis,* tropice *mons. Cimbrice* hlijd, Paraphr. XXXIII, 6, ðæs ðe he heah hlioþo horde onfengon, *ex quo alti montes gazophylacium* [arcam] *exceperunt.* Sic l. 16, ac wæron steap hleoþo beorgen mid wæterum, *sed acclives montes tecti erant aquis.* vid. hleoþ, supra.

Clypan, *Cimbrice* at klijpa, *torquere forfice, unguibus, digitis.* Paraphr. XXXV, 19, ða him heartan clypte, *tum eum cor torquebat.*

Soþan, *Cimbrice* soddan, *hoc* vel *isto modo, taliter, ita, similiter, talia.* Paraphr. XLI, 2, ðu him fæst-hel soþan spræce swa ðu minum sceal feore gebeorgan, *tu maxime secreta ita loquere, ut vitam meam serves*: inquit ad *Saram Abrahamus.*

Lýt, *Cimbrice* lit, ut andlit, auglit, *vultus, facies.* Paraphras. XLI, 20. fægerro lýt idese sunnon, *vultus fœminæ pulchrioris sole.*

Mýn, in wif mýne. nam ita vocatur *Pharaonis* piaculum, cujus reus erat propter *Saram* sibi assumtam. Paraphr. XLI, 14, hwæþere drihten wearþ frea Faraone fah ⁊ ýrre for wif mýne. Mýn autem vel *Saxonice* man est à mein, quod *Cimbrice* est *nocumentum. Francice* est *nefas, scelus.*

Đegd, *nobis cognitus*; à ðogan, *Cimbrice* at þeckia, *cognoscere.* Ei þekke eg þan man, *non novi hominem,* Matth. XXVI, 72. Paraphr. XLIV, 9, him on swaðe feollon æþelinga bearn ecgum of ðegde will gesiððas, *voluntarii comites nobilissimi gladiis* [forsan *alacritate*] *noti, per viam in eos impetum fecerunt.*

Snude, *protinus, confestim, cito*; *Cimbrice* snudugr, snuduglega. ða wearþ snellra werod snude gegearwod cenra to campe, *tum exercitus fortium expeditorum protinus paratus erat ad bellum.* fragm. *Jud.* ða seo snotere mægþ snude gebrohte ðæs heres wæþan heafod on ðam fætelse, *tum sapiens virgo protinus imperatoris caput portabat in pera.* ibid. vide vocem infrà.

Flett, *Francice* flett, *aula, cœnaculum. Cimbrice* flet, *lectus, cubile, stratum, scamnum, cubiculum.* Paraphr, p. 53, 6, eodon sona. swa him se Ebrisca. eorle wisade. in-under edoras. þær him se æþela geaf. gleawferhþ hæle. giestliþnisse. fægre on flette, *statim ibant angeli, prout Ebræus heros* [*Lothus*] *direxit, in tecta, quibus nobilissimus prudentissimusque vir hospitium præbebat in aula* vel *lecto specioso.* Sic harm. evang. *Cott.* cap. XXIV, uuas thar erlo drom fagar an flettie, *ibi heroum erat hilare gaudium in aula.* & cap. XXXIII, druog man uuin anflet scíri,

* Id est genegdon. † Vide Eddæ *Snorronis* partem secundam in cap. *de heroum nominibus.*

ferebatur vinum purum in cœnaculum. that sia thar for them gestion gaman athuobi fagar an flettie, *ut ibi coram hospitibus in aula choreas lætas ageret.*

Sien, *Cimbrice* sion, sien, *visus, visio.* Paraphr. LIV, 4, and ða ofstlice. anra gehwilcum. ymstandendra. folces Sodoma. fæste forsæton. heafod siena, *& tum festinanter* [angeli] *visum firmiter obstruxerunt unicuique populo Sodomæ, qui circumsteterunt* [Lothi domum.]

Heah. *Cimbrice,* har, *altus, celsus, sublimis.* Paraphr. LVI, 8, oþ þ hie be hliþe. heahe dune. eorþ-scræf fundon, *donec juxta clivum excelsi montis, antrum in terra invenerunt.* Sic LXXIX, 15, ðegnas ðeodne sægdon. þ hie ðære geheahte wæron. hæftas heahan. in ðisse hean byrig ða his * hegan ne willaþ. ne ðisne wig wurþigean, *satellites regi dixerunt, quod erant captivi* [*superbi*] *excelsi, in hac urbe protecti, qui istius consilii erant, ut neque hoc simulacrum, neque hoc consecratum idolum adorare vellent.*

Dreore, *Cimbrice* dreyre, *Francice* dror, *cruor, sanguis.* raudr sem dreyre, *instar cruoris rubens.* Olafr helti ut sinum dreyra, *Olaus effudit sanguinem suum.* Sic Paraphr. LXII, 16, wolde his sunu cwellan. folmum sinum. fire sencan. mæges dreore, *voluit filium suum* [Abrahamus] *manibus suis occidere, & ignem extinguere filii cruore.* Sic harm. evang. *Cott.* cap. LVII, uuas im is hugi druoui bi thera menniski muod gihruorid, is flesk uuas an farahtun, fellun im trahni drop, is diurlic suet also dror cumit uualla fan uuûndon, *mens ei sollicita animusque perturbatus erat discipulorum causâ, corpus erat in tremore, & lachrymarum guttæ ab illo stillabant, & pretiosus ejus sudor manabat quemadmodum sanguis cruorque ex vulneribus.* Sic cap. LXI, ik hebbiu mines drohtines droru gicopot, *domini mei sanguinem vendidi.* Sic cap. LXVI, is blod ran an ertha dror fan uson drohtine, *sanguinis ejus nempe cruor à domino nostro in terram defluebat.*

Sca, *Cimbrice* skar & skarr, ska, skatt, *eximius, a, um, excellens, præstans*; unde ska, *præstantia,* Paraphr, XCVI, 17, to ðæm æþelan. hnigan him scas. sigetorht aras, *& nobilissimo* [Christo] *se submittebant præstantes triumphantesque angeli.*

Aþor, *Cimbrice* æddre, *sublimior,* vel forsan *prior, anterior. Cimbrice,* adur. Paraphr. CV, 10, is sylf cyning. ealra aþor in ðære ecan gesceft, *ipse est rex omnibus sublimior* [prior] *in cœlo.*

Geffrecnan, *exasperari. Cimbrice* at freka, *asperare.* freknast, *exasperatur.* frekr, *durus, sævus.* Paraphr. p. LXXXIX, 3, swa hyra aldor dyde máne gemengod. mode geffrecnod, *quemadmodum suus fecit rex scelere taminatus, mente exasperatus.*

Efnan; *Cimbrice* at efna, *præstare, implere quod promissum, facere quod statutum est.* Paraphr. LXXXIX, 2, efndon unriht dom. swa hyra aldor dyde. máne gemengod. mode geffrecnod. fræmde folc mægen. swa hyra frea ærest. unræd efnde, *nefas, haud secus ac rex suus, qui scelere erat taminatus, mente exasperatus, perpetrarunt; prædestinatum nempe scelus, quod dominus suus prius perpetraverat, populus commisit.*

Fyrscyde, in isto Paraphrastæ p. LXXXI, 1, ac ðæt fyr fyrscyde, *sed ignis ille ignem obumbrabat,* vel *ignis ille sibi umbram faciebat. Cimbrice,* at skygga, at skugga, at skya; & *Francice* scuian est *umbram facere.*

Driht, *Francice* druht. *Cimbrice* drott. de quo sic *Gudm. Andreæ.* drott. f. g. *familia, plebs, populus, turba*; inde in *Havamal,* sal-drott, *domestica familia*; vig-drott, *exercitus, excubatores*: inde quoque drotten, *dominus,* quasi *familiæ dominator, herus familias.* Paraphr. XXIV, 8. hrinon hearm tanas. hearde ⁊ sare drihta bearnum, *tetigerunt nociva vimina, humano generi duritiem & dolorem inferentia.* hinc compositum, folc-driht, *comitatus.* Sic harm. evang. *Cott.* cap. XII, Iohannes stuod dopta allan dag druht folc mikil uuerod an uuatere endi oc uualdan Crist herren heban cuning, *stabat Johannes per totum diem baptizans in aqua, populum, ingentem cœtum, & rectorem Christum, dominum, cœli regem.*

Na, ne; *Cimbrice* nar; de quo sic idem *Gudmundus.* nar, nas, na, nae in obliquis, *cadaver, cadivum*: inde compositum in Paraphraste LXVI, 15, driht-neas, *populi cadavera.* hie gesawon of suþwegum. fyrd Faraonis. forþ ongangan. ofer holt wegan. eored lixan. garas trymedon. guþ hwearfode. blicon bord hreoþan. byman sungon. ðufas ðunian. ðeod mearc tredan. onhwæl hwreopan here fugelas. hilde grædige. deawig feðere. ofer driht neum, *videbant exercitum Pharaonis ex austro per vias sylvestres procedere, legiones fulgere ad prælium parantes; bellum undique agebatur, coruscabant clypeati, canebant tubæ, vexilla explicabant, populus conterminus* [*Ægyptii*] *instabant, castrenses volucres, belli cupidæ roscidis alis circumcirca, populi cadiva, cædem expectantes percupiebant.*

Sances bland, verbum verbo, *aggregationis mixtio,* i. e. *aggregatio mixta* vel *collectio mixta*; ita enim *promiscuum vulgus,* Hebraice *mixtio* dictum, vocatur à Paraphraste LXIX, 15. Sanc autem forsan est verbale à *Cimbrico* sanka, quasi samka, *colligo, aggrego*: & bland, *mixtio, mixtura,* pariter verbale *Cimbricum* à blanda, *confundo.* wæs seo eorla gedriht. anes modes. fæstum fæþmum freoþo wære heold. nalles hige gehyrdon. haliges lare. siððan leofes leoþ. læste near. sweg swiþrode. and sances bland. locus sane plus satis obscurus, sed qui sic forsan verti potest: *heroum dominus, nobilis & solers præfectus* (Moses,) *firmo sinu constans erat; at familia* (populi) *sancti viri documentis non obediens erat. postea vero amabilis ultimum pæana* vel *para-*

* Nescio an locus ille corrigendus sit. at forsan rescribi hic debet helgan vel hergan.

nesin

nesin ortus propius clamor & mixta multitudo, (i. e. clamor mixtæ multitudinis) *superabat.*

Run, *litera, runa*; *Cimbrice* run; unde lingua *Cimbrica* appellatur *Runica*, scilicet à vetustis illis literis, quas patrio sermone Runer, *Runas* vocabant. Paraphr. p. LXXIII, 23. gif onlucan pile. lifes pealhstod beorht on breostum. bānhuses peard. ginfæsten god. gastes cægon. run biþ gerecenod, *si vitæ interpres verax deus*, *lucidus pectore reserare vult mentem spiritus clavibus*; *litera* [literalis sensus] *erit exposita.* vide infrà, in Lætan:· Run etiam specialius apud *Cimbros* significabat *literam* & *characterem magicum*; unde Runa capitule inscribitur *de magicis artibus libellus*, quem cum *Havamal* edidit *P. J. Resenius.* Paraphr. p. 90, 21. Ne mihton arædon. run-cræftige men. engles ærendbec. æþelinga cyn. oþ þ Daniel com. drihtne gecoren. snotor ⁊ soþfæst. in þ seld gangan. Ðam pæs on gaste. godes cræft micel. to ðam ic georne gefrægn. gyfum ceapian. burh-gepeardas. þ he him boc-stafas. arædde and arehte. hpæt seo run bude, *magorum principes non potuerunt explicare angeli commonitorium*, *donec Daniel Deo electus*, *sapiens*, *veraxque in cœnaculum venit. Illi erat in spiritu scientia divina multa*; *ab eoque*, *ut studiosus didici*, *donis impetrare voluerunt primores urbis*, *ut ipsis scripturam exponeret*, *& quid literæ* [magicæ] *significarent*, *indicaret.*

Sigor, *victoria*, *triumphus*, *victor*; & sigora, *dominus*, à *Cimbrico* sigur, *victoria*; unde at sigra, *triumphare*; sigursæll, *victoriosus*; sigurlaus, *victus*; sigraður, *triumphatus*, *victus*; sigrari, *victor.* En exempla ex Paraphraste: speotol is ⁊ gesene. þæt ðe soþ metod. on gesiððe is. sigores aldor. se ðe sigor seleþ, *manifestum est & conspicuum*, *quod Deus verus cœli dominus*, *qui dat victoriam*, *in comitatu est.* besloh synsceaþan. sigore ⁊ gepealde, *sempiternum adversarium victoria & potestate pulsavit.* Ne aþ speres. engla ðeoden. pyrda paldend. ⁊ pereda God. soþfæst sigora. ðurh his sylfes lif, *quandoquidem angelorum rex*, *fatorum dominator*, *& exercituum Deus*, *verax dominus per vitam suam*, *jusjurandum jurat.* sete sigores tacn soþ on gehpilcne. pæpned cynnes, *pone domini verum signum* [circumcisionem præputii] *super unumquemque marem.* Sic in fragm. *Jud.* forgif me sigores ealdor. sigor ⁊ soþne geleafan. þ ic mid ðys speorde. mote geheapan. ðisne morþres bryttan, *da mihi domine victoriam & veram fidem*, *ut cædere possim hoc gladio hunc cædis auctorem.* & in locis innumeris *Deus* quoque vocatur, sigora settend, *victoriarum* vel *triumphorum arbiter.* sigora paldend, sigora cyning. sigora drihten, *victoriarum rex* & *dominus.* Imo à *Gothis* ad fidem conversis, simpliciter * SIГƘR vel SIhƘR vocabatur *Augustino.* Epistola CLXXVIII. ᚺᛁᛅᚼ, Siar autem & ᚺᛁᚼ, Sir, occurrit in monumentis *Runicis*; nec dubitandum est quin nostrum Syr vel Sir, quo omnes dominos & dignitatis viros; & *Sire*, quo *Galli* supremum dominum *regem* solum compellant, à Siar & *Sihor* derivanda sint. Ut autem *Galli* absolute *Sire* utuntur, cum regem compellant; sic nostri olim *regem* compellantes, dicere solebant Syr King: ut in istis satyrographi:

> Christ kepe the, Syr King, and thy kingriche.
> Let thy confessour, Syr King, construe this.
> Daniel sayd, Syr King, thy dreames betoken. &c.

Hisce addas Fus, *Cimbrice* fus, *promptus*, *cupidus*, *lubens*; & fysan vel gefysan, *Cimbrice* at fysa, *instigare*, *calcar addere*, *incitare*, *festinare*, *quid prompte aggredi*, *expedire.* Exempla petas à Paraphraste. p. IV, 12: X, 17: XXVI, 15: LII, 7: LXI, 16, 21: LXV, 9. Sic in *Calendario*; æþele Andreas upon rodorum his gast ageaf on godes pære fus on forþ-peg, *Andreas in Dei causa insignis*, *cœlis reddidit spiritum suum promptus ad moriendum.* Sic in fragm. *Jud.* nu ic gumena gehpæne. ðyssa burhleoda. biddan pylle. randpiggendra. þ ge pecene. eop fysan to gefeohte, *jam oratos velim singulos milites è civibus hujus urbis*, *ut confestim ad prælium promti contendatis.* Sic in harm. evang. *Cott.* min gest is garo an godes uuilleon fus te feranne, *spiritus meus paratus est ad faciendam Dei voluntatem*, *& promtus ad patiendum.*

Lalla; *Cimbrice* kall, ut karl, *vir.* Inde hilde-calla, *vir belli*, *dux.* Paraphr. p. LXVIII, 11. ahleop ða for hæleþum hilde-calla, *tum militibus præcurrit dux.*

Ðengel, apud *Cimbricos* poetas Þengill, *rex*; ut in Paraphr. LXVI, 20, manna ðengel, *rex hominum.*

Mece, meca, *Cimbrice* mæki, *Francicè* maki, *machæra*, *gladius.* eac hit gesælde ðæt se ilca het agene broðor. and his moðor mid meca ecgum. billum ofbeatan, *etiam accidit eundem* [Neronem] *fratrem & matrem suam gladii acie*, *securi percussisse*, Metrorum *Boethianorum* versiones *Cott.* p. 160. Sic in Hervarar Sag. cap. VII, 20 & 26. Eg mun hirda, oc i haund nema huassan mæki, *opportet me reportare*, *& servare acutum gladium* [Tirfingum.] Sic, 8. Vekur Þu Hervor, sel Þu mer ur hauge hardan mæki, *surge Hervor*, *da mihi ex tumulo durum gladium.* *Gothis* etiam *Tauricam Chersonesum* incolentibus *mycha* est *gladius*, ut *A. Busbequius* ostendit, Epist. IV. vide etiam *Olai Verelii* notas in vocem mæki, in Hervar. Sag. p. 69. Sic harm. evang. *Cott.* cap. XXXIV. huo habda thie ludeono cuning manno thena marifton makies eggion hobdu bihauuan, *ut rex Judæorum celeberrimum hominem gladii acie decollaverat.*

---

* Vide Glossarium *Goth. Francisci Junii* F. F. in voce ƛƘMƛN, ubi de voce sigor agit auctor,

Speot, *Cimbrice* ſveit, *certa pars plebis, regionis* vel *comitatûs, cohors, multitudo, comitatus, ſatellitium.* **Og med honum mikel ſveit,** *& cum eo multa turba.* Marc. XIV, 43. **var Þar hia einglenum marg fiolde himneskra her-ſveita,** *erat ibi cum angelo multitudo cœleſtis militiæ.* Sic in Paraphr. p. LXV, 21. geſapon ƿanðƿigan. ƿihte ſtƿæte. ſegn ofeƿ ſƿeoton, *videbant clypeati milites ſignum rectâ ſupra turmas impendens.* Sic p. LXXV, 2. hofon heƿe ðƿeataſ. hluðe ſtefne. foƿ ðam dæd-ƿeoƿce. dƿihten heƿedon. ƿeƿaſ ƿuldƿeſ ſang. ƿif on oðƿum folc-ſƿeota mæſt, fyrd leoþ galan, *militares catervæ canoram vocem elevabant, propter * ſuppetias latas* [vel *præclarum facinus*] *dominum laudabant, & mulieres ex altera parte, quæ maxima multitudo erant, pœana, & epinicium cantabant.*

Hild. *Cimbrice* **Hilldr,** *Bellona,* poetis *pugna, prœlium.* Sic in cantico immanis illius monſtri è foſſa *Jomsburgana* emergentis, quod in hiſtoria *Styr-Biornonis* extat, leguntur **hilldur ſtendur huerian myrgin Gialldurs under raudum skilde,** *pugna* vel *prœlium committitur quovis mane, Bellonæ ſub rubro ſcuto.* hinc in Paraphraſte hilde-ſpelle, p. LXXV, 25. & hilde-calla, de quo ſuprà. & in fragm. *Jud.* hilde-næddƿan, *militares ſerpentes, jacula* vel *ſagittæ,* à forma & ſtimuli ſimilitudine vocantur. hie ða fƿomlice. leton forþfleogon. flana ſcuƿaſ. hilde-næddƿan. of hoƿnbogan, *tum ſtrenue evolare fecerunt ſagittarum nimbos, ex corneis* [vel *corni-formibus*] *arcubus, militares viperas.*

Hadƿe; *ſerenus*; *Francice* hedro. à *Cimbrico* **heide** *ætheris ſerenitas*; unde **heider,** *ſerenat.* vox frequens occurrit in metris verſionis *Boethianæ*: ut, ðonne heo ſunne on hadƿum heofone beoƿhtoſt ſcineþ. *&*, ðonne ſeo ſunne hadƿoſt ſcineþ. & in harm. evang. *Cott.* cap. VIII, ut, huan ſia giſahun thena cuning ſterron cumbal leohtan hedro fan himile, *quum* [magi] *viderent regiam ſtellam ſignum ſerenum ex cœlo lucere.*

Hæfa, ut apud *Franco-Theotiſcos,* pro hæbbe, vel hafe *habeo.* ðeodneſ hafa hyldo foƿƿoƿhte, *regis favorem perdidi.* Paraphr. XXI, 1. hafa aƿna ðanc ðaƿa ðe ðu unc bude, *ago tibi gratias de honoribus, quibus nos decoraſti,* LIII, 2.

Gamol vel gamul. *Cimbrice* **gamall, gomull, gamallt,** *vetus, annoſus, ſenex*: ut in Kalendario, gamol biþ ſnoteƿoſt, *ſenex ſapientiſſimus eſt.* Hinc *Abrahamus* plus quam centum annos natus vocatur gamol-feƿhþ, à Paraphraſte, p. LXI, 19. ongan ða hiſ eſolaſ bætan. gamol-feƿhþ goldeſ bƿytta, *tum ſenex patriarcha cœpit aſinos ſuos parare.*

Ðyƿſ, *Cimbrice* **Þurs** vel **Þus,** *gigas, cyclops, ſpectrum*; ut in Kalendario, ðyƿſ ſceal on fenne geƿunian, *ſpectrum* [ſcilicet *ignis fatuus*] *in locis paludoſis amat habitare.* vel forſan reddendum eſt ðyƿſ, *latro, prædo.* **Þuſs** enim vel **Þurs,** ut **vargur,** primario notat *lupum*, nempe rapax iſtud & maleficum animal: inde per tropum, *latrones, fures* improbi & *raptores*, qui pacem hominum ſuis latrociniis turbant, **Þuſſar** vel **Þurſar** *Cimbrice* appellati ſunt. Inde etiam in *Cimbricis, Scandicis* & *Iſlandicis* libris *gigantes* illi veteres è prædonum & homicidarum grege, vocantur **Þuſſar, Þuſs ablendingar,** [1] **totnar,** [2] **riſar,** [3] **berg-riſar,** [4] **half-riſar,** [5] **bergbuar,** [6] **troll,** [7] **half-troll.** Secundum autem hanc ſignificationem τȣ ðyƿſ, locus ſic vertendus eſt: *latro in paludoſis locis amat habitare.* etenim inacceſſi loci paludoſæ terræ, ſunt latronum refugia; quemadmodum in *Hibernia,* ubi latrones publici à locis paludoſis vocantur **Moſſe-troopers.**

Abal. *Cimbrice* **Afl,** *robur, fortitudo*: ut Paraph. XII, 25, cƿæþ ꝥ ðin abal ⁊ cƿæft. and ðin modſefa. maƿe ƿuƿde. *dicit robur & potentiam & animum tuum præſtantiora fore.* Sic **Hervarar Saga.** cap. VII, p. 95, **far-vel dotter, fliot giof eg Þier tolfmanna fior, ef Þu trua nadir afl, oc eliom, alt hid goda er ſyner Angryms epter leifdu,** *vale filia, protinus tibi daturus ſum duodecim virorum vitas, robur etiam corporis ac fortitudinem animi, & omne id boni, quod poſt ſe reliquerunt Angrymi filii, ſi poſſis credere.*

Mil. ni fallor ut *Cimbrica* **i mille, i millum, a mille** *inter*: ut Paraphr. LXVI, 19, Folc ƿæſ gehæged. hƿilum of ðam ƿeƿode. plance ðegnaſ. mæton mil ƿaþaſ. meaƿa bogum, *populus* [Iſraeliticus] *jam obſeptus erat exercitu* [Ægyptiorum] *& ſuperbi illi homines in confinium angulis inter ſemitas eum inveniunt.*

Foþ; *Cimbrice* **fuÞ, fud,** *matrix, vulva*; ſic in Paraphraſte. foþ-foƿþgan ƿyƿd æfteƿ ðiſſum ƿoƿd gemeaƿcum, *vulvæ apertio,* i. e. *primogeniti partus fiet, ſecundum quod deſignavi his verbis.*

Liſt, *ars, ſcientia, peritia, aſtutia.* inde liſtum, *perite, affabre, ſolerter, ingenioſe.* à *Cimbrico* **liſt,** *ars, ſcientia*: unde **liſtugur,** *artificioſus,* & **liſtumadr,** *inſignis artifex.* lædde hie ſƿa mid ligenum. and mid liſtum ſƿeon. ideſe on þæt unƿiht, *ſic mendaciis duxit, & aſtutiis allexit mulierem ad iſtud peccatum.* Paraph. XV, 2. he ꝥ andƿeoƿc of Adameſ lice aleoþode. and him liſtum ateah ƿib of ſidan, *materiam ex Adami corpore ſumſit, & ex ejus latere coſtam artificioſe abſtraxit,* Paraphr. IV, 24. Sic in fragm. hiſt. *Judith.* genam ða ðone hæþenan mannan. fæſte be feaxe ſinum. teah hine folmum ƿiþ hyƿe-ƿeaƿd byſmeƿlice. ⁊ ðone bealofullan liſtum alede laþne mannan ſƿa heo ðæſ unlædan eaþoſt mihte ƿel geƿealdan, *tum firme*

---

* *Cimbrice* **dad,** *virtus,* & *amica officia*; unde **at dryggia dade,** *ſuppetias ferre.* [1] Id eſt *Titanes, gigantes, Cyclopes.* [2] Id eſt *gigantes.* [3] Id eſt *montani gigantes.* [4] Id eſt *ſemigigantes.* [5] Id eſt *monticulæ.* [6] *Monſtra, immanis & gigantea ſtaturæ homines, dæmones.* [7] *Semigigantes.*

pre-

prehendens gentilis hominis comam, horrendum custodem suum se versus manibus suis traxit, & execrabilem invisum hominem, quatenus impurum per vires facillime movere licebat, solerter abduxit. Francice etiam list est *ars, peritia*, secundum istud *Otfridi*:

Tho quam ostano in thas lant Sterrono girusti
Thie irkantun sunnum fart Thas uuarun iro listi.

tum qui sciebant solis motum & stellarum cursum, quod eorum ars erat, venerunt in hanc terram. Hinc in gloss. *Keronis*: kiuuizidu deru listi, *scientia artis.* inde quoque listar & list-meyster, *artifex*; ut in isto *Willerami*, thie thar gesmithot sint mit galeredes listmeysteres hand, *quæ fabrefacta sunt periti artificis manu.*

Ðræc. *Cimbrice* Þrek, *corporis robur, cum animi fortitudine & audacia.* Inde in Paraphrasi Composita ðræc-rofe & ðræc-wige: ut p. XLIV, 23, bæd him ðræc-rofe. ða wincas ðær. ræd ahicgan. þ hie hylde mæg. ahred wurde. beorn mid bryde, *rogabat viros strenuos & insignes* [Abrahamus,] *ut de hoc consilium expedite darent quomodo cognatus ejus dilectus princeps* [Lothus,] *cum uxore sua liberandus foret.* Sic p. LVI, 24, ðurstige ðræc wiges, *avidi certaminis in quo vires ostenderent & probarent.* Occurrit etiam ðraca, *vehemens, fortis.* p. LXIX, 23, ðraca wæs on orde. heard hetað plega. hægsteald modige. wigend unforhte, *vehemens in principio erat prælium, tyro animosus, dux intrepidus.*

Afor; *Cimbrice* afur, *odiosus, invisus, injurius.* se galmoda egesful ך afor, *libidinosus ille* [Holofernes] *terribilis & odiosus.* fragm. *Judith.*

Swipan. *Cimbrice* svipan, *cito agere, volvere, raptare*; unde svipan, *motus subitus, cita raptatio*; at svipa sier, *subito se vertere.* Paraphr. LXXIII, 18, laðe cyrmdon. lyft up geswearc. fægum stefnum. flod blod gewod. randbyrig wæron rofene. rodor swipode. mere deaða mæst, *infesti* [Ægyptii] *morituris vocibus ad nubilum æthera clamabant*; *fluctibus sanguis supernatabat*; *clypei erant rapti*; *aerque cito agitabat mare* [Erythæum] *mortibus nobilitatum.*

† Drepe, in deað-drepe, *violenta mors, internecio, occisio, lethi causa.* Paraphr. LXXIII, 9, ðy deað-drepe drihte swæfon synfulra sweot, *populus peccatorum turba lethali occisione consopiti sunt.*

Gedreosan, *cadere, procidere, ruere, corruere.* vide Gloss. *Goth.* in 𐌳𐍂𐌹𐌿𐍃𐌰𐌽: Paraphr. LXXIII. 11, siððan hie on bogum mode wæga mæst mægen eall gedreas, *deinde iratorum fluctuum maxima potentia super illos arcuatim ruebat.*

Gætan, *conjecturam facere*, cum verbo cognatæ significationis, *ænigma solvere, obscurum explicare. Cimbrice*, at gæta. unde Paraphr. LXXIII, 25, gif onlucan wile. lifes wealhstod. beorht on breostum. ban huses weard. gin-fæsten God. gastes cægon run bið gerecenod. ræd forð-gæt, *si Deus, sapiens & amplissimus vitæ interpres* [intellectum] *domus osseæ* [cranii] *custodem spiritus clavibus reserare vult, exponetur litera & ænigma solvetur.* ubi ut at gæta gatu apud *Cimbros*, sic hic ræd forðgæt:·

Sceo, in sceo-gold, forsan quasi ska-gold, i. e. *aurum præstantissimum*, à *Cimbrico* ska, *præstantia*, de quo supra. sceo-gold, ך god-web, *purissimum aurum & purpuram.* Paraphr. LXX, 7.

De *Cimbricis* jam satis. Procedamus igitur ad *Francicas* voces, quæ *Anglo-Saxonum* poetis cum solutè scribentibus in dialecto *Dano-Saxonica* communes sunt. Hujusmodi sunt pronomina ðec, uric, ured, usser, de quibus in superiori capite, & quorum exempla habes in quam plurimis locis Paraphraseos: ut p. LXXXI, 16, 25. LXXXIII, 5. LVII, 23, 25. XIII, 22. XXX, 2, 7. XLI, 4. XXI, 2. XXIII, 7. XXVI, 22. XXXIX, 20. XXXV, 22. LIII, 5. Sic in metri v. lib. II. *Boeth.* versione *Cott.* Eala ðær hit wurde. oððe wolde god. þ on eorðan nu ussa tida. geond þas widan werulde. wæren æghwær swelce. under sunnan, *utinam ita nunc comparatum esset in terris, ut tempora nostra prorsus talia forent, per latum hunc mundum, qui sub sole est.* i. e. per totum terrarum orbem.

Gesceapu. *Francice* giscapu, *mandatum, decretum*; speciatim, *Dei, naturæ mandatum*: ut Paraph. LIII, 19, ær ge sceonde. wið gesceapu fremmen *ungifre yfel. ylda bearnum, *priusquam contra naturæ mandatum in homines scelus perpetratis.* Sic in harm. evang. *Cott.* lestun thia berehtun giscapu uualdandes uuilleon, *implebant justum mandatum & voluntatem domini.* & cap. XXVI, *fatalis hora* vocatur metod giscapu, & reginu giscapu, cap. XLII, scilicet *decretum divinum.*

Gingra, geongra, *discipulus, subditus.* Vox jungro, jungron, frequens occurrit in codice *Francico* evangeliorum quadruno, metrice scripto; & in *Tatiani* monotessaro nunquam non jungiro est *discipulus*: ut Tho gihortun inan thie jungiron sprechantan, *tunc audierunt eum isti discipuli loquentem.* cap. XVI, 2. inti fon sinen jungiron zuene, *& ex discipulis ejus duo.* ib. 1. Sic in Paraphraste p. 102. 14, 16. Ða ic gongan gefrægn. gingran ætsomne. ealle to Galileam. hæfdon gastes blæd. halígne Godes sunu. swa heo gesegon. hwær sunu Meotodes. ða gingran on wyrstod ece drihten. God in Galileam. ðær gingran ðider. ealle urnon. ðær se eca wæs feollon on foldan. ך to fotum hnigon. ðancedon ðeodne. ðæt hit ðus gelomp. þ hi sceawodon scyppend engla, *dein, prout fama, discipuli convenerunt omnes in Galilæa, ubi præsen-*

---

† *Cimbrice* drep, *lethale morbi nocumentum.* ab ad drepa, *occidere, interficere.*

* Ab ungife *impius*, comparativum ungifre. attamen in sensu superlativo accipiendum & exponendum est.

tem

hæþnum. hogedon geopne. ðæt æ godeſ. calle gelæſte. ⁊ ne apacodon. peſeda dpihtne. ne ðan mægen hpýpfe. in hæþen dom. ne hie to facne. fpeoþo pilnedan. ðeah þe him. ſe bitepa deaþ. geboden pæpe, * *verum viri doctrinæ ethnicæ obedire, vel in cogitatione nolebant, ſolicite curantes, ut legem Dei implerent, neque à domino exercituum præ infirmitate deſciſcebant; neque majeſtatem ejus Idololatria, neque fidelitatem fraude contaminare cupiebant.* Sic in exemplo ſupra allato, angeli cum *Lotho* hoſpitantes vocantur fæle fpeoþo-ſcealcaſ, *fideles, ingenui amoris & obedientiæ miniſtri.*

Cpæft, *vis, potentia. Francice* craft, craht. *Iſlandice* kroftr, *vires, robur.* krapta-verk, *miracula.* Paraphr. p. LXVI, 22, fopgif me mennen. minpa leoda. ðe ðu ahpeddeſt. hepgeſ cpæftum. pæpa pæl-clommum, *redde mihi ſervos è meo populo, quos liberaſti ex turmarum potentia & cruentis militum unguibus.* Sic XCV, 23, he ꝥ gecýdde, ꝥ he mægencpæft hæfde. mihta micle. ða he ða mænego adpaf. hæftaſ of þæm hean ſelde, *declaravit ſe vires & potentiam habere* [i. e. *maximam potentiam,*] *ingentemque virtutem, in ejiciendo ex ſublimibus ſedibus multitudinem illam vinctorum* [*angelorum.*] Sic CIII, 19, ꝥ iſ monegum cuð. ꝥ he ana iſ. ealpa geſceafta. pýphta ⁊ paldend. ðuph hiſ puldpeſ cpæft, *omnibus notum eſt, quod ille ſolus omnium creaturarum opifex & dominator eſt, per glorioſam ſuam potentiam.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. 1, thuru is ena craht uualdand, *dominus per ſolam ſuam potentiam.* cap. III, thuo uuard ſan after thiu maht godeſ gicuthid is craft mik uuarth, *tum brevi poſtea poteſtas Dei, & ejus potentia mihi nota facta erat.*

Scuia, *umbra.* in niht ſcuia, Paraphr. LIX, 13. & LXV, 15, neople nigh ſcupan. & alibi.

Gifeþe peopþan ł beon. *Franciсè* gifithig, gibithig, gibidi, gibithig werthan vel uuelan, *dari, impetrari, concedi.* Paraphr. XLVIII, 21, me ðæſ foppýpnde. paldend heofena. ꝥ ic mægbupge. moſt ðinpe. pim miclian. podepum undep. eafopan ðinum. nu ic eom oppena. ꝥ unc ſeo eþýlſtæf. æfpe peopþe gifeþe ætgedepe, *me de hoc præmonuit dominus cœlorum, quod cognationis tuæ numerum ſub firmamento filiis tibi multiplicarem. nunc autem deſpero, ne hæc progenies nobis unquam conjugibus detur.* Sic in harmon. evang. *Cott.* cap. L, ne uuas im thiu fruma gibithig that ſia heban-riki hebbian muoſtin, *non iis conceſſum erat hoc beneficium, ut regnum cœlorum obtinerent.* Sic cap. III, ſcolda im erbi uuard ſuithuo godcund gomo gibidi uuerthan barn an burgeon, *ei dandus eſt hæres valde divinus, in urbe.*

Feon, fean, *odiſſe, odio habere. Goth.* ꞅIGAN, ꞅIAN. inde ꞅIANDA, ꞅIGANDA, *inimicus. Francice* fiant. *Sax.* feond. *Cimbrice* fiand, fiandmadur. De þat pif feoþ. hataþ undep heofnum. ⁊ ðin heafod tpedeð. fáh mid fotum ſinum, *mulier te odio habebit, & à te ſemper abhorrebit, & inimica pedibus ſuis tibi caput conculcabit,* Paraphr. XXII, 16.

God-peb, *purpura.* ſceo-gold ⁊ God-peb Iosepeſ geſtpeon, *aurum præſtantiſſimum & purpuram, Joſephi Theſaurum. Francice* autem goto-uuebb, *purpura*; inti intuuatitun inan lahhanes inti gotouuebbes, *exuerunt eum chlamydem & purpuram,* Monoteſſar. *Tatiani,* cap. 200, 4. Inde gotouuehhbin, *purpureus*; ut, giuuatitun inan mit gotouuehhbineru tunihun, *induerunt eum tunicam purpuream,* ib. cap. 200, 1. Sic in harm. evang. *Cott.* cap. XLI, garomidu goldu endi mid godu uuebbiu fagaron fratohon, *periſtromata pulchra ex auro & purpura contexta.*

Teſo, *dexter, tra, trum. Francice* zeſo & zeſeuua; *Gothice* TAIHSVA, i. e. *Tehſwo.* Araugta ſih imo Gotes engil ſtantenti in zeſo thes altares, *oſtendit ſe illi angelus domini ſtans à dextra altaris.* Tatiani Monoteſſ. cap. 2, 4. ſentin in zeſo thes skefes nezi, *mittite in dextram navigii rete,* cap. 236, 3. Inti ſaz in zeſo Gotes, *& ſedit à dextra Dei,* cap. 244. Sic in Paraphraſte, LXXX, 20. Da ſe lig gepand on laþe men hæþne of halgum. hýſſaſ pæpon bliþemode. bupnon ſcealcaſ. ýmb ofn utan † alet gehpeapf teonfullum on teſo, *tum flamma in odioſos ethnicos retorta, gaudebant* [tres] *pueri, ardebant autem ſervi, igne extra fornacem circum circa in dextram malignorum reverſo.*

Porro non tantum voces *Francicas* affectat Poetica dialectus, ſed voces *Saxonicas* amat *Francico* more terminare; ſic format verba in tertia perſona præſentis indicativi in oþ; ut in ſuperioribus fpeoþ, feoþ; & adjectiva in nominativo ſingulari in u & o: ut dpihtlicu pro dpihtlice. Paraphr. LX, 1, ða cpæþ dpihtlicu mæg. bpýd to beopne:. Fpeolicu pro fpeolice; v, 2, of ðam popht god. fpeolicu fæmnan:. ſcieno, per epentheſin poeticam, pro ſcine; ut, mægælf ſcieno, LVIII, 25. quod iterum ſcinu; ut, ideſ ælf ſcinu:. Sic in Kalend. ben-týd bpemu, *feſtum ſolemne.* ꝥ iſ healic dæg ben-týd bpemu:. Sic æþelo in plurali pro æþele. flod on ſund ahof eapce fpam eopþan. and ða æþelo mid:.

Jam vero à *Cimbricis* & *Francicis* vocibus, ut ad eas pergamus, quas dubias & incertas vocavimus, ordinis ratio poſtulat. Hujuſmodi ſunt metod, metud, per poeticam epentheſin, meotod, meotud. *Francice* metad, metod, *Deus,* omnium creator. Hoc verbale forſan eſt à metan, quod *Saxonice* & *Francice* ſignificat *invenire, pingere, metiri, trutinare*; ideoque ſenſus quadam prærogativa denotare videtur *ſummum omnium inventorem menſoremque,* qui res omnes ſecundum imagines & ideas, quas ab omni æternitate in mente ſua pinxerat, in tempore forma-

---

* Vel *viri vero familiæ ethnicæ, doctrinæ obedire,* &c. † *Cimbrice* elldr. *Sax.* æled, eld, *ignis & pabulum ignis. Cimbrice* etiam ellda, *igne coquere, ignibus torrere.*

vit;

& forlet. Ac liggaþ me ymb iren benda. rideþ racentan sal, *ferrea vincula me circumdant*, [inquit Satanas] *onerant nigræ catenæ*, Paraphr. IX, 17.

Foran, *esse*: ni male memini, occurrit in Paraphrasi, ut & in versionibus evangeliorum *Dano-Saxonicis*.

Ende, *&*: ut, sinc ende sæflod, *aquarum collectio & diluvium*. Paraphr. XXXIII, 4.

Dæne *Francice*, *qui*: Ælc hine selfa æreft. begrindeþ gastes dugeþum. ðæne þe mid gares orde. oþrum aldor oþ ðringeþ, *se ipse primum animæ excellentia deprivat*, *qui alteri cum gladii mucrone vitam eripit*, Cædm. XXXIV, 21.

Genoh, *Goth.* **GANAH**, *multus*, *ta*, *tum*, *amplus*, *a*, *um*. Da ðæs Euan fræġn ælmihtig God. hwæt druge ðu dohtor duġeþa genohra, *tum interrogavit Evam Deus omnipotens*, *quid te turbat filia multorum ornamentorum?* i. e. *filia multis virtutibus decorata?* ⁊ his waldende. on ðam glæd-stede. gild onsæġde. lac geneohe, *& in jucundo illo loco*, *domino suo munus amplum*, *sacrificium immolavit*. Paraphr. LXI, 6.

Frea; *Francice* fraho, *dominus*; *Goth.* **FRAUJA**. creberrima occurrit vox in Paraphraste: ut frea almihtig. frea drihten. heofona frea. frea engla. &c. *Noachus* quoque dicitur flot manna frea:· *Eva*que *Adamum* compellans sic loquitur: Adam frea min. quemadmodum & *Sarah* vocat *Abrahamum* min swæs frea. Sic in calendario: Siððan wintres dæg. wide gangeþ. on syx niht wigol-beorhtne genimþ. hærfæst mid herige. hrimes. and snawes forste gefeterad. be frean hæse, *dein hyems cum pruinæ nivisque exercitu post sex dies late grassans autumnum gemmeis fructibus splendidum excipit*, *secundum domini mandatum glacie vinctus*. Sic in fragm. *Jud.* him feng drihten God. fæġre on fultum. frea almihtig, *eis subsidium tulit propitius dominus Deus*. Sic in harm. evang. *Cott.* thuo bigan eft niuson endi nahor gieng unhiuri fiond othar sithu fandoda is frahon, *tum cœpit immorigerus diabolus iterum visere*, *& propius accedens secunda vice tentabat dominum suum*. tho sprak eft the helago crist allero barno best, so is oc an buokon giscriban, quat hie that thu tiharde ni scalt herren thines fandon thines frahon, *tum respondit sanctus christus*, *omnium hominum optimus*; *sic in bibliis*, *inquit*, *scriptum est*, *quod tu impudentissimus non tentabis principem dominum tuum*. Legitur etiam non raro frohe: ut cap. LXI, mid is frohon. & LXIV, umbi thines frohon. Huic adde freo, *Francice* frio, *domina*: Paraphr. II, 25, he Adam funde. ⁊ his wif someð. freo fæġroste:· Sic in harm. evang. *Cott.* cap. VI, fodda ina thuo fagaro frio, sconiosta thiu muoder, thuru minnea mannagero, drohtin helag, himilisc barn, *tum formosa domina*, *pulcherrima mater*, *pro suo in homines amore peperit dominum sanctum*, *cœlestem infantem*. Sic cap. LXVIII, so thia fri habdun gegangan te them gardon, *ut dominæ* [*duæ Mariæ*] *profectæ essent ad hortum*.

Alh. *Goth.* † **ALH**. *Francice* Alah, *templum*, *basilica*. In composita declinatione more *Cimbrico* alhn; ut Paraphr. LXXI, 7, ðær eft se snotra. sunu Davides. weldor-fæst cyning. witgan larum. getimbrede tempel gode. alhn haligne. eorþ cyninga. se wisesta on woruld rice. heahste ⁊ haligost. hæleþum gefrægost. mæst ⁊ mærost. ðara ðe manna bearn. fira æfter foldan folmum geworhte, *postea sapiens ille Davidis filius*, *gloriosissimus princeps*, *& regum terrestrium longe sapientissimus*, *prophetæ hortatu templum illud Deo condidit in regno suo altissimum*, *maxime sacrum*, *inter homines celeberrimum*, *& omnium*, *quæ hominum filii per terrarum orbem manibus construxere*, *maximum & insignissimum*. Hinc quoque composita alhstede & ealhstede, p. LXXXIX, 16, 24. Sic in harm. evang. *Cott.* cap. LI. quathun, that ni uuari guodlicero alah obar erthu, thie io thuru erlo hand, thuru mannes giuuerc mid megin craftu racod arihtid, *dicebant*, *quod in terra non erat templum magis speciosum*, *quod virorum manibus*, *& humana opera cum potentia magna constructum*, *& fabricatum erat*. Sic caput III, quam fruod gumo ut fan them alahe, erlos thrungun nahor, *exiit è templo senex*, *hominibus propius prementibus*.

Freon; *Francice* frihan, friehan; *Goth.* **FRIJON**, *vere* & *integerrimè amare*: inde *Goth.* **FRIJONDS**. *Francice* friunt. *Sax.* freond, *amicus*. Ne forlæte ic ðe ðenden wit lifiaþ bu arnalease. ac ðu ðin agen most mennen ateon swa ðin mode freoþ, *non ego te* [inquit *Abrahamus* ad *Saram*] *quoad ambo simul vixerimus*, *inhonoratam derelinquam*, *sed tu*, * *prout animus tuus amat*, *ancillam tuam possis disponere*. Sic harm. evang. *Cott.* cap. XVII. friehan is friundo gihuena, *amare omnes suos amicos*. A freon autem, verbalia illa freoþe, freoþo, & freþo, friþo. *Goth.* **FRIAÞWA**, *dilectio*, *benevolentia*, *ingenuus amor*, *pax*, *favor*: etiam adjective, *dilectus*; & metonymice, *ingenuus* vel *ingenue amans*, & *præ animi ingenuo amore fidelis*, *obediens*. ac ic forworhte hæbbe heofena heah cyning. hyldo ðine lufan. and freode, *verum celse rex cœlorum perdidi favorem*, *affectum & benevolentiam tuam*, Paraphr. XXV, 1. & p. XXVII, 15, siððan on friþo drihtnes. gleaw-ferhþ hæleþ. geogoþe strynde. suna ⁊ dohtra, *postea sapiens juvenis in favore domini genuit filios filiasque*. Sic, gewit on freþo. gangan ut of earce. and on eorþan bearm. of ðam hean wore. hiwan læd ðu, *exi* vel *procedas in pace ad exeundum de arca*, *& ex alto tecto educ domesticos tuos in terræ gremium*, Paraphr. XXXIV, 4. Sic II, 23, ða wæs soþ swa ær. sibb on heofnum. fæġre freoþo ðeawas, *tum quidem*, *sicut prius*, *pax erat in cœlis*, *& honesti ingenuique mores*. Sic LXXIX, 24. noldon ðeah ða hyssas. hyran larum. in hige

---

† De hac voce, vide observat. *Junii* in *Willeramum*. * *Prout animus tibi est*, vel *pro affectu tuo*.

hef-

hæþnum. hogedon geopne. ðæt æ godeſ. ealle gelæſte. ⁊ ne apacodon. pepeda dpihtne. ne ðan mægen hpýpfe. in hæþen dom. ne hie to facne. fpeoþo pilnedan. ðeah þe him. ſe bitepa deaþ. geboden pæpe, * *verum viri doctrinæ ethnicæ obedire, vel in cogitatione nolebant, solicite curantes, ut legem Dei implerent, neque à domino exercituum præ infirmitate desciscebant; neque majestatem ejus Idololatria, neque fidelitatem fraude contaminare cupiebant.* Sic in exemplo supra allato, angeli cum *Lotho* hospitantes vocantur fæle fpeoþo-ſcealcaſ, *fideles, ingenui amoris & obedientiæ ministri.*

Cpæft, *vis, potentia. Francice* craft, craht. *Islandice* kræftr, *vires, robur.* kraptaverk, *miracula.* Paraphr. p. LXVI, 22, fopgif me mennen. minpa leoda. ðe ðu ahpeddeſt. hepgeſ cpæftum. pæpa pæl-clommum, *redde mihi servos è meo populo, quos liberasti ex turmarum potentia & cruentis militum unguibus.* Sic XCV, 23, he ꝥ gecýdde, ꝥ he mægencpæft hæfde. mihta micle. ðа he ðа mænego adpaf. hæftaſ of þæm hean ſelde, *declaravit se vires & potentiam habere* [i. e. *maximam potentiam,*] *ingentemque virtutem, in ejiciendo ex sublimibus sedibus multitudinem illam vinctorum* [*angelorum.*] Sic CIII, 19. ꝥ iſ monegum cuð. ꝥ he ana iſ. ealpa geſceafta. pýphta ⁊ paldend. ðuph hiſ puldpeſ cpæft, *omnibus notum est, quod ille solus omnium creaturarum opifex & dominator est, per gloriosam suam potentiam.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. I, thuru is ena craht uualdand, *dominus per solam suam potentiam.* cap. III, thuo uuard san after thiu maht godeſ gicuthid is craft mik uuarth, *tum brevi postea potestas Dei, & ejus potentia mihi nota facta erat.*

Scua, *umbra.* in niht ſcua, Paraphr. LIX, 13. & LXV, 15, neople nigh ſcupan. & alibi.

Gifeþe peopþan ł beon. *Franciće* gifithig, gibithig, gibidi, gibithig werthan vel uuelan, *dari, impetrari, concedi.* Paraphr. XLVIII, 21, me ðæſ foppýpnde. paldend heofena. ꝥ ic mægbupge. moſt ðinpe. pim miclian. podepum undep. eafopan ðinum. nu ic eom oppena. ꝥ unc ſeo efýlſtæf. æfpe peopþe gifeþe ætgedepe, *me de hoc præmonuit dominus cœlorum, quod cognationis tuæ numerum sub firmamento filiis tibi multiplicarem. nunc autem despero, ne hæc progenies nobis unquam conjugibus detur.* Sic in harmon. evang. *Cott.* cap. L, ne uuas im thiu fruma gibithig that sia heban-riki hebbian muostin, *non iis concessum erat hoc beneficium, ut regnum cœlorum obtinerent.* Sic cap. III, scolda im erbi uuard suithuo godcund gomo gibidi uuerthan barn an burgeon, *ei dandus est hæres valde divinus, in urbe.*

Feon, fean, *odisse, odio habere. Goth.* FIGAN, FIAN. inde FIAND, FIGAND, *inimicus. Francice* fiant. *Sax.* feond. *Cimbrice* fiand, fiandmadur. Ðe þat pif feoþ. hataþ undep heofnum. ⁊ ðin heafod tpedeð. fáh mid fotum ſinum, *mulier te odio habebit, & à te semper abhorrebit, & inimica pedibus suis tibi caput conculcabit,* Paraphr. XXII, 16.

God-peb, *purpura.* ſceo-gold ⁊ God-peb Iosepeſ geſtpeon, *aurum præstantissimum & purpuram, Josephi Thesaurum. Francice* autem goto-uuebb, *purpura*; inti intuuatitun inan lahhanes inti gotouuebbes, *exuerunt eum chlamydem & purpuram,* Monotessar. *Tatiani,* cap. 200, 4. Inde gotouuehhbin, *purpureus*; ut, giuuatitun inan mit gotouuehhbineru tunihun, *induerunt eum tunicam purpuream,* ib. cap. 200, 1. Sic in harm. evang. *Cott.* cap. XLI, garomidu goldu endi mid godu uuebbiu fagaron fratohon, *peristromata pulchra ex auro & purpura contexta.*

Teſo, *dexter, tra, trum. Francice* zeso & zeseuua; *Gothice* TAIHSWA, i. e. *Tehswo.* Araugta sih imo Gotes engil stantenti in zeso thes altares, *ostendit se illi angelus domini stans à dextra altaris.* Tatiani Monotess. cap. 2, 4. sentin in zeso thes skefes nezi, *mittite in dextram navigii rete,* cap. 236, 3. Inti saz in zeso Gotes, *& sedit à dextra Dei,* cap. 244. Sic in Paraphraste, LXXX, 20. Ða ſe lig gepand on laþe men hæþne of halgum. hýſſaſ pæpon bliþemode. bupnon ſcealcaſ. ýmb ofn utan † alet gehpeapf teonfullum on teſo, *tum flamma in odiosos ethnicos retorta, gaudebant* [tres] *pueri, ardebant autem servi, igne extra fornacem circum circa in dextram malignorum reverso.*

Porro non tantum voces *Francicas* affectat Poetica dialectus, sed voces *Saxonicas* amat *Francico* more terminare; sic format verba in tertia persona præsentis indicativi in oþ; ut in superioribus fpeoþ, feoþ; & adjectiva in nominativo singulari in u & o: ut dpihtlicu pro dpihtlice. Paraphr. LX, 1, ðа cpæþ dpihtlicu mæg. bpýd to beopne:. Fpeolicu pro fpeolice; v, 2, of ðam pophte god. fpeolicu fæmnan:. ſcieno, per epenthesin poeticam, pro ſcine; ut, mægælf ſcieno, LVIII, 25. quod iterum ſcinu; ut, ideſ ælf ſcinu:. Sic in Kalend. ben-týd bpemu, *festum solemne.* ꝥ iſ healic dæg ben-týd bpemu:. Sic æþelo in plurali pro æþele. flod on ſund ahof eapce fpam eopþan. and ðа æþelo mid:.

Jam vero à *Cimbricis* & *Francicis* vocibus, ut ad eas pergamus, quas dubias & incertas vocavimus, ordinis ratio postulat. Hujusmodi sunt metod, metud, per poeticam epenthesin, meotod, meotud. *Francice* metad, metod, *Deus,* omnium creator. Hoc verbale forsan est à metan, quod *Saxonice* & *Francice* significat *invenire, pingere, metiri, trutinare*; ideoque sensus quadam prærogativa denotare videtur *summum omnium inventorem mensoremque,* qui res omnes secundum imagines & ideas, quas ab omni æternitate in mente sua pinxerat, in tempore forma-

---

* Vel *viri vero familiæ ethnicæ, doctrinæ obedire,* &c. † *Cimbrice* elldr. *Sax.* æled, eld, *ignis & pabulum ignis. Cimbrice* etiam ellda, *igne coquere, ignibus torrere.*

vit;

vit; & terræ cœlique universitatem, atque singula, quæ in eis sunt statuminavit, suisque limitibus & figuris circumscripsit, omnia faciens in numero, pondere & mensura. vox hæc, quâ poetæ *Anglo-Saxonum* summum omnium inventorem, pictorem & geometram designaverunt, centies occurrit in suspecto *Cædmone*, Paraphraseos auctore: ut, se bælo abeað Marian mycle þ heo Meotod sceolde cennan cyninga betst, *qui plurimum salutans Mariam nuntiavit, quod paritura esset Deum creatorem regum optimum.* Sic, Philippus & Iacob modige mago ðegnas feorh agefan for Meotudes lufan, *Philippus & Jacob fortes cognati discipuli vitas obtulerunt pro suo in Deum amore.* Sic, ðurh sunu Meotudes, *per filium dei.* Sic, swa him bebead Meotud, *sicut ei Deus jussit.* &, Meotod ana wat, *Deus solus novit.* extat quater vel quinquies in Kalendario; sæpe in fragmento hist. *Judith*; ut, eow is Metod bliþe, *Deus vobis est propitius.* & in iis quæ dormiens canebat verus & indubitatus *Cædmon* apud *Bedam.* histor. eccl. lib. IV. Nu we sceolan herigean heofon rices weard Metodes mihte ⁊ his mod geþanc weorc wuldor fæder, *nunc laudare debemus auctorem regni cœlestis, potentiam Creatoris, & consilium illius, facta patris gloriæ.* Sic harm. evang. *Cott.* mikila maht metodes, *magna Dei potentia;* & *fatalis hora* vocatur Metod gifcapu, cap. XXVI. & Paraphr. LXXXVII, 18, þ se an metod. eallum mannum weccend ⁊ rice. se on roderum is, *ut sit unus deus omnibus rex & gubernator, ille qui in cœlis est.*

Rodor, rodor, *Francice* rador, *firmamentum, æther, cælum*; forsan à *Cimbrico* raudur, *ruber, rufus,* sic dictus à rutilante ætheris colore. wolð wæs adæled under heah rodere. Paraphrast. IV, 10. oþ ðat ðu gelyfest þ se an Metod eallum mannum weccend ⁊ rice se on roderum is, Paraphr. LXXXVII, 18. Legitur etiam & up-roder, *cœli cœlorum*, LXXIV, 9. ðonne he forþfærstra sawla læðeþ eadige gestas on up-roder:· Sic in Kalendario, up on roderum, per translationem metricam, pro on up-roderum. & in fragm. *Jud.* fæder on roderum, & ðær sy ðam leofan. Drihtne wuldor. to widan aldre. ðe gesceop wind ⁊ lyfte. roderas and rume grundas:· Sic harm. evang. *Cott.* cap. LXXVIII, 10. so thiu fri habdun ge-gangan te them gardon, that sia te them graue mahtun gisehan selbon, thuo thar suogan quam engil thes alouualdon obana fan radure faran, an fetherhamon, that all thiu folda ansciann, thiu ertha dunida, *quam primum fœminæ profectæ sunt in hortum, ut ipsæmet inspicerent sepulchrum, dum præco, angelus omnipotentis Dei desursum ex cælo descendit in plumeis induviis, tota terra tremente, ipsa tellure sonante.* Sic cap. XI, after quam thar uuord fan himile hlud fan them hohon radore, *postea venit verbum de cœlo, vox canora ex sublimi æthere.*

Husce. *Francice* horse, *contumelia, opprobrium, convitium.* Paraphr. LI, 23, ða þ wif ahloh. wereda drihtnes. nalles glædlice. ac heo gearum frod. ðone hleoþorcwyde. husce belegde. on sefan swiþe. soþ ne gelyfde. þ ðære spræce. sped folgode, *tum illa fœmina* [Sarah] *non læta deridebat hominum Dominum, sed senex facta in animo oraculum contumelia afficiebat, neque veritati credebat, & ut narrationem successus sequeretur.* Sic harmon. evang. *Cott.* Iudeon sprácun gelp mikil habdun it in te hosce, *Judæi effutientes multum arrogantiæ, id illi exprobrabant.* Endi ina an is uuangun slogun an is hlier mid iro handon, all uuas im that te hoske giduan, *& eum in gena & maxilla feriebant, & id omne ei in opprobium factum erat.* Sic cap. LXIII, hietun im thuo te hoske huit giuuadi umbi is lithi leggian, *tum in contumeliam, juvebant veste albâ corpus ejus vestiri.* Iudeon faganodon thuo sia ina te hosche hebbian gisahun erlos obermuoda, *Judæi superbi gaudebant cum illum opprobrio habitum viderent.*

Tiber, *sacrificium, victima, oblatio.* cyning eall wihta. Laines ne wolde. tiber sceawian, Paraphr. p. XXIV, 1. ðu sealt Isaac me onsecgan sunu ðinne sylf to tibre, LXII, 6. wit her fyr and sweord. swea min habbaþ. hwær is þ tiber. verbale forsan est à *Francico* ziberan vel tiberan. *Sax.* to-beran, *adferre, offerre.* Hinc *superficies* vel *planities terræ,* quòd munera fert vel frugifera sit, dicitur tibersceaca, [forsan mendose pro tibersceata] & metonymice *hemisphærium* seu *planitiem terræ* visibilem vel Horizonte terminatam denotat: ut Paraphr. IV, 3, ða seo tid gewat. ofer tibersceacan. middangeardes, *hoc die per hemispærium mundi* [*superficiem orbis terrarum horizontalem*] *prætcrito.*

Cneor, cneo, in *Dano-Saxonicis* evang. versionibus, *generatio.* Paraphr. LXXXIX, 18, ða in ðære ðeode. awoc his þ ðridde cneor, *tum in hac natione tertia ejus generatio orta est.*

Swegel, swegl, *Francice* suuigli, *cœlum, æther*: ut Paraphr. XXXII, 19, lago ebbade. sweart under swegle, *diluvium nigrum subter cœlo recedebat.* XXXIX, 16, þriþende sceal. mægþe þinre. monrim weran. swiþe under swegle, *sobolis tuæ numerus, multitudo, valde sub cœlo germinabit.* Hinc composita, Swegl-bosmas, *gremia* vel *mansiones cœlestes.* Swegl-torht, *quid cœlestis splendoris particeps.* Swegl-buan, *cœlicola.* Swegl-cyning & swegles aldor, *Deus*; & in harm. evang. *Cott.* Suuigli lioht, *sol,* i. e. *lux cœli:* ut cap. LXXVII, thuo uuarth it cuth obar all, huo thiu Sunna uuarth gisuarkan, ni mihta Suuigli lioht sconi giscinan, *tum ubique notum erat, ut Sol obscuratus erat, non potuit lux cœli splendida lucere.* vide quoque vocem infra.

Hyssa, hysse, hyse, *vir, masculus, hirquitallus.* Paraphr. LXXX, 4, 18, het ða his scealcas scufan ða hyssas in bæl blyse beornas geonge, *jussit servis suis præcipitare viros, heroas, juvenes in pyram flammantem.* hyssas wæron bliþmode, *pueri gaudebant.* Sic LXXXIV, 11. het þe se cyning to him cnihtas gangan hyssas hearde. & 19, hyssas heredon drihten. Sic tres apud *Danielem* pueri vocantur à Paraphraste.

Meoƿle, meoƿla. denotat hæc vox *fœminam*, virtute, forma, dignitate, & præsertim vitæ puritate præstantem *virginem*, vel *virgineæ castitatis heroinam*. bis dicitur de *Judith*, in fragm. Eodon ða stercedferhþe hæleþ heora hearran cyþan þ ƿæs seo halige meoƿle gebroht on his burgeteldе; *tum fortes satellites domino suo nuntiarunt, quod sancta heroina ducta erat in ejus tentorium*. næs ðeah eorla nan. ðe ðone ƿiggend. aƿeccan dorste. oððe gecunnian hu ðone cumbolƿigan ƿiþ ða halgan mægþ hæfde geƿorden metodes meoƿlan, *nihilominus nemo magnatum imperatorem* [*Holofernem*] *expergefacere audebat aut experiri, quo modo cum belli duce egerat sancta virgo, Dei heroina*. quo in loco *Juditha* quamvis vidua, dicitur halga mægþ, & meoƿle, ut in superiori exemplo halige meoƿle; adeo ut nomen Meoƿle *virginem* vel *virginiæ castitatis & verecundiæ fœminam* significare videatur. In Paraphraste *sponsa* Patriarchæ *Malalelis* meoƿle etiam vocatur. *Cædm.* XXVII, 23, him bryd sunu meoƿle to mannum brohte, *ei sponsa virginea filium masculum peperit*. & p. LXXV, 3, vox videtur esse composita ex *Cimbricis* meÿ vel mey, *virgo*, & oll, f. g. *omnis*, unde facili mutatione meoƿle pro meyoll, *integra virgo*.

Ides, idese, *omnis status & conditionis fœmina, mulier, puella*. In fragmento hist. *Judithæ*, tam *Juditha* ipsa, quam *pedisequa* ejus ita nuncupantur. Eodon ða gegnum ðanonne. ða idesa ba. ellen ðriste, *exinde abierunt prospere ambæ fœminæ indolis audacissimæ*, i. e. *fortissimæ*. Paraphrastes quoque ita vocat quum *Hagaram*, tum *Saram*, tam *uxorem*, quam *filias Lothi*. & in Kalendario cum * fæmne, quod *verecundam* significat, jungitur: ides sceal dyrne cræft fæmne hire freond gesecean, *fœmina verecunda secretis artibus amantem suum petet*. Sic in harm. evang. *Cott.* cap. IV, idis enstio ful, *virgo* vel *mulier gratiæ plena*. thuo sprak im thiu magat angegin uuid thena engil godes idiso sconiost ellero uuibo uulitigost, *tum virgo omnium mulierum pulcherrima, omnium fœminarum formosissima Angelo dei respondebat*. thuo habda eft is uuord garo Engil thes alƿallden thero idisi tegegnes, *tum omnipotentis angelus paratum habuit responsum ad virginem*. Apud *Scaldos*, ut docet *Gudmund. Andreæ*, eida est *mater*, ida, *filia*, id, *fœtus*. unde forsan ides, cognatum ejusdem originis.

Ferhþ, & per poeticam epenthesin, feorhþ, *animus, mens, spiritus*. exempla quærat lector apud *Somnerum*. Componitur, quemadmodum mod, cum aliis vocibus, præsertim cum adjectivis, ad indicandos animi affectus: ut stiþ-ferhþ, alias stiþ-friþ, *gravis, constantis & immoti animi*, i. e. *gravis, æquanimis, constans, immotus*. On ðone eagum ƿlat stiþ-friþ cyning. and ða stope beheold. dreamalease, *hoc* [nempe Chaos] *oculis circumspiciebat æquanimis rex* [Deus,] *& locum mœstum contemplatus est*, Paraphr. III, 13. Sic *Patriarcha Cainan* vocatur gleaƿ-ferhþ hæleþ, i. e. *vir sapientis animi* vel *sapiens*, XXVII, 14. *Abrahamus* nuncupatur gamol-ferhð, LXI, 19. *Sara* quoque dolens ob retentam *Hagaram*, dicitur sar-ferhþ, i. e. *mœsti spiritus* vel *mœsta*. In fragm. *Judith*. *Satellites Holofernis* vocantur sterced-ferhþe, *rigidorum* vel *fortium animorum*, i. e. *rigidi* vel *fortes*. *Juditha* & *ancilla* ejus dicuntur collen-ferhþe, (vel à call, in composita declinatione callen vel † collen, sive à colle poëtice *galea*,) i. e. *viragines* vel *bellicosæ*. *Holofernes* ipse nuncupatur gal-ferhþ, i. e. *vir libidinosæ mentis* vel *libidinosus*; & à stal-ferhþ, *chalybei animi homo* sive *fortis*, vel forsan staþol-ferhþ, *stabilis & firmi animi*, *vir*; vel denique stolt-ferhþ, *magnanimus*, istud **stalwart**, in versione *Æneidos* nunquam satis laudandâ; *Duglassio* episcopo apud *Scotos Dunkellensi* auctore: ut, P. 11. B. **Stalwart bodyes lyes warpit**, *fortia corpora volvit*. P. 14. l. ult. **Stalwart Cloanthus**, *fortem Cloanthum*.

Ellen, apud poetas *Cimbricos* eliun. *Francice* ellan, & per epenthesin poeticam ellean, *animus, animositas, strenuitas, studium, labor, opera, virtus, vis, robur*. ðe ðær ƿinces se ƿica ongan. cyning costigan. cunnode georne. hƿilc ðær æþelinges. ellen ƿære, *tum potentissimus rex* [Deus] *cœpit tentare inclytum virum* [Abrahamum,] *bene noscens qualis herois virtus esset*, Paraphr. LXI, 8. ellen sceal on eorle. ecg sceal ƿiþ helm hilde gebidan, *virtus in heroe gladiusque contra galeam actus prœlium sustentabunt*, Kalendar. Reperitur sæpissime in compositione: ut in ellen-dæda, Paraphr. XIII, 14. ellen-rof, *in potentia præstans, fortis & clarus*. Sic *Adamus* vocatur beorn ellen-rof, Paraphr. XXVI, 23. & de *Abrahamo* dicitur, XL, 1. XLI, 6. Sic, hi ða se hehsta dema ædre mid elne onbryrde, *tum eam supremus judex protinus fortitudine inspiravit*, fragm. *Judith*. Sic in cantico illo, cap. XII. Hervar. Sag. stroph. 27. far vel dotter, fliott gief eg Þier tolf manna fior, ef Þu trua nædir; afl oc elion, alt hid goda, er syner Angrims epter leifdu; quæ sic Latine verto: *vale, filia, cito dabo tibi vitas* XII *hominum, si possis credere; robur etiam ac fortitudinem, & omne id bonum, quod filii Angrymi post se reliquerunt*. Hic autem afl, *corporis robur & vires*; eliun, *animi fortitudinem* notat; quæ recte conjunguntur à poeta in viragine seu fœmina Martii ingenii; ut observat *Ol. Verelius* in locum. Sic in harm. evang. *Cott.* quam Simon Petrus erl ellen rof, *venit Simon Petrus princeps magnanimus*. Nu uuit sus gifruodot sind habit unc eldi binoman elldan dadi, *jam nunc adeo grandævi sumus, & nobis senectus sustulit robur & vires*. & cap. XXXVII. habda im ellen guod thrista githahti, *habuit fortitudinem & cogitationes generosas*.

---

* Feyma heiter su kona, er ofram er svo sem ungar meyar eru, *Feyma vocatur mulier, quæ verecunda est, quales sunt virgines juniores*. Edda *Snorronis*, pars II. † Inter *galeæ* appellationes, in II parte Eddæ *Snorronis*, leguntur kollner & kollur; scilicet à forma capitis vel cranii sic vocantur; ut apud nos *mitræ illæ* vel *tiaræ*, quas **commodes** dicunt, vocantur **womens-heads**.

Eodon,

Eodor, *domus*, *tectum*: Paraphr. LIII, 7, eodon sona. swa him Ebrisca, eorle wisode. in-under edoras, *tum statim in tecta se receperunt*, *sicut instructi erant ab Hebræo homine* vel *heroe*, scil. *Abrahamo*. Sic LIV, 1. him fylston wel. gystas sine. and hine of gromra ða. cuman ár fæste. clommum abrugdon. in-under edoras, *opem ei opportune ferebant hospites*, *eumque advenæ venerandi manibus in domum trahebant*. Sic harm. evang. *Cott.* cap. LIX, quamun fan themo berge ti burg thar iro biscop uuas iro uuihes uuard. thar leddun ina uulanca mannerlos under ederos, *profecti sunt à monte in urbem*, *ubi eorum pontifex*, *templi præfectus erat*, *& arrogantes ibi homines eum* [Jesum] *duxerunt in principis* [sacerdotis] *domum*.

Rofe vel rof, *clarus*, *insignis*, *excelsus*, *illustris*; ut in oratione ista apostatæ Archangeli jam bellum Deo denuntiaturi: hwy sceal ic æfter his hyldo ðeowian. bugan him swilces geongordomes. ic mæg wesan God swa he. bigstandaþ me. strange geneatas. ða ne willaþ me. æt ðam striþe geswican. hæleþas heard mode. hie habbaþ me. to hearran gecorene. rofe rincas, *cur servus ero ei* [*Deo*] *fidelis*, *cur officia præstabo talis subjectionis*, *cum ipse possim esse quemadmodum ille*, *Deus. me circumstant strenui vassalli*, *qui me fortes in certamine non relinquent*. *præclari athletæ me dominum elegerunt*, Paraphr. VII, 14, Sic p. XXXVIII, *Abraham* & *Aran* vocantur hæleþ hige-rofe, *viri magnanimi*. & p. XLVII, *Abrahamus* nuncupatur dædrof drihtne sinum. Ter vox legitur in fragm. *Judith*. Sed non opus est pluribus exemplis, in *Saxonicis*. In *Francica* autem harm. evang. *Cott.* semel tantum occurrit vox, nempe in cap. LXX, san after quam Simon Petrus erl ellen-ruof, *cito dein venit Simon Petrus vir* [*princeps*] *strenuus*, *insignis*.

Fag, *rutilans*, *rutilus*; metaphorice apud poetas *cruentus*; à fagan, *rutilare*. fagas unrotlic heofon, *rutilat triste cælum*, cod. evang. interlin. *Cott.* Matth. XVI, 3. sloh ða wunden locc þone feondsceaðan fagum mece, *tum plexis crinibus* [Juditha] *gladio rutilante percussit hostem inimicissimum*. fyllan folc-togan. fagum sweordum. frumgaras, *duces principes cruentis gladiis ceciderunt*. fragm. hist. *Judith*.

Balo, bealo, forsan à *Cimbrico* baul vel bøl, *malum*, *noxa*, *molestatio*, *dolor*. unde at bølua, *maledicere*, *imprecari*; bøluan, *diræ*, *imprecationes*; bøluadr, *dirus*, *execrandus*; bølvaulegr, *execrabilis*. occurrit autem balo, bealo & bealowe, sæpe in composito bealofull, bealofulla; quod est epitheton *Holofernis* in fragm. histor. *Judith*. & significare videtur, *dolorificus*, *pestiferus*, *ater*, *horrificus*, *terribilis*, *malignus*, *dirus*, *execrabilis*. Sic in paraphrasi p. 106. 13, *Satanas* vocatur blac bealowe gast, *ater malignus* vel *execrabilis spiritus*. Sic p. 73, ðætte siþ heoro. secgan morste. bodigean æfter burgum. bealo spella mært, *qui eorum* [Ægyptiorum] *profectionem narraret*, *& traderet posteris historiam mœstissimam*, vel *maxime diram*. Sic harm. evang. *Cott.* cap. XVI, *peccata* vocantur balu dadi. & cap. XX, *maledicta* vel *blasphemiæ* vocantur balo spraca. & *insanabiles morbi*, balu suhteo, cap. XXVIII. Sic cap. LVII, *Judas* vocatur balo hudig man, *malum* vel *execrandum meditans*. Balo hudig autem, quasi balo hugdig, quo epitheto insignitur *Caiaphas*, cap. LX. Sic cap. LXVI, ni miht thi selbon uuiht balouues gibuotian:.

Reced, *aula*, *palatium*, *basilica*. Sic Paraphr. LXXVI, 14, bereafodon ða reced wuldor. readan golde. since and seolfre. Salomones templ, *diripiebant hi basilicarum gloriam*, *templum Solomonis*, *quod auro*, *obryzo & argento rutilabat*. p. XXXI, 5, *Arca Noachi* vocatur, sundreced, *palatium marinum*: * Ond ðu seofone genim. on þ sund-reced. tudra gehwilces. geteled rimes. ðara ðe to mete mannum lifige. and ðara oþerra ælces twa, *sume in arcam septem numero animantia*, *cujusque propaginis*, *quæ hominibus in escam permittitur*, *& aliorum duo*.

Sinc; ni fallor, *est rerum omne genus*, *collectio*, *strues*, *cumulus*, *congregatio*, *cœtus & coacervatio*; & per synecdochen speciei, *thesaurarium*, *gazophylacium*, & quicquid ob pretium *thesaurus* vel *gaza* dici meretur. Sic in Paraphrasi, XXXIII, 4, *collectio aquarum in diluvio* vocatur sinc: ut þa sandode forþ. weard sciwes. hwæþer sinc ende. sæflod ða gyt. wære under wolcnum, *tum navarcha* [Noachus] *probabat an aquarum congregatio & diluvium adhuc subter nubibus extaret*. Sic p, XLIV, *Sodomitæ*, *Lothus* & reliqui, qui captivi ducebantur à quatuor regibus, vocantur suþmanna sinc, *australium cœtus*. Ast alibi significat *opes* & *divitias*, ut *aurum*, *argentum*, *gemmas*; utpote quæ coacervari, recondi, & thesaurizari solent: hie ða wintra fela worulde bryttedon sinc ætsomne, *hi vero multis annis*, *mundanis opibus simul fruebantur*. i. e. *simul vitam duxerunt*. Sic *reges* apud poetas vocantur, quod supra notavi, sinces bryttan: *Deus*que *Abimelecho* perituro, denuo imperium & divitias offerens, sic loquitur, p. LVII, 17, þ ic ðe lifes. lifigendum giet. on dagum læte. duguþa brucan. sinces gesundne, *ut te sospitem & vivum sinam frui pace*, *imperio & divitiis*. Sic harm. evang. *Cott.* cap. XIX, than ni samnoþ gi hier sinc mikil silubres ne ne goldes, *quare nolite hic coacervare magnum argenti aurive thesaurum*. thar iit allaro manno gihues muod-githahti hugi endi herta thar is horth ligit sinc gesamnot, *cujuslibet hominum cogitationes*, *mens & cor ibi est*, *ubi thesaurus suus reponitur*, *& gazæ congregantur*.

Swegl, swegel, *æther*, *cælum*. Kalend. sumor sun wlitegost. swegel byþ hatost, *in æstate sol est pulcherrimus*, *& aer calidissimus*. Paraphr. XXXIX, 16, ðurh ðe eorþ-buende. ealle onfoð folc-bearn. freoðo and freondscipe. blisse minre. and bletsunge. on worulde rice. wriþende sceal.

---

* *Cimbrice* ond, *anima*, Synecdochice autem omnia *animantia* cujuscunque generis ita vocantur.

mægþe ðinre. monrim feran. swiþe under swegle, *per te omnes incolæ terræ, populusque percipient favorem & beneficium lætificationis & benedictionis nostræ; erit multitudo in terris gentis tuæ, quæ sub cœlo valde fructificabit.* Sic XXXII, 18. will-flod ongan, lytligan eft. lago ebbade. sweart under swegle, *porro torrens cœpit minui, recessit diluvium sub cœlo furvum.* De origine vocis vide Gloss. *Goth.* in SWIGLAGANS. vide vocem suprà.

Holm, *mare, aqua.* heofon weardes gast wæs ofer holm boren, *spiritus dei ferebatur super aquas,* Cædm. III, 20. ofer holmes hrineg, *super maris ambitum,* XXXII, 8.

Ædre, *illico, statim, cito, confestim, protinus.* and ða on bæl ahof. Isaac geongne. ⁊ ða ædre gegrap sweord be gehiltum, *& tum Isaacum in pyram levans, statim prehendit gladii manubrium,* Cædm. LXII, 14. hi þa se hersta dema ædre mid elne onbryrde. swa he deþ anra gehwilcne her buendra. ðe hine him to helpe secaþ, *tum illam protinus cum fortitudine instigavit [inspiravit] supremus judex, qui omnibus ab illo auxilium sibi petentibus opem ferre solet,* fragm. histor. *Judith.*

Snude, *statim,* &c. ða wearþ snellra werod. snude gegearewod cenra to campe, *tum celerum & alacrium exercitus cito ad bellum paratus erat.* hie ða on reste gebrohten snude ða snoteran idese, *tum prudentem virginem illico ad lectum adducebant,* fragm. hist. *Judith.* significat etiam *denuo,* ut supra in cap. XX. & sic aliquando vertendum est.

Lungre, *sine mora, statim, quamprimum, confestim.* Paraphr. p. 53. eode lungre ut, *statim exiit.* & in fragm. hist. *Judith.* p. 23, ides ellen rof wæs ða eft cumen. leof to leodum and ða lungre het. gleaw hydig wif. gumena sumne. of ðære ginnan byrig. hyre togeanes gan, *strenua & dilecta fœmina reversa est ad conterraneos, & confestim jussit prudens mulier, ut ex ampla urbe aliquis ei obviam veniret.*

Heaþo, *culmina.* gloss. *Cott.* 60. hinc apud poëtas tam in compositione, quam extra, *celsum & sublime quid* significat: ut heaþorinces, *celsi viri, sublimis status & conditionis homines.*

Corþr, corþer, *multitudo, satellitium, comitatus, pompa:* forsan à *Francico,* corter vel chortar, *grex.* Paraphr. LIII, 11. comon Sodom-ware. geonge and ealde. gode unleofe, corþrum miclum, *veniebant invisi Sodomæ cives juvenes senesque in comitatu magno.* XLIV, 1, hæleþ onetton. on mægen corþrum, *viri festinabant cum potenti multitudine.* LXXII, 19, modige swulton cyninges on corþre, *reges pompa superbi peribant.* LXXVII, 6, ðær se hæþena sæt. cyning corþres geosn, *ibi rex pompa ambitiosus sedebat.*

Fratoh, fratoho, *tapes, aulæum, peripetasma, peristroma.* Extat vox, si recte memini, in Paraphrasi; & in harm. evang. *Cott.* cap. XLI, hie habda uuelono genoh sinkes gisamnot, endi im sinnon uuas garo midi goldu endi mid goduuebbiu fagoron fratohon, *habuit opes multas, & thesauros magnos coacervatos; & ei semper parata erant peristromata pulchra ex auro, & purpura contexta.* Sic cap. XLVI, mid goldu endi mid guodu uuebbiu diurion fratohon.

Torht, *clarus, illustris, insignis, splendidus, præstans.* Hinc in fragm. histor. *Judith.* vocatur *Juditha,* torhte mægþ. *angelus*que in somnio *Nebuchadonosori* visus vocatur torhtan, Paraphr. LXXXVI, 7. *Deus* ipse quoque passim in Paraphr. vocatur torht-tire & wuldor-torht. & in fragmento *Judith* torht-mod tires brytta, & fæder on roderum torht-mod; ubi quoque à torht, torhtlic. Eor is wuldor-blæd. torhtlic toweard. and tir gifeþe. Sic in Kalend. *sol* vocatur tungla torhtast. On þam gim astihþ on heofones up hyrton geare tungla torhtast :- Probabile autem est hanc vocem torht, quæ in codice evang. harmonico bibl. *Cott. Francice* scripto, semper exaratur toroht, *Franco-Theotiscæ* esse originis. Hinc in *Tatiani* monotessari versione *Francica,* ougo * zorhtan, giougozorhtan, ougozorohtan, *manifestare,* i. e. secundum notationem vocis, *se alterius oculis clarum & conspicuum reddere.* After thiu giougozorhta sih ther Heilant abur, *postea manifestavit se iterum Jesus,* cap. 235, 1. In thiu ju thrittun stuont giougozorohtot uuas ther Heilant then jungiron, *hoc jam tertio manifestatus est Jesus discipulis,* 237, 6. Inti ougozorhton imo mih selbun, *& manifestabo ei meipsum,* cap. 164, 6. Gibot in thas sie inan ougozorahtan ni tatin, *præcepit iis ne manifestum eum facerent.* cap. LXIX, 8.

Torn, *ira, iracundia;* exempla ex Paraphrasi collegit *Somnerus,* in voce, quibus addas istud in fragm. *Jud.* me is ðus torne on mode hate :-

Cumbol, cumbl, *Francice* Cumbal, *signum;* specialiùs *signum militare* & *tessera militaris.* Paraphr. LXXIX, 1, ða hleoþor cwom byman stefne ofer burh-ware. ða hie for ðam combl on cneorum sæton. onhnigon to ðam † herige. hæþne ðeod wurþedon wih-gyld, *cum tubæ vox personuisset inter cives, tum signo dato inclinabant genu flectentes coram falso numine, ethnici idolum adorabant.* LXVI, 21, Cumbol lixton wiges on wenum, *insignia fulgere faciebant prælium expectantes.* Sic in fragm. *Judith.* eall þæt ða ðeod guman. ðrymme geeodon. cene under

---

* Hic notet lector; quod t *Anglo-Saxonum* sæpissime apud *Franco-Theotiscos* exprimitur per z & s. † Apud *Cimbros* **haurg** *numen:* unde à recepta religione *Christiana* est *numen ethnicum, profanum.* Significat etiam *lararium, fanum, sacellum;* ut *Anglo-Saxonicum* hærg vel hearg. Secundum istud *Voluspæ,* stroph. septima.

Hittust Aser a Ida velle
Their ed horg og hof hatymbrudu.

Conveniebant Asæ in Ida campo,
Qui lararia, & delubra alte struxerunt.

cum-

cumblum. ⁊ comp ƿige. ðurh Iudithe. gleawe lare. mægþ modigre. hi to mede hyre brohton, *quicquid populares magnifici, sub vexillis alacres, ducesque belli per magnanimæ virginis Judithæ prudens consilium victores acquisierant, id omne ipsi præmii nomine ex spoliis ad eam referebant.* Hinc etiam *exercitus imperator, Holofernes*, bis à poeta vocatur cumbol-ƿiga :· Chron. *Sax. Gibs.* p. 113, 24, hie beadu weorca betran wurdon on campstede cumbol-gehnades *in castris superiores erant, bellico conflictu, & vexillis victoriâ captis.* Sic in harm. evang. *Cott.* cap. VIII, hie fragoda after thiu huan sia an osteruuegon erist gisahun thena cuning sterron cumbal leohtan hedro fan himile, *postea sciscitatus est* [Herodes] *quando primum in itinere ab oriente viderent regis stellam, serenum signum, ex cælo lucere.* thuo gengun eft thiu cumbal forth uuanum under thiu uuolcan, *tum iterum ilico prodiit signum in æthere.* Antkendun sea thiu cumbal godes, *agnoscebant divinum signum.* In vetustis libris *Islandicis* & *Scandicis* hercuml vel hercumbl est *tessera militaris.*

Gombon. Paraphr. XLIII, 22, ða ƿintra XII. Norþmonnum ær. niede sceoldon. gombon gieldan. ⁊ gafol sellan, *tum duodecim per annos, ante quam * gentibus borealibus necesse esset tributum solvere & vectigal dare.*

Ræswa, *præses, princeps, dux, dynasta, dominus*; exempla habentur bene multa ex Paraphraste apud *Somnerum*; quibus addas istud è fragm. *Judith.* comon to ðam ƿican ðeodne feran folces ræswan, *ad dominum suum ac principem duces populi proficiscebantur.*

Est, *amor, gratia, charitas, favor, benevolentia,* & metonymice, *charitatis* & *amoris officium.* Paraphr. LI, 12, ic Ismael. estum ƿille. bletsian nu. sƿa ðu bena eart. ðinum frum-bearne, *Ismaeli primogenito tuo, quemadmodum rogas, gratiose benedicam.* XXIX, 11, 12, oþ ðæt bearn Godes bryda ongunnon on Caines cynne secan ƿergum folce. ⁊ him ðær ƿif curon. ofer metodes est, *donec filii Dei cœperunt ex execrabili populo, Cainis genere, sponsas quærere, & sibi uxores elegerunt contra Deo debitum amoris officium. Cimbrice* ást est *amicitia*, item *amor inter ambientes conjugium*, & *amor inter conjugatos. Francice* Anst vel enst est *gratia*, favor, benevolentia. *Gothice.* ANSTS.

Oht, ut oga, & egen, *timor, terror, horror, metus.* Oht autem videtur esse verbale à *Francico* ogan, *timere*; *Goth.* AGAN. Paraphr. LXV, 24, ða ƿæs feorþe ƿic. randƿigena ƿæst. be ðan readan sæ. ðær on fyrd hyra fær spell becƿom. oht inlende. egsan stodon. ƿælgryre ƿeroda ƿræc mon gebad, *tum juxta mare erythræum, quarta mansio, & statio armatorum* [Ægyptiorum] *erat, ubi de exercitu eorum subitaneo nuntio superveniente terrefacti littore inclusi Israelitæ metum habebant, & expectabatur vindicta & horrenda cædes populi.* XL, 23, ic me on agen mæh. ꝥ me ƿraþþa sum. ƿæpnes ecge. for freond mynde. feore beneote, *metuendum mihi est, ne eorum qui mihi irascuntur aliquis, pro amica sua in te mente, me gladii acie vita deprivet.*

Ƿæþa; in composito here-ƿæþa, *dux, exercitus imperator.* ða seo snotere mægþ. snude gebrohte. ðæs hereƿæþan heafod sƿa blodig on ðam fætelse, *tum prudens virgo ferebat ducis caput, ut cruentum erat, in sacco,* fragm. *Judith.* ða seo gleaƿe het. hyre ðinenne. þancol mode. ðæs here-ƿæþan. heafod onƿriþa. ⁊ hyt blodig ætyƿan. ðam burhleodum, *tum sagax provida* [virgo] *jussit ancillæ suæ imperatoris caput* [è Sacco] *eximere, idque civibus ostendere,* ibid.

Ƿada, in solutâ oratione, *bufo, rubetum majus*; ast in strictâ, volucrum, qui cadivis in prœlio vescuntur, appellatio est, qua Poetæ utuntur forsan ad indicandam illarum *immundam* & *abominabilem naturam*: ut, in anno DCCCCXXXVIII, chron. *Sax. Gibs.* lætan him gehyndan. hræfn brytian † saloƿi ƿadan. ⁊ ðone sƿeartan hrefn. hyrned nebban. ⁊ ðane hasean ƿadan earn. æftan hƿit æses brucan. grædigne guþ-hafoc. ⁊ ꝥ græge deor ƿulf on ƿealde, *post se reliquerunt corvum, salignei coloris bufonem, & nigrum illum corvum corneo rostro, aquilamque ravum illum bufonem cum voraci milvo, & sylvestri ferruginei coloris lupo, alba esca* [scil. humanis cadaveribus] *uti, frui,* Sic in fragm. *Judith.* on ðæt dægred sylf dynedan scildas. hlude hlummon. ðæs se hlanca gefeah. ƿulf in ƿalde. ⁊ se ƿanna hrefn. ƿæl gifre fugel. ƿestan begen. ꝥ him ða ðeod guman. ðohton tilian. fylle on fægum. ac him fleah on last. earn ætes georn. urig feþera. saloƿig ƿada. sang hilde leoþ. hyrned nebba, *in ipsa aurora resonabant clypei, & canore clamabant homines. propter hoc jejunus in silva lupus, corvusque luridus, cædis avidus ales, ex occidente ambo, gaudebant, quod multos homines lacerare se credebant, morituris saturandi: denique etiam advolabat aquila, famelicus canus ales, salignei coloris bufo, corneo rostro, ad classicum canendum.*

Bæran, beran, *excellere, præpollere, præcellere, esse celeberrimus* vel *princeps*: ut, ða ðe ƿiccungdom ƿidost bæron, *qui in præstigiis maxime præpollebant,* i. e. *magorum celeberrimi,* Paraphr. LXXVII, 20. Sic p. LXXVIII, ða ðe ƿisdom bereþ, *qui sunt sapientissimi,* scil. *magorum, sapientiæ magicæ principes,* vel forsan, ut gebæran, *se gerere, prætendere, simulare,* & sic, ða ðe ƿisdom bæraþ, vertendum est, *qui ut sapientes se gerunt, qui se sapientes esse simulabant* vel *prætendebant.*

Lastas leggan vel lecgan, *festinare, properare.* Paraphr. LII, 8, halige gastas. lastas logdon, *sancti spiritus* [*angeli*] *properabant.* Sic LV, 2, Da onette. Abrahames mæg. to ðam ƿestenne. fere ne sƿarode. eorl mid iðesum. ac he ofstum forþ. lastas legde, *properabat itaque*

---

* Scil. *regi Sodomæ*, & *sociis suis.* † Alias salo vel saloƿig padan, *militarem* vel *prælii asseclam bufonem.*

Abra-

Abrahami nepos ad desertum cum uxore & filiabus, pedibus non parcebat heros, sed ocyus festinabat. Sic LXI, 9, ȝepit ðu ofeꞅtlice. Abꞃaham ꝼeꞃan. laꞅtaꞅ lecȝan, *discede Abrahame hinc celeriter, & propera.*

Mætinȝe, *somnium.* Paraphr. LXXVIII, 5, ne ȝe mætinȝe. mine ne cunnon, *neque somnium meum scivistis.* à verbo, ut videtur, mætan vel ȝemætan, *somnium habere, in somnio videri* vel *videre:* secundum illud quod sequitur ibidem. l. 14. him ȝod ꞅealde. ȝiꝼe oꝼ heoꝼnum. ðuꞃh hleoꝺoꞃcꞃide. haliȝeꞅ ȝaꞅteꞅ. ꝥ him enȝel ȝodeꞅ. eall aꞅeȝde. ꞅpa hiꞅ man dꞃihten. ȝemæted ꞃeaꞃꝺ, *Deus ei ex cœlo gratiam, per spiritus sancti revelationem, dedit, ut angelus Dei omnia ei ediceret, quemadmodum dominus ejus in somnio habuisset.* Sic p. LXXVII, 21, het ða to ꞅomne. ꞅinꞃa leoda. ꝥa ꞃiccunȝdom. ꞃidoꞃt bæꞃon ꝼꞃæȝn ꝥa ꝥa mæniȝeo hꞃæt hine ȝemætte, *tum convocavit illos è conterraneis suis, qui longe latéque in præstigiis excellebant.* [i. e. magorum principes,] *& interrogavit homines, quid somnii vidisset.* Hinc in Satyrog. **to meten** est *somnium habere*, **to dream:** ut,

> **Than gan I to Meten a merveilouse swiven.**
> **And Joseph Met marveilously, how the Moon and the Sunne**
> **And the xi Starres halsed him all.**
> **I fell efte sones a slepe, and sodaynely me Mette,**
> **That Pierce the Plowman, was painted all bloudye.**

Hinc quoque derivanda est ea vox **metell** & **metall**, quæ notat *somnium*, **a dreame:** ut,

> **Musinge on these Metales, and my waye ich yede.**
> **Many times these Metals, hath made me study**
> **Of that I se sleepynge. ——————————**
> **And all this maketh me on these Metals to thinke.**

Geoꝼon, *Francice* geban, *mare, pontus.* harm. evang. *Cott.* CLII, ȝrimmid thie ȝroto seu uuirkit thie ȝebanes strom uȝison mid is uthion erthbuændion, *magnus oceanus, maris unda cum terribilibus suis fluctibus terrorem incutiet telluris incolis.* Sic cap. XXXV, ðar thesan ȝebanes strom. Sic in Paraphr. XXX, 22, ȝeꞅeah ða ymb ꞃintꞃa ꞃoꞃn. ꞃæꞃꞃæꞅt metod. ȝeoꝼon huꞅa mæꞅt. ȝeaꞃo hliꝼiȝean. innan and utan. eoꞃꝥan lime. ȝeꝼæꞅtnod ꞃiꝥ ꝼlode. ꝼæꞃ Noeꞅ, *tum veracissimus Deus, post certum annorum numerum, cernebat vehiculum Noachi, marinarum domorum maximam, in altum erectum, & contra diluvium, intus & extra, bitumine munitum.* Sic LXXV, 4, on ȝeoꝼoneꞅ ꞅtaꝥe, *in littore maris.*

Aꝼoꞃa, Eaꝼoꞃa, *Francice* abara, auaro, *filius, proles, successor.* Adameꞅ ꝥ Evan. aꝼoꞃan ꞃæꞃon. ꝼꞃeolicu tꞃa. ꝼꞃumbeaꞃn cenned. Cain and Abel, *Adamo & Evæ filii* [*nati*] *sunt duo ingenui, proles primogenita, Cain & Abel.* Sic metrorum *Boeth.* versiones *Cott.* p. 189, ꞃæꞅ ꞅe Apolliniꞅ. æꝥeleꞅ cynneꞅ. Ioheꞅ eaꝼoꞃa, *erat hic Apollo nobilis prosapiæ, Jovis filius.* In plurali eaꝼoꞃan, *posteri, successores.* Sic in harm. evang. *Cott.* XXVI, thuo uuarth thot cuth ðar all abaron Israelos, *tum notum id erat per omnes filios Israelis.* & cap. XXV, quat that hie an Iudæon huereȝin under Iꞅꞃaele auaꞃon ni fundi ȝimacon thes mannes, *dixit se inter Judæos, inter Israelis progeniem non invenisse istius hominis parem.* Sic cap. XXXVI, erist scal ik Israhelos abaron uuerthan folcscipie te fruman, *primum Israelitarum populo & progeniei profuturus sum.* Aꝼoꞃa autem forsan verbale est ab aꝼaꞃan, (quod in præt. facit aꝼoꞃ) *exire, emigrare.* Inde aꝼoꞃ, ut apud nos in sensu forensi *exitus, prosapia, progenies.* vide autem 𐌰𐍆𐌰𐌺. in gloss. *Goth.*

Beadu, beaduꞃ, beado, beadoꞃ, *bellum, prœlium, cædem, stragem, crudelitatem* & *homicidium* denotat; forsan quasi beatu, à beatan, *percutere, cædere.* ða ꞅeo ȝleaꞃ het. ȝolde ȝeꝼꞃætepod hyꞃe ðinenne ðancol mode ðæꞅ heꞃe ꞃæꞃan heaꝼod onꞃꞃiꝥan. ꝥ hyt to behꝥe blodiȝ ætyꞃan ðam buꞃh-leodum hu hyꞃe æt beaduꞃe ȝeꞅꞃeoꞃ, *tum* [Juditha] *prudens, auro ornata, & perita jussit ministræ suæ imperatoris* [Holofernis] *caput explicare, idque civibus cruentum in signum ostendere, ut ei in* [perpetranda] *cæde successit.* fragm. hist. *Judith.* p. 24. Sic paulo post; ꞅtoꞃon heaꝥo ꞃincaꞅ. beoꞃnaꞅ to beadoꞃe boꞃdum beꝥeahte, *processerunt ad prœlium clypeis tecti viri principes & primarii.* Sic p. 25, ꞅum to ꝥam aꞃod ðaꞃa beoda-ꞃinca ꝥæt he in ðæt buꞃ-ȝeteld niꝥ heaꞃd neꝥde ꞅꞃa hine nyd ꝼoꞃdꞃaꝼ, *unus militum* [crudelium satellitum] *conjectavit, quod vir fortis* [Holofernes] *dormiret in tentorio, prout eum necessitas coëgit.* Sic in metrorum *Boethianorum* versionibus *Cott.* p. 150, ða ꞃæꞅ Romana ꞃice ȝeꞃunnen. abꞃocen buꞃȝa cyꞅt beadu-ꞃincum ꞃæꞅ, *tum subjugatum erat Romanorum imperium, & magnifica maxime urbium expugnata militibus erat.*

Hisce adde Cneaꞃ vel cneaꞃꞃ, *navis, navigium.* bis extat vox, ni fallor *Hibernica*, in chron. *Sax. Gibs.* An. DCCCCXXXVIII, ȝeꞃitan him ða Noꞃꝥmen næȝled cneaꞃꞃum, *discesserunt viri aquilonares in navibus clavatis.* cꞃead cneaꞃum ꝼlot cyninȝ ut ȝeꞃat on ꝼealene ꝼlod, *classis dux in vehementer vocatis navibus exiit in gilvum mare.*

Verum non solum, quoad voces *exoticas*, scilicet *Cimbricas, Francicas,* & quas *ignotas* voco, poetica Dialectus *Anglo-Saxonum* plane *Dano-Saxonica* est, sed etiam quoad alia nonnulla, quibus

Dano-

Dano-Saxonicus iste ſermo à puriori *Saxonico* diſcriminatur, *Dano-Saxonicæ* nomen meretur. Primo enim à puriori ſcribendi more nonnunquam deflectit, & orthographiam purioris *Saxonici* in haud paucis, in barbarographiam quaſi convertit: ut in monıȝ pro manıȝ; noma pro nama; ꝼꞃom pro ꝼꞃam; ꝼꞃeo pro ꝼꞃea; æþelu pro æþela; ðeoꞅꞇꞃæ pro ðeoꞅꞇꞃo, vel ðeoꞅꞇꞃu; haꝼuꞅ ꞇu pro haꝼeꞅ ꞇu; unꞃeoꞃꝺaꝺon pro anꞃeoꞃꝺaꝺon, vel potius anꝺꞃeoꞃꝺaꝺon; ꞅıo & ꞅeo pro ꞅı vel ꞅıȝ; hıo vel heo pro he, hı vel hıȝ; ah pro ac; ꞃıꞇȝa & ꞃıꞇȝan pro ꞃıꞇeȝa, ꞃıꞇeȝan; eȝꞅa pro eȝeꞅa; eꝺȝe pro eꝺıȝe; lıꝼȝe pro lıꝼıȝe; oþeꞃ pro æȝþeꞃ; anꝺꞅꞃeꞃaꝺon pro anꝺꞅꞃaꞃeꝺon; no pro nu; na pro no; ȝıonȝeꞃꞅcıpe pro ȝeonȝeꞃꞅcıpe; benæman pro benıman.

Secundo, nominibus cum articulo compoſitis, pro more *Cimbrorum*, aliquando utitur: ut in fragm. *Judith.* Sect. x. ða pæꞅ neꞃȝenꝺeꞅ ðeoꞃen ðꞃẏmꝼull ðeaꞃle ȝemẏnꝺıȝ hu heo þoen aꞇolan eaþoꞅꞇ mıhꞇe ealꝺꞃe benæman æꞃ ꞅe unꞅẏꝼꞃa pomꝼull aꞃoce, *tum magnifica Dei ſerva* [Juditha] *vehementer animo volvebat, quomodo tetrum* [Holofernem] *facillime poſſit vita ſpoliare, priusquam impurus ille terribilis expergefactus eſſet.* Sic Paraphr. LXXI, 6, ꞅunu Dauıꝺeꞅ. pulꝺoꞃꝼæꞅꞇ cẏnınȝ. ȝeꞇımbꞃoꝺe ꞇempel Ȝoꝺe. alhn halıȝne, *filius Davidis, glorioſiſſimus rex, Deo templum ſtruxit, baſilicam ſanctam.* Sic XXIX, 15, ða ꞃeoꞃꝺaꝺe. ꞃoꝺoꞃa palꝺenꝺ. ꞃꞃaþ moncẏnne. anꝺ ða ꞃoꞃꝺe cꞃæþ. ne ꞅẏnꝺon me on ꝼeꞃhþe. ꝼꞃeo ꝼꞃom ȝeꞃıꞇene. cneoꞃıꞅn Caıneꞅ. ac me ꝥ cẏnn haꝼaþ. ꞅaꞃe abolȝen, *tum ætheris dominus, humano generi iratus, locutus eſt, hæc verba dicens: Progenies Cainis non mihi erit à pœna immunis, quia generatio iſta graviter me provocavit.* Sic, hı ða on peꞅꞇen ȝebꞃohꞇen ꞅnuꝺe þa ꞅnoꞇeꞃan ıꝺeꞅe, *tum protinus ad lectum ducebant ſapientem virginem.* fragm. hiſt. *Judith.* Sic *Cædm.* XCIV, 8. ꞅꞃa ꞅe ꞃeꞃeȝa ȝaꞅꞇ. ꞃoꞃꝺum ꞅæꝺe. ꝼah ın ꝼẏꞃnum, *ſic malignus ſpiritus* [Satanas] *verbis concionatus eſt in igne,* [Deo] *adverſarius.* Sic XXI, 18, ıc ꞃꞃeo me heꞃ. ꞃæꝺaleaꞅne. lıꝼ ꝼꞃea mın. leaꝼum ðecce. ꞅcẏlꝺꝼull mıne. ꞅceaþen, *ô domine vitæ* [inquit *Adamus* ad *Deum*] *hic me nudum tego, foliis, reus protego thecam* [i. e. *corpus*] *meam.* In primo horum exemplorum legitur ðeoꞃen pro ꞅeo ðeoꞃe; in ſecundo, alhn pro ꞅe alh; in tertio, cneoꞃıꞅn pro ꞅeo cneoꞃıꞅ vel cneoꞃıꞅe; in quarto, ꞅceaþen pro ꞅeo ꞅceaðe. Hinc quoque venit, quod ꝺꞃıhꞇen communiter uſurpatur pro ꞅe ꝺꞃıhꞇ; ꞅelꝺ, à ꞅeleꝺ, pro ꝥ ꞅelꝺ; & id genus alia. Innumera etiam occurrunt exempla pluralis numeri, quæ, quod à ſecunda declinatione *Saxonica* diſtingui non poſſunt, prætereunda cenſeo.

Tertio, *Dano-Saxonicam* barbariem in hoc etiam non raro imitatur, quod verbo præſentis vel præteriti temporis utitur vice participii præſentis temporis, vel loco verbi præteriti temporis, cum pronomine relativo, vel conjunctionibus ða, ða ða, vel anꝺ: ut, heꞃ æꞃeꞅꞇ ȝeꞅceoꞃ ece ꝺꞃıhꞇen helm eallꞃıhꞇa heoꝼon ⁊ eoꞃþan. ꞃoꝺoꞃ aꞃæꞃꝺe ⁊ ðıꞅ ꞃumelanꝺ ȝeꞅꞇaþeloꝺe ꞅꞇꞃanȝum mıhꞇum, *hic primo æternus dominus cœlum, omnium rerum tectum, & terram creavit, omnipotentia ſua firmamentum erigens, & hanc ſpatioſam tellurem ſtabiliens.* Sic in chron. *Gibſ.* An. DCCCCLXXV. heꞃ ȝeenꝺoꝺe. eoꞃþan ꝺꞃeamaꞅ. Eaꝺȝaꞃ Enȝla cẏnınȝ. ceaꞅ hım oþeꞃ leohꞇ. plıꞇıȝ ⁊ pẏnꞅum. anꝺ ðıꞅ ꞃace ꝼoꞃleꞇ. lıꝼe, *hoc anno finivit terræ gaudia Eadgarus rex Anglorum, aliam ſibi lucem pulchram & jucundam eligens, vitamque hanc fragilem relinquens.* Sic quoque Paraphr. XLII, 1, 2, ða peꞅꞇan com ðæꞃ ꞅe eaꝺȝa eꝼꞇ. ecan ꝺꞃıhꞇneꞅ. nıꞃan ꞅꞇeꝼne. noman peoꞃþaꝺe. ꞇılmoꝺıȝ eoꞃl. ꞇıꝺeꞃ onꞅæȝꝺe. ðeoꝺne enȝla. ðancoꝺe ꞅꞃıþe. lıꝼeꞅ leohꞇꝼꞃuman. lıꞅꞅe anꝺ aꞃa, *tum beatus ille ab occidente venit illuc, ubi, novo mandante oraculo, æterni domini nomen adorabat, ſacrificium offerens regi angelorum, & maximas gratias agens vitæ lucifero auctori propter libertatem & vitæ neceſſaria.* Plura qui deſiderat, conſulat velim Paraphraſeos XL, 17, 18. XLII, 2. XLV, 7. XLVII, 14. XLVIII, 10. LVIII, 2, 3. LXI, 18. VI, 24, 25. IX, 12, 13. XI, 21. XXXVII, 3, 4. XXXIX, 5, 6, 7. LXXX, 18, 19. Hujuſmodi plura quoque leguntur in *Kalendario* & fragmento hiſtoriæ *Judith*, ut & in chron. *Sax. Gibſ.* Ann. DCCCCXXXVIII. DCCCCLXXV. Quæ *Paraphraſeos* ut & *Kalendarii* & *fragmenti* adeo ſtylum ac genium ſapiunt, ut auſim dicere omnia eſſe ejuſdem ſeculi, ſcilicet exeuntis milleſimi. Hoc ſatis oſtendit dialecti poeticæ qua boreales poetæ uſi ſunt, cum *Dano-Saxonica* fere in omnibus convenientiam, quæ ſane tanta eſt, ut utraque dialectus pro eadem habeatur, niſi quod illi fere eſt religio violare Syntaxeos regulas, quas hæc multo magis negligit & aſpernit. *Cædmone* igitur abjudicandam Paraphraſin cenſeo quam ei * inſcribit vir maximus *Fr. Junius*, & tantum non adjudicat in obſervationibus ad *Willeramum* p. 248. Ibi eam vocat hiſtoriarum veteris teſtamenti perantiquam Paraphraſin, dicitque innumera in eâ occurrere, quæ penitiorem ſapiunt antiquitatem. Denuo eam vocat reconditum antiquitatis theſaurum; eamque citaturus utitur plane *Cædmonis* nomine; quaſi, ſe judice, verè *Cædmonis* eſſet, quam citerioris ſeculi poeta aliquis *Anglo-Saxonum* ſeptentrionalis contexuit, *Cædmonis*, quoad operis argumentum, quiſquis fuit, non infelix imitator. Quod enim ſtylum geniumque operis attinet, is idem eſt in fragmento hiſt. *Judith.* Calendario, & in additamento illo, quod in fine Paraphraſeos extat, p. 91. quod tamen eſſe citerioris antiquitatis, operis argumentum demonſtrat: de deſcenſu *Jeſu* ad inferos, de perruptis ab eo Inferni januis, de raptis ab eo inde animis, qui per *Mariam* Virginem, opem & miſericordiam ejus prius imploraverant. Omnia nimirum ſecundum *Karini* & *Leutici* fabulam iſtam in Pſeudo-evangelio fictitio

* *Cædmonis* monachi Paraphraſis poëtica *Geneſios* ac præcipuarum ſacræ paginæ hiſtoriarum, abhinc annos MLXX. *Anglo-Saxonice* conſcripta, & nunc primum edita à *Fr. Junio*, F. F.

 Nico-

Nicodemi, quod poſt *Normannorum* ingreſſum ab auſtrali aliquo *Anglo-Saxone*, ut ut elegantiſſime fuiſſe ſcriptum, oſtendunt inter alia voces illæ repetitæ, carta & riht hand, quarum illam *Gallicæ* originis, & hanc ad *Gallorum* ſermonem, qui *dextram* tunc temporis *la droict hand* vocabant, formatas eſſe conſtat.

Caput Vigesimumsecundum.

De dialecto Normanno-Saxonica *ſive* Anglo-Normannica; *& de dialecto* Semi-Saxonicâ.

I. HActenus de dialecto *Dano-Saxonica*, quâ, tam ſolutâ, quàm vinctâ oratione qui ſcripſerunt, uſi ſunt *Boreales Angli* imperio *Danorum* ſubjecti; quibuſcum diuturna conſuetudine & mutuis conjugiis ſociati, tandem in unum quaſi populum, ut *Sabini* & *Romani*, coierunt. Ordo igitur poſtulat, ut de dialecto *Normanno-Saxonicâ* tractemus. Verum ut quæ ei elucidandæ ſerviunt clarius & diſtinctius tradamus, de dialecto *Semi-Saxonica*, ut vocatur, dicendum eſt; in quam auſtralis illa *Saxonica* (ſub qua ſemper & occidentalem comprehendo,) quam puriorem *Anglo-Saxonicam* ſupra vocavimus, tandem, pariter ac purior ille ſermo antiquorum * *Anglorum* qui *Northymbriam* veterem incoluerunt, in *Dano-Saxonicam* mutata & corrupta erat. *Semi-Saxonicam* autem eam docti nominant, quòd medius quaſi ſermo, vel pene medius eſſet, inter puriorem *Anglo-Saxonicum*, & *Anglicanum* illum, qui majoribus noſtris ante centum & quinquaginta annos vernaculus erat. Quemadmodum enim *vinum aceſcens*, nondum tamen in acetum converſum, *ſemivinum* & *ſemiacetum* dici, uſu adprobante, poſſit; ſic auſtralium noſtrorum *Saxonum* medium illum, vel ad medium accedentem ſermonem *Semi-Saxonicum*, & ſi uſus vellet, *Semi-Anglicum* haud abſurde nuncupandum eſſe judicamus.

Quinimo labefactatus ille auſtralium *Saxonum* ſermo, ſi uſus pateretur, *Dano-Saxonicus* auſtralis dici haud improprie poſſit. *Dani* enim longe latéque per auſtrales & occidentales *Angliæ* partes continuo peragrantes, eaſque, præſertim exeunte nono, & decimo ſeculo ineunte, circumcirca navigantes, atque tandem quum mari, tum terrâ, ſummâ rerum potiti, novâ linguâ, novis, moribus, noviſque inſtitutis *Anglo-Saxonum* loquelam, ex ſimplici hybridam, ex ſincera mixtam, & ex pura corruptam adeo & barbaram fecerunt; ut verſus ſeculi decimi finem, & deinceps ad introitum *Nortmannorum*, non tantum apud boreales, ſed etiam auſtrales *Saxones*, *Anglo-Saxonicum* ſermonem in ipſo *Anglo-Saxonico* ſermone quæreres. Porro etiam *Canuto* totius *Angliæ* monarcha imperante, par eſt credere clerum *Saxonicum* cum patriciis & equeſtris ordinis hominibus, ut domino ſuo placerent & gratificari viderentur, ejuſque gratiæ velificari, *Danicam* linguam, quæ jam tu aulam perſonabat, ſtudioſe didiciſſe. Hoc ut credam faciunt *runarum Danicarum*, tam ſimplicium, quam duplicium deſcriptio quædam poetica, *Anglo-Saxonice* explicata; quæ in bibliotheca *Cott.* extat, *Otho* B. 10. p. 165. quamque vix antea & ne vix obſervatam, nedum publici juris factam, plane quaſi ab omnibus doctis ſpectatu dignam, hic cum *runis* ære inciſis, operæ & ſumptûs pretium exhibere judicamus, *Latinis* additis ex adverſo elementis, ad oſtendendam *runarum* poteſtatem, una cum iis nominibus quibus appellantur ipſæ *runæ*.

---

* Chron. *Sax.* bibl. *Cott.* Anno DCCCCXLIX. Þa cwomon ða men of ðrym mægðum Germanie. of Ealdseaxum. of Englum. of Geatum of ðe Iotum :. Of Iotum cwomon Cantwara. and Wihtwara. þ is seo mægþ ðe nu eardiað on Wiht. ⁊ ðat cyn on Westseaxum. þe nu gyt to dæg Iutna cyn het :. Of Ealdseaxum cwomon Eastseaxa. ⁊ Suþseaxa. and Westseaxa :. Of Engle cwomon se a syððan stod westig betweox Iutum ⁊ Seaxum. Eastengla. ⁊ Middelengla. ⁊ Mearca. and ealle Norþhymbra. *Ac venerunt viri de tribus Germaniæ provinciis, de Antiquis Saxonibus, de Anglis, de Gothis ſive Jutis. Jutis oriundi ſunt Cantwari & Vectuarii; hæc eſt ea gens quæ nunc incolit Vectam, quæque gens apud Occidentales Saxonas adhuc vocatur Jutarum progenies. Ab Antiquis Saxonibus originem duxerunt Orientales Saxones, & Auſtrales-Saxones, & Occidentales Saxones. Ab Anglis (quorum patria ab eo uſque tempore manſit deſerta inter Jutas & Saxonas) originem duxerunt Angli Orientales, Mediterranei, Angli, Mercii, ac omnes Northhymbri.* vide etiam chronicon *Saxonicum Gibſoni*, in eodem anno.

E Co-

E Codice MS. Bibliothecæ Cottonianæ, *cujus nota, Otho, B.* 10.

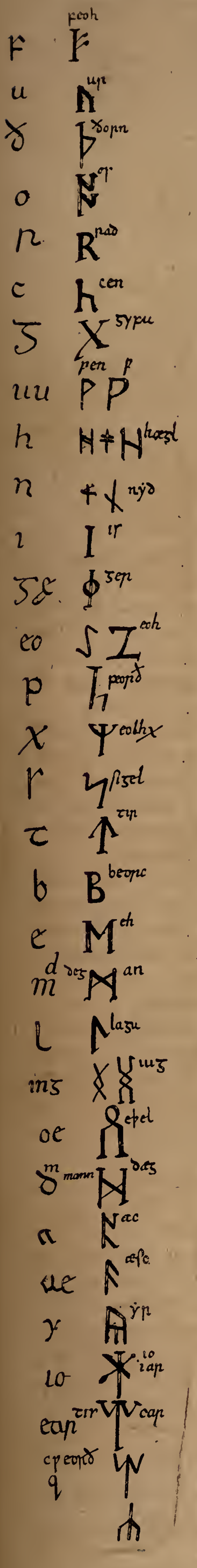

byþ frofur. fira gehwylcum. sceal ðeah manna gehwylc. miclun hyt dælan, gif he wile. for drihtne domes hleotan :·

byþ anmod. ⁊ oferhyrned. fela frecne. deor feohteþ. mid hornum. mære morstapa. þ is modig wuht :·

byþ ðearle scearp. ðegna gehwylcum. anfen-gys yfyl. ungemetun reþe. manna gehwylcun. ðe him mid resteð :·

byþ ordfruma. ælcre spræce. wisdomes wraþu. and witena frofur. and eorla gehwam. eadnys and tohiht :·

byþ onrecyde. rinca gehwylcum. sefte and swiþhwæt. ðam ðe sitteþ on-ufan. meare mægen heardum. ofer mil paþas :·

byþ cwicera gehwam cuþ on fyre blac and beorhtlic byrneþ oftust ðær hi æþelingas inne restaþ :·

gumena byþ gleng and herenys. wraþu ⁊ wyrþscype ⁊ wræcna gehwam ar and ætwist ðe byþ oþra leas :·

ne bruceþ ðe can weana lyt sares and sorge and him sylfa hæfþ blæd ⁊ blysse and eac byrga geniht :·

byþ hwitust corna. hwyrft hit of heofones lyfte. wealcaþ hit windes scura. weorþeþ hit to wætere syððan :·

byþ nearu on breostan weorþeþ hi ðeah oft niþa bearnum to helpe and to hæle ge hwæþre gif hi his hlystaþ æror :·

byþ ofer cealdunge metum slidor glisnaþ glæs hluttur gimmum gelicust. flor forste ge worulit fæger ansyne :·

byþ gumena hiht ðon god læteþ halig heofones cyning hrusan syllan beorhte bleda beornum and ðearfum :·

byþ utan unsmeþe treow. heard hrusan fæst hyrde fyres. wyrtrumun underwreþyd wynan on eþle :·

byþ symble plega. and hlehter wlancum ðar wigan sittaþ on beor sele bliþe æt somne :·

seccard hæfþ oftust on fenne. wexeð on wature. wundaþ grimme. blode breneð beorna gehwylcne ðe him ænigne onfeng gedeð :·

se mannum symble biþ on hihte ðonn hi hine feriaþ ofer fisces beþ oþ hibrim hengest bringeþ to lande :·

biþ tacna sum healdeð trywa wel. wiþ æþelingas a biþ onfærylde. ofer nihta genipu. næfre swiceþ :·

byþ bleda leas. bereþ efne swa ðeah tanas butan tuddor. biþ on telgum wlitig. heah on helme hrysted fægere. geloden leafum lyfte getenge :·

byþ for eorlum æþelinga wyn. hors hofum wlanc. ðær him hæleþe ymb. welege on wicgum wrixlaþ spræce. ⁊ biþ unstyllum æfre frofur :·

byþ on myrgþe his magan leof. sceal þeah anra gehwylc oðrum swican. for ðam dryhten wyle dome sine þ earme flæsc eorþan betæcan :·

byþ leodum langsum geþuht gif hi sculun neþun on nacan tealtum. ⁊ hi sæ yþa swyþe bregaþ. and se brim hengest bridles ne gym :·

wæs ærest mid east denum. ge sewen secgun. oþ he siððan est. ofer wæg gewát wæn æfter ran. ðus heardingas ðone hæle nemdun :·

byþ ofer leof. æghwylcum men. gif he mot ðær rihter and gerysena on brucan on blode bleadum oftast :·

byþ drihtnes sond. deore mannum. mære metodes leoht, myrgþ and to hiht eadgum and earmum. eallum brice :·

byþ on eorþan. elda bearnum. flæsces fodor fereþ gelome ofer ganotes bæþ garsecg fandaþ. hwæþer ac hæbbe æþele treowe :·

biþ ofer heah. eldum dyre. stiþ on staþule. stede rihte hylt. ðeah him feohtan on firas monige :·

byþ æþelinga ⁊ eorla gehwæs. wyn and wyrþmynd. byþ on wicge fæger. fæst-lic on færelde. fyrd geacewa sum :·

byþ ea fixa. and ðeah abruceþ. fodres onfaldan. hafaþ fægerne eard, wætre beworpen. ðær he wynnum leofaþ :·

byþ egle eorla gehwylcun. ðonn fæstlice flæsc onginneþ. hraw colian hrusan ceosan blac to gebeddan bleda gedreosaþ. wynna gewitaþ wera geswicaþ :·

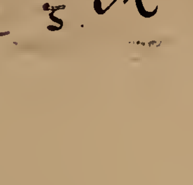

Hos Characteres *ad alia festinans Studioso lectori interpretanda relinquo.*

Erat

II. Extat & altera literarum *Dano-runicarum* deſcriptio, cum explicatione *Anglo-Saxonica*, in eadem bibliotheca, (*Domitianus A. 9.*) quam in tabella lectori ſtudioſo hic infra offero:

Ex his, tanquam ex idoneis teſtibus, valde probabile eſt *Anglo-Saxones* diſcendis *runis* operam dediſſe. Neque mirum eſt victos victorum, ſervos dominorum linguam didiciſſe, in qua, cum aliquid rogarent, ab iis ſe gratiores audiendos eſſe, & quæ peterent, facilius impetraturos ſcirent.

III. Præterea cum in poteſtate *Danorum* tandem *Saxones* auſtrales eſſent, non mirum eſt eorum ſermonem ſub *Danico* imperio languentem fatiſci cæpiſſe, & cum *Saxonicis* rebus in deteriorem partem abiiſſe. *Saxones* fregerunt *Dani*, fregitque paulatim *Anglo-Saxonicam* loquela *Davica*, & quaſi ſtatum illius mutando in alteram pene mutavit. Quemadmodum autem *ſtatûs mutatio*, quam diminutionem capitis veteres *Romani* vocabant, triplex fuit; maxima, minor & minima: ſic à *Danis* in *Anglia* prævalentibus, & deinceps uſque ad finem ſeculi ſecundi decimi, puriori auſtralium *Saxonum* ſermoni quaſi triplex accidit *mutatio ſtatûs*; minima quoad ſcripturam, quoad voces & phraſes major, & maxima quoad ſyntaxin; quo jus omne ſuum, ſub *Normannis* dominis, cum *Saxonica* civitate & libertatibus, adeo perdidit, utnomen ſuum retinere non permiſſum eſſet.

Secundum hanc igitur triplicem ſtatûs mutationem, auſtralium *Saxonum* linguam in *Semi-Saxonicam* labaſcentem tripliciter conſiderandam eſſe judicamus. primò quoad ſcripturam, vel ſcribendi rationem mutatam. ſecundò quoad voces phraſeſque, quæ jam tum peregrinæ introire cœperunt. denique quoad ſyntaxin, quæ cum tempore primum ſub *Danis*, dein ſub *Normannis* dominis, non ſolum in concordantiæ regulis, ſed in omnium partium orationis conſtructione, quas antea erat religio temerare, maxime violata eſt.

IV. Primum igitur, in quo *Anglo-Saxonica* auſtralis, quaſi ſuæ dignitatis immemor, in *Semi-Saxonicam* degeneraſſe cernitur, eſt veteris ſcribendi moris in novum converſio, nonnullas permutando literas, ex quibus voces ſolebant formari. Sic ʒ in ı vel ẏ vertitur in principio, medio, & fine dictionum. In principio: ut ıunʒe pro ʒeonʒe, chron. *Sax. Gibſ.* p. 168, 1. anð elleꞅ amẏꞃðon manıʒe ıunʒe men. Sic p. 37. 11, 13. ıaꞇeꝑeaꞃð bis legitur pro ʒaꞇeꝑeaꞃð. Sic quoque ıæꝼ legitur pro ʒaꝼ, 231. 2, 10. ıeꞇ pro ʒẏꞇ, 232. 42. ıaꝼ pro ʒaꝼ, ııuen & ıauen pro ʒıꝼen, 242. 37, 38, 46. he ꞅuoꞃ on halıʒðom. ⁊ ʒıꞅleꞅ ꝼanð. ꝥ he alle hıꞅ caꞅꞇeleꞅ ꞅculðe ııuen up. ꞅome he ıaꝼ up. ⁊ ꞅome ne ıaꝼ he nohꞇ. ..... ⁊ bꞃohꞇen hıꞃe ınꞇo Oxenꝼoꞃð. ⁊ ıauen hıꞃe ðe buꞃch. Sic quoque ıeðen pro ʒeoðen, *iverunt*. 22, 4, 46. In medio: ut cæıe pro cæʒe, *clave*, 38, 29. æıþꞃe pro æʒþꞃe, *utràque*, 153, 25. ꝑeınaꞅ pro ꝑeʒnaꞅ, *pluvias*, 219, 30. Quibus adde ðæıeꞅ pro ðæʒeꞅ, bebẏꞃıeð pro bebẏꞃʒeð vel bebẏꞃıʒeð, *ſepultus*, ꝑꞃeıðe pro ꝑꞃeʒðe, *accuſabat*, & id genus multa. In fine: ut ðæı, *dies*, pro ðæʒ; ælmıhꞇı, *omnipotens*, pro ælmıhꞇıʒ; ꞇꝑenꞇı, *viginti*, pro ꞇꝑenꞇıʒ; hæuı pro heꝼıʒ, *gravis*; maı pro mæʒ, *poſſum*; laı pro laʒ, *jacebam*; ænı pro ænıʒ, *ullus*; bẏꞃı pro bẏꞃıʒ, *urbs*; & iſtius modi innumera alia: ut ðeıneꞅ pro ðeʒneꞅ; ıꞅelleð pro ʒeꞅelleð; ıpıꞇneꞅꞅe pro ʒepıꞇneꞅꞅe; ıbıððen pro ʒebeððan; quæ omnia leguntur in charta quadam *Edwardi* confeſſoris dicti, quæ in *Latinis* (þ & p exceptis) literis tranſcripta extat, inter alias haud paucas in archivis eccleſiæ cathedralis *Wellenſis*.

Eduuard King gret Harold Erl and Tavid minne ſchyre-refen and alle mine þeines inne Sumirſæten frendliche. And ich keþe eu þat Alfred havet iſeld Giſe biſſop his land at Hlytton ſaceas and clane toforen me ſilven æt Peddredan on mine ipitneſſe and Eadithe mine ibidden, and on Haroldes ærles.

V. Sic

V. Sic etiam c in k vertitur: ut in kinᵹ & kinᵹeꞅ, pro cẏnᵹ, cẏnᵹeꞅ; munekeꞅ pro muneceꞅ; bꞃoke pro bꞃoce; maken pro macan; makeꝺe pro maceꝺe vel macoꝺe; akẏnneꝺniꞅꞅe pro acenneꝺniꞅꞅe; kenþ pro cenþ; ꞇaken pro ꞇacen vel ꞇacn; & in multis aliis.

VI. Sic ꝼ mutatur in u & v: ut in æueꞅꞇlice pro æꝼeꞅꞇlice, *quam celerrime*; have pro haꝼe, *habeo*; leove pro luꝼu, *amor*; live pro liꝼe, *vita*; luveꝺe pro luꝼiaꝺe, *amabat*; ꞅeoven pro ꞅeoꝼon, *septem*; heouene pro heoꝼene, *cœlo*; herueꞅꞇ pro hæꞃꝼeꞅꞇ, *autumnus*, *messis*; neue pro neꝼa, *nepos*; æuꞃe pro æꝼꞃe, *semper*; næuꞃe pro næꝼꞃe, *nunquam*.

VII. A finale vertitur in e: ut in ðaꞃe & ðæꞃe pro ðæꞃa, gen. plur. articuli vel pronominis ꞅe, ꞅeo, ðæꞇ. Cantƿaꞃe pro Cantƿaꞃa, *Cantiani*; oþꞃe pro oþꞃæ, *aliorum*; ꞇƿeᵹꞃe pro ꞇƿeᵹꞃa, *duorum*; Cantƿaꞃebẏꞃi, *Anglice* **Canterbury**. bꞃoþꞃe & ꞅƿuꞅꞇꞃe, pro bꞃoþꞃa & ꞅƿuꞅꞇꞃa, *fratrum* & *sororum*. Hinc a finale in e breve versum nonnunquam in fine omittitur: ut in ᵹeƿiꞇen pro ᵹeƿiꞇena, læꞃeꝺ pro læꞃeꝺa, laꞃeꝺ pro læꞃeꝺa vel leꞃeꝺa: ut, be hiꞅ ᵹeƿiꞇen ꞃæꝺ. læꞃeꝺ. ⁊ laꞃeꝺ. ðe on hiꞅ kẏneꞃice ƿæꞃon:·

VIII. Є in æ mutatur: ut in Daniꞅcæ pro Daniꞅce, *Dani*; innæ pro inne, *in*; ᵹeꞃihꞇæ pro ᵹeꞃihꞇe, *jus*; ƿæll pro ƿel, *bene*, *valde*. cẏþæ, pro cẏþe *ostendat*; ænꝺe pro enꝺe, *finis*. ænꝺ pro anꝺ, *&*, &c.

IX. C & ᵹ vertuntur in ch: ut chilꝺ pro cilꝺ; ða oncneoƿan hio be ðam ƿoꞃꝺen. ðe heom ᵹeꞅæꝺ ƿæꞅ be ðam chilꝺe. . . . . . æꝼꞇeꞃ ðam ðe ehꞇa ꝺaᵹeꞅ ᵹeꝼelꝺ ƿæꞃon ꝥ ðæꞇ chẏlꝺ embꞃniꝺen ƿæꞃe, *Luc.* II, 17, 21. evang. *Hatton.* Sic ƿeꞃchen pro ƿeoꞃcan; ꞃiche pro ꞃice; cheꞅꞇꞃe pro ceaꞅꞇꞃe; ich pro ic; cheꝼu pro ceaꝼu; ut, he ᵹaꝺeꞃeꝺ hẏꞅ hƿæꞇe on hiꞅ beaꞃn. ða cheꝼu he ꝼoꞃbæꞃneþ on unaꝺƿeꞅcenꝺlice ꝼẏꞃe, *Matth.* III, 12, evang. *Hatton.* Sic mẏchel pro micel; buꞃch pro buꞃᵹ; & similia.

X. D & ð invicem transmutantur: ut Dauiðe pro Dauiꝺe, *Davide*; ᵹechẏꞃꝺ pro ᵹecẏꞃð, *convertet*; ᵹaꝺeꞃeꝺ pro ᵹaꝺeꞃað vel ᵹaꝺeꞃð:·

XI. F ante m abjicitur: ut in ƿimman pro ƿiꝼman, *mulier*, *fœmina*. hlammæꞅꞅe vel lammæꞅꞅe pro hlaꝼmæꞅꞅe *primitiarum festum*. h non raro ponitur ante voces à leni incipientes: ut in hiꞅ pro iꞅ, *est*; huꞃe pro uꞃe, *noster*; huppon pro uppon, *super*; holꝺe pro olꝺe:· n finale etiam haud raro vertitur in m: ut in inꝺom pro inꝺon, onᵹem pro onᵹen:·

XII. Aꞅ terminatio nominativi & accusativi pluralis primæ declinationis vertitur in in eꞅ: ut in ꞅꞇaneꞅ pro ꞅꞇanaꞅ, *lapides*: ut cƿæþ ꝥ ðaꞅ ꞅꞇanaꞅ ꞅẏen ꞇo hlaꝼe ᵹeƿoꞃꝺan, *Matth.* IV, 3. in evang. impressis, cƿeþ ꝥ ðaꞅ ꞅꞇanaꞅ ꞇo hlaꝼe ᵹeƿuꞃþon:· Sic, ꞅoðlice maneᵹe ða ðe him ꝼolᵹꝺon ƿaꞃen bokeꞃeꞅ:· Ƕƿi ꝼæꞅꞇeꝺ Iohanneꞅ leoꞃninᵹcnihꞇeꞅ. ꞅoðlice ða ꝺaᵹeꞅ cumeð:· Istiusmodi plurima occurrunt in chron. *Sax. Gibs.* ut biꞅcoꞃeꞅ, eoꞃleꞅ, cinᵹeꞅ, uꞇlæᵹeꞅ, & similia.

XIII. Ƿ in uu vertitur: ut in uuꞃeiꝺe, *accusavit*, pro ƿꞃeiꝺe, chron. *Sax. Gibs.* 237, 5. uuolꝺe pro ƿolꝺe. ibid. 6, 13, 14. uuaꞃꝺ pro ƿaꞃꝺ; quod etiam pro ƿaꞃþ vel ƿeaꞃþ, ibid. 26. usurpatur etiam post introitum Normannorum pro u: ut in ƿncƿæ pro uncƿe, ƿꞅ pro uꞅ, Bꞃꞇeꞃmæꞃe pro Buꞇeꞃmeꞃe, quæ omnia extant in hac charta Gullhialmi, Conquæstoris dicti, quæ magno sigillo appendente munita extat in Bibliotheca *Cottoniana*. Vide Dissertat. Epistolar p. 72

✠ IC ƿillæm cininᵹæ ᵹꞃæꞇ ƿælcælm biꞅcop ⁊ huᵹæn ꝺæ ƿoꞃꞇ ⁊ eaꝺƿaꞃꝺ ꞅciꞃ ᵹæꞃæꝼæn ⁊ eallæ hiꞅ ðæᵹnæꞅ on hæmpꞇon ⁊ on ƿilꞇon-ꞅciꞃæ ꝼꞃeonꝺlicæ ⁊ cƿiaþæ eoƿ ꝥa ic an ðæꞅ lanꝺæꞅ æꞇ bꞃꞇæꞃmæꞃæ ꞇo ðæm ealꝺan hieꞃæꝺæ on ƿinꞇanceaꞅꞇꞃæ ꞇo hæbbænnæ ⁊ ꞇo bꞃuccannæ eallæ ꞅƿa ꝼꞃeolꞅ ꝥa hiæ hæbbænnæ on ƿlƿiæ moncan ꝺæᵹæ ðæ ᵹæ hiꞇ ꞅælꝺæn inꞇo ealꝺan munꞅꞇꞃæ on ƿinꞇanceaꞅꞇꞃæ on cininᵹ cænuꞇ ꝺæᵹæ ðæ hæ monancæn becæmæ. ꝥonnon ic ƿillan ðæ hiæ hæbæn eallæ ꞅƿa ꝼꞃeo mib eallæ ðæ ðinᵹæ ðæ ꞇo ᵹæ hinꞃæþæ ꝥ hiæ hælꝺon on cænuꞇ ⁊ eaꝺƿaꞃꝺ cininᵹæ ꝺæᵹæ on lænꝺ ⁊ on ꞅiꞃænꝺæ on ƿiꝺæn ⁊ on ꝼælꝺæn anꝺ on læꞅan ⁊ eallæ ƿiꞇæ læꞅꞅæ ⁊ mæꞃæ ꞅƿa ꝼꞃiᵹæ ꞅƿa hiæ ꝼꞃiᵹoꞅꞇ hæꝼꝺon on æmæꞅ cininᵹæꞅ ꝺæᵹæ oþæ biꞅcoƿæꞅ ꝺæᵹæ ðæ æꞇꞇoꞃan ƿꞅ ƿæꞃon. ᵹæƿƿiꞇæ æꞇ lonꝺon on ƿncƿæ ᵹæmoꞇæ ᵹæƿiꞇænæꞅꞅæ ðonnon biꞅceoƿ ƿælcælm oꝺan ælᵹælꞅi ꞅaƿlꝼ ælꝼꞃi ⁊ eaꝺꞃic; ✠

p | ill
cō | qr.

XIV. In *Normanno-Saxonicis* ꞇ legitur pro þ: ut in ꞇaꞇꞇ pro þaꞇꞇ, *id*, *quod*. ꞇæꞃ pro þaꞃ, *ibi*. ꞇeᵹᵹ, pro þeẏẏ, *Anglice* **they**, *illi*. Et ut ᵹ in *Semi-Saxonicis* convertitur in i vel y, quemadmodum supra ostendimus: sic in *Normanno-Saxonicis* non raro pro his vocalibus stat, earumque potestatem vel valorem exprimit: ut in Ɱaꞃᵹe pro Ɱaꞃie, *Maria*, ꞇeᵹᵹ pro ꞇeẏẏ, *Anglice*, **they**, *illi*. ꞇeᵹᵹꞃe pro ꞇeẏẏꞃe, *Anglice*, **their**, *eorum*, *suos*. ᵹeꝺe & ᵹeꝺen pro ieꝺe, ie-

den, *Sax.* geode, geodon, *ibat, ibant.* Quæ omnia occurrunt in homiliarum libro quodam in Bibliotheca *Badlejana* ORMULUM inſcripto, columna 330, ubi deſcribuntur nuptiæ, ad quas *Jeſus* & ejus diſcipuli vocati erant. excerpta hæc conſulat lector *Latine* hunc in modum reddita:

to ðe ðridde dæg belamp. swa sum ðe godspell kÿþeþ. þ in þe land of galile was an bridale garrked. ⁊ itt wass garrked inn an tun ðatt wass cana gehaten. ⁊ cristes moderr marge wass att tatt bridaless sæte. ⁊ crist wass clepedd till þatt hurr wiþ hire lerning-cnihhtess. and teggre win wass drunken swa. þatt tær nass þa na mare. ⁊ cristes moderr com till crist. ⁊ seggde him þurr wiþ worde. þiss win is drunken to þe grund. ⁊ niss her nu ne mare. ⁊ ure lafenrd lesu crist seggde till hiss moderr. ƿhat falleþ þiss till me wiþ ðe wimman þatt tu mælesste. Abid abid wimman abid. ne com nohht get mi time. ⁊ sante marge gede anen. ⁊ seggde to þe birlerr. doþ þatt tatt he shall bidden gup. ne be ge nohht tær generr. þeg haffden sexe fetlerr þær att tat bridalerr sæte þatt wæren. sum þe godspell seggþ. sexe stanene fetlerr. swillke sum þatt Iudisskenn follk wass wunedd i þ time to wasshenn offe þeggre lic. to clensen hem þ wise. ⁊ twafald oþþe þrefald mett þa fætlerr alle token. ⁊ crist badd tatt tegg sholden gan ⁊ fillen þeggre fetlerr wiþ waterr. ⁊ tegg geden till. ⁊ didenn þ he seggde. ⁊ filledun up till þe brerd wiþ waterr þeggre fetlerr.

die tertia contigit, ſicut in quodam evangelio traditur, quod in terra Gallilæorum paratum eſſet epulum nuptiale, & paratum quidem erat in oppido quodam Cana dicto. Chriſti autem Mater in epulo iſto nuptiali diſcumbebat, imò Chriſtus ipſe ad domum illam [in qua nuptiæ celebratæ erant] *cum diſcipulis ejus vocatus erat. vino vero eorum ita exhauſto, ut nihil amplius reliquum eſſet, mater Chriſti ad eum venit, dicens: vinum ad fundum eſt exhauſtum, & ejus nihil amplius reſtat. Dominus autem noſter Jeſus matri reſpondet: quid mihi & tibi eſt, quod dicis mulier! Expecta, expecta mulier, expecta, nondum enim venit hora mea. Sancta igitur Maria ſola ſecedens, dixit miniſtris; quodcunque vobis dixerit, facite, neque adverſamini. In epulo autem nuptiali poſita erant ſex vaſa, quæ, quemamodum evangelium quoddam refert, lapidea erant, in quibus Judæi ſecundum conſuetudinem, corpora ſua lavabant in iſtiuſmodi temporibus, ad ſe id faciendo purificandos. Singula autem vaſa capiebant binas vel tres metretas* [amphoras;] *atque Chriſtus jubebat, ut irent atque implerent vaſa ſua, cum aqua, & abeuntes illi, quod ille juſſerat, fecerunt, vaſa ſua uſque ad labra adimplentes.*

Hinc etiamnum apud *Scotos*, ᵹ in ȝ mutatum ſcriptum non raro legitur pro y: ut in **ȝit** pro **yet**, *tamen, hactenus*; **ȝe** & **ȝou** pro **ye** & **you** *vos*; **ȝeris** pro **yeris**. *Anglice* **yeares**, *anni*; **disdenȝe** pro **disdenye**, *Anglice* **disdein** *contemptus*; **fenȝe** pro **fenye**, *Anglice*, **feigne**, *diſſimulare*; **failȝeit** pro **failyeit**, *Anglice*, **failed**: ut **I have failed**, *defui*. Quæ omnia occurrunt in *Douglaſii* præfatione, ante verſionem ſuam *Æneidos Virgilianæ*; ut,

Pane is nor was nor ȝit ſal be trow I.
And that ȝe knaw at quhais inſtance I tuke
For to tranſlat————————
And git forſoith I ſet my beſy pane
As that I couth to make it brade and plane.
——— quhen twelf ȝeres he had been diligent.
Quharfor ȝou gentill Redaris, I beſeiche.
His twelf ȝeris laboures war not worth ane myte.
That never ȝit na ſinfull liſt refuſe.
In caiſe I fail have me not at disdenȝe
Thocht I be lewt, my leile hart cannot fenȝe.
Gif I have failȝeit, baldlie repreif my rime.

XV. Ƿ etiam in *Semi-Saxonicis* videtur uſurpatum nonnunquam pro h: ut in geseag, gesegen pro geseah vel gesah, gesehen; heag, pro heah; & heagester pro heahster, vel hehster; heagestan, pro heahstan.

XVI. Porro ſyllabicum iſtud augmentum ge, quod verbis, verbalibus, & præteriti temporis participiis apud *Anglo-Saxones* præponitur tum ornamenti cauſa, tum non raro ad augendas eorum ſignificationes, amat *Semi-Saxonica*, haud ſecus ac elementum g, in i vel ÿ vertere: ut in ilæred pro gelæred; ÿlæsted pro gelæsted; iol pro geol; iclered pro gecleped; *&c.* Quinetiam id quaſi aſpernens *Semi-Saxonica* amat abjicere: ut in gærepied, *Saxonice* gearwiaþ pro gegearwiaþ, *parate*; wilnunge pro gewilnunga *cupiditates*; mæcchen pro gemæccan, *uxorem*; mærrian pro gewidmærrian, *diffamare.* Sic in evang. *Hatton.* Ƿærepied drihtnes weig, *Marc.* I, 3. *Saxonice* gegearwiaþ drihtnes weg:· Of ermþe ⁊ swicdome weorld welene. ⁊ oþþre wilnunge, *Marc.* IV, 19. *Saxonice* of ÿrmþe ⁊ swicdome woruld welene. ⁊ oþþre gewilnunga:· And nolde hio mærrian, *Matth.* I, 19, *Saxonice*, ⁊ nolde hi gewidmærrian. *v.* 24, he onfeng hÿs mæcchen. *Saxonice*, he onfeng hÿs gemæccean:·

XVII. Um

XVII. Um etiam terminationem tum substantivorum dativi pluralis, tum adjectivorum in dativo utriusque numeri, *Semi-Saxonica* non raro mutat in *en*, & quandoque in *an*: ut in evang. *Hatton. Luc.* 1, 5. on Ꮒeꞃoꝺe ꝺaᵹen. *Sax.* on Ꮒeꞃoꝺeꞅ ꝺaᵹum. &, oꝼ Aaꞃoneꞅ ꝺohꞇꞃen. *Sax.* oꝼ Aaꞃoneꞅ ꝺohꞇꞃum. *v.* 17. ꞇo heoꞃa beaꞃnan. *Sax.* ꞇo hẏꞃa beaꞃnum. *v.* 28. Ꞇhu eꞃꞇ ᵹebleꞇꞅeꝺ on ꝩiꝼen. *Sax.* Ꞇhu eaꞃꞇ ᵹebleꞇꞅuꝺ on ꝩiꝼum. *v.* 44. on minen eaꞃen. &, on minen innoꝥe. *Sax.* on minum eaꞃum; on minum innoꝥe:·

XVIII. Supra observavi p *Saxonicum* in *Gallo-normannicum* uu esse versum, chronici *Saxonici Gibs.* pag. 237, 5. nempe in anno MCXXII. qui fuit *Henrici* I. XXXI. Nec mirum cuiquam videatur monachum *Petroburgensem*, qui hoc chronicon partim transcripsit, & partim composuit, sive is *Hugo Candidus*, alias *White*, qui floruit Anno 1130. sive qui post eum floruit anno 1245. *Robertus Swapham*, sive quis alius fratrum fuit, *Saxonicam* scripturam in nonnullis immutasse; cùm, * *Ingulpho* teste, *modus scribendi Anglicus* [i. e. *Saxonicus*] *Gulielmo* suo regnante *omitteretur, & modus Gallicus* [i. e. *Gallo-Normannicus*] *in chartis & libris omnibus admitteretur.* Imo *manus Saxonica* tunc temporis, † eodem auctore, *inusitata penitus & invisa, ac maxime cum gente sua contemptui habita, & nimium inacceptata erat; & manus Gallicana, quia magis legibilis & aspectui prædelectabilis præcellebat, frequentius indies apud omnes Anglos complacebat.*

Verum ut scripturæ *Anglo-Saxonicæ*, in *Gallicam* sive *Italicam*, mutationem altius repetam, sciendum est ab *Ælfredi R.* temporibus, qui à *Gallis* doctoribus in literis institutus erat, *manum Saxonum*, quæ in scribendis omnibus antea usitata erat, in desuetudinem abire cœpisse, & *manum Gallicam*, quæ nitidior & magis oculos delectare videbatur, apud *Anglos* inolevisse. Hoc magnopere tradit *Ingulphus* in historiæ suæ *Croyland.* editæ *Oxonii*, ** pag. 85. ubi scribit chartas *Eldredi R.* monasterii *Croylandensis* instauratoris, *Edgari* & aliorum *R. R.* qui iis successerunt, usque ad sua tempora duplicate, quum *Saxonica*, tum *Gallicana* manu scriptas fuisse, seque omnia monasterii sui monumenta, tam hâc quam illâ conscripta, coram domino suo *Gullhialmo Conq.* exhibuisse, qui ea diligenter perlecta & examinata benignissime suo diplomate confirmabat. Hinc tot *RR. Anglo-Sax.* chartas *Latine* scriptas, in manu *Gallica* nitentes, etiamnum in archivis videmus. penes me habeo à dignissimo viro *Edwino Sandys* archidiacono *Wellensi* missum apographum accuratissimum chartæ *Eadredi R.* quâ monasterio *Glæstingabyriensi* quandam villam XXV cassatorum, *Pucelcyrcam* vocatam, pro animæ suæ & fratris *Edmundi* salute donat, in literis *Gallicis* integre, si ẏ *Saxonicum* excipias, exaratam. Termini autem terrarum *Saxonice*, & in *Saxonica* manu, in eadem charta, integre describuntur. excepto Gallico s, quod cum Saxonico ꞅ, non raro per totam descriptionem, intermistum cernitur; præsertim in voce ꞅꝩa, & in syllabis quæ ab ꞅꞇ ordiuntur. Hinc etiam est quod in †† charta *Eadgari R.* qua Anno Dom. DCCCCLXIV. terræ quandam portionem *Beorhtnotho* comiti dat, non tantum ſ longum, sed s curvum & rotundum, quum in principio, tum in medio & fine vocum occurrit. ut in hoc ejus Apographo cernere est.

✠ ANno ab incaꞃnaꞇione ꝺnī nrī ihū xpī. DCCCCLXIIII. eᵹo eaꝺᵹaꞃ ꝺiuina allubescenꞇe ᵹꞃaꞇia ꞃex eꞇ ꝑꞃimicheꞃiuꞅ albionis ꞃuꞃis quandam ꝑaꞃꞇiculam binꞅ ab accoliꞅ esꞇimaꞇam mansiunculis beoꞃhꞇnoꝥe comiꞇi mihique ꝑꞃæ quibusꝺam ceꞇeꞃiꞅ ꝺilecꞇo libeꞃam ꝑꞃeꞇeꞃ aꞃcem ponꞇem expeꝺiꞇionemque ꝑꞃo sua laꞃᵹiꝼlua meꞃiꞇoꞃum Inpensione in loco qui uulᵹaꞃi ꝼamine ꝺiciꞇuꞃ culnan cliꝼ uꞇ ꞇempoꞃibus uiꞇæ suæ ꝼelicissime uꞇaꞇuꞃ. hisque ꞇꞃansacꞇis in ꝑeꞃpeꞇuum ius heꞃeꝺi cuicumq; placueꞃiꞇ ꝺeꞃelinquaꞇ libenꞇeꞃ aꝺmoꝺum laꞃᵹiꞇus sum. Quoꝺ siquisque quoꝺ non opꞇamus huiuscæ ꝺonaꞇionis sceꝺulam uel in minimo inꝼꞃinᵹeꞃe ꞇempꞇaueꞃiꞇ hoc ni ꝺiᵹno ꝑꞃius ꝺempseꞃiꞇ peniꞇemine. se senꞇiaꞇ ꝑeꞃenniꞇeꞃ passuꞃum in cꞃuciamine. Eꞇ his limiꞇibus ꝑꞃæꝼaꞇæ ꞇelluꞃis ꝑaꞃꞇicula quaqua ueꞃsum ciꞃcumᵹiꞃaꞃi uiꝺeꞇuꞃ Æꞃesꞇ oꝼ uꞅmeꞃe on heasecan-beoꞃh. oꝼ ꝺan beoꞃhᵹe on cuꝥꞃeꝺes-ꞇꞃeop. oꝼ ꝺan ꞇꞃeoꝑe on ꝥa ꝺic ⁊lanᵹ ꝺic ꝺæꞇ on sꞇuꞃe ꝺonne oꝼ sꞇuꞃe ꝺæꞇ eꝼꞇ on ꝺa ꝺic ⁊lanᵹ ꝺic ꝺæꞇ on hoꞃsa bꞃoc ⁊lanᵹ bꞃoces on cenunᵹa ꝼoꞃꝺ oꝼ ꝺan ꝼoꞃꝺa uꞇan ꝩiꝥ ꝺone ꞃuꝺu ꝺæꞇ ꞇo cẏneꝼaꞃes sꞇane oꝼ ꝥan sꞇane on hoccan sꞇiᵹe oꝼ ꝺæꞃe sꞇiᵹe on mæꞃ ꝩẏlle oꝼ ꝺæm ꝩẏlle on ꝺa ꝺic ⁊ lanᵹ ꝺic on sꞇuꞃe oꝼ sꞇuꞃe on mæꞃꝺene ⁊lanᵹ ꝺene ꞇo ꝩinꝺ-oꝼꞃe oꝼ

* Edit. Oxon. p. 71. † P. 85. ** *Manus Saxonica ab omnibus Saxonicis & Merciis, usque ad tempora R. Ælfredi, qui per Gallicanos doctores omnibus literis apprime instructus erat, in omnibus chirographis usitata, à tempore dicti domini regis desuetudine viluerat, & manus Gallicana, quia magis legibilis, & aspectui perdelectabilis præcellebat, frequentius indies apud Anglos omnes complacebat.* †† Extat hæc charta cum iis quæ continuo sequuntur in Arch. Eccl. *Wigorniensis*.

ƿind-ofre on ðone stapol of ðan stapole on ðone ƿeg andlang ƿeges in þæt slæd of ðæm slæde on lytlandune andlang ƿeges ðæt eft on usmere. Hi testes præfatæ uidebantur largitiuncule quorū inferius titulatim nomina carraxari uidentur.

✠ Ego eadgar rex hoc donum largitus sum.
✠ Ego dunstan archiepiscopus consensi et subs.
✠ Ego oscytel archiepiscopus consensi et subs.
✠ Ego ælfstan lundaniensis epīs coñs et subs.
✠ Ego ƿynsige licetfeldensis epīs cons et subs.
✠ Ego eþelƿold uuentaniensis epīs cons et subs.
✠ Ego asƿold uuigornensis epīs cons et subs.
✠ Ego alfƿold scira burnensis epīs cons et subs.
✠ Ego alfƿold cridiensis epīs cons et subs.
✠ Ego eadelm selinensis epīs cons et subs.
✠ Ego beorhthelm fontaniensis epīs cons et s.
✠ Ego osulf sunnungnensis epīs cons et subs.

✠ Ego ælfstan hrouensis epīs cons et subs.
✠ Ego aþulfhelm hamnensis epīs cons et subs.
✠ Ego ælfhere dux cons et subs.
✠ Ego aþelstan dux cons et subs.
✠ Ego ælfheh dux cons et subs.
✠ Ego beorhtnoð dux cons et subs.
✠ Ego æþelƿine dux cons et subs.
✠ Ego beorhtfærð mins cons et subs.
✠ Ego ælfƿine mins cons et subs.
✠ Ego ordƿold mins cons. et subs.
✠ Ego æþelsige mins cons et subs.
✠ Ego alfƿold mins cons et subs.

✠ Ego ƿulfstan mins cons et subs.

Hinc quoque est, quod in charta Oswaldi *archiepiscopi A. D.* 990. *non tantum* ſ, *sed* r *&* t Gallicum *vel* Romanum *cum* Saxonico r *intermista leguntur. ut ex hoc transcripto cernitur:*

✠ DIſponente regi regum cuncta caeli ſecr&a nec non quae ſub caeli culmine aput homineſ mutantur miro ordine gubernante cuiuſ incarnationiſ humanae anno dcccc.xc. indictione. iii. haec donatio quae in iſta cartula ſaxoniciſ ſermonib; appar& confirmata & donata erat. In uſſeſ drihtneſ noman haelendeſ criſteſ ic oſƿald erce biſcup cyþu ꝥ ſeo hiꞃædden æt ƿiogerna ceaſtre ge ealde ge iunge me geþafedan ꝥ ic moſte gebocian tƿega hida lond on mortune on ðriora manna dæg minum tƿæm ge-trioƿum mannum biornage ⁊ byrcſtane tƿæm gebroþrum ⁊ ſe eldra hæbbe ða þrio æceraſ ⁊ ſe iungra ðone feorþan ge innor ge utter ſƿa to ðæm lande geþyrige ꝥ mon nemneþ oþre noman uppþrop ⁊ ƿe alle halle halſiaþ on godeſ noman ꝥ hio nænig mann þæſ ne bereafige ða hƿile þeſ liſien ⁊ ofer hiora dæg cerre to þæſ honda þe hio betſt unnen ⁊ hit ſeo ðonne þæm agen æghƿæſ to brucenne to frio tƿegra mannum dæg butan þæm circ ſceatte ⁊ ic cyþe ꝥ ða gebroþra tƿegen me geſealdan iiii pundlic ƿyrþeſ feoſ ƿiþ fullan unnan. & nunc obſecramuſ per miſericordiam dī qui eſt propriuſ & ueruſ dn̄ſ omniū terrarū quae ad ecclam dī pertinent & per amorem ſcāe mariae cuius nomine conſecratum eſt monaſterium in ƿeogerna ceartre in quo ſeruire debemus. ut haec nrā largitio ſiue conſentio inuiolata permanere queat. & ſiquiſ de nrīſ ſucceſſorib; hoc in aliquo foedare temptauerit & nrāe fraterne congregationiſ licentiam diſrumpere ſciat ſe rationem redditurum in tremendo examiniſ die ni priuſ ſatiſ faciendo emendet. ðiſ ſyndan ðara broþra noman ðe ðaſ ſylene geþafedan and geſealdon ⁊ mid criſteſ rode tacne geſæſnedon.

✠ oſƿald arce biſcup.
✠ æþelſtan pri' mō.
✠ ælfſige pr.
✠ eadgar pr̄.

✠ ƿiſtan pr̄.
✠ æþelſige pr̄.
✠ æþelſtan pr̄.
✠ godinc diāc.

✠ leofſtan diāc.
✠ ƿulfƿard diāc.
✠ æþelric diāc.
✠ cyneþen cl.

✠ ƿulfgar cl.
✠ leofƿin moñ.
✠ ƿulfric cl.
✠ ƿulfnaþ cl.

✠ ƿulfƿine cl.

Ab hujus chartæ scriptura haud adeo absimilis est ista charta lacera Wulfstani *archiepiscopi, A. D.* M.XVII. *in qua non solum* Gallica f, r, ſ, s, t, *cum Saxonicis* ꝼ, ꞃ, ꞅ, ꞇ, *communia usurpantur; sed etiam* Runicum ᛁ *cum* Saxonico Є *cernitur usurpatum.*

☧ Xp.............i propriarum omnia ubiq; regna ſuo in pondere & menſura .... ſca.............. precipui cultoreſ ſuiſ hoc ſtatuerunt dominatib; quæ ... quia ...... uellent ..... neceſſitatib; litterarū apicib; necteretur, ne forte in poſteriſ rationeſ minueret con-

conpactaſ oblivio ſiue potiuſ inſidioſa frauſ ſuccedentium deleat. Propter quod ego ƿulꝼſtanuſ dei omnipotentiſ prouidentia archipontifex meo germano fratri utenti nomine elꝼƿiᵹe aliquam telluris partem. id eſt. vi. † manſiaſ in loco quem uulguſ appellat beonet leah cum omnib; ad eundē locum rite pertinentibuſ. þæt iꞅ ſe oꞃceaꞃd æt n....ſceon ⁊ ða haᵹan þe þæꞃ to ᵹebyꞃiað. ꝥ ſyndon þa betƿeox ælꝼ.....eꞅ..... ⁊ eadƿineꞅ æddan ſunan ⁊ æ...... ſplott be eaſtan ſæꝼeꞃn ꝼoꞃneᵹean hyltun ⁊ tƿeᵹen o...aꞅ æt ðæꞃe ſealt ƿic. ob eiuſ erga me benimerita ..... dum libenti animo condono ut ipſe uita comite poſſideat ſalubriterque perfruatur. L.......... illius tranſacto duob; quib; cumq; elegerit in ſua tamen progenie poſt ſe derelinquat hæredib;. Deincepſ autem ſcē matri ƿiᵹoꞃnenſi reddatur eccleſiae maneat igitur prenominata telluſ libera ab omni mundiali ſeruitute tributorum exceptiſ ſcāe matriſ aeccleſiae neceſſitatib;. aut communi expeditione ł pontiſ arciſue reſtauratione. Scripta eſt etiam haec kartula anno dominice incarnationiſ millesimo ſeptimo decimo hiſ teſtib; adſt....buſ quorum nomina inferiuſ carraxata cernuntur. hiſ etiam limitib; prefata circumgyratur telluſ.

Ðiꞅ ꞅyndon þa land ᵹemæꞃu to beonet leaᵹe. oꝼ ſæꝼeꞃn in bæle. andlanᵹ bæle in ꝼulebꞃoce. oꝼ ꝼulebꞃoce in ſihtꝼyꞃþ. oꝼ ſihtꝼyꞃþ in þa ealdan ꞃode. andlanᵹ þæꞃe ealdan ꞃode to þæꞃe nyþeꞃ boᵹenan ac. oꝼ þæꞃe nyþeꞃ boᵹenan ac eꝼt in þa ealdan ꞃode. andlanᵹ ðæꞃe ꞃode to þꞃymᵹemæꞃe. oꝼ þꞃym ᵹemæꞃe in ða ealdan dic. andlanᵹ þæꞃe ealdan dic in laᵹᵹe buꞃnan. oꝼ laᵹᵹe buꞃnan in cyneƿaꞃdeꞅ ᵹemæꞃe. oꝼ cyneƿaꞃdeꞅ ᵹemeꞃe in doꝼeꞃic. andlanᵹ doꝼeꞃic eꝼt in ſæꝼeꞃn.

Ego ƿulꝼſtan in humilitate eccleſiarcheſ cum caractere crucıſ conſignavi.
Ego ᵹodƿine epſ conꝼiꞃmaui.
Ego æþelſtan epſ adquievi.
Ego bꞃihtƿold epſ adnuo.
Ego aꝼa abbaꞅ.
Ego ælꝼƿeaꞃd abb.
Ego leoꝼƿine monach.

Ego eadꞃic. DUX.
Ego leoꝼƿine. DUX.
Ego noꞃþman MIN.
Ego eadꞃic MIN.
Ego eadƿine MIN.
Ego æþeꞃic DIAC.
Ego ælꝼᵹaꞃ MIN.
Ego æᵹelƿeꞃd. MIN.
Ego leoꝼꞃic. MIN.

Ego bꞃihtƿine.
Ego beoꝼnoþ.
Ego ƿiꝼtan. DIAC.
Ego eadꞃic. PꞃBꞆ.
Ego ᵹodƿine. PꞃBꞆ.
Ego ƿulꝼƿine. PꞃBꞆ.
Ego æþelƿine. PꞃBꞆ.
Ego ælmæꞃ. PꞃBꞆ.
Ego ƿulꝼƿiᵹ. PꞃBꞆ.

Ego ælꝼᵹaꞃ. DIAC.

Titulus in Dorſo. ᵹean boc to beonet leaᵹe.

Hinc etiam eſt, quod in charta quadam *Edwardi* Confeſſoris, quæ in inferioribus exhibetur, *Saxonicum* Neꝼtan ſcribitur cum *Gallico* ꝼ, ut & middelꞅeꝼen in charta *Eadwardi* Confeſſoris, quæ in Bibl. *Cotton.* loculis aſſervatur, hic infrà deſcriptâ, ubi quoque *Gallorum* non tantum ſ longum, ſed rotundum iſtud s finale cum *Anglo-Saxonico* ꞅ locum obtinent.

✠ EAdƿaꞃd kynᵹe ᵹꞃet alle mine biꞅceopeſ. ⁊ mine eoꞃleſ. ⁊ mine þeᵹeneſ on Baꞃꞃocꞅciꞃe. ⁊ on middelꞅeꝼen ꝼꞃeondlice. ⁊ ic kyþe eoƿ ꝥ ic habbe ᵹeᵹeꝼan cꞃiꞅte. ⁊ ꞅancte petꞃe into ƿeꞅtmynſtꞃe ƿindleſoꞃan. ⁊ ſtane. ⁊ eall ꝥ ðæꞃ to heꞃþ. binnan burh. ⁊ butan. * mid ꞃica. ⁊ mid ꞅocne. mid tolle. ⁊ mid teame. ⁊ mid inꝼanᵹenum þeoꝼe. on ƿude. ⁊ on ꝼelde. be ſtꞃande. ⁊ be lande. on ſtꞃæte. ⁊ oꝼ ſtꞃæte. ⁊ on eallan þinᵹan ꞅƿa ꝼull. ⁊ ꞅƿa ꝼoꞃþ. ꞅƿa hit me ſylꝼan ꞅtod. ⁊ ic nelle ᵹeþaꝼian ꝥ þæꞃ ani man ænine onꞅtync ðæꞃ oꝼeꞃ habbe on æniᵹe þonᵹan butan ꞅe Abb. ⁊ þa mynekas to ꞅancte petꞃeſ neode. Ᵹod eoƿ ᵹehealde.

Chartæ huic membranaceæ appendet, lemniſco ex ipſa membrana exciſo, ſigillum, in cujus altera facie Rex in ſolio ſedens dextrâ crucem, ſiniſtrâ orbem tenet; in altera vero, ſolio inſidens dextrâ haſtam, cui columba ſupereminet, tenet, & ſiniſtrâ gladium vibrat. Inſcriptio circa limbum in utraque facie; SIGILLUM EADWARDI ANGLORUM BASILEI.

† Poſterior hujus vocis pars non apparet in membrana. * Alias, mid ꞅaca and mid ꞅocne.

Huic etiam chartæ annectere lubet & aliam *Aldredi* epiſcopi ſub *Edwardo* Confeſſore confectam, intra annum M.XLIX. nimirum annum conſecrationis *Aldredi* in epiſcopum *Wigorn.* & an M.LVIII. quo *Manni* abbas *Eveshamienſis* cænobii regimen ſponte depoſuit; propterea quod ꞅ ſ & ꞅ s in eadem ſyllaba oſtendit, & novi etiam ductus s in hac forma ꞅ delineatam exhibet.

IN NOMINE DNI. Ƿeꞃ ꞅƿuꞇelað on ðiꞅſum ᵹeƿꞃiꞇe. þæꞇ ealꝺꞃeꝺ. b̄. hæꝼð ᵹeunnen æþeꞅꞇane ꝼæꞇꞇan ꞅumne ꝺæl lanꝺeꞅ ꝥ ꞅẏnꝺ ꞇƿa hiꝺa. miꝺ þam þe he æꞃ hæꝼꝺe. ⁊ miꝺ þam hꞃoꝼ-leoꞅan lanꝺe. ⁊ he hiᵹ eac ƿéꞃiᵹe ꝼoꞃ ꞇƿa hiꝺa ꞇo þam ꝼoꞃeƿeaꞃꝺum. ꝥ he hiꞇ hæbbe ⁊ ƿell bꞃuce hiꞅ ꝺæᵹ. ⁊ æꝼꞇeꞃ hiꞅ ꝺæᵹe ꞇƿam ẏꞃꝼeƿeaꞃꝺum. þam þe him beꞇꞅꞇ ꞇo ᵹeaꞃnian ƿẏlle. ⁊ þiꞅſ lanꝺ iꞅ on þam ꞇune þe ꝼꞃam cuðū mannum. hẏlle iꞅ ᵹehaꞇen. ⁊ æꝼꞇeꞃ þiꞅseꞃa þꞃeoꞃa manna ꝼoꞃþꝼoꞃe. ᵹanᵹe þæꞇ lanꝺ eꝼꞇ inꞇo ƿiᵹeꞃa ceaꞅꞇꞃe ꞇo þam þinᵹan þe ꞅe ƿẏlle. þe þonne biꞅceopeꞅ ƿealꝺe. buꞇan ælcan ƿiþeꞃ cƿẏꝺe. ⁊ þiꞅꞅ ƿæꞅ ᵹeꝺon be eaꝺƿaꞃꝺeꞅ cẏnᵹes leaꝼe. ⁊ be hiꞅ ꝼullan unnan. ⁊ þiꞅſes iꞅ ꞇo ᵹeƿiꞇnẏꞅse eall ꞅe hireꝺ on ƿiᵹeꞃa ceaꞅꞇꞃe. ⁊ manni ab̄b̄. ⁊ ꞅe hireꝺ on eoꝼeꞅ hamme. ⁊ ælꝼꞃic ab̄b̄. ⁊ ꞅe hiꞃeꝺ on ƿeꞃꞅceoꞃan. ⁊ leoꝼꞃic eoꞃl. ⁊ oꝺꝺa. ⁊ ælꝼꞃic. hiꞅ bꞃoþoꞃ. ⁊ bẏꞃhꞇƿic ælꝼᵹaꞃeꞅ sunu. ⁊ æᵹlƿic þæꞅ. b̄. bꞃoþeꞃ. ⁊ leoꝼꞃic. ⁊ oƿine. ⁊ ƿaᵹan. ⁊ aꞇꞅuꞃ. ⁊ ceolmæꞃ. ⁊ oꞃꝺƿiᵹ. ⁊ ƿulꝼꞃic. ⁊ ælꝼꞃic æꞇ cumbꞃin ꞇune. ⁊ ᵹoꝺꞃic ꝼinc. ⁊ beꞃhꞇƿine. ⁊ cola. ⁊ ealle þa þeᵹnaꞅ on ƿiᵹeꞃa-ceaꞅꞇꞃeꞅciꞃe. ꝺeniꞅce ⁊ enᵹliꞅce. ⁊ sẏ þiꞅs lanꝺ ælceꞅ þinᵹeꞅ ꝼꞃeolꞅ. buꞇan ƿeall ᵹeƿeoꞃce. ⁊ bꞃẏᵹc ᵹeƿeoꞃce. ⁊ ꝼeꞃo ꞅocne. ⁊ ciꞃicsceaꞇꞇe. Goꝺ ælmihꞇiᵹ þone ᵹehealꝺe þe þiꞅs ᵹehealꝺe. ⁊ ꞅe þe hiꞇ aƿenꝺe. oððe on æniᵹum þinᵹum ᵹeƿaniᵹe. hæbbe him ƿiþ ᵹoꝺ ꞅẏlꝼne ᵹemæne. buꞇan he ᵹeꞅƿice. ⁊ ꞇo ꞃihꞇe ᵹeceꞃꞃe.

Denique, hinc etiam eſt, quod inſcriptio *Saxonica* antiqui operis, quod in uno codicum, quos TRANSACTIONES PHILOSOPHICAS vocant, [N. 247.] exhibendum curavit vir pereruditus & humaniſſimus *Hans Sloane* M. D. Regiæ ſocietatis ſocius & ſecretarius, *Saxonici* ductûs duas tantum literas habet, nempe C & G; ut inſpicere volenti hic infra patet:

AELFRED MEC HEHT GEWYRCAN.

ÆLFREDUS ME JUSSIT FABRICARI.

Præſtantiſſimi autem hujus operis ab omnibus ingenioſis quum propter artem, tum propter antiquitatem, in magno pretio habendi, tres icones hic damus. Prima repræſentat prototypi ſuperiorem planitiem, ſive obverſam frontem, non ut ſculptam eam exhibuerunt *Tranſactiones Philoſophicæ*, ſed ut eam à ſe graphicè delineatam cœlari fecit vir inſigniſſimus, & ab omnibus doctis, præſertim φιλαρχαίοις cum honore ſemper nominandus, *Robertus Harley*, armiger, prænobilis & perantiquæ *Harleyorum* gentis in comitatu *Herefordienſi* hæres, & ingens Patriæ ornamentum:

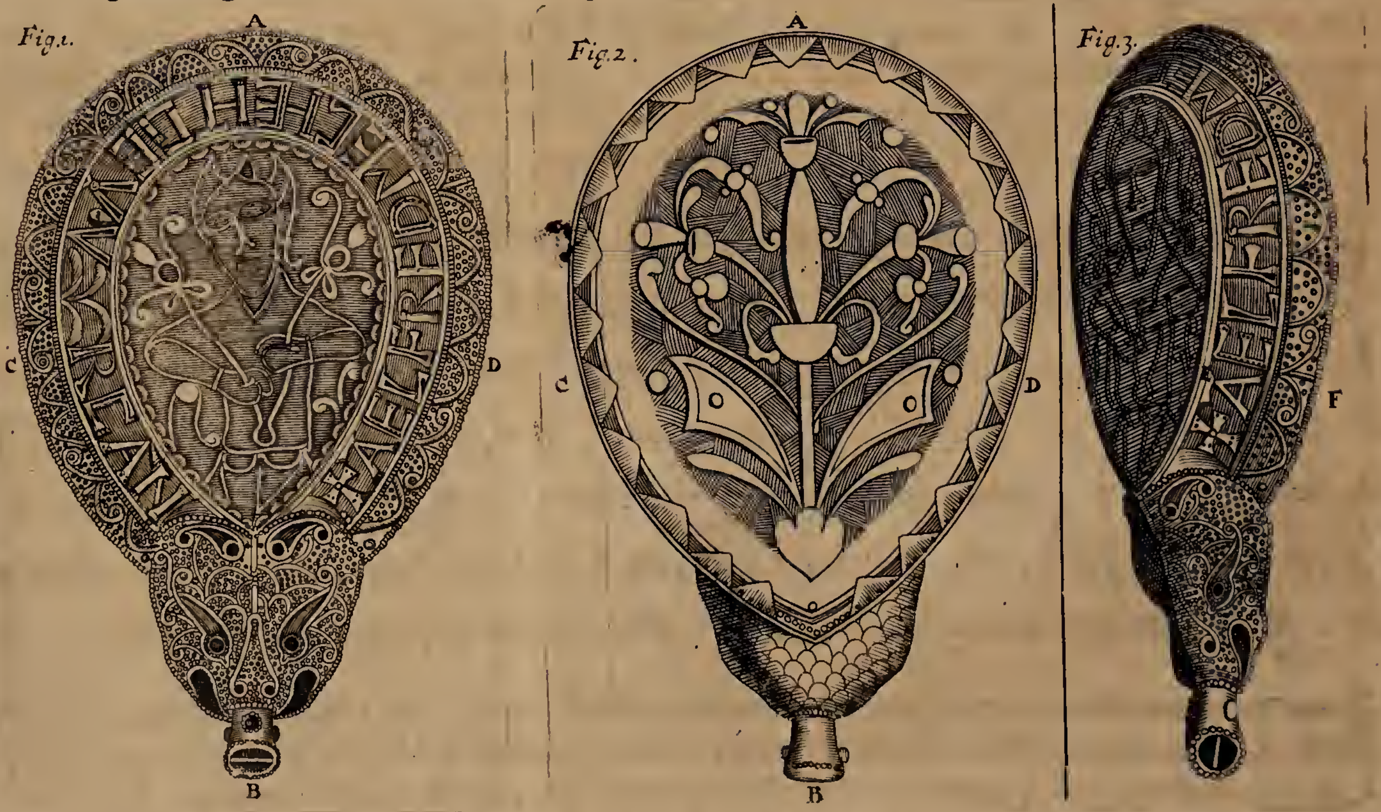

In hac ſuperioris ſive obverſæ frontis icone multa adumbrantur. primo limbus, qui in prototypo totus ex auro factus, retiformi & foliato ſuo artificio notabilis, à perimetro protenditur ad inſcriptos characteres, qui præpoſitâ cruce ex auro formati, oblique in tumorem ſurgunt, & tam

ſua

ſua prominentia quam fulgore ſpectabiles, ſecundo loco intuentis oculos perſtringunt. Ultra characteres adumbratur lamella figuræ quaſi pyramidalis vel potius coniformis ex auro quoque facta, quam in ſe conſpicuam, etiam obſervabilem reddunt duæ lineæ, quarum quæ propior characteribus eſt ſimplex, quæ remotior autem punctata ſive laciniosa eſt. Intra lamellam hanc pyramidalem ſeu coniformem, continetur area plana & æqua, quæ per chryſtallum hominem gravis & triſtioris vultûs, caput in dextram parum inclinantem, brachia nudum, ambabuſque manibus bina ſceptra tenentem repræſentat, quæ infra delineati hominis pugnos in circulo coeuntia, ſurgunt ſupra humeros in duo diviſa faſtigia, quibus cum lilio aliqua ſimilitudo eſt. Denique vertex hujus iconis non minus ſpectabilis eſt, ob caput piſcis alicujus, vel belluæ marinæ, quod repræſentat; ex cujus rictu tubus exit, cujus orificii diametrum paxillulus aureus tranſecans, in eum finem aptatus videtur, ut prototypus, ejus ope retinaculi pendens, ad libitum geſtantis ſpectandus dependeret. Notandum porro eſt belluino iſti capiti, ſive quid reale repræſentet, ſive fictum ab artifice fuerit, deeſſe inferiorem mandibulam, cujus vicem in prototypo ſupplet planities parum extans, in qua quaſi ſquamæ delineatæ videntur, ut oſtenditur in icone II.

Porro lineæ omnes, quibus, ſive in encauſto, ſive in aſſula gemmea, puta ſmaragdi, hominis facies, brachia, manus, oculi, (qui jam ſine orbitis vacui ſpectantur) ſceptra, pileus delineantur, & nihil non præterea, quod album in delineati hominis ectypo apparet, in prototypo ex auro omnia ſolida ſunt. Literæ etiam *inſcriptionis*, quæ in ectypis I & III, paulo majores quam in prototypo ſunt, ut ſpecioſius ſe oſtenderent, exhibentur, ad limbi laminam (quæ utrinque perpetua fabrica eſt) & lamellam coniformem interiorem hinc illinc continuantur, & ſe inter etiam junctæ videntur in locis prototypi interlinearibus, quos puncta interlinearia hic infra deſignant.

✠ A:E::L:F:R:E::D::ME:C:HE:HT:GE:W:Y:R:C:A:N

Ob majorem quoque illius firmitatem, *Romanum* iſtud ſive v ſive y in ultima voce inſcriptionis quaſi in cornua, ſive floris formam infra ſupraque divaricatum formatur, ut vicinos utrinque characteres commodius prehenderet. porro quod elegantem operis ſtructuram oſtendit, chryſtallo, quæ nitet per interſtitia, quæ literas aureas intercedunt, ſpectantium oculi mirifice delectantur.

Icon ſecunda, quam ad me delineatam pro humanitate ſua miſit doctiſſimus *Muſgravius*, inferiorem planitiem ſive faciem averſam prototypi oſtendit, quæ in ambitu undique, quàm obverſa, paulo extenſior, quaſi fundus integri operis conſiderari poteſt.

In hac vero planitie cernitur *lilium*, lamina in aurea affabre cœlatum, è cujus radice emergens caulis duo emittit folia; dein flores, qui ſupremam laminam pertingunt, quæ quidem lamina perinde ac chryſtallus, qui delineato homini in ſuperiori operis planitie obducitur, foliolis aureis limbi undique conſtricta in ſuo fixus & ſtabilis loco tenetur.

Icon III. quam ad me etiam miſit *Muſgravius*, profunditatem operis oſtendit, ut & alterum limbi literarum, & lamellæ coniformis duabus cum lineis inſignitæ proſpectum. Dimenſiones autem ſi requiras operis,

			Poll.
Longitudo ejus inter. A & B.	icon. I, II.	eſt	2, 44.
Latitudo inter C. & D.	icon. I, II.		1, 20.
Profunditas inter E. & F.	icon. III.		0, 46.

ſin autem quantum pendeat ſcire velis, totum in aurificis ſtatera examinatum tredecim circiter drachmas pendere judicatur; at deducto chryſtalli vel aſſulæ gemmeæ, in qua homo delineatur pondere, unciam plus minus. Repertum erat prope * **Athelney**, pagi *Somerſetenſis* oppidum, ab *Ælfredo R.* frequentatum. Prototypum poſſidet honorabilis Vir ——— *Palmer*, Tribunus militum, qui *Fairfeldi* in eodem pago degit, quo humaniter indulgente, eum pluries inſpexerunt *Harleyus* & *Muſgravius*, quibus humaniſſimis viris ejus deſcriptionem gratus refero acceptam.

* Vel *Achelney*. *Sax.* Æþelinga-igge, & Æþelinga-yge. de quo ſic chron. *Sax. Gibſ.* in anno M.D.CCCLXXVIII. And þær on Eaſtron ƿorhte Ælfred cyning litle ƿerede geƿeorc æt Æþelinga-igge. De Æþelinga-igge autem ſic in nominum locorum explicatione Cl. *Gibſ.* Æþelingaeg, Aſ. Æþelingaeige, F. Adelingia, *M.* Eþelingeie, *Hunt. W.* Edelingeheie, *E.* Eþelingheie, *B.* i. e. nobilium inſula, Hodie Achelney in agro Sumerſætenſi. de quo hæc habet Aſſerius Menevenſis: Nam cum de neceſſitate animæ ſuæ ſolito cogitaret. inter cætera diuturna & nocturna bona quibus aſſidue & maxime ſtudebat. duo monaſteria conſtruere imperavit: unum monachorum in loco qui dicitur Æþelingaeg. quod per maxima gronnia paludoſiſſima & intranſmeabili & aquis undique circum cingitur. ad quod nullo modo aliquis accedere poteſt niſi cauticis. aut etiam per unum pontem qui inter duas alias arces operoſa protelatione conſtructus eſt. in cujus pontis occidentali limine arx munitiſſima præfati regis imperio pulcherrima operatione conſita eſt. in quo monaſterio diverſi generis monachos undique congregavit & in eodem collocavit:.

ceptam. Quoad opificium autem, tam elegans quidem id eſt & perfectum, ut ejus antiquitatem in dubium vocandi doctis nonnullis occaſionem dederit, etſi *Ælfredi* regis hoc olim fuiſſe peculium, ex quo primum vidi, nunquam dubitavi. Quoad hominem in eo delineatum, certe ſumma ea in ejus ore gravitas & bina ſceptra poteſtatis, quam *Chriſto* Pater tam in cœlis quam in terris dedit, ſymbola, faciunt ut credam eam *Jeſu* eſſe imaginem, quem forſan dum *Romæ* verſaretur, ab egregio aliquo artifice delineatum eſſe voluit, pro pietate ſua *Ælfredus*. Vel forſan *Papæ* imago eſſe poſſit, qui eum *clitonem* unice amavit, & quaſi prophetici ſpiritus plenus in regem apud *Romam* conſecravit, viventibus adhuc fratribus *Æthelbaldo* & *Æthelbryhto*.

Sed ut eo redeam, unde hujus monumenti gratia digreſſus eram, non chartæ tantum, ſed codd. qui poſt *Ælfredi* tempora ſcripti ſunt, *Gallicas* vel *Italicas* literas in uſu fuiſſe apud *Anglo-Saxones* oſtendunt. Scriptura * *S. Dunſtani*, qui floruit ab anno dom. D.CCCC.LXXXVIII. quam ex MS. cod. bibl. *Bodl.* NE. D. II. 19. cum picto ab eo *Jeſu*, ad cujus pedes ipſe provolutus cernitur, hic exhibemus, id luculente monſtrat; utpote in qua ſ longum, & ſt occurrunt: Codex etiam *Wigornienſis*, qui inter *codd. Junianos* in eâdem bibliothecâ reponitur id monſtrat, ubi in initio, medio & fine vocum, ſt. ſꞅ. s. r. f. g. frequenter occurrunt: ut, p. 43. a. Cꞃiſꞇ iꞅ ealleꞅ mancẏnneſ ꝼulꞇum. ----- ⁊ him aþancian ðæꞃe milꝺheoꞃꞇnẏſꞅe. & b. Deuſ in aꝺiuꞇoꞃium meum inꞇenꝺe ꝺomine aꝺ aꝺiuuanꝺum me feſtina. Sic in *Capp. Canonicorum.* IV. be cineſꞇole. XIII. be preoſꞇan. XVIII. Iꞇem aꝺ ſacerꝺoꞇeſ. XXV. ꝺe officiiſ ꝺiurnalium nocꞇuꞃnalium orarum. XXXV. be cirican. XL. be ðæꞅ mæſꞅe pꞃeolꞇeſ ᵹeſceaꝺpiꞅneſꞅe. Codicem autem *Wigornienſem* poſt *Eadgari* R. exceſſum ſcriptum eſſe conſtat ex X. cap. be ᵹeꞃeꝼan, ubi ſic legitur; ſẏððan Eaꝺᵹaꞃ ᵹeenꝺoꝺe. *Eadgarus* autem mortuus eſt an. dom. D.CCCC.LXXV. In capitulo etiam XX. SINODALIA DECRETA, inſcripto, verſus finem mentio fit *Dunſtani*, in his verbis: Dunſꞇan ᵹeꝺemeꝺe ꝥ ꞅe mæſꞅe pꞃeoſꞇ. *&c.* Sic quoque in tomo III homiliarum *Sax.* qui aſſervatur inter *codd. Junianos*, eædem literæ paſſim occurrunt: ut, ſ. r. f. ſt. g. in hac periodo. on ðere ilcan nihꞇe goꝺeſ engel unꝺẏꝺe ða loca ðæſ cpearꞇeꞃneſ. ⁊ boꝺiaþ þam folce lifeſ poꞃꝺ. Sic in alio loco, þera Apoſtola forpẏrꝺ; & alibi, fela ſinꝺ þera rihꞇpiſra geꝺrecceꝺneſſa. occurrunt etiam eædem literæ in computo ſcripto ante librum homiliarum, qui extat inter *libb. Junianos* 99. qui quidem computus ſcriptus erat ab *Edrico*, monacho *Wigorn.* ut conſtat ex IX calend. decembris; ubi paulo, ut videtur, recentiori manu hæc verba ſcripta leguntur: *Obiit Edricus monachus, & ſacerdos, qui ſcripſit hunc computum.* occurrunt quoque in ipſo libro, præſertim in iis, quæ *Latine* ſunt ſcripta. Et in exemplari *Ælfredanæ* verſionis eccleſ. hiſt. *Bedæ*, quod extat in bibl. *C. C. C. Oxon.* ſ. quoque cernitur in initio, medio, & fine vocabulorum: ut, in ſẏx. ſpa. biſcope. laꞃeopaſ. ſꞇ etiam ſæpe occurrit: ut in ſꞇꞃeam. ſẏxſꞇa. æꝼæſꞇnese. s etiam ſcribitur in principio, medio, & fine: ut in spẏþe. scs. ꝼæsꞇe. þẏsse. mæsse. pæs. ſẏlꝼes. ꝼꞃiþes. sꞇ etiam occurrit, ut ſupra in ꝼæsꞇe. ſꞅ etiam in iſto MS. cernitur: ut in bliſꞅienꝺe. þẏſꞅum. *&c.* Quibus addas rubricas in majuſculis Italicæ, vel Romanæ formæ ſcriptas: ut INCIPIT ECCLESIASTICE HISTORIE GENTIS ANGLORUM LIBER QUINTUS. Porro occurrunt hæ literæ in quamplurimis aliis MSS. bibl. *Bodleyanæ*: ut in evang. *Hatton.* in *Ælfrici* pentateucho, *Laud.* E. 19. in codice *Canones pœnitentiales* inſcripto, *Laud.* F. 17. in chronico, *Laud.* E. 80. in evangg. *Sax.* NE. F. III. 15. & in cod. MS Sermonum *Saxonicorum*, qui extat in bibl. *Lambethana*: ut in criſt, iuſtificaꞇuſ, Fol. 53. b. & ſimilia in aliis locis. Denique hujus *Gallico-Romanæ* manus, quæ primum *Ælfredo* regnante apud Anglos inolere, dein ſub *Eadwardo*, confeſſore dicto, obtinere cœpit, & demum *Gullhialmo* primo ſummâ rerum potito, prorſus obtinuit, multa exemplaria extant, quæ non multo ante *conquiſitionem* ſub *Eadwardo*, Confeſſore dicto, qui in *Normannia* enutritus in *Gallum* quaſi tranſiit, vel haud multo poſt eam ſcripta eſſe conſtat. Poſſident *Wellenſis* eccleſiæ Decanus & Capitulum, nobiliſſimum hujus manûs exemplar, quod, ut cum *Ingulpho* loquar, *pulcherrimum, maxime legibile, & aſpectu jucundum eſt*: & ad me mittendas curavere humaniſſimi & doctiſſimi viri *Edwinus Sandys*, & *Richardus Healy*, illius eccleſiæ alter archidiaconus, alter ſeneſchallus, nonnullas chartas, quas integra infra dabo, in hac manu exquiſitiſſime deſcriptas, quarum ſpecimen habeo, fig. I.

Hujus etiam manus exemplar pulchrum ſupereſt in libro illo *Scaccariæ* cenſuali, vulgo dicto † **doomes day book**, cujus etiam ſpecimen, ut lectori antiquorum ſtudioſo gratiſſimum in

---

* In eadem pagina habetur hæc nota in manu paulo, ut fas eſt credere, recentiori: *Pictura & ſcriptura hujus pagine ſubtus viſa, eſt de propriâ manu ſci Dunſtani.*

† De quo ſic chron. *Sax. Gibſ.* Anno M.LXXXV. Æꝼꞇeꞃ ðiꞅum hæꝼꝺe ꞅe cẏnᵹ mẏcel ᵹeþeahꞇ. anꝺ ꞅpiþe ꝺeope ꞅpæce piþ hiꞅ piꞇan ẏmbe þiꞅ lanꝺ hu hiꞇ pæꞃe ᵹeſeꞇꞇ. oððe miꝺ hpilcon mannon. Senꝺe ða oꝼeꞃ eall Enᵹla lanꝺ into ælceꞃe ꞅciꞃe hiꞅ men. ⁊ leꞇꞇ aᵹan uꞇ hu ꝼela hunꝺꞃeꝺ hẏꝺa pæꞃon innon ðæꞃe ꞅciꞃe. oððe hpeꞇ ꞅe cẏnᵹ him ꞅẏlꝼ hæꝼꝺe lanꝺeꞅ. ⁊ oꞃꝼeꞅ innan ðam lanꝺe. oððe hpilce ᵹeꞃihꞇæ he ahꞇe ꞇo habbanne ꞇo ꞇpelꝼe monðum oꝼ ðæꞃe ꞅciꞃe. Eac he leꞇꞇ ᵹepꞃiꞇan hu mẏcel lanꝺeꞅ hiꞅ Aꞃcebiꞅcopaꞅ hæꝼꝺon. ⁊ hiꞅ leoꝺ-biꞅcopaꞅ. ⁊ hiꞅ abboꞇaꞅ. ⁊ hiꞅ eoꞃlaꞅ. anꝺ þeah ic hiꞇ lenᵹꞃe ꞇelle. hpæꞇ oððe hu mẏcel ælc mann hæꝼꝺe ðe lanꝺe-ꞅiꞇꞇenꝺe pæꞅ innan Enᵹla lanꝺe. on lanꝺe oððe on oꞃꝼe. anꝺ hu mẏcel ꝼeoꞅ hiꞇ peaꞃe puꞃþ. ꞅpa ꞅpẏþe neaꞃpelice he hiꞇ leꞇꞇ uꞇ aꞅpẏꞃian. ꝥ næꞅ an ælꞃiᵹ hiꝺe. ne an ᵹẏꞃꝺe

fig.

Pictura Sti. Dunstani, è Cod. MS Bibl. Bodl. OX. NE. D. II. 19.

Pictura et scriptura huius pagine subtus uisa : est de propria manu sci dunstani.

Pag. 144. Gram. Sax.

Fig. I. Ex Archivis Ecclesiæ Cathedralis Wellensis.

Edward king gret Harold erld. & Ælfnod abbot. & Godwine. & alle mine þeynes on Sumerseten frendlich. Ich queþe eou þich willeþ Gyse bisshop beo þisses bissopriches wrthe heer inne mid eou. And alch þare þinge. þe þas þar mid richte to se hyrad binnan porte & butan. mid saca. & mid socna. swo uol & swo vord swo hit em bissop hym to uoren formest haued on calle þing. And ich bidde eou alle þat se hym beon on fultome cristendome te spekene loc what hit þarf sy. & eower fultumes beþurfe. ealswo ich secroyyentho eoy habben þat se hym on fultume beon willen. And sif what sy mid unlase out of þan bissopriche seydon. sy hit londe oþer an oðð þinge þar fulstan hym vor mindan luuen þ hit in on seyn cume swo swo se for gode witen þat hat richt sy. God eu calle scealde.

Fig. II. Ex Libro SCACCARIÆ censuali, vulgo DOOMS-DAY-BOOK.

vij TERRA ECCLE DE ABENDONE ~~in Merretone hund.~~ ~~Abbatia de Abbendone~~ hẽt in hille .ii. hid. q̃s tenuit de feudo Turchillus. & Warin' ten' de abbe. Tra. ẽ. iij. car. In dñio .i. car. & v. uitti. & vij. bord. hñt .i. car. Ibi .xii. ac pti. Valuit .xxx. solid. Modo .xl. solid.

viii TERRA ECCLE DE BERTONE. In Cmeshelle hd. ~~Abbatia de Bertone~~ ten in ~~Aldulvestrev~~ .ii. hid. Alnuid Israle. iiii. car. In dñio. ciunat & vi. uitti & iiii. bord cu .ii. car. T.R.E. ualb xb. sol. & post. x sol. Modo .xxx. solid. Ante tra dedit Leuric com eccle.

ix TERRA ECCLE DE MALMESBERIE. ~~Abbatia de Malmesberie ten'~~ Hiwebolt .ii. hid. Tra. ẽ .ii. car. In dñio .ii. car. & iiij. servi. & vij. uitti & iij. bord hñt .iij. car. Ibi molin de .viij. solid. & xvi. ac pti. Valuit .xx. solid. Modo .l. solid. Wluum' monach tenuit & ipse ded eccle q̃do factus ẽ monachus.

a b c d d e f g h i j l m n o p q r ſ s t u w ƿ x y z 7 ꝫ. A A B C D D E E F G H I L M M N O O P Q Q R R S T U V W X X Y Z. Ʒ. Æ. &.

A A B C D D E F G G H H I L M M N D O P Q Q R S T I V U W W

B.
SPECIMEN chartæ historicæ de Wulstano Episcopo, ex archivis Ecclesiæ Cathedralis Wigorniensis.

Largiflua dĩ omnipotentis grã pordinante: & beata sẽpq: uirgine maria utfas ẽ credere suffragante adiuncta simul beati osuualdi intercessione. ALDRED archi epc uenerabilẽ uirũ Wulstanũ nondũ adepiscopat apicẽ electũ ad tuũ constituit uuigornensis eclię. Uidit enim illo castitatẽ uigere: aliasq: diuersas uirtutes in eo mansionẽ habere. Illũ laude dignis morib; pditũ fore. nec suã uitã ceterox ducere more. Mundanã omnino pompã despicere & celestẽ dũtaxat inhianter concupiscere. Unde ñ solũ ab ipso aldredo archi epo uerũ etiã ab omnib; regib; uidelic& ducib; & pncipib; honorabat & summo ________ &c.

A. SPECIMEN e codice Wigorniensi sumptum, qui inter libros Iunianos extat, Oxon.

Anno abincarnatione dñi mill Lxx. vi. Indictione xiii. Regnante inbritannia gloriosissimo rege willelmo psidente cantuarię lanfranco totius brittannię pmate. ineboraco u thoma archi epo. eo inq. anno inktis aplis habita ẽ sinod' wintonię. cuocata abeodẽ cantuariensis ecclę pmate. Inq frĩs nrĩs ailrici cicestrensis q̃nda epi causa canonicę definita. & ad certũ finẽ pducta. ẽ. Decretũq: ẽ ut null' canonic' uxorẽ habeat. Sacerdotũ u incastellis t inuicis habitantiũ habentes uxores ñ cogant ut dimittant. ñ habentes int dicant ut habeant

C. Alphabetum sumptum ex originali charta fundationis ecclesiæ Norvicensis.

A. B. C. D. E. F. G. H. I. L. M. N. O. P. R. S. T. V. U. W. X.

M Burg. sculp.

Specimen desumptum ex originali charta fundationis Ecclesiæ Norwicensis.

NOMINA: ARCHIEPORUM: ET: EPORUM:

EGO ANSELMUS ARCHIEPS CANTUARIE	SUBCRIPSI.	✝
EGO GERARDUS EBORACENSIS ARCHIEPS	SUBCRIPSI.	✝
EGO GUNDULPHUS ROUECESTRENSIS EPS	SUBSCRIPSI.	✝
EGO MAURICIUS LONDONIENSIS EPS.	SUBCRIPSI.	✝
EGO ROBERTUS LYNCOLNIENSIS EPS	SUBCRIPSI.	✝
EGO SAMPSON WYGRECESTRENSIS EPS.	SUBCRIPSI.	✝
EGO JOHANNES BATHONIENSIS EPS	SUBCRIPSI.	✝

D. *Specimen chartæ R. Æthelredi de fundatione Ecclesiæ Eyneshamensis.*

Carta Regis Æthelredi de fundatione huius Ecclesie.

P Dominante p secla infinita omnium creatore xpo
saluatore nro uniusitatisq; creatore. Æthelredus
gra di eiq; misericordia rex & rector regni anglorum &
deuotus sce ecclie defensor humilisq; adiutor oib;
ecclasticę pietatis ordinib; seu seclaris potentię dig-
nitatib; i xpo dno pacis & beatitudinis premia
Considans pacifico piq; mentis intuitu cu bonauo-
luntate una cu di sacerdotib; & consiliariis nris
uiam plus solito sciuentis di in nos. eu placare cu omma bonorum opum
exhibitione & ab ei laudib; numq desistere decreui & q̄a in nris teporib9

Fig. IV. Specimen desumtum ex codice consuto Coll. Trin. Cantab.

Jhu est le fiz marie til ke ert le munde fust. de nul eit pite
einci si li plest. ke nos almes ne seit dampnes p ul' maufet.
Loud ist you hauest us boust. you madest al yis world of noust.
We bidden ye wid word at youst oseil at red. yat oure sole
uebe fur lore for no qued.
Sire deu ii eistes del. pere de tere ede cel. plus douz ke mel
kaut il est chaud. a u u deuu oblig' sire au haut.
Loud ist as you art kig. fad' at soue of alle yig you yef us
alle god endeuig at ti loue. yat we mote to yi blisse alle com-
d un piler fu lie. e p u p cheurs emete. sire mi par charite
par am ke u ne sen acumbre nuyt ne iour.
Ibounden e was to a piler. at al to torn was is her. sire mi
p charite fur godes loue milde bet yi swete cheres marie soue.
Mort de sour la croiz suffri marie e seit iou le ui. e seke pe-
derent en couste de li le du laron. le un li cria mei il out
pdon. li autre aual chert en pu par fund.
Weet he yolede up ou ye tre at wuden boyen two at yre.
to saue yo yat hile ben at hider ben comen. ihu yi
blisse us bi see for yi swete moder loue. Amen.

Fig. V. Aliud ex Eodem Cod.

Quant seint nicholas out done.
quanke il out p la mour dede.
A mir dreit soun chemin tint.
quant il en la cite par uint.
Touz les euekes del regne.
esteyent iluc asemble.
Kar li erceueske ke mort esteit.
ke cel onour tenu aueit.
I luces erent asemble.
aky dorreient le ueche.
N e saueient ou doner
ne se poeient acorder.
C il le oustraient cil le uoleient.
alle grauteient cil dedisient.
U n seint erceueske ke i aueit.
ke le meister fere deueit.
C umaunda graunt oreisouns.
fere agraunt afflictiouns.
K e deu apertement moustreit.
aki le euesche durreit

: R. Spofforth Sculp :

Fig. VI. E Codice MS.° Bibliothecæ Lambethanæ.

hic dicendum est de quadragesima
ecce nunc tempus acceptabile ecce nunc dies
salutis & cetera. Gode men nu beoð icumen
þa bi cumeliche dases 7 þa halie dases uppen us
sif þe wullet us seolue þet is þet þe masen on
þisse gastliche dasen iberen ure sunne þet þe
abbet idon ershuse þurh þe licome lust þat
dases beoð iset us to muchele helpe 7 to fre
fre al moncun. al swa moyses þe hehte heom
feste þes dases uppon þe munte of synai þet he
nefre ne ete mennisses metes for drihtenes
luue 7 ec crist hit walde habben idon. eft þan
drihten him bi talhte twa stanene tables breode
on hwulche godalmihti heofde iwriten haten
lase þe þa israelisce folc sceolde halden þa he heom
ledde of egipte londe. þer weren i þer oðres tables
sunderliche .iii. ibode þa weren: Audi israel. Dominus deus
tuus unus est. Scd Non habebis nomen dei tui
in uanum Tercium Obserua diem sabbati
þet is on englis iheres se israelisce beon þet nis bu
ten an god on heofene 7 on eorðan 7 ouer alle
þing hine se seule wurþian 7 her sumen 7 luui

Fig. VII. Ex Eodem Cod. Bibl. Lambethanæ

——— pa
nem nostrum cotidianum da nobis ho
die. Gif us to dei ure deies bred. Laud god
al ure red Gif us ure liuenaðe 7 to þe flesce
scrud 7 clað. Bred on gristes is. lar spel to us
fulþist for alse me fet þi fleis wið uten mid
mete mid claðe al abuten: swa bi houeð
þe saule fode: mid godes worðes mid gode
mode. Godes songes beoð alle gode to þere
saule heo senden fode. þe hit agen to geme.
7 god solf þer mid iqueme. þenne meiure
saule liten. þi ure lauerd us hus haueð ige
uen. þe luste nulleð þesne red wisliche he
scal wurðeu ded. for þe saule of him: is for
loren. 7 þe sorge is him biforen. 7 fereð in
to helle mid eche wa: ut ne cumeð he nefre
ma. Ah laud god her ure bone þet of ure
sunne make us clene. þi he us geue alswa
he mei: þi us bihoueð ulche dei. to liue 7 to
saule ure fode. ~~7 ure fode~~ 7 him luuien mid
clene mode. ———

Fig. VIII. Alphabetum è Cod. Semi-Sax. Bibl. Cott. D. 5.

Specimen E Cod. MS. consuto Coll. Trin. Cant.

Lucifer ecce cecidit fons ille sophie.
Quo pia mota pie spiravit martha marie.
Dux hic robertus per pastorale cacumen
Effigiens aquilam solis penetravit acumen
Pastorum oves refovens. qui pigmentaria cella
Signatum cor habens & commissa labella.
Non caput hic oleo fraudis commentor unxit
laudibus ypocrisis non luce nepharia suplit
Ex torquere volens virga vigilante timorem
Plus tamen allexit moderamine patris amorem
Argute didicit scelerum cohibere sophistas.
Syrenes fugiens & fingmenti citharistas.
Casibus adversis constans atleta probatus.
Floruit. ut palma qui cedrus multiplicatus
Celitus indulta sic participans monimenta.
Fenore multiplici solvit commissa talenta.
Plangentibus hic dignus plus quam plangendus ... vivo
Sobrietas pietas. facundia fama. favores.
Sublimitas & amor moderancia. virtus honores.
Forma. facetia. magnificentia. regula morum.
Gratia. gloria spiritualia dona bonorum.
Singula que fuerant hic illustrata vigente.
In pro subiecto pariter cecidere cadente.
Ergo sequax petri ... patriarche videtur.
In petra solium jam soli ... miretur.

Almi patris doctor morum, forma, fons libidinorum. vita. verbo. opere.
Informator tui gregis. verbo doctis. actu regis. vita das exemplis
Carne purus. carni durus carnem domas aspere.
Jam solutus carne tuta. celo gaudes vivere.
Quo Roberte. pro peccatis nostris sumus pertingere.

fig. II. exhibendum curare mei muneris eſſe exiſtimo. Specimen hoc Domeſdayanum ſequuntur alia nonnulla, è quibus ob nitorem ſuum exemplaria quoque eſſe à me addenda æquum puto. Horum agmen ducit iſtud concilii *Winton.* quod extat codicis *Wigornienſis* folio 4. Dein ſequitur ſpecimen chartæ illius hiſtoricæ de ſancto *Wulſtano* epiſcopo, quam, auctore viro maximo *Gulielmo Hopkins* S. T. P. & eccleſiæ Cath. *Wigorn.* præbendario, in *Anglia* ſua *Sacra* publicavit immortalis memoriæ *H. Whartonus*. Tertio ſpecimen dandum etiam cenſemus ex elegantiſſima charta originali fundationis eccleſiæ *Norwicenſis*, quæ facta erat per *Herbertum* epiſcopum, Anno Dom. M.CI. regnante *Henrico* primo, qui chartam ſignavit & confirmavit. Hujus chartæ mihi copiam fecit cl. vir *Th. Tanner* A. M. coll. Omnium Animarum, quod Oxoniæ eſt, Socius digniſſimus, & antiquæ literaturæ apud *Anglos* inſtaurator egregius. Quarto ſequitur ſpecimen chartæ *R. Æthelredi* de fundatione eccleſiæ *Eyneshamenſis*, prout deſcripta extat in vetuſto regiſtro cœnobii *Eyneshamenſis*, quod jam poſſidet Decanus, & cap. eccleſiæ Cath. Chriſti apud *Oxonienſes*. Hæc autem omnia ordine ponuntur fig. III. A. B. C. D. His alia ſuccedunt ex cod. MS. conſuto Coll. *Tr. Cant.* fig. IV, V. & è cod. pulcherrimo MS. homiliarum *Semi-Sax.* qui extat in bibl. *Lambethana*, fig. VI, VII. & VIII, Alphabetum codicis MS. *Semi-Sax.* bibl. *Cott.* Titus, D. 15. Literæ manûs, in quibus rhythmi, ſive potius pſeudorhythmi illi *Semi-Saxonici* codicis compacti, qui aſſervatur in bibl. Coll. *Trin. Cantabr.* ex quo nonnulla in hoc capite, & cap. XXIV, tranſcripſimus, iſtis cod. *Cott.* fig. VIII. expreſſis haud multum abſimiles ſunt, retentis adhuc *Saxonicis* p. ð. þ. ꝥ. quæ in omnibus *Anglo-Normannicis*, *Gallicanâ* manu ſcriptis, uſitata diu manſerunt. In omnibus, inquam, *Anglo-Normannicis* uſurpata diu fuerunt poſt *conquiſitionem* iſta elementa; ſed in *Normannicis* nunquam occurrunt MSS, quod eorum ſonum & poteſtatem *Gallica* lingua, ut jam nunc non agnoſcit; ita nec in anteactis iſtis temporibus agnovit. ƿ autem & uu vel w, ut antea tradidi, promiſcue in *Anglo-Normannicis* poſt expugnatam à *Normannis Angliam* uſurpata erant. Hujus exempla peti poſſunt ex cod. Coll. *Trin. Cantabr.* compacto ſupra citato, ubi in homilia de *Adventu* p. 1. Sic legitur: ꞇo ꝺai iſ cumen ðe holie ꞇiꝺ ꝥ me clepeþ aꝺuenꞇ. þankeꝺ be ure loueꝛꝺ ihu cſt ða haueþ iſenꝺ. anꝺ hiꞇ laſteþ þre wuke fulle. ⁊ ſum ꝺel more. ſequitur autem paulo poſt: ðe oþer paſ on þe holꝺ laᵹe. ⁊ ðe ðriꝺꝺe paſ on ðe neƿe laᵹe. Sic quoque, men þe þaren ƿuneꝺe. ƿule ᵹefare ꞇoᵹeneſ him. ꞇ etiam & t in *Anglo-Normannicis* promiſcue uſurpantur, ut ex ſuperiori exemplo patet. ꞇh etiam & þ vel ð pariter leguntur in iſtis MSS. & *Saxonicum* ⁊ quum ut in *Saxonicis* libb. excuditur, tum ut parum ab iſta forma cum virgula tranſverſa in aliam formam mutatur, (hoc modo * ⁊̶) in iis occurrit.

Hactenus de mutatione *Saxonicæ* manûs vel ſcripturæ, in *Gallicanam*; cujus poſtremum ſpecimen ex archivis *Wellenſibus* ad me etiam ab iiſdem præſtantiſſimis viris miſſum habes fig. IX. & ſi iis opus eſſet, & per ſumptus liceret, etiam ex aliis MSS. ſpecimina pulcherrima dare facile eſſet. Apud me enim habeo *Ælfrici* grammaticæ *Latino-Saxonicæ* exemplar vetuſtum, quod mihi vir literarum omnium, & ſpeciatim *Saxonicarum* peritiſſimus *Agenhoenſis* eccleſiæ in pago *Northamptonienſi* Rector digniſſimus, *Matth. Hutton* S. T. P. pro ſua humanitate, præſtantiſſimi viri, & ejuſdem eccleſiæ patroni *Thomæ Cartwright* armigeri nomine, à quo id acceperat, accommodavit. In quo quidem codice, quum in margine, tum in linearum intercapedine, multa vocabula & *Latina* & *Normannica* manu *Gallicâ* nitide ſcripta cernuntur. Nam † *Ingulpho* teſte, quem monaſterio *Croylandenſi* præfecit *Normannus Conquæſtor*, adeo exoleverat *Saxonica* manus, & neglecta plane viluerat, quod plurima chirographa *Saxonicâ* manu exarata, & ex chartaria deſumpta junioribus tradi juſſerit, ut ex iis ad legendum & ſcribendum *Saxonice* inſtructi, monaſterii monumenta contra adverſarios ſuos ſcirent allegare.

Ex iis autem, quæ in hoc capite dicta, & primi capitis tabella deſcripta ſunt, conſtat ab *Ælfredi* temporibus, ex quibus *Saxonicam* manum in deſuetudinem abiiſſe ſcribit *Ingulphus*, *Gallica* ſive *Latina* elementa f. r. ſ. s. t. ſt. w. x. quibus addas q. g, quæ nonnunquam in *Semi-Saxonicis* & *Anglo-Normannicis* occurrunt, apud *Anglo-Saxones* recepta fuiſſe. imo *Italicum* a, & ab eo factum a, & *Italicum* e cum majuſculis R. S. poſt *Ælfredum* ab exteris reducem, è *Romano* in *Saxonicum* alphabetum irrepſiſſe conjicio; propterea quod elementa ea me obſervaſſe non me-

---

lanꝺeꞅ. ne. ꝼuꞃþon hiꞇ iꞅ ꞅceame ꞇo ꞇellanne. ac hiꞇ ne þuhꞇe him nan ꞅceame ꞇo ꝺonne. an oxe. ne an cu. ne an ꞅƿẏn næꞅ belẏꝼon. ꝥ næꞅ ᵹeꞅeꞇꞇ on hiꞅ ᵹeƿꞃiꞇe. ⁊ ealle þa ᵹeƿꞃiꞇa ƿæꞃon ᵹebꞃohꞇ ꞇo him ꞅẏþþan :. Sic in anno M.LXXXVI. Ꝧe ƿixaꝺe oꝼeꞃ Enᵹlæ lanꝺ. ⁊ hiꞇ miꝺ hiꞅ ᵹeaꞃꞅcipe ꞅƿa þuꞃh-ꞅmeaꝺe. ꝥ næꞅ an hiꝺ lanꝺeꞅ innan Enᵹlæ lanꝺ. ꝥ he nẏꞅꞇe hƿa heo hæꝼꝺe. oððe hƿæꞅ heo ƿuꞃþ ƿæꞅ. ⁊ ꞅiððan on hiꞅ ᵹeƿꞃiꞇ ᵹeꞅæꞇꞇ. Vide quoque *Ingulphi* hiſt. *Croyland.* edit. *Oxon.* p. 79, 80. ex his penes lectorem ſit judicare, An *Gulielmus* I, conquæſtor dictus, in victos *Anglos*, necne, jure victoris uſus eſt. * Character is, quo ET *Latinum* & *Anglo-Saxonicum* AND ſignificantur, jugatus eſt, atque originis, ut videatur, *Runicæ*. coaleſcentibus enim duabus *Runis* ᚼ E, ᛏ T, naſcitur illud ⁊̶. hoc eſt, quoad literas, ET; quoad ſenſum, AND. ipſa certe ligatura occurrit in *Runico* quodam monumento, ad *S. Brigidæ* fanum apud *Cumbrenſes* proſtanti. adeo ut inter elementa compoſita, quæ *vefjur* & *ſlitrur* vocat *Wormius*, (lit. *Run.* cap. V.) illud ⁊ numerandum eſt. † Hiſtoriæ ſuæ paginâ 98.

mini in chartis ante id tempus scriptis, quales sunt, charta lacera *Æthelredi Merciorum R.* circa A. D. DCXCII. Charta *Osheri* reguli *Huicciorum*, circa A. D. DCXCII. Charta *Uhtredi* reguli *Huicciorum*. A. D. DCCLXVII. Charta *Offæ R. Merciorum*, A. D. DCCLXXV. Charta *Cænwulfi R. Merciorum*, A. D. DCCCXVI. Quæ omnes in archivis ecclesiæ *Wigorn.* laceræ, exesæ, aut hic illic obliteratæ, exceptâ chartâ *Offæ R. Merciorum*, quæ integra extat, etiamnum asservantur.

XIX. A mutatâ autem scribendi ratione, quâ ab *Anglo-Saxonica* puriori *Semi-Saxonica* & *Anglo-Normannica* se distinguunt, procedamus ad voces & phrases observandas; imprimis ad notandas voces, quarum ingenti numero, tam Borealium, quam Australium *Saxonum* sermonem dialecti istæ & ante & post *Conquæstum* corruperunt.

Harum tria genera sunt. Nam aliæ sunt *Gallo-Francicæ*, aliæ *Gallo-Latinæ*, aliæ denique *Danicæ*; quarum duo priora genera universa, vel tantum non universa, *Nortmanni*, qui vernaculum avitum suum dediscentes, omnia fere *Gallice* loqui diu affectarant, secum in *Angliam* introduxerunt. De *Danicis* autem, quarum haud exigua copia apud *Nortmannos* non potuit non manere, non tam facile judicatu est, quænam ex iis ante, & quæ post *Conquæstum*, quem scriptores nostri vocant, in usu esse cœperunt, exceptis forensibus paucis, & aliis nonnullis, quæ in chartis & istiusmodi monumentis *Nortmannicis* occurrunt. Incipiamus autem à *Gallo-Francicis*, quale est **grave**, *Francice* grab, *sepulcrum*: ut in *Tatiani* harmonia *Francica*, cap. 220, quom tho Simon Petrus folgenti ino inti ingieng in thas grabe, *venit ergo Simon Petrus sequens eum, & introivit in sepulcrum.* Tho ingieng ther jungero thi ther er quam zi themo grabe, *tunc introivit & ille discipulus, qui venerat primus ad sepulcrum.* *Saxonice* autem sic vertuntur; piꞇodlice Simon Peꞇꞃuꞅ come æꝼꞇeꞃ him. ꞁ eode inꞇo ðæꞃe byꞃᵹene. per byꞃᵹen etiam *Saxonice* redditur *sepulcrum* vel *monumentum* in historia *Lazari* sepulti & à mortuis resuscitati, *Joh.* XI. Hujusmodi est **to rost**, *assare*, & **rost-meat**, *caro assa*. nam *piscis assi*, Luc. XXIV, 42, in *Tatiani* harmonia vertitur giroſtites fisges; *Saxonice*, ᵹebꞃedeꞃ ꝼiꞅceꞅ. Sic in *Ælfrici* heptateucho, *Exod.* XII, 8, 9. & *comedent carnem illam assam igni*; & *sed assum tantum igni*, redduntur, and eaꞇon ealle ꝥ ꝼlæꞅc on ꝼyꞃe ᵹebꞃædd; &, ac ꞅyᵹ hyꞇ eall on ꝼyꞃe ᵹebꞃædd. Hujusmodi etiam est **cider**, *Gallice* du cidre, *vinum pomatium*, proculdubio à *Francico* cidari, *cicera*; ut in *Tatiani* harmonia; inti uuin noh cidari trinchit, *& vinum ciceramque non bibet.* nihil linguis universis communius est, quam vocum generalium in specialem significationem, usu præscribente, transitio. **Softe**, *lenis*, *facilis*, *mitis*, chron. *Sax. Gibs.* M.LXXXVII. *Francice* samft, sanft, *Kiliano* saft, saecht; unde *Francicum* unsamfꞇ, unsemfꞇ, unsenfꞇ, unsanfꞇ, *arduus*, *difficilis*. Ant, *&*, *Francice* enti. Wou, *Anglice* **how**, *Francice* wio, wiou. wou ho þoleden martirdom, in vita sanctæ *Margaretæ*, *Normanno-Saxonice*, vel *Anglo-Normannice*, in MS. cod. consuto coll. *Trin. Cantabr.* Messagers, ibid. *nuntii*, *Anglice* **messengers**, i. e. *mensagers*, vel forsan *mitsagers*, verbale à mitsagan, metsagan, medsagan. Ase, asa, nunc **as**, *sicut*, *Francice* als. ib. **wune**, *gaudium*: ðe Norice hire fedde wid well muchele wune, ibid. *Francice* wunna, winna, *gaudium*. de quo *Junius* in observationibus in *Willeramum* p. 51. Leuemon, *Anglice* **lemmon**, *concubina*, ibidem. ho scal be my leuemon, **she shall be my lemmon.** &, meidan my leuemon you scal be. ibid. *leuemon* autem videtur componi ex *Francico* lief vel lif. *Tatian.* XIV. liob. *Sax.* leoꝼ, *dilectus*, *gratus*, *acceptus*, & mon, man, *homo*. vel ex leue, *amor*, & mon, man; nam in *Anglo-Normannicis* tam *amasium*, quam *amasiam* significat. Snelle, *celeres*, *diligentes*, *agiles*, ibid. *Francice* snell, snello, *celer*. þe sergaunz weren snelle ant brotten hire son. *Angl.* **the servants were quick and soon brought her.** **To curse**, **cursed**, *maledicere*, *execrari*, *maledictus*, *execratus*. Chron. *Sax. Gibs.* In *Saxonicis* semper apyᵹan, apyꞃᵹed. unde *Semi-Saxonicum* awaried: awaried worþe þine ᵹodeꞅ, **cursed be thy gods**, vita *S. Margaretæ*. Barun, baron, *vir*, *maritus*, *homo*; *Francice bar*, *baro*; ut in evang. harmon. *Cotton.* sive in *Francicum*, sive in vetustiorem *Saxonicum* verso, *Petrus* apostolus bis vocatur bar uurdiᵹ ᵹumo, vel bar uuûrdiᵹ ᵹumo; XXXV, & LV, *dignus ille vir Petrus.* Hic autem bar & ᵹumo synonyma poetice junguntur in eadem oratione, secundum cap. XXIII, reg. XXIV. Inde adhuc termini apud nos *forenses* baron & femme, *vir* & *uxor*; & *proceres* regni, qui, ut cum *Feudistis* loquar, *homines regis* sunt, & regiæ majestati hominium vel homagium jurant, *Barones regis* & *regni* vocantur.

* Seyntz vos ke alez par mer,	*Vos qui per mare peregre proficiscimini,*
De ceꞇ † barun oiez parler,	*Audite, dum loquar de hoc viro,*
Ke ꞇanꞇ esꞇ par ꞇuꞇ socurable,	*Qui ubique succurrere potest,*
Eke en mer esꞇ tanꞇ aidable.	*Et qui per mare tantus est ad suppetias ferendas.*

Hæc ex antiquo carmine de vita *Sancti Nicolai*, de quo infra. Tenꞃeꞃie, *census*, chron. *Sax. Gibs.* anno MCXXXVII. *Stephano* dominante. hi læiden ᵹæildeꞅ on þe ꞇuneꞅ æuꞃeu pile. ꞁ clepeden iꞇ ꞇenꞅeꞃie, *imposuerunt tributa oppidis valde frequenter, & impositionem istam vocarunt* ꞇenꞅeꞃie. De hoc autem ꞇenꞅeꞃie ita pro modestia & candore suo doctissimus interpres, nondum in *Francicis* versatus: *hujus vocis significatio mihi plane incognita.* Vox enim *Franco-Theotisca*

* Nunc *Seigneurs*. † Scilicet de *Sancto Nicolao*, è cujus vita *Gallice* conscripta hæc hauriuntur.

est,

eſt, ex *Francico* tenſe vel tinſe, *tributum, cenſus*; & *rice*, quod quum *regem*, tum *regnum* ſignificat, compoſita. ꞇenſerice autem in ꞇenſeriȝe verſum, liqueſcente ȝ, mutatur facile in ꞇenſerie, ut *Saxonicum* Suþꞃice, ſcriptum Suþꞃiȝe, facile tandem mutatum erat in noſtrum **Surrey**. vel forſan hybrida vox eſt, ex ꞇenſe & *Gallico* rei, nunc roi, compoſita. & ſic *cenſum* vel tributum regis denotat. Quod vero *tenſe* ſignificationem *cenſûs* habet, conſtat ex harmonia evangg. *Cott.* XXXIX, quamun into Kapharnaum, thar fundun ſia enna cuninȝeſ theȝan uulancan under tham uueroꝺe. thiu Sẏmon Petruſe quaꞇ thaꞇ hie uuaꞃi ȝiſenꝺiꝺ tharoꝺ, thaꞇ hi thar ȝimanoꝺi manno ȝihuilican thero hoꝺiꝺ ſcaꞇꞇo, thia ſia ꞇe them hoꝺe ſcolꝺun ꞇinſi ȝelꝺan, *venerunt ad Capernaum, ubi invenerunt quendam miniſtrum Imperatoris inſolentem inter populum, qui dicebat ſe eſſe Cæſaris primarium & egregium miniſtrum: dein Simonem Petrum allocutus, dixit ſe eo miſſum eſſe, ut omnes homines moneret cenſûs capitis*, [didrachmatis,] *quem tributi nomine aulæ ſolvere deberent.* So thu thaꞇ eriſꞇ muȝi fiski fahan, ſo ꞇiuh thu thena fan them fluoꝺe, ꞇe thi anꞇ-klemmi im thiu kinni, thar mahꞇ thu unꝺar them kafꞇon niman ȝulꝺina ſcaꞇꞇoſ thaꞇ thu forȝelꝺan mahꞇ them manne ꞇe ȝimuoꝺie minan enꝺi thinan ꞇinſeo ſo huilican ſo hie uſ ꞇoſuokiꞇ, *piſcem, quem primum capere poſſis, è mari extrahe; tum unco genas prehende, ubi inter fauces ſumes aureum nummum, quem homini pro meo & tuo tributo poſſis dare, quantumcunque ſit, quod à nobis requirat.* Sic XLVI, nu uui thi fraȝon ſculun riki theoꝺon, huilik rehꞇ habiꞇ thie Keſur fan Rumu, thi im ꞇo ꞇe theſon Kuninȝe-heroꝺ ꞇinſi ſuokiꞇ, *nunc à te percontari debemus rex patriæ, quodnam jus habet imperator Romanus, qui ſibi in hoc regno cenſum quærit.*

XX. A *Gallo-Francicis* autem tranſeamus ad *Gallo-Latinas* voces, quas in *Semi-Saxonicam Normannica* lingua intulit. id genus ſunt, quæ in chron. *Saxon. Gibſ.* leguntur, nomina menſium *Latina*, ut in anno MXIII, ꞇoꝼoꞃan þam monþe Auȝuꞅꞇ. anno MXLIV. on ðiꞅum ilcum ȝeaꞃe ꝼoꞃþꝼeꞃꝺe Ælꝼꞅꞇan Abboꞇ ꞅce Auȝuꞅꞇine, non. Julii. MXIV, III non. Febꞃ. MXLII, ⁊ ða ƿæꞃon Eaꞅꞇꞃon on III. non. Apꞃ. MXLVII, on ðiꞅum ȝeaꞃe ꝼoꞃþꝼeꞃꝺe Ᵹoꝺƿine eoꞃl on XVII. Kl. Mai. MLXI, on ðiꞅum ȝeaꞃe ꝼoꞃþꝼeꞃꝺe Ᵹoꝺƿine. b. æꞇ ꞅce Maꞃꞇine on VII iꝺuꞅ Mꞃ̄. MLXX. he ƿaꞅ ȝehaꝺoꝺ IV kal. ꞅepꞇembꞃiꞅ. M.C.VII. iꝺuꞅ Ianuaꞃii. MCXVII. on ðæꞃe nihꞇe kl. Decembꞃiꞅ. Huc referenda etiam ſunt feſtorum nomina *Latina*; ut paꞅche vel paꞅcha, chron. *Sax. Gibſ.* MXII. on ðone ꞅunnan eꝼen ocꞇabaꞅ paꞅchæ. MXV. ða ꞇoꝼoꞃan Naꞇiuiꞇaꞅ ꞅce Maꞃie maꞅꞅan. MLXXVII. anꞃe nihꞇ æꞃ Aꞅꞅumpꞇio ꞅce Maꞃie. M.XCIX. ⁊ Oꞅmonꝺ biꞅcop oꝼ Scaꞃbẏꞃiȝ innan Aꝺuenꞇ ꝼoꞃþꝼeꞃꝺe. MCII, MCV, MCVI, *Natalis Domini*, quod *Saxonice* miꝺƿinꞇꞃeꞅ mæꞅꞅe-ꝺæȝ, *Semi-Saxonice* cꞃiꞅꞇeꞅ mæꞅꞅe vocatus erat. Naꞇiuiꞇeþ *Gallo-Latine* dicitur. Sic anno MCXVIII, *feſtum Circumciſionis* & *baptiſmi Domini* vocatur theophanie; on ðiꞅon ȝeaꞃe on ðæꞃe pucon Ðeophanie ƿæꞅ aneꞅ æꝼeneꞅ ꞅƿiþe micel lihꞇinȝ. MXXIII. ꝥ ƿæꞅ þeꞅ ꝺæiȝeꞅ Annunꞇiaꞇio ꞅ. Maꞃie. MX. Ðiꞅ ƿæꞅ on ðam ꝺæȝ prima aꞅcenꞅio Dm̄i. Alia etiam nomina *Latina*, & à *Latinis* formata occurrunt, quæ huc ſpectant: ut anno MXII, on ꞅcꞅ Pauluꞅ mẏnꞅꞇꞃe. MXXIII, Æþelnoþ Aꞃceb. ꝼeꞃeꝺe ꞅce Ælꝼeȝeꞅ ꞃeliquiaꞅ ꞇo Ꞇanꞇƿaꞃa bẏꞃiȝ oꝼ Lunꝺene. MLXX, ⁊ bebeaꝺ þam biꞅcopan ðe þæꞃ cumene ƿæꞃon be þaꞅ Aꞃceb. L. hæꞅe ða ꞅeꞃꝼiꞅe ꞇo * ꝺonꝺe. MLXX, Ꞇoncilium; ut ꞇoꝼoꞃan eallan þam Ꞇoncilium ðe ðaꞃ ȝeȝaꝺeꞃeꝺ ƿaꞅ. Sic anno MCXIX, ꞅe ꞅiððan ꞇo ꞅce Lucaꞅ mæꞅꞅan evanȝeliꞅꞇa com inꞇo Fꞃance ꞇo Ræmꞅ. anꝺ ðæꞃ heolꝺ Ꞇoncilium. Anno autem MCXXV, *Concilium* emollitur in *Concilie*; ut anꝺ ꞅiððan he heolꝺ hiꞅ Concilie on Lunꝺene. Sic autem à ȝe-moꞇ & moꞇ, quæ *Conventus* tam eccleſiaſticos, quam civiles apud *Anglo-Saxones* ſignificabant, *Normanno-Saxonice* ventum eſt ad *Concilium* & *Concilie*, nunc **Councill**. Hujuſmodi etiam ſunt *capitulan*; ut, Aneꞅ ꝺaȝeꞅ ꞅe abboꞇ eoꝺe inꞇo capiꞇulan. ⁊ hi comon inꞇo capiꞇulan, MLXXXIII. Ꞇhoꞃ, ut, þa ꝼꞃenciꞅce men bꞃæcen þone chori. ibid. Ᵹꞃaꝺan; ut ꞅƿa ꝥ bloꝺ com oꝼ þam peoꝼoꝺe uppon þam ȝꞃaꝺan, ibid. Ꞇleꞃeceꞅ, cleꞃe & cleꞃe-haꝺeꞅ man, M.LXXXV, MCXIII. Ꞇoꞃona, de quo infra, nunc **crown**, MLXXXV. heꞃ ꞅe cinȝ bæꞃ hiꞅ coꞃona. Cœna ꝺomini MCVI. Miꝺ proceꞅꞅion MCIII. Ꞇaꞅꞇelaꞅ. MLXIX. Caꞅꞇelmen, MLXXV, & Caꞅꞇele. *ibid.* Canꝺel, in Canꝺelmæꞅꞅan, MXIV. Capelein; ut, þæꞅ cẏnȝeꞅ capelein, MCXIV. infra kinȝeꞅ hiꞃꝺ cleꞃe, MCXXIII. Litania majoꞃ, MCIX. prior, MC.VII, MCXXIII. On ocꞇabaꞅ ꞅce Iohanniꞅ euanȝeliꞅꞇæ, M.CXIV. Sepulchꞃum domini, MCXX. leȝaꞇ; ut, on þa ilca ꞇẏma com an leȝaꞇ oꝼ ꞃome, MCXXIII. leȝaꞇ autem alibi *Saxonice* dicitur, ꞅanꝺeꞅ man. Maꞃkeꞇ: ut, aꞇ anne maꞃkeꞇ, MCXXV. Canceleꞃ; ut, ða hƿile ꝥ ꞅe Arcebiꞅcop ƿæꞅ uꞇ oꝼ lanꝺe ȝeaꝼ ꞅe cinȝ ðone biꞅcop-ꞃice oꝼ Baþe þeꞅ cƿeneꞅ canceleꞃ Ᵹoꝺeꝼꞃeiþe ƿæꞅ ȝehaꞇen, MCXXIII, MCXXXVII. Pꞃioꞃeꞅ, Canoniaꞅ, Æꞃce-ꝺecneꞅ, cellaꞅ, MCXXIX. Iuꞅꞇice; ut, ⁊ na Iuꞅꞇice ne ꝺeꝺ, *neque malos ſupplicio afficiebat*, MCXXXVII. Capiꞇeꝺ; ut, ⁊ heolꝺ micel Capiꞇeꝺ in the huꞅ, *& hoſpitio apud ſe omnes liberaliter excepit*, M.CXXXVII. Renꞇeꞅ, pꞃiuiliȝeꞅ, planꞇeꝺe, miracleꞅ, *ibid.* Empeꞃie, cunꞇeꞅꞅe; ut, ðeꞃ eꝼꞇeꞃ com þe kinȝeꞅ ꝺohꞇeꞃ Ᵹenꞃieꞅ. ðe hæꝼꝺe ben Empeꞃic on Alemaine. ⁊ nu ƿæꞅ Cunꞇeꞅꞅe in Anȝou. ...... anꝺ ꞅæhꞇleꝺen ƿẏꝺ þempeꞃice, *& fœdus fecerunt cum Imperatrice*, MCXL.

Hic autem duo notanda ſe offerunt, lector benevole; primo, morem non fuiſſe apud *Anglo-*

---

* *Semi-Saxonice* pro ꝺonne, vel ꝺoenne, ut ſupra in charta *Gullhialmi Conquæſtoris* ꞅioꞃæn ꝺe pro ꞅioꞃenne. & infra, ꞇo ꝺeminꝺe pro ꞇo ꝺemenne. Occurrunt alia ejuſmodi.

Saxones ante *conquæstum*, magnatum & principum uxores virorum ſuorum titulis inſignire. Nam *regina* vocata erat [1] ðæꞅ cẏninᵹeꞅ cpen, *regis conjux*, & non cyningenna; & *imperatrix* vel *auguſta*, ðæꞅ caꞅeꞃeꞅ cpen, *imperatoris uxor*, & non ut ſupra emperic, vel empeꞃice. Uſu vero obtinente tranſiit tandem communis vox cpen, *uxorem* ſignificans, in ſpecialem ſignificationem ad denotandem *regis uxorem*, i. e. [2] *Reginam*. Quæ etiam emphatice vocari ſolebat, ꞅeo hlæꝼðiᵹ, hlæꝼðiᵹea, hlæꝼðia, *Semi-Saxonice* hlæꝼði, hlavði, nunc **lady**. *domina*. Sic in duabus chartis *Edithæ R.* quæ deſcriptæ extant in manu *Gallica*, in MS. eccleſ. Cath. *Wellenſis*, altera ſic incipit: Eðith ſeo hlaveði Eaðwarðes kinges leſe gret, *&c.* Altera autem ſic: Eaðgẏþ ſe hlaviðiᵹe gret Harold Erl min broðor. Quo nomine quoque *Procerum* omnium *conjuges* in ſcriptoribus non raro honorificantur. Verum la royne, nunc la reine, la ðucheꞅꞅe, la cunteꞅꞅe, nunc la counteſſe, la maꞃquiꞅe, la chanceliꞃe, & id genus omnia, à *Normannis* ſive *Gallis* in ſermonem noſtrum allata ſunt, qui novâ linguâ, novis moribus, novis inſtitutis & legibus labeſcentem prius auſtralem *Saxonicam*, ex *Semi-Saxonica* quam voco dialecto, in *Anglicanam* planè converterunt. ſecundo notandum eſt à vocabulis *Emperic* & Iuꞅꞇice, c apud *Anglo-Normannos* in *Gallo-Latinorum* fine ſonuiſſe ut s *Romanorum*. Unde forſan in *Runarum* alphabeto quod extat in bibliotheca *Cotton. Vitellius*, A. 12. tertium elementum, quod reſpondet *Latinorum* & *Anglo-Saxonum* c, deſignatur per *Cimbrorum* veterum ſigma ᛋ. ut in hæc tabella videre eſt:

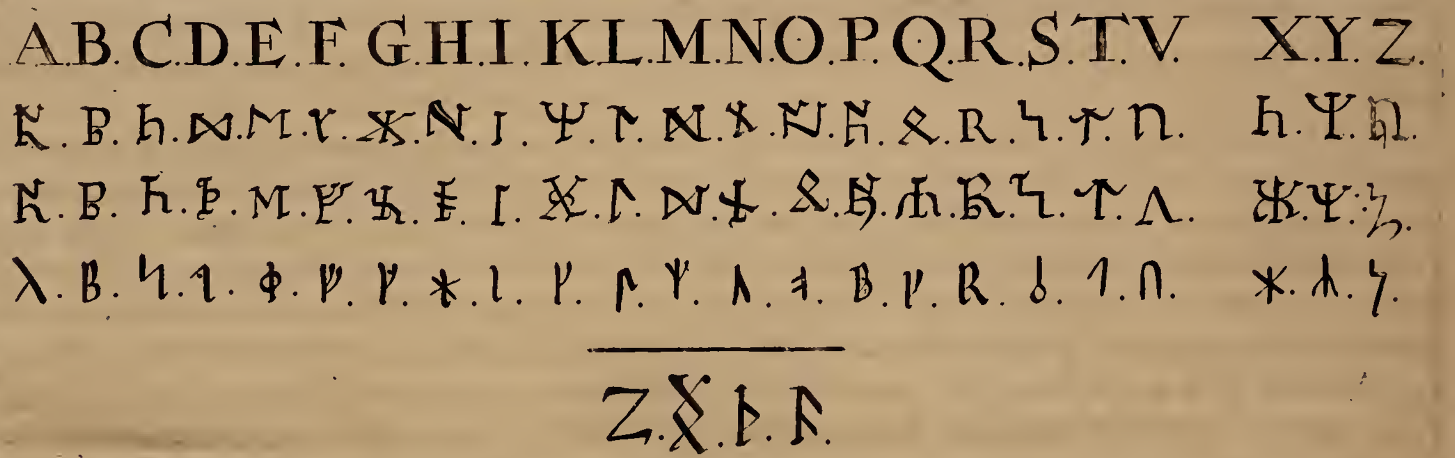

ſuperioribus addas paiꞅ, nunc **peace**, MCXXXV. ꞇꞃeꞅoꞃ, M.CXXXVII. cuꞃꞇ, *Anglice* **court**, à *Latino cors, chors, cohors*. Norice, nunc **nurse**, *nutrix*, & noriceſcep: ut enim *Franci* habent lanð, & landſcepi, *regio*, & iſtiuſmodi multa: ſic *Franco-Galli*, & ab iis Normanni norice, & noriceſcep. Þe norice hire feðde... aſa witte iꞅ noriceſcep; vita *S. Margaritæ*, *Normanno-Saxonice*, vel *Anglo-Normannice*, quæ extat in MS. cod. conſuto bibl. *Trin. Coll. Cantabr.* Sergaunz, nunc **sergeantes**, *ſervientes*. Ðe ſergaunz eðen aſe he am beð, *Anglice* **the serjeants [servants] went as he bid them.** Ðe ꞅergaunz beðen ar ernðe, **the serjeants did their errand.** ib. pine, pin, *pœna, dolor, tormentum, cruciatus*. pinan, *torquere*, piner, *tortor*, chron. *Sax. Gibſ.* MCXXXVII. & in vita *S. Margaretæ*:

Ðo ſpec Olibrius. bi hire þet he ſtoð
Meiðan † M. iſ ðiſ þine goð.

Conſiler, *conſiliarius*, Angleſ, *Angeli*, ioie, nunc **joy**, *gaudium*, ab antiquo *joco, jogo.* poutte, nunc **pity**, à *pietas*. ſtourbing, nunc **disturbance**, *perturbatio*. vie, *vita*. ibid. en exemplum:

Þere i mai ꞇellen ou. wið worðes feire anꞇ ſweꞇe.
Ðe vie of one meiðan. waſ hoꞇen Maregreꞇe.

deliuure, *Anglice* **deliver**. ibid. cum nonnullis aliis. Multa hujuſmodi erui etiam poſſunt è vetuſtis *Gallorum* monumentis, quale eſt carmen de vita *S. Nicolai*, *Gallicè*, vel *Gallo-Normannice*, quod etiam extat in præfato Manuſcriptorum *Coll. Trin.* theſauro, antiquorum cultoribus

---

[1] Ratio, propter quam *regis uxorem*, *reginam* appellari noluerunt *Anglo-Saxones*, traditur ab *Aſſerio Menevenſi*, in his verbis: *Æthelwulfus Juditham Caroli R. filiam, quam à patre ſuo acceperat, juxta ſe in regali ſolio ſine aliqua nobilium ſuorum controverſia, & odio uſque ad obitum vitæ ſuæ, contra perverſam illius gentis conſuetudinem, ſedere imperavit. Gens namque occidentalium Saxonum Reginam juxta Regem ſedere non patitur, nec etiam* REGINAM *appellari, ſed* REGIS CONJUGEM *permittit. Quam controverſiam, imo infamiam, de quadam pertinaci & malevola ejuſdem gentis Regina ortam fuiſſe majores illius terræ perhibent.* Orta autem eſt occaſio notandi uxores regum apud *Anglo-Saxones* iſta quaſi ignominiâ, ut pergit narrare *Aſſerius*, ab *Eadburga*, Offæ R. *Merciorum*, regina, quæ tyrannidem in proceres regni exercens eorum haud paucos conſilio, & regem ipſum caſu veneno extinxit. [2] Sic in charta fundationis eccleſiæ *Eyneshamenſis*, quæ nunc *Ædis Chriſti Oxon.* peculium eſt, ſubſcriptio *Ælfgifæ* poſt illas *Æthelredi R.* & clitonum, ſic ſcripta extat. EGO ÆLFGIFU REGINA SCIENS TESTIMONIUM ADHIBUI. * hæc duo elementa ſic exarata cernuntur in Alphabeto *Runico Arngrimi Jonæ*, *Crymogææ* capite tertio. † Maregriꞇe. Sic enim vocatur *S. Margareta*.

plurimi

plurimi faciendo. Ibi leguntur lai, *laici*, *Anglice* **laity**, **laymen**; riche, richesse, nunc **riche**, **riches**; antiquite; empire; desirer; conquest, *conquisitum*, *acquisitum*, *bona acquisita*; Bachilers, nunc **bachelers**; bounte, **bounty**; poure, pouerte, **poor**, **poverty**; conseil, **counsell**; plente, **plenty**; creatour; marier, **to marry**; cite, **city**; asembler, **to assemble**; acorder, **to accord**; afflictioun; honour; ioie; charite; humilite; almes; escole, **school**; marinars; passer, **to passe**; sage; port; ewe, *aqua*, unde nostrum **ewer**, gutturnium, aqualis. Sucurer, **to succour**, à *succurrere*; aide; mesere, **misery**; pardoun, **pardon**; & *Latinæ* stirpis sexcenta alia. In hoc MS. carmine, etiam leguntur, deus, nunc *dieu*; eles, nunc les; &, nunc *il*, *le*,; ia, nunc *je*; out, nunc *ait*; cum, nunc *comme*; auum, nunc *avons*; dirrum, nunc *dirons*; oum, nunc *on*, quod demonstrat *on* non ab *Italico uno*, sed ab antiquo *houm* vel *houme* derivandum esse, de quo tamen quasi dubitavimus, cum decimum caput scriberemus, quem locum videas.

Souent se claiment cheitiff e las.	*Sæpe miselli & lassi clamantes*,
Souent dient sein Nicolas.	*Sæpe dicebant*, *sancte Nicolae*,
Sucurez nus sein Nicholas sire.	*Succurre nobis domine sancte Nicolae*,
Si tel es cum * oum dire.	*Si*, *quem dicunt*, *is es*.
A taunt uns houme lur aparutt.	*Tandem iis apparuit homo*,
Ke en la nef iuste eus se estutt.	*Qui in nave juxta eos stetit*.

A nobis autem minime prætereundum est *Latino-Gallicum* carta, *charta*, & per metonymiam materiæ, *Anglice* **charter**, *scriptum*, *diploma*, *chirographum*, (*Anglo-Saxonibus* semper ȝeƿrit) de quo hæc † *Ingulphi* lectu digna sunt: *chirographorum confectionem Anglicanam*, *quæ antea usque ad Edwardi Regis tempora fidelium præsentium subscriptionibus cum crucibus aliisque sacris signaculis firma fuerunt*, *Normanni condemnantes chartas vocabant*, *& chartarum firmitatem cum cerea impressione per uniuscujusque speciale sigillum*, *sub intitulatione trium vel quatuor testium astantium*, *conficere solebant*. Legitur autem carta in evangelio *Nicodemi*, multis in locis: ut §. XX. hiȝ ða sƿa ðeah beƿohton þ hiȝ him seofon ƿeras ȝecuron. ðe Ioseſes frynd ƿæron. ⁊ him to sendon. ⁊ an cartan mid him. seo ƿæs þus aƿriten. Sib sig mid ðe Ioseph. Sic XXIII. ƿe ƿyllaþ eac. syllaþ us eac ða cartan þ ƿe hit magon on aƿritan þ þæt ƿe gehyrdon. ⁊ eac ȝesaƿon :- Ða ealdras þa. ⁊ ða mæssepreostas heom cartan fundon. ⁊ eall þæt þærto gebyrede. Karinus and Leucticus heom ƿæron þa þa cartan onsonde heora ægþer ane. Sic XXXIII. hiȝ up arison. ⁊ ða cartan. þe hiȝ ȝeƿryten hæfdon þam ealdrum ageafon. Æque demonstrat hæc vox carta, ac supra riht hand, pseudo-evangelium istud *Saxonice* post [1] *conquæstum* à nonnemine versum fuisse, qui ex eorum numero erat, qui in literatura *Saxonica*, *Normanno* imperante, neglecta, perinde ac in *Latina* juvenes instructi *Saxonice* scripserunt, quemadmodum docti *Græce* & *Latine* scribere jam sciunt. Quinetiam sententiam hanc nostrum confirmat iste Gallicismus ejusdem versionis capitulo XXX. riht hand, nunc **right hand**, *dextera manus*, qui *Anglo-Saxonibus* nunquam non sƿyþre hand: ⁊ se hælend ða Adam be ðere riht hand ȝenam. ⁊ hym to cƿæþ. Hic etiam notandam se offert vox corona, nunc **crown**. chron. *Sax. Gibs.* 216. 35. on ðisson ȝeare ne bær se cyng Henri his coronan to cristes mæssan ne to eastron, ne to pentecosten, *hoc anno coronam suam non induit* (hoc est, comitia regni non convocavit) *rex Henricus*, *neque in natalibus*, *neque in pascha*, *neque in pentecoste*. Pagina autem 190. 6. *Saxonice* exprimitur per cyne-helm. ðriƿa he bær his cynehelm ælc ȝeare. sƿa oft sƿa he ƿæs on englande. on eastron he hine bær on Ƿinceastre. on pentecosten on Ƿestmynstre. on mide-ƿintre on Gleaƿeceastre. *ter* [Gullhialmus I.] *gestavit suam coronam singulis annis*, *quoties esset in Anglia*; *ad pascha eam gestavit Wintoniæ*, *ad pentecosten Westmonasterii*, *& ad natales Glocestriæ*.

XXI. In superioribus, de vocibus *Gallo-Francicis*, & *Gallo-Latinis*. Jam ad *Danicas* procedamus, quæ, *Danis* & *Normannis* è *Dania* & *Norvegia* oriundis, *Angliæ* dominantibus, Australem *Saxonicam* temerantes, paulo minus corruperunt, quam borealem dudum antea corruperat *Danorum* sermo, qui primi *Northymbriam* expugnabant. Incipiamus autem ab iis, quas à *Normannis* introductas fuisse monumenta eorum ostendunt. Id genus procul omni dubio sunt drenges clacs & draue in charta *Ranulphi* qui ex *Gullhialmi*, *Rufi* dicti, capellano factus erat episcopus *Dunelmensis*, anno M.XCIX. Chartam autem à doctissimo viro *Gullhialmo Nicolsono* ecclesiæ *Carleolensis* Archidiacono ex ecclesiæ *Dunelmensis* archivis descriptam & ad me missam cum versione nostra *Latina* hic infra appono.

R. bisceop ȝreteþ ƿell alle his þeines ⁊ drenȝes of Ealondscire ⁊ of Norhamscire. Ƿite ȝe þ ice habbe ȝetyþed Ste Cuhtberht þ lond in [2] Elredene. ⁊ all þ þær to belimpeþ clæne ⁊ clacles. ⁊ [3] Halipaerstelle. ic habbe ȝetyþed Ste Cuhtberht his aȝen into his cyrce. ⁊ hua sua draues ðisses drave. Crist hine þisses liues hele ⁊ heofne rices mirde:.

---

* In libro autem MS. *fœmina* inscripto, (de quo infra) scribitur *lom* i. e. *loum*, pro *le oum* vel *le houm*, cum articulo præpositivo, unde modernorum *lon*, quod tamen exolescere cœpit. † Edit. *Oxon*. p. 70. [1] Vide *Ingulphi* historiam, p. 98. [2] Hodie **Allerden**. [3] Halipaerstelle legendum.

R. *Epi-*

*R. Episcopus omnibus suis ministris, & * militibus Lindisfarnensis insulæ, & pagi Norhamensis salutem dicit: Scite me concessisse Sancto Cuthberhto terram Elredensem cum omnibus ad eam spectantibus immunem & à lite quietam, ut & piscariam* hali-pape-stelle *dictum. Hæc S. Cuthberhto, plane ut sua, in usum illius ecclesiæ concessi, & quisquis has literas spoliaverit, Christus eum quum ab hujus, tum à cœlestis vitæ salute pessundato.*

In hac versione ðpenȝeſ reddidi *militibus*, & eadem gaudere significatione censeo, in historia familiæ de *Sharnburn*, quæ extat in *Reliquiis Spelmannianis*, à cl. *Gibsono*, *Oxoniæ* nuper editis. In hoc non vulgari, ut à *Spelmanno* vocatur, monumento, sic scriptum legimus: *propter quod idem rex* (scil. *Gullhialmus conquæstor*) *præcepit, ut omnes illi, qui sic tenuerunt se in pace, in forma prædicta, quod ipsi retinerent omnes terras & dominationes suas, adeo integre & in pace, ut unquam habuerunt & tenuerunt, ante conquæstum suum, & quod ipsi in posterum vocarentur* DRENGES, i. e. ut ego puto, *milites*. à *Cimbrico* dreingr, *vir strenuus, fortis*, & Synecdochice, *miles*. Sic in Edda *Islandorum*, mythol. XLII. Thor giecf vt vm Assgard sem vngur dreingr, *Thorus ex Asgardio profectus est in forma juvenis militis.* Sic in historia *Styrbiornonis Suecici*, quod extat in commentariis *Christiani Wormii* ad *Aræ multiscii* scedas: nu er dan markar drotten i dreingia lid geingenn, *nunc profectus est Daniæ rex ad militum copias.* Sic etiam in Olafs Saga:

Gaef attu inn, quad eckia, *Intro i, inquit vidua,*
Armur drengr. *Misselle miles.*

Sic denique in Hervarar Saga, cap. v. p. 68. en Þar voru suo goder dreingir, *& ibi erant strenui milites.* & p. 69. eirn skal vid eirn orosto heya hraustra dreingia nemur hugurbili, *alter robustorum militum contra alterum pugnabit, nisi animus fatiscat.*.

Ꝺlacleſ, *Saxonice* ſacleſ, *quietum* verti. *Cimbrice* enim at klaga est *accusare, conqueri*, & klagan, aklagan, klagamal, *accusatio*; & g in k verso, klaklaust, *à carmine & damno immunis.*

Ꝺalipapcſtelle, mendose esse scriptum pro Ꝺali-pape-ſtelle, me pro humanitate & eruditione sua singulari, *Th. Comber*, S. T. P. Decanus *Dunelmensis*, quem consului, docuit. decompositum autem est ex haliȝ, quod *sanctus, ta, tum*; & *Cimbrico* var, seu ver, in gen. varar, quod primùm *labium* vel *labrum*, deinde *oram portus*, ubi navigia appellunt, vel *crepidinem* quam aqua alluit, denotat; & *stelle*, quod etiamnum apud *Dunelmenses*, *alveum*, ad quem fluxus maris accedit, significat; unde secundario *piscariam* significat, quia istiusmodi *alvei* loci sunt ad piscandum maxime commodi. Piscaria autem ad cœnobium *Dunelmense* pertinens, quæ fuit ad ripas australes fluvii **Tweed**, vocata fuit Ꝺalipape-ſtelle, i. e. *sanctæ crepidinis piscaria*; propterea quod ad ecclesiam spectaret. Verum Ꝺalipapeſtelle, & non Ꝺalipapcſtelle scribendum esse testimonio suorum Archivorum probat vir doctissimus, in quibus exaratur **Haliwerestelle.**

Braue etiam transtuli *literas*, à *Cimbrico* bref, quod *epistolam, literas, chartulam, diploma, transacti instrumentum* significat. Sic Bibl. *Island.* II. Cor. III, 3. Þier erut vort bref skrifad, *epistola nostra vos estis scripta.* Sic I Cor. XVI, 3. hueria hellst Þier kiosit met brefin, *quos per epistolam elegeritis.* A bref etiam venit verbum at briefa, *exscribere, literas actis* vel *tabulis mandare.* Inde quoque nostrum **brief**, quo nomine jam nunc *schedulas*, aut *literas principis* vocamus, quibus pecunias in pauperum sublevamen colligendas mandat.

Hujus quoque classis est ſiꝑenðæ, *mare*, in supracitata charta *Gullhialmi* I. on lænð ꝥ on ſiꝑenðæ, *terrâ marique.* ſiꝑenðæ vero barbare scribitur pro ſiꝑenne; ut ðoenðe, pro ðoenne; & ſiꝑenne idem est ac *Cimbricum* siренn, nomen III declinationis compositæ à simplici sir, sær, sior, *mare*; Bibl. *Island.* Joh. VI, 18, enn siorenn tok at æsast upp af miklu vedre, *mare autem, vento flante, exurgebat.* versu etiam 17. og stigu a skip, og komu yfer um siorenn, til Capernaum, *& cum ascendissent navim venerunt trans mare in Capernaum.* Huc etiam, me judice, spectant vetera *Danica*, quæ in carmine de vita Sanctæ *Margaretæ*, *Normanno-Saxonice* vel *Anglo-Normannice* condito: ut may, mai, *Cimbrice* mey, mei, may, *virgo*; *Gothice* autem ΜΑΓΑΨ:

Ðe eitteþe was Maregrete, Criſteſ maẏ of heuene.
Olibriuſ heitte þe mai ut of priſun don.

Felawe, *socius*, nunc dierum **fellow**, quod est *Cimbrice* felagi, fiælegi, felaga, *socius, par, æqualis*:

Ir felawel þat hire biſeten. ful ẏerne hire behulðe.
He barſt a two peces. felawe nauete he nan.

To call, quod est à *Cimbrico* verbo at kalla, *vocare*; ut in hoc versu, in vita Sanctæ *Margaretæ*:

Ðe heie King of heuene, to him wol ic calle.

O, quod est *Cimbrice* a, & i vel ẏ, *Cimbrice* autem i, *in*: ut, ho ſcal leuen o mine godeſ. &,

Aſc Ieſu Criſt waſ ẏmſelf ẏ þe † flem Iurðan.

---

* Episcopos, qui ab omni servitute seculari immunes erant, ante *conquæstum*, *Gullhialmus* I. sub servitute militari statuit, inrotulans singulos episcopatus pro voluntate suâ quot milites ei & successoribus suis, hostilitatis tempore, voluit à singulis exhiberi. *Matth. Paris.* Edit. *Londini* 1640. p. 7. † A *flumen* hæc vox derivatur; Italice autem est *fiume.*

Sic

Sic in chron. *Sax. Gibs.* p. 239, 28. Ða wæs corn ðære. ⁊ flesc. ⁊ cese. ⁊ butere. for nan ne wæs o ðe lande. Sic in *Pseudo-Cædmone*, p. 20, 23, ðat his o min mod getreode, *ut de eo in animo meo dubitarem. Normannos* quoque puto primos intulisse verbum dubban, *Cimbrice* at dubba, in phrasi ista dubban to ridere, *equitem creare* seu *constituere*; *Cimbrice* at dubba til riddara. se cyng dubbade his sunu henric to ridere ðær, *ibi filium suum Rex* [*Gullhialmus Bastardus*] *equitem creavit.* chron. *Sax. Gibs.* An. MLXXXV. Sic in Orms Wilkina saga. pag. 45. Rikard dubbade Bering til riddara, *rex Beringum equitem creavit.* ibid. etiam p. 122. Kon-grin hann dubbar til riddara, *rex ipsum equitem creat.* Eg dubbade hann til riddara, *ego ipsum inter equites retuli.* Hinc dubbadr riddare, *eques cataphractus.* Doctissimus *Olaus Verelius*, at dubba til riddara, *Suecice* vertit, sla en til riddare, i. e. *percutere aliquem in equitem*, scilicet *percutiendo aliquem equitem creare.* at dubba enim primario significat *cædere*, *verberare*, *percutere*; ac quod moris erat à gentibus *Scandicis*, ut opinor, profecti, juvenem justæ militiæ candidatum gladio cinctum manu percutiendo, vel gladio stricto feriendo * equitem creare, propterea creatio equitis per hoc verbum denotari contigit, post introitum *Normannorum.* Etenim ante id tempus apud *Anglo-Saxones* mos erat, non per *dubbationem* à rege, sed per *consecrationem*, militiam legitimam ambientem, *absolutum* prius ab omnibus peccatis, quæ ei confitenda erant, & in ecclesia totam noctem vigiliis & orationibus intentum, crastino die missam auditurum, gladiumque super altare offerentem, tandemque sacrorum in missa participem factum à sacerdote, sive is episcopus, sive abbas, sive monachus, vel quis alius è presbyteris esset, gladium collo ejus cum benedictione imponente, equitem, ut *Ingulphus* tradit, creari. Hunc autem consecrandi militis modum *Normanni*, ut idem scribit, abominati sunt, talem non militem legitimum existimantes, sed equitem socordem & degenerem.

XXII. Verum præter voces *Danicas*, quas *Normannos* è *Dania* & *Norvegia* oriundos, è *Neustria* in *Angliam* transtulisse constat, aliæ id genus sunt, de quibus haud adeo certe definire possumus, an ante, vel post ingressum *Normannorum* in usu apud australes *Angliæ Saxones* esse cœperunt. Hujusmodi sunt fra, apud *Anglos* boreales adhuc, fra, *de*, *è*, *ex*, *ab*, *abs*: ut in diplomate isto *Semi-Saxonice* per falsarium illum monachum *Petro-burgensem* condito, chron. *Sax. Gibs.* anno DCLVI. Fra efenðic to ꝥ steode þe man cleopaþ feþermuþe. ⁊ swa ꝥ riht reie. x mile lang to gug-gedic. ⁊ swa to raggewilh. and fra raggewilh v mile to þe riht æ ðe gaþ to ælm. Sic in anno MCXL. and te cuen of france. todælde fra ðe king. ⁊ scæ com to þe iunge earl Henri.

Liþ, *Saxonice* scip, *navis*, & liþs-man, *Saxonice* scipper, *nauta*, chron. *Sax. Gibs.* p. 154. l. 27, 30. 160, 35. 161, 11. 166, 10.

Bunda, *Cimbrice* buande, contractè bonde, *qui ruri domum habet*, *rusticus*, *colonus*, *villicus*; ut burgeis, *civis urbanus.* Hinc etiam *Semi-Saxonice* † husbanda, *Cimbrice* husbonde, vel husbondi, *pater familias*, *herus.* chron. *Sax. Gibs.* p. 162. 25, ða com an his manna. ⁊ wolde ʃician æt aner bundan huse his unþancer. ⁊ gewundode ðone husbondan. ⁊ se husbonda of sloh ðone oþerne. Verum quum vox bonda occurrat in *Canuti R.* II. 70, 74. & bonda & ðegen opponantur in tractatulo *de variis Casibus*, probabile est & husbanda ante *Normannicum* conquæstum apud *Anglo-Saxones* jus civitatis obtinuisse.

Mal, *sermo*, *loquela*; *Cimbrice* mal, maal, mal, (*Alamannice* mahal) *sermo*; & male, male, *loquor. Gothice* ΜΑΦΛΑΝ, & *Anglo-Saxonice* mæþlan, meþelan, maþelan, *sermocinari*, *sermonem habere*; mæþel, *sermo.* chron. *Sax. Gibs.* ðær bær Godwine Eorl up his mal, *ibi concionem habuit Godwinus comes.* p. 168, 12.

** Snacca, *navis*; *Cimbrice* sneckia, forsan *anguiforme genus navigii.* and he for to Scot-lande mid XII snaccum, chron. *Sax. Gibs.* 172. 15.

Sahtlan, *reconciliare*; sahtnysse, *reconciliatio*; *Cimbrice* sætt, saatt, at sætta, & sættast, *litem componere.* chron. *Sax. Gibs.* 173, 24. Ða eoden gode men heom betwenen. ⁊ sahtloden heom. geaf ða ðane king XL. marc goldes to sahtnysse. Sic 183. 41. her on ðisum geare wurdon sæhte Franca cyng. ⁊ Willelm Engla landes cyng.

Crafan, *Cimbrice* at krefia, *postulare*, *jure poscere*, *peremptorie rogare*, nunc to crave, *petere.* chron. *Sax. Gibs.* 175, 11. ða ða landsfranc crafede færtnunge his geherrumnesse mid aþsserunge. & 177, 2. Ða agann se Arceb. L. atywian mid openum gesceade. ðæt he mid rihte crafede ðas ða he crafede :-

Hæcce, hacelo, hæcla, hæcile, *pallium*, *chlamys*, *ependytis. Cimbrice* hekla. de quo sic *Gudmundus Andreæ*, in lexico suo *Islandico*: Hakla, *palliolum breve*, *inde mons in Islandiâ nomen est sortitus*, *eo quod perpetua fere nive ceu pallio sit obtectus.* chron. *Sax. Gibs.* 177, 42. ðæt wæs þone hæcce, *nempe ependytis.* & 176, 33. nam ða be nihte eall ꝥ he mihte. þet wæron cwistes bec. ⁊ massa hakeles, *noctu subduxit*, *quicquid posset*, *Christi nempe libros & casulas.*

Stor, *Cimbrice* stor, vel stoor, stott, stoott, *magnus*, *ingens*, *grandis*; at stæra, *magnificare*; stærre, stæstur, stætkar, *grandescit*, *majus fit*, *incrementum sumit.* chron. *Sax. Gibs.* p. 187. 37. swa stor ðunring ⁊ lægt wæs. swa ꝥ hit acwealde manige men, *tam magnum fuit tonitru & fulgur*, *ut eorum impetu multi homines occisi fuerint.*

---

* *Seld.* Titles of honour. part. II. LVI. † Nunc husband, *maritus.* ** N in M verso, a smack.

 Niþing,

Niþing, *homo nequam, nefarius, scelestus*; *Cimbrice* at nida, *vitiare, depravare, conviciis lædere.* nidingr, *apostata, fœdifragus, qui turpe & detestabile facinus perpetravit.* nidingskapur, *scelus.* nidingsvig, *cædes turpissima, parricidium.* nidingsverk, *nefaria & infamia scelera.* Extat vox in un-niþing, chron. *Sax. Gibs.* 195, 26. ⁊ bæd þ ælc man þ pepe un-niþing sceolde cuman to him, *& jussit unumquemque, qui non esset proditor* [desertor, perfidus,] *ad se venire.*

Stiþarð, *dispensator, œconomus, procurator*; *Cimbrice* stivardur. de quo sic *Gudmundus Andreæ.* stivardur, *œconomus*: *à* stia, *operæ, quæ stando currendóve in agris & rure peraguntur*, & vardur *vel* vordur, *custos, vigil, quasi præfectus operis. unde vero Scotorum* stuart? *id scio in nostris historiis frequens esse* stivardur, *pro præfectis operum.* Chron. *Sax. Gibs.* 199, 23. ſe pæſ ðæſ eorles stiward, *qui fuit comitis procurator.* ⁊ spiðe manega of ðæs cynges hired. stiwardas. ⁊ burþenas. ⁊ byrlas, *& quamplurimi ex aula, dispensatores, & promi, & victualium præfecti.* Ubi quoque burþen, ex *Cimbrio* bur, *promptuarium, penuarium*, & þen, *minister*; & byrla, quasi byrgla, verbale à *Cimbrico* at byrga, *victualia suppeditare*, ut inter *Danica* censeantur, postulant.

Orrest, *Cimbrice* orusta, orrusta, orosto, *pugna, prælium.* Supra eirn skal vid eirn orosto. chron. *Sax. Gibs.* 204. 8. ðær beteah Gosfrei Bainard Willelm of Ou. ðæs cinges mæg. ðæt he hæfde gebeon on þæs cinges swicdome. ⁊ hit him on gefeaht. ⁊ hine on orreste ofercom, *ibi accusavit Gosfrei Bainard Willelmum de Ou, fuisse in conjuratione contra regem, & cum eo pugnavit, eumque prælio superavit.*

Prisun nunc prison. *Cimbrice* prisund, de quo sic *Olaus Verelius* in indice suo linguæ veteris *Gothicæ*; prisund, Gautr saga, cap. 41. Olafs saga, cap. 229. vilkin saga, pag. 5. *carcer*, inde *Gall. prison.*

Byrstful, *valde deficiens*; *Cimbrice* brestur, *defectus*, ab at bresta, *deficere, deesse.* chron. *Sax. Gibs.* ðis pæs spiðe byrstfull gear on corne, *hic annus fuit frugibus valde deficiens.* p. 220, 25.

Þærnod, *privatus*; *Cimbrice*; at þuera, *deficere*, passive at þverna, & at þorna, *diminui, consumi, privari*; inde participium þornad, *diminutus, privatus.* chron. *Sax. Gibs.* p. 222, 3. and he ðus his Arcebiscoprices ðærnod, *adeoque Archiepiscopatu privatus.*

SPein, *Cimbrice* sveinn, sveirn, *puer, servus, minister, adolescens.* chron. *Sax. Gibs.* 232, 48. oc se eorl pearþ gepunded at an gefeaht fram an spein, *& comes fuit vulneratus in prælio à quodam servo.* ubi quoque oc, *Cimbrice* og, ok, *&, atque, etiam.*

Firſt, nunc first, *primus*, *Cimbrice* fyrre, fyrstur, *prior, primus.* fyrst, *primum.* chron. *Sax. Gibs.* se firste fare, *prima expeditio.* & p. 238, 1. al se fyrst Baldpin de Reduers. *omnium primus Baldwinus de Reduers.*

Hærnes, apud *Anglos* boreales harnes, *cerebrum.* Apud *skaldos* vel *skaldros*, veterum *Cimbrorum* poëtas, hiarne, *cranium, caput. Gothicè* ᛆᛁᚱᚿ. Me dide cnotted strenges abuten here hæued. ⁊ uuriþen to þ it gæde to þe hærnes, *illorum capita laqueo arcte ligarunt, & torserunt adeo, ut cerebrum tactum esset.* chron. *Sax. Gibs.* 239, 1.

Verum, ne ulterius, quam opporteat, in his progrediar; quàm numerosa *Danicorum* cohors primum à *Danis*, dein à *Danorum* progenie, *Nortmannis*, in *Anglo-Saxonicam* linguam irrepsit, eamque ex simplici & meracâ in farraginem, quam *Normanno-Saxonicam* vel *Anglo-Normannicam* voco, convertit; diligens lector ex solis *Scandicis* & *Islandicis*, sive in *Runis*, sive in *Romanis* exaratis, maxime autem ex bibliis *Islandicis Gudbrandi Thorlaksonii*, *Holæ Islandorum*, anno Christi MDLXXXIV. impressis, scire poterit; utpote ex quibus non minus fere, quam ex *Saxonicis* monumentis, vernaculæ nostræ origines petendæ sunt, & sine quibus quis *Anglicanæ* vel *Scoticanæ* linguæ etymologicum, aut glossarium scripturus, opus suum adeo non perficiet, ut ei certò par non esse potest.

XXIII. Quinetiam etsi voces, quas *Normanni è Neustria* sua ad majores nostros jam tum *Semi-Saxonice* locutos detulerunt, ad tria genera reduxerimus; scilicet ad *Gallo-Francicas*, *Gallo-Latinas*, & *Danicas*: notandum tamen est haud paucas in *Anglo-Normannicis* occurrere, de quibus statuere non possum, an *Danicæ* vel *Gallo-Francicæ*, an alius forte originis sint. hujusmodi multæ occurrunt in *Ælfrici* Grammatica *Latino-Saxonica*, quam apud me habeo, *manu Gallica* sive *Normannica*, ut supra memoravi, multis in locis interlineata: ut Pron, *Sax.* dalc, *spinther.* Nuscheder, *Sax.* myne, *monile.* Io *æsuanis, *Sax.* ic adlige, *frustror, langueo.* Io defrein, *Sax.* ic hreose, *ruo.* Io debut, *Sax.* ic sceofe, *trudo.* Ic me † escrat, *Sax.* ic clifrige, *scabo.* Io esluuerch, *Sax.* ic ætslide, *labor.* Co, *utinam.* keinable, *Sax.* getinge, *disertus.* Hancha, *Anglice* haunche, *Sax.* hype, *clunis.* Pulmeau de la jamba, *Sax.* lira, *pulpa.* Cheuilla, *Sax.* ancleop, *Angl.* ancle, *talus.* Cusings [1] meis, *Sax.* sibling, *consanguineus.* Cisel, *Sax.* græf-sex, *scalpellum.* Baubecre, *Sax.* stamur, *balbus.* Chacius, *Sax.* surege de, *lippus.* Mauaux, *Anglice* a mavis, *Sax.* ðrostle, *Anglice* etiam throstle, *merula.* Grelil, *Sax.* hagol, *grando.* Tuf.

* Vox forsan hybrida, ex *Latina* præpositione *ex*, & *Francico* uuan vel uuana, *deficiens*, unde uuanan, *minuere, descrescere.* † Forsan à *Latino exrado*, ut in proxime sequente linea *io esrat, uello*, ab *exradico*.. [1] *Semi-Saxonice* mai, *cognatus*; chron. *Sax. Gibs.* p. 232, 8. and se cing het him lætte. forþi he pæs his mai, *atque id ei rex concessit, quod erat ipsius cognatus.* mai autem à *Saxonico* mæg. liquescente g in i, aut in y. quod in multis vocibus fit, ut anteà notatum.

Sax.

Sax. [1] ꞅpolaþ, *æſtus.* Barahans, *Anglice* **barrennes**, *Sax.* unꝩæꞅꞇmbæꞃnyꞅꞅ, *ſterilitas.* Spec, *Sax.* ꝼina, *ficus*, avis quædam. Faucun, *Anglice* **falcon**, *Sax.* ꝼealhaꝼuc, *Latino-barbarè falco.* Sincerelæ, *Sax.* ᵹnæꞇ, *cynips*, *culex.* Sardine, *Sax.* hæꞃinᵹ, *halec.* Aloſa, *Sax.* ꞅcealᵹa, *rubellio*, piſcis. * ſereina, *Sax*, loppeꞅꞇꞃe, *locuſta.* Teiſſim, *Sax.* bꞃoc, *taxo* vel *melus.* Bul, *Sax.* byꞃc, *populus*, arbor. [2] Ære, *Sax.* ꝼloꞃ, *Angl.* **floor**, *pavimentum.* Emit, *Sax.* ꞅculꝺoꞃhꞃæᵹl, *ſuperhumerale.* Maiſun, *Sax.* huꞅ, *Anglice* **houſe**, *domus.* Io rampil, *ſerpo.* Dameſca, *aper.* Morter, *Anglice* **morter**, *Sax.* anꝺꝩeoꞃc, *cementum.* Io be, *hio.* Io taſt, *palpo.* Io cref, *crepo.* Io aiarun, *circundo.* Io ti, *nexo*, *Angl.* **to tye.** De cæteris autem facile dignoſcitur cujus ſint originis, & ad quamnum claſſem reducendæ ſunt: ut mauuais, *degener*, à *Lat. malus.* Ueire, *Sax.* ᵹlæꞅ, *Anglice* **glaſſe**, *Latine vitrum.* Stel, *Anglice* **ſteel**, *chalybs*, *Cimbrice* ſtaal. Seruiſe, *obſequium*, *Latine ſervitium.* Uſurie *fœnus*, à *Lat. uſura.* Aliance, *pignus*, ab *alligo.* *Cubile*, oſtel, ab *hoſpitor*, *hoſpitium*; & alberge, *Francice* alaberga, i. e. *commune hoſpitium.* [3] Io aim, *ego amo.* [4] Cil aimet, *ille amat.* Cil autem ab *Italico* quello, *Latine*, *hic ille.* Cil aimerent, *amaverunt.* Par la imperatif met, *modo imperativo.* Par le tems preſent, *tempore præſenti.* Par la optatif met, *optativo modo.* La mei volentet, *utinam*: ut, la mei volentet ameraie io, *utinam amarem.* Par le preterit parfet, *præterito perfecto.* Par le preterit met perfet, *præterito imperfecto.* plus que parfet, *plus quam perfectum.* Ouſes, ouſſex, ouſt, ouſent, *utinam*; ut, ouſes tu amet, *utinam amaviſſes.* ouſt icil amet, *utinam amaviſſet.* ouſſex vos amet, *utinam amaviſſetis.* ouſent icil ame, *utinam amaviſſent.* manifeſte omnia ſunt *Cimbricæ* originis, ut *Anglica* **wiſh**, **wiſhes**, **wiſheth**, *opto*, *optas*, *optat*, à *Cimbrico* verbo **at oska**, optare. Ceo auenge qui, *utinam*: ut, ceo auenge qui nos amaim, *utinam amemus.* Ceo auenge autem, *Latine* ſignificat, *hoc adveniat.* Par la conjunctif mot, *modo ſubjunctivo.* Cum io ama, *cum amem.* Cum tu amaes, *cum amares.* Par la non fimer meſura, *modo infinitivo.* aler amera ꝉ eſtre alet amer, *amatum ire*, *vel amaturum eſſe.* eſtre ale amer, *amatum iri.* Par la infinitif mot, *infinitivo modo.* Gerundif, *gerundia.* Participiel, *participium.* Io ſu, *ſudo.* Io nag, *navigo.* Io uenc, *triumpho*, *Angl.* **vanquiſh.** Io criblæ, *cribro.* Io [5] appai, *ſedo*, *Angl.* **appeaſe.** In eſquaꞇ, *quaſſo.* Io [6] prec, *evangelizo.* Io cuual, *vexo*, à *Francico* cuuellan, *cruciare.* Io fri, *frico.* Io reſplends, *mico.* Io deſpli, *applico.* Io arif, *Angl.* **arribe**, *appello.* Io eſtois, *ſto.* Io enſemble ſtois, *conſto.* Ic [7] parmain, *perſto.* Io [8] beiſ, *oſculor.* Io blam, *criminor*, *Angl.* **blame.** Io ment, *adulor*, id eſt, *mentior.* Io vai, *vagor*, id eſt, *vado.* Io acheiſun, *cauſor.* Io enquir, *percunctor.* Io ſuſpet, ꝉ io meſcrei, *ſuſpicor.* Io [9] eſtrang, *peregrinor.* Io peſc, *piſcor.* Io achet *negotior.* Io attempre, *moderor.* *Angl.* **temper.** Io enſein, *doceo.* nous enſeignums, *docemus*, i. e. *monſtro*, *monſtramus*, ex *in* & *ſignum.* Io ſui, *oſculor*, *ſuavio.* tu ſuiueſ, *ſuavias.* Io engendre, *gigno.* Io fremis, *fremo.* Io tiſ, *texo*, unde *Anglicum* **tiſſue**, *texturæ opus.* Io coil, *meto*, i. e. *colligo.* Io eſcruiſ, *ſtrepo*, *clamo.* Io nuriſ, *alo.* *Angl.* **nurriſh**, & **nurs.** Io repun, *occulo*, i. e. *repono.* Io [10] cant, *promo.* Surtreire, *demere.* Aurner, *comere*, *ornare.* Io carp, *carpo.* Io re, *rado.* Io ruu, *rodo.* Io enbat, *illido.* Io lecchiſ, *Angl.* **lick**, *lingo.* Teindre, *tingere.* Puindre, *pungere.* Peindre, *pingere.* Poter, *Angl.* **potter**, *figulus.* Io rechin, *ringo.* Io forfar, *delinquo.* Le mei volunte, *utinam.* Io oi, *audio.* oir, *audire.* Outance, *ambiguitas.* [11] demuſtre, *exhibere*, *demonſtrare.* Egælid, *Angl.* **eylid**, *palpebra.* Nuriceſ, *nutrix.* *Angl.* **a nurſe.** Vizdama, *primas*, i. e. *vicedominus.* Campiun, *Angl.* **champion**, *athleta*, *Francice* kempa & kempan, *miles*, *pugil.* Parlareſſa *procus.* Orfeure, *aurifex.* Tumbere, *Anglo-Sax.* & *Francice* tumber, à tumban *ſaltare*, *Angl.* **tumler**, *hiſtrio.* Bleſerre, *blæſus*, Glu, *Angl.* **glue**, *gluten.* Endebbla, *debilis.* Luiſ, *ſtrabo.* Renummet, *famoſus.* renume, *fama*, *Angl.* **renowned**, **renown.** Cigiunna, *ciconia.* Scarbot, *ſcarabæus.* Delfinſ, *delfin.* Muluel, *mullus.* Raia, *raia*, piſcis. Martina, *martes.* Chiſemuſ, *Francice* ſilemus, *glis*, *gliris.* Ver, *aper*, i. e. *verres.* Leſarda, *Angl.* **lizard**, *lacerta.* [12] Coldre, *corylus.* Murer, *morus.* [13] Vix, *vites.* Stane, *Angl.* **ſtank**, *lacus*, nunc apud *Gallos*, etang, ab eſtang. Egue, *latex*, *aqua.* Lihtſtan, *laterna.* Pailla, *acus*, *eris.* i. e. *palea.* Pettrel, *antilena*, i. e. *pectorale.* Eſcumine, *profanus.* i. e. *excommunicatus.* Sarcu, *ſarcophagus.* Hæc autem *Franco-Gallorum* gratia. Quæ quidem maximis viris, *Menagio* & *Dufreſnio*, qui, vernaculæ ſuæ originibus ſcrutatis, etymologica ſcripſerunt, tam grata, ſi apud mortales jam nunc verſarentur, ſcio, quam quod gratiſſimum.

Præterea nonnulla *Normannica* leguntur in chron. *Sax. Gibſ.* quorum fontes me ignorare liberaliter fateor, eos poſthac forſan inventurus. Hujuſmodi ſunt on, one, *cum.* ꞇꞃucoꝺe, & ꞇꞃucoꝺon, à ꞇꞃucan, *deficere*; [14] ꞅcæ, *Angl.* **ſhe**, *illa.* [15] ꞅcaꞇeꞃan, *Angl.* **to ſcatter**, *diſſipare*, *diſpergere*, *profundere.* ꞅoꞇlice, *ſtulte*, a ꞅoꞇ ſtultus, nunc apud *Anglos* & *Gallos* **ſot.** ⁊ ꝼoꞃ he

---

[1] A ꞅpolþ, contracte à ꞅpolaþ, *Angl.* **ſoultry**, *calidus.* * Forſan quaſi ſe-reina, *capella marina.* [2] Forſan ab *Area.* [3] Nunc *je.* [4] Nunc *qu'il.* [5] Appaiſer, ex aꝺ, & paiſ, *pax.* [6] A *præco.* [7] A *permaneo.* [8] A *baſium.* [9] Id eſt *exterraneus* ſum. [10] Cant autem à *condus.* unde noſtrum **decant**, *expromere*, de vaſe in vas promere, vel haurire. [11] Muſtre à monſtrare, idem, unde noſtrum **to muſter**, vel **to muſter a troop, a regiment, an army**, militum turmas, cohortes, exercitum luſtrare, recognoſcere, exhibere. [12] Id eſt *Corltre. Corylus*, arbor. [13] Id eſt *vits.* [14] Scribitur etiam *Anglo-Norm.* **ſche.** [15] Forſan derivanda eſt hæc vox à *Latina* præp. *ex* in *es* verſâ, & *Francico* gaderan, *colligere*, *congregare.* eſgater, eſcater, ſcater. iſtiuſmodi multa in ling. *Gallica.*

hab ȝet hiſ tꝛeſoꝛ. ac he tobælbe ıt ꝛ ſcattereb ſotlice, *verum etſi adeptus eſſet ejus theſauros, eos tamen ſtulte & diſtribuit & diſſipavit.* Tuꝛnan nunc **to turne**, *vertere, convertere.* legitur etiam hæc vox frequenter in antiquis *Norman.* & *Anglo-Norman.* ſic in vita *S. Nicolai, Gallo-Norman.*

Sein Nicholaſ ſen ua a taunt, Li houmez remyſt leez e joiaunt,	Ke turne fu de pouertie, E ſes files de mauueſte.

Sic in vita *S. Margaritæ* eadem hæc vox non ſemel occurrit: bringet hire before me. ıc tuꝛne hır mob ful ſone. &, ———turnen e wolbe ır mob.

Multa etiam, quæ diſquiſitionem noſtram pene ſuperant, legenda ſunt in tractatu quodam antiquo *Gallo-Anglico* [1] FOEMINA inſcripto. Qui quidem tractatus ultimus eſt in Manuſcriptorum ſylloge, quæ extant in libro conſuto coll. *Trin.* apud *Cantabrigienſes.* En nonnulla, quæ curioſo antiquorum indagatori lectu non moleſta fore ſpero, è capite primo, quod hunc titulum habet, *Caput primum docet rethorice loqui de aſſimilitudine beſtiarum:*

Primez ou ceruez ſont aſemble, Un [2] herbe bonque eſt apelle.	**Firſt when hartez beþ aſſembled,** **An herde þanne hyit is appeled.**
Dez grues enſy vn herbe, Et dez grınez ſanz h. erde.	**Of cranes alſo an herde,** **And of feldfares without h. [3] erde.**
[4] Nye bez feſauntez, coueye bez perbryz, Dame bez alowez, [5] eipe bez [6] berbyz.	**A nye of feſauntes, a coueye of pardryȝ,** **A dame of larkes, a eipe of ſhep.**
[7] Sounbre bez porks & eſtarnyz, Deueye dez heronez, & pipe de oſeaux.	**A ſondre of hogges and of ſtares,** **A deueye of herone, a pipe of bryddys.**
Greyle dez geleynez, [8] torbe dez cercıeles, Lure be faukonez & bemezelez.	**A Gryle of hennes, a turbe of teles,** **A lure of faukones and dameȝeles.**
Oſthele bit homme en batayle, Fuſon bit homme be vif [9] amayle.	**An hoſt ſeiþ a man in batayle,** **Fuſon ſeiþ man of quyk beſtayle.**
[10] Haraz dit homme dez poleynez [11] Folie bit homme bez vıleynez.	**Haraȝ ſeyþ man of Coltys** **Foleye ſeyþ man of cherlys.**
[12] Summe bu ble, ſumme bu bienez, [13] Mace dargent, fume dez fuez.	**Summe of corn, ſumme of goud,** **Mas of ſiluer fume of fier.**
[14] Mut bez chiens vos birrez, Quant vint racchez [15] enſemble couptez.	**A mut of houndes ye ſhall ſay,** **When xx racches ycoupled togedyr.**
Un [16] leſe bez leurerz eſt nomme, Quant tres en leſe ſount enſemble.	**A leſe of grahoundes yſ ynamed,** **When iii en leſe beþ togedere.**
Et vn bras eſt bez leurers, Quant beux en leſe ſount entiers.	**And a bras of grahoundes ys,** **When ii en leſe beþ togedere.**
Brut bez barones boıt homme nomer, Frap des clerkes & broıt beuer.	**A brut of barones ſhall man name,** **A frap of clerkes wit ryit [17] deuere.**
Aray dit homme dez chivalers, Route dit homme bez eſquiers.	**Aray ſeyþ man of knyittys,** **A Route ſeyþ man of ſquiers.**

In capite jam citato, lector, tanquam in exemplari, multa *Northmannica* & *Anglo-Normannica* occurrunt, quorum parentelam, (ne ſcire, quæ neſcio, videar) plane ignoramus. Ratio autem propter quam aciem noſtram effugiunt quorundam vocabulorum id genus ortus, ea eſſe

[1] In hujus libelli initio hæc leguntur: *liber iſte vocatur* FEMINA; *quia ſicut* FEMINA *docet infantem loqui maternam: ſic docet iſte liber juvenes rethorice loqui Gallicum prout inferius patebit.* [2] Heꝛb. *Angl.* **herd**, *grex.* [3] Eeꝛb, *Sax. habitaculum*, ab eaꝛbian, eaꝛbıȝan, *habitare.* [4] Nye, forſan à *nidus*, ut coueye à *conventus.* [5] Eıpe. *Sax.* & *Francice* heap. *cætus, turma, grex.* [6] Nunc *brebis. berbyz* autem à *vervex.* [7] Sonder, *Francice*, *grex.* [8] *Latine* turba, unde per metatheſin *Italicum* troppo, *Gallicum* trop, & troupe. [9] A Latino *animal.* [10] Videtur accerſendum à *Sax.* vel *Francico* heꝛȝe, heaꝛȝe, in plurali heꝛȝaſ, *cætus, legio.* Enȝla heꝛȝaſ, *angelorum legio.* [11] Nunc apud *Gallos* foule *multitudo*, *Francice* (ut par eſt credere à ꝼIΛN) felo, ꝼeala, ꝼela, *multus, multum.* [12] Vide *Car.* du *Freſne.* [13] *Latine* maſſa. [14] *Sax. Francice*, mot, ȝemot, *conventus.* [15] Adſcribitur hæc nota in margine cod. MS. DEUX ET DEUX. [16] *Collectio.* verbale eſt à *Francico* liſan, *Sax.* leſan, *Goth.* ΛIΣΛN, *colligere.* [17] Nunc *devoir.*

conſtat,

conſtat, quod aliunde veniunt, quam ex trinis, quos ſupra memini, fontibus; vel quod ſi ex eorum aliquo veniant, adeo tamen curſu mutantur, ut non facile, quod exinde profluxerint, poſſum diſcernere.

Prioris generis eſſe cenſeo iſtud ƿẏꞃꞃe, [1] *bellum*, in FOEMINA [2] **werre**, *Gallo-Normannice* guerre, gerre, gere, *Latino-barbare* guerra, werra. Apud *Anglos* jam nunc **war** vel **warre**; quod è *Celticâ* proſapia oriundum exiſtimo, quia ut neque *Latinæ*, neque *Danicæ* originis eſt; ita neque *Francicæ* eſſe, ut credam, faciunt iſta verba in *Caroli* capitulis tit. 24. cap. 15. *Rixas, & diſſentiones, ſeu ſeditiones, quas vulgus* werras *nominat, commovere*. Sic vox barbycan, propugnaculum ante-murale, quam *Galli* ab *Italis*, & academici *Cruſcani* ab *Arabibus* accerſendam putant, *Normanni* ad nos deduxerunt, ut in iſtis FOEMINÆ:

Homme fiche ſon baner en terre,	**A man ſtrikyþ hys banner in grounde;**
Pur le *barbycan* defendeir.	**For the barbycan to defende.**

poſterioris autem generis ſunt quiſton, kiſton, nunc apud nos **kitchin**, *culina, coquina, Normannice* quiſton, quiton, à cuire, *coquere*, quod ſic formatur, cuir, cuis, cuiſt, unde verbale quiſton, pro quo jam cuiſine. FOEMINA:

Ale a quiſton one tout-hauet,	**Go to the quiſton wyþ þynn fleſhhok,**
Et eſtriez le hagys du poſnet.	**And draweþ out the hagys of the poſnet.**

Inter hujuſmodi etiam recenſendum eſt *Norman.* cheſtun, (dein cheſcun, vel chaſcun, nunc chacun) ab *Italico* queſto uno vel queſtuno, quod à *Latinis* HIC ISTE, *unus, unuſquiſque, quilibet*. FOEMINA.

Cheſtun de eux & cheſtune,	**Eury of hem he and ſche,**
Solonque qui ſa nature done.	**After þat har nature yeueth.**

Hæc pro modulo inſtituti noſtri. quamvis argumenti dignitas his non contenta, per genium, per amorem in antiquas linguas noſtrum, denique per copiam verborum, quæ è re eccleſiaſtica, forenſi, feciali, militari, veſtiaria, venatoria, culinari, fabrili, herbaria, piſcatoria, & fere omne genus artibus, in *Dano-Saxonicam* borealium, & auſtralium *Anglorum Semi-Saxonicam Normannica* invexit, ſimul & *Saxonicorum* loco ſubſtituit, ne hic ſiſtemus, orans & obteſtans, nos tantum non ſuis precibus expugnat.

XXIV. Hactenus de vocibus, quibus auſtralium *Saxonum* ſermonem *Dani*, & *Danorum* poſteri *Normanni* corruperunt, & in alium quaſi convertere. Jam ordo requirit, ut ad phraſes notandas procedamus, quas aut novas intulerunt, aut rarius & ſpecialius antea uſurpatas nimium affectantes fere ſemper, utendo communes fecerunt.

Prioris generis ſunt ꝼaꞃan oꝼ ðiꞅꞅe live, pro, ꝼoꞃþꝼaꞃan, *mori*. ðiꞅ ꝺæi, pro, ꞇoꝺæᵹ, *hodie*. Ƕi ꝼoꞃꝺon vel ƿæꞃon aꝼꞃihꞇe, vel aꝼeꞃeꝺe, pro, hi onꝺꞃæꝺon, *timuerunt*. Beꞃan ƿiꞇneꞅꞅe, vel ƿiꞇneꞅꞅe ꞇo beꞃenne, pro, cẏþan ᵹeƿiꞇneꞅꞅe, beon ꞇo ᵹeƿiꞇneꞅꞅe, *teſtari, eſſe teſtis*. Maxime autem imperſonalis ille loquendi modus per ME, quod factum videtur per aphæreſin, * à *Saxonico* men, vel per apocopen truncatum à *Gallico* HOMME vel HOUME: ut chron. *Sax. Gibſ.* na ᵹoꝺ ne ꝺiꝺe me ꝼoꞃ hiꞅ ꞅaule ðaꞃoꝼ, *cujus animæ nihil boni eo factum erat*. Me henᵹeꝺ up bi ðe ꝼeꞇ, *pedibus ſuſpenſi erant*. Anꝺ ꞅahꞇlaꝺe ꞅua ꝥ me ꞅculꝺe leꞇen uꞇ þe kinᵹ oꝼ ꝑꞃiꞅun ꝼoꞃ þe eoꞃle, *ea conditione pacem fecerunt, ut liberatus eſſet carcere rex pro comite*. Anꝺ me læꞇ hiꞃe ꝺun one nihꞇ oꝼ ðe ꞇuꞃ miꝺ ꞃaꝑeꞅ, *& demiſſa erat noctu è turri per funes*. Sic in vita S. *Margaretæ*: þo ho com wiꝺoute þe toune þer me iſ ſculꝺe ſclo, *cum extra urbem ad locum veniret, ubi occidenda eſſet*. Sic etiam in FOEMINA:

Owne jangle, ſars jaroyle,	**Goos jangleth, gander grulleþ,**
Mez il ad garoyle, & jaroyle.	**But me haþ garoyle and jaroyle.**
Yl y ad flour de ſwortye,	**Me haþ flour of the rode,**
Ge as lez enlez fait grant aie.	**Þat to eyen doþ gret help.**
Il y ad meſſier & meiſſeir,	**Me haþ meſſier and meiſſeir,**
Entenduz en diuers maner.	**Underſtande in divers maner.**

Poſterioris autem generis ſunt; primo, in quibus uſurpatur præpoſitio oꝼ cum ablativo caſu, pro genitivo poſſeſſivè poſito: ut, an oꝼ heom, pro an heoꞃa, *unus ex illis*; an oꝼ eoꞃ, pro

---

[1] Chron. *Sax. Gibſ.* p. 220, 33. þæꞅ cẏnᵹeꞅ ƿẏꞃꞃe oꝼ Fꞃance, *bellum à rege Franciæ ſuſceptum.*

[2] Quant le faukoun volant by quere,	**Whanne þe faukonn fleynge hyr ſecheþ**
Mez deuant vne ville en gere.	**But afore a town in werre.** FOEMINA.

* Huic conjecturæ favet apprimè quod infra in vita S. *Margaritæ*, Ƿeꞃme ſcribatur pro Ƿeꞃmen.

an eoper, *unus è vobis.* biſcop oꝼ poꞅe-cæꞅꞇꞃe, cẏnᵹ oꝼ ꞅcoꞇlanꝺe, pro poꞅeceꞅꞇꞃeꞅ biſcop, ꞅcoꞇlanꝺeꞅ cinᵹ. plane ut Iuꝺea cẏninᵹ, *Matth.* 2, 2. Iſꞃahela cẏninᵹ, XXVII, 42. ꞅuþ-ꝺæleꞅ cpen, *Matth.* XII. 42. maneᵹꞃa ðeoꝺa ꝼaꝺeꞃ, *Gen.* XVII.

Secundo, in quibus præpoſitio miꝺ, ut *Cimbrorum* með, accuſativo jungitur: ut miꝺ lanꝺ ⁊ miꝺ huſeꞅ, *cum terris & manſionibus.* Miꝺ juꞃꞃe ꝼinᵹꞃe, *cum veſtris digitis.* & innumera alia.

Tertio, in quibus tempora verborum formantur per participium & verbum ſubſtantivum, more *Cimbrico*: ut ðe ꞅpa maniᵹ unᵹelimp pæꞅ ꝼoꞃþbꞃinᵹenꝺe, *qui tot infortunia peperit.* chron. *Sax. Gibſ.* 188, 46. Hujuſmodi locutiones maxime leguntur in evangelio *Nicodemi Saxonice* verſo. In hoc evangelio, quod ſupra probavi poſt *conquiſitionem*, ut *Matth. Paris.* loquitur, *Anglo-Saxonice* tranſlatum fuiſſe, interpres, qui in ſchola monaſterii cujuſdam, *Saxonicam* perinde ac *Latinam*, didiciſſe videtur, nunquam fere non utitur hoc loquendi more; qui apud *Cimbros* in communi uſu erat: ut, ꞅe ꞃẏnel ða ꞅpa ꝺiꝺe. ⁊ micelum oꝼꞅꞇe pæꞅ ꝼoꞃþ ẏꞃnenꝺe. ⁊ ðone Hælenꝺe ᵹemeꞇenꝺe. ⁊ hine ᵹeeaꞃmeꝺenꝺe, *ita fecit curſor, & multa cum feſtinatione excurrens, Jeſu obviam venit, eumque adoravit.*

Quarto, huc reducendæ ſunt phraſes, in quibus *Anglo-Saxonicæ* voces uſurpantur ad exprimendas conſuetudines *Normannicas*: ſic profeſſio illa fidei & obſequii, quam quis, ut cliens, vel vaſſallus domino ſuo feudali præſtare apud *Normannos* ſolebat, *homage*, & *Latino*-barbare *homagium* & *hominium* dicta, *Normanno-Saxonice* per MAN & MAN BEON & MAN WEORTHAN denotatur: ut chron. *Sax. Gibſ.* 181, 27. anꝺ ꞅe cẏnᵹ Melcolm com. ⁊ ᵹꞃiþaꝺe piþ ðone cẏnᵹ Ƿillelm. ⁊ ᵹiſlaꞅ ꞅealꝺe. ⁊ hiꞅ MAN pæꞅ. Rex etiam [*Scotiæ*] *Melcolmus* accedens pacem iniit cum rege *Gulielmo*, & obſidibus datis, ei *cliens*, *vaſſallus* vel *homo* factus eſt. Sic juramentum fidelitatis, quo clientes domino ſuo feudali ratione feudorum, quæ tenebant, ſtricti erant, vocatur *Saxonice* HOLD-AÞ: ut, chron. *Sax. Gibſ.* 187, 10. Sẏððan he ꝼeꞃꝺe abuꞇan. ꞅpa ꝥ he com ꞇo lam-mæſſan ꞇo Seaꞃbẏꞃiᵹ. ⁊ ðæꞃ him coman ꞇo hiꞅ piꞇan. ⁊ ealle ða lanꝺꞃiꞇꞇenꝺe men. ðe ahꞇeꞅ pæꞃon oꝼeꞃ eall Enᵹlanꝺ. ⁊ ealle hi buᵹon ꞇo him. ⁊ pæꞃon hiꞅ menn. anꝺ him holꝺ-aþaꞅ ꞅpoꞃon. ꝥ hi polꝺon onᵹean ealle oþꞃe menn him holꝺe beon, *poſtea ſic itinera diſpoſuit, ut in feſto primitiarum ad Searbyrig profectus ſit, ubi ad eum venerunt ejus proceres, & quotquot per totam Angliam melioris notæ eſſent, feoda tenentes, & omnes illi ſe ſubmittentes facti ſunt ejus* HOMINES, *ac ei fidelitatis juramenta præſtiterunt, ſe contra omnes alios ei fidos futuros.* Fieri etiam *alterius cliens* vel *homo*, *Saxonice* dicitur man-pæꝺen ꝺon: ut chron. *Sax. Gibſ.* 218, 44 he ꝺiꝺe þaꞇ ealle ða * heaꝼoꝺ-men on Noꞃmanꝺiᵹe ꝺẏꝺon man-pæꝺen ⁊ holꝺ-aþaꞅ hiꞅ ꞅunu Ƿillelm, *coegit omnes ſummos viros Normanniæ homagii ſolemnem profeſſionem facere, & juramenta fidelitatis præſtare filio ſuo Willelmo.* Huc etiam ſpectat phraſis bæꞃan cẏnehelme, vel bæꞃan coꞃonam, de qua ſupra in reg. XX.

Quinto, huc phraſes ſpectant, in quibus modus infinitivus, ablato N finali, in vocale terminantur: ut hpanen iꞅ me ðiꞅ ꝥ mineꞅ ꝺꞃihꞇneꞅ moꝺꞃ ꞅcolꝺe ꞇo me cume. *Sax.* ꞇo me cumen, vel cuman. evang. *Hatt. Luc.* cap. 1. Sic, *Marc.* 11, 45, bẏe, pro bion, bẏon, beon, vel bien. ꞅpa ꝥ he ne mihꞇe openlice on ða ceaꞅꞇꞃe ᵹan. ac bẏe uꞇ on peꞅꞇen ꞅꞇopen. *Sax.* ac beon uꞇ on peꞅꞇum ꞅꞇopum:.

XXV. In ſuperioribus, ut auſtralium *Saxonum* ſermo primo *Danorum*, dein *Normannorum* linguis, moribus & inſtitutis, quoad ſcripturam, voces & phraſes mutatus, & innovatus eſt; atque tandem in dialectos *Semi-Saxonicam*, & dein *Normanno-Saxonicam*, quam *Anglo-Normannicam* etiam voco, converſus eſt, oſtendi. Jam igitur demonſtrandum reſtat, quantum ab indole ſua iis etiam immutatus eſt quoad ſyntaxin, cujus omnia præcepta, quæ purus ſervavit, adeo corruptus neglexit & contemſit, ut quum trium, quas vocant Grammatici, concordantiarum regulas, tum regimen præpoſitionum, tum denique duorum ſubſtantivorum diverſæ ſignificationis concurrentium, & verborum tranſitivorum accuſativum exigentium, conſtructionem barbarus factus amandavit.

Regulam etiam de verbis acquiſitivis, quæ in omnibus linguis dativum adſciſcunt, adſpernit jam in *Semi-Saxonicum*, & *Normanno-Saxonicum* converſus *Anglo-Saxonicus* ſermo. En autem exempla promiſcuè poſita, quibus hæc demonſtrantur! anꝺ he eꞇꞇ oꝼ ða oꝼꝼꞃunᵹe-hlaꝼeꞅ. pro oꝼꝼꞃunᵹe-hlaꝼum, evang. *Hatt. Saxonice,* ⁊ he æꞇꞇ þa oꝼꝼꞃunᵹe hlaꝼaꞅ. evang. impreſſ. *Marc.* 11, 26. hẏo hẏm on ꞅcẏpe ðeneꝺon ꝼoꞃ ðæꞃe maniᵹeo, evang. *Hatt. Saxonice,* hi him on ꞅcẏpe ðenoꝺon ꝼoꞃ ðæꞃe meniᵹum. evang. impreſſ. *Marc.* III, 26. Evang. *Hatt.* hu maiᵹ Saꞇhanaꞅ Saꞇhana uꞇaꝺꞃiꝼen. *Saxonice,* hu mæᵹ Saꞇanaꞅ Saꞇanan uꞇ-aꝺꞃiꝼan. *v.* 23. Evang. *Hatt.* ealle ꞅẏnne ꞅenꝺe manne beaꞃne ꝼoꞃᵹeꝼene. *Saxonice*, ealle ꞅẏnna ꞅẏnꝺ manna beaꞃnum ꝼoꞃᵹiꝼene, *v.* 28. Evang. *Hatt.* he ꝼæꝺeꞃan heoꞃꞇan ꞇo heoꞃa beaꞃnan ᵹecẏꞃꞃe. anꝺ unᵹeleaꝼulle ꞇo ꞃihꞇꞃiꞅe ᵹleauꞅcipe. *Saxonice,* he ꝼæꝺeꞃa heoꞃꞇan ꞇo hẏꞃa beaꞃnum ᵹecẏꞃꞃe. ⁊ unᵹeleaꝼulle ꞇo ꞃihꞇpiſꞅa ᵹleauꞅcipe. *Luc.* 1, 17. Evang. *Hatt.* ꞅpa he ꞅpꞃæc ꞇo uꞃe ꝼæꝺeꞃen. *Saxonice,* ꞅpa he ꞅpꞃæc ꞇo uꞃum ꝼæꝺeꞃum, *Luc.* 1, 55. Evang. *Hatt.* ða on ðam

---

* Occurrit alibi hæc vox in chron. *Sax.* ut, 209, 20, Anꝺ þa ꞅona ðæꞃ aꝼꞇeꞃ puꞃꝺon þa heoꝼoꝺ-men heꞃ on lanꝺe ꞃiþeꞃ-pæꝺen ꞇoᵹeaneꞅ ðam cẏnᵹe, *& ſtatim poſt hæc facti erant viri ſummi hoſtes regis.* Sed vox pro conſuetudine *Normann.* melius reddatur *in capite tenentes.*

ehtoþe taiȝe hyo comon þ chylð to embꞃeniðen. ⁊ nemðen hine hiſ ꝼæðeꞃ name Zachaꞃian. *Saxonice*, ða on þam ehteoþan dæȝe hiȝ comon þ cylð ymbꞃniþan. and nemdon hine hiſ ꝼæðeꞃ naman Zachaꞃian, *v.* 59. evang. *Hatt.* Sƿa he ſpꞃæc þurh hiſ halȝene ƿiteȝene muþ. *Saxonice*, ſƿa he ſpꞃæc ðuꞃh hiſ haleȝꞃa ƿiteȝena muþ. *v.* 55. evang. *Hatt.* ðæt ƿe buton eyȝe oꝼ uꞃe ꝼeondon handen aleſde hym ðeoꞃian on haliȝneſſe beꝼoꞃen him eallen uꞃe daȝen. ⁊ ðu cnapa ȝæſt. ⁊ beoſt þaſ heaȝeſte ƿiteȝa ȝenemned. *Sax.* ðæt ƿe butan eȝe oꝼ uꞃe ꝼeonda handa alyſed him þeoꞃian on haliȝneſſe beꝼoꞃan hym eallum uꞃum daȝum. And ðu cnapa biſt ðæſ hehſtan ƿiteȝa ȝenemned. *v.* 74, 75, 76. evang. *Hatt.* Iacob ȝeſtꞃyned Ioſeph Maꞃie ƿeꞃ. *Sax.* Iacob ȝeſtꞃynde Ioſeph Maꞃian ƿeꞃ. *Matth.* I, 16. evang. *Hatt.* hyo ƿæſ ȝemet on innoþe hæbbende oꝼ þam halȝe ȝaſte. *Sax.* oꝼ ðam halȝan ȝaſte. *v.* 18. evang. *Hatt.* ða ȝeȝadeꞃede Heꞃodeſ ealle ealdꞃeſ ðaꞃe ſaceꞃdæſ. *Sax.* ða ȝeȝadeꞃode Heꞃodeſ ealle ealdꞃaſ ðæꞃa ſaceꞃda. *Matth.* II, 4. evang. *Hatt.* ðurh Ieꞃemie ðanne ƿiteȝa. *Sax.* ðuꞃh Hieꞃemiam ðone ƿiteȝan. *v.* 7. evang. *Hatt.* ðuꞃh yſia ðanne ƿiteȝa. *Sax.* ðuꞃh Eſaiam ðone ƿiteȝan. *Matth.* III, 3. evang. *Hatt.* on unadƿæſcendlice ꝼyꞃe. *Sax.* on unadƿæſcendlicum ꝼyꞃe, *v.* 12. evang. *Hatt.* he ȝeſeah tƿeȝen oþꞃe ȝebꞃoþꞃum Iacobum Zebedei. ⁊ Iohannem hiſ bꞃodꞃeſ. *Sax.* he ȝeſeh tƿeȝen oþꞃe ȝebꞃoþꞃu. Iacobum Zebedei. and Iohannem hiſ bꞃoþuꞃ. *Matth.* IV, 21. evang. *Hatt.* to hiſ aȝene he com. *Sax.* to hiſ aȝenum he com. *Joh.* I, 11. Be al hiſ ȝeƿiten ꞃæd, chron. *Sax. Gibſ.* p. 34, 17. *Sax.* be ealꞃa hiſ ȝeƿitena ꞃæde. And ſeotte ða dæi hƿonne man ſceolde þ mynſtꞃe ȝehaleȝon. ða man halȝode ſeo mynſtꞃe. ða ƿæſ ſeo cyninȝ ðæꞃ. p. 35, 10, 11. *Sax.* halȝode þ mynſtꞃe. ſe cyninȝ. Sic, cƿæð luddoꞃ ſteꝼne. *Sax.* cƿæþ luddꞃe ſteꝼne. Sic, ic ȝiꝼ ðone Abbod, and ða muneceſ. *Sax.* ðam Abbode and ðam munecum. Sic, þ ƿæteꞃ ꞃenneþ to ſeo ꝼoꞃeſꞃecone Noꞃþbuꞃh. *Sax.* to ðam ꝼoꞃeſꞃecenan Noꞃþbuꞃh. Sic, butan to ða munecan ane. *Sax.* butan to ðam munecan anum. Sic, on uꞃe dꞃihtneſ halꝼe. *Sax.* on uꞃeſ dꞃihtneſ healꝼe. Sic, leidon ða ȝodeſ cuꞃſ. ⁊ ealꞃa halȝane cuꞃſ. ⁊ al chꞃiſtene ꝼolceſ. *Sax.* ⁊ læȝdon ȝodeſ aƿyꞃiȝedneſſe. ⁊ ealꞃa halȝena aƿyꞃiȝedneſſe. ⁊ ealleſ chꞃiſteneſ ꝼolceſ. Sic, ða ſende ſeo kyninȝ to ſeo papa. *Sax.* ða ſend ſe cyninȝ to ðam papan. Sic, munec oꝼ ðe ſelue mynſtꞃe. *Sax.* ðæſ ſelueſ mynſtꞃeſ muneca ł munec oꝼ ðam ſeluon mynſtꞃe. Hæc & ſexcenta iſtiuſmodi ex fictitia ea charta *Semi-Saxonica*, quam falſarius ille monachus *Petroburgenſis* nobis obtrudit in chron. *Sax. Gibſ.* ad annum DCLVI. Ejuſdem furfuris eſt & iſta charta in anno DCLXXV, ut & iſta, anno DCCCCLXIII. Quas omnes mentitus in ſui temporis *Semi-Anglicana* conſcripſit miſellus falſificator, à *Normannis* tamen non explorandus, qui immane quantum ab *Anglo-Saxonica* illa *Semi-Saxonica* ſive quoad ſcribendi rationem, ſive quoad voces phraſeſque, ſive denique quoad ſyntaxin differret, tantum *Gallice* & *Latine* gnari nullo modo ſcire potuerunt.

Ejuſdem quoq; naturæ facile etiam ex ſtylo ſuo *Semi-Anglico* eſſe dignoſcitur *Ægelredi* regis charta in archivis bibliothecæ coll. *D. Johannis* baptiſtæ apud *Oxonienſis*, qua, ſi falſario monacho credendum eſt, eccleſiæ *Dorobernenſi* donavit terras ſuas, *viz.* SANDWICH & ÆSTREE in uſum monachorum.

IC Æȝelꞃeþ ðuꞃh Godeſ ȝeue ȝe ealꞃa Enȝlalandeſ ane kinȝ. ⁊ ealꞃa ðeꞃe ylande. ðe ðæꞃto beliȝȝat. ꝼoꞃ mine ſaule aliſendneſſe. ȝean cꞃiſteſ chiꞃican inne Chantƿaꞃebeꞃi landaſ on mine ȝeꞃihte. þ iſ to ƿitenne Sandƿich ⁊ Æſtꞃe. to ðeꞃe moncken biȝleue in ðe ſilue minſtꞃe ȝode ſeꞃuiende. ꝼꞃom alle ƿoꞃldliche ðeudome ⁊ kinȝeſ ȝeue. ƿiþute bꞃiȝȝe ⁊ caſtelƿuꞃke. And ȝiꝼ æniȝ iſ ðæt ȝeƿilnat oþþe to bꞃekenne oþþe to ȝeſlitende mid toþundene modiȝneſſe ðaſ uꞃe ȝeꝼeſtnunȝe. ƿite he hine ſilꝼne amanſumod ꝼꞃam ȝode, ⁊ ꝼꞃam eallen hiſ halȝen mid ða ꝼoꞃeƿoꞃꞃenen inne domeſ deie a chꞃiſteſ ſƿinſtꞃe hand ȝeloȝed undeꞃꝼanȝ ðone dome oꝼ ꝼoꞃdemdneſſe mid ðam deoꝼle and hiſ ænȝlea. butan he toꝼoꞃan ðam deaþe mid ƿuꞃþe beꞃeuꞃinȝe ȝebete þ he unꞃihtƿiſliche ꝼoꞃȝilde. Ðeoſ landboc ƿeſ ȝeƿꞃiten on ðan neoȝan (DCCCC) undꞃed ȝeaꞃe ⁊ neoȝan ⁊ ſeoꝼentiȝ ꝼꞃam uꞃeſ lauoꞃdeſ Helende cꞃiſteſ akennedneſſe:

Sic autem *Latine* ſe habet:

Ego Egelredus rex, gratia dei, totius Britanniæ monarcha, pro ſalute animæ meæ, concedo eccleſiæ Chriſti in Dorobernia terras juris mei, ſc. Sandwich & Eſtre, ad opus monachorum, in eadem eccleſia Deo ſervientium, liberas ab omni ſeculari ſervitio, pontium & caſtrorum conſtructione. Quiſquis hanc meam largifluam munificentiam violare præſumpſerit, eam cum reprobris in die judicii à ſiniſtris Chriſti collocatus accipiat ſententiam dampnationis cum diabolo & angelis ſuis.

Quamvis autem in anteriorum temporum annalibus, quæ poſteriorum dialectis ſcripta repe-riuntur, ſuorum auctorum fraudes facilè eſſe apparent; ex altera tamen parte, non adeo conſtat, ut ſpuria ſemper & fictitia rejicienda eſſe ea, quæ in poſteriorum temporum monumentis, priorum idiomatis ſcripta, extant. Nam in omnibus fere corruptæ eloquentiæ temporibus, ali-

qui emicuere egregii viri, qui ſi non pure & proprie, ſaltem tamen non tam prave & barbare ſcripſerunt, quam æquales ſui: ut, *Gothis* in *Italiâ* regnantibus, apud *Romanos Boëthius*; & ſub *Normannis* dominis, qui ex *Latino* in *Saxonicum* convertit evangelium *Nicodemi*. Etenim exceptis temporum verborum circumſcriptionibus *Danicis*, quibus nimium indulget iſte interpres, & uno atque altero vocabulo, quo utitur, *Normannico*, omnia proprie adeo pureque tranſtulit, ac ſi *Ælfredo* regnante ſcripſiſſet, eumque habuiſſet præceptorem.

Sed ut eo, unde digreſſi ſumus revertamur, innumera alia occurrunt * in chron. *Sax. Gibſ.* quæ, etſi in characteribus *Saxonicis* ſcripta, *Saxonicæ* tamen orationis partium ſtructuram, qua veterum probatiſſimi *Anglo-Saxonum*, tum in ſcribendo, tum in loquendo uſi ſunt, penitus ſubvertunt, ad *Anglicanum* ſermonem propius accedentia. Caſus enim pro caſu; genus pro genere, & numerus pro numero in iis ponuntur: ut p. 173, 5, on his dæg wæs ealle bliſſe. ⁊ ealle gode on burh. ⁊ he was leof eall folc, swa ꝥ se cyng geaf ſancte Peter. ⁊ him ꝥ abbotrice on byrtune. ⁊ se of couentre. ꝥ se eorl leofric. ðe wæs his eam. ær heafde macod. ⁊ se of crulande. ⁊ se of ðorneie. Sic 176, 27, se cyng heafde gyfen ꝥ Abbotrice an francisce Abbot. *Sax.* to anum frenciscum Abbote. Sic 37, to ðone Abbod Turolde. *Sax.* to ðam. Sic 44, forbærnden ealle ða munece huses. *Sax.* ealle þæra muneca husas. Sic p. 177, clumbon upp to þe halge rode. *Sax.* to ðam halgan rode. Of ure drihtnes heafod. *Sax.* of ures drihtnes heafode:. Swa nan man ne mæi oþer tellan. *Sax.* ne mæg oþrum tellan:. Mid ealle ða forenspræcena gerſume. *Sax.* mid eallum ðam foresprecenan gerſuman:. Was ðone hæcce. *Sax.* se hæcce:. Sic 185, 26, ðreo ðær wæron ofslagene to deaþe. *Sax.* ðry. Sic 195, 20, Rogeres eorles þreo ſunan. 214, 1, 2, wiþutan ðam eorle. ⁊ feawa oþre. *Sax.* ⁊ feawum oþrum. 189, 12, 13, se ſceawa deaþ ---- seo hine genam. *Sax.* se hine genam. 225, 38, from se biscop. 230, 19, from þone biscop. *Sax.* fram ðam biscope:. Sic 227, 30, of þa odre, & 229, 35, of þone wave. *Sax.* of þam oþrum. of þam wave:. 230, 5, þe cwen. *Sax.* seo cwen. 234, 28, geaf ðone Abbot. *Sax.* ðam Abbote. 235, 16, ða foresprecon biscopes. *Sax.* ða foresprecenan biscopas:. MCXXIV, on ðis geare. *Sax.* on ðiſon ł þiſum geare:. 242, 7, ðe kinges broþar. nunc, **the kings brother.** *Sax.* autem, ðæs cyninges broþor. 30, ꝥ nouþer ſculde beswiken oþer, *Anglice*, **that neither ſhoulde betray the other.** *Sax.* vero, ꝥ nægþer oþerne ſceolde beswican. 241, 3, in ðe mynstre. nunc, **in the minſter.** *Sax.* in ðam mynstre.

XXVI. Traditis tandem, deo adjuvante, iis, quæ opus eſſent ad monſtrandum quibus quaſi gradibus auſtralium *Saxonum* ſermo, indies in deterius ruens, primo in *Semi-Saxonicam* ut vocant, dein in *Normanno-Saxonicam*, ſive *Anglo-Normannicam* linguam mutatus eſt; jam neſcio quo impellente genio percitus urgeor, ut è vetuſtis utriuſque dialecti monumentis nonnulla expromam, in quibus ſe exerceat ſtudioſus lector, & quæ per regulas à nobis in ſuperioribus datas examinet, & exploret. Incipiam igitur à charta *Eadvardi Confeſſoris* dicti, quam extracta forte capſula ductile in bibliotheca *Cottoniana*, cum altera *Gullhialmi*, quam ſupra exhibui, *conquæſtoris*, inter alias repperi, & quæ præmiſſo ſigno crucis ſic ſcripta legitur.

✠ EAdweard kyng gret Rodberd biscop. ⁊ Osgodclawa. ⁊ Ulf ſcireſgereuan. ⁊ ealle mine ðeignes. ⁊ mine holdan freond. on Middelsexan. freondlice. ic kyþe eow ꝥ ic wille ⁊ ꝥ ic ann ꝥ Sancte Peter. ⁊ ða gebroþra on Westmynstre to heora [1] bileouen ꝥ land æt Eealchylle. ⁊ ealle ðare ðinga. ðe þærto mid rihte geburaþ. mid lande. ⁊ mid [2] loge. mid wude. ⁊ mid felde. mid mede. ⁊ mid [3] læse. mid [4] mæste. ⁊ mid [5] æuesan. ⁊ mid eallum

ðingum.

---

* Quod vero idioma *Saxonicum* in ea parte, quæ vitas tradit *Hardicnuti* ac *Edwardi* confeſſoris, haud parum immutari incipit, ac rejectis vocalibus, ſyllabis item quibuſdam, ad noſtrum efferrendi modum paulatim vergere, id etiam pro nobis facit. Iis enim temporibus revera mutari cœpiſſe teſtem habemus *Edwardi* confeſſoris numiſma, in quo Regis iſtius nomen EDWARD exaratur; cum tamen nominis origo & antiqua ſcriptio EADWEARD poſtulent. ejuſdem numiſmatis pars adverſa, in qua LEFWINE ſcriptum conſpicitur, pro Leofwine, idem teſtatur. Res geſtæ *Wilhelmi conquæſtoris* deſcribuntur ſtylo à præcedentibus longe diverſo, & ad ſermonem noſtri temporis multo propius accedente. Idioma in pleriſque *Gallicum*; in ſcribendo brevitas conciſa, ſive *Gallica*; *Gallica* etiam vocabula paulatim ſubrepunt.

[1] *Sax.* big-leofan, *convictum, cibum, annonas.*

[2] *Aqua Cimbrice* ᛚᛅᚢᚴᚱ, vel ᛚᛅᚴᚱ, *laugr, lágr, Dano-Saxonice* lago. Inde **at lauga**, *lavare.* **laug**, *lavatio*, vide in cap. XXI, lago.

[3] *Sax.* læswe.

[4] Per metatheſin à *Gothico* MATS, *eſca, cibus*, unde mæstan, gemæstian, *ſaginare*, & verbale mæste ad ea denotanda, quibus aluntur & ſaginantur porci ſylveſtres, ut nuces, glandes, caſtaneæ, juglandes, baccæ, mora rubi, & id genus fructus arborei.

[5] *Cimbrice* **avextr, avoxtr**, *fructus.* verbale ab **at vaxa**, *creſcere, augeri*, in præt. **vox**, vel **ox**, & præfixa intendende **a**. *Saxonice* autem weaxan, *creſcere, augeri, Francice* uahſen, uuaſſen, unde forſan cum præfixo a in æ verſo, æueſa, *fructus.* verum potius à *Cimbrico* **auext** accerſendum eſt.

ðingum. swa full. ⁊ swa forþ. swa ðurstan min huskarll hit furmest of me heold. and into ðære halgan stowe geaf. And ic ðæs fullice geuþe. ⁊ ic an heom ecst ealswa þ hy habben þær ofer saca ⁊ socna. toll ⁊ team. infangene ðeof. ⁊ flemene fyrmþe. and ealle oþre gerihtu on eallum ðingum ðe ðar upp asprinngaþ. and ælc swilce to ðeorum lande mid fullan freodome ic ann þ ðridde treow. ⁊ þ ðridde [1] swun of æuesan ðær nextan wudes ðe liþ to kyngesbyrig. se is gemæne. swa he on ældum timum gelægd wæs. ⁊ forð ðan ic nelle naterhwon geþafian. þ æni man ætbride oððe geutige an æker landes of wude oððe of felde. ðe he hæf ðyder inn gegyfan. oððe þ ðær æni man æníne onstynge hæbbe on æningum ðingum. oððe on ænige timan. butan se Abbod ⁊ þa gebroþra to þæs mynstres neode. And ic wille. ⁊ fæstlice bebeode be fulre wite. þ þeos mundbyrdnesse beo strang ⁊ staþelfæst into ðære halgan stowe a on ece ecre. Amen.

*Ego Eadwardus Rex Rodberdo Episcopo, & Osgodclapæ, & Ulfo vicecomiti, & omnibus meis Thanis, & fidelibus amicis, in Middelsexia, benevole salutem dico. Vobis notum facio me velle, & consentire, ut Sanctus Petrus & fratres Westmonasterienses in eorum convictum habeant prædium istud, quod est in Cealchylle, omniáque jure ad illud pertinentia, cum terra, & cum aqua, cum sylva & cum agro, cum prato & cum pascuo, cum porcorum esca & cum fructibus & cum omnibus emolumentis, tam plenè & liberè, quam præfectus meus palatinus Thurstanus ea primo ex me tenuit, & sacro dein loco donavit. Quod quidem donum ego plane corroboro, iis iterum etiam concedens, ut insuper habeant * privilegium tenendi curiam ad causas cognoscendas, & dirimendas lites inter vassallos & colonos suos ortas, cum potestate transgressores & calumniæ reos mulctis afficiendi, easque levandi. porro etiam ut ibi habeant in vendendis & emendis mercibus à [2] tolneto immunitatem, cum [3] privilegio habendi totam suorum servorum propaginem; potestatem etiam [4] fures in terra sua cum*

---

[1] Id est suum M in N verso, & p pro u posito. suum autem alias saum, *Latino-barbare* sauma, *Saxonice* seam, *Gallice* & *Teutonice* somme, *Germanice* som, *Belgice* soom, *onus* vel *sarcina jumentaria*, quantum jumentum vel equus ferre potest. Inde apud *Gallos*, sommier olim saumier, ab antiquo *Gallico*, saume, *equus clitellarius*, vel *sarcinarius*. * Ita reddo SACA, & SOCNA, sak enim ubique in vetustis legibus *Danicis* & *Scandicis causam*, *actionem*, *litem*, *culpam* significat, & sakadr, *reus*. sokn etiam in LL. passim designat I. *actionem* vel *conventionem judicialem*. II. etiam *rei judicatæ* vel *mulctæ exactionem*. Inde soknar, *executor litis*, & konungs saknar; biscops soknar, *executor litium regis* & *episcopi*; & soknarmen, *mulctarum exactores*. SACA aliter RICA dicitur supra in charta, qua *Edwardus*, confessor dictus, *Windesoram* & *Stane*, nunc Stanes, abbati & monachis *Westmonast.* donat. RICA autem *Cimbrice* rici, *ditionem*, *jurisdictionem*, *potestatem* denotat, & junctum cum SOCNA, *jurisdictionem forensem* non potest non denotare. SACA, igitur, ut ejus synonymum RICA, *jurisdictionem*, sive *potestatem tenendi curiam* denotat. contrariè autem glossographi nostri forenses allucinati fere omnes, SACA pro SOCNA, vel SAC pro SOC invicem confundentes sumunt. Sic glossator ille, (qui terminos hos in charta MS. concordiæ, arbitro *Joanne* episcopo *Lincolniensi*, factæ inter abbatem & cœnobium *Ousneyense* ex una parte, & ex altera majorem & communitatem civitatis *Oxon.* explicare voluit) SAC ut SOC, & SOC ut SAC errore mutuo interpretatur in iis, quæ sequuntur. SOK, *hoc est, secta de hominibus in curia vestra secundum consuetudinem regni.* SAC, *hoc est, placitum, & emenda de transgressionibus hominum in curia vestra.* SAC *etiam* forfept. Quæ verba excusa etiam leguntur in libro cui titulus LES TERMES DE LA LEY, qui altera editione prodiit *Londini*, 1685. [2] Ita quoque glossator modo memoratus, in verbis huc spectantibus: TOLL. *hoc est, quòd vos & homines vestri de toto homagio vestro sitis quieti in omnibus mercatis de Tolneto, de rebus venditis & emtis.* [3] Ita etiam glossator iste in suis *Barbaro-Latinis.* TEM, *hoc est, quod habeatis totam generationem villanorum, cum eorum sectis & catallis, ubicunque in Anglia fuerint, inventis, except. quod aliquis nativus, quietus per unum annum & diem in aliqua villa privilegiata manserit.* [4] Ad eundem sensum glossator. INFANGHTEEF, *hoc est, quod latrones capti in dominio vestro vel feodo vestro de latrociniis convicti in curia vestra indicentur.* Quibus addit, DANGELD, *hoc est, quietus esse de quadam consuetudine, quæ currit aliquo tempore, quam quidem levaverunt in Anglia Dani.* Vel sic, *est* TALLAGIUM *datum quondam Danis* I. III d. *de qualibet bovata terræ.* Charta prædictæ *concordiæ*, ex qua hæc citare placuit, extat in MS. cod. inscripto the Register of Ousney, qui in florentissimæ Ædis Christi *Oxon.* archivis adservatur. Tempus autem scriptæ chartæ subsignatum est in his verbis: yeven at London the xxii day of February the yere of the reign of our Sovereign Lord the King Edward the third sens the Conquest that is to sey of Engelond Cynquant primer, and de Fraunce trente octisme.

re furtivâ deprehenſos in jus vocandi & puniendi, cum privilegio fugitivos ſuſcipiendi, & omnia alia jura, quæ omnimodo exinde oritura ſunt; præterea quoque una cum hoc prædio liberrime dono tertiam quamque arborem, & tertiam quamque ſarcinam jumentariam fructuum, qui naſcuntur in ſylva proxime ad kyngesbyrig ſita, quæ, ſicut antiquis temporibus lege cautum erat, eſt communis. Quamobrem omnino nolo permittere, ut quis ſive ex ſylva, ſive ex agro, quæ is Thurſtanus illi loco dedit, unum jugerum auferat, vel excludat, vel ut quis jus habeat eo proficiſcendi ad ſumendam rem ullam, vel ullo tempore, præter Abbatem & fratres, quibus indultum eſt eo proficiſci ad ſumenda, quæ monaſterio opus ſunt. Volo igitur & firmiter mando, ſub pœna graviſſima, ut hæc confirmatio noſtra in loco illo ſancto æternæ hæreditatis vim & firmitatem ſemper obtineat. Amen.

Charta, quam hic Latio donavimus, cerâ ſigillo impreſſâ, & ligamine ſerico, pro [1] more *Normannorum*, pendente firmata eſt, cujus in prima fronte extat effigies regis dextra crucem, ſiniſtra orbem tenens; in aversâ autem, eadem effigies, dextrâ haſtam, cui ſupereminet columba, & ſiniſtrâ gladium geſtans. Inſcriptio autem in utraque facie eſt, SIGILLUM EADWARDI ANGLORUM BASILEI.

Chartæ huic *Cottonianæ Edwardi* confeſſoris etiam nonnullas alias adjicere lubet *Semi-Saxonice* ſcriptas, quas ex archivis *Wellenſis* eccleſiæ in *Gallica* manu exaratas, & nitidiſſime deſcriptas ad me mittendas curaverunt præfati digniſſimi viri, *Edwinus Sandys* & *Ri. Healy*, ejuſdem eccleſiæ alter canonicus, & alter ſeneſchallus.

EAꝺward king gret Harold Erl & Tovid minne Schyre-refen & alle mine þeines inne ſomerſæꞇen ꝼrendliche. And ich keþe eu þaꞇ Alꝼꞃeꝺ haueꞇ yſeld Giſe biſſop his land at hlytton ſacleas and clæne toforen me ſilven æt peddredan. on mine ƿiꞇneſſe. and on Eadithe [2] mine ibiꝺꝺen. & on Harolꝺes ærles ⁊ on maneᵹꞃa oþra manna. þe mid me þæꞃ waren. Nu wil ich þat ſe biſſop beo þaꞅ lonꝺeꞅ worꞇhe into his biſſopriche þe he unꝺer honꝺe hauet. and alch þare þinᵹe þas þe þarto miꝺ richte ᵹebyrað. miꝺ ſaca anꝺ miꝺ ſocna. ſwo ful ⁊ ſƿo furꞇh. ſwo hiꞇ æniᵹe biſſoppe formeſt on honꝺe ſtoꝺon ællen þinᵹan. Anꝺ ᵹyꝼ þar ſy anni þinᵹ ouꞇ ᵹeꝺon þas þe þaꞅ miꞇꞇbyrþ. ich beoꝺe þaꞇ man hiꞇ leꞇe in onᵹean comen. ꝥ non oþer ne ſy.

Edwardus rex Haroldo comiti, Tovid vicecomiti, & omnibus Ballivis ſuis Sumerſæt. ſalutem. Sciatis quod Aluredus vendidit Giſoni epiſcopo terram ſuam de [3] *Lutton, pacifice & quiete, teſte meipſo, coram nobis apud Perret, & teſtibus Editha conjuge noſtra, Haroldo comite, & multis aliis, qui una nobiſcum illic aderant. Volumus quoque, quod idem epiſcopus terram illam cum omnibus pertinentiis habeat, cum epiſcopatu, quem poſſidet, & Saca & Socna, ita plene ſicut unquam aliquis epiſcoporum prædeceſſorum ſuorum in omnibus habuit, & ſi quid inde contra juſtitiam fuerit ſublatum, rogamus, ut revertetur, nec aliter fiat.*

Ante vero, quam veterem verſionem ſupra datam receperamus, ſic tranſtulimus hanc chartam.

Ego Edwardus R. Haroldum comitem, & Tovidem meum vicecomitem, & omnes Thanos meos Somerſætenſes benevole ſaluto. Ego vobis notifico Alfredum terras ſuas in Hlytton litis immunes & quietas Giſoni epiſcopo coram me ipſo Peddredanæ vendidiſſe. Teſtibus meipſo & Eaditha regina mea & Haroldo comite, & aliis multis, qui mecum ibi adfuerunt. quamobrem volo ut epiſcopus confirmetur in epiſcopatu, quem poſſidet; & poſſeſſione omnium rerum quæ ad eum jure pertinent, cum poteſtate cognoſcendi cauſas & dirimendi lites inter ſuos ortas, & tranſgreſſores ac columniæ reos mulctis puniendi, tam plenè ac libere, quam ullus priorum epiſcoporum omnino eis gravifi ſunt. Et ſi quid eorum, quæ ad hæc pertinent exinde alienatum ſit, jubeo, ut reſtituatur, nec aliter fiat.

EAdward king gret Harold Erl, & Aylnoð Abbot, & Goꝺwine ſchyrereuen, & alle mine þeynes on Sumerſeten frenꝺliche. And ich kyþe eoƿ þat ich habƀ [4] gevinen Giſan minan preſteo þes Biſſopriche her miꝺ eoƿ, and alre þate þinge þas þe ðær miꝺ richte ᵹebyrað on

---

[1] *Rex autem Edwardus natus in Anglia, ſed nutritus in Normannia, & diutiſſime immoratus pene in Gallicum tranſierat, adducens ac attrahens de Normannia plurimos, quos variis dignitatibus promotos in immenſum exaltabat..... Cœpit ergo tota terra ſub rege & ſub aliis Normannis introductis Anglicos ritus dimittere, & Francorum mores in multis imitari; Gallicum ſcilicet idioma omnes magnates in ſuis curiis tanquam magnum gentilitium loqui, chartas & chirographa ſua more Francorum conficere, & propriam conſuetudinem in his & aliis multis erubeſcere.* Hiſt. *Ingulphi.* Edit. *Oxon.* p.62.

[2] *Sax.* minꞃe ᵹebeꝺꝺan.

[3] *Lutton* vel *Lytton*: nunc eſt præbenda eccleſiæ *Well.*

[4] *Sax.* ᵹeunnen.

poꝺe

ƿode and on ƿelde mid Saca and mid Sokna binnon porte & buton ſpo ful & ſpo forth ſpo Duduc biſſop oð any biſſop hit firmeſt him toforen havede on ællem þingan. And gif her ani land ſy out of þam biſſopriche geðon ich ƿille ꝥ hit cume in ongeæn other ꝥ man hit of-go on hiſe [1] gemod ſpo man with him [2] bet findo mage. And ich bidde eou allen ꝥ ge him fulſtan to driuan Godes gerichte lock huen hit neoþ ſy and heo eopper fultumes biþurfe. And ich nelle nanne man geþefien ꝥ him vram [3] honde teo anige þare þinge þas þe ich him unnen habben.

Edwardus rex Haroldo comiti, Ailnodo Abbati, Godwino vicecomiti & omnibus Ballivis ſuis Somerſet. ſalutem, ſciatis nos dediſſe Giſoni presbytero noſtro epiſcopatum hunc apud vos cum omnibus pertinentiis, in boſco & plano, & Saca & Socna, in villis & extra: ita plene & libere in omnibus ſicut epiſcopus Dudocus aut aliqui prædeceſſorum ſuorum habuerunt. & ſi quid inde contra juſtitiam fuerit ſublatum, volumus quod revocetur, vel quod aliter ei ſatisfaciat. rogamus etiam vos, ut auxiliari eidem velitis ad chriſtianitatem ſuſtinendam, ſi neceſſe habuerit. nolumus autem ut ullus hominum ei auferat aliquid eorum quæ ei contulimus.

EDward king gret Harold erl. ⁊ Aylnod abbot. ⁊ Godwine. & ealle mine þeines on Sumerſeten. frendliche. Ich queþe eou ꝥ ich wille ꝥ Gyſe biſſop beo þiſſes biſſopriches wrthe heer inne mid eou. And alch þare þinge. þe þaſ þar mid richte to ge-byrað binnan porte ⁊ butan. mid Saca. ⁊ mid Socna. ſwo uol ⁊ ſwo vorð ſwo hit eni biſſop him to-uoren formeſt haueþ on ealle þing. And ich bidde eou alle ꝥ ge him beon on fultome Criſtendom te ſprekene loc whar hit þarf ſy. ⁊ eower fultumes beþurfe eal ſpo ich getroppen tho eop habben þat ge him on fultume beon willen. And gif what ſy mid unlage out of þan biſſopriche geydon. ſy hit londe oþer an oðð þinge þar fulſtan him vor minan luuen ꝥ hit in on-geyn cume ſpo ſpo ge for gode witen þat hat richt ſy. God eu ealle gehealde.

Edwardus rex Haroldo comiti, Ailnodo abbati, Godwino, & omnibus ballivis ſuis Sumerſet. ſalutem. ſignificamus vobis nos velle quod epiſcopus Giſo epiſcopatum apud vos poſſideat cum omnibus dictum epiſcopatum in villis & extra de jure contingentibus; cum Saca & Socna adeo plene & liberè per omnia ſicut ullus Epiſcoporum prædeceſſorum ſuorum unquam habebat. Rogamus etiam vos, ut coadjutores ipſius eſſe velitis ad fidem prædicandam & chriſtianitatem ſuſtinendam pro loco & tempore ſicut de vobis fideliter confidimus vos velle idipſum. Et ſi quid de dicto Epiſcopatu ſive in terris ſive in aliis rebus contra juſtitiam fuerit ſublatum, adjuvetis eum pro amore noſtro ad reſtitutionem, prout juſtum fuerit, habendam. Conſervet vos Dominus. Vetus verſio.

EAdward king gret Harold erl & Ailnod abbot & Tovid ſchirereue & alle mine þeines on Sumerſeten frendliche. & ich kyþe eop ꝥ ich habbe gegefen Giſo bpe þæt land æt Ƿeodmore & ælch þæpe þinga þar þe þæp inne mid pichte tobyred inne to his clerken bilæva æt Sancte Andrea æt pillan. mid Saca & mid Socna. ſpo full & ſpo forth. ſpo hit me ſylven on hande ſtod. mid eallon þa forpyrhtan. þe me oþer minon æfteprgengan to honda bogen pyllon on eallen þingan. for mine ſaple & for mines fader & for allra minra ylderna ſaplan þe þone bp-ſtol geſtaþelodon. And gif anig man ſig þat mine gife apendan pyllen apende hine God almihti fram his anſyne & fram ælre criſtenne manna. & ich pille ꝥ ſe b. pichte privilegiū þærto bi minon fullan gelifan.

Edwardus rex Haroldo comiti, Ealnodo abbati, & omnibus ballivis ſuis Sumerſet. ſalutem. Sciatis me dediſſe Giſoni epiſcopo ad ſuſtentationem cleri, eccleſiam beati Andreæ in Well. terram de [4] *Wedmore cum omnibus pertinentiis ſuis, adeo plene & libere, ſicut unquam plenius mihi manu ſtetit, aut alicui prædeceſſorum meorum per omnia. pro anima patris mei, & animabus anteceſſorum meorum, qui dictam ſedem epiſcopi ſtatuerunt. Si quis autem hanc meam donationem præſumpſerit*

---

[1] *Sax.* gemot. [2] *Cimbrice* bet. *Sax.* bete. [3] *Sax.* honde. [4] Terræ fere omnes apud Wed-more olim ad eccleſiam *Wellenſem* pertinebant; nunc vero tantum reſtant *decimæ* loci, quæ quidem decimæ ad Decanum *Wellenſis* eccleſiæ hodierno die pertinent.

evertere, avertat eum Dominus à conspectu suo, & à conspectu omnium fidelium. Volo & quod idem episcopus isto gaudeat privilegio, & vos amici mei ipsius sitis coadjutores. Vetus versio.

Charta Eaditha Edwardi Confessoris relictæ.

EAdgith seo hlavedi Eadwardes kinges lefe gret al þat hundred at Wedmore frendliche. And ich Cyþe eop þat ich habbe gegefen Giso b. þat land at Merketun. & alch þare þinga þæs þe þar mid richte tobirid into his canocan æt Sancte Andrea æt Pyllan mid Saca and mid Socna spo full and spo forth. spo hit me sylfen on honde stod for Eadwardes kinges saple. & for mine. And ic bidde eop þ ge deme me richtne dom of pudemann þe ic hors bitachite & mi gauil hauið of healden rpa geap eiðep gehimig & eac feoch. & eac feoth. God eop gehealde.

Editha domina regis Edwardi relicta Hundredo de Wedmore, Salutem. sciatis me dedisse Gisoni episcopo ad sustentationem canonicorum ecclesiæ Sancti Andreæ in Wells. terram de [1] *Merke cum omnibus ipsam jure contingentibus, cum Soka & Sake, ita plene & libere, sicut mihi plenius manu stetit, pro anima regis Edwardi & anima mea, &c.* Vetus versio.

Charta Haroldi Regis.

HArold king greet Ailnod & Tovid & alle mine þeines on Sumerseten frendliche. And ic cyed eou þ ic pille þ Giso b. beo his Saca perd & his Socna. ofer his lond & ofer his mannen. & tolles perd & temes & infangenes þefes binnen burekh & butan. swo full & swo forth. swo he furmest was on Edward kinges dage on alle þingan. And ich bidde eou alle þ ge bien him on fultume at thys cristendome Godes [2] yerichtten for to setten & to driven, loc þar hym ned sy. & heo eoppes fultumes biþyrfe spo spo ich yetpuþan to ep habbe þ ue pyllan for mina luuen. And ich nelle yeþefien þ man him æt anie þingan anye unlag beode. God eop gehealde.

Haroldus rex Ailnodo, Tovid & omnibus ballivis suis Sumerset. salutem. sciatis nos velle quod episcopus Giso habeat Saca et Socna de terris suis & hominibus & Toll & Team & Infangenethef in Vill. & extra, ita plene & libere in omnibus; sicut unquam habuit tempore regis Edwardi. Rogamus etiam vos, quatenus eidem si necesse fuerit auxiliari velitis ad Christianitatem sustinendam, sicut de vobis confidimus idipsum velle. Nolumus autem ut ullus hominum ei in aliquo inferat injuriam Valete.

Altera charta Edwardi R.

EDpard ging gret Harold & Ægelnod abbd. & Godpine scyregerefan, & alle mine þegenas on Sumersæten freondliche. & ic cyde eop þ ic pylle þ Giso bp. [3] pepyge on his lande æt chyp ælswo hys foregenga ætforen him ær dyde, ⁊ ic nelle geþafian þat man hym ænige unlage beode.

[1] Maneria de merke olim pertinebant omnia ad Decanum *Wellensem*, nunc vero solæ decimæ ad eum pertinent. [2] Gerichte *Sax.* gepihte, & emphatice gepihtan, in hac charta yerichten, i. e. *jura, canones, veritates, rectitudines.* Inde Godes gepichte, vel Godes yerichten, ut Godes gepihta, in LL. eccl. *Canuti* R. 14. *jura, veritates, rectitudines dei.* i. e. *jura ecclesiæ* vel *Christianitatis*, prout *Christianitas* & *Christiani* in mediæ antiquitatis scriptoribus, *Clericatum* & *ordines ecclesiasticos*, præsertim *functionem*, *jurisdictionem* & *audientiam episcopalem* denotat. And ich bidde eop alle þ ge bien him on fultume at thys [hys] cristendome Godes yerichten to setten & to driven loc þar hym ned sy. & *vobis omnibus jubeo, ut quoties necessitas postulet, eum adjuvetis in sua jurisdictione ad stabiliendas & propagandas veritates & jura divina.* To driuen autem reddidi *ad propagandas*, à *Cimbrico* at dreifa, *dispergere.* [3] In vetusto registro terrarum, quod etiam est in archivis Decani & cap. *Wellensis*, extat charta ab hac non adeo absimilis in his verbis: Edward kynge gret Harold eorl ⁊ Egelnold abbod ⁊ Godwyn scherrue and alle mynes þægenes on Somerset. froendlych. ⁊ ich cuþe how þat ich wolle þat Gyso bisschop pepie now his lond also hir forgenge aforen hym er dude. and ich nelle suððen þat man hym eny unlawe beode. In margine hujus chartæ pepie redditur *libere teneat*, ut pepige supra *possideat*. Ego autem puto pepige, & pepie veritenda esse *defendat*, *sepiat*, vel *sepimentis muniat*. Hinc ab at varia, *defendere*, in vetustis *Scandicis* varn, *sepes.* & in libris LL. varnalag, *plurium pagorum ad communem agrum sepiendum obligatio.* varna-ruf, *sepimenti ante legitimum tempus ablatio & destructio*, per quam vicinis damnum infertur. varnfalladrskog, *sylva consepta.* Huic nostræ conjecturæ favet caput VIII. *veteris Consuetudinis Normanniæ de* BANON & Ead-

Eadwardus rex Haroldo comiti, Aelnodo abbati, Godwino vicecomiti, & omnibus ballivis ſuis Sumerſet. ſalutem. ſciatis me velle quod Giſo epiſcopus poſſideat terram ſuam apud [1] *chyw, ſicut fecerunt prædeceſſores ſui. Nec autem impune feram quod aliquis ei injuriam inferat, aut moleſtiam.* Vetus verſio.

Charta altera Eaditha Reginæ.

EAdᵹıþ ſe hlauedıᵹe ᵹꝛet harold erl mıne broðar. ⁊ touıd. ⁊ ealle ure [2] þeꝑena on Sumerſeatan freondlıche. ⁊ ıc cyðe eop ꝥ ıc pılle ꝥ Gıſo b. beo þaeſ londeſ purðe æt [3] Mılferton. ſpo full. ⁊ ſpo forð. ſpo hıt me ſelfon æn honde ſtod to þan foreꝑarden þæt peo ᵹeporht habbað. ⁊ ᵹẏf þar hpa ænıᵹ land habbe hut buıdan oðe ᵹeboht of þam þe þar mıd rıchte ınte ᵹebẏrað ıc pẏlle þat man hẏt læte ın onᵹean cuman ⁊ ſpece ſe mann pıð þone mann þe hım æꝛ land ſealde. Vetus verſio ſequitur:

DEFFENS inſcriptum, quod ſic ſe habet: Terres ſont aucun temps en DEFFENS, & en autre ſont communes. Toutes terres cultivees ſont en DEFFENS. de quoy beſtes peuent legierement tollir les fruitz. vuides terres ſont en DEFFENS depuis la my mars juſques a la ſainte croix en ſemptembre. en autres temps elles ſont communes, ſe elles nec ſont cloſes d'anciennete. ſi commes des hayes ou telles choſes. le temps en quoq les terres ſont communes eſt apelle temps de BANON en quoq les beſtes peuent aller communement par les champs ſans paſtour. ..... Nulle ne peut defendre ſa terre en temps de BANON ſi elle neit cloſe d'anciennete. excepte le DEFFENS des bois qui praus & per conſtumes ſont toujours en DEFFENS. BANON doit eſtre oſte de toutes terres: en quoq la blee eſt appariſſant, qui pourroit eſtre empiree par auoirs ſi quil ny endoit point auoir. Hinc a *Gallico* DEFFENS, *ſepes*, apud nos vocatur **a fens**, vel **fence**, & *ſeptum*, **a fenced ground**, & *ſepem ſegeti prætendere*, **to fence inn the corn**. Occurrit etiam vox ꝑeꝛıᵹan in altera chartarum R. *Canuti*, bibl. *Cott.* Tiberius, B. 4. 2. qua Archiepiſcopus *Cantwarenſis* libertatem, ut ego cenſeo, agros vel terras quaſdam arabiles *ſepimentis muniendi* conceſſit. Cnut cẏnᵹe ᵹꝛet Eadꞃıᵹe b. ⁊ ælꝼꞅtan abb. ⁊ æᵹelꝛıc. ⁊ ealle mıne þeᵹnaꞅ on cent ꝼꝛeondlıce. ⁊ ıc cẏþe eop ꝥ ıc pılle ꝥ æþelnoð aꝛceb. ꝑeꝛıᵹe hıꞅ landaꝛe ınto hıꞅ bıꞅceopꝛıce nu ealꞅpa he dẏde æꝛ æᵹelꝛıce pæꝛe ᵹeꝛeꝼa. and ꞅıðða he ᵹeꝛeꝼa pæꞅ ꝼoꝛð oð þıꞅ. ⁊ ıc nelle na ᵹeþaꝼıan ꝥ man þam bıꞅceope ænıᵹe anlaᵹe beode. beo ᵹeꝛeꝼa ꞅe þe beo:· Ita chron. *Sax. Gibſ.* an. MXVI, ⁊ hıꞅ ꝛıce he heaꝛdlıce ꝑeꝛode þa hpıle þe hıꞅ tıma pæꞅ, *& ſuum regnum is difficulter defendebat, quo tempore illud tenuit.* pæꝛan, *defendere.* LL. eccleſiaſticæ *Canuti* R. 20. ubi *Bromtonus* pæꝛan interpretatur *exaltare.* ita ut ſuſpicetur lector eum legiſſe ꝛæꝛan pro pæꝛan. Notandum autem hic eſt in cap. de BANON & DEFFENS, praus ſcriptum eſſe pro *per uſe*, & *auoirs* ſignificare ut Barbaro-*Latinum aueria.* Nota etiam, quod *Landare* in charta *Canuti* ſignificat *terras arabiles*, à land, *terra*, & **ar**, quod *Cimbrice*, *aratio*, *aratrum* ſignificat. **Ar** autem verbale eſt ab **eria**, **yria**, *Sax.* eꝛıan, eꝛıᵹean, *arare*. Sequitur antiqua verſio, cap VIII. veteris conſuetudinis *Normanniæ* de BANON & DEFFENS. *Quodam autem tempore terræ ſunt defenſivæ, quodam communes. Defenſivæ ſunt omnes terræ cultæ quarum fructus per beſtiarum acceſſum credentur ex facili deperire. Terræ vero vacuæ à medio martio uſque ad feſtum ſanctæ crucis in ſeptembri defenduntur, alio vero tempore ſunt communes, niſi clauſæ fuerint, vel ex antiquitate defenſæ, ut* haye, *& hujuſmodi. Tempus autem quo terræ ſunt communes tempus Banonii vulgariter nuncupatur: quo tempore animalia ſine paſtore herbas depaſcunt per campos communiter, ac decurrunt. Quædam ſunt animalia quæ nullum habent Banonium, ſed omni tempore debent cuſtodiri, & ad dampnum illaturum detineri, ut capræ, quæ corrodunt germina vinearum, productiones arborum, & porci, qui ſata & prata ſuffodiunt, & omnino animalia fractiva, & maleficioſa, quæ ſemper cuſtodiri debent, & mala quæ faciunt, reſtitui. Nullus in tempore Banonii terram ſuam poteſt defendere, niſi clauſa fuerit* [ex antiquitate] *exceptis illis deffenſis boſcorum, quæ ex uſu conſueto ſemper habent deffenſionem. A terris autem in quibus ſeges eſt apparens, quæ per aueria poſſet pejorari, amovendum eſt Banonium, nec in iis debent haberi.* De banon & deffens, hoc eſt, *de agris & eorum ſepimentis.* **Ban** *enim* (unde banon & banonium) in veteri *Gotho-Scandico* ſive *Danico*, pro *agro*, & *territorio* haud infrequenter accipitur, auctore doctiſſimo *Carolo Lundio* in *academica ſua diſſertatione*, cui titulus ΖΑΜΟΛΞΙΣ, *primus Getarum legiſlator*, cap. v. §. v. p. 115. Inde tempus quo agri communes ſunt tempus Banonii, id eſt tempus agri, vel tempus quo agri liberè depaſcuntur, nuncupatur. Sic animalia nociva in forenſi ſermone *Nortmannorum* dicuntur habere nullum Banonium, id eſt, nullo agro gaudere, vel nullam in agris habere paſcendi libertatem. Sic à terris in quibus ſeges apparet amovendum eſt Banonium, hoc eſt agri libertas, ſive communis agri depaſcendi liber uſus tunc temporis denegandus eſt.

[1] Manerium *Chywenſe* olim ad epiſcopum *Wellenſem* pertinebat. Nunc vero alios dominos agnoſcit. [2] Ꝥ in p ſoluto pro þeꝑena. [3] **Milferton** nunc eſt corpus præbendæ quæ ad Archidiaconum *Tauntonenſem* pertinet.

Editha domina Haroldo comiti fratri ſuo, & Tovid & omnibus Ballivis Sumerſet. ſalutem. ſciatis me velle quod Gyſo epiſcopus habeat terram de Milvertone ita plene & libere, ſicut mihi plenius modo ſtetit. Si qua autem terra ipſam jure contingens ſublata vel quoque modo diſtracta fuerint, volo quod revocetur.

Ego vero hanc *Edithæ* Reginæ chartam ſic *Latinam* prius feceram, quam veterem verſionem recepi; *Ego Eaditha Regina fratri meo Haroldo Comiti, & Tovido & noſtris Thanis omnibus in Com. Somerſeatenſi amice ſalutem. Ego vobis notifico me Gyſoni epiſcopo has terras, quæ apud Milferton ſunt, tam plene & libere dediße, quam egomet eas unquam habui, ex quo primum eas acquiſivi. & ſi quis aliquem fundum alienari fecerit, vel eorum, quæ ad eas jure pertinent, quid emerit, volo ut reddatur, & emptor in venditorem actionem ſuam intendat.*

Hiſce adjici poſſunt ex evangeliis *Hattonianis* haud pauca *Semi-Saxonice*, præter ea, quæ in ſuperioribus afferuntur: ut, ⁊ ða gefylleden dagen þa hyo agen gehwurfon. belaf se hælend on Ierusalem. ⁊ hys mæges ðet nyston. wende ꝥ he on heore geferrede fære. ða comen hyo anes daiges feor. ⁊ hyo hine sohte betweoxe his mages, ⁊ his cuþan. *Sax.* ⁊ gefylledum dagum ða hig agen gehwurfon belaf se hælend on hierusalem. and his magas ꝥ nyston. wendon ꝥ he on hyra gefere wære. ða comon hig anes dæges fær. and hine sohton betwux his magas. ⁊ his cuþan, *Luc.* II, 48, 44. Sic, hwa atewedo eow ꝥ ge fleon fram þam toweardan yrre, *Luc.* III, 7. *Sax.* hwa ætywde eow ꝥ ge fleon fram ðam toweardan yrre:. fram halige gaste gelæd, *Sax.* fram haligum gaste gelæd. *Luc.* IV, 1. ealle ða rice eorþe. *Sax.* ealle rica eorþan. *v.* 5. 7. ⁊ hym ane þeowast. *Sax.* ⁊ him anum ðeowast. *v.* 8.

XXVII. Hactenus ea, quæ, ut ſermo *Anglo-Saxonicus* auſtralis in *Semi-Saxonicum* ante *Normannorum* introitum, declinavit, oſtendunt. Jam igitur jure expectanda ſunt à lectore φιλαρχαίῳ ſpecimina quædam *Normanno-Saxonicæ*, vel *Anglo-Normannicæ* dialecti, quæ hic pariter daturus ſum, incipiens à mandato *Gullbialmi* conquæſtoris, miſſo ad *Gullbialmum* de *Curtello* comitem vel vicecomitem, ut videtur, *Somerſætenſem*, de ſolvendis Sancti *Petri* denariis; quod ad me a doctiſſimis, & humaniſſimis viris *Edwino Sandys* & *Ri. Healy* cum chartis ſupra exhibitis *Gallica* vel *Normannica* manu accuratiſſime non deſcriptis dico, ſed depictis miſſum, tantum non ovans accepi.

Willelm kyng Willelme de Curtello. and ic bidde þe þat þu do ꝥ þis rom-feoh forð cume of minan mann. ⁊ syððan ælchene þegene. and hire mannum æt þisse Michaelis massen bifullan wite. ⁊ tan cyþe þis to Montachut and to Bristowe. ðæt man þe hit undon habben ꝥ hit don. ⁊ þæt hit forð ne cumeð. seche se b. and þu þarafter. ⁊ æc ic beode ꝥ nani mann ne sy swo þearf ꝥ nyme ænige *name in Gyse bp. lande ær hyt toforan hym syle cume. Ne ðu. ne nan þinre manna. God þe gehealde. Vetus verſio.

Willelmus rex Willelmo de Curtell ſalutem. Mando tibi, quatenus † intromittas, ut denarii Rom ſolvantur ad inſtans feſtum Sancti Michaelis de hominibus veſtris, & poſt de liberis. Et hoc notum facias apud Monteacutum & Briſtollium, ut qui nondum ſolverunt, ſolvant, & de hiis, qui non ſolverunt per dominum epiſcopum, & poſtea per te fiat inquiſitio. probibeo & ut nullus ſit tam temmerarius, quod capiat namium ſuper terram Giſonis epiſcopi, antequam veniat coram eo, nec tu nec aliquis tuorum, Vale.

---

* Pecora vel ob debitum vel ob delictum apud *Normannos* capta ſive diſtricta, forenſi nomine vocantur NEMPS, NAMS, & aliquando M in N verſo NANS. NAMPS autem cum *Latino-barbaro* NAMPTA, videtur factum à namfes, namfs, per contractionem à plurali nam-feos vel namfeohs, quod *pecora diſtricta* ſignificat; ut **namfæ**, in vetuſtis *Danicæ* & *Scandicæ* linguæ libris. NAMS vero vel eliſo p. à namps, vel potius à *Saxonico* & *Francico* plurali names, apud antiquos Danos **namer**, in ſingulari **name**, **nam**, *Latino-barbare namium*, accerſendum eſt. Name vero & Nam verbalia ſunt, *Sax.* & *Francice* niman, neman, *Cimbrice* **at nema**, *Goth.* **NIMAN**, *capere, auferre*; & in ſenſu forenſi, à debitore vel reo quid ſolutionis loco auferre vel diſtringere, ſpeciatim pecora ob non ſolutum Domino terræ reditum, vel damnum alicuicunque ab iis illatum, diſtringere. De his namiis complura leguntur in veteri conſuetudine *Normanniæ*, cap. VII. *de deliurance de namps*. Inter alia: Len doit ſauoir, que celui qui tient namps, ne leur doit pas donner a manger, mais il doit purvoir de les mettre en lieu convenable quilz nempirent, par la raiſon des lieu ou ilz ſont, ne par la villaine maniere de les tenir. † Hic videtur deeſſe TE, ut in charta *Henrici* I. qua archiep. *Willelmo* & monachis eccl. *Chriſti Cantuar.* omnes terras quas tempore *R. R. Edwardi Confeſſ.* & *Gullialmi* I. habuerunt, confirmat, *& nolo ut aliquis hominum ſeſe intromittat.* Eadem phraſis occurrat in charta *Henrici* II. archiep. *Theobaldo*, & iiſdem monachis conceſſa. *Intromittere* autem idem ſignificat, ac *Gallicum* s'entremettre, negotio ſe interponere, ſuſcipere aliquod negotium, curare ut res fiat. *Anglicè* **to intermeddle, to meddle with. Meddle** autem & **intermeddle**, à *Gallicis* ſe mettre, & s'entremettre,

Verſio

Verſio autem à nobis facta, antequam veterem iſtam à doctiſſimo viro *Ri. Healy* LL. D. & eccleſiæ *Wellenſis* ſeneſchallo miſſam Tabellarius adtulit, ſic ſe habet:

Willelmus rex Willelmo de Curtell, ſalutem. Ego graviſſima pœna tibi mando, facias, ut denarii S. Petri ſolvantur à meis vaſallis, & dein ab omnibus thanis, & eorum villanis in curia comitatus proximo S. Michaelis feſto tenenda. Tum proclama hoc Montacuti & Briſtoliæ, ut qui non ſolverunt eos, ſolvant, & de iis qui ſolvere neglexerint, Epiſcopo & Tibi inquirendum erit. Porro jubeo ne quis, ſive Tu (ſive aliquis miniſtrorum tuorum) adeo inconſultus ſit, ut pecus aliquod namii nomine prius capiat in Gyſonis Epiſcopi terris, quam ſe coram illo ſiſtat. Deus Te conſervet.

Has *Normanni* victoris literas proxime ſequantur *Anglo-Normannicæ* ſpecimina ex paraphraſi quadam evangeliorum bibliothecæ *Bodleyanæ* ORMULUM inſcripta; atque imprimis ea, quæ quis auctor, & cur codicem ita inſcripſit in fine præfationis oſtendunt. Icc ꝥ þiſſ Enʒliſſh hafe ſett Enʒliſſhe men to lare. icc parr þærr icriſtned ORMIN bi name nemned. ⁊ ic ¹ ORMIN full inperdliʒ piðð muð. ⁊ ece piðð herte her bidde þa criſtene menn þatt heren oððe reden þiſſ boc. hem bidde icc her þatt teʒʒ forr me þiſſ bede bidden. þatt broþerr þatt þiſſ Enʒliſſh-prite allr æreſt prat ⁊ prohte. þatt broþerr for hiſ ſpinc to læne ſoð bliſſe mote finden. Alibi etiam: ðiſ boc iſſ nemnedd ORRMULUM. for þi þatt ORRM itt prohte. ORMIN autem vel ORM noſter ORMULUM ſuum *Waltero* cuidam, triplici nomine fratri ſuo dedicat, in iis, quæ ſequuntur: Nu broþerr palterr broþerr min affterr þe flæſheſſ kinde. ⁊ broþerr min i criſtendom þurrh fulluhht ⁊ þurrh troppþe. ⁊ broþerr min in Godeſ huſſ ʒet o þe þride piſe. þurrh þatt pitt hafenn takenn ba an reʒhell boc to follʒhenn under kanunkeſſ-had ⁊ lif. ſpa ſumm ſannt appſtin ſette. Canonicus etiam noſter ex ordine S. *Auguſtini* non caſu ſed conſulto, per binas conſonantes ſcribendi ratione per integrum ſuum *Ormulum* uſus eſt, ut ex monitione ad ſcriptorem, quæ proxime ſequitur, conſtat: tatt he loke pell þatt he an bocſtaff prite tpiʒʒeſ æʒʒhpær þær itt upp o þiſſ boc iſſ pritten þætt piſe. loke he pell þatt het prite ſpa. forr he ne maʒʒ nohht elleſſ on Enʒliſſh pritenn riht te pord. þatt pite he pell to ſoþe.

A præfatione autem ad librum procedamus. col. 368. forr þatt drihhtin piſte pell þatt adam ſhollde ʒillten. ⁊ ſhollde porrþenn porrpenn utt off paradiſeſ riche inn till þiſ middellærd tatt iſ o foppre daleſſ dæledd. for þi nam God. tatt pit tu pell. þe firrſte ſtafeſſ alle ut off þa nameſſ ꝥ he fand upp o þe firſt man hiſſ name off alle foppre. for ꝥ hiſ ſtrenn all ſhollde ben todrifenn ⁊ to ſkeʒʒred in all þiſſ midellærd. tatt iſſ o foppre daleſſ dæledd. æſtdale off all þiſſ perelld iſſ anatole ʒehaten. ⁊ off ꝥ name toc drihtinn an ſtaff Allfa ʒehaten to timbrenn till ðe firrſt man hiſſ name off ſtafeſſ foppre. peſtdale off all þiſ perelld iſ dyſiſ bi name nemned. ⁊ off ðatt name toc drihhten an ſtaff delta ʒehaten to timbrenn till ðe firrſte man hiſſ name off ſtafeſſ ² foppre. &c. Sic *col.* 309. *Joh.* 1, 26. On an oðer daʒʒ ſannt Iohan bapptiſſte ⁊ tpeʒʒen ſtodenn þær piþ him off hiſe leorninʒcnihhteſſ. ⁊ he ſahh ure laferd ʒan. ⁊ ſeʒʒde þuſſ pið porde. Loc here. ðiſſ iſſ ʒodeſſ lamb. ⁊ ta tpa leorninʒcnihhteſſ herden ꝥ pord ⁊ ʒeden forþ affterrparrd ure laferrd. ⁊ eft him turnde hem. ⁊ ſahh hem baðe. ⁊ ſeʒde. phat ſeke ʒitt? ⁊ teʒ him ða ðuſſ ʒafen ſpare onʒeneſſ. Lef maʒſtre phære biʒʒeſſt tu? ⁊ ure laferd ſeʒʒde þuſſ till hem baþe. cumeþ nu ⁊ lokeþ phære i beʒʒe. ⁊ teʒ ða ʒeden forþ piþ him till ðær he parr att inne. and pæren all ꝥ daʒʒ piþ him. ſpa ſum ðe goddſpell kydeþ. þat time ꝥ ta tpeʒʒen men till ure laferd comen parr riht ſpa ſum itt off þætt daʒʒ þe tende time pære. Symoneſſ broþer ſant Andrep. he parr an off ða tpeʒʒen. þatt comen till ðe laferd criſt ðær he bi ʒate ʒede. ⁊ ſant Andrep ſad allre firſt ſymon hiſſ aʒenn broþer. ⁊ cpaþ till him. pe fundenn nu meſſyam ꝥ bitacneþ ſoð criſt. ſoð

---

facili elementorum ejuſdem organi mutatione, fiunt. Porro conſtat has literas ſcriptas eſſe dum Epiſcopus & Vicecomes una jus dicerent, & cauſas cognoſcerent in curia comitatus, & forſan antequam leges terræ ſtatutáque *Anglicorum* Regum lingua *Gallica* tractarentur, ut *Ingulphus* loquitur in hiſtor. *Croyland.* Edit. *Oxon.* p. 71. Denique notandum eſt in his *Conquæſtoris* literis, ut & in chartis, quæ eas præcedunt Biſceop abbreviatim eſſe ſcriptum, per ƀp. & ƀ. haud ſecus ac in vetuſtis MSS. *vel* abbreviatim ſcribitur per uł & ł, & *Saxonicum* and in *Heptateucho Sax.* per ⁊d & ⁊. Eodem etiam modo ſcribuntur voces in *Græcis*, *Latinis*, & *Rabbinicis* codd. per abbreviationum abbreviaturas. ¹ Ormin patronymicum eſſe videtur à veteri *Danico* Ormur, unde abjecta terminatione, Orm, *Sax.* pyrm, *Anglice* worm, *vernis*, *anguis*. *Ormin* igitur noſter *Ormii* cujuſdem filius vel nepos, ut par eſt credere, è *Danica* ſtirpe oriundus, recolendi mihi gratam occaſionem præbet cl. *Wormiorum* gentem, de literatis omnibus & præcipue de ſeptentrionalis literaturæ cultoribus optime meritam, quæ apud *Danos* jam diu floruit, & ſemper utinam effloreat. ² Similia pene occurrunt apud Chryſoſtomum Orat. v. de *Creatione*: ἐπειδὰν ἔμελλε τὰ τέσσαρα κλίματα ἐξ αὐτοῦ [ἀνθρώπου] πληροῦσθαι, τίθησι τὸ ὄνομα τοῦ ἀδάμ· ἄλφα, ἀνατολή· δέλτα, δύσις· ἄλφα, ἄρκτος· μῦ, μεσημβρία. ex verſione *Latina* hæc deſumta ſunt ab homiliſtâ.

godess sune godd. þatt cumen iss to manne. ⁊ toce ⁊ ledde him sone forþ anan till ure laferd. ⁊ crist warrd ege up on symon ⁊ seggde him þiss wiðð worde. Ðu nemnedd art symon. ⁊ tu þurrh iohana wass streneð. nu shallt tu ben nemnedd cefas ꝥt [1] gur bitacneð peterr. ⁊ siððen oþ oþer dag toc lesu crist. &c.

Sic col. 145. quatuor [2] animalia quatuor evangelistas repræsentantia, describuntur in iis, quæ sequuntur. An off ða forrme iss sant maþþew ⁊ he was ecan posstell. anoþerr goddspellwrihhte wass marcuss bi name nemnedd. ⁊ he wass godspellwrihhte god. acc he ne wass na postell. &c. ⁊ her hafe i nemnedd nu till gur ða fowwre godspellwrihhtess. ꝥt wærenn uss bitacnedd well þurrh tale off fowwer hundredd forr þeggre lif fullfremed wass inn alle gode dedess. all swa se tale of hundredd iss fullfremed tale nemnedd. tise fowwre wærenn ec þurrð fowwre der bitacnedd. þatt godess þeww ezechiel sahh þurh gastliche sihhþe. þiss illke ezechiel wass an wurrþfull ⁊ heh profete full mikell werrst biforan ꝥ ꝥ crist com her to manne. ⁊ he sahh ænerr fowwre der ðurrh halig gast inn heffne. abuten drihhtin heffness king. þær he sat on hiss sæte. forr þatt tegg shollden tacnenn uss þa fowwre goddspellwrihhtess. ðatt writenn off þe laferd crist goddspell o fowwre bokess. þatt an der off ða fowwre der wass innan mannesslike, forr þatt itt shollde tacnenn uss maþþew ðe goddspell-wrihhte. þatt wrat uss onn hiss goddspellboc. of cristess mennissclesse. off þatt tatt crist wass wurrþen mann. forr all mann-kinne nede. swa ꝥ he wass soþ godd and ec soþ man. i lif ⁊ saule. ⁊ ec off all ꝥ hallge werrke ꝥ crist on erþe wrohhte. inn ure bodig ꝥ he toc. off sante margess kinde. An oþerr der wass segenn þær in an leuness like forr ꝥ itt shollde tacnenn uss marrcum ðe goddspellwrihhte þatt wrat uss onn hiss goddspellboc hu crist wass upp off dæþe onn uhhtenn tid te þridd dagg. swa ꝥ he swalt o rode. ⁊ tatt wass rihht tatt le wass sett onngænn þatt goddspell-wrihhte þatt wrat off hu þe laford ras. ðe ðridde dagg off dæþe. forr leness whellp þær þer itt iss whellpedd tær liþ itt stille. þre dagess alls it wære dæd. forr cristess dæþ to tacnenn. ⁊ o þe ðridde dægg itt iss wacnedd. of slæp. ⁊ reggsedd. ðurrh þatt te faderr gaþ ðær to ⁊ stireð itt. ⁊ waceneþ. all all swa sum þe laferrd wass ðe ðridde dagg off dæþe. all ðurrh hiss hallge faderr mahht. ⁊ þurrh hiss agen mahht. ðe þridde der þatt he þær sahh wass inn ann kallfess like. forr þatt it shollde tacnenn uss Lucam þe goddspellwrihhte þat wratt uss on hiss goddspellboc. off cristess dæþ o rode þær he wass offredd lac forr uss to lesenn utt off helle. ⁊ tat wass rihht tatt callf wass sett ongænn ꝥt goddspellwrihht þatt wrat off hu þe laferd crist wass offredd upp o rode. forr kallf wass ðiss to fulle soþ an lac amang þa lakess ðatt wærenn offredd drihhtin godd. biforen cristess come. ðe feorþe der ꝥ he ðær sahh wass in an ærness like. forr ðatt itt shollde tacnen uss Iohan ðe goddspellwrihhte þatt wrat uss onn hiss goddspellboc off cristess goddcunndnesse. off hu ðe laferd lesu Crist in hiss goddcunde kinde [3] agg wass ⁊ iss ⁊ æfre beoþ hiss faderr æfen-mete allmahhtig and allwældennd godd. ðatt alle shaffte wrohhte. wiðð faderr ⁊ wiðð halig gast. all an i goddcunndnesse. ⁊ tatt wass rihht tatt ærn wass sett ongænn ꝥ goddspellwrihhte. þatt mast wratt on hiss goddspellboc off cristess goddcunndnesse forr i ꝥ tatt he wrat off swillc he flæh upp inn till heoffne þurh ꝥ he wrat her i ðiss lif off godess dere kinde. ⁊ tær wass he full lic wiðð ærn ꝥ flegeðð upp full hege þuss wæren þurh ða fowwre deor þa fowwre men bitacnedd ꝥ write off ðe laferd crist. goddspell of fowwre bokess. &c.

Ormulanis succedat symbolum *Nicænum*, quod in pagina olim vacua recentiori manu ante initium *Codicis Wigorniensis*, jam *Bodleijanæ* bibliothecæ peculii pretiosi, scriptum extat in his verbis.

Ic ileue on enne god fæder almihti. wurchend heouene ⁊ eorþe. ⁊ alle iseienliche ðing ⁊ uniseienliche. ⁊ on enne crist helend drihten. þene ancenneden godes sunu. of ðæne fæder akenned ær alre worlde. god of god. liht of liht. soþ god of soþ gode. akenned nout iwrot. efenedwistlicne ðan fædr. ꝥ þene beoð alle þing iwrouht. þe for us mannen ⁊ for ure hæle niþerastaih of heouene. ⁊ wearþ iflesshomod of þen holi goste ⁊ of marian ðen meidene. ⁊ wearþ mon iwurþen. he ðrowede eac swilc on rode ahongen for us. ⁊ he was iburied. ⁊ he arose on ðan þridde deie so so iwrite segge. ⁊ he asteih to heouene. ⁊ he sit æ riht hand his fæder. ⁊ he eftþ cumeþ mid wuldre [4] to deminde þen cwike and ðam deaden. ⁊ his riche ne bið non ende. ⁊ ic ileue on ðene holi gost þene liffestan god. ðe geþ of þen fæder. ⁊ off þen sunu. ⁊ he is mid þan fæder ⁊ mid ðan sunu ibeden ⁊ iwuldred. ⁊ he spæc ꝥ witegen. ic andette þa onan halwen ⁊ ða ileaffulle. ⁊ ða apostolican ilaþunge. ⁊ on forgiuenesse sunna. and ic abide ariste deadre monne ⁊ ðes eche liues ðære touwarde worlde. beo hit so.

Id genus quoque sunt & ista cujusdam homiliæ *Semi-Saxonice* bibl. **Bodl.** in hæc verba: ***audi filia & vide, & inclina aurem tuam***, &c. David ðe psalmwruhte spekeð i þe sawter towart godes spuse. þat is euch meiden ꝥ haueþ meuþ-þeawes. ⁊ seiþ. her me dohter. bihald and

[1] *Sax.* eow. [2] Vide *Irenæi* opera adversus hæreses. Edit. *Feuardentii*, Colon. *Agripp.* anno M.DCXCVI. lib. III. cap. XI. pag. 259. [3] *Sax.* eac, ac. [4] *Sax.* to demenne.

bei

dei þin eaꝛ. ⁊ ꝼoꝛȝet ti ꝼolc. ⁊ tineſ ꝼeadeꝛ huſ. Nim ȝeme hpet each poꝛð deo ſundeꝛliche to ſeȝȝen. heꝛ me dohteꝛ he ſeiþ. dohteꝛ he cleopeþ hiꝛe ꝼoꝛ þi ꝥ he undeꝛſtande. &c. Iſta etiam alterius homiliæ, quæ inſcribitur heꝛ biȝine ſauleſ paꝛde in hæc verba, *ſi ſciret pater familias in qua hora*, &c. uꝛe laueꝛd i ðe ȝodſpel teacheþ uſ ðuꝛh a biſne hu pe ahen peaꝛluche to bipiten uſ ſeoluen piþ ðe unpiht oꝼ helle. ⁊ piþ hiſ peꝛucheſ. ȝeꝼ ðeſ laueꝛd piſte he ſeið hpenne ⁊ [1] hpuch time ðe ðeoꝼ palde cume to hiſ huſe he pulde pakien. ⁊ ne nalde he naꝛt þolien þe ðeoꝼ ꝼoꝛ to bꝛeoken hine :·

Hæc in manu *Saxonica*: in *Gallica* autem manu multa id genus ſcripta extant, ut fol. 1. a. b. libri homiliarum *Semi-Sax.* membranacei, qui in bibl. *Lambethana* aſſervatur. *Cum appropinquaſſet Jeſus Ieroſoliman.* &c. Lodemen hit iſ an heſte dei to dei þe iſ on XII monþe. þiſ godſpel ſed hu ðe helend nehlechede toward ierlm ðare burh to dei mid hiſ apoſtles ⁊ ec mid oðere floc manna ða he com to ðere dune olíueti hiſ ihaten ða ſende he iſ II. leoꝛninc-cnihteſ ⁊ oþed to heom gaa in ðane caſtel þet iſ on-ȝein eou ⁊ ȝe finded redliche par ane aſſe ȝebunden mid hire colt. unbinded heo ⁊ leaded heo to me. ȝif eni man ſeid eapiht to eou ſegged ðet þe lauerd haued þar-of neode ⁊ redliche heo eou leted fere ðer mid. Euntes autem dicipuli fecerunt ſicut præcepit illis Jeſus, *&c.* ða apoſtles eoden ⁊ dedun alſpa ðe helende heom het heo nomen ðe aſſe ⁊ here colt ⁊ ledden to him. ⁊ heo duden heore claþeſ huppon ðe aſſe fole ⁊ ure drihten ſeodþan rad þeron uppen toward ierlm. ða pel hit cud ouer al þe buꝛh ðet þa helind peſ ðiderpard. heo urnen on-ȝein him al ða hebreiſce men mid godere heorte ⁊ ſumme mid ufele ðeonke, moni of þan floc manna ðe ear þan fulieden ure drihten ⁊ ec þe ȝe-leafulle of þere burh heo nomen heore claþeſ ⁊ ðe beſte þet heo hefde ⁊ ſtrehiten under ða aſſa fet þer drihten rad inne ðe peye. him to luue ⁊ heriȝinge. ða oþre men ðe reil neſden heo ſtiȝen uppeon ðe godeſ cuuneſ treope. ⁊ nomen ða tpigga ⁊ ða bloſtme ⁊ duden under ðe aſſa fet ⁊ biſtrepeden al ðane peye him to purþſcipe ⁊ al þe hebreiſce folc þe eode efter him ⁊ biuoren him ſumgun þiſne lof ſong hehliche to heringe ⁊ cpeþen. Oſanna filio dauid benedictus qui venit in nomine domini. þet iſ he iſ ibletlod ðe ðe her cumet on drihtneſ nome. ðuſ ha hine hereden a ðe ðe rad in et þan eſtȝate ðere burh. ðet ȝate me hat Speciosa porta ðet hiſ ðet faire ȝet me hat hit. ⁊ ſeodþan þe Lriſtin dom peſ nefre ouer XII monþe niſ hit undon bute to dei al þat folc eode þarford to proceſſium, to munte olíueti: ⁊ in al ſpa. Nu leoue broðre nu ic eou habbe þet godſpel iſeid anfandeliche ðet hit bitacnet. ge iherden er on þe godſpel hu ure drihten ſende hiſ II apoſtleſ petrum ⁊ iohannem ongem þene Laſtel ꝥ heo unbunden þat aſſa ⁊ hire fole. leoue broþre ⁊ ſuſtre ge hihered hu muchel edmodneſe ure drihten dude for uſ. he mihte riden gif he palde on riche ſtede ⁊ palefrai ⁊ mule ⁊ arabiſe nalde he no. na for thon uppon ða muchele aſſa agc uppon þa lutthle fole þat get peſ kinde ne ber hit neſ nefre nane burdene ne hit neſ nefre iſuled of nane oðre aſſa. In ſpa muchele edmodneſſe god almihti hine dudi for uſ ⁊ ece ſete uſ biſne þag habbe pele to ouerſtohpenneſſe on ðiſſe liue ne beo þu þeruore prud ne pild ne ſterc ne pemed ne ouermodi ah þeſþe pe heoueden mare pele on þiſſe liue þeſ pe ahte to beon þe edmodre. ða mare imete alſpa hit ure pele nere. ⁊ ðonkien hit ure drihten þe hit uſ lende ⁊ don þan monna ðereof. &c. In hom. prima in Adventum.

Iſtiuſmodi quoque eſt oratio illa fervens, ſive allocutio ad Jeſum in fine hujus MS. ut ex his conſtat. Ieſu ſoð god. godes ſone. Ieſu ſoð god. ſoð mon. mon meadene-bern. Ieſu min hah loue. min ſikere ſpetneſſe. Ieſu min heoꝛte. mi ſel. mi ſaulehele. Ieſu ſpete. Ieſu mi leof. mi lif. mi leome. min halwi. min [2] huniter. ðu al ꝥ ic hopie. Ieſu mi peole. mi punne. mine bliþe breoſteſ bliſſe. Ieſu teke ꝥ tu art ſe ſofte. ⁊ ſe ſpote. ȝettet to ſpa leoflic. ſpo leoflic and ſpa luſſum ꝥ te engleſ. á biholdeð þe. Ne beoþ heo neuer fulle. for to lokin on þe. Ieſu al feira. ȝein hpam ðe ſunne niſ doten a ſchadwe.

His quoque accenſendæ ſunt vitæ *SS. Margaritæ* & *Catherinæ*, *A. Normannice* ſcriptæ, in MS. cod. bibl. *Bodl.* NE. A, III, 11. quarum illius initium, hujus autem finis infra ordine ſequuntur.

Exordium vitæ *S. Margaritæ, Normanno-Saxonicè.*

I þe feaderef ⁊ i þeſ ſuneſ ⁊ i þeſ hali gaſteſ nome her beginneþ þe liflade & te paeſiun of ſeinte margarete. Efter ure lauerdeſ pine ⁊ hiſ paſſiun ⁊ hiſ deaþ o rode ⁊ hiſ ariſte of deað. ant efter hiſ upaſtihunge aſ he ſteah to heouene peren monie martyrs pepme ba ⁊ pummen to deaþeſ miſliche idon for þe nome of drihtin. ⁊ aſ i cudde kempen ouercomen ⁊ [3] akeſten hare þreo cunne uan þe ueont ⁊ teos pake porlt ant hare licomeſ luſtes. ⁊ penden of þeoſ peanen to peole ⁊ to eche punne ierunet to criſte.

Finis vitæ *S. Catherinæ, Nortmanno-Saxonice.*

Heo pid þeoſ ſteuene ſtrahte uorð ſpiſtliche þe ſuah pite ſpire. ⁊ cpeþ to ðe cpellere. Mi liſ ⁊ mi leoꝼ mon ieſu criſt mi lauerd haueþ nu icleopet me do nu ðenne hihentliche ꝥ te

[1] Nunc **which**. hpuch autem fit à hpulc pro hpilc, eliſo *L.* [2] *Sax.* huniȝerteaꝛ, huniteaꝛ, idem ac huniȝeſ dropa, *mel ſtillatitium*, item *nectar.* [3] Forſan legendum eſt akeaſten. vide **akaſe**, & **akieſd**, & **akaſt**. in Lex. *Run. Runolph. Jonæ*, & **akaſt**, & **akaſaſt** in *Olai Verelii* indice, &c.

 iſ

is ihaten. ant he as ha het him hef ꝥ heatele sweord up [1] swipte hire ꝥ heaued ——— þus þende þe eadie meiðen Katerine icrun to crist from eorþliche pinen. i Nouembres moneþ ðe wiss ⁊ twentuþe dei ⁊ fridei on te under i þe dei ⁊ i þe tune ꝥ hire deore leofmon iesu ure lauerd leasde lif o rode for hire ⁊ for us alle. beo he as healent iheret ⁊ iheiet in alre worlde worlt a on ecnesse. AMEN.

Ex libro etiam compacto homiliarum Coll. *Trin. Cantabr. Anglo-Normannice* scripto, quem lectu & perlectu dignum existimavit [2] *Abrahamus Whelocus*, nonnulla proferenda sunt, lectoris φιλαρχαίου gratiâ, cui ex homilia IN ASCENSIONE inscripta hæc præsento: Alse seint ambrosie seið þus queþende Receptus ad sedem dei. he steh to heuenliche hehsettle. and þiche strides he makede dunward. & eft upward. ꝥ seid Sâcs Salomon þe wise. ⁊ ðus queð, ecce uenit saliens in montibus, ⁊ transiliens colles. here he cumeð stridende fro dune to dune. ⁊ [3] ouerstit ðe cnolles. Septem igitur ut ita dicam saltus dedit. E celo in uirginis uterum. Inde in præsepium. Inde in crucem. Inde in sepulchrum. Inde in infernum. Inde in mundum. Et hinc in celum. Seuen strides he makede. on of heuene into ðe maidenes [4] inneðe. oðer þenne into þe stalle. ðridde into ðe holi rode· feorþe ðanne into þe sepulceri. fifte into helle. sixte into þis middenerd. þe [5] seueð eft into heuene ac þo he to helle com. ðe engles þe mid inn comen clepeden to þe deuel ⁊ seiden. tollite portas &c. master-linges of þesternesse opened [6] wiþer gaten. ðe king of blisse wile fare her in. Ðe stefne herden ðe witeies þe þer inne weren ⁊ on of hem ꝥ was dauid andswerede þus. dominus fortis &c. ðe lourd þe is strong. ⁊ mihti ⁊ on fehte. ⁊ dide ure lourd alse þe boc seid. portas ereas contriuit & uectes ferreos confregit ⁊ dedit lumen his qui erant in penis tenebrarum. ⁊ ligauit satanan ⁊ captiuam duxit in captiuitatem. ⁊ ure helende brac þo þe irene heite ⁊ al to shiurede þe [7] giaten. ⁊ in-wende. þo was helle liht enes ⁊ nefre eft of heuene-liht. ⁊ bound te holde deuel. ⁊ herede helle of ðo ðe him hadden her er-quemed. alse ðe salmwrihte seið. et duxit eos &c. ⁊ he brac here bendes ⁊ ledde hem ut of þesternesse. ⁊ of deaþes shadewe. ⁊ ros of deaðe þe þridde dai. þis estrene dai. ⁊ wunede mid his diciples noht alegate ac stundmele. for te þe [8] fuwertiðe dai. ꝥ is to dai. ⁊ þo he dide alse þe holi boc seið. Eleuatis manibus ferebatur in celum et benedixit eis. he heuede up his hond. ⁊ giaf hem his blescinge. ⁊ swo ferde to heuene alse dauid seið. Ascendit dominus in iubila &c. drihten steh on [9] wordlese songe. ⁊ on bemene stefne.

XXVIII. Supra in R. XVIII. magnopere laboravi, & pene totus fui in ostendendo, ut *Anglo-Saxonicæ* scripturæ apud exteros instructus R. *Ælfredus* primus innovator erat; & in tradendis criteriis, quibus nova illa *Ælfredi* quasi *Gollo-Romana* manus, quæ pulchritudine sua adeo ipsos Anglos delectabat, & in qua omnes fere MSS. codd. qui supersunt, nitent, à veteri illa *Saxonica*, quæ ante *Ælfredi* tempora ab omnibus *Saxonibus* & *Merciis* in usu erat, dignosci & distingui posset. Jam igitur restat, ut vetustiorem illam manum *Saxonicam*, quæ ante *Ælfredum*, R. factum usitata rarior in Bibliothecis reperitur, quasi è tenebris suis, ubi veluti præ pudore delitescere videtur, exhibeam. Hujus autem perantiquæ manûs, quæ nec *tam legibilis*, nec *oculis tam delectabilis*, ab ipsis *Saxonibus*, introducta à suo rege manu *Gallicana*, asperari cœpit, nonnulla forte exemplaria conservata supersunt in cod. MS. bibl. *Bodl.* NE. D. 2. 19. In cujus codicis fol. 20. à. extat brevis narratiuncula in miniatis hujus manus literis *Latine* scripta de invento, à quodam *Britanno*, Alphabeto; quam cum ipsis Alphabeti literis in ære Sculptam ostendit fig. I. In fol. 22. a. extat aliud hujus manus exemplar, quod exhibet fig. II. In fol. 23. a. alterum habetur exemplar, cujus specimen videre est Sculptum fig. III. In folio autem 24. a. Incipiunt pauca ex prophetarum libris excerpta tam *Græce* in literis *Græcis* uncialibus, quam *Latine* in hujus pervetustæ manus characteribus in duabus parallelis columnis exarata, quorum utriusque, ut & Alphabeti *Græci* & *Saxonici*, quod in sinistro margine à summa ad imam paginam pingitur, specimen ostentat fig. IV. In folio autem 28. b. Incipiunt lectiones ex *Geneseos* libro sumptæ, quæ columnatim etiam parallelæ scriptæ sunt, in hac manu tam *Latine*, quam *Græce*, ut repræsentat fig. V. Deinde lectionibus ex *Genesi* sumptis ordine sequuntur aliæ ex libb. *Exodi*, & prophetarum sumptæ, quas omnes quum *Latine*, tum *Græce*, in hac pariter manu exaratas alibi deo vitam, & vires largiente, publico forsan daturus sum.

Istiusmodi etiam manus, nempe minus venustæ, delectabiles, & quæ ab hujus codicis scriptura non adeo absimiles sunt, cernuntur in chartis quidem pervetustis quorundam RR. qui ante *Ælfredum* aut natum, aut factum regem, terras dederunt *ecclesiæ Wigorniensi*, quæ, dum

---

[1] A *Cimbrico* at svipa, *cito agere*, vel at svipta, *cito raptare*. [2] Hic in summa pagina, quæ Codicis tegmini interior conglutinata hæret, testimonium suum sic scriptum reliquit; HIC CODEX MS. FIDEM PROTESTANTIUM IN PERMULTIS MULTUM ORNAT. LEGI, ET PERLEGI. A. W. [3] *Sax.* oferstigð. [4] *Sax.* innoð. [5] *Sax.* seofoðe. [6] *Sax.* eower. [7] Forsan mandose pro graten. [8] *Sax.* feowertigeð. [9] Wordlese songe, sic explicat homilista in iis quæ sequuntur: wordles song is þe her te michele blisse. þe heo haueþ of hevenliche þinge. ⁊ ne mai þereoffe be stille. ne mid worde hem atellen. swiche ben þe songes þe me singeð hege sages alse Alleluiah. ⁊ swiche oðer. Swo dide þe aposteles io hie beheldlen ure helend. þo þe to heuene yeade. ⁊ folgeden him mid egen. þo hi mid lichame ne mihton.

Fig. i. Ex MS codice Bibl. Bodl. OXON. NE. D. II. 19.

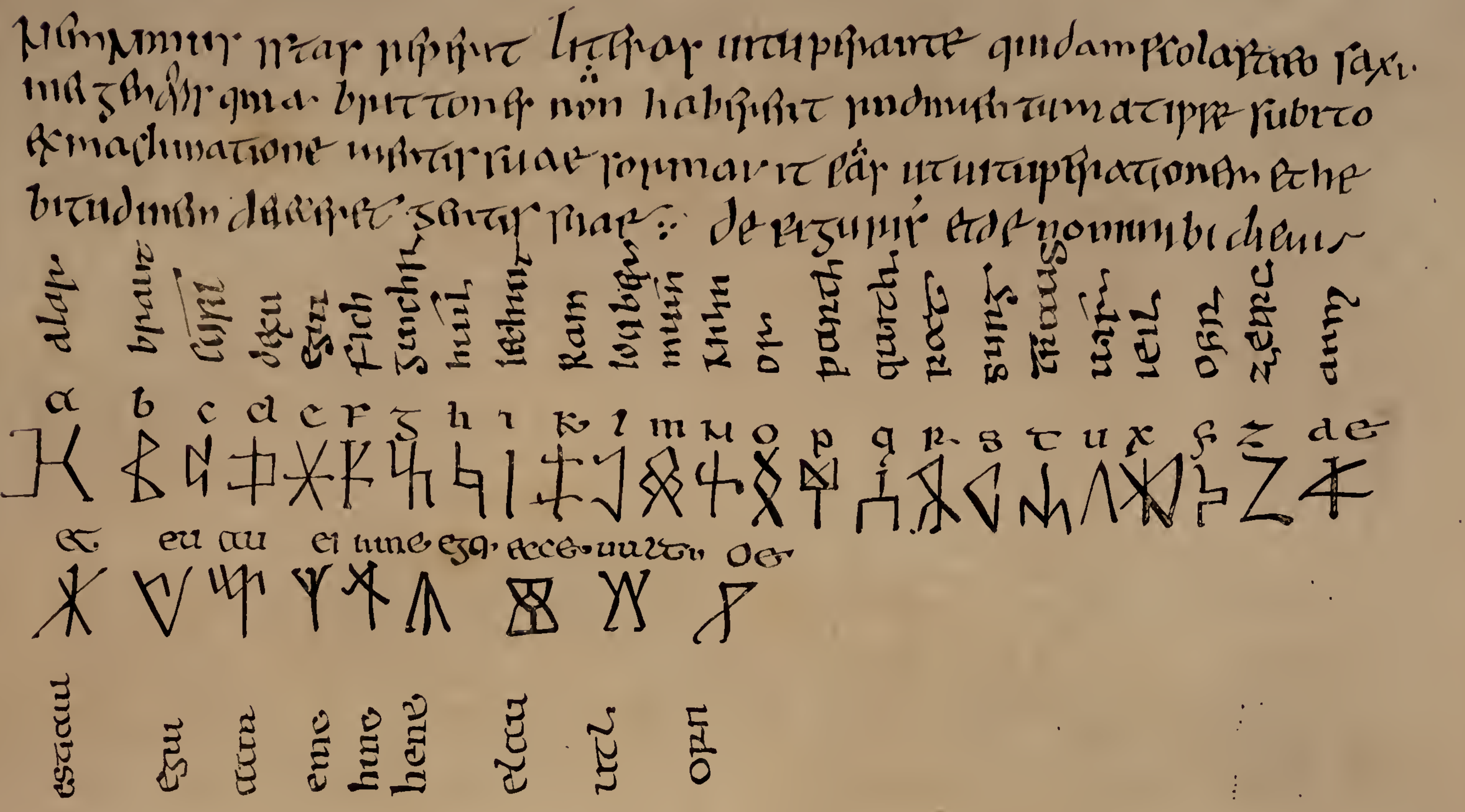

Fig. ii. Ex eodem MS codice. Folio 22. a

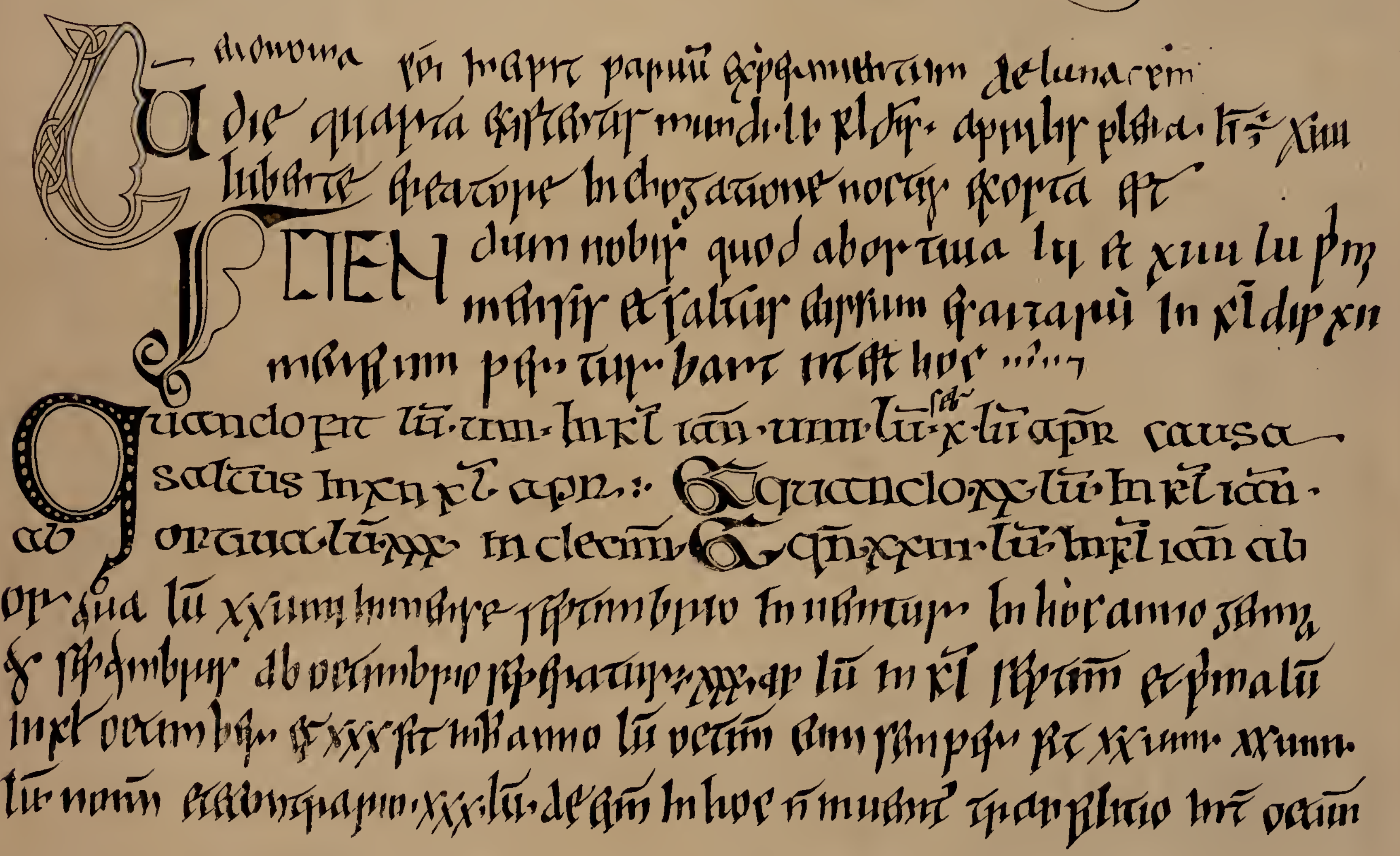

Fig. iii. Ex eodem MS codice. Folio 23. a

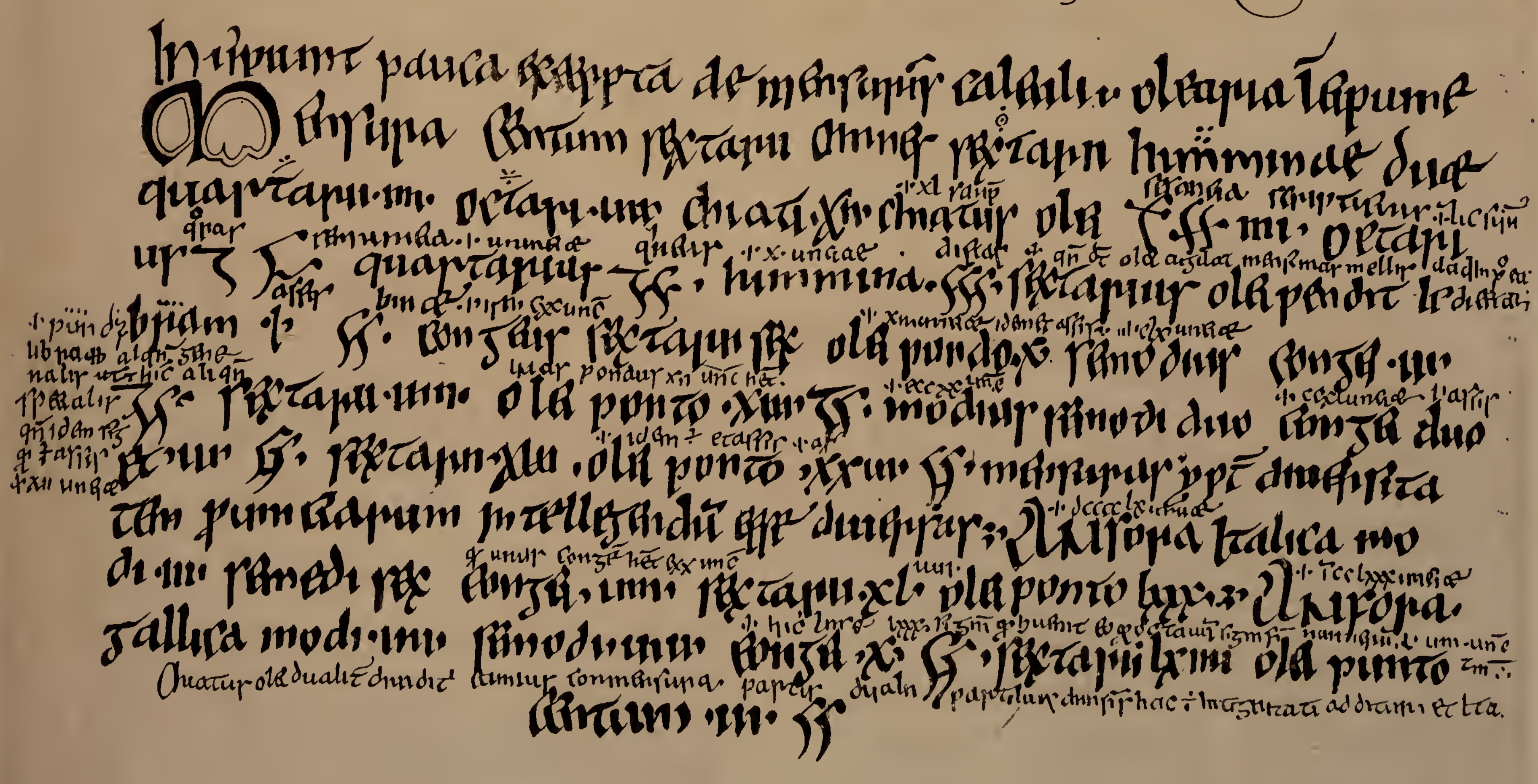

M Burghers Transc. et sculp.

Fig. iv. Ex eodem MS codice. Folio. 24. a. & b.

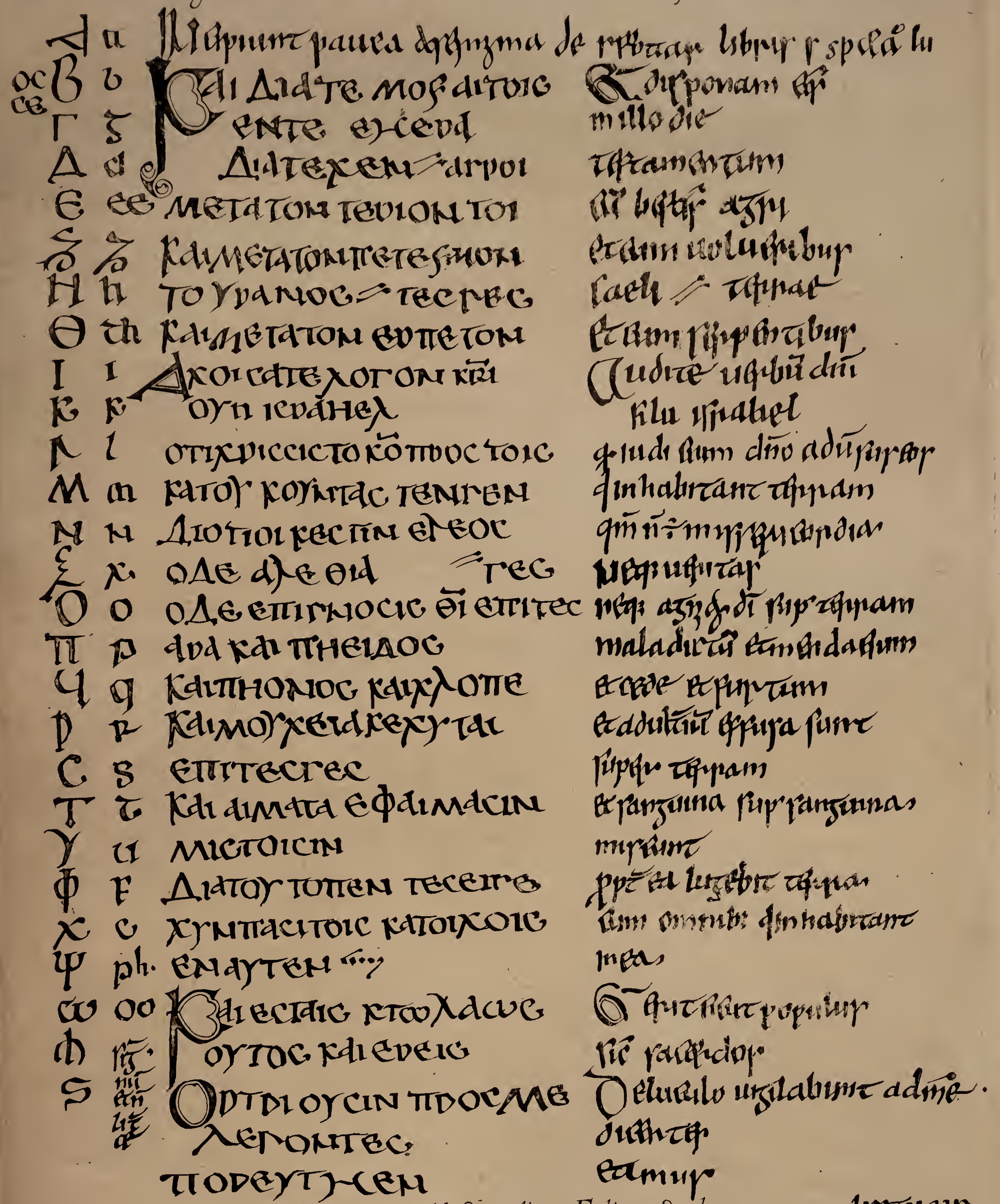

Fig. v. Ex eodem MS codice Folio. 28. b.

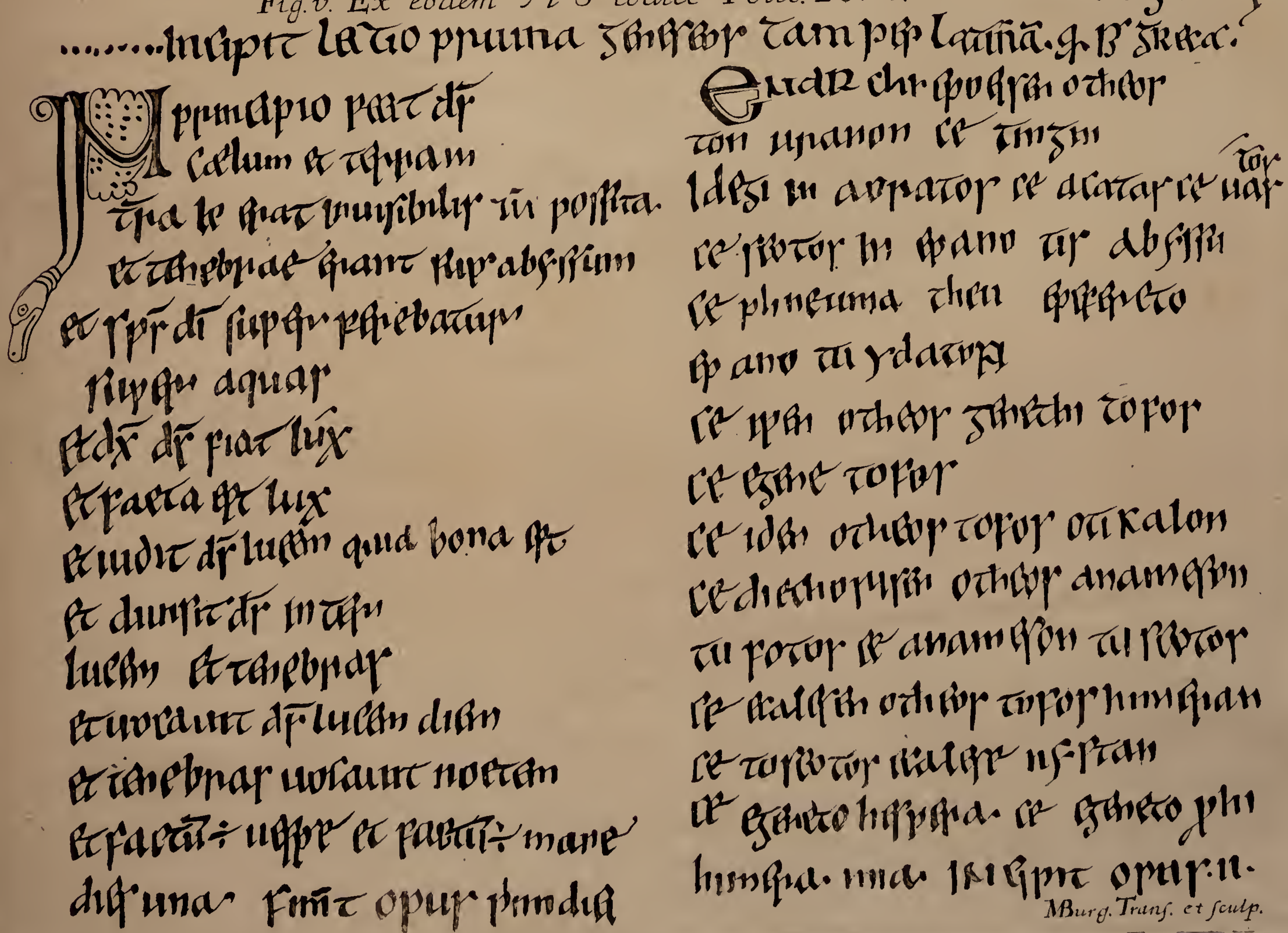

M Burg. Trans. et sculp.

ei præsiderem, à pulvere, & tineis ereptæ, in Archivis, ut ut laceræ & exesæ, repositæ fuerunt.
Denique quoniam harum chartarum nulla exhibetur in Monastico *Anglicano*, cum rerum antiquarum studiosis me initurum gratiam existimo, si eas omnes excusas, quatenus jam legi possunt, hic loci interseruero.

Carta lacera Æthelredi *Merc̄ Regis circa A. D. 691.*

APostolus Paulus de extremo iudicio manifestissime loquens ita dixit omnes enim stabimus ante tribunal xpi ut recipiat unusquisque prout gessit siue bonū siue malū. etiam ipse dns in euang̃ suo manifestat dicens ibunt impii in suppliciū æternam iusti autem in uitam æternam. hoc sane tremendum ⁊ terribile di omnipotentis iudiciū omnibus est nobis perhorrescendū. Quapropter ego aethelred xpo donante rex Merciorū pro absolutione criminū meorū ⁊ pro amore di uiuentis terram qui uetusto uocabulo nuncupatur heanburg ⁊ in alio loco æt austin hoc est circiter in illis duobus locis xxx cassatorū [1] ostforo meo uenerabili episc. in propriam possessionem tradidi ad illam ecclesiam beati Petri [2] principis apost. quæ sita est in uueogorna ciuitate cum antiquis confiniis ⁊ captura piscium ⁊ cum omnibus utilitatibus campo ł in silua ł in flumine ad se rite pertinentibus illi .... perfruantur in æuū. similiter etiam ab secularibus omnibus seruitutibus .... leuis. sint in perpetuum liberati nisi tantū .... ⁊ expeditione contra hostes n̄ st̄ .... seruantibus minuentibus uero ł con................................ sempiterna. Amen.

✠ Ego aethilred rex propriā donationem corroborans titulo scæ crucis subscripsi.
✠ Ego headda epis. consen. ⁊ subs.
✠ Ego torhtuuald ɔsen. ⁊ sub.
✠ Ego eaduuald ɔsen ⁊ sub.
✠ Ego cille consen ⁊ sub.
✠ Ego osfrith consen. ⁊ sub.
✠ Ego ecgfrith consen. ⁊ sub.
✠ Ego tuddul consen. ⁊ sub.
✠ Ego guthlac consen. ⁊ sub.
✠ Ego sigiuuald consen. ⁊ sub.
✠ Ego ostfor episc. donationem quam a rege .... propria manu ɔnotaui.
✠ .... consen. ⁊ sub.
✠ .... consen. ⁊ sub.

Carta Osheri *reguli* Huuicciorum, *circa A. 692.*

✠ IN nomine dnī nrī Ihū xpī. Omnia enim ut ait ap̄ quae uidentur temporalia sunt quae autem non uidentur aeterna sunt. pro qua re ego Oshere rex Huuicciorum pro remedio animae meae cū aedilheardo filio meo dabo terram quae dicitur penitanham quindecim tributariorū cū dylla uuidu cassatas consentiente comite meo Cutberhto ad construendum monasterium Cutsuidae abbaē cum campis syluisque cum piscariis pratisque et cum omnibus .... apis quae ad eam sunt pertinentia hanc cum omnibus his iure possidendam in perpetuum perdonabo.

✠ Ego oshere supradictus [3] rex consentiens et subscripsi signū salutare.
✠ Ego aedilhard consentiens et subs.
✠ Ego ediluuard consentiens et subs.
✠ Ego ædilberht consentiens et subs.
✠ Ego ediline consentiens et subs.
✠ Ego osuuido consentiens et subs.
✠ Ego ostforis episcopus consentiens propria manu sig̃ conscripsi.
✠ Ego edilredus consentiens.
✠ Ego beretuualdus archi episcopus consentiens subscripsi.
✠ Ego uuilfridus epis. cons. ss.
✠ Ego headda epis consentiens subs.
✠ Ego typtel epis consentiens subs.
✠ Ego ..... de episc consentiens subs.
✠ Ego beduuin epis consentiens subs.
✠ Ego gelmund epis. consentiens subs.
✠ Ego alricus epis. consensi et subs.
✠ Ego cuinricus consensi et subs.
✠ ego rehthaetius consensi et subs.

---

[1] Ostforus episcopus consecratus, sede cantuariensi vacante, post mortem *Theodori*, Anno Dom. 692. obiit an. 693. [2] Ecclesiam hic loci primitus in sedem episcopi fundatā, in honorem *D. Petri* fuisse conditam facile liquet ex hac *Æthelredi* donatione. [3] Id est, regulus.

Siquis hanc donationem minuetur. sciat se redditurū rationem in die Iudicii, et partem eius esse cū peccatoribus et cum Iuda traditore, cruciatus sine fine in inferno cum diabulo.

In nomine dī summi. Tempora temporibus subeunt. abiit et uenit aetas sola scōrū gloria durat in xpō. Ideoque ego eadilheardus et aediluueardus. dabimus tibi cudsuidae terram quae dicitur ingimn v manentium quam tu à nobis proprio praetio redemisti id est dc. solidis ut in tua potestate sit habendi et donandi cuicunque uolueris. Siquis in hanc donationem augere uoluerit ampliet d̄s partem eius in regione uiuentiū. siquis e contrario minuere temptauerit euellet eum d̄s dns̄ e regno suo et partem eius ponet cum peccatoribus. nomina hic testium subterscripta sunt.

✠ Signum manus coenredi. ✠ Signum manus aediluueardi.
✠ Signum manus aedilheardi. ✠ Signum manus cuthberti.
✠ Signum manus ecuuini.

Carta Uhtredi *reguli* Huicciorum.

IN nomine dnī nī ihū xpī. Certissime itaque absque dubitatione constat omnia quae uidentur temporalia esse, et quae non uidentur aeterna esse. idcirco ego uhtredus d̄o donante regulus huuicciorum cogitaui ut ex accepta portione terrigenis regni a largitore omnium bonorum aliquid quamuis minus dignum pro remedio animae meae in usus ecclesiasticae libertatis erogarem. unde fideli meo ministro aeþelmundo uidelicet filio ingeldi qui fuit dux et praefectus aeðilbaldi regis cum consensu et licentia offani regis merciorum simulque episcoporum et principum eius terram quinque tributariorum id est uicum qui nominatur eastun iuxta fluuium in .... qui dicitur saluuarpe iure ecclesiastico possidendam libentissime pro dnō omnipotenti donabo. quam is semper possideat et post se cui uoluerit heredum relinquat. insuper digno praetio ab eo suscepto pro remedio animae nostrae et pro amore coelestis patriae. sciat unusquisq; hanc terram liberam esse ab omni tributo paruo uel maiore publicalium rerum et a cunctis operibus uel regis uel principis praeter instructionibus pontium uel necessariis defensionibus arcium contra hostes. omnimodo quoque in d̄i omnis̄ nomine interdicimus, ut si aliquis in hac praenominatam terram aliquid foras furaue.... alicui soluere aliquid nisi specialiter pretium pro pretio ad terminum ad penam nihil. foras augentem hoc meum praeceptum omnipotens d̄s sua augere bona in aeternum non cessat. minuentem quod non optamus sciat se ante tribunal xpī rationem redditurum. nisi ante ea d̄o et hominibus satis emendauerit. conscripta est haec donatio anno ab incarnatione dnī nī ihū xpī dcclxvii. Indic. vi Iun. v.

✠ Ego offa dī dono rex merc̄ huic donatione ꝯsensi et subscripsi.
✠ Ego uhtredus huic̄ regulos meam libertatis donationem corroborans scripsi.
✠ Ego aldred subregul. huuic. ꝯsensi et subs.
✠ Ego milredus epi huic̄ ꝯsensi et subs.
✠ Ego eata ꝯsensi et sub.
✠ Ego brorda ꝯsensi et subs.
✠ Ege berhtuald ꝯsensi

Carta Offæ *regis* Merc̄. *&* Aldredi *subreguli. A. D.* dcclxxv.

✠ IN Nomine dnī nrī ihū xpī. summo quidem mentis proposito unicuique pensandum est et cogitandum. quatinus ut cum huius saeculi caducis ac labentibus rebus mansura aeternitatis praemia adipiscat̄. Quapropter ego offa d̄i dono rex merc̄ de animae meae aeterno remedio cogitans certissime sciens mihi in futuro multum prodesse quicquid

quid de domis et de rebus propriis quibus meam paruitatem pius omnium bonorum largitor ditare dignatus est xpī ecclesiis imperitrem. Unde subregulo meo Aldredo uidelicet duce prouinciae gentis huicciō aliquem terrae portionem pro dnō libenter donans attribuo id est uiculus qui nuncupatur aetsegcesbearuue IIII mansiones qui situs est in australi occidentalique parte torrentis qui uocatur esegburna sunt enim termini agelli istius ab oriente gemaere ford a meridie thornhyrst ab occasu stanbergas ab aquilone ruanberg ea duntaxat conditione donabo illi ut se uiuente habeat et cuicunque uoluerit post se libera utens potestate iure ecclesiastico possidendam relinquat Testium ergo et consentientium episcoporum ac principum meorum signa et nomina pro firmitatis stabilimento hic infra notabo.

✠ Hanc meae donationis munificentiā ego offa xpī gratia rex uexillo crucis munio.

✠ Ego eadberhtus dī gratia epī consen̄ ⁊ sub.
✠ Ego tilherus humilis antis consen̄ ⁊ sub.
✠ Ego aldberhtus electus pontī consen̄ ⁊ sub.
✠ Sig̅ man̅ curani abb.
✠ Sig̅ man̅ creden abb.
✠ Sig̅ man̅ uuillan abb.
✠ Sig̅ man̅ tilberhti abb.
✠ Sig̅ man̅ bacolan abb.
✠ Sig̅ man̅ gudheardi abb.

✠ Ego berhthunus supplex epī consen̄ ⁊ sub.
✠ Ego ceolulfus sacerdos dī consensi et sub.
✠ Ego botuuine abbas consensi et sub.
✠ Sig̅ man̅ brodan princ̄.
✠ Sig̅ man̅ eadbaldi princ̄.
✠ Sig̅ man̅ berhtuualdi princ̄.
✠ Sig̅ man̅ esnes princ̄.
✠ Sig̅ men̅ ceolberti princ̄.
✠ Sig̅ man̅ eadbaldi princ̄.

Nunc ergo ego aldredus dnō dispensante huicciorum regulus terram praescriptam et manu testium subsignatam quam mihi offa rex pro remedio animae suae iure ecclesiastico possidendam tradidit libenter pro domino omnipotenti et pro remedio animae meae ad ecclesiam beatae genetricis dī et dnī nrī ihū xpī quae sita est in weogorna ciuitate largitus sum. et hoc cum subscriptione principum meorum muniendo munio.

✠ Ego aldredus reg̅ huicc. propriā meam donatione signo crucis notaui.
✠ Sig̅ man. cynebehrti p̄. f̄.
✠ Sig̅ man. cudredi p̄ f̄.
✠ Sig̅ man. uuales p̄ f̄.

Scriptum est hoc anno ab incar̄ xpī DCCLXXIIII. Indicti. XV. ann̄ decen̄ XVIII lun XV.

Titulus in dorso: to secgesbearuue. Offa cyng.

Concordia inter Heathoredū *episcopum &* Wulfheardū *facta in Synodo apud* Celcyth, *& confirmata in Synodo apud* Clofes hos *de quibusdam terris.*

SAeculi namque labentis tempora uelocius uento aerem tranant: ideoque omnes firmas statutiones seriae licterarum adnotamus ne forte in posterum aliquis ignorantiae auaritiaeue ea decreta infringere praesumat. quae uenerabilium uirorum fiunt uerbis confirmata. * Anno dominici incarnationis DCCLXXXVIIII indictione uero † XII qui est an. XXXI. regni offan strenuissimi Merc̄ regis factum est pontificale conciliabulum in loco famosa qui dicitur celchyþ praesidentibus duobus Arc̄ epis̄ Iamberhto scilicet et ‡ Hygberhto mediante quoque offan rege cū uniuersis principibus suis; ibi inter alia plura aliqua contentio facta est inter heathoredum epis̄ et wulfheardū filium cussan de haereditate hemeles et dudae qđ post obitum suorum nominaret ad Weogorna caestre hoc est intanbeorgas et bradanlege uoluisset ergo uuulfheardus illum agellulum auertere ab ecclesia

* Conferenda est hæc carta cum notis Cl. D. H. *Spelman* ad conc. *Calcuth.* concil. Tom. I. p. 364. † Errore scribæ, Indict. XII. legitur pro VII. ‡ *Hygbertus* hic Archiepiscopus dicitur, & in subscriptione titulum assumit, contra quod, apud *Spelmannum*, p. 302, legimus.

praefata in weogorna caest cum ignorantiae et insipientiae .... illum re-putabat cum his testibus qui eorum nomina infra scripta liquescunt coram synodali testimonio. et aiebat quod ei rectum non fieret ulli alio post se tradere praeter et ......cta ciuitatem hoc est weogrina cæstor et propter eorum prece et amore que illam terram .... eripuerunt et ad ecclesiam prefatam dedissent illi senatores familiae consentientes fuerunt ut illud custodiret et haberet diem suum. Tunc arc episc. simul cum uniuersis prouincialibus episc ita finem composuerunt et reconciliauerunt. ut wulfheardus [1] terram possideret tam diu uiueret et postquam uiam patrum incederet sine aliqua contradictione ...... Weogornense t..... terras atque libellos cum semetipso redderet ....

.... ✠............. Ego offa rex Merc ↄsentiendo imposui.

✠ [2] Ego Iamberht dī gratia arc. ep. ↄs. et subs.
✠ Ego Hygeberht simlt arc ep. ↄsen. et subs.

✠ Ego ceolwulf ep ↄs et sub.
✠ Ego heardred ep ↄs et sub.
✠ Ego unuuona ep ↄs
✠ Ego headored ep ↄs
✠ Ego ceolmund ep.
✠ Ego aeðelmod ep.
✠ Ego cynebehrt ep.
✠ Ego wermund ep.
✠ .... prin.
✠ Ego boduine ab.
✠ Ego utel ab.
✠ Ego forðred
✠ Ego uulfheard simul subs. atque ↄfirmaui.
✠ ..... berht ..... pr.
✠ . . mundi p.
✠ Sig. alhmundi p.
✠ Sig ceolmundi p.
✠ Sig. aeðelhardi p. ✠ Sig Bynnan.

✠ In nomine dnē nri ihu xpi. Ea quae secundum ecclesiasticam disciplinam ac synodalia decreta salubriter definiuntur quamuis solus sermo sufficeret tamen pro euitando futuri temporis ambiguetate fidelissimis scripturis et documentis sunt ↄmendata.

Qua propter ego denebehrtus epis fui memorando prisprinæ locutionis antecessoris mei hiothoredi epis. et wulfheardi circa terram illam aet [3] intanbergum simul etiam aet bradanleage tunc wulfheardus iterum coram synodali testimonio confirmauit cum signo crucis xpi denebehrto epi. et eius familiae in weogorna ciuitate ut ille noluisset umquam ab ecclesia ante nominata praeter ut ante ueraciter ac firmiter definitum haberet ut hoc per omnia firmum et fixum perpetuo inter eos permaneret. Haec commemoratio facta est in loco qui dicitur clofeshos an dominic Incarnat dccc iii Indic. xi. die ii non octob.

✠ Ego aeðelheard arc ep.
✠ Ego aldulf ep.
✠ Ego werenberht ep.
✠ Ego eaduulf ep.
✠ Ego denebehrt ep.
✠ Ego wulfheard ep.
✠ Ego uuigberht ep.
✠ Ego alhmund ep.
✠ Ego alheard ep.
✠ Ego tidferð ep.
✠ Ego osmund ep.
✠ Ego weremund ep.
✠ Ego wihtun ep.
✠ Ego coenwulf rex Merc ↄsensi et subs.
✠ Ego heaberht prin ↄsen.
✠ Ego beornoð prin ↄs.
✠ Ego ceolward prin ↄs.
✠ Ego cynehelm prin ↄs.
✠ Ego wicga p ↄs.
✠ Ego wigeard p ↄs.
✠ Ego byrnwald p. ↄs.
✠ Ego eldred p ↄs.

In dorso.

✠ Ceolulf rex wilnade þaes londes aet bremesgresan to heaberht bisc ⁊ to his ...... ⁊ ða sende he his erendwreocan to [4] wulfheard to intan beorgum ⁊ heht ðaet he cuome to him ⁊ ....m higum ða dede he swae þa hio him to sspraecon se biscop ⁊ his weotan ymb

[1] Terras istas ecclesia *Wigorniæ* non possidet hodierno die. [2] Attendendum subscriptionibus episcoporum hic, & apud *Spelmannum*. [3] Aet Intanbergum, hodie ni fallor **Inchbarrow**. [4] Wulfheard. Haud existimo Vulfheardum in hac cartâ nominatum fuisse episc. *Herefordiæ*; 1. quia appellatur filius *Cussan*, omisso titulo episcopi. 2. quia inter *Esnam* episcopum, qui obiit. an. 785, & *Uulfheardum* numerantur *Celmund* & *Utellus*; qui *Utellus* hic inter abbates subscribit, uti & apud *Spelmannum*. nihilominus habetur in ecclesia *Herefordensi Preb.* de **Inchbarrow**.

þæt

þæt lond þæt he his him geuþe þæt hio meahten þone freodom begeotan ⁊ þa wæs he eaþmodlic ondeta þæt he swæ wulde ⁊ to him wilnende wæs þætte hio him funden suelce londare swelce he mid arum on . . eon maehte ⁊ his wic þære on byrig on his life. Ða sende he monn to þæm ærce biscope ⁊ to eadberhte ⁊ to dynne ⁊ him heht secgan þæt he wilnade ðæs londe   æt Intanbeorgan. Ða se ærce biscop ⁊ eadberht hit wæron erndiende to cyninge ða cuom dynne to gelærde þone cyning ðæt he his no geþæf wæs þa wæs higen ⁊ hlaforde lond unbefliten æghuæs ⁊ sioððan á oþ his daga ende.

Titulus in dorso intanbeorh. bradaleah. bremesgraf. * Offani regis.

Carta Cœnwulfi *regis Merciorū A.* 816.

✠ GUbernante altithrono tonanti cunctaque mundi monarchia moderanti qui est et qui erat et qui uenturus est. cuius melliflua gratia adridenti. ego Coenwulf rex Merc̄ regimina sceptri cum consilio et consensu pantorum procerum praetorumque meorum quorum infra caraxata liquescunt uocabulae meo praeclaro atque ‡ praeponito pontif̄. Deneberhto uidelicet et eius delecta uuegornensis aeclesia congregationi, hoc libertatis et expeditionis priuilegium de istis territoriis componere decreui. hoc est † huitingtun et swea-cleahtun et teolowaldingeoto et haec ab oriente est fluminis saebrino et his luculentissimis est liquidata confiniis ab aquilone et oriente amnis illa protendens quae est salowerpe et de ea in headleage et sic in reliquos dudum ascriptos territoriorum terminos. et iterum in occidente.......... terra est in weogornea leage xxx manentes ita circumquaque terminat .... rimis. of Moseleage in Subbingwic. et deinde in lawern exin cerre in hagan quae post se trahitur in Temedan. liberam quoque terram istam conscripsi ab omnibus alius saecularibus rebus durisque seruitutibus modicis et magnis notis ignotis preter tantum his tribus causis arcis et pontis construcctione et expeditione atque a parcua regis et principis uel subditorum eorum. similiter hanc quoque xxv manentium in alia loca qui dr̄ aet ceadresleage cum eadem libertatis priuilegio campis syluis omnibus modis sic liberam conscripsi. Et si malus homo in aperta scelere tribus uicibus deprehensus sit ad uicum regalem reddatur. Propter hanc uidelicet libertatem istam episcopus et eius familia mihi tradiderunt xiiii manentes duobus in curtis in loco quæ appellatur aet sture. Peracta est autem haec donatio anno dominice incarnationis dcccxvi Indictione namque nona regni uero nostri a deo concessi xx augentem uero uel seruantem hanc nostrae donationis

* Nomen *Anglo-Saxonicum* fecit *Latinum* ſtudioſa notarii affectatio. eodem plane modo venerabilis BEDAE nomen ab ingenuitate neſcio cujus ſcribæ productum occurrit in bibliothecæ *Bodleianæ* MS codice vetuſto. in quo certe expoſitionem in epiſtolam *S. Judæ* apoſtoli à BEDA presbytero conſcriptam hæc verba claudunt: EXPLICIT EXPOSITIO BAEDANI PRESBYTERI IN EPISTULA JUDAE APOSTOLI. AMEN. Pari etiam ratione *Lucas* à *Latinis* librariis ſcribitur *Lucanus*, in Tribus MSS codicibus *Lat.* evangeliorum; uno bibl. *Cottonianæ*, teſte cl. *Tho. Smitho*; altero bibliothecæ *Auguſtinianorum*, *Neapoli*; tertio in bibl. *Bobienſi*, teſtante Mabillonio, in *Itinere* ſuo *Italico* litterario, p. 111. Accuſativi caſus BAEDAN, OFFAN, reddi poſſunt per BAEDANUM, OFFANUM; quemadmodum ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ redditur SECUNDUM LUCANUM. ne lectorem perturbat, quod BEDÆ nomen nunc per AE, nunc per E, ſcribatur; *Saxonicum* enim BEDAN, *precari*, *orare*, unde deductum eſt nomen, quandoque per AE, quandoque per E effertur. adeo ut BEDA ſeu BAEDAS ſit *Orator*. † Horum nihil hodie penes eccleſiam *Wigorn.* remanet, niſi forte iſtæ terræ quæ inter *Lawernam* & *Temedam* deſcribuntur. ‡ Videat lector inclinatæ *Latinitatis* ſolœciſmos.

liber-

libertatem omnipotens deus dies suas et uita hic et in futuro augeat. corroborat. et benedicat. minuentem utique uel frangentem hanc in magno seu in modico eius districte examen eius nisi ante cum satisfactione emendauerit.

✠ Coenƿulf rex Merc̄.	✠ aelfþryþ regina.	✠ ... ilheard ab̄.	✠ ƿulfred dux.
✠ Uulfrið arc. epi.	✠ ƿigberht epi.	✠ ... mund ab̄.	✠ eadferð dux.
✠ hereƿine epi.	✠ aeðelulf epi.	✠ .... red ab̄.	✠ ƿulfred dux.
✠ raeðhun epi.	✠ tidferð epi.	✠ ..... nt ab̄.	✠ alhheard dux.
✠ denebehrt epi.	✠ sibba epi.	✠ .... reot prs̄.	✠ heardberht dux.
✠ Uulfheard epi.	✠ beornmod epi.	✠ eadberht dux.	✠ beornoð dux.
✠ eadulf epi.	✠ aeðelnoð epi.	✠ ƿigheard dux.	✠ dynne dux.

✠ mucel dux. ✠ sigred dux.

Titulus in Dorso: libertas aet ƿigerna caester. caedder laehge.

Kenulf rex.

Carta Werfrithi *Epi. A.* 892.

Anno ab incarnatione redemptoris nri ihū xpi dcccxcii Indictione xi. Ego uuerfrith gra̅ di̅ p̄distinante episcopus terram trium manentium ubi australis heþfeld dicitur ab illa familia quæ sita est in Weogornaceastre humili p̄ce deprecatus sui. Tunc omnes fratres de illa congregatione senes et iuuenes uoluntariam licentiam et firmam traditionem unanimiter mihi concedebant. b...... ut post obitum meum liberam potestatem habeam trib; hæredib; quib;cunq; uoluerim donandi tradendiq; cū antiquis terminib; in siluis in campis in pascuis et in omnib; utilitatib; quæ ad illam terram in antiquis dieb; pertinebant. Et etiam unum pratum ad mensuram fere xii segetum ł amplius ubi hreod halh uocitari solet ad hanc suprā dictam terram conscripserunt. Et ut hæc largitio eo stabilior sine motatione et disceptatione p̄seueret omnes unanimiter obsecrantes rogabant ut nullus ł episcopus ł alicuius persone sequentis ordinis homo hoc in aliquo fedare temptauerit. Sin enim quis n̄ram obsecrationem per sacrilegam audaciam frangendo uiolare præsumat sciat se rationem redditurum in tremendo examinis die nisi prius digna satisfactione emendare uoluerit. Hii sunt uero testes huius donationis quorum uocabula in alia parte istius cartulæ karaxata ɔsistunt qui signaculo scæ̅ crucis hoc donum roborando confirmabant.

✠ Ic ƿerferð biscop mid minre agenre honda. 7 cristes rodetacne þis gesetenesse gefæstnigu.

✠ beornferð prb̄.	✠ oslac diac̄.	✠ cynehelm	✠ ƿulfsr ...
✠ berhthun prb̄.	✠ ecferð diac̄.	✠ ....s.......	✠ cynelaf.
✠ ƿerferð prb̄.	✠ berhthelm.	✠	✠ ƿulflaf.
✠ eadmund prb̄.	✠ ƿigheard.	✠ ƿulfhun.	✠ ƿulfric.
✠ tidbald prb̄.	✠	✠ ðeornf...	✠ oenferð.
✠ eadƿulf prb̄.	✠	✠ eardƿulf.	

✠ Ec se heorod mid cristes rode tacne .... ine gefestnode ... mm... erfeƿeardum ƿere á elc þara monna unberecen onþem ... undum ƿere de ... me ge freotan to ðem dege ðe me unnende geselde.

Titulus in dorso: Suð heð felder boc: Ælfred rex.

Carta Wilfrith *Epis. A.* 922.

DIsponente regi regum cuncta coeli secreta nec non quae sub coeli culmine apud homines notantur miro ordine gubernante cuius incarnationis humanae anno dccccxxii indictione x haec donatio quae in ista cartula Saxonicis sermonibus apparet confirmata ac do-

nata

nata eꝛat. In uſſeſ dꝛyhtneſ noman haelendeſ cꝛiſteſ. Ic ƿilfꝛið biſcop cyðu minum aef-ter fylgendum ðaet ic ſylle ſumne dael londeſ aet cliffoꝛda higen to hioꝛa biode aet peogeꝛna ceaſtꝛe on ece eꝛfeweaꝛdneſſe mid monnum ⁊ mid allum ðaem nytneſſum ge on fixnoðum ge on medwum ðe ðaeꝛto belympað on ðaet geꝛad ꝥ min gemynd foꝛ gode mid him þy faeſtlicꝛ ſio ⁊ hio aelce geꝛe of ðaem londe ec be ſumum daele geminðgien ða tide mineſ foꝛðfiðeſ mid ðaem nytneſſum ðe hio on ðaem londe begeten. ⁊ nu ƿe halgiað ðuꝛh godeſ mildhioꝛtneſſe alle uꝛe aefteꝛfylgend godcundꝛa hada ⁊ weoꝛoldcun-dꝛa ꝥ þioſ uꝛe ſylene ſtaþulf faeſtlice ðuꝛh ƿunian mote ⁊ gif aengeꝛ hadeſ mon ſio uꝛe aefteꝛfylgendꝛa ſƿa ƿemne ƿiꝛceað ꝥ ðaeſ uꝛe ſylene on aengum ƿiſum geꝛemmin oððe gewa-nian ƿille ƿite he hine ƿiht agildendne befoꝛan gode on ðaem foꝛhtigendlican domeſ daege bu-tan he hit aeꝛ gode ⁊ monnum ƿyꝛþlice gebete. þiſſeſ londeſ ꝛiond tƿa hida binnan þiſſum ge-maeꝛum aeꝛiſt up of ſtuꝛe ſuð onlong diceſ on ðone heꝛpað on long heꝛpaþeſ to ƿeſt tun-ninga gemaeꝛe ſƿa on long gemaeꝛeſ noꝛþ ꝥ in afene up onlong afene eft on ſtuꝛe in ea dic.

Cartula hiſtorica de Uulſtano *epiſcopo.*

LArgiflua dī omnipotentiſ grā præordinante. & beata ſemperque uirgine maria ut faſ eſt credere ſuffragante; adiuncta ſimul beati oſuualdi interceſſione ALDREDUS archi epc̄ uenerabilē uirū WULFSTAN̄ nondū ad epiſcopatus apicē electū edituū conſtituit uuigornenſiſ eccleſiæ. Uidit enī in illo caſtitatē uigere. aliaſq; diuerſaſ uirtuteſ in eo manſionē habere. Illū laude dignif moribus præditū fore. nec ſuā uitā ceterorū ducere more: Mundanā omnino pompā deſpicere & celeſtē duntaxat inhianter concupiſcere. Unde n̄ ſolū ab ipſo aldredo archi epō. uerū etiā ab omnibus regib; uidelic& ducib; & principib; honorabatur & ſummo affectu diligebatur. Dignif eū quique attollebant honorib; & ob religioniſ cultū diligebant præ omnib; quoſ ipſe mutua caritate ut erat colūbinæ ſimplicitatiſ in xpī complectebatur uiſceribus: De die uero in diē ad meliora proficienſ. diq; adiutorio uirtuteſ uirtutib; addenſ prioratū uuigornenſiſ ecclæ diſpenſatione diuina coactuſ eſt ſuſcipere. Qđ tamen potiuſ cauſa obedientie quā adipiſcendæ ſuſcepit glæ. Uenerabilis interea comitiſſa Godgiua fama bonitatiſ eiuſ audita, totiſ illū cepit diligere uiſcerib; & in diuerſiſ huiuſ ſecli ſub uenire neceſſitatib; cuiuſ ſiquidē precib; comeſ Leofricuſ coniunx uidelicet ſuuſ duaſ terraſ Blacauuella & Uulfordilea uocataſ illi donauit quaſ antea dani ceteriq; dī aduerſarii ui abſtulerant & ab ipſa uuigornenſi eccla penituſ alienauerant. Alteram quoq; terram quam incole illiuſ inkacumb nuncupant filiuſ præfati comitiſ ælfgaruſ nomine a quibuſdā optinuit & pro ſuæ remedio animæ predicti uiri dī iuri tradidit. Cernenſ autē uenerandus archi epſ ALDRED9 hunc ſeruū dī bonif operib; inſudare nichil de terrenis curare, ſolum modo celeſtib; inhiare, in epiſcopatū uuigornenſiſ ecclæ decreuit eum ſulleuare. Qđ ſicut diſpoſuit mente lic& multū remitteretur ille n̄ multo poſt impleuit opere. Suſcepto itaq; tanti honoriſ culmine. qualiter illud dō ſe protegente tenuerit. quā ſcīs operib; decoraverit. nulluſ edicere poterit. Manſit autē in epiſcopatu XXXII anniſ menſib; IIII & III ſeptimaniſ. Prioratū uero uuigornenſis ecclæ ſuſcepit pro ipſo frater illius ælfſtan9 nomine qui terraſ treſ lenc uidelicet & dunhāſtede & peceſlea ſua adqſiuit ſtrenuitate. Ipſe etiā ſeruuſ dī Wlſtan9 in hac quā manemuſ heremo adhuc manenſ omnib; omnia fiebat ut omneſ xpō lucrari poſſet.

ideoq; quicunq; nomen eius uel facta audiebat illū summopere diligebat. A Wilelmo quoq; rege ceteris amplius amabatur. ceteris amplius maioris & minoris glæ uiris pro uitæ suæ merito honorabatur. Cui poscenti dedit terram duorū cassatorū quæ cullaclif dicitur & alteram xv cassatorū quæ ælfestun nominatur. Has insuper terras myttun scilicet & eastun & duas Linderycgeas & penhyll & grimanleah sibi reddidit quæ ille omnia Thomæ uenerabili priori, qui prioratū post ælfstanū optinuit, commisit. Molendinū quoq; apud norþþican & iiii partē terræ ad usus fratrū donauit. & monasteriū qđ in uuestbyrig situ est ejusdē prioris Thomæ custodie mancipauit. qđ uidelicet monasteriū beat⁹ osuualdus prius exstruxit. monachis stabiliuit & terris hominibusq; illas excolentibus ditauit. Uerū post mortē illius sic a peruersis diaboli filiis scilic& a piratis uastatū est ut n̄ remaneret in eo nisi unus solummodo presbiter qui diuinæ seruitutis officiū raro expleuit. At recordandæ memoriæ uulstan⁹ post susceptū episcopat⁹ honorē illud reædificauit terris hominib; & uestimentis ad dī seruitiū pertinentib; nobilitauit. ibidemq; secundū loci positionē monachos coadunauit & monasteriū cū omnib; quæ ibi erant ecclæ uuigornensi subiugauit.

Titulus in dorso: be pulstane biscope. Þu pulstane b. manige land...... Willelm senior.

Jam ut omnia ea possim in omni genere suggerere, quæ *Philo-Saxoni* usui esse possunt, duo jam alia ex manuscriptis antiquæ satis scripturæ specimina hoc in loco subjungere mihi visum est:

Specimen e libro Philippi Presbyteri *super* Iob. *M.S. Bodl. NE. E.7.8.*
Ante Alfredi *M. tempora scriptum.*

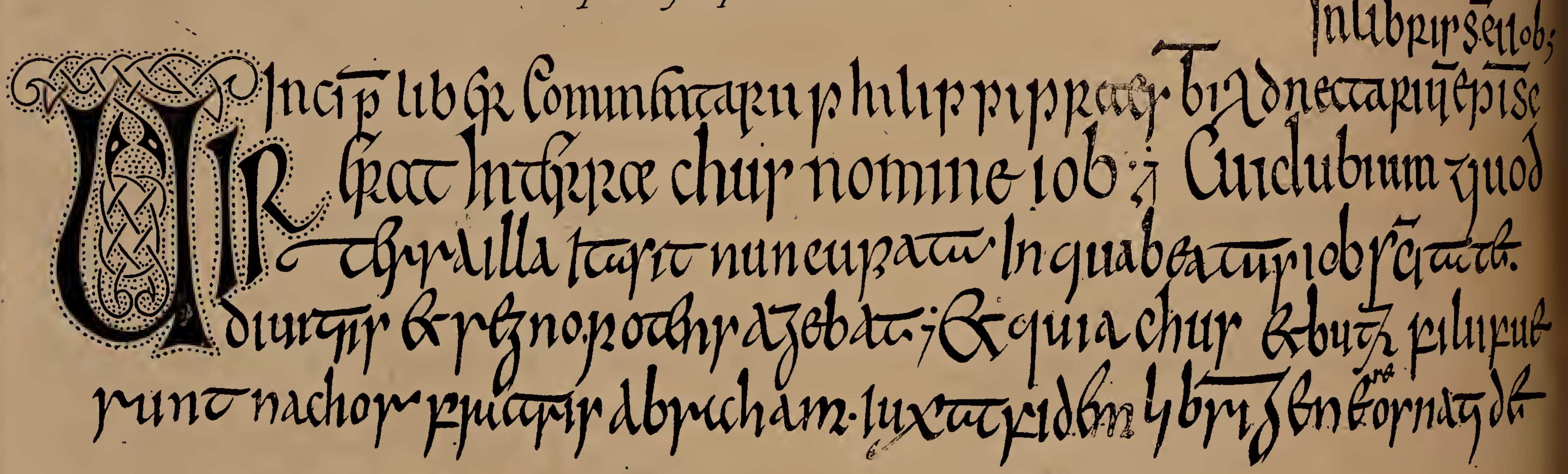

Specimen aliud ex M.S. Bodl. De Officio Missæ.

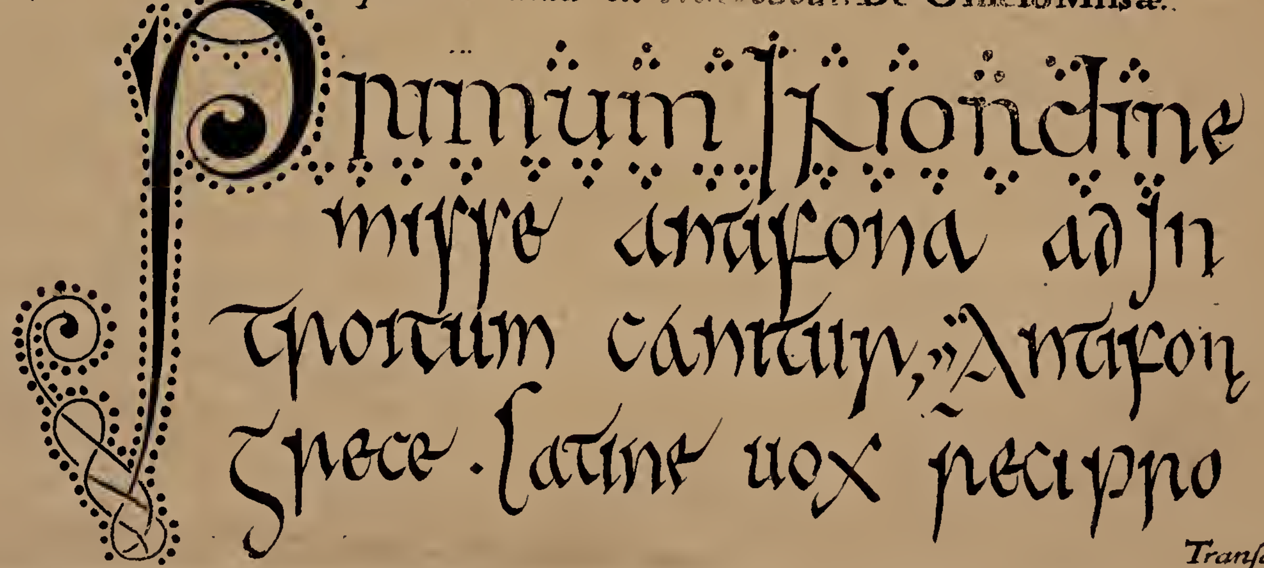

Transcri: M Burg. sculp. Univ. Oxon.

XXIX. Supra etiam in R. XXVI. Chartas haud paucas Ecclesiæ *Wellensis* ex archivorum tenebris in lucem protulimus, quibus RR. *Eadwardus Conf. Haroldus, Wilhelmus Bastardus*, & *Edgitha Eadwardi* conjunx, terras & privilegia *Gisoni* episcopo *Wellensi* dedere. Certe tot tantarumque donationum dignitas, ut aliquid de tanto præsule dicatur, flagitat, in quem tot principes, maximi eum facientes, beneficia successive contulerunt. Breviter igitur, *Lotharingus* fuit ille *Giso, Wellensis* ecclesiæ xv episcopus, de territorio *Hasbaniensi*. Capellanus erat *Eadwardi* confessoris,

NICHOLAUS EPISCOPUS SERVUS SERVORUM DEI. GISONI DILECTO CONFRATRI ET COEPISCOPO ECCLAE WILLENSI SUISQ SUCCESSORIB IBIDE CANONICE PROMOVENDIS IN PPETUU. PONTIFICII NRI EST OMNIB

ecclesiasticis utilitatib pvidere. & iustis desideriis ac peticionib pmpto animo favere. Undeq pministerii humilitatis nrae episcopale Consecratione adeptus. inipsa basilica patriarchii nri petisti anob kme confrater. ut p nri privilegii pagina tue aecclae.

& tibi tuisq: successorib ppetualit Confirmarem omia quae p fate ecclae iuste & legalit competunt suggestioni tue gratant annuentes p hui nrae Constitutionis decretu: & aplice sed liberale edictum ratificam & confirmam tibi sic sup legit. tuisq: successoribus

ibidem canonice pmovendis inppetuu; Quicqid pnominate aeccle episcopio ptin&. tamque inpresentiarx possid&. quaque infuturx. qcumq: m divinis & humanis legib cognito adquisite potuerit scilic & ipsu episcopatu cu omib reb & possessionib sui apptinentii

mobilib & inmobilib. seseq: movenib. Castris. Casis. Villis. territoriis aecclesiis. cu primitiis & decimationib & cu omib que ei pia devotio fidelium sacris contulerit oblationib. tam p salute vivox quaq etiam mortuox. statuentes p huius nrae aplice sedis

Cui do auctore psidem auctoritate & nri edicti inviolabile Constitutione. ut nullus rex. dux. marchio. Comes. vicecomes. aut alia magna parvaq: Cuiuscuq: dignitatis vel ordinis psona. contra hoc nrm privilegiu psumat ia dictu episcopiu. aut te

kme Confrater tuosq: successores inppetuu de bonis suis disvestire. aut inquietare. aut aliqid ibi cont sacros canones constituere ordinare. vel hanc tui episcopat Confirmatione in aliq ledere vel minuere aut restaurare. Siquis igit qd n optam

Contra hoc nrm privilegii venire temptaverit. & sic an nra aplica auctoritate pceptu & corroboratu est. ate canonicae ammonit n adquieverit. sciat se auctoritate aplica ppetuu anathematis vinculo innodandu nisi forte resipuerit digneq: satisfecerit.

Qui u pio intuitu observator in omib extiterit custodiens huius nri privilegii Constituta adcultu di respicientis benedictione. gram amisericordissimo dno do nro. beatoq: petro principe aplox consequat. & vite aeterne particeps esse mereatur.

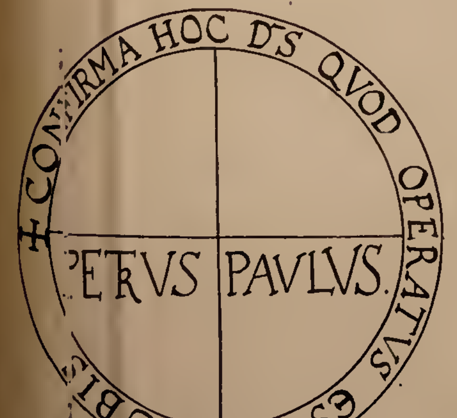

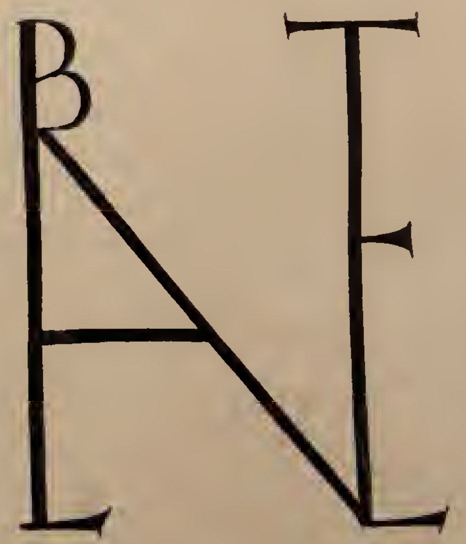

Datu Rome. vii. kt MAI. anno ab incarnat dni ihu M. LXI. p manus Humbti Scae aeccle Silve Candide epi & aplice Sedis bybliothecarii. Anno. iii. pontificat domni PAPE NICHOLAI Sedi. Indict xiiii.

Ad Paginam 177.

M Burghers sculpt. Univ. Oxon.

feſſoris, *qui ipſum* (ut verbis * chartæ utar) *Romæ cum commendatitiis literis directum ordinatione Nicolai papæ functum recepit.* In *Saxonicis Giſo* & *Giſa* & *Giſe* quandoque nominatur. An. Dom. MLXX. *Lanfrancum* conſecravit. An. MLXXV ſynodo *Londinenſi* interfuit. An. MLXXXVIII obiit. Conſecratus autem eſt epiſcopus, Anno MLXI. XV die *Aprilis*, vel XVII Kal. *Maii*, nempe die paſchæ, à *Nicolao* papa ſui nominis ſecundo; à quo, eodem in die, privilegium impetravit, quod æri inciſum hic exhibeo, quum quod non extat in *Bullario Romano*, tum quod antiquum, pulcherrimum, & nobiliſſimum ſcripturæ *Italicæ* exemplar ſit, in quo cernere eſt literas, quibus in uſu apud *Anglo-Saxones* eſſe incipientibus, vetus manus *Saxonica* in manum *Gallicanam*, ut eam vocat *Ingulphus*, i. e. in manum *Gallo-Italicam* converſa eſt. Literæ eæ ſunt. a. a. e. e. f. k. Q. q. r. ꝛ. ſ. idem ſ vittatum vel capiſtratum, quod cernitur in libro *Wigornienſi* & aliis. S. t. ſt. V. cum abbreviationibus finalibus 9. ꝝ. quæ *us*, & *rum* denotant.

Caput Vigesimumtertium.

De Poetica Anglo-Saxonum.

I. POetica *Anglo-Saxonum* conſideranda eſt, vel reſpectu *ſermonis*, in quo poemata ſcribuntur; vel reſpectu *metri*, cujus tota ratio verſatur circa pedes vel quantitatem & menſuram ſyllabarum, quæ poemata à proſâ ſcriptis diſtinguit; vel tertio reſpectu *rythmi*, qui conſiſtit in ſyſtemate ſeu collectione pedum, quorum tempora aliquam ad ſe invicem habent rationem ſeu aptam proportionem, ex diverſorum temporum vel motuum concinna & convenienti menſura compoſitam; vel denique reſpectu *eorum quæ carminibus accidunt*, præſertim vero iſtorum, quæ poeticè ab *Anglo-Saxonibus* ſcripta tam ſpinoſa & intellectu difficilia reddunt.

II. Quoad ſermonem autem in quo poemata *Anglo-Saxonum*, ſaltem ea quæ extant, ſcribuntur, vel eſt purior ille *Saxonicus*, vel *Dano-Saxonica* dialectus, de quâ fuſe ſatis egimus ſuprà, in cap. XX, & XXI. Poemata, quæ in *Saxonicò* puriori contexuntur, poemata *Saxonica*, quæ autem in *Dano-Saxonicâ* dialecto panguntur carmina, *Dano-Saxonica* vocanda cenſemus.

III. Poemata *Saxonica*, perinde ac ea, quæ purius in proſa oratione ſcribuntur, ab exoticis plerumque vocibus immunia ſunt, ut & à barbariſmis illis, qui in *Dano-Saxonicis* interdum vel ſyntaxin ipſam depravant vel depravare videntur. Imo non ſolum ab exoticis plerumque vocibus immunia ſunt, ſed ab iis vocibus quæ à ſoluta oratione alienæ ſunt, ſi excipias quæ *Dano-Saxonicis* & *Saxonicis* poetis communes ſunt, imo quæ iis cum *Francica* evangeliorum harmonia metrice ſcriptâ omnino, & cum *Cimbricis* etiam poematis magna ex parte communes ſunt, quas ergo jure poeticas nuncupandas judicamus. Hujuſmodi ſunt, quæ ſequuntur: meꞇoꝺ, ꞃoꝺoꞃ, ꝼolꝺ, molꝺ, hæle, hæleð, ᵹumꞃinc, ꝼiꞃaꞅ, beaꝺu, þꞃaᵹe, ꞅunꝺ, ꞅunð, meca, beoꞃn, uꞅꞃih vel uꞅꞅich, uꞅꞅeꞃ, heaðo, lixan, ꝺoᵹoꞃ, ꞃiᵹoꞃ, bꞃeᵹo, ƿeꞃoꝺ, vel ƿeoꞃoꝺ, eᵹoꞃ, haꝺꞃe, vel haꝺꞃo, ꞅinc, ꞅeꝼa, ꝼeꞃhþe, ꝼeoꞃh, ꞇoꞃhꞇ, hilꝺ, ꞇiꞃ, laᵹo, maᵹo, ꝼꞃea, eaꝼoꞃa, liþ, liþa, balo, eoꞃþꞃe, liꞅꞇ, ᵹoꝺƿeb, hꞃuꞅa. Quibus addas ex his compoſitas: ut beaꝺu-ꞃinc, maᵹo-ꞃinc, ᵹum-ꞃinc, &c. & voces certam quandam *conditionem*, ſtatum vel ordinem hominum propriè ſignificantes, metonymicè tranſlatas ad *hominem* in genere ſignificandum: ut, eoꞃle, beoꞃn, leoꝺ, beaꞃn, ᵹeꝼeꞃe, elꝺ, þeᵹn, ꞅcealc; ut in cap. XXI. obſervatur.

IV. Poematum *Anglo-Saxonicorum* codicem nobis dedit cl. vir juvandis bonis literis natus *Chriſtoph. Rawlinſon* in metrorum *Boethianorum* verſionibus Poeticis è codice *Cottoniano* deſcriptis: horum nonnulla pura adeo ſunt, ut in iis non invenias vel unum à ſoluta oratione abhorrens vocabulum; ut in iſto, quod ſequitur: *Verſionum Cottonianarum* paginâ CLIII.

Æala on hu ᵹꞃimmum
Anꝺ hu ᵹꞃunꝺleaꞅum.
Seaðe ꞅƿinceð.
Ðæꞇ ꞅƿeoꞃcenꝺe moꝺ.
Ðonne hiꞇ ða ꞅꞇꞃonᵹan.
Sꞇoꞃmaꞅ beaꞇað.
Ƿeoꞃulꝺ biꞅᵹunᵹa.
Ðonne hiꞇ ƿinnenꝺe.
Hiꞅ aᵹen leohꞇ.
An ꝼoꞃlæꞇeð.
Anꝺ miꝺ uua.
Foꞃᵹiꞇ ðone.
Ecan ᵹeꝼean.
Ðꞃinᵹ þon ða ðioꞅꞇꞃo.
Ðiꞅꞅe ƿoꞃulꝺe.
Soꞃᵹum ᵹeꞅƿenceꝺ,
Sƿa iꞅ ðiꞅꞅum nu.
Moꝺe ᵹelumpen.
Naꞇ hiꞇ ƿaꞃe ne ƿaꞇ.
Foꞃ Goꝺe ᵹoꝺeꞅ.
Buꞇon ᵹnoꞃnunᵹe.
Fꞃemꝺꞃe ƿoꞃulꝺe.
Him iꞅ ꝼꞃoꝼꞃe ðeaꞃꝼ.

---

* Conſulere poteſt lector apographon illius chartæ in G. *Dugdalii* Monaſtico *Anglicano* p. 188.

Sic in longissimo illo carmine, quod incipit in dextra columna, p. 173. multi versus continui occurrunt, in quibus haud invenire est vel unicum verbum solutè scribentibus inusitatum: ut,

Swa deþ monnes saul.
Hweole gelicost.
Hwærfeð ymbe hy selfe.
Oft smeagende.
Ymb ðas eorþlican.
Drihtnes gesceafta.
Dagum ⁊ nihtum.
Hwilum hi selfe.
Secende smeað.
Hwilum eft smeað.
Ymbe ðone ecan God.
Sceppend hire.
Scriþende færð.
Hweole gelicost.
Hwærfð ymb hi selfe
Ðonne hio ymb.
Hire scyppend.
Mid gescead smeað.
Hio bið upahæfen.
Ofer hi selfe.
Ac hio biþ eallunga.
An hire selfre.
Ðonne hio.
Ymb hi selfe.
Secende smeað.
Hio biþ swiðe fior.
Hire selfre beneoþan.
Ðonne hio ðæs lænan.
Lufaþ ⁊ wundraþ.
Eorþlicu ðing. &c.

Sic in carmine isto satis longo, quod in pag. 191. incipit ab his verbis, hwy ge æfre scylen. duæ tantum leguntur prosæ orationi extraneæ voces, listas & rinca. In illo quod sequitur in sinistra columna, pag. 192. duæ itidem tantum occurrunt, hæleþ & torht. Quod incipit in summæ paginæ columna dextra, pag. 194. quatuor poeticas tantum dat, hæleþ, torht, hrusa, metod. In carmine, homerus wæs east. pag. 197. nullas nisi solutæ orationis voces & pure *Saxonicas* invenies, ut & in ultimo carmine, hwæt ðu meaht ongitan, nullas prorsus præter hrusa & metod. Hujusmodi est elegans illud carmen in bibl. *Cott. Vitellius*, D. 20. & mondose impressum in *Simeonis Dunelmensis* historia de Sancto *Cuthberto*. apud hist. *Anglican.* x scriptores, p. 76. & ibid. ad finem glossarii *Somneri* correctius, cum ejus versione, de situ *Dunelmi* & sanctorum reliquiis, quæ ibidem habentur, compositum. Quod cum versione, & notis reverendi viri *G. Nicolsoni* Archidiaconi *Carleolensis*, multis nominibus mihi colendi, hic plane quasi pulpamentum appono:

Is ðeos burch breome.
Geond breoten rice.
Steopa gestaðolad.
Stanas ymb utan.
Wundrum gewæxen.
Weor ymb eornað.
Ean yðum strong.
And ðerinne wunað.
Fisca feola kinn.
On floda gemong.
And ðere gewexen.
Wuda festern mycel.
Wuniað in þem wicum.
Wilda deor monige.
* In deopa dalum.
Deora ungerim.
Is im ðere byri.
Eac bearnum gecyðed.
De arfesta eadig Cuðberht.
And ðes clæne cyninges heofud.
Osualdes Engla leo.
And Aidan biscop.
Ædberht. ⁊ † Ædfrið.
Æðele geferes.
Is ðerinne mid heom.
Æðelwold biscop.

Est illa urbs insignis,
Ultra Britannorum *regnum,*
Situ acclivis,
Rupibus cincta,
Miris abundans.
Were *circumfluit,*
Rivus fluctibus potens.
Atque huic insunt
Piscium varia genera
Inter fluctus degentium.
Ibique crescit
Sylvarum saltus ingens.
Sinus possident
Terræ quàm plurimæ.
In vallibus profundis,
Damarum turba innumera.
Est in hac Urbe etiam
Hominibus bene notus
Venerabilis S. Cuthbertus;
Est & casti regis caput
Oswaldi, Anglorum leonis;
Et Aidanus Episcopus;
Ædberchtus & Ædfridus,
Nobiles socii.
Est ibidem cum his
Æthelwold episcopus;

* In deope dalum. *Somnerus* una voce deepdale transtulit; quo nomine totam antiquitus regionem quandam *Britannicam* vocatam notat *Camdenus* in *Dobunis*. Horum nomen factum credit à *Britannico* DUFFEN, quod maxima ex parte *loca jacentia* & *depressa sub collibus* insidebant; unde in universos nomen transiit; & ab ejusmodi sanè situ *Bathieia* in *Troade*, *Catabathmos* in *Africa*, *Deepdale* in *Britannia*, nomina acceperunt. Quoniam verò *saltus de Deepdale* longius à *Dunelmo* distet, in partibus scilicet agri *Eboracensis* occiduis (vulgò **West-rideing**) positus, ego voces deope dalum appellativè potius legendas puto. † *Ædfridus* episcopus *Lindisfarnensis*; *Godwino*, *Egbertus*; aliis *Egfridus*. Huic *Beda* vitam *S. Cuthberti* inscripsit. *Camdenus* noster (Reliquiarum paginâ 22) evangelia *Saxonica* Glossata se vidisse meminit apud *R. Bowyer*, ab hoc episcopo conscripta, & secundum canonem *Eusebianum* divisa.

And

And breoma bocera Beda.
And * Boisil abbet.
Þe clæne Cuðberchte.
† On giheðe lerde lustum.
And he his lara ƿel genom.
Eardiað æt ðem eadige.
In inðem mynstre.
Unarimeda reliquia.
Ðær monige ƿundrum geƿurðað.
Þe ƿrita seggeð.
Mid ðene drihtnes ƿerdomes bideð.

Et celebris scriptor Beda;
Boisilusque abbas,
Qui castum Cuthbertum
Juvenem docuit gratanter;
Hicque facile fit eruditus.
Repositæ cum his sanctis,
In interiori monasterio,
Innumeræ reliquiæ;
Quæ plurima edunt miracula,
Quæ historici tantisper memorabunt,
Dum Domini judicium veridicum expectant.

Sic omnes hymni, qui habentur in ** Capitulo xxv, fol. 41, *Codicis* MS *Wigorniensis*, qui extat inter *Codd. Junianos*, bibl. *Bodl.* pure *Anglo-Saxonici* sunt, ut paraphrasis hæc rythmica doxologiæ ad *Triunum* deum confitendum recitari solitæ, quam speciminis nomine infra exhibeo, vel in poëticis nondum versato ostendit.

Gloria Patri.

Sy ðe ƿuldor ⁊ lof.
Ƿide geopenod.
Geond ealle ðeoda.
Ðanc ⁊ ƿylla mægen ⁊ mildse.
And ealles modes lufu soð-fæstra sib.
And þines sylfes dom.
Ƿuldre geƿlitegod.
Sƿa ðu ƿealdan miht.
Eall eorþan mægen ⁊ uplyfte.
Ƿind ⁊ ƿolcna.
Ƿealdest eall on riht.

Patri Et Filio Et Spiritui Sancto.

Þu eart frofra fæder.
And feorh hyrde.
Lifes latteoƿ.
Leohtes ƿealdend.
Asyndrod fram synnum.
Sƿa ðin sunu mære.
Ðurh clæne gecynd cyning ofer ealle.
Beald gebletsod.
Boca lareoƿ.
Heah hige frofre ⁊ halig gast.

Sicut Erat In Principio.

Sƿa ƿæs on fruman.
Frea man-cynnes.
Ealre ƿorulde ƿlite.
And frofre clæne ⁊ cræftig.
Þu ge-cyddest ꝥ.
Þa ðu ece god ana geƿrohtest.
Ðurh halige miht.
Heofonas ⁊ eorðan.
Eardes ⁊ uplyft.
And ealle ðing ðu settest on foldan.
Sƿyþe feala cynna.
And to-syndrodost hig.
Siððon on mænego.
Þu geƿrohtest ece god.
Ealle gesceafta.
On syx dagum.
And on ðone seofoðan ðu gerestest.
Þa ƿæs geforðad ðin fægere ƿeorc.
And ðu sunnan dæg.
Sylf halgodest.
And gemærsodest hine manegum to helpe.
Þone heahan dæg.
Healdað ⁊ freoðiaþ.
Ealle þa ðe cunnon cristene ðeaƿas.
Halgne heort lufan.
And þæs hehstan gebod.
On drihtnes namon.
Se dæg is geƿurðod.

Et Nunc Et Semper.

And nu ⁊ symble.
Þine soðan ƿeorc.
And ðin mycele miht.
Manegum sƿytelað.
Sƿa ðine cræftas heo.
Cyðaþ ƿide.
Ofer ealle ƿoruld ece standeþ.
Godes hand geƿeorc.
Groƿeþ sƿa ðu hete.
Ealle þe heriaþ.
Halige dreamas.
Clænre stefne ⁊ cristene bec.
Eall middan eard.
And ƿe men cƿeðaþ.
On grunde her.

---

* *Boisilus.* Non fuit is abbas sed præpositus (*Sax.* prafast ⁊ regolƿeard) monasterii de **Mailros.** Videsis vitæ *S. Cuthberti* à Ven. *Bedâ* scriptæ caput 6, & 8. Et ejusdem hist. ecclesf. lib. IV, cap. 27. Fuit etiam & *S. Cuthbertus* ipse præpositus ejusdem ecclesiæ. to prafoste geset, Homil. MS. in natale *S. Cuthb.* in bibl. *Bodl. Boisilum* autem abbatem post *Eatam*, *Cuthbertum* ibidem *Boisili* (in eodem præsulatu) successorem statuit Auctor Tractatus **Rites** &c. **of Durham.** pag. 106. Corpus & Vestimenta *S. Boisili*. *Sim. Dunelm.* in continuat. hist. col. 68. obiit, A. D. 664. *Fl. Wigorn.* † On giheðe. Rectiùs forte *Cl. Somnerus*, on geogoþe, *in juventute.* ** Inscribitur hoc cap. de officiis diurnalium nocturnalium orarum.

Gode lof and ðanc.
And ðin agen dom.

Et In Secula Seculorum.

And on worulð aworuld wunaþ.
And rixað cyning innan wuldre.
And his ða gecorenan.
Heah ðrynnesse haliges gastes.
Wlitige englas.
And wuldor-gyfe.
Soðe sibbe.
Sawla ðangung.
Modes miltse.
Ðær is seo mæste lufu.
Halig domas heofonas syndon.
Ðurh ðine ecan æghwær fulle.
Swa syndon ðine mihta ofer middan geard.
Swutele ⁊ gesyne þ þu hy sylf worhtest.

Nihil in his *Dano-Saxonicæ* barbariei; nihil labefactatæ syntaxeos, nihil abhorrentium vocum à communi usu solute scribentium, præter unam wreome ł wreoma in priore, & foldan in posteriore exemplo. Cætera vero in utroque tam est carmen familiare quam prosa oratio, & æque facile intellectu. Seculi duodecimi manus videtur, in qua scriptum seu potius descriptum est de situ *Dunelmi* carmen ab aliquo superioris antiquitatis exemplari.

V. Hactenus de poematis *Saxonicis*, à quibus quantum differant *Dano-Saxonica*, quæ boreales poetæ contexuerunt, ostendi supra in capite XXI, atque ampliùs etiam obiter ostenditur, in iis quæ infra de hac re traditurі sumus. verum quamvis magnum est inter ea discrimen quoad *Sermonem*, in *metro* tamen ambo plane conveniunt, ut ex versibus utriusque sermonis infra divisim & separatim positis, prout in exemplaribus interpunctione distinguuntur, lectori, quamvis in poeticis *Anglo-Saxonum* hospiti, facile constabit. Percipiet enim in exemplis, quæ infra damus, carmina *Anglo-Saxonum*, quum *Saxonica*, tum *Dano-Saxonica* consistere ex versibus, seu potius versiculis trium, quatuor, quinque, sex, septem, octo, & quandoque novem syllabarum, & qui excedunt, ordine sane non certo, sed concinne valde & rythmice conjunctis. maxime autem in iis cernuntur versiculi tetrasyllabi & pentasyllabi, quibus pauciorum, pluriumve syllabarum versus, ad placitum, ut mihi videtur, & absque regula, intersperguntur. Imo in nonnullis carminibus & carminum locis, præsertim asyndetis, ubi incalescens poeta præcipitare videtur orationem, multi tetrasyllabi, & pentasyllabi continuò leguntur, hic illic raro interpositis plurium syllabarum versibus: ut moris plerunque est apud metrorum *Boethianorum* translatorem in uersionibus *Cottonianis*, & non raro apud *Cædmonem*, p. 72. Quemadmodum ista ostendunt, quæ disjunctim hic infra ponuntur, more *Pindaricorum*, quibus haud usque adeo absimilia sunt:

Folc wæs afæred.
Flod egsa becwom.
Gastas geomre.
Geofon deaðe hweop.
Wæron beorh hliðu.
Blode bestemed.
Holm heolfre spaw.
Hream wæs on yþum.
Wæter wæpna ful.
Wæl-mist astah.
Wæron Egypte.
Eft oncyrde.
Flugon forhtigende.
Fær ongeton.
Woldon here bleaðe.
Hamas findan.
Gylp wearð gnornra.
Him ongen genap.
Atol yða gewealc.
Ne ðær ænig becwom.
Herges to hame.
Ac behindan beleac.
Wyrd mid wæge.

Sic in Pagina 73.

Egyptum wearð.
ðæs dæg weorces.
Deop lean gesceod.
Forðam ðær heriges.
Ham eft ne com.
Ealles ungrundes.
Ænig to lafe.
Ðætte wið heoro.
Secgan moste.
Bodigean æfter burgum.
Bealo spella mæst.
Hord wearda hryre.
Hæleða cwenum.
Ac ða mægen þreatas.
Mere deaþ geswealh.
Spel bodan.

Sic quoque in fragmento historiæ *Judith*. p. 24.

Ða wearð snelra werod.
Snude gegearewod.
Cenra to campe.
Stopon cyne rofe.
Secgas and gesiþas.
Bæron ðufas.
Foron to gefeohte.
Forð on gerihte.
Hæleþ under helmum.
Of ðære haligan byrig.
On þæt dægred sylf dyneðan
scyldas.
Hlude hlum mon.
Ðæs se hlanca gefeah.
Wulf in walde.
And se wanna hrefn.
Wæl gifre fugel.
Westan begen.
Ðæt him ða ðeod guman.
Ðohton tilian.
Fylle on fægum.
Ac him fleah on last.
Earn ætes georn.
Urig feðera.
Salowig pada.
Sang hilde leoþ.
Hyrned nebba.
Stopon heaðo rincas.
Beornas to beadowe.
Bordum beðeahte.
Hwealfum lindum.
Ða ðe hwile ær.
Elþeodigra edwit þoledon hæ-
ðenra hosp.
Him þ hearde wearþ.
Æt þam æsc plegan.
Eallum forgolden.
Assyrium.
Syððan Ebreas.
Under guþfanum.
Gegan hæfdon.
To þam fyrdwicum.
Hie ða fromlice.
Leton forþ fleogan.
Flana scuras.
Hilde nædran.
Of horn bogan.

VI. Dif-

VI. Porro versus sex syllabarum frequentiores occurrunt, quam trissyllabi. Heptasyllabi etiam & ogdosyllabi crebriores leguntur quam enneasyllabi, qui quidem rariores sunt. At qui enneasyllabos superant, rarissime omnium occurrunt in *Anglo-Saxonum* poematis, & forsan mendose scribuntur sine punctis metricis, quibus in plures versus distinguendi sunt, ut longus iste suprà positus, elðeodigra edwit þoledon hæþenra horp.

VII. Difficile etiam est scire ex quot syllabis versus aliquando constat ob diversas causas: primò, quòd nescimus syllabarum quantitatem, ac proinde ignoramus quo in loco duæ breves longæ locum supplent: secundo, quòd nescimus quarundam sive bivocalium, sive diphthongorum potestatem, ut ea, eo, io, in his & hujusmodi vocibus, steap, heofod, sweord, hleop, ðeop, dreome, hio, fior: tertio, quod non constat quomodo voces in e fœminino vel obscuro terminatæ pronuntiandæ sunt in carmine: ut brohte, worhte, fæge. quæ metrice forsan nunc ut monosyllaba, nunc ut dissyllaba edenda sunt. ex quibus incertum est. e. g. an versus hleopmago þeop, *Cædm.* p. XXXVI, l. 8, tetrasyllabus, vel hexasyllabus habendus sit: an, seop sæda fela, p. XXXV, 14. pentasyllabus sit vel hexasyllabus: an, hexafod-swima p. XIX, tetrasyllabus vel pentasyllabus sit; denique an, sunu mid sweordes ecge, inter ogdosyllabos vel heptasyllabos numerandus sit. Sic ambigitur, wæstmas brohte, p. XXXV, l. 15, trissyllabus an tetrasyllabus sit; & an, steape dune, p. LXI, l. 11, pro tetrasyllabo vel dissyllabo, quod vix credo, habendus est.

VIII. Denique nullæ in hisce carminibus, etsi lyricorum plane speciem præ se ferant, quas ego invenire potui, strophæ, antistrophæ vel epodi sunt, ex certo versuum numero constantes: verum si quæ sint, labor certe plus quam herculeus erit in continuæ scripturæ codicibus eas invenire.

Ut autem carmina, quæ majores nostri, tam *Saxonice* quam *Dano-Saxonice* condidere, in metro conveniant, & quam veræ sint observationes, quas in regulis dedimus, & daturi sumus, magis elucescat, uberioribus exemplis confirmanda omnia censemus. Carmina ideo & *Saxonica* & *Dano-Saxonica* adjungam, inter quæ magnum primo intuitu discrimen deprehendatur. Vid. Praef. p 14

Æthelstanus victor. Cap. in Chronico *Saxonico Gibsoni.* * Anno Domini DCCCC.XXX.VIII.

Her Æþelstan cyning.
Eorla drihten.
Beorna beah-gyfa.
And his broðor eac Eadmund æþeling.
Ealdor langne tyr.
Geslohgon æt secce.
Sweorda ecgum.
Ymbe brunan-burh.
Bord-weal clufan.
Heowan heaðolinde.
Hamora lafan.
Afaran Eadweardes.
Swa him geæðele wæs.
From cneo-mægum.
Þæt hie æt campe oft wiþ laþra gehwæne.
Land [1] ealgodon.
Hord ⁊ hamas [2] hettend crungun.
Sceotta leoda.
And scip-flotan.
Fæger feollan.
Feld dynede [3] secgas hwate.
Syððan sunne up on morgen tid.
Mære tuncgol.
Glad ofer grundas.
Godes condel beorht ecer Drihtnes.
Oðð sio æþele gesceaft.
Sahte setle.
Þær læg secg mænig.
Garum ageted.
[4] Guma norþerna ofer scyld scoten.
Swilce scittisc eac.
Werig [5] wiges sæd.
West seaxe forþ.
[6] Ondlongne dæg.
Eorod cystum on last legdun.
Laðum ðeodum.
Heowan here-flyman.
Hindan þearle mecum [7] mylen sceappan.
Myrce ne wyrndon.
Heordes hond plegan.
Hæle þa nanum þara þe mid Anlafe.
Ofer [8] æra gebland.
On lides bosme.
Land gesohtun.
Fæge to gefeohte.
Fife legun on ðam camp-stede.
Cyningas geonge.
Sweordum aswefede.
Swelce seofene eac eorlas Anlafes.
Unrim heriges.
Flotan and sceotta.
Þær geflemed wearð norðmanna [9] brego.

---

* In cod. *Cott.* & in *Matth. Westmonast.* Anno 937. *Hybernensium* multarumque insularum rex *Anlaffus* paganus, à *Scotorum* rege *Constantino* invitatus, ostium *Humbri* fluminis cum valida classe ingreditur. cui rex *Anglorum* *Æthelstanus* & frater ejus *Eadmundus* cum exercitu occurrentes, in loco, qui *Brunenburgh* nuncupatur, à diei principio usque in vesperam, prœlio protracto, V regulos & VII duces ex adversariis peremerunt, tantumque sanguinem ibidem fuderunt, quantum in nullo *Angliæ* prœlio fusum eatenus audierunt. Reges vero *Anlaffum* & *Constantinum* ad naves fugere compellentes, cum glorioso triumpho ad propria remearunt. [1] In cod. *Cott.* gealgodon. [2] Cod. *Cott.* heted. [3] Cod. *Cott.* secga swate. [4] Cod. *Cott.* guman norþærne. [5] Cod. *Cott.* wiges ræd. [6] Cod. *Cott.* ⁊ langne. [7] Cod. *Cott.* mycel scearpum. [8] Cod. *Cott.* ear gebland. [9] In Codice autem *Cottoniano* legitur brego.

Nýde gebæded to lides stefne litle werede
[1] Cread cnearon flot cyning.
Ut gewat on fealene flod.
Feorh generede.
Swilce þær eac se froda mid fleame com.
On his cyððe norð Constantinus.
[2] Har hylde [3] rinc.
Hreman ne ðorfte.
[4] Mæcan gemanan.
He wæs his mæga sceard.
Freonda gefylled on folcstede.
Beslagen æt secce.
And his sunu forlet on wæl-stole.
Wundum forgrunden.
[5] Geonge æt guðe.
Gylpan ne ðorfte.
Beorn blanden-feax.
[6] Bilge flehtes eald in widda.
Ne Anlaf ðy ma.
Mid heora [7] here-lafum.
[8] Hlehan ne ðorftan.
Ðæt hie beadu weorca beteran wurdon
on camp-stede cumbelgehnades.
Garmittinge.
Gumena gemotes.
Wæpen gewrixles.
Ðæs ðe hie on wæl-felda.
Wið Eadweardes.
Afaran plegodan.
Gewitā him þa norþ men [9] nægled cnearrū.
Dreorig [10] dara ða laf.
On dinnes mere.
Ofer [11] deop wæter.
[12] Difelin secan.
[13] And heora land æwiscmode.
Swilce ða gebroðer.
[14] Begen æt samne.
Cyning and æþeling.
Cyððe sohton.
West-Seaxna land.
Wiges [15] hreamie.
Lætan him behyndan.
[16] Hræw Brýttian salu wiwadan.
And ðone sweartan hræfn.
Hyrned nebban.
And ðane hasean wadan earn.
Æftan hwit æses brucan.
Grædigne guð-hafoc.
And ꝥ grægedeor wulf on wealde.
Ne wearð wæl mare.
On ðis eiglande.
Æfer gyta.
Folces gefylled.
Beforan ðissum.
Sweordes ecgum.
Ðæs ðe us secgað béc.
Ealde uðwitan.
Siððan eastan hider Engle and Seaxe.
Up becomon.
[17] Ofer brýmum brad.
Brýtene sohton.
Wlance wigsmiðas.
Wealles ofer-comon.
Eorlas arhwate.
Eard begeatan :-

Philosophia Cantans, in Metrorum *Boethianorum* Versionibus *Cottonianis*. p. 156.

Ða se wisdom eft.
Word hord onleac.
Sang soð cwidas and ðus selfa cwæð :-
Ðonne sio sunne.
Sweotolost scineð.
Hadrost of hefone.
Hræþe bioð aðistrod.
Ealle ofrir eorðan.
Oðre steorran.
For ðæm hiora.
Birhtu ne bið.
Auht to gesettane.
Wið ðære sunnan leoht.
Ðonne smolte blæwð.
Suðan and westan.
Wind under wolcnum.
Ðonne weaxeð hraðe.
Feldes blostman fægen ðæt hi moton.
Ac se steapca storm.
Ðonne he strong cymð.
Norþan and eastan.
He genimeð hraðe.
Ðære rosan wlite.
And eac ða ruman sæ.
Norðerne ýst.
Nede gebæded.
Ðæt hio strange.
Geond stýred.
On staðu beateþ.
Eala ꝥ on eorðan.
Auht fæstlices.
Weorces on worulde.
Ne wunað æfre :-

Deus tentans fidem Abrahami. paraphr. Geneseos, p. 61.

Gewit þu ofestlice.
Abraham feran.
Lastas lecgan.
And ðe læde mid.
Ðin agen bearn.
Ðu scealt Isaac me.
Onsecgan sunu ðinne.
Sylf to tibre.
Siððan ðu gestigest.
Steape dune.
Hrincg þæs hean landes.
Ðe ic þe heonon getæce.

[1] Cod. *Cott.* creat cnear on flod feorh generede swilce þær. [2] Cod. *Cott.* hal.' [3] Rinc. [4] Mæcga. [5] Cod. *Cott.* geongne. [6] Cod. *Cott.* bill geslihtes eald inwuda. [7] Here leafum. [8] Hlybban. [9] Cod. *Cott.* dægled on garum. [10] Cod. *Cott.* dareða. [11] Cod. *Cott.* deopne. [12] Diflig. [13] Est ýra. [14] Bege ætrunne. [15] Hremige. [16] Hwa brýttinga salowig wadan ðone. [17] Ofer brade brimu. Has & hujusmodi lectiones alias exhibet codex *Cottonianus*.

Up

Up ðinum agnum fotum.
Ðær þu scealt.
Ad gegærƿan.
Bæl-fyr bearne ðinum.
And blotan sylf.
Sunu mid sweorde ecge.
And þonne sweartan lige.
Leofes lic forbærnan.
And me lac bebeodan:·
Ne forsæt he þy siþe.
Ac sona ongann.
Fysan to fore.
Him wæs frea engla.
Ƿord ondryrne.
And his waldend leof.
Ða se eadga.
Abraham sine.
Niht-reste ofgeaf.
Nalles nergendes.
Hæse wið hogode.
Ac hine se halga wer.
Gyrde grægan sweorde.
Cyððe ꝥ him.
Gasta weardes egesa.
On breostum wunode:·
Ongan þa his esolas bætan.
Gamol ferhþ goldes brytta.
Heht hine geonge twegen.
Men mid siþian.
Mæg wæs his agen þridda.
And he feorþa sylf.
Ða he fus gewat.
From his agenum hofe.
Isaac lædan.
Bearn un-weaxen.
Swa him bebead metod.
efste þa swiþe.
And onette.
Forþ fold wege.
Swa him frea tæhte.
Ƿegas ofer westen.
Oþ ꝥ wuldor-torht.
Dæges þriddan.
Up ofer deop wæter.
Ord aræmde.

Ða se eadiga wer.
Geseah hlifigan.
Hea dune.
Swa him sægde ær.
Swegles aldor:·
Ða Abraham spræc.
To his ombihtum.
Rincas mine.
Restath incit her.
On ðissum wicum.
Ƿit eft cumaþ.
Siððan wit ærende.
Uncer twega.
Gast cyninge.
Agifen habbat:·
Gewat him þa se æþeling.
And his agen sunu.
To þæs gemearces.
Ðe him metod tæhte.
Ƿadan ofer wealdas.
Ƿuda bær sunu.
Fæder fyr and sweord:·
Ðe ðæs fricgean ongann.
Ƿer wintrum geong.
Ƿordum Abraham.
Ƿit her fyr and sweord.
Frea min habbað.
Hwær is ꝥ tiber.
Ðæt ðu torht gode.
To ðam bryne-gielde.
Bringan þencest.
Abraham maðelode.
Hæfde on an gehogod.
Ðæt he gedæde.
Swa hine drihten het.
Him ꝥ soð cyning.
Sylfa findeð.
Moncinnes weard.
Swa him gemet þinceð:·
Gestah ða stið hydig.
Steape dune.
Up mid his eaforan.
Swa him se eca bebead:·
Ða he on hrofe gestod.
Hean landes.

On þære þe him se stranga to.
Ƿerfæst metod.
Ƿordum tæhte.
Ongan ða ad hladan.
Æled weccan.
And gefeterode.
Fet and honda.
Bearne sinum.
And ða on bæl ahof.
Isaac geongne.
And ða ædre gegrap.
Sweord be gehiltum.
Ƿold his sunu cwellan.
Folmum sinum.
Fyre sencan.
Mæges dreore.
Ða metodes ðegn.
Ufan Engla sum.
Abraham hlude.
Stefne cygde.
He stille gebad.
Ares spræce.
And ðam engle oncwæð:·
Him ða ofstum to.
Ufan of roderum.
Ƿuldor gast godes.
Ƿordum mælde.
Abraham leofa.
Ne sleah ðin agen bearn.
Ac ðu cwicne abregd.
Cniht of áde.
Eaforan ðinne:·
Him án wuldres god.
Mago Ebrea.
Ðu medum scealt.
Ðurh hæs halgan hand.
Heofon cyninges.
Soþum sigor-leanum.
Selfa onfon.
Gin fæstum gifum.
Ðe wile gasta weard.
Lyssum gildan.
Ðæt ðe wæs leofra his.
Sibb and hyldo.
Ðonne ðin sylfes bearn.

Boethius mutatam fortunam plorans. Metr. Boeth. Vers. Cott. p. 152.

Hwæt ic lioða fela.
Lustlice geo.
Sanc on sælum.
Nu sceal siofigende.
Ƿope gewæged.
Ƿreccea giomor.
Singan sarcwidas.
Me ðios siccetung.
Hafaþ agæled.
Ðæs geocsa ꝥ ic.
Ða ged ne mæg.
Gefegean swa fægre.
Ðeah ic fela gio ða.
Sette soþ cwida.

Ðonne ic on sælum wæs:·
Oft ic nu miscyrre.
Cuðe spræce.
And ðeah uncuþre.
Ær hwilum fond me.
Ðas woruld sælþa.
Ƿel hwæs blindne.
On ðis dimme hol.
Dysine forlæddon.
And me ða berypton.
Rædes ⁊ frofre.
For heora untreowum.
Ðe ic him æfre betst.

Truwian sceolde.
Hi me towendon.
Heora bacu bitere.
And heora blisse from.
Forhwam wolde ge.
Ƿeoruld frynd mine.
Secgan oððe singan.
Ðæt ic gesællic mon.
Ƿære on weorulde.
Ne wint ða word soþ.
Nu ða gesælþe.
Ne magon simle.
Gewunigan:·

NERO, *sive Fortuna pessimos ad imperium provehit.* *Metr. Boeth.* p. 159.

Hƿæt ƿe ealle ƿiton.
Hƿelce ærleste.
Geneah ge feor.
Neron ƿorhte.
Romƿara cyning.
Ða his rice ƿæs.
Hehst under heofonum.
To hryre monegum.
Ƿælhreoƿes geƿed.
Ƿæs ful ƿide cuð.
Unriht hæmed.
Arleasta fela.
Man and morþor.
Misdæda ƿorn.
Unrihtƿises inƿid ðoncas.
He het him to gamene.
Gearƿa forbærnan.
Romana burig.
Sio his rices ƿæs.
Ealles eðelstol :·
He for unsnyttrum.
Ƿolde fandian.
Gif ꝥ fyr meahte.
Lixan sƿa leohte.
And sƿa longe eac.
Readra settan.
Sƿæ he Romane.
Secgan geherde.
Ðæt on sume tide.
Troia burg.
Ofer togen hæfde.
Lega leohtost.
Lengest burne.
Hama under hefonum.
Næs ꝥ herlic dæd.
Ðæt hine sƿelces gamenes gil-
pan lyste.
Ða he ne earnade.
Elles ƿuhte.
Buton ðæt he ƿolde.
Ofer ƿer ðeode.
His anes huru.
Anƿald cyðan.
Eac hit gesælde.
Æt sumum cierre.
Ðæt se ilca het.
Ealle acƿellan.
Ða ricostan.
Romana ƿitan.
And ða æþelestan.
Eorl gebyrdum.
Ðe he on ðæm folce.
Gefrigen hæfde.
And on uppan.
Agene broðor.
And His modor.
Mid meca ecgum.
Billum of beatan.
He his bryde ofslog.
Self mid sƿeorde.
And he symle ƿæs.
Micle ða bliþra.
On breost cofan.
Ðonne he sƿylces morþres.
Mæst gefremede.
Nalles sorgode.
Hƿæþer siððan á.
mihtig Drihten.
Ametan ƿolde.
Ƿrece be geƿyrhtum.
Ƿoh fremmendum.
Ac he on ferþe fægn.
acnes and searuƿa.
Ƿælhriop ƿunode.
Ƿiold emne sƿa.
Ðeah ealles ðisses.
Mæran middan geardes.
Sƿa sƿa lyft and lagu.
Land ymb clyppað.
Garsecge embe gyrt.
Gumena rice.
Secge setlu.
Suð east and ƿest.
Oþ ða norþmestan.
Næssan on eorþan.
Eall ðæt Nerone.
Nede oððe lustum.
Heaþorinca gehƿilc.
Heran sceolde:·
He hæfde him to gamene.
Ðonne he on gylp astag.
Hu he eorð cyningas.
Yrmde ⁊ cƿelmde.
Ƿenst ðu ꝥ se anƿald.
Eaðe ne meahte.
Godes ælmihtiges.
Ðone gelp sceaðan.
Rice beræðan.
And bereafian.
His anƿaldes.
Ðurh ða ecan meaht.
Oððe him his yfeles.
Elles gestioran.
Eala gif he ƿolde.
Ðæt he ƿel meahte.
Ðæt unriht him.
Eaðe forbiodan.
Eaƿla ꝥ se hlaford.
Hefig gioc.
Slepte sƿære.
On ða sƿyran.
Sinra ðegena.
Ealra ðara hæleða.
Ðe on his tidum.
Geond ðas lænan ƿorold.
Liban sceoldon.
He on unscyldgum.
Eorla blode,
His sƿeord selede.
Sƿiðe gelome.
Ðær ƿæs sƿiðe sƿeotol.
Ðæt ƿe sædon oft.
Ðæt se anƿald.
Ne deð aƿiht godes.
Gif se ƿel nele.
Ðe his geƿeald hafað :·

Noachus vino superatus, Paraphr. Genes. p. 35.

Ða Noe ongan.
Niƿan stefne.
Mid hleo-magum.
Ham staðelian.
And to eorðan him.
Ætes tilian.
Ƿon and ƿorhte.
Ƿingeard sette.
Seoƿ sæda fela.
Sohte georne.
Ða him ƿlite beorhte.
Ƿæstmas brohte.
Geartorhte gife.
Grene folde:·
Ða ꝥ ge eode.
Ðæt se eadega ƿer.
On his ƿicum ƿearð.
Ƿine druncen.
Sƿæf symbel ƿerig.
And him selfa sceaf.
Reaf of lice.
Sƿa gerysne ne ƿæs.
Læg ða lim-nacod.
He lyt ongeat.
Ðæt him on his inne.
Sƿa earme gelamp.
Ða him on hreðre.
Heafod sƿima.
On ðæs halgan hofe.
Heortan clypte·
Sƿiðe on slæpe.
Sefa nearƿode.
Ðæt he ne mihte.
On gemynd drepen.
Hine handum self.
Mid hrægle ƿryon.
And sceome ðeccan.
Sƿa gesceapu ƿæron.
Ƿerum and ƿifum.
Siððan ƿuldres ðegn.
Ussum fæder ⁊ meder.
Fyrene sƿeorde.
On laste beleac.
Lifes eðel.
Ða com ærest.
Cam in sidian.
Eafora Noes.
Ðær his aldor læg.
Ferhðe forstolen.
Ðær he freondlice.
On his agenum fæder.

Are

Arc ne wolde.
Gesceapian.
Ne ða sceonde huru.
Hleo-magum helan.
Ac he hlihende.
Broþrum sægde.
Hu se beorn hine.
Reste on recede.
Hie ða raðe stopon.
Heora andwlitan.
In bewrigenum.
Under loðum listum.
Þæt hie leofum men.
Geoce gefremede.
Gode wæron begen.
Sem and Iafeð :·
Ða of slæpe onbrægd.
Sunu Lameches.
And ða sona ongeat.
Þæt him cyne godum.
Cham ne wolde.
Ða him wæs are ðearf.
Ænige cyðan.
Hyldo and treowa.
Þæt þam halgan wæs.
Sar on mode.
Ongan þa his selfes bearn.
Wordum wyrgean.
Cwæð he wesan sceolde.
Hean under heofnum.
Hleo-maga ðeow.
Cham on eorðan :·

Boethius Deum laudans. Metr. Boeth. pag. 153.

Æala ðu scippend.
Scirra tungla.
Hefones ⁊ eorðan.
Ðu on heahsetle.
Ecum ricsast.
And ðu ealne hræþe.
Hefon ymb hwearfest.
And ðurh ðine.
Halige miht.
Tunglu genedest.
Ðæt hi ðe to herað.
Swylce seo sunne.
Sweartra nihta.
Ðiostro adwæsceð.
Ðurh þine meht.
Blacum leohte.
Beorhte steorran.
Mona gemetgað.
Ðurh ðinra meahta sped :·
Hwilum eac ða sunnan.
Sines bereafað.
Beorhtan leohtes.
Ðonne hit gebyrigan mæg.
Ðæt swa geneahsne.
Nede weorðaþ.
Swelce ðone mæran.
Morgensteorran.
Ðe we oðre naman.
Æfensteorra.
Nemnan herað.
Ðu genedest ðone. [witige.
Ðæt he þære sunnan sið be-
Geara gehwelce.
He gongan sceal.
Beforan feran.
Hwæt ðu fæder.
Wercest sumur.
Lange dagas.
Swiðe hate.
Ðæm winter dagum.
Wundrum sceorta.
Tida getiohhast.
Ðu ðæm treowum selest suþ-
an and westan.
Ða ær se swearta storm.
Norðan ⁊ eastan.
Benumen hæfde.
Leafa gehwelces.
Ðurh ðone laþran wind.
Eala hwæt on eorðan.
Ealla gesceafta.
Hyrað ðinre hæse.
Doð on heofonum.
Swa some.
Mode and mægne.
Butan men anum.
Se wið ðinum willan.
Wyrceð oftost.
Wella ðu eoa.
And ðu ælmihtiga.
Ealra gesceafta.
Sceppend ⁊ reccend.
Ara ðinum earmum.
Eorðan tudre.
Monna cynne.
Ðurh ðinra mehta sped.
Hwi ðu ece God.
Æfre wolde.
Ðæt sio wyrd.
On gewill.
Wendan sceolde.
Yflum monnum.
Ealles swa swiðe.
Hio ful oft.
Dereð unscyldegum.
Sittað yfele men.
Giond eorðricu.
On heah setlum.
Halige ðriccað.
Under heora fotum.
Firum uncuð.
Hwi sio wyrd.
Swa wo wendan sceolde.
Swa sint gehydde.
Her on worulde.
Geond burga fela.
Beorhte cræftas.
Unrihtwise eallum tidum.
Habbað on hosse.
Ða ðe him sindon.
Rihtes wisran.
Rices wyrþran.
Bið þ lease lot.
Lange hwile.
Bewrigen mid wrencum.
Nu on worulde her.
Monnum ne derað.
Mane aðas.
Gif ðu nu waldend.
Ne wilt wirde steoran.
Ac on self wille.
Sigan lætest.
Ðonne ic wat.
Ðæt te wile.
Woruld men tweogan.
Geond foldan sceat.
Buton fea ane.
Eala min Dryhten.
Ðu ðe ealle ofersihst.
Worulde gesceafta.
Wlit nu on moncyn.
Mildum eagum.
Nu hi on monegum her.
Worulde yðum.
Wynnað and swincað.
Earme eorðwaran.
Ara him nu ða :·

Chron. Sax. A. D. DCCCCLXXV. *Eadgarus R. Merciorum moritur; Eadwardus filius in regno succedit.*

Her geendode.
Eorðan dreamas.
Eadgar Engle cyning.
Ceas him oðer leoht.
Wlitig and winsum.
And ðis wace forlet.
Lyf ðas læne nemnað.
Leoda bearn.
Men on moldan.
Ðæne monað gehwær in ðisse æðel tyrf.
Ða ðe ær wæran.
On rim cræfte.
Rihte getogene.
Lulius nomað.
Ðæt se onga gewat on ðone eahtateoþan dæg.
Eadgar of life.
Beorna beah.
Gyfa.

And feng his bearn syþþan to cyne-rice.
Cyld unweaxen.
Eorla ealdor.
Ðam wæs Eadweard nama.
And him tyrfæst hæleð.
Tyn nihtum ær.
Of Brytene gewat.
Biscop se goda.
Ðurh gecyndne cræft.
Ðam wæs Cyneweard nama.
Ða wæs on myrce.
On mine gefræge.
Wide and wel hwær.
Waldendes lof.
Afylled on foldan.
Feala wearð to-dræfed.
Gleawra goder ðeowa.
Ðæt wæs gnornung micel.
Ðam ðe on breostum.
Wæg byrnende lufan.
Metodes on mode.
Ða wæs mærða fruma.
To swiðe forsewen.
Sigora waldend.
Rodera rædend.
Ða man his riht to-bræc.
And ða wearð eac adræfed.
Deormod hæleð.
Oslac of earde.
Ofer yða gewealc.
Ofer ganotes bæð.
Gamol feax hæleð.
Wis and word snotor.
Ofer wætera geðring.
Ofer hwæles eðel.
Hama bereafod.
And ða wearð ætywed.
Uppe on roderum.
Steorra on staðole.
Ðone stið ferhðe.
Hæleð hige gleawe.
Hatað wide.
Cometa be naman.
Cræftgleawe men.
Wise soðboran.
Wæs geond wer ðeode.
Waldendes wracu.
Wide gefræge hungor ofer hrusan.
Ðæt eft heofona weard gebette brego Engla geaf.
Eft blisse gehwæm egbuendra ðurh eorþan westm.

IX. Ex iis quæ præcedunt manifeſtum eſt ab exemplis, *Anglo-Saxonum* carmina, quam quæ *Saxonice*, tam quæ *Dano-Saxonicè* conduntur, in metro convenire, & quod verſiculis maximâ ex parte triſyllabis, tetraſyllabis, pentaſyllabis, & hexaſyllabis conſtant, quorum maxime certi & conſpicui ſunt, tetraſyllabi è duobus, & hexaſyllabi è tribus ſpondæis compacti: ut

Verſus ex quatuor ſyllabis conſtantes.		*Verſus ex ſex ſyllabis conſtantes.*	
Anwald cyðan.	Woh fremmendum.	Ðam wæs cyneweard nama.	Ða weard eac adræfed.
Æled weccan.	His anwaldes.	And ðæs gnornung micel.	Ða wæs mærþa fruma.
Werfæst Metod.	Men on moldan.	Ða man his riht tobræc.	Eadgar Engla cyning.

Quum autem ſpondæos dico, loquor equidem de veris ſpondæis, quæ ſecundum proſodiæ regulas ex duabus longis ſyllabis conſtant. Nam quamvis *Anglo-Saxonum* poetæ nonnullas proculdubio ſyllabas communes habeant, non tamen ſyllabarum quantitatem ſpernunt, quemadmodum hodierni noſtri verſificatores, qui ad libitum longas, imo naturâ longas corripiunt; & breves, quidni dicam breviſſimas producunt: ut in iſtis, quæ infra ponuntur.

Cowleius.

With the full choice of thine own happineſs.
And loves his own contemporary trees.
When Babylons high walls erected were.
And ſoon hold back fit opportunities.
Unto the mulberry træ fair Thisbe came.
His blood had dropt upon the mullberries.
But when ſhe ſaw the berries changed were.

Ita quidem noſtri, ita etiam exteri, per totam *Europam* poëtæ, apud quos una carminis lex eſt, certum & definitum ſyllabarum numerum obſervare, nulla tamen obſervata ſyllabarum quantitate. Hoc ſolum jam verſum facit, cujuſcunque vero naturæ & temporis iſtæ ſyllabæ fuerint, id perinde eſſe creditur, modo certum ſyllabarum numerum coacervaverint. Abeſt itaque ab hodiernis carminibus pedum *metricorum* obſervatio, qui ſi ullibi occurrunt, caſu ſane id fit, non arte, aut ſtudio, cum promiſcue licitum ſit cujuſvis menſuræ ſyllabas cuilibet aptare loco, adeo ut de hujus ſeculi verſibus dici poſſit, illos uno tantum pede decurrere. Aſt in *Anglo-Saxonum* poematis, ut par eſt credere, non ita negligitur ſyllabarum quantitas, vel pedum metricorum obſervatio, etſi forſan non tam ſtricte habent temporum & numerorum poeticorum rationem, quam heroici veteres *Græci*, & *Latini* poetæ. Habere tamen me ſuadent haud contemnendæ rationes:

Primò, quod verſus ſuos *pſeudo-rythmis* illis, quos *Rimas* vocant, ſive ſimiliter ſonantibus raro

ro terminant. *Pseudo-rythmos* voco, quoniam rythmi vocantur, etsi cum eis nihil omnino commune habent, nisi quod rythmi defectum apud aures tinnitu *rimarum*, sive battologia vulgaris rythmicæ corruptas, locum suppleant. Quum igitur hoc sonorum ὁμοιοτελεύτων *Pseudo-rythmo* ubivis fere careant uersus *Anglo-Saxonum*, argumentum haud spernendum est eos non tantum ex pedibus qui temporibus discrepant esse factos, sed ex apta & legitima illa pedum metricorum dispositione, in qua rythmi natura & potestas consistit.

Secundò, hoc ut credam facit, in *Anglo-Saxonum*, si dicam, *Pindaricis* audax illa & libera vocum, non solum à simpliciter loquentium, sed ab ornate dicentium ratione inter oratores maxime aliena transpositio, qua opus, ut videtur, non foret, nisi lex aliqua metri diversorum temporum & pedum observationem requirens, eam à Poetis postularet. Triplicem enim esse dictionum in oratione dispositionem omnes docti æque noscunt; alteram nempe in simpliciter loquentium & scribentium oratione, alteram in oratione oratoria, & tertiam in poetica vel metrica oratione. Harum prima ad dictionum ordinem naturalem proxime accedit, à quo secunda magis, & tertia maxime recedit.

Triplex hæc collocatio vocum plane cernitur, ut in omnium gentium, sic in *Anglo-Saxonum* scriptis, ubi oratores, qui & suos numeros habent, à naturali verborum ordine multo remotiores abeunt, quam simpliciter vel sine arte cultuve loquentes & scribentes; & poetæ pariter ab ordine, in quo verba collocant oratores tantum recedunt, quantum hi ab illo, quo simpliciter sine omni numero loquentes utuntur. Hoc autem cur facerent *Anglo-Saxonum* poetæ, nulla, ut videtur, alia causa assignari potest, quam quæ, ut idem facerent, *Græcos* & *Latinos* Poetas coegit; nempe metri lex, quæ obligat poetas non tantum ad temporum & pedum observationem, sed ut ea ita disponant, requirit, ut mutuum habeant partium inter se consensum, quo concinne moveantur versus; & motus in affectibus, quos excitare intendit Poeta, convenientes habeant. Hinc oritur, prout ratio jubet credere, in *Anglo-Saxonum* Poematis illa vocum dispositio non solum à naturali, verum etiam ab oratorio ordine, tam remota, ut eorum orationem obscuram, & mentem Poetæ in eis intellectu difficilem efficiant; quod uno atque altero exemplo patebit:

Veri Cædmonis *specimen* Aluredanum. Bed. *H. E.* L.IV. cap. 24.

Nu ƿe sceolon herigean.
Heofon rices ƿeard.
Metodes mihte.
And his mod geðanc.
Ƿeorc ƿuldor fæder.
Sƿa he ƿundra gehƿæs.
Ece drihten ord onstealde.
He ærest scop.
Eorðan bearnum.
Heofon to rofe.
Halig scippend.
Ða middangeard.
Moncynnes ƿeard.
Ece drihten æfter teode.
Firum foldan.
Frea ælmihtig.

In collocationem metricam verborum hujus speciminis à communi ordine quum loquentium, tum scribentium tam diversam, sic, ubi ea transtulerat, *Beda* animadvertit: *Hic est sensus, non autem ordo verborum, quæ dormiens* [Cædmon vel Ceadmon] *ille canebat.*

Sic in *Paraphrasi* Genesews, p. LXXI. l. 5.

Ðær est se snottra.
Sunu Davides.
Ƿuldor-fæst cyning.
Ƿitgan larum.
Getimbrede temple gode.
Alhn haligne.
Eorð cyninga.
Se ƿisesta.
On ƿoruld rice.
Heahst and haligost.
Hæleðum gefrægost.
Mæst and mærost.
Ðara ðe manna bearn.
Fira æfter foldan.
Folmum geƿorhte :-

Ibi postea prudentissimus ille Davidis filius, gloriosissimus Rex, terrestrium principum sapientissimus, mundano in imperio celsissimus, & sanctissimus, hominibusque celebratissimus, Prophetæ monitis Deo construxit palatium sacrum, maximum eorum & clarissimum, quæ hominum filii virique per terrarum orbem dispersi manibus unquam perfecerunt.

E Paraphrasi quoque alia, p. LXII. l. 24. *&c.*

Ad stod on æled.
Hæfde Abrahame.
Metod mon cynnes.
Mæge Lothes.
Breost geblissad.
Ða he him his bearn forgeaf.
Isaac cƿicne :-
Ða se eadega beslat.
Rinc ofer exle.
And him ðær.
Rom gesah.
Unfeor ðanon.
Ænne standan.
Broðor Arones.
Brembrum fæstne.
Ðone Abraham genam.
And hine on ád ahof.
Ofestum miclum.
For his agen bearn :-

Igne autem stante super pyram, [*struem ligni,*] *humani generis conditor lætificabat cor Abrahamo, Lotis propinquo,* [*avunculo,*] *reddens ei filium suum salvum. Tum beatus ille vir, frater Aronis, respiciens supra humeros, vidit ibi arietem, non procul abinde stantem, in vepreto implicatum, atque illum confestim levavit in pyram, loco filii sui.*

E Paraphrasi Genesews, p. XXXIX. l. 11.

Ðu gebletsad scealt.	Lif ðe ænig.	Ic hine ƿergðo on.
On mund-byrde.	Eorð-buendra.	Mine sette.
Minre lyfigan :·	Mid ƿean greteð.	And mod hete. &c.

Tu benedictus vives in præsidio meo. Siquis terræ incolarum te malo afficiat, ego in eum execrationem meam cum furore & diuturno odio effundam.

Unde autem, quæso, tam præpostera vocum in oratione collocatio, scilicet adjectivorum à suis substantivis, nominum à verbis quæ regunt, præpositionum denique à nominibus quibuscum construuntur, contra omnem ordinem remotio & avulsio, nisi metri & numerorum harmonicorum causâ. Si vero certus tantum & determinatus syllabarum numerus, nulla quantitatis in iis habita ratione, contexendo carmini sufficeret, ut apud hodiernos Poetas, cur nulla causa impellente adeo partes orationis contra ordinem solutæ orationis transponerent *Anglo-Saxonum* poetæ? cur inquam non solum à simplici oratione numeris carente, sed ab oratoria, quæ suos numeros habet, oratio poetica tantum quoad vocum dispositionem differret, si poetis *Anglo-Saxonum* perinde ac nostris breves producere, & longas ad libitum corripere liceret?

Tertiò, *Anglo-Saxonum* poetas non ex cujuscunque mensuræ syllabis promiscue, ut nostros carmina condidisse hoc quoque suadere vult, quod eorum lingua non adeo consistit ex monosyllabis, quæ metro plane inepta sunt, ut quæ nunc est vernacula, quæ monosyllabis abundat. E contra uberrimo dissyllaborum & polysyllaborum, quum nominum, tum verborum, tum etiam indeclinabilium supellectile gaudebat, quæ pedibus metricis apta erant, ut norunt ii, qui hanc linguam primis, quod aiunt, labris degustarunt.

Variatione verborum & nominum per tempora & casus, & augmentorum syllabicorum ope, monosyllaba in dissyllaba, & dissyllaba in polysyllaba convertebant. Adhæc, patronymica, gentilia, possessiva, denominativa, composita, & decomposita, carmini omnia sunt apta, in quibus adeo est dives *Anglo-Saxonica*, ut post *Græcam Latinæ* æmula secundum, saltem tertium locum inter linguas vindicare sibi videatur. Non in hac ut in nostra scribentes Poetæ coacti erant octo vel decem monosyllaba simul in versu coacervare, ideoque syllabarum quantitatem & pedes metricos, ut multum saltem negligerent, ratio non patitur, ut credamus. Prima & secunda periodus Paraphraseos Genesews continent octo versiculos, in quibus numerantur XXV vocabula, ex quibus octo tantum monosyllaba sunt, cætera dissyllaba & trissyllaba sunt, ut infra videre est.

Us is riht micel.	Ƿordum herigen.	Heafod ealra heah gesceafta.
Ðæt ƿe rodera ƿeard.	Modum lufien :·	Frea ælmihtig :·
Ƿereda ƿuldor cining	He is mægna sped.	. . . .

Nostrum magnum est officium verbis laudare & animis amare cælorum custodem, exercituum [cælestium] gloriam. Ille enim est dominus omnipotens, virtus efficax, & sublime caput omnium creaturarum.

Certe quibus tantus est verborum metro aptorum delectus, non æqua incumbit necessitas quantitatem syllabarum & leges metricas negligendi, ac iis qui monosyllaborum quasi mancipia sunt, quiq; numeros poeticos respuunt, & naturæ carminis adversantur.

X. Hactenus de metro, cujus tota ratio consistit in quantitate & mensura syllabarum, ex quibus pedes constant. Jam de rythmo, qui ex apta pedum constitutione oritur, quorum tempora ad se invicem habent proportionem. Hæc autem apta pedum in carmine constitutio & proportio, est quasi anima metri, ex qua non tantum vita, si ita dicam, sed decor & venustas, imo & omnis illa virtus, qua animum & affectus carmen movet & sedat, & supra omnem efficaciam solutæ orationis surgit: ut verbo expediam, metrum sine rythmo versum facit vitiosum, incompositum & inconditum, ut in isto, ubi pedes temporibus discrepantes invicem miscenrur:

Optime, maxime, quis nisi tu divum atque hominum rex?

Quam inconcinnus est incessus hujus carminis, in quo motus & percussiones pedum inepte & absque temporis proportione male conjunctorum aures offendunt, haud secus ac motus & percussiones uniroti sarraci, dum per salebras & saxa trahitur vel protruditur. In *Anglo-Saxonum* vero poematis, sive *Saxonicis*, sive *Dano-Saxonicis*, aptam pedum metricorum in versibus constitutionem, ac numerorum & temporum rythmum harmonicum, ubivis fere percipiet lector, ex concinno isto carminum motu, quo carmina statim ac leguntur, vel non prænoscentibus esse carmina, sentiuntur. Equidem cum in *Saxonicis* tyro essem, & in legendo chronico *Saxonico* ventum esset ad annum DCCCC.XXXVIII protinus ex carminis decoro incessu, quo me pro viribus rythmi afficiebat, orationem percipiebam esse metricam, etsi continuò scripta erat, instar liberæ orationis. Etenim quamvis verborum sensum tum nesciebam, ut & quantitatem syllabarum

rum & tempora pedum, venuftam tamen partium quandam fymmetriam in ifto poemate difcernebam, verfufque effe quos legi intelligebam, ex vi numerorum, quam in libera & numeris metricis carenti aliorum annorum oratione non fentiebam. Quis itidem vel in *Saxonicis* hofpes primo vifu non deprehenderet metrica effe quæ fequuntur ex concinno eorum motu & harmonica in eis verborum difpofitione?

Quædam defumta è *Paraphrafi*, xxviii. 14.

Se ꝑinc heonon.
On lichoman.
Lıꝼꝼe ꝼohte.
Dꝛihtneꝼ duguðe.
Naleꝼ deaðe ꝼpealt.
Middan geaꝛdeꝼ.
Spa heꝛ men doð.

Ꝿeonge and ealde.
Đonne him god heoꝛa.
Æhta and ætpiꝼt.
Eoꝛðan geꝼtꝛeona.
On genimeð.
And heoꝛa aldoꝛ ꝼomeð.
Ac he cpic gepat.

Mid cyning engla.
Oꝼ ðiꝼꝼum lænan.
Liꝼe ꝼꝛean.
On ðam geaꝛꝑum.
Đe hiꝼ gaꝼt onꝼeng.
Æꝛ hine to monnum modoꝛ bꝛohte:.

Hic vir [*Enoch*] *hinc in corpore dimiffionem obtinuit, domini potentiâ, ne morte moreretur. quemadmodum hujus mundi homines, quum juvenes, tum fenes, cum deus iis fimul & poffeffiones & fubftantiam opefque terreftres & vitam aufert. verum vivus ex hac vita mifella, cum rege angelorum, vitæque domino difceffit, in apparatu* [*veftibus*] *ifto, quem anima ejus affumfit, antequam eum inter homines mater produceret.*

Certe fi hæc & hujufmodi multa alia maxime ἔνρυθμα non forent, non merus eorum inceffus vel fenfum verborum ignoranti ufque adeo placeret, & carmina ea effe tam ignaro, quam gnaro declararet.

Longe aliter fe res habet in noftri feculi poematis, à quibus abeft rythmus & pedum vere metricorum obfervatio. In iis enim continuo fcriptis fine ὁμοιοτελεύτων pfeudorythmis, vel finientibus, quas vocant, *Rimis*, ne quidem intelliget quis verfus effe, quos legit, licet linguam in qua fcribuntur perinde intelligat ac vernaculam. Quamobrem cum legenti, & non intelligenti, rythmus, & fymmetria partium fe prodit in *Anglo-Saxonum* carminibus, manifeftum eft eos verfus fuos ex pedibus fyllabarum & temporum legitima menfura, & jufto ordine difpofitis conftruxiffe, atque id imprimis curaffe, ut metro rythmus, corpori fcilicet anima, in fuis carminibus jungeretur.

XI. Ex iis, quæ protulimus, exemplis, è carminibus *Anglo-Saxonum*, conftat *pentafyllabos* verficulos dactylicis numeris gaudere, quorum qui à dactylo incipiunt, carmen illud faciunt, quod *Adonicum* Grammatici vocant, qualia funt, faltem effe videntur, hujufmodi quæ fequuntur.

Rinc oꝼeꝛ exla.
Ꝑeꝛeda puldoꝛ.
Aldoꝛ aꝼendeꝼt.

Ꝿiꝼena dꝛihten.
Ꝧama beꝛeaꝼod.
Eaꝼoꝛa ꝼemeꝼ.

Fædeꝛa Lotheꝼ.
Ꝧæleða paldend.
Đicce geꝼylled.

XII. Imo non dubito, quin in *Anglo-Saxonum* carminibus, omnes illi pedes, quos fimplices, forfan & quos * compofitos magiftri vocant, & metrica ratio, prorfus ut in *Pindaricis*, perfecte explicari poffent, fi modo fyllabarum quantitatem fciremus; cujus unius ignorantia obftat, quo minus *Anglo-Saxonicæ* poëfios fecreta, quà metrica, quid fi dicam, quà lyrica, aperire poffimus.

Hoc quafi *Pindaricum*, *Lyricumve* genus carminis, fi non invenit verus ille *Cædmon*, dictante numine, faltem, numine dictante, eo prius à vetuftioribus *Scaldis* invento ufus eft; ut ex fragmento fupra citato manifeftum eft. *Lyricum* autem genus carminis voco, quod lyræ & cantui aptum, pro veri carminis genio ac indole, ab infpirato Poeta cantari folebat, fuorum poematum vel odarum cantore. Idem enim & carmina condere, & canere erudiente fpiritu docebatur.

Eodem genere carminis etiam ufus eft veterum *Germanorum* quifquis ille fuit qui *Francice* compofuit harmoniam illam iv evangeliorum, quæ Liber Canuti infcribitur, in bibl. *Cott.* Caligula, A. vii, i. Nam tametfi codex ille continuo fcribatur, more liberi fermonis, & fine punctis metricis, quæ in continuæ fcripturæ *Codd.* verfus diftinguere folent, tamen carmina *Cædmoniani* generis effe, quæ in eo leguntur, conftat ex motu & inceffu metrico orationis, quo poemata à profa infigniter diftinguuntur. res exemplis manifefta erit.

Exordium Libri.

Manega Waron, the fia iro mod ge-fpon, that fia bigunnun uuord Godof reckean, that girumi that thi riceo cpiꝼt undar mancunnea maritha, gifrumide mid uuordun, endi mid uuercun. that uuolda tho uuifara filo liudo barno lobon	*Extiterunt multi, qui animos fuos appulerunt ad enarrandum verbum dei, nempe myfterium illud, quod dominus Chriftus inter homines verbis prædicavit, factifque perfecit. Multi etiam è fapientiffimis hominum præconizare voluerunt doctri-*

* De quibus fcholiaftæ veteres in *Pindari* Olympia, Pythia, Nemea, Ifthmia. quos confule-

 lera

lera cristes haleg uuord godas, endi mid iro handon scriben berethlico an buok, huo sia scoldin is gibodscip frummian. firiho barn than uuarun thoh sia fiori te thiu undar thero menigo, thia habdon maht godes, helpa fan himila, helagna gest, craft fan cristie. sia uurđum gicorana te thio, that sie than euangelium enan scoldun an buok scriban, endi se manag gibod godes helag himilisc uuord. Sia ne muosta helitho than mer firiho barno frummian neuan that sia fiori te thio thurucraft godas gecopana uurđun. Matheus endi Marcus. so uuarun thia man heтana. Lucas endi Iohannes. sia uuarun Gode lieba uuirđiga ti them giuuirkie; habda im uualdand God them helithon an iro hertan helagna gest. fasto bifolhan endi ferahtan hugi so manag uuis-lic uuord, endi giuuit mikil, that sea scoldin ahebbean helagaro stemnun godspell that guoda, that ni habit eniгan gigadon huergin.

nam Christi, sanctum dei verbum, & cum manibus suis in libris studiose scribere, quo pacto homines mandata ejus facerent. Verum quatuor ex cœtu, qui cœlitus habuerunt potentiam, & auxilium divinum, sanctum spiritum, & virtutem à Christo, ad hoc electi erant, ut evangelium libris scriptum mandarent, scilicet multiplicia dei mandata, sanctumque cœleste verbum. Hi quatuor autem egregii viri non potuerant hoc efficere, nisi ad hoc per potentiam divinam electi fuissent. Nomina vero eorum hæc fuerunt: Matthæus, Marcus, Lucas, Johannes, *qui deo dilecti, & operi pares erant; utpote quibus in cordibus Dominus Deus concrederat spiritum sanctum cum timore & sapientia. Adhæc tot verba perspicua, tantumque ingenium iis indidit, ut sancta voce extollerent bonum illud evangelium, quod par nullum habet, id est incomparabile.*

Solus Deus Adorandus. cap. xiii.

Liet ina thuo, an thena triddeon sith thena thiet scathon gibrengean uppan enon berage them hohon, thar ina thie blau uuiso liet all obar sean irmin theoda uunod samna uuelon, endi uuerold riki, endi all sulic odas, so thius ertha birid, fagararo frumuno, endi sprak im thuo the fiond angegin quat, that hie im that all so guodlic fargeban uueldi hoha heriduomos, ef thu uuili hnigan te mi, fallan te minon fuoton, endi mi frahon habis, bedos te minon barme, than lato ik thi brukan uuel allas thieses oduuelon, thes ik thi hebbiu giogid hier. thuo ni uuelda thes lethon uuord langron huila horean thie helago crist, ac hie ina is huldi fordres satanese for-suep. Endi san after sprak allaro barno best quat, that man bedon scoldi te them alomahtigon gode, endi enen thionon suitho thiolico thegnos managa helithos, after is huldi thar is thiu helpa gilang manno gihuilicon.

Tum hominum adversarius, maligne prudens, tertia vice sustulit illum in montem excelsum, ubi cernere illum fecit miserorum mortalium labore collectas opes, & mundi regna, & omnes tales splendentium principum divitias, quales terra fert, & tunc adversarius eum allocutus est dicens; Omnia hæc principatûs magnifica & pretiosa tibi dabo, si vis caput inclinare, & pedibus meis obvolutus, dominum me agnoscere. Adora coram me [versus sinum meum] & tum dabo tibi frui omnibus hisce bonis, quæ tibi hic ostendi. Tum sanctus Christus diutius audire noluit abominabilis verba, sed à favore suo Satanam abigens profligavit. porro continuo locutus omnium hominum optimus dixit, quod deus omnipotens hominibus adorandus esset, & quod illi soli servire deberent omnes excellentes homines, secundum illius patrocinium, in quo auxilium omnibus præsto est.

Oratio Dominica. cap. xix.

Pater Noster. Fader ist usa firio barno. thu bist an them hohen himilo rikie. giuuihid si thin namo uuordu gihuilicu. cume thin craftiga riki. uuerthe thin uuilleo, obar thesa uuerold. alla so samo an erđu, so thar uppe ist an them hohon himilo rikie. gib us dage gihuilices rad, drohtin thie guodo, thina helaga helpu. endi alat us hebanes uuard manegaro menn sculdio, also uuiodron mannon duan. ni lat us farledean letha uuihti so forth an iro uuilleon, so uui uuirdiga sind. ac hilp us uuiđar allon ubilon dadeon.

So sculon gi biddean, than gi te bedu hnigat, uueros mid iuuuon uuordon, that iu uualdand God lethes alate an liudcunne.

Pater Noster, *hoc est pater nostrûm, qui homines sumus. tu rex es in excelso cœlo. sanctificetur in omni verbo nomen tuum. Adveniat regnum tuum potentissimum. fiat voluntas tua, sic in terra per universum mundum, sicut supra in excelso cœlo. da nobis quotidie, optime domine, consilium auxiliumque tuum sanctum. Et dimitte nobis, ô cœli rector, omnia debita nostra, sicut & nos aliis dimittimus debitoribus nostris. ne sinas peccatores, [abominabiles personas,] quatenus seduci meremur, eatenus nos in suam voluntatem seducere. sed adjuva nos adversus omnia mala.*

Sic precari debetis, ô viri, cum vocibus vestris, cum proni inclinatis ad precandum, ut dominus deus vos in humana gente liberet à peccato.

Petrus Christum Confitens. cap. xxxvii.

Thu bist thie uuaro, quat petrus, uualdendes suno, libbiandes godes, the thit lioht giscop, crist cuning euuig. so uuelliat uui quethan alle iungron thina, that thu sis god selbo, helendero

Tu es, inquit Petrus, domini dei viventis verus filius, Christus, rex æternus, qui lucem hanc creavit. sic nos omnes discipuli tui confitebimur, quod tu es deus ipse, servatorum omnium ma-

best.

best. Thuo sprac im eft is herro angegin: salig bis thu, Simon, quat hio, suno Ionases; ne mahtas thu that selbo githuggian gimarcon an thinon muod githahtion, ne it ni mohta thi mannes tunga uuordon giuuisan, ad deda it thi uualdand, selbo fader allaro firio barno, that thu forth gisprakı so deopo be drohtin thinan, diurlic scalt thu thes lon antfahan. Hluttro habis thu an thinan herton gilobon. hugisceftı sind thina stena gilica, so fast bist thu so felis thie hardo, hetan sculun firio barn sce peter. obar them stene scal man minan seli uuirkean helag hus godes, thar scal is hiuuiski tuo salig samnon, ni mugun uuid them thinon suitheon crafte ant hebbean helli portun. Ik fargibu thi himilriceas slutila, that thu muost after mi allon uualdan Cristinon folke. cumat alla te thi gumono gestos. thu habi grotan giuuald, huena thu hier an erthu eldi barno gibindan uuellies, them ist be thiu giduan himil riki bilokan, endi hellia sind im opana brinnandi fiur. so huena so thu eft antbindan uuili, ant heftean is hendi, them ist himilriki antlocan liohto mest, endi lib euuig, gruoni godes uuang met sulicoro. ik thi gibu uuelliu lonon thinon gilobon.

ximus. *Tum illi dominus suus respondit; Beatus es, inquit ille, Simon fili Jona; non poteras tu ipse hoc opinari, neque in cogitationibus tuis definire, neque potuit hominis lingua hoc tibi monstrare, at dominus ipse, pater omnium hominum, auctor fuit ut tam profunda de domino tuo eloquereris. præmium hujus confessionis pretiosissimum reportabis. Sinceram habes in corde tuo fidem. Cogitationes tuæ petræ similes sunt, & tam firmus es ipse, quam durum Saxum. Te vocabunt homines sanctum Petrum. Super hanc petram ædificabitur domus dei, palatium meum, in quo familia ejus congregabitur, adversus quam præ tua virtute inferni portæ non poterunt pollere, & prævalere. Ego tibi dabo pessulos regni cœlestis, ut post me omni Christiano populo imperare possis. ad te proficiscentur omnium hominum spiritus. Magnam utique potestatem habiturus es, & quemnam mortalium hic in terris ligaveris, illi ea propter regnum cœleste obseratum erit, & inferni flammans ignis patebit. quemcunque etiam solveris, eique manus restrinxeris, illi regnum cœleste maxime lucidum, & vita æterna, nempe paradisus Dei reserabitur. Cum istiusmodi donis ego tibi rependam fidem tuam.*

PASCHÆ INSTITUTIO. cap. LVI.

Giuuet im thuo ut thanan inuuidies gern Iudas gangan, habda im grimman hugi thegan uuid is theodan. uuas thuo iu thiustri naht sulitho gisuorcan suno drohtines uuas im an them gomon forth endi is iungron thar uualdand uuin end brod uuihida be thiu helgoda heban cuning mid is handon brac, gaf it under them is iungron, endi gode thancoda sagda them alat them thar all giscuop uuerold, endi uuunnia, end sprac uuord manag: gilobeat gi thes liohto, quat hie, that thiet ist min * lichamo endi bloud so samo: gibu ik iu hier be thiu samad etan endi drincan: thit ik an erthu scal geban endi giotan, endi iu te godes rike losian mid minu lichamen, an lif euuig, an that himilesliohte. Gihuggeat gi sinnon, that gi that fulgangen. thia ik an theson gomon duon marient thitt for thero manigı. thit ist mahtig thing, mid thius sculun gi iuuuon drohtine diuritha frummean. hebbeat thit min te gihugdion helag bilithi, that it eldi barn after lestian uuaron an thesaro uueroldi, that that uuitin alla man obar thesan middilgard, that it ist thuru mina minnia giduan herren te huldi.

Tum inde facessit Judas, mali studiosus, & contra dominum suum crudelia meditatus est. Nox tum erat valde tenebrosa, & fuliginosa, cum filius dei & discipuli ejus in cœnâ discumberent, ubi dominus cœli rex cum suis manibus quum vinum tum panem consecrans, & sanctificans inter discipulos suos distribuit, & deo gratias egit, illi propter refectionem grates persolvens, illi qui universum mundum & lætitiam fecerat, multa verba addens: Hoccine facile creditis (inquit) quod hoc est corpus meum pariter ac sanguis; do vobis hic ambo simul edere & bibere. Hæc in terra daturus & effusurus sum, & vos cum corpore meo ad regnum dei, in vitam æternam, in cœleste illud lumen redempturus sum. Considerate in animis vestris, ut hoc comprehendatis. Quæ in hoc convivio facio declarate coram populo. Magna enim res hæc est, quacum debetis dominum vestrum glorificare. retinete ergo in memoriis vestris hoc sanctum meum † exemplum, [vel hanc sanctam meam repræsentationem,] ut rite in hoc mundo observetur à posteris, & ut omnes homines per universum hunc orbem sciant, quod id mei gratia, scilicet in domini obsequium observatum est.

---

* *Saxonicè* lichama, *corpus*. est etiam lic, *corpus*. atque hæc duo confunduntur. Primitus tamen inter hæc duo nomina notabilem fuisse distinctionem nullus dubito. siquidem lic illud videtur *corpus inanimatum* denotare, atque ab *Gothico* 𐌻𐌴𐌹𐌺 derivatur. lichama autem *corpus animatum* significet, quasi 𐌻𐌴𐌹𐌺𐌰𐌷𐌼𐌰 scriberetur, atque tractum esset à 𐌻𐌴𐌹𐌺, *corpus*, & 𐌰𐌷𐌼𐌰, *spiritus*. † Bilithi, quod alias scribitur bilidi, pilidi, bilethe, belidi, bild, *Kiliano* beeld, beld, bild, *Saxonice* biliđ, *exemplar, exemplum, icon, imago, simulacrum, typus, signum, effigies, statua, similitudo, repræsentatio*, & specialiter ab hoc auctore pro *parabolâ* alibi semper usurpatur. Hinc apud *Kilianum* beelden, *imaginem fingere, effigiare*. Beeldinge & Beeldenisse, *imago, simulacrum, signum*. Beeldener, *typus, figura, archetypus, exemplar, exemplum*. Hæc de voce, quam bifariam transtuli. Locus enim vel institutionem *S. Cœnæ* respicit, vel ipsam *S. Cœnam*. prioris respectu bilithi per *exemplum* vertendum censeo, quippe quòd *S. Cœnæ* institutio à ser-

Eodem metro conditum forte reperi fragmenti poëtici ſingulare folium, in codice MS. homiliarum *Semi-Saxonicarum* qui extat in Bibliotheca *Lambethana.* Fragmentum autem ſubſequitur.

** ** ** ** ** ** ** **
*nas byrnað. [geong cyning.
Næfre hleoþrode ða hearo
Ne ðis ne dagað Eastun.
Ne her draca ne fleogeð.
Ne her ðisse healle hornas ne byrnað.
Ac her forþ berað.
Fugelas singað.
Gylleð græghama.
Guð wudu hlynneð.
Scyld scefte oncwyð.
Nu scyneð þes mona.
Waðol under wolcnum.
Nu arisað wea-dæda.
De ðis ne folces nið.
Fremman willað.
Ac on wacnigeað nu.
Wigend mine.
Habbað eowre landa.
Hie geaþ on ellen.
Windað on orde.
Wesað on mode.
Ða aras mænig goldhladen ðegn.
Gyrde hine his swurde.
Ða to dura eodon.
Drihtlice cempan.
Sigeferð and Eaha.
Hyra sword getugon.
And æt oþrum durum.
Ordlaf and Guþlaf.
And Hengest sylf.
Hwearf him on laste.
Ða gyt Garulf.
Guðere styrode.
Ðæt he swa freolic feorh.
For-man siþe.
To ðære healle durum.
Hyrsta ne bæran.
Nu hyt niþa heard.
Any man wolde.
Ac he frægn ofer eal.
Undearninga.
Deormod hæleþ.
Hwa ða duru heolde.
Sigeferþ is min Nama cweþ he.
Ic eom secgena leod.
Wrecten wide cuð.
Fæla ic weuna gebad.
Heordra hilda.
De is gyt herwitod.
Swæþer ðu sylf to me.
Secean wylle.
Ða wæs on healle.
Wæl-slihta gehlyn.
Sceolde Celæs borð.
Genumon handa.
Banhelm berstan.
Buruhðelu dynede.
Oð æt ðære guðe.
Garulf *gecrang.
Ealra ærest.
Eorðbuendra
Guðlafes sunu.
Ymbe hyne godra fæla.
Hwearflacra hræw.
Hræfen wandrode.
Sweart and sealo brun.
† Swurd-leoma stod.
Swylce eal Finnsburuh.
Fyrenu wære.
Ne gefrægn ic.
Næfre wurþlicor.
Æt wera hilde.
Sixtig sigebeorna.
Sel gebærann.
Ne nefre swa noc hwitne medo.
Sel forgyldan.
Ðonne hnæfe guldan.
His hægstealdas.
Hig fuhton fif dagas.
Swa hyra nan ne feol.
Drihtgesiða.

vatore noſtro *exemplum* vel *exemplar* eſt, ad quod conformanda erant in futuris eccleſiæ ſeculis omnes aliæ ſacræ ſynaxes & euchariſtiæ adminiſtrationes: poſterioris autem reſpectu, per *repræſentationem* reddidi, in quo vocis ſenſu *S. Cœna* eſt *ſimulacrum*, *ſimilitudo* & *repræſentatio* paſſionis domini, in qua nimirum panis illius corpus, vinum ſanguinem, & vini effuſio effuſionem ſanguinis repræſentat. hebbeat thit min te gihugdion helag bilithi, *conſervate in memoriis veſtris hoc ſanctum meum dati pro vobis corporis & effuſi pro vobis ſanguinis ſignum & imaginem*; vel *conſervate in memoriis veſtris hoc ſanctum meum adminiſtrandæ ſacræ Cœnæ exemplum.* In utroque quidem ſenſu locus accipi poteſt. Tu vero, lector, in quovis accipias, *Eccleſiæ Romanæ* non placebis adverſariis noſtris, qui non tantum primævum adminiſtrandæ *S. Cœnæ* morem ſecundum *Chriſti exemplare* inſtitutum, denegando fidelibus calicem, mutarunt & perverterunt, ſed de ipſa *S. Cœna* novas & fidei contrarias doctrinas excuderunt; de quibus forſan poëta noſter, cujus ſcripta grandævam antiquitatem redolent, nunquam fando audivit. Certe, ſi de *S. Cœna* ita olim ſentiiſſet, ac jam ſentit ac definit *Eccleſia Romana*, non tam jejunam, quidni dicam frigidam nobis reliquiſſet myſterii deſcriptionem, qui alibi quaſi inſpiratus res ſupra quod juſtum eſt more poëtico cum omni verborum ſublimi apparatu & troporum pompa & ſplendore deſcribit. * *Occubuit*, *ſuccubuit.* gecrang, gecrong, *mortuus, occiſus.* crang etiam ut gecrang. fæge crungon, *fato deſtinati occubuerunt*, Paraphraſ. *Geneſios* p. 73, l. 2. Sic Chron. *Sax.* *Gibſ.* p. 112, anno DCCCCXXXVIII, crungun Sceota leoda, *Scotorum gens occubuit, periit.* crang autem, *mortuus, occiſus*; & verbum crangan, gecrangan, *occumbere, ſuccumbere, perire*, à *Cimbrico* **krankur**, **krank**, **krankt**, *æger, ægrotus*, accerſenda ſunt. † Swurd-leoma, *ſplendor gladiorum*; communis hæc Metaphora *Scaldis*, apud quos multa de *gladiorum coruſcatione*: ut iſtud *Voluſpæ*, ſtroph. 85. **ſkyn aff ſverde ſol Valtiſſa**, *radiat inſtar ſolis gladius Valtiſſæ.* Hinc in ſecunda parte *Eddæ Iſland.* *gladius* nominatur **elldur**, **lios**, **liome**, (*Sax.* lioma,) **ſtiarna Odins**, *ignis, lumen, lux, ſtella Odini.* nominatur etiam **brand** & **glad**, vel **glod**, (*Sax.* gled,) *titio, torris, pruna ignita*, & *Odini* aula dicitur ſtrictorum gladiorum ſplendore ſolo illuminari. Hinc originem *gladii* poſt doctiſſimum *Stiernhielmum*, à **glad**, **gladur**, **glod**, quæ omnia verbalia ſunt, à **gloa**, **glia**, **glea**, *ſplendere* accerſendam putat Vir magni acuminis pariter ac eruditionis *Nicolaus N. Salanus Weſtmannus*, in diſſertatione philologica, cui titulus GLADIUS SCYTHICUS, quem vide pag. 6, 7, &c. ubi inter alia multa obſervat, quod veteres, quoties gladios fabricarent, eos in ignis flammantis ſpeciem formarunt. Hinc à **brand**, *Anglice* **to brandiſh a ſword**, *gladium ſtrictum vibrando coruſcare facere.* Simili figurâ, *aurum*, apud *Pindarum, ardenti igni* comparatur: Olymp. I, 2,

Χρυσὸς, αἰθόμενον πῦρ.

Ac

Ac hig ða duru heoldon.
Ða gewat him wund hæleð.
On wæg gangan.
Sæde ꝥ his býrne.

Abrocen wære.
Ƿere sceorpum hror.
And eac wæs his helm ðýrl.
Ða hine sona frægn.

Folces hýrde.
Ƿu ða wigend hýra.
Ƿunda genæson.
Oððe hwæþer ðæra hýssa.

Metro haud multum diſſimili carmina ſua ſcripſit, *Scaldus* ille, auctor libri, cui titulus Hervarer Saga, (quem edidit cl. *Olaus Verelius*) ut conſtat [1] ex dialogo illo inter *Hervaram* & *Angantyri* patris ſui manes, à quo ad tumulum ſtans, ut *Tirfingum* gladium cum eo ſepultum daret, rogat.

Hervor.

Wafnadu Angantyr,
Vekur Þig Hervor
Einka dotter
yckar Suafu.
Sel Þu mer ur hauge
Hardan [2] mækir,
Þan er Suafurlama
Slogu [3] duergar.
Hervardur, Hiorvardur,
Hrani, oc Angantyr,
Vek eg ÿdr alla,
Vidar under rotum.
Med hialmi oc briniu
Oc huoſſu ſuerdi,
Raund oc reida,
Oc rodnum geiri.
Ero miog vordner
Andgryms ſyner
Mein-giarnar ad
Molldar auka!
Ad eingi gior ſona
Eyvor vid mig mæla
Vr munar heimi!
Hervardur, Hiorvardur.
Suo ſie ÿdur aullum
Innan rifia
Sem er i [4] maura
Mornid hangi,
Nema ſuerd ſelier,
Þad er ſlogu duergar
Samyra draugum;
Syrt um fetla.

Angantyr.

Harvor dotter
Huÿ kallar ſuo,
Full feikiuſtafa,
Fer Þu ad illu?
[5] Od ertu ordin,
Oc orvita,
[6] Vill-hyggiandi
Vekia dauda menn.
Grofu mig ey fader
Nie frændur adrer.
Þeir haufdu Tirfing
Tueir er lifdu,
Vard Þo eigandi
Einn af ſidan.

Hervor.

Satt mæler Þu ecki:
So lati [7] As Þig.
Heilan ihaugi,
Sem Þu hafir eigi
Tirfing med Þier.
Trautter Þier ad veita
Arf Angantyr
Einka barne.

Hervor. Awake Angantyr, Hervor the only daughter of thee and Suafu doth awaken thee. Give me out of the tombe, the hardned sword, which the dwarfs made for Suafurlama. Hervardur, Hiorvardur, Hrani, and Angantyr, with helmet, and coat of mail, and a ſharp sword. with ſheild and accoutrements, and bloody ſpear, I wake you all, under the roots of trees. Are the ſons of Andgrym, who delighted in miſcheif, now become duſt and aſhes. can none of Eyvors ſons now ſpeak with me, out of the habitations of the dead! Harvardur, Hiorvardur! ſo may you all be within your ribs, as a thing that is hanged up to putriſie among inſects, unleſſe you deliver me the sword which the dwarfs made **** and the glorious belt. Angantyr. Daughter Hervor, full of ſpells to raiſe the dead, why doſt thou call ſo? wilt thou run on to thy own miſchief? thu art mad, and out of thy ſenſes, who art deſperatly reſolved to waken dead men. I was not buried either by father or other freinds. Two which lived after me got Tirfing, one of whome is now poſſeſſor thereof. Hervor. Thou doſt not tell the truth: ſo let Odin hide thee in the tombe, as thu haſt Tirfing by thee. Art thu unwilling, Angantyr, to give an inheritance to thy only child?

---

[1] Cap. VII. p. 91. [2] De hoc nomine ſic *Car. Lundius* in libro, *Zamolxis, primus Getarum legiſlator*, inſcripto, p. 31. *Machæra* Plauto *gladius* eſt: *machæria, gladioli*, à *Gothico* Mæker, unde & *Græcum* μάχαιρα. [3] De *Duergis* ſive *Nanis*, qui humanæ ſcientiæ & formæ compotes intra terram & in Saxis habitabant. vide *Eddæ Iſlandorum* myth. XIII. [4] Maur, *formica*; ſpecies metonymice pro genere. Maur *Iſlandicum* ſonat ut mor. in lingua autem *Cymræca*, morgrugin, *formica*: morgrug, *formicæ*: Bibl. *Cymr. Oxon.* 1690. Prov. VI, 6, cerdda at y morgrugyn, tydi ddïogyn, *vade ad formicam, ô piger.* & Prov. XXX, 25, Nid yw 'r morgrug bobl nerthol, etto y maent yn derparu eu lluniaeth yr hâf, *formicæ populus infirmus, qui præparat in meſſe cibum ſuum.* De hac voce *Cymraecâ*, ſic *Joan. Davies*: morgrug, ſing. morgrugyn, *formica, myrmex. Arm.* merienem. Morgrug eſt potius *tuberculum formicarum*, quod demonſtrat myrdwin, à myr, *formicæ*, & twyn. nam mor & myr eſt *formica. Plur.* morion & myrion. *Angl.* boreales: piſmoor, *formica*: moorhill, *tuberculum formicarum.* [5] Odr, od, odt, *furioſus, ſa, ſum*, veluti furioſa *ſibylla*, cum ab *Apolline* acta verſus eſſet prolatura. derivatur nomen à verbo ætæda, *furere.* [6] Vill, à villur, *erroneus, ferinus, ferus.* Hinc ſubſtantivum vil, ſumitur quam maximè pro *deſperatâ mente* & *feroci animo.* [7] Famoſus ille *Odinus* & ejus aſſeclæ ſe pro deaſtris ſeu diis aut ſemidiis venditantes ex Asia oriundi ſunt. Itaque As, in plurali Aser, diis ſeptentrionalibus nomen gentile erat. Æsa vel Asa & Asinia etiam dea. fuerunt autem Æser proprie numero XII; quorum ipſe *Odinus* princeps, & κατ' ἐξοχὴν As, & helgi AS.

 Angan-

ANGANTYR.

Seige eg Þier, Hervor,
Þad vera mun,
Sa mun Tirfungur
(Ef Þu trua mætter)
Æt Þinni nær
Allre spilla.
Muntu son gieta
Þan sidar mun.
Tirfing hafa,
Oc trua marger
Hann manu Heidrek
Heita lyder.

HERVOR.

Eg of-kingi
So uirda dauda
Ad Þier Þoled
Alldrey kyrrer,
Nema Angantyr
Selier mier Tirfing,
Hlyfum hættan,
Hialmars bana.

ANGANTYR.

Mær qued eg unga
Monnum lijka,
Er um hauga
Huarlar a nottum,
Grofnum geiri
Med gotta malum,
Hialm oc briniu
Fyre hallar dyr.

HERVOR.

Madur Þotter Þu
Menskur tilforna
Adur eg sali
Ydra tok kanna.
Sel Þu mier ur haugi
Þan er hatar brinju
[1] Suerga smidi,
Suger Þier ey ad leina.

ANGANTYR.

Liggur mier under herdum
Hialmars bani,
Allur er han utan
Elldi sueipinn;
Mey veit eg aungua
Molld a huorge
Er Þan hior Þori
Hond i nema.

HERVOR.

Eg mun hirda
Oc i haund nema
* Huassan mæki,
Ef eg hafa gnædi.
Hugg eg eige
Elld brenna Þan.
Er framlidnum firdum.
Leikur um sioner.

ANGANTYR.

Heimsk ertu Hervor,
Hugar eigandi.
Er Þu ad augum
Jelld hrapar,
Helldur vil eg suerd Þier
Selia ur haugi,
Mær en unga,
Mun eg Þig eyleina.

HERVOR.

Vel giorder Þu,
Vikings nidur,
Er Þu sender mier
Suerd ur haugi.
Betur Þikiumst nu,
† Budlungur, hafa,
Enn eg Noreyge
Mede allre.

ANGANTYR.

Veistu ey ad
Vppsol ertu,
Mala, flarad kona,
Þui Þu fagna skalt.
Sa mun Tirfingur
(Ef Þu trua næder)
Ætt Þinne mær
Allri spilla.

HERVOR.

Eg mun ganga
Til gialfur manna.
Hier mun ey mær
J hug godum.

I will tell thee, Hervor, what will come to passe: this Tirfing will, if thou dost beleive me, destroy almost all thy ofspring. thou shalt have a son, who afterwards must possesse Tirfing, and many think that he will be called Heidrek by the people. HERVOR. I do by enchantments make, that the dead shall never enjoy rest, unlesse Angantyr deliver me Tirfing ******* ANGANTYR. Young maid, I say, thou art of manlike courage, who dost rove about by night to tombes with spear engraven with magicall spells, with helmet, and coat of mail before the door of our hall. HERVOR. I took the for a brave man, before I found out your hall. give me out of the tombe the workmanship of the dwarfs, which hates all coats of mail; it is not good for thee to hide it. ANGANTYR. The death of Hialmar lies under my shoulders, it is all wrapt up in fire; I know no maid in any country that dares this sword take in hand. HERVOR. I shall keep, and take in my hand, the sharp sword, if I may obtain it. I do not think that fire will burn, which plays about the sight of deceased men. ANGANTYR. O conceited Hervor, thou art mad. rather than thou in a moment shouldst fall into the fire, I will give thee the sword out of the tomb, young maid, and not hide it from thee. HERVOR. Thou didst well thou offspring of heroes, that thou didst send me the sword out of the tomb. I am now better pleased, O Prince, to have it, than if I had got all Norway. ANGANTYR. False woman, thou dost not understand, that thou speakest foolishly of that, in which thou dost rejoice. for Tirfing shall, if thou wilt beleive me, maid, destroy all thy offspring. HERVOR. I must go to my seamen.

[1] Supra slogu duergar. hic *gladius* vocatur duerga smidi, opus fabrile *Nanorum*. Notandum autem veteres per *Nanos* non intellexisse monstra humana in defectu debitæ quantitatis peccantia, aut gibbo deformata, sed quoddam saxicolarum, & monticolarum genus artificiorum fabrilium, perinde ac cyclopes, perquam gnarum, ut antiqua monumenta passim testantur. * Hinc inter nomina *Eddica* gladii occurrit huessingur. † Nomen *Eddicum* regis. ut, Bodle er Budlungur eru frakomner. pars II. *Eddæ Islandorum*. nomen proprium usurpatur pro communi.

Lit

Lit ræke eg Þad
* Lofdunga vinar
Huad ſyner miner
Sÿdan deila.

ANGANTYR.

Þu ſkalt eiga
Oc unna leingi,
Hafdu ad huldu
Hialmars bana.
Tak tu ad eggium,
Eitur er ibadum,
Sa er mans matadur
Miklum verri.

HERVOR.

Eg mun hirda,
Oc i haund nema,
Huaſſan mæki,
Er mig hafa latid:
Ugge eg eye Þad,
Ulfa greinir,
Huad ſyner miner.
Sÿdan telia.

ANGANTYR.

Far vel dotter,
Fliott gief eg Þier
Tolf manna fior.
Ef Þu trua nædir,
Afl oc eliom
Alt hid goda
Er ſyner angryms
Epter leifdu.

HERVOR.

Bui Þier aller,
Burt mun eg ſkiotla,
Heiler i hauge,
Hiedan fyſer mig.
Helſt Þottunſt eg
Heima i mill,
Er mig umhuerfis
Elldar brunnu.

here I have no mind to ſtay longer. Little do I care, O Royall freind, what my ſons hereafter quarrell about. ANGANTYR. Take and kæp Hialmars bane, which thou ſhalt long have and enjoy. touch but the edges of it, there is poyſon in both of them, it is a moſt cruell devourer of men. HERVOR. I ſhall kæp, and take in hand, the ſharp ſword, which thou haſt let me have: I do not fear, O ſlain father! what my ſons hereafter may quarrell about. ANGANTYR. Farewell daughter, I do quickly give thæ twelve mens death. if thou canſt beleive with might and courage. even all the goods, that Andgryms ſons left behind them. HERVOR. Dwell all of you ſafe in the tombe, I muſt be gon, and haſten hence, for I ſæm to be, in the midſt of a place where fire burns round about me.

XIII. Hactenus de Poematis *Anglo-Saxonum*, quoad ſermonem, quoad metrum, & quoad rythmum tractavimus, ducem, quem in his inviis ſequeremur, neminem habentes, at qui nos ſequentur majori cum ſucceſſu multos, quod optamus, habituri. Jam vero ad ea, quæ eorum carminibus accidunt, progrediamur; quorum imprimis ſe obſervandum offert dictionum ab eadem † initiali litera incipientium uſus non infrequens, quæ harmoniam carminis augere & quodammodo regere videtur. In hoc autem *Anglo-Saxones* & *Græcos* & *Latinos*, quemadmodum noſtri *Anglo-Saxonum* Poetas imitantur; vel potius *Muſis* ipſis magiſtris, omnes idem faciunt, quùm in omnibus omnium gentium poëmatis initialium illa conſonantia auditur, ut ſequentia oſtendunt.

Ex *Pindaro*.

Πάπλαγε πόρσιον. | Ἄστης ἀρίζηλος, ἀλήθινον | ——μεγάλων δ' ἀέθλων | Πίομαι ἀνδράσιν αἰχμηταῖσι, πλέκων.
Κάδμοιο κοῦραις. | Ἀνδρὶ φέγγος. —— | Μοῖσα μεμνᾶσθαι φιλεῖ. | Ποικίλον ὕμνον ——

Ex *Homero*.

Αὐτὰρ ὁ βοῦν ἱέρευσεν ἄναξ ἀνδρῶν Ἀγαμέμνων
Πίονα πενταέτηρον. —— —— ——

Πατρί τε σῷ μέγα πῆμα, πόληΐ τε, παντί τε δήμῳ.
Ὄφρα ἴδῃς προτερόν τε πόσιν, πηούς τε, φίλους τε.

Ex *Heſiodo*.

Ἄρχεσθ' ἀμήτου, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων.

Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

Ex *Dionyſio* Characeno.

Κηφισσοῦ μέγα χεῦμα καθερχόμενον κελαρύζει,
Δακῶν τ' ἄσπετος αἶα καὶ ἀλκήεντες Ἀλανοί.

Ἀνδρῶν ἀντιπέρηθεν ἀγαυῶν Ἀμυλάων.
Χωρὶς μὲν Κόραξ ἐστὶ μέγας, χωρὶς δὲ Χόασπις.

Ennius.

Brundyſium pulchro præcinctum præpete portu.

---

* Nomen *Eddicum* regis: Lofde er Lofdungar. pars II. *Eddæ Iſlandorum*. † Notat *Voſſius*, Inſtitut. orat. lib. IV. ipſam rei naturam aliquando exigere, ut crebrior ſit ejuſdem literæ initialis concurſus in eodem verſu; ut in his & ſimilibus:

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματα εἶ. Sophocl.
O Tite, tute Tati tibi tanta tyranne tuliſti. Enn.
Non potuit paucis plura plane proloqui. Plaut.
Libera lingua loquuntur ludis liberalibus. Næv.

Catul.

Catullus.

Theſea cedentem celeri cum claſſe tuetur
Indomitos in corde gerens Ariadna furores.
Plangebant aliæ proceris tympana palmis,
Aut tereti tenues tinnitus ære ciebant.

Lucretius.

Ductores Danaum delecti prima virorum.

Virgilius.

Mæonia mentum mitra crinemque madentem.
Aſcanius clari condet cognominis Albam.
Prima petit ——————————
Pectora plauſa cavis, & colla comantia pectunt.

Eadem plane carminis affectio obſervanda eſt in *Iſlandorum* poematis, ut videre eſt in omnibus *Voluſpæ* ſtrophis, ubi literæ initiales harmoniam regunt. Exempli gratia hæc appono carmina:

Nor ok nide nordre, ſudre,
Auſtre, weſtre, alþiofur dvalinn,
Bivor, oc bavor, bumbur nore
Aan ac annar, ae, miodvitnar.

Sic etiam in *Semi-Saxonicis* verſibus, in bibl. *Bodleianâ, Digby*, 4. mutua cernitur initialium χέσις: ut,

He mai him ſore adreden,
Ðæt he ðanne ore bidde ne mugen,
Vorþ ꝥ bilimpeð ilome.
He is wis ꝥ bit and bote
And bet biuoren dome.
Deað com on ðis midelard
Ðurð ðæs defles onde,
And ſenne and ſorge and iswinc,
On ſe and on londe.

Valde ei timendum eſt,
Ne miſericordiam exoret,
Nam ſæpe id ita accidit.
Quare ſapiens eſt qui precatur & emendat,
Et melioreſcit ante judicium.
Mors veniebat in hunc mundum
Per invidiam diaboli,
Et peccatum & dolor & ærumna,
In mare & terras.

Sic noſtrorum Principes Poetæ: ut celebris ille *Satyrographus* qui ſe Pierce Plowman vocat:

In a ſomer ſeaſon, when ſet was the ſunne,
I ſhope me into ſhroubs, as I a ſhepe were,
In habite as an harmet, ungodly of werkes,
Went wyde in in thys world, wonders to hear.
And on a may morning, on Malverne hills,
Me befell a ferly, of fayry me thought,
I was wery of wandering, and went me to reſt,
Under a brode benk by a bourne ſide,
And as I leanid and lokid on the water,
I ſlombred into a ſleping, it * ſwyʒed ſo merye.

Chaucerus.

It is full harde to halten uneſpied,
Before a crepil, for he can the craft.
Creſeide when ſhe redy was to ride
Full ſorrowfully ſhe ſighed, and ſaid alas.
And he full ſoft and ſlighly gan her ſeie
Now hold your day, and doe me not to deie.

Spencerus.

Her wanton Palfrey all was overſpread
With tinſel trappings, woven like a wave.
Whoſe bridle rung with golden belts and boſſes brave.
As where th' Almighty's lightning brand do's light
It dims the dazled eyne, and daunts the ſenſes quite.
So far as doth the daughter of the day
All other leſſer lights in light excell.

* Ab ſwigan *reſonare*. ᵹ *Anglo-Sax.* in ʒ *Anglicum* commutatur, ſecundum reg. XIV. cap. XXII.

Ne

Ne may with ſtorming ſhowers be waſht away;
Ne bitter breathing winds with boiſtrous blaſts.

Donne.

Then with new eyes I ſhall ſurvey, and ſpy
Death in thy cheeks, and darkneſs in thine eye.

Denham.

Now private pity ſtrove with publick hate,
Reaſon with rage, and eloquence with fate.
Nor fire, nor fate their bays ſhall blaſt,
Nor death's dark veil their day orecaſt.

Waller.

Like faulcons theſe, thoſe like a numerous flock
Of fowls, which ſcatter to avoid the ſhock.
Illuſtrious acts high raptures do infuſe,
And every conquerour creates a muſe.

Drydenus.

In freindſhip falſe, implacable in hate,
Reſolv'd to ruine, or to rule the ſtate.

Cowleius.

The inundation of all liquid pain,
And deluge dropſy thou doſt drain.

Sic muſis inſpirantibus etiam *Anglo-Saxonum* Poetæ vocum ab iiſdem initialibus incipientium harmonia gaudebant. id genus ſunt, in vero *Cædmone*, numine afflato, heꞃiᵹean heoꝼon ꞃiceꞅ ƿeaꞃð :· Meꞇoðeꞅ mıhꞇe ⁊ hiꞅ moð ᵹeðanc :· ƿeoꞃc ƿulðoꞃ ꝼæðeꞃ :· Fıꞃum ꝼolðan. ꝼꞃea ælmıhꞇıᵹ :· Sic in ſuſpecto *Cædmone*, mæꞅꞇ anð mæꞃoꞅꞇ :· Meꞇoð mancẏnneꞅ :· Fıꞃa æꝼꞇeꞃ ꝼolðan :· quæ ſupra leguntur. & quæ ponuntur infra: æhꞇa ⁊ æꞇƿiꞅꞇ :· ꝼola ꝼꞃum beaꞃne :· ƿiꞅ ⁊ ƿillan :· ꞅꞃeaꞃꞇ unðeꞃ ꞅƿeᵹle :· ðome ⁊ ðuᵹeðe :· ꝼeoh ⁊ ꝼuᵹlaꞅ :· laðꞃa linð :· beoꞃhꞇ bliꞅꞅo :· ðeᵹnaꞅ ðꞃẏmꝼæꞅꞇe :· ꝼiꞃena ꝼꞃemman :· ƿæꞃan on ꞃoðeꞃum :· * ꞅiðe anð ꞅƿeᵹleꞇoꞃhꞇ :· ƿeꝼan ⁊ ƿeccean :· ƿliꞇe ⁊ ƿulðꞃe :· eaꞃce ꝼꞃom eoꞃþum :· æꞃ ꞇo mannum moðoꞃ bꞃohꞇe :· ðemðon ðꞃihꞇeneꞅ ðuᵹeðum :· mið ᵹꞃim ᵹꞃiꞃe :· bꞃað ⁊ bꞃeꞅne. beaꞃna ꞇuðꞃe :· † ƿæðꝼæꞅꞇ ƿeðꞃan ⁊ ƿecene ᵹenam :· holm ƿæꞅ heonon ƿeaꞃð :· aꝼeꞃ ꞅꞇꞃeam-ꞅꞇaðe ꞅꞇæꞃƿan moꞅꞇon. ƿulðꞃeꞅ ealðoꞃ ƿuꞃð ꞇo Noe :· ꞇẏmað nu ⁊ ꞇieðꞃað. ꞇiꞃeꞅ bꞃucað :· beaᵹaꞅ ꝼꞃom Beꞇhlem. ⁊ boꞇl ᵹeꞅꞇꞃeon :· & ſexcenta alia.

His accedunt ejuſdem verſus ſimiliter conſonantes partes; ut in *Pſeudo-Cædmone*: ƿiðe anð ꞅiðe :· ᵹleam ⁊ ðꞃeam :· on ᵹeƿalð ᵹeꞅꞇalð :· ᵹeꞅeah ðeoꞃc ƿeoꞃc :· læðað ⁊ ꝼæðað :· ꝼeꞃeðe ⁊ neꞃeðe :· liꞅꞅe ⁊ bliꞅꞅe :· ꞅceaƿeꞅ ⁊ ᵹeaƿeꞅ :· oꞃ ne ꝼoꞃe :· & id genus alia. Hanc verborum in uno eodemque verſu conſonantiam, ἐπισυνέμπλωσιν vocant *Græcorum* rhetores & grammatici, quam inter vitia carminis notant: ut ‡ *Euſtathius* in iſtud *Homeri*, Iliad. Ψ. v. 116.

Πολλὰ δ᾽ ἄναντα, κάταντα, πάραντά τε, δόχμιά τ᾽ ἦλθον.

Verum quamvis hæc τῶν συμφώνων ἐπαλληλία in *Græcorum* & *Latinorum* heroicis merito damnanda eſt, in *Anglo-Saxonum* tamen carminibus, quæ alius indolis ac ſtructuræ ſunt, venuſtatem, nitorem, & nonnunquam majeſtatem metricæ orationi conciliat, hic illic ad recreandum animum & affectus excitandos, tanquam ſymphonia concinentium, interpoſita.

Ab his nonnunquam proceditur ad ſimiliter ſonantia & cadentia in fine diverſorum verſuum, ſive ad ** ὁμοιοτέλευτα & ὁμοιόπτωτα illa, quæ noſtri *Rimas* vocant; ut in veri *Cædmonis* fragmento: miððanᵹeaꞃð. mancẏnneꞅ ƿeaꞃð :· & in fragm. Hiſtor. *Judithæ*. ꞅƿẏlce eac ƿeðe ꞅꞇꞃeamaꞅ. ⁊ ꞅƿeᵹleꞅ ðꞃeamaꞅ :· & apud *Pſeudo-Cædmonem*, XLII, 10, 20. ꞅeo ƿæꞅ ƿæꞇꞃum ƿeahꞇ. ⁊ ƿæꞅꞇ-

* Hujus literæ frequentatio polyſigma ſeu σιγματισμὸς nominatur. † Antiqui rhetores frequentem hujus elementi repetitionem ῥωτακισμὸν ſeu ῥωτισμὸν dixere. ‡ Πέντε ἢ ἓξ οὐσῶν κακιῶν τοῦ ἔπους, κακίζεται καὶ τὸ, πολλὰ δ᾽ ἄναντα, καὶ ἑξῆς. καὶ λέγεται ἡ τοιαύτη ἐπικὴ κακία, ἐπισυνέμπλωσις, οἷα λέξεων ὁμοιοκαταληξία, καὶ τῶν αὐτῶν συμφώνων ἐπαλληλία. ** Grammaticis eſt ἁρμογὴ ὀνομάτων, ταυτότης περιόδων ἢ κώλων

mum

mum ðeaht. lago streamum leoht:- Sed hæc & hujusmodi quamvis rarissime occurrentia, erant forsan *Rimarum* principia, in fine carminum, quæ * labascente indies puriori *Saxonica*, veri rythmi jacturam quodammodo compensabant, ut in proximo capite ostendetur.

XIV. Jam restat, ut ad ea tradenda transeamus, quæ carmina *Anglo-Saxonum* tam obscura reddunt, & intellectu adeo ardua, ut neglecta ubique & inculta jaceant à *Philo-Saxonibus*; cum quibus igitur me initurum gratiam spero, si *Anglo-Saxonum* carmina in lunari quasi splendore posuero, tametsi non potero solari perfundere. Quamobrem ut è tenebris suis pene *Cimmeriis*, & è crassa, quâ obvolvuntur, nocte ea eripiam, notanda à me omnia ordine sunt, quæ ad obscuritatem illam aliquid contribuunt: inter quæ vocabula à communi oratione aliena primas partes tenent. sed de iis tractavimus in antepenultimo capite, ad quod remitto lectorem.

XV. Post vocabula, notandæ veniunt vocabulorum transpositiones; de quibus supra differuimus. Lectori igitur, qui cum fructu poetas legere velit, studiose in secundo loco exquirendus est communis & magis naturalis ordo vocum; utpote qui necessarius est, ad inveniendam vocum in oratione constructionem grammaticam, & ad sensum autoris recte capiendum. Etenim vocabulorum positione in oratione metricâ ad ordinem simplicem & magis communem conversa, quasi ex se liquebit vera constructio, & ex constructione Poetæ mens; ut in his quæ sequuntur:

Nu ƿe sceolon heriᵹean. heofon-rices ƿeard. metodes mihte. ⁊ his mod geðanc. ƿeorc ƿuldor fæder. sƿa he ƿundra gehƿær. ece drihten ord onstealð. he ærest scop. eorþan bearnum. heofon to rofe. haliᵹ scippend. ða middan geard. moncynnes ƿeard. ece drihten æfter teode. firum foldan. frea Ælmihtiᵹ.

In hoc veri *Cædmonis* specimine, primo voces, quæ à communi sermone alienæ sunt, secundum regulam præcedentem, spectandæ sunt, ut Metodes. ord. firum. foldan. frea. De quarum significatione ope indiculi consulendum est caput XXI. Inventis vocum significationibus, dein ad communem ordinem reducendæ sunt; hoc modo: Nu heofon rices ƿeard metodes mihte ⁊ his mod geðanc [⁊] ƿeorc ƿuldor fæder ƿe heriᵹean sceolon sƿa ƿundra gehƿær he ord [⁊] ece drihten onstealð:- he eorðan bearnum to rofe heofon haliᵹ scippend ærest scop. ða firum foldan middan geard moncynnes ƿeard [⁊] ece drihten [⁊] frea Ælmihtiᵹ æfter teode.

Sic in fragmento Hist. *Judith.*

And ða fromlice lind ƿiggende læddan ongunnon ða torhtan mægð to træfe ðam hean ðær se rica hyne reste on symbel nihtes inne nergende lað Holofernus:- ðær ƿæs eall gylden fleohnet fæger ⁊ ymbe ðæs folctogan bed ahongen þ se bealo fulla mihte ƿlitan ðurh ƿigena baldor on æghƿylcne ðe ðær inne com hæleþa bearna ⁊ on hyne nænig monna cynnes nymþe se modiga hƿæne niðe rofra him ðe near hete rinca to rune gegangan:- In duabus his periodis, voces, à quibus communis abhorret sermo, sunt lind, in composito lindƿiggende. torht. toga, in folctogan. træfe. bealo. baldor. hæleð. niþe. rof. rinc. quæ omnes exquirendæ sunt in indiculo Grammaticæ nostræ adjuncto. Vocum significationibus inventis dein invenienda est earum constructio grammatica, ex ordine magis simplici, qui simpliciter & libere loquentibus in usu est; qualis hic est: ⁊ ða lindƿiggende ða torhtan mægþ fromlice læddan ongunnon to tham hean træfe. ðær inne on symbel nihtes hyne reste nergende lað holofernus:- Ðær ƿæs eall gylden fæger fleoh-net. ⁊ ymb þæs folctogan bed ahongen þ on hæleða bearna æghƿylcne ðe ðær inne come miht ðurh ƿlitan se bealo fulla ƿigena baldor ⁊ on hyne nymðe hƿæne niðe rofra rinca him ðe near hete se modiga to rune gegangan, *tum vero militares viri gnaviter cœperunt ducere egregiam virginem ad sublime tentorium, in quo* † *semper noctu dormitare solebat odiosus dominus Holofernes. inibi erat speciosum canopæum aureum, quod circa lectum ducis suspensum erat, ut execrabilis ille imperator in unumquemque hominum* [omnes,] *qui intraret perspicere posset; in illum vero nemo perspicere audebat, nisi quem ex insignioribus viris juberet ad ipsum prope accedere susurrandi gratia.* Sic Paraphr. Gen. XLII, 13. Ða ic aldor gefrægn. Elamitarna. fromne folctogan. fyrd gebeodan. Orlahomar. in hoc membro una vox est poetica, quærenda in indiculo. scilicet aldor· deinde facienda est constructio in hac positione vocum: ða gefrægn ic Elamitarna al-

---

* In *Græcis Latinisque* versibus, pseudo rythmus apud antiquissimos ex penthemimeri & ultima compositus quandoque occurrat. ut habent *Homerus*: Ἐκ γὰρ Κρηθῶν γένος εὔχομαι εὐρειάων. *Hesiodus*: Χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας. *Virgilius*: *Ætnæos fratres cœlo capita alta ferentes.* Et: *Vinaque fundebat pateris animamque vocabat.* alia quoque carmina similia reperire est. hujusmodi sunt *Neroniana* illa à *Persio*, in satyrâ primâ notata. *quod genus carminis* (inquit *Isaacus Casaubonus* in *Persium*) *ita probatum est, cum latè regnum occuparet barbaries, ut tota cœnobia* μονάζόντων *poematis fuerint adimpleta ejusdem farinæ.* Corruptionem *Latinæ*, eidem origini, cui nos illam *Saxonicæ* poeseos attribuit *Casaubonus*, *Cum igitur vitio & affectatione paucorum sciolorum, ab his principiis, corrupta fuisset vera ac legitima poesis, paulatim crescente imperitorum numero, solida vero eruditione languente ac tandem deficiente, in locum legitimæ poeseos, corruptela illius & fucus succedere cœpit.* † Vel *nocte quaque solenni.*

dor

ðon fromne folctogan Orlahomar fyrd gebeodan, *tum accepi Orlahomarum, Elamitarnorum Regem, strenuum illum ducem, exercitum conscribere.* Sic Paraphr. XLVII, * hwæt gifest ðu me. gasta waldend. freo manna. to frofre. nu ic þus. fea sceaft eom. ne þearfe ic yrfe stol. eaforan bytlian. ænegum minra. ac me æfter sculon. mine worulde magas. welan bryttian. Quorum eaforan. magas. bryttian. poetica sunt. Ordo autem magis communis & syntacticus: gasta waldend. hwæt freo manna gifest ðu me to frofre ne ðearfe ic ænegum minra eaforan yrfestol bytlian. ac mine worulde magas sculon æfter me welan bryttian, nu ic ðus fea sceaft eom, *Domine spirituum, quid liberorum dabis mihi in solatium? non enim necesse habeo ædificare alicui filiorum meorum domum hæreditariam, verum coævi mei cognati me mortuo opes meas occupabunt, quandoquidem liberorum orbus sim.* Sic XXV, 11, hine waldend on. tirfæst metod. tacen sette. freoðo beacen frea. ðy læs hine feonda hwilc. mid guð þræce. gretan dorste, feorran oððe nean. Quorum tirfæst. metod-frea. guð. þræce. à communi oratione aliena in cap. XXI. quærenda sunt. ordo autem syntacticus hic est: waldend, tirfæst metod, frea on hine freoðo beacen tacn sette. ðy læs feonda hwilc feorran oððe nean hine mid guð þræce gretan dorste, *Dominus potentissimus creator, & princeps in eum,* [Cainum,] *libertatis signum, notam, posuit, ne quis inimicorum procul aut prope auderet eum duello adoriri.*

XVI. Tertio, poemata *Anglo-Saxonum*, perinde ac ista *Pindari*, obscurant periphrases & tropi, sc. metaphoræ, synecdochæ, metonymiæ, & troporum in eodem vocabulo multiplicatio, quam metalepsin vocant. Quibus ergo diligenter à Lectore attendendum est, ut poetas cum fructu legat. Sic mare vocatur hron rade, *balænæ iter.* ganotes bæð, *fulicarum balneum.* hwæles æþel, *balænæ patria.* & *pisces maris*, brim hlæst, *merces* vel *proventus maris*, *Cædm.* v, 9, Inc sceal sealt wæter. wunian on gewealde. ⁊ eall worulde gesceaft. brucað blæd daga. ⁊ brim hlæste. ⁊ heofon fugla:· Inc is halig feoh. ⁊ wilde deor. on geweald geseald. ⁊ lifigende. ða ðe land tredað. feorh eaceno cynn. ða ðe flod wecceð. geond hron rade. Inc hyrað eall, *salum manebit in potestate vestra, cum omni mundana creatura*; † *fruimini fructu dierum, & piscibus, & volatilibus cœli. vobis jumentum mundum, feræ etiam bestiæ in potestatem datæ sunt, animantia quum quæ vivipara terram calcant, tum quæ fluctus movent per oceanum, vobis omnia subjiciuntur.* chron. *Sax. Gibs.* ad ann. DCCCCLXXV, ða wearþ eac adræfed. deormod hæleð. Oslac of earde. ofer yða gewealc. ofer ganotes bæð. gamol feax hæleð. wis ⁊ word snotor. ofer wætera geþring. ofer hwæles æþel. hama bereafod, *tum princeps charissimus Oslacus, canus senex, sapiens & sermone prudens, expulsus erat patria per volventes fluctus, per fulicæ balneum, per aquarum strepitum, per balænæ patriam, lare spoliatus.* Cædm. XXXIV, 17, eow is eðel-stol. holmes hlæst. ⁊ heofon fugla. ⁊ wildu deor. on geweald geseald. eorþe æl-grene. ⁊ eacen feoh, *vobis patria est florentissima terra, pisces & volatiles cœli, & feræ & pecus fœtum in potestatem tradita sunt.* Sic *anima* vocatur breosta hord, *pectoris thesaurus.* & *stirps, progenies* vel *familia*, heorþ-werod, *focularis cætus*, Cædm. XXXVI, 13, 14. XLV, 3. Sic LXXIII, 24, *animus* vel *mens* vocatur banhuses weard, *ossea domûs custos.* gif onlucan wile. lifes wealhstod. beorht in breostum. banhuses weard. ginfæsten god. gastes cægon, *si verax deus, pectore lucidus, vitæ interpres, vult mentem reserare spiritus clavibus.*

Sic *superficies* vel *exterior pars terræ* vocatur à *Cædmone*, tiber-sceaca, i. e. [1] *oblationum quassatrix*; quod colentibus fruges suas quasi munera & dona offert. ða seo tid gewat ofer tiber-sceacan middan-geardes, *postquam hic dies per orbis terrarum superficiem transiit.* Sic *sol* vocatur, folca friðcandel, *homines animans* [2] *Candela*, LV. 5. &, godes candel beorht, chron. *Sax. Gibs.* ad ann. DCCCCXXXVIII. vocatur etiam absolute, wuldor torht, *gloria præcellens*, LXI, 24. *Mare* etiam, ob tumorem ejus sphæricum, vocatur holm, *collis, mons*: ut ofer [3] holmes hring, *per maris ambitum.* Sic *bellum* vocatur passim apud Poëtas, æsc-plega, *ludus clypeorum.* heard handplega, *durus manûs* [4] *ludus.* & in fragmento historiæ *Judith.* p. XXIV, *sagittæ* vocantur, hilde nedra, *militares colubri.* leton forð fleogan flana scuras. hilde nædran, *evolare*

* Verba sunt *Abrahami* se improlem esse querentis. † *Dominamini.* [1] Apud *Græcos* poetas γαῖα vocatur, quoad eundem sensum, πολυφόρβη, φερέσβιος, πολύβοσκος, πολύκαρπος, ὀλβιόμοιρος, βωτιάνειρα, ὀπωροφόρος, φυσίζοος, πνευφόρος, καρποδότειρα, &c. horum nullum ἐπίθετον ad audaciam *Cædmonianam* adsurgit. unicus *Callimachus* simile quiddam affectat, qui γῆν vocat πολύβωμον. Nescio an alludat *Cædmon* ad sacrificia AGITATIONIS. [2] *Solem* vocat *Orpheus*, simili pene tropo, κόσμου τὸ περίδρομον ὄμμα. [3] Hanc metaphoram doctiss. *Olaus Verelius* in notis ad **Hervarar Saga**, cap. I. antiquis usitatam fuisse demonstrat, qui *mare* **belte** denominare solebant, quod undique stringat, circundet, ac liget terram continentem insulasque, secundum istud **Laugur er landa belte**, *mare est terrarum cingulum*; unde à *Græcis* γαιήοχος appellatur oceanus. Ibi quoque citat carmen **einari Skulason skaldi**, è Lexico *Runico* magni *Olavi, Islandi*, in quo mare quater appellatur **bellte**, i. e. *balteus.* quater etiam **linda**. i. e. *fascia.* sexies **gyrdill, gyrde, videgyrdell**, i. e. *zona.* ter itidem **vingiord**, i. e. *cingulum* vel *vagina.* quater **sile**, i. e. *helcium.* semel **baugur**, i. e. *Annulus.* **men** quater, i. e. *torques.* **helse** itidem semel. i. e. *monile.* **fiotur** bis, id est *compedes.* & **hringur** bis, i. e. *annulus.* à **belte** autem *sinus Balticus* nomen suum accepit. Huc spectat myth. *Eddæ Island.* de *Jormungando*, angue orbem terrarum cingente. de quo iterum in Myth. XLI. *fecerunt*

fecerunt sagittarum imbres, militarium illorum anguium. Sic *milites* vocantur, hilde wulfas, *pseudo. Cædm.* xiv, 8. Sic à hleo vel hleow, quod primario *locum à sole ventóve immunem*, deinde *asylum, hospitium* & *domum* significat, & maga, *filius*, hleo-magas, fratres, i. e. *ejusdem domus filii, Cædm.* xxv, 25. xxxvi, 8. Are ne wolde. gesceawian. ne ða sceonde huru hleo-magum helan, *reverentiam non voluit ostendere, neque pudenda à fratribus occultare.* Sic p. xxxvi, cwæþ he wesan sceolde. hean under heofnum. Cham on eorþan. hleo-maga theow, *dixit, quod Cham dum viveret, foret sub alto cœlo fratrum servus.* Idem significat hneo-maga, ex *Cimbrico* hneo, *generatio*, & maga, *filius.* Sic frod fyrn dagum, wintrum frod, missERum frod, *sapiens diebus anteactis, annis sapiens,* passim *senem* significant. huc spectant Engla helm, pro *deo*, & gumena Baldor, Æþelinga helm, Sýnces brýtta, & istiusmodi periphrases metaphoricæ *regem* significantes, & id genus alia multa.

XVII. Quarto, lectoribus poetarum moram & negotium facere possunt asyndetæ orationes, in quibus nomina & verba quasi bifrontia, tam quod præcesserit, respiciunt, quam quod sequitur, prospiciunt: ut in Paraphr. *Gen.* viii, 3. se feond mid his geferum eallum. feollon þa ufon of heofnum. ðurh longe swa þreo niht ⁊ dagas. ða englas of heofnum on helle. ⁊ heo alle forsceop drihten to deoflum, *Cacodæmon ille, cum Sociis omnibus, per tres longos dies, pariter ac noctes, desursum ex cœlis decidebant; angeli scilicet cœlitus in tartarum, quos omnes Dominus in diabolos transmutavit.* Sic in fragm. hist. *Judith.* Ðe us manna mæst morþra gefremede sarra sorga, *qui hominum maxime inter nos homicidia perpetravit, & luctuosa mala.* Sic Paraphr. *Gen.* xxv, 13, 14. Heht ða from hweorfan. meder ⁊ magum. man scyldigne. cnosle sinum, *tum scelestum jussit decedere à matre & fratribus & parentela sua.* Sic in calendario: hafuc sceal on glofe. wild gewunian. wulf sceal on bearowe. earn on haga. eofor sceal on holte. toþ mægenes trum, *accipiter in clivis, lupus in nemore, aquila in campis, & aper dentium robore valens, in sylva feri manebunt.*

XVIII. Hisce addenda sunt in asyndetis orationibus nominum appositio, præsertim synonymorum, rem eandem denotantium. sic in fragm. hist. *Jud.* het ða niþa geblonden ða eadigan mægþ ofstum fetigan to his bed-reste beagum gehlæste hringum gehrodene, *tum vir corruptus adduci jussit beatam virginem ad lecticam suam armillis oneratam, annulis onustam.* Sic in *Cædmonis* Paraphr. li, 12, of ðam leod-fruman. brad folc cumað. bregu weardas fela. rofe arisað. rices heardas. woruld-cyningas. wide mære, *ex quo patriarcha, vastus populus orietur, reges multorum principum, præclari regni pastores, mundani reges celeberrimi excitabuntur.* Sic xiv. 12. Ic hebbe me fæstne geleafan. up to tham ælmihtegan gode. ðe me mid his earmum worhte. her mid handum sinum, *firmam fidem repono in Deo omnipotente, qui me brachio suo, suisque manibus hic creavit.* Sic xxv, 4, ic his blod ageat. dreor on eorðan, *ego sanguinem ejus fudi, cruorem, in terram.* Sic xxvi, 1, oð þ aldor gedal. frod fyrn dagum. fremman sceolde. lif of lætan, *donec senex passus fuerit vitæ divortium, vitam relinqueret.* Sic xxvi, 9, ða his wifum twæm. wordum sægde. Lameh seolfa. leofum gebeddum, *tum ipse Lamech verbis dixit ad uxores suas duas, dilectas consortes tori.* Sic supra, ofer ýða gewealc. ofer ganotes bæð. ofer wætera geþring. ofer hwæles æðel. Asyndeta autem communissima sunt: ut, ðegnas ðrýmfæste. ðeoden heredon. sægdon lustum lof. heora liffrean. demdon drihtnes duguðum. wæron swiðe gesælige. synna ne cuðon. firena fremman, *ministri magnificentissimi regem laudabant, alacriter laudes canebant vitæ suæ domino, erant valde beati, peccata non norunt flagitiosa committere.* Sic xlii, 24. wunode wiððan. be Iordane. geara mænego. ðær folc stede. fægre wæron. men arlease. metode laðe. wæron Sodomisc cynn. synnum ðriste. dædum gedwolene. drugon heora selfra. ecne unræd, *habitavit postea, ubi erant urbes pulchræ, Sodomitarum gens, homines turpes, peccando audaces, actionibus errantes dabant suæ stultitiæ pœnas.* Sic v, 1, of ðam worhte god. freolicu fæmnan. feorh in dyde. ece saula, *ex qua creavit deus liberalem fœminam, indidit vitam, æternam animam.*

XIX. Quinto, apud *Anglo-Saxonum* poetas, *Dano-Saxonice* præsertim scribentes, verba in asyndeta oratione sæpe *participialem* habent sensum, & per participia reddenda sunt vel per conjunctiones copulativas, quod lectori in metricâ oratione hospiti moram facere potest. Sic in *Cædm.* Paraphr. vi, 23. ne mihte him bedýrned weorðan. þ his engil ongan. ofermod wesan. ahof hine wið his hearran. sohte hete spræce. gýlpword ongean. nolde gode ðeowian. cwæð þ his lic wære. leoht ⁊ scene. hwit ⁊ hiow-beorht. quæ sic verto: *non ab eo celari potuit, quod angelus suus cœpit superbus esse, levans seipsum contra dominum suum, petens colloquium odiosum, verba gloriosa incœptans, nolens deo servire, sed dicens quod corpus suum erat leve & lucidum & forma sua clara:* plane quasi scriptum esset, ahebbende, secende, onginnande, nillende, cweþende. Sic lxxx, 18, ða se lig gewend. on laðe men. hæðne of halgum. hýssas wæron bliðe mode. burnon scealcas. ymb ofn utan alet. gehwearf teon-fullum on teso, *tum flamma extra fornacem demissa, & dextrorsum infeste rediens, torquebat se à sanctis in odiosos ethnicos, pueris gaudentibus, & ardentibus [carnificibus] servis.* Sic enim locum vertendum puto, ac si scriptum esset; ða se lig ymb utan ofn alet. ⁊ gehwearfende teon fullum on teso on laðe men hæðne se gewand. ða hýssas bliðe mode wæron ⁊ scealcas burnon :· Sic ix, 10. Næfð he ðeah. riht gedon. þ he us hæfð befelled. fýre to botme helle ðære hatan. heofon rice benumen. hafað hit gemearcod. mid moncynne. to gesettanne, *non tamen quod*

justum

justum fecit, quod nos præcipitavit ad ignis fundum, & regno cœlesti spoliavit, decrevitque illud genere humano instaurare. Sic XL, 17, him ða wis-hydig. Abraham gewat. on Egypte. drihtne gecoren. drohtað secan. fleah wær-fæst wean. wæs þ wite to strang. Abraham maðelode. geseah Egypta. horn sele white. ⁊ hea byrig. beorhte blican, *tum sapiens Abrahamus à Domino ductus in Ægyptum abiit ad convictum quærendum caute fugiens miseriam, dum famis supplicium prævaleret, videns autem Abrahamus fastigia palatiorum alba, & sublimes urbes, clare splendere, concionari cœpit.* Sic XLII, 1, ðær se eadga eft. écan drihtnes. niwan stefne. noman weorðade. til-modig eorl. tiber on sægde. ðeodne Engla. ðancode swiþe. lifes leohtfruman. lisse ⁊ ara, *ibi beatus, bonus, heros nomen æterni domini nova oratione adorabat, sacrificium immolans Regi Angelorum, & gratias agens vitæ auctori propter liberationem & conservandæ vitæ necessaria.* vel sic, cum conjunctione copulativa: *ibi beatus, bonusque heros æterni domini nomen renovata oratione adorabat, & regi Angelorum sacrificium immolabat, & gratias agebat vitæ auctori propter libertatem & conservandæ vitæ necessaria.* Sic XLV. 5. Him ða Abraham gewat. ⁊ ða eorlas þry. ðe him ær. treowe sealdon. mid heora. folce getrume. wolde his mæg huru. Loth alynnan, *tum Abrahamus volens servitute liberare saltem cognatum suum, profectus est cum tribus principibus, qui cum suis cohortibus fidem ei dabant.* Sic XLVII, 14, ða gén Abrahame. eowde selfa. heofona heah cyning. halige spræce. trymede tilmodigne. ⁊ him to weordode. Meda syndon. micla ðina, *tum iterum excelsus rex cœlorum seipsum ostendit Abrahamo, bonum sacra allocutione corroborans, & ad illum dicens, ampla sunt præmia tua.* vel ope conjunctionis copulativæ *& bonum sacro colloquio corroboravit, & ad illum dixit.* Sic in chron. *Sax. Gibs.* An. DCCCCLXXV. her geendode. eorþan dreamas. Eadgar Engla cyning. Ceas him oþer leoht. wlitig ⁊ winsum. ⁊ ðis wace for-let. lyf ðas læne nemnað. leoda bearn. men on moldan, *hoc anno Eadgarus, Anglorum Rex, finivit terrestres triumphos, aliam sibi lucem eligens pulchram & lætam, & hanc fragilem relinquens vitam, quam transitoriam vocant gentium filii, homines in terra degentes.* alias per copulam: *& elegit, & reliquit. Cædm.* Paraphr. LII, 7, gewiton him ða. æðre ellorfuse. æfter ðære spræce. spedum feran. of þam hleoðor stede. halige gastas. lastas legdon. him wæs leohtes mæg. sylfe on gesiððe. oð þ hie on Sodoman. weall-steape burg. wlitan meahton. gesawon ofer since. salo hlifian, *tum * sancti spiritus alio tendentes post hoc colloquium propere abierunt ex oraculi loco festinantes. quibus † ipse lucis filius comes erat, donec in Sodomam muros altos habentem urbem spectare possent, videntes palatia auro rutilare.* Notandum vero hic est, quod participium, per quod in asyndetis verbum est reddendum, poni nonnunquam debet in ablativo casu absolute posito; ut suprà, burnon scealcas, *ardentibus servis.*

XX. Morari possent lectorem in poeticis non versatum quædam quasi syntaxeos violationes, quæ tamen esse visæ tales revera non sunt. Id genus sunt, primo *substantiva composita*, quorum prius à posteriori possideri visum, in genitivo poni debere videtur: ut, wuldor cyning. woruld cyning. heofen rice. folc gestæl. heofen stolas, *sedes cœlestes.* swegl-bosmas, *cœli sinus.* Leodsceaþa, *humani generis hostis.* hellsceaða, *hostis tartareus.* Sorgword, *dolorosa verba, querelæ.* eorðrice, *terræ dominium.* handsceaft, *manuum opus.* handgeweorc, *idem.* Ærendsæcg, *nuntiorum præco, nuntius.* Modsorg, *animi dolor,* & id genus multa. Quæ quod non scribuntur cum nota unionis, videntur poni pro wuldores uel wuldres cyning. woruldes cyning. folces gestæl. Secundo, terminatio nominativorum in singulari numero secundæ declinationis in an. ut in istis *Cædmonianis,* ðu eart hæleða helm. ⁊ heofen deman. engla ord-fruman, *tu es principum corona* [rex,] *& cœlestis judex, creator Angelorum.* Sic Paraphr. *Gen.* CV, 13, þone werigan, pro se weriga. Tertio, compositio adjectivorum cum substantivis in qua adjectiva immota manent, per omnes casus, ut, nægled cnearr. cread cnear, chronicon *Sax. Gibs.* DCCCCXXXVIII. gewitan him ða norð men nægled cnearrum, *fugerunt viri aquilonares in clavatis navibus.* cread cnearon flot cyning. ut gewat on fealene flod, *in navibus optatis rex navigans evasit in gilvum mare.*

Verum fyrene videtur poni pro fyrenum, in his quæ sequuntur: him on laste beleac. liþsæ ⁊ wynna. hihtfullne ham. halig Engel. be fream hæse. fyrene sweorde, *postremo sanctus angelus, domino mandante, quietis & gaudii jucundissimum locum eis gladio flammante obseravit.* Sic quoque ofslegene & beslægene videntur poni pro ofslegenum, beslægenum, in sequentibus: *Gen.* Paraphr. XLIV, gewiton feorh heora. fram ðam folc stede. fleame nergan. secgum ofslegene, *discesserunt à castris, ut vitas suas fugiendo servarent, militibus occisis.* Freondum beslægene. from hleor stole. hettend læddon. ut mid æhtum. Abrahames mæg. of Sodoma byrig, *incalescentes eduxerunt cum bonis suis Abrahami nepotem ex urbe Sodoma, sociis occisis.*

XXI. Septimo, phrases elleipticæ, maxime in orationibus ubi verba auxiliaria sunt, occurrunt non raro apud poëtas *Dano-Saxonice* scribentes: ut *Gen.* Paraphr. XCIX, 7, blæd bið æghwæm. ðæm þe hælende. heran þenceð. ⁊ wel is ðam þe þæt mot. subaudi don. *præmium omnibus*

* Tres Angeli cum Abrahamo collocuti.

† Scilicet tertius ille Angelus qui æternus λόγος erat, in præludium carnis se manifestans. Angelus ille increatus, Angelus fœderis.

erit, qui Jesu obedire putant, & bene illis est, qui hoc possunt facere. XC, 20, sohton þa swiþe. in sefan gehydum. hwæt seo hand write. haliges gastes. subaudi getacnian mot. *tum in cogitationibus internis quærebant, quid scriptura illa sancti spiritus significaret.* XLII, 10, wit synt gemagas. unc gemæne ne sceal. (*subaudi* wesan) elles awiht. nymþe eall tela. lufu langrumu, *nos sumus duo consanguinei, nihil aliud præter quod optimum est, amor diuturnus, inter nos erit.* Ibid. 23, him ða eard geceas. 7 eðel-setl. sunu Arones. on Sodoma byrig. æhte sine. beagas from Betlem. 7 botl gestreon. welan wundun gold. subaudi ferende. *tum habitationem & sedem sibi elegit filius Aronis in Sodoma urbe, possessiones, supellectilem, & gazas secum ferens.*

XXII. Octavo, nominibus cum articulo compositis, de quibus tractavimus cap. XX. reg. 3. & XXI. versus finem, nonnunquam utuntur *Anglo-Saxonum* poetæ: ut, Alhn pro alh. *Gen.* Paraphr. LXXI. 6. firenum pro firum, CI, 16. pro quo firnum, C, 18. ðeowen pro ðeow. fragm. hist. *Judith.* 22.

XXIII. Nono, operæ pretium forsan est de epenthesibus poeticis, quibus voces à se mutatæ molestiam aliquando faciunt tyronibus, lectorem admonere: Sic heold legitur pro hold. heorotas pro heortas. gielp pro gelp. gield pro geld. hearra & hierra pro herra. gien pro gen. niede pro nede. meotod pro metod. strienan pro strynan. giet pro get. gieta pro geta. siem pro sem. secgeað pro secgað. freom pro from. spreocan pro spræcan. beoran pro beran. siendon pro sindon. giestum pro gestum. &c. Metatheses etiam nonnunquam occurrunt, ut swrýst pro swýrst. & syncopationes vocum non raro: ut edge pro eadige. edga pro eadiga. nergan pro nerigan. egsa pro egesa. lifge pro lifige. *Dano-Saxonice* etiam scribentes Poetæ orthographiam nonnunquam in plateasmum quasi convertunt: ut in æðelo pro æðela. freolicu pro freolice. heligu pro heliga. hafus pro hafes, quod pro hafest. ðeostræ pro ðeostro l ðeostru. orþer pro ægþer. sed de barbarographia *Dano-Saxonice* scribentium satis in superioribus capitibus.

XXIV. Notandum quoque est *Anglo-Saxonum* poetas maxime gaudere in jungendis synonymis quum substantivis, tum adjectivis, ad denotandam rem in suo genere esse summam & perfectissimam: ut Paraphr, XXII. 2. frea drihten min, *supreme mi domine!* Istiusmodi sunt mægen-cræft, *maxima potentia, omnipotentia*; feond sceaða, *hostis inimicissimus.* wuldor-torht, *gloriosissimus, splendidissimus*; & innumera alia.

XXV. Gaudent etiam non raro omnes Poetæ in enallage numeri, præsertim qua pluralis pro singulari ponitur: ut in Paraphr. LIII. 7. eodon sona. swa him Ebrisca. Eorl wisade. in-under edoras, *ibant statim intro subter tecta, prout instructi erant ab Ebræo viro, vel heroe*; scilicet *Abrahamo.*

XXVI. Porro ab iis, qui Poetas *Anglo-Saxonum* cum voluptate legere cupiunt, primo observandum est *humanum genus* vel *homines* in genere ab eis denotari, tam absolute, quam in compositione, per nomina multitudinis: ut leod, leoda, *gens, populus, turba*; ðeod, ðeode, *gens, populus, natio, provincia*; wered, werod, *cætus, exercitus, agmen, chorus*; dryht, *familia, plebs, populus, turba*; folc, folce, *vulgus, populus, plebs, familia*; dryht-folc, *idem.* Quibus addas nomina quæ *omne genus hominum* comprehendunt; ut eorlas & ceorlas, *nobiles* & *ignobiles.* weras 7 wif, *viri,* & *fœminæ.* Secundo aliquem *numerum hominum*, vel *aliquem hominem singularem* denotari per nomina ordinem, status, & conditiones hominis significantia; ut eorl, *dux, comes, satrapas*; gesið, *comes, socius, comes palatinus, satrapas, nobilis.* Æþeling, *nobilis, splendidus, inclytus.* ðegen, *thanus*; wiga, wigend, *dux, bellator*; gerefa, *vice-comes, præfectus, tribunus, decurio, villicus.* wine, *dilectus, amicus*; gefera, *socius, sodalis*; * scalc, *servus.* &c. Horum tamen nonnulla, ut eorl, æþeling, gesið, *homines* in suo statu & conditione præcellentes nonnunquam specialiter denotant.

XXVII. Hucusque in iis explicandis laboravimus, quæ in legendis poeticis lectores excruciant; quibus ultimo studiose curandum est, ut metricas orationes in suas periodos; periodosque in sua membra, in codd. quum impressis, tum MSS. recte distinguant, nulla habita punctorum metricorum ratione, quæ non orationem in singulas partes, sed carmen in metra tantum dividunt. hinc inter substantivum & suum adjectivum, inter præpositionem & casum quem regit, inter nomen possessivum & id quod ab eo possideri videtur, denique inter nominativum & verbum quod præcedit, ubique interveniant, ut quæ sequuntur docent exempla: Paraph. *Gen.* XII, 1, 7 him bi twegin. beamas stodon, *& juxta eos, duæ arbores erant.* XI, 19, hwearf him þurh. ða hell dora, *regressus est per inferni fores.* XV, 9, heo ða ðæs ofætes æt. alwaldan bræc. word 7 willan, *tum de fructu illo comedebat, omnipotentis mandatum & placitum rumpens.* XXVI, 3, ðara anum wæs. Iabal noma, *horum alteri Jabal nomen erat.* Præterea in eodem membro plurales fere semper occurrunt interpunctiones metricæ: ut, XXV, 6, ic awyrged sceal. þeoden of gesyhðe. ðinre hweorfan, *ego, domine, maledictus è conspectu tuo discessurus sum.* XXVII, 5, ða wearþ Seme. suna 7 dohtra. on woruld rice. worn afeded, *tum Semo cætus filiorum & filiarum in mundano suo regno natus erat.* XXXIX. 11. Ðu gebletsad scealt. on mund-byrde. min-

* *Gothice* 𐍃𐌺𐌰𐌻𐌺𐍃: Ab hac voce, quædam nomina propria, ut *Godesscalcus*, &c. derivantur.

re

re lifigan, *tu beatus sub præsidio meo vives.* Quinimo punctum istud metricum nonnunquam ponitur inter ejusdem vocis syllabas: ut, Paraphr. *Gen.* Ða gingran on upp. stod éce drihten. God in Galileam, *tum in Galilea Deus æternus dominus surrexit inter discipulos.*

XXVIII. Supra dixi lectoribus poetarum studiose curandum, ut metrica scripta in periodos suas recte distinguant, quum in MSS. tum in impressis codd. quoniam aliquando accidit periodos sive perfectæ distinctionis notas (:· & ⁊) poni, ubi ponendæ non sunt, & omitti itidem ubi poni debent. Prioris exemplum habes, Paraphr. *Genes.* 1, 6, post heold, ubi non ponenda est plena distinctio, sed post gasta weardum, lin. 8. & p. LXI, 1, 2, ponitur (:·) post eard·fæst, ubi non est plena distinctio, sed post fremdum, l. 3. Posterioris exemplum habes, LVIII, 18, ubi post gestah deest (:·) quod tamen ibi poni debet. poni etiam debet post bearn, LXI, 10, Et post wunode, l. 19. & post wundra miht, XCI, 16. & in omnibus locis, quibus sententia perfecta est, etiamsi notæ periodi non ponantur.

Hactenus tui gratia, lector benevole, omnem operam navavi in tradendis regulis, quæ, si ad eas deligenter animum intendas, non tantum facilia tibi reddent *Anglo-Saxonum* carmina, sed lectu jucunda ac utilia. & ne tibi jam præceptis munito deessent, in quibus diligentiam & ingenium tuum exerceas, tractatulum metricum, quoad sermonem *Dano-Saxonice* scriptum in calce hujus capitis subjungere visum est, in quo legendo regulas à nobis datas probare poteris, & an votis nostris & expectationi tuæ respondeant, experiri. Hoc quoque ut facerem, tum pulchritudo carminis, & librorum metricorum infrequentia, tum aliquorum doctorum preces moverunt, qui me iterum iterumque rogarunt, ne *Calendarium* hoc, sive *Menologium* elegantissimum, sine versione *Latina* in publicum prodiret.

CALENDARIUM

SEU

MENOLOGIUM

Poeticum,

Descriptum ex codice Manuscripto Bibliothecæ *Cottonianæ.* codicis autem nota est, *Tiberius*, B. 1. 2.

Crist wæs acennyd.
Cyninga wuldor.
On midne ƿinter.
Mære ðeoden.
Ece ælmihtig.
On þy eahteoþan dæg.
Hælend gehaten.
Heofonrices weard.
Swa ða sylfan tiid.
Side herigeas.
Folc unmæte.
Habbað fore weard gear.
For ðy se kalendus.
Cymeþ geþincged. [tune.
On þam ylcan dæge us to
Forma monað.
Hine folc mycel.
Ianuarius gerim heton :·
And þæs embe fif niht.
Ðæt te fulwiht tiid.
Eces drihtnes.
To us cymeþ.
Ðæne twelfta dæg.
Tir eadige.
Hæleþ heaðu rofe.
Hatað on Brytene.
In folдan her :· [can.
Swylce embe feower wu-
Ðæt te sol-monað.
Sigeð to tune.
Butan twam nihtum.
Swa hit getealdon geo.
Februarius fær.
Frode gesiðas.
Ealde æglæwe :·
And þæs embe ane niht.
Ðæt we Marian.
Mæssan healdað.
Cyninges modor.
Forþan heo Crist.
On þam dæge.
Bearn wealdendes.
Brohte to temple :·
Ðænne þæs embe fif niht.
Ðæt afered byþ.
Ƿinter of wicum.
Andse wigend þa æfter seo-
Swylc ðrowade. [fentynū.

INTERPRETATIO.

Christus, rex gloriæ, dominus illustris, æternus, omnipotens, regni cœlestis præfectus, natus erat in media hyeme, octavo [à natali] die Jesus vocatus. Quo quidem tempore iniens annus, turbis undequaque concurrentibus & magnis frequentiis gaudet, propterea quod eo ipso die adveniunt celebratæ calendæ, nempe primus mensis, quem magnus populus Januarium calendarii vocabant. Et quinque abhinc noctibus, æterni domini festum baptismale venit, quod hîc diem duodecimum florentissimi, excelsi & præclari homines Britanniæ vocant. Dein elapsis, duas si demas noctes, quatuor septimanis ingreditur solmonath, quemadmodum ferum Februarium vocabant veteres homines, antiqui legum (Astronomicarum) periti. Tum abhinc post unam noctem observamus Mariæ domini parentis festum, propterea quod in hoc die filium Dei ad templum ferebat. Tum, quinque noctibus elapsis, hyems terrefacta aufugit è vicis, & deinde post septemdecim dies ephemerios,

Niht gerimes.
Nergendes ðegen.
Mathias mære.
Mine gefræge.
Ðæs ðe lencten on tun.
Geliden hæfde.
Werum to wicum:-
Swylce eac is wide cuð.
Ymb ðreo ⁊ twa.
Ðeodum gewelhwær.
His cyme Kalend.
Leorlum ⁊ eorlum.
Butan ðænne bises.
Geboden weorþe.
Feorðan geare.
Ðænne hi furþor cymeð.
Ufor anre niht.
Us to tune.
Hrime gehyrsted.
Hagol scurum færð.
Geond middan geard
Martius reðe.
Hlyda healic:-
Ðænne se halga.
Ðæs emb XI niht
Æðele scynde
Gregorius.
In godes wære.
Breme in Brytene:-
Swylce Benedictus.
Embe nigon niht.
Ðæs nergend sohte.
Heard ⁊ higestrang.
Ðæne heriaþ wel.
In gewritum wise.
Wealdendes þeow.
Rincas rægol færte:-
Swylce eac rimcræftige.
On ða ylcan tiid.
Emniht healdað.
Forþan wealdend god.
Worhte æt frymðe.
On þy sylfan dæge.
Sunnan and monan.:-
Hwæt ymb feower niht.
Fæder onsende.
Ðæs þe emnihte.
Eorlas healdað.
Heáh engel his.
Se hælo abead.
Marian mycle.
Ðæt heo meotod sceolde.
Cennan cyninga betst.
Swa hit gecyþed wearð.
Geond middan geard.
Wæs ꝥ mære wyrd.
Folcum gefræge:-
Swylce emb feower and
Þreo niht gerimes.
Ðæt te nergend sent.
Aprelis monað.
On þam oftust cymð.
Seo mære tiid.
Mannum to frofre.
Drihtnes ærist.
Ðænne dream gerist.
Wel wide gehwær.
Swa se witega sang.
Ðis is se dæg.
Ðæne drihten us.
Wisfæst worhte.
Wera cneorissum.
Eallum eorðwarum.
Eadigum to blisse:-
Ne magon we ða tide.
Be getale healdan.
Dagena rimes.
Ne drihtnes stige.
On heofonas up.
Forþan he hwearfað áá.
Wissa gewyrdum.
Ac sceal wintrum frod.
On circule cræfte.
Findan halige dagas:-
Sculan we hwæþere.
Gyt martira gemynd.
Ma areccan.
Wrecan wordum forð.
Wisse gesingan.
Ðætte embe nigontyne niht.
Ðæs þe easter monað.
To us cymeð.
Ðæt man reliquias.
Reran onginneþ.
Haliga gehyrste.
Ðæt is healic dæg.
Ben tiid bremu:-
Swilce inburh raðe.
Smicere on gearwum wudum and wyrtum.
Cymeþ plitig scriðan.
Ðrymlice on tun.
Ðearfe bringeð.
Maius micle geond menigeo gehwær.
Swa þi ylcan dæge æþele gefeoran.
Philippus ⁊ Iacob.
Feorh agefan.
Modige mago ðegnas.
For meotudes lufan.
And þæs embe twa niht.
Ðæt te tæhte god.
Elenan eadigre.

INTERPRETATIO.

ex quo ver ad homines profectum est, illustris Matthias, servatoris apostolus, ut traditum accepi, passus est. Deinde etiam, post quinque noctes, omnibus ubique gentium & cujus conditionis cunque hominibus bene notus est adventus Kalendarum Martii, nisi quolibet quarto anno bissextus intercaletur. Tum vero, ferox Martius, hlyda insignis, pruinis phaleratus, per terrarum orbem grandinis nimbis allatus serior, & uno die posterior init. Tum, elapsis abhinc undecim noctibus, Gregorius, in Dei exercitu apud Britannos celebris, insignis præcellebat. Præteritis novem pariter noctibus, Benedictus magnanimus & fortis Domini servus, quem domini servi eruditi, regulares homines [monachi] in scriptis celebrant, servatorem petebat. Eodem die, in calendario vel arte computandi tempora periti æquinoctium celebrant, quod dominus deus in principio Solem & Lunam eo ipso die creavit. Porro post quatuor noctes, ex quo æquinoctium homines celebrant, pater archangelum suum misit. heros hic magnus annuntiabat Mariæ, quod paritura esset regum optimum Deum, sicut nota facta erat celebris illa prædictio & audita ab hominibus per terrarum orbem. Post septem dein calendarii noctes, ex quo [archangelum] deus mittebat, mensis Aprilis & celebre istud festum, Resurrectio domini, in solatium hominum, cum festinatione venit. Tum gaudium ubique est congruum, sicut cecinit propheta: hæc est dies, quam fecit sapientissimus dominus hominum generationibus, omnibus terræ incolis, ut in ea exultarent. Neque hoc autem festum, neque ascensionem domini in cælum observare fas est pro numero dierum ephemerino, utpote quod semper redit secundum computum sapientum, prout senes astronomiæ [vel circuli paschalis] periti sanctos dies investigant. Nobis tamen restat imprimis exponere, verbis enarrare, & notas cantando facere martyrum memorias, nimirum quod, noctibus ab ingressu mensis Aprilis novemdecim, sanctorum reliquiæ, (sacra illa ornamenta) levandæ sunt. dies hic est solennis & supplicationibus festum notandum. Tum etiam protinus Maius hospes multa beneficia ferens, decoratis arboribus & herbis elegans, venustus, magnificus, ad homines, qui ubique sunt, commeat. In eodem quoque die Philippus & Jacobus, nobiles socii, pro suo in deum amore animas tradiderunt.

Æþe-

Æþelust beama.
On ðam ðrowode.
Heofen engla.
For manna lufan.
Meotud on galgan.
Be fæder leafe :·
Swylce ymb fyrst ƿucan.
Butan anre niht.
Þæt te yldum bringð.
Sigel beorhte dagas.
Sumor to tune.
Ƿearme geƿyderu.
Þænne ƿangas hraðe.
Blostmum bloƿað.
Swylce blis astihð.
Geond middan geard.
Manigra hada
Cƿicera cynna.
Cyninge lof secgað.
Mænifealdlice.
Mærne bremað.
Ælmihtigne :·
Þæs emb ahta ⁊ nigon.
Dogera rimes.
Þæt te drihten nam.
In oðer leoht.
Agustinus.
Bliðne on breostum.
Þæs þe he on Brytene her.
Eaðmode him.
Eorlas funde.
To godes ƿillan.
Swa him se gleaƿa bebead.
Gregorius.
Ne hyrde ic gumā * aƿyrn.
Ænigne ær.
Æfre bringan.
Ofer sealtne mere.
Selran lare.
Biscop bremran.
Nu on Brytene rest.
On Cantƿarum·
Cynestole neah mynstre
mærum.
Þænne monaþ bringð.
Ymb tƿa ⁊ ðreo.
Tuda lange.
Ærra liða.
Us to tune.
Iunius on geard.
On ðam gim astihð.
On heofenas up.
Hyhst on geare.
Tungla torhtast.
And of tille agrynt.
To sete sigeð.
Ƿyle syððan leng.
Grund behealdan.
And gangan lator.
Ofer foldan ƿang.
Fægerust leohta.
Ƿoruld gesceafta.
Þænne ƿuldres þegn.
Ymb ðreotyne.
Þeodnes dyrling.
Iohannes in geardagan.
Ƿearð acenned.
Tyn nihtum eac.
Ƿe ða tid healdaþ.
On midne sumor.
Mycles on æþelum.
Ƿide is geƿeorðod.
Swa ꝥ ƿel gerist.
Haligra tid.
Geond hæleða bearn.
Petrus and Paulus.
Hƿæt ða apostolas.
Þeoden holde.
Þroƿedon on Rome.
Ofer midne sumor.
Micle geƿisse.
Furðor fif nihtum.
Folc bealo ðrealic.
Mærne martyrdom.
Hæfdon mænige ær.
Ƿundra geƿorhte
Geond ƿer ðeoda.
Swylce hi æfter ðam
Unrim fremedon.
Sƿutelra and gesynra.
Þurh sunu meotudes.
Ealdor ðegnas.
Þænne ædre cymð.
Emb tƿa niht ðæs.
Tidlice us.
Iulius monað.
On ðam Iacobus.
Ymb feoƿer niht.
Feorh gesealde.
On tƿentigum.
Trum in breostum.
Frod and fæstræd.
Folca lareoƿ.
Zebedes afera.
And þær symle ferið.
Ymb seofon niht ðæs.
Sumere gebrihted.
Ƿeodmonað on tun.
Ƿel hƿæt bringeð.
Agustus ymmen ðeodum.
Hlaf-mæssan dæg.

INTERPRETATIO.

Et abhinc duabus noctibus, Deus beatæ Helenæ revelabat nobilissimum lignum, in quo, pro amore in homines suo Rex angelorum, patre permittente, creator in cruce passus est. Deinde etiam post spatium septimanæ, una dempta nocte, æstas ad homines fert tempestates calidas & gemmei nitoris dies. Tunc autem campi floribus alacres germinant, & dum ovatio omne genus viventium ascendit per terrarum orbem, Laudem multiplicem domino offerunt, MAGNUM *celebrantes omnipotentem. Abhinc septemdecim noctibus numeratis, Dominus in alteram lucem sustulit placidi pectoris Augustinum, eo quod hic humiles Britannos ad Dei voluntatem flexisset sicut sapiens Gregorius ei præceperat. Nunquam accepi quenquam hominum, aut episcopum insigniorem antea unquam per salum attulisse meliorem doctrinam. Requiescit jam in Britannia apud Cantwarenses in magna ecclesia juxta thronum regium. Tum hic mensis, post quinque longos dies, habitacula nostra ineuntem ducit ad nos Junium mensem, Ærra litha dictum. In hoc autem mense, sol, astrorum fulgentissimum, altissime ascendit in cœlis, unde descendit ad abyssum, ut in eo occidat; posteaque terras longum aspiciet per telluris campos, tardior proficiscens, lucentium & creatorum omnium pulcherrimus. Tum post viginti & tres noctes ephemerinas, gloriosus apostolus Johannes, Domini dilectus, natus erat. festum istud in media æstate observamus, & longe lateque ab hominibus magnopere celebratur, prout maxime decet sanctorum festa apud homines celebrari. Præterea post quinque, ultrà mediam æstatem, noctes, magna cum celebritate Petrus & Paulus Deo fideles, illustre passi sunt Romæ martyrium, cum inter gentium populos malignos & serviles miracula operati essent principes Apostoli, sicut postea innumera alia evidentiora & manifestiora per filium dei fecerunt. Tum interjectis abhinc duabus noctibus, opportunus protinus ad nos venit Julius mensis, post cujus introitum viginti & quatuor noctibus elapsis, Zebedæi filius Jacobus, firmi pectoris vir, sapiens & constans populi doctor, vitam tradidit. Dein etiam post septem æstivas noctes, gloriæ plenus Augustus, Weodmonath dictus, primitiarum festum ad egenos homines tempestive semper ducit.*

---

* *Cimbricum* ein huer, vel einhuer, *aliquis*, facit in acc. einhuern, pro quo hic, ut ego conjicio, aƿyrn.

Sƿa þær hærfest cymþ.
Ymb oðer sƿýlc.
Butan anre ƿanan.
Ƿlitig ƿæstmum hladen.
Ƿela býð geýƿeð.
Fægere on foldan.
Ðænne forþ geƿat.
Ymbe þreo niht ðær.
Ðeodne getrýƿe.
Ðurh martýrdom.
Mære diacon.
Laurentius hæfþ nu lif
ƿiþ ðan.
Mid ƿuldor fæder.
Ƿeorca to leane.
Sƿýlce þær ýmb fif niht.
Fægerust mægða.
Ƿifa ƿuldor.
Sohte ƿeroda god.
For suna sibbe.
Sigefæstne ham.
Neorxna ƿange.
Hæfde nergend ða.
Fægere forþorlean.
Fæmnan forgolden.
Ece to ealdre.
Ðænne ealling býð.
Ymb týn niht ðær.
Tiid geƿeorðad.
Barðolomeus.
In Brýtene her.
Ƿýrð ƿel ðungen.
Sƿýlce eac ƿide býð.
Eorlum geýpped.
Æþelinges deað.
Ymb feoƿer niht.
Se ðe fægere iu.
Mid ƿætere oferƿearp.
Ƿuldres cýne bearn.
Ƿiga ƿeorðlice.
Be him ƿealdend cƿæð.
Ðæt nan mærran man.
Geond middan geard.
Betƿux ƿife ⁊ ƿere.
Ƿurde acenned.
Ond þær ýmbe þreo niht.
Geond ðeoda feala.
Ðæt te halig monð.
Hæleðum geþinged.
Fereð to folce.
Sƿa hit fore gleaƿe.
Ealde uð-ƿitan.
Ærror fundan.
Septembres fær.
And þý feorðan dæg.
Ðæt acenned ƿearð.
Cƿena selost.
Drihtnes modor.
Ðænne dagena ƿorn.
Ymbe ðreotýne.
Ðegn un-for-cuð.
Godspelles gleaƿe.
Gast on sende.
Matheus his.
To metod sceafte.
In ecne gefean.
Ðænne ealling cymð.
Ymb ðreo niht ðær.
Ðeodum ƿide.
Emnihtes dæg.
Ylda bearnum.
Hƿæt ƿe ƿeorðiað.
Ƿide geond eorðan.
Heah engles tiid.
On hærfeste.
Michaeles.
Sƿa ꝥ manigo ƿat.
Fif nihtum ufor.
Ðæs ðe folcum býð.
Eorlum geýƿeð.
Emnihtes dæg.
And þær embe tƿa niht.
Ðæt se teoða monð.
On folc fereð.
Frode geþeahte.
October on tun.
Us to genihte.
Ƿinterfýlleð.
Sƿa hine ƿide cigð.
Igbuende engle ⁊ Seaxe.
Ƿeras mid ƿifum.
Sƿýlce ƿigena tiid.
Ymb tƿentig þær.
Tƿegra healdað.
And fif nihtum.
Samod ætgædere.
On anne dæg.
Ƿe ða æþelingas.
Fýrn gefrunan.
Ðæt hý fore-mære.
Simon ⁊ Iudas.
Sýmble ƿæron.
Drihtne dýre.
Forþon hi dom hlutan.
Eadigne up ƿeg.
And þær ofstum bringþ.
Embe feoƿer niht.
Folce genihtsum.
Blotmonað on tun.
Beornum to ƿiste.
Nouembris.
Niðða bearnum.
Eadignesse
Sƿa nan oþer na deð.
Monað maran.
Miltse drihtnes.
And ðý ýlcan dæge.

INTERPRETATIO.

Tum post alias (septem) tales, Autumnus formosus, fructibus onustus absque omni defectu venit, pulchris ejus opibus in tellure manifestatis. Tum, tribus abhinc noctibus præteritis, illustris diaconus Laurentius, domino fidelis, obiit Martyr, vitâ nunc apud patrem gloriæ fruens, operum suorum mercede. Dein etiam interjectis quinque noctibus, pulcerrima virginum, fœminarum gloria, propter filii consanguinitatem, deum exercituum & victoriæ [gloriæ] locum paradisum petebat, servatore virgini formosæ educationis præmium in vita æterna rependente. Tum prorsus decem noctibus elapsis dignum & bene frequentatum Bartholomæi festum hic in Britannia celebratur. Porro etiam post quatuor noctes, hominibus longe lateque notum est illustris hominis martyrium, qui pura olim cum aqua regem gloriæ perfundebat. vir dignissimus erat, de quo dominus dicit, quod ex consortio viri & fœminæ nemo major natus erat. Dein tribus abhinc noctibus, Septembris ferus, halig monath dictus, apud homines celebris, ad populum proficiscitur, quemadmodum præscii veteres astronomi instituerunt. Et dein septimo die, mulierum optima, Jesu mater nata erat. Tum post numerum tredecim dierum, bonus apostolus & evangelista Matthæus animam ad Deum misit, in æternum gaudium. Tum prorsus, tribus noctibus elapsis dies æquinoctialis ad homines ubique gentium proficiscitur. Porro quinque noctibus ultra tempus, quo æquinoctialis dies plebi & patriciis [omne genus hominibus] notificatus est, festum Archangeli Michaelis in autumno celebramus. Et post duas abhinc noctes, decimus mensis October, consilio prudens, Winter filleth, sicut Angli & Saxones insulares, viri cum fœminis, eum late vocant, ad populum veniens ubertatem nobis affert. Dein etiam post viginti & quinque noctes, duorum Apostolorum festa simul celebrant in uno die, Etenim de viris inclytis, Simone & Juda, ab antiquo accepimus, quod strenui domino semper charique erant. quamobrem finem sortiti sunt beatum sursum evecti. Tum abhinc quatuor noctibus elapsis, November uberrimus, blotmonath dictus, hominibus ad epulas copiam omnibus adeo, dei clementia, adfert, ut nullus alius mensis majorem. Et eodem die [nempe Kalendis novembris]

Ealra þe healdað.
Sancta symbel.
Dara ðe syð oððe ær.
Worhtan in worulde.
Willan drihtnes.
Siððan wintres dæg.
Wide gangeð.
On syx nihtum.
Sigel beorhtne genimð.
Hærfest mid herige.
Hrimes and snawes.
Forste gefeterad.
Be frean hæse.
Ðæt us wunian ne mot.
Wangas grene.
Foldan frætuwe.
Ðær ymb feower niht.
Ðæt te Martinus.
Mære geleorde.
Wer wommaleas.
Wealdend sohte.
Up engla weard.
Ðænne emb eahta niht.
And feowerum.
Ðæt te fangode.
Besenctum on sæ grund.
Sigefæstne wer.
On brime haran.
Ðe iu beorna feloa.
Clementes oft.
Clypiað to ðearfe.
And þær embe seofon niht.
Sige drihtne lof.
Æþele Andreas.
Up on roderum.
His gast ageaf.
On godes wære.
Fus on forðweg.
Ðæne folcum bringð.
Morgen to mannum.
Monað to tune.
Decembris.
Drihta bearnum.
Ærra iula.
Swylce ymb eahta and
twelf.
Niht gerimes.
Ðæt te nergend sylf.
Ðristhydigum.
Thomase forgeaf.
Wið earfeðum.
Ece rice.
Bealdum beorn wigan.
Bletsunga his.
Ðænne emb feower niht.
Ðæt te fæder engla.
His sunu sende.
On ðas sidan gesceaft.
Folcum to frofre.
Nu gefindan magon.
Haligra tiid.
Ða man healdan sceal.
Swa bebugeð gebod geond
brytenricu.
Sexna kyninges.
On ðas sylfan tiid.

† Cyning sceal rice healdã
Ceastra beoð feorran
gesyne.
Orðanc enta geweorc.
Ða ðe on ðisse eorðan
syndon. [weorc.
Wrætlic weall stana ge-
wind byþ on lyfte swif-
tust.
Ðunar byð þragum hlu-
dast.
Ðrymmas syndan Cristes
myccle.
Wyrd byð swiðost.
Winter bið cealdost.
Lencten hrimigost.
He byð lengest ceald.
Sumor sun wlitegost.
Swegel byð hatost.
Hærfest hreðeadegost.
Hæleðum bringeð.
Geres wæstmas.
Ða þe him god sendeð.
Soð bið swicolost.
Sinc bið deorost.
Gold gumena gehwam.
And gomol snoterost.
Fyrn geardagum frod.
Se ðe ær feala gebideð.
Wea biþ wundrum clibbor.
Wolcnu scriðað.
Geonge æþeling.
Sceolan gode geriðas.
Byldan to beadure
And to beah gife.

I N T E R P R E T A T I O.

*omnium sanctorum, qui in omni tempore Dei voluntatem fecerunt, festum observamus. Dein post sex noctes hyems late ubique grassans, gemmeum autumnum, gelu rigida, cum exercitu pruinæ & nivis, deo præcipiente, expellit, adeo ut in virentibus campis, telluris tapetibus, non possimus manere. Dehinc post quatuor noctes, vir immaculatus, illustris Martinus discedens, deum supernum angelorum dominum petebat. Deinde post duodecim noctes captum invictissimum virum Clementem, quem utique invocant homines, in agrorum beneficium, in fundo maris, in fluctibus spuma canescentibus submerserunt. Abhinc etiam septem noctibus elapsis, nobilis Andreas, promptus ad moriendum in dei causa animam in cœlos transituram reddidit domino, in gloriæ domini honorem. Tum crastina dies ad homines introducit mensem Decembrem ærra jula dictum. Deinde post viginti noctes ephemerinas, [vel viginti noctibus numeratis,] servator ipse rex æternus, difficilis fidei Thomæ audaci illi Apostolo, ægre benedictionem suam dedit. Tum post quatuor noctes, Angelorum pater filium suum in hunc spatiosum mundum hominibus solatio misit. Nunc autem invenire possumus sanctorum festa, quæ observanda sunt in propriis temporibus, quemadmodum obligat potestas per Saxonum Regis Britannicum imperium. † Gubernabit rex regnum. Urbes ingeniosa principum opera, qui in hâc terra vitam degunt, mœnibus è cæsis lapidibus constructis, è longinquo spectabuntur. ventus in aere omnium est ocyssimum. tonitrus fragor est maxime sonorus. Ingens est majestas Christi. fatum est fortissimum. hyems frigidissima. vernum tempus frigidum permanens maxime pruinosum est. Æstivus sol est formosissimus. æther est calidissimus. tempestivus autumnus anni fructus ad homines ferens, quos ad eos deus mittit, beatissimus est. verus facillime decipitur. thesaurus *regibus est charissimus, & senex anteactis annis grandævus, qui pridem multa est expertus, sapientissimus est. Mœror est gravissima sarcina. Nubes ultro citroque commeabunt. Boni comites juvenem principem ad bellum & munificentiam instigabunt.*

† Calendario jam finito subjungitur hoc carmen quasi *dithyrambicum*, cujus primus versus in majusculis miniatis exaratus nitet. In eo autem mores hominum, affectus animantium & inanimatorum naturæ; res itidem alius generis, civiles, ethicæ, theologicæ describuntur in gnomis & sententiis asyndetis, quarum elegantia, splendor & proprietas *Latine* exhiberi non possunt. *Forsan *avaris*, vel *thesaurariis*, scilicet qui *nummos condere* cupiunt.

Ellen sceal on eorle.
Ecg sceal wið helme.
Hilde gebidan.
Hafuc sceal on glofe.
Wilde gewunian.
Wulf sceal on bearowe.
Earn an haga.
Eofor sceal an holte.
Toþ mægenes trum.
Til sceal on eðle.
Domes wyrcean.
Daroð sceal on handa.
Gar golde fah.
Gim sceal on hringe.
Standan steap ⁊ geap.
Stream sceal on yðum.
Mecgan mere flode.
Mæst sceal on ceole.
Segel gyrd seomian.
Sweord sceal on bearme.
Drihtlic isern.
Draca sceal on hlæwe.
Frod frætwum wlanc fisc
sceal on wætere.
Cynran cennen.
Cyning sceal on healle.
Beagas dælan.
Bera sceal on hæðe.
Eald ⁊ egesfull.
Ea of dune sceal.
Flod græg feran.
Fyrd sceal æt somne.
Tirfæstra getrum.
Treow sceal on eorle.
Wisdom on were.
Wudu sceal on foldan.
Blædum blowan.
Beorh sceal on eorðan.
Grene standan.
God sceal on heofenum.
Dæda demend.
Duru sceal on healle.
Rum recedes muð.
Rand sceal on scylde.
Fæst fingra gebeorh.
Fugel uppe sceal.
Lacan on lyfte.
Leax sceal on wæle.
Mid sceote scriðan.
Scur sceal on heofenum.
Winde geblanden.
In ðas woruld cuman.
Ðeof sceal gangan.
In ðystrum wederum.
Ðyrs sceal on fenne ge-
wunian.
Ana innan lande.
Ides sceal dyrne cræfte.
Femne hire freond ge-
seccan.
Gif heo nelle.
On folce geþeon.
Ðæt hi man beagum ge-
bycge.
Brim sceal sealt weallan.
Lyft helm ⁊ lagu flod.
Ymb ealra land gehwylc.
Flowan firgen streamas.
Feoh sceal on eorðan.
Tydran ⁊ tyman.
Tungol sceal on heofenū.
Beorhte scinan.
Swa him bebead meotud.
God sceal wið yfele.
Geogoð sceal wið ylde.
Lif sceal wið deaðe.
Leoht sceal wiþ þystrum.
Fyrd wið fyrde.
Feond wið oðrum.
Lað wið laþe.
Ymb land sacan.
Synne stælan.
A sceal snotor hycgean.
Ymb þysse worulde gewinn.
Wearh hangian.
Fægere on gildan.
Ðæt he ær facen dyde.
Manna cynne.
Meotod ana wat.
Hwyder seo sawul sceal.
Syððan hweorfan.
And ealle ða gastas.
Ðe for gode hweorfaþ.
Æfter deað dæge.
Domes bidað.
On fæder fæðme.
Is seo forð gesceaft.
Digol and dyrne.
Drihten ana wat.
Nergende fæder.
Næni eft cymeð.
Hider under hrofas.
Ðe ꝥ her for soð.
Mannum secge.
Hwylc sy meotodes ge-
sceaft.
Sige folca gesetu.
Ðær he sylfa wunað :.

INTERPRETATIO.

Virtus in duce, & gladius cum galea, bellum tolerabunt. Accipiter in clivo, lupus in nemore, aquila in campo, & aper dentium robore valens in sylva feri manebunt, vel habitabunt. Bonus civis justitiam faciet. gladius & hasta auro adornata in manu, & gemmæ in annulo circumcirca obsitæ esse debent. fluvius exundans faciet diluvium. Malus in navigio antennas sustinebit. Gladius domini, [vel liberi ferrum] in ventre recondetur. Vafer draco variegata pelle superbus in locis umbrosis, & piscis in aqua fœtum pariet. Rex in palatio dona distribuet. In incultis vetus, & terribilis ursus manebit. Aqua de montibus irruens inundationem luteam faciet. conscribentur fortissimorum exercitus & cohortes. fides in principe & in homine sapientia esse debet. Sylvæ in terris fœcundæ florebunt. Montes terræ virides permanebunt. Deus factorum judex in cœlis, ostium, cœnaculi spatiosi os, & firmum digitorum tutamen, umbo, in clypeo erit. Volucres supra in aere ludent, salmo & raia in gurgitibus hinc illinc vagabuntur. Nimbi vento mixti in aere, in terram irruent. Fur in tenebris exibit. Latro solivagus, terræ indigena, in paludosis manebit. Virgo secrete astu sibi amasium adipiscetur, si non vult publice ita facere, ut à viris pretio redimatur. Mare sale æstuabit. Aerei imbres, diluvia & transgressi fluvii inundabunt omnes terras. Pecus in terris procreabit & pariet. Luna in cœlis, sicut ei jussit deus, clara lucebit. Bonum adversus malum, juventus adversus senectam, vita contra mortem, lux contra tenebras, exercitus adversus exercitum, inimicus contra inimicum, qui odit contra quem odio habuerit, contendent ubique & semper se obfirmabunt. In mundanis rebus prudens semper conari debet, ut exlex suspendatur, & ut ei bene rependantur injuriæ, quas humano generi prius fecerat. Deus solus novit quo anima, & omnes spiritus, qui pro deo discedunt, abeunt post mortem, in sinu patris diem judicii expectantes. Is status valde est occultus & secretus: solus dominus, redemtionis auctor novit eum, siquidem nemo huc invecta reversus est, qui hic hominibus pro certo dicere potest, qualis dei sit conditio, vel gloriosum habitaculum, in quo ille ipse manet.

Notæ in Calendarium.

Verſ. 3. On midne ƿinter, *media in hyeme*] Scilicet octavo calendas *Januarias*, vel *Decembris* die XXV. qui duplici nomine celebris apud arctoas gentes fuit, quum quòd principem noctem illam, quam **mædrenecht**, vel **modrenecht**, i. e. *parentem* aliarum *noctium* omnium vocabant, à qua annum ſuum inchoabant, ſequeretur; tum quòd ad fidem converſæ natalem domini multa cum celebritate in eo cum eccleſia obſervabant. Indè *natale Domini* apud *Anglo-Saxones* vocatum erat midƿyntres mæſſe-dæȝ. ut *feſtum S. Joannis* baptiſtæ vocatum erat midſumeres-mæſſe-dæȝ. *Feſtum nativitatis domini* vocatur etiam in monumentis *Saxonicis* Ȝeol, Ȝeola, & in *Dano-Saxonicis* Iol, Iul, & etiamnum apud boreales *Anglos* & *Scotos*, **Yule**, ut in Liturgiæ eccleſiæ *Scoticanæ* rubricâ, quæ pſalmos quatuor magnis feſtis legendos deſignat, ſcriptum rubris literis cernitur, **Youle or Chriſtmas day.**

V. 6. On ðy eahteoðan dæȝ, *octavo (à natale) die*] Vel *octavo Juliorum die*, quaſi poſt eahteoðan, ſcriptum eſſet ȝeoldeȝ, ut in menologio biblioth. *Cott. Julius*, A, 10. on ðone eahteðan ȝeohheldæȝ bið þas monðes ƿruma. ðe mon nemneð Ianuarius. þ is on ure ȝeðeode ſe æfter ȝeola. ðis is æresta ȝeares monað ȝe mid romarum ȝe mid us:.

V. 13. Kalendus ȝeƿinȝed, *celebratæ calendæ*] ſive *multa celebritate obſervatæ*. de quibus in 1. lib. *Faſtorum* poëta. *Proſpera lux oritur linguiſque animiſque favete*, & *Salve feſta dies meliorque revertere ſemper*. Obſervatus erat hic dies apud veteres *Chriſtianos*, non ut *feſtum circumciſionis domini*, de quo hic nulla mentio, ſed in comeſſationibus, cantilenis, ſaltationibus, ludis, ſtrenis invicem datis, & iſtiuſmodi boni anni auguriis, quæ ex fidelium cœtu tollenda omnia boni epiſcopi & presbyteri ſemper contendebant, utpote ad ingens religionis detrimentum, & populi magis damnationem, quam ſalutem tendentia.

V. 17. Folc mycel, *magnus populus*] hoc eſt, ut ego puto, *Romanus*, mycel ab auctore dictus.

V. 18. Ianuarius ȝerim, *calendarii Januarium*] Sic enim ȝerim, ut **rijm** apud *Cimbros* veteres, *calendarium, faſtos, ephemerida* denotat. **Rijm**, inquit *Gudm. Andreas* in lexico ſuo *Iſlandico*, N. gen. *calendarium, faſti.* Hinc, ut *Ol. Wormius*, Faſt. *Dan.* lib. 1. cap. 2. ſcribit, veteres *Dani* lignea illa inſtrumenta, quibus faſtos ſuos incidebant, **rimſtocke** vulgo vocarunt. **rim** enim (inquit) quamvis noſtro ſeculo *verſus* ſeu *carmina* notet, *Danis* & *Iſlandis* plures rythmi, viz. XX, XXX, LX, nomine collectivo ſingulariter *Rima* dicantur; antiquitus tamen *calendarium*, cui anni decurſus, menſium tenor, dierumque ordo eſſet commendatus, deſignabat. Cujus rei mihi teſtis eſt membrana perantiqua in cujus fine hæc lego:

ᛅᛏᛏ· ᚦᚢᛋᛅᚿᛏ· ᛅᚱ· ᚮᚴ· ᚦᚱᚢ·	Att duſant ar, og dry
ᚼᚢᚿᛏᚱᛅᚦ· ᛅᚱᛅ· ᚮᚴ· ᛏᛁᚢ-	Hundrat ara og tiu-
ᚼᚢ· ᛅᚱ· ᚮᚴ· ᛅᛏᛅ· ᛅᚱ· ᚢᛅᚱᚢ·	hu ar og ata ar varu
ᛚᛁᚦᛁᚿ· ᛅᚠ· ᚴᚢᛋ· ᛒᚢᚱᚦ· ᚦᛅ· ᛁᚿ·	Liden af Gus byrd da en
ᚦᛁᛏᛏᛅ· ᚱᛁᛘ· ᚢᛅᚱ· ᛋᚴᚱᛁᚠᛅᛏ·	Ditta Rim var skrivat.

Mille triceni viginti octo anni elapſi erant à nativitate Chriſti, cùm hi faſti literis mandarentur.

Primus autem anni menſis haud inepte *Januarius calendarii* vocatur, ſecundum iſtud *Ovidii* in 1, lib. faſtorum: *primus enim Jani menſis, quia Janua prima eſt.*

V. 19. And ðæs embe ƿif niht, *& quinque abhinc noctibus*] Sic per totum hunc faſtorum eccleſiæ *Anglo-Saxonicæ* libellum, embe ƿeoper pucan, *elapſis quatuor ſeptimanis*. ðæs embe ane niht, *dein una nocte præterita*, &c. In quibus præpoſitio embe non ſignificat *circiter*, tempuſvé *certo proximum* denotat, ſed ut **um** apud *Cimbros*, tempus *abſolute certum*, vel totidem præciſe dies, noctes, ſeptimanas, menſes, annos, quot adjectivum numerale deſignat. Sic in bibliis *Iſlandicis pernoctarunt*, *Gen.* XXIV, 54, redditur, **Þeir voru Þar um nottina.** Sic in **Olafs Saga.** cap. 117. **Þridiu veitzlo hafdi han um paska,** *tertiam vero paſchatis tempore comeſſationem inſtituit.* Sic *Gen.* XVI, 16. **ſex um aatræt,** *octaginta ſex*. Sic IV. Reg. VIII, 17, **han hafde tuo vetur um Þrituſt,** *triginta duorum annorum erat.* Et verſ. 26, **Ahaſia hafde tuo um tuitugt.** *Ahaſias viginti duorum annorum erat*, vel *viginti duos annos natus erat Ahaſias.*

V. 19. Fiƿ niht.] Veteres arctoæ gentes annos, menſes & ſeptimanas, non per dies ſed noctes computare ſolebant, ut ante nos obſervavit Verſteganus, cap. 3. & *Olaus Wormius*, Faſt. *Dan.* lib. 1. cap. XII. Hinc etiamnum apud *Anglos* **ſennight**, i. e. *ſeptem noctes*, & **fortnight**, i. e. *quatuordecim noctes*, *ſeptimanam*, & *duarum ſeptimanarum tempus* denotant.

V. 20. Fulƿiht tid, *feſtum baptiſmale.*] Sive feſtum *epiphaniæ* domini, quæ duplex fuit: altera quæ Magis facta eſt per ſtellam, altera in die baptiſmi quæ & *Theophania* dicitur, quia SS. Trinitas tum apparuit, Pater in voce, Filius in carne, & Spiritus ſanctus in columba. His tertiam aliqui addunt, nimirum manifeſtationem, qua Deum ſe eſſe declaravit Chriſtus, mutando aquam in vinum. Hanc domini manifeſtationem *Bethphaniam* dicunt ritualiſtæ, quia facta fuit in *domo*, quum nuptiis intereſſet. Inde propter triplicem Chriſti manifeſtationem hac die factam, apud antiquos *dies* vel *feſtum epiphaniarum* ſemper legitur, verum in hiſce faſtis ſecun-

dæ tantum mentio fit, scilicet epiphaniæ in die baptismi, utpote cujus observatio omnium antiquissima, & celeberrima esset secundum ea Chrysost. hom. 161. Tom. 5. p. 979, ubi septem enumerat Christianorum festa. De duobus autem prioribus sic scribit, πρώτη καὶ ῥίζα τῶν ἑορτῶν, Χριστοῦ ἡ κατὰ σάρκα γένεσις. δευτέρα ἑορτὴ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καθ' ἣν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ παραγινόμενος, ἔδειξε πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς ἀφάτου αὐτοῦ εὐσπλαγχνίας τὴν συγκατάβασιν, *primum atque omnium festorum præcipuum, Christi secundum carnem nativitas; secundum festum, apparitio Christi, Dei nostri, qua ad Jordanem accedens, omnibus hominibus ineffabilis misericordiæ suæ condescensionem ostendit.* De *baptismo Christi,* ἐπιφάνειαν intelligit iterum *Chrysostomus,* hom. 74. Tom. 5. p. 524. Τίνος ἕνεκεν οὐχὶ ἡμέρα καθ' ἣν ἐτέχθη, ἀλλ' ἡ ἡμέρα καθ' ἣς ἐβαπτίσθη ἐπιφάνεια λέγεται; *quam ob causam non dies quo natus, sed quo baptizatus est* ἐπιφάνεια *dicitur?* Et mox respondet: Ἐπειδὰν οὐχ ὅτε ἐτέχθη, πᾶσιν ἐγένετο κατάδηλος, ἀλλ' ὅτε ἐβαπτίζετο. μέχρι γὰρ ταύτης ἠγνοεῖτο τῆς ἡμέρας τοῖς πολλοῖς· καὶ ὅτι ἠγνόουν αὐτὸν οἱ πολλοὶ καὶ οὐκ ᾔδεισαν ὅστις ποτὲ ἦν, ἄκουσον Ἰωάννου. c. 1. 26. *Quoniam non cum fuisset natus, omnibus innotuit, sed cum fuisset baptizatus; ad illum enim diem usque multis erat incognitus; & quod eum multi non agnoverint, nec sciverint quisnam esset, audi Joannem,* &c.

V. 23. Ðæne twelfta dæg hatað. *diem duodecimum vocant.*] Dies iste etiamnum vocatur apud *Anglos* **the twelfth day**, nempe computando exclusive à die ineuntis anni, vel natale Christi; at in veteris ecclesiæ *Danicæ* fastis *Runicis*, quos nobis exhibet *Olaus Wormius* in lib. III. Fast. *Dan.* vocatur inclusive computando ᚦᚱᛁᛅᛏᛅᚾᛏᛁ ᚦᛅᚼᚱ *threttandi dahr*, i. e. *dies tertiusdecimus.* In chron. *Sax. Gibs.* An. M.LXVI. vocatur twelfta mæsse-dæga.

V. 28. Sol-monað.] i. e. *Solaris mensis.* Nam apud *Cimbros* **sol** vel **sola**, *solem* significat, ut in isto *Voluspæ*, stroph. 63. **sal ser han standa, solu fegra**, *palatium videt stare sole pulchrius*: & in stroph. 4. **sol skein sunnan a salar steina**, *sol ex meridie illuminabat lapides palatii.* Dictus autem erat *Februarius*, mensis solaris, quod sol tum conspicue versus tropicum æstivum regrediens dies longiores, clariores, & calidiores facit.

V. 33. Februarius fær, *ferus Februarius*] Fær apud *Anglo-Saxones* duplici gaudet sensu. primo enim significat, ut **far** apud *Cimbros*, & est *fortis, ferus, impetuosus*; secundo significat *vacuus, inanis, cassus* à *Cimbrorum* **far**, *paucus, parvus*; & in utroque sensu, fær haud inepte dici potest. In primo sensu dicitur fær, haud secus ac *Septembris* infra, quod ventosus, pluvius, & procellosus plerumque mensis est; in secundo etiam, qui maxime proprius est, fær appellari jure potest, quod mensis quasi vacuus, & deficiens est; utpote pauciores habens dies, quam reliqui omnes anni sive pleni, sive cavi menses, præsertim anni, qui non bissextilis est.

V. 37. Marian mæssan, *Mariæ festum*] i. e. Festum purificationis *Mariæ*, quod nos **Candelmass**, & fasti veteris ecclesiæ *Danicæ* supra citati, ᚴᛁᚾᛏᛁᛚᛘᛁᛋᛋᛅ **kindelmess** vocant.

V. 45. *Hyems terrefacta aufugit*] i. e. Ver incipit. A nono autem Februarii, seu quinto idum, veris initium computant fasti *Romanorum*, secundum istud *Ovidii*, fast. lib. II.

Quintus ab æquoreis nitidum jubar extulit undis
Lucifer, & primi tempora veris erunt.

V. 71. Hlyda healic, *hlyda insignis*] *Martius* mensis vocatur apud *Anglo-Saxones* hlyd-monaþ. à verbo hlydan, *Cimbrice* **at hlioda**, *resonare, clamare, tumultuari*, quod procellosus & nimbosus mensis est.

V. 205. Ærra liða, *prior litha*] *Junius* apud *Anglo-Saxones* vocatus est ærra liða vel lida, & *Julius* æftera liða, *secundus litha*, vel *lida.* Sic dicti autem sunt duo illi menses, vel à *Saxonico* lið, *mitis, blandus*, unde liðan, *fovere, lenire*; vel à liðan, *transfretare, navigare*; nempe quod in istis duobus mensibus blanda & mitis sit aeris serenitas, & navigari soleant æquora. he ofer sæ lað in Gallia rice, *navigavit in Galliam. Bed.* E. hist. III, 19.

V. 222. Ðeodnes dyrling, *domini dilectus*] Poëta Johannem apostolum cum Johanne baptista hic confundere videtur.

V. 265. Weod-monað] Ita Augustus ab *Anglo-Saxonibus* vocatus erat. apud antiquos autem *Anglos* weiden-monað, *weiden monath*, quod, ut *Beda* scribit de temporum ratione, cap. 13, Zizania, vel malæ herbæ maxime in hoc mense abundarent.

V. 268. Hlaf-mæssan dæg, *primitiarum festum*,] In *Anglorum* fastis ante reformatam religionem **Lammas day.**

V. 484. Fægerust mægþa. wifa wuldor, *pulcherrima virginum, fœminarum gloria.*] Supra autem beata virgo à poeta tantum vocatur Cyninges modor, *domini mater*, & infra cwena selost, *fœminarum optima.* De *Maria* enim virgine tam sobrie sentire & loqui solebat Ecclesia *Anglo-Saxonica*, ut ne poetæ quidem, supra quod opportebat, de ea scriberent. Sic etiam poeta ille, quisquis fuit, qui servatoris res gestas in harm. Evang. *Cott.* tradebat, nihil non de virgine, matre domini, sanum & modestum scripsit, imò quum in ejus laudes furore quasi poetico efferri videretur. Sæpissime eam vocat simpliciter *virginem, fœminam, mulierem, Mariam*: ut, thuo sprac im thiu magat angegin, *tum respondebat virgo.* thuo habda eft is uuord garo Engil thes aluualden thero idesi tegegnes, *tum omnipotentis angelus mulieri respondebat.* thiu thiorna all forstuod uuises mannes uuord, *virgo bene capiebat omne sapientis verbum.* Maria all biheld, *Maria recondebat omnia.* &c. Altius assurgens eam vocat *virginem monialem*; *fœminam castam*; *sanctam virginem*; *mulierem bonam*; *bonam virginem*; *beatam virginem*; *Dei virginem*;

omni-

omnipotentis matrem; *mulierum*, *hominum*, *virginum pulcherrimam*: ut, munelica Maʒat thar Maria uuaſſ mid iro ſunie ſaliʒ thiorna mahtiʒeſ moder, *ibi Maria*, *monialis virgo*, *beata virgo*, *mater omnipotentis erat cum ſuo filio.* endi ina that uuib bihild thiu thiorna ʒithiudo, *& eum fœmina benedicta illa virgo aſpexit.* Ideſe ſconioſt ellero uuiuo uuhtiʒoſt, *fœminarum pulcherrima*, *formoſiſſima omnium mulierum.* Ni uuiſ thu quat hie manum uureth theornum thinero ſiu iſ ʒithunʒan uuib, *noli*, *inquit ille*, *iraſci virgini tuæ*, *ea eſt enim caſta mulier.* theru helaʒun thiernum Marium thero ʒuodun, *ſanctæ illius*, *& bonæ virginis Mariæ.* biuuand ina mid uuadi uuido ſcoinoſta faʒoron fratohon, *fœminarum pulcherrima cum veſtimento*, *cum ornamentis ſpecioſis eum involvebat.* Faʒar heleʒ thiorno thiu maʒat, *virgo pulchra adoleſcens.* mid thero ʒodeſ thiornun, *cum Dei virgine.* Idiſ thero ʒuodun, *bonæ mulieris.* thuo ni uuaſ lanʒ te thiu that it ſan antfunda firio ſconioſta criſteſ muoder, *tum non longum tempus præteriiſſet*, *antequam id invenit mater Chriſti hominum pulcherrima.* Maxime autem furens duntaxat, *immaculatam mulierem*, & *ſanctam conjugem regis cœleſtis* vocat: ut, ʒruotta hie thuo Iohanneſ ant hiet that hie iru fulʒenʒi uuell minniodi ſia ſo milda ſo man iſ muoder ſcal idiſ unuuemma, *tum blandus eam compellabat Johannes*, *promittens*, *ſe immaculatam mulierem tam perfecte amaturum*, *quam quis matrem ſuam amare debet.* Giuuitun im thuo eft an Galileo land Ioſeph endi Maria helaʒ hiuuiſki heban cyninʒeſ, *tum in Galilæam terram reverſi ſunt Joſephus & cœleſtis Regis conjux Maria.* Hæc paulo ſublimius, quam par erat, poeta ſupra ſe raptus; quæ tamen ſano & ſobrio ſenſu capi poſſunt; quem prorſus reſpuunt, non ſolum *Anſelmi*, *Bernardi* & aliorum ſcriptorum *Romanæ* eccleſiæ, ſed ipſius etiam eccleſiæ *Romanæ* ſacrorum officiorum de beata virgine blaſphema, quæ in libro *Anglice* ſcripto, cui titulus, *ſpeculum beatæ virginis*, congeſta hic piget recitare.

V. 315. Haliʒ monað] Id eſt *menſis Sacrorum.*

V. 255. Pinteр ƿylleð] *October* ſic ab antiquis *Anglis* dictus erat, quod in hoc menſe hyemalia tempora incipiebant. *Menſem quo hyemalia tempora incipiebant*, (inquit *Beda*) *Winterfylleth appellabant*, *compoſito novo nomine ab hyeme & plenilunio*, *quia viz. à plenilunio ejuſdem menſis hyems ſortiretur initium.*

V. 362. And ƿiƿ nihtum] Ita MS. ſed videtur deeſſe vox ðreo. Nam feſtum SS. *Simonis* & *Judæ* in omnibus antiquis martyrologiis deſignatur v. cal. Novemb. vel die XXVIII. *Octobris.* legendum ergo putamus ðreo ⁊ ƿiƿ nihtum.

V. 376. Blotmonað] *November* vocatus eſt blotmonað, à *Gothico* 𐌱𐌻𐍉𐍄𐌰𐌽, *Cimbrice* ᛅᛁ ᛒᛚᛅᛁᛅ, at blota. *Saxonice* blotan, *immolare hoſtias*, *ſanguine litare*; omnia autem à 𐌱𐌻𐍉𐌸, ᛒᛚᛅᛏ, blod, *ſanguis.* *Blothmonath menſis immolationum*, (inquit *Beda* de temporum ratione, cap. XIII.) *quod in eo pecora*, *quæ occiſuri erant*, *diis ſuis voverent.*

V. 428. Æрра Iula, *prior Jula.*] Nam *Januarius* dictus erat æƿtera Iula, *ſecundus Jula*; ut poeta *Dano-Saxonice* ſcribens vocem exaravit. à *Cimbrico* iol vel iul. de quo *Gudmundus Andreæ* in voce. Unde igitur iol originationem ſumpſerit in tanta vetuſtatis caligine non licet eſſe lynceum. *Anglo-Saxonice* autem ſcribitur ʒeola, & dicuntur menſes æрра ʒeola & æƿtera ʒeola; eoſque ſic dictos putat *Somnerus*, quòd alter præcedit & alter ſubſequitur *natale domini*, quod ʒeol apud *Anglo-Saxones* appellatum eſt. Recte ſane. quia Chriſtianis placuit *natali domini* noſtri antiquum ſacrorum & feſtivitatis gentilium nomen IOL vel GEOL, tribuere; ut antiquum nomen eaſter ɫ eoſtro ɫ eoſtur, ad *paſchale* feſtum denotandum tranſtulerunt. verum ut *Aprilis* vocatus eſt Eoſturmonað, ut teſtatur * *Beda*, à dea Eoſtre, cujus feſtum celebrabant veteres arctoæ gentes, antequam nomen gentilis feſtivitatis ad ſignificandam *Chriſtianam* transferretur; ſic ab *Jolenſibus* ſacris & feſtivitatibus *December* primus, & *Januarius* ſecundus ʒeola vel iula dictus eſt, apud eas gentes, antequam ad fidem converſæ nomen ʒeol, ʒeola, ʒiul, iol, iola ad deſignandum feſtum *nativitatis* tranſtulerunt. Verum ob quam rationem arctoarum gentium *Saturnalia*, vel mediæ hyemis ſolennitates id nominis ſortitæ ſunt non convenit inter doctos. Alii, quorum ſententiam explodit Loccenius lib. I. cap. 5. Antiquit. *Sweo-Goth.* putant *Julias* has feſtivitates in honorem *Julii Cæſaris* primitus inſtitutas fuiſſe. *Georgius Buchananus* putat *Britannos Saturnalia Romanorum*, *Julia* vocaſſe, *Cæſaris* nomine pro *Saturno* ſubſtituto. Alii vocem Iul petitam volunt à *Græco* ἴουλος, quod *hymnum* ſignificat quem lanificæ Mercurio cantare ſolebant, ut ex iſto verſu liquet:

Δενδαλίδας τεύχουσα καλὰς ᾔειδεν ἰούλους.
Farque parans ſalſum ſcitos cantabat iulos.

Didymus ait hymnum in laudem *Cereris* fuiſſe, quod ex *Semo Delio* annotat etiam *Athenæus*, lib. 14. & indicat *Theodoretus* libro de materia & mundo, ſic inquiens: *Ne cantemus Julum cereri*, *nec Baccho Dithyrambum.* Quod ſane optime ſenſui noſtro, & ludis iſtis *Jolenſibus* noſtratium competit, qui aut celebrantur poſt completa jam *cerere* horrea, aut quod novus jam annus

* Vide venerabilis *Bedæ* librum, quem de temporum ratione ſcripſit, cap. 13. Eoſturmonað, *qui nunc paſchalis menſis interpretatur*, *quondam à dea illarum*, *quæ Eoſtre vocabatur*, *& cui in illo feſta celebrabant*, *nomen habuit*: *à cujus nomine nunc paſchale tempus cognominant*, *conſueto antiquæ obſervationis vocabulo*, *gaudia novæ ſolennitatis vocantes.*

ac

ac verum tempus inſtet, *Cereri* denuo faciendum operandumque. Sed inquies, unde vox exotica & *Græca* & adeo exoleta boreæ populo eſſe nota aut familiaris poterit? Reſpondeo, alia & magis remota à *Græcis* tracta, quæ *Dani*, hodieque uſurpamus. Quid? nonne *fod* noſtras, i. e. *natus*, à *Græco* φύω *naſcor*, eſt? Nonne *kerling*, *vetula*, à χέρας? *Sinnep*, *ſanapi*, à Σινάπη? Et quo nihil utimur frequentius, *Smor*, *butyrum* à μύρον, & adjecto σ, σμύρον, *unguentum*? ſicut *Attici* pro μικρὸν dicunt σμικρόν. Hanc *Pontani* ſententiam ex *Stephani Stephanii* literis ad ſe miſſis citat *Olaus Wormius*, in lib. I. faſt. *Dan.* cap. VII. Improbatur vero à doctiſſimo *Olao Wormio* in notis ſuis ad cap. IV **Hervarar Saga** in verba **iola apton**, hiſce verbis; *Rectiſſime hæc à Pontano aſſeruntur, niſi quod vox* **iul** *Latioris aliquanto ſit ſignificationis, quam ut ſolum Cereris hymnum notet.* Revera enim in honorem & laudem *Cereris*, quæ noſtris **Frigga** vel **freia**, **iol** celebratum, ut auctor noſter cap. 14, & **Olafs Saga**, cap. 107 oſtendit; at non ſolo cantu ac hymno, ſed ludis etiam, compotationibus & omnibus feſtivi gaudii ſignis, ac bonis ominibus. Inde **iola** *genio indulgere*, **iæla** & **iala**, *confabulari.*

Porro ad hæc *Verelii* adjici poteſt ad refellendam *Pontani* ſententiam, **iul** iſtud *Cimbricum*, apud *Antiquos Anglos*, ante *Bedæ* tempora ſcriptum fuiſſe **Giuli**, & *Anglo-Saxonice* ʒeol, ʒeola, ʒehol, ʒehul, ʒeohol, quæ parum, aut nihil affinitatis cum *Græco* ἴουλος habent. E contra *Cimbricum* **iul** vel **iol** deducendum videtur ab *Anglo-Saxonico* ʒeol, ʒehul; ʒe in **i** converſo, ut in **iſur**, *Saxonice* ʒeſur, *peracerbus*; **igrænn**, *Sax.* ʒeʒrene, *valde viridis*; & ſic in dialecto *Dano-Saxonica* præfixum ʒe in ı liqueſcit: ut in ıula vel ıul, à ʒehul vel ʒeul vel ʒeol, emphaticè ʒeula, ʒeola. Quamobrem ad rite inveſtigandam originem *Cimbrici* **iul** vel **iula**, indaganda prius eſt *Anglo-Saxonici* ʒeol vel ʒeul origo, de quo mox tractatum ibimus.

Gudmundus Andreæ, in *Angl-Saxonicis* etiam hoſpes, qui omnia ſua ab *Hebræo* fonte derivare affectat, **iol** neut. gen. plur. dupliciter conſiderat, vel ut in recentiori ſenſu idem ſignificat, ac **iola dagr**, **iola hatyd**, nempe feſtum natalitiorum Chriſti, vel ut ſignificat *ſolemnia hyemalia* longe ante Chriſtum natum, apud *gentiles*, imo apud giganteum genus, quod à *Canaanitis* transfugis oriundum tradunt, celebrata. In priori ſenſu dicit vocem ad *Iol*, vel *Hebræum* עויל *parvulus*, *puerulus*, non inepte referendum eſſe, ſcilicet, cum *nova progenies cœlo demittitur alto*. In ſecundo autem ſenſu de voce ſic ſcribit: *Quid ergo reſtat, niſi hos (nempe gigantes à Canaanæis oriundos) à jubilo Hebræorum ſibi ſumſiſſe exemplum & etymon rei.* feſtum enim Jubilæum à יובל i. e. *productio*, & *intenſio clangoris buccinarum*, quæ ſunt cornua arietina, dictum eſt. Sed hæc tam perperam, ut refutatione non indigeant.

Olaus Wormius Faſt. *Dan.* lib. I. cap. XIV. non minus perperam **iul** à *Danico* **huile**, *quies*, deducendum cenſet. Menſes **giuli** (inquit) à converſione ſolis in auctum diei, quia unus eorum præcedit, alius ſubſequitur, nomina accipiunt. Hæc, ut verba *Bedæ*, integra citat. deinde conjecturas ſuas apponit in verbis, quæ ſequuntur. *A ſolſtitio hyberno, ni fallor, quod tum ſol quaſi quieſcere videatur antequam ad æquatorem propius accedat,* **Huile** *etiamnum apud nos quietem denotat*; **at huile** *quieſcere, facilis autem mutatio* **h** *in* **g**; *cum in ordine alphabetico vicinæ exiſtant, ac creberrime talium permutationem typothetæ feſtinans committat manus etiam in aliis. Quod ſi cum Scaligero* **Giuli** *legas, non incommode à feſto, quod tum temporis à noſtratibus celebrabatur, ac etiamnum* **iuel** *vocatur, derivabis.* Hic doctiſſimus vir, linguæ *Anglo-Saxonicæ* ignarus in qua *Danicum* **iul**, olim **iol** dictum, ſcribitur ʒeol, *&c.* ut ſupra oſtenditur, pro **giuli**, contra omnem analogiam, **huile** legendum vult. Præterea duos iſtos menſes, nimirum Decembrem & Januarium, à veteribus *Anglis* dictos *giuli* ſcribit *Beda*, non à viſa ſolis in ſolſtitio brumali *quiete*, ſed ab ejus *converſione* in auctum diei; ad *Anglo-Sax.* hpeol, hpel, vel ʒe-hpeol, ʒehpel; *Iſlandice* **hiol**, & **huel**, *rota*; manifeſte alludens. Quamobrem fruſtra ſunt omnia, quæ de facili permutatione **h** & **g**, & typothetæ errore ſcribit vir magnus. Nec minus diſplicet, quod ait nempe **Giuli**, τὸ **Giul** *plurale*, ſi ita legendum cum *Scaligero* eſt, à *Cimbrico* **iul** derivandum eſſe. cum ſupra oſtendi ex aliorum exemplorum analogia **iul** à **giul** potius petendum eſſe.

Quare jam ad inquirendum procedamus unde Giul *Anglorum* veterum, qui cum *Jutis* & *Saxonibus* in *Angliam* venerunt, & *Saxonum* ʒeol, emphatice ʒeola, deducenda ſunt. *Beda*, ut ſupra ejus verba teſtantur, à hpeol, hpel, cum ſyllabico augmento ʒehpeol, ʒehpel, *Cimbrice* **hiol** & **huel**, Ꞩiul & Ꞩeol derivanda putat. Ejuſdem opinionis videtur eſſe auctor menologii, quod extat ſoluta oratione *Anglo-Saxonice* ſcriptum in bibl. *Cott.* Tiberius, B. I. verba ejus ſunt: on ðam tpelftan monðe byð an ⁊ XXX daʒa. ſe monað iſ nemned on Leden Decembriſ. ⁊ on ure ʒeðeode ſe ærra ʒeola, forðan ða monðaſ tpeʒen ſyndon nemde anum naman. oðer ſe ærra ʒeola. oðer ſe æftera. forþan ðe hyra oðer ʒanʒeð beforan ðæra ſunnan. ærþon þe heo cyrre hiʒ to ðæſ dæʒeſ lenʒe. oðer æfter, *In duodecimo menſe ſunt dies*, XXXI. *Menſis hic vocatur Latine December, noſtra vero lingua prior Geola, quoniam duo ſunt menſes qui uno nomine gaudent, alter Geola prior, alter poſterior eſt.* Horum enim alter præcedit ſolem, priuſquam convertat ſe ad longitudinem diei, alter ſubſequitur. Hanc *Bedæ* ſententiam de nomine Ꞩiul, à hpel vel ʒehpel, hpeol vel ʒehpeol, confirmat, quod *Saxonice* ſcribitur cum h, ʒehul, & ʒehol, ut in legg. *Aluredi* R. cap. 39. duodecim à feſto Natalis domini dies vocantur XII daʒaſ on ʒehol. Eam etiam iſtud corroborat, quod obſervat *Loccenius*, lib. I. cap. 5. Antiquit. *Sueo-got.* nempe in ſcipione *Runico-Norvagico* ad nativitatis Chriſti feſtum *Rotam* eſſe ad-

adpictam. Ultro id largitur *Verelius* in notis ad cap. IV Hervarar Saga, cui *Bedæ* ſententia non ſatisfacit. Non negat *Scandianos* Solſtitium utrumque *rota* deſignaſſe, uti in Calendario quopiam (inquit) ad Solſtitium æſtivum *rotam* inciſam vidi; ſed juxta nego eos propterea vocabulum Iul, quo antiquitus uſi, quoque jam eodem ſignificatu utimur, à converſione ſolis circa æquinoctium deduxiſſe. Alia converſio circa æſtivum Solſtitium iul dici debuiſſet.

Verelius igitur vocis originem & ſignificationem aliunde petendam cenſens, multis teſtimoniis contendit iul & iol antiquitus *commeſſationum* & *feſtivi gaudii tempus* denotaſſe, & quoniam commeſſationes iſtæ brumalibus ſacrificiis peractis inſtitutæ maxime publicæ & ſolennes eſſent, ideo iol, iolabod & iolaveitzla, κατ' ἐξοχὴν vocatas fuiſſe. Sententiam ſuam primum confirmat ex Olafs Saga, cap. 117.

Sigurdr var Þui vanr medan heidni var ad hafa Þren blot huern vetr; Eitt at vetrnottum; annat at medium vetri, Þridia at ſumri. En ſidan er Sigurdr tok vid Kriſtni hellt han teknum hætti um veitzlornar: hefdi han a hauſt vinabod, en Jolabod a vetrin, oc baud Þa enn til ſin morgum monnum; Þridiu veitzlo hafdi han um paska oc hafdi Þa en fiolment, *conſuevit Sigurdus tria ſacrificia peragere qualibet hyeme, (anno,) unum ineunte hyeme, alterum media hyeme, tertium ineunte æſtate. poſtea vero quàm Chriſtianus factus eſt Sigurdus, conſuetum morem retinuit, quoad commeſſationes: ita ut in autumno amicos ad ſe invitaret, media vero hyeme commeſſationes Jolenſes, invitatis quamplurimis celebraret; tertiam vero paſchatis tempore commeſſationem inſtitueret, & eam quidem hominibus ſatis frequentem.* Non pauca (inquit) *hic obſervare licet; hyemis quidem nomine totum annum deſignatum, deinde tria ſingulis annis ſacrificia peracta, & in ſingulis ſacrificiis commeſſationes publicas inſtitutas; eam itidem, quæ media hyeme fiebat, cæteris longe ſolenniorem & vocatam* iolabod, *i. e. invitationem convivialem.*

Deinde ex Olafs Saga, cap. 108. citat *Alveri* reſponſum ad regem *Olaum craſſum*, qui indignanter accepiſſet *Trandhemenſes* midvetarblot & blotveitzlor inſtituiſſe: At hænder voru uſanner at Þeſſari ſauk, haufum ver ſagni han iolabod, oc vijda i heraudum ſamdrykiur. Ætla bænder ei ſua hnept til iolaveitzlor ſinnar, at ei verdi ſtor afhlaup, oc druckio menn Þad leingi ſiiÞan. Er a more mikill hafud ſtadur, oc hus ſtor, en bygd mikil umhuerfis. Þicker monnum Þar gott til gledi, at drecka morgum ſaman. negabat ruſticos iſtius criminis reos eſſe. Celebravimus, inquit, feſtiva gaudia, & hilaria Iolenſia, atque compotationes late per territoria; non enim tam parce inſtruunt ruſtici convivia ſua Iolenſia, ut non ſuperſint magnæ reliquiæ continuandis compotationibus. præcipua hic in More civium eſt multitudo, & ædificia ampla, frequenſque circum circa vicinitas, quæ omnia ad augendam lætitiam faciunt, ut multi una compotationibus indulgeant. *Ex his jam* (inquit *Verelius*) *manifeſtum eſt*, iol, iolabod, & iolaveitzla *comeſſationes fuiſſe ſacris hyemalibus, quæ* midvetrar blot & haufud blot *dicebantur.* Deinde addit, *vocavere menſes illos* [Decembrem & Januarium] *Angli pariter ac Scandiani ex ſacrorum conviviorum feſtivitate* iol; *non vero à converſione ſolis vel rota, Giuli priorem & poſteriorem. Denique*, inquit vir doctiſſimus, & ſeptentrionalium antiquitatum indagator ſummus, *totum hoc gaudiorum Iuliorum tempus cornu erecto & Cereali liquore impleto in calendario Runico expreſſerunt.* Multa etiam alia citat huc facientia, ut iſta ex Olafs Saga, cap. 144, Þar var Jolaveitzla mikil oc ſamburdar aul; marger voru bænder Þar i torpinu oc druku aller ſamt um iolin, *apparata ibi erat commeſſatio Iulia, & compotatio ex collatis ſymbolis, frequenſque in prædio iſto ruſticorum turba unâ compotabant per feſtivitatem Iuliam.* Oc er komo midiol, for Þorar, oc aller frulſingiar mid honum til maga ſins, ſkyldi han Þar dreka en efra hlot iolanna, *conſumpta dimidia parte* iol, *profectus eſt Thorrerus cum omnibus ingenuis ad affinem ſuum, ut ibi quod ſupererat de* iol, *compotando traduceret.*

Hæc *Verelius* ad probandum, id quicquid eſt vocis, iol *commeſſationes, compotationes, convivia, ſympoſia* indicare ſacris hyemalibus haberi ſolitas. Sed miror virum maximum vocis originem pro ſuo acumine in øl, *cereviſia,* & metonymice *convivium*, *compotatio,* non vidiſſe. In Lexico ſuo *Scandico* øl, inquit, proprie eſt *cereviſia*, ſed ſæpius accipitur pro *convivio.* Inde olgiora, *convivium inſtruere*; olſtemna, *convocatio ad convivium*; olbodiu, *invitatus ad convivium*; & ſupra ſamburdar aul, i. e. øl, *compotatio, ſympoſium ex ſymbolis.* Imo *cornua* illa emblematica *Cereali liquore* repleta, quibus *julia* feſtivitas in calendario *Runico* expreſſa erat, ad derivandum iol ab øl plane quaſi indigitant. Quinimo *Gudmundus Andreæ* aliquid τοῦ øl in ſuo iol videre ſibi videbatur, *feſtum autem* (inquit) *hoc ab* øl, *cereviſia, tanquam Bacchanalia ipſis auſpicari injunxit.* Sed dices hic forſan, quid *Verelio* adeo viſum obſtruit, ut iol ab øl derivandum non cerneret? *Reſp.* præfixum J, quod eſt augmentum ſyllabicum adaugens vocum ſignificationes quibus præfigitur, & eas emphaticas reddens. Audi, quid dicit *Gudmundus Andreæ*, in notis ſuis ad ſecundam ſtrophen *Volu-ſpæ*: Jvide: *præfigitur vero* J *quod eſt particula intenſiva, velut & in vocibus* igillde, intenſum pretium; iſurt, perquam acerbum; igrænn, valde viridis. particulæ autem intenſivæ J apud *Cimbros* & *Scandianas* gentes reſpondet ȝe *Anglo-Saxonum*, de quo diximus ſupra, cap. IX. reg. 17. quod auget, intendit, & ampliat ſignificationem verbi, cui præponitur, eamque magis perfectam & emphaticam reddit. Inde evenit, quod i=øl *Cimbricum*, *Anglo-Saxonice* ſcriptum ȝeol, & *Dano-Saxonice* iul, o in u facile mutato, ope intenſivi præfixi i & ȝe, faciunt øl, ol, *commeſſatio, compotatio, convivium, ſympoſium*, Emphatice & κατ' ἐξοχὴν deſignare *commeſſationes* & *conviviales iſtas ſolennitates*, quæ ſacris hyemalibus conjunctæ erant, utpote omnium principes & maxime publicas. Verum iterum forſan objiciens quæres,

cur *Beda*, ſi ita res eſt, aliunde veterum *Anglorum* Giul deducendum cenſeret; nempe à hpel, ꝥe-huel vel huol? *reſpondeo. Beda* de temporum ratione ſcribens, ut mathematicus, aſtronomicam notationem, quæ retrogradum ſolis motum ſive converſionem ejus in auctum diei ſubindicaret, Grammaticæ prætulit. Nam, *Bedâ* florente circa annum DCC. cùm Solſtitium in XVII diem Decembris incideret, die XXV ejuſdem menſis, cum *Julia* celebrarentur, Sol jam tum in auctum diei, quinque dierum curſu, à tropico brumali, verſus æſtivum, reverſus erat. Hactenus de ſacris iol, iul, ꝥeol, ꝥiul, dictis, à quibus duodecimus & primus menſis anni Juliani, primus & ſecundus ꝥeola vel iola denominati erant. Duodecimus vero ſic denominatus eſt, quòd in ejus die XXV, octavo nempe Calendas Januarias, quem cum Solſtitio brumali coincidiſſe credebant antiqui, & anni ſui caput fecerunt, prima iol ſive feſtivitates Iolenſes celebrari cum ſuis ſacris cœperunt. Continuari autem ſolebant hæ feſtivitates per multos dies, uſque, ut putat *Verelius*, ad XIII diem Januarii, & deinde cum ſacrificiis ſuis renovari & repeti circa finem Januarii & initia Februarii, unde ſecundus ꝥeola vel iola, apud *Anglo-Saxones*, *Januarius* dictus eſt.

Supra dixi Antiquos *Arctoi orbis* incolas *Solſtitium* ſive medium hyemem in XXV diem Decembris, ſive octavum calendas Januarias incidere, credidiſſe. Nam, ſolemnia hæc longe ante Chriſtum natum celebrata ſunt apud ethnicos, imo forſan tum primum celebrari cœperunt, cum Solſtitium in XXV diem Decembris cadebat, nempe circa annum conditi mundi MMMDLVIII. hoc eſt ante natum Chriſtum CCCXC.

Quinimo *Gudmundus Andreæ* ſolennitatem hanc gentilem primitus, non in XXV die Decembris, ſed in Januario, ut nunc ſunt periodi, ſub ingreſſu ſolis in Aquarium, nempe in initio menſis *Thorri*, cum Solſtitium brumale in id tempus incideret, celebratam fuiſſe putat; quod fidem ſuperat, quia Solſtitium brumale incidit in initium Januarii, ſive *Thorri*, vel *Thoræ* circa annum mundi conditi MMDCX. hoc eſt ante Chriſtum natum ann. MCCCXXXVIII. utcunque vero hæc res ſe habeat, certum eſt ante multa retro ſecula & Januarium habuiſſe ſua iol, unde æꝼtepa ꝥeola, vel æꝼtepa iula, menſis ille dictus eſt.

V. 443. Nu ꝥeꝼindan maꝥon. haliꝥpa tid. þe man healdan ſceal. ſpa bebuꝥeð ꝥebod. ꝥeond Bpẏtenpica. Saxna Cẏninꝥeſ, *nunc autem invenire poſſumus ſanctorum feſta, ſicut poteſtas Saxonum Regis ea obſervanda jubet per Britanniam.*] oſtendunt hæc verba, Primo Menologium hoc noſtrum commune vel *Pananglicum* eſſe, in quo particularium ſanctorum & martyrum nomina, quos *topicos* vocant, in Eccleſiæ *Anglo-Sax.* faſtos nondum reducta erant. Secundo oſtendunt menologium eccleſiæ *Anglo-Sax.* fuiſſe proprium, quod ſanctis exteris & peregrinis faſtos ſuos non amplificavit. Quare fruſtra in eo quæruntur nomina multa ſanctorum, quæ in menologio *Cottoniano* altero, quod infra in ſecundis notis citatur, congeruntur. Tertio ex iis non minus conſtare videtur hos eſſe veros ac indubitatos eccleſiæ *Anglo-Saxonicæ* faſtos, ex ſoluta oratione duntaxat in vinctam converſos, qui à privato nullo pro libitu ordinati erant, ſed jubente rege, quiſquis ille fuit, &, ut ex more gentis *Anglo-Saxonicæ* par eſt credere, non Rege ſolo auctore, verum etiam accedante conſenſu ſenatus, qui MYCEL GEMOT vel WITENA GEMOT vocari ſolebat, ſine quo regibus, quod regnum & eccleſiam ſimul ſpectaret, ſtatuere aliquid, pacis maxime temporibus, mos non erat. Quarto oſtendit hic locus menologium ſcriptum fuiſſe, poſtquam uni monarchæ, Regulis deletis, tota *Anglo-Britannia* ſubjecta erat. Denique notandum eſt cum menologium hoc à rege & ſapientibus ſuis conſtitutum eſſet, non ingens volumen eccleſiæ faſtos poſtulaſſe, creſcente vero cum tempore ſanctorum oſtentandorum ſuperſtitioſa eccleſiarum æmulatione, adeo creſcebat etiam numerus ſanctorum, ut non modo ſinguli fere dies rubrica notarentur, ſed unus idemque dies duorum pluriumve ſanctorum martyrumve memoriæ ſacraretur. Porro obſervandum eſt, quàm parum ſit diſcriminis inter Eccleſiæ *Anglo-Saxonicæ* & *Anglicanæ* reformatæ faſtos. Iidem fere ſancti in ambobus, & non multùm diſpar feſtorum numerus. Sic etiam Deo cogitationes, & actiones hominum, ipſis inſciis, regente, Reformatores noſtri eadem de SS. *Euchariſtia* ac Paſchalis illa homilia, Eccleſiæ *Anglo-Saxonicæ*, quæ quater apud nos edita fuerit, definiverunt.

V. 483. Haꝼuc ſceal on ꝥloꝼe ꝥepunian, *accipiter in clivo vel rupe habitabit.*] vel in fiſſuris clivorum aut rupium. Nam apud *Cimbros* **klif**, n. g. in gen. **klifs**, eſt *rupes*, *clivus*, & *trames in clivo ſaxoſo difficilis. Rupes* autem **klif** dicitur à **klif**, *findo*, quod facit in præt. **klauf**; Inde verbalia, **klofe**, *fiſſura*; & ſynecdochicè *fiſſura montis*; **klauf**, *ungula fiſſa*, *fiſſura bifida*; **hliufr**, vulgo **gliufr**, **h** in **g** mutato, *montium* & *rupium hiatus* & *fiſſuræ*, per quas flumina præcipitantur; **klof**, *fœmorum intercapedo*; denique *Anglo-Saxonicum* ꝥloꝼ, *chirotheca*, à fiſſuris vel intercapedine digitorum ſic dicta. An vero ꝥloꝼe in hoc loco *clivos* & *rupes*, in quibus ſopiunt, nidificant, & pullos alunt accipitres, an falconarii *chirothecam*, an denique aliud quid deſignet, mihi incognitum, penes lectorem ſit judicium.

Hacte-

Hactenus quæ notare visum est in Ecclesiæ *Anglo-Saxonicæ* fastos, *Dano-Saxonice*, regnante *monarcha* aliquo, scriptos. Jam autem concludere omnia lubet cum Tabella, in qua nomina mensium anni *Juliani* sive mensium *solarium* septentrionalia ob oculos lectoris ponuntur.

Nomina mensium solarium Septentrionalia.

	Anglo-Saxonica	*Francica Carli M. Imp.*	*Islandica.*	*Danica.*	*Suedica.*
Januarius.	Se forma monaþ, æftera-geola ł iula.	Uuinter-monath vel uuinter-monat.	Midsvetrar-manudr.	Glugmanet, Jsmanet.	Thora, thorri.
Februarius.	Solmonað.	Hornug vel hornung.	Fostengangs-manudr.	Goie, blinde-manet.	Goia.
Martius.	Hlyda ł hlyd-monað.	Lentzin-monath vel lentz-monat.	Jaffndegra-manudr.	Thormanet.	Blida.
Aprilis.	Eastermonaþ.	Ostarmanoth ł ostermonat.	sumar-manudr.	Faremanet.	Varant.
Maius.	Maiusmonað.	Uuinne-monath vel uuunne-monat.	Fardaga-manudr.	Maymanet.	Maji.
Junius.	Sere-monað. mid-sumor-monaþ, Ærra liþa, Iunius monaþ.	Brach-manoth, Brach-monat.	Nottley sa manudr.	Skersommer.	Hovilt.
Julius.	Medmonað, Mædmonað. Æftera liþa, Iulius monað.	Heuuin-manoth vel heuu-monat.	Madka-manudr.	Ormemanet.	Hoant.
Augustus.	Weod-monað, Augustus monað.	Aran-manoth ł Arn-monat.	Heyanna-manudr.	Hestmanet.	Skortant.
September.	Halig-monað, hærfest monað.	Uuintu-manoth herbst-monat.	Addrata-manudr.	Fiskmanet.	Hostmonat.
October.	Se teoþa-monað, halig-monað.	Uuindu-manoth, Uin-monat.	Slatrunar-manudr.	Sede-manet, riid-manet.	Slactemonat.
November.	Blot-monað.	Herbisti-manoth. uuinde-monat.	Rydtrydar-manudr.	Slagte-manet. Winter-manet.	Winter-monat.
December.	Midwintermonaþ, Ærre Geola vel Iula.	Heilag-manoth, Helig-monat.	Skamdeiges-manudr.	Christ-manet.	Jyla-monat.

Verum quoad nomina, quæ *Karlus Magnus* mensibus imposuit, eorum nonnulla paulo aliter scripsit *Fr. Junius* F.F. id glossario suo MS *Francico*, quod servatur in bibl. *Bodleiana*; hoc modo:

Januarius. Uuintermonet vel uuindermanoth.
Februarius. Hornung, vel hormunc vel orming.
Martius. Lentzmonet vel lentzinmanoth.
Aprilis. Ostermonet, vel ostarmanoth.
Maius. Uuûnnemonet vel uuinnemanoth.
Junius. Brachmonet vel brahmanoth.
Julius. Heumonet ł heuuin-manot ł vain-M.
Augustus. Arnmonet vel aranmanoth.
September. Herbstmonet vel uuintumanoth.
October. Uueinmonet vel uuindrumanoth.
November. Uuindmonet vel herbistmanoth.
December. Heiligmoneth vel heilagmanoth.

Nominibus mensium *Solarium* septentrionalibus libet quoque & *Lunarium* adjicere nomina, quæ apud antiquos *Anglorum* populos, ut * *Beda* memorat, habuerunt. Hæc autem exhibet XIII mensium *Lunarium* annus *intercalaris*, ut in subjecta tabella depingitur:

Januar.	Giuli posterior.	*Julius.*	II. Lida.
Februar.	Solmonath,	† *Embolismus.*	III. Lida.
Martius.	Rehdmonath.	*Augustus.*	Weidmonath.
Aprilis.	Eosturmonath.	*September.*	Haligmonath.
Maius.	Trimilchi.	*October.*	Winterfyllith.
Junius.	I. Lida.	*November.*	Blotmonath.
		December.	Guili prior.

Lunaris hic annus, cum embolismus esset, à tribus *lidis* TRILIDI dictus erat, & in eo, hoc observandum est, quod Lunares menses solaribus non respondeant. Nam primus incidit in Januarium & Februarium, ultimus in Decembrem & Januarium, & sic de cæteris, quorum quisque partem ab uno solari, partem ab alio sumit, nisi accedat embolismus, qui uno solari totus clauditur. Hoc animadvertendum duxi, ut docti videant, an auctorum veterum *enantiophaniæ* de sacrorum hyemalium **midvetrar blot** dictorum, & festivitatum *Jolensium* tempore, quæ tot eruditorum ingenia exercuerunt, hujus unius consideratione, nempe quod mensium initia mobilia fuerint, conciliari possint.

Inter Lunares autem menses, *Martius* vocatus est *Rehdmonath*, à deâ illorum *Rhedâ*, cui in illo sacrificabant. & Maius *Trimilchi*, quod tribus vicibus per diem in eo pecora mulgebantur. Ita *Beda*. Ego vero cum menologista nostro *martium* potius *Rehdmonath* denominatum censeo à *Saxonico* reðe, *sævus*, *severus*: ðænne cymeð hrime gehyrsted. hagol-scurum færð. geond middan geard. Martius reðe. Cæterorum mensium nomina, quatenus ego potui indagare, sic explicata paucis accipe. Inter nomina *Carolina*, *Januarius* dicitur *Uuintermanoth*, ab hyeme tunc maxime rigida. *Februarius*, *Hornung*, &c. i. e. *Mærens*, *plorans*, *flens*. pluviæ enim ob quas Februarius notabilis, cœli *Lachrymæ* sunt. *Martius*, *Lentzinmanoth*, id est *veris mensis*. Aprilis, *Ostarmanoth*, i. e. *paschalis mensis*. *Maius*, *Uuûnne manot* vel *Uuinnemanoth*, i. e. *gaudii mensis*. Junius, *Brachmanoth*. de quo sic *Kilianus*: **Braeck-maend**, *Junius mensis*, *quo agri repastinantur*, *arvaque & vineta aratris & ligonibus passim franguntur*. *Julius Heuu-monat*, i. e. *fœni mensis*. *Augustus*, *Aran-manoth*, *aristarum mensis*. *September*, *Herbstmanoth*, *autumni*, *vel messis mensis*: & *Uuintumanoth*. *October*, *Uuindumemanoth*, *vindemiæ mensis*; & *uuinmonat*, *vini mensis*. *November*, *Uuindtmonat*, *ventosus mensis*, & *Herbisti-manoth*. *December*, *Heilag-manoth*, *sacer mensis*. nempe à *natali Jesu Christi*, & *festis* quæ continuo sequuntur. Inter *Islandica* nomina *Januarius* vocatur **midsvetrarmanudr**, i. e. *mediæ hyemis mensis*; *Februarius*, **fostengangsmanudr**, ut ego conjicio, à *processione* in capite jejunii quadragesimalis, vel *die Cinerum*; *Martius*, **jaffndegramanudr**, *æquinoctii mensis*; *Aprilis*, **sumarmanudr**, quod ab eo computant *Islandi æstivum anni dimidium*; *Maius*, **fardagamanudr**, *serenorum dierum mensis*, vel dierum itineribus opportunorum mensis, vel forsan à **fær**, *Danice* **faar**, *ovis*, quod tum parere in *Islandia* oves inciperent; *Junius*, **Nottleysamanudr** *mensis sine noctibus*; *Julius*, **madka manudr**, *vermium mensis*, qui ingentem vermium & insectarum copiam producere solet; *Augustus*, **heyannamanudr**, *fœni mensis*; *September*, **Addraatamanudr**; *October*, **slatrunarmanudr**, *Cædis mensis*, utpote in quo pecora occidebant; *November*, **Rydtrydarmanudr**; *December* **Skamdeiges manudr**, i. e. *curtorum dierum mensis*.

Dani vocant *Januarium* **Zismanet**, *glaciei mensem*, & **Glugmanet**, *fenestrarum* vel *foraminum mensem*, quæ tum temporis claudi solent. *Februarium*, **blidemanet**, *blandum mensem*, & **Goie**, vel **Goe**, de quo sic *Gudmundus Andreæ*: **Goe**, f. g. Nomen mensis, quo sol pisces permeat, ita denominatus à filia *Thori* regis *Finlandiæ* vetustissimi. *Martium*, **Thormanet**, de quo sic *Arngrimus Ionas Islandus*, crymogeæ lib. 1. cap. 4. A *Thorre* (quem *Thorronem* vocant) *Gotlandiæ*, *Finlandiæ*, *Kuenlandiæ rege*, &c. Mensis *Norvagorum* & nunc *Islandorum* nomen habet **Thorre**. Et *Gudmundus Andreæ*: **Þorre**, proprium nomen Regis olim *Quenlandiæ*, à quo mensis, dum Sol Aquarium peragrat, nomen adhuc retinet. Sequens vero **Goe** ab ejus filia. Sed apud *Danos* **Goe** præcedit. *Aprilem* vocant **faremanet**, ab **at fara**, nunc **ad fare**, *Saxonice* faran, *proficisci*; utpote qui mensis est itineribus aptus. *Maium* autem nominant **May-manet**, non à *Danico* verbo **at Maye**, ut putat *Olaus Wormius*, sed à *Maio* Latinorum, à quo verbum **at Maye**, *frondibus* ac *floribus decorare*, derivandum est. Sic enim *spini flores*, qui in *Anglia* ineunte Maio germinare solet, **May** i. e. *Maium* vocant *Angli*, & **to go a Maying** est *Kalendis Maiis ad carpendos & colligendos flores & frondes, & cædendos virescentes ramos exire*. *Junium*, **skersommer**, hoc est *claram* & *serenam æstatem* vocant. Et *Julium* **ormemane**, i. e. *Anguium* vel *vermium mensem*, qui tunc quasi redivivi prodire solent, & animalia reliqua infestare. *Augustum*, **Hostmanet**, *autumni mensem* vocant. Et *Septembrem* **Fiskmanet**, quasi *piscationibus idoneum mensem*. *October*, **Sædemanet** dicitur, quod tum *frugum semina serere* solent, & **rüdmanet**. *November* vocatur **slagtemanet**, quod tum *occidere* solent *pecora*; & **wintermanet**, ab *ineunte hyeme*. Et *Decembrem* vocant à *Christo* nato **Christmanet**.

---

* Vide librum *Bedæ*, De temporum ratione, cap. XIII. † Vel mensis intercalaris.

Apud *Suedos*, *Januarius* Thora, & *Februarius* Goia, à *Thorre* & ejus *filia*, dicuntur. *Martius*, blida vocatur, forſan quod apud eos *blandus* eſt *menſis*. *Aprilis* Varant, ut apud *Danos*, faremanet dicitur; ſcilicet quod menſis *itineribus* commodus eſt. Maij eſt à *Maio*. *Junius* Hovilt. *Julius* hoant. *Auguſtus* vocatur skortant, i. e. *deficiens*, vel *abbrevians*, quod tum dies deficere, & abbreviari ſentiuntur. *September* Hoſtmonat, *autumni menſis*. *October* Slactemonat, ab *occiſis pecoribus*. *November* wintermonat, ab *ineunte hyeme*. Et *December* Jylamonat, à feſto *Julio*, dicitur.

Denique ut ultimam huic capiti de poëtica *Anglo-Saxonum* manum admoveam, coronidis loco, lubet adjicere regulas & obſervationes nonnullas de veteri poëſi *Danica*, ex *Olai Wormii* literarum *Runicarum* appendice, quia *Anglo-Saxonum* poëſi aut plane conveniunt, aut ab eâ uſque adeo non alienæ ſunt.

Rhythmorum veterum infinita fere ſunt genera...... nec inter hæc recenſebàtur illud genus, quo jam ludunt noſtrates totum artificium in ὁμοιοτελεύτοις *ponentes.*

Certis vero ſtropharum numeris hoc metri genus alligatum non eſt, ſed materiæ ubertas legem numero præſcribit, adeo ut quandoque unica ſufficiat.

In his artificium ſpectatur, tam rhetoricum, quam poeticum. Poeticum in quantitate & harmonia conſiſtit.

Harmonia quæ rhythmum reddit ſonorum, & ſuavitatem ei conciliat, in literis & ſyllabis conſiſtit.

Harmonia in literis hæc eſt, ut in quovis diſticho tres ſint trium vocum initiales literæ plane ſimiles.

Has literas peculiari nomine ✱ᛘᛆᚦᚺᛆᛆᚠᛁᚱ, *ſeu* literas ſonoras *vocarunt, eò quod magna pars ſuavitatis ſoni ex iis dependeat. Harum autem, ut legitimus fiat uſus, hæ regulæ attendendæ veniunt.*

1. *Conſonantes ſonoræ prorſus debent eſſe eædem tam in priori, quam poſteriori verſu.*

2. *Illarum duæ ſunt in priori, una in poſteriori verſu, vel vice verſa, una in priori, & duæ in poſteriori, nunquam omnes tres ſimul in eodem. Hinc verſus* *✱ᛁᚿᚦᛁᚿᚴ, hending *dicti dividuntur in* ᛋᚿᛁᚦ✱ᛁᚿᚦᛁᚿᚴ, ſnidhending, *ſeu* ſemicomprehenſionem; & ᛆᛚ✱ᛁᚿᚦᛁᚿᚴ, *ſeu* totalem comprehenſionem. *ac in diſticho prior verſus* ᛋᚿᛁᚦ✱ᛁᚿᚦᛁᚿᚴ, ſnidhending *dicitur, quia* partem *ſaltem continet artificii; poſterior* ᛆᛚ✱ᛁᚿᚦᛁᚿᚴ, alhending, *qua priori cùm adjungitur totam complet ſtructuram.*

3. *Vocales omnes eandem reddunt harmoniam. Quarum una, ſi bis ponatur in priori, & ſemel in poſteriori verſu, perfecta eſt harmonia, vel ſi in priori verſu ponas A, E, in poſteriori I, nil refert, nec turbatur harmonia, quia omnes vocales ejuſdem ſunt valoris in Harmonia.*

Valet etiam hæc *Wormii* regula de diphthongis, quæ eandem inter ſe, & cum vocalibus reddunt harmoniam. Et perinde ſe oſtendit, quod obſervationem fugit noſtram in *Anglo-Saxonum* carminibus, ac in *Scaldorum*: ut in iſtis paraphraſεως *Geneſis*:

Ac he bið a ꞃice.	Ac liᵹᵹað me ẏmbe.	Adam and Eue.	Ac ic can.
Oꝼeꞃ heoꝼon.	Iꞃen benda.	On eoꞃþꞃice.	Eall ꞅƿa ᵹeaꞃe.
Ide and unnẏt.	Him ða Adam.	Oððæt he Adam.	Engla ᵹebẏꞃdo.
On ðone eaᵹum plat.	Eꝼt anꞅƿaꞃode.	On eoꞃðꞃice.	Oð ꝥ Adam.

Harmonia in ſyllabis ea eſt, qua in quovis verſu præter literalem harmoniam duæ ponuntur ejuſdem ſoni ſyllabæ.

Harum autem ſyllabarum conſonantia, vel exacta eſt, vel aliqualis.

Exacta cenſetur in qua ſyllabæ harmonicæ iiſdem tam vocalibus, quam conſonantibus conſtant: ut in illo Ciceronis, non inſtituti, ſed imbuti.

Aliqualis dicitur, quando in conſonantibus eſt ſimilitudo, ſed in vocalibus diſcrepantia: ut in illo

* De quo ſic *Olaus Verelius* in voce. Hending in *Edda* eſt *harmonia*, cum unus rythmus adprehendit alterum, & pro diverſa collocatione rythmi in carmine *Scaldico* diverſa ſortitur nomina. E. g. Adalhending, vel Allhending, *plena harmonia*, & ponitur in ſecundo verſu. Snidhending, *ſemiplena harmonia*, & ſemper eſt primus verſus cujuſque diſtichi; hinc diverſæ figuræ carminis & nomina. Allhent, detthent, dunhent, frumhent, hluthent, lidhent, oddhent, ridhent, ſamhent, skialfhent, skothent, ſnidhent, ſtamhent, vidhent, Þrihent. Nomina hæc ſunt carminis heroici, ſed pro diverſa collocatione rythmi in quolibet membro, v. *Eddæ* partem Hliods grein. Hactenus *Verelius*. *Hendingorum* autem ſive diſtichorum literas ſonoras habentium exempla in qualibet *Volu-ſpæ* ſtrophe habes: ut

Meire og minne	Gab Ginunga	Sol skein ſunnan	Nott oc Nidum
Mogu heimdallar.	Enn Gras huerge.	A ſalar ſteina.	Nofn vmgafu.

Iſtiuſmodi ſunt omnia *Satyrographi*, ſi verſus illius in diſtichis, ut ſtructura poſtulat, ſcribantur: ut,

I ſhope me into ſhrubs,	Went wide in this world,	In ſetting and ſowing,
As I a ſhæp were.	Wonders to hear.	Swonken full hard.

Carmina multa etiam alia iſtiuſmodi in *Anglo-Saxonum* libris poeticis hic illic reperiuntur: ut,

Sceop ða ⁊ ꞅcẏꞃede.	Ham ⁊ heahꞅetl.	Helle heaꝼaꞅ.	Leond ꝼolen ꝼẏꞃ.
Scippend uꞃe.	Heoꝼena ꞃiceꞅ.	Heaꞃde niðaꞅ.	And ꝼæꞃ cẏle.

illo ejuſdem auctoris, non docti, ſed facti, *ubi o & a diſcrepantiam gignunt, ac ſemiconſonantiam conſtituunt. Heic obſervandæ veniunt hæ regulæ.*

In priori diſtichi verſu ſufficit conſonantia aliqualis, ſed in poſteriori ſemper debet eſſe exacta.

Dictiones, in quibus harmonia conſiſtit, ſe immediate ſubſequi non debent.

Artificium oratorium in rythmis obſervandum concernit tam res ipſas quam verba.

Verba ſunt ſelecta, emphatica, tropis variis, & allegoriis modificata.

In hiſce nec Græcis cedunt, nec Latinis; Metaphora enim, ſynecdoche, & metonymia illis uſitatiſſima, fabulas habent proprias in libro Eddæ deſcriptas, ad quas alluſiones fiunt frequentiſſimæ.

Ex diſcurſu Magni *Olavii* de poëſi veteri *Danorum*, ſive *Iſlandicâ*.

Nec in poëſi noſtra pauciores cautiones, licentiæ, tropi & figuræ uſurpantur, quam in re metrica apud Latinos *poëtarum principes. Tot præterea in veterum cantilenis (quas ſtudioſe affectarunt) pulchra inveniuntur hyperbata, ut unico ſæpe rhythmo duas vel plures materias alternatim ſibi reſpondentes concluſerint. Tot in illis logogryphi & luſus metaphorici ingenioſe confecti animadvertuntur, ut ipſis etiam Rhythmiſtarum coryphæis nodus pene ſit Gordius, & lectores verba quidem intelligentes, rei parum aut nihil ſapiant.*

Etſi enim formulæ Eddicæ, appellationes rerum multiplices & longe petitæ quodammodo deſcribi, & Latine *nominari queant; vocum tamen ſplendor, elegantia grandis, & genuina proprietas, prout in lingua noſtra ſonat, exhiberi & oſtendi nequaquam poteſt. dulcius hic ex ipſo fonte bibuntur aquæ.*

Quantum hæc cum iis, quæ ſupra tradidimus, conveniunt facile lector animadvertet. Verum una eſt *Wormii* obſervatio, quæ noſtra manifeſte impugnat de ſyllabarum quantitate: *Heic*, inquit, *nec ſyllabarum attenditur quantitas ut apud Latinos.* Canon hic verus necne ſit, nobis in *Scaldica* poeſi haud adeo verſato judicare non licet. In iis forſan tenet, ubi ordo verborum, ut in iis quæ *Wormius* citat, ad ordinem communem loquendi prope accedit. at in *Scaldicis*, ubi diſpoſitio verborum præpoſtera & convulſa eſt, & non tantum à ſimpliciter loquentium, ſed ornate dicentium ordine, ut in *Anglo-Saxonicis* ſemper, maxime aliena eſt, fallere hanc *Wormii* Regulam, vero ſimillimum eſt. Nulla enim ratio dari poteſt cur voces in carminibus ita contra, non naturam tantum, ſed artem loquendi rhetoricam, tam intricato & turbato ordine tranſpoſitæ eſſent, niſi id lex metri, & pangendorum carminum ratio requireret.

NOTÆ SECUNDÆ IN MENOLOGIUM DANO-SAXONICUM,

Deſumptæ ex alio Menologio *Saxonico* ſoluta oratione ſcripto, quod mutilum etiam extat in bibliotheca *Cottoniana*, *Julius*, A. 10. 2.

V. 6. On ðy eahteoðan dæg] Sic *Menol. Sax.* on ðone eahteðan geohheldæg biþ þæs monþes fruma. ðe man nemneþ Ianuarius. ꝥ is on ure geþeode. se æftera geola. ⁊ on þone eahteþan dæg sceoldan Crist naman æfter ealdre ƿisan. se nama ƿæs on Iudeisc IH̄S. and on grecisc SOTER. ⁊ on ure geðeode HÆLEND:.

V. 20. Fulpiht tiid ecer drihtnes] *Menol. Sax.* on ðone sextan dæg ðæs monþes bið se micla ⁊ se mæra dæg ðone Grecas nemnaþ Epiphania. ⁊ Romƿare hine nemnað Aparitia dni. ꝥ is on ure geþeode Drihtnes ætyƿnesse dæg. on þam dæge he gecyþde mid þam mæstum ƿundrum feoƿerum. ꝥ he ƿæs soð god. ꝥ ærest ƿundor. ƿæs þæt ðreo tungol cræftigan coman fram eastdæles mægþum to Criste. ða he ƿæs cild. *** ⁊ on ðone dæg Crist onfeng fulpiht on Iordane fram Iohanne ðam fulƿere. *** ⁊ on ðone dæg on sumum bryðþyngum Crist gecerrde sex fatu full ƿeteres to þam betestan ƿine. *** ⁊ on ðone ilcan dæg Crist gereorde fif ðusenda of fif hlafum ⁊ of tƿam fixum. eac ƿifum ⁊ cildum ðara ƿæs ungerim. ⁊ ðara hlafgebroct ƿæs to lafe tƿelf binna fulle:.

V. 70. Marcius reþe] *Menol. Sax.* on ðæm ðriddan monþe on geare bið an ⁊ þritig daga. ⁊ se monað is nemned on læden Marcius. ⁊ on ure geþeode hredmonaþ:.

V. 74. Æþele scynde gregorius] *Menol. Sax.* on ðone tƿelftan dæg ðæs monþes bið sce̅ Gregories geleornes ures fæder. se us fulpiht onsænde on þas Brytene:. He is ure altor. ⁊ ƿe syndon his alumni. ðæt is ðæt he is ure festerfæder on Criste. ⁊ ƿe syndon his festerbearn on fullpihte:.

V. 78. Sƿilce Benedictus] *Menol. Sax.* on ðone an ⁊ tƿenteg þan dæg *** on ðone ilcan dæg bið sce̅ Benedictes geleornes ðas halgan abbodes. se ƿæs acenned on Nursia ðære mægþe. ⁊ sona on his cnithade he ƿilnade ꝥ he gode anum licade:.

V. 97. Heah engel his se hælo abead Marian mycle] *Menol. Sax.* on þone fif ⁊ tƿenteg ðan dæg ðæs monþes com Gabriel ærest to sca̅ Marian mid Godes ærende. ⁊ on ðone dæi sca̅ Maria ƿæs eacen geƿorden on Nazareth þære Ceastre ðurh ðæs Engles ƿord ⁊ ðurh hire earena gehyrnesse sƿa þas treoƿa þonne hi blostmiaþ þurh þæs ƿindes blæd:.

V. 138. Ðæs ðe eastermonaþ ta us cymeð.] *Menol. Sax.* on ðæm feorþan monþe on

geare

geare biþ þritig daga. þone monað man nemneð on Læden Aprelis. and on ure geþeode Easter-monað :.

V. 149. Ðearfe bringeþ Maius micle. swa þy ylcan dæge æþele geferan Philippus 7 Iacob.] *Menol. Sax.* ðonne on ðone fiftan monaþ on geare biþ an and ðritig daga. se monaþ is nemned on Leden Maias 7 on ure geþeode Ðrymilce. forþon swilc genihtsumnes wæs geo on Brytone. 7 eac on Germania lande. of ðæm Ongla þeod com on þas breotone. ꝥ hi on ðæm monþe þriwa on dæge mylcedon heora neat :.

On þone æresta dæg þæs monþes biþ sce Philippes tid þæs Apostoles. 7 þæs Godes ærendwrecan. his nama is gereht on Læden *os lampadis.* ꝥ is on ure geþeode leohtfæstes muþ :. *hic autem nulla mentio S. Jacobi.*

V. 184. In oþer leoht Augustinus.] *Menol. Sax.* on ðone six and twentegþan dæg ðæs monþes biþ sce Augustanes gemynd þæs biscopes. se ærest fullwiht brohte on þas Breotone. on angla þeode 7 his biscopsetl wæs on Dorobernensis þære Ceastre. ꝥ wæs on Cantwarabyrig. ond his wondor wæs ꝥ he sealde blindum menn gesihþe. ond his siþfatas ealle to breotone. 7 his gastlice lare syndon awritene on Engelcynnes steore. ꝥ is on *Historia* Anglorum :.

V. 205. Ærra liþa us to tune Iunius on geard.] *Menol. Sax.* on þæm syxtan monþe on geare bið þritig daga. Se monaþ is nemned on Læden Iunius. 7 on ure geþeode se ærra liþa for þon seo lyft biþ þonne smylte 7 þa windas. ond monnum bið þonne gewunelic ðæt hi liþaþ ðonne on sæs bryme :.

V. 224. Iohannes wearþ acenned.] *Menol. Sax.* on þone feower and twentegþan dæg þæs monþæs biþ sce Iohannes acennes þæs fulwere. se wæs acenned six monðam ær Crist. 7 Gabriel se heah engel bodade his acennesse. 7 sægde his fæder his noman ær þon he acenned wære.

V. 265. Weodmonaþ on tun wel hwæt bringeþ Agustus.] *Menol. Sax.* on ðam eahtoþan monþe on geare biðan XXXI daga. þone monað mon nemned on Leden Augustus monað. Romana duguþ hine nemnde æfyrst þy noman. for ðon þy æresta dæge þæs monðes he getrymede Romana cynedom. 7 oferwriþde þa þe ær ðæt towuroon. 7 on ure geþeode we nemnað þone monað weodmonað. for þon þe hi on þam monþe mæst geweaxað.

V. 279. Wære diacon Laurentius.] *Menol. Sax.* on þone X^an^. dæg þæs monþes biþ sci Laurentius ðæs archidiacones. se sealde monegum blindum men gesiðde :.

V. 302. Æþelinges deaþ. se þe fægere iu. mid wætere oferweapp. wuldres cynebearn.] *Menol. Sax.* on ðone XXVIII. dæg þæs monðes biþ scs Iohannes ðrowung þæs miclan fulwihteres. ðone het Herodes beheafdian. for ðon þe he him loh ꝥ he hæfde his broðor wif him to ciferse. 7 ꝥ heafod het beran on disce 7 sellan anre scattigan hire plegan to mede ðær wæs ðære his cifese dohteor: &c.

V. 315. Halig monað septembres fær.] *Menol. Sax.* on ðæm nigoþan monþe on geare bið XXX daga. se monaþ hatte Leden Septembris. and on ure geþeode Halig-monað. for þon ðe ure yldran ða ða hi hæþene wæron on ðam monþe hi guldon hiora deofol-geltun :.

V. 323. Acenned wearð drihtnes modor.] *Menol. Sax.* In ðone VIII. dæg ðæs monþes bið sca Marian acennednes. hyre fæder wæs nemned Ioachim. 7 hire modor Anna. &c.

V. 330. Gast onsende Matheus his.] *Menol. Sax.* on ðone XXI dæg ðæs monðes biþ ðæs apostoles tid scs Matheus. se wæs arest mid Iudeum thelonarius þæt is gafoles moniend 7 wicgerefa. ac Crist hine ceas him to ðegene. &c.

V. 341. Heah engles tid on hærfeste Michaelis] *Menol. Sax.* on ðone XVIIII. dæg þæs monðes biþ sce Michaelis Cirican gehalgung in Tracia ðære Ceastre hieracle ðære mægþe :. Feonda menigo com to ðære Ceastre. *** on ðone dæg ðe we mærsiað sce Michaeles gemynd :.

V. 355. October on tun us to genihte wintersylleð.] on ðam teoðan monðe on geare bið XXXI daga. ðone mon nemneþ on Leden Octember. 7 on ure geðeode Wintersylleð.

V. 368. Simon 7 Iudas.] *Menol. Sax.* on ðone XXVIII dæg þæs monðes ðara apostola tid Simonis 7 Thaddeos. Simonis wæs sca Marian swystor sunu Cristes modrian sunu. seo wæs nemned on Cristes bocum Maria. cleopode ðonne wæs Thaddeos oðer noma Iudas ðas apostolas. &c.

V. 376. Blotmonaþ on tun beornum to wyrte Novembris.] *Menol. Sax.* on ðam endlyfan monþe on geare bið XXX daga. se monað is nemned on Leden Novembres. 7 on ure geðeode blotmonaþ. forþon ure yldran ða hy hæþene wæron. on ðam monþe hy bleoton á. ꝥ is þæt hy betæhton 7 benemdon hyra deofolgyldum ða neat ða þe hy woldon syllan.

Hæc animadvertere visum est ex menologio *Saxonico*, quod libera oratione scriptum fuit, postquam inolevit mos peregre eundi ex occidentalibus *Europæ* partibus ad visendum sepulchrum *Domini.* Nempe post inchoatum bellum, *sanctum* dictum, quod à Christianis susceptum esset ad propugnandam *Hierosolymam*, & sanctum, quod in ea Urbe erat, sepulchrum contra *Saracenos.* Hoc constat ex iis, quæ sequuntur: on ðone seofon 7 twentegðan dæg þæs monþes [scilicet *Martii*] bið se dæg on ðone ure drihten of deaðe aras. 7 æfter his æreste hine tyn siðum monnum ætywde. swa hit on his godspelle awriten is. 7 mid his ðegnum æt ge-

brædne fisce. ⁊ huniges beo bread. ⁊ him ætywde ða wunda on his handum. ⁊ on his fotum. ⁊ ða gewundedan sidan. ꝥ hi ðy soðlicor ongeaton. ꝥ hit wæs soðlice his agen lichoma. ðæt þær of deaþe aras. Seo byrgen is on Hierusalem. ðe he of aras. þis sinopalthus acorfen of anum stane. on ðæm magon nigon men standende hine gebiddan. ⁊ hit is swa heah ꝥ hit bið mannes oðres healfes fotes gemet bufan ðæm heafde. ⁊ se ingang is eastan in. ⁊ on ða swiþran healf ðæm ingange. ꝥ is on ða norþhealfe. is stænen bedd seofon fota lang ðrym † mundum hierra þonne ðæs huses flor. on ðæm bedde-werte drihtnes lichoma on sceten berunden. ða he wæs dead for us:· Sic sancti *Georgii* festum, quod ante *Bellum* istud *sanctum* in fastos non relatum erat, describit menologista idem die XXIII Aprilis in his verbis : on ðone ðreo ⁊ twentegþan dæg þæs monðes bið sce̅ Georgius tid þæs æþelan weres. ðone Datianus se Casere seofan gear mid unasecgendlicum winum hine ðreade ꝥ he Cristes wiþsoce. ⁊ he nohwæþere hine oferswiðan mihte. ⁊ ða æfter seofon gearum het he hine beheafdian:· Ða he ða wæs læded to þære beheafdunga. ða com fyr of heofenum. ⁊ forbærnde þone hæðnan Casere. ⁊ ealle þa mid hine ær tintergedon þone halgan wer:· And he sce̅ Georgius him to drihtne gebæd. ⁊ ðus cwæð. Hælende Crist onfoh minum gaste. ⁊ ic ðe bidde ꝥ swa hwilc man ðe min gemynd on eorþan do. ðonne afyrr þu fram ðæs mannes husum ælce untrumnesse. ne him feond sceððe. ne hungor. ne cwyld. ⁊ gif mon minne naman genemnað on ænigne frecennisse. oððe on sæ. oððe on siðfæte. þonne gefylge se ðinre mildheortnesse:· Ða com stefn of heofonum. and cwæð to him. cum þu gebletsoda. swa hwæt swa on ænigne frecennesse minne naman þurh ðe gecegþ. ic hine gehere. ⁊ siððan þisses halgan weres mihta wæron oft micle geciþed. ꝥ mæg ongetan se ðe rædeþ sce̅ Arculfes boc. ꝥ se man wæs stranglice gewitnad se genarade sce̅ Georgies anlicnesse. ⁊ se wæs wið his feondum gescilded betwech micle frecennesse se ðe hi to geþingum sohte:·

Ex his constat, Fabularum, pro sui seculi credulitate, egregium fuisse venditorem menologistam nostrum; qui non solum fictitios sanctos in Fastos suos retulit, sed in iis, de sanctis Veris, multas falsas narrationes tradidit : præterea quàm humaniorum literarum, scientiæ Astronomicæ, & computi Paschalis rudis erat, non id solum ostendit, quod de sancto *Georgio* scripsit, & quod diem certum *festo resurrectionis* Domini assignavit, scilicet diem vicesimum septimum mensis Martii; sed etiam quod festum Pentecostes tertio die Maii absurdissime designavit. Ut ex his videre est.

On ðone ðriddan dæg *** on ðone ilcan dæg bið seo tid monþes. biþ se micla dæg ðe is nemned Pentecosten. se dæg wæs mære on þære ealdan æ' ær Cristes cume. forþon ðe God spræc to Moyse of heofenum. geherendum eallum Israhela folce. ⁊ eft æfter Cristes upp astignesse to heofenum. ðy ilcan dæge he onsende his ðegnum þone halgan gast. ⁊ ealra þara monna wæs on huse hund teontig ⁊ twentig. *** ðæm gaste æghwelc gefullwad man nu onfehþ þurh biscopa handa onsetnesse.

Dies, qui *Ælfredo* jubente, *Anglo-Saxonibus* festi & magis solennes erant.

Be mæsse-dæge freolse.

Eallum freowum mannum ðæs dæges syn forgifene. butan ðeowum monnum ⁊ esne-wyrhtum:· XII dagas on gehol. ⁊ þone dæg þe Crist þone deofol oferswiþde. ⁊ Seintus Gregorius gemynde dæg. ⁊ VII dagas to Eastron. ⁊ VII ofer. ⁊ an dæg æt Seint Petres tide ⁊ Seint Paules. ⁊ on hærfeste ða fullan wucan ær Sanctan Marian messan. ⁊ ealra haligra weorþunge an dæge:· And feower wodnesdagas on feower ymbren-wucan. þeowum eallum synd forgifen. ðæm þe him leofast sy to syllanne. æghwæt þæs þe him man for godes naman gesylle. oþþe hi on ænigum heora hwil-sticcum ge-earnian magon ⁊ *L.* 41.

Præceptum *Edgari* regis de observandis die dominico, festis & jejuniis Ecclesiæ.

Be freols dægum ⁊ fæstenum.

Healde mon ælces sunnan dæges freols fram nontide ðæs Sæternes dæges oð þæs monan dæges lihting. be ðam wite þe dom-boc tæcþ. ⁊ ælcne oþerne mæsse-dæg swa he beboden beo:· And mon beboden fæsten healde mid ælcre geornfulnesse. *L.* 5.

De festis, jejuniis & nefastis diebus, qui, *Canuto* statuente, apud *Anglo-Saxones* observati erant.

And ealle godes gerihta fyrðige mon georne. eallswa hit ðearf is. freolsa ⁊ fæstena healde man. ælces Sunnan-dæges freolsunga fram Sæternes dæges none oð monandæges

† Mund vox *Anglo-Saxonica* ab *Cimbris* accepta. Mund *Cimbrice*, *manus*. inde mundlaug, *malluvium*. mundþangur, *trutina*. mundrið, plur. mundriðar, *ansa in clypeo*, *scuti manubrium*.

hli-

lihtinge. and ælcne oþerne mæssedæg swa he beboden beo:· And Sunnan dæga cypinge we forbeodað eac eornestlice. ⁊ ælc folc-gemot. buton hit for mycelre neodþearfe sy. and huntað fara. ⁊ ealra woruldlicra weorca on ðam halgum dæge geswice man georne:· And ðat man ælc beboden fæsten healde. sy hit ymbren-fæsten. sy hit lengten-fæsten. sy hit elles oþre fæsten mid ealra geornfulnesse:· And to Scam Mariam mæssan ælcere. ⁊ to ælces Apostoles mæssan fæsten. butan Philippi and Iacobi. we ne beodað nan fæsten for ðam Easterlican freolse. ⁊ ælces frigdæges fæsten. buton hit freols sy:· And ne ðearf man fæsten fram Eastran oð Pentecosten. buton hwa gescryfen sy. oððe he elles wille fæsten. ⁊ of middan wintre oð Octabas Epiphaniæ:· * And we forbeodaþ ordal. ⁊ aþas freolsdagum. ⁊ ymbran-dagum. ⁊ lencten-dagum. ⁊ riht-fæsten-dagum. ⁊ fram Aduentum domini oð se eahtoþa dæg agan sy ofer twelftadæg:· And fram Septuagessima oð fifteneniht ofer Eastran:· † And Scē Eadweardes mæsse-dæg witan habbað gecoren. ꝥ man freolsian sceal ofer eal Engla land on 15 Kl. Apriƚ. ⁊ ** Scē. Dunstanes mæsse-dæg on 14 Kl. Iunii. ⁊ beo þam halgan tidum. ealswa hit riht is. eallum Cristenum mannum syb ⁊ som gemene. ⁊ ælc sacn totwæmed. ⁊ gif hwa oþrum scyle borh. oððe bote æt weoruldlicum ðingum. gelæste hit him georne ær. oððe æfter. LL. 14, 15, 16, 17.

Supra observavi Calendarium subsequi carmen quoddam quasi dithyrambicum, in quo naturæ rerum anima carentium, animantium affectus, & mores hominum in asyndetis versibus absque omni plane connexu describuntur. Genus autem istud scribendi dithyrambico haud dissimile est, quod è MS. Ecclesiæ *Exoniensis* pulcherrimo, sed in principio & fine (eheu!) mutilo, qui carmina varia & miscellanea sine punctis metricis continet descriptum, *Philo-Saxonum* gratia, subjunxi.

Forst sceal freosan fyr wudu meltan eorþe growan is brycgian wæter helm wegan wundrum lucan eorþan ciðas an sceal inbindan forstes fetre fela meahtig god. winter sceal geweorþan weder eft cuman sumor swegle hat sund unstille deop deada wæg dyrne biþ lengest holen sceal inæled yrfe gedæled deades monnes dom bið selast. cyning sceal mid ceape cwene gebicgan bunum ⁊ beagum bu sceolon ærest geofum god wesan. guð sceal in eorle wig geweaxan ⁊ wif geþeon lof mid hyre leodum leoht mod wesan rune healdan rum heort beon mearum ⁊ maþmum. meodo rædenne forge-sið mægen symle æghwær eodor æþelinge ærest gegretan forman fulle to frean hond ricene geræcan and him ræd witan bold agendum bæm ætsomne. scip sceal genægled scyld gebunden leoht linden bord leof wilcuma frysan wife ðon flota stondeð bið his ceol cumen ⁊ hyre ceorl to him agen æt geofa. ⁊ heo hine inlaðaþ wæsceð his warig hrægl ⁊ him syleð wæde niwe lið him on londe ðær his lufu bædeþ. wif sceal wiþ wer wære gehealdan oft hi mon wommum behlið. fela biþ fæst hydigra fela bið fyrwet georna freoð hy fremde monnan ðon se oþer feor gewiteð lida bið longe on siþe á mon sceal se ðeah leofes wenan gebidan ðæs he gebædan ne mæg. hwonne him eft gebyre weorðe. ham cymeð gif he hal leofað nefne him holm gestyreð mere hafað mundum mægþ egsan wyn ceap eadig mon cyning wic ðon leodon cyreþ. ðonne liðan cymeð wuda ⁊ wætres nyttað þon him biþ wic alyfed mete bygeð gif he marsan ðearf ærþon he to meþe weoþe. seoc se bið þe to seldan ietað þeah hine mon on sunnan læde. ne mæg he be ðy wedre wesan ðeah hit sy wearm on sumera ofercumen biþ he ær he a cwele gif he nat hwa hine cwicne fede mægen mon sceal mid mete fedan morðor under eorþan befeolan hinder under hrusan ðe hit forhelan þenceð. ne biþ þæt gedefe deaþ þonne hit gedyrned weorþeþ. hean sceal gehingan adl gesigan ryht rogian ræd byð nyttost. yfel unnyttost ꝥ unlæd nimeð. god biþ genge ⁊ wiþ god lenge. hyge sceal gehealden, hond gewealden. seo sceal in eagan snyttro in breostum þær bið ðæs monnes mod-geðoncas muþa gehwilc mete ðearfe mæl sceolon tidum gongan gold gerised on guman sweorde sellic sige sceorp sinc on cwene god scop gumum gar niþ werum wig to wiþre wic freoþa healdan. scyld sceal cempan sceaft. reafere sceal bryde beag bec leornere husl. halgum men hæþnum synne woden worhte weos wuldor alwalda rume roderas ꝥ is rice god. sylf soð cyning sawla nergend se us eal forgeaf ðæt we onlifgaþ ⁊ eft æt ðam ende eallum wealdeþ monne cynne ꝥ is meotud sylfa.

Ræd sceal mon secgan. rune writan. leoð gesingan. lofes gearnian. dom areccan. dæges onettan. tilmon tiles ⁊ tomes. mearas cuþes ⁊ gecostes ⁊ calc rondes. nænig fira to fela gestrynep.

* Dierum certe nefastorum origo apud majores nostros hic primum memoratur. † Eadwardus hic Rex interfectus erat XV. Kal. April. apud Corfesgate. vide chron. *Sax.* *Gibs.* Anno D.CCCC.LXXVIII. Et *Bromtonum* inter X scriptores p. 873, 874, &c. ** *Dunstanus* Archiepiscopus mortuus est Anno D.CCCC.LXXX.VIII. ut chronicon *Sax.* & secundum *Florentium Wigorn.* XIV. Kal. Junii. unde constat Menologium sive Calendarium nostrum scriptum fuisse ante annum D.CCCC.LXXVIII. quod festa neque *Eadwardi* R. neque *Dunstani* archiepiscopi in eo notantur.

Caput Vigesimumquartum.

De Poetica Semi-Saxonica, *ſive corrupta poeſi* Anglo-Saxonum.

Supra in cap. XXII. oſtendimus puriorem, quam dixi, *Saxonicam* partim pro ingenio Linguarum, quæ in ſola ſui mutabilitate conſtantes cum tempore facile mutantur, partim quod veteris *Danicæ* mixturâ labefactata eſſet, à ſtructura ſua in *Semi-Saxonicam* declinaſſe, quæ variationibus nominum & verborum & ſyllabicis augmentis perditis, monoſyllabis, iiſque maxima ex parte ſcabris, & aſperis, & numeris poeticis ſive metro rythmoque ineptis tota fere conſiſtere cœpit. Hoc monoſyllaborum pondere oppreſſi poetæ, ex certo & determinato ſyllabarum numero, nullâ habitâ quantitatis metricæ ratione, coacti fuerunt carmina conſtruere, ac metri rythmique defectum cum ὁμοιοτελεύτων ſimiliter deſinentibus ſonis, apud aures jam non amplius metricorum pedum harmoniæ conſuetas, qualitercunque reſarcire. Extant hujuſmodi carmina in Bibliothecis noſtris; ſpeciatim in Bibl. *Bodleiana* aſſervatur Codex *Semi-Saxonicus*, (*Digby*, A. 4.) continens CXCI *ſtrophas, quarum ſingulæ ex quatuor verſibus conſtant; è quibus ſecundus & quartus in ſimiliter deſinentibus clauſulis, quas *Rimas* vocamus, ſibi invicem reſpondent. dignus quidem eſt quum propter vetuſtatem pſeudorythmorum, quos in labefactato *Anglo-Saxonum* ſermone poſt conquæſtum exhibet, tum præcipue propter argumenti gravitatem, ut integer in lucem prodeat. Sed brevitati & tui & mei gratia ſtudens, lector benevole, ſtrophas potius nonnullas excerpendas cenſeo, quas hic tibi in manus trado:

I.

Ic [a] am elder ðanne ic wes,
A ƿintre ⁊ [b] ec a lore.
Ic [c] ealdi more ðanne [d] ic dede,
Mi ƿit [e] oghte to bi more.

II.

[f] Wel longe ic habbe child [g] ibien,
[h] On ƿorde and on dede.
Ðegh ic bi [i] on ƿinter eald,
To [k] giung ic am on [l] rede.

XIII.

[m] Se ꝥ [n] hine selue [o] uorget,
[p] Uor ƿiue oþer [p] uor childe.
He sal comen on euele stede,
Bute god him bi milde.

XIV.

[q] Sende sum god biuoren him,
Men ꝥ ƿile to heuene.
For betere is on elmesse [r] biuore,
Ðanne ben [s] efter seuene.

XV.

Ne horie ƿif to hire ƿere,
Ne ƿere to his ƿiue.
[t] Bi for him [u] selue [x] eurich man,
[y] Ðer ƿile he bieð aliue.

XXXI.

[z] Eurich man mid ꝥ he haueð,
Mai [a] beggen heueriche.
[b] Se ðe lesse ⁊ se ðe more,
Here aider iliche.

XXXII.

[c] Al suo on mid his panie,
[d] Spo oðer mid his punde.
Ðæt is si ƿonderlicheste ƿare,
Ðæt ani man [e] eure uonde.

XXXVI.

Heuene and erðe he ouersieð,
His [f] eghen bið fulbriht.
[g] Sunne ⁊ mone ⁊ alle sterren,
Bieð ðiestre on his lihte.

XXXVII.

Nis him ec noþing uor hole,
Spo muchel bieð his mihte.
Nis noðing spo dierne idon,
Ne on spa ðiestre nihte.

XXXVIII.

He pot hƿet ðencheð and hƿet doþ,
Alle quike ƿihte.
[h] Nis no louerd sƿich is X̄ist,
Ne no king sƿich is drihte.

---

* Extant etiam in principio cod. compacti coll. *Trin. Cantabr.* & in bibl. *Lambethanæ* cod. MS homil. *Semi-Sax.* fol. 59, b. ubi incipiunt in rubrica. Lectiones Cod. Coll. *Trin. Cantab.* *a* Am nu. *b* deeſt. *c* ƿealde. *d* idude. *e* oh. *f* to. *g* iben. *h* a ƿorde ⁊ a dade. *i* a. *k* iung. *l* rade. *m* ðe ðe. *n* him self. *o* forgiet. *p* for. *q* sende god biforen him man þe hƿile he mai to heuene. *r* biforen. *s* after. *t* be. *u* self. *x* afric. *y* þe hƿile. *z* africh. *a* bugge heueriche, infra heuenriche. *b* þe þe more haueð and þe þe lesse boþe ailiche. *c* alse on his penie. *d* se oþer. *e* deeſt. *f* eien. *g* Nis him no þing forholen, Spo muchel is his mihte. Ne bie hit no spo derne idon, Ne on spo þustre nihte. *h* Nis louerd spilch is Crist, Ne king spilch ure drihte. Boð gemeð ðe his bien, Bi daie and bi nihte.

XXXIX.

XXXIX.
Heuene ⁊ erðe ⁊ all ðat is,
Biloken is on his [i] honde.
He deð al ꝥ his ƿille is,
[k] On sea and ec on londe.

XL.
He ƿiteð ⁊ ƿaldeð alle ðing,
He iscop alle scafte.
He ƿrohte fis on ðer sae,
And fugeles on ðar lefte.

XLI.
He is ord [l] albuten orde,
And ende [l] albuten ende.
[m] He one is eure on eche stede,
Ƿende [n] ƿer ðu ƿende.

XLII.
He is buuen us and bineðen,
[o] Biuoren and [p] ec bihind.
[q] Se man ꝥ godes ƿille deð,
Hie mai hine aihƿar uinde.

XLIII.
[r] Eche rune he iherð,
And ƿot eche dede.
He ðurh-siᵹð [s] echer iðanc,
[t] Ƿai hƿat [u] sel us to rede.

LVIII.
Se man * neure nele don god,
Ne neure god lif † leden.
[x] Er deð ⁊ dom [y] come to his dure,
He [z] mai him sore [a] adreden.

LIX.
[b] Ðæt he ðanne ore bidde ne muᵹen;
Uor ꝥ bilimpeð ilome.
He is ƿis ꝥ bit and bote,
And bet biuoren dome.

LXXXV.
[c] Ðo ðæt habbeð ƿel idon.
[d] Efter hire mihte.
[e] To heuene-riche hi sullen [f] uare,
Uorð mid ure drihte.

LXXXVI.
[g] Ðo ꝥ ƿrohten do flesc ƿerc,
And ƿeren ðerinne iuende.
Ðo sullen uare uorð mid him,
Into helle grund.

LXXXVII.
[h] Ðer hi sullen ƿonien ai,
Buten ore and ende.
[i] Ne brekeþ neure eft Crist helle dure.
[k] To alesen hi of bende.

XCIV.
[l] Deað com on ðis midelard,
Ðurð ðes defles onde.
And senne and sorᵹe and isƿinc,
On se and on londe.

XCVI.
[m] Hunᵹer ⁊ ðurst hete ⁊ chele,
Ecðe and all unhelðe.
Ðurh deð com on ðis midelard,
And oðer uniselðe.

CXXXVIII.
Ne mai non herte hit [n] iþenche,
Ne no tunge telle.
[o] Hu muchele ƿinum and hu uele,
Bieð inne helle.

CXLVIII.
[p] Louie God mid ure [q] hierte.
And mid all ure mihte.
And ure emcristene [r] sƿo us self,
Sƿo us [s] lereð drihte.

CXLIX.
[t] Al ðæt men ƿet and singð
Biuoren godes borde.
Al hit [u] hongeþ and halt,
[w] Bi ðis tƿam ƿorde.

CL.
[x] Godes laᵹe he uoluelð,
Ðo niere and ðo heald.
Ðæt thos tƿo loue haueð,
And ƿel hi ƿile healde.

CLXXI.
Ne mai non euel ne [y] ne ƿane,
[z] Bi in heueriche.
Ðeᵹ ðer bi ƿonunᵹe uele,
[a] Ech oðer uniliche.

CLXXII.
[b] Sume ðer habbeð lesse merᵹðe,
And sume [c] ðer habbeð more.
[d] Ech efter ðan ꝥ he dede,
Efter ꝥ he sƿanc sore.

---

i Honden. *k* A ƿatere ⁊ a londe. He makeþ ðe fisses in þe sa. þe fueles on þe lofte. he ƿite ⁊ ƿealdeð alle þing. ⁊ he sop alle safte. *l* abuten. *m* he is afre. *n* ðar. *o* biforen. *p* deest. *q* ðe godes ƿille doþ aihƿar he maiᵹ him finde. *r* elche rune herþ. ⁊ he ƿot alle dade. *s* elches manner ðanc. *t* ƿi. *u* sal. * nafre. † lade. *x* are deað. *y* cumeð. *z* maiᵹ. *a* adrade. *b* ðat he ne muᵹe þanne bidden. ore for þat ƿat ilome. forþi he ƿis þe bit ⁊ biᵹiet. ⁊ bet bifore dome. *c* ðo þe. *d* after here. *e* heueriche. *f* fareforþ. *g* ðo þe diueles habeþ idon. ⁊ ðar inne beð ifunde. hie sulle fare forð mid hem into. *h* ðar hi sulle ƿunien abuten. *i* brecþ nafre. *k* forlesen hem. *l* deaþ cam in ðis middan eard. ðurh ealde deueles onde. ⁊ senne ⁊ soreᵹe ⁊ isƿinc. a ƿatere ⁊ londe. *m* ðurst ⁊ hunᵹer chele and hete. ⁊ alle unhalþe. ðurh deað cam in ðis middaneard. ⁊ oþer unisalþe. *n* ðenche. ne tunge hit ne mai telle. *o* hƿu muchele ƿine ne hƿu fele senden in helle. *p* luue ƿe. *q* herte. *r* else. *s* tached. *t* al ðat me radeþ ⁊ singeð bifore. *u* hangeð. *w* in ðese. *x* Alle Godes laᵹes hie fulleþ. þe nere ⁊ ðe eald. þe þe þos tƿo luues halt. and ƿile hes ƿel healde. *y* non. *z* ben in Godes riche. þeh ðar ben ƿonunᵹes fele. *a* elck. *b* sume þar habbeþ lasse blisse. *c* ðar. *d* elch after þat he dude her. after þane þe sƿanc sore.

CLXXIII.

[e] Ne ſel ðeꝛ bi bꝛeð ne ƿin,
Ne oþeꝛ kenneſ eſte.
Goð one [f] ſel bi echeſ liƒ,
Anð bliſce anð [g] eche ƿeſte.

CLXXIV.

[h] Ne ſal ðaꝛ bi ſcete ne ſcꝛuð,
Ne ƿoꝛlðeſ ƿele none.
Ac ſi meꝛʒþe ꝥ men iſ bihat,
All ſall ben ʒoð one.

CLXXV.

Ne mai no meꝛʒþe bi ſƿo [i] muchel,
Spo iſ ʒoðeſ [k] ꝛiꝛihðe.
Ði iſ ſoþ ſune anð bꝛihꞇ,
Anð ðai [l] buꞇe nihꞇe.

CLXXVI.

Ðeꝛ iſ ƿele buꞇe ƿane,
Anð ꝛeſꞇe buꞇen [m] ƿiſƿinche.
Se ꝥ mai anð nele ðeðeꝛ come,
Soꝛe hiꞇ ſel [n] uoꝛðenche.

CLXXVII.

Ðeꝛ iſ bliſce buꞇen ꞇꝛeʒe,
Anð liƒ buꞇen ðeaðe.
Ðeꞇ euꝛe ſullen ƿunie ðeꝛ,
Bliðe hi bieþ anð eaðe.

CLXXVIII.

Ðeꝛ iſ [o] ʒeuʒeþe buꞇen elðe,
Anð elðe buꞇen unhelþe.
Niſ ðeꝛ ſoꝛʒe ne ſoꝛ non,
Ne non [p] uniſelðe.

CLXXIX

Ðeꝛ me ſel ðꝛihꞇen iſen,
Spo aſe he iſ mið iƿiſſe.
Ðe one mai anð ſel al bien,
Engleſ anð manneſ bliſce.

CXC.

To ðaꝛe bliſce uſ bꝛinʒ ʒoð,
Ðeꞇ ꝛixeð buꞇen enðe.
Ðanne he uꝛe ſaula [q] unbinꞇ,
Oƒ lichamlice benð.

CXCI.

Cꝛiſꞇ ʒeue uſ leðe ſƿich liƒ,
Anð habbe ſƿichne enðe.
Ðeꞇ ƿe moꞇen ðiðeꝛ cumen,
Ðanne ƿe [r] henneſ ƿenðe.

In fine etiam vitæ *Sanctæ Julianæ* (in veteri MS codice Bibliothecæ *Bodleianæ* NE, A, 3, 11.) extant hi verſus, quorum duo primi & tres ultimi ſimiliter finientibus clauſulis terminantur:

Ðpen ðꝛihꞇin o ðomeſ ðei ƿinðꝛeð hiſ hꝛeaꞇe,
Anð ƿeꝛƿeð ðæꞇ duſꞇi cheƒ ꞇo hellene heaꞇe.
Ðe moꞇe beon acoꝛn í ʒoðeſ ʒulðene eðene,
Ðe * ꞇuꝛnðe ðiſ oƒ laꞇin ꞇo enʒliſche leðenne.
† Anꞇ he ꝥ heꝛ ** leaſꞇ onƿꝛaꞇ ſƿa aſ he cuþe. *Amen.*

Rhythmos hos vel potius pſeudo-rhythmos dignum eſt quod ſequatur carmen *Anglo-Normannicum* de paſſione *S. Margaretæ*, quod ex libro conſuto Coll. *Trin. Cantabr.* deſcriptum, quum quod dialecti *Normanno-Saxonicæ* omnium longe nobiliſſimum ſpecimen, tum quod corruptæ *Anglorum* poëſeως, ſive rhythmi in *Rimam*, ut vocamus pſeudo-rhythmum, mutati præclarum exemplum ſit, hic locum ſibi vendicans, & non poſtremo loco dignum, ponendum eſſe integrum exiſtimo.

VITA SANCTÆ MARGARETAE.

1 Olðe [a] anꞇ ẏonge [b] i pꝛeiꞇ [c] ou oure folieſ for ꞇo leꞇe.
Ðencheꞇ on goð þaꞇ ẏef ou wiꞇ oure ſunneſ ꞇo [d] beꞇe.
Ðere i mai ꞇellen ou. wið worðeſ feire anꞇ ſweꞇe.
Ðe [e] vie of one meiðan. waſ hoꞇen Maregreꞇe.

2 Ðire faðer waſ a paꞇriac. aſ ic ou ꞇellen maẏ.
In aunꞇioge [f] wiƒ echeſ i ðe falſe [g] laẏ.
Deve goðeſ anꞇ ðoumbe. he ſerveð niꞇꞇ anꞇ ðaẏ.
So ðeðen monẏ oþere. þaꞇ ſingeꞇ weilaweẏ.

3 Theoðoſius waſ iſ nome. on criſꞇ ne leveðe he nouꞇꞇ.
Ðe leveðe on þe falſe goðeſ. ðaꞇ peren wið honðen wrouꞇꞇ.
Ðo þaꞇ chilð ſculðe chriſꞇine ben. iꞇ com him well in þouꞇꞇ.
[h] E beð wen iꞇ were ibore. ꞇo ðeþe iꞇ were ibꝛouꞇꞇ.

---

[e] Ne ſal þaꝛ ben bꝛeað ne ƿin. [f] ſal ben ach liƒ. [g] ache. [h] ne ſal þaꝛ ben ſcoh ne ʒꝛai. [i] micle. [k] ʒeſiþe. [l] buꞇan. [m] ʒeſƿinc. [n] ƒoꝛðenc. [o] ʒeoʒoðe. [p] unʒeſelþe. [q] unbinðe. [r] heonan. ab henneſ eſt hodiernum **hence.** * Sic MS. at proculdubio pro *Gallo-Normannico* ꞇuꝛnðe, vel euphoniæ gratia, more veterum *Danorum*, qui, ut oſtendimus, n ante ð non amabant proferre; vel errore potius ſcribentis, qui ultimum verſum ſui gratia videtur adjeciſſe. † Recentiori manu. ** *Ultimò*, id eſt **laſt.** [a] *Francice* ant, and. [b] *Francice*, berechte, perechte, prehte, preit, *inſtituo, dirigo.* [c] ou, oure. *Saxon.* eop, eoꝛe. [d] *Sax.* beꞇen. [e] *Gallice* la vie. [f] *Sax.* ƿiƒ ʒecaſ, *uxorem elegit.* [g] laʒa. [h] e pro i *Cimbrice*, in.

4 De

4 De moder waſ an heþene wif. þat hire to wyman ber.
Do þat child ibore waſ. nolde ho hit [i] furfare.
Ho ſende it into aſye. wid meſſagerſ ful yare.
To a [k] norice þat hire wiſte. ant ſette hire to lore.
5 De norice þat hire wiſte. children aheuede ſeuene.
De eitteþe waſ maregrete. criſteſ [m] may of heuene.
Taleſ ho ani tolde. ful feire ant ful euene.
‡ Wou ho [n] þoleden martirdom. ſein Laurence ant ſeinte Steuene.
6 De norice hire fedde. wid wel muchele [o] wunne.
Alle loueden hire. in þe toun þer [p] ho waſ inne.
Ho toc hire to ihū. chriſt. ant leuede al hire [q] cunne.
Do ho couþe of wiſdom. ho hatede muche ſunne.
7 Sone ſo þe maidan waſ of þrettene winter elde.
Ho wiſte hire norice ſcep. daieſ i þe felde.
Hir [r] felaweſ þat hire biſeten. ful [ſ] yerne hire bihulde.
Wou ho makede ir [t] bone. to ihū þat al mai [u] welde.
8 Olibriuſ waſ [x] louerd. aſe þe boc uſ telle.
He haued auntioge. [y] to yeuen ant to ſelle.
He ſeruede nitt ant day. fendeſ in helle.
Alle þat leueden on ihū chriſt. [z] e heitt hem aquelle.
9 From aſie to auntioge. bet mileſ tene ant fiue.
For to ſlen chriſtene men. [a] he hiede him biliue.
[b] E ſei maiden Maregrete. ſcep biforen hire driue.
Sone wolde þe ſarezin. habben hire to wiue.
10 He ſaid to hiſ ſerjaunſ. a maidan ic iſee.
[c] Faret ſomme of myne men. ant fatchet hire to me.
Bi my lay yef ho iſ boren. of [d] cumraden free.
Of all hire [e] cunne. beſt ſcal hire bee.
11 Ant for ir feirneſſe. þau ho bee comen of [f] þrelle.
Hire wedlac ne ſcal ho nout leſen all.
Ful wel ic ſcal ir cloþen. wid * ciclatoun ant * pelle.
Ho ſcal be my † leuemon. ſo me hire ſcal calle.
12 De ſergaunz [g] eden aſe he am bed. to meidan Maregrete.
[h] Aſ a wiſt ir norice ſcep. nout fer from þe ſtrete.
Sone muchele a hire boden. ant more a hire bihete.
De trouþe of hire herte. nolde ho nout furlete.
13 De ſergaunz beden [i] ar ernde. feire ant fele ſiþe.
Meidan Maregrete nulle we nout mitte fike.
Olibriuſ iſ louerd. of auntioge þe riche.
He wil het þe to wiue. wel it may þe like.
14 Maidan Maregrete. [k] britt ſo eni leme.
Sone [l] ham onſwerede. wid wel milde [m] ſteuene.
[n] Ic abbe iyeuen my maidan hod. ihū chriſt of heuene.
He me wite to day. for iſ nomen ſeuene.
15 Ihū chriſt my louerd. dat deet þolede for uſ alle.
De heie king of heuene. to him wol ic [o] calle
Of mine ſtable herte. ne lete ir neuer at falle.
Ne lete neuere my bodi to dai in ſunne falle.

---

i Saxonice, forfaran, *perire, perdere.* *k Gallo-Latinum.* nunc **nurſe.** *l Sax.* lare. *m Cimbrice* **mey** vel **meij**, *virgo.* ‡ *Franc.* wiou, *quomodo.* *n Sax.* þoledon, *paſſi ſunt*; à þolian, *pati.* *o Franc.* wunna, *gaudium.* *p Sax.* heo, *illa.* *q Sax.* cynne, *genus, ſtirps.* *r Cimbr.* **felaga**, *Socius.* *ſ Sax.* georn, gern, *ſtudioſus.* *t Sax.* bene, *precatio.* unde apud Boreales noſtros **to clapp benne,** *manibus plaudentibus precationem ſignificare.* **clapp** autem à *Cimbrico* **at klappa,** *manibus mulcere, plaudere.* *u Sax.* wealdan, *regere.* *x Sax.* hlaford, *dominus.* *y Sax.* to gefenne. *z Sax.* he heit heom acwellan. *juſſit eos occidi.* *a* heide, *feſtinabat.* à *Sax.* higan, *feſtinare.* biliue, *confeſtim, protinus.* *b* E iterum pro he. *c* fared, à faran, *ire.* *d Sax.* cynnered, nunc **kindred,** *cognatio.* *e Sax.* cynne, *genus.* *f Sax.* þral, þræl, *ſervus, ſervitus.* * * ciclatoun eſt vox *Gallo-Norman.* quam non intelligo. pelle autem idem eſt, ac infra pall, à *Lat.* pallium, nunc **robe.** De hac voce in ſuperiore cap. *g Sax.* eodon, *ibant.* *h Angl.* **as ſhe kept her nurſes ſhæp.** *i* ar, infra hore. *Sax.* heora. ernde. *Sax.* ærende. ar ernde, *ſuum nuntium.* *k Sax.* beorhte, vel berhte ſwa ænig leoma, *ſicut quævis lux, clara.* *l Sax.* heom, *eis.* *m Sax.* ſtefn, *vox.* *n Sax.* ic habbe gegefen, *dedi.* *o* à *Cimbrico* **at calla,** *vocare*, noſtrum **to call.**

16 Ihū christ mi louerd. to þe ic wile me ẏelde.
Ðou [p]neuedest bigunne. ne neuer neuedest ende.
[q]Yef þi wille were. þe holi gost þou me sende.
Ðat from þe saresinz. i mitte me defende.
17 Al mẏ cun i forsake. to þe [r]niþe cne.
Ihū christ mẏ louerd. to þe i take me.
For þi loue here. martir woll i bee.
Ðes houndes habbet me biset. ne mai ic [ſ]henne fle.
18 Ðe sargaunz [t]ayein eden. ant seiden [u]here sawe.
Of alle þine mitte. ne ẏeued ho word [w]ati hawe.
Of all þat we saiden. al ir þunchet [x]plawe.
Ho leued on ihū christ. to waraunt ho him drawet.
19 Ðenne spec olibrius. [y]awarie him sonne ant mone.
Of alle mine sergauns. gode [z]nabbi none.
Bringet hire bifore me. ic turne hir mod ful sone.
Ho scal [a]leuen o mine godes. er halfueẏ [b]to none.
20 Ðe sergaunz ayein eden. ant [c]cunnen hire imete.
Ho leiden honden hire upon. ant ledden ir to þe strete.
Ho com biforn Olibrius. ant he hire [d]con grete.
He asked what ir nome was. ho seide Maregrete.
21 Meidan Maregret. mẏ [e]leuemon þou scal bee.
Ant habben þe to wive. ẏef þu art of cunne fre.
Yef þou art of þrelles. ic ẏeue þe gold ant [f]fee.
Ðou scalt be mẏ leuemon. so long so ic be.
22 Ðe meidan him onswerede. swiþe feire anon.
Christine wiman ic am. [g]iheuen of þe fonston.
Ihū christ mẏ louerd. to him ic wille gon.
[h]I nule [i]leten is loue. for oþer neuer on.
23 Leuestou on ihū christ. men deden him [k]o rode.
Yef þou leuest þat e leuet. ic holde þe for wode.
Of is side [l]orn adoun. þe water ant te blode.
Ðe croune was of þornes. þat on is [*]heued stode.
24 Ðe meidan him answerede. ase þe angel hire [m]kende.
Ye deden him on rode. al christine folc ta mende.
Ant seþen in to helle. þe holi gost he sende.
[n]To alesen christine men. ant þider þou scalt wende.
25 Ðo [o]i sei þe saresin. þat him ues no bot.
To struen wid þat meidan. ir herte was so god.
He bed þat ho bounden hire. [p]boþen hond ant fot.
Ant depe into prisun don. turnen e wolde ir med.
26 Meidan Maregret. one nitt in prisun lai.
Ho com [q]biforn olibrius. on þat [r]oþer dai.
Meidan Maregrete. lef up on mẏ laẏ.
Ant ihu þat tou leuest on. þou do him al aweẏ.
27 Lef on me ant be mẏ wif. ful wel þe mai spede.
Auntioge ant asie. [ſ]scaltou han to mede.
Ciclatoun ant purpel pal. scaltou haue to wede.
Wid alle þe metes of mẏ lond. ful wel i scal þe fede.
28 Alle þine [t]redes. ido ut of mẏ þoutt.
Ant take me to ihū christ. þat me haued iwrott.

---

[p] *Sax.* nefdest, *non habuiſti.* [q] *Sax.* gif, *ſi.* [r] niþe, forſan à nẏþan, *deorſum*; ut bute, à butan *niſi.* unde niþe cne, *genubus flexis.* [ſ] *Sax.* heonan, *hinc.* [t] *Sax.* agen eoden, *redierunt.* [u] hore ſawe, *Sax.* hire saga, *ejus dictum.* ſcilicet *quod dixerat.* [w] æt all, *omnino.* [x] *Sax.* plega, plæga, *luſus.* [y] *Sax.* awẏrge, *maledicat.* him, *Sax.* heom, *illis.* [z] *Sax.* nabbe, næbbe, *non habeo.* [a] *Sax.* leafan, geleafan, *credere.* [b] *Sax.* non. *hora* ſcil. *diei nona*, apud *Saxones*; apud nos *tertia pomeridiana* [c] *Invenerunt eam. Sax.* enim gemetan eſt *invenire.* [d] *Sax.* gan, vel ongan gretan. [e] de hac voce in ſuperiori cap. [f] feoh, *argentum*, *Sax.* [g] *Sax.* geheofen, *levatus*, *ſublatus.* [h] *Sax.* ic nille, *nolo.* [i] *Sax.* lætan, forlætan, *relinquere.* [k] *Sax.* on rode. O autem à *Cimbrico* **a**, quod ſignificat ut *Angl.* **in**, **on**. [l] *Sax.* arnian, *currere.* [*] *Sax.* heofod. heafud, *caput.* [m] kende *Cimbrice*, *docebat* ab **at kenna**, *docere.* [n] *Sax.* leſan, alẏſan, *liberare.* to leſenne, to alẏſænne, *ad liberandum.* [o] *Sax.* geseah, gesaw, *videbat.* [p] *Cimbrice* **bæde**, *cum*, *tum.* [q] *Sax.* beforen, *coram.* [r] *Sax.* ſe oþer, *ſecundus.* [ſ] *Sax.* ſcalt tu to mede hafan. *Angl.* **thou shalt have for reward.** [t] *Sax.* ræd, *conſilium.* rædan, *conſilium dare.*

For

For he all þiſ [a] middelerd. makede of rett noutt.
Ant [b] ſeþen mid iſ ſwete fleſc. of helle he uſ boutt.
29 Denne ſpec olibriuſ. nou it ſcal ben ſene.
Upon [c] wam þou leueſt. ant wi þou art ſo kene.
Donget ir up bi þe fet. hire louerd to [d] tene.
Wid ſcourgeſ betet hire fleiſc, þat ho ir deet [e] wene.
30 De ſergaunz deden þat he bed. on hire gunne ſtriue.
Wid [f] ſwopen ant wid ſcourgeſ. boþe [g] ful riue.
De blod ron of hire fleiſc. wnder liche [h] ſwiþe.
Alle ho [i] wenden. þat broutt [k] a were of liue.
31 Do ſpec olibriuſ. bi hire þer he ſtod.
Meidan Maregrete. iſ þiſ [l] pine god.
Lef nou on my godeſ. [m] ant ſone wend ti mod.
Daue merci of þi fleiſc. me ſpillet þi blod.
32 Ihū chriſt my louerd. waſ born ine bedlehem.
On þe holi meidan. he ſende [n] litt ant glem.
Dou deſt aſe techet. ſatanaſ [o] þin em.
Me þenchet þeſ pine ſwete. ſo eni milc [p] rem.
33 Do ſpec olibruſ. [q] nauet ho none care.
Of al þilke pine. al ir þunchet [r] plawe.
Wid oure ſcarp naileſ. ir [s] hude al to drawe.
Aſe clene from þe fleiſc. ſo hound it hede [t] ignawe.
34 De ſergaunz deden ſo. to hire gonnen go.
Al þet [u] fel from þe fleiſc. gunnen ho to flo.
Al þet blod þat in hire waſ out it [y] ede þo.
Al þiſ ho þolede. ant oþere pinen mo.
35 Summe þat ter ſtoden. ar herte waſ ful ſore.
For hire [x] wite fleiſc. ant ſor ir yelewe here.
Maidan Maregrete. of þe we habbet care.
Lef on him ant be hiſ wif. ne þoele þou ſo nan more.
36 Awei þe euele conſilerſ. [z] wi ſaid þe ſo.
Mit ſwopeſ ant mit ſcorgeſ. habbe ye me flo.
Ihū chriſteſ angleſ. comet me to ant fro.
Al þiſ iſ my ioie. ne do ye me ſo wo.
37 Denne ſpec olibriuſ. þiſ iſ oure [a] pouſte.
Er hauedeſtou eyen. nou maiſtou nout i ſee.
Lef on me ant be my wif. ful wel i [b] rede þe.
Yef þou leueſt oþerweiſ. [c] ſclawen ſcaltou bee.
38 De godeſ þat tou leueſt on. are dede aſe a ſton.
Of my louerdeſ ioie. ne mai tellen no mon.
Nou þou haueſt pouſte. of my fleiſce ant bon.
To [d] deruen myne ſoule. pouſte naueſtou non.
39 Olibriuſ [e] heiſt. þat [f] mai in priſun don.
De holi goſt from heuene. to hire com ful ſon.
Ant þe rode in hiſ hond. þat chriſt waſ on idon.
Ant [g] ſcon aſe britt. ſo ſonne abouten none.
40 Meidan Maregrete. ne drede þou [h] nowid.
Di [i] ſeȝe iſ maked in heuene. biforen ihū ful britt.

---

a Sax. middelȝeard, *mundus.* *b Sax.* ſiþþan, *poſtea.* *c Sax.* hpam, *Angl.* **whome.** *d Sax.* teon. *contumelia.* *e Sax.* penan *putare, opinari.* *f Cimbr.* ſvipa, *ſcutica, flagellum*; plur. **ſvipu-num,** *flagellis*, in declinat. comp. *g* forſan hinc *Angl.* **full dribe.** *h* ſpiþe, *valde, magnopere.* *i Sax.* penden, à penan, *opinabantur.* *k* ex *ho* fit *o*, & *o* dein vertitur in *a.* *l Sax.* pin, pinepe, pinian, *pæna, tortor, punire.* *m Sax.* ⁊ ſona þin mod pend, *& animum tuum protinus verte.* *n Sax.* leoht ⁊ ȝleam, *lucem & fulgorem* vel *gaudium.* *o Sax.* þin eam, *tuus avunculus.* i. e. *majores vel nos.* *p Sax.* peam, *cremor lactis*, apud boreales *Anglos* **ream.** *q Sax.* naſeð, næbbþ, nabbaþ, *non habet.* *r Sax.* plæȝa, *luſus.* *ſ Sax.* hyd, hyde, hude, *corium, pellis, cutis.* *t Sax.* ȝeȝnæȝed, *roſus, morſus.* *u Sax.* ſel, ſelle, *cutis.* *x* nunc **white,** à *Sax.* hpite. *albus.* *y Sax.* eode, *ibat.* *z* nunc **why.** à *Sax.* hpi, *cur.* *a* pouſte eſt *Gallo-Latino-Normannicum.* à *poteſtas.* *b* i rede, *conſulo.* *c Sax.* ſlaȝen. *d Sax.* deꞃian, *nocere.* to deꞃienne, *ad nocendum.* *e Sax.* hett, *jubebant.* *f Cimbrice* **mey,** *virgo.* *Scoti* jam dicunt **the queens meys,** *reginæ ancillæ.* apud quos etiam in adagium abiit, **there are ma meys, than Margery.** *g* nunc **shone.** à *Sax.* ſcinan *ſplendere.* *h Sax.* napiht, napht, *nihil, nil*; nunc **naught, nought.** *i Gallo-Normannicum.* *Gallicum* hodie ſiege *ſedes, ſedile, ſella.*

Niſ no tonge an erþe. ne non eyen litt.
Þat mai telle þe ioie. þat wal maket of þe to nitt.
41 Meidan Maregrete. britt io eny [k] leme.
Ibleſſet wort þou to dai. of al þat i con neme.
Þe heie king of heuene. ful wel hauet herde þi ſteuene.
Þe þe ſende þiſ [l] croiſ. þine [m] fou to [n] aferene.
42 Bleſſed be ihu̅ chriſt. þat me [o] bote ſende.
Ant iſ holi angel. to me þat he wende.
Fader ant ſone ant holi goſt. þat alle uſ mai amende.
Ne lete neuer to dai. myne herte wende.
43 Meidan Maregrete. lokede hire bi ſide.
Þo ſei a foul dragun. [p] ine þe hurne glide.
Berninde aſe fur. ant [q] goninde ful wide.
Þo wert aſe grene. ſo greſ ine ſomereſ tide.
44 Þe [r] fur flei of iſ mouþe. ſo * leie of brenſton.
Þo fel [ſ] to þen erþe. ant quakede uich bon.
Þe [t] nom ir in iſ mouþe. ant ſwalen hire anon.
Þe barſt a two peceſ. felawe nauede he non.
45 Meidan Maregrete. upon þe dragun ſtod.
Bliþe waſ ir herte. ioiful waſ ir mod.
[u] Sclawen waſ þe dragun. þoru þe uertu of þe rod.
Bleſſed be ihu̅ chriſt. iſ mitten iſ ſo god.
46 Meidan Maregret. þe dragun ede fro.
Þo ſei anoþer deuel. þer inne þo.
E heuede eien on iſ [x] cleu. ant eken on iſ to.
Ne mitte foulore þing. neuer erþe go.
47 Þo wende to þe loþe þing. þe rode in hire hond.
Þoru þe mitte of ihu̅ chriſt. [y] wid her wempel [z] ho [a] hin [b] bond.
Þo toc him bi þe [c] toppe. abouten ho him ſwong.
Sette ir fot in iſ necke. ant to þen erþe wrong.
48 Sai me [d] nouþe wat tou art. þou foule loþe þing.
Upon wam þou bileueſt. ant wo iſ þi king.
Ant wo þe hider ſende. to maken [e] ſtourbing.
Tel me nou ſwiþe. ant into helle ſpring.
49 [f] Leuedi for þe rode loue. þat iſ i þine honde.
Þef up þi fot a littel. þat ine myn necke ſtond.
Muchel ic habbe iwalken. bi water ant bi londe.
[g] Naſ ic neuer ibounden. in ſo harde bonde.
50 Ruffin waſ my broþer. þat tou here ſclowe.
Þe wile e waſ aliue. ecouþe ſunneſ inowe.
E dede men to ſunne. þere fore we loude lowe.
Ant yeld here ſeruiſe. ofte mid muchele wowe.
51 In a dragoneſ liche. i ſende him to þe.
To turne þine herte. ant apaie me.
Þe iſ iborſten a two. ibounden haueſtou me.
A maidain hauet uſ ouercomen. noutt niſ oure pouſte.
52 Belſebug iſ my nome. i ne may þe nout lie.
Ne mai ic longe þolien. þe pine þat i [h] drie.
Al ic wolde [i] biſwike. þat iſen mitte mid eie.
[k] Nab ic none mitte. þe nou to [l] ſtruye.

---

k Sax. leoma, *lux.* *l* croiſ, *Gallice* la croix, *crux. Sax.* per ꞃod vertitur. *m Gallice* nunc ꝼoy, *fides.* *n Sax.* aꝼæꞃan, *terrere*; hic autem *terrendo explorare, probare.* *o Sax.* bote, *compenſatio, reparatio, remedium.* to bote ſendan, *quid compenſationis gratia, & reparationis,* vel *remedii nomine alteri mittere.* *p* in the hurne, *Anglice.* **in the corner**. *Sax.* hyꞃn. *Cimbr.* **horn.** *q Sax.* ᵹeonan, ᵹinan, ᵹinian. *Cimbr.* **at gina**, *hiare, hiſcere, oſcitare. Angl.* **to yawn.** ᵹoninde **gaping, yawning.** *r* nunc **fire**. *Sax.* ꝼyꞃ. *Cimbr.* **fur.** * leie apud *Scotos & Boreales Anglos* **lowe**, *flamma*; à *Cimbrico* **loga.** *ſ Sax.* to þam eoꞃþan. *t Sax.* nam, *ſumebat,* à neman; *capere, ſumere.* *u* nunc **slain.** *Sax.* ꞅlaᵹen, ᵹeꞅlaᵹen. *x* **claws.** *Sax.* clapu, *ungues.* *y* **with her girdell.** *z.* ho. *Sax.* heo *illa.* *a* hin *Sax.* hina *illum* *b Angl.* **bound.** *c* top, *faſtigium, vertex.* *d* nouþe, forſan ut *Sax.* niþinᵹ, *nequam.* *e* vox *Gallo-Normannica,* ab *Ital.* ſturbar, ſtorbar, *diſturbare.* ſturbar, autem ab *ex* & *turbo.* *f Sax.* hlaꝼdiᵹ, hlaꝼdi, hlaudi, *domina,* nunc **lady.** *g Sax.* næꞅ, pro ne pæꞅ, *non eram.* *h* dreoge. *Sax.* *ſuſtineo,* à dꞃeoᵹan. *i Sax.* beꞅpican, *ſupplantare, decipere, ſeducere.* *k Sax.* nabbe ic, *non habeo.* *l* nunc **deſtroy.**

53 Wen

53 Wen ic wiſt a wif. [m] ſculde be bet of berne.
Ic com þider ſone. ſwift aſ an [n] erne.
Ant wen i þider come. to croke fot [o] oþer arme.
Ant te wif ir ſelue. [p] i fonde to furfarne.
54 Þaue þi paiſ þou foule þing. þou fli into helle.
Ne be þou ſo hardi. lengore þat tou duelle.
I bidde ihū chriſt. þi mitte þat he [q] felle.
Ðou ſal into helle. ſo ſton deet in to welle.
55 Upon þet oþer dai. alute biforn non.
Olibriuſ heitte þe mai. ut of priſun don.
Ðe ſergaunz were * ſnelle. ant broutten hire ſon.
Wid þe rode on hire honde. þat chriſt waſ on idon.
56 Ðo ſpec olibriuſ. i wiſ e waſ ful [r] wroet.
Ant ſaide to iſ ſergaunz. wonder wou ho goet.
Lef on me Maregrete. ant haue mete ant cloet.
Do after me ant be mẏ wif. ne be þe þi lif ſo loet.
57 [ſ] Awaried worþe þine godeſ. þat tou leueſt inne.
[t] Þo weren ẏare awaried. ant al ful of ſunne.
Þo beet al of helle. of ſataneſ cunne.
[u] Wene þou weneſt beſt to liue. to him awollet þe winne.
58 Ac do nou wel ant lef on him. þat made þe to mon.
Fader ant ſone ant holi goſt. þat þiſ world bigon.
Ant let þe folewen. in holi fonſton.
Aſe ihū chriſt waſ ẏmſelf. [x] ẏ þe [y] flem iurdan.
59 Ðenne ſpec olibriuſ. a [a] pine ic chulle kenne.
[b] Wellinde laumpeſ. letet on hire [c] renne.
From þe necke to þe to. [d] ſcalden ir aſ an henne.
Bote ho turne hire mod. to deþe ẏe ſculen ir [e] brenne.
60 Ðe ſergaunz deden al ſo. [f] elẏ letten ho welle.
Þeie upon ir heuede. wallinde letten ho felle.
It [g] orn on hire wite fleiſc. ſo water det of welle.
Ðe holi goſt ir wiſt. ne mitten ho hire [h] aquelle.
61 Alle weren þe ſareſinz. ſo boc iſ writen wid enke.
To bringen hire of liue. ho gunnen hem biþenke.
In a [i] fet ful of water. ho gunnen hire adrenche.
Ant [k] bote ho turne hire mod. þer a ſcal adrenche.
62 Louerd ẏef þi wille iſ. a water ic iſee.
Ðrin ic chulle deien. for þe loue of þe.
Ðet ſet bigon to berſten. þe folc bigon to fle.
Ðe engel ir nom of þe water. þat alle ic mitten iſee.
63 Ðer bileueden on ihū chriſt. a þouſend ant fiue.
Al wid outen children. ant wid outen wiue.
To don ham to deþe. he [l] hiede [m] biliue.
For ho leueden on ihū chriſt. he broutte hem of liue.

---

m ſculd be bet of bern, ni fallor, **ſhould be labouring in child-birth.** verbum verbo, **ſhould be expecting a child.** *Cimbrice* enim **at bida** vel **byda**; *Sax.* bidan eſt *expectare.* *n Cimbr.* **ern.** *Sax.* eaꞃn, *aquila.* *o Sax.* ouþeꞃ *vel*, nunc **or.** *p Sax.* ic to ꝼoꞃꝼaꞃan ꝼonde, **I endeavoured to deſtroy.** *Sax.* ꝼundian, *niti.* ꝼoꞃꝼaꞃan, *perdere.* *q Cimbrice* **at fella**, *proſternere.* * *Francice* & *Sax.* ſnell, *celer*, *acer*, *expeditus.* *r* à *Sax.* ƿꞃaþe, *ira.* *Angl.* **wrath.** ut infra cloet, à claþ, nunc **cloth**, *pannus.* loet à lað, *odioſus*, *inviſus.* *ſ Sax.* aƿẏꞃᵹed ƿuꞃþon þine ᵹodaſ, *maledicti ſint dii tui.* *t* ho weren, ho beet. *Sax.* hi ƿeꞃon, hi beoþ, *erant*, *ſunt.* ut enim ho ponitur pro heo, *illa*, in *Anglo-Norm.* ſic non raro legitur pro hi *illi.* *u Sax.* hƿenne þu ƿeneſt, *cum putes.* *x* ẏ, pro *Cimbrico* **i**, *in*; ut **i kirkium**, **i hollini**, *in templo*, *in palatio.* *y Gallo-Latino-Norman.* à *flumen.* *Ital.* fiume. *a Gallice* nunc à peine, *vix.* a pine ic chulle kenne, *vix noſcam*, vel *ſentiam.* kenne enim ab **at kenna**, *noſcere*, *ſentire.* *b Sax.* ƿealande, *æſtuantes*, *ferventes*, à ƿeallan, *æſtuare.* *c Cimbr.* **at renna**, *fluere.* *d Angl.* **ſcald her as an hen.** **to ſcald** autem *Anglice* ſignificat *aqua fervida calvum* vel *glabrum quid facere.* à *Cimbrico* **at ſkallda**, *calvum facere*, *glabrare*; à cujus participio **ſkalladr**, fit noſtrum **ſkall'd** in **ſkall'd head**; & à nomine ᛋᚴᛆᛚᛚᛁ, **ſkalle**, *calvicies*, *caput.* à **ſkall.** *e* brennan, *urere.* *f Sax.* ele, *oleum.* *g* ut ſupra, arn. *h Sax.* cuellan, cƿellan, acƿellan, *necare*, *occidere.* unde *Angl.* **to cwell.** *i Sax.* ꝼat, ꝼata, ꝼæt, *vas.* *k Sax.* butan. *Semi-Saxonice* bute, *niſi.* *l feſtinabat.* *Sax.* hiᵹade, hiᵹede. à hiᵹan, *feſtinare.* *m* biliue, *protinus*, *ſtatim.*

64 Wel ſeẏ þe ſarezin. ne mitte hire [n] dere.
E clepede ford malcuſ. iſ [o] monquellere.
He bed leden hire wid oute toun. oþer hire bere.
Ant bringen hire of liue. wid ſworde oþer wid ſpere.
65 Ho ho com wid out þe toun. [p] þer me ir ſculde ſclo.
Al ſiwede hire. þat euer mitte go.
De wind bigun to blowen. þe ſonne wert al blo.
Det folc fel to þen erþe. ne wiſten ho hire nout þo.
66 Ure lord ſende to hire. a ful feire ſteuene.
Ant gon hire greten. ful feire ant wel euene.
Bleſſed be þou [q] dai. mid al þat ic con nemme.
To daẏ þou ſcalt ben icrounet. biforn þe king of heuene.
67 Malcuſ herde þeſ wordeſ. he ſette him [r] acue.
Meidan Maregrete. þi louerd hat ſpeke wid þe.
Ant a þouſent angleſ. aboute þe iſee.
Spred þin hond. ant [ſ] nẏm mẏ ſwerde. ant haue merci of me,
68 Ho ſpec þat meidan. ſeinte Maregrete.
Broþer ẏef þi wil iſ. abid alutel ẏet.
[t] De wile i make mẏ bone. to him þat maẏ bete.
Bidde wat tou euer wile. ic it wole gete.
69 Alle þat mẏ lif. wollet heren oþer rede.
Oþer for me cirche ſette. mid almeſ dede.
Ihū chriſt mẏ louerd. [u] mit monſcipe þou am fede.
De heie bliſſe of hiuene. habben ho to mede.
70 Alle þat habbet me adaẏ. ine memorie.
Oþer mid gode herte. iheret mẏne vie.
Ihū chriſt mẏ louerd. ſone ſainte Marie.
Haue merci of þe ſouleſ. leie were þe boneſ lẏe.
71 Ihū chriſt mẏ louerd. [w] wen wiman bet ſcal be.
[x] Iher hire bone. ẏef ho [y] clepet to me.
Deliure hir [z] mẏd menske. for þe loue of þe tre.
Dat tou dedeſt þi bodi on. to maken uſ alle fre.
72 Ho ſpec ure louerd. ſeinte Marie ſone.
Bi heuene bi erþe. bi ſoune bi mone.
Maidan Maregrete. i cuiþe þe þi bone.
Cum in to þe ioie. þer þou ſcalt euer wone.
73 Maidan Maregrete. ir bone hauede þenne.
Malcuſ ſmit of mẏne heued. fur ẏeuen iſ þe þe ſunne.
Dat ne dude ic nout. for al þiſ worldeſ wune.
Di louerd haet igrete te. þat tou leueſt inne.
74 [a] Bote þou do aſe i bidde. ne ſcalt tou neuer haue.
De ioie þat iſ in heuene. ne lif boute care.
Malcuſ þiſ [b] iherdeſ. iſ ſwerde e gon out drawe.
Smot of hire heued. þat weſ [c] hore lawe.
75 Michael ant gabriel. ant raffael here fere.
Cherubin ant ſerafin. a þouſend þer were.
Mit tapreſ ant mit ſenſerſ. to heuene [d] he ir bere.
To hore louerdeſ bliſſe. ho waſ ẏm [e] lef ant dere.
76 Theodoſiuſ þe clerc. he wrot hire vie.
Hire nource þat hir wiſt. i þe toun of aſie.

---

n *Sax.* derian, *nocere.* o monquellere, ex mon, *homo*, & quellere, vel cuellere verbali (à cuellan, *occidere*,) *homicida*, *carnifex*. legitur hæc vox in libro cui titulus, **the third part of a treatiſe intituled of the Converſions of England**, cum in epiſt. dedicat. **John Ziſca was a common manqueller**; tum in lib. p. 261. **that moſt notorious murtherer and manqueller John Ziſca.** liber autem iſte ſcriptus erat à noſtrati **Parſons** è Soc. *Jeſu*. *p* Locutio imperſonalis, in qua *me* ſignificat ut *houme*, *houm*, unde *Gallicum* on, vel ut *Sax.* man. ſcilicet, *ubi occidenda eſſet.* *q* hic deeſſe videtur *to*. *r Gallice*, au cul. *ſ Sax.* nim *cape*, *ſume*. *t* **the while.** *u Cum humanitate*, *humaniter*. *w Angl.* **when women ſhall be in labour**, ut ſupra. *x Angl.* **hear their prayer.** *y Sax.* cleopeþ, clẏpeþ, *invocat.* à cleopan, clẏpan, *invocare.* *z* deliure hire mid monske. *Angl.* **deliver her of a man-child.** à *Sax.* menniſc. *Goth.* MANNISK, *homo.* * *Sax.* punian, *habitare.* *a Niſi feceris, prout jubeo.* *b Sax.* gehẏrdeſt. *Angl.* **Malcus, didſt tho hear this.** *c* hore lawe. *Sax.* hire laga. **her order, or command.** *d Sax.* hi, *illi.* *e Sax.* leof, *dilectus*, *gratus*, *amicus*.

Ho

Ƿo ır þıðer beren. mıð goðe memorıe.
Anꞇ makeðen an chırche. anꞇ þerıne maðen hıre ꞇo lıe.
77 Alle þaꞇ [f] ſeke weren. anꞇ þıðer wolðe go.
[g] Ƿore hele haueðen. are aheðen ır fro.
Ðe heıe kıng of heuene. lef uſ ꞇo ðon ſo.
Ðaꞇ we habben þe blıſſe. [h] þaꞇ leſꞇ ouer anꞇ oo.
78 Of þe ſweꞇe meıðan. þıſ ıſ hıre vıe.
[i] Ðe ꞇwenꞇeuþe ðaı ıſ hıre. ı þe ꞇıme of ıulıe.
Ihū chrıſꞇ þaꞇ waſ born. of ſeınꞇe Marıe.
Far ſeınꞇe Maregreꞇe loue. of uſ haue mercıe.
Amen Amen. [k] checun ðıe Amen.

Dum de claudendo hoc capite, quod, ut longius, quam vellem, protraherem, argumenti & novitas & fœcunditas fecerunt, cogitarem; traditus mihi inopinanti erat cod. MS. confutus, *Anglo-Normannica* multa, cum nonnullis *Normannicis* & *Latinis*, complectens; quem ad me pro humanitate ſua miſit, qui ab omnibus antiquorum ſtudioſis, de quibus optime meruit, ſummo cum honore nominandus eſt, *Tho. Tanner*, A. M. & coll. Omnium *Animarum* apud *Oxonienſes* Socius & magnum ornamentum. In hoc codice primo ſe ſpectandam offert malevolentiſſimi cujuſdam in monachos & moniales ſatyra; quam quia ad ſermonem carminis de paſſione *S. Margaretæ* ſimilitudine prope accedit, non potui, quin ut eam adjicerem, à me ipſo impetrare.

Fur ın ſee bı weſꞇ ſpaỳnge.
Iſ a lonð ıhoꞇe [l] cokaỳgne.
Ðer nıſ lonð unðer [m] heuenrıche.
Of [n] wel of goðnıſ hıꞇ ılıche.
Ðoỳ paraðıſ be mırı anð brıỳꞇ.
Cokaỳgn ıſ of faırır ſıỳꞇ.
Whaꞇ ıſ þer ın paraðıſ.
Boꞇ graſſe anð flure anð greneríſ.
Ðoỳ þer be ıoı anð greꞇ [o] ðuꞇe.
Ðer nıſ meꞇ boꞇe fruꞇe.
Ðer nıſ halle [p] bure no bench.
Boꞇ waꞇır man ıſ þurſꞇo quench.
Beþ þer no men buꞇ ꞇwo.
Ƿelỳ anð enok alſo.
Clınglıch maỳ hı go.
Whar þer wonıþ men no mo.
In cokaỳgne ıſ meꞇ anð ðrınk.
Wıþuꞇe care [q] how anð [r] ſwınk.
Ðe meꞇ ıſ [ſ] ꞇrıe þe ðrınk ſo clere.
To none ruſſın anð ſopper.
I [†] ſıgge for ſoþ bouꞇe were.
Ðer nıſ lonð on erþe ıſ pere.
Unðer heuen nıſ lonð ı wıſſe.
Of ſo mochıl ıoı anð blıſſe.
Ðer ıſ manı ſweꞇe ſıỳꞇe.
Al ıſ ðaı nıſ þer no nıỳꞇe.
Ðer nıſ [t] bareꞇ noþer ſꞇrıf.
Nıſ þer no ðeþ ac euer lıf.
Ðer nıſ lac of meꞇ no cloþ.
Ðer nıſ man no woman wroþ.
Ðer nıſ ſerpenꞇ wolf no fox.
Ƿorſ no capıl. kowe no ox.
Ðer nıſ ſchepe no ſwıne no goꞇe.
No non horwỳla goð ıꞇ woꞇe.
Noþer haraꞇe noþer [u] ſꞇoðe.
Ðe lanð ıſ ful of oþer goðe.
Nıſ þer fleı fle no lowſe.
In cloþ ın ꞇoune beð no houſe.
Ðer nıſ [x] ðunnır ſleꞇe no [y] hawle.
No non vıle worme no ſnawıle.
No non ſꞇorm reın no wınðe.
Ðer nıſ man no woman blınðe.
Ok al ıſ [z] game ıoı anꞇ gle.
Wel ıſ hım þaꞇ þer maı be.
Ðer beþ rıverſ greꞇ anð fıne.
Of oıle melk honı anð wıne.
Waꞇır ſeruıþ þer ꞇo noþıng.
Boꞇ ꞇo ſıỳꞇ anð ꞇo wauſſıng.

---

f 𝔖𝔦𝔠𝔨. *Sax.* ſeoc. *g Sax.* heoꞃa hæl haueðon, *ſalutem ſuam obtinuerunt.* *h Angl.* 𝔱𝔥𝔞𝔱 𝔩𝔞𝔰𝔱𝔰 𝔢𝔳𝔢𝔯 𝔞𝔫𝔡 𝔞𝔶. *i* 𝔱𝔥𝔢 𝔱𝔴𝔢𝔫𝔱𝔦𝔢𝔱𝔥 𝔡𝔞𝔶 𝔦𝔰 𝔥𝔢𝔯𝔰. *k* Phraſis *Gallo-Normannica.* *l* Nunc *coquin, coquine.* quæ olim apud *Gallos* otio, gulæ & ventri deditos, *ignavum, ignavam, deſidioſum, deſidioſam, ſegnem* ſignificabant. Hinc *urbanos*, utpote à ruſticis laboribus ad vitam ſedentariam, & quaſi *deſidioſam* avocatos *pagani* noſtri olim 𝔆𝔬𝔨𝔞𝔦𝔤𝔫𝔢𝔰, quod nunc ſcribitur 𝔆𝔬𝔠𝔨𝔫𝔢𝔶𝔰, vocabant. Et poëta hic noſter in *monachos* & *moniales*, ut ſegne genus hominum, qui *deſidiæ* dediti, ventri indulgebant, & *Coquinæ* amatores erant, malevolentiſſime invehitur; monaſteria & monaſticam vitam in deſcriptione terræ *Cokaineæ*, parabolice perſtringens. *m Sax.* heoꝼenaꞃıce. *n* A *Sax.* pela, *opes.* *o* Infra *dedute*, nunc apud *Gallos*, *deduit.* de quo ſic *Menagius* in etymologico ſuo dictionario, cui tit. *Origines de la langue françoiſe*: Deduit, *ce mot ſe prend pour plaiſir. & en particulier pour la plaiſir de l'amour.* *p* A *Cimbrico* 𝔟𝔲𝔯, *domus penuaria.* *q* A *Sax.* hoᵹa, *cura.* *r Sax.* ſꝩınc, *labor.* *ſ* A *Gallico* trier, *ſeligere, delectum habere*, ex magno numero *quid eligere.* trié, *ſelectus, lectus, eximius, egregius.* † *Sax.* ſecᵹe, *dico, affirmo.* *t* A *Cimbrico* 𝔟𝔞𝔯𝔞𝔱𝔱𝔞𝔫 *prœlium, pugna, lis, contentio*, quæ vox etiamnum in uſu eſt apud *Gotho-Italos.* A *Dano-Normannico* autem *baret*, forenſes noſtræ 𝔟𝔞𝔯𝔢𝔱𝔱𝔢𝔯, 𝔟𝔞𝔯𝔢𝔱𝔱𝔯𝔶. *u. Cœtus equarum, Cimbr.* 𝔰𝔱𝔬𝔡. *x Angl.* 𝔱𝔥𝔲𝔯𝔡𝔢𝔯. à *Cimbrico* 𝔡𝔲𝔫𝔞, 𝔡𝔶𝔫𝔦𝔞, *tonare, intonare*; unde 𝔡𝔲𝔫𝔲𝔯, 𝔡𝔶𝔫𝔲𝔯, *ſonitus, fragor, tonitur.* *y Sax.* haᵹle, *grando.* *z Sax.* ᵹama.

Þer iſ maner frute.
Al iſ ſolaſ and dedute.
Þer iſ awel fair abbei.
Of white monkeſ and of grei.
Þer beþ bowreſ and halleſ.
Al of paſteuſ beþ þe walleſ.
Of fleiſ of fiſſe and a rich met.
Þe likfulliſt þat man mai et.
Fluren cakeſ beþ þe ſchingleſ alle.
Of cherch cloiſter bouri and halle.
Þe pinneſ beþ fat podingeſ.
Rich met to princeſ ant kingeſ.
Man mai þer of et inoȝ.
Al wiþ riȝt and noȝt wiþ [a] woȝ.
Al iſ commune to ȝung and old.
To ſtoute and ſterne mek and bold.
Þer iſ a cloiſter fair and liȝt.
Brod and lang of ſembli ſiȝt.
Þe pilerſ of þat cloiſter alle.
Beþ iturned of criſtale.
Wiþ harlaſ and capitale.
Of grene jaſpe and rede corale.
In þe praer iſ a tre.
Swiþe likful for to ſe.
Þe rote iſ gingeuir and galingale.
Þe ſiounſ beþ al ſed wale.
Trie maceſ beþ þe flure.
Þe rind canel of ſwet odur.
Þe frute gilofre of gode ſmakke.
Of cucubeſ þer niſ no lakke.
Þer beþ roſiſ of red ble.
And lilie likful for to ſe.
[b] Þai [c] faloweþ neuer dai no niȝt.
Þiſ aȝt be a ſwet ſiȝt.
Þer beþ IIII williſ in þe abbei.
Of tracle and halwei.
Of baum and ek piement.
Euer [d] ernend to riȝt [e] rent.
Of þai ſtremiſ al þe molde.
Stoniſ pretiuſe and golde.
Þer iſ ſaphir and uniune.
Carbuncle and aſtiune.
Smaragde. lugre. and praſſiune.
Beril. onix. topoſiune.
Ametiſt and criſolite.
Calcedun and epetite.
Þer beþ birddeſ mani and fale.
Þroſtil þruſſe and niȝtingal.
Chalandre and wodwale.
And oþer briddeſ wiþout tale.
Þat ſtinteþ neuer bi har miȝt.
Miri to ſing dai and niȝt.

* * * * * * * * * * * * * * * * * * * *
Hic aliqua videntur deeſſe.
Yite i do ȝow mo to witte.
Þe Geeſ [f] iroſtid on þe ſpitte.
Fleȝ to þat abbai god hit wot.
And [g] grediþ geeſ al hote al hot.
Hi bringeþ galek gret plente.
Þe beſt [h] idiȝt þat man mai ſe.
Þe leuerokeſ þat beþ cuþ.
Liȝth adun to man iſ muþ.
Idiȝt in ſtu-ful ſwiþe wel.
Pudrid wiþ gingelofre and canel.
Niſ no ſpech of no drink.
Ak take inoi wiþute ſwink.
Whan þe monkeſ geeþ to maſſe.
Al þe feneſtreſ þat beþ of glaſſe.
Turneþ in to criſtol briȝt.
To giue monkeſ more liȝt.
Whan þe maſſeſ beþ iſeid.
And þe bokeſ up ileid.
Þe criſtal turniþ in to glaſſe.
In ſtate þat hit raþer waſſe.
Þe ȝoung monkeſ euch dai.
Aftur met goþ to plai.
Niſ þer hauk no fule ſo ſwifte.
Better fleing bi þe lifte.
Þan þe monkeſ heiȝ of mode.
Wiþ har ſleueſ and har hode.
Whan þe abbot ſeeþ ham flee.
Þat he holt for moch glee.
Ak naþeleſ al þar amang.
He biddiþ ham liȝt to eueſang.
Þe monkeſ liȝtiþ noȝt adun.
Ac furre fleeþ into [i] randun.
Whan þe abbot him iſeeþ.
Þat iſ monkeſ fram him fleeþ.
He takeþ maidin of the route.
And turniþ up hir white toute.
And betiþ þe taburſ wiþ iſ hond.
To make iſ monkeſ liȝt to lond.
Whan iſ monkeſ þat iſeeþ.
To þe maid dun hi fleeþ.
And geþ þe wench al abute.
And þakkeþ al hir white toute.
And ſiþ after her ſwinke.
Wendiþ meklich hom to drink.
And geþ to [k] har collacione.
A wel fair proceſſione.
An oþer abbei iſ þer bi.
For ſoþ agret fair nunnerie.
Up a riuer of ſwet milke,
Whar iſ plente grete of ſilk.

---

a A *Cimbrico* vog, *trutina, ſtatera, pondus*, quod verbale eſt a vega, *trutinare, ponderare, librare.* *b Sax.* þa, *Cimbrice* þaug, *qui, quæ.* plur. *c Angl.* **falleth.** *d Sax.* ærnende, *currens.* *e Curſus, fluxus.* à *Sax.* rennan, *currere, fluere.* *f* Geroſted *Francice.* *g Angl.* **crieth.** à *Gallo-Francico grider*, nunc *crier. Ital. gridare. Hiſp.* gridar, critar. *Gothico* 𐌲𐍂𐌴𐌹𐍄𐌰𐌽, *clamare, flere.* *h* ȝediht, *Sax.* *i* Randon *Gallice, rapidus curſus fluvii, fluminis rapiditas torrentis impetus.* à *Francico* rentdun, *torrens, cataracta, catadupa.* quod verbale eſt à rennan & dun, *fluere deorſum.* Hinc aller à grand randon, *inſtar rapidi torrentis cum feſtinatione & impetu currere, præcipiti curſu ferri.* Hinc etiamnum apud nos **to run at random.** de hac voce autem ſic *Menagius*: Randon. *s'enfuir a grand randon. l'origine de ce mot ne m'eſt pas connüe. Du ſubſtantif randon, on a fait le verb randonner, pour s'enfuyr rapidement.* *k Sax.* heora, hira, *eorum, ſui.*

Whan

When þe ſomerſ dai is hote,
Ðe yung nunnes takiþ a bote.
And doþ [l] ham forþ in þat riuer,
Boþe wiþ orſ and wiþ ſtere.
Whan hi beþ fur from þe abbei
Hi makiþ ham nakid for to plei.
And leiþ dune in to þe brimme,
And doþ ham ſleilich for to ſwimme.
Ðe yung monkes þat hi ſeeþ.
Ði doþ ham up and forþ hi fleeþ.
And commiþ to the nunnes anon.
And euch monke him takeþ on.
And [m] ſnellich beriþ forþ har prei.
To þe mochil grei abbei.
And techiþ þe nunnes an oreiſun.
Wiþ [n] iambleuc up and dun.
Ðe munke þat wol be ſtaluu gode.
And kan ſet a riyt his hode.
Ðe ſchal hab wiþoute danger.
XII wiues euch yer.
Al þroy riyt and noyt þroy grace.
For to do him ſilf ſolace.
And [o] þilk monke þat clepiþ beſt.
And doþ is likam al to reſt.
Of him is hope god hit wote.
To be ſone uadir abbot.
Whoſe wil com þat lond to.
Ful grete penance he mot do.
Seue yerſ in ſwineis [p] dritte.
He mote wade wol ye iwitte.
Al anon up to þe chynne.
So he ſchal þe lond winne.
Lordingeſ gode and hend.
Mot ge neuer of world wend.
For ye ſtond to yure cheance.
And fulfille þat penance.
Ðat ye mote þat lond iſe.
And neuer more turne a ye.
Pray we god ſo mot hit be.
Amen per ſeint charite.

Biſſop lorles. Kyng redeles. Yung man rechles. Old man witles. Womman ſſamles.

I ſwer bi heuen kynge,
Ðos beþ fiue liþer þing.

Carmen inſuper hic loci Pſeudorhythmicum adjiciam, Symboli duntaxat Athanaſiani *verſionem, ut luculentius contempletur lector, quibus gradibus Poeſis noſtra Anglica ab antiquiſſimis principiis in hodiernum ſuum ſtatum paulatim declinavit.*

Symbolum S. *Athanaſii*, Anglicè. è Cod. MS. Bibl. Bodl. NE. E. 66. f. 69. b.

Who ſo wil be ſauf to blis — *Quicunque vult ſalvus eſſe.*
Before alle þinges nede to is
Ðat he hald with alle his miht
Ðe heli trauthe and leue it riht
Whilk bot ilken to queme — *Quam niſi quiſque.*
Hole and wemles it yheme.
Withouten drede bes þet forn
Fro godes ſight in ai forlorn
Sothelic þe heli trauht þis iſſe — *Fides autem.*
Ðat o god inne þrinneſſe
And þrinneſs in onneſſe
Wurchip we þe more and leſſe
Ne þe hodes oht mengande — *Neque confundentes.*
Ne þe ſtayelnes ſondrande
For oþer hode of fader oþer of ſon — *Alia eſt enim.*
Oþer of heli goſt wil with am wun.
Bot of fadir and ſon and heli goſte — *Sed patris & filii.*
On is godes toningue þat is moſte
Heuen blis is til am þre
Bi on in mikelhede to be
Whilk þe fader whilk þe ſon — *Qualis pater talis.*
Whilk heli goſt wil with am wun

[l] *Sax.* heom, unde ham, *illis.* [m] *Gallo-Francica* vox eſt, à *Francico* ſnell, *celer*, *acer.* [n] A veteri *Gallico* gambiller, quod, ut gambier, gambayer, & gambader, ſignificat *crura cum geſticulatione movere*, *crura in ſublime jactare*, *ſaltantes ſatyros imitari.* Hinc noſtrum **gambol**, & **gamboling**. *Gambier* autem & *gambiller* à *gambe* veteri; quod nunc *jambe* ſcriptum, *crus* ſignificat. *Gambe* autem ab *Italico* gamba, cujus originem habes in *Menagii* dictionario etymologico. [o] *Saxonice* hpilc. [p] A- *Cimbrico* dritt, *excrementum.*

Unſhapen fader unſhapen ſon is	*Increatus pater.*
Unſhapen heli goſte in blis	
Mikel fader mikel ſon ai	*Immenſus pater.*
Mekel heli goſte niht and dai.	
Ai laſtand fadir ai laſtand ſon	*Æternus pater æternus filius.*
Ai laſtand heli be uton	
And þow be þer noht þre ai laſtand	*Et tamen non tres.*
Bot on ai laſtand ouer al land	
Als noht þre unmade ne mikel þre	*Sunt non tres.*
But on unmade and on mikel is he.	
Als ſo almihtand fader almihtand ſon	*Similiter omnipotens.*
Almihtand heli goſte to wun	
And þowheþer noht almihtand	*Et tamen non tres.*
Bot on almihtand is licand	
Als ſo god fader god ſone iſſe	*Ita deus pater deus.*
God hali goſt with am in blis	
And þowheþer noht godes þre	*Et tamen non tres.*
Bot on is god and ai ſal be	
For als ſengellic hode god oure louerd to be	*Ita dominus pater.*
Ðurght criſten ſothenes lette ſal be	
So þre godes or louerdes to kall	*Et tamen non tres.*
Ðurght heli feſtnes forboden ar all	
Ðe fadir of non made is he	*Quia ſicut.*
Ne ſhapen ne kumed to be	
Ðe ſone of only fader blis	
Noht ſhapen ne made but kumed is	
Ðe heli goſte of fadir and ſon mihtand	*Pater à nullo eſt.*
Noht ſhapen ne made bot forþ comand	
Ðen o fader noht fadres þre	*Filius à patre.*
O ſon noht þre ſones to be	
O heli goſt and no mo	*Spiritus ſanctus à Patre.*
Of þam comand ne þre no two	
And þis þrinnes þet with inne	*Unus ergo Pater.*
Noght firſt or latter noht more or minne	
Bot al þre perſones laſtand ai	*Et in hac trinitate.*
To þam and euenmette are þai	
So þat bi alle als bifore ſaide is	*Ita ut per omnia.*
And þrinnenes in onnes	
And onneſſe in þrinnes ai	
We to wurſchip niht and dai	
Who þat þen wil berihed be	*Qui vult ergo.*
So of þe þrinnes leue he	
And nede at hele þat laſt ai ſal	*Sed neceſſarium eſt.*
Ðat þe fleſhede ai with al	
Of oure louerd Jhu Criſt forþi	*Eſt ergo fides.*
Ðat he trowe it trewli	
Ðen is eber trault right	
Ðat we lebe withalle oure miht	
Ðat oure louerd Jhu Criſt in blis	*Deus ergo ex ſubſtantia.*
Godes ſone and man he his	
Gode of kinde of fadir kumed werld biforn	
Man of kinde of moder into werld born	
Fulli god fulli man liband	*Perfectus Deus.*
Of ſchilful ſaule and mannes fleſhe beand	
Euen to the fadir þurght god hede	*Æqualis patri.*
Leſſe þen fader þurght man hede	
Ðat þof he be god and man	*Qui licet Deus.*
Noght two þrwþhæþer is bot Criſt an	
On noht þurght wendinge of godhed in fleſhe	
Bot þurght takynge of manhede in godneſhe	
On al noht be menginge of ſtaþelnes	*Unus autem.*
Bot þurht onhede of hode þat is	
Ðat pholed for oure hele doun went til helle	*Qui paſſus.*
Ðe þred dai ros fro dede ſo felle	

Up

Upſtegh til heuen ſittes on right hand *Aſcendit ad.*
Of god fadir alle mightand
And yhit for to come is he
To deme þe quik and dede þat be
Ate whos come alle men þat are *Ad cujus adventum.*
Sal riſe with þaire bodies þare
And þelde ſal þai nil þai ne wil
Of þair awen dedes il
And þat wel haf doun þat dai *Et qui bona egerunt.*
Sal go to lif þat laſtes ai
And iuel haf doun ſal wende
In fire laſtend withouten ende
Þis is þe trauht þat heli iſſe *Hæc eſt fides.*
Whilk bot ilkon with miht hiſſe
Trewlic and faſtlic trowe he
Saufe ne mai he neuer be. *AMEN.*

In his & hujuſmodi, Lector curioſe, hodiernæ noſtræ poeſeωs prima rudimenta habes, quæ, ſi antiqua amas, & in iis origines rerum ſcire cupis, ac ex unius interitu alterius ortum indagare, tibi non ingrata, imo longe jucundiſſima fore hæc ſperamus; præſertim, ſi ex *Anglo-Saxonicæ* corruptione, ut *Anglica* generata ſit, te delectat cernere.

Grammaticas *Anglo-Saxonicam*, & *Mæſo-Gothicam* jam tandem, Deo favente, ad umbilicum perductas ſequuntur *Inſtitutiones Grammaticæ Franco-Theotiſcæ*, quas ne *Philo-Teutonum*, *Germanorum* præſertim, & *Franco-Gallorum* expectationi vel deeſſe viderer, tametſi rebus adverſis quotidie exercitatus, & alienis, quæ crebræ, & improviſo orta ſunt, negotiis præpeditus, unius anni curriculo, nocturnis diurniſque laboribus exegi. Hæc de opera. De opere vero, ne verbum quidem, ſiquidem auctori in gratiam eorum, quæ ab ipſo ſcribuntur, nihil quicquam dicendum eſt.

Quamobrem, lector benevole, calamum hic ſiſtens, rogo duntaxat, ut à *Saxonicis* progrediaris. Quæ, ſi te in legendo tantum, quantum in ſcribendo me delectaverint, ſcriptas fuiſſe mecum & vehementer gaudebis, & tibi gratulaberis. *Vale.*

Linguarum Vett.
SEPTENTRIONALIUM
THESAURI
GRAMMATICO-CRITICI
ET
ARCHÆOLOGICI
PARS SECUNDA:
SEU
Institutiones Gramm. *Franco-Theotiscæ:*

Auctore *GEORGIO HICKESIO*, S.T.P.

Ðe stæfcræft is seo Cæg þe ðara boca andgyt onlycð. *Grammatica clavis est librorum aperiens intellectū.*
Præfat. Grammaticæ ad explicandas literas *Latinas Anglo-Saxonice* ab *Ælfrico* scriptæ.

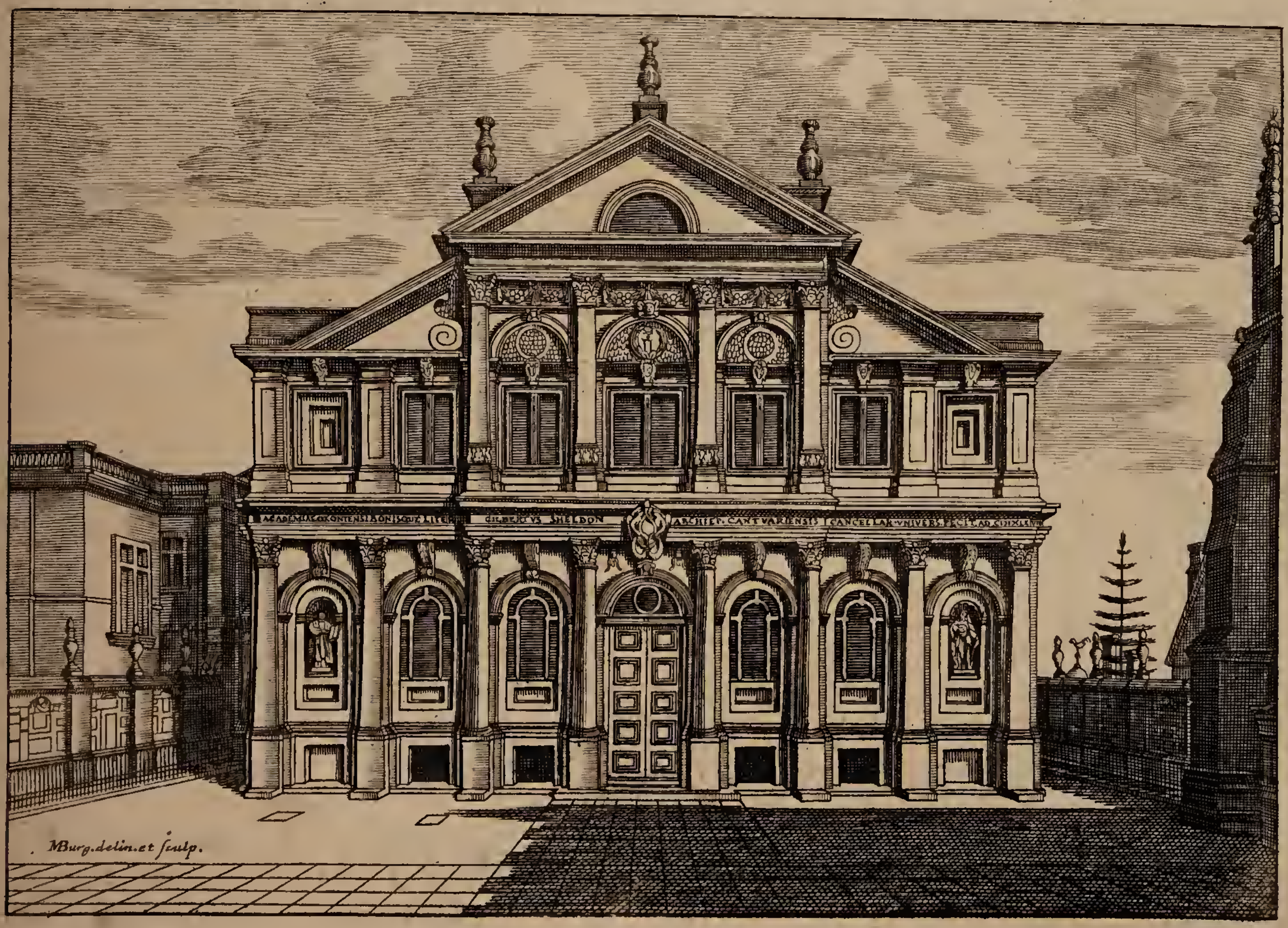

OXONIÆ,
E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCIII.

A D

Doctiſſimum & Reverendum admodum Patrem,

GULIELMUM NICOLSON,

Epiſcopum *Carleolenſem*,

GEORGII HICKESII

De Inſtitutionibus Suis *Franco-Theotiſcis*

PRÆFATIO.

Ne cui ſit veſtrum mirum cur parteis ſeni
Poeta dederit, quæ ſunt adoleſcentium.

LICEAT enim verſibus iiſdem affari Te, *Reverende Præſul*, quibus *Comicorum* Poëtarum princeps, cum jam ſenex factus, prologum recitaret, auditores ſuos affatus eſt. Etenim perinde ac in Theatro *Juvenes Prologos*, ut ad decorè venuſteque dicendum maxime idoneos, *Senibus Græci Romani*que præferebant: ſic Grammaticis & Lexicis faciendis minores ætate, ut multo magis laboris patientes, grandioribus longe aptiores ſapientes ſemper judicarunt. Iſtius ſententiæ cum eſſet Ὁ Μακαρίτης *Johannes Fellus*, Epiſcopus *Oxonienſis*, Tibi, in quo cum firmitate corporis mirificas animi vires junctas perſpiciebat, ante viginti annos auctor eſſe voluit, ut Collegii Reginæ *Oxon.* tum Socius, Linguarum *Vett.* Septentrionis Inſtitutiones *Grammaticas* ſcriberes. Quod Te molitum, ad alia tamen vocatum non feciſſe, qui literarum *Septentrionalium* ſtudio bene volunt, omnes perinde mecum dolent. Ego vero pene Sexagenarius, quem jam tum enervare & affligere cœperat ſenectus, Inſtitutiones *Grammaticas* has *Franco-Teutonicas* ſcripſi, ſcriptas reviſi, reviſas proelo dedi; & quæ iis jam inde prodituris præmitti oportere cenſeo, ad Te, quem multis de cauſis lectoris perſonam ſuſtinere volui, Sexagenario major, &, qui cum † ELLE luctor, plane miſer depontanus ſcribo. Apud Te, inquam, quæ Lectori prænoſcenda exiſtimo, præfari vult animus; tum quod maxime *Philo-Teuton*, veterem & hodiernum *Germanicum* ſermonem perfecte intelligis; tum etiam quod Arctoarum *Lingg.* ſtudium, quod jacebat apud nos, & exemplo præeuns, & argumentis inſtans, excitare contendiſti; tum maxime, quod huic operi incumbentem me conſilio, ingenio, doctrina, omnique præſtantia Tua adjuviſti; & ad id imprimendum, ut aurum, argentumque ſuum conferrent, tam è Clero, quam è Populo, quum in Senatu, tum extra, bonarum literarum patroni, Commendationis Tuæ & judicii pondere ac auctoritate effeciſti.

Longe enim aliter de illo ſentiebas, ac vir magnus, & celebris apud *Germanos*. Qui cum primum à quodam non vulgaris ingenii nobili *Anglo* acciperet, me *Grammaticam Franco-Theotiſcam* feciſſe; *Monſtrum*, inquiebat, *narras*, & *quod ab Extero recte fieri poſſe non puto*: *Grammatica Linguæ Franco-Theotiſcæ Theotiſcum hominem poſcit auctorem*; *alienigenæ vires ſuperat*. An uero alienigenæ id recte commodeque facere necne liceret, quod doctiſſimus ille a ſolo

† *Eddæ Iſland.* Mythol. XLI.

Theotiſco homine faciendum exiſtimabat, perlectis Inſtitutionibus noſtris, arbitrium Tuum, Tua exiſtimatio, qui *Germaniam* peragraſti, valebit & decernet. Dum hæc ſcriberem, opportune ad me allatæ ſunt è *Gallia* literæ, ex quibus intelligo virum vere magnum Doctiſſimum illum Abbatem, & S. Theologiæ doctorem Sorbonenſem *Pezronem* operibus ſuis clariſſimum, qui de linguæ *Celticæ* antiquitate librum nuper edidit, opus noſtrum maxime deſiderare. Penes quem igitur judicium eſſe velim rectene ſatis & commode, an ſecus Linguæ *Franco-Theotiſcæ* rudimenta tradidi; quæ ſolus ante me *Carolus Magnus* imperator præceptis *Grammaticis* explicavit, ſeu potius explicare perperam tentavit. *Inchoavit*, inquit, *Eginhartus* qui vitam ejus ſcripſit, *Grammaticam Patrii Sermonis*; non perfeciſſe tamen oſtendunt, quæ de Sermone iſto dicit in Prologo Evangeliorum à ſe rhythmis *Francicis* ſcriptorum *Otfridus* Monachus *Wizambergenſis*, qui ſermonem illum *barbarum*, *incultum*, & *indiſciplinabilem* vocat, atque *Grammaticæ artis fræno capi inſuetum* etiam dicit. Contra ego hujus linguæ periculum faciens, illam diſciplinæ *Grammaticæ* capacem eidemq; idoneam judicavi; reque longe ſecus, ac *Otfridus* ſcripſerat, reperta, tentare volui, an poſſem *Grammaticam Francicam* texere. Quod cum fieri poſſe expertus eſſem, congeſtis, quæ comparare liceret, libris *Francicis* ad Grammaticum hoc opus me accinxi. Cui, anno poſt, aut non tam longo tempore, quam illud orſus eram, ſupremam manum apposui. Codices autem quibus in illo faciendo uſus ſum ſic deſignantur:

C. C.	denotat	Codicem Evang. *Cottonianum*.
S. Ann.		Vitam S. *Annonis*.
Otfrid. *vel* Ot.		*Otfridi* Evangeliorum librum.
W.		*Willerami* in Canticum Cant. paraphraſin.
Hymn.		Hymnorum librum.
Winſ.		*Winsbekii* paræneſin.
Gloſſ.		Gloſſarium *Francicum*.
Tatian. *vel* Tat.		*Tatiani* Harmoniam Evangelicam.
F. V. C.		Formulam veterem Confeſſionis.
Kero.		*Keronis* Monachi gloſſarium.

In illo autem faciendo ſudans, Te non habuiſſe proxumum, quem facile conſulerem, aut cl. virum *Johannem Schilterum*, *Argentoratenſem* advocatum Regium, quem ad illuſtrandam literaturam *Francicam* multa molitum eſſe acceperam, ſæpe quidem maxime dolebam. Veſtri enim utriuſvis ope, conſilio, ingenio fretum, rectius & perfectius me omnia ſcribere licuiſſe ſcio, quam ſcripſiſſe fas eſſe poſſet homini, non tantum non *Theotiſco*, ſed primo ſolique operis auctori; qui neque quem ſocium aut adjutorem haberem, neque quem ducem ſequerer, quenquam uſpiam poteram invenire. Verum quale quale opus hoc eſt, quorum cauſa multo cum labore & opera illud feci, *Philo-Teutones* omnes, Teque potiſſimum, æquo animo accepturos ſpero. Id autem imprimis rogo, quidni dicam, expecto à *Francorum poſteris*, *Gallis*, *Germanis*que, qui cis citrave *Rhenum*, *Moenum*ve degunt: quorum præſertim gratia labores maximos exantlavi, ut majorum ſuorum communis ſermonis cognitionem facile aſſecuti, bibliothecas ſuas ſcrutentur, earumque forulos excutiant; ut quicquid codicum *Francicorum* in membranis ibi forte etiamnum deliteſcat, in lucem evocent; illiſque quamprimum editis, literaturam & vetuſtatem Arctoam, ac imprimis *Theotonicam*, doctorum ex aliis gentibus Septentrionis exempla ſecuti, nobilitent & amplificent. Perperam multa multos illorum, quamvis viros doctiſſimos, ſcripſiſſe, quod *Francicam* linguam neſcirent, eamve haud ſatis intelligerent, in *Diſſert. Epiſtolari*, & in Præfatione generali ad *Adamum Ottley* ſcripta, plurimis exemplis oſtendi, In quorum numero etiam habendus eſt *Georgius Caſpar Kirchmayerus*, prof. publ. *Wittebergenſis*. Cujus commentarium in *Taciti* de ſitu, populis & moribus *Germanorum* libellum, mihi antea non notum, ad me ſcribentem hæc doni nomine miſit *Baſilius Kennett*, *Whitei* frater, C. C. C. apud *Oxonienſes* Socius, ſcriptis ſuis editis clariſſimus. In libro

bro illo, ad quem legendum hic ſiſto, doctiſſimus auctor, antiquitatis *Theotiſcæ* ſtudioſiſſimus, res, moreſque *Germanorum* à ſuis originibus cum magna ſua laude petere conatus eſt. verum in eo infoelix, quod *Francicam*, ſive veterem *Theotonicam* linguam, quæ ignorantia non hominis, ſed ſeculi fuit, neſciret, multa tradidit, in quibus illius ſcientiam valde requires. Conſule modò quæ de *Barritu*, *Aſciburgio*, *Framea*, *Valleda*, *Aurinia*, *Tuiſcone*, *Diæta*, *Freda*, *Saionibus*; denique quæ de origine *Malli* & Grave *Germanorum*, & de Dea *Tanfana* dixit; mecumque ſenties linguæ *Franco-Theotonicæ* doctrinam *Germanis*, *Gallis*que, qui ſuas origines & antiquitates recte ſcire volunt, æque utilem, imo æque neceſſariam fore; ac *Anglis*, *Scotis*que antiquitatum, originumque ſuarum ſtudioſis, *Anglo-Saxonicæ* ſcientiam utilem, & plane neceſſariam eſſe cognoſcis.

Quantus igitur Tu vir es, doctiſſime *Antiſtes*, qui utramvis, perinde ac vernaculam intelligis? quinetiam in quo ad humanarum atque divinarum literarum cognitionem & Arctoarum veterum omnium notitia acceſſit. Illarum plane ſcientiæ acceptum referre debes, quod BIBLIOTHECÆ ANGLICANÆ Hiſtoricos Tres egregios libros, & SCOTICANÆ unum, in utriuſque Populi ingens beneficium deinceps ſcribere potuiſti. Illis etiam perfecte intellectis debes, quod *Nort-Hymbriam Tuam veterem* moliri potes, quem quidem librum qui antiquitates Septentrionales in utraque natione colunt, avide expectant. His denique cognitis debes, quod *Volumina Regni*, quæ Rotulos Parliamentarios vocant, Te deſiderant idoneum lectorem, veterum & linguarum & rerum eruditione peritiſſimum. Crede mihi ad gloriam Tuam, qui jam ſuperioris ordinis Senator es, nihil majus poteſt accedere, quam ut ad antiqua Senatus acta, & monumenta diligenter perlegenda, Te ſine cunctatione accingas. Iis enim inſtructus & dignitatem tuam tuebere, & auctoritatem augebis tum Tuam, tum communem Epiſcoporum; qui cum ante centum aut plures annos, in rotulis vetuſtis verſati eſſent, eo fecerunt, ut in ſuam ſententiam cæteri proceres pedibus irent, conſiliique & dictorum pondere ſenatum facile gubernarent. ſuperiorum temporum exemplis, actis & monumentis, illarumque rerum auctoritate omnia tum magis, quam *voce magna*, *boniſque lateribus*, ut *Cicero* Tuus loquitur, *ſuadebant*; magnaque cum delectatione ſimul & reverentia tum imprimis audiebantur *Sacerdotii Proceres*, quos rerum civilium, perinde ac divinarum ſcientia ac uſu inſtructos ad id, quodcunque forte agebatur, vel diſputatum erat, ſcite, apte, & opportune poſſe dicere *Populi Proceres* cognoſcerent. Ante ſexdecim, aut eo plus annos, vixit vir ampliſſimus ſapientiſſimuſque, & ſui temporis juriſconſultus ſine Pare maximus, *Franciſcus* Dom. *North* Dominus *Guilford*, *Carolo* II. & *Jacobo* II. RR. Angliæ magni ſigilli cuſtos, qui me multum & familiariter utebatur. Itaque multa ab Illo prudenter diſputata, multa etiam breviter & commode dicta memoriæ mandabam, ut qui fieri ſemper ſtudebam Illius prudentia doctior. Is autem cum ſæpe multa narraret, tum præclare memini domi in coenaculo ſedentem, cum & ego eſſem una, & pauci familiares, in ſermonem de *Proceribus Sacerdotii* incidiſſe; in quo Epiſcoporum vicem magnopere dolebat vir maximus, utpote quorum auctoritatem diu in ſenatu labefactatam tum ferme jacere dicebat, ex eo, quod ad *Rotulorum Parliamentariorum* ſtudium, contra deceſſorum ſuorum, qui in anterioribus ſeculis floruiſſent, morem, minime animos appuliſſent. Memini etiam ſæpius audiiſſe Illum vehementer hortari egregios è clero viros, tum qui facti Epiſcopi erant, tum quos ad Epiſcopatum deſtinatos eſſe ſciebat, ut in *Rotulorum iſtorum* ſtudio, quos Senatoriarum rerum quaſi BIBLIA appellabat, nocte dieque ſe exercerent. Finge Tu Illum, qui tum & Fori, & Senatus oraculum erat, hoc Tibi conſilii dediſſe; Finge, inquam, Illum, qui *Philo-clerus* etiam maxime ſemper erat, ut id faceres Te hortatum eſſe; tantoque viro quaſi monitore ſurge, & ad eorum ſtudium animum appelle, qui *Francicæ*, *Saxonicæ*, *Dano-Saxonicæ*, & *Anglo-Nortmannicæ* antiquitatis notitia ad id maxime paratus & comparatus es. Tu, inquam, ad legendos ROTULOS Parliamentarios Tuo præi Reverendiſſimis Collegis præſtantiſſimo exemplo; omnique ope & opera enitere, ut per Te, *Epiſcoporum*, ut loquuntur, *Banco*

priſtina ſua dignitas Senatoria conſtet; ſummaque, quæ fuit ejus in præteritis temporibus, auctoritas & amplitudo, Tuo auſpicio, atque ductu ad antiquum ſtatum revocetur.

Virtutes Tuæ, & imprimis, quas in Te ſemper intellexi ſitas, ſumma animi moderatio & modeſtia faciunt, ut Te tam audacter moneam & familiariter. Quod ſi à me in re tam ſublimi liberius juſto & arrogantius id factum eſſe videatur, delictum non defendo, ſed veniam ſuppliciter rogans, me non à Te ſolo, ſed ab omnibus ſacerdotii Collegis Tuis, qui quo animo dixi conſiderabunt, facile veniam deprecaturum ſpero.

Dom. noſter Jeſus Chriſtus Te diutiſſime incolumem ſervet, novoque indies accedente virtutis & doctrinæ ſplendore exiſtimationem Tuam augeat. Tandemque cum ex hac vita gloriæ & annorum plenus migraveris, ad immortalis vitæ, quam beatorum animi in cœlis degunt, ineffabilem illam gloriam Te perducat. Sic quotidianis ſupplicationibus D. O. M. pro Te orandus mihi eſt; quem in amicitia conſtans, & ſtabilis perſtitiſti diligere & adjuvare, etſi de rep. non idem ſentiremus. Id Tui gratia honorifice dictum velim. Quoniam ea humanæ naturæ imbecillitas eſt, ut iſta quidem ex cauſa, quam ſingularis Tua humanitas neſcit, magna inter veteres amicos diſſidia nimis ſæpe exiſtere, & diuturnas familiaritates labefactatas non raro extingui ante noſtra tempora ſapientes obſervarint. Supereſt ut, quemadmodum hoc in opere laborans, de Te, quem maxime deſiderabam, quaſi die nocteque cogitabam: ita Tibi, cum *id*, ſive *alias Inſtitutiones noſtras* legeris, in mentem ſemper veniat Tui cum primis amantiſſimus & ſtudioſiſſimus cultor *Georgius Hickeſius*. Vale.

Londini Calend. Maias.
A. D. M.DCC.III.

Index

Index *Capp.* Grammaticæ Franco-Theotiſcæ.

Cap. I. *De Literis & Literarum Regulis.*	pag. 1.
Cap. II. *De Articulis.*	p. 10.
Cap. III. *De Nomine* & *Specialius de Nomine Subſt.*	p. 14.
Cap. IV. *De Nominibus Adjectivis.*	p. 20.
Cap. V. *De Pronominibus.*	p. 26.
Cap. VI. *De Numeralibus.*	p. 46.
Cap. VII. *De Verbis Auxiliaribus.*	p. 49.
Cap. VIII. *De Verbis, quibus Vox Paſſiva formatur.*	p. 57.
Cap. IX. *De Verbo & iis quæ Verbo Accidunt.*	p. 62.
Cap. X. *De Conjugationibus Verborum.*	p. 63.
Cap. XI. *De ſecunda Conjugatione Verborum.*	p. 71.
Cap. XII. *De Verbo Paſſivo.*	p. 71.
Cap. XIII. *De Verbo Imperſonali.*	p. 73.
Cap. XIV. *De Verbis Reflexivis.*	p. 73.
Cap. XV. *De Verbis Anomalis*	p. 74.
Cap. XVI. *De Adverbiis.*	p. 75.
Cap. XVII. *De Conjunctionibus.*	p. 80.
Cap. XVIII. *De Præpoſitionibus in Conſtructione.*	p. 82.
Cap. XIX. *De Præpoſitionibus in Compoſitione.*	p. 86.
Cap. XX. *De Interjectionibus.*	p. 87.
Cap. XXI. *Regulæ Syntaxeωs,* &c.	p. 87.
Cap. XXII. *De Poetica Veterum* Francorum.	p. 101.

Caput Primum.

De Literis & Literarum Regulis.

TAMETSI quorundam * doctorum sit opinio, veteres *Francos* aut nullas habuisse literas, ante receptam Christianam fidem, aut nulla ante id tempus monumenta scripsisse; in contrariam tamen ut fere eam sententiam, auctor est *Eginhartus*, *Karli* Magni gener & cancellarius, in † libro, quem de ejus vita composuit; ubi narrat *eum barbara & antiquissima carmina, quibus veterum regum actus & bella canebantur, scripsisse, memoriæque tradidisse.* Etenim *barbara* & *antiquissima*, ni fallor, vocat *carmina*, quibus veteres *Germanorum* poëtæ res gestas suorum regum ducumque patrio suo sermone descripserunt. Quemadmodum enim veteres *Galli* & *Britanni* BARDOS suos DRUIDAS que, & *Cimbri* sive *Dani* veteres SCALDOS sive SCALDROS suos habuerunt, qui heroum præclara facinora, vitasque canebant, & carminibus scriptis ante multa secula posteris relinquebant: sic priscos *Germanos* & suos poëtas habuisse verisimile est, qui principum suorum res gestas celebrarent, & scriptis longe ante *Karli* M. tempora libris heroica majorum exempla nepotibus imitanda traderent. Sic apud ‡ *Tacitum* legimus, *Germanos* veteres *Arminii Cheruscorum* principis laudes post mortem cecinisse, & ** *patrium suum Deum, filiumque ejus Mannum, gentis suæ conditorem, carminibus (quod unum apud illos annalium genus est) antiquis celebraße.*

Hæc antiquorum poetarum carmina *barbara* vocat *Eginhartus*, quod *Gothico*, sive vetustiori sermone *Germanico*, quo atavi & atavorum proavi usi erant, scripta, non intelligebant magis istius ævi *Franco-Germani*, quam, qui jam degunt, eorum posteri libros *Francice* scriptos intelligunt; aut *Anglorum* gens, *Saxonum* & *Danorum* nepotes, *Anglo-Saxonice* sive *Dano-Saxonice* scriptos codices jam nunc facile intelligere possunt. Quemadmodum enim *Theotisca* lingua, qua usi sunt *Francones, Karlo* M. regnante, vetus *Germanica* sive *Theotonica* (alias *Teutonica*) nunc dicitur: sic *Gothica* illa magis primæva sive vetustior *Theotonica*, quam magnifico ore, non tantum *Ariovisto* regnante, ante M.DCCXL annos, sed quam, *Faramundo* imperante, ante mille & ducentos

* Inter quos *G. Joh. Vossius.* de hist. *Lat.* in *Hunibaldo. Nec enim veteres Germani gesta sua mandabant literis, quas nesciebant. At ille ferrei oris & plumbei cordis Hunibaldus, non modo promit his indicta, sed plane repugnantia. Quare Hunibaldus eo loco habendus est quo Berosus, Annii, & similis farinæ scriptores.* Vide etiam *Genebrardum* ad annum *Christi* CCCC.XXVIII. † *Petrus Lambecius* in comment. de bibliotheca *Cæsarea*, lib. II. cap. VI. p. 263, exhibet hujus libri loca nonnulla, non ut vulgo leguntur in impressis codd. sed ita ut ea repperit in vetustissimo MS *Cæsareo.* ‡ In fine lib. II. Annal. *Ceterum Arminius -- dolo propinquorum cecidit, liberator haud dubie Germaniæ, & qui non primordia populi Romani, sicut alii reges, ducesque; sed florentissimum imperium lacessierit, prœliis ambiguus, bello non victus. Septem & triginta annos vitæ, duodecim potentiæ explevit, caniturque adhuc barbaras apud gentes, Græcorum Annalibus ignotus, qui sua tantum mirantur: Romanis haud perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incuriosi.* ** De mor. *Germ. Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ & annalium genus est) Tuistonem Deum terra editum, & filium Mannum, originem gentis, conditoresque.*

circiter annos, locuti sunt *Germani*, vetus quoque *Theotisca* sive *Germanica* non poterat non dici, quo tempore *Eginhartus* scripsit, nono scilicet seculo; carminaque & poëmata in eâ, quibus finge cunque literis scripta, non potuerunt non æque barbara apud *Francos*, nobilissimam *Germanorum* gentem, tunc temporis sonare, ac *Otfridi* carmina ante octingentos circiter annos condita, apud posteros eorum non tantum *Franco-Gallos*, sed *Franco-Germanos*, jam nunc sonant.

De tempore autem, quo scribere cœperunt veteres *Germani*, vel quibus usi sunt literis, ut nihil (eheu!) certi haberi potest; ita nihil pro certo tradimus. Certum id autem est, *Helvetios Germanorum* vicinos & socios, *Cæsare* in *Galliam* misso, *Græcis* literis usos fuisse. Monumenta etiam tumulosque, in confiniis *Germaniæ*, *Rhætiæ*que, *Græcis* literis, ut quidam putabant, ab Ulysse inscriptos, extitisse, [a] *Tacitus* ex aliorum fide narrat; *Græcas*que literas apud *Druidas*, *Gallorum* scriptores, in usu quoque fuisse, in commentariis suis tradit *Cæsar*. Quidni ergo eorum [b] opinioni & ipse accedam, qui *principes* & *sacerdotes Germanorum Græcis* pariter literis, antequàm *Romanorum* jugo subderentur, monumenta scripsisse arbitrantur. Postea vero quam *Romanis* subacti jacebant *Germani*, & in eorum finibus non præsidia solum ponerentur, sed ductæ etiam inter eos essent *coloniæ*; & ad jura tandem municipalia, sedibus fixis, provinciales facti surgerent; non potuerunt ante receptam, [c] *Cludoveo* primo imperante, fidem, quin una cum lingua & literas *Romanas* acciperent, in quibus, si non in *Græcis*, nonnulla carmina aut carminum fragmenta principum res gestas describentia, ad *Karlum* tum *Græcorum*, tum *Latinorum* peritum, & antiquorum imprimis studiosum, perferri possent forsan ab iis, quorum intererat ea exquirendo domino suo gratificari. Equidem non ignoro sententiæ huic nostræ impugnare id, quod à [d] *Tacito* dictum est: scilicet, *literarum secreta apud Germanos, viros pariter ac fœminas ignorare*. sed per *literarum secreta*, literas sive epistolas secretas, quibus ultro citroque missis, apud *Romanos* corrumpi fœminæ solebant, intelligi vult historicus; secundum istud *Suetonii* de *Nicià*, quum codicillos Memmii ad Pompeii uxorem de stupro pertulisset. Eum esse sensum verborum, quæ præcedunt & sequuntur, manifestè probant, utpote in quibus [e] ostendit, nulla apud *Germanos* muliebris pudicitiæ tentamenta neque spectaculorum, neque conviviorum, neque denique literarum secretarum, in usu fuisse. Quare tantum abest, ut pro elementis orationis *literarum secreta* in loco isto sumenda sint; ut [f] *Trithemium*, qui scripsit ante ducentos, decem ademptis, annos, [g] *Hunibaldo* auctore, tradere non puduit, *Francos*, qui *Marcomero* duce, de *Scytharum* finibus ante *Christum* natum egressi sunt; & ut ille scribit à *Saxonibus* fratribus ad ostia *Rheni* sedes acceperunt, bella cum *Romanis* & *Gallis* pene continua habuisse, & literas *Romanorum* tandem acceptas cum forma scripturæ servâsse, & linguam eorum didicisse. Idem *Hunibaldo* etiam auctore, tradit *Wastbaldum* quendam *Franco-Theotiscum* res, quas gerebant reges, duces & principes, per annos ferme septingentos & quinquaginta octo, patrio sermone, sed suis characteribus scripsisse. [h] Quos quidem characteres sculptos in suo libro exhibuit *Trithemius*, monens lectorem se illos è codice, qui præ vetustate vix legi poterat, sumsisse, atque ideo veritum esse, ne deceptus eos male effigiasset. Monet etiam eorum nonnullos *Græcis* esse similes, ut elementum primum, quartum, septimum, octavum, undecimum, decimum quintum, decimum septimum, decimum octavum, vicesimum quartum. Cætera etiam fere omnia *Græca* sunt aut transversa, aut inversa, ut secundum, tertium, quintum, decimum-tertium, decimum-sextum. Duodecimum autem, quod τῷ M respondet, *Runicum* est, ut in voce QUIDEM, quæ à scriptore vetustissimi codicis evangeliorum *Lychfeildensis* in uncialibus sic exarata conspicitur, in initio evangelii *S. Lucæ*. Decimum nonum manifeste formatur ex T & Ꝧ. vicesimum est Y transversum. Sextum autem, quod *Græcorum* ζ respondet, ut & vicesimum-primum, vicesimum-secundum, vicesimum-tertium, peculiaris formæ characteres sunt, ut in adjecta tabella videre est.

Idem etiam aliud Alphabetum, in *Hunnibaldi* codice repertum, suis characteribus exhibuit sic inscriptum: ALPHABETUM FRANCORUM QUOD DORACUS INVENIT. vide appositam tabellam. [i] In hoc alphabeto, elementum primum & decimum-sextum, quæ A & O respondent, cernuntur etiam absque transversa virgula in unciali scriptura cod. *Lychfeildensis*, illud in [k] AUTEM, hoc in [l] QUONIAM, utrumque in [m] GENERATIO & [n] GENERATIONIS; quæ omnia sic scribuntur,

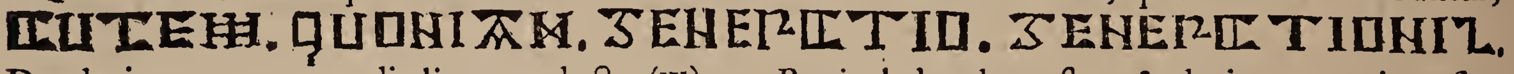

Duodecimum autem media linea producta (Ψ) pro *Runico* habendum est, ut & decimum-tertium sive M. alterum, si, ut istud in *Wastbaldi* alphabeto, transversum lineam haberet. Notandum quoque est

---

a In libello *de moribus Germanorum.* *b Germanos olim literas habuisse à Græcis plurimorum opinio tenet*; Johan. Trithemius abbas. lib. polygraphiæ sexto. *c Cludoveus, Gallice Clouis*, baptizatus erat Anno Dom. CCCC.XCVI. *d* In libro de moribus *Germanorum*. *e Ergo septa pudicitia agunt, nullis spectaculorum illecebris, nullis conviviorum irritationibus corruptæ. Literarum secreta viri pariter ac fœminæ ignorant. paucissima in tam numerosa gente adulteria.* *f Polygraphiæ lib. sexto.* *g* Scripsit *Hunibaldus* vel *Hunnibaldus* historiam suæ gentis. An. Dom. 944. *h* Ex his constat, *Trithemium*, virum seculi sui doctissimum, non ita de *Hunibaldo* sensisse, ac *Gerardus J. Vossius*. *i* Alphabeti hujus & superioris, cum codicis *Lychfeildensis*, ante M. annos scripti, uncialibus literis, convenientia ostendit *Ger. Joh. Vossium* haud adeo æquum *Hunibaldi* censorem fuisse. *k* In evangelio secundum *S. Matth.* 1, 18. *l Luc.* 1, 1. *m Matth.* 1, 18. *n Matth.* 1, 1.

tum

TABELLA

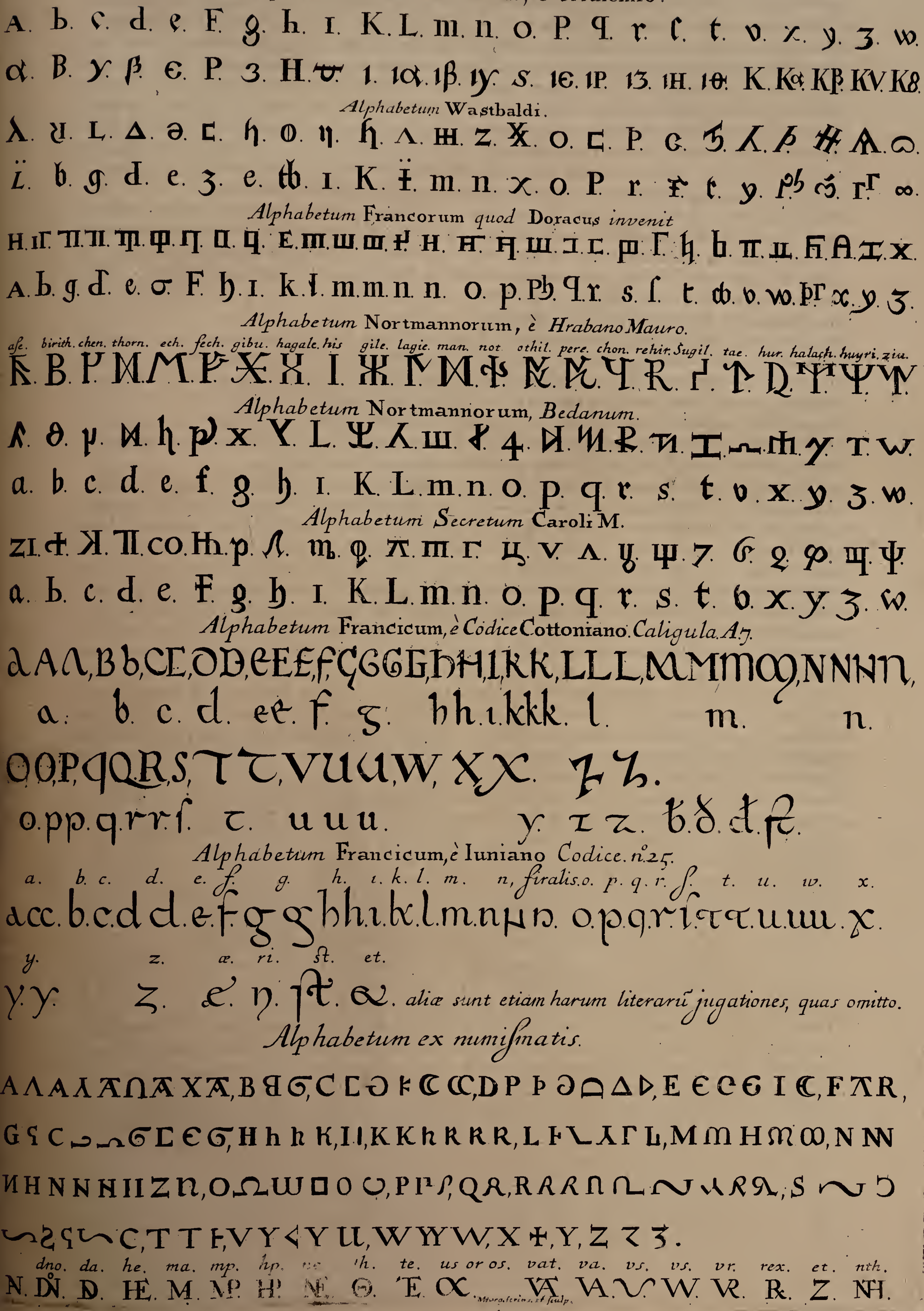
Alphabetum Nortmannorum, è Trithemio.
Alphabetum Wastbaldi.
Alphabetum Francorum quod Doracus invenit
Alphabetum Nortmannorum, è Hrabano Mauro.
Alphabetum Nortmannorum, Bedanum.
a. b. c. d. e. f. g. h. i. K. L. m. n. o. p. q. r. s. t. v. x. y. z. w.
Alphabetum Secretum Caroli M.
Alphabetum Francicum, è Codice Cottoniano. Caligula. A 7.
Alphabetum Francicum, è Iuniano Codice. n.o 25.
alia sunt etiam harum literarũ jugationes, quas omitto.
Alphabetum ex numismatis.

tum duodecimum elementum quod denotat M, & decimum-octavum, quo PH denotatur, eodem modo formari, ſcilicet per Ш, ut in codice *Lychfeildenſi* m, & p, vel forſan ph, per ᛞ, ut conſtat per vocem QUONIAM in principio evang. *Luc.* & vocem SCRIPTUM ΓΓRIᛞtum. *Marc.* I, 2.

Hrabanus etiam *Maurus*, ad finem tertii voluminis operum ſuorum, literas *Marcomannorum*, quos & *Nortmannos* vocat, effigiatas poſuit; in hoc hallucinatus, quod *Runarum* neſcius, ſecretas eas eſſe putavit, in quibus carmina ſua magica, incantationes & divinationes ſcripſerunt, qui paganis ritibus utebantur. Non autem arcanæ ſive magicæ runæ, ſed communes & literariæ fere omnes ſunt, quibus peregrina, ſcilicet *Francica* nomina data ſunt, ad poteſtates earum ſignificandas, ut ex tabella conſtat. Alphabetum iſtud cum alio quodam *Nortmannorum* in multis convenit, quod apud *Bedam* repertum ſe exaraſſe ſcribit *Trithemius*. nec dubitandum arbitror, quin in omnibus exacte conveniret cum *Bedæ* dicto alphabeto, ſi characteres ejus vere & exacte exarati eſſent. In tabella autem videas quomodo apud *Trithemium* exarantur.

Hujus *Bedani* alphabeti quatuor primæ literæ, ut & ſexta, decima ſeptima & octava conveniunt plane cum iis ejuſdem formæ in *Hrabani* alphabeto; ſeptima etiam litera in utroque eadem eſt, niſi quæ in *Bedæ* alphabeto eſt tranſverſâ lineâ caret: ſic octavæ & decimæ in *Bedæ* alphabeto deeſt pars inferior, quæ cernitur in octava & decima *Hrabaniani* alphabeti litera. Differentias autem inter cæteras, quas præſertim in *Bedæ* alphabeto literarum mala poſitio & mali ductus faciunt, lectori obſervandas relinquo.

Ex his videtur *Francos* veteres, præter *Romanas* literas, *Gotho-Runicas* habuiſſe, ex quibus cum *Græcis* & *Latinis* maxime non ſuo loco interpoſitis, & non raro etiam truncatis, diſtortis, inverſis, duplicatis, conjunctis, dimidiatis, tranſpoſitis docti eorum ſecreta alphabeta fecerunt. Hujus generis *Karlus* M. teſte *Otfrido*, multa excogitavit, quibus per latiſſimum ſuum imperium ſecurus uteretur, cum ad duces & præfectos literas mitteret. E quibus id unum, quod *Otfridus* poſteris relinquendum cenſuit, utpote dignum quod reſuſcitetur & in novam lucem prodeat, hic exhibere eſſe noſtri arbitramur. Vide tabellam præcedentem.

Præterea ſimilitudo maxima, quæ eſt *Francicæ* linguæ cum *Mæſo-Gothicâ* matre, argumento mihi eſt, & *Ulphilanas* characteres, ſive literas *Gotho-Græco-Romanas*, ante *Karli M.* imò forſan & ante *Cludovei I.* tempora, qui primus *RR. Francorum* Chriſtianus factus eſt, ad *Francorum* veterum notitiam perveniſſe. Certe auſtralium illorum *Gothorum*, qui è *Scandia* oriundi & profecti, tot nationes *Galliæ* vicinas, & ante, & poſt * *Ulphilæ* epiſcopi tempora, virtute ſua fregerunt, *Francos*, qui linguam eorum cognatam non potuerunt non intelligere, literas, quibus linguam, *Ulphila* auctore, ſcripſerunt, diu ignoraſſe, à me tantum abeſt ut probabile judicetur, ut contrarium potius, me judice, veri ſpeciem præ ſe ferre videatur. Sed de hoc quamvis nihil certi ſtatuere poſſumus, certum id tamen habemus, *Karlum* M. qui peregrinis literis operam ſtrenuè navarit, veterem *Gothicam* ſive avitam *Theotiſcam*, quæ ſuæ *Francicæ* parens erat, ſtudioſe didiciſſe; & antiquiſſima illa carmina, quæ in ea condita erant, & quibuſvis literis, ſive *Græcis*, ſive *Latinis*, ſive *Runis*, ſive *Ulphilanis*, ſcriptis, tanti feciſſe, ut ea plane tanquam dulciſſimas & pretioſiſſimas ſuperiorum ſeculorum reliquias non deſcribere tantum, ſed memoriæ mandare haud indignatus eſt utraque Pallade præſtantiſſimus *Cæſar*. Barbara, inquam, & antiquiſſima illa carmina *Theotiſca* quibuſvis literis ſcripta ex vetuſtis membranis deſcripſit, & memoriæ tradidit Imperator. Etenim carmina illa antiqua, quibus veterum RR. bella canebantur, ut & antiqua illa, quibus *Tuiſtonem* ſuum Deum celebrabant veteres *Germani*, pro carminibus ſcriptis intelligi poſſunt non minus, quam de hiſtoria ſcripta id accipi & poteſt & debet, quod à *Pſalmographo* ſcribitur: *Majores noſtri narraverunt nobis, quod operatus ſis in temporibus priſcis.* Certe ſi carmina ſua antiqui *Cimbri* ſaxis & rupibus inciderunt, quod unum, ut cum *Tacito* loquar, apud illos memoriæ & annalium genus erat; quidni affirmare auſus ſim, carmina illa antiqua, & barbara olim ſcripta fuiſſe, quæ ſcribere, hoc eſt, deſcribere, & memoriæ dein mandare MAGNUS haud gravatus eſt. O utinam jam extaret auguſta illa *Bibliotheca*, in quâ delicias has ſuas repoſuit imperator! O quam lubens, quam jucundus, ad extremos *Carolini* imperii fines proficiſcerer ad legenda antiqua illa, ut ut barbara carmina, in quibus tanquam in clariſſimo fonte perlucidas cernere quidem eſſet voces, phraſes, & deſcriptiones illas rerum poëticas, quæ in *Scaldorum*, & *Saxonicorum* poëtarum reliquiis & fragmentis opacæ jacentes nulla fere vel perſpicaciſſimi ingenii arte diſcerni queunt. Præterea veterem *Gothicam* ſive *Theotonicam* linguam non intellexit tantum MAGNUS, & in ea carmina, longe ante ſua tempora facta, ſcripſit, ſed *Francicam* ſuam jam tum inconditam, incultam, & à doctis ſuæ nationis neglectam primus excoluit & expolire cœpit † *Grammaticis* inſtitutionibus, quarum ope, ad orthographiæ

* *Ulphilas*, *Mæſo-Gothorum* epiſcopus, floruit circiter quarti ſeculi medium. † *Trithemius* in libro VI. polygraphiæ ſic ſcribit: *Ex Grammaticis Otfridi Monachi Wiſſenburgenſis legimus, quod Carolus Rex Francorum, cognomento Magnus, nationis ſuæ miſertus barbariem, Nannone, Theobaldo, Albino,* (hoc eſt *Alcuino*) *& Berengero adjutoribus, linguam tentavit regulare Germanicam. Cumque, teſtante Turpino, tum arduum inchoaſſet opus, crebris bellorum incurſionibus retardatus non perfecit, ſed morte præventus imperfectum dereliquit; nec ſurrexit poſt eum alius, qui hujus rei curam ad animum revocaret. Otfridus autem jam dictus monachus, Rabani Ful-*

&

& syntaxeωs regulas reduxit, & quasi ex fero & agresti sermone in civilem & honestum convertit.

Proximus à MAGNO *Hrabanus Maurus*, qui anno Christi DCCC.XL.VII. ex Abbate *Fuldensi* in archiepiscopum *Moguntinum* est electus, linguam *Francicam*, quam & * *Franciscam* nonnunquam vocamus, excoluit. Is enim, præter glossas *Latino-Theotiscas* de partibus humani corporis à *Walafrido Strabo* ex dictantis ore exceptas, quæ à *Melchiore Goldasto*, Tomo II. veterum de rebus *Alamannicis*, & inter *Hrabani* opera, (*Coloniæ Agrippinæ*, Anno Dom. M.DC.XXVII. sex tomis in folio) editæ sunt, composuit etiam integrum Glossarium *Latino-Theotiscum* in Biblia sacra veteris & novi testamenti, quod nondum editum est. Hujus egregii operis vetustissimum, & ipsa *Hrabani* ætate exaratum codicem membranaceum cum incredibili gaudio reperit *Petrus Lambecius*, arcis *Ambrasianæ* bibliothecam pervolvens, & repertum cum multis aliis præstantissimis MSS. in Bibliothecam *Cæsaream Vindebonensem* transtulit asservandum.

Post *Hrabanum* discipulus ejus *Otfridus Wizamburgensis* maxime omnium perpolivit & elimavit patriam linguam, quam à suis, ut barbaram, adeo contemptam memorat, ut ab ea scribenda prorsus abhorrerent; aut si scribere dignarentur, in singulis fere verbis à recta scribendi ratione aberrare non verecundati sunt. Is igitur *Theotiscum* sermonem iterum polire & reformare cupiens, *Grammaticam Francicam* à *Karlo* imperatore haud consummatam auxit & perfecit, multaque præclara opera *Francisce* composuit. *Petrus Lambecius* in comment. de [a] bibliotheca *Cæsarea*, mentionem facit pervetusti codicis in membranis exarati, quem cum haud paucis aliis ex bibliotheca arcis *Ambrasianæ* in Augustam *Vindebonensem* transferendum curavit; in quo extant *Otfridi* homiliæ quædam *Theotiscæ* in evangelia, quarum *Johannes Trithemius* meminit, cum paraphrasibus *Theotiscis* [b] *Esaiæ prophetæ*; [c] *in canticum Ezechiæ regis Judæorum*; [d] *in canticum Hannæ*; [e] *in canticum Moysis*; [f] *in canticum Habacuc prophetæ*; [g] *in canticum Moysis*, AUDITE COELI; [h] *in orationem dominicam*; [i] *in canticum Zachariæ prophetæ*; [k] *in canticum beatissimæ virginis*; ac denique *in symbolum Athanasii*, ut inscribi solet. De hoc quidem pretioso MS *Lambecius* promisit se ex professo tractaturum in libro tertio bibliothecæ *Cæsareæ Vindebonensis*; sed *Græcis* MS vetantibus quo minus fidem absolveret, tractatum desideratissimum, quem promisit, frustra in libro tertio quæsivimus. *Otfridus* etiam carmen *Theotiscum* ad monachos *Sancti Galli* composuit, quod, inquit *Petrus Lambecius*, *Trithemius* perperam vocat *librum*. [l] Extat hoc carmen integrum in antiquissimo codice MS. bibliothecæ *Cæsareæ* sic inscriptus: *Otfridus Wizamburgensis Monachus Hartmuate & Werinberto, Sancti Galli Monasterii Monachis.* Idem in Psalterium tria magna volumina in *Francisco* sermone contexuit, ut *Trithemius* memorat, in catalogo illustrium *Germaniæ* virorum; & alia nonnulla, quæ abbatum & monachorum culpâ perdita, ad nostra tempora non pervenerunt. Hujus Psalterii specimen publico dedit *P. Lambecius* ex authentico exemplari, nempe Psalmi primi paraphrasin *Theotiscam*, in commentariorum suorum de biblioth. *Cæsarea* lib. II. cap. V. Sed paraphrasin hanc, & versionem Psalmorum *Teutonicam*, *Notkero Labeoni*, Abbati *S. Galli*, qui ante septingentos annos floruit, adjudicat *Jo. Schilterus*

---

densis quondam auditor atque discipulus sub Ludovico pio, Caroli filio, Grammatica illa quamvis imperfecte consecutus, multa scripsit in lingua nostra Germanica, quæ regularis institutionis mirandam videntur sonare gravitatem, carmina enim ad normam lucubravit plura heroico metro simul & elegiaco. Insuper & prefaice nonnulla composuit ad Ludovicum R. Germaniæ, filium Pii Ludovici, & fratrem Lotharii imperatoris. ad Otgarium quoque Archiep. Moguntinum, ad monachos S. Galli, & alios. Hujus fragmenti Grammatices assecutus & ego præsentes Alphabeti characteres, de multis extraxi, ne penitus interirent.

* Ex gentili nomine FRANCO fecerunt veteres *Germani* FRANCISC, FRANCISG, alias FRANKISC, FRANKISG. Unde *Latinum* FRANCISCUS, quod sæpe legitur in *Ernoldi Nigelli* poëmate elegiaco de rebus gestis Imp. *Ludov. Pii*;

Si quis Franciscam mavult reserare loquelam.
Cuspide Francisco forte repletus eris.
Milite Francisco rura repleta manent.
Coslus erat quidem Francisco germine natus.
Nort, quoque Francisco dicuntur nomine, manni.
Extera namque cohors Francisco more paratur.

Sic apud *Eginhartum*, in vita *Karli M.* legitur; *vestitu patrio, hoc est Francisco utebatur.* Testatur etiam *Isodorus* Archiep. *Hispalensis*, lib. XVIII. cap. VI. *secures oblongas, quibus Francones olim in bello usi sunt, appellatas fuisse Franciscas.* Quinetiam *Otfridus*, lib. I. cap. I. *Linguam Francicam* vocat *die Frenkisga Zungun. Petr. Lambecius*, in comment. de bibliotheca *Cæsar.* lib. II. cap. V. Verum ut à patriis Suensfur, & Dansfur, abjectis durioribus literis nſ, formantur *Latina*, *Suecus* & *Dacus*; & ab *Anglo-Saxonicis* Englisc & Scotisc, abjecta sibilanti literâ, *Anglicus*, *Scoticus*: sic à *Francisc* vel *Frankisc*, euphoniæ causâ, mediæ Latinitatis magistri fecerunt *Franciscus*, quod magis obtinuit. *a* Lib. II. cap. V. p. 460. *b Esaiæ* cap. XII. *c Esaiæ* cap. XXXVIII. *d* I lib. *Regum*, cap. II. *e Exod.* cap. XV. *f Habacuc*, cap. III. *g Deuteron.* cap. XXXII. *h Matth.* cap. VI. *i Luc.* cap. I. *k Luc.* cap. I. *l* Vide *Petri Lambecii* comment. de bibliotheca *Cæsarea Vindebonensi*, libro II. cap. V. pagina 418.

Argentoratensis in inscriptione libri, cujus editioni jam incumbit vir cl. de rep. literaria & Arctois, præsertim patriis, musis optime meriturus. Hunc autem codicem Psalmorum, in quo edendo operam navat *Schilterus*, eum esse credo, quem *Beatus Rhenanus* in libro secundo rerum *Germanicarum*, ubi de *Francorum* veterum agit lingua, testatur se vidisse apud *Johannem Huttichium*, *Argentorati*, ubi nunc è musæo generosi domini *de la Loubere* in publicum proditurus est.

Ex omnibus autem *Otfridi* operibus, quæ *Theotisce* scripsit, maxime percrebuit volumen pseudorythmicum evangeliorum in quinque libros distinctum. Hujus esse dicit **Petrus Lambecius* tria exemplaria; Unum *Frisigense* in principio mutilum, cui *Otfridi* nomen defuit, quod cognitum fuit *Beato Rhenano*, *Wulfgango Lazio*, & *Wiguleo Hundio*. Alterum quod *Matthias Flaccus Illyricus* mendis plenum edidit, Anno M.D.LXXI. & haud recte inscripsit OTFRIDI EVANGELIORUM LIBER. Tertium autem Augustissima *Cæsarea* Bibliotheca possidet, quod *Illyrico* non innotuit, atque cum vetustissimo hoc codice *Cæsareo Illyricianam* ejus editionem diligenter contulit *Petrus Lambecius*, Bibliothecæ *Cæsareæ* custos; cujus auxilio, in multis, ut par erat, castigavit codicem ab *Illyrico* editum, nonnullaque supplevit, quæ non est hic describendi locus.

Otfridum merito sequitur *Willeramus Abbas* † *Uspurgensis*, qui *Cantici Canticorum* paraphrasin *Francicam* ante quingentos annos fecit. Hanc primus edidit *Paulus Merula*, Anno M.D.IIC. eamque postea observationibus decoravit *Franciscus Junius* F.F. Anno M.DC.LV. Inter codd. etiam *Francisci Junii* in bibliotheca *Bodleijana* repositas, extat *Tatiani* harmonia evangelica *Latino-Francica*, manu doctissimi viri illustrata, prœlum heu jam diu expectans, cum ejus ad eam Annotatis, & Annotationum satis amplo Auctario.

Extat quoque in Bibliotheca *Cottoniana*, *Caligula*, A. 7. quasi ex quatuor evangeliis consarcinatus codex unus harmonicus, poeticus & paraphrasticus, qui res gestas servatoris nostri θεανθρώπου tradit; & qui quum metro, rythmoque, tum orationis structura & stylo cum paraphrasi Geneseως *Cædmoni* vulgo adjudicatâ convenit, ut in Grammaticâ *Anglo-Saxonicâ* observavimus, & inter *Franco-Theotiscos* libros merito numerandus est. Inter *Franco-Theotiscos* inquam libros jure recensendus est ille codex, tametsi non desunt, eáque non contemnenda argumenta, quæ me olim ut crederem induxerunt, eum ab aliquo antiquo *Anglo-Saxone* scriptum fuisse, qui florebat haud multo post receptam ab *Anglo-Saxonibus* fidem, circiter Annum DCI, scilicet ante ingressum *Danorum* in anno DCCXCIII. In hoc enim temporis intervallo, *Anglo-Saxones* non potuerunt non quasi loqui & scribere *Franco-Theotisce*, in puro illo & adhuc haud multum adeo mutato sermone, quem majores eorum *Angli* & *Saxones* è *Germania* secum in *Britanniam* tulerunt. Verum ante aliquot menses, lector benevole, sententia mutata, ab *Anglo-Saxonibus* abjudicandum, & *Francorum* non nemini, qui circiter *Karli* M. tempora vixit, adjudicandum censui aureum illum codicem, quem sive *Franco-Theotiscus*, sive *Anglo-Theotiscus* sit, plurimi facio; tum quod cæteros omnes *Franco-Theotisce* scriptos, verborum copia & dictionis magnificentia antecellit, tum quod vetustate purissimi sermonis proxime accedit ad *argenteum codicem*; cui soli, me judice, à veterum linguarum Septentrionalium studiosis posthabendus est. Ex his codd. ne alios memorem, constat *Francos* veteres, si non ante quam ad fidem conversi fuerint, literas habuerunt, ut docti quidam putant; cum fide tamen à religionis Christianæ doctoribus literas accepisse; eâque tandem receptâ brevi animos appulisse, ut quæ propagando evangelio, ædificandæ Ecclesiæ, & morum sanctitati promovendæ servirent, ea diligenter scriberent. *Karlus* quidem M. ‡ SS scripturas in patrium sermonem verti jussit, & ut specimina, quæ nobis exhibuit vir maximus *Mabillonius*, demonstrant, non aliis usi sunt Christiani facti *Francones* literis cùm *Franciscè*, quam cùm *Latine* scriberent; scilicet *Romanis* illis, quæ pro more temporis in usu erant. *Francica Tatiani* harmonia evangelica, quæ *Oxonii* inter codd. *Junianos* reposita est, descripta est recenti manu. Cottonianus autem codex ille evangg. harmonicus *manu* ** *Franco-Italica* exaratus est; cujus characteres cum majusculos, tum minusculos in tabella exhibuimus: inter quos conspicuus est *Saxonicus* ꝺ & đ, cujus valor aliquando est ꞇh, quod sæpe etiam occurrit; & duæ peculiares *notæ*, nempe ƀ; & [a] ꝺo, quæ ter quaterve pro diphthongo improprio *uo* ponitur.

Huic duo alia Alphabeta *Francica* adjunximus; quorum alterum, quod etiam *Franco-Italicum* est, ex uno codd. MSS. *Francisci Junii* F. F. Alterum autem è vetustis nummis desumitur.

Reg. I. In his alphabetis, numismatum illo excepto, ut in plerisque codd. sive impressis, sive MSS. quos mihi contigit inspicere, duplex x desideratur, perinde ac apud *Cimbros* & *Mæso-Gothos*. pro ea apud *Francos* in usu erat [b] *hs*: ut in uahs vel vahs, *coma*, *cæsaries*. uuahs vel wahs, *cera*. uuahsan, wahsan, *crescere*. ahsla, *humerus*. sehs, *sex*. uuehslan, *decipere*. In editis tamen à *Flacco Illyrico* evangg. libris occurrit aliquando duplex x.

II. In codice *Cott.* ut supra observatum est, frequenter occurrunt peculiares illæ notæ ƀ & đ vel ꝺ, illi & linguæ *Saxonicæ* membranis communes. Peculiaris illa ƀ quandoque ut F, quan-

* Libro supra citato, p. 457. † *Willeramus Abbas Mersburgensis* in *Tritbemio*. ‡ Historiæ *Francorum* script. Tom. III. per *Franc.* du *Chesne*. ** *Franciscus Junius* eum descriptum putat ab *Anglo-Saxone* quodam, cum alio tractatu *Anglo-Sax.* qui ad illius finem adjungitur, *de exorcismis ad reddendos agros fertiles*. *a* Hanc priorem pro vocali v collocavit inter notas *Lombardicas* auctor libelli *de lingua Gothorum* à *B. Vulcanio* editus. *b* Apud *Cimbros* defectus τῦ x suppletur per ᛋᚺ.

doque

doque ut v consonans pronuntianda est. pronuntiatur ut F in sequentibus: uuib, *mulier.* habda, *habuit.* heban, *cælum,* forgab, *dedit.* lib, *vita.* hob, *domus, aula*; quod in C. C. scriptum etiam occurrit hof. In sequentibus vero v consonantis potestatem habet; scriban, *scribere.* obar vel ober, *supra.* obana, *desuper.* grabe, *sepulchrum*; quod in C. C. scribitur etiam grave.

III. At đ vel ð perinde ut apud *Anglo-Saxones,* nunc ut TH, nunc ut DH pronuntianda est. pronuntiatur ut TH in sequentibus: edil, *præclarus.* quad, quod scribitur etiam quath, *dixit.* mud *os, oris.* uuard, quod scribitur etiam uuarth, *factum erat.* effertur autem ut DH in iis, quæ sequuntur: oder, *alius.* uurdig, *dignus.* uuid, *contra.* stad, *littus.* blid, *lætus,* & sexcentis aliis.

IV. In codice *Cott.* vocalis I semper exaratur sine puncto in vertice.

V. Consonantium & vocalium numerum ostendunt alphabeta, & ex vocalibus inter se junctis fiunt diphthongi, triphthongi, tetraphthongi. En, quos nos inter legendũ observavimus, ordine positos.

Diphthongi.

Aa. ut in raad. *consilium.* aana, *absque.* nisi duplex A pro A longo potius quàm diphthongo habenda sit.

Au. ut in kalauba *fides.* rauða, *quies.* Ei, ut in stein, *lapis.* meistar, *magister.*

Eo. ut in sneo, *nix.* seo, *mare.* seola, *anima.* leoht, *lux.* seoc, *ægrotus.*

Eu. ut in seu, *mare.* Ie. ut in thie, *quæ.* hie, *hic, ille.* Ii. ut in siin, *esse.*

Jo. ut in jo vel joh, particula expletiva. Ju. ut in ju, juh, juch, *vobis.*

Oi. ut in haloian, *ducere.* duoian, *facere.* poeticè pro halan, duan.

Oo. ut in nood, *necessitas.* scoon, *pulcher.* Ou. ut in ouch vel ouh, *etiam.*

Ua. ut in huand, huant, huanta, *nam, enim, etenim.* guato, *bonus.* quad, *dixit.* tua, *ad.* muat, *mens.*

Ue. ut in sueran, *jurare.* tuena, *duo.*

Ui. ut in suin, *porcus.* suitho, *valde.* huilic vel huilc, *quilibet.* bisuichen, *prodere.*

Uo. ut in guodo, *bonus.* tuo, *ad.* suoken, *quærere.* muot, *possem.* giscuop, *creavi.*

Uu vel w. Quamvis manifestum sit veteres *Francos* uu vel w pro *vau,* præsertim ante u, ut * *Otfridus* in prologo observat, usurpasse; non possum tamen quin credam illam in quibusdam vocibus *Anglicæ* w, vel *Græcæ* ȣ potestatem habuisse, atque idcirco in diphthongorum classe ipsam etiam ponendam duximus.

Triphthongi.

VI. Uei. ut in tuein. uuo, ut in uuorolt, *mundus.* Uuû. ut in uuûnta, *vulnera.*

Uie. ut in huie, uui, uue, *nos.* Uoi, uoy. ut in gruoient, *crescunt.* bluoyent, *florent.*

Tetraphthongi.

VII. Vuio, *quomodo.* vuie, in vuielih, pro uuelih, uuelich, *quis, qualis.*

VIII. Observandum quoque est à linguæ *Francicæ* studiosis, non tantum in diversis auctoribus pro ratione loci & temporis, in quibus vixerunt, sed sæpissime in uno eodemque auctore, vocales, diphthongos, & consonantes asperas, medias & tenues inter se confundi, & mutari; ut unius † vocis in margine scriptura varia, præter exempla, quæ ordine sequuntur, monstrat.

Vocales.

A. e. ut in doupha, douphe, *baptismo.* à nom. douph, *baptismus.* aphula, ephela, *poma.* cortar, corter, *grex.* armlich ermlich, *pauper, miser,* einago, einego, einigo, *unicus.*

A. i. ut in fehtan, fehtin, *pugnare*; & in omnibus verbis infinitivi modi.

A. o. u. ut in hira, hiro, hiru, *illorum, arum, orum.* A. aa. gedan, gedaan, *factus.*

E. a. ut in under, untur, *sub, subter.* crippe, crippa, *mandrum, præsepe.* legelich, lagilih, *unusquisque,* unbewollene, unpawollene, *immaculata.* syllabicum augmentum ge, ga, ke, ka.

E. æ. heizen, hæizen, *vocare.* cum multis aliis in *Stricheri* carmine.

E. i. ut in felis, filis, *lapis, saxum.* ze, zi, *ad.* over, ovir, *super.* tegelich, tagilih, *unusquisque.* riche, riki, *regnum.* uuer, uuir, *quis, aliquis.*

E. o. himole, himolo, *cælo,* à nom. himil. sageta, sageda, *dixit.* cribbe, cribbo, *præsepe.* vortheron, fordoron, *majoribus.* wie, wio, *quomodo.*

E. u. ephela, aphula, *poma.* afur, aber, *sed, tamen.* E. ie. selan, sielan, *animæ.*

I. ii. sin, siin, *esse.* si, sii, *sit.* gelich, geliich, *similis.*

I. e. ir, er, *vos.* wir, wer, *nos.* wisan, wesan, *esse.* es, is, *id.* custi, custe, *osculatus est.* sprihhet, sprehhet, *loquitur.* bilidi, bilethe, *exemplum.* karati, garode, *pararet.* peithi, peidi, beithe, *ambo.* disi, dise, *hi.* I. u. finstarnesse, funstarnesse, *tenebræ.* O. a. buon, puan, *habitare.* vide a, o.

O. e. zo, ze, *ad.* gioffonota, geophenota *aperuit.* vide e. o.

---

* Nam interdum tria uuû, ut puto, quærit in sono: priores duo consonantes, ut mihi videtur, tertium vocali sono manente. † Buach, buah, buoch, buoh, puach, puah, puoch, puoh, *liber.*

O. u. tho, du, *quum, quando.* thero, theru, *horum, harum, horum.* ſido, ſitu, *mos, conſuetudo.* auor, auur, *ſed, tamen.* ſeo, ſeu, *mare.* io, ju, particula expletiva. O. oo. not, nood, *neceſſitas.* ſcon, ſcoon, *pulcher.* U. e. ſuochtun, ſuochten, *quæſiverunt.* U. o. vide o. u.

Diphthongi.

Au, ou. raûua, roûua, *quies.* kalauba, geloûua, *fides.* Ei. oi. zeigoti, zoigode, *oſtenderet.* Eo, euu, *lex.* Ou. eu. froûuen, freûuen, *lætari.*

Ua, uo. huaten, huoden, *cuſtodire.* ſuahtun, ſuochten, *quæſiverunt.* muat, muod, *affectus, animus.*

Conſonantes aſperæ, tenues, mediæ.

B. f. ob, of, *ſi.* wib, wif, *mulier.* aber, afur, *ſed, tamen.* B. u. wib, wiu, *mulier.* wiba, wiua, *mulierum.* uber, ouer, *ſuper, ſupra.*

B. p. brunno, prunno, *fons.* beſueich, piſueih, *decepit.* bim, pim, *ſum.* bilidi, bilethe, piladi, *exemplum.* crippe, criobe, *præſepe.* beranne, peranne, *parere.* bi, pi, *juxta.* buon, puan *habitare.* unbewollene, unpawollene, *immaculata.* brot, prot, *panis.* beithe, peidi, *ambo*; ubi etiam d pro th, & i pro e. buoch, puoch, *liber.* geſcrib, geſcrip, *ſcriptura.* lob, lop, *laus.*

C. k. cunning, kuning, *rex.* cuman, kuman, *venire.* crippe, krippa, cribbe, kribbo, *mandrum, præſepe.* eiſcon, eiskon, *petere, rogare.*

C. g. Iuncfrouwan, jungfrouwan, *liberæ adoleſcentulæ.* cunni, gunni, *poſſim.* tac, tag, *dies.* fleiſc, fleiſg, *caro.*

C. h. fleiſc, fleish, *caro.* ſoſo thu imo gabi giuualt iogeuuelices fleishes, *ſicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis*; *Tatian.* CLXXVII, I.

Ch. h. hh. mich, mih, *me.* ich, ih, *ego.* iuch, iuh, *vos.* nachlichito, *appropinquavit.* ſprichet, ſprihhet, ſprihet, *loquitur.* trinchan, trinhan, *bibere.* nechein, nehein, *nemo, nullus.* beſueich, piſueih, *decepit.* gelichniſſe, kilihniſſa, *ſimulatio, ſchema.* ruacha, ruahha, *cura.* iegelich, iigilih, *unuſquiſque.* lachan, lahhan, *pallium.* egeſlich, egeſlih, *terribilis.* pruchan, pruahhan, *uti, frui.*

Ch. k. denchet, denket, *cogitat, meditatur.*

Ch. gh. iethoch, iethog, *quanquam.* nechein, neghein, *nullus.* ſuochta, ſuoghta, *quæſivit.*

Ch. q. chenun, quenun, *mulieris.* chuit, quit, *dicit.*

D. t. gardo, garto, *hortus.* bodo, boto, *nuncius.* untar, under, *ſub.* viand, fiant, *hoſtis.* deda, teta, *fecit,* wordon, worton, *verbis.* liud, liut, *populus.* ſcado, ſcata, *umbra.* druhtin, trohtin, truchtin, *Dominus.* beluchande, piluchante. dac, tac, *dies.* gitan, gedan, *factus, a, um.*

D. th. duruh, thuruh, *per.* bilidi, bilethe, *exemplum.* fordoron, fortherin, *majoribus.* kedingue, gethingue, *coerceat.* frid, frid, *pax.*

F. b. vuif, vuib, *uxor.* F. p. uuif, uuip, *mulier.*

F. v. fure, vure, *pro.* fon, von, *à, ab, è, ex, de.* fiant, viand, *inimicus.* forderon, vorderin, *majoribus.* afur, avur, *ſed.* hobde, hovde, *caput.* wif, wiu, *mulier.* fater, uater, *pater.*

F. ph. gioffonota, geophenota, *aperuit.* kemfa, kempha, *ſimiles.* F. h. craft, craht, *poteſtas.*

G. gh. thurg, thurgh, *per.* G. c. tag, tac, *dies.* G. h. ſlagente, ſlahente, *percutientes.*

G. k. ſyllabicum augmentum ge, gi, ga, ke, ki, ka. ut in kinado, genate, *propitius ſit.* geſaloda, kiſalota, *denigravit, decoloravit.* kalauba, gelaûua, *fides.* tak, dag, *dies.* egiſo, ekiſo, *terror.* karati, garode, *pararet.* diſge, diske, *menſa.* ghet, ket, *it, vadit.* kereſt, gehreſt, *deſideras.*

G. i. ſyllabicum augmentum ge liqueſcit nonnunquam in je, ut jegivan pro gegivan, *datus.*

G. q. guot, quot, *bonus*: ſi ſibbo mannon quotes uuillen, *ſit pax hominibus bonæ voluntatis,* *Tatian.* VI. 3. H. hh. ſprehhit, ſprehit, *loquitur.*

H. ch. nehein, nechein, *nullus.* ſuht, ſucht, *morbus.* lihamo, lichamo, *corpus.*

H. hh. lihamo, lihhamo, *corpus.* lantsheffi, lantſchoffi, *regio.* mihil, mihhil, *magnus.* ſuohet, ſuohhet. *quæritis.*

H omiſſa. iro, ira pro hiro, hira, *illorum, arum, orum.* imo pro himo, *illi.* obde pro hobde. *caput.* Hiet thuo the heritogo, obar them obde ſelbes Criſtes an cruce ſcriban, that that uuari cuning Judeono, *tum præſes juſſit, in cruce ſcribere ſuper caput ipſius Chriſti, quod eſſet rex Judæorum.*

H. etiam præponitur aliquando vocalibus, quæ aſperæ eſſe non debent: hunpuakkhie, *idiota.* Gloſſ. B. 28. cui (*inquit Fr. Junius*, in notis ad *Tat.*) vocabulo, ſi aſpirationem, quam rudiora ſecula initiis vocum à vocali incipientium præmittebant, ademeris, atque inſuper duas treſve literas in affines alias permutaveris, deprehendes, quod *idiota* noſtris diebus eſt *unbuokig.* q. d. *expers librorum,* & *qui nihil unquam vitæ communi utile ex libris hauſit.*

K. ch. werkon, werchon, *operibus.* riki, riche, *regnum.* K. c. vide c. k.

K. g. kimiſgetan, gemisketan, *mixtus.* ket, geht, *ambulat.* keiſtis, geiſtis, *ſpiritûs.*

K. h. skeff, sheff, *navigium.* gikalota, gihalota, *vocavit.*

M. n. ſconem, ſconen, *pulchris.* thiernum, thiernun, *virginis.* tuon, tuom, *facere.*

P. b. puzza, buzza, *puteus.* geſcrip, geſcrib, *ſcriptura.*

P. ph. up, uph. *ſurſum.* ephela, appele, *poma.*

Qu. ch. quenum, chenum, *mulieris.* quit, chuit, *dicit, ait.*

Qu. k. kecbrunnan, quecbrunnan, *aquam vivam.* S. z. thas, thaz. is, iz, *id, hoc.* zuei, tuei, *tuo.*

T. d.

T. d. berit, berid, *parit, fert.* hoiuet, hoiued, *caput.* trinchan, drinchan, *bibere.* touph, douph, *baptiſmus.* unte, unde, *&.* wat, wad, *veſtimentum.* kiwatotet, gewadodet, *veſtitus.* kiſalota, geſaloda, *decoloravit.* not, nood, *neceſſitas.* leithan, leidan, *pati.* giwalt, gewald, *poteſtas.* vide d. t.
T. th. gelathode, giladoti, *vocarem.* tur, dur, *fores.*
Th. d. thuruh, duruh, *per.* fortheron, fordoron, vorderin, *majoribus.* then, den, *illis.* thin, din, *tuus.* werthen, werden, *fieri.* peidi, beithe, *ambo.*
Tſ. ſt. uuets, uueſt, uuets thu, uueſt thu, *ſciſne?*
V. f. veghtan, fehtan, *pugnare.* auur, afur, *ſed.* vide f. v.
U. a. thiernum, thiernun, thiernan, *virginis.* U. uo. tur, tuor, *oſtium.*
Z. ſ. thaz, thas, *hoc.* iz, is, *is, id.* Z. t. thaz, that, *hoc.* cum multis aliis.
Z. ſt. muoz, muoſt, *poſſem.*
Z. zh. ut in belazh, *dimitte.* firlozhen, *dimittimus.* dazh, *ut, quod.* pro belaz, firlozen, daz. ſic izh pro iz, *id.* zheichen, pro zeichen, *ſignum.* *Petri Lambecii* comment. de biblioth. *Caſ.* lib. II. p. 462.

IX. Præterea notandum eſt, non ſolum cognatas conſonantes invicem confundi in linguâ *Francicâ*, ſed in duplices etiam ejuſdem organi mutari: ut in wedan, watten, *veſtire.* deda, teta, dette, *fecit.* ſido, ſitu, ſiddi, *mos, conſuetudo.* thero, therro, *horum, harum, horum.* Huc ſpectat regula tyronibus imprimis obſervanda de *U* & *O* paragogico, quibus apud *Francos* voces producuntur, ut apud *Mæſo-Gothos* in † n, nh: ſic à gemes, *eamus,* duplicato ſ, gemeſſo; ambahtituno pro ambahtitun, *miniſtrabant*; hebbiu, pro hebbe, *habeo*; alliu pro alli l alle, *omnia.*

X. Huc etiam referendæ ſunt regulæ de varia terminatione adjectivorum maſculini & fœminini generis in recto caſu ſingularis numeri. Regulæ etiam de multiplici terminatione adjectivorum dativi & ablativi caſus in plurali numero in an, en, in, on, un, am, em, im, om, um. Regulæ quoque de terminatione verborum in omnibus fere modis & modorum temporibus utriuſque numeri, præſertim de terminatione infinitivi in an, en, in, on. Regulæ denique de terminatione ſubſtantivorum omnium ferè declinationum in pleriſque caſibus utriuſque numeri; ex quibus percipiet lector curioſus, quam varia, incerta & inconſtans fuit apud *Franco-Theotiſcos* auctores, pro loco & tempore, ſcribendi ratio. Incertæ hujus incultæque ſcriptionis rationem ipſis *Francis* imputat *Otfridus* in ſua ad *Luitbertum Moguntiacenſem* Archiepiſcopum epiſtola, quam præmiſit rhythmicæ tranſlationi evangeliorum. In præfatione etiam *Franciſcam* linguam *barbaram, agreſtem, indiſciplinabilem* vocat, *ſcriptuque difficilem,* & *inſuetam capi regulari fræno Grammaticæ artis* affirmat, graviter de ſuorum negligentia querens, & de contemptu, in quo habebant *patriam linguam,* cum *Græcam,* & *Latinam* diligenter colerent, & pro ſummo dedecore haberent in eis ſcribendis, vel una literula orthographiam violare. Hanc autem querimoniam de majoribus ſuis *Otfridi* non injuſtam fuiſſe oſtendit fragmentum periphraſticum, & ut videtur, metricum, & pſeudorythmicum infra poſitum linguæ *Francicæ* barbariſmis & ſolœciſmis plenum, quod *Petrus Lamb.* exhibet in comment. de biblioth. *Cæſarea,* lib. II. cap. 5. p. 383. Deſumpſit id vir doctiſſimus ex vetuſto codice, *Caroli Magni* tempore ſcripto. Continet autem diſputationem *Chriſti* cum muliere *Samaritana,* atque hic, quatenus fieri potuit per vetuſtatem linguæ & ſcripturæ barbariem, quibus lectu & intellectu difficile redditur, *Latinum* factum ob oculos lectori ponere ab inſtituto noſtro nec alienum, nec inutile duco:

Leſen uuir, that fuori ther Heilant fart muodi zeuntarne uuizzun thaz er zeinen brunnen kiſaz. Quam fone Samario quein ena ſario ſcephan thaz uuazzer. Thannanoh ſo ſaz ar. vurbon ſina thegana beſina lipleita. bat er ſich ketrincan daz uip thaz ther thara quam. Biuuaz ketoſt thu guot man daz ih thir geba trincan. Ia ne nezant uuizze Xriſt thie judon unſera uuaſt. Uuip, obe thu uuiſſis uuielih Gotes gift is, unte den erkantis mit themo do koſotis tu batis dir unnen ſines kecprunnen. Diſiu büzza iſt ſo tiuf, zedero ih hei mina liuf, noh tu ne habis kiſcirres, daz thu des kiſcephes. uuar maht thu guot man neman quecprunnan. Ne biſt tu liuten kelop mer than Iacob ther ga-[-bita uns] brunnan tranc eran joh ſina man ſiniu ſmale ****** uuazzer. Ther trinkit thiz uuazzer der ****** der afar trinchit daz min lazit ****** Got imon pruſton in euuon mit luſton. Herro ih thi thichoze dir thaz uuazzer gabiſt du mir daz ih mer ubar tac ne liufi hera durſtac uuib. Tu dih anne vært hole herra dinan virt. Siu quat ſus, libiti commen ne habiti. Uueiz ih daz du uuar ſegiſt, daz du commen ne hebiſt. du habitos her ſinfe dir zi uolliſte, dæz mattu ſichure ſin nu hebiſt ein der ni is din. Herro in thir uuigit ſcin daz thu maht. forunſergiborana betoton hia in berega. unſer altmaga ſuchton hia genada. tho hir ſagent kicorana thia bita in Hieroſolem:

Legimus, quod abiit Jeſus fatigatus itinere, ut docendi cauſa ſederet ſupra [apud] fontem. venit mulier de Samaria diligenter haurire aquam. Cum ſic ſederet, abierunt illius diſcipuli, ut cibos ſuos emerent. Rogavit mulierem, quæ illuc venerat, ut ſibi potum daret. Quomodo tu (inquit illa) bone vir, poſcis ut tibi potum darem. . . . . (Reſpondit ille) mulier, ſi ſcires quodnam donum Dei eſt, & noſceres illum quocum nunc colloqueris, tu tibi peteres donum ejus aquæ vivæ. (replicat mulier) puteus hic adeo profundus eſt . . . . . neque tu habes ſitulam,

---

† Vide Gloſſarium *Gothicum Franciſci Junii* F. F. in n vel nh. ubi multa huc ſpectantia.

quacum haurias; quomodo ergo, vir bone, potes habere aquam vivam. Secundum populi opinionem non es major Iacobo, qui dedit nobis fontem. ****** *qui bibit ex hac aqua, hic* ****** *qui autem biberit ex mea aqua, Deus in æternum in ejus pectore cum deliciis* ****** *Domine, ſupplico tibi, ut mihi des hanc aquam, ut non amplius huc quotidie curram ſitibunda mulier.* [*dicit ei Jeſus*] *tu autem vade, & voca dominum tuum virum. Sic reſpondit illa. ut viverem, virum non habeo. Novi verum eſſe, quod dicis, te non habere virum, quinque enim viros habuiſti omnino, ut poſſis certus eſſe, te quendam nunc habere, qui non eſt tuus. Domine videris* . . . . *majores noſtri in hoc monte adoraverunt, noſtri antiqui cognati hic gratiam quæſiverunt, etſi contradicant qui adorant* [*manent*] *in Hieruſalem.*

XI. Notet etiam lector *Anglo-Saxonicæ* linguæ peritus, *Francos Anglo-Saxonum* A in EI plerunque mutare. ſic pro an, *unus*, ſcribunt ein. Pro ban, *os, oſſis*, bein. Pro dal vel dæle, *pars*, deil. Pro gaſt, *ſpiritus*, geiſt. Pro ham, *domus*, heim. Pro lađ, *deteſtabilis*, leid. Pro man, *malus*, mein. Mutant etiam *Anglo-Saxonum* T, in Z vel S; ut in thaz vel thas, pro that. hiz, his, iz, is, pro hıꞇ. ziohan, *ducere*, pro ꞇeohan. ze, zi, zo, *ad*, pro ꞇo. puz, *puteus*, pro pẏꞇ. zaharin, pro ꞇæherum, *lachrymis*. gezelt, pro geꞇelt, *tentorium*. heizan, pro hetan vel hæꞇan, *jubere*.

Caput Secundum.

De Articulis

I. ARTICULUS, ut cum *Grammaticis* loquar, eſt vel *definitus*, vel *indefinitus*.

II. Articulus definitus eſt pars orationis, quam è pronominum penuario mutuantur *Franco-Theotiſci* ad determinandam vagam & incertam nominis ſubſtantivi ſignificationem, ſive ad denotandam rem aliquam certam, vel deſignandam alicujus rei excellentiam.

III. Triplex autem eſt articulus definitus. Maſculinus, fœmininus & neuter. Maſculinus ther, der, den, dir, thie, the, ſe. Fœmininus thiu, diu, thie, the, tha. Neuter thaz, thaſ, that; & ſic declinantur.

Numerus ſingularis.

N. † Ther, der, dir, den, thie, the, ſe, *hic*, ὁ.	N. Thiu, diu, thie, the, tha, *hæc*, ἡ.	N. Thaz, thas, that, *hoc*, τό.
G. Thes, des.	G. * Thero, therro,-u, thiro, thirro,-u, thera, theru, ther, dera, der.	G. Thes.
D. Themo, demo, them, dem, tham.	D. * Thero, therro,-u, thiro, thirro,-u, thera, theru, ther.	D. Themo, them, & thiu.
Acc. Then, thene, thena.	Acc. Thiu, diu, dia, thie, the, tha.	Acc. Thaz, thas, that.
Abl. Themo, demo, them, dem, tham.	Abl. ut gen. & dat.	Abl. Themo, them.

Exempla generis maſculini.

Nom. Ther, der, dir, den, thie, the, ſe. Thuo ther cuning geſaz upho ſinemo ſtuole, *cum rex ſederet in ſolio ſuo.* W. 16. Ther ſtanc thines mundes is ſamo ther ſuoten ephelo, *odor oris tui eſt ſicut ſuavium pomorum.* W. 137. Niet te mer than ther mano jeht lightes hauet van himo ſelvemo, *non magis quam luna aliquid lucis à ſeipsâ habet.* W. 116. Hic notet lector quod †† *mano lunam* ſignificans in *Francico* ſermone eſt maſculini generis, ut & *ſunna ſolem* ſignificans fœminini; ſequitur enim in loco citato, alſo thiu ſunna, *ſicut ſol.* Ther min *dilectus*, ther *verus Solomon*, ther mit ſinemo dootha ſuona hauet gemachot *inter Deum & hominem, dilectus ille meus, ille verus Solomon, qui reconciliationem fecit inter Deum & hominem.* W. So dede imi Got alſo dir gollſmit düt, *ita cum illis Deus, ſicut aurifaber, egit.* S. Ann. Zin Duringen du dir ſiddi was, *Thuringis tunc moris erat.* S. Ann. Was iru den ſun drut, *erat ei filius charus,*

† Articulus *Germanicè* declinatus ſic ſe habet:

Nom. Der.	Nom. Die.	Nom. Das.
Gen. Des.	Gen. Der.	Gen. Des.
Dat. Dem.	Dat. Der.	Dat. Dem.
Acc. Den.	Acc. Die.	Acc. Das.
Abl. Dem.	Abl. Der.	Abl. Dem.

** Poeticè therero & therera: quam engil ir himile, braht er therera uuorolti diuri ſi arundi. *venit angelus ex cœlo, portavit ad mundum tam gratum nuncium.* *Otfr.* kuning therero liuto, *rex populi.* Otfr. †† Vide Grammaticam *Anglo-Saxonicam.* cap. IV. regula 27.

Otfrid,

Otfrid. Ina thie kesar tharod fon Rumuburg riki thiodan satta, *illum ibi imperator Romanus regem constituit*, C. C. Nu thie cuning, *nunc rex*. thie helago gest, *sanctus spiritus*. C. C. Tho antlingenti thie engil, *tum respondens angelus*. *Tat.* cap. II. 9. The floud anthabda thena man, ant that hie on is muode bigan andradan, *fluctus hominem sustinuit, usque dum in animo timere cœperit*. C. C. Thuo sprak im aft the helago Crist, *tum sanctus Christus illi respondit*. C. C. Se articulus *Anglo-Saxonicus* non raro occurrit in C. C. Thuo balg ina se biscop, habda bittran hugi, *tum iratus est summus sacerdos, & habuit amaram cogitationem.* Nu habit thit leoht ageban, quat hie, Herodes se cunning, *nunc, dixit ille, Herodes rex hanc lucem reliquit.* i. e. *mortuus est*. Hoc autem à lectore notatu non indignum est, linguam *Anglo-Saxonicam* articulum ther, þæp, à *Francica* itidem mutuari, ut Gramm. *Anglo-Sax.* cap. II. reg. 2. docuimus. adeo cognatæ linguæ par pari referre gaudent, & invicem gratias reddere.

Gen. Thes, des. sino thaz bedde thes cuninges Salemonis, *en lectum regis Salomonis*, w. so is kuman thiu heyderhed thes heyligan gelouuan ouer al thie wereld, *sic sanctæ fidei serenitas venit super totum mundum*, w. Des rebesnites zit ist hie, *tempus amputationis* (amputandi vineas) *adest*. w. Lose unsih fone des tiufelis chorungen, *libera nos à diaboli tentationibus*. *Otfridus* apud *Lamb.*

Dat. Abl. Themo, them, tham. Min wino is gelich themo hindkaluo, *similis est dilectus meus hinnulo*. w. Forstuntun fan themo uuorte, *intellexerunt de verbo*. *Tat.* VI, 5. Thie kundent themo liude thie ruode mines bluodes thar mide icg sie verloosda, *qui indicant populo ruborem sanguinis mei, quocum illos redemi*. w. Witer themo diuuel, *contra diabolum*. w. Thiu meniga *fidelium* is gelich themo geize cortare, *congregatio fidelium est similis caprearum gregi*. w. Fan them anagine, *à principio*, C. C. Thuo uuarth thar gesamnod te them uuihe filo uuerodes, *tum congregata est in templo magna multitudo hominum*. C. C. Sie slugen iri gezelte ane dem berge Suedo, *fixerunt tentoria sua in monte Suedo*, S. Ann. Thar fundun sia enna cuninges thegan under tham uueroda, *invenerunt illic unum regis* (Christi) *discipulum*. C. C. Van themo graua ze himolo, *à sepulchro ad cœlum*. w. Under themo aphelderbouma, *sub malo*. w. mit themo besigatadin brunnen, *cum fonte signato*. w. Bezzere sint thine spune themo wine, *meliora sunt ubera tua vino*. w. Fon demo, ih jû quad, *de quo vobis dixi*, Tatian. Suntir irlose unsih fona demo ubile, *sed libera nos à malo*. *Otfr.* apud *Lamb.* Occurrit etiam thiro vel thero: gisentit uuard engil zi thiornun gimahaltere gommanne thiro namo was Ioseph, *missus est angelus ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph*. Tat. III, I.

Acc. Thene, thena, then. Thie the Christanheyd cunnan beskirman with thene diuuel, *qui Christianam ecclesiam possunt defendere contra diabolum*. w. Thuo uuarth thiu tid cuman the thar gitald habdun uuisa man mid uuordun that scolda thena uuih Godas Zacharias bisehan, *tum adfuit à sapientibus prædictum tempus, quo Zacharias templum dei viseret*. C. C. An thena uuih, *in templum*. C. C. Ich meinoda then wingardon ther thie menigo thos liudes heuat. *intelligebam vineam multitudinem populi habentem*. w. Nemet then kelih ouh nu zi ju, *accipite jam & calicem vobis*. Otfr. apud Lamb. Thurh then uuizagen sus quedantan, *per prophetam sic dicentem*, Tat. cap. V, 9.

Exempla generis fœminini.

Nom. Thiu, diu, thie, the, tha. Thiu *ecclesia* is cuman, *ecclesia venit*. w. Thiu genatha thines *evangelii* suozer is than thiu *austeritas* thero ewo, *gratia tui evangelii dulcior est austeritate legis*. w. So thiu sunna, *sicut sol*. w. Thiu idis uuas bifangan an farlegarnisse, *mulier deprehensa erat in adulterio*. C. C. Diu himilischi wunne, *cœleste gaudium*, diu gotheliche wunne, *divinum gaudium*, S. Ann. Thie thornina *corona*, *corona spinea*, w. Ne is uns thie natha niet versagat, *non nobis est gratia negata*. w. Ni gibit uns thaz alta, thaz diu jugund scolta: *non datura est nobis senectus, quod præstitisse debuit juventus*. Otfr.

Gen. Thero, &c. stand upa van themo suozen slapho thero *contemplationis*, *surge à dulci somno contemplationis*, w. Thiu *austeritas* thero ewo, *austeritas legis*. w. Mich thero werelt verthruzet, *tædet me mundi*. w. Ef hie latat ina is muod spanan that hie hit biginne thera gernean thiu im gigangan ni scal, *si sinat ipsum suum animum adeo applicare, ut illam tandem percupere incipiat, tum illam assequetur*. C. C. Thar uuas thes helithes hand mahal endi oc theru helagun thiernum Marium thera guodun, *ibi erant sponsalia herois ac etiam sanctæ virginis Mariæ illius bonæ*. C. C. Dazh izh zheicen si dera christenlichen geloube, *ut signum sit christianæ fidei*. Otfr. apud Lamb. That Godes bedde bewarent in thirro wereld thimsternisse thie *sancti doctores*, *lectum Dei in sæculi tenebris custodiunt sancti doctores*. w.

Dat. Abl. Thero, &c. Ze thero doupha, *ad baptismum*. w. Min wino is gelich thero reion, *similis est dilectus meus capreæ*. w. Vore thero porte, *in portâ*. w. After thero burg, *per urbem*. w. Bi thero reyno, *per puritatem*. w. Thuo sprak eft uualdend Crist thero idis anduuirdi, *tum respondit Christus mulieri*. C. C. Thuo sagda riki Crist thero idis alomahtig opanon uuordon, *tum dixit Christus Rex omnipotens mulieri*. C. C. Ther ouh unkusti ni habet in thero brusti, *qui nihil incastum habet in pectore*, Otfrid. Wio mag thaz sin firlougnit, thaz himil thero woralti ougit, *quomodo hoc potest negari, quod cœlum terræ ostendit*, Otfrid. Ni uuas

lang te thiu that man hobid brahta, endi it thar thero thiornun forgab, *non longum erat, ante quàm caput allatum erat, & adolescentulæ traditum. C. C.* Waz giseheftu in ther verhundeton, *quid vides in captivâ?* w. Inti this ist ther sehsto manod thera thiu thar ginennit ist unberenta, *& hic est sextus mensis illi, quæ vocatur sterilis.* Tatian. III, 8. In therru naht, *in nocte istâ.* Tat. CLXI, 2. Giuuitun im thuo suocan an ther uuostunia uualdandes suno Crist, *tum abierunt ad quærendum Christum Dei filium in deserto. C. C.* Van thero cribbon, van thero douphe, *à præsepi, à baptismo.* w. Van thero gaue minero hande, *ex dono manuum mearum.* w. Mit thero suoze sines *evangelii, cum suavitate sui evangelii.* w In thero doupha, *in baptismo.* Bim ich geboran van thero magath, *natus sum ex virgine.* w. Ob ir willit bekennin der burge anaginne, *si scire velitis urbis primordia,* S. Ann. Var tho sancta Maria thiarna thiu mara mit ilu joh mit minnu zi ther iru maginnu, *tum sancta Maria, virgo celebris, cum festinatione & amore profecta est ad cognatam suam.* Otfr.

Acc. Thiu, &c. Uphferit thurg thiu wofte, *ascendit per desertum.* w. Ande thero thorninan *coronam* thie himo *Judaica Gens* uphsazza, *& corona spinea, quam Judaica gens illi imposuerunt.* w. Thie thornina coronan thie druog her gerno thurg juueren willan, *corona spinea, quam ille vestri causâ sustinuit.* w. Thaz bezeychnet thie hoghen, and thie *incomprehensibilem majestatem Christi, quod significat altam, & incomprehensibilem majestatem Christi.* w. Ich weyz nu *in fide & spe* the genatha, the min noch beydet *in re, expecto nunc in fide & spe gratiam, quæ me manet in re.* w. Vane himile gaf her in diu craft daz si ubir-wunden diu heidenskapht, *à cælo dedit illis virtutem, ut vincerent paganismum.* S. Ann. Unde in dia chorunga ne leitist du unsih, *& ne nos inducas in tentationem. Otfridus* apud *Lambecium.*

Exempla generis neutri.

Nom. Thaz, &c. Alſo thaz hoiued richtet *cætera membra, sicut caput dirigit cætera membra.* w. Nu is thaz ungewedere thero *infidelitatis* fure, *nunc præteriit infidelitatis tempestas.* w. Sino thaz bedde thes kuninges, *ecce lectum regis.* w. Thaz eyno is auor ze merchene, thaz that erist vers hored *ad ecclesiam de gentibus congregatam, hoc unum vero observandum est, quod primus versus spectat ad ecclesiam,* &c. w. Wanda gescriven is thaz that middelothe thes disches mit minnon geslightat sie, *nam scriptum est, quod medium mensæ cum charitate lævigatum est.* Alſo thaz veld ungeerid, thie bluomen berid, *sicut incultus ager, qui flores fert.* w. Tho uuard irfullit thiu zit thas saliga thiu alta thas kind tho beran scolta, *impletum est tempus, in quo beata senex puerum pareret.* Otfr. That menda mahtig Crist barno that besta, thuo hie that bilithi sprak huo thar te them uuingardon uurohtion quamun, *Christus omnipotens, optimus ille hominum, hoc intelligi voluit, dum parabolam illam de operariis in vineâ loqueretur. C. C.* That mendun thia uuúruhteon thia an them uuingardon: adro an uhta arbidlico uuerc bigunnun endi thuru uuonodun forth erlos unt aband, *operarii in vineâ hoc significarunt: alii in diluculo magnoperè laborare cœperunt, & ad vesperam usque manserunt fortes. C. C.*

Gen. Thes.

Dat. Abl. Themo, them, thiu. Thuo giuuet im uualdand Crist forth mid thiu folcu innan Hierusalem, *tum Christus dominus profectus est cum populo ad Hierosolymam. C. C.* Mid thiu Godes barnu, endi mid thero guodun thiornan, *cum Dei filio, & bonâ virgine. C. C.* Si sprachun filu blide zi themo saligen uuibe, *valde gaudentes responderunt beatæ fœminæ.* Otfridus.

Acc. Thaz, &c.

Numerus pluralis communis omnium generum.

IV. N.* Thie, the, thiu, thio, thia, thea, tha, thu, dea. G. Thero, therro, there, ther, der. D. Then, them, thiem, dem, den. Ac. Thie, the, *&c.* Abl. Then, them, thiem, dem, den.

Nom. Thie, *&c.* Thaz thie diere gerno in thero hoghe sint, *quod feræ alta affectant.* w. Thie *cancelli miserationis.* w. Thuo thie *parentes* thus quathan, *dum parentes sic locuti sunt.* w. Thie bittera figon, *amari ficus.* w. Thie wingardon bluoyent, *vineæ florent.* w. Thie *legalia præcepta.* thie *angelica præsidia.* w. Kunde mir war the *veræ fidei doctores sint.* w. So thu van him gelernes so ne werthent thine *auditores oves,* the *justos* bezeychnet, sun der *hædi* the *peccatores* bezychnent, *adeo ut ab illis discas, sic tui auditores non sunt oves, qui justos significant, sed hædi, qui peccatores significant.* w. Thiu wiif sint *fragilioris sexûs,* than thie man, *fœminæ sunt fragilioris sexûs, quàm viri.* w. Ze thiu thaz thiu wiif samfto ze themo dische uph getredan muga, *eò ut mulieres facile ad mensam ascendant.* w. Ich bim salo samo thiu hereberga Cedar, and ich bim auor wathelic samo thiu gezhelt Salomonis, *nigra sum sicut tabernacula Cedar, sed formosa sum sicut tentoria Salomonis.* w. Thiu gesperre, *tigna.* Thiu getauela, *laquearia.* w. Matheus endi Marcus so uuarun thia man hetana, *Matthæus & Marcus, sic appellati erant homines. C. C.* Thio in uns gifulta sint, *quæ in nobis completa sunt.* Tat. procem. 1. Dit sint dae tyaen wird, *hæc sunt* x. *verba,* ep. decal. Thea liudi stuodun umbi that helaga hus,

---

* *Germanice.* N. Die. G. Deren l der. D. Denen l den. Acc. Die. Abl. Denen, vulgò den.

populus

populus circum steterunt sanctam domum. C. C. Thar gifran ik that sia thu berehtun giscapu mariun gimanodun, *ibi, ut ego rescivi, manifesta mandata nobiles illos monuerunt. C. C.*

Gen. Thero, *&c.* Withene thine zigan bi then herebergan thero herdon, *pasche hædos tuos juxta tabernacula pastorum.* w. Will ich jemer gehugan thero sinero micholen genathan, *semper memor ero illius magnorum favorum.* w. Thero allero jegelich hauet sin suerd an handon, *quisque omnium habet,* i. e. *singuli habent gladium suum in manibus.* Thero *Apostolorum prædicatio.* w. Samo thaz corter thero scorenon scaphon, *sicut grex tonsarum ovium.* w. Ich bim veld bluome, and lilia therro dala, *ego flos campi, & lilium convallium.* w. Thero allero jegelich ne scal sin suerd van sinemo thike niet lazan, *nemo omnium suum gladium à femore suo dimittet.* Therro ther ein ze anderen *mutuâ charitate cohærent, Horum alter alteri mutuò,* &c. w. Nah themo spore there herdnissen, *post vestigia gregum.* w. Also thiu binda ze samene thinguet thie maniga ther lokko, *quemadmodum vitta simul vincit multitudinem capillorum.* w.

Dat. Abl. Thie sint gelich then scorenen scaphon, *qui similes sunt tonsis ovibus.* w. Withene thine zigan bi then herebergan, *pasce hædos tuos juxta tabernacula.* w. Then weynegen dieren *assimilatus, Parvis feris assimilatus.* Von thannon sint mith then wiuon bezeychenet thie guode sielan, *Quare per fœminas significantur bonæ animæ.* w. Ze then linebergon, *cancellis.* w. Ze then thie nithana sint, *iis qui desursum sunt.* w. Mit then bezzeston saluon, *cum optimis unguentis.* w. Bi then dugethen, *per virtutes.* w. Also thiu lilia is under then thornan, *sicut lilium est inter spinos.* w. Sihet uz then venstron, *despicit per fenestras.* And wardet van then linebergon, *& prospicit per cancellos.* w. An then *conventiculis, In conventiculis.* w. Ande van then dugathan quam guod liumunt, *& à virtutibus venit bona fama.* w. That mugat gi antkennian uuell an thiem is uuaron uuordon, *hoc vos possitis benè discernere ex verbis illius veris. C. C.* Lob thu in tugenlicher aht, und lat den kranken also leben als im von arte is geslacht, *vive tu in virtutis existimatione, & sine impotentes vitam instituere, prout illis à naturâ consentaneum est.* winf. Da uuir dih gesehen sculen, unde den engilen geliche uuortine lib ane tot haben sculen, *ubi te videbimus, & angelis similes facti in cœlo convixerimus. Otfr.* apud *Lamb,*

Acc. Thie, *&c.* Thiu binda ze samene thuinget thie maniga ther lokko, *vitta colligat fasciculum capillorum.* w. Wanda siu thie sconen, ande thie suozen ephela bired, *quia pulchra & suavia poma fert.* w. Her overspringet thie huuela, *transilit colles.* w. Thie angelica *præsidia* hauon ich gescaphat, *angelica præsidia ego feci.* w. Hiro kind vuchta so ernesthafto wither the Christenen, *ejus liberi pugnabant tam vehementer contra Christianos.* w. Geng im thuo uuid thia man sprecan, *tum abiit ad loquendum contra homines. C. C.* So lerda thie helago Crist thia is guodun jungron, *sic docuit sanctus Christus bonos suos discipulos. C. C.*

V. Articuli in linguâ *Francicâ* eleganter præponuntur pronominibus possessivis, ut apud *Græcos* & *Italos*: ut, ther thin weyniga gardo, ther in Judæâ was, *hortulus tuus, qui in Judæâ erat.* w. Vone thannan thiu thin *dextra* wirthet vone mir gezieret mit *palmâ victoriæ, Quamobrem dextra tua à me ornata est cum palmâ victoriæ.* w. Einigh is thiu min duua, *unica est mea columba.* w. Thiu min *ecclesia catholica.* w. Wille ich jemer gehugan thero sinero michalen genathan, *semper meminero magnarum ejus gratiarum.* w. So lerda thie helago Crist thia is guodun jungron, *sic docuit sanctus Christus bonos suos discipulos.*

VI. Articulus ponitur etiam eleganter inter substantivum & adjectivum: ut, Mestar thie guodo, *bone Magister.* heland thie guodo, *salvator bone.* fromin thie guodo, *domine bone. C. C.* Thuo giuuet im oc mid is hiuuiskie Joseph thie guodo, so it God mahtig uualdand uuelda, *tum discessit cum suâ familiâ Josephus bonus, sicut Deus dominus omnipotens mandavit. C. C.* Thar uuas thes marien stuol an er dagon adal cuninges Dauides thes guoden, *ibi antiquitùs erat solium celebris illius patriæ regis Davidis boni. C. C.* Thar iro bethero uuas thes helithes hand mahal endi oc theru helagan thiernum Marium thera guodum, *ibi amborum erant (celebratæ) nuptiæ, herois & sanctæ virginis Mariæ bonæ. C. C.*

VII. Articulus indefinitus apud *Franco-Theotiscos* est nomen numerale, quod nomini substantivo præpositum, ostendit ejus significationem esse indeterminatam, sive quod rem aliquam incertam significat; estque duplex vel quantitatis *continuæ* vel *discretæ*.

VIII. Articulus indefinitus quantitatis *continuæ* est sume, *aliquis*; præfigitur nominibus res per partes vel gradus divisibiles significantibus.

IX. Articulus indefinitus quantitatis *discretæ*, vel numeri, est ein, eyn vel en, *unus*; sumelich, *quidam*; pluraliter sumeliche. de quibus in capite de pronomine.

Exempla.

An enaro copstedi, *in quodam foro. C. C.* Thuo fundun sia ena thar fruodon man sittean bi them seuue, *tum invenerunt ibi quendam sapientem virum sedentem juxta mare. C. C.* An ena uuostinnea giuuet Godes suno, *Dei filius abiit in quandam desertum. C. C.* Sume stund *est tempus actionis,* sume stund *tempus contemplationis.* w. Thuo waron sumeliche *proceres* thie ther beythe woldan joh *in me credere,* joh *legem carnaliter observare, Tum erant quidam proceres, qui vellent & in me credere, & legem carnaliter observare.* w.

Caput Tertium.

De nomine, & specialius de nomine substantivo.

I. Nomen est vel substantivum vel adjectivum. Substantivum est, quod rem absolutè vel sine connotatione significans potest præmitti verbo, ut subjectum orationis: ut man, *homo*; drohtin, *dominus*; himil, *cælum*. Substantivum autem vel est commune vel proprium. Commune rem pluribus communem significat; ut man, mennisco vel mennisc, *homo, humanum genus*. Proprium rem singularem significat: ut Karle, *Carolus*; Leodawig, *Ludovicus*; Adalmunt, *Adalmundus*; Adalrat, *Adalradus*.

II. Substantivum iterum vel simplex est vel compositum: simplex, ut rok, *fumus*; fat, *vas*. compositum, ut rokfat, *thuribulum*. Compositum autem fit vel ex duobus substantivis, ut rokfat, *thuribulum*; vel ex adjectivo & substantivo, ut uuihrog vel uuihrok, *thus*; uuihbod, *altare*; quorum alterum componitur ex uuih, *sanctus*, & rok, *fumus*; alterum ex eodem uuih, & bod vel beod, *mensa*.

III. In substantivis sive ex duobus substantivis, sive ex adjectivo & substantivo compositis, prior vox est pars specificans; posterior, pars specificata; unde in *Latina* versione nominum compositorum prior vox, quamvis nomen substantivum sit, per adjectivum reddenda est, vel per suum genitivum, aut periphrasin aliam adjectivo æquipollentem, ut in Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ* capitis tertii regulâ 1, fusè ostendimus.

IV. Nomina quum substantiva tum adjectiva variantur per casus in Linguâ *Francicâ*, haud secus ac in *Græcâ* & *Latinâ*. Substantiva autem variantur (quatenus mihi hactenus observare licuit) quinque modis, ac proinde dici possint declinationes apud *Francos* fuisse quinque.

V. Prima declinatio est masculinorum, quorum genitivus singularis exit in es, & præ mutatione vocalium in is & as; Dativus & Abl. in e, & propter vocalium mutabilitatem in o & a. Nom. & Acc. plur. in e, & a. & in C. C. in os. Gen. in a, & cognatam o. Dativus & Abl. in an, en, in, on, un, um.

	Numerus Singularis		*Numerus Pluralis.*
Nom.	Ther cuning, *rex.*	Nom.	Thie cuninge, * a.
Gen.	Thes cuninges, is, as.	Gen.	Thero cuninga, o.
Dat.	Themo cuninge, o, a.	Dat.	Then cuningan, en, in, on, un, um.
Acc.	Thene cuning.	Acc.	Thie cuninge, a.
Voc.	O thu cuning.	Voc.	O ir cuninge, a.
Abl.	Themo cuninge, o, a.	Abl.	Then cuningan, an, en, in, on, un, um.

Exempla.

Nom. Ther cuning leydede mer in sine genathema, *rex me duxit in sua cellaria.* w. Min minna is samo starc so ther dooth ingegen thich, *fortis est ut mors dilectio mea erga te.* w. Ther hals ze samene vogat thaz hoiuet ande then lichamo, *collum connectit caput corpori.* w. Ther win then thu meinost ther zimet minemo drute ze drinchene, *vinum, quod intendis, est dignum dilecto meo ad potandum.* w. Hic autem notandum est nom. singularem aliquando terminari in vocali, ut in sirinari; zollanari, *publicanus*; constari, *tentator*.

Gen. Ande is auor thin vahs gedaan also cuninges purpura, *coma tua, ut purpura regis.* w. Hiuuiski heban cuninges, *familia regis cælestis.* C. C. Sino thaz bedden thes cuninges Salomonis, *ecce lectum Salomonis.* w. Thes helithes hand mahal oc theru helagun thiernum, *sponsalia herois* [Josephi] *& sanctæ virginis.* C. C. Menigi himilisches heres, *multitudo cælestis exercitus.* Tat. iv, 4. Min sponsus thie the bitterheyd thes dothes thurg mich leyth, *sponsus meus, qui amaritudinem mortis pro me passus est.* w. Haua je thoch jegen mich then sido thero reion, ande thes hindkalues, *observa tamen erga me morem capreæ, hinnulique.* w. Gesceret hauestu mir min herzo in einemo thinero ougan, other in einemo hare thines halses, *vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, aut in uno crine colli tui.* w. Ich mines wines minno siechon, *amore langueo mei dilecti.* w. Godis drut, *Dei dilectus.* helag uuord Godas, *sacrum verbum Dei.* Thuru craft Godas, *per divinam potestatem.* Thaz uuart all mid uuordon Godes fasto bifengan, *omne id verbo divino stabilitum erat.* Ni ueeldun derbeas uuiht gifrummean, *nihil mali committere voluerunt.* C. C. Sin bilethe is also the bergas Libani, *species ejus, ut Libani montis.* w.

* Et in C. C. in os, ut in Lingua *Saxonicâ* in as. Vide Grammaticam *Anglo-Saxonicam.*

Dat.

Dat. & Abl. Ande thaz leyth ich thurg einen jegelichan *fidelium auditorum qui adhærent doctoribus*, alſo thaz vahs themo halſe, *& hoc paſſus ſum propter unumquemque fidelium auditorum, qui adhærent doctoribus ſicut coma collo*. w. Minemo wine bin ich hold, *dilecto meo ego ſum fidelis*. w. Quad Zacharias zi themo Engile, *dixit Zacharias ad Angelum. Tat.* Wis geliich thero reion, ande themo hindkaluo, *aſſimulare capreæ hinnuloque*. w. Samo geize corter thaz ther geet upho themo bergo Galaad, *ſicut grex caprarum, qui aſcenderunt montem Galaad*. w. Vox prædicantium, thiu is geliich themo bezzeſton wino, *vox prædicantium, quæ ſimilis eſt optimo vino*. w. Ther ſuoze ſtank an themo niwen ouaze, and an themo alden wine, *ſuavitas recentis fructûs & veteris vini*. w. Ther *verus pacificus* the ther mit ſinemo dootha *diſſolvit inimicitias inter deum, & hominem*. w. In himile in abgrunte ouh hier nidere, *in cœlo & profundo [abyſſo] & hic infra. Otfr.* apud *Lamb.*

Ac. Gehuga miner minnon, thiu ingegen thich ſo ſtarc is, thaz ich ſelf then dooth thurg thinan willan leith, *memor eſto amoris mei, qui erga te tam fortis eſt, ut tui gratiâ mortem paſſus fuerim*. w.

Nom. Plur. Inti ambahta uuarun uuortes, *& miniſtri fuerunt ſermonis*. Tat. procem. 2. Ich geſcapho, thaz thie keyſere, and thie cuninga *adorabunt veſtigia pedum tuorum, Me auctore, imperatores & reges adorabunt*, &c. w. Helithos ſtuodun gumon umbi thena Godes ſuno, *egregii & eximii viri circumſteterunt filium Dei*. *C. C.* Thuo te thes uuateres ſtade ſamnodun thia geſithos Criſtes, the hie im habda ſelbo gicorana ſia tuelifi, *tum ad maris littus congregati erant diſcipuli Chriſti, quos ipſe elegerat illi duodecim.* Sic occurrunt rincos, uuûluos. *&c.* plura exempla videas in reg. 13.

Gen. Van thero ſpizzon thero hohen bergo Amana, ande Sanir, ande Hermon, *de vertice montium Amana, & Sanir, & Hermon.* That iro an them ſithe ſuno odan uuarth giboran an Bethlehem allero cuningo craftigoſt, *quòd illis in regione iſtâ filius natus erat in Bethlehem, partus omnium regum potentiſſimus.* Ac cumit fan allaro bomo gihuilicon ſulic uuaſtom ſo im fan ir uurtion gidregit, *ſed ab arborum quâque provenit talis fructus, qualis illi à radicibus trahitur. C. C.*

Dat. Abl. Ich ſiho vilo clare, min weythe is ouch an then bergan, *ego valdè clarè video, & paſtus meus eſt in montibus*. w. Untar mannum, *inter homines*, Otfrid. Din uuille giskehe in erda fone menniſgen, alſo in himile fone den engilen, *fiat voluntas tua ab hominibus in terra, ſicut ab angelis in cœlo. Otfr.* apud *Lamb.* Mit engelon joh mannon in euuenigen ſangon, *cum angelis, & hominibus, in ſempiternis canticis. Otfr.* apud *Lamb.*

Acc. Minnot juwera fianta, *diligite inimicos veſtros*. Tatian.

VI. Secunda declinatio eſt neutrorum, quorum genitivus ſing. exit in ES, Dativus & Ablativus in E, A, O, U. Nominativus & Accuſativus plurales eandem ſortiuntur terminationem cum nominativo ſingulari; & præterea deſinunt in O & A. Genitivus in E, O. Et Dativus & Ablatiuus exeunt in ON, AN, EN, IN, UN, UM.

Numerus Singularis.	*Numerus Pluralis.*
Nom. Thaz word, *verbum*, werch, *opus*.	Nom. Thie word, werch, thie worda, wercha, wordo, wercho.
Gen. Thes wordes, werches.	Gen. Thero worde, werche, o.
Dat. Themo worde, werche, a, o, u.	Dat. Then wordon, werchon, an, en, in, un, um.
Acc. Thaz word, werch.	Acc. Thie word, werch. thie worda, wercha, wordo, wercho.
Voc. O thaz word, werch.	Voc. O thie word, werch, a, o.
Abl. Themo worde, werche, a, o, u.	Abl. Then wordon, werchon, an, en, in, un, um.

Exempla.

Nom. Sing. Ich gieng in then nuz gardon, thaz ich beſahe wie thaz ouaz in ther dala ſlahta worthan wara, *deſcendi in hortum nucum, ut viderem qualis erat fructus in valle*. w. Do wir thes wara of the wingardo bluoie, of nah thamo bluothe thaz wocher ſich geſcuphe, *videamus ſi floret vinea, ſi flores fructus parturiunt. l an poſt florem fructus ſe formet.*

Gen. Ich gero thaz min wine kume in ſinen gardon, thaz her thar ezze thaz wocher ſines eigenen ouezes, *utinam veniat dilectus meus in hortum ſuum, ut ibi comedat fructum pomorum ſuorum*. w. Thuo ſprak ſan after thiu modor thes kindes, *tum ſtatim locutus eſt mater infantis, pueri. C. C.*

Dat. & Abl. So ich in ſulichemo bedde geligon mid minon winon, ſo is ſin winſtra under minemo hoyueda, and ſin zeſewa umbegriphed mih, *dum in tali lecto jaceam cum dilecto meo, læva ejus ſub capite meo, & dextra illius amplexabitur me*. w. Qui adhærent *mihi* alſo thie lokka themo hoiuede, *qui adhærent mihi, ut cæſaries capiti*. w. Mines wines winſtra liget under minemo hoiuede. w. An themo niwen ouaze, *in novo fructu*. w. Buomgardo ruodero ephelo mith allero ſlahto ouezo, *hortus pomorum rubrorum cum omne genus fructu*. w. Mid thiu Godes barnu, endi thero guodan thiornan, *cum filio Dei, & bonâ virgine. C. C.* Mith wochru thera reuuûn, *cum fructu pœnitentiæ*. Hymn.

Acc. Thaz hals ze famene vogat thaz hoiuet, ande then lichamo, *collum connectit caput & corpus.* w.

Nom. Pl. Alla fine werch waron alfo mahtiga, alfo fiu *procedebant ex potentiâ divinâ, Omnia fua opera, ficut procedebunt ex potentiâ divinâ, fic magna erant.* w. So luchent mer allo thino word, and allo thino werch, *fic mihi placent omnia tua verba, & omnia tua opera.* w. Alfo thiu wad then lichamon ziret an menniskon gefihte, famo zirent thich guode wercho an minero anfiune, *ficut veftis adornet corpus in confpectu hominum, fic te adornant bona opera in confpectu meo.* w. Thiu word mines *fponfi* fint fcone famo lilion, *verba mei fponfi funt pulchra, ficut lilia.* w.

Gen. Uuorto, *verborum*, in gloffa *Hrabani Mauri* apud *Lamb.* biblioth. *Caf.* lib. II. cap. 5. Thiu vernumft finero wordo is fuper mel & favum, *perceptio illius verborum eft*, &c. Thaz is al thaz gerufte guodero lero and guodero wercho, *id eft omnis ille apparatus bonæ doctrinæ & bonorum operum.* w. Ih uuirdu Gote almahtigen bigihtig minero unrehtero uuorto, *confiteor deo omnia mea injufta verba.* F. V. C.

Dat. Abl. In thinen werchon, *in operibus tuis.* w. Tho ich mich geeinoda thurgh mines wines willan *fubire opus prædicationis*, tho richt ich mich uph ze guodon werchon, *quum ftatuerim mei dilecti ergô fubire opus prædicationis, erigebam me ad bona opera.* w. Wanda ich an allon minon werchon neheinen *humanum favorem* ne wille *expetere.* w.

Acc. Wanda fia alla hiro werch duont thurgh wereldlichon ruom, *nam omnia fua opera faciunt propter mundanam remunerationem.* w. Ande wanda thu alla thine werch feftinas *munire* mit exemplis, *& quia omnia tua opera feftinas munire cum exemplis.* w.

VI. Tertia declinatio eft fœmininorum, que in genitivo fingulari flectuntur in E, A, O, U. at in cæteris cafibus utriufque numeri fequuntur formam primæ declinationis, ut gefcripht, *fcriptura.*

Numerus Singularis.	*Numerus Pluralis.*
Nom. Thiu * gefcripht, *fcriptura.*	Nom. Thie gefcriphte, a, o.
Gen. Thero gefcriphte, a, o.	Gen. Thero gefcriphte, a, o.
Dat. Thero gefcriphte, a, o, u.	Dat. Then gefcriphton, an, en, in, un, um.
Acc. Thiu gefcripht.	Acc. Thie gefcriphte, a, o.
Voc. O thiu gefcripht.	Voc. O thie gefcriphte, a, o.
Abl. Thero gefcriphte, a, o, u.	Abl. Then gefcriphton, an, en, in, un, um.

Exempla.

Nom. Sing. Thiu gefcripht hauet famo thrada vard, *fcriptura habet æque vehementem impetum.* w. Notandum hic autem eft nom. fingularem terminari non raro in e & i.

Gen. Under then lilian, thaz fint thie luttere, and thie fcona finne thero haligan fcriphte, *inter lilia, quæ fignificant clarum & pulchrum fcripturæ fenfum.* w. Thie bezeichenet cinnamomum, weynegaz boumelin, ande auor michelere crefte, ande fuozes ftankes, *quam cinnamomum fignificat, parva arbufcula, fed magnæ virtutis, & fuavis odoris.* w. Skeyne mith githes wilcharo doychene thinro crafto, thaz thu min niet vergezzan haueft, *oftende interdum aliquo figno tuæ virtutis, quod mei non oblitus es.* w. Vone thannan ther manlichero dugathe is, ther huodet gerno thes, thas her in vineâ Domini niet mercenarius ne fi, *quamobrem qui virilis virtutis eft, is cavet diligenter ne mercenarius fit.* w. Thero flachta was thiu falua thar mide Maria Magdalena faluado *pedes Domini*, *Id genus erat unguentum, quocum Maria Magdalena unxit pedes Domini.* w. Van thero magathe wambon in the cribbon, *à virginis utero in præfepe.* w. Wanta er ift edil Franco, uuifero githanko uuifera redinu, thaz duit er al mit ebin, in fines felbes brufti ift herza filu fefti, *etenim nobilis eft ille Francus prudentis animi, prudentis confilii, quòd nihil non facit æquanimiter, utpote cor habens in fuo pectore valde firmum. Otfr.* apud *Lambecium.* Vocales e, a, o, quæ terminant genitivum, nonnunquam omittuntur: ut, tauganiu dera naht, *fecreta noctis.* Hymn. XV, 3.

Dat. Abl. Thie fielan the ther jugethet fint in thero doupha, *animæ quæ renovatæ funt in baptifmo.* Van thero cribbon ze thero doupha, van thero douphe ze themo cruce, *à præfepi ad baptifmum, à baptifmo ad crucem.* w. In erdu ioh in himile, *in terrâ & cælo. Otfr.* apud *Lamb.* At in paraphrafi orationis dominicæ: Din wille giskehe in erda fone mennifgen, *fiat voluntas tua in terra ab hominibus.* In anaginne uuas uuort, *in principio erat fermo.* Tat. I, I. Inti uuas in uuoftinnu, *& erat in deferto.* Tat. IV. 9.

Nom. Pl. Thar fchinen aller flachte dugathe, *ibi fulgent omne genus virtutes.* w. Alfo *multa grana fub uno cortice mali punici continentur*, ande an then aller flachta dugatha vunden werthent, famo in themo boumgardon aller flachta ouaz, *quemadmodum multa grana fub uno cortice mali punici continentur, & in illis omne genus virtutes inveniuntur, fic in horto omne genus fructus.* w. Cuninginnan, ande keuefe louenden fie, *reginæ & concubinæ laudaverunt eam.* w.

---

* Alias gifcrib: Ni uueftun fie gifcrib, *non fciebant fcripturam.* Tat. cap. CCXX. 5. Arrekita in alle gifcribon, *interpretabatur illis omnes fcripturas.* CCXVII. 3. vide R. 18. legitur etiam Gifcrip: Inti offonota uns thiu gifcrip, *& aperuit nobis fcripturas.* CCXXIX. I.

Gen.

Nom. Ahtzoh fint thero kevefe, *octoginta funt concubinæ.* w. Thar mide machot ir fie liumhaftig ftadigare dugatha, *hac ratione redditis eam affiduarum virtutum famâ confpicuam.* w.

Dat. Abl. Thrie ftund hauon ich thich gelathot thaz thu wizzeft thaz thu thurgnatigh fcalt fin an then thrin dugathen, *ter te vocavi* [*monui,*] *bene nôfti, ut perfectâ effe debeas in tribus virtutibus, fide, fpe, charitate.* w. Van then dugathan quam quod liumunt, *à virtutibus provenit bona fama.* w. Inti thas lioht in finftarneffen leuchta, *& lux in tenebris lucebat.* Tat. cap. I. 4.

Acc. So tharnah tho ich hiro gefcriphta thurg fuohta, tho vand ich minen wine, *quam primum illorum fcripta fcrutatus fum; inveni meum dilectum.* w.

VIII. Quarta declinatio eft nominum fæminini generis, quæ in recto, accufativo & vocativo fingulari in E exeuntia, faciunt cæteros cafus utriufque numeri, excepto vocativo fingulari, in AN: ut genatha, *gratia*; thiorna, *adolefcentula, virgo*; funna, *fol.*

Numerus Singularis.	*Numerus Pluralis.*
Nom. Thiu genatha, *gratia.*	Nom. Thie genathan.
Gen. Thero gènathan, un.	Gen. Thero genathan.
Dat. Thero genathan.	Dat. Then genathan, en, on, in, un, um.
Acc. Thiu genathan.	Acc. Thie genathan.
Voc. O Thiu genatha.	Voc. O thie genathan.
Abl. Thero genathan.	Abl. Then genathan, en, on, in, un, um.

Exempla.

Nom. Acc. Sing. Thiu felua genatha is thir gara, *eadem eft gratia tibi paratâ.* w. Minemo drute leifto ich trûuua, ande min wino leiftet mir genatha, *dilecto meo fervo fidem, & dilectus meus præftat mihi gratiam.* w.

Gen. O *Synagoga* thu wundereft thich thero genathan thiu mir gefchehan is, O *Synagoga! eft tibi admirationi gratia, quæ mihi facta eft.* w. Der man eft falig, der in dero argon rat ne giene, fo Adam teta, doer dero chenun rates volgeta uuider Gote, *beatus eft vir, qui non abiit in confilio impiorum, quemadmodum Adamus, qui confilium mulieris fecutus eft contra Deum. Otfrid.* apud *Lamb.*

Dat. Abl. Thunket mir alfo fcona fo ther mano, wanda fiu wole weiz thaz fie *pulchritudinem virtutum* von hiro feluero niet ne hauet, funder von Godes genathan, niet te mer than ther mano jeht lightes hauet von himo feluemo, *mihi videtur æquè pulchra, ac luna; nam bene novit, quod pulchritudinem virtutum à feipsâ non habet, fed à gratia Dei; quemadmodum luna nihil luminis à feipsâ habet.* w. Notandum autem hic eft, terminationem AN, præ confufione vocalium & confonantium non raro mutari in EN, ON, UN, UM; ut fequentia exempla in genitivo, dativo, & ablativo fingulari oftendunt: Iofeph Davides funu ni curi thu zi nemanne Mariun thina gimahhun, *Jofeph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* Tat. v, 8. Thar uuas thes helithes hand mahal endi oc theru helagun thiernum Marium thero guodun, *ibi* (*celebrata*) *erant fponfalia viri & fanctæ virginis Mariæ illius bonæ. C. C.* Tho ni uuas lang te thiu that man an thia halla hobid brahta thes thiod gumen, endi it thar thero thiornun forgab, *tum non longum erat antequam caput utilis viri publicè allatum in aulam erat, & illic virgini traditum. C. C.* After is lerun, *fecundum illius doctrinam. C. C.* Thie era ne hauon ich niet von einegan minan *meritis*, funder vone mines *fponfi* genathon, *Hunc honorem non habeo à propriis meis meritis, fed à fponfi mei gratiâ.* w.

Dat. Sing. Nu wil ih fcriban unfer heil, evangeliono deil, fo uuir nu her beginnen, in frenkifga zungun, *nunc in linguâ Francifcâ defcribam, prout hic ordior, integros evangeliorum libros.* Notandum autem hic eft, accufativum fing. terminari etiam ut nom. in A.

Nom. Plur. Thie thiernan fahon fie, *filiæ viderunt eam.* w. Cuninginnan and keuefe lovenden fie, *reginæ & concubinæ laudaverunt eam.* w.

Gen. Thero thiernan ne is nehein zala, *adolefcentularum nullus eft numerus.* w. Thero dugathen allero anaginna, *initia omnium virtutum.* w.

IX. Notandum quoque eft, nomina primæ, fecundæ & tertiæ declinationis emphatice & demonftrative pofita ad quartam tranfire addendo A, fi in confonantem definant; vel fi in E definant, mutando E in A: ut dugeth, dugetha, *virtus*; wunne, wunna, *gaudium*; ere, era vel eera, *honor.* Wunne thes euuigan liues, *gaudium æternæ vitæ.* w. Diu Goteliche uuûnna, *divinum gaudium.* S. Ann. Ther tod uuas in uuûnna thuruh Gotes minna, *mors iis erat gaudium propter dei amorem.* Otfrid. Mihil uuûnna, *magnum gaudium*, Otfrid. Michil ere, *magnus honor.* S. Ann. Thifu uuorult era, *hujus fæculi gloria.* Otfrid. Thie hauent ouch thar thie meyfto eera, *hi habent maximam gloriam.* w. Truhtin, *dominus*, emphatice truhtina: ut, thih truthinan gehemes, *Te dominum confitemur.* Hymn. M.

X. Præterea à tyronibus Linguæ *Francicæ* ftudiofis obfervandum eft, quòd nomina quartæ declinationis in A exeuntia fæpe vertunt A in O, & in nom. & vocativo & in cæteris cafibus AN in ON: ut, want er ift felbo brunno, ioh alles guates wunno, *nam ille ipfe fons eft, & oble-*

ctamentum omnis boni. Otfr. Wir ne willon niet vergezzan thaz thiu genatho thines *Evangelii* fuozer is, than thiu *austeritas* thero ewo, *non obliviscemur, quòd tui evangelii gratia dulcior est austeritate legis.* w. Thin wamba is famo weizes houph, *venter tuus est sicut acervus tritici,* w. At in alio loco, min wambo erbeueda ze finemo angripho, *venter meus intremuit ad tactum ejus.* Sic, erfloigat hauet mich min gethanka, *conturbavit me anima mea.* w. Ast alibi, wanda thurgh thaz hauon ich thir mine *corporalem præsentiam ablatam,* thaz al thine gethanco si ze therro werelde, *ubi regem in decore suo videbunt oculi beatorum; Nam propter hoc à te abstuli corporalem meam præsentiam, ut omnis tua cogitatio sit* (conversa) *ad illum mundum, ubi regem,* &c. Sic in eodem auctore legimus kere withere, kere wither verhundeta, *revertere, revertere captiva;* ast alibi, waz siheftu in ther verhundeton, *quid videbis in captivâ.* Wille ich jemer gehugan thero finero michelan genathon, *semper meminero magnæ illius gratiæ.* w. Sic quamvis fere semper fcribitur *thiarna vel thierna, *virgo,* apud *Otfridum;* thiorno tamen magis placuit *Tatiano.*

XI. Quinta declinatio est masculinorum, & neutrorum, quæ in recto & vocativo singulari in o exeuntia, formant cæteros casus utriusque numeri in ON, ut wingardo, *vinea;* herzo, *cor.*

Numerus Singularis.	*Numerus Pluralis.*
Nom. Ther wingardo.	Nom. Thie wingardon, un.
Gen. Thes wingardon.	Gen. Thero wingardon, wingardono.
Dat. Themo wingardon.	Dat. Then wingardon.
Acc. Thene wingardon.	Acc. Thie wingardon, un.
Voc. O ther wingardo.	Voc. O thie wingardon.
Abl. Themo wingardon.	Abl. Then wingardon.

Exempla.

Nom. Acc. Sing. Unfer wingardo is an bluothe, *vinea nostra floret.* w. Thu bist wola flozhaft gardo fuester min, gemahela, gardo flozhaft, brunno bifegelad, *hortus conclusus es soror mea, sponsa, hortus conclusus, fons signatus.* w. Thu bist gardbrunnon, *tu fons hortorum.* w. Samo ther fliezende brunno, *sicut fons saliens.* w. Ich gieng in then nuzgardon, *descendi in hortum nucum.* w. Thogh ich minon wingardon beuolan haue then winzurnelon, *quamvis vineam meam custodibus commisi.* w. Nota vero, quod accusativus sing. aliquando similis nominativo factus terminatur in o.

Dat. Abl. Min drut is nither gegangan ze finemo gardon, *dilectus meus descendit in hortum.* w. In thinemo garden fint gewaffen *aromaticæ arbores,* and allero flahta bouma, thie uphon libano gewaffen fint, *in horto tuo crescunt aromaticæ arbores, & omne genus arbores, quæ super Libanum crescunt.* w. Wanda aller flahta dugeth an thir quekkent, alfo in themo gardon aller flahta krud gruoient, *nam omnigenæ virtutes in te florescunt, ut omnigenæ herbæ crescunt in horto.* w. At pag. 73. w. legitur in themo boumgardo, fed *mendosè,* ut opinor, pro boumgardon.

Nom. Acc. Pl. Thie wingardon bluoyent, *vineæ florent.* Alfo thie diuren faluon thie vol fint thes guodes ftankes, *sicut pretiosa unguenta, quæ sunt plena boni odoris.* w. Muade ruacham lichimanun, *fessa curis corpora.* Hymn. Sia badun ina helagna, that hie im iro ogun opana gidedi, *rogaverunt sanctum, ut illis oculos aperiret.* C. C. Hren fia thuo mid is handon deda is helpa thar tuo, that them blindon thuo bethion uurthun ogun giopanod, *tum manibus suis tetigit eos, opemque ita tulit, ut cæcis ambobus oculi aperirentur.* C. C. Thaz her giuuente herzun fatero in kind, *ut convertat corda patrum in filios,* Tat. II, 7. Samo mit then guoden falvon geheiled wirthent thie geknifedon, and thie fiechon lichamon, *quemadmodum cum pretiosis unguentis contrita & languida corpora sanantur.* w. Fahent uns thie luzzelon vohon, thie the wingardon hardo geargerent, *capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas.* w. Ther thin weinega gardo, ther *in Judæa* was ther hauet maniga gardon gemachot, *parvulus ille tuus hortus, qui in Judæâ erat, fecit multos hortos.* w. Ward forhta ubar allo iro nahifton, *factus est timor super vicinos eorum.* Tat. IV, 10.

Gen. Zuene thine fpune fint famo zuey zuinele kizze thero reion *duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli.* w. Nec it God ni gifcuop that thie guodo bom gumono barnon bari bitteres uuiht, *nec ordinavit Deus, ut arbor bona quid amari hominibus ferret.* C. C. Manage zilotun ordinon faga rachono, *multi conati sunt ordinare narrationem rerum.* Tat. procem. 1. Cunni natrono, *progenies viperarum,* Tat. XIII, 13.

---

* Quod originem vocis hujus attinet, notandum est *Anglo-Saxones* pro *Francico* thionan, *servire, famulari,* dixisse ðenan l ðenian, unde ðinen (& ðinenne) iis erat *ancilla, Marc.* XIV, 69. *Luc.* I, 38. *Joh.* XVIII, 17. dicebant & ðinenþ. Ita legimus *Ps.* LXXXV, 15. ficuti & *Psalm.* CXV, 6. ƿunu ðinenþe ðin, *filium ancillæ tuæ. Psalmo* vero CXXII, 3. eagan þienenþe, *oculi famularum.* Ab hoc ergo ðinenþ vel ðienenþ, per leviffimam contractionem, factum eft *Franco-Theotiscum* thiorno, thiorna, thierna, thiarna; unde *Belgicum* deerne, quod nunc in malam partem acceptum, *scortillum* fignificat: ut, een gemeyne deerne, *prostibulum.*

Dat.

Dat. Abl. Ste wir fruo uph ze then wingardon, *mane surgamus ad vineas*. w. Mit then guoden saluon, *cum pretiosis unguentis*. w.

XII. Notandum etiam est terminationem ON hujus declinationis præ confusione vocalium mutari quoque in EN, & UN: ut in exemplis supra positis; in thinemo garden; muade ruachom lichamun; & sexcentis aliis. Præterea observandum est, Ut nomina quartæ declinationis non raro mutant nominativi & accusativi singularis terminationem A & AN, in O & ON; Sic nomina quintæ sæpe invicem vertunt O in A in nominativo; & in accusativo singulari & in aliis casibus, ON in AN; ut sequentia exempla docent: gefeereft haueftu min herto suester min, *vulnerasti cor meum soror mea*. w. Thie hiro herza an themo thinga geueftenont, *qui cor suum in spe hâc fundant*. w. In minemo herzan thaz enzuischan minan brustan ligad, *in corde meo, quod inter mammas meas jacet*. w. Hauon ich *remotam* vone minemo herzon alle *contradictionem*. w. Thine huffelon sin samo turtelduvan, *genæ tuæ sunt sicut turturis*. w. Sine huffelan sint samo wurzbedde, thie ther gesezzet sint von then custigan pigmentaren, *genæ illius sicut aromatum areolæ, quæ consitæ sunt à gnaris pigmentariis*. w. Thine ougan sint douuan ougan, *oculi tui oculi columbarum*. w. Wende thine augon, *verte oculos tuos*. w.

XIII. Notandum insuper est, nomina primæ, secundæ & tertiæ declinationis, emphatice, & demonstrative posita, in quintæ classem transire, addendo o finali consonanti nominativi casûs; sic ab engil, *angelus*, fit engilo; à uuer, *vir*, uuero; à uuard, *custos*, uuardo; & in *C. C.* non raro faciunt nom. & acc. plurales in OS; ut, thia uueros aftergengun, *secuti sunt viri*. Than gangat engilos Godes helaga heban uuardos, *tum profecti sunt angeli Dei sancti cœli custodes*.

XIV. Hactenus de substantivorum declinationibus; jam, ut Grammatici loquuntur, de eorundem specie tractandum est. Species autem substantivorum duplex est, *primitiva* & *derivativa*. Primitiva est, quæ aliunde non trahitur: ut himil, *cœlum*. man, *homo*. fiur, *ignis*. wif, *mulier*, Derivativa sunt, quæ aliunde, sive à nomine, sive à verbo formantur; & duplicia sunt, vel sine peculiari terminatione formata, vel quæ peculiarem sibi terminationem adsciscunt.

XV. A nomine formata vel ab adjectivis vel substantivis formantur. Ab adjectivis formata trahuntur à recto, vel sine terminatione, vel cum terminatione. Prioris generis sunt scone ł scona, *pulchritudo*; à scon, scone, scona, *pulcher, a*. Ungilaufulli, *incredulitas*, ab ungiloubfol vel ungilouful, *incredulus*. Luttri, vel luttre, *puritas*; à lutter ł luzzer, luzzere, luzzera, *purus, a*. Huldi ł hulde, *obsequium fidele*; à huld, hulde, a, *fidelis, devotus, a*. Wathlicha, *excellentia*, à wathliche, *excellens*. Posterioris generis sunt in heit, heyd, heyt terminata, ut sconheit, *pulchritudo*, luzzerheyd, *puritas*, wathelicheyt, *formositas*. Secundo in nisse vel nesse & nifs; ut lutternisse, *puritas*, gelicnesse, *similitudo*, arlosnesse, *redemptio*. Tertio, in duom, tuom vel dom: ut, wisduom, *sapientia*, jungarduom, *status* vel *relatio discipuli ad magistrum*. Thuruh thin jungarduom, *propterea, quod tui discipuli sumus*. *C. C.*

XVI. Substantiva ab aliis substantivis formata omnia peculiari terminatione finiuntur: ut, I. in burd: sic à mund, *tutela* vel *patrocinium*, mundburd, *protectio, protector*; à cunne, *genus*, cunniburd, *genus, prosapia*. II. In skepi vel skepe & skip: ut à land, *terra*, landskepi, *regio*. fiond, *inimicus*, fiondskepi, *inimicitia*. à gibod, *mandatum*, gibodskepi & gibodscip, *idem*. ab ambaht, *ministerium*, ambahtscepi, *ministerium, officium*. III. In scaf schaf scaft, & scefti: ut, à land, *terra*, landscefti, *regio*. à giuuiz, giuuitscaf, giuuitschaf, *testimonium*. à hugi, *cogitatio*, hugiscefti, *idem*. IV. In hedi, heiti: ut à jugund, (*extrito* N) jugud, *juventus*, juguthedi, *idem*. à magath, *virgo*, magathheiti, *virginitas*. V. In nissi, nisse & nesse: ut à forliggar, *adulter*, forliggarnissi, *adulterium*. VI. In sli: ut à doupha ł douphe, dopa ł dope, *baptismus*, dopisli, *baptizatio*; à mende, *gaudium*, mendisli, *lætamen*. VII. Fœminina à masculinis facta, addendo terminationem inna vel ina recto singulari. sic à coning, *rex*, fit coninginna, *regina*; ex meyster, *magister*, meysterinna, meistrinna, *magistra*; ex friund, *amicus*, friundina, *amica*. VIII. In busti: ut ab eid, *juramentum*, eidbusti. Denique quædam à substantivis formata terminantur in er; ere; eri; ar; ut à gart vel garto, *hortus*, garteri, *hortulanus*: sio tho uuanenti thaz iz garteri uuari, *illa existimans, quod hortulanus esset*. Tat. CCXXI, 4. A trumba vel trumbo, *tuba, tibia*, trumbar, *tibicen, tubicen*. Ab arn, *messis*, arnar, *messor*. Lazet iogiuuedar uuahsan unzan ziarni, in thero arn ziti quidu ih then arnarin, *sinite utraque crescere usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus*. LXXII, 6. Denique substantiva ab aliis substantivis formata terminantur in duom, tuom: sic à rih, *rex*, rihtuom, *regnum, imperium*; ab her, *dominus*, hertuom, *dominium*.

XVII. A verbo formata vulgò *verbalia* dicta, formantur vel ab infinitivo, vel ab indicativo. Ab infinitivo deducuntur terminata in eri, ere vel er, *officium* significantia; ut doperi, *baptista*, à dopen, *baptizare*. Suoner, *pacificus*, à suonen, *expiare*. Ther suoner hauet einon wingardon, *pacifico vinea est*. w. Notandum autem est à lectore eri, ere & er, mutari non raro in ari, æri & ar, ut in toufar, *baptista*, apud *Tatianum*, à toufen, *baptizare*. forliggar, *adulter*, à forliggan, *mœchari*. Ab infinitivo etiam deducta terminantur in no, vel n in m mutato, in mo: ut, uuahsmo, *fructus*, à uuahsan, *crescere*.

XVIII. Ab indicativo formata vel à præsenti vel à præterito proveniunt. A præsenti provenientia vel ad primam vel ad secundam vel ad tertian singularem reducenda sunt. Ad primam: ut bresta, *defectus*, à bresto, *desum*. Thes wines ist in bresta, *destituuntur vino*. Otfrid. Giscrib, *scriptura*, à giscribo, *scribo*. trinko, *potator*, à trinko, *poto*. Hriuuo, *pœnitentia*, à hriuuo,

me pœnitet. Geheyze, giheizi, *promissum*, à geheize, *promitto.* Befwich, pifwich, *dolus*, à befuicho, piluicho, *decipio.* Cumi, *adventus*, à cumo, *venio.* Minno vel minna, *amor*, à minno, *amo.* Freûui, e, *lætitia*, à freuuo, *gaudeo.* Mara, e, i, *rumor*, *fama*, à maro, *divulgo.* Waſſi, *ſagacitas*, à waſſo, *acuo.* Chundo, *nuntius*, *angelus*, à chundo, *indico*, *nuntio.* Bodo & poto, *præco*, *nuntius*, à bode, *declaro*, *nuntio.* Forachundo, *præco*, à forachundo, *præconizo.* Scirmo, *defenſor*, à ſcirmo, *defendo.* Ad ſecundam reducuntur cumſt vel cuomſt, *adventus*, à comeſt vel cuomeſt, *venis.* Kunſte vel konſte, *ſcientia*, à kunneſt, *ſcis*, & iſtiuſmodi. Ad tertiam reducitur gevarda, giferte, *apparatus*, gefert, *ſocius itineris*, fert, *iter*, à gefarit, gevarit, farit, varit, *it*, *proficiſcitur*, & ſexcenta alia.

XIX. A præterito formata reducuntur itidem vel ad primam ſive tertiam perſonam ſingularem, quæ eodem modo in linguâ *Francicâ* formantur, vel ad ſecundam. Prioris generis ſunt Dugath vel dugatha, *virtus*, à dugada vel duchada vel dugade, *valui*, *valuit.* Geſcripht vel giſcripht, *ſcriptura*, à giſcribada, giſcribata, *ſcripſi*, *ſcripſit.* Freuuida, *gaudium*, à freuuida, *gaviſus ſum*, *eſt.* Martha, e, vel maritha, e, *bona diffamatio*, à marida, *diffamavi*, *diffamavit*, *divulgavi*, *vit.* Waſſid, *acies*, à waſſida, *acui*, *it.* Kiſuonida, *pactio*, à kiſuonida, *reconciliavi*, *it.* Irrida, *error*, ab irrida, *erravi*, *it.* Chundida, cundida, *indicium*, à chundida, *indicavi*, *it.* Gaue *donum*, gaf vel gab, *dedit.* Ad ſecundam reducitur vernumſt, *perceptio*, à vernamſt, *percepiſti*, & id genus alia. Nota etiam nomina ejuſdem rei non raro tam à præſenti quam à præterito formari: ut à diurian, *glorificare*, diuri & diurida, *gloria.*

XX. Verbalia quoque terminantur in ung: ut, ilung, *feſtinatio.* Arſtantenti Maria in then tagon, gieng in giburgu mit ilungu, *exurgens Maria in diebus illis*, *abiit in montana cum feſtinatione.* Tat. IV, 1. Heilizung, *ſalutatio*: uuard tho ſo ſiu gehorta heilizunga Mariun, *factum eſt autem cum illa audiret ſalutationem Mariæ.* Tat. IV, 2.

XXI. Diminutiva terminantur in * el, il, elo, ela, ilo, ila. Sic à tubi, *columba*, tubiel, *columbula*, *pullus columbæ*: zua gimachun turtilutubun edo zuei tubielin, *par turturum*, *aut duos pullos columbarum.* Tat. VII, 3. In ſo uueliha burg odo burgilun ganget, *in quamcumque civitatem*, *aut caſtellum intraveritis*, XLI, 7. Sic à shef vel shif, *navis*, shefila, *navicula*: ſteig tho in shifilin, *aſcendit tunc in navigium.* LIV, 1.

CAPUT QUARTUM.

De nominibus adjectivis.

I. ADJECTIVUM rem, ut alîus eſt, vel ut aliud connotat, ſignificans non poteſt præmitti, ut ſubjectum orationis; vel ut alii definiunt, adjectivum eſt nomen, quod unam rem ſignificat, & connotat alteram: ut Scon, *pulcher.* Gotelich, *divinus.* Himiliſc, *cæleſtis.* Erthiſc, *terreſtris.* Siluerin, *argenteus.* Guod, *bonus.* Ubil, ubil, *malus.*

Quamobrem tametſi adjectivi ſignificatio ſimplex ſit, utpote rem unam denotans; multiplex tamen eſt ejus connotatio. Connotat enim totum; partem; ſubjectum; adjunctum; cauſam efficientem; effectum; materiam; ſignum; objectum; dominum vel poſſeſſorem; habitum; privationem vel defectum; circumſtantiam, ut locum, tempus, ſitum; munus vel officium; materiam ex qua res fit, & rei formam; actionem & paſſionem.

II. Declinantur autem adjectiva per tria genera ſecundum paradigma infra poſitum:

Numerus Singularis.

N. † Sconer, ſcon, e, i, a, o, *pulcher.*	N. Scone, i, a, o, u, ſconiu, *pulchra.*	N. Scon, ſconaz, as, *pulchrum.*
G. Scones, is, as.	G. Sconero, a, u, ſconere, er.	G. Scones, is, as.
D. Sconemo, *more Gothico*; & ſconon, an, en, um, *more Saxonico.*	D. Sconero, a, u. ſconere, er.	D. Sconemo, ſconon, an, en, um.
Ac. Sconena, ina, ana, *more Gothico*; & ſconen, an, on, *more Saxonico.*	Ac. Scone, i, a, o, u.	Ac. Scon, ſconaz, ſconas.
V. Ut nom.	V. Ut nom.	V. Ut nom.
Ab. Sconemo, ſconon, an, en, um.	Ab. Sconero, a, u. ere, er.	Ab. Sconemo, ſconon, an, en, um.

---

* Vide Gramm. *Anglo-Saxonicæ* cap. III. 27.

† Nota vero, quod adjectiva, pronomina, & participia maſculina nom. caſûs ſingularis numeri rarius terminantur in er.

Exempla

Exempla per omnes casus in genere masculino.

Nom. Min wino is wiz, ande ruod, *dilectus meus est candidus, & rubicundus.* w. Ther suoze stank an themo niwen ouaze, *suavis odor fructûs recentis.* w. Thich ne minnot nieman, her ne sii recht, ande nieman ne is recht, her ne minnot thich, *nemo te amat nisi justus, & nemo justus est nisi te amet.* Vel, *nemo te amat, qui non est justus, & nemo est justus, qui te non amat.* Nam *her* pro *ther* bis scriptum mendose esse suspicor. Than uuas thar en mari berg bi thero burg utan, the uuas bred, endi ho, gruoni, endi sconi, heton ina Iudeo barn olìueti bi namen, *tum ibi juxta urbem* (situs) *erat mons celebris, qui latus & altus, viridis & pulcher erat, Judæi illum olivetorum montem appellaverunt. C. C.* Thie ubilo bom guodan uuastom ni gibit, nec it God ni giscuop that thie guodo bom gumôno barnon bari bitteres uuiht, *mala arbor bonum fructum non præbet, neque ordinavit Deus, ut bona arbor quid amari ferret hominibus. C. C.* Ubil boum berit thas, thaz imo ist joh gislachtaz, *arbor mala fert illud, quod generi suo consentaneum est.* Otfrid. Hic tamen denuo notandum est, Adjectiva, pronomina, & participia masculini generis in recto singulari produci nonnunquam more *Cimbrico* in syllabicum augmentum ER, vel R ejecto E: sic à slaff, fit slaffer, *iners*; à muad, muader, *lassus*; à bisuuichan, bisuichaner, *deceptus*; à zuawartent, zuawartenter, *intuitus*; à trieffente, *distillans*, trieffenter. Thine leffa, gemahela, sint trieffenter wabo, *labia tua, ô sponsa! sunt favus distillans.* w. A zuakimanot zuakimanoter, *admonitus*; à kekarat kekarater, *præparatus*; ab habente, habenter, *habens*: giwalt habenter, *potestatem habens.* Tat. A keuuerdonte, kewerdonter: kewerdonter ist, *dignatus est.* Kero. A min, miner, *meus.* A thin, thiner, *tuus*: ut, uuih si namo thiner, *sanctificetur nomen tuum.* Otfrid. Guati so ister hor her, ioh Gote filu Liuber, *bonus erit & magnus, & deo valde dilectus.* Otfrid. Tho uuard mund siner gar sprachanter, *tum perfectè locutum est os illius.* Otfrid. Tho uuaro ther fater alter, Gotes uuihi irfulter, *tum erat pater annosus domini spiritu impletus.* Otfrid. vide cap. XII. R. 5.

Gen. Ne seent thaz niet ana weliches leythes ich leuon, *non percipiunt, quam acerbè vivam.* w. Si thor ik muosta thiefes erlo folcas giuualdan thefes uuidon rikeas gi sculon mi te uuaron seggian far theson liudeo folca bihui gi sin te thesan lande cuman, *quandoquidem mihi incumbit, huic forti populo, huic amplo regno dominari, vestri est mihi vere dicere coram hoc populo, cur huc venistis. C. C.* Than lato ik thi brukan uuel allas thiefes oduuelon, *tum sinam te frui omnibus hisce divitiis. C. C.* Gi sculun niman lon alles thes unrehtes thes gi odron hier gilesteat, *recipietis retributionem omnis injustitiæ, quam aliis feceritis. C. C.* Than is hie thes ferahes scolo all sulicas urdeles so thie ander uuas, *tum est ille protinus mortis reus, & omnino talis condemnationis, qualis alter,* (dignus) *erat. C. C.* Thie ju dopan scal an juuas drohtines namo, *ille vos baptizabit in nomine domini vestri. C. C.* Frumida sinas Godes jungerscepi, *perfecit dei sui ministerium. C. C.* Usas uualdandes, *domini nostri. C. C.*

Dat. Ab. Vone thannan sint sie gelich elphandinemo wiguse, *quamobrem sunt similes eburneæ turri.* w. Ich besueron jua thaz ir thie thes ne irret mit cheinemo wereldlichon *strepitu, Adjuro vos ne illam ab hoc vagari faciatis cum aliquo mundano strepitu.* w. Sunder joh hiro *posteritatem* mit bitteremo fluoghe begreiph, *sed illorum posteritatem cum amara* (dirâ) *execratione constrinxit.* Diuremo giwate, *pretiosâ veste.* Tatian. Tiuremo pluate, *pretioso sanguine.* Hymn. Hertuom habentemo Herode, *dominium habente Herode.* Tatian. Dativus, aut ablativus in emo exeuns, dativus vel ablativus *Gothicus* haud absurde dici potest, quippe quod in linguâ *Gothicâ* dat. & abl. exit in ΑΜΜΑ, *amma*, ut docuimus grammaticæ nostræ *Anglo-Sax.* & *Mæso-Goth.* cap. IV. R. 7. Et præ mutatione vocalis o in u, desinit etiam in emu: ut truhtinlichemu tage, *dominico die.* Kero. Lutteremu nemin, *puro nomine.* Kero. Sitiu kewonanemu, *more solito.* Kero. So sculon gi mid juuuon leron liud folc manag uuendean after minon uuilleon, *sic vestrâ doctrinâ convertetis multum populum secundum meam voluntatem.* Vane then help mich mit thinan genathan, so scund ich andere ze thinemo wega, *quare auxiliare mihi gratiâ tua, & alios advocavero ad vias tuas.* w. Thu bist an them hohen himilo rikie, *tu es in alto cœli regno. C. C.* uuerthe thin uuilleo obar thesa uuerold alla so samo an erdu so thar up ist an them hoho himilo rikie, *fiat voluntas tua per totum hunc mundum, sic in terrâ, ut in alto cœli regno.* In sulichemo bedde geligon mid minon winon, *in tali lecto jaceo cum meo dilecto.* w.

Dativus, aut ablativus in on, an, en, um exeuns, Dativus *Saxonicus* haud improprie dicitur, quippe quod in linguâ *Anglo-Saxonica* desinunt hi casus in um, (quod facile vertitur in un, & deinde in on, & an,) ut capite citato quoque docuimus.

Acc. Accusativum in ina, ena, ana desinentem, accusativum *Gothicum* voco, quòd iste casus apud *Mæso-Gothos* in ΑΝΑ, *ana*, formatur, ut in citato capite etiam docui; & insuper hic notandum est terminationem ina, ena & ana haud raro contrahi in na: Almahtigna God suitho lobodun, *Deum omnipotentem valdè laudaverunt. C. C.* Tho uuarth thegno hugi blithi an iro briofton that sia fundan habdun helagna heban cuning, *tum discipulorum animus in suis pectoribus lætus erat, quòd invenissent sanctum cœlestem regem.* Endi ina mid iru folmon tuem ligda lieflico luttilna man that kind an ena cribbum, *& illum parvulum ipsum infantem ambabus manibus posuerunt cum affectu in præsepi. C. C.* Giuuitun im thuo suocan an ther uuostunnia uualdandes suno craftigna crist, *tum iverunt ad quærendum in deserto domini filium omnipoten-*

F tem

tem Christum. C. C. Siu bad thena craftigna drohtin helagna that hie iro helpa giredi, *petiit à Christo omnipotente & sancto domino, ut illi ferret opem.* C. C. Kiesan im oderna niudsamana namon, *elegerunt illi aliud gratum nomen.* C. C. Geng im thuo frithu barn Godes eft gisittian under that folc, endi sagda filo langsamana rad, *tum discessit pacificus Dei filius ad sedendum inter populum, & longam concionem habuit.* C. C. Accusativum in en, an, on desinentem, accusativum *Saxonicum* voco, quippe quòd iste casus sermone *Anglo-Saxonico* desinit in ne, quod contractum esse reor ab ene, cui haud dissimile est terminatio en, & per mutationem vocalium, an, on. Thurgh thinen willon, *tui gratiâ.* Hebbeat juuuan willeon tharod liudi juuan gilobon, *ibi habete amorem vestrum, & vestram fidem.* C. C.

Exempla per omnes casus in genere fœminino.

Nom. wie scone, ande wie ziere thu bist in thinen welelusten, *quàm pulchra es & decora in tuis deliciis.* w. Scone bistu *in fide,* ziere *in operatione.* Scona bistu min friundina, mithewara, ande ziere also Hierusalem, *pulchra es amica mea, suavis & decora, sicut Hierusalem.* Et paulo post; scona bistu friundina min, mitheware bistu samo Hierusalem. w. Ich bim salo, *nigra sum.* w. Magad zieri, *virgo eximia, compta,* Otfrid. Ne duor thes niet wara thaz ich so salo bim, *nolite considerare, quod fusca sim.* w. Einfaltu wunna, *merum gaudium.* Otfrid. Iah alt quena thinu ist thir kind berantiu, *& uxor tua senex pariet tibi filium.* Otfr. Maria Magdalenesgiu. Tat. CCXXI, I. alias, Magdalenisga: ut CCXVI, 2. Euua altiu, *lex vetus.* Hymn. VII, 2. Tiure sela, *pretiosa anima.* S. Ann. Min thurghnatiga, *mea perfecta.* w. Thiu suoze thinere *gratiæ* is bezzera, than thiu skarphe thero *legis.* w. Hic tamen notandum est in auctoribus *Francicis* adjectivum fœminini generis indifferenter occurrere sine vocalibus I, E, A, O; ut, scona bistu min friundina egeslich also wole gethrangada zeltscara, *pulchra es amica mea, terribilis ut castra conferta.* Bezzer is thiu moderliche suoze mines *evangelii,* thánne thero aldon ewon *asperitas.* w. Sæpe tamen abscinditur vocalis à fine adjectivorum fœminini generis: ut, Auor *ipsa vox prædicantium, quæ per guttur intelligitur,* thiu is geliich themo bezzeston wino. w. Thiu steyga tha man ze themo dische uph scal gan, thiu is ruod. w. Ich bim salo, ande ich bim auor wathelich, samo gazheit Salomonis, *nigra sum, sed formosâ, sicut tentoria Salomonis.* w. Vide Reg. 13.

Gen. Ze thiu thaz sie mugan *consortes* werthan minero *passionis.* w. In minero muoder hus, *in domum matris meæ.* w. Miner muoder kind vuchtan wither mer, *matris meæ liberi pugnabant contra me.* w. Hic tamen observandum est terminationem ero contrahi haud raro in ro: ut, skeyne wilcharo doichene thinero castro, *ostende aliqua signa tuæ potestatis.* w. Quinimo præ confusione vocalium sæpe in era vertitur: ut, herro thie guodo, quat hie, us is thinera huldi tharf te giuuirkeanne thinan uuilleon, *bone magister, inquit, nobis opus est tuâ gratiâ ad faciendam tuam voluntatem.* C. C. Vertitur etiam ob eandem rationem in eru, ut infra ostendetur. Mith wirthegaro ruowon trahenen, *cum dignis pœnitentiæ lachrymis.* w.

Dat. Abl. Thine *cogitationes* thie ther *procedunt de mente,* also thaz vahs *de capite,* thie sint geliich thero cuninglichero *purpuræ, Cogitationes tuæ, quæ procedunt de mente, sicut coma de capite, similes sunt regiæ purpuræ.* w. Thuo hi te Lazaruse hreop starkero stemnun, endi hiet ina up standan, *tum clamavit ad Lazarum forti voce, & jussit illi surgere.* C. C. Heitareru zesawan, *præclarâ dextrâ,* Hymn. Hiet that ik thi thoh gicutdi that thi kind giboran fan thinera aldera idis odan scoldi vuerthan, *jussit mihi tibi dicere, quod filius ex sene tuâ uxore tibi nasceretur.* C. C. Ist sineru giburti sih vuorolt mendenti, *mundus in ejus natalibus gaudebit.* Otfr. Zi mitter naht, *media nocte.* Tatian.

Acc. Thu behaldes thich also scona, *tu adeo pulchram te servas.* w. Saliga mich quedent alliu cunniu, *beatam me dicent omnes generationes.* Thie thiernan sahon sie, ande zaldon sie ze aller wiuo saligosta, *filiolæ viderunt eam & reputaverunt eam omnium fœminarum beatissimam.* w,

Exempla per omnes casus in genere neutro.

Nom. Acc. Sin haar is suarz samo ein rauon, *coma ejus nigra sicut corvus.* w. Vuanta ist gibet thinaz fon druhtine gihortaz, *nam oratio tua à domino est audita.* Otfr. Er unthankes in zalta wio iz allaz wesan scolta, *invitus iis dicebat, quomodo id omne fieri deberet.* Otfrid. Thaz allaz druhtin was thiner dank, *omnia hæc, domine, tuæ gratiæ debemus.* Otfrid. Ubil boum birit thaz, thaz imo ist joh gislachtaz, *arbor mala fert illud, quod generi suo consentaneum est.* Otfrid. Thie bezeichnet *cinnamomum* weynegaz boumelin, *quos significat cinnamomum parvus frutex.* w. Wig hebigaz, *certamen grave.* Otfrid. Zuakihanganaz, *adpensum.* Kero. Thar was strit umbi thaz, ioh gefliz hebigaz, *de illo orta est contentio & certamen grave.* Wehsit jamarlichaz thing ubar thesan worolti ring, *succrescit res miserabilis super hunc mundi circulum.* Otfr.

Thie man thoh thie thar scantun,	*Homines, qui ministrabant,*
Iz filo wola irkantun,	*Valde bene noverunt,*
The iz wazzar luzzeraz was,	*Aquam fuisse puram,*
Tho si vultun thiu vaz.	*Dum vas impleverunt.* Otfrid.

Impri-

Imprimis mirari me subiit, cur neutrum recti singularis in linguâ *Francicâ* produceretur in AZ, antequam mihi in mentem venerit, neutrum singulare adjectivorum recti casûs produci apud † *Mœso-Gothos* in 𐌰𐍄𐌰, *ata*, unde ablatâ A finali restat AT, quod per cap. I. R, 15. mutatur in AZ; & AZ itidem per ejusdem capitis R. 12. facilè mutatur in AS. unde in *Germanicâ* linguâ neutrum fit à masculino, addendo s vel ES: ut à schon, *pulcher*, schons vel schones, *pulchrum*; à gut, *bonus*, guts vel gutes, *bonum*.

Dat. Abl. In einemo hare thines halses, *in uno crine colli tui*. W. So ich in sulichemo bedde geligon, so is sin winstra under minemo hoiueda, *In tali lecto dum jaceam, læva ejus est sub capite meo*. W.

Numerus Pluralis communis.

Nom. Scone, a, o, iu.	Acc. Scone, a, o, iu.
Gen. Sconero, ere, er.	Voc. Ut nominativus.
Dat. Sconen, in, an, on, un. & N in M mutatâ, em, im, am, om, um.	Abl. Sconen, an, in, on, un, em, im, am, om, um.

Exempla.

Nom. Acc. Thiu word mines *sponsi* sint scone samo lilion, *verba mei sponsi sunt pulchra, ut lilia*. W. Manega waron the sia iro muod gespon that sia bigunnun uuord Godes reckean, *Multi fuerunt, qui animum suum appulerunt ad enarrandum verbum Dei*. C. C. Thie engilos haliga an himile, *sancti angeli cœlestes*. In *cypro* thar sint ethelo reuon, *in cypro sunt præstantes vites*. *Reginæ*, thaz sint thie ethele selan, *reginæ, hoc est, nobiles animæ*. The thar huse ne hauent, sunder okkerret wildesbuda, ande andere unwatheliche herebergan, *qui domos non habent, præter latebras silvestres & istiusmodi turpia tabernacula*. W. Giuuerbit manage, *convertit multos*. Tat. II, 6. Saliga mih quedent alliu cunnu, *beatam me dicent omnes generationes*. Tat. Tauganiu muates, *occulta mentis*. Otfrid. Heitariu liohtfaz, *claras lampadas*. Hymn. Heitariu muat, *splendidas mentes*. Hymn. Unkiwarnotiu, unfestiu, *immunita*. Kero. Listlikhiu, *sophistica*. Kero. Thie lutteres and thie scona sinne thero haligan scripte, *puri & limpidi sensus sanctarum scripturarum*. W.

Gen. Wir gehugega thinere spune ouer then win, *memores sumus uberum tuorum super vinum*. So war so ir ioh ainega juwera geluchon vindet, *ubicunque aliquam vestrarum sodalium inveniritis*. W. Ubi notandum est terminationem genitivi pluralis ERO verti etiam in ERA & ERU.

Dat. Abl. Si siu dura, vougen wir mit cedrinin tauelon, *si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis*. W. Allem gernlicho, *omnibus diligenter*. Tat. Unchreftigem, *imbecillibus*. Kero. Frouuem muatum, *lætis mentibus*, Otfrid. Ruachon wanchontem, *curis lascivis*. Otfr. Lauginem radum, *flammeis votis*. Hymn.

III. Adjectiva, præmisso articulo, aut alias emphaticè & demonstrative posita, in recto singulari desinunt in O vel A; & in AN, ON, EN, UN, cæteris casibus utriusque numeri; excepto accusativo singulari, quæ in fœmininis & neutris est nominativo similis; & præter vocativum singularem, qui in masculinis in O desinit, in fœmininis in A, in neutris in AZ; & vocativum pluralem, qui in fœmininis desinit in E, A, O. ut exemplar subjectum docet.

Numerus Singularis	*Numerus Pluralis.*
Nom. Ther, thiu, thaz scono, a.	Nom. Thie sconan, on, en, un.
Gen. Thes, thero, thes sconan, on, en, un.	Gen. Thero sconan, on, en, un.
Dat. Themo, thero, themo sconan, on, en, un.	Dat. Then sconan, on, en, un.
Acc. Masc. thena sconan, on, en, un. Fœm. & Neut. thin, thaz scono, a.	Acc. Thie sconan, on, en, un.
Voc. Masc. scono. Fœm. scona. Neut. sconaz.	Voc. Masc. thie sconan, on, en, un. Fœm. scone, a, o.
Abl. Themo, thero, themo sconan, en, an, un.	Abl. Then sconan, on, en, un.

Exempla promiscua.

Ludouuig ther snello, thes uuisduames follo, *Ludovicus ille alacer, sapientia plenus*. Otfr. apud *Lamb*. in carmine quod dedicavit *Ludovico* imp. *Ludovici* pii Nepoti. Iz sprichit ouch gilluaro *Hieronymus* ther maro, *id verum dicit Hieronymus ille magnus*. *Otfr*. apud. *Lamb*. Daz rinnenta uuazer ist diu gnada des heiligen keistis, *aqua illa decurrens est gratia spiritûs sancti*, Idem ibid. Unde si garo ce firgebenne dazh luzhila also er uuelle, dazh imo firgeben uuerde dazh michila, *& sit paratus ad condonandum* [debitum] *illum parvum, quemadmodum vult, ut ipsi condonetur magnum istud debitum*. Fater unsir guato, bist druhtin thu gimuato, *O pater noster bone! Tu es dominus ille* ***. Biqueme uns thinaz richi, thaz hoha himilrichi, thara uuir zua io gingen, ioh emmizen thingen, *adveniat nobis regnum illud tuum, sublime istud cœlorum regnum,*

† Vide Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ* & *Mœso-Gothicæ* caput 4. Reg. 12.

ad quod semper tendimus, & quod jugiter speramus. id. ib. Dath izh zheichen si dero Christenlichen gloube, *ut signum sit Christianæ fidei.* id. ib. This helithes hand mahal, endi oc thero helagun thiernum, *sponsalia herous [Josephi] & Sanctæ virginis. C. C.* So der boum der bi demo rinnenten uuazere besezzet ist, *sicut arbor, quæ plantata est secus decurrentem aquam. Otfr.* apud *Lamb.* Thia dagelichun zuhti gib hiut uns, *panem quotidianum da nobis hodie. Otfr.* apud *Lamb.* Pediu ne irstent die argon te dero urteile, *quare non resurgunt impii in judicio.* id. ib. Noh die sundigen ne sizhzhent in demo rate dero rehtono, *neque peccatores sedebunt in consilio justorum.* Sint die uuirsisten disi ne sint die bezhzhesten, *pessimorum numero habentur, qui non sunt optimi.* Die bezhzhesten irteilent den metemen, *optimi judicabunt mediocres.* So uuola ne dihent auer die argon, *sic autem non crescunt impii.* Unde dero argon uuart uuirt florn, *& impiorum iter peribit.* Got ueeizh den ueeg dero rehtona, *deus novit viam justorum.* Noh in dero suntigen uuege ne stuont, *neque stant in via peccatorum.* ib. id. Notandum autem hic est, gen. plur. terminari etiam in NO, more substantivorum quintæ declinationis; & cum sic terminantur, quasi substantiva habenda sunt: ut, so Frankono cuning scal uber Frankono lant, *quemadmodum Francorum rex per terram Francorum. Otfr.* apud *Lamb.*

Porro, ut ego opinor, nominativi casus sing. num. adjectivorum, pronominum, & participiorum masculini generis in R vel ER producti, emphaticam quandam significationem, demonstrationem, vel excellentiæ denotationem in se nonnunquam habent, aut saltem habere videntur: ut, God diurisente inti quedenti, theser man rehtlicho ist, *glorificantes Deum & dicentes, hic justus est.* Fater unsir guato bist thu in himile, io hoher uuih si namo thiner, *ô pater noster bone, tu es in cœlo semper ille sublimis, sanctificetur nomen illud tuum.* Addo *ille*, *illud*, plane quasi censerem finale istud augmentum ER aliquando esse, non communem terminationem, sed potius pronomen demonstrativum HER vel ER in fine adjectivorum affixum, more substantivorum in veteri lingua *Runica*, quibus articuli in fine affixi novam speciem nominum compositorum efficiunt. Hoc, nonnunquam fere adducor, ut credam, sed incertus nihil definio; quare penes lectorem sit judicium. Certe pronomen HER ita coalescit cum aliis vocibus: ut nister, pro nisther: nister hier, *non est ille hic.* Tat. CCXVIII. 3.

Exempla alia ordine posita ad uberiorem ejus explicationem.

Nom. Sing. Thaz eino is auor ze merchene, *verum hoc unum est observandum.* w. Thie thornina coronan, thie druogher gerno thurgh juweren willan, *corona spinea, quam vestri gratiâ tulit.* w. Thin chela smecket samo ther diuresto win, *guttur tuum olet, sicut vinum optimum.* w. Ther lisno suthene wind waiet, *lenis auster spirat.* w. Sin hoiued is aller golda bezzesta, *caput ejus est aurum optimum.* w. Thie ubilo bom guodan wastom ni gibit. *C. C.* Thuo sprac im enn thero manno angegin obar bord scipes bar uuûrdig, gumo Petrus se godo, *tum Petrus ille bonus, vir dignus & magnus, unus discipulorum illi ex nave respondit. C. C.* Thuo sprac eft thie fruodo man, *tum iterum locutus est vir sapiens. C. C.*

Gen. Engil thes aluualdan, *omnipotentis angelus. C. C.* Thiu wunne thes ewigan liues, *gaudium æternæ vitæ.* w. Gehuget allizana thero thorninan coronan, thie himo *Judaica gens* uphsazza, *memores semper estote spineæ coronæ, quam illi Judaica gens imposuit.* w. Ich willo mich then nachan thie ther *carnem suam mortificant*, unde thie ther ouch mir thaz offer bringent thes goden willon, ande thes reinen gebedes, *illis appropinquabo, qui carnem suam mortificant, & qui oblationem mihi ferunt bonæ voluntatis & puræ orationis*, w. Mit themo uuithemo sines haligan bloudes, *cum dote sacri sui cruoris.* w. Bezzer is thiu muoderlich suoze mines *evangelii* thie thu *prædicas* thanne thero aldon ewon *asperitas*, *Melior est maternalis suavitas mei evangelii, quod tu prædicas, quam veteris legis asperitas.* w. Ich hauo thaz stubbe thes erthescon gethancon af mir mith wirthegaro ruowon trahenen geflozet, *pulverem terrenæ cogitationis à me dignis pœnitentiæ lachrymis abstersi.* w. So wen so min *dilectio perfecte inflammat*, siu machot hin contemptorem alles erthiscan guodes, ande machot him giregan thes ewigan rihdûomes, *quemcunque mei dilectio perfectè inflammat, facit illum contemptorem omnis boni terrestris & æternum regnum percupere.* w. Minon eigenen wingardon ne mochteich behoodan, *propriam vineam non potui custodire* w.

Dat. Abl. *Vox prædicationis*, thiu is geliic themo bezzeston wino. w. Thiu aana sunda wesan ni magh sie steigerent iethogh gerno mit hiro gelduuan ze themo ewenlichon liue, *qui sine peccato non possunt esse, ascendunt tamen per fidem ad vitam æternam.* w. Ther suoze stank an themo niuuen ouaze, ande an themo aldon wine, *suavis odor, qui fructui recenti & veteri vino inest.* w.

Acc. Masc. Thine *doctores* thie vurebringent hiron *auditoribus* then claran drank *spiritualis dulcedinis.* Mit uuiu ther diuful so strang bisuah then ereftan man, *cum muliere diabolus prævalens decepit primum hominem.* Otfrid.

Acc. Fœm. Thie havent ouch thie mesta eera, and that eresta gesithele, *maximum illi habent honorem & primam sedem.* w.

Acc. Neut. Vone thannan bezeichenet her *perfectas animas*, thie ther thurgh thaz ewiga erue guod wirchont, *quare significat hic perfectas animas, quæ propter æternam hæreditatem operantur.*

Voc.

Voc. Maſc. Thu druhtin eino es aller beſt, *tu, Domine, ſolus es omnium optimus.* Meſtar thie guodo, *bone magiſter!* C. C. Thuo uuid is drohtin, ſprac *Symon Petrus*, ne thunkit mi thit ſo metlic thing, quat hie, fruomin thie guodo, that thu mina fuoti thuohes, *tum Symon Petrus domino ſuo reſpondit, domine bone! non mihi adeo decens videtur, ut pedes meos tu lavares.* C. C. Heouandi gang Martha, endi uuid uualdand ſprak, thar thu mi herro min, quat ſiu, neriendero beſt nahor uuaris heland thie guodo than ni thorftig ik nu ſulic harm tholon, *& abiit flens Maria, & domino reſpondit, ſalvator bone! inquit illa, ſi tu herus meus, & ſervatorum optimus, mihi propior adfuiſſes, tum non cauſa mihi fuerat talis luctûs.* C. C. Fruomin thie guodo, quat ſiu, ef man thena ſelis nimid thena ſten antlukit thann uuaniu ik that thanon ſtank cume unſuoti ſuec, *domine bone, inquit illa, ſi lapis auferatur & recludatur ſaxum, tum, ut ego opinor, exinde fœtor proventurus eſt.* C. C.

Voc. Fœm. Min ſcoona ſtand uph, *ſurge mea pulchra.* w. Iof thu thines ſelues niet bekennes wiuo ſconeſta, *ſi ignoras te mulierum pulcherrima.* w. Kere withere, kere withere verhundeta, *revertere, revertere captiva.* w.

Nom. Plur. Thie wole gethrangadon hereberga forghtent thie viende, *conferta bene caſtra terrefaciunt inimicos.* w. Hier im thuo thia is guodun jungron nahor tuelifi gangan thia uuarun im triuuiſtun man obar erthu, *tum hic boni ejus duodecim illi diſcipuli propiùs ad eum acceſſerunt.* C. C. Than ſcedit hie thia farduanun man thia far uuarahtun ueros an thie uuinſtrun hand, ſo duot oc thia ſaligun an thie ſuithrun half, *tunc ſegregabit ille improbos homines & peccatores à ſiniſtrâ, & à dextrâ cum beatis pariter aget.* C. C. Thie bittera figon vorecundent thaz thie riphon, ande thie ſuozen nach ſulen cuman, *amaræ ficus præmonſtrant maturas, & dulces brevi venturas.* w. Thie meyſton thruuo, *maximæ uvæ.* w. Mit then guoden ſaluon geheiled wirthent thie geknifedon, ande thie ſiechon lichamon, *bonis unguentis ſanantur contrita & languentia corpora.* w.

Gen. Seſtogh bitherua knighta thero bitherueſtan in Iſrael, *ſexaginta fortes milites ex fortiſſimis Iſraelis.* w. Samo thaz corter thero ſcorenon ſcaphon, *ſicut grex tonſarum ovium.* w. Thu wertheſt gezieret van thero ſpizzon thero hohen bergo Amana ande Sanir ande Hermon, *coronaberis de vertice altorum montium Amana & Sanir & Hermon.* w. Thu biſt puzza thero quekken wazzaro, *puteus es viventium aquarum.* w. Ther ſtanke thines mundes is ſamo ther ſuozen ephelo, *odor tui oris ſicut ſuavium pomorum.* w.

Acc. Fahent uns thie luzzelon vohon, *capite nobis vulpeculas,* w.

Voc. Ezzet, drinket, ande werthet drunkan mine lieueſton, *comedite, bibite, & inebriamini chariſſimi.* w. Ich beſueron juih guode ſielan, *adjuro vos bonæ animæ.* w. Ir heyliga ſielan, ir ther thurgdan ſint in Godes minna, *vos ſanctæ animæ, quæ perfectæ eſtis in Divino amore.* w.

Abl. Mit then guoden ſaluon, *cum bonis unguentis.* w.

Ex his exemplis abundè conſtat, adjectiva in linguâ *Francicâ*, perinde ac in * *Gothicâ, Saxonicâ & Iſlandicâ*, ſecus flecti à communi formâ, quum emphaticè & demonſtrativè uſurpantur; unde in Linguâ *Germanicâ* contingit, quòd adjectiva, quando articuli præponuntur, in recto ſingulari terminantur in E trium generum, cui in cæteris caſibus utriuſque numeri N additur, excepto accuſativo ſingulari, qui in fœmininis & neutris eſt nominativo ſimilis; & præter vocativum, qui in maſculinis in ER, in fœmininis in E, in neuttis in ES deſinit, ut ſequens exemplar oſtendit.

Singulariter.					*Pluraliter.*
N. Der,	Die,	Das,	Gute,	*bonus, a, um.*	N. Die Guten, *boni, æ, a.*
G. Des,	Der,	Des,	Guten,	*boni, æ, i.*	G. Der Guten, *bonorum, arum, orum.*
D. Dem,	Der,	Dem,	Guten,	*bono, æ, o.*	D. Den Guten, *bonis.*
A. Den Guten,	Die Gute.	Das,	Gute,	*bonum, am, um.*	A. Den Guten, *bonos, as, a.*
V. O du Guter,	Gute,		Gutes,	*bone, a, um.*	V. O ihr Guten, *boni, æ, a.*
A. Dem,	Der,	Dem,	Guten,	*bono, a, o.*	A. Den Guten, *bonis.*

IV. Hactenus de flexione adjectivorum per genera in utroque numero; jam de eorundem ſpecie, quæ duplex etiam eſt. primitiva & derivativa. Adjectivum primitivum eſt, quod aliunde, ſive à ſubſtantivo, ſive ab alio adjectivo non trahitur: ut ſcon, *pulcher*; guod, *bonus*; grim, *crudelis, ſeverus.* Derivativum eſt, quod aliunde vel à ſubſtantivo, vel ab alio adjectivo trahitur: ut ſconlic, *formoſus.* guodlic, *ſpecioſus.* grimlic, *torvum aſpectum habens.* Than togid hie juu en guodlic hus, hohan ſolari, thie iſt bihangan all fagoron fratohon, *tunc oſtendet vobis ſpecioſam domum, & ſublime cœnaculum* (ſolarium) *ſplendidis aulæis circundatum.*

V. Adjectiva derivativa variè terminantur. Quæ gentem, patriam, proprietatem, aut ſectam ſignificant, formantur in iſc, isk, iſg, iſch, eſc, eſg, esk, eſch: ut, Galileisk, *Galilæus.* Phariſeisk, *Phariſæus.* himiliſch, himiliſg, *cæleſtis.* ertheſc, ertheſg, *terreſtris.* farriſc, *taurinus.*

VI. Quæ qualitatem, ſtatum, geſtum, aut ineſſe vel adeſſe alicui quidpiam ſignificant, in lic, lich, ligh, lih: ut, Gotelich, *divinus.* jamarlich, *miſerabilis.* luſtlic, *amænus.* egeſlih, *terribilis.*

* Vide Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ*, & *Iſlandicæ* caput 4.

VII. Quædam etiam terminantur in ich, igh, ig, ih, ech: Ginathigh *gratiosus.* Mahtig, *potens.* Armstrangig, *manu fortis.* Wurdig *dignus.* Adeligh, *expers.* Flizech, *studiosus.* Thie sint flizech ze bilithene *exemplum meæ humilitatis, Qui sunt studiosi ad exprimendum exemplum* &c. Suntih, *flagitiosus*: uuanta ih suntih man bin, *quia* [homo] *peccator sum.* Tatian.

VIII. Quæ copiam, ubertatem, & plenitudinem denotant, formantur in haft: ut, Spunhaft, *mammosus.* Eerhaft, *inclytus.* Wackerhaft, *fertilis.* Treuhaft, *fidelis.* Slozhaft, *conclusus.* Haft autem sæpe producitur in haftig: ut in liumhaftig, *celebris, bonam famam habens.*

IX. Quædam autem in bar, par, beer exeunt: unthacpar, *ingratus.* piderbeer, *utilis.*

X. Quædam etiam in sam terminantur: ut friudsam, & frithusam, *pacificus.* Lussam (ex lustsam) *delectabilis.* Wunnisam, *delectabilis.* Genihtsam, *copiosus.* Quædam etiam in fol, uol, terminantur: ut, ungiloubifol, *incredulus,* Tat. ccxxxiii, 6.

XI. Quæ privationem aut defectum significant, desinunt in los, ut apud * *Anglo-Saxones* in leare, lear; apud *Mæso-Gothos* in λΛΠS, & apud *Islandos* in leise: ut scaphlos, *informis.* ruachalos, *negligens.* treulos, *perfidus.* Hic autem notandum est los, à losen, *solvere, liberare,* extra compositionem significare *liber, solutus,* & regere genitivum: ut in uuameslos, *immaculatus.* Hie sted hier uuameslos, *hic stat hic immaculatus. C. C.*

XII. Quæ valdè augent substantivi significationem, & rem per illum significatam alteri intensissime inesse denotant, terminantur in fast, in linguâ *Saxonicâ* fæst: ut in uuarfast, *verax.* So uuilliu ik thi te leran geban uuordon uuarfaston, *sic te docebo verbis valdè veris. C. C.* Suothfast, *verax.* Ilu thu nu ofstlico, endi them erlon cuthdi bruothron minon that ik user bethero fader aluualdand juuuan endi minan suothfastan God suokean uuilliu, *festina nunc, & eximiis illis fratribus meis notifica, quòd utriusque nostri omnipotentem patrem, quum vestrum, tum meum veracem Deum aditurus sim. C. C.*

XIII. Materiam, ex quâ res fit, significantia terminantur in EN, IN: ut, Gulden, *aureus.* Siluerin, *argenteus.* Thiu lineberga ze themo dische, thiu is guldin, *reclinatorium mensæ erat aureum.* w. Thie sule thar the disk upha lag, thie waran siluerin, *columnæ, quibus incumbebat mensa, erant argenteæ.* Ubi notandum est adjectiva sine articulis, & cum substantivo, prædicati loco, vel in fine orationis absolutè posita primam terminationem recti singularis in masculino genere in consonantem desinentem retinere in omnibus generibus utriusque numeri: ut, Thiu steyga is ruod, *semita est rubra.* w. Thiu gesperre sint cedrin, thiu getauela sint cypressin, *tigna sunt cedrina, laquearia cypressina.* w. Sic etiam in linguâ *Germanicâ* dicitur, **dir mann is fromb, die fraw ist fromb, das thier ist fromb, das kind ist fleissig, die kinder seind fleissig. Er ist schon, sie ist schon, sie seind schon.**

De adjectivorum comparatione.

XIV. Adjectiva comparativa sua formant in er, or, & superlativa in ist, est, ost: sic à scon fit sconer, sconor, sconest, sconost. Quædam tamen irregulariter formantur: ut, Guod, bezzer, best.

XV. Adjectiva diminutiva, haud secus ac substantiva, secundum cap. III. reg. 19. terminantur in il, el, ilo, elo; ut, lahan this tempales zislizzan uuas in zueli teil, *velum templi scissum est in duas partes.* Tat. ccix, 1. Ubi zueli, à zue. Tho antlingetun imo sumelon fon then boucharin, *tunc responderunt ei quidam de scribis.* LVII, 1. Ubi sumelo, à sum. Sic quoque à zuene fit zuenel, zuinel, *gemellus*: ut, zuei zuinele kizze, *duo gemelli hædi.* w.

CAPUT QUINTUM.

De pronominibus.

I. PRONOMEN est nominis *vicarium*; sive nomen, quod alius vel aliorum nominum vicem in oratione obtinet. Dividitur autem pronomen vel respectu pronominum, quæ vicem gerunt, vel respectu nominis, quorum vices geruntur. Priori respectu pronomen vel est substantivum vel adjectivum. Substantivum: ut ich, *ego*; thu, *tu*; her, *ille.* adjectivum: ut seman, *aliquis*; nieman, *nullus*; uuiht, weht, jeweht, *quid, aliquid,* &c. Posteriori respectu pronomen est vel universale, vel particulare, vel singulare. Universale est quod personas vel res omnes, de quibus est oratio, significat: ut all, *omnis*; neghein, *nullus.* Particulare est, quod personas vel res aliquas, de quibus est oratio, significat: ut sum, sumer, *quidam, aliquis*; sumelich, *quidam*; &c. Singulare est, quod personam aliquam vel rem singularem, vel plures aliquas personas, vel res singulares, de quibus oratio est, significat: ut ich, *ego*; wir, *nos*; thu *tu*; wir,

* Vide Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ* caput 4.

vos,

vos; her, *ille*; ſie *illi*, &c. Hic autem notandum eſt pronomen ſelf vel ſelbo, *ipſe*, & ther, thiu, thaz, *qui*, *quæ*, *quod*, æque ſignificare omnes perſonas, prout cum aliis nominibus vel pronominibus conjungi in oratione, aut ad ea referri contigerit. Pronomen etiam dividitur in *definitum* & *indefinitum*. Definitum, ut, ther, thiu, thaz, *hic*, *hæc*, *hoc*, &c. Indefinitum: ut, ein, *unus*, eine, *una*, ein vel einaz, *unum*. Sumer, ſum, *quidam*.

II. Denuo dividitur pronomen à Grammaticis in *primitivum*: ut, ik, *ego*; wir, *nos*; & *derivativum*: ut, min, *meus*; unſer, *noſter*, &c. Primitivum iterum ſubdividitur in *demonſtrativum*: ut, thiz, *hic*; her, *ille*. *relativum*: ut, ther, thiu, thaz, *qui*, *quæ*, *quod*. & *interrogativam*, wer, *quis*? waz, *quid*? welich, *qualis*? &c. Denique dividitur pronomen in *collectivum*, *diſtributivum* & *partitivum*. Collectivum eſt, quod plura collectim ſignificat: ut, all, *omnis*; manag *multus*; pluraliter managa, *multi*. Beithe, *ambo*, zuene *duo*; & omnia numeralia cardinalia, præter ein, *unus*, pronomen vel articulum indefinitum. Diſtributivum eſt, quod plura ſingulatim ſignificat: ut, egelich, *quiſque*; einegelich, *unuſquiſque*, &c. Partitivum eſt, quod unum è pluribus ſignificat: ut ſum, ſumer, *quidam*, *aliquis*; ſumelich, *quidam*; ander, *alius*; newether, *neuter*; forma, *primus*; odar vel other, *ſecundus*; & omnia numeralia ordinalia. De quibus omnibus ſuo loco & ordine.

De pronomine primitivo ſingulari primæ perſonæ *Ich*, cum ſuis poſſeſſivis.

III. Pronomen primitivum ſingulare ich declinatur vel ad normam †*Gothicam* vel *Saxonicam*. Declinatio *Gothica* communis duali caret, quà mihi obſervare licuit; at declinatio *Saxonica*, codicis *Cottoniani* quaſi peculiaris, duali gaudet.

Declinatio prima *Gothica*.

Numerus Singularis.	*Numerus Pluralis.*
* Nom. Ich, ik, ih, *ego*.	Nom. Wir, wer, *nos*. *Cimbrice* weir; *Gothice* ΥΕΙS, unde *S* in *R* mutato, wir, weir.
Gen. Min.	Gen. Unſer.
Dat. Mir, mer.	Dat. Uns, unſich, unſih.
Acc. Mich, mik, mih.	Acc. Uns, unſich, unſih.
Abl. Mir, mer.	Abl. Uns, unſich, unſih.

Exempla.

Nom. Sing. Ich bim ſalo, *nigra ſum*. w. Ich beſueron juch jungfrouwon, *adjuro vos filiæ*. w. Ich mir clagon, *conqueror*. w. Ik is engil biun, Gabriel biun ik hetan, *ego ſum ejus angelus*, *Gabriel ſum vocatus*. C. C. Ni trinku ih fon nu, *non bibam amodò*. Tat. Ih inti thin fater, *ego & pater tuus*. Tat. XII, 6. Ih ben uuec, inti uuar, inti lib, *ego ſum via*, *veritas*, *& vita*. Tatianus CLXII, 3.

Gen. Ande in thinero *prædicatione* gehuge aller thickeſt min, *& in prædicatione tuâ mei ſæpiſſimè memor eſto*. w.

Dat. Thicco gehiez er mir ſine cuomſt, *ſæpe mihi promiſit ſuum adventum*. w. Miner muoder kind vuchtan wither mer, *matris meæ liberi pugnabant contra me*. Sage mir wine min war thu thine ſcaphe weythenes, *dic mihi*, *dilecte mî*, *ubi paſcas oves tuas*. w. Uuas mir giſehun, *viſum eſt mihi*. Tat. procem. 3.

Acc. Cuſſe her mich mit themo cuſſe ſines mundes, *oſculetur me oſculo oris ſui*. w. Zich mich nah thir, *trahe me poſt te*. w. Help mich mit thinan genathan, *adjuva me cum gratiâ tuâ*. w. Stiured mih mid jûuuan godan bilethen, *gubernate me bonis veſtris exemplis*. w. Ir heizet mih meiſtar, *vocatis me magiſtrum*. Tat.

Abl. So mir thin *corporalis præſentia per aſcenſionem* wirthet *ablata*. w. Skeythe opheno vane mir, *egredere palam à me*. w.

Nom. Plur. So louphen wir in themo ſtanke thinere ſaluon, *ſic curremus in odore tuorum unguentorum*. w. Ghie wir anne then akker, weſe wir alle wile in then thorpon, ſte wir fruo uph ze then wingardon, do wir thes wara of thie wingardo bluoie, *egrediamur in agrum*, *commoremur in villis*, *mane ſurgamus ad vineas*, *videamus ſi floreat vinea*. w.

Dat. Her quam uns jethoch *cum humilitate*. w. Ne is uns thie natha niet verſagat, *non nobis denegata eſt gratia*. w. Saga uns war is thin wino untwichan, *dic nobis*, *quò abiit dilectus tuus*. w. Biqueme uns thinaz rich, *adveniat nobis regnum tuum*. Otfrid. Kum unſich *in humanâ carne*. w.

Acc. Ande wer vreuwen uns ana thich, els an uns ſeluon, *lætabimur in te*, *non in nobis ipſis*. w. Ande her ſeluo unſich *humilitatem* lerda mith ſinemo bilithe, *& ille nos docuit humilitatem ſuo exemplo*. w. In then uuiſota unſih ufgang fon hohi, *in quibus viſitavit nos oriens ex alto*. Tat. IV, 18.

---

†† Vide Gramm. *Anglo-Saxonicæ* & *Mœſo-Goth.* caput quintum. * *Germanice*. Nom. Ich. Gen. Meiner. Dat. Mir. Ac. Mich. Abl. Mir. N. Wir. G. Unſer. D. Uns. Ac. Uns. Ab. Uns.

 Decli-

IV. Declinatio ſecunda *Saxonica.*

Num. Sing.	*Num. Dual.*	*Num. Plur.*
Nom. Ik, *ego,*	Nom, Uuit, *nos, duo.*	Nom. Uui, uue, *nos. Sax.* pe.
Gen. Min.	Gen. Unker, o.	Gen. Uſe, a. uſe, *Sax.*
Dat. Mi, me. *Sax.*	Dat. Unc.	Dat. Us, uns.
Acc. Mi, me. *Sax.*	Acc. Uuit.	Acc. Us, uns.
Abl. Mi, me. *Sax.*	Abl. Unc.	Abl. Us, uns.

Exempla.

In numero ſingulari. Nom. Gabriel bian ik hetan, *Gabriel ſum vocatus. C. C.*

Gen. Te hui gi uuarlogan, quat hie, fandot min, *ô hypocritæ, dixit ille, cur me tentatis? C. C.* Niſt her min uuirdig, *non eſt me dignus.* Tat. XLIV, 24.

Dat. Uuerthe mi after thinon uuordon, *fiat mihi ſecundum verba tua. C. C.* Nis mi hugi tuifli, *non eſt mihi dubia cogitatio. C. C.*

Acc. Neri us af theſaro nodi, *eripe nos ab hâc neceſſitate. C. C.*

In num. dual. Nom. Gen. Dat. Uuit hier be thia tholod ſer thuru unca ſundiun. is UNC unkero ſelbero dad uuordan te vuitie: hie ſted hier uuameſlos allaro ſundiono ſceur. *Nos duo ambo paſſi ſumus malum propter noſtra peccata. Nobis duobus noſtrimet facinus factum eſt ſupplicium, verum ille hic eſt immaculatus & omnium peccatorum expers.* alter latronum ad alterum in *C. C.* In hiſtoria tamen duorum cæcorum, quibus oculos aperuit Chriſtus, pluralis numerus occurrit: ut, drohtin Dauides ſunu uuis us mid thinon dadion mildi, neri us af theſaro nodi, *domine, Davidis fili, propitius nobis eſto factis tuis, eripe nos ab hoc gravi malo. C. C.* In plur. num. Nom. Ne vui be thinon vuercon ni duot, quathun ſia, that vui thi aldres tuo ahtian vuelliat, ac vui duot it be thinon vuordon, huand thu ſulic vuah ſprikis, huand thu ſo maris, gihis for theſon ludeon, *non hoc facimus, inquierunt illi, ut te interimeremus propter opera tua, ac id facimus propter verba tua, ſiquidem talem blaſphemiam loqueris in eo quod ſic divulgas & affirmas coram hoc populo. C. C.* Alat us managaro menn ſculdio, allſo uui odron mannum duan, *remitte nobis multa debita, ſicut nos facimus* (remittimus) *aliis hominibus.* Thuo ſpracun im eft tegegnes gumon oſtronea uuord ſpaha ueros, vui thi te uuarun mugan, quathun ſia, uſa arundi otho giſegian luothlico bihur uui quamun an theſan ſit herod fan oſtan te theſaro erthu, *tum reſponderunt illi homines orientales, ſapientes viri, poſſumus ſane, dixerunt illi, tibi vere negotium noſtrum dicere, & cur venimus huc ab oriente itinerantes in hanc terram. C. C.* In uns gifulta ſint, *in nobis completa ſunt.* So uns ſalthun, *ſicut tradiderunt nobis.* Tat. proœm. 1, 2.

D. Saga us huat thu manna ſis, *dic nobis, qualis homo es. C. C.* Vuiſt thu that us giriſit allaro rehto gihuilik te gifullanne, *noſtine, quod nos decet omnem juſtitiam adimplere.* Herro thie guodo us is thinera huldi tharf te giuuirkeanne thinan vuilleon, *domine bone, nobis opus eſt tua gratiâ ad operandum voluntatem tuam.*

Acc. Ni lat us forledean letha uuihti ſo forth an iro vuilleon, ſo vui uuirdiga ſind, ac help us uuider allon ubilon, *ne ſinas peccatores eatenus nos ſeducere, quatenus meremur, ſed auxiliare nobis contra omnes malos.*

V. A pronomine primitivo ſingulari ICH oriuntur tria poſſeſſiva. unum à genitivo ſingulari, Min. alterum à genitivo duali, unker et unke. tertium à genitivo plurali, unſer & us. De quibus ordine.

Numerus Singularis.

Nom. Min, i, e, o, *meus.*	Nom. * Min, i, e, o, a, u, *mea.*	Nom. Min, minaz, *meum.*
Gen. Mines, is, as.	Gen. Minero, u, minere, er.	Gen. Mines, is, as.
Dat. Minemo, u, minon, an, en, um.	Dat. Minero, u, minere, er.	Dat. Minemo, u, minon, an, en, um.
Acc. Minena, ina, ana, ona, en, an, on.	Acc. Min, i, e, a, o, u.	Acc. Min, minaz.
Voc. Min.	Voc. Min.	Voc. Min.
Abl. Minemo, u, minon, an, en, um.	Abl. Minero, u, minere, er.	Abl. Minemo, u, minon, an, en, um.

Exempla in genere maſculino.

Nom. Min wine is mir alſo ein gebundelin mirron, *dilectus meus mihi eſt, ſicut faſciculus myrrhæ.* Min mahtig fader, *pater meus omnipotens. C. C.*

Gen. Mines *ſponſi itinera.* w. Wanda ich mines wines minuo ſiechon, *quod dilecti mei amore langueam.* w. Giburt ſunes thines, drohtines mines, *nativitas filii tui, Domini mei.*

---

* Præſertim quando ponitur, ut prædicatum orationis. Vide caput IV. Reg. 13.

Dat.

Dat. Abl. Nah minemo raada, *secundum meum consilium.* w. Samo was minemo sponso al sin *operatio facilis.* w. Minemo wine bin ich hold, *dilecto meo sum fidelis.* w. So ich in sulichemo bedde geligon mid minon winon, *sicut in tali lecto jaceo cum meo dilecto.* So sculon gi mid jûuuon leron lud folc manag vuendean after minon uuilleon, *sic vestra eruditione convertetis multum populum secundum meam voluntatem.* C. C. In minemo herzan, thaz entuuischan minan brustan ligad, *in corde meo, quod inter ubera mea jacet.* w. Mid einegamo wereldlichon strepitu, *cum aliquo mundano strepitu.* w. Thes nachtes an minemo bedde, *per noctem in lectulo meo.* w. So is sin winstra under minemo hoiuede, *sic læva illius est sub capite meo.* w. Nu ik thi hier minemo scal jungron befalhan, *nunc ego te hic discipulo meo committam.* C. C. Karitte minemu, *equitatui meo.* gloss.

Acc. Haued her mich gewised thaz ich him seluon minne, ande minen *proximum, Me rogavit ut & ipsum amarem, & meum proximum.* w. Ich bim cuman in minen gardon, *veni in hortum meum.* w. Ich sneyth thar minen mirran, *messui ibi mirrham meam.* w. Thurgh minon willon, *mei gratiâ.* w. Ir ezet, quad er, ana uuan lichamon minan, *edite vos, inquit ille, absque defectu corpus meum. Otfr.* apud *Lamb.*

Voc. Minon ich thir, win mine, mine spune, *do tibi, mi dilecte, ubera mea.* w. Allerslachta ouaz niwa, ande ald hauon ich thir gehaldon wine min, *omne genus fructus, recentes & veteres tibi reservavi, mi dilecte.* w.

Exempla in genere fœminino.

Nom. Acc. Mit thero ich behaldon mine *interiorem pulchritudinem.* w. Wanda thiu heizza sunna ne hauet mir benoman mino scona, *nam flagrans sol non à me abstulit meam pulchritudinem.* w. Ich besueron juich thaz ir mine winian ni wecchet, *adjuro vos ne suscitetis dilectam meam.* w. Wanda thiu heizza sunna hauet mir benoman mino scona, *quia flagrans sol mihi abstulit meam pulchritudinum.* w.

Gen. In minero muoder hus, *in matris meæ domum.* w. Vone thero gauo minero hande, *ex dono manûs meæ.* w. Ze thiu thaz sie mugan *consortes* werthan minero *passionis.* w. Ich thar umbe mich nie ne gelouuon minere *virtuosæ constantiæ, Quapropter non confido meæ virtuosæ constantiæ.* w. Miner muoder kind vuchtan wither me, *matris meæ liberi pugnabant contra me.* w. Vone thannan gehuga miner minnon, *quare memor esto mei amoris.* w.

Dat. Abl. Zirent thich guode wercho an minero ansiunne, *adornant te bona opera in conspectu meo.* w. Ich drank thar minen win mit minero milicho, *bibi vinum meum ibi cum lacte meo.* w.

Voc. Stand uph friundina min ilego, *surge, propera, amica mea.* w.

Numerus Pluralis communis.

Nom. Mine, a, o, iu.	Acc. Mine, a, o, iu.
Gen. Minero, ere, er.	Voc. Mine.
Dat. Minen, in, an, on, un, em, im, am, om, um.	Abl. Minen, in, an, on, un, em, im, am, om, um.

Exempla

Nom. Acc. Thar giuon ich thir, win mine, mine spunne, *ibi dabo tibi, ô mî sponse, ubera mea.* w.

Gen. Gehuge ouch minero wundon, thie ich in themo cruce thurgh thich leyth, *memor esto vulnerum, quæ tui gratiâ in cruce tuli.* w. Herdan minero scaphe, *pastores mearum ovium.* w. Ih uuirdu Gote almahtigen bigihtig, inti allen Gotes heilagon allero minero suntono, *confiteor deo & omnibus Dei sanctis omnia mea peccata.* F. V. C.

Dat. Abl. Entwischan minan brustan wunot her, *inter ubera mea commorabitur.* w. Mit minen pimenton, *cum aromatibus meis.* Thin stemma skella in minon oron, *resonet vox tua in auribus meis.* w.

Voc. Ezzet mine friunde, drinket, ande werthet drunkan mine lieveston, *comedite, amici mei, bibite & inebriamini, mei charissimi.* w.

VI. *Pronomen possessivum duale,* vnker vel uncer & vnke, *noster.*

Numerus Singularis.		*Numerus Pluralis.*	
N. Unker, unke, a, o, *noster.*	N. Unke, i, a, o, u, *nostra.*	N. Unker, unke, unkeraz, *nostrum.*	N. Unke, a, o, iu. *nostri, æ, a.*
G. Unkeres, unkes, is, as.	G. Unkero, kro, u. unkere, er.	G. Unkeres, unkes, is, as.	G. Unkero, kro, u, a, ere, er.
D. Unkeremo, ermo, unkon, an, en.	D. Unkero, kro, u. unkere, er.	D. Unkeremo, ermo, kon, an, en, un.	D. Unken, an, on, un, em, am, om, um.
A. Unkerena, ina, ana, ona. unkeren, an, on. unken, an, on.	A. Unke, i, a, o, u.	A. Unker, unkeraz.	A. Unke, a, o, iu.
V. Unker.	V. Unke.	V. Unker.	V. Unke,
A. Unkeremo, ermo, unkon, an, en.	A. Unkero, kro, u. unkere, er.	A. Unkeremo, ermo, unkon, an, en,	A. Unken, an, on, un, em, am, om, um.

Rarius occurrunt exempla hujus pronominis poſſeſſivi dualis in *Francicæ* linguæ codicibus, quos mihi perlegere contigit. Aſt unum atque alterum ſequens paragraphe præbet. Zacharias thuo gimalda, endi uuid ſelbo ſprak drohtines engil, endi im thero dadio bigan uundron thero uuordo: Huo mag that giuuerthan ſo, quat hie, after an aldre it is unc al ti lat ſo te giuuinnanne, ſo thu midi thinon uuordon ſprikis; huand uuit habdun aldres er efno tuentig uuintro an UNCRO uueroldi, er than quami that uuib ti mi: then uuarun uuit nu atſamne at ſiounta uuintro gibenkeon endi gebeddeon, ſithor ik ſea mi te brudi gicos: ſo uuit an UNCRO iuguthi gigernean ni mahtun that uuit erbi uuardegan muoſtin fuodan an UNCON flettea nu uuit ſus gifruodot ſint. habit unc eldi binoman ellean dadi that uuit ſindan UNCRO ſiuni giſlekit, endi an UNCON ſidon lat fleskis unc afallan. fel unſconi is UNCA lud gilithan lik gidruſi not ſind UNCA andbari odarlicron muod endi megin craft ſo uuit ju ſo managan dag uuarun an theſaro uueroldi, ſo mi thes uundur thunkit hui it ſo giuuerthan mugi ſo thu mid thinon uuordon ſprikis: *tum locutus eſt Zacharias, & reſpondit ipſemet angelo Domini, & miratus quæ fecerat, & dixerat: Quomodo, inquit, poteſt hoc ita fieri, quoniam * nobis valde ſenibus nimis ſerum eſt, quo minis eo gaudeamus, quod tu verbis tuis enarras. Etenim ambo nos viginti annos ætatis noſtræ conſumpſeramus antequam ad me ducta eſt mulier illa: deinde conviximus ad menſam & thorum ſeptuaginta annos, ex quo illam in ſponſam elegerim! adeo ut hæredem, quem vehementer deſiderabamus in noſtrâ juventute,* [dum juvenes eſſemus,] *non poſſimus generare in paternâ noſtrâ ſede ſenectute adeo fracti. Senectus enim ita nobis abſtulit vires, ut viſu noſtro percuſſi ambo ſimus, & laterum noſtrorum caro jam tandem tabuit multa cum deformitate: præteriit* [deferbuit] *noſtra cupido: præ corporis ruinâ neceſſaria ſunt infœcunditas noſtra, & longe alius* [quam qui fuerit] *ſpiritus & vires, poſt tot dies â nobis in hoc mundo tranſactos, adeo ut mirum mihi videtur, quomodo fieri id poteſt, quod tu verbis nuntias tuis.*

VII. *Pronomen poſſeſſivum plurale,* unſer, unſe, uſe, *noſter.*

Numerus Singularis.

Nom. Unſer, unſir, unſe, uſe, uſſe, a, o, *noſter.*	Nom. Unſe, uſe, uſſe, i, a, o, u, *noſtra.*	Nom. Unſer, unſir, unſe, unſeraz, *noſtrum.*
Gen. Unſeres, unſes, uſſes, uſes.	Gen. Unſero, uſſero, uſero, u. unſere, er, uſſere, uſere, er.	Gen. Unſeres, unſes, uſes, uſſes.
Dat. Uuſeremo, ermo, unſon, uſon, uſſon, an, en.	Dat. Unſero, uſſero, uſero, u. unſere, uſſere, uſere, er.	Dat. Unſeremo, ermo, unſon, uſon, uſſon, an, en.
Acc. Unſeren, unſen, uſen, uſſen, an, on.	Acc. Unſe, uſe, uſſe, i, a, o, u.	Acc. Unſer, unſir, unſe, unſeraz.
Voc. Unſer.	Voc. Unſe.	Voc. Unſer.
Abl. Unſeremo, ermo, unſon, uſon, uſſon, an, en.	Abl. Unſero, uſſero, uſero, unſere, uſſere, uſere, er.	Abl. Unſeremo, ermo, unſon, uſon, uſſon, an, en.

Exempla in genere maſculino.

Nom. Unſer wingardon is an bluothe, *vinea noſtra floret.* w. Alſo deda unſer drohtin, *ſicut fecit dominus noſter.* w. Fater unſer guato. *Otf.* Uater unſir, du in himile biſt, *pater noſter, qui es in cœlis. Otfr.* apud *Lamb.* Thar uſa drohtin uuas ſelbo, *ibi dominus noſter fuit. C. C.*

Gen. Uſes uualdandes lera, *C. C.* Thuo ſprac engil hert man, the iro gaduling uuas, ni hiet er gio uuiht ſo, quat hie, aldoboranes uſes kunneas, *tum locutus eſt angelici cordis homo, qui illorum conſanguineus erat, nemo noſtræ antiquæ proſapiæ quondam ita vocatus fuit. C. C.* Thu ſcalt uſes drihtnes uueſan modor, *domini noſtri eris mater. C. C.* So anthlidun thuo himiles duru endi quam the helago geſt fan them aluualdan obona te criſte. uuas im an gilicneſſe iungras fugles diurlicaro duſun, endi ſat im uppan uſſes drohtines ahſla, *tum apertæ ſunt cœli portæ, & venit ſanctus ſpiritus ſurſum ab omnipotente ſuper Chriſtum; ſimilis erat tenero pullo columbæ, & ſedit ſuper humeros domini noſtri. C. C.*

Dat. Abl. Turtelduuan ſtimma is fernoman in unſermo lande, *vox turturis audita eſt in terrâ noſtrâ.* w.

Exempla in genere fœminino.

Nom. Acc. Unſer ſuſter is nogh weinigh, *ſoror noſtra parvula eſt.* w. Uui thi te uuarun mugun, quathun ſia, uſa arundi giſeggian, *tibi, dixerunt illi, poſſumus vere noſtrum negotium declarare. C. C.*

Exempla in genere neutro.

Nom. Acc. Unſe bedde is wole gebloomed, *lectulus noſter eſt floridus.* w. Unſir tagelich prot gib uns hiuto, *panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Otfrid.* apud *Lamb.*

---

* Sic reddimus *after an aldre*, ducti auctoritate & exemplo *F. Junii* in gloſſario *Gothico*, quod conſulas, ſi libet, in voce 𐍆𐍂𐌰𐌼𐌰𐌻-𐌳𐍂𐍉𐌶𐌴𐌹.

Num-

Numerus Pluralis communis.

Nom.	Unſere, unſe, uſe, uſſe, a, o, iu.	Acc.	Unſere, ra, unſe, uſe, uſſe, a, o, iu.
Gen.	Unſero, uſero, uſſero, a, u. uſro, a, u, ſere, er.	Voc.	Unſe, uſe, uſſe, ſa.
Dat.	Unſen, uſen, uſſen, an, on, un, em, am, om, um.	Abl.	Unſen, uſen, uſſen, an, on, un, em, am, om, um.

Exempla.

Nom. Acc. Unde uſere skulde belazh uns, *& dimitte nobis debita noſtra. Otfr.* apud *Lamb.* Gen. Thiu geſperre unſer huſero ſint cedrin, *tigna domorum noſtrarum ſunt cedrina.* Gib uns lera dera unſere ſela, *da nobis inſtructionem animarum noſtrarum. Otfr.* apud *Lamb.* Fon hentin unſero fianto, *de manu inimicorum noſtrorum.* Tat. Her unſara unmaht intphieng, inti unſa cumida truog, *ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portavit.* Tat. L, 2.

Dat. Abl. Skinent in unſen *conventiculis* beythe *doctores*, ande *auditores.* W. Alſo ouh firlazhen unſeren ſculdenaren, *ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Otfr.* apud *Lamb.* Ne lath unſih gichorit uuerden nah unſeren ſunden, *ne ſinas nos induci in tentationem à peccatis noſtris.* idem. So her ſprah unſen faterin, *ſicut locutus eſt ad patres noſtros.* Tat. II, 8.

De pronomine primitivo ſingulari tertiæ perſonæ, thu, *tu*, & ejus poſſeſſivis.

VIII. Pronomen primitivum ſingulare THU declinatur etiam vel ad normam *Gothicam* vel *Saxonicam.* Declinatio *Gothica* communis duali caret, at declinatio *Saxonica*, Codicis C. quaſi peculiaris, duali gaudet.

Declinatio prima Gothica.

Numerus Singularis.		*Numerus Pluralis.*	
Nom.	† Thu, tu, *tu.*	Nom.	* Ir, er, *vos.*
Gen.	Thin.	Gen.	Juwer, ar, jûuar.
Dat.	Thir, ther, dir.	Dat.	Juich, juch, juih, juuih, jûuuih, juh, juu, ju.
Acc.	Thich, thigh, thih, dih.	Acc.	Juich, juch, juih, juuih, jûuuih, juh, juu, ju.
Voc.	O thu.	Voc.	O ir, er.
Abl.	Thir, ther, dir.	Abl.	Juich, juch, juih, juuih, jûuuih, juh, juu, ju.

Exempla.

Nom. Sing. Thu ther nu biſt *in ſinu patris, Tu, qui es in ſinu patris.* W. Tu batis dir unnen ſines kecprunnen, *tu peteres tibi donum ejus aquæ vivæ.* fragm. diſp.

Dat. Abl. So willon ich thir skeinan *fortiſſimum fervorem amoris.* W. Si uns in dir raûua, *ſit nobis in te requies.* Otf. Thir ſcriban, *tibi ſcribere.* Tat. proœm. 3.

Acc. So ich thich muoz anne ſehan, *adeo ut te poſſem videre.* Gethingon ich, thaz thu mir nah thich bringos. *ſpero, quod me ad te duxeris.* W. Heilago geiſt quimit ubar thih, *ſpiritus ſanctus ſuperveniet in te.* Inti thes hohiſten megin biſcatuit thih, *& virtus altiſſimi obumbrabit te.* Tatian. III. 6. Ich gegriphon thich, ande wolle volgon thich unzen inne minero muoder hus, *apprehendam te, & ſequar te in domum matris meæ.* W. Thie rechte minnon thich, *juſti te amant.* W. Bure thigh northwind, *ſurge Aquilo.* W. Uuir dih geſehen ſculen, *te videbimus. Otfr.* apud *Lamb.*

Nom. Plural. Er O *ſanctæ animæ!* ir fragodot welich min *ſponſus* ſi *in humanitate, Vos ô ſanctæ animæ! vos interrogabitis, qualis ſit ſponſus meus in humanitate?* W. Ich beſueron juih guode ſielan, ir tha drephet *ad ſupernam* Hieruſalem, *Adjuro vos, ô bonæ animæ, vos quæ ſpectatis ad ſupernam Hieruſalem.* W. So war ir einege juwera gelichon vindet, *ubicunque aliquam ſodalium veſtrarum inveneritis.* W. Geet uz er jongfrouwan, ir tha bowet in Sion, *egredimini vos filiæ, vos, quæ habitatis in Sion.* Er guode ſielan, er thie ſin *poſitæ in ſpecula fidei*, ande er gethinge hauet, thaz er cumet *in atria cæleſtis Hieruſalem.* W. Mit then ju fluohhont inti hazzont jûuuih man, *cum maledixerint vobis, & oderint vos homines.* Tat. XX. 16.

Gen. So huilich ſo juwer, *quiſquis veſtri.* Inti ahtent jûuuar, *& perſecuti vos fuerint.* Tat. XX. 16. Uuelih jûuar, *quis veſtrûm.* cap. XXXVIII, 3. Simon Simon! ſenu Satanas geroto juuuer thaz ir juuih riho ſamo ſo uueizi, *Simon, Simon! ecce Satanas expetivit vos, ut vos cribraret, ſicut triticum.* Tat. CLX. 4.

Dat. Abl. Duot juich ſeluon eynan ruom, *vobiſmet ipſis unam hanc gratiam concedite.* W. Tho ſagode ich juh ſine *qualitatem.* W. Thar zuo lagon ich juh, *præterea vobis dico.* W.

---

† *Germanice.* N. Du. G. Deiner. D. Dir. D. euch. Ac. euch. V. ihr. Ab. euch. * Et iru:
Ac. Dich. V. Du. Ab. Dir. N. Ihr. G. ewer. *Tat.* XL, 7. Mit thiu iru ubile birut, *cum ſitis mali,*

Nu vernemet thiu maara thiu ich ju vone himo ſagon, *nunc intelligite famam, quam ab illo ego vobis nuntio.* w. Leiſtet himo truwa, ſo leiſtet her ju thie genatha ſinero mithewiſte, *præſtate illi fidem, ſic præſtabit ille vobis gratiam ſuæ præſentiæ.* w. Neme then kelih ouh nu zi ju, *nunc etiam calicem ſumite vobis. Otfr.* apud *Lamb.* Giboran iſt ju hiutu Heilant, *eſt vobis hodie ſalvator natus.* Tat. VI. 2.

Acc. Ech beſueron juih jongfrouwan, *adjuro vos filiæ.* w. Thaz juih negheyn wereldlich *ſtrepitus* ne irre, *ut nullus mundanus ſtrepitus vos errare faciat.* w. Ich beſueron juch jongfrouwon. w. Thaz juich *cœleſtis gloria amplecteretur.* w. Alſo ſcal juh *panis verbi mei confirmare ad bona facienda.* w. That ik ſamad mid juu ſittean muoti, *ut ego vobiſcum ſedeam.* w. Nu ic juuues drohtines ſcal uuilleon ſeggian, *nunc veſtri domini voluntatem vobis dicam. C. C.* Thaz drinkan deilet untar ju, *potum illum diſtribuite inter vos. Otfr.* apud *Lamb.*

IX. *Declinatio ſecunda Saxonica.*

Num. Sing.	*Num. Dual.*	*Num. Plur.*
Nom. Thu, *tu.*	Nom. Giꞇ, gẏꞇ, *Sax.*	Nom. Gi, ge, *Saxon.*
Gen. Thin.	Gen. Inker, incer.	Gen. Juuuar, er, eoper, *Sax.*
Dat. Thi, the, *Sax.*	Dat. Inc.	Dat. Ju, eop, *Saxon.*
Acc. Thi, the, *Sax.*	Acc, Inc.	Acc. Ju, eop, *Saxon.*
Voc. O thu.	Voc. Giꞇ, gẏꞇ, *Sax.*	Voc. Gi, ge, *Saxon.*
Abl. Thi, the, *Sax.*	Abl. Inc.	Abl. Ju, eop, *Saxon.*

Exempla.

In numero ſing. Dat. Abl. Thaꞇ uuirðiꞇ ꞇhi uuerk mikil ꞇe giꞇholanne, *hoc pati tibi grave erit. C. C.* Ik an ꞇhem bendion mid ꞇhi bidan willie, *tecum in vinculis manebo. C. C.*

Acc. Samo looſen ich thi *per baptiſmum, Te pariter redimo per baptiſmum.* w. Thoh ꞇhi all ꞇhiꞇ heliꞇho folc ꞇhina geſiꞇhos giſuican, *quamvis tota hæc nobilis caterva, comites tui te prodant. C. C.* Pro thi occurrit di: ut, hoed di uan tyefta, *cave à furto.* ep. decal.

In numero dual. Nom. So giꞇ her an Iordane ſtrome fiſcos gifahad: ſo ſculon giꞇ noh ſirio barn ꞇe incon handon ꞇhaꞇ ſea an heƀan riki ꞇhuru inca lera liꞇhan muoꞇin faran folc manag, *quemadmodum hic in fluvio Jordane piſces capitis: ſic veſtris manibus capturi eſtis multos mortales, ut per veſtram doctrinam tranſeant & proficiſcantur in regnum cœleſte.* Sic *Andræam* & *Petrum* alloquitur *Jeſus* in *C. C.* Dat. Abl. Uuas im ꞇhuo Godes ſuno an iro geſiꞇhie ſamad, andi fragoda umbi huilica ſia ſaca ſpracin; hui gangaꞇ gi gornionda, quaꞇ hie, iſꞇ inc ſamer hugi ſebo ſoragono full? *Dei filius unà erat in illorum comitatu, & ſciſcitatus eſt de quibus rebus loquerentur: cur adeo dolentes itis, inquit ille, & mœſta & luctuoſa eſt vobis cogitatio? C. C.* Verba *Jeſu* ad duos diſcipulos *Emmauntem* proficiſcentes.

In Num. Plur. Nom. Thar gi ina findan muotun an Bethlehem barno rikoſt, *illum invenire poſſitis in Bethlehem natorum maximum.*

Gen. So huilik ſo juuuer ano ſi ſliꞇhia ſundiun eriſt ſꞇen avuerpe, *quiſquis veſtrûm immunis ſit à peccato, mittat primum lapidem. C. C.* Nio ꞇhaꞇ juuuar enig ni dua, *nemo veſtri hoc faciat. C. C.* Nu ſeggiu ik ju ꞇe uuaren hier ꞇhaꞇ vuili jûuuer ꞇuelifio enn ꞇreuon giſuican, *nunc hic vobis verè dico, quòd unus veſtrî duodecim verum prodet.* Sa faraꞇ fan ꞇhem folke ꞇhie juuua friꞇho huirƀiꞇ efꞇ an juuuer ſelƀaro ſiꞇh, *citò abierit ab iſto populo veſtra pax, revertetur in veſtrum ipſorum locum. C. C.*

Dat. Abl. Nu ſeggiu ik ju, *nunc vobis dico. C. C.* Ik ſcal ju liebera ꞇhing cuꞇhian, *vobis quid gratius dicam. C. C.* Luſtonꞇe luſꞇa ꞇheſo ofꞇrun zi ezzanne mir ju, *deſiderio deſideravi manducare hoc paſcha vobiſcum. C. C.* Endi undar ju middeon ſted ꞇhoh gi ina ſelƀon giſehan ni vuelliaꞇ, *& inter vos medius ſtat, quamvis illum ipſi non vultis videre. C. C.*

X. A pronomine primitivo ſingulari THU, oriuntur tria etiam poſſeſſiva. unum à genitivo ſingulari, THIN; alterum à genitivo duali, inker vel incer; tertium à genitivo plurali, juwer. De quibus ordine.

Numerus Singularis.

Nom. Thin, i, e, o, *tuus.*	Nom. Thin, i, e, o, a, u, *tua.*	Nom. Thin, thinaz, *tuum.*
Gen. Thines, is, as.	Gen. Thinero, nro, a, u. thinere, er.	Gen. Thines, is, as.
Dat. Thinemo, u. thinon, an, en, um.	Dat. Thinero, ro, u. thinere, er.	Dat. Thinemo, u. thinon, an, en, um.
Acc. Thinene, ine, ana, ona, en, an, on.	Acc. Thin, i, e, o, a, u.	Acc, Thin, thinaz.
Voc. Thin.	Voc. Thin.	Voc. Thin.
Abl. Thinemo, u, thinon, an, en, um.	Abl. Thinero, nro, u. thinere, er.	Abl. Thinero, nro, u. thinere, er.

Exem-

Exempla masculini generis.

Nom. Thiu hals ther ist famo smithe scirethe, *collum tuum ficut monilia.* w. Din namo uuerde geheiligot, *sanctificetur nomen tuum. Otfr.* apud *Lamb.* Sic, din riche chome, din wille giskehe. Pro thin occurrit dyn: ut, Israel dyn God is een weer God, *Deus tuus ô Israel est unus verus Deus.* Ep. decal.

Gen. Iof thu thines selues niet bekennes wiuo sconesta, *si ignoras te, ó pulchra.* w. Thiu genatha thines *evangelii.* w.

Dat. Abl. In thinemo garden sint gewassen *aromaticæ arbores.* w. Gihugi thu an thinemo herten huat thu habdos ju uuelono an uueroldi, *recordare tu quantum bonorum habuisti in mundo. C. C.* Se seund ich andere ze thinemo wega, *sic alios advoco in viam tuam.* w. Thu quithes auor in thinemo *evangelio, Tu vero dicis in evangelio tuo.* w.

Acc. So ich sume wiila geruowet bim *à persecutione,* so willon ich thes te meer bitherue skunan thurg thinan willan *in contemplatione,* &c. *Quum paulisper requievero à persecutione fortior tui gratia apparebo in contemplatione,* &c. w. *O sponse* thu mich heyzest ufsteen *de lecto contemplationis,* and thurg thinen willon *procedere ad publicum actionis.* w. Allmahtig druhtin forgib uns mahti, inti giuuizi thinan willon zi giuuircanne, *det nobis omnipotens dominus potentiam & sapientiam ad operandam ejus voluntatem.* F. V. C. Wizzon wir thinen sponsum, *cognoscimus tuum sponsum.*

Exempla generis fœminini.

Nom. Wanda thin stemma is suoza, ande thin anluzza scona, *nam vox tua est dulcis, & facies tua pulchra.* w. Verum in istiusmodi exemplis thin forsan pro genitivo pronominis thu habendum est.

Gen. Doichene thinro crafto, *signa tuæ potentiæ.* w. Thiu suoze thinere *gratiæ, Suavitas tuæ gratiæ.* w. Uuahsmo thinero uuamba, *fructus ventris tui.* Tat.

Dat. Abl. Honig ande miloch is under thiner zungon, *mel & lac sub linguâ tuâ.* Vone thinero léra wizzon wir thinen *sponsum in naturâ divinitatis, filium de patre, Deum de Deo, lumen de lumine.* w. Hiet that ik thi thoh gicutdi that thi kind giboran fan thinera aldera idis odan sculdi vuerthan, *jussit mihi, tibi dicere, quod puer tibi ex senili tuâ uxore nasceretur. C. C.*

Exempla generis neutrius.

Nom. Acc. Biqueme uns thinaz richi, *adveniat nobis regnum tuum.* Otfridus.

Numerus pluralis communis.

Nom. Thine, a, o, iu.	Acc. Thine, a, o, iu.
Gen. Thinero, ere, er.	Voc. Thine, a, o, iu.
Dat. Thinen, in, an, on, un, em, im, am, om, um.	Abl. Thinen, in, an, on, un, em, im, am, om, um.

Exempla.

Nom. Thine huffelon sint famo turtolduuan, *genæ tuæ ficut turtura.* w. So luchent mir allo thine word, and allo thino werch, *sic mihi placebunt omnia tua verba & omnia tua opera.* w.

Gen. Ther stank thinero wade is also wiroches stank, *odor vestimentorum tuorum ficut thuris odor.* w. Ande scalt allero thinero wordo, ande allero thinero wercho *intentionem* an mich keran. w. Wir gehugega thinere spune ouer then win, *memores sumus uberum tuorum super vinum.* w.

Dat. Abl. Thin einwaldicheyd skinet an allan thinan werkon, *simplicitas tua apparet in omnibus tuis operibus.* w.

Acc. Stiuri dina (*pro* thina) scalca, *guberna tuos famulos.* Hymn.

XI. Pronomen possessivum duale, inker vel incer, declinatur ut possessivum duale unker, supra. En exempla: Te incon handon, *ad manus vestras.* Thuru inca lera, *per vestram instructionem.*

XII. Pronomen possessivum plurale juwer, vel juuuer, vel juuar sic declinatur.

Numerus Singularis.

N. Juwer, jûuer, juuuar, jûuar, ara, juuue, a, o, *vester.*	N. Juwe, jûuar, juuuar, ara, vel juuue, a, o, u, *vestra.*	N. Juwer, juuuar, jûuar, juuara, juweraz, jueraz, *vestrum.*
G. Juweres, juuuares, juuares, juuues, is, as.	G. Juwero, u, juwere, er, jûuero, jûuere.	G. Juweres, juuares, juuues.
D. Juweremo, juuaremo, ermo, juuuon, an, en.	D. Juwero, u, juwere, er, jûuero, &c.	D. Juweremo, jûuaremo, ermo, juuuon, an, en.
A. Juweren, juuaren, an, juuuen, an, on.	A. Juwe, juuuara, jûuare, a, o, u.	A. Juwer, juuar, a, juweraz, juuaraz.
V. O juwer, juwe, a. o.	V. O juwe, a, o, u, jûuar, &c.	V. O juwer, juweraz.
A. Juweremo, juwaremo, ermo, juuuon, an, en.	A. Juwero, u, juwere, er, jûuero, &c.	A. Juweremo, juuaremo, ermo, juuuon, an, en.

Exempla

Exempla generis masculini.

Nom. Uuet it juuua drohtin self, *dominus vester ipse hoc cognoscit.* C. C. So huat so gi dadun an juuues drohtines namon, that antfang juuua drohtin selbo, *quicquid fecistis in vestri domini nomine, id accipit vester dominus.* C. C. Juuuar mieta ist ginihtsam, *vestra merces copiosa est.* Tat. XXII, 17. Soso jûuuar fater ther himiliscon, *sicut pater vester cœlestis.* Tat. XXX, 10. Jûuer fater ther in himile ist, *pater vester, qui in cœlo est.* Tat. XL. 7.

Gen. An juuues drohtines namon. C. C. Duot juich seluon eynen ruom thaz er ne gehuget allizana thero *mysteriorum* juweres *redemptoris*, *Facite vobis unam hanc gratiam, ne semper memores sitis mysteriorum vestri redemptoris.* W. Thie ju dopan scal an jûuuas drohtines namon an thena helagan gest, *hic vos baptizabit in nomine vestri domini in spiritum sanctum.* C. C. Ni forhtiat iro fiondscepi, thoh sia hebbean juuues ferhes giuuald, *ne metuatis ab illorum inimicitiâ, tametsi habeant vitæ vestræ potestatem.* C. C. Jûuuan oduuelon gibat gi them mannon the ina an thesaro uueroldi ne lonon, endi ruomot te juuues uualdandes rikea, *bona vestra date hominibus, qui non retribuere possunt in hoc seculo, & remunerationem accipietis in domini vestri regno.* C. C. That ir kind sint juuuares fater, *ut sitis filii patris vestri.* Tat. XXXVI. 3. Ni sit sorgfolle jûuares ferahes, *ne sitis solliciti animæ vestræ.* XXXVIII, 1.

Dat. Abl. So sculun gi mid juuuon leron liud folc manag wendean after minon uuilleon, *sic vestrâ doctrinâ multum populum convertetis ad meam voluntatem.* C. C. Hugeat te juuuon liebon herren, *attendite domino vestro dilecto.* C. C. Endi sprikit thie helago gest mahtig fan jûuuon muthe, *& loquetur sanctus spiritus omnipotens ex ore vestro.* C. C. Mit jûuaremo fater ther in himile ist, *apud patrem vestrum, qui in cœlo est.* Tat. XXXIII, 1.

Acc. Thurg juweren willan, *vestri gratiâ.* W. Ni latat juuuan hugi tuiflean, *ne sinite vestram cogitationem dubitare,* C. C. Deleat jûuuan oduuelon under thero thurftigan theod, *distribuite vestras opes inter egenos.* C. C. Uuet mahtig God juuuan uuilleon, *omnipotens Deus novit vestram voluntatem.* C. C. Thuru juuuaron herron, *vestri domini gratiâ.* C. C. Inti diuriso juuuaran fater, *& glorificent patrem vestrum.* Tat. XXV, 3. In jûueran buosum, *in sinum vestrum.* XXXIX, 4.

Exempla generis fœminini.

Nom. Acc. Latat juuua leoht mikil scinan, *luceat magnoperè lux vestra.* C. C. So liuhte juuar lieht, *sic luceat lux vestra.* Tat. XXVI, 3. Wanta ir habet juuuera fluobara, *quia habetis consolationem vestram.* Tat. XXIII, 1.

Dativus & Ablativus. Than motun gi ina after te juuuero frumu findan.

Exempla generis neutrius.

Nom. Acc. Inti aruuerphen juuara namon sama so ubil, *& ejecerint nomen vestrum tanquam malum.* Tat. XX. 16. Uuartet ir thaz ir jûuar reht ni tuot fora mannon, *attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus.* Tatianus XXXIII. 1.

Numerus pluralis communis.

Nom. Juwe vel juuue, a, o, iu. jûuare, jûuara, juuuare, juuuara.
Gen. Juwero, a, u, juwere, er.
Dat. Juwen, jûuaren, juuuaren, an, on, un, em, am, om, um.
Acc. Juwe, a, o, iu. juuare, jûuare, juuuare, juuuara.
Voc. Juwe, a, o, iu.
Abl. Juwen, jûueren, juuuaren, an, on, un, em, am, om, um.

Exempla.

Nom. Acc. Ni mugun juuua uuerc biholan uuerthan, *vestra opera non possint abscondi.* C. C. that thar man nigen thuru juuua gidadi bidrogen ni uuerthe bisuican thuru juuua sundea, *ut nemo vestris operibus seducatur & decipiatur vestris peccatis.* C. C. Under juuua fuoti, *sub pedibus vestris.* C. C. Thaz sie gisehon juuuaru gote uuerc, *ut videant vestra bona opera.* Tat. XXV. 3. Minnot juuuara fianta, *diligite inimicos vestros.* Tat. XXXII. 2. Noh sentit ni jûuara merigrotta fori suin, *neque mittatis margaritas vestras coram porcis.* cap. XXXIX, 8. Noh ni horit juuaru uuort, *neque audierit sermones vestras.* XLI. 9.

Gen. So war so ir einege juuuera gelichon vindet, *ubicunque aliquam vestrarum sodalium inveneritis.* W. Nu latat an juuuon muod-sebon juuuera selban sundea hreuuan, *nunc vos pœniteat, in vestris affectibus, vestrorum peccatorum.* C. C.

Dat. Abl. An juuuon muod-sebon. C. C. Stiured mih mid juwan goodan bilethen, *gubernate me bonis vestris exemplis.* W. Ni latat thes melmes uuiht falgon an juuuon foton thanan the man ju antfahan ni uueli, ac scadeat it fon juuuon scohon, *non sinite quid cœni in vestris pedibus exportari eo loco, ubi vos non receperint homines, sed excutite illud à calceamentis vestris.* C. C. Uuesat gi eft an juuuon dadeon dufon gelica, *estote similes columbis in operibus vestris.* C. C.

Oft

Oft vurthun mi tharod helpa fan juuuan handon, *sæpe illic mihi allata fuerunt auxilia à vestris manibus.* C. C. Uuizzut guot zi gebanne juuueren kinden, *nostis bona dare filiis vestris.* Tat. XL, 7. Fon juuaren fuozen, *de pedibus vestris.* XLI, 9.

De pronomine primitivo singulari tertiæ personæ HER, SIU, HIZ, ille, a, ud. *cum suis possessivis.*

XIII. Declinatur hoc pronomen singulariter in tribus generibus secundum subjectum paradigma.

Numerus Singularis.

N.* Her, hir, ir, er, hie, *ille, is.*	N. Siu, sia, sea, sa, sie, se, *illa, ea.*	N. Hiz, iz, hit, het, it, *illud, id.*
G. Sin, is vel es.	G. Hiro, u, a, iro, u, a.	G. Sin, is, es.
D. Himo, imo, imi, im.	D. Hiro, u, a, iro, u, a.	D. Himo, imo, imi, im.
A. Hina, hino, hine, ina, ino, ine, hinan, inan, hin, in, him.	A. Siu, sia, sea, sa, sie, se.	A. Hiz, iz, hit, het, it.
A. Himo, imo, imi, im.	Ab. Hiro, u, a, iro, u, a.	A. Himo, imo, imi, im.

Exempla generis masculini.

Nom. Her is mir so hold, thaz her niet tholan ne wela, thaz mich jeman siner minnon irre mid esnegamo wereldlichon *strepitu, Adeo mihi amicus est, ut non permiserit quenquam me ab illius amore abducere mundano strepitu.* w. Inti hir ist thir gifelo, *& ipse erit gaudium tibi.* Tat. II, 6. Thicco gehiez er mir, *sæpe promisit mihi.* w. Johannes scal er heizan, *Johannes vocabitur.* Otfr. So er teta, *quemadmodum ille fecit.* Otfr. Satanas geroto juuuer, thaz ir juuih riho, *Satanas expetivit vos, ut vos cribraret.* Tatian. Allso hie it fan them anaginne thuru is ena craft Waldand gisprak, *sicut ille à principio id locutus est per ipsius solam potentiam dominus ipse.* C. C. Hie gisah thar ena engil, *ibi vidit angelum.* C. C. Matheus uuas hie hetan, *vocatus erat Matthæus.* C. C. Fuor im te them friondon thar hie afuodid uuas, *ad amicos profectus est, apud quos natus erat.* C. C. Huat ik ju seggian mag, quat hie, gesithos mina, *quod vobis dicturus sum, inquit ille, discipuli mei.* C. C.

Hic autem notandum est HIE esse pronomen *Saxonicum*, quod mutuatur lingua *Francica*, utvicissim à lingua *Francica* pronomina subinde mutuatur *Anglo-Saxonica*, quemadmodum alibi ostendimus.

Gen. Sin bilethe is also thes bergas Libani, *species ejus, ut Libani.* w. Sin chela is vilo suoze, *guttur ejus est valde suave.* w. Tho quad sin muoter zi imo, *tunc dixit mater ejus ad illum.* Tat. XII, 4. Tho ich minon wingardon bevolan haue then winzurnelon ich duon sin jethogh seluo allizana, *quamvis vineam meam custodibus commisi, tamen illam semper ipse observo.* w. Huo sia scoldin is gibodscipi frummian, *quomodo mandatum illius perficerent.* C. C. Ina thia uuidersacon fahan ni gidurstin, ac mithun es, *adversarii non ausi sunt illum apprehendere, sed evitarunt eum.* C. C. Endi thuo ti es jungron sprac, *& tum locutus est suis discipulis.* C. C. Huand hie thit uuerold riki ertha endi upp himil thuru es enes craft selbo giuuarahta, *nam hoc mundanum regnum, terram, & cælos supra suâ solius potestate ipse fecit.* C. C. Es hie latat ina is muod spanan that hie hit biginne thera gernean, *si sinat suam mentem flectere, adeo ut id percupere tandem cæperit.* C. C. Uuantun in uuesan in thero samantferti, *æstimabant illum esse in comitatu.* Tat. XII, 3.

Dat. Abl. Ther cuning Salomon machoda himo seluemo eynan disk thes holzes van Libano, *rex Solomon sibi fecit mensam ex ligno Libani.* w. Thie himo *adhærent per fidem*, also thaz har themo hoiuede. w. Thaz himo hungredo, *quòd esuriret.* w. Ande ophenent himo the doichne thero gescriphte, *& illi aperiunt arcana scripturarum.* w. Andera heyligon ni mugan himo geliic siin, *alii sancti non sunt illi æquiparandi.* w. Sum imo ok lastar sprak, *aliquis autem illum blasphemavit.* C. C. Gabun imo gimirrotun win trinhan mit gallun gimisgitan, *dederunt illi ad potandum vinum myrrhatum cum felle mixtum.* Tat. Thaz duit imo ubil herza, *hoc illi attulit malignum cor. Otfr.* apud *Lamb.* Druhtin kos imo einan wini, *dominus sibi elegit unum dilectum.* So dedi imi Got also dir Goltsmit düt. *S. An.* Thar uuas thuo uualdendes megin craft gimarid huo scal allaro manno gihuilik suitho uuillendi is uuerold herren sculdi, endi scattos, thia imi gescerida sint, gerno geldan, *tum divulgata erat Domini omnipotentia ad docendum, ut unusquisque homo Domino suo terrestri debita & tributa, quæ illi imposita sunt, libentissime & studiosè solveret.* C. C. Niet te mer than ther mano jeht lightes hauet van himo seluemo, *non magis, quàm luna aliquid lucis à seipsâ habet.* w. Her scal an himo seluemo bethuvan thes lichamon geluste, *in seipso reprimit corporis libidines.* w. Thuo thero tuelifio en Thomas gimalda, uuas im githuungan man, *tum locutus est duodecim unus, Thomas vir gravis.* C. C. Endi im selbo gicos tueliui, *& sibi duodecim elegit.* C. C. Huo im an erl bigan an ertha saian hren corni mid is handon, *ut homo quidam cæpit in tellure suis manibus serere purum granum.* C. C.

---

* *Germanicè*, N. Masc. Er. G. Seiner. D. Ihrer. D. Ihr. Ac. Sie. A. Ihr. N. Neut. Ihm. Ac. Ihn. A. Ihm. N. Fœm. Sie. Gen. Es. G. Seiner. D. Ihm. Ac. Es. Ab. Ihm.

Acc. Ande wisda mich wie ich hina minnan sule, *& me instruxit qualiter illum amarem.* w. Mit hiro wiisheyde ne moght ich hino vindan, *cum illorum sapientiâ non possem illum invenire.* w. Ich vortheroda hine, and ne vand sin niet, *quærebam illum, & non inveni eum.* w. Willo hine suochen, *quæram illum.* w. Tho ina thiu muoder nam biuuandina mid uuadi wibo sconosta, endi ina mid iru folmon tuem legda lieflico luttilna man that kind an ena cribbun, *tum mater fœminarum pulcherrima prehendit illum fasciis involutum, & cum palmis suis duplicibus amanter posuit puerum parvulum in præsepi. C. C.* Hiet ina thuo ledian thar Lazarus uuas fuldu befolhan, *jussit, ut illum eo ducerent, quò Lazarus terræ commissus erat. C. C.* So wenan so ich cusse, ther ist iz, fahet inan, *quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum.* Tat. Nahlito, thaz her man custi, *appropinquavit, ut oscularetur eum.* Tat. Heiz inan Heilant, *voca eum Jesum.* Otf. Suahtun inan heizo, *quærebant eum fervidè.* Otfr. Erlosit her inan nu, *liberet eum nunc.* Tat. That sie giant wurtiten inan Gote, *ut sisterent eum deo.* Tat. Pro inan apud *Otfridum* non raro occurrit nan per aphæresin: ut, tho batun nan thie liuti, *rogaverunt eum homines.* Hiazun in Heilant, *vocaverunt eum Jesum.* Otfr. Ther cuning leydoda mich in sinan winkelnere, ande wisda mich wie ich inan minnan sule. *introduxit me rex in cellam suam, & instruxit me, quomodo illum amarem.* w.

Exempla generis fœminini.

Nom. Acc. *Ecclesiam Christi* thie ich er *detestabar per ignorantiam,* therro ne magh ich mih nu uolle wunderan wie hoogh siu is, ande wie siu alliz anathihet *de virtute in virtutem.* w. Nu besueret her auor *filias Hierusalem* umbe sine *sponsam,* so wanne so siu slaaphe, thaz sie ne wecchan eer siu selua wolla, so war so min *dilectio* is, thar ne is siu niet *ociosa.* w. Thie thiernan sahon sie, ande zaldon sie aller wiuo saligosta, *viderunt eam filiæ, & prædicaverunt illam omnium mulierum beatissimam.* w. Ef hie that giquathi that sia sia quika lietin, *si ille hoc jubeat, ut vivam illam dimittent. C. C.* Sithor ik sea mi te brudi gicos, *ex quo illam mihi in sponsam elegi. C. C.*

Gen. Ande eer thes maneda sie hiro *sponsus, Et antehac monuit illam ejus sponsus.* w. In minero muoder hus, and in hiro gegathema, *in domum matris meæ, & in conclave ejus.* w. Sazta inan in ira barm, *posuit eum in sinu suo.* Otfr. Inti ni uuard ira uuis, *& non cognoscebat eam.* Tat. v. 10. Thiu idis uuas bifangan an farlegarnisse, uuas iro libes scolo that sia firio barn ferahu binamin, ahtin ira aldras, *deprehensa fuit mulier in adulterio, vitâ mulctanda erat, ut jure homines animam illi auferrent, & morte afficerent. C. C.* Ef hie that giquathi that sia quika lietin, fridodi ira ferahe, *si hoc jubeat, ut vivam illam dimitterent, & animam ejus liberet. C. C.* Anna uuas siu hetan, uuas iru githuungan uuib, *Anna vocata erat, erat mulier gravis,* vel *ætate provecta.*

Dat. Abl. Quad iru ther engil, *ait angelus illi.* Tat. Uuas iru then sun drut, *tunc erat ei filius dilectus.* Hiet that siu vuihtes than er ni gerodi neuan that man iro Johannes hobid gabid alosit fan is lichamon, *jussit ut nihil illa rogaret, nisi ut caput Johannis sibi daretur excisum à corpore. C. C.* Inti quena imo fon Aarones tohterun, inti ira namo uuas Elizabeth, *& uxor illi de filiabus Aaron, & nomen ejus Elizabeth.* Tatian. 11, 1. Wanda siu wole weiz thaz siu thar *pulchritudinem virtutum* von hiro seluero niet ne hauet. w. Wand sie thie craft, and then smak *supernæ dulcedinis* an hiro seluero hauet. w.

Exempla generis neutri.

Nom. Acc. Wanda hiz geskiede an sinemo maheldaga, *nam id factum erat in die sponsionis ejus.* w. Ih ueiz ouh thaz thu ir kennist, ioh thih iz unfarholan ist, *scio te hoc noscere, & quod tibi non absconditum est. Otfr.* apud *Lamb.* Hit gescagh ouch an themo dage sinero freuwe, *factum erat etiam in die lætitiæ suæ.* w. Hiz duot mir michel nood, *cogit me gravis necessitas.* w. Ther ist iz, *ipse est.* Tat. Cundel iz mir, *renuntiate hoc mihi.* Tat. Er in zalta wia is wesan scolta, *iis dicebat, quomodo id omne fieri deberet. C. C.* Endi im uuar angegi suot spell sagda, tho sia ni vuarin so saliga, that sia it so far fengin, so it iro fruma uuari, *& illis vera blandâ oratione respondit, tametsi illis non liceret esse tam beatis, ut illam caperent, prout commodum suum postularet. C. C.* Than scalt thu that thin horth neman, scalt thinon oduuelon allon forcopan diuna methmos endi delian het armon mannon, *tum thesaurum tuum prehendens, omnes divitias tuas cum pretiosissimis cimeliis vendes, & pauperibus distribues.* C. C. Thaz ih es bigunni in unsera gizungi, *ut id auspicarer in nostrâ linguâ. Otfr.* apud *Lamb.* Fuorun thar thia liudi thuo obar all Galileo land, that Godes barn sehan, dadun it bi them vundre, huanan im mohti sulic vuord cuman, so spahlico gisprocan; that hi spell Godes so suodlico seggian cunsti, so craftlico giquethan, *tum profectus est populus per totam Galilæam, ad videndum filium Dei, mirati sunt unde illi veniret tale verbum & tam sapiens dictum, ut verbum dei sciret tam veraciter dicere, tam potenter prædicare.* C. C. Leiti unsih in richi thin, thoh uuir es uuirdig ni sin, *duc nos in regnum tuum, tametsi illo non sumus digni. Otfr.* apud *Lamb.*

Gen. Thar er es mista, *ubi hoc non deprehendit.* Tat. Sia ni vueldun es im horean, *non illi voluerunt in hâc re auscultare.* C. C. Ni sint sia vuirdiga than that sia gihorean juuua helag uuord,

uuord, ef sia is ni vuelliat an iro hugie thankean, *non sunt digni, ut vestrum sanctum verbum audiant, si non de eo cogitare volunt.* C. C.

Numerus pluralis communis.

Nom. Sie, siu, sio, sia, sea, si, se, *illi, illæ, illa.* Gen. Hira, hiro, hero, her, ira, iri; iro, iru, era. Dat. Him, hin, ira, in, imo. Acc. Sie, siu, sia, sea, si, se. Abl. Him, hin, im, in.

Exempla

Nom. Acc. Thaz sie se ne wecchan, *ne illæ eam expergefaciant* w. Ande thaz sculon sie duon *propter timores nocturnos, Et hoc facturi sunt,* &c. w. Thie sich anazuchon that sie thine gesellon sin, *qui se prætendunt esse tuos comites.* w. Siu cunnon alle maghtigan wole voghtan, *hi possunt omnes egregie pugnare.* w. Ni namun si gouma thera wiba claga, *non animadvertebant queremonias mulierum.* Otf. Thas quadun si, *hoc dicebant.* Otf. Huo sia scoldin is gebodscip frummian, *quomodo deberent mandata ejus exequi.* C. C. Sia vuurthun gecorana te thio that sie than euangelium enan scoldun an buok scriban, *ad hoc electi erant, ut evangelium in libro scriberent.* C. C. That scoldun sea fiori thuo fingron scriban, *id hi quatuor debuerunt digitis scribere.* C. C. Inti uuard mit thiu sio in muote giforhte uuarun, *& factum est, dum mente consternatæ illæ essent.* Tat. CCXVIII. 1.

Gen. In hira *conventicula* ne wille ich niet cuman, *in illorum conventicula non veniam.* w. Sunder hiro gewelich hauet-sine herdnisse, *sed eorum quisque suum habet gregem.* w. Ande hiro neheyn latat sin suerd van sinemo thihe thurgh thie naght uorghta, *& illorum nemo gladium suum à femore discingit propter timores nocturnos.* w. Her allero jegelich hauet sin suerd an handon, *horum omnium unusquisque habet gladium suum in manibus.* w. Thie hiro *auditores* lernent castitatem, *qui suos auditores docent castitatem.* w. Ik scal im thena vueg ruman, lerean thesa liudi huo sia era gelobon haldan, *ego illis viam dilatabo, docebo populum, quomodo suam fidem tenebunt.* C. C. Si slugen iri gezelte ane dem berge Suedo, *fixerunt tentoria sua in monte Suedo.* Iri beidere vorderin, *utrorumque proavi.* S. Ann. Habda im vualdand God them helithon an iro hertan helagna gest fasto bifolhan, *dominus Deus sanctum spiritum viris illis in cordibus eorum commiserat.* w.

Dat. Abl. Ande hin ouch *iter salutis* ougant, ande hin allizana *reficiunt* mit * heil-samo dranche *divini verbi,* ande hin ouch lernont *in præsenti* hauen *luctum propter æternam consolationem.* w. In in selbon, *in semet ipsis.* Tat. CLXXVIII, 5. Ih gab in thin uuort, *ego dedi eis sermonem tuum.* Ibid. 6. Ih in in, *ego in eis.* CLXXIX, 2. Gif her in diu craft, *dedit illis virtutem.* S. Ann. Als im von arte ist geslacht *prout illis naturâ consentaneum est.* w. Batun inan in iz zeigoti, *rogabant, ut sibi id aliquis ostenderet.* Otf. Gebet in thrato, *præcepit iis vehementer.* Tatian. Inti sprah fon imo allen, *& loquebatur de illis omnibus.* Tat. VII, 10. IMO autem est pro IM, per appositionem paragogici o.

De pronomine reciproco tertiæ personæ SIN, *sui.*

XIV. Tametsi pronomen primitivum tertiæ personæ HER in obliquis omnium generum & utriusque numeri reciprocè usurpetur, ut multis supra exemplis patet; nihilominus in usu est apud *Franco-Theotiscos* pronomen reciprocum SIN utriusque numeri, quod sic declinatur.

Gen. Sin. Dat. Himo selvemo, hiro & hiro selvero. Pl. Him & him selvon. Acc. Sich, sih.

Exempla.

Wanda siu hauet sich bekeret *ad verum lumen, Quoniam se convertit ad verum lumen.* w. Thiu sich so verro gemeret, *quæ se in tantum multiplicant.* w. Also thiu *cacumina foliorum nardi* sih zebreident in aher, *quemadmodum cacumina foliorum nardi se dilatant in aristam.* w. Hic tamen observandum est SIN & SICH haud semper reciprocè significare, sed non raro usurpari ut IS & HINA absque respectu ad id, quod in eâdem oratione præcessit, aut per copulam iis annectitur.

XV. Præterea notandum est † Dativum singularem & pluralem pronominis tertiæ personæ in oratione aliquando eleganter redundare, præsertim post verba motus, ut ex codicis *Cottoniani* exemplis infra positis ostenditur. Giuuet im thuo umbi thria naht after thiu thessaro thiedo drohtin an Galilea land, *tum postea circiter tres noctes gentis hujus Dominus discessit in terram*

---

* Heilsamemo, heilsamo. † Credo etiam hanc regulam locum habere in dativis pronominum primæ & secundæ personæ, tametsi inter legendum mihi non occurrerunt hactenus exempla; at in *Ulphilana* evangeliorum versione ἥμαρτον redditur FRAVANKTA MIS. Sic *conveniunt ad eum Pharisæi,* Luc. VII. 1. *Saxonice,* Ða comon to him Farisei. *Gothicè* vertitur, SAh ΓAUEMNN SIK AN ÏMMA FAREISAIEIS:

K *Gali-*

Galilæam. Thuo giuuet im thie vualdandes suno forth, *tum Dei filius exiit.* Thuo giuuet im mahtig self an ena barg uppan barno rikiost, *tum omnipotens ipse natorum princeps ascendit in montem.* Huat ik ju seggian mag, quat hie, gesithos mina, huo im an erl bigan an ertha saian, *ego vobis dicam, inquit ille, comites mei, ut vir cœperit in terra serere.* Sat im thuo helag drohtin, *tum sanctus dominus sedebat.* Godes egan barn fuor im te them friondon thar hie afuodid vuas, *Dei proprius filius profectus est ad amicos, apud quos natus erat.* Fundon sia sittean bi them seuue Iacobe endi Iohannese, vuarun im junga man, *invenerunt sedentes juxta mare Jacobum & Johannem; erant juvenes.* Anna uuas siu hetan, vuas iru githuungan uuib, *Anna vocata, erat mulier gravis,* vel *provecta in annis.* Ac vuarun im barnolos, *erant liberorum orbi,* scilicet *Zacharias* & *Elizabetha.* Habda im eft es spraka giuuald, *habuit iterum* (Zacharias) *loquendi id facultatem.* Giuuitun im thuo an Galilea land Ioseph endi Maria helag hiuuiski heban cuninges, *tum in terram Galilæam profecti sunt Joseph & Maria familia regis cœlestis.* Thuo giuuet im mahtig self sundar gisittean endi im selbo gicos tuelivi treuhafta man, *tum omnipotens ipse abiit ad sedendum privatim, & elegit duodecim fideles homines.* Sum man than farlatit suara sundiun, fahit im an salig thing, biginnit im thuru Godes craft godaro werco, *alius vero linquit gravia peccata, ad frugi se recipit,* & *divinam per potentiam orditur* [bona opera] *bona operari. C. C.* Notandum iterum est, reciprocum SIN, etiam absolute usurpari, ut HER reciproce. sic Tat. I, 2. Alliu thuruh thas uuurdun gitan, inti uzzan sin ni uuas uuiht gitanes, *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.*

XVI. A pronomine primitivo tertiæ personæ HER oriuntur duo possessiva, sin & hir vel her; illud à genitivo singulari, hoc à plurali. SIN autem declinatur ut MIN & THIN, ut sequentia exempla docent.

Exempla numeri singularis in genere masculino.

Nom. Sin bilethe is also thes bergas Libani, *species ejus, ut Libani.* W. Sin chela is vilo suoze, *guttur ejus est valde suave.* W.

Gen. Cusse her mich mit themo cusse sines mundes, *osculetur me osculo oris sui.* W. And cusse mich mit thero suoze sines *evangelii.* W.

Dat. Abl. Nu ich ze sinemo louuan bim cuman, *nunc perventus sum ad illius fidem.* W. Mit sinemo herige, *cum exercitu suo.* Tat. Ich saz under sinemo scada, thes ich jegeroda, ande sines ouezzes niedet mich, *sedi sub ejus umbrâ, quam percupivi, & oblectabat me fructus ejus.* W. Wither ze sinemo louuan bringa, *ad illius fidem reducam.* W. Lose unsih fone des tiufelis chorungen, unde fone sinemo giuualte, *libera nos à tentationibus diaboli, & ab illius potestate. Otfr.* apud *Lamb.*

Acc. Wanda ich sinen skirm jehafda, *nam ejus præsidio gaudebam.* W. Ther kuning leydoda mich in sinan winkelnere, *introduxit me rex in cellam suam.* W. Willon ich negheyn arbeyd thurh sinan willan scuvan, *nullam operam illius gratiâ recusabo.* W. Ih quam man zi scheidanne widar sinan fater, *veni ad seperandum hominem adversus patrem suum.* Tat. Vannana ist iz fromin, that ih es vuirdig bin thaz ih druhtine sinan sun souge, *unde est domine quòd ego digna sim, ut domino suum filium lactarem.* Otfr.

Exempla in genere fœminino.

Nom. Acc. Her skeynet sine *divinitatem.* W. Nu besueret her *filius Hierusalem* umbe sine *sponsam.* Von thes suor her *filias Hierusalem,* thaz sie sine winian niet ne geirredan mid eynegemo ungestiuro, *quare adjuravit filias Hierusalem ne dilectam suam excitarent aliquo strepitu.* W. wir wizun alla sina slachta, *novimus omnem ejus stirpem.* Otfrid.

Gen. An themo daga sinero freuwe, *in die lætitiæ ejus.* W. So her thes innena werthed, thaz mich okkeret siner minnon gelusted, *sic præcepit me solum ejus amore delectari.* W. Mit giuuelti sineru henti, *cum potentiâ suæ manûs,* Otfr. Fon reue sinero muater, *ab utero suæ matris.* Tat. II, 6.

Dat. Abl. Thar zuo sagon ich juh, thaz ich ze sinero friundscephe niet ne quam *ullis præcedentibus meritis,* sunder okkeret *gratuita gratiâ illius.* W. Mit sinero helpho, *ope ejus.* W. Wanda ich mines *sponsi* genatha versteen in sinero *vocatione.* W.

Exempla in genere neutro.

Nom. Acc. Ther thie zilosit einaz, *qui solverit unum.* Tat. XXVI, 6. Thuo vuellia ik ju te vuaron seggian that gi im (kesare) sin gebet, endi vualdand Gode selliat that that sin ist, *vobis vero bona fide dico, ut Cæsari suum reddatis, & domino Deo, quod suum est. C. C.* Thie in herzen ni eigen niheinaz wig, *qui in corde nullam habent contentionem.* Otfr. Ther ni thuinget sinaz muat, *qui non coercet affectum suum.* Thaz her seluo zallei erist sin *evangelium,* ande thiu *mysteria regni cœlestis* furebringa. W. Ubar allaz sinaz richi, *per totum suum regnum. Otfr.* apud *Lamb.*

Exempla numeri pluralis.

Nom. Acc. Stinkent sine piementon, *aromata ejus olent.* W. Du her sini troume sagiti, *quum somnia sua referret.* Otfr. Ubi sini pro sine. Ther figboum hauet furebraht sina bittera figon, *ficus*

ficus protulit recentes ſuos ficos. w. So giued her andera ſina *dona, ſic dabit alia ſua dona.* w. So giuet her andere ſine dona. w.

Gen. Thiu vernumft ſinero wordo is *ſuper mel, Perceptio verborum ejus eſt ſuper mel.* w. Iof ich einech ſinro ſpore muga vindan, *ſi aliquod veſtigiorum ejus poſſem indagare.* w. Occurrit & ſino: ut ſino uuitagono, *prophetarum ejus.* Tat. IV. 15.

Dat. Abl. Her hauet vore-gegareuet ſinen holden einan disk thar ze himole, *præparavit ſuis fidelibus menſam cœlo.* w. Ande ſie thar nah ſinen *Apoſtolis* beuele *exponenda.* Alſo ther *ſponſus* ſeluo skeynede in ſinan daaden, *ſicut ſponſus ipſe ſuis factis oſtendit.* w. Ich hauo wola verſteen thaz himo aller niudeſt is an ſinan heyligon, *benè intellexi quod illi gratiſſimum eſt in ſuis ſanctis.* w.

XVII. Hir, hire, vel her & here declinantur ut cætera pronomina poſſeſſiva, more adjectivorum, ut conſtat ex ſequentibus exemplis. Wanda *Apoſtoli, & martyres,* thie ther mith hires ſelues bluode himolriche arnodan, thie hauent ouch thar thie meyſto eera, *nam Apoſtoli, & martyres, qui ſuo ipſorum ſanguine cæleſte regnum meriti ſunt, habent ibi maximum honorem.* w. Inti giſpentota allu iru, *& erogaverat omnia ſua.* Tat. LX. 3. Ich vand in hiran buochan thaz her is *verus Deus.* w. Wanda mit then *exhortationibus,* thie ich fand an hiran wordan, and an hiron geſcriftan ward ich ſo hardo geſeeret, *nam exhortationibus, quas in eorum verbis & ſcriptis inveni, tam graviter vulneratus eram.* Ande the ſo ſalich ſint, thaz thu in hiran herzan thir hereberga machoſt, *& qui adeo beati ſunt, ut tu in eorum cordibus tibi caſtra facias.* w. Thine *doctores* thie vurebringent hiron *auditoribus* then claren drank *ſpiritualis dulcedinis. Judæi* vuchtan ſo erneſthafto wither the Chriſtenen thaz ſie ſe driuen uz heran lando, *Judæi pugnaverunt tam acriter contra Chriſtianos, ut eos ex eorum terrâ expulerint.* w. Wanda geſtarchent thie *Hæretici* in hiron *perverſis dogmatibus.* w.

XVIII. *De pronomine* ſelf, ſelƀ, ſelƀo, ſelvo, ſelbo, *ipſe.*

Hoc pronomen, ut *ipſe* apud *Latinos,* eſt omnium perſonarum, ſive ex pronominibus ſolum trium perſonarum ſignificationem repræſentat: ut, ik ſeluo, thu ſeluo, her ſeluo. Sic autem declinatur.

Numerus ſingularis.

N. Self, ſelƀ, ſeluo, ſelbo, a, ſelƀo, a, *ipſe.*	N. Self, ſelƀ, ſeluo, a, ſelƀo, a, *ipſa.*	N. Self, ſelƀ, ſelvaz, *ipſum.*
G. Selues, ſelƀes, ſelbes.	G. Seluero, ere, er, ſelbero.	G Selues, ſelbes.
D. Seluemo, ſelbemo.	D. Seluero, ere, er, ſelbero.	D. Seluemo.
A. Seluon, ſelƀon, ſelben.	A. Self, ſelƀ, ſeluo, ſelƀo, a.	A. Self, ſelƀ, ſeluaz.
A. Seluemo, ſolbemo.	A. Seluero, ere, er, ſelbero.	A. Seluemo.

En exempla quædam promiſcuè poſita.

Zacharias thuo gimalda endi uuid ſelƀa ſprac drohtines engil, *tum Zacharias locutus eſt, & ipſe reſpondit domini angelo. C. C.* So gifran ik that thuo ſelƀo ſuno drohtines allaro barno beſt bilethi ſagda, *ſic reſcivi, quod tum ipſe filius domini natorum optimus parabolas locutus eſt. C. C.* Thar Maria vuas mid iro ſunie ſelƀo ſalig thiorna, *ibi erat beata virgo Maria ipſa cum ſuo filio. C. C.* Thuo ſprac im eft that fridu barn Godes ſan after thiu ſelƀo tegegnes, *tum illi protinus reſpondit ipſe pacificus dei filius. C. C.* Nam er tho ſelbo thaz brot, *tum accepit ille ipſe panem. Otfr.* apud *Lamb.* Inti Got ſelbo uuas thas uuort, *& Deus ipſe erat verbum.* Tat. I, I. Quathun that im uualdand ſelf God Alomahtig forgiƀan habdi merun mahti, *dixerunt, quod omnipotens ipſe Deus illi dediſſet magnam potentiam. C. C.* Nu cume her ſeluo, *nunc ille ipſe veniat.* w. Unzen ſiu ſelua wolle, *quoad uſque illa ipſa voluerit.* w. Alſo ther *ſponſus* ſeluo skeynede in ſinan daadan. w. Unzen ſiu ſelf wolle. w. Turu is ſelbes craft, *per ſui ipſius potentiam. C. C.* Habdun ſelbes gihorid heƀan cuninges helaga lera, *audiverant ipſius regis cæleſtis ſanctam doctrinam. C. C.* Mit thines ſelbes mahtin, *cum tui ipſius potentia. Otfr.* apud *Lamb.* Niet te mer than ther mano jeht lightes hauet van himo ſeluemo, *non magis, quam luna aliquid lucis à ſeipsâ habeat.* w. Wanda her ſcal an himo ſeluemo bethuwan thes lichamon geluſte, *nam in ſeipſo reprimet corporis libidines.* w. Ther cuning Salomon machoda himo ſeluemo eynan disk, *rex Solomon ſibi ipſi facit menſam.* w. Uuas quidis thu fon thir ſelbemo, *quid dicis de teipſo.* Tat. XIII, 21. Huand thie duom cumit thena ſelƀon man, *quando judicium venerit ſuper illum ipſum hominem. C. C.* Thuo hie gihorda thia man ſprecan that ſia ina ſelƀon ſeggian gihordin gehan fur them gumſcipe that hie vuari Godes ſuno, *tum audivit hominem dicere, quod audiviſſent illum ipſum dicere & confiteri coram populo, quod filius Dei eſſet. C. C.* Siu wole weiz thaz ſiu thie *pulchritudinem virtutum* von hire ſeluero niet ne hauet, *Nam bene novit pulchritudinem virtutum ſe non à ſeipsâ habuiſſe.* w.

Numerus Pluralis communis.

Nom. Self, ſelue, ſeluo, ſeluon, ſelbo, ſelbon, *ipſi, æ, a.* Gen. Seluero, ſeluere, er. Dat. Seluan, on, en, ſelben. Acc. Selue, ſeluo, ſelbo. Abl. Seluan, on, en, ſelben.

Exempla promiſcuè poſita.

The ſeluo *doctores ſint* ſmithe ſcirithe thero Chriſtanheyd, *idem doctores ſunt monilia* (ornamenta) *Chriſtianitatis.* w. Bi thero reyno, ande bi then dugethen thie ir ana juch ſeluon hauet, *per caſtitatem & per virtutes, quas in vobiſmet ipſis habetis.* w. Ande mache ſie *conſtantes in prædicatione*, thaz ſie ſelf thie *paganos* mit *aſſiduitate verbi* bekeran *ad fidem.* Under thero ſeluero *doctorum* zungon is honigh ande miloch. w. Thaz ſie beithe hin ſeluon joch hiro *auditoribus* ſezzen fure ze bilethene *virtutes, & exempla priorum patrum.* Mit ſelben Kriſtes ſegenon, *cum ipſis Chriſti benedictionibus.* Otfr. Thie thar fon anaginne ſelbon giſahun, *qui ab initio ipſi viderant.* Tat. proœm. 2.

XIX. Quamvis à pronomine trium perſonarum ſelbo non oritur poſſeſſivum, eſt tamen adjectivum pronominale eygen, egan, ogun, *proprius.* quod trium perſonarum poſſeſſivum dici mereatur; utpote quod omnium ſignificationem repræſentet: ut, min egan, thin egan, ſin egan, hir egan.

Exempla nonnulla promiſcuè poſita.

Godes egan barn diurlic drohtines ſunu, *Dei proprius filius domini dilectus filius.* C. C. Minon eygenen wingardon ne mochte ich behoodan, *propriam meam vineam cuſtodire mihi non licebat.* w. So huıe ſo ogun gınımıꞇ odres mannes, *quiſquis alterius proprium aufert*, vel *quiſquis, quod alterius eſt, aufert.* C. C.

XX. Duo ſunt pronomina demonſtrativa ther, thiu, thaz, *hic, hæc, hoc*; de quo, in capite ſecundo, ut articulo præpoſitivo vel definito; & thiz, thiſe, thiz, *hic, hæc, hoc*; quod ſic declinatur.

Numerus Singularis.

N. Thiz, this, theſer, thes, dis, ditz, thes, thius, thies, *hic.*	N. Thiſe, theſe, a, o, u, thius, thus, *hæc.*	N. Thiz, thit, *hoc.*
G. Thizes, thiſes, diſes, theſes, thieſes.	G. Thiſero, theſero, theſere, thiſere, er.	G. Thizes, thiſes, theſes.
D. Thizemo, theſemo, thiſun, theſun.	D. Thiſero, theſero, ere, er.	D. Thizemo, theſemo.
A. Thizen, thiſen, diſen, theſen, an, on.	A. Thiſe, theſe, a, o, u. thius, thus, thas.	A. Thiz, thit.
A. Thizemo, theſemo.	A. Thiſero, theſero, thiſere, theſere, er, theſo.	A. Thizemo, theſemo.

Exempla nonnulla promiſcuè poſita.

Thiz is thiu ſtemma mines wines, *hæc eſt vox dilecti mei.* w. Ditz puoch iſt von chunich Karl unde von Ruolond gemacht, wieſi diu heidenſchaft uberchomen, *hic liber eſt de Carolo & Ruolando, qui ethnicos vicerunt*: Titulus carminis, *Strichero* auctore, apud *Petr. Lamb.* in comment. de Biblioth. *Cæſar.* lib. 2. cap. v. p. 385. Heliaſe ruofit theſer, *Heliam vocat iſte.* Tat. CCVII. 3. Thiſe wereldliche thimſterniſſe, *hæc mundana caligo.* w. Wer is thiſa thiu fureget, *quæ eſt iſta, quæ progreditur.* Thaꞇ vuı gıꞇholıan ſculua ſo huaꞇ ſo us ꞇhus ꞇhıoda ꞇuo bıꞇꞇres brıngıđ, *ut pateremur quicquid mali nobis hæc natio infligeret.* C. C. Thıus erꞇha berıd, *hæc terra fert.* Geiſt uuares then thiſu uuerolt intfahan ni mac, *ſpiritus veritatis quem hic mundus capere non poteſt.* Tat. CLXII, 3. Thıus vuerold ıs thıe accar ꞇhıꞇ breda buland barno mancunnies, *hic mundus eſt ager, latumque habitaculum natorum ex gente humana.* C. C. Sıꞇhor ık muoſꞇa ꞇhıeſes erlo folcas gıuualdan ꞇhıeſes vuıdon rıkıes, *ſiquidem ego debeam gubernare hunc nobilem populum, & hoc regnum amplum.* C. C. Hıe ıſꞇ ꞇhıeſes cunnıes, quaꞇhun ſia, *eſt hujus proſapiæ, inquiebant illi.* C. C. Ubar theſan vuorolti ring, *ſuper hunc mundi circulum.* Otfr. Luſtonte luſta theſo oſtrun zi ezanne mit ju, *deſiderio deſideravi manducare hoc paſcha vobiſcum.* Tat. Behuı ledıs ꞇhu mı ꞇheſa lıudı tuo, *quare ad me ducis hunc populum.* C. C. Than laꞇa ık ꞇhı brucan vuell allas ꞇhıeſes oduuelon, ꞇhes ık ꞇhı hebbıu gıogıd hıer, *tunc ſinam, ut fruaris omnibus hiſce divitiis, quas tibi hic oſtendi.* C. C. Ni trinku ih fon nu fon thiſemo berde winrebun, *non bibam à modo de hoc genimine vitis.* Thiſemo namon, *hoc nomine.* Tat. IV, 12. In theſemo forleganen cunne, *in generatione iſta adultera.* Tat. XLIV, 22. Inti abahio ſin ora thas zeſeuua, *& amputavit auriculam ejus dextram.* CLXXXV, 2.

Numerus Pluralis communis.

Nom. Thiſe, thiſu, diſe, diſi, theſe, *hi, hæ, hæc.* Gen. Thiſero, thiſere, theſere, er. Dat. Thiſen, diſen, theſen, an, on. Acc. Thiſe, diſe, diſi, theſe. Abl. Thiſen, diſen, theſen, an, on.

Exempla.

Got mag theſe kiſila, joh alle theſe ſiſila, joh theſe ſteina alle erquicken zi manne, *Deus poteſt omnes has cautes, & omnia hæc ſaxa, omnes hos lapides in homines vivificare.* Otfr. Af theſon ſtenum, *ex his lapidibus.* C. C. Noh diſe daz ſi urteilen, *neque hi ut illos judicent.* *Otfr.* apud *Lamb.*

Diſi

Difi ne fint die bezhzheften, *hi non funt optimi.* idem. Thifu thir fagen, *hæc tibi evangelizare.* Thifu uuerdent, *hæc fient.* Tat. II. 9. Quid thaz thefe fteina zi brotu uuerden, *dic ut lapides ifti panes fiat.* Tat. XV, 3. Thefen mer gifihift thu, *majus his videbis.* Tat. XVI. 6.

De pronomine relativo ther, thiu, thaz, *qui, quæ, quod.*

XXI. Pronomen relativum ther, thiu, thaz, declinatur ut articulus definitus, vel pronomen demonftrativum. En igitur, omiffo paradigmate, exempla haud ordine pofita. That ir minimo *fponfo* kundet minen fiecheduom ther mir analiggar, *ut fponfo meo notum faciatis languorem, qui me urget.* W. Der man is falig der in dero argon rat ne gienc, *beatus eft vir, qui non ambulat in confilio impiorum. Otfr.* apud *Lamb.* Ther uuas Enos, ther uuas Seth, ther uuas Adam, ther uuas Gotes, *qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.* Tat. V. 5. Ther hals ther dragat thaz ezzan in then buch, *collum, quod trahit edulium in ventrem.* W. Ther thie muothe is her leynet fich gerno an thie lineberga, *qui laffus eft lubens reclinat fe in cancellos.* W. Min *fponfus* thie the bitterheyd thes dothes thurgh mich leyth, *fponfus meus, qui amaritudinem mortis mei gratiâ paffus eft.* W. Ther win then thu meinoft, *vinum, quod intendis.* Wer weret mich ouch thes, thaz ich thich then ich nu *intus* weiz *verbum in principio apud Deum* nogh *foris* gefehe *verbum caro factum.* W. Thu vuundereft thich thero genathan, thiu mir gefchehan is, *eft tibi admirationi gratia, quæ mihi facta eft.* W. Wer is thiufa thiu tha uphferit vone thero wofte? *Quæ eft ifta, quæ afcendit à deferto?* W. Her warth incarnatus *ex virginali caftitate,* thiu ther mit themo elphondbeine bezeichnet is, *Incarnatus erat ex virginali caftitate, quæ ebore fignificata eft.* W. Min duua thu the ther nifteles in fteinlochoran, *columba mea, tu quæ nidificas in foramine petræ.* W. Thiu duua thie ther niftelot in fteinlochoran. W. Wie eerhaft is thiu *Ecclefia,* thiu ther famo thrado iled *ad terram viventium, Quam honorabilis eft Ecclefia, quæ feftinat,* &c. W. Thuo vuarth thiu tid cuman the thar gitald habdun vuifa man mid vuordun, *tum ventum erat tempus, quod fapientes prædixerant. C. C.* Sino thaz bedde thes cuninges *Salomonis,* thaz umbegeent thes nahtes fefzogh bitherua knehta, *en lectulum Solomonis, quod fexaginta fortes ambiunt noctu.* W. Thaz aliquando etiam ufurpatur, ut pronomen relativum mafculini & fœminini generis vice ther & thiu: ut, tho fprac *fancta Maria* thaz fin zi huge habeta, *tum refpondit fancta Maria, quæ illam recognovit.* Thaz thin nafa is famo wighus uffen *libano* thaz ther gekeret is ingegen Damafcum, *nafus tuus eft ficut turris Libani, quæ refpicit adverfus Damafcum.* W. Quat that fia faliga uuarin man thia her an iro muode uuarin arma, *dixit homines effe beatos, qui hic in fuo fpiritu pauperes funt. C. C.* That giruni that thie ricceo Crift under mancunnea maritha, *myfterium, quod rex Chriftus inter homines publicavit. C.C.* Kunde min *evangelium* allen then thu mugeft, *prædica meum evangelium omnibus quibus fas eft.* W. In minemo herzan thaz entuifchan minen bruftan ligad, *in corde meo, quod inter ubera mea pofitum eft.* Willeramus. Her was Ifmaelis fun van them Ifmaelitæ cuman fin, the ther hufe ne hauan, *erat ille Ifmaelis filius, à quo Ifmahelitæ orti funt, qui domum non habent.* W. Kunde mir *ô fponfe,* war the *fidei doctores fint,* the thin fcaph wifan *ad pafcua vitæ.* Ande the fo falig fint, thaz thu in hiran herzan thir hereberga machoft. Willeramus. Ich giuo thich fuleche *doctores,* thie ther hauent *fenfum fapientiæ.* Willeramus. Er guode fielan, er thie fiit *pofitæ in fpeculo fidei.* W. Geet uz er jungfrouwon, er tha bowet in Sion. W. In then forgan fundan mich thie waghtara thie the burgh umbegeent, *invenerunt me in dolore vigiles, qui circumeunt urbem.* W. Radfragoda ich *Prophetas, & Apoftolos,* thie the Guodes burgh behuodent, *confului Apoftolos & Prophetas, qui civitatem Dei cuftodiunt.* W. Ich biddon juch guode fielan ir tha drephet *ad fupernam Hierufalem.* Thiu *divina eloquia,* thiu ther luzzer fint famo thaz branda filuer, *divina eloquia, quæ funt pura, ut argentum igne probatum.* W. Thie fielan the ther jugethet fint, *animæ, quæ renovantur.* W. Bilaz funta thia uuir thenken, joh emmizigen uuirken, *dimitte peccata, quæ excogitamus, & continuo facimus. Otfr.* apud *Lamb.* Thiu fteyga tha man ze themo difche uph fcalgan, thiu is ruod, *femita vel gradus, fuper quem afcenditur ad menfam, ruber eft.* W. So willon ich thir skeinan *fortiffimum fervorem amoris* met thero ich thich minnon. W. Ande andere fine *dona* mit then ich *rationem mentis meæ* cunnan gerihtan W. Then fprach ich ius zuo, *quibus adeo locutus fum.* W. In then uuifota unfih ufgang fon hohi, *in quibus vifitavit nos oriens ex alto.* Tat. IV, 18. Thu tha bouweft in then gardon, *tu, quæ habitas in hortis.* O *fponfa* thu ther fliz haueft allizana *virtutum germina* ze phlanzene in thinen *auditoribus.* W.

XXII. Notandum hic etiam eft vocabulum thar, thara, dar, habere vim pronominis relativi, atque ejus vicem fupplere, præcipue in cafibus obliquis: ut, thar all gifcuop uuerold, *qui totum mundum creavit. C. C.* Ande ouch *accedunt ad prædicationem verbi* thar mide fie gewinnont *fpirituales filios, Accedunt etiam ad prædicationem verbi, quo fpirituales filios gignunt.* Thie fuule thar the disk upha lag thie waran filuerin, *columnæ, fuper quas menfa jacebat, argenteæ fuerunt.* W. Duot wara thes cuninges *Solomonis,* ande thero coronan thar hin fin muoder mide hauet geziret, *fpectate regem Salomonem, & coronam, quâ mater ejus illum ornavit.* W. Thie kundent themo liude thie ruode mines bluodes thar mide ich fie verloofda, *declarant populo ruborem*

borem mei ſanguinis, quo illos redemi. w. Sunder thar mide machod ir ſie liumhaftigh ſtadigare dugatha, *ſed iis efficitis illam celebrem conſtanti virtute.* w. Thiu ſalua thar mide *Maria* ſaluado *pedes domini.* w. Thin hals is ſamo Dauithes wighus, thar thiu were ouene gewrocht is, *collum tuum eſt ſicut turris Davidis, ſuper quem armamentarium ædificatum eſt.* w. Wanda thie *doctores* cunnon thiu *Sacramenta ſcripturarum* thar man ana vindet thiu *firmiſſima munimenta præceptorum.* w. In thero douphe thar thu untfingeſt *remiſſionem peccatorum, In baptiſmo, in quo recipis,* &c. w. Thiu puzza thar uz man thaz wazzar ſcephet, *puteus ex quo hauritur aqua.* w. Thaz uuir ne miſſi gangen, thara ana ni gifallen, *adeo ut nec euntes erremus, nec in illam (diaboli viam) incidamus. Otfr.* apud *Lamb.* Er chom dar ana, er chom an den breiten weg, der ze dero hella kt, *qui in illam (viam peccatorum,* ſuntigen uuege) *venit, venit in latam viam ad mortem ducentem. Otfr.* apud *Lamb.* Suntir der iſt ſaliz des uuillo an Gotes eo iſt unde der dar ana denchet dac, unte naht, *ſed felix ille eſt, cujus voluntas in dei lege eſt, & qui in eam meditatur die & nocte. Otfr.* apud *Lamb.* Notandum quoque eſt vocem hiu pronominaliter, quum ut relativum, tum ut interrogativum, uſurpari: juvere kind in hiu uuerphent ſie, *filii veſtri, in quo ejiciunt.* Tat. LXII, 4. Sic zi hiu, & per craſin ziu, *propter quod? quid? quare?*

XXIII. Præterea notandum eſt pronomen tertiæ perſonæ, her, ſiu, hiz, etiam relativè uſurpari: ut, nieman ne magh *intrare portam regni cœleſtis* her ne werthe *per doctores baptizatus.* w. Thich ne minnot nieman her ne ſii recht, ande nieman ne is recht, her ne minnot thich. w. Bezzere ſint thine ſpune themo wine, ſie ſtinchent mit then bezzeſton ſaluon, *meliora ſunt ubera tua, quæ fragrant optimis unguentis, vino.* w.

XXIV. De pronomine indefinito & interrogativo, wer, *quis, quæ?* waz, *quid?* quod ſic declinatur.

Nom. Wer, huer, *quis, quæ.* waz, wat, huat, *quid.* Gen. Wes, hues, Dat. Wem, huem, uuemo, huemo. Acc. Wena, huena, wenan, huenan. Abl. Wem, huem.

Exempla haud ordine poſita.

Wer weret mich thes? *quis mihi hoc præſtabit?* Wer is thiuſa thiu tha uph ferit? *quæ eſt iſta quæ aſcendit?* Uuer biſt thu, *tu quis es?* Uuer biſt thu thanne, *quis es igitur?* Tat. Thanne thaz uuer ſin foraht ſezze furi ſina friunta, *quam ut animam ſuam quis ponat pro amicis ſuis.* Tat. CLXVIII, 1. Ob ir uuaz bittet then fater, *ſi quid petieritis patrem.* Tat. CLXXV, 1. Ic uuet all vualdand God hues thia bithurbin, thia im thienot, *dominus Deus benè novit, quo indigeant, qui illi ſerviunt. C. C.* Endi ſia fragon huena ſiu mid thiu geſithu ſokian quamun, *& interrogaverunt ad quem quærendum venerunt. C. C.* Bouchniton tho ſinemo fater uuenan her uuolti inan ginemnitan uueſan, *innuebant tunc patri ejus, quem vellet eum vocari.* Tat. VI. 12. Zuehonte ſon uuemo her it quade, *dubitantes de quo diceret.* CLVIII, 7.

XXV. A wer ſit gihuer, quod in conſtructione cum genitivo plurali reddendum eſt diſtributivè. Hie mag allero manno gihuena mengithahto ſundiono ſicoron, *ille poteſt ſingulos homines à pravis cogitationibus & peccatis purgare. C. C.* Huand thar iſt allaro manno gihues harta thar is * horth ligit, *nam ubi eſt uniuſcujuſque theſaurus ibi eſt cor ejus. C. C.*

XXVI. So huer ſo, *quiſquis, quicunque.* Quam thar manno filo angegin thena Godes ſuno, hie ſia gerno antfieng ſo huena ſo that mid hlutru hugiu helpa ſohta, *multi obviam venerunt dei filio, qui eorum quenquam lubenter amplexus eſt, qui purâ mente auxilium peteret. C. C.* So huer ſo farlaze ſina quenun, *quicunque dimiſerit uxorem ſuam.* Tat. XXIX, 1. So uuenan ſo hi cuſſe, ther iſt iz, *quemcunque oſculatus fuero, ipſe eſt.* So huat ſo ſiu gihorda iro barn ſprecan, *quicquid audivit filium ſuum loqui. C. C.* So huat ſo hie her guodes giduot, *quicquid boni fecerit. C. C.*

XXVII. Huat cum genitivo plurali reddendum eſt per *qualis*; ut, endi fragoda huat hie gumono uuari, huat biſt thu manno, quat hie, *interrogavit, qualis homo* [vel *quis*] *eſſet? Qualis homo es,* vel *quis es? inquit ille. C. C.* Sic *Angli* dicunt **what men are these? what man is that?** *quinam ſunt illi? quis iſte eſt?*

XXVIII. So huie ſo, *quiſquis, quicunque.* So huie ſo that men farlatit, *quiſquis peccatum deſerit. C. C.* So huie ſo habit hluttra treue up te them alomahtigon Gode, *quiſquis puram fidem habet in Deo omnipotente. C. C.* So huie ſo mi forlognit, *quiſquis me negat. C. C.* So hwaz ſo, *quiſquis. Goth.* SA ΘASNH SAEI: Gihuie, *quiſque.* Mid them ſcal ſimbla gihuie himilrice gihalon, *quibuſcum quiſque regnum cœleſte aſſequuturus eſt. C. C.*

XXIX. Sequuntur reſidua pronomina, quorum alia itidem ſubſtantiva ſunt, alia adjectiva. Subſtantiva ſunt Jeman, *aliquis*; Nieman, *nemo.* † Wiht, whet, jeweht, jeht, jet, *quid, aliquid,*

* Vel hord. † Nota tamen, quod wihti, wihta, wita, ſignificat *perſonam*: ut endi gangat im Diuball fert uuretha uuihti, *tum illum adit diabolus iracundus ille. C. C.* Than farlediat ina lethia uuihti, *tum ſeducit illum abominabilis perſona.* viz. *diabolus. C. C.* Uſes cnuoſles uuita, *noſtræ ſtirpis homo. C. C.* Vuold is latan coſton craftiga uuihti ſelbon Satanaſe. *Satanas ipſe potens illa perſona à ſuâ tentatione deſtitit. C. C. Saxonicum,* ẏfelpiht, *cacodæmon.*

res,

res. Niewiht, nieweht, nieht, niet, *nihil.* Quorum illa declinantur, ut man, *homo,* hæc ut nomina ſecundæ declinationis. Exempla. Thaz her niet tholan ne wela thaz mich jeman irre, *ut non permiſerit aliquem me ſeducere.* w. Wanda an hin nieman ne vindet jeweht unrechtes, *nam in illis nemo poſſit invenire quid injuſti.* w. Ni ſcal nieman lioht the it haƀit bihullean, *nemo debet abſcondere lumen, quod in ſe habet.* C. C. Endi ni latat thes melmes uuiht folgon an juuuon foton, *& ne permittite cœni aliquid adhærere pedibus veſtris.* C. C. Was ju joh wihtes wan? *num quid defuit vobis?* Tat. Wanda an hin nieman ne vindet jeweht unrechtes, jeweht ſcandliches, jeweht booſliches. w. Thu ſcameſt thich that thu jet skandlikes duoſt. w. Niet te mer than ther mano jeht lightes hauet van himo ſelvemo. w. Thaz mich niewehtes ne luſtet ne ware ſinero anſiune, *ut nihil mihi cupiendum præter faciem ejus.* w. Mich ne luſtet niewehtes, *niſi tantum diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.* w. Samo ther wole geſeden moſt nieht unreines ni tholet under himo beliuan, *ut muſtum bene coctum nihil impuri patitur in ſe manere.* w. Thaz thu ni nicht anderes meynas, *quod nihil aliud intendis.* w.

XXX. Pronomina adjectiva ſunt, quæ more adjectivorum declinantur: ut, huilc, huilic, vuielih, wether, hueder, *qui, quis, quiſnam*; huether, *uter*; newether, *neuter*; ſum, ſumelich, *quidam, aliquis*; other, oðer, *alter, alius*; ander, *alius*; eynig, enig, *ullus, aliquis.* Egelich, jegelich, *quiſque, unuſquiſque*; einjegelich, *unuſquiſque*; gewelich, gihuilic, *quilibet*; chein, *aliquis*; negheyn, nigen, nechein, nehein, *nullus*; welich, welic, uuelih, *qualis, quis*; ſulech, ſulich, *talis*; all, *omnis*; ſum, ſumer, *quidam, aliquis*; beythe, beide, bethiu, *ambo*; & omnia numeralia, quæ ſuo loco ponenda ſunt.

Exempla quædam ordine poſita.

Huilc, huilic, vuielih. That folc vuundroda endi ſuma mid vuordun ſprakun huilic that ſo mahtigro manno vuari, thar im ſo thie vuind endi thie vuag wordu hordin, *populus miratus eſt, & aliqui loquentes dixerunt, quis omnipotens hic eſt, cujus verbo ventus & fluctus auſcultant.* C. C. Endi fragodon ſan firiuuitlico regini blindon huilik that rikiman under them folcſcipe furiſta vuari, *& interrogaverunt ſtatim inclyti cœci, quis princeps inter populum ibi eſſet.* C. C. Vuip obe thu vuiſſis vuielih Gotes gift is, *mulier, ſi ſcires quodnam donum Dei eſt.* Fragm. diſp.

Ad huilc referendum eſt ſo huilc ſo, *quiſquis, quicunque, quotquot.* ut, ſo duot liudeo ſo huilc ſo thes herren vuili huld gethienon, *ſic facit ex hominibus quiſquis domino velit gratus (vel fideliter) ſervire.* C. C. Endi forth giuuet an ſo huilicon thero lando ſo im than lioƀoſt uuas, *& in terram quamcunque profectus eſt, prout illi maximè lubebat.* C. C. So uueliche ſo inan intphiengun, *quotquot receperunt eum.* Tatian.

Ad Huilic etiam reducendum eſt gihuilik, *quilibet*: ut, ſo deda Drohtines ſun dago gihuilikes guod vuerc, *ſic quolibet die bona opera fecit Dei filius.* C. C. Vide infra in gewelich & welich.

Wether, newether, uueder, niuueder. Thuo bigan thie heritogo, thie heri Iudeono that folc fragnan thar ſia im foraſtuodun, huederon ſia thero tueio tuomian uueldin, ferahes biddian? *tum præſes Dominuſque Judæorum populum coram ſe adſtantem rogavit utrum duorum, petendo ejus vitam, eripere vellent?* C. C. Mit newetheremo mugad ir hiro gederan, *neutro poſſitis illi nocere.* w. Nu werthet her thes wola innena thaz ich thurgh hiro newether ne ſlafto *à virtutum conſtantiâ, Nunc benè percipit, quod neutrius horum gratiâ à virtutum conſtantiâ flacceſcam.* w.

Huc ſpectant Giuuedar, iogiuuedar: Latet iogiuuedar uuahſan, *ſinite utraque creſcere.* Tatian.

Sum, ſumelich. Sume ſtund is *tempus actionis,* ſume ſtund *tempus contemplationis.* w. Adro an * uhtan, ſum quam thar thar oc an † undorn tuo, ſum quam thar an middian dag te them vuerke, ſum quam thar te ‡ nonu, thuo vuas thiu niguða tid ſumar langes dages; ſum thar oc ſithor quam an thia ** ellifstun tid. thuo gang thar aƀand tuo ſunna te ſedle, *alii valde manè, alii hora tertiâ, alii vero meridie venerunt ad operandum; quidam autem NONA, quum nona hora eſſet longioris in æſtate diei, venerunt; alii autem venerunt undecimâ horâ, quum ad occaſum ſolis veſpertinum tempus vergeret.* Endi ſuma mid vuordun ſprakun, *& aliqui loquentes dixerunt.* C. C. Sum ſagit, that thu Elias ſis, *quidam dicit te Eliam eſſe.* C. C. Sum ſo ſalig vuarth manno, *quidam hominum tam felices erant.* C. C. Sumon vuarun eft ſo letha lera Criſtes vualdandes vuord, *Doctrina Chriſtiana, & Dei verbum quibuſdam adeo abominabilis fuit.* C. C. Tho waron ſumeliche *proceres.* thie ther beythe woldan joh *in me credere,* joh *legem carnaliter obſervare.* w. Hiro ſumeliche *inſignes* waron. w. Hauon ich fundan ſumeliche, *inveni aliquos.* w. Ingengit zi ſumemo, *intrat ad quendam.* Tatian.

Other, oðer, oðar, oder, *alius, alter.* Endi ſuokeat ju burg oðar, *& quærite vobis urbem aliam.* C. C. Thie thuru is hand megin haƀda biloſda erl oðerna, *qui per manum ſuam potentem liberaverat virum alterum.* C. C. Ni im ni thorfta im thuo after thiu oðaru vuordu

---

* *Goth.* 𐌿𐌷𐍄𐍅𐍉. *Anglo-Sax.* uht tid, uhten tid, uhtu tid, *diluculo, valde mane. Runico Lexico* ᛅᛏᛏᛅ, otta, eſt *vigilia matutina.* † Hora diei tertia, quæ nobis nona antemeridiana eſt. ‡ *Non.* eſt noſtra tertia pomeridiana. ** Noſtra quinta pomeridiana.

furthor gibiodan, *non illi poſthac opus fuit, ut iis amplius aliis (vel ſecundis) verbis præciperet. C. C.* kieſan im oderna niudſamana naman, *eligant illi alium nomen gratum.* C. C. Duo allaro manno gihuilic odron manne ſo hie vuillie thaz im ſirio barn Guodes angegin duon, *quilibet homo alteri faciat quicquid vult boni ut viciſſim illi faciant homines. C. C.* So huaz ſo thu odron giduos, *quicquid aliis facias. C. C.* Thuo bigan thero erlo gihuilic te odremo ſcauuon, *tum virorum quilibet cœpit alter alterum aſpicere. C. C.*

Ander. Thiu apheldera ſconer is, than ander waldholz, *malus pulchrior eſt alio ligno.* w. Thaz thu nieht anderes thar mide ne meynas newara mina minna, *ut tu nihil aliud iis intendas præter mei amorem.* w. Inti Iudam andaremo namen Scarioth, *& Judam Scarioth alio nomine.* Tat. xx, 6. Far mit imo andere zuene, *vade cum illo alia duo.* Tat. xxx, 15. Odo her einan hazzer inti anderan minnot, *aut unum odio habebit, & alterum diliget.* Tat. xxxvii. 1. Ziu ſorget ir thanne thes andres, *quid de cæteris ſolliciti eſtis?* Tat. xxxviii, 3. Vnder anderen liuden, *inter alios homines.* w. Vnder anderemo waldholza, *inter alia ligna ſylveſtria.* w. Her is Godes ſun *per naturam*, andere *electi ſunt filii Domini per gratiam.* w. Tho wold ich jethogh minen *ſponſum* bekennan *per doctrinam Platonis*, and andero wereld wiiſan. w. So giuet her mich *in præſenti intellectum ſacrarum ſcripturarum* ande andera ſina *dona.* w. Mit bede, mit *Eleemoſyna*, & mit anderen woledadan. w. Ich geſcapho thaz thie keyſere, ande thie cuninga, ande andero wereldfureſtan, thaz ſie *adorabunt veſtigia pedum tuorum.* w. *Ego faciam ut imperatores & Reges, & alii mundani principes adorabunt veſtigia.* &c. Nu ſint andere *Eccleſiæ.* w. *Apoſtoli* ſazton me ze meyſtrinnan andero *Eccleſiarum. Apoſtoli præfecerunt me magiſtram aliis Eccleſiis.* w. Andera heyligon ne mugan himo geliic ſiin, *alii ſancti non ſunt illi comparandi.* w. Her is geſceythan van anderen heyligon, *differt ab aliis ſanctis.* w.

* Eynig, einig, enig, eynegh. Wanda alſo thaz Guold diurer is than eynegh ander geſmithe, *nam quemadmodum aurum pretioſius eſt ullo alio metallo.* w. Thurgh eynega hiro woledada, *causâ ullorum ſuorum bonorum operum.* w. So war ſo ir eynega juwera gelucha vindet, *ubicunque vos ullam ſodalium veſtrarum inveneritis.* w. Et alibi; So war ſo ir einege juwera gelichon vindet. Mid eynegamo wereldlichon *ſtrepitu.* w. Sin eineghe thie ther er thes waran *clari ingenio? Sunt ne ulli, qui antehac fuerunt clari ingenio?* w. Sin auor eineghe andere thie ther niet ne ſin *profundæ ſapientiæ, Sunt ne vero ulli alii, qui non ſunt profundæ ſapientiæ?* Notandum autem hic eſt vocabulum elcor eleganter cum hoc pronomine poni in oratione: ut, quaz thaz ſiu thar geba brahti merun mikilu, than elcor enig mannes ſuno, *dixit, quod illa multo majora dona dediſſet, quam ullus alius hominis filius, C. C.* Quathun thaz im vualdend God ſelf alomahtig forgeban habdi merun mahti than Elcor enigon mannes ſunie, *dixerunt Deum ipſum omnipotentem illi majorem potentiam dediſſe, quam ulli alii hominis filio. C. C.* Vocabulum iergen vel huergin, ſuaviter in oratione conjungitur cum hoc pronomine: ut, iz ni mag ju te enigaro frumu huerigin vuerdan, *hoc vobis non ullo commodo eſſe poteſt. C. C.* Gi ni thurbun an enegan ſorgan uueſan, an hugie huergin, *Non cauſa vobis eſt ullius doloris, aut ſollicitudinis. C. C* Thie ni habda enigon gimacon huergin err nec after, *qui non habuit ullam æqualem antea, nec poſtea habiturus eſt. C. C.* Huergin autem videtur derivandum à *Gothico* ΘAKGA, quod legitur compoſitum cum AINS; ut, AINΘAKGANEh ÏZE hANDNNS ANAAAΓANDANS, *ſingulis illorum manus imponens.* Luc. iv, 10. AINΘAKGANNE ÏZE, *ſingulis illorum.* Luc. iv, 40. AINΘAKGANX, *ſingulos, unumquemque.* Luc. xvi. 5. Quatenus autem conjecturâ aſſequi licet, ſuſpicor vocem huergin vel eſſe pronomen indeclinabile *quicunque, quæcunque, quodcunque* ſignificans, vel adverbium, quod *ubicunque* vel *uſquequaque* ſignificat.

Egelich, jegelic. Waz hiro aller egelich van himo kunde geſagan, *quid ſinguli poſſent de illo dicere.* w. Her allero jegelich hauet ſin ſuerd an hando, *horum omnium unuſquiſque gladium ſuum habet in manu.* w.

Ein jegelich. Ande thaz leith ich thurgh einen jegelichan thinero *doctorum*, ande thurgh einen jegelichan *fidelium auditorum. Et hoc paſſus ſum propter unumquemque*, &c. w.

Gewelich, giuuelih, gihuilic. Sunder iro gewelich hauet ſine herdniſſe, *ſed eorum quilibet ſuum habet gregem.* w. Alibi; Sunder iro allero gewelich hauet ſine herdniſſe. w. Hie vuiſſa hugiſcefti manno gihuilices, *novit cogitationes cujuſlibet hominum. C. C.* Jogiuuelih, *omnis:* Jogiwelih uuort, *omne verbum.* Tat. iii, 9. Bithiu uuam iogiuuelih gommon barn, *quia quævis maſcula proles.* Tat. vii. 2.

Chein. Other chein *martyrium*, other chein *perfecta juſtitia.* w. Thaz ir thes ne irret mit cheinemo wereldlichon *ſtrepitu, Ne ab hoc hanc vagari faciatis aliquo mundano ſtrepitu.* w. Thie ther ne havent cheine *maculam gravioris peccati*, noh ne cheine *rugam callidæ duplicitatis.* w. Chein autem, me judice, factum eſt à ge-ein, vel ge-eyn, liqueſcente g in ch, & extrito e.

---

* Et apud *Tatianum.* eining, heining: ni habetos giuuald uuidar min eininga, *non haberes poteſtatem adverſus me u'lam.* Tat. cxcvii, 9. Ih ni fundi in imo ni heininga ſahha, *ego in eo non invenio cauſam ullam*, ibid. 5. Unz niſt erloubit zi ſlahanne einingan, *nobis non licet interficere quenquam.* cxciv, 3. Inti ni antlingita imo zi neheinigemo uuorte, *& non reſpondit ei ad ullum verbum.* Tatianus, cxcviii, 5.

Negheyne,

Negheyn, nigen, nechein, nehein, negan. Ne willon ich negheyn arbeyd thurgh finen willan scuwan, *nullum operam illius gratia evitabo.* w. Negheyn meila ne is an thir, *nulla macula in Te est.* w. Ande hiro neheyn ne is unbarigh, *& illarum nulla sterilis est.* w. Ande sie negheyn gethinga ne hauan an him seluon, *& nullam spem in seipsis reponunt.* w. Wanda nehein *virtus* ne douch *sine charitate, Nam nulla virtus valet sine charitate.* w. Wanda thiu *corda credentium* necheinen *fructum* bringan ni mugan *sine gratiâ spiritûs sancti.* w. Wanda mit sinemo bluode *facta est purgatio peccatorum,* thie ther ni moghta werthan mit neheynemo *sanguine sacrificiorum.* w. Endi filo sagda vuararo vuordo, so nist an thesaro vuerold enig an thesaro manno so spahi liudeo barno nigen, *& multa vera verba dixit* (populus;) *non est aliquis in hoc mundo, inter homines hosce tam sapiens, mortalium nemo.* C. C. Vuas im thar mid is jungron so ina thar Iudeono negen ni vuissa te uuaren, *erat ibi cum suis discipulis, sed Judæorum nemo cognovit illum.* C. C. Nis thas tueho enig gumuno nigenon, *non est hoc dubium ulli hominum.* C. C. Thuo te thes vuateres stade samnodun thia gesithos Christes the hie im habda selbo gicorana thuru iro treua guoda, ne vuas im tuehono nigen, *tum discipuli Christi congregati erant ad littus maris, quos ipse sibi elegisset propter eorum fidem firmam, nullum enim iis erat dubium.* C. C.

Welich, uuelih, uuilig, uuelig, ut huilc, huilich, *quis, qualis.* Nu vernim *ô sponsa* weliche hals zirethe ich, ande mine *doctores* thir willon machon, *jam intellige ô sponsa, qualia monilia ego & mei doctores tibi fecerimus.* w. Ther uuas thuruh giftriti uuelihaz gibuntan, *qui erat propter seditionem quandam vinctus.* Tatian. Welich is thar thin Drut, *quis* vel *qualis est dilectus tuus?* w. Nu saga uns welich her si, *nunc dic nobis quis* vel *qualis sit.* w. Uuelih uuari thas uuolaqueti, *qualis esset salutatio.* Tatian. A uuelih vel uuilig, fit giuuelig, giuuelih; & deinde iogeuuilih, *unusquisque, quilibet, omnis.* Inti forun alle thaz bijahin thionost iogeuuelig in finero burgi, *& ibant omnes, ut profiterentur obsequium, unusquisque in suam civitatem.* Tat. v. 11. Iogiuuelih tal uuerde gifullit, inti iogiuuelih berg inti nollo uuerde giodmuotigot, *omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur.* Tat. XIII. 3.

Sulech, fulik. Ich giuo thich suleche *doctores,* thie ther hauent *sensum sapientiæ.* w. So ich in sulichemo bedde geligon. w. Ne sulik barn, ne sulik bocon, *non talis infans, non tale signum.* C. C.

All. Alles guates wunna, *omnis boni oblectamentum.* Otfr. All thit helitho folc, *omnis hic nobilis populus.* C. C. Thie bluomen skeynent in allen themo sande, *flores apparent per omnem terram.* w. Wanda thu alla thine werch *festinas munire cum exemplis.* w. So luchent mir allo thino word, ande allo thino werch, *sic mihi placent omnia tua verba & opera.* w. Sus sint thiu thing ellu, so ih thir hiar nu zellu, *sic omnia sunt, prout ego tibi dico. Otfr.* apud *Lamb.* Thie andere alle, *omnes alii.* ibid. Allen Gotes theganon, *omnibus Christi servis.* ibid. Sculd bilaz uns allen, *dimitte nobis omnibus debita.* ibid. Corn senafes ist minnista allero uuurzo, *granum sinapis est minimum omnium olerum.* Tat. LXXIII. 2. Ande scalt allero thinero vuordo, ande allero thinero vuercho *intentionem* an mich keran, *& omnium verborum & operum tuorum intentionem in me vertes.* w. Kunde min *evangelium* allen then thu mugest, *prædica evangelium meum omnibus, quibus possis.* w. In allemo liute, *in universo populo.* w. Allaz in houf werfan, *omnia in acervum conjicere.* Otfr. Saliga mih quedent alliu cunniu, *beatam me dicent omnes generationes.* Tat. Allero minero suntono, *omnium meorum peccatorum.* F. V. C. Thu Drohtin eino es aller best, *Tu Domine omnium es optimus.* Otfr. Hic autem notandum est * All in compositione perfectionem & gradum superlativum denotare: ut Alahuit, *maxime albus;* Alomahtig, *omnipotens:* so stodun im tegegnes thar engilos tuena an alahuiton vuanamon giuuadion, *adversus eum steterunt duo angeli in candidissimis splendidis vestimentis.* C. C. Ili thu nu ofstlico endi them erlon cuthdi bruothron minon, that ik ufer bethero fader alauualdan juuuan, endi minan suothfastan God suokian vuilliu, *propera nunc cito, & viris illis egregiis fratribus meis dic, me petiturum utriusque nostri patrem, vestrum & meum, veracem Deum.* C. C. Thie thes mester vuas adal ordfrumo alomahtig, *qui hujus magister erat eximius, sine principio omnipotens.* C. C. Sum, sumer, *quidam, aliquis.* Vuas in tagun Herodes thes cyninges Iudeono sumer biscofi, *fuit in diebus Herodis regis Judææ, quidam sacerdos.* Tat. II, 1.

Beide, beidu, beithe, peidi, bethia, bethiu, bithiu, *ambo, ambæ, ambo.* G. Beidero, beithero, ere, er, bethero, bithero. D. Beiden, beithen, bithion, bethion, *&c.* Thuo salig barn Godes hiet that sia giengin, bethia kin jungaman, *tum beatus Dei filius jussit, ut ambo cognati juvenes accederent.* C. C. Uuanda sie peidi sundige sint, *quoniam ambo peccatores sunt. Otfr.* apud *Lamb.* Siu uuarun rehtiu beidu fora Gote, *erant justi ambo apud deum.* Tatian. II. 2. Mit bithion handon, *cum ambabus manibus.* C. C. Bithion them bruodron, *ambobus fratribus.* C. C. Iri beidere vorderin, *amborum proavi.* S. An.

Jergen vel huergin, quod cum pronomine particulari eynig, suaviter in oratione conjungi supra diximus, jungitur etiam eleganter cum aliis pronominibus: ut, Saghet ir jergen minen wine? *num dilectum meum vestri quis videt?* So thuo aband quam so vuarth thar all gisamnod seokara manno, haltaro endi habaro so huat so thar huergin vuas, *vespere congregati erant omnes*

---

* Vide Grammaticæ nostræ *Anglo-Saxonicæ* caput v. regul. 29.

ægroti, claudi, & ſurdi, quotquot ibi fuerunt. C. C. Thes lithes is ni vuas forlebit vuiht huergin an them huſe, *nihil ſiceræ permiſſum eſt* vel *erat in domo ejus.* Than faran vui thar alla tuo halan it mid uſſan handon, endi that hren corni leſan te ſamne, endi it an minon ſeli duoian, that it huergin ni mugi vuiht auuardian, *tum ivimus omnes ad id trahendum noſtris manibus, & ad colligendum purum frumentum, & illud reponendum in horreo meo, ne nonnihil corrumperetur. C. C.* Uſurpatur etiam huergin abſolutè: ut, than ni habes thu fritho huergin mundburd mid mannon, *tunc non habiturus es pacem ullam, vel protectionem inter homines. C. C.* Than niſt fritho huergon, *tunc non erit pax ulla. C. C.* Than lag thar an bendion en ruob regin ſcatho thia uuas mari megin thiof, ni was thar is gimaco huergin, *tum ibi jacuit in vinculis latro, princeps ſicarius, qui fur celebris & potens erat, cujus non erat aliquis æqualis. C. C.*

Hiſce addas ſama, *idem,* quod in compoſitione occurrit, ut in thazſama, izſama, ſelbſama. *C. C.*

Caput Sextum.

De numeralibus

PROXIME ſequuntur nomina numeralia, quæ etiam inter pronomina annumeranda ſunt.

N. Eyn, ein, en, enn, *unus.*	N. Ein, eine, en, ene, *una.*	N. Ein, en, enn, einaz, *unum.*
G. Eines, enes.	G. Einero, enero, ere, er.	G. Eines, enes.
D. Einemo, enemo, enon, an, en.	D. Einero, enero, enaro, ere, er.	D. Einemo, enemo, enon, an, en.
A. Einen, an, enen, * enna.	A. Eine, ene, a, o.	A. Ein, enn, einaz.
A. Einemo, enemo, enon, an, en.	A. Einero, enaro, enero, ere, er.	A. Einemo, enemo, enon, an, en,

Exempla.

En giuuitig man, *vir ſolers. C. C.* En uuis cuning, *rex ſapiens. C. C.* Ein fon then zuein thie thar gihortun thiu uuorte, *unus è duobus, qui audierunt hæc verba.* Tat. XVI, 3. Uuanta thu ni maht ein har thes fahſes uuizaz gituon odo ſuarz, *quia non potes unum capillum cæſariei album facere aut nigrum.* Odo her einan hazzet, *aut unum odio habebit.* Tat. Man zuogiouhhon zi ſinero giuuahſti eina elina, *poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum.* Tatian. So ein fon theſon, *ſicut unum ex iſtis.* Tat. An is enes craft, *in ſui ſolius poteſtate. C. C.* An enaro copſtedi, *in telonio. C. C.* Thuo fundan ſia enna thar fruodon man ſittean bi them ſeuue, *tum invenerunt ibi ſedentem juxta mare virum ſapientem. C. C.* An ena vuoſtinnea giuuet Godes ſuno, *Seceſſit in quendam locum diſertum Dei filius. C. C.* Quat that man bedon ſcoldi te them alomahtigon Gode, endi enon thionon, *dixit debere homines Deum omnipotentem precari, eique ſoli ſervire. C. C.* An enon dage, *certo quodam die. C. C.* Ac ſia hietun thar ledian forth enn vuib, *ſed juſſerunt extra ducere quandam mulierem. C. C.* Thuo quam thar oc en vuib, *tum venit quædam mulier. C. C.* Ab ein, en, venit einigh, enig, *unus, unicus,* & eina, eino, *ſolus*: Criſt ſuno drohtines enig barn Godes, *Criſtus filius domini, unicus infans Dei. C. C.* Einigh is thiu min duuua, *una eſt columba mea.* W. Einigh is ſiu hiro muoder, *unica eſt matris ſuæ.* W. Siu is ouch einega hiro muoder thero *cæleſtis Hieruſalem.* W. Noba eino Got, *niſi ſolus Deus.* Tat. LIV. 5.

The vel ther forma, *primus.* Gihugdin that im that helage barn an thena formon ſith filo mid vuordon tocohtes gitalda, *putabant ſanctum filium pro primâ vice multa præclara dixiſſe. C. C.*

Ther furiſta *primus.* Fragodon huilik thar riki man under them folcſcipe furiſta vuari, *ſciſcitati ſunt, quis potens inter populum, & princeps ibi eſſet.*

II. Nom. Zuene, na, tue, tuei, zuei, *duo.*	Nom. Zuo, a, *duæ.*	Nom. Zuey, tuuei, tue, *duo.*
Gen. Tuuei, zuui, zueio, tueio, *duorum.*	Gen.	Gen.
Dat. Zuein, tuem, *duobus.*	Dat. Zuein, tuem, *duabus.*	Dat. Zuein, tuem, *duobus.*
Acc. Zuene, na, tue, tuei, zuei, zuui, *duos.*	Acc. Zuo, a, *duas.*	Acc. Zuey, tue, *duo.*
Abl. Zuein, tuem, *duobus.*	Abl. Zuein, tuem, *duabus.*	Abl. Zuein, tuem, *duobus.*

---

* *Pro* enena, *ut* ſaligna *pro* ſaligena. omiſſâ duntaxat literâ E ob brevitatem ſuam.

Exempla.

Exempla.

Zuene thine spune sint samo zuey zuinele kizze thero reion, *ubera tua sunt sicut duo gemelli hædi caprarum.* w. Thuo quamun forth vuarlosa man tuena, *tum processerunt duo falsi testes.* C. C. Thar satun tuena man bi vuege, blinda vuarun sia bethia, *tum sederunt in viâ duo homines, ambo erant cæci.* C. C. Tuuei jarigen inti innan thes, *à bimatu & infra.* Tat. x, 2. Tua naht endi dagas, *duæ noctes & dies.* Hie bethia vuarun im gisuester tua, *erant ambæ illi sorores duæ.* C. C. Ina antleddun thanan drohtines engilos, endi is dohter tua, *angeli domini conduxerunt illum illinc, & illius filias duas.* C. C. Huederon thero tueio tuomian uueldin, *utrum duorum eripere vellent.* C. C. Mid iru folmon tuem, *cum illius duabus palmis.* C. C. So manag barn umbi Bethleem so filo so thar giboran uurdi an tuem jaro, *tot infantes circa Bethleem, quot ibi nati erant in duobus annis.* C. C. That menit huo sia mahtig God an then anginne thuru is enes craft sinhiuuun tue giuuarahta, *hoc monet, quomodo ipsos Deus omnipotens per suam solius potentiam conjuges duos fecit.* C. C. Zua gimachun turtilutubun, *par turturum.* Tatian. VII. 3. Edo zuei tubielin, *vel duos pullos columbarum.* ibid. Arsluog alle zuui jarigen, *occidit omnes à bimatu.* Tat. x. 1. Ther thie habet zua tunichun, *qui habet duas tunicas.* Tat. XIII, 16. Ein for then zuein, *unus è duobus illis.* Tat. XVI, 3. Gisah zuene bruoder, *vidit duos fratres.* Tat. XIX, 1. Nioman ni mag zuein herro thionon, *nemo potest duobus dominis servire.* Tatian. XXXVII. 1.

A zuene, sit zuinel *geminus, gemellus.* & zuer *binus.* Samo thaz cortes thero scorenon scaphon, thie ther uphgeent vone wascha alla mith zuinelero zuchte, *sicut grex tonsarum ovium, quæ ascenderunt de lavacro, omnes cum gemellis fætibus.* w. Zuene thine spune sint samo zuey zuinele kizze thero reion, *ubera tua sunt sicut duo gemelli hædi caprarum.* w. Santa sie zuero furi sin annuzzi, *misit illos binos ante faciem suam.* Tat. LXXVII. 1.

Ther odar, *secundus.* Guod ist that man thi hier giuuirkie en hus, endi Moyese odar, endi Eliase thridda, *expedit, ut tibi ædificetur una domus, Mosi altera, & Eliæ tertia.* C. C. Ther ander, *secundus.*

III. Nom. Thrie, thri, thriro, iri, *tres, tria.*	Acc. Thrie, a, u, thri, tri, thriro.
Gen.	Voc.
Dat. Thrin, thrim.	Abl. Thrim, thrin.

Exempla.

Hiet that thar ti bedu forin thria man fan thuro theodo, *jussit, ut tres homines à patriâ proficiscerentur ad adorandum.* C. C. Umbi thria naht, *circiter tres noctes.* C. C. Hiet thuo thria mid im thegnos gangan, *jussit tres discipulos secum ire.* C. C. Uuonata Maria mit siu thri manoda, *mansit Maria cum illa* [apud illam] *tres menses.* Tat. IV, 9. Tri in zuei, in zuei in tri, *tres in duos, & duo in tres.* Tat. XLIV, 23. Zuei mez odo thriu, *metretas binas vel ternas.* XLV, 4. Thri taga inti thriro naht, *tres dies, & tres noctes.* LVII, 3. After thrin tagon, *post triduum.* Tat. XII, 4. An then thrin dugathen *fide, spe, charitate.* w, Thuo uppan thena berg giuuet sundar mid them gesithon salig barn Godes mid them thegnon thrim, *tum ascendit montem privatim cum discipulis beatus filius dei, cum tribus dilectis.* C. C. Uuard tho after thrin tagon, *& factum est post triduum.* Tatian.

Ther thridda, thritta, thrita, thritto, *tertius.* Endi Eliase thridda. Vide supra. An them thriddeon dage, *tertio die.* C. C. An thriddien dage. ib. On thritten tage, *in die tertio.* Tat. XIV. 1. Unzan thin thritan tag, *in diem tertium.* Tat. CCXV, 3. Thritto dag ist hiutu, *tertia dies est hodie.* Tat. CCXXV, 3.

IV. Fiuuar, fiari, fiori, fioru, fyower, *quatuor.* Fiuuar naht endi dagos, *quatuor dies & noctes.* C. C. Thuo uuas siu vuidua after thiu fiuuar endi ahtoda uuintro, *posthac vidua mansit octoginta & quatuor annos.* Neuan that sia fiori te thio thuru craft Godas gecorana uurdun, *nisi quod hi quatuor ad hoc per potentiam divinam electi fuerint.* C. C. Than vuarun fiori gicorana te thiu that sie than *evangelium* enan sceldan an buok scriban. C. C. Thuo giuuet im thie vualdandes suno mid thiem fiuuarun, *tum Dei filius discessit, cum iis quatuor.* C. C. Unzan fioru, inti ahtuzug jaro, *usque ad annos octaginta quatuor.* Tat. VII, 9. Disse fyower beeden weren in eenre taefla, *hæc quatuor mandata erant in una tabula.* Ep. decal.

Fiorda, *quartus.* Thia fiorda tid, *quarta hora.* C. C.

V. Fif, fiui, finfe, fimf, fineui, *quinque.* Thuo sprac Andreas, sagda that sia an iro gisithie than mer garoes ni habdin nouan gerstin bruod fiui endi fiscos tuena, *tum respondit Andreas, & dixit quod non haberent in suo comitatu plus in promptu, quam quinque panes hordeaceos, & duos pisces.* C. C. Hie and thar uuas ano vuib endi kind, vueros atsamna fif thusendig, *nam ibi simul erant mulierum, pusillorum, & hominum quinque millia.* C. C. Du hebitos her finfe, *quinque enim habuisti* [*viros.*] fragm. disp. Inti tamgihta sih fimf manoda, *& occultabat se mensibus quinque.* Tat. II, 11. Fon hinane sint fineui ziteilte in einemo huse, *erunt ex hoc quinque in domo unâ divisi.* Tat. XLIV, 23.

Ther fifta, *quintus.* Thuo giuuet im thie vualdandes suno mid thiem fiuuarum forth, endi im

im thuo ena fiftan gicos, *tum discessit Dei filius cum hisce quatuor, & quintum sibi elegit. C. C.* Thar finfta: ut, In themo finfta-zehenten jare, *anno quinto decimo.* Tat. XIII. 1.

VI. Sehs, sehsi, *sex.* Stodun thar sten-fatu sehsi, *ibi erant hydriæ lapideæ sex. C. C.* Giuuet im thuo that barn Godes innan Bethaniu sehs nahton, er than thiu samnanga vuerthan scoldi, *tum profectus est Dei filius in Bethaniam sex dies* (noctes) *antequam senatus conveniret. C. C.* Ther sehsta, *sextus.* Ther sehsto manod, *mensis sextus.* Tat. III. 8. Fon thero sehstun ziti, *à sexta horâ.* Tat. CCVII. Samoso sehsta zit, *quasi hora sexta,* Tat. CXCLVIII, 3.

VII. Sibun, sibun, sebun, sebun, sibin, *septem:* Thuo fragoda Petrus allaro thegno best thiodon sinan, huo oft scal ik them mannon thia vuid mi habbeat leth uuerc giduan hebo drohtin, scal ik im sebun sithon iro sundea latan vurethero uuerco, er ik is eniga vuraca frummea lethes te lone? Thuo sprak eft thie landes uuard angegin thie Godes suno guodo thegne, ne seggiu ik thi fan sibunin, so thu selbo sprikis, mahlis mid thinu muthu, ik duon thi mera thar tuo sibun sithon sibontig. so scalt thu sundea gihuem lethes alatan, *tum Petrus thanorum princeps regem suum rogavit inquiens, charissime Domine, quoties illi, qui mihi malum fecit, quoties, inquam, illius peccata & injurias dimisero, ante quam mutuò vindicem ejus injurias? Tum respondit optimus Dei filius, terræ custos, bone thane, non dico tibi septies, sicut tu dicis, & loqueris tuo ore, sed ego amplius addo septuagies septies, sic cuique peccata & injurias remittes. C. C.* Siben bete churchi sin dise, *hæ sunt septem petitiones ecclesiæ. Otfr.* apud *Lamb.* Inti nimit sibun geiste andere, *& assumit septem alios spiritus.* Tat. LVII. 8. Ih bin eind thero sibino thero Gotes drut-botono, *ego sum unus septem Dei dilectorum nuntiorum.* Otf.

Ther sibuntha, *septimus,* vel sibunta: zi thero sibuntin ziti, *horâ septimâ.* Tat. LV, 7.

VIII. Ahto, ahtho, *octo.* So habda thuo vualdand Crist for them erlon thar ahto gitalda salda, gisagda mid them scal simbla gihuie himil-rice gihalon, ef hie it hebbean vuili, *sic dominus Christus coram auditoribus numeravit, & pronuntiavit octo beatitudines, quibuscum quisque regnum cœleste assequuturus est, si ejus fruendi animus illi foret. C. C.* After thiu tho argangena uuarun ahtho tago, *& postquam consummati sunt dies octo.* Tat. VII. 1.

Ahtoda, ahtoda, *octavus.* An them ahtoden dage, *in octavo die. C. C.* In themo ahtoda tage. Tatian. IV. 11.

IX. Niguni, *novem.* Thuo habda thero gumuno thar thie neriendo Crist niguni gitalda treuhafta man, *quum hominum redemptor Christus novem numeraßet fideles. C. C.*

Nigunda, niguda, niunta, *nonus.* An thia nigunda tid an thena vuingardon vuirkean quamun, *venerunt ad operandum in vineâ, horâ nonâ. C. C.* Sum quam thar te nonu, thuo vuas thui niguda tid. *C. C.* Inti umbi thie niuntun zit, *& circa horam nonam.* Tatian. CCVIII, 2.

X. Zehen, tyaen, tehan, *decem.* So huie so thar an thesaro uuaroldi giduot that hie thuru mina minnea mago gisidli hob forlatit, thes scal hie her lon niman tehan sithon tehanfold, ef hie it mid treuon duot, *quisquis ita aget in hoc sæculo, ut mei gratiâ sanguine propinquos, & habitaculum lubens dimiserit, decuplam ille remunerationem decies recipiet. C. C.* Dit sint dae tyaen wird, *hæc sunt decem verba.* Ep. decal.

Zehenta, *decimus:* In themo finfta-zehenten jare, *anno quinto decimo.* Tat. XIII. 1. Tho uuas thir zehenta zit thes tages, *hora autem diei erat decima.* Tat. XVI, 2.

XI. Ellifu, *undecim.* Einliui, einlif, *undecim?* Sagetun thesiu alliu then einliuin uuofenten, *nunciaverunt hæc omnia illis undecim lugentibus.* Tat. CCXXII. 4. Inti fundun gisamonote thie einliui, *& invenerunt congregatos undecim.* CCXXIX. 2. Einlif jungeron giengun, *undecim discipuli abierunt.* CCXLI, 1.

Ellifta, *undecimus:* sum thar oc sithor quam an thia ellifcun tid, *quidam eò serius venit horâ undecimâ.* C. C.

XII. Tueliui, tuelifi, zuelif, tuaelif, zuelui, zuuueliui, *duodecim.* Thuo hie jar-talu tueliui habda, *quum duodecim annos natus eßet,* vel, *quum numerum duodecim annorum aßecutus eßet.* C.C. Endi im selbo gicos tueliui, *& sibi ipse elegit duodecim.* C. C. Thuo gengun is gesithos tueliui gumon te thes Godes barne, *tum Dei filium adierunt discipuli ejus duodecim egregii viri.* C.C. Nu seggiu ik ju te vuaron hier that vuili juuuer tuelifio enn treuon gisuican, *nunc vobis hìc verè dico, quod unus è duodecim vobis veracem proditurus est.* C. C. Huilican hie thero tuelifio te thiu tellian vuoldi, *quem ex duodecim ad hoc nominaret.* C. C. Thiu her uuard tuaelif jaro, *cum factus eßet annorum duodecim.* Tat. XII. 2. Inti teta thaz uuarun zueliui mit imo, *& fecit ut eßent XII cum illo.* Tat. XX. 5. Gibiotenti zueliuen sinen jungiron, *præcipiens XII. discipulis suis.* XLIV. 30. Thar bluotes fluz tholeta zuelif jar, *quæ sanguinis fluxum patiebatur XII annos.* LX. 3. Thomas einar fon then zuuueliuin, *Thomas unus ex duodecim.* Tat. CCXXXIII. 1. Uuas siu alt zuelif jaro, *erat autem annos duodecim nata.* Tat. Inti gihaloten zuelif jungiron, *& convocatis XII discipulis.* XLIV, 2. Tuelifta, *duodecimus.*

XIII.

XIV. Fiorzehen, *quatuordecim.* Uuarun fiorzehen giburti, *erant quatuordecim generationes.* T. V. 6.

XV. XVI. XVII. XVIII. XIX.

XX. Tuentig, zueinzug, *viginti.* Huand vuit habdun aldres er efno tuentig vuintro an uncro vueroldi, er than quami that vuib ti mi, *nam viginti annos nati eramus vitæ nostræ, antequam ad me mulier ducta eßet.* C. C Mit zueinzug thusuntin, *cum viginti millibus.* Tat.

XXI.

XXI. Thrittig, thriti, thrizug, *triginta*. Gihiet im that gumscipi silober scatto thritig, *promiserunt illi isti homines triginta nummos argenteos*. C. C. Nam im thuo that is silubet an hand thriti scatto, *tum in manum recepit argentum suum, triginta nummos*. C. C. Thrittig habda vuintro, *triginta annos natus erat*. C. C. In ther selbo Heilant uuas ingonnenti samo so thrizug iaro, *& ipse Jesus erat incipiens, quasi annorum XXX*. Tat. XIV, 1. Andarum thrizugfalto, *aliud tricesimum*. LXXI, 5.

XXII. Fiuuartig, fiortig, fiorzug, *quadraginta*. Ant that that fridu barn Godes fiuuartig habda dago endi nahto, *usque dum pacificus Dei filius quadraginta dies & noctes natus esset*. C. C. Vuas im thie landes vuard an fastunnea fiortig nahto, *jejunans fuit terræ dominus quadraginta dies*. C. C. Inti mit thiu her tho fasteta fiorzug dago, *& cum jejunasset quadraginta diebus*. Tatian. XV. 2.

XXIII. Fiftig, fiuitig, finfzug, *quinquaginta*: Zihenzug,inti finzug,inti thriu, *CLIII*. T. CCXXXVII, 2.

XXIV. Sehzogh, sehzug, sehszug, *sexaginta*. Thaz umbegeen sehzogh bitherua knehta, *quod circundant sexaginta fortes*. W. Sehzogh sint therro cuninginnan, *sexaginta sunt reginæ*. W. Stadiono zehenzug inti sehzug, *stadiorum CLX*. Tat. CCXXIV, 1.

XXV. Sibontig, sibunzug, *septuaginta*. Sibun sithon sibontig, *septuagies septies*. C. C. After thiu gizeichinota truhtin andere zuene in sibunzug, *post hæc designavit dominus alios septuaginta duos*. Tat. LXVII. 1. Andara sehszug falto, *aliud sexagesimum*. LXXI. 5.

Sibonta, sibunta, *septimus*, & in C. C. siounta. Than uuarun uuit nu at samne at siounta uuintro gibenkeon endi gibeddeon, *tum convixeramus ad septuagesimum annum ad thorum & mensam*. Sed litura in SIOUNTA suadet vocem mendose esse scriptam pro SIBUNTA, erasa forte superiori parte literæ B.

XXVI. Achtzogh, achtzogh, ahtuzug, *octoginta*. Achtzog sint thero keuese, *octoginta sunt concubinæ*. W. Unzan fioru inti ahtuzug jaro, *usque ad annos octoginta quatuor*. Tat. VII, 9.

Ahtoda, ahtoda, *octogesimus*. Thuo vuas siu vuidua after thiu an them fridu vuihu fiuuar endi ahtoda vuintro, *tum posthac vidua mansit in pace templi ad octogesimum quartum annum* vel *octoginta, & quatuor annos*. C. C. Sed suspicor AHTODA mendose hic esse scriptum à librario linguæ *Francicæ* planè haud gnaro pro ahtoteoda, vel ahtothoda.

XXVII. Niguntig, *nonaginta*.

XXVIII. Zehenzogh, zehenzug, zihenzug, hunt, *centum*. Zuie zehenzogh pheningo, *bis centeni denarii*. W. So uuas es zihenzug phunto, *quasi libras centum*. Tat. CCXII, 6. Oh so zuuei hunt slinono uuas, *sed quasi cubitis*. C. C. Tat. CCXXXVI, 7. Inti gabun uuhsmon zehenzug falto, *& dabant fructum centesimum*. LXXI. 5.

Tuehund, *ducenti, æ, a*. C. C.

XXIX. Thusent, thusant, tusent, *mille*. An thero were hangent thusent schilde, *in propugnaculo suspenduntur mille clypei*. W. Bi then thusent schilden hanget ouch allerslachte wige-waphene, *juxta mille clypeos etiam pendent omne genus arma militaria*. W. Min win is erwelet vone manigon thusendon, *dilectus meus est electus ex multis millenis*. W. Ther man ther giuet thusent siluerinero phenningo thaz her thes windemodes muoze gebruchan, *homo, qui dabit mille argenteos nummos, ut vindemiâ fruatur*. W. Daz er tusent boshæit begat, *ut mille nequitias invenerit*. *Strich*. Carm. Zua thusanta, *duo millia*. Tat. LIII. 10. Oba her magi mit zehen thusuntin themo ingegin faran ther mit zueinzug thusuntin, quam zi imo, *si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se*. Tat. LXVII. 14. Mer thanne zuelif thusunta, *plusquam XII millia*. CLXXXV. 5. Hisce addas wie vilo, *quot?* so wie vilo so, *quotquot*. So wie vilo so hiro si, *quotquot eorum sint*. W.

CAPUT SEPTIMUM.

De verbis auxiliaribus, sive *instrumentalibus*.

I. VERBA auxiliaria sive instrumentalia ea voco, quæ circumscribendis modis & modorum temporibus serviunt, aut quorum ope vox passiva periphrastice formatur.

II. Verba autem auxiliaria, quæ modos & tempora circumscribunt, sunt sex. Scilicet ich hauon vel haben, ich willon, ich scal, ich mag vel magh, ich kan, ich muss vel muoz. Quæ vero vocem passivam formant duo sunt, siin sive sin vel wesan *esse*, & werthan vel gewerthan, *fieri*. Horum igitur omnium inflexiones præmittendas censeo, quod verborum inflectiones in *Francisca* linguâ absque iis rite intellectis explicari non possunt.

III. *Conjugatio verbi auxiliaris*, ich hauon vel haben.

Modus Indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ. & futurum.	* Ich hauon, an, en, hauo, a, u, haben, an, on, habo, a, u, habbiu, haƀon, o.	Wir hauon, an, en, hauemes, habon, an, en, habemes. haƀon, an, en, haƀemes.
	Thu hauoſt, eſt, is, habeſt, habis, es, haƀis.	Ir hauet, habet, haƀet, ed.
	Her havet, habet, ed, haƀet, it, id, & habbiat.	Sie hauont, habont, haƀont, ent, on, an, en, emes.

IV. Notandum tamen eſt in Codice *Cott.* numerum pluralem formari ſecundum normam *Saxonicam*: ut, uuir hebbiat, ſie habbiat vel hebbeat.

Exempla.

Thicco hauon ic gewiſet, *ſæpe viſi?* Ich hauo mine fuoze gethuagan, *lavi pedes meos.* w. Vone thiu hauon ich thich an allon haluon bewaret, *quare te ex omni parte cuſtodivi.* w. An thero were hangen thuſent ſcilde, thie ich thir ze ſcirmo ande ze warningham hauo geſcaphot, *in propugnaculo ſuſpenduntur mille clypei, quos tibi in tutelam cuſtodiamque formavi.* w. Than late ik thi brukan uuell allas thieſes oduuelon thes ik thi hebbiu giogid hier, *tum permittam te frui omnibus hiſce divitiis, quas tibi hic oſtendi.* C. C. Thie genatha the thu mir hauoſt geheyzan, *gratia, quam mihi promiſiſti.* w. Geſeeret haueſtu mir min herza, *vulneraſti mihi cor meum.* w. Ther hauet mich geſreuuet mith *vino reſurrectionis.* Haued her mich gewiſed, thaz ich him ſeluon minne *ex toto corde.* Willeramus. Thia liudi forla hebbiat vualdandes vuord, *populus rejecit verbum dei.* C. C. Wir hauon van thir vernoman thie *qualitatem ſponſi tui.* w. Bi then dugathen thie ir ana juch ſeluon hauet, *per virtutes, quas in vobiſmet ipſis habetis.* w. Thi ther hauent *ſenſum ſapientiæ.* w. Wanda ſie beithe ſint *abluti baptiſmo*, ande allen wereldlichen rihduom willigo hinan hauan gewerfan. w. *Nam & baptiſmo abluti ſunt, & omnibus mundanis divitiis lubenter renuntiaverunt.* Huo oft ſcal ik them mannon thia uuid mi hebbeat lethuuerc giduan iro ſundea laten, *quoties ego hominibus, qui in me flagitia commiſerunt, peccata ſua dimiſi.* C. C. Uuir ni habemus cuning, niſi then keiſare, *non habemus regem, niſi Cæſarem.* Tat. CXCVIII, 4.

V.	*Singulariter.*	*Pluraliter.*
Temp. præteritum imperfectum, perfectum, pluſquam perfect.	Ich hafda, haƀda, hauda, habeta, habta, habda.	Wir hafdon, an, en, un, in, habeton, an, en, un, in, haƀdon, habton, habdon, an, en, in, un, habetemes, tames, tomes.
	Thu hafdeſt, oſt, hafdos, es, haƀdeſt, habteſt, habdeſt, habetoſt, eſt, habetos, tes.	Ir hafdet, haƀdet, habetet, habtet, habit, ot, ed, id, od.
	Her hafda, haƀda, hauda, hebeta, habta, habda.	Sie hafdon, an, en, un, in, habeton, an, en, un, in, &c. ut in prima perſ. plur.

Exempla.

Gihugi thu an thinemo herten, quat hie, huat thu habdes ju vuelono on vueroldi, *cogita, inquit, in animo tuo, quantum divitiarum habuiſti olim in mundo* [i. e. mundanarum.] *C. C.* Habda methmo filo uuelono giuuunnan, *acquiſiverat multos theſauros divitiaſque. C. C.* Vuiti tholoda Lazarus an them leohte, habda thar lethes filo, *dum vixit Lazarus, toleravit multas pœnas & injurias.* C. C. Habda ina thia ſmala thiod thuru is ſuotiun vuord vuerodu biuuorpan, that ina vuiderſacon under them folcſcipe fahan ne gidurſton, *plebs illum propter dulcem delectantem ſermonem ejus circumdederat, adeo ut inimici ejus inter populum* [*è populo*] *illum apprehendere non auderent. C. C.* Sie haƀda iro drohtine vuell githionod, *domino ſuo probe ſervierat. C. C.* So haƀda thuo vualdend Criſt thar ahto gitalda ſalda, *ſic dominus Chriſtus octo beatitudines numeravit.* Ein habeta in imo diuula, *unus habebat dæmonia.* Tat. LIII, 3. Gelpmuoda Judeon ſpracun galp mikil, habdun it im te hoſce, *arrogantes Judæi multa ſuperbè locuti ſunt, id enim ſibi convitio vertebant. C. C.*

VI. Futurum etiam circumſcribitur per auxiliaria: ut, ich willon, ſcal, mag hauan, *habebo.*

---

* Occidentales *Angli*, præcipue agri *Dorſætenſis* incolæ, hodie aiunt, Ich have done, *ego feci.*

Impe-

VII. *Imperativus modus.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Habe, haue, hebbe, habe ich *habeam.* Habe, haue, hebbe, habe, a, o thu, *habe.* Habe, haue, hebbe, habe, a, o, *habeat.*	Hauon, habon, hebbon, habon, an, en, un uuir, *habeamus.* Hauet, habet, hebbet, habet, it, ed, id ir, *habete.* Hauon ſie, &c. *habeant.*
Temp. fut.	Ich ſcal, Thu ſcalt, Her ſcal, } hauan. { *habuero.* *habeto.* *habeto.*	Wir ſculan, Ir ſculed, Sie ſculan } havan. { *habuerimus.* *habete.* *habento.*

Tametſi hoc verbum auxiliare, quatenus tale, imperativum non habet, utpote quod præteriti temporis circumſtantiam tantùm deſignat; hic tamen imperativi paradeigma ponendum cenſui, ne tyroni *Philo-Teutoni*, qui integrum forſan, quam truncatum exemplar malit, in aliquo deeſſe viderer.

VIII. *Modus optativus, conjunctivus & potentialis.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ. & fut.	Ich habo, habo, hauo, hebbo, a, e, *habeam.* Thu habes, haues, hauis, hebbes, *habeas.* Her habo, &c. *habeat.*	Wir habon, hauon, habon, hebbion, an, en, *habeamus.* Ir habet, hauet, habet, hebbiat, habit, ed, id, *habeatis.* Sie habon, &c. *habeant.*

Exempla.

Thogh ich mine *eccleſiam* bevolan haue *prophetis.* w. Wanda thu unſih umbe hin ſo beſuaran haues. w. That her *in vineâ domini* niet *mercenarius* ne ſi, ther in themo *vindemia* nein deil ne hauet, ſunder *Agricola,* ther beithe ſinemo herren uuirche, and her ſeluo an themo deil haue, *ut in vinea domini non mercenarius ſit, qui in vindemia nullam partem habet, ſed Agricola, qui quum domino ſuo laboret, tum partem etiam in fructu cum illo ipſe habeat.* w.

IX.	*Singulariter.*	*Pluraliter.*
Tempus præter. imperf. perf. pluſquam perf.	Ich hafdi, habdi, haudi, habeti, habti, habdi, de, *haberem, habuerim, habuiſſem.* Thu hafdes, habetes, &c. *haberes,* &c. Her hafdi, &c. *haberet,* &c.	Wir hafden, habiten, ton, tan, tun, don, dan, dun, &c. *haberemus,* &c. Ir hafdet, habibet, habtet, tit, det, dit, &c. *haberetis,* &c. Sie hafden, &c. *haberent,* &c.

Occurrit etiam hadde vel haddi, pro hafde vel hafdi: ut, wanda thaz ich mit *obedientia prædicationis,* ande mit *caſtigatione corporis* mich himo hadde genachat, *propterca quod cum obedientia prædicationis, & caſtigatione corporis ad illum appropinquaſſem.* w.

X. Futurum etiam circumſcribitur per wille, ſcule, ſule, muga, kunne: ut, thogh ich ſcule hauan beuolan, *quamvis commiſero,* vel *commiſſurus fuero.*

Quinimo adeo officioſum eſt hoc verbum auxiliare, ut ipſe ſibi famuletur, & ſua tempora circumſcribat: ut, ich haue gehauod, *habui*; ich hafde gehauod, *habueram*; thogh ich haue gehauod, *quamvis habuerim,* &c.

Modus infinitivus.

XI. Hic modus vel eſt * *purus,* ſive primitivus ſine præpoſitione: ut hauen, haben, on, an; & in *C. C.* habbean, hebbian, *habere.* vel *derivativus* cum præpoſitione, ze, zi, te, ti: ut, ze hauenne, zi habenne, te hebbianne, *ad habendum.*

Participium præſentis temporis, hauandi, endi, ondi, hauande, ende, onte, hauanti, enti, onti, hauante, ente, onte, habenti, habente, endi, ende, habbenti, hebbendi, ente, ende, *habens.*

Participium præteriti temporis, gehauod, gehafod, gehabod, ad, ed, ot, at, et, *habitus.*

---

* Vide Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ* caput VIII, 3. & infra, caput IX, 11.

 Con-

XII. *Conjugatio verbi auxiliaris,* ich willon.

Modus indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich willon, o, a, *volo.* Thu wilt, vuilld. Her will.	Wir willon. Ir willet, willed. Sie willont, on, ant, an, ent, en.

Exempla in numero ſingulari.

Willon ich himo thancan, *illi gratias agam.* So ich ſume wiila geruowet bim *à perſecutione,* ſo willon ich thes te meer bitherue skunan thurgh thinan willan *in contemplatione, Poſtquam aliquantiſper acquievero à perſecutione, fortiorem me oſtendam tui gratiâ in contemplatione.* w. Nu willon ich ufsteen, ande willo hine ſuochen, *nunc ſurgam, & quæram illum.* w. Nu willon ich hine ze mer neman, and willo hine *amplecti omni devotione, Nunc illum magis comprehendam, & omni devotione amplectar.* Ich willa varan ze themo mirrheberge, ande ze themo wirouch huuele, *vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.* w.

Be thiu verſteen ich thaz thu niet ne wilt *vagari.* w. Mit thero thu all thie wereld gerno wilt *peragrare.* w. Thu ne wilt niet *fortis* weſan *ad terrena,* noh ne wilt neheine *ſpem* hauan in *caducis præmiis.* w. Ef ꞇhu vuılld ſo gıleſꞇıan ꞇhın vuord, *ſi promiſſum ita præſtabis.*

Exempla in numero plurali.

Wir ne willon niet vergezzan, *non obliviſcemur.* w. Nu vernim *ô ſponſa* weliche hals zirethe ich, ande min *doctores* thir willan machan, *nunc intelligo, ô ſponſa, qualia monilia ego & doctores mei tibi fecerimus.* w.

Thie ther al thaz ſie hauent thurgh minan willan willant verleſan, *qui omnia ſua mei gratiâ relinquent.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. imp.	Ich wolda, welda. Thu woldeſt, weldeſt. Her wolda, welda.	Wir woldan, en, on, un, weldan, on, en, un. Ir woldet, ed, weldet. Sie woldan, on, en, weldan, on, en, un,

Exempla.

Thu woldeſt gerno allizana *in lecto contemplationis* ruowan, *Semper in lecto contemplationis lubenter acquieſceres.* w. Thes ne wolda her niet verneizan, *hoc non vellet intelligere.* w. Thaz her thiu bitterheyd thes dothes thurg mich wolda lithan, *quod mei gratiâ mortem pateretur.* w. Wanda her geboran wolda werthen van ærmon vortheron, *quod naſci vellet ex pauperibus parentibus.* w. Huand hıe lıudeo barn loſian wolda, halon fan hellıu an hımılrıkı, *quod mortales redimeret, & ab inferno tolleret in cœlum. C. C..* Thie ther beithe woldan joh *in me credere,* joh *legem carnaliter obſervare.* Thie ther *creatorem per creaturam* woldan bekennan. w. Mı ꞇhuukıꞇ mıkıl uunder, quaꞇ hıe, ef gı mı leꞇhes uuehꞇ leſꞇıan vueldun, huı gı mı ꞇhan nı fengın ꞇhan ık under jûuuon folce ſꞇuod an ꞇhemo uuıhe ınnan; ꞇhan vuas ſunnun ſcın dıurlıc dages lıohꞇ, ꞇhan nı uueldun gı mı duon ıo uuıhꞇ leꞇhes, *mirum mihi videtur, inquit ille, ſi mihi malum faciendi animus vobis fuiſſet, cur me non apprehendiſtis, dum in templo inter populum veſtrum verſarer, tum enim ſolis ſplendor, & diei lux grata oculos reficiebat, tunc vero noluiſtis mihi quid mali facere. C. C.*

Optativus, conjunctivus & potentialis.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich wille, welle, wile, wele, wolle, a. Thu willes, welles, vuellies, wiles, weles, wolles. Her wille, welle, wile, wele, wolle, a,	Wir willan, wellan, wilan, welan, wollan, on, en. Ir willet, wellet, wilet, welet, wollet, ed. Sie willan, wellan, wilan, welan, wollan, on, en.

Exempla.

In hira *conventicula* ne welle ich niet cuman. w. Wille ich jemer gehugan thero ſinero micholen genathon, *ſemper memor fuero magnæ illius gratiæ.* w. Iof thu thine wathlicheyt neit ne

ne willes behauan *intra conſcientiam.* w. Ich beſueron juch, thaz ir mine winian ne weched unzen ſiu ſelua wolle. w. Thiu ther werelde thurgh minan willan inſlaphan ſi, ande okkeret wolle *vacare contemplationi, Quæ mundo mei gratia velit dormire, & contemplationi tantùm vacare.* w. Thaz ſie ſi ne wecchan er ſiu ſelua wolla, *ne illam excitént, antequam lubeat.* w. Her is mir ſo hold, thaz her niet tholan ne wela, thaz mich jeman ſiner minnon irre, *adeo mihi amicus fidelis eſt, ut non paſſus fuerit quenquam me ab illius amore abducere.* w. Wanda ich an allon minon werchon neheinem *humanum favorem* ne wille *expetere.* w. Oc mag ik ju tellian, ef gi thar tuo welleant huggean, endi horean, *vobis etiam id dicam, ſi ei attenderitis, & auſcultaveritis.* C.C.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præt.	Ich wolde, welde, i.	Wir, wolden, welden, in.
	Thu woldes, weldes, is.	Ir woldet, weldet, ed.
	Her wolde, welde, i.	Sie wolden, welden, in.

Infinitivus purus willon, an, en, *velle.* Infinitivus derivativus ze willene, *ad volendum.*

Participium præſentis, willande, *volens.*

XIII. *Conjugatio verbi auxiliaris,* ik ſcal.

Modus indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich ſcal.	Wir ſculan, en, on,
	Thu ſcalt.	Ir ſculet, ed.
	Her ſcal.	Sie ſculan, en, on.

Exempla.

Ich bim uze minen rockche geſlophan wie ſcal ich hine withere anegeduon? *exui tunicam meam, quomodo iterum illam induam?* Filo ſcal ik thar githolian hoskes gihorian endi harm ſpreki biſmarſpraca, *ibi paſſurus ſum multum convitii, & auditurus opprobria, & blaſphemias,* C.C. Ich hauo mine fuote gethuagan, ſcal ic ſie auor bewollan? *lavi meos pedes, num illos inquinabo.* w. Scal ich *officium prædicatoris repetere?* w. Thu ne ſcalt niet geran, thaz thu mine *divinitatem* in thirro werelde jeht *perfectè* mugas *intueri.* Thu thurg natigh ſcalt ſin an then thrin dugathen *fide, ſpe, charitate.* w. Duo thar thu duon ſcalt, *quod facturus es, fac.* C. C. Is an them euue geſcriban that man ſcal is fiond hatan, *in lege ſcribitur, quod homo odio habebit ſuum inimicum.* C. C. Thero allero jegelich ne ſcal ſin ſuerd van ſinemo thihe niet lazan, *quorum nullus à femore gladium ſuum ponet.* w. Thiu ſteyga tha man ze themo diſche uph ſcal gaan thiu is ruod, *gradus, per quem ad menſam aſcenditur, ruber eſt.* w. Therro dugathen allero anaginna ſcal ſin *aſſidua commemoratio gratiæ cœleſtis.* w. Ande thie ſculan erwelet ſin *ex fortiſſimis* Iſrael, *Et eligendi ſunt ex,* &c. Ande thaz ſculon ſie duon *propter timores nocturnos.* w.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præt.	Ich ſcolda, ſcolta.	Wir ſculden, ſculten, an, on, un.
	Thu ſcoldeſt, ſcolteſt.	Ir ſculdet, ſcultet, ed.
	Her ſcolda, ſcolta.	Sie ſculden, an, on, un.

Exempla.

Thiz ich ti chirichun ni quam ſo ih mit rehtu ſcolta, mina faſtun ni beheilt ſo ih mit rehtu ſcolta, *quod eccleſiam non frequentaverim, prout officium poſtulavit, jejunia non obſervaverim, prout officium poſtularet.* F. V. C. Thie ther *reliquam gentem* ſcolden *erudire.* w.

Modus optativus, potentialis, & conjunctivus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich ſcule, ſule.	Wir ſculen, ſulen, an, on.
	Thu ſcules, ſules.	Ir ſculet, ſulet, ed.
	Her ſcule, ſule.	Sie ſculen, ſulen, an, on.

Exempla.

Wie ich thanne ſcule zuiflan einegar ſlachten arbeid thugh ſinan willan lithan, *cur ego tum dubitarem alicujus generis ærumnam illius ergò pati.* w. Ande wiſda mich wie ich hina min-

 nan

nan ſule, *& inſtruxit me quomodo illum amarem.* w. Than ſculid ir *congaudere* *** ande mit, *jucunditate* ſculed ir allizana *eſurire, & ſitire juſtitiam.* w. Thar zuo raden ich ju *meo exemplo,* wie ir juch himo ſculet gelivan, *præterea conſilium do vobis meo exemplo, quomodo in illum credatis.* w. Nu is ouch thiu tid, thaz thie *prædicatores* mith *falcaſtro exhortationis* ſulen *amputare ſuperflua vitiorum.* Wanda alſo thie bittere figon vorecundent, thaz thie riphen, ande thie ſuozen nach ſulen cuman, *nam ut amaræ præmonſtrant coctas & dulces ficus brevi adventuras.* w.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præt.	Ich ſcolde, ſcolte. Thu ſcoldes, ſcoltes. Her ſcolde, ſcolte.	Wir ſcolden, ſcolten, in. Ir ſcoldet, ſcoltet, ed. Sie ſcolden, ſcolten, in.

Exempla.

Tho ich zuifleda of ich ſcolde fure kuman *ad publicum prædicationis, Tum dubitabam, an procederem ad publicum prædicationis.* w. Ich ſco de gebruchan, *fruerer.* w. Er in zalta wie is allat weſan ſcolta, *iis dicebat, quomodo id omne fieri deberet.* Tat. Thaz ſint *prophetæ & apoſtoli,* thie einon ſagodon hiz cumftig welich ſin gebare ſcolde ſin *in humanitate, Hi ſunt prophetæ, & apoſtoli, qui ſoli declaraverunt epiphaniam, qualis illius geſtus (partus) eſſet in humanitate.* w. Hie im thuo bethion bifalah te giſeggeanne ſinon vuordon huo man himilriki gihalon ſcoldi widbredan vuelon, *tum ambobus illis dedit dicere ſuis verbis, quomodo regnum cæleſte, & ingentes ejus opes caperentur.* C. C. Endi mid iro handon ſcriban huo ſia ſcoldin is gibodſcip frummian firiho barn, *& manibus ſuis ſcribere, quomodo mortales mandata ejus exequerentur.* C. C.

XIV. *Conjugatio verbi auxiliaris,* ich magh.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich magh, mag. Thu magt, maht. Her magh, mag.	Wir mugan, en, on, un. Ir muget, ed, ad. Sie mugan, en, on, un.

Exempla.

Ik mag ju thuo gitellian, *vobis autem dicam,* vel *dicturus ſum.* C. C. Ik mag ju tellian, *idem.* Huar maht thu guot man neman quecprunnan, *unde potes tu, vir bone, habere aquam vivam;* fragm. diſp. Samo maght thu, of thu thin gethinga an mich ſezzeſt geneſan mith then *angelicis præſidiis, Sic *poſſis tu liberari* vel *ſervari, ſi in me ſpem collocas, angelicis præſidiis.* w. Thiu duua mag geneſan vore themo haueko, *columba †poteſt ſervari* vel *eripi ab accipitre.* w. Wie magh her je ze meeron ruowan cuman, thanne thaz her volle cume ad fontem *totius boni, ** Quomodo poteſt venire ad majorem quietem, quàm perveniendo ad fontem totius boni.* w. Thaz ſie nehein *acies humanæ mentis* ne magh *perfectè intueri.* w. Thaz ne magh niemer gewarthan, *non amplius hoc factum erit.* w. Nogh ne mugan ſie van thero ſtadigheyd thes gelouuon *concutere, Neque illos poterunt à conſtantiâ fidei concutere.* w. Ex hiſce exemplis patet auxiliare magh futuri temporis adjacentiam in ſermone *Francico* indicare.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præt.	Ich moghta, mochta, mohta, magta, mahta. Thu moghteſt, mochteſt, mohteſt, magteſt, mahteſt, as. Her moghta, mochta, mohta, magta, mahta.	Wir moghtan, mochtan, mohtan, magtan, mahtan, en, on, un. Ir moghtet, mochtet, ed, *&c.* & moghtan, un, more *Saxonico.* Sie moghtan, mochtan, mohtan, magtan, mahtan, en, on, un.

Exempla.

Je nogh ne mochta ich hino vindan, *neque potui illum invenire.* w. Selig biſt thu ſuno Jonaſe ne mahtas thu that ſelbo gihuggian, *beatus es, fili Jônæ, Tu ipſe non poteras hoc excogitare.* C. C. Thes ne moghta niet ſin, *hoc non potuit eſſe.* w. Hui mohta that giuuirthan ſo, *quomodo id fieri poſſit.* C. C. Heuige wazzare ni moghtan erleſcan thie minna, nogh thie aha berinnent ſie, *multæ aquæ non poterant extinguere charitatem, nec flumina obruent illam.* w. Ande ſo wie liſtliche hiro blandimenta wara, ſie ne moghtan jethogh an minen halden thaz fiur, and

* Vel *liberabere.* † *Eripictur* vel *eripienda eſt.* ** Vel *quomodo eventurus eſt.*

thaz

thaz ernoft minero minnon erlefcan, *quam amœna cunque fuerunt illorum blandimenta, non poterant tamen extinguere ignem, & (vehementiam) zelum meæ charitatis.* Willeramus.

Optativus, potentialis & conjunctivus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præf.	Ich muga, e. Thu mugas, es. Her muga, e.	Wir mugan, on, en, un. Ir muget, ed, ad. & mugan, un, more *Saxonico.* Sie mugan, on, en, un, a.

Exempla.

Iof ich eynech finro fpore muga vindan, *fi aliquod ejus veftigiorum poffem indagare.* w. Thu gebiudeft mir, *ô fponfe,* thaz ich thin *evangelium* cundeghe allen then ich muge, *jubes mihi, ô fponfe, omnibus, quibus poffim, evangelium tuum prædicare.* w. Thu ne fcalt niet geran thaz thu mine *divinitatem* in thirro werelde jeht *perfectè* mugas *intueri, Non cupies meam divinam naturam in hâc vitâ perfectè intelligere.* w. Wir thie fo gethigan niet ne fiin, thaz uns other *martyrium,* other chein *perfecta juftitia* muga *commendare, Non eò ufque provecti fumus, ut nos vel martyrium, vel aliqua perfecta juftitia poffit commendare,* vel *commendet.* Mit then man thie *adverfarias poteftates* muga witherdriuan van minero burgh, *quibus adverfariæ poteftates expellantur ab urbe meâ.* w. Ni bift thu thefaro burghudeo, quathun fia, that mugun vui *an thinon vuordon endi an thinero vuifun, that thu thiefes vuerodes ni bift, *non es hujus civitatis, inquiebant illi, hoc enim ex tuo fermone & geftu poffimus difcernere, quod non fis unus hujus catervæ.* C. C. Mit newetheremo mugad ir hiro gederan, *neutro duorum poffitis illi nocere.* w. Hui vuelliat gi fo flapan; ni mugun famad mid mi vuacon ena tid, *cur adeo dormire vultis, non poffitis mecum vigilare vel unam horam?* C. C. Wanda thiu *corda credentium* necheinen *fructum boni operis* bringan ni mugan, *fine gratiâ fpiritûs fancti.* w. So mugan fie *triticum boni operis in patientiâ afferre.* w. Ze thiu thaz fie mit *fortitudine fidei* cunnen, ande mugan hiro *auditores* befchirman *contra hæreticos.* w. Thaz thie *volucres cœli* niet ne muga *tollere femen verbi.* w. Ze thiu thaz thiu wiif famfto ze themo difche uph getredan muga, *eò ut mulieres facile afcendant ad menfam.* w. Wanda thu neheine lukkon ne lazes then *malignis fpiritibus,* thaz fie *aditum deceptionis* muga vindan. w. So beginnent fie getuan van hiro herzan *infidelitatis lolium,* thaz fie muga *germinare perfectæ fidei triticum.* w. Ze thiu thaz fie thar mide *fordes peccatorum* famo garewa von him werphan muga. Willeramus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. perf.	Ich moghte, mochte, mohte, muote, muoze, i, a. Thu moghtes, mochtes, mohtes, muotes, muozes, is, as. Her moghte, i, a, *&c.* & magti.	Wir moghten, mochten, mohten, muoten, muozen, in. Ir moghtet, ed, *&c.* & moghtin, an, *vel* un, more *Saxonico.* Sie moghten, mochten, in, *&c.*

Exempla.

Minen eygenen wingardon ne mochte ich behoodan, *meam propriam vineam non potui cuftodire.* w. Mit hiro wiisheide ne moghte ich hine vindan, *illorum fapientiâ non poffem illum invenire.* w. So ich thich *fontem fummi boni* muozes anne fehan, *adeo ut te fontem fummi boni viderem.* Ze thiu thaz ich *liberius* moghta *fufpirare ad præfentiam fponfi.* w. Meftar thie guodo, quat hie, huat skal ik mines duan, that ik hebanriki hebbean muoti, *bone magifter, inquit ille, quid ex proprio faciam, ut regnum cœlefte habeam.* C. C. Thuo bigan ina Crift fehan an mid is ogun, en ift thar noh nu, quat hio, vuan thero vuerco, ef thu is vuillion hab is that thu thionon muoti herron thinon, *tum cœpit Chriftus illum oculis intueri; & unum, inquit, ex operibus tuis deeft, fi id eò cupias, ut fervire poffis domino tuo.* C. C. Ther man ther giuet thufent filuerinero phenningo, thaz her thes windemode muoze gebruchan. w. Thanan mohta hie thena guodon fcauuon Habrahame gifehan, *inde poffet bonum Abrahamum afpicere & videre.* C. C. Hie it magti undar thenkian vuel that im thar unhold man after faida fiond fecni crud, *hoc poffet facile intelligere, quod inimicus homo, & hoftis poftea fevit malas herbas.* C. C. Kere wither, kere wither verhundeta, thaz wir thich anafihen muozen, *revertere, revertere captiva, ut te videamus.* w. Than ik fittean cumu an thia mikilun maht an them mariun dage thar ik allon fcall irmin theodon duomos adelean, than muotun gi mid juuuon drohtine thar felbon fittean, endi muotun thera faca vualdan, muotun gi Ifrahelo edili folcon adelean after

* Hic deeffe videtur kennan vel antkennan, nifi phrafis potius fit elliptica fecundum regulas III, & VIII. capitis VIII. Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ.*

iro dadeon, ſo muotun gi thar gidiurida vueſan, *cùm venero ad ſedendum in multâ majeſtate, in magno illo die, in quo judicavero miſeras gentes, tum poteritis ipſi cum domino veſtro ſedere, & cauſas dijudicare; præclarum Iſraeliticum populum ſecundum illorum facta judicaveritis, & ſic glorificari poteritis.* W. Thaz ſie lighto ze themo diſce uph getredan moghtan, *ut levi greſſu aſcenderent ad menſam.* W. Them blindon thuo bethion uurdun ogun giopanod, that ſia ertha, endi himil thuru craft Godes antkennian mohtun lioht, endi liudi, *tum ambobus cæcis oculi erant aperti, ut terram & cœlum, lumen & populum per potentiam divinam viderent. C. C.*

Infinitivus Maghan, *poſſe.*

XV. *Conjugatio verbi auxiliaris,* ich kan.

Modus indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*		*Singulariter.*	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	Ich kan.	Wir kunnen, an, on.	Temp. præt.	Ich kunda.	Wir kunden,an,on.
	Thu kanſt.	Ir kunnet, ed.		Thu kundeſt.	Ir kundet, ed.
	Her kan.	Sie kunnen, an, on.		Her kunda.	Sie kunden, an, on.

Modus optativus, potentialis, & conjunctivus.

IX.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præt.	Ich kunne.	Wir kunnan, en, on.
	Thu kunnes.	Ir kunnet, ed.
	Her kunne.	Sie kunnan, en, on.

Exempla.

Ze thiu thaz ſie cunnen hiro *auditores* beſchirman contra hæreticos, *eò ùt defendant illorum* &c. W. Sin auor eineghe andere thie ther niet ne ſin *profundæ ſapientiæ,* ande ſie jethogh hiro auditores mit ſimplici doctrinà cunnon imbuere, *ſunt aliqui alii, qui non ſunt profundæ ſapientiæ, & qui tamen ſuos auditores poſſint imbuere ſimplici doctrinâ.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. imp.	Ich kunde.	Wir kunden, in.
	Thu kundes.	Ir kunden, ed.
	Her kunde.	Sie kunden.

Exempla.

Eyn luzzel thar nach tho ich alle thurgſtreych was iro aller egelich mer vane himo kunde gelagan, tho vand ich minen wino, *paululum cùm pertranſiſſem eos omnes, ad inquirendum quid illorum quiſque de illo poſſet amplius dicere, tum inveni dilectum meum.* Willeramus.

XVI. *Conjugatio verbi auxiliaris,* ich muſs.

	Sing.	*Plur.*	*Sing.*	*Plur.*
Temp. præſ.	Ich muſs.	Wir muſſen, an,on,in.	Ich muoſte, a.	Wir muoſten, in.
	Thu muſt.	Ir muſſet, ed.	Thu muoſtes,as.	Ir muoſted, et. *
	Her muſs.	Sie muſſen, an, on, in.	Her muoſte, a.	Sie muoſten, in.

Exempla.

Endi giuuald forgaf, that hie umbi is craft mikil coſton muoſta, *& illi dedit poteſtatem patiendi per ſuam potentiam multas tentationes. C. C.* Ubi notandum eſt *muoſta,* ut antea *mugun,* uſurpari ἐλλειπτικῶς, ſive verbo principale. Apud nos, *Herefordenſes,* precantes ut quid cuique bene ſuccedat, dicunt, well muſt ye, i. e. well may ye do, well may ye ſucceed. Et in evangeliis *Gothicis,* ГАМⱩЅТЄАНН pariter ἐλλειπτικῶς uſurpatur † abſque verbo principali, *Marc.* II, 2. Vuas im vuille mikil that ſea mid them Godes barne gangan muoſtin ſamad an is geſithie, *animus iis erat, ut cum dei filio proficiſcerentur ſimul in illius comitatu,* i. e. *animus iis erat concomitandi filium Dei. C. C.* Hie im giuuald forgaf that ſia muoſtin helean

* Et more *Saxonico* muoſton. † Vide ſupra in muga. & Gram. *Anglo-Sax.* cap. VII. 3, & 8.

helta

helta, endi blinda, *dedit illis potestatem sanandi claudos* & *cæcos. C. C.* Sia badun ina helagna that hie im iro ogun opana gidedi that sia liudio drom suigli sunnan scin gischan muostin, *rogaverunt sanctum illum, ut iis oculos aperiret, ut hominum gaudium* (delicias) *solarem splendorem viderent. C. C.*

Infinitivus mussen *vel* muossen, *posse, oportere.*

Participium apud *Germanos* gemust.

XVII. Hisce addas laz vel laaz *sine,* & lazat vel laazat, sive latat, *sinite,* à lazan vel laazan *sinere,* quæ in linguâ *Francicâ* primam & tertiam personam præsentis imperativi in utroque numero circumscribunt: ut, laz that gewerthan, *fiat hoc.* w. Lazat juuua leoht mikil scinan, *magnopere luceat lux vestra. C. C.*

CAPUT OCTAVUM

De verbis, quorum ope vox passiva formatur apud Franco-Theotiscos.

I. DUo sunt verba auxiliaria, quorum ope vox passiva in linguâ *Francicâ* formatur, scilicet siin sive sin vel wesan, *esse,* & werthan vel gewerthan, *fieri.*

II. *Conjugatio verborum* siin, *&* wesan *per omnes modos & tempora.*

Modus indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præs. & fut.	Ich bim, pim, bion, bin, biun, bium, *sum.*	* Wir siin, sin, *sumus.*
	Thu bist, es, *sis, es.*	* Ir siit, sit, sind, sin, *estis.*
	Her is, ist, est, si, *est.*	Sie sint, sin, sind, sindun, *sunt.*

Exempla.

Ich bim salo samo thie hereberga Cedar, ande ich bin auor wathelich samo thiu gezheit *Solomonis.* w. Ih bin Gabriel, *ego sum Gabriel.* Tat. II, 9. Ih bin stemma ruofentes, *sum vox clamantis.* Tat. XIII, 21. Nu ik sus gigamolod bion, *nunc adeo annosus sum. C. C.* Ik thes vuirdig ni bium, quat hie, herro thie guodo, that thu an min hus cumes, suokies mine selda, huand ik biun so sundigman, *Domine bone, non sum dignus, inquit ille, ut tu ad meam domum venias, vel meum tabernaculum petas, quippe tam magnus sum peccator. C. C.* Ik is engel biun, Gabriel biun ik hetan. *C. C.* Az pim, *adsum.* Kero. At henti pim, *præsto sum.* Gloss. Fater unser guato bist thu drohtin thu gimuato. *Otfr.* Thu Druhtin eino es aller best, *Tu Domine solus es omnium optimus. C. C.* Gisegenot sis thu in uuiben, *benedicta tu in mulieribus.* Tat. III, 2. Ministo ist giheizan in himilo rihhi, *minimus vocabitur in regno cœlorum.* Tat. XXVI. 6. Ni sit thanne soso thie lihhizaru, *non eritis sicut hypocritæ.* Tat. XXXIV, 1. Thiu suoze thinere *gratiæ* is bezzera, than thiu skarphe thero *legis.* w. Thin hals ther ist samo smithescirethe, *collum tuum, quod est sicut monilia.* w. Rebesnites tiid is hie, *tempus amputandi vineas venit.* w. So wenan so ich cusse, ther ist iz, fahet inan, *quemcunque osculatus fuero, ille est, apprehendite eum.* Tat. Vuirdig ist thie vuarihtio, that man ina vuel fuodie, *dignus est operarius sustentatu. C. C.* Ist thanne ther jungisto irrido wirsero themo eriren, *erit tunc novissimus error pejor priore.* Tat. Thi that ginennit si thisemo namon, *qui vocatur hoc nomine.* Tat. Gotes barn sint ginennit, *filii Dei vocabuntur.* Tat. XX, 14. Ik gisiho that gi sind edili gi-

* Leguntur etiam birumes, birut, *sumus, estis*: that sie sin ein, soso uuir birumes, *ut sint unum, sicut & nos sumus.* Tat. CLXXVIII, 3. Iterum, CLXXIX. 2. So so uuir ein birumes, *sicut nos unum sumus.* Salige birut ir mit thiu ju fluohhont, *beati estis cum maledixerint vobis,* XXII. 16. Uue thie thar bisatote birut, *væ vobis, qui saturati estis,* XXIII, 2. Ir birut salz erda, *vos estis sal terræ,* Tatianus XXIV, 1. Ir birut mittlegartes lioht, *vos estis lux mundi,* Tatianus XXV. 1. Ziu birut ir fortale, *quid timidi estis?* Tatianus LII, 5.

burdeon

burdeon cunnies fan cnuosle guodon, *discerno vos esse nobiles, ex regiâ prosapiâ oriundas.* C. C. Gi sculon mi te uuaron seggian bi hui gi sin te thesan lande cuman, *mihi vero dicetis, cur in hanc terram venistis?* C. C. Bezzere sint thine spune themo wine. w. Her uuas Ismahelis sun, van then Ismaelitæ cuman sint. w. Thin huffelo sin samo turtulduuan. w. Sin eineghe? *suntne aliqui?* Ne sindon eniga geba betteron. C. C. Mendit thiu meniga, sindun an iro muode fraha, *gaudet multitudo, sunt animo eorum læti.* C. C. So huat so gi dedun an Godes era them mannon thia hier min nistun sindun, *quicquid fecistis Dei gratiâ illis, qui mei proximi* (mihi charissimi) *sunt.* C. C.

		Singulariter.	*Pluraliter.*
Tempus imperfectum & perfectum.		Ich was. Thu wast. Her was.	Wir waran, en, on, un. Ir waret, ed, od, ud, ot, ut. Sie waran, en, on, un. & uuarunes. vid. infra, c.x.

Exempla.

Thero slachta was thiu salua thar mide Maria Magdalena saluado *pedes Domini, Id genus erat unguentum quocum M. M. unxit,* &c. w. Ne was im thiu fruma gibithig that sia heban riki hebbian muostin, *non iis datum erat cœleste regnum habere.* C. C. Tho waron sumeliche *proceres synagogæ.* w. Thie suule ther the disk upha lag thie waran siluerin. So warun thia man hetana, *sic vocati erant homines.* C. C. Than vuarun vuit at samne at siounta vuintro gibenkeon endi gibeddeon sithor ik sea mi te brudi gicos, *præterea convixeramus ad mensam ac thorum septuaginta annos, ex quo sponsam mihi illam elegi.* C. C. Thie thas gihorente uuarunes gifehente, *qui hoc audientes gavisi sunt.* Tat. CLIV. Uuanta ir fon anaginne mit mir uuarut, *quia ab initio mecum fuistis.* CLXXI, 2.

Tempus perfectum circumscriptum. Ich hauon gewesen, *fui,* &c.
Tempus plusquam perfectum circumscriptum. Ich hafda gewesen, *fueram,* &c.
Futurum circumscriptum. Ich magh, willon, scal siin, wesan, *ero,* vel *futurus sum,* &c.

Exemplum.

Thie sculan siin *in sexagenario numero,* w.

Imperativus.

Singulariter.	*Pluraliter.*
Sii l si ich, *sim.* Siis, sis, wis, wiss thu, wes thu. Sii, si her. uuese her.	Siin wir, sin wir. Sii, siit, sit, uueset, wesat ir, gi. Siin sie.

Exempla promiscue posita.

Wiss geliic thero reion, *similis esto capreæ.* Heil uuis the gebono follu, *ave gratia plena.* Tat. III. 2. Uuis gihengig thinemo uuidaruuorton, *esto consentiens adversario tuo.* cap. XXVII. 2. Uueset miltherze, *estote misericordes.* Tat. XXII, 9. Ni sit forgfolle jûuares ferahes, *ne sitis solliciti animæ vestræ.* Tat. Fruget thanne uuer in there uuirdig si, *interrogate quis in eo dignus sit.* Tat. After juuaremo gilouben uuese ju, *secundùm fidem vestram fiat vobis.* Tat. LXI, 3. Uuis us mid thinon dadeon mildi, *esto nobis misericors in tuis factis.* C. C. Wes mi than ginathig, *tunc esto mihi gratiosus.* So huilik so juuuer ano si slithia sundiun, so gango iro selbo tuo endi sia at erist erl mid is handon sten auuerpe, *quisquis vestrî expers sit peccatorum, accedat ipse ad eam, & primus suis manibus lapidem jactet.* C. C. Thann vuesat gi an juuuon dadon dubon gelica, *similes estote columbis in vestris actionibus.* C. C. Vuese mir after thinemo uuorte, *fiat mihi secundum verbum tuum.* Tat. III, 8. Inti sit giuago, *& contenti estote.* Tatian. XIII, 18. Notandum quoque est à discentibus, quod imperativus etiam in præsenti tempore circumscribitur per laz & lazat, & præsens infinitivi: ut laz mich wesan, laz ina siin, lazat uns siin.

Futurum imperativi cum futuro indicativi coincidit.

III. *Modus optativus potentialis & conjunctivus.*

Temp. præs. & fut.	Ze thiu, thaz, wanda, thogh, thaz, &c.	Ich sii, si, *sim.* Thu sist, sis. Her sii, si, uuese.	Wir siin, sint, sin. Ir siit, sit, sint, sin. Sie siin, sint, sin.

Auor thac so wie so ich mith *persecutionibus* gequelet si, *quantum vero cunque persecutionibus sim vexatus.* w. Thu quithes thaz ich scona si. w. Endi quithis thaz ich thin herro ni si. C. C.

Ande

Ande so wie thu ze himole sist gestigan, *& quamvis ad cœlum ascenderis.* w. Dazh du sin sun sist, *ut tu ejus sol sis. Otfr.* apud *Lamb.* Thogh thu sis *parvula numero,* w. Saga us huat thu manno sis, *dic nobis qualis homo [quis] sis. C. C.* Sum sagit that thu Iohannes sis, *quidam dicit te esse Johannem. C. C.* Giuuihit si truhtin Got, *benedictus sit dominus Deus.* Tat. IV, 14. That her *in vineâ domini* niet *mercenarius* ne si. Thaz al thin gethanko si ze thero werelde. w. Thie sich anazucchon thaz si thin gesellon sin, *qui sibi arrogant se esse tui comites.* w. Thaz vuir fon fianton irloste unforahtenti sin imo thiononti, *ut ercpti ab inimicis, illi sine timore serviamus,* vel *simus servientes.* Otfr. Thaz ir kind sint juuuares fater, *ut sitis filii patris vestri.* Tat. XXII. 3. Thaz thar ih bin, thar ir sit, *ut ubi sum ego, ibi & vos sitis.* CLXII, 1. Thaz sie alle ein sin, *ut omnes unum sint.* Tatianus CLXXIX, 1.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. imperf.	Ich wara, e, i, *essem.* Thu wares, is. Her wara, e, i.	Wir waren, in. Ir waret, ed, *& Saxonicè* waren, in. Sie waren, in.

Exempla.

Ir fragodet mih welich thar ware *dilectus meus.* w. Ir fragodet mih war min drut wara. w. Endi sume mid vuordun sprakun huilic that so mahtigro manno uuari, *& quidam loquentes dixerunt, qualis ex potentibus esset. C. C.* Eisgota fon in uuar Christ giboran uuari, *sciscitabatur ab iis, ubi Christus nasceretur.* Tat. VIII, 2.

Imperfectum etiam circumscribitur per wolde, scolde, moghte, kunde, & muoste, & præsens infinitivi siin vel wesan: ut, thaz ich scolde siin, *&c. ut essem, forem.* Hiet that ik thi thoh sagdi that it scoldi gisith vuesan heban cuninges, *jussit me tibi dicere, quod discipulus foret cœlestis regis. C. C.*

Tempus perfectum. Thaz, thogh, wanda, *&c.* ich haue gewesen, *&c. fuerim.*

Tempus plusquam perfectum. Thaz, thogh, *&c.* ich hafde, vel hadde gewesen, *fuissem.*

Tempus futurum circumscribitur per muga, kunne, wille, scule, sule: ut thogh ich wille wesan, thogh ich scule siin, thogh ich sule siin, *quamvis fuero.*

Infinitivus purus, siin, sin, wesan, en, on, & nonnunquam wosan, *esse.*

Andera heyligon ne mugan himo geliic sin. w. Uuio mah thas sin, *quomodo fiet istud.* Tat. *In seculari actione,* thiu aana sunda wesan ni magh. Willeramus.

Infinitivus derivativus, ze vuesanne, & wosanne, *ad existendum.*

Guod ist hier te vuesanne, *bonum est esse hic. C. C.*

Part. præs. Temp. wesende, *existens.*

Part. præt. Temp. gewesen, *factus.*

IV. *Conjugatio verbi* werthan, uuerden, *fieri.*

Modus indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præs. & fut.	Ic werthe, uuerde, wirthe, *fio.*	Wir werthon, uuerdon, uuirdun, an, en, werthat.
	Thu wertheft, uuerdest, es, is.	Ir werthet, uuerdet, uuirdet, at, ed, werthat, *Saxonice.*
	Her werthet, uuerdet, wirthet, wirdit, vuerdat, wirt.	Sie werthent, uuerdent, end, en, uuirdun, ant, an, ont, on, werthat.

Exempla.

Thu wertheft gezieret van thero spizzon thero hohen bergo Amana, *decoraberis de vertice alti montis Amana.* w. Thar vuirdit all gilestid so gifrumit under them folke, so it an furn dagon vuisa man bi mi vuordon gisprakun, *ibi nihil non complebitur, sicut inter populum in antiquis temporibus de me prophetæ dixerunt. C, C.* Thar vuer that mina hendi gibundan, fathmos vuer that mi thar gifastnod, *ibi vinctæ erunt meæ manus, palmæ mihi ibi erunt clavis fixæ. C.C.* Dauithes namo wirthet geantfriftet armstrangigh, *Davidis nomen exponitur manufortis.* w. Engaddi wirt geantfristot *fons hædi.* Vone thannan thiu thin *dextra* wirthet vone mir gezieret mit *palmâ victoriæ. Quare dextra tua à me coronatur,* &c. w. Fader vuet im eno helag an himile, elcor is it biholon allon quicon endi dodon huan is cumi vuerthat, *pater solus sanctus cœlestis hoc scit; alias, quando venturus est, omnes vivos & mortuos latet. C. C.* Er than thi

 magu

magu vuirđit fan thinero aldero idis erla fuodit kind jung giboran, *priusquam mas puerilis, & tener infans ab uxore tuâ sene partus, natus fuerit. C. C.* Wanda sie in thero douphe gereynat werthent, *propterea quod in baptismo purificentur.* w. Vuirthit an themo manen scin iac an thero sunnun so samo gisuercat, siu bithiu mid finistriu vuerthend bifangan, *splendor lunæ, ac solis pariter obfuscabitur, ambo cum tenebris obruti erunt. C. C.* So her thes innena werthed, thaz mich thero werelde verthruzed, *si hoc resciverit, quod me mundi tædet.* w. So einemo wirthet gegivan *sermo sapientiæ, Sic uni datur sermo sapientiæ.* w. Ik mag ju tellian, quat hie, that noh vuirđit thiu tid cuman, that is afstandan ni scal sten obar ođron ac it fellit te foldu, endi fiur nimit gradag logna, thuo it nu so guodlic si, so vuislico giuuaraht, *nunc vobis dicam, inquit ille, quod tempus venturum est, quum alter illius lapis super alterum non extiterit, sed in terram prosternabitur, Et ignis voraxque flamma illud occupabit, quam speciosum nunc cunque videatur, quam eleganter cunque fabricatum sit. C.C.* So wether so sie gefremet werthent *per prælatos*, other *per subditos.* w. *Tabernacula* thiu werthen ex *pellibus mortuorum.* w. Thie uuerdent gifluobrit, *consolabuntur.* Tat. Werthen sie liumhaftig godero wercho, *bonorum operum famâ inclyti sunt.* w. Ande an then allerslahta dugatha vunden werthent, *& in quibus omne genus virtutes inventæ sunt.* w. Ik mag ju thoh gitellian huilic err tecan biforan giuuerthat uundarlic er than hie an thesa uueruld cume an them marian dage, *dicam autem vobis qualia signa mirabilia præextitura sint, antequam in hunc mundum venturus est in die magno. C.C.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. imperf. & perfect.	Ich warth, uuard. Thu wartheſt, uuardeſt. Her warth, uuard.	Wir wurthan, uurdan, uurđan, uuurđan, on, en, un. Ir wurthed, et. Sie wurthan, uurđan, uuurđan, on, en, un.

Exempla haud ordine posita.

Plebs Israelitica warth mith manigen zeichnen gelathod van *Ægypto ad terram promissionis.* w. Also min wino ze mer sprach, tho warth min sela zerennet, *ut locutus mihi est meus dilectus, anima mea liquefacta est.* w. Auor thiu *ecclesia de gentibus* ilet siu zo himo mith then dugathan, thie thar gebodan wurthan *in lege.* w. Tho wurthan maniga *incrementa virtutum per totum mundum.* Uurthan im is uuanga leohta blicandi, *genæ ejus erant splendidè micantes. C. C.* Thes uurđun thar vuisa man suitho an sorogon, *quapropter sapientes valde doluerunt. C. C.* Tho gifrang ik that thar te Criste cumana uurđun bodon fan Bethanin, *tum rescivi nuntios ex Bethaniâ ad Christum venisse. C. C.* Vuurđun alla an forohton, fragon ni gidurston er than thuo giboenida bar vuurdig Gumo *Petrus, Terrefacti omnes fuere, nec ausi sunt quid sciscitari, antequam dignissimus baro, & vir Petrus signum daret. C. C.*

Tempus perfect. circumscriptum, ich bim geworthan. *factus fui.* ex. gr. Also scona so thu bist worthan in thero douphe, *ut pulchra facta fuisti in baptismate.* Willeramus.
Tempus futurum circumscriptum ich scal, willon, magh werthon.

Waz duo wir hiro nu, so siu hiro rades scal gegruozet werthan, *quid nunc illi faciemus, quum compellabitur de consilii sui ratione.* w.

Modus imperativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præs.	Warthe, werthe, uuerde, uuarde ich. Werthes, uuerdes, thu. Warthe, werthe, uuerde, uuarde her.	Werthen, uuerden, an, on wir. Werthet, uuerdet, ed ir. Werthen, uuerden sie.

Vue vuarth thi Hierusalem, *væ tibi Hierusalem. C. C.* *Anglice* in dialecto Boreali, **wa wurth the o Jerusalem.** Uuerthe thin vuilleo obar thesa vuerold alla so samo an erthu so thar uppe ist an them hohen himilo rikie, *fiat omnis voluntas tua, sicut in terrâ per hunc mundum, sic in eo, quod supra est, alto regno cœlorum. C. C.* Thine namo uuerde gihiligot, *sanctificetur nomen tuum.* Otfridus. Soso their uuarde, *sic tibi fiat.* Tatian. cap. XLVII, 8.

Tempus futurum. Ik scal, thu scalt werthan, *&c.*

Modus optativus potentialis & conjunctivus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præs.	Ich wertha, o, e, & wirtha. Thu werthes, is, as. Her wertha, o, e.	Wir werthen, an, on, un. Ir werthet, ed. Sie werthen, an, on, un.

Exempla.

Exempla.

In hira *conventicula* ne wille ich niet cuman, thaz ich thar niet besuican ni wertha mith *perversâ doctrinâ*. w. So ich mith *gloriâ resurrectionis*, ande mit *palmâ victoriæ* wirtho *à patre coronatus*. w. Thaz duont sie alfo lango unzhin ther dagh uphge, thaz is, thanne so ich im werthe *revelatus facie ad faciem*, *Hoc continuò faciunt usque dum dies surgat, hoc est, usque dum illi revelatus fuero*, &c. Nieman ne magh *intrare portam cœlestis regni*, her ne werthe *per doctores baptizatus*. w. Ande thar nah geleget in thie *canales* thar siu mit *sanguine conchyliorum* genezzet wirthe, *& postea in canales injicitur, ubi sanguini conchyliorum humectata sit*. Willeramus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. imperf. & perf.	Ich wurthe, uurdi, uurde, vuurdi, uuirde.	Wir wurthan, uurden, in.
	Thu wurthes, is, uurdes, is.	Ir wurthet, uurdet, ed.
	Her wurthe, uurdi, vuurdi, uuirde.	Sie wurthen, uurden, in.

Exempla.

Jungron Criſtes badun iro herron, that hie an is hugie mildi vurdi te them vuiba, *discipuli Christi rogaverunt suum dominum, ut mulieri foret propitius*. C. C. Bad that vuif iro vualdand Crist an is muod sebon mildi vurdi, *rogavit mulier, ut dominus Christus illi misericors affectu foret*. Than vuet hie that te vuaron, that im vuari oder thing bettera mikilu that hi giboran ni vuurdi libbiande te theson liohte, than hie that lon nimid, *tunc verè hoc intelliget, quod melius illi cederet, non vivum fuisse natum in hac luce, quam quod mercedem istam reciperet*. C. C. Thaz giscribin uuirde, *ut describeretur*. Tat. v. 11.

Circumscribitur etiam hoc tempus per wolde, scolde, mochte, kunde, werthan: ut, thaz ich scolde werthan, *ut factus essem*. ex. gr. Her quam uns jethogh *cum humilitate*, wanda her geboran wolda werthen van armon vortheron, *venit tamen nobis cum humilitate, quippe nasci vellet ex pauperibus proavis*. w. Hiet that ik thi gicutdi, that thi kind giboran scoldi vuerthan, *jussit mihi tibi notum facere, quod tibi filius natus esset*.

Futurum etiam circumscribitur per muga, kunne, wille, scule, sule: ut, ze thiu thaz ich ne wille werthan, *adeo ut non factus fuero*. Thogh ich scule werthan, *tametsi factus fuero*, &c. Thaz ich muga werthan, *ut factus sim*, &c.

Infinitivus purus werthan, gewerthan, uuerdan, en, on, *fieri*. Ex. gr. Ni muosta im erbi vuard an iro juguthedi gibithig vuerthan, *non posset hæres iis in eorum juventute dari*, vel *iis dum juvenes essent, non dandus erat hæres*. C. C. Thes is unsih niud so hiz je er gewerthan magh, *quod nobis gratum est, si tamen citius fieri possit*. w. Ne lath unsih gichorit uuerden nah unseren sunden, *ne sinas nos in tentationem induci à peccatis nostris*. *Otfridus* apud *Lambecium*. Gruotta ina thie gerfiund, ef thu sis Godes suno, quat hie, bihui ni hetis thu than vuerthan brod of theson stenon, *tum illum allocutus est diabolus, inquiens, si filius dei es, cur non jubes panem fieri ex his lapidibus*. C. C.

Infinitivus derivativus, ze werthene: ut, thaz ist samst ze werthene, *hoc facile factu est*.

Participium præt. temp. Worthan, geworthan, giuuorthen, uuordan, uuortan, en, in, *factus, a, um*. Iile ze mer min gemahela mit *dealbatione baptismatis* thaz thu thich also scona behaldes, also scona so thu bist worthan in thero douphe, *festina ad me mea sponsa cum candore baptismatis, ut tu te tam pulchram aspicias, quàm pulchra facta eris in baptismate*. w. Da uuir dih gisehen sculen, unde den engilen giliche uuortine libane tot haben sculen, *ubi te videbimus, & angelis similes facti una cum illis convixerimus*. *Otfr.* apud *Lamb.*

Hæc est officiosa auxiliarium verborum cohors, ad famulandum reliquis verbis apud *Franco-Theotiscos* nata, quæ non solum sibi invicem sæpe famulantur, sed & reliquis verbis. Quorum usum clarius, & distinctius intellecturus est studiosus lector ex sequenti capite, in quo de verbis & eorum conjugationibus in utraque voce per omnes modos & modorum tempora tractaturus sum.

Caput Nonum.

De verbo, & iis, quæ verbo accidunt.

I. Verbum eſt pars orationis attributum de ſubjecto affirmans.

II. Convenit hæc definitio primariò verbo ſubſtantivo, ac proinde aliis verbis, quatenus verbum ſubſtantivum in ſe implicitè continent; ſic *lego* idem valet, ac *ego ſum legens*; *doces*, ac *tu es docens*; *audit*, ac *ille eſt audiens.*

III. Verbo accidunt quatuor, viz. Perſona, Numerus, Tempus, Modus.

IV. Perſona triplex eſt; prima, ut quando quis de ſeipſo quid affirmat; ſecunda, ut quando quis de alio, ad quem loquitur, aliquid affirmat; tertia, ut quando quis, de alio, ad quem non loquitur, quid affirmat. Notandum autem eſt apud grammaticos perſonam, quamvis rem aut ſuppoſitum ſignificare.

V. Numerus itidem triplex eſt; *ſingularis*, quando ab unâ aliquâ perſonâ, vel de unâ quid affirmatur vel enuntiatur; *dualis*, quando à duabus perſonis, vel de duabus quid affirmatur vel enuntiatur; *pluralis*, quando à pluribus perſonis vel de pluribus quid affirmatur vel enuntiatur. Dualis autem in linguâ *Francicâ*, ut in *Saxonicâ* & *Iſlandicâ*, ſolo pronomine diſtinguitur à plurali, quamvis in matrici *Gothicâ*, peculiari terminatione gaudeat, ut grammaticæ *Anglo-Saxonicæ*, & *Mœſo-Gothicæ* caput VIII. luculente oſtendit.

VI. Tempus idcirco verbo accidit, quòd attributum nunquam non de prædicato affirmetur in circumſtantia aliquâ temporis, præſentis, præteriti vel futuri. Sed quoniam homines in ſuos conceptus reflectentes obſervârint ſe de præterito nunc ut imperfectè, nunc ut perfectè, nunc vero ut pluſquam perfectè præterito loqui ſolere, ideo pro triplici hâc differentiâ triplicem verborum inflectionem invenere ad animi ſui ſenſa exprimenda; unde in linguâ *Latinâ* quinque orta ſunt tempora, præſens, futurum, & tria præterita. Totidem ſunt in *Anglicanâ*. aſt in *Francicâ* ſunt octo tempora; præſens; duo præterita imperfecta; duo perfecta, ut apud *Gallos Francorum* poſteros; unum pluſquam perfectum; & duo futura. Oritur autem hæc diverſitas temporum à bifariâ imperfecti, perfecti, & futuri formatione, omnia enim hæc tempora vel ſimpliciter formantur per inflexiones ſibi proprias, vel per verba auxiliaria. quæ inflexionum ope, ſive terminationibus ſolis formantur, *ſimplicia* voco tempora; at *circumſcriptiva* vel circumſcripta ea voco, quæ auxiliarium ope circumſcribuntur.

VII. Modus denique verbo accidit, quum quod attributum de ſubjecto diverſimodè affirmetur, tum quod homines de rebus loquentes haud raro neceſſe habeant, non ſolum quid de iis judicent enuntiare, ſed etiam quantum eas affectent, & deſiderent exprimere, aut quid de iis ſtatutum velint, aliis ſignificare. Inde orti ſunt quatuor vel forſan quinque modi dicendi; quando enim res de re pure & abſolutè dicitur, iſte modus dicendi à Grammaticis *indicativus* vocatur; quando vero res de re dicitur conditionaliter, vel cum particulis, quæ faciunt orationem eſſe *adverſativam, exceptivam, &c.* tum modus iſte dicendi *ſubjunctivus*, vel *conjunctivus* vocatur. Denuo modus loquendi, quo quis ſe velle rem in aliena poteſtate ſitam exprimat, dicitur *optativus*; & *imperativus* dicitur iſte modus, quo quis rem in ſua poteſtate ſitam fieri jubeat vel permittat; *potentialis* vulgo dictus à modorum numero, me judice, amandandus eſt; & viderint critici, an modus *infinitivus* dictus, ſiccine dicendus jure ſit, an potius *thema* verbi, ut aliqui contendunt. Equidem in modorum collegium grammaticorum communi ſuffragio cooptatum haud temerè expellendum cenſeo.

VIII. Verbum, ſecundum receptam partitionem, dividitur in *Activum*, *Paſſivum*, & *Neutrum*. Activum eſt quod actionem realem, ut *verbero*; vel intentionalem, ut *cognoſco*, *video*, ſignificat. Paſſivum, quod paſſionem ſignificat, ut *verberor*, *cognoſcor*, *videor*. Neutrum autem duplex eſt, vel quod actionem ſignificat, vel quod rem aliquam ſine actione ſignificat. Iſtud Neutro-activum dici poteſt, propterea quod actio, quam ſignificat, terminatur ab ipſo agente, & in illo recipitur, hujuſmodi ſunt *prandeo*, *cœno*, *curro*, & ſimilia, quæ diſtinguuntur ab activis, ſimpliciter dictis, quæ actionem ſignificant tranſeuntis naturæ, in alio ſubjecto, vel objecto terminatam.

IX. Neutra actionem non ſignificantia ſunt quæ qualitatem, ut *albet*, *viret*, *friget*, *tabet*, *valet*; vel ſitum, ut *ſedet*, *ſtat*, *jacet*; vel relationem ab locum, ut *adeſt*, *abeſt*; vel denique eſſentiam, exiſtentiam, aut ſtatum rei ſignificant, ut *eſt*, *exiſtit*, *quieſcit*, *ſilet*, *excellit*, *præeſt*.

Hæc eſt communis verborum diviſio, quam admittendam & à nobis eſſe duximus, tametſi lingua *Francica* non agnoſcat verbum paſſivum, utpote in quâ vox paſſiva non peculiari inflexione formatur, ut apud *Græcos*, & *Latinos*; ſed circumſcribitur in modis omnibus & modorum temporibus per participium præteriti temporis, & auxiliaria *weſen* & *werthen*, ut infra docetur.

CAP-

CAPUT DECIMUM.

De conjugationibus verborum apud Francos.

I. VERBO etiam accidit conjugatio; conjugationes autem verborum in *Franco-Theotiscâ* sunt tres.

II. Prima conjugatio est verborum, quæ formant præteritum indicativi mutando ultimam syllabam præsentis in *ada, oda, eda, ida,* vel in *ata, otá, eta, ita,* ut sequens paradigma ostendit.

III. *Paradigma primæ conjugationis.*

Modus indicativus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præs. & futur.	Ich machon, an, en, un, o, u, iu, *facio, faciam.* Thu machost, est, ist, os, es, is, us. Her machot, at, et, it, ad, ed, id.	Wir machon, an, en, un, & machomes, ames, emes, umes. Ir machot, et, it, od, ad, id. Sie machont, on, ant, an, ent, en, machomes, ames, emes, umes.

Exempla numeri singularis.

1. Vana thiu thencon ich, thaz her mer ouch volbringa *ad contemplationem suæ divinitatis.* w. Machon ich *tabernaculum deo.* w. Ne seent thiz niet ana weliches laythes ich levon, *non vident in quali acerbitate vivo.* w. Seent thaz ana thaz ich thar-umbe mich nie ne gelouuon minere *virtuosæ constantiæ* mith thero ich behaldon mine *interiorem pulchritudinem.* w. Ich slaphon, ande min herza wachot. w. Ich besueron juch jungfrouwan, ... ich biddon juh guode sielan. w. Ich schenkan thich gepimentadon win, *dabo tibi vinum aromaticum.* w. Samo loosen ich thi *per baptismum à diabolicâ servitute,* ande volbringan thich *in terram viventium.* w. Er ich hino withero bringon in minero muoder hus, *donec illum introducam in matris meæ domum.* w. Ih tuon juuih uuesan manno fiscara, *faciam vos fieri piscatores hominum.* Tat. XIX, 2. Inti ih inan seliun ju, *& ego vobis eum tradam.* CLIV. 1. Ich bekenno min unkraft, *agnosco imbecillitatem meam.* w. Er ich gestiigan uphen then palmboum, ich meino an thaz *cruce, Donec palmam scandam, intelligo crucem.* w. Kunde mir, *ô sponse,* then ich mith allon crafton minno, *indica mihi, ô sponse, quem totis viribus amo.* Ich sentu giheizi mines fater in iuuih, *ego mittam promissum patris mei in vos.* Tat. Ni trincku ich son nu, *non bibam amodò.* Tat. Ik hier garu standu, *hic paratus sto. C. C.* Duot so ik ju leriu, *facite, sicut ego vos doceo. C. C.* Than uuilliu ik ju seggean, *tum verbis dicam. C. C.* Allen zellu ih iu thaz, *hoc vobis omnibus dico. Otfr.* apud *Lamb.*

2. Mit then thu machost *ex peccatoribus justos, Quibus ex peccatoribus justos facis.* Uuaz tousist thu thanne, *quid ergo baptizas.* Tat. XIII, 22. Inti nennus thu sinan naman, *& vocabis nomen ejus.* Tat. II, 5. Ther win then thu meinost ther zimet minemo drute ze drinchene, *vinum quod intelligis est dignum dilecto meo ad potandum.* w. *O sponse* thu mich heizest ufsteen *de lecto contemplationis.* w. Wanda thu in thinero *prædicatione* nieht ne meynest aana mina eera, *nam in tuâ prædicatione nihil intendis nisi meum honorem.* w. Thu scamest thich thaz thu jeht skandlikes duost. w. Thu in hiran hertan thir hereberga machost, ande sie beskiermes *ab omni fervore tentationis, Tentoria tibi facis in illorum cordibus, illosque defendis ab,* &c. Thu quithes thaz ich scona si. w. Min duua thu the ther nisteles in steinlochoron, *mea columba, quæ nidificas in foraminibus petræ.* w. Sage mir wine min war thu thine scaph weythenes, war thu rouwes umbe middendach, *indica mihi, mi sponse, ubi pascas oves tuas, ubi quiescas in meridie.* w. Thu ni costos truhtin God thinan, *non tentabis dominum deum tuum.* Tat. XV. 4. Oba thu nidarfallenti betos mih, *si cadens adoraveris me.* Tat. XV. 5. Inti imo einemo thionos, *& illi soli servies.* ibid. Giloubes, *credis.* Tat. XVI. 6.

3. Also auor thiu uzera rinda *ejusdem pomi* in wine drunchan dualm machot, *quemadmodum vero exterior cortex ejusdem pomi causat stuporem.* w. Also thaz *pomum mandragoræ* machot thie slaaphloson *dormire.* w. Thich ne minnot nieman. w. Min hersa wachot. w. Thie bluom machot suozen stank. w. Wanda siu hiro werch bilethot nah Godes willan, *nam opera sua conformat ad dei voluntatem.* w. Ther hals ther dragat thaz ezzan in then buch, ande dragat auor thiu stemma uz. w. Also ther hals ze samene vogat thaz hoiuet, ande then lichamo. w. Hero nehein laazat sin suerd van sinemo thihe. w. Thaz bezeychenet thie hoghen ande thie

incomprehenſibilem naturam Chriſti. w. Sino war her ſeluo ſted hinder unſer wande, ande ſihet uz then venſtron, ande wardet van then linebergon, *en ubi ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, & deſpicit per feneſtras proſpiciens per cancellos.* w. Her skeynet ſine *divinitatem per miracula*, her neyget ſich nan uns *per humanitatis confeſſionem.* w. Her weythenet under lilion unze ther dagh cume. w. Than is imo ſo them ſalte them man te vuarpit than it te vuihti ni dog, *tunc illi erit perinde ac ſali qui abjicitur, quamprimum ſuam virtutem amittit,* C. C. In minemo herzan thaz enzuiſchan minan bruſtan ligad. w. Wer is thiuſa thiu thar uphferit. w. Wie eerhaft is thiu *eccleſia,* thiu ther ſamo thrado iled *ad terram viventium.* w. Alſo thaz veld ungeerit, thie bluomen berit. w. Sino ther min wine verid al in ſprungen, *ecce dilectus meus venit ſaliens.* w.

Exempla pluralis numeri.

1. Odo anteres beitomes, *en alium expectamus.* Tat. LXIV. 1. Inti zi imo comemes, *& ad eum veniemus.* Tat. CLXV. 2. Wahe goltchetenon in lampreythewiſe machon wir thir in wurmwiſe, *flexiles catenulas aureas tibi in murenularum formam vermiculatas fabricamus.* w. Louphen wir in themo ſtanke thinere ſaluon, *curremus in odore unguentorum tuorum.* w. Thiu giloubemes, *in hoc credimus.* Tat. Wer vreuwen uns ana thich, *lætabimur in te.* w. Then heizen wir Heilant, *quem vocamus Jeſum.* Otfrid. Uuir habemes fater Abraham, *patrem habemus Abraham.* Tat. XIII, 14. Uuaz tuomes uuir, *quid faciemus.* Tat. XIII, 17. in 18 autem, uuas tuon uuir; in 16 vero, uuas ſculun uuir tuom. Biſt thu ther zuo uuert is, odo anteres beitomes, *Tu is, qui venturus, an alium expectamus.* Tat. LXIV. 1.

Sic in *hymno magno Eccleſiæ,* quem hic integrum diſcentium gratia ponimus.

HYMNUS.

1. Thih cot lopemes	*Te Deum laudamus,*
Thih truhtinan gehemes,	*Te Dominum confitemur,*
Thih euuigan fater	*Te æternum patrem*
Eokiuuelih erda uuirdit. [eret.]	*Omnis terra veneratur.*
2. Thir alle engila, thir himila	*Tibi omnes angeli, tibi cæli*
Inti allo kiuualtido,	*Et univerſæ poteſtates,*
Thir Cherubim inti Seraphim	*Tibi Cherubim & Seraphim*
Unbilibanlicheru ſtimmo foraharent.	*Inceſſabili voce proclamant.*
3. Uuiher uuiher uuiher	*Sanctus ſanctus ſanctus*
Truhtin cot herro.	*Dominus Deus Sabaoth.*
Folliu ſint himila inti erda	*Pleni ſunt cæli & terra*
Thera meginchrefti tiurda thinera.	*Majeſtate gloriæ tuæ.*
4. Thih tiurlichar potono cart,	*Te glorioſus Apoſtolorum chorus,*
Thih uuizagono loplichiu ruaua,	*Te Prophetarum laudabilis numerus,*
Thih urchundono kaſconnot	*Te martyrum candidatus*
Lobot heri.	*Laudat exercitus.*
5. Thih thurah umbiuurſt erdono	*Te per orbem terrarum*
Uuihiu gibit ſamanunga,	*Sancta confitetur eccleſia,*
Fater ungimezenera meginchrefti,	*Patrem immenſæ majeſtatis,*
Erhaftan thinan uuaran einagu ſun,	*Venerandum tuum verum unicum filium,*
Uuihan auh troſt atum.	*Sanctum quoque paraclitum ſpiritum.*
6. Thu chuninc thera tiurido Chriſt,	*Tu rex gloriæ Chriſtus,*
Thu fateres ſimbliger piſt ſun,	*Tu patris ſempiternus es filius,*
Thu za arloſanne anfingi mannan.	*Tu ad liberandum ſuſcepiſti hominem,*
Ni leithlichetos thera magidi ref.	*Nec horruiſti virginis uterum.*
7. Thu kerihtemo [ubaruunnomo]	*Tu devicto*
Todes angul,	*Mortis aculeo,*
Int tati calaupentem	*Aperuiſti credentibus*
Richi himilo.	*Regna cælorum.*
8. Thu za zeſuuûn cotes ſizis	*Tu ad dexteram Dei ſedes*
In tiuridu fateres. [ſtiger.	*In gloriâ patris.*
Suanari kelaupanne piſt uueſan chum-	*Judex crederis eſſe venturus.*

9. Thih

9. Thih auûr pittemes Thinen ſchalchun hilf Thea tiuremo pluate archauftes.	*Te ergo quæſumus* *Tuis famulis ſubveni* *Quos pretioſo ſanguine redemiſti.*
10. Euuigero tua mit uuihen thinen Tiurida lonot uueſan.	*Æternâ fac cum ſanctis tuis* *Gloriâ remunerari.*
11. Kehaltan tua folch [liut] thinaz truhtin Inti uuihi erbe thinemu, Inti rihti ſie inti erheui ſie Unzi in euuin.	*Salvum fac populum tuum Domine* *Et benedic ereditati tuæ,* *Et rege eos & extolle illos* *Uſque in æternum.*
[thih, 12. Thurah einluze taga uuelaquhedemes Inti lobomes namun thinan In uueralti inti in uueralti uueralti.	 *Per ſingulos dies benedicimus te,* *Et laudamus nomen tuum* *In ſæculum & in ſæculum ſæculi.*
13. Kiuuerdo truhtin tage deſamo Ana ſunta unſih kihaltan.	*Dignare Domine die iſto* *Sine peccato nos cuſtodire.*
14. * Milti unſer truhtin, * Milti unſar.	*Miſerere noſtri Domine,* *Miſerere noſtri.*
15. Si * miltida thiniu ubar unſih Thiu mezu uuantumes in thih.	*Fiat miſericordia tua ſuper nos* *Quemadmodum ſperavimus in te.*
16. In thih truhtin uuanta, Ni ſi kiſcentit in euun.	*In te Domine ſperavi,* *Non confundar in æternum.*

2. Sunder thar mide machod ir ſie liumhaftig ſtadigare dugatha, *redditis eam aſſiduarum virtutum famâ inclytam.* w. Geet uz er jungfrouwan, ir tha bouwet in Syon. w. Ich beſueron juch guode ſielan ir ther drephed ad ſupernam Hieruſalem. w. E tamen aliquando additur: ut, quemit zi mir alle thie giarbitite, *venite ad me omnes, qui laboratis.* Tat, LXVII, 9.

3. Thie ther cunnon *diſcernere inter bonum, & malum.* w. Minnon thich thie jungfrouwan. w. Thie hiro herza an themo thinga geueſtenont. w. Thie ther himo gewinnont geiſtliche kind *ex ſemine verbi.* w. Thie machont ſie dormire. w. Samo duont thie *doctores*, ſie ambechtant themo liude *cibum vitæ.* w. Inti tatunes thinc, *& concilium fecerunt.* Tat. CLIII, 4. Thie thas gihorente uuarunes giſehente, *qui audientes gaviſi ſunt*, CLIV. Wanda ſie Gott thes ze verror minnont. w. Thie ther thurgh thaz ewiga erueguod wirchont. w. Thine *doctores*, thie hiro *ſubjectis iter ſalutis* ougant. w. Ande ne ſcament ſich nieht mines *crucis*, ande minero martero ſunder ſie guodlichant ana, w. Her was Iſmaelis ſun van then Iſmaelitæ cuman ſin, the ther huſe ne hauan. w. Ande gehaue thich *ad hæreticos*, the niet ne herdan minero ſcaphe. w. Thine *doctores* thie kundent themo liude thie rode mines bluodes, thar mide ich ſie verlooſda. w. *In Cypro* thar ſint ethelo reuon thar ther anawaſſen thie meyſton thruuo. w. Engaddi is auor ein ſted thar ther waſſent *arbuſculæ balſamum deſudantes.* w. Samo duont *doctores tui, ô ſponſa*, ſie ambechtent themo liude *cibum vitæ*, ande ophenent himo thie doychene thero geſcriphte. w. Thie wingardon bluoyent. w. Wanda geſtarchent thie *hæretici* in hiron *perverſis dogmatibus.* w. Wanda bezzere ſint thine ſpune themo bezzeſton wine, ſie ſtinchent mit then bezzeſton ſaluon. w. Pikinnant, *incipiunt.* in gloſſa *Hrabani Mauri* apud. *Lamb.*

IV. *Obſervationes in tempus præſens & futurum indicativi.*

Tempus futurum ſimplex formari ut præſens in *Francicâ*, haud ſecus ac in matrici *Gothicâ*, ac ſorore *Anglo-Saxonicâ*, planius ac uberius demonſtrant ſequentia exempla: Thar giuon ich thir min wine mine ſpune, *ibi dabo tibi, ô ſponſe, ubera mea.* w. Ich gegriphon thich, *apprehendam te.* w. Ich ſchenchan thich, *dabo tibi poculum.* w. Saliga mih quedent alliu cunniu, *beatam me dicent omnes generationes.* Tat. Gibirit thir ſun, *pariet tibi filium.* Tat. Jueran cuning hahu? *veſtrum regem crucifigam?* Tat. Er ich thir wolle wardon, *priuſquam te perduxero.* Mit thiu fluohhon jûuuih man, *cum maledixerint vobis homines.* Tat. Fallaþ ſteorron huiþ heban tunglas endi hriſiþ ertha, biboþ thiu breda uueruld, uuirdiþ ſulicero bocno filo, grimmid thie groto ſeu, vuirkit thie gebanes ſtrom ugiſon mid is uthion erthbuandeon, *cadent ſtellæ albicantes aſtra cæleſtia, horrebit terra, tremet latus mundus, multa talia ſigna facta erunt: ingens mare iraſcetur, & æſtus illius funeſtus terrorem incutiet ſuis fluctibus incolis telluris. C. C.* Ik

* In alio quodam codice reperitur *Kinade.* * Codex alius *Kinade.* * Codex alius *Kinada.*

gangu im at erist tuo, quat hie, cussiu ina, endi queddiu that ist Crist selbo, *ego primus illum adibo, inquit ille, osculabor illum, & dicam, quod hic ipse est Christus. C. C.*

Quando pronomen THU verbo secundæ personæ singularis numeri postponitur, abjectâ TH, cum verbo coalescit: ut in bistu: sino scona Bistu. w. Havestu: geseeret hauestu mir min herzo suester min gemahela. w. Sihestu: ne sihestu anderes nieht neware thaz thu ne gesihest in thinen *conventiculis*. Heyzestu: vone thannan heyzestu *filia principis*. w. Gewinnostu: samo gewinnostu mir, *ô sponsa, spiritualem prolem*. w. Pronomen etiam tertiæ personæ HER, cum verbo coalescit, abjectâ h, ut gehieter, pro gehiet her, vel gehiet er. ICH etiam, & IR, verbis postpositi, cum iis coalescunt: ut, in woldich, pro wolde ich; mugadir pro mugad ir; machodir pro machodir; quod tyronibus observandum est.

Tertia singularis in *C. C.* Per epenthesin τȣ E, & τȣ I, desinit in eat, & iat, ut in auuerdiat, felleat, pro auuerdat, fellat. Douch, *valet*, excisâ T finali, fit a doucht, per contractionem à douchet, quod à douchan, *valere*; *Saxonicè* dugan, unde dog pro douch in *C. C.* Prima pluralis legitur producta etiam in es: ut in isto *Otfridi*; wir lazemes uns lichan man then filu richan, *sinimus nos delectari viro valde divite*. Tenet hæc observatio & in aliis temporibus: ut, serentes suochtumes thich, *quæsivimus te dolentes*. Tat. Peculiare est istud, wir gehugega. w. p. 6. pro wir gehugan, *recordamur*.

Notandum denique est numerum pluralem in *C. C.* formari ut apud *Anglo-Saxones* in T: ut, Wir machat, ot. Ir machat, ot. Sie machat, ot. Prima scilicet & tertia persona inflectuntur ut secunda in at, vel ot, & per epenthesin in iat, eat, iot, eot. En exempla: thuo spracun im eft thia liudi angegin victha vuidarsacon, ne vui it bi thinon vuercon ni duot, quathun sia, that uui thi aldres tuo ahtian vuelliat, ac vui duot it bi thinon vuordun, *tum respondit illi populus, & crudeles inimici, non est propter opera tua, quod te occidere velimus, inquierunt, sed propter verba tua.* Giuuerthat oc saligh, quat hie, thes ju saca biodat liudi after theson lande, endi leth sprecat, hebbeat ju te hoske, endi harmes filo giuuirkeat an thesaro vueroldi, endi vuiti gifrummat, felgeat ju firinspraca, endi fiondscepi, logneat juuûa lera, duot ju lethes filo harmes thuru juuuaron herren, *facti eritis & felices, inquit ille, idcirco quod persequetur vos populus in hâc terrâ, blasphemantes vos, & opprobrio habentes, & in hoc seculo injurias vobis inferentes, & supplicio afficientes, & maledictis & inimicitiis vos insequentes, & de doctrinâ vestrâ falsum loquentes, & multas offensas & injurias in vos committentes, domini vestri gratiâ.*

V.	*Singulariter.*	*Pluraliter.*
Temp. imperfectum simplex.	* Ich machoda, machada, eda, ida, do. machota, ata, eta, ita, to, ti, te. Thu machodest, ost, test, tost, des, dos, tes, tos. Her machoda, ada, eda, ida, do. machota, tta, eta, ita, to, ti, te.	Wir machodan, en, on, un. & machodames, demes, domes, dumes. & *aliquando more Gothico*, machodidan. *&c.* Ir machodot, et, it, od, ed, id. & *more Gothico*, machodidet. *&c.* Sie machodan, en, on, un. & *more Gothico*, machodidan. *&c.* & *per appositionem* o *paragogici*, machodidano, eno, ono, uno.

Quære exempla in temp. perf. simplici.

	Singulariter	*Pluraliter.*
Temp. imperf. & perf. circumscrip.	Ich was / Thu wast / Her was } machande.	Wir waron / Ir waret / Sie waron. } machande.

Exempla temp. præt. circumscripti.

Buenti warun, *habitabant*. Otfrid. Thiu zuhi vuas vuahsenti in druthines henti, *crevit puer in manu domini*. Otfr. Inti uuarun imo folgente, *& secuti sunt eum*. Tatianus XVI. 3.

	Singulariter	*Pluraliter.*
Temp. perf. simplex.	Ich machoda, &c. Thu † machodest, &c. Her machoda, &c.	Wir machodan, &c. & machodames, &c. Ir machodot, &c. Sie machodan, &c.

* Hic autem notandum est, præteritum tempus haud raro euphoniæ gratiâ contractionem pati, in quo nonnunquam tenues & mediæ in asperas mutantur: ut in hafda, pro hauida; mochta, pro mogida; kunda pro kundida; scankta, pro scankida; vuegda, pro vuegida; brachta, pro bragda, à brangida; suochta, pro suochida; wisda & wista, pro wisida. † Tat. CCVII. 2. Legitur forlieza, *dereliquisti*: Got min, Got min, bi thiu forlieza thu mih.

Exempla

Exempla sing. num.

1. Thes naghtes an minimo beddo vortheroda ich minen wine, ich vortheroda hine, ande ne vand sin niet, *noctu in lectulo meo quæsivi meum dilectum, quæsivi illum, & non inveni.* w. Wanda ich suleche, arbeyd ande suleche *persecutiones* nu ne lithon, so ich er thes *in initio fidei* tholeda. w. Also ich *plebem Israeliticam per mare rubrum* wisda *in terram promissionis.* w. Thurgh thinan willan tholido ich thie wundan *clavorum & lanceæ.* w. So uuaz so ih uuidar Gotes willan gilati, odo mir iz thuruh min kinthisgi giburiti, odo thuruh ubartruncani, odo thuruh min selbes gispensti, odo thuruh anderes mannes gispensti girida. F. V. C. Ik thuruh Got iz dati soso man mih bati, *cum deo ita feci, ut jussus eram. Otfr.* apud *Lamb.*

2. Themo thu gewizscaf sagetos, *cui tu testimonium perhibuisti.* Tat. Gisahun mine ougan thinan heilant, then thu giantwurtitos fora annuzze allero folco, *viderunt oculi mei salutare tuum, quod parâsti ante faciem omnium populorum.* Inti minnotos, so thu mih minnotos, *& dilexisti eos, sicut me dilexisti.* Tat. CLXXIX, 2.

3. Ther cuning machoda himo selvemo einan disk. w. Tho begunda min salfwurz meer, ande meer ze stinchene, wanda sich Got van himole hare ze erthan gebrachta thurgh minon willon. w. Thiu mich erist ze gelouuan brachta. w. Ande thero thorninan Coronan, thie himo Judaica Gens uphsazta. w. Min wino rachta sina hand in ze mer, and min wamba erbeveda ze sinemo angripho, *dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum ejus.* w. Thaz her muotheda, thaz her dodon erquikkeda, allarslacta siechudom heileda thaz draph *ad divinitatem, Quòd fatigatus fuerit, quòd mortuos resuscitavit, & omne genus morbos sanavit,* &c. w. Ther kuning leydoda mich in sinan winkelnere. w. Thero slachta was thiu salua thar mide *Maria Magdalena* saluado *pedes domini.* Under themo aphalderbouma erquichto ih thich. w. Ther cuning leydede mer in sine genathema. w. Nu vernimet wanan sich thaz leythe geburede, *nunc intelligite, unde hæc acerbitas provenerit.* w. Samo thiu *plebs Israelitica* ilede van *Ægypto ad terram promissionis.* w. En adales man an is acker saidi hluttar hren corni handon sinon. *C. C.* Unhold man saida. *C. C.* Sageta gewiznesse, *perhibuit testimonium.* Tat. Gioffonota, *aperuit*; nahlihito, *appropinquavit.* Tat. Kisalota, *offuscavit.* gloss. Er irbleicheta, *palluit.* Otfr. Non raro syncopantur præterita: ut in Salta, pro salita, *tradidit.* Santa, pro santita, *misit.* Satanas geroto juuuer, *Satanas expetivit vos.* Tatian.

Exempla pluralis numeri.

1. Uuir gisahumes sinan sterron in ostarlante, inti quamumes inan zi betonne, *vidimus stellam ejus in oriente, & venimus adorare eum.* Tat. VIII. 1. Ih inti thin fater suohtumes thih, *ego & pater tuus quærebamus te.* Tat. XII, 6. Uuir alle intphahemes, *nos omnes accepimus.* Tat. XIII. 9. Uuir fundumes Messiam, *invenimus messiam.* Tat. XVI, 4. Uuir gihugitumes, *recordati sumus.* CCXV, 2.

2. O *sanctæ animæ* ir fragodot welich min *sponsus* si *in humanitate.* w. Ir heyliga selan, ir thar drephet *ad visionem pacis æternæ*, ir fragodet mich welich thar ware *dilectus meus.* w.

3. Wanda *Apostoli*, ande *martyres*, thie ther mith hires selues bluode himelriche arnodan. w. Sie seredan mich, w. Mine hande dropheden mirron. w. An then thie ruode mines bluodes mit *effusione sui sanguinis* biletheden. w. Thie gauon mir thiu andewarde. w. Sie slogun sin houbit, *percutiebant caput ejus.* w. Ni namun si gouma, *non advertebant animum.* Otfridus. Suahtun ina heizo, *quæsiverunt eum diligenter.* Riafun filu heizo, *vociferati sunt ardentissime.* Otfr. Thie man thoh thie thar scanktun, iz filu wola irkantun, the iz wazar luteraz waz, tho si vultun thiu vaz, *verum ministrantes, hoc bene noverunt aquam fuisse puram, dum vasa implerent.* Otfrid. Giengum tho zuo Gotes engila inti ambahtinuno imo, *accedebant tunc angeli dei, & ministrabant ei.* Tat. XV. 6.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
Tem. perfectum. circumscriptum.	1. Ich hauon 2. Thu hauost 3. Her hauet	gemochod.	1. Wir hauon 2. Ir hauet 3. Sie hauont	gemachod.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
Temp. plusquam perf. circumscrip.	1. Ich hafda 2. Thu hafdest. 3. Her hafda	gemachod.	1. Wir hafdon 2. Ir hafdet 3. Sie hafdon	gemachod.

Temp. futurum circumscriptum. Ich willon, scal, machan, *&c.*

Modus imperativus.

Prima & tertia persona utriusque numeri in præsenti tempore modi imperativi circumscribitur per secundam personam imperativi verbi lazan vel laazan, *sinere*; & infinitivum verbi principalis;

cipalis;

cipalis; ut laz thaz gewerthan *fiat hoc.* w. Laz mih thine ſtemma vernemen, *fac ut vocem tuam percipiam.* w. Laꞇaꞇ jûuua leohꞇ mıkıl ſcınan, *luceat magnopere lux veſtra. C. C.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ.	1. Mache, i, a, o, ich. *vel* laz mich machan.	1. Machen, machames, machomes, machemes, mache wir, vel laz, latuns machan.
	2. Mache, i, a, o, thu.	2. Machet, it, ot, ut, machent, ir.
	3. Mache, a, o, her. *vel* laz hina machan.	3. Machont, ent, on, en, ſie. *vel* laz ſie machan.

Notetur hic obiter, tres perſonas pluralis numeri tam in præſenti indicativi, quam imperativi & optativi, terminari non raro ut prima perſona ſingularis, quando pronomina iis poſtponuntur: ut, ghie wir anne then akker; weſe wir alle wile an then thorpon; ſtie wir fruo uph ze then wingardon; do wir thes wara of thie wingardo bluoie, *egrediamur in agrum; commoremur in villis; mane ſurgamus ad vineas; videamus ſi floret vinea.* w. vid. Gram. *A. Sax.*cap. VIII.R.1.

Exempla ſingularis numeri.

1. Mache ich thaz, *ô, ut faciam iſtud.* 2. Mache ſie *conſtantes, Fac eos conſtantes.* w. Sage mir win min. w. Kunde mir *ô ſponſe.* w. Iile ze mir min gemahela. Wende thin ougan vone mir, w. skeythe opheno van mir. w. In thinero *prædicatione* gehuge aller thickeſt min. w. Kere withere ze mer mino win. w. Gehuge ouch minero wundon. w. Gehuga thaz ich thie *angelica præſidia* hauon geſcaphat. w. Zoiga mer thin anluzza. w. Nu ſaga uns ouch welich her ſi *in naturâ humanitatis.* w. Untduo mir min ſueſter, *aperi mihi mea ſoror.* Scirmi, *defende,* Otfrid. Kaſcrimi, *defende,* idem. Loſi uns, *libera nos,* Kero. Stiuri dina ſchalcha, *guberna tuos famulos.* Hymn. Neri thich fan thero nodi, endi ni thes atuomi. *C. C.* Gifeſtino thine bruoder, *confirma fratres tuos.* Tat.

3. Cuſſe her mich, *oſculetur me.* w. Nu cume her ſeluo, ande cuſſe mich mit themo ſuoze ſines *evangelii.* w. Hahe, hahe man inan, *ſuſpendatur,* Tat. Liuhte juwar lioht, *luceat lux veſtra.* Tat. Thin ſtemma skella in minon oron, *reſonet vox tua in auribus meis.* Willeramus.

Exempla numeri pluralis.

1. Si ſiu mura, wirche wir uphe thie ſiluerine were, ſi ſiu dura vougen wir thie dura ze ſamene mit cedrinon tauelon, *ſi murus eſt illa, ædificemus ſuper eam propugnacula argentea; ſi oſtium eſt, compingamus oſtium tabulis cedrinis.* w. Ghie wir anne then akker, weſe wir alle wile in then thorpon, ſtie wir fruo uph ze then wingardon, do wir thes wara, *egrediamur in agrum, commoremur in villis, mane ſurgamus ad vineas, videamus,* w. Nu helphe wir hiro thus .... then ophene wir *ſcientiam ſanctarum ſcripturarum.* w. Farames zi Bethlehem inti giſehemes, *tranſeamus in Bethlehem, & videamus.* Tat. VI. 4.

2. Ezzet mine friunde, drinket, and werthet drunkan, mine lieveſton. w. Get in alle uueralt, predigot *evangelium* allera giſceſti, inti leret alle thiota toufenti ſie in naman fater, inti ſunes, inti thes heilagen geiſtes, *ite in mundum univerſum, prædicate evangelium omni creaturæ, & docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti.* Tat. CCXLII, 2. Nu vernimet wanan ſich thaz leythe geburede. w. Ir *doctores eccleſiæ* duot wara war ſich thie *hæreſes* aller eriſt buren. Minot juwera fianta. Tat. Underleged mich mid bluomen, umbeleged mich mid ephon. w. Stiured mich mid juwan goodan bilethen. w. Eroꞇ gı arman man, deleaꞇ juuuon odwelon, ne ruokeaꞇ....ac hugeaꞇ. *C. C.* Gihuggeaꞇ gı, quaꞇ hıe hund ju ıſꞇ ꞇhaꞇ dad cuman. *C. C.* Ne duont thes niet wara, *nolite conſiderare.* w. Ne ſeent thaz niet. w. Fahent uns thie luzzelon vohon. w. Gıhuggenꞇ gı ſimla hu ık ju hıer gıbıudı. *C. C.* Kumeꞇ gı, quıꞇhıꞇ hıe, ꞇhıa ꞇhar gıcorana ſindun, endı antfahenꞇ ꞇhıꞇ crafꞇıga rıkı ꞇhıꞇ guoda ꞇhaꞇ hıer gıgeruuıd ſtendıꞇ, ꞇhaꞇ ꞇhar vuarꞇh gumono barnon gıvuarahꞇ fan ꞇheſaro vueroldes endıe. Marıenꞇ ꞇhıꞇ for ꞇhero menıgı. *C. C.*

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
Tempus futurum.	Ich ſcal Thu ſcalt Her ſcal	machan.	Wir ſculan Ir ſculed Sie ſculan	machan.

VI. *Modus optativus potentialis conjunctivus.*

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. præſ. & futurum.	1. Ich mache, i, o, a.	1. Wir machon, an, en. & machomes, machames, machemes.
	2. Thu maches, is, os, as.	2. Ir mached, et, it, id.
	3. Her mache, i, o, a.	3. Sie machon, an, en. & mache, a.

Exempla

Exempla numeri singularis.

1. Haued her mich gewifed, thaz ich himfeluon minne. w. Wer weret mich thes thaz ich thich fehe, ande cuffan muoze? w. Thes biddon ich ze thiu thaz ich newanne ne kume *in conventicula hæreticorum*. w. Ich ftuont uph thaz ich minemo wino untdade. w. Sie riede en mir ouch thaz ich *mundiales curas* hinan worphe. w. Ich hauo mich geeinot thaz ich uphen then palmboum ze ftigene thaz ich zidech ouaz thar nema. w. That ic waldand mer drohtin diurie eftho derbi thing firin were fellie, eftho fiundo nithftrid widerftande, *ut deum jam glorificem dominum meum, neque quid malignum aut facinorofum perpetrem, & ut inimici* [diaboli] *invidiæ refiftem.*

2. Thaz thu forftantes, *ut cognofcas*. Tat. procem. 4. Wer weret mich thes thaz thu mennifco werthes, ande alle thiu *officia humanæ naturæ* an thir haues, ande thanne mith rechte min bruother heizes. w. Ande fcalt allero thinero wordo, ande allero thinero wercho *intentionem* an mich keran, thaz thu niet anderes thar mide ne meinas newara mina minna. w. Thar gethingon ich thaz thu mir nah thich bringos, ande mir thar geleidos *in omnem veritatem*. w. Niete mer ne mugan thich geirren newether *pagani*, noch *mali Chriftiani*, thu ne bluoyes allizana *in virtutibus*. w. Oba thu thar gihugis, *fi ibi vel ejus recordatus fueris*. Tat.

3. Sunder Agricola, ther beithe finemo herron wirche, ande her feluo an themo deil haue. Wer weret mich thes thaz mich hinne fure nieman ne vorkuze. w. Nu befueret her auor *filias Hierufalem* umbe fine *fponfam* fo wanne fo fiu flaaphe. w. Unze ther dagh uphge, ande thar naght fcada hinan wieche. Min drut is neither gigangan ze finemo gardon, thaz her weythene in then gardon, ande her thie lilion ze famene lefe. w. Thu fcames thich thaz thu jet fcandlikes duoft, ande thaz mir miflicho. w. Thu niet fcandliches ne duoft, thaz minan ougan mifliche. w. Thaz her feluo zaller erift fin *evangelium* ande thiu *myfteria regni cœleftis* furebringa. Vana thiu thencon ich thaz her mer ouch volbringa *ad contemplationem fuæ divinitatis*. w. Alfo is thaz *fummum bonum*, thaz man an Godes anwarde cuma. w.

Exempla numeri pluralis.

1. Thaz uzzan forhta arlofte fon hentin unfero fianto thionomes him, *ut fine timore de manu inimicorum noftrorum liberati ferviamus illi*. Tat. IV. 15. Thionomes imo, *ferviamus illi*. Tat. IV. 16.

2. Ich befueron juch, thaz ir mine winian ni wecchet. w. Ich befueron juch, thaz ir mine winian ni weched. w. Thaz ir mir leiftit huldi, *ut mihi præftetis obfequium fidele*. w.

3. Thaz fie hiro *auditores* machon zaller erift *in fide florere*. w. Unze ther dagh cume, ande thie nacht-fcadan hinan wiechen. w. Thaz fie ilen *intrare ad vitam*. w. Thaz fie beithe hin feluon jogh hiro *auditoribus* fezzen fure ze bilethene *virtutes, & exempla priorum patrum*. Unzen fie *paulatim* volle cuman *ad folidum cibum divini verbi*. The thornan ne mugan thie lilian behudan, fiu ne waffen ande bluoye under him. Willeramus.

	Singulariter.	*Pluraliter.*
Temp. imperf. perfect. fimplex.	Ich machode, i, machote, i.	Wir machodan, tan, en, on, un, & machodidan, en, on, *more Gothico.*
	Thu machodes, tes, tis.	Ir machodet, tet, ed. & machodidet, *more Gothico.*
	Her machode, i, machote, i.	Sie machodan, tan, en, on, in. & machodidan, en, on, *more Gothico. & per appofitionem paragogici* o machodideno, *&c.*

Exempla numeris fingularis.

Tho fagode ich fine *qualitatem*. *Quum dicerem vobis illius qualitatem*. w. Ih vuirdu Gote Almahtigen bigihtig thes ik unrehtes gifahi, unrahtes gihorti, unrehtes githanki. F. V. C. Ni quam zi thiu thaz ih giladoti rehte, *non veni ad vocandos juftos*. Tat.

Nu vernimet wanan fich thaz leyth geburede. w. Hiet engil Godes that fruod gumo foroht ni wari, hiet that hie im ni andriede. Batun man in iz zoigoti. *Otf.* Denne fih karati za peranne, *quum fe pararet ad pariendum*. gloff. Gruotta hie thuo Iohannes an thiet hie iru fulgengu vuell minniodi. *C. C.* Quat that ina thurftidi. *C. C.*

Exempla numeri pluralis.

That fie giantwurtiten inan Gote, *ut fifterent eum deo*. Tat. Ni uuiftun uuat fie imo ant-uurtiten, *ignorabant quid refponderent ei*. Tat. CXCII. 5. Thaz fie fich warnotin, *ut caverent fibi*. Otfr. Ac bigan that folc undar im rincos radan huo fia thena rikion Crift vuegdin te uundron. *C. C.* Thiu heri Iudeono habdun thuo thia ara man alla gifpanana that fia themo landfcathen lif abadin, githingodin them thiobe thie oft an thiuftria naht uuam giuuarahta, endi vualdand Crift zuelidin an crucie. *C. C.*

VII. Tempus imperfectum circumscribitur etiam per auxiliaria wolde, scolde, mochte, kunde, & infinitivum verbi principalis: ut, huo sia scoldın ıs gebodscıp frummian, *quomodo mandata ejus exequerentur. C. C.*

VIII. Tempus perfectum circumscribitur etiam per auxiliare have & participium verbi principalis. Exempla quæras supra in cap. VII.

IX. Tempus plusquàm perfectum circumscribitur per auxiliare hafde vel hadde, & participium verbi principalis. Exempla quærenda sunt in cap. VII.

X. Tempus futurum etiam circumscribitur per auxiliaria scule, sule, muge, kunne, wille, wolle, & infinitivum verbi principalis; ut plurimis exemplis supra ostenditur in cap. VII.

Modus infinitivus.

XI. Modus infinitivus duplex est in linguâ *Franco-Theotiscâ*, haud secus ac in *Anglo-Saxonicâ*; simplex & derivativus. Simplex, qui perinde significat ac præsens infinitivi apud *Latinos*, terminatur in an, en, in, on, un, ut machan, machen, machin, machon, machun, *facere.* & aliquando N finale vertitur in M, ut in tuom, *facere.* Aliquando etiam finali N abjecta, terminatur in A ut apud *Cimbros*. Sic in epitome quâdam decalogi, quam lectoris gratia hic integram appono.

Dit synt dae tyaen wird.

Israhel dyn God is een weer God, him scheltu TIENIA, ende synera mit nene fraemde göden MENZIA. Israel dyn god scheltu neen byld MAKIA fan alle da creatura der bi data himel fliucht, jesta op der eerde swerft, ende in da wettere suomt. want ick mine ontanck wreek al tyda fyarda, ende myne tanck laenie al toe da tyenda. Israhel dyn godes nama scheltu naet FORSWERA, ner to nene idelnisse op-tyaen sonder need. Israhel dis sonnendeis fira scheltu naet FORJIETA.

Disse fyower boeden weren in eenre taefla, ende disse sex hyr ney folgiet weren in een ander taefla.

Israhel era dyn fader, ende dyn moder, hoe du lange libbe op der eerda. Hoed di uan hoerdom. Hoed di uan manslachta. Hoed di fan tyefta. Hoed di fan falsch tiuch. Hoed di uan onetter bijeringe alle der tingena deer dyn neesta ægh mit mara riucht dan du.

Hæc autem potius inter *Semi-Francica* versùs hodiernàm *Theotiscam* vergentia, quàm inter *Francica* vetera numeranda judicamus. So uuas iro uuisa ꞇhan ꞇhaꞇ sia ꞇhar ꞇhia helagun ꞇid haldun scoldun. *C. C.* Ob willit bekennin, *si scire velitis*. S. Ann. Arabeiti lidin, *ærumnas ferre*. Terminatur etiam in *C. C.* per epenthesin poëticam in ean, ian, oian, ut in hebean, pro hebban; lesian, pro lesan; duoian pro duan; haloian, pro halan; & istiusmodi haud paucis. Terminatur etiam infinitivus purus aliquando in *igean*, more *Saxonico*, ut conjicere par est ex verbo vuendigie, in Cod. *Cott.* Thes vuilleon nı habıꞇ ꞇhaꞇ hıe ına alosie, vuendıgıe fan ꞇhesaro vueroldı. *C. C.*

XII. Infinitivus derivativus, qui vim supinorum, gerundiorum, ac participii in *dus* habet, terminatur in *ene*, *enne*, *ane*, *anne*, præpositâ præpositione ze, zi, zo: ut, ze machene, ze machenne, ze machane, vel ze machanne. Exempla sequuntur. So sie sint unsemfte ze verwinnene, *adeo difficiles sunt victu*, vel *obtentu*. Thaz eyno is ze merchene, *hoc unum notandum est*. Wanda siu is liht ze vernemene, *quia est facilis perceptu*. Quamun zi bisnidonne thas kind, *venerunt ad circumcidendum puerum*. Tat. IV. 11. Wanda siu is unsemfte ze vernemene, *nam is est difficilis intellectu*. Wanda mir lief, ande lustlich is thine stemma ze vernemene, *nam vox tua mihi est delectabilis, ac jucunda auditu*. Niedsam sint ana ze sohene, *sunt jucunda visu*. Thu ther fliz hauest allizana ze phlanzene in thinen *auditoribus virtutum germina*, *Tu qui studium habes plantandi virtutum germina in tuis auditoribus*. Allmahtig truthin forgib uns mahti, inti giuuizi thinan vuillon zi giuuarcanne, inti zi gifremene, *domine omnipotens, concedas nobis potentiam & facultatem operandi & adimplendi voluntatem tuam*. F. V. C. Ih quam man zi scheidanne widar sinan fater, *veni ad separandum hominem adversus patrem suum*. Tat.

XIII. Infinitivus derivativus, qui & gerundivus, supinalis, ac participialis à nobis dicitur in Grammaticâ *Anglo-Saxonicâ*, terminatus etiam occurrit per prosthesin poeticam in *ea*: ut, nu ısꞇ ꞇhıe helago Crısꞇ cuman ꞇo alosannea ꞇhıa lıude, *nunc venit sanctus Christus ad redimendum populum. C. C.*

XIV. Participium præsentis temporis terminatur in *de*, *te*, *di*, *ti*: ut, machande, machante, machandi, machanti, *faciens*. Miskenti, *miscens*. Tat. Tousenti, dousenti, *baptizans*. idem. Stanteni, *stans*, sehenti, *videns*. Tat. II. 4. Wieenti God, *benedicens Deum*. IV. 11.

XV. Participium præteriti temporis formatur in *at*, *et*, *ot*, *ad*, *ed*, *od*, præposito syllabico augmento, *ge*, *gi*, *ke*, *ki*, *ka*: ut, gemachat, gemachet, gemachot, gemachad, gemached, gemachod, *factus*, *a*, *um*. Syllabicum augmentum *ge* liquescit aliquando in *je*: ut in jegivan, pro gegivan *datus*, *a*, *um*. Et præterea notandum à tyronibus est, quod omnia verba non formantia præteritum indicativi in *oda*, *ada*, *eda*, *ida*, vel *ota*, *ata*, *eta*, *ita*, terminant participium præteriti temporis in *an*, vel *en*; ut in geboren, gefunden, à beran *ferre*, *parere*, findan *invenire*.

CAP-

Caput Undecimum.

De ſecunda conjugatione verborum in lingua Francicâ.

I. Conjugatio ſecunda eſt verborum, quæ formant præteritum abjiciendo terminationem præſentis indicativi, & mutando vocalem vel diphthongum penultimæ ſyllabæ in aliam vocalem vel diphthongum. Sunt autem iſtiuſmodi verba duplicis generis, vel enim habent i vel e breve in penultimâ infinitivi; aut i vel e longum. Habentia i vel e breve in penultimâ infinitivi formant præteritum mutando iſtud i vel e breve in penultimâ præſentis indicativi in a: ſic à nemo, vel nemon, *capio*, formatur nam; à bero vel beron, *fero*, bar; à bido vel bidon, *peto*, bad; à ſpreco vel ſprecon, *loquor*, ſprac; à findon, *invenio*, fand; à brehhan, *frangere*, brah; à geban, *dare*, gab.

II. Habentia autem i vel e longum in penultimâ infinitivi formant præteritum mutando iſtud i vel e longum in penultima præſentis indicativi in diphthongum. Sic à litho vel lithon, *tolero*, formatur leith; à hefo vel hefon, *levo*, hoof; à klyfo vel klyfon, *findo*, klauf. Et cætera omnia, quæ ad hæc duo paradigmata non poſſunt reduci, merito pro anomalis habenda ſunt.

III. Quædam duplici præterito gaudent: Sic à geſchehan, *fieri*, formatur geskieda, & geſcagh; à ſaian, *ſerere*, ſaida & ſeu. En adales man an is acker ſaidi hluttar then corni handon ſinon, thuo geng thar is fiond after thuru dernian hugi, endi it all mid durthu obar ſeu mid vueodo vuiriſton. *C. C.*

Caput Duodecimum.

De verbo paſſivo apud Franco-Theotiſcos.

I. Verbum paſſivum propriè loquendo in linguâ *Francicâ* nullum eſt, ſed vox paſſiva in in eâ formatur adminiculo verborum auxiliarium ſiin vel weſan, *eſſe*, & werthan vel gewerthan, *fieri*, de quibus ſupra in capite VII.

En paradeigma per omnes modos.

Modus indicativus.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. præſ.	Ich bin *vel* werthe *vel* uuerde Thu biſt *vel* wertheſt Her is *vel* werthet	gemachod.	Wir ſiin *vel* werthen Ir ſiit *vel* werthet Sie ſint *vel* werthent	gemachod.
	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. imp.	Ich was *vel* warth *vel* uuard Thu waſt *vel* wartheſt Her was *vel* warth	gemachot.	Wir waran *vel* wurthan Ir waret *vel* wurthed Sie waran *vel* wurthan	gemachot.
	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. præt.	Ich bin gemachot Thu biſt gemachot Her is gemachot	worthan.	Wir ſiin gemachot Ir ſiit gemachot Sie ſint gemachot	worthan.
	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. pluſ. perf.	Ich was gemachot Thu was gemachot Her was gemachot	worthan.	Wir waran gemachot Ir waret gemachot Sie waran gemachot	worthan.

Singulariter.

Tempus futurum.	Ich ſcal, *vel* willon gemachot Thu ſcalt, *vel* willet gemachot Her ſcall, *vel* will gemachot	ſiin, *vel* werthan.

Pluraliter.

Tempus futurum.	Wir ſculan, *vel* willon gemachot Ir ſculet, *vel* willet gemachot Sie ſculan, *vel* willont gemachot	ſiin, *vel* werthan.

Modus imperativus.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. præſ.	* Thaz ich ſii, *vel* werthe Sii, *vel* wis, *vel* werthes thu † Sii, *vel* werthe her	gemachod.	‡ Siin, *vel* werthin wir Sii *vel* weſat, *vel* werthet ir ** Siin *vel* werthent ſie	gemachod.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. fut.	Ich ſcal gemachod Thu ſcalt gemachod Her ſcal gemachod	ſiin, *vel* werthan.	Wir ſculan gemachod Ir ſculet gemachod Sie ſculan gemachod	ſiin, *vel* werthan.

Modus optativus potentialis conjunctivus.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. præſ.	Ich ſii *vel* wertha Thu ſis *vel* werthes Her ſii *vel* wertha	gemachot.	Wir ſiin *vel* werthen Ir ſiit *vel* werthet Sie ſiin *vel* werthen	gemachot.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. imp. ſimplex.	Ich wara *vel* wurthe Thu waros *vel* wurthes Her wara *vel* wurthet	gemachod.	Wir waran, *vel* wurthen Ir waret *vel* wurthet Sie waren *vel* wurthen	gemachot.

Tempus imperf. circumſcriptum. Ich wolde, ſcolde, mochte, kunde gemachot ſiin *vel* werthan.

	Singulariter.		*Pluraliter.*	
T. perf.	Ich ſii gemachot Thu ſis gemachot Her ſii gemachot	worthan.	Wir ſiin gemachot Ir ſiit gemachot Sie ſiin gemachot	worthan.

Singulariter.

T. pluſquam perfectum.	Ich wara, *vel* wurthe gemachot Thu wares, *vel* wurthes gemachot Her wara, *vel* wurthet gemachot	geweſen *vel* werthan.

Pluraliter.

T. pluſquam perfectum.	Wir waren, *vel* wurthen gemachot Ir waret *vel* wurthet gemachot Sie waren, *vel* wurthen gemachot	geweſen *vel* werthan.

Circumſcriptivè. Ich wolte, ſcolte, *&c.* gemachot ſiin, werthan.

T. futurum. Ich wille, ſcule, ſule, muge, kunne gemachot ſiin, werthan, *&c.*

---

* Vel, laz mich gemachod werthan. † Vel, lat hinan gemachot werthan. ‡ Vel, laazat uns gemachot werthan. ** Vel, laaza ſie gemachot werthan. *Auxilio verbi* lazan, *ſinere.*

Modus

Modus infinitivus.

II. Præſens, & imperfectum. Gemachot werthan, *fieri.*
III. Perfectum, & pluſquam perfectum. Siin gemachot worthan, *factum eſſe*, vel *fuiſſe.*
IV. Participium, ex quo vox paſſiva formatur. Gemachot, od, et, ed, *factus, a, um.*
V. Adjectiva & participia omnia tam activa præſentis temporis, quam paſſiva præteriti, cùm adduntur ſubſtantivis cum articulo indefinito EIN, vel poſt copulam iis poſtponuntur in oratione, moventur non raro tribus terminationibus, & tunc maſculinum deſinit in ER, fœmininum in E, & neutrum in EZ, AZ. ut, ein goter fader, eine moder, eine gotez hoiued. Eadem eſt ratio cum pronomina poſſeſſiva iis præponuntur. ut, min goter fader. Sed cum in oratione prædicati locum * naturalem obtinent, tum participia in conſonantem deſinunt; ſcilicet participium præſentis temporis in AND, vel ANT, & præteriti in OT, OD, ET, ED, EN, vel AN, in omni genere: ut, min fader is machand, mine muoder is machand, minaz hoiued is machand. Sed, ni fallor, tenet maximè hæc regula in citerioris antiquitatis auctoribus; locum enim non obtinet in omnium antiquiſſimo codice *Cottoniano*, in quo ne unum quidem aut participium, aut adjectivum in ER productum animadvertimus.

Præterea participia in eo adjectivorum moribus obſequuntur, quod emphaticè & demonſtrativè poſita poſt articulos terminentur in omni genere recti ſingularis in A, vel O, ut ſupra docuimus de adjectivis, cap. IV.

CAPUT TERTIUMDECIMUM.

De verbo imperſonali.

I. IMPERSONALIA dicuntur, quibus non præponitur certa perſona ich, thu, her, *&c.* Sed nomen MAN & pronomen HIZ: ut, man ſaged, *dicitur, dicunt*; hiz regnet, *pluit.*

II. Fiunt autem imperſonalia ab omnibus verbis, & quæ in *Latina* efferuntur verbis paſſivis, his præponitur nomen MAN: ut, ni duit man untar mannum, *non fit inter homines*, vel *ab hominibus.* Otfr. Hahe, hahe man inan, *ſuſpendatur.* Tat.

III. Quæ vero apud *Latinos* activis verbis redduntur, illis præponitur pronomen HIZ: ut, hiz ne verid nu ſo niet, ſo hiz eer deda, *non adeo nunc ſuccedit res, ut prius.* W.

IV. Nota tamen, quod HIZ omittitur, quando accuſativus vel dativus nominis vel pronominis perſonalis præmittitur, & nulla alia dictio præcedit: ut, mich ne luſtet niewehtes *niſi tantum diſſolvi, & eſſe cum Chriſto.* W. That himo hungreda, ande thurſta. W. Thuo ſan them vuolcne quam helag ſtemna Godes, endi them helithon thar ſelbo ſagda that that is ſuno libbendero liobosto an them mi licod an minon hugiſceftion. C. C. Thes brotes in ni briſtet. Si vero alia dictio præcedit, tum retinetur HIZ: ich weiz thaz hiz briſtet in thes wines. Meinet ir thaz hiz mich luſtet thus.

CAPUT QUARTUMDECIMUM.

De verbis reflexivis.

I. VERBA * reflexiva, ſeu reciproca fuerunt in uſu apud *Franco-Theotiſcos*, ut antea apud *Gothos*, & nunc apud *Franco-Gallos*: ut, wer vereuwen uns, *lætamur*; Gallicè, *nous nous rejouiſſons.* Thie ſich anazucchon, *qui ſibi arrogant*; Gallicè, *qui ſe vantent.* Balg ſih harto, *iratus eſt valde*; Gallicè, *il ſe fâche fort.* Nahit ſih himilo richi, *appropinquat regnum cœlorum*; Gallice, *le royaume des cieux s' approche.* Wanda ſich Got van himole hare ze erthan gebrachta, *etenim Deus de cœlo ad terram deſcendit*; Gallice, *parceque Dieu s'eſt conduit du ciel à la terre.* Bure thigh northwind, *ſurge aquilo*; *leve toy, vent du nort.* Tho richt ich mich uph ze guodan werchon, *tum erexi me ad bona opera*; *alors je me ſuis levé aux bonnes oeuvres.*

---

* Participium vel adjectivum tum dicitur obtinere locum ſuum naturalem prædicati, quum ſubſtantivum præcedit copulam in oratione, & adjectivum vel participium, de eo prædicatum, copulam ſequatur. † Vide Grammaticam *Anglo-Saxonicam*, cap. XVI. regul. 6.

O Synagoga thu wunderoſt thich, *O ſynagoga tu miraris*; *Tu t'étonnes*, O *Synagogue*. Therro ne magh ich mih nu volle wunderan; *je ne puis pas m'y aſſez étonner*. Thine *prædicatores* flizent ſich thie ze ſchenchene hiro *auditoribus*, *Student tui prædicatores hæc diſpenſare ſuis auditoribus*; *vos prædicateurs ſe piquent à diſpenſer cettes choſes à leurs auditeurs*. Ich hauo mich geeinot, *ſtatui*; *Je me ſuis reſolu*. Thar bewal ſich thin muoder, *ibi corrupta eſt mater tua*; *vôtre mere s'eſt corrumpue là*. Ef thu ſis Criſt Godes ſuno gang thi than fan them cruce, nitherſtopi thi fan them ſimon, *ſi tu es Criſtus filius Dei veni de cruce, deſcende de patibulo*; *ſi tu es Chriſt le fils de dieu, va t'en donc de la croix, fai toy deſcendre icy bas de la potence*. C. C. Alia exempla ſunt, ubi verba reflexiva poſt ſe habent dativum: ut, ne forhti thu thir Zacharias, *ne timeas Zacharia*. Tat. II. 5. Legitur tamen cap. V, 8. ni curi thu forhtan, *noli tamere*. & cap. VI. 2. ni curet ju fortari, *nolite timere*. verum cap. XI. 3. her forhta imo, *timuit*.

II. Reflexiva ſequuntur formam activorum, addendo ſemper accuſativum pronominis perſonalis, in omni perſona utriuſque numeri, de qua verbum uſurpatur, ut in ſequenti paradigmate obſervari poteſt.

Modus indicativus.

Tem. præſ. & fut. Ich wunderon mich, *miror*. Thu wunderoſt thich. Her wunderot ſich, *&c*.
Tempus imperfectum. Ich wunderoda mich. Thu wunderodeſt thich, *&c*.
Tempus perfectum. Ich hauon mich gewunderod, *&c*.
Tempus pluſquamperfectum. Ich hafda mich gewundrod, *&c*.
Tempus futurum circumſcriptum. Ich willon, ſcal mich wunderan.

Modus imperativus.

Tempus præſens. Thaz ich mich wundere. Wundere thich. Her wundere ſich, *&c*.
Tempus futurum. Ich ſcal mich wunderan. Thu ſcalt thich wunderan, *&c*.

Modus optativus potentialis conjunctivus.

Tempus præſens & futurum. Ich wundere mich. Thu wunderes thich, *&c*.
Tempus imperfectum, perfectum. Ich wunderoda mich, *&c*.
Tempus imperfectum circumſcriptum. Ich wolde, ſcolde mich wunderan.
Tempus perfectum circumſcriptum. Ich haue mich gewunderod, *&c*.
Tempus pluſquam perfectum. Ich hafde, vel hadde mich gewunderod, *&c*.
Tempus futurum. Ich, ih, ſcule, ſule, uuolle, kunne mich uunderan, *&c*.

Modus infinitivus.

Tempus præſens & imperfectum. Sich, ſih uuunderan, *mirari*.
Tempus perfectum, & pluſquamperfectum. Sich gewunderot havon, *miratum eſſe*, vel *fuiſſe*.
Participium. Sich uuunderandi, *mirans*.

III. Verum in *C. C.* & *Tat.* Wunderan vel uuonteran ſimpliciter & abſolute uſurpatur: ſia wundrodun alla huo io ſo kindiſc man ſulicha quidi, mahti gimahlean mid is mudu, *mirati ſunt omnes quomodo puer talia poſſet loqui, & ſermocinari cum ore ſuo*. Bidun allan dag that uuerod for them uuihe endi uuundrodun alla bihui hie thar ſo lang frahen ſinan theonon thurfti, *expectabat multitudo per totum diem ante templum, & mirabantur omnes, quamobrem ille* [Zacharias] *ibi tam diu domino ſuo miniſtraret*. In *Tatiano*; inti uunterotun thaz her lazzſta in temple, *mirabantur quod tardabat in templo*. Vide quod de reciproco loquendi idiomate ſcripſimus Gram. *Anglo-Sax.* cap. XVI. reg. 6.

CAPUT QUINTUMDECIMUM.

De verbis anomalis, ſive *irregularibus*.

I. MULTA ſunt verba in lingua *Franco-Theotiſca*, quæ à paradeigmatis primæ & ſecundæ conjugationis deflectentia pro anomalis habenda ſunt.

Hujuſmodi ſunt tuon, *facere*; quod in præt. facit teta, tata: ut, uuizzet ir uua ih ju teta, *ſcitis quid fecerim vobis*. Ob ih uuerc ni tati in in, *ſi opera non feciſſem in iis*. Tat. Uuaſgan, *lavare*, quod facit uuoſc: ut, after thiu her uuoſc iro fuozzi, *poſtquam lavit pedes eorum*. Tat. Fiengan vel fengan, & giengan vel gengan, quæ cum compoſitis faciunt fieng, & gieng in præteritis: Inti intfieng ſin giuuati, *& accepit veſtimenta ſua*. Tat. Tho giengun ſin jungiron, *& abierunt diſcipuli ejus*. Tat. Sie ſtentan, ſtantan, *ſtare*, cum compoſitis faciunt ſtuont: ut, tho forſtuont ther Heilant, *tunc cognovit Jeſus*. niſi potius ad 2. R. c. XI. ſpectare videantur.

Caput Sextumdecimum.

De adverbiis

Adverbia loci, situs, distantiæ.

I. War, *ubi*. Mannes sunt ni habet uuar her sin huobit inthelde, *filius hominis non habet, ubi caput reclinet*. Tat. LI, 12. Jefthes war, *alicubi, in quibusdam locis*. An thir is *scientia veritatis*, thiu ther *in sacrâ scripturâ* jefthes war also ophenis, *sermo* ther flezende bruno, wanda siu is light ze vernemene: jefthes war is siu also thiu puzza, thar uz man thaz wazzar mid arbeide scephet, wanda siu unsemfte is ze vernemene. w. Thar, *ubi*. Giuuet im an thena sith thanan, vuenda an is vuilleon thar hie vuelon ehta bu, endi bodlos, *profectus est illinc, & eo tendebat ubi opes, oppida, & ædificia possideret*. C. C. Thar ther, *ubi*. Engaddi is em stad thar ther wassent *arbuscula*. w. Ich guode sielan ir tha drephet *ad supernam Hierusalem* thar ther is *visio pacis æternæ*. w. Hiar, *hic*: ut, that uuill ih hiar gizellen --- so vuir nu hiar beginnen. *Otfr*. Heimortes, *domum versus*. Thaz menigi thes liutes filari heimortes, *adeo ut multitudo populi domum versus tenderet*. Otfr. Obana, ouana, obana, obona, *sursum*: Also auor ther *acervus tritici* nithana breid is, ande ouana smal. Situn thena seli obana. *C. C.* Oban, *supra, in sublimi*. Liet ina thuo ledean thana that hie an Hierusalem te them Godes vuihe alles oban vuardan uppan gisetta. *C. C.* Bioban, *supra*. Lag thar en selis bioban, *ibi positus erat lapis supra*. Fon obana, *desursus*: thie thar fon obana quam, *qui desursum venit*. Tatian. XX, 7. Iogiuuanan, *undique*: Quamun zi imo iogiuuanan, *conveniebant ad eum undique*, XLVI, 5. So uuara so, *quocunque*: So uuara so thu ges, *quocunque iveris*. LI. 1. Ferranu, *à longe*: gisehenti tho then Heilent ferranu, *videns autem Jesum à longe*. LIII, 6. Ferro, *longe, procul*. Uuas thar nalles ferro fon in, *erat non longe ab iis*. LIII, 9. Uuara, *quo*? tharo, *quo*: Truhtin uuara ueris? Tharo ih faru ni maht mir nu folgen, *domine, quo vadis? quo ego vado, non potes me modo sequi*. Tat. CLXI. 1. Uuidarortes, *retrorsum*, giongun uuitarortes, *abierunt retrorsum*. CLXXXIV. 3. Nithana, *deorsum*. Nidine, *infra*: Her zoigit uns hi nidine welich lebin si in himole, *ostendit nobis hic infra viventibus, qualis sit vita in cœlo*. S. Ann. Nither, *deorsum*: min drut is nither gegangan ze sinemo gardon, *dilectus meus descendit in hortum suum*. w. Wanan, vannana, *unde*: nu vernimet wanan sich thaz leyth geburede. Vannana ist iz fromin? *unde est domine*? Otfr. Thanan, thanana, *inde, illinc*. Thes dages fuarun thanana. Otf. Thana, *inde*: liet ina thuo ledean thana. *C. C.* Hinan, hinana. *hinc*. Ostan, ostana, *ab oriente*: ostano quamun, *ab oriente venerunt*. Uuestan, vuestane, *ab occidente*. Hi, *hic*. Er ist giuueltig filu fram, ioh hera in worolt uns quam vuuntarlichen thingon hera vntar mennisgon. Otfr. Fram, *prorsum, antrorsum*. Hera, *hic, huc*. Herod, *hic, huc*. An herod, *huc*. Huarod, *alicubi*: ik for Gode standu for them alovualden, ne si that hie mi an is arundi huared sendean vuilhe. *C. C.* Uze, uz, uzzi, *extra, foris*. Then liut ther ginada thar uze beitota, *tum multus populus ibi foris expectabat*, Otfr. Hiutar, *huc*: quam tho harto Gotes euuarto, *tum huc diligenter venit dei sacerdos*, Otfrid. Uzzi, *foris, extra*: uzzi betenti, *foris orans*, Tat. II, 3. Oba, *supra*: stuont oba thar thie kneht uuas, *stabant supra, ubi erat puer*. Tatian. VIII. 5. Inuuertes, *intrinsecus*: inuuertes sint sie raze uuolua, *intrinsecus autem sunt lupi rapaces*. Tat. XLI. 1. Uzzi betonti, *foris orans*. Tat. I. 3. Tharuze, *foris*. So war so, *ubicunque*. Forth, *extra, foras*. Eleganter verbis postponitur: ut, thuo quamun than at lezten forth an thena huarf vueros vuarlosa man tuena. *C. C.* Giuuitun im forth thanan fan them grabe. *C. C.* Saldun im sine manag te thiu that sia it ni sagdin forth. *C. C.*

Adverbia temporis.

II. Er, eer, *antea, prius, olim*. Er than, *priusquam, potius*. Er thes, *antehàc*. Allan langan dag, *per totum diem, Anglice*, **all the day long**. Uuas thar folc umbi allan langan dag. Waldand lerda allan langan dag hudi managa. *C. C.* Te naht, *hâc nocte*: thu thines thiodnes te naht thriuuo farlognis, *hâc nocte ter dominum tuum negabis*. *C. C.* An handon, *præsto. Ang.* **at hand**. Mi ist an handon vuiti, endi vuunder quala thia ik for theson vuerode scal tholon. *C. C.* Emmizigen, *jugiter, assiduè, protinus*: sunta thia uuir thenken, ioh emmizigen uuirken. Otfr. Thara uuir zua io gingen, ioh emmizigen thingen, *ad quod jam tendimus, & quod jugiter speramus*. Otf. Unzan, unz, uns, uns thaz. Ant, ant that, *donec, usque dum*; ant im is libes cumit aldres aband ---- ant that im is aband nahit is aldres, *C. C.* Uns thaz thuz gisches ala vuar, *usque dum tibi hoc omne fiat*. Otfr. Than, thann, *tunc, tum*. Er thann,

ante id tempus, antequam & *potius quam.* Than ꞇhan, *quum*: ꞇhan gı vuılleon, quaꞇ hıe, vueros mıd juuuon vuordon vualdand gruoꞇꞇeon allaro cunıngo crafꞇıgolꞇon, ꞇhan queꞇhaꞇ gı ſo ık ju lerıu. *C. C.* Vuanom, *illico, confeſtim*; vuanom upparas Lazarus. Thuo gengun efꞇ ꞇhıu kumbal forꞇh vuanum under ꞇhıu vuolcan. Thuo vuarꞇh morgan cuman vuanum ꞇe ꞇheſaro vueroldı. Bılıƀe, *protinus, confeſtim*; ꞇhuo ſprak efꞇ ꞇheꞇ barn Godes, ef gi ſia amerrıaꞇ, quaꞇ hıe, ꞇhaꞇ hıer nı muoꞇun manno barn vualdandes crafꞇ vuordon dıurıan, ꞇhan ſculun ıꞇ hropan ꞇhoh hardo ſꞇenos for ꞇheſon folcſcıpıe felıſos ſꞇarca er ꞇhan ıꞇ ıo bılıƀe nı man ıs loſe ſpreke vuıdo after ꞇheſaro vueroldo, *tum iterum locutus eſt* [reſpondit] *filius Dei*; *ſi vos prohibetis, inquit ille, quo minus Dei potentia hic glorificetur, duri lapides illam proclamabunt coram populo, Saxa rigida longè lateque per totum mundum, potius quam nemo laudes illius jam confeſtim eloquatur. C. C.* Thuo, ꞇho, do, du, *tunc, tum, quum.* Tho ther kuning geſaz tho begunda min ſælfwerz ze ſtinchene. w. So adam teta, do er dero chanun rates volgeta. Uuenda ına ꞇhuo Iudas fan ꞇhem vuerode. Hreopun ꞇhuo alla ſamad hludero ſꞇemnu, hıeꞇun flıꞇlıco ferahes ahꞇıan Crıſꞇ mıd qualmu endı an cruce ſlahan, vuegıan ꞇe vundron. *C. C.* Du her ſini troue ſagiti, *quum ſomnia ſua referret.* Tat. Zin Duringen du dir ſiddi was, *Thuringis tunc moris erat.* S. Ann. Tho auor, *tunc vero.* Nu, *nunc.* Jemer, *ſemper.* Simbulum, *ſemper.* Tat. CLXXXVII. 2. So wanne ſo, *quandocunque.* So wanne ſo ſiu ſlaaphe, *quandocunque illa dormitaverit.* Lango, *diu.* Alſo lango, *tam diu.* So lango ſo, *dum.* Ein wiila, *paulıſper.* Allizana, *ſemper, omnino*: Ande ouch allizana *ſuſpirat ad viſionem pacis.* Wie hoogh ſiu is, ande wie ſiu allizana thihet, *de virtute in virtutem.* Unzen, unzin, unze, *uſque quo, quoaduſque.* Unze ther dagh uphge; unzin ther dagh uphge, *quoaduſque dies aſcendat.* w. So wen ſo, ſo wanne ſo, *quamprimum*: ſo wen ſo min *dilectio perfectè inflammat,* ſiu machot hin *contemptorem* alles erthiſcan guodes. w. Sumeſtund, *interdum.* Nun, *nunc.* Van then ſtunden, *ex quo.* Sum wiila, *aliquantiſper.* Thar nach ſo, *quum, poſtquam.* So thar nach ſo ich hiro geſcriphta thurgh ſuoghta. w. Eyn luzzel thar nach ſo ich ſie allo thurg ſtreych, *parum poſtquam omnes pertranſiſſem.* w. Githewanne, *nunc, ſubinde, aliquando*; ande thie man gitthewanne geſihet, *& illos aliquando homines vident.* w. Er thanne, *donec*: er thanne zifare himil inti erda, *donec tranſeat cœlum, & terra.* Er thanne ſiu elliu uuerdent, *donec hæc omnia fiant.* Tat. XXVI. 5. Er thanne thu gittis then jungiſton ſcat, *donec reddas noviſſimum quadrantem.* Tat. XXVII, 3. Noh nu, *nondum*: noh nu quam min zit, *nondum venit tempus meum.* Tat. XLV, 2. Simbulun, ſimblun, *ſemper*: inti ſimbulun nahtes inti tages, *& ſemper nocte & die.* LIII, 5. Ih ſimblun lerta in Samonunga, *ego ſemper docui in Synagoga.* Tat. Geſteron, *heri*: geſteron zi thero ſibuntin ziti forliet inan thas fiebar, *heri horâ ſeptimâ reliquit eum febris.* LV, 7. So largo, *quamdiu*: eno mugun thiu kind thero bruttoufti, ſo largo ther brutigumo mit in iſt, faſten, *nunquid poſſunt filii nuptiarum, quamdiu ſponſus eſt cum illis, jejunare?* Tat. LVI. 6. Sprato, *ſero*: mit thiu iz ſprato uuas, *cum eſſet ſero.* Tat. CCXXX, 1. Jogiuuar, *ubique*, predigotun iogiuuar, *prædicaverunt ubique.* CCXLIV. After thizin, *poſtea*: thu uueiſt iz after thizin, *ſcies autem poſtea.* CLIII. 3. Uuanne, *aliquando*: inti thu ſih uuanne giuuentit, *& tu aliquando converſus.* Tat. CLX, 4. After thiu, *poſtea*: thu falges mir after thiu, *ſequeris autem poſtea.* Tat. Nûua, *modo*: ih quidu ju nûua, *dico vobis modo.* Tat. After thiu, *poſtquam*: after thiu ih arſtantu, *poſtquam reſurrexero.* Tat. Gitato, *quotidie*: gitato uuas ih mit ju lerenti in themo temple, *quotidie apud vos eram docens in templo.* Tat. Mit thiu, *cum.* Mit thiu ſie juuih ziskeident, *cum vos ſeparaverint.* Tat. * Giu, gio, *jam, nunc*: giu dera naht ſcato farlazzan iſt, *jam noctis umbra linquitur.* Otfr. Iu, & io, & eo, *jam, nunc.* Aliquando tamen eleganter redundant in oratione, ut particulæ expletivæ apud *Græcos.* † San, ſane, ſano, *cito, illico, confeſtim.* Hıe vuarꞇh garo ſane. *C. C.* Sıa ſpracun ım ſan angegın. *C. C.* Agleto, Agaleizo, *indeſinenter, aſſidue, protinus, continenter*: Agleꞇo bad ꞇhaꞇ vuıƀ mıd ıro vuordon ꞇhaꞇ ıro vualdand Crıſꞇ mıldı an ıs muod-ſeƀon uurdı. *C. C.* Framort, *amodò*: inti gerno buos ziu framort, *& amodò ſerio pœnitentiam agam.* Nu forth, *deinceps*: oc mag ık ju ſeggean gıſıꞇhos mına ꞇhaꞇ gı ꞇheſſaro weroldes nuforꞇh ſculun lıohꞇ vueſan. *C. C.* Huılon, *dum*: huılon unmeꞇ heꞇ ſcınandıa ſunna. *C. C.* After thius, *poſthac.* Umbı ꞇhaꞇ an ꞇhıa, *uſque dum*: ſo deda ꞇhıe drohꞇınes ſuno umbı ꞇhaꞇ an ꞇhıa ıs mıklun mahꞇ ꞇhıu mer nı gılobdun. *C. C.* Furꞇhor, *ulterius.* ‡ Io, *ſemper*: ut, ſint io ſtantenti, *ſemper ſtant. C. C.* Thar blyent thir io lilia inti roſæ, *ibi ſemper tibi ſpirant* [*florent*] *lilia, & roſæ. Otf.* apud Lamb. Sithor, *ſerius, poſtea.* Hiudu, *hodie.* Hiutu, huitu & huit, *idem.* Mergana, *cras.* Zi mergane, *in craſtino.* Nıo ſıꞇh, *nunquam.* Ac gan ꞇhu hel hınan laꞇ ꞇhı an ꞇhınon hugıe ꞇhaꞇ ꞇhu nıo ſıꞇh afꞇer ꞇhıus ſo ſundıg nı vuerꞇhes. *C. C.* Forn, furn, *olim.* An furn dagon; *antiquitus.* Huand, huana, huan, ut wanne, *quando*: Godes Engılos nı ſeggıan nı mugan huand ıꞇ gıuuerꞇhan ſculı. *C. C.* So huand ſo, *quandocunque.* Huand ſo huand, *quandocunque.* Moragan, *mane*: er ꞇhan ꞇhıus ꞇhıuſꞇre nahꞇ lıude farlıeꞇe, endı efꞇ lıohꞇ cume moragan ꞇe mannon. *C. C.* Alalungan, *continuo*; **All along**: Nı vueldı gıhuggean ꞇhaꞇ ına mahꞇı God ſo alalungan ſo hıe fan erıſꞇ vuas ſeƀo gıuuerkıan ef hıe ſo vueldı, *non animadverteret quòd Deus ipſe, ſi modo vellet, poterat illum mundum continuò creaſſe, prout à principio exti-*

---

* *Gothicum* autem adverbium, 𐌲𐌹𐌿: † *Gothice*, 𐍃𐌰𐌽𐍃: ‡ *Gothice*, 𐌰𐌹𐍅: *Anglice*, **ay.** *tit.*

tit. C. C. Sniumo, *propediem, protinus.* Hie that gibod lestu sniumo. *C. C.* Thicco *sæpè.* Aller thiccost, *sæpissimè.* Fon inan, *ex hinc, ex hoc tempore, in futurum.* Fon danan, *exinde, ex eo tempore.* Noh thanne ni, *nondum*: noh thanne ni uuas gisentit, *nondum enim missus fuerat.* Tat. XX. 2.

Adverbia modi & qualitatis.

III. Wie, wio, huo, *quomodo.* Welicho, *qualiter.* Sulicho, sulicu, *taliter.* Vuel, *bene.* Mit rechte, *rectè.* Ana ruahi, *temerè, sine curâ.* An vuilleon, vel an vuillion, *lubenter*: quam im thar te gegnes filo vuerodes an vuileon. *C. C.* Endi lof-sang ahuof that vuerod an vuillion. *C. C.* Thankes vel mines thankes, thines thankes, sines thankes, *lubenter, gratis.* Ik gab ju mines thankes, *dedi vobis gratis.* Unthankes, *invitò*: er unthankes im zalda, *invitus iis dicebat.* Mines unthankes, *me invito*: sines unthankes, *ipso invito*: thaz ni uuarth alliz niet sines unthankes, noven nah sinemo willan, *hoc non factum est omnino ipso invito, sed secundum ejus voluntatem.* W. Taugno, touchno, vel douchno, vel tougelo, *clam.* Stillo, *clam.* Einfaltlicho, *simpliciter.* Ein muatlicho, *sincerè, simpliciter.* Eerlicho, erlicho, erliche, *honorificè, honestè.* Eerhaftost, *honestissime.* Ruahchaloso, *negligenter.* Liutzorahto, *publicè.* Samftero, *facilius.* Unsamfto, *difficulter.* Uasso, *acriter, acutè.* Suodlico, *verè.* Craftlico, *potenter.* Darnungo, *clam, clanculum.* Farungo, *subitò, inopinatò.* So farungo vuarth that siur cuman. *C. C.* That hie ju slapanda farungo ni bisahe. *C. C.* Sniumo, *Goth.* SNIUMUNDA, *subito, cito*: sliumo, *propere, cito, subito, leviter.* Ofstlicho, *properè, festinanter.* Gegnungo, *plane, prorsus, omnino, certe.* Fulgengi vuel, *optime*: grotte hie thuo Iohannes, anthiet that hie iru fulgengi vuel minniodi. *C. C.* Mit ernusti, *sedulo.* Ze ernusti, *omnino.* Ze flize, *certatim.* Ernustlicho, *strenuè.* Zithuruhslachti, *omnino*: zithuruhslachti ni suere man, *omnino ne juretur.* Otfr. Filu wola, *optimè.* Filu uasso, *acerrimè, acutissime.* Gernlicho, *diligenter.* Et omnia adverbia cum filu, aller, zaller, significant in supremo gradu. Emmi zigesto, *instantissime.* M. Anderwiis, *aliter, Anglice,* **otherwise.** Anderuuis ni giloubit ir, *aliter non creditis.* Tat. LV, 3. Alles, *alioquin*; Alles brehhit niuuo uuin thie belgi, *alioqui rumpit vinum novum utres.* LVI, 8. Uuiose, *quomodo*: inti uuiose inan fuorstuonun, *& quomodo cognoverunt eum.* Tat. CCXXIX, 3. Zi uueliheru uuisan, *quemadmodum*; zi uueliheru uuisun siu sliumo giheilit uuant, *quemadmodum confestim sanata est.* Tatian. Nibi halt, *alioqui*: nibi halt imo noh thanne ferro farentemo, *alioquin adhuc illo longe agente.* Tat. LXVII, 14.

Adverbia quantitatis, & distantiæ.

IV. Verro, *longè,* verror, *ulterius.* Ferran, *longè, procul.* At hendi, *propè*: nu is hiro dod at hendi. *C. C.* Nah, *prope,* nahor, *propius.* Mit alla, *integrè, omnino.* Mit alla bistu scona, *tota pulchra es.* W. Vide adverbia loci.

Adverbia ordinis, & confusionis.

Ze erist, aller erist, zaller erist, *primum.* At erist, in erist, *imprimis.* Hinnefure, *deinceps.* thar nah, *postea, dein, deinde*: kunde ze erist *per temet ipsum,* thar nah *per doctores* thin *evangelium.* W. Ze erist nah him, an then thie ruode mines bluodes mit *effusione sui sanguinis* biletheden, thar nah an then *conventiculis fidelium.* W. After thiu, *deinde, postea.* Sithon *tum, postea.* Obar that, *præterea, adhæc.* Sithor, *postquam, posteaquam.* So duot im noh liudio barn vuido after thesaro vueroldi sithor im vualdand Crist gehuhta mid is lerun. *C. C.* After thius, *posthac*: that thu after thius so sundig ni vuerthes. *C. C.* Reht so so, *ubi primum*: Reht so hie thuo is Drohtin gisah holdan herron, so vuarth im is hugi blithi, thes im thie vuillo gistuod, endi sprak im thuo mid is vuordon to. Alezten, *denique*: thuo quamun thar alezten forth an thena huarf vuero warlosa man tuena. *Tum denique in turbam prodierunt duo homines mendaces.* *C. C.* Ze eristen, *primum.*

Adverbia similitudinis.

V. So, *sicut*: so Adam teta, *sicut Adamus fecit.* *Otfr.* apud *Lamb.* Samo, *sicut, veluti*: thine lephan sint samo eine tuodobinda. W. So samo so, *tam quam*: sie sint so samo chuani selb so thie *Romani,* in felde, joh in walde, so sint sie samo balde. Otfr. Samon so, *haud secus ac.* Also samo, *quemadmodum, sic*: also thaz veld ungeerid thie bluomen berid, samo bin ich *sine virili semine* geboran man thero magath. Also samon so, *quemadmodum, sic*: also thiu Apheldera sconer is, than ander waldholz, samon so hauet min *sponsus* sunderlich scone *præ cæteris electis.* W. Samo so, *æque ac, similiter, sicut, tam quam*: min minno is samo starc so ther dooth ingegin thich, is auor thin nith samo strang so thiu helle ingegen mich. W. Samo so natrum, *sicut serpentes.* So, *adeo, tam.* Thus, sus, sos, *sic, sicut, ita*: si vuillo thin hiar nidare, sos er ist ufan himile, *sic sit voluntas hic infra, sicut supra est in cœlo.* Sos ih juuih minnota, *sicut ego dilexi vos.* Tatian. Sus duent thie io alle thes guaten uuillon fulle, *sic faciunt semper bonæ voluntatis pleni.* *Otfr.* apud *Lamb.* Sus quedanti, *sic dicens.* passim in Tatiano. So self, *pariter.* Herro thie guodo, quat hie, us is thinera huldi tharf te giuuirkeanne thinan

 vuilleon,

vuilleon, endi thinero vuordo ſo ſelf. *C. C.* Alles at aftan, *prorſus ut*, *omnino*, *perinde ac* endi mid is vuordon gibod that man them mannon iro meidi forgulda alles at aftan them thar quamun at eriſt. *C. C.* So ſi, *quemadmodum*: ſo ſi Adam teta do er Got uuolta uuerden, *quemadmodum fecit Adamus, cum Deus fieri vellet. Otfr.* apud *Lamb.* So ne dihent ſi, *non ſic creſcunt.* idem.

Adverbia intentionis & remiſſionis.

VI. Huc ſpectant fere omnia adverbia qualitatis, ſiquidem qualitates intendantur & remittantur per gradus: ut, erneſthafto, *ſedulo.* Mit ernuſti, *ſedulò.* Za ernuſti, *omnino.* Ernuſtlicho *ſtrenuè.* Filu, *valde*: uuarun ſin bediu Gote filu drudiu, *erant ambo dei valde timentes.* Otfr. Harto, hardo, *valde*: nu thu thaz arunti ſo harto biſt firmonanti, *quandoquidem tu valde diffidis huic mandato.* Otfr. Zui ther ewarto dualeti ſo harto, *cur ſacerdos tam diu ibi manſit. C. C.* Gernlicho, *diligenter.* Gernlicho lerneta ſon in, *diligenter didicit ab iis.* Tat. VIII. 2. Zi flize, *certatim.* Zi thuruh ſlachti, *omnino.* Flizlichor *ſtudioſiùs.* Vilo wola, filu wola, *optimè, egregiè.* Mer ande mer, *magis magiſque.* Gerno, *ſedulo.* Suitho, *valde.* Fel, *multum.* Wola, *bene, valde.* Wole, *idem.* Ze, zi, *nimis*: vuas im thiu vuanami te ſtrang, te ſuithi te ſehanne, *ſplendor erat fortior & validior, quam qui ſpectari poſſet. C C.* Meer, *magis*: ſo willon ich thes ze meer bitherue ſcunan thurgh thinan willan, *ſic eo magis excellens videbor tui gratiâ.* w. Ilego, *illico*, ab ilan, *feſtinare.* Thicco, *ſæpe.* Aller thiccoſt, *ſæpiſſimè.* Thrado, thrato, *vehementer, valde.* Thie ther ſamo thrado iled *ad terram promiſſionis.* w. Sifahun thrato, *gaviſi ſunt valde.* Tat. Ze thrader, vilo thrado, *vehementiſſime, fortiſſimè.* Jeht, *paulum, paulatim*: So ſie jeht *robuſtiores ſenſibus* wirthent. w. Sar, *omnino, integrè, valde, ſine defectu.* Was ſi after thiu mit iru far thri monodo thar, *manſit cum illâ tribus integris menſibus.* Otfr. Thes fater namon in min vuar, then firſagen ih ju ſar, *patris nomen profecto vobis valde interdico.* Otfr. Ein luzzel, *puſillum.* Zi thuruh ſlahti, *omnino*: thaz man zi thuruh ſlahti ni ſuere, *non jurare omnino.* Tat. XXX. 2. Mer, *magis, plus*: ouch mer uuirs habeta, *ſed deterius habebat.* Tat.

Adverbia affirmandi & jurandi.

VII. Te vuaron, *verè*: Habda tho te vuaron vualdandes ſunu gilerit thia liudi. *C. C.* *Sinnon, ſinmon, ſinmen, *profecto*: thoh thi all that helitho folc geſuican thina geſithos thoh ik ſinnon mid thi tholoian vuilliu, ik biun garo ſinnon, ef mi God latith, that ik an thinon fulleſtie faſto giſtande. *C. C.* Hi ſagda ſimnen that hi ſcoldi fan dode aſtandan an thriddion dage. *C. C.* †Ia, *etiam*, nen, *non*: Ef man huena ſaca ſuokie, hie ſeggie that vuord, quede ja, ef it ſi gehe thes thar vuar iſt, quede nen ef it niſt. Te ſuothen, *quidem ſanè.* Gegnungo, *certe.* This is gegnungo jungro Criſtes, is ſelbes geſith. *Certe hic eſt Chriſti diſcipulus, illius ipſius comes. C. C.* Uuâr, *certe, vere*: uuar quidu ih ju, *amen dico vobis.* Tat. Uuarlicho, uuarliho, *vere*: ſus quedente thaz trohtin arſtuont uuarliho, *ſic dicentes, quod ſurrexit dominus vere.* Tat. Ziſperiu, *etiam*: Simon Iohannis minnoſtu mih mer theſon? Quad imo ziſperiu trohtin, *Simon Johannis diligis me plus his? dicit ei, etiam Domine.* Tat. CCXXXVIII. Giuueſſo, *etiam, profecto, utique*: giloubet ir thaz ih ju thas tuom mugi? quadun ſie imo giuueſſo trohtin; *creditis quod poſſum hoc facere vobis? dicunt ei, utique domine.* LXI, 2. Giuueſſo quimit in juuih Gotes rihhi, *profecto pervenit in vos regnum dei.* LXII, 5.

Adverbia negandi.

VIII. Niet, *ne*, ne niet ł ni niet, *non.* Etenim apud *Francos*, ut apud ** *Anglo-Saxones*, duplici negativo negatur: ut, wir ne willon niet forgezzan, *non obliviſcemur.* Iof thu niet ne willes, thich ne minnot nieman. Ne nio, ni nio, nio ne, nio ni, *non*: Hie ſuigondi ſtuod thuru odmuodi ne antuuordida nio. *C. C.* Nio hier ſulic ni vuarth an theſan middilgard man. *C. C.* Ni ſuerie nio man enigan eth. Els, *non.* Wer uns vreuwen an thich, els an uns ſelvon. w. Nalles, *non.* Nie ne, *neutiquam*, *nequaquam*, unde *Franco-Gallorum*, *nenny.* Ne wanne, *nunquam*: thaz ich newanne ne kume. Niette meer, nietzemeer, nietmeer, nejetèmer, *non amplius, non magis.* Simplici etiam negativo nonnunquam negatur: ut, minen eygenen wingardon ne mochte ich behoodan. w. Noch no, *neque.* Noch wachan no do, *neque excitetis.* w. Ni huergin, *non.* Ni huerigin, *non.* Ni huerigni, *non, nihil omnino*: ut, is ni vuas forlebit vuiht huergin an them huſe. *C. C.* Thuo ſprakeſt vualdand Criſt thie gomo vuid is jungron; quat that hie an Iudeon huerigni under Iſraeles auaron ni fundi gimachon theſes mannes. *C. C.* Vel potius dicendum eſt huergin eſſe pronomen, ut, ni wiht huergin, *nihil quodcunque* [omnino.] ni funda gimachon huerigni *non invenit* [omnino] *quemcunque æqualem.* vid. cap. V. r. 30. in

---

* *Goth.* SΠNGλ, *veritas.* BISΠNGλNE, *vere.* † Sλ, SλI, *ſic, certe, ſane, ita eſt.* *Anglo-Sax.* ʒea, ʒæ, ia, ab ia autem *Cimbricum* ᛅᛅIᛅᛅ, & *Francicum* jahen, an, *affirmare, confiteri.* Grammatica certe *Ælfrici*, ubi de adverbio agitur, vim particulæ ia proponit his verbis. *etiam*, ia, *manducaſti hodie*, ætt þu to dæʒe. *etiam feci*, ia ic dyde. ** Vid. Gramm. *A.Sax.* voce

voce *eynig*. Ni elcor, *non*: ut, ni menda ik elcor vuiht te bidernianne dadio minero wordo, ef tho worco. *C. C.* So duot sia megin sundiun an them mannes hugie thia Godes lera, ef hie is ni gomit vuel elcor. *C. C.* That it elcor so vuanlik vuer than ni mahti. *C. C.* Nio in altere, *nequaquam*: Anlingota tho sin muoter, inti quad, nio in altere, *respondit tum mater ejus & dixit, nequaquam.* Tat. IV, 11. Nio in altere bist thu minista, *nequaquam minima es.* Tat. VIII, 3. Nein, *non*: inti her antlingota, nein, *& respondit, non.* Tat. XIII, 20.

Adverbia interrogandi.

IX. Umbe waz, *quare*? wie, *quàm*? wie eerhaft is thiu ecclesia? wie, wio, *quomodo*? war, *ubi*? hui, *cur*? hueder, hueder, *utrum*? *an*? sia fragodon hueder sia quelidin? *interrogaverunt, an illam occiderent*? biuuaz, *quare, quomodo*: biuuaz keroft thu got man daz ih thir giba trincan, *quomodo tu, vir bone, ut ego tibi potum ministrem, poscis.* Fragm. disp. Enoni, *nonne*? enoni birut ir furiron thanne sie sim, *nonne vos pluris estis illis*? Tat. XXXVIII, 2. Ziu, *quid*? ziu sorget, *quid solliciti estis*? ziu birut ir sorgfolle, *quid solliciti estis*? ibid. 3. Zihiu, *quid, quare*? zihiu gisehis thu thie fesun, *quid vides festucam*? Tat. Scribitur & divisim, zi hiu. Tat. LVI, 1. Eno, *nunquid*. Eno mugun thiu kind, *nunquid possunt filii*? Tatian.

Adverbia demonstrandi.

X. Seno, sino, sinu, senonu, *ecce enim*, & *ecce, en, ecce.* Sinu huo thu nu gifastnod stes suitho giserid. *C. C.* Sino thaz bedde thes Cuninges Solamonis. w. Diuritha sinu, quathun sia, drohtine selbon an thiem hohoston himile rikea, endi frithu an erthu sirio barnon, guod vuilligon gumon thie thia God ankenneat, *ecce gloria, inquiebant illi, Domino ipsi in excelsissimo cœlorum regno, & pax in terrâ mortalibus, bonæ voluntatis hominibus, qui Deum agnoscunt.* Senonu so sliumo so stemma vard, *ecce enim, ut facta est vox.* Tat. IV. 4. Seno nu Elizabeth thin magin, *& ecce Elizabeth cognota tua.* Tat. III. 8. Seno nu thiorna in reue habet, *ecce virgo in utero habet.* Tat. V. 9. Girada, *ecce*, girado Gotes engil araugta, *ecce angelus dei apparuit.* Tat.

Adverbia iterandi.

XI. Withero, withere, *iterum*: ut, er ich hino withero bringon in minero muoder hus. Kere withere, kere withere, *revertere, revertere.* w. Eft, *iterum*: ut, than sprekit im eft that vuerod angegin. *C. C.* Mer, *denuo, amplius*: ut, Crist selbo gibod, that hie ni spreki thero vuordo than mer. *C. C.* Abur, *iterum*, inti gieng abur in Galilæam, *& iit iterum in Galilæam.* Tat. XX. 10. Ofto, *sæpe.* Ofto gibintan, *sæpe vinctus.* Tatian. LIII, 4.

Adverbia congregandi.

XII. Ze samene, *simul*: ut, that her thie lilian ze samene lese. w. At samna *simul*: ut, that vuas gumono gitald ano vuib, endi kind vueros at samna fif thusendig. *C. C.* Samod, *simul*: ut, endi sia samod bethia gangon. *C. C.* At samne, *simul*: ut, hie fand thar managa man at samne. *C. C.* Untar in zuisgene, *ad invicem*: tho sprachun thie hirta untar in zuisgene, *tum pastores loquebantur ad invicem.* Tat. VI. 4. Untar zuisgen, *ad invicem*: quadun untar zuisgen, *dicebant ad invicem.* CCXVI, 3. Saman, *simul*: thie thar saman uuarun, *qui simul aderant.* CCXL. 3.

Adverbia separandi.

XIII. Sundar, *seorsim*: ut, thuo uppan thena berg givuet sundar mid them gesithon salig barn Godes. *C. C.* An tue, *in duas partes, bifariam*: ut, than after them vuordon te ferid that vuerod an tue, thia guodun, endi thia ubilun. *post hæc verba* [his dictis] *dividitur in duas partes multitudo*, scil. *in bonos, & malos. C. C.* Suntrigon, *separatim*: oh suntrigon biuuntan, *sed separatim involutum.* Tatian. cap. CCXX, 4.

Adverbia dubitandi.

XIV. Min odo uuan, *ne forte*: min odo uuan thih sele thin uuidaruuorto themo thuomen, *ne forte te tradat adversarius tuus judici.* Tat. XXVII, 2. Min odo uuan, *ne forte conculcent eas.* Tat. XXXIX, 8. Ja ni, *nunquid*? ja ni gibit her imo stein, *nunquid lapidem porriget illi*? Tat. XL, 6.

Adverbia transitionis & concludendi.

XV. Zisperi, *porro*: zisperi oba ih iu Gotes fingere uuirphu diuuala, *porro si ego in dei digito ejicio dæmonia.* Tat. LXII, 5. Giuuesso, *siquidem*: giuuesso fon themo uuahsmon ther boum uuirdit furstantun, *siquidem ex fructibus arbor cognoscitur.* ibid. 9. Thouuar, *veruntamen*: thouuar sagen ih ju, *veruntamen dico vobis.* Tatian.

Adverbia excipiendi.

XVI. Okkeret, *tantum.* Sunder okkeret, *ſed tantum.* Ne ware, ne wara, ne ware thaz, *niſi.* Thu giuuald obar mik hebbean ni mohtis ne vuare that it thi helag God ſelbo forgavi. *C. C.* Mich niewehtes ne luſtet, neware ſinero anſiunne. w. Ne ſiheſtu anderes nieht neware thaz thu ne geſiheſt in thinen *conventiculis.* w. Elcor, *alioquin, alias*: ut, fader vuet im eno helagan himile, elcor is it beholan allon quicon, endi dodon, huann is cumi vuerthat. *C. C.* Neuan, neba, nouen, *niſi, præterquam, quin.* Hiet that ſiu vuihtes than er ni gerodi for them gumſcipie, neuan that man iro Iohannes an thero hallu innan hobid gabi aloſit fan is lichamen, *nihil petebat illa coram populo,* [convivis,] *præterquam quod caput Johannis ab ejus corpore ſolutum* [truncatum] *illi in cœnaculum adferretur. C. C.* Endi is fader gruotta mid is vuordon, ef it nu vueſan ni mag, quat hie, inari drohtin neba it for thit manno folc thiod quala tholoie, ik an thinan ſcal vuillen vuonian. *C. C.* Ni vuas im hugi tuifli neba hie it thuru odmuodi all githoloda. *C. C.* Thuo ſprac Andreas, ſagda that ſia an iro giſithie than mer garoes ni habdin nouan girſtin bruod fiui, endi fiſcos tuena. *C. C.* Botan, *niſi*: hie ſted hier vuammeſlos, allaro ſundiono ſicur, ſo hie ſelbo gio firina ni gifrumida, botan that hie thuru theſes falkes nith vuillendi an theſaro vueruldi vuiti antfahid. Nis that gumono enig botan thie eno thie ther all giſuop. Ni ſi, ni ſi that, *niſi*: ni ſi thaz ginuhtſame jûuar riht mer thanne thero ſcribaro, *niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam ſcribarum.* Tat. xxv, 7. Ef nu uuerthan ni mag mancunni generid ni ſi that ik minun gibe lioban, *ſi vero genus humanum redimi non poteſt, niſi ego tradam meam vitam. C. C.* Noba, *niſi*: noba imo iz gigeban uuerde fan himile, *niſi fuerit ei datum à cœlo.* Tat. xx, 5. Skorodo, *tantum*: skorodo in namen thes jungiren, *tantum in nomine diſcipuli.* xliv, 29. Ekkorodo, *tantum*: quid ekkorodo mit uuurtu, *tantum dic verbo.* xlvii, 4. Ekorodo, *tantum*: giloubi ekorodo, *crede tantum.* Tat. Nibi, *niſi*: inti ni liez einigan imo folgen nibi Petrum inti Jacobum, *& non permiſit quenquam ſequi ſe, niſi petrum, & Jacobum.* Tat.

Adverbia numerandi.

XVII. Thriuuo, *ter.* Zuuei, zuueio, *bis.* Thrittun ſtuont, *tertio*: In thiu jû thrittun ſtuont giougozorohtot was ther Heilant, *hoc jam tertio manifeſtatus eſt Jeſus.* Tat. ccxxxvii. 6. Alias, thritten ſtunt, ccxxxviii, 2. Thrie ſtund, *ter.* Triio ſtunt, *idem*: er thanne hano ſinge triio ſtunt forſehhis mir, *antequam Gallus cantat, ter me negabis.* Tatian.

Caput Septimumdecimum.

De conjunctionibus

I. Conjunctiones copulativæ. Ande, [*Goth.* ΛΝΔ.] and, endi, end, inte, inti, unte, unde, unti, ind, *&*: ut, min wine verid al in ſprungen, ande an bergen, ande her ouerſpringet thie huuelc. w. Unde unſere ſculde belgzh uns, *& dimitte nobis peccata noſtra. Otfr.* apud *Lamb.* Helta, endi blinda. C. C. Mid vuordum endi mid vuercun. *C. C.* Simon Petrus vuarp an thena ſeo innan angel an uthion, end up gitoh fisk af fluode. *C. C.* Dages inte nachtes. Otfr. Truog thas gimis mirrum inti aloes. Tat. Ih vuirdu Gote almahtigen bigihtig, inti allen Gotes heylagon. F. V. C. Die ſterrin geberent uroſt unte hizze. Lif unti vuertſam, *charus, & venerabilis.* S. Ann. Michil unti vortſam, *magnus & terribilis.* S. Ann. Ande ouch, *ac etiam.* Joh, *&*, [GΛh:] ut, want er iſt ſelbo brunno, ioh alles guates wunno. Otfr. *nam ipſe eſt fons, & omnis boni oblectamentum.* Bethiu eleganter connectitur cum endi: Oc iſt im that vuerc gilik that man an ſeo innan ſegina vuerpit, fisknet an fluot, endi fahit be thiu ubila, endi guoda. *Ang.* **both good and bad.** In Godes minna, ind durh Chriſtianes folches, ind unſer bedhero gehalfniſſi, fon theſemo dage frammordes, ſo fram ſo mir God gewizei, indi mahd fargibit, ſo hald ih teſan minan bruoder ..... ſo ſo man mit rehtu ſinan bruoder ſcal. Quæ pro genio ſuo ſic Latine verti poſſunt. *Propter Dei amorem, & pro Chriſtiani populi, & noſtri amborum ſalute, ab hoc die deinceps, in quantum Deus mihi ſapere & poſſe dederit, in tantum fidelis ero huic meo fratri ..... quatenus homo jure fratri ſuo fidelis eſſe debet.* Ex juramento, quod *Carolus Ludovico* fratri *Theotiſce* præſtitit A. D. 842. Bethiu etiam eleganter conjungit cum ge, ge: ut, thuo ſagda Criſt, that hie ſelbo vuas ſuno drohtines, bethiu ge lioht, ge lib liudio barnon. *C. C.* Ge, gie, *&*. Thuo hie Lazaruſe hreop ſtarkero ſtemnun, endi hiet ina uppſtandan, ge fan them grabe gengan. *C. C.* Ge, ge, *&*, *&*. That obarbrin-

nendi

nendi fiur gie land, gie liudi logna farterida, *ignis ille, & flamma vehementer urens destruxit, & terram, & populum.* C. C. * Ja, *&.* Bethiu etiam ponitur eleganter in oratione cum ja: ut, hie im thuo bethiu bifalah te gifeggeanne finon vuordon huo man himilriki gihalon fcoldi vuidbredan vuelon, ja hie im givuald forgaf that fia muoftin helican helta. *C. C.* Ouch, *etiam*, ouh, *etiam:* ouh in grebion, *sed in monumentis.* Tatian. LIII. 1. Ouh quad imo, *sed dixit ei.* LIII, 13.

II. Disjunctivæ. So wether fo, *five*; other, oder, *five, aut, vel*: ut, fo wether fo fie gefremet werthent per *prælatos*, oder per *fubditos.* w. Er fi ubel oder guot, *five malus fit five bonus.* Strich. Carm. Newether, nogh, noch, noh, *neque*: ut, nietmer ne mugan thich geirran newether *pagani* noc *mali Christiani.* Noh an dero funtigen uuege ne ftuont, *neque in vià peccatorum ftant. Otfr.* apud *Lamb.* Inti uuin noh cidari trinhhit, *nec vinum, nec ciceram bibet.* Tat. II. 6. Noh ne, *neque*: noh ne wilt neheine *fpem* hauan *in caducis præmiis, & laudibus.* Nec, *neque*: thie ni habda enigan gimacon huergin err, nec after. *C. C.* Nec enig firio barno ne fuerie bi is felbes hobde. *C. C.* So, *five, aut*: ut, mi hebbiat thefa liudi fargeban vuerod Judeono that ik giuualdan muot fo thik te fpindianne an fperes orde, fo ti quellianne an crucium, fo quican latan, fo hueder fo mi felbon fuotera thunkit te gifrumianne. *C. C.* Ni ofte, *neque*: ni it ofte ni cunnon Godes engilos. *C. C.* Eftha, eftho, *aut, vel, five*: ut, than ik bi thuingian vuas thurftu endi hungru, froftu bifangan, ef tha ik feteron lag beclemmid an *carcere. C. C.* Odo, odo, edo, *vel, aut, five*: ut, fo waz fo ih widar Gotes willen gitati meinero eido, ubilero fluocho, liogannes, ftelannes, huores, manflahti, unrehtes girates, odo mir iz thuru min kinchifci giburiti, odo thuru ubartruncani, odo thuru min felbes gifpenfti, *quicquid contra voluntatem divinam feci, per mea juramenta, malas execrationes, mendacia, furta, adulteria, homicidium, vel mala confilia, five id mihi accidit, per meam pueritiam, five per ebrietatem, five per mei ipfius incitamentum*, hoc eft, *per propriam meam cupidinem.* F. V. C. Zua gimachun turtulutubun, edo zuei tubielin, *par turturum, aut duos pullos columbarum.* Tat. VII, 3.

III. Conditionales. Iof, of, ef, oba, ob, *fi.* Ef thu nu bift that barn Godes, bift thu than thoh Elias. *C. C.* Ob ir willit bekennan der burge anaginne, *fi fcire vultis urbis primordia.* S. Ann. Oba, *fi, quod fi*: ut, oba thu thar gihugis, *fi hujus meminifti.* Tat. Oba thu Chrift ni bis noh Helias, noh uuizago, *fi tu non es Christus, neque Helias, neque propheta.* Tat. XIII, 22. Oba Karl then eid, then er finemo bruodher Ludhuuuig gefuor geleiftit, inde Ludhuuuig min herro then er imo gefuor forbrechit, ob ih ina nes arwendin ne mag imo * ce follufti widhar Karle ne † Wirdhit. Locus eft corruptus, qui quatenus affequor, fic vertendus eft; *Si Carolus Sacramentum, quod fuo fratri Ludovico juravit, confervat*; *& Ludovicus dominus meus, violaverit id, quod ei juravit*; *non auxiliabor illum contra Carolum, fi illum, ut revertatur, non poffum facere.* Pars Sacramenti, quod populus *Theotifce* præftitit, cum *Ludovicus* & *Carolus* fœdus mutuo percufferint. An. Dom. DCCC.XL.II. Oba Chriftus fi namo thin, *fi Christus fit nomen tuum.* Otfrid. Oba thas falt aritalet, *quod fi evanuerit fal.* Tat. XXIV, 2. Oba thu bringis thina geba, *fi offers munus tuum.* Tat. XXVII, 1. Oba, *quod fi*: oba thin zefuna ouga, *quod fi oculus tuus dexter.* Tat. XXVIII.

IV. Caufales vel illativæ. Vano thiu, vana thiu, *quamobrem, quapropter.* Vane then, *quare.* Vone thannan, *quapropter, ideo, quamobrem.* Be thiu, pediu, *ideo.* Pediu ne irftent die argon ze dero urteile, *quare non refurgunt impii in judicio. Otfr.* apud *Lamb.* Bithiu wanta, *quoniam, quoniam quidem, quia.* Bithiu wanta manage zilotun, *quoniam quidem multi conati funt.* Tat. procem. 1. Wanda huanda, wand huand, want huant, *nam, enim, etenim, quippe, quod, fiquidem.* Bithiu, *propterea.* Bihui, *cur, quapropter, idcirco, quamobrem.* Thes, *eo quod, propterea quod, quod*: ut, thes fcal fiu geld niman fuitho langfam lon thes fiu fulicon globon habit. *C. C.* Thuo fagdun fia lof Gode, diuridun is dadi thes fia dages liohtes brucan muoftun. *C. C.* Vue vuarth thi Hierufalem thes thu te vuaron ni vueft thia vuurd gifcapu thia thi noh giuuerthan fculan. Thaz, *quòd, ut.* Ze thiu thaz, *eò ut.* So huie fo that, *adeo ut.* Ze thiu daz, ze thiu thaz, ze diu dazh, *ut, ideo ut*; ne irften ze diu dazh fi irteilet uuerden, *non ideo refurgunt, ut judicentur. Otfr.* apud *Lamb.* Ni quam zi thiu thaz ih giladoti rehto, *non veni ut vocarem juftos.* Tat. LVI, 4. Uuarliho, *ergo*: *Judæi* uuarlicho uuant iz ** frigetag uuas, *Judæi ergo, quoniam parafceve erat.* CCXI. 1. Giuueffo, *quidem, enim*: uuas giuueffo mihhil Sambaztag, *erat enim magnus ille dies Sabbati.* ibid. Inti thes eriften giuueffo brahun gibeini, *& primi quidem fregerunt crura.* ibid. 2.

V. Adverfativæ. Suntir, *fed*: ut, funtir irlofe unfih fona demo ubile, *fed libera nos à malo. Otfr.* apud *Lamb.* Suntir fi zeuarent alfo daz ftuppe dero erdo, *fed prætereunt fane, ut pulvis terræ.* ibid. Auor, auur, afur, in principio fententiæ *fed, verum, verum quoad*: ut, auor thiu *concordia utriufque populi* thiu cumet vone thero gauo minero hande. w. Auor thiu *vox prædicantium* thiu is geliich themo bezzefton wino. w. In proceffu autem fententiæ, auor fignificat, *etiam, quoque.* Auor thach fo wie fo, *fed quamvis*: ut, auor thach fo wie fo ich mith *perfecutionibus* van him gequelit fi, ich fhauo thach wathlicho *in virtutibus.* w. Alfo auor,

---

* Ze. † Uuirdhi lege. ** *Anglice* friday.

quemadmodum vero. Uzan, *sed*: uzan ſin namo ſcal ſin Johannes, *ſed nomen ejus erit Johannes.* Tat. IV. 11. Uzouh, *ſed*, uzouh ther thie mih ſanta zi toufenne, *ſed qui miſit me baptizare.* Tatian. XIV, 6. Uzuh, *ſed*, *temen*, *attamen.* Tatian. VII, 5. Than, thanne, thanna, *quam*: ut, niet ze mer thanna, *non magis quam.* Niet ze einero nodo, *vel* niet ze einer genodo, *non tantum.* Noven joch, *vel* ſunder joch, *verum etiam*: ut, niet ze einero node an then thie thar nagh *anguſtam viam*, nouen jogh an then thie thar nogh geent *latas vias hujus ſæculi.* W. Thu ne biſt nieht ze einer genodo ſcona an then *doctoribus*, *&* *virginibus*, ſunder joh an then *continentibus & conjugatis.* W. Nouen, *ſed.* Sunder, *ſed.* Thoch, thogh, thoh, *quamvis*, *tametſi.* Iethoch, *nihilominus*, *tamen*: ut, thoch her ſi *circundatus fragilitate noſtræ carnis*, her skeynet jethoch ſine *divinitatem per miracula.* W. Thogh thu ſis *parvula numero*, thu biſt jethogh *primitiva eccleſia.* W. Beythe joh, joh, *quum tum*, *tam quam*: ut, tho waron ſumeliche *proceres ſynagogæ*, thie ther beythe woldan joh *in me credere*, joh *legem carnaliter obſervare.* W. Tho uuidaro, *quanquam*, *veruntamen.* Nibi, *ſed*: thoh uuidaro ther Heilant ni toufti, nibi ſine jungiren, *quanquam Jeſus non baptizaret*, *ſed diſcipuli ejus.* Tat. XX, 9. Thoh uuidaro uue ju otagon, *veruntamen*, *væ nobis divitibus.* Tat. XXIII, 1. Mer thanno, *plus quam*; ni ſi thaz ginuhtſame júuar riht mer thanne thero ſcribaro, *niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam ſcribarum.* Tat. XXV, 7. Halt thanne, *potius quam*: halt thanne al thin lihhamo ſi giſentit in hellu fuir, *potius quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Tat. XXVIII, 3. Thanne, thanna, *autem*: thanne ih quida ju, & thanna ih quidu ju, *ego autem vobis dico.* Tatian, Min edo uuan, *alioqui*: min edo uuan lon ni habet, *alioqui mercedem non habebitis.* Tatian. XXXIII. 1. Halt mer, *potius*: ouh halt mer faret zi then ſcafon, *ſed potius ite ad oves.* Tat. XLI. 3. Halt, *potius*: ouh halt then, *ſed potius eum.* Tat. XLIV, 20. Uuarliho, *autem*: ſume uuarliho thar ſtantente, *quidam autem illic ſtantes.* CCVII. 3. Giuueſſo, *quidem.* vid. R. 4. Giuuiſſo, *vero*: Inan giuuiſſo ni fundun, *ipſum vero non invenerunt.* Tatian. CCXXVI, 2. Abur, ut auor, *vero*: ther thar abur ni giloubit, *qui vero non crediderit.* CCXLIII. 4. Ziſperi obe, *etiamſi*: ziſperi oba mir gilimphit mit thir ziſterbanne, *etiamſi oportuerit me mori tecum.* CLXI. 5. Ouch *etiam.* So wie ſo, *quamvis*, *tametſi*: ut, ſo wie ſo ich ne muga *altitudinem divinitatis ejus intueri*, ich bim jethogh van ſiner manungo an minemo herzen erwarmed. W. So auor, *ſed quum.* Thoh thoh, *quamvis tamen*: ut, ꞇhoh ꞇhiꞇ heliꞇho folc giſuican ꞇhina giſiꞇhos, ꞇhoh ik ſinnon mid ꞇhi ꞇholoian vuilliu. *C. C.* Ac, *ſed.* Ac ſcudeaꞇ iꞇ fon juuuon foꞇon, *ſed excutite illud à pedibus veſtris. C. C.* Ac ſia ſimla mer, endi mer hludo hreopun, *ſed canorè magis, magiſque clamabant continuò.* C. C. Ja, ja, *tam*, *quam*: ut, ja land, ja liudi. Ge, ge, *tam*, *quam*: ꞇhuo vuahſon ſia beꞇhiu ge ꞇhaꞇ corn, ge ꞇhaꞇ crud. C C. Samo ſo, *tam quam*, *æque ac*: ut, min minna is ſamo ſtarc ſo ther dooth ingegen thich. Alſo ſamo, *tam quam*, *æque ac*: ut, alſo harde, ande alſo ungenathelick is ſamo ther *inferus*, ther nie manne ne kan *parcere.* W. So wie, *&* ſo wie ſo, *quamvis*, *tametſi*; ut, ſo wie min *ſponſus* nogh niet erskinan per *humanam naturam*, ich weiz thogh wola, thaz her menniſco wila werthan, *pro ſalute hominum.* W.

Caput Duodevigesimum.

De præpoſitionibus in conſtructione.

I. PRÆPOSITIONES regunt vel Accuſativum vel Ablativum ſive Dativum.

II. Præpoſitiones, quæ regunt Accuſativum, ſequuntur. Aana, aane, ana, ano, *præter*, *ſine*, *abſque*: ut, wanda thu in thinero *prædicatione* nieht ne meyneſt aana mina eera, ande *fraternam utilitatem*, *Etenim in prædicatione tua nihil intendis*, *præter honorem meum & fraternam utilitatem.* W. Thiu aana ſunda weſan ni magh, *quæ ſine peccato vivere nequit.* Aane thaz ſangleich thero gezelda, *præter choros caſtrorum.* W. Huand ꞇhar was gumono gitald ano vuib endi kind vueros aꞇ ſamna fif ꞇhuſendig, *etenim quinque mille hominum ibi numerati erant præter mulieres & infantes.* C. C. Thuo hie ꞇe ꞇhem vuerode ſprac ꞇe allon ꞇhem erlon ſo huilic ſo juuuer ano ſi, quaꞇ hie fliꞇhia ſundiun ſo gangan iro ſelbo ꞇuo, endi ſia aꞇ eriſꞇ erl mid is handon ſꞇen auuerpe, *tum locutus eſt ad multitudinem*, *& ad omnes homines*, *quiſquis veſtrûm*, *inquiebat ille ſine gravibus peccatis*, [*vel* expers gravium peccatorum] *ſit*, *accedat ipſe ad illam*, *& primus in illam projiciat lapidem.* C. C. Lieꞇ ina gicunnan huilica crafꞇ habiꞇ ꞇhie menniſco muod ano ꞇhiu mahꞇ Godes, *fecit illum intelligere quantillam virtutem humana mens habeat ſine potentiâ divinâ.* C. C.

Ze, zi, zuo, zo, to, tuo, ſignificans rem ad locum vel perſonam ferendam: ut, thie liſet her ze ſich, *hos ad ſe colligit.* W. Ande gelocchet manigara menniſcon ze ſich, *& allicit ad ſe multos homines.* W. Behui ledis ꞇhu mi ꞇheſa liudi ꞇuo. C. C. Nu lediaꞇ mi juuuera liudi ꞇuo. C. C. Nah,

Nah, *ad, a, ab*: ut, gethingon ich thaz thu mir nah thich bringos, *ſpero te me ad te ducturum.* w. Ana, an, anne, εἰς, *ad, in*: kume min wine ghie wir anne then akker, *veni dilecte mi, egrediamur in agrum.* Willeramus. Fingar thinan dua ana mund minan, *pone digitum tuum in os meum.* Otfr. Er ich geſtigan uphen then palmboum ich meino an thaz cruce, *antequam aſcendero in palmam, hoc eſt, in crucem.* w. Seent thaz ana, *ad id ſpectant.* w. Ana thich, *in te.* Wither, widar, widir, wider, *contra, adverſus, trans, propter*, poſt verba emendi & vendendi: Iudæi vuchtan ſo erneſthafto wither the Criſtenen, *tam acriter pugnârunt Judæi contra Chriſtianos*: Uuidar Iordanem, *trans Jordanem.* w. Ih quam zi ſcheidanne man widar ſinan fater, *veni ad ſeparandum hominem adverſus patrem ſuum.* Tat. Sie lertin ſie widir ſunde vehtin, *docuerunt illos contra peccatum pugnare.* S. Ann. Nu ſeggiu ik ju, that juuuer enn vuili mi farcopan under thit cunni Iudeono, wili giſellian wider ſilubre, *nunc vobis dico, quod unus ex vobis me vendet, & tradet Judæis propter argentum.*

Umbe, umbi, unbi, *circa, circiter, circum, de, per*: umbe middendach, *circiter meridiem.* w. Nu beſueret her *filias* Hieruſalem umbe ſinan *ſponſam, Nunc adjurat filias Hieroſolymitanas de ſponsâ ſuâ.* Umbi thena alah, *circa templum.* C. C. Thea liudi ſtuodun unbi that helaga hus, *populus circumſtetit domum ſanctam.* C. C.

Thurgh, thurg, durch, thuruh, thuru, duruh, *ob, propter, erga, per*: ut, that her thiu bitterheyd thes dothes thurgh mich wolda lithan, *quòd mei gratiâ amaritudinem mortis pati vellet.* w. Thie ther thurgh thaz ewiga erueguod wirchont, *quæ propter æternam hæreditatem operantur.* w. Sie alla hiro werch duont thurgh wereldlichon ruom, ande thurgh ertheſco geſuore, *omnia opera ſua faciunt ob mundanas quæſturas, & terrenas commoditates.* w. Thuruh Eſaiam then uuizagen, *per Iſaiam prophetam.* Tat. Durch daz, *per iſtud. Strich.* Carm. Thuruh Gotes minna, *propter Dei amorem.* Otfr. That hie umbi is craft mikil coſton muoſta, *ut pro ſuâ magnâ potentia tentare poſſet*, vel *per ſuam magnam potentiam.* C. C. Uui thuruh jungerduom egan all lietun, *nos, propterea quod tui diſcipuli ſumus, omnia reliquimus.* C. C.

Entuiſcan, entuiſchan, *inter, in medio*: ut, in minemo herzan, thaz entuiſcan minan bruſtan ligad, *in corde meo inter ubera mea jacente.* w.

Tuiſc, *inter*: ut, tuiſc erthu, endi himil, *inter cœlum & terram.* C. C.

Upha, uffa, upho, uphen, uppan, *ſuper*: ich hauo mich geeinot uphen then palboum ze ſtigene, *ſuper palmam ſtatui aſcendere.* w.

Furi, fora, *ante*: ut, her ferit for inan, *ipſe præcedet ante eum.* Tat. II. 7. Furi inan, *pro eo.* Tat. VII. 5. Fora fuor ſie, *antecedebat eos.* Tat. VIII. 5. Ouga furi ouga, inti zan furi zan, *oculum pro oculo, & dentem pro dente.* Tat. XXXI. 1.

Unzan, unzen, inne, unt, *ad, uſque ad, uſque ad.* Ande wolle folgan thich unzen inne minero muoder hus, *& ſequar te uſque ad domum matris meæ.* w. Unt aband, *uſque ad veſperam.* C. C. Unzan Davidem, *ad Davidem.* Tatian. Unzan utfart, *ad tranſmigrationem.* Tatian.

Ant, *ad, uſque ad*: ut, mid thiu is aldar ant thena endi cumit, *dum vita ejus ad finem perveniat.* C. C.

Ouer, obar, ubar, *trans, ſupra, ſuper, præ, per, poſt*: ut, ubar Iordanem, *trans Jordanem.* Tat. XX, 4. Unzan hiutlichan tag, *uſque ad hodiernum diem.* Tat. CCXXII, 4. Fiel ubar inan, *irruit ſuper eum.* Tat, II, 4.

Unzan anan, *uſque in*: unzan anan then hof thes heteſton biſcofo, *uſque in atrium principis ſacerdotum.* Tat. CLXXXVI, 1. Macche mich thir ze einemo inſighela ouer thin herza, and ouer thinen arm, *pone me ut ſignaculum ſuper cor tuum, & brachium tuum.* w. Wir gihugega thinere ſpune ouer then win, *memores ſumus uberum tuorum præ vino.* w. Mugan gi it marian obar middelgard, *promulgabitis id per terrarum orbem.* C. C. Obar tua naht, *poſt duas noctes.* C. C. Ubar allaz ſinaz richi, ubar allo uuorolti, *per totum ſuum regnum, per totum orbem. Otf.* apud *Lamb.* Inti forhtana fiel ubar inan, *& timor irruit ſuper eum.* Tat. II. 4. Geſeſtinot ubar ſtein, *fundata ſuper petram.* Tat.

Ingegen, *verſus, adverſus, in, ex adverſo*: ut, min minno is ſamo ſtarc ſo ther dooth ingegen thich, *amor meus verſus te* [vel *in te*] *eſt fortis, ut mors.*

With, vuid, *contra, adverſus*: ut, thie the Chriſtanheyd cunnan beskirman with thene diuuel, *qui Chriſtianam religionem norunt defendere contra diabolum.* Ef enig gumono vuið ju ſundia giuuirkie, *ſi quis in vos peccet.* C. C.

Bi, pi, be, *juxta, apud, propter, præ, pro*: ut, bi unſich, *apud nos*, bi ſich, *apud ipſum*, pi libes arnungu, *pro vitæ merito.* Hi ſtuod im thuo bi enes vuateres ſtaðe, *tum ſtetit juxta cujuſdam aquæ littus.* C. C. Bi ungres githingue, *præ famis gravitate.* C. C.

Fon, *de*: fon inan, *de illo.* Tatian. VII, 7.

Botan, *præter*: thar enig gumo ne ginas botan Loth eno, *ibi nemo evaſit præter Lothum unum.* C. C. Hinder, *poſt*: ut, ſino war her ſeluo ſted hinder unſer wand, *ecce ubi ſtat ipſe poſt parietem.* w.

Under, untar, undar, *inter, ſub, in*: nu skal ic ju ſendan after theſon landskipie ſo lamb under vuluos. C. C. Inti ſezzent iz untar mutti, noh untar betti, noh untar giborgana ſtebi, noh untar faz, *& ponunt eam ſub modio, neque ſub lecto, neque in abſcondito loco, neque ſub vaſe.* Tat. XXV, 2. Thaz trinkan teilet untar ju, *potum diſtribuite inter vos. Otfr.* apud *Lambec.*

Mid, mit, *cum*: endi ſia fragn huena ſiu mid thiu geſithu ſuokian quamin. C. C. Kunning niſt in uuorolti ni ſi imo thiononti, noh keiſar untar manne, nimo geba bringe, *non erit rex in mundo, quin illi ſerviturus eſt, neque imperator inter homines, quin illi dona obtulerit.* Otfr. Uuonata Maria mit ſiu, *manſit Maria cum illa.* Tatian. IV. 9. Uuone mit uns, *mane nobiſcum.* Tat. CCXXVIII. 1.

In, *εἰς*, *in*: dua ouh hant thina in thia zungun mina, *pone etiam manum tuam in linguam meam.* Otfrid. In managa taga, *in diebus multis.* Tat. VII, 9. verum, Tat. II. 2. In iron tagun. So ſie in ira huſs giang, *ſic in domum ejus ibat.* Otfr.

Innan, *intra*: thaz ſelba muater ſin giangi innan huſs min, *ut ipſa ejus mater in domum meam veniret.* Otfrid.

Uzzan, *ſine*: thanne ih juuih ſanta uzzan ſeckil, inti burdref, inti giſcuoh, *quando miſi vos ſine ſacculo, & pera, & calceamentis.* Tat. CLXVI. 1. Uzzan mih ni mugut ir no uuiht duon, *ſine me nihil poteſtis facere*, CLXVII, 4. Uzzan hin, *ſine ipſo.* Tat. I, 2. Uzzan laſter, *ſine querela.* II. 2.

Præpoſitiones regentes ablativum vel dativum.

III. Nah, *juxta*, *ſecundum*, *a*, *ab*: ut, nah thinemo gebode, *ſecundum tuum mandatum.* Zich mich nah thir, *trahe me poſt te*, w. Nah minemo raada, *ſecundum meum conſilium.* w. Ne lazh unſih gichorit uuerden nah unſeren ſunden, *ne patere nos in tentationem induci à peccatis noſtris. Otfr.* apud *Lamb.* Gangenti nah themo ſeuu Galileæ, *ambulans juxta mare Galilææ.* Tat. XIX. 1. Stuont her nah themo uuage, *ſtabat ipſe juxta ſtagnum.* XIX, 4.

Ze, zi, zo, zua, to, tuo, *ad*: Primo; in ſenſu acquiſitivo: thie ich thir ze ſcirmo, and ze warningan hauo geſcaphot, *quæ ego tibit utelæ, & munumento ordinavi.* w Macche mich thir ze einemo inſighela ouer thin hertan, *pone me tibi ut ſignaculum ſuper cor tuum.* w, Secundo; quando ſignificat cauſam paſſionis: ut, min wamba erbeueda ze ſinemo angripho, *venter meus intremuit ad tactum ejus.* w. Tertio; quando ſignificat objectum cogitationis: ut, thaz al thin gethanko ſi ze therro wereld, *omnes cogitationes tuæ ſunt de hoc mundo.* w. Quarto; quando ſignificat motum per medium: ut, min wino rahta ſina hand in ze mir ze einemo venſtre, *dilectus meus mihi immiſit manum ſuam per feneſtram.* w. Quinto; quando ſignificat perſonam in loco commorantem, vel motum ad perſonam, vel rem, vel locum: ut, jungfrouwan ze Hieruſalem, *filiæ Hieroſolymitanæ.* w. Thin ougan ſint ſamo wiare ze Eſebon, *oculi tui ſunt ſicut piſcinæ Eſebonis.* w. Angil floug zi himile, zi ſelbe druthine, *angelus in cælum ad dominum volavit.* Otfr. Thie ereſtan *eccleſiam* thie ze Hieruſalem geplanto warth, *primitivam eccleſiam, quæ plantata fuit Hieroſolymis.* w. Min drut is nither gigangan ze ſinemo gardon, *dilectus meus deſcendit in hortum ſuum.* w. That ſie lighto ze themo diske uphgetredan moghtan, *ut facile ad menſam aſcenderent.* w. Ich wille varan ze themo mirrhebergo, ande ze themo wirouch huuele, *vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.* w. Sexto; quando eſt particula caſualis: ut, therro ein ze anderen *mutua charitate cohærent.* w. Ther engil imo zua ſprac, *angelus locutus eſt ad eum.* Otfrid.

Under, untar, *ſub*, *inter*: ut, ich ſaz under ſinemo ſcada, *ſedebam ſub umbra ejus.* Sin winſtra is under minemo hoiueda, *ſiniſtra ejus ſub capite meo.* w. Alſo thiu lilia is under then thornan, ſamo biſtu under anderen dochteren, *ſicut lilium inter ſpinos, ſic es tu inter alias virgines.* w. Min ſponſus is houch under anderen heyligon, her is erwelet under anderen menniſcon. w. Untar worolt menigi, *inter mundi turbam.* Otfr. Ni duit man untar mannum, *non fit inter homines.* Otfr. Untar themo loube, *ſub folio.* Otfr. Untar mitten, *inter*, *in medio*: untar mitten then lerarim, *in medio doctorum.* Tatian.

Van, vano, vane, von, vone, fone, fan, fona, fon, *à*, *ab*, *ex*, *de*. Wanda thurg mich quam her van himole *in virginis uterum*; van thero magathe wambon in the cribbon; van thero cribbon ze thero doupha; van thero douphe ze themo cruce; van themo cruce ze then graua; van themo graua ze himolo, *etenim mei gratiâ venit de cælo in virginis uterum, de virginis utero in præſepe, à præſepi ad baptiſmum, à baptiſmo ad crucem.* w. Fon thero ginuhtit thes herzen ſprihhit ther mund, *ex abundantia cordis os loquitur.* Tat. Fon jungendi, *à juventute.* Otf. Fon henti unſero fianto, *à manu noſtrorum inimicorum.* Tat. Fona Romu, *à Roma.* Otfrid. In erda fone menniſgen alſo in himile fone den engilen, *in terra ab hominibus, ſicut in cælo ab angelis. Otfrid.* apud *Lamb.*

Ana, an, anne, ane, *ἐν*. Thin einvualdlicheyt skinet an allon thinon werkon, *ſimplicitas tua oſtenditur in omnibus tuis operibus.* w. Scona biſtu an reynon gethankon. Thu wunderoſt thich thero *virtutum* thie thu ane mir ſcouweſt. Ande alle thiu *officia humanæ naturæ* anne thir haues. w. Hie ſelbo an theſaro middelgard menniski antfeng flesk endi lichamon. C. C. That niſt bi werkon minon, ſundar rehto in uuaru bi thineru genadu, *hoc non fit per opera mea, ſed profecto per tuam gratiam.* Otfr.

Wither, vuider, *contra*, *adverſus*: ut, ther mit mir niſt, ther iſt uuidar mir, *qui non eſt mecum, contra me eſt.* Vone thiu hauon ich thich bewaret *angelicis præſidiis* werher themo diwel. w. Min muother kind vuchtan wither mir. w. Ik fulliſtiu ju vuider them fionde. C. C.

Bi, *juxta*, *prope*, *ad*, *in*, *per*: ut, withene thine zigan bi them Herebergen thero herdon, *paſce hædos*

hædos tuos juxta tabernacula paſtorum. W. Bi himile them habon. C. C. Bi Noes tideon, *in temporibus Noæ.* Ni ſuerie nio man.

After, *per*, *in*, *ſecundum*: after juuaremo gilouben uueſe ju, *ſecundum fidem veſtram fiat vobis.* Tat. After geuuonu, *ſecundum conſuetudinem.* Tat. I. 3. Nu willo ich hind ſuochan after thero burg, *nunc quæram illum per urbem.* W. After them vuihe, *per templum*, vel *in templo.* C. C. Nu ſcal ik ju ſendan after theſon landskipie ſo lamb under vuluos, *nunc mittam vos per hanc terram* vel *regionem, ſicut agnos inter lupos.* C. C. Muotun gi Iſrahelo edili folcon adelean after iro dadeon, *vos judicabitis nobilem* [peculiarem] *populum Iſraeliticum ſecundum ſua facta.* C. C.

Uffa, upha, upho, uppan, *ſupra*, *ſuper*: ut, thie ther geſezzet ſint upha guldinon fuozon. W. Thin vahs is ſamo geize corter thaz ther geet upho themo bergo Galaad. W. Uppan enon berage them hohon. C. C. Vide infra *oba*.

Uz, uze, uzen, uzzen, vuzan, *ex*, *extra*: ut, ſihet uz then uenſtron. W. Ich bim uze mineri roche geſlophan. W. Uzen then ſeluon wordon driuphet thiu mirra. W. Ich ſchenkan thich moſt uzzen ruoduon ephelon. Uzan thero landsheffi, *extra regionem.* Tat.

Fore, vore, fora, furi, *præ*: ut, min *ſponſus* is hough under anderen heyligon, ſamo hough Libanus is fore anderen bergon. W. Thu ſcalt furi allon weſan vurbou giuuihid. C. C. Fore, vore, fora, ſignificant etiam *ante*: ut, vore thero porte, *ante portam.* Er ferit fora Chriſte, *præcedet ante Chriſtum.* Otfr. Significant quoque *a*, *ab*, *de*: ut, ſamo thie duuan in then luzzeron wazzeron cunnon *prævidere adventum accipitris.* And ſich vore himo bewaran. W.

For, *a*, *ab*, *de*: ut, bithiu ſculun gi thar lethes ſilo for vuerold cuningon vuities antfahan. C. C. Sia bigunnun ſprecan under him huo ſia mohtun ſo craftigna for enan clibe vuurpin. C. C. For etiam ſignificat *coram*: ut, ſo huie ſo ini thon forlognit liudio barno helitho for theſaro heri, ſo duon ik an himile ſo ſelf thar upp for them alvualdon. C. C. For thero mikilun menigi. Wolan ina for ogun Criſtes bringan. C. C. Fora allemo folke, *coram omni populo.* Tat.

Teforan, *coram*: ut, ni ſculun gi ſuinon teforan juuue merigriotun macon. C. C.

Af, aua, aue, *à*, *ab*, *abs*, *de*, *è*, *ex*: ut, gihui ni hetis thu vuerthan af theſon ſtenon brod. C. C. Vuarpan thena ſeo innan angol an uthion enni upp giton fisk af fluode, *jecerunt hamum intra mare in fluctibus, & levarunt piſcem ex aqua.* C. C.

Vuid, *à*, *abs*: ut, dribun vuid ſelbun thena ſuno drohtanes. C. C. Cum verbo Vendendi aut emendi ſignificat *pro*, vel *propter*: ut, nam im thuo that is ſiluber an hand thriti ſcatto that man im er vuid is thiodne gaf, *tum in manum accepit triginta nummos, qui ei traditi ſunt pro ſuo rege.* C. C.

Tegegnes, *contra*: ut, thuo habda eſt is vuord garo engil thes alvandes thero idiſi tegegnes. C. C. Thuo hiet ina mohtig Criſt gangan im tegegnes. C. C.

At, *à*, *ab*, *inter*, *in*, *apud*, *ad*: ut, hie im ſelbo gibod that ſia at enigon inan meda ni namin diuria methmos, *illic ipſe præcepit illis, ne à quoquam mercedem, aut probroſa munera acciperent.* C. C. Geng im thuo Godes egan bern an them gaſt ſeli; hie im oc at them gomon vuas, iac hie thar gicudda that hie habda thar craft Godes. C. C. Quat that ſimla allara erlo gihuilic eriſt ſcoldi geban at is gomon that beſta lith .... hetis for thit man nio folc alles thines vuines that vuiriſta thina ambahtman eriſt bringan at thinon gomon. C. C.

Mid, midi, med, mit, met, *cum*: ut, Andradan diop vuater thuo hie dribon giſah thena vueg met windu, *metuebant à profundo, cum viderent fluctum vento agitatum.* Thiedo drohtin antfeng ina mid is fadmon. C. C. Mit then ſaligon ſelon, *cum beatis animis.* Otfrid.

In, *in*: ut, in thinemo gardon is *mirrah* mit allen thyn hereſton ſaluon. W. In dagon eines kuninges. *Otfr.*

Innan, *intra*: innan mir. *Otfr.* So ſliumo ſo ich gehorta thia ſtimmun thina, ſo blidta ſih ingegin thir, thaz min kind innan mir, *quam primum audivi vocem tuam infans meus intra me de te lætatus eſt.* Otfr.

Ir, ur, *ex*. Tho quam boto fona Gote engil ir himile, *tum nuncius à Deo venit angelus ex cœlo.* Otfridus.

Ingeging, ingegin, *adverſus*, *contra*: al thiu burg gieng ingeging themo Heilante, *tota civitas exiit obviam Jeſu.* Tat. cap. LIII, 10. Scalca liofun ingegin imo, *ſervi occurrerunt ei.* LV, 6.

Obo, *ſupra*: giſah thas ſueizt lachan, thas dar uuas oba ſinemo haubit, *& vidit ſudarium, quod fuerat ſupra caput ejus.* Tat. CCXX, 4.

Untar, zuiſgen, *ad invicem*: tho quadun ſume fon ſinen jungiron untar in zuiſgen, *dixerunt ergo quidam ex diſcipulis ſuis inter ſe invicem.* Tat.

Fram, *à*, *ab*: ut, framgengit from themo fater, *procedit à patre.* Tatian. CLXXI. I.

Caput Undevigesimum.

De præpositionibus in compositione, quæ extra compositionem raro, aut omnino non leguntur.

I. PRÆPOSITIONES in compositione sunt, quæ sequuntur: at, un, * int, unt, and, ant, er, ir, it, itu, ita, uolle, ful, far, ord, ord, mis, fram.

At, az, *ad*: at, az, in compositione respondet Latino *ad*: ut, atstantu fora Gote, *asto ante Deum.* Tat. II. 9. Sic atstantenti, *adsistens.* CLXXXVII. 4. Atqueme richi dinaz, *adveniat regnum tuum.* At-pim, *præsto sum.* Gloss. B. 36. alias, at henti pim, *præsto sum. Anglice,* **I am at hand.** Az ist heitarer tagastern, *adest clarus Lucifer.* Hymn. IV. 2. Az uuis uns truhtin, *adesto nobis domine,* Hymn. XVI. 6.

† Un: ut in unkusti, *incastus.* unholda, *perfidus,* emphaticè *diabolus.* unsamft, *difficilis.* uneben, *inæqualis, asper.* unbarig, unberenti, *sterilis, infæcundus.* unreht, *iniquus.* unbewollen, *immaculatus.*

Int, unt: ut, intsperran, *reserare.* Intuan, untduan, *aperire.* Untduo mir min suester, *aperi mihi soror mea.* Intteta then buoh, *revolvit librum.* Antworte intphanganemo, *responso accepto.* Intluchan, *pandere.* Intbindan, *solvere.* Untfingan, *recipere.* Untwichan, *declinare, decedere.* Andlucan, *aperire.* Antfengan *prehendere.* Anthebban, *sustinere, supportare.* Antlingan, *respondere.*

‡ Er, ir, ar: ut, erkoren, *electus.* Erqueccan, *vivificare.* Ercumen, *obstupescere.* Ich mich erquam, *obstupui,* erquam er, *obstupefactus est,* irquam ir, *obstupuit,* arquamun alle, *stupuerunt omnes.* Erhugan, *recordari* Erwelen, *eligere.* Erhahen, *crucifigere.* Erougan, *ostendere.* Irfulter, *impletus.* Irlosta, *redemit.* Arfirren, *auferre.* Arrofen, *exclamare.* Arlosan, *liberare.* Arferan, *discedere.* Arstandan, *exurgere.* Arstarban, *mori.* Arrekan, *interpretari.* Arfuoran, *discedere.* Argangan, *consumere.*

And, ant, v. int, unt.

[1] It, ita, itu, in compositione valent, ut RE *Latinorum*: ut, itaruchen, itruchen, *ruminare.* Itlones dag, *dies retributionis.* Tat. Itporan, *renatus*: ut, itporan wird, *renascitur.* Hymn. *Anglo-Saxones* autem loco it, adhibent eð in compositione: ut, in eðnipan, *renovare.* Eðgýldan, *remunerare.* Eðiæcan, *repetere.* Aliquando tamen simplicis adauget significationem: ut in itmalen, *solennis*; in itmalemo tage ostronon, *in die solenni paschæ.* Tat. XI. 2. Inde, itmalen tag. *dies festus.* After thero giuuonu thes itmalen tages, *secundum consuetudinem diei festæ.* ibid.

Uolle, ful: ut in uollecuman, *pervenire.* Uollewarden, *perducere.* Fulgangan, *perficere.*

Ord, ord: ordfrumo, ordfrumo, *æternus, carens principio.*

[2] Far: ut in farloran, *perdere.* Farlust, *perditio, mors.* Farstandan, *resistere.*

[3] Mis in compositione errorem vel defectum denotat: ut in mislichan *displicere.* Forsan deducenda est hæc præpositio à verbo, missen, *carere aliquâ re, per negligentiam erroremve à scopo suo aberrare, rem propositam non assequi, vel quæsitam non invenire*: ut, mistun thes kindes, *non invenerunt puerum.* Otfr. Hinc *mis,* vel *missi* plurimum in compositione significat naturalem, vel moralem aliquem defectum, vel errorem, aut aliquid semper deesse: ut in missidat, *peccatum*; missifiangen, *errare in judicando, aut eligendo*; missigiangen, *à rectâ viâ aberrare*; missitruwan, *diffidere.* Ab hoc *mis* vel *missi Franco-Theotiscorum,* provenit *Franco-Gallorum* MES: ut in mécontent, mépris, médire, pro mescontent, mespris, mesdire, *&c.*

Fram: solet illud fram sive adverbium, sive præpositio sit, sive conjunctum cum verbo, sive ab eo separatum, idem valere, ac Latinum *pro* in compositione: ut, framquam gibot, *prodiit edictum.* Tat. V. 2. Framgengit fram themo fuater, *procedit à patre.* Tat. CLXXI. 1. Framsazta in andera ratissa, *proposuit illis aliam parabolam.* LXXIII. 1. Giang *Pilatus* zi in tho fram, *processit tunc Pilatus ad eos.* Otfr. IV. 24, 21. ut, Framdihen, *prosperari.* Unde, framdihet elliu dei der boum bringet, *& omnia, quæ arbor illa fert, prosperabuntur. Otfr.* apud *Lamb.* Fram autem, quod in compositione progressum & incrementum denotat, videtur derivatum potius ab adverbio fram, quod, ut apud *Cimbros, prorsum, antrorsum,* significat: ut, thiu gigieng fram in managa taga, *hæc processerat in diebus multis.* Tat. VII, 9. verum cap. II, 2. Inti beidu framgigiengun in iro tagun, *& ambo processissent in diebus suis.* Hisce addas eban, eben, quod in compositione *con, co, cor,* Latinorum significat: ut, in eban uuircen, *cooperari.*

---

* *Goth.* ANA, UNA, *Sax.* anð :- † *Gothice* UN. *Sax.* on :- ‡ *Cimbrice,* ør vel yr. [1] *Sax.* eð :- [2] *Goth.* FAUR. *Sax.* ꝼop :- [3] *Goth.* MIS. *Sax.* mis. Vide Grammat. *Anglo-Sax.* cap. XIV. r. 30.

CAP-

Caput Vigesimum.

De interjectionibus.

Interjectiones *execrantis*, vue, vuah, *væ*: ut, vue vuarth thi Hierusalem, *væ tibi Hierusalem. C. C.* Boreales *Angli* dicunt, **wa wurth thee**, *væ tibi.* Vuah vuarth thesaro vueroldi, quat hie, ef thu iro scoldis giuuald egan, *væ mundo, inquiit ille, si tu illum gubernares. C. C.*

Demonstrantis. Vide adverbia *demonstrandi.* Ut in aliis linguis, ita in *Franco-Theotisca* colligantur in ordinem interjectiones Admirantis, Lætantis, Dolentis, Abominantis, Ridentis & Deridentis, Vocantis & Silentii, Jubentis, Exclamantis, Minantis, *&c.* quas brevitati consulens omitto.

Caput Vigesimumprimum.

Continens regulas quasdam Syntaxeos, & nonnullas observationes Linguæ Francicæ *genium & ingenium amplius explicantes.*

I. Comparatio in Linguâ *Franco-Theotiscâ* duobus modis exprimitur, ut apud *Latinos*; vel per conjunctionem *than* vel *thanne*, quæ *quàm* significat; vel per ablativum nominis rem minorem in comparatione significantis: ut, thiu suoze thinere *gratiæ* is bettera, than thiu skarphe thero *legis.* w. Thiu genatho thines *evangelii* suozer is than thiu *austeritas* thero ewo. w. So mikilu is hie bettera than ik, *tanto me præstantior est. C. C.* Wanda also thaz gold diurer is thanne eynig ander gesmithe, *nam quemadmodum aurum charius est ullo alio metallo.* w. Bezzere is thiu suoze mines *evangelii*, thanne thero aldon ewon *asperitas.* w: Bettere sint thine spune, than ther win. w. Wanda bezzere sint thine spune themo wine. Willeramus.

II. Adjectiva Superlativi gradûs in constructione posita regunt genitivum: ut, thuo vuas endigo allaro manno thes vuisosten, *tum vitam finivit omnium hominum sapientissimus. C. C.* That is egeslicost allaro thingo forohlicost firio barnon, *id omnium est maxime terribile, & metuendum hominibus. C. C.* That hus Godes allaro vuiho vuunsamost, *Domus illa dei omnium sacrorum maxime delectabile. C. C.* Sic legitur, cuningo craftigost. Vuiuo sconesta; gumono best; Barno rikiost. *C. C.* Adam thero gomono vuas manno eristo. *Otfr.*

III. Nomina distributiva & partitiva, & distributivè & partitivè posita regunt genitivum: ut, so war so ir joh eynega juwera geluchon vinded, *ubicunque aliquam vestrarum sodalium inveneritis.* w. Was hiro aller egelich mer vane himo kunde gesagan, *quid quisquam illorum* (vel *unusquisque illorum*) *mihi de illo posset indicare.* w. Her allero jegelich hauet sin suerd an handon, *illorum omnium quilibet tenet gladium suum manu.* And hero neheyn ni lazat sin suerd van sinemo thihe, *& illorum nemo dimittit* [*solvit*] *gladium à femore.* w. Ande sie negheyn gethinga ne hauon an him seluon thurgh eynega hiro woledada, *& nullam fiduciam in seipsis reponunt propter ullum suorum bonorum operum.* w. Hiro nehein ne is unbarigh, *earum nulla est infæcunda.* w. In einemo thinero ougan, *in uno oculorum tuorum.* w. Thaz leith ich thurgh einan jegelichan thinero *doctorum*, *Hoc passus sum gratiâ uniuscujusque tuorum doctorum.* w. Sesfzogh sint therro cuninginnan, aghtzogh sint thero keuese, *sexaginta sunt reginæ & octoginta concubinæ.* w. Ih bin ein thero sibino thero Gotes drut botono, thie in sineru gisihti sint jo stantenti, *ego sum unus septem dei nuntiorum qui in conspectu ejus semper stant.* Otfr. Ther man ther giuet thusent siluerinero penningo, *homo, qui dabit mille nummos.* w. Therro ther ein ze anderen *mutuâ charitate cohærent.* Sagda suothlico huo iro suno scolda obar thesan middulgard managon vuerthan sumon te fulle sumon te frofro firio barno, *sane prædixit, ut illius filius quibusdam hominum offendiculo, quibusdum vero consolationi futurus esset per hunc terrarum orbem. C. C.* So duat liudeo so huilic so thes herren vueli huld githienan, *sic omnis facit,* [vel *singuli sic faciunt*] *qui domino fideliter servire velit. C. C.* Allaro barno gihuilic, *hominum unusquisque. C. C.* That hie unreht gimet odrum manne, *ut injustum faciat aliis hominibus. C. C.* Than fuorun im ok fan Hierusalem thero jungrono tuena, *tum ab Hierosolymâ ad illum profecti sunt*

funt duo difcipuli. C. C. Quat that hie vuari gifendid tharod that hie thar gimanodi manno gihuilican thero hobid fcatto, *dixit fe eò miſſum fuiſſe, ut à fingulis peteret pro capite nummum*. C. C. Andreas endi Petrus farlietan all famod fo huat fo fea bi thero aho habdun giuuûnnanes, *Andreas & Petrus nihil non facultatum, quas acquiſiverant, juxta mare prorſus reliquerunt*. C. C. That fia bi thes vuateres ftade iro aldan fader farlietun, endi all that fia thar fehes ehtun, *ut patrem ſuum ſenem, & quicquid bonorum poſſiderent, juxta lacus oram relinquerent*. C. C. Endi ni latat thes melmes vuiht folgon an juuuon foton, ac fcuddeat it fan juuuon fcohon, *& ne ſinite quid pulveris veſtris pedibus adhærere, ſed excutite illud à calceis veſtris*. C. C. Endi harmes filo giuuirkeat, *& multum mali facit*. C. C. Filu theſſes liutes in abuh irrentes iſt er ze Gotes henti vuola therenti, *multos ex hoc populo in iniquitate errantes bene ad manum Dei reducet*. Otfr.

IV. Multa adjectiva, ut quæ reatum, meritum, plenitudinem, *&c.* ſignificant, genitivo gaudent: ut huat vuilleat gi Iudeon thes adelian te duome ef hie dodes nu vuirdig bi fulicon uuordon; that vuerod all giſprac folc Iudeono that hie vuari thes ferahes fcolo, vuities fo vuirdig, *quid? vultis ne, ô Judæi, hunc condemnare, ſi modo ob talia verba mortis dignus ſit: omnis multitudo, & populus Judæorum reſpondit, quod mortis reus, & ſupplicii dignus eſſet*. C. C. Antfahat ina than eft under juuua folcfcepi, ef hie fi is ferahes fcolo, im fo adeliat ef hie fi dodes vuerth, *tum ſi mortis eſt reus, recipite illum inter vos, & condemnate illum ſi mortis dignus eſt*. C. C. Nu ik mid thefon liudon ni mag findan mid thius folku that hie is ferahes fi furi thefaro fcolu fculdig, *jam vero non poſſum invenire cum hoc populo, & plebe, quod coram hâc multitudine* (vel *conventu*) *mortis reus ſit*. C. C. Guate thegana Gote thiononte, joh vuiſ domes folle, *boni ſervi deo ſervientes, & pleni ſapientiæ*. Otfrid.

Adjectivum abſolute poſitum fit ſubſtantivum, & ut tale, regit genitivum. Sic Tat. I. 2, Uzzan ſin ni uuas uuiht gitanes, *ſine ipſo factum eſt nihil*.

V. Verba recordandi, & obliviſcendi, expectandi, precandi, tentandi, curandi, cognitionis, & ſensûs, admirandi, cuſtodiendi, fruendi, & gaudendi, liberandi, & dimittendi, inveniendi, & percupiendi, implendi, regunt per elleipſim genitivum; ut ſequentia docent.

Verba recordandi & obliviſcendi: wir gehugon thinere ſpune, *memores ſumus uberum tuorum*. w. Wille ich jemer gehugan thero ſinero micholon genathon, *ſemper recordabor magnæ illius gratiæ*. Gehuge aller thickeſt min, gehuge ouch minero wundora. w. Wollent ſie erhugan *propriæ fragilitatis*. w. Min niet vergezzanne haueſt, *non oblitus es mei*. w.

Precandi: thes bidden ich, *hoc rogo*.

Tentandi: ſo is oc an buokon geſcriban, quat hie, that thu ni ſcalt herren thines fandon thines frahon, *pariter ſcriptum eſt, inquiebat ille, quod Herum, & dominum tuum non tentabis*. C. C. Te hui vuarlogan, quat hie, fandot min, *hypocritæ, inquit ille, cur me tentatis?* C. C.

Curandi: wanda thu veychenes, ande gelichniſſes niet ne ruocheſt, *quia fraudem, & ſimulationem non curas*. w. Min ruocheſt, *me curas*. w.

Cognitionis & ſensûs: iof thu thines ſelues niet bekennes wiuo ſconeſta, *ſi te ignoras, mulierum pulcherrima*. Ich ne warth niet innena thero *donorum*, thie thir thin *ſponſus* hauet *collata*, *Non percepi dona, quæ in te contulit ſponſus tuus*. w. Nu werthet her thes wola innane, *nunc rectè percepit hoc*. w. So her thes innena werthet, *ſi reſciverit hoc*. Her thes innen is worthan, *reſcivit hoc*. Vuas im thie landes vuard an faſtunnea fiortig nahto manno drohtin ſo hie thar muoſes ni anbet, *cuſtos terræ hominumque Dominus jejunaverat quadraginta dies, adeo ut ne quidem cibum guſtaret*. C. C. Nu ic ju ſcal ſeggean, that ic an theſaro vueroldi ni mot mid mannon mer muoſes anbitan furthor mid ſirihon, er than gifullid vuir thit himilo riki, *nunc vobis dicam me non amplius in hâc vita cum hominibus cibum guſtaturum, donec regnum cœlorum completum fuerit*. C. C. Thine friunde horechent gerno thinero ſtemma, *amici tui avidè audiunt vocem tuam*. C. C. Thie ni vuoldun Criſtes gerno gihorian, *qui non voluerunt Chriſtum ſtudioſè audire*. Do wir thes wara, *videamus hoc*. w. Dot wara thes cuninges, *videte regem*. w.

Admirandi: thu vuundereſt thich thero *virtutum*. thie thu ane mir ſcouweſt. w. *Eccleſiam Chriſti* thie ich er *deteſtabar* therro ne magh ich mih nu volle wunderan. w. Thu wundereſt thich thero genathan thiu mir geſchehan is. w.

Cuſtodiendi: Thie thes wingardon huodent, *qui vineam cuſtodiunt*. w. Thes Criſtes grabes huaten, *Chriſti ſepulchrum cuſtodire*. Tat. Huatta des kindes, *cuſtodivit puerum*. Tat. Ich duon ſin ſeluo allizana wara, *illam ſemper ipſe obſervo*. w.

Fruendi & gaudendi: Agleto bad that wib Criſt, that ſiu iro barnes forthbrucan muoſti, *ſtatim mulier petiit Chriſtum, ut natâ ſuâ frueretur*. C. C. That vuib faginoda thes that ſiu iro barnes forthbrucan muoſti, *mulier in hoc gaviſa eſt, quod filiâ ſuâ fruitura eſſet*. C. C. So nu thes thinges mugun mendean mancunni, *hoc nunc gaudendum eſt humano generi*. C. C.

Liberandi & dimittendi: That ſia drohtin ſundeono tomie, *ut Dominus illam à peccatis liberet*. C. C. That thu ſia af ſulicon ſuhteon atomies, *ut illam tu liberes à talibus affectibus*. C. C. That ju vualdand God lethes alate, *ut Deus vobis peccatum dimittat*. C. C. Ef gi than vuelliat alatan liudio gihuilicon thero ſundiono thia ſia vuid ju ſelbon hier vuretha giuuirkeat, *ſi vultis ſingulis peccata dimittere, quæ in vos ipſi irati faciunt*. C. C. Endi alat us hebanes vuard menegaro mennſculdio, *id eſt*, FIRIN VUERC managaro mennſculdio. *nam paulo poſt ſequitur*.

sequitur. Ef gi than vuelliat allatan liudeo gihuilicon thero facono endi thero fundiono, than alatit ju vualdand God fader alomahtig FIRIN VUERC MIKIL managero mennfculdio. C.C.

Inveniendi: ich fuoghta hin and ne vand fin niet, *quæsivi illum, sed illum non inveni.* w. Legitur tamen, fundan mich thie waghtara; &, of ir minen wino vindet. w.

Percupiendi: Ef hie latit ina is muod fpanan, that hie ir beginne thera gernean, *sinet se in id adeo affectum esse, ut illud percupiat, vel percupere incipiat.* C. C. Thuo vuifda fia after iro vuilleon, hiet that fiu vuihtes than er ni gerodi for them gumfcipie neuan that man iro Johannes an thero hallu hobid gabi alofit fan is lichamon, *tum direxit illam secundum suam mentem, jubens ut nihil tunc efflagitaret coram omnibus, quin ut sibi in aulam* (vel *cœnaculum*) *adferretur caput Johannis à corpore truncatum.* C. C.

Implendi: ni fullit er fih vuines, ouh lides nih eines, *non implet se vino, neque cicerâ.* Otfr.

VI. Verbum etiam adfcifcit genitivum per elleipfin, quando pars fignificatur nomine totius: ut, huem ik hier gebe mines muofes, *cui hic daturus sim de edulio meo.* C. C. Nam hie after thiu thes muofes for them mannon, endi gaf is themo menfcathen Iudafe an hand, *postea de edulio sumpsit in conspectu omnium, & frustum tradidit scelesto latroni Judæ.* *Franco-Galli* maximè adhuc affectant hoc loquendi genus: ut, donnez moy du pain; voulez vous boire du vin; au quell je bailleray icy de ce que je mange; apres il prift de ce qu'il mangoit en prefence du monde qu'il y étoit, & en donna au mechant traitre Iudas.

Hifce addas verbum Ahtean, cujus fignificationem fimplicem extra Syntaxim nondum fatis affecutus fum: ut, mi fculun Iudeono noh unfcildigna erlos bindan.... ahtean mines aldres eggion fcarpon, *Judæi me innocuum vincturi sunt, & occisuri mucronibus acutis.* C. C. Sagda im an fuefna flapandion on naht bodo drohtines that that barn Godes fliđmuod cunning fuokean vuolda ahtean is aldres, *noctu angelus Domini illi dormienti & somnienti dixit, quod Rex crudelis infantem quæreret ad illum occidendum.* C. C. Nu habit thit leoht ageban, quat hie, Herodes fe cuning, hie vuelda is ahtean. *Herodes, qui voluit eum occidere, nunc mortuus est, inquiit ille.* C. C.

VII. Verba acquifitivè pofita, ut & verba indicandi, dandi, fidendi, gratias agendi, promittendi, auxiliandi, & id genus plurima, regunt Dativum: ut, thu thir Hereberga machoft, *tu tibi tabernacula facis.* Ther cuning Salomon machoda himo feluemo eynan disk thes holzes van libano, *mensam sibi fecit rex Salomon de ligno Libani.* w. Ich ftuont uph thaz ich minemo wino untdade, *surrexi, ut aperirem dilecto meo.* w. Thir finemo herren wirchde, *qui domino suo operando acquirat.* w. Kunde mir, fage mir, *indica mihi, dic mihi.* w. Thie ich thir giuon, *quæ tibi dabo.* w. Ne gelounon ich minere *virtuosæ constantiæ.* w. Willon ich himo thancan, *gratias illi agam.* w. Thicco gehiez her mir fine cuomft *per prophetas, Sæpe adventum suum mihi promisit per prophetas.* w. Nu helphe wir hiro thus, *nunc illi sic auxiliemur.* w.

VIII. Verba docendi duplicem accufativum amant: ut, thar lernoftu mich Drohtines gebode, *ibi me doces mandata dei.* w.

IX. Verbum vuerthan, haud fecus ac verbum fubftantivum apud *Latinos*, duplici dativo gaudet: ut, mah hie mid is lerun vuerthan helithon te helpu, *eruditione suâ potest esse hominibus adjumento*, vel *commodo.* C. C.

X. Ut in veteribus linguis feptentrionalibus à nominibus primitivis alia ejufdem fignificationis deducuntur peculiari terminatione formata, (ut fupra cap. III. r. 16 oftendimus;) fic obfervandum eft idgenus nomina, maxime in auctoribus poëticis, inter legendum occurrere, præfertim in codice Cottoniano: ubi legere eft, mundburd, à mund, *protectio, patrocinium*: ut, liudfcepi, à liud, *gens, turba, populus*: ut, that vuarth thuo all mid vuordon Godas fafto bifangan, endi gifrimid, after thiu huilic than liudfcepi landes fcoldi vuidoft giuualdan.

Folcfcepi, à folc, *populus*: ut, vuas im vuilleo mikil, that hie fulic folcfcepi frummean muofti, that fia fimla gerno Gode thionodin. Antfahat ina than, under juuua folcfcepi im fo adeliat.

Erlfcepi, ab erl, poetice *homo, vir*: Thuo thiu magat habde ge thionnot ti thanke thiodcuninge endi allon them erlfcipie, &c.

Gumfcepi, à gum, *homo*: Hiet that fia vuihtes than er ni gerodi for them gumfcipie neuan that man iro Iohannes an thero hallu hobid gabi alofit fan is lichamon. Gruotta fia for them gumfcipie. Thar fcoldi, fan Bethlehem cumen riki thi rihtan fcal Iudeono gumfcepi.

Herifcipi, à heri, *exercitus*, & poeticè *multitudo, turba*: thuo reop all faman herifcipi Iudeono, thiu mikili menigi.

Landfcepi, à land, *regio, plaga*: nu vuelliu ik te vuaron hier marian huat ik menda that gi mina hiubat ouer all thit landskepi lera forftandan.

Bodfcepi, à bod, *præceptum, mandatum*; thuo vuarth fan Rumuburg rikeas mannes ober all thefa irmin theod Octauianes ban endi bodfcepi ober thia is bredan givuald cuman.

Hugifcefti, à hugi, *cogitatio*: that gi vuitan muotun an juuuon hugifceftion that mikil giruni.

XI. Obfervandus eft elegans ufus, in linguâ *Francicâ*, verbi duon, *facere*, haud multum difcrepans ab ifto verbi doen, *vel* don, apud * *Anglo-Saxones*; & Do apud *Anglos*; cujus ope evi-

* Vide Gammaticæ *Anglo-Saxonicæ*, caput XVI. regul. 26.

tatur ejuſdem verbi in una ſententia repetitio, quâ aures offenduntur: ut, ther hals, ther dragat thaz ezzan in then buch, ande dragat auor thie ſtemma uz, ſamo duont doctores tui, ſie ambectent themo liude *cibum vitæ*, and ophenent himo the doychene thero geſcriphte; *Ang.* the neck drawes the meat into the belly, and alſo drawes the voice out, as thy doctours D D, who miniſter the meat of life unto the people, and open unto them the myſteries of the ſcriptures. *Crocus* liesket thaz brinnende fiever, ſamo duot *charitas* ſiu liesket multitudinem peccatorum: Crocus quencheth the heat of a feaver, ſo D O T H Charity, which extinguiſheth a multitude of ſins. Alſo thiu *lana*, *quæ vertenda eſt in purpureum colorem*, zaller eriſt ze ſamene gebunden wirthet, ande thar nah geleget in thie *canales*, thar ſiu genezzet wirthe, ſamo duont thine *filii*, *configunt timore meo carnes ſuas* and nitherent ſich in *canalibus humilitatis*: As wooll, which is to be dyed into a pourple colour, is firſt of all bound together, and then laid in chanells, where it is moiſtned; ſo D D thy ſons, they unite themſelves together in my fear, and then debaſe themſelves in the chanells of humility. Hiz ne verid nie ſo niet, ſo hiz eer deda, it doth not go now ſo ill as it D I D formerly. Sihes thu wie hir tha ouene ſted ze then linebergon, ſo her ſprechan wila ze then, thie nithana ſint, and ſih nah hin neygent? alſo deda unſer drohtin *per viſcera miſericordiæ ſuæ viſitavit nos oriens ex alto*: Seeſt thu how he ſtands above at the railes, and ſpeakes to thoſe, who are below, and bowes unto them? So D I D our Lord, riſing on high out of the bowells of his mercy, viſit us below. Ande wie hough is *eccleſia de gentibus*, thiu ther er was *deſerta*, ande *derelicta adeo per idololatriam*, ande nu ilet *virtutum greſſibus de deſerto infidelitatis* alſo *plebs Iſraelitica* deda *per deſertum ad terram promiſſionis*: And how high is the Church of the Gentiles, which was deſerted, and relinquiſhed by God for Idolatry, and now haſtens from the wilderneſſe of infidelity with virtuous paces, as the people of Iſrael D I D through the deſert to the land of promiſe. Bidun allan dag that vuerod for them vuihe, vundrodun alla bihui hie thar ſo lango lot ſaligman ſuitho fruod gumo frahon ſinan theonon thorfti, ſo thar er enig theſno ni deda; The multitude waited all the day before the temple, and all wundered that the bleſſed, and very wiſe man ſhould have occaſion to ſerve his Lord ſo long, as never any man D I D before. Endi alat us managaro mennſculdio alſo vui odron mannon duan: And forgive us our manifold ſins, as we D D to other men. Vui quamun hier an moragan, nu ni gibis thu us ſcatte, than mer thie thu them odron duos; We came hither in the morning, but thu wilt give us no more money, than thu doſt to others. Than ſcedit hie that farduanun mann thia farvuarahtun vueros an thia vuiniſtrun hand, ſo duot hie oc thia ſaligun an thia ſuidrun half: Then he will ſeparate the loſt and ſinfull men on the left hand, as he will D D the bleſſed on the right. Supra diximus haud diſſimilem uſum obtinuiſſe verbi don apud. *Anglo-Sax.* extat exemplum *Marc.* VIII. 6. *Et dabat diſcipulis, ut apponerent, & appoſuerunt turbæ*: anᵭ ſealᵭe hiſ leoꞃnıngcnıhtum ꝥ hıᵹ toꝼoꞃan hım aſetton, ⁊ hıᵹ ſƿa ᵭyᵭon: and he gave to his diſciples, that they ſhould ſet before them [the multitude] and they D I D ſo. Peculiaris etiam videtur iſta phraſis DUON WARA, *obſervare*, *conſiderare*, *videre*. Ne duont thes niet wara *nolite hoc conſiderare*. Duo wara, *obſervate*. Duot wara thes cuninges, *videte*, *aſpicite regem*. Thaz ich wara dada of ther wingarda an bluothe wara, *ut viderem ſi floreret vinea*. Do wir thes wara, *videamus*. Ich duon ſin wara, *ego eam obſervo*. Hactenus de peculiari uſu verbi duon apud *Franco-Theotiſcos*; ſed an more *Anglorum* iſtud præponunt aliis verbis ad circumſcribendum tempus indicativi præſens, imperfectum & perfectum, ut in ſequentibus, D D you love me, *amaſne* (vel *amatiſne*) *me*. D I D you ſay it, *dixiſtine hoc*? I D I D ſtrike him, while he was a writing, *feriebam illum, dum ſcriberet*; vel *ſcribentem percuſſi*; nondum ſatis compertum habeo.

XII. Sequentem modum loquendi à *Franco-Theotiſcis* deductum retinent adhuc *Franco-Galli*. Thiu *concordia utriuſque populi in unâ fide*, thiu cumet van themo gaue minero hande; *L'accord de deux peuples dans une foy, il vient du don de ma main.* Thiu ſteiga tha man ze themo diſche uph ſcal gaan, thiu is ruod, *le chemin qu'on doit paſſer pour aller à la table, il eſt rouge.* w. Thie ſuulc thar the disk upha lagh, thie waran ſilverin, auor thiu lineberga, thiu was guldin: *les colonnes ſur les quelles la table eſt appuyée, elles etoient d'argent, mais les baluſtrades, elles étoient d'or.* Alle thiu genatha thie ich thir hauan beheizan, thiu ne wirthet er nieht volllighlico geleiſtet, er ich geſtygan uphan then palmboum, ich meino an that cruce: *toutes les graces, que je vous ay promiſées, ne ſeront pas accomplies entierement, devant que je monte ſur le palmier, c'eſt à dire, ſur la croix.*

Quinimo ut phraſin *Theotiſcam* in multis retinent *Galli-Francorum*, & *Normannorum* nobiliſſima progenies, ita verborum *Theotiſcorum* haud exiguus numerus in linguâ *Gallicâ*, ut & in *Italicâ* quamvis tot tantaſque mutationes ſubiit, adhuc ſuperſunt. En nonnulla, utriuſque linguæ, quæ originem *Theotiſcam* manifeſtè præ ſe ferunt.

VOCA-

Vocabula nonnulla Gallica, & Italica,

Quæ ab antiquis Lingg. *Septentrionalibus* accersita Alphabetico ordine disponuntur.

Addobber, antiquum *Gallicum*. *Ital.* addobbare, *ornare*, *adornare*; proprie de vestium ornatu; *Island. Scand. Saxon.* at dubba, dubban, *equitem creare*, vel *ad honorem equitis aliquem solenniter provehere*. Inde, quod equitem creatum vestimentis & armis splendidis ornare solebant, *addobbare* in speciali sensu, *adornare*. *Addobbare* autem sic deducit pro more suo *Menagius*, *duplex*, *duplus*, *dupus*, *dobo*, *dobbo*, *dobbare*, ADDOBBARE.

Aggrappare, grappare. *Ital. unguibus* vel *uncis arripere*. olim apud *Franco-Gallos* grapir, unde grapin, *harpago*, *uncus*, à veteri Septentrionali gripan, *Sax.* gripan, *Francicè* gripan, *Cimbrice* at grypa, *rapere*, *arripere*; & non ut *Menagius*: Da *adrepere*, *repere*, *grepere*, *grapare*, *adgrapare*, quo nihil tanti viri amplitudine indignius.

Airain, *Gall. æs*, *Franco-Theotisce* ar, *æs*; aren vel æren, *æneus*.

Aisceau, *petit hache*; *Franco-Theotiscè* acas, *securis*; *Allamanicè* acus; *Gothice* AKUZI: *Anglice* ax.

Alabarda, *Ital.* Hallebarde, *Gall.* Halbard, *Ang.* Hallebard, *Germ.* vox manifeste composita ex vetustis Septentrionalibus, quorum prius scribitur *Goth.* HAlh. *Cimbrice*, haul, holl. *Sax.* healh, halh, heal, hæl. *Latino-barbare* halla, *aula*, & bard vel barda, *securis*, *bipennis*.

Alesne, alene, *Gall. subula*; *German.* aelsene, elsene. *Anglo-Sax.* ale. *Ang.* awl; & borealibus *Ang.* elsen.

Aleu, *Gall.* aleu franc, vel franc aleu, à *Latino-barbaro allodium* vel *alodium*, quod ab adjectivo *Theotisco* all, quod in compositione *perfectionem*, *plenitudinem* & *præstantiam* denotat, & *Scando-Gothico* lod vel lood, quod *fundi proventum* & *fructum territorii annuum* cum usufructu significat. ef madur sitr a otekenne jordu Þa a landr drottin lod alla, *sequis retinet illocatum prædium*, *ad dominum terræ pertinet omnis proventus*. ex cod. legum cit. à *Gudmundo Andreæ*, in Lexico suo *Islandico*. Hafa ad heimela lodhalfa, *dimidia pars usus fructus coloni est*. Frostaþings lagen, cap. 2, 3, cit. ab *Olao Verelio*, in indice suo veteris linguæ *Gothicæ*. Ex hisce constat lod vel lood esse vocem forensem *Gothicam*, *fundi fructum* vel *usum fructum* significantem, & denotare *lodium* duplicis generis; 1°. vel præstantissimum omnium, quod *allalod* facit, & comprehendit *prædium liberum*, cujus possessor dominium directum cum utili habet, & *usumfructum* cum proprietate conjunctum, & ab omni reditu & servitio immunem. unde lood à *Runolpho* in grammatica sua *Islandica*, κατ' ἐξοχὴν vertitur *proprietaria soli possessio*; 2°. vel minus præstans, aut minus perfectum, quando quis terram tenet non pleno, perfecto, & directo dominio, sed ut *usufructuarius*, vel *beneficiarius*, vel *feoditarius*, qui halfa lod, *dimidium lodii*, vel aliquam aliam ejus partem superiori domino, nomine reditus, solvit; aut, ut tractu temporis accidit, vice reditus, fructuum censum, vectigal, aut pensionom pendit; vel servitium nobile sive ignobile præstat, ut conditionem tenendi terram vel prædium. Prius *lodium*, dicitur *allodium*; & prædia ab omni redditu, censu & servitio libera, *terræ allodiales* vocantur. Posterius propriè constituit fœdum aut beneficium reditui, censui aut servitio subjectum. Hæc, pace maximorum virorum *Somneri* & *Bradæi* dicta velim, qui *allodium* ex *all*, & *had* derivandum censent, ut infra videbit lector.

Alte vel halte, *Gall.* Alto, *Ital.* vox castrensis, qua milites *gradum sistere* jubentur. *Germ.* halt vel halt still. *Angl.* hold vel hold still. A *Francico* holden. *Germ.* halten. *Sax.* healdan, *tenere*, *retinere*. Faire alte, *gradum supprimere*; faire faire alte, *jubere agmen subsistere*.

Ammutinare, ammutinarsi, *seditionem facere*. *Gall.* mutiner. Non à motu, ut *Octavius Ferrarius*, sed à vetere *Septentrionali* mot, *Sax.* mot & gemot, *conventus*, *concursus*; quod forsan à veteri *Gothico* moti, *contra*, *adversum*; quod convenire solent homines maxima ex parte ad aliquid mali opponendum vel impugnandum. Vel potius mot est verbale, à metan, *concurrere*; à mot denuo motan idem ac metan, *concurrere*, inde *mutinare*, & cum præpositione *ad*, ammutinare, *concurrere*; & in speciali sensu, *seditionis causâ concurrere* vel *ad seditionem faciendam convenire*.

Angoise, *Gall.* Angoscia, *Ital. angor*, *anxietas*. *Sax.* angrumian, *angere*, *contristare*. Angrum, *tristis*, *sollicitus*. *Germ.* angst. *anxietas*, *animi angustia*. *Cimbrice*, angr, *dolor*, *mœror*. angist, *angustia*. at angra, *angere*. at angrast, *tristari*.

Aringo, *Ital. locus certaminis*. Primario *circus* sive *stadium* in quo equites hastis concurrunt, & per tralationem *forum*, sive *certamen oratorum*, in quo ingenio, & orationibus contenditur. Hinc verbum *rengare*, & *arengare*, & *aringare*, *orationibus in foro*, *comitiis*, & *senatu contendere*; *Gallice* haranguer, unde harangue *concio*, *oratio*; *Anglice* an harangue. A *rengare* etiam non tantum *locus concionis*, sed *pulpitum*, sive *suggestus*, renga & aringo & ringhiera appellatur. Quia etiam congressuri in stadio, & in foro dicturi, in ordinem, & seriem disponebantur, *Galli* formarunt nomen rang, quod *personarum* & *rerum ordinem*, & *rectam dispositionem* significat; & verbum ranger, *suo quæque loco disponere*. *Angl.* a rank, to range. *Aringo* autem, *Angl.* a ring, cum verbis *rengare* & *arengare*, omnia accersenda

da sunt à veteri *Gothico* ring vel hring. *Saxonice* hpinᵹ, hpincᵹ, & pinᵹ; *Cimbrice* * hringr, & ringr, quod non tantum *annulum*, sed *Gyrum*, *circum*, *circulum*, specialiter *circulum hominum*, sive *spectatorum* & *auditorum coronam* significat; quod in Edda, manhring appellatur. Hinc commune dictum, a Ping oc a ring, de *causa*, quæ agitur in foro coram judice; & † slaa ring, aliquem *pugnaturum*, *concionaturum*, vel *vitâ privandum circulo includere*. Quam perperam autem de notatione vocis *Aringo*, *Octavius Ferrarius* & *Egidius Menagius*, videat lector linguarum veterum Septentrionalium qui fautor & patronus esse velit.

Arnese, *Ital.* Harnois, *Gall.* *armatura*. *Cimbrice*, harneskia; *Francice*, harnisch, arnisch. Forsan in primario sensu pro *armatura capitis* vel *cranii*, quod *Gothice* est ϘΑΙRΝS; *Cimbrice*, hiarne; *Francice*, hirn.

Arrestare, *Ital.* arrester, *Gall.* *sistere*, *morari*, *retinere*, *detinere*, & in sensu forensi secundario *capere*, *comprehendere*, à præpositione Lat. *ad*, quæ Italis in compositione vocum usitatissima est, & à veteri Septentrionali restan, *Francice*. peꞅtan, *Sax.* *quiescere*, *requiescere*; unde verbale rest. *Sax.* peꞅꞇ, *quies*.

Attaccare, *Ital.* attacher, *Gall.* attachiare, *Latino-barbarè*. in sensu forensi, qui primarius est, *per lictores apprehendere*; & quia per lictores apprehensi ligari, & vinciri solent, dein in sensu secundario civili, *ligare*, *vincire*. *Attacare* autem neque ab *adaptare*, *addattare*, *attacare*, ut frustra ludere solet *Menagius*; neque ab *affigitare*, ut *Ferrarius*; sed à *Latina* præpositione *ad*, & veteri Septentrionali tacan, quod *Sax.* ꞇæcan, *Cimbrice* taka, & takia scribitur, & *capere*, *levare*, *sumere*, *accipere*, *tollere*, *auferre*, significat. Inde apud veteres *Danos* tekia, *captura*, & tak, in plurali tok, *luctantium prensationes*, & *arreptationes*: ut, efre tok, nedre tok, lausa tok, pro *modo luctæ*.

Auberge, *Gall.* hereberga. *Ital.* *hospitium*; à *Francico* hereberg, *tentorium*, *hospitium*; unde herebergan, *hospitio excipere*.

Avisare, Ital. *monere*, *advertere*, etiam *monere quenquam ut advertat*; inde in sensu haud multum absimili Gallicum adviser, nunc aviser, *deliberare*, *consultare*, & reflexive, s'aviser; *Italice*, avisarsi, *advertere*, *animadvertere*. Avisare autem olim advisare, accersendum est à *Latinâ* præpositione *ad*, & veteri Septentrionali *wisan*, quod *Saxonice* piꞅan, & *Cimbrice* visa scriptum, significat *monstrare*, *docere*, *instruere*.

Aune, aulne, *Gall.* *Italice*, alna, *ulna*. *Saxonice*, eln, ælne. *Alam.* ele, eln.

B.

Bague, *Gall.* *annulus*. à *Francico* boug. *Gothice* baug. *Cimbrice* bagua. *Saxon.* beaᵹ, beᵹ, (quæ liquido satis derivanda sunt à bigan, bugan, *flectere*,) *monile*, *armilla*, *gemma*, *sertum*, *corona*.

Banc, *Gall.* *Ital.* banco, *scamnum*, *subsellium*; à *Franco-Theotisco* benc vel banc. *Sax.* banc, *scamnum*, *sedile*. inde bancquier, *Ital.* banchiero, *mensarius*, *argentarius*. Banc ergo non ab *abaco*, ut *Ger. Vossius* & *Menagius*.

Bara, *Ital.* biere, *Gall.* *feretrum*. non à *vara*, neque à *Latino*, *ferendo*; ut *Menagius*; sed à veteri Septentrionali, quod *Saxon.* est bæp, bæpe; *Cimbrice* ber, & borur; *Francice* bara; quæ sunt omnia verbalia à beran; *Sax.* bæpan, bepan. *Cimbrice* at bera, *ferre*, *portare*, *bajulare*, *offerre*; unde qui mortuos efferunt apud *Anglos* vocantur the bearers. ut *feretrum* a bier.

Baratta, *Ital.* *pugna*, *contentio*; *Islandice* & *Scand.* baratta, *prœlium*, *pugna*, *contentio*; baratto madr, *pugnax*, *litigiosus*. barda fuller menn og fuser til barattu, *pugnaces viri ad prœlia litesve sunt prompti*. Inde barrater, & barratry, voces forenses *Anglorum*, à *Normannis* deductæ.

Baron, *Ital.* Barone; *Hispan.* varon; *Angl.* baron, *inter nobiles insignis*; *à proceribus* vel *primoribus regni*; *Latino-barbarè*, *baro*, à veteri *Theotisco* bar, baro; *Goth.* ƔΑΙR; *Saxon.* pep, *vir*, *mas*, *homo*; unde *proceres* regni *barones* dicuntur, utpote quod *homines* principis essent, quibus *feoda* vel *terræ* ab eo dabantur, ut illi in bello servirent, ad tuendum regnum, vel ut aliquod castrum vel oppidum armis defenderent. *Gallis* etiam & *Anglo-Normannis*, *baro* est vox forensis *maritum* significans, ab eodem themate. *Baro* autem à *Germanis* accitum *Hirtius Pansa*, lib. I. de bello *Alexandrino*, civitate *Romana* donavit: *concurritur ad Cassium defendendum*, *semper enim barones*, *compluresque evocatos cum telis secum* (more scilicet *Germanorum* principum) *habere consueverat*.

Bateau, *scapha*, *navis*. à *Franco-Theotisco* Bat.

Bec, nomen monasterii quod in *Normandia* super rivum quendam situm est. Vulgo *Abbayie de Bec*. *Bec* autem ad *Gallos* à *Nort-mannis* profectus est, haud secus ac à *Danis* ad *Anglos* boreales, apud quos beck, *torrentem* & *rivulum* denotat. *Islandice* & *Norvegice* beckur scribitur, de quo sic *Gudmundus Andreæ*, in Lexico suo: Beckur, *rivus*, *torrens*, à πηγη. *Kiliano* scribitur beke. A Bec vero vel Beke multa nomina rivorum, & oppidorum quæ super, vel juxta rivos in *Normannia* situm habent, ut Caudebec, oppidum galerorum opificio celebre, Latino-barbare *Caldum beccum*, à permeante rivo sic vocatum. *Caldum beccum* vero significat *rivum gelidum*. *Nort-mannice* kaldur beckur, & abjectis terminationibus *Cimbricis*, kald beck, vel kalde beck; unde L pro more *Gallorum* in U liquescente, Caudebec. Huc referenda sunt Orbec, Robec, & id genus alia, in provinciis *Galliæ*, quorum *Nortmanni*, vel *Anglo-Nortmanni* domini fuerunt. Vide Menagii *Dictionaire Etymologique* in BEC.

---

* Vide vocem in *Lexico Islandico Gudmundi Andreæ*, & in *Olai Verelii* indice Linguæ veteris *Scytho-Scandicæ*, sive *Gothicæ*. † *Anglicè*, ta make a ring, in eodem sensu.

Besace,

Besace, *Gall.* *mantica*; à *Franco-Theotisco* bedelsac, betelsac, *mantica mendici*; inde *Gallorum, reduit à la besace*, de *redacto ad paupertatem*.

Bidello, *Italice*, *apparitor*; Bedeau, *Gallice*. speciatim *scholarum* & *professorum minister*. ut, *bedeau de l' université, academiæ bedellus*. Bidello autem non à *bedellus*, quasi *pedellus*, à *pedo*, sive *baculo*, quem gestat; nec quod sit alteri *à pedibus*, quasi *pedarius*, ut *Vossius* de vitiis sermonis, lib. II, 3, & lib. III, 2. Sed tam *Bidello*, quam *bedellus*, à veteri Septentrionali *bidel* vel *bidele*, quod *Saxonice* scribitur bẏdel, bẏdele, derivandum est. *Saxonicum* vero bẏdel vel bẏdele, *præconem*, *nuntium*, & *exactorem* significat, sive *apparitorem minorem*, cujus erat, officia minus honesta exequi. Vide Ducangii glossarium in voce *bedellus*.

Biever, *Gall.* *fiber*, *castor ponticus*; *Ital.* bivaro; *A.S.* beferr; *Angl.* **bever**; *Theotiscè* bever.

Blanc, *albus*; *Island.* **blacr**, *subalbus*, *glaucus*; extrito N more gentium *Scandicarum*, qui N exterminant ante CK. ut in **rekur**, *vir*. *Saxon.* renc. **beckr**, *scamnum*; *Saxonice* benc. **drecka**, *bibo*; *Saxonice* drence. &c.

Blé vel bled, *frumentum*; *Latino-barbaré bladum*. *Sax.* bled vel blæd.

Blond, *Ital.* (L in I, pro more gentis, mutata) biond, *flavus*; & biondello, *flavicomus*, *auricomus*. *Saxonice* blonden, *flavus*, *rutilus*. blonden-feax, *flavicomus*.

Bloquer, *undique circumcludere*; à veteri *Theotisco* belocan, quod ex be, & loc, *sera*, *clausura*, componitur.

Bord, *crepido*, *ora*, *ripa*, *margo*; & bord, *casa mobilis*, *prædium* vel *tugurium beneficiarium*, *Franco-Theotiscè* bord, *margo*, *ora*, *domus*; *Saxon.* innan bord and ut, *intra limitem & extra*, vel *intra domum & extra*.

Bote, *ocrea*; *Saxon.* bẏtta, *lagena coriacea*, unde butte, *poculum*, *dolium*.

Botega, *Ital.* boutique, *Gall.* *taberna*, *officina*, *apotheca*, *caupona*. Botega mihi videtur esse *Goth.* originis, à **bud**, **buda**, *taberna*, *tentorium*, *tabernaculum*; unde **tollbud**, *telonium*; sed alii ab *apotheca*, *potheca*, *poteca*, *botega*, ut *Salmasius* & *Menagius* accersendum esse putant. Ego potius à **Bud**, **buding**, **budig**, **budiga**; ut à *Saxonico*, here, herig, heriga, venit herga, *exercitus*.

Botte, *Ital.* *dolium*. *Lat.barb.* butta; *Græco-barbarè* βοῦτις, βοῦτης, βοῦτιον. Omnia à veteri Septentrionali butte. *Sax.* butte, bẏtte. *Cimbrice* **byt-ta**, *dolium*, *orca*, *lagena*, *Anglice* **a butt**, *dolium*.

Bouc, *hircus*. à *Francico* buk, buka; *Saxon.* bucca. *Germanice* **bock**. unde bukelare, *scutum*, per metonymiam materiæ, quasi à bukefleder; *Flandrice* bockanleder, *hirci corium*. Bouclier, à *Francico* bukelare; Kiliano **bokelar**. **bockenlier**.

Bourg, *oppidum*. à *Francico* burg, *Sax.* burg, burge. *Germanice* **burg**.

Bout, *finis*, *terminus*; *Saxon.* onbutan, abutan, *in confiniis alicujus loci* vel *urbis*, *circa locum*.

Bozzo, antiquum *Italicum*, quod *nothum*, vel *inhonesta matre procreatum* significat. Multa de hac voce *Menagius* & *ferrarius*; sed *Gothicis* **bæsingr**, & **busta** originem suam videtur acceptam referre Bozzo; de quibus sic *Gudmundus Andreæ*: *In antiquo legum codice* **Bæsingr heiter barn, er kona elur vid manne sinum er sekur er ordinn, skogar, og er ecki arfgeingt, dotter er kallud Busta.** **Bæsingr** *&* **busta**, *vocantur nati, quos uxor, viro exule facto, parit, nec enim in Legitimorum loco habentur, quibus parentum bona hæreditario jure competunt*. A **busta** autem & **ar** *principium*, quod scribitur etiam **or**, & **ord**, **Bastard**, quasi **Busta-ord**, vel **Bustord**, *origine* vel *ortu non legitimus*, forsan accersendum est. Peti etiam non inepte potest **Bastard** nobis, *Franco Germanis*, *Franco-Gallis*, & *Gotho-Italis* commune, à **busta**, & **art** vel **ard**, quod *naturam* & *indolem* significat, quasi diceres *natu vel natura non legitimus*. **Bæsingr** autem & **busta**, *Franc.* boes, boese, boest, *pravus*, *a*, *um*.

Brando, *ensis*; **brandr** apud *Skaldros*, *ensis*. i.e. *titio*, *torris*. Sic dictus, ut alibi ostendimus, à flammea specie, & igneo splendore. Frustra in hujus vocis etymol. *Menagius* & *Ferrarius* laborant?

Brandon, *torris*, *titio*, *fax*; *Island.* **Brandur**; *Fran.* & *Saxon.* Brand; *German.* **brandt**.

Breche, *fractura*; ut, faire breche à la muraille, *murum perfringere*. Planè à *Theotisco* brecan vel breccan *frangere*.

Brida, *Ital.* bride, *Gall.* **bridell**, *Angl.* *Frænum*, *habena*. In hujus vocabuli origine laborat *Ferrarius*, in Septentrionalibus literis hospes, quam tamen manifestè habes in *Saxonico*, & *Francico* bridel, brẏdel, bridel, *frænum*.

Bronzo, *Ital.* bronze, *Gall.* *æs*. A veteri Septentrionali brand; *Sax.* brand; *Francice*, brand, brando; *Cimbrice* **brandr**, *pruna*, *titio*, *torris*. quæ sunt omnia verbalia à brennan, brennan; *Cimbrice* **brenna**, *urere*, *ardere*. Brand autem in plurali facit Brands; unde *Veneti prunas* bronze vocant. *Germ.* **brantz**, & **bruntz**; unde à prunarum colore, bronzo, *æs*, *orichalcum*.

Bufet, *Gall.* *abacus*, *in quo pocula & alia ad mensam reponuntur*. Compositum est ex *Francicis*, vel *Sax.* beod, *mensa*; & fat, vel vat; *Sax.* fæt fat, *vas*.

Buste, *Ital.* busto, *effigies hominis usque ad humeros* vel *pectus*; à *Theotisco* brusta, *pectus*.

C.

Cito, *Ital.* *puer*, *puella*. non ut aliqui, à *Græco* πιθὸς, neque ut *Ferrarius*, à Latino *scitus*; sed exterminato N ante D, à *Franco-Theotisco* neutri generis kind, kindo, ejusdem significationis. A Cito autem diminuta Citello, Citella, *puer*, *puella*. Vulgus *Insubrum* etiam *puerum bene nutritum* schiatto & schiatello vocant. A *Cito* etiam quod pronuntiatur, ut *chito* apud *Anglos*, fit *Anglicum* **chit**, quod *puerum protervum*, & *molestum*, & per tralationem *misellum hominem* denotat. *Scoti* etiam insanabili macie, & languore laborantem, luridique oris puerulum, spectroque pene similem appellant **a schit**, & **a fairy-schit**, ac si puer tam tabidus, & mali aspectus, lemurum sive larvarum potius, quam hominum fœtus esset habendus.

Cloche, *Gall.* *campana*. *Fra.Theotiscè* clugga; *Germ.* **clock**; *Belg.* **klocke**; *L. barbare* clocarium.

Coc vel coq, *gallus gallinaceus*; A *Franco-Theotisco* coc.

Compagnon, *Gall. Italice*, compagno, *sodalis, socius, æqualis, convictor*; manifestè à *Scandico* vel *Islandico* kompan ejusdem significationis; kompanskip, *societas, consortium*; Vide *Olai Verelii* Lexicon, quod *indicem* vocat Linguæ *Scytho-Scandicæ* l *Gothicæ*. Frustra in hujus vocis etymologia *Menagius*, & *Ferrarius*.

Crier, *Gall. clamare, clamitare, acclamare, vociferari, vocare. Italicè* gridare. *Hispanis* gridor. *Gothicè* ΓΡΕΙΤΑΝ, *flere*.

D.

Drudo, *Ital.* Latino-barbare *drudus*, duo significat. Primo, *fidelem vassallum*. Secundo, *Amatorem, Amasiam, Concubinam*. Omnia forsan à veteri Septentrionali, quod *Cimbrice* scribitur truadr; *Francice* treowad, truad; *Saxonice* treopad, *fidelis, fide strictus*, quia non tantum vassalli dominis, sed amantes amasiis fidem dare solent. Drudo etiam *vasallus* peti potest à *Goth.* drott, *familia, plebs, turba*, quod domini vassallis & clientibus in magno numero stipati incedere solebant. *Amatorem* vero & *Amasiam* significans deduci forsan haud inepte potest in secundaria significatione à drotten, *dominus*, & drotta, *domina*, perinde ac apud *Anglos*, *Amasia* vocatur a mistres, & apud Gallos *une maîtresse*.

E.

Elmo, *Ital. galea*. *Saxonice* & *Francice* helm. *Cimbrice*, hialmr.

Escrimer, *Gall. digladiari*. escrimeur, *lanista*. à *Francico* scriman, *defendere*.

Eperon, esperon, *calcar*. Vide sperone.

Estafilade, *ictus baculi*; à *Franco-Theotisco* staff; *Sax.* ſtæf; *Germ.* staf, *baculus, scipio, fustis, virga*.

Estafier, *pedissequus*; à stap, stip, *Sax.* ſtæp, ſtapa, *passus, gressus, vestigium, incessus*.

F.

Falda, *vestis ruga, plica, vestis extrema pars, ora, fimbria*. Non à *farciendo*, unde *fartum*, & leniore litera *faldum*, & *falda*, quod oræ ~ ſ-ſipion aut lana farciri solet, ut *Menagius & Ferrarius*; sed à veteri Septentrionali, quod *Francice* fald; *Gothice* FALΨ; *Saxonice* fealð; *Cimbrice* faldur scribitur, & *plicam* significat. Unde *Francicum* faldan; *Sax.* fealdan, *plicare, complicare*. Inde numeralia in FALΨ, falð, fealð, quæ *Latine* in *plex* & *plus* exeunt.

Falo, *Ital. festus ignis, pyra, lignorum strues lætitiæ causâ accensa*; B in U, & U denuo in F mutato, manifeste à *Gothico* bal; *Sax.* bal, bæl; *Francice* bal, balo, *rogus, flamma vehemens, pyra*. Inde etiam *Franco-Gallicum* Falot: de quo sic *Academici*: FALOT, espece de grande lanterne, que l' on porte ordinairement au bout d' un bâton. *Allumer un falot*. On appelle, FALOT, dans la maison du Roy, des Princes, un grand vase qu' on emplit de suif, de poixresine, & d'autres matieres combustibles, pour eclairer dans les cours.

Fante, *Italice, servus, serva*; inde etiam *milites qui pedibus stipendium mœrent*, fanti & infanteria. *Gallice*, l' infanterie, *peditatus*. Omnia à *Scandico* fantur, *satelles, famulus*; fanter, *satellites, famuli*.

Fel, *crudelis*: ut, fort fier & fel; *Anglo-Saxonicè*, felle. *Angl.* fell, *crudelis*; occurrit etiam in MS. quod penes me habeo, *felon* in eadem significatione. *qui sont vers lui* [viz. *le roi Richart.*] *si felons & crueux*. & postea; *& ne consentez nieque je perde mon pais ne ma vie par ces felons traitres plains denuse*. Inde forsan *Gallis* felon; *Italis* fellone; *Anglis* fellon, & *felo de se*, qui adeo in se *crudelis* est, ut mortem sibi consciscat. Et *felonia*, ut accipitur quum pro omni *capitali delicto*, tum specialius pro *delicto vassalli* in dominum, propter quod amittit feudum. *Crudelitas* enim noxius & perniciosus est animi affectus, à quo omnia maleficia, præsertim majorum gentium, ut latrocinia, raptus, incendia, homicidia, & istiusmodi procedunt. à fel ergo primogeniâ voce, *Latino-barbarum felo*; A *felo*, felon & fellone; & à felon denique *felonia*; prorsus ut à bar, *homo, Latino-barbarum baro*; A *baro*, baron; A baron, *baronia*, *Anglice*, a barony.

FΩΔR. *Saxon.* fodder, *theca*, *Ælfr.* Gloss. *Latino-barbare, fotrum, fodrum, Gallice fourreau*.

Fol, *Gall. stultus, delirus, fatuus, insanus, rationis expers*. Folie, *stultitia*. *Cimbrice* fol, *ferox, iracundus, fatuus, insipiens*. *Anglice* fool. *Cimb.* follska, *stultitia*. *Ang.* folly. Þu fol talar sem ein snapr, *impudenter loqueris fatue*. Þu er fol mikill, *stultissimus es*. Cod. *Orm.* Þefr Þat verit mikill folksta, *magna hæc fuit stultitia*. *Edda*. A fol quoque forsan *Italicum*, fola, *ineptiæ, nugæ, quid vanum, fatuum, fabulosum*, stultorum *garrulitas*, & *loquacitas*. Inde verbum folare, *ineptias* aut *stultas* & *inanes fabulas recitare, nugas venditare*. *Menagius* autem, & *Ferrarius*, pro more suo, sic *fola* deducunt. Da *fabula, faula, favola, faola, fola*, ut à *parabola, paraola, parola*. Penes lectorem sit judicium.

Foudre *Gallice*, *fulmen*; & foudroyer, *fulmen vibrare, emittere*, *Cimbrice* fudr, *calor, celer motus*; At fudra, *efflagrare, moveri more fulminis*.

Foule, *Gall. turba, caterva*, folla, *Ital. multitudo hominum*. A *Francico* gebula [i. e. gefula.] thar gisamnod uuarth megin folc mihil managero theodo, thoh sia thar alla gilico gebula ni quamun uueros thuru enan vuilleon, *congregata eo fuit ingens hominum multitudo ex multis regionibus, quamvis omnis caterva & homines* (i. e. *omnis caterva hominum*) *non propter eandem causam, eademve intentione, convenerant*. C. C. gefula autem aliquam affinitatem habet cum *Saxonico* fela, *multi, multæ, multa*. *Francice*, filo. *Cimbricum* fiol, in verbis compositis notat *copiam*, & *multitudinem*; ut in fiolkindi, *multiscientia*; fiolmæli, *omnium sermone vulgatum*. fiolmenni, *multitudo, plebs, turba*. Hinc apud *Cimbros* at fiolga, *multiplicare*; fiolgast,

multi-

multiplicari, augeri. Omnia plane a *Goth.* ꝼꞮ-ꞀꞮ *multus multum.* Quam ridicula igitur ista *Menagii*: Folla, *moltitudine.* dal lat. inusitato *falla*, originato da *fullus*, detto per *fullo, fullonis.*

Fourage, *commeatus*, quasi fodrage; A *Latino-barbaro, fodrum, pabulum*; quod à *Theotisco* foder; *Saxon.* ꝼoꝺꞃe. *Ang.* fodder.

Fourbir *Franco-Gallice*; *Francice* furben, gifurben, *mundare, polire*: Findit mit bisemen gifurbit, *invenit scopis mundatam.* Tat. LVII, 7. *Angl.* to furbish, *renovare, reparare, sarcire.*

Fra, præpositio *Ital. inter.* ut *Menagius*, & omnes alii, per aphæresin pro *infra*, quod pro *intra*: ut, *infra octavum*, pro *intra octavum. Infra se* pro *intra se*; *Gallice*, à part soi, en soi-même. Ego vero censeo istud *infra* infimæ Latinitatis potius conflatum esse ex *Gothicis*, præpositione IN, *Saxonice, Francice*, in; & ꝼꞦꝺ, *Cimbrice* fra, *de, è, ex*; & ab hâc præpositione ꝼꞦꝺ, fra, *Italicum* fra, accersendum esse. Conjecturæ nostræ favent istiusmodi phrases, *fra me, fra me stesso*, quod idem est, ac *fra di me, fra di me stesso, de meipso.* Fra che e poco, *brevi*; verbatim, *ex hoc breve est.* Præterea *fra* apud *Italos* usurpatur in compositione ad augendam simplicis significationem, perinde ac ꝼꞦꝺ, *fra*, apud *Mœso-Gothos* & *Cimbro-Gothos*: ut in fracassare, *destruere, ingenti fragore evertere*, vel *labefactare*, ex *fra*, & *cassare*, quod est à *Latino quaßare.* Sic apud *Mœso-Gothos* ꝼꞦꝺꞄꞮꝺ-ꝺꝺN, *reddere*; ꝼꞦꝺꝺINSꝺN, *perdere*: ꝼꞦꝺꝺƐTꝺN, *remittere, dimittere*; aliaque id genus, ut frabær, *excellens, præcox, &c.* Destruit etiam significationem simplicis, ut apud *Mœso-Gothos*, & *Cimbro-Gothos*: ut, fraintendere, *male capere* aut *intelligere*; sic apud *Mœso-Gothos* ꝼꞦꝺꝩꝺNꞦꞦꝽꝺN, *peccare*; sic apud *Cimbro-Gothos* frafnuen, *perversus*, &c.

G.

Gagner, *Gall. acquirere, lucrari, vincere, prævalere.* In Lexico *Runico Olai Wormii*, Geingi exponitur *præstantia, secunda fortuna. Anglo-Saxonicè* ᵹenᵹe beon est *prævalere, succedere*; ut, þeꞅ cẏninᵹeꞅ bene mið ðꞃihꞇne ᵹenᵹe pepe, *preces regis apud deum valebant.* Unc ᵹeᵹenᵹe ne peꞅ, *non nobis commodum erit.* Unᵹenᵹe, *nullius virtutis, ineptum, irritum.* Ꝺe unᵹenᵹe ðẏðon beboð ᵹoðeꞅ, *irritum fecistis mandatum Dei. Island.* geingur, *procedit, succedit.* Þa friette David huersu bardagin geinge, *tum quæsivit David quomodo bellum succederet.* Aff horne þesse þyker vel drucked eff i einum dryck geinger, enn sumer specka aff i tuimur, en einsgenn er suo litel pickiumadur ad ei gange aff i þreimur, *bene videtur bibere, qui uno haustu hoc cornu exinaniverit, quidam binis exhauriunt,* &c. *Goth.* ꞄꝺꞄƐIꞄꝺN, *lucrari, acquirere*, quasi ꞄꝺꞄƐIꞄNꝺN:

Ganyf, *cultellus. Cimbrice*, ꝼꝽꝺꝽ, gnyf, *culter, Angl.* knife.

Garder, *Ital.* guardare, *servare, conservare, custodire, defendere*; & garde, *conservatio, custodia, præsidium, cura, observatio*; à *Francico* uuarden, *prospicere, intueri, observare, custodire*; nam *Galli* & *Itali* carentes W, ejus loco adhibent G vel GU.

Gaspiller, *Gall. dispenser en debauche, bona male consumere*; *Island.* spilla; *Saxonice* ᵹeꞅpillan, *consumere, vitiare, corrumpere*; & ᵹoð-ꞅpillan, *bona consumere.*

Gerbe, *Gall. fasciculus, manipulus spicarum.* Faire des gerbes, *spicas* vel *segetem in fasciculos componere.* Gerbier, *acervus frugum.* Gerbe autem *Picardis* est garbi. Occitanis garbo. *Latino-barbare* garba, *spicarum manipulus*; & garbagium, *præstatio gerbarum.* omnia à *Theotisco* Ripan, *metere*; rip, *messis*; rip, *seges*, cum præfixa otiosa particula GI, vel GE, vel GA. Unde in glossis *Lipsianis*, garivon, *Alemannis* gerven, *manipulus*; à garipan, *metere. Anglo-Saxonice* ꞃipan est *demetere segetes.* In *Francorum* lege *Salica, reffare segetem*, est *spicas vellere.* ꞃip & ᵹeꞃip, *seges.*

Ghirlanda, *Ital. Corona, sertum. Cimbro-Gothice* gardland. *Anglice* garland. Gard autem in gardland verbale videtur à veteri Septentrionali verbo gyrdan vel girdan, *Cimbrice* giorda vel girda, *Saxonicè* ᵹẏꞃðan, *cingere, nectere*; unde giord, *cingulum, cinctorium*; *Sax.* ᵹẏꞃðl, ᵹẏꞃðel. *Ghirlanda*, igitur videtur dictum, quasi girdlhanda, ut *gardlanda*, quasi gardel-handa, i. e. *sertum manu curiose* vel *affabre textum.* Hæc saltem Septentrionalium literarum gnaris vero magis similia videbuntur, quam cum *Menagio* sic vocem derivare: *gyrus, girus, girulus, girulare, girlare, ghirlare, ghirlandus, ghirlanda.*

Gramo, *Ital. mœstus, tristis*; & secundo sensu, *miser.* Non à Latino *gramiæ*, ut *Ferrarius*, & *Menagius*; sed potius à veteri Septentrionali gram, *Cimbrice* gramur, *Sax.* ᵹꞃam, *Francicè* gram, gramo; *Germ.* grahm, *iratus, iracundus, furiosus, molestus.* Quia vero *irati* & *molesti, mœsti* & *tristioris vultûs*, sive *melancholici* semper & sunt, & videntur, translata ab *Italis* fuit vox ad *mœstum* significandum, unde verbum Gramare, *mœstum facere, contristare.*

Grofs, *Gall. magnus, craßus, densus.* à *Francico* gruoz vel groz, *magnus.*

H.

Hanter, *Gall. frequentare locum aliquem, in aliquo loco versari*, vel *frequentare aliquam personam*, vel *cum aliqua persona versari*; à *Theotisco* handelen, (quod à handele, *conversatio, negotium, actio,*) *consuescere, negotiari, versari*; ut, handelen ende wandelen met jemanden, *alicui consuescere, cum aliquo versari.* KILIAN.

Harde, troupeau de bétes; *Francice* horda; *Saxon.* heoꞃða, heoꞃð, *grex, Dan.* hirde; *Goth.* hꝺIꞦꝺꝺ:

Herdes, *Gall. sarcina*; à *Theotisco* hord, *Goth.* hꝺNꞦꝺ, *Thesaurus, gazophylacium, armarium, abditorium, repositorium.*

Hardi, *Gall. fortis, audax.* per Metaphoram à *Cimbrico* & *Franco-Theotisco* hard. *Gothicè* hꝺꞦꝺS. *Ang. Saxon.* heaꞃð, *durus.* Unde *Theotisce* hardo, harto, *valde, fortiter, diligenter*;

Unde *valde laborare*, *Anglicè* dicitur **to labour hard**; *& fortiter contendere*, **to strive hard**.

Hrnois, vide Arnese.

Haro, harou, seu clamor *de haro*, qui apud *Normannos* potissimum obtinuit, & inclamari solet dum crimen aliquod capitale perpetratur, ut *furtum*, *incendium*, *homicidium*. Haro vero, vel harou, non quasi *ha Roul*, i. e. *O Rollo*, ut *Galli* scribunt; ac si clamor iste ab inclamantibus primum edebatur tanquam *Rollonis* ducis auxilium implorantibus, cui hujus clamoris origo adscribitur; sed, ut ego puto, à *Cimbrico* **hior**, *Goth.* **HAIRUS**, **hairus**, *gladius*, quod, persecutio malefactorum, contra quos inclamari solebat *haro*, vocata erat SPADA, i. e. *gladius*, nempe quia *gladio*, & *armis* erant reprimendi, ut constat ex cap. LIV. *de clamore qui dicitur haro* in libro de juribus & consuetudinibus, quibus regitur ducatus *Normanniæ*. verba sunt: *Ad hunc autem clamorem omnes debent exire, qui illum audierint, & si maleficium vitæ, vel membrorum periculum viderint, vel latrocinium propter quod malefactor pœnam deberet reportare amissionis vitæ, vel membrorum, ipsum debent retinere, vel clamorem post ipsum increscere supradictum. Aliter enim tenerentur principi emendare, vel deresnare, quod clamorem non audierint supradictum, si super hoc fuerint accusati. Si autem malefactorem detinuerint, eum justitiario reddere tenebuntur, nec eum apud se, nisi propter imminens periculum, nisi per unam noctem, poterunt detinere. Omnes quos Justitiarius requisierit sibi ad malefactores hujus conservandos, vel ad eos ad carcerem deducendos auxilium impartiri in villa in qua sunt residentes per unam noctem, vel per unum eos diem deducendo ad carcerem debent subsidium proprii corporis, vel sufficientis pro ipsis exhibere, & hujus placitum* **spade** *dicitur, eo quod in hujus querelis malefactores spada, gladio, & armis sunt reprimendi, vinculisque carceribus mancipandi. Gallice*, & ce est appelle le plet de l'espee. Car tels malfaicteurs doiuent estre refrenez à l'espee & aux armes, & doiuent estre mis en prison, & lyez.

Harpe, *Gall.* Arpa, *Ital. cithara.* non à gente *Arporum*, ut frustra *Octavius Ferrarius*; sed à veteri Septentrionali, quod *Saxonice* scribitur heappa, *Cimbrice* **harpa**, cithara.

Havre, *portus. Angl.* **Haven.** *Sax.* hæfene. *Island.* **havn** vel **hofn**. *Danice* **haffn**. Unde haure liquescente N in R. ut in *Londre*, à *London*, *Londinum*, urbs.

I.

Ja, *jam nunc*; in cod. MS. ut, ne vous haftez ja, si de vous partiz. *Francice*, giu, gio, ju, jo, *jam*, *modo*, *nunc*.

Jardin, *Gall.* giardino, *Ital.* **garden**, *Angl. hortus. Gothice* **AURTIGARDS**. *Anglo-Sax.* ορτε-ȝaɲδ; unde *Angl.* **orchard**, quod ex Latino *hortus* & **GARDS**, vel ȝaɲδ; vel *Gothico* **AURTJA**, *colonus*, & **GARDS**; *Saxon.* ȝeaɲδ. *Cimbrice* **gardr.** *Francice* gard, gardo, primario *sepes*, *agger*; secundario autem locus sepe cinctus, & munitus, ut *cors*, *area*, *domus*, *arboretum*, *fundus rusticus* ædificiis necessariis circumseptus, etiam *urbs*, sed maxime *hortus*, quod horti in frugum conservationem sepibus obduci solent. Ich bin cuman in minon gardon, *veni in hortum meum*. Willerami paraphr. Inde wingardo *vinea*. Quam frustra igitur *Menagius*. Giardino orto ἀπὸ τοῦ ἰαρδεύειν, quod est *irrigare*. Lo cava il *Monosini* siccome il Francese *jardin* dal redesco **garten**, che vale lo stesso. Crede il Sr. *Ferrari* che'l Tedesco **garten** derivi da *hortus*. Owero da *viretum*.

L.

Laisser, *sinere*; *Francice* laazen, laaten; *Germ.* **lassen**; *Sax.* lætan; *Flandrice* **laeten.**

Lation, *Hispan.* laton; (*Vandali* enim *Gothorum* gens erant *Hispaniæ* domini,) *species metalli*, *aurichalcum*; *Anglice* **Latten**, *ferrum stanno obductum*. Omnia à *Cimbrico* Latun, *aurichalcum*, quasi gladtun, *à nitore splendido.* ut *Gudmundus Andreæ*.

Le mien, le tien, le sien, *meus*, *tuus*, *suus*; *Franco-Theotisce*, min, thin, sin.

M.

Maint, vetus *Gallicum*: ut, maint buisson, *plusieurs buissons*; maint amant, *plusieurs amants*; maint chevaliers, *plusieurs chevaliers*; maint perdus, *plusieurs perdus*. Maint est à *Franco-Theotisco* manigt, *multum*. Occurrit centies hæc vox in MS. codice veteri, quem penes me habeo, cui titulus; *Histoire du roi d'Angleterre Richard, traitant particulierement de la rebellion de ses subjects, & prinse de sa personne, composee par un gentilhomme Francois, qui fuit à la suit du dict roy.* Extat etiam adhuc hæc vox in *maintez fois*. In MS. *maintefois*, quod *plusieurs fois* significat. In quibusdam autem locis occurrit scriptum main't, cum signo contractionis, quasi à manigt fuisse contractum denotante. Leguntur etiam mainte trompette, *plusieurs trompettes*; & manis tonneaulx, *plusieurs tonneaulx*; Ubi in voce manis manifesta vestigia *Gothici* **MANAG**. *Saxon.* maniȝe. *Alam.* manige. *Anglicè* **many.**

Mano, *copia*, *multitudo*, *Ital.* non à *Lat. manu*, ut *Ferrarius*; nam mano à manu, Italice *scripturam* & *chirographum* denotat; sed à *Gothico* **MANAGEI**; *Saxonice* & *Francice* manio mænio, menio, *multitudo*, *turba*. *Ang.* **a many.**

Manteau, *Gall.* mantello, *Ital. saccus*, *sacculus*; *Latino-barbarum* mantellum; *Scandice* **mattul** vel **mottul**, *pallium*, more Septentrionalium *Gothorum*, qui ab N ante T vel D abhorrent. ut in **madur** pro **mandur**, *homo*; **vatt**, à **vinde**, *glomero*; **bat** à **binde**, *ligo*, &c.

Mareschal, *castrorum Gallicorum præfectus*; à mare, *magnus*, *illustris*, *insignis*; & scalc, *servus*. Mareschal, *soliarum æquinarum faber*; à *Theotisco* mare, *equus*, & scalc, *servus*.

Marque, *signum*, *nota*, *character*; & marquer, *signare*,

ſignare, notare; à *Theotiſco* mearca vel marca, *ſignum, nota*; & mearcan vel marcan, *ſignare, notare*. Marca etiam per Metonymiam ſignificat *limitem* vel *terminum*; hinc *Latino-barbarum* marca vel marcha pro *limite regni* vel alicujus *regionis*; unde *Gallorum* marchir, *conterminum eſſe*; & Marquis, à *Latino-barbaro marchio, qui eſt limitum cuſtos*.

Maſt, *malus navis*; *Theotiſcè* maſt.

Mignon, mignonne, *amaſius, amaſia*; à *Francico* minnon, *amare*; minno, *amor*.

N.

Namps, vox forenſis *Normannica, animalia ablata* & *diſtricta* ſignificans. Scribitur etiam nans & nams in veteri conſuetudine *Normanniæ*. Nam etiam in legibus *Anglo-Saxon.* ſignificat, quid *diſtrictum*. Omnia autem à veteri Septentrionali, quod *Gothice* NIMAN. *Francice* & *Saxonice* niman, neman; *Cimbrice* nema ſcribitur; & ut alibi oſtendimus, ſignificat *capere, auferre*.

Ne ja, *nunquam*; ut, n' en doubtez ja. in MS. codice ſupra dicto. *Gothice* NI AIV, *nunquam*, Franc. ni vel ne jo.

O.

Orlet, *Ital.* orlo, *limbus, inſtita in extrema parte veſtium*. Inde orler apud *Gallo-Francos, limbum facere* vel *conſuere*; omnia à *Scandico* hurle, (ex *Scandia* enim *Gothi Italorum* domini,) *ora, limbus, faſcia*, præſertim *pilei* opere Phrygionico. Quam perperam igitur *Menagius*.

Orlo, *Eſtrimita*. Da *ora* Latino. *Ora, orula*. & per metaplaſmum, *orulum, orlum, orlo*.

P.

Parc, ut, *parc de bêtes ſauvages*; *parc des brebis, parc ou bocage de murailles*. *Sax.* Pappuc, peappuc, *ſeptum ferarum, ſaltus*. *Anguſtiores* & *minores clauſuræ* apud *Anglos* boreales vocantur Parruck's

Piece, *Gall.* pezza, *Ital. pars, portio, particula, membrum*. *Francice* blezza, plezza. Nioman blezza nauuas duoches nauuit, *nemo aſſumentum panni rudis aſſuit*. Tat. LVI, 7.

Place, *locus*, & κατ' ἐξοχὴν *forum*. À *Franco-Theotiſco* platz, inde *Latino-barbara* vox *placitare*, [platzitare,] *in foro contendere*.

Pleige, *fide-juſſor, vadimonium*: pleger, *pro aliquo ſpondere*; pleigment, *fide-juſſio, ſponſio pro alio*; *Saxon.* plighτan, eſt *ſpondere*, *Belgice* plech=ten vel plichten.

Poche, *ſaccus*; *Saxonice*, & *Franco-Theotiſce*, pocca, poccha, poha.

Pour, *pro*; à *Francico* fore, vore, furi. *Saxon.* ϝoꞃ; *Germ.* vur.

R.

Robber, deſrobber. *Ital.* Robbare, rubbare, *ſpoliare*; *Saxonicè*, ꞃippan & ꞃuꝑian; *Gothice*, RAUBGAN; *Anglicè* to robb.

Robba, robbe, roba, *Ital.* Robe, *Gall. veſtis, toga*; vox proculdubio *Teutonicæ* originis, ut conſtat ex *Saxonico* ꞃeaꝼ, ꞃieꝼ, ꞃæꝼ, ejuſdem ſignificationis. *Matth.* IX. 16. ne doð piτoδlice nan man niper claþeſ ſcẏp on ealδ ꞃeaꝼ. he τobꞃẏcþ hẏꞅ ſτeδe on þam ꞃeaꝼe:·

Rocca, *Ital. colus*. Neque à *Latino colus, colâ*, & per metatheſin *loca, roc, rocca*; neque à *colucus, corucus, coruca, ruca, roca, rocca*, ut Menagius; neque à diminutivis *colicula, colucula, lucula, rucula, ruca, rocca*, ut *Ferrarius*; ſed à veteri Septentrionali Rocc, & Rocca, *colus*, omnibus Septentrionis gentibus communi; unde quoque *Græco-barbarum* ῥόκα, *colus*.

Rotir, roſtir, *Franco-Gallice* un roti, roſti, *Francice* roſten, giroſtan, *aſſare, torrere*: ſie tho brahtun imo furi deil giroſtites fiſges, *at illi obtulerunt ei partem piſcis aſſi*. Tat. CCXXI, 2.

Route, *via, iter*; *Iſland.* at rata, *viam noſcere, viam tenere*.

S.

Sale, *cœnaculum, aula, curia*. *Francice* ſal & ſeli. *Iſlandice* & *Cimbricè* ſalur, & ſal. *Germ.* ſaal. & notet hic lector *Gallus*, legem *Salicam* ita dictam eſſe, non à flumine *Sala*, ſed à *Theotiſco* nomine ſal, propterea quid in regum & principum *palatiis* & *aulis* leges ferri ſolebant.

Sale, *ſordidus, ſpurcus, fœdus*. à *Francico* ſal, ſalo, *niger, fuſcus*.

Samedy, *Franco-Gallice, dies Saturni*; *Francice* ſambaz-tag: Uuanta iz frige-tag uuas that ni bilibin in themo cruce thie lichamon in ſambaz-tag. uuas giuueſſo mihhil ther ſambaz-tag, *quoniam paraſceue erat, ut non remanerent in cruce corpora Sabbato*; *erat enim magnus ille dies Sabbati*. Tat. CCXI, 1.

Seier, *ferra ſecare*. A *Theotiſco* ſawen, *ferrare*.

Seneſchal vel ſenéchal. *Gall.* ſiniſcalco; olim ſeſcalco *Ital.* Latino-barbare, *ſeneſcalcus, ſeneſcallus*, etiam *ſineſcalcus, ſineſcallus, ſimſcallus*. Imprimis *oeconomum*, vel *officialem* in aulis regum, vel procerum; atque adeo etiam privatorum, cui domûs cura incumbebat, ſignificat. Præterea *adminiſtratores* redituum totius fiſci dominici, *ſeneſcalci* ſunt nominati; ut & *dapiferi*, qui principibus à menſa, & dapibus erant, ſive *Regiæ menſæ præpoſiti*. *Seneſcalli* etiam dici ſolebant, quorum erat *jus reddere principis ſubditis*, & *curiis ſive majorum ſive minorum gentium præſidere*. *Equitatûs* etiam *caſtrenſis*, & dein *civilis præfecti*, *ſeneſcalci* vocabantur; unde *Turnebus* adverſariorum lib. XXVIII. cap. 11, *ſeneſcalcos* dictos putat, quaſi *Senes Caballi*, id eſt *equitatus*; ſed perperam: etenim de altera parte compoſiti, nempe *ſcalcus*, nemo jam dubitat, quin à *Franco-Theatiſco* ſcalc, quod *miniſtrum* vel *ſervum* ſignificat, derivanda eſt. Quod vero priorem attinet, *Voſſius* de vitiis ſermonis, *Lindenbrogium* ſequens, eam derivandam cenſet de *Alamanicis* ſon, ſenneſte, vel ſente, quæ *armentum* ſignificare dicit; ac ſi *ſeneſcalcus* primitùs *armentorum cuſtodem*; ut *Mareſcalcus, equorum*, ſignificaret: fruſtra vero & hic; cum tam vilem ſordidumque miniſtrum, ac *gregi* vel *ar-*

Bb *mento*

mento præfectum, *senescalcum* dictum unquam fuisse, nemo possit ostendere. *Senescalcus* enim nomen honoris, & dignitatis erat; & inter officiales dominorum, sive ii reges, sive principes, sive barones essent, semper primas *senescalli* tenebant. Aliqui aiunt conflatam esse vocem ex *sen*, veteri verbo quod *justitiam* significat, & *scalcus*, quasi *justitiæ præfectus*, *senescalcus* esset. sed neque constat de veteri ista *sen*; neque juri administrando dicundove præfecti erant omnes, qui dicebantur *senescalci*. Deridendi planè sunt, qui *senescalcum* dictum volunt, quasi *senum ἀρχὴν*, vel *coenarchen*, ex κοινὸν, *commune*, id est, *respublica*, & ἀρχὴ vel ἀρχός. Non dignæ quidem fuerunt, quæ à *Menagio* vel citarentur istæ Etymologistrorum ineptiæ. Doctissimus *Dufresnius*, cujus glossario origines suas linguæ *Gallicæ* in altera editione auctas & emendatas, magna ex parte acceptas retulisse debuit *Menagius*, doctissimus, inquam, ille & in originibus vocum exquirendis, sagacissimus, de hujus fonte nihil habet, incertæ adeo, aut obscuræ significationis priorem partem *sine* vel *sene* esse censuerit. Ego vero jamdudum opinatus sum, *sine* in *sinescalcus* accersendum esse vel à veteri Septentrionali SINN, quod *vicem* vel *vices*; vel à pronomine SIN, quod *sui* & *suus*, τὰ ἴδια significat. Secundum priorem notationem, *senescalcus* idem est ac *minister domini vicarius*, vel *minister in aliquo munere* vel *officio*, *domini vices gerens*, vel *locum tenens*, sive *minister*, cui à domino alicujus rei vel negotii cura commissa est: secundum quam quidem explicationem & aulis, & fiscis, & mensis, & curiis, & equitatui, sive castrensi sive civili, à regibus & principibus, & aliis ministeriis, ab aliis dominis præpositi, eandem ab rationem *sinescalci* vocantur. Quod vero SINN *vicem* denotat, non solum Lexicographorum testimonia, sed usus vocis in probatis auctoribus ostendit: at Þessu sinne, *hâc vice*. Þrisuar sinnum, *tribus vicibus*. Sic in Evang. *Island*. Jodru sinne, *altera vice*. rursum, *Joh*. IX. 24. og Þo hann briote sio sinnum, *si septies* (*septem vicibus*) *in die peccaverit*. Luc. XVII, 1, sinn autem formatur à sinð, quod à *Gothico* SINΨ. Unde etiam abjecto N, *Anglo-Saxonicum* rið, *vicem* significat; haud secus ac à *Gothico* MΠNΨS, fit *Franco-Theotiscum* mund, *Cimbricum* munne vel myne; & *Anglo-Saxonicum* muð, *os*. Secundum posteriorem derivationem, *senescalcus* apposite significat, Primario *suorum præfectum* vel ministrum à domino *suis præfectum*, i. e. *oeconomum*, sive *ministrum cui à domino domesticorum*, τῶν ἰδίων, *cura commissa est*; & dein quia oeconomo aliarum rerum cura accessit, *senescalus* etiam ad significandos *administratores redituum*, *dapiferos*, *curiarum præfectos*, & *aliis muneribus præpositos* translatum est.

Senno, *Ital*. *judicium*, *sapientia*; neque à *senio*, ut vult Menagius, quod senes juvenes sapientia, & judicio superant; neque à *sensu*, *senso*, *senno*, ut *Ferrarius*; sed à *Gothico* sinne, *mens*, *affectus*, *sensus*. Unde afsinna, ut apud *Italos*, forsennato, *mente captus*, *amens*; sinnisveikia, *insipientia*, *mentis alienatio*; At hafa i sinne, *animo pervolvere*, *concipere*, *meditari*: ut, han hefur illi i sinne, *concipit iniquitatem*.

Sillon, *sulcus*. & sillonner une terre, *sulcare*, *sulcos ducere in arvo*. *Sax*. rÿl, rul, rÿlh, rulh, *aratrum*; rulunᵹ ł rulınᵹ, *aratrum terræ*, tanta nimirum fundi portio, quanta unico per annum aratro arari poterat. In veteri charta regis *Offæ*: *In nomine Jesu*, &c. *Ego Offa rex*, &c. *Concedo Daniberht Archiepiscopo aliquam partem trium aratrorum*, *quod Cantianis dicitur* three sulinge.

Sire, sieur, sir, non ex *senior*, unde *Ital*. *signore*, & *Gallicum*, *seigneur*; sed à *Goth*. SIhΩR, *sihor*, *dominus*. *Arme sihor*, *miserere domine*, barbarâ suâ linguâ, ut observavit *S*. *Augustinus*, *Gothici Christiani* captæ *Romæ* dicere solebant. Sihor autem fit ex riᵹor, *triumphus*, *triumphator*, quod a riᵹe, *victoria*, ut autumat *F*. *Junius*. Et origo hujus vocis ✱IR her, inquit *Wormius*, non usque adeo magnam præ se fert antiquitatem, siquidem ejus loco ҺIR, sir, vel ҺIΛR, siar, positum in antiquioribus invenio. Vide *F*. *Junii* glossarium *Gothic*. in voce ΛKMΛN:

Snello, isnello, *Ital*. unde vetus *Gallicum* isnel, *velox*, *celer*, *agilis*. Non ut *Aristarchus* Italicus *Castelvetro*, ab *anello*; neque proprie à *Germanicô* snell vel schnell, ejusdem significationis, ut *Ferrarius*, & *Menagius*; sed utrumque pariter petendum est, a *Franco-Theotisco* snell, vel snello; *Saxonice* rnel, *celer*, *pernix*, *acer*, *alacer*, *velox*, *citus*; unde verbum rnellıan, *accelerare*, *festinare*. *I* autem in *isnello*, & *isnel*, fit ab incæptivo ge, gi, ghe, ghi: *Saxonicè* ᵹe: *Gothice* ΓΛ: quod in I, vel Y, liquescere solet.

Sonder, *scrutari*, *exquirere*, *tentare*; ut sonder la riviere, sonder une playe, sonder le dessein de quesqu'un; à *Theotisco* sonderen, *distinguere*, *discernere*, vel potius à sondan, *explorare maris profunditatem*; *Sax*. ronðlıne, est *bolis*.

Souhait, *votum*; souhaiter, *voto poscere*, *optare*; olim soubshait, & soubshaiter. vox *hybrida*, comp. ex rustico *soubs* & *haiter*; & *Teutonibus* priscis heitan est *vovere*; heiting, *votum*, *Goth*. autem hΛITΛN. *Angl-Sax*. hatan, ᵹehatan est *rogare*, *postulare*, *poscere*.

Soupe, *Gall*. *jusculum*, *panis jurulentus*, *sorbillum*, *pulmentum*; *Cimbrice* soup, supa, sappa, soppa. quæ omnia sunt verbalia ab at supa, *sorbere*; quod in præterito facit saup. Sic *Saxonice* rÿpe est, *sorbillum*; & rupan, *sorbere*, *sorbillare*.

Spanna, *Ital*. olim espan; nunc empan, *Gall*. Spithama, *palmus major*, sive quantum est spatii inter summum pollicem, & longissimum digitum expansos, vel extensos; *Francicè* span, spanna, *Sax*. rpan. *Kiliano* spanne; *Cimbrice* span, vel spon. *Germ*. spann. A verbo spanna, *Sax*. rpannan, *extendere*, *distendere*; & secundario sensu *spithamâ metiri*. Quam perperam ergo *Menagius*, qui spanna à *Germanico* spann; & *Germ*. spann, à *Latino expalmus*, *expanmus*, *expammus*, *exspannus*, *spannus*, *spann*, *spanna* derivat. Sed ita in etymologiis suis ludere solet vir magnus, in Septentrionali literatura (eheu!) non versatus.

Spe-

Sperone, *Ital.* eſperon, eperon, *calcar. Franc.* ſpor, ſpora, ſporro, ſporo. *Saxonice* ſpoꞃ, ſpoꞃa; *Kiliano* ſpore; *Angl.* a ſpurre. *Germ.* ſporen.

Stanga, ſtaggia, ſtaggo; *Ital. fuſtis, contus, vectis, trabs tranſverſa*; omnia etiam hæc ſignificat ſtanga, ſtang vel ſtong, *Scand.* & *Iſland.*

Stocco, *Ital.* eſtoc, *Gall.* a tuck, *Angl. gladius longus* & *anguſtius, punctim feriens*; verbale à *Gothico,* STIΓΓAN *ferire, pungere*; unde STIK vel STIKS, *punctum.* Sic à *Sax.* ſtican, *pungere, Angl.* to ſtick, ſtice, *punctio.* A ſtocco etiam ſtoccado; *Gall.* eſtoccade, *coup d' eſtoc, punctim inflicta plaga, cuſpide vulnus illatum.* Fruſtra igitur *Ferrarius* ſtocco à *ſtipe, ſtipicum, ſtoccum* petit.

Strale, *Ital. ſagitta.* Non à *trahere, traho, tractus, tragula, tragulis, extragulis, ſtragulis, ſtragule, ſtrale*; vel à *Germanico* ſtraal, quod *radium ſolis*, ſignificat, ut vult *Menagius*, petendum eſt; ſed à *Gothico* vel *Francico*, ſtral, ſtrala, *ſagitta, telum, ſpiculum, jaculum*; *Saxonice* ſtræla, ſtræl, unde ſtræl-boꞃa, *ſagittarius*; ſtrælian *ſagittare, jaculari*; & in metaphorica ſignificatione, *Germ.* ſtraal, *radius ſolis.*

Suite, *comitatus,* & *comitum cœtus*; *Scandice* ſueit, *multitudo, comitatus, ſatellitium, cohors, ſocietas*; og med honum mikel ſueit, *& cum eo multa turba,* Marc. XIV, 43. var þar hia einglenum mang-folde himneskra her ſueiti, *erat ibi cum angelis multitudo militiæ cœleſtis*, Luc. II, 13.

T.

Teton, *mamillæ*, *Ital.* & *Hiſpanice* tetta; *Anglice* teate; *Saxon.* tit. *Gothice* ΔΛΔ:

Toccare, *Ital.* toucher, *Gall. tangere.* Non à *tangere, tango, tago, taco, tacco, taccare, toccare,* ut *Menagius*; ſed à veteri *Goth.* TEKAN. *Sax.* tacan, tæcan; *Cimbrice* taka, & takia, *tangere*; unde atekt, *tactus.*

Tomare, *Ital.* tomber, *Gall. Cadere.* non à *titubare, tubare, tumare, tomare*: ut *Menagius*; neque a *tumba*, veluti *in tumbam cadere,* ut *Ferrarius*; ſed a *Gothico*, vel *Cimbrico* tumba, *cadere, ruere, procumbere*: ut, han tumbar af heſtinum, *ex equo cadit.*

Tornare, *Ital. revertere*; *Scandice* & *Iſlandice* at turna, *convertere, circumagere*; inde turnereid vel turniment, idem quod *Italorum* torneamento, *ludus equeſtris*, vel *certamen equeſtre ludicrum*, Kong. *Sag.* Ridum i turnreid, *haſta certemus equeſtres. Wilk. Sag.* eingi riddari i ollu Vilkinalandi i turniment, *in tota Sueonia non reperitur eques, qui in ludis equeſtribus certare potuit.*

Touaille, *mantile, linteum manuale.* A *Francico* tuele, duele, duuahila, *mappa, mappula, linteum.*

Touer, *ducere, trahere*; ut touer un *vaiſeau*; à *Francico* ziohan. *Saxonice*, teohan, *trahere, ducere.*

Tourbe, *Gall.* turba, *Ital. gleba,* vel *ceſpes foſſilis*; *Angl.* turf. *Francice* zurb, zurf. *Latino-Theotiſce* * zurba, & turba; *Belgice* torfe; *Iſlandice, Scandice,* torf, *ima arvi gleba eruta ad alendum focum*; unde torfa, *ceſpes*; torf voller, *ſuggundia domus.*

Treves, *Ital.* tregua; *Angl.* truce. Pro quo treague habet *Spencerus*; *Latino-barbarè treuga.* Manifeſte deſumpta ſunt omnia à *Gothico* TRIΓΓVΩ, *pactum, fœdus. Cimbrice* trugth; *Iſland.* trigd, *fidelitas. Goth.* quoque TRIΓΓA, *fidelis.* Huc etiam referendum eſt *Gallorum* intrigue, quod *ſecretum commercium, ſecretè actum, pactum,* & *fidei commiſſum* ſignificat.

V.

Varech, werech, vox forenſis *Gallo-Normannica*, Latino-barbare *wreccum, res è naufragio in terram adductas* denotans; *Latino-barbarum wrecchum*: *Angl.* wrack. A *Saxonico* ƿræcce vel ƿræcca, *advena, peregrinus, exul, miſer,* quod bona è naufragiis ad littus à mari appulſa advenarum, peregrinorum & miſerorum, qui naufragio perierunt, bona ſunt.

Vaſſus, Latino-barbarè *cliens, fiduciarius, miniſter domino ſuo fide & ſacramento adſtrictus.* Unde τὸ *vaſſus* aliqui quaſi *faſtus*, T in S facile mutato, non ſine ratione dictum putant. *Faſtus* autem & dein *faſſus, vaſſus*, à veteri *Theotiſco*, faſt, & fæſt, *Saxonice* fæſt, quod eſt *firmus, fixus, ſtabilis, conſtans,* accitum dicunt. Ego vero Latino-barbarum *Vaſſus* à *Gothico* FADS, *fads,* quod in † compoſitione reperitur, & ſignificat totius *rei*, vel *negotii procurationem,* & *curam,* accerſendum judicio. FADS igitur à priſco aliquo verbo, quod reſpondet *Anglo-Saxonico* fadian, *ordinare, diſpenſare, diſponere,* profluxiſſe putat *Franciſcus Junius*, *F. F.* Certe *Orcadum præpoſitus*, quæ *Danorum* olim imperio ſubjectæ erant, faud, vel faad dicitur, & in legibus barbaris urbium, & regionum *præfecti*, qui è miniſtris imperatorum, & principum eligi ſolebant, *Thiufadi* appellantur, quaſi *thiu fadi*, i. e. οἱ ἄρχοντες, *fads* in *fadus* verſo. Quoniam igitur miniſtris, & famulis Regum, & principum, munera fere omnia, & officia, ob quorum fidelem procurationem Beneficia (quæ poſtea feuda appellabantur) accipiebant, commiſſa erant; ideo à regibus, & principibus ad aliquod munus obeundum, vel officium fungendum conſtituti *fadſi*, & dein *faſſi*, & *vaſſi*, quod nomen dignitatis eſſet, appellati ſunt. *Baſſus* etiam pro *vaſſus* legitur; & fides, quam domino *vaſſus* præſtat, *vaſſaticum* dictum eſt; & quod apud *Anglo-Saxones Thanus*, id apud *Gothos, Francos,* & *Franco-Gallos* FADS, Latino-barbare *vaſſus*, à *fadſus*, fuiſſe videtur. Porro, qui *vaſſi* vel *vaſſi dominici* dicuntur, nullo diſcrimine *vaſſalli* vel *vaſalli* dominici appellan-

* Nota, quod z & T in multis invicem permutantur, & indifferenter uſurpantur apud *Francos.* ut ſupra oſtendimus. † Ut in hUNDA-FADS *centurio*, ΨUSUNDI-FADS *Chiliarcha.* SYNAΓΩΓA-FADS, *Archi-Synagogus.* BRUΨ-FADS, *ſponſus.*

tur. *Vasallus* autem, vel *vassallus*, unde *vassal*, *Ital.* & *vassall*, *Gall.* & nostrum **vassall**, non est diminutivum à *vassus*, sed compositum à fads & *Francico* scalc, *minister*; unde Latino-barbare *vassallus*, quasi *fads-scalcus*, plane ut *Mareschallus*, quasi *Marescalcus*. Hoc ex eo constat, quod idem fere semper significant, paremque dignitatem denotant *vassus* & *vassallus*, ut innumeris exemplis ostendit in suo glossario *Dufresnius*, glossographorum post *Spelmannum* nostrum facile princeps; ubi etiam notat *vassos*, sive *vassallos* primitus fuisse regum vel principum *domesticos ministros*; & *clientes*, quibus *negotia*, & *rerum gerendarum curam* mandabant. præterea *vassorum*, vel *vassallorum* filii, *vasletti*, quasi *vassalletti* dicti sunt, & dein, *valeti*, *valecti*. A *valetto* ergo, *valetto Italicum*, & Gallicum *valet*, olim *valecto*, *valect*; quod in antiquis nostris corrupte **varlett** legitur, recte derivat *Ferrarius*. An vero à *vassis*, *valvasores*, *vasvassores*, & *vavasores* petenda sunt, ut censet *Dufresnius*, nondum mihi constat. *Vasvassor* pro quo *valvassor*, & dein *vavasor*, forsan decompositum est, ex fast, fads, & sior, *dominus*; unde *vasvassor*, quasi fast-fads-sior, *domini fidelis minister, illius locum tenens*, vel *domino fide strictus minister, & in aliquo munere ejus locum supplens*.

XIII. Apud poetas, qui metrice scribunt, I, E, & OI, ante alias vocales tum in nominibus, quum verbis, interponitur: ut in rikiost, pro rikost; bruodier, pro bruoder; vuostiun, pro uuostun; wiceon pro wicon; dadeon, pro dadon; thriddeon, pro thriddon; vualdandies, pro vualdandes; felleat pro fellat; auuardiat, pro auuardat; hebbian, pro hebban; hebbie, pro hebbe; duoian, pro duan; haloian, pro halan; & alia sexcenta in codice *Cottoniano*.

XIV. Poeticè etiam A additur in fine vocis ad eam producendam: ut in vuostunnia, pro vuostunni, vel vuostunne; alosannea, pro alosanne; forliggernissia, pro forliggernissi, vel forliggernisse; & alia haud pauca in codice *Cottoniano*.

XV. Apud *Otfridum* etiam occurrit frequens duarum vocum in unam coalitio vel contractio: ut in nu'st, pro nu ist; si'uns, pro sia uns; thu'z, pro thu iz; nu'b, pro nu ob; z'uru, pro zuo iru; vuas'mo, pro was imo; ni'mo, pro ni imo; er'nan, pro er inan; er'mo, pro er imo; n'ales, pro ni ales; man'nan, pro man inan; z'en, pro ze en; z'in pro ze in; z'imo, pro zi imo; er zeinen brunnen kisaz, *sedit apud fontem*. fragm. disp. Haud dissimiles vocum contractiones occurrunt, nonnunquam & apud alios: ut, uuidar santa'nan, pro uuidar santa inan, *remisit eum*. Tatianus CXCVI. 7. In lingua etiam Alamannica communes sunt istiusmodi vocum crases: ut inam, pro an dem; auffm, pro auff dem; auffs, pro auff das; im, pro in dem; ins, pro in das; vom, pro von dem; z'um, pro ze dem; z'ur, pro ze der. Etiam in *Belgicâ*: ut in 'tis, pro het is; 't volk, pro het volk; 'k hebbe, pro ik hebbe; 'ter, pro te der; ten, pro te den.

XIV. Vocum syncope etiam haud raro occurrit apud *Otfridum*, qui non tantum metricè, sed rythmicè etiam scribit: sic irk'natin, legitur pro irkenatin.

Ad exercendum lectoris Philo-Teutonis *ingenium, obiter huic capiti adjiciam hymnum matutinum veteris ecclesiæ, è schedis* Junianis *exscriptum.*

1. Scinantes ortfrumo himiles	*Fulgentis auctor ætheris*
Du der manun leoht nahtim	*Qui Lunam lumen noctibus*
Sunnun tago laustim	*Solem dierum cursibus*
Kauuissemu kastudnos fade.	*Certo fundasti tramite.*
2. Naht suuarziu giu furtripan uuirdit	*Nox atra jam depellitur,*
Ueralti sconidiz itporan uuirdit,	*Mundi nitor renascitur,*
Niuuer ioh giu muates uuahsmo	*Novusque jam mentis vigor*
Suazze in tati arrichtit.	*Dulces in actus erigit.*
3. Lop lutten giu dinu	*Laudes sonare jam tuas*
Tak auûrprunganer motit,	*Dies relatus admonet,*
Antluzz ioh himiles slectera	*Vultusque cœli blandior*
Unsaro heitarit prusti.	*Nostra serenat pectora.*
4. Midem eogalicha sleffari,	*Vitemus omne lubricum,*
Kanige abahiu atum keist,	*Declinet prava spiritus,*
Lip kitati ni unreinnen,	*Vitam facta non inquinent,*
Zunga sunta ni inkisalde.	*Linguam culpa non implicet.*
5. Uzzan sunna tak denne kituat,	*Sed sol diem dum conficit,*
Kilauba tiusiu strede,	*Fides profunda ferveat,*
Uuan za keheizzam cacruaze,	*Spes ad promissa provocet,*
Criste kasuage minna.	*Christo conjungat caritas.*

CAP-

CAPUT VIGESIMUMSECUNDUM.

De Poetica veterum Francorum

I. QUI poëticam *Francorum* veterum ſcire velit, carminumque genera, quæ apud illos in uſu fuerunt, in Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ* capite XXIII. quæ ſcripſimus, ei imprimis legenda ſunt. Etenim in iſto capite de metro, de rhythmo carminum *Anglo-Saxonicorum*, & de eis etiam, quæ *Anglo-Saxonum* carminibus accidunt, fuſe tractavimus. Quibus omnibus, poëticam *Francorum* qui diſcere cupiunt, eamque recte intelligere, tanquam neceſſariis quibuſdam, quæ præcognoſcenda ſunt, ut diligenter ſtudeant, illis auctor eſſe velim. Præſertim quæ in capitis iſtius P. IX, & X. de metro, rhythmo, & pſeudo-rhythmo tradidimus, iis animos intendant poëtices *Francorum* ſtudioſi. Poemata enim veterum *Francorum* vel *rhythmica* ſunt, vel *pſeudo-rhythmica*. Rhythmica dico, in quibus non tantum quantitas & menſura ſyllabarum, quæ pedes faciunt, carminaque à proſâ ſcriptis diſtinguunt, habetur; ſed in quibus etiam eſt apta pedum conſtitutio, & proportio, cum numerorum, & temporum harmonia, quæ venuſtum, & concinnum carmen reddunt, ejuſque inceſſum adeo decorum etiam faciunt, ut carmen eſſe, vel non prænoſcentibus eſſe carmen, ſtatim ac legitur, ex venuſta partium ſymmetriâ, & concinno ejus motu ſentiatur. Ex adverſo pſeudo-rhythmica ſunt, in quibus certus, & definitus ſyllabarum numerus ſine ſyllabarum quantitate obſervatur, & in quibus etiam rhythmi defectus ὁμοιοτελεύτων ſimiliter deſinentibus ſonis, quos *rimas* Angli appellant, quodam modo, ſuppletur & reſarcitur. Prioris generis carmina omnia ea ſunt, quæ in Gramm. *Anglo-Sax.* cap. XXIII. ex Geneſeως paraphraſi, fragmento *Judith*, Verſibus *Boethii* ab *Aluredo* rege metrice verſis, & libro Bibliothecæ *Cottonianæ*, cujus nota *Caligula*, A. VII. I. in quo res à *Jeſu Chriſto* geſtæ in lingua *Francica* metrice deſcribuntur, ut alia prætercam, quæ in iſto capite aliunde in doctorum conſpectum producuntur. Poſterioris autem generis ſunt univerſa, quæ ex bibliothecis noſtris *Semi-Saxonice*, & *Dano-Saxonice* ſcripta in ejuſdem Grammatices capite XXIV proferuntur, quæ poematum *Francicorum* genium, verſuumque, ex quibus conſtant, ſtructuram, & ſtrophas inveſtigare ſtudentibus, tanquam ea quæ maxime profutura ſunt, ut commendarem etiam faciendum mihi putavi.

II. A *Philo-Teutone* etiam, quæ *de dialecto poetica* capite XXI. traduntur, diligenter legenda ſunt, ut carminum *Francicorum*, eorum maxime, quæ *rhythmice* conduntur, doctrinam & intelligentiam facilius aſſequatur. Quibus tandem munitus arduum iſtud poematum rhythmicorum genus, eorumque difficultates, quibus in poëtica dialecto confligendum erit, cum minori multo operâ ſuperabit, & perrumpet.

III. Unicum autem, quod ſcio, poema rhythmicum *Francicè* ſcriptum extat, nempe aureum iſtud Bibliothecæ *Cottonianæ*, in quo quaſi in evangelio harmonico, res à *Jeſu* Salvatore geſtæ traduntur. Hujus poematis nonnulla Latine à nobis tranſlata dedimus Grammaticæ *Anglo-Saxonicæ*, cap. XXIII. Et ne vel inſtituto noſtro, vel antiquiſſimæ & nobiliſſimæ *Germanorum* Genti, è qua maxima ex parte oriundi noſtri ſunt, deeſſe videar, alia ex eo *Latine* etiam verſa ſine punctis tamen metricis, quibus in continuæ ſcripturæ poematis verſus diſtingui ſolent, in hoc capite danda cenſemus. Eheu, inquam, ſine punctis metricis, quibus exemplar tameſi *Anglo-Saxonis* alicujus manu, ut videtur, deſcriptum, carens, cauſa eſt, quòd poeſeos ratio, quæ verſibus interpunctione metrica diviſis maxime ſe oſtendit, in iis quæ ſubſequuntur, non exhibetur.

Lucæ Cap. I. *Fuit autem in diebus Herodis Regis Judææ ſacerdos quidam nomine Zacharias*, &c.

1. Than uuaſ ꞇhar en ᵹıᵹamaloꝺ mann, ꞇhaꞇ uuaſ fruoꝺ ᵹomo, habꝺa ferehꞇan huᵹi. pas ſan ꞇhem lıuꝺeon Leuıaſ Cunnas Iacobaſ ſumeaſ ᵹuoꝺero ꞇhıeꝺo; Zachariaſ uuaſ hıe heꞇan, ꞇhaꞇ uuaſ ſo ſalıᵹ man, huanꝺ hıe ſimblon ᵹerno ᵹoꝺe ꞇheonoꝺa, uuarahꞇa æfꞇer ıs uuilleon. ꝺeꝺa ıſ uuıƀ ſo ſelu, uuaſ ıru ᵹıalꝺroꝺ ıꝺıſ. nı muoſꞇa ım erƀıuuarꝺ an ıro Iuᵹuꞇheꝺı ᵹıƀıꞇhıᵹ uuerꞇhan. lıbꝺun ım far uꞇer laſꞇer uuaruhꞇun lof ᵹoꝺa, uuarun ſo ᵹıhorıᵹa heƀan cunınᵹe, ꝺıurıꝺan uſan ꝺrohꞇın, nı uuelꝺun ꝺerbeaſ uuıhꞇ unꝺer mancunnıe meneſ ᵹıfrumean, ne ſacane ſunꝺea.

1. *In illo tempore quidam ſenex erat qui fuit vir ſapiens, habens mentem religioſam. Erat ex populi Leuitico tribu* (i. e. *ſacerdos*) *& ex cujuſdam Jacobi honeſta gente, Zacharias vocatus erat, & beatiſſimus fuit, ut qui ſemper deo diligenter ſerviens, mandata ejus faciebat. Beata ejus uxor ita etiam faciebat, valde annoſa mulier. Dum autem Juvenes eſſent, non aſſequi potuerunt hæredem, etſi ſine labe coluerunt deum, & cælorum regi tam obedientes fuerunt, & glorificarunt dominum noſtrum, nolentes inter homines, quid piaculi, vel quicquam quo accuſari poſſent, perpetrare.*

2. Uuaſim tho an ſorogon hugi, that ſea erƀi-uuard egan ni muoſtun. Ac uuarun im barnolos.

3. Than ſcolda hie gibod godeſ thar an Hie-ruſalem, ſo oft ſo iſ gigengi giſtuod that ina torohtlico tidi gimanodun, ſo ſcolda hie at them uuihe uualdandeſ geld helag bihuereƀan heƀan cuningeſ. godeſ Jungerſcepi gern uuas hie Suitho that hie thuru ferahtan hugi frem-mean muoſti.

4. Thuo uuarth thiu tid cuman, the thar gi-tald habdun uuiſa man mid uuordun, that ſcolda thena uuih godaſ Zacharias biſehan. thuo uarth thar giſamnad filo thar ti Hieruſalem Iudeo Liudo uuerodes te them uuihe thar ſea uual-dand god ſuithe, thiulica thiggean ſcoldun her on iſ huldi, that ſea heƀan cuning lethas alieti.

5. The liudi ſtuodun unbi that helaga huſ, endi gieng im thie gierodo man an thena uuih innan. that uuerod ođer bed umbi thena alah utan Hebreo liudi, huan er thie fruodo man gi-frumid habdi uualdandes uuilleon. So hie thuo thena uuirog drog ald after them alahe, endi umbi thena altari gieng mid iſ rokfaton rikeon theonon frumida ferehtlico frohon ſinas godes Iungerſcipi gerno Suitho midi hlutro hugiu, ſo man herren ſcal georno fulgangan : grurio qua-mun im egiſon an them alahe, hie giſah thar after thiu enna Engil godeſ an them uuihe in-nan hie ſprak him mid iſ uuordon tuo. hiet that fruod gumo foroht ni uuari; hiet that hie him ni andriede. thina dadi ſind, quat hie, uualdande uuertha, endi thin uuord ſo ſelf. thin theonoſt is im anthanke, that thu ſulica githaht haƀes an iſeneſ craft. ik iſ engil beon. Gabriel biun ik hetan thie io for Gode ſtandu anduuard for them alouualden, neſi that hie me an iſ arundi huarod ſendean uuillie.

6. Nu hiet hi mi an theſan ſiđ faran. Hiet that ik thi thoh gicutdi that thi kind gibo-ran fan thinera aldera idiſ odan ſcoldi uuerthan an theſaro uueroldi, uuordon ſpahi, that ni ſcal an iſ liƀe gio lithes abitan uuines an iſ uue-roldi. ſo haƀit im uurd giſcapu metod gimar-cod, endi maht godeſ. hiet that ik thi thoh ſagdi that it ſcoldi giſith uueſan ƀeƀan Cunin-geſ; hiet that gi it hieldin uuel tugin thuru treuua. Quađ that hie im tyreas ſo filo an godes rikea forgeƀan uuoldi.

6. Hie quat that thie guodo gumo Jo-hanneſ te Naman hebbean ſcoldi. gibud that gyt hietin ſo that kind, than it quami. quađ that it Criſtes geſith an thiſero uui-dun uuerold uuerthan ſcolde iſ ſelƀeſ ſunieſ, endi quađ, that ſea ſniumo herod an iſ gi-bodſcipe bethia quamin.

7. Zachariaſ thuo gimalda, endi uuid ſelƀa ſprak drohtineſ Engil, endi im thero dadio bi-gan uundron thero uuordo. huo mag that gi-uuerthan ſo, quat hie, after an aldre. it iſ unc al ti lat ſo te giuuinnanne ſo thu midi thinon uuordon ſprikiſ, huanæ uuit habdun aldreſ er ef-no tuentig uuintro an uncro uueroldi, er than quami that uuiƀ ti mi. than uuarun uuit nu at ſamne at ſiounta uuintro gibenkeon endi gibeddeon, ſi thor ik ſea mite brudi gicoſ.

2. *Sed animis contriſtati erant, quòd hæredem adipiſci non potuerunt, ſed liberorum orbi fuerunt.*

3. *Quoties vero cunque requireret ordo vicis ſuæ, quam tempora fulgentia (calendarii nempe rubricæ) deſignabant, toties ſecundum ſtatutum divinum ad Sanctuarium Dei, Templum Sacrum Hieroſolymitanum, illi proficiſcendum erat, qui valde ſtudioſus erat, ut cum religioſa mente dei miniſterio fungeretur.*

4. *Cum vero ventum eſſet tempus iſtud in quo prophetæ prædixerant à Zacharia templum dei videndum eſſe, tum Hieroſolymis in Sanctuario convenerunt Judæorum ingens multitudo, ut Domino Deo humillimè pro miſericordia ſua ſupplicarent, ut ille Rex cœlorum peccata eorum dimitteret.*

5. *Populo autem circumſtante domum ſacram, templum intrabat reverendus ille vir. Coetus etiam ille populi Hebræi extrà circa templum uſque expectabat, dum quod præceptum à deo erat, ſenex eſſet executus. Dum autem thure templum fumigaret vetulus, aramque circuiret thuribulum, vas pretioſum geſtans, puraque cum mente religioſus dei domini ſui miniſterium tam diligenter functus quam quis mortalium hero ſuo ſervire poſſit, horror in Baſilica eum invadit protinus ut vidit angelum dei infra templum, qui eum voce ſua allocutus, ſic dixit.* Scilicet, *juſſit ne paveret, aut ab illo metueret. Quæ locutus es, inquit, pariter, ac quæ feciſti,* officio tuo fungens, *deo digna ſunt. Miniſterium tuum illi gratum eſt, propterea quod ſpem talem reponis in ejus ſolius virtute. Ego ſum angelus ejus, qui* Gabriel *ſum vocatus, quique ſemper adſto coram Deo, in ipſius omnipotentis conſpectu, niſi me interdum mandata ejus perferentem aliquò mittere placeat.*

6. *Modo mihi imperavit hoc iter ſuſcipere, in mandatis dans, ut tibi dicerem quod à vetula tua conjuge pariendus tibi filius eſſet, & in hoc mundo educandus, & ut verbis nuntiarem illum, dum viveret, neque ſiceram guſtaturum, neque vinum in mundo hoc bibiturum. Et enim ſic immutabile decretum,* inquit, *ſic creator omnium, ſic potentia dei ſtatuerunt. Juſſit etiam ut tibi enuntiarem illum fore Cœli regis Comitem, quod, etiam juſſit, ut vera fide valentes crederetis, aiens, ſe illi in regno dei tantam dominationem daturum.*

6. *Dixit etiam* inquit *quod bonus ille vir Johannem nomen haberet & ambobus veſtri mandat puerum iſtum, quam primum natus fuerit, ſic vocare. Præterea dixit, quod Meſſiæ, ſuiipſius filii per latum hunc terrarum orbem ſocius foret, & quod eorum ambo ad ejus mandata exequenda, huc brevi venirent.*

7. *Tum Zacharias locutus eſt, & domini Angelo ipſi reſpondit. Quomodo hoc poſſibile, ait, poſtquam in ſenectâ proceſſimus. Id quidem obtinere, quod tu verbis tuis ſic locutus es, nobis ambobus plane per annos non jam licet, ſiquidem* XX *annos nos ambo pares habuerimus, ante quam à me ducta erat illa mulier. Et ex eo tempore quo mihi eam elegi ſponſam per Septuaginta integros annos menſa & thoro conviximus.*

8. So

8. So uuit an uncro iuguthi gigernean ni mahtun, that uuit erƀiuuardigan muoſtin fuodan an uncon flettea: nu uuit ſus gefruodat ſind; habit unc eldi binoman ellean dadi; that uuit ſind an unero ſiuni giſlekit, endi an unkon ſidon lat flesk iſ unc afallan, fel unſconi, iſ unca lud gelithan, lik gidrufi. not ſind unca andbari, odar-licron muod endi megin-craft, ſo uuit iu ſo managan dag uuarun an theſaro uueroldi: ſo mi theſ uundur thunkit, hu it ſo giuuerthan mugi, ſo thu mid thinon uuordon ſprikis.

8. *Quamobrem cum in noſtra juventute promereri non potuerimus nos duo ut filium in thalamo noſtro procrearemus, jam nunc cùm in ætate tam provecti ambo ſumus; cùm nobis* (liberis operam dandi) *virtutem adeo abſtulit ſenectus, ut nobis genæ depreſſæ, & complanatæ ſint; cùm in lateribus utriuſque noſtri* [ſucculenta, quæ pridem extabat] *ſerotina caro lapſa ſit; cutiſque facta deformis; cùm vox utriuſque noſtri langueat; & corpora labaſcant; cùm noſtrî neutri, qui in hoc mundo tam diu ſumus verſati, neque fœcunditas neque appetitus, virtuſve ad ſuſcipiendos liberos utilis, ullus eſt, de hoc, quod voce tua dixiſti, non poſſum quin mirer, quo modo nempe fieri poteſt.*

9. Thuo uuarth that heƀan Cuningaſ bodon harm an iſ muode, that hie iſ giuuerkes ſo uundran ſcolda, endi that ni uuelda gihuggean, that ina mahti god, ſo ala lungan ſo hie fan eriſt uuaſ ſelƀo, giuuerkean ef hie ſo uueldi.

9. *Tum Cœleſtis Regis legatus animo contriſtatus de hoc erat, quod Zacharias de illo ejus negotio dubitans adeo miraretur, & quod cum animo ſuo reputare nollet deum, qui idem erat, qui ab initio ſemper fuit, id, ſi vellet, poſſe facere.*

10. Scerida him thuo te uuitie that hie ni mahta enig uuord giſprekean gimahlean mid iſ muthu, er than thi magu uuirđit fan thinero aldero idiſ erl afuodit, kind iung giboran Cunneaſ guodeſ uuanom te theſaro uueroldi.

10. *Quamobrem hoc in eum* [incredulitatis] *ſupplicium inflixit:* nempe, *quod non prius verbum aliquod polleret dicere, & cum ore ſuo ſermocinari, quam à vetula ejus uxore decreto pareretur ille puerulus, & infantulus ille nobilis proſapiæ, hunc in mundum naſceretur.*

Angelus Gabriel miſſus ad B. Virginem Mariam Joſepho deſponſatam.

1. Thuo ni uuas lang after thiu ne it allſo gileſtid uuarth, ſo hie mancunnea managa huila god almahti forgeƀan habda, that hie iſ himilisk barn herod ti uuoroldi iſ ſelƀes ſuno ſendean uuolda, te thiu that hie hier aloſdi alliud ſtamna uuerod fon uuitie.

1. *Ab hoc non diu erat, antequam Deo omnipotenti placuit, prorſus ut humano generi ſæpe fidem dederat, Cœleſtem infantem ſui ipſius filium in hunc mundum mittere, ut hic omnem, qui ſermonis uſum habet, cœtum* [omnem humanam gentem] *à ſupplicio redimeret.*

2. Uuarth iſ uuiſ-bodo an Galilea land Gabriel cuman, engil thes aluualdan, thar hie ena idiſ uuiſſa munelica magat, Maria uuas ſou hetan.

2. *Venit igitur ſcientiſſimus ejus nuntius, omnipotentis angelus Gabriel in regionem Galilæam, ubi fœminam, quæ Maria dicta erat, monialem* [i. e. puram] *Virginem viſit.*

3. Uuaſ iro thiorna githigan, ſia en thegan habda Ioſeph gimahlid guodeſ cunneaſ man thia dauideſ dohtor, that uuaſ diurlic uuiƀ idiſ andheti.

3. *Erat ea virgo adulta, quam nobilis quidam Joſephus nobilis generis vir deſponſaverat, ut quæ Davidis filia eſſet, mulier illuſtris, & fœmina devota.*

4. Thar ſia the engil Godeſ a Nazareth burg bi namen ſelƀo gruotta gegin uuardi, endi ſia fan Gode quedda. Hel uuiſ thu Maria. quat hie, thu biſt thinon herron lief uualdandi uuirthig, huand thu giuuit haƀiſ idiſ enſtio ful. thu ſcealt furi allon uueſan uuiƀon giuuihid. ni haƀi uuekean hugi ni forohti thu thinon ferahe. ni quam ik thi te enigon freſon đerod. Ne dragu ik eni drugi thing. thu ſcealt uſes drihtneſ uueſan modor mid mannon, endi ſcalt thena magu fuodean, theſ hohem himil cuningeſ ſuno, thie ſcal Heland te naman egan mid eldion, endi ni cumid theſ uuiden rikieſ giuuad, theſ hi giuualdan ſcal mari thiodan.

4. *Hanc in urbe, quæ vocatur Nazareth, ex adverſo ſtans ipſe Dei Angelus ſalutabat, & ad eam, deo auctore, ſic dixit, inquiens, Aue Maria, tu es domino tuo dilecta, domino dominantium digna, quoniam ſapiens es. Tu, ô virgo gratiæ plena! præ omnibus mulieribus benedicta eris. Ne ſis jam infirmo animo, neque de vita tua paveas; non enim tibi adventus meus alicui nocumento erit, neque fero ego nuntium ullum mœſtum. Tu enim domini noſtri inter homines mater eris. Tu paries puerum illum excelſum Cœlorum Regis filium, qui Jeſus ab hominibus vocabitur, & imperii ejus ampliſſimi, cujus illuſtris dominus erit, non venturus eſt finis.*

5. Thuo ſprak im thiu magat angegin uuid thena Engil, Godeſ idiſeo ſconioſt, ellero uuiƀo uulitigoſt. huo mag that giuuerthan ſo, quat ſiu, that ik magu fuodie, ne ik gio mannes ni uuarth uuiſ an minero uuerold.

5. *Tum Angelo Dei reſpondit virginum formoſiſſima, omnium mulierum maxime ſpecioſa, dicens, quomodo poteſt fieri, ut ego puerum pariam, quæ nondum virum cognovi?*

6. Thuo habda eft hiſ uuord garo engil theſ aluualden thero ideſi tegegneſ. An thi ſcal helag gaſt fan heƀanuuange cuman thuru craft Godes. tha nan ſcal thi kind odan uuerthan an

6. *Tum reſponſum paratum habens omnipotentis angelus, ad virginem replicuit. Spiritus ſanctus ab æthereis campis in te per potentiam divinam ſuperveniet, cujus ope infans tibi natus*

thesaro uuerold. uualdandes craft scal thi fan them hohoston heƀan cuninge scadoian mid Scimon, ni uuarth sconera giburd ni so mari mid mannon, huand siu cumit thuru maht Godes an thesan uuidun uuerold.

7. Thuo uuarth thos uuiƀes hugi after them arundie all gihuorban an Godes uuilleon. than ik hier garu standu, quat siu, te sulicon ambahtscipie so he mi egan uuili thiuuaa biun ik thied-Godes, nu ik thos thinges getruon. uuerthe mi after thinon uuordon, allso is uuilleo si herren mines. Nis mi hugi tuifli ne uuord ne uuisa. so gifragn ik that that uuiƀ antfieng that Godes arunde gerno suitho midleohtu hugi, endi mid loƀon guodon, endi mid hluttron treuon.

erit. Domini virtus ab altissimo Cœlo hic te cum splendore inumbravit, neque inter homines partus fuit, aut pulchrior, aut illustrior, ut qui per virtutem dei in hunc mundum venturus est.

7. *Tum mentem in ea, quæ in Dei nomine dicta erant, convertens mulier sic dicit: ad exequendum tale munus, & ministerium, quale me exequi vult Deus parata hic sto, quæ Dei patrii ancilla sum. Jam enim quod nuntiasti, credo, fiatque mihi secundum verbum tuum, atque prorsus ut domino meo placet. Non enim amplius mihi dubitat animus sive de re, sive de modo. Sic tandem, ut rescivi, mulier illa dei nuntium valde amplexa est cum mente clara, bona cum fide, & cum dubitationis pura fiducia.*

Johannes Baptizat Christum.

1. Bethania barn Israheles. quamun thar ti Manag samnoda thar ti Iohanese cuningo gesithos liudi ti lerun, endi iro giloƀon antfiengun. hie dopida sia dago gihuilikes endi im iro dadi luog uurethero uuilleon, endi loƀoda im uuord Godes herran sines heƀan-rikes.

2. Uuirthit, quat hie, garo gumono sohuem so ti gode thenkit, endi an thena uuili hluttro giloƀean lestean is lera.

3. Thuo ni uuas lang ti thiu that him fan Galilea giuuet Godes egan barn, diurlic drohtines sunu dopi suokean. Uuas im thuo an is uuastme uualdandes barn allso hie mid thero thiedo thritig haƀdi uuintro an is uuerold.

4. Thuo hie an is uuilleon, thar Iohannes an Iordana-strome allan langan dag liudi managa dopti diurlico, Reht so thuo is drohtin gisah holdan herron so uuarth im is hugi blidi.

5. Thes im thie uuillo gistuod, end sprak im thuo mid is uuordon to suitho guod gumo Iohannes te Criste. Nu cumis thu te minero dopi drohtin fromin thied-gumo best, so scolda ik te thinero duan, huand thu bist allero Cuningo craftigost.

6. Crist selƀo gibod uualdand uuarlico that hie ni spraki thero uuordo than mer. uuest thu that us girisit, quat hie, allaro rehto gi huilik ti gifullanne for uuerdes. nu on godes uuillon. Iohannes stuod dopta allan dag druht folc mikil uuerod an uuatere, endi oc uualdand Crist herren heƀan Cuning handon sinon an allero bethuo them beston, endi im thar te bedu gihneg an kneo.

7. Craftig Crist up giuuet fagar fan them flode fridu barn Godes, liof liudeo uuard. So hie thuo that land of stuop, so anthlidun thuo himiles duru, endi quam the helogo gest fan them aluualdan oƀona te Criste. uuas im angelicnesse Iungras fugles diurlicaro dufun, endi sat im uppan uffes drohtines ahsla, uuonoda im oƀer them uualdandes barne, after quam thar uuord fan himile hlud fan them hohon radore endi gruotta thena helend selƀon Crist allaro Cuningo beston, quat that hie ina gicorana haƀdi selƀi fan sinon rikea;

1. *Multi istûc in Bethania convenerunt filii Israelis, multi regum comites, multi è populo, ut instituerentur, ad Johannem venerunt, quos fidem suam confessos, quotidie baptizabat, & ab eorum facinoribus purgabat, dominique sui, Cœlorum Regis verbum commendabat.*

2. *Paratus enim, inquit, ille est omni homini, qui de deo cogitat, in eumque vult sincere credere, & doctrinam ejus implere.*

3. Quibus utique dictis, *non diu erat, cùm ad baptismum petendum è Galilæa profectus est proprius dei filius, gloriosus domini gnatus, qui tum in statura sua adeo profectus erat, ut prorsus popularibus dominantis ille filius triginta annos ætatis habere videretur.*

4. *Tunc vero Johannes illius gratia multum populum per totum diem in flumine Jordano illustrissimus baptizans quàm primum vidit herum suum dominum supremum gavisus est animo.*

5. *Eum enim desiderabat vir bonus Johannes, & voce sua magnopere sic ad Christum locutus est. Honorande domine, hominum præstantissime, tu baptizandus ad me venis, qui à te omnium regum potentissimo baptizari debeo.*

6. *Tum quidem Christus ipse dominus imperabat ei ne his verbis utens amplius loqueretur. Nostin', inquit ille, quod nos jam decet, dei causa, omnem justitiam prompte implere? Johannes ergo in aqua manens ingentem turbam, hominunque Coetum, & eorum omnium optimum dominum Christum, qui Cœlorum rex erat, cùm manibus suis baptizabat, & baptizatum genu flectens ibidem adorabat.*

7. *Tum pacificus dei filius, colendusque hominum custos, omnipotens Christus, ut ex flumine venustus ascendit & in ripa pedem posuit, Cœli fores apertæ sunt, & sanctus spiritus ab universitatis rerum domino superne missus in Christum descendit. Similis ille erat juveni pullo nitentis columbæ, & sedens super domini nostri humeros morabatur super eum, qui Cœli terræque gubernator erat. Dein vox canora è Cœlis auditur veniens è sublimi æthere, quæ Salvatorem ipsum Jesum, regum omnium præstantissimum salutabat dicens,* scilicet, *quod is erat, quem è regno suo elegerat,*

Quat

Quot that im thie ſuno litode beſt allero gi-boranero manno; Quat that hie im uuari allero barno leoƀoſt.

8. That muoſti Johannas allſo it guod uuellda giſahan endi gihorean. hie gideda it ſan after thiu mannon mari that ſia thar mahtina herron haƀdun. that iſ, quat hie, heƀan-cuninges ſuno. En alouualdan theſes uuilleo ik urkundeo uueſan an theſaro uueroldi.

9. Huand it ſagda mi uuord Godeſ drohtineſ ſtemna, thuo hie mi dopian hiet uueroſ an uuatere, ſo huar ſo ik giſauui uuarlico thena helagna geſt fan heƀan-uuange an theſan middilgard eingan man uuaron cuman mid craftu, that, quat, ſcoldi Criſt uueſan diurlic drohtineſ ſuno, hie dopian ſcal an thena helagan geſt, endi helean manago manno men-dadi. hie haƀit tha maht fan Gode that he alatan mah liudeo gihuilicon ſaca, endi ſundea. thit iſ ſelƀo Criſt Godeſ egan barn gumono beſta friđu uuiđ fiondon.

10. Uuela that iu theſ mag frah muod-hugi uueſan an theſaro uueroldi, theſ iu thie uuillo geſtuod that gi ſo libbeandi thena landeſ uuard ſelƀon giſahun.

11. Nu muot ſniumo ſundeono loſ manag geſt faran an Godeſ uuilleon tionon atomid, the mid treuuon uuili uuid iſ uuini uuirkean, endi anuualdand Criſt faſto giloƀean, that ſcalt te frume uuerthan Gumono ſo huilicon ſo that gerno duot.

quod filius ejus erat, quo, præ omnibus qui nati eſſent, maxime delectatus erat, & quod ei etiam eſſet filiorum omnium chariſſimus.

8. *Hæc oportebat Johannem, ſicut deus voluit, videre, & audire. Dein protinus hominibus, qui omnipotenti domino ibi præſenti gaudebant, ea explanavit dicens. Hic eſt regis Cælorum filius, quem, domino dominorum auctore, mundo notum facio.*

9. *Etenim dei verbum, domini vox, cum me homines baptizare in aqua juberet, hoc mihi dixit: nimirum, quandocunque revera viderem ſpiritum ſanctum de Cælo cum potentia in aliquem hujus terrarum orbis hominem certo deſcendere; quod eum opporteret eſſe Chriſtum glorioſum Dei filium, qui baptizabit cum ſpiritu ſancto, & medebitur multorum peccatis. Ille enim potentiam à deo habet conceſſam omnibus hominibus dimittendi crimina, & peccata. Hic profecto Chriſtus ipſe eſt, proprius dei filius, hominum excellentiſſimus, qui pacifici animi erga inimicos eſt.*

10. *Utinam vobis erga illum amicus hic animus eſſet, erga illum cujus voluntas fuit, ut vos ipſum patriæ fautorem (ſervatorem) viventes videretis.*

11. *Jam multi ſpiritus, per dei voluntatem peccatis abſoluti, & ſupplicio liberati poſſunt diſcedere, nempe eorum, qui cum amicis fidem ſervabant, & in dominum Chriſtum firmiter credere. Ea enim omnibus proderunt, qui ſtudioſe ea faciunt.*

In carminum rhythmicorum tribus his Speciminibus non tantum voces in exemplari continuo ſcriptas dividere, ſed orationem rhythmicam, quæ etiam abſque omni membrorum diſtinctione ſcripta eſt, commatis, colis, & periodis ſeparare viſum eſt, tum quod orationis contextum diſtinctionibus notatum commodius poſſem interpretari; tum etiam ut poëseos ſtylum aſyndetis, appoſitione nominum, & verbis participiorum officio fungentibus perturbatum lector magis perſpectum haberet.

IV. A rhythmicis jam ad pſeudo-rhythmica tranſeamus, quæ certum & definitum numerum ſine quantitate ſyllabarum obſervantes *finalium ſimiliter ſonantium tinnitu* aures delectant, atque eo modo veri metri rhythmique abſentium vices quaſi ſupplent, defectumque pro viribus ſuis compenſant. *Otfridus* Monachus *Weiſſenburgenſis*, *Rhabani Mauri* Abbatis *Fuldenſis* auditor & diſcipulus, volumen quinque librorum in id genus carminibus conſcriptum, quibus evangelicam hiſtoriam poëtice deſcripſit, ante annum Chriſti DCCCLXXVI compoſuit. Volumen iſtud evangeliorum pſeudo-rythmicum à *Flacio Illyrico* mendoſe editum Baſileæ, Anno MDLXXI. Verſione Latina, variis lectionibus, notiſque illuſtratum, & mendis omnibus purgatum denuo publicandum in ſe ſuſcepit, in *Francicis*, *Gothicis*, *Cimbricis*, *Anglo-Saxonicis*, & *Longobardicis* verſatiſſimus *Jo. Schilterus* Argentoratenſis. hujus operis ſpecimen ante biennium in publicum emiſit, nempe *Otfridi* ad Ludovicum I regem Franciæ Orientalis, voluminis ſui evangeliorum dedicationem; quod Lectori *Philo-Teutoni*, quoniam poëſeos pſeudo-rhythmicæ vetuſtiſſimum ſimul, ac aptiſſimum exemplum eſt, hic ponendum exiſtimo, Eſt autem hoc poema adeo artificioſe compoſitum, ut cujuſque tetraſtichi *prima* & *ultima litera* ſit eadem, principiumque ac finis omnium tetraſtichorum eundem infra-ſcriptum titulum in utroque carminis deſcendentis latere exhibeant.

LUDOVVICO ORIENTALIUM REGNORUM REGI SIT SALUS ÆTERNA.

1. Ludouuig ther ſnéllo
thes uuiſduames follo.
er Oſtarrichi rihtit al
ſo Francono Kuning ſcaL

Ludovicus alacer,
Sapientiâ plenus,
Is Orientale regnum (Francicæ) regit omne
Ut Francorum Regi decet.

2. Vbar frankono Lant gizalt
ſo gengit ellu ſin giuualt
thaz rihtit, ſo ih thir zellu,
thiu ſin giuualt ellV.

Super Francorum regionem inclutam
Progreditur omnis ejus poteſtas.
Hoc regit, quod ego tibi recenſeo,
Omnis ſua poteſtas.

3. Themo

3 Themo si jamer heili
joh salida gimeini
druhtin [a] hohemo thaz guat
joh [b] freuuemo [c] emmizen thaz muaT

Huic sit semper salus
Atque Felicitas publica.
Dominus accumulet ipsi Bonum
Atque exhilaret ipsi jugiter animum

4 [d] Hohemo gimuato
jo allo ziti guato,
er allo stunta freuue sih.
thes thigge io [e] mannogiliH.

Accumulet ipsi gratiam
Atque omnia tempora bona (felicia)
Is omnibus horis gaudeat.
Hoc voveat unusquisque.

5 Oba ih thaz iruuellu
[f] theih sinaz lob zellu
zi thiu due stunta mino
theih scribe dati sinO.

Etsi ego hoc proponerem,
ut ipsius laudes recenserem,
(&) ad hoc collocarem horas meas
ut scriberem facta ejus.

6 Vbar mino mahti
so ist al thaz gidrahti.
hoh sint so ih thir zellu
thiu sinu thinkan ellV.

Supra meas vires
utique esset omne hoc intentum,
Grandia sunt quæ ego tibi narro
Ejus facta omnia.

7 Vuanta er ist edil Franko
vuisero githanko.
vuisera redinu
thaz duit er al mit ebinV.

Namque ipse est nobilis Francus
Sapientum cogitationum.
Sapientum sermonum
Idque facit is omne cum æquanimitate.

8 In sines selbes brusti
ist herza filu festi.
Managfalto guati.
bi thiu is sinen er gimuatI.

In suo ipsius pectore
est cor multum strenuum,
multiplex benignitas:
ideoque est suis gratiosus.

9 Cleinero githanko
so ist ther selbo Franco.
so ist ther selbo edelinc,
ther heizeit auur LudouuiC.

Subtilium cogitationum
Sic est ille ipse Francus.
Sic est ille ipse nobilis,
Qui appellatur rursus Ludovicus.

10 Offto in noti er uuas inuuar
thaz bivuankota er sar.
mit Gotes scirmu scioro
joh harto filu ziorO.

[g] *Sæpe in necessitatibus is fuit revera,*
Eas superavit illico,
Per DEI protectionem certè, (commodè)
Et maximo cum decore.

11 Oba iz uuard uuanne
in not zi fehtanne.
so uuas er io thero redino
mit Gotes krefftin oborO.

Etsi fiebat aliquando
In angustiis ut dimicaretur,
Tamen erat is ea in causa
per DEI potentiam superior.

12 Riat Gott imo offto in notin
in suaren arabeitin.
gigiang er in zala [h] uuergin thar
druhtin halff imo saR.

Consuluit ipsi DEUS sæpe in necessitatibus
In gravibus laboribus.
[i] *(Si) Versabatur is in periculis fortè,*
DOMINUS juvabat ipsum illico.

13 In notlichen uuerken,
thes scal er Gotte thanckon.
thaz thancke ouh sin gidigini
joh [k] unsus mah uuidI,

In angustis rebus.
Propterea debet DEO gratias agere.
De hoc etiam gratias agat ejus comitatus,
Atque nostri fratres consecrati.

---

a Per poeticam crasim, pro *hohe imo.* *b* Pro *freue imo.* *c* Pro *emmizigen.* *d* Pro *hohe imo.* *e* Pro *manno gihuilih.* *f* Pro *the ih.* *g* Strophen sic potius vertendam censeo:

Sæpe quidem in necessitatibus fuit,
quas magnopere superavit,
per Dei illustrem protectionem,
& audaciam maxime decoram, (laudandam.)

h Rectius legendum esse *uuegin* censet *Schilterus.* *i* Reddo hos duos versus paullò aliter:

Superavit pericula
in quibus dominus ipsum valde juvabat.

k Rectius videtur legendum *unsere*, vel *unse mahe.*

14 Er

14 Er uns ginadon ſine uualt.
thaz ſulichan Kunic uns * ghidalt
then ſpar er nu zi libe.
uns allen io zi liab*E*.

Qui (DEUS) nobis gratioſè ſervet ipſius potentiam,
ut talem Regem nobis ſalvum ſervet.
Hunc conſervet in vita
nobis omnibus ad favorem.

15 Nu niazen uuir dio guati
joh fridoſamo ziti.
ſines ſelbes uuerkon.
thes ſcullun vvir Gotte tancko*N*.

Nunc fruimur his bonis
& pacatis temporibus.
Ejus ipſius factis (operibus)
de hoc debemus DEO gratias agere.

16 Thas mannilich nu gerno
ginada ſina fergo
von Gott er muazi haben munt,
jo uueſan lange giſun*T*.

Quo quilibet nunc lubenter
gratiam ejus ambiat.
A DEO is obtineat protectionem
Et ſit diu incolumis.

17 Allo citi guato
ſo leb er io gimuato.
joh bimide io zala
thero fianto fal*A*.

Omnibus temporibus bonus (felix) ſemper Auguſtus
Vivat hic gratioſus
Et evitet pericula
Inimicorum inſidias.

18 Lango Liobo, druhtin min,
laz imo thie daga ſin.
ſuaz imo ſin lib al
ſo mang er emo ſca*L*.

Longam vitam, Domine mi,
Fac ei dies ſuos.
Edulca ipſi ſuam vitam omnem
quàm varia (ea) debeat (eſſe)

19 In imo irhugg ih thrato
Dauides ſelber dato.
er ſelb thulta ouh in noti
jo manago arabeit*I*.

In ipſo recordor valdè
Davidis ipſius factorum.
Ipſe quoque toleravit in neceſſitatibus
& variis laboribus.

20 Vuant er uuolta man ſin,
thaz uuard ſid filu ſcin
thegan ſin in uuaru
in manigeru zal*V*.

Namque volebat vir eſſe, (virum ſe præſtitit,)
hoc fiebat mox in magnum exemplum
Militi ſuo revera
in magnis periculis.

21 Manag leid er tulta
umm thaz to Got gihanta
ubaruuuant er ſid ſar fram
ſo Gottes thegane giza*M*.

Multiplicem mœrorem toleravit
eò quod DEUS permiſerat,
Superavit tamen poſtea admodum longè,
ſicut DEI miniſtrum decebat.

22 Riat imo io gimuato
ſelbo druhtin guato.
thaz ſagen ih thir in ala uuar
ſelbo maht iz leſan tha*R*.

Conſuluit ipſi benignè
ipſe Dominus bonus.
Hoc dico tibi revera
Ipſe poteris id legere ibi.

23 Eigun uuir thia gnati
gilicha thegan rihti.
in theſes ſelben muate
zi managemo guat*E*.

Habemus (&) nos hanc gratiam,
Similem Heroem rectum,
In illius animoſitate
ad varii generis bonum.

24 Giuuiſſo thaz ni hiluh thich,
thultate er ſommolih,
arabeito ginuag
mit tulti iamer ouh firdrua*G*.

Certè non celabo te,
toleravit ille ſimiliter
Laborum ſatis,
cum patientia ſemper quoque pertulit.

25 Ni liaz er imo thuruh thaz
in themo muate then haz,
er mit thulti, ſo er bigan
al thie fiantha uberuua*N*.

Nec ſinebat ſibi propterea
in mente odium,
Ipſe tolerantiâ, quoties aggreſſus,
omnes hoſtes vincebat.

26 Oba es iaman bigan
thaz er uuidar imo uuan

Etſi quis auſus
ut contra Ipſum ſentiret,

---

* Mendoſe ſcriptum certè pro *gihalt* quod obſervavit in ſpecimine ſuo *Schilterus*.

Scirmta imo io gilicho
  druhtin hoblichO.

Protexit tamen eum ſtatim
  Dominus amicabiliter (gratioſe.)

27 Riat im io in notin,
  ſuarin arabeitin.
gilitha imo ellu ſinu jar
  thiu nan thuhtun filu ſuaR.

Auxiliatus ipſi in neceſſitatibus,
  Gravibus laboribus.
Traduxit ipſi omnes ſuos annos
  qui ipſi videbantur multum graves.

28 Vnz * er 'nan gilereta
  ſin rih imo gibreita.
† bithiu mag er ſo analitun
  thera Davides ſclahoV.

Uſque dum ipſum docuerat,
  Ejus regnum ipſi ampliaverat.
Propterea poteſt ſic inducere
  Davidis prœlia.

29 Mit ſo ſammeliche
  ſo quam er ouch zi riche.
uuas Gottes druter filu fram
  ſo uuard ouh therer ſo gizaM

Æquali ratione
  Pervenit quoque ad Regnum.
Erat DEI fidelis maximè (David)
  ſic erat etiam hic ipſe prout decebat.

30 Rhitagener ſcono
  thiu Gotes liuti in frono.
ſo thuit ouh therer ubar jar
  ſo in Gotes zimet, thaz iſt uuaR.

Gubernabat Ille pulchrè
  DEI populum in publico.
Sic facit & hic per annos,
  Prout in DEO decet, hoc verum eſt.

31 Emmizen ziu guate,
  joh heilemo muate
fon jare zi jare.
  thaz ſagen ih thir zi uuarE.

Aſſiduus ad ſalutem
  Et ſalutari animo,
De anno in annum,
  Hoc dico tibi vere.

32 Gihialt Dauid turuh not
  thaz imo druhtin gibot.
jo gifaſta ſinu ting,
  ouh ſelb thaz rihi al umbi rinG.

Obſervabat David cum cura
  quod Dominus ipſi mandabat.
Atque ſtabiliebat ſua judicia,
  ac ipſum regnum undiquaque.

Hujuſmodi quoque poemata duo; unum nempe ad *Solomonem* Epiſcopum Conſtantienſem, & alterum at *Hartmuatum* atque *Werinberthum* monachos *S. Galli*, ab *Otfrido* in tetraſtichis compoſita ſunt. Horum hoc editum etiam videre eſt in *Patri Lambecii* Comment. de Bibliothecâ *Cæſar.* lib. II. cap. 5. Ubi ultima duo tetraſticha in Editione *Illyrici*, quæ eodem artificio, quo præcedentia compoſita eſſe falſo credidit, valde corrupta, beneficio MS[ti]. Codicis *Cæſarei* reformata edidit *Lambecius* in his verbis, quæ *Latina* fecimus.

** Xriſt halte Hartmuatan,
  Io Werinbrihtan guatan,
Mit †† in ſi ouh mir gimeini,
  Thiu Euuiniga heili.

Chriſtus conſervet Hartmuatum,
  Et Werinberthum bonum,
Cum illis mihi etiam ſit communis
  Æterna ſalus.

Io allen io zigamene,
  Themo heilagen giſamene,
Thie dages ioh nahtes thuruh Not,
  Thar Sancte Gallon thionont.

Et omni quoque conventui,
  Sacræ illi congregationi,
Quæ die nocteque in neceſſitate (paupertate)
  Sancto Gallo ſerviunt.

Digna ſunt etiam quæ hæc ſequantur, tetraſticha, quibus *Otfridus* orationem dominicam pſeudo-rhythmicè tranſtulit.

Pater noſter, &c.

Fater unſer guato,
Biſt druhtin thu gimuato,
In himilo io hoher,
Uuih ſi namo thiner.

Adveniat regnum tuum, &c.

Biqueme uns thinas richi,
That hoha himilrichi,
Thara uuir zua io gingen,
Ioh emmizigen thingen.

---

* Pro *er inan.* † Legendum forſan in hoc loco paullò aliter quam in impreſſis antea:

Bithiu mag er ſona liton
  Thera Davides ſclahon.
Propterea poteſt citò tranſire (tranſcendere)
  Davidis victorias.

** X in hâc voce non eſt *Latinum* X. ſed x *Græcorum*, quod uſurpatur pro *Ch.* †† Pro *im.*

Fiat

Fiat voluntas tua, &c
Si uuillo thin hiar nidare,
So ser ist ufan himile,
In erdu, hilf uns hiare,
So thu engilon duist nu thare.

Panem nostrum, &c.
Thia dagalichun zuhti,
Gib hiut uns mit ginuhti,
Ioh follon ouh the ist mera,
Thines selbes lera.

Dimitte nobis, &c.
Sculd bilaz uns allen,
So uuir ouh duan uuollen,
Sunta thia uuir thenken,
Ioh emmizigen uuirken.

Ne nos inducas, &c.
Ni firlaze uns thin uuara,
In thes uuidar uuerten fara,
Thaz uuir ni missigangen,
Thara ana ni gifallen.

Sed libera nos, &c.
Losi unsih io thanana,
Thaz uuir sin thine thegana,
Ioh mit ginadon thinon,
Then uueuuon io bimiden.

Hæc ex *Otfridi* voluminis evangeliorum libri secundi cap. XXI. quibus addamus ex cap. X. lib. IV. sacræ coenæ descriptionem in his verbis.

Et accipiens panem, &c.
Nam er tho selbo thaz brot,
Boteniz gisegenot,
Gibot thaz si es azin,
Allso sie thar sazin.

Ir ezet, quad er, ana uuan,
Lichamon minan,
Allen zellu ih iu thaz,
Thaz eigit ir giuuissaz.

Similiter & calicem, &c.
Nemet then kelih ouh nu zi iu,
That drinkan deilet untar iu,
Thar trinket ir thaz minaz bluat,
Thaz iu in euuon uuola duat.

Iz heilit liuto uuunta
Ioh managera sunta
Iz ist managfaltaz thing
Yrlosit thesan uuorult ring.

His etiam quod adjungatur, dignum est poema de rebus gestis *Caroli M.* & *Rulandi* antiquis pseudo-rythmis *Germanicis* conditum, cujus auctor ipse se *Stricherum* appellat. *Petrus Lambecius*, cum veneratione ab antiquorum cultoribus semper nominandus, principium ejus & finem exhibuit in Biblioth. *Cæsar.* lib. II. cap. V. quo mitto curiosum lectorem.

Denique *Annonis* Archiepiscopi *Coloniensis* vita poëtice conscripta, ut hic commemoretur à nobis jure postulat, utpote quæ *pseudorythmorum veterum Germanicorum* ob delectum vocum, styli nitorem, & suavem versuum diversitatem in quibus scribitur, citra omnem controversiam princeps est. Quamobrem de hoc poemate, ut ut rerum ignorantia fabulisque pleno, plane quod nobilissimum antiquioris pseudo-rhythmicæ poeseos specimen, & exemplum est, in hoc capite, recudendo iterum iterumque cogitavi. Sed id quo minus facerem, heu sumptus in eo recudendo faciendus prohibuit.

Quoad numerum syllabarum ex quibus versus ejus constant, carmen quidem varium est. Alii enim *quinquisyllabi* sunt: ut, uon alten dingen. Da sach her inne mort; roub, unti brant. Alii *Sex Syllabarum*: ut, Durch den sinin uuillen. Den grauuin uualthundin. Alii *Hepta-Syllabi*: ut, Crist dir unser herro Gut. Da uuir jemer sulin sin. Die Troianischen Franken. Nu ist zit das uuir denken. Alii *Octo-Syllabi*: ut, uuir horten ic dikke singen. Daz die gidoustin lichamin. Alii *Ennea-Syllabi*: ut, Da bi uuir uns sulin beuuarin. Uan kerlingen unzan ungerin. Alii *Deka-Syllabi*: ut, uon den zuein ein uuerch daz der mennisch is. Dissi zuei dine harti si uuarin gelich. Alii *Hendeka-Syllabi* sunt: ut, diu spehin uuerch gescuph so manigualt. Zden selben erin uuard Adam gescaphin. Also geuuegete seint Anno disin man. Alii vero *Dodeka-Syllabi* sunt: ut, Daz her getiez sich ziz uiantis truuuin. Alii sunt tredecim Syllabarum: ut, der hauite ein in uogit man hiez uolprecht. Zi demi gruaui da sini uolt in doht hauin. Nonnulli quatuordecim: ut, in senti petiris gibote mit un zi urankin gan. Nonnulli etiam quatuordecim Syllabarum numerum excedunt: ut, her ni uuurde mit geuuefinin uze dir burg uirtribin. O uui herro uuat tir erin unti genadin uolgit. Verum nullo certo ordine, aut serie observavi esse dispositos hujus carminis, ex quotiscunque Syllabis constent, versus; sed absque omni arte & consilio nunc per parium, nunc pauciorum Syllabarum versus. Ii qui plures habent, præeunt, aut sequuntur. Nondum, ut par est credere, in veteri Theotonica poesi tam varia carminum, ac strophorum genera erant, quam nunc sunt apud *Germanos*, eave rhythmorum, quos pseudo-rhythmos voco, diversitas, & tot eos in carminibus formandi locandique modi. Verum ex his rudimentis, & imperfectis initiis per varios gradus processusque cœpit, adolevit, & quasi ad juventæ florem pervenit hodierna poesis *Germanorum*. Quam qui scire velit, ei diligenter legendus de poetica *Germanica* liber quartus operis, quod *Justus Georgius Schottelius de Lingua Germanica* edidit An. M.DCLXIII. Partitur quartus iste liber *de Poetica Germanica* in tres libel-

 los,

los. Quorum primo tractatur de quantitate Syllabarum. In ſecundo de ſcanſione, & iis, quæ ſcanſioni accidunt, ut & de rhythmis, ſcilicet *iis pſeudo-rhythmicis*, & rhythmificatione. Tractatur etiam in eo de genere carminum, & ratione pedum. Et in tertio de carminum generibus variis, ratione ſtropharum, rhythmorum, & materiæ. Tale quidem opus de lingua *Anglicana* & in eo de poëtica *Anglorum* qui ſcribat, ut è noſtris quis, *Anglo-Saxonicis* eruditus, tandem aliquando ſurgat, optandum quidem ab omnibus *Anglis*, imo ſperandum, ſi non expectandum eſt.

Coronidis loco unum atque alterum hymnum adjungam.

HYMN. AD NOCT. DOMINICIS DIEBUS.

1 Mittera nahti zite
Uuizaelichiu ſtimma manot
Chuuedem lop truhtine
Fatere ſimbulum joh ſune,

Mediæ noctis tempore
Prophetica vox admonet
Dicamus laudes Domino
Patri ſemper ac Filio,

2 Uuihemu ouh atume.
Duruh nohtiu kauuiſſo driuuiſſa
Joh dera einun capurti
Za lobone uns ſimbulum iſt.

Sancto quoque ſpiritui.
Perfecta enim Trinitas
Uniuſque ſubſtantiæ
Laudanda nobis ſemper eſt.

3 Egiſon zit daz hebit
Demu do uuaſtio poto chundo
Egypte toda anaprahta
Fareneit eriſt poraniu.

Terrorem tempus hoc habet
Quo cum vaſtator Angelus
Ægypto mortes intulit
Deletis primogenitis.

4 Diſiu uuila ſtunta rehtem heili iſt,
Dea dare do poto
Katurſtic ſclahan uuizinon ni uuas
Zeicha furihtanti pluates.

Hæc hora juſtis ſalus eſt,
Quos ibidem tunc Angelus
Auſus punire non erat
Signum formidans ſanguinis.

5 Egyptus uueinota ſtarchlicho
Chindo chrimmiu reuuir.
Eino mandata
Lambes kaſcirmter pluata.

Egyptus flebat fortiter
Natorum dira funera.
Solus gaudebat Iſrael
Agni protectus ſanguine.

6 Uuir auûr Iſrahel liut pirum
Frauuoem in dir truhtin
Fiant farmanente inti ubil
Chriſtes kaſcirmte pluate.

Nos verò Iſrahel ſumus
Lætemur in te Domine
Hoſtem ſpernentes & malum
Chriſti defenſi ſanguine.

7 Selbaz kiuuiſſo zit iſt
Demu ſtimmi euangeliſceru
Chumſtiger prutigomo calaupit iſt
Riches himiliſces felaho ſcheffo.

Ipſum profecto tempus eſt
Quo voce evangelicâ
Venturus ſponſus creditur
Regni cæleſtis conditor.

8 Inkagan louffant uuiho magadi
Cagan denne chumſti
Tragente heitariu liot faz
Mihileru froonte mendi.

Occurrunt ſanctæ virgines
Obviam tunc adventui
Geſtantes claras lampadas
Magno lætantes gaudio.

9 Tuliſco auûr pilibant
Deo arlaſctiu eigun leot kar
Aruûn hlochonte turi
Pilochaneru giu riches turiportun.

Stultæ verò remanent
Quæ extinctas habent lampadas
Fruſtra pulſantes januam
Clausâ jam regni regiâ.

10 Duruch uuacheem triulicho
Tragante muat heitariu
Chuementemu daz heilante
Uuirdige kakan lauffem kagani.

Pervigilemus ſobriè
Geſtantes mentes ſplendidas
Advenienti ut Jheſu
Digni occurramus obviam.

11 Joh dera naht mittera zite
Paul auh inti Sileas
Criſt kabuntane in charchare
Samant lobonte intpuntan uurtun.

Noctiſque mediæ tempore
Paulus quoque & Sileas
Chriſtum vincti in carcere
Conlaudantes ſoluti ſunt.

12 Uns

12 Uns deiſu uueralt charchari eſt.	*Nobis hic mundus carcer eſt.*
Dih lobomes Chriſt Cot,	*Te laudamus Chriſte Deus,*
Intpint pentir ſuntono	*Solve vincula peccatorum*
In dih Chriſt kalaupantero.	*In te Chriſte credentium.*
13 Uuirdige unſih tua chunine uuiho	*Dignos nos fac Rex agie*
Chumſtiges riches tiurida	*Venturi regni gloria*
Euuigem daz kafrehtohem	*Æternis ut mereamur*
Dih lobum ſaman ſingan.	*Te laudibus concinere.*

HYMNUS ALTER.

1 Euuiges leohtes ſceffento	*Æternæ lucis conditor*
Leoht er ſelbo aller inti tak	*Lux ipſe totus & dies*
Naht noc einiga intfindanter	*Noctem nec ullam ſentiens*
Kapurt leohtes emazziges.	*Natura lucis perpete.*
2 Giu intlazit pleichenti nahemu	*Jam cedet pallens proximo*
Tage naht chumfti	*Diei nox adventui*
Kagan pliuuanti leoht himil zeichano	*Obtundens lumen ſiderum*
Az iſt inti heitarer tagaſtern.	*Adeſt & clarus lucifer.*
3 Giu ſtroe frouue arſtames	*Jam ſtrato læti ſurgimus*
Dancha ſingante inti dine	*Grates canentes & tuas*
Daz plinta naht karihti [ſunna tak.	*Quod cæcam noctem vicerit*
Auuar traganti [ł uuidarfuarinti] auûr	*Revectans rurſus Sol diem.*
4 Dich nu noc fleiſges mendi	*Te, nunc nec carnis gaudia*
Sclechtem untarſliufen hizzom,	*Blandis ſubrepant æſtibus,*
Fizusheitim noh henge uueralta	*Dolis nec cedat ſæculi*
Muat unſar uuiho pittames.	*Mens noſtra ſancta, quæſumus.*
5 Kapuluht noc paga kakruuazze,	*Iram nec rixa provocet,*
Kitagi noh uuamba kaanazze,	*Gulam nec verter incitet,*
Ehteo piſturze noh hungar,	*Opum pervertat nec fames,*
Unchuſger noc fluſc piſahe.	*Turpis nec luxus occupet.*
6 Uzzan feſtemu muate urtructe	*Sed firmâ mente ſobrii*
Cadiganemu uueſante lichamin	*Caſto manentes corpore*
Allan kalaubigemu atume	*Totum fideli ſpiritu*
Chriſte leittem deſan tak.	*Chriſto ducamus hunc diem.*

Finitis jam tandem inſtitutionibus noſtris Gramm. Franco-Theotiſcæ, *inſtitutiones Gramm.* Iſlandicæ *ab* Runolpho Jona *compoſitas, & noſtris obſervationibus amplificatas lectori proximo loco exhibemus.*

Linguarum Vett.
SEPTENTRIONALIUM
THESAURI
GRAMMATICO-CRITICI
ET
ARCHÆOLOGICI
PARS TERTIA:

SEU

Grammaticæ *Islandicæ* Rudimenta

PER

RUNOLPHUM JONAM Islandum,

CUM

GEORGII HICKESII

ADDITAMENTIS AUCTA ET ILLUSTRATA.

OXONIÆ,
E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCIII.

A D

Ornatiſſimum Virum

ROGERUM SHELDON

Armigerum,

GEORGII HICKESII

De hac Secunda Sua Grammaticæ *Iſlandicæ* Editione

PRÆFATIO.

CUM ſæpe multa jucundè & ſcienter mecum diſputares, *Colendiſſime Sheldone*, de Linguis Vetuſtis Septentrionis, non tantum egregie commodeque dicere ſolebas, quibus me in edendis his libris, qui illarum vim totam & præſtantiam exponunt, confirmaſti; ſed ea etiam ſciſcitari, quibus ipſe Tibi ſingularum ingenia optume poſſem reſpondens explicare. Maximè autem memini, cum unà domi Tuæ eſſemus, multa de Linguâ dicta RUNICA Te à me diligenter quæſiviſſe. Cui reddens dixi linguam veterem, quam alii *Danicam*, alii *Cimbricam*, alii vero *Scandicam* nuncupant, *Runicæ* tandem nomen eſſe ſortitam à RUNIS, hoc eſt, ab antiquiſſimis *literis*, quas Saxeis ſuis monumentis incidere, & quibuſcum Codices ſuos veteres Scandiæ populi, & ab iis oriundæ gentes, potiſſimum *Iſlandi*, ſcribere ſolebant. Dixi etiam continuo ſpiritu me propterea *Runolphi Jonæ* Grammaticam *Iſlandicam* cum meis excudiſſe, quod *Iſlandi*, ad quos raro Mercatores commeant, eodem fere vetere & genuino ſermone jamdudum utuntur, quo ante annos fere octingentos locuti ſunt, * cum, patria ſua *Norvegia* ob *Haraldi Pulchricomi* tyrannidem relicta, ſibi ſuiſque conſulentes in *Iſlandiam*, montibus, nivibus & ſylvis conſpicuam, navigare cœperint. Longum eſſet omnia referre quæ in ſermone iſto, quem de hac lingua habuimus, tum dicta ſunt. Tibi vero fuiſſe jucunda, quæ dicebam; atque *Runolphi* Grammaticam ita à me in hac altera noſtra editione comparatam eſſe, ut *Runæ*, quæ à recepta fide *Chriſtiana* exoleſcere cœperant, facile diſcerentur, Te gaudere, & verbis & vultu commonſtrabas. En igitur, *doctiſſime vir*, quæ omnibus Tuis de Sermone *Runico* tunc interrogatis pleniſſimè reſpondebit, Grammaticam *Iſlando-Scandicam* multis tabellis *Runicis* & obſervationibus noſtris auctam & illuſtratam. In quâ, ne quod noſtrum eſt *Runolpho* attribuere velle, aut quod *Runolphi* eſt nobis arrogare videar, ſcire Te velim maximam noſtrorum partem me in margine ponendam curaſſe. Quæ vero in textu addere oportebat, ea cum *lunulis notata*, diſcriminis cauſa, fecimus excudi. Cætera *Runolphi Jonæ* poſt *Arngrimum* Arctoï orbis fulgentiſſimi ſyderis univerſa ſunt. Cujus venerandis manibus ne injurius forem confundendo quæ ille tradidit, cum iis quæ adjecimus, hoc ut noſceres, imprimis faciendum mihi putavi.

Hæc apud Te Lectoris vices obeuntem præfari viſum eſt, qui forſan ſenex diſces *Runicas literas*; quemadmodum ſuperior ille *Cato*, cum Te ætate multo grandior eſſet, *Græcas* avidè didiciſſe fertur, doctrinæ juvenili cupiditate flagrans. Quidni igitur Tu, *Catonis* exemplum ſecutus, ad delectationem Tuam idem faceres, cum *Græcis* & *Latinis*, quorum ſcientiâ excellis, Runica conjungendo, ut humaniorum & barbararum quas durius vocant, literarum doctrinâ par eſſe poſſis? Senem quidem anni & imbecillum corpus Te fecerunt: ſed Juvenili robuſtoque animo frueris, quem in iis lectitandis, quæ Tibi placeant, facile poſſis exercere.

Verum Tuo etiam colendiſſimo mihi Nomine præfationem eſſe inſcriptam volui, ut in nullo non loco, ad quem pervenerint hi libri, amicitiam noſtram, Tuorumque erga me meritorum magnitudinem notam poſteritati facerem. Etiam crede mihi, *Sheldone*, Te habere amicum, virum

* Crymogææ *Arngrimi Jonæ* lib. I. cap. 11.

ſtudio, doctrinâ, moribuſque ſapientem, qui id ſolum, quod honeſtum, bonum judicas, gloriæ mihi duco. Te, inquam, habere amicum non poſſum non gloriari; quem aſſecutum eſſe, quantum homo poteſt, naturam optimam rectè vivendi ducem, quibuſcum in florentiſſimo illo Collegio per quadraginta annos conjunctior vixiſti, ad unum omnes fatentur. Te laudant, quoties de Te loquuntur, ut tranquillè, purè, & honeſtè actæ vitæ perfectum exemplum. Te, qui veritatis, & juſtitiæ cultor es; qui non Tibi, ſed aliis vivis; qui ad gravitatem humanitatem, ad morum ſanctitatem comitatem & facilitatem ita adjunxiſti, ut omnibus percharus ſis; qui denique animo magno res humanas deſpiciens omnia Tua in Te poſita eſſe ducis, humanoſque caſus virtute inferiores putas; meliorem prudentioremve virum aut fuiſſe quenquam, aut eſſe, aut fore negant. Ego qui multorum annorum conſuetudine & familiaritate præclara hæc in Te eſſe cognovi, nequeo mihi temperare, quin ea quaſi pleniore ore jam de Te prædicem: etſi ea dicta eſſe, multoque magis in publicum ſcripta prodire, pro verecundiâ Tuâ Te gravius ferre & laturum eſſe certo ſcio. Sed ignoſcas, quæſo, quod hoc mihi aſſumpſerim, ut clam Te hæc ſcriberem, atque cum maximo Tuo rubore etiam publicarem. Condona mihi hanc unam injuriam, quæ quidem amoris, ſtudii, & benevolentiæ injuria eſt: imo cujus mihi auctrix eſt juſtitia ipſa, quæ jubet, ut ſuum cuique tribuatur. Unam hanc noxam igitur mihi virtutibus Tuis provocato remitte, & ſi aliam unquam ullam admiſero, occidito, hoc eſt, mihi adimito omnem amorem Tuum, ſine quo vita mihi nequit eſſe dulcis. Reſtat porro, ut D. O. M. ſuppliciter rogem, ut Tibi det in leni, placidâ, & longæva ſenectute, bene, beateque vivere; & cum tandem excellens & humana contemnens animus Tuus è corpore exceſſerit, ut facilis illi pateat ad Cœlum aſcenſus. Sic pro Te quotidie precatur

Londini VIII Calend. Maias.
A. D. MDCCIII.

Tuus *GEORGIUS HICKESIUS.*

Index *Capp.* Grammaticæ *Iſlandicæ.*

Cap. I. *De Literis.* Pag. 3.
Cap. II. *De Declinationibus Nominum Simplicium.* p. 8.
Cap. III. *De Declinationibus Compoſitis.* p. 26.
Cap. IV. *De Motione Nominum Adjectivorum.* p. 28.
Cap. V. *De Heteroclitis,* ſeu *Anomalis,* item *Defectivis.* p. 38.
Cap. VI. *De Genere, Specie, Figura, Numero & Caſu.* p. 40.
Cap. VII. *De Pronomine.* p. 44.
Cap. VIII. *De Verbo.* p. 47.
Cap. IX. *De Participio.* p. 67.
Cap. X. *De Adverbio.* p. 68.
Cap. XI. *De Conjunctione.* p. 70.
Cap. XII. *De Præpoſitione,* p. 70.

GRAMMATICÆ ISLANDICÆ RUDIMENTA.

Benigno Lectori Salutem.

CUM ante biennium in ludo literario patriæ Borealis Linguarum Latinæ & Græcæ initiis, quæ Grammaticalia in Scholis dicuntur, juventutem patriam imbuerem, ibidemque pro juniorum captu, Scriptores Romanos, *Ciceronem*, *Terent. Virg. Horat.* alioſque vernacula lingua exponerem, verum eſſe deprehendi quod vulgò dici ſolet; *Nos docendo diſcere.* Etenim cum crebrò dictio Romana in noſtram, noſtraque viciſſim in Romanam vertenda eſſet, mox mira quædam linguæ maternæ ubertas & elegantia, antè mihi non obſervata, eluxit. Sumus enim plerunque eorum, quæ à natura ipsâ hauſimus, incurioſiores: nec cauſas rerum rationêſve ſcitamur, quæ ab ineunte ætate, unâ cum lacte materno nobiſcum quaſi coaluere. Habet enim maximæ evidentiæ inſtar inſitum naturæ dictamen. Hac verò occaſione cum tàm accuratas conciñnaſque vocum inflexiones, tam elegantes conſtructionum modos, tam exquiſitos verborum delectus, tam miram ſententiarum varietatem, tam denique inſignem figurarum vim ac ſplendorem in lingua patria animadverterem, ut neutri illarum gravitate, neutri venuſtate cedere videretur; cœpi vehementiùs mirari, quî factum ſit, quod è tot præſtantibus ingenio & eruditione viris in hac lingua & natis & egregiè verſatis, nemo de eâ quicquam inſigne literis prodidiſſet: cum & vaſtiſſimum hujus materiæ copia ſufficiat oceanum, per quem judicii pariter ingeniique velis latiſſimè vehi potuiſſent, & nihil commendatius habere debuiſſent, quàm ut linguam patriam illuſtrandam ſuſciperent. At verò videre mihi videor tantis viris ab ingenio & arte paratis quid obſtiterit, quo minus & commodo patriæ hac in parte deſervierint & gloriæ. Nimirum prævidiſſe credo oleum operamque perditum iri. Paucos enim præſertim inter exteros fore, qui ejuſmodi lucubrationibus delectarentur; ac proinde famæ ſuæ nominiſque celebritati haud parum derogaturam Lectorum paucitatem. Mihi verò diligentiùs rem penſitanti, iſta excuſatio ad ne-

gandum ornandæ patriæ officium haudquaquam ſufficere videtur. Quanquam enim maximum fructum laborumque velut ſolatium ex eo capiant eruditi, quod ſua ſcripta à multis & legi & probari intelligant, pœniteatque induſtriæ, quoties diverſum evenerit; nihil tamen peræquè curandum exiſtimavi, ac ne noſtra culpa occidant, quibus æternitas debetur. Si qua alia, certè hæc noſtra lingua talis eſt, quæ ſua majeſtate meruit ab interitu vindicari. Nihil enim copioſius, nihil elegantius, nihil accuratius vidi. Quibus ego motus quod non ſolum in Hebræa, Græca, Latina dudum viri docti; ſed recens etiam in Germanica, Italica, Gallica, Anglica, &c. præſtiterunt, id in vernaculâ, licet impari ſucceſſu, tentavi. Voces magno & indigeſto numero in unum collectas ſigillatim examinavi. Quæ ſimilis erant inflexionis, ad unam declinationem retuli, anomalias exceptionibus reſervavi. Et quia quadruplicem inflexionum differentiam eſſe deprehendi, quatuor mihi natæ ſunt nominum declinationes. Erant tamen hæc adhuc omnia valdè imperfecta, rudia, inconcinna, ut ſolent præformari pictorum prima lineamenta. Verùm hoc inceptum variæ occupationes interruperunt, & in primis neceſſitas quædam mihi tum fortè injungebatur Academiam hanc regiam Hafnienſem, Athenas illas Danorum, reviſendi. Quæ res meum inſtitutum adeo perturbavit, ut omnes de eo cogitationes antè ſuſceptas animo abjicerem. Intereà loci non defuerunt magni nominis & auctoritatis viri, inter quos, quod honor & mirita eorum poſtulant, primo loco mihi nominandi ſunt Viri admodum reverendi, clariſſimi & excellentiſſimi, DN. D. *Olaus Wormius*, Facultatis Medicæ in alma Hafnienſium academia P. P. & DN. M. *Thomas Bangius* Sanctæ linguæ ibidem P. P. Viri in omni antiquitate verſatiſſimi, qui huic meo conatui album adjicebant calculum, monebantque ut in propoſito ſtrenuè progrederer, quodque ſtudioſo animo inchoaviſſem, conſtanti & magno abſolverem. Quid facerem? Avolarant priores conceptus, eoque minus ſui reliquerant, quo minores egerant in mente radices. Novum igitur & anteà non tentatum aggreſſurus videbar. Sed quia tantis viris tam honeſta jubentibus non parere ſummæ inhumanitatis & inertiæ videri poterat, ſuſcepi tandem hanc provinciam, & ad recolligenda, quæ antè in chartas diſſolutas ſparſim conjeceram, me applicui, adjectivorum motionibus, verborum conjugationibus auxi, reliquas etiam orationis partes ſtrictim perſecutus, ne quid etymologiæ ad ſui integritatem deeſſet. Quæ nunc omnia Tibi, lector candide, his pagellis exhibemus, illaborata quidem & impolita, utpote quibus ultimam limam adhibere feſtinatio non eſt paſſa; ſed (ut ſpero) talia, quæ alios longo hactenus otio indormientes excitare poterunt. Nec mihi metus eſt nè paucos aut fortè nullos habiturus ſim lectores. Nam hos forſitan aliquos, quanquam non materiæ, tamen novitatis gratia dabit. Nunc quid in hac editione obſervari à Te velim, lector humaniſſime, paucis accipe. Ac in primis quidem humanitatem tuam latere non debet, quod litera Alphabeti noſtri ultima, olim *thuſs* hodiè *thorn* appellata, in Typographia, qua in hoc opuſculo excudenda uſi ſumus, non extiterit, ideoque loco ejus *th* Danicum vel Germanicum uſurpare neceſſe habuerimus.

Deindè cave heîc expectes accuratam vocum Iſlandicarum interpretationem, quarum non exiguum numerum ideò paſſim inſeruimus, ut in promptu eſſent exempla, in quibus inflectendis & ad regulas applicandis linguæ noſtræ ſtudioſus ſe exerceret. Reperiuntur enim inter eas permultæ, quæ plurimas admittunt ſignificationes. Quarum unam aliquam, plerumque tamen propriam & primariam adduxiſſe ſatis putavi. Neque enim dectionarium ſcribere animus erat.

Ad extremum per candorem Tuum, mi lector, perque Chriſtianam, quam Tibi cordi eſſe nullus dubito, charitatem Te rogo, ſicubi in hoc proclaſmate à me peccatum eſſe deprehenderis, velis hoc non tàm incuriæ meæ quam imbecillitati humanæ imputare. Neque enim omnia ad hanc vel illam regulam ſpectantia primo intuitu circumſpicere potui, utpote nullis præviis veſtigiis adjutus, quorum ductu hæc avia & deſerta confragoſa eluctarer. Quô factum, ut δευτέραι φροντίδες ſæpè ea ſuggererent, quæ priori loco fuiſſent ponenda. Quod ſi quis ſe hiſce vilibus & imperfectis multo elaboratiora præſtare poſſe aut potuiſſe contenderit, ei non multùm refragabor, contentus, ſi his columbulis noſtris inter aquilas ſuas conceſſerit pennas. Bene vale, lector candide, & mihi in ſpem gratiæ Tuæ omnia honeſta aggredi parato, favere perge. *Hafniæ*, pridiè nonas decemb. An. 1651.

RUNOLPHUS JONAS *Iſlandus.*

CAPUT PRIMUM.

De Literis.

LITERAS lingua *Islandica* duplices habet: Veteres & Novas. Veteres *Runer* dictas fælici succeſſu ac immortali cum nominis ſui gloria ab interitu & oblivione jamdudum vindicavit Celeberrimus *Wormius*, opere, cui titulum fecit, LITERATURA RUNICA; " Quarum communiores, maximeque receptas figuras, *Latino* ordine diſpoſitas hic, lector, tibi exhibeo.

" Aar.	ᛅ.	A.	" Jis.	ᛁ.	I.	" Ridhr.	ᚱ vel ᛦ.	R.
" Biarkan.	ᛒ.	B.	" Kaun.	ᚴ.	K.	" Sol.	ᛋ.	S.
" Kneſol.	ᛍ.	C.	" Lagur.	ᛚ.	L.	" Tyr.	ᛏ vel ᛐ.	T.
" Duſs.	ᚦ vel ᛑ.	D.	" Madur.	ᛘ.	M.	" Ur.	ᚢ.	U.
" Stungen jis.	ᛂ.	E.	" Naud.	ᚾ.	N.	" Stungen fie.	ᚡ.	V & W.
" Fie.	ᚠ.	F.	" Oys.	ᚬ.	O.	"	ᚼᛋ	X.
" Stungen kaun.	ᚵ.	G.	" Stungen Birk.	ᛔ.	P.	" Stungen ur.	ᚤ.	Y.
" Hagl.	ᚼ.	H.	" ᚴ. & ᚴᚢ.		Q.	" Stungen duſs.	ᚧ.	TH.

" Genuina tamen ſeries *Runarum* apud veteres *Septentrionales* hæc fuit.

" ᚠ. ᚢ. ᚦ. ᚬ. ᚱ. ᚴ. ᚼ. ᚾ. ᛁ. ᛅ. ᛋ. ᛏ. ᛒ. ᛚ. ᛘ. ᛦ.

" In hoc Alphabeto, elementum v, vii, xv, xxi, xxii, xxiii. Stungen, i. e. *punctata* vocantur, " quod punctis ab aliis ejudem formæ & ductûs diſtinguuntur. Et inter alia monumenta *Runica*, " quæ in communibus ejus *runis* exarata ſunt, haud multis poſtponendum eſt Saxum iſtud, quod " cum altero, temporis dentibus exeſo, ſtans ſpecioſum in Atrio *Muſæi Oxonienſis*, ut in libro " noſtro locum haberet, me fixis oculis perluſtrantem, per venerabilem ſuam antiquitatem, & " pro mea in almam matrem Academiam pietate, quaſi oravit, & obteſtatum eſt.

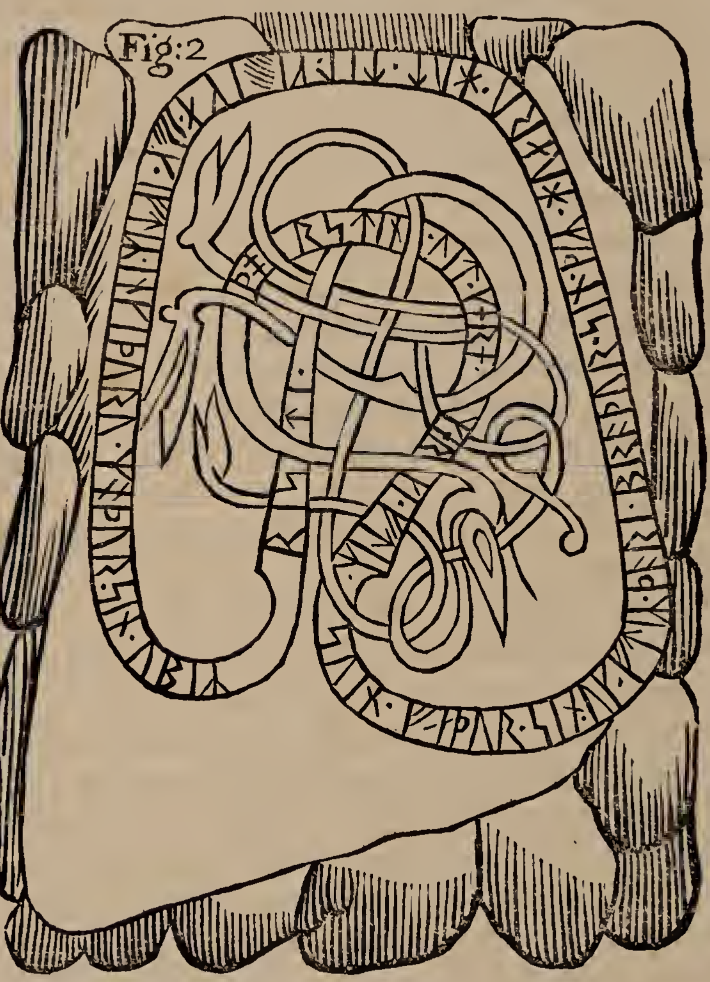

" Fig. I.

" ᛚᚦᛋᛘᚬᚦᚱ. ᛚᛏ. ᛅᚴᚢᛅ. ᛋᛏᛁᚾ. ᛅᚠᛏᛁ. ᛁᚢᛚᛒᛁᚱᚾ. ᚠᛅᚦ.

" Lithſmother lit akua ſtin aufti Julibirn Fath.

" *Lithſmotherus incidi fecit ſaxum in memoriam Julibirni Patris.*

" Fig. II.

" ᚦᚬᚱᛋᛏᛁᚾ. ᛚᛏ. ᚴᛂᚱᛅ. ᛘᛂᚱᚴᛁ. ᚠᛏᛁᛦ. ᛋᚢᛁᚾ. ᚠᛅᚦᚢᚱ. ᛋᛁᚾ. ᚢᚴ. ᚠᛅᛁᚱ. ᚦᚬᚱᛁ. ᛒᚱᚬᚦᚱ. ᛋᛁᚾ.
" ᚦᛁᚱ. ᚼᚢᛅᚱᚢ. ᚼᚢᛏ. ᛏᛁᛚ. ᚴᚱ :: ᛁᚴᛅ. ᚢᚴ. ᛁᚠᛏᛁᛦ. ᛁᚾᚴᛁᚦᚢᚱᚢ. ᛘᚬᚦᚢᚱ. ᛋᛁᚾ. ᚢᛒᛁᚱ. ᚱᛁᛋᛏᛁ.

" Thorſtin lit gera merki ftir Suin fathur ſin. uk ftir Thori brothur ſin.
" Thir huaru hut til Gr::ika. ug iftir Ingithuru mothur ſin. Ubir riſti.

" *Thorſtinus notas fieri fecit in memoriam Suini patris ſui. & in memoriam Thori fratris ſui.*
" *Iſti profecti ſunt in Græciam. & in memoriam Ingithuru matris ſuæ. Ubir incidit.*

 In

"In his autem monumentis, ut & in id genus fere omnibus, inscriptionum *runæ* in *nodis*, sive "*gyris nodorum* insculptæ leguntur, propterea quod apud veteres Septentrionales gentes *nodus* "amoris, fidei, amicitiæ symbolum fuisse videtur, ut quod insolubilem pietatis & affectus nexum "significavit. Hinc apud Boreales *Anglos*, *Scotos*que, qui *Danorum* veterum tum sermonem, "tum mores magna ex parte adhuc retinent, *nodus* in gyros curiose ductus, fidei & promissio- "nis, quam *Amasius* & *Amasia* dare solent invicem, symbolum servatur, quodque ideo vocant "**a truloveknot**, à veteri *Danico* **tru**, *fides*, & **at lofa**, *promittere*, unde compositum **at tru- "lofa**, *fidem dare*, **trulofa**, *fidem do*; ut in evang. *Island.* **til einrar meyar er trulofad var einum "manne**, *ad virginem*, *cujus fides data erat*, vel *desponsata erat viro*. Hinc etiam apud *Anglos* "*Scotos*que consuetudo reportandi capitalia donata curiose in gyros nodosque torta à solennibus "nuptiis plane quasi symbola insolubilis fidei, & affectus, quæ sponsum inter & sponsam esse "debent. Quinimo sodalitia hominum, qui mutua fide arctè vinciuntur, sive probi ii, sive "scelesti sint, apud nos vocantur **knots**: ut, **a knot of fellows**, **a knot of thieves**, &c. "Et ita sociati, & fide vincti dicuntur *Anglice* **to be in a knot.** Notandum quoque est *no- "dos*, qui ad denotandum insolubile fidei & affectus vinculum, in monumentis *runicis* incidi so- "lent, sæpissime *anguiformes* esse, quod ex omnibus serpentum duntaxat genus in *nodos*, & gy- "ros se torquere solet; & quum *nodus* anguiformis cernitur, tum caput lecturo primum inter "gyros exquirendum, utpote à quo *runarum* descriptio inchoanda est. Quum igitur apud ve- "teres *Danos* & *Norvegos*, *nodus*, aut in *nodum* gyratus anguis insolubilis fidei & amoris symbo- "lum esset, non mirandum est regum sui temporis maximum, qui *Angliam*, *Daniam*, & *Nor- "vegiam* in sua potestate tenuit, se NODUM vocasse; id enim CNUTUS, *Danice* **knutur**, si- "gnificat. Ob eandem forsan rationem, apud istas gentes olim tot sibi **Ormi**, vel **Orms**, in nom. "**ormur**, quod *serpentem* denotat, nomen sibi ascivere, quod in cognomen celeberrimæ apud "*Danos Wormiorum* gentis jamdudum transiit.

"Quum vero Alphabeta alia haud in exiguo numero extent, quorum *runæ*, cum superioris "Alphabeti elementis ejusdem nominis & valoris, aut fere universæ, aut earum magna pars, "aut saltem nonnullæ secus ductæ formatæque sunt, ea quoque in trinam classem distributa hic "quoque exhibenda tui gratia, lector, censemus.

"Prima classis eorum est, quæ *runas* habent è vetustis monumentis Saxeis & membranis de- "scriptas, quorum illa tabellis XVI insculpta hic se ostentant in Fig. I. II. III. IV. V. VI. VII. "VIII. IX. X XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI.

"Secunda classis est eorum, quæ numero novem, auctoribus privatis quibusdam doctissimis "viris, in publicum prodiere, & hæc totidem tabellis exhibentur. α. β. γ. δ. ε. ζ. η. θ. ι.

"Tertia classis eorum est, quæ *Nuda Alphabeta* voco, ut quæ in MSS, maxime in *Saxonicis* "nostris solitaria absque omni scriptura reperiuntur. Horum autem duodecim tabellæ sunt, "nempe 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. Tabella (5) tria continet, quæ extant ad calcem "codicis MS. *Hrabani Mauri*, de computo ad dilectum fratrem *Macharium*, qui in manu Saxo- "nica exaratur. Hujus codicis usum acceptum gratus refero reverendo doctissimoque viro na- "talibus, ingenio, & humanitate præclaro, *Ricardo Annesly* dignissimo Decano, & reverendis "fratribus Canonicis *Ecclesiæ Cathedr. Exoniensis*, & *Leofrici* fundatoris maximis ornamentis, "qui pro suo in antiquas literas amore, ex archivis ecclesiæ veterum membranorum quicquid "ibi *Saxonice* scriptum esset, in usum nostrum, rogati faciles miserunt.

"Præterea cùm *runarum*, quæ in hâc triplici Alphabetorum classe ordinantur, magno in nu- "mero, magnaque etiam in diversitate habeantur, Tabulam MM. adjiciendam duxi, in quâ "universa earum varietas collecta, *runarum* studiosis ob oculos ponitur.

"Adhæc, cùm ex simplicibus *runis* compositæ ortæ sint, quas, quia ex simplicibus contexun- "tur **vefiur** vocant, à verbo **veff**, *texo*; ideo præcipuos diversas *runas* componendi modos, qui- "bus vel vocalis vocali, vel consonans vocali, vel consonans consonanti jugari solet, in tab. NN. "exhibendos curavimus, cui etiam inscriptionem Runicam baptisterii *Bridekirkensis*, in com. "*Cumb.* à Cl. *Nicolsono* emendatam subjunxi, propter jugationes *runarum*, quæ in ea cernuntur.

"Quinimo cum ejusdem *runæ* diversus adeo nonnunquam valor sit, ut literarum plurium *La- "tinarum* potestates obtineat, mei quoque exhibere duxi famosiores *runas* πολυσήμους, quas habes "in tabella P P.

"Porro ne quid ad instituendum tyronem *runarum* studiosum, *Runolphi* nostri Grammaticæ "deesset, in Tab. T. diphthongos, duplices, & syllabarum ac vocum quarundam notas plane "ut necessarias Alphabetorum appendiculas adjungere visum est.

"Aliquid etiam ad origines *Runarum* dilucidandas ut adderem, si non tua expectatio, lector, "certe instituti nostri ratio flagitare videtur. Quapropter *runicorum* stemmatum tabulam (Z) "delineatam volui, in qua singulas *Runarum* tribus classesve, sub *Latinis Græcis*que literis, tan- "quam sub suis quasque principibus, in ordinem redactas te cernere forsan delectabit. In qui- "bus quidem classibus, *Runæ*, quæ primum vel summum locum habent, à literis *Latinis Græ- "cis*ve, ductus & lineaturas mutando, scilicet rectos in obliquos, circulos in angulos vertendo, "ut & lineolas demendo, addendove, aliquando etiam distorquendo & invertendo, ortum pro- "ximè ducunt. Quæ in secundo loco, vel ordine ponuntur, ab iis, quæ in primo stant, iisdem "modis, præsertim mutando situs literarum, earumque facies, quæ dextram spectant vertendo

TABELLA. I.

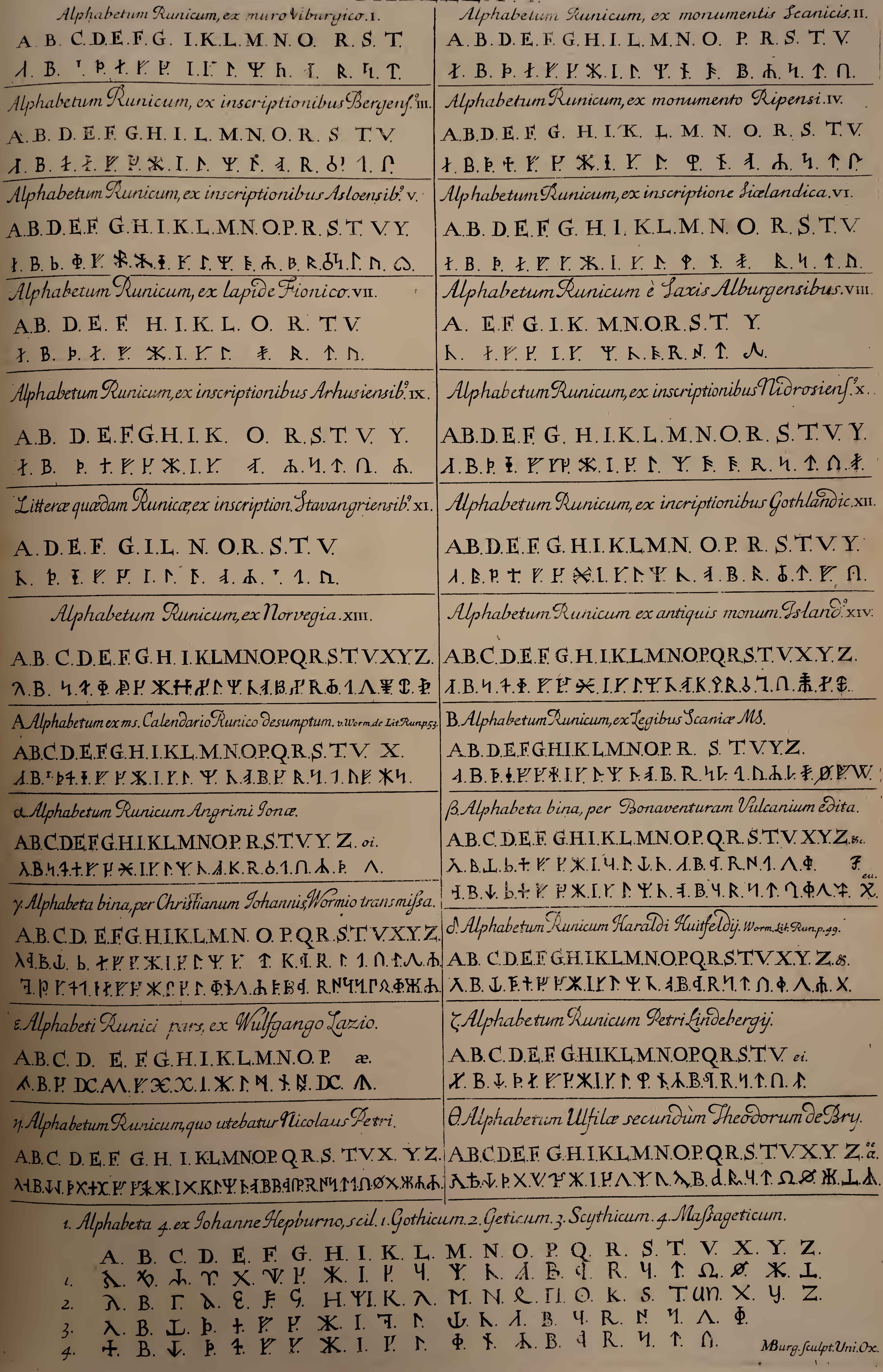

Alphabetum Runicum, ex muro Viburgico. I.
A. B. C. D. E. F. G. I. K. L. M. N. O. R. S. T.
Alphabetum Runicum, ex monumentis Scanicis. II.
A. B. D. E. F. G. H. I. L. M. N. O. P. R. S. T. V.
Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Bergens. III.
A. B. D. E. F. G. H. I. L. M. N. O. R. S. T. V.
Alphabetum Runicum, ex monumento Ripensi. IV.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. R. S. T. V.
Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Asloensib. V.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Y.
Alphabetum Runicum, ex inscriptione Sialandica. VI.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. R. S. T. V.
Alphabetum Runicum, ex lapide Fionico. VII.
A. B. D. E. F. H. I. K. L. O. R. T. V.
Alphabetum Runicum è Saxis Alburgensibus. VIII.
A. E. F. G. I. K. M. N. O. R. S. T. Y.
Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Arhusiensib. IX.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. O. R. S. T. V. Y.
Alphabetum Runicum, ex inscriptionibus Nidrosiens. X.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. R. S. T. V. Y.
Litteræ quædam Runicæ, ex inscription. Stavangriensib. XI.
A. D. E. F. G. I. L. N. O. R. S. T. V.
Alphabetum Runicum, ex incriptionibus Gothlandic. XII.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Y.
Alphabetum Runicum, ex Norvegia. XIII.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
Alphabetum Runicum ex antiquis monum. Island. XIV.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
A. Alphabetum ex ms. Calendario Runico desumptum. v. Worm. de Lit. Run. p. 53.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X.
B. Alphabetum Runicum, ex Legibus Scaniæ MS.
A. B. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Y. Z.
α. Alphabetum Runicum Angrimi Ionæ.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. R. S. T. V. Y. Z. oi.
β. Alphabeta bina, per Bonaventuram Vulcanium edita.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. &c.
γ. Alphabeta bina, per Christianum Iohannis Wormio transmissa.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
δ. Alphabetum Runicum Haraldi Huitfeldij. Worm. Lit. Run. p. 49.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. &.
ε. Alphabeti Runici pars, ex Wulfgango Lazio.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. æ.
ζ. Alphabetum Runicum Petri Lindebergij.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. ei.
η. Alphabetum Runicum, quo utebatur Nicolaus Petri.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
θ. Alphabetum Ulfilæ secundùm Theodorum de Bry.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z. œ. ä.
ι. Alphabeta 4. ex Iohanne Hepburno, scil. 1. Gothicum. 2. Geticum. 3. Scythicum. 4. Massageticum.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
1.
2.
3.
4.
MBurg. sculpt. Uni. Ox.

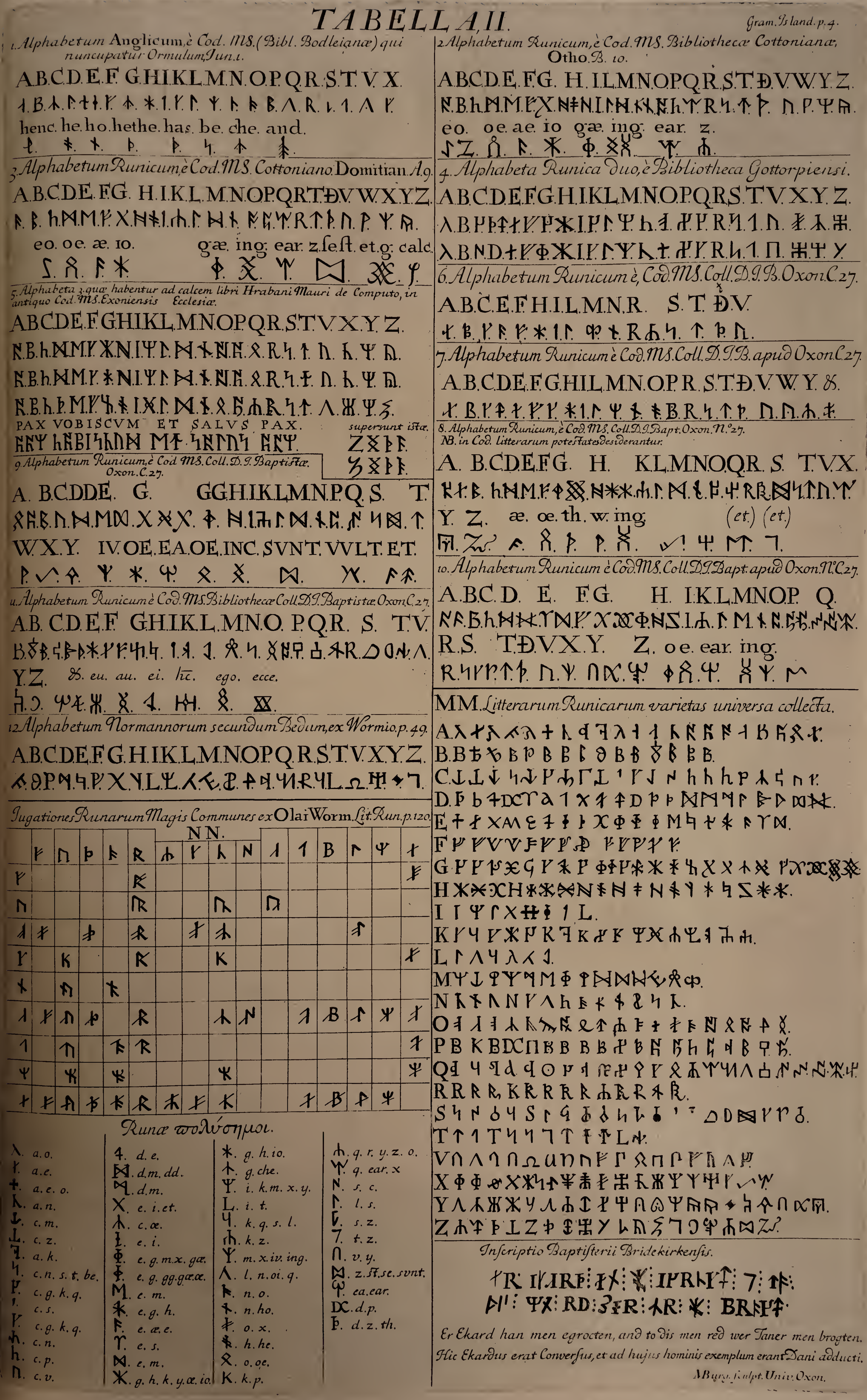
TABELLA II.
Gram. Island. p. 4.
1. Alphabetum Anglicum, è Cod. MS. (Bibl. Bodleianæ) qui nuncupatur Ormulum, Jun. 1.
A.B.C.D.E.F. G.H.I.K.L.M.N.O.P.Q.R.S.T.V.X.
henc. he. ho. hethe. has. be. che. and.
2. Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Bibliothecæ Cottonianæ, Otho. B. 10.
A.B.C.D.E.F.G. H. I.L.M.N.O.P.Q.R.S.T.Ð.V.W.Y.Z.
eo. oe. ae. io gæ. ing. ear. z.
3. Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Cottoniano Domitian. A. 9.
A.B.C.D.E.F.G. H.I.K.L.M.N.O.P.Q.R.T.Ð.V. W.X.Y.Z.
eo. oe. æ. io. gæ. ing. ear. z. seft. et. g. calc.
4. Alphabeta Runica duo, è Bibliotheca Gottorpiensi.
A.B.C.D.E.F.G.H.I.K.L.M.N.O.P.Q.R.S.T.V. X.Y. Z.
5. Alphabeta 3. quæ habentur ad calcem libri Hrabani Mauri de Computo, in antiquo Cod. MS. Exoniensis Ecclesiæ.
A.B.C.D.E.F.G.H.I.K.L.M.N.O.P.Q.R.S.T.V.X.Y. Z.
PAX VOBISCVM ET SALVS PAX.
superstunt ista.
6. Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Coll. D. J. B. Oxon. C. 27.
A.B.C.E.F.H.I.L.M.N.R. S.T. Ð.V.
7. Alphabetum Runicum è Cod. MS. Coll. D. J. B. apud Oxon. C. 27.
A.B.C.D.E.F.G.H.I.L.M.N.O.P.R. S.T.Ð.V.W.Y. &.
8. Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Coll. D. J. Bapt. Oxon. N.° 27.
NB. in Cod. Litterarum potestates desiderantur.
A. B.C.D.E.F.G. H. K.L.M.N.O.Q.R. S. T.V.X.
Y. Z. æ. oe. th. w. ing (et.) (et.)
9. Alphabetum Runicum, è Cod. MS. Coll. D. J. Baptistæ. Oxon. C. 27.
A. B.C.D.D.E. G. G.G.H.I.K.L.M.N.P.Q. S. T.
W.X.Y. IV. OE. EA. OE. INC. SVNT. VVLT. ET.
10. Alphabetum Runicum è Cod. MS. Coll. D. J. Bapt. apud Oxon. N.° C. 27.
A.B.C. D. E. F.G. H. I.K.L.M.N.O.P. Q.
R.S. T.Ð.V.X.Y. Z. oe. ear. ing.
11. Alphabetum Runicum è Cod. MS. Bibliothecæ Coll. D. J. Baptistæ. Oxon. C. 27.
A.B. C.D.E.F. G.H.I.K.L. M.N.O. P.Q.R. S. T.V.
Y.Z. &. eu. au. ei. hc. ego. ecce.
12. Alphabetum Normannorum secundum Bedum, ex Wormio. p. 49.
A.B.C.D.E.F.G.H.I.K.L.M.N.O.P.Q.R.S.T.V.X.Y.Z.
MM. Litterarum Runicarum varietas universa collecta.
A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. V. X. Y. Z.
Jugationes Runarum Magis Communes ex Olai Worm. Lit. Run. p. 120.
NN.
Runæ πολύσημοι.
a. o. a. e. a. e. o. a. n. c. m. c. z. a. k. c. n. s. t. be. c. g. k. q. c. s. c. g. k. q. c. n. c. p. c. v.
d. e. d. m. dd. d. m. e. i. et. c. æ. e. i. e. g. m. x. gæ. e. g. gg. gæ. æ. e. m. e. g. h. e. æ. e. e. s. e. m. g. h. k. y. æ. io.
g. h. io. g. che. i. k. m. x. y. i. t. k. q. s. l. h. k. z. m. x. iv. ing. l. n. oi. q. n. o. n. ho. o. x. h. he. o. oe. k. p.
q. r. y. z. o. q. ear. x s. c. l. s. s. z. t. z. v. y. z. st. se. svnt. ea. ear. d. p. d. z. th.
Inscriptio Baptisterii Bridekirkensis.
Er Ekard han men egrocten, and to dis men red wer Taner men brogten.
Hic Ekardus erat Conversus, et ad hujus hominis exemplum erant Dani adducti.
M. Burg. sculpt. Univ. Oxon.

TABELLA III.

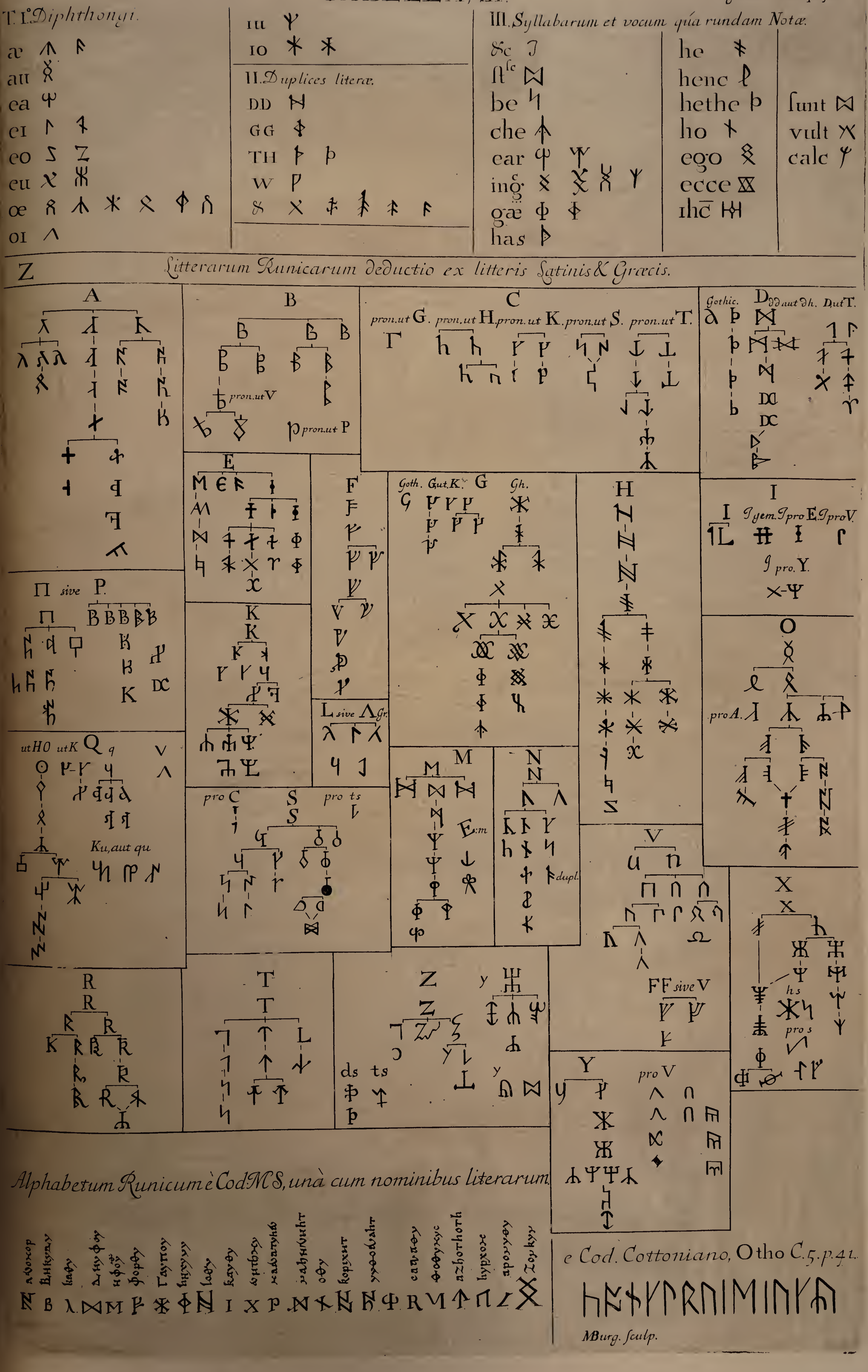
I. Diphthongi.
æ
au
ea
ei
eo
eu
œ
oi
iu
io
II. Duplices literæ.
DD
GG
TH
W
&
III. Syllabarum et vocum quarundam Notæ.
&c
ſt
be
che
ear
ing
gæ
has
he
henc
hethe
ho
ego
ecce
ihc
ſunt
vult
calc
Z
Litterarum Runicarum deductio ex litteris Latinis & Græcis.
A
B
pron. ut V
pron. ut P
C
pron. ut G. pron. ut H. pron. ut K. pron. ut S. pron. ut T.
Gothic. D aut Dh. D ut T.
E
F
Goth. G ut K. G
Gh.
H
I
I gem. I pro E. I pro V.
I pro. Y.
Π sive P.
K
L sive Λ Gr.
O
pro A.
ut HO ut K Q q
V
Ku, aut qu
pro C
S
pro ts
M
E: m
N
dupl.
V
FF sive V
R
T
Z
ds ts
X
hs
pro s
Y
pro V
Alphabetum Runicum è Cod. MS, unà cum nominibus literarum.
e Cod. Cottoniano, Otho C.5.p.41.
M Burg. sculp.

TABELLA IIII.

MONUMENTUM RUNICUM.

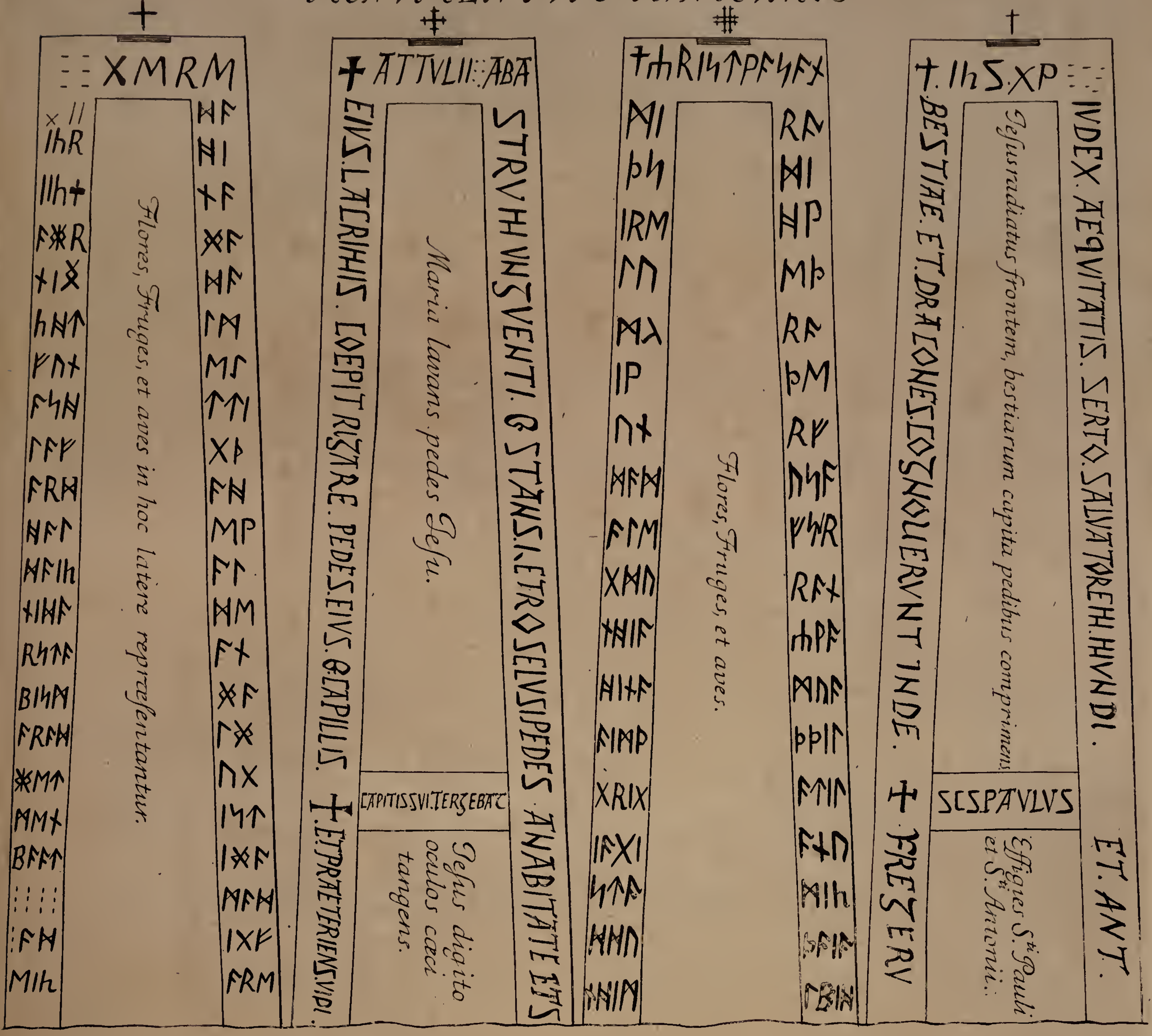

SPECIMEN

è. Cod. MS. EXONIENSI.

C.

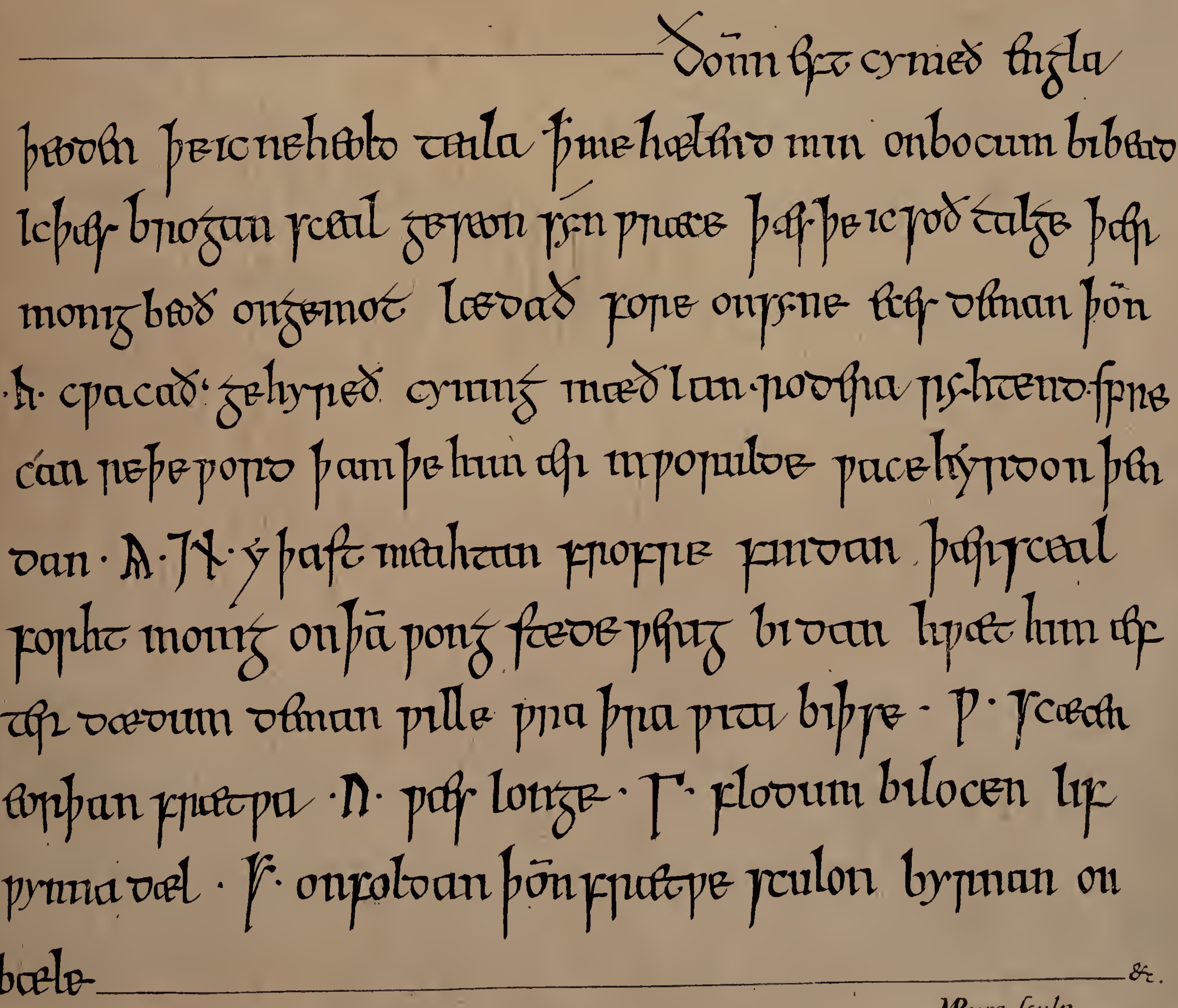

M Burg. sculp.

TABELLA, V.

SPECIMEN è Cod. MS. EXONIENSI.

D.

——————— þon̄ mege dælað deorast ealra
sibbe toslitað sin hiwan tu micle mod lufan min sceal of lice
sawul on sið fæt nat ic sylfa hwider eardes uncyðþu of sceal
ic þi ssum secan oþerne ærge wyrhtum gongan iu dædum
geomor hweorfeð ·ᚳ·ᚣ·7·ᚾ· cyning biþ reþe sigora syllend
þon̄ synnum fah ·ᛖ·ᚹ·7ᚢ· acle bidað hwæt him æfter dæ
dum deman wille lifes to leane ·ᛚ·ᚠ· beofað seomað sorg
cearig sar eal gemon synna wunde þe ic siþ oþþe ær geworh
te in worulde ꝥ ic wopig sceal tearum mænan ——————— &c.

E.

Ic seah ·ᛋᚱᚩᚻ· hyge wloncne heafod beorhtne swift
ne ofer sælwong swiþe þrægan. hæfde him on hrycge
hilde þryþe ·ᚾᚩᛗ· nægledne rad ᚪᚷᛖᚹ wid last fe
rede ryne strong on rade rofne ·ᚳᚩᚠᚩᚪᚻ· forwæs
þy beorhtre swylcra siþ fæt saga hwæt ic hatte :7 &c.

F.

Ic eom wunder licu wiht wræsne mine stefne hwilum
beorce swa hund · hwilū blæte swa gat · hwilum græde swa
gos · hwilū gielle swa hafoc · hwilū ic on hyrge þone haswan
earn guð fugles hleoþor · hwilum glidan reorde muþe
gemæne · hwilum mæwes song þær ic glado sitte ·x· me
nemnað swylce ·ᚫ·7·ᚱ·ᚩ· fullesteð ·ᚻ·7·ᛁ· nu ic haten eom &c.

FF.

Ic wiht geseah on wege feran seo wæs wrætlice wundrum
gegierwed hæfde feowere fet under wombe 7 ehtuwe
monn·h·w·M·wiif·m·x·l·kf·wf· hors· qxxs· ufon on hryc
ge hæfde tu fiþru 7 twelf eagan 7 siex heafdu saga hwæt hio
wære for flod wegas ne wæs þ na fugul ana ac þær wæs æg
hwylces anra gelicnes horses 7 monnes hundes 7 fugles
7 eac wifes wlite þu wast gif þu const to gesecganne þ we
soð witan hu þære wihte wise gonge :7 ——————— &c.

Transcrip. M Burg. sculpt. Univ. Oxon.

"in dextram, pariter quæ ſurſum ponuntur deorſum vertendo, & quæ deorſum, ſurſum, ut & "apertos ductus claudendo, clauſos aperiendo, lineaſque parallelas decuſſando, aliquando etiam "duplicando literam vel dimidiando, & dein dimidiatæ quid addendo, formatæ ſunt. Iiſdem "quoque modis, artibuſve ſcriptorum ſculptorumque, quæ tertio loco, ſeu ordine cernuntur, "ab iis, quæ in ſecundo delineantur ortum ſuum duxerunt, ut attentus lector facile dignoſcet.

"Denique infra poſui in quatuor tabellis. +. ‡. ✠. †. æri inſculptum nobiliſſimum monumen- "tum *Runicum*, quod à ſe *Ruthwelli*, vulgo *Revelli* apud Scotos, deſcriptum ad me miſit in "Septentrionali literatura, præſertim in *Runica*, ſingulariter eruditus, Reverendus *Wilhelmus Ni-* "*colſonus*, Archidiaconus *Carleolenſis*; qui, ut inter *Runica* noſtra prodiret rogatus, humaniſſime "conſentiit, in libro, *Northymbria vetus* inſcribendo, quem literato orbi daturus eſt, idem per- "fectius cum verſione & notis editurus. Id vero, ut hic publicandum rogarem, duo quidem "moverunt: primum, quod *Chriſtianum* monumentum cum ſit, ad ea debet accedere, quæ "*runas* apud Septentrionales gentes, poſt receptam ab iis Chriſtianam religionem, in uſu aliquan- "diu fuiſſe oſtendunt; dein quod præter *Communiores* primi Alphabeti *runas*, in quibus integrum "exaratur monumentum ſupra deſcriptum, haud exiguus numerus *runarum minus communium*, "quæ ſecus ac *magis communes* delineantur, in eo reperiuntur. Quæ in oblongo ſaxi ambitu, "tabb. ‡. †. Latinè ſcripta cernuntur, quod facile legi poſſunt, nec interpretem requirunt, nec "monitionem, niſi quod in tabb. ‡ quod SELVSI ſcriptum videtur, debet legi SECVS. In "legendis vero tabb. + & ✠ omnis eſt ſita difficultas, non quod ipſæ *Runæ* ſunt adeo ignotæ, "aut incertæ, ſed quod modus ſcribendi, & conſequenter legendi ordo involuta & incerta ſunt. "Doctiſſimus *Nicolſonus* Lectiones quidem ſuas non nobis invidus negavit, ſed pro modeſtia ſua "ante publicari noluit, quam cum exteris *runarum* peritiſſimis eas communicaſſet. Quamobrem "cum monumento à ſe deſcripto lectiones, verſionem, & notas ſuas ad magnos viros *Perinski-* "*oldum* Suecum, & *Windingum* Danum miſit, ut iis, quicquid de ſuo ſinguli poſſunt, cum illo "communicantibus, perfectiſſimum tandem, & rep. literaria digniſſimum prodeat monumentum, "non ſuas tantum *runas*, ſed earum deſcriptorem interpretemque æternitati conſecraturum.

"Monumentum *Ruthwellenſe* merito ſequuntur rhythmi quidam *Saxonicè* ſcripti in tabellis "C. D. E. F. FF. G. H. quos delineandos curavi è MS. quodam Carminum miſcellaneo, cujus "copiam mihi fecerunt, qui mihi cum honore ſemper nominandi ſunt, Decanus, & Canonici Ec- "cleſiæ *Exonienſis*; & ut inter *Runica* noſtra locum obtinerent fecere quidem quum literæ, tum "voces verè *runicæ*, hoc eſt [1] *myſticæ*, & occultæ, quas iis interſcriptas lectori *runarum* ſtudio- "ſo tam gratas fore arbitror, quam quod gratiſſimum.

"In Tab. C deſcribitur concluſio ſeculi, & adventus Chriſti ad judicium. Tab. D continet "perſonæ pœnitentiam agentis ſoliloquium de ſeparatione animæ & corporis. Tab. E quan- "dam, ſive rem, ſive perſonam, quaſi quid monſtri volantis, ænigmatice deſcribit. Tab. F "etiam rem aliquam, ſive perſonam tanquam monſtrum deſcribit, cujus nomen in *runis* ænigma- "ticè ponitur. Tab. FF quid, ut monſtrum multipes, quod ſex oculos, duodecim pedes, & "duas alas habens, partim homo, partim equus, partim canis, & partim volucris erat, ænigma- "tice deſcribit. Tab. G rem aliquam vel perſonam viſam myſticè deſcribit. Tab. H perſo- "nam celeri greſſu feſtinare viſam, fœminamque ſolitarie ſedentem deſcribit.

"Qui vero hæc omnia præſertim tot à ſe viſa adeo myſticè deſcribit, dramatis perſona eſt, "quæ de ſe etiam multa ænigmaticè dicit: ut, Mec gesette sod sigora waldend Crist to "compe..... Ic þurh muð sprǽce mongum reordum wrencum singe..... hrægl is min "haso fag hyrste beorhte reade. ⁊ scire on reafe. ic dyrge drelle ⁊ dole hwette. unrǽd "siþas oþrum styre ...... hals is min hwit ⁊ heafod fealo sidan swa some swift ic eom "onfeþe beado wæpen bere me on bæce standaþ here swylce swe on leorum hlifiaþ tu earan "ofer eagum ordum ic steppe in grenne græs me bið gyrn witod gif mec onhælean on- "findeþ. wælgrim wiga ðær ic wic buge blod mid bearnum ..... ic eom mundbora minre "heorde eodor wirum fæst......ic eom weorþ werum wide funden brungen of bearnum ⁊ of "burghleoþum of denum ⁊ of dunum dæges mec wægun feþre on lifte feredon mid lyste "under hrofes hleo hæleð mec siððon baþedan in bydenne. *Me ad bellum, & certamina* "*ordinavit Chriſtus verè inviĉtiſſimus dominus. Ego eloquens multis linguis loquor, multis modis* "*pſallo. Veſtimentum meum eſt raucum, variegatum, ſplendidum, rubrum; & clare veſtibus* "*ſtultos, deſipientes, & tardi ingenii homines acuo, in ſtultitiæ ſemitis alios corrigo. Collum meum* "*eſt candidum; & capita multa ampla habeo eáque decora; alacer, & celer ſum, arma fero,* "*quæ mihi à tergo ſunt. Mihi etiam in genis eminent duæ aures. Per medios mucrones in vi-* "*reta gradior. Valde mihi gratum eſt cùm quis crudelis tyrannus ſuo cum cruento ſatellitio me, ubi* "*domum poſui, invenit. Ego gregi meo ſum patronus, ſepes myrtis contexta. Ego dignis viris* "*longe latéque inventa ſum, proficiſcor ex nemoribus, ex urbibus, ex vallibus, ex montibus; alæ* "*diei me in æthera ſublimem tollunt, méque in tecta ſua lubenter ferunt homines quam primum* "*in dolio* [i. e. baptiſterio] *lavantur.* Ex quibus conſtat perſonam, quæ in hoc dramate *Saxo-* "*nico* loquitur, eſſe *Eccleſiam*; nam alii quæ ſupra vertuntur me judice, convenire non poſſunt.

---

[1] Vide *H Spelmanni* literas de origine vocis run, in pl. runer. *Olai Wormii* literaturæ *Runicæ* c. 1.

Jam de novis quæ cum tota ferè Europa *Islandis* communes sunt: multorum tamen seculorum decursu ab iisdem usurpatæ; adeò ut non satis constet, quandò earum usus primùm invaluerit. Numerantur autem XXII. a, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, x, y, z, Þ.

Ex his XVII sunt consonantes, b, c, d, f, g, h, k, l, m, n, p, r, s, t, x, z, Þ. Quarum enunciatio *Islandis* eadem est, quæ cæteris Europæ populis: excepta ultima Þ, quam ex *Runico* Alphabeto in hodiernum transtulerunt. Hæc enim duplicem habet sonum. Nam in fine dictionis posita, vel post vocalem in eadem syllaba, valet d; ex. gr. naath, naad, *gratia*: mathur, madur, *homo*. In initio autem dictionum collocata valere videtur Hebræorum *Thau*. Sonat enim non prorsus *Th*, sed quiddam crassius cum sibilo quodam quasi *Tsh*. Quæ pronunciandi ratio *Britannis* & *Gallis* hodieque non infrequens est. Nomen olim habuit Thuss / nunc thorn appellatur, "& sæpissime in *Snorronis Sturlonidis* R R. Septentrionalium historiâ, quæ heims-kringla inscri- "bitur, pro d scribitur, ut in eÞur, *sive*; kolloÞo, *appellarunt*; asgarÞ, pro asgard, *nomen urbis*; "kallaÞur, *vocatus*; raÞa, *regere*; truÞo, *credebant*; OÞinn, *Odinus*; gerÞo, *fecerunt*.

De litera seu potius aspiratione h notandum, quod eo nusquam nisi in dictionum initiis *Islandi* utantur: nisi vox sit composita, ut upphaf, *principium*, vel *initium*. Inveniuntur quidem in quibusdam manuscriptis *Norvegicis* consonæ in medio vocum aspiratæ. Ex. gr. in L. Parent. Þath er upphaf lagha varrha / id est, *hoc est initium legum nostrarum*. Verum hanc scribendi rationem corruptius seculum introduxisse videtur. Cujusmodi citato L. plura leguntur à puriore antiquitate aliena. Veteres, more Græcorum, tantum vocales aspirârunt, ut haugur, *tumulus*, hugur, *animus*, &c. Moderni autem prætereà consonis l, n, r, præponunt h, ut, hlaatur, *risus*; hnottur, *globus*; hrosun, *commendatio*. Sic lutur, *res*; rutur, *aries*, item proprium Viri, veteribus absque aspiratione pingebantur: at modernis cum aspiratione, hlutur & hrutur. Quarta consonans apud *Islandos* biformis est, f, v. Posterior figura ubique in antiquissimis codicibus obvia est: prior novitatem sapit. Variant etiam, in pingendo, aliarum formas; sed more, ut existimo, ab exteris desumpto.

Duplas x & z aliundè in *Literaturam Islandorum* irrepsisse existimo: Earum enim potestatem distinctis literis gs & ß, fuisse expressam notatamque ex vetustissimis nostratium manuscriptis colligere licet.

Vocales sunt quinque: a, e, i, o, u.

Ex his, e, simplicem unicúmque habet sonum, qualem e *Germanorum*, *Danorumque*. A, i, u, duplicem; longum & brevem. A longum prorsus ac Latinorum dypthongus au effertur, ut haad, *irrisio*. Breve ut *Latinorum* vel etiam *Danorum* & *Germanorum* a, ut matur, *cibus*. Sic i longum est in voce frydur, *elegans*: Breve in fridur, *pax*. V longo constat vox fue, *putredo*: Brevi hlutur, *res* vel *portio*, & hoc mixtum quendam ex u communi & y sonum obtinet. O triplex est: longum, breve, & brevissimum. O longum in vocula goodur, *bonus*, legendum: Breve in forn, *vetustus*: Brevissimum medio quodam tenore inter a & u enunciandum, ut Ond, *anima*.

Quamvis autem in pingendo, nullum inter vocalem longam & brevem discrimen vulgò faciant, cùm natura & constructio vocum suopte ingenio id suppeditet; nos tamen, vitandæ confusionis ergo, in tradendis Linguæ *Islandicæ* rudimentis, longam à brevi geminata vocali distinguemus, hoc modo: aa, ij, oo, uu, longas denotabunt: a, i, o, u, breves. Verum o brevissimum virgula transversa (ø) à reliquis secernet. Obiter heîc notandum, quod vocales longæ nunquam in fine vocum ponantur, nisi voces sint monosyllabæ, aut ex monosyllabis compositæ. "Notandum etiam u breve in o breve sæpissime mutari, ut in kolloÞo pro kolludu; logÞo pro "logdu; gerÞo pro gerÞu, vel gerdu.

Ex vocalibus inter se junctis fiunt Dyphthongi.

Dyphthongos *Islandi* proprias agnoscunt tres, æ, au, & ei. Impropriam unam y. æ & au ita efferunt, ut utriusque vocalis dyphthongum constituentis sonus audiri possit: Ex. gr. ædur, *vena*, secus quam faciunt hodiè *Dani*, qui dypthongum æ per e exprimunt. Sic †au non ut *Latini*, sed ut *Danorum* modernorum ø *Islandi* efferunt, ut naud, *calamitas*. Ei vero & y communem consuetudinem sequuntur, ut neid, *calamitas*, ydur, *viscera*.

"Hactenus doctissimus *Runolphus*, qui brevitati nimium studens, haud pauca de literis lectu "simul jucunda, & utilia præteriit, quæ *Cimbricarum* literarum studiosi maxime interest scire. "Istiusmodi præsertim sunt, quæ doctissimus *Gudmundus Andreæ Islandus* tradidit in Lexico suo "*Islandico*, quod *Hauniæ* non ita pridem nescio quo fato mendose satis impressum, utinam quis "*Cimbricæ* literaturæ patronus correctius, & si ita visum fuerit etiam & auctius denuo eden- "dum curaret. Istiusmodi quoque sunt, quæ Cl. *Christianus Wormius*, *Olai Nepos* in literis suis, "dum *Oxonii Aræ Schedis* edendis sudaret, ad nos datis scribere haud dedignatus est, & no- "biscum pro humanitate suâ communicare, quippe quod eum certiorem feceram me jam tum

† Diphthong. au quandoque brevis est apud *Islandos*, utpote positum pro ø, vel a brevissimo: ut docet etiam *Gudmundus Andreas Islandus* in Lexico *Islandico*.

"in

" in eo pene totum esse, ut *Gramm.* Septentrionalium alteram, eamque longe perfectiorem editionem " literato orbi darem. ——Præterire (*inquit*) tamen non possum nonnullas prælo *Sheldoniano* deesse " literas, quas ut suppleret aliquis optarem. Id genus sunt diphthongi ǫ, ę, Æ, quarum ne " vola quidem aut vestigium hic apparet, cum tamen adeo sint necessariæ, ut nihil supra. Prima " fateor fronte videntur cum o oe coincidere; sed alia in prioribus latet emphasis, quam po- " steriores nesciunt exprimere. Quod unico saltem hic illustrare exemplo libet in *Ara*, quem " publici juris hic facimus. Est autem Byscopom ǫrum. Deerat hic litera; cujus vice, quam " credis me usurpasse? Certe non ø, quod neutiquam in hac voce locum habet; sed duas li- " teras vo, ut adeo excudi fecerim vorum, & verterim *Episcopis nostris*; quæ vox licet cum " sensu auctoris plane conveniat, si pronuntiationem consideres, longe alia est ab eâ, quam nos " dedisse *Aram* credimus, cujus sonus delicatissimus, ni fallimur, fuerat, medium sibi inter ø & vø " locum vendicans. Posterior diphthongus non ejusdem cum priori est momenti; in MSS. ta- " men occurrit frequentissima, ut in ętlon, in *Ara* nostro, pro quo tamen ætlon, & satis quidem " apposite, ni fallimur, impressum.

" Quod ad consonantes attinet, nec illas omni plane numero absolutas habetis. Deest plane " communissima illa inter f simplex, & duplex media, ut taceam eandem omnino literam " variis haud raro modis scribi. Ita illam *K* in MSS. antiquissimis, & optime Notæ expres- " sam videbis, ut alias taceam, quarum ductus, pro temporum diversitate toto ab hodiernis cœlo " distant, easque nisi quis ex MSS. aliquando eruerit, & in lucem protraxerit, difficillimum erit " tyronibus MSS. cujuscunque generis evolvere.

" Optarem præterea esset Grammaticæ *Islandicæ* adjectum singulare quoddam de abbreviatio- " nibus, & literarum inter se permutationibus caput, incredibili certe futurum usui. Ad prio- " res pertinet kungr pro konungr; mirþr pro myrdtur, & id genus aliæ numero tantum non in- " numeræ. Quod ad posteriores attinet, in unica voce nacquart, a, vocalem, cum o, & u; qv " cum k permutatas vides; legendum enim nockurt. in voce cairte, a cum e, i cum y, c cum k, " quod posterius frequentissimum est; ita & o cum u: haud raro permutatum observare licet, " præsertim in fine vocum; ut in scyllþo, quomo, pro scyldu, komu. Nihil autem frequentius, " quam d cum t, & þ permutari: ut, in þat, dauþur, pro þad, daudur. Est & alia non con- " temnenda, ut mihi videtur observatio ad grammaticam suo jure pertinens, totalem nonnulla- " rum literarum omissionem explicans, quæ ejus est naturæ, ut ad abbreviationes referri vix " possit: ita litera u frequentissime eliditur; ut, Nockrt pro Nockurt. Haud raro etiam litera n " abjicitur, præsertim in fine vocum, ut, han, man, pro hann, mann: aliquando etiam in medio: " ita madur pro mandur, *homo*. Et si quid de literarum in vocibus nonnullis pleonasmo. De " syllabarum præter necessitatem, præsertim in fine vocum, adjectionibus generaliores quædam " ex natura vocum elicerentur regulæ. Illæ sane ad etymologiam vocum felicius tradendam " haud parum conferrent. Hactenus pro acumine suo *Wormius* noster, cujus præceptiones ad " regulas quatuor reduci possunt, quarum singulas exemplis, quæ inter legendum occurrunt, " amplius illustrare nostri fore censemus.

I. " Primo igitur, in lingua *Islandicâ*, literæ invicem permutantur: sic gortha pro giørde, *feci.* " bæþi vel bæthi, pro bæde, *tum, cum, quoque.* meth, pro med. et, pro ed. tith, pro tijd. søgo, " pro søgu. øllom, pro øllum. father, pro fader, & fauder. veithi, veide, *venatio.* ero, eru, voro, " voru. scrifatha, scrifade, *scripsi.* bygthi, bygde, *habitabat.* døgom, døgum, *diebus.* mioc, miog. " amithli, amilli, *in medio, inter.* hafthi, haffde. mathr, madr. honum, honom. orthit, ordit, vrdit, " *jactus, a, um.* thottor, dotter, *filia.* borthost, bordust, *pugnabant.* conor, konur, *uxores.* unz, uns, " *donec.* haustho, hesdu, *habebant.* æske, & æste, *opto.* at Vskia, vel Vsta, *optare.* hovom, hofum. " monom, munum. pave, pafe, *papa.* hatith, holith, pro hatyd, *festum.* lanns, pro lands. lyrt, " pro lykst, *clauditur.* yrkia, *metrificare*, facit in præt. orte.

II. " Secundo, omittuntur, & earum omissione voces abbreviautur: ens, pro hins, fadr, fau- " thr, faudr, pro fader, &c. Hverke, & hvarki, pro hveruge. sonr, pro sonur. sem, ex sama- " veisla, pro veitsla, *convivium.* suerleic, pro suerd-leik, *bellicosus ludus.* i. e. *bellum.* Raus-skeg- " giadur, *rubram barbam habens*, pro Raud-skeggiadur.

III. " Tertio, nonnunquam in vocibus redundant: ut in Agaztur, ageztr, pro agiætr, vel agætr; " si non pro Agæleßtr, & tum cadit sub regula II. lanndi, pro landi. hollt, pro holt. stoll, pro " stol. sia, pro sa, *hic.* Huc referenda sunt, quæ duplices consonantes habent per simplices re- " ctius scribendæ: ut, scylldu, hilldur.

IV. " Quartò, redundant aliquando syllabæ, præsertim in fine vocum: sic legitur i brottu, pro " i brot, per metathesin pro i burt, quod verbis adjunctum significat *ex, trans, ab, dis.* Item " *longe, peregre*; aliquando vero occurrit burt absque i: ut, burt fara, *abire.* burt reka, *expellere.*

V. " Hisce addatur quinta de metathesi, sive transpositione literarum.

Caput Secundum.

De Declinationibus Nominum Simplicium.

PARTES Orationis apud *Iſlandos* ſunt octo. Quatuor Declinabiles: Nomen, Pronomen, Verbũ, Participium. Indeclinabiles itidem quatuor: Adverbium, Conjunctio, Præpoſitio & Interjectio.

Nomen eſt duplex: Adjectivum & Subſtantivum. Circa utrumque conſideranda veniunt: Declinatio, genus, ſpecies, figura, numerus & caſus.

De Nominibus autem tam Adjectivis, quàm Subſtantivis notandum, quod pro ſententiarum diverſitate, diverſimodè declinentur. * Nam cum certam & ſingularem aliquam rem quaſi digito demonſtratam volumus, vocem ſimpliciter inflectimus, præpoſito articulo vel pronomine demonſtrativo, ut, **Sa madur**, *iſte homo*, **Þeß mans**, *illius hominis*. Quoties autem de re aliqua in communi ſermo eſt, non præmiſſo, ſed poſtpoſito Articulo voces declinamus, & quidem ita, ut Articulus cum ipſa voce, cui poſtponitur, in unam dictionem coaleſcat, ut, **maduren er ſkilnings hluttakare**, *homo eſt rationis particeps*. Heic ad Nominativi ſimplicis terminationem, **madur**, adjicitur Pronomen demonſtrativum **hann**, **madurenn** quaſi **madur hann**. Sic genit. **manſens**, quaſi **mans Þeß**, vel **mans hans**.

Hinc duplex naſcitur Nominum Declinatio: Simplex ſive Nominum Simplicium, & Compoſita ſeu Nominum Compoſitorum.

Declinationem ſimplicem voco, juxta quam voces non adjecto in fine articulo declinantur, ut, **ſa penne**, *calamus*, **Þeß penna**, *calami*. Compoſitam dico, ad cujus leges inflectuntur voces Articulo in fine auctæ, ut **Pennenn**, **pennans**; **Madurenn**, **manſens**.

De Declinationibus autem Nominum Simplicium, notanda ſunt: 1. Articulus præponendus. 2. Ipſa Nominum inflexio.

Articulos, quibus *Iſlandi* partim ad deſignanda Nominum genera, partim ad certitudinem aliquam rei, excellentiamque denotandam utuntur, è copioſiſſimo, quod poſtea patebit, Pronominum penuario mutuantur. Undè nos hic † unum depromemus, quod in ſequentibus Nominum Declinationibus noſtro inſerviturum eſt uſui. Eſtque **ſa, ſu, Þad**, *is, ea, id*. Declinatur autem hunc in modum:

	Singulariter.						*Pluraliter.*					
	Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Voc.	Abl.	Nom.	Gen.	Dat.	Acc.	Voc.	Abl.
M.	‡ Sa.	Þeß.	Þeim.	Þann.		Þeim.	Þeir.			Þaa.		
F.	Su.	Þeirrar.	Þeirre.	Þaa.	Þu.	Þeirre.	Þair.	Þeirra.	Þeim.	Þær.	Þier.	Þeim.
N.	Þad.	Þeß.	Þui.	Þad.		Þui.	Þaug.			** Þaug.		

---

* Verum non adeo accuratè hic diſtinguit doctiſſimus Grammaticus inter uſum *præpoſiti articuli*, qui cum nomine non componitur, & *poſtpoſiti*, qui cum nomine in unam vocem, ſive nomen compoſitum coaleſcit. Etenim poſtpoſitus articulus in fine nominum per omnes caſus utriuſque numeri facit ea *demonſtrativè*, ac *emphatice* ſignificare, imo *rem ſingularem* etiam non minus deſignat, quam præpoſitus articulus: ut, **konan**, **SA UINA**, Matth. IX, 22. **Folked**, **SA MANAГEI**, *v.* 25. **Stulkan**, **SA MAVI**, *v.* 24. Sic **huſenu**, Matth. VII, 25. *Domum certam*, ac *ſingularem* æque deſignat, ac **ad Þui huſe**. *v.* 27. Idem dicendum eſt de **i gieſta herbergenu**, Luc. II, 7. **Et og barnid liggia i jotunne**, *v.* 12. Si quis plura deſiderat, conſulat *Luc.* XX, 1, 24, 25. *Joh.* VIII, 12, 36, 44. *Joh.* VI, 11, 35, 40, 44, 46, 51, 57, 59, 63. *Joh.* X, 10, 23. XI, 28, 31, 38. XIII, 16, 18. XIV, 6, 8, 26. † Pronomen **hinn**, **hin**, **hitt**, vel **hid**, haud rarius fere induit naturam articuli, ac **ſa, ſu, Þad**: ut, **hinn ſiuke**, *Marc.* II, 4. **til hins iktſiuka**, *v.* 5, 9, 10. **hiner ſkriftlardu**, *v.* 16. **og ſagde til manſins**, *Marc.* III, 5. **hiner ſkriflardu**. *v.* 22. **hann tok i hand hins blinda**. *Marc.* VIII, 23. **og hann kom til ſinna lareſuina**. *Marc.* IX, 14. **af Þeim hinum litlu**, *ex his puſillis*, *v.* 42. **Þeir kolludu a hinn blinda**, *& vocabant cæcum*, Marc. X, 49. **hinn blinde ſagde honum**, *cæcus ei dixit*, v. 51. **hinn ſkriftlardi**, *Marc.* XII, 32. **ortu Chriſtur ſonur hins bleſſada**, *tu es Chriſtus filius Benedicti*. Marc. XIV, 61. Vide *Marc.* XV, 40. *Luc.* I, 32. **Af Þui hinu nya**, *ex vetere*. Luc. V, 36. VI, 6. **o Þu hinn vantruade kynſlod**, *ô generatio infidelis*! Luc. IX, 41. *v.* XIV, 18. Sic **hid gamla teſtamented**, *vetus teſtamentum*. **hid nyia teſtamented**, *novum teſtamentum*. Ubi obiter nota Articulum apud *Iſlandos* ob majorem emphaſin, & ad denotandam majorem excellentiam, ſive in bono, ſive in malo ſenſu, non raro etiam præponi nominibus compoſitis. ‡ Pro **ſa** legitur **ſia**: ut, **her lyꝛt ſia boc**, *hic liber iſte deſinit*. *Aræ* Sched. cap. X. Notandum etiam quod **ſa** aliquando, perinde ac ſe *A.Sax.* præponitur nominibus propriis: ut **ſa Lazarus**, *Joh.* XI. 2. Pro **ſa** occurrit **Þann**; exempla vide cap. II. reg. 10. Gramm. *Anglo-Sax.* pro **Þann** accuſ. occurrit **Þennan**: ut, **thennan hafr Gud uppreiſtan**, *quem Deus ſuſcitavit*. Act. II, 22. vid. quoque verſum 32, 36. ** Scribitur etiam **Þau**, & **Þav**, pro **Þo**. Male autem effertur, & ſcribitur **Þaug** ſecundum *Gudmundum Andreæ Iſlandum*, *Decli-*

Declinationes Nominum ſunt quatuor.

Prima Declinatio Simplex

Eſt nominum fœmininorum in a exeuntium, exceptis monoſyllabis in a longum finitis; cujus genitivus ſingularis ſemper terminatur in * u breve: ut kuinna, *fœmina*, genit. kuinnu, *fœminæ*.

Paradigma primæ declinationis.

Singulariter.		*Pluraliter.*	
Nom.	Su Kuinna.	Nom.	Þær † Kuinnur.
Gen.	Þeirrar kuinnu.	Gen.	Þeirra kuenna.
Dat.	Þeirre kuinnu.	Dat.	Þeim kuinnum.
Acc.	Þaa kuinnu.	Acc.	Þær kuinnur.
Voc.	Þu kuinna.	Voc.	Þier kuinnur.
Abl.	Af Þeirre kuinnu.	Abl.	Af Þeim kuinnum.

Sic declinantur reliqua fœminina omnia in a.

Aska	*Cinis.*	geimsla	*cuſtodia.*	pitla	*ahenum exiguum.*
bida	*vas oblongum, ſupernè acuminatum.*	grima	*capiſtrum.*	pylſa	*farcimen.*
biſſa	*ſelopetum bellicum.*	glyma	*lucta.*	pyla	*jacula.*
bladra	*tenuis membranula, Spiritu incluſo tumida.*	giæfa	*bona fortuna.*	plaaga	*calamitas.*
boola	*furunculus*, item *bulla.*	Hamingia	*idem.*	puta	*ſcortum.*
bringa	*pectus.*	hafa	*mentum.*	peyſa	*indutium.*
Dingia	*acervus.*	hella	*petra.*	Reka	*ligo.*
dufa	*columba.*	hetta	*capitis tegmen.*	reckia	*lectus.*
dryfa	*nivis deſcenſus.*	helia	*interitus.*	ræna	*ratio.*
dyrſska	*audacia.*	hilla	*abacus.*	reinsla	*experientia.*
Elska	*amor.*	hoora	*meretrix.*	rifa	*rima.*
eyga	*poſſeſſio.*	hæna	*gallina.*	riupa	*perdix.*
elia	*pellex.*	hæru	*cani.*	reyſa	*iter.*
eyſa	*Cinis ſcintillans,* ſive *ignitus.*	huida	*impetus.*	ræda	*oratio.*
eymmyria	*idem.*	hola	*ſpecus.*	rooa	*cauda.*
Fata	*hydria.*	hryfa	*raſtrum.*	Soolskyfa	*Horologium ſolare.*
freya	*rana.*	Idia	*labor, ſedulitas.*	skirta	*interula.*
flaska	*lagena.*	ida	*vortex aquæ.*	ſtulka	*puella.*
frilla	*concubina.*	Kaapa	*pallium.*	ſtada	*ſtatio.*
fyffa	*lana pratenſis.*	kueiſa	*febris.*	ſteffna	*dica.*
Gnypa	*ſummitas rupis*, vel *montis.*	kalda	*idem.*	ſtiarna	*ſtella.*
giæſta	*benignitas.*	kartapypa	*candelabrum.*	Tooffa	*vulpes.*
græſta	*malignitas.*	kiſta	*ciſta.*	threya	*thorax.*
giæra	*pellis ovilla.*	kuorra	*alea.*	Vinaatta	*amicitia.*
giota	*ſcrobs.*	kuedia	*ſalutis nuncium.*	veitsla	*convivium.*
gridka	*ancilla.*	kiſa	*felis.*	villa	*error.*
gaata	*ænigma.*	kiæna	*navicula.*	vgla	*noctua.*
gata	*via.*	kiæra	*fœmina.*	veria	*armamentum.*
gidia	*dea.*	Ladia	*lutum.*	versla	*aqua quæ non congelatur.*
grenlægia	*vulpes.*	ligna	*ſtagnans aqua.*	yſtra	*abdomen.*
		Migla	*ſitus.*	Þoka	*caligo.*
		myla	*milliare.*	Þootta	*tranſtrum.*
		Negla	*ſtipamen navis.*	Þuffa	*tumor terræ.*
		Orka	*vires.*		
		Pypa	*fiſtula.*		

Et id genus alia.

---

in Lexico ſuo *Iſlandico*, & in expoſitionibus vocum ad *Volu-ſpæ*, Stroph. I. Non raro ſcribitur etiam Þa, ut apud *Anglo-Saxones*. * Et u in o verſo in ɵ breve: ut, Thorvaldr ſonr hans vas at Brenno Þorkels Blunketils ſonar, *Thorvaldus ejus filius una aderat, cum combureretur Thorkellus Blunketilli filius. Aræ* ſchedarum cap. 5. Poſtea autem nomen compoſitum uſurpatur: oc fleiri their at brennunni voro, *& plures, qui combuſtioni aſſiſterent.* † Et o in u mutato, kuinnor: ut, nema conor etha their mennes hann nemi fra, *præter uxores & viros, quos ille exceperat.* Aræ ſchedarum cap. 11. Conor autem à nom. ſing. cona, kona, *mulier*, *uxor*.

*C Obſer-

Obſervationes in primam Declinationem.

I. Si in penultima Nominativi Singularis Syllaba fuerit a breve, mutatur in ø breviſſimum in omnibus obliquis ſingularis Numeri, & tam in obliquis quam rectis *Pl. Num.* excepto genit. qui a nominativi *Sing.* retinet, ut, Kanna, *cantharus*, gen. kønnu, dat. kønnu, &c. nom. *Plur.* Kønnur, gen. kanna, dat. kønnum, &c. Sic Amma, *avia*, gen. Ømmu. Aliter ſe res habet cum aa longo in penult. quippè quod invariatum in reliquis Caſibus ubique manet, ut Gaata, *ænigma*, gen. gaatu.

II. Genitivus Pluralis in nonnullis interſerit n ante a finale Nominativi Sing. ut, Duſa, *columba*, gen. *Pl.* duſna. Excipiuntur deſinentia in na, ut, Nunna, *Virgo veſtalis*, gen. *Pl.* Nunna. Lina, *linea*, gen. *Pl.* lina. Et quædam in ia, ut, Gryfia, *fovea*, gen. *Plur.* Þeirra grifia. Feria, *navis vectoria*, gen. *Plur.* feria: quædam autem pro i recipiunt n, ut, Bilgia, *procella*, gen. bilgna. Silgia, *ornamentum muliebre*, ſilgna.

III. Peculiare hoc habet nomen kuinna, quod i penultimum nom. *Singul.* in gen. *Plur.* mutet in e, velut ex præmiſſo paradigmate liquet. Quam mutationem in reliquis nuſquam obſervavimus. Non enim dicimus keſtna à nom. *Singul.* kiſta, *arca*; Sed, retenta eadem vocali, kiſtna. Sic Skridna non ſkredna, *à* ſkrida, *ruina montis*, vel *rupis*. Kona, quod idem eſt ac kuinna, in utroque Num. regulariter flectitur, niſi quod genit. *Pl.* à cognato nomine kuinna, mutuetur kuenna.

SECUNDA DECLINATIO SIMPLEX

Eſt Nominum fœmininorum Singularem in ar formantium: Complectiturque quindecim literas terminales: B, d, f, g, k, l, m, n, o, p, r, ſ, t, u, y, & monoſyllaba in a cum compoſitis; ut, vømb, *venter*, vambar in genit. Sing. Naad, *gratia*, naadar. Toff, *mora*, taffar. Borg, *civitas*, borgar. Skaak, *luſus latronum*, ſkaakar. Saal, *anima*, ſaalar. Skømm, *ignominia*, ſkammar. Baun, *faba*, baunar. Kloo, *unguis*, klooar. Greip, *ſinus digitorum*, greipar. Vør, *labrum*, varar. Droos, *fœmina*, drooſar. Ambaatt, *ancilla*, ambattar. Tru, *fides*, truar. Mey, *virgo*, meyar; & Aa, *amnis*, aar.

Paradigmata ſecundæ Declinationis.

I. in b. *Sing.*	*Plur.*	*II. in* d. *Sing.*	*Plur.*
Nom. Su Vømb.	Nom. Þær vamber,	Nom. Su Naad	Nom. Þær Naader.
Gen. Þeirrar vambar.	Gen. Þeirra vamba.	Gen. Þeirrar naadar.	Gen. Þeirra naada.
Dat. Þeirre vømb.	Dat. Þeim vømbum.	Dat. Þeirre naad.	Dat. Þeim naadum.
Acc. Þaa vømb.	Acc. Þær vamber.	Acc. Þaa naad.	Acc. Þær naader.
Voc. Þu vømb.	Voc. Þier vamber.	Voc. Þu naad.	Voc. Þier naader.
Abl. Af Þeirre vømb.	Abl. Af Þeim vømbum.	Abl. Af Þeirre naad.	Abl. Af Þeim naadum.

Sic declinatur Þømb alicujus rei extenſio, *&c.*

Sic declinantur reliqua in d, ut

Aſynd	*Aſpectus.*	girnd	*cupido.*	ølld	*ſeculum.*
agyrnd	*avaritia.*	grimd	*furor.*	Reyd	*equitandi actus.*
anaud	*ærumna.*	Hrigd	*triſtitia.*	ryffd	*liberalitas.*
Bygd	*habitatio.*	hurd	*janua.*	Saad	*granum.*
bidlund	*expectatio.*	hæd	*altitudo.*	ſigd	*falx.*
Dyrd	*gloria.*	hægd	*facilitas.*	ſloed	*via in nive trita.*
dygd	*virtus.*	hind	*cerva.*	ſkeid	*cocleare.*
deilld	*lis.*	Kird	*tranquillitas.*	ſnylld	*elegantia.*
daad	*virtus.*	Lygd	*mendacium.*	ſtund	*hora.*
dælld	*terra ſubſidens.*	leyd	*via.*	ſylld	*halec.*
digurd	*craſſities.*	lind	*Aqua fontana ſcaturiens.*	ſtrend	*ora maris.*
Eimd	*miſeria.*	linkind	*commiſeratio.*	ſtod	*columna.*
Flærd	*falſitas.*	lood	*Proprietaria ſoli poſſeſſio.*	ſkaud	*res nihili.*
frygd	*libido.*	Mærd	*eloquentia.*	ſtigd	*offenſio.*
frægd	*heroica virtus.*	mynd	*imago.*	Trigd	*virtus, fidelitas.*
framkuæmd	*executio.*	molld	*pulvis.*	Villd	*voluntas.*
ferd	*iter.*	mergd	*multitudo.*	vareigd	*cautio, prudentia.*
fremd	*res laude digna.*	megurd	*macies.*	værd	*jucunda quies.*
folld	Poet. *terra.*	Nægd	*copia.*	vegſemd	*honor.*
fylgd	*comitatus.*	neid	*anguſtia.*	veſolld	*miſeria, calamitas.*
fegurd	*amœnitas.*	naud	*malum.*	Þackargiord	*gratiarum actio.*
Giord	*opus,* item *cingulum.*	Øffund	*invidia.*	Þingd	*gravitas.*
grund	*terra, fundus.*			Þægd.	*beneplacitum.*

Sing-

		Singulariter.		Pluraliter.
III. in f.	Nom.	Su Toff.	Nom.	Þær Taffer.
	Gen.	Þeirrar taffar.	Gen.	Þeirra taffa.
	Dat.	Þeirre toff.	Dat.	Þeim toffum.
	Acc.	Þaa toff.	Acc.	Þær taffer.
	Voc.	Þu toff.	Voc.	Þier taffer.
	Abl.	Af Þeirre toff.	Abl.	Af Þeim toffum.

Sic declinantur Gioff, *donatio*: grof, *ſepulcrum*: groof, *lacuna terræ*: leyf, *reliquum*: sleyf, *cocleare*.

		Singulariter.		Pluraliter.
IV. in g.	Nom.	Su Borg.	Nom.	Þær Borger.
	Gen.	Þeirrar borgar.	Gen.	Þeirra borga.
	Dat.	Þeirre borg.	Dat.	Þeim borgum.
	Acc.	Þaa borg.	Acc.	Þær borger.
	Voc.	Þu borg.	Voc.	Þier borger.
	Abl.	Af Þeirre borg.	Abl.	Af Þeim borgum.

Sic declinatur Biorg, *adjumentum*: dogg, *pluvia*: laug, *balneum*: laag, *vallis*: taug, *funiculus*: taag, *vimen*.

		Singulariter.		Pluraliter.
V. in k.	Nom.	Su Skaak.	Nom.	Þær skaaker.
	Gen.	Þeirrar skaakar.	Gen.	Þeirra skaaka.
	Dat.	Þeirre skaak.	Dat.	Þeim skaakum.
	Acc.	Þaa skaak.	Acc.	Þær skaaker.
	Voc.	Þu skaak.	Voc.	Þier skaaker.
	Abl.	Af Þeirre skaak.	Abl.	Af Þeim skaakum.

Sic declinantur Block, *truncus ligneus*: haunk, *funiculus in formam circuli colligatus*: kueik, *prima cereviſiæ materia*: dosk, *votum*, &c.

		Singulariter.		Pluraliter.
VI. in l.	Nom.	Su Saal.	Nom.	Þær Saaler.
	Gen.	Þeirrar ſaalar.	Gen.	Þeirra ſaalna.
	Dat.	Þeirre ſal, vel ſaalu.	Dat.	Þeim ſaalum.
	Acc.	Þaa ſaal.	Acc.	Þær ſaaler.
	Voc.	Þu ſaal.	Voc.	Þier ſaler.
	Abl.	Af Þeirre ſaal, i ſaalu.	Abl.	Af Þeim ſaalum.

Sic declinatur Duol, *mora*: fiol, *aſſer*: holl, *aula*: kuisl, *particula fluvii*, vel *amnis ſcaturiens*: mol, *ſpatium ſoli lapillis*, & *ſcrupulis obſitum*: mioll, *candida*, & *recens nix nondum condenſata*: pysl, *paſſio*: skaal, *phyala*: ull, *lana*, &c.

		Singulariter.		Pluraliter.
VII. in m.	Nom.	Su Skomm.	Nom.	Þær Skammer.
	Gen.	Þeirrar skammar.	Gen.	Þeirra skamma.
	Dat.	Þeirre skomm.	Dat.	Þeim skommum.
	Acc.	Þaa skomm.	Acc.	Þær skammer.
	Voc.	Þu skomm.	Voc.	Þier skammer.
	Abl.	Af Þeirre skomm.	Abl.	Af Þeim skommum.

Sic flectuntur Vomm, *nævus*, *dedecus*: skalm, *genus enſis*, &c.

		Singulariter.		Pluraliter.
VIII. in n.	Nom.	Su Baun.	Nom.	Þær Bauner.
	Gen.	Þeirrar baunar.	Gen.	Þeirra bauna.
	Dat.	Þeirre baun.	Dat.	Þeim baunum.
	Acc.	Þaa baun.	Acc.	Þær bauner.
	Voc.	Þu baun.	Voc.	Þier bauner.
	Abl.	Af Þeirre baun.	Abl.	A Þeim baunum.

Sic declinantur Boon & bæn, *oratio*, *preces*: brun, *extremitas alicujus rei*: eign, *poſſeſſio*: fonn, *nix condenſata*: grein, *ramus*, item *ſententia*: gron, *labrum bovis ſuperius*: huon, *flos Angelicæ*: hæffn, *portus*: lauſn, *redemptio*: *ſolutio*: oogn, *terror vehementiſſimus*: onn, *mica*: orn, *aquila*: raun, *experientia*, item *adverſitas*: ſogn, *fama*, & *rumor vulgi*: ſponn, *ſpithama*: tonn, *dens*: tiorn, *ſtagnum*, ſeu *lacus*: von, *ſpes*: vorn, *defenſio*, *munitio*: Run, *Runa*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
IX. in o.	Nom.	Su Kloo.	Nom.	Þær Klær.
	Gen.	Þeirrar klooar.	Gen.	Þeirra klooa.
	Dat.	Þeirre kloo.	Dat.	Þeim kloom.
	Acc.	Þaa kloo.	Acc.	Þær klær.
	Voc.	Þu kloo.	Voc.	Þier klær.
	Abl.	Af Þeirre kloo.	Abl.	Af Þeim kloom.

Sic flectuntur floc, *pulex*: loo *tormentum*, &c.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
X. in p.	Nom.	Su Greip.	Nom.	Þær Greipar.
	Gen.	Þeirrar greipar.	Gen.	Þeirra greipa.
	Dat.	Þeirre greip.	Dat.	Þeim greipum.
	Acc.	Þaa greip.	Acc.	Þær greipar.
	Voc.	Þu greip.	Voc.	Þier greipar.
	Abl.	Af Þeirre greip.	Abl.	Af Þeim greipum.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XI. in r.	Nom.	Su Vor.	Nom.	Þær varer.
	Gen.	Þeirrar varar.	Gen.	Þeirra vara.
	Dat.	Þeirre vor.	Dat.	Þeim vorum.
	Acc.	Þaa vor.	Acc.	Þær varer.
	Voc.	Þu vor.	Voc.	Þier varer.
	Abl.	Af Þeirre vor.	Abl.	Af Þeim vorum.

Sic declinantur For, *inter*: cor, *decubatio*: skor, *scabellum*: ſtor, *juncus*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XII. in ſ.	Nom.	Su Droos.	Nom.	Þær. Drooſer.
	Gen.	Þeirrar drooſar.	Gen.	Þeirra drooſa.
	Dat.	Þeirre droos.	Dat.	Þeim drooſum.
	Acc.	Þaa droos.	Acc.	Þær drooſer.
	Voc.	Þu droos.	Voc.	Þier drooſer.
	Abl.	Af Þeirre dros.	Abl.	Af Þeim drooſum.

Sic declinantur Gaas, *anſer*: kraas, *epulum delicatum*: kruus, *culullus*, vel *fidelia*: nos, *naſus*: raas, *diſcurſitatio*: roos, *roſa*: Þioos, *portio*, vel *ceti*, vel *alterius cadaveris partiti*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XIII. in t.	Nom.	Su Ambaatt.	Nom.	Þær Ambaatter.
	Gen.	Þeirrar ambaattar.	Gen.	Þeirra ambaatta.
	Dat.	Þeirre ambaatt.	Dat.	Þeim ambattum.
	Acc.	Þaa ambaat.	Acc.	Þær ambaatter.
	Voc.	Þu ambaatt.	Voc.	Þier ambaatter.
	Abl.	Af Þeirre ambaat.	Abl.	Af Þeim ambattum.

Sic declinantur Aaſt, *amor*: braut, *via*: droott, *populus*: magt, *potentia*: naudþurfft, *neceſſitas*: riſt, *crater*: ſoott, *morbus*: ſuoot, *mulier*: ſueit, *populus*, item *provincia*: ætt, *ſtemma*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XIV. in u.	Nom.	Su Truu.	Nom.	Þær Truur.
	Gen.	Þeirrar truar.	Gen.	Þeirra truua.
	Dat.	Þeirre truu.	Dat.	Þeirre truu.
	Acc.	Þaa truu.	Acc.	Þaa truu.
	Voc.	Þu truu.	Voc.	Þier truur.
	Abl.	Af Þeirre truu.	Abl.	Af Þeim truum.

Sic declinantur Bruu, *pons*: fruu, *matrona*.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XV. in y.	Nom.	Su Mey.	Nom.	Þær meyar.
	Gen.	Þeirrar meyar.	Gen.	Þeirra meyia.
	Dat.	Þeirre mey.	Dat.	Þeim meyium.
	Acc.	Þaa mey.	Acc.	Þær meyiar.
	Voc.	Þu mey.	Voc.	Þier meyiar.
	Abl.	Af Þeirre mey.	Abl.	Af Þeim meyium.

Para-

Paradigma monoſyllaborum in a.

Singulariter.		Pluraliter.	
Nom.	Su Aa.	Nom.	Þær Aar.
Gen.	Þeirrar aa.	Gen.	ſimplici caret.
Dat.	Þeirre aa.	Dat.	Þeim aam.
Acc.	Þaa aa.	Acc.	Þær aar.
Voc.	Þu aa.	Voc.	Þier aar.
Abl.	Af Þeirre aa.	Abl.	Af Þeim aam.

Sic declinantur Giaa, *hiatus terræ*: ſlaa, *mephytis*: raa, *antenna*, item *locus hypocauſti telæ textoriæ deſtinatus.*

Obſervationes in Secundam Declinationem.

I. Quoties o breviſſ. in ultima Nom. Sing. occurrerit, mutatur in Genit. Sing. & Nom. Gen. Ac. & Vocat. Plur. N. in a breve, id quod è Parad. hujus Declin. III. liquidum evadit: nom. Sing. Toff, g. tafar. nom. plur. Taffer, g. tafa, ac. taffer & v. tafer. Sic Ond, *anima*, andar in g. Sing. & ander in nom. Pl. Excipe or, *telum*, quæ o in omnibus utriuſque num. Caſib. retinet. Sed de hac vocula vide plura Obſervatione VII. Fiodur, *calamus*, præter hanc mutationem o penultimi in a, etiam r anteponit terminationibus, ar, er, a, & um, ut g. Sing. fiadrar non fiadar, (habet etiam invariatè fiodur) nom. Plur. fiadrer, g. fiadra, d. fiodrum, *&c.*

II. Quoties Dyphthongus au præcedit terminationem ng, mutatur in aa longum in gen. tam Sing. quàm Plur. ut, Staung, *haſta*, gen. S. ſtaangan, gen. Pl. ſtaanga. Spaung, *lamina*, ſpaangar, ſpaanga. Taung, *forceps*, taangar, taanga. Eadem in nom. acc. & voc. Plur. mutatur vel in aa ut ſpaanger, vel in ei ut ſpeingur, teingur, ſteingar. Utrumque enim in uſu eſt. Vide de his plura Obſervat. VIII.

III. E ante l mutatur in genit. Sing. & nom. gen. & voc. Plur. in a breve, ut, Þiel, *lima*, Þialar: Þialer, Þiala, Þialer.

IV. Oo longum ante k, t, tranſit in diphthongum æ in nom. acc. voc. Plur. ut, Book, *liber*, bækur. Brook, *bracca*, brækur. Root, *radix*, rætur. Noot, *rete*, nætur. His adde glood, *favilla*, glædur. Item Mooder, *mater*, & Dootter, *filia*, quæ dyphthongum æ etiam in genit. Pl. retinent, Mædra, Dætra. Excipe deſinentia in *geminum* t, ut, ſoott, *morbus*, droott, *populus*, in quibus oo invariatum in omnibus utriuſque numeri tam rectis quàm obliquis manet. Idem eandem in fine, nulla ſequente conſona, mutationem ibidem ſuſtinet, ut, floo, *pulex*, flær. kloo, *unguis*, klær. Excipe kroo, *taberna cerevisiaria*, & ſtoo, *focus*, quæ nom. acc. voc. Pl. formant adjiciendo ad oo finale nominativi ſingularis r: ut, Kroor, ſtoor. Id quod etiam monoſyllabis in aa longum ſolemne eſt, ut, flaa, *mephytis*, flaar. giaa, *hiatus terræ*, giaar. raa, *locus*, vel *angulus hypocauſti telæ textoriæ deſtinatus*, raar. loo, *floccus*, & roo, *quies*, carent Plurali Num.

V. Tria hæc: Ond, *anas*, orn, *aquila*, & hond, *manus*, mutant o in e in nom. acc. & voc. Plur. ut Endur, ernur, hendur, quanquam etiam hondur in uſu eſt. In reliquis primæ obſervationis ductum ſequuntur. Orn antiquis maſculini generis habebatur.

VI. Deſinentia in an breve, terminationem un b. etiam admittunt, & vice versâ, ut, Andvarpan, vel andvorpun, *ſuſpirium*, (ubi nota quoque mutationem à penult. in o) bodan, *nuncius*, vel bodun. predikan vel predikun, *concio*. ſaurgan vel ſaurgun, *inquinatio* ylfran vel ylfrun, *ejulatio*. vingan vel vingun, *amicitia, favor*. ſkiemtan vel ſkemtun, *oblectamentum*. A priore terminatione, an, formantur nom. gen. acc. & voc. Plur. ut, Andvarpaner, andvarpana, andvarpaner, andvarpaner. A poſteriore un, dativus & abl. Plur. ut andvorpunum. Ab utraque omnes obliqui ſingulares, ut gen. andvarpanar vel andvorpunar, dat. andvarpan vel andvorpun, acc. voc. abl. idem. Genitivus tamen Singularis elegantius in unar finitur.

VII. Finita in ing, ung, & y formant nom. acc. & voc. Plur. in ar, breve, ut freiſting, *tentatio*, freiſtingar; hormung, *ærumna*, hormungar: Mey, *Virgo*, Meyar. His adde reim, *ligula*, reimar: naal, *acus*, naalar: dol, *funiculus coreaceus*, dolar: aar, *remus*, aarar. Egg, *acies*, dregg, *fex*, naudſyn, *neceſſitas*, præterquam quod eoſdem tres caſus in ar faciunt, etiam i anteponunt terminationibus ar, a, & um, ut genit. Sing. & nom. acc. & voc. Plur. Eggiar, gen. Pl. eggia, dat. & ab. Pl. eggium. Sic dreggiar, dreggia, dreggium: Naudſiniar, naudſinia, naudſinium. Or, *jaculum*, ibidem v ponit Orvar, orva. Lifur, *jecur*, heic r interſerit, lifrar, lifra, lifrum. Sic Mædra, mædrum: Dætra, dætrium: Syſtra, ſyſtrum, à nom. Sing. Mooder, Dotter, Syſter. De quarum vocum gen. S. ut & nom Pl. vide Obſ. ſeq. ad num. 4.

Sequentia formant Nom. Acc. Voc. Plurales in ur:

VIII. 1. Quæ dyphthongos æ & au ante terminationem ng habent, ut Sæng, *lectus*, ſængur: ſtaung, ſteingur: ſpaung, ſpeingur: taung, teingur.

2. Habentia oo longum antè finales nd, k, & t, ut, hond, hondur, vel hendur: ond, *anas*, endur: kind, *creatura*, kindur: book, bækur: brook, *bracca*, brækur: root, rætur: not, nætur. Noott, *nox*,

nox, habet in genit. Sing. nætur, vel naattar: dat. noott vel noottu, vel naatt: acc. noott, voc. noott, abl. noott, noottu, vel naatt. Nom. Pl. nætur, gen. naatta, dat. noottum, acc. nætur, voc. nætur, abl. noottum. Noor, *rete*, habet nom. acc. & voc. Plur. communes cum noott: aliàs regulariter formatur. Ab hac Regula iterum excipiuntur in t *geminum* terminata, ut, Droott, ſoott, iproott, quæ analogiam ſequuntur.

3. Quæ Dyphthongum ei vel ii longum habent ante k, finale, ut Eik, *arbor*, eikur: ſteik, *aſſum*, ſteikur: Bryk, *ſponda*, brykur: tyk, *canicula*, tykur: byk, *ſinus terræ*, bykur: flyk, *lacera veſtis*, flykur. His adde Geit, *capra*, geitur.

4. Cognationis Vocabula: Mooder, Dootter, Syſter: Mædur, Dætur, Syſtur. Et hæc gen. Sing. etiam in ur anomalas faciunt, Doottur, Moodur, Syſtur. Id quod etiam in Mioolk, *lac*, mioolkur in gen. Sing. uſus approbavit. Sed hæc vox uti apud Latinos, ita *Iſlandos* caret Plurali numero.

IX. Anomala ſunt: ær, *agna*: kyr, *vacca*, quæ ſic declinantur: nom. ær, gen. ærennar vel aannar, quod utrumque compoſitionem ſapit. Cæteros caſus Sing. à vocula aa *amnis* mutuatur, ut dat. acc. & abl. aa. nom. & acc. Pl. ær, gen. aanna, dat. & abl. aam, itidem compoſitè. Sic Kyr, gen. kuar, dat. acc. & abl. kuu. Nom. acc. & voc. Plur. kyr, gen. kuua, dat. & abl. kuum.

X. Monoſyllaba in u nom. ac. & voc. Plur. formant adjiciendo ad terminationem nom. Sing. r. Fruu, *matrona*, facit Fruur: bruu, *pons*, bruur: truu, *fides*, truur.

XI. Muus, *mus*, & Lus, *pediculus*, nom. acc. & voc. Plur. formant in ys, Mys, Lys. Brun, *palpebra*, ibidem facit bryr. Reliqua quæ his Obſervationibus non comprehenduntur, præmiſſorum Paradigmatum amuſſim ſequuntur.

Tertia Declinatio Simplex

Eſt Nominum Maſculinorum & Neutrorum in d, l, n, r, ſ, x, & Neutrorum ſaltem in b, e, f, g, i, k, m, o, p, t, u finitorum. Hujus Genitivus Singularis regulariter terminatur in ſ, ut, Sa GUD, *DEUS*, Guds: Þad blad, *folium*, blads: ſa Fugl, *avis*, fugls: Þad hiol, *rota*, hiols: ſa hraffn, *corvus*, hraffns: Þad bein, *os*, beins: ſa heſtur, *equus*, heſts: Þad haar, *crinis*, haars: ſa bas, *ſtabulum boum*, baſs: Þad glas, *vitrum*, glaſs: ſa lax, *ſalmo*, laxs: Þad fax, *juba*, faxs. Sic Þad lamb, *agnus*, lambs: ſæde, *ſemen*, ſædis: haff, *pelagus*, haffs: trog, *linter*, trogs: hey, *fænum*, heys: bak, *tergum*, baks: kaam, *macula*, kaams: hroo, *lacera res*. hroos: skip, *navis*, skips: ſpiot, *haſta*, ſpiotſ: bu, *res familiaris*, buſ.

Paradigmata Tertiæ Declinationis.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
I. in d *Maſculinum.*	Nom.	Sa Gud.	Nom.	Þeir Guder.
	Gen.	Þeſs Guds.	Gen.	Þeirra Guda.
	Dat.	Þeim Gude.	Dat.	Þeim Gudum.
	Acc.	Þann Gud.	Acc.	Þaa Gude.
	Voc.	Þu Gud.	Voc.	Þier Guder.
	Abl.	Af Þeim Gude.	Abl.	Af Þeim Gudum.
II. in d *Neutrum.*	Nom.	Þad Blad.	Nom.	Þaug Blød.
	Gen.	Þeſs blads.	Gen.	Þeirra blada.
	Dat.	Þui blade.	Dat.	Þeim blødum.
	Acc.	Þad blad.	Acc.	Þaug blød.
	Voc.	Þu blad.	Voc.	Þier blød.
	Abl.	Af Þui blade.	Abl.	Af Þeim blødum.

Ad hunc fermè modum declinantur reliqua Neutra in d.

Bad	*Balneum.*	halld	*manubrium.*	Skaalld	*Poeta.*
band	*ligamen.*	hlad	*platea.*	ſpad	*opſonium.*
bard	*extremitas rei.*	hliood	*vox, ſonus.*	ſpialld	*tabula.*
blood	*ſanguis.*	hoffud	*caput.*	ſprund	*fœmina.*
bød	*nuncius.*	Jood	*fœtus.*	ſod	*jus culinare.*
bragd	*deceptio.*	Kералld	*vas.*	ſtood	*Equi admiſſarii, & equæ quæ ad faciendum genus aluntur.*
braud	*panis.*	Land	*terra.*		
Flagd	*monſtrum.*	laad	*ſolum.*		
fliood	*mulier*, Poët.	lood	*glans.*		
flood	*Aquarum inundatio, acceſſus maris.*	Mord	*cædes clandeſtina.*	ſtryd	*bellum.*
		Nyd	*Rejectanea, contumelia.*	ſverd	*enſis.*
Graad	*maculæ.*			Tad	*Excrementum aridum.*
Haad	*irriſio.*	Ord	*verbum.*		
hafalld	*filum groſſum.*	Rod	*cuticula piſcium.*	Vad	*vadum.*

Singu-

		Singulariter.		Pluraliter.
III. in l *Mascul.*	Nom.	Sa Fugl.	Nom.	Þeir Fuglar.
	Gen.	Þeß fugls.	Gen.	Þeirra fugla.
	Dat.	Þeim fugle.	Dat.	Þeim fuglum.
	Acc.	Þann fugl.	Acc.	Þaa fugla.
	Voc.	Þu fugl.	Voc.	Þier fuglar.
	Abl.	Af þeim fugle.	Abl.	Af þeim fuglum.

Sic declinantur afl, *fornaas*: gabl, *terminus*: iaxl, *dens molaris*: vagl, *trabs*, &c.

		Singulariter.		Pluraliter.
IV. in l *Neutrum.*	Nom.	Þad Hiool.	Nom.	Þaug hiool.
	Gen.	Þeß hiols.	Gen.	Þeirra hioola.
	Dat.	Þui hioole.	Dat.	Þeim hioolum.
	Acc.	Þad hiool.	Acc.	Þaug hiool.
	Voc.	Þu hiool.	Voc.	Þier hiool.
	Abl.	Af þui hioole.	Abl.	Af þeim hioolum.

Sic declinantur:

Baal	*Incendium.*	gil	*hiatus montium.*	skrimsl	*monstrum.*
beisl	*frænum.*	gool	*ululatus.*	sel	*mappalia.*
briaal	*affectatio.*	Hagl	*grando.*	svingl	*vertigo.*
brixl	*exprobratio.*	hel	*lethum.*	spil	*lusus.*
Drægsl	*novitia.*	Jel	*nimbus.*	Tagl	*cauda equina.*
Fall.	*casus.*	Kall	*vocatio, clamor.*	taal	*deceptio.*
fiall	*mons.*	kol	*carbo.*	troll	*gigas.*
fisl	*demens.*	Miøl	*far.*	tungl	*luna.*
fool	*iracundus.*	maal	*sermo, loquela.*	Viel	*cauda avis.*
fell	*acclivitas.*	Øl	*cerevisia.*	Þil	*sponsa.*
Gall	*fel.*	Ragl	*lentum iter.*	Þol	*patientia, tolerantia.*
gagl	*mulier nauci & nihili.*	Skil	*distinctio, cognitio.*		

		Singulariter.		Pluraliter.
V. in n *Mascul.*	Nom.	Sa Hrafn.	Nom.	Þeir Hrafnar.
	Gen.	Þeß hrafns.	Gen.	Þeirra hrafna.
	Dat.	Þeim hrafne.	Dat.	Þeim hrøfnum.
	Acc.	Þann hrafn.	Acc.	Þaa hrafna.
	Voc.	Þu hrafn.	Voc.	Þier hrafnar.
	Abl.	Af þeim hrafne.	Abl.	Af þeim hrøfnum.

Sic declinantur:

Aan	*Defectus.*	Offn	*fornax.*	Teirn	*lamina.*
Daun	*odor.*	Sveinn	*puer, minister.*	turn	*turris.*
daan	*servus.*	steirn	*lapis.*	Vagn	*currus.*
Rompaan	*sodalis.*	svefn	*somnus.*	Þorn	*fibula.*
		stafn	*prora,* vel *puppis.*		

		Singulariter.		Pluraliter.
VI. in n *Neutrum.*	Nom.	Þad Bein.	Nom.	Þaug Bein.
	Gen.	Þeß beins.	Gen.	Þeirra beina.
	Dat.	Þui beine.	Dat.	Þeim beinum.
	Acc.	Þad bein.	Acc.	Þaug bein.
	Voc.	Þu bein.	Voc.	Þier bein.
	Abl.	Af þui beine.	Abl.	Af þeim beinum.

Sic declinantur:

Aakarn	*Acus -ris.*	Kaun	*ulcus*	Raan	*spolium.*
Bann	*damnum, excommunicatio.*	korn	*fruges.*	ragn	*maledicentia.*
barn	*infans puer,* l *puella.*	kotun	*gossypium.*	regn	*pluvia.*
Fen.	*puteus.*	Laan	*mutuum, fortuna.*	Safn	*collectio.*
Gagn	*utilitas.*	laatun	*æs.*	skinn	*pellis.*
Horn.	*cornu, angulus.*	loon	*stagnum.*	skryn	*scrinium.*
Jaarn	*ferrum.*	Magn	*vires, robur.*	Talfn	*branchiæ cetorum.*
		Nafn	*nomen.*	Vopn	*arma.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
VII. in r *Maſcul.*	Nom.	Sa Heſtur.	Nom.	Þeir Heſtar.
	Gen.	Þeß heſts.	Gen.	Þeirra heſta.
	Dat.	Þeim heſte.	Dat.	Þeim heſtum.
	Acc.	Þann heſt.	Acc.	Þaa heſta.
	Voc.	Þu heſtur.	Voc.	Þier heſtar.
	Abl.	Af Þeim heſte.	Abl.	Af Þeim heſtum.

Sic declinantur:

Arngeir	*Lancea.*
askur	*vaſculum.*
arffur	*hæreditas.*
attungur	*Species menſuræ.*
Bæklingur	*libellus.*
brandur	*titio*, item *gladius*, Poët.
baukur.	*lagena.*
Dagur	*dies.*
dalur	*vallis.*
domur	*judicium.*
duergur	*pumilio, nanus.*
draugur	*ſpectrum.*
dreingur	*famulus.*
draumur	*ſomnium.*
dinckur	*fragor.*
Elldur	*ignis.*
Fiskur	*piſcis.*
floor	*cloaca.*
fauskur	*lignum aridum.*
fontur	*baptiſterium.*
fiordungur	*quadrans*, vel *quarta pars.*
faakur	*equus* Poët.
farleikur	*jumentum.*
froodleikur	*eruditio.*
fleigur	*cuneus.*
Gridungur	*taurus.*
gomur	*palatum.*
gripur	*armentum.*
gieſtur	*hoſpes.*
glerungur	*ſolum glacie rigens.*
glæpur	*ſcelus.*
gickur	*ſcurra.*
gardur	*agger.*

glopur	*ſtultus.*
gammur	*draco.*
gaddur	*clavus ingens.*
Halmur	*paleæ.*
hattur	*pileus.*
hagur	*conditio.*
hvalur	*balæna, cetus.*
hundur	*canis.*
hamur	*exuviæ.*
hrutur	*aries.*
hvolpur	*parvulus canis.*
hnyffur	*culter.*
hialmur	*galea.*
haaleiſtur	*ſoccus.*
hoffrungur	*delphinus.*
hriggur	*dorſum.*
haugur	*tumulus.*
hooffur	*ungula equina.*
Jalkur	*quod groſſum eſt.*
Kuedlingur	*rythmus.*
kalffur	*vitulus*, vel *vitula.*
kambur	*pecten.*
klettur	*rupes, cautes.*
kaleikur	*calix.*
koppur	*matula.*
kongur	*rex.*
kroppur	*corpus.*
kidlingur	*hædus.*
kolffur	*crotalus.*
kiafftur	*os*, de beſtiis dicitur.
kueikur	*lychamus.*
Latungur	*homo ſuperbiens.*
laupur	*ſcrinium, quo lanifices lanam ſervant.*
leikur	*ludus.*

liuflingur	*dæmon ſubterraneus mitis.*
Maagur	*affinis.*
muunur	*os, ris.*
madkur	*vermis.*
Nyflungur	*rex* Poët.
nidur	*ſuſurrus.*
Oddur	*mucro.*
Pilltur	*puer.*
pittur	*puteus.*
preſtur	*paſtor.*
peningur	*pecunia.*
punetur	*punctum.*
pſalmur	*pſalmus.*
Riffur	*lignum tranſverſum, cui telam textores appendunt.*
røſtungur	*aper marinus.*
reffur	*vulpes.*
reidingur	*ephippium, dorſuale.*
reikur	*fumus.*
reikaffur	*fornax.*
reikningur	*rationes.*
reitur	*ſpatium ſoli.*
rafftur.	*lupus, furioſus.*
Strypur	*nudus homo.*
skutur	*puppis.*
ſylungur	*trutta.*
slopper	*album.*
ſtormur	*tempeſtas.*
Tarffur	*taurus.*
titlingur	*avicula.*
Vargur	*furioſus.*
Vlffur	*lupus.*
Þioffur	*fur.*
Þroſkulldur	*limen*, &c.

Quibus tamen ſi qua ineſt varietas, obſervationibus monebitur.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
VIII. in r *Neutrum.*	Nom.	Þad Haar.	Nom.	Þaug Haar.
	Gen.	Þeß haars.	Gen.	Þeirra haara.
	Dat.	Þui haare.	Dat.	Þeim haarum.
	Acc.	Þad haar.	Acc.	Þoug haar.
	Voc.	Þu haar.	Voc.	Þaug haar.
	Abl.	Af Þui haare.	Abl.	Af Þeim haarum.

Sic declinantur:

Aar	*Annus.*
Ber	*bacca.*
bur	*promptuarium.*
Dyr	*animal brutum.*
Faar	*periculum, inſania.*
far	*itio*, item *navis* Poët.
flauſtur	*navis* Poët.

Gler	*vitrum.*
Haar	*crinis.*
hreidur	*nidus.*
Jlffur	*ejulatio.*
Kier.	*vas.*
kuer	*libellus.*
Lær	*femur.*
ledur	*corium.*

Nølldur	*murmur.*
Par	*par.*
Skier	*ſcopulus.*
ſpor	*veſtigium.*
ſumar	*æſtus.*
Vor	*ver.*
Þor	*audacia.*

Singu-

		Singulariter.		Pluraliter.
IX. in s Mascul.	Nom.	Saa Baas.	Nom.	Þeir Baasar.
	Gen.	Þess baass.	Gen.	Þeirra baasar.
	Dat.	Þeim baas.	Dat.	Þeim baasum.
	Acc.	Þann baass.	Acc.	Þaa baasa.
	Voc.	Þu baas.	Voc.	Þier baasar.
	Abl.	Af Þeim baas.	Abl.	Af Þeim baasum.

Sic declinantur:

Aas	*Lignum oblongum.*	Haus	*caput.*	Meis	*instrumentum ligneum quo fœnum portatur.*
Dans	*choreæ.*	hnaus	*cespes.*	Os	*ostium fluviorum.*
daus	*clunis.*	hals	*collum.*	Rass	*culus.*
Fans	*impedimenta.*	Krans	*corolla.*	Js	*glacies.*
foss	*cataracta.*	koss	*osculum.*	Þuss	*gigas.*
Grys	*sucula.*	kross	*crux.*		
glans	*splendor.*	Laas	*sera.*		

		Singulariter.		Pluraliter.
X. in s Neutrum.	Nom.	Það Glas.	Nom.	Þaug Glas.
	Gen.	Þess glass.	Gen.	Þeirra glasa.
	Dat.	Þui glase.	Dat.	Þeim glosum.
	Acc.	Það glas.	Acc.	Þaug glos.
	Voc.	Þu glas.	Voc.	Þier glos.
	Abl.	Af Þui glase.	Abl.	Af Þeim glosum.

Sic declinantur:

Ess	*Veredus* Poët.	flis	*cachinnatio.*	Lioos	*lux.*
Fios	*bovile.*	Glis	*levis.*	Pills	*vestis muliebris.*
flangs	*insultatio.*	gras	*gramen.*	Skass	*mulier impudica.*
flas	*præcipitatio.*	Huus	*domus.*	Dos	*pustula.*

		Singulariter.		Pluraliter.
XI. in x Mascul.	Nom.	Sa Lax.	Nom.	Þeir Laxar.
	Gen.	Þess laxs.	Gen.	Þeirra laxa.
	Dat.	Þeim laxe.	Dat.	Þeim loxum.
	Acc.	Þann lax.	Acc.	Þaa laxa.
	Voc.	Þu lax.	Voc.	Þier laxar.
	Abl.	Af Þeim laxe.	Abl.	Af theim loxum.

XII. in x Neutrum.	Nom.	Það Fax.	Nom.	Þaug Fox.
	Gen.	Þess faxs.	Gen.	Þeirra faxa.
	Dat.	Þui faxe.	Dat.	Þeim foxum.
	Acc.	Það fax.	Acc.	Þaug fox.
	Voc.	Þu fax.	Voc.	Þier fox.
	Abl.	Af Þui faxe.	Abl.	Af Þeim foxum.

Sic declinantur: Fox, *vulpes*: Vax, *cera*, &c.

		Singulariter.		Pluraliter.
XIII. in b Neutr.	Nom.	Það Lamb.	Nom.	Þaug Lomb.
	Gen.	Þess lambs.	Gen.	Þeirra lamba.
	Dat.	Þui lambe.	Dat.	Þeim lombum.
	Acc.	Það lamb.	Acc.	Þaug lomb.
	Voc.	Þu lamb.	Voc.	Þier lomb.
	Abl.	Af Þui lambe.	Abl.	Af Þeim lombum.

Sic declinantur: Srabb, *nugæ*: dramb, *superbia*: Kvabb, *frequens & tædiosa petitio*: Rabb, *nugamentum*: Þamb, *tentigo*, &c.

		Singulariter.		Pluraliter.
XIV. in e Neutrum.	Nom.	Það Sæde.	Nom.	Þaug Sæde.
	Gen.	Þess sædis.	Gen.	Þeirra sæda.
	Dat.	Þui sæde.	Dat.	Þeim sædum.
	Acc.	Það sæde.	Acc.	Þaug sæde.
	Voc.	Þu sæde.	Voc.	Þier sæde.
	Abl.	Af Þui sæde.	Abl.	Af Þeim sædum.

Sic declinantur:

æde	*Mus.*	Innſigle	*ſigillum.*	ſinne	*affectus.*
Bæle	*lectus, recubatio.*	Beyre	*lorum.*	Trie	*lignum.*
bræde	*furor.*	klæde	*veſtis.*	trine	*roſtrum.*
brine	*cos.*	knie	*genu.*	trippe	*equula.*
Dæle	*vallis.*	kuæde	*cantilena.*	Vie	*ſacramentum, juſtitium.*
Efne	*materia.*	Liene	*lamina.*	Hann Giørdiſt Vargur i Vie-Om/ Kialneſinga Saga/ *Violavit*, ſeu *exuit ſacramentum.*	
eple	*pomum.*	Mitte	*medium hominis.*	vielinde	*gula.*
enne	*frons.*	millte	*ſplen.*	vige	*munimentum.*
erende	*negotium*, item *verſus.*	merke	*ſignum.*	veske	*ſcrinium, pixis.*
einge	*pratum.*	Niſte	*ornatus muliebris.*	virke	*vallum.*
Fæde	*pabulum.*	Rikte	*fama.*	vellde	*potentia.*
fære	*funis.*	ræſe	*cunicula*, ſeu *incile.*	Þiſe.	*furtum.*
fræde	*informatio.*	Sæte	*ſedes.*	Þuætte	*lotio.*
Gillde	*convivium, pretium.*	ſpie	*ludibrium.*		
Hneppe	*quantum brachiorum amplexu includi poteſt.*	ſnære	*reſtis.*		
		ſkiæde	*materia calcei.*		

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XV. in f *Neutrum.*	Nom.	Þad Haf.	Nom.	Þaug Høf.
	Gen.	Þeſs hafs.	Gen.	Þeirra hafa.
	Dat.	Þui hafe.	Dat.	Þeim høfum.
	Acc.	Þad haf.	Acc.	Þaug høf.
	Voc.	Þu haf.	Voc.	Þier høf.
	Abl.	Af Þui hafe.	Abl.	Af Þeim høfum.

Sic declinantur:

Bref	*Literæ.*	kløf	*femorum intercapedo.*	skrof	*glacies rara & tenuis.*
Ef	*dubium.*	Laf	*ora veſtis.*	ſtef	*verſus intercalaris.*
Golf	*pavimentum.*	lof	*laus.*	Vif	*fæmina.*
Hvolff	*lacunar.*	Nef	*naſus.*	vaf	*involutio.*
Kif	*contentio.*	Rif	*coſta.*	Þooff	*condenſatio.*
kløf	*corpus.*	Skref	*paſſus.*	Þrif.	*nutritio.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XVI. in g *Neutrum.*	Nom.	Þad Trog.	Nom.	Þaug Trøg.
	Gen.	Þeſs trogs.	Gen.	Þeirra troga.
	Dat.	Þui troge.	Dat.	Þeim trogum.
	Acc.	Þad trog.	Acc.	Þaug trøg.
	Voc.	Þu trog.	Voc.	Þier trøg.
	Abl.	Af Þui troge.	Abl.	Af Þeim trøgum.

Sic declinantur.

Biarg	*ſaxum.*	flagg	*vexillum navium.*	Nagg	*rixa.*
berg	*idem.*	Grugg	*fex.*	Plagg	*ſupellex.*
Egg	*ovum.*	Hregg	*imber.*	Sigg	*callus.*
Faang	*ſinus.*	Lag	*modus, tonus.*	Vyg	*cædes.*
farg	*preſſura.*	leg	*cubatio.*	Þang	*alga.*

Þing *forum, res.*

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XVII. in y *Neut.*	Nom.	Þad Hey.	Nom.	Þaug Hey.
	Gen.	Þeſs heys.	Gen.	Þeirra heya.
	Dat.	Þui heye.	Dat.	Þeim heyum.
	Acc.	Þad hey.	Acc.	Þaug hey.
	Voc.	Þu hey.	Voc.	Þier hey.
	Abl.	Af Þui heye.	Abl.	Af Þeim heyum.

Sic declinantur: By, *apis*; bly, *plumbum*: Dy, *puteus*: Grey, *canis*: My, *muſcæ*: Ny, *novilunium*: Sly, *ſtuppa*: ſky, *nubes*: Þy, *mancipium*: Hræ, *cadaver*, &c.

Singu-

XVIII. *in* k *Neut.*	*Singulariter.*		*Pluraliter.*	
	Nom.	Þad Bak.	Nom.	Þaug Bok.
	Gen.	Þess baks.	Gen.	Þeirra baka.
	Dat.	Þui bake.	Dat.	Þeim bokum.
	Acc.	Þad bak.	Acc.	Þaug bok.
	Voc.	Þu bak.	Voc.	Þier bok.
	Abl.	Af Þui bake.	Abl.	Af Þeim bokum.

Sic declinantur:

Bik	*pix.*	Lok	*operculum.*	snack	*tumultus, susurrus.*
Sik	*cursus.*	lyk	*funus.*	suck	*lucta.*
Fiuk	*tempestas nivosa.*	Mak	*maceratio, tranquillitas.*	slok	*heluatio.*
folk	*populus.*	Inde Omak	*molestia.*	Tak	*ictus.*
Hak	*uncinnus.*	mauk	*mixtio.*	tack	*clamor opilionum.* Inde ad tacka *clamoribus gregem pellere.*
hnauk	*labor.*	Ok	*jugum.*	Verk	*opus.*
hrak	*res contemta.*	Rak	*ellychnium.*	vik	*sinus.*
hvik	*inconstantia.*	rik	*pulvis.*	Þak	*tectum.*
Juck	*jus.*	Sparlak	*aulæum.*		
Kuak	*garritus.*				

XIX. *in* m *Neut.*	*Singulariter.*		*Pluraliter.*	
	Nom.	Þad Kaam.	Nom.	Þaug Kaam.
	Gen.	Þess kaams.	Gen.	Þeirra kaama.
	Dat.	Þui kaame.	Dat.	Þeim kaamum.
	Acc.	Þad kam.	Acc.	Þaug kaam.
	Voc.	Þu kaam.	Voc.	Þier kaam.
	Abl.	Af Þui kaame.	Abl.	Af Þeim kaamum.

Sic declinantur: Fum, *festinatio*: Hrym, *pruina, ærugo*: Prym, *novilunium*: Klaam, *obscænus sermo*: Rym, *calendarium*: rum, *lectus*: Skrum, *jactantia*: skuum, *spuma*: stam, *balbuties*, &c.

XX. *in* o *Neutrum.*	*Singulariter.*		*Pluraliter.*	
	Nom.	Þad Hroo.	Nom.	Þaug Hroo.
	Gen.	Þess hroos.	Gen.	Þeirre hrooa.
	Dat.	Þui hrooe.	Dat.	Þeim hrooum.
	Acc.	Þad hroo.	Acc.	Þaug hroo.
	Voc.	Þu hroo.	Voc.	Þier hroo.
	Abl.	Af Þui hrooe.	Abl.	Af Þeim hrooum.

Sic declinatur Þioo, *femur*, &c.

XXI. *in* p *Neut.*	*Singulariter.*		*Pluraliter.*	
	Nom.	Þad Skip.	Nom.	Þaug Skip.
	Gen.	Þess skips.	Gen.	Þeirra skipa.
	Dat.	Þui skipe.	Dat.	Þeim skipum.
	Acc.	Þad skip.	Acc.	Þaug skip.
	Voc.	Þu skip.	Voc.	Þier skip.
	Abl.	Af Þui skipe.	Abl.	Af Þeim skipum.

Sic declinantur:

Snaap	*Nex.*	hroop	*clamor, probrum.*	Saup	*sorbillum.*
Geip	*jactatio, exaggeratio.*	Krap	*ejulatio.*	staup	*poculum.*
grip	*rapina.*	Oop	*aqua nive mixta.*	sorp	*quisquiliæ.*
Hrip	*dolium.*	Reip	*restis.*	Varp.	*ora calcei, pullatio.*
hlaup	*cursus, saltus, coagulum.*	raup	*jactantia.*	Þrep.	*pars parietis prominens.*

XXII. *in* t *Neut.*	*Singulariter.*		*Pluraliter.*	
	Nom.	Þad Spioot.	Nom.	Þaug Spioot.
	Gen.	Þess spioots.	Gen.	Þeirra spioota.
	Dat.	Þui spioote.	Dat.	Þeim spiootum.
	Acc.	Þad spioot.	Acc.	Þaug spioot.
	Voc.	Þu spioot.	Voc.	Þier spioot.
	Abl.	Af Þui spoote.	Abl.	Af Þeim spiootum.

Sic declinantur:

Aat	*Eſus, comeſtio.*	Kaſt	*jactus,* item *veſtis muliebris.*	rollt	*vagatio.*
andlit, auglit	*vultus, facies.*	kiot	*caro.*	roſt	*cereviſia.*
aflaat	*indulgentiæ.*	kot	*thorax, prædiolum.*	Slot	*arx.*
Bit	*morſus.*	Laſt	*vituperutio.*	ſpott	*ludibrium.*
brot	*delictum, fractio.*	lierept	*linum.*	ſkafft	*manubrium, ſcapus.*
Drit	*excrementum.*	lofft	*aer, camera.*	ſkart, ſkraut	*ornamentum, mundus.*
Fat	*veſtis, patina.*	laat	*geſtus, obitus.*	ſkaut	*peplum, ſinus.*
fet	*pes* menſurâ.	Maat	*exitium, exitus.*	ſkot	*jaculatio, angulus.*
flet	*lectiſternium.*	mallt	*polenta.*	Þrot	*defectus,* item *vocula juris mendicis egeniſque aplicari ſolita, qui proximorum bonis alendi ſunt.*
flot	*liquamen.*	munngaat	*zythus.*	Vit	*ratio, ſcientia.*
froſt	*gelu.*	Naut	*bos.*		
Gat	*foramen.*	nauſt	*ſtatio navium.*		
Hafft	*compes.*	nollt	*curſitatio.*		
hollt	*ſalebræ, glabretum.*	Pluut	*ſupellex.*		
hauſt	*autumnus.*	Rit	*ſcriptio, nictatio.*		
hret	*aeris in pejus mutatio*	rot	*ictus, putredo.*		

		Singulariter.		*Pluraliter.*
XXIII. *in u Neut.*	Nom.	Þad Buu.	Nom.	Þaug Buu.
	Gen.	Þeß buuß.	Gen.	Þeirra buua.
	Dat.	Þui bue.	Dat.	Þeim buum.
	Acc.	Þad bu.	Acc.	Þaug buu.
	Voc.	Þu buu.	Voc.	Þier buu.
	Abl.	Af Þui bue.	Abl.	Af Þeim buum.

Sid declinantur: Hiuu, *famulitium*: Kuu, *Cæſaries*, &c.

Obſervationes in Tertium Declinationem.

Inflexio nominum Maſculinorum Neutrorumque præſertim in ur exeuntium immane quantas habeat difficultates. Quanquam enim Regula illa generalis de terminatione *Secundi Caſus* frequentiſſimâ in ſ initio tradita non uſque adeo incerta eſt; tanti tamen tamque perplexi variationum labyrinthi heîc occurrunt, ut quid certò ſtatuendum ſit, præceptionum multitudine vix decerni queat. Sunt enim alia, quæ rejecta terminatione Nominativi ur Genitivum formant, additâ ad penult. Syllabam literâ s, ut heſtur, *equus*, heſts in Gen. heſte in dat. *&c.* Alia quæ ad Nominativi terminationem adjiciunt s, nulla rejectâ, quæ in recto caſu fuit, literâ, verbi causâ foodur, *pabulum*, fooburs; GVD, *Deus*, GVDS; ſvar, *reſponſum*, ſuars; hus, *domus*, huß; gat, *foramen*, gats, *&c.* Sunt denique haud pauca, quæ in formando ſecundo Caſu ur in ar mutant contra hujus Declinationis Analogiam; adeoque in Naturam Nominum Fœmininorum Secundæ Declinationis degenerare videntur. Quæ res eo minus mira cuiquam accidere debet, quo pluribus perſpectum eſt, ne Latinos quidem hanc ἑτερόκλισιν ignorare. Quippe qui eaſdem voces nunc ad formam primæ, nunc ſecundæ, nunc etiam ſecundæ & tertiæ Declinationis variare vitio ſibi haud vertunt. Porro in Plurali hujus Declinationis Nominativo nihilo faciliores diſſimilium formationum ac obſervationum Mæandri ſeſe offerunt. Quædam enim in ar Analogas exeunt, ut heſtar: quædam in er, ut guder. Nec deſunt quæ terminationem Nominat. Pluralis ur è primâ Declinatione mutuentur, ut, fætur à footur, *pes*. Ut ad ſtupendas illas variationes in præſenti conniveam, quæ penultimæ ſyllabæ in hoc Caſu haud raro contingunt: Veluti cum ponitur æ pro o, a pro u. Item e & o loco a *&c.* Haſce & hoc genus difficultates, ſi non in ſolidum tollere, ſaltem lectori Linguæ noſtræ curioſo aperire ſumma ope nitemur. Quo conatu ſi non aliud obtinuerimus, certè aliis qualemcunque occaſionem elaboratiora in hac materia tentandi edendique præbebimus, qui fracta cortice ad nucleum faciliori negocio penetrare poterunt. Eſto igitur de Genitivo Singulari.

Reg. 1. Deſinentia in b, d, e, f, g, i, k, m, n, o, p, ar, aar, ær, aur, er, eir, yr, or, oor, & monoſyllaba in ur cum compoſitis, ſic in ſ Simplex, t, & u, Genitivum formant adjecta ad Nominativi terminationem literâ s, ut, Lamb Lambs, haad haads, klæde klædes, haf hafs, hregg hreggs, ny nyß, pak paks, kaam kaams, dun duns, hroo hrooß, skip, skips, far, *ponto*, fars, haar haars, lær lærs, aur aurs, einer, *juniperus*, einers, reir, *arundo*, reirs, pappyr pappyrs, hor hors, foor foorß, skur skuurs, hus huß, fat fats, buu buuß, Hæc autem Regula ut multa continet membra, ita exceptiones admittit plurimas. Nos, quod poterimus, adferemus veniam præfati, ſi minus voto omne punctum feramus, qui primi fragilem ingenii ratem huic tam vaſto turbulentoque oceano committimus.

Exci-

Excipiuntur:

1. Dissyllaba in e, quæ ut duplicem habent Nominativum in e & i breve, ut æde & ædi; Ita duplicem etiam admittunt Genitivum in eß & iß, ædeß & ædiß. Posterior tamen Genitivi terminatio in is frequentior est. Verum Monosyllaba unam tantum terminationem Nom. in e agnoscunt, ac proinde in es solummodo genitivum formant, ut, spie spies, trie tries, hlie hlies. Fie habet fiaar.

2. Liaar, *falx*; naar, *cadaveris pallor*; skiaar, *fenestra*; saar, *vas*, in quibus r finale in genit. Sing. mutatur in s, ut, liaas, naas, skiaas, saas, non saars, ut distinguatur à neutro saar, *vulnus*, quod Regulariter flectitur, saars.

3. Bær, *habitaculum* vel *villa*, quod facit bæjer in Gen. Sing. Estque partim Heteroclitum: Genitivum enim Sing. format more fœmininorum Secundæ Decl. ut jam liquet; partim Anomalum, quia Dativum, Accus. & Ablat. Sing. facit in æ, ut dat. Þeim bæ, acc. Þann bæ, abl. Af Þeim bæ. Blær, *aura*, facit blæs.

4. Fader, *pater*, fødur: broder, *frater*, brødur, quorum peculiaris motio inter Heteroclyta tradetur.

5. Freir, *Deus Ethnicorum*, freis in Gen. non freirs.

6. Byr, *urbs*, byß: snyr, *susurrus*, snyß: Tyr, *Deus Asianorum*, Tyß.

7. Hoor, *climacter*, hoos in Genitivo: skoor, *calceus*, skooß: noor, *instrumentum fabrile, in quo aqua ad indurandum ferrum candens servatur*, nooß: moor, *loca terræ muscosa*, mooß: Þioor, *bos castratus*, Þiooß: sioor, *mare*, siooß: snioor, *nix*, sniooß. Sed postremæ duæ voces multiformes sunt, de quibus videantur Heteroclita.

Reg. 2. Masculina in ll rejiciunt posterius l in obliquis Singularis Num. & omnibus Plur. Num. ut Nom. Þræll, *servus*, gen. Þræls, dat. Þræle, acc. Þræl, voc. Þræll, abl. Þræle. Nom. Plur. Þrælar, gen. Þræla, dat. Þrælum, acc. Þræla, voc. Þrælar, abl. Þrælum. Sic fyll, *elephas*, fylls: kyll, *puteus*, kylls: Paall, *viri nomen*, Paalls, *&c.* Excipe kall, *senex*, kalls, cum compositis ut stafkall, *senex qui baculo nititur*; kotkall, *pauperculus senex, qui rus colit*; rækall, *vetus Calumniator*, usurpatur pro Sathana; jaarnkall, *vectis ferreus*, & Jall, *Baro*, Jalls in Genit. quod tamen ut & prius kall, rectius per rl scribitur, karl, Jarl. Neutra vero in geminum l desinentia nusquam l rejiciunt, ut, gull, *aurum*, gulls; troll, *gigas*, trolls; fiall, *mons*, fialls, *&c.*

3. Desinentia in ir breve, Genitivum formant in iar, ut, bir, *ventus secundus*, biriar (hodie etiam birs,) stir, *bellum*, stiriar; hir, *ignis*, hiriar, *&c.*

4. Omnia *Neutra* dissyllaba & Polysyllaba in ur Genitivum formant in urs, ut, fidur, *pluma*, fidurs; hreidur, *nidus*, hreidurs; ledur, *corium*, ledurs; vedur, *aer*, *ventus*, vedurs, *&c.* Sic Nordur, Sudur, Austur, Vestur, id est, *Septentrio*, *Meridies*, *Oriens*, *Occidens*.

Horum genium imitantur hæc Masculina:

Alldur	*ætas.*	Galldur	*magia.*	Mogur	*filius.*
akur	*ager.*	gollur	*abdomen.*	Nadur	*coluber.*
affur	*fastus, odium.*	gißur	*Prop. nom. viri.*	nikur	*bellua aquatica.*
ardur	*aratrum.*	Hafur	*caper.*	Ogur	*fretum.*
Balldur	*Prop. nomen Dei cujusdam Ethnicorum.*	heidur	*honor.*	Offur	*Prop. nom. viri.*
		hlaatur	*risus.*	otur	*lutra.*
bakstur	*panificium.*	Joffur	*rex* Poët.	Sigur	*victoria.*
bisur	*appetitus.*	Legur	*castra.*	saaldur	*cribrum.*
fingur	*digitus.*	lestur	*lectio, lectura.*	Toffur	*magia.*
		ludur	*tuba.*	Vigur	*ensis.*

Quatuor hæc: Groodur, *viriditas*: hroodur, *versificatio*, *carmen*: roodur, *remigium*: vetur, *hiems*, præter id, quod Genitivum more jam recensitorum in urs faciunt, etiam eundem in rar aliquando formant ut groodurs vel groodrar, hroodurs vel hroodrar, roodurs vel roodrar, veturs vel vetrar.

Reg. 5. Dissyllaba & Polysyllaba *Masculina* in ur Genitivum formant, mutando Nominativi terminationem ur in s, ut, Baatur, *Cymba*, Baats: bæklingur, *libellus*, bæklings: dagur, *dies*, dags: eidur, *juramentum*, eids: lydur, *populus*, lyds: lidur, *articulus*, lids, *&c.*

Excipiuntur:

1. Finita in adur, vrdur, skapur, quibus Genitivum Singularem in ar formare solemne est, more fœmininorum, ut, hagnadur, *commoditas*, hagnadar in genit. lagnadur, *fatum*, lagnadar: kostnadur, *sumptus*, kostnadar: jafnadur, *æqualitas*, jafnadar: safnadur, *cætus* vel *congregatio*, safnadar: fagnadur, *lætitia*, fagnadar: Maanadur, *Mensis*, Maanadar: stadur, *urbs*, stadar. Excipe madur, *homo*, quod anomalæs inflectitur mans in genit. Sic atburdur, *eventus*, atburdar: vidburdur idem, vidburdar: vtburdur, *expositititium quid*, vtburdar: vitnißburdur, *testimonium*, vitnißburdar: vrskurdur, *censura*, *judicium*, *sententia lata*, vrskurdar. Sic klookskapur, *calliditas*, straakskapur, *nequitia*, dvinskapur, *inimicitia*, vinskapur, *amicitia*, klookskapar, straakskapar, dvinskapar, vinskapr. His & alia sed pauca veniunt annumeranda, ut, sonur, *filius*, sonar: vinur, *amicus*, vinar, *&c.*

2. Quæ

2. Quæ ø breviss. habent in penult. Hæc enim ø *penultimæ* in a *breve*, & ur *finale* in ar mutant, ut, fiordur, *sinus maris*, fiardar in genit. hiortur, *cervus*, hiartar: hnottur, *globus*, hnattar: rielur, *carina*, rialar: legur, *humor*, lagar: vondur, *virga*, vandar. His adde Monosyllaba cum compositis, quæ ø constant, ut, biorn, *ursus*, biarnar: stirbiorn, *bellicosus ursus*, stirbiarnar: Orn, *aquila*, arnar. Excipe josur & tosur de quibus supra. Fiotur habet fiatrar, *vinculum, compes*.

Reg. 6. Quædam utrumque Genitivum admittunt, tam in s quam in ar finitum, cujus generis hæc ferè sunt:

Audur	*opulentia.*	Kundur	*filius.*	Tugur.	*numerus vicenarius.*
Blundur	*somnus.*	krafftur	*virtus.*	Vegur	*via.*
bragur	*rythmus.*	Lavardur	*dominus.*	vindur	*ventus.*
Fridur	*pax.*	Oedur	*Poema.*	vogur.	*fretum.*
fundur.	*inventum.*	oddur	*mucro.*	verdur	*prandium.*
Gaukur	*cuculus.*	Saudur	*ovis.*	vidur	*arbor, lignum.*
Haukur	*accipiter.*	skoogur	*sylva.*	Þresulldur	*limen.*

Notetur autem quod horum genitivus in ar antiquis in usu fuerit; in s autem à modernis additis.

Reg. 7. Quæ vel geminum, g, vel ck habent ante terminationem ur, præterquam quod duplicem admittunt Genitivum in s & ar, etiam terminationi ar, i præponunt, ut, beckur, *scamnum*, becks beckiar: drickur, *potus*, dricks drickiar: fleckur, *macula*, flecks fleckiar: gliggur, *flatus*, gliggs gliggiar: hriggur, *dorsum*, hriggs hriggiar: iggur, *metus*, iggs iggiar: leggur, *crus*, leggs leggiar: steckur, *caula*, stecks steckiar: veggur, *paries*, veggs veggiar. His adnumera lækur, *torrens*: reikur, *fumus*: risur, *liciatorium*: vesur, *tela textoria*.

8. Desinentia vel in duplum vel in geminum s Genitivum similem Nominativo habent, ut lax, *salmo*, lax in Genit. quanquam nos distinctionis gratia s adjecimus in paradigmatis. Fax, *juba*, fax, in Gen. hlass, *onus*, hlass: traass, *obstinatio*, traass, &c. Hactenus Genitivus fuit: Sequuntur de Dativo observanda.

De Dativo.

Reg. 1. Dativus Singularis formatur à Nominativo Sing. addendo ad Nominativi terminationem e. Quam Analogiam sequuntur:

1. Omnia Neutra, ut, Lamb Lambe, haad haade, haf hafe, hregg hregge. Excipiuntur quæ in Nominat. in e desinunt; ut klæde, *vestis* vel *pannus*, fræde, *doctrina*, *informatio*: Hæc enim Dativum faciunt Similem Nominativo, klæde, fræde.

2. Masculina (exceptis disyllabis & polysyllabis in ur) ita tamen ut absque finali e in Dativo proferri etiam soleant, ut, Gude vel gud, fugle vel fugl, hrafne vel hrafn, reire vel reir, geyre vel geyr, baase vel baas, aase vel aas, laxe vel lax.

Reg. 2. Disyllaba & Polysyllaba in ur Dativum formant mutando Nominativi terminationem ur in e, ut, hestur heste, prestur preste, gestur geste:

Excipiuntur:

Quædam finita in dur, fur, gur, kur, lur, tur, & skapur, efinale Dativi non admittentia, ut, stadr, *urbs*: vadur, *funis*: sidur, *mos*: hugur, *animus*: bugur, *curvatura*: dugur, *audacia*: veggur, *paries*: dukur, *mappa*: straakr, *nebulo*: Munkur, *Monachus*: beckur, *scamnum*: reckur, *homo*: refur, *vulpes*: vefur, *tela*: Þiofur, *fur*: Þefur, *odor*: alur, *terebellum*: selur, *phoca*: melur, *salebræ*: marur, *cibus*: grautur, *puls*: vinskapur, *amicitia*: strakskapur, *&c.* In Dat. stad, vad, sid, hug, bug, dug, vegg, duk, vef, Þef, Þioof, &c.

Ab hac exceptione iterum excipiuntur, quæ consonantem habent ante finale dur, ut, lundur, *lucus*: blundur, *somnus*: fundur, *inventum*: brandur, *titio* vel *ensis*: sandur, *arena*: burdur, *nativitas, portatio*: skurdur, *sectio*. Hæc enim instar superiorum duplicem admittunt Dativum, Lunde vel lund, blunde vel blund, funde vel fund, brande vel brand, &c. His & alia complura venient adnumeranda, ut lidur, *articulus*: vidur, *frutex* vel *arbor*: Sodur, *Poema*: fridur *pax*, &c.

Reg. 3. Quæ O habent sive in penultima sive ultima Nominativi mutant illud in e in Dativo, ut, vondur vende, Orn erne, hnottur hnette, rottur rette, vollur velle. Quod si ante ø fuerit j consonans, saltem abjicitur ø in Dativo, ut, biorn birne, hiortur hirte, fiordur firde, miodur mide, &c.

4. Masculina in aar, ær, oor & iir, formant Dativum abjiciendo r Nominativi, ut, skiaar, *transenna*, skiaa: bær, *habitaculum*, bæ: glær, *mare*, glæ: sioor idem, sioo: snioor, *nix*, snioo: joor, *equus*, joo: Tyr, *Mars* vel *Mercurius*, Ty: Freyr, *Liber pater*, frey.

5. Finita in or, v consonans Dativo inserunt, ut, sior, *vita*, siorve: hior, *gladius*, hiorve: hor, *linum rude*, horve: Nor, Prop. nom. viri, Norve.

6. Habentia a longum ante terminationem ttur mutant illud in Dat. Sing. in æ, ut, haattur, *modus*, hætte: maattur, *vires*, mætte: draattur, *tractio*, drætte, &c. Sic Spoonn, *Coclear*, spæne.

7. Quotque Genitivum Sing. formant in urs, Dativum vel Nominativo Similem faciunt, ut, alldur, galldur, roodur, hroodur; vel in e, ita tamen ut ante e inserant r, ut, alldre, galldre, roodre, hroodre. Sagur habet deige, *sonur*, *sine*.

8. Finita in geminum l vocales relictum l (vide Reg. 2. Gen.) præcedentes abjiciunt in Dativo

tivo & Ablativo singularibus & omnibus Plural. Numeri, ut, spegell, *speculum*, dat. & abl. Sing. speigle non speigele: Nom. Plur. speiglar, g. speigla, d. speiglum, ac. speigla, v. speiglar, ab. speiglum. Sic adall, *nobilitas*, adle: skutull, *missile telum*, skutle, skutlar, skutla, skutlum. Þeingell, *Rex* Poëtice. Hæc imitantur desinentia in an, en & un, ut, drottenn, *dominus*, drottne, drottnar drottna drottnum: himenn, *cœlum*, himne, himnar himna himnum: morgun, *mane diei*, morgne, morgnar morgna morgnum: jotun, *gigas*, jotne, jatnar jotna jotnum. Sic gaman, *jocus*, gamne.

De Accusativo.

Reg. 1. Omnia Neutra hujus declinationis, ut & Masculina in d, l simplex, n, r monosyllabum, s & x Accusativum similem faciunt Nominativo, nom. Þad naut, acc. Þad naut. n. sá gud, ac. Þann gud. n. saa fugl, ac. Þann fugl. n. saa himen, ac. Þann himen. n. saa geir, ac. Þann geir. nom. saa aas, acc. Þann aas. n. saa lax, ac. Þann lax.

Excipiuntur:

Masculina in aar, ær, oor & iir, quæ Accusativum cum Dativo unum & eundem habent; skiaa/ bæ/ sioo/ snioo/ Ty/ frey. Vide Regulam de formando Dativo casu quartam.

2. Masculina in geminum l finita, rejecto altero l formant Accusativum, ut, Eingell: Þeingill, Þeingil, &c. Id quod Reg. 2. Genit. supra monuimus.

3. Disyllaba & Polysyllaba in ur, rejecto finali ur formant Accusativum, ut hestur in nom. hest acc. *Excipe* quæ urs in genit. habent, ut, alldur, groodur, roodur, hroodur, hæc enim Nominativi terminationem invariatam in Accus. retinent, nom. alldur, acc. Þann alldur: n. groodur, ac. itidem groodur. Sic Roodur & hroodur.

Hæc de tribus Singularis Numeri Casibus Obliquis, quibus variatio inesse deprehensa est, observanda notavimus. Cæterorum admodum facilis est formatio. Vocativus enim Nominativo ubique similis est, ut & Ablativus Dativo. Nunc igitur ad Nominativum Plur. pedem promovemus.

De Nominativo Plurali.

Reg. 1. A Genitivo Singulari in s formatur Nominativus Pluralis in ar, ut, hestur hests hestar, Prestur Prests Prestar, armur arms armar, dagur dags dagar, likill likils liklar, himin himins himnar, &c. Saungur facit saunguar in nom. Plur. à dat. Sing. saungue.

Excipiuntur:

1. Finita in dur, quæ Nominativum Pluralem in er finiunt, ut, lydur lyds lyder, sidur sids sider, lidur lids lider. His adde, Gud, guds guder, hængur, *piscis genus*, hænger, gestur gests gester, liaar, liaas liaaer, & Adjectiva in aar, ut, haar, *altus*, haaer/ Smaar, *parvus*, Smaaer/ de quibus infra.

2. Omnia in lur, ut, Halur hals haler, falur, fals faler, alur als aler, valur vals valer; halur hals haler, hualur huals hualer, bolur bols boler. Duo inserunt i ante er finale nom. Pl. hilur, *gurges*, hils hilier: bilur, *turbo* vel *tempestas repentina*, bils bilier.

2. A Genitivo Singulari in ar vel iar fit Nominativus Pluralis in er, ut, vidur vidar vider, fundur fundar funder, veggur veggiar vegger, leggur leggiar legger, bir biriar birer, bær bæiar bæier. Excipe Grautur, cujus nominativus Plur. cum genit. Sing. plenè coincidit grautar. A footur footar est fætur.

3. A genitivo Sing. in urs formatur nominativus Plur. in rar. Idque quia dativus Sing. desinit in re, ad quem etiam in formando nom. Plur. attendendum est: ut ab alldur alldurs in genit. & alldre in dat. fit alldrar in nom. Plur. Sic galldur galldurs, galldre galldrar: akur akurs, akre akrar. Excipe vetur & fingur, quæ non per vetrar aut fingrar, sed vetur & fingur, hic ut in Singulari efferuntur. A Fader est Fedur, à Brooder Brædur.

4. Disyllaba in ar & er nominativum Pluralem formant in rar, ut, hamar hamrar, kamar kamrar, heller hellrar, hirder hirdrar.

5. Vocalis quæ in penultima dativi Singularis fuit, in nom. Pl. invariata retinetur, ut ab hætte hætter, mætte mætter, erne erner, vende vender, bime bimer, gallte gallter, hirte hirter, sine siner, vine viner, à fæte fætur. At à deige dagar in usu est. Atque hæc in Masculinis locum habent, nunc quæ de Neutris animadvertenda sunt, breviter indicabimus.

6. Neutra habent nom. Pl. similem Singulari, ut raad, nom. Pl. Þaug raad: hliood, Þaug hliood.

Excipiuntur:

1. Quæ a longum habent ante terminationem ng; quippe quod heic in dyphthongum au mutatur, ut, faang, *acquisitio*, item *sinus brachiorum*, faung in nom. Pl. Þaang, *alga*, Þaung.

2. Quæ a breve habent ante quamlibet terminationem. Hæc enim id ipsum in ø breviss. mutant, ut, nafn nøfn, land lønd, &c.

De Genitivo Plurali.

Reg. 1. Genitivus Pluralis formatur à Nominativo Plurali, mutando nominativi terminationes ar, er & ur in a, ut, hestar hesta, alldrar alldra, galldrar galldra, saunguar saungua, gester gesta, viner vina, bæjer bæja. A vollur fit vallna.

 2. Quoties

2. Quoties geminum g vel ck præcedit nom. Plur. terminationem er, ante a finale gen. ponitur i, ut, vegger veggia, legger leggia, segger seggia, becker beckia, stecker steckia. Horum naturam sequuntur fin.ta in eingur & ængur, ut, streingur streingia, Þueingur Þueingia, vængur vængia, hængur hængia. Quibus adde ber, *bacca*: bed, *lectus*: egg, *ovum*: fen, *puteus*: gil, *fissura montis*: her, *exercitus*: kyn, *genus*: lif, *colustrum*: nef, *nasus*: sel, *mappalia*: skegg, *barba*, stef, *versus intercalaris*: rif, *costa*: sker, *saxum*: Þil, *sponda*. Item belgur, & kueikur, *follis*, *elychnium*: høgg facit høggua. Aliter se habent, quæ nominativum in ar terminant, ut, Reckar recka, søckar socka, stockar stocka.

3. Vocalis penultimæ Syllabæ, quæ in genitivo Singulari fuit, in gen. Plurali resumitur, ut, haattar haatta, løndø landa, vøndar vanda, footar foota, &c. Exceptis broodurs brædra, & fødurs fedra.

4. Quorum nominativus Plur. definit in ur, ea r anteponunt terminationi genitivi a, ut, vetur vetra, ledur ledra. Excipe fætur foota.

De Dativo Plur.

Reg. 1. Dativus Pluralis formatur à genitivo Plurali, mutando a finale in um, ut, Aalfa aalfum, laatra laatrum, beckia beckium, recka reckum, foota footum, saungua saunguum, haatta haattum, brædra brædrum, sona sonum, fedra fedrum.

2. Quæ habent a breve sive in ultima, sive penultima nominativi Singularis, mutant illud in ø in dativo Plurali, ut, Askur øskum, dalur dølum, barn børnum, keralld kerølldum. Quod si ø fuerit in nominativo Singulari, heic non mutatur, quamvis in aliis Casibus mutetur, ut vøllur vøllum. Excipe ørn ernum, biørn birnum.

De Accusativo Plurali.

Reg. 1. Omnia Neutra, ut in Singulari, ita in Pl. Num. Accusativum similem formant nominativo, ut, nom. Þaug raad, acc. Þaug raad. Sic nøfn, kierølld, &c.

2. Accusativus Pluralis Masculinorum formatur à nominativo Plurali, rejecto r finali, ut ab hestar est hesta, ab himnar himna, ab alldrar alldra. Sic à daler dale, hvaler hvale, saler sale, veller velle, &c.

3. Quæ in ur faciunt nom. Pl. invariata manent in acc. Plur. ut, fingur, vetur, fætur, fedur, bræder.

Atque ita, Deo Benedicente, Tertiæ Declinationis difficultates, si non omnes, certe quamplurimas expedivimus. Nunc ut ad IV. Nominum declinationem tandem deveniamus, tempus monet.

QUARTA DECLINATIO SIMPLEX

Est Nominum Masculinorum & Fœmininorum * in e, & Neutrorum in a breve; cujus genitivus in Masculinis & Neutris definit in a, ut, Saa krabbe, Þess krabba: Þad auga, Þess auga. In fœmininis in e, ut, Su bræde, Þeirrar bræde. Fœminina vero ut & Neutra hujus Declinationis, eandem cum nominativo terminationem obtinent in omnibus casibus Singularis Numeri, qui ideo solis Articulis vel Augmento finali dignoscuntur.

Paradigmata Quartæ Declinationis.

		Singulariter.		*Pluraliter.*
I. in e Masculinum.	Nom.	Saa Krabbe.	Nom.	Þeir Krabbar.
	Gen.	Þess krabba.	Gen.	Þeirra krabba.
	Dat.	Þeim krabba.	Dat.	Þeim krøbbum.
	Acc.	Þann krabba.	Acc.	Þaa krabba.
	Voc.	Þu krabbe.	Voc.	Þier krabbar.
	Abl.	Af Þeim krabba.	Abl.	Af Þeim krøbbum.

Sic declinantur:

Afe	*avus.*	backe	*ripa.*	breistleike	*imbecillitas.*
ande	*spiritus.*	bakare	*pistor.*	brudgume	*sponsus.*
andskote	*adversarius.*	barke	*guttur.*	bruggare	*cerevisiarius.*
ape	*simius.*	bekre	*aries.*	brune	*æstus, ustio.*
almuge	*vulgus.*	bialke	*trabs.*	buste	*muscarium setaceum.*
asne	*asinus.*	bite	*bolus.*	bure	*colonus.*
Bage	*damnum.*	blome	*flosculus.*	Daare	*temerarius.*
bagge	*sarcina.*	boge	*arcus.*	daude	*mors.*
bane	*cædes.*	brite	*partitor.*	doomare	*judex.*

* Etiam in a, ut, herra, *dominus*, *herus*, in comp. declinatione herran.

Ende

Ende	*finis.*
Faalke	*circus.*
fiande	*hostis.*
fielage	*socius.*
flooe	*solum uliginosum,* seu *palustre.*
frame	*promotio.*
fue	*putredo.*
Galle	*vitium, nævus.*
galge	*patibulum.*
gallte	*porcus.*
gante	*scurra.*
glugge	*fenestra.*
granne	*vicinus.*
Hage	*pascuum.*
hale	*cauda.*
hegre	*ardea.*
heile	*cerebrum.*
hite	*calor.*
hixte	*singultus.*
hnacke	*occiput.*
hooste	*tussis.*
hraake	*sputum.*
Jonkiære	*juvenis.*
Kappe	*athleta.*
kiærleike	*charitas.*
klefe	*conclave.*
klifbere	*clitellum.*
klofe	*fissura.*
kofe	*domuncula.*
kodde	*pulvillus.*

kuſe	*vitulus.*
kulde	*frigus.*
kuarde	*ulna,* mensura.
Lampe	*lampas.*
lausnare	*redemptor.*
læknare	*medicus.*
linde	*lemniscus.*
loge	*flamma.*
lunde	*avis species.*
Mage	*venter.*
mose	*muscus.*
moskue	*plaga.*
Nagle	*clavus.*
nable	*umbilicus.*
naunge	*proximus.*
naare	*femorum sinus.*
nebbe	*nasus.*
nioole	*flos angelicæ.*
Ökle	*talus.*
Penne	*calamus.*
poke	*saccus.*
prakkare	*mendicus.*
puke	*spiritus malus.*
Racke	*vulpes.*
ramballde	*rota campanæ.*
raudmage	*pisculi species.*
raupare	*jactator.*
ræningie	*latro.*
regnboge	*iris.*
riddare	*eques.*
riſe	*gigas.*
Þuerfare	*ascia.*

rope	*ructus.*
roskleike	*fortitudo.*
runne	*saltus,* Silv.
Sioole	*rex.*
smale	*upilio.*
soome	*honor.*
skade	*damnum.*
skrifare	*scriba.*
skuule	*Prop. Nom. viri.*
skugge.	*umbra.*
skiootleike, skindugleke	*celeritas.*
sætleike	*dulcedo.*
spade	*liguncula.*
spooe	*avis species.*
spore	*calcar.*
sope	*haustus.*
stabbe	*acervus.*
stedie	*incus.*
stiake	*contus.*
Tappe	*stipamen.*
tuinne	*filum lineum.*
Varme	*calor.*
vase	*funda.*
ude	*imber.*
unge	*pullus.*
vode	*periculum.*
vødve	*coxa.*
uxe	*bos castratus.*
Þare	*alga.*
Þoofe	*dorsuale.*

Singulariter.

II. in e *Fæminin.*				
Nom.	Su Bræde.		Acc.	Þaa bræde.
Gen.	Þeirrar bræde.		Voc.	Þu bræde.
Dat.	Þeirre bræde.		Abl.	Af Þeirre bræde.

Sic declinantur:

Agirne.	*avaritia.*
Beidne	*petitio.*
Elle	*senium.*
Fiolkinge	*artes magicæ.*
Gestrisne	*hospitalitas.*
giætue	*attentio.*
goodgirne	*benevolentia.*
hædne	*ludibrium.*
hæse	*raucitas.*
hille	*favor.*
hlidne	*obedientia.*
Idne	*diligentia.*
Kiæte	*hilaritas.*
Leste	*segnities.*
lostaseme	*libido.*
Millde	*clementia.*
miskunseme	*misericordia.*
Reide	*ira.*
Snille	*elegantia.*
syke	*morbus.*
Tillaatseme	*indulgentia.*
Þrætne	*contentio.*

III. in a *Neutrum.*	*Singulariter.*		*Pluraliter.*
Nom.	Þad Auga.	Nom.	Þaug Augu.
Gen.	Þess auga.	Gen.	Þeirra augna.
Dat.	Þui auga.	Dat.	Þeim augum.
Acc.	Þad auga.	Acc.	Þaug augu.
Voc.	Þu auga.	Voc.	Þier augu.
Abl.	Af Þui auga.	Abl.	Af Þeim augum.

Sic declinantur: Eyra, *auris*: eiska, *testiculus*: Hiarta, *cor*: Lunga, *pulmo*: Nyra, *ren*, &c.

Observationes in Quartam Declinationem.

Obs. I. Nominativus Pluralis Masculinorum Quartæ Declinationis semper terminatur in ar, ut è præmisso Paradigmate liquet: Exceptis frænde, *cognatus*, frændur frænda frændum frændur, & fiande, *hostis*, fianda fiendum fiendur, &c.

II. A penult. nominat. Singul. heic ut in III Declinatione mutatur in ø in dativo & ablativo Plur. ut, Krabbar krøbbum, asnar øsnum. In Neutris etiam in nominativo & accusativo,

ut

ut hiarta hiortu, in nom. & acc. Plur. & hiorttum in dat. & abl. Unum Neutrum Monosyllabum in a longum Tertiæ Declinationis est, straa straas in genit. Reliqua omnia Analogica sunt.

III. Fœminina hujus Declinationis carent Plurali Numero: exceptis tribus oxe, mere & myre, quæ (forte quia antiquitus aliter terminabantur) in utroque numero juxta tertiam Declinationem variantur hunc in modum:

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom.	Oxe.	Mere	Myre	Axer	Meraz	Myraz
Gen.	axar.	meraz	myraz	axa	mera	myra
Dat.	oxe.	mere	myre	oxum	merum	myrum
Acc.	oxe.	mere	myre	axer	meraz	myraz
Voc.	oxe	mere	myre	axer	meraz	myraz
Abl.	oxe.	mere.	myre.	Af oxum.	merum.	myrum.

Atque ita Declinationes Simplices absolvimus, sequuntur Compositæ.

CAPUT TERTIUM.

De Declinationibus Compositis, seu *Nominum Compositorum.*

DIXIMUS supra unumquodque Nomen bifariam efferri & variari; vel absque Articulo in fine affixo, quod in quatuor Superioribus Declinationibus jam demonstratum dedimus; vel cum affixo in fine Articulo, quod nunc ostensum ibimus. Sunt igitur Compositorum Nominum totidem, quot simplicium, id est, QUATUOR Declinationes, quarum Genitivi Plurales communiter exeunt in nna, Dativi & Abl. Plur. in num. Vocativi autem in utroque numero omnem in fine respuunt Compositionem.

PRIMA DECLINATIO COMP.

Est Nominum Fœmininorum in a exeuntium, exceptis Monosyllabis in a longum finitis, quæ ad rectum Singularem adjiciunt nn, ad genit. nnar, ad dat. & ablat. nne, ad acc. na. Ad nom. & acc. Plur. nar, ut Kuinnann, kuinnunnar, &c.

Paradigma primæ Declinationis.

	Singulariter.		*Pluraliter.*
Nom.	Kuinnann.	Nom.	Kuinnurnar.
Gen.	kuinnunnar.	Gen.	kuennanna.
Dat.	kuinnunne.	Dat.	kuinnunum.
Acc.	kuinnuna.	Acc.	kuinnurnar.
Voc	kuinna.	Voc.	kuinnur.
Abl.	Af kuinnunne.	Abl.	Af kuinnunum.

Sic declinantur: Aſkann oskunnar/ bidann bidunnar/ biſſan biſſunnar/ dingiann dingiunnar/ &c.

SECUNDA DECLINATIO COMP.

Est Nominum Fœmininorum in b, d, f, g, k, l, m, n, o, p, r, s, t, u, y, & Monosyllaborum in a finitorum; quæ ad nominat. Singularis terminationem addunt enn, ad genit. ennaz, ad dat. & ablat. enne, ad accusat. ena. Nominativum vero & accusativum Plurales, cum prima Declinatione habet communes in nar, ut Vombenn vambarennaz/ &c.

Paradigma Secundæ Declinationis.

	Singulariter.		*Pluraliter.*
Nom.	Vombenn.	Nom.	Vambernar.
Gen.	vambarennar.	Gen.	vambanna.
Dat.	vombenne.	Dat.	vombunum.
Acc.	vombena.	Acc.	vambernar.
Voc.	vomb.	Voc.	vamber.
Abl.	Af vombenne.	Abl.	Af vombunum.

Sic

Sic declinantur: Naadenn naadarennar/ tøfenn tafarennar/ borgenn borgarennar/ skaakenn skaakarennar/ ſaalenn ſaalarennar/ skømmenn skammarennar/ baunenn baunarennar/ kloend klooarennar/ greipenn greiparennar/ vorenn vararennar/ drooſen drooſarennar/ ambaatten ambaattarennar/ truuenn truuarennar/ meyenn méyarennar/ aaenn aarennar/ &c.

Tertia Declinatio Comp.

Eſt Nominum Maſculinorum & Neutrorum in d, l, n, r, ſ, x, & Neutrorum ſaltem in b, e, f, g, i, k, m, ð, p, t, u finitorum, quæ ad nominativum Singularem Maſculinorum adjiciunt in fine enn, Neutrorum ed, ad genit. utrorumque ens, ad dativ. & abl. Maſc. num, Neut. * nu, ad acc. Maſc. enu, Neut. ed. Ad nom. Plur. Maſc. ner, Neut. enn, acc. Maſc. na, Neutrum enn ut in nom. ut, Gudenn gudſens/ bladed bladſens.

Paradigmata Tertiæ Declinationis.

I. Maſculinum.	*Singulariter.*	*Pluraliter.*
Nom.	Gudenn.	Guderner.
Gen.	gudſens.	gudanna.
Dat.	gudenum.	gudunom.
Acc.	gudenn.	gudena.
Voc.	gud.	guder.
Abl.	Af gudenum.	Af gudunom.

Sic declinantur: Fuglenn fuglſens/ hrafnenn hrafnſens/ heſturenn heſtſens/ baſenn baaſſenß/ laxenn laxſens/ &c.

II. Neutrum.	*Singulariter.*	*Pluraliter.*
Nom.	Bladed.	Blødenn.
Gen.	bladſens.	bladanna.
Dat.	bladenu.	blødunum.
Acc.	bladed.	blødenn.
Voc.	blad.	blød.
Abl.	Af bladenu.	Af blødunum.

Sic declinantur: Hiooled hioolſens/ beined beinſens/ haared haarſens/ glaſed glaſſens/ faxid faxſens/ lambed lambſins/ ſædid ſædißins/ haſid haſsens/ troged trøgſens/ heyed heyſens/ baked bakſens/ kaamed kaamſens/ hrooed hrooſens/ skipid skipſens/ ſpiooted ſpiootſens/ buved buuſens/ &c.

Quarta Declinatio Comp.

Eſt Nominum Maſculinorum & Fœmininorum in e, & Neutrorum in a breve. Quæ ad terminationem nominativi Sing. Maſculini affigunt nn, Neutri d, ad genit. utriuſque ns, ad dat. & abl. Maſc. num, Neut. nu, ad acc. Maſc. nn, Neut. d. Nominativus & accuſ. Plurales Maſculinorum eadem cum Maſculinis tertiæ Declinationis recipiunt in fine augmenta, ner & na. Neutra vero heic n affigunt fini. At fœminina hujus Declinationis idem recipiunt Augmentum cum Nominibus primæ Declinationis. Subjiciemus Singulorum Paradigma.

Paradigmata Quartæ Declinationis.

I. Maſculinum.	*Singulariter.*	*Pluraliter.*
Nom.	Krabbenn.	Krabbarner.
Gen.	krabbans.	krabbanna.
Dat.	krabbanum.	krøbbunum.
Acc.	krabbann.	krabbana.
Voc.	krabbe.	krabbar.
Abl.	Af krabbanum.	Af krøbbunum.

Sic declinantur: Aſenn aſans/ andenn andans/ barkenn barkans/ daudenn daudans/ &c.

Singulariter.

II. Fœmininum.			
Nom.	Brædenn.	Acc.	brædena.
Gen.	brædennar.	Voc.	bræde.
Dat.	brædenne.	Abl.	Af brædenne.

In Plurali non uſurpatur.

---

* Et u in ø verſo No: ut, hann gaf nafn landino, oc kalladi Grænland, *ille dedit nomen regioni & vocavit Grænlandiam.* Aræ Schedarum caput VI.

		Singulariter.		Pluraliter.
III. Neutrum.	Nom.	Augad.	Nom.	Augun.
	Gen.	augans.	Gen.	augnanna.
	Dat.	auganu.	Dat.	augunum.
	Acc.	augad	Acc.	augun.
	Voc.	auga.	Voc.	augu.
	Abl.	Af auganu.	Abl.	Af augunum.

Sic declinantur: Eirad eyrans/ hiartad hiartans/ nyrad nyrans/ lungad lungans/ &c.

Atque hæc eſt variatio Affixarum in omnibus Nominum Declinationibus: quibus, cum de re aliqua in communi ſermo eſt, uti *Iſlandi* ſolent, ut ſupra dictum. Alias eodem plane modo, ac in ſuperioribus Declinationibus monitum eſt, voces declinantur: Id quod è jam datis paradigmatibus nequit non patere. Quomodo autem augmenta illa finalia in ſingulis Declinationibus ſe habeant, ſubjecta exhibebit Tabella.

SCHEMA.

Literarum affixarum, ſeu Augmentorum finalium in quatuor Nominum Declinationibus, Declinatio.

Affigit ad terminationem

	I.	II.	III. Maſc.	III. Neut.	IV. Maſc.	IV. Neut.
Singulariter.						
Nom.	nn	enn	enn	ed	nu	d
Gen.	nnar	ennar	ens	ens	ns	ns
Dat. & Abl.	nne	enne	num	nu	num	nu
Acc.	na	ena	enn	ed	nn	d
Pluraliter.						
Nom.	nar		ner	enn	ner	n
Gen.			nna			
Dat. & Abl.			nu ante m finale communiter.			
Acc.	nar		na	enn	na	n.

Fœminina hujus Declinationis idem recipiunt Augmentum cum Nominibus I. D.

CAPUT QUARTUM.

De motione Nominum Adjectivorum.

ADJECTIVORUM terminationes ſunt quatuor, l, n, r, s: ut, haall, *lubricus*: ſeinn, *tardus*: blydur, *blandus*: vys, *ſapiens*.

In l finita trium ſunt terminationum. In Maſculino terminantur in geminum l, ut hvikull, *inſtabilis*, *fallax*, in fœminino in l ſimplex, ut hvikul, in Neutro in lt, ut hvikult. Duo Adjectiva in l, litell & mikell, *parvus* & *magnus*, formant Neutrum in d, lited, miked.

Finita in n itidem trium ſunt terminationum. Nam in Maſculino terminantur in geminum n, ut galenn, fynn, in Fœminino in n ſimplex, ut galen, fyn, in Neutro vel in d, ut diſſyllaba, galed, valed, broted, vel in t, ut Monoſyllaba fynt, ſeynt, *&c.* Eynn, *unus*, ein in Fœminino, facit eitt in Neutro. Sic neyrn, *aliquis*, nein, neitt. At eingenn, (olim einge communiter) eingen, eckert. Excipe in gn communia, quæ dant Neutrum per nt, ut megn, *validus* & *valida*, megnt. Agiarn, *avarus*, agiorn, agiarnt.

In r finita in duplici ſunt differentia. Alia namque ſunt diſſyllaba & polyſyllaba in ur, eaque plurima, ut, blydur, *blandus*: goodur, *bonus*: feitur, *pinguis*: alia monoſyllaba tam in ur, quam ar, er, ir, or, ut, truur, *fidus*: klaar, *clarus*: ber, *nudus*: skyr, *perſpicuus*: ſtoor, *magnus*.

Diſſyllaba & Polyſyllaba in ur, ut goodur, in Fœminino abjiciunt ur, ut good, in Neutro ad terminationem Fœminini adjiciunt t, ut godt. Sic blydur blyd blydt/ frydur fryd frydt/ feitur feit feitt/ *&c.*

Exci-

Excipiuntur:

1. Habentia a breve ante terminationem gur, quæ in Masculino & Fœminino eandem obtinent terminationem, a penult. in ø mutato, sed in Neutro ad finem addunt t, ut, fagur føgur fagurt, *amœnus*, *na*, *num*: magur, *macer*, møgur magurt: Horum naturam imitantur duo in pur, dapur, *extreme affectus*, døpur dapurt, apur, *acris*, øpur apurt. Item digur, *crassus* & *crassa*, digurt. Hagur, *artifex*, regulare est, høg hagt.

2. In ttur terminata Fœmininum habent simile Neutro, ut, rettur, *rectus*, rett rett: stuttur, *brevis*, stutt stutt: skiottur, *discolor*, skiott skiott: smelltur, *colliquatus*, smellt smellt, *&c.*

3. Polysyllaba in adur, abjecta terminatione Masculini ur, forment Fœmininum & Neutrum; sed inter Fœmininum & Neutrum hoc interest, quod in Fœminino tam penultimum quam antepenultimum a mutetur in ø vel u, in Neutro non mutetur, ut, blessadur, *benedictus*, blessød vel blessud blessad: alldradur olldrud alldrad: vopnadur vopnud vopnad. Ejusdem indolis est annar, *secundus*, ønnur annad.

Monosyllaba in ar, or & ur formant Fœmininum abjecto finali r, Neutrum vero additis ad Fœminini terminationem tt, ut, smaar, *parvus*, smaa smaatt: haar, *altus*, haa haatt: blaar, *flavus*, blaa blaatt: mioor, *tenuis*, mioo mioott: slioor, *habes*, slioo sliott: trur truutt. Excipe klaar & stoor communia, hann & hun klaar, Pad klaart: hann & hun stoor, Pad stoort.

Reliqua monosyllaba in r duarum sunt terminationum: ut, hann & hun skiær, Pad skiært: hann & hun dyr, Pad dyrt: hann & hun kyrr, Pad kyrt: hann & hun ber, Pad bert: hann & hun var, Pad vart. Excipe nyr, *novus*, ny nytt, & hlyr hly hlytt.

Notanda de Adjectivis.

I. Ubicunque a breve in masculinis fuerit, in fœmininis mutatur in ø, ut halltur, *claudus*, høllt hallt/ bakadur bøkod bakad/ gamall gømul gamallt/ snial sniøll sniallt.

Excipiuntur:

1. Si in penultima masculini non fuerit a, quod est in antepenultima non mutatur, ut digdarykur, *virtutibus instructus*, digdaryk digdarykt/ skiallegur, *disertus*, skialleg skiallegt.

2. Terminata in samur a antepenultimum non mutant, ut digdasamur, *virtutibus cumulatus*, digdasøm digdasamt/ hefndarsamur, *ultionis avidus*, hefndarsøm hefndarsamt,

3. Finita in enn, a penult. non mutant, ut, galen, *insanus*: valenn, *electus*: nakenn, *nudus*: vafenn, *implicatus*.

II. A longum præcedens terminationem ngur, mutatur in dyphthongum au in fœminino, ut, laangur, *longus*, laung langt/ straangur, *durus*, *asper*, straung straangt.

III. Omnia Adjectiva in omni genere bifariam terminantur, vel ut jam recensuimus; vel in e & a; in * e masculina, in a fœminina & neutra. De his terminationibus formandis sequentes observandæ regulæ.

1. A Dissyllabis & Polysyllabis in ur fit masculinum in e, mutata terminatione ur in e, ut à blydur fit blyde: fœmininum vero & neutrum, eâdem mutata in a, ut su & Pad blyda.

2. Quædam, exempto u, ad finem addunt e & a, ut, saa magre/ su & Pad magra à magur/ fagre fagra à fagur/ snotre snotra à snotur *velox*, dapre dapra à dapur/ digre digra à digur.

3. In ggur & ckur finita r finale in e & a mutant, & u præcedens in vau, ut, sa Pickve/ su & Pad Pickva à Pickur/ dockve & dockva à dockur. Gloggve & gloggva à gloggur.

4. Monosyllaba in aar, oor & ur fœmininis adjiciunt e & a terminales; ut ab hun smaa fit saa smaae/ suu vel Pad smaa: ab hun haa fit saa haae/ suu vel Pad haaa: ab hun mioo fit saa miooe/ su vel Pad miooa: ab hun truu fit saa truue/ hun vel Pad trua. Sic à ny/ sa nye/ su vel Pad nya.

5. Reliqua Adjectiva in r, terminationi r, addunt e & a, ut à skiær/ saa skiære/ su & Pad skiæra: à ber/ sa bere/ su & Pad bera: allur & annar uniformia sunt, neque hanc variationem suscipiunt.

6. Monosyllaba in ll & nn posterius l & n in e & a mutant, ut à sæll fit saa sæle/ su & Pad sæla: ab haall/ sa haale/ su & Pad haala.

7. Dissyllaba vero & Polysyll. in ll & nn, præter hanc posterioris l & n mutationem in e vel a, etiam vocalem l & n finalia præcedentem abjiciunt, ut, gamle & gamla à gamall/ mikle & mikla à mikell/ litle & litla & litell.

Excipe desinentia in aall, æll & ull, ut, forsiall/ odæll/ svikull/ ab his enim fiunt: Forsiaale forsiaala/ odæle odæla/ suikule svikula. Antiqui tamen Pogle dixerunt, quod à Pøgull, *taciturnus*. Eingenn uniforme est: neque enim eingne aut eingene dicimus.

8. Quæ consonantem aliam quam n ante n finale habent, sive monosyllaba sive dissyllaba

---

* Vel i. Nam facile invicem mutantur duæ istæ vocales: hinc Eireckr enn rauthi, pro Eireckr hinn raude, *Ericus ille rufus*, & istiusmodi multa in Aræ Schedis.

aut polyſyllaba fuerint, ſaltem ad finem adjiciunt e & a, ut, ern, *annoſus*, ſa erne & ſu & Þad erna: agiarn, *avarus*, ſaa agiarne/ ſu & Þad agiarna.

9. E dyphthongo ei præcedente terminationem genn rejicitur i, in formando fœminino primæ, & maſculino & neutro quartæ declinationis, ut à feigenn fit fegne fegna, *lætus*: à Þueigenn, *lotus*, Þuegne Þuegna, *&c.*

10. Adjectiva in s fini ſaltem adjiciunt e & a, ut, vyſe & vyſa à vys/ fuſe & fuſa à fus/ lioose & lioosa à lioos/ *&c.*

IV. Hæc Adjectivorum in omni genere duplex terminatio, duplicem cujuſvis generis producit Declinationem. Nam maſculina in l, n, r, s finita Declinationem maſculinorum Subſtantivorum ita finitorum, id eſt, tertiam Simplicium imitantur: In e vero quartam. Sic fœminina â variis maſculinorum terminationibus varie formata, ſecundam Declin. Simplicium ſequuntur; at omnia a finita primam. Eadem neutrorum ratio eſt. Quotquot enim in t deſinunt, juxta tertiæ Declinationis regulas flectuntur, cum talis neutrorum terminatio eò ſpectet. Cum vero in a formata fuerint, ea ad quartam pertinere terminatio indicat. Omnia vero Adjectiva, cum juxta quartam Declinationem inflectuntur, in Plur. in u deſinunt, ibidemque invariata in omnibus generibus manent, ut è ſequentibus Paradigmatis patebit.

V. Adjectiva in ſecunda & tertia Declinatione abſque Articulo variantur, ut goodur gods/ good goodrar/ godt godts/ in prima vero & quarta cum Articulo, ut ſaa goode Þeß gooda/ ſuu goda Þeirrar goodu/ Þad gooda Þeß goda. Ita ut prior motio ſit Adjectivis inſtar Compoſitæ Declinationis; poſterior Simplicis. Exemplis Singula declarabimus.

Adjectiva Monoſyllaba in ll.

Parad. I.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom.	Sæll	ſæl	ſælt	Sæler	ſælar	ſæl
Gen.	ſæls	ſællrar	ſæls		ſællra	
Dat. & abl.	ſælum	ſallre	ſælu		ſælum	
Acc.	ſælann	ſæla	ſælt	ſæla	ſælar	ſæl

Vel ſic

	Singulariter.				*Pluraliter.*		
Nom.	Saa Sæle	Su Sæla	Þad Sæla	Nom.	Þeir Sælu	Þær Sælu	Þaug ſælu
Gen.	Þeß fæle	Þeirrar ſælu	Þeß ſæla	Gen.		Þeira ſælu	
Dat.	Þeim ſæle	Þeirre ſælu	Þui ſæla	Dat. & abl.		Þeim ſælu	
Acc.	Þann ſæla	Þaa ſælu	Þad ſæla	Acc.	Þaa ſælu	Þær ſælu	Þaug ſælu.
Voc.	Þu ſæle	Þaa ſælu	Þad ſæla	Voc.		Þier ſælu	
Abl.	Af Þeim ſæla	Þeirre ſælu	Þui ſæla				

Sic declinantur: Haall haal haalt/ veill veil veilt/ heill heil heilt/ *&c.* Saa haale/ ſu haala/ Þad haala: veile veila: heile heila.

Diſſyllaba in ll.

Parad. II.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom.	Gamall	Gomul	Gamallt	Gamler	Gamlar	Gomul
Gen.	gamalls	gamallrar	gamalls		gamallra	
Dat. & abl.	gomlum	gamallre	gomlu		gomlum	
Acc.	gamlann	gamla	gamallt.	gamla	gamlar	gomul.

Sic declinantur: Mikell, *magnus*: litill, *parvus*, &c.

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc.	Sa & Þu Gamle	Su Gamla	Þad gamla.
Gen.	Þeß gamla	Þeirrar gomlu	Þeß gamla.
Dat. & abl.	Þeim gamla	Þeirre gomlu	Þui gamla.
Acc.	Þann gamla	Þaa gomlu	Þad gamla.

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug Gomlu/ *&c.*

Sic declinantur & reliqua in ll, ut, Vinſæll, *amicitia pollens*, ſaa vinſæle/ ſu & Þad vinſæla: røſull, *ſternax*, røſule røſula: ſannſøgull, *verax*, ſannſøgule ſannſøgula: huikull, *inconſtans, fallax*, huikule huikula: vydforull, *qui paſſim peregrinatur*: forſiaall, *prudens*: ſpurull, *avidus quærendi*: vndeforull, *faldus animi*.

Mono-

Monoſyllaba in nn.

Par. III.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom. Vænn	væn	væne	Nom. væner	vænar	væn
Gen. væns	vænnrar	væns	Gen.	vænnra	
Dat. & abl. vænum	vænnre	vænu	Dat. & abl.	vænum	
Acc. vænann	væna	væne.	Acc. væna	vænar	væn.

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu væne		Su væna		Þad	
Gen. Þeß	væna	Þeirrar	vænu	Þeß	væna.
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug Vænu.

Sic declinantur: Beinn, *rectus*: grænn, *viridis*: hreinn, *purus*: ƙiænn, *calidus*: ſeinn, *tardus*: finn, *bonus*: ſic Ærn/ erne erna.

Diſſyllaba in nn.

Par. IV.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom. Sruckenn	Srucken	Srucked	Nom. Sruckner	Srucknar	Srucken
Gen druckens	drucknrar	druckens	Gen.	drucknra	
Dat. & abl. drucknum	drucknre	drucknu	Dat. & abl.	drucknum	
Acc. druckenn	druckna	drucked	Acc. druckna	drucknar	drucken.

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu Sruckne		Su Sruckna		Þad	
Gen. Þeß	druckna	Þeirrar	drucknu	Þeß	druckna.
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug Srucknu, *&c.*

Sic declinantur: Barenn, *cæſus*: bogenn, *curvus*: valenn, *lectus*: galenn, *veſanus*: fredenn, *gelu perustus*: fuinn, *putrefactus*: luenn, *feſſus*, &c. Item Agiarn agiórn agiarnt/ & ſa agiarne ſu agiarna Þad agiarna. Sic frammgiarn/ deilugiarn/ *&c.*

Notandum etiam quod finita in eigenn/ i penultimum ſubtrahunt, cum in quarta Declinatione formantur, ut feigenn fegne/ sleigenn slegne.

Monoſyllaba in aar.

Par. V.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom. Haar	Haa	Haatt	Nom. Haaer	Haaar	Haa
Gen. haas	haarrar	haas	Gen.	haarra	
Dat. & abl. háaum	haarre	haau	Dat. & abl.	haaum	
Acc. haaann	haaa	haatt.	Acc. haaa	haaar	haa

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu Haae		Su Haaa		Þad	
Gen. Þeß	haaa	Þeirrar	haau	Þeß	haaa.
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug Haau, &c.

Sic declinantur: Mioor mioo mioott/ truur truu truutt/ &c.

Monoſyllaba reliqua in r.

Par. VI.

Singulariter.			Pluraliter.		
Nom. Skiær	skiær	skiært	Nom. skiærer	skiærar	skiær
Gen. skiærs	skiærrar	skiærs	Gen.	skiærra	
Dat. & abl. skiærum	skiærre	skiæru	Dat. & abl.	skiærum	
Acc. skiærann	skiæra	skiært.	Acc.	skiærar	skiær.

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu skiære		Su skiæra		Þad	skiæra.
Gen. Þeſs	skiæra	Þeirrar	skiæru	Þeſs	skiæra.
Dat. & abl. Þeim	skiæra	Þeirre	skiæru	Þui	skiæra.
Acc. Þann	skiæra	Þaa	skiæru	Þad	skiæra.

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug skiæru, &c.

Sic declinantur: Klaar/ ær/ ſtoor/ ryr/ dyr/ kyrr/ fær/ skyr/ kiær/ ber/ var/ id eſt, *clarus, demens, magnus, rarus, pretioſus, tranquillus, fortis, perſpicuus, charus, nudus, cautus.*

Diſſyllaba in r.

Par. VII.

Singulariter.			Pluraliter.		
Nom. Blydur	blyd	blydt	Nom. blyder	blydar	blyd
Gen. blyds	blydrar	blydts	Gen.	blydra	
Dat. & abl. blydum	blydre	blydu	Dat. & abl.	blydum	
Acc. blydann	blyda	blydt.	Acc. blyda	blydar	blyd.

Vel ſic

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu blyde		Su blyda		Þad	blyda.
Gen. Þeſs	blyda	Þeirrar	blydu	Þeſs	blyda.
Dat. & abl. Þeim	blyda	Þeirre	blydu	Þui	blyda.
Acc. Þann	blyda	Þaa	blydu	Þad	blyda.

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. *&c.* Þeir Þær Þaug blydu, &c.

Sic declinantur:

Agiætur	*Benignus.*
alldradur	*ſenex.*
armur	*piger.*
argur	*idem.*
aumur	*miſer.*
audur	*vacuus.*
Braadur	*feſtinus.*
bagur	*malevolus.*
beiskur	*acerbus.*
blaudur	*fœmineus.*
blindur	*cæcus.*
biartur	*clarus.*
brattur	*arduus.*
breidur	*latus.*
blautur	*mollis.*
breittur	*mutatus, variatus.*
Dæſtur	*anhelus, curſu conſumptus.*
diarfur	*audax.*
daudur	*mortuus.*
dramblaatur	*ſuperbus.*
digur	*craſſus.*
dapur	*ægre affectus.*
dælskur	*qui magna ſibi pollicetur ab aliquo.*
daufur	*ſurdus.*
dockur	*ſubniger.*
dimmur	*obſcurus.*
duglegur	*valens.*
Einfalldur	*ſimplex.*
einraadur	*qui aliorum conſilia reſpuit.*
Falskur	*aſtutus.*
falur	*venalis.*
fallegur	*pulcher.*
fatækur	*pauper.*
feitur	*pinguis.*
ferskeittur	*quadratus.*
feigur	*moribundus.*
flatur	*planus.*
fleigur	*volatilis.*
fliotur	*velox.*
følur	*pallidus.*
fimur	*alacer.*
frydur	*venuſtus.*
froodur	*eruditus.*
froomur	*probus.*
framur	*audaculus, naſutulus.*
fullur	*plenus.*
Galladur	*vitioſus.*
gelldur	*caſtratus.*
gløggur	*attentus.*
greidur	*celer.*
gilldur	*æquivalens.*
grettur	*homo rugoſæ frontis.*
graadugur	*eſuriens.*
giæddur	*ornatus, donatus.*
gryttur [lur	*lapidibus obſitus.*
gleimſkur ul-	*oblivioſus.*
grimmur	*ferox.*
gulur	*fulvus, buxeus.*
Hardradur	*durus.*
hamingiuſamur	*fortunatus.*
halltur	*claudus.*
hæfur	*aptus.*
hagur	*artifex.*
hættur	*periculoſus.*
hærdur	*canus.*

himne-

himneskur	*cæleſtis.*
hirndur	*cornutus.*
helviskur	*infernalis.*
heitur	*calidus.*
heidrykur	*ſerenus.* [*rens*
heidridur	*ſanctitatem præfe-*
heilagur	*ſanctus.*
hoffmodugur	*faſtuoſus.*
hølur	*cavus.*
høllur	*utilis, opportunus.*
høskur	*eximius.*
høſtugur	*præceps.*
hraklegur	*vitioſus.*
hreckioottur	*fallax.*
hræddur	*timidus.*
hriggur	*triſtis.*
hrumur	*viribus confectus.*
hunskur	*ſordidus.*
huatur	*Maſculini ſexus Epitheton.*
huomleidur	*ingratus.*
Illur [gur	*malus.*
Kallmannle-	*virilis.*
kalldur	*frigidus.*
kirlatur	*modeſtus.*
klookur	*callidus.*
klunnalegur	*craſſus, inconcinnus.*
køllottur	*qui caret cornibus.*
koruglegur	*purus.*
kramur	*mollis, colliquatus.*
kringloottur	*rotundus.*
kuenskur } kuennelſkur }	*mulieroſus, effœminatus.*
Latur	*piger.*
lagur	*humilis.*
langur	*longus.*
langſamur	*tardus, lentus.*
liſtugur	*hilaris, facetus.*
liufur	*humanus, humilis.*
leidur	*res cujus ſatietas eſt.*
litelatur	*humilis.*
liettur	*levis.*
løflegur	*laudabilis.*
loſtugur	*pronus.*
Maadur	*obliteratus.*
mattugur	*potens.*
margur	*multus.*
markadur	*ſignatus.*
mæddur	*defatigatus.*
mettur	*ſatur.*
meinlegur	*incommodus.*
Nadugur	*gratioſus.*
naumur	*parcus.*
nydlegur	*abjectus.*
nøturlegur	*pannis obſitus.*
Oærlegur	*improbus.*
odur	*inſanus, celer.*
oflugur	*robuſtus.*
ørdugur	*arduus.*
øruggur	*viribus & diligentia pollens.*
Ramur	*robuſtus.*
rammer	*acerbus.*
raudur	*ruber.*
rakur	*humidus.*
rysur	*liberalis.*
rykur	*dives.*
røskur [gur	*fortis.*
rambiggile-	*bene munitus.*
riettur	*rectus.*
Sannur } ſannarlegur }	*verus, indubitatus.*
faddur	*ſaturatus.*
ſivalur	*teres.*
ſætur	*dulcis.*
ſiukur	*ægre habens.*
skeifur	*valgus.*
skiallegur	*diſertus, diſtinctus.*
skøruglegur	*ſerius.*
skemdur	*depravatus.*
slakur	*remiſſus.*
slæmur	*malus.*
sliettur	*planus.*
slingur	*verſutus.*
ſnotur	*alacer.*
ſnøggur	*celer.*
ſnaudur	*vacuus.*
ſødulbaka-dur	*qui dorſo curvato & velut adunco eſt:* dicitur de equis.
ſtefnlegur	*modeſtus.*
ſterkur	*fortis.*
ſtifur } ſtifarlegur }	*validus.*
ſtiggur	*qui ſe capi non patitur.*
ſtodugur	*ſtabilis.* [*tur.*
ſtollttur	*ſuperbus, elegans.*
ſtrakoottur	*nequitioſus.*
ſtraangur	*rigidus, rigoroſus.*
ſtreittur	*arduus, rebellis.*
ſtrydur	*intenſus.*
ſtuttur	*brevis.*
ſuangur	*eſuriens.*
ſuartur	*niger.*
ſuanhvitur	*candidus inſtar cigni.*
ſuefnugur	*ſomnolentus.*
ſuinnur	*prudens, honeſtus;* item, *parcus, attentus ad rem.*
ſiergodur	*philautos.*
ſierlegur	*ſui ſenſus, ſingularis.*
Tamur	*aſſuetus.*
tidugur	*tempeſtivus.*
tyndur	*perditus.*
tolugur	*loquax, diſertus.*
tomur	*vacuus.*
traudur	*invitus.*
Varordur	*prudens & parcus.*
valltur	*verborum vacillans, fallax.*
valennkun-nur	*perſpectæ fidei & integritatis homo.*
vanmegnu-gur	*imbecillis.*
veglegur } vegſamlegur }	*inſignis, glorioſus.*
veikur	*infirmus, languidus.*
vydur	*amplus.*
villttur	*errore captus.*
vindur	*curvus.*
vitur	*ſapiens.*
vndarlegur	*mirus, alienus.*
vngur	*juvenilis.*
vpphriggia-dur	*qui eſt tumenti gibboſo dorſo, inſtar Elephanti.*
vondur	*malus.*
vopnadur	*armatus.*
ypparlegur	*præſtans.*
Þægmælskur	*taciturnus.*
Þægur	*gratus.*
Þickur	*craſſus.*
Þydur	*egelidus.*
Þiettur	*denſus.*
Þraungur	*anguſtus.*
Þrælslegur	*ſervilis.*
Þreittur	*feſſus.*
Þunnur	*tenuis.*
Þungur	*gravis.*

Paulò aliter quod ſequitur.

Singulariter.

Nom.	Magur	møgur	magurt
Gen.	magurs	magrar	magurs.
Dat. & abl.	møgrum	magre	møgru
Acc.	magrann	magra	magurt

Pluraliter.

Nom.	magrer	magrar	møgur
Gen.		{ magra }	
Dat. & abl.		{ møgrum }	
Acc.	magra	magrar	møgur.

Et ſic

Singulariter.

Nom. Sa & Þu	Magre	ſu	magra	Þad		
Gen. Þeſs	}	Þeirrar	}	Þeſs	}	
Dat. & abl. Þeim	} magra	Þeirre	} møgru	Þui	} magra.	
Acc. Þann	}	Þaa	}	Þad	}	

Pluraliter.

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug &c. mogru.

Sic declinantur: Fagur fogur fagurt/ apur opur apurt/ digur digur digurt.

Par. VIII. in s.	*Singulariter.*			*Pluraliter.*		
Nom. Vys	vys	vyſt	Nom.	vyſer	vyſar	vys
Gen. vys	vyſrar	vyß	Gen.		vyſra	
Dat. & abl. vyſum	vyſre	vyſu	Dat. & abl.		vyſum	
Acc. vyſann	vyſa	vyſt.	Acc.	vyſa	vyſar	vys.

Vel ſic:

Singulariter.

Nom. voc. Sa & Þu Vyſe		ſu vyſa		Þad	
Gen. Þeß	vyſa	Þeirrar	vyſu	Þeß	vyſa.
Dat. & abl. Þeim		Þeirre		Þui	
Acc. Þann		Þaa		Þad	

Pluraliter.

Nom. Gen. Dat. Acc. *&c.* Þeir Þær Þaug &c. vyſu.

Sic declinantur etiam Compoſita, ut hreckvis & prettviß *fallax, doloſus*: rettvyß, *juſtus*: fundvyß, *qui perdita facile invenit.* Item reliqua in s, ut, haas, *raucus*: laus, *ſolutus, liber*: lioos, *lucidus, clarus*: fuus, *libens*, &c.

VI. Vocativum è quarta Declinatione Adjectiva deſumunt, ut Þu Blyde/ Þu fegne/ *&c.*

VII. Hoc præ ſubſtantivis ſingulare habent Adjectiva, quod per gradus Comparationis pleraque variari poſſint. *Eſt autem Comparatio vel Regularis vel Irregularis.*

Regularis eſt, quæ ab Adjectivo fœminino primæ declinationis format Comparativum & Superl. illum, addito re, hunc, ſtur, ut ab haala fit haalare haalaſtur: ab huikula/ huikulare huikulaſtur: à beina/ beinare beinaſtur: à druckna/ drucknare drucknaſtur: à vara/ varare varaſtur: à trua/ truare truaſtur: à blyda/ blydare blydaſtur: à vyſa/ vyſare vyſaſtur.

Notandum tamen eſt, quod quædam Adjectiva, licet Regulariter ſua Natura comparantur, frequentius tamen Syncopticas uſurpentur. Cujus generis in primis ſunt Monoſyllaba in n, & tam Monoſyllaba quam Diſſyllaba in l, item omnia in gur finita, ut, Beinn beinnre & beinne beinſtur/ pro beinare beinaſtur, vænn vænnre vel vænne vænſtur/ pro vænare vænaſtur: Sic haall hallre vel haalle haalaſtur/ huikull huikullre vel huikulle/ ſuikull ſuikullre vel ſuikulle/ pro haalare/ ſuikulare/ huikulare. *Item* fallegur fallegre in Comp. skiallegur skiallegre/ pro fallegare skiallegare. Sed in l & gur in Comparativo ſaltem Syncopam admittunt. Ejuſdem indolis ſunt Mioor mioorre miooſtur pro miooare miooaſtur: slioor slioorre sliooaſtur pro slioffre/ *&c.*

"Notandum quoque eſt nomen idoli Tyr vel Tijr adjectivis præpoſitum eorum ſignificationem "maxime adaugere apud *Cimbros* & in gradu ſuperlativo collocare: ut, in Tyrhrauſtur, *fortis*, &c. "Vide Gramm. *Anglo-Sax.* cap. IV. reg. 7.

Irregularis eſt, quæ in Comparativo & Superlativo radicalem Poſitivi vocalem amittit, ut, Stoor ſtærre ſtæſtur/ haar hærre hæſtur/ noogur nægre nægſtur/ gamall elldre/ lytill minne minſtur/ *&c.*

Paradigmata Comparationis Regularis.

Parad. I. in l. *Singulariter.*

Nom.	Haal vel haale/	Haalare vel haallre/	Haalaſtur vel haalaſte/
	haal vel haala/	haalare vel haallre/	haaluſt vel haalaſta/
	haalt vel haala/	haalara vel halla/	haalaſt vel haalaſta/
Gen.	haals vel haala	haalara vel hallra/	haalaſts vel haalaſta/
	haallrar vel haalu/	haalare vel haallre/	haalaſtrar vel haaluſtu/
	haals vel haala/	haalara vel haallra	haalaſts vel haalaſta/
Dat. & abl.	haalum vel haala/	haalara vel haallra/	haaluſtum vel haalaſta/
	haallre vel haalu/	haalare vel haalle/	haalaſtre vel haaluſtu/
	haalu vel haala/	haalara vel haallra/	haaluſtu vel haalaſta/
	haalann vel haala/	haalara vel halla/	haalaſtann vel haalaſta/
Acc.	haala vel haalu/	haalare vel haallre/	haalaſta vel haaluſtu/
	haallt vel haala/	haalara vel haallra/	haalaſt vel haalaſta/
	haale/	haalare vel haallre/	haalaſte/
Voc.	haala/	haalare vel haallre/	haalaſta/
	haala/	haalara vel haallra/	haalaſta/

Plura-

Pluraliter.

Nom.	Haaler		Haalaſter		
	haalar		haalaſtar		
	haal		haaluſt		
Gen.	haallra		haalaſtra		
d. ab.	haalum	vel haalu, Haalare vel haallre,	haaluſtum	vel	haaluſtu.
	haala		haalaſta		
Acc.	haal		haalaſtar		
	haal		haal		
Voc.	haalu		haaluſtu		

Sic comparantur: Sæll vel ſæle, ſælare vel ſælle, ſælaſtur vel ſælaſte: hvikull vel hvikulle, hvikvlare vel hvikulle, hvikulaſtur vel hvikulaſte: ſuikull vel ſuikule, ſuikulare vel ſuikulle, ſuikulaſtur vel ſuikulaſte. Sic Monoſyllaba in n: Beinn vel beine, beinare vel beinne, beinaſtur beinaſte, vel beinſtur beinſte: vænn vel væne, vænare vel vænne, vænaſtur vænaſte, vel vænſtur vænſte, &c. Hæc enim tam in Comparativo, quam Superlativo Syncopam admittunt.

Parad. II. in n *Diſſyllabum.*

Parad. II.

Singulariter.

Nom.	Druckenn	vel	druckne/	Drucknare/	Drucknaſtur	vel drucknaſte/
	drucken		druckne/	drucknare/	druckunſt	drucknaſta/
	drucked		druckna/	drucknara/	drucknaſt	drucknaſta/
	druckens		druckna		drucknaſts	drucknaſta/
Gen.	drucknrar		drucknu		drucknaſtar	drucknuſtu/
	druckens		druckna		drucknaſts	drucknaſta/
	drucknum		druckna	drucknara	drucknuſtom	drucknaſta/
Dat. Abl.	drucknre		drucknu	drucknare	drucknaſtre	drucknuſtu/
	drucknu		druckna	drucknara	drucknuſtu	drucknaſta/
	druckennn		druckna		drucknaſtann	drucknaſta/
	druckna		drucknu		drucknaſta	drucknuſtu/
Acc.	drucked		druckna		drucknaſt	drucknaſta.
	druckne			drucknare	drucknaſte	
Voc.	druckna			drucknare	drucknaſta	
	druckna			drucknara	drucknaſta	

Pluraliter.

Nom.	Druckner		Drucknaſter		
	drucknar		drucknaſtar		
	drucken		druckunſt		
Gen.	drucknra		drucknaſtra		
d. ab.	drucknum	vel drucknu, Drucknare/	drucknuſtum	vel	drucknuſtu.
	druckna		drucknaſta		
Acc.	drucknar		drucknaſtar		
	drucken		drucknuſt		
Voc.	drucknu		drucknuſtu		

Sic Comparantur Bogenn vel bogne, bognare/ bognaſtur vel bognaſte: valenn vel valde/ valdare, valdaſtur vel valdaſte: galenn vel galde, galdare, galdaſtur vel galdaſte: licet hæc duo & ſimilia in alen anomaliam quandam præ ſe ferant, fredenn vel fredne, frednare, frednaſtur vel frednaſte: ſuenn vel ſune, ſunare, ſunaſtur vel ſunaſte, &c. Item feigenn vel fegne, fegnare, fegnaſtur vel fegnaſte, &c.

Parad. III. in r *Monoſyllab.*

Parad. III.

Singulariter.

Nom.	Skiær	vel	ſkiære	Skiærare vel ſkiærre	Skiæraſtur	vel ſkiæraſta/
	ſkiær		ſkiæra		ſkiæruſt	ſkiæraſta/
	ſkiært		ſkiæra	ſkiærara vel ſkiærra	ſkiæraſt	ſkiæraſta/
Gen.	ſkiors		ſkiæra		ſkiæraſts	ſkiæraſta/
	ſkiærrar		ſkiæru		ſkiæraſtrar	ſkiæruſtu/
	ſkiærs		ſkiæra	ſkiærara vel ſkiærr	ſkiæraſts	ſkiæraſta/
Dat. Abl.	ſkiærum		ſkiæra		ſkiæruſtum	ſkiæraſta/
	ſkiærre		ſkiæru	ſkiærare vel ſkiærre	ſkiæraſtre	ſkiæruſtu/
	ſkiæru		ſkiæra		ſkiæruſtu	ſkiæraſta/

Acc.

Acc.	skiærann	skiæra	skiærara vel skiærra	skiæraſtann	skiæraſta/
	skiæra	skiæru		skiæraſta	skiæruſtu/
	skiært	skiæra		skiæraſt	skiæraſta/
Voc.	skiære		skiærara vel skiærre	skiærſte	
	skiæra			skiæraſta	
	skiæra		skiærare vel skiærra	skiæraſta.	

Pluraliter.

Nom.	Skiærer			Skiæraſter	
	skiærar			skiæraſtar	
	skiær			skiæruſt	
Gen.	skiærra			skiæraſtra	
d. ab.	skiærum	vel	skiæru, Skiærare vel skiærre,	skiæruſtum	vel skiæruſtu.
Acc.	skiæra			skiæraſta	
	skiærar			skiæraſtar	
	skiær			skiæruſt	
Voc.	skiæru			skiæruſtu	

Sic comparantur reliqua Monoſyllaba in r, ut, dyr vel dyre, dyrare vel dyrre, dyraſtur vel dyraſte, item dyrſtur vel dyrſte. Skyr vel skyre, skyrare vel skyrre, skyraſtur vel skyraſte, *&c.*

Parad. IV. in r Diſſyllabum.

Parad. IV. *Singulariter.*

Nom.	Blydur	blyde	Blydare	Blydaſtur	blydaſte
	blyd	blyda		blyduſt	blydaſta
	blydt	blyda	blydara	blydaſt	blydaſta
Gen.	blyds	blyda		blydaſts	blydaſta
	blydrar	blydu		blydaſtrar	blyduſtu
	blyds	blyda		blydaſts	blydaſta
Dat. Abl.	blydum	blyda	blydara	blyduſtum	blydaſta
	blydre	vel blydu	blydare	blydaſtre	vel blyduſtu
	blydu	blyda	blydara	blyduſtu	blydaſta
Acc.	blydann	blyda		blydaſtann	blydaſta
	blyda	blydu		blydaſta	blyduſtu
	blydt	blyda		blydaſt	blydaſta.
Voc.	blyde	blydare		blydaſte	
	blyda			blydaſta	
	blyda	blydara		blydaſta.	

Pluraliter.

Nom.	Blyder			Blydaſter	
	blydar			blydaſtar	
	blyd			blyduſt	
Gen.	blydra			blydaſtra	
d. ab.	blydum	vel	blydu, Blydare,	blyduſtum	vel blyduſtu.
	blyda			blydaſta	
Acc.	blydar			blydaſtar	
	blyd			blyduſt	
Voc.	blydu			blyduſtu	

Sic Comparantur Agiætur agiætare agiætaſtur/ armur armare armaſtur/ braadur braadare braadaſtur/ baagur baagare baagaſtur/ &c.

Paradigm V. in s.

Singulariter.

Nom.	Vis	viſe	viſare	viſaſtur	viſaſte
	vis	viſa	viſare	viſuſt	viſaſta
	viſt	viſa	viſara	viſaſt	viſaſta
Gen.	viß	viſa		viſaſts	viſaſta
	viſrar	viſu		viſaſtrar	viſuſtu
	viß	viſa		viſaſts	viſaſta
Dat. Abl.	viſum	vel viſa	viſara	viſuſtum	vel viſaſta
	viſre	viſu	viſare	viſaſtre	viſuſtu

viſu

	viſu	viſa	viſara	viſuſtu	viſaſta
Acc.	viſann	viſa		viſaſtann	viſaſta
	viſa	viſu		viſaſta	viſuſtu
	viſt	viſa		viſaſt	viſaſta.
Voc.	viſe		viſare	viſaſte	
	viſa		viſare	viſaſta	
	viſa		viſara	viſaſta.	

Pluraliter.

Nom.	Viſer			Viſaſter		
	viſar			viſaſtar		
	vis			viſuſt		
Gen.	viſra			viſaſtra		
d. ab.	viſum	vel	viſu, viſare,	viſuſtum	vel	viſuſtu.
Acc.	viſa			viſaſta		
	viſar			viſaſtar		
	vis			viſuſt		
Voc.	viſu			viſuſtu		

Sic Comparantur Haas vel haaſe/ haaſare/ haaſaſtur vel haaſaſte: laus vel lauſe/ lauſare/ lauſaſtur vel lauſaſte: lioos vel liooſe/ liooſare/ liooſaſtur vel liooſaſte: fuus vel fuuſe/ fuuſare/ fuuſaſtur vel fuuſaſte/ &c.

IRREGULARITER Comparantur ſequentia.

1.	Mikell vel mikle/	Meire/	Meſtur vel meſte
	mikel vel mikla/	meire/	meſt vel meſta
	miked vel mikla	meira/	meſt vel meſta/ &c.
2.	Litill vel litle/	Minne/	Minſtur vel minſte
	litil vel litla/	minne/	minſt vel minſta
	litid vel litla/	minna/	minſt vel minſta, &c.
3.	Gamall vel gamle/	Elldre/	Ellſtur vel ellſte
	gomul vel gamla/	elldre/	ellſt vel ellſta
	gamalt vel gamla/	elldra/	ellſt vel ellſta/ &c.
4.	Goodur vel goode/	Betre/	Beſtur vel beſte
	good vel gooda/	betre/	beſt vel beſta
	gott vel goda/	betra/	beſt vel beſta/ &c.
5.	Jllur	Verre/	Veſtur
	ill	verre/	veſt
	illtt	verra	veſt/ &c.
6.	Langur	Leingre/	Leingſtur
	laung	leingre/	leingſt
	langt	leingra/	leingſt/ &c.
7.	Þraungur	Þreingre vel Þraungvare/	Þreingſtur vel Þraungvaſtur
	Þraung	Þreingre vel Þraungvare/	Þreingſt vel Þraunguſt
	Þraungt	Þreingra vel Þraungvara/	Þreingſt vel Þraungvaſt/ &c.
8.	Laagur	Lægre/	Lægſtur
	laag	lægre/	lægſt
	lagt	lægra/	lægſt/ &c.
9.	Fagur	fegre	fegurſtur
	fogur	fegre	fegurſt
	fagurt	fegra	fegurſt/ &c.
10.	Magur	megre	megurſtur
	mogur	megre	megurſt
	magurt	megra	megurſt/&c.
11.	Stoor	ſtærre	ſtærſtur
	ſtoor	ſtærre	ſtærſt
	ſtoort	ſtærra	ſtærſt/ &c.
12.	Haar	hærre	hæſtur
	haa	hærre	hæſt
	haatt	hærra	hæſt/ &c.
13.	Smaar	ſmærre	ſmæſtur
	ſmaa	ſmærre	ſmæſt
	ſmaatt	ſmærra	ſmæſt
Sic	Vngur	ingre	ingſtur
	ſtuttur	ſtytire	ſtyttſtur/ &c.

14. His adde quæ vel r vel u anteponunt terminationibus Comparativi, & Superlativi, ut, Vitur vitrare vitraſtur/ ſliggur ſligguare ſligguaſtur/ drapur draprare drapáſtur/ & ſi quæ ſunt alia, ab amuſſi Analogorum declinantia, quæ rectius uſus docebit.

Deficiunt ſequentia Poſitiva.

1.	Effre	Effstur	*Superior*	*Supremus*
	effre	effst	*ſuperior*	*ſuprema*
	effra	effest	*ſuperius*	*ſupremum*
2.	Nedre	Nedſtur	*Inferior*	*Infimus*
	nedre	nedſt	*inferior*	*infima*
	nedra	nedſt	*inferius*	*infimum*
3.	Ytre	Ytſtur	*Exterior*	*Extremus*
	ytre	ytſt	*exterior*	*extrema*
	ytra	ytſt	*exterius*	*extremum*
4.	Innre	Inſtur	*Interior*	*Intimus*
	innre	inſt	*interior*	*intima*
	innra	innſt	*interius*	*intimum*
5.	Sydre	Sydſtur	*Poſterior*	*Poſtremus*
	ſydre	ſydſt	*poſterior*	*poſtrema*
	ſydara vel ſydare	ſydſt i ſydaſtur, &c.	*poſterius*	*poſtremum.*

Comparativo & Superlativo in Maſculino & Fœminino Singul. deficit

Margur			*Multus*
merg			*multa*
margt	fleyra	fleſt	*multum, plus, plurimum.*

Non Comparantur

Alldradur/ ſinnadur/ audur/ daudur/ &c. quæ uſus & Lexicorum diligens lectio rectius docebunt.

CAPUT QUINTUM,

De Heteroclytis ſeu Anomalis, item *Defectivis.*

Heteroclyta Declinatione ſunt, I. quæ partim juxta tertiam, partim primam Declinationem variantur, ut:

Singulariter.

Nom. Voc.	Fader	Broder	Footur	Vetur	Fingur
Gen.	fodurs	broodurs	footar	vetrar	fingurs
Dat. & Abl.	fodur	broodur	fæte	vetre	fingre
Acc.	fodur	broodur	foot	vetur	fingur.

Pluraliter.

Nom. Voc.	Feder	Brædur	Fætur	Vetur	Fingur
Gen.	fedra	brædra	foota	vetra	fingra
Dat. & Abl.	fedrum	brædrum	footum	vetrum	fingrum
Acc.	fedur	brædur	fætur	vetur	fingur.

Hæc enim in ſingulari in tertia Declinatione, licet non ſine quadam anomalia, flectuntur; At in plurali, primæ Declinationis genium ſequuntur, cujus proprium eſt, nom. & acc. Plur. in ur formare, ut kuinnur.

II. Quæ partim juxta ſecundam Nominum Declinationem, partim primam variantur, cujus cenſus ſunt omnia, quæ Obſervat. VIII. ad ſecundam Simpl. commemoravimus, quibus addatur tonn, *dens*, tennur in nom. Plur. & ſi quæ ſunt ejus generis alia.

Heteroclyta genere ſunt, I. quæ in diverſis numeris diverſis etiam generibus Declinantur, ut, Saa Goode in Singulari, Þaug giæde in Plur. Þad Einge, *pratum*, Þær eingiar.

II. Quæ in eodem etiam numero diverſa ſumunt genera ut Bullt, & ſu bulltan, Þeß bullts vel Þeirrar bulltunar. Sa Gaangur vel ſu gaanga/ Þaug gaung vel Þær gaungur/ &c.

Heteroclyta genere & Declinatione ſunt, quæ tam generibus, quam declinationibus diverſis variantur, ut Þad gaar/ Þær giætur/ &c.

Ano-

Anomala sunt, quæ in formandis quibusdam casibus à communi aliorum usu & indole in solidum distant: qualia sunt kloo & floo/ quæ Nominativum & Accus. Pluralem non in er aut ar, sicut Regularia, sed in ær finiunt, klær/ flær. Sic taa tær/ &c. Sic à communi consuetudine multum abeunt sioor siooffar vel siaafar/ vel sæfar vel sioos/ & snioor sniooar vel snioos. Sed de his & similibus Lexica consulantur.

Defectiva sunt quæ vel numerorum aliquo vel casuum deficiunt.

Deficiunt Plurali.

Masculina

Asmur	*Amor.*	blundur	*somnus.*	filker	*rex.*
afftan	*vesper.*	burdur	*portatio.*	feingur	*res parta*
almuge	*populus.*	Daude	*mors*, quanquam hoc etiam abl. seu dat. pluralem habet daudum.	fridur	*pax.*
audur	*divitiæ.*			föagnudur	*gaudium.*
arffur	*hæreditas.*			Glaumur	*lætitia.*
agreiningur	*dissensio.*			graatur	*tristitia.*
adgangur	*accessus.*			gramur	*rex.*
almenningur	*communitas.*	dosse	*stupor.*	Hixte	*singultus.*
adall	*nobilitas.*	duun	*pluma.*	hooste	*tussis.*
Bane	*exitium.*	daun	*odor.*	hör	*mucor.*
blome	*flos.*	dunur	*fremitus.*	hoor	*adulterium.*
bioor	*cerevisia.*	Einer	*juniperus.*	hilmer	*rex.*
blær	*aura.*	Fue	*putredo.*	Jaffne	*herba lutea.*
bakstur	*panificium.*	frame	*promotio.*	Varme	*calor*, &c.

His addantur desinentia in leikur/ skapur & adur/ ut, sannleikur/ straakskapur/ skilnadur. Et similia quæ solo usu & exercitio dignosci poterunt.

Fœminina

Quæ aliquid virtutis vel vitii, vel aliquem animi affectum significant, ut, æra, *honos*: blyda, *blandities*: dyrfska, *audacia*: elska, *amor*: effterlangan, *desiderium*: flærd, *versutia*: giæska, *benignitas*: ligd, *mendacium*: ræna, *ratio*: roo, *quies*: suinna, *probitas prudentia*: sneipa, *ignominia*: vinatta, *amicitia*: Addantur quæ IV. Declinatione Simplicium ad Parad. II. recensuimus. Quibus & alia complura veniunt adnumeranda, ut, Aska, *cinis*: digurd, *crassities*: eysa, *favillæ igneæ*: fysa, *lana pratensis*: siæsa, *fortuna*: græska, *malignitas*: ileinging, *laborum tolerantia*: linkind, *commiseratio*: migla, *situs*: miolk, *lac*: mær, *fæmina*: Þorfnun, *abstinentia*, &c.

Neutra.

Aaform	*Propositum.*	fie	*pecunia.*	laan	*fortuna.*
afl	*vires, robur.*	forraad	*res quæ in promptu est.*	last	*vituperatio.*
aat	*comestio.*			lyse	*garum.*
at	*maculatio.*	foolk	*populus.*	linde	*animus, mens.*
æde	*mores.*	fum	*festinatio.*	lym	*gluten.*
Babb	*murmuratio inconcinna & vana.*	Garn	*filum.*	lyf	*vita.*
		gool	*ululatus.*	lof	*laus.* [*quid.*
bar	*frons (dis.)*	grioot	*lapides.*	Mas	*garritus, superfluum*
bit	*morsus.*	Haad	*irrisio.*	maas	*anhelorum respiratio.*
böl	*adversitas.*	hial	*vaniloquentia.*	mallt	*Polenta, Byne.*
bölff	*maledictum.*	hland	*lotium.*	megn	*vires, potentia.*
blak	*verber.*	hool	*commendatio.*	my	*muscæ.*
blek	*atramentum.*	hrim	*uredo.*	miol	*far.*
bloot	*maledictum.*	hroop	*clamor.*	miaalm	*felium vox.*
brak	*fremitus.*	Jnde	*delectatio.*	Priaal.	*ornatus.*
briaal	*affectatio.*	jafnræde	*æqualis.*	Omak	*molestia*
Drabb	*gestus incuriosus & inconcinnus.*	Kaal	*olus.*	Öngl	*insomnia, patientium ejulatus.*
		kalk	*calx.*		
dramb	*fastus.*	kapp	*sedulitas.*	Öl	*cerevisia.*
draap	*internecio.*	kiot	*caro.*	Rabb	*garritus.*
Eitur	*venenum.*	kuabb	*frequens postulatio.*	raf	*erratio.*
Farg	*pressura.*	kuak	*murmur*, ut *avium.*	ragl	*idem.*
faalm	*palpitatio.*	kuef	*catarrus.*	raup	*jactantia.* [*tas.*
fargan	*vitæ institutio.*	kuol	*cruciatus.*	raus	*verborum prodigali-*
fas	*conspectus.*	Laad	*solum.*	regn	*pluvia.*

röt

rot	*deliquium animi.*	ſtraff	*garritus.*	ſpott	*ludibrium.*
rit	*ſcriptio.*	ſtry	*ſtria.*	Taal	*deceptio.*
rool	*evagatio.*	ſtriaal	*rarum quid.*	tal	*numerus.*
rugl	*nugæ.*	skrum	*jactatio.*	torff	*ceſpes.*
Sallt	*ſal.*	skarn	*ſtercus.*	Vyngl	*vertigo.*
ſaffn	*congregatio.*	ſtym	*colluctatio.*	vyn	*vinum.*
ſpad	*juſculum.*	skin	*fulgor.*	vit	*ſcientia, ratio.*
ſod	*idem.*	skaalldur	*garritus.*	Þamb	*extenſio.*
ſmyde	*fabricatio.*	skrøllt	*vagatio.*	Þaang	*alga.*
ſpie	*illuſio.*	ſoot	*fuligo.*	Þy	*famulitium.*

Numero Singulari deficiunt.

Maſculina.

Fedgar dicitur de parte & filio, & langfedgar, *majorum ſeries*, qui ſunt in linea recta deſcendente, mioolkar, *lactes.* Huc referantur Poëtica bragnar, itar, firdar, *&c.*

Fœminina.

Flauter, *lacticiniorum genus*, quod fit coacto lacte, & deinceps ventilato, aaer, *lac* quod ſegregato Butyro reliquum eſt: abriſter, *coluſtra*: herdar, *humeri*: fyfur, *pedes*: eriur, *lites*: fretter, *rumores*: dyr, *fores*, *&c.*

Neutra.

Bid, *expectatio*, *mora*: grid, *induciæ*: grioon, *fruges*: læte, *geſtus*: tidinde, *rumores*: skipte, *diviſiones*: lif, *coagulum*: løg, *leges*: ſuik, *inſidiæ*: ſuil, *lactes*: møk, *converſatio*: Jol, *Saturnalia*: ſøl, *alga eſculenta*: ſpiøll, *vitium*: ſpenſl, *fibulæ*: laun, *præmia*: skøp, *pudenda*: kiør, *conditiones*: hoot, *geſtus*: nøt, *uſus*: skol, *vappa*: skil, *redditio*: viel, *fallacia*, *&c.*

Caput Sextum

De Genere, Specie, Figura, Numero & Caſu.

Genera ſunt Tria: Maſculinum, Fœmininum & Neutrum.

Maſculinum, Fader/ Fœmininum ut Moder/ Neutrum, ut Barn, Jood.

Maſculina ſunt, Deſinentia in ur & e, ut heſtur & heile.

Fœminina, in a & ur ſeu or natura brevius, ceu Græca in ος Fœminina. Item an, un, gd, fd, rd, *&c.*

Neutra, quæ in t & r (urs in Genit.) exeunt, & pleraque Monoſyllaba. Sed de his omnibus conſulantur Dictionaria. Omnia enim & ſingula, quæ eò faciunt, præceptis comprehendere, nimis non tam longum quam arduum foret.

Regulariter etiam omnia virorum & officiorum virilium nomina Maſculina ſunt, ut, Høgne/ helge ſnorre/ aſmundur øgmundur/ erlendur: Sic Løgmadur/ ſislumadur/ foovite/ løgrettumadur/ preſtur/ Þaaffe/ &c.

Mulierum autem & muliebrium Offic. Fœminina, ut, Gudrun/ Þorgerdur/ ørny. Radskona/ vinnukona/ veſtarkona/ &c.

Notandum tamen, quod dentur quædam Neutra, viros ſignificantia, ut, hrak/ gerpe/ hræ grey. Inveniantur etiam, Neutra & Maſculina, Fœminas denotantia, ut, Vyf/ ſpracke/ ſuanne/ ſuarre.

Maſculini & Fœminini generis ſunt, quæ communia vulgo appellant, vor/ kiær, fær/ &c.

Trium generum, adjectiva, quæ tribus gaudent terminationibus, ut Lærdur lærd lærdt/ vulgo omnis generis.

Multa quoque ſunt animantium nomina, in primis avium & piſcium, quæ ſub uno genere utrumque ſexum comprehendunt; eoque nomine ab authoribus ἐπίκοινα vocantur: ut, Hrafn/ loa/ Þoskvr/ *&c.*

Species eſt duplex.

Primitiva ut Fader/ jord/ ged. Derivativa ut Faderne/ jardan/ gedia.

Patronymica ſunt.

Quæ à patris, avi vel atavi nomine deſcendunt, ut Døglingar/ à dag: skiølldungar à skiølld/ *&c.*

Gentilia

Gentilia.

Quæ gentem denotant, ut Gudingar, corruptè Gidingar à Gud: Dansker à Dan: Roomverskèr & Romveriar à Rom. Sic Þisker, Spansker, Færeysker, Gudureysker ab ey: Item Ensker, Eingelsker. Austveriar, Averiar, Austfirsker, Vaßdæler, Laxdæler, Ruumdæler, Naumdæler, Jamtar, Þrændur, *&c.*

Poſſeſſiva.

Quæ poſſeſſionem ſignificant: Sed hæc apud Iſlandos non dantur. Nam loco poſſeſſivorum ponitur Genitivus cum nomine, ut Grettißtak, Balldursbraa, Eyhreiſte, *&c.*

Denominativa.

Quæ rem denominant, Drottenlegur & drottenleg à drotten, nadugur & naadug à naad, ſinnadur & ſinnud à ſinne, *&c.*

Diminutiva.

Quæ diminutionem ſui primitivi ſignificant. Eaque vel in ull deſinunt, ut à Bagge per diminutionem fit bøggull. Vel ad primitivum nomen addunt in fine korn, ut bagge baggakorn, hey heykorn, *&c.*

Verbalia.

Quæ à verbis deſcendunt, ut Burdur, børur, bere, bære à ber: vog, vikt, vætt, vyg, vogun à veg, *&c.*

Numeralia vel ſunt *Cardinalia*; ut:

Nom.	* Eyrn	eyn	eitt,	Tueir	tuær	tuo
Gen.	eyns	eyrnrar	eins.		tueggia	
Dat. Abl.	eynum	eyrnre	eynu.		tueimur.	
Acc.	einn	eyna	eitt.	tuo	tuær	tuo

Sic

Nom.	Þryr	Þriar	Þriu.	Fioorer	fioorar	fiøgur.
Gen.		Þriggia			fiegra	
Dat. Abl.		Þremur			fioorum	
Acc.	Þriaa	Þriaar	Þriu.	Fioora	fioorar	fiøgur.

Reliqua uſque ad centum ſunt indeclinabilia, ut, Fimm, ſex, ſiø, aatta, nyu, tyu, elleſu, toolf, Þrettan, fioortan, *&c.* Tuttugu, Þriatyu, fiorutyu, fimmtyu, ſextyu, ſiøtyu, attatyu, nyutyu, Tiutyu vel Hundrad, gen. hundrads, dat. hundrade, acc. hundrad, voc. hundrad, abl. hundrade: *Plur.* nom. hundrud, gen. hundrada, dat. & abl. hundrudum, acc. hundrud. Sic Compoſita tuo hundrud, tueggia hundrada, &c. Þriu hundrud, Þriggia hundrada, &c. Fiøgur hundrud, fiegra hundrada, &c. Hic enim utrumque declinatur. At in reliquis ſaltem poſterius, cum prius ſua natura ſit Indeclinabile, ut fimm hundrud, fimm hundrada, *&c.* Sic ſex hundrud, ſiø hundrud, aatta hundrud, nyu hundrud/ ſex hundrada, ſiø hundrada, *&c.* †Þuſund, gen. Þuſundar, dat. abl. Þuſund, acc. Þuſund: *Plur.* nom. Þuſunder, gen. Þuſunda, dat. Þuſundum, *&c.* Sic eyn Þuſund, eynrar Þuſundar, tuær Þuſunder, tueggia Þuſunda, *&c.* Planè ut de hundrade dictum eſt.

Vel *O R D I N A L I A*; ut:

Singul.

Nom.	Firſtur vel firſte	Firſt vel firſta	Firſt vel firſta
Gen.	firſta	firſtrar vel firſtu	firſta
Dat. Abl.	firſtum vel firſta	firſtre vel firſtu	firſtu vel firſta
Acc.	firſtann vel firſta	firſta vel firſtu	firſt vel firſta
Voc.	firſte	firſta	firſta.

Pluraliter.

Nom. Voc.	Firſter	vel	firſtu	Firſtar	vel	firſtu	Firſt	vel firſtu
Gen.				firſtra				
Dat. Abl.				firſtum				
Acc.	Firſta			firſtar			firſt	

* Quemadmodum *unus, na, num* apud *Latinos*: ſic apud *Iſlandos*, Eyrn vel einn legitur pluraliter conjunctum cum nominibus ſingulari carentibus: ut, Og Þar voru einar dyr, *& erant unæ fores.* III. lib. reg. VI. 8. dyr enim eſt plur. fœm. gen. etſi dyre ſit neut. gen. ſing. ut & dyr, *janua.* Legitur etiam plur. in ſenſu indefinito, ut *ſum* apud *A. Sax.* & *aliquis* apud *Latinos*: ut, enir Criſtnu menn, oc enir heithno, *aliqui Chriſtiani, & aliqui ethnici.* Þa botho enir criſtni menn hall a ſitho, *tum rogarunt aliqui Chriſtiani Hallum Sidanenſem.* *Aræ* Sched. caput VII.

†Nonnunquam pro hoc numerali utuntur x hundrud: ut, for hann aptur til danmerkur, oc hafde hann Þa x hundrut herskipa, *Dein Daniam profectus eſt, & ibi mille navibus bellatoriis inſtructus eſt.* hiſt. *Styrbiornonis* in Commentar. Chriſtian. *Wormii* ad *Aræ* ſui Schedas.

* L Annar.

Annar.

	Singulariter.			*Pluraliter.*		
Nom.	* Annar	Onnur	Annad	Adrer	Adrar	Onnur
Gen.	annars	annarar	annars		annara	
Dat. Ab.	odrum	annare	odru		odrum	
Acc.	annann	adra	annad/	adra	adrar	onnur.

Þridie.

	Singulariter.			*Pluraliter.*	
Nom.	Þridie	Þridia	Þridia	Nom.	
Gen.	Þridia	Þridiu	Þridia	Gen.	
Dat. Abl.	Þridia	Þridiu	Þridia	Dat. Abl.	Þridiu.
Acc.	Þridia	Þridiu	Þridia	Acc.	

Sic declinantur Fioorde, fimtte, ſiotte, ſiounde, aatunde, nyunde, tiunde, elleffte, toolffte, Þrettande, fioortande, fimtande, ſextande, &c. Item Tuttugaſte, Þritugaſte, fertugaſte, fimtugaſte, ſextugaſte, ſiotugaſte, attatugaſte, nytugaſte, Hundradaſte, &c.

Vel *MULTIPLICATIVA.*

ut Singulariter.

Nom.	Einfalldur vel eynfallde,	einfolld vel eynfalda,	einfallt vel eynfallda,
Gen.	Eynfallds vel eynfallda,	einfalldra/ vel einfolldu,	einfallds vel einfallda,
Dat. Abl.	Eeinfolldum vel einfallda,	einfalldre vel einfolldu,	einfolldu vel einfallda,
Acc.	Einfalldan vel einfallda,	einfallda vel einfolldu,	einfalldt vel einfallda,
Voc.	Einfallde,	einfallda,	einfallda.

Pluraliter.

Nom. Voc.	Einfallder	vel einfolldu,	Einfalldar	vel einfolldu,	Einfolld	vel einfolldu.
Gen.			einfalldra			
Dat. Abl.			einfolldum			
Acc.	einfallda		einfalldar		einfolld	

Sic variantur Tuefalldur, Þrefalldur, Fiorfalldur, Fimmfalldur, ſexfalldur, ſiofalldur, Hundradfalldur, &c.

Vel *DISTRIBUTIVA.*

Nom. Voc.	Einer	Tuenner	Þrenner	Ferner
Gen.	einnra	tuennra	Þrennra	fernra
Dat. Abl.	eynum	tuennum	Þrennum	fernum
Acc.	eina	tuenna	Þrenna	ferna.

" Notandum autem hic eſt veteres *Cimbros*, numerandi rationem per *Runas* priſcum ordinem " ſervantes ſic expreſſiſſe :

" 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19.
" ᚠ. ᚢ. ᚦ. ᚬ. ᚱ. ᚴ. ᚼ. ᚾ. ᛁ. ᛅ. ᛋ. ᛏ. ᛒ. ᛚ. ᛘ. ᛦ. ᛮ. ᛯ. ᛰ.

" Nota etiam quod adjectivum numerale halfur, *ſemi, dimidius*, non bipartit numerum, cui ap-" ponitur, ſed ab eo demendum docet dimidium : ut, hun skal vera half Þridiu alnar ad leingd, og " halfrar annarar alnar a breid, *habebit* [Arca teſtimonii] *longitudinem duorum cubitorum & di-" midii, & unius cubiti ac dimidii latitudinem.* Exod. xxv, 10. Þeim Biskopsdom halft fiorda " hundrad kyrkna, *in hâc dioceſi CCCL. parochiæ.* Þu skallt og gioora einn Naaderſtol af skyra " Gulle halfrar Þridiu aalnar langan, og halfrar annarar aalnar breidan, *& facies propitiatorium ex " auro mundo, duorum cubitorum & dimidii erit longitudo ejus, & cubiti ac dimidii latitudo ejus.* " Exod. xxv. 17. Hic etiam non abs re fore arbitror oſtendere numeralia quibus *Iſlandi* annos, " quot quiſque natus eſt, exprimunt : ut, fertugr vel fertogr, *quadragenarius* vel *quadraginta anno-" rum.* Sextugr, vel ſextogr, *ſexagenarius* vel *ſexaginta annorum.* Quibus præmiſſa vox halfr,

* Nota quod adjectivum numerale Annar per omnes numeros & caſus conjunctum occurrit nominibus ſubſtantivis poſt conjunctionem *ſimilitudinis* ſem, haud ſecus ac *un* apud *Gallos*, & apud *Anglos* a, & an : ut, eg villda frammſeigia honum Þat ſem annar hofdinge, *vellem ſicut princeps id illi offerre.* villda Eg ſpena honum i kring um mig ſem annare koranu, *vellem cum illo ſicut coronâ me circumcingere.* Minn kuidur er lyka ſem annad nytt wyn, *venter meus eſt quaſi muſtum.* Sem annad sky, *quaſi nubes.* Suo ſem i odrum reifum, *quaſi in pannis.*

" neque

" neque bipartiendum docet ſequentem numerum, neque dimidium ab eo ſimpliciter eſſe de-" mendum, ſed ultimæ duntaxat in eo *decadis* dimidium eſſe auferendum. Sic III. Reg. XXII. " hann vard half fertugr Þa hann vard kongr, *triginta quinque annorum erat cum regnare cœpiſ-" ſet.* Occurrit eadem phraſis in Ol. Sag. præf. teſte *Verelio.* Et in *Aræ* Schedis cap. x. " tha vas hann vetri mithur en half fertogr, *tum erat triginta quinque annos, & ſex menſes na-" tus*, & non *annos* 39 *& ſex menſes natus*, ut *Wormius* noſter in notis ad locum, falsò etiam " verſum. Ratio autem regulæ in eo conſiſtit, quod quadragenarius habet quater decem annos, " vel quatuor decades, annorum, unde half fertugr, idem valet ac halft fiorda tiu, i. e. XXXV. " quemadmodum halft fiorda hundrad eſt CCCL, & halft fiorda Þuſand, MMM.D.

" Notetur etiam *Norvegis*, & *Iſlandis* peculiarem numerandi rationem in uſu eſſe per additio-" nem vocum [1] tolfrædr, tolfræd, vel tolfræt quæ decem ſignificare faciunt *duodecim*; *Centum*, " *centum & viginti*; *mille*, *mille* & *CC*, &c. Cauſa iſtius computationis hæc eſt, quod apud iſtas " gentes duplex eſt *decas*, nempe minor cæteris nationibus communis *decem* continens *unitates*; " & major continens XII i. e. tolf, *unitates*. Inde addita voce tolfrædr, vel tolfræd, centuria non " decies decem, ſed decies duodecim i. e. CXX continet, & chilias non decies centum, ſed decies " CXX, i. e. Mille & CC. continet. En quæſo exempla: Þar var meir enn [2] CC vætra tolfræd er " Island var bygt, adr menn toko her ſaugur at rita, *elapſi ſunt* CCXL *anni ab inhabitata Iſlandiâ,* " *antequam cœperunt hic homines hiſtorias ſcribere.* præfat. Olafs Saga. Oc hefur ſolin Þa fyldat " allar raſer ſinar, bædi at uppſtigningu oc nidrſtigningu [3] CCC daga tolfræd, oc ſim dagar, oc VI " ſtunder: oc verdur Þat Þa a hinu fiorda hueriu are CCC daga tolfræd oc VI daga, oc heitr Þat " hlaupars dagr, Þuiad Þa er deigi floira i tolf manudum enn fyr: Þuiad Þæi ſtunder VI faſtnaſt " til tueggia dægra nætur oc dags, *implevitque tum ſol omnem curſum ſuum, tam aſcendendo,* " *quam retrocedendo trecentis ſexaginta & V diebus, & VI horis, ſed quarto quolibet anno* CCCLX " *& VI diebus, vocaturque ſextus ille dies intercalaris, quod plures ſunt dies in* XII *menſibus, quam* " *antea, ſex illis horis congregatis duos dies* [naturales] i. e. [4] *diem & noctem efficientibus.* Bu-" nadar balk. cap. 23. p. 32. Ef ei er leingra fra annars landmerki, enn tuo hundrad fadma " tolfræd, *niſi alter ab alterius limitibus diſtent ſexcentis ulnis.* ibid. pag. 31, 32, 57. Hæc lu-" culentius & ſuccinctius ex notis doctiſſimi *Olai Verelii* in cap. XVIII. Harvarar Saga. Ubi " multa alia lectu utilia, ac jucunda de hac computandi ratione per *majores decades, centurias,* " *& chiliades*, per tolfræd ſignificari ſolitas. Hæc autem *tolfrædica* ſive duodena computandi " ratio per majores decades, quæ duodecim unitates continent, apud nos etiamnum uſurpatur in " computandis certis rebus per duodenum numerum, quem dozen, *Suecice* [5] duſin, *Gallice* douzain, " vocamus; quinimo in numeris, ponderibus, & menſuris multarum rerum, ut ex mercatoribus, " & vehiculariis accepi, centuria apud nos etiamnum ſemper præſumitur ſignificare majorem ſive " *tolfrædicam* illam centuriam, quæ ex *decies* XII conflatur, ſcilicet CXX. Sic *Arngrim. Jonas* in " crymogæa ſive rerum *Iſland.* lib. I. cap. VIII. Hundrad, *centum* ſonat, ſed quadam conſuetu-" dine plus continet nempe 120. Inde etiamnum apud nos vetus iſtud de centenario numero: " **five ſcore of men, money, pins: ſix ſcore of all other things.** Sic *Arngrimus Jo-" nas* in *Crymogææ* ſuæ lib. I. cap. VIII. pag. 85. Centuſſem *Iſlandorum* ita deſcribit: hund-" rad, *centum* ſonat, ſed quadam conſuetudine plus continet, nempe 120. Hoc nomen per " *aſſem* Iſlandicum vertemus, cujus nota I^c^. Hujus aſſis partes ſunt:

" Uncia.	X.	Quincunx.	L.	Dodrans.	LXL.
" Sextans.	XX.	Semis.	LX.	Dextans.	LL.
" Quadrans.	XXX.	Septunx.	LXX.	Deunx.	LLX.
" Triens.	XL.	Bes.	LXXX.	As. LLXX vel CXX.	

" Quæ voces, & aſſis ſpecies, licet de ponderibus ſæpius uſurpentur, tamen cum etiam *as* de " diviſione ſolidi, ut loquuntur, ut hæreditatis fundi, & aliorum bonorum rectiſſime dicatur, " *aſſis* partes huc quoque accommodare non dubitavi.

Numerus

Duplex eſt, ſingularis cum de uno agitur, ut Gud, *Deus*: Pluralis cum de pluribus, ut Guder, *Dii.* Pronomina tamen primæ & ſecundæ perſonæ etiam Dualem habent, ut mox patebit.

Caſus

Ut apud Græcos, ita apud Iſlandos tantum quinque ſunt; Nominativus, Genitivus, Dativus, Accuſativus, Vocativus. Ablativus enim cum Dativo in utroque numero ſemper coincidit: quanquam nos Latinos ſecuti in Declinationibus Ablativum poſuimus, ut loquendi conſuetudinem apud nos oſtenderemus. Sed & Vocativus idem eſt cum Nominativo, ſi Adjectiva excipias, quæ cujuſcunque in Nominativo terminationis fuerint, Vocativum tamen ſemper faciunt in *e*, ut è præmiſſis Paradigmatibus conſtat: licet & hic cum Nominativo quartæ Declinationis conveniat.

1 Id eſt, *duodena ratio.* 2 Verbum verbo, *ducenti anni* tolfræd. 3 Verbatim, *trecentis quinque diebus* tolfræd. 4 Nempe *diem unum civilem.* 5 Alias tolſt, Wale, kull.

Caput Septimum.

De Pronomine.

PRONOMINA numero & ſignificatione Latinis ferè reſpondentia hæc ſunt:

		Nom.	Gen.	Dat. Abl.	Acc.	Voc.
Ego	*Singul.*	Eg	myn	mier	mig	caret.
	Dual.	Vid	ockar	ockur	ockur	
	Plural.	Vier vel vær	vorra	oß	oß	
Tu	*Singul.*	Þu	Þÿn	Þier	Þig	Þu
	Dual.	Þid	yckar	yckur	yckur	Þid
	Plural.	Þier	ydar	ydur	ydur	Þier
Sui	*Singul.*	caret	ſyn	ſier	ſig	caret.
	Plural.		ſyn	ſier	ſig	
Ille	*Singul.*	Hann	hanns	honum	hann	caret.
		hun	hannar	henne	hana	
		† Þad	Þeß	Þui	Þad	
	Plural.	Þeyr			Þaa	
		Þær	Þeirræ	Þeim	Þær	
		Þaug			Þaug	
Iſte	*Singul.*	* Hinn			* hinn	caret.
		hin	†† hins	hinum	hina	
		hitt vel hid			hitt vel hid	
	Plural.	Hiner			hina	
		hinar	hinna	hinum	hinar	
		hin			hin	
Ipſe	*Singul.*	Siaalfur	ſialfs	ſialfum	ſialfann	
		ſiaalf	ſialfrar	ſialfre	ſialfa	
		ſialft	ſialfs	ſialfu	ſialft	
	Plural.	Sialfer			ſialfer	
		ſialfar	ſialfra	ſialfum	ſialfar	
		ſialf			ſialf.	

Sa, ſu, Þad, *hic*, *hæc*, *hoc*, vel *is*, *ea*, *id* ſuperius declinatum heic ſcientes prætermittimus.

† Pro neutro ſingulari Þad, & plurali Þaug, Þau, Þø, frequenter occurrunt Þetta, & Þotta: ut, huiliki quediu er Þetta, *qualis eſt hæc ſalutatio.* Luc. I, 29. Og huadan kiemur mier Þetta, *& unde hoc mihi venit.* v. 43. huor grunnar Þig ad Þetta barn verde, *quis putas puer iſte erit?* v. 66. Þetta gaf eg ydur til epterdæmis, *hoc dedi vobis in exemplum.* Joh. XIII, 15. Ef Þier vitid Þetta, *ſi hæc ſcitis.* v. 17. Eg em ſendur ad eg bode Þier Þotta, *miſſus ſum hæc tibi evangelizare*, Luc. I, 29. Til Þeß daga Þa Þatta mun framkoma, *uſque in diem, quo hæc fiant*, vel *hoc fiat.* v. 20. Pro Þad etiam legitur Þadſama: Eg vill ſetia ovinskap amille Þins ſædis, og hennar ſædis Þadſama skal i ſundur meria Þitt hofud og Þu skallt bÿta hann i hælen, *inimicitiam ponam inter ſemen tuum, & ſemen illius, ipſum conculcabit tibi caput, & tu mordebis illi calcaneum*, Gen. III, 15. Nota autem quod Þadſama vel Þatſama ſignificat *idipſum* vel *idem ipſum*, *Gothice* 𐌸𐌰𐍄𐌰𐍃𐌰𐌼𐍉, *Anglice* that ſame, *hoc ipſum*, vel *illud ipſum.* Legitur etiam & hÿdſama, Luc. III, 11. In *Ara* etſama, edſama. Legitur quoque aliis pronominibus poſt-poſitum: ut, hinnſama, Þannſama: hinnſama atburdur gerdiſt, *geſta erat hæc res*; Enn Þann ſama dag drap Beorn Aka, *eodem autem die occidit Bearno Akan.* Hiſt. *Styrbiornonis.* in Commentar. pereruditi viri Chriſt. *Wormii* in *Aræ* Schedas. Inde conſtat à pronomine ſame, ſama, quod *Saxones* ignorabant, majores noſtros à *Danis* olim *Angliæ* dominis in ſuam vernaculam tranſtuliſſe. Nota etiam quod à pluralibus Þeyr, Þær, venit *Anglorum Borealium* thur, vel ther, pro theſe, *hi, hæ, hæc, illi, illæ, illa.* Sic in libro Satyrarum inſcripto, the viſion of Peirce Plowman. fol. XII. a. Ther cunning clarkes. Pro Þann quoque accuſ. ſing. Þennan bis legitur. Act. II. 32, 36. ** Pro hinn etiam legitur fere ſemper enn, in *Aræ* Schedis. pro hitt vel hid etiam occurrit es, ed, et, præſertim in *Aræ* Schedis. †† Pro hins nunquam fere non ſcribitur ens, in *Aræ* Schedis de *Iſlandia*: ut, ens ſvarta; ens millda; ens Harfagra.

Nom.

		Nom.	Gen.	Dat. Abl.	Acc.
Quis	*Singul.*	Huer	huers	huorium	huorn
		huor	huorrar	huorre	huoria
		huort	huers	huoriu	huert
	Plural.	Huorier			huoria
		huoriar	huorra	huorium	huoriar
		huor			huor.

A Pronominibus primæ & ſecundæ Perſonæ formantur adjectiva pronominalia:

A Genit. Singul. Myn *formatur*

		Nom. Voc.	Gen.	Dat. Abl.	Acc.
Meus	*Singul.*	Minn	myns	mynum	minn
		myn	minnar	minne	myna
		mitt	myns	mynu	mitt
	Plural.	Miner			myna
		mynar	minna	mynum	mynar
		myn.			myn.

A Genit. Dual. Ockar *fit,*

Hic & hæc Ockar & hoc ockart/ *noſter* de duobus, aliàs vix declinabile.

A Plur. Vorra *deſcendit.*

		Nom.	Gen.	Dat. Abl.	Acc.
Noſter	*Singul.*	Vor	vors	vorum	vorn
		vor	vorrar	vorre	vora
		vort	vors	voru	vort
	Plural.	Vorer			vora
		vorar	vorra	vorum	vorar
		vor			vor.

A Genitivo Singul. Þyn *derivatur*

Tuus	*Singul.*	Þinn	Þyns	Þynum	Þinn
		Þyn	Þinnar	Þinne	Þyna
		Þitt	Þyns	Þynu	Þitt
	Plural.	Þyner			Þyna
		Þynar	Þanna	Þynum	Þynar
		Þyn			Þyn.

A Duali yckar

Veſter de duobus	*Singul.*	yckar	yckars	yckrum	yckarn
		yckar	yckrar	yckare	yckra
		yckart	yckars	yckru	yckart
	Plural.	yckret			yckra
		yckar	yckara	yckrum	yckar
		yckar			yckar.

A Plurali ydar

Veſter	*Singul.*	ydar	ydars	ydur	ydarn
		ydar	ydrar	ydare	ydra
		ydart	ydars	ydru	ydart
	Plural.	ydrer			ydra
		ydrar	ydara	ydrum	ydrar
		ydur			ydar.

Magna etiam Compoſitorum Pronominum Copia eſt, è quorum numero ſunt:

Saa * enn/ ſu enn/ qui *relativum*, vel ſaa er/ ſu er/ Þad er. "Plural. Þeir enn, Þær enn, Þø "enn, vel Þa enn; Þeir er, Þær er, Þø er vel Þa er, *qui, quæ, quæ.* er autem aliquando poſt-"ponitur: ut, hann var allra manna vitraſtur er Þa voru i ſviavellde, *is omnium ſapientiſſimus,*

* Enn videtur fieri per abbreviationem ab hinn; ed eodem modo ab hid; & er à *Franco-Theotiſco* er, *ille*, *qui*. Nota etiam quod pro ed in *Aræ* Schedis frequenter ſcribitur es, et.

" *qui in Suecia vixere.* Styrbiornonis hiſtor. à *Chriſt. Wormio* in Comment. ad *Aræ* Schedas edita ". Hver er vel hver ed/ huor er vel huor ed/ hvad er vel hvad ed. Item Sa * ſem/ ſuu ſem/ Þad ſem declinantur ut Saa/ ſu/ Þad/ particula poſtpoſita immota manente. Aliquando ex utraque particula Componuntur: ut hann ſem er/ hun ſem er/ Þad ſem er. Sic hver ſem er vel ed/ huor ſem er vel ed/ huad ſem er vel ed/ ſic ſaa ſem er/ hinn ſem er/ &c. Horum naturam ſequuntur huor hellſt/ *ecquis, qui,* huor ſem hellſt/ *quicunque*: in his enim ſaltem Pronomen movetur, particula manente. " Saa, er, Sem, ed, etiam abſolutè, & ſimpliciter uſurpantur in ſenſu re-
" lativo. Vide *Luc.* I, 45. *Marc.* III, 8, 23. XIV, 47. II, 4. *Act.* II, 39. *Matth.* VI, 23. IX, 20.
" *Marc.* III, 34. IV, 24. VI, 2. Legitur Þes ſem, *qui, Marc.* III, 3. &, huer hellſt ed, *qui, Act.*
" II, 39. Hiſce addantur hvør ed, *qui, quæ,* hvorke ed, pro quo hvarki es in Ara, *quod.* Nota
" autem quod hvorke, & hvarki Syncoptice fiunt à neutro hvoruge. Leguntur etiam in *Aræ*
" Schedis, ſa es, ſu es, thad es, *qui, quæ, quod,* pro ſa ed, ſu ed, Þad ed. Theß er, *qui*: theß
" er kallathr var Tunguoddr, *qui vocatus erat Tunguoddus.* Aræ Schedarum cap. V. Thvi ed,
" *quod*: enn their voro ſotter a thingi thvi ed var i Borgarfirdi, *illi vero accuſati erant in foro,*
" *quod tum erat Bargafiordi.* Aræ Sched. cap. V. Es, *qui* quæ *quod,* i theim ſtath es ſithan es
" kallat Thingneſſe, *in loco, qui poſtea vocatus eſt Thingneſs.* ibid. that voro tha log at vigſakar
" skyldi ſækia a thvi thingi es neſt vas vett vangr, *hoc tum erat lex, ut de homicidio ageretur in*
" *campo Cædi proximo, ibid.* es ſialfr vas thar, *qui ipſe ibi erat.* cap. VII. Thann er, *qui*: hann
" ſendi hingat til lands preſt thann er het Thangbrandur, oc her kendi monnom Criſtni oc ſcirthi
" tha alla es vith trutoco, *is miſit huc in terram ſacerdotem, qui vocabatur Thangbrandus, & præ-*
" *dicabat religionem Chriſtianam, & omnes qui fidem ſuſceperunt, baptizabat,* Aræ Sched. cap.
" VII. In hoc exemplo es ſignificat pluraliter *qui.* Unde es af, *à quibus*: oc quomo tha i veſt-
" manna eyiar es X vicur voro af ſumri, *& venerunt ad Weſtmannenſes inſulas, à quibus per de-*
" *cem ſeptimanas æſtivas abfuiſſent.* cap. VII. Enn at Þinge redu bændur mann til af litlum
" ſtigum Þann er Birne varnade kongdoms, *in foro autem ruſtici hominem præparabant, qui Bior-*
" *nonem à regno prohiberet.* Hiſt. *Styrbiornonis* in Comment. *Chriſt. Wormii* ad *Aræ* Schedas.
" Þeir es, ut Þeir er, *qui,* plur. Iſleifr vas myklo nyttri en athrer kenne menn, Þeir es a thviſa
" landi voro, *Ileifus multo utilior erat, quam reliqui ſacerdotes, qui in hac regione erant.* Aræ Sched. c.IX.

Aliter vero ſe habent huereyrn/ *unuſquiſque,* & hvortueggie/ *uterque,* in his enim utrumque variatur: ut,

Singulariter

Huereyrn.	Nom.	† Huereyrn	huoreyn	huorteytt
	Gen.	huerſeyns	huorrareyrnar	huorseyns
	Dat. Abl.	huoriumeynum	huorreeyrne	huoriueynu
	Acc.	huorneyrn	huoriaeyna	huorteytt/

Pluraliter

Nom.	Huoriereyner	huoriareynar	huoreyn
Gen.	huorraeynna	Junctim ut diviſim ſupra.	

Singulariter

Huortueggie	Nom.	Huortueggie	huortueggia	huortueggia
	Gen.	huorstueggia	huorrartueggiu	huorstueggia
	Dat. Abl.	huorumtueggium	huorretueggiu	huorutueggiu
	Acc.	huorntueggia	huorutueggiu	huorttueggia/

Pluraliter

Nom.	Huorertueggiu	huorutueggiu	huorutueggiu
Gen.		huorutueggia	
Dat. Abl.		huorutueggium	
Acc.	huorutueggiu	huorutueggiu	huorutueggiu.

Nonnunquam nomina in Compoſitione præponuntur Pronominibus, ut Einhuor/ *aliquis,* eytthuort/ *aliquid,* & annarhuer/ *alteruter,* annadhuort/ *alterutrum*: declinantur conjuncta, ut ſuperius disjuncta.

Ipſa etiam Pronomina inter ſe quandoque componuntur, ut Eg Sialffur/ myn ſialffs/ *ego ipſe, mei ipſius,* Þu ſialfur/ *tu ipſe,* Þyn ſialfs/ *tui ipſius,* hann ſialfur/ hans ſialffs/ *ille ipſe,* &c. Sic ſinn huor/ ſyn huor/ ſit huort/ *diverſus,* ſyns huers/ ſinnar huorrar/ ſynum huers/ &c.

---

* Sem plane videtur factum à ſama, de quo ſupra in Þadſama, & hidſama, hinc in *Aræ* Schedis, er ſama relativum: ut, tha ſcrifatha ec theſſa of er ſama far ſyrutan ættartolo oc kunga ævi, *tum hoc ſcripſi, quod prætergreditur genealogias, & regum vitas.* Sama autem unde *ſem,* à *Gothico* SAMA. † Vel hvor einn vel hvar einn.

Non

Non declinantur:

Huers kyns vel huers konar	*Cujuſmodi*
Þeß kyns vel Þeß konar	*Ejuſmodi.*

Þeſſe,		Singulariter			Pluraliter			
Hicce.	nom.	Þeſſe	Þeſſe	Þetta	nom.	Þeſſer	Þeſſar	Þeſſe
	gen.	Þeß/ Þeſſa.	Þeſſarar	Þeß/ Þeſſa.	gen.		Þeſſara	
	dat. ab.	Þeim	Þeirre	Þui	dat. ab.		Þeſſum	
	acc.	Þann	Þaa	Þad.	acc.	Þeſſa	Þeſſar	Þeſſe.

Nockur,		Singulariter			Pluraliter.			
Quidam.	nom.	Nockur	nockur	nockurt	nom.	Nockrer	nockrar	nockur
	gen.	nockurs	nockrar	nockurs	gen.		nockra	
	dat. ab.	nockrum	nockre	nockru	dat. ab.		nockrum	
	acc.	nockurn	nockra	nockurt.	Acc.	nockra	nockrar	nockur.

"Hiſce addantur, Interrogativum huad, *quid?* ut, huad ſculum vier Þa giora, *quid ergo faciemus?* Luc. III, 10, 12, 14. huad, pro quo, & huada, legitur etiam indefinite pro hueted: Enn hanns lærosueinar ſpurdu hann ad og ſogdu, huada Epterlyking a Þetta ad vera, *interrogabant autem eum diſcipuli ejus dicentes, quæ eſſet iſta parabola.* Luc. VIII, 9. Ex verſione collegii Antiquitatum *Upſaliæ.* Vetus Einge vel Engi, hodie Einginn, Eingin, Eckart, *nemo, nihil,* quaſi Ein eige, *non unus,* ut *nemo,* quaſi *ne homo.* Mange, in gen. Manskis, *nemo,* ex mann & einge: liod Þau eg kann er kannat Þiodans kona og manskis, mogur: vide *Gudm. Andreæ* notas de capite *Runico.* Þat licathi ollom, oc mellti Þui mange i gegn, *hoc placuit omnibus, nemoque contradicebat. Aræ* Sched. cap. x. Onguu, & onguo *nihil nemo:* vera ad onguu, *deficere, ad nihilum redigi.* Manſins hialp er ad onguu nyt, *vana eſt ſalus hominis.* Jeſus ſuarade onguu, *Jeſus nihil reſpondit.* Og onguum, *& nemini,* vel *nullis*: ut, onguum manne, *nullis hominibsn.* Og til ongra ſa ydur ſem hefur tuo kyrtla, hann giefe Þeim er onguan hefur, *qui habet duas tunicas, det nullam habenti,* i. e. *non habenti.* Luc. III. 11. Þeirra var Elias ſendur, *& ad nullum earum miſſus eſt Elias.* Luc. IV. 26. Invariabile ſoddan etiam ad adjectiva pronominalia reduci poteſt, ſignificat enim *hic, hæc, hoc, hujuſmodi, iſtiuſmodi, talis, ſimilis,* per omnes caſus, & genera: med ſoddan hliode, *cum tali voce.* Þeir tala ſoddan ord, *talia verba loquuntur*; og margt ſoddan Þa giore Þier, *& ſimilia facitis multa.* Marc. VII, 1. ex verſione Coll. Antiqu. *Upſal.* In Bibliis autem *Iſlandicis Thorlackſonii* redditur locus, og margt annad Þeſſu lykt Þa giore Þier. hann ſagde ſoddann epterlyking, *dixit autem parabolam iſtam.* Luc. XVIII. 9. Ex verſione Coll. ant. *Upſal.* In bibliis autem *Iſlandicis*; Þeſſa Epterlyking.

CAPUT OCTAVUM.

De Verbo.

VERBUM eſt duplex, Perſonale, ut eg elska/ Þu elskar/ hann elskar: Et Imperſonale, ut Þad vinnſt/ Þad teckſt/ *&c.*

Verbis accidunt, Genus, Species, Figura, Numerus, Perſona, Modus, Tempus, Conjugatio.

Genera Perſonalium ſunt IV. Activum, ut eg dæme/ *judico*; Paſſivum, ut eg dæmeſt/ *judicor*; Neutrum, ut eg græt/ *ploro,* ſef/ *dormio*; Deponens, ut eg andaſt/ *morior,* aſnaſt/ *ſerviliter laboro,* aulaſt/ ſtaulaſt/ *&c.*

Alia verborum ſunt Primitivæ ſpeciei, ut eg nyt/ bryt: alia Derivatæ, ut eg nytka/ brotna.

Alia Simplicis figuræ eg eyk/ vyk; alia Compoſitæ ut eg videyk/ hiaavyk.

Numerus triplex eſt, Singularis ut eg elska/ Dualis ut vid elskum/ Pluralis ut vær elskum. Dualis autem à Plurali ſolo pronomine diſtinguitur.

Perſonæ tres: eg elska/ Þu elskar/ hann elskar.

Modi quatuor: Indicativus, ut eg elska: Imperativus, ut elska Þu: Conjunctivus, ut ad eg elske: Infinitivus, ad elska.

Temporum alia peculiarem habent formam; alia circumſcriptam.

Peculiarem habent formam Præſens & Præteritum Indicativi, Præſens Imperativi, Præſens & Præteritum Imperfectum Conjunctivi, Præſens Infinitivi, Participium præſens Activum & Participium præteritum Paſſivum.

Circumſcribuntur reliqua omnia omnium modorum tempora, idque præcipue per ſequentia verba Anomala: Eg er, *ſum*, eg hefe (quod verbum quanquam habendi ſignificationem obtinet, ut eg hef bookena, id eſt, *habeo librum*; In verborum tamen modis & temporibus circumſcribendis quoties adhibetur, nihil aliud, quam Præteriti temporis circumſtantiam deſignat) eg vil, *volo*; eg aa, *debeo, incumbit mihi*; eg maa, *licet mihi*: Item duo defectiva eg ſkal & eg mun, quæ ſola nihil ſignificant; ſed in conſtructione cum aliis verbis futuri temporis adjacentiam indicant, efficiuntque orationis ſtructuram non abſimilem illi, quam habet Græcorum μέλλω, ut eg ſkal giora vel eg mun giora/ *faciam* vel *facturus ſum*, cum ipſa verba, ſine eorum ope, futuro tempori denotando inidonea ſint. Horum igitur anomalas inflexiones præmittendas cenſuimus, cum ſequentibus Verborum Analogorum conjugationibus neceſſariò inſerviant.

Conjugatio Verbi Eg er vel em.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg er	Þu ert	Hann [a] er
Pl. & Dual.	Vier, vid erum,	Þier, Þid erud,	Þeir [b] eru.

Perfectus.

Sing.	Eg var	Þu varſt	hann var
Pl. & Dual.	vier, vid vorum,	Þier, Þid vorud,	Þeir [c] voru.

Imperativus Præſens.

Sing.	Vere eg,	ver Þu (per Syncop. vertu)	[d] vere hann
Dual. Plur.	verum vid, vier,	vere Þid, Þier,	vere Þeyer.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Sie	ad Þu ſiert,	ad Þann ſie
Dual. Plur.	ad vid, vier ſieum,	ad Þid Þier ſieud,	ad Þeir ſieu.

Imperfectus.

Sing.	Ad eg være	Þu værer	hann være
Dual. Plur.	vid, vier værum	Þid, Þier værud,	Þeir være.

Infinitivus Præſens Ad [e] vera.
Participium Præſens Verande.
Vocis Paſſivæ
Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Verd, *fio*,	Þu verdur,	Hann verdur
Dual. Plur.	vid, vier verdum,	Þid, Þier verdid,	Þeir verda.

Præteritus.

Sing.	Eg vard	Þu vardſt	hann vard
Dual. Plur.	vid, vier vrdum,	Þid Þier vrdud,	Þeir [f] vrdu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Verde eg	verder Þu	verde hann
Dual. Plur.	verdum, vid, vier,	verde Þid, Þier,	verde Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg verde	ad Þu verder	ad hann verde
Dual. Plur.	ad vid, vier verdum,	ad Þid, Þier verded,	ad Þeir verde.

Imperfectus.

Sing.	Ad eg yrde	Þu yrder	hann yrde
Dual. Plur.	vier, vid yrdum,	Þier Þid yrdud,	Þeir yrde.

Infinitivus Præſens Ad Verda.
Participlum Præteritum Vordenn.

Conjugatia Verbi Eg Heffe.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Heffe	Þu heffur	hann heffur
Dual. Plur.	vier vid hoffum,	Þier Þid haffed,	Þeir haffa.

---

a Et in *Aræ* Schedis eſr. *b* In *Aræ* Schedis ero u in o mutato. *c* Et voro. *d* Et aliquando Sie: ut, fierre ſie Þui, *abſit*. Luc. xx, 16. *e* Et Veſa. Enn quomo her athrir v. Þeir er biſcopar quothuſt veſa, *venerunt vero huc alii v. qui Epiſcopos ſe jactabant*. Aræ Sched. cap. VIII. At ſva ſcal veſa methan Islandes byet, *ut ita eſſet dum Iſlandia habitaretur*. cap. x. At ſtoll byſcops Þeſſer a Islandi veri, ſcylldi i Scalaholti veſa, *ut Epiſcopi ſedes, quæ in Iſlandia erat, Scalaholti eſſet*. ibidem. *f* Vrtho, & urdo, u in o mutato.

Perfectus.

Perfectus.

Sing.	Eg Heffe	Þu hafder	hann haffde
Dual. Plur.	vier, vid hofdum,	Þeir, Þid hofdud,	Þeir hoffdu

Imperativus Præsens.

Sing.	Haffe eg	haf Þu, vel hafdu contr.	hafe hann
Dual. Plur.	hofum vid, vier,	hafe Þid, Þier,	hafe Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg hafe	ad Þu hafer	ad hann haffe
Dual. Plur.	ad vid, vier hofum	ad Þid, Þier hafed,	ad Þeir haffe.

Imperfectus.

Sing.	Jeg hefde	Þu hefder	hann hefde
Dual. Plur.	vier, vid hefdum,	Þier, Þid hefdud,	Þeir hefde.

Infinitivus Præsens Ad hafa.

Participium Præsens Hafande.

Passivæ vocis solum Participium præteritum Haffdur in usu est.

Conjugatio Verbi Eg Vil.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Vil	Þu villtt	hann vill
Dual. Plur.	vier, vid vilium,	Þier, Þid vilied	Þeir vilia.

Præteritus.

Sing.	Eg villde	Þu villder	hann villde
Dual. Plur.	vier, vid villdum,	Þier, Þid villdud,	Þeir villdu.

Imperativo caret.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg vilie	ad Þu vilier	ad hann vilie
Dual. Plur.	ad vid, vier vilium,	ad Þid, Þier vilied,	ad Þeir vilie.

Imperfectus.

Sing.	Eg Villde	Þu villder	hann villde
Dual. Plur.	vier, vid villdum,	Þier, Þid villdud,	Þeir villde.

Infinitivus Præsens Ad Vilia.

Participium Præsens Viliande.

Conjugatio Verbi Eg Maa.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Maa	Þu maatt	hann maa
Dual. Plur.	vier, vid meigum,	Þier, Þid meigid,	Þeir meiga.

Præteritus.

Sing.	Eg maatte	Þu maatter	hann maatte
Dual. Plur.	vier, vid mattum,	Þier, Þid mattud,	Þeir maatu.

Imperativo caret.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg meige	Þu meiger	hann meige
Dual. Plur.	ad vier, vid meigum,	Þeir, Þid meiged,	Þeir meige.

Imperfectus.

Sing.	Eg mætte	Þu mætter	hann mætte
Dual. Plur.	vier mættum,	Þier mættud,	Þeir mætte.

Infinitivus Præsens Ad Meiga.

Participium Præsens Meigande.

Conjugatio Verbi Eg Aa.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Aa	Þu aatt	hann aa
Dual. Plur.	vier, vid eigum,	Þier, Þid eiged,	Þeir eiga.

Præteritus.

Sing.	Eg aaatte	Þu aatter	hann aatte
Dual. Plur.	vier, vid aattum,	Þier, Þid attud,	Þeir aattu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Eige eg	eig Þu vel eigdu,	eige hann
Dual. Plur.	eigum vier, vid,	eige Þier, Þid,	eige Þeyr.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg eige	Þu eiger	hann eige
Dual. Plur.	ad vier eigum,	Þier, Þid eigid,	Þeir eige.

Imperfectus.

Sing.	Eg ætte	Þu ætter	hann ætte
Dual. Plur.	vier, vid ættum,	Þier, Þid ættud,	Þeir ætte.

Infinitivus præſens Ad eiga.
Participium præſens eigande.

Conjugatio Verbi Eg skal.

Indicativus præſens.

Sing.	Eg Skal	Þu skallt	hann skal
Dual. Plur.	vier, vid skulum	Þier, Þid skulud,	Þeir skulu.

Conjunctivi præſens vel futurum.

Sing.	Ad eg skule	ad Þu skuler	ad hann skule
Dual. Plur.	ad vier, vid skulum,	Þier, Þid skuled,	Þeir skule.

Imperfectum.

Sing.	Eg skillde	Þu skillder	hann skillde
Dual. Plur.	vier, vid skilldum,	Þier, Þid skilldud,	Þeir skillde.

Conjugatio Verbi Eg Mun.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Mun	Þu muntt	hann mun
Dual. Plur.	vier, vid munum,	Þier, Þid munud,	Þeir munu.

Conjunctivi Præſens.

Sing.	Ad eg mune	Þu muner	hann mune
Dual. Plur.	vier, vid munum,	Þier, Þid muned.	Þeir mune.

Imperfectum.

Sing.	Eg munde	Þu munder	hann munde
Dual. Plur.	vier, vid mundum,	Þier, Þid mundud,	Þeir mundu.

Infinitivus futurus Ad Mune.

His non immerito accenſeri poſſet Eg * ætla, *deſtino, certum mihi eſt*, quo ad exprimendam futuri temporis circumſtantiam haud raro utimur, ut eg ætla ad giora Þad, *ego faciam vel facturus ſum hoc*, vel *certum mihi eſt hoc facere.* Sed hoc verbum juxta primam conjugationem Analogorum variatur, ut non ſit opus ejus motionem ſigillatim tradere. Sunt & aliæ temporum deſcriptiones, quibus enumerandis non ſuperſedemus.

Exempli cauſa has Poëticas Præteriti Periphraſes apponere libuit:

Eg Nam/	Þu namſt/	hann nam	Giora, id eſt, *feci, &c.*
eg Ried/	Þu riedſt/	hann ried	
eg Vann/	Þu vanſt/	hann vann	

Et hæc eſt officioſa illa Anomalorum cohors ad famulandum reliquis verbis nata. Nam Imperfectum Indicativi circumſcribitur per Eg var, & vel Infinitivum ipſius verbi, ut in activa voce, Eg var ad elska; vel Participium paſſivum, ut in paſſiva, eg var elskadur. Sic eg var ad brenna/ eg var brendur: eg var ad ſnua/ eg var ſnuenn: eg var ad geſa/ eg var geſenn: eg var ad leſa/ eg var leſenn/ *&c.*

Plusquamperfectum per Eg haffde, & vel Participium paſſ. Neutrum, ut in activo; vel Maſculinum, ut in paſſivo, interjecta voce Vered: ut eg hafde elskad/ eg hafde vered elskadur: eg haffde brendt/ eg haffde vered brendur: eg haffde ſnued/ eg haffde vered ſnuenn: eg hafde geſed/ eg haffde vered geſenn: eg hafde leſed/ eg hafde vered leſenn.

* Eſt hoc verbum etiamnum in uſu apud Boreales *Anglos*, & *Scotos*, & frequens occurrit in verſione Æneidos *Douglaſſiana*: ut, This Goddes ettillit gif werdes were not contrare. .... hoc .... Dea gentibus eſſe, ſiqua fata ſinant ...

† Futu-

† Futurum Activum per unum verborum: eg skal/ mun/ maa/ vil/ aa/ ætla/ & infinitivum verbi, exempta particula, ad, ut, eg skal elska/ brenna/ ſnua/ gefa/ leſa/ *&c.* Paſſivum autem per eadem verba, prætereaque particulam verda, & Participium paſſivum, ut eg skal verda elskadur/ brendur/ ſnuenn/ gefenn/ leſenn.

Perfectum & Plusquamperfectum Conjunctivi circumſcribuntur per verbum Eg hefe ejuſdem modi & temporis, & Particip. paſſ. Neut. in Activa voce; Maſculinum autem in paſſiva, ſemper inſerta vocula vered, ut, Eg haffe elskad/ brent/ ſnued/ gefed/ leſed; eg hafe vered elskadur/ brendur/ ſnuenn/ gefenn/ leſenn: Sic eg hefde elskad/ brent/ *&c.* Et eg hefde vered elskadur/ brendur/ *&c.*

Futurum circumſcribitur per Verbum Eg skal vel mun ejuſdem modi & temporis, & vel Infinitivum præſentem, adempto pronomine, ut, eg skule vel mune elska/ brenna/ ſnua/ gefa/ leſa; vel Participium, paſſivum præpoſito verda, ut, eg mune vel skule verda elskadur/ brendur/ ſnuuen/ gefenn/ leſenn.

Præteritum Infinitivi per Infinitivum Verbi eg hef circumſcribitur, & vel particip. paſſ. Neutrum, in Activa voce, ut Ad hafa elskad/ brennt/ ſnued/ gefed/ leſed; Vel particip. itidem paſſivum, ſed Maſculinum in voce paſſiva, inſerta, ſuo more, vocula vered: ut ad hafa vered elskadur, brendur, ſnuenn, gefenn, leſenn.

Futurum tandem exprimitur beneficio horum verborum, eg mun, eg skal, eg aa, eg maa, aſſumpto, vel ipſius verbi Infinitivo & dempta Præpoſitione, ut in Activa voce, ad mune *vel* skule elska, brenna, ſnua, gefa, leſa: vel Participio paſſivo, vocula verda interpoſita; ad mune verda elskadur, brendur, ſnuenn, leſenn, gefenn, *&c.*

" Notandum autem eſt in *Iſlandica*, *Cimbrica*, vel veteri *Scandica*, quemadmodum in *Anglo-*
" *Saxonicâ*, & *Franco-Theotiſcâ*, verba auxiliaria haud raro uſurpari cum elleipſi verbi principalis,
" cujus tempora circumſcribunt: ut, Enn Groa vard ſo feingenn ad hun munde Ongua Galldra,
" *Groa tanto perfuſa eſt gaudio, ut nullis incantationibus amplius uſa eſſet*; pro munde gala Ongua
" galldra, ut ſupra in eadem mythol. hun gol galldra ſijna yffer Thor. *Edda Sturl.* mythol. LVI.

Præmonenda heic duo: I. Quorundam verborum hanc eſſe naturam, ut in præſenti & perfecto paſſivo non circumſcriptis, diverſam ſuſcipiant ſignificationem ab ea, quam in Activa voce habuerunt: ideoque & heic circumſcribenda eſſe, ne mutetur ſignificatio: Exemp. gr. Eg elskaſt, *vel* vier elskuſtum & eg elskadeſt, non tantum ſignificat *me amari*; ſed aliquid infert amplius, nimirum me ita ab aliquo *amari*, ut eum viciſſim pari ſtudio *amem*. Adeoque nova quædam ſignificatio ex utraque voce conflata heic oriri videtur, eaque haud abſimilis illi, quam *Mediam* Græci appellant. Sed cum dico: Eg er *vel* var elskadur, id ſolum dico, quod Activæ vocis ſignificatui paſſive correſpondet, me videlicet *amari* & *amatum eſſe*. Simile judicium eſt de verbo Eg Kenne, & eg Kenneſt, *&c.* " Operæ pretium me facturum ſpero, & à Grammaticis
" inſtitutionibus haud alienum, ſi in hoc capite de verborum modis, & temporibus circumſcri-
" bendis, ut *Iſlandi* etiam ſignificationem Latini *poſſum*, vel *potis ſum* circumſcribunt, & deſignent
" auxilio verborum at Gæta, & at fa Tyronum gratia non gravatus fuero aliquot exemplis
" oſtendere, iſtiuſmodi autem ſunt, in infinitivo, at gæta talad, *poſſe loqui*; at gæta leſid, *legere*
" *poſſe*. In aliis modis; ſo ad Þeir gatu eige mattaſt firi Þui, *adeo ut non poſſent manducare*, Marc.
" III. 20. Þeir gatu Þat eige, *non potuerunt*. Marc. IX, 18. Ef Þu gietur truad, *ſi potes credere*,
" *v.* 23. Þui gatum vær ei drifad hann vt, *quare non potuimus ejicere eum*? Haud ſecus per at fa:
" ut, at fa gietnad, *concipere*, vel *concipere poſſe*; at fa hendlat, *capere poſſe*, vel *capere*; huor fær
" Þa hialpaſt, *quis poteſt eſſe Salvus*, vel *quis Salvabitur*? Ottudeſt æſer ad Þeir mundu ei fa bunded,
" ulfin afftur, *metuebant Aſæ ne lupum denuo poſſent ligare*. En eff hann ei feinge ſlited Þetta
" band, *ſin nequiverit rumpere iſtud vinculum*; Eff Þier binded mig ſo ieg fæ mig ecke leiſt, *ſi*
" *adeo me ligaveritis, ut ipſe me expedire nequeam*; eff Þu villt Þa fær Þu mig vel hreinſad, *ſi vis*,
" *potes me mundare*; huornen fær eirn Satan annan utrekid, *quomodo poteſt Satanas Satanan ejicere*?
" epter Þui ſem Þeir Þad heyrt gatu, *prout poterant audire*. At fanga etiam eodem modo uſur-
" patur: ut, hieldu rad huornen helſt ad Þeir feinge tortynt honum, *concilium faciebant, quomo-*
" *do eum perderent*. Hæc autem perlectis VIII, & IX capitibus, faciliora intellectu erunt.

II. In Interrogando poſtponi Verbis pronomina, ut Elskar Þu? Villttu? Skriffar Þu? *&c.*

CONJUGATIONES VERBORUM SUNT QUINQUE.

Prima Conjugatio

Eſt Verborum in a deſinentium, quæ perſonas Singularis Numeri ſecundam & tertiam Indicativi præſentis Activi terminant in ar, ut Eg elska, Þu elskar, hann elskar, *amo*, *amas*, *amat*.

---

† Nota etiam quod futurum aliquando circumſcribitur per Eg fær: ut, Drotten huer fær ad bua i Þinne Tialbud, *domine*, *quis habitabit in tabernaculo tuo*? Pſalm. XV, 1. Vide at fa. *Para-*

Paradigma Primæ Conjugationis.

Indicativus Præsens.

Sing.	[a] Eg elska	Þu elskar	hann elskar
Dual. Plur.	vier, vid elskum,	Þier, Þid elsked,	Þeir elska.

Præteritum Imperfectum.

Sing.	Eg var ad elska	Þu varst ad elska	hann var ad elska
Dual. Plur.	vier, vid vorum ad elska,	Þier, Þid vorud ad elska,	Þeir voru ad elska.

Præteritum perfectum.

Sing.	Eg [b] elskade	Þu elskader	hann elskade
Dual. Plur.	vier, vid elskudum,	Þier, Þid elskudud,	Þeir [c] elskudu.

Circumſcribitur per hefe, ut eg hefe elskad, Þu hefur elskad, han hefur elskad, vier hofum elskad, &c.

Præteritum plusquamperfectum.

Sing.	Eg hafde elskad	Þu hafder elskad	hann hafde elskad
Dual. Plur.	vier, vid hofdum elskad,	Þier, Þid hofdud elskad,	Þier hofdu elskad.

Futurum.

Sing.	Eg skal elska	Þu skalltt elska	hann skal elska
Dual. Plur.	vier, vid skulum elska,	Þier, Þid skulud elska,	Þeir skulu elska.

Sic eg mun elska, eg vil elska, eg aa ad elska, eg maa elska, eg ætla ad elska, &c.

Imperativus Præsens.

Sing.	Elske eg	elska Þu, elskadu per Syncop.	elske hann
Dual. Plur.	elskum vier, vid,	elske Þier Þid,	elske Þeir,

Futurum Imperativi cum Futuro Conjunctivi coincidit, niſi quod pronomen poſtponatur hoc modo:

Sing.	Elska skal eg	elska skalltu	elska skal hann
Dual. Plur.	elska skulum vid, vier,	elska skulu Þid, Þier,	elska skulu Þeir.

Sic Elska muntu, elska villtu, elska aattu, elska maattu, &c.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg elske	Þu elsker	hann elske
Dual. Plur.	vier vid elskum,	Þier, Þid elsked,	Þeir elske.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg elskade	Þu elskader	hann elskade
Dual. Plur.	ad vier, vid elskudum,	Þeir, Þid elskudud,	Þeir elskudu.

Perfectum.

Sing.	Ad eg hafe elskad	Þu hafer elskad	hann haffe elskad
Pl. & Dual.	ad vid, vier hofum elſkad,	Þid, Þier hafed elskad,	Þeir hafe elskad.

Plusquamperfectum.

Sing.	Ad eg hefde elskad	Þu hefder elskad,	hann hefde elſkad
Plur. Dual.	vier, vid hefdum elſkad,	Þier, Þid hefdud elskad,	Þeir hefde elſkad.

Futurum.

Sing.	Ad eg skule elſka	Þu ſkuler elska	hann skule elſka
Dual. Plur.	vier, vid skulum elſka,	Þier, Þid skulud elſka,	Þeir skule elska.

Sic Ad eg mune elska, ad eg eige vel meige elska, &c.

Infinitivus.

Præſens, Ad elska.

Præteritum, Ad hafa elskad.

Futurum, Ad mune vel skule elska.

Participium.

Præſens, Elskande: Circumſcript. Verande ad elska.

---

a Indicativus præſens non raro circumſcribitur per auxiliare verbum er, & participium præſentis temporis: ut, fyrſtu er Eg Þeß oſkande af ollu hiarta, *primum hoc ex corde precor.* Framar meir er Eg og ſo vnmbidiande alla mijna medbrædr i Guds Orde, *præterea peto ab omnibus confratribus meis divini ſermonis miniſtris.* Gudbrand. *Thorluckſon.* Til leſarans in fine Bibliorum *Iſlandicorum.* *b* Præt. perfect, in *Aræ* Schedis terminatur in a: ut ſcrifatha, *ſcripſi.* & in i: ut, hannathi, *expulit*, *extorrem egit.* *c* In *Aræ* Schedis & *Snorronis Sturlonidis* hiſtoria *R. R.* Septentrionalium, pro u finali fere nunquam non legitur o breve in tertia plurali præt. imperfecti: ut in urÞo pro urdu; hofÞo pro hofdu; feingo pro feingu; flyÞo, pro flydu; giorÞo pro giordu; ſato, pro ſatu; heyrÞo, pro heyrdu. cum multis aliis

Vocis

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg elskaſt	þu elskaſt	hann elskaſt
Dual. Plur.	vier vid elskumſt,	þier þid elskeſt,	þeir elskaſt.

Sed in hac forma verbum eg elskaſt potius deponentalis ſignificationis eſt, quam paſſivæ, dicimus enim, þeir elskaſt, non pro eo, quod Latini, *amantur*; ſed pro, *amant ſe invicem*, veluti ſupra monuimus. Nos tamen analogiam inflexionis oſtendendam cenſuimus. Alias hoc tempus ita circumſcribunt Iſlandi: Eg er elskadur/ þu ert elskadur/ hann er elskadur/ vier vel vid erum elskader/ þier vel þid erud elskader/ þeir eru elskader.

Imperfectum.

Sing.	Jeg var elskadur	þu varſt elskadur	hann var elskádur
Dual. Plur.	vier, vid vorum elskader,	þier, þid vorud elskader,	þeir voru elskader.

Perfectum.

Sing.	Eg elskadeſt	þu elskadeſt	hann elskadeſt
Dual. Plur.	vier, vid elskuduſtum,	þeir, þid elskuduſt,	þeir elskuduſt.

Sed & hoc tempus cum præſenti ſignificatione concurrit. Rectius enim in paſſiva ſignificat. dicimus;

Sing.	Eg hefe vered	þu hefur vered	hann hefur vered	elskadur
Dual. Plur.	vier, vid hofum vered,	þier, þid hafed vered,	þeir hafa vered	elskader.

Pluſquam perfectum.

	Singul.		Dual. Plural.	
1. Perſ.	Eg hafde vered	elskadur	Vier vel vid hofdum vered	elskader.
2.	þu hafder vered		þier vel þid hofdud vered	
3.	hann hafde vered		þeir hoffdu vered	

Futurum.

	Singul.		Dual. Plural.	
1.	Eg mun verda	elskadur	vier vel vid munum verda	elſkader.
2.	þu munt verda		þier vel þid munud verda	
3.	hann mun verda		þeir munu verda	

Imperativus Præſens.

	Singul.		Dual. Plural.	
1.	vere vel ſie eg	elſkadur	verum vel ſieum Vid vel vier	elſkader.
2.	vertu vel ſiertu		verde vel ſieu þidr vel þid	
3.	vere vel ſie hann		værde vel ſieu þeir	

Futurum.

1.	Eg skall verda	elskadur	vier, vid skulum verda	elſkader.
2.	þu skalltt verda		þier, þid skulud verda	
3.	hann skal verda		þeir skulu verda	

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg elskeſt	ad þu elskeſt	ad hann elskeſt
Dual. Plur.	ad vier, vid elskuſtum,	þier, þid elskeſt,	þeir elskeſt.

Circumſcribitur autem uſitatius ita:

	Singul.		Dual. Plur.	
1.	Ad eg ſie	elskadur	vier vel vid ſieum	elſtader.
2.	ad þu ſiert		þier vel þid ſieud	
3.	ad hann ſie		þeir ſieu	

Imperfectum.

	Singul.		Dual. Plur.	
1.	Ad eg være	elskadur	vier vel vid værum	elſtader.
2.	ad þu værer		þier vel þid værud	
3.	ad hann være		þeir være	

Perfectum,

1.	Ad eg hafe vered	elskadur	vier vel vid hofum vered	elſtader.
2.	ad þu hafer vered		þier vel þid hafed vered	
3.	ad hann hafe vered		þeir hafe vered	

Pluſquam

Plusquam perfectum.

	Singul.		*Dual. Plural.*	
1.	Ad eg hefde vered	elskadur	vier vel vid hefdum vered	elskader.
2.	ad Þu hefder vered		Þier vel Þid hefdud vered	
3.	ad hann hefde vered		Þeir hefdu vered	

Futurum.

1.	Ad eg mune vel skule	verda	elskadur	vier vel vid munum vel skulum	verda	elskader.
2.	ad Þu muner vel kuler			Þeir, Þid munud, skulud		
3.	ad hann mune vel skule			Þeir mune vel skule		

Infinitivus.

Præsens, Ad elskast: rectius ad verda vel vera elskadur.
Præteritus, Ad hafa vered elskadur.
Futurus, Ad mune verda elskadur.
Participium præteritum, elskadur.

Et hæc est inflexio Verborum primæ Conjugationis. Ad hunc modum conjugantur reliqua omnia in a, ut, Eg Afla, *lucror* vel *venor*, Þu aflar, hann aflar, aflade in præterito: Eg baka, *pinso*, bakade: Eg dyrka, *glorifico*, dyrkade: Eg efa, *dubito*, efade: eg grunda, *meditor*, grundade: eg hugga, *consolor*, huggade: eg jaata, *confiteor*, jaatade: eg klaga, *accuso*, klagade: eg lofa, *promitto*, *permitto*, *laudo*, lofade: eg marka, *signo*, markade: eg naga, *rodo*, nagade: eg offra, *offero*, offrade: eg prenta, *typis excudo*, eg prentade: eg rata, *viam teneo*, item *incurro*, ratade: eg syndga, *pecco*, syndgade: eg tala, *loquor*, talade: eg vintna, *testor*, vitnade: eg ykia, *exaggero*, ykiade: eg Þacka, *gratias ago*, Þackade: eg ætla, *opinor*, ætlade, & infinita alia.

Regula de præteritis Verborum primæ Conjugationis.

Omnia Verba primæ Conjugationis formant Præteritum adjecta ad primam personam præsentis Indicativi syllaba de, ut eg elska in præsenti, in præterito eg elskade: eg hata, *odi*, eg hatade. Excipiuntur pauca, ut eg tapa tapte, eg skapa skoop vel skapte, eg geya eg goo, *&c.*

SECUNDA CONJUGATIO

Est Verborum in e desinentium, quæ Personas Singularis Numeri, secundam & tertiam Præsentis Indicativi Activi terminant in er, ut Eg Brenne, Þu brenner, hann brenner, *uro, uris, urit.*

Paradigma Secundæ Conjugationis.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Brenne	Þu brenner	hann brenner
Dual. Plur.	vid, vier brennum,	Þid, Þier brenned,	Þeir brenna.

Præteritum Imperfectum.
Circumsc. Eg var ad brenna, *&c.* ut in 1. Conj.

Præteritum perfectum.

Sing.	Eg brende	Þu brender	hann brende
Dual. Plur.	vid, vier brendum,	Þid, Þier brendud,	Þeir brendu.

Circumsc. per Hefe, ut eg hefe brent, Þu hefur brentt, *&c.*
Præteritum plusquam perfectum, Eg haffde brentt, *&c.*
Futurum, Eg skal brenna, *&c.* Sic eg mun brenna, eg vil brenna, eg aa ad brenna, *&c.* omnia ut in 1. Conj.

Imperativus Præsens.

Sing.	Brenne eg	brenn Þu, brendu,	brenne hann
Dual. Plur.	brennum vid, vier, vær,	brene Þid, Þier,	brenne Þeir.

Futurum, brenna skal eg, skalltu, skal hann, *&c.*
Sic Brenna munttu, villttu, aattu, maattu, *&c.*

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg brenne	Þu brenner	hann brenne
Dual. Plur.	ad vid, vier brennum,	Þid, Þier brenned,	Þeir brenne.

Imper-

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Brende	Þu brender	hann brende
Dual. Plur.	ad vier, vid brendum,	Þier, Þid brendud,	Þeir brendu.

Perfectum, Ad eg haffe brent, *&c.*
Plusquam perfectum, Ad eg hefde brent, *&c.*
Futurum, Ad eg ſkule vel mune, vel eige vel meige brenna, *&c.*
Infinitivus præſens, Ad brenna.
Præteritum, Ad haffa brentt.
Futurum, Ad mune vel ſkule brenna.
Participium præſens, brennande: Circumſc. verande ad brenna.

Vocis Paſſivæ
Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Brenneſt	Þu brenneſt	hann brenneſt
Dual. Plur.	vid, vier brennuſtum,	Þid Þier brenneſt,	Þeir brennaſt.

Circumſc. uſit. Eg er brendur, vel verd brendur, &c.
Imperfectum Circumſc. Eg var brendur.

Perfectum.

Sing.	Eg brendeſt	Þu brendeſt	hann brendeſt
Dual. Plur.	vid, vier brendunſt,	Þid Þier brenduſt,	Þeir brenduſt.

Uſitatius ita Eg hefe vered brendur, &c.
Pluſquamperfect. Circumſc. Eg haffde vered brendur, &c.
Futurum Circumſcript. Eg mun verda brendur, &c.

Imperativus Præſens.

Sing.	Brenneſt eg	brenneſt Þu	brenneſt hann
Dual. Plur.	brennunſt vid, vier,	brenniſt Þid, Þier,	brenniſt Þeir.

Uſitat. Sie vel vere eg brendur, ſie vel vere hann brendur, &c.
Futurum Ciſcumſc. Eg ſkal verda brendur, &c.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg brenneſt	ad Þu brenneſt	ad hann brenneſt
Dual. Plur.	ad vid, vier brennuſtum,	ad Þid, Þier brenneſt,	ad Þeir brenneſt.

Circumſc. Ad eg ſie vel verde brendur, &c.
Imperfectum Circumſc. Ad eg være brendur, &c. Vel ſic,

Sing.	Ad eg brendeſt	ad Þu brendiſt	ad hann brendiſt
Dual. Plur.	ad vid, vier brennuſtum,	ad Þid, Þier brenduſt,	ad Þeir brendeſt.

Perfectum Circumſc. Ad eg hafe vered }
Pluſquamperfectum Circumſc. Ad eg hefde vered } brendur.
Futurum Circumſc. Ad eg mune vel ſkule vera }

Infinitivus.
Præſens, Ad brennaſt, Circumſc. ad verda brendur.
Præteritum, Ad haffa verid }
Futurum, Ad mune vel ſkule verda } brendur.
Participium præteritum, brendur.

Sic Conjugantur Eg bende, *Vieo,* Þu bendez, hann bender, bendte in præterito: eg deide, *occido,* deidde: eg eide, *abſumo,* eidde: eg filge, *comitor,* filgde: eg gaae, *attendo* vel *animadverto,* gaade: eg hefne, *ulciſcor,* heffnde: eg irkie, *carmen facio,* item *colo,* ſc. *terram,* irkte: eg kaupee *emo,* keipte: eg leiſe, *permitto,* leiſde: eg mæle, *metior,* mælltte: eg nefne, *nomino,* nefnde: eg ølle, *in cauſa ſum,* ølle: eg pyne, *crucio,* pynde: eg ryke, *regno,* rykte: eg ſaae, *ſero,* ſaade: eg tyne, *perdo,* tynde: eg veide, *venor,* veidde: eg yle, *ejulo,* ylde: eg æde, *furo,* ædde, *&c.*

Regulæ de præteritis Verborum Secundæ Conjugationis.

Reg. I. Verba omnia, quæ unam harum literarum a, b, d, f, g, l, m, n, r, (quas doctrinæ causâ Characteriſticas nuncupamus) ante finale e habent, formant ſua Præterita, interſerendo, inter Characteriſticam & e terminale, literam d, ut, eg gaae, *animadverto,* eg gaade in præt. ſaae, *ſero,* ſaade: eg kembe, *pecto,* kembde: eg hlyde, *obedio,* hlydde: eg kiæfe, *ſuffoco,* kiæfde: eg leinge, *prolongo,* leingde: eg hæle, *commendo,* hælde: eg hremme, *unguibus rapio,* hremde: eg ſyne, *monſtro,* ſynde: eg fære, *loco moveo,* færde.

Excipiuntur:

1. Si Characteriſticam d aliæ præcedant conſonæ, non interſeritur d, ſed t, ut, eg bende, *vieo, flecto,* aut *innuo,* eg bendte: eg ellde, *igni coquo,* eg elldte: eg gellde, *exſeco,* eg gelldte: herde, *induro,* herte. Hinc tamen excipe eg vende, *verto,* eg ſende, *mitto,* quæ præteritum ſimile habent cum præſenti,

ſenti, eg vende *verti*, eg ſende *miſi*. Singularis formæ eſt eg hrinde, *pello*, eg hratt in præt. Þu hrattſt/ hann hratt/ vier/ vid hrundum/ Þier/ Þid hrundud, Þeir hrundu. Millde/ *mitigo*, facit eg milldade.

2. Geminnm l, præcedens terminationem e, adſciſcit t, ut, eg gille, *inauro*, gillte: eg helle, *fundo*, hellte: eg ſtille, *tempero*, ſtilltte: eg ſpille, *corrumpo*, eg ſpilltte, *&c.* Tria tamen inveni quæ Analogiam ſervant, eg hrelle, *mærorem affero*, hrellde: eg tolle, *hæreo*, tollde (eg trille, trillde.) At eg olle ſimile præſenti facit præteritum olle.

3. Ad eundem modum formantur, quæ geminum n pro Characteriſtica ſortita ſunt, ut eg brynne, *adaquo*, bryntte: eg kinne, *notum facio*, kynntte, *&c.*

4. Quæ habent geminum r ante e finale, etiam in Præterito deſinunt in te, eg fyrre, *privo, fruſtror*, fyrtte: eg ſperre, *exporrigo*, eg ſperte.

5. Nonnulla alia ſed pauca, quæ ſuo modo formant præterita, ut, eg mæle, *metior*, eg mælltte: eg ſtæle, *animum addo*, eg ſtælltte: eg Þeige, *taceo*, eg Þagde: eg ſeige/ eg ſagde/ *dico*: eg kyyde/ *ægre habeo*, eg kueid: eg kiore/ *eligo*, eg kiore: eg bale/ *vigeo*, facit balade: eg gale, *vociferor*, galade: eg haange, *pendeo*, duplex facit præteritum, unum Analogum eg haangde; alterum anomalum ſed uſitatius eg hieck.

Reg. II. Habentia k, p, ſ, t ante e finale in Indic. Præſenti, aſſumunt in Præt. literam Characteriſticam t, ut, eg kueike, *accendo*, kueikte: eg gape, *hio*, eg gapte: eg lyſe, *lucernam præfero*, eg lyſte: eg reyte, *deglubo*, eg reytte. Hic tamen notabis, ſi vel t geminetur in præſenti ante e, vel etiam aliam conſonam immediate præcedentem habeat, idem erit præteritum cum præſenti indicativo; ut, eg friette, *fama accepi*, in præt. eg friette: eg giſte, *divertor*, giſte: eg hellte, *claudum facio*, hellte: eg ſlette, *explano*, ſlette: eg ſækie, *adfero*, facit eg ſookte: eg heite quando ſignificat *vocor* vel *voveo*, facit præter. eg hiet/ Þu hieſt/ hann hiet; ſed quando denotat *calefacio*, analogice formatur eg heytte.

Reg. III. Deſinentia in ye faciunt ude in præterito, eg hlye hlude/ kniie knude/ eg rye rude: At Þreye facit Þreide vel Þraade: eg ſockue/ *mergo*, facit ſokte: eg æe, eg aade.

Tertia Conjugatio

Eſt Verborum in i exeuntium quorum perſonæ ſingulares ſecunda & tertia præſentis Indicativi Activi deſinunt in ir, ut, eg ſny/ Þu ſnyr/ hann ſnyr/ *verto, vertis, vertit.*

Paradigma Tertiæ Conjugationis.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Sny	Þu ſnyr	hann ſnyr
Dual. Plur.	vier, vid ſnuum.	Þier, Þid ſnued,	Þeir ſnua.

Imperfectum, Eg var ad ſnua, &c.

Perfectum.

Sing.	Eg Snere	Þu ſnerer	hann ſnere
Dual. Plur.	vier vid ſnerum/	Þier Þid ſnerud/	Þeir ſneru.

Pluſquamperfectum, Eg haffde ſnued/ &c.
Futurum, Eg skal/ mun/ vil/ &c. ſnua.

Imperativus Præſens.

Sing.	Snue eg	Snu Þu/ ſnuudu/	Snuue hann
Dual. Plur.	ſnuum vid/ vier/	ſnued Þid Þier/	ſnue Þeir.

Futurum, Snuua skalltu/ Snuua skal hann/ &c.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg ſnuue	ad Þu ſnuver	ad hann ſnuue
Dual. Plur.	ad vid/ vier ſnuum/	ad Þid/ Þier ſnued/	ad Þeir ſnuue.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg ſnere	Þu ſnerer	hann ſnere
Dual. Plur.	ad vid/ vier ſnerum/	Þid Þier ſnerud/	Þeir ſnere.

Perfectum, Ad eg haffe ſnued/ &c.
Pluſquam perfectum, Ad eg hefde ſnued/ &c.
Futurum, Ad eg munde/ skillde ſnua/ &c.

Infinitivus.

Præſens, Ad Snua.
Præteritum, Ad haffa Snued.
Futurum, Ad mune Snuua.
Participium præſens, Snuande.

Vocis

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Snyſt	Þu ſnyſt	hann ſnyſt
Dual. Plur.	vier vid ſnuuſtum/	Þier Þid ſnueſt/	Þeir ſnuuaſt.

Imperfectum, Eg var ſnuuen vel var ad ſnuaſt/ item Mier var ſnuved.

Perfectum.

Sing.	Eg ſnereſt	Þu ſnereſt	hann ſnereſt
Dual. Plur.	vier vid ſneruſtum/	Þier Þid ſneruſt/	Þeir ſneruſt.

Pluſquam perfectum, Eg haffde ſnueſt vel vered ſnuvenn/ &c.

Futurum, Eg skall ſnuaſt, mun verda ſnuvenn, *&c.*

Imperativus Præſens.

Singulariter.		*Dual. & Plur.*	
1. Sie vel vere eg 2. ſiertu vel vertu 3. ſie vel vere hann	Snuenn	Sieum vel verum vier ſieud vel vered Þid Þier ſie vel vere Þeir	Snuuner.

Futurum, Suaſt skalltu, Þu skalltt verda ſnuenn, *&c.*

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Snueſt	Þu ſnueſt	hann ſnueſt
Dual. Plur.	ad, vid, vier ſnuunſt	Þid Þier ſnueſt,	Þeir ſnueſt.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Snereſt	Þu ſnereſt	hann ſnereſt
Dual. Plur.	ad vid vier ſnerunſt,	Þid Þier ſneruſt	Þeir ſnereſt.

Perfectum, Ad eg hafe vered ſnuvenn.

Pluſquam perfectum, ad eg hefde vered ſnuenn.

Futurum, ad eg munde vel skillde verda ſnuenn.

Infinitivus.

Præſens, Ad Snuvaſt vel verda ſnuuenn Circ.

Præteritum, ad haffa vered ſnuuenn.

Futurum, ad mune verda ſnuenn.

Participium Præteritum, Snuenn.

Sic Conjugantur Eg By/ Þu byr/ hann byr/ *&c.* bioo in præt. Eg ſly/ *fugio*, ſluude; eg ny/ *urgeo*, eg nere/ *&c.*

Regula de præteritis Verborum Tertiæ Conjugationis.

Verba hujus Conjugationis pauca ſunt: præter illud, quod Paradigmatis loco poſitum eſt, hæc ſaltem occurrunt:

Eg	By/ *habito*, Dy/ *quaſſo*, Fly/ *fugio*, Ny/ *urgeo*, Dey/ *morior*, Spy/ *vomo*,	In Præterito.	bioo. dude. flude. nere. doo. ſpioo.

QUARTA CONJUGATIO

Eſt Verborum in b, d, f, g, k, l, m, n, p, t, deſinentium, quorum perſonæ ſingulares ſecunda & tertia præſentis Indicativi Activi terminantur in ur, ut, eg hverb/ *evaneſco*, Þu hverbur/ hann hverbur: eg bid/ *precor*, Þu bidur/ hann bidur: eg gef/ *dono*, Þu gefur/ hann gefur: eg ligg/ *cubo*, Þu liggur/ hann liggur: eg vijk/ *cedo*, Þu vijkur/ hann viikur: eg fel/ *occulto*, Þu felur/ hann felur: eg tem/ *domo*, Þu temur/ hann temur: eg finn/ *invenio*, Þu finnur/ hann finnur: eg kryp/ *curvus incedo*, Þu krypur/ hann krypur: eg et/ *comedo*, Þu etur/ hann etur.

Paradigmata Quartæ Conjugationis.

I. in b.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Hverb	Þu hverbur	hann hverbur
Dual. Plur.	vier, vid hverbom,	Þier Þid hverbed,	Þeir hverba.

Perfectum.

Sing.	Eg hvarb	Þu hvarbſt	hann hvarb
Dual. Plur.	vier vid hvorbum,	Þier Þid hvorbud,	Þeir hvurbu.

Impera-

Imperativus.

Sing.	Hverbe eg	hverb þu	hverbe hann
Dual. Plur.	hverbum vier, vid,	hverbe þier þid,	hverbe þeir.

Conjunctivus præsens.

Sing.	Ad eg hverbe	þu hverber	hann hverbe
Dual. Plur.	ad vier vid hverbum,	þier þid hverbed,	þeir hverbe.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg hvirbe	þu hvirber	hann hvirbe
Dual. Plur.	ad vier, vid hvirbum,	þier, þid hvirbud.	þeir hvirbe.

Infinitivus præsens, Ad hverba.

Participium { *præsens,* Hverbadde. *præteritum,* Horfenn.

Reliqua tempora omnium modorum, more ſuperiorum, Circumſcribuntur.

II. in d.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Bid	þu bidur	hann bidur
Dual. Plur.	vier, vid bidium,	þier, þid bidied,	þeir bidia.

Perfectum.

Sing.	Eg bad	þu badſt	hann bad
Dual. Plur.	vier vid baadum,	þid þier baadud,	þeir baadu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Bidie eg	bid þu, bittu,	bidie hann
Dual. Plur.	bidium vid vier,	bidie þid þier,	bidie þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg bidie	þu bidier	hann bidie
Dual. Plur.	ad vid vier bidium,	þid þier bidied,	þeir bidie.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg bæde	þu bæder	hann bæde
Dual. Plur.	ad vid, vier bædum,	þid, þier, bædud,	þeir bæde.

Infinitivus.

Præſens, Ad Bidia.

Participium { *præſens,* Bidiande. *præteritum,* bedenn.

Ab hoc verbo deſcendit deponens, Eg Bidſt, quod per ſe nihil ſignificat, ſed poſtpoſita præpoſitione fyrer, in adverbium mutata, ut eg Bidſt fyrer ſignificat, precationibus invigilo & inſto, preces coram numine fundo, in præterito Eg Badſt fyrer, Infinitiv. Ad Bidiaſt fyrer.

Paſſiva vox Verbi Eg bid omnia omnium modorum tempora habet Circumſcripta, per verba Eg er/ verd/ mun/ skal/ hefe/ & participium præteritum bedenn.

III. in f.

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Gef	þu gefur	hann gefur
Dual. Plur.	vid, vier gefum/	þid þier gefed/	þeir gefa.

Perfectum.

Sing.	Eg Gaf	þu gaffſt	hann gaff
Dual. Plur.	vid vier gefum/	þid þier gefed/	þeir gefa.

Imperativus Præſens.

Sing.	Gefe eg	gef þu/ gefdu	gefe hann
Dual. Plur.	gefum vid vier/	gefe þid/ þier/	gefe þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg giefe	þu gefer	hann gefe
Dual. Plur.	ad vid vier gefum/	þid þier gefed/	þeir gefe.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg giæfe	þu giæfer	hann giæfe
Dual. Plur.	ad vid vier giæfum/	þid/ þier giæfud/	þeir giæfe.

Infinitivus Præſens, Ad Gefa.

Participium Præſens, Gefande.

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Gefſt	þu gefſt	hann gefſt
Dual. Plur.	vid vier gefunſt/	þid/ þier gefeſt/	þeir gefaſt.

Per-

Perfectum.

Sing.	Eg gafst	Þu gafst	hann gafst
Dual. Plur.	vid vier gaafunst/	Þid/ Þier gafust/	Þeir gaafust

Utrumque tempus eleganter etiam circumscribitur Eg er vel verd gefenn/ eg var vel vard/ vel hefe vered gefenn.

Imperativus Præsens.

Sing.	Giefest eg	Þu	hann
Dual. Plur.	giefunst/ vid/ vier/	giefest Þid/ Þier/	giefest Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg Giefest	Þu giefest	hann giefest,
Dual. Plur.	ad vid vier giefunst,	Þid, Þier giefest,	Þeir gefest.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Giæfest	Þu giæfest	hann giæfest
Dual. Plur.	ad vid vier giæfunst,	Þid Þier giæfist	Þeir giæfest.

Infinitivus Præsens, Ad Gefast.
Participium passivum, Giefenn.

IV. in g.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Ligg	Þu liggur	hann liggur
Dual. Plur.	vid vier liggium,	Þid Þier ligged,	Þeir liggia.

Perfectum.

Sing.	Eg Laa	Þu laast	hann laa
Dual. Plur.	vid, vier laaum,	Þid Þir laaud,	Þeir laau.

Imperativus præsens.

Sing.	Ligge eg	ligg Þu	ligge hann
Dual. Plur.	liggium vid vier,	ligge Þid Þier,	ligge Þeir.

Conjunctivus præsens.

Sing.	Ad eg ligge	Þu ligger	hann ligge
Dual. Plur.	ad vid vier liggium.	Þid Þier ligged,	Þeir ligge.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg læge	Þu læger	hann læge
Dual. Plur.	ad vid vier lægium,	Þid Þier lægiud,	Þeir læge.

Infinitivus Præsens, Ad Liggia.
Participium Præsens, Liggiande. C. P.

V. in k.

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Vyk	Þu vykur	hann vykur
Dual. Plur.	vid vier vykium,	Þid Þier vyked,	Þeir vykia.

Perfectum,

Sing.	Eg viek	Þu viekst	hann viek
Dual. Plur.	vid, vier vikum,	Þid Þier vikud,	Þeir viku.

Imperativus Præsens.

Sing.	Vyke eg	vyk Þu, vykttu	vyke hann
Dual. Plur.	vykium vier, vid,	vikie Þier, Þid,	vyke Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg vyke	Þu vyker	hann vyke
Dual. Plur.	ad vid, vier vykium,	Þid, Þier vyked,	Þeir vike.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg vieke	Þu vieker	hann vieke
Dual. Plur.	ad vid vier viekum.	Þid Þier viekud,	Þeir vieke.

Infinitivus præsens, Ad Vykia.
Participium Præsens, Vykiande.

Passivæ vocis tempora per Participium præteritum Vikenn, & verba superius tradita circumscribi solent.

VI. in l.

Indicativus præsens.

Sing.	Eg Fel	Þu Felur	hann Felur
Dual. Plur.	vid vier felum,	Þid Þier feled,	Þeir fela.

Perfectum.

Sing.	Eg Falde	Þu Falder	hann Falde
Dual. Plur.	vid vier foldum,	Þid Þier foldud,	Þeir foldu.

Imperativus præsens.

Sing.	Fele eg	fel Þu, feldu	fele hann
Dual. Plur.	felum vid vier,	fele Þid Þier,	fele Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg Fele	Þu feler	hann fele
Dual. Plur.	ad vid vier felum/	Þid Þier feled/	Þeir fele.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Fæle	Þu fæler	hann fæle
Dual. Plur.	ad vid vier fælum/	Þid Þier fælud/	Þeir fæle.

Infinitivus Præsens, Ad Fela.
Participium Præsens, Felande.

Vocis Passivæ

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Felst	Þu felst	hann felst
Dual. Plur.	vid/ vier felunst/	Þier Þid felest/	Þeir felast.

Perfectum.

Sing.	Eg Faldest	Þu faldest	hann faldest
Dual. Plur.	vid vier foldunst/	Þid Þier foldust/	Þeir foldust.

Imperativus Præsens.

Sing.	Felest eg	felstu	felest hann
Dual. Plur.	felunst vid vier/	felest Þid/ Þier/	felest Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg Felest	Þu felest	hann felest
Dual. Plur.	ad vid vier felunst/	Þid Þier felest/	Þeir felest.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Fælest	Þu	hann
Dual. Plur.	ad vid vier fælunst/	Þid Þier fælest/	Þeir fælest.

Sed hæc omnia elegantius circumscribuntur sicut superiora.
Infinitivus præsens, Ad Felast.
Participium præteritum, Falenn.

VII. in m. *Indicativus Præsens.*

Sing.	Eg Tem	Þu temur	hann temur
Dual. Plur.	vid/ vier temium/	Þid Þier temied/	Þeir temia.

Perfectum.

Sing.	Eg tamde	Þu tamder	hann tamde
Dual. Plur.	vid vier tømdum/	Þid Þier tømdud/	Þeir tømdu.

Imperativus Præsens.

Sing.	Temie eg	tem Þu	temie hann
Dual. Plur.	temium vid vier/	temie Þid Þier/	temie Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg Temie	Þu temier	hann temie
Dual. Plur.	ad vid vier temium/	Þid Þier temied/	Þeir temie.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Temde	Þu temder	hann temde
Dual. Plur.	ad vid vier temdum/	Þid Þier temdud/	Þeir temde.

Infinitivus Præsens, Ad Temia.
Participium Præsens, Temiande.

Vocis Passivæ

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Temst	Þu temst	hann temst
Dual. Plur.	vid vier temiunst/	Þid Þier temiest/	Þeir temiast.

Perfectum.

Sing.	Eg Tamdist	Þu tamdist	hann tamdist
Dual. Plur.	vid vier tømdunst/	Þid Þier tømdust/	Þeir tømdust.

Circumsc. Eg var vel vard Tamen. Et eg hefe vered Tamen/ *&c.*

Imperativus Præsens.

Sing.	Temiest eg	temiest Þu	temiest hann
Dual. Plur.	temiunst vid vier/	temiest Þid Þier/	temiest Þeir.

Rectius vertu vel siertu Tamenn/ *&c.*

Con-

Conjunctivus præſens.

Sing.	Ad eg Temieſt	ad Þu temieſt	ad hann temieſt
Dual. Plur.	ad vid vier temiunſt/	ad Þid Þier temieſt/	ad Þeir temieſt.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg	Þu	hann Temdeſt
Dual. Plur.	ad vid vier temdunſt/	Þid Þier temdeſt/	Þeir temdeſt.

Infinitivus, Ad Temiaſt.
Participium, Tamenn.

VIII. in n. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Finn	Þu finnur	hann finnur
Dual. Plur.	vid/ vier finnum/	Þid Þier finned/	Þeir finna.

Perfectum.

Sing.	Eg Fann	Þu fanſt	hann fann
Dual. Plur.	vid vier fundum/	Þid Þier fundud/	Þeir fundu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Finne eg	finn Þu, finndu	finne hann
Dual. Plur.	finnum vid/ vier/	finne Þid/ Þier/	finne Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Finne	Þu finner	hann finne
Dual. Plur.	ad vid vier finnum/	Þid/ Þier finned/	Þeir finne.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Finde	Þu finder	hann finnde
Dual. Plur.	ad vid vier findum/	Þid Þier findud/	Þeir finde.

Infinitivus præſens, Ad Finna.
Participium præſens, Finnande.

Vocis Paſſivæ
Indicativus Præſens.

Sing.	Eg Finnſt	Þu finnſt	hann finnſt
Dual. Plur.	vid vier finnunſt/	Þid Þier finneſt/	Þeir finnaſt.

Perfectum.

Sing.	Eg Fanſt	Þu fanſt	hann fanſt
Dual. Plur.	vid vier fundunſt/	Þid Þier funduſt/	Þeir funduſt.

Imperativus Præſens.

Sing.	Finneſt eg	finnſtu	finneſt hann
Dual. Plur.	finnunſt vid vier,	finneſt Þid Þier,	finneſt Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg finneſt	Þu finneſt	hann finneſt
Dual. Plur.	ad, vid, vier finnunſt,	Þid Þier finneſt,	Þeir finneſt.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Findeſt	Þu findeſt	hann findeſt
Dual. Plur.	ad vid vier findunſt	Þid Þier findeſt,	Þeir findeſt,

Infinitivus præſens, Ad Finnaſt.
Participium præteritum, Fundenn.

IX. in p. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Gryp	Þu grypur	hann grypur
Dual. Plur.	vid vier grypum,	Þid Þier gryped	Þeir grypa.

Pluſquam perfectum.

Sing.	Eg Greip	Þu greipſt	hann greip
Dual. Plur.	vid, vier gripum,	Þid Þier gripud,	Þeir gripu.

Imperativus præſens.

Sing.	Grype eg	gryp Þu (gryptu)	grype hann
Dual. Plur.	grypum vid vier,	grype Þid Þier,	grype Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Greype	Þu gryper	hann grype
Dual. Plur.	ad vid vier grypum,	Þid Þier gryped,	Þeir grype.

P. Imperfectum.

Sing.	Ad eg Gripe (i breve)	Þu griper	hann gripe
Dual. Plur.	ad vid vier gripum,	Þid Þier gripud,	Þeir gripe.

Infinitivus præsens, Ad Grypa.
Participium præsens, Grypande.

Passivæ vocis solum Participium præteritum Gripenn, in usu est, per quod reliqua tempora & modi circumscribuntur.

X. in t. *Indicativus Præsens.*

Sing.	Eg Et	Þu etur	hann etur
Dual. Plur.	vid vier etum,	Þid Þier eted,	Þeir eta.

Plusquam perfectum.

Sing.	Eg Aat	Þu aatst	hann aat
Dual. Plur.	vid, vier aatum,	Þid Þier aatud,	Þeir aatu.

Imperativus præsens.

Sing.	Ete eg	et Þu	ete hann
Dual. Plur.	etum vier, vid,	ete Þier, Þid,	ete Þeir.

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg Ete	Þu eter	hann ete
Dual. Plur.	ad vid, vier etum,	Þid, Þier eted,	Þeir ete

Præt. Imperfectum.

Sing.	Ad eg æte	Þu æter	hann æte
Dual. Plur.	ad vid vier ætum,	Þid Þier ætud,	Þeir æte.

Infinitivus præsens, Ad Eta.
Participium præsens, Etande.

Vocis Passivæ

Indicativus Præsens.

Sing.	Eg Etst	Þu etst	hann etst
Dual. Plur.	vid vier etunst,	Þid, Þier etest,	Þeir etast.

Plusquam perfectum.

Sing.	Eg Aatst	Þu aatst	hann aatst
Dual. Plur.	vid vier aatunst,	Þid, Þier aatust,	Þeir aatust.

Usitatius autem circumscribuntur Eg er vel verd etenn & eg var vel hefe vered etenn, *&c.*

Imperativus Præsens.

Sing.	Etest eg	ettstu	etest hann
Dual. Plur.	etunst vid vier,	etest Þid, Þier,	etest Þeir.

Elegantius Vertu vel syerttu etenn, *&c.*

Conjunctivus Præsens.

Sing.	Ad eg	Þu	hann etest
Dual. Plur.	ad vid vier etunst,	Þid Þier etest,	Þeir etest.

Usitat. Ad eg Sie etenn, *&c.*

Imperfectum.

Sing.	Ad eg ætest	Þu ætest	hann ætest
Dual. Plur.	ad vid vier ætunst,	Þid Þier ætust,	Þeir ætust.

Infinitivus Præsens, Ad Etast.
Participium Præteritum, Etenn.

Sic Conjugantnr eg Sverb, *limo*: byd, *expecto*: gref, *fodio*: dreg, *traho*: eik, *augeo*: duel, *moror*: kem, *venio*: kann, *scio*: drep, *occido*: sit, *sedeo*, *&c.* Excipiuntur quædam Anomala, quæ Personas Indicativi Præs. Act. S. N. anomalās formant: cujus generis sunt eg ann, *amo*, *faveo*, Þu annst, hann ann: eg man, *recordor*, Þu manst, hann man: eg kann, Þu kant, hann kann, *scio*: eg duyn, *cesso*, *deficio*, Þu duynar, hann duynar: eg hryn, *vocem extollo*, Þu hryn, hann hryn: eg skyn, *fulgeo*, Þu skyn, hann skyn: eg gyn, *hio*, Þu gyn, hann gyn: Sed hæc tria postrema genium sequentis Conjugationis sequi videntur.

Regulæ de Præteritis Verborum Quartæ Conjugationis.

Reg. I. Habentia e vel i breve ante terminationes b & d, mutant illas in a in Præterito, ut, eg hverb, hvarb: sverb, *limo*, svarb: tred, *tero*, trad: kued, *cano*, kvad: velld, *levando oneri sum*, valld: verd, *cogor*, vard: bid, bad, *&c.* Excipiuntur: Kued, *valedico*, kuadde: gled, *lætifico*, gladde: sed, *satio*, sadde: gelld, *solvo debitum*, galltt: helld, *teneo*, hielltt: stend, *sto*, stood: ved, *vado*, vod: brid, *confringo dentibus*, brudde: stid, *fulcio*, studde: Kid, *eruo*, Kudde. Quod si n proxime præcedat finale d, præteritum exit in att, ut, eg Bind/ *ligo*, batt: vind/ *glomero*, vatt.

Reg. II.

Reg. II. Habentia i longum ante terminationem d mutant illud in dyphthongum ei in præterito, ut, eg lyd, *patior*, leid: rid, *equito*, reid. Excipiuntur: byd, *offero*, baud: ſyd, *coquo*, ſaud.

III. Finita in f faciunt Præterit. vel in af, ut eg gef, gaf: vel in vaf, ſef, *dormio*, ſvaf: vel in afde, ut, eg hef, hafde: kref, *expoſtulo*, krafde: vef, *circumvolvo*, vafde: vel in æfde, ut eg kef, kiæfde, *ſuffoco*: vel in oof, ut, eg gref, *fodio*, groof: hef, *elevo*, hoof: vef, *telam texo*, voof: vel in auf, ut eg klyf, *ſcindo*, klauf: vel in eif, cujus generis ſunt pleraque in yf finita, ut, eg blyf, *maneo*, bleif: ryf, *lacero*, reif: dryf, *jactor*, dreif, &c.

IV. Finita in g formant Præt. vel in a, ut eg ligg laa/ Þig *accipio* Þaa: vel in agde, ut egg legg *pono* lagde: vel in aug, ut eg flyg *volo* (avi) flaug/ lyg *mentior* laug/ ſmyg *anguſtias penetro* ſmaug: vel in ack, ut ſtyng *pungo* ſtack/ ſpryng *rumpor*, vel *inſanio* ſprack: vel in aung, ut ſyng *cano* ſaung: vel in eck, geing *ambulo* gieck: vel in ei & eig, ut eg Myg *Mejo* Mie & Meig/ hnig *decido* hnie & hneig/ ſyg *deorſum feror* ſie & ſeig/ ſtyg *pede premo* ſtie & ſteig: vel in o long. ut dreg *traho* droo/ hogg *verbero* hioo: vel in ø breve, ut veg *trutino*, vel *interimo*, vo: vel in ugde, ut tigg *mando* (dentibus) tugde.

V. Deſinentia in k formant Præt. vel in ak. ut eg lek *ſtillo* lak/ rek *pello*, vel *pellor*, rak: vel in akte, ut hrek *jacto* hrakte/ vek *excito* vakte: vel in ack, ut dreck *bibo* drack: vel in auk, ut fyk *vento feror* fauk/ lyk *aperio*, vel *abſumo*, item *abſolvo*, lauk/ ryk *defumo* rauk/ ſtryk *ito* ſtrauk: vel in eik, ut ſuyk *fallo* ſveyk/ vyk *cedo* veik, vel viek: vel in ook, ut eg ek *curru trahor*, vel *vehor*, eik, *augeo* jook/ tek *ſumo* took/ ſkek *quaſſo* ſkook. Quæ vero terminantur in øck habent Præterit. ſimile Præſenti, ut eg hrøck *cum impetu quodam moveor* hrøck in Præt. ſøck *mergor* ſøck/ ſtøck *ſalto* ſtøck/ ſløck autem facit ſløckte *extinguo*.

VI. In l ſimplex terminata formant Præt. vel in al, ut eg Stel *furor* ſtal: vel in alde, ut duel *moror* dualde/ fel *occulto* falde/ kuel *crucio* kualde/ mel *minutim tundo* malde/ tel *numero* talde/ Vel *Eligo* Valde: vel in elde, ut ſel *vendo* ſelde: vel ilde, ut ſkil *intelligo*, *diſtinguo* ſkilde: vel ool, ut eg el *alo* ool: vel ulde, ut dil dulde *cælo*, hil *oculo*, *tego* hulde/ mil *in minutas particulas divido* mulde/ Þil *confuſe recito* Þulde.

VII. In l gemium finita faciunt Præterit. in all, ut eg giell *vociferor* gall/ ſmell *cum ſono claudor* vel *collidor* ſmall/ ſkell idem ſkall/ vell *ebullio* vall/ &c. Excipe fell *cado* fiell, & kiell *gelu aduror* kooll.

VIII. In m exeuntia formant Præt. vel in amde, ut eg frem *uſurpo* framde/ hem *cicuro*, *contineo* hamde/ krem kramde/ lem *cædo* lamde/ ſem *lites dirimo* ſamde, tem *domo* tamde: vel in umde, ut eg rym *ſubmiſſam & raucam vocem edo* rumde, Þrym *ſub onere duro* Þrumde. At kem *venio* facit eg kom, nem *capio* nam.

IX. Terminata in n formant Præt. vel in ann, ut eg brenn *uror* brann, finn *invenio* fann, renn *lubrico* rann, ſpinn *filum traho* ſpann, vinn *laboro* vann: vel in ande, ut ven *aſſuefacio* vande, Þen *extendo* Þande: vel in ein, ut hryn *exclamo* hreyn, ſkyn *fulgeo* ſkeyn, gyn *hio* geyn: vel in unne, ut ann *faveo* unne, kann *ſcio* kunne: vel unde, dryn *boo* drunde, hryn *ruo* hrunde, dyn *tono* dunde, man *recordor* munde, ſtyn *doleo* ſtunde. Suyn facit eg duynade.

X. Finita in p faciunt Præt. vel in ap, ut eg drep *interficio* drap, ſlepp, *evado* ſlapp: vel in apte, ut lep *lingo* lapte: vel in aup, ut dryp *guttatim deſtillo* draup, kryp kraup, ſyp *ſorbeo* ſaup: vel in eip, ut gryp *prehendo*, *rapio* greip, klyp kleip: vel in iop, ut hleyp *curro* hlioop.

XI. In t ſimplex deſinentia formant Præt. vel in aat, ut eg et *edo* aat: vel in at, ut get *conjecto*, *valeo* gat, ſit *ſedeo* ſat: vel in atte, ut et *incito* atte, flet *explano*, *exentero* flatte, hvet *incito* hvatte, let *pigrum facio* latte, met *æſtimo* matte: vel in aut, omnia ſc. in yt finita ut, bryt *frango* braut, gyt *furtim conjicio* gaut, hlyt *ſortior* hlaut, hryt *cum impetu feror aliquò* hraut, hnyt *pedem offendo* hnaut, flyt *fluo* flaut, lyt *deorſum me incurvo* laut, nyt *utor* naut. Excipe byt *mordeo* beit, dryt dreit: vel in ette, ut ſet *pono* ſette: vel in utte, ut flit *veho* flutte, krit *decerpo* krutte. Eg læt *pono*, *ſimulo*, *me gero*, facit eg liet.

XII. Quæ vel deſinunt in geminum t, vel alias conſonas ante t finale habent, ſaltem mutant vocalem Præſentis in a in Præt. ut eg ſprett *germino*, *erumpo* ſpratt, dett *cado* datt, ſuelltt *eſurio* ſualltt, velltt *volvor* valltt.

Quinta Conjugatio

Eſt Verborum in r & ſ finitorum, in quibus omnes Perſonæ Singulares Indicat. Præſ. Activi ſimiles ſunt, ut eg ber *porto* Þu ber, hann ber: eg les *lego* Þu les, hann les.

Paradigmata Quintæ Conjugationis.

I. in r. — *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Ber	Þu ber	hann ber
Dual. Plur.	vid vier berum/	Þid Þier bered/	Þeir bera.

P. Perfectum.

Sing.	Eg bar	Þu barſt	hann bar
Dual. Plur.	vid vier baarum/	Þid Þier barud/	Þeir baru.

 Imperati-

Imperativus Præſens.

Sing.	Bere eg	ber Þu/ berdu	bere hann
Dual. Plur.	berum vid vier/	bere Þid Þier/	bere Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg bere	Þu berer	hann bere
Dual. Plur.	ad vier vid berum/	Þier Þid bered/	Þeir bere.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg bære	Þu bærer	hann bære
Dual. Plur.	ad vid vier bærum/	Þid/ Þier bærud/	Þeir bære.

Infinitivus præſens, Ad Bera.

Participium Præſens, Berande.

Vocis Paſſivæ

Indicativus Præſens circumſcriptus.

Þu berſt.

Eg er vel verd boren in uſu eſt.

Præt. Eg var vel hefe vered borenn. In Plurali etiam Þeir baruſt dicitur. Reliqua Circumſc.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg	Þu	hann bereſt
Dual. Plur.	ad vid/ vier/ berunſt/	Þid/ Þier bereſt/	Þeir bereſt.

Uſitatius Ad eg ſie borenn.

Imperfectum.

Ad eg Þu hann bæreſt/ &c. Uſitatius eg være borenn.

Infinitivus præſens Ad Beraſt.

Participium Præteritum Borenn.

II. in s. *Indicativus Præſens.*

Sing.	Eg Les	Þu les	hann les
Dual. Plur.	vid vier leſum/	Þid Þier leſed/	Þeir leſa.

P. Perfectum.

Sing.	Eg Las	Þu laſt/	hann las
Dual. Plur.	vid vier láſum/	Þid Þier laſud/	Þeir laaſu.

Imperativus Præſens.

Sing.	Leſe eg	leſe Þu (leſtu)	leſe hann
Dual. Plur.	leſum vid vier/	leſe Þid Þier/	leſe Þeir.

Conjunctivus Præſens.

Sing.	Ad eg Leſe	Þu leſer	hann leſe
Dual. Plur.	ad vid vier leſum/	Þid Þier leſed/	Þeir leſe.

Imperfectum.

Sing.	Ad eg Læſe	Þu læſer	hann læſe
Dual. Plur.	ad vid vier læſum/	Þid/ Þier/ læſud/	Þeir læſe.

Infinitivus præſens Ad Leſa.

Participium præſens Leſande.

Vocis Paſſivæ

Indicativus præſens Eg er vel verd leſenn in uſu eſt.

Præteritum uti reliqua tempora etiam heic Circumſcrib. Eg var, &c. leſenn.

Imperat. præſens vertu vel ſiertu leſenn/ &c.

Conjunctivus præſens ad eg Þu hann leſeſt/ uſitatius ad eg ſie leſenn.

Imperfectum P. ad eg Þu hann leſeſt/ uſitatius eg være leſenn.

Infinitivus præſens ad leſaſt.

Participium præteritum leſenn.

Sic Conjugantur Eg fer *eo*, ſver *juro*, ſpir *quæro*, eis *haurio*, kys *eligo*, blæs *flo*. &c.

Regulæ de Præteritis Verborum Quintæ Conjugationis.

Reg. I. Finita in r formant Præterit. vel in ar, ut Eg ber bar/ sker skar: vel in arde, ut eg ber *pulſo* barde/ mer *minutim diſſipo* marde/ ver *defendo* varde: vel in iade, ut eg er *aro* eriade: vel in oor, ut fer *eo* foor/ ſver *juro* ſoor: vel in urde, ut eg ir *eruo* urde/ mir *mordeo* murde/ ſmyr *ungo* ſmurde/ ſpir *interrogo* ſpurde.

II. Deſinentia in s faciunt Præterit. vel in as, ut eg les las: vel in aus, ut eg gys *impetuoſe fundor* gaus/ frys *frigeo* fraus/ kys *eligo* kaus: vel in ies, ut eg blæs *flo* blies: vel in eis, ut eg rys reis/ *ſurgo*: vel in os, ut eg eis *haurio* ioos: vel in uſte, ut eg flis *deſquamo*, vel, *quod extimum eſt detraho* fluſte/ Þis Þuſte/ *feſtinanter & tumultuoſe incedo.*

Atque

Atque ita quinque Verborum Conjugationes absolvimus, Indicatis Præteritorum formationibus, & demonstrata ratione tempora Circumscribendi. Nunc quomodo Imperativi, Conjunctivi & Infinitivi Præsentia formari debeant, quæ sunt veluti primaria & radicalia tempora, unde cætera deducuntur, paucis monendum erit. Ab Infinitivo igitur exordiemur.

De Infinitivo Activo.

Reg. I. Infinitivus Activorum & Neutrorum semper desinit in a & ante se habet præpositionem ad, ut ad elska/ ad brenna/ ad snua/ ad gefa/ ad lesa.

II. In prima Conjugatione cum Præsenti Indicativi plane coincidit: nisi quod loco Pronominis ponatur particula ad, ut ab eg elska est ad elska.

III. In secunda Conjugatione mutatur e finale Indicativi in a, ut à kenne fit kenna. Observandum autem 1. si a longum præcedat e finale Indicativi, quod tum saltem abjiciatur e, ut à saae *sero* fit saa/ à smaae *temno* smaa. 2. Quod nonnulla inter e finale & Characteristicam interserant i, ut ab heinge fit heingia/ ab heige heigia/ &c.

IV. Tertiæ, Quartæ & Quintæ Conjugationis Infinitivi formantur, adjiciendo ad terminationem Indicativi, literam a, ut à dey fit deya, à byd byda, à ber bera, &c.

Excipiuntur:

1. Tertiæ Conjugationis verba tria, by bua, ny nua, sny snua.
2. Quædam Quartæ & Quintæ, quæ e penultimum vel medium indicativi mutant vel in a breve, ut à stend fit standa, à ved vada, helld hallda, gielld giallda, velld vallda, gref grafa, hef *habeo* hafa, dreg draga, ek aka, tek taka, skek skaka, fell falla, el ala, kell kala, fer fara, quæ imitatur eg geing ad ganga: vel in o breve, ut tred troda, sef sofa, kem koma.

Reg. V. Ei præcedens terminalem mutatur in au, ut ab eyk fit auka, ab eys ausa, hleip hlaupa. Excipe leyk *ludo* ad leyka, eg geing facit ad ganga.

VI. A breve sive in media sive in penultima fuerit, mutatur hic in u, ut ab Ann fit vnna, à kann kunna.

VII. Quæ habent dyphthongum æ ante literam finalem, mutant illam in a, ut à Blæs fit blaasa, græt graata, læt lata.

VIII. Si vel i breve vel e non mutatum præcesserit literas terminales, interseritur i ante a Infinitivi, ut à bid fit bidia/ sed sedia/ hef hefia/ hrek hrekia/ duel duelia/ &c.

Excipiuntur:

1. Quæ duas consonas in fine habent, ut bind binda/ verd verda: Nisi sint duo g, in his enim valet Regula, ut ligg liggia/ tigg tiggia/ Þigg Þiggia. His adde eg sing ad singia: Item suyk suykia/ vyk vykia.
2. Sequentia: kued *cano* kueda in Inf. ut distinguatur à kued *valedico*, quod juxta Regulam facit kuedia/ gef gefa, vef *texo* vefa/ veg vega/ lek leka/ rek reka/ fel fela/ stel stela/ nem nema/ drep drepa/ ber *porto* bera/ sker skera/ les lesa/ et *comedo* eta, get geta/ met meta.

IX. Quæ habent i longum ante finales g, k, p, Infinitivo inserunt u long. ut à flyg fit fliuga, à lyg liuga, smyg smiuga, syg *sorbeo* siuga, fyk fiuka, lyk liuka, ryk riuka, stryk stryuka, kryp kriupa, syp siupa, adde klyf klyufa. Excipe myg myga, syg *deorsum feror* syga, styg styga, hnyg hnyga, suyk suykia, vyk vykia, gryp grypa, klyp klypa.

X. Quæ i long. habent ante s vel t, o longum Infinitivo inserunt, ut à gys fit gioosa, frys frioosa, kys kioosa, bryt brioota, skyt skioota, gyt gioota, hlyt hlioota, hryt hrioota, hnyt hnioota, flyt flioota, nyt nioota: quibus cognatum est syd sioda. Excipe rys quod facit ad rysa, byt ad byta, dryt ad dryta, & lyt ad luta.

XI. Finita in egg & eck, u ante a finale interserunt, ut eg Hogg hoggua, steck ad steckua.

Regula de Præsentibus Imperativi & Conjunctivi.

Ab Infinitivo formantur Præsens Imperativi & Præsens Conjunctivi, a mutato in e, ut ab elska fit elske, brenna brenne, snua snue, gefa gefe, lesa lese. Quodnam vero sit discrimen inter

Imperat. & Conjunct. & quomodo particulæ adjunctæ varientur ac transponantur, Paradigmata Conjugationum modo exhibita ostendere poterunt.

Regula de P. Imperfecto Conjunctivi.

In Verbis Primæ & Secundæ Conjugationis Imperfectum Conjunctivi idem est cum Perfecto Indicativi, ut elskade, brende, snædde, &c. Excipiuntur tamen aliquot, è quorum numero sunt seige & þeige, quæ in Perf. Indic. habent sagde & þagde; sed in Imperf. Conj. segde & þegde, &c.

In reliquis autem Conjugationibus mutantur vocales mediæ sive penultimæ Præteriti Indicativi vel in e, ut hvatte *acuit*, hvette *acueret*; vel in i, ut à rann fit rinne, à kunne fit kinne; vel in æ, ut à bar fit bære, skar skiære. Quandoque etiam, ut in duab. primis Conjugationibus, concurrunt, ut sette, mette, &c. Sed hæc omnia usu quam præceptis rectius & facilius discuntur.

Vocis porro *Passivæ* tempora ab Activis formantur, ubique additis in fine st, ut ab elska fit elskast, ab elskade elskadest, ab elske, elskest, à bære bærest. De Participii formatione vide dicenda suo loco.

Observationes de verbis deponentibus.

Deponentia terminantur vel in ast, ut Andast *morior*, asnast, aulast, staulast; vel in ist, ut eg dirfist, glettest, þreitist, &c. Terminata in ast Præteritum formant more Passivorum primæ Conjugationis, ut eg andast andadest, asnast asnadest, aulast auladist, staulast stauladist. In ist vero finita sequuntur Regulas de Præteritis Verborum secundæ Conjugationis traditas, ut eg reidist facit in præterito reiddist, inserendo literam d, tanquam à reide reidde, eg veikist facit veiktist, tanquam à veike veikte, eg slæpist slæptist, tanquam à slæpe slæpte. Eg drittist simile facit Præteritum Præsenti, juxta Reg. 2. p. 74. Eg þikest anomalàs format Præteritum eg þoottist. Inveniuntur etiam pauca aliter terminata, cujus generis sunt, eg bidst badst, eg bindst banst, eg legst lagdist, eg kemst komst.

In Genere notandum, quod a breve in penultima Verborum, mutetur in ø in personis primis Numeri pluralis, ut eg afla, vier øflum, eg aflade, vid vel vier øfludum; Sic eg andast, vier ødunst, &c.

A Communi Regula variant finita in æ, quæ secundam & tertiam Sing. Indic. Præs. formant addendo ad primam r, ut eg fæ, *accipio*, þu fær, hann fær: eg liæ, *accommodo*, þu liær, hann liær, &c.

Sunt autem numero undecim:

Eg	Fæ *Accipio*,	fieck in Præt.	ad faa in Inf.
	Flæ *Cutem detraho*,	floo	ad flaa
	Græ *Germino*,	grere	ad grooa
	Hlæ *Rideo*,	hloo	ad hlæia
	Klæ *Frico*,	kloo	ad klaa
	Næ *Apprehendo*,	naade	ad naa
	Liæ *Commodo*,	liede	lia
	Ræ *Remigo*,	rere	rooa
	Slæ *verbero*,	sloo	slaa
	Tæ *Lanam carpo*,	taade	tæia
	Þuæ *Lavo*,	þuode	þuo.

IMPERSONALIA *vel sunt* Activa, *vel* Passiva.

Activa, vel regunt Accusativum Pronominis 1. pers. ut mig angrar, *male me habet*: mig aumkar, *miseret me*; vel Dativum, ut mier baggar, *obest mihi*: mier biriar, *oportet me*, &c. Sunt autem hæc in duplici differentia. Alia enim à Personalibus descendunt, & tertiam Personam singularis Numeri in temporibus primariis invariatam habent, qualia Grammatici ex accidenti Impersonalia vocant: ut mier dygier, *sufficit*, à verbo Personali eg dyge, þu dyger, hann dyger: mier batnar, *revaleo*, à Personali eg batna, þu batnar, hann batnar: mig gledur, *gaudio mihi est*, ab eg gled, þu gledur, hann gledur. Alia originem Personalibus non debent, ideoque proprie & per se nomen *Impersonalium* merentur, ut mig firnar, furdar *in admirationem rapior*, mier hoskar *juvat*, idrar *pænitet*, lister *delectat*, þister *sitio*, &c.

Passiva cum Dativo solummodo construuntur, accito Pronomine Neutro 3. Pers. ut mier tekst þad, mier leikst þad, mier vinst þad, *effici potest à me*. Et hæc pleraque, si non omnia, ex accidenti *Impersonalia* sunt.

Præterita *Impersonalium* è Regulis Perso alium petantur.

Ad

Ad naturam *Imperſonalium* quodammodo accedit id verborum genus, quorum actio in noſtra poteſtate non eſt: ideoque à Grammaticis *exemptæ actionis Verba* dici ſolent; Talia vero cum ſuis Præteritis hæc fere ſunt:

	Birter	te	*Luceſcit.*
	bregdur	raa	*veſperaſcit.*
	brimar	ade	*æſtuat.*
	Dagar	ade	*dieſcit.*
	dimmer	de	*tenebræ oboriuntur.*
	dogguar	ade	*pluit.*
	dryfur	reif	*ningit.*
	dunar	ade	*tonat.*
	Fykur	auk	*ningit vehementer.*
	friſter	iſte	*gelaſcit.*
	Graanar	ade	*primis nivium flocculis terra caneſcit.*
	Hardnar	ade	*indureſcit.*
	hauſtar	ade	*æſtas adoleſcit, autumnus ingruit, qu. autumnaſcit.*
	hielar	ade	*pruina tegitur* ſcil. *terra.*
	haglar	ade	*grandinat.*
	hlaanar	ade	*nix reſolvitur.*
	hueſſer	ſte	*ventis ſæviri incipit.*
	hitnar	ade	*incaleſcit.*
Pad	Jelgar	ade	*ningit.*
	Kirrer	rde	*tempeſtates ceſſant.*
	koolnar	ade	*frigeſcit.*
	kuolldar	ade	*adveſperaſcit.*
	Leggur	lagde	*aquæ conſtringuntur gelu.*
	lydur	leyde	*labitur* ſc. *tempus.*
	Mynkar	ade	*minuitur.*
	morgnar	ade	*diluceſcit.*
	Rigner	gnde	*pluit.*
	rockuar	ade	*crepuſculum incipit.*
	Sniooar	ade	*ningit.*
	ſumrar	rade	*æſtas ingruit.*
	ſyler	lde	*gelu & pruina condenſatur Solum.*
	Vetrar	rade	*hiemaſcit.*
	vdar	ade	*continui imbres deſcendunt.*
	voknar	nade	*humeſcit.*
	volnar	nade	*incaleſcit.*
	vorar	rade	*ver incipit.*
	Þidnar	nade.	*quod gelu rigidum erat, reſolvitur.*

Tantum de verbis.

CAPUT NONUM.

De Participio.

CIRCA *Participium* conſideranda 1. Terminatio, 2. Tempus, 3. Formatio, 4. Genus, 5. Declinatio.

Terminationes Participiorum tres ſunt: ande, ur, enn.

In ande terminantur Activa & Neutra à verbis Activis & Neutralibus omnium Conjugationum formata, ut Elskande, brennande, ſnuande, hverbande, bidiande, geſande, dragande, akande, dueliande, fremiande, vemiande, drepande, etande, berande, auſande, vagſande, &c.

In ur omnia à Paſſivis primæ & ſecundæ Conjugationis formata, nt Elskadur, brendur.

In enn omnia à Paſſivis trium poſteriorum Conjugationum deſcendentia, ſnuvenn, horbenn, bedenn, geſenn dreigenn, hrakenn, falenn, framenn, funden, drepenn, etenn, borenn, leſenn, &c. Hinc tamen excipias Participia ab illis verbis deſcendentia, quæ in de aut te more ſecundæ Conjugationis terminant præterita. Hæc enim verba, ut in præteritorum, ita in Participiorum terminationibus in ur formandis Verba primæ & ſecundæ Conjugationis imitantur, ut bruddur à brudde præterito verbi eg brid, kuaddur à kuadde, ſtuddur à ſtudde, vaſdur à vaſde, lagdur à lagde,

vaktur à vakte, Þandur à Þande, flattur à flatte. His accedunt & nonnulla alia, ut hrocktur, ſocktur, slocktur, Þiadur, &c. Multa etiam utramque terminationem admittunt, aliam tamen plerunque alia uſitatiorem, ut kraſenn vel krafdur, vafenn vel vafdur, tuggenn vel tugdur, ſamenn vel ſamdur, tamenn vel tamdur, hulenn vel huldur, &c.

Præſentis temporis ſunt omnia in ande deſinentia: In enn & ur *Præteriti.*

Participia præſentis temporis in ande formantur ab Infinitivo, adjiciendo ad a finale terminationem nde, ut ab elska fit elskande, à brenna brennande, à ſnuua ſnuuande, à hverba hverbande, à bidia bidiande, à draga dragande, à ſiuga ſiugande, ab hoggua hogguande, ab auka aukande, à riuka riukande, à ſtockua ſtockuande, à duelia dueliande, à koma komande, ab vnna vnnande, à kriupa kriupande, ab auſa auſande.

In ur formantur à præterito Indicativi Activi, e finali in ur mutato, ut ab elskade fit elskadur, à bakade bakadur, à brende brendur, à bendte bendtur, à kueykte kueyktur, à brudde bruddur, &c.

In enn formantur à Præſenti Indicativi Activi, affigendo terminationi geminum n, & vocales Verbi medias, penultimas & ultimas varie immutando, ut à fly fit fluuenn, à ny nuuenn, à dey daaen, *à* hverb horbenn, *à* bid bedenn, *à* byd bodenn, *à* bind bundenn, *à* lyd lidenn, *à* tred trodenn, *à* gref grafenn, *à* klyf klofenn, *à* dryf drifenn, *à* dreg dreigenn, *à* flyg flogenn, *à* ſpryng ſpruungenn, *à* dreck druckenn, *à* fel falenn, *à* ſtel ſtolenn, *à* frem framenn, *à* kem komenn, *à* renn runnenn, *à* ſpinn ſpunnenn, *à* klyp klipenn, *à* kryp kropenn, *à* slepp sloppen, *à* byt bitenn, *à* brát brotenn, *à* ber borenn, *à* fer farenn, *ab* eys auſenn, *a* kys koſenn, *à* rys riſen, *à* blæs blaaſenn, *à* vegs vagſenn, & ſimilia, quæ è dictionariis faciliori negotio petuntur.

In quibuſdam non mutatur vocalis radicalis, ſed ſaltem adjicitur fini enn, ut gefenn *à* gef: hnygenn *à* hnyg, hogguenn *ab* hogg, ekenn *ab* ek, rekenn, tekenn, drepenn, etenn, &c.

Anomalia in æ faciunt Participia præterita in genn, ut fæ feingenn, flæ fleigenn, hlæ hleigenn, ſlæ ſleigenn, Þuæ Þueigenn: Excipe græ grooen, ræ rooenn, tæ taaen: Item næ naadur, liæ liedur.

Participia in ande ſub una terminatione *omnis generis* ſunt, ut hann, huun, Þad elskande, brennande, ſnuuande, gefande, leſande.

In ur ſub tribus terminationibus etiam *omne genus* agnoſcunt, ut hann ſnuuenn, gefenn, leſenn, hun ſnuuen gefen leſen, Þad ſnued gefed leſed, &c.

Declinantur Participia ut Adjectiva Nominalia. Nam finita in ande ſunt quartæ Declinationis ſimplicium; Sed in plurali Indeclinabilia. In ur & enn tertiæ & ſecundæ: Item quartæ & primæ, ſi articulus præponatur, ut ſaa elskade, ſu & Þad elskada: ſaa brende, ſuu & Þad brenda: ſaa ſnuune, ſuu & Þad ſnuna: ſaa gefne, ſu & Þad gefna, &c.

Reliqua Accidentia cum Nominibus communia ſunt. Participium futuri temporis non habet lingua *Iſlandorum*: pro quo utuntur præſenti, præcedente aliqua particula futurum tempus denotante, ut hann er komande, *venturus eſt*, thilkomande, *futurus.*

Et hæ ſunt Partes Etymologiæ Declinabiles: ſequuntur Indeclinabiles.

CAPUT DECIMUM.

De Adverbio.

DE Adverbio quotuor ſunt conſideranda, 1. Significatio, 2. Species, 3. Figura, 4. Comparatio.

Significatio Adverbiorum multiplex eſt;

I. Loci: & hæc ſunt quadruplicia.

1. *In loco*, ut hvar/ hvar hellſt/ hier/ hierna/ Þar/ Þarna/ hiedra/ Þadra/ einhvorſtadar/ allſtadar/ inne/ vte/ vppe/ nidre; mided/ vyda/ Eiſtra/ firer Auſtann/ Sydra/ firer Sunnan/ Nyrdra/ firer Nordan/ Veſtra/ firer Veſtan/ Nærre/ fiærre.

2. *Ad locum*, ut huort? hingad/ Þangad/ inn/ vt/ vpp/ Nidur/ Sudur/ Veſtur/ Nordur/ Auſtur.

3. *De loco*, huadann? hiedann/ Þadann/ ad innan/ ad vtann/ ad Sunnan/ ad Auſtan/ ad Nordan/ ad Veſtan: Vel vtanad/ Sunnanad/ Veſtanad/ Nordanad, &c. particula (ad) poſtpoſita, langtad/ skamtad/ langt till/ skamt til.

4. *Per locum*, framm/ aframm/ afftur: item Vm̃/ yfer/ & effter cum ſuis compoſitis, ut Sudurumm/ Veſturumm/ Auſtnrumm/ Nordurumm/ Þaryfer/ hieryfer/ vppeffter/ nidureffter/ ofanneffter/ Sudureffter/ Nordureffter/ Veſtureffter/ Auſtureffter.

II. Tem-

II. Temporis, Hvonær? Nær? nu/ Þaa/ idag/ igiær/ amorgun/ aarla/ ſydla/ ſnemma/ aadann/ fordum/ eynhvorntyma/ nockurntyma/ ſenn/ ſeint/ ſnart/ fliott/ einatt/ skiott/ braatt/ beintt/ æ/ ætid/ aavalltt/ jafnan/ ſifelldt/ alldrei/ Þegar, firr, ſydar, ſtundum, laungum, & ſimilia. "Hvers "daglega, *ſemper*, Þa ad, *&* Þa ed, *cum*. A medan, *donec*. Allt jafnt, *ſemper, continuo*. med jaf- "nade, *ſemper, continuo, perpetuo*. Ad ſinne, *nunc, modo*.

III. Numeri, Einuſinne, tuiſuar tuiſuarſinnum, Þriſuar Þriſuarſinnum, fioorumſinnum, fimmſin- num, ſexſinnum, ſiosinnum, aattaſinnum, nyuſinnum, tyuſinnum, ellefuſinnum, &c. Tuttuguſin- num, Þriaatyuſinnum, Hundradſinnum, morgumſinnum, offt, ſialldan, afftur, huadofft, hvorſuofft, ſoofft, iAnnadſinn, odruſinne, Þridiaſinn, iÞridiaſinne, &c.

IV. Quantitatis vel Copiæ, Noog, nooglega, huad miked? ſo miked, diupt, vydt, breidt.

V. Qualitatis, Huornen, Þannen, ſeſona, ſo, odruvijs, vel, illa, & plurima ab Adjectivis orta, ut fallega, hæfelega, matulega, diggilega, daglega.

VI. Similitudinis, Eyns, eynſog, alyka, apektt, abordvid, ſoſem, Þara vid, hieravid, huylykt, Þuilykt. "So ſem ad, *ſicut*. Þanne, *eo modo*.

VII. Intendendi, Miog, huorſu, harla Þeßmeyr, olldungis, alldeilis.

VIII. Remittendi, Valla, ſinam, ſinamſaman, hofft, hartnær, næſta, nær, Þui, Þuinær, ſonær, næſta, Þuy.

IX. Minuendi ſive *Excludendi*, Alleina, alleinaſta, eynema, minſt, eynaſt.

X. Comparandi, meir, midur, minſt, ſydſt, helldur, hellſt.

XI. Elevandi, Gemſie, ſem er.

XII. Dubitandi, Kannskie, maaskie, kannvera, maavera, huort huortad, ef ennef.

XIII. Interrogandi, Huarfirer? Þui Þa? huorſu? huornen? Þuiecke?

XIV. Affirmandi, Jaa, jurjor, vyſt, ſannlega, vißelega, &c. "Ad ſonnu, *verè*.

XV. Negandi, Nei, ecke, ecky, nie, aunguanneigen, hvorcke.

XVI. Demonſtrandi, See! hana! Þana!

XVII. Reſpondendi, Aa.

XVIII. Precandi, Kiære, kiæreminn!

XIX. Hortandi Verttad, flyttier, komdu Þier.

XX. Concedendi, Hana Þa! Nuu!

XXI. *Corrigendi*, Edahvad, hitt helldur Þoo.

XXII. *Eligendi*, Helldur, hellſt, velldſt, eynkum, ſierlega.

XXIII. *Separandi & diſtribuendi*, Sierilægie, ſierdeiliß, heimuglega, J odrulagie/ margvisle- ga/ eynfalldlega/ tuefalldlega/ Þrefalldlega/ &c.

XXIV. *Congregandi* & *Comitandi*, Fiolment/ alment/ i eynu/ vndereyns/ aſamt/ ſamann/ ſa- mannvid/ thill ſamans.

XXV. *EVENTUS*, Gefens/ forgefiß/ thill onytis/ voveifiß.

XXVI. *Ordinis*, Adur/ firre/ ſeyrna.

Species Adverbiorum eſt Duplex:

Primitiva, ut Aar/ ſyd: Derivativa, ut Aarla/ ſydla: Item fallega/ matulega à nominibus fallegur & maate.

Figura Triplex.

Simplex, ut ſo, hingad: Compoſita, ut ſo ſem, hingad effter: Decompoſita, ut hitt helldur Þoo, thil onytiß.

Comparantur Adverbia ab Adjectivis Comparabilibus orta,

Idque vel *Regulariter*, ut	Leing	leingur	leingſt,
	Dægilega	dægilegar	dægilegaſt,
	Fliott	fliootara	fliootaſt.

Ad horum modum comparantur etiam alia Adverbia, licet ab Adjectivis non ſint orta, ut Sialldan, ſialldnar, ſialldnaſt, ſunnan, ſunnar, ſidſt vel ſunnaſt, *&c.*

Vel *Irregulariter*, ut	Vel	betur	beſt,
	Illa	verr	veſt,
	Lytt	midur	minſt,
	Seintt	ſydar	ſydſt, *&c.*

Deficiunt quædam

1. *Poſitivo*, ut	Firre	firſt,	Helldur	hellſt,
	Nær	næſt,	Fiær	fiærſt,
	Skemur	skemſt,	Et multa alia.	

2. *Poſitivo* & *Comparativo*, ut Vellſt, *&c.*

3. *Superlativo*, ut Hiedann hiedar, *&c.*

NOTA. Adjectiva Neutra abſolutè poſita, & Præpoſitiones cum amittunt Caſum fiunt Adverbia, ut Skamtt, langt, firer, nærre, vid, *&c.*

Caput Undecimum.

De Conjunctione

UT Conjunctiones diſtincte & tradantur, & intelligantur, Tria conſideranda veniunt: 1. Earum ſignificatio, ſeu Poteſtas, 2. Figura, & 3. Ordo.
Significationes Conjunctionum variæ ſunt:

Hæ tamen præcipuæ:

Copulativa, ut **Og, ogſo, lyka, eyrnen, aſamtt, lykamed, lykaeyrnen** & aliquando **nuu.** "Legi-
"tur & *enda*: ut, **Þad vard at ſætt vid daneat, hann geck at eiga Þyri dottr haraIlds Gormeſo-
"nar, enda skilldu Þeir ſa honum hundrat skipa,** *cum Danis conventum eſt, ut duceret Thyram,
"filiam Haraldi Gormſſonii, & ut ſuppeditarent ei centum naves.* Hiſtor. *Styrbiornonis*, in Com-
"ment. *Chriſtiani Wormii* ad *Aræ* Schedas.
Disjunctiva, ut **eda, edur, ella, ellegar.**
Conceſſiva, ut **Þoad, enn Þoo, enn Þoad, ſamtt ſem adur. Þott, Þott ad,** *etiamſi.*
Adverſativa, ut **Enn, Þoo, Þa er,** *cum.*
Conditionalis, ut **Nema, ennef, ſo framt, med Þui moote.**
Concluſiva ſeu *Ratiocinativa*, ut **Þaa, Þeßvegna, Þarfyrer, huarfyrer, hvorſvegna, Þuy.** "**Af
"Þui ad,** *quoniam.* **Sottum Þeß,** *quia, quandoquidem.*
Continuativa ſeu *Ordinis*, ut **Effteraa, effter Þad, effterad, Pareffter, lenguefter: Sydann, ſy-
dar, ſydaſt, ad ſyduſtu, frammveigis, vmmframm, auk, ad auke, Þar ad auk, hier ad auk, ofan-
naa Þarofannaa, hier ofann aa.**
Cauſalis, ut **Þuiad, firer Þui, af Þui, af Þuiad, vppaa Þad, ſo ad, ad ey** & quandoque ſimplex **ad.**
Explanativa ſeu *Completiva*, ut **Ad ſonnu, ſem er,** *&c.*
Nam ad harum ſignificationum aliquam, omnes, quotquot ſunt, Conjunctiones reduci poſſunt. Sunt autem quædam Significationes adeo tum ſibi invicem, tum Adverbiis, addo etiam Præpoſitionibus aliquando vicinæ, ut nunc huc, nunc illuc referri poſſint. Nec raro contingit, ut eædem Conjunctiones, pro varia Orationis conſtructione, varias admittant ſignificationes. Id quod nec Latinis inſolens eſt.

Figura Conjunctionum Triplex:

Simplex, ut **Þui, auk, Þo, aadur.**
Compoſita, ut **Af Þui, ad auk, enn Þo, ſem adur.**
Decompoſita, ut **Af Þuiad, hieradauk, enn Þoad, ſamt ſem adur.**
Ordinem vero Conjunctionum quod attinet, pleræque earum in Oratione præponi amant, ut **Af Þui Þu giorder Þad,** *eo quod hoc faceres*: **Nema Þu giorer Þad,** *niſi hoc præſtes.* Non enim recte diceretur, **Þu af Þui,** vel **Þu nema.**
Sunt tamen nonnullæ indifferentis ordinis, ut **lyka, eyrnen ogſe,** *&c.* Poëtæ vero pro ratione diſponendarum in metro ſyllabarum, ut in aliis, ita & heic plurimum licentiæ ſibi ſumunt.

Caput Duodecimum.

De Præpoſitione.

DUO de *Præpoſitionibus* notanda ſunt: Caſus & Figura.

Genitivum adſciſcunt:

Til, Þeſſumeigenn, hinumeigenn, badumeigenn, mille, millum, vtann, *ſine.* **i millum, innann, vegna, ſaker, miß, aan.** "**Ad,** vel **At,** *apud*: ut, **at hvers, at logmans, at Syſlumans,**
"*domi, apud magiſtratum, legiſtam, vel præfectum.* **vmmfram,** *ſuper, ſupra*: ut **hann haffde Þa**
"**ſpecke vmmfram adra men,** *ſapientiam habuit ſupra alios homines.* **Hann hefur og vmmfram**
"**Synd ſynd gudlaſtar,** *qui ſuper peccata ſua blaſphemiam addit.*

Dativum

Dativum vel Ablativum:

"A in: ut, á himne, *in cælo.* a Þinge, *in foro.* a Þeim daugum komo morgir menn till Olafs "Kongs; *in illis diebus venerunt præstantes viri ad R. Olaum.* Saga *Olai Trygwasonii.* c. XXXV. "J, *in*: ut i Suekiodu, *in Suecia*, i Noreg, *in Norvegia.*

Hiaa, gegn, gegnt, mote; kuert, gagnvart, jafnfydis, nærre, fyrr, fiærre, framar, uns, af, * fraa, ur, alaun, nedanvert, undann. "i fra, *à ab ex.* i hia, *in apud.* Utaf, *ex.* uppyfar, han= "da acquisitivæ significationis: ut han liett og taka annan stol handa sinne modur, *ponendum quo-* "*que jussit alterum thronum matri suæ.* Vier hefum ecke meira epter handa herranum, *nihil re-* "*liqui habemus, pro domino.* Þeir fluttu og hafur og hey til fodurs handa hestunum og mulunum, "*Avenas quoque, & fœnum equis, & mulis in pabulum deferebant.* Ad *versus, pone, tenus,* "*usque*: ut, Þad horfer ad manne, *quod versus virum spectat*; ad koma ad manne, *venire ad ho-* "*minem*; ad hælum, *calce tenus*; ad ælyfu, *usque in æternum.* Undir, *sub*: Giallðurs under rau= "dskillde, *sub Bellonæ rubro scuto.* Hist. *Styrbiorn.*

Accusativum:

Framan, hiedann, handan, kring, kryngumm, umkring, ikryng, ummhverfiss, umm, utann, ne= dann, ummframm, ofann, Sunnann, Auscan, Nordann, Vestann. "i bland, *inter, in.* A, *in*: ut "a Gud, *in Deum.* a iord, *in terram,* vid, *erga, versus, tenus.*

Dativum & Genitivum sola ad.
Dativum & Accusativum regunt:

Vid, vidur, fyrer, effter, aa, i, med, medur, under, yfer, uppaa.

Figura Præpositionum duplex:

Simplex, ut Ofann, nedann, kring, millum.

Composita, ut Fyrerofann, ofannfyrer, fyrer nedann, nedannfyrer, i kring, i millum, i fra, ihia, uttaf, uppyfer, i bland, ummkringi, ummfram, &c.

Observandum autem quod Conjunctiones aliquando in Compositione mutant Casus, ut firer ofann hann & ofannfirer ann vel honum, firer nedann & nedannfyrer hann vel honum.

Nec ignorat Lingua nostra Conjunctiones *Inseparabiles*, quæ apud nos in duplici sunt discrimine. Aliæ enim cum Præpositionibus Separabilibus ita componuntur, ut ab iis separatæ nihil significent: Cujus generis sunt meigenn/ & vert/ kessumeigen/ hiedann vert.

Aliæ cum Nominibus & Verbis in unam vocem, & quidem ab initio, ita coalescunt, ut ab iis disjunctæ nihilo plus significent, quam illæ Latinorum *di, dis, re, se, an, con.* Hujus generis tres reperio: † sam/ o/ & sundur/ ut samlynde *consensus*, samteinge *conjungo*, obedenn *non rogatus*, ofiet *nefas*, sundurlinde *dissensio*, sundurbryt *diffringo*. Postrema vero aliquando postpon. ut eg bryt sundur.

---

* Usurpatur præpositio Fra maxime in indiculis & syllabis capitum librorum: u Fra Gams la Kongi, *de Rege Gamlone.* Cap. XXV. partes III. Histor. *Snorronis Sturl.* Fra Þui er Sigvaldi tok Svein Kong, *de Suenone R. à Sigualdo Capto.* Histor. vel Saga *Olai Trygwasonii.* cap. XXX.

† Quibus Þor vel Tor adjungi haud immerito debet, siquidem in compositis denotat difficultatem, arduitatem, & quid efficiendi molestiam, pessundans significationem vocis cui præponitur: ut, in Tor=ære, *annonæ difficultas, & charitas.* Tor=fœra, *iter difficile, & impeditum.* Tor=feinz ginn, *acquisitu difficilis.* Tor=gætur, *rarus nactu, inventu difficilis.* Tor=kennast, *difficulter agnosci.* Tor=leide, *iter arduum.* Tor=nemur, *quod difficulter discitur, captu difficilis.* Tor-synt, *quod facile discerni non potest.* Tor=tæke, *per errorem acceptum.* Tor=virki, *opus arduum.* Tor=tryggia, *diffidere, fidem detrahere.* Ex quibus constat, ut nomen deastri Tyr, veterum Septentrionalium *Mercurii*, in compositione, *gloriam, laudem,* & *excellentiam* denotat: sic nomen idoli Þor vel Thor, euphonice Tor, eorum *Jovis*, & *Herculis*, qui cum malleo suo omnia domuit & superavit, in compositione significat & insinuat *difficultatem* quasi *Herculeam*, vel *rem adeo arduam, & difficilem, ut Thori opem posceret, quâ superari quiret.* Hinc in rebus arduis, & difficilibus (quod doctissimus *Christianus Wormius* mecum communicavit) Cimbri *Thorum* vel *Thoronem* invocare solebant: ut in [Olafs Tryggra= sonar sögu] *Olai Tryggrasonii historiâ*: Þa toku menn Þat til raþs ad heita a Þetta hit rauda skegg til fultings. quod sic reddo, *tum cœperunt homines saluti suæ consulentes invocare barbam illam rubicundam*, scil. *barbam rufam habentem Thoronem.* Vide *Olai Verelii Indicem linguæ veteris Scytho-Scandicæ,* in vocabulo Tor.

CAPUT TERTIUMDECIMUM.

De Interjectione.

INTERJECTIONI accidit Sola *Significatio.* Aliæ autem ſunt,

Admirantis, Hua? aa? hvadalaatum!
Approbantis, Jaavel!
Comminantis, Bihy!
Concedentis, Nunu! Soſo!
Dolentis, Auvi! æ! æjeje!
Metuentis, Þei Þei!

Indignantis, Svey! Fuy! Vei!
Gaudentis, Hohoo!
Ridentis, Hahaa! Hihy!
Exclamantis, O.
Inſtigantis vel *Impellentis*, rirr/ tack/ trutt= hoho/ hoo.

Atque hæ ſunt illæ octo Orationis Partes, in quas Etymologia à Grammaticis diſtingui ſolet, leviter & curſim à nobis, pro inſtituti noſtri ratione, pertractatæ. Quibus vocum conſtructio ſive *Syntaxis* eſſet ſubjungenda, ut Grammatica Linguæ Septentrionalis ſuis numeris abſoluta haberi poſſet. Verum quia *Syntaxeos* ſcribendæ tradendæque ratio plurimum lectionis, obſervationum ac otii requirit, nobiſque propoſitum fuit, lectori linguæ noſtræ curioſo vocum ſaltem inflexiones hoc ſcripto ob oculos ponere, alioſque hujus idiomatis peritos, viſa jam pedum qualicunque via, ad perfectiora concinnanda inſtigare, nos pluribus in præſenti ſuperſedemus. Quod ſi DEUS vitam ac valetudinem porro indulſerit, & laborem hunc noſtrum non ingratum fore animadvertimus, *Syntaxin* ex antiquis noſtræ linguæ Scriptoribus collectam cum progreſſu temporis adjungemus. Nunc autem manum de tabula.

DICTIONARIOLUM ISLANDICUM

Ex Vocabulis, quæ in Grammatica Islandica *leguntur, Alphabetico ordine digestis, Conflatum.*

MONITIO AD LECTOREM.

CUM primum R. Jonæ *Grammaticam recudendam statuerim, cognationem Linguarum Gothicæ, Saxonicæ, & Anglicæ, cum Islandica, notis marginalibus ostendere, instituti nostri fore credebam. Verum attentius rem considerans, quum nitori operis, tum harmoniæ quatuor Linguarum melius consultum iri judicabam, si vocibus, in usum Lectoris, Alphabeticè dispositis glossas, prout ansa glossandi daretur, hic illic apponerem.* Vale.

A.

Aa, *amnis*. G. ΑΘΑ. Matth. 7. 25, & 27. *Sax.* ea, *aqua*.

eg aa, *debeo*, *incumbit mihi*, Angli Austr. to owe; Bor. to awe.

aaer, *Lac. quod segregato butyro reliquum est.*

aaform, *propositum*.

aakarn, *acus*, *aceris*.

aan, *defectus*. G. ΥΑΝ significat *defectus*, & *indigentiam*, Marc. 10. 21. *Sax.* pan, vel pana est *deficiens*, & panian *minuere*, *decrescere*, *deficere*. *Ang.* to want. *Est opus habere, indigere*. *Ang.* etiam *defectus lunæ* dicitur, the wane of the moon. & wan est *pallidus*, nimirum cum color faciei deficit. Nota hic *Islandos* à multis abjicere Υ, & p. ut in ord, *verbum*, orm, *vermis*. *Goth.* & *Saxonicum* ΥΑΝΚΑ, popd. ΥΑΝΚΜ, popm, & pýpm. *Ang.* word, worm.

aar, *remus*, aarer, *remi*. *Sax.* ape. *Ang.* oar.

aas, *lignum oblongum*.

aast, *amor*. *Goth.* ΑΝSTS, *amor*, *gratia*, Luc. 2. 40. & 3. 30.

aat, *comestio*.

aatt, *comedi*. Est præteritum perfectum ab eg et, *edo*, ἔδω, G. ΕΤΑΝ, ΪΤΑΝ, *comedere*. *S.* etan. *A.* to eat.

aatta, *octo*, eight.

aattunde, *octavus*.

attatyn, *octoginta*.

attatugasta, *octuagesimus*. vide Gramm. nostræ. Cap. 6.

abrister, *colustra*.

adall, *nobilitas*. *Sax.* æþel. *nobilis*.

adgangur, *accessus*.

æde, *mos*, ἔθος.

æde, *mos*, ἔθη.

eg æde, *juro*, ædde in præt. *Sax.* að, *juramentum*, & juratio.

ædur, *vena*. *Sax.* ædpe.

ær, *demens*.

ær, *agna*.

æra, *honos*. *Sax.* ape.

eg ætla, *opinor*.

eg ætla, *destino*, *certum mihi est*. eg ætla ad giora Þad, *ego faciam* vel *facturus sum hoc*, *certum mihi est hoc facere*.

af Þui Þu giordei Þad, *eo quod hoc faceres*.

afe, *avus*.

afftan, *vesper*.

affur, *fastus*, *odium*.

afl, *vires*, *robur*.

afl, *fornax*.

eg afla, *lucror* vel *venor*.

aflaar, *Indulgentiæ*.

afmur, *amor*.

agiætur, *benignus*.

agiarn, *avarus*: agiorn, *avara*: agiarnt. *avarum*. *Goth.* ΓΑΙΚΝΑΝ, *vehementer cupere*, Luc. 15. 16. *S.* gýpnan, gipneſſe, *cupiditas*.

agyrnd, *avaritia*.

agirnt, *avaritia*.

agreiningur, *dissensio*.

akur, *ager*. *S.* æcep, *A.* aker est *jugerum*

alldredur, *senex*.

alldur, *ætas*. *S.* eld, *Angli* Boreales auld, *senex*.

almenningur, *communitas*.

almuge, *populus*.

almuge, *vulgus*.

alur, *terebellum*. *S.* ale. *Ang.* awle, *subula*.

ambaatt, *ancilla*. vid. ΑΝΔΒΑΗΤS in gl. *Goth.*

amma, *avia*.

anaud, *ærumna*.

eg andast, *morior*.

ande, *Spiritus*. *Ang.* Bor. the eande.

andlit, *vultus*, *facies*. G. ΑΝΔΑΥΛΕΙΖ, *facies*, Luc. 17. 16. & ΥΛΙΤS, *Job* 11. 44. à ΥΛΙΤΑΝ, *circumspicere*. *Sax.* andplita, & andplite, *vultus*.

andskote, *adversarius*.

andvarpan vel andvorpun, *suspirium*.

mig angrar, *male me habet*.

eg ann, *amo*, *faveo*: unna, *favere*:

unnande, *favens.* *Saxonicè* unnan, *ex gratia dare, donare.*
annar, *secundus.* vid. Gramm. nostræ Cap. 6.
annar/ onnur/ annad, *secundus, secunda, secundum.* per omnes utriusque Numeri Casus declinatur.
annarhuer, *alteruter.*
ape, *Simius.* *S.* apa. *A.* ape.
apur, *hic acris*: opur, *hæc acris*: apurt, *hoc acre.*
ardur, *aratrum.*
arffur, *hæreditas.* *G.* ARBGA, *hæres*: ARBI, *hæreditas.* *S.* yrfe, *hæreditas.*
argur, *piger,* ἀργός.
armur, *piger.*
arnyeir, *lancea.*
asynd, *aspectus.* *S.* ʃean, vel ʃeon, *videre, cernere.* *Anglice* to see.
aska, *cinis.* *G.* AZGS. *S.* acʃe. ahʃe, axan, axʃa, aʃca. *Ang.* ashes. *Ang.* Bor. asse.
askur, *vasculum.*
asnast. eg asnast, *serviliter laboro.* *G.* ASNGIS, *mercenarius.* *Sax.* eʃne, vel æʃne, *servus.*
asne, *asinus.*
at, *maculatio.*
atburdur, *eventus.*
att, *sterna.*
atte, *incitavi,* est Præt. perfectum ab eg et, *incito.*
attungur, *species mensuræ.*
audur, *vacuus.* *Angl.* void.
audur, *opulentia.* vid. gl. *Goth.* in ANDAGS.
auga, *oculus.* declin. ibidem. *G.* AUGS. *S.* eage. *A.* eye.
auglit, *vultus, facies.* ab AUGS, *oculus,* & VAITAN, *circumspicere.*
auka, *augere*: eik, *augeo*: aukande, *augens.* *Goth.* AUKAN. *S.* ecan, æcan, eacan, ican. *Angl.* to eke.
mig aumkar, *miseret me.*
aumur, *miser*: eimd, *miseria.*
ausa, *haurire*: eys, *haurio.*
austur, *Oriens.*

B.

Baal, *Incendium.* vid. gl. *G.* in BAAYGAN. *S.* bæl. & bælƿyr, (per mutationem literarum ejusdem organi bæn-ƿyr, unde est nostrum bone-fire) *rogus.*
baas vide bas.
baatur, *Cymba.* *S.* bat. *A.* boat.
babb, *murmuratio inconcinna & vana,* βάβαξ, *Hesychio, est* ματαιος, λάλος, φλυαρός.
back, *tergum.* *S.* bæc. *A.* back.
backe, *Ripa.* *Angl.* a bank.
bad, *balneum.* *S.* bæþian, baþian, *lavare.* *Ang.* to bath. Hinc Bað, Bathe, celeberrima thermarum urbs in Agro Somersetensi.
bæclingur, *libellus.*
bæle, *Lectus, Recubatio.*
bæn & boon, *preces.* *Sax.* bene, *petitio*: bena, *qui petit.* *Angli* dicunt to beg a boon.
bær, *Habitaculum* vel *Villa.* vide by.
bage, *damnum.* mier baggar, *obest mihi.*
bagge, *sarcina.* *Ang.* bagge, and baggage.
bagur, *malevolus.*
bakare, *pistor*: bakstur, *panificium*: eg baka, *pinso*: bakade, *pinsui.* *S.* bacan, *pinsere.* *A.* to bake.
bale, *vigeo*: balade, *vigui.*
balldur, *proprium nomen Dei cujusdam Ethnicorum.*
band, *ligamen.* *G.* BINDAN. *ligare*: BANDI, *vinculum.* *S.* bindan, banda. *A.* to bind. bond. *Angli* Bor. band.
bane, *cædes, exitium.* *A.* bane. *S.* bana, *interfector.*
bann, *damnum, excommunicatio.* *Ang.* Bor. ta bann, *execrari.*
bar, *frons, frondis.*
bard, *extremitas rei.*
barenn, *cæsus.*
barke, *guttur.* *Sax.* beoncan. *A.* to barke, *latrare.*
barn, *Infans, puer* vel *puella.* *G.* BARN. *S.* beaɲn, à BAIRAN. beɲan, *ferre, gignere, procreare.* *Ang.* Borealibus, ac *Scotis* Bairn.
bas, *stabulum boum.* *Ang.* Bor. a beouse.
baukur, *lagena.* *Ang.* beaker.
baun, *faba.* *Ang.* bean.
mier batnar, *revaleo.* *Angli* B. dicunt to battn, vel batten, *vires acquirere,* & proprie dicitur de infante vires post nativitatem acquirente.
beckur, *scamnum.*
bed, *lectus.* *S.* bedd. *A.* bed.
beidne, *petitio.*
bein, *os, ossis.* *S.* ban. *A.* bone.
beinn, *rectus.*
beiskur, *acerbus.*
beise, *frænum.*
bekre, *aries.*
belgur, *follis.* *Ang.* bellows.
bende, *vieo*: eg bendte in præt. *S.* bendan. *A.* to bend.
bende, *vieo, flecto,* item *innuo,* habent similiter bendte in præterito.
ber, *bacca.* *Ang.* berry.
ber, *nudus.* *S.* baɲe. *A.* bare.
ber, *pulso*: barde, *pulsavi.* unde forsan *Ang.* Bor. to berry, i. e. to thresh.
ber, *porto.* A. to bear.
berg vel biarg, *saxum.* *Goth.* BAIRGS, *mons.* S. beɲʒ, beoɲʒ, byɲʒ.
biartur, *clarus.* *G.* BAIRHT. *S.* beoɲht. *A.* bright.
bid, *precor*: bidia, *precari.* *G.* BIDGAN. *S.* biddan. *A.* Bor. to bid, adhuc usurpant pro *precari*; ut bid God bless me, *ora deum, ut mihi benedicat.*
bid, *expectatio, mora*: bidia, *expectare.* *Anglis* Bor. to bide. *Goth.* BEIDAN. *S.* bidan, abidan. *A.* abide. bidiande, *expectans.* bidlund, *expectatio.*
bida, *vas oblongum superne acuminatum.*
bifur, *appetitus.*
by, *apis.* *Sax.* beo. *Ang.* bee.
by, *habito*: eg bioo, *habitavi*: bua, *habitare.* *G.* BAUAN. *S.* bugan, & buan. bygd, *habitatio.* Bye, apud *Anglos* frequens est in locorum nominibus.
byd, *expecto*: byda, *expectare.*
byd, *offero*: baud, *obtuli.* *Angli* dicunt to bid money, i. e. *pretium offerre.*
bykur, *pedes.*
bygd, *habitatio.* A. Bor. to byg, *ædificare.*
byr, *urbs.* *G.* BAURGS. S. byɲiʒ, buɲuʒ, buɲʒ, buɲh. A. burrough.
byt, *mordeo*: beit, *momordi*: ad byta, *mordere.* *S.* bitan. A. to bite. bit, *morsus.* A. bit. bite, *bolus.*
bik, *pix.*
bilgia, *procella.*
bilur, *turbo,* vel *tempestas repentina*: bilier, *turbines.*
bind, *ligo*: batt, *ligavi*: binda, *ligare.* A. to bind.
bioor, *cerevisia.* *Sax.* beaɲ, vel beoɲ. Ang beer.
biorg, *adjumentum.* *S.* bioɲʒ, *propugnaculum.*
biorn, *ursus*: stir-biorn, *bellicosus* vel *pugnarum ursus.*
bir, *ventus secundus.*
mier biriar, *oportet me.* Sax. me

me býrıað, vel ʒebýrıað.
þad birter, *lucescit.*
bissa, *sclopetum bellicum.*
blaar/ blaa/ blaatt, *flavus, flava, flavum.* A. Bor. blea.
blaasa, *flare*: vide blæs.
blad, *folium.* A. a blade.
bladra, *tenuis membranula spiritu incluso tumida.* S. blædꝛ, *pustula, tubercula*, & *vesica.* *Ang.* bladder.
blær, *aura.*
blæs, *flo*: blies, *flavi*: ad blaasa, *flare.* S. blæƿan, *flare*: blæƿt, *flatus.* A. blast.
blak, *verber.*
blaudur, *fœmineus.*
blautur, *mollis.*
blek, *atramentum.* S. blæc, *i. e.* blac. *Ang.* Bor. to blecken, i. e. to make black.
blessadur, *benedictus*: blessed vel blessud, *benedicta*: blessad, *benedictum.* *S.* bletꝛıan, *benedicere*: bletꝛode, *benedictus.* *A.* to blesse, blessed.
bly, *plumbum.*
blijda, *blandities.*
blydur, *blandus.* S. bliðe, *lætus, jucundus.* *Ang.* blithe.
blyf, *maneo*: bleif, *mansi.*
blindur, *cæcus.* *G.* ΒΛΙΝΔΣ. S. blind. A. blind.
block, *truncus ligneus.* A. block.
bloma, *flos.* *G.* ΒΛΩΜΑ. S. bloꝛm, bloꝛma. *A.* bloom, blossom.
blood, *sanguis.* *Goth.* ΒΛΩΨ. S. blod. A. blood.
bloot, *maledictum.*
blundur, *somnus.*
bod, *nuncius.* S. bode.
bodan vel bodun, *nuncius.* Sax. bodian, *nunciare.* *Angl.* to bode.
boge, *arcus*, S. boga. A. bow.
bogenn, *curvus.*
bol, *adversitas.*
bolff, *maledictum.*
book, *liber*: bækur, *libri.* bæklingur, *libellus.* *Goth.* ΒΩΚ vel ΒΩΚΣ. S. boc. *Ang.* book.
boola, *furunculus*: item *Bulla.*
boon & bæn, *oratio, preces.*
borg, *civitas.* vid. byr.
braadur, *festinus.*
bræde, *furor.*
bragd, *deceptio.*
bragur, *rhythmus.*
brak, *fremitus.*
brandur, *titio*, item *gladius* Poëtice. S. bꝛand. *A.* brand. *Goth.* ΒΡΙΝΝΑΝ, *ardere.* Sax. býꝛnan.

brattur, *arduus.*
braud, *panis.* Ang. bread.
braut, *via.*
bref, *literæ.* Ang. a breif.
Þad bregdur, *vesperascit.*
breidur, *latus.* S. bꝛad. *Angl.* broad.
breittur, *mutatus, variatus.*
breisklcike, *imbecillitas.*
brenne, *uror*: eg brann, *ustus sum.* vide brandur.
brenne, *uro.*
brial, *affectatio.*
brid, *confringo dentibus.*
bryk, *sponda.*
brynne, *adaquo*: bryntte in Præterito. G. ΒΡΟΝΝΑ, *fons*, S. boꝛn, bꝛunna, buꝛna. *A.* burn. à brynne, *adaquo*, venit Anglicum brine.
brioota, *frangere.* S. bꝛıttan. A. Bor. to britten beef, *i. e.* to break the bones of beef. bryt/braut, *frango, fregi.*
brim, *extremitas alicujus rei.* A. brim. est *ora*, vel *margo patinæ.*
Þad brimar, *æstuat.* Fortasse bruniar legendum ab illo brune, *æstus, ustio*, quod mox sequitur.
brine, *cos.*
bringa, *pectus.*
brite, *partitor.*
brixl, *exprobratio.*
brook, *bracca*: brækur, *braccæ.* A. Bor. breeks.
brot, *delictum, fractio.*
brudgume. *sponsus*, G. ΒΡΟΨ. S. bꝛýd. A. bride est *sponsa.* S. bꝛıdguma. Ang. bridegroom, *sponsus.*
bruggare, *cerevisiarius.* S. bꝛıƿan. A. to brew, *coquere cerevisiam.* brun, *palpebra*: bryr, *palpebræ.* *Scotice* brun. A. Bor. the eye-brees.
brune, *æstus, ustio.*
brun, *pons*: bruur, *pontes.*
bu, *res familiaris.* Scribitur & buu, atque ita per omnes utriusque numeri Casus declinatur.
bua, *habitare.* vid. by.
bugur, *curvatura.* A. Bor. to bue, *curvare.*
bur, *promptuarium.* Ang. Bor. boor.
burdur, *nativitas.*
burdur, *portatio.* S. beoꝛð. A. birth.
bure, *colonus.* S. ʒebuꝛe. Ang. bore. Hinc videatur *Anglicum* gaffer deduci, nisi potius trahatur à ʒeꝼeꝛa, *comes*, ut existimat *Junius* in MS. notis ad *Tatianum.*
buste, *muscarium setaceum.*
buu, vide bu, *res familiaris.*

D.

Daad, *virtus.*
daan, *servus.* S. þegen, vel þen, *minister.* A. olim tane.
daare, *temerarius.* A. to dare, *audere.*
dæle, *vallis.* S. dæl. A. dale.
dælld, *terra subsidens.*
dælstur, *qui magna sibi pollicetur ab aliquo.*
eg dæme, *judico*: eg dæmest, *judicor.* G. ΔΩΜΓΑΝ. S. deman, *judicare.* Angl. to doom.
dæstur, *anhelus, cursu consumptus.*
dagur, *dies.* G. ΔΑΓΣ. Sax. dæg. A. day. Þad dagar, *diescit.*
dalur, *vallis.* A. dale.
dans, *choreæ.* A. a dance.
dapur, *ægre affectus*: dapur/ dopur/ dapurt, *extreme affectus, a, um*: dapur/ draprare/ draprastur.
daude, *mors*: daudur, *mortuus.* *Goth.* ΔΑΝΨΣ, *mortuus*: ΔΑΝΨΝΣ, *mors.* A. dead, death.
daufur, *surdus.* S. deaꝼ. A. deaf.
dann, *ardor.*
daus, *clunis.*
deide, *occido*: deidde, *occidi.*
dey, *morior*: doo, *mortuus sum*: deya, *mori.* Ang. to dy.
deilld, *lis.*
dett, *cado*: datt, *cecidi.*
diarfur, *audax.*
digur, *crassus*, & *crassa*: digurt, *crassum.* Sax. þicce, *crassus, densus*, digurd, *crassities.*
dij, *puteus.*
dy, *quasso*: dude, *quassavi.*
duge, mier dygier, *sufficit*: dygd, *virtus.* S. duguð. digdarysfur, *virtutibus instructus*: digdasamur, *virtutibus cumulatus.*
dyn, *tono*: dunde, *tonui*: Þad dunar, *tonat.* S. þunnan, & þunꝛian, *tonare*: þunoꝛ, þuneꝛ & þundeꝛ, *tonitru.* A. thunder. Angli Bor. to make a dyn, i. e. a noise.
dyr, *fores.* *G.* ΔΑΥΡ. S. duꝛ, vel duꝛu. A. door.
dyr, *animal brutum.* S. deoꝛ. A. deer significat *damas*, vel *cervos.*
dyr, *pretiosus.* S. dýꝛe. A. dear.

dyrd,

dyrd, *gloria*: dyrka, *glorifico*: dyrkade, *glorificavi.*
dyrfska, *audacia*: ita paulo ante diarfur est *audax.*
dik, *cursus.*
dil, *celo*: dulde, *celavi.*
dimmur, *obscurus.* *S.* dim, dimgend. Ang. dim. Pad dimmur, *tenebræ oboriuntur.*
dinckur, *fragor.*
dingia, *acervus.*
dockur, *subniger.*
doffe, *stupor.*
diogg, *pluvia*, item *ros*; unde *A.* dew. Pad dogguar, *pluit.*
domur, *judicium.* *A.* doom, vid. dœme.
doomare, *judex.*
dooter, *filia.* G. ꝺAΠhTAK, Sax. dohteꞃ, dohtoꞃ, dohtuꞃ. *Ang.* daughter.
draap, *nex.*
draap, *internecio.*
draattur, *tractio.*
drabb, *nugæ.*
drabb, *gestus incuriosus* & *inconcinnus.* Apud *Angl.* dicitur *mulier inconcinna* a drabb.
drœgsl, *novitia.*
draga, *trahere.* vid. dreg, *traho.*
dramb, *superbia.*
dramb, *factus.*
dramblaatur, *superbus.*
draugur, *spectrum,*
draumur, *somnium.* *A.* dream.
dreck, *bibo*: drack. *bibi.* *Goth.* ꝺRIΓΓKAN, *bibere.* *S.* dꞃincan. *A.* to drink.
dreg, *traho*: droo, *traxi*: draga, *trahere.* *S.* dꞃagan. *A.* to draw, or dragg. dragande, *trahens.*
dregg, *fex*: dreggiar, *feces.* *A.* the dregs.
dreingur, *famulus.*
drep, *interficio, occido*: drap, *occidi.* Infinitivus est drepa.
drickur, *potus.* *Ang.* drink.
dryf, *jactor*: dreif, *jactatus sum.* huic affine G. ꝺRGIBAN, *agere*, & *Sax.* dꞃæꝼan, dꞃiꝼan. dryfa, *nivis descensus.* Pad dryfur, *ningit.*
dryn, *boo*: drunde, *boavi.*
dryp, *guttatim stillo*: draup, *guttatim stillavi.* *Sax.* dꞃiꝑan, *stillare*, & dꞃopa, *gutta.* *Ang.* to dripe. a drop.
dryt/ dreit, *caco, cacavi*: dryta, *cacare*: drit, *excrementum.* *Ang.* dirt.
droos, *fœmina.*
droot, *populus.*
drotten, *dominus.* *Sax.* dꞃihꞇ, dꞃihꞇen.

drucken, Adjectivum Dissyllabum.
duel, *moror*: dualde, *moratus sum.* *A.* to dwell. *commorari.* duelia, *morari*: dvøl, *mora.*
duergur, *pumilio, nanus.* *Ang.* a durgin, or dwarf. *S.* dpeapg, dpeaph, dpepg.
dufa, *columba.* *G.* ꝺAUBO. *A.* dove. *Sax.* duua.
duglegur, *valens.* *S.* dugan. *valere.*
dugur, *audacia.*
duyn, *cesso, deficio*: duynade, *cessavi, defeci.* *Ang.* Bor. to dwine away, i. e. *gradatim perire.*
dukur, *mappa.*
dunur, *fremitus*: Pad dunar, *tonat.* vid. dyn.
dunn, *pluma.* *A.* doun significat *plumas lanuginosas*, & istiusmodi, ut, *flocculos carduorum arescentium.* Et a doun-bed, est *culcitra plumea*, *plumulis lanuginosis farcta.*

E.

Ef, *dubium*: efa, *dubito*: efade, *dubitavi.*
effre/ efffur, *superior, supremus*: effre/ efft, *superior, suprema*: effra/ efft, *superius, supremum.* *S.* oꝼeꞃ, *super, supra.* *Ang.* Bor. over.
efterlangan, *desiderium.* *S.* langian, vel længian est *percupere*, & *desiderare.* *A.* to long after, vel for a thing, *quid vehementer cupere*, & *appetere.*
efne, *materia.*
eg, *ego*: eg sialfur, *ego ipse.* vid. Gramm. nostræ Cap. 5. *nec non* Matth. 5. 17.
egg, *ovum.* *S.* æg. *A.* egg.
egg, *acies*: eggiar, in plurali. *S.* ecge. *Ang.* edge.
eide, *absumo*: eidde, *absumpsi.*
eidur, *juramentum.*
eiga, *habere, possidere*: eigande, *habens*: eign, *possessio.* *Goth.* AIΓAN, *habere.* *S.* agan. Hinc AIΓIN. agen. *Ang.* awn, & own, *proprius*, quod quisque possidet.
ey, *insula.*
eyga, *possessio.*
eymmyria, *cinis ignitus*, sive *scintillans.* *A.* embers,
eyn/ ein/ eitt, *unus, a, um.* vide Gramm. nostræ Cap. 6. eyrn/ ein/ eitt, *unus, a, um.*

eyra, *auris.* *Sax.* eaꞃe. *A.* ear.
eysa, *cinis ignitus* sive *scintillans.* vide asta. A. Bor. isles.
eytthuort, *aliquid.*
eik, *arbor*: eikur, *arbores.*
eik, *augeo*: jook, *auxi*: auka, *augere*: vide auka.
eimd, *miseria*: aumur, *miser.*
ein, *una*: Fœmin. ab eyn, *unus.*
einer, *juniperus.*
einfalldur, *simplex.* *Sax.* anꝼeald.
einge, *pratum.* *Sax.* inᵹ. Anglis Borealibus inge: forsan à *Goth.* VINGA, *pascuum.* Cædmoni panᵹ, vel ponᵹ est *campus.*
Eingel, *Angelus.* A. Angel.
eingenn, *uniforme.*
einhuør, *aliquis.*
einraadur, *qui aliorum consilia repudiat.*
eis, *haurio*: joos, *hausi*: ausa, *haurire.*
eista, *testiculus.*
eitur, *venenum.* *Sax.* aꞇeꞃ, vel aꞇoꞃ.
ek, *curru trahor* vel *vehor.* Infinitivus est aka.
el, *alo*: ool, *alui*: ala, *alere.*
elia, *pellex.*
elldur, *ignis*: ellde, *igne coquo*: eg elldte, *igne coxi.* *S.* æled, & eld, *ignis*: ælan, *accendere.* Elding *Anglis* Borealibus est *cremium, pabulum ignis.*
elle, *senium.*
ellefu, *undecim.* vide Gramm. nostræ Cap. 6.
elska, *amor*: eg elska, *amo,*
em vel er, *sum.* G. IM. *Sax.* eom. Ang. am.
ende, *finis.* G. ANꝺGI. *Sax.* end. Ang. end.
endur, *anates*: ønd, *anas.*
enne, *frons.*
eple, *pomum.* *Sax.* æpl, æppel. Ang. apple.
er vel em, *sum.*
er, *aro*: eriade, *aravi.* *S.* eꞃian, *arare.*
erende, *negotium*, item *versus.* G. AIRN; *nuntii.* *S.* æꞃend. *nuntium, mandatum, legatio.* Ang. errand.
eriur, *lites.*
ern, *annosus.*
ernur, *aquilæ*: ørn, *aquila.* *S.* eaꞃn. *Scot.* an ern, est *grande genus accipitrum.*
eß, *veredus*, Poëtice.
et, *comedo.* Ang. to eat.
et, *incito*: atte, *incitavi.*

F.

F.

faa, *accipere*: fæ, *accipio*. *Sax.* fon, *accipere*.
faakur, *equus*, Poëtice.
faalke, *circus*.
faalm, *palpitatio*.
faang, *sinus*.
faang, *acquisitio*: item *sinus brachiorum*: faung, in plurali. Ang. Bor. the fange of a dog.
faar, *periculum*: item *insania*.
fader, *pater*. *S.* fæder. *Angl.* father.
fæ, *accipio*: fieck, *accepi*: ad faa, *accipere*.
fæde, *pabulum*. *G.* FODJAN. *S.* fedan, vel foedan. *Ang.* to feed, *pascere*, & food, *esculentum*.
fær, *fortis*.
fære, *funus*.
fære, *loco moveo*: færde, *loco movi*. *Sax.* faran, *ire*. *Ang.* a way-faring-man.
færeikur, *jumentum*.
fagnadur, *lætitia*. *Goth.* FAGINON. *S.* fægnian, *gaudere*. Hinc *Ang.* fain.
fagur/ fegar/ fagart, *amœnus, a, um*. *Ang.* fair. fegurd, *amœnitas*.
fall, *casus*: falla, *cadere*: fell, *cado*. *S.* feallan, *cadere*, *A.* to fall. Fall, *casus*.
fallegur, *pulcher*.
falskur, *astutus*. *Ang.* false.
falur. Belg. veyl.
fans, *impedimenta*.
far, *itio*: item *navis*, Poëtice.
far, *ponto*.
farg, *pressura*.
fargan, *vitæ institutio*.
fas, *conspectus*.
fat, *vestis*: item *patina*.
fata, *hydria*. *S.* fat, fata, *vas*. *Ang.* a fat.
fatækur, *pauper*.
fauskur, *lignum aridum*.
fax, *juba*. *S.* feax, *coma*.
fedga, dicitur de patre & filio: inde langfedgar, *majorum series*, eorum qui sunt in recta linea descendente.
fegurd, *amœnitas*.
feigenn/ feyne/ fegna, *lætus*. v. fagnadur.
feigur, *moribundus*.
feingur, *res parta*. vid. faang.
feitur, *pinguis*. *S.* fæt. *A.* fat. feitur/ feit/ feitt, *hic & hæc pinguis & hoc pingue*.
fel, *occulto*. *Ang.* Bor. to feal.
fell, *acclivitas*. *A.* Bor. a fell, *mons*.
fell, *cado*: fiell, *cecidi*; falla, *cadere*. vide fall.
fen, *puteus*. *Ang.* a fenn.
fer, *eo*: foor, *ivi*.
fara, *ire*. *S.* faran.
ferd, *iter*.
feria, *navis vectoria*. *A.* a ferry-boat.
ferskeittur, *quadratus*. *S.* sceat, *angulus*.
fet, *pes*, *mensuræ genus*. *S.* fæt. *Ang.* a foot.
fiall, *mons*. vide fell.
fiande, *hostis*. *Goth.* FIJAN, *odisse*: FIJANDS, *inimicus*. *S.* feond, vel fynd. *A.* fiend.
fidur, *pluma*. *S.* feþer. *Angl.* a fether.
fie, *pecunia*. *G.* FAIHU, *opes*. *Sax.* feoh, *pecunia*, & *pecus*. *Ang.* to give a fee.
fielage, *socius*. *A.* fellow. *S.* fylgian, *sequi*.
fifl, *demens*.
fyffa, *lana pratensis*.
fyk, *vento feror*: fauk, *vento abreptus sum*: fiuka, *vento ferri*: þad fykur, *ningit vehementer*.
upp ad fylla, *implere*.
fylgd, *comitatus*. vide frelage.
fyll, *elephas*.
fyrre, *privo*, *frustror*: habet in præt. fyrtte.
filge, *comitor*: filgde in præt. fylgd, *comitatus*. *S.* fylgian, *sequi*. *Ang.* to follow.
filker, *rex*.
fimm, *quinque*. vide Gramm. nostræ Cap. 6.
fimur, *alacer*.
fingur, *digitus*. *S.* finger. *A.* finger.
finn, *invenio*. *S.* findan. *A.* to find, *invenire*.
fiodur, *calamus*. *A.* a feather.
fiol, *asser*.
fiolkinge, *artes magicæ*.
fioorer, *quatuor*. vide Gramm. nostræ Cap. 6.
fior, *vita*. *Sax.* feorh.
fiordungur, *quadrans* vel *quarta pars*. *Ang.* a farthing.
fiordur, *sinus maris*.
fios, *bovile*.
fiotur, *vinculum*, *compes*. *Ang.* a fetter.
firn, *bonus*.
firstur, *primus*. vide Gramm. nostræ Cap. 6.
fiskur, *piscis*. *G.* FISK. *Sax.* fisc. *Ang.* fish.
fiuk, *tempestas nivosa*.
fiuka, *vento ferri*. vide fyk.
flaa, *mephitis*.
flæ, *cutem detraho*: floo, *cutem detraxi*: ad flaa, *cutem detrahere*. *S.* flean. *A.* to flea.
flærd, *falsitas*.
flærd, *versutia*.
flagd, *monstrum*.
flagg, *vexillum navium*. *Ang.* flagg.
flangs, *insultatio*.
flas, *præcipitatio*.
flaska, *lagena*. Hinc *A.* flask.
flatur, *planus*. Hinc *A.* flat.
flaustur, *navis*, Poëtice.
flauter, *lacticiniorum genus quod fit coacto lacte & deinceps ventilato*.
fleckur, *macula*. Hinc. *A.* flecked, vel fleckt, *maculis*, vel *labeculis discoloribus interspersus*.
fleigur, *cuneus*.
fleigur, *volatilis*. vide gl. *G.* in voce FUGLS. Eboracenses vocant pullos avium volatiles fliggurs.
fleyra, *plus*: flest, *plurimum*.
flet, *exentero*.
flet, *explano*: flatte, *explanavi*. *Ang.* flat.
flet, *lectisternium*.
fly, *fugio*: flunde, *fugi*. *S.* fleon. *fugere*. *Ang.* to fly.
flyg, *volo*: flaug, *volavi*: fliuga, *volare*.
flyk, *lacera vestis*: flykur, *vestes laceræ*.
flyt, *fluo*: flaut, *fluxi*: fliota, *fluere*. Ang. to float.
fliood, *mulier*, Poëtice.
fliotur, *velox*. Ang. fleet.
flis, *cachinnatio*.
flis, *desquamo* vel *detraho quod extimum est*: fluste, *desquamavi*.
flit, *veho*: flutte, *vexi*.
floo, *pulex*: flær, *pulices*. Ang. a flea.
flood, *accessus maris*, *inundatio*. Ang. flood.
flooe, *solum uliginosum* seu *palustre*.
floor, *cloaca*.
flot, *liquamen*.
fognudur, *gaudium*. vide fagnadur.
folk, *populus*. *Sax.* folc. Angl. folk.
folld, *terra*, Poëtice. Sæpius occurrit in *Cædmone* fold.
folur, *pallidus*.
fonn, *nix condensata*.
fontur, *baptisterium*. Angl. the font.

foodur,

foodr, *pabulum.* vid. fæde. *A.* fodder.
fool, *iracundus.*
foolk, *populus.*
footur, *pes*: fætur, *pedes.* *Sax.* fot. *A.* foot. fet, *pes*, quatenus est mensura.
for, *iter.*
forn, *vetustus.* *G.* FAIRNGI, *vetus*, *Luc.* 5. 39.
forraad, *res quæ in promptu est.*
forsiall, *prudens.*
foss, *cataracta.*
fox, *vulpes.* *G.* FAUHON. *S.* foxa. *A.* fox. *A.* Bor. aliquando faws.
fræde, *informatio, doctrina*: froodur, *eruditus.* *G.* FRODA, *sapiens*: unde Abrahamus dicitur frod apud *Cædmonem.*
fræg, *heroica virtus.*
frænde, *cognatus.* *S.* freond. *G.* FRIGONDS, *amicus*, à FRIGON, *amare.*
frame, *promotio.*
framkuæmd, *executio.*
framur, *audaculus, nasutulus.*
fredenn, *gelu perustus.*
freya, *rana.* *Sax.* frocca, & frocx. *A.* frogg. *A.* Bor. a frosk.
freyr, *Liber pater*: freir, *deus Ethnicorum.*
freisting, *tentatio*: freistingar, *tentationes.* *G.* FRAISAN, *tentare*: FRAISTUBNGA, *tentatio.* *S.* frarigan, *tentare.*
frem, *usurpo*: framde, *usurpavi.*
fremd, *res laude digna.*
fridur, *pax.* *S.* friđ.
friette, *fama accepi*: fretter, *rumores.*
frydur, *elegans.*
frydur/ fryd/ frydt, *venustus, venusta, venustum.*
frygd, *libido.*
frys, *frigeo, frigore congelo*: frans, *gelavi*: frost, *gelu.* *S.* forst. *A.* frost. frioosa, *gelare.* *A.* to freeze. Þad frister, *gelascit.*
frilla, *concubina.*
froodleikur, *eruditio.* froodur, *eruditus.* vide fræde.
froomur, *probus.*
frost, *gelu.* vide frys.
fruu, *matrona.* *G.* FRAUJA. *S.* frean. *dominus, na.* fruur, *matronæ.*
fve, *putredo.* fuinn, *putrefactus.* *S.* fynigean, *mucescere*: fynig, *mucidus.* *Angl.* vinny.
fugl, *avis.* v. gl. *Goth.* in FUGLOS. *A.* Aust. fowl. *A.* Bor. fule.
fullur, *plenus.* *Goth.* FULLS. *Sax.* full. *Ang.* full.
fum, *festinatio.*
fundur, *inventum.* *A.* found.
fundvyss, *qui perdita facile invenit.*
fuus, *libens.*

G.

Eg Gaae, *attendo* vel *animadverto*: eg gaade, *attendi* vel *animadverti.*
gaas, *anser.* *Sax.* gos. *Angl.* a goose.
gaata, *ænigma.*
gabl, *terminus.* *G.* GIBLA. *Belgice* gevell. *A.* gavell est *structuræ totius extremitas*, sive *cacumen.*
gaddur, *clavus ingens.*
gagl, *mulier nauci & nihili.*
gagn, *utilitas.* *Goth.* GAWAURKJAN. *lucrari.* *Ang.* gain, *lucrum.*
gale, *vociferor*: galade, præt. *Ang.* yaul.
galen, *vesanus, insanus.*
galge, *patibulum.* *Goth.* GALGA. *Sax.* galga. *A.* gallowes.
gall, *fel.* *Ang.* gall.
galldur, *magia.* *S.* galdere, *incantator*: galdor, *incantatio.*
galle, *vitium, nævus*: galladur, *vitiosus.* *S.* gal, *libidinosus.*
galltte, *porcus.* *S.* gilte, *suilla.* Boreales vocant *suculos*, & *suculas*, galts, and gilts.
gamall, *annosus, senex.*
gaman, *jocus.* *S.* gamene, *jocus, ludus.* Inde vox *Ang.* backgamen. gemeng, *lusus*: *A.* gaming. gamian, *jocare, ludere*: *Ang.* to game.
gammur, *draco.*
ganga, *ire*: eg geinge, *eo.* *Goth.* GAGGAN. *Sax.* gangan. *A.* Bor. to gang.
gante, *scurra.*
gape, *hio*: gapte, *hiavi.* *Ang.* gape.
gardur, *agger.*
garn, *filum.* *Ang.* Australibus yarn. *Ang.* Bor. garn.
gat, *foramen.*
gata, *via.* *Sax.* gate, *porta.* *A.* gate, yate.
gaukur, *cuculus.* *Ang.* Bor. the gowk.
gef, *dono.* *G* GIBAN, *dare.* *S.* gyfan. *A.* to give.
geimsla, *custodia.*
geip, *jactatio, exaggeratio.* *Sax.* gilp, *jactantia, arrogantia.*
geit, *capra*: geitur, *capræ.* *G.* GAITEINS, *hædus*, *Luc.* 15. 29. *S.* gæt, vel gat est *capra.* *Ang.* Austr. goat. *A.* Bor. gait.
gelld, *solvo debitum*: gallt, *solvi.* *Goth.* GILD, *tributum*, proculdubio à GILDAN. *Sax.* gildan, *solvere.* Occurrunt USGILDAN, & FRAGILDAN, *reddere, retribuere*, *Luc.* 14. 12. & 19. 8. *A.* Bor. nowt-geld, i. e. *tributum pro pecore solutum.*
gellde, *exseco*: gellte, *exsecavi*: gelldur, *castratus.* *Ang.* to geld, *castrare.*
gestrisne, *hospitalitas*: gietur, *hospes.* *S.* gest. *A.* guest, *hospes*: guestning, *hospitium.*
get, *conjecto, valeo*: gat, *in* Præt. geta, in Infinitivo.
giaa, *hiatus terræ*: habet hiaar in plurali.
giæddur, *ornatus, donatus.*
giæfa, *bona fortuna.*
giæra, *pellis ovilla.*
giæska, *benignitas.*
giætna, *attentio.*
gidia, *dea.* *G.* GUDJA, *dii*: GUÞ, *deus.* *S.* god. *Ang.* god.
giekur, *scurra.*
giell, *vociferor*: gall, *vociferatus sum.* *Ang.* Bor. to yell. vide gale.
gyn, *hio*: geyn, *hiavi.* *S.* ganian. *A.* to yawn, *oscitare.*
gyt, *furtim conjicio*: gaut, *furtim conjeci*: gioota, in Infinitivo.
gys, *impetuose fundor*: gaus in præterito: gioosa, in Infinitivo.
gil, *hiatus montium.* }
gil, *fissura montis.* } *A.* Bor. a gill.
gillde, *convivium*, item *pretium.*
gilldur, *equivalens.*
gille, *inauro*: gillte, *inauravi.* *S.* gyldan. A. to gild, *inaurare*: gilt, *inauratus.*
gioff, *donatio.* *S.* gift, *donum, munus*: gife, *gratia, donum.* Ang. gift, *donum.*
giora, *facere*: eg skal giora, vel eg num giora, *faciam* vel *facturus sum.* Anglis Borealibus & *Scotis* to gar est *facere.*
giord, *opus*, item *cingulum.* *S.* gyrdan, *cingere*: gyrdl, A. girdle, *cingulum.*
giota, *scrobs.*
girnd, *cupido.* *G.* GAIRNAN. *S.* gyrnan, *cupere, desiderare.*

gisse,

giſte, *divertor*: giſte, *diverti*.
glæpur, *ſcelus*.
glær, *mare*.
glans, *ſplendor*.
glas, *vitrum*. *Sax.* ʒlæꞅ. *Ang.* glaſſe.
glaumur, *lætitia*.
gleð, *lætifico*: gladde, *lætificavi*. mig glædur, *gaudio mihi eſt*. *Sax.* ʒlæð. *Ang.* glad, *lætus*.
gleimsKuſullur, *obliviofus*.
gler, *vitrum*.
glerungur, *ſolum glacie rigens*.
gliggur, *flatus*.
glyma, *lucta*.
glis, *levis*.
gloggur, *attentus*.
glood, *favilla*: glædur, *favillæ*. *Ang.* Bor. to glow, i. e. to be hot.
glopur, *ſtultus*.
glugge, *feneſtra*.
gnypa, *S.* cnæp. *ſummitas rupis* vel *montis*. *A.* Bor. a nabb.
gnyr, *ſuſurrus*.
golf, *pavimentum*.
gollur, *abdomen*.
gomur, *palatum*. *S.* ʒoma, *gingiva, palatum*. *A.* goom.
goodur/ good/ gódt, *bonus, a, um*. *S.* ʒoð. *A.* good.
goodgirne, *benevolentia*.
gool, *ululatus*. *Ang.* Auſtr. to houle: Bor. to youle eſt *ululare*.
graad, *maculæ*.
Það graanar, *primis nivium flocculis terra caneſcit*.
graata, *plorare*: græt, *ploro*: graatur, *triſtitia*. *Goth.* ΓRƐITAN, *flere*. *Ang.* Septentr. to greet: Auſtral. to crie.
građugur, *eſuriens*. *G.* ΓRƐDAΓS, *eſuriens*. *Sax.* ʒꞃæðiʒ, *vorax*. *A* grædy.
græ, *germino*: að grooa, *germinare*.
grænn, *viridis*. *S.* ʒꞃæne. *A.* green.
græska, *malignitas*.
græt, *ploro*. vid. graata.
grafa, *fodere*: gref, *fodio*. *Goth.* ΓRABAN, *fodere*. *A.* to grub. ΓRΩBA, *fovea*. *S.* ʒꞃæꝼ, *ſepulchrum*. *Anglicè* grave.
gramur, *rex*.
granne, *vicinus*.
gras, *gramen*. *G.* ΓRAS. *Sax.* ʒæꞃꞅ, & ʒꞃæꞅ. *A.* graſſe, & gers.
grautur, *puls*.
gref, *fodio*: groof, *fodi*. vide grafe.

greidur, *celer*.
grey, *canis*. Extat in noſtro grey-hund. Comp. ex grey, & hunta, *venator*.
grein, *ramus*: item *ſententia*.
greip, *ſinus digitorum*. *S.* ʒꞃipan, *capere, arripere*: ʒꞃipe, *manipulus*. *A.* to gripe eſt *manu conſtringere*. Gripe *Scotis* eſt *manuum prehenſio*, & *conſtrictio*.
grenlægia, *vulpes*.
grettur, *homo rugoſæ frontis*.
grid, *induciæ*. *S.* ʒꞃið, *pax*: ʒꞃiþian, *pacificare*.
gredka, *ancilla*.
gridungur, *taurus*.
gryfia, *fovea*. *Goth.* ΓRΩBA. vide grafa.
gryp, *prehendo*: greip, *prehendi*. vide greip.
grys, *ſucula*. *Ang.* a griſe.
gryttur, *lapidibus obſitus*.
grima, *capiſtrum*.
grimmur, *ferox*. *A.* grimme.
grioon, *fruges*. *A.* grain.
grioot, *lapides*.
grip, *rapina*.
gripur, *armentum*.
grof, *ſepulchrum*. vide grafa.
gron, *labrum bovis ſuperius*. Anglis Borealibus grun.
grooa, *germinare*: græ, *germino*. *S.* ʒꞃopan, *germinare*. Ang. to grow.
groodur, *viriditas*. *A.* growth.
groof, *lacuna terræ*. vide grafa.
grugg, *fex*.
grund, *terra, fundus*. *S.* ʒꞃunð. Ang. ground.
grunda, *meditor*: grundade, *meditatus ſum*.
Gud, *Deus*. *G.* ΓΩΦ. *S.* Goð. Ang. God.
gull, *aurum*. *S.* ʒolð. A. gold.
gulur, *fulvus, buxeus*. *S.* ʒeolepe. Ang. yellow.

H.

Haad, *irriſio*.
haall, *lubricus*.
haaleiſtur, *ſocius*.
haange, *pendeo*: haangde vel hieck, *pependi*. *S.* hanʒan. A. to hang, *pendere*.
haar, *crinis*. *S.* hæꞃ. A. hair.
haar, *altus*: haar/ haa/ haatt, *altus, alta, altum*.
haattur, *modus*. *S.* had, hade, *ſtatus, qualitas*.
hæd, *altitudo*. Ang. height.
hædne, *ludibrium*.
hæfur, *aptus*.
hægd, *facilitas*.

hæle, *commendo*: hælde, *commendavi*.
hæne, *gallina*. *Goth.* HANA. *gallus*. *S.* hana, han vel hæn, *gallina*. Ang. hen.
hængur, *piſcis genus*.
hæra, *cani*: hærdur, *canus*. Sax. haꞃ. Ang. hoary.
hæſe, *raucitas*. A. Bor. heaſy, *raucus*.
hættur, *periculoſus*.
hafa, *habere*: eg hef, *habeo*. G. HABAN, *tenere*. *S.* habban, hæbban, *habere*. Ang. to have.
hafalld, *filum craſſum*.
haff, *pelagus*.
hafft, *compes*. *S.* hæꝼted, *captivus*: hæꝼtnede, *captivitas*.
hafur, *caper*.
hage, *paſcuum*.
hagl, *grando*. *S.* hæʒele, hæʒle, haʒol. A. hail. Það haglar, *grandinat*.
hagnadur, *commoditas*.
hagur, *artifex*.
hagur, *conditio*.
hak, *uncinnus*. A. hook, *uncus*.
haka, *mentum*.
hale, *cauda*.
halld, *manubrium*. A. a hilt.
hallda, *tenere*. helld, *teneo*. *S.* healdan. *tenere*. A. to hold.
halmur, *paleæ*.
hals, *collum*. *S.* halꞅ.
halltur/ hollt/ halltt, *claudus, a, um*. *G.* HALTS. *Sax.* healte, *claudus*: healtan, *claudicare*. Ang. to halte. *claudicare*.
hamingia, *bona fortuna*: haminiuſamur, *fortunatus*.
hamur, *exuviæ*.
hann, *ille*.
hardradur, *durus*. *Sax.* heaꞃð. Ang. hard. Það hardnar, *indureſcit*.
eg hata, *odi*. *Sax.* hatan, *odiſſe*. Ang. to hate.
hattur, *pileus*. Ang. hat.
haugur, *tumulus*.
haukur, *accipiter*. *S.* haꝼoc. A. hawk.
haunk, *funiculus in forma circuli colligatus*. Ang. a hank.
haus, *caput*.
hauſt, *autumnus*: Það hauſtur, *æſtas adoleſcit*; *autumnus ingruit*; q. d. *autumneſcit*.
hef, *elevo*: hoof, *elevavi*: hefia, *elevare*. *Goth.* HAFJAN, *elevare*. *S.* heoꝼen, *elevatus*, & haꝼen. A. Bor. to heave, *elevare*.
hef, *habeo*: hafa, *habere*: eg hefe, *habeo*:

habeo: eg hef bokena, *habeo librum*. vide hafa.
heffne, *ulciscor*: heffnde, *ultus sum*: heffndarsamur/ heffndarsom/ heffndarsamt, *ultionis avidus, a, um.*
hegre, *ardea.*
heidyrdur, *sanctitatem præferens.*
heidrykur, *serenus.*
heidur, *honor.*
hey, *fœnum*. G. HAVI, *fœnum*. S. heg. *Ang.* hay.
heilagur, *sanctus*. S. halig. *A.* holy.
heile, *cerebrum.*
heite, *calefacio*: heytte, *calefeci*: heitur, *calidus*. *Sax.* hætu, *calor*. *A.* heat.
heite, *vocor* vel *voveo*: eg hiet, *vocatus sum*, vel *vovi*. *Sax.* hatan, *vocare* & *vocari*. *A.* hight, *vocatus.*
hel, *lethum*. At *G.* HAAGE. *S.* helle. *A.* hell est *inferiorum sedes, tartarus, barathrum.*
hella, *petra*: holl, *tumulus*, *collis*. *S.* hil & hul, *mons*. Ang. hill.
helia, *interitus.*
helld, *teneo*: hiellt, *tenui*: hallda, *tenere*. vide hallda.
helle/ hellte, *fundo, fudi*. *Ang.* Bor. to helle water, *effundere aquam.*
helltte, *claudum facio*. v. halltur.
helviskur, *infernalis.*
hem, *cicuro*, *contineo*: hamde, *continui*. *Ang.* to hemm a garment.
hendur, est plurale à hond, *manus*. G. HANDNS. *Sax.* hand. *A.* hand, *manus.*
her, *exercitus*. *S.* here.
herdar, *humeri.*
herde, *induro*: herdte, *induravi*. vide hardradur.
hestur, *equus.*
hetta, *capitis tegmen*. vid. hattur.
hial, *vaniloquentia.*
hialmur, *galea*. *S.* helm. *Ang.* helmet.
hiarta, *cor*. *G.* HAIRTO. *S.* heorte. *Ang.* heart.
hid vel hitt, *istud*. *Goth.* ITA. *Ang.* it.
Þad hielur, *pruina tegitur terra*. *Ang.* hail.
hil, *tego*: hulde, *texi*. *G.* HN-AGAN. *S.* helan. *A.* Mediterr. to hele est *tegere*: Boreal. to hull: item, the hulls of corne, *id est*, the husks. & a Swine-hull, *i. e.* the Swine-stie.

hilla, *abacus.*
hille, *favor.*
hilmer, *rex.*
hilur, *gurges*: hilier, *gurgites.*
himenn, *cœlum*. G. HIMINS.
himneskur, *cœlestis.*
hind, *cerva*. *S.* hinde. *Anglicè* hinde.
hinn/ hin/ hitt vel hid, *iste, a, ud.*
hiool, *rota.*
hior, *gladius*. G. HAIRUS.
hiortur, *cervus*. *A.* hart.
hir, *ignis.*
hirndur, *cornutus.*
hite, *calor*: Þad hetnar, *incalescit.*
hiuu, *famulitium*. G. HEIVA. S. hiwe, *familia*: hiwan, *familiares.*
hixte, *singultus*. *Ang.* hiccock.
Þad hlaanar, *nix resolvitur.*
hlaatur, *risus*: hlæ, *rideo*. *Goth.* HAAHGAN. *Sax.* hlihan. *Ang.* to laugh, *ridere.*
hlad, *platea.*
hlæ, *rideo*: hloo, *risi*: ad hlæja, *ridere.*
hland, *lotium*. *Ang.* lant.
hlaß, *onus.*
hlaup, *cursus, saltus, coagulum*. G. HAAUPAN. *S.* hleapan. *Ang.* to leap, *saltare*. *S.* cese-lip, *coagulum*. *A.* Bor. cheeslop.
hleyp, *curro*: hlioop, *cucurri*. hlaupa, *currere*. *A.* Bor. to lowp, est *saltare.*
hlyde, *obedio*: hlydde, *obedivi*: hlidne, *obedientia.*
hlyt, *sortior*: hlaut, *sortitus sum*: hliioota, *sortiri*. *S.* hleotan, *sortiri*. *Ang.* lot, *sors.*
hliood, *vox, sonus*. *S.* hlud, *sonorus*. *A.* loud. *S.* hleoðrian, *sonare.*
hluttakare skilnings, *particeps rationis.*
hlutur, *res* vel *portio.*
hnacke, *occiput.*
hnauk, *labor.*
hnans, *cespes.*
hneppe, *quantum brachiorum amplexu includi potest.*
hnig, *decido*: hnie & hneig, *decidi*: hnyga, *decidere*. *Goth.* HNEIVAN, *declinare*. *Sax.* hnigan, & hnigian, *inclinare caput*, *prosternere se.*
hnyffur, *culter*. *Ang.* knife.
hnyt, *pedem offendo*: hnaut, *pedem offendi*: hniota, *pedem offendere.*
hnottur, *globus*. inde *Ang.* a knott, *nodus.*
hoffmodugur, *fastuosus*, *Saxonicè* mod, *mens*, *animus.*

hoffn, *portus*. *Ang.* haven.
hoffrungur, *delphinus.*
hoffud, *caput*. G. HAUBID. *S.* heafod, ud, hæfd, Angl. head.
hogg, *verbero*: hioo, *verberavi*: ad hoggua, *percutere*: hoggvande, *verberans.*
hola, *specus*. *S.* hola. A. hole.
holl, *aula*. *S.* healle. A. hall.
holltt, *salebræ, glabretum*. *Sax.* holt, holte, *sylva.*
hollur, *utilis*, *opportunus.*
holur, *cavus*. *S.* hola. inde holian, *excavare*. A. hollow.
hond, *manus*: hendur, in plurali; etiam, hondur. v. hendur.
hooffur, *ungula equina*. *S.* hof. A. hoof.
hool, *commendatio.*
hoor, *climacter.*
hoor, *adulterium*. G. HORA, *adulter*: HORINON, *mœchari*. *Sax.* hor. A. whore, *meretrix.*
hoora, *meretrix.*
hoofte, *tussis*. *S.* hwosta. Ang. Septentrional. hauste.
hoot, *gestus*
hor, *mucor*. *Sax.* har, *mucidus*. Ang. hoary.
hor, *linum rude.*
hormung, *ærumna*: hormungar, *ærumnæ.*
horn, *cornu*: item *angulus*. *G.* HAURN. *Sax.* horn, vel hyrn, *cornu*. A. horn. *S.* hyrn est etiam *angulus.*
hoskur, *eximius*: mier hoskar, *juvat me.*
hostugur, *præceps.*
hraake, *sputum*. *Sax.* hræcan, *screare*: hraca, *fauces, tussis.* Ang. Sept. a whreak.
hræddur, *timidus.*
hræi, *cadaver.*
hrafn, *corvus* *S.* hrafen & ræfen. A. raven.
hrak, *res contempta.*
hraklegur, *vitiosus.*
hreck, *jacto*: hrackte, *jactavi*: hrekia, *jactare*. A. to crack, *jactare.*
hreckjootur, *fallax.*
hreckvis, *fallax.*
hregg, *imber*. *A.* Bor. a ragg.
hreidur, *nidus.*
hreinn, *purus*. G. HRAINS, *purus*: HRAINGAN, *mundare*. A. to rense.
hrelle, *mœrorem affero*: hrellde in præt.
hremme, *unguibus rapio*: hremde in præt. S. hremm & hremn. *corvus.*

corvus. A. Bor. **to ream**, *manum ad aliquid capiendum exporrigere.*
hret, *aëris in pejus mutatio.*
hriggur, *tristis*: hrigd, *tristitia.*
hriggur, *dorsum.* S. hpicge. *A.* Australibus **ridge**. Borial. **a rigg**.
hryfa, *rostrum.*
hrym, *pruina, ærugo.* S. hpime. *Ang.* **rime**.
hryn, *vocem extollo.*
hryn, *exclamo*: hreyn, *exclamavi.*
hryn, *ruo*: hrunde, *rui.*
hryt, *cum impetu feror aliquo*: hraut in præt. hrioota, in Inf.
hrim, *uredo.*
hrinde, *pello*: hratt, *pepuli.*
hrip, *dolium.*
hrock, *cum impetu quodam moveor*: in præt. quoque hrock habet. A. **to rock a cradle**.
hroo, *lacera res.*
hroodur, *versificatio, carmen.*
hroop, *clamor, probrum.* Goth. HROPJAN, *clamare.* *A.* **outrouper**, *præco.*
hroosun, *commendatio.* A. Bor. **to reouse**, est *commendare.*
hrumur, *viribus confectus.*
hrutur, *aries.*
hvalur, *balæna, cetus.* S. hpæl. *Ang.* **whale**.
hvatte, *acuit*: hvette, *acueret.* *Ang.* **to whet**.
hvatur, *epitheton sexus masculini.* q. d. *incitatus, promptus, fervidus.* *Sax.* hpæt, hpate, *alacer, acutus, fortis, bellicosus.*
hver, *qui.*
hvereyrn, *unusquisque.*
hverb, *evanesco.*
huersfyns vel huersfonar, *cujusmodi.*
ath hueffer, *ventus sævire incipit.*
hvet, *incito*: hvatte, *incitavi.*
hugga, *consolor*: huggade, *consolatus sum.* *Ang.* **to hugg**, *amplecti.*
hugur, *animus.* S. hyge, *mens, animus.* Goth. HUGJAN, *cogitare.*
hvida, *impetus.*
hvik, *inconstantia.*
hvikull, *instabilis, inconstans, fallax*: masc. est hvikull: fœm. hvikul: neutrum hvikult.
hun, *illa*: fœm. ab hann, *ille.*
hundrad in plur. vid. Gramm. nostræ Cap. 6.
hundur, *canis.* G. HUNDS. *Sax.* hunda. *Ang.* **hound**, *canis venaticus.*
hunskur, *sordidus.*
hvolff, *lacunar.*
hvolpur, *catellus.* S. hpelp. A. **whelp**.
hvomleidur, *ingratus.*
hvonn, *flos angelicæ.*
hvor hellst, *ecquis*: hvor sem hellst, *quicunque.*
hurd, *janua.* G. HAURDS, *ostium.*
hus, huus, *domus.* G. HUS. *S.* hur. A. **house**.

I.

Iaarn, *ferrum.* G. EISARN, *ferrum.* S. ipepn, iren, ipen. Ang. **iron**.
jaarnkall, & rectius jaarnkarl, *vectis ferreus.*
jaata, *confiteor*: jaatade, *confessus sum.* Goth. ANDHAITAN, *confiteri.* *Sax.* andettan.
jaffne, *lutea, herba.*
jafnadur, *æqualitas.* *Sax.* efen, *æqualis.* A. **even**. jafnrede, *æqualis.*
jalkur, *quod grossum est.*
jall, rectius jarl, *Baro.*
jaxl, *dens molaris.* Angl. Bor. **axeltooth**.
ida, *vortex aquæ.* S. yþa, *fluctus, undæ, æstus marinus.* Ang. **eddy**.
idia, *labor, sedulitas.*
idne, *diligentia.*
mier idrar, *pœnitet me.* Goth. IDREIGO MIK, *Luc.* 17. 4.
jel, *nimbus.*
Þad jelgar, *ningit.*
iggur, *metus.* G. OGAN, *metuere*: OGIS, *metus.* *Sax.* oga, egenyr.
ykkar, *vester*, de duobus. vide Gramm. nostræ Cap. 5.
ydar, *vester*, de pluribus.
ydur, *viscera.*
ykia, *exaggero.* *A.* **to eke**.
yle, *ejulo*: ylde, *ejulavi.* *Ang.* Bor. **to yell, yowl**. ylffran vel ylffrun, *ejulatio.*
ytre/ ytstur, *exterior, extremus*: ytre/ ytst, *exterior, extrema*: ytra/ ytst, *exterius, extremum.* *S.* utter, top, tup. *Ang.* **outer, utter**.
ileinging, *laborum tolerantia.*
ilfur, *ejulatio.*
illa / verr / verst, *malus, pejor, pessimus.* *Ang.* **ill**, *malus.*
illur, *malus.* illur/ verre/ verstur, *malus, pejor, pessimus*: ill/ varra/ verst, *mala, pejor, pessima*: illt/ verra/ verst, *malum, pejus, pessimum.*
inde, *delectatio.*
ingre, *junior*: ingstur, *maxime juvenis.* G. JUGGA, *juvenis*: JUHIZA, *junior.* *S.* geong, geongpe. *A.* **young, younger**.
innre/ instur, *interior, intimus.* *A.* **inner**. innre/ inst, *interior, intima*: innra/ inst, *interius, intimum.*
innsigle, *sigillum.* Gothice SIGLJAN, *sigillare.* S. pigel, inpigel, *sigillum.* *A.* **seal**.
joffur, *rex.* Poëtice.
jol, *saturnalia.* S. gehul, geol, *natalis domini.* *Ang.* Boreal. **yule, youle**.
jonkiære, *juvenis.* vide ingre.
jood, *fœtus.*
joor, *equus.* Eboracens. **yaud**. yaud autem alias deducitur. Nam apud *Islandos* jalkur est *equus* XII. *annorum*, aut ultra; *Senex*, à jad seu jada, *detrimentum dentium.* Hinc jalkur quasi jadlkur, jöde, n. g. & iodla est *edentuli more manducare.* Nota Himenjodyr in *Volu-spa equos solis* significare.
jotun, *gigas.*
ir, *eruo*: irde, *erui.*
irkie, *carmen facio*, item *colo terram*: habet irkte in præt. *S.* pypcan vel peopcan, *laborare, fabricare, operari.*
is, *glacies.* S. ir, ira. *A.* **ice**.
juck, *jus.*
ypparlegur, *præstans.*
ystra, *abdomen.*

K.

Kaal, *olus.* *Ang.* **kale**.
kaam, *macula.*
kapa, *pallium.* *A.* **the cape of a cloak**.
kalda, *febris.*
kaleikur, *calix.* *Sax.* calic. *Ang.* **chalice**.
kalffur, *vitulus* vel *vitula.* *S.* calf. *A.* **calf**.
kalk, *calx.* S. cealc. *A.* **chalk**.
kall, *vocatio, clamor.* *Ang.* **to call**, *vocare.*
kall, *senex.* Composita sunt: stafkall, *senex qui baculo nititur*: kotkall, *pauperculus senex qui rus colit*: rækall, *vetus calumniator*, usurpatur & pro *Satana*: jaarnkall, *vectis ferreus*: pro hoc interim kall, rectius scribas karl. *A.* **a karl**, *masculus*, ut, **a karl-cat**.

kalldur, *frigidus*. *S.* cealð. *Ang.* cold & cald.
kallmannlegur, *virilis*.
kambur, *pecten*. *S.* camb. *Ang.* Auft. comb, Bor. camb.
kann, *scio*: kunne, *scivi*: kunna, *scire*. *Sax.* cunnan. *Ang.* to ken.
kanna, *cantharus*. *A.* kan.
kapp, *sedulitas*.
kappe, *athleta*.
karl, *senex*. vide kall.
kast, *jactus*. *Ang.* cast.
kast, *vestis muliebris*.
kaun, *ulcus*.
kaupe, *emo*: keipte, *emi*. *Goth.* KAΠΠAN. *S.* ceapa, *pretium*: ceapan, *emere*, *vendere*. *Ang.* Bor. to kowp, *mutare*.
kef, *suffoco*: kiæfde, *suffocavi*.
keyre, *lorum*.
kell, *voco*, *clamo*: kala, *vocare*. vide kall.
kem, *venio*: eg kom, *veni*. hann er komande, *venturus est*: thil komande, *futurus*. *Goth.* UIMAN. *S.* cuman. *Ang.* to come, *venire*.
kembe, *pecto*: kemde, *pexui*. vide kembur.
keralld, *vas*.
kertapyppa, *candelabrum*.
kiæfe, *suffoco*: kiæfde, *suffocavi*.
kixna, *navicula*.
kiænn, *callidus*.
kiær, *charus*: kiærlekie, *charitas*.
kiæra, *fœmina*.
kiæte, *hilaritas*.
kiafftur, *os*, proprie beſtiarum. *Ang.* Bor. the chafts.
kidlingur, *hœdus*, *hœdulus*. *A.* a kid.
kiell, *gelu aduror*: kooll, *gelu adustus sum*. *A.* cool, *frigidus*.
kier, *vas*. *G.* KAS. *A.* a case.
kif, *contentio*.
kyl, *puteus*.
kyn, *genus*. *G.* KΠΝ, in comp. KΠΝAS. *Sax.* cÿnne, gecÿnd. *Ang.* kind.
kyr, *vacca*. declin. Gramm. Iſl. inde deducas *A.* cow.
kyrr, *tranquillus*.
kys, *eligo*: kaus, *elegi*: kioosa, *eligere*. *S.* ceoſan. *Ang.* to choose.
kind, *creatura*: kindur, *creaturæ*.
kinne, *notum facio*: kynntte, *notum feci*. vide kann.
kiolur, *carina*. *A.* a keel. *Sax.* ceola.
kior, *conditiones*.
kior, *eligo*: eg kiord, *elegi*. *Sax.* gecoren, *electus*.
kiot, *caro*.
kird, *tranquillitas*.
kirlatur, *modestus*.
Það kirer, *tempestates cessant*.
kisa, *felis*.
kista, *cista*. *S.* cÿrte. *A.* kiste, chest.
klaam, *obscœnus sermo*.
klaar, *clarus* *A.* clear.
klæ, *frico*: kloo, *fricavi*: ad klaa, *fricare*. *Sax.* clapu. *Anglicè* clawes, *ungues*: & clapan, *A.* to claw, *scabere*.
klæde, *vestis*.
klæde, *vestis* vel *pannus*. *Sax.* clæð. *Ang.* cloth, *pannus*: cloaths, *vestes*. *Ang.* Bor. cled, *vestitus*, *a*, *um*.
klaga, *accuso*: klagade, *accusavi*.
klefe, *conclave*, *S.* clÿfa, *cubile*: beðclyfa, *conclave*.
klettur, *rupes*, *cautes*.
klifbere, *clitellum*.
klyf, *scindo*: klauf, *scidi*: klyufa, *scindere*, *findere*. *S.* cleafan, cleofan, clÿfan. *Anglicè* to cleave.
klof, *corpus*.
klof, *femorum intercapedo*.
klofe, *fissura*.
kloo, *unguis*. vide klæ.
klooksкapur, *calliditas*: klookur, *callidus*.
klunnalegur, *crassus*, *inconcinnus*. *Ang.* clown.
knie, *genu*. *G.* KNIУ. *S.* cneop. *Ang.* knee.
kodde, *pulvillus*. *S.* codde, *pera*, *marsupium*, *testiculorum sacculus*. Inde codd, *pulvillus*, *Anglis* Auſtralibus vero *testiculorum marsupium*.
kofe, *domuncula*. *S.* cofa, *conclave*, *cavea*.
kol, *carbo*. *A.* coal.
kolffur, *crotalus*.
kollottur, *qui caret cornibus*.
kompaan, *sodalis*. *Ang.* companion.
kona, *fœmina*. *G.* UINΣ, *mulier*, *uxor*: UENS. UEINS, *uxor*. *S.* cpen, & quena, *mulier*, *uxor*. Hinc in ſenſu bene diverſo, queen κατ' ἐξοχὴν *regis uxor*, *regina*: & quean, *scrapta*.
kongur, *rex*. *S.* cÿng, cÿning. *Ang.* king.
Það koolnar, *frigescit*.
koppur, *matula*.
kor, *decubatio*.
korn, *fruges*. *G.* KAΠKNΣ. *S.* coþn. *Ang.* corn.
kornglegur, *purus*.
koss, *osculum*. *G.* KΠKGAN. *S.* cyſſan. *A.* to kisse, *osculari*: & coſſe, kisse, *osculum*.
kostnadur, *sumptus*. *A.* cost.
kot, *thorax*.
kot, *prædiolum*. *S.* cote. *Ang.* cote, & cottage, *casa*.
kotkall, *pauperculus senex*, *qui rus colit*.
kotun, *gossypium*. *Ang.* cotton.
kraas, *epulum delicatum*.
krabbe, Declinatur. Gramm. *Iſl.*
krafftur, *virtus*.
kramur, *mollis*, *colliquatus*.
krans, *coralla*.
krap, *aqua nive mixta*.
kref, *postulo*: krafde, *postulavi*. *S.* cpafian. *A.* to crave, *rogare*.
kryp, *curvus incedo*: habet kraup in præt. kriupa in Infinitivo. Ang. to creep: &, a cripple, *claudipes*.
kringlootttur, *rotundus*.
krit, *decerpo*: krutte, *decerpsi*.
kroo, *taberna cerevisiaria*: kroor, *tabernæ*.
kroppur, *corpus*.
kross, *crux*. *Ang.* cross.
kruus, *culullus* vel *fidelia*.
kuabb, *frequens & tœdiosa postulatio*.
kuæde, *cantilena*.
kuak, *garritus*.
kuarde, *ulna*, menſura.
kuat, *murmur*, ut avium.
kued, *cano*: kuad, *cecini*.
kued, *valedico*: quadde, *valedixi*. habet kuedia in Infinitivo, ut diſtinguatur à kueda Infinitivo à kued, *cano*.
kuedia, *salutis nuntium*.
kuedlingur, *rythmus*.
kuef, *catarrus*.
kueik, *prima cerevisiæ materia*. *Ang.* Bor. the quickening dish.
kueike, *accendo*: kuekite, *accendi*.
kueikur, *lychnus*.
kueikur, *follis*, *elychnium*.
kueisa, *febris*.
kuel, *crucio*: kualde, *cruciavi*. *S.* cuellan, vel cpellan. *A.* to cwell, kill, *occidere*.
kuennelskur/ kuenskur, *mulierosus*, *effœminatus*.
kuer, *libellus*.
kuyde, *ægre habeo*: kueid, *ægre habui*.
kuinna, *fœmina*. vide kona.
kuisl, *particula amnis* vel *fluvii scaturiens*.
kulde, *frigus*. *Sax.* caalð. *Ang.* cold.

kundur,

Kundur, *filius.*
Kuol, *cruciatus.*
Þad kuolldar, *advesperascit.*
Kuotra, *alea.*
Kuse, *vitulus.*

L.

Laad, *solum.*
laag, *vallis.*
laan, *mutuum, fortuna. Goth.* ΛΑΝΝ, *merces, remuneratio. Sax.* lean. *A.* Austr. loan. Bor. lean, est *mutuum, stipendium*: to lend, *mutuum dare, accommodare.*
laangur/ laung/ langt, *longus, a, um. S.* lanȝ. *A.* Aust. long, Bor. lang.
laas, *sera.*
laat, *gestus, obitus*; fors. *habitus.*
laatun, *æs.*
læknare, *medicus. G.* ΛΕΙΚ, ΛΕΚ, *medicus. S.* læc: & lacnian, vel læcnian, *curare, sanare. Goth.* ΛΕΙΚΙΝΩΝ. Majoribus nostris leach erat *medicus.*
lækur, *torrens.*
lær, *femur.*
lærdur/ lærd/ lærdt, *doctus. Sax.* læꝛan, *docere*: *A.* to learn, *docere.* læꝛe, *doctrina.*
læt, *pono, simulo, me gero*: in præt. facit eg liet: Infinitivus est læta. A. Bor. to læten simulare, se gerere. *Goth.* ΛΙΝΤΕΙ, *dolus.* ΛΙΝΤΛ, *hypocrita. Sax.* lyꞇıȝ, *vafer, dolosus.*
læte, *gestus.*
laf, *ora vestis.*
lag, *modus, tonus.*
lagnadur, *fatum.*
lagur, *humilis.* laagur, Comparatur.
lamb, *agnus. Goth.* ΛΑΜΒΛ, *oves. S.* lamb. Ang. lamb, *agnus.*
lampe, *lampas.* Ang a lamp.
land, *terra. S.* lanꝺ. A. land.
langfedgar, *majorum series qui sunt in linea recta descendente.* fedgar, dicitur de patre & filio.
langsamur, *tardus, lentus.* Ang. longsum.
langur, *longus.*
langur/ leingre/ leingstur, *longus, longior, longissimus*: laung/ leingre/ leingst, *longa, longior, longissima*: langt/ leingra/ leinst, *longum, longius, longissimum.* Hinc A. to linger, *prolongare, cunctari.*
last, *vituperatio.*

latungur, *homo superbiens.*
latur, *piger.* Ang. late, *serus.*
lavardar, *dominus.*
laug, *balneum.*
laun, *præmia.*
laupur, *scrinium quo lanifices linum servant.*
laus, *solutus, liber.*
lausn, *redemptio, solutio*: lausnare, *redemptor.*
lax, *salmo.*
ledia, *lutum.*
ledur, *corium.* Ang. leather.
leg, *cubatio.* Ang. Sept to lig, *cubare.*
legg, *pono*: lagde, *posui.* ligg, *cubo*, habet laa in præterito. *A.* to lay, *ponere.*
leggur, *crus.* Ang. leg.
Þad leggur, *aquæ constringuntur gelu.*
legur, *castra.* Inde *Anglicè* a leaguer.
leyd, *via.*
leidur, *res cujus satietas est.*
leise, *permitto*: leisde, *permisi.* A. leave, *permissio, venia.*
leiff, *reliquum. S.* laꝼ, *superstes.* laꝼe, *relicta, vidua.* Ang. to leave *relinquere*; left, *relictus.*
leikur, *ludus*: leik, *ludo*: ad leyka, *ludere.*
leinge, *prolongo*: leingde, *prolongavi.*
lek, *stillo*: lak, *stillavi*: leka, *stillare. A.* Bor. to lek. Ang. Austr. to leak.
lem, *cædo*: lamde in præterito. Ang. Bor. to lamme.
les, *lego.*
leste, *segnities.*
lestur, *lectio, lectura.*
let, *pigrum facio*: latte, *pigrum reddidi.* Ang. to let, *retardare, impedire.*
liaar, *falx.*
liæ, *commodo*: liede, *commodavi*: lia, *commodare.*
lidur, *articulus. Sax.* lıð.
lient, *lamina.*
lierept, *linum.*
liettur, *levis.* Ang. light.
lif, *colustrum.*
lif, *coagulum.*
lifur, *jecur*: lifrar, *jecinora. S.* lıꝼeꝛe. *A.* liver.
ligd, *mendacium. S.* leoȝan, *mentiri.* Ang. to ly.
ligg, *cubo. S.* lıcȝan, lıȝȝan, *jacere, cubare.* Ang. Bor. to ligg: Austr. to lie.
ligna, *stagnans aqua.*
lyd, *patior*: leid, *passus sum.*
lydur, *populus.*

Þad lydur, *labitur tempus.*
lyf, *vita. Goth.* ΛΙΒΛΝ. *S.* libban, lyꝼian. *A.* to live, *vivere.* ΛΙΒΛΙΝS, *vita.* lıꝼ. life.
lyg, *mentior*: laug, *mentitus sum*: lygd, *mendacium.* liuga, *mentiri.* vide ligd.
lyk, *funus. G.* ΛΕΙΚ. *S.* lıc, *cadaver.*
lyk, *aperio* vel *absumo*, item *absolvo*: habet lauk in præterito. liuka, *aperire.*
lym, *gluten. A.* bird-lime.
lyse, *garum.*
lyse, *lucernam præfero*: habet lyste in præterito.
lyt, *incurvo me deorsum*: habet laut, in præt. ad luta, *incurvare se. A.* Bor. to lowt. *Sax.* hluꞇan.
lytt/ midur/ minst, *parvus, minor, minimus. S.* lyꞇel. Ang. little.
lina, *linea.*
lind, *aqua fontana scaturiens.*
linde, *lemniscus.*
lidde, *animus, mens.*
linkind, *commiseratio.*
lioos, *lux.*
lioos, *lucidus, clarus. G.* ΛΙΝΗΛΔ, ΛΙΝΗΛΨ. *Sax.* leohꞇ. *A.* light, *lux.*
mier lister, *delectat me.*
listugur, *hilaris, facetus.*
liteđ, *parvum.*
litell, *parvus.* vide lytt.
litil vel litle, Comparantur.
litelatur, *humilis.*
liuflingur, *dæmon subterraneus mitis.*
liufur, *humanus, humilis.*
lof, *laus. S.* loꝼe.
lofa, *laudo, promitto, permitto. S.* loꝼian, *laudare.*
loflegur, *laudabilis.*
lofft, *aër, camera. S.* lyꝼꞇ, *aër. A.* loft est *tabulatum*: cockloft, *tabulatum superius.*
log. *leges. S.* laȝa. Ang. law, *lex.*
loge, *flamma. S.* leȝe. *Eboracenses* dicunt the fire lows, i. e. *ignis flammat.*
logur, *humor.*
lok, *operculum.*
loo, *floccus.*
lood, *glans.*
lood, *proprietaria soli possessio.*
loon, *stagnum.*
lostasemе, *libido.* Ang. lust.
lostugur, *pronus.*
ludur, *tuba.*
luenn, *fessus.*
lunde, *avis species. avis marina* insulas

insulas & scopulos maris amans, rubeo rostro magno armata. Hinc forsan ex hâc voce & sær, *mare*, in obliquis sæ fit sæl; unde *anser marinus*, quem *Scoti* vocant a solan-goose.
lundur, *lucus*.
lunga, *pulmo*. *S.* lungena, *pulmones*. *A.* the lungs.
lus, *pediculus*: lys, *pediculi*. *S.* lus. *A.* lowse, lyce, *pediculus, li*.
lutur, *res*.

M.

Maa, *possum*: eg maa, *licet mihi*. *S.* mæg. *Ang.* may.
maadur, *obliteratus*.
maagur, *affinis*. *S.* mæg, *propinquus*.
maal, *sermo, loquela*. *Gothice* MAÞLAGAN. *S.* mæþlan, *loqui*: & mæþel, *sermo*.
maanadur, *mensis*. *Goth.* MENAÞ. *S.* monað. *Anglicè* month.
maas, *anhelorum respiratio*.
maat, *exitium, exitus*.
maatur, *vires*.
madkur, *vermis*. *G.* MAÞA. *S.* maþa. *A.* moth.
madur, *homo*. inflectitur ἀνωμάλως· habet enim mans in genitivo.
mæddur, *defatigatus*.
mæle, *metior*: mælte in præt. *G.* MITAÞS. *S.* gemete, & mete, *mensura*.
mær, *fœmina*.
mærd, *eloquentia*.
mage, *venter*. *S.* maga, *stomachus*. *Ang.* maw.
magn, *vires, robur*. *S.* mægen. *A.* dicunt with might and main, i. e. *totis viribus*.
magt, *potentia*. *Sax.* mægð, mæht.
magur/ megur/ magurt, *macer, macra, macrum*. *A.* meagre, *macilentus*.
mak, *maceratio*.
mak, *tranquillitas*: inde omak, *molestia*.
mallt, *polenta*. *A.* malt.
man, *recordor*: munde, *recordatus sum*. *S.* gemunan, *reminisci*. *A.* to mind.
margur, *multus*: morg, *multa*: margt/ fleyra/ flest, *multum, plus, plurimum*.
marka, *signo*: markadur, *signatus*. *Sax.* meapc, *signum*: meapcan, *signare, notare*. *Anglicè*. a mark, to mark.
mas, *garritus, superfluum quid*.
matur, *cibus*. *G.* MATS. *S.* mæte, mete. *Ang.* meat. MATGAN, *edere*, *Marc.* 3. 20.
mattugur, *potens*.
mauk, *mixtio*.
megn, *validus, da*: megnt, *validum*.
megn, *vires, potentia*. v. magn.
megurd, *macies*. vid. magur.
meigande, *potens*: ad meiga, *posse*: eg maa, *possum*. *Sax.* magan, *posse*.
mey, *virgo*. meyar, *virgines*. *G.* MAGAÞ. *Sax.* mægden, mæden. *A.* maiden. *Sax.* mægþe-hade. *A.* maiden-head, *virginitas*.
meinlegur, *incommodus*.
meis, *instrumentum ligneum quo fœnum portatur*.
mel, *minutim tundo*: malde, *tundendo confregi*. *Ang.* Bor. a mell, Austr. mall est *tudes, malleus*. *Sax.* MEL est *crux*; *quæ ad formam mallei fabricata est*.
melur, *salebræ*.
mer, *minutim dissipo*: marde *dissipavi*.
mergd, *multitudo*.
merke, *signum*. vid. marka.
met, *æstimo*: matte, *æstimavi*.
mettur, *satur*.
mialm, *felium vox*.
migla, *situs*.
my, *muscæ*.
myg, *meio*: mic & meig, *minxi*: myga, *mejere*.
myla, *milliare*. *S.* mila. *Ang.* a mile.
mynd, *imago*.
Þad mynkar, *minuitur*.
miked, *magnum*: mikel, *magnus*. *S.* micel. *Ang.* Aquilonar. & *Scot.* mikel. mikell vel mikle.
mil, *in minutas particulas divido*: habet præteritum mulde. Unde a mill, & to mull.
millde, *clementia*. *S.* milðre.
millde, *mitigo*: mildade, *mitigavi*. *S.* milde. *A.* mild.
milltte, *splen*. *S.* milt. *A.* the milt.
minn/ myn/ mitt, *meus, a, um*. vide Cap. 5. Gramm. nostræ.
miøl, *far*. *Sax.* mealeape. *Ang.* meale, *farina*.
miøl, *candida & recens nix nondum condensata*.
mioolk, *lac*. *Sax.* meolc. *Ang.* milk.
mioolkar, *lactes*.
mioor/ mioo, *hic & hæc tenuis*: mioott, *tenue*.
mir, *mordeo*: murde, *momordi*.
miskunseme, *misericordia*.
mitte, *medium hominis*.
megur, *filius*.
mok, *conversatio*.
mol, *spatium soli lapillis & scrupulis obsitum*.
molld, *pulvis*. *G.* MULDA. *S.* mold, *humus, pulvis*. *Ang.* mould.
mooder, *mater*. *S.* moder. *A.* mother.
moor, *loca terræ muscosa*. *Ang.* moor.
mord, *cædes clandestina*. *Goth.* MAURÞR. *Sax.* morð, þor, up. *A.* murder.
morgun, *mane diei*: Þad morgnar, *dilucescit*. *G.* MAURGINS, *mane, aurora*: AT-MAURGIN, *mane*. *Sax.* mærgen, margen, *aurora*: on morgen, *mane*: to morgen, *cras*. *A.* to morrow.
mose, *muscus*. *Ang.* mosse.
meskne, *plaga*.
mun, Verbum Defectivum, de quo Gr. nostr. & *Island.*
munkur, *Monachus*. *S.* munec, uc. *Ang.* monk.
munugaat, *zythus*.
munnur, *os, oris*. *G.* MUNÞS. *S.* eliso N, muð. *A.* mouth. *Ang.* Bor. the munn.
muus, *mus*: mys, *mures*. *Sax.* mus, *mus*. *A.* mouse, myce, *mus, mures*.

N.

Naad, *gratia*: naadugur, *gratiosus*.
naal, *acus*: naalar in plur. *G.* NEÞLS. *S.* næðl, nedl. *A.* needle.
naar, *cadaveris pallor*.
naare, *femorum sinus*.
nable, *umbilicus*. *S.* nafel. *A.* nabell.
nadur, *coluber*. *S.* næddre. *A.* Bor. a nedder.
nær, *apprehendo*: naade, *apprehendi*.
nægd, *copia*.
nafn, *nomen*. *G.* NAMO. *S.* nama. *A.* name.
naga, *rodo*: nagade, *rosi*. *A.* to gnaw, *rodere*.
nagg, *rixa*.
nagle, *clavus*. *S.* nægl. *A.* nail.
nakenn, *nudus*. *G.* NAQAÞS, *nudus*. *Saxonicè* nacod. Ang. naked.

naud.

nauð, *malum.*
nauðsyn, *necessitas* : nauðthurfft, *necessitas.*
naumur, *parcus.*
naungie, *proximus.*
naust, *statio navium.*
naut, *bos.* S. neat, *jumentum* : niten, nitenu, *pecora.* Extat vox in neat-heard, *bubulcus* : neats tongue, *lingua bovina*, &c. A Bor. nowt.
nebbe, *nasus.* S. nebbe. *Eboracensibus* nebbe, *rostrum.* Bor. *nasus.*
neðre/ neðstur, *inferior, infimus*: neðre/ neðst, *inferior, infima* : neðra/ neðst, *inferius, infimum.* S. niþer, *infra.* Ang. the nedder floor. A. Austr. nether.
nef. *nasus.*
nefne, *nomino* : nefnde, *nominavi.* vide nafn.
negla, *stipamen navis.*
neið, *angustia.* vide nauð.
neyrn/ nein/ neitt, *aliquis, aliqua, aliquid.*
nem, *capio* : nam, *cepi.*
nema, *capere.* G. NIMAN. S. niman. A. to nim.
nema, *nisi* : nema thu giorer thað, *nisi hoc præstes.*
niður, *susurrus.*
ny, *novilunium.*
ny, *urgeo* : nere, *ursi.* nua, *urgere.*
nyð, *rejectanea, contumelia.*
nyðlegur, *abjectus.*
nyflungur, *rex*, Poëtice.
nyr/ ny/ nitt, *novus.* G. NIUJIS. S. neop. A. new.
nyra, *ren.*
nyt, *utor* : naut, *usus sum.* Sax. nytlic, *utilis* : nytnesse, *utilitas.*
nyu, *novem*, &c. vide Cap. 6. Gramm. nostræ.
nikur, *bellua aquatica.*
nioole, *flos angelicæ.*
nioota, *uti* : nyt, *utor.*
nisse, *ornatus muliebris.*
nockur, *quidam* : nockur, *quædam* : nockurt, *quoddam.*
nolldur, *murmur.*
nollt, *cursitatio.*
noor, *instrumentum fabrile in quo servatur aqua ad indurandum candens ferrum.*
noot, *rete* : nætur, *retia.* Goth. NAT, *rete.* Sax. net, nyt. A. nett.
noot, *nox* : nætur, *noctes.* Goth. NAHTS. Sax. niht. Ang. night.
norður, *Septentrio.* S. Noрð. Ang. North.
nos, *nasus.* S. næse, nose, nosu. A. nose.
not. *usus.* vide nyt.
noturlegur, *pannis obsitus.*
nunna, *Virgo vestalis, Monialis,* S. Nun. A. Nunn.

O.

Oærlegur, *improbus.*
obeðenn, *non rogatus.* A. unbidden. vide Gramm. Sax. Cap. XIV. Reg. 30, in marg.
ockar & ockart, *noster*, de duobus. vide Gramm. nostræ Cap. 5.
oðður, *mucro.* In Danico exegetico oð exponitur *acumen, cuspis, mucro*, atque in Glossario *Alamannico Juniano.* MS. D. 14, *mucro, non gladius sed acumen est gladii; sicuti & cuspis est cujusque teli* ort. ord *Chaucero est mucro, cuspis*: He sticketh him upon his speares orde.
oður, *insanus, celer.*
offn, *fornax.* G. AUHN. Sax. ofen. A. oven.
offra, *offero* : offraðe, *obtuli.* S. offrian, offrigean. Ang. to offer.
offund, *invidia.*
oflugur, *robustus.*
oyn, *mica.*
ogur, *fretum.*
ok, *jugum.* Goth. GAJUK, JUKA. Sax. geoc. Ang. yoke.
okle, *talus.*
ol, *cerevisia.* A. ale.
olld, *sæculum.* S. ald. A. old. *senex.*
olle, *in causa sum.*
omak, *molestia.*
önd, *anima* : in plurali ander. vide ande.
önd, *anas* : endur, *anates.*
öngl, *insomnia, patientium ejulatus.*
önn, *occupatio.*
ood, *ivi*, est præteritum à ved, *vado.* G. IDDJA. S. eode, *ivi.* A. Bor. eod.
oodur, *poema.*
ooff, *texui* : est præt. ab eg vef, *telam texo.* S. peofan. Ang. to weave, *texere.* woof, *trama.*
oogn, *terror vehementissimus.* G. OGAN, *metuere.* Sax. oga. *terror.*
ool, *alui* : est præt. ab eg el, *alo.*
oop, *ejulatio.* S. peopan. A. to weep, *flere* : pop, weeping, *fletus.*
oosk, *votum.*
or, *telum, jaculum* : orvar, *tela.*
ord, *verbum.* G. VAURD. S. popd. A. word.
orðugur, *arduus.*
orka, *vires.*
orn, *aquila.* Sax. earn. ernur, *aquilæ.*
oruggur, *viribus & diligentia pollens.*
os, *ostium fluviorum.*
otur, *lutra.* S. oter. A. otter.
ovinskapur, *inimicitia.*
oxe, *bos.*

P.

Par, *par.* Ang. pair.
peysa, *indusium.*
peningur, *pecunia.* S. penig. A. penny.
penne, *calamus* : penna, *calami.* Ang. pen.
piel, *lima.*
pyla, *jaculum.*
pylsa, *farcimen.*
pyne, *crucio* : pynde, *cruciavi.* Ang. to pine.
pypa, *fistula.* A. pipe.
pysl, *passio.*
pills, *vestis muliebris.*
pilltur, *puer.*
pitla, *ahenum exiguum.*
pittur, *puteus.* S. pit. A. pitt.
plaaga, *calamitas.* A. plague.
plunt, *supellex.*
poke, *saccus.* S. pocca. A. poke.
prakkare, *mendicus.*
predikan vel predikun, *concio.*
prenta, *typis excudo.* Ang. to print, *typis excudere.* Ang. Bor. to prent.
prestur, *pastor.*
prettvis, *fallax.*
prym, *sub onere duro* : habet prunde in præt.
prym, *novilunium.*
psalmur, *psalmus.* A. psalm.
puke, *spiritus malus.*
punctur, *punctum.*
puta, *scortum.* vide Gramm. Island.

R.

Raa, *antenna.*
raa, *locus vel angulus hypocausti telæ textoriæ destinatus.*
raan, *spolium.*
raas, *discursitatio.*
rabb, *nugamentum, garritus.*
racke, *vulpes.*
ræ, *remigo* : rere, *remigavi* : rooa, *remigare.* Ang. to row.
ræða, *oratio.*

ræna, *oratio.*
ræninge, *latro.*
ræse, *cuniculus sive incile.*
raf, *erratio.*
rafftur, *lupus furiosus.*
ragl, *lentum iter.*
ragl, *erratio.*
ragn, *maledicentia.*
rak, *ellychnium.*
rakur, *humidus.*
ramballde, *rota campanæ.*
rambiggilegur, *bene munitus.*
rammur, *acerbus.* *Ang.* Bor. ramme.
ramur, *robustus.*
rass, *culus.* *A.* per metathesin.
rata, *incurro*: item *viam teneo.*
raudmage, *pisciculi species.*
raudur, *ruber.* *Sax.* peað. *Ang.* red.
raun, *experientia*: item *adversitas.*
raup, *jactantia.*
raupare, *jactator.*
raus, *verborum prodigalitas.*
reckia, *lectus.*
reckur, *homo.*
reffur, *vulpes.*
refur, *vulpes.*
regn, *pluvia.* G. RIΓN. *Sax.* pegn, pen. *A.* rain. regnboge, *iris.* A. rainbow. Þad rigner, *pluit.*
reide, *ira.* S. peðe, *sævus.* A. wroth.
reidingur, *ephippium, dorsuale.*
reyk, *equitandi actus.*
reysa, *iter.*
reyte, *deglubo*: reytte in præterito. A. Bor. to ritt.
reikaffur, *fornax.*
reikningur, *rationes.* S. peccan, *supputare.* A. to reckon.
reikur, *fumus.* S. pec. A. Aquilonar. & *Scotis* reek.
reim, *ligula*: reimar, *ligulæ.*
reinsla, *experientia.*
reip, *restis.* S. pape. A. rope.
reir, *arundo.* *Goth.* RANS.
reitur, *spatium soli.*
rek, *pello* vel *pellor*: habet rak in præterito: reka in Infinitivo.
reka, *ligo.*
renn, *lubrico*: habet rann in præt.
rettur, *rectus*: rett, *recta*: rett, *rectum.* S. pihτ. *A.* right.
rettvys, *justus.* *Sax.* pihτ-pire. *Ang.* righteous.
rid, *eruo*: rudde, *erui.*
riddare, *eques.* *A.* a rider.
riettur, *rectus.*
rif, *costa.* *Sax.* pibbe. *Anglicè* rib.
rifa, *rima.*
riffur, *lignum transversum cui telam textores appendunt.*
rifur, *liciatorium.*
ryd, *equito*: reid, *equitavi.* S. pidan, *equitare.* *A.* to ride.
ryf, *lacero*: reif, *laceravi.* *A.* to rive.
ryfd, *liberalitas*: ryfur, *liberalis.*
ryk, *fumo*: rauk, *fumavi*: riuka, *fumare*: riukande, *fumans.* vide reikur.
ryke, *regno*: rykte, *regnavi.* G. REIKS, *principes*: REIKINΩN, *regnare.* S. pica, *princeps*: pice, *regnum*: pecan, peccan, pixian, *regnare.*
rykur, *dives.* S. pica, *egregie dives, potens.* *A.* rich.
rym, *calendarium.* S. pime, *numerus.*
rym, *submissam & raucam vocem edo*: rumde in præt.
rys, *surgo*: reis, *surrexi*: ad rysa, *surgere.* S. apisan. *Ang.* to rise.
rik, *pulvis.*
rise, *gigas.*
rist, *crater.*
rit, *scriptio, nictatio.* S. ppitan. *A.* to write, *scribere.*
ritte, *fama.*
riupa, *perdix.*
Þad rockuar, *crepusculum incipit.*
rod, *cuticula piscium.*
rollt, *vagatio.*
roo, *quies.*
rooa, *cauda.*
roodur, *remigium.* *A.* rudder.
rool, *evagatio.*
roos, *rosa.*
root, *radix*: rætur, *radices.* *A.* root, *radix.*
rope, *ructus.*
roskungur, *aper marinus.*
roskur, *fortis.*
rost, *cerevisia.*
rosull, *sternax.*
rot, *ictus, putredo.* *A.* to rott, *putrescere.*
rot, *deliquium animi.*
rugl, *nugæ.*
rum, *lectus.*
run, *runa.*
runne, *saltus sylvæ.*
rutur, *aries.*
ruu, *cæsaries.*

S.

Sa/ sa/ Þad, *is, ea, id*: Articulus Præpositivus. v. Gramm. nostræ, pag. 104.
saa en/ su en vel saa er/ su er/ Þad er, *qui, quæ, quod,* &c.
saa, *serere.* G. SAIAN. *Sax.* sapan. *A.* Austr. to sowe. Bor. to sawe.
saad, *granum.*
saae, *sero*: saade, *sevi.*
saal, *anima.* G. SAIVΛΛΛ. S. sapel, sapl, saul. *A.* Austr. soul. Bor. saule.
saaldur, *cribrum.*
saar, *vas.*
saar, *vulnus.* S. sap, *ulcus, scabies.* *A.* Austr. a sore. Bor. sear.
saddur, *saturatus.* *A.* Bor. sadd.
sed, *satio*: sadde, *satiavi.* G. SADANS, *saturi*: SAΨNAN, *saturari*: ΓASAΨGAN, *saturare*: SAD ITAN, *implere ventrem.* *A.* I am sadded, *repletus sum.*
sæde, *semen.*
sækie, *adfero*: sookte, *attuli.*
sæll, Declinatur.
sæng, *lectus*: sængur, *lecti.*
sæte, *sedes.* vide sit.
sætur, *dulcis.* *Sax.* spæτ. *Ang.* sweet.
sætleike, *dulcedo.*
saffn, *congregatio.*
safn, *collectio.*
safnadur, *cætus, congregatio.*
sallt, *sal.* G. SALT. S. sealτ. *Ang.* salt.
samlynde, *consensus.*
samteinge, *conjungo.*
sandur, *arena.* *Sax.* sanð. *A.* sand.
sannsøgull, *verax*: sannarlegur/ sannur, *verus, indubitatus.* G. SUNGA, *veritas*: SUNGEINS, *verus.*
sauder, *ovis.*
saup, *sorbillum*, a soup. *Sax.* supan, *A.* to sup, *sorbere.*
saurgan vel saurgun, *inquinatio.*
sed, *satio*: sadde, *satiavi*: saddur, *saturatus*: sedia, *satiare.* vide sed, supra.
sef, *dormio*: svaf, *dormivi*: sofa, *dormire.* S. spefen, *somnium*: spepan, *sopire.*
seige, *dico*: sagde, *dixi.* S. secgan. *A.* to say, *dicere.*
seinn, *tardus.*
seirn, *tardus.*
sel, *mappalia.*
sel, *vendo*: selde, *vendidi.* S. gesyllan. *A.* to sell, *vendere.*
selur, *phoca.* *A.* a seal.
sem, *lites dirimo*: habet samde in præterito. S. seman, *reconciliare*: sema, *sequester.*
sende, *mitto.* S. sendan, *mittere.* A. to send.
set, *pono*: sette, *posui.* *Saxonicè*

cẽ ſettan, *ponere.* Ang. to ſett.
ſex, *ſex*, &c.
ſiaalfur, *ipſe.* Ang. ſelf.
ſidur, *mos.*
ſiergoduꝛ, *philautos.*
ſierlegur, *ſui ſenſus, ſingularis.*
ſigd, *falx.* Sax. ſiðe. Angl. ſithe.
ſigg, *callus.*
ſigur, *victoria.* S. ſige, *victoria:* ſigor, *triumphus.*
ſyd, *coquo:* ſaud, *coxi:* ſioda, *coquere.* A. to ſeeth, *coquere:* ſodden, *coctus.*
ſydre/ ſydſtur, *poſterior, poſtremus:* ſydre/ ſydſt, *poſterior, poſtrema:* ſydſt, *poſterius, poſtremum.* pro eo dicunt & ſidarc, ibid. *Sax.* ſiððan, *poſt, poſtea.*
ſyg, *deorſum feror:* habet in præterito ſie & ſeig.
ſyga, *deorſum ferri.*
ſyg, *ſorbeo:* ſiuga, *ſorbere:* ſiugande, *ſorbens.*
ſyke, *morbus.* G. SIUKS, *infirmus.* S. ſeoc. A. ſick.
ſylld, *halec.*
Þad ſyler, *gelu* & *pruina condenſatur ſolum.*
ſylungur, *trutta.*
ſyn, *ſui.*
ſyndga, *pecco:* ſyndgade, *peccavi.* S. ſingian, *peccare:* ſinne, *peccatum.* Ang. to ſinn, ſinn.
ſyne, *monſtro:* ſynde, *monſtravi.*
ſyng, *cano:* ſaunge, *cecini:* ad ſingia, *canere.* Goth. SIGGWAN. S. ſingan. Ang. to ſing.
ſyp, *ſorbeo:* ſaup, *ſorbui:* ſiupa, *ſorbere.* vide ſaup.
ſyſter, *ſoror.* G. SWISTAR. S. ſweoſter, ſwuſter, ſuſter. A. ſiſter.
ſilgia, *ornamentum muliebre.*
ſinn huor/ ſyn huoꝛ/ ſitt huort, *diverſus, a, um.*
ſinne, *affectus.*
ſio, *ſeptem*, &c.
ſioole, *rex.*
ſioor, *mare.* G. SAIW. S. ſæ, Ang. ſea.
ſit, *ſedeo:* ſat, *ſedi.* G. SITAN. S. ſittan. A. to ſit, *ſedere.* G. SITLA. S. ſetol. Ang. ſeat, ſettle, *ſedes, cathedra.*
ſivalur, *teres.*
ſiukuꝛ, *ægre habens.* vide ſyke.
ſkaak, *ludus latronum.*
ſkaal, *phiala.*
ſkaalld, *poëta.*
ſkade, *damnum.*
ſkafft, *manubrium, ſcaptus.* A. ſhafft.
ſkal, *debeo.* vide Gramm. noſtræ pag. 48, 49.
ſkalm, *genus enſis.*
ſkapa, *facio:* ſkoop vel ſkapte, *feci, formavi.* Sax. ſceapan. A. to ſhape.
ſkarn, *ſtercus.* Ang. Bor. cow-ſkarn.
ſkart, *ornamentum, mundus.*
ſkaß, *mulier impudica.*
ſkaud, *res nihili.*
ſkaut, *peplum, ſinus.*
ſkegg, *barba.*
ſkeid, *cochleare.*
ſkeifuꝛ, *vulgus.*
ſkek, *quaſſo:* ſkook, *quaſſavi:* ſkaka, *quaſſare.* S. ſceacan. A. to ſhake.
ſkell, *cum ſono collidor:* habet in præterito ſkall.
ſkendur, *depravatus.*
ſkemtun, *oblectamentum.*
ſker, *ſeco, tondeo:* ſkera, *tondere.* S. ſceapan. A. to ſheer.
ſker, *ſaxum.*
ſkiaaꝛ, *feneſtra.*
ſkiaaꝛ, *tranſenna.*
ſkiæde, *materia calcei.*
ſkiæꝛ, Adjectivum.
ſkiallegur/ ſkialleg/ ſkiallegt, *diſertus, a, um.*
ſkiallegur, *diſertus, diſtinctus.*
ſkiemtan, *oblectamentum.*
ſkier, *ſcopulus.*
ſky, *nubes.* A. ſky, *æther.*
ſkyn, *fulgeo:* ſkeyn, *fulſi.* Goth. SKEINAN. S. ſcinan. A. to ſhine, *fulgere, coruſcare.*
ſkyr, *perſpicuus.* S. ſcire. Ang. ſheer.
ſkil, *redditio.*
ſkil, *diſtinctio, cognitio.* Ang. ſkill.
ſkil, *intelligo, diſtinguo:* habet ſkilde in præterito.
ſkin, *fulgor.* vide ſkyn.
ſkindugleike, *celeritas.*
ſkinn, *pellis.* A. ſkin.
ſkiootleike, *celeritas.*
ſkiottur, *diſcolor.*
ſkip, *navis.* G. SKIP. Sax. ſcip. A. ſhip.
ſkipte, *diviſiones.*
ſkirta, *interula.* A. a ſhirt.
ſkol, *vappa.*
ſkomm, *ignominia.*
ſkooguꝛ, *ſylva.*
ſkoor, *calceus.* G. SKOh. S. ſceo, ſco, ſcoe. A. ſhoe.
ſkop, *pudenda.*
ſkor, *ſcabellum.*
ſkoruglegur, *ſerius.*
ſkot, *jaculatio,* item *angulus.* S. ſceotan, *jaculari.* Ang. to ſhoot. ſceat, *angulus.*
ſkraut, *ornamentum, mundus.*
ſkref, *paſſus.*
ſkrida, *ruina montis vel rupis.* A. Bor. dicunt a ſkræd of cloath, i. e. *pars panni minutula è toto diſſecta.*
ſkrifare, *ſcriba.*
ſkryn, *ſcrutium.* A. ſhrine.
ſkrimſl, *monſtrum.*
ſkrof, *glacies rara & tenuis.*
ſkrollt, *vagatio.*
ſkrum, *jactantia.*
ſkualleduꝛ, *garritus.*
ſkugge, *umbra.*
ſkurduꝛ, *ſectio.*
ſkutull, *miſſile telum.* Anglicè a ſhuttle.
ſkutur, *puppis.*
ſkuum, *ſpuma.* A. ſcum.
ſlæ, *verbero:* ſloo, *verberavi:* ſlaa, *verberare.* G. SLAhAN. S. ſlean: inde Ang. to ſlay, *occidere.*
ſlæmur, *malus.*
ſlakur, *remiſſus.* A. ſlack.
ſleyf, *cochleare.*
ſlepp, *evado:* ſlapp, *evaſi.* A. to ſlip away, *evadere.*
ſlette, *explano:* in præt. ſlette.
ſlicter, *planus.*
ſly, *ſtuppa.*
ſlingur, *verſutus.*
ſlior/ ſlioo/ ſliott, *hic & hæc & hoc hebes.* A. ſlow.
ſlock, *helluatio.*
ſlock, *extinguo:* ſlockte, *extixi.* Ang. Bor. to ſlocken. Auſtr. to ſlake.
ſlood, *via in nive trita.*
ſloppuꝛ, *album.*
ſlot, *arx.*
ſmaa, *temnere, contemnere:* eg ſmaae, *temno.*
ſmaar/ ſmaa/ ſmaatt, *parvus, a, um,* ſmaar/ ſmærre/ ſmæſtur: ſmaa/ ſmærre/ ſmæſt: ſmaatt/ ſmærra/ ſmæſt.
ſmala, *upilio.*
ſmell, *cum ſono claudor vel collidor:* habet ſmall in præt.
ſmelltur, *colliquatus.*
ſmyde, *fabricatio.*
ſmyg, *anguſtias penetro:* habet ſmaug in præterito. ſmiuga in Infinitivo.
ſmyr, *ungo:* habet ſmurde in præt. A. to ſmear, & beſmear, *ungere, illinere.*
ſnære, *reſtis.*
ſnaudur, *vacuus.*
ſneipa, *ignominia.*
ſny, *verto:* eg ſnere, *verti:* ad ſnua, *vertere.*

ſnylld,

ſnylld, *elegantia.*
ſnille, *elegantia.*
ſnioor, *nix.* *S.* ſnap, ſnau. *A.* ſnow, ſnaw. ſnapan, *ningere*: to ſnow, to ſnaw. Þad ſniooar, *ningit.*
ſnoggur, *celer.*
ſnoot, *mulier.*
ſnotur, *velox.*
ſnotur, *alacer.*
ſock, *mergor.* *A.* to ſoak, *macerare*; apud *A.* Bor. ſignificat, *aquis diu mergere.*
ſockue, *mergo*: ſocktte, *merſi.*
ſod, *juſculum.*
ſodulbakadur, *qui dorſo curvato & veluti adunco eſt*: dicitur de equis quibus ephippium commodiſſime poteſt inſterni. *A.* Bor. ſaddle-back'd.
ſogn, *fama & rumor vulgi.* v. ſeigte.
ſol, *alga eſculenta.*
ſonur, *filius.* *G.* SΠNΠS. *S.* ſuna, nu, ne. *A.* ſon,
ſoolskyſa, *horologium ſolare.*
ſoome, *honor.*
ſoot, *fuligo.* *A.* ſoot.
ſoott, *morbus.* G. SAΠHTINS, acc. pl. *infirmitates.* Apud *A.* Bor. morbus quidam oves infeſtans dicitur the ſowt.
ſope, *hauſtus.* *A.* Bor. dicunt a ſope of milk, drink, *&c.*
ſorp, *quiſquiliæ.*
ſpad, *juſculum.*
ſpad, *opſonium.*
ſpade, *ligunculа.* *S.* ſpadu. *A.* ſpade.
ſparlak, *aulæum.*
ſpaung, *lamina*: ſpeingur, ſpanger, *laminæ.* *A.* ſpangle.
ſpeigeil, *ſpeculum.*
ſpenol, *fibulæ.*
ſperre, *exporrigo*: ſperte, *exporrexi.*
ſpialld, *tabula.* *Goth.* SΠIΛ-ΛϨN. *S.* ſpellan, *narrare.*
ſpie, *ludibrium.*
ſpie, *illuſio.*
ſpy, *vomo*: ſpioo, *vomui.* *A.* to ſpue.
ſpil, *luſus.*
ſpille, *corrumpo*: ſpilltte, *corrupi.* *Sax.* ſpillan, *vitiare, corrumpere.* *Ang.* to ſpoil, to ſpill.
ſpinn, *neo*: ſpann, *nevi.* *Goth.* SΠINNAN. *Sax.* ſpinnan. A. to ſpin.
ſpioll, *vitium.* vide ſpille.
ſpioot, *haſta.* *Sax.* ſpitu, *veru, obelus.* A. a ſpit.
ſpir, *interrogo*: ſpurde, *interrogavi.* *S.* ſpyrian, *explorare, exquirere, ſcrutari.* Dicunt *Scoti*, to ſpeer at him, *interrogare illum*, vel *quærere ex illo.* ad ſpyria han ad, *Marc.* 9. 32. Ang. Bor. to ſpeer after news.
ſponn, *ſpithama.* *S.* ſpan, Ang. ſpan.
ſpooe, *avis ſpecies.*
ſpoonn, *cochleare.* A. ſpoon.
ſpor, *veſtigium.* *S.* ſpor.
ſpore, *calcar.* *S.* ſpora, ſpur. A. ſpurre.
ſpott, *ludibrium.* A. ſport, *ludibrium.*
ſpryng, *rumpor vel inſanio*: habet ſprack in præt.
ſprund, *fœmina.*
ſpurull, *avidus quærendi.* vide ſpyr.
ſtabbe, *acervus.*
ſtada, *ſtatio.* *Sax.* ſtaþa. *Ang.* ſtathe, *ſtatio navium.* *Ang.* Bor. dicunt ſteathel hay, i.e. *fœnum fundamento ſtratum.*
ſtadur, *urbs.* *Goth.* STAΨS, STAÐS. *Sax.* ſted. *Ang.* ſtead, *locus.*
ſtæle, *animum addo*: ſtolltte, *animum addidi.*
ſtafn, *prora vel puppis.*
ſtam, *balbuties.* *G.* STAMS, *mutus, ſurdus.* *S.* ſtamer.ur. *balbus, blæſus.* *A.* to ſtammer *balbutire.*
ſtaung, *haſta*: ſteingur, *haſtæ.* Stang *Eboracenſibus* eſt *lignum oblongum, contus bajulorum.*
ſtaup, *poculum.*
ſteckur, *caula*
ſtedie, *incus.* *Eboracenſ.* ſteddy.
ſtef, *verſus intercalaris.* *Ang.* ſtaffe, ſtave.
ſteffna, *dica.*
ſtefnlegur, *modeſtus.*
ſteik, *aſſum*: ſteikur in plur. *A.* ſteaks. Niſi potius derivanda eſt vox à ſtycke. n. g. fruſtum, tomus; quod ab ad ſtyckia in fruſta diſſecare.
ſteirn, *lapis.* *G.* STAINS. *S.* ſtan. *A.* ſtone, ſtane.
ſtel, *furor*: habet ſtal in præt. ſtela, *furari.*
ſtend, *ſto*: ſtood, *ſteti*: ſtanda, *ſtare.* G. STANÐAN. *S.* ſtandan. *A.* to ſtand.
ſterkur, *fortis.* *A.* ſtark, *rigidus, flexu difficilis.*
ſtiake, *contus.* *A.* ſtake.
ſtiarna, *ſtella.* *Goth.* STAIRNϨNS, *ſtellæ*, *Marc.* 13.25. *S.* ſteorra. *A.* a ſtar, *ſtella.* *A.* Bor. a ſtarne. *Scoticum* ſterne occurrit in præfatione Æneidos *Douglaſianæ*, ubi *Virgilius* in hunc modum laudatur:

Chosin charbunkill, cheif floure, and cedir tre,
Lanterne, lade ſterne, myrrour, and A per ſe.

in eadem præfatione ſic *Douglaſius* deum invocat:

I mene, tho king of kings, lord eterne,
Thou be my muſe, my gidare, and lade ſterne.

ſtid, *fulcio*: ſtudde, *fulcivi.*
ſtifur/ ſtifarlegur, *validus.*
ſtigd, *offenſio.*
ſtiggur, *qui ſe capi non patitur*: ſtiggur/ ſtigguare/ ſtigguaſtur.
ſtyg, *pede premo*: habet ſtie vel ſteig in præterito: ſtyga, in Infinitivo. *G.* STEIΓAN. *S.* ſtigan, *ire.*
ſtyn, *doleo*: ſtunde, *dolui.* *Ang.* Boreal. dicunt, it ſtounds, *dolet.*
ſtyng, *pungo*: ſtack, *pupugi.* *S.* ſtingan. *A.* to ſting.
ſtynt, *colluctatio.*
ſtille, *tempero*: habet ſtilltte in præt. *Sax.* ſtille. *A.* ſtill, *tranquillus, quietus.*
ſtir, *bellum.* *S.* ſtyrian, *movere, turbare, irritare* *A.* to ſtirre.
ſtirbiorn, *bellicoſus urſus.*
ſtock, *ſalto*: ad ſtockna, *ſaltare*: ſtocknande, *ſaltans.*
ſtod, *columna.* *S.* ſtudu, ſtuþe, ſtuþu. *A.* ſtud, *fulcrum.*
ſtodugur, *ſtabilis.*
ſtolltur, *ſuperbus, elegans.*
ſtoo, *focus*: ſtoor, *foci.*
ſtood, *equi admiſſarii*: & *equæ quando ad generationem ſeptis includuntur atque aluntur.* Inde *Ang.* ſtead.
ſtoor, *magnus.*
ſtoor/ ſtærre/ ſtærſtur, *magnus, major, maximus*: ſtoor/ ſtærre/ ſtærſt, *magna, major, maxima*: ſtoort/ ſtærra/ ſtærſt, *magnum, majus, maximum.*
ſtor, *juncus.*
ſtormur, *tempeſtas.* *S.* ſtorm. *A.* ſtorm.
ſtraakootur, *nequitioſus.*
ſtraakskapur, *nequitia.*
ſtraakur, *nebulo.*
ſtraangur, *rigidus.* *Ang.* Auſt. ſtrong, Bor. ſtrang.

ſtraangur/

ſtraangur/ ſtraung/ ſtraangt, *aſper, durus, a, um.*
ſtraff, *garritus.*
ſtreittur, *arduus, rebellis.*
ſtriaal, *rarum quid.*
ſtry, *ſtria.*
ſtryd, *bellum.*
ſtrydur, *intenſus.*
ſtryk, *ito*: habet ſtrauk in præterito perfecto: ſtryuka, in Infinitivo.
ſtrypur, *nudus homo.* *Ang.* to ſtrip, & ſtript, eſt *veſtes alicui detrahere*; *exutus, nudatus.*
ſtrønd, *ora maris.* *S.* ſtreond, ſtrand. *A.* ſtrand.
ſtulka, *puella.*
ſtund, *hora.*
ſtuttur, *brevis.* *Ang.* Bor. to ſtutter. ſtuttur/ ſtyttre/ ſtyttſtur, *brevis, brevior, breviſſimus.*
ſvack, *tumultus ſuſurrantium.*
ſuangur, *eſuriens.*
ſuanhuitur, *candidus inſtar cygni.*
ſvar, *reſponſum.* *S.* andſwarian. *A.* to anſwer, *reſpondere.*
ſuartur, *niger.* *G.* SVARTS. *S.* ſweart. *A.* ſwearthy.
ſuck, *lucta.*
ſudur, *meridies.* *S.* ſuð. *Ang.* the ſouth.
ſveffn, *ſomnus.* *S.* ſwefen.
ſuefungur, *ſomnolentus.*
ſveinn, *puer, miniſter.*
ſueit, *populus*; item *provincia.*
ſuelltt, *eſurio*: ſualltt, *eſurivi.*
ſver, *juro*: ſoor, *juravi.* *Goth.* SVARAN. *S.* ſwerian. *A.* to ſwear, *jurare.*
ſverb, *limo*: ſvarb, *limavi.*
ſverd, *enſis.* *S.* ſweord. *Ang.* ſword.
ſvyk, *fallo*: ſveyk, *fefelli*: ſvykia, *fallere.* *S.* ſwican, *prodere, decipere*: ſwica, *deceptor, proditor.*
ſvik, *inſidiæ.*
ſvil, *lactes.*
ſvingl, *vertigo.*
ſuinna, *probitas, prudentia.*
ſuinnur, *prudens, honeſtus*; item *parcus, ad rem attentior.* Inde forſan celebre Regum *Danorum* nomen Suin.
ſumar, *æſtas.* *Sax.* ſumer, ſum. *Ang.* ſummer. Þad ſumrar, *æſtas ingruit.*
ſundurbryt, *diffringo.*
ſundurlinde, *diſſenſio.*

T.

Taag, *vimen.* *S.* twig, twiga. *Ang.* twig.
taal, *deceptio.*
tack, *clamor opilionum*: inde ad tacka, *clamoribus gregem compellere.*
tad, *excrementum aridum.*
tæ, *lanam carpo*: in præt. taade, in Infinitivo tæia.
tagl, *cauda equina.* *G.* TAGL, *capillus.* Inde *S.* tægl, *cauda.* *A.* tail.
tak, *ictus.*
tal, *numerus.* *A.* tale. *S.* talian, *æſtimare.*
tala, *loquor*: talade, *locutus ſum.* *S.* talu. *A.* tales, *fabulæ*; à tellan, to tell, *loqui, dicere narrare.*
tamur, *aſſuetus, manſuetus.* *S.* tam, tame. *A.* tame.
tappe, *ſtipamen.*
tarffur, *taurus.*
taug, *funiculus*; à toga, *attrahere.* *A.* to tow.
taung, *forceps*: teingur, *forcipes.* *A.* tonges.
tek, *ſumo*: took, *ſumpſi*: taka, *ſumere.* *A.* to take.
teirn, *lamina.*
tel, *numero*: talde, *numeravi.* *A.* to tell.
tem, *domo*: tamde, *domui.* *S.* tamian. *A.* to tame.
tennur, *dentes*: tonn, *dens.* *G.* TUNÞUS. *S.* eliſo N, toð. *Ang.* tooth.
tidinde, *rumores.* *A.* tidings.
tidugur, *tempeſtivus.* *Sax.* tid. *tempus, hora.*
tigg, *mando dentibus*: tugde in præt. tiggia, in Infinit.
tyk, *canis canicula*: tykur in plur. *A.* Bor. a tyke, *canis.*
tyne, *perdo*: tynde, *perdidi*: tyndur, *perditus.*
tyr, *Deus Aſianorum.*
tyr, *Mars vel Mercurius.*
tyu, *decem*, &c. vide Gramm. noſtræ Cap. 6.
tillaatſeme, *indulgentia.*
tiorn, *ſtagnum ſeu lacus.* *Ang.* Bor. a tarn.
titlingur, *avicula.* *Ang.* a tit, *parus.*
toff, *mora.*
töffur, *magia.*
tolle, *hæreo*: tollde, *hæſi.*
tolungur, *loquax, diſertus.* *Sax.* tellan, *dicere, loqui, narrare.* A. to tell.
tomur, *vacuus.* *Anglis* Aquilonaribus tum, teum.
tonn, *dens.* vide tennur.
tooffa, *vulpes.*
toolff, *duodecim.* vide Cap. 6. Gramm. noſtræ.
torff, *ceſpes.* *S.* turf. A turfe.
traaſſ, *obſtinatio.*
traudur, *invitus.*
tred, *tero*: trad, *trivi*: troda, *terere.* *S.* tredan. Anglicè to tread.
trie, *lignum.* *G.* TRIU. *Sax.* treow, tryw. A. tree.
trigd, *virtus, fidelitas.*
trinc, *roſtrum.*
trippe, *equula.*
trog, *linter.* *Sax.* trog. Angl. trough, *alveus.*
troll, *gigas.*
trur/ truu/ truutt, *fidus, a, um.* Ang. true. truu, *fides.* *Sax.* treowe.
tueir, *duo.*
tugur, *numerus vicenarius.*
tuinne, *filum lineum.* *S.* twin. A. twine, *filum retortum*: à twinan, *conduplicare.* Ang. to twine.
tungl, *luna.* *S.* ſtella, *aſtrum.*
turn, *turris.* *S.* tor. A. tower.
tuttugu, *viginti.* vide Cap. 6. Gramm. noſtræ.

Þ.

Þaang, *alga.*
Þacka, *gratias ago*: Þackade, *gratias egi.* *Sax.* þancas. Ang. thanks, *gratiæ*: & þancian, to thank, *gratias agere.* Þackargiord, *gratiarum actio.*
Þad, *hoc vel illud.*
Þagd, *beneplacitum.*
Þagmælſtur, *taciturnus.*
Þægur, *gratus.*
Þær, *illæ*: plurale ab hun, *illa.*
Þamb, *tentigo.*
Þamb, *extenſio.*
Þang, *alga.*
Þare, *alga.*
Þaug, *illa*, plurale à Þad, *illud.*
Þefur, *odor.*
Þeyr, *illi*, plurale ab hann, *ille.*
Þeingell, *rex*, Poëtice.
Þeige, *taceo*: Þayde, *tacui.* *G.* ÞAHAN, *tacere.*
Þen, *extendo*: Þande, *extendi.*
Þeſſe, *hicce.* v. Cap. 5. Gramm. noſtræ. Þeſs kyns, vel Þeſs konar, ejuſmodi.
Þickur, *craſſus.* *S.* þiccol. Ang. thick.
Þid, *vos*: dualis à Þu, *tu.*
Þad Þidnar, *quod gelu rigidum erat, reſolvitur.* A. to thaw, *regelare.*
Þier, *vos*: plur. à Þu, *tu.*
Þiettur, *denſus.*
Þiſe, *furtum.* *Sax.* þeof. Ang. theef, *fur.*
Þigg, *accipio*: Þaa, *accepi*: Þiggia,

Þiggia, *accipere. Sax.* þicᵹean.
Þy, *mancipium. S.* þeop.
Þy, *famulitium.*
Þydur, *egelidus.*
Þil, *sponda.*
Þil, *confuse recito*: habet Þulde in præterito.
Þing, *forum, res. S.* þinᵹ, *res, causa.* Inde the hustings, *Islandicè* Þinghuse. *Marc.* xv, 16. *John.* xviii, 28, 33. *domus causarum*, vel *forum Londinense.* Anglicè thing, *res.*
Þingd, *gravitas.*
Þinn, *tuus*: Þyn, *tua*: Þitt, *tuum.* vide Cap. 5. Gramm. *Angl. Sax.*
Þioffur, *fur.* vide Þife.
Þioo, *femur. A.* thigh.
Þioor, *bos castratus.*
Þioos, *portio vel ceti*, vel *alterius cadaveris partiti.*
Þis, *festinanter & tumultuose incedo*: habet Þuste in præt.
mier Þister, *sitio. A.* to thirst.
Þogull, *taciturnus.* vide Þeige.
Þoka, *caligo.*
Þol, *patientia, tolerantia. Goth.* ΦΠΛΑΝ, *pati*: ΦΠΛΑΙΝΑ, *patientia, Sax.* þolian, *pati.*
Þemb, *alicujus rei extensio.*
Þooff, *condensatio.*
Þoofe, *dorsuale.*
Þootta, *transtrum.*
Þor, *audacia. S.* ꝺeappan. *A.* to dare, *audere.*
Þorfnun, *abstinentia.*
Þorn, *fibula.*
Þræll, *servus. Sax.* þpæl. *Ang.* thrall; & thraldome, *servitus.*
Þrælslegur, *servilis.*
Þrætne, *contentio.*
Þraungur, *angustus. A.* throng.
Þreya, *thorax.*
Þreittur, *fessus.*
Þrep, *parietis pars prominens.*
Þridia/ Þridia/ Þridta, *tertius, tertia, tertium.*
Þrif, *nutritio. A.* to thrive, *augeri, nutriri.*
Þrym, *sub onere duro*: habet in præt. Þrumde.
Þryr, *tres.*
Þrosfulldur, *limen. S.* þæpscpald. *A.* threshold.
Þrot, *defectus*; item, *vocula juris mendicis egenisque applicari solita, qui proximorum bonis alendi sunt.*
Þu, *tu.*
Þuæ, *lavo*: Þuode, *lavi*: Þua, *lavare. G.* ΦΥΑΗΑΝ. *S.* þpehan, þean. Þuætte, *lotio*: Þueigenn, *lotus.*
Þuerfare, *ascia.*
Þuffa, *tumor terræ.*
Þungur, *gravis.*
Þunnur, *tenuis. S.* þinne, *tenuis. A.* thin.
Þuß, *gigas.*
Þusund, *mille*: Þusunder, *millia.* vide. Cap. 6. Gramm. *Angl. Sax.*

U.

ude, *imber*: Það udar, *continui imbres descendunt.*
ugla, *noctua. A.* owle.
ulffur, *lupus. G.* ΥΠΛΦΣ. *S.* pulp. *A.* wolf.
ull, *lana. S.* pulle. *A.* wooll.
undarlegur, *mirus, alienus. S.* ponꝺop. *A.* wonder, *miraculum.*
undeforull, *faldus animi.*
unge, *pullus. S.* ionᵹ, *juvenis.*
ungur, *juvenis.*
ungur/ ingre/ ingstur, *juvenis, junior, maxime juvenis. S.* ionᵹpe. *A.* younger.
unna, *favere*: unnande, *favens*: unne *favi*, ab ann *faveo. S.* unnan, ᵹeunnan, *indulgere, ex mera gratia dare.*
upphaf, *initium, principium.*
upphriggiadur, *qui est tumenti gibbosoque dorso, instar elephanti. Sax.* hpicᵹe, *dorsum. A.* Bor. rigg.
urde, *erui*; ab ir, *eruo.*
ursfurdur, *censura, judicium, sententia lata.*
utburdur, *expostititium quid.*
uxe, *bos castratus. S.* oxa. *Ang.* ox, *bos.*

V.

Vad, *vadum. S.* paꝺan, *vadare, vadum transire*: paꝺ, *vadum. Eboracensibus* a wath.
vadur, *funis.*
vær vel vier, *nos*; plur. ab eg, *ego.* v. Gr. *A. S.* Cap. 5.
værd, *jucunda quies.*
vaf, *involutio.*
vafenn, *implicatus.*
vagl, *trabs.*
vagn, *currus. S.* pæᵹen. *Ang.* wain; or waggon.
valenn, *electus. G.* ΥΑΛΓΑΝ, *eligere*: ΓΑΥΑΛΙΑΑΝΣ, *electos, Luc.* 18. 7. *A.* Bor. to weal, *eligere.*
valennkunnur, *perspectæ fidei & integritatis. homo.*
valltur, *vacillans in verbis & sermone fallax. A.* to falter, in verbis vacillare.
vanmegnugur, *imbecillis.* ΥΑΝ, & pana, ut antea notavimus, denotant *defectum.*
var, *cautus. Sax.* pæpe, *cautio. A.* wary, *cautus*: beware, *cave.*
vareigd, *cautio, prudentia.*
vargur, *furiosus*: vann giordist vargur i vie, *violavit vel exuit sacramentum.*
varme, *calor. G.* ΥΑΡΜΓΑΝ, *calefacere. S.* pæpmian, pýpman. *A.* to warme.
varordur, *prudens & parcus. G.* ΦΡΟΔΑ, *sapiens.*
varp, *ora calcei, pullatio.*
vafe, *funda.*
vax, *cera S.* pæx. *A.* wax.
ved, *vado*: habet ood in prætertito. vada, *vadere.* v. ood.
vedur, *aër, ventus. Sax.* peꝺep. *Anglicè* wether, *tempestas, cœlum.*
vef, *circumvolvo*: habet vafde in præt.
vef, *telam texo*: habet oof in præt. vefa, *texere. S.* peopan. *A.* weave.
vefur, *tela textoria. S.* pepta. *A.* the weft, *subtegmen.*
veg, *trutino vel interimo*: habet vo in præt. vega, *trutinare. S.* pæᵹan. *A.* to weigh.
veggur, *paries.*
veglegur, *insignis, gloriosus.*
vegsamlegur, *insignis, gloriosus.*
vegsemd, *honor.*
vegur, *via. G.* ΥΙΓΣ. *S.* pæᵹ, peᵹ, *via. A.* way.
veide, *venor*: habet in præt. veidde.
veikur, *infirmus, languidus. S.* pac, pace. A. weak.
veitsla, *convivium.*
vek, *excito*: vakte, *excitavi. S.* pacian, *excitare.* Angl. to waken, awaken.
vel, *eligo*: valde, *elegi.* vide valenn.
vell, *ebullio*: vall, *ebullii. S.* peallan, *fervere, æstuare. Droitwicensibus* to wall.
velld, *levando oneri sum*: habet valld in præt. Infinitivus est vallda.
vellde, *potentia. Goth.* ΥΑΛΔΑΝ. *S.* pealꝺan, *dominari, potestatem habere.* Palꝺ, *potentia*: pealꝺan etiam significat *regere, gubernare.* Inde apud nos to weild the scepter, to weild the sword,

ſword, *ſceptrum*, *gladium regere.*
vellt, *volvor*: habet valltt in præt. A. Bor. to wellt a cart, i. e. *evertere. Goth.* VALVGAN. *S.* palpian. A. to wallow.
ven, *aſſuefacio*: vande, *aſſuefeci. Sax.* gepunian, *aſſueſcere.* A. to wont.
vende, *verto.* G. VANDAGAN. *S.* pendan, *vertere.* Ang. to wind.
ver, *defendo*: varde, *defendi. S.* pepian, *defendere.* Angl. to ward.
ad vera, *eſſe*; Infinitivus ab eg er vel em, *ſum*; in ſecunda Perſona Imperativi vertu, unde Ang. Boreal. dicunt war thou by, i. e. be thou by, or ſtand out of the way.
verd, *cogor*: habet in præt. vard.
ad verda, *fieri*; ab eg verd, *fio.* vide Gramm. Angl.Sax. c.7.
verdur, *prandium.*
veria, *armamentum.*
verk, *opus. S.* peopcan, *operari.* Ang. to work.
versla, *aqua quæ non congelatur.*
veske, *ſcrinium, pyxis.* Angl. deske.
veſolld, *miſeria, calamitas*
veſtur, *occidens.*
vetur, *hyems. G.* VINTRUS. *S.* pintep. A. winter,
Þad vetrar, *hyemeſcit*; unde A. Bor. dicunt it weathers, *tempeſtas ſævit.*
vid, *nos*, de duobus.
vidburdur, *eventus.*
vidur, *arbor, lignum.*
vidur, *frutex vel arbor.*
vie, *ſacramentum juſtitium. G.* VEIHA, vel VEIHS, *ſanctus.*
viel, *cauda avis.*
viel, *fallacia.*
vielinde, *gula.*
vier vel vær, *nos.*
vif, *fœmina. S.* pif. A. wife.
vige, *munimentum.*
vigur, *enſis.*
vydforall, *qui longe lateque peregrinatur.* vydur, *amplus. S.* pid, pide. A. wide.
vyg, *cædes. S.* pig, *bellum.*
vyk, *ſinus terræ*; etiam vik. *S.* pic, pyce, *ſinus, ripa, littus ſinuoſum.*
vyk, *cedo*: veik vel vick, *ceſſi*: vykia, *cedere.*
vyn, *vinum. G.* VEIN. *S.* pin. Ang. wine.
vyngl, *vertigo.*
vys, *ſapiens. S.* piſ. A. wiſe.
vil, *volo.*
villa, *error. S.* dpolian, *errare.*
villtur, *errore captus.*
villd, *voluntas. S.* pilla. A. the will.
vinatta, *amicitia. Sax.* pine, *dilectus.*
vind, *glomero*: vatt, *glomeravi.* Ang. to wind.
vindur, *curvus.*
vindur, *ventus. G.* VINDS. *S.* pind. A. wind.
vingan, *amicitia, favor.*
vinn, *laboro*: vann, *laboravi. G.* VINNAN, *tolerare. S.* pinnan, *laborare.*
vinſæll, *amicitia pollens.*
vinskapur, *amicitia. Sax.* pineſcip, *fraternitas.* óvinskapur, *inimicitia.*
vinur, *amicus.*
virke, *vallum. S.* pepc, peopc. A. a work, vel bullwork.
vit, *ratio, ſcientia.* G VITAN, *ſcire. S.* pitan. A. I wot, *ſcio*: pitt, wit, *ingenium.*
vitna, *teſtor*: vitnade in præt. G. VEITVODAGAN, *teſtari. S.* gepita, *teſtis*: pitneſſe, gepytnip, *teſtimonium.* A. witneſſe.
vitnißburdur, *teſtimonium.*
vitur, *ſapiens. Sax.* pita. vitur/ vitrare/ vitraſtur.
vode, *periculum.*
vodve, *coxa.*
vogur, *fretum.*
Þad vøknar, *humeſcit.*
Þad volnar, *incaleſcit.* v. vell.
vomb, *venter. G.* VAMBA. *S.* pamb. A. womb. *Scot.* wamb.
vomm, *nævus, dedecus. S.* pem, & pemme. A. wem.
von, *ſpes.*
vøndur, *virga.* A. a wand.
vopn, *arma. Sax.* pæpen. Ang. weapons.
vopnadur, *armatus. Saxonicè* pæpned.
vor, *noſter & noſtra*: vort, *noſtrum.*
vør, *labrum.*
vor, *ver.*
Þad vorar, *ver incipit.*
vorn, *defenſio, munitio.* v. ver.
vøs, *poſtula.*

SPECIMEN Iſlandiæ *Hiſtoricum & magna ex parte Chronographicum, per* Arngrimum Jonam, *Iſlandum, Amſtelodami,* 1648.

Biildur, notat *Uncum quo in venæ ſectione Chirurgi utuntur.*
Blanda, eſt *ſerum lactis, à miſcendo, quòd non niſi aqua mixtum bibatur. A.* Bor. to blend, *miſcere.*
Hængur, ſic *piſcem marem* vocant.
Hogg, eſt *verber.* Storhøggue, *magna verbera infligens.*
Onundur, liom, *ſplendor, à venuſtate formæ.*
Knappe, *velox.*
Kikropp, *querno corpore præditus.*
Belgur, *uter, bulga.*
Mioffee, *gracilis.*
Ormerus, hin orve, i. e. *liberalis, munificus.*
Helga fel, *ſacer mons.*
Siup, audga, *prædives.*
Thranderus, nudbeinn dictus, à *crurum gracilitate.*
Stenulfus, hin lagir, dictus à *ſtatura puſilla.*
Kialke, *maxilla.*
Qviia vel kuiia, eſt *ſtabulum æſtivum agnis mulgendis ſub dio deſtinatum.*
Skutull, *ſagitta.*
Ogiæfa, *infortunium.*
Snæfiöll, *montes nivoſi.*
Huiith sky, *alba nubes.*
Fagra brecka, *amœnus clivus.*
Faer eru friidare, foſtre po peir, skiæle ſig, *pauci ſunt, mi nutritie, qui ſi ringant faciem, formoſiores appareant.*

Skammhendigur, *qui curtum habet brachium.*
Thorderus, hræda, quasi dicas, *timor* vel *terror.*
Quærnbytur, *molam præmordens.*
Liot, *turpis.*
Gil, *montis cujusdam ruptura.*
Thorbrandus, orrekur, *quasi acriter impellens.*
Staffur, denotat *scriptionem.*
Beckur est *rivus & scamnum.*
Helgo, hin magre, *macilentus.*
Kroppe, *corpus vel cadaver.*
Thoralfus, hin starke, *fortis.*
Odinus, rotenn sive *calvaster.*
Thever aa, est *rivus qui vallem, non per longitudinem, sed qui è montibus ruens, eandem transversim interluit.*
Fiskelækur, *piscosus rivus.*
Lundur, *lucus.*
Ormerus, Tosku-bakur, à *portata tergo mantica* dictus est.
Gnupar, vocantur *altiora montium cacumina.*
Skard, est *ruptura, defectus, hiatus.*
Skratta fel, *mons dæmonum.*
Þeianda dal, *silens vallis, vallis rivi sine murmure decurrentis.*
Thorkillus, hinn haffve, i. e. *procerus.*
Gunulfus, kreppa, i. e. *angustia.*
Hoka neff, *rostrum accipitris.*
Hialme, appellant Islandi *Boves capite albos, reliquo vero corpore conspiciendo, quovis colore simplici præter album.*
Thyckva-bæ *conferta habitatio.*
Digre, *crassus, corpulentus.*
Raffnerus, Haffnar-lykill, cognominatus est à *portu & clavi, quòd, cum insignis fuerit pirata, portum ubique commodum tamen inveniret & aperiret.*
Biorno, offlate, i. e. *ornatui deditus.* Idem etiam hin audar cognomen habuit, i. e. *opulentus.* Audur, *vernacula, nomen est singulare collectivum, plurali defectivum: notat omnis generis opes & divitias.*
Kvolld, *vespera.*
Oarga, *animosus & audax, confidentia leonina præditus.* Leonem certe appellant *Islandi* dyred oarga, *quod metuere nesciat.*
Gliid, denotat *lætus, mentis cujusvis.*
Thornkillus, kernamule, *quasi os vel mentum hordeaceum.*
Breidbolstad, *latifundium.*
Olverus, Barna-kall, sic dictus *quia piraticam more sui seculi exercens, pueris & infantibus parceret, contra piratarum consuetudinem.*
Thorbernus, farlakappe, i. e. *Baronum pugil.*
Raffnerus, hinn-hermske, i. e. *stolidus.*
Hostmyrcur, *Autumnales tenebræ.*
Sleggia, *majus mallium.*
Aatfanes, *Cygnorum Isthmus.*
Hauka-dal, *accipitrum vallis.*
Kirckus, hinu raude, i. e. *rufus.*
Germundus, heliar-skinn, à *furvo colore dictus.*
Thorarinus, hrokur, i. e. *uncus.*
Thorgerus, floskubakur, dictus à *gibbositate.*
Hafturs-fell, *Hircorum mons.*
Rutafiord, *sinus arietum.*
Kolfven, hinn rame, dictus à *robore.*
Galltte, *Suem marem & adultum*; Griis, *Suculum* exponimus.
Myvatn, *Stagnum majus in* Islandia, dictum à my & vatn, *propter muscas misere stagnum illud infestantes.*
Chetellus, pistill, à *tributis.*

GEORGII HICKESII

S. T. P.

DE ANTIQUÆ LITTERATURÆ SEPTENTRIONALIS UTILITATE,

SIVE

De Linguarum Veterum Septentrionalium Uſu

DISSERTATIO EPISTOLARIS,

AD

Bartholomæum Showere,

EQUITEM AURATUM,

Non ita pridem Juriſconſultum apud *Anglos*, & Cauſarum Patronum Celeberrimum.

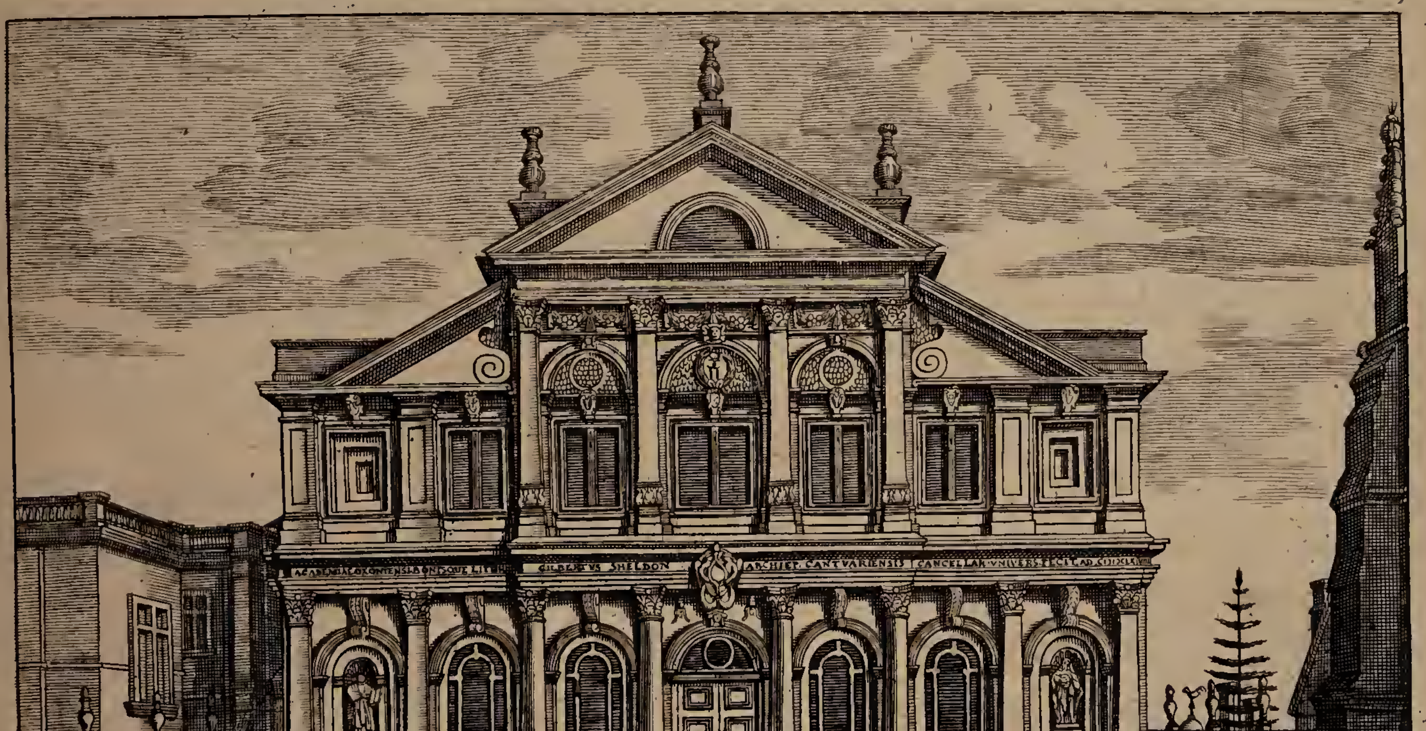

OXONIÆ,

E THEATRO SHELDONIANO, *An. Dom.* MDCCIII.

CHARLWOODO LAWTON,

ARMIGERO, JURIS-CONSULTO,

Et Foris in Juridicis litigantium Patrono,

GEORGIUS HICKESIUS, S. P. D.

DE Linguarum Veterum *Septentrionalium* Uſu & Dignitate ad *Bartholomæum Showere*, quas ſcripſi, Litteras, ad Te legendas mitto, *Charl. Lawtone*, quo interveniente, mecum amicitiam Is iniit, initamque ita colere & fovere voluit, ut Illi, quam qui maxime, familiaris & conjunctus eſſem. Meminiſſe jam juvat de variis argumentis ſermones, quos nunc in *prædio* Ejus *urbano*, nunc in *ruſtico* habuimus. Speciatim eos recolere delectat, quos mecum ſerebat de fontibus Juris Civilis *Anglicani*; de Sacerdotio & Regno, ſive de Rep. Eccleſiaſtica & Civili; de Patria, pro qua nemo bonus dubitet mortem oppetere, ſi ei ſit profuturus; & de Patriæ vero amore; de cauſis & ſignis cadentis Imperii; de Exiſtimatione populari; de Veri Juſtique arcanis viribus; de Principiis Boni & Mali, ad quæ Humana & Chriſtiana Vita inſtituenda eſt; & de Inhoneſto iſto Vitæ genere, quod licentioſi homines Reip. tam Civilis quam Eccleſiaſticæ peſtes vivunt, principiis illis ſoluti, ad quorum normam ſe ſuoſque mores fingere & componere & Philoſophia & Theologia docet. De his & hujuſmodi materiis, quum ſuo more (quem noſti) ſolide & acute diſputans animi ſui ſenſa exponeret, equidem neſcio an majoris judicii, an ingenii Hominem ſe eſſe oſtendebat. Crede mihi, *Lawtone*, cum delectatione ſemper, & non raro cum admiratione, eum in *Quieto* dicendi genere ſermocinantem audivi; In *Contentioſo* vero & *Forenſi*, quam dicendi peritus, quam fervidus & nervoſus orator, denique quam fauſtus & fortunatus cauſarum propugnator erat, norunt Tecum, qui Forum frequentant, univerſi; præſertim Clientes ejus, qui tantum non omnes, Eo Defenſore, Victores à judicio abire ſoliti, id maximo ſuo commodo ſenſerunt. Quam juris etiam peritus erat, quos ſcriptos vivus edidit, libri monſtrant; & quos ſcripturus etiam erat, itidem demonſtraſſent, ſi D. O. M. qui ſuum cuique vitæ terminum definit, longiorem Illi vitam indulſiſſet. Noſti enim conſilium quod nobis aperuit, de edenda altera parte Libri ſui, quem inſcripſit **Cafes in Parliament**; & de ſcribendo Tractatu *De*

Jure Criminali, quod Forenſes noſtri *Jus Coronæ* vocant. Ad quem quidem condendum tractatum, quæ opus eſſent, colligere cœperat, Defenſionum laboribus, & Senatoriis muneribus tandem (quod optabat) liberatus, id operis *Architectonica* manu auſpicaturus. Mitto dicere quam charus Amicis, & quam gratus Concivibus ſuis Exonienſibus erat, qui jam tertio, cum in extremis ageret, eum Procuratorem eligebant, qui in Senatu populi *Anglicani*, quem *Domum Comm.* nominamus, vices ſuas gereret. Quod Te attinet, *Lawtone*, ob eas rationes propter quas Ille Te, Tu Illum unice amaſti, nempe ob ingenium, morum ſuavitatem, honeſtatem vitæ, humanitatem cum beneficentia junctam, &, qui ſplendentium virtutum fere omnium parens eſt, divitiarum, quas maxime liberali manu non diſpenſavit dicam, ſed honeſtiſſime diſſipavit, contemptum vere *Chriſtianum.* Quapropter per *Showeri* noſtri ſemper chariſſimos Tibi manes, perque amicitiam quæ Tibi Illique communis fuit, oro Te, obſecroque, *Lawtone*, ut *Diſſertationem* hanc noſtram, qualis qualis eſt, non tamen ut noſtram, ſed ut Illius potius, æquo & benevolo animo accipias: ut illius, inquam; quia quemadmodum imago non amplius pingentis, ſed ejus, qui pingitur, eſſe dicitur; ſic ea Epiſtolarum & Epiſtolarium Librorum eſt natura, ut conſuetudine, quæ & in rep. literaria vim legis habet, non tam ſcribentium, quam eorum, ad quos ſcribuntur, eſſe habeantur. Præterea, Illo auctore, ſcripta eſt hæc *Diſsertatio*, ſiquidem ejus argumentis expugnatus, quibus id genus tractatum ſcribi oportere, Te audiente, contendebat, eam in me ſcribendam ſuſcepi. Quam jam prælo prodituram Omnibus qui civem in Eo bonum, & bonarum litterarum egregium fautorem ſibi patriæque ereptum dolent; Tibique imprimis, apud quem magnum Sui deſiderium reliquit, mærens dat, dicat, dedicatque Tuus *Georgius Hickeſius.* Vale.

Dabam Londini
xix.Cal.Jan.MDCCII.

IN-

INDICIUM
HUJUS
Diſſertationis.

I. INTRODUCTIO, in qua Auctor declarat ſe in *Diſſertatione* ſua de *Linguarum Vett. Septentrionalium* uſu, jucundum ab utili non ſecernere. Codices in lingua *Anglo-Saxonicâ* MSS. quid à Majoribus dictum, quid actum, quid doctum, quid conſtitutum; qui eorum mores, & conſuetudines, quæ virtutes, quæ vitia; denique qui fuit apud eos *Reipub.* & *Eccleſiæ* ſtatus, oſtendunt, pag. 1, 2.

II. Inchoat Auctor *Diſſertationem* ſuam ab iis, quæ acta ſunt apud *Anglo-Saxones* in *Comitiis* ſive *Curiis Comitatuum*, utpote quæ primordia ſunt, ex quibus jus noſtrum *Civile*, & Conſuetudines *Forenſes* naſcuntur. Commentarius ſive *Recordum* Curiæ Comitatus *Herefordenſis*, Saxonicè. pag. 2. idem Latinè verſus. p. 3.

III. Undecim animadverſiones in Acta *Curiæ* Com. *Herefordenſis*. pag. 3. Regis negotia in *Comitiis Comm.* tractari, & geri ſolebant. Id amplius probatur ex *Cauſa*, quæ acta fuit *Saxonice* inter *Winflædam* & *Leofwinum* in *Comitiis Com.* pag. 4, 5. Acta *Comitiorum* iſtorum *Latinè* verſa, ubi *Diſſertatio* in Margine de *Signis* & *Sigillis*, & nonnullæ chartæ Sax. Eccleſiæ *Exonienſis* fictitiæ eſſe evincuntur. pag. 5, 6, 7. Chartæ apud *Anglo-Saxones* bipartiri & tripartiri haud ſecus, ac apud nos membranarum INDENTURÆ per dimidiatos characteres majuſculos ſolebant, pag. 8. ubi in Margine de *Forenſi* noſtro EXONIO, Anglicè Eſſoin. An *Brevia* originalia dari ſolebant è Curiis *Anglo-Saxonum*. pag. 8. Cauſæ apud *Anglo-Saxones* ſummariè & ſimplici modo agi ſolitæ. pag. 8.

IV. Mos erat apud *Anglo-Saxones* in libros qui in Cœnobiorum Bibliothecis aſſervati erant, tanquam in tabulas publicas, acta Curiarum *Comm.* referre; ut & emptiones, venditiones, donationes, *&c.* Id amplius probatur ex inſtrumento emptionis & venditionis contractæ inter *Leofwinum* & *Ædricum*, &c. pag. 9. ubi in margine de Feodo *Reſtricto*, ſeu conditionali, apud *Anglo-Saxones*. Inſtrumentum, ſive emptionis contractus, quo *quidam* Se, & Suos à ſervitute redemit in Curia Urbis *Bathonenſis*, è Bibl. *C. C. C. C.* deſcriptum. pag. 10. ubi ſequuntur multa id genus alia *Saxonicè*. Donatio *Ealburgæ Saxonice*. pag. 10. Conventio *Eldredi Lifingeſunii* cum *Wulfrico* Abbate, *Saxonicè*, *ibidem*.

Commentarius ſive *Recordum* terrarum cujuſdam *Gilebeardi*, *Saxonice*. *Ibid.* De celeberrimo codice Evangeliorum MS. Eccleſiæ *Lichfieldenſis*, qui vulgo vocatur *Liber* S. *Ceadæ*: & de S. *Teliao*, *Landavenſis Eccleſiæ* patrono. pag. 11, 12.

V. In membranis liturgicis contractus ſuos ſcribendi mos apud *Anglo-Saxones* fuit. pag. 12. id probatur ex *Manumiſſionibus ſervorum*, pro quibus redimendis contractum erat in publicis *Comitiis*, ut & *Curiis Urbium*, & *Hundredorum*. Quarum *Manumiſſionum* & *redemptionum* ſervorum formulæ multæ habentur notatu dignæ. pag. 13, 14, 15. inter quas notanda maxime eſt illa *Willelmi*, Epiſcopi Exonienſis, quæ anſam Auctori dedit exhibendi Chartam, ut putat, Commentitiam, Eccleſiæ *Exonienſis*, in quâ dicitur *S. Eadwardus* R. *Leofricum* Epiſcopum per dextrum brachium ducens, & *Eadgytha* ejus Regina per ſiniſtrum, in novæ ſedis Cathedra Epiſcopali illum conſtitiſſe. pag. 16, 17. in marg.

VI. *Recordum* Curiæ *Normanno-Saxonice*, quæ habita erat in *Exonienſi* Civitate, *Portreva Alwardo* præſidente. pag. 18. *Recordum* privilegii *Normanno-Sax.* quo *Osburnus Exonienſis* Epiſcopus indulſit monachis *S. Nicolai*, ut pulſarent Campanas ad horas ſuas die nocteque ſignificandas. pag. 18. *Sodalitia* ſive *Fraternitates*, quas Epiſcopus & Canonici *Exonienſes*, cum aliis, piis Laicis, inſtituerunt ad conſervandam charitatem & pietatem promovendam. pag. 18, 19. *Sodalitium* inſtitutum à *Wulfſtano* Epiſcopo *Wigorn.* cum Præfectis, & Fratribus VII Monaſteriorum, quo ſtipulati ſunt ſe Deo obedientes, & Regi fideles fore, & multa alia charitatis & pietatis officia ſe præſtituros, *Saxonicè*, è Bibl. *C. C. C. C.* pag. 19, 20. *Sodalitium Cantabrigiæ* inſtitutum; ubi refutatur *G. Somnerus*, qui in Dictionario ſuo *Anglo-Saxonico* tranſfert þegena gilð, Gentlemen-hall. pag. 20. *Sodalitium Exonienſe*. pag. 21, 22. ſequuntur *manumiſſiones* Servorum, & Servarum, in urbe *Bathonenſi*, cum conventione inter Priorem & monachos *Bathonenſes*, & quendam *Sæwium*, & uxorem ejus *Theodgifam* de domo & terris eorum. pag. 22, 23. Auctor rationes dicit, propter quas tot *Manumiſſiones* Servorum ex

vetustis MSS. descripsit. pag. 23. ubi rationes etiam declarat, quibus inductus nomina testium & fere semper cognomina omnia, quæ actis subscripta cernuntur, tam diligenter descripsit. ubi etiam dissertatiuncula de cognominibus, quæ in gentilia sunt conversa, & de tempore in quo primum prænominibus addi cœperunt pag. 23, 24, 25, 26, 27, 28. ubi in margine nonnulla *Anglo-Saxonice* è MS. quodam Bibl. *Cottonianæ* proferuntur, quæ prima facie probare videntur nomina gentilia apud *Anglo-Saxones*, in usu fuisse; quod tamen non reipsa probant.

VII. Duo Instrumenta *Saxonicè*, quæ demonstrant ea perfectam & plenissimam firmitatem habuisse apud *Anglo-Saxones*, quæ in Curiis acta & testata erant. pag. 29.

VIII. De *Curiæ Comitatus* dignitate, amplitudine, & auctoritate apud *Anglo-Saxones* & *Anglo-Normannos*. pag. 30. *Willelmus* I. *Anglicum* regnum bello conquisivit. pag. 31. in marg. & 32. in marg. Placitum apud *Pinendenam*. *Placitum* in *Com. Cantwarensis* Curia inter *Roffensem* Episcopum, & *vicecomitem*. pag. 31, 32, 33.

IX. Incipit Dissertatio de *Causarum Duodecimvirali judicio*, & ejus origine. pag. 33. Mos iste audiendi & finiendi causas non erat in usu apud *Anglo-Saxones*. p. 33. respondetur illorum objectionibus, qui secus sentiunt. pag. 34. per Duodecim Viros juratos judicandi ratio non statim obtinuit, ac incepta est apud *Anglo-Normannos*. pag. 35, 36. Instituta tandem erat ab *Henrico* II. ad tollendam impiam per DVELLVM causas terminandi consuetudinem. ibid. Ejus origo è *Scania*, unde *Nortmanni*, qui eam in *Angliam* induxerunt. pag. 37, 38, 39, 40, 41. Respondetur Jurisperitorum Argumentis, qui eam ab *Anglo-Saxonibus* petendam contendunt. pag. 42, 43, 44, 45, 46. de Curiæ *Cancellariæ*, & *Rescriptorum Forensium*, quæ *Brevia originalia* dicuntur, origine apud *Anglo-Normannos*. pag. 46, 47, 48, 49, 50.

X. *De Re Testamentariâ Anglo-Saxonum*. pag. 50. *Byrhtrici* & *Ælfswithæ* uxoris ejus *Testamentum*, *Saxonice* & *Latine*. pag. 51, 52. ubi in *nota* ad verbum *Regina*, multa de *Anglo-Saxonico* Hlæfdia, in quibus defenditur R. *Bradeius*, qui verba *W. Malmsburiensis*, *Si eam* (Matildam) *in Dominam reciperet*, Anglice reddidit, **If he would receive her as Queen.** Testamentum *Wulfari*, *Saxonice*. p. 54. ubi in marg. ostenditur, *Anglo-Saxones* servorum & servarum *prædialium* nomina mandasse literis, ut bonorum suorum partem, quæ cum prædiis legare fas esset. *Badanothi Beoltingi* testamentum Saxonice. pag. 54. *Abbæ* vicecomitis Testamentum, *Saxonice*, qui terras suas Relictæ suæ fruendas dedit, dum Vidua manens à secundis nuptiis abstineret. pag. 55. permissum erat marito & uxori, ut conjunctim Testamentum facerent apud *Anglo-Saxones*. pag. 56. Lex nulla *Anglo-Saxonum* requirebat, ut Annus, quo testamenta facta erant, à tabellionibus notaretur. pag. 56. Tempus, ex quo *Testamentorum* usus apud eos receptus erat. ibid. Quis apud eos legitimus Testium numerus, quibus coram Testatore uno eodemque tempore subscribentibus & consignantibus Testamentum erat jure factum. pag. 56, 57. Auctoris ea de re sententia, ubi probat testium numerum eum fuisse, quem *Jus Civile Romanum* statuit, ita tamen ut in extrema vitæ lucta agens, uno adhibito, eoque gravi, & optimæ fidei teste, recte testaretur. pag. 57. Id probatur ex MS. Narratione Testamenti cujusdam *Ælfegi*, qui moribundus testamentum suum fecit, singulari Teste adhibito, *S. Dunstano* Archiepiscopo *Cantwarensi*, quod in lite de eo mota, *Comitatus Curiæ* nihilominus jure factum esse videbatur. ibid. Apud *Anglo-Saxones*, quemadmodum apud *Romanos*, quis unum Testamentum pluribus Codicibus conficere potuit. ibid. non apud eos mos erat instituendi hæredes fideicommissarios, quos Practici EXECUTORES vocant: id ex eo venisse Auctor putat, quod CURIA pro hærede gereret, vel saltem aliquem è Legatariis loco hæredis fideicommissarii constitueret, cui Bonorum possessionem dabat, ut ea quæ relinqueret, & quibus reliquerat, Testator secundum Testamenti tenorem restitueret. pag. 57, 58. Hoc ut credat, facit narratio MS. de Testamento *Ælfegi* composita, in qua graviter taxatur *Leofsunius* quidam, qui ducta *Ælfegi* Relicta, & testamentum ejus, ut non jure factum, causans, terras occupabat BUTAN ƿITENA DOME, *sine consilio & judicio sapientum*. pag. 57, 58. ubi multa, de potestate quam in causis testamentariis habuit Curia Com. apud *Anglo-Saxones*. Quomodo ab *Anglo-Normannis* de rebus & causis Testamentariis jus comparatum est, Civili & Ecclesiastico foro divisis. pag. 58. Quomodo Auctor credit jus istud se prius habuisse, quàm divisa fora erant. ibid. sequitur narratio de Testamento *Ælfegi*, & controversia de eo mota è textu *Roffensi*, *Saxonice* & *Latine*, in qua traditur S. *Dunstanum* mille Sacramentalium juramentis honestatum, non victorem tantum, sed triumphatorem maximum ex litis istius judicio discessisse. pag. 58, 59, 60. *Wulfsigus* presbyter Curiæ præpositus erat, cum in controversia ista juramento se adigeret *Dunstanus*. ibid. Jurans S. *Dunstanus* Codicem SS. Canonum in altera manu tenebat; Qui forte ille Codex MS. Canonum est, cui in Bibliotheca Bodleyana jam nunc extanti vetusta manu in dorso inscribitur CODEX S. DUNSTANI. pag. 60. Codicem SS. Canonum, ut officii sui insigne, in Curiis præsto habebat Episcopus apud *Anglo-Saxones*. ibid. Codice isto, & Canonibus ipsis nihil sanctius populo *Anglo-Saxonico*, apud quem in publicis regni Comitiis nihil unquam contra Canones Ecclesiæ statutum erat. ibid. Testatorum apud *Anglo-Saxones* aliis Consensus Regius, quo Testamenta sua rata habita essent, impetrandus erat; aliis non. pag. 60, 61. Unde hujus discriminis ratio petenda est. ibid. Ubi de beneficiis, sive terris beneficiariis, & feudalibus, apud *Anglo-Saxones*. Testamentum *Ælfrici* Archiepiscopi *Cantwarensis*, *Saxonice* & *Latine*. pag. 62. Ubi ostenditur in margine

gine navium habendarum facultatem, & ab omni Vectigali, vel portorio solvendo immunitatem Archiepiscopis Cantwarensis olim, & Episcopis Roffensis Ecclesiæ indulgere solitos esse RR. *Anglo-Saxonum.* De *re Testamentaria* Anglo-Saxonum desideratur justum volumen. Id nonnisi à literarum *Anglo-Saxonicarum* peritissimo accurate scribendum esse, quod quidem quam utilis reipub. literariæ Linguarum Vett. *Septentrionalium* est scientia, manifeste docet. pag. 63.

XI. Desideratur etiam de Donationibus *Anglo-Saxonum* justus tractatus, pag. 63. Quo autem ordine, & qua diligentia scribendus est hujusmodi tractatus, ostendit Auctor. In eo scribendo nihil quis præclari præstare potest, nisi literaturæ *Anglo-Saxonicæ* qui scientissimus est. Talis tractatus, opus singulare esse potest, vel pars Prolegomenωn, quæ Chartulario *Anglo-Saxonico*, & *Normanno-Saxonico* præmittenda sunt. Chartularium *Anglo-Saxonicum* & *Normanno-Saxonicum*, & Regios sumptus & Collectorem in literis *Septentrionalibus* versatissimum postulat. Huic quæ evolvenda sunt, & quæ ab eo præmittenda in amplissima talis operis præfatione ostendit Auctor. De generibus Chartarum, quæ primo dividuntur in *Autographas* & *Apographas*. De veterum *Manuum* discrimine & *Manuum* distinguendarum peritia. Chartæ veteres, quas Auctor ex Manibus, quibus exaratæ sunt, falsas esse, statim ac eas inspexit, cognoscebat. Chartarum aliæ in Majusculis, aliæ in Minusculis, aliæ autem in Intermediis quibusdam literis à majusculis declinantibus exarantur. Exempla earum, quæ in Majusculis scriptæ, rariores sunt. In Majusculis tum scribi solebant Chartæ, cum in iis Codices scribi solebant apud *Anglo-Saxones*, in quibus Instrumentis fori, vel Diplomatis scribendis, nulla ante S. *Eadwardi* II. tempora, qui innovator fuit, propria unquam Scriptura fuit. Exemplum Chartæ, quæ in Intermediis litteris scripta est. De sermonibus & eorum dialectis, in quibus Chartæ apud *Anglo-Saxones* scribebantur. In legendis Chartis etiam animadvertendum est, an voces, & phrases, quæ in iis occurrunt, istorum temporum fuerunt, in quibus scriptæ esse dicuntur. Nonnullæ Chartæ quum autographæ, tum apographæ, per voces suas & phrases, falsitatis evictæ. Modus conficiendi Chartas apud *Anglo-Saxones*. An Chartæ apud eos *Nontraditæ* perfectum robur habebant? Sine *Insinuatione* etiam Chartæ apud eos valebant. Quibus tamen nihil antiquius, quam in Monasteriorum libris sacris, tanquam in tabulis publicis, eas Insinuare. Modus ille communis conficiendi Chartas suprà memoratas non adeo obtinuit, quin ab eo aliquando recessum erat. Signa, quæ Chartis præponi apud *Anglo-Saxones* solebant. De differentia, quæ est inter *Crucis* signa, quæ *Angli* ante *Conquæstum*, & post *Conquæstum Anglo-Normanni* facere solebant. Tres tabulæ rem istam elucidantes. Sigillorum appendentium ante S. *Eadwardi* II tempora nullus *Anglo-Saxonibus* usus. Ubi de *Monogrammatis*, & eorum usu in Signandis literis *Patentibus*. Iis usus est aliquando *Willelmus* I. Chartas tam Saxonico more signis Crucis factis, quam *Normannico*, sigillo appendente, confirmandi mos erat apud *Anglo-Normannos*. Non adeo tamen obtinuit ille mos, quin ab eo, quoad multa, recessum esset, quod Chartæ multæ ostendunt. Secunda differentia inter factionem Chartarum *Anglo-Saxonicam*, & *Anglo-Normannicam*, quæ ex Chartis etiam citatis constat. Mos erat *Anglo-Saxonibus* unam eandemque Chartam in pluribus tabulis, sive exemplaribus conficere. Id pluribus exemplis monstratur. *Willelmus* I. etsi in Chartis conficiendis innovator, nonnullas tamen, *Saxonico* ritu, absque sigillo adpendente confecit. Id Chartæ Ecclesiæ *Exoniensis* exemplo docetur. Quæ graviter à Chartarum studioso exploranda sunt, ut Veras à Fictis distinguat. De tempore, in quo Chartæ ab *Anglo-Saxonibus* primum factæ sunt. De Æris, quibus in *Anglo-Saxonum* donationibus tempora designari solebant. In septimo seculo annus incarn. Christi, sed sæpius annus Indictionis solus ad designanda Chartarum tempora, usurpatus erat. Octavo sæculo haud multum progresso ad annum *Indictionis* annus *Christi incarnati* ante *Caroli* Magni tempora in designandis Chartarum temporibus frequentissime accessit. Originalis *Commentarius*, sive *Recordum* eorum, quæ acta sunt in Synodo Pan-Anglicâ, quæ *Cloveshousi* in Regno *Merciorum* convenit, *Saxonice*. In qua Synodo Rex, Aldermannus, & Sapientes cum Clero consederunt. In notandis Chartarum temporibus ad annum Indictionis & Christi, accessit etiam non raro annus Regni. Quinetiam quemadmodum tempus, sic etiam locum non raro notarunt *Anglo-Saxones*, in quo Chartas conficiebant. Tempus confectæ Chartæ aliquando in principio, sæpissime in medio, nonnunquam etiam, sed rarissime, in Chartæ fine notatur. Chartæ *Anglo-Saxonum* nominibus confectæ, quæ rubris aureisve literis, aut rubris aureisve Crucis signis splendent, falsitatis suspiciendæ semper sunt. Id multis exemplis docetur. à pag. 63, ad pag. 83.

XII. De generibus Donationum apud *Anglo-Saxones*. pag. 83. Donationes sunt vel *sine Scriptis* sive *Verbales*, vel *cum Scriptis* sive *Codicillares*. Utræque sunt vel Simplices, vel Solennes. Præterea Donationes respectu donorum sunt vel rerum *Mobilium*, vel *Immobilium*. Quid ad perficiendas rerum mobilium Donationes requisitum erat. Prædia & quæ ad prædiorum exemplum dabantur apud *Anglo-Saxones* quemadmodum *cum Scriptis*, sic *sine Scriptis* solenni more conferri solebant. Id probatur exemplis. Donationes etiam per scripturam ritibus maxime solennibus non raro celebrari solebant apud *Anglo-Saxones*. Id probatur exemplis. Donantes ad Ecclesias profecti non raro Chartas suas solenni more super altaria ponebant. *Ranulphus* Dunelmensis Episcopus Annulum cum Charta super altare ponebat. Ubi in margine de *Investitura* dicta Ecclesiarum per Annulum & Baculum. De *Cespitis* traditione solenni

apud

apud *Anglo-Saxones*. Donationes sine ea perfectæ apud illos fuerunt. Ab ea ortus videtur solennis ille ritus *Anglo-Normannorum*, quem Forenses nostri vocant **Livery and Seizin**, sine quo terrarum Venditio & Emptio instrumentalis, vel pretio numerato, olim non constabat. Donationes *Anglo-Saxonum* scriptis confectæ considerantur quoad jus, quod donans donatario in prœdiis conferebat. Quot Chartulario *Anglo-Saxonico* & *Nortmanno-Saxonico* postponenda censet auctor. Chartæ R. *Eadgari* de OSWALDESLAWE examinatio & censura. à pag. 83, ad pag. 87.

XIII. Legum *Saxonicarum* desideratur editio nova prioribus auctior & emendatior, quæ à nemine nisi à *Saxonicæ* Linguæ & antiquitatis peritissimo expectanda est. Quæ in nova Legum istarum editione præstanda sunt. Leges *Saxonicæ Æthelberhti* I, *Hlotharii*, & *Eadrici*, regum *Cantiæ* cum Versione *Latina Joh. de Laet*, Antwerpensis, in locis nonnullis ab Auctore emendatâ, qui rationes dicit, quibus inductus leges illas antea non editas in libro suo edendas existimat. à pag. 87, ad pag. 98.

XIV. Desideratur *Homilarium Saxonicum*, seu *homiliarum Saxonicarum* selectior Sylloge. Quid in eo opere præstandum auctor censet. Id autem nemo nisi Linguæ, & historiæ *Anglo-Saxonicæ* peritus literario orbi dare potest. Sermo *Lupi* Episcopi in die solenni indicti jejunii ad populum habitus, *Saxonice*, cum *Dani Angliam* terra marique maxime affligerent. Rationes dicit Auctor propter quas sermonem istum Latine versum edendum in libro suo putat. à pag. 98, ad pag. 108.

XV. Desideratur liber, qui CENTO SAXONICVS inscribi potest, in quo fragmenta multa *Saxonica*, incertorum auctorum opuscula varia, rerumque descriptiones collectæ edi debent, ne æternis tenebris damnentur. Id genus nonnulla pretiosa fragmenta ab auctore descripta *Speciminis* nomine imprimuntur. In hoc Capitulo de *Nummorum Saxonicorum* generibus, ut de *Stica*, de *Helsingo*, de *Peningo*, de *Sceatta*, de *Thrimsa*, de *Scyllingo*, de *Mancussa* vel *Marca*, de *Ora*, & de *Punda* Dissertatum est. *Juramentorum* formulæ solennes apud *Anglo-Saxones*. personarum jurantium æstimatio. de finibus intra quos *Pax Palatina* sancte servanda erat. Historiola Causæ, quæ determinata erat in Curia Publica per *Eadgarum* R. in tribunali sedentem. Ratio propter quam Auctor istius causæ determinationem exhibuit. De Sanctis in *Anglia* Sepultis, *Saxonice*. cum versione *Latina*, à pag. 108, ad pag. 121.

XVI. Literaturæ & Antiquitatis *Saxonicæ* utilitas ex eo ostenditur, quod nemo, nisi qui illis instructus, *Britanniæ Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ* Topographiam, quam literatus Orbis maxime desiderat, publico dare potest. Quid per topographiam istam intelligit Auctor. Quo in libro, & quo ordine regiones, provincias, urbes, *&c.* quæ in *Saxonum* aut *Danorum* imperio, sive in *Anglia*, sive in *Scotia* sitæ erant, describendas censet, & quid in opere isto Topographico præstandum à Linguæ *Saxonicæ* perito proponit. pag. 121, 122.

XVII. Danda doctis viris est opera, ut *Arctoi* Orbis Linguas omnes antiquas intelligant. In iis omnibus scriptos esse libros auctor ostendit, qui illorum operam compensabit. *Hialmari* R. *Biarmlandiæ* historia, *Runice*. à pag. 123, ad pag. 148.

XVIII. Linguarum Veterum *Septentrionalium* Scientiam non tantum utilem sed quodammodo necessariam ostendit auctor ex erroribus, quibus lapsi sunt præstantissimi Viri, Lexico-graphi, Glosso-graphi, & Archæologi, qui Linguarum istarum aut nullos, aut non omnes intellexerunt; aut si aliquam forte intellexerint, ejus tamen perfectam scientiam non adepti sunt. *ibid.*

De *F. Junii* F. F. Linguæ *Anglicanæ* Etymologico. doctissimi cujusdam *Sueci* de eo judicium. quæ in eo desiderantur. *Anglis* omnibus, Scotisque, qui aut Vetustos suos scriptores, aut sermonis sui provinciales Dialectos recte scire velint, Linguarum Veterum Septentrionis scientiam Auctor ostendit esse necessariam. pag. 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155.

XIX. Illarum notitia illi necessaria est, qui unius alicujus earum glossarium recte velit scribere; ut & illi, qui Borealium gentium Nomina Propria recte velit explicare. Quid docti in hac re tentarunt. *Gothici* etiam Orbis doctis viris necessaria est illarum linguarum scientia, quotquot de patriæ suæ sermonum hodiernorum origine & progressu recte velint scribere, aut penitiores eorundem recessus perscrutari. Necessaria etiam iis est illarum scientia, qui patriarum linguarum grammaticas *ratiocinativas*, vel *scientificas* (detur verbo venia) scribere velint; & utilis omnibus, qui accuratissimam, quæ acquiri potest, multarum aliarum linguarum scientiam adipisci cupiunt. pag. 157, 158.

XX. Linguis Vetustis *Septentrionis* qui eruditus est, bonos quosdam auctores præsertim historicos, qui de *Gothorum* Origine rebusque gestis scripserunt, majori non tantum cum delectatione, sed uberiori etiam cum fructu lecturus est. Iis etiam, qui eas intelligunt, non adeo necesse erit Lexica & Glossaria *Latino-Barbara* versare. Dissertationem claudunt *Andreæ Fountaine* Equitis aurati numismata *Saxonica*. pag. 158, 159.

BARTHOLOMÆO SHOWER,

GEORGIUS HICKESIUS

S. P. D.

CUM ante ſeſquiannum, Clariſſime Showere, *Grammaticas* noſtras *inſtitutiones* recudendi conſilium Tibi omne meum exponerem, & tecum deinde complures horas, nullis in aliis, niſi de literatura *Septentrionali*, ſermonibus verſatus ſim, multis argumentis contendebas de linguarum veterum *Septentrionalium* dignitate & uſu *diſſertationem*, ſaltem *diſſertatiunculam* aliquam, me oportere ſcribere, qua, è doctorum numero qui venerabilem antiquitatem colerent, ad earum ſtudium accenderentur. Immo etiam continuis verbis iterum iterumque rogaſti, ne id facere prætermitterem, quod non modo honos *Grammatici* noſtri operis, ſed *auctoris* exiſtimatio poſtulare videbatur. Ego auctoritate tua graviſſima motus, id me facturum non tardavi promittere, tum quod maxime mihi faciendum exiſtimabas, tum etiam quod factum cum eſſet, tibi pergratum fore perſpiciebam, tum denique, ut tibi morem gerendo non tantum oſtenderem quanti ſemper apud me ponderis eſt judicium tuum; ſed ut meum ſtudium erga Te, & officium, quod tibi cognitum eſſe ſpero, & magnitudinem tuorum erga me meritorum, publice declararem. Præterea id operis, etſi laboris & moleſtiæ pleni, ſub tuis libentius auſpiciis moliri volui, quòd alii à me, ut idem facerem, petierunt, quum *noſtrates*, tum *exteri* ſummæ eruditionis viri, qui ad ſuam utilitatem *Græcis* & *Latinis Gothica* & *Saxonica* conjungere volentes, illi *Cimbricos* veteres & *Franco-Theotiſcos* Codd. hi *Anglo-Saxonicos*, quibus ſe exercerent, integros ad *Theſauri* noſtri finem, ut appendicis nomine adderem, non tantum plurimis verbis ſcribentes rogaverunt, ſed crebris etiam nuntiis, ut quod petierant, impetrarent, vehementer ſe expectare, ut intelligerem, fecerunt. Quamobrem cum *arctôas* veteres linguas nihilo magis ornari, aut uſum earum oſtendi, quam codicibus editis poſſe conſtat, noſtri eſſe cenſeo quod explicitis illi verbis, Tu implicitis rogaſti, uno eodemque opere dare, propterea quod non diverſum ſed unum idemque ambo poſtulâſtis, tametſi non iiſdem verbis; illi nempe qui MSS. tractatus in ſuum uſum è tenebris in lucem, me obſtetricante, miſſos deſiderant; & Tu qui diſſertationem de earundam linguarum uſu & dignitate requiris, quæ abſque publicatis MSS. pro merito ſuo non poſſunt ſatis declarari.

Hoc igitur, quicquid erit operis, tibi cum illis commune aggreſſurus, duo præcipue, Vir mihi ſemper colende, habeo in optatis; Primum, ut Deus Opt. Max. quod, te auctore, ſuſcepimus, adprobet & fortunet, vireſque quum animi tum corporis, quibus illud tandem ad finem feliciter perducam, pro infinita ſua bonitate largiatur; deinde ut Te nihil non, quod ſcripturus ſum, delectet, tametſi ea non poſſum eloquentia ſcribere, qua Tu cauſas coram tribunalibus tam in foro, quam in utroque Senatu, agis: Tu, cui quidem vel nondum *quadragenario*, ſi idem apud

nos in uſu mos eſſet, ob partas in contentione forenſi qui erat apud Romanos olim ob reportatas bello victorias, dici vix poſſet, quot decernendi eſſent triumphi, vel quoties imperator eſſes appellandus. Quinetiam non minus ſcribendo, quam dicendo eloquentia illa tua divina nota & illuſtris eſt. Etenim vernaculo ſermone ſcripſiſti libros, qui mirificè omnibus placent, & laudi ſuo auctori ſempiternæ erunt, præſertim quem togatis plaudentibus in forenſi dicendi genere nuper [a] edidiſti, ille de litibus & controverſiis coram ſupremi Senatus tribunali diſceptatis, & in eo judicatis, in quibus quidem in librum texendis tam pura, propria & ſuavi oratione adeo famam tuam, & dignitatem amplificaſti, ut Tibi ad eloquentiæ gloriam nihil addi poſſe videatur.

Hæc apud Te, Ornatiſſime vir, præfanda, mihi duxi, ne te dignam tuæve ſimilem orationem expectares in hac diſſertatione, quam, ut ad Te ſcriberem in Epiſtolâ, quamprimum de eâ ſcribenda inter nos conveniret, Tu qui rogatus, nihil mihi negare ſoles, cum eam ſcribendi conditionem interponerem, permittere non gravatus es. At vero quamvis mihi aliqua ſive dicendi, ſive ſcribendi foret, quam nullam eſſe ſcio, facultas, haud ullus plane in his, quæ mihi tradenda ſunt, ei locus eſſe poteſt. Nam *grammaticalia*, nam intacta, nam inculta, quæ ut barbara delicatuli noſtri in faſtidio habent, & tardum, ipſis judicibus, ingenium requirunt, mihi ſcribenda ſunt. Quinimo in epiſtolarum eo genere mihi ſcribendum eſt, cui, ut *Tullius* Tuus docet, non ultra plebeium ſermonem eſt aſſurgendum. Quapropter ſi Tu ea, ſummus qui ſis tum in dicendo, tum in ſcribendo orator, quæ neque per meum ornari queunt ingenium, neque ſuâ naturâ ornanda ſunt, quo tamen animo ornate & non vulgari dicendi genere ſcripta amplecteris, voles accipere, eo candore tuo, & humanitate, quàm muſis noſtris *Septentrionalibus*, imò quàm nobis ſis amicus, teſtificaberis, meamque tibi exiſtimationem chariſſimam eſſe, facies ut exteri pariter ac noſtri ſciant.

Præterea cum in hoc libro imprimis laborandum ſit, ut ea ſcribam, quæ bonarum literarum ſtudioſos inducant, ut linguis antiquis *Septentrionalibus* cum maximo ſuo commodo, haud ſecus ac *Latinæ* & *Græcæ* operam gnaviter dent; id quoque præmittendum exiſtimo, me à jucundo utile non ſecernere, ſed quod vere doctos & ſapientes cognitum delectet, iiſque *jucundum* ſit, id etiam omne iis *utile* exiſtimamus, propterea quod animi delectatio magnum doctrinæ beneficium eſt, opibus, honoribus & iſtiuſmodi vitæ commodis æquiparandum ſaltem, ſi non longe anteponendum.

Te certè, qui Tui *Ciceronis* æmulus, juriſprudentiæ & eloquentiæ ſtudium cum illo Philoſophiæ cohoneſtas, & quem aliter in multis ac vulgus non hominum tantum, ſed doctorum ſapientia docuit ſentire: Te certe, inquam, in hac re mecum idem ſentire ſcio. Etenim nihil tibi dulcius, niſi miſeros cives vafris & nequam hominibus oppreſſos coram tribunalibus defendere, quàm, ſiquando otii quid nactus fueris, bonos libros pervolvere. Imo non raro latebras & ſeceſſus quæris, in quibus ab hominum frequentia remotus libris Te totum dedas, quorum delectum quotidie facis, & è quibus nulli tibi magis in deliciis ſunt, quam qui de rebus, quæ ad majorum tempora ſpectant, tractant; & ex eis, quid ab iis dictum, quid actum, quid doctum, quid conſtitutum, qui fuerunt eorum mores & conſuetudines, quæ virtutes, quæ vitia denique, qui fuit apud eos Reip. & Eccleſiæ ſtatus, optime potes cognoſcere. Quocirca, Cl. Showere, cùm MSS. codices, è quibus linguarum veterum *Septentrionalium* uſum & commoditatem notum, ſi non illuſtrem, facere velim, id genus ſint, diſſertationem hanc noſtram, cujus magna pars ſunt, non tibi ſolum, ſed omnibus *arctoarum antiquitatum* cultoribus voluptati fore magna mihi ſpes eſt.

Ab *Anglo-Saxonibus* igitur inchoans, à quibus *Anglo* inchoandum eſt, ea in fronte colloco, quæ tibi juris peritiſſimo, & primordiorum juris indagatori ſummo non poſſunt non eſſe grata, utpote quæ ipſa primordia ſunt, vel primordiis proxima, ex quibus jus noſtrum civile, & conſuetudines *forenſes* naſcuntur.

Inter hæc autem merito primum locum vendicat cauſæ ſive litis cujuſdam in comitiis ſeu curia comitatus *Herefordenſis* auditæ, diſceptatæ & determinatæ, & deinde in tabulas publicas relatæ apographum *Saxonicum* recenti manu, non ſine mendis plurimis, & lacunis deſcriptum; cui, ut medicam manum adhiberem, rogavit, cum propter ſummum ingenium ejus, ſummamque doctrinam, tum propter modeſtiam ſingularem honorificè ſemper appellandus *Robertus Harleyus* noſter, qui, exemplari eheu perdito, mecum tranſcriptum communicare voluit, quod in his verbis ſcriptum legitur.

Her ſwutelað on ðiſſum geprite þ an ſcir-gemot ſæt æt [b] Ægelnoðeſ-ſtane be Cnuteſ dæge Cingeſ:· Ðær ſæt on [c] Æðelſtan b. ⁊ Ranig Ealdorman. ⁊ Edpine þæſ ealdormanneſ. ⁊ Leofpine Pulfigeſ ſunu. ⁊ Ðurcil Hpita. ⁊ Tofig Pruda com þær on þæſ Cingeſ ærende. ⁊ þær pæſ Bryning ſcir-gerefa. ⁊ Ægelpeard æt [d] Frome. ⁊ Leof-pine æt Frome. ⁊ Godric æt [e] Stoce ⁊ ealle þa þegnaſ on Hereford-ſcire:· Ða com þær farende to þam

---

[a] Libri titulus hic eſt: **Caſes in Parliament reſolved and adjudged upon Petitions and Writs of Errour.** fol. **London.** MDCXCVIII [b] Nunc **Aylſton** & **Aylton.** [c] Hic fuit Epiſcopus XXV *Herefordenſis.* [d] Quinque hujus nominis vici ſunt in pago *Hereford.* omnes ut videtur à cognomine fluvio ſic vocati: nempe Biſh-Frome i. e. **Biſhops-frome.** Canfrome i. e. **Canons-frome, Caſtle-frome, Little-frome,** & qui viculus eſt, **Frome** ſimpliciter vocatus. [e] Quatuor hujus nominis vici ſunt in Com. *Hereford.* **Stoke-Idy, Stoke-Lacy, Stoke-bliſſe, Stoke-prior,** quorum primus jam dominus eſt *Paulus Foley* armiger, inferioris Senatus quem *domum communium* vocant, non ita pridem bis Prolocutor.

gemote

gemote Edƿine Enneaƿnes sunu. ⁊ spæc þær on his agene moder æfter sumon dæle Landes. þ ƿæs Ƿeolintun. ⁊ [f] Cyrdesleah. Ða acsode þe biscop. hƿa sceolde and-sƿerian for his moder. Ða and-sƿeorode Þurcil [h] Ƿhita. ⁊ sæde þ he sceolde. gif he þa talu cuðe. þa he þa talu nane cuðe. Ða sceopode man þreo þegnas of þam gemote þær ðær heo ƿæs. ⁊ þæt ƿæs æt [g] Fæliglæh. þæt ƿæs Leofƿine æt Frome. ⁊ Ægelsig þe Reada. ⁊ Þinsig Stægðman. ⁊ þa þa heo to hire comon þa acsodon heo hƿylce talu heo hæfde ymbe þa land þe hire sunu æfter spæc. Ða sæde heo þ heo nan land hæfde þe him aht to gebyrede. ⁊ gebealh heo sƿiðe eorlice ƿið hire sunu. ⁊ gecleopade ða Leoflæde hire magan to hire Þurcilles ƿif. ⁊ beforan heom to hire þus cƿæð. her sit Leoflæde min mæge þe ic geann ægðer ge mines landes. ge mines goldes. ge ræglæs. ge reafes. ge ealles þe ic ah æfter minon dæge. ⁊ heo syððan to þam þegnon cƿæþ. doð þegnlice. ⁊ ƿel abeodað mine ærende to þam gemote beforan eallum þam godan mannum. ⁊ cyðaþ heom hƿæm ic mines landes geunnen hæbbe. ⁊ ealre minre æhte. ⁊ minan agenan sunu næfre nan þing. ⁊ biddað heom beon þisses to gepitnesse. And heo þa sƿæ dydon. ridon to þam gemote. ⁊ cyððon eallon þam godan mannum hƿæt heo on heom geled hæfde. Ða astod Þurcil hƿita up on þam gemote. ⁊ bæd ealle þa þægnas syllan his ƿife þa landes clæne. þe hire mage hire ge-uðe. ⁊ heo sƿa dydon. ⁊ [h] Þurcill rad ða to sce Æþelberhtes mynstre be ealles þæs folces leafe. ⁊ gepitnesse. ⁊ let settan on ane Cristes boc.

VERSIO.

In hoc ſcripto oſtenditur, Comitatus conventum quendam habitum fuiſſe *Ægelnothes-ſtan* Rege Canuto regnante. In quo quidem conventu conſidebant *Æthelſtanus* Epiſcopus, & *Ranigus* comes, & *Edwinus* comitis & *Leofwinus Wulſigei* filius. Eò etiam convenerunt ad negotia regis gerenda *Thurcilus* cui *Albus*, & *Toſigus* cui *comptus*, cognomen erat, cum *Bryningo* vicecomite, *Ægelweardo Fromenſi, Goodrico Stocenſi*, & omnibus pagi *Herefordenſis* liberis hominibus. Tum ad conventum profectus *Edwinus Enneawnes* filius, [i] agebat contra matrem de quorundam prædiorum jure, quibus nomina erant *Weolintun*, & *Cradeſleah*. Controverſiâ autem ab illo motâ, rogavit Epiſcopus, quiſnam reſponſurus eſſet pro matre *Edwini*, cui ſtatim *Thurcilus Albus* ſe pro illa reſponſurum ait, ſi cauſam, unde actio deſcenderet, ſciret, cujus nullam eſſe ſciebat. Tum conſpecti erant in conventu tres liberi homines, nempe *Leofwinus Fromenſis*, *Ægelſigus Rufus*, & *Thinſigus Stægthmannus*, qui erant è vico *Fæligleahenſi*, ubi mater *Edwini* habitabat. Hi à curia mandati erant, ut ad eam profecti rogarent, de jure quod haberet ad terras, de quibus filius ejus controverſiam moviſſet. His autem illa reſpondens dixit ſe nullas terras habere, quas ille aliquo juris prætextu vendicare poſſet, & dein heroica quadam indignatione in ſuum filium vehementer excandeſcens, & *Leofledam* propinquam ſuam *Thurcili* uxorem advocans, ſic coram illis prope ſe ſedentem eam allocuta eſt. Ecce *Leofledam* propinquam meam, cui Ego cum prædia mea, tum aurum, tum etiam veſtes & indumenta, tum denique omnia, quæ habeo, me mortuâ, fruenda concedo. His dictis, dein liberos homines à curia miſſos ſic adfatur. Eja agite, ut liberos homines decet, & diligenter perferte mandata mea ad Curiam, fideliter declarantes coram omnibus [k] probis hominibus, cui terras meas omnes, & univerſa bona eâ intentione dedi, ut filium meum exhæredem facerem, & rogate eos, ut huic donationi teſtes eſſe velint. Illi protinus, quod petierat, præſtiterunt. Equis enim conſcenſis, ad conventum remeant, & coram probis hominibus univerſis, quod ſe præſentibus *Enneawne* ſe defendens protulerat, declaraverunt. Quibus quidem declaratis, ſurgens in foro *Thurcilus Albus* ab omnibus liberis hominibus poſtulabat, ut uxori ſuæ terras a lite immunes adjudicarent, quas illi propinqua ejus donaverat. Hi vero ita fecerunt, prout rogaverat *Thurcilus*, qui ſtatim conſentientibus univerſis, qui conventui intereſſent, cum omnium teſtimoniis, equo conſcenſo, ad Sancti [l] *Æthelberhti* monaſterium tendit, ad quod profectus, quod actum erat in quendam Evangeliorum codicem referri curavit.

In his actis Curiæ Com. *Hereford.* haud pauca ſunt, SHOWERE, animadverſione digna, quæ Te perſpicaciſſimi, quidni cum *Cicerone* tuo dicam, divini ingenii hominem fugere non poſſunt. *Primo* autem ſe oſtendit ſive antiqua [m] *Anglo-Saxonum Lex*, ſive ante legem latam, legis vigorem

---

f Nunc **Cradelp.** *g* Nunc **Fawley** Viculus. diſtat v mille paſſus ab **Aylſton.** *h* Þurcil vel Þurcill, per contractionem, ut videtur, à Þurcetil, pro Þurketil, vel Þurcytel, de quo infra. Fuerunt apud *Anglo-Danos* multi præclari hujus nominis viri, præſertim ille totius *Angliæ* ſub *Canuto R.* tetrarcha, qui orientali *Angliæ* præfectus erat. Ab aliquo hujus nominis magnate Vicus **Thurkilby** in *Septentrionali* præfectura *Com. Ebor.* prope oppidum *Thrusk*, *Threisk* vel *Thursk*, nomen ſuum ſortitus, in dominio prænobilis & perantiquæ FRANKLANDORUM Gentis, jam diu ſe manſiſſe jactat. *i* Placitum movebat. *k* Id eſt, legalibus. *l* Monaſterium hoc in loco edito amæniſſimo juxta *Wigam* fluvium, qui præterlabitur *Herefordiam*, ſitum olim erat. *m* LL.*Edgari* politicæ, c. v. Be Gemotum. Sece man hundred gemote ſpa hit ær geſette ƿæs :· And hæbbe mon þriƿa on geare burg-gemote. ⁊ tƿa ſcire-gemote. ⁊ þær beo on þære Scire-gemote Biſceop. ⁊ ſe Ealdor-man. ⁊ þær ægþer tæcan ge godes rihte ge ƿeoruld-rihte :· Vide etiam LL. *Canuti* politicas, cap. XVII.

 habens

habens *conſuetudo*, quâ conſtitutum erat, ut Epiſcopus cum Comite vel ejus Vicecomite in curia comitatûs conſidens, primam obtineret ſedem, & parem cum illo in dicundo jure haberet poteſtatem. Duravit hujus conſeſſûs uſus uſque ad tempora *Conquæſtoris*, qui Eccleſiæ cum ſuis *Nortmannis* ſemper infeſtus, [n] ſtatuit circa annum imperii XVII. ut Sacerdotio in omnibus pagis ſuum à regno ſejunctum tribunal habente, Cauſæ civiles & Eccleſiaſticæ diverſis in foris agerentur. *Secundo*, conſeſſus Epiſcopi cum Comite, vel Ealdormanno, in comitatûs curia in memoriam facile revocat poteſtatem, quam veterum *Germanorum*, è quibus *Anglo-Saxones* oriundi ſunt, ſacerdotes olim habuerunt, ſine quibus, ut [o] *Tacitus* tradit, *ducibus in bello neque animadvertere, neque vincire, neque verberare quidem niſi ſacerdotibus permiſſum, non quaſi in pœnam, nec ducis juſſu, ſed veluti * deo imperante, quem adeſſe bellantibus credunt.* In conſiliis etiam magnis, ubi armati conſidentes eligebant [p] principes, qui jura per pagos vicoſque redderent, *ſilentium ſacerdotes, quibus tum & coercendi jus, imperare ſolebant.* Quocirca ut gentes omnes, quàm primum ad religionem *Chriſtianam* converſæ eſſent, maximi *Chriſtianos* faciebant ſacerdotes: hoc *Germanis*, ut facerent, maxime pronum erat, utpote apud quos ad fidem nondum converſos ſacerdotum auctoritas tanta erat, ut ſine eis nihil in conſiliis ſive *caſtrenſibus*, ſive *civilibus* agi rite poſſe credebant. *Tertio*, notandum eſt, Comite præſente *Gereſam*, qui vices ejus gerebat, communem cum cæteris *Thanis* ſive liberis hominibus, ſedem & poteſtatem in comitatûs conventù tantum habuiſſe. *Quarto*, conſtat omnibus comitatûs *Thanis*, ut conventui intereſſent, patrio jure non indultum ſolum fuiſſe, ſed [q] graviſſimis pœnis etiam cautum legimus, ne quis ter eo abeſſet. *Quinto*, *Thanorum* omnium, qui in conventu com. præſentes erant, par mihi videtur fuiſſe poteſtas, omniaque in eo communibus omnium vel majoris numeri ſuffragiis acta, decreta & definita fuiſſe: mihi quoque perſuaſum eſt; propterea quod nondum legi certum quendam hominum numerum ex iis unquam electum fuiſſe, quibus res forenſes, ut ante multa ſæcula apud nos majorum & minorum gentium cauſæ *duodeno* quos vocant *juratorum* numero, ſpeciali jure committerentur. *Sexto*, puto *Thanos* in comitatus ſui comitiis conventos in ea quaſi ſubſellariorum judicum munus obiiſſe, & Epiſcopo & Comiti, tanquam pedaneos vel inferioris ordinis aſſeſſores fuiſſe, quibus, ut *Taciti* verbis utar, conſilio potius, quam imperio præerant, officio ſuperiorum judicum auctoritate ſuadendi, & arguendi magis fungentes, quam coercendi jure, & jubendi poteſtate. *Septimo*, hujus conventûs ſive Curiæ vel maximam fuiſſe poteſtatem ex eo conſtat, quod à curiis centenarum, quas *hundredos* vocant, & [r] *Trithingis*, quæ plures complectebatur *centenas*, jus appellandi ad eam erat; ex ea vero appellare ad [s] ſolum regem liceret. Præterea ipſius Regis negotia in hac Curia tractari & geri ex eo conſtat, quod duo magni nominis *Thani* Com. *Herefordenſis* ad eam erant mandati, ut negotia Regis curarent. Quod etiam ulterius obſervare poteris, SHOWERE, ex apographo actorum curiæ cujuſdam comitatûs, quod ex autographo [t] *Cottoniano* deſcriptum hic infra & à nobis *Latio* donatum, antiquorum amatoribus & TIBI præcipue, quâ par eſt obſervantia, exhibeo.

Ꝺeꞃ cẏþ on þẏꞅum ꞅeꞃꞃıꞇe hu pẏnꝼlæꝺ ꞅe-læꝺꝺe hẏꞃe ꞅepıꞇneꞅꞅe æꞇ pulꝼameꞃe beꝼoꞃan æþelꞃeꝺe cẏnınꞅe. ꝥ pæꞅ þon ꞅıꞅeꞃıc aꞃcebıꞅcop. ⁊ oꞃꝺbẏꞃhꞇ bıꞅcop. ⁊ ælꝼꞃıc ealꝺeꞃman ⁊ ælꝼþꞃẏþ þæꞅ cẏnınꞅeꞅ moꝺoꞃ. ꝥ hı pæꞃon ealle ꞇo ꞅepıꞇneꞅꞅe þæꞇ ælꝼꞃıc ꞅealꝺe pẏꞃꝼlaꝺe ꝥ lanꝺ æꞇ haccebuꞃnan. ⁊ æꞇ bꞃaꝺanꝼelꝺa onꞅean ꝥ lanꝺ æꞇ ꝺecceꞇ. þa ꞅenꝺe ꞅe cẏ-

---

[n] Vid. *Joh. Seldeni* ad *Eadmerum* not. & Spicileg. p. 167, 168. [o] De mor. *Germanorum.* * Deo vel Deaſtro, quem *Germani* bellantibus adeſſe credebant; nomen fuit *Odinus*. Sax. Ƿoꝺen. [p] Ꝺeꞃeꞇoꞅaꞅ & ꞅeꞃeꝼaꞅ, Ealꝺoꞃmen, qui per provincias, pagos & vicos dicebant jus, vocabant *Anglo-Saxones.* [q] *Æthelſtani* R. L. 20. leges *Hen. I.* cap. XXIX. [r] De Trithingis recte in legibus, quas vocant, *Edovardi* R. 34. *Erant etiam & aliæ poteſtates ſuper Wapentachia, quas vocabant Trithingas, quòd erat tertia pars provinciæ. Qui vero ſuper eas dominabantur, vocabantur Trithingereſas. Ad hos deferebantur cauſæ, quæ non poterant definiri in Wapentachiis. Sicque, quod Angli vocabant Hundredum, iſti Wapentachium; & quod Anglice vocabant* III *vel* IV *Hundreda, iſti vocabant trithingas. In quibuſdam vero provinciis Anglice vocabantur* leð, *quod iſti dicunt Trithinga. Quod autem in Trithinga definiri non potuit, ferebatur ad Scyram. Trithing* vero origine Cimbrica, vel Cimbro-Danica vox eſt ex þriu, *tres*, & þinꞅ, *forum, conventus, comitiæ*; occurrit enim vox in hiſtoria R. R. *Septentrionalium à Snorrone Sturlonide* conſcripta, cap. CIX. cujus Epigraphe **Fra Bruſa Jarli, oc Þorfinni Jarli. Þa er Þeir bræÞer komo veſtur til Ooркneya Þorfinnur oc Bruſi Þa tok Bruſi tuo luti landi til forraÞa enn Þorfinnur ÞriÞiung**; quæ ſic optimè vertuntur à doctiſſimo *Joh. Peringskioldo*, cui librum illum aureum, cum multis aliis, literatus orbis refert acceptum: *Quamprimum in Orcades delati eſſent Bruſo atque Thorfinnus, duarum regionis partium adminiſtrationem ſibi adſcivit Bruſo, Thorfinnus vero unius tantum*: quod aliter reddi poteſt, *tertiæ vero Thorfinnus.* Hinc tertia quæque pars provinciæ noſtræ *Eboracenſis*, in qua natus eram, vocatur adhuc *Riding*, corruptè pro *Trithing*: ut, **the North-riding, the Eaſtriding, the Weſtriding,** hoc eſt, **the North-trithing, the Eaſt-trithing, the Weſt-trithing.** [s] LL, *Edgari*, 2. Ne ꞅeꞅece nan man þone cẏnꞅ ꝼoꞃ nanꞃe ꞅꞃꞃæce. buꞇan he æꞇ ham ꞃıhꞇeꞅ pẏꞃþ beon ne moꞇe. oððe ꞃıhꞇ abıꝺꝺan ne mæꞅe:· Ꝉıꝼ þæꞇ ꞃıhꞇe ꞇo heꝼıꞅ ꞅẏ. ꞅece ꞅẏþþan þa lıhꞇunꞅ. ꞇo þæm cẏnꞅe:· [t] In collectione Chartarum. N. 13.

ning þær rihte be þam arcebiscop. ⁊ be þam þe þær mid him to gewitnesse wæron to leofwine ⁊ cyðdon him þis:· Ða nolde he butan hit man sceote to scire gemote. þa dyde man swa. þa sende se cyning be æluere abbude his insegel to þam gemote æt cwicelmes-hlæwe. ⁊ grette ealle þa witan þe þær gesomnode wæron. ꝥ wære æþelsige biscop. ⁊ æscwig biscop. ⁊ ælfric abbud. ⁊ eal sio scir. ⁊ bæd ⁊ hæt ꝥ hi sciolden wynflæde ⁊ leofwine swa rihtlice geseman swa hi æfre rihtlicost þuhte. ⁊ sigeric arcebiscop sende his swutelunga þærto. ⁊ ordbyrht biscop his. þa getæhte man wynflæde ꝥ hio moste hit hyre geahnian. þa gelædde hio þa ahnunga mid ælfþryþe [u] fultume þæs cyninges modor. ꝥ is þonn ærest wulfgar abbud. ⁊ wulfstan priost. ⁊ æfic þara æþelinga discsten. ⁊ eadwine. ⁊ eadelm. ⁊ ælfelm. ⁊ ælfwine. ⁊ ælfweard. ⁊ eadwold. ⁊ eadric. ⁊ ælfgar. ⁊ eadgyfu abbudisse. ⁊ liofrun abbudisse. ⁊ æþelhild. ⁊ eadgifu æt leofecan-oran. ⁊ hyre swustor. ⁊ hyre dohtor. ⁊ ælfgy (fu ⁊ hyr) e dohtor. ⁊ wulfwyn. ⁊ æþelgyfu. ⁊ ælfwaru. ⁊ ælfgyfu. ⁊ æþelflæd. ⁊ menig god þegen. ⁊ god wif þe we ealle atellon ne magon. þæt wær forþ come ealle se fulla ge on werum. ge on wifum. þa cwædon þa witan þe þær wæron. ꝥ betere wære ꝥ man þene aþ aweg lete þonn hine man sealde. for þan þær syððan nan freondscipe nære. ⁊ man wolde biddan þæs reaflaces ꝥ he hit sciolde agyfan ⁊ forgyldan. ⁊ þam cyninge his wer þa let he þone aþ aweg. ⁊ sealde æþelsige biscope unbesacen land on hand ꝥ he þanonforþ syþþan þæron ne spræce. þa tæhte man hyre ꝥ hio sciolde bringan his fæder gold. ⁊ siolfor eal ꝥ hio hæfde. Ða dyde hio swa hio dorste hyre aþe gebiorgan. þa næs he þa gyt on þam gehealden butan hio sceolde swerian. ꝥ his æhta þær ealle wæron. þa cwæþ hio ꝥ hio ne mihte hyre dæles. ne he his. ⁊ þyses wæs ælfgar þæs cyninges gerefa to gewitnesse. ⁊ byrhtwic. ⁊ leofric æt hwite cyrcan. ⁊ menig god man to eacan him :·

VERSIO.

Præſenti hac ſcriptura notificatur *Wynflædam* coram Rege *Æthelredo* teſtes ſuos *Wulfameræ* ſtitiſſe. Hi autem erant *Sigericus* Archiepiſcopus, & *Ordbyrhtus* Epiſcopus, & *Ælfricus* Comes & *Ælfthritha*, Regis mater, qui omnes teſtabantur *Ælfricum* dediſſe [vendidiſſe] *Wynflædæ* prædium iſtud, quod eſt apud *Hacceburnam*, & iſtud quod eſt apud *Bradanfeldam* è regione terræ, quæ eſt apud *Deccettam*. Tum protinus miſit eos Rex ad *Leofwinum*, qui ei id annunciarent, quod Archiepiſcopus, & qui cum illo conteſtes erant, coram illo declaraſſent. Ille vero cedere noluit, niſi comitatus conventus ad controverſiam cognoſcendam cogeretur, quod proinde, ut voluerat, factum erat. Conventu autem in *Cwicelmoshlæwa* acto, † Rex ad eum, per Abbatem *Ælverum*,

---

u Fultum, ut ego credo, idem ac aðfultum. LL. Eccleſ. *Canuti*, R. 5. Scilicet *juramentum*, quo quis conſacramentalis in gratiam alterius una cum illo jurat. † Saxonicum in-segl reddendum duxi, *Showere*, per SIGNUM, vel SIGNACULUM, potius quam per SIGILLUM, quod pro adpendentibus *cereis impreſſionibus*, quibus chartæ & chirographa, ab adventu *Nortmannorum* apud nos corroborari ſolebant, & in noſtris & in exteris ſcriptoribus ſumptum eſt. Hujus autem diſtinctionis primus apud nos auctor fuit *Ingulphus* in monaſterii *Croyland.* hiſtoria, ubi ſic ſcribit: *nam chirographorum confectionem Anglicanam, quæ antea uſque ad* EADWEARDI *regis tempora fidelium præſentium ſubſcriptionibus cum crucibus aureis aliiſque* SIGNACULIS *firma fuerunt, Normanni condemnantes chirographa* CHARTAS *vocabant*, *& chartatarum firmitatem cum cerea impreſſione per uniuſcujuſque ſpeciale* SIGILLUM *ſub inſtillatione trium vel quatuor teſtium aſtantium conficere conſtituebant*. Sic monogrammata IMPP. occidentis, SIGNA vocat *Octavius de Strada* in libro, cui titulus VITÆ IMPP. CÆSARUMQUE ROM. Ut enim *crucibus aureis* chartas ſuas, ita etiam tum literas, tum aliquando etiam *teſtamenta* & *chartas* monogrammatis, quæ Galli *Chifres*, nos **Cifers** vocamus, ſignare ſolebant IMPP. & RR. atque hoc *R. Æthelredi* insegl, *monogramma* ejus fuiſſe, ut vero ſimile eſt, ita per SIGNUM vel SIGNACULUM, vertendum eſſe cenſemus. Occurrit vox in SNORRONIS STURLONIDIS hiſtoria veterum RR. *Septentrionalium*, nunc innſigli, nunc inſigli exarata, quam doctiſſimus editor & interpres *Johan. Perinskiold* haud recte vertit SIGILLUM, ut in cap. CXL. p. 612. Knutur enn riki ſendi menn veſtan of Einglande til Noregs, oc var þeirra ferþ, buinn allvegleg haufþu þeir bref oc inſigli Einglands kongs Knutur. *Canutus dives legatos ex Anglia in Norvegiam miſit cum magnifico apparatu literiſque creditivis Angliæ ſui regni* SIGILLO *munitis*. Ita ille. ego vero locum ſic reddendum exiſtimo: *Canutus dives legatos ex Anglia in Norvegiam miſit, ad quorum iter omnibus magnifice paratis, iis dedit Rex Angliæ Canutus literas ſuo* SIGNO *munitas*. Sic cap. CLVIII. p. 677. Siþann bar iarl framm bref oc incigle Knuta kongs, *regias inſuper literas ſigillo regio munitas in medium produxit Iarlus*. Enn i þeſſari raþagionþ hafþi verit upphafs maþur Emma drotning hafþi hun latit giora bref þeſsi, oc latit incigla, hafþi hun med brogþum naþ incigli kongs en hann ſialfur var leynder þeſſo aullo, *horum vero conſiliorum arbitra erat Regina Emma, quæ literas conſcribi, atque* SIGILLO *obſignari curaverat, ſublato per dolum* REGIO ANNULO, *inſcioque horum omnium Rege.* Ita ille pro more recentiorum temporum; ſed, *Canuto* regnante, morem non fuiſſe apud *Anglos* chartas literaſve SIGILLIS ſive SIGILLORUM cereis appendentibus impreſſionibus firmare; ut cre-

 dam,

dam, facit non solum *Ingulphi* auctoritas, sed quod omnes ejus chartæ, quas mihi contigit inspicere, crucis signis, ut mos tum obtinuit apud *Anglos*, corroborantur. Hujus etiam distinctionis, quæ inolevit inter *Signum* & *Sigillum*, ignarus prorsus falsarius quidam Ecclesiæ vestræ *Exoniensis*, SHOWERE, duas regis chartas cum eadem temporis designatione, iisdem maxima ex parte testibus, & in eadem manu *Normanno-Saxonica* scriptas, sub *Æthelstani* R. nomine, nescio majori an impudentia, an imperitia, orbi obtrudens, signum Sanctæ Crucis, *Sigillum* vocavit. Chartas vero, ut quæ egregia doli & imposturæ exempla sunt, ambas infra ponendas censeo.

✠ Anno ab incarnatione dominica DCLXX. indict̄. XI. Ego æðelstan rex Anglorum dabo p̄ eterna retributione animæ meæ quinque Cassatos ubi incolæ uocitant Culumstoce. dō et scē mariæ nec n̄ et scō petro principi apostolorum ad monasterium qđ ab incolis nominatur Exanceaster ut habeat quā diu fides catholica in gente anglorum maneat. precipimus q°q. et obsecramus in dī omnīptis nōie et in scē trinitatis honore. ut nullus homo in aliq° tempore. unquam hanc n̄ram donationem infringere ausus sit. sed stabilis sit corā dō et hominib9 usque in sclm. Si quis autem hoc in aliq°. frangere ł minuere temptaverit. sciat se in ētna dāmpnatione puniri. n̄. hic celerit̄ emendet. huius agri termini hæc st̄. ærest on hacapenn foreweard adun on secgƿyll. þanon on Craduce. þonne anlang streames on culumford. of þæm forde to þornƿylle. þanon to brydƿylle. þanon to þære ænlipan æc. þanon anlang herpoþes on hean hangran middeweardne. þanon on hwitan beorh. þanon on gerihtne on fengel. þanon on gerihtne to þam ealdan geweorc. þanon to byrichangran. þon̄ up on gyrantorr. þanon on þone hwyrfel. þanon on þone þorn. þanon on weon-mynet easteweard þanon on gerihte on þa lace adun on culum. up of culum on þam ealdan lace on burhgeardes-worðig. þanon on gerihtne to rancumb þanon west on gerihtne be ecge on hacapenn foreweardne.

Ego æðelstan rex Anglorum hanc meam donationē cum SIGILLO Scē crucis imp̄si. Ego Eadmund indolis Clito consensi. Ego ƿulfhelm Archieps̄ dictaui. Ego ælfeah Eps̄. adquieui. Ego æðelgar Eps̄. Notaui. Ego brithelm Eps̄. faui. Ego ƿynsige Eps̄ Conclusi. ƿulfgar dux. æðelstan dux. odda mī. ælfheah mī. æðelferð mī. ƿihtgar mī.

✠ Anno dōmicæ incarnationis DCLXX. indic̄ XI. Ego æðelstan rex Anglorum dabo p̄ eterna remuneratione et p̄ expiatione animæ meæ Sex perticas ubi incolis uocitatur hrocastoc dō et scē mariæ ad monasterium, qđ incolis uocitatur Exaceaster *&c.* huius agelluli termini hæc st̄. ærest of sulforda east anlang herpoðes on Culum. þanon east rihte to longanford. þanon suð anlang streames oð Culum lace. anlang lace. of þære lace up to þære ealdan dic. anlang þære dice on Leaggan-cum þanon on Cingosslōh. þanon anlang weges to þæm megen stane. þanon suð þær þa weges to-licgað. þanon on þone Norð-mystan hricweg anlang hrycges to þære eorðburh midde wearde. þanon on brydenawill. þanon ut on exan up anlang exan oð sewæranleges lace ⁊ scræwanleg þærto. þænne fram æðelstanes hammes forda on sulforda and feower æceras betesten Exan-forn agean edferðes eald lande.

Ego æðelstan rex Anglorum meū donū cum sigillo scē crucis conclusi. Ego Eadmund indolis clito consolidaui. Ego ƿulfhelm Archi-eps̄ ad-quievi. Ego þeodred Eps̄ coadunaui. Ego brihthelm Eps̄ subscripsi. Ego ælfeah Eps̄ faui. Ego æðelgar Eps. consolidaui. æðelstan dux. ælfhere dux. Eadmund dux. odda mī. ƿihtbord mī. heremod mī. ƿihtlaf mī. ælfhere mī.

Tempus quo has chartas confecisse dicitur *R. Æthelstanus*, qui in regem electus est an. DCCCCXXV, est an. DCLXX. adeo non peritus chartarum fabricator fuit hic Falsarius, ut maxime stolidus & doctrinæ temporum imperitus esset, qui chartas *Æthelstani R.* nomine commentus, eas regem confecisse prætendit ante CCLV annos, quam Rex esset creatus. Præterea quod *Æthelgarus* Episcopus utrique chartæ testis subscripsisse legitur. Unus fuit istius nominis Episcopus, ille nempe qui factus est Abbas novi monasterii *Wintoniensis*, anno DCCCCLXIV, ut Chron. *Sax.* deinde factus est Episcopus *Selesiensis*, ut *Malmsburiensis*, denique Archiepiscopus *Catwarensis*, anno DCCCCLXXXVIII. Secundum quem computum Episcopus factus erat post mortem *Æthelstani R.* qui diem obiit VI Kal. *Novembis*, an. DCCCCXLI. Verum ut commentitias esse chartas has anachronismi probant; sic absque iis phrasis illa subsignandi *cum sigillo crucis* utrique communis eas merito suspectas reddunt. Ob eandem rationem aliam etiam chartam Ecclesiæ *Exoniensis*, quâ *Eadgarus R.* cuidam, nomine Ƿulfnoð, tres terræ mansas dicitur dedisse, suspectam habui, quippe quæ sic concluditur: *Ego Eadgar gratiâ dei totius Britanniæ telluris Rex meum donum proprio* SIGILLO *confirmavi.* Sic enim *signum crucis*, quod nomini Regis præponitur, vocat Falsarius; qui chartam etiam cum anathemate finali universam præter nomina propria in manu *Normannica*; descriptionem terrarum manu *Normanno-Saxonica*, quam literarum apices bicornes ostendunt; nomina vero testium, uno excepto, nempe illius, qui postremus subscribit, omnia cum sex primis chartæ vocibus manu *majusculorum* describit; quæ HEN. primo regnante in usu erant, descripsit, ut autographon, cujus hic apographon habes, cum ipsis mendis descriptum, inspicienti constabit.

Regnante in perpetuum Dnō nrō ihō xpō cunctis sophie studium fere rimantib: stabili notum constat ratione quod presentis essentia periculis incubantib. et curis evanescentium rerum inopinate crebrescentib. humana mortalium rerum cognitio quasi ros minuendo elabitur et oblivioni tantundem traditur nisi aliqua certi ratione prenotetur

quia

Ælverum, signum mittens suum omnibus sapientibus, qui in eo convenerant, salutem dicebat. Hi autem erant *Æthelsigus* Episcopus, & *Ælfcwigus* Episcopus, & *Ælfricus* Abbas, cum universo comitatu, quibus mandabat & jubebat, ut *Winflædam* & *Leofwinum*, prout sibi æquissimum videretur, conciliarent. *Sigericus* quoque Episcopus misit suum testimonium, suumque *Ordbyrhtus* etiam Episcopus. Quibus lectis testimoniis, ostendebant *Wynflædæ*, quod illius erat rem in controversia positam petere sive vindicare. Illa igitur terras, quarum dominam se esse dixerat, consacramentalem habens *Ælfthrytham* regis matrem, his testibus vendicabat; videlicet *Wulfgaro* Abbate, qui primus erat, & *Wulfstano* presbytero, & *Æfico* regis filiorum (*Clitonum*) dapifero, & *Edwino*, & *Eadelmo*, & *Ælfwino*, & *Ælfweardo*, & *Eadwoldo*, & *Eadrico*, & *Ælfgaro*, & *Eadgifa* Abbatissa, & *Liofruna* Abbatissa, & *Æthilhilda*, & *Eadgyfa Leofecanoranensi*, & ejus sorore & filiâ, & *Ælfgyfa* filiaque ejus, & *Wulfwina*, & *Æthelgyfa*, & *Ælfwara*, & *Ælfgyfa*, & *Æthalflæda*, cum multis aliis probis Thanis, & fœminis, quos non possumus facilè numerare, adeo ut celebritas maxima esset quum virorum, tum mulierum. Dein, qui curiæ intererant, sapientes dicebant melius & consultius fore, omittere, quam deferre juramentum. Siquidem jurejurando interposito, nulla amplius amicitia inter partes litigantes foret, propterea quod reus [x] juramento obstrictus, si causa caderet, bona [y] rapta non solum reddere, sed justum insuper eorum pretium solvere deberet, & regi præterea *Weram* suam, sive capitis æstimationem dependere. Tum ille, omisso juramento terras tradebat in manus episcopo quietas & controversiæ immunes, ut exinde de iis nulla lis moveretur. Dein illam de hac re docent, nempe, quod ille etiam deberet producere patris sui aurum & argentum & quicquid bonorum haberet, quod proinde fecit ac si auderet jurando ei satis dare. Verum his non adeo contenta erat, nisi etiam omnia sua bona se produxisse juraret; sed respondet, neque se in partem paternorum bonorum quæ illius, neque illam in partem quæ sui erat, potestatem habere. Hujus autem rei testis erat *Ælfgarus* regis Vice-comes, & *Byrhtricus*, & *Leofricus Whitecircensis*, atque insuper multi probi homines, qui in conventu aderant.

Sic *Wynflæda*, ut videtur, terras quas petebat, evictas ac acquietas recepit, scyræ vel comitatus testimonio secundum *Canuti* legem 76, qua statuitur, ut quisquis terram comitatus testimonio protectam haberet, eâ ab omni lite liberâ & tutâ, dum viveret, frueretur, & cui voluerit

---

quia non sunt ætepna quæ consumentup hic sed teppena. Ido Ego Eadgap pex Anglopum tellupis gubepnatop et pectop uni meo fideli vasallo nomine Ƿulfnoð pumancant aliquã teppæ poptionem id est III. mansas concedo libepalitep in ætepnam possessionem. in loco ubi vulgapitep vocitatup Lesmanaoc et pennapð ut illo p̄ dicto teppitopio voti compos vita pfpuatup comite et post obitum eius cuicunque uolvepit hepedi depelinquat tam in minimis quam in magnis. campis. pascuis. ppatis. silvis. piscapüsque: immunem ab fpuendum depelinquat. ppefatum siquidem pus omni sepvitio capeat ppætep expeditionem. pontis et apcis munimen.

Ðis is þapa III. hida Landgemæpu æt Lesmanaoc. æpest up of pupðalap andlang piðe agean stpeam to hpyt epelt. þon̄ suð ⁊ lang piðe to cpouspPah þon fopð to celtell-mepit. fpam cestellmepit to cpucou-mepeðen. þon̄ east agepiht to lembpoin. þon̄ to pyht catpallon. þon adun andlang cendefpion oð þa litlan piðe: þon up andlang piðe to fontongen. fpam fonton-gen ⁊ lang dicelcoþam hepepaðe. þanon a ðan lytlan-dic to þan miclan dic. þon̄ fop on þa dic to fosnocedu. þon adun ⁊ lang piðe eft topepd alau. þon̄ is þis þæs anes acepes landgemæpu æt pennapð. æpest fpã sæ ⁊ land-dic to þa piðe þon andlang piðe eft on sæ. Dominicæ incapnationis Anno DCCCCLXVII. mei imperii VII° Anno scripta est hæc syngrafa his testib: consentientib: quorum nomina esse uidetur. Ego Eadgap gpã dĩ totius bpitanniæ tellupis pex meum donum ppio sigillo confipmavi. Ego Dunstanus apchippesul Agiæ scẽ cpucis imppessi. Ego Æðelpoldus Eps̄. consestop. Ego Ælfstanus Eps̄. coppobopavi. Ego Byphtelmus Eps̄. adquievi. Ego Ælfpoldus Eps̄. annui. Ego Ƿulfsie Eps̄. hanc chaptulam dictantis Rege suisque ppæcipientib: pscpibepe iussi. Ego Ælfhepe dux. t̄. Ego Ælfhean dux t̄. Ego Æþestan dux. t̄. *&c.*

Siquis vepo hominum hanc meam donationem cum stultitiæ temepitate jactitando infpingepe ceptavepit. sit ipse gpavib: p̄ colla deppessus catenis intep flammivomas teppopum dæmonum catepvas. nisi ppius ippiguis penitentiæ gemitus. et pupa satisfactione emendavepit.

Præter ea, quæ suprà observata sunt, vox feudalis sive forensis *Vasallus*, quam *Nortmanni* à *Franco-Gallis*, à *Nortmannis Angli* habuerunt, chartam hanc post introitum *Nortmannorum* confectam esse docet. Quinetiam Falsarius ille sui propositi oblitus *Gallicam* vel *Nortmannicam* præpositionem A, bis pro Saxonica TO in describendis terris usurpavit. In aversa facie pergamenæ, in qua hæc charta *Eadgari* sine adscripto tempore describitur, altera ejusdem regis, sed ejusdem plane furfuris, exaratur, quæ annum & indictionem habet consignatum; scil. annum ab incarnato Xpõ D.CCCC.LIX. & indictionem XII. sed eam etiam esse fictam manus pariter ostendunt.

x De periurii pœnis vide LL. *Aluredi*, cap. 1. *Eadwardi*, cap. 3. *Æthelstani*, cap. 25. *Canuti*, 33. y Vid. LL. *Inæ*. be peaflace, *de rapina*. cap. 10. & *Canuti* cap. 60. in his verbis. gif hpa peaflac gepyrce agife. ⁊ fopgilde. ⁊ beo his pepes scyldig piþ ðone cyninge.

poſt mortem dandi poteſtatem etiam haberet. Se þe land gewerod hæbbe be ſcyre-gewitneſſe. hebbe he unberacen on dæge. 7 æfter dæge to ſyllenne þam þe him leofaſt ſy. Porro, Showere, in ima membrana, unde hæc deſcripſimus, novemdecim majuſculi characteres dimidiati, & ultimæ chartæ lineæ paralleli cernuntur exarati, qui haud ſecus ac membranarum Indenturæ, ut vocantur, quæ in uſu apud nos ante multa ſæcula fuerunt, alterum exemplar hujus inſtrumenti cum eo par, & unà confectum fuiſſe docent, Bipartitæ vero per medias literas membranæ partem alteram penes *Wynflædam*, alteram penes *Leofwinum* fuiſſe, vero ſimillimum eſſe videtur. *Octavo*, notandum eſt Curiæ Comitatus ingens in eo beneficium & commoditas, quòd per cauſam *Sonticam*, quam vos, Showere, * *Soinum* & *eſſonium* vocatis, cùm reus ad forum, actore litem movente, venire non poterat, à Curia ad eum mandarentur probi homines, qui, iis, quæ in ſe defendendo proferret, auditis reverterentur diligenter a Curiam, & quæ dicta eſſent Epiſcopo, Comiti & liberis hominibus confidentibus fideliter renunciarent. *Nono*, obſervandum hoc præcipue eſt, ut donationes, emptiones, venditiones terrarum, & aliorum quæ inter bona numerantur, & omne genus ſtipulationes conventionales in his curiis ſolenni more tranſigi ſolebant, ut & teſtamenta, perinde ac apud *Romanos* in *Calatis Comitiis*, fieri, vel facta declarari, ut earum auctoritate, & in eis confidentium teſtimoniis ſcriptis & adhibitis, rata omnia firmaque, & apud poſteros inconcuſſa haberentur. Sic *Enneauune*, *Edwini* actoris mater, à tribus *Thanis*, ad eam à Curia miſſis petebat, ut reverſi coram omnibus liberis hominibus, cui terras & bona ſua dediſſet, declararent; & ut donationi ejus teſtes eſſe velint, rogarent. *Decimo*, à tribus liberis hominibus, qui ad *Edwini* actoris ſive petentis matrem à Curia comitatûs Herefordenſis miſſi erant, probabile videtur *Summonitionum* ſcriptarum ſolennes iſtas formulas, quas † *Brevia*, Showere, vos appellatis, apud *Anglo-Saxones* aut raras hactenus, aut plane nullas fuiſſe, quibus mos potius fuiſſe videtur reos in jus vocare, ſive ad centuriæ vel comitatûs Curias per nuntios citare. Certè, Showere, cum *Glanvillæ* veſtri tractatum de legibus, & conſuetudinibus Angliæ legerem, non poſſem non credere quin *brevium* uſus tum primum iniret, cum majorum gentium cauſæ, tam *civiles*, quam *criminales*, à curiis Comitatûs, ad curiam domini Regis primum traherentur. Tunc enim, ut videtur, ſummus Regis Juſtitiarius in omnes partes Angliæ ſua *brevia* expedire ſatageret, quibus non opus eſſet, dum in comitatibus omne genus cauſas agere & determinare mos apud *Anglos* eſſet.

Præterea, Showere, quatenus ex iis, quæ ſupra protulimus conjectare fas eſt, cauſæ agi, cognoſci, diſceptari, atque tandem penitus decerni apud *Anglo-Saxones* ſolebant ſummarie, planoque & ſimplici modo, quo quidem homines in cauſis judicandis procedere liceret, apud quos juris peritiâ nondum in artem vel diſciplinam adulta, quiſque cauſam ſuam ſine ſolennioribus juris formulis vel ipſe agebat, vel cauſidicum & patronum ſibi adſcivit, quem amicitia, quem propinquitas, quem charitas, aut benevolentia, vel denique quem ſors ipſa nonnunquam obtulerit.

---

* Aliàs *Exonium*, *Exonia*, *Sonia*, *Sonnis*, *Sunnis*, *Sunnia*, *Soinus*, *Sonius*, quæ in LL. veterum *Germanorum* & *Wiſi-Gothorum*, nunc *impedimentum*, nunc etiam *excuſatio*, Latinè transferuntur; quùm quis in jus vocatus, per alium mittit, cauſam oſtendens quâ impeditus ad Curiam non poterat venire. De *eſſoniorum* autem variis generibus vide *Glanvillæ* tractatum de LL. & conſuetudinibus Angliæ lib. 2. c. 6, 7, 8, &c. ad libri finem. vide etiam *Dufreſnii* Gloſſ. in voce Sunnis. Deducuntur autem *Sunnia*, *Sunnis*, &c. à veteri *Mœſo-Gothico* 𐍃𐌿𐌽𐌾𐌰, Sunia, *veritas*, vel 𐍃𐌿𐌽𐌾𐌴𐌹𐌽𐍃, Suniens, *Cimbricè*, Sannur, *verus*. Nempe quod *impedimentum*, quo quis ad Curiam ſummonitus ſe *Eſſoniari* vel *excuſari* in foro curabat, *verificari*, vel *verum eſſe* probari, non tantum *Eſſoniatoris* ſeu illius qui vice ejus reſpondebat, ſed ſui ipſius & conſacramentalis aliquando juramento, cum tandem ad Curiam veniret, probandum erat. Hinc etiam Latino-barbarum *Eſſoniare* quàm aptiſſime reſpondet *Mœſo-Gothico* verbo 𐍃𐌿𐌽𐌾𐌰𐌽, Sunian, *Cimbro-Gothice* at Sanna, *probare verum*, *verificare*, *jure-jurando confirmare*, unde quoque *Eſſoniator* is propre dictus, qui excuſationem abſentis nomine factam, & impedimentum ſive cauſam, à quâ ſumpta excuſatio eſt, ſive nudè affirmando, ſive jure-jurando, confirmabat. Huic concinit etiam quod *Sunnium* vel *ESSONIUM*, *cauſam veram* vel *rationabilem*, quâ quis impeditus ad forum venire non poteſt, Juris periti definiunt. Vetus conſuetudo *Normanniæ* ait *Exoine* eſſe *ung delay qui Monſtre cauſe pourquoy cil qui eſt ſemons ne vient à court*. Monſtrare autem cauſam idem ſonat ac 𐍃𐌿𐌽𐌾𐌰𐌽, *Sunian*, apud *Mœſo-Gothos*, & apud *Cimbro-Gothos* at Sanna, quod modo obſervatum eſt. † Vel Brevia Originalia, quibus apud nos reus ad comparendum, & actioni reſpondendum, & nomine regio & auctoritate compellitur. de his autem *brevibus*, ſive *reſcriptis regiis* plura infra, ubi de *duodecimvirali* cauſarum audientiâ & judicio tractatur. Interim nota forenſem vocem *breve* derivatam eſſe à veteri *Danico* vel *Norvegico* bref, brief, quod *epiſtolam* vel *literas* ſignificat. unde verbum at briefa, *exſcribere*, *literis mandare*. Bibl. *Iſland.* Act. Apoſt. cap. XXIII. 25. Skrifade brief Þeſſarar meiningar. *ſcripſit epiſtolam hæc continentem*. At *civili* ſignificatione vocis in *forenſem* converſâ, reſcripta regia *brevia* à *Nortmannis Norvegorum* & *Danorum* poſteris, dicta ſunt. Literæ etiam Regiæ, quibus in miſerorum ſubſidium collectas fieri mandat Rex *Angliæ*, etiamnum in hunc uſque diem appellantur the Kings brief.

Ultimo

Ultimo, notandum eſt, SHOWERE, acta Curiæ Comitatûs liberis hominibus permittentibus, ob majorem eorum celebritatem,& perenniter manſuram memoriam,in libros qui in Coenobiorum bibliothecis aſſervati erant, maxime in libros ſacros, tanquam in tabulas publicas, referri ſolere. Sic quod actum & definitum erat in cauſa *Enneaunes* à curia Com. *Herefordenſis*, in quodam Evangeliorum codice, qui Sancti Æthelberti Monaſterii erat, quum ſolenni pompa, tum formula, ad conſervandam ejus memoriam, ſcriptum erat; unde non dubito, quin exemplar mendoſiſſimum, quod intervenientibus neſcio quot tranſcriptis, ſine mendis publico dedi, deſcriptum eſſet. Ex eodem Evangeliorum libro, vel alio conſimili deſcriptum fuit inſtrumentum emptionis & venditionis contractæ inter *Leofwinum* & *Ædricum*, in conventu quodam Com. *Herefordenſis*, qui *Herefordiæ* ſedebat, præſidente *Æthelſtano* Epiſcopo & *Ulfcetelo* vice-comite.

Her ſputelað on þyſſum geƿrite. þ leofƿine leoflædes broðor hæfð geboht healfe hide landes æt Malves-hylle. æt Ædrice his mæge. ulfices ſuna. mid healf marce goldes. ⁊ mid ane punde ſeolfres. ⁊ tƿegan oran. æfre in his cynn to fane. ⁊ to ſyllanne þam þe him æfre leofoſt beo. on Spegnes eorles geƿitneſſe. ⁊ Æþelſtanes biſceopes. ⁊ Đurceles hƿitan. ⁊ [a] Ulfceteles ſcire-gerefan. ⁊ ealra þara þegna on herefordſcire. ⁊ þara tƿegra hireda æt ſcē Æþelberhtes mynſtre. ⁊ ſcē Guðlaces.

VERSIO.

In hoc ſcripto declaratur, quod *Leofwinus*, *Leofledi* frater, dimidio marcæ auri, una libra argenti, & duabus oris emit ab *Ædrico* propinquo ſuo, *Ufici* filio, dimidium hidæ terræ, quæ eſt *Malves-hyllæ*, ea quidem conditione, ut poteſtatem ſemper haberet illam dandi cuilibet, qui illi maxime charus eſſet è gente ſuâ, [b] in quâ illam deſcendere ſemper oportet. Teſtibus *Suuegeno* Comite, & *Æthelſtano* Epiſcopo, & *Thurcilo Albo*, & *Ulfcetelo* vice-comite, & duobus illis Coenobiis S. *Æthelberhti* & S. *Guthlaci*.

Sic in MS. quodam quod extat in Celeberrima bibliotheca C. C. C. C. folium membranaceum eſt, quod olim erat pars alicujus codicis Evangeliorum, in quo breviter *Saxonicè* memorantur emptiones & venditiones, quæ ſubſequuntur.

[c] Her ſputelað on þiſſe criſtes bec þ Leofenoð Ægelnoþes ſuna æt korſtune hæfþ geboht hine. ⁊ his ofſpring ut æt Ælfsige abb. ⁊ æt hirede on baðon. mid fif oran ⁊ mid XII heafdon ſceapa, on keaſcilles geƿitneſſe portgerefan ⁊ on ealre þære burhƿare on Baðon. Criſt hine ablende þe his æfre aƿende.

Hic oſtenditur in hoc Evangelio, Leofenothum [d] *Korſtunenſem, Ægelnothi filium, quinque oris, & XII ovibus, ſe & ſuos ab Ælfſigo Abbate & omnibus monachis Bathoniæ redemiſſe. Teſtibus Keaſcillo urbis præpoſito, & univerſis civibus Bathonenſibus. Chriſtus eum excæcet, qui hoc obliteraverit.* Celebratus fuit hic emptionis contractus inter Leofenothum Coenobii Bathonenſis cum ſuis ſervum, & dominos ſuos in urbis curia ſive Comitiis. Ut enim Comes, ſive Ealdormannus habebat,

---

[a] Cytel, apud veteres *Danos* Ketil, quod à *Goth.* ΓΑΤΙΛS *bonus, opportunus*, cum compoſitis proprium hominibus erat apud *Danos* veteres & *Dano-Saxones*. Hinc in *Aræ multiſcii Schedis* occurrunt Ketil; ketilſſon; ketil-biorn. Et in *Anglo-Saxonicis* Cytel. Oſcytel. Grimcytel. Ulfcytel. Thurcytel. *&c.* Hinc quoque propria locorum, ut Cytelby, corruptè Kettelby. Cytelƿell. corrupte, Kettelwell, à quo in cognomen gentis converſo, Gens *Kettelwellorum* in agro *Eboracenſi*: è qua ſummus ille Theologus & ſanctiſſimus vir *Joh. Kettelwell* noſter, Eccleſiæ *Anglicanæ* eheu deſiderium, ſed immortale decus, oriundus eſt. [b] Addidi: *in qua illam ſemper deſcendere oportet*: & ut id adderem, tanquam Paraphraſtes, induxit lex *Aluredi* R. 37. cujus verba hæc ſunt: Se mon ſe þe boclande hæbbe. ⁊ him his magas læfdon. þonne ſetton ƿe þ he hit ne moſte ſyllan of his mæge borh. gif ðær bið geƿrit. oþþe geƿitneſſe. þ hit þæra manna forbod ƿære þe hit on fruman geſtrindon. ⁊ ðæra þe hit him ſealdon. þ he ſƿa ne mote. ⁊ þ þonne on cininges. ⁊ on biſcopes geƿitneſſe gerecce beforan his magum. Hæc autem ſic vertimus: *Statuimus ne quis terram aliquam, vel prædium codicillare à majoribus ſibi relictum, à cognatione vel familia ſua alienet, ſi ſcripto vel teſtimonio aliquo probari poteſt, eum, qui primus terram iſtam adeptus eſt illamque familiæ dedit, ne alienaretur prohibuiſſe, & prohibitionem ſuam Rege & Epiſcopo teſtibus confirmatam coram cognatis declaraſſe.* Secundum hujus legis tenorem propinquus propinquo, vel cognatus cognato (& non alieno) dimidium hidæ terræ vendidit; & qui emit, poteſtatem tantum habuit terram illam dandi vendendive cuilibet è cognatione ſuâ. Quale autem jus, vel dominium dominus talis prædii habuit per juris feudalis, præſertim Anglicani terminos, arduum eſt explicare. cum feudo *antiquo*, quod & *paternum* dictum eſt, in hoc convenit, quod terra, alienatione interdicta, familiæ conceſſa ſit, & ad naturam feudi ſimplicis, quod poſſidendi genus omnium maximum & ampliſſimum eſt, in eo accedit, quod terras ab illo, qui eas primus acquiſivit, chartâ ita datas quis ſimplici & perpetuo jure, interdicta tantum alienatione, ſibi & hæredibus ſuis teneret. Quidni igitur jus, quod quis in tali terra habuit, *feudum ſimplex reſtrictum* vel *conditionale* vocemus, quod alienandi conditioni, per donantis prohibitionem & legem hanc prohibitionem donantis corroborantem, non obnoxium fuerit? [c] Id eſt, In hac pagina hujus Evangelii. [d] Id eſt, *Colonum Korſtunenſis glebæ adſcriptitium.*

‡ C

bebat, qui vices ſuas gerebant ad jus dicendum in pago & vicis; ſic in majoris nominis oppidis & urbibus, ubi religionis aut mercaturæ cauſa hominum frequentia erat, habebat etiam ſuos *Gerefas*, qui idem munus obirent, & *Port-Gerefæ*, vel *Tun-Gerefæ* vocarentur. Her swutelað on þisse Cristes bec ꝥ Godwig se bucca hæfð geboht Leofgife ðægean æt Norðstolce. ⁊ hyre ofspring mid halfan punde æt Ælfsige abb to ecan freote. on ealles þæs hiredes gewitnesse on Bathon. Crist hine ablende þe þis æfre awende. *Hic notificatur in hoc Evangeliorum libro Godwigum Buccam dimidio libræ Leofgifam ſervam Northſtolcenſis glebæ adſcriptitiam cum ſuis ab Ælfſigo Abbate in perpetuam libertatem redemiſſe. Teſtibus totius Coenobii fratribus, qui Bathoniæ ſunt. Chriſtus eum excæcet, qui hoc obliteraverit.*

Her swutelað on þisse Cristes bec. ꝥ Ægelsige æt Linnecume hæfð geboht Wilsige his sunu ut æt Ælfsige Abb on Baðon. ⁊ æt eallon hirede to eccan freote.

Her swutelað on Cristes bec ꝥ Ægelsige Byttices sunu hæfð geboht hildesige his sunu æt Ælfsige abb. on Bathon. ⁊ æt eallon hirede mid sixtegon penegon to ecean freote.

Her swutelað on Cristes bec. ꝥ Ælfsige abb. hefð gefreod Godwine Bace æt Stantune for tune. ⁊ for ealne þone hired on Baðon. on Sæmannes gewitnesse. ⁊ Wulfsiges æt Prisetun. ⁊ Ælfwices cermes. Sic in codice IV Evangeliorum, qui majuſculis ſcriptus aſſervatur in eadem Bibliotheca; ad finem Evangelii S. *Matthæi* ſcripta legitur conſtitutio & donatio cujuſdam nobilis fœminæ Ealburh vocatæ, qua ex prædio ſuo *Bradanburnenſi* certos redditus & proventus annuos præſtari voluit ad alendos & ſuſtentandos Abbatem & monachos coenobii *S. Auguſtini*, quod *Cantuariæ* erat.

In nomine Domini Ealburh hafað geset myd hyre freonda þeahtunga ꝥ man ælce geare agyfe þam hywum to scē Agustine of þam lande æt Bradenburnan XL. ambra mealtes. ⁊ eald hryðer. ⁊ IIII Weþeras. ⁊ XL. ⁊ CC. hlafes. ⁊ ane Wæge spices. ⁊ cyses. ⁊ IIII forþro wudes. ⁊ XX hen-fugla. &c. Ante Evangelium *S. Marci* ſequitur conventio vel concordia *Wulfrici* Abbatis cum *Eldredo*, *Lifingi* filio, in his verbis: In nomine domini Jeſu Chriſti. Her swutelað on þisum gewrite hu wulfric. abb. and Ealdred lifinges sunu þæs þegnes wæron sammæle ymbe ꝥ land æt clife. þæt he gebeh for Godes ege. and for Scs̄ Augustinus. ⁊ for his freonda mynegunge. mid lande into S. Augustine. ⁊ ælce geare syld on Scs̄, Augustines mæsse-dæg I. pd̄ to geswutelunga. ⁊ æfter his dege gange ꝥ land, into S. Augustine swa gewerud. swa hit þonne byð. þises is to gewitnesse se hired æt Scē Augustine. ⁊ se æt Cristes cyrcean. ⁊ lifing his fader. ⁊ Siweard. ⁊ Sired his broðor. ⁊ Wulfstan æt sealt-wuda. ⁊ oðer Wulfstan. ⁊ þis sy gedon. for Sireð. ⁊ for his ofspring. to hyra sawle-ðearfe. á butan ende. amen. Sic in membranis Evangelicis MSS. biblioth. *Bodleyanæ* ſcriptum cernitur, in quo recenſentur prædia, ornamenta & veſtimenta ſacra cum libris, quos *Leofricus*, Epiſcopus olim veſter, dedit S. *Petri* monaſterio, quod tum erat *Exoniæ*, Weſt-Saxonum olim gloriæ; quæ ſe jam Te peperiſſe jactat, SHOWERE, cujuſque populus fruſtra renitente Tui æmulo, & in ambitu competitore gnavo, impigroque viro, Te procuratorem elegerunt, qui civitatis ſuæ perſonam in inferiori *Anglorum* Senatu ſuſtineres, cum prænobili & ampliſſimo viro *Edwardo Seymour* Baronetto, qui non ita pridem regnante *Carolo* II. binis vicibus, nemine reluctante, ejuſdem prolocutor fuit electus, licet altera vice Regiæ Majeſtati morem gerens de ſuo jure ceſſit. Scriptum vero iſtud ſic incipit:

Her swutelað on ðissere Cristes bec hwæt leofric B. hæfð gedon into sancte petres mynstre on Exeanceastre: & cætera, prout ſequuntur in Monaſtico Anglicano Gulielmi Dugdalii noſtri, immortalis memoriæ viri, qui de regno & de Eccleſia Anglicanâ, ſi quis alius, optimè meritus eſt. Sic ad finem codicis Evang. in Bibl. Bodl. cujus nota NE. B. 2. 9. Gilebeardi cujuſdam recenſentur terræ in ſcripto quod ſubſequitur: Her seiþ hu micel landes Gilebeard hæfþ on Stiþford ꝥ is on norþ healfe þam broce XXX æceras. ⁊ þa mæd þærto. ⁊ XII on suð healf þa broce æt þa stane XXX æcere. ⁊ forer. ⁊ XX penege ælce geare. þærto is gewitnesse. Siger. Siword. Ægelnoð. Ægelwini. Ælfstan. Godwine on wearlea. Sælide. Waldwine. Hubeard. Ælfred Nuzpeoz. Ledbeard.

Scriptum hoc ſequitur aliud, quod morem hunc in pergamenis Evangelicis acta publica ſcribendi, etiam poſt adventum *Nortmannorum*, duraſſe oſtendit.

[a] Cyrographum.

Hoc [b] teſtamentum fieri juſſum eſt à domina Abbatiſſa *Ælfgiva* de decima, quam optulit filius *Leomari* de *Cochefelda* Eccleſiæ Sanctæ *Mariæ* in [c] *Berchingis* die nativitatis Sancti *Johannis* Baptiſtæ, ſic dicens: Ego *Adam* una cum matre meâ *Sagivâ* offero domino & Sanctæ *Æthelburgæ*

---

[a] Hæc vox proculdubio in dimidiatis majuſculis, ut bipartitæ ſyngraphes ſignum, in tranſcripti hujus exemplari exarata erat. [b] Id eſt, *publicæ atteſtationis inſtrumentum.* [c] De hoc monaſterio ſic *Beda*, Hiſt. Eccl. lib. IV. cap. VI. *Earconwaldum Epiſcopum conſtituit in civitate Londonia. Hic ſane, priuſquam Epiſcopus factus eſſet, duo præclara monaſteria, unum ſibi, alterum ſorori ſuæ Æthilburgæ conſtruxerat; ſibi quidem in regione Suthrioæ juxta fluvium Tamyſam, in loco qui vocatur Ceorteſei; ſorori autem in orientalium Saxonum provincia, in loco qui nuncupatur in Bercingum, in quo ipſa Deo devotarum mater ac nutrix poſſet exiſtere fœminarum.*

ſuper hoc altare in perpetuam poſſeſſionem pro ſorore mea *Edgitha* duas partes decimæ omnium illarum rerum, quæ decimari debent de terra quam teneo *Adlaleſeie* de quocunque illam teneam. Et ut ratum permaneat quod offero ſucceſſorum meorum venturis temporibus, hos quos præſentes hic video teſtes adhibeo, qui ſunt *Willelmus* monachus de Sancto *Eadmund. Godricus, Wilfricus, Rogerus* frater *Rodberti* vitrici mei. *Fulco* & *Rogerus* fratres mei de matre mea. *Wluardus* de *Hueletham. Godricus* presbyter de *Sexham. Walterus* de *Riſeby. Siuuardus* de *Ginga. Sigarus* dapifer. *Maximus* Presbyter. *Leveſtunus* Presbyter. *Sabernus* præpoſitus. *Ailmarus* filius ejus. In æternum Amen.

Sic etiam in celeberrimo codice Evangeliorum *Lychfeildenſi*, qui grandioribus literis exaratus, mille annorum antiquitatem præ ſe fert, (vulgo liber S. *Ceaddæ* vocatur) reperiuntur ſcripta in diverſarum paginarum marginibus, quæ infra ponuntur.

1. Ðer ſputelað an ðæt Godpine Earpiger ſunu hæfð gelæd fulle lade æt ƿan unrihtpiſe ƿe leofgar ƀ hyne tiht. ⁊ ꝥ pæſ læd æt Licitfelda; *hic declaratur, quod Godwinus Earwigi filius ſe publico & plene purgavit de fornicationis ſuſpicione, in quam vocatus erat à Leofgaro Epiſcopo, & quod hæc ejus purgatio facta erat Licitfeldæ.*

2. Oſtenditur hic quod emit ✠ gelhi ✠ filiuſ arihtiud hoc euangelium de cingal et dedit illi ꝑ illo equm optimum et dedit pro anima ſua iſtum euangelium dō et ſc̄ teliaui ſuper altare. ✠ gelhi ✠ filiuſ arihtiud et ✠ cincenu ✠ filiuſ grifiud.

3. Surexit rutbulc filiuſ liuit hagener tutri dierchm tirtelih haioid ilau elcu filiuſ geling haluidt iuguret amgucant pel cantanndi hodiu et dirrotant gener tutri o giur imguodant irdeg ion guragun tagc rodetit elcu guetig eq; tref uache. tref uache nouidligi nagir nibe caſ ig ridu dimedichat guetig bit did brant grefiat guetig niſ minn tutbulc hai cencaiðiſ oiſouð.

A ⁊ Ω

4. Aðulf. Ælfheh. æ pulfmer pulfgeatim pulfric. dn̄e. ō. ſic̄ uiſ ⁊ ſciſ ſic fac. [a] ōq MHP AOGVERVPT. ⁊ ō qui MEIS ĪĀITNIſ ſcibuſ ſM CŌMENĀAUERUNT. q̄ ſcſeri ſunt et qui baptiſmū acceperunt.

5. ƿVLΦYN. pulferd. pulfþrýþ. pulfdrýð pihtimund. BHRHTΦLHA pat̄ eiɋ hehpyn. ÆLΦFLHA. LECΦᵗHI pyn̄ſige. pulfic. æðelfled. elfehere. pulfrſn. pulfild. hehfled. ƀ. el. æ. æ. ſ. pulfmær. p. l. b.

[b] 6. ✠ teliau t̄ turgint t̄ Cinhilinn t̄ ſpſ̄ t̄ ɔ tota familia teliaui, de Laiciſ numin m̄ aidan t̄ ſignou m̄ iacou t̄ berthutiſ t̄ cinda t̄ q̄cq; cuſtodierit benedictuſ erit q̄cq; frangerit maladictuſ erit ʒ , , -

7. Oſtendit iſta conſcriprio nobilitatem munaur med diminih et menſuram [c] ɔ ap' huerdīc guid maun ditoldar īguo iliut clundirit cellrin dilih o mour dibir main.........

Pag. 8. ...oc e̅e̅ ꝛ.. pene lit.. IIII. fi... ledri. gu... ngirn.... Ueh. et...ci...; arthiud... eunt li... utemble... filio ſul... et ſemini... inſempi... num ꝑp... [d] tq. hꝛ..; q; dedit ... lib̄ta ...i. qᵘtuor ... aſ etoc ... inciaſ ... ā. idoneiſ ... eſtibuſ de ...iſ. Riguo ...n filiuſ ... inc. guen ... filiuſ ... r guoluic... edan. ou ... [e] f. guur... um. mer... an. f. ſaluſ. arthan. p. cimuleh. iudri f. iudnerth. de clericiſ vero nobiſ epiſcopuſ teiliau ....urnguid ſacerdoſ teiliau dubrino et cuhelm. ſiliꝫ epiſ. Satˢnbiu cam ibiau. et fulgen... laſticꝫ q̄ h̄ fidelitev ſcriſſit. q̄ cuſtodierit [f] h' decretum libertatiſ bleidiud ⁊ pluſ ɔ ſit... ctꝫ. q̄ h' n̄ cuſtodierit. ſit maledictꝫ á dō et á teiliau in cſ̄ evangelio ſcrip̄. ꝛ. et...at omniſ pl̄ſ fiat fiat..,

9. Oſtendit iſta ſcriptio quod dederit. rif. et luith grethi. treb guidauc i malitiduch cimarguich.... eſt h' [g] cenſuſ ɔ doceint torth. hamaharuin. ī irham. ha deucemt torth. ī irgaem. hahuch.... uceint mannudenn deo ⁊ ſcō eliudo g dſ̄ t̄. ſaturnnguid. t̄. nobiſ t̄. guurci t̄. cutulf t̄. delaiciſ cinguernn t̄. collbiu t̄. cohoiget t̄. ermin t̄. hourod t̄. q̄cunque cuſtodierit bdictuſ erit. ⁊ q̄ franxerit maledictuſ erit a dō.

10. Oſtendit iſta ſcriptio. quod.... runc. riſ. na .... cibracina. behet hirmaī guidauc. oroid celli irlath. behet camdubr. iſem hichet triuceint torth.... rum. ha guor thoueir emeninn ... [h] dſ̄ oīpō. t̄. ſaturnguid. ſacer t̄. Nobiſ t̄. gurci t̄. cutulf t̄. de Laicis cinguern ... t̄. cohorget ... ermin. t .... dierit ... dictu .... q̄ frai...... et. in .... tuſ ei ...

Ex his autem, quæ ſupra ex cod. Evangeliorum *Decani* & Capituli *Liccitfeldenſis* deſcripta ſunt, conſtat eum *Landavenſis* monaſterii, cujus inſignis erat patronus *Teliaus*, alias *Eliud* dictus, prius in bonis fuiſſe, quam ad Eccleſiam *Liccitfeldenſem* S. *Ceadæ* ſacram, neſcio quo ducente fato, tranſlatus eſſet. De Sancto autem *Teliao* vel *Teliavo* Landafenſi Epiſcopo multa habet Uſſerius Armachanus in Britannicarum Eccleſiarum antiquitatibus, cap. v. XIII. & XIV. quæ ex vitæ ejus ſcriptoribus, & *Davidis Menevenſis* vita à *Giraldo Cambrenſi* deſcripta, excerpta congeſſit. Qui vero vitam ejus ſcripſerunt, ſunt [i] *Galfridus Landavenſis*, *Johan. Tinmuthenſis*,

---

[a] *Omnes qui.* [b] In hac ſcriptura t̄ eſt *Teſtis* ɔ eſt *cum.* m̄. forſan eſt *miniſter.* [c] Nota *ejus.* [d] Hoc eſt. [e] f. eſt *Filius.* [f] Hoc. [g] *Deus teſtis.* [h] *Deus omnipotens teſtis.* [i] Vita *S. Teliavi*, à *Galfrido Landavenſi* deſcripta, edita eſt ab *Hen. Whartono* in *Angliæ* ſuæ Sacræ Tom. II.

thenſis, ejuſque excerptor *Capgravius*. Haud pauca etiam de eo reperiuntur in regeſto *Landavenſis* Eccleſiæ, præſertim apud auctorem vitæ *Oudocei*. Memoratur etiam frequens in Synodis *Landavenſibus*, quas ex vetuſto illo MS. deſcripſit non niſi honorifice nominandus *Henricus Spelmannus*, Concil. lib. 1. pag. 62, 63, 64. 381, 382, 383, 384, 385, 386. Verum, SHOWERE, ne de tam celebri apud *Britannos* tum Epiſcopo, tum ſcriptore, qui in Sanctorum numerum relatus eſt, nihil amplius ſcribendo, negligentia arguar, hæc paucis accipe.

Fuit *Enciſi* viri nobilis ex ſorore *Davidis Menevenſis* filius, in loco Eccluis Gunniau appellato natus; in ſcripturis ſanctis à *Dubricio* primum, deinde à *Paulino*, ſimul cum *Davide Menevenſi* eruditus, tandemque Presbyter, & dein Archiepiſcopus *Landavenſis* factus, & à peſte in *Armoricam* fugiens à [k] *Samſone Dolenſis* Eccleſiæ tum Archiepiſcopo rogatus erat, ut cum illo habitaret.

Illius precibus ſe dedens cum illo multum temporis commoratus eſt, quo quidem non tantum ab Archiepiſcopo, ſed etiam Rege Armoricano, ſive is *Budicus*, ſive *Hoëlus* fuit, plurimi factus erat.

Sedata peſte, tandem abiturum Rex & Archiepiſcopus eum detinuerunt, & in Archiepiſcopatum *Dolenſem* provehere voluerunt. Ille vero poſt ſeptem annos totidemque menſes in *Armorica* peractos, ad ſedem ſuam *Landavenſem* redire voluit, in qua *Dubricio* ſucceſſit, & dein *Kinoco* vel *Cenauco* Davidis ſucceſſore mortuo, ad *Legionenſem* Archi-epiſcopatum promotus eſt. Hiſce addere viſum eſt quæ ex *Joh. Lelandi* libro MS. de viris illuſtribus *Britanniæ* excerpta ad me mittere dignatus eſt vir doctiſſimus & in antiquitatibus noſtris longe verſatiſſimus *Th. Tannerus*, Coll. Omnium Animarum *Oxon.* Socius digniſſimus.

Theliaus qui & Eliud inter Britanniæ proceres Eccleſiæ conſpicuus erat, & quoties de rebus agebatur literariis aut Eccleſiaſticis, judicium illius apud congregationem in pretio ſtetit magno. Contigit ut Dubricius Lantavanæ proto-Epiſcopus ſedis, autoritate Synodi Archiepiſcopus urbi legionum ad Iſcæ *fluenta deſignaretur; non diu caruit gubernatore Lantava, nam Theliaus à patribus continuo ſurrogatus. Ille vero muneri ſollicite invigilans egregium ſe paſtorem exhibuit, ac bonis artibus Eccleſiæ miniſtros erudiendos anxiè curavit. Hic talem peperit ſibi famam, qualem nulla certe unquam auferet dies. Longa ætas, quæ & ipſa morbus eſt,* Theliaum *è medio rapuit. Succeſſit Odoceus monachus doctrinæ & pietatis nobile planè exemplar.*

Hæc breviter de Sancto *Theliauo*, cui donatus olim erat codex Evangeliorum *Latinus*, ante multa ſæcula Eccleſiæ *Liccitfeldenſis* peculium. *Cingal* ille *Britannus*, à quo emptus erat, gliſcentibus bellis, eum forſan ex aliquo monaſterio *Angliæ*, quod *Cambriæ* vicinum erat, cum aliis direptum vendidit *Gelhi* filio *Arithtiudi*, qui eum *S. Teliauo* dedit, è cujus Eccleſia, gliſcentibus iterum bellis, forſan etiam direptâ, aliquis *Anglus* eum abſtulit, & *S. Ceadæ* conſecravit. Verum quo modo cunque res iſta ſe habeat, ex eo multa deſcripſi, SHOWERE, à quibus haud abſimilia multa *Britannice* ſcripta cernere eſt in *Monaſtici Anglicani*, vol. III. p. 188, *&c.* quæ ex *Landavenſis* Eceeſiæ MS. regeſto congeſſit immortalis *Gul. Dugdalius.*

Denique codicem hunc Evangeliorum è quo tot deſcribere operæ pretium mihi viſum eſt, ad me auro magis pretioſum perferendum dedit non ſolum de divinis, ſed etiam humanioribus literis & rep. Eccleſiaſtica præclarè meritus *Lancelotus Addiſon* Eccleſiæ Cathedralis *Liccitfeldenſis* Decanus digniſſimus, & venerandæ antiquitatis cultor & patronus.

Sic etiam ad initium codicis Evangeliorum Sax. qui extat in Bibl. Coll. *D. Joan. Bapt. Oxon.* deſcripta cernitur in recentiori manu tam *Latinè*, quam *Normanno-Saxonice* charta illa fictitia *Ægelredi* Regis, quâ terras quaſdam ſui juris Eccleſiæ Chriſti *Dorobernenſi* ad ſuſtentationem Monachorum dediſſe dicitur. Quam quidem chartam, ut ſpeciem veritatis præ ſe ferret, membranis codicis evangelici inſcribendam curârunt, qui eam commenti ſunt, monachi; ut terras iſtas, quas veræ alicujus chartæ, quam perdiderant, titulo poſſidebant, à *Normannis* chartas requirentibus ſalvas & intactas conſervarent.

Quinimmo non membranis Evangelicis ſolum, ſed liturgicis, ut quæ ad eas in ſanctitate proxime accederent, contractus ſuos inſcribendi mos apud *Anglo-Saxones* fuit.

Sic in miſſali quodam pulcherrime ſcripto *Bibl. Bodl. Th. M.* 12. 12. quod *Leofricus Epiſcopus* Eccleſiæ Sancti *Petri* in *Exonia* veſtra, ſucceſſoribus ſuis utendum dedit, tam ad initium, quam ad finem quidem reperiuntur ſervorum quorundam manumiſſiones, pro quibus redimendis contractum erat in Curia urbis, vel *Hundredi*, ut ex ſubſcriptis formulis conſtat.

Ƕalpun Noce on Execeꞅꞇꞃe ꝼꞃeoꝺe haᵹel hiꞃe piman þi hy [l] bocꞇe. ⁊ ꞇilꝺe ꝼoꞃ hiꞃe ꞅapuale Cꞃiꞅꞇ. ⁊ Scē Peꞇeꞃ. ⁊ alle Cꞃiꞅꞇeꞅ halᵹa. hi puꞃðe pꞃað þe hi hæꝼne ᵹeþýꞃie. Amen.

Haluuuna Noce Exonienſis manumiſit Hagelam ſervam ſuam domeſticam, quam in regiſtrum liberæ nomine relatam pro anima ſua dedit Chriſto & Sancto Petro, & omnibus Chriſti Sanctis, quos iratos habeat, qui illam, in meliorem ſortem elevatam, in ſervitutem redegerit. Amen.

Ƕeꞃ kyð on þyꞅꞅe bec ꝥ æilᵹyuu ᵹoꝺe alyꞅꝺe hiᵹ anꝺ ꝺunna anꝺ heoꞃa oꝼꞅpꞃinᵹ æꞇ manᵹoꝺe ꞇo XIII. mancꞅon anꝺ æiᵹnulꝼ [m] poꞃꞇ-ᵹeꞃeꝼa. anꝺ Ᵹoꝺꞅuc ᵹupa namon ðæꞇ

---

k Dol. urbs *Britanniæ* minoris Epiſcopalis ſub Archiepiſcopo *Turonenſi*, *Neodunum* veteribus dicta.

l Id eſt, bocaꝺe.

m Vid. legem *Æthelſtani*, 12. infra in margine citatum.

ꞃ ꞇoll

[n] toll. on manlefes geƿitnesse. and on leoƿerdes healta. and on leoƿines his broðor. and on ælfrices maphappes. and on sƿeignes scyldƿirhta. and hæbbe he godes curs þe þis æfre undo á on ecnysse. Amen.

In hoc libro hic ostenditur, quod Ælgiuua Hygonem & Dunnam, & eorum progeniem à Mangodo XIII. *Mancussis deo à servitute redemit, & quod Æignulfus præpositus, & Godsucus Gupa census nummos receperunt. Testibus Manlefo, Leoweardo Healta, & fratre ejus Leowino, & Ælfrico Maphappo, & Suuigeno* [o] *Scutario; qui vero hoc irritum fecerit, æternam Dei maledictionem habeto. Amen.*

Her kyð on ðys bec ꝥ edƿy beornegessunu lysde hine and his ƿif and his cild on edƿerdes dæge cynges æt Huneƿine hega suna ut of toppeshamm lande. akinstanes geƿitnysse pr̄. and aleofsuna geƿitnisse aƿunforda. and on ælfrices hƿita. and on Picinges [p] batsƿegenes. and on sæƿines lufasunu. and on leofsies and on ælfsies.

In hoc libro hic notificatur Edwinum Beornigi filium Edweardo regnante, se, uxorem suam, & liberos ab Hunewino Hegasonio redemisse ex terris Toppeshammensibus, ubi coloni & servi prædiales fuerunt. Testibus Akinstano presbytero, & Awunforda Aleofsunio, & Ælfrico Whito, & Picingo Præposito remigum, & Sæwino Lufasonio, & Leofsio & Ælfsio.

Her kyð on þissere bec ꝥ godƿine blaca bohte hine sylfne ⁊ his ƿyf. ⁊ his ofspring æt ƿillelme hosethe mid xv. scill. on edmæres geƿitnes ⁊ on ælƿies ⁊ on duninges ⁊ on sæmæres ⁊ on ælmæres ⁊ on ealles þæs hundredes on cuic-lande ⁊ ælfric hasl nā þæt toll for þæs kynges hand. ⁊ hæbbe he godes cursre þe hit æfre un-do. amen.

In hoc libro hic notificatur Godwinum Blacan se, conjugem, & sobolem suam à Willelmo Hosetho à servitute XV *scillingis redemisse. Testibus Edmæro, & Ælwigo, & Dunningo, & Sæmero, & universa centena Cuuiclandensi, & Ælfrico Hasel, qui pro rege census nummos recepit. Qui vero hoc cassum reddiderit divinam maledictionem in æternum habeto.*

Her kyð on þissere bec þæt ediuuu sæuugeles laf bohte gladu æt coleƿine ƿyð healfe punde to cepe ⁊ to tolle. ⁊ ælƿord [q] ƿorht-gerefa nā ꝥ toll. ⁊ þær to ƿas geƿitnisse leoƿine leoƿordes broðor ⁊ ælƿi blaca. ⁊ ælƿine se cyng ⁊ Land-byriht ⁊ Alca. ⁊ Sæƿerd. ⁊ hæbbe he godes curs þe þis æfre undo on ecnisse. Amen.

In hoc libro hic declaratur Ediwam Sæuugili relictam, Gladum à Colewino pretio [r] *dimidiæ libræ, & dimidia libra censûs nomine numerata, quam Ælwordus præpositus recepit, redemisse. Hujus testes erant Leowinus Leowordi frater, & Ælwigus Blaca, & Ælwinus Cyng, & Landbirihtus, & Alca, & Sæwardus. Qui vero hoc abrogaverit, æternam Dei maledictionem habeto.*

In fine Missalis.

Her cyð on þisse bec ꝥ brihtmær æt hola-cumbe hæfð geboht hine ⁊ ælfgifu his ƿif ⁊ hira cild. ⁊ hira ofspring æt rocgere derendig to tƿā pundum. æfre to freolse. on dudemannes geƿitnisse preostes on exancestre. ⁊ on leofƿines pr̄ on hƿita-stane ⁊ on ælfgæres port-gerefa ⁊ ælfƿerdes portgerefa þe ꝥ toll namon for þær cynges hand. ⁊ leofƿærdes his broðor. ⁊ edƿines leofede suna. ⁊ oteres dyrlinges suna. ⁊ ælfgæres ælfrices suna. ⁊ blakemanes ⁊ leofrices sæƿines suna. ⁊ dunstanes seƿines suna. ⁊ randolfes. ⁊ albaldes. ⁊ smeƿines on hola-cumbe. ⁊ ægilƿærde. ælfsies suna. ⁊ ælfmær cynges suna. ⁊ ælfsiges mid þā berde. ⁊ edƿine leofrices suna. ⁊ edƿine edmæres suna. ⁊ edric on hrēna-hricge. ⁊ on ealles þæs hundredes geƿitnisse on holacumbe. ⁊ hæbbe he cristes curs ⁊ scā marian. ⁊ scs̄ petrus þe þis æfre undo. ⁊ on ealles þæs hundredes geƿitnisse on exancestre.

In hoc libro hic ostenditur Brihtmærum Halacumbensem se, conjugem, liberos & nepotes in perpetuam libertatem à Rocgero Derendigo duabus libris redemiße. Cujus rei testes sunt Dudemannus Presbyter Exoniensis, Leofwinus Presbyter Whitastanensis, Ælfgarus Præpositus, Ælfwærdus Præpositus, qui censum pro Rege recepit, Leofwærdus ejus frater, Edwinus Leofedisonus, Oterus Dirlingsonus, Alfgærus Ælfricisonus, Blakemannus, Leofricus Sæwinisonus, Dunstanus Sæwinisonus, Randolfus, Alboldus, Smewinus Holacumbensis, Ægilwardus Ælfsisonus, Ælfmærus Cyngisonus, & Ælfsigus à barba, & Edwinus Leofricisonus, Edwinus Edmærisonus, & Edricus Rennahricgensis, & universitas hundredi Holacumbensis. Qui vero hoc cassaverit, maledictus sit à Christo, Sancta Maria, & Sancto Petro. Testis quoque est universum in Exonia hundredum.

---

[n] Quemadmodum emptiones & venditiones servorum, haud secus ac pecudum, & aliarum mercium, publice & coram testibus per leges *Anglo-Saxonum* & *Normannorum* contrahendæ erant. ita perinde eorum emptione & venditione confectâ, census, quem adhuc **Toll** dicimus, solvendus erat.. [o] De scutariis lex lata est. II. Æthelst. cap. 15. be scyld ƿyrhtum. in his verbis. Ƿe cƿædon ꝥ nan scyldƿirhta na lecge nan sceapes felle on scyld ⁊ gif he hit do gylde xxx. scyll. [p] Inde nostrum **Boson** corrupte; a **Boatswain**. [q] L. *Æthelstan.* 12. ƿe cƿædon be þon ꝥ mon nænne ceape ne ceapige butan porte ofer xx peninga. Ac ceapige þær binnon on þæs portgerefan geƿitnesse. oððe oþeres ungeligenes mannes. oððe eft on þæra gerefena geƿitnesse on folc mote. [r] Alias forsan & rectius: *pro pretio & censu, quem Ælwordus præpositus recepit, dimidio libræ penso, redemisse.*

Superiores formulas manumittendi & redimendi servos, quæ in membranis istis Liturgicis reperiuntur, vel paulo ante, vel haud multo post *Conquæstum* scriptas fuisse constat, partim ex quibusdam nominibus, & agnominibus testium, partim ex earum sermone qui dialectum *Semi-Saxonicam*, vel *Normanno-Saxonicam* sapit. Ad eas autem rite intelligendas consulendæ sunt à curioso lectore leges *Inæ* XXIV. XXXIX. *Eaduuardi.* I. *Æthelstani* XII. *Æthelredi* IV. *Canut.* XXII. *Gulielmi* I. XXXIII. XLIII. cum charta ejusdem cap. LX. LXI. *Henrici* I. Lex LXXVIII.

Diversi etiam generis, & scripturæ acta, sive rerum gestarum commentarii, haud pauci in membranis nonnullis cernuntur, quæ quorundam codicum sacrorum, sive evangelia, sive missalia ii fuerunt, olim folia, jam extant compactæ cum nobilissimo carminum *Saxonicorum* miscellaneo, quem mihi tradendum ad Te miserunt Reverendus Vir natalibus, ingenio & humanitate præclarus *Richardus Annesly* Vicecomes de Altham, Ecclesiæ Cathedralis *Exon.* Decanus, & ejusdem cum illo magna ornamenta confratres ejus Canonici. Quibus Te, SHOWERE, nihil charius, nihil optatius, ut qui apud Schismaticos doctus & institutus, à Conventiculis in Ecclesiam propria indole, Deique simul spiritu ducente, tum admodum adolescens Te recepisti. Ex his igitur membranis nonnulla, quæ in *Exonia* vestra, aut circa eam acta, Te *Exoniensem* non possunt non delectare, præsertim *Normanno-Saxonica* depromta, Episcopo & clero *Exoniensi* quo par est cultu & reverentia; Tibi qua par est observantia; tuisque concivibus debito cum honore, quotquot *Philo-Saxones* estis, hic *Latine* versa offero.

Horum autem actorum agmen ducit istud, quod *Saxonice* recenset prædia, ornamenta, & vestimenta sacra, cum libris quos *Leofricus* Episcopus dedit S. *Petri* monasterio *Exoniensi.* Descriptum vero videtur post *Conquæstum* ex exemplari, quod est in MS. Codice Evangeliorum Bibl. *Bodl.* Monasterii *Exoniensis* non ita pridem peculio, unde illud in regestum suum olim retulerunt monachi *Exonienses.* Nam regesti cujusdam folia fuisse in quibus transcriptum reperitur istud exemplar, ex eo constat, quod initium nempe, hep ꞅputelað on ðiꞅꞅepe cpiꞅteꞅ bec, prætermisso sancto nomine cpiꞅteꞅ, sic scriptum legitur: hep ꞅputelað on ðiꞅꞅepe bec. Præterea transcriptum istud continuo sequuntur alia *Latine* in *Normannica* manu plane scripta; & perinde prætermissa voce cpiꞅteꞅ, ut par est credere, ex foliis sacris in regestum transcripta quorum primum sic incipit: *Leowinus Presbyter & Canonicus Exoniensis pro Dei amore & pro anima OSBERTI Episcopi.* Secundum sic: *Quum quidem à divæ recordationis imperatoribus, vel ab aliis orthodoxis Ecclesiis fundandis vel honorandis donata sunt literarum memoriæ commendare consuevit Ecclesia, &c.* Versus autem finem occurrit forense Normannicum *saisiretur* in hoc membro, *nulla autem terra de qua prædicta Ecclesia saisiretur.*

Tertium verò, quod formulam manumittendi servum sive villanum solennem ante DCLVII annos *Latinè* factam exhibeat, integrum ponere placet eorum gratia apud juris nostri peritos, qui originem illius & progressum, perinde ac Tu, SHOWERE, scire amant, ejusve solenniores formulas legere, publica luce *Marculfi* istis, quas edidit *Frid. Lindenbrogius*, multo magis dignas. "Capitulum beati Petri Exoniensis Ecclesiæ omnibus Ecclesiæ filiis, clericis & laicis in Christo "Salutem. Quod ad multorum notitiam pervenire decrevimus, id literarum monumentis con-"servare, & conservando ad memoriam reducere tam præsentibus quam futuris dignum duxi-"mus. Noverit igitur præsens ætas omniumque posteritas quod RAND̄ Auend̄ in Dei nomine "pro remedio animæ suæ & parentum suorum, coram justitia Regis in Hundred civium "Exoniæ hunc Edricum filium Leowini de Alfintonia, ejusque liberos ab omni vinculo servi-"tutis emancipavit, ita ut ab hac die, & deinceps ingenuus sit, & ingenuus permaneat, tam-"que si ab ingenuis parentibus procreatus fuisset, eam partem pergat, vel remaneat, quam ma-"luerit. Nulli autem hæredum suorum vel prohæredum, nec cuique personæ aliæ quicquam "debeat servitutis, vel libertatis obsequium nisi soli deo, cui omnia subjecta sunt. Siquis vero, "quod futurum esse non credo, de hæredibus suis, vel quælibet opposita persona hanc absolu-"tionem ingenuitatis infringere, vel infirmare voluerit, divino subjaceat judicio, à corpore San-"ctæ Dei Ecclesiæ divisus efficiatur alienus. Facta est autem hæc absolutio anno millesimo cen-"tesimo quadragesimo tertio incarnationis domini nostri, regnante Stephano Rege & Rodb̄ exi-"stente Episcopo, subannotatis testibus, Galtero Archidiacono, & Wilł Archd̄. & Hug̅. Arch. "& Rad̄. Arch. & Rodb̄. Albo, & Galt. Iocelini filio, & Aluredo, Centisque aliis.

Consimilis alia formula non minus solennis manumissionis servorum reperitur scripta in iisdem pergamenis, & in his verbis; in qua tamen, ut in superiori, neque annus Christi, neque Rex Regnans designatur.

Capitulum Beati Petri Exoniæ omnibus fidelibus Ecclesiæ in Christo. Noverint omnes tam futuri quam præsentes, quod Will. Debur consensu uxoris, & Johannis filii, ejusque pro æterna retributione, coram justitia Exoniæ Edwine Spileman ab omni servitute absolvit, & absolutum provida deliberatione sub præsentia Will. Episcopi & nobilium, tam clericorum, quam Laicorum Ecclesiæ præsentavit, ut præsens ingenuitas tantorum astipulatione roborata omni tempore maneat inconvulsa.

Si quis hanc absolutionem infestare tentaverit, ipse, & ipsius factores subjaceant anatemati. Hujus rei testes, sunt Odo arch. Ernold. arch. Heimgus presb. Rodb. Albus. Wal. presb. Alvricus Pater. Teocbal. Radul. fil. Teodb. Algarus fil. Feofled. Osb. filius Havoc. Are. presb. Notb. de Streete. Rodb. Leopes. Walt. fil. Are. Ricard fil. Odonis. Siward Letodore. Galfrid. Uedel. Alwine fil. Ueg. Rogerus Not. Pain rolboet. Turca.

Huc

Huc ſpectant in iiſdem membranis de ſervis manumiſſis teſtimonia *Normanno-Saxonice* deſcripta, qualia ſunt quæ infra ponuntur.

Her kyð on þisse bec ꝥ Gersfræg feala sune geboht Gidið Edwiges docter æt Alpsta on Wunforda. ⁊ æt Hrælepincenne to x scill. freoh ⁊ sacles. ut of Wunforda. ⁊ Gyldeberd portgerefa nam ꝥ toll for þas cynges hand. ⁊ ðis is seo gewitnesse. Gedmer on cuike. ⁊ sægær pr. on Hefatrife. ⁊ Randolf de hage. ⁊ Roggere on Pinnoc. ⁊ Morin at Gestgete. Riceard Alpstanes sune. ⁊ Wlford hys broðer. Godrine Leofines sune. ⁊ Goda his broðer. ⁊ Geda. ⁊ Sægær. Riceard Kyke-bear. ⁊ Edmær Norðmanes sune. ⁊ se þe þiss undo. hæbbe he Godes curs. ⁊ Sca Maria. ⁊ Scs Petres. ⁊ ealle Cristes halgena á butan ende. Amen.

Præſenti hoc ſcripto declaratur, quod Gesfrægus Fealaſunus x *ſolidis redemit Gidițham Edwigi filiam ab Alpſta domino Wunfordæ, & à Hrælepincenná, ut libera & ſecura foret à ſervitio Wunfordæ, ubi ſerva prædialis fuit. Teſtibus*, &c.

Her kyð on þisse bec ꝥ Waltere Wulfordes sune ureode Aþelune inna Sces Petres mynstre ouer his faderlic. his fader saule to alisenisse. ⁊ his. on viuienes gewitnesse. ⁊ mestre Odo. ⁊ mestre Leofines. ⁊ Godrines p. ⁊ Edpakeres. ⁊ his sune. ⁊ agealpa. þara hadeda. ⁊ lepeda þe þar igge pere. ⁊ se þiss undo habbe he Godes curs ⁊ þere hlefdia Sce Maria. ⁊ Sces Petres ⁊ gealle Cristes halga. á butan ende. Amen.

*Præſenti hac ſcriptura notificatur Walterum Wulfordiſunum in Sancti Petri * Eccleſia pro redemptione animæ ſuæ & patris ſui animæ, ſuper patris corpus* [*ſepulchrum*] *Athelunen è ſervitute liberaſſe. Teſtibus*, &c.

Her kið on þisse bec ꝥ Serine Ƿinca boht hine selfne to x scill. at Willelme on Edmæres gewitnesse pr. ⁊ on Edrines. ⁊ on Tailiferes. ⁊ on Rodbes. ⁊ on ealles þas hundredes on cuicu. ⁊ Alfric half nam ꝥ toll. ⁊ habbe he Godes curs þe hit æfre undo. Amen.

Her kyð on þisse bec ꝥ Teolling gebohte Ælword Stamera ⁊ Edrine his broðor æt Colurine to vii Mancson to cepe. ⁊ to tolle. ⁊ Ælfpord portgerefa nam ꝥ toll. ⁊ herto is gewitnesse Uiðel columtune. ⁊ sæwulf. ⁊ Uitula. ⁊ Eadmund pr. ⁊ snelling tullinges sunu. ⁊ Leofine Leoferdes broðor. ⁊ Ælfgar hellebula. ⁊ hæbbe he godes curs þe þis æfre undo á on ecnisse. Amen.

In iiſdem etiam membranis leguntur formulæ; quibus quis alterum liberat, abſolvit & quietum reddit, vel ab omni, vel ab aliqua actione, in rem vel perſonam; vel quibus quis renuntiat juri alicui quietè & pacifice, quod habet, vel habere poteſt, vel prætendit habere perſequendi alterum in foro, propter id quod ſibi debetur. Hoc vos, Showere, *quietam clamantiam* vel *clamationem* dicitis, formulaſque quibus quis alterum quietum clamat, *acquietantias*, Anglicè **Acquittances** vocatis, quarum infra ſequuntur nonnullæ formulæ ſolennes & legitimæ conceptis verbis *Normanno-Saxonicè* ſcriptæ.

Acquietantiæ generales.

Her kyð on þisse bec ꝥ Aðelice Ricardes swuster scirreua cwæð Sewiessune an Alfintune sacles of elcre † crauigge. Dar to is iwitnis Ricard se portreua. ⁊ Willelm Lambr. Dunnig. Eorlapine. Reiner. Aluric Spot. Rotbt Ruddig. Ƿiggere. Dalfin. Gotselin Gorpettil. Leggefot........ Osbn ceaca. Rotbn Sceanca. Brihtric. Ailford Algar sunu. Ricard Trencard. Iordan se prb. ⁊ eall ꝥ hundred of Alfintun. Se þe þis undo. habbe he godes curse. ⁊ Sce Marie. ⁊ ealle cristes halgena. á butan ende. Amen.

Hac præſenti ſcriptura notificatum eſt Athelicen Ricardi vice-comitis ſororem quietum, & ſecurum clamaſſe Hrodolfum Sewieſunum Alfintunenſem ab omni actione. Teſtibus, &c.

Her kyð on þisse bec ꝥ Willelm de la Brugere cwæð Sacles Ƿulpærd þane rebba inna tune. and ut of tune of elce crafigge. ⁊ þarto is iwitnis Rau Teodb sune. ⁊ Teodb his sune. ⁊ Acsum se hwita hroðolf Alcas'. Heinen Cutakig. Philippe fareners. Ricard Alkas. Geffrei Hoel. herdb ⁊ Golein. Ailpere Abec. ⁊ his broðor. Rau de salcei. herlapine. Brihtmer uidic. Se þis mare undo. habbe he Cristes curs ⁊ Sce Maria. ⁊ ealle Cristes halgena. a butan ende. Amen.

Her kyd on þisse bec ꝥ Rotberd ‡ A Poldraham cwæð sacles Willhellm his broðor sune of Poldraham lande ⁊ of elcre Craufigge. þar to is iwitnis Reinald preost. ⁊ Dunnig. ⁊ Dalfin. ⁊ Seuara. ⁊ Seri. ⁊ Girard. ⁊ Willelm Marescald. ⁊ Ricard á cuic. ⁊ Ƿulfric pig. ⁊ Rau Sculdur. ⁊ Ricard Gildulesc. ⁊ Herbard. ⁊ Segar. ⁊ Alger innaburc. ⁊ Al-

---

* Qui ſervum ſuum liberat in Eccleſia, & mercato, vel comitatu, vel Hundredo coram teſtibus, & palam faciat, & liberas ei vias, & portas conſcribat apertas, & lanceum, & gladium, vel, quæ liberorum arma ſunt, in manibus ei ponat. *leges. Hen.* I. cap. LXXVIII. † Crauigge pro crafinge, infra craufigge, *petitio forenſis*, vel *actio*, qua quis in foro quid petit. à veteri *Normannico* Krafa, *peremptorie poſtulare* vel *in judicio petere*. Krafa autem *Saxonice* crafian, vel crafigean, & F in U verſo cravigean, unde crafinge & cravigge pro crafinge, in acquietantiis *Anglo-Normannicis*, *actio*, *clameum forenſe*, vel *forenſis poſtulatio*. Practici noſtri in curiis adhuc dicunt, **we crave**. ‡ A Poldraham *i. e.* in Poldraham.

ger se Ƿebba. Roger se stiƿerd. ⁊ Rotberd Ƿianard. ⁊ Ricard osannass. ⁊ Semer Spetleðer. ⁊ Iohel uppatote. ⁊ Arcetill. ⁊ Rotberd Edƿies mæg:· Se þiss eure undo habbe he Godes curs. ⁊ Scā Maria. ⁊ ealle Cristes gecorena a butan ende. Amen.

Her kyð on þissere bec þ oter ⁊ his cild crede saccles Alƿric þane reda ⁊ his offspring. ⁊ ðar to is ƿitnis Alƿord pr̄. ⁊ Waltere se Can̄. ⁊ Theodbald. ⁊ Semer Cissoners sune. ⁊ Waltere se fleming. ⁊ Geffrei Hoel. ⁊ Randolf se cordeƿan̄. ⁊ Alƿine Modi. ⁊ Alƿi Kẏa. and Alger Oxaramb. ⁊ Ailƿard. ⁊ Iordan. ⁊ martin. ⁊ Osbern havoc. ⁊ Ƿillemot quikevot. ⁊ Ricard se fleming nam feor penigas to tolle. Se þiss mare undo habbe he Godes curs. ⁊ Scā Maria and ealle chistes gecorena. a butan ende. Amen.

Acquietantia Specialis.

Her kyð on þissere becc þ Willelm biscop of Execestre cƿæð Ƿulfric ƿig freoh ⁊ saccles of þa lande a Teigtune a þane dæg þe * ma dide Osbern Biscop. ⁊ Leofric Biscop of þa † gealla minstre inna þ Nire. ⁊ hine freode for Godes luue. ⁊ Scē Marie. ⁊ ealle cristes halgena. ⁊ for þara biscopa Saule. ⁊ for his Saule to alisednesse. Ðar to is ƿitnesse. Algar se biscop of constance. ⁊ se prior of plimtun. ⁊ se prior of tantune. ⁊ se prior of Sces Nichol. minster. and se prior of Sces Andreas. ⁊ leoƿine se Canon. ⁊ Paltere p. ⁊ Willm. p. ⁊ Rodberd se blund. ⁊ Alƿric p. ⁊ osbn se kapel. Willmo ⁊ osbn t. Willm ⁊ Barthol. Odo. ⁊ Hugo Ou. Gaufreges. ⁊ Hugo Oc. Willm Edris'. Alger liffis' ⁊ Iordan hiss'. Randolf ⁊ Rau Mahtilles'. Waltere Dan. Osbern hauoc. Arcetil butareit. Serara saleras'. Dunnig. Rau. Theodb. teodbald. Willm Seliriess' ⁊ fela oðra þe ma nemna ne meg. Se þe þis erre undo habbe he Godes curs ⁊ Scā maria. ⁊ ealle cristes gecorena. a butan ende. Amen.

Versio:

Præſenti hac ſcriptura notificatum eſt, *Willelmum* Epiſcopum *Exonienſem* in die tranſlationis Epiſcoporum ** *Osberni* & †† *Leofrici* à veteri in novum monaſterium, declarâſſe *Wulfricum* *Piigum*

---

* Ma pro man, ut crafigge vel crauigge, pro crafinge. † Gealla pro gealda vel geealda: ut infra Sunneue pro Sundæge, vel Sundei. ** De hoc *Osberno* ſic *Malmsburienſis*: *Succeſſit Leofrico Osbernus Regis Willelmi tempore, natione Normannus, frater Willelmi præcellentiſſimi comitis, in Anglia ſub Edwardo liberaliter & domeſticè converſatus, quippe qui cognationem regiam attingeret gradu. Unde in victualibus, & cæteris rebus ad anglicos mores pronior parum Normannorum pompam ſuſpiciebat, conſuetudines domini ſui Regis Edwardi efferens, ...pro more antiquorum temporum veteribus contentus ædificiis, liberalis animo & caſtus habebatur corpore. Vixit ad quartum annum Regis Henrici imminente ſenio non paucis annis lumine captus.* De *Leofrico* vero ſic: *Huic* [*Livingo*] *tempore Regis Edwardi ſucceſſit Leofricus apud Lotharingos altus & doctus, qui ſedem Epiſcopatûs tranſtulit in civitatem, quæ propter fluvium Exam, qui muros lapſu ſuo allambit, vocatur Exceſter*, &c. †† Scilicet à *Cridienſi* in *Exonienſe* monaſterium. Quemadmodum enim *Livingus* defuncto avunculo ſuo *Brihtwoldo* Epiſcopo *Cornubienſi*, ambos Epiſcopatus, *Devonienſem* ſcilicet & *Cornubienſem*, arbitratu ſuo adunavit: ſic *Leofricus*, conſentiente *Edwardo* Rege ſedem Epiſcopalem à *Cridia*, olim *Cridenton*, nunc **Kirton**, *Deveneſcyræ* villula, in *Exonienſem* urbem tranſtulit; vel Rex potius, auctore *Leofrico*, cathedram Epiſcopalem huc illinc transferendam curavit, ſi fides adhibenda ſit fictitio chirographo, ſive chartæ *Edwardi* Regis, quam à falſario aliquo, confectam ex archivis ſuis mihi ſemper cum honore ſummo nominandi honorabilis admodum Decanus & Canonici *Exonienſes* ad me miſerunt. In dorſo autem membranæ *Saxonicè* legitur hæc inſcriptio:

Ðis is se freols to þam b. rice on defenanſcire. ⁊ on ƿealan ðe Eadƿeard Cyninge dihte ⁊ gesette mid his ƿitena ræde. for his saple alyſednisse. into þam biſceopſtole on Exanceaſtre Leofrice b̄e. ⁊ his æfterfengean on æce yrfe:· Charta vero, quam cum ſuis membrorum diſtinctorum notis, abbreviationibus, & mendis exhibeo, ſic ſe habet: IGITUR CUM UNIVERSA IN SAPIENTIA A DEO BENE CONDITA SUNT, videlicet cœlum, arvum, & quæ in eis continentur. dignum quippe æquumque dignoſcitur fore, quanquam impoſſibilitas ægræ humanitatis humanos actus plurimis calamitatibus conturbet, quo nos qui rectores hominum à đo conſtituti dicimur inſtinctu ſupernæ Clementiæ. juxta modulum Nr̄æ cenſuræ, prudenter æquitatem civilis exquirere ſtudeamus ſcientiæ, atque præcipue res eccleſiaſticæ. benigne diſcutiendo tractare. & ea quæ cernuntur nrs̄ non æqua optatib:· rectius conſtituere. ſicque ſancita ad ꝑfectum innocentiæ. ſive utriuſque vitæ corroborando gubernare; equidem glorioſum eſt nimiumque laudabile deſtructas ſedes ſcōrum locorum ad divinum adminiculum expoſcendum re-edificare, ſacraque altaria venuſtis velis cum nitore pii cordis velare. & unamquamque nocturnam ſive diurnam ſinaxim armoniaciſ moduliſ reſonare. Quapropter Ego EADWEARDUS dei gratia Anglorum Rex conſilio imbutuſ bonæ voluntatiſ. q^m. ꝑuiſum eſt mihi. juxta quod precipitur in divinis decretis. cathedram pontificalem conſolidare Exoniæ civitatis, in monaſterio beati Petri apłorū principis quod eſt ſitum infra moenia ejuſdem urbis. auctoritate ſuperni Regis. Meaque meæque conjugis EADGYDE. ac univerſorum Epiſcoporum. ducumque meorum. ꝑ hoc

privi-

privilegium testamenti. atque Cautione Cyrographi. in ppetuo tempore. constituo presulem. LEOFRICUM. ut sit ibi pontifex. & post illum cæteri adfuturi. ad laudem. & gloriam scē & individuæ trinitatis. Patris et filii. et spsci. et ad honorem sci petri apli. Dono etiam omīs possessiones ad eundem locum pertinentes quæcunque sint tam in rurib:· quam in pascuis. pratis. Silvis. aquis. liberis. servis. ancillis. legibus. Censu. pagis. deo scōq; petro. fribusque Canonicis ibi famulantib: ut habeat jugiter subsidium hubertim corporis. quo valeant Xpō militare sine ulla molestia animi. hoc tamen notum. Papæ domino in primis LEONI facio. Ipsiusq; adtestatione confirmo. deincepsq; cunctis anglorum magnatib:· quod Cornubiensem diocesim. quæ olim in beati germani memoria. atque Petroci veneratione episcopali solio assignata fuerat. ipsam cum omnib: sibi adjacentib: parochiis. terris. villis. opibus. beneficiis. scō petro in exonia civitate trado. scilicet ut una sit sedes Episcopalis. unumq; pontificium. et una ecclesiastica regula. pp̄ter paucitatem atq: devastationem bonorum. et populorum. qm̄ piratici Cornubiensem. ac Cridmiensem aecclesias devastare poterant. ac p hoc in civitate exonia tutiorem munitionem adversus hostes habere visum est. et ideo ibi sedem esse volo. hoc est ut Cornubia cum suis aecclesiis. et Devenonia cum suis simul in uno episcopatu sint. et ab uno episcopo regantur. Itaq: hoc privilegium ego EADWARDUS rex. manu mea sup altare Sci Petri pono. et presulem LEOFRICUM. p dexterum brachium ducens. meaq: regina. EADGYTHA p Sinistrum. in cathedra episcopali consisto. presentib: meis ducibus. et consanguineis nobilibus. nec non Capellanis. et affirmantib: laudantibusq: Archiepis. EADSINO. et ALFRICO. cum cæteris aliis. quorum nomina describentur in meta hujus cautionis. Enimvero si quis hoc testamentum privilegii affirmare post meum vitæ transitum. et bona aecclesiæ augere tuendo voluerit. adaugeat omp̄s deus dies vitae ejus atq: centuplicato fructu nono decimo. coronet eum aeterno premio in gaudio aethereo. Si autem quod absit aliquis compilator fraudis. vel cavillator fautoris. nevo fomitatus iniquæ cupidinis. hanc cauctionem seu decretum huius episcopii. destituere. aut pmutare contempnendo presumpserit. vel eiusdem minuere. et subtrahere substantiam tēptaverit. aeternis mancipatus habenis cum diabolo. eiusq; ministris sit separatus a Xpo. ipsiusq: sanctis. disegregatione ppetuæ anathematis fiat. Anno igitur incarnationis dominicæ. Mill. L. INDICTIONE III. Epacteq: XXV. et Concurr̄ VII. hæc cautio scripta est Edictione solida. karacterata karacteribus testium. Iubente pussimo Rege anglorum EADWARDO gubernante eodem feliciter totius monarchiam majoris Britanniæ.

Ego EADWARDUS REX hoc donum cautione hac affirmo. Ego EADSINUS ARCHIEPS manu mea subscripsi. Ego ÆLFRICUS ARCHIEPS eboracensis ecclæ consolidavi. Ego STEGANDUS EPS dignum duxi. Ego HERIMANUS EPS corroboravi. Ego EALDREDUS EPS. consensi. Ego ÆGELPERDUS ABB. adjuvavi. Ego ÆFLPINUS ABB. adjuvavi. Ego SIHTRICUS ABB. adjuvavi. Ego RÆINBALDUS pb laudavi. Ego GODMANNUS pb laudavi. Ego GODPINUS pb laudavi. Ego GODPINUS dux. Ego LEOFRICUS dux. Ego SIPERDUS dux. Ego SPEGEN dux. Ego Haraldus dux. Ego RADULFUS dux. Ego Tosti Nobil. Ego ODDA nobil. Ego byrihtric nobil. Ego ORDGARUS min̄ Ego ælgarus min̄. Ego touinus min̄ Ego raðulfus min̄. Ego dodda min̄. Ego eadulfus min̄. Ego ordulfus min̄. Ego Osmærus min̄. Ego Ecgulfus min̄.

Cautionem autem vel chartam hanc falsarii cujusdam esse commentum, præter manum, quæ *Henrici I.* temporibus recentior est, monstrant I. Subscriptio nominis Archiepiscopi *Cantwarensis*, qui non nisi recentioribus scriptoribus vocatur *Eadsinus*. A *Florentio* autem Wigorn. & aliis, qui *Eadwardi R.* temporibus viciniores floruerunt, vocatur *Eadsius* pro *Eadsigus* à *Saxonico* Eadrin, G pro more istius seculi in Y liquescente. II. Designatio temporis, nempe Annus *Mill. L.* cum secundum chron. Sax. Robertus Gemeticensis Archiepiscopus Cantwarensis esset ut qui in Archiepiscopum consecratus erat, An. M.XL.VIII. in quadragesima, quæ secuta est mortem *Eadsigi*, qui obiit IV. Kal. *Novembris*. Anno M.XL.VII.

Gervasius Dorobernensis monachus sic de obitu Eadsini scribit. *Eadsinus cum annis* XI *optimè rexisset pontificatum, & eidem Ecclesiæ nonnulla contulisset beneficia* V. *Kal. Novembris defunctus est. Eadsini* antecessor fuit *Ægelnothus*, qui consentientibus scriptoribus universis, diem obiit supremum III Kal. Novembris Anno MXXXVIII. in quo ipso anno sedem ejus capessit *Eadsinus*.

Secundum igitur computum *Gervasii Eadsinus* mortuus est V. Kal. *Novembris*, Anno XLIX. (si literæ numerales XI recto ordine ponuntur,) anno scilicet antequam charta *Eadweardi* confecta esset. Si vero literas numerales XI sive scriptoris, sive typographi errore præpostere poni contigit pro IX. tum tempus mortis *Eadsini* erat IV. ut chron. *Sax.* vel V. Kal. *Novembris*, ut *Gervasius*, Anni M.XLVII. quo ipso anno *Eadsinum* diem supremum clausisse affirmat chronicon *Saxonicum*. Præterea tradunt omnes scriptores *Eadsinum* ob suam corporis infirmitatem, vel incurabilem morbum ut scribit *Malmsbur.* archiepiscopatum suum dimisisse, in eumque *Siwardum* Abbatem *Abbendunensem* consecrâsse, Anno MXLIII. post quem Archiepiscopi titulum sibi arrogâsse haud vero simile est; quamvis ad annum M.L. miseram vitam protraxisset, in quo eum obiisse scribit *Florentius Wigorniensis*, & qui eum sequuntur, ut *Simeon Dunelmensis*. *Matthæus Florilegus* quum *Eadsigum* tum *Siwardum*, quem volens successorem sibi adscivit, anno ML. obiisse scribit, sed prius obiisse *Siwardum*. Falsarius autem, qui chartam hanc *Eadwardi R.* commentus est, mensem anni ML. non designare ausus est, ne ficta esse deprehenderetur. III. Chartam hanc fictitiam esse ex eo constat,

Piigum liberum, & abſolutum à ſervitute fundi *Teigtunenſis* ubi glebæ adſcriptitius fuit, eumque manumiſiſſe propter dei, Sanctæ *Mariæ*, & omnium *Chriſti* Sanctorum amorem, & ad redemptionem animæ ſuæ, & animarum Epiſcoporum. Teſtibus *Algaro* Epiſcopo *Conſtantienſi*, Priore monaſterii *Plimtunenſis*, priore monaſterii *Tantanenſis*, & priore monaſterii *S. Nicolai*, & priore monaſterii *Sancti Andreæ*, & *Leowino* canonico, & *Waltero* presbytero, & *Willelmo* presb. & *Roberto Blundo*, & *Alurico* presb. & *Osberno* Capellano, *Willelmo*, & *Osberno* c̄. *Willelmo* & *Bartholomæo Odone*, & *Hugone* Ou. *Gaufrego* Ef. & *Hugone* Oc. *Willelmo Edwiſono*. *Algæro Littlſonio*, & *Jordano Hiſſonio*; (forſan *illius filio*) *Randolpho* & *Rollone Mahtilleſonio*. *Waltero Dan*. *Osberno Havoc*. *Aſcetillo Butapeit*. *Sewara Salewaſonio*. *Dunnigo*. *Rollone*. *Theodberto*. *Teodbaldo*. *Willelmo Seliwieſonio*, & multis aliis quos nominare non poſſumus. Quiſquis autem hoc caſſum reddit, maledictus ſit à *Deo* & Sancta *Maria*, & omnibus *Chriſti* electis, in ſecula ſeculorum. Amen.

In iis etiam membranis reperitur actum curiæ *Exonienſis* authenticum, quod practici noſtri *recordum* vocant, quo declaratur *Hubertum* quendam ſervam ſuam cum ejus progenie perdidiſſe propterea quod eam liberam antea factam injuſte vendicaverat.

Ƿeр kẏð on þiſſeꞃe bec ꝥ hubeꞃð on Ꞇhꞅꞇ cꞃæꝼeðe anne piꝼman þe Eðiꞇ hatte Liuegeneꞅ Wiꝼ. ꝼoꞃ þam Liuegeꞃ hiᵹ aliꞅðe uꞇ aꞇ Ᵹoꞅꝼꞃeiᵹe biꞅceope ealꞅpa man ꞅceolðe ꝼꞃeohne piꝼman. ⁊ alꞅpa hiꞇ hꞃihꞇ pæꞅ on þam ðaᵹum æclne ꝼꞃeohne man piþ xxx [a] p̄. ⁊ Ƿubeꞃð pæꞅ leoꞅenðe þæꞃe piꝼmanne ꝼaꞃ hiꞅ unꞃihꞇ Ꞇꞃæꝼinᵹe þa ⁊ æꝼꞃe m... hiᵹ ⁊ eal hiꞃe oꝼꞅꞃꞃinᵹ. ⁊ þæꞃ ꞇo iꞅ ᵹepiꞇneꞅ Willm. ðe buhuꞇ. ⁊ Ruolð ꞅe cnihꞇ. ⁊ oꞅbeꞃn ꝼaðeꞃa. ⁊ unꝼꞃeiᵹ ðe ꞇeꞇꞇaboꞃna. ⁊ Alpoꞃð poꞃꞇeꞃeua. ⁊ Iohan ꞅe cnihꞇ. ⁊ Rau ꝼolcaꞃð. [b] ⁊ þeoꞅ ꞅpæc pæꞅ innan Willmeꞅ buꞃe ðe buhuꞇ on Exceꞅꞇꞃe ᵹeꞅpæce.

Reperitur quoque *recordum* privilegii, quo *Osbernus Exonienſis* Epiſcopus monachis *S. Nicholai* pulſando Campanas horas ſuas die nocteque ſignificandi facultatem dedit.

Ƿiꞇa þa þe nu beoð. ⁊ þa ꞇe cumene ꞅẏ. þaꞇ ẏc oꞅbeꞃn Exceꞅꞇꞃeꞅ biꞅcop ᵹeꝼ leaua þam munche on Scē Nichlauꞅ minꞅꞇꞃe ꞇo hꞃinᵹenðe hẏꞃe ꞇẏðe be ðaᵹe. ⁊ be nihꞇe hpanne hi æꝼꞃe pillaꞇ ꞅpa belimpað ꞇo hiꞃe anðebeꞃniꞅꞅe. buꞇe an cꞃiꞅꞇeꞅ paꞅꞅenihꞇ. ⁊ ᵹieꞅꞇeꞃ ꞅunneue. ⁊ Scē peꞇꞃeꞅ. ⁊ pauleꞅ maꞅꞅeðæᵹ. ⁊ þeoꞅ leaua þuꞃh hiꞃe Abboð Ƿenꞃi. ⁊ ꞇoꝼoꞃan him. ⁊ hiꞅ munchun. ⁊ ꞇoꝼoꞃan eallum mẏnum chanunche innan minum capiꞇule oꝼ mẏne. ⁊ hiꞃe ealꞃe helꝼ ꞅpa ꝼaꞅꞇlice iꞅ ẏꞅeꞇꞇ. ꝥ nan man aꝼꞇeꞃ þẏꞅ ðaꞅ ẏꞅeꞇꞇinᵹe unðon ne mæᵹe. Anð ꝼoꞃ þẏꞅꞅe leaua. ꞇpẏᵹiꞅ elce ᵹeꞃe þaꞇ iꞅ an palmꞅunnenðeᵹ. ⁊ Ꞇꞃiꞅꞇeꞅ upꞅꞇiᵹanðeᵹ ꞇo ꞃꞃoceꞅꞅiun mið þam Ꞇhanunche hẏ ᵹan ꞅceale.

Denique membranæ iſtæ nobis conſervarunt memoriam ſodalitiorum, ſive fraternitatum quarundam, quas Epiſcopus & Canonici *Exonienſes* communes inſtituerunt cum aliis piis hominibus ad conſervandam charitatem & pietatem promovendam.

On cꞃiꞅꞇeꞅ naman. ⁊ Scs̄ Peꞇꞃuꞅ Apoꞅꞇoluꞅ anð ᵹilðꞅcipe iꞅ ᵹeᵹaðeꞃoð on Ƿuðebuꞃᵹ-lanðe. ⁊ ꞅe ƀ Oꞅƀn. ⁊ þa canonicaꞅ innan Scs̄ peꞇꞃuꞅ minꞅꞇꞃe on Exceꞅꞇꞃe habað unðeꞃꝼanᵹen þone ilcan ᵹeꝼeꞃꞅcipe on bꞃoðoꞃ ꞃæðenne ᵹemænelice ꝼoꞃð mið oðꞃum ᵹebꞃoðꞃum. Nu ðoð hiᵹ æꞇ ælcum heoꞃðe ꞇo ᵹecnapniꞅꞅe þam Ꞇanonicon anne peniᵹ ꞇo Eaꞅꞇꞃon ælce ᵹeaꞃe. ⁊ ealꞅpa æꞇ ælcum ꝼoꞃðꝼaꞃenum ᵹilðan æꞇ ælcum heoꞃðe ænne peniᵹ ꞇo ſapul-ſceoꞇe. ſe hiꞇ bonða. ſe hiꞇ piꝼ þe on þam ᵹilðꞅcipe ꞅinðon. ⁊ þaꞇ ſapul-ᵹeꞅceoꞇ ꞅceulon þa canonicaꞅ habban. ⁊ ꞅpilce þeniꞅce ðon ꝼoꞃ hiᵹ ꞅpilce hiᵹ aᵹon ꞇo ðonne. ⁊ Ðiꞅ ſinðon heoꞃa nama þe beoþ on þam ᵹilðꞅcipe. Bꞃihꞇꞃi. Wilnoð. Ealðꞃine. Leoꝼꞃic. Bꞃihꞇmæꞃ. Alꝼꞃic. Eðmæꞃ. Eðꞃine. Alᵹaꞃ. Eðꞃi. Wlpoꞃð. Alpoꞃð. Eðꞃine. Ᵹoðꞃi. Oꞅᵹoð. Aðeleoue. Bꞃihꞇmæꞃ. Ᵹoðꞃic.

In Chriſti, Sancti Petri Apoſtoli nomine, ſodalitium unum inſtitutum eſt [c] *in Wudeburglande, &*

---

quod neque crucis ſignis, neque aliquo ſigillo ceræ impreſſo confirmatur. Quinimo neque ſignorum, neque ſigilli ulla mentio fit, quorum alterutro *Eadweardi* chartæ omnes corroborari ſolebant. Adde quod ſine ſignis vel ſigillis nulla charta confici poteſt, ut enim charta donum ſic chartam ſigna vel ſigillum confirmat. Huic vero chartæ ſubſcriptum inſulſe legitur nomen Regis nudum abſque ullo ſive ſigno ſive ſigillo his in verbis. *Ego Eadweardus Rex hoc donum cautione* [*i. e.* charta] *hac affirmo*. IV. Fictitiam eſſe ut eam crederem, facit altum ſcriptorum de hac celebritate apud *Exoniam* ſilentium, cum in cathedram ſuam, brachium ejus dextrum Rege, Regina vero ſiniſtrum prehendente, inductus *Leofricus* eſſet. V. In charta ipſa ne una quidem litera, quæ non eſt *Normannica* ſive *Romana*, ſpectatur; quamvis manus *Saxonica* diu ab *Edweardo* denato, & adventu *Normannorum* apud *Anglos*, ut inſtrumenta, regeſta, & alia MSS. vetuſta oſtendunt, in uſu erat. Denique charta hæc falſarii commentum eſſe oſtenditur ex eo quod annus Xti. ML. coincidit cum indictione III. & Epacta VI.

Ejuſdem etiam furfuris ſunt quæ de ſede Epiſcopali *Exoniæ*, & inthronizatione *Leofrici*, leguntur in MS. (quod olim fuit Eccleſiæ *Exon.*) Bibl. *Bodl.* Med. 76. quæ in monaſtici ſui *Anglicani*, p. 220, 221. publicavit *Gulielmus Dugdalius*, qui chartas à *Rogero Dodſworth* incredibilis diligentiæ viro congeſtas, abſque fere omni ſive diſcriminis ſive cenſuræ nota univerſas, heu! in *Sax.* minus verſatus monaſtico ſuo publicavit.

a Peninᵹaꞅ. *b* Id eſt, *Et hæc acta erat cauſa in Curia Exoniæ civitatis, quæ apud Willelmum de Buhut convocata eſt*. *c* Vel *in Wudaburgenſi prædio*.

Epiſcopus

Episcopus Osbernus cum canonicis Sancti Petri monasterii & aliis fratribus eandem societatem in communi charitate fraternâ inierunt. Præterea fratres stipulati sunt se annuatim ad Pascha Canonicis unum denarium domatim exsoluturos. Quinetiam quoties diem obierit aliquis sodalis, sive maritus sit, sive uxor, promiserunt se omnes pro demortui anima domatim collaturos unum denarium, quos quidem denarios mortuales habebunt canonici, ut ea ministeria mortuis persolvant, quæ persolvere debent. Hæc autem nomina sunt sodalium, Brihtwius, &c.

On Ƿudeburge-lande is eac anoðer gildscipe gegaderod criste. ⁊ Sce̅ petre. ⁊ hig dod to Martinus mæssan of ælcum heorðe anne penig into sc̅s petrus minstre þam Canonicon. ⁊ ælc sawul-gesceot ealswa: æt ælcum heorðe ænne penig. and Ðis sint þæra manna nama. Kytel. Ðeoderic. Ðurword. Ailnoð. Ailmer. Ƿulmer. Ailric. Alfgær. Sewine. Alwine. Edric. Alwi. Alword. Hierding. Edmær. Godwine. Colswein. Brihtric. Edwine. Ælword p̄. Soemer.

Of cliftunes gildscipe. Isaac p̄. Almær. Godwine. Alwine. Brihtric. Beorning. Hierding. Ðeodric Edwin. Gladwine. Aluri. Leowine. Sæwor. Toui. Hemming. Sæuue. Ailric. Alwine. Edrun. Ailword. ⁊ Lifgiue. Edwine. Alfric. ⁊ Alfric. Edwine. Edgive. Wlfric. Ƿada. Godwine. Ailhild. Aluid. Edgiue. Lifgiue. Edgive.

Of Colutunes gildscipe. orðric p̄. Almer. Ailwine. Alword. Athesta. Godric. Algær. Alfric. Osmær. Hiaðemær. Siric. Ƿulword. Ailric. Edric. Alfrid. Almær. *dein sequitur:* Her kyþ on þissere bec þ Gedmær Sternægles sune hefð alised Leofilade his mega ut of topperhamme-lande mid IIII ⁊ XX penuge æt Ceolrice. Heordinges gerefa Eadnoþos sune. ⁊ þærto is gewitnes. Alwine preost. ⁊ Ailford pudding. ⁊ Heording. ⁊ his broðras. ⁊ Ƿulford at Iacobes circan. ⁊ huga se ræda. ⁊ eall þ hundred at topperhamme ⁊ se þis undo hæbbe he Godes curs. ⁊ Sca̅ Maria efre butan ende.

Of Alwines Gildscipe on wudebirig. Alstan. Leawine. Ailwine. Aðelhild. Ailric. Ðureword. Algær. Sigær. Aluið. Edmær. Alword. Ærwine. Dirling. Leowi. Godwine. Edwine. Brihtwine. Ordric. Brungær. Alwin. Særic. Godwine. Algær. Hiending. Algær. Edrihe. Vivet. Alwine. Edgive.

Of Bridafordes gildscipe. Edwine. Wlfric. Sæwine. Sæmær. Edwine. ⁊ Edwine. Alfric. Leowine. Ailric. Leofric. Alwine. Edmær.

Of Cliftwike. Waltere p̄. Edmær. Leowine. Sænoð. Swein. King. Ailword. Algær. Særic. Edri. Edwine. ⁊ Edwine. Edri. Siword. Edwine. Ailmær. Dunning. Godwine. Snelling. Dirwine. Godwine. Sæwine. Edric. Bruning. Særi. Seleri. Ordgiue. Edgiue.

Of þam gildscipe on lege. Ailri p̄. Tyrri p̄. Willm. Alfred. Gosfræg. Ailword. Edwine. Osgæd. Osword. Godric. Brihtric. Cola. Ƿunric. Ailsi. Alword. Alnoð. Algær. Edwine. Leofric. Dirling. Brihtric. Bilebald. Lifgiue. Estmær. Limmær. Ailwine. God.... Sexman. Rocgere. Siword.

Of Hnutwille. Godric. Alwine. Edwine. Godwine. Godric. Wlfric. Alfric. Leofric. Dunewine. Alger. Edwine. Edgið.

Of Colatune. Alwine. Treddasunu. Godric. Ailric. ⁊ Beorn. Brihtmær. Almær. Ordric. Dirwine. Ƿurma. Dunning. Siword. Alfric.

Of Sidemuða. Algar. Ailric. Wlwine. Wnking. Ailmær. Edri. Brihtric. Alfric. Alrric. Alri. Ludwine. Kinsta. Wlfric. Ailric. Kipping. Edwine. Alfgiue. Edgið. Alfgiue. Edwine. Osword. Alfric. Alri. Alwine. Leowine. Almær. Sceott. Leowine.

Of Halsforda. Ilberd p̄. Edwine. Alwine. Wlford. Limmær. Ailmær. Leofric. Edwine. Edri. ⁊ Edri. Edwine. Leowine. Fugel. Edwine. Ealdwine. Ailword. Ordulf. Sæword. Algar. and Limmær.

Of Hwitastane. Edzi. Godric. Edwine. Leowine. Aluric. Ealdwine. Alwine. Særi. Sægar. Wlri. Algar. Edri. Kari. Wiking. Wnning. Siword. Alword. Ailwine. Leowine.

Of Examutha. Godgið. Esgar. Edrid. Ailward. Ailwine. Leowine. Sænoð. Wiking. Herman. Edword. Sceggi. Atli. Sæword. Rotbd. Siword.

Sodalitia hæc *clericorum* sive *Sacerdotum* cum *laicis* instituta in memoriam mihi revocant, Showere, Societates sacerdotum cum sacerdotibus olim etiam iniri solitas; cujus rei exemplum quoque exhibet MS. bibl. *C. C. C. C.* quod inscribitur *Miscellan.* G. p. 55. Etenim ibi extat transcriptum sodalitii instituti à *Wulstano* cum præfectis, & fratribus septem monasteriorum; scilicet Monasterii *Eoveshamensis, Ceortisigensis, Bathensis, Perscorensis, Wincelcumbensis, Glocestriensis,* & *Wigornensis,* cujus stipulati sunt sodales se Deo obedientes & Regi fideles fore & multa alia fraternæ charitatis & pietatis officia se præstituros, plane *quasi,* sicut scriptum est, *cor unum & anima una,* essent.

On drihtnes naman hælendes cristes. is þ Ƿulstan b̄. on drihtnes naman hæfð geræd wið his leofan gebroðra þe him getreowe synd for gode ⁊ for worulde. Ðæt is þonne ærest Ægelwig ab̄b. on Eofesham. ⁊ Ƿulfwold ab̄b. on Ceortisige. ⁊ Ælfsige ab̄b. on Baðan ⁊ þa gebroðra. ⁊ Eadmund ab̄b. on Persċoran. ⁊ Rawulf ab̄b. on Ƿincelcumbe. ⁊ Særle ab̄b. on Glewecestre. ⁊ Ælfstan decanus on Ƿigracestre. Ðæt is. þ we willað georne gehyrsume beon Gode. ⁊ Sca̅ Mariam. ⁊ Sce̅ Benedicte. ⁊ us sylfe gerihtlæcan swa neah swa we nyhst magon to þam rihte. ⁊ beon swa hit awriten is, *Quasi cor unum, & Anima una* :. ⁊ we willað urum worold-hlaforde Willelme cyninge. ⁊ Mahchilde þære hlæfdian hold

beon for Gode. ⁊ for worulde:· ⁊ habbe we us geræd betweonan to ure saule-þearfe· ⁊ to ealra þara gebroðra þe us under-þeodde synd. þe munuc hades synd. ꝥ is. ꝥ we willað beon, an annesse. swylce ealle þas VII. mynstras syn an mynster. ⁊ beon swa hit her beforan awriten is. Quasi cor unum, et anima una. ðis ꝥ we ælcere wucan singan II. mæssan on ælcum mynstre. synderlice for eallum gebroðrum. Monan-dæge. ⁊ frigedæge. ⁊ wite se broðor þe capitula mæsse wuca bið. ꝥ þas mæssan geforðige. for þa gebroðra. þe libbende synd. ⁊ for ælcan forðfarenan broðor· ælc þæra þinga foredon swilce hig ealle ætgedere on anum mynstron wæron:· ⁊ nu is þara aboda cwydrædenne ꝥ hig willað beon Gode gehyrsume. ⁊ heora biscope to heora gemænelicum þearfe. ꝥ is. ꝥ heora ælc sceal don an C. mæssan. ⁊ for his agenra handa gebycge. ⁊ an C. þearfendra manna gebaðige. ⁊ þa fedan. ⁊ ealle þa gescygean. ⁊ ælc singe himsylf VII mæssan. and him foredon XXX. nihta his mete beforan him. ⁊ ænne pænig on uppan þam mete:· God us gefultumige. ꝥ we hit þus motan gelæstan. ⁊ mid suman Gode ge-eacnian. Sic fiat.

Ðis synt þara gebroðra naman on Eofesham. ꝥ is ærest Ægelwig abb. ⁊ Godric abb. ⁊ Ægelwine decanes. ⁊ Ordmær. ⁊ Godefrid. ⁊ Ðeodræd. Regnold. ⁊ Eadric. Ælfwine. ⁊ Eadwig. Colling. ⁊ Leofwine. Ælfric. ⁊ Wulfwine. Sired. ⁊ Bruning. Ælmær. ⁊ Ælfwine. Ægelric. ⁊ Ægelwyrd. Dunning. Sægeat. Uhtræd. ⁊ Eadweard. Eadmund. Ulf. Brihtric. Wulfsige. Sexa. Ælfwine. Wlmær. Ægelwig. Ðis syndon þara gebroðra naman on Ceortisige. ꝥ is ærest Wulfwold abb. ⁊ Ælfward. ⁊ Sælaf. Oter. ⁊ Godwine. Æþestan. ⁊ Eadgar. Eadmær. ⁊ Godwine. Ælfwine. ⁊ Benedict. Siwine. ⁊ Alfwold. Brihnnoð. and Ælfric. Godric. ⁊ Ælfric. Oswald. ⁊ Ælfric. ⁊ Wulfward. ⁊ Wulfric. Ðis synd þara gebroðra naman on baðan. ꝥ is. ærest Ælfsige Abb. ⁊ Ælfric. Leoswig. ⁊ hieðewulf. Ælfwig. ⁊ Ægelmær. Eadwig. ⁊ Godwine. Ægelwine. ⁊ Oswold. Ælmær. ⁊ Ðeodwold. Eadric. Ægelmær. Sæwulf. Ðured. Ægelric. ⁊ Hærlewine. ⁊ Godric munuc on Malmesbyrig. ealswa ure an. ⁊ ealswa Wulfferd Wices broðor on tantune.

Verum è Cod. MS. Cotton. Bibl. Vitellius E. 18. fol. 8. conſtat Monaſteriorum Sodalitates ad majorem numerum in citerioribus ſæculis creviſſe. *Iſtæ ſunt Conventiones in iſta eccleſia, Burch. Wigornienſ. Glocestrie. Redinge. Teokesb. Certeſie,* * *Bertonio. Helienſ. Abendon. Glaſton. Scſ. Pancraci. Scſ. Albani. Scſ. Cuthbert. Scſ. Marie de Merton. Malmesbiri. Scſ. Edmundi. Scſ. Petri Weſtmonaſterii. Werecciaelle, Romeſie. Becci. De Bello.* Vide etiam Bibl. Cott. Domitian. A. 7. fol. 33. b. & fol. 45, &c. Veſpâſian. B. 24. fol. 11, &c. Veſpaſian. A. 6. fol. 63. Titus D. fol. penult. Sodalitium ſacerdotum cum ſacerdotibus ſequatur Laicorum nobilium cum ſuæ conditionis Laicis Sodalitium Cantabrigiæ inſtitutum, quod Latine verti propterea quod docti aliqui viri non ita pridem in *Saxonicis* minùs verſati in eo ſibi perſpexiſſe videbantur nonnulla quæ bonarum literarum Academiam, Academiæ ſaltem incunabula, ante tempora Nortmannorum apud *Cantabrigienſes* fuiſſe demonſtrant. Hinc in Dictionario *Gulielmi Somneri* ſub vocibus gild & ðegen, ðegena gild on Grantabrycge *Anglice* transfertur **Gentleman-Hall in Cambridge.** Cujus (*inquit*) mentio in charta quadam imperfecta in Bibliotheca *Cottoniana*. Hæc *Somnerus*, non à ſe inſpecta charta illa *Cottoniana*, quæ imperfecta eſſe dicitur, ſed alterius cujuſdam Lexico-graphi proculdubio verba deſcribens, qui Sodalitium hoc quo nobiles cum nobilibus Cantabrigiæ Societatem inibant, *Saxonicarum* literarum non adeo gnarus, *chartam*, eamque imperfectam eſſe cenſebat. E cod. *Cottoniano*, qui inſcribitur, *Tib.* E. 5. fol. 75.

Her is on þis Gewrite siu geswitelung þære geradnisse þe þius geferrædden geræd hæfþ on þegna Gilde on Granta-brycge. ꝥ is þonne ærest ꝥ ælc oþrum aþ on haligdome sealde soþre heldrædenne for Gode ⁊ for worulde. ⁊ eal geferræden þæm á sylste þe rihtost hæfde; Gif hwilc gegilda forþfære gebringe hine ealgegildscipe þær he to wilnie. ⁊ se þe þærto ne cume gylde Syster huniges. ⁊ se Gildscipe hyrfe be healfre feorme of þone forðferedan. ⁊ ælc sceote twegen Pænegas to þære ælmessan. ⁊ man þær ogebrynge ꝥ gewise æt sce̅ Æþeldryðe; ⁊ gif þonne hwylcum gyldan þearf si his geferena fultumes. ⁊ hit gecyd wyrþe þæs Gildan nihstan Gerefan butun se gilda sylf neah si. and se gerefa hit forgymeleasi gegyldean pund. gif se hlaford hit forgymeleasie gyldean pund. buton he on Hlafordes neode beo. oþþe leger-bæra; ⁊ gyf hwa Gyldan ofslea. ne si nan oþer butun eahta pund to bote. gif se Stlaga þonne þa bote oferhogie. wrece eal Gildscipe þone Gildan. ⁊ ealle beran. Gif hit þonne an do beran ealle gelice; ⁊ gif ænig Gilda hwilcne man ofslea. ⁊ he neadwraca si. ⁊ his bismer bete. ⁊ se ofslagana twelf hende sy fylste ælc Gegylda healf mearc to fylste gyf se Ofslagena ceorl sy twegen oran. gif he wylisc si anne oran; Gif se Gilda þonne hwænne mid dysie ⁊ myd dole slea. bere sylf ꝥ he worhte; ⁊ gif Gegilda his Gegildan þurh his agen dysi ofslea bere sylf wiþ magas ꝥ he bræc. ⁊ his gegilde eft mid eahta pundum gebycge oþþe he þolie á geferes. ⁊ freondscipes; ⁊ gif Gegilda myd þæm ete oþþe drince þe his Gegildan sloge. butun hit beforan Cyninge. oððe Leod Bisceope. oððe Ealdormen beo. gilde an pund. butun he æt-sacan mæge mid his twam geselun ꝥ he hine nyste; Gyf hwilc gegilda oþerne misgrete. gylde anne Syster huniges. ⁊ gif hwa oþerne misgrete gylde anne Syster huniges butun he hine mid his twam geselun geladie; Gif cniht wæpn brede. gild se hlaford an pund. ⁊ hæbbe se hlaford æt ꝥ he mæge. ⁊ him eal Gildscipe gefylste ꝥ he his feoh of hæbbe;

⁊

⁊ gif Cniht oþerne gewundie ƿrece hit hlaford ⁊ eal Gyldscipe on an sece þæt ð........ he sece ꝥ he feorh nebbe; ⁊ gif Cniht binnan stig sitte. gylde anne Syster huniges. ⁊ gif hwa fot-setlan hæbbe do ꝥ ylce; ⁊ gif hwilce Gegilda ut of lande forðfere oððe beo gesycled. gefeccan hine his Gegildan. ⁊ hine gebringan deadne oððe cucene. þær he to wilnie. be þæm ylcan wite þe hit gecweden is. gif he æt ham forðferð ⁊ Gegilda ꝥ lic ne gesæcð; ⁊ se Gegi da þe ne gesece his morgen spæce. gilde his Syster huniges.

VERSIO.

In hoc ſcripto continetur narratio inſtitutionis, quam Socii ſodalitatis nobilium in Cantabrigiâ ſanxerunt. Primo inſtitutum eſt quod omnes Socii, tactis S. reliquiis, jurabunt ſe ſyncere fideles fore ſuis ſingulis conſociis, tam in iis quæ deum, quàm quæ mundum ſpectant, & quod univerſa Societas eum ſemper adjuvabit, qui juſtiorem cauſam habet. Si quis Socius moriatur ab univerſa Sodalitate efferetur in Sepulturæ, quem elegerit, locum, & quiſquis ad eum efferendum non venerit Sextarium [1] *mellis ſolvet, & Sodalitas alteram partem ſumptuum accommodabit, quæ ad juſta ſolvenda in ſilicernio, ſeu epulatione funebri impendentur, & ſinguli inſuper ſodales duos denarios Eleemoſynes nomine erogabunt, ex qua, quantum convenit, vel oportet, ad Sanctæ* [2] Etheldrythæ *Eccleſiam perferetur. Et ſi cui ſodalium, ſuorum conſodalium auxilio opus ſit, id denuntiabitur* [3] Gerefæ, *qui ſodali illi maxime erit vicinus, niſi ſodalis ille in proximo ei ſit. Et ſi* Gerefa *eum adjuvare neglexerit, libram ſolvito. Pariter ſi præſes Sodalitatis ei in ſubſidium venire neglexerit libram ſolvito, niſi per domini negotia illi non licet, [vel domino in ære gravi obſtrictus ſit] aut valde ægrotetur. Si quis Socium occidat, non amplius quam octo libras ſatisfactionis gratia ſolvito. Si vero, qui occidit, ſatisfacere contumaciter recuſaverit, univerſa ſodalitas Socium vindicabit, & omnes in id ſumptus dabunt. Verum ſi unus quis id faciat, omnes in impenſis erunt pares. Si quis autem Socius qui egenus eſt quenquam occidat, & ei compenſatio facienda eſt, tum ſi* [4] *occiſus valeat* M.CC. *Solidos, unuſquiſque Socius dimidiam marcam conferet. Sed ſi occiſus, colonus ſit, contribuet quiſque Socius duas oras; ſi vero Wallus, duntaxat unam. Si aliquis Socius quenquam temere & petulanter occidat, ipſe compenſato. Siquis vero Socius petulantia ſua actus Socium occidat, conſanguineis ejus ipſe ſatisfaciat, & præterea conſocium ſuum octo libris redimat, aut Sodalitii, & fraternitatis jus perdito. Et ſiquis Socius cum eo, qui conſocium ſuum occidit, niſi in præſentia regis, Epiſcopi vel comitis, comedat, aut compotet, libràm pendito, ni cum duobus conſacramentalibus inficiari poteſt ſe illum non noviſſe. Si quis Socius alterum durius & illiberaliter appellet, Sextarium mellis pendito; ſi vero quenquam alium inciviliter & aſperius appellet, Sextarium mellis etiam ſolvito, niſi ſe cum duobus conſacramentalibus poterit purgare. Si famulus [armiger] gladium ſtringat, dominus ejus unam libram pendito, quam quibus poterit cunque modis ab eo repetito, & in eâ repetendâ univerſa ſodalitas illum adjuvabit. Et ſi famulum famulus vulneret, id vulnerati dominus cum univerſa ſodalitate vindicabit.............. & petat, quod vitâ non fruatur.* [5] *Si famulus in via cuiquam inſidietur, Sextarium mellis ſolvito, & ſi tendiculam, ſive decipulam ponat tantundem pendito. Si quis Socius apud exteros moriatur aut æger ſit, conſocii eum accerſunto, ferantque ſive vivum, ſive mortuum ad quemcunque voluerit locum; aut pœnas dent, quæ conſtituuntur. Siquis vero domi moriatur, & Socius qui ad petendum ejus corpus non iverit, & Socius qui* [6] ne gesece his morgen-spæce, *Sextarium mellis Solvito.*

Fraternam hanc ſodalitatem *Cantabrigiæ* factam poſtremo excipiat altera, SHOWERE, quæ *Exoniæ* veſtræ conflata erat. Hanc autem ex ejuſdem Cod. fol. 76. deſcriptam, & *Latio* donatam Tibi & *Exonienſibus* tot quot antiquorum cultores ſunt, lubens, & honoris cauſa offero.

Ðeos gesamnung is gesamnod on Exanceastre for godes lufun. ⁊ for ussre saule þearfe. ægþer ge be ussres lifes gesundfulnesse ge eac be þæm æfteran dægum þe we to godes dome for us sylfe beon willaþ. þonne habbaþ we gecweden þæt ure Mytting sie þriwa on. XII. monðum. ane to scē Michaeles mæssan oðre siðe to scē Marian mæssan ofer Midne Winter. þriddan siþe on eall Halgena Mæsse-dæg ofer Eastron. ⁊ hæbbe ælc Gegilda. II.

---

[1] *Mel* in maximo pretio erat apud *Septentrionales* gentes, utpote quas hydromeli, vel mulſum maxime delectabat, iiſque in vini loco erat. [2] De *S. Etheldrytha* vid. *Bedæ* hiſt. Eccleſiaſt. lib. IV. cap. XIX, XX. [3] Gerefa, *vicecomitem, præpoſitum urbis* vel *portus,* tungerefam & portgerefam dictum, item gerefam *hundredi*, vel *Trithingæ*, ut & *decurionem* ſignificat, quorum, ut videtur, plures hujus ſodalitatis Socii fuerunt. [4] Vide ad finem LL. *Æthelſtani* R. quæ de *Weris* ſeu *capitum æſtimatione* dicuntur. [5] Vel forſan, *ſi famulus in loco dominis deſtinato ſederit, Sextarium mellis Solvito, & ſi ſcabello uti præſumpſerit, tantundem pendito.* [6] Hæc verba forſan ſic reddenda ſunt: *qui exequiis ejus,* vel *concioni funebri, quæ pro eo habetur, non interfuerit.* Ut enim antipherna, ſeu bona, quæ viciſſim loco dotis à marito in matrimonium adferuntur, vel donatio propter nuptias, *Anglo-Saxonice* vocantur Morgen-gife, vel Morgen-gifu, quòd maritus ea uxori ſuæ erogat die nuptiarum ante nuptiale convivium: ſic funebris oratio Morgen-spæce dicta eſſe videtur, quod ante convivium funebre haberi ſolebat.

‡ F Sesteras

Sesteras Mealtes. ⁊ ælc cniht anne. ⁊ sceat Huniges. and se Mæsse-preost á singe twa Mæssan oþre for þa lyfigendan frynd. oþre for þa forðgefarenan æt ælcere Mittinge. ⁊ ælc gemænes hades broðor twegen Saltera-Sealma. oðerne for þa lyfigendan frynd. oþerne for þa forð-gefarenan ⁊ æft forð-siðe ælc monn. vi. mæssan oððe vi. Saltera Sealma. ✠ ⁊ æt suþ-fore ælc mon. v. peningas. ⁊ æt hus-bryne ælc mon anne pen. ⁊ gif hwylc man þone an-dagan forgemeleasige. æt forman cyrre. iii. Messan. æt oþerum cyrre. v. æt þriddan cyrre ne scire his nan man butun hit sie for mettrumnesse. oððe for hlafordes neodde. ⁊ gif hwylc monn þone andagan ofer-hebbe æt his gesceote bete be twifealdun ⁊ gief hwylc monn of þis Geferscipe oþerne misgrete gebete mid xxx. peningum. þonne biddaþ we for godes lufun. þ ælc mann þæs Gemittinge mid rihte healde. swa we hit mid rihte gerædod habbað. God us to þæm gefultumige.

VERSIO.

*Agitur hic conventus in urbe Exonienſi, Dei & animarum noſtrarum gratia, ut ea ſtatuamus tam quæ ad Salutem & ſecuritatem noſtram in hac vita ſpectant, quam in diebus futuris, quos ipſi coram Deo judice nobiſmet optamus. In hoc igitur conventu coacti decrevimus, ut tribus vicibus annuatim comitia haberentur: prima in feſto S. Michaelis Archangeli, ſecunda in feſto S. Mariæ proxime ſequente Solſtitium brumale, & tertia * in omnium Sanctorum feſto, quod poſt paſcha celebratur. In ſingulis autem comitiis quiſque Socius præſtabit duos Sextarios polentæ, & quiſque famulus unum cum ſuo Symbolo mellis. Sacerdos etiam in iis duas miſſas cantabit, alteram pro vivis, alteram pro mortuis amicis. Quiſque etiam Laicus frater cantabit duos Pſalmos, alterum pro amicis, qui inter vivos ſunt; & alterum pro iis, qui ſunt mortui. Porro quiſque † vice ſua ſex miſſas, aut* VI *Pſalmos cantandos ſuis ſumptibus curabit. Et cum Socius aliquis peregre profecturus eſt, conſocius quiſque quinque denarios; & cum domus alicujus conflagraverit, unum denarium quiſque etiam contribuet. Si vero quiſquam condicta comitiorum tempora neglexerit, prima vice, in tres celebrandas miſſas, impenſas faciat; ſecunda, quinque miſſarum impenſis multetur; ſi vero tertia monitus abfuerit non pugabitur, niſi ægritudine aliqua laboret, vel domini negotiis impeditus fuerit. Condicta etiam conveniendi tempora ſi quis forte prætermittat, duplicetur illius Symbolum. Si vero quis ex hac ſodalitate conſocium ‡ ſuum inciviliter eo durius appellaverit, cum triginta denariis id compenſato. Denique dei gratia quemque obſecramus, ut quæ in hoc conventu decernuntur, rite obſervet, quemadmodum rite à nobis inſtituuntur. Deus autem in iis ſervandis nos adjuvet.*

Vide etiam Sodalitatis aliud exemplar, *Saxonice*, bibl. *Cott. Titus*, D. fol. penult. Verum, Showere, ut commentarium hunc noſtrum, jam plus ſatis longum, de uſu, qui erat apud *Anglo-Saxones*, acta curiarum contractûs, & id genus res civiles apud ſe geſtas, monaſteriorum inſcribendi libris concludam; ultimo loco ſequantur, quæ ſcripta reperiuntur *Normanno-Saxonicè*, in initio Codicis MS. Evangeliorum *Saxonicorum*, qui eſt in bibliotheca C. C. C. *Cantab.*

Her sutelað on þissere cristes bec þ Ælfwig se red hæfð geboht silfne ut æt Ælfrige abb. ⁊ eallen hirede mid anon punde. þar is to gewitnes eall se hired on baðan. Crist hine ablende. þe þis gewrit awende.

Her swutelað on þisse cristes bec þ Edric æt fordan hæfð geboht segifu his dohtor æt Ælfrige Abb. ⁊ æt þam hirede on baðan to ecum freote. ⁊ ealle bire ofspring.

Her swutelað on þisse cristes bec þ Ælfric scot. ⁊ Ægelric scot synd gefreod for Ælfriges Abbodes saple to ecan freote þis is gedon on ealles hiredes gewitness.

Her swutelað on þissere cristes bec þæt Sirine Leofwies sunu æt Lincumbe hafuð geboht sydeflæde ut nu wif Scyllingan. wonegan æt Iohanne þam bisceope. ⁊ æt eallon þæm hirede on baðon to ecum freote. ⁊ herto is gewitnesse Godric Ladda. ⁊ Sæwold. ⁊ his twegan sunan Scirewold. ⁊ Brihtwold.

Her swutelað on þisse cristes bec þ Iohann hæfð geboht Gunnilde þurkilles dohtor æt Gode Leofenades lafe to healfan punde on ealles hiredes gewytnisse. Crist hine ablende. þe þis writ awende. ⁊ he hefð hi betæht criste. ⁊ Scē Petre for his moder saple.

Her swutelað on þissere bec þ Sæwi hagg æt widecumbe hæfð gedon ut his twegen sunu æt Ælfrige abbude on ealles hiredes gewitnesse.

Her swutelað on ðisse cristes bec. þa forewardan þe þe prior on baðan. ⁊ ealle þa gebroðran habbað gemaked wið Sæwi. ⁊ wiþ þeodgifu his wif. þ is. þ we habbað heom geunnen of Godes half. ⁊ of S. Mar. ⁊ of S. Petres. ⁊ of ure þa broþerrædenne. ⁊ þa bedrædenne for life. ⁊ for deþe. ⁊ gelænd heom þ land of þære stræte þe ure wæs. heore hus on to rymende. þa wile þe hi libbeþ. ⁊ hi us þar togenes gifeð. þ hi us to hyrsumien wylleð. ⁊ holde beon. mid eallon þam þe hi magon. ⁊ cunnen. ⁊ æfter heore tweire dæie. Sæwies ⁊ Đeodgyfe hi gefeþ heore hus. ⁊ heore land ⁊ ure criste. ⁊ S. Petre. to þam þat **me hi fægere underfo. ⁊ holdlice for heore sapla beo. her is to gewitnesse.

---

* Id eſt, Calendis Maii. vid. librum H. Leſtrangei, cui titulus, **The alliance of Divine offices.** Prim. Edit. p. 158. Secund. Edit. p. 148. † Forſan *poſt mortem ſuam*, vel *in obitum Socii.* ‡ *Vel* male tractaverit. ** *Me* pro *men*, ut ſupra *ma* pro *man.*

Osward

Osward preost. ⁊ Willm ðe clerece. ⁊ huga þe portgerefe. ⁊ Beorning. ⁊ Leofric. and Heoþewulf. ⁊ Burehard. ⁊ Wylri. ⁊ Leofræi. ⁊ Ælfword þe smiþ. ⁊ Edwy scredes sune. ⁊ Rodd. þe Frencisce.

Her sutelað on þissere cristes bec. þ Ægylmær bohte Sæþryþe æt Sewolde abbude mid III. maxan [*i. e.* mancussan] on ealles hiredes gewitnysse. ⁊ ofer his dæg. ⁊ his wifes dæg beo se man freoh. crist hine ablende. þe þis gewrit awende.

Her sputelað on þissere cristes bec. þ Wulfwine harebeard bohte æt ælwige abbude ælfgyþe mid healfan punde. on ealles hiredes gewitnesse. ⁊ crist hine ablend. þe þis gewrit awende.

Her sputelað on þissere bec. þ Ægylsige bohte wynric æt Ælwige abbude mid anon yre [*i. e.* ore.] goldes. þysses is to gewitnysse Ælfrið portgereua. ⁊ eal se hired on baðon. crist hine ablende. þe þis gewrit awende.

Ex his emptionibus & venditionibus ſervorum, quæ ad conſervandam earum memoriam *Anglo-Nortmannicè* ſcriptæ ſunt ante Evangelia in codice bibl. *C. C. C. C.* conſtat & illas, quas ſupra deſcripſimus ex folio alterius MS. codicis, ejuſdem bibliothecæ, ex hoc vel alio libro Evangeliorum, qui monaſterii *Bathonienſis* olim fuit, deſumptas fuiſſe.

Sed quæres forſan, SHOWERE, ſi tamen id quærere Tu potes, quibus inductus rationibus, tot manumiſſiones ſervorum ex vetuſtis membranis deſcripſerim, quas quidem varias ob cauſas mihi deſcribendas arbitratus ſum; quum quod ſervorum manumiſſionis ſpecies, tum quod fines, propter quas, ſervi manumiſſi eſſent; tum etiam quod ſpecies nummorum & pretia, quibus empti eſſent, oſtendunt; tum denique, quod modis, quibus manumiſſio apud majores noſtros procedebat, docent. Primo igitur manumiſſionis ſervorum ſpecies oſtendunt; ut qui vel *libertate donati* ab iis, in quorum poteſtate erant, vel *redempti* erant. Libertate donati perinde duplicis generis ſunt: vel qui *donatione*, quam appellant *inter vivos*; vel donatione à *defunctis* relicta, & ab hæredibus præſtanda, quam *legatum* vocant, juſtam libertatem aſſequuntur; Quorum utriuſque exempla in ſuperioribus habentur. *Redempti* pariter duplicis generis ſunt, vel à ſe redempti, vel ab aliis. A ſe vero redempti, vel ſe ſolos, vel ſe cum ſuis redimebant. Hæc autem *ſui*, & multo magis *ſui* & *ſuorum* redemptio, ſervitutem apud majores noſtros humanam, imo vere Chriſtianam fuiſſe probat, utpote apud quos ſervi non ſemper dominis, ſed ſibi aliquando acquirebant, & peculia ſua habebant, & quibus etiam dare & legare non inutiliter quis poſſet. Secundo ſervorum, quas deſcripſimus, manumiſſiones oſtendunt fines, propter quas libertate donati, vel redempti eſſent. Hæ autem variæ fuerunt. Nunc enim quis redimit ſervum, vel ſervam, ſolam, vel cum ſuis, propter naturalem, nunc propter conjugalem affectum, nunc propter amorem Dei, & ſuam, vel aliorum, ſive qui in vivis, ſive qui mortui eſſent, ſalutem; nunc etiam ob majorem rerum, quæ gerendæ erant, ſolennitatem, ut tranſlationum ſanctorum, nuptiarum, & id genus rerum celebritatem; nunc denique ſervos ſervaſque piis hominibus redimere placuit, ut eos è ſervitute redemptos ſervitio Domini Dei perpetuo addicaret. Tertio, ſervorum manumiſſiones, quas exhibuimus, non ſolum pretia, quibus ſervi ſive ſoli, ſive cum ſuis redimi ſolebant, ſed nummorum, & ſummarum ſpecies & nomina oſtendunt, quos *peningas*, *pundas*, *oras*, *mancuſſas*, & *marcas*, tum auri, tum argenti vocabant, quibus in redemptionum, quæ produximus, tabulis diligenter invicem collatis, non ſolum quantum ſinguli valebant, ſed quota pars majorum minores erant, à curioſis forſan poteſt etiamnum cum majore certitudine, quam antea exquiri. Denique oſtendunt modos, quibus à majoribus noſtris ſervi manumitti ſolebant; ut à defunctis teſtamento; à vivis in curiis comitatûs, Hundredi; in Eccleſiis & venalium foris, palam & coram teſtibus, iiſque *portas apertas*, *&* *vias liberas denuntiando*. Quæ ſi de *Græcorum* & *Romanorum* moribus ſcire omnia juvat, & operæ pretium à doctis putatum eſt; Eadem certe de majorum noſtrorum ritibus digna eſſe, quæ à doctis, præſertim antiquorum ſtudioſis, ſcirentur, nemo niſi difficilis & inſolentis ingenii ſemidoctus auſus erit negare.

Forſan etiam rationes ſcire velis, propter quas nomina teſtium & cognomina fere ſemper omnia, quæ actis ſuperioribus ſubſcripta ſunt, tam diligenter deſcripſerim, quæ profecto multa ſunt. Nam primo *nomina* teſtium, præſertim eorum, qui Reges, magnates, aut ampliſſimæ dignitatis homines fuerunt, non ſolum obſcuros hiſtoriarum locos quandoque elucidant, & incertos extra dubium omne ponunt, falſoſque corrigunt & emendant; ſed defectus etiam aliquando ſupplent, & quis cui coætaneus fuit, oſtendunt in actis genuinis, & in fictitiis & ſpuriis falſitatem evincunt. Dein quoad *cognomina*, quæ diverſi generis ſunt, maxime curioſorum intereſt & ea quoque ſcire, quippe quæ Gentilium nominum, quibus familiæ & tribus apud nos diſtinguuntur, primordia ſunt, & quodammodo nobis non ſine magna voluptate origines noſtras referunt. Eorum quæ in ſuperioribus occurrunt, alia à *loco*, alia ab *affectionibus animi* vel *corporis*, alia denique à *parentum nominibus*, ſumuntur, quæ à Grammaticis *patronymica* vocantur.

Quæ à loco ſumuntur, exprimuntur vel cum præpoſitionibus *Anglo-Saxonibus* æt, on, in, vel inna; vel *Dano-Normannicâ* *a* quæ ſignificat *in*; vel *Gallo-Normannicâ* de. Primi generis ſunt in ſuperioribus * æt frome, æt hwitastane, æt STOCE, æt hwitecircan, æt priſetun, æt bur-

* Frome. Whitſton. Stoke. Whitchurch. Preſton. Burn. Holcombe. Wurley. Heſtrey. Quick. Pinnoc. Buſh. Kinſtan, & Kinneſtan. Bec.

nan, æt holcumbe; on paplea, on heþatpipe, on cuicu, on cuike, on pinnoc, inna burc. Secundi generis sunt à puldpaham, à punþopda, à kinstane, à cuike, à bec. Tertii generis sunt, de Salci, [a] de hage, de Salep. Quæ ab affectibus animi vel corporis sumuntur, ea exprimuntur cum articulo, vel sine articulo, & in superioribus hæc sunt, [b] hpita, se peda, pæde, healta, modig, se blund, se blaca. Patronymica vero duplicis generis sunt, vel quæ terminantur more veteri in ing, vel quæ circumscribuntur, ope nominis suna, vel sunu, vel sune, pro quo in *Normanno-Saxonicis* non raro per abbreviationem scribitur s'. Prioris generis in superioribus sunt Pudding, vel putting, *Puttæ filius*. Bryning, *Brynæ filius*. Dyrling, *Dyrli filius*. Teolling, *Teollæ filius*. Beorning, *Beorni filius*. Dunning, *Dunni filius*. Snelling, *Snelli filius*. Tulling, *Tulli filius*. Bruning, *Brunæ filius*. Hierding, *Hierdi filius*. Hiending, *Hiendi filius*. Kipping, *Cippi filius*. De hujus autem formæ Patronymicis, sic *Ælfricus* Grammaticus in præfatione de partibus orationis: Sume [Naman] syndon patronymica þ synd fæderlice naman. æfter grecirсum þeape. ac seo leden spræce næfað þa naman. hi synt spa ðeah on Englisce spræce. Penda. 7 of þam [c] Pendingc & Pendingas. Cpicelm. 7 of þam Cpicelmingas. 7 fela oðre. De his autem patronymicis tria, SHOWERE, observanda sunt; primo quod nonnulla propria hominum in ing terminata accersenda sunt à *Dano-Saxonico* ing, quod *pratum* denotat, (ut Sceaping, à quo *Ang.* Shipping,) quæ inter propria à loco formata accensenda sunt. Secundo, quod ing patronymicum deducitur ab inge veterum *Septentrionalium*, quod *Juvenem* & *Junium*, *Juventutis deum* significat; adeo ut Pending idem est, ac *juvenis Penda*, vel *Penda Junior*, &c. Tertio, quod *Anglo-Normannicè* ing mutatur in ig, exterminato N. & ig denuo in y vel i. Sic in superioribus legitur [d] Dunning & Dunnig. Putting & Puttig. Sic à Tulling fit Tullig, & à Tullig, Tully. à Teolling Teollig, & à Teollig, Teolly, vel Tolly; quorum utrumque jam sunt nomina gentilia apud *Anglos*. Sic à patronymico Pending fit Penning, & deinde gentile Anglicum Penning, & Penny. Porro notandum est hujus formæ patronymica veteres *Anglo-Saxones* in describendis genealogiis maximè usos esse: ut Chron. *Sax.* Gibs. An. DLX. Ælle feng to Norðan-hymbran rice. idan forðgefarenum. 7 þ heold XXX pintep. Ælle pæs Yffing. Yffe Uscfreaing. Uscfrea Pilgising. Pilgis Pestepfalening. Pestepfalena Sæfugling. Sæfugl Sæbalding. Sæbald Sigegeating. Sigegeat Spæfdæging. Spæfdæg Sigegearing. Sigegear Pægdæing. Pægdæg Podening. Poden Friðopulfing. Veruntamen in genealogia *Christi* Salvatoris nostri, *Luc.* cap. III. 23. *Heliæ filius* vertitur per patronymicum periphrasticum Helies sunu. Cujus formæ multa occurrunt in exscriptis hic à nobis membranis: ut Snelling Tullinges sunu. Godpine Leopines suna. Edmær Norðmannes sune. &c. Occurrunt etiam non pauca scripta abbreviatim cum apocopes notâ: ut Ricard Alcas'. Hrodolf Alcas'. Ricard Osannas'. Willm Edpis'. Silpies'.

Ab antiquis autem hominum propriis patronymicè formata cognomina, quæ olim distinguendis ejusdem nominis personis tantum serviebant, jamdiu ad distinguendas familias & gentes, quod supra dictum est, non apud nos solum, sed etiam apud *Germanos*, *Danos*, *Suecos*, *Norvegos* & *Islandos*, imo & apud *Belgas* usurpata sunt. Sic à proprio *Normannico* [e] Hugo, vel Haugo, quod in pergamenis nostris scribitur quoque *Hygo* & *Hyga*, & *animum* vel *mentem* denotat, fit gentile Hux pro Hucs, g in c mutato; ut & Hygs, vel Hygges; & g in c verso Nostrum Hics, quod nunc scribitur Hicks, Hickes. Sic à *Nortmannico* Rou, quod in superioribus toties pro Roll *Gallonormannicè* occurrit, formatur gentile Rous. Sic etiam à *Saxonico* Sæmær, quod in superioribus occurrit etiam scriptum Semer, Sæmer, & *Normanno-Saxonice* Seomer, & ILLE MAGNUS, CLARUS, ILLUSTRIS significat, fit nomen gentis, SOMERS, quæ se jam jactat *Angliæ* dedisse virum, secundum nominis notationem, *Maximum* & *Clarissimum*, in quo uno ea sane omnia conveniunt, quæ olim potuit in prætore Roma, & in Summo Cancellariæ præfecto jam nunc *Anglia* potest optare; scilicet cum Summa juris peritia, Summaque amplitudine & auctoritate, non minor sapientia; & in cognoscendis, ac definiendis litigantium causis, suum cuique tribuendi constans & perpetua voluntas.

Inter cognomina, quæ à loco sumuntur, merito etiam numerantur ista, quæ in isc vel isce formantur: ut Frencisce, Londenise, quæ in superioribus etiam leguntur. Quæ etiam effectus animi vel corporis significant, aliquando substantivè in tralatitia significatione exprimuntur: ut Godwis se bucca, forsan *ob impudicos mores* ita appellatus. Osbern Hauoc, quod *rapinæ deditus* esset, forsan ita dictus. Sic Ælpin se cing, id cognominis forsan habuit, *à regio animo*; ut *à piceo colore*, Pulfric Pig, unde gentile nostrum Pike. Adjectiva etiam affectus corporis vel animi significantia non raro in substantiva transeunt, composita cum substantivo, veluti man, fot,

---

[a] Ang. Haye. Heller. [b] Ang. White. Read. Holt. quod etiam inter localia numerari jure potest, utpote derivatum ab holt, *Lucus*, *Sylva*. Woody. Blunt. Blake. A cognomine autem *Holt*, Gentile nomen *Holtorum*, quorum ingens decus, & patriæ ornamentum, prænobilis vir CAROLUS HOLT de *Aston* in Comit. *Warwic.* Baronettus. [c] Corrupte pro pending. quod habet codex Coll. divi *Johan. Oxon.* [d] Dunning, & Downing. [e] Enn er thialffa Preitte ras vid Þann er Huge hiet Pad var hugur min, *Sed Hugo ille cum quo in stadio Thialfus contendit animus meus fuit.* Eddæ *Islandicæ* Mythol. XLI.

&

& ſimilibus, ut Blaceman, quod idem ac Blaca denotat, ſcilicet *ſubalbum* vel *pallidi vultûs hominem*; quikuoꞇ, πόδας ὠκὺς, &c. Cognomina ſubſtantiva quoque non raro munus vel magiſtratum, quem quis gerebat, vel artem, quam quis exercebat, denotabant: ut Ruolꝺ ſe [a] cniht, *Ruoldus eques*. Sweigen Scylꝺwirhta, *Sweinus Scutarius*. Alger ſe Webbas, *Algerus Textor*. Roger ſe Stiparꝺ, *Rogerus Oeconomus*. Osbern ſe Capellen, *Osbernus Capellanus*. Leoword þe Smith, *Leowordus faber-ferrarius*. Wicceng Baſtwægen, *Wiccingus Scapharius*, vel *remigum præpoſitus*. Oſward preoſt, *Oſward presbyter*. Willm clerec, *Wilhelmus clericus*. Wulꝼſige cynges gerefa, *Wulfſigus comes regius*. Heorꝺing gerefa, *Heordingus vice-comes*. Leowine ſe canon, *Leowinus canonicus*. Se Prior, ſe Abboꝺ, & conſimilia multa.

Ubi notandum eſt eos, qui cœlibes à ſacris muneribus cognomina ſortiti ſunt, illa in agnatos ſuos, quos hæredes inſtituebant, derivâſſe; ut Gentilia **Preiſt, Clerc, Prior, Frier**, [b] **Munk** vel **Monk, Canon, Biſhop**, hodiè monſtrant.

Præterea in antiquis membranis cognomina multa reperiuntur ſubſtantive, & cum & ſine articulo formata, quæ ab aliqua parte vel nota corporis, ob quam quis notabilis erat, deſumpta ſunt: ut Alfric Hals, *Alfricus à collo dictus*, Aluric ſpot, *Alfricus à nævo*. Osbern [c] Ceaca, *Osbernus à bucca* vel urceo. —— Sceanca, —— *à cruribus*. Ælfric miꝺ tham berde, *Ælfricus à longa barba*, & alia quæ in membranis noſtris cernuntur; ut Algar Oxawamb, *Algarus ab immani ventre*; Alwi kya, *Alwigus à vaccis*, vel *Alwigus ab ovium mulgendarum ſtabulo*. Porro ab *arboribus* & *floribus* majores noſtri cognomina ſumſerunt: ut Ælwi [d] Haſel, *Ælwigus Corylus*. Sewin [e] Pinca, *Sewinus Cariophyllus*. Denique nonnulla cognomina in vetuſtis actis leguntur, quæ aut nullam ſignificationem habent, aut quorum ſignificationes in obſcuro latent: ut Semer Spetlether; Ricard Kykebeau: Ælfgar Hellebula; Aſcytil Butapeit: Ricard [f] Trencard; Ægelric Bygga; quæ omnia caſu potius quam conſilio data videntur, niſi quod Bygga verbale à *Saxonico* bycʒan, *ædificatorem*; & Trencard *Dano-Normannice* **dreng-hard**, & **drenc-hard**; *ſtrenuum militem*, vel *ſtrenuum potatorem* denotat. Nam apud veteres *Danos* & *Norvegos*, è quibus *Nortmanni* oriundi ſunt, in compotationibus haud ſecus ac in prælio durare & prævalere, magnum quidem ſemper facinus & laude dignum, exiſtimatum erat. Hæc pro occaſione data, SHOWERE, de majorum noſtrorum cognominibus; quæ apud poſteros ſuos in gentilia tranſierunt.

Jam, ſi placeat, de tempore, in quo primum prænominibus cognomina addi cœperunt, paucis inquirendum eſt. Apud ulterioris ævi *Anglo-Saxones*, raro *binomines* in legendis *Saxonicis* occurrunt, ſi illos excipias qui, data occaſione, ſibi cognomina patronymica adſciverunt, aut quibus ab aliis data ſunt, ut ab ejuſdem nominis perſonis, eorum ope, diſtinguerentur. Sic ante adventum *Danorum*, *Eadbrihtus Northymbrorum R.* vocatur Eaꞇinʒ, *Eatæ filius*; & Eaꞇa, Leoꝺƿalꝺinʒ, *Leodwaldi filius*: Chron. *Sax. Gibſ.* DCCXXXVIII. Sic regnante *Æthelwulfo Weſt-Saxonum R.* quidam nobilis Baꝺanoð, teſtamentum ſolemne faciens, per cognomen Beoꞇꞇinʒ, ab aliis ejuſdem nominis, & forſan à Baꝺanoð quodam, qui ſubſcripſit teſtamento, ſe diſcriminari intendens, deſignari voluit. Ic Baꝺanoð Beoꞇꞇinʒ cyðo, ⁊ ƿꞃiꞇan haꞇo hu min ƿilla iꞅ. Cætera, SHOWERE, infra te expectare jubeo, cum de *Anglo-Saxonum* teſtamentis tractaverimus. Sic etiam longe ante *Danorum* ingreſſum, *Æthelbryhtus Cantwarorum R.* cognominatur Eoꞃmenꞃiceꞅ ꞅunu, *Eormenrici filius*: Chron. *Sax. Gibſ.* DLII. & *Oſredus Northymbrorum R.* ut multos alios prætercam, Alchꞃeꝺeꞅ ꞅunu, *Alcredi filius*, appellatur: DCCLXXXIX. Primus autem *Anglo-Saxonum*, quem ego cognomine non patronymico notabilem animadverti, eſt *Offa*, Abbas ille *Medeshamſtedenſis*, qui *Beonne appellatus*: Chron. *Sax. Gibſ.* Anno DCCLXXV. ſcil. XVIII annos ante appulſum *Danorum*: on þaꞅ kinʒeꞅ ꝺaʒum Oꝼꝼa ƿæꞅ an Abboꞇ oꝼ Meꝺeꞅhamꞅꞇeꝺe BEONNE ʒehaꞇen. Se ilca BEONNE, *&c.* Sic etiam *Eadbrihtus* ille *Cantiorum R.* ſed nondum rex factus, ante invaſam à *Danis Angliam*, & longe antequam domini cum moribus ſuis apud *Anglos Dani* prævalerent, cognomento Ƿꞃæn inſignitus eſt: Chron. *Sax. Gibſ.* An. *Chriſti* DCCXCIV. anꝺ þy ilcan ʒeaꞃe Eaꝺbꞃyhꞇ on-ꝼenʒ ꞃice on Cent. þam ƿæꞅ oðeꞃ nama nemneꝺ Ƿꞃæn, *eodem anno Eadbryhtus capeſſit regnum in Cantio, cui cognomen fuit* Ƿꞃæn. ſic an. MDCCXCVI. Anꝺ heꞃ Cenƿulꝼ Meꞃcna cyninʒ oꝼeꞃheꞃʒaꝺe Canꞇƿaꞃa oð meꞃꞅc. ⁊ ʒeꝼenʒ Eaꝺbyꞃhꞇ Ƿꞃæn heoꞃa cyninʒ, *Hoc etiam anno Cenwulfus Merciorum R. devaſtavit Cantwarorum terram*

---

[a] Hinc gentilia noſtra, **Cnight, Steward**, & regiæ familiæ divinum cognomen **Stuart**, ut & **Chaplain**; ac **Smith**, multis viris magnis clarum, ſed in nemine clarius, quam in noſtro *Thoma Smitho*, S. T. P. per totum literarum orbem ſuis operibus maxime noto: **Boſon, Preiſt**, & **Preiſtman. Clerk, Prior**; **Congreve**, *Theocrito Anglo* clarum. **Greave. Greaves**, *Gravio* non ita pridem *Oxonienſi*, & *Grævio Urtra-jectino* profeſſore glorioſum cognomen. [b] Immortale cognomen illius Præclari *Weſt-Saxonis Georgii* **Monk**, non ita pridem Ducis *Albemarlenſis*, & Regni *Anglicani* inſtauratoris. MDC.LX. [c] Unde gentile noſtrum **Cheok**, *Johanne* iſtius cognominis equite aurato, ob doctrinam & mores præclaro, notiſſimum. [d] Nunc etiam **Haſell**. [e] Nunc **Pink**; & forſan **Fynch** vel **Finche**, quo inter gentilia nihil ornatius, præſertim in honorabili viro *Hennageo*, *Henn. M. Cancellarii* filio, gentis ſuæ & togæ forenſis maximo ornamento. [f] Nunc **Trenchard**, quod antiquæ & prænobilis familiæ apud occidentales *Anglos*, *W. Saxonum* poſteros, gentile etiamnum cognomen eſt.

uſque ad Mariſcum, & cepit Eadbryhtum Præn, *illorum regem.* In legibus, quæ in textu *Roffenſi, Saxonice* ſcriptæ, judicia civitatis *Lundoniæ* inſcribuntur, duo binomines memorantur; nempe lege X. in *Saxonico* exemplari, quæ verſionis Bromptonianæ XVII eſt. hiſt. *Angl. Antiq. Script.* Col. 855.

Teoðe ꝥ þa ƿitan ealle ſealdon heora ƿedd ealle togædere þam arceƀ æt Þunreſfelda. þa ælfeah ſcybb. ⁊ brihtnoð oddan ſunu coman togeaneſ þam gemote þær Cingeſ ƿorde: Quæ ſic verto: *Decimo omnes optimates una dabunt vadium ſuum Archiepiſcopo apud Thundreſfeldam, quum* Ælfeah Scybb, & Brihtnoth Oddan-Sunu *ad conventum juſſu Regis venerint. Bromptonus* autem, qui in *Saxonicis* ſciolus fuit, malè diſtinguit inter *Ælfeagum*, & *Scybbum* (ac ſi duo viri eſſent) in ſua verſione; quæ hæc eſt: *Item quod ſapientes omnes dederunt vadium ſuum inſimul Archiepiſcopo apud Thundresfeldam, quando Ealfeagus, Scybb, & Brihtnodus, Odonis filius, venerunt ad concilium ex ore Regis.*

In *Danicis* autem & *Flandricis* ſcriptoribus, qui antiquorum temporum res geſtas tradunt, nuſquam non occurrunt *Binomines* heroes ſuis conſpicui cognominibus: ſic antiquiſſimus ille omnium *Deorum Odinus,* ut cæteros intactos prætercam, innumera cognomina habuit: ut Alfader, Aldfader, Herra, Hnikari, Ome, Oske, Suidor, & ſimilia perplurima, quæ videre eſt in *Eddæ Iſlandorum* prima parte, fabulâ III. & in ſecunda parte, de variis appellationibus inter nomina *Odini.* Sic in *Saxonis Grammatici* hiſtoria *Danica*, binomines Reges & duces multi memorantur; ut Han *Fridlevus* cognomento *Celer.* Iſtiuſmodi quoque ſunt Rati *Fionicus*, Scalk *Scanicus*, Alf Aggi *filius*, Olvir *Latus*, Gnepia *vetulus*, Bo *Brami filius.* Orin *Anglicus*, Ubbo *Freſicus*, Ary *altero caſſus lumine*; Roe, quem barbæ prolixitas cognomento inſignem fecit, *Brandmicæ* cognomen habens, Sle *oppido*, cum *Hacone genam ſciſſo.* p. 143. Editionis *Soræ* M.DC.XL.IV. Id genus haud pauca alia alibi dedimus, ex ſpecimine *Iſlandiæ* hiſtorico, per *Arngrimum Ionam Iſlandum*, arctoi orbis ſidus fulgentiſſimum edito, *Amſtælodami*, 1648. Ut, *Thranderus*, Nuobein dictus, à *crurum gracilitate. Thorderus* Hræda. *Thorbrandus* Orrekur. *Thoralfus* Hin ſtarke. *Ormerus* Tosku-bakur. *Thorkillus* Hin haffve. *Gunulfus* Kreppa. *Biorno* Oflate. *Thornkillus* Kernamule. *Olverus* Barna-kall. *Thorbernus* Farla-kappe. *Raffenerus* Hin-hermske. *Kircus* Hinn raude. *Thorarinus* Krokur. *Thorgerus* Floskubakur. *Kolſven* Hin rame.

In *Crymogæâ* ſuâ, multos etiam præclaros *Iſlandiæ* viros, qui cognomentis gaudebant, æternitati cum ſuis cognominibus conſecravit: ut *Barderum*, qui dictus eſt Snæſelſas; *Heraldum*, qui harfagra, *pulchricomus*; & Dofra-foſtre dictus eſt, quod à *Dofrane enutritus*; *Haquinum*, qui *Adelſtenius*; *Cetillum*, qui haurdakare; & *Torleifum*, qui Hinn-ſpake, *ſapicns* appellatus erat. Quibus etiam adde *Wemnadum*, cui Jordlokar; *Egillum*, cui Skallagrimus; *Atlantem*, cui skamme; *Biornonem*, cui Buna; *Theodorum*, cui Skeggi; *Helgonem*, cui Biota; & ne Fœminæ choro deſint; *Iorunem*, cui Manvitzbrec; & *Thorunam*, cui Hyrna cognomen erat. Hiſce etiam accedunt *Thorerus*, cognomento yrnathorer; *Haraldus* Gulskeg; *Scuta* Darskegg; *Siguardus*, à prudentia, σοφιώδης; *Thorſteinus Rufus*; *Haraldus Crudelis*; *Olaus Manſuetus*; *Magnus Nudipes*; *Olaus Sanctus*; *Magnus Clemens*, Rex Norvegiæ, *Eiperus*, à *legum ſcientia* Logoider; *Ormerus Robuſtus*; *Snorro* Gode; *Thorſteinus* Thorſcabyr; & *Ulfo* cognomine Skialge.

Sic in hiſtoriis RR. Septentrionalium *Snorronis Sturlonidis*, quas ex MSS. codd. edidit, & verſione gemina notiſque illuſtravit *Johan. Perinskiold*, cognomentis ſuis, non minus quam nominibus illuſtres, Reges & heroes ad poſterorum notitiam, ſuo quiſque ordine & ævo deſcenderunt. In prima parte, quæ primævorum RR. res geſtas tradit, *Odinus* Aſa, i. e. *Aſiaticus*, appellatur. *Dagus* Spaca, i. e. *Sapiens. Ottarus* Wendilkraka; *Rolfus* kraka, *Cornix*; *Solvo* Juþa; *Ingialldus* illraþa, *malitioſus*; *Ivarus* Viþfadma; *Olaus* Tretelgio; *Halfdanus* huitbein; *Gudreidus* Beiþi, *venator*; *Olaus* Geirſtaþa Alſi; *Ragnvalldus* herþum hærra, *altos humeros habens*, cognomenta habent. In parte ſeptima, quæ continet hiſtoriam *Olaui R.* qui helga, *Sanctus*, cognominatus eſt; rex *Angliæ Canutus*, in noſtris ſemper uninominis, Hinn riki, *dives*; & filius ejus à noſtris *Hardacnutus*, haurþa vel horþa, *durus* appellatur. Sic etiam ſimul ac aliqua pars *Angliæ* in binominum *Danorum* poteſtatem redacta fuerit, uſque obtinere in ea cœpit cognomentorum uſus, dum progreſſu temporis ad totius *Angliæ* imperium *Canuto* provecto, non tantum aulam, ſed ab aula maxime remotas plagas cognomina perſonarent. Sic *Thani* fere omnes, quorum mentio facta eſt in actis illis curiæ comitatus *Herefordenſis* ſupra deſcriptis, quæ, *Canuto* regnante, *Aegelnotheſtani* habita erat, ſuis cognominibus ad prænominum quodam modo magnificentiam inſigniti commemorantur. Ðurcil hƿita; Tofig prude; Ægelƿeard æt Frome; Godric æt Stoce; Ðurig Stægðman; Ægelrig þe Reada; Omnes, O lepidi! novo ritu binomines, quam vos glorioſos ad curiam cognominibus veſtris crepantes proficiſci mihi videre videor. *Edwardo* verò, qui *apud Nortmannos enutritus, in Nortmannum*, ut *Ingulphus* loquitur, *pene tranſiit*, regnum adepto, amplius crevit binominum numerus. Etenim ille non tantum *Anglicos* ritus dimittere, & *Gallo-Normannicos* introducere contentus eſt; ſed *Nortmannos*, quorum ingentem numerum ſecum ex *Gallia* adduxit, ad magiſtratûs honores & munera publica, tam regni, quam ſacerdotii evexit. Hinc, eo regnante, legimus de Osgod Clapa, de Grymkytel, *i. e. Danicè* Kytel grima vel Kytel hin grime; de *Rodberto Gemiticenſi*, & binominibus aliis haud paucis, quorum favori *Angli* velificari volentes, cognomina proculdubio ſibi ſumpſerunt: ut Ælfric hƿita, & alii quos ſuperiores chartæ nonnullæ oſtendunt. Regno ad *Wilhelmum*, Normanniæ ducem, tranſlato, *Angli* in *Normannicos* mores ruentes, *Nortmannorum* more,

cogno-

cognomina ſibi quum patronymica, tum aliunde petita, à *prædiis*, *ſilvis*, *villis*, *oppidis*, ab *animi corporis*que *dotibus* & *affectibus*, ab *officio*, *magiſtratu*, *negotiis*, *rebus geſtis*, ab *artibus* tum honeſtis, tum ſordidis, & fere ex omni rerum genere adſciverunt. Hoc abunde, SHOWERE, quæ ex Eccleſiæ veſtræ *Exonienſis* archivis, in publicum protulimus, cognomina demonſtrant. Tum enim, quum eſſe *Anglicus* eques, loqui *Anglice*, *Anglorum* more chartas conficere, quinetiam quum eſſe *Anglus* dedecori eſſet; eſſe uninominis, *Anglicano* ritu, non turpe ſolum & opprobrii quid plenum, ſed grave & moleſtum fuiſſe nemini dubium eſſe poteſt; præſertim ei, ad quem *Anglo-Nortmannæ* illius nobilis fama pervenit, *Roberto* Henrici I. ex Concubina filio quæ nupta eſſe noluit, quod *binis nominibus* nondum honeſtaretur. Ea autem erat MABILA, filia unica, hæreſque ROBERTI FITZHAIM, Domini de *Glocefter*, inter quam, & regem, proxenetæ partes agentem, ut virginis animum filio ſuo conciliaret, extat dialogus à *Roberto Glocefſtrenſi*, anteriorum temporum celebri Poetâ, rythmicè contextus, quem hic infra habes, non ex exemplari, quod in Bibl. *Bodl.* aſſervatum conſulere *Londini* non poſſum, ſed ex *Seldeni* libro, qui inſcribitur **Titles of Honour.** p. II. cap. V. deſcriptum.

......he ſeold is ſone to her ſpouſing avonge,
This maid was ther agen, and with-ſaid it long.
The King of-ſought her ſuith ynon, ſo that atten ende
MABILE him anſwered, as gode maid, and hende.
Sir, heo ſede, wel I chot that your herte ope me is,
More vor mine heritage, than for my ſulve I wis.
So vair eritage, as ich habbe, it were me grete ſhame,
Vor to habbe an loverd, bote he had an to-name.
Sir ROBERD LE FITZHAIM my faders name was
And that ne might nought be his that of his kunne nought nas.
Therefore, Sir, vor Godes love, ne let me no mon owe
Bote he habbe an two-name war thorou he be iknowe.
Damoyſele, quoth the King, thou ſeiſt well in this caſe
Sir Roberd le Fitzhaim thy fader two-name was
And as vair two-name he ſhall habbe, gif me him may viſe.
Sire ROBERD LE FITZREY is name ſhall be.
Sire, quoth this maid tho, that is a vair name.
As who ſeith all, his life, and of great fame,
Ac what ſholde his ſonne hote thanne, and hi that of him come.
So ne mighte hii hote whereof nameth gone.
The King underſtood, that the maid ne ſaid no outrage
And that Glouceſtre was cheif of ire heritage.
Dameſeile he ſaid tho, thi loverd ſhall have a name.
Vor him, and vor his heires vair without blame.
Vor ROBERD EARLE of Glouceſtre his name ſhall be, and his,
Vor he ſhall be Earle of Glouceſtre, and his heirs I wis.
Sire, quoth this maid tho, well liketh me this
In this forme I chole that all my Gode be his.
Thus was Earle of Glouceſtre firſt imade there
Ac his Roberd of all thulke that long biuore were;
This was Endleue hundred yere and in the ninth yere right
After that ure Loverd was in his moder alight.

Gulielmus invictiſſimus *Angliæ* conquiſitor, & *Gulielmus* ejus filius & in regno ſucceſſor, quibus nullum quidem gentile cognomentum; ille *Nothi*, ſive *Baſtardi*, quod patri ex concubinâ natus; hic vero à rutila cæſarie, *Rufi* cognomen ſortitus eſt. His, inquam, principibus nullum gentile cognomen; imo genti è qua orti ſunt, *Rodlonis* ſcilicet, vel *Rollonis* ſtirpi, quæ ſi antea initium neſcivit originis, *Rollonidum* vel *Rollungorum* progenies dici poterat, nomen quidem nullum fuit. Equidem, hoc me mirari aliquoties ſubiit, SHOWERE, propterea quod veterum RR. *Septentrionalium* gentes, patronymica, quibus ab invicem diſtinguerentur, ſua quæque habuerunt.

Hanc obſervationem acceptam referimus SNORRONI STURLONIDI in ſecunda *Eddæ Iſlandorum* parte, ubi in Sectione cui titulus **Vpprune nockra konga heita**, ſic ſcribit de *Halfdani* R. qui uxorem duxit *Algivam* ſapientem, novem filiis, à quorum ſingulorum nominibus ſuis familiis gentile cognomen patronymicum inditum eſt. I. **Hillder er hilldingar eru frakomner**, *Hillder à quo Hilldingi.* II. **Neffer er Niflunger eru frakomner**, *Neffer à quo Niflungi.* III. **Aude er Audlingar eru frakomner**, *Aude à quo Audlingi.* IV. **Yngui er ynlingar eru frakomner**, *Yngui à quo ynglingi.* V. **Dagur er Daglingar eru frakomner**, *Dagur à quo Daglingi.* VI. **Brage er Bragningar eru frakomner**, *Bragi à quo Bragningar.* VII. **Bodle er Budlingar eru frakomner**, *Bodle à quo Budlingi.* VIII. **Lofdi er Loffdungar eru frakomner**, *Lofdi, à quo Loffdungi.* IX. **Sigar, þadan eru Siklingar komer**, *Sigar, à quo Siklingi.* Sic etiam pergit: **fra-**

skyllde i DANMARCK eru Skioldungar Komner, *à Skioldo Rege Daniæ dicti sunt Skioldungi.* Fra volsunge i Franklande eru volsungar komner, *à Volsungo Rege Franciæ Volsungi.* Skelffer hiet eirn herkongur, og hans ætt kallast skelvingar, su kinslod er i Austurvegum, *A Skelfero Rege Skelfingi dicti sunt, cujus prosapia in oriente est.* *Skylldum* illum sive *Skiolldum*, à quo gens regia *Daniæ Skiolldungi* appellati sunt, *Odini* filium fuisse dicit *Eddæ* scriptor. Prolegom. cap. III. Sem odenn hafde skipt Þui lande med sonum synum, Þa byrlade hann ferd syna nordur, og kom i Þad land er Þeir kalla Reid Gotaland, og eignadest i Þiu lande alt Þad er hann villde, og sette Þar till landrada son sina er skioldur hiet, hanns son var fridleifur, Þadan ær su ætt komenn er SKIOLDUNGAR heita Þad eru dana kongar, oc Þad heiter nu Jotland er Þa var kallad REIDGOTALAND, *Ubi primum Odinus terram istam* (Saxonicam) *inter filios distribuisset, profectus est versus Septentrionem, & in aliam migravit terram, quæ tunc REIDAGOTALANDIA dicta erat, ubi pro arbitrio quicquid voluit, vendicavit. Huic terræ præfecit filium suum SKIOLDUM, ex hoc Fridleifus genitus est, ex cujus stirpe SKIOLDIADÆ appellati, Daniæ RR. descenderunt. ista vero Reidogotalandia, nunc Jutlandia vocatur.*

Ynlinga saga, sive *Ynlingorum historia*, scripta est à *Snorrone Sturlonide*, quæ primam partem facit historiæ RR. *Septentrionalium.* Verum ex *Ynglorum* stirpe regiâ, neque aliqua ex alia, oriundus quisquam vett. RR. *Septentrionalium*, gentis suæ nomen in historiis *Septentrionalibus* sibi in cognomen sumpsit. Idem observat de majoribus nostris, tam *Danis*, quam *Saxonibus*, *Henricus Spelmannus*, in literis, quas ad *Ptolæmonem Rosecrantzium*, Danorum Regis apud *Anglos* legatum, dedit; in quibus sic scribit: *Certe apud historicos nostros, qui de Danis copiosius tractarunt, quam ipsi Dani; nullus, quod sciam, occurrit Saxo vel Danus, gentili fretus cognomine. Neque ejusmodi quempiam repperi inter Gallos veteres apud Gregorium Turonensem, nec sub mediis seculis apud Aimoinum, nec inter Longobardos apud Paulum Warnefredum, seu Diaconum.*

Fateor tamen in historiis nostris, ut & aliarum gentium, deprehendi, interdum alium atque alium bino compellatum nomine, neutro tamen gentili.

* Certum est igitur majores nostros sive *Anglo-Saxones*, sive *Anglo-Danos*, quum cognomento-

---

* Nonnulla tamen occurrunt *Anglo-Saxonice* scripta in Codice *Cottoniano*, qui inscribitur *Tiberius*, B. 5. fol. 76. b. ad finem Evang. *Joh.* post verba; *Capere eos qui scribendi sunt libros*; quæ primo intuitu gentem quandam, HATTEORUM nomine insignitam, in comitatu *Hartfordæ* vel *Heortfordæ* olim floruisse, probare videntur. Quod quidem concedendum est, si vox HATTE, quæ pro HATEN, *dictus, vocatus*, sæpissime usurpatur, Gentis nomen proprium, ut prima facie videtur, esse statuatur. Ego participium esse judico. Verum vetustatis *Anglo-Saxonicæ* studiosi, ut liberam de hac re ferant sententiam, en iis iterum iterumque legendum, considerandum, quod ibi scriptum est integrum exhibeo.

Dudda ƿæs gebur into Hæðfelda. ⁊ he hæfde þreo dohtor. an hatte Deorƿyn. oþer Deorsƿið. þridde Golde. ⁊ ƿullaf on Hæð-felda hæfð Deorƿynne to ƿife. ⁊ Ælfstan æt tæccingaƿyrðe Deorsƿiðe to ƿife. and Ealhstan Ælfstanes broðar hæfð Goldan to ƿife:· Hƿita HATTE ƿæs beocere into Hæðfelda. ⁊ Tate HATTE his dohtor ƿæs Ƿulfsiges modor Scyttan. ⁊ Lulle HATTE Ƿulfsiges sƿeostor Hehstan hæfð to ƿife on ƿeala-dene:· Ƿifus ⁊ Dunne ⁊ Seoloce syndan inbyrde to Hæðfelda. Dudung HATTE ƿifuses sunu sit on ƿealadene. Ceolmund HATTE Dunnan sunu sit eac on ƿeala-dene. and Æðeleah HATTE Seolecan sunu sit on ƿealadene. ⁊ Tate HATTE Cenƿaldes sƿeostor Mæg hæfð to ƿife on ƿelgan. ⁊ Ealdelm hyre þryðe sunu hæfð Tatan dohtor to ƿife:· Ƿærlaf HATTE ƿærstanes fæder ƿæs riht æht to hæðfelda. heold þa grægan sƿyn:· Brada HATTE ƿæs gebur to Hæð-felda. ⁊ Hƿite HATTE þæs Bradan ƿif ƿæs geburen dohtor to Hæðfelda. seo Hƿite ƿæs ƿærstanes. ⁊ ƿærðryðe. ⁊ Ƿynburge þridde modor. ⁊ sƿærstan sit æt ƿadtune hæfþ ƿinnes sƿeostor to ƿife. ⁊ Ƿine hæfð ƿærðryðe to ƿife. ⁊ Dunne sæt on Ƿadtune ƿæs inbyrde to Hæðfelda. ⁊ Deorƿyn HATTE hire dohtor hæfð cyneƿald on Mundene to ƿife. ⁊ Deornað HATTE hire broðar bið mid Cyneƿalde. and Dudde HATTE Ƿifuse dohter sit æt Ƿilmundeslea:· Cynelm HATTE Cenƿaldes fæder ƿæs gebur into Hæð-felda. ⁊ Manna HATTE Cenƿaldes sunu sit æt Ƿadtune under Eadƿolde:· Buhe HATTE ƿæs Dryhtlafes moddrige ƿæs aƿaren ut of Hæðfelda into Eslingadene. ⁊ Æþelƿyn ⁊ Eadugu ⁊ Æþelgyð heo ƿeran ðreo gesƿeostra. ⁊ tileƿine. ⁊ Duda ƿæron ealle þære bugebearh. ⁊ Ealstan Tileƿine sunu. ⁊ ⁊ Ƿulfsige Eadugu sunu. ⁊ Ceolem Æþelgyðe sunu. ⁊ Ceolstan. ⁊ Manƿine:· Ðis cyn com of Felda. Deoraƿulf Cyneburhe sunu. ⁊ his tƿa sƿeostra. ⁊ Cynric æt Clæfring is heora Eam. þas men synd TATAN magas æt Hæðfelda þæs Gebures.

In descriptione hac quarundam Gentium, sive familiarum, quæ ex *Hæthfelda*, sive *Hatfelda* comitatus *Heortfordensis* & olim & nunc insigni oppido ortæ sunt, constat vocem HATTE in omnibus perinde ac in primo, quo occurrit, loco esse nomen participiale, quo familiarum descriptores familiariter, si dicam, usi sunt. Secundo constat non unam sed plures hic esse descriptas familias, in quarum stirpibus & capitibus recensendis participium HATTE, à verbo hatan quod *vocare, appellare* significat, deductum pariter omnibus in participiale significatione usurpatur.

rum

rum usus obtinere cœperit, *Gentili* non usos esse cognomine, ut mos jamdudum apud nos fuit; ex quo utentium quasi consensu, Nomen ad designandam personam, & cognomen ad gentem denotandam, ex qua quisque oriundus est, usurpatum & veluti institutum est. Quoad tempus autem in quo cognomina personalia in Gentilia primum abire cœperunt, id quidem, SHOWERE, ut ego puto, fuit cum gentes, sive tribus, & familiæ, insignibus quæque suis, quæ nos Gallice *Armes* vocamus, designari solebant. Insignium vero usus ad distinguendas gentes & familias ex eo ortum suum duxit, quod gentium & familiarum principes, signo crucis recepto, ex omni natione Christiani nominis ad bellum, quod sacrum dici solet, cum suis proficiscentes tesseris typisque, in scutis & vexillis depictis, singuli voluerunt insigniri; quæ progressu temporis sensim in Symbola illa scutaria sive gentilitia scuta conversa sunt, quibus gentes à gentibus, & à familiis familiæ internoscuntur. Insignium igitur gentilitiorum isto usu progressu temporis robur & auctoritatem accipiente, gentilia etiam nomina in cognomina transierunt, quibus utique auditis lectisque, magis commode quàm insignibus cognosci poterat ad quam gentem familiamve quisque spectaret, & unde oriundus esset. Insignium autem & cognominum gentilitiorum usus haud multo forsan ante obtinuit, quam eorum cognitio excoli cœpit, & in artis, quam ab *Heraldis*, nos **Heraldry** vocamus, dignitatem assurgere.

Cujus quidem artis incunabula *Galliam* fuisse termini artis, qui omnes *Gallici* sunt, ostendunt. In *Gallia*, inquam, artis fæcialis hodiernæ prima rudimenta posita sunt, aliquandiu post introitum in *Angliam Nortmannorum*, quorum posteri forsan sub ipsa tempora Henrici II. *Heraldicam* à *Gallis* ad nos transtulerunt. Ea circiter tempora, ut ego conjecto, *Anglorum* & *Anglo-Normannorum* cognomina personalia in gentilia abire cœperunt, ut melioris conditionis homines, quibus tribus familiæve suæ insignia gestandi jus esset, cognominibus à tribu vel gente sua ductis etiam insignirentur. Quinetiam inferioris sortis plebeii quibus ad insignia suæ gentis aspirare non licuit, cognomine tamen gentili honestari, ut in votis habebant, ita iis à principe gentis indultum semper erat. Sic cognomina personalia sive à patribus, sive aliunde ducta, gentilia tandem facta familiis, & tribubus communia facta sunt.

Sic illustris *West-Saxo* aliquis, SHOWERE, qui à patre Seƿares vel Seƿæres vel Sæƿeres vel Seoƿæres, per Aphæresin pro Seoƿeres suna appellatus est, genti suæ, sive posteris, ex quorum aliquo Tu descendisti, cognomen commune, quod Tu majoribus virtute prælucens multo notius & illustrius reddidisti, reliquit.

West-Saxo, inquam, aliquis, quippe quod nomen Seƿær, & Emphaticè Seƿæra, mutatis vocalibus pro more temporis, variè scriptum in Pargamenis Exoniensis MS. è quo tot supra descripsi, haud raro in testium numero reperitur. Nomen autem ex appellativo proprium personale, & ex proprio personali dein patronymicum, & ex patronymico gentile tandem factum, *cautum*, *prudentem*, & *solertis ingenii virum*, scilicet *Catonem* Emphaticè significat. Verum quemadmodum patronymicum Seoƿæres suna, per Aphæresin factum est Seoƿæres; sic per Apocopen finalis (s) denuo factum est Seoƿære. Sic leguntur apud nos *Edwins* & *Edwin*; & *Geoffrys*, *Geofry*: *Hickes*, & *Hick*; *Cookes* & *Cook*, & id genus multa. Porro, quemadmodum *Nortmanni* pro sibilanti asperaque suâ pronuntiatione, pronomen *Saxonicum* Seo, *Semi-Saxonicè* Se, *illa*, Scæ & Schæ, unde nostrum **She**, corruptè scripserunt: Sic cognominis Vestri primam syllabam *Seo* vel *Se*, Scæ & Sco, quæ tum sonabat ut Schæ & Scho, sibilanter & aspere pronuntiantes fecerunt, ut Seoƿæres in Schoƿeres, unde *Anglice* **Showers** & **Shower**, scribendo mutaretur.

Hæc, SHOWERE, de usu referendi in * codd. præsertim codd. sacros monasteriorum, quæ acta & gesta erant in conventibus sive curiis *Anglo-Saxonum*. Jam autem unum atque alterum instrumentum producamus, quæ illa, quæ curiarum apud ipsos testimoniis corroborata essent, perfectam & plenissimam firmitatem habuisse, sive donationes eæ essent, sive obligationes ex contractu, demonstrant. Prioris generis est donatio terræ cujusdam testamentaria, quam *Thurstanus* Eccesiæ Christi *Dorobernensi* dedit chirographo, quod subsequitur.

† Her cyð on þysan geƿrite þ þurstan gean þæs landes æt Ƿimbist into Xp̄es cyrcean for his saule ⁊ for leofƿare. ⁊ for æðelgyðe þam hirede to fostre. æfter Durstaneer dæge. ⁊ æfter æþelgyðe. buton tƿam hidan. ⁊ gelæste se hired æt Xp̄es cyrceon for Durstanes saule ⁊ for æþelgyðe þam hirede unto scē augustine. tƿelf pund be getale þis syndon þa geƿitnysse þæs cƿydes. Eadƿerd kyncg. ⁊ ælfgyfu seo hlæfdige. ⁊ eadsige arcebiscop. ⁊ ælfric arceƀ. ⁊ godƿine eorl. ⁊ leofƿic eorl. ⁊ ælgar þes eorlles sune. ⁊ ælfƿærd ƀ on Lundene. ⁊ ælfƿine ƀ on ƿincealstre. ⁊ Stigand p̄. ⁊ Eadƿold p̄. ⁊ leofcild scirgerefa. ⁊ osulf fila. ⁊ ufic. ⁊ ælfƿine ƿulfredes sunu. ⁊ ælfric ƿihtgares sunu. and ealle ða ðegenas on east sexan. and beon heora menn frige æfter heora beira dæge. and na stinge nan mann æfter heora dæge on ðæt land buton se hyred æt Xp̄es cyr-

* Apud *Anglo-Saxones* etiam mos erat leges RR. latas in codd. Monasteriorum tanquam in tabulas publicas referendi. Hoc ostendit *Textus* ille *Roffensis*, in quo scriptæ extant leges non *Anglo-Saxonicæ* tantum plurimæ, sed pro more *Anglo-Saxon. Anglo-Normannicæ* quoq; nonnullæ. Hunc morem sequutus *Ingulphus* Abbas *Croylandensis*, secum attulit ex *Londino* in suum monasterium adservandas & describendas leges R. *Edwardi*, quas *Willelmus* I. Anglis observandas dedit. *Ingulphi* Hist. *Croyland.* Edit. *Oxon.* p.88.

† E collectione chartarum *Cotton.* 31.

cean. ⁊ ẏrfan hi ſƿa hi ƿẏrde ƿitan. ⁊ þiſſera ȝeƿrita ſindan þreo. an iſ æt Xp̄eſ cẏrcean. oðer æt ſce * Auȝuſtine. þridde mid heom ſẏlfan.

Hac præſenti ſcripturâ notificatum eſt Thurſtanum animæ ſuæ, & Leofwares, & Æthelgithes cauſa, prædium iſtud quod Wymbiſtæ eſt, duabus hydis exceptis, Eccleſiæ Chriſti, (Dorobernenſi,) *ſe & Æthelgytha mortuis, fruendum conceſſiſſe ad religioſæ familiæ victum & proventum, & ut religioſa illa familia Eccleſiæ Chriſti pro animis Thurſtani, & Æthelgythæ ſolvat cœnobio Sancti Auguſtini* XII *libras numeratæ pecuniæ. Hujus teſtamenti hi teſtes ſunt: Edweardus Rex, & Ælfgifa Regina, & Eadſigus Archiepiſcopus, & Ælfricus Archiepiſcopus, & Godwinus comes, & Leofric comes, & Ælgarus comitis illius filius, & Ælfwærdus Epiſcopus Londinenſis, & Ælfwinus Epiſcopus Wintonienſis, & Stigandus presbyter, & Eadwoldus presbyter, & Leofcyldus vicecomes, & Oſwulfa filia, & Uſicus, & Ælfwinus Wulfrediſonus, & Ælfricus Wihtegariſonus, & † omnes Eſſexiæ THANI, ſive liberi homines. Horum igitur libera, & immunis ſit poſſeſſio poſt utriuſque (ſcil. Thurſtani, & Æthelgythæ) obitum, à quo nemo, præter familiam Eccleſiæ Chriſti, in fundum iſtum ſe immittat, & poſſideat hæc, ſicut illi teſtificati ſunt. Hujus vero ſcripti tres partes ſunt, quarum una eſt in Eccleſia Chriſti, altera in Coenobio Sancti Auguſtini, tertia vero remanet cum ipſis donatoribus.*

Poſterioris generis eſt membrana collectionis chartarum bibliothecæ *Cottonianæ*, 32. in qua oſtenditur non ſolum emptionis & venditionis contractum in com. Curia celebratum eſſe, ſed & inſtrumenti, quo utriuſqne memoria ad poſteros tranſmitteretur, triplex exemplar in tripartita membrana confectum fuiſſe; cujus una pars in Eccleſiæ Chriſti *Cantwarenſis* monaſterio, altera in Coenobio Sancti *Auguſtini*, tertia autem in *Godrici* emptoris manibus repoſita, & cuſtodita erat; ut ex hoc tranſcripto conſtat; in cujus autographi imâ paginâ CYROGRAPHUM biſectis majuſculis exaratum, & ultimæ lineæ parallelum, ſectæ in partes pergamenæ ut ſupra obſervavimus ſignum, ſe videndum præbet.

Her ſputelað on þiſum ȝeƿrite hu ȝodric æt burnan beȝeat ꝥ land æt offaham ꝥ iſ donne ꝥ he ſealde eadȝẏuan hiſ ſpeoſtor ane marc ȝoldeſ ⁊ XIII. pd. ⁊ LXIII. pen̄. on ȝeceoponne ceap to ȝẏfanne ⁊ to ſẏllanne on dæȝe ⁊ æfter dæȝe þam þe him leofuſt ſẏ. þeſ ceap pæſ ȝeceapod on ƿii ætforan ealra ſcẏre þiſeſ iſ to ȝeƿitneſſe eadſiȝe arceƀ. ⁊ ſiƿard ƀ. ⁊ ȝodric decanuſ. ⁊ eall ſe hired æt criſteſ cẏrican. ⁊ ƿulfric abƀ. ⁊ ſe hired æt ſce auȝuſtine ⁊ æȝelric bẏȝȝa ⁊ þurȝar ælfȝareſ ſunu. ⁊ Eadric ælfriceſ ſunu. ⁊ oſƿeard æt herȝeardeſ ham. ⁊ leofƿine preoſt. ⁊ ȝodric port.ȝerefa. ⁊ ƿulfriȝe þæſ cẏnȝeſ ȝerefa. ⁊ maniȝ ȝod mann þar to. Nu ſẏnd þiſſa ȝeƿrita þreo an iſ æt criſteſ cẏricean. ⁊ oþer æt ſcē auȝuſtine. ⁊ þridde hæfð ȝodric mid him.

Hâc præſenti ſcripturâ declaratur, quomodo Godricus Burnenſis *acquiſivit fundum iſtum Offahamenſem: ſcilicet pro eo dedit ſorori ſuæ* Eadgivæ *conſtitutum pretium, unam marcam auri,* XIII *libras &* LXIII *denarios, ut eum daret & concederet, quibus vellet, ſe vivente vel mortuo fruendum. Emptio & venditio hæc contracta & celebrata erat in* wii *coram univerſo comitatu. Cujus rei teſtes ſunt Eadſigus Archiep. & Siward Ep. & Godric Decanus, & univerſa familia religioſa Eccleſiæ Chriſti, & Wulfricus Abbas, cum Coenobio Sancti Auguſtini, & Ægelricus Bygga, & Thurgar Ælfgariſonus, & Eadric Ælfriciſonus & Osweardus Hergeardeshamenſis, & Leofwine preſbyter. Et Godricus præpoſitus, & Wulfsigeus regius vice-comes, & præterea multi probi homines. Triplex autem eſt hoc ſcriptum, cujus una pars eſt repoſita in Eccleſia Chriſti, altera apud monachos Sancti Auguſtini, tertiam vero Godricus penes ſe habet.*

Ex his, SHOWERE, & ſuperioribus conſtat, quanta fuit dignitas & auctoritas Curiæ Comitatus apud *Anglo-Saxones*, utpote ad quam non ſolum teſtimonia ſua mittere ſolebant Reges, Reginæ, Archiepiſcopi, & Comites, quemadmodum in cauſa, qua *Winflæda* cum *Leofwino* egit; ſed cui teſtes intereſſe non gravati ſunt, ſuâque præſentia eam honeſtare.

Nortmannis etiam dominis, amplitudinem & auctoritatem ſuam aliquandiu defendit, & indelibatam conſervavit Curia Comitatus; Id oſtendit præceptum [a] illud, quo *Willelmus* conquæſtor mandavit *W. de Curtello* vicecomiti *Somerſætenſi*, ut denarios *Romanos* à populo *Somerſætenſi* ſolvendos curaret in curia comitatus, quæ in proximo S. *Michaelis* feſto tenenda erat.

Maximè autem id probat celeberrimum iſtud, ut barbare inſcribitur, *placitum* apud *Pinendenam* in Comitatu *Cant.* quod *Gulielmus Dugdalius* in libro cui titulus *origines judiciales* ad fidem [b] MS. veteris *Cottoniani*; & *Henricus Whartonus* ad fidem perfectioris exemplaris in [c] textu *Roffenſi* deſcriptum poſt [d] *Seldenum* edidit, in libro qui inſcribitur *Anglia-Sacra.* In textu autem *Roffenſi,* quem jam ſcribens inſpicio, inſcriptio hujus placiti rubris exarata ſic ſe habet. De placito ap̄d pinendenam int̄ Lanfrancū archiepm̄ et odonem baiocenſē epm̄.

Inſcriptionem continuo ſequitur placitum, è quo nonnulla hic, quæ ad forenſia *Anglo-Saxonum* ulterius explicanda ſpectant, deſcribenda mihi exiſtimo.

---

* In exemplari auȝuſtine tantum non eraſo ſuperſcribitur albane. † Mentio vicecomitis, & omnium *Thanorum* probat hoc teſtamentum in Com. *Eſſexienſis* conventu, ubi tum Rex & Regina præſentes erant, factum fuiſſe. *a Grammaticæ Anglo-Sax.* cap. XXII. p. 164, 165. *b Veſpaſian.* A. 22. fol. 120. a. *c* P. 108. *d* In notis & Spicileg. ad *Eadmerum.* p. 197.

“Tempore

"Tempore Magni regis Willelmi, qui Anglicum regnum * armis conquisivit, & suis dictionibus "subjugavit, contigit Odonem, *&c.* .... præcepit ergo Rex comitatum totum absque mora "considere, & homines comitatus omnes Francigenas & præcipue Anglos, in antiquis legibus "& consuetudinibus peritos, in unum convenire; qui cum convenerunt apud Pinendenam con- "siderunt..... eâ causâ *totus comitatus* per tres dies fuit ibi detentus. In illis tribus diebus di- "racionavit Lanfrancus plures terras..... & *ab omnibus illis probis, & sapientibus* hominibus, "qui

* Sic in prima Charta, qua *Gulielm. Conquæstor*, Anno M.LX.VI. quinque Marcas argenti, duas Marcas auri, pretiosum pallium, cum certis quibusdam prediis & decimis, donavit Ecclesiæ Westmon. *IN NOMINE S. & individuæ Trinitatis, Anno dominicæ incarnationis* M.LX.VI. EGO WILLELMUS *dei gratia Dux Normannorum per misericordiam divinam, & auxilium Beatissimi Apostoli Petri pii fautoris nostri, favente justo Dei judicio, Angliam venimus, in ore gladii regnum adeptus sum Anglorum, devicto Haraldo rege cum complicibus suis, qui mihi regnum providentia dei destinatum, & cognati mei R. gloriosi* EDWARDI *Concessum, conati sunt auferre, &c.* quæ habentur in *Sulcardi* hist. Eccles. *Westmon.* Bibl. *Cott. Faustina.* A. 3. In eadem *Sulcardi* hist. Eccles. *Westmon.* fol. 27. habetur Charta R. JOHANNIS, in qua leguntur hæc verba: *CARTÆ beati regis Edwardi, & Willelmi Anglorum debellatoris.* Sic in charta qua Willelmus iste *Anglorum debellator* certa quædam privilegia Ecclesiæ *S. Martini de* BELLO à se fundatæ concessit: WILLELMVS *dei gratia rex Anglorum tam Clericis, quam Laicis Salutem. Notum sit vobis me concessisse.... ut Ecclesia S. Martini de Bello, quam fundavi ex voto ob Victoriam, quam mihi Deus in eodem loco contulit, libera sit & quieta,* &c. *Et consuetudinibus regalibus, quasi ei Regali auctoritate concessi.* De charta hac sic *I. Seldenus* in Notis & Spicilegio ad *Eadmerum*: *Coenobio, quod à Bello, in quo vicit Haraldum, ad littus Sussexianum, denominari voluit, plurima privilegia....... stylo perquam imperioso concessit.* Habetur etiam hæc charta in *Spelmanni* Concil. Vol. II. fol. 14. & in *Roberti Bradeii* appendice ad librum suum, cui titulus: **a compleat History of England.** N. 12. Sic quoque in charta Ecclesiæ *Exoniensis*, qua *Wilhelmus* ille bello victor septem mansos *Leofrico* Episcopo *Exoniensi* dedit: *Ego Wilhelmus, victoriosus Anglorum Basileus concessi.* Sic in Epigraphe legum, quas victoriosus ille rex *Anglo-Normannice* editas, & promulgatas Anglis devictis concessit, hæc leguntur: *Ce sont les leis qui li Reis William grantut à tut le peuple de Engleterre apres le Conqueste de la terre,* post subactam terram, ut locum reddit *Joh. Seldenus.* In eodem *Conquæstus*, seu *Conquisitionis* sensu, nempe *Conquæstus per bellum,* quo persequuntur reges, quod sibi vendicant, *Gulielmus*, superatis *Anglis*, se *Conquæstoris* titulo insignivit in monogrammate, quod subsignavit chartæ, quâ monasterio novo *Wintoniensi* terras quasdam apud BUTERMÆRAM dedit. Gramm. *Anglo-Sax.* cap. XXII. p. 137. Sic scriptores *Anglici*, qui eo regnante, aut paulo post floruerunt, de eo, ut de *Anglorum domitore*, sive *Angliæ Expugnatore* loquuntur. Sic Chron. *Sax. Gibs.* p. 172. Willelm þiſ lanꝺ ᵹeoꝺe, inquit *monachus Petroburgensis*; i. e. *Willelmus hanc terram subjugavit.* Sic p. 182. Ða æꝼꞇeꞃ þam þe ƿillelm cẏnᵹ ᵹepan Enᵹlalanꝺe; *post quam autem W. R. subjugâsset Angliam.* Utitur alibi Chronologus iisdem phrasibus in describendis gentium & urbium expugnationibus. p. 1. l. 23. p. II. l. 28. p. VII. l. 23. p. CLXXXV. l. 41. p. C.XCI. l. 6. p. C.LXXXII. l. 3. p. CXCIV. l. 42. Sic apud, *Latinè* qui scripserunt, historicos, ut *Eadmerum* in suæ *Historiæ Novorum* p. 6. *Usus ergo, atque leges, quas patres sui, & ipse in Normannia habere solebant, in Anglia servare volens, de hujusmodi personis Episcopos, Abbates, & alios principes per totam terram instituit, de quibus indignum judicaretur, si per omnia suis legibus, postposita omni alia consideratione, non obedirent, & si ullus eorum pro quavis terreni honoris potentia caput contra eum levare auderet; scientibus cunctis unde, qui, ad quid assumpti fuerint. Cuncta ergo divina simul, ac humana nutum ejus expectabant. Quæ cuncta, ut paucis animadvertantur, quædam de iis, quæ Nova per Angliam servari constituit, ponam.* Sic in brevi relatione de Willelmo I. quem *Silas Taylor* ad finem libri, quem scripsit de GAVELKIND, edidit. p. 193. *Postea vero rex Anglorum Abbatiam construi præcepit ob memoriam hujus victoriæ, & absolutionem peccatorum omnium illorum, qui ibi interfecti sunt. Victis vero Anglis, ad Castra sua Willelmus Comes rediit, maximas omnipotenti Deo gratias reddit, qui ei per misericordiam suam victoriam concessit de inimicis suis.* Sic *Ingulphus* in hist. sua *Croylan.* Edita *Oxoniæ*, MDCLXXXVI. *Victoriosissimus Comes Willelmus obtenta palma... ovanterque rex conclamatus ... regale solium conscendit. ipse vero Angliam sibi subjiciens. porro contra victoriosissimum Willelmum novum regem plurimi principes terræ aliquandiu reluctati, sed postea fracti viribus ejus, & superati tandem se Normannorum nutui submiserunt. Joh. Seldenus*, in libro cujus Epigraphe, JANUS ANGLORUM. L. II. cap. I. *probe tametsi dixeris eversum, secundum quod disputant I. Cti, Anglicum imperium.* Cap. I. *Gulielmus dux Normanniæ inauguratus commilitonibus terras Anglorum, & possessiones affluentiori manu contulit. Illud parvum quod remanserat* (ita Matthæus Paris) *sub jugo posuit perpetuæ servitutis.* Ex quo, cis *Normannorum* adventum, præter ipsum regem non fuit in Anglia is, qui Allodii, ut loquuntur, jure fundum possederit, cum scilicet aliis ad unum omnes fiduciarios probe dixeris dominos superiorem investituræ auctorem, interposita fide, perpetuo agnoscentes. *Episcopatus & Abbatias omnes* (auctor est, quem dixi, *Matthæus*) *quæ baronias*

"qui affuerunt, fuit ibi diracionatum; & etiam *à toto Comitatu* concordatum atque judicatum, "quod ...... Huic placito interfuerunt *Goisfridus* Episcopus *Constantiensis*, qui in loco Regis "fuit, & justitiam illam tenuit. *Lanfrancus* Archiepiscopus, qui, ut dictum est, placitavit; & "totum diracionavit. Comes *Cantiæ*, videlicet prædictus *Odo Baiocensis* Episcopus, & noster "Episcopus de *Hroveceſtra*. *Agelricus* Episcopus de *Ciceſtra*, vir antiquissimus, & legum terræ "sapientissimus, qui ex præcepto Regis adductus fuit ad ipsas antiquas legum consuetudines di-"scutiendas, & edocendas. in una quadriga, *Ricardus* de *Tunebrigge*, *Hugo* de *Monte forti*, *Will.* "*Dearces*, *Hamo* vicecomes, & alii multi Barones Regis, & Archiepiscopi, atque illorum Epi-"scoporum homines multi, & alii aliorum comitatuum homines, etiam cum toto isto comitatu "multæ & magnæ auctoritatis viri, *Francigenæ* scilicet & *Angli*. In horum omnium præsentia, "multis & aptissimis rationibus demonstratum fuit, quod *Rex Anglorum* nullas consuetudines "habet in omnibus terris *Cantuariensis Ecclesiæ*, nisi solummodo tres ...... hujus placiti multis "testibus, multisque rationibus determinatum finem postquam Rex audivit, laudabat, laudans cum "consensu omnium principum suorum confirmavit, & ut deinceps perseveraret firmiter præce-"pit. Quod propterea scriptum est hic, ut & futuræ in æternum memoriæ proficiat, & ipsi "futuri ejusdem Ecclesiæ Christi *Cantuarberie* successores sciant quæ & quanta in dignitatibus "ipsius Ecclesiæ adeo tenere atque à Regibus & principibus hujus regni æterno jure debeant "exigere.

Veterem etiam dignitatem suam, *Nortmannis* imperantibus, Comitatus Curiam apud *Anglos* retinuisse, ostendit causa ista, quæ in Comitatus *Cantwarensis* curiâ, inter *Gundulphum Hrofensem* Episcopum, qui *actor*, vel *querelans* erat; & *Picbot* vice-comitem, qui erat *reus*, vel *querelatus*, disceptata, & determinata fuit, Gulielmo Conquestore imperante. Hujus etiam

---

nias tenebant, & eatenus ab omni servitute seculari libertatem habuerant, sub servitute statuit militari, inrotulans singulos Episcopatus, & Abbatias pro voluntate suâ, quot milites sibi, & successoribus suis hostilitatis tempore à Singulis exhiberi. Agraria ad eam formulam lege lata *decrevit subjectum sibi populum* (copiam facit *Gervasius Tilburiensis*) *jure scripto legibusque subjicere; propositis etiam legibus Anglicanis, secundum tripartitam earundem distinctionem, hoc est Merchenlage, West-Saxonlage, Danlage, quasdam reprobavit, quasdam autem approbans illis* transmarinas Neustriæ, *quæ ad regni pacem efficacissime tuendam videbantur, adjecit. Ordericus vitalis.* lib. IV. p. 505. *Anglia* tunc *Haraldi* sævitia perjurioque polluta *corruit*, & genuinis hæredibus orbata *externis prædonibus* Gulielmo *Victori* faventibus subjacuit, unde *flebile thema de sua ruina* piis historiographis ad dictamen tribuit..... postquam bello peracto fortiter hostes subegit, & diadema regium apud Lundoniam suscepit. p. 523. Eustachius ... aliique comites, & optimates, quos singillatim nominare nequeo, magnos redditus, & honores in Anglia receperunt à R. Guilhelmo. Sic extranei divitiis Angliæ ditabantur, pro quibus filii ejus nequiter interficiebantur, vel extorres per extera regna irremeabiliter fugabantur. Ipsi vero regi, ut fertur, *mille & sexaginta libræ Sterilensis monetæ Solidique triginta, & tres oboli ex justis redditibus Angliæ per singulos dies redduntur, exceptis muneribus regiis, & reatuum redemptionibus, Aliisque multiplicibus negotiis, quæ regis ærarium quotidie adaugent.* ..... Terras autem militibus ita distribuit, & eorum ordines ita disposuit, ut Angliæ regnum *sexaginta millia* militum indesinenter haberet, ac ad imperium Regis, prout ratio poposcerit, celeriter exhiberet. Adeptis itaque *nimiis opibus*, quas alii aggregarant, Normanni furentes immoderate tumebant, & indigenas divino verbere percussos mactabant. Nobiles puellæ despicabilium ludibrio armigerorum patebant, & ab immundis nebulonibus oppressæ dedecus suum deplorabant. Matronæ vero elegantia, & ingenuitate spectabiles, desolatæ gemebant, maritorum, & omnium pene Amicorum solatio destitutæ magis mori, quam vivere optabant.

Hisce adjiciam è Cod. MS. Bibl. *Cottonianæ* quæ *Gervasius Tilburiensis* scribit libro primo de necessariis observantiis Scaccarii. *Cum insignis ille subactor Angliæ R. Willelmus ejusdem pontificis sanguine propinquus ulteriores Insulæ fines suo subjugasset imperio, decrevit subjectum sibi populum,* &c. ut supra à *J. Seldeno* citata. Sic in vita MS. S. *Wulstani*, quam *Saxonicè* à *Colemanno* monacho *Wigorniensi* scriptam, *Latinam* fecit *Willelmus* ejusdem Ecclesiæ monachus, Bibl. *Cotton. Claudius*. A. 5. fol. 170. scribitur: *Interea Willelmus Normanniæ Comes, Angliam veniens, Congressus prælio cum Haraldo, Cæde ipsius, & Anglorum strage, regnum ditioni suæ asseruit, ubi sicut præfatus sum claruit prophetiæ veritas quod tanti fuit miserorum provincialium imbecillitas, ut post primam pugnam nunquam communi umbone, ad libertatem temptarint assurgere, quasi cum Haraldo robur omne deciderit patriæ.* Huc etiam spectant, quæ *Saxonice* leguntur de oppressis contra jus monasteriis, ab *Anglorum* subactore *Willelmo*, Bibl. *Cotton. Tiberius*, A. 13. fol. 182.

Ðus mycel is gegolden of þære cyrcean W. cyninge syððan he þis land ahte. ƿiþutan þam hid-gelde. þe nan man ƿiðutan gode anum atellan ne mæg:· Ðæt is ærest of þam Æscene þe is oðre namon Ƿrygilebuc gecleopad x. pund. ⁊ of þam vi hroðan vi. marc. ⁊ of þam oðran Æscene. ⁊ of þam hlæfle. ⁊ of þære Crucan. ⁊ of þam hnæppe xi. marc. ⁊ of þære hlangan Scrine viii. pund. ⁊ of þam iii. hornan iii. marc. ⁊ of þam Candel-stæfe x. pund. ⁊ of þære hæcce xxxii. marca. ⁊ þær to ecan xl. marca. ⁊ sixte half marc Goldes:·

contro-

controverſiæ commentarius extat in *textu Roffenſi*, quem antehac ab *Henrico Whartono* unde deſcriptum, hic iterum ad exemplaris fidem mihi deſcribendum arbitror; quippe quod non tantum omnium veterum ſcriptorum, in quibus acta Curiæ comitatus leguntur, ſed omnium etiam quæ ubi ubi fide digna, quod ſcimus, ſuperſunt, primum eſt, SHOWERE, in quo duodecim virorum, quos *juratos* vocamus, mentio clara & perſpicua habetur.

" Tempore Willelmi Regis Anglorum magni, patris Willelmi Regis ejuſdem gentis, fuit quædam contentio inter Gundulfum Hrofenſem Epiſcopum, & Pichot vice-comitem de Grondeburge pro quadam terra, quæ erat de frachenham, & jacebat in Giſelham, quam quidam regis ſerviens *Olchete* nomine, vicecomite dante, præſumpſerat occupare. Hanc enim vicecomes, Regis terram eſſe dicebat, ſed Epiſcopus eandem beati *Andreæ* potius eſſe affirmabat. Quare ante Regem venerunt. Rex vero præcepit, ut omnes illius comitatûs homines congregarentur, & eorum judicio cujus terra deberet rectius eſſe probaretur. Illi autem congregati terram illam Regis eſſe, potius quam beati Andreæ timore vicecomitis affirmaverunt. Sed cum eis Bajocenſis Epiſcopus, qui placito illi præerat, non bene crederet, præcepit, ut ſi verum eſſe, quod dicebant, ſcirent, ex ſeipſis DUODECIM eligerent, qui quod omnes dixerant, jurejurando confirmarent. Illi autem cum ad conſilium ſeceſſiſſent, & inibi à vicecomite conterriti fuiſſent, revertentes, verum eſſe quod dixerant, juraverunt. Hi autem fuerunt: *Eaduuardus de Cipenham*; *Heraldus*, & *Leofuuine Exninge*; *Eadric de Giſelham*; *Wlfuuine de Landuuade*; *Ordmer de Berlingeham*, & alii ſex de *melioribus* Comitatus. Quo facto terra in manu Regis remanſit. Eodem vero anno monachus quidam *Grim* nomine, quaſi à domino miſſus Epiſcopum venit. Qui cum audiret hoc, quod illi juraverunt, nimium admirans, & eos deteſtans, omnes eſſe perjuros affirmavit. Ipſe enim monachus diu præpoſitus de *Frachenham* extiterat, & ex eadem terra ſervitia & Coſtumas, ut de aliis terris de Frachenham ſuſceperat, & † unus ex eiſdem qui juraverunt in eodem manerio ſub ſe habuerat. Quod poſtquam Epiſcopus Hrofencis audivit, ad Epiſcopum Baiocenſem venit, & monachi verba per ordinem narravit. Quæ ut Epiſcopus audivit, monachum ad ſe venire fecit, & ab ipſo illa eadem didicit. Poſt hæc vero unum ex illis qui juraverant ad ſe fecit venire, qui ſtatim ad ejus pedes procidens, confeſſus eſt ſe perjurum eſſe. Hinc autem cum * illum, qui prius juraverat, ad ſe venire feciſſet, requiſitus ſe perjurum eſſe ſimiliter confeſſus eſt. Denique mandavit vicecomiti, ut reliquos obviam ſibi Londoniam mitteret, & [a] alios DUODECIM de *melioribus* ejuſdem comitatus, qui quod illi juraverunt, verum eſſe confirmaverant. Illuc quoque fecit [b] venire multos ex melioribus totius Angliæ Baronibus. Quibus omnibus Londoniæ congregatis judicatum eſt, tam à *Francis*, quam ab *Anglis*, illos omnes periuros eſſe, quandoquidem [c] ille, poſtquam alii juraverant, ſe periurum eſſe fatebatur. Quibus tali judicio condemnatis, Epiſcopus Hrofenſis terram ſuam, ut juſtum erat, habuit. [d] Alii autem DUODECIM cum vellent affirmare iis, qui juraverant, ſe non conſenſiſſe, Baiocenſis Epiſcopus dixit, ut *hoc* ipſum judicio ferri probarent. Quod quia ſe facturos promiſerunt, & facere non potuerunt, cum [e] alii ſui Comitatus hominibus trecentas libras Regi dederunt.

Ex narratione hujus cauſæ, conſtat nondum per univerſos Comitatûs probos & legales homines melioris notæ, in Curia congregatos, cauſas cognoſcendi & determinandi morem avitum apud *Anglos* exoleviſſe. Etenim nominandi XII homines ex univerſis Curiæ ſectatoribus, penes quos facta aut deferre aut judicare eſſet, adeo adhuc non inoleverat conſuetudo, ut non inchoata erat. Nondum, ut ex ſuperioribus videtur, in forenſibus cauſis, ſive criminalibus, ſive civilibus, de ſumma litis, quoad factum decernere ſolebant è cæteris electi *duodecim Jurati*, antequam præſes curiæ ſententiam ſuam ferret. De iſto *duo-decemviratûs juratorum* numero nihil, SHOWERE, in actis curiarum, quæ ſupra dedimus ex *Saxonicis*, neque in controverſia iſta, quæ, conquæſtore mandante, apud *Pinendenam* diſceptata & determinata fuit. Jam tum adeo ad *Duodenos* duntaxat *Juratos* res forenſes non redactæ erant, ut abſque omni reſtrictione de iis per *omnes comitatûs probos homines* liberior multo judicandi ritus eſſet. Quare ad cognoſcendam cauſam quæ agenda erat inter *Lanfrancum* & *Odonem*, Rex præcepit *Comitatum totum* conſidere, & *homines comitatûs omnes*, *Francigenas*, & præcipue *Anglos*, in antiquis legibus & conſuetudinibus peritos, in unum convenire, qui cum convenerunt apud *Pinendenam*, omnes pariter conſederunt. Et ab *omnibus illis probis* & ſapientibus hominibus, qui affuerunt, fuit ibi diracionatum, & etiam *à toto comitatu* concordatum & judicatum, quod ſicut Rex tenet ſuas terras liberas & quietas in ſuo dominico, ita Archiepiſcopus *Cantuarberie* tenet ſuas terras liberas & quietas in dominico ſuo.

Equidem ſcio, SHOWERE, non defuiſſe, neque jam nunc deeſſe doctos viros, qui ab altiori origine, nempe à tempore *Anglo-Saxonum*, *Juratorum* ſive *Sacramentalium Duodecemvira-*

---

† L. *unum*. * L. *alium*. *a* Scilicet *liberos homines*, *qui non jurati erant*, *ſed quod jurati affirmaverant*, *confirmabant*. *b Venire fecit*, *ut par eſt credere*, *Barones*, *vel liberos* homines viginti quatuor. Quia mos ante multa ſecula fuit duplicandi JURATORUM numerum. quando duodecim viri JURATÆ JUDICIARIÆ falſi ſacramenti, ſive perjurii, arguendi forent. *c* Id eſt, DUODECIM JURATORUM, quem nunc appellamus, **the foreman of the Jury.** *d* Duodecim qui non jurati erant. *e* L. Aliis.

‡ I *tum*

tum istum petendum existimant. In isto numero sunt, vir in juris *Anglicani* scientia maximus, *Edwardus Cokus*, &, in antiquorum sive rerum primordiorum scientiâ *Coko* major, *Henricus Spelmannus*. Argumenta quibus stabilitum [a] hic it suam sententiam accersuntur è LL. R. *Ethelredi* apud *Venetyngum* latis, c. 4. ex ejusdem senatûs consilio de *Monticolis Walliæ*, cap. 3. & ex fœdere *Ælfredi* & *Guthruni R R.* cap. 3. Quoad primum, notandum est legem illam *Ethelredi* sic à *Bromtono* esse versam: *Et habeantur placita in singulis Wapentachiis, ut exeant seniores* XII *Thayni, & præpositus cum iis, & jurent super Sanctuarium, quod eis dabitur in manus, quod neminem innocentem velint accusare, vel noxium concelare.*

Latiniùs autem transfertur [b] apud *Henricum Spelmannum* his in verbis: *In singulis centuriis comitia sunto, atque liberæ conditionis viri duodeni una cum præposito sacra tenentes, jurento se adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos sontemve absoluturos.* *Saxonicè* autem sic se habet lex: ⁊ þaꞇ man hæbbe ᵹemoꞇ on ælcum [c] ƿæpenhace. ⁊ ᵹan uꞇ þa ẏlꝺeſꞇan XII þeᵹnaꞅ. ⁊ ꞅe ᵹeꞃeꝼa miꝺ. ⁊ ꞅpeꞃian on þam haliᵹꝺome þe heom man on hanꝺe ſylle. ꝥ hiᵹ nellon nænne ſacleaſan man ꝼoꞃſecᵹean. ne nænne ſacne ꝼoꞃhelan. Quæ sic *Latio* donanda sunt: *Constituitur, ut in singulis centuriis comitia habeantur, & ut præpositus & duodecim ætate grandiores Thayni prodeuntes super sacras reliquias, quæ ipsis in manus tradentur, jurabunt se neminem innocentem damnaturos, sontemve protecturos.*

Qua quidem lege, SHOWERE, cautum est primò, ut centuriarum senatus, qui, ut par est credere, jam tum in desuetudinem abire coeperant, frequentes cogerentur: Secundò, ut iis coactis præpositus cum XII. ob ætatem maximæ auctoritatis *Thanis*, prodeuntes jurarent, &c.

Ex quibus satis constat duodenos istos seniores *Thanos* easdem fuisse in omnibus curiis centuriæ personas. Easdem (inquam) fuisse personas, & non de novo conscriptos toties juratores, quoties in centuriæ curiis, aut de delictis & delinquentibus inquirendum; aut de causis quoad factum, decernendum erat. Contrà, per hanc *Ethelredi* legem ætate statuti & definiti erant duodecim *Thani*, qui pares quasi cum præposito ad jurandum prodibant, & cum illo in omnibus centuriæ consessibus cognitores, & collegæ semper iidem considebant; quorum consilio & auctoritate fretus, facilius inferiorum, & juniorum Friburgorum vulgus reprimeret, cum studio partium pravisque ducti affectibus, aut innocentes damnare, aut sontes absolvere, contra jus & fas irent. Imò forsan non nisi collectis *duodecim seniorum* sententiis, ferenda ei erat de jure sententia. Sic vir in antiquis versatissimus, & patriarum legum & consuetudinum felicissimus indagator, [d] *Robertus Bradeius* noster, seniores istos *duodecim* viros, eosdem fuisse sentit apud *Anglo-Saxones*, quod *Scabini* & *Rachinburgii* apud veteres *Germanos*, qui comitibus plane assessores, & in dicundo jure adjutores & socii tribunalis erant.

Dufresnius quoque, maximæ auctoritatis scriptor, idem quod *Bradeius* de XII istis senioribus *Thanis* opinatur; Glossarii Tom. II. p. 167. col. a. ubi lege ista *Ethelredi*, prout à *Bromptono* vertitur, recitata, *hæc*, inquit, *ad Judicum potius numerum videntur spectare.*

Præterea quamvis apud *Anglo-Saxones*, majorum natu *Thanorum* ob gravitatem & sapientiam, quam eorum qui minores erant, [e] major semper, ut par erat, auctoritas esset; nullibi tamen legimus ex iis certum aliquem & definitum duntaxat numerum, in Comitatus curia, Episcopo, Comiti, vel Vicecomiti Judices consedisse; quibus, ut supra observavimus, *liberi homines* sive *Thani* pariter omnes in subselliis, quod probabile est, sedentes, in cognoscendis causis & dicundo jure adjutores & adsessores fuere.

Hactenus de LL. *Æthelredi*, quas apud *Venetyngum* tulit, cap. 4. Jam progrediamur ad Senatus consultum, quod cum consiliariis *Walliæ* de monticolis fecit, cap. 3. ubi sic scriptum est: XII lahmen ꞅcẏlon ꞃihꞇ ꞇæcean ƿealan ⁊ Ænᵹlan. VI Enᵹliꞅce. ⁊ VI ƿẏliꞅce; *duodeni jureconsulti, quorum Sex Angli & Sex Walli erant, Anglis, & Wallis jus dicunto.* Sed hos etiam fuisse Judices in dicundo jure pares vel collegas & consessores ejusdem tribunalis, qui eædem semper personæ erant, & non juratores, qui pro consessuum vel causarum numero mutari, & de novo conscribi solebant, ex verbis ipsis constat, ut *Bradeius* in loco supra citato observavit. Fœderis inter *Aluredum*, & *Guthrunum* RR. icti cap. 3. sic se habet:

Ᵹiꝼ mon cẏninᵹeꞅ þeᵹn manꞅlihꞇeꞅ beꞇeo. ᵹiꝼ he hine laꝺian ꝺẏꞃꞃe ꝺo he þaꞇ miꝺ XII cẏninᵹeꞅ ðeᵹnum:· Ᵹiꝼ mon þonne ðeᵹn beꞇẏhþ. þe bið læꞅꞅa maᵹa ðonne ꞅe cẏninᵹeꞅ. laꝺiᵹe he hine miꝺ XI hiꞅ ᵹelicena. ⁊ miꝺ anum cẏninᵹeꞅ þeᵹne:· Quæ sic *Latinè* transferenda sunt: *Thanus Regis, siquando homicidii incusetur, liberet & compurget se ab illatâ accusatione juramento* XII *Regis Thanorum consacramentalium, si id facere audeat. Verum siquis Thanus, qui Regis Thano sit inferior, accusetur; cumpurget se cum Sacramento undecim parium suorum, & unius Thanorum Regis.*

Ex quibus constat in hac lege statutum esse de compurgatorum numero, quorum Sacramen-

---

a *Joannes Seldenus* in cap. IV. lib. II. opusculi sui, quod inscribitur *Janus Anglorum*, ita etiam sentit, ut ex verbis ejus constat: *primos jam inducit Polydorus Vicecomites, Officiarios, duodecimviralis Judicii incunabula, lapsus in utroque. Hoc vincet Ethelredi Lex Lambardi, verborum in explicationibus, & quæ à CL. V. D. Edw. Coke Equ. aur. decretoria feruntur arma.* b *Glossar.* Edit. II. p. 328. col. b. c Mendose pro ƿæpenꞇace. d In libro cui titulus, **a compleat History of England.** p. 76. e Vide LL. *Æthelstani.* cap. 20.

tis

tis quis *Thanus*, five Regis *Thanus*, five mediocris, homicidii accusatus, se à crimine diluere debebat. Hoc autem, *vadium legis* appellant Practici nostri, quod ut jam diu apud *Anglos* fere in desuetudinem abiit; sic à disceptatione causarum per *duodecim juratos*, quæ etiamnum adeo in usu est, ut fine ea nec fora *Anglicana* consistere possunt, toto cœlo differt. Præterea non tantum diversa juris nomina, diversique causas determinandi ritus sunt *Compurgatio* & *de summa litis*, quoad factum XII *juratorum*; sed in eo etiam maximè differunt, quod numerus compurgatorum incertus erat, ut qui augeri solebat, pro rei vel causæ, quæ agebatur, momento; & pro numero consacramentalium qui jurabant, compurgatio majus vel minus sacramentum dictum est. Jurare dicebatur accusatus *sua manu*; cum solus jurabat, nec habebat consacramentales; cum unum habebat consacramentalem, dicebatur jurare *unica manu*; & sic pro numero consacramentalium in compurgatione, de qua solum agitur in hoc fœdere, jurari solebat ab una manu usque ad centesimam. Imo purgatio erat apud *Cambrobritannos* * ASSATH dicta, quâ res *trecentesima manu* jurandum erat, ut *Henricus Spelmannus* testatur. At numerus juratorum, ad quos spectat causas tam civiles quam criminales cognoscere, *duodenus* semper erat, & jam nunc est; nisi quando accidit numerum duplicari, ob duodecim viros Perjurii arguendos. Quod vero compurgatorum numerus, quo Thanos homicidii postulatos, statuentibus *Aluredo* & *Guthruno* regibus, se oportebat purgare, duodenus esset; non consuetudini, quæ vigorem legis obtinuerat; non vetusto alicui mori majorum vel instituto, quod Reges oporteret observare; sed libero illorum arbitrio casuique tribuendum est.

Hactenus, SHOWERE, de argumentis, quibus aliqui nostrorum *duodecim-virale* causarum examen ab *Anglo-Saxonibus* esse petendum contendunt. Quibus tamen argumentis tantum abfuit, ut ipse *Spelmannus* persuaderetur, ut plane dubius, incertus, & tantum non sibi discors sic de eo scribit in *Glossario* suo: *Rarum nihilominus fuit duodecem-virale examen sub illis seculis, & quod inter multas aliorum decadas, (ne dicam centurias,) haud semel reperies....... Morem igitur sive è Normannia ductum, sive apud Anglos jam tum repertum, cito est amplexus Gulielmus conquæstor. Sic enim in prooemio confirmationis LL. Divi Edouardi, quam ipse fecit Anno regni sui quarto. "Electi igitur de singulis totius patriæ comitatibus viri duodecem, jurejurando coram Rege primum "confirmaverunt, ut, quoad possent, recto tramite incedentes, nec ad dextram nec ad sinistram di-"vertentes, legum suarum & consuetudinum sancita patefacerent, nihil prætermittentes, nihil ad-"dentes, nihil prævaricando mutantes". Juramenti formula non ab hodierna dissona. Danda itaque Polydoro venia, duodecem virorum judicium (quod terribile nuncupat) à Gulielmo conquestore illatum asserenti. Antea enim satis videtur delituisse, posteaque haud insigniter floruisse; donec ad duelli casum (inquit Glanvilla, sed rectius impietatem) declinandum, ab Henrico secundo induceretur. Vide Glanvillæ* lib. II. cap. 7.

Danda (inquit *Spelmannus*) *Polydoro* venia. Imo non excusandus, SHOWERE, sed † laudandus eo nomine est *Polydorus*, quod *duodecem virorum* juratorum originem à *Nortmannis* accersivit. Etenim sententia ejus confirmatur ab eo; tum quod in placito supra memorato apud *Pinendenam* inter *Lanfrancum* Archiepiscopum, & *Odonem Baiocensem* Episcopum, ab *omnibus* probis & sapientibus hominibus, qui Curiæ Comitatus interfuerunt, controversia definita erat; tum etiam quod in lite quam *Gundulfus Hroffensis* Episcopus cum Vicecomite *Pichot* habuit; Comes *Odo*, postquam *omnes* liberi homines comitatus, more *Anglo-Saxonum*, judicium ferentes terram Episcopi Regis esse affirmassent, iis non credens præcepit, ut si verum esse, quod dicebant, scirent, ex seipsis *duodecem* eligerent qui quod omnes dixerant, *jurejurando* confirmarent. Notandum igitur est, *duodecem* istos juratores, è comitatûs liberis hominibus, non à vicecomite, vel ab eo qui illius munere fungeretur, nominatos fuisse.

Quin vero neque ipse Comes *Odo* eos nominare jam tum audebat, sed peregrinum dirimendi lites ritum, nondumque inductum de causis decernendis morem, sed sensim introducendum ordiens, in foro *Anglorum Nortmannus* consultius putavit ita sibi faciendum, ut *Anglis* ipsis consentientibus, & tantum non auctoribus, primordium sumeret jam tum novum *Duodecem-virale juratorum* institutum. Verum non statim obtinuit ac incepta est, SHOWERE, de causis per *duodecem* viros juratos

* Quasi ANDSACE-ATH. à *Saxonico* andsace *negatio, abnegatio, excusatio*, & aδ *juramentum, sacramentum*. ASSATH ergo *Juramentum* est, quo quis obstrictus crimen solenniter abnegat, cujus accusatus est; & *consacramentalium* etiam juramentis, siquando requiruntur, se ab eo purgat. † *Polydorum* tamen perperam stringit *Gulielm. Lambardus*, in sua rerum & verborum explicatione, ubi in verbo *Centuria* sic scribit: *modus autem judicandi quis fuerit, Ethelredus Rex, legum, quas frequenti apud Vanatingum senatu sancivit*, cap. IV. *his fere verbis exponit*: *In singulis centuriis comitia sunto, atque liberæ conditionis viri duodeni ætate superiores, una cum præposito sacra tenentes, juranto se adeo virum aliquem innocentem haud damnaturos, sontemve absoluturos*. Huic etiam non dissimile est illud *duodecim virorum judicium*, quod *Angliæ Walliæque* sapientum consilio (quodque nos hodie per *medietatem Linguæ* appellamus) reperitur fol. 91. *Quæ cum ita sint omnia, viri intelligentes judicent, quam diligenter omnia veterum monumenta scrutatus est Polydorus, qui libro Anglic. hist. nono ex centum hominibus electos fuisse Decemviros, adeoque Gulielmum R. terribile illud (ita enim loquitur) duodecimvirorum judicium introduxisse contendit, verum danda erat homini juris nescienti venia.*

 foren-

forensibus judicandi ratio, donec ad tollendam impiam illam duelli consuetudinem ab Henrico secundo institueretur. Hoc planè in loco supra citato affirmat Glanvilla, testis in hac re maxime idoneus.

Est (inquit) *magna assisa regale quoddam beneficium clementia principis de concilio procerum populis indultum, quo vitæ hominum, & status integritati tam salubriter consulitur, ut in jure, quod quis in libero soli tenemento possidet retinendo, duelli casum declinare possunt homines ambiguum. Ac per hoc contingit insperantis & præmaturæ mortis ultimum evadere supplicium, vel saltem perennis infamiæ opprobrium illius infesti & inverecundi verbi, quod in ore victi turpiter sonat, consecutivum. Ex æquitate autem maxima prodita est legalis illa institutio. Jus enim, quod post multas & longas dilationes vix evincitur per duellum, per beneficium istius constitutionis commodius & acceleratius expeditur.* Ex quibus etiam *Glanvillæ* verbis constat, *Henricum* secundum consensu procerum totius regni *duodecemvirale judicium* lege lata instituisse, quod prius consensu *Omnium* liberalium & sapientum hominum Curiæ comitatus in placito inter *Gundulfum Hrofensem* Episcopum, & Vicecomitem *Pichot*, Comes *Odo* pro vice ista statuisset.

Quæ quidem quid novum, & non antea apud *Anglos* usitatum, quod ita statutum & tandem institutum erat, ostendunt. Præterea quemadmodum Comes *Odo*, omnibus liberis hominibus, penes quos in curia comitatus congregatos, de causis judicare erat, præcepit, ut ex seipsis *duodecem juratos* eligerent: Sic Regali *Henrici secundi* instituto cautum erat, ut quatuor legales milites de Comitatu, & de vicineto eligerent *duodecem* viros istos, qui *jurati* inter partes litigantes de summa litis, quoad factum, judicarent, ut constat ex *Glanvillæ* libro II. cap. 10, 16. A *Nortmannis* igitur *Anglorum* dominis *Juratæ duodecimviralis* sive *Delatoriæ* sive *Judiciariæ* quum civilis, tum criminalis institutum accersendum, ut credam, facit, SHOWERE, non tantum in *Saxonicis*, quæ supersunt, altum de eo silentium; sed quod post ingressum *Nortmannorum* consuetudinis, sive legis vigorem non ante *Henrici secundi* tempora id habuisse constat. Hinc in lite, quam, *Gulielmo secundo* regnante, * monasterium *Croilandense* contra *Evonem Talbois* in consessu comitatûs, quæ *Spaldingi* fuit, habuit, nulla *Duodecimvirorum Juratorum* mentio. Hinc etiam, *Stephano* regnante, lis, quæ orta est de quodam fundo inter monachos *Ecclesf. Christi Cant.* & *Radulfum Picot* vicecomitem, definita erat, per judicium *totius* comitatus, ut constat ex actis curiæ, quæ extant in Bibl. *Cott. Faustina*, A 3. II, 31.

"Ælwardintune est terra monachorum aecclesiæ Christi Cant. & de mensa eorum. Ista terra dat 4 lib & 10 sol ad victum eorum, & 3 sol ad altare Christi pro omnibus servitiis & consuetudinibus quæ ad terram pertinent. De ista eadem terra, quidam Vicecomes Radulfus Picot nomine, *Scottum* & *Denegeldum*, & de *Murthra* & cætera quæ de terris reddi solent, exigebat injuste. Tandem autem post multos sermones, & placita inde habita, ventum est in *Comitatum*, quod idem Radulfus apud Castainers tenuit. Et ibi per judicium *totius comitatus* ostensum & diratiocinatum est à Justiciis vel ministris Regis, vel ab alio aliquo nichil omnino de praedictis exigi vel accipi debere, nec aliquam potestatem super eandem terram habere, præter monachos aecclesiæ Christi Cant. quia Dominica terra eorum est. Isti nominatim praesentes fuere in comitatu ubi hoc diratiocinatum fuit. Actum est autem hoc tempore Regis STEPHANI, & Archiepiscopi THEOBALDI sub praedicto Viceconite apud Castaners, Anno ab incarnatione domini nostri IHV Christi M°.C°.L.III°. Radulfus Picot, Ascketinus de Retlinga, Ricardus Castel, Thomas de Sancta Margareta, Malgierus, Willelmus de Tichesei, Reginaldus dapifer, Willelmus filius Ansfridi, & Radulfus frater suus, Hunfridus de Wotringeburgh, Philippus de Tanga, Rogerus Folet, Turstanus dapifer Episcopi, Gerardus de Hardes, Rodbertus le Vethel, Petrus de Otteham, Hugo Brutin, Thomas de Ledesinge, Heielnoth praepositus de Hollinga, Florent de Bosentune, Alanus de Retlinga, Remberd, Hugo filius, Thomas de Bockynga, Rodbertus le Arblestir, Rodbertus Pel de Lu, Æielwinus de Cliva.

In his actis nomina omnium liberorum hominum, quorum judicio causa determinata est, nulla facta de *duodecemviris iuratis* mentione, leguntur. Quinetiam quod maxime observandum est in LL. & constitutionibus *Gallo-Nortmannicè* † promulgatis, quas victor *Nortmannus Anglis* avita jura petentibus dedit, nullum *duodecemviralis* instituti vestigium, quod me judice, in LL. *Anglicanarum*, si dicam, *deuteronomio*, non potuit non desiderari, si in usu non dicam quotidiano, sed aliquo, apud *Anglos* fuisset. *Duodecim-virorum iudicium*, inquit *Spelmannus*, antea (i. e. ante *Normannorum* tempora) delituisse videtur, posteaque haud insigniter floruisse, donec ab *Henrico* II. induceretur. *Maxime Spelmanne*, antea delituit, quia nullum plane antea fuit, ut quod à *Nortmannis* novatoribus initium sumpsit apud *Anglos*, quibus per *totius* comitatus liberos homines causas determinandi mos ab antiquo erat.

Præterea inter ‡ avitas consuetudines & leges, quas in *Anglia* observari voluerunt *Nortmanni*, *duodecimvirale* judicium recensendum esse ex eo arguitur, quòd ab antiquo obtinuit apud *Scanos*,

---

* Hist. *Ingulphi*, Edit. *Oxon.* p. 707. † Vid. *Ingulphi Croil. Oxon.* Edit. p. 8. & *Archaionomiam Lamberti Cantabrigiæ Editam.* M.DC.XLIV. & Notas *Seldeni* ad *Eadmerum.* p. 171. ‡ Usus ergo atque leges quas patres sui & ipse in *Normannia* habere solebat, in *Anglia* servare volens, ——— *Eadmeri historia Novorum.* pagina 6.

&

& quæ è *Scania* vel *Scandia* profectæ ſunt gentes à quibus *Nortmanni* oriundi ſunt, ejuſdem uſus. Hinc apud veteres *Danos*, *Suecos*, & *Norvegos* multa de hoc inſtituto, quod **namd** vel **næmd**, nunc **nembd** vocant, leguntur. **Namd** autem i. e. *Nominatio*, vocatur apud eos *duodecim-viralis juratorum numerus*, quod illorum ſex quidem ab actore, & totidem à reo nominarentur. Sic apud *Scotos* à **paginella**, in qua nomina *duodecim* juratorum ſcribi olim ſolebant, Jurata vocatur **The pannell**, & apud nos *impannellari*, hoc eſt *impaginellari*, jurata dicitur, quod in paginellis, ſive codicillis, juratorum nomina à vicecomite jam, vel ab eo qui ejus locum tenet, ſolenniter inſcribuntur. **Næmd**, inquit doctiſſimus * *Olaus Verelius*, *ubique in legibus judicium ordinarium duodecim aſſeſſoribus conſtans*; *dicitur à* **nemna**, *denominare, eligere, quod à litigantibus denominabantur, ſex ab actore, & totidem à reo, qui rem controverſam inſpicere, & ſententia terminare debebant cum ſuo judice, ſive* **HAERAEDZ-HOFDING**, i. e. *judice territorii.* Idem in notis ad **Hervarar Sagæ** cap. XIV. in hæc verba: **HAN HIELT MED SIER TOLF SPEKINGA.**

"Jam inde ab ultimis retro temporibus moris fuit, apud majores noſtros, in omnibus contro-"verſiis dijudicandis, tam in infimo foro, quam intermedio & ſummo, præter præſidem, qui in iſto "**HERDSHOFDING**, in illo **lagman**, in hoc *Rex* ipſe erat, *duodecim* ſelectos & optimæ "fidei viros adhiberi: quorum conſeſſus **Nembd** hodieque dicitur, ab ſelectis ſcilicet illis judici-"bus, qui ab utraque litigantium parte nominabantur, inde in LL. uſitata formula, **Radi half nembd huar.** Poſtea deprehenſum, magis ex uſu eſſe, non requiſita litigantium nominatione, "*duodecim* hos judices auctoritate conſtitui publicâ, non in cauſas ſingulas, ſed omnes judi-"candas: ita tamen, ut litigantibus integrum eſſet, contra hunc vel illum, ex hoc ordine, ex-"cipere quem partium ſtudio teneri exiſtimabant. Ita etiam *duodenarium* hunc numerum nego-"tiis & cauſis omnibus ſufficere arbitrabantur, ut ne in Regium quidem Senatum plures ſimul "adhibiti ſint quam *duodecim.*

Tantundem enim in cauſis expediundis *duodecim* valere putabant, quantum duodecies duodecim. **Olafs Saga**, cap. 90. de *Olao* **Skautkonung**: **Let han kalla til ſin ſpekinga ſinna. Olafur konungr hafdi jafnan med ſer** XII. **enu vitruſtu menn; Þeir ſatu yfer domum med honum, oc rædu um vandamal. Enn Þat var ey vandalauſt: Þui at kongi likadi illa, ef domi var hallat fra retto; en ey hlyddi at mæla moti honom.** h. e. *advocavit ſapientes ſuos, habuit autem Olaus Rex quotidie circa ſe duodecim ſapientiſſimos viros, qui in judiciis ſedebant, cum ipſo, & de rebus graviſſimis conſultabant; Quod tamen perquam difficile illis fuit: Quia nolebat Rex à juſto declinare ſententiam, & tamen non ferebat alios contra ſe ſentire.* Iſte inquam *duodenarius* numerus à primis temporibus ad noſtram memoriam duravit. Nam & *duodecim*, hodie ut olim, **Nembdam** in judicio conſtituunt; neque plures ſimul in ſenatum legit *Guſtavus Adolphus.*

Quod idem in *Daniæ* regno obſervatum fuiſſe videmus. Ut autem amplior jam hic numerus ſit, negotiorum multitudo & gravitas exigere viſa eſt. Eodem tendunt, quæ Johannes Loccenius I. C. apud *Suecos* longè celeberrimus, ſcripſit in Lexico ſuo Juris *Sueo-Gothici* ad vocem **Namd**, de quo in LL. *Dalecar.* per *Johan. Hudorphium*, *Stockholmiæ*, in folio editis, 1676. p. 33. capite ſcilicet de judicio, N. 8. *Judex* **Nempdam** nominabit pleno utriuſque partis litigantis cum conſenſu. Sic in antiquiſſimis LL. urbanicis vetuſtæ *Sueonum* Metropoleos *Biorco*, ab eodem doctiſſimo *Hudorphio*, *Stockholmiæ* editis, cap. XI. N. I. "Qui animo irato in vicini "domum pertranſierit, & ipſum plagis percuſſerit, ſi ſex adfuerint teſtes, mulctetur tanquam pro "integro [a] **Kungs-Edſore** XL. ſcilicet marcas, Regi ſoli, & XL. etiam in [b] tres partes dividen-"das. Si nulli adfuerint teſtes, **Nempdæ**, ſive XII virorum judicio res committatur. Sic in LL. "W-Gothicarum libro, quam è *Gothico* in *Latinum* convertit Idem ille *Loccenius*, notis illuſtravit "*Carolus Lundius*, ediditque vir in Septentrionali literatura longe maximus *Ol. Rudbeckius*, ti-"tuloque *de Judicio territoriali*, multa de *nemdâ* & *nemdariis* leguntur: ut cap. II. ut nullus qui "ſervit, *Nemdarius* eſſe debet, ni cum colonorum & præfecti territorii conſenſu; hoc eſt, Nul-"lus miniſter, nimirum alii fidem & obſequium debens, *Nemdarius* eſſe debet, niſi cum præſidis "territorii & litigatorum etiam conſenſu. cap. III. Si ad judicia non veniat *Nemdarius*, octo tri-"entibus mulctabitur. Si vicini domi deſideant, nec habeant *Nemdarios*, nec proferant excuſa-"tiones ob neceſſaria impedimenta, omnes vicini mulctabuntur tribus marcis; ſi juſtas excuſatio-"nes proferant, impune habebunt: hoc eſt, ſi tota vicinia domi deſideat, ita ut deſint ex qui-"bus quis in *Nemdam* eligi poſſit, nec juſtas abſentiæ cauſas proferat, &c. cap. VI. Si territorii "præfectus id apponat *Nemdæ*, quod ei non debet apponi, ſex marcis tripartiendis inter actorem, "Judicem provincialem, & Regem. cap. VII. Si territorii *Nemda* ſe ultro offerat ad abſolvendam "aliquam cauſam, quum juſtam eſſe putat, præfectus territorii ab ea non divertet [c] illam. Si

---

* In indice linguæ veteris Scytho-Scandicæ, ſive Gothicæ. *a* **Edſore** vel **Edzore**, ab **Eed**, *juramentum*, & **ſoria**, nunc **ſwaria** *jurare*: Eſt autem **Edſore** de pace publica vel privata, ſacra vel profana tuenda jusjurandum; & **Kungs-Edſore** vel **Konungs-Edſore**, *jusjurandum*, quo *populus Regi jurat ſuam fidem* & *obedientiam*, & quod omne jus regium pro viribus firmare velit. Qui ergo pacem & fidem juratam violat, & per ipſam ſtat, quo minus ſecuritas publica vel domeſtica ſervetur, ille **Edſore** vel *juramentum regium* violare dicitur. *b* Tres hæ partes dividendæ erant inter Regem, Judicem, & actorem cui injuria fuit illata. *c Supple*: ſed ſecundum eam judicabit.

"Nemda * revocetur, vel ab illa appelletur quilibet *Nemdarius*, mulctabitur tribus marcis, & "inde Episcopus capiet tres marcas. Si *nemdarius* velit absolvere id, quod ante condemnavit; "vel condemnare, quod antea absolvit, purgabit se cum duodecem virorum juramento, & duo- "rum virorum testimonio, qui in [a] juramento persistunt, ac jurant in judicio. cap. VIII. Si ter- "ritorii *Nemda* injustè procedat, vel cum alia territorii *Nemda* faciat, judex provincialis nomi- "nabit *duodecim* sapientes viros ex provincia in judicio provinciali ad videndum, quid veri sub- "sit; & [b] [illegible] quem facto juramento damnant, ejus damnatio retractabitur. Ubi una *Nemda* "aliquem damnat, ibi altera absolvere potest, & ibi *Nemdæ* sententia locum habebit, ubi ter- "ra sita est, vel facinus commissum est. Si *Nemda* iniquam sententiam ferat, [c] tribus marcis "mulctabitur tripartiendis, inter actorem, Regem, & territorium. Si colonus prætendat se non "esse legitime damnatum, *Nemda* vero dicat se justè eum damnasse, ejus assertione stabitur, qui "plus testimonii accipit à vicinis cum duodecim virorum juramento. Cap. IX, & X, recitant ca- "sus, in quibus *nemdæ examini*, vel *inspectorum de Nemda cognitioni* standum erat.

Auctorem autem hujus institutionis apud *Norvegos* & *Danos* fuisse R. *Regnerum*, Lodbrog di- ctum, putat O. *Wormius*; De eo enim *Saxo Grammaticus*, Historiæ *Danicæ* lib. IX. scribit in his verbis. *Præterea, ut omnis controversiarum lis semotis actionum instrumentis, nec accusantis im- petitione, nec rei defensione admissa*, Duodecim patrum approbatorum *judicio mandaretur, instituit. Cujus legis beneficio temeraria litium contractione summotâ, improborum calumniæ sufficienter obvia- tum existimans, arma in Britanniam erexit.* Vixit ille *Regnerus* circa annum Christi DCCCXX. Verum ex his *Saxonis* verbis non adeo constat, an duodecim isti patres adprobati, quibus cau- sarum cognitio, Jubente Regnero commissa est, judices fuerunt tribunalis collegæ, an *nemdarii*: verum maxime est probabile eos fuisse Patres familiarum, quos veteres *Dani* & *Scani* BONDOS vocabant, è quibus vel à judice, vel à litigantibus, in omni provincia & territorio, duodecim nominati omnes controversias cognoscebant, & de iis quoad factum judicabant. At cujus fue- runt cunque conditionis *Regneri duodecim patres*, quorum judicio & sententiæ litigantibus stan- dum erat, lex ista, quâ instituti erant, ut observat [d] *Olaus Wormius*, non adeo obtinuit, quin per duellum causas terminandi morem ab ea lata diu constet viguisse. Tandem vero [e] *Walde- marus* I Rex *Danorum*, per *ordalium* modum finiendi causas apud *Danos* & *Scanos* abrogandum censens duodecimvirale per *Namdam* judicium instituit, Anno Christi MCLXIII. Cujus de hac re decretum, SHOWERE, cum *Petrus Resenius*, apud *Danos* Juris consultus doctissimus, secum à Cl. *Wilhelmo Wormio* communicatum, in notis suis ad *Canuti* II. jus Aulicum edere operæ pretium existimaverit; visum est etiam mihi, ut bene non de te solo, sed de omnibus juris *An- glicani* studiosis & professoribus mererer, hic † *Latine* denuo descriptum exhibere.

"Waldemarus Dei gratia, Danorum Sclavorumque Rex, Schaniam inhabitantibus Salutem & "gratiam. Quia Dominus Apostolicus examinationem candentis ferri inhibuit conversis, qui "Christiano censentur nomine, nos nec volumus, nec potuimus excipere nos ab hac generalitate, "unde cum meliorum consilio diu multumque deliberavimus, quam legem universitati magis to- "lerabilem, quàm candentis ferri sententia, traderemus. Tandem post multam deliberationem "decrevimus statuentes, quod si quis de furto trahitur in causam, se defendat per nominatos de "provincia in hunc modum. Primo reus trahatur in causa in provinciali placito. In secundo "actor nominet viros XV. de provincia, quorum tres reus tantum debet excipere, & cum XII. "residuis post quindecim dies à secundo placito se purgato sub hac forma; quod præfati XII. ju- "ramento suo afferant quod de causa rei nihil cognoverint, verius quam quomodo jurant. Isti "XII. debent reum vel convincere jurando vel purgare, & hoc de dimidia materia & amplius. "Si vero actor reum de majori, quam jurando accipiat, incusaverit, ipsi XII. jurabunt quod non "sit furatus tantum, & ita actor propter suam cupiditatem carebit rebus suis furtim ablatis. Sed "de furto convictus furtum legitimè restituet, & duplo tantum, & jus nostrum (Kongens Ret.) "Si autem XII. contra sese juraverint, & sex alii aliud, alii sex nominandi sunt, & sic ratum "habebitur quod juraverint plures; sed si illi sex contra sese juraverint, tres nominandi sunt, "& quod postea plures jurabunt ratum est habendum. Præterea quicunque tribus vicibus super "furto juramento legitimè convincitur, poterit suspendio adjudicari. Omni tempore anni con- "tra fures agendum est, præterquam Dominica palmarum usque ad octavam Paschæ, & præter "hebdomadam Pentecostes, & præterquam à nativitate Domini usque ad Epiphaniam. De vul- "nere quidem in provinciali placito sicut & de furto agendum est, excepto quod in primo duo- "rum testimonium adhibendum est, & juraturi de parochia sunt nominandi. De homicidio ante "istud statuimus, ut reus in generali placito trahatur in causam, & secundo placito actor nomi-

---

* *i. e.* Si causa retractatâ sententiâ istâ infirme- tur. *a Lege.* qui quidem jusjurandum solenni for- mula dabunt in judicio. *b* Nempe ut illa quam præstito juramento damnant, sententia retracte- tur. *c Id est*, quilibet *Nemdarius* tribus bessibus mulctabitur tripartitò distribuendis. *d Mon. Dan.* lib. I. p. 72. *e* Vide O. *Worm. Mon. Dan.* p. 85. collat. cum pag. 7. additament. ad *mon. Dan.* & *Petri Resenii* notas in *Canuti* II. Jus aulicum, quod est ad finem libri, qui Hird-skra inscriptus, editus est *Hafniæ*, MDCLXXIII. † *Da- nice* extat hoc *decretum*, ut ex LL. antiquis *Scanicis* describitur, in ejusdem *Resenii* notis. pagina 724.

"net

"net XV. de provincia rei, de quibus illi concedimus tres excipere, & XII. reſidui poſt XV. dies "à ſecundo placito jurabunt, vel quod ille pace privari meruit, quod occiderit innocentem, vel "quod ſatisfacere debeat, eò quod ob vindictam debitam occidit illum, vel juramento ſuo eum "penitus excuſabunt. Si autem primo incuſatus fuerit excuſatus, & actor alium incuſaverit, "ille juramento XII. cognatorum ſuorum ſe purgabit; ſimiliter & tertius ſi incuſatus fuerit ſe "purgabit; ſed plures quam tres ſuper uno eodemque non debet incuſari, ſed tribus purgato-"rum in actorem homicidii proferri debet ſententia excommunicationis. De Herverckt quod "ſit in raptu fœminarum iſtud decrevimus, quod reus juramento XII cognatorum ſe purget. Si "vero ſuper cauſis terminatorum in placito contradictio, & contentio orta fuerit, exactor no-"ſter nominabit XII qui erant in eodem placito, qui illud dubium terminent juramento ſuo. "Sed ſi cauſa exactoris fuit, ſuper qua oritur contradictio, aliquis de *melioribus bondonibus nomi-*"*nabit* XII. de placito ad terminandam illam contradictionem.

Ab his non aliena ſunt, quæ idem *Reſenius* ex vetuſtis LL. *Scandicis* profert in Notis ſuis ad *Canuti* II. jus aulicum, p. 636. "Accuſatus de furto, ſi compareat primo die juridico, vel "ſecundo, & pro ſe offerat per jurisjurandi religionem defenſionem *virorum duodecim*, quos actor "voluerit de tota provincia nominare; oportebit actorem juri acquieſcere nominationis, & cum "*duodecim-viri* fuerint nominati, licebit reo tantum tres viros inimicitiæ cauſa ſibi ſuſpectos re-"cuſare de nominatis *duodecim*, in quorum locum actor tres alios ſtatim nominabit. Quo fa-"cto vel eodem die ſi omnes præſentes fuerint, & in hoc omnes conſenſerint, vel proximo die "juridico nominati *duodecim*, ab injuncto negotio ſe abſolvent. Et ſi omnes liberum juraverint, "accuſatus conſequenter innocens comparebit. Sin autem vel unus jurare noluerit, reus habe-"bitur pro convicto, niſi candentis ferri judicio ſe committat, in quo caſu tamen non debet acto-"ris exigi juramentum, ſicut exigeretur, ſi ſtatim ab exordio ferri judicio conſenſiſſet. Quan-"do vero ad conſequentem diem juridicum nominatorum defenſio prorogatur; ſi ſtatuto die tan-"tum tres viros [a] *nominatorum* numero deeſſe contingat, uniuſcujuſque trium vel duorum teſti-"monio de numero *nominatorum* reus abſentiam excuſabit, & tunc actor alios in locum abſentium "nominabit. Licet autem reus prius conſenſerit, ſi tribus diebus vel duobus ante præfixum "diem [b] *nominationi* renunciet, audietur; ut actoris præcedente juramento, per igniti ferri judi-"cium ſe defendat, quod *Trygſiern*, in lingua patria nominatur. Hæc eſt forma juramenti, quod "candentis ferri judicium antecedit, ut affirmet actor ſub jurisjurandi religione, quod non odii "cauſa, non lucri gratia reo impoſuerit furti crimen, ſed quia ſcit eum veraciter rem ad minus "valentem dimidiam marcam nummorum, ſibi furti vitium ſubtraxiſſe.

Hæc de *Namda*, ſive *duodecim-virali* examine, & judicio, quod ante multa ſecula inſtitutum erat apud veteres *Scandiæ*, & quæ ſunt ex *Scandia* ortæ, gentes. Verum, SHOWERE, non deſunt docti viri, qui altioris eſſe originis exiſtimant *duodecim-virale* juratorum inſtitutum, id ab Odino ipſo Aſarum duce, & regnorum *Septentrionalium* fundatore accerſentes. Inter hos numerandus venit vir doctiſſimus *Carolus Lundius Suecus*, in libro ſuo, cui ΖΑΜΟΛΞΙΣ titulus, ex cujus cap. III. nonnulla, quæ de *duodecim-virali* judicio excerptu digna cenſui, hic non potui, quin adjicerem.

"Verum enim vero ne qualiſcunque inductionis de numero iſtos XII adſeſſorum, uberioris cum "detrimento materiæ, quæ ſub manibus eſt obliti videamur, ad *Odini* quoque tempora, & ſiqua "Tibi, LECTOR, remotiora velis monſtrari, oculum, animumque vertamus. Hic certe *Odi-*"*nus* omen ipſe fecit in *Sueoniam* adveniens civitati novæ, quam ſuo de nomine [c] SIGI, *Sigtu-*"*nam* appellavit, præfectis eidem XII, qui more utique priſco, Trojæque inveterato, res ex æquo "& bono dijudicarent. Id enim verba volunt præfationis [d] *Eddæ*. **Skipaþe þar haufþingiar** "**i þa liking ſem i troia voru ſetir** XII **haufþingiar at domina Landzlag.** ——— Nota igitur in "more fuiſſe genti veteri *Sueonum, Gothorum* & *Trojanis* ſtirpis utpote *Gothicæ*, poſtmodum una cum "ſacris legibus ſcriptis recepto, ut iſthæc judicii forma religioſiſſimè ſervaretur. Quem etiam "confirmant hiſtoria legeſque longè vetuſtiſſimæ. Fragm. vet. **Nu war þat ſwa at oþin aff thim** "**tolf war domarin:** &c. [e] *Jamque in hoc collegio erat Odinus ipſeque judex.* De *duodecim* etiam "aſſeſſoribus **Harvarar Saga.** **Han hielt þa med ſier tolff ſpekinga, þa er ſiþa skyldu yfer ollum** "**vandmalum.** Duodecim tum etiam (Rex *Heidricus*) circa ſe habuit viros ſapientiſſimos, [f] qui "in cauſas graviſſimas inquirerent. In verſione notiſque *cl. Verelii* minus propriè iidem appel-"lantur judices. **Olafs Saga.** **Olafr Kuuungr hafdi lafnan med ſier** XII **enu vitruſtu men,**

---

[a] Id eſt, *Nemdariorum*. [b] Id eſt, *Nemd* vel *Namd*. [c] Id eſt, *victoria*. [d] In *Edda Iſlandorum* à *Reſenio* edita ſic ſe habet locus: **Odenn skipade thar hoffdingium i þa liking ſem vered haffde i troia, ſetle tolff hofudmenn i ſtadnum ad dæma landſlog. Og þa skipade hann Riet-tum ollum ſemfyrr hoffdu vered i troia, og tyr-kiar voru vaner.** *Ibi Odinus principes quemadmodum in Troja conſtituit, duodecim præfectos ſtatuens in urbe* (Sigtunenſi,) *qui jus dicerent. Dein omnes leges Trojæ ratas eſſe juſſit, & conſuetudines Teucrorum.* Hiſce conſonant, quæ in **Heims-kringla** leguntur partis primæ cap. II. [e] *Lege potius*, jam autem ita conſtitutum erat ut *Odinus* decemviratus judex (arbiter) eſſet. [f] Qui de cauſis arduis & difficilibus judicarent. *vel*, Qui cauſis arduis diſceptandis præſiderent.

"Þeir ſatu yfer domum med honum, oc radu um vandamal; *Olaus Rex* XII *ſemper adſeſſores ha-*
"*buit ſecum prudentiſſimos*, [a] *qui in judiciis de rebus difficillimis conſultarent.* Ex ultima vetuſta-
"tis memoria, legum repetita fragmenta: Kunungr a nembd med ſier ſatia tolffman: [b] *Rex ad-*
"*ſeſſores habeat viros* XII. Konungar skal nembd firi ſik ſatia, oc logmadur a Þingi; *duodecim*
"*Regi, & totidem judici etiam provinciæ adſidento.* Qui numerus ſimiliter in judicio cujuſlibet
"regionis, nec non territorii minoris (vulgo herad, ſeu hundari, quum hodieque centum pagis
"habitetur) jam inde ab antiquo conſtanter obſervatus, ut ex capitibus liquet bene multis ju-
"ris *O. Gothorum.* vide conſimilia loca cæterorum codicum, atque ipſius etiam magni *Erici* Re-
"gis, ut ita legum cernatur omnium univerſi juris noſtri patrii conſenſus. Sed *aſſeſſores* tan-
"tum non judices vocati. —— Nobis Namd & Namdamann, à namna, quod eſt *nominare*, ad-
"ſeſſores, inquam, vocati, quorum officii erat ut ſupra innuebam inquirere, non judicare, [c] ſen-
"tentiis primis damnare, aut abſolvere, non illis, quæ iterum legibus ferri debebant. [d] falla el-
"ler friia, oc ei domma. Judicibus namque vere ſic dictis, & judicio præfectis facultas compe-
"tebat cognitam plane cauſam, & diſcuſſam, prævio ſacramento, dijudicandi. —— Aliud igitur
"quæſtione probè examinata [e] ſimpliciter damnare, aut abſolvere: legibus item ferre ſententiam,
"ſive jus ſcienter applicare longe aliud. —— hven þeſſe tolff eller ſiu af þem falla, vari faltur,
"*quem duodecim iſti, aut ſeptem ex illis condemnant, damnas eſto.* Quid ergo ſi pares ſunt ſen-
"tentiæ damnantium & liberantium. —— Ad mentem omnino juris patrii antiquiſſimi: Nu
"an ſier Willia veria oc ſier falla, þa aſu þeir witzord ſum waria Willia, *ſex abſolventibus, item-*
"*que ſex condemnantibus, ſententia vincit liberantium.* Quod deinde inſertum LL. O. *Gothicis*
"etiamnunc in omnibus judiciis per univerſum *Sueoniæ* regnum obſervatur. —— de jurejuran-
"do in ejuſmodi ſententiis ferendis parum abeſt, quin infinitis locis LL. Noſtrarum, tam anti-
"quorum quam recentiorum tractetur, ubi ſequentes formulæ: MED EED THERA:
"MED EED: EED TOLFMANNA: EED SIU MANNA; & aliæ ſimiles
"occurrunt. In profanæ quoque religionis ſuperſtitione pertinaciſſime hærentibus ſeculis factum
"eſſe in patria noſtra jusjurandum per *Neptunum*, ſive *Attinem*; *Jovem*, ſive *Thorum*; & *Ce-*
"*rerem*, ſive *Frejam*, legum docent fragmenta, & hiſtoriæ. Formula antiquiſſima hunc in mo-
"dum, aut ſimilem concepta: Hialpi mier ſua Freia, Thor, oc [f] hin almathi As, *ita me Freia,*
"*Thorus, & Attin maximus adjuvent.*

Eorum, quæ dicta ſunt, ſumma, SHOWERE, hæc eſt. I. ſcilicet *Gothis* in *Scandia* vel *Sca-nia* imperium nactis, ſemper eam politiæ rationem fuiſſe, Judici, vel fori præpoſito, ſive is Rex eſſet, ſive Judex provincialis, qui Regis vicem gerebat, ſive denique territorii judex, qui à Judice provinciali conſtitutus erat, ſemper adfuiſſe *duodecim viros* adſeſſores juratos, quibus facultas erat de ſumma omnis controverſiæ, quoad factum, judicare; & ſpeciatim in cauſis criminalibus accuſatum damnare; vel liberare ſontem; vel non ſontem in foro declarare. II. Quod in ea politiæ forma, quam ex *Aſia* ſecum in *Arctoas* terras *Gothi* invexerunt, Rex in antiquiſſimis temporibus, vel Judex, qui Curiæ præfectus erat, *duodecim-viros* iſtos adſeſſores eligere, vel nominare ſolebat. III. Quod progreſſu temporis, & rogante, ut videtur, populo, litigantibus indulta erat *duodecim virorum* adſeſſorum nominatio. IV. Quod mos iſte avitus *Gothorum* cognoſcendi & finiendi forenſes lites tam civiles quam criminales, prævalentibus ordalio, duello, & compurgatione, in deſuetudinem abire cœpit. V. Quod morem iſtum tandem quaſi obſoletum & tantum non extinctum Rex *Regnerus*, cognomento Lodbrog, abrogato duello primus de novo inſtituit, ac redintegravit circa annum DCCCXX. De novo autem ita inſtitutus vim ſuam, ac robur non niſi in [g] levioribus litibus, & minoris momenti cauſis diu conſervavit. VI. Quod eundem morem avitum, qui apud magnates de majorum gentium cauſis decertantes in deſuetudinem iterum abierat, ad ordalium abrogandum renovavit, reſtituit, & ab orco quaſi revocavit *Scandiæ* & *Daniæ* Rex *Waldemarus* primus, An. Ch. MCLXIII. centum fere poſt annos, quam *Angliam* ſubegerat *Gulielmus Nortmannus*; & circa idem tempus, quo Nepos ejus *Henricus* II. ad evitanda duelli incommoda conſilio procerum, populo Angliæ id indulſit privilegii, quo in omni controverſia, quam ſingulari certamine terminare liceret, penes reum eſſet [h] eligere, utrum duello ſe defendere velit adverſus actorem, an per ſententiam *duodecim* juratorum, quos [i] *magnam aſſiſam* domini Regis noſtri vocant, litem cognoſci & finiri mallet.

Maxima ergo ratione, SHOWERE, duodecemvirale juratorum inſtitutum à *Nortmannis* accerſen-

a Qui cum illo in judiciis una conſidebant, & in cauſis arduis conſilium dederunt. *b* Rex habeat *Nemdarios* XII, qui ſecum conſideant. *c* Ut *Angli* dicunt, **to pronounce Guilty or not Guilty**; in cauſis criminalibus. *d* Duodecim viri (Namd) damnant, vel abſolvunt, ſed non judicant, vel ut nos dicimus, penes eos eſt facti probatio, vel improbatio, vel in cauſa omni quoad factum decernunt, & ex eorum judicio, quod *verediƈtum* dicimus, Judex, vel Judices ſententiam ſuam proferunt, & de jure pronuntiant. *e* Id eſt, ſontem vel non ſontem denuntiare in cauſis criminalibus. *f* Per hin almþthi As, Ego *Odinum* intelligendum eſſe exiſtimo. *g* *Ol. Wormii* mon. *Dan.* lib. I. p. 72. *h* *Glanvilla*, de LL. & conſuet. *Angliæ*. lib. 2. *i* Juratores vel jurata domini Regis Aſſiſa dicuntur, quod eorum numerus decreto regis tunc primum *aſſiſus*, i. e. *definitus* fuit.

dum

dum videtur, qui, ut par eſt credere, è *Scandia* ſub *Rollone*, viro apud *Norvegos* potentiſſimo, in *Neuſtriam* profecti, ut primam illius quietam poſſeſſionem obtinuerint, antiquam illam, quam à majoribus accepiſſent traditam forenſis politiæ rationem inſtituerunt; & dein in *Angliam* induxerunt; ubi, ut in ſuperioribus oſtendimus, quum antè tum poſt Nortmannorum appulſum, non per *duodenos* nominatos viros; ſed per omnes comitatus liberos homines cauſæ univerſæ examinari, cognoſci, & terminari ſolebant.

Huc etiam accedit, quod *Nortmanni* è *Scandia* diſceſſerunt [a] quinquaginta circiter annos poſt renovatum *duodecim-virale* cauſarum judicium; ſcilicet poſt legem latam à *Regnero*, cognomento Lodbrog, qua cautum erat, ut ad tollendum duellum, *duodecim* patrum judicio lites omnes more majorum terminandæ mandarentur. Itidem in libro cui titulus *le grant cuſtumier du pais & duche de Normandie*, ſæpe [b] legitur de *duodecim-virali* juratorum inſtituto. Itidem quoque ut ſupra obſervatum eſt, *Gulielmus* I. quarto ab *Anglia* acquiſitâ anno dicitur elegiſſe ex ſingulis comitatibus *duodecim Anglos*, qui jurati leges & conſuetudines ſuas ei declararent. Itidem ejus frater *Odo* Epiſcopus Baiocenſis, cum coram eo cauſa ageretur inter *Gundulphum* Hrofenſem Epiſcopum, & *Pichot* vicecomitem in curia Com. *Cant.* præcepit liberis hominibus, ut ex ſeipſis *duodecim* eligerent, qui quod omnes dixerant jurejurando confirmarent. Itidem denique *Henricus* II. ut modo dictum eſt, vitæ famæque ſuorum conſulere volens, quaſi in remedium duelli, optionem eligendi Reo dedit, an ſingulari certamine experiri vellet, an litem finitam mallet per judicium *duodecim-virorum juratorum*; qui *jurata* ſimpliciter, *jurata viceneti*, & *jurata patriæ*, imo & *vicenetum*, & *patria*, non raro in *codd.* LL. noſtrarum, haud ſecus ac in corpore juris *Normannici* vocantur.

Hæc, SHOWERE, de origine & primordiis *duodecimviralis judicii* apud *Anglos*, quod à *Nortmannis* è *Scandia* potius quam à *Saxonibus* è *Germania* profectis accerſendum puto; apud quos more majorum per omnes liberos homines ſive comitatus, ſive trithingæ, ſive denique centuriæ, cauſas cognoſcere & terminare mos erat. [c] Sic in veterum *Germanorum*, è quibus oriundi ſunt, comitiis ſive conſiliis, quibus Rex, vel princeps præſidebat, & in quibus licebat accuſare, & capitis diſcrimen intendere, omnia liberis omnium ſuffragiis agebantur. In iiſdem conſiliis eligi ſolebant principes, qui jura per pagos vicoſque redderent; ſed non niſi [d] cum ingenti comitum numero, ſine quorum conſilio & auctoritate, cauſas cognoſcere & determinare iis non liceret. Sic in lege Lombardorum, lib. III. Tit. VIII. qua ab imperatore *Conrado* cautum eſt, ut nullus miles, (apud nos *liber homo*) ſuum beneficium perdat, niſi *parium judicio*; duodeni juratorum numeri nulla mentio facta eſt. Itidem in ejuſdem legis lib. II. tit. LI. de teſtibus, per quos jûratos proprie ſic dictos, qui cauſarum cognitores eſſent, intelligendos contendit noſter *Bradeius*, altum eſt de *duodecimviris* ſilentium; pariter ac in conſuetudinibus *feudalibus*, quarum præcipua erat *judicium parium*, cum ſcilicet *convaſſalli*, qui etiam pares *curiæ* vel *curtis* dicebantur, de cauſis cognoſcebant; quorumque Judicium, *laudamentum parium* appellatur.

[f] Sic etiam in placito iſto, quod quidem nomine *Hrothelmus* movit in publico mallo, de Manſo quodam à ſe ablato, coram *Humfredo Rhetiæ* comite, convocavit comes omnes teſtes, qui de pago erant, in quo manſum ſitum eſt; & interrogavit eos per ipſam fidem & ſacramentum quod domino noſtro dederant, ut veritatem dicerent. Hi autem numero *quindecim* erant, & ſi jurata propriè ſic dicta erant, quod ſentit *Bradeius*, ſcilicet, qui de lite quoad factum judicarent, tum ut liberi homines ejuſdem pagi, conditione, munere, & dignitate pares, omnes pariter de cauſa cognoſcebant. Ego vero, SHOWERE, teſtes ſolum fuiſſe *quindecim* eos, adducor, ut credam; propterea quod nobiles in magno numero cum comite & ſcabinis adfuiſſe dicuntur, quos plane quaſi liberos comitatus homines, ſive *Barones* curiæ pares, comes cum teſtibus miſit ad viſendas terras, & earum terminos; de quibus controverſia, & prodita actio à *Hrothelmo* erat.

---

a Flor. *Wigorn.* ſcribit *Rollonem* in *Neuſtriam* penetrâſſe anno. 876. hoc eſt poſt legem à *Regnero* de *duodecim-virali* judicio latam circa annum 820. circiter quinquaginta & ſex annos. Alii vero ſcribunt *Rollonem* cum ſuis in *Neuſtriam* veniſſe, non ante annum 895, hoc eſt circiter ſeptuaginta quinque annos poſt legem iſtam à *Regnero* latam. *b* Cap. LXXXXIII. de inquiſitione. cap. CXV. de brevi de ſtabilia, & recognitione. quibus conferenda ſunt. cap. IX, de judicio. & LXIX de juratoribus. *c* Ut turbæ placuit, conſidunt armati. Silentium per Sacerdotes, quibus tum & coercendi jus eſt, imperatur. Mox Rex vel princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia eſt, audiuntur, auctoritate ſuadendi magis, quam jubendi poteſtate. Si diſplicuit ſententia, fremitu aſpernantur; ſin placuit, frameas concutiunt. Honoratiſſimum aſſenſûs genus eſt armis laudare. Licet apud concilium accûſare quoque, & diſcrimen capitis intendere. ——— Eliguntur in iiſdem conciliis & principes, qui jura per pagos vicoſque reddunt. *Tacitus.* *d* Centeni ſingulis ex plebe comites, conſilium ſimul & auctoritas, adſunt. *Tacitus. Hoc eſt* (inquit *Lipſius* in notis) *quod in lege Alamannorum priſca lego: Conventus autem ſecundum conſuetudinem aliquam fiat in omni centena coram comite, aut ſuo miſſo, & coram centenario ipſum placitum fiat.* *e* In libro qui inſcribitur: **A compleat History of England.** p. 78. *f* Antiquitates *Alaman.* Tom II. fol. 111. & in Appendice qui eſt ad *Roberti Bradeii* librum, cui titulus, **A compleat History of England.**

Terminata autem causa hæc est, (ut verbis actorum Curiæ utar,) ad campos [a] mallo publico, Anno VII imperii *Caroli Augusti*, & XXXVII regni ejus in *Francia*, & XXXIV in *Italia*. Dat. VII. id. Feb. sub *Humfredo* comite feliciter. Et ut haud olim apud *Germanos* duodecemvirali judicio causæ in mallis cognitæ & finitæ erant; ita neque jam nunc, quod à *Germanis* accepi, id apud eos in usu est. Unde neque cuiquam mirum esse debet, *Saxones* è *Germania* in *Angliam* profectos *duodecimvirales* controversiarum forensium Judiciarios, ut aliqui contendunt, non habuisse. *Duodecemvirales*, inquam, *Judiciarios*. [b] Ita enim eos appellat *vetus consuet. Normanniæ*, eosque isto nomine à *Justitiario*, sive curiæ præposito, distinguit. cap. IX. Verum, SHOWERE, ne quis nimis suspicax malevolusve hæc in remp. *Anglicanam*, & in *duodecemvirale* juratorum institutum, politiæ forensis simul, ac libertatis *Anglorum* ingens robur, & secundum parliamenta firmamentum maximum existimet, me scripsisse, notatum mecum à te velim *duodecimvirales* causarum, apud nos, Judiciarios quinque modis considerandos esse. Scilicet quatenus sunt pares; quatenus sunt pares à vicineto conscripti; quatenus sunt judices litis quoad factum; quatenus jurati judices; denique respectu numeri personarum, quatenus *duodeni* sunt. Quo solo quidem respectu duodecimvirale judicium petendum à *Nortmannis* contendo; qui cognitionem causarum ab omnibus partibus, vel liberis hominibus qui jus suffragii in Curiis habuerunt, ad *duodenos* paulatim contraxerunt. Præterea, ut ingenuè dicam, SHOWERE, persuasum mihi est, liberos homines curiarum olim apud *Anglos* sectatores non juratos ad cognoscendas causas easque terminandas processisse. Ratio quâ, ut hoc credam, inductus sum, ex eo petitur; quod in actis curiarum, quæ supra descripsimus, non solum nihil reperitur, ex quo eos prævio aliquo sacramento adactos ad cognoscendas causas processisse constat; sed quod in placito, quod erat inter *Gundulphum Hrofensem Episcopum* & *Pichot* vicecomitem, liberi homines, non jurati, de terris, de quibus controversia mota erat, sententiam ferebant, eas Regis esse affirmantes: unde quidem *Episcopus Baiocensis*, Curiæ præfectus, præcepit iis, ut ex seipsis *duodecim* eligerent, qui quod omnes dixerant, jurejurando affirmarent. Verum tametsi non in ea opinione sum, liberos homines ante institutum *duodecimvirale judicium*, quoties ad causas cognoscendas convenerint, toties juramento adstrictos fuisse; singulatim tamen unumquemque eorum, cùm primum in curiam admitteretur, data fide vel jurejurando, se causas omnes vere & fideliter examinaturum, cogniturum, & sententiam dein laturum, obstrinxisse, si quis affirmare placeat, tametsi de hoc quoque altum in antiquis silentium, equidem non adversabor. Vero tamen, me judice, magis simile est, *Thanos* in *trithingis* & *comitatûs* comitiis, *Friburgos* in *Centuriæ* curiis, & *cives* in *Burgemotis*; haud secus ac majorum gentium *Barones*, sive *optimates*, qui *pares regni* dicuntur, jam nunc apud nos in causis capitis, absque præmisso juramento; de causis omnibus cognovisse.

Jam tandem de *duodecimvirale* causarum judicio, quæ animo mihi diu insiderunt, omnes, SHOWERE, Tibi explicavi cogitationes meas. Quas vestræ professionis homines secum communicatas objectis rationibus oppugnare solent; quibus, quia forsan Tibi quoque in mentem venerint, ut facerem satis, muneris mei esse existimo. Primo igitur objiciunt quæ temporibus *Edwardi primi* scripta sunt ab *Andræa Horne*, in libro cui titulus *MIRROIR des justices*, cap. V. sect. I. de *Aelfredo* Rege, de quo sic scribit: *Patibulo suspendit Cadwinum, qui Hacwyum morte multavit, sine suffragiis omnium juratorum. Hic enim cum se duodecimvirorum judicio submisisset, quorum tres eum absolvere contra novem alios voluerunt, Cadwinus tres alios eorum loco substituit, quibus se non submisit. Patibulo suspendit Markesium, qui Duringum condemnavit suffragiis duodecimvirorum non juratorum. Suspendio multavit Thurstonum, qui Thurguerum damnavit veredicto juratorum, ex officio conscriptorum, cum iis ipse non submisisset. Suspendit Frebernum, qui Harpinum capitis damnavit, cum duodecimviri de sententia ferenda ambigerent. In dubiis enim liberare potius, quàm damnare oportet.*

Ex his *Horni* vestri, si quam vim haberent, plane constat Regnante *Ælfredo* magno, criminosos apud *Anglo-Saxones* sententia *duodecim-virorum* liberatos aut damnatos fuisse. Cui cum contrarium robustissimis argumentis probavimus, quæ ex vetustissimis optimæ fidei ac maximi ponderis monumentis petuntur, imprimis Tibi ad examen revocanda sunt, tam quæ scripsimus, quam quæ contra ex *Horno* proferuntur. Quod sive Tu, sive quis alius, quasi libripendens, æquâ manu fecerit, non dubito quin auctoritas veterum scriptorum, quos sententiæ nostræ testes appellavimus, præponderabit uni *Horno*, quem contra nos testem singularem producunt. Certe non numero solum, sed antiquitate, sed pondere, sed auctoritate scriptorum superior sum, quæ in controversiis testimonio determinandis semper præferenda sunt. Verum ne testimoniis

---

a Ab *Alamanico* Mahal, Mahl, *curia*. Quod à *Gothico* 𐌼𐌰𐌸𐌻𐍃, *Forum*. *Marc.* VII. 4. *Forum* autem *Gothis* 𐌼𐌰𐌸𐌻𐍃, à 𐌼𐌰𐌸𐌻𐌾𐌹-𐌰𐌽, *loqui*, *sermonem habere*. Quam ob causam quoque forum ab *Anglo-Saxonibus* dicebatur Spræce, à Sprecan, *loqui*. Itidem apud *Islandos*, At mæla vel mala, est *loqui*; & mal, *Sermo*. Unde malefna, *causa*; & malafert, *judicium*. Frustra igitur *Bradeius*, cum honore semper nominandus, ab alio deceptus, *Mallum*, à Mahl, quod est *Saxonicè*, ut ait, *signum*, deducit. *b* Judiciarii autem sunt discretæ personæ, & auctenticæ, qui judicium proferunt de auditis. Si vero Justitiarius Judiciarios in Judicio faciendo ignorantia vel malitia errare perceperit, licet omnes consenserint, illud debet ad alias assisias prorogari.

nostris

noſtris aut numerus aut pondus deeſſe videatur, mantiſſæ nomine in libræ ſcutellum jaciam etiam alterum actorum Curiæ Comitatus commentarium, qui ſolus omnia, quæ ex *Horno* pro *duodecim-virale* Cauſarum determinatione apud *Anglo-Saxones* citari ſolent, falſitatis arguet.

E Textu Roſſenſi. pag. 155.

Her cyð on ðyssum geƿrite hu Godƿine biscop on Hrofeceastre. ⁊ Leofƿine Ælfeages sunu Ƿurðon gesybsumode ymbe ꝥ Land æt Snoddunglande on Cantƿarabyrig.

Ða ða se biscop Godƿine com to þam biscopstole þurh hæse his Cynehlafordes Cynges æfter Ælfstanes forðsiþe b. þa gemætte he on ðam mynstre þa ilcan sƿutelunga þe his foregenga hæfde. ⁊ þærmid on þat land spæc:· Ongan ða to specenne on þæt Land. ⁊ elles for Godes ege ne dorste. oððæt seo spræc ƿearð þam Cynge cuð:· Ða him seo talu cuð ƿæs. þa send he geƿrit. ⁊ his insegl to þam Arcebiscope Ælfrice. ⁊ bead him ꝥ he hys þegenas on East-Cent. ⁊ on Ƿest-Cent hy on riht gesemdon be on tale be of tale:· Ða ꝥ ƿæs ꝥ se biscop Godƿine com to Cantƿarabyrig to þam arcebiscope:· Ða com ðiðer se sciresman Leofric. ⁊ mid him Alfun Abb. ⁊ þegenes ægðer ge of East-Cent ge of Ƿest-Cent eal seo duguð. ⁊ hy þær þa spræce sƿa lange handledon. syððon se bisceop his sƿutelunge geeoƿod hæfde. oð hy ealle bædon þone biscop eaðmodlice. ꝥ he geunnan scolde ꝥ he moste mid blætsunga þæs landes brucan æt Snodding-lande his dæg. ⁊ se biscop þa ƿæs getiðode on Ealra þæra ƿitena þanc þe þær gesomnode ƿæran:· And he behet þæs truƿan ꝥ land æfter his dæge unbesacen:· Eode eft into þære stope þe hit ut alæned ƿas. ⁊ ageaf þa sƿutelunga þe he to þam Lande hæfde þe ær of þære stope geutod ƿæs. ⁊ þa hagan ealle þe he be ƿestan þære Cyrcan hæfde into þære halgan stope. ⁊ þises loces ærendracan ƿæran Ælfun Abbod. ⁊ Ƿulfric Abbod. ⁊ Leofric sciresman. ⁊ Siƿeard. ⁊ Ƿulfstan æt Sealtƿuda. ⁊ Ælfælm Ordelmes sunu:· Ðonne is here seo geƿitnesse þe æt þisum loce ƿæs. ꝥ is ærest se arcebiscop Ælfric. ⁊ se biscop Godƿine. ⁊ Ƿulfric abb. ⁊ Ælfun Abb. ⁊ Ælfnoð æt Orpedingtune. ⁊ se hired æt Cristes Cyrcan. ⁊ se hired æt Scē Augustine. ⁊ so burhƿaru on Cantƿarebyrig. ⁊ Leofric Sciresman. and Lifnig æt Meallingan. ⁊ Siƿeard. ⁊ Sired his broðor. ⁊ Leofstan æt Mærscham. ⁊ Godƿine ƿulfeages sunu. ⁊ Ƿulstan æt Sealtƿuda. ⁊ Ƿulstan lunga. ⁊ Leofƿine æt Dictune. ⁊ Leofric Ealdredes sunu. ⁊ Sideƿine æt Ƿeales ƿyrðe. ⁊ Ƿærelm. ⁊ Æthelred porg-gerefa on byrig. ⁊ Guðƿold:· Gif hƿa þis ƿence to aƿendenne. ⁊ þes foreƿord to abrecenne. aƿende him God fram his ansyne on þam miclan dome. sƿa ꝥ he si ascired fram heofenes rices myrhðe.

Horſum etiam tendunt, quæ traduntur in narratione litis quam intendit *Wulfstanus* Epiſcopus contra *Walterum* Abbatem *Eoveshamenſem*, & ad quam determinandum convenerunt Comitiæ plurium comitatuum. Quæ narratio habetur in MS. Bibl. *Cotton.* Cujus nota, *Tiberius* A. 13 fol. 37, Cui titulus, *Commemoratio placiti, quod fuit inter Wulfſtanum Epm̄. & Walterum Abbatem de Eovesham.* In hujus placiti Commemoratione nulla mentio fit *Duodecimvirorum*, aut alicujus definiti numeri hominum, qui controverſiæ iſtius judices quoad factum nominati erant. Verum numerus *Baronum*, qui huic placito intererant, indefinite exprimitur, ut in ſequentibus obſervare eſt. *Conventus magnus factus eſt in Wireceſtria vicinorum Comitatuum, & Baronum* [i. e. liberorum hominum] *ante Gosfridum Epiſcopum, & diſcuſſa fuit cauſa audita diverſis diebus.... JUSTITIÆ & baronum, qui interfuerunt placito.* ——— *Ex præcepto JUSTITIÆ regis, & decreto baronum itum eſt ad judicium, & quia Abbas dixit ſe teſtes non habere contra Epiſcopum, judicatum eſt ab optimatibus quod Epiſcopus teſtes ſuos nominaret, & die conſtituta adduceret, & Abbas, quaſcunque vellet, reliquias afferret. Venit dies ſtatuta, Venit Epiſcopus Wulfſtanus, & Abbas Walterus, & ex præcepto Gosfridi Epiſcopi affuerunt Barones, qui interfuerunt priori placito, ſed Walterus Ceſſit.*

Miſſis autem ſcriptoribus, quos hactenus conteſtatus ſum, liceat mihi etiam ad *Hornum* redarguendum quaſi in auctarium ponderis adjicere leges *Edwardi* R. non fictitias eas *Latine* ſcriptas, quas falſarius aliquis *Horno* non abſimilis interpolavit; ſed quas *Gallicè* exaratas, ad monaſterium ſuum in Archivis, ut authenticas adſervandas ſecum à Londino tulit *Ingulphus* Abbas *Croylandenſis.* In hiſce LL. *duodecemviralis judicii* nulla mentio, nullum plane veſtigium; quod tamen non potuit non populo *Angliæ* imprimis concedi, ſi inter leges & conſuetudines antiquas *Anglorum* locum habuiſſet. Certe *Anglos*, qui leges & conſuetudines paternas à *Conquæſtore* iterum atque iterum rogaſſe dicuntur, non conceſſa hac de *Duodecimvirale* audientia, & judicio contentos, & placidos poſſe fuiſſe nemo, rerum æquus arbiter, vel animo fingere poteſt. Quamobrem, SHOWERE, inter falſarios ſeculi, qui commenta ſua orbi obtruſerunt, ut *Hornum* veſtrum numerandum exiſtimem, faciunt non ea tantum Ælfredo regnante de *Duodecimviris* fabulæ, ſed ejuſdem furfuris alia multa, quæ nullum teſtem appellans in eodem capite, ſe auctore, tradit. Iſtiuſmodi ſunt quæ ſcribit de ſuſpendio LXIV *Juſtitiariorum*, quos tanquam homicidas morte multaſſe *Ælfredum* ſcribit propter falſa eorum judicia; cum tamen *Aſſerius*, qui acta *Ælfredi* ſcripſit,

de his suspendiis nihil tradiderit, neque quales cujusve ordinis *Justitiarii* illi fuerunt, * Episcopi scilicet, an *Ealdormanni*, an denique *Gerefæ*: & si *Gerefæ*; an *Scyrerefæ*, an *portrefæ*: ipse qui fabulam commentus est, generali nomine tutus dicit. Istiusmodi quoque sunt, quæ de *Athulfo* judice scribit, quem *Ælfredum* suspendisse dicit, quod *Coppingum* quendam ipse suspendit, antequum XXI annos natus esset; plane quasi, non dico solum apud *Anglo-Saxones*, qui pueros † Decennes, & duodecennes furti arguebant; sed apud quemvis populum legibus cautum & sancitum esset, non nisi XXI annis majores Capitali supplicio fore plectendos. Sic scribit *Ælfredum*, *Bermondum* quendam patibulo damnasse, quia *Garboltum* decollaverat propter crimen, cujus gratia in *Hibernia* exlex factus est; plane ac si Ælfredus *dominus* fuisset *Hiberniæ*, pariter ac *Edwardus* II. erat, quo regnante, *Hornus Speculum* fallax suum traditur scripsisse. Accedunt quæ de BREVIBUS Regis de coronatoris inquisitione; & commentariis, de chartis in cancellario irrotulatis scribit: prorsus quasi non solum eadem nomina forensia, sed curiarum idem numerus, eademque fori constitutio apud *Anglo-Saxones* fuisset; ac, illo scribente, apud *Anglo-Normannos* esset, quo nihil ineptius. Dicit etiam *Ælfredo* statuente, causam obtinenti licuisse placitum suum *sigillo* Judicis vel adversarii munitum secum auferre, quod non potest non esse fictitium; Præterea quod apud *Anglo-Saxones*, ante *Edwardi* S. tempora, sigilla in usu recepta non fuisse certum est, ex iis, quæ de hac re supra disseruimus. Quinetiam in cap. I. sect. III. multa fabulosa, & fictitia tradit de R. *Ælfredo*, quæ *Asserius*, qui de vita ejus, & rebus gestis scripsit, non memorat. Dicit enim eum in frequenti comitum senatu statuisse, ut bis anno *Londini* convenirent, ‡ *ad parliamentandum* de gubernatione populi, &c. Cum tamen neque de comitiis regni bis in anno edicendis, neque de hoc procerum conventu, in quo id statuit Ælfredus, quicquam tradit *Asserius*, qui tamen id, si revera statutum esset, non potuit non memorasse, utpote qui res longe minoris momenti magno cum apparatu descripsit.

Alterum argumentum, quo sententia nostra oppugnatur, sumptum est ab iis, quæ scripsit *Guillermus de Rouille* Alenconiensis, in LL. licentiatus, in descriptione *Normanniæ*, quæ habetur inter repertorium & prologum libri, qui inscribitur LE GRANT COUSTUMJER DU PAIS ET DUCHE DE NORMENDIE. Verba ejus sunt: *at hujusce NORMANNICÆ CONSUETUDINIS latorem sive datorem, Sanctum Edwardum Angliæ Regem, testatur vulgaris illa chronica, quæ chronica chronicarum intitulatur, ubi de Guillermo Bastardo Normannorum duce, ac Angliæ Rege loquitur, dicens, quod cum prædictus sanctus Edwardus ex se nullos liberos hæredes haberet, Guillermum hæredem regni instituit. Qui Guillermus de victo & mortuo Araldo regni usurpatore hac conditione regno libere potitus est, ut scilicet leges patriæ à præfato Edwardo latas inviolatas servaret. Qui quidem Edwardus etiam Normannis leges dederat, cum in Normannia diu fuißet enutritus. Hæc præfata cronica. Adverte tamen, quod etiam præfatus Guillermus erat Regni Angliæ primior hæres ex Matilda* alias *Mahault conjuge sua filia Balduini Flandriæ comitis neptis ejusdem Regis Angliæ Sancti Edoardi, ut testatur chronica Britanniæ fol.* LXXV. Et quod Edoardus Sanctus Angliæ Rex fecerit dictas consuetudines Angliæ, & Normanniæ satis patet ex conformitate dictarum consuetudinum, de qua habetur in GLO. in C. UNIC 9. *porro ne moniales*, in verbo *partibus* de *stat. regul.* LI. VI. Et quæ not. per. *panor*, & *Decium* in cap. I. de *Appella*, ubi loquuntur *de consuetudine Angliæ ad probandum aliquid* PER CREDENTIAM XII HOMINUM VICINORUM *quæ etiam viget. in Northmania, de quibus dixi post eosdem* in GLO. *consuetu.* Cenomaniæ in *rub.* GLO II. G. & facit GLO. illa vulgaris in ca. *Moises.* in verbo *inficco* XXXII. q. II. *quæ Normannos, & Anglicos veluti in complexionibus, & consuetudinibus pares invitat ad fortiter bibendum.*

Hæc *le Rouille* Gallus, qui *consuetud. Normanniæ* edidit, anno MDXXXIV. Quibus tamen ea, quæ sententiam nostram propugnant, & argumentorum pondere, & scriptorum quum numero, tum auctoritate longè superantia quovis pendente, ad examen revocata maximo momento præponderabunt. Quid enim singularis illa *chronica chronicarum* ab obscuro aliquo, eoque extero incerti seculi homine, scripta contra fidem & auctoritatem tot nostrorum, quos supra appellavimus, ut qui in rebus nostris maximè idonei testes sunt?

Verum, SHOWERE, ne contra *Rouillium* tergi-versari videar, eaque præterire velle, quibus reponere non possum, ad singula ab eo dicta mihi dicendum est. Primo igitur nihil eo absurdius, aut ineptius, quod, teste *chronica chronicarum*, de *S. Edoardo* R. dicit, nempe eum *Normannicæ consuetudinis*, ** (istius scilicet quem *Rouillius* edidit) auctorem fuisse. Quo nihil inquam absurdius, aut ineptius fingi potest, utpote in quo non solum multa, quæ *Edoardi* temporibus non conveniunt, ut charta *Philippi* Regis, & prælatorum *Normanniæ* literæ, cap. CXII, CXIII. sed quamplurima etiam, quæ *Edoardum Normannis* dedisse, quòd, ipso regnante, in *Anglia* non usitata

---

* And þ ilce gedo eac ða biscopas heora gedpilcna. 7 eac mine Ealdormanna. 7 gereafa 7 ic pille þ mine biscopas. 7 gereafa ðæs demað eallum ðe hio gehyrsumian gebyrað. *Quæ omnia, quum Episcopi, tum Ealdormanni, & Gerefæ nostri faciunto. prætera volo ut Episcopi, & Gerefæ nostri ex hoc omnes, judicent, qui eorum jurisdictionibus subjecti sunt.* † LL. *Inæ.* c. VII. LL. *Æthelst.* c. I. be ðeofum. ‡ *Pur Parliamenter.* ** Verba ejus sunt: *hujusce Normannicæ consuetudinis latorem sive datorem.*

fuerint,

fuerint, impoffibile eft. Hujufmodi funt omnia quorum neque in *Edoardi* legibus, quas *Anglis* à fe emendatas dedit *Gulielmus* I. neque aliorum Regum legibus & conftitutionibus, quæ etiamnum fuperfunt, ullum veftigium repertum eft.

Præterea *confuetudines iftas Normanniæ*, ut ipfe non abfurde minus fcribit, *Angliæ* S. *Edoardum* dediffe, nemo iftius temporis fcriptorum, aut eorum qui ad id proximè fcripferunt, five apud *Anglos*, five *Normannos* tam ftultus fuit, qui affirmare aufus eft. [a] Contrà enim leges *Anglorum* & *Normannorum*, adeo neque eædem eundem auctorem habuerunt, neque adeo confimiles in iftis temporibus fuere, ut maxime fuerint diverfæ. Hoc monftrant communitatis *Anglorum* preces, qui *Wilhelmum Angliæ* expugnatorem fupplices rogaverunt, ut leges & confuetudines patrias, leges *R. Edwardi* ipfis daret, in quibus patres eorum nati & enutriti erant.

Quod fi *Edoardus* utrique genti leges adeo conformes dediffet, cur ut fuis legibus regerentur, *Gulielmum* rogaverunt *Angli*; aut cur ex fingulis comitatibus *Gulielmus* earum ignarus, duodecim fapientes eligeret, qui quæ effent leges iftæ & confuetudines, jurejurando obftricti ei fideliter declararent? Quinetiam, fi fcriptoribus noftris fides adhibenda, tantum abeft ut Regnante *Edoardo S.* leges *Angliæ* cum iis *Normanniæ* convenirent, ut planè fibi ipfis non effent conformes. Hoc probat nota ifta diftincto inter *provincias* five *diftrictus Danorum*, *Merciorum*, & *Weft-Saxonum*, quæ non folum in LL. *Canuti* politicis, fed in LL. *Edoardi* à *Gulielmo* conceffis, & [b] emendatis, Danelaga, Myrcenalaga, & *Weft-Saxenelaga* dicuntur. In illis enim juris-ditionibus non tantum diverfæ fuerunt leges [c] *Norfolcenfium*, *Suffolcenfium*, & *Northymbrorum* qui ex Dania & Norvegia oriundi funt; fed etiam *Merciorum* & Weft-Saxonum, qui ambo *Saxones* fuerunt, leges in multis differebant.

Apage igitur fabulam iftam quam ex *cronica cronicarum* fumptam appellat fcriptorum noftrorum ignarus *Rouilleus*, qui leges & confuetudines *Normanniæ* fuæ, ut ab *Edoardo Sancto* auctore quafi inftitutas venditaret, fententiam fuam ex eo firmare voluit, quod conformes effent cum *Angliæ* legibus; & fpeciatim ex eo quod confuetudo *Angliæ* ad probandum aliquid per *credentiam* XII *hominum* in ufu foret apud *Normannos*. Quo quidem nihil futilius. Etenim conformitas illa legum & confuetudinum, quæ *Anglis* & *Normannis* communes erant, aliunde, quam à *S. Edoardo* & peti poteft, & petenda quidem eft. Nam primo *Gulielmus* ipfe conquæftor, ut tradit *Eadmerus*, *ufus & leges, quas patres ejus, & ipfe in Normannia habere folebant, in Anglia fervare volens, de hujufmodi perfonis, Epifcopos, Abbates, & alios principes per totam terram inftituit, de quibus indignum judicaretur, fi per omnia fuis legibus poftpofita omni alia confideratione non obedirent.* Secundo, à communi aliqua origine leges & confuetudines nonnullas quum *Angli* tum *Normanni* derivare potuerunt, nempe à veteribus *Norvegis* & *Danis*, à quibus tam *Normanni*, quam *Dani*, qui *Anglis* leges dabant, oriundi funt. Hujufmodi videtur effe lex illa *de Namio* à *Canuto* R. lata. c. 18. & inde integre fumpta & tranflata ad leges à *Gulielmo* I. *Anglis* datas. c. XLII. ut infra patet.

And ne nime nan man nane name. ne innan fcy-ran. ne ut of Scyre. ær man habbe ðrywa on hun-drede his rihtes gebedan; Gif he æt ðam þriddan cyre nan riht nabbe. þan fare he æt ðam feorþan fyðe to fcyre gemote. 7 feo fcyre him fette þon-ne feorðan andagan; Gif fe ðonne berfte nime ðonne geleafe ge heonen ge ðanon. ꝥ he mote hentan æfter his agenan;

Ne prenge hum [d] nammil en conte ne [e] defors d' ici quil eit tresfois [f] demand dreit el hundred u el conte, e fil a la tiers fice ne pot dreit aver, alt à conte, é le cunte len a Sete le quart [g] jura, e fe cili [h] de-fait de ki il fe claime [i] dunt prenge conge qui il [k] puffe nam prendre pur le fon [l] lum e pref.

Nemo [m] *Namium, vel in comitatu, vel extra capito, nifi prius vel in centuria* (vel *comitatu*) *ter rectum petierit. & fi tertia vice rectum non poteft habere, quartâ adeat curiam comitatus, quæ quartum diem ei affignabit. Verum fi ab illo deficiat, quod fibi vindicabat, tum licentiam habeat capiendi Namium ubicunque poteft ad fuum ufum & commodum.* De Namiis itidem in LL. *Hen.*

---

a Chron. *Lichfeldenfe*. Archæonomia. edit. *Cantabr.* M.DCXLIV. p. 158. *b Lagam* Eduuardi Regis vobis reddo cum illis emendationibus, quibus pater meus eam emendavit confilio Baronum fuorum. Inftit. Hen. R. in text. *Roffenfi*, & in *Matth. Paris.* p. 55. *c* Chron. *Lichfeld.* LL. Hen. I. VI. IX. Quibus accedunt LL. *Edoardi Latinæ*. cap. 12. 37. & quæ fcripta funt à *Gervafio Tilburienfi* de *Scacc.* cap. 32. *propofitis etiam legibus Anglicanis, fecundum tripartitam earundem diftinctionem, hoc eft Merchenlage, Danlage, Weft-Saxenlage, quafdam reprobavit, quafdam autem approbans illis tranfmarinas Neuftriæ, quæ ad regni pacem efficaciffime tuendam videbantur, adjecit.* Hæc *Gervafii* noftri, *Rovilleo Gallo-Normanno* plane contradicant. & quis, quæfo, præferendus eft, nofter, an exterus? Noftrorum gnarus, vel ignarus? fcriptor antiquus, vel modernus? *d* Nam nul. *e* Dehors. *Sax.* ut of. *f* Demande dreit. *g* Jur *vel* jurn. *h Forfan* defaut. *i* Dunc. *k* Puiffe. *l* Vox *Gallo-Francica*, vel *Franco-Gallica*. *Sax.* Luma, anluma, geloma, *utenfile, utendum quid, quod ufui noftro neceffarium eft.* *m* Id eft, res omnes, præfertim animatæ, ut homo, pecus, ob debitum vel delictum diftrictæ. vid. Gram. *Sax.* p. 164. in marg. & Horni *Myrroir des juftices*, cap. II. fect. XXVI. *Naam n' eft autre chofe, que refonable diftreffe. deux manieres font de Naams: Naam mort, ficome des blees, vine & autres tielx chatelx; & Naam vief, ficome de home, beſte, & tielx vife chofes.*

cap. XXIX. Bracton. l. 3. Tract. 2. cap. 37. *Myrroir de justices*, ut in margine. De Namiis multa etiam in *consuet. veteri Normanniæ*, speciatim cap. VII. quod inscribitur *de liberatione Namptorum*, ut & antiquis *Scotiæ* legibus. Quod tamen non probat *Normannicarum* legum *Edwardum* S. latorem fuisse; sed quum *Normannis Norvegorum* & *Danorum* posteris; tum *Anglis* sive *Dano-Saxonibus*, qui *Danos* dominos & legis latores habuerunt; tum denique *Scotis*, qui *Norvegis* & *Danis* olim succubuerunt, multasque olim de *Namiis* aliisque rebus consuetudines cum *Anglis* & *Nortmannis* consimiles habuerunt; à *Norvegis* & *Danis* suas de *Namiis* accersendas esse leges, in quorum antiquarum legum * codicibus, de *Namiis*, & pecoribus *Namii* nomine captis, quæ *Namfæ* dicuntur, multa quoque leguntur. Denique, fidem omnem superat *Nortmannos* à *Rollone* ad *Gulielmum Bastardum*, scilicet per centum & quinquaginta annos, sine suis legibus & institutis in *Neustria* vixisse, aut quibus tam diu more majorum usi essent rejectis, novas & alienas ab extero principe recepisse. Quorum alterutrum necesse est is dicat, qui in *Rouillei* sententiam pedibus euns *S. Edwardum Normannicæ* consuetudinis latorem & auctorem ausus fuerit affirmare.

Tertium argumentum, quo de origine *duodecemviralis* judicii sententia nostra impugnatur, sumptum est ex [a] libro *Assisarum*, An. XXVI. pl. 24. quod *Gallicè* sic scribitur. En Assise *de no diss.* deuant *Thorpe* monstre fuit per labbe, [b] de B. que ses predces. aver Conis. de plees, *&c.* d' aver orig. hors de court, *&c.* per usage, *&c.* en temps de Saint Edmund roies, *&c.* & que le Roy Hen. le prim. per chre. confirm. *&c.* toutz lez usagez, *&c.* & quils avoient conis dez toutz manners des ples issint q. Iustic. dun bank, & daũt. ne Iustic. al assis pred. ne mellassent rien, *&c.*

Hic est *clameus recti*, sive petitio Abbatis *Buriensis*, seu *Edmundiburgensis*; ex quo constat eum in *rescripto Assisæ*, ut loquuntur forenses, sibi vendicasse actionum sive causarum cognitionem, atque determinationem, ut & rescripta, tam *Assisæ*, quam originalia alia, è curiis Regis data, idque ex usu, & præscriptione ducta à temporibus *S. Edmundi*, & *S. Edwardi Confessoris*, quorum uterque R. Angliæ prius extitit, quam à *Normanno Duce* vinceretur. Ad hanc rem probandam Abbas præterea varias ostendit [c] *Allocationes*, atque quod *Henricus I.* consuetudines istas confirmasset, & nominatim illam de causarum & quæstionum decisione, adeo ut neutrius [d] Banci, sive tribunalis, Justitiariis liceret se miscere, aut auctoritatem suam interponere.

Ex his, SHOWERE, quatuor colligit Regii tribunalis non ita pridem capitalis justitiarius, qui *juris oraculum* apud Anglos dici meruit, [e] *Edwardus Cokus* miles *Palatinus*. Primo vicecomites apud *Anglos* ante *Conquæstum*, quod dicunt, extitisse, quandoquidem Abbas *Buriensis* rescripta *Assisæ*, ut & alia singula rescripta originalia, utpote quibus prædecessores illius à temporibus *S. Edmundi*, *S. Edwardi* RR. gaudebant, vendicabat. Quæ vicecomiti semper inscripta ad eum solum mittuntur, nec ad alium quenquam mitti possunt, nisi forte ad [f] *Coronatorem*, ut appellant, idque in speciali aliqua causa vel negotio, quando is vicecomitis locum obtinet.

Secundo in antiquis istis ante conquæstum temporibus, in quibus *Brevia*, vel rescripta *assisæ* prædecessores Abbatis Buriensis ad vicecomitem mittebant, causas fuisse cognitas & definitas *fide & judicio duodecim hominum juratorum*, quippe quod *brevium* istorum solennia verba hæc sunt. [g] REX VICECOMITI SALUTEM, *&c.* ET INTERIM FACIAS DUODECIM LIBEROS, ET LEGALES HOMINES DE VICINETO ILLO VIDERE, *&c.* vel [h] *hunc summone per bonos summonitores duodecim liberos, & legales homines de vicineto.*

Tertio, jus *Anglicanum, commune* dictum, idem prorsus, ac immutatum post conquæstum, quod ante eum fuit, perennâsse; propterea quod in antiquis istis *Anglo-Saxonum* temporibus rescripta *Assisæ*, aliaque rescripta originalia in curias Regias relegari ac remitti solebant.

Quarto, in istis etiam temporibus Curiam fuisse, quam *cancellariam* dicimus, utpote ex qua sola, neque aliunde petita prodeunt originalia rescripta universa.

Hæc & hujusmodi legens in *Coki* vestri scriptis, Cl. SHOWERE, tantum quum jurisconsultum, tum Judicem, in patriæ suæ antiquis consuetudinibus & constitutionibus avitis tam hospitem fuisse, equidem non possum non dolere. Etenim ut ab eo, quod ultimo loco quasi probatum venditat, incipiam; tantum abfuit, ut in temporibus ante *conquæstum* à quibus *Clameum* suum orditur *Abbas Buriensis*, curia, quam [i] *Cancellariam* dicimus, extiterit, ut sub ipso ingressu *Normannorum*, *Cancellarii* neque nomen neque dignitatem, ut postea, claruisse constat.

Apud *Anglo-Saxones*, qui cancellarii postea dicti erant apud *Anglo-Normannos*, BOCERAS appellati sunt: id est, SCRIBÆ, NOTARII, qui Regibus duntaxat ab epistolis & chartis fuerunt, in quibus scribendis, & forsan aliquando dictandis, operam navârunt.

---

* Vide *Loccenii* Lexicon juris *Sueo-Gothici*, in voce *Nam* & *Namfæ*, in *Verelii* Indice ling. vet. *Scytho-Scandicæ*. *a* Vide etiam *Fitzherberts* graunde abridgement. fol. 219. pl. 57. & *Brooks* graunde abridgement. p. 173. pl. 40. *b* Id est, *de Bury*. *c Allocatio* in nostro jure est rei ut veræ & probatæ receptio & admissio. *d* Intellige Bancum Regium, & Bancum communem, in quo tractantur *placita* communia. *e* In præfat. ad lectorem, quæ est ante lib. cui titulus *La tierce part des reports*. *f* De coronatore apud *Anglos* vide *Spelmanni* vel *Dufresnii* glossaria. *g Bracton.* lib. IV. cap. XVI. *h Glanvill.* lib. XIII. cap. 34. *i* Vide quæ in voce CANCELLARIUS scripsit *Hen. Spelmannus*: speciatim de cancellario apud *Anglo-Saxones* & *A. Normannos*.

Apud

Apud *Anglo-Normannos* pariter non ea fuit cancellarii dignitas & auctoritas, neque pro amplitudine muneris is locus, ad quem in ſequentibus temporibus ex parvis quidem initiis per varios quaſi gradus à cancellariis perventum eſt. Nam in vetuſtis iſtorum temporum chartis in loco inferiori utique ſubſcribit cancellarius pro Eccleſiaſtico ſuo ſtatu ac ordine, & non pro muneris ſui, quæ quidem parva jam tum fuit, dignitate. Sic in charta quadam *Gulielmi* II. qua abbatiam S. *Petri Bathoniæ*, *Johannei* Epiſcopo *Sumerſetenſi* ad ampliandos Epiſcopatûs redditus donat, *Rodbertus* cancellarius inter Regis capellanos æquales ſuos ſubſcribit.

Chartam iſtam dignam eſſe, quæ hic locum habeat, exiſtimo propter varias rationes. Primo, quod tum more *Anglo-Saxonico* cum crucis ſignis, tum Anglo-Normannico cum ſigillo Regis corroboratur. Secundo, quod tot tempore æqualium virorum præſertim Eccleſiaſticorum, qui magni nominis fuerunt, illuſtris redditur. Denique quod Rotbertus iſte Cancellarius videtur is fuiſſe, qui in ſerie Cancellariorum Angliæ à *Spelmanno* in gloſſ. ſuo edita Robertus *Bluet* vel *Bloet* vocatur.

☧ A inppetuũ dĩcoliſ omnĩb; tam futuriſ ꝗ preſentib:· Qñ dõ omnitenente tẽpora ſclorum ordinante. & hiſ prout placuerit finẽ imponente celũ & terra. & omĩa que in eiſ ſt̄ ſuo fine tranſibt̄. & uita nrã que ad tempꝰ floret. & cito tãquã flos foeni decidit. uidetur eſſe momentanea. idcirco cunctiſ agendũ. ut hic boniſ actib; future beatitudinis mercemur gaudia abſq; omĩ immutatione ꝑennit̄ manſura. Quo circa ego Willelmꝰ Willelmi regis filiꝰ. dĩ diſpoſitione monarcheſ britannie promeæ meiq; patriſ remedio anime. & regni proſꝑitate. & popli á dnõ mihi collati ſalute. acceſſi JOHANNI epõ abbatiã Scĩ petri bathonie. cũ omnibꝰ apenditiis tam in uilliſ quã in ciuitate & inconſuetudinib;. illis videlic& quibꝰ ſaiſita erat ea die qua regnũ ſuſcepi. Dedi inquã adſumerſetenſis epiſcopatꝰ augmentadionẽ eotenꝰ preſertim ut inibi inſtituat preſuleã ſedem. Anno dnĩce incarnationiſ. Mill. xc. Regni uero mei. IIII. Indictione. XIII. VI. kl. FEBR. LVNA. III. pepigi id in eorum optimatũ meorum preſentia. ✠ quorum Nõia ſubt̄ ſt̄ annexa. & ut perpoſtitateſ ſuccedenteſ apud quoſq; hoĩeſ ueritatiſ amatores ꝑſeueret ratũ. mee regie auctoritatiſ annecto ſigillum. ſed & propria manu mea depingo cruciſ dnĩce ſignum. Lanfranco archĩpſule machinante ꝭWintonie factũ ẽ donũ huiꝰ beneficii. Mill. LXXXVIII. anno abĩcarnatione dnĩ. Scđo uero anno regni regiſ Willi filii prioriſ. Will. Confirmatio aut̄ huius charte facta ẽ apud douerſã. eo tẽpore qđ ſupꝛꝰ determinatũ eſt;

✠ Ego Thomaſ archiẽpſ eboracenſiſ laudaui.
Ego Mauriciꝰ londonienſiſ ẽpſ corroboraui.
✠ Ego Walchelmꝰ wintonienſis ẽpſ aptaui.
Ego Oſmundꝰ ſarbienſil ẽpſ conſolidaui.
Ego Osƀnꝰ exonienſis ẽpſ confirmaui.
Ego REmigiꝰ lincolienſis ẽpſ aſtruxi.
Ego Rotƀtꝰ herefordenſis ẽpſ audiui.
Ego Rotƀtꝰ ceſtrenſis ẽpſ conſpexi.
✠ Ego Cunnulfꝰ rouerceſtrenſiſ epſ annui.
Ego Woleſtannꝰ wigreceſtrenſis epſ acceſſi.
Ego Radulfꝰ ciceſtrenſiſ epſ uidi.
Ego Herƀtꝰ tetfordenſiſ epſ audiui.
Ego Goiffridꝰ conſtantienſiſ hoc exquiſiui.
✠ Ego Ego Hoellꝰ cenomannenſiſ epl interfui.
✠ Ego Wido aƀƀaſ Scĩ Auguſtini cantuarii.
✠ Ego Giſleƀtꝰ aƀƀ S petri weſtmonaſterii.
Ego Turſtinꝰ abbaſ gleſtonienſiſ.
Ego Sẏmeon abbas de eli.
Ego Balduinꝰ abbaſ ſcĩ eadmundi.
Ego Raginaldꝰ abbaſ de abendona.
Ego Rotƀtꝰ aƀƀ S Petri wintonie.
Ego Walterꝰ abbaſ de euesham.
Ego Pauluſ aƀƀ. ſcĩ albani.
Ego Odo abbaſ de certiſeio.
Ego Godefridꝰ aƀƀ. de malmesƀia.
Ego Goisƀtꝰ abbaſ de bello.
Ego Serlo abbaſ de gloeceſtra.
Ego Goisfrid' mala terra.
✠ Ego Rogerꝰ comeſ.
Ego Rotƀtꝰ comeſ.
✠ Ego Sẏmon comeſ.
Ego Hugo comeſ.
✠ Ego Alanꝰ comeſ.

Ego Henricꝰ comeſ.
Ego Walterꝰ comeſ.
Ego Willmꝰ comeſ.
Ego Rotƀtꝰ filiꝰ hannoniſ.
Ego Philippꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Rotƀtꝰ cancellariꝰ.
Ego Samſon capellanꝰ.
✠ Egg Turgiſꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Geraldꝰ capellanꝰ.
Ego Anſgerꝰ capellanꝰ.
Ego Herƀtꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Willelmꝰ capellanꝰ.
✠ Ego En rãnꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Ranulfꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Petrꝰ capellanꝰ.
✠ Ego Tuſaldꝰ capellanꝰ.
Ego Eudo dapifer.
Ego Juo dapifer.
Ego Hanno dapifer.
Ego Rogerꝰ dapifer.
Ego Willmꝰ dapifer.
Ego Rotƀtꝰ de oili.
Ego Vrſo de abetot.
Rotƀtꝰ diſpenſator.
Hugo de portu.
Rogerꝰ de buſleio.
Rannulfꝰ peuerelluſ.
Willmꝰ peuerellꝰ.
✠ Aiulfus uicecomeſ.
✠ Alueradꝰ de lincola.
✠ Ernulfꝰ de hefding.
✠ Folco criſpinꝰ.

Sigillum ſimul cum cera periit, ſericâ tamen appendiculâ, quæ ceram tenuit, remanente.

‡ M 2 Sic

Sic in charta quadam Henrici primi qua manerium de *Thorp* Ecclesiæ Norwicensi dedit An. MCI. Rogerus Cancellarius, Abbatibus omnibus & Episcopis postpositus inter capellanos subsignat.

Nondum ad forum juris communis, nondum ad prætorii dignitatem surrexisset, ut Spelmannus, qui sic scribit: constat hodie cancellaria tribus partibus, è collegio scribarum regiorum, è foro juris communis, è prætorio boni & Æqui. His omnibus solus præest cancellarius, collegio nempe minister principalis: foro judex canone circumscriptus: prætorio arbiter honorarius à Rege datus. Ministerium ejus antiquæ est originis; potestas forensis mediæ; prætoria recentioris.

Sed licèt in eo falsus est *Cokus*, quod in antiquis istis temporibus curiam extitisse affirmat, quam *Cancellariam* appellamus, tamen qui Cokum propugnare velit aliquis forsan respondebit, Antiquæ esse originis eam partem Cancellariæ, nempe Collegium istud scribarum, sive officina brevium & Chartarum regiarum, Cui Cancellarius præest, & è quo petita dantur brevia, seu rescripta illa originalia, speciatim rescripta *assisæ*, quæ longo usu, & præscriptione ducta à temporibus S. Edmundi, & S. Edwardi sibi vendicabat Abbas Buriensis. Antiquæ esse originis eam partem *Cancellariæ* fateor, ut quæ *Scaccarii* primo pars fuit, quod curiarum omnium regiarum apud Anglo-Normannos antiquissima est. Veruntamen non tam altæ est originis, quam esse contendendum est ab iis, qui *Coki* sententiam velint defendere. Etenim nullum tale fuisse scribarum forensium Collegium in Anglo-Saxonum temporibus, Cui Cancellarius præfuit, ex iis constat: Primo quod Regis scriba à Normannis scriptoribus *Cancellarius* dictus, in aula, non in foro, officio suo functus est. Secundo, quod constitutio, vel politia forensis apud Anglo-Saxones longe alia fuit, ut supra ostendi, quum quæ talem *brevium* officinam requiret, utpote apud quos causæ omnes, litesque * *domi* cognitæ, & determinatæ essent, in singulis Centuriis, trithingis, comitatibus, urbibus, & curiis Dominorum, quorum jus audiendi, & finiendi causas, *Sac* & *Soc* est appellatum. *Domi*, inquam, audiri, & finiri Causæ solebant apud Anglo-Saxones, eo tamen ordine, ut à † Centuriis ad trithingas deferebantur causæ, à trithingis imo & curiis dominorum ad comitatus curias, in [a] quibus si quis jus impetrare non poterat, Regem licebat appellare. Nondum enim majorum Gentium Causæ (seu *placita*) à curiis comitatuum ad curiam domini Regis tractæ erant. Contrà ab ingressu Normannorum curiæ comitatuum dignitatem suam pristinam, ut supra ostendi, aliquandiu retinuerunt, usque ad *Henrici* II. tempora, cum Justitiarii Regis non amplius in comitatus ad audiendas causas legati essent, quemadmodum in [b] placito de *Pinendenam*, in quo *Goisfridus* Episcopus Constantiensis *loco Regis fuit*, ut & in [c] contentione ista inter *Gundulfum*, & *Pichot*, cui præerat Regis Justitiarius Odo Episcopus Bajocensis: sed causæ, quæ in *Scyris* vel Comitiis placitari, & terminari solebant coram comite, vel ejus vicecomite, ante adventum *Normannorum*, & postea à Regis Justitiariis, tum primum ab iis ad [d] curiam Regis, coram Justitiario ejus audiendæ, tractæ & ablatæ erant. Causis autem à *Scyris* ad curiam Regis sic tractis, crescebat indies *querelantium* numerus, qui ad Dominum R. vel justitiarios ejus de injuriis factis clamarent. Delatis vero ab omnibus regni partibus ad curiam R. querelis, Cancellarius, qui ab Epistolis, chartis & rescriptis Regi erat, ex aulico duntaxat ministro factus curiæ Regis *Officialis*, augere numerum scribarum necesse habuit, & Collegium quasi sub se instituere, in quo, tanquam in communi regni officina, rescripta forensia, à nostris dicta *brevia originalia*, quod iis inchoantur omnes lites, formarentur, & solennibus fori verbis formatæ in omnes regni partes mitterentur. Hic ortus, hæc origo fuit Cancellarii, ut Magistratus forensis, qui in Scaccario à sinistra Justitiarii regii, paulum procedente tempore, adsessor sedere solebat; adeo ut in eo sine illius consensu, & consilio, haud longo à primis istis *Cancellariæ* initiis, nihil magni momenti factum esset.

Hic etiam ortus, & origo fuit *rescriptorum forensium*, sive brevium originalium, quæ in omnes comitatus ad vicecomites è *Cancellaria*, sive potius è suprema Scaccarii curia, cujus Cancellaria pars erat, tum primum expediri, & mitti solebant. Et Speciatim, quoad *Assisarum rescripta*, *Magna assisa* ipsa, à qua denominantur, antiquiora esse non possunt. Magnam autem Assisam, ut ingens populo beneficium instituisse *Henricum* II. testatur *Glanvillus* lib. II. cap. VII. Obtinente ergo nova hac forensi constitutione, quæ teste Glanvillo tollendi duelli gratia ab *Henrico* II. inventa est, Justitiarius regis omnes liberos Comitatus homines, ut coram ipso se sisterent, non sine gravissimo & populi & Curiæ incommodo citari cum discerneret, magis commodum, idoneum, & opportunum, & è re etiam publica magis fore judicabat, certum & definitum eorundem numerum datis ad vicecomitem rescriptis regis nomine citare; & cum definitus ex iis numerus ciendus, & arcessendus esset, quem, quæso, magis aptum gratumve *Normannigenæ*, qui de eo Consulerent, comprobarent, quam, qui apud eorum majores tam in *Scandia*, quam in Normannia ab antiquissimis temporibus in usu fuisset, DUODENARIUM? Is quidem numerus fuit liberorum hominum totius Com. Cant. quem eligi præcepit Odo Normannus Bajocensis Episcopus, cum curiæ præsideret, in qua disceptata erat lis, quæ orta erat inter Gundulfum R. Episcopum, & *Pichot* V.comitem.

---

* *Sax.* æt hæm. LL. Edgari R. c. 3. † Edoardi R. c. 34. *a* LL. Edgari R. c. 3. *b* Text. *Roff.* fol. 108. a. *c* Text. *Roff.* fol. 145. b. *d* Vide *Glanvillum*, lib. I. cap. 1, 2, 3, 4.

Apage

Apage igitur, SHOWERE, conclufiones iftas *Coki* omnes de *refcriptis affifæ* ante conquæftum ad vicecomitem miffis; de caufis tum cognitis, & definitis *fide, & judicio duodecim virorum*; de refcriptis Affifæ jam olim, ut nunc in curias Regis remiffis; denique de Cancellaria, quam curiam tum fuiffe, quæ nunc eft, fruftra contendit, quod ex ea fola refcripta originalia univerfa jam nunc petuntur, & ante aliquot fecula non aliunde petita fuerunt.

Hæc omnia contra fidem, & auctoritatem teftium maxime idoneorum, quos ex *Codd.* editis, & nondum editis ad partes noftras vocavimus. His auctoribus, contrà atque *Cokus* animo finxit, omnia conftant; nimirum vicecomites in *Anglo-Saxonum* temporibus non regis miniftros, fed *Ealdermannorum* fuiffe vicarios, caufafque apud eos *domi* tum audiri folitas per omnes liberos homines, quibus *Curiæ* fupra nominatæ frequentandæ erant, & non per definitum aliquem eorum numerum. His, inquam, auctoribus ea tunc fuit Anglorum *politiæ forenfis* conftitutio, qua quidem immutata manente neque refcriptis regiis, præfertim *affifæ* refcriptis, neque officina *Cancellariæ*, ex qua formata refcripta illa prodirent, iis opus effe potuit. Quinetiam manente integra forenfi ifta conftitutione, curiæ regis, in quas refcripta illa remiffa fuiffe fibi perfuadet *Cokus*, nondum inftitutæ erant.

Apage iterum conclufiones iftas omnes inanes, falfas, & celebri fuo nomine plane indignas, quas *Cokus* in re forenfi antiqua minus verfatus elicuit ex placito Abbatis *Burienfis*, in quo vendicabat jura & privilegia habendi refcripta *Affifæ*, & originalia refcripta alia à curiis regis petita, idque longo ufu à temporibus S. *Edmundi*, & S. *Edwardi* RR. quo nihil quidem abfurdius dici potuit. Nam S. *Edmundus* Rex, & Martyr, qui paffus eft, An. DCCCLXX. Cœnobii nomine fuo poft multorum intervallum annorum infigniti neque fundator effe potuit, neque privilegiorum auctor, quæ longo ufu ab illius temporibus, hoc eft, ante conftructam in honorem S. Edmundi Ecclefiam, Abbas *Edmundiburgenfis* fibi jure arrogabat. Primus, qui Ecclefiam, ad quam Corpus S. Edmundi R. tranflatum erat, terris dotavit, Edmundus Rex fuit in Anno DCCCCXLV. Sed non admodum floruit ante Canuti magni tempora, qui, ut *Sueni* patris Sacrilegam in hanc Ecclefiam impietatem expiaret, novo opere inftauravit, coronam fuam S. Martyri obtulit, monachos cum abbate induxit, prædia multa, & magna, & inter alia ipfum oppidum integrum donavit. Cui ipfi monachi per fenafcallum fuum præfuerunt, & jus dixerunt. Verum neque in * chartis, quæ fuperfunt, five *Edmundi* R. five *Canuti* M. five *Harda-Canuti*, five *Wilhelmi* I. neque denique in privilegiis & exemptionibus cœnobii *Edmundiburgenfis*, quæ fane multa, & magna in monaftico Anglicano recenfentur, de vindicato illo jure, habendi refcripta originalia, fpeciatim refcripta *affifæ* è curia regis petita, quicquam aut diferte dictum eft, aut ita defcriptum ex quo inferri poteft. Quamobrem, SHOWERE, inter commenta monachorum numerandus eft ifte Abbatis Edmundi-Burgenfis prætextus; inter commenta, inquam, monachorum, *qui*, ut loquitur † *Johannes Marshamus* nofter, *nimium faciles fuerunt in iis tradendis, quæ ad fuarum Ecclefiarum gloriam conferre putarunt, & in contexendis hiftoriolis, referciendifque cœnobiorum monumentis audacem nimis navarunt operam.* Inter hiftoriolas illas digna omnino eft, quæ recenfeatur, [a] fabula illa de S. *Edmundi* R. Corpore, quod licet telis, & fagittis confoffum, flagris laceratum, capite denique truncatum, incorruptum tamen, integrum, illæfum, & fpiranti fimillimum, abfque cicatricibus, abfque omni vulneris figno, in fepulchro repertum eft. Ejufdem etiam furfuris funt, quæ Abbas ifte *Edmundiburgenfis* à temporibus S. *Edmundi* in placito fuo fibi vendicabat, ut & eorum *allocationes*, quas memorat, & confirmationes *Henrici* primi, quo regnante, ut verbis [b] legis ab illo ferri dictæ utar, in *fcyres motis*, vel comitatuum curiis, *agebantur primo debita veræ Chriftianitatis jura*; *fecundo regis placita*; poftremo *caufæ fingulorum dignis fatisfactionibus explebantur.* Imo lege ifta non tantum de *Scyres motis*, fed *Burgimotis*, & Hundredis duodecies in anno congregandis fancitum eft; & de transferendis caufis in *trithingas* cum penuria judicum in *hundredis* foret. Quinetiam & de multis aliis, quæ monftrant *caufas* nondum ab iftis curiis ad curiam Regis effe tractas, neque querelas populi ad Regem aut Juftitiarium ejus tum deferri effe folitas, & confequenter neque *refcripta forenfia*, quæ ad vicecomites miffa ab iis in curias regis remiffa funt, adhuc in ufu fuiffe.

Supra obfervavi, SHOWERE, apud *Nortmannos*, & eorum majores, *duodecimviralem* caufarum audientiam ab antiquis temporibus ufitatam fuiffe; ac proinde cùm, Henrico II. regnante, è liberis comitatus hominibus certus & definitus numerus ad eam rem ftatuendus effet, qui ad curias Regis citarentur, *Duodenarium* placuiffe. *Anglo-Normanni* enim *Normannorum*, ut *Normanni Norvegorum*, quorum nepotes erant, exempla morefque fecuti funt. Pofteri fcilicet majorum, quibus, [c] pro numero Deorum Dearumque, *duodenario* nihil fanctius, nihil antiquius fuit; ac fi in ipfo hoc numero fecreta quædam effet religio, ut inquit *Henricus Spelmannus*. Hinc dum [d] *Odinus Afgardi*, quæ metropolis fuit *Afaheimi*, vel *Afalandiæ*, *Tanai* ad ortum conterminæ, princeps fuit, mos obtinuiffe dicitur, ut duodecim præfecti cæteris eminentiores, DIAR feu DROT-

---

* Monaft. Anglican. Vol. I. † In propylæo ad Monaft. Anglican. *a* Monaft. *Anglican.* Vol. I. *b* LL. Hen. I. cap. VII. *c* Tolff eru Aefer godkunigir, *duodecim funt Afæ divinis afficiendi honoribus.* Edd. *Ifland.* Mythol. XIX. Totidem *Deæ*, feu *Afyniæ* enumerantur. Myth. XXX. *d* Heims kringla, five *Hift. Reg. Sept.* à *Snor. Sturl.* confcript. *Stockholmiæ*, M.DC.XC.VII. cap. II.

‡ N NAR

NAR dicti curam gererent ſacrorum, & populo jus dicerent. Sic duodecim virorum magna quondam auctoritas, & uſus in R. R. eligendis, & majoris momenti negotiis. Duodecim viri è qualibet præfectura nominati *Sverrum* in foro Oirenſi elegerunt in Regem. Chron. *Norv.* 504. XII viri *Haquinum Haquini* è Schola Nidroſienſi adductum, in Regem eligerunt. p. 600. XII viri magno *Haquino* homagium præſtiterunt in foro *Egeroenſi.* p. 762. Unde hodie è qualibet *Norvegiæ* præfectura, XII viri conſcribuntur, qui Regi *Daniæ* homagium præſtituri ſunt. In * libro cui Hirdskraa titulus ante trecentos plus minus annos *Norvegicè* ſcripto, de jure aulico antiquo *Norvegico*, legimus fuiſſe ſancitum, ut ſiquando eo deventum foret, ut nemo è ſtirpe regia *Norvegiæ* ſupereſſet, qui in Regem crearetur, tum nominandos eſſe duodecim ſapientia & prudentia præſtantiſſimos homines, qui, durante interregno, ad pacem tuendam, & conſervandam continuo per regnum diſcurſitarent. Sic adhiberi olim ſolebant duodecim igniti vomeres in vulgari per *Ordaliam* purgatione; & *Gulielmus* I. acquiſita *Anglia*, duodeno pro more majorum gaudens numero, duodecim viros ex ſingulis comitatibus elegit, qui jurati leges ſuas & conſuetudines illi patefacerent. De duodenaria numerandi ratione, quæ *tolfræd* apud Septentrionales populos appellatur, tractavimus in Gram. *Iſlandicæ*, cap. VI. & ne nimius in hac re forem, non dubitandum, SHOWERE, me judice, eſt, quin *Namdariorum* priſcus ille in cognoſcendis cauſis uſus, qui apud veteres *Scandiæ* incolas olim ab utraque litigantium parte nominabantur, poſtea ex auctoritate publica conſtituti, & *Aſſeſſores* dicti, ex *duodenarii numeri* religione ortum ſuum habuerit, quæ ab antiquiſſimis temporibus, Septentrionalium Gentium animis alte fixa erat.

Miraberis hic forſan, SHOWERE, me Dom. *Johannis Spelmanni* H. F. ſententiam hic ſiluiſſe, qui in *Ælfredi* ſui vitâ tradit regem illum *duodecimvirale* cauſarum judicium primum inſtituiſſe. Ea fateor non ſolum Joh. *Spelmanni*, ſed doctiſſ. etiam *Ob. Walkeri*, qui vitam *Ælfredi* à *Spelmanno* ſcriptam annotationibus illuſtravit, ſententia eſt. Sed eorum neque auctoritatem moror, neque ſententiam à me ad examen revocandam arbitror; quod omnia argumenta ſive teſtimonia, quibus eam adſtruere conantur, in ſuperioribus à me infirmata & diluta ſunt. Ambo legem *Ælfredi*, quæ in fœdere quod cum *Guthruno* tertia eſt, de compurgatione *Thani regii* per duodecem conſacramentales, latam de *duodecim virali Cauſarum judicio*, ut quam plurimi alii, male intelligunt. *Hornum* præterea, quo nihil mendacius, ad partes ſuas advocant, cum imprimis *Aſſerius* diligentiſſimus *Ælfredi* vitæ ſcriptor citandus iis teſtis foret, ſi de hoc *Ælfredi* inſtituto quid ſcripſiſſet; ut eum maxime opporteret ſcribere, ſi *Ælfredus*, illius auctor extitiſſet.

Hactenus, SHOWERE, *antiquorum amantiſſime*, de Actis Curiarum *Scyrenſium* ſive comitatuum apud *Anglos*, & de earum priſtina dignitate, auctoritateque, qua fuit quum ante, tum poſt debellatam à *Normannis Angliam.* In quibus reſuſcitandis, dum ſtrenue navarem operam, ex cauſa maxime notabili, quæ diſceptata erat inter Epiſcopum *Roffenſem*, & vicecomitem *Cantiæ*, de duodecimviralis cauſarum examinis & judicii initiis, diſſertatiunculam componendi occaſio mihi data eſt. Quæ ſi tibi æque in legendo, ac in ſcribendo mihi, placuerit, beatum me ſentiam, & oleum meum operamque omnem in ea ſcribenda bene impendiſſe.

Jam vero cum Deo O. M. progrediamur ad ea proferenda, quæ ſecundo loco, quam utilis ſimul & jucunda ſit Lingg. Vett. *Septentrionalium* ſcientia; & quanti doctis, præſertim Antiquarum conſuetudinum ſtudioſis, habenda ſit, cum iis, quæ ſupra traduntur, commonſtrant. E tenebris ergo ſuis in theatrum tandem prodeant majorum nonnulla *teſtamenta.* Quibus in lucem evocandis me de doctis non male meriturum ſperabo, ſiquidem qui edidit *Vett.* teſtamentorum fragmenta aliqua & formulas, quæ *Græci* olim & *Romani*, fecerunt, de rep. literaria optime meruiſſe judicatur *Barn. Briſſonius*, ut & *Janus Gruterus*, *Aldus*que *Ciceronis* operum editor, qui ſpurium & ſuppoſititium idem teſtamentum ambo ediderunt, quod id genuinorum ſolennibus verbis falſarius condidiſſet.

In primam autem ſcenam producatur, quod fecerunt *Brihtricus*, *Ælfrici* cujuſdam magnatis *Thanus*, & conjux ejus *Ælfswitha*, teſtamentum. Hoc ante centum annos demptis quatuor publicum fecit, plaudentibus venerandæ antiquitatis cultoribus, ex hoſpitio *Lincolnienſi*, *Gulielmus Lambardus* inter legum conſultos, † *Jocelino* teſte, domeſtici juris peritiſſimus, è Codice, MS. Eccleſiæ *Roffenſis*, cui epigraphe *Textus Roffenſis.* fol. 144. Idem quoque dignum judicamus, quod recuſum choream ducat teſtamentorum, quæ infra *Philo-Saxonibus* ſpectanda exhibemus; præſertim juris *Anglicani* ſtudioſis, qui rei teſtamentariæ, & ſolennium verborum, quibus utebantur teſtamenta facientes *Anglo-Saxones*, notitiam aliquam habere cupiunt.

Præfat. p. 22

---

* Editus erat hic liber *Hafniæ*, curis & ſumptibus *Joh. Reſenii*, An. M.DC.LXXIII. † In præfatione *ante Ælfredi* res geſtas ab *Aſſerio* ſcriptas, & in *Saxonicis* literis à *Dayo* excuſas.

TESTA-

Testamentum Byrhtrici & Ælfswythæ Uxoris ejus Saxonice & Latine.

Ðis is byrhtrices ⁊ ælf-swyðe his wifes nihsta cwide. ðe hi cwædon on meapaham on heora maga gewitnesse. ꝥ wæs wulfstan ucca. ⁊ wulfsie his broðor. ⁊ sired ælfredes suna. ⁊ wulfsie se blaca. ⁊ wine preost. ⁊ ælfgar on meapaham. ⁊ wulfeh or-deges suna. ⁊ ælfeh his broðor. ⁊ byrhtwara ælfrices laf. ⁊ brýhtric hira mæg. ⁊ ælfstan biscop ærest his kyne-hlaforde ænne beah. on hund eahtotigan mancysan goldes. ⁊ an hand-seax. on eal swa miclan. ⁊ feower hors. twa ge-rædede. ⁊ twa sweord gefetelsode. ⁊ twegen hafocas. ⁊ ealle his headorhundas. ⁊ ðære hlæfdian ænne beah on ðrittigan mancysan goldes. ⁊ ænne stedan. to fore-spræce. ꝥ se cwyde. standan moste. ⁊ for his sawle ⁊ his yldrena. into scē andreæ. twa sulung æt dene-tune. and hio for hire sawle ⁊ hire yldrena. twa æt langan-felda. ⁊ þider in for hy. ðrittig mancys goldes:. And ænne sweor-beah. on XL. mancysan. ⁊ ane cuppan seolfrene. ⁊ healfne bænd gyldenne. ⁊ ælce geare to heora ge-mynde. twegra daga feor me. of hæslholte. ⁊ II. of woðringa-beran. ⁊ II. of bærlingan. ⁊ II. of heregearderes-hamme. ⁊ to cristes circan. LX. mancys goldes. XXX. ðam biscope. XXX. ðam hirode. ⁊ ænne sweor-beah. on. LXXX. mancys. ⁊ twa cuppan seolfrene. ⁊ ðæt land æt meapaham. ⁊ to scē augustine. ðrittig mancys goldes ⁊ twa cuppan seolfrene. ⁊ healfne bænd gyldenne.

And ꝥ land æt dærentan. byrhwara hire dæg. ⁊ æfter hire dæge into scē andree. for unc. ⁊ uncre yldran. ⁊ bærlingas wulfehe. ⁊ he selle. X. hund pænega. into scē andree for unc ⁊ uncre yldran; ⁊ wulfsie woðringa-byras. innon ꝥ gecynde; ⁊ sirede. hæslholt. innon ꝥ gecynde; ⁊ wulfege ⁊ elfege his breðer heregearder-hamme. innon ꝥ gecynde. wulfege ꝥ inland. ⁊ ælfege ꝥ ut-land.

And wulfstane uccan. wolcnes-stede. innon ꝥ gecynde. ⁊ an hand seax. on ðrim pundan. ⁊ ða tyn hyda on stræt-tune. into þæm mynstre. to wolcnes-stede; ⁊ ꝥ land æt fealcna-ham. æfter byrhtwara dæge. into scē andree. for ælfric hire hlaford ⁊ his yldran. swa heora cwyde wæs. ⁊ bromleah. æfter brihtwara dæge. into scē andrea. swa ælfric hire hlaford hit becwæð. for hine ⁊ his yldran. ⁊ snodingc-land eac. into scē andrea. æfter hire dæge. swa ælfere hit be-cwæð ælfrices fæder. ⁊ he seoððan. on gewitnesse. eadgife ðære hlæfdian. ⁊ odan arceobisceopes. ⁊ ælfeges ælfstanes suna. ⁊ ælfrices his broðor. ⁊ ælfnoþes wilian. ⁊ godwines æt fecham. ⁊ eadrices æt ho. ⁊ ælfsies preostes on crogdæne; ⁊ wulfsane. LX. mancos goldes to dælanne for unc ⁊ uncre yldran. ⁊ oðer swilc wulfsige to dælanne. ⁊ hæbban heom wið god gemæne gif hy hit ne don; ⁊ wulfsige. tydiceseg. ⁊ ða boc. innon ꝥ ge-cynde. ⁊ II. swuran. on III. pundan. ⁊ ic bidde for godes lufan minne leofan hlaford ꝥ he ne ðafige ꝥ ænig man uncerne cwide awænde. ⁊ ic bidde ealle godes freond ꝥ hi ðarto fylstan. hæbbe wið god gemæne þe hit brece. ⁊ god him sy symle milde þe hit healdan wille.

Sequitur Versio per monachos Roffenses, *Latinè.*

Hæc est ultima commendatio sive rerum suarum pro deo distributio, quam fecerunt simul *Brihtricus* & *Ælfsuuitha* uxor ejus, appropinquante die mortis eorum in villa quæ vocatur *Meapeham*, testibus his præsentibus de propriis *parentibus* suis, videlicet *Uulfstano* cognomine *Ucca*, & *Uulfsio* fratre ejus, & *Siredo* filio *Ælfredi*, & *Uulfsio* cognomine *Blaca*, & *Wine* presbytero,

 &

& *Ælfgaro* in *Meapaham* & *Wulfego* filio *Ordegi*, & *Ælfego* fratre ejus, & *Brihtwara Ælfrici* relicta, & *Bryhtrico* ejus consanguineo, & Ælfstano episcopo. Primum naturali domino suo *regi* armillam auream quæ habebat octoginta mancas auri, & unum handseax tantundem auri habentem, & quatuor equos, duos ex eis optime faleratos, & duos gladios optime adornatos, & duos accipitres, & omnes canes suos venaticos. Et * dominæ suæ * *Reginæ* armillam unam quæ habebat triginta mancas auri; & unum equum emissarium, eo pacto ut adjuvaret eum apud Regem, quatenus

** Ita, SHOWERE, reddit interpres *Saxonica* ðære hlæfdian. Quamvis enim apud veteres *Francos*, fœmininum à kuning deductum, nempe kuningınna *reginam* denotabat, *Anglo-Saxones* tamen, quibus à suo cyning vel cyng, fœmininum non formare licuit, duobus aliis vocabulis ad REGINAM significandam usi sunt, CƿEN & HLÆFDIA, quorum istud UXOREM hoc DOMINAM primo denotabat. Usu vero obtinente, utrumque REGINAM, quum *conjugem*, tum *relictam* in sensu relativo; tum denique in absoluto sensu REGINAM, quæ summo jure imperabat, designabant.

Quoad primum scilicet Cwen, REGINAN *conjugem*, sive Regis consortem significat, Chron. *Sax. Gibs.* DCC.XXI. Her Æþelburh Cwen towearp tantun, *hoc anno Æthelburga REGINA* (Inæ R) *castrum tantunense destruxit. Bed.* Eccles. Hist. L. IV. c. 19. Ecgfrið se cyning him gehet ge lond ge mycel feoh to gesyllanne. gif he þa Cwene gerpannian. ⁊ gelæran mihte þ heo brucan wolde his gesynscipes, *Ecgfridus promisit, se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si REGINÆ possit persuadere ejus uti connubio.* REGINAM regis relictam significat in versionis *Saxonicæ* MS. *Orosii*, lib. I. cap. VII, quod *Lat.* Codicis est IV. Æfter his deaðe Samerames his Cwen fenge ægþer ge to þam gewinne ge to þam rice. Seo ilce Cwen Sameramis syððan þat rice wæs on hyre gewealde. Sic etiam vocantur *Tomyris* istius versionis cap. IV. lib. II. & *Cleopatra*, *Julii Cæsaris* relicta, lib. VI. versionis cap. XIII. and he him het to wife geseccean Cleopatran þa Cwene þa hæfde Iulius ær. Cleopatra his Cwen wearð gefylmed. REGINAM etiam, quæ supremo jure imperat, significat, *Matth.* XII. 42. Suððæles Cwen arist on dome, *regina austri surget in judicio.* Sic in *Orosii* lib. I. cap. XV. versionis MS. X. *Amazonum* REGINÆ hac voce denotantur: heora Cwena Marpesia. ⁊ Lampida wæran hatene. Ðær wæs Marpesia seo Cwen ofslagen. Ðær wæron twa Cwena þ wæran gesweostra Antiopa. ⁊ Orithia.

Quemadmodum etiam τὸ Cwen emphaticè usurparunt *Anglo-Saxones* ad designandam in triplici illo sensu REGINAM; sic etiam citerioris ævi, præsertim apud eos scriptores, in trina illa significatione τῷ hlæfdia, quod alias hlæfdiga, hlævdia, hlæfdig, hlævdig & hlafdia, scribitur, usi sunt. REGINAM regis conjugem hic in *Brythrici*, & Ælfswithes testamento τὸ hlæfdia significat, ut & in Chron. *Sax. Gibs.* An. M.LII. And se Cyng gaf þære hlæfdian eall þ heo ær ahte, *& rex* (Eadwardus) *restituit reginæ, quicquid prius habuerat.* REGINAM regis relictam significat ejusdem *Chronici* p. 183. ⁊ Eadgiþ seo hlæfdig forþferde on wincestre, *& Eadgitha regina* (R. Eadwardi relicta) *decessit in urbe Wincestriensi.* REGINAM denique, cui summi imperii jus ac potestas erat, significat ejusdem etiam Chronici pagg. 103, 104, 106, 107. ubi *Æthelfleda* de cujus rebus gestis liber erat scriptus, qui in Catalogo vet. libb. in prima pag. MS. ad Eccl. *Dunelmens.* pertinentis videndo, *Elfledes boc* vocatur, & quæ, mortuo marito *Ætheredo* duce Merciorum, summo imperio eos gubernabat, vocatur hlæfdig: ut, her com Æþelflæd Myrcna hlæfdige. ——Þy heo Myrcna anwealð mid riht hlaforddome healdende wæs, *quo ea Merciorum imperium justâ dominatione tenuit.* Ut enim hlaford DOMINUS emphatice positum *Regem* sæpe denotat: Sic hlaforddome hic *regiam dominationem* significare contendendum est, quòd Æthelfleda plane REGINA, sive suprema *Merciorum* domina erat. Nam, ut *Joh. Brompton* Abbas *Jorvallensis* in Chronico suo Col. 834. 26. *tantæ potentiæ fertur fuiße, ut à quibusdam non solum* DOMINA *vel* REGINA, *verum etiam* REX *ad laudem & excellentiam vocaretur.* Ex quibus *Jorvallensis* verbis constat hlafdia vel hlæfdia DOMINAM, ut DOMINA *reginam* aliquando denotat, significare. Hinc tandem *Ælfledam* REGINAM vocat *H. Huntingdon* in suo de ejus laude Carmine: *Tu* REGINA *potens* REX*que trophæa parans.* Hinc etiam *Matildam* imperatricem *Hen. I.* filiam, cui totius *Angliæ* proceres sacramentum fidelitatis & homagium fecerant, *Angli* pro vernaculo suæ linguæ idiomate HLÆFDIÆ, *i. e.* DOMINÆ, nomine receperunt, eamque appellatione illa à *Matilda* R. *Stephani* uxore, quæ Cinges cwen vocatur, Chron. *Sax. Gibs.* p. 242. recte distinxerunt. Sic continuat. ad *Florentium*, p. 677. *Interpellavit* DOMINAM (hlæfdian) *Anglorum Regina pro domino suo rege capto.* Quapropter, me judice, redarguendus est diligentissimus & luculentissimus historiæ *Anglicanæ* scriptor, *Jacobus Tyrrellus*, qui in *R. Bradeium*, suum in historia *Anglicana* ducem, semper obliquus, candorem, si non fidem in illo requirit, propterea quod in libro suo, cujus Epigraphe, **A compleat History of England**, p. 283. ista, & istiusmodi dicta *Malmesburiensis*; (SI IN DOMINAM RECIPERET. ——NEC DUBITAVIT EPISCOPUS IMPERATRICEM IN DOMINAM ANGLIÆ RECIPERE.) *Anglice* reddebat: **if he would receive her, as Queen. ——The Bishop then acknowledged her Queen of England.** Verum scriptorum, qui ante *Tyrrellum* extiterunt, quem vidi, nemo, *Anglos Matildam* in *reginam* sub DOMINÆ appellatione recepisse negavit. Etenim & ipsa, & immor-

quatinus ista commendatio sive distributio rerum suarum firma & stabilis esset post mortem suam, Et pro anima sua & omnium antiquorum suorum dedit æcclesiæ Sancti Andreæ duas sullingas terræ in danituna, & ipsa *Ælfsuuitha* similiter dedit eidem aecclesiæ Sancti Andreæ pro anima sua & omnium parentum suorum duas sullingas terræ quæ vocantur *Langafelda*, & præter hæc dedit eidem aecclesiæ xxx mancas auri & unam torquem auream de XL mancis auri, & unam cupam argenteam, & dimidiam vittam capitis auream. Et omni anno in diebus anniuersariorum suorum ordinaverunt servitoribus aecclesiæ Sancti Andreæ firmam duorum dierum de terra illa quæ vocatur *Hæsleholt*, & duorum dierum de *Uuotringeberia*, & duorum dierum de *Bærlinges*, & duorum dierum de *Herigetes-ham*. Et aecclesiæ Xpī. Cantuariæ dederunt sexaginta mancas auri. xxx. archiepiscopo. xxx. conventui fratrum, & unam torquem auream, quæ habebat octoginta mancas auri, & duas cuppas argenteas, & terram illam quæ vocatur *Meapeham*. Et aecclesiæ Sancti Augustini dederunt xxx. mancas auri, & duas cuppas argenteas, & dimidiam vittam auream. Et terram illam quæ vocatur Dærente dederunt *Brihtwaræ* in diebus vitæ ejus tantum, & post mortem ejus aecclesiæ Sancti Andreæ pro se & antecessoribus suis. Et *Berlinges* dederunt cuidam nomine *Wulfego* tali pacto, ut ipse daret inde omni anno decies centum denarios pro se, & pro antecessoribus suis, aecclesiæ Sancti Andreæ. Et cuidam *Wulffio* dederunt uuotrÿngebÿri, sibi & suæ progeniei in hereditatem futuram. & *Siredo* hæsel-holt, & *Wulfego* & *Ælfego* fratri suo hergetes-ham, in hereditatem futuram, & cuidam *Wulfstano* cognomine *Ucca* terram quæ vocatur *Wolcnestede*. & illas x. hydas terræ quæ sunt in strættuna, dederunt monasterio de Wolcnesteda. Et post mortem *Bryhtwaræ* terram de Falcheham dederunt aecclesiæ Sancti Andreæ, & *Bromlegam* similiter post mortem ejus, sicut *Ælfricus* dominus ejus dederat eam eidem aecclesiæ. similiter dederunt & *Snodilande* eidem aecclesiæ post mortem *Brihtwaræ*, sicut *Ælferus* filius *Ælfrici* eam prius dederat ipsi aecclesiæ, & ipse postea per testimonium *Æadgivæ* reginæ, & *Odonis* archiepiscopi, & *Ælfegi* filii *Ælfstani*, & *Ælfrici* fratris ejus, & *Ælfnodi* cognomine *Pilia*, & *Goduuini* de Fecham, & *Eadrici* de ho, & *Ælfsii* prbri de Croindene. Et cuidam *Wulfstano* dederunt LX. mancas auri dividere pauperibus: pro animabus suis, & cuidam Wulfsio tantundem dividere pro animabus eorum, & cum deo agant judi-

---

immortalis memoriæ frater ejus *Glocestriensis Comes*, cum *Anglis* egerunt, ut ipsam tanquam *Hen. I.* filiam & hæredem, cui omnis *Anglia* & *Normannia* jurata esset, in REGNUM reciperent, *W. Malmes.* p. 106. 51. Homagium etiam & fidelitatem, qui eam in DOMINAM recipiebant, ut *reginæ* dederunt. *Traditur* (inquit *continuat.* ad *Florentium* p. 676.) *ejus imperio urbs nobilissima Wintoniæ, datur ejus* DOMINIO CORONA *regni Angliæ*. Et paulo post; *venit illa, totiusque civitatis & circumjacentis Regionis suscepit* DOMINIUM *atque* HOMINIUM. In *Reginam* ergo *Matildam* receperunt, qui ab ejus partibus steterunt. Nec de eo dubitavit SHOWERE, vester *Eadwardus Cokus* juris *Anglicani* oraculum, in libro qui inscribitur, **the first part of the Institutes**, p. 7. ubi de appellationibus regum agens, sic de *Matilda* loquitur: **Maud the sole daughter and heir of Hen. I. wrote** *Matildis imperatrix Hen. Regis filia, & Anglorum* DOMINA, **divers of whose creations and grants I have seen.** Dein pergit ad recensendos RR. *Angliæ*, qui se *dominos Hiberniæ*, tum cum illius reges essent, appellari voluerunt. *Johan.* etiam *Seldenus*, in libro cui titulus, **Titles of Honour**, *Matildam* etiam REGINAM agnoscit, p. 36. ubi sic scribit: **and as Kings with their subjects of the greater name have been ever styled by it** DOMINUS; **so Queens have had, and used the name of** DOMINA, **as Lady Maud called herself**, *Imperatrix Hen. Regis filia, & Anglorum* DOMINA. Sed objicit vir clariss. *Matildam* in sigilli sui epigraphe, se REGINAM *Romanorum*, & DOMINAM *Anglorum* appellasse, quod (inquit) haud oportebat eam facere, si utriusque populi se *reginam* pariter credidisset: verum id ut faceret maxime oportebat, quod in Aula *Cæsarea*, *Regina Romanorum* appellaretur, apud Anglos vero vernaculo DOMINÆ nomine, in regnum admitteretur: præterea, inquit, *Henricus* Episcopus *Wintoniensis* eam DOMINAM *Andegavensium* vocavit, quæ secundum *Bradeyi* versionem reddenda sunt **Queen of the Aniovins.** Minime vero, quoniam ANDEGAVIA non regnum erat, sed ducatus; & Matilda illius domina, domina tantum consors, sive conjugalis, non autem suprema, quæ *Andegavis* summo jure imperabat; *Anglorum* vero domina suprema *Matilda* erat, qui fidelitatem ei ut patris sui hæredi juraverant, & apud quos regio jure & potestate, quoad potuit, utebatur. Accedit, quod loco *regii* nominis, **konungur**, veteres reges *Scanorum*, i. e. veteres RR. *Norvegiæ*, *Daniæ*, & *Sueoniæ*, appellatione τȣ̃ **drotten**, quod *dominum* significat in antiquis scriptoribus insigniri solent. Et ut **drotten**, olim erat *Rex*: sic **drotta**, *domina*, postea **drottning**, & in composita declinatione **drotningen**, hodie corruptè **dronning** erat *Regina*: ut in Bibliis *Islandicis*, lib. *Regum*, cap. X. 1, 4, 10, 13. *Nehem.* XI, 6. *Esther.* I. 9. *Matth.* XII. 42. Vide etiam **heims kringla**, sive *historiam R.R. Septentrionalium à Snorrone Sturlonide conscriptam*, quam in ingens orbis literarii beneficium nuper editam, versione gemina & notis illustravit *Joh. Peringskiold.* cap. CXLVIII. Quamobrem, Cl. SHOWERE, si non ab errore & lapsu, nam labi & errare humanum est; saltem à doli crimine vindicandus est Historiæ *Angl.* pater *Bradeijus*; cujus Manibus, ut qui à morte erat abreptus tum quum ad sui defensionem accinctus esset, has inferias consecro,

cium niſi fideliter fecerint. Ego *Brihtricus* pro Dei amore rogo dominum meum dulciſſimum, ut iſta noſtra donatio inviolabilis permaneat, nec eam à quoquam violari permittat, ſimiliter rogamus & petimus omnes amicos Dei, quatenus nobis in hac re adjutores exiſtant. Et quicunque eam aliquatenus violare præſumpſerint, ab ipſo domino Xto. judice, æternum recipiant Judicium, & qui eam inviolabilem conſervaverint, dominum ſibi ſentiant affore propicium.

Teſtamentum Wulfari, *è Regeſto* Abbatiæ *S.* Petri *de* Bath. *p.* 88. *Chart.* 22. *In Bibl. C.C.C.C.*

Ic ƿulfaru bidde minne leofan hlaford æþelred kyning to ælmyssan ꝥ ic mote beon mines cƿyðes ƿyrðe. Ic kyðe þe leof on ðisum geƿrite hƿæs ic geann into baðum to Scē Petres mynstre. for mine earman saple. ⁊ for minra yldrena þe me min ær afcom. ⁊ mine æhta. ꝥ is þonne ꝥ ic geann ðæder into ðære halgan stoƿe anes beages is on sextigum mancussum goldes. ⁊ anre blede is on þriddan healfon punde. ⁊ tƿegea gyldenra roda. ⁊ anes mæssereafes mid eallum þam ðe ðærto gebyreð. ⁊ anes hricg-hrægles þæs selestan þe ic hæbbe. ⁊ anes beddreafes mid ƿahryfte. ⁊ mid hoppscytan. ⁊ mid eallum þam þe þærto gebyreð. And ic geann Ælfere abbode þæs landes æt fersces-forda mid mete. ⁊ mid * mannum. ⁊ mid ealre tylðe. sƿa ðærto getilod bið. And ic geann ƿulfmære minum yldran suna þæs landes æt clatfordtune mid mete. ⁊ mid mennum. ⁊ mid ealre tilþe. ⁊ ðælon hi ꝥ heafodbotl him betƿeonan sƿa rihte sƿa hi rihtlicost magon. ꝥ heora ægþer his gelice micel habbon. And ælfƿine minum gyngran suna ic geann þes landes æt leage. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid eallre tilðe. And þes landes æt healhtune. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid eallre tilðe. And þes landes æt hocgestune. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid eallre tilðe. ⁊ ðrittiga mancussa goldes. And ic geann godan minre yldran dehter þes landes æt ƿunfrod. mid mete. ⁊ mid mannum. ⁊ mid eallre tilðe. ⁊ tƿegea cuppena on feoƿer pundum. ⁊ anes bendes on ðritigum mancussum goldes. ⁊ tƿegea ƿreonas. ⁊ anes ƿifscrudes ealles. And alfƿare minre gyntran dehter ic geann ealles þæs ƿifscrudes þe þerto lafe bið. And ƿulfmære minum suna. ⁊ ælfƿine minum oþrum suna. ⁊ alfƿare minre dehter heora ðreoðra ælcum ic geann tƿegea cuppena on godum feo. And ic gean ƿulfmære minum suna anes heallƿahriftes. ⁊ anes beddreafes. ælfƿine minum oþrum suna ic geann anes heall-reafes. ⁊ anes burreafes. mid beod-reafe. ⁊ mid eallum hræglum sƿa ðerto gebyreð. And ic geann minum feoƿer cnihtum. ælmære. ⁊ ælfƿerde. ⁊ ƿulfrice. ⁊ ƿulfstane anes bendes on tƿentigum mancussum goldes. Ac ic geann eallum minum hired ƿifmannum to gemanum anes godes castenesses ƿel gerenodes. And ic ƿylle ꝥ þa þe to minre are for ꝥ hi sidon tƿentig freot manna. tyne be eastan ⁊ tyne be ƿestan. And æfre ælce geare ealle gemænelice ane feorme into Baðum sƿa gode sƿa hi betste þurhteon magon to sƿylcre tide sƿælce heom eallum þince ꝥ hi betst ⁊ gerisenlicost hi forð bringan magon. sƿylce heora sƿylce þis gelæste. hæbbe he godes milte ⁊ mine. and sƿylce heora sƿylce þis gelæstan nelle. hæbbe he hit him ƿið ðone hehstan gemæne. ꝥ is se soða god. þe ealle gesceasta gesceop ⁊ geƿorhte.

Badanothi Beottingi Testamentum.
E Bibl. Cott. Auguſtus. II.

B. Ic badonoð beotting cyðo ⁊ ƿritan hato hu min ƿilla is ðet min ærfe-lond fere þe ic et, aeðeluulfe cyninge begæt ⁊ gebohte mid fullum friodome on æce ærfe æfter minum dege ⁊ minra ærfe-ƿearda ðet is mines ƿifes ⁊ minra bearna, ic ƿille ærist me seolfne gode allmehtigum forgeofan to ðere stoƿe æt cristes ciricean ⁊ min bearn ðær liffest gedoan ⁊ ƿiib ⁊ cild ðæm hlaforde ⁊ higum ⁊ ðære stoƿe befestan ofer minne dei to friðe ⁊ to mundbyrde. ⁊ to hlaforddome on ðæm dingum ðe him ðearf sie ⁊ hie brucen londes hiora dei ⁊ higon gefeormien to minre tide sƿæ hie soelest. ðurhtion megen ⁊ higon us mid heora godcundum godum sƿæ gemynen sƿæ us arlic ⁊ him ælmeslic

* *Anglo-Saxones*, quibus ſervitus in uſu erat, nomina ſervorum & ſervarum ſuarum prædialium, cum eorum liberis glebæ etiam adſcriptiis, mandare literis ſolebant, quaſi bonorum ſuorum partem: ut conſtat è text. *Roffenſis* fol. 162.a.. ðis ƿæron ða æhtemen into ƿulda. ham ⁊ heora ofsprinc. ðas man dyde ðider of Æglesforda. tottel ⁊ eadƿig his broðor. and heora ofteam. ⁊ totteles sustor ⁊ hire cild. ⁊ his sustor dohtor. ⁊ hire tƿa cild. ðas comon suðan of cinces tune. æþelflede ⁊ hire cild. ⁊ of æglesforda sigburh. ⁊ hire cild. ⁊ gasƿig ⁊ his ƿif. ⁊ boia ⁊ his ƿif. ⁊ heora ofteam. ⁊ þas comon of cealce. bunel ⁊ his ƿif. ⁊ hidda ⁊ his ƿif. ⁊ nodbald ⁊ his ƿif. ⁊ heora ofteam:· Ða gebohte ælfstan ꝥ land ælfehes fader æt eadmunde cince mid eallum þam þe ðar onstod on ece yrfe mid hund tƿelftigan mances an goldes. ⁊ mid þrittigan pundan:·

siæ

sıæ ⁊ ðonne ofer hiora dei wifes ⁊ cilda. Ic bebeode on godes noman ðæt mon agefe ðæt land inn nigum to heora beode him to bruccanne on ece ærfe. swæ him leofast sie. ⁊ ic biddo higon for godes lufe ðæt se monn se higon londes unnen to brucanne ða ilcan wisan leste on swæsendum to minre tide ⁊ ða godcundan lean minre saule mid gerece swæ hit mine ærfe numan ær on-stellen. ðonne is min willa ðæt ðissa gewriota sien twa gelice. oðer habben higon mid boecum oðer mine ærfe-weardas heora dei ðonne is ðæs landes ðe ic higum selle, xvi. gioc ærðæ londes ⁊ medwe.......... all on æce ærfe to brucanne geminne de ...e æfter swæ to ationne swæ me mest red ⁊ liofast sie.

✠ Ceolnoð arc̄ episc̄ ðis writo ⁊ festniæ mid cristes rode-tacne.
✠ Alchere dux ðiss writo ⁊ ðeafiæ.
✠ Bægmund pr̄b ab̄ þiss writo ⁊ þeafiæ
✠ Ðyrenod pr̄ ðiss writo ⁊ þeafiæ.
✠ Wigmund pr̄.

✠ Badenoð pr̄.
✠ Osmund pr̄.
✠ Suiþberht diāc.
✠ Ðyddel.
✠ Cichus.
✠ Sigemund.

✠ Eðelwulf.
✠ Tile.
✠ Cynebercht.
✠ Æðelred.
✠ Badanoð.

Abbæ Vicecomitis Testamentum,
E Bibl. Cott. Auguſtus. A. 2.

✠ Ic abba gerefa cyðe ⁊ writan hate hu min willa is þæt mon ymb min ærfe gedoe æfter minū dæge. ærest ymb min lond þe ic hæbbe ⁊ me god lah. ⁊ ic æt minum hlafordum be-gæt. is min willa gif me god bearnes unnan wille. ðæt hit foe to londe æfter me ⁊ his bruce mid minū gemeccan ⁊ sioððan swæ forð min cynn ða hwile þe god wille ðæt dearna ænig sie. þe londes weorðe sie. ⁊ land gehaldan cunne. gif me ðonne gifeðe sie ðæt ic bearn begeotanne mege. þonne is min willa þæt hit hæbbe min *wif ða hwile ðe hia hit mid clennisse gehaldan wile. ⁊ min broðar alchhere hire fultume ⁊ þæt lond hire nytt ge-doe, ⁊ him man selle an half swulung and ciollan-dene to habbanne ⁊ to brucanne wiððan ðe he ðy geornliocar hire ðearfa be-ga ⁊ be-wiotige. ⁊ mon selle him to ðæm londe. iiii oxan, and ii cy, and l sceapa ⁊ ænne horn, gif man wif ðonne hia nylle mid clennisse swæ ge-haldan. ⁊ hire liofre sie oðer hemed to niomanne. ðonne feon mine megas to ðen londe. ⁊ hire agefen hire agen. gif hire ðonne leofre sie almynster to gangan ne oððа suð to foranne ðonne agefen hie twegen mine megas alchhere ⁊ aeðelwald hire twa ðusenda ⁊ fon him to ðen londe, ⁊ agefe mon to liminge l, eawa, and v cy, fore me, ⁊ mon selle to folcanstant win mid minū lice. x oxan. and x cy. and c, eawa. and c, swina, and higum an sundran, d, pendingas wiððan ðe min wif þer be nuge ingangeſ swæ mid minū lice swæ sioððan yfterran dogre swæ hwæder swæ hire liofre sie. gif higan ðonne oððe hlaford þæt nylle hire mynster-lifes geunnan. oððа hia siolf nylle. ⁊ hire oðer ðing liofre sie, þonne agefe mon ten hund pendingas inn mid minū lice me wið legerstowe ⁊ higum an sundran fif hund pendingas, fore mine saule, ⁊ ic bidde ⁊ bebeode swælc mon se ðæt min lond hebbe ðæt he ælce gere agefe ðen higum æt folcanstan l. ambra maltes and vi. ambra gruta and iii. wega spices ⁊ ane cesef. and cccc. hlafa ⁊ an hriðr and vi. scep, ⁊ swælc monn se ðe to minum ærfe foe ðonne ge-dele he ælcum messepreostum binnan cent mancus goldes. ⁊ ælcum godes ðiowe pendingas, ⁊ to sc̄e petre min wærgeld twa ðusenda ⁊ freoðomund foe to minū sweord ⁊ agefe ðer æt feower ðusenda ⁊ him mon forgefe ðer an ðreotene hund pendingas. ⁊ gif mine broðar ærfeweard gestrionen ðe londes weorþe sie þonne ann ic ðem londes. gif hie ne gestrionen deð ðe him sylfū ælles hwæt sele æfter hiora dege. ann ic his freoðomunde gif he ðonne lifes biþ. gif him elles hwæt sæleþ ðonne ann ic his minra swæster suna swælcum se hit geðian wile ⁊ him gifeþe biþ, ⁊ gif þæt gesele þæt mine cynn to ðan clane gewite þæt ðer þeara nan ne sie ðe londes weorþe. sie þonne foe se hlaford to and þa higon æt kristes cirican ⁊ hit minum gaste nytt gedoen. an þas redenne ic hit ðider selle ðe se monn se þe kristes cirican hlaford sie se min ⁊ minra erfe-wearda fore-spreoca ⁊ mundbora ⁊ an his hlaforddome we bian moten.

✠ Ic Ceolnoþ mid godes gefe ærcebiscop þis write ⁊ ðeafie ⁊ mid cristes rod-tacne hit festin.

✠ Ic Beagmund pr̄ ab̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Wær-hard pr̄ ab̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Aeþelhun pr̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Abba pr̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Wigmund pr̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Lof pr̄ þis þeafie ⁊ write.
✠ Ic Osmund pr̄ þis þeafie ⁊ write
✠ Ic Wealhere diac̄ þis write ⁊ þeafie.

✠ Ic Badanoð diac̄ þis write ⁊ ðeafie.
✠ Ic Abba ge-refa þis write ⁊ festnie mid Kristes rode-tacne.
✠ Ic Ðeaberh diac̄ þis write ⁊ þeafie.
✠ Ic Noþwulf subdiac̄ þis write ⁊ þeafie.
✠ Ic Weolhere subdiac̄ þis write ⁊ þeafie.
✠ Ic Ciolwulf subdiac̄ þis write ⁊ þeafie.

---

* Id eſt. Dum vidua manens à ſecundis nuptiis abſtineret.

Testamentum *Byrhtrici* & *Ælfswithæ* ante centum & quatuor annos à *Will. Lambardo* in itinerario suo *Cantiæ* editum, denuo in doctorum gratiam publicandum censui, SHOWERE, quum quod à cl. viris * *Joh. Seldeno*, & † *Hen. Spelmanno* citatur: tum etiam quod antiquam illam constitutionem *Impp. Theodosii* & *Valentiniani* ostendit; qua permissum erat marito & uxori ut conjunctim testamentum facerent, quo alter alteri superstes, & dein ambobus defunctis, hæredes & legatarii, quos esse voluerunt, in bonorum possessione succederent. Id genus testamenti *formula* solennis, quæ quidem digna est ut à Te consulatur, SHOWERE, extat apud *Marculfum*, cap. LXXI.

Quoad tempus in quo *Byrhtricus* fecit testamentum suum, id quidem cognosci non potest; quod in quo scriptum erat neque annus, neque mensis, neque dies designatur. Neque enim jus civile Romanum, quo constitutum erat, ut uno eodemque tempore septem testibus adhibitis, & subscriptione testium, signacula testamentis imponerentur, requirebat, ut annus, quo facta à quoquam testamenta erant, à tabellionibus notaretur. Seculum, in quo *Byrthricus* vixit, noscitur ex eo, in quo floruit patronus ejus *Ælfricus*, quod fuit post annum DCCCC.LXXXIII. regnante *Æthelredo*, quando [a] dux *Merciæ* factus erat, usque ad annum M.XVI. in quo interfectus fuit. Aliquo igitur intermedio viventis *Ælfrici* Ducis anno, cliens ejus sive *Thanus*, isque opulentissimus, *Byrthricus* testamentum suum fecit; in quo etiam tradit *Ælfherum*, *Ælfrici* patrem, qui floruit regnantibus *Edgaro* & *Edweardo* martyre, de bonis suis solenniter etiam testatum fuisse. Sed ante hæc tempora, testamentorum factionem apud *Anglo-Saxones* obtinuisse, luculente probat *Ælfredi* R. lex 37, quæ, ut existimat *H. Spelmannus*, de testamento datis & legatis intelligenda est, & non de donationibus, quas INTER VIVOS jus civile appellat, quod sine ulla mortis cogitatione factæ, non omnino comparantur legatis. Imo R. ipse *Ælfredus* testamentum etiam condidit in publicis regni comitiis, in quo etiam *Æthelwulfum* R. patrem suum testamento terras suas legasse dicit. *Badanothus Beottingus* testatus est, regnante *Ecgbertho Æthelwulfi* patre. Quinetiam regnante INA R. qui *Ceadwellæ* successit, An. DCLXXXVIII. & *Romæ* mortuus est, An. DCCXXVIII. testamentorum solennem factionem apud *Anglo-Saxones* in usu fuisse, testamentum probat, quod [c] HEAN fundator, & primus Abbas cœnobii *Abbendonensis* fecisse dicitur, in *Abbendonensis* Ecclesiæ historia, bibl. *Cotton.* cujus nota est *Claudius*, c. 9, 10. Porro, testamentorum usum apud *Anglo-Saxones* inolevisse ex quo, regibus ad fidem conversis, regna *Saxonica* cum sacerdotio & ecclesia in unum corpus coaluerunt, me judice, non dubitandum est. Verum ante id tempus iis testamentorum usus penitus fuit ignotus, majorum mores & instituta secutis, de quibus sic *Tacitus* in libro suo de moribus *Germanorum*: *Hæredes tamen successoresque sui cuique liberi, &* NULLUM TESTAMENTUM. *Si liberi non sunt, proximus gradus in possessione, fratres, patrui, avunculi.*

Quis autem apud eos legitimus testium fuit numerus, quibus coram testatore eodem tempore subscribentibus & consignantibus valebat testamentum, ex numero quidem testium, qui superioribus testamentorum exemplaribus subscripserunt, eaque signarunt, haud facile dici potest. *Byrthricus* cum conjuge sua Ælfswitha testati sunt præsentibus uno eodemque tempore XI testibus, quorum una mulier erat, quæ jure civili *Romano* testis adhiberi non potuit. Testamenti, quod *Wulfarus* ordinavit, transcriptum caret nominibus testium, qui subscriptionibus & signaculis suis ad id firmandum adhibiti erant. *Badanothus Beottingus* testatus est adhibitis uno eodemque tempore sexdecim testibus. *Abbæ* vicecomitis testamentum, testatoris ipsius & XIV insuper testium subscriptionibus & appositis signaculis confirmatur. *Ælfricus* autem in testamento *Byrthrici* & *Ælfswithæ*, adhibitis tantum VIII. testibus, quorum prima *Eadgyva* regina, secundus vero *Odo* Archiepiscopus erat, recte testatus esse dicitur. Sic testamentum *Wolgithæ*, quod est in *Gul. Somneri* libro, qui inscribitur, **Of Gavelkind**, præter cœnobium S. *Augustini Cantwar.* & regis consiliarios, decem etiam testium nominibus, insignitur. Certus igitur & jure definitus testium numerus, quo in ordinandis testamentis major non erat adhibendus, apud *Anglo-Saxones* nullus erat. Quo vero minor non adhibendus erat in faciendis testamentis, propter eorum sinceritatem, certus proculdubio apud eos testium numerus, constitutionibus regni & ecclesiæ sancitus & definitus erat. Quis vero is fuit in tanta heu *vett.* monumentorum jactura & defectu nihil certi dici potest, probabile tamen est, jure regni & ecclesiæ, de ordinandis testamentis in unam consonantiam apud *Anglo-Saxones* tandem juncto, eos constitutionem *Romanam* cum fide & moribus *Christianis* recepisse, qua cautum erat, ut, *uno eodemque tempore septem testibus & subscriptione testium adhibitis, signacula etiam testamentis, quæ jure facta sunt, imponerentur.* Jus hoc de septem saltem adhibendis testibus, quorum si unus defuerit, jure deficit testamentum, cum ipso testa-

---

* In tractatu Anglice scripto, qui inscribitur, **The originall of Ecclesiasticall Jurisdiction of testaments.** † In reliquiis Spelmannianis. p. 130. [a] Vid. Chron. *Sax. Gibs.* [b] Hujus testamenti versio *Latino-Normannica* habetur in *Ang. Norm.* p. 22. & in *Ælfredi* magni vita, *Oxonii* impressa, M.DCLXXVIII. Append. II. Versio inquam *Latino-Normannica*, in qua leguntur multi termini phrasesque *feudales*, quos *Anglo-Sax.* penitus ignorarunt, ut *Conquesti* sumus. *Sei. Seina. feodum. Armiger. Seisinare. Valettus*, &c. [c] De *Heano*, qui nepos fuit cujusdam reguli *Cyssæ*, vide librum Bibliothecæ *Cottonianæ*, cujus nota, *Vitellius*. A. 13. 6.

mentorum

mentorum uſu, à *Romanis* ad majores noſtros veniſſe, ut rem vero ſimillimam, & Te, SHOWERE, & omnes, qui, æque ac Tu, juris ſcientes ſunt, amplexuros certe quidem ſcio; quamvis in extrema vitæ lucta, ut animam afflaturus uno adhibito præſertim gravi & optimæ fidei teſte recte de bonis teſtaretur, ut credam, facit narratio illa, quæ infra ſequitur de teſtamento, quod *Ælfegus* moribundus fecit, accerſito *S. Dunſtano* Archiepiſcopo *Cantwarenſi*, qui teſtis ſingularis vocatus & adhibitus, & dein controverſia de illius teſtimonio & teſtamento, cui teſtimonium præſtabat, in comitiis comitatus motâ, non victor tantum, ſed mille ſacramentalium juramentis honeſtatus triumphator maximus à lite determinatâ diſceſſit. Morientibus ergo apud *Anglo-Saxones*, haud ſecus ac militantibus apud *Romanos* diligens illa & formalis dicta in ordinandis teſtamentis obſervatio, propter anguſtiam temporis, conſtitutionibus regni & Eccleſiæ remiſſa eſſe videtur; Adeo ut ii, quamvis neque legitimum numerum teſtium adhibuerint, neque aliam teſtamentorum ſolemnitatem obſervaverint, recte nihilominus teſtarentur, videlicet cum in ultimo vitæ diſcrimine poſiti cum morte luctarentur. Si igitur moriens apud majores noſtros, vocato ad hoc ſingulari homine, ut voluntatem ejus teſtaretur, ita locutus eſſet, ut declararet, cui bona ſua daret, voluntas ejus ſive ſcripta, ſive ſine ſcriptura, rata habita eſſe videtur. Aliter enim ſi fuiſſet, cur ſuprema *Ælfegi* voluntate coram *Dunſtano* Archiepiſcopo, ad hoc ſolo accito, declarata, teſtamentum ejus valeret, ne quidem animo cogitare poſſum. Etenim quod ſingulare illius teſtimonium ſufficeret, id non alicui privilegio, quo ut Archiepiſcopus gaudebat, attribuendum eſſe ex hoc probatur, quod *Badanothus Beottingus*, & *Abbas Gerefa* cum Archiepiſcopo *Cantwarenſi*, *Ceolnotho*, cum teſtarentur, etiam alios multos teſtes adhibebant.

Præterea notandum etiam id eſt, SHOWERE, quod apud *Anglo-Saxones*, perinde ac apud *Romanos*, quis unum teſtamentum pluribus Codicibus conficere potuit. Quod ut [a] *Juſtinianus* imp. ait, neceſſarium eſt propter innumerabiles cauſas, quæ humanis neceſſitatibus imminent. Sic *Badanothus B.* voluit, ut teſtamentum ſuum duobus codicibus conficeretur, quorum alter Monachis Eccleſiæ Chriſti *Cantuarienſi*; alter hæredibus ſuis tradendus erat. Sic [b] *Edſigus* presbyter, cum teſtatus eſſet, teſtamentum ſuum tribus exemplaribus confectum eſſe voluit, quorum alterum *Cœnobio* Eccleſiæ *Chriſti*, alterum *Cœnobio S. Auguſtini Cantwari* cuſtodiendum dedit, tertiumque *ipſe* apud ſe ſervavit. Sic etiam [c] *Siwerthus Dunelmenſis*, cum forte ægrotans *Lindani* in Inſula *Elienſi* ſupremam ſuam voluntatem declararet, in tribus Membranis teſtamentum fieri juſſit; quorum alteram dedit Abbati *Elienſi*; alteram miſit ad *Ailwinum* comitatus *Aldermannum*; tertiam autem apud *ſe* retinuit.

Obſervare etiam non potes non, SHOWERE, in ordinandis teſtamentis morem iſtum inſtituendi *hæredes* fidei commiſſarios, quos practici noſtri *executores* vocant, qui *legata* vel donationes à defuncto relictas *legatariis* præſtarent, *Anglo-Saxonibus* non fuiſſe. Nullum, quod animadverti, hujus inſtitutionis in eorum teſtamentis veſtigium; quod ex eo veniſſe videtur, quòd [d] *Curia* pro hærede, vel exequendi teſtamenti curatore gereret, rebus in teſtamento defuncti ordinatis tanquam hæres utens, & bonorum poſſeſſionem dans, prout quiſque de iis, quoquo modo, vel re, vel verbo, ſcripto, vel ſine ſcripto, arbitrium ſuum ſupremum declarabat. *Curia*, inquam, pro defuncti hærede gerebat apud *Anglo-Saxones*, vel ſaltem aliquem è legatariis, quemadmodum in quibuſdam caſibus Prætor *Romanus*, loco hæredis conſtituit, cui teſtati bonorum poſſeſſionem dabat, ut ea quæ reliquerat, & quibus reliquerat, ſive immobilia, ſive mobilia ſecundum teſtamenti tenorem reſtitueret. Horum alterutrum faciendi poteſtatem habuiſſe curiam apud *Anglo-Saxones* id maxime mihi ſuadet, quod in modo citata *Ælfegi* teſtamenti narratione, eo nomine graviter arguitur *Leofſunius*, qui *Ælfigi* relictam in uxorem acceperat, quod ſingulare teſtimonium Archiepiſcopi *Dunſtani* aſpernans, & teſtamentum *Ælfigi*, ut non jure factum, infirmare volens, terras occuparet Butan ƿitena Dome, *ſine concilio & judicio ſapientum*; à quibus an *Ælfegus* jure teſtatus eſſet non ſolum judicandum erat; ſed quibus etiam inconſultis, nemo bonis defuncti ſe immiſcere debebat, quod ab illis, ut videtur, eorum poſſeſſio petenda; dein petentibus danda erat, antequam jure adipiſcenda foret. Huc etiam ſpectant verba *Æthelſtani* Clitonis, *Æthelredi* R. filii, qui in teſtamento ſuo infra citato rogat omnes SAPIENTES, quum Clericos, tum Laicos, coram quibus legendum erat; ut, iis adjuvantibus, teſtamentum quod facerat, ratum haberetur, ſiquidem, conſentiente patre, id feciſſet. Nu bidde ic alle þe ƿYTEN þe mine quyde gehireð rede eyðer gehodede ⁊ lepede. ꝥ hi ben on vultume. ꝥ my cride ſtonden mote. ſiþe miner uader geliauu on mine quyde ſtent. Per Sapientes autem ſive *Curiam*, intelligo non tantum *Curiam* comitatus ejuſque ſapientes, quibus cum *Ealdormanno*, vel Scir-gereafâ, illius vicario, Epiſcopus præſidebat; ſed Curias etiam urbanas, quibus præpoſitus *Tungereafa* dictus, moderari ſolebat. Quinetiam & Curias dominorum, quibus haud mul-

---

[a] *Juſtit.* lib. II. Tit. X. [b] In Appendice ad *G. Somneri* librum, cui titulus **Of Gavelkinde**, p. 216. [c] Vid. *J. Seldeni* tract. cui titulus, **Of the Originall of Ecclesiasticall Jurisdiction of Testaments**. pag. 5. [d] *Johannes Seldenus* putat conſanguineos defuncti, executorum officiis functos eſſe apud *Anglo-Saxones*, ut apud *Anglo-Normannos*; quum teſtator nullum, qui voluntatem ejus exequeretur, in teſtamento ſuo nominaret. vid. *Glanvill.* de legg. & conſuetud. *Angliæ*, lib. VII. cap. 6.

tum diſparius erat apud *Anglo-Saxones* in colonos ſuos, ac tungereafis in civitatibus, ac Epiſcopo & *Ealdormanno* in comitatu erat.

Poteſtatem autem quam in cauſis teſtamentariis habuit olim Curia comitatus apud *Anglo-Saxones* manifeſte oſtendit controverſia illa de *Ælfegi* ſuprema voluntate, quæ in comitiis comitatus *Cantwarenſis*, præſidente *Wulfsigo* presbytero *Scirmanno*, vel *Scir-gereafâ*, audita & determinata erat. In qua ſuperior factus Archiepiſcopus *Cantwarenſis* omnes terras illas *Eccleſiæ Andreanæ Hroſenſi* ab *Ælfego* ſupremis tabulis relictas, quas *Leofsunius* ſine curiæ judicio occupaverat, in hæreditatem æternam ab ejus calumniis vindicavit.

Poſtea vero, quàm eccleſiaſtica juriſdictione à Civili ſeparatâ, Epiſcopus & *Ealdormannus*, ſive princeps, * *Gulielmo* I. id ſtatuente, in diviſis foris jura dabant, de rebus cauſiſque teſtamentariis jus à majoribus noſtris *Anglo-Normannis* ita comparatum erat, ut ultimæ defunctorum voluntates in foro Eccleſiaſtico, coram Epiſcopo ejuſve vicario publicarentur; penes quem de teſtamentis, an jure facta; & ſi jure facta, an rupta irritave eſſent, judicare erat. De legatis etiam eatenus, an ea quæ legari dicebantur, vere & recte legata eſſent judicabant epiſcopi ſive forum Eccleſiaſticum: ſi vero teſtamentorum executores, vel quos teſtator nominaverat, vel quos lex dedit, ea quæ legata erant, præſtare recuſarent; tum à legatariis petendum erat forum civile, quibus petentibus *reſcriptum divale*, ſive breve regium vicecomiti inſcriptum in hac verborum forma dabatur. † *Rex Vicecomiti Salutem*; *præcipio tibi, quod juſte & ſine dilatatione facias ſtare rationabiliter* [a] DIVISAM *N. ſicut rationabiliter monſtrari poterit, quod eam fecerit, & quod ipſa ſtare debeat.* Ita in Re teſtamentaria jus *Anglicanum* in diverſis foris ſe habuiſſe teſtantur ea quæ ſequuntur *R. Glanvilli.* lib. VII. cap. 8. *Si quis autem authoritate hujus brevis conventus aliquid dixerit contra teſtamentum, ſcilicet, quod non fuit rationabiliter factum, vel quod res petita, non fuerit ita, ut dicitur, legata; tunc quidem placitum illud in curia Chriſtianitatis audiri debet, & terminari. Quia placitum de teſtamentis coram judice Eccleſiaſtico fieri debet; & per illorum, qui teſtamento interfuerunt, teſtimonia ſecundum juris ordinem terminari.*

Probabile etiam mihi videtur, SHOWERE, rei teſtamentariæ jus eodem, vel haud multum diſpari, modo adminiſtratum fuiſſe apud *Anglo-Saxones*, dum in una eademque curia comitatus conſidentes Epiſcopus & Princeps jura ſimul dicerent. Quid enim convenientius indiviſo foro, vel animo fingi poteſt, quam, ut Epiſcopo teſtamentum jure factum, & firmum eſſe decernente, Princeps omnia, quæ in eo, & quatenus in eo ordinata eſſent, omnia & ſuâ, & curiæ conſentientis auctoritate exequenda juberet? Eodem etiam, ut videtur, modo, & in aliis curiis jus dici ſolebat in re teſtamentaria apud *Anglo-Saxones*. In aliis, inquam, curiis, in quibus aut ipſum, aut ipſo abſente, vicarium ejus Diaconum conſediſſe ſemper, non poſſum, SHOWERE, non ſentire. In curiis *Hundredorum*, Epiſcopum aut Archidiaconum ſuum Cauſas audiviſſe & determinaſſe extra omne dubium ponit reſcriptum illud *Gulielmi* primi toties in ſuperioribus citatum, quod ad *Remigium* antiſtitem *Lincolnienſem* miſit, anno regni ſui XVIII, ut putat [b] *Henricus Spelmannus.* Hujus reſcripti nobiliſſimum exemplar extat in libro *Rad.* de *Diceto*, qui in Archivis eccleſiæ *Paulinæ Londinenſis* adſervatur. quod à *Jo. Seldeno*, cum illud publici juris fecerit, non eſt viſum.

Quocirca, SHOWERE, cum in centuriæ curiis conſidendi jus Epiſcopos & eorum vicarios habuiſſe apud *Anglo-Saxones* conſtet, quidni & in curiis urbanis, imò & in *Dominorum* curiis, aut eos, aut qui eorum vices gererent, conſediſſe credamus? Equidem, de hac re quamvis mihi fere dubium non eſt, Tibi tamen, & omnibus vetuſtatis cultoribus, liberum judicium relinquo.

In ſuperioribus pluries citavi narrationem teſtamenti à quodam *Ælfego* facti; quod, etſi ſolo teſtimonio Archiepiſcopi *Cantwarenſis* munitum, jure tamen factum *Curiæ Comitatus* eſſe videbatur. Hanc igitur, ut pretioſiſſimum monumentum tam *Latine*, quam *Saxonicè*, è *Textu Roffenſi* deſcriptum, præmiſſâ epigraphe, quæ *Saxonicè* in rubricis exaratur, & Tibi, & omnibus juris *Anglicani* ſcientiſſimis, quâ par eſt obſervantiâ, offero.

Ðus ƿæron ða seox sulung æt Ƿuldaham Sce̅ Andrea geseald into hrofeceastre.

Æðelbryht Cinc hit gebocade þam Apłe on ece yrfe. ⁊ betæhte hit þam biscope Eardulfe to beƿitenne. ⁊ his æftergæncan:· Ða betƿeonam þam ƿearð hit ute. ⁊ hæfdon hit Cynegas oð Eadmund cinc:· Ða gebohte hit [c] Æfstan Heahstaninc æt þæm Cince mid hund tƿelftigan manceran goldes. ⁊ ðrittegan pundan. ⁊ ðæt him sealde mæst eal Ælfæh his sunu:· Æfter Eadmunde Cincge. ða gebocade hit Eadred Cinc Ælfstane on ece yrfe:· Ða æfter Ælfstanes dæge ƿæs Ælfeh his sunu his yrfeƿeard. ⁊ þæt he leac on halre tungon. ⁊ ofteah Ælfrice his breðer landes. ⁊ æhta butan he hƿæt æt him geearnode:· Ða for þære broðor-sibbe geuðe he him Earhiðes. ⁊ Crægan. ⁊ Ænesfordes. ⁊ Ƿuldahames his dæg:· Ða oferbad Ælfeh ðæne broðor ⁊ feng to his [d] Læne:· Ða hæfde

* Vide *Seldeni* notas ad *Eadmerum*. pag. 167. ejuſdem JANUM ANGLORUM. p. 87. Reliquias *Spelmannian.* p. 131. † *Glanvill.* de legg. & conſuet. *Angliæ*, lib. VII. cap. 7. *a* Id eſt, *Legatum*. *b* Reliquiæ *Spelman.* p. 131. *c* *Lege* Ælfstan. *d* Læne, quod in ſenſu vulgari *commodatum* ſignificat, hic in ſenſu forenſi *allodium*, vel prædium denotat, quod alicui ad vitam tantum utendum datur. Alias Landes Læn, quod in gl. R. *precarium* redditur, & in verſione quæ ſequitur mon. Roffenſ. *præſtitum*. de *precario* vero vel *præſtito*. vid. cl. *Dufreſnii* gloſſarium.

Ælfric

Ælfric suna Eadric hatte. ⁊ Ælfeh nænne:· Ða geuðe Ælfeh þam Eadrice Earhiðes. ⁊ Cregan. ⁊ Wuldahames, ⁊ hæfde him sylf Ænesforð:· Ða gewat Eadric ær Ælfeh [a] Cwideleas. ⁊ Ælfeh feng to his læne:· Ða hæfde Eadric Lafe. ⁊ nan bearn:· Ða geuþe Ælfeh hire hire morgengife æt Cregan. ⁊ stod Earhið. ⁊ Wuldaham. ⁊ Litlanbroc on his Læne:· Ða him eft geþuhte ða nam he his feorme on Wuldaham. ⁊ on þam oðran wolde, ac hine geyfelade. ⁊ he ða sende to þam Arcebiscope DUNSTANE. ⁊ he com to Scylfe to him. ⁊ he [b] cwæð his Cwide beforan him. ⁊ he sette ænne Cwide to Cristes Cyrican. ⁊ oðerne to Scē Andrea. ⁊ þane ðriddan sealde his Lafe. Ða bræc syððan Leofsunu ðurh ꝥ wif ðe he nam Eadrices Lafe ðæne cwide. ⁊ [c] he rerade" þæs Arcebiscopes gewitnesse:· Rad ða innon ða Land mid þam wife BUTAN WITENA DOME:· Ða man þæt þam [d] biscope cyððe. þa gelædde se [e] biscop ahnunga ealles Ælfehes cwides to Earhiðe on gewitnesse Ælfstanes biscopes on Lundene. ⁊ ealles þæs hiredes. ⁊ þæs æt Cristes Cyrican. ⁊ þæs biscopes Ælfstanes on hrofesceastre. ⁊ Wulfsies Preostes þæs scirigmannes. ⁊ Brihtwaldes on Mærewearðe. ⁊ ealra East-Cantwarena. ⁊ West-Cantwarena:· And hit wæs gecnæwe on Suðseaxan ⁊ on Westseaxan. ⁊ on Middelseaxan. ⁊ on Eastseaxan. ꝥ se Arcebiscope mid his selfes aðe geahnode Gode. ⁊ Scē Andrea mid þam bocan on Cristes [f] hrode ða land þe Leofsunu him toteah. ⁊ þæne að nam Wulfrige se scirig-man þa he nolde to þæs Cinges handa. ⁊ þær wæs god eaca ten hundan mannan [g] ðe þane að sealdan. [h] Isto tali ordine fuerunt illæ VI sulingæ quæ vocantur *Uuldeham* primum venditæ Ecclīæ Scī Andreæ Apostoli de Hrofeceſtra, & postea extractæ, ac iterum emptæ ipsi Ecclesiæ, ac tandem ꝑ beatum Dunstanum Archiēpm iuramento mille virorum eidem Ecclīæ acquisitæ, & iure hereditario in æternum relictæ.

Sequitur Versio per Monachos Roffenses.

Rex Æthelberhtus primum heridetaverat de *Uuldaham* Aplm Scm̄ Andream, & Ecclīam suam in Hrofeceſtra æterno jure, & commisit illud manerium Eardulfo Epō Hrofensi ad custodiendum, & ejus successoribus. Igitur in manibus successorum ablatum est iterum aplo, & ecclīæ suæ in manus regum, ita quod plures reges unus post alterum habuerunt illud postea usque ad tempus regis Eadmundi. Tunc quidam probus homo nomine Ælfstanus *Heahstaninc* emit illud à rege Eadmundo, & dedit illi pro eo [i] *Centum duodecim* mancas auri, & XXX libras denariorum. Hujus pecuniæ majorem partem dedit postea ipsi regi *Ælfegus* filius ipsius Ælfstani. Postea mortuo rege Eadmundo, *Eadredus* rex hereditavit inde prędictum Ælfstanum in æternam hæreditatem. Itaque post mortem hujus Ælfstani, præfatus Ælfegus, qui regi Eadmundo dederat majorem partem pecuniæ pro patre suo propter *Uuldeham*, successit huic Ælfstano in hereditatem. Qui statim conclusit, & omnino confirmavit totum quod pater suus in vita sua fecerat. Hic autem fratri suo Ælfrico & terras, atque pecunias patris sui ita plene subtraxit, quod ipse Ælfricus nichil omnino inde poterat habere, nisi servitio illud ab eo promeruisset, quemadmodum quilibet extraneus. Tamen præcogitatus tandem Ælfegus propter Consanguinitatis fraternitatem concessit illi *Earhetham*, & *Cræiam*, & *Æinesfordam* & *Uuldeham* in diebus vitæ suæ tantum, in *præstito* solummodo. Itaque mortuo Ælfrico; Ælfegus statim accepit omnia *præstita* sua, quæ fratri suo viventi præstiterat. Ælfricus autem habuit filium nomine Eadricum. Ælfegus vero non habuit. Et [k] idō Ælfegus concessit illi Eadrico *Earhetham* & *Cræiam* & *Uuldeham*, & retinuit in manu sua *Æinesford*. Mortuus est autem ipse Eadricus absque commendatione vel distributione rerum suarum; tunc iterum Ælfegus accepit *præstita* sua omnia. Habebat etiam ipse Eadricus uxorem, & non liberos. Hac de causa concessit Ælfegus illi viduæ donum dotis suæ tantum, quod ei dederat Eadricus, quando eam primum accepit uxorem, in *Cræia*. Et tunc remansit *Litelbroc* & *Uuldeham* in *præstito* suo. Postea quando ei visum, ac placitum fuit, accepit firmam suam in *Uuldeham*, & in aliis volebat similiter facere, sed iterum infirmatus est, & quia infirmatus est valde, misit ilico ad Archiepiscopum *Dunstanum*; ut veniret ad eum. Qui absque mora venit ad eum, & locutus est illi in loco illo, qui vocatur *Scelfa*. Ibi coram Archiepiscopo fecit Ælfegus commendationem sive distributionem omnium rerum suarum, & constituit unam partem Ecclīæ Christi Cantuariæ, & alteram partem Ecclīæ Scī Andreæ, & terciam partem uxori suæ. Postea fuit quidam *Leofsunu*, qui uxorem Eadrici nepotis Ælfegi relictam accepit sibi in uxorem, & per ipsam mulierem incepit frangere constitutiones Ælfegi, quas fecerat coram Archiepiscopo, & vituperare Archiepiscopum, & testimonium ejus irritum facere. Tandem multa stimulatus cupidine cum illâ muliere sua, quasi quadam securitate illius uxoris suæ inductus intravit in terras illas [l] ABSQUE CONCILIO ET JUDICIO SAPIENTUM VIRORUM. Quod ubi Ar-

a Id est, *intestatus*. *b* Id est, *testamentum suum fecit coram illo*. *c* *Aspernabatur*, *contemnebat*, *nihili faciebat*. *d* *Lege* þam Arcebiscope. *e* *Lege* Arcebiscop. *f* *Lege* rode. *g* id est, *qui sacramentales vel conjuratores cum Archiepiscopo eum in veritate jurasse conjurabant*. *h* Quæ sequuntur in rubris literis scripta sunt. *i* Id est, *duodecies centum, vel mille & ducentas mancas auri*. *k* Ideo. *l* Id est, *absque concilio, & judicio sapientum virorum*, sive witena, qui in curia comitatus convenire solebant.

 chiepi-

chiepiscopus audivit, sine omni mora induxit statim calumniam proprietatis in omnem distributionem Ælfegi, cui ipsemet affuit, & quæ per eum facta fuerat. * Diem ergo placiti hujus rei constituit Archiepiscopus apud *Erhetham* per testimonium Ælfstani Episcopi *Lundoniæ*, & Ælfstani Epī *Hrofesceastre*, & totius conventus Canonicorum Lundoniæ, totius conventus Ecclesiæ Christi Cantuariæ, & omnium Orientalium & Occidentalium Cantiæ, & Uulfsii presbyteri, qui tum vocatus est *Scirman*, id est, Judex Comitatus, & †Brihtuualdi de *Mæreuurtha*. Ad ultimum ita notificatum est in *Suthseaxa*, & in *Westseaxa*, & in *Middelseaxa*, & in *Eastseaxa*, quod Archiepiscopus *Dunstanus* cum libris Ecclesiastici juris, & signo crucis Christi, quam suis manibus tenebat, *sui solius juramento* adquisivit in æternam hereditatem Deo, & Scō Andreæ Aplo omnes terras illas, quas *Leofsunu* sibi usurpabat. Ipsum vero juramentum Archiepiscopi accepit *Uulfsi* [a] SCIRMAN. id est, *judex provinciæ*, ad opus regis, quandoquidem ipse Leofsunu illud suscipere nolebat. Insuper ad hoc perficiendum fuit hoc quoque maximum adjumentum temporibusque futuris maximum securitatis probamentum, quod decies centum viri electissimi ex omnibus illis supradictis comitatibus juraverunt post [b] Archiepiscopum in ipsa cruce Christi, ratum, & æternæ memoriæ stabile fore sacramentum, quod Archiepiscopus juraverat.

Præter ea, Doctissime Vir, quæ in hac narratione observavi, id etiam maxime notandum est, quòd Dunstanus Archiepiscopus, dum in curia comitatus, cui præsidere solebat, sacramentum coram Scirmanno, quatenus *testis*, diceret, judicis tamen Ecclesiastici personam sibi sustinendam putavit. Etenim jurans in altera manu crucem, in altera *Ecclesiastici Juris librum*, i. e. Sacrorum canonum codicem tenebat, quem, Episcopi in curiis sedentes, non tantum ut eum consulerent, sed plane quasi muneris sui insigne, ut præsto haberent, mos antiquus erat. Scilicet, ut par est credere, Ealdormannum, ejusque vicarium, codicem legum, quem *Anglo-Saxones* DOM-BOC vocabant, ut magistratus sui indicium in curia semper habuisse: sic in dicendo jure collega ejus Episcopus *codicem Canonum*, muneris sui signum in curia semper etiam habuit, quem aliquod solenniter acturus dicturusve in manum sumebat. Inter Codd. MSS. *Hattonianos* Bibliothecæ *Bodleyanæ* extat nobilissimus Codex SS. canonum, cui in dorso vetusta manu inscribitur CODEX S. DUNSTANI. qui forsan ille ipse liber est, quem juramentum suum in curia de Ælfegi testamento deferens in manibus tenebat. Codex ergo SS. Canonum, ex quo jura Ecclesiastica ad populum recitanda erant, perinde in curiis comitatus, & urbanis, dum cum principe, & præpositis consideret Episcopus; ac in Synodis, & conciliis locum semper habuit, quamvis sine eo, ut sacrarum constitutionum qui pandecta erat, clero *Anglo-Saxonicæ* Ecclesiæ non coeundum erat, quemadmodum de habendo concilio provinciali ostendit egregium illud MS. Bibliothecæ *Cottonianæ* qui notatur, *Tiberius*, C. I. quod tractatum sic in rubris inscriptum habet, *Incipit ordo qualiter agatur concilium provinciale.* In hoc tractatu symbolum Nicenum à diacono legendum subsequitur hæc rubrica. *Tunc Diaconus Alba indutus* CODICEM CANONUM *in medio proferens capitula de conciliis agendis pronuntiet.* Codice ergo canonum in comitiis *Anglo-Saxonum*, ubi de rebus Ecclesiæ simul atque regni agi solebat, non sacerdoti tantum dico, sed populo nihil sanctius fuit; Populo, inquam, *Anglo-Saxonico*, codice Canonum, imo ipsis Canonibus nihil sanctius, nihil antiquius; utpote in cujus conciliis generalibus à R.R. suis vocatis nihil unquam contra Canones eorumve præjudicium, vel Ecclesiastici juris diminutionem, erat statutum. Quinimo in legibus à RR. *Anglo-Saxonum* in publicis regni comitiis latis, de nullo magis sedulò cavetur, quàm de libertatibus & privilegiis Ecclesiasticis; neque unquam, quod scio, auditum est, Sacerdotium adversus aliquem regum *Anglo-Saxonum* querimonias litesve de hac re movisse. Neque hoc mirum, SHOWERE, cum Episcopi, quemadmodum legisti, semper fuerint præcipui, tum in legibus ferendis consiliarii, tum in iis interpretandis exequendisque judices, qui in foris indivisis cum comitatuum urbiumque præpositis populo jura dabant.

Porro observandum est testatorum alios apud *Anglo-Saxones* regium consensum, quo testamenta sua rata essent habita, solenniter rogâsse; alios vero non, etsi testamenta sua haud minus solenniter quam illi ordinarent. Ratio hujus discriminis ex eo petenda est, quod hi testamentis legabant terras illas *Codicillares*, quæ apud *Saxones* boc-lanð vocabantur, & *Latine* redduntur *Terræ Allodiales*, quod prædia immunia essent ab omni præstatione, & onere, & à quolibet servitio, quum reali, tum personali libera, præter *trinodam*, quam dicunt, *necessitatem*; scilicet *expeditionem*, *pontis*, & *arcis* extructionem; quibus solis præstandis obnoxia erant. De his terris liberum cuique erat testari, easque supremis tabulis dare pro arbitrio, sine consensu regis, aut

* Hic notandum est Archiepiscopum, & pari ratione Episcopos in suis jurisdictionibus potestatem habuisse edicendi comitia comitatuum apud *Anglo-Saxones*. † Hic forsan quis fuit ob legum peritiam, Justitiæ amorem, & morum gravitatem maximi à Cantianis factus,iisque charissimus. [a] Hic Scipman, & in exemplari *Saxonico* Scipig-man, idem est ac Scip-gepefa. [b] Ita scilicet tunc temporis Archiepiscopos, & Episcopos solebant Laici, ut ex illis vel præcipui certatim prodirent ad conjurandum cum eis, se, quæ jurati affirmaverant, vera esse credere. Quo quidem S. Antistitum non tantum ad tuendam, sed augendam dignitatem, existimationem, & reverentiam, nihil magis idoneum ab eorum gregibus, quidni dicam vel deo magis gratum, aut fieri, aut excogitari potuit.

alius

alius alterius domini, quatenus liceret per LL. *Aluredi* R. cap 37. quo cautum eſt, *ne quis terram aliquam codicillarem aliquibus, qui è gente ſua non erant, daret legaretve; modo teſtimonio vel ſcriptura probari poſſet, quum illum, qui primus eam acquiſivit, tum qui eam illi dedit venditve, coram Rege & Epiſcopo, & propinquis declaráſſe ſuam de eâ non alienandâ voluntatem.* In hoc ſolummodo caſu teſtatores in dandis legandiſque terris ſuis *Allodialibus* limitati & reſtricti, in cæteris omnibus ut liberi eſſent, neceſſe erat per regulam juris, quæ docet nihil non permiſſum eſſe, quod non prohibetur.

Illi vero, quibus, ut teſtamenta ſua valerent, conſenſu regio opus eſſet; illi, inquam, legabant terras, quæ primitus *beneficia* appellantur, poſtmodum *feudorum* nomen acceperunt. Beneficia autem appellata ſunt, quod ex mero Regis vel principis beneficio ac liberalitate, is cui dabantur, vel pro libitu domini, vel ad vitam ſuam poſſidebat. Principio autem duplicis generis *beneficia* fuerunt; *Eccleſiaſtica*, & Secularia.. Secularia qui poſſidebant, eorum ratione *Servitia* quæ dicunt *Nobilia*, ut palatina, forenſia, militaria Regi præſtabant; & quum in temporibus priſcis ad vitam poſſeſſoris dabantur, ad poſteros tranſire non poterant, niſi principis interveniente conſenſu. Hinc *Nithardus*, lib. 3. de *Bernardo* Duce *Septimaniæ*: *Victoriam ut Caroli eſſe didicit, filium ſuum Willelmum ad illum direxit, & ſi honores, quos idem in Burgundia habuit, eidem donare vellet, ut ſe illi commendaret, præcepit.* Regin. an. 940. *Uto comes obiit, qui permiſſu regis, quicquid benificii, aut præfecturarum habuit, quaſi hæreditatem inter filios diviſit.* Atque inde origo conſenſus dominorum (inquit *Dufreſnius*) in feudis vaſallorum adhibiti, cum ea ad poſteros tranſeunt, qui vulgo *Laudimii*, interdum *conſenſus* & *concilii* nomine donatus legitur. Haud diſſimili modo *Wulfarus* teſtatus ultimam ſuam voluntatem in limine teſtamenti, ut id ratum haberetur, à R. *Æthelredo* ſuppliciter petiit. Et *Byrthricus* pariter, cum teſtaretur, dominæ ſuæ reginæ pretioſiſſimam armillam, & equum gradarium reliquit, ut eâ auctrice, regio conſenſu teſtamentum illius firmaretur, abſque quo neque teſtamentum, neque legata valere potuerunt. Sic etiam * *Æthelſtanus* Ætheling, R. *Æthelredi* filius, bis in teſtamento ſuo declarat ſe patris conſenſum impetraſſe, quo teſtamentum ſuum faceret.

Badanothus vero *Beottingus*, & *Abba* vicecomes, quum teſtamenta facerent, conſenſum regium non rogabant, quod terras liberas & hæreditarias ſuas legarunt, quas pro arbitrio ſuo utiliter legare potuerunt. Ic Baꝺanoð, *inquit ille*, cyðo, ⁊ ƿꞃitan hato hu min ƿilla iꞅ ðet min æꞃꝼelonꝺ ꝼeꞃe, ðe ic beᵹæt. ⁊ ᵹebohte miꝺ ꝼullum ꝼꞃioꝺome on ece æꞃꝼe. Et, Ic Abba ᵹeꞃoeꝼa (*inquit hic*) cyðe. ⁊ ƿꞃitan hato hu min ƿilla iꞅ. ꝥ mon ymbe min æꞃꝼe ᵹeꝺo æꝼteꞃ minum ꝺæᵹe. Quamobrem, præclare Showere, quum hi, quibus regio conſenſu, ut recte teſtarentur, non opus erat, terras ſuas codicillares & hæreditarias utiliter ſine eo rogato legabant, tantum non conſtare mihi inde videtur *Wulfarum*, *Byrthricum*, & *Æthelſtanum* clitonem, ut teſtamenta, & legata ſua valerent, regium conſenſum petere propterea oportuiſſe, quod terras legarunt, quas, ſine ſcripto ad vitæ terminum ſolummodo à RR. ſibi beneficiario jure datas, non niſi interveniente regio conſenſu, ſive ſuis, ſive alienis utiliter legare potuerunt.

De terris his beneficiariis, quæ ob libera præſtanda ſervitia à regibus dari proceribus ſuis ſolebant, altum eſſe fateor in *Anglo-Saxonibus* ſilentium, tum propter ingentem monumentorum, quæ perduntur, eheu defectum, tum quod ſine ſcripto dari ſolebant. Id genus autem fuiſſe maximam partem provinciarum, quas *Ealdormannis*, ſive *Heretochis*, qui & *Eorli* dicti ſunt, RR. *Anglo-Saxonum* dabant, mihi perſuaſiſſimum eſt, quod nulla de iis chirographa RR. extant. Id genus etiam fuiſſe nihil non prædiorum regiæ donationis, quod Thanis & comitibus ſuis dare ſolebant RR. ut affirmetur neceſſe eſt; vel eos niſi per chirographa nihil terrarum donaſſe, omneſque proinde *Angliæ* terras, quas nobiles habebant, codicillares, ſive Boclande, fuiſſe, ſtupide afferendum eſt.

De jure ordinandi teſtamenta apud *Anglo-Saxones*, nonnulliſque aliis eorum patriis conſuetudinibus hæc ad Te, juris peritiſſime Showere, qui *jura regni & magiſtratus Anglicani, conſuetudineſque fori, quas in cauſis capitis uſus approbavit*, contra maledicentiſſimum hominum genus, in † libro pluries edito adeo propugnaſti, ut adverſariis tui, & veritatis, qui jam per decennium victi quieverunt, omnis repugnandi adempta ſit facultas. Plura quidem in hac uberrima dicendi materia à me apud Te diſſertari poſſunt. Sed ne nimius pro ſuſcepti ratione eſſe videar, hic mihi ſiſtendum exiſtimo in teſtamento *Ælfrici* Archiepiſcopi *Cantwarenſis*, quod eorum gratia adjiciendum putavi *Saxonice* & *Latine*, qui antiquitatis ſtudioſi, inveſtigatores aut veri ejus amatores ſunt.

* Vide ejus teſtamentum *Saxonice*, in libro *G. Somneri*, qui inſcribitur **Of Gavelkind.** p. 198. † Qui inſcribitur **The Magiſtracy, and Government of England vindicated in three parts. Containing**, &c.

Teſtamentum Ælfrici Archiepiſcopi Saxonice, *è Cod. Bibl. Cotton. qui notatur*, Claudius, B. 6.

[a] Her ſutelaþ hu Alfric Arcebiſceop hiſ Cƿide gedihte. ꝥ iſ æreſt him to [b] Saul-ſceate he becƿæþ into Xpeſ Cyrcan ꝥ land æt Ƿyllan ⁊ æt Burnan. ⁊ Riſenbeorgaſ:· And he becƿað hiſ Laforde hiſ beſte Scip ⁊ þa Segel-gereda þarto. ⁊ lx. healma. ⁊ lx. [c] beornena:· And he ƿilnode gif hit hiſ Lafordeſ ƿilla ƿære ꝥ he gefreſtnode into Scē Albane ꝥ land æt Cyngesbyrig. ⁊ fenge ſylf ƿiþ þam eft to Eadulfingtune:· And he becƿæð ꝥ land æt Dumeltun into Abbandune. ⁊ Ælfnoðe þaroſ. III. hida hiſ Dæg. ⁊ ſuððan to þan oþaran to Abbandune. ⁊ x. Oxan. ⁊ II. Men. he him becƿæð. ⁊ filgan hi him Lafordſcype þe he ꝥ land to hyre:· And he cƿæð þæt land æt Wealingaforda þe he gebohte Celeƿærde. ⁊ hofer hiſ Dæg into Ceoleſige:· And he becƿæð into Scē Albane ꝥ land æt Ripan. ⁊ ſtandan þa forƿord betƿeonan þan Abbe ⁊ Ceolrice ðe ær ƿiþ ðæne Arcebiſceop geforƿyrd ƿæran. ꝥ iſ ꝥ Ceolric habbe ðæne deel þæſ landeſ þe he hæfþ hiſ Dæg. ⁊ eac þæne dæl þe ſe Arceb̄ forð hiſ Sceatte him to-let. ꝥ ƿæſ ehtoðe healf hid ƿið. v. Pundun. ⁊ L. Mancuſum Goldeſ. ⁊ ga hit ofer hiſ Dæg eall to gædere into Scē Albæne. ⁊ heora foreƿyrd ƿæron ꝥ Oſanig æfter Ceolriceſ Dæge gange eac þyder in. ⁊ ꝥ land on Lundene þe he mid hiſ Feo gebohte. he becƿæð into Scē Albæne. ⁊ hiſ Bec ealle becƿæð eac þyder in. ⁊ hiſ Geteld:· And he becƿæð ꝥ man fenge on þe Feoh þe man hæfde. ⁊ æreſt ælcne Borh agulde. ⁊ ſuððan tilode to hiſ Hergeatƿæn þæſ ðe man habban ſceolde:· And Scipeſ he geuþe þam Folce to Cent and oþreſ to Ƿiltunſcire. and elleſ on oðrum ðingum gif þæſ hƿæt ƿære. He bæd ꝥ Wlfſtan Biſceop. ⁊ Leofric Abbud dihton ſƿa heom beſt þuhte:· And þe land be Ƿeſtan æt Sittingtune. ⁊ æt Nipantune he becƿæþ hiſ Sƿæoſtrum ⁊ heora Beornum. ⁊ Ælfheageſ land Eſneſ Suna ga á on hiſ Cyn:· And he becƿað Wlfſtane Ærcebiſceope ane ſƿeor Rode. ⁊ ane Ring. ⁊ anne Pſaltere. ⁊ Alfheage Biſceope anne Rode:· And he forgeaf on Godeſ eſt Centingan þæne Borh þe hy him ſceoldan. ⁊ Middel-Sexon. ⁊ Suðrion ꝥ feoh ꝥ heom foreſceat:· And he ƿyle ꝥ man freo ge æfter hiſ Dæge ælcne ƿitefæſtne man. þe on hiſ timen forgylt ƿære:· Gif hƿa þiſ aƿende. hæbbe him ƿiþ God maene. Amen.

Verſio Latina *è Cod. Bibl.* Cott. *qui notatur*, Claudius, *c.* 9. 10. *Nota autem, lector, nos verſionem hanc cum mendis ſuis omnibus exſcriptam prælo dediſſe.*

Hic notificatur quomodo Ælfricus Archiepiſcopus ſuarum rerum teſtamentum in extremo condidit. In primo Eccleſiæ Chriſti Cantuariæ terram apud WELLAM, & apud BURNAM, & BRISEN BURGAM contulit. Domino ſuo meliorum [d] navium ſuarum unam cum ſibi pertinentibus armamentis, & LX. galeas cum totidem loricis, & hoc apud ipſum dominum ſuum erat interveniens, ut concederet loco Scī. *Albani* terram apud Chingesbiri, & ipſe in commutationem reciperet Kadulfingtun. Abbendonenſi Eccleſiæ terram apud Dumeltun, ubi Alfnodo cuidam III. hidas conceſſit tenere tantum ſuis diebus, & poſtea rediret cum reliqua terra Abbendonenſis Eccleſiæ poteſtati; Inſuper & decem boves cum duobus hominibus. Cuidam quoque viro Celewardo, terram quam emerat apud Walingaford, ut quam diu viveret poſſideret & poſt ejus diſceſſum Ecclia de Ceolſiga ipſius dominatu terræ potiretur. Eccliæ Scī. Albani terram apud TIWAN, & OSANIG cum terra de LUNDONIA, quam emerat idem Archiepiſcopus. Quæ omnia quidem Ceolricus tunc tenebat, ſed ſecundum quod Archiepiſcopo in conventione habebat poſt vitæ illius viri finem ad prædictam Eccliam MARTYRIS univerſa redirent. Libros etiam ſuos univerſos illic delegavit; præcepitque, ut de ſuis propriis expenſis quicquid in mutuo ab aliquo acceptum erat, reſtitueretur, & cætera in ejus exequiis expenderentur. Populo CANTIÆ unam navem, & alteram Genti Wiltiſcire juſſit largiri. Reliqua univerſa, quæ ſua videbantur eſſe dominum Wlfſtanum Epiſcopum, & Leofricum Abbatem rogavit quatenus ſua

---

a In teſtamenti MS. exemplari XVI elementum Alphabeti *Anglo-Saxonici*, ſcilicet ƿ, pingitur *Gallo-Romano* more, ut r. ſecundum ea, quæ docuimus Gramm. *Anglo-Saxonicæ*, cap. XXII de dialecto *Normanno-Sax.* pag. 144, 145. *b* Quod Sacerdotibus datum vel legatum olim erat, ut pro defunctorum animabus ſolennes ſupplicationes haberent, id omne apud *Anglo-Saxones* Saulſceat vocari ſolebat. Tranſlator autem *Normannus* vocem hanc, quam non intellexit, præterire voluit. *c* Vox *Dano-Saxonica*, à *Scano-Gothico*, vel *Cimbrico* brynia, *Lorica, Thorax ferreus*. *d* Navium habendarum facultatem, & ab omni vectigali *portorii* nomine poſtulando immunitatem Archiepiſcopo *Cant.* & Epiſcopo *Roffenſi* concedere ſolitos eſſe RR. *Anglo-Saxonum* ex hoc teſtamento, & charta *Æthelbaldi* R. quæ in textu *Roffenſi* legitur ſub rubrica *de unius Navis libertate* collatis, tantum non conſtat: verba iſtius chartæ hæc ſunt: *Quamobrem ego Ethilbaldus rex Merciorum præſentibus literis indico me dediſſe pro anima mea Alduulfo epō. Eccliæque B. Andreæ apti. quam gubernat, unius navis, ſive illa proprie ipſius ſive cujuſlibet alterius hominis ſit, INCENSUM, id eſt vectigal, mihi & anteceſſoribus meis jure regio in portu Lundoniæ uſque hactenus competentem.*

provi-

providentia, quo melius confulerent, difpartirent. Sororibus fuis, & earum filiis terram de Fittinctune, & Niwentune contulit, & terram, quæ erat ALFEAGI filii ESNI reftituit iis, quibus proprie pertinuerat habere. Domino WLFSTANO Archiepifcopo I. *phylacterium cum uno annulo, & Codice pfalterii, fed & Alfheago Epifcopo unam crucem in fuam memoriam dedit. Debita quæ fibi debebantur à multis paffim condonavit. Si quis vero fecundum patriæ Angliæ morem in aliquam incurriffet fervitutem tempore fuæ poteftatis, libertate fibi penitus contributa, relaxatus ejus juffu eft. De his, qui aliter, quam dicta funt, perverterit, inde cum deo concertamen habeat. Amen.

Cum teftamento hoc tractatum de teftamentis jam fatis longum, & fatis, ut fperare velim, jucundum claudo, præftantiffime SHOWERE, rogans D. O. M. ut aliquis tandem exurgat literarum *Saxonicarum* peritiffimus, qui de *re teftamentaria Anglo-Saxonum*, cui nobis non licet immorari, juftum volumen condat. Literarum, inquam, *Saxonicarum* peritiffimus; nam talis debet effe is, cui iftud argumentum, quemadmodum docti defiderant, enucleandum, & ornandum eft. Earum autem five penitus rudis, five mediocriter tantum gnarus, in hoc, & hujufmodi operibus præftare nihil præclari poteft. Quod quidem, reip. literariæ quam utilis & neceffaria fit literaturæ Septentrionalis fcientia, manifefte probat.

Defideratur etiam, SHOWERE, de *donationibus* Anglo-Saxonum juftus tractatus, in quo quidem de omnibus donationum generibus diligenter & accurate differtandum eft. Talis autem tractatus aut opus fingulare effe poteft aut pars prolegomenωn, quæ †*Chartulario Anglo-Saxonico*, & *Anglo Normannico*, fiquando editum id fuerit, præmittenda funt. *Chartulario*, inquam, *Anglo-Saxonico* & *Normanno-Saxonico*, ut ut regios fumptus, qui in eo edendo ponentur: ita in literis Septentrionalibus virum verfatiffimum, qui id pro fua dignitate publicet, requirit. Illi enim in unum *Corpus*, Herculeo pene labore, & diligentia fumma colligendum eft, quicquid ufpiam [a]Chartarum, five in libris editis, five in MSS. haberi poteft. Inchoandum autem illi eft à chartis AUTOGRAPHIS, quæ primum fibi locum vendicant; five vere exemplares fint, five fpuriæ & fictæ, quæ tamen inter vere exemplares numerantur. Harum vero quædam [b]*Latine*, quædam *Saxonice*, quædam *Semi-Saxonice* & *Normanno-Saxonice*, & diverfis in manibus, pro temporibus, in quibus confectæ funt, fcribuntur. Chartæ autem, quas jam nunc fcribens *autographas* effe fcio, eæ tantum non omnes funt, quæ cernuntur in collectione chartarum Bibl. *Cott.* quæ infcribitur, *Auguftus*, 2. Eæ etiam, quæ ibidem reponuntur in ciftis ductilibus, fere omnes etiam *autographæ* funt. Id genus etiam tredecim ecclefia *Exonienfis*, totidemque fed *Normanno-Latinas*, aut coætaneas & confimiles *Scoto-Latinas* omnes Ecclefia *Dunelmenfis* ad me utendas miferunt. Quarum quidem omnium maxime mihi placuit *Willelmi* I. illa, quæ tam *Saxonico* ritu, cum fignis crucis à teftibus ipfis factis; quam *Normannico*, cum figillo appendente munita eft, qua dat Scō CUTHBERTO, *regium fuum manerium* de *Heminburch*, cum terra de *Brachenholm*, &c. Id genus etiam non ita pridem fuerunt in Archivis Ecclefiæ *Wigornienfis* [c]XCII. quarum eheu XV jam nunc in iis fuperfunt. Id genus etiam, una atque altera excepta, XXIV mihi utendas dedit operis noftri fautor maximus honorabilis dominus *Johannes Dominus* SOMERS, baro *Eoveshamenfis*, nulli in omne genus literaturæ fcientia fecundus. Multas etiam autographas chartas,

---

* Id eft, *Arca*, *theca*, vel aliquod aliud *vafculum* pretiofum, in quo Sanctorum reliquiæ, vel cineres reconduntur, & fervantur εἰς φυλακτήριον. † Per chartularium *Anglo-Sax.* & *Anglo-Norm.* hic intelligo collectionem Chartarum, quæ in *Anglo-Saxonum*, & *Anglo-Normannorum* temporibus confectæ funt. *a* Inftrumenta donationum à temporibus *Conquæftus Normannici* vulgo *Chartæ* fuerunt vocatæ; ante eum tamen aliis appellationibus gaudebant: quales funt *Chyrographum*, *Kartula*, *Syngrapha*, *Polipticon*, i. e. πολύπτυχον. *Cautio*, *teftamentum*, *pagina*, *libellus*, *donatio*, *literæ*, *fcedula*, *arratum*, *aratum*, id eft, *exaratum*, *&c.* Quinimo & in temporibus, quæ victoriam *Normannicam* præcefferunt, *Chartæ* etiam vocabantur. Sic in Cod. MS. Bibl. *Cott.* cujus nota Tiberius, A. 13. fol. 153. Sub rubrica de *Mearnan-cliffe* hæc leguntur: *In nomine domini Jefu Chrifti Æthelred, deo adjuvante*, *Merciorum dux, hanc* Chartam *Euthulfo miniftro regis pro illa terra* Marnancliffe, *i.e.* *X Manentium fieri conceffit.* Et donatio *Æthelredi* R. *Anglorum*, Textus *Roffenf.* fol. 158. b. *Carta* etiam nuncupatur: *fcripta eft hæc* CARTA, *&c.* Hæc animadvertere placuit corrigendi *Ingulphi* gratiâ, qui fcribit *Normannos*, *Anglo-Saxonum* chirographa, *Chartas* vocaffe, plane quafi ea vox in ufu non fuiffet apud *Anglo-Saxones*, qui inftrumentum donationis in vernacula fcribentes femper vocabant Boc aut Geppite. Pari fide fcribit etiam *Ingulphus*, *Ælfredum* R. totius *Angliæ* pagos & provincias in *Comitatus* primum omnium commutaffe; Comitatus in Centurias, i. e. *Hundredas*; & in *decimas*, i. e. in *trithingas* divififfe. Quod quam falfum eft oftenderunt *Joh. Seldenus* in libro cui titnlus, Titles of Honour, & R. *Bradeijus* in opere fuo, qui infcribitur, A compleat History, &c. p. 84. Notandum præterea eft, quam abfurde *Ingulphus*, *Decimas* cum *trithingis* confundit, quod nefcio, an à quoquam antea obfervatum eft. *b* Quædam etiam, fed eæ raræ, partim *Latine*, & partim etiam *Saxonice* fcribuntur. *c* Vide Catalogum Libb. Septentrionalium ad finem *Inftitutionum Grammaticarum Anglo-Saxonicæ* & *Mæfo-Gothicæ*, pagina 169. quæ, me auctore, prodierunt *Oxoniæ*, è Theatro *Sheldoniano*, MDC.LXXX.IX.

five veras, five quæ ad verarum exempla finguntur, multi alii possident. Penes me habeo unam CEONWULFI R. Merciorum, quam *Thomas Guidot* M. P. urbis *Bathonensis* Æsculapius mihi dono dedit: unam etiam possidet *aureis* crucibus spectabilem, sed plane commentitiam, scilicet *Æthelbaldi* R. chartam fundationis Monasterii *Croilandensis*, quæ excusa habetur in *Ingulphi* historiæ *Croilandensis* p. 2, 3. Edit. *Oxon.* & Monastici *Anglicani* Vol. I. p. 164. Nonnullas etiam autographas, easque vetustissimas chartas extare dicunt in Archivis Ecclesiæ *Cantuariensis*, quas nondum vidi. In archivis Ecclesiæ *Westmonast.* extat charta *Saxonica* S. *Eadwardi Conf.* *Saxonico* ritu confecta, qua cœnobio *Westmonast.* certa prædia dat, cum altera charta literarum patentium ejusdem R. *Saxonice* etiam scripta, & *Normannico* ritu sigillo regio adpendente munita, qua abbati, & monachis *Westmon.* certas terras in *Essexia* se dedisse *Ælfwardo* Epō, & vicecomiti notificat. Chartæ etiam duæ *Willelmi Conqu.* quarum altera breviuscula est literarum patentium ad Epm̄ *Lond.* & *Gaufrid.* de *Magn.* cum tribus testibus, & sigillo regio adpendente munita, quâ coenobio *Westmon.* manerium de *Witantune* confirmat. Altera autem in oblonga membranâ scripta augustiorem speciem præ se fert, ut quæ confecta erat in communi concilio regni in die pentecostes convocato, An. Dom. Incarnat. M.LXX. & ejus regni anno IIII. XI. Kal. Junii. Sigillatur hæc charta sigillo regio adpendente, *Normannico* ritu; & more *Saxonico* etiam, testimonio multorum, quorum nominibus signa crucis anteponuntur, confirmatur. Harum autem originalium chartarum copia mihi facta est, jubente Reverendo admodum patre *Thomâ* Epō *Roffensi*, & Ecclesiæ *Westmon.* Decano dignissimo, ob humanitatem exemplarem, & literarum tum divinarum, tum humanarum scientiam præclaro. Neque dubito, quin aliæ haud paucæ in aliis locis habentur, quæ à Chartularii *Anglo-Saxonici*, & *Anglo-Normannici* conditore diligentissime exquirendæ sunt. Collectis, quæ undique conquiri possunt, *autographis* chartis, colligendæ dein ab auctore nostro, & pro temporum serie disponendæ sunt chartæ *apographæ*, quæ non unius generis sunt. Quædam enim ex *autographis* vere descriptæ sunt, aut descriptæ esse creduntur. Id genus multæ sunt, quæ in chartulariis MSS. monasteriorum, & historiis eorum reperiuntur; ut istæ quæ sunt in *Sulcardi* chartulario Ecclesiæ *Westmon.* Biblioth. *Cotton. Faustina*, A. 3. In *textu Roffensi*, in Monasterii *Wigorniensis* chartulario, quod in Bibl. *Cott.* notatur, *Tiberius*, A, 13. Cujus maxima pars ab *Hemingo* monacho *Wigorniensi*, rogante *Wulfstano* Episcopo, ex autographis chartis descripta & collecta est. Id genus etiam multæ continentur in historia MSS. Ecclesiæ *Abbendonensis*, Bibl. *Cott. Claudius*, C. 9. Et nonnullæ in historiis Ecclesiæ *Eliensis*, *Otho*, E. 5. *Vespasian.* A. 19. Titus, A. 1. quas ex vetustis *Codd. Oxoniæ* edidit. *Th. Gale*, T. P. nunc Ecclesiæ *Cath. Eboracensis* Decanus. Habentur etiam hujus generis chartæ in veteri regesto coenobii S. *Augustini Cantuariensis*, quod in Bibliotheca Aulæ *S. Trinitatis* extat apud *Cantabrigienses*; ut & in chartulario, sive regesto monasterii *Edmundiburgensis*, in quo *autographæ* chartæ haud paucæ, tam *Latinæ*, quam *Saxonicæ*, & *Semi-Saxonicæ* descriptæ leguntur. Hujus chartularii & aliorum *Codd.* rariorum usum acceptum gratus refero reverendo patri ac domino Domino *Johanni More*, quo è præsulibus *Angliæ* nemo antiquitatum *Anglicorum* magis sciens, aut venerandæ vetustatis est major fautor & patronus. Ad *apographarum* etiam chartarum classem reducendæ sunt, quæ eduntur omnes; quarum exemplaria perduntur. Id genus sunt ingens earum numerus, quæ in *Monastici Anglicani* tribus voluminibus; R. P. *Clementis Reyneri* opere, quod inscribitur *Apostolatus Benedictinorum in Anglia*, & *Duaci* prodiit 1626, publicantur. In hac etiam classe censendæ sunt chartarum, quæ *Saxonice*, *Semi-Saxonice* vel *Normanno-Saxonice* confectæ erant, versiones Latinæ; quales nonnullæ forsan occurrunt in vetustis chartulariis, regestis, & historiis, quas, ante victoriam *Normannicam* confectas esse visas, voces phrasesque *Normanno-Latinæ* aut mera monachorum *commenta*, aut verarum chartarum translationes esse demonstrant. Inter chartas etiam *Cottonianas*, & *Somersianas* nonnullæ, eæque vetustæ *apographæ* extant, quas Catalogus ostendit.

Inter chartas etiam *apographas* recensendæ sunt *Latinæ*, *Saxonicæ*, & *Semi-Saxonicæ* illæ, quæ in aliis chartis quas confirmationes vocant sive *autographis* sive *apographis*, per solennem formulam vocis INSPEXIMUS, aut id genus solennia verba, recitatæ, ab interitu conservantur. Hujusmodi haud paucæ leguntur in veterum RR. *Angliæ*, qui post conquæstum floruerunt, chartis. Quinimo ante id tempus anteriorum regum donationes in * Chartis S. *Eadwardi Conf.* solenni ista formula recitatas & confirmatas legimus; ut falsam istam *Canuti* R. quæ sic incipit: *In nomine poliarchis Jesu Christi*, &c. Sic in charta † *Edwardi* III. recitata confirmatur per INSPEXIMUS charta Æthelberhti I. Regis *Cant.* mihi ob *æram Christi*, qua notatur, merito pro suspecta habita. In charta confirmationis *Richardi* II. quæ est in collectione *Cottoniana* de Monasterio *Thorneyensi*, descripta legitur charta *Eadgari* R. Ejusdem regis charta altera descripta extat in charta confirmationis *Henrici* V. vel VI. quæ in eadem collectione asservatur. Charta Latina modo citata *Canuti* R. quæ incipit ab his verbis: IN NOMINE *Poliarchis Jesu Christi*, cum alia, comite ejus, *Saxonice* vel potius *Normanno-Saxonice*, confecta, quæ sic incipit: On ælmihtiȝ ƿriȝthef name, leguntur descriptæ in charta *Henrici* IV. qua Monasterio S. *Edmundi* certas libertates Abbati & conventui concessas confirmat, præmissis, quæ sequuntur, solennibus verbis:

* Monastici *Anglicani* I. Vol. pag. 287. † Ibid. pag. 24.

verbis: INSPEXIMUS *chartam, quam bonæ memoriæ Kanutus quondam rex Anglorum progenitor noſter fecit in hæc verba,* IN NOMINE, *&c.* Dein præmiſſis ejuſdem formulæ ſolennibus verbis in eo continuo ſequuntur plures chartæ *S. Edwardi* II. Regis, *Semi-Saxonice* factæ; quarum prima, quæ ſigillo regis dicitur eſſe munita, ſic incipit: ıc Eaꝺwaꞃꝺ kınꝿ kıthe on þiſſum ꝿewꞃıꞇe alle leafulle men. In MS. autem regiſtro vel chartulario monaſterii *Eadmundiburgenſis*, quod pro ſumma humanitate ſua utendum mihi dedit paulo ſupra laudatus φιλαρχαῖος Antiſtites. Ic Eaꝺwarꝺ kınꝿ kıthe on þiſe wrıꞇe alle leſſul menne. Secunda ſic incipit, Eꝺwarꝺ kınꝿ ꝿreꞇ Aylmer. Tertia ſic, Eꝺwarꝺ kınꝿ ꝿreꞇ Aylmer b. ⁊ Alfꝿar. Quarta autem ſic, Eꝺwarꝺ kınꝿ ꝿreꞇ Grymkıꞇel. Quæ quidem omnes, cum aliis nonnullis Sancti *Eadwardi* II. chartis in eodem chartulario extant. * Chartæ autem *Henrici* IV. è qua hæc deprompſimus, notitiam humaniſſimo viro *Carolo Battely* officinæ *rememoratoris* Theſaurarii in Scaccario uni ſcribarum, monumentorum antiquitatis *Anglicanæ* ſcientiſſimo, qui nobiſcum id genus plura communicaturus eſt, gratus acceptam refero.

Verum è Chartis apographis, SHOWERE, id imprimis notandum eſt, nempe quod earum nonnullæ, quarum exemplaria in puriori *Saxonico* non potuerunt non ſcribi, *Semi Saxonice* à librariis pro ſermone ſui temporis excribuntur. Id quod etiam in homiliarum *Saxonicarum* deſcriptione aliquando accidiſſe obſervavi, quæ in MSS. *Codd.* anteriorum temporum, ut ut in puriori *Saxonico* ſcriptæ, in citeriorum tamen temporum membranis *Semi-Saxonice*, vel *Normanno-Saxonice*, à tranſcribentibus deſcribuntur. Quamobrem, SHOWERE, etſi iſtiuſmodi chartæ, quæ pro *autographis* anteriorum temporum, in quibus Saxonicus ſermo nondum, aut non omnino, aut non multum labefactatus erat, venditantur; in ſuperiorum, & male ſimulatarum numero habendæ ſunt; de *Apographis* autem, quas poſt *Normannicam* victoriam vel in vetuſtis regeſtis, vel in diplomatis RR. deſcriptas legimus, idem decernere, crede mihi, non adeo tutum eſt. In regeſtis etiam occurrunt chartæ *apographæ*, *Anglo-Normannice* plane deſcriptæ; quarum tamen exemplaria ante victoriam *Normannicam*, imo ante *S. Eadwardi Conf.* tempora confecta eſſe dicuntur cum lingua *Saxonica*, etiamſi à ſe multum mutata, in *Anglo-Normannicam* tamen barbariem nondum degeneraverat. Id genus eſt charta illa *Canuti* R. quoad ſermonem plane *Anglo-Normannica*, quam *Latinæ* ejuſdem R. chartæ principali fuiſſe inſertam falſe teſtatur citatum modo cœnobii *Eadmundiburgenſis* chartularium. In almıchꞇen ꝺrıchꞇıneꞃ name. Ic Cnuꞇ kınꝿ kıthe alle manne þe beꝺ þaꞇ ıc mıꝺ mıne reꝺꞃmen reꝺ habbe for mıne ſaule þearfe ⁊ for alle mıne þeꝺſchıppaſ ſenꝺſulneſſe þaꞇ ıſ þaꞇ ıc an ece freꝺomeſ þan haleꝿen kınꝿe ſeınꞇ Eaꝺmunꝺ ſo forꞇh ſo he firmeſꞇ haueꝺe ınꞇo þere ſꞇowe þaꞇ he onreſꞇeꞇh ⁊ ꞃo wılle ıc þaꞇ ſe freꝺom ſꞇonꝺe on hıs welꝺe unawenꝺ buꞇon ælches bıſcopes anwælꝺe þere ſchıre ekelık fre ⁊ ſo fele ſiche ſo men ꝿılꝺıꞇh here-ꝿelꝺ oþer ꞇo ſchıpꝿelꝺe. ꝿelꝺe ſe ꞇunſchıpe ſo oþere men ꝺon ꞇo þere monekeneꝺe þe þer bınnen ſchulen for hus þewıen ⁊ we curan þaꞇ ıc neſre ne ſchulꝺe anı man wenꝺen ꞇo oþre ꝿoꝺeꞃ manne buꞇen he walꝺe bon aſchıreꝺ from ꝿoꝺıs manne ⁊ alle hıſe haleꝿen. ⁊ ıc an þo monekes ꞇo foꝺe al þaꞇ fiſchnoꞇh þaꞇ Uulꝼkeꞇel aıchꞇe aꞇ welle. ⁊ mın ꝿovel-ꝼıſch þe me arıſꞇ be ſe lonꝺe. ⁊ mın quen Ælꝿive an þen haleꝿen four þuſenꝺ Ele mıꝺ hıre looc þe þer ꞇo-bırıꝺ aꞇ lakınꝿheꞇh ⁊ ıc an hem alle here ꞇuneſꝺene of alle here lonꝺ þe he nu habben ⁊ ꝿeꞇ bıꝿeꞇen ſchulen on ꝿoꝺes efꞇe.

Hanc vero chartam *Anglo-Normannicè* deſcriptam, ſive potius ſcriptam, evincit literarum patentium charta *Willelmi* Conquæſtoris in eadem plane dialecto ſcripta, quæ in eodem codice ſic ſe habet: Wıllıam kynꝿ ꝿreꞇ aylmer bıſchop anꝺ Rauꝼ erl ⁊ Norman anꝺ alle mıne þeynes on Suffık ꝼrenꝺlıke, anꝺ hıc kıꞇhe ou þaꞇ ıc wılle þaꞇ þe ſokne þas Nıꝿenꝺ halꝼhunꝺreꝺes lıꝿe ınꞇo þen haleꝿe mınſꞇre aꞇ ſeynꞇ Eamunꝺesbırı ſo ꝼul anꝺ ſo forꞇh ſo ıc alꝼrıch wıꞇhꝿares ſone bı wıſꞇe ⁊ Orꝿer ſiþen ymme þere quene ꞇo hanꝺe Eaꝺwarꝺes moꝺer kynꝿes mıne meyes anꝺ he ſelꝼ þıꝺer ın unnen haueꝺe on alle þe þınꝿe þaꞇ ıs on ꝼırꝺwıꞇe anꝺ on ꝼıchꞇwıꞇe ⁊ on † eberecheꝼ anꝺ on ꝿrıꞇhbreche ⁊ on ꝼorſꞇal ⁊ on ham ſokne. Nu ꝼorbeꝺe ıc alle manne þaꞇ ſokne hım ꞇo hanꝺe ꞇo-ꞇene eıþer enꝿlıſce or ꝼranſſchıſſen or ꝺenıſſcen buꞇen ſeynꞇ Eaꝺmūꝺ ⁊ þen abboꞇe. Anꝺ ꝿıꝼ wo henne ꝼorꞇh þıs wıꞇhquenchen wılle :· ıc wılle pıꞇen þanne waꞇ he be.

Tali chartarum, quæ ante regnum *Stephani*, ſive in *Anglo-Saxonum*, ſive *Dano-Saxonum*, ſive denique *Normanno-Saxonum* temporibus ſcriptæ, vel exſcriptæ fuerint, collectione à chartularii noſtri conditore tandem abſolutâ, ampliſſima ab eo operi ſuo prolegomena præmittenda ſunt. Imprimis enim inſtituendus ab eo Lector eſt in ſcientia manuum, quibus in omni tempore, quatenus fieri poteſt, chartæ *autographæ* exaratæ ſunt. Hanc autem manuum ſcientiam facillime lectorem docebit inſpectione tabellarum, quibus differentia *manuum* ſpecimina à peritiſſimo ſculptore inciſa diſcentibus ob oculos ponenda ſunt. Triplex autem fuit *Manus*, ſeu ſcriptura apud *Anglo-Sax.* Una quæ exarata in grandioribus vel majuſculis literis cernitur in antiquiſſimis lib. MSS. & aliquibus vetuſtiſſimis chartis, ut *Hlotharii* R. *Cant.* & *Sebbi* Orientalium *Saxonum* R. quæ infra citantur. Altera, quæ ſcribentibus commodior amplis ſatis characteribus, rotundioris

* In memorandis Scaccarii inter communia de termino S. *Trinitatis* ex parte rememoratoris theſaurarii rotulus ſeptimus. † ꝼ. in hac voce videtur mendoſe ſcriptum: quo ablato reſtat ebereche, id eſt, eꞃbꞃyce vel æꞃbꞃyce, *adulterium.*

‡ R formulæ

formulæ, sed in quâ majusculæ minoribus in MSS. quum libb. tum chartis immixtæ sunt, exarata legitur. Tertia, quæ scribentibus promptissime scribere volentibus commodissima, duplex fuit; altera quæ in usu erat ante *Ælfredi* R. tempora; altera, quæ eo auctore, inolevit. Præsertim autem ab auctore chartularii docendum est discrimen hujus ab illa manu; nempe manûs, qua *Anglo-Saxones* promptissime scribentes usi sunt ante *Ælfredi* tempora, ab illa, quam Rex iste *Romanorum* & *Gallorum* elegantiori scriptura institutus ab exteris redux *Anglos* suos docuit. De Differentia harum manuum, quarum illam κατ' ἐξοχὴν, *Saxonicam*; hanc *Gallicanam*, *Ingulphus* vocat; nos haud pauca, SHOWERE, in Gramm. nostræ *Anglo-Sax.* & *Mœso-Goth.* cap. XXII. tradidimus; quibus in præfatione ad opus suum à chartularii auctore multa addi possunt, ex quibus lector maximum fructum capturus est. Harum manuum differentia ab eo ostensa, ad illam dein ostendendam procedendum est, quæ fuit inter manum *Saxonicam* ab *Ælfredo* reformatam, quæ *Anglo-Saxonica* vulgo dicitur, & *Normanno-Saxonicam* vel *Anglo-Normannicam*, quam *Gallo-Normanni* scriptores in *Angliam* induxerunt. De qua nos etiam in dicto capite nonnulla scripsimus, quæ ab auctore nostro, cui neque chartæ, neque sumptui parcendum est, in tabellis amplificanda, ornanda, & magis elucidanda sunt.

Etenim crede mihi, SHOWERE, manuum distinguendarum peritia necessariò ab illo acquirenda est, qui è vetustis chartis autographis, veras à falsis & spuriis recte velit distinguere. Hanc manuum scientiam chartarum observatione mediocrem ipse adeptus, chartam Originalem *Æthelbaldi* R. Merciorum esse dictam, & non ita pridem, ut fertur, in curiis vestris qnasi genuinam & veram probatam, multum & laudatam, statim ac conspexi, falsam eam, ac fictam esse discernebam. Chartam autem hanc ementiri necesse habuit coenobium *Croilandense*, qua terras suas sine charta datas, aut quarum chartas perdiderant, servarent à *Nortmannis*, qui nullam fere justam possidendi prædia causam, præter chartas, Monasteriis indulgebant.

Id instrumentum, eo nomine, quod fictitium est, si non dominus ejus, saltem antiquarius pluris quidem facere debet; quamvis esse fictam neque historiæ *Croilandensis*, in cujus 2. pagina exhibetur, Editor *Oxoniensis*, neque ipse *Dugdalius* cognoverunt. Sic etiam chartam * *Wulferi* R. *Merciorum*, quæ in collectione *Cottoniana* [4.] est, cui discrimen manuum notum est, is facillime deprehendet esse commentitiam, ut & illam quæ in eadem collectione chartarum est [91.] qua *Cædualla* R. *Uulfrido* Episcopo certa quædam prædia & privilegia dedisse dicitur. Haud dissimilem falsitatis speciem præ se fert ejusdem collectionis charta, figura numerali [95.] notata, qua *Offa* R. *Anglorum* donasse fingitur *Iaenberto* Archiepiscopo terram apud *Hebbam* V. aratrorum. Denique charta collectionis *Cott.* cui numeralis nota [7.] superscribitur, ejusdem esse furfuris ex manu facile cognoscitur. Hæc autem ea ipsa charta originalis esse fingitur R. *Canuti*, qua monasterio quod dicitur † Badrıces purðe concessit, ut ab omni dominatione omnium Episcoporum comitatus liberum esset, & Monasterio *Edmundiburgensi*, ut fundo, in quo requiescit S. *Edmundus* R. libere frueretur. Infra hanc chartam, quemadmodum in chartularii *Edmundiburgensis* apographo, subscriptum etiam extat privilegium Monasterii *Edmundiburgensis* in *Anglo-Normannicâ* quum dialecto, tum manu, male pariter exaratum. Ex his, quæ dicta sunt, falsitatis etiam manifestæ arguenda est charta S. *Eadwardi* II. qua confirmasse dicitur hanc *Canuti* R. Chartam commentitiam, ut ex illius verbis liquet. *Rex Archiepiscopo*, &c. *Salutem.* INSPEXIMUS *chartam, quam bonæ memoriæ Knutus quondam Rex Angliæ progenitor noster fecit in hæc verba*: IN NOMINE POLIARCHIS JESU CHRISTI.

Ex manu etiam falsa esse constat charta illa splendidissima *Eadgari* Regis in Ecclesiæ *Westmonast.* Archivis extans, quæ sic incipit: *Regnante dnō nrō ihū xpō in perpetuum* ^a. Ut & altera ejusdem Ecclesiæ non minus splendida S. *Dunstani*, qua declarat *Eadgarum* regem Monasteria ab omni Episcoporum potestate & jurisdictione exemisse. Quarum quidem chartarum copiam mihi factam gratus acceptam refero reverendo admodum patri *Thomæ* Epō. *Roffensi*, & Ecclesiæ *Westmon.* decano, ob humanitatem simul & doctrinam maximam colendo, cui immortales gratias ago. Ex manu quoque, ficta esse constat charta, quæ *Æluredus* R. dedisse dicitur *Burrico* Epō Hrobi, & ecclesiæ *Roffensi* terram suam in oppido de *Frekeham*, &c. Anno incarnationis dominicæ DCCC.XCV. Hæc charta una illarum est, quæ in capsis ductilibus bibl. *Cott.* jam adservantur. Maxime autem omnium falsitatis vel primo intuitu damnanda ob manum est charta *Eadgari* R. qua Deo, Scō Petro, monachisque veteris coenobii ^a yentanæ Civitatis, quandam telluris particulam, V. videlicet Mansas cum quindecim hydis in perpetuam possessionem donat. scripta esse fingitur hæc charta, Anno dom. incarnationis DCCCCLXXV. Sed manus eam non ante ducentos annos scriptam esse ostendit. Una etiam earum est, quæ nondum in bibliothecæ *Cottonianæ* catalogum relatæ, in capsis ductilibus etiamnum reponuntur. Præterea ab auctore nostro de chartis docendus est in sua præfatione lector, scilicet alias in Majusculis, alias in Minusculis, alias etiam in intermediis literis esse exaratas. In majusculis scribuntur, quæ extant *Latinæ* duæ in prima pagina collectionis *Cottonianæ*, quæ inscribitur, *Augustus* 2. Quarum altera est *Hlotharii* R. *Cantuariorum*, cujus duæ quasi partes sunt; altera qua *Bercualdo* & ejus monasterio terram in ^b TENED donat,

---

* In hâc charta *Wulferus* dicitur *S. Petro* & contulisse & confirmasse. † *Saxon.* Beaðpiceſ-monasterio de *Medeshamsted* certa *tenementa* puppe. ^a Sic MS. pro Ƿentanæ. ^b Nunc **Thanet.**

quæ

quæ vocatur WESTANAE: altera, qua cum consensu Archiepiscopi *Theodori* dat eidem monasterio terram in STURIA. Confecta fuit hæc charta in Civitate [a] *Recewulf*, mense Maio, Indictione Septima. Nam in eo seculo annum redemptionis in chartis notare usu nondum erat receptum.

Altera est charta *Æthelbaldi* R. Australium *Saxonum*, qua donat terram X cassatorum juxta *Stur* fluvium comiti suo *Cyneberto* ad construendum coemeterium. Constat vero ex [b] historia, & Synopsi Bibl. *Cottonianæ*, quam in ingens reip. literariæ beneficium edidit amplificandis bonis literis natus doctissimus *Thomas Smithus* noster, & indiculo Psalterii *Latini* in majusculis scripti cum versione *Saxonica* interlineari, quod notatur *Vespasian*. A. I. chartam hanc ex isto MS. exscissam esse. Quod etiam illius quum mensura, quæ cum foliis illius MS. quadrat, tum etiam manus in utroque prorsus eadem, tum denique locus MSS. unde scissa est, inter folia X. & XI. codicem vertentibns ostendit. Etenim, SHOWERE, in *Libb.* Evangeliorum & Psalmorum, chartas originales tanquam in tabulis, sive regestis publicis, insinuare solere *Anglo-Saxones*, præter illa, quæ in superioribus à nobis traduntur, ostendunt verba [c] chartæ *Alhwini* Episcopi *Wigorniensis*, quæ in veteri manu *Saxonica* scripta *Æthulwulpho* duci descriptæ cernuntur. Aliquando etiam sed rarissime, *Latine* describuntur metæ: ut in charta vetusta *Uhtredi* subreguli *Offæ* R. *Merciorum*. *Est rus illud in australi parte montis qui nominatur* Breodun. *In aquilonari plaga rivuli, qui vocatur* Carent, *protendens à flumine illo* Carent *ascendens usque ad summitatem montis supradicti* Breodun. *In cujus cacumine urbs est antiquo nomine* Baeningesburg. *Ibi est terminus agri illius sursum in monte, & à meridie*, &c.

Monachi vero *Anglo-Normanni* in chartis autographis transcribendis metas non raro prætereunt, quas tamen omnes collectas in alieno seorsim chartularii loco aliquando ponunt. Sic in historia Ecclesiæ *Abbendonensis*, quæ in Bibl. *Cottoniana* notatur, *Claudius* c. 9. metæ hidarum *Saxonice* descriptæ ad finem codicis seorsim rejiciuntur. Sic metæ terrarum nonnullæ monasterii *Wigorniensis* cernuntur seorsim descriptæ in fol. 162. MS. ejusdem bibliothecæ, cui nota, *Tiberius*, A. 13. ut & in fol. 130 MS. cujus nota, *Nero*, E. I. ubi metæ *Widiandunensis* prædii, *Saxonice* solæ absque charta scribuntur. Monachi etiam in autographis exscribendis sæpe metas *Saxonicas* contemnunt, quas tamen aliquando *Latine* descriptas servant, quemadmodum in charta textus *Roffensis*, fol. 128. qua *Egebertus* Rex *Cantiæ* possidendam concessit Epō *Dioran*, & Ecclesiæ ejus, in honorem *S. Andreæ* consecratæ, terram X aratrorum *Hallingas* dictam. *Termini autem sunt à loco, qui vocatur* Hrotesbreta, *usque in arborem*, [d] *qui vocatur* Curues ac *& inde via recta per medium campum*, [d] quæ *appellatur* Hiuæmhanstedi *usque in locum, qui dicitur* Hallesmeri, *& inde circumit per locum, qui vocatur* Heortleagu *in flumen* medeuuæge.

De his etiam oportebit auctorem nostrum monere lectorem, utpote quibus inter *Latinas* chartas, autographas ab apographis; originales *Saxonicas* ab earum versionibus; indubitatas à suspectis; & veras à falsis melius poterit discernere.

De manibus, sermonibus & sermonum dialectis in quibus chartæ scriptæ sunt, illa præfatus auctor noster, quæ à lectore chartularii sui præcognoscenda sunt, eum dein moneat, ut legens chartas id præsertim animadvertat, an chartarum, quo sermone, vel dialecto cunque scriptæ sint, voces & phrases istorum fuerunt temporum, in quibus scriptæ esse dicuntur. Hoc imprimis spectandum est in chartis, quæ pro originalibus aut originalium transcriptis venditantur, quales sunt in historia *Croilandensi* regum *Saxonicorum* omnes. E quibus universæ, aut tantum non universæ, ex eo fictæ esse noscuntur, quod voces & phrases *Gallo-Normannicas* contineant multas, quæ ante adventum *Normannorum*, aut saltem in temporibus, quibus confectæ esse finguntur, adeo in usu non erant apud *Anglo-Saxones*, ut *Anglia* aut eas, aut earum usum jam tum penitus ignoraret. Sic in charta *Æthelbaldi* R. supra damnatâ, occurrunt UNAM LEUCAM. DUAS LEUCAS, TRES LEUCAS, *&c.* Per *leucas* autem computandi rationem introduxisse *Normannos* constat, ex [e] charta *Willelmi* Conquæstoris, qua Ecclesiæ *S. Martini de Bello*, à se ob victoriam de *Haraldo* reportatam fundatæ, certa privilegia dedit. In illa enim charta hæc habentur verba: *Quatenus Ecclesia illa cum* Leuga *circumquaque adjacente libera sit ab omni*, &c. *Normannica* etiam sunt, quæ sequuntur: *Chirographo patenti. Communis* Sewera. *Omnibus* [f] *Seisonis*: *Centum libras legalis monetæ.* Maxime vero commentitiam esse hanc chartam probat ista locutio: *ad fundationem monasterii* NIGRORUM MONACHORUM *sub norma* S. BENEDICTI. Nondum enim *Æthelbaldo* regnante, an. DCCXVI. monachorum familiæ ab indumentis suis nuncupabantur, neque per ea discriminati erant. Hoc constat ex [g] *Concil. Clovesh.* cap. 19. Quo tantum cautum est, *Ne Monachi & nunnones pompaticis, & quæ ad inanem gloriam more sæcularium utatur indumentis*; *sed ut simplici propositoque congruenti eorum vestiantur habitu.* [h] Nondum

a Nunc *Reculver*. vid. hist. *Anglicanæ* X Scriptores, col. 2207. ubi hæc charta facta esse dicitur An. Dom. DC.LXXIX. *b* P. XXXV. *c* Hæc est una XXIV chartarum, quarum usum acceptum gratus supra retuli *Johanni* Domino *Somers* Bar. *Eoveshamensi*. *d* Ita MS. *e* Vid. Append. ad librum R. *Bradeyi*, cui titulus, **A compleat History**. p. 15. *f* Id est, omni tempestate, à *Gallico Saison*, quod *Latino-barbare Seiso*, *Soisonum*. *g Spelmanni* Concil. Vol. I. pag. 256. *h* Vid. *Marshami* propylæum ante Monast. *Anglicani* Vol. I.

in Angliam noſtram ignota adhuc *Benedicti* regula inducta erat, nondum in familias abierat ſimplex adhuc monachatus inſtitutio, neque tunc temporis *Benedictinæ* regulæ tenaciores erant, qui à *Benedicto* nuncupari cœperant. Denique *Benedictinorum* ordo ipſe nondum per familias aut veſtimenta diſtinctus fuit. Sed hæc omnia poſteriora tempora olent, (ſcilicet *Edgari* R.) & triumviratum iſtum *Dunſtanum*, *Æthelwoldum*, & *Oſwaldum*. Imo *Benedictini* ordinis, *Nigri* qui dicti erant, monachi nulli adhuc erant, aut eſſe, me judice, potuerunt ante reformatum *Benedicti* ordinem à *Romualdo* monacho *Caſſinenſi*, circiter annum MXX. à quo familia *Camaldunenſium* monachorum, qui ab * *albis* tunicis & caputiis, *albi* dicti erant; aut *Carthuſianos* à *Brunone* ortos, An. MLXXX. qui † *albis* veſtimentis induti ſunt. Undecimo igitur ſeculo, diſtinctionis gratia, cæteri *Benedictini* ordinis monachi, quibus *Niger* amictus in uſu erat, primum NIGRI denominari cœperunt.

Ob eandem rationem pariter damnanda eſt *Eadredi* regis charta, *Hiſt. Croiland.* Oxon. Edit. p. 32. Ubi quoque *Cœnobium nigrorum monachorum ordinis S. Benedicti à nobili rege Merciorum Ethelbaldo fundatum.* Cætera *Normannorum* mores & tempora olentia, brevis eſſe volens, prætereo. Sic in *Wulferi* charta ſupra etiam falſitatis evicta leguntur, *certa tenementa, longitudine XX Leugiarum*, quæ præter manum *Normannicam*, à falſario Monaſterii *Petroburgenſis* fictam eam eſſe probat. Sic quoque phraſis iſta, BARONIBUS MEIS, in charta Weſtmonaſterienſi *Eadgari* R. ſupra ob manum damnata, eam à falſario aliquo fictam eſſe oſtendit. Sic in charta *S. Dunſtani*, quæ etiam in Eccleſiæ Weſtmonaſterienſis archivis extat, *Anglo-Normannica* iſta, PARROCHIANO SUO PRESBYTERO. TOTIUS ANGLIÆ DECANUS. falſarii eam opus eſſe demonſtrant. Denique *Gallo-Normannica* iſta, *Sexdecim* VILLANIS. *Decem* BORDIS. PASTURA *unius* LEUCI. LEUGI *Latitudine. Liberum* MERCATUM. *In* PURAM *&* PERPETUAM *elemoſinam. Uſque* LA DROUE. DE LA DROUE. iſta, inquam, *Gallo-Normannica* chartam *Cottonianam Eadgari* R. in ſuperioribus manus gratia quoque damnatam, ut de crucis forma illi præpoſita, de CYROGRAPHO integris in majuſculis abſurde exarato, cui ſubjicitur E†R, hoc eſt, *Eadgarus Rex*, nihil hic dicam, falſarii commentum eſſe evincunt. Denique ab auctore noſtro maxime opera danda eſt, ut quæ oportet, præfetur de modo conficiendi chartas, ſive perficiendi donationum, teſtamentorum, ut & emptionum & venditionum inſtrumenta, apud veteres *Anglos*. Is autem, SHOWERE, pro temporum ſerie & viciſſitudine alius & alius apud eos fuit. Ante S. *Eadwardi* II. tempora, chartas conficiendi mos hic fuit. Donator, ſive quis alius inſtrumenti auctor, chartam ſuam in aliqua plerunque celebritate à tabellione paratam & prælectam, cum crucis ſigno ante nomen ſuum à tabellione ſemper ſubſcriptum à ſe facto fere ſemper ſignabat. *Fere ſemper*, inquam, ſignabat, quippe quod tabellio, ſive notarius, illius vice, illoque jubente, cum crucis ſigno ſua manu facto non raro etiam chartam ſignabat. Dein qui præſentes erant, vel eorum ſaltem haud exiguus numerus, ſuo quiſque ordine, & eodem loco & tempore ſignis crucis à ſe, vel ſe jubentibus, à notario factis chartam conſignabant. Formæ autem conſignandi chartas diverſæ erant.

Nunc enim conſignabant teſtes in prima perſona, hoc pacto, quod omnium uſitatiſſimum eſt:

✠. Eᵹo Dunꞅꞇanuꞅ aꞃchıpꞃeꞅul conꝼıꞃmauı. ✠. Eᵹo Alꝼpolꝺuꞅ Eps̄. annuı.
✠. Eᵹo Æþelpolꝺuꞅ Eps̄. conꞇeꞅꞇoꞃ. ✠. Eᵹo ƿulꝼꞃıe Eps. ꞅubꞅcꞃıpꞅı.

Nunc in tertia, hoc modo, præmiſſis id genus ſolennibus verbis: *Scripta eſt hæc charta his teſtibus conſentientibus.* Et, *Hii ſunt teſtes, quorum infra nomina notantur.* Et, *His teſtibus quorum nomina ſubſequuntur conſcribentibus.* Et, Anꝺ me ꞅalꝺan heoꞃa honꝺꞅeꞇene þıꞅꞅe ᵹeꞃæꝺnıꞅꞅe. þaꞃa noman heꞃ beneoðan appıꞇen ꞅꞇonꝺað:.

✠. Oꝺa Aꞃchıepıꞅ. ✠. ƿulꝼᵹaꞃ Epıꞅcop. ✠. ƿulꝼꞃıᵹe ponꞇıꝼ. ✠. Hopæl ꞃeᵹuluꞅ.

Nunc vero hac in forma:

✠. ꞅıᵹnum Man̄. N. ✠. ꞅıᵹnum Man. B. ✠. ꞅıᵹnum Man. G.

Nunc denique modi iſti comſignandi chartas conjuncti cernuntur: ut in charta quadam *Offæ* regis *Merciorum* SOMERSIANA:

✠. Eᵹo Oꝼꝼ. *&c.*
✠. Eᵹo Eaꝺbeꞃhꞇuꞅ. *&c.*
✠. Eᵹo Ceolulꝼuꞅ. *&c.*
✠. Eᵹo Tılheꞃuꞅ. *&c.*
✠. Eᵹo Alꝺbeꞃhꞇuꞅ. *&c.*
✠. Sıᵹnum manuꞅ Boꞇuınnı. Abb̄.
✠. Sıᵹnum manuꞅ Folcbeꞃhꞇı. Abb̄.
✠. Sıᵹnum manuꞅ Bꞃoꞃꝺanı pꞃıncı̄. *&c.*

---

* Non baſta à S. Romualdo rifformare, è riddurre à perfettione i monachi, ma nell'eſtremo di ſua vita fermò novo eremita con molti digiuni, & aſprezza di vita, va raſo il capo con uno breve tonica di panno bianco col ſcapolare dello ſteſſo colore attacato alla tonica, e di ſopra una coccella dello ſteſſo. *Briefve hiſtoire de l'inſtitution de toutes les religions auec leur habits gravez.* par *Odoard Fialetti.* A Paris, 1658.

† In circa veſtono queſti tutti di bianco. fuor che la cappa nera. *idem.*

Charta

Charta *Uhtredi* reguli *Huicciorum* SOMERSIANA ſic etiam conſignatur. Chartaque *Biornwulfi* R. *Merciorum*, quæ etiam *Somerſianarum* una eſt, conſignatur hunc in modum:

✠. Signum man̄. Biornwulfi reg. Merc̄. ✠. Oeðelwald Epiſc̄. *&c.*
✠. Wulfred Arc̄ Epiſc̄. *&c.* ✠. Hræðhun Epiſc̄. *&c.*

Notandum autem hic eſt, SHOWERE, in medio vocis *ſignum*, ſignum crucis aliquando in chartis conſignatis hoc pacto eſſe factum Sig✠num, ut in charta vetuſtiſſima *Sebbi* R. *Cottonianâ*, quam ſupra citavimus. Quinetiam ſupra vocem *Crucis*, crucis ſignum cernitur aliquando poſitum, ut in charta *Eadgari* R. *Cottoniana* in capſis ductilibus viſenda, cui an. DCCCCLV. confectæ, ſic Rex ſubſcribit: ✠. Ego Eadgar rex Anglorum ſub ſigillo ſcē cru✠cis corroboraui. Chartam etiam ſuam, quæ in collectionis *Cottonianæ* libro notatur numerali charactere [40] eodem modo ſignabat *Eadredus* R. an. DCCCC.LXIV. Aliis etiam modis reperitur aliquando factum crucis ſignum in conſignatis *Anglo-Saxonum* inſtrumentis: ut in *Eadwigi* R. charta, quæ collectionis *Cottonianæ* eſt [38.] Scē ✠ crucis. & in ejuſdem collectionis charta [51] crucis ſignum ſic cernitur poſitum: Scē crucis ✠ Signo.

Præterea conſignantium teſtium nomina nunc in ſingulari columna à ſummo ad imum legenda ſubſcribuntur: ut in charta *Æthelredi* R. *Somerſiana*, quæ ſic incipit: Apoſtolus Paulus de extremo iudicio dnī maniſeſtiſſime loquens; *&c.* Nunc in bini ordinis columnis eodem modo legenda cernuntur: ut in charta *Uuerfrithi* Epiſcopi *Somerſiana*, *Saxonice* confecta. Aliæ in trini ordinis columnis ſubſcripta teſtium nomina oſtendunt eodem modo legenda, ut charta quædam *Hardicnuti* R. *Somerſiana*. Aliæ vero quaternarii ordinis columnis conſignantium teſtium nomina eo etiam modo legenda exhibent: ut charta *Oſualdi* Epī *Somerſiana*, an. DCCCC.LXXX.IIII. ſcripta. Aliæ quinarii ordinis columnis illa eo quoque modo legenda oſtentant: ut charta *Eadgari* R. *Somerſiana*, cui rex ſic ſubſcribit. ✠. Ego Eadgar rex anglorum conſenſu doctorum meorum cum ſigno ſcē cru✠cis roboraui. Charta *Æthelſtani* R. *Cottoniana*, qua fideli ſuo miniſtro, quandam ruris particulam novem caſſatorum tribuit, in loco quem ſolicolæ æt hamme vocitant, conſignantium ſex columnas habet. Aliæ denique in iſtiuſmodi conſignantium teſtium columnellis ad majores numeros adſurgunt: ut alia *Eadgari* R. charta *Somerſiana*, cui, præmiſſo dimidiatæ crucis ſigno, vox CYROGRAPHUM bipartitis majuſculis ſcripta ſuperponitur. Hac enim in charta in octoni ordinis columnellis conſignantium teſtium nomina à ſummo ad imum etiam legenda poſuit notarius. Verum modus iſte diſponendi teſtium nomina in columnis à ſummo ad imum legenda, etſi maxime in uſu erat apud *Anglo-Saxones*, in nonnullis tamen conficiendis chartis tabellioni non placuit. Nam in charta *Burgredi* regis Merciorum *Somerſianâ*, nomen regis & quæ id ſequuntur, conſignantium nomina in perpetua ſcriptura, præmiſſis crucis ſignis, ſcribitur. Sic ſcribuntur etiam charta apographa *Cenulfi* regis & *Cenegithæ* uxoris ejus, cui ſubſcribit *Theodorus* Archiepiſcopus, collect. *Cotton.* Auguſt. 2. [91] Et charta S. *Eadwardi Conf.* quæ in eadem collectione notatur [51] & ſic explicit: Ego ſigillo etiam ſcē crucis ✠ ſigno hoc priuilegium. noſtræ imaginis ſigillo inſuper aſſignari iuſſimuſ. ✠ Ego burgred rex Merc̄. hanc meā donationem cū ſigno ſcē crucis xpī firmabo. ✠ Ego æðelſwið regina cſ̄ ⁊ ſb. ✠ Ego Ceolweoro cſ̄ ⁊ ſb. ✠ Ego Wulfſig epiſc̄ cſ̄ ⁊ ſb. ✠ Ego eadbald epiſc̄ cſ̄ ⁊ ſb. ✠ Ego ceored ep̄ cſ̄. ✠ Ego alhhun ep̄ cſ̄. ✠ Ego deorlaf cſ̄ ⁊ ſb. ✠ Ego aldred ab. Humberht dux. beornoð dux. beornard dux. eamberht dux. mucel dux. Ego æðelwulf dux. æðelheard. berhtferð. æðelred. berhtric. ceolmund. bolðred. eadgar. mucel. Sic in charta originali *Cottoniana Ecgbearhti* R. *Cantiæ*, cujus tranſcriptum eſt in textu *Roffenſi*, nomen regis cum conſignantium nominibus in trini quidem ordinis columnis, ſed à ſiniſtra ad dextram, legenda ponuntur:

Adiectis quattuor denberis. hretonſtede. heahden here. helman-hyrſt.

✠. Ecberht rex.	✠. Eðeluulf rex.	✠. Cialnoð. arhi-epiſc̄.
✠. Beornmod epiſc̄.	✠. Ealhſtan epiſc̄.	✠. Eadhun. epiſc̄.
✠. Cynred epiſc̄.	✠. Ceolbeorht epiſc̄.	✠. Uulfheard dux.
✠. Eðeluulf dux.	✠. Eanulf dux.	✠. Herebearht. dux.

Et in oriente ciuitatis hroui unum uiculum.

A ſiniſtra, inquam, ad dextram legenda ſunt ſecundum ordinem ſtatus & dignitatis, quo cujuſque nomen, antepoſita cruce, ſubſcribitur. In iſto enim ordine teſtium nomina, & appellationes ſive Eccleſiaſticas, ſive civiles, chartis ſubſcribebant *Anglo-Saxonum* notarii; qui etiam diverſos conſignantium ordines totidem diverſis crucis ſignis ſolebant nonnunquam notare, & diſtinguere: ut in charta *Cottoniana*, quæ ſic incipit: Anno herdicæ incarnationis DCCCCLVI. indict. XIV. Chartæ etiam aliquando occurrunt, in quibus ſigna crucis prorſus deſiderantur, tametſi earum auctores & teſtium nonnulli crucis ſigna ſuis manibus feciſſe dicuntur. De chartis hujus generis, quid ſentio, libere dicam. Scilicet aut apographas eſſe omnes, in quibus deſcribendis crucis ſigna à librario

prætermittuntur; aut exemplares, quæ à notario paratæ, nunquam perfectæ & munitæ erant, vel quod earum auctores consilium forte mutantes signare; vel quod testes designati, quorum nomina subscripserat notarius, eas prælectas non probantes consignari noluerunt. In quibusdam quoque chartis nonnullorum testium nomina sine præpositis crucis signis subscripta cernuntur; ut *Æthelwoldi* diaconi, & *Wulfnothi* diaconi; quorum nomina subscripta sunt chartæ SOMERSIANÆ *Oswaldi* Archiepiscopi *Eboracensis*, quæ confecta erat An. Dom. DCCCC.LXXX.III. Accedat charta *Edwigi* regis, quæ confecta erat an. DCCCC.LVI. cujusque nota numeralis in collectione *Cottoniana*, Augustus, 2. est [38.] cum illa *Eadredi* R. à *Dunstano* dictata, composita, & scripta esse dicta, cujus in eadem collectione nota numeralis est [52.] Hoc autem ex eo accidisse autumo, vel quod diaconi isti cum conficeretur charta forte præsentes non erant, vel si præsentes tum cum cæteris essent, quod eam ipsis displicentem neque à se, neque à notario sua vice consignari voluerunt.

Chartæ autem, SHOWERE, signatæ à donationis auctore, ac à testibus consignatæ, etsi *non traditæ*, ut opinor, apud *Anglo-Saxones* perfectum robur habebant. Sine *traditione*, inquam, plenum & perfectum robur habebant. Quippe quod nulla lege, nulla constitutione, nullave denique consuetudine vim legis habente, quam scio, *traditionis* necessitas terrarum donatori, vel venditori apud *Anglo-Saxones* incumbebat. Sine *insinuatione* etiam, ut ego autumo, chartæ apud eos valebant. Verum quamvis forsan *insinuationem* penitus fieri minime desiderabant eorum chartæ, sive *donationum simplicium*, sive *conventionis* & *contractus*, sive *literarum patentium*, sive *testamentorum*, sive denique eorum quæ in litibus determinandis in foris eorum acta erant; iis tamen, SHOWERE, nihil antiquius fuisse, quam ob majorem solennitatem, & ad conservandam rerum gestarum memoriam, chartas omne genus in *libb.* monasteriorum, tanquam in tabulis publicis insinuare, supra demonstravi.

Præterea modus iste conficiendi chartas, quem descripsi, etsi maxime usitatus apud veteres *Anglos*, non adeo tamen obtinuit, aut lege aliqua necessarius fuit, quin ab eo chartæ auctor recedere posset, & aliquando recessum esset. Etenim in nonnullis chartis tantum recitantur nomina testium, coram quibus charta erat confecta: ut in charta conventionis, quæ facta fuit inter *Wulfricum* quendam, qui sororem Archiepiscopi *Wulfstani* duxerat, ipsumque Archiepiscopum, & quæ *Saxonice* clauditur in his verbis: Nu pæſ þyſſeſ to ȝepitneſſe Ƿulfſtan Aꞃceƀ. ⁊ Leofpine Ealdoꞃman. ⁊ Æþelſtan ƀ. ⁊ Ælfpeꞃd aƀƀ. ⁊ Bꞃiteh Munuc. ⁊ maniȝ ȝod man to eacan hem. Sic charta quædam Ealdredi Episcopi, quâ terras *Wulfgeato* donavit eodem modo concluditur: ⁊ þiſſeſ iſ to ȝepitneſſe ealle ſe hiꞃed on Ƿiȝeꞃa ceaſtꞃe. ⁊ ſe hiꞃed on Eofeſ hamme. ⁊ ſe hiꞃed on Peꞃſceoꞃan. ⁊ Leofꞃic eoꞃl. ⁊ Odda eoꞃl. ⁊ hiſ bꞃoðoꞃ. ⁊ Beꞃhtꞃic Ælfſtaneſ ſunu. ⁊ Oꞃine. ⁊ Ƿaȝan. ⁊ Æȝelꞃic þæſ ƀ. bꞃoðoꞃ. ⁊ Ceolmæꞃ. ⁊ Atſuꞃ. ⁊ Eſebeaꞃn. ⁊ Oꞃoꞃiȝ. ⁊ Æþeſtan ſætta. ⁊ Ælfpaꞃd æt Lanȝadune. ⁊ ealle þa yldeſtan þeȝnaſ on Ƿiȝeꞃa-Ceaſtꞃeſciꞃe. Deniſce. ⁊ Enȝliſce:·

Chartæ hujus formæ sine consignatione testium factæ nihilominus plenissimum robur habuerunt; propterea, ut ego judico, quod in maxima hominum celebritate à notario testium nomina scribebantur. Imo nonnunquam, SHOWERE, chartæ non modo sine consignatione testium, sed sine testibus nominatis factæ, in Archivis reperiuntur. De quibus tamen non dubitari potest, quin valerent, & jure factæ essent. Id genus esse videtur * Charta *Oswaldi* præsulis, quam confecit, annuente R. *Eadgaro*, An. Dom. DCCCC.LXII.

De chartis consignatis etiam ab auctore nostro monendus est lector *Chirographorum* studiosus, eas in dorso membranæ non raro esse consignatas. Id genus est charta *Werfrithi* Epī. *Anglo-Saxonice* confecta, qua tres *hidas* telluris dat cuidam *Cyneswitho*, quæ etiam earum una est, quas ab honorabili viro *Johanne* Dom. *Somers* utendas accepi. Hanc formam etiam sequitur charta illa apographa valde lata ex eodem numero ab *Eadgaro* R. confecta esse dicta. in cujus dorso hæc leguntur: Anno Dom̄ce incarnationiſ DCCCCLXXII ſcripta eſt huiuſ munificentiæ ſyngrapha hiſ teſtibuſ conſentientibuſ quorum inferius nomina ſecundum uniuſ cuiuſque dignitatem utriuſque ordiniſ decuſatim Dor——Ci——No——diSpoNe——Nte caraxAnt—— ur. In dorso etiam consignatur charta illa *Eadgari* regis, metis suis *Saxonicè* descriptis amplissima, quæ in collectione *Cotton.* cum figura numerali [5] notata est.

Monendus quoque est chartarum lector, eis semper à veteribus *Anglis* præponi aut signum crucis simplex, aut vexillare *Christi* monogramma, 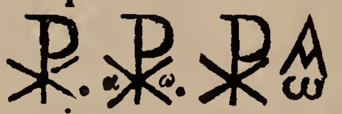 & aliquando 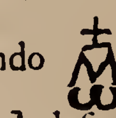 ut in *Eadgari* charta modo citata quæ in collectione *Cottoniana* cum numerali nota [5] designata est.

Curandum etiam est auctori nostro, ut lectorem instituat in differentia, quæ est inter signa crucis, quæ *Angli* ante *conquæstum*, & post eum *Anglo-Normanni* facere solebant. Ante conquæstum ab *Anglis* consignantibus facta cernuntur cum mero atramento signa crucis simplicia, perpendicularia, rectangula, aut obliquangula rectangulis proxime accedentia, quorum lineæ trans-

* Charta hæc cum quatuor illis, quæ novissime à nobis citantur, è numero est earum, quas grato animo acceptas supra retuli præclaro in omne genus eruditione, & amplissimo viro *Johanni* Domino *Somers*, Baroni de *Eovesham*.

versæ

TABULA · C ·

In nomine patris & filii & sps sci am̄. Ego Willm̄ Rex Anglor̄ hereditario iure factus, do & concedo & p̄senti carta cōfirmo deo & sc̄o Cuthb̄to & priori & monachis ibidē deo servituris in p̄petuam & purā elemosinā hoc regiū maneriū meū videlicet Villam de Hemingburch cū omī terra de Brachenholm. & cū omib; t̄ris adiacentib; cū eccl̄a ville p̄dicte & cunctis reb; eidē ptinētib; i bosco & plano, i p̄tis de p̄to, i silvis & paludib; aq̄s, molendinis, duob; stagnis, cū ... & mere, & sac & socne, & tol & team & infangenthef & omib; rectis divisis ei itta bene & q̄ete & libere cū rectitudinib; & omib; ɔsuetudinib; sicut unq̄m scs Cuthb̄t alias t̄ras suas meli⁹ & q̄eti⁹ habuit. cum omib; ɔsuetudinib; regiis & libtatib; q̄s ego habui in ipso dn̄io illud post victoriā Anglie in manu p̄p̄a tenui, p easdē divisas quib; ego ipse seu ante me Comites Tosti⁹ & Siwardus ipsum maneriū tenuerūt. Q̄d si q̄s in posterū hanc donationē meā irritare p̄sumpserit a dn̄o ɔsortio separetur. & condēpnatione extremi iudicii cū diabolo & angelis eius in perpetuum feriatur. am̄. Et ut hec donatio mea firma sit in p̄petuum. manu p̄p̄a presentem cartam signo sancte crucis impressi & ɔfirmavi. Signū Willelmi regis Anglie. Signū Thome eboracēsis archiepi.

Sign̄ Willmi Dunelmensis epi. Sign̄ Johannis bathoniensis epi. Signū Osmundi Salesbiensis epi. Signū Baldewini abbis sci Eadmundi. Sign̄ Gozelini vicecomitis.

Sign̄ hugonis com̄ de cestre. Sign̄ Arnoldi de percio. Sign̄ Rodb̄ti dispensatoris. Signū Gedonis abbis.

Sign̄ Rogerii com̄ scrobesbiensis. Sign̄ Willmi filii regis. Sign̄ Rodbti com̄ northymbror. Sign̄ Ricardi de curceio. Sign̄ Rodbti de reduerius. Sign̄ Rodbti bloet.

Signū Rodbti capellani. Signū philippi filii comitis de cestre. Sign̄ Alani de Lincolnia.

Sign̄ Rannulfi cancellarii regis. Signū Mauricii capellani. Sign̄ philippi filii Rogerii comitis. Sign̄ Rodbti de reduerius. Sig̃ Ricardi de bundivilla.

Signū Rodbti de hulmes.

Sutton Nicholls sculp.

TABULA, D.

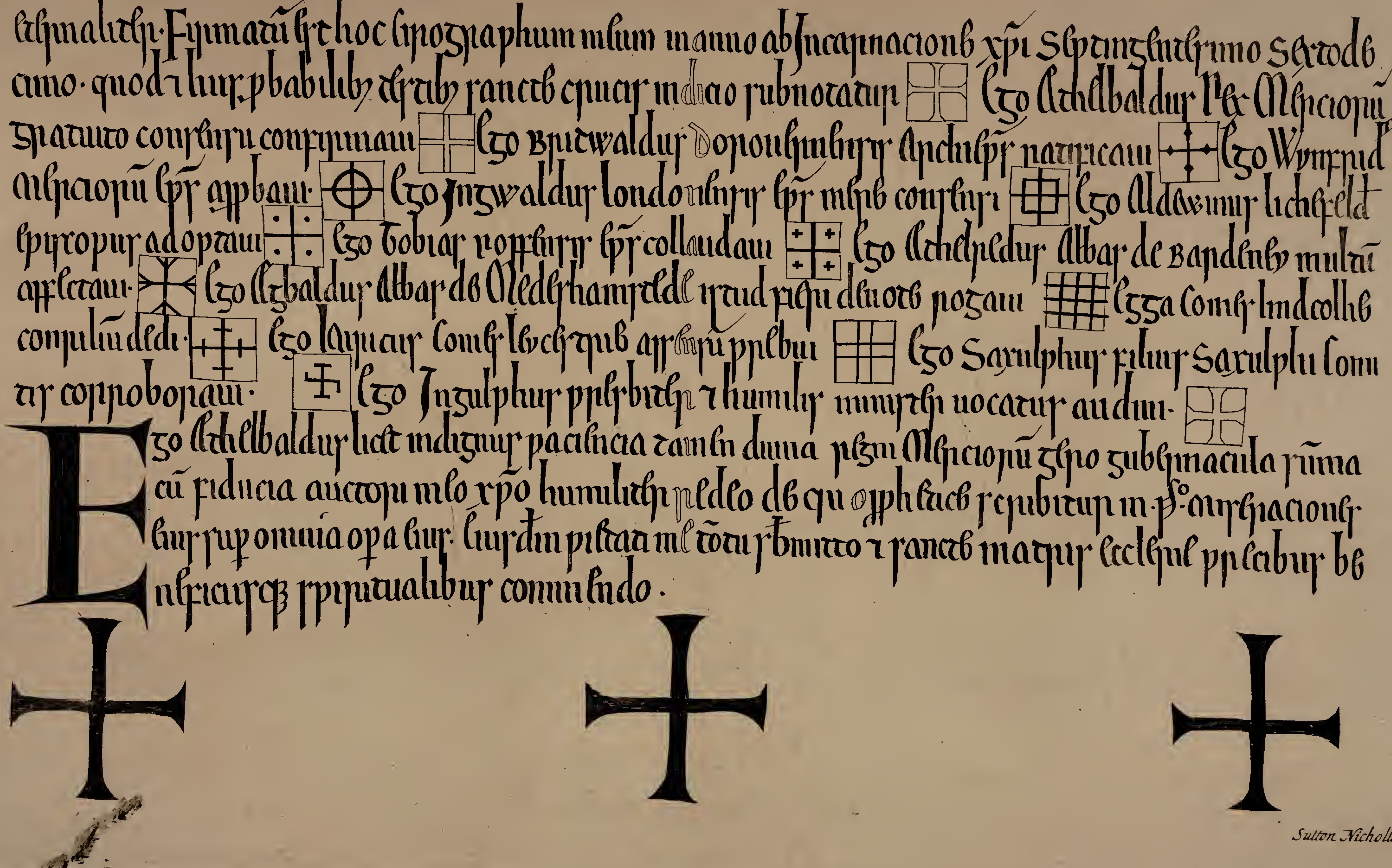

Sutton Nicholls sculp.

verſæ rectas ſecabant aut in parte ſuperiori, ut cernere eſt in tabella B, aut non infra medium punctum. Verum poſt *Conquæſtum* ſigna crucis magis ſplendentia ex lineis rubris, & aureis formata, quum perpendicularia, tum à perpendiculo declinantia, atque obliquangula, quorum lineæ tranſverſæ rectas infra medium punctum ſecabant, faciendi mos *Anglo-Normannis* erat. Imo lineam rectam duabus aliquando tranſverſis ſecabant, aliquando etiam tranſverſam ipſam aliis duabus brevibus tranſverſis ſecabant, iſtam crucis formam facientes, quæ in feciali arte heraldorum *crux cruciculata* vocatur, *Anglice* a croſſe-croſlett. Decuſſatim etiam crucis ſigna facere ſolebant *Anglo-Normanni*. Circulis etiam, & quadrangulis incluſa crucis ſigna formabant variis quidem modis, iiſque ſatis phantaſticis, qui à ſimplicitate *Saxonica* immane quantum abeuntes, melius inſpectione tabularum C. D. quam verbis, intelligi poſſunt.

Illa Tabula chartam Willelmi *Conqu.* exhibet, quæ tam *Saxonico*, quam *Normannico* more; nempe tam ſignis crucis, quam ſigillo vel imagine cerea appendente, cujus nullus *Anglo-Saxonibus* uſus erat, corroboratur. Cujus, inquam, nullus *Anglo-Saxonibus* uſus erat, ſcilicet ante S. *Eadwardi Conf.* tempora; in quibus tamen ſigilla iſta adpendentia inoleviſſe vix dici poſſunt. Quamobrem, SHOWERE, *Eadgari* R. & S. *Dunſtani* chartæ *Weſtmonaſterienſes*, quæ ſupra non uno in loco fictæ eſſe oſtenduntur; hoc etiam nomine falſitatis damnandæ ſunt, quod ambæ pariter, SIGILLIS (ſic enim cereas laminas & impreſſiones vocamus) adpendentibus munitæ eſſe finguntur. *Eadgari* quidem charta ſigillum ſuum perditum non oſtentat; ſed locus membranæ, è quo per retinaculum pendebat, etiamnum cernitur; & ſigillum penſile olim habuiſſe, hæc ejus verba monſtrant: *Manus noſtræ ſubſcriptionibus ſubtus eam decrevimus roborare, & de ſigillo noſtro* (quæ phraſis eſt *Gallo-Normannica*, De notre ſeau) *juſſimus ſigillare.* E charta autem *Dunſtani* ſigillum adhuc ritu *Normannico* dependet, in cujus obverſa facie impreſſa cernitur *Dunſtani* effigies, ſcabello pedibus ſuppoſito ſedentis, dextraque pedum paſtorale, ſiniſtra vero librum tenentis, in quo, PAX VOBIS. cum epigraphe, quæ in perimetro hæc eſt: SIGILLUM DUNST. EPI. LUND. In averſa autem facie cernitur icuncula impreſſa, circa quam inſcriptio hæc: DUNSTAN ЄPC. ƑIGORN. Hæc, inquam, ritu *Gallo-Normannico*. Nam apud *Normannos* noſtros mos hic erat conficiendi chartas; ut auctor donationis, qui duobus honorificis titulis gauderet, in utraque ſigilli adpendentis facie, qua chartam muniebat, ſui diverſam effigiem exhiberet. Sic nobilis illa charta *Cottoniana*, Latine & Saxonice, confecta ab *Odone Baiocenſi* Epō & Comite *Cantiæ*, qua eccleſiæ *Cantuarienſi* quatuor DENNAS, *&c.* dat, adpendens ſigillum habet; in cujus obverſa fronte *Odo* veſtimentis *Pontificis*; in adverſa vero *Comitis* amictu indutus exhibetur.

Ob eandem etiam rationem, aut fraudis, aut inſcitiæ ſaltem arguendus eſt *Godefridus* ille Archidiaconus *Wigornienſis*; qui ſummum pontificem *Alexandrum* tertium certiorem faciens de charta quadam *Edgari* regis, quam, ut certiſſimæ auctoritatis fideique ſcriptum, commendatam eſſe voluit, ſic ad eum ſcribit: *Reverendiſſimo domino, & patri A. ſummo Pontifici minimus ſanctitatis ſuæ ſervus* * *Godefridus dictus Archidiaconus Wigornienſis.* ——— *Noverit itaque Sanctitas veſtra verum eſſe, quod contraſcripti hujus ſcriptum originale in virtute Scæ Trinitatis ſigilla tria trium perſonarum autenticarum ad veritatem triplici confirmatione commendant. Eſt autem ſigillum primum illuſtris Regis Eadgari. Secundum S. Dunſtani Archiepiſcopi Cantuarienſis. Tertium Alferi ducis Merciorum.* Hæ *Godefridi* literæ ad ſummum pontificem datæ, ſub charta ampliſſima *Eadgari* R. qua Monaſterio *Perſcorenſi* libertates & privilegia confirmat, agglutinatæ cernuntur in collectione *Cottoniana*, quæ inſcribitur, Auguſtus, 2. Charta illa habet ſupra ſcriptam notam numeralem [5] eamque ipſam eſſe putat † *Joh. Seldenus*, & qui illum citat ** *Edvardus Stillingfletus*, decanus *Londinenſis*, honorifice ſemper ob maximam eruditionem ſuam nominandus, quam *Godefridus* in literis ſuis ad ſummum pontificem ſcriptis, veram, ut quam tribus ſigillis munitam vidiſſet, atteſtatus eſt. Eam autem ipſam eſſe id propter exiſtimant, quod tres inciſuras totidem ſigillorum adpendentium indicia oſtentat. Verum charta illa, cui in collectione *Cottoniana*, *Godefridi* literæ ſuffixæ cernuntur, non tres, (quod pace *Seldeni* dictum velim) ſed quinque, quales ille memorat, inciſuras habet, caſu forſan factas. Quod ſi conſilio factæ fuerint, id fraudi monachorum tribuendum eſt; qui de fallendis *Normannis* conſultantes, qui chartas antiquas ſigillis non munitas in dubium non raro vocare ſolebant, iis aliquando ſigilla pendula apponebant. Sic chartæ forſan iſtæ *Cottonianæ*, ſive illa eadem, ſive alia eſt, de qua ad ſummum pontificem ſcripſit *Godefridus*, ſigilla adpoſuerunt monachi, ut *Normannis* illam non ſigillatam damnaturis palpum obtruderunt. Nam ſigillationem chartarum cum pendulis ſigillis in uſu non fuiſſe apud *Anglos* ante S. *Edwardi* II. tempora, non *Ingulphus* tantum affirmat, cujus verba in alienum ſenſum diſtorquet Cl. noſter ** *Stillingfletus*: ſed poſt eorum uſum ab illo rege introductum mos non erat ſimplicium donationum chartas pluribus ſigillis muniendi; ſed tantum *conventionales* chartas, quibus perſonæ, quotquot erant, contrahentes, ſigilla ſua ordine adponebant.

Quinimo ſigillorum cujuſvis generis rarior erat uſus apud *Anglo-Saxones*. Quorum quidem

---

* Hic erat archidiaconus *Wigorn.* ab an. 1148. † Of the office of Lord Chancellour. *ch.* 2. ** In egregio opere ſuo *Anglice* ſcripto, cui titulus, *Origines Britannicæ*. ad annum 1167.

reges quandoque legimus iis literas suas munivisse. Sed ad * chartas, vel diplomata sua, obsignandas iis usos esse ne unius quidem chartæ exemplo, quod scio, constat. Sic in superioribus ostendi *Æthelredum* R. per *Ælverum* Abbatem, sigillum suum, *Saxonice* hiꝛ inꝛegl, hoc est *literas suas*, quas *brevia* vos, SHOWERE, vocatis, sigillo vel signo suo signatas ad sapientes curiæ Comitatus misisse, omnibus, qui in ea convenerant salutem dicentem. *Saxonicum* vero inꝛegl per *signum* in isto loco transtuli, propterea quod sigilla ista, quæ ad literas suas obsignandas adhibuerunt *Anglo-Saxonum* R.R. id genus me judice fuerunt, quæ MONOGRAMMATA dicuntur, quòd nomina principum certarum literarum implexionibus compendio descripta exhibebant. Sigilla hæc, quibus monogrammata erant incisa, atramento illita vel immersa, chartæ vel membranæ, in qua patentes literæ scriptæ erant, imprimi solebant; rariusque, ni fallor, ceræ molli vel solutæ imponebantur. Quinetiam calamo aliquando monogrammata sua faciebant literarum patentium auctores; aut iis jubentibus, consentientibusve, qui iis ab epistolis erant scribæ vel librarii. Sic monogrammate suo membranæ impresso literas patentes, quas Gramm. *Anglo-Sax.* & *Mæso-Goth.* p. 137. exhibuimus, signatas esse voluit *Gulielmus* I. Quas quidem patentes literas, chartæ nomine, citavimus; quod iis *Conquæstor* terras aliquas se dedisse notificat veteri monasterio *Wintoniensi*, easque *Sigillo appendente* etiam corroboratas esse, nescio quo errore memoriæ lapsus, de quo monitum hic lectorem velim, temere affirmavi. De monogrammatis hoc in loco scripta, ad illa quæ de iis supra in margine diximus, referenda sunt. Qui vero varia eorum genera, figurasque delineatas videre cupit, consulat imprimis velim *Vitas Imperatorum*, &c. cura *Octavii* de *Strada*, *Francofurti* editas, M.DC.XXIX. & *Mabillonium* in opere suo præstantissimo de *re diplomatica*, & Dufresnii glossarium in voce *Monogramma*; ut & Doctissimum *Perinskioldum Suecum* in Annotationibus suis ad *Vitam Theodorici* R. p. 579. Ubi veteres quoque *Sueo-Gothicorum* R.R. monogrammatis usos esse ostendit.

Hæc obiter, SHOWERE, de charta *Willelmi Bastardi* Conquæstoris. in qua hæreditario jure se regem factum jactat; neque tamen victoriam, qua fractam, & plane subactam Angliam sibi suisque conquisivit, reticere voluit; jus ad regnum *Angliæ* non uno titulo sibi vendicans. Charta hæc earum una est, quarum copiam mihi fecerunt cum honore & observantia mihi semper nominandi *Decanus* & *Capitulum* ecclesiæ *Cath. Dunelmensis*, operis nostri fautores maximi. Atque ut ob manum *Gallo-Normannicam*, signorum crucis *Normannicam* factionem, & *Normannorum* testium nomina notabilis est: ita ob id præcipue sculpendam eam curavimus, quod tam *Anglico*, quam *Normannico* more corroborata est. Eodem plane ritu confecta est, charta illa amplissima nobilissimaque ejusdem regis *Cottoniana*, facta anno dom. incarnationis M.LX.VII. in qua regnum *Anglorum*, favente justo dei judicio, se *ore gladii* adeptum dicit devicto *Haraldo* rege, *&c.* Etenim ad chartæ hujus confirmationem, qua innumera, eaque pretiosissima dona ecclesiæ *Westmonasteriensi* donabat, una cum consignantium testium illustrissimi generis aut dignitatis quatuor columnis, quorum nomina subscripta sunt, sigillum regis magnum adhibetur. Eo etiam ritu confecta erat charta *Willelmi* II. cujus apographum habetur in textu *Roffensi*, fol. 212. subter rubricam *de Hedenham*. Quinetiam charta illa nobilis oblonga *Henrici* I. *Cottoniana*, quæ præmisso crucis signo, sic incipit; SERVIRE DEO. & sic explicit; *Hanc donationem confirmo ego Henricus rex, & astipulatione S. Crucis, & appositione sigilli mei.* Ad quam etiam chartam diplomaticâ quadam manu scriptam adhibentur communi manu scripta: ✠. *Signum ipsius regis Henrici.* ✠. *Signum Mathildis reginæ.* ✠. *Signum Rogerii Salesberie Epi.* ✠. *Signum Willelmi Bigoti.* ✠. *Signum Radulfi filii Godrici.* Accedat triplex istud instrumentum modò citati *Textus Roffensis* fol. 218. quod ab eodem *Henrico* rege, *Anselmo* Archiepiscopo *Cant.* & *Gundulpho Roffensi Epo.* Cantuarbiæ factum est nonas martias, An. dom. M.CIII. de quo sic rex: *Hanc confirmationem meam pro salute*, &c. *Stabilio, & stabilitate signi S. Crucis dni nostri Ihu Xpi propria manu & sigillo meo consigno.* Gemino etiam isto ritu confecta est charta *Herberti* Epi *Nor-*

---

* Hic, lector, non moror, quæ in chartulario coenobii Sci *Augustini Cantuarensis*, Aulæ S. Trinitatis *Cantabr.* deposito, in sequentibus verbis leguntur: *Nec moveat aliquem quod nec rex* Æthelbertus, *nec etiam alii reges de gente illa in* chartis suis, *prout mos inolevit modernis temporibus*, sigilla cerea *imprimebant*: *cum tam rudis ac barbarus populus ad Christi fidem à perfidia conversus* signum crucis *in testimonium suæ conversionis omnibus suffecisse credebat. Non enim usque post conquæstum à tempore fundationis hujus monasterii, exceptis* (illis) *Regis* Cnuti, *qui fuit* alienigena *&* conquæstor, *aliqua in munimentis reperimus* sigilla cerea; *sed solummodo* crucis signa. *Post adventum vero Normannorum in Angliam, tam reges, quam alii domini & magnates laminas cereas membranis apponebant chartarum, crucis signum in laminis cereis imprimentes, de capillis capitum vel barbarum in eadem cerâ aliquam portionem pro signo posteris relinquentes.* Hæc, inquam, de sigillis cereis Regis *Canuti* non moror, quod ejusdem furfuris esse videntur cum iis quæ dicta sunt in isto codice, *de bullâ plumbeâ S. Augustini*, quam commentum monachorum esse demonstrat *H. Spelmannus*, Concil. Vol. I. p. 122, 123, 124, 125. ubi quoque tres chartas *Æthelberti* regis, quæ in chartulario isto describuntur, à monachis coenobii Sci *Augustini* fictas esse probat. Neque dubito, quin chartas istas *Canuti* R. ad examen vocatas, siquæ tales uspiam cereis sigillis munitæ extent, facile foret falsitatis evincere.

wicensis,

wicensis, regnante *Henrico* II. qua *Norwicensem* matrem Ecclesiam in honore & nomine Sanctæ & individuæ trinitatis à se constructam dotavit. Nam in membrana originali, quam ob auctoris pœnitentiam, & consignantes testes notandam, sæpius inspexi, restat adhuc videnda pargamenacei retinaculi pars, appendentis olim Episcopalis sigilli nota & indicium. Eodem modo charta literarum patentium * *Stephani* R. *Cottoniana*, qua *Deo, & Ecclesiæ SS. Apostolorum*, Petri *&* Pauli, *&* Scī Swithuni *in* Wintonia, *Manerium Sudtone*, &c. *pro escambio manerii sui de Mordona donat*, confecta & munita erat, An. incarn. dom. M.CXXX.VI. & regni sui primo; nempe cum quatuor consignantium testium nominibus in quaterno ordine dispositis, & sigillo regis adpendente. Verum an conjunctus iste ritus faciendi chartas tam *Saxonico*, quam *Normannico* more, ultra hæc tempora manebat in usu, ego, cui in chartis exquirendis non ulterius progrediendum est, haud queo dicere.

Verum ut eò redeam, SHOWERE, unde digressus sum, tabella D. exhibet partem chartæ toties supra damnatæ *Ethelbaldi* R. monasterii *Croilandensis* fundatoris, cum signis crucis, quæ in exemplari chirographo aurea splendent, ab aliquo *Croilandensi* falsario, forsan *Ingulpho* ipso auctore, factis. Hanc chartam, qua *Willelmo* suo palpum obtrusit ille veterator, non manus tantum, vocesque, & phrases, *Æthelbaldi* temporibus *Anglis* penitus ignotæ, signaque crucis aurea phantastico, si dicam, more facta, verum etiam testium nomina fictam esse ostendunt. Nam, ut in libro suo aureo de episcopis *Londinensibus* animadvertit *H. Whartonus*, falsam eam esse nomina *Winfridi Merciorum* Episcopi, & *Aldewini Lichefeldensis* Episcopi demonstrant. Chartas etiam alias historiæ *Croilandensis* ex nominibus testium fictas esse in eodem libro evicit ille nunquam satis laudandus auctor. Sic chartam *Witlafii* R. an. DCCC.XXX.III. confectam esse dictam, quam *Osmundus Lundoniensis* episcopus consignat, *Godwini* episcopi *Roffensis* nomen spuriam esse ostendit. Sic etiam chartæ *Bertulphi* R. *Merciorum* anno DCCC.LI. subscripsisse dicitur *Swithulphus*, falsam ergo eam esse *Godwini* episcopi *Roffensis* nomen, illo auctore, monstrat. Denique, ut ille, *Elstanus* chartam *Beorredi* R. consignasse dicitur anno DCCC.LX. Eam ergo fictam esse nomen *Alwini* episcopi *Wintoniensis* probat. Has tamen aliasque ejusdem furfuris chartas Regi suo, & consilio illius confirmandas attulit è monasterio suo *Croilandensis* Abbas, qui eas à domino suo & magnatibus, qui illi à consilio erant, *Saxonicarum* rerum imperitis *examinatas, acceptas*, & *collaudatas* esse scribit.

Verum, SHOWERE, ut iterum in viam redeam, è qua detegendi *Ingulphi* gratia digressus sum, testes, quos *Normanni* ad confirmandas donationes suas adhibere solebant, adeo non semper crucis signis consignabant chartas, ut multo sæpius testium nomina iis tertia in personâ subscripta cernuntur, quibus signa crucis ritu *Saxonico* non præponuntur. Sic in charta nobilissima *Willelmi* Epī *Dunelmensis* recitata leguntur testium nomina sine signis crucis antepositis, in iis quæ sequuntur: *facta sunt hæc omnia in concilio Lundoniensi coram Dnō Guillō rege anno àb incarnatione domini* M. octogesimo II. his testibus: Lanfranco primate totius Angliæ, Dorobernensis Ecclæ Archipræsule. Et Thoma Eboracensi Episcopo. Et Odone fratre Regis, Bajocensi Epō. Et Gosfrido Epō. Constantiensi. Et Willelmo Lundoniensi Epō. Et Walkelmo Wintoniensi Epō. Et Heremanno Sireburnensi Epō. Et Walstano Wirecestrensi Epō. Et Walterio Herefordensi Epō. Et Gisono Wellensi Epō. Et Remigio Dorcēsi, vel Licoln̄. Epō. Et Herfasto Hemaniensi Epō. vel Norwicēsi. Et Stigando Selengensi Epō. Et Osberno Exoniensi Epō. Et Petro Licetfeldensi Epō. Et Turstino Abbate Glastoniæ. Et Scolando Abbate Scī Augustini. Et Ælsio Abbate Bathonensi. Et Eadmundo Abbate Persorensi. Et Witali Abbate Westmonasterii. Et Ægelwino Abbate Eoueshamensi. Et Paulo Abbate Scī Albani. Et Turoldo Abbe Burgensi. Et Roberto Comite Moritunensi. Et Rogero Scrobbesberiensi Comite. Et Roberto Comite Northumbrensi. Et Rogero Bidod. Et Ursone Vice-Comite d' Abetot. Et Ricardo de Curceio. Et Willo de Redueriis. Et Roberto dispensatore. Et Haimone dapifero. Et Roberto de Monteforti. Et Roberto filio Giraldi. Et Turald de Papeleon. Et Morkaro. Et Rogero. Et Siwardo cognomento Barn. Et Wlnoto Haroldi regis germano. & Alani de Lincolnia. Et Capellanis regis Mauricio, & Willo, & Robto. Sic in charta illa oblonga WULSTANI *Cottoniana*, quæ sic incipit:

☧ Ego Wlstanus grā dī. uuigorniensis ecclæ pontifex, *&c.* Sic legitur: ✠ Ego Wlstanus Epc̄. hanc meam donationem propria manu firmaui et sigillo corroboraui his testibus. Thomas Prior cum omni congregatione wigorniensis ecclæ. Agelricus Archidiaconus. Colemannus monachus et cancellarius Epī. Frithericus capellanus eius cum omnibus clericis epī. Urso vicecomes cum omnibus militibus vicecomitat. eius. Ordricus dapifer cum omni curia epī. Alwinus similiter dapifer epī. Ordricus præpositus ipsius uillæ et plurimarum uillarum epī. facta erat hæc charta M.LXXX.VIII. indictione XI. regni vero Willelmi junioris tertio, Episcopatus vero sui XXVII. Ingressionis suæ in novum monasterium, quod construxit primo die Scō pentecostes. Nota vero, quod *Wulstani* sigillum furis alicujus improbi manus ab hac charta abscidit.

---

* Extat etiam charta *Stephani*, ante quam regnum *Angliæ* invaderet, ab eo facta tam *Anglico*, quam *Normanico* ritu, in Bibl. *Cotton.* quæ sic incipit: IN NOMINE PATRIS, &c. *Ego Stephanus Comes Bolonii*, &c. Confecta erat hæc charta An. M.C.XXVII. indictione quinta. Epacta XVII. In perimetro sigilli: SIGILLUM STEPHANI COMITIS BOLONIÆ ET MORITONII.

Hujus quoque formæ eſt charta literarum patentium *Henrici* I. quibus priori & conventui *Dunelmenſi* omnes ſuos honores, dignitates, & libertates confirmat. Quæ quidem charta, ut & illa Willelmi Epiſcopi proxime citata, ex earum numero ſunt, quas RR. *Decanus*, & *Capit. Dunelm.* pro ſuo in bonas literas amore, ad me utendas miſerunt. Eodem etiam modo confecta, & confirmata eſt charta *Willelmi* Archiepiſcopi *Cantwarenſis* ſedis apoſtolicæ *Legati*; qua *Johanni* Epiſcopo *Roffenſi* omnia jura Epiſcopalia conceſſit, & confirmavit, ut ex ejus apographo conſtat, quod deſcriptum habetur, *Text. Roff.* fol. 203.

Hujus etiam factionis chartam, quum ob manum, tum ob ſigillum, tum etiam ob brevitatem, & perſpicuum ſolennemque orationis formulam, quantivis, Showere, æſtimandam dono mihi dedit vir integerrimus, antiquitatis fautor Maximus, & officinæ Cancellariæ ornamentum, dominus *Richardus Snow*, quam, cum veſtræ profeſſionis hominibus, qui pariter ac Tu, vetuſtatem colunt, gratiam inire cupiens, infra deſcriptam exhibeo.

"Sciant præſentes, & futuri quod Ego *Philippus de Albiniaco* dedi & conceſſi, & hâc preſenti charta mea confirmavi *Radulfo de Nevilla* nepoti meo totum manerium meum *de* [a] *Endredsby* cum [b] *brulio*, & cum omnibus pertinentiis ſuis, in plano, in boſco, in viis, in ſemitis, in paſturis, in pannagio, in herbagio, in paſtione, in molendinis, in aquis, in pratis, pro homagio, & ſervitio ſuo, habendum & tenendum, ſibi & heredibus ſuis, de me & heredibus meis, libere, integre, honorifice, hereditarie per ſervitium quartæ partis feodi unius militis pro omni ſervitio, conſuetudine, & exactione. Et ego & heredes mei warrantizabimus dicto *Radulfo* & heredibus ſuis, dictum manerium cum omnibus dictis pertinentiis per prædictum ſervitium, in perpetuum, contra omnes gentes. Et in hujus rei teſtimonium huic chartæ meæ [c] *Sigillum* meum appoſui. Hiis teſtibus. Rogero de Quenei. Ricardo de Gray. Rogero de la Zuche. Bertrande Garelip. Willõ de Percy. Oliverio de Scõ Georgio. Willõ de Cnapwell. Eueraddo de Trumpintona. Willõ de Waltham. & multis A—L—I—I—S.

Verum, Showere, quamvis *Normanni* in conficiendis chartis ſuis pro majore ſolennitate teſtes ſæpe adhibuerunt, id tamen ex juris neceſſitate iis non incumbebat; utpote apud quos donationes ſolis ſigillis adpendentibus munitæ plenam firmitatem habuerunt. Hujus generis eſt charta literarum patentium Willelmi *Conq.* quâ magno [d] Sigillo adpendente tantum munita, Eccleſiæ *Dunelmenſi* terras in *Lodeneio Scotiæ* confirmat, quas *Eadgarus* rex, filius *Malcolmi R. Scotorum*, illi prius donaverat. Ejuſdem etiam factionis eſt illa literarum patentium charta *Eadgari* R. *Scotorum*, quam etiam poſſidet eccleſia *Dunelmenſis*; ut & charta *Rodberti* Scī *Andreæ* Epī. cujus teſtimonio declarat ſe confirmaſſe Eccleſiæ *Dunelmenſi*, & monachis deo ibidem ſervientibus, donum certorum prædiorum, quæ Gospatric frater *Dolfini* iis dederat. Hujus quoque formæ ſunt chartæ nonnullæ in loculis ductilibus Bibl. *Cottonianæ*: ut literæ patentes *Willelmi* R. ad *Goisfredum* vicecomitem datæ, è quibus in *dextro latere* membranæ Sigillum regium pendet. Literæ patentes regis in his verbis: W. rex Anglorum h. de portu et omnibus fidelibus ſuis Francigenis et Anglicis ſalutem. ſciatis me dediſſe Scō Petro de Weſtmonaſterio decimam de Sotelanda. Et tu h. de portu inde eum ſaiſias. E charta vero hâc ſigillum regis ab ima membrana pendet. Hujus quoque formæ ſunt literæ patentes *Henrici* I. *Latine* & *Saxonice* ſcriptæ, è quibus etiam in dextro latere membranæ ſigillum regium dependet. Progrediente etiam tempore, obtinuiſſe videtur chartarum id genus factio, quam luculente exhibet charta *Roberti* de * Neuile qua ſe *Feofeffaviße* notificat *Ricardum* filium ſuum de toto manerio ſuo de [e] *Endirdeby*, &c. Et quæ his verbis finitur. *In cujus rei teſtimonium has literas meas prædicto Ricardo fieri feci patentes. Dat. Londoniis die Jovis proxima poſt feſtum Sancti Leonardi*, ſcilicet *in Craſtino prædicti feſti anno regni Regis Edwardi fil. regis Henrici.* Huic autem chartæ, quam mihi etiam dedit à me honorifice ſemper appellandus *Ricardus Snow*, adpendit rotundum ſigillum affabre impreſſum, in quo roſa cinctum videtur Nevillorum ſcutum gentilitium, & in perimetro roſæ hæc inſcriptio Sigillum Roberti De Neuille.

Ex iis, quæ de hujus factionis chartis dicta ſunt, corrigendus eſt iterum *Ingulphus*, qui in hiſtoria *Croilandenſi* Oxon. edita, p. 70. ſic ſcribit: *Normanni chartarum firmitatem cum cerea impreſſione per uniuſcujuſque ſpeciale ſigillum ſub* [f] *inſtillatione trium vel quatuor teſtium adſtantium conficere conſtituebant.* Quod quidem adeo non eſt verum, ut charta literarum patentium *Henrici* I. qua confirmat donum *Mathildis* reginæ Scō *Cuthberto* & monachis ſuis, ſingulari adhibita teſte ipſa Mathilda regina, magno illius ſigillo munita, in archivis eccleſiæ *Dunelmenſis* adſervatur.

---

a Nunc **Ainderby** ni fallor, in Com. *Ebor.*

b Alias brolium, broilum, briulum, brolius, broilus, brogilus, brogilum, brulum, brollum, bruillus, brullium; Gallice *breil, breuil, breuille, Nemus, ſilva, ſaltus*, in quo ferarum venatio exercetur; maxime vero *ſilva muris, ſepibuſve cincta*, unde nominis etymon à *Græco* περίβολιον, *Anglice* **a park**. *V. Dufreſnii* gloſſar. in voce Brolium.

c Sigillum hoc eſt rotundum, in quo ex viridis coloris cera facto, circum inſignia gentilitia ſcribitur in majuſculis Sigillum Philippi De Albiniaco.

d Inſcriptio hujus ſigilli in utraque facie eadem eſt: nempe, Willelmus Dī. Gra. Rex Anglorum.

* In ſuperiori charta de *Neuilla.*

e In ſuperiori charta *Endredeby.*

f Intitulatione.

tur. Sic charta ejuſdem eccleſiæ, quod præceptum eſt R. *Stephani*, ad *Raīn*. de *Muſcampis*, de reddenda *Scō Cuthberto* terra de *Hadereslawe*, ſingularem teſtem habet W. Mark. Sic etiam charta literarum patentium *Willelmi Conq.* qua conceſſit, & confirmavit donum *Rogeri Bigot*, quod dederat eccleſiæ *S. Andreæ* de *Roueceſtra*, unicum teſtem habet, *Eudonem Dapiferum*; ut ejus apographum teſtatur, *Text. Roffenſ.* fol. 182. Chartam hanc alia etiam id genus ſequitur in eadem folii pagina, quæ duos ſolummodo teſtes oſtendit, *Rogerum Bigot*, & *Haimonem Vicecomitem*. Id genus quoque eſt charta breviuſcula præcepti ſive literarum patentium *Willelmi* I. *Text. Roff.* fol. 175. a. qua ſuis Teignis in Epiſcopatu *Rofenſi* ſalutem mittens, iis mandat ac præcipit, conſuetudines omnes exolvere, quas Eccleſia *Rofenſis* habuit tempore *Edmundi* regis. Id etiam genus eſt literarum patentium charta ejuſdem regis tam *Latine* quam *Saxonice* facta ſub *rubrica* de *Frachenham*, *Text Roffenſ.* fol. 170 b. & 171 a. his in verbis: Willelmus grā dī rex Anglorum Epō Erfaſti. Balduino Abbi. Picoto et Roberto Malet uicecomitibuſ. et cæteriſ fidelibuſ meiſ ſalutem. Sciatiſ quod ego conceſſi Archiepō Lanfranco manerium qui uocatur frachenham. ſicuti heroldus tenebat ea die quando mare tranſiui. et ſicuti turbertuſ et gotinuſ ab ipſo heroldo tenebant. in omnibuſ terriſ. pratiſ. paſchuiſ. ſyluiſ. ruſticiſ et ſochemanniſ. Willm king gret Erfaſt b. ⁊ Baldƿine abb. ⁊ Picot ſcirgereſen. ⁊ Rodbærht Malet ⁊ ealle þa þegenaſ þær þiſ gewrit tocymð freondlice. ⁊ ic kyðe eow ꝥ ic an Lanfrance Archeb. ꝥ land æt Frachenham ſwa full ⁊ ſwa forð ſwa Harold hit fyrmeſt hæfde þæſ dageſ þe ic fyrmeſt fram ofer ſæ com. ⁊ ſwa ſwa þurbearn ⁊ goti of Harolde heolden on eallan landan. ⁊ mæde. ⁊ læſe. ⁊ weode. ⁊ geneataſ. ⁊ ſocnmen. ⁊ ealle þing þe þærto gebyrað. Sed hæ forte è chartularum, ſive breviorum literarum patentium genere erant, quas Rex ſigillo, quaſi haud ſemper dignas monogrammate ſuo, tanquam manuali ſigno nonnunquam ſatis haberet munire.

Præterea, Showere, chartæ *Anglo-Saxonum*, & *Anglo-Normannorum*, quoad earum factionem, in duobus quidem aliis differunt, quorum ambo à vetuſtatis ſtudioſo obſervanda ſunt. Primo enim chartis *Anglo-Normannorum* æra Chriſtiana fere ſemper deeſt, quæ in illis *Anglo-Saxonum*, (ſi paucas illas excipias, quæ ſuperſunt, ſeptimi ſeculi, & nonnullas octavi,) raro ſola, ſæpius cum anno indictionis, & ſæpiſſime cum epacta, quibus menſis haud raro additur, plerunque notatur. Sic XIII. chartarum *Normanno-Latinarum*, quas ad me miſerunt RR. *Decanus* & *Canonici Dunelmenſes*, in duabus tantum anni deſignantur, in quibus confectæ erant. Nempe iſtæ *Willelmi* Epī *Dunelm.* & *Rodberti Andreenſis* Epī. quarum hæc non annum ſolum, ſed menſem, & menſis diem ſic in fine notat: octaua Kl. Nouembris anno ab incarnatione dnī M.C. Sic nobili chartæ *Brientii* vel *Brienni* de *Brantona*, & *Margaretæ* uxoris ejus, qua partem ſuam terrarum de *Humeltono*, priori & monachis *Wigorn.* dederunt, annus deeſt, quo confectus erat. Sed eam non citra *Henrici* II. tempora eſſe ſcriptam manus plane docet. Chartæ hujus copiam mihi fecit vir à doctis nunquam ſatis celebrandus Robertus Harley Armiger de *Branton*, vulgo *Brampton*, pagi *Herefordenſis* vico, ob caſtrum vetus & familiam antiquam *Harleyorum* inſigni, quæ per hæredes femellas ab illo *Brienno* vel *Briano* genus ducit. A quo, & à cujus, ejuſdem nominis, majoribus cognomen etiam ſortitus *Brampton*, jam ante multa ſecula **Brampton-Brian** nuncupari cœpit. Charta vero hæc factionis id genus eſt, quod, quibus præſentibus facta erat dicit, eorum, ut teſtium, nomina enumerans in his, quæ ſequuntur, verbis: His teſtib; Willo de Bellocampo. Randulfo filio Rogī. Robto de [a] Penedoc. Simone et Johē H'edib; Brienni. Willo [b] Rupa. Walt'o del Manſ. Helia le paumer. Henrico de brektuna. Bndicto de [c] Lindenggī. Colebrando. Iordano. ⁊ Edgaro ſac'dotib; Magiſtro Godefrido. Walt'o. prepoſito. Willo de Haleſ. Æthello de Weſt. Simone abbo. Osb. de Stokeſ. Sic in charta *Cottoniana Ebrardi* Epī *Norwicenſis*, qua conventui monachorum *Norwicenſis* eccleſiæ privilegia confirmat, deſideratur temporis notatio, in quo confecta eſt.

Chartæ pariter omnes *Anſelmi*, *Radulfi*, & *Willelmi*, Archiepiſcoporum *Cant.* & *Willelmi* II. regis nulla temporis nota, in quo confectæ ſunt, conſignantur. Sed [d] chartæ *Willelmi* I, qua Eccleſiæ *Edmundiburgenſi* donationes R.R. *Anglorum* ſua confirmatione roborabat, non tantum *annus dom.* ſed *indictionis*, & *regni*, cum *die menſis*, adjicitur his in verbis: [e] *Data pridie Kalendis Junii anno* XV. *regnante Willelmo rege glorioſiſſimo, ab incarnatione autem Domini* M.LXXXI. *Indictione* IIII. *Actum apud Wintoniam in Palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.*

Sed chartam hanc commentitiæ in illa memoratæ privilegiorum chartæ faciunt, ut & illam commentitiam eſſe credam. Charta autem *Willelmi Conq.* confecta feſto Pentecoſtes, de qua dubitari non poteſt, quin genuina, & vera ſit, & quam ſupra ut veram citavi, oſtendit non ſolum

---

a Nunc **Pendut.** *b* Nunc **the Rock.** membrum manerii de **Lindridge.** *c* Nunc ni fallor **Lindridge**, manerium Decani & cap. Eccleſiæ Cath. *Wigornienſis*. *d* Chartæ hujus tranſcriptum habetur in ſupracitato chartulario MS. Monaſterii *Edmundiburgenſis*. & monaſtici *Anglicani* p.p. 288, 289. Vol. I. *e* In chartulario *Burgenſi* Hæc conſignantium teſtium nominibus, quibus aureæ, & cæruleæ cruces præponuntur, continuo adſcripta ſunt: ipſique chartæ præmittuntur hæc verba: *Willelmus Dux Normannorum, qui Angliam armis adquiſivit.* Et, *Willelmus R. Anglorum, qui Angliam manu adquiſivit Bellica.*

annum Domini, & regni, sed diem mensis, in quo confecta est. Quemadmodum & charta illa amplissima *Cottoniana Willelmi* I. supra citata, quæ tam *Saxonico*, quam *Normannico* ritu confecta est M LX.VII. Ut & illa *Wulstani* Epī *Wigorn.* paulo ante citata, quæ non tantum Anno æræ Christianæ, & indictionis, sed anno regni, illiusque Episcopatus, imo ac ingressionis in monasterium, quod construxerat, denique ac die festo notata est. Sed chartas *Anglo-Saxonum*, vel quæ ab *Anglo-Saxonibus* post adventum *Normannorum* dictatæ vel scriptæ sunt, tempora, in quibus confectæ sunt, consignata habere, non adeo mirum esse debet, quamvis in istis à *Normannis* factis rarius notantur.

Secundo, Showere, factio chartarum apud *Anglo-Saxones* ab illa, quæ in usu erat apud Normannos, in hoc discrepabat, quod hi singulas suas donationes perficiebant semper in singulari charta; illi vero unius ejusdemque donationis plures chartas exemplares facere solebant; quarum una uni, altera alteri eorum, quorum interesset ea servare, tradebatur. Hoc autem maxime obtinuit in chartis contractûs, sive conventionalibus; ut ex hac, quæ sequitur, constat: * Her sƿutelað on ðisum geƿrite ymb þa foreƿerda þe Ƿulfric ⁊ se Arcebisceop geƿorhtan þa he begeat þæs Arceb. sƿuster him to ƿife. ꝥ is þæt he behet hyre ꝥ land æt Ealreƿune. and æt Ribbed-forda hire dæg. ⁊ behet hire ꝥ land æt Cnihte-ƿican. ꝥ he ƿolde hit hire be-gytan þreora manna dæg. æt þam hirede on Ƿincelcumbe. ⁊ sealde hyre ꝥ land æt Eanulfin-tune to gyfenne ⁊ to syllenne þam þe hire leofest ƿære on dæge and æfter dæge. þær hire leofest ƿære. ⁊ behæt hire L. mances goldes. ⁊ XXX manna. ⁊ XXX horsa:. Nu ƿæs þyses to geƿitnesse Ƿulfstan arceb. ⁊ Leofƿine ealdorman. ⁊ Æþelstan b. ⁊ Ælfƿord Abb. ⁊ Brihteh munuc. ⁊ manig god man to eacan heom. ægþer ge hadode ge leaƿede. þæt þas foreƿearda þus geƿorhte ƿæran:. Nu syndon to þysam foreƿordan tƿa geƿrita. oðer mid þam Arceb. on Ƿigere-ceastre. ⁊ oðer mid Æþelstane bisceop on Herforda:.

Hujus chartæ duo exemplaria fuerunt, ut ex verbis constat: Nu syndon to þysam foreƿordan tƿa geƿrita. At in charta conventionis, quæ facta fuit inter *Ægelricum* & *Eadsigum* Archiepiscopum *Cantwarensem*, quæ est (65.) in collectione *Cottoniana*, tria facta sunt exemplaria, ut hæc verba ostendunt: Nu synt þissa geƿrita þreo. an is innan Cristes cyrican. ⁊ oþer æt Scē Augustine. ⁊ ꝥ þridde hæfð Ægelric mid him sylfan.

Una autem eademque charta in pluribus tabulis, sive exemplaribus confecta erat, Showere, hunc in modum: si in duobus exemplaribus scribenda erat charta, tum bis; si vero tribus, tum ter in eadem pergamena describebatur; & qua parte, vel quibus partibus secanda, aut dividenda erat membrana, exarabatur plerunque CHIROGRAPHVM, CHYROGRAPHVM vel CYROGRAPHVM, signo crucis aliquando præmisso, in majusculis characteribus, per quorum medium secabatur pergamena; idque fiebat, Showere, perinde ac in syngraphis conventionalibus, quas vos vocatis INDENTVRAS, ad vitandam falsitatem. Quippe ut charta esse vera probaretur literæ vocis istius bipartitæ conferebantur. Quanto etiam chartæ in latitudinem magis extensæ erant, tanto in ora pergamenæ majoribus literis, majorique intervallo diffitis exarabatur CHIROGRAPHVM. Et in immanis Latitudinis chartis, quarum haud paucæ occurrunt, in uncialibus literis & unciali fere intervallo ab invicem positis, exaratum non raro id vocabulum cernitur. Cum in summa, vel ima tantum pergamenæ ora, cernitur dimidiatis majusculis scriptum, id bipartitæ membranæ signum est; cum vero & in summa, & in ima sic scriptum conspicitur, id in tribus tabulis chartam confectam esse monstrat. In nonnullis chartarum oris post CHYROGRAPHVM additur etiam donatoris, & aliquando donatarii nomen in bisectis literis cernendum, ut: in vetusta charta *Alhwini* epī. *Wigorn.* qui certas terras apud Codes-welle, & Sture *Æthelwulpho* duci dedit. Confecta fuit hæc charta, An. Dom. DCCC.LV. & in superiori ejus ora, in grandioris & quadratæ formæ literis exaratum est CYROGRAPHVM ALHƿINI ET ÆTHELƿULFI DUCIS. Hæc charta una earum est, quas *Johannes* dominus *Somers* mecum communicare voluit. In nonnullis quoque, sed rarius, alia vocabula bipartitis literis discernenda sunt: ut in charta mutila *Cottoniana Æthelredi Merciorum* R. facta Anno DCCCCI. in cujus ima ora dimidiatis in majusculis legendum est, [SIGNU]M CRUCIS.

In aliquibus etiam conficiendis chartis apud *Anglo-Saxones*, grandiores alphabeti literas, quas forte voluerat, notarius in pergamena, qua parte secanda erat, describebat; ex quibus bisectis ne quidem in membranis vetustis versatissimus aliquid *vocis* elicere potest. Hujusmodi characteres,

* Tria in hoc contractus instrumento observatu maxime digna sunt: I. De quàm immani dotario convenit inter Archiepiscopum & sororis ejus sponsum *Wulfricum*. II. Tria genera dominii, quibus dotales terras sponsæ suæ possidendas dedit *Wulfricus*: scilicet duo prædia, sive maneria *Ealretunensia* & *Ribbedfordensia* sponsæ suæ, durante ejus vitâ, possidenda concessit. Jus autem vel dominium prædii *Cnihtwicensis*, durantibus trium hominum vitis, illi se daturum stipulatus est. Verum prædii *Eanulfintunensis* perpetuum dominium, sive hæreditatem, quod practici nostri *feodum simplex* vocant, in istorum temporum solennibus verbis dedit. III. Conventio hæc pro solenni more *Anglo-Saxonum*, quem in superioribus ostendimus, facta erat in comitiis com. *Herefordensis*, quibus præsidebant *Ealdormannus* & *Episcopus*, qui in instrumento contractus testes adhibentur.

me judice isti sunt, qui scribuntur in ima ora chartæ actorum curiæ comitatus à nobis supra exhibitæ, quæ in collectione *Cottoniana* est [13.] ad quam mitto curiosum Lectorem. Mos hic autem secandi & dividendi chartarum membranas per medium vocabulorum vel literarum Alphabeti, quæ in majusculis exaratæ erant, diu, SHOWERE, post ingressum *Normannorum*, ante quàm in desuetudinem abiit, durabat. Extat enim in Bibliotheca *Cottoniana*, charta *Conventionis*, quæ facta est, * Anno ab incarnatione dni. nostri Ihū Xpī M.C.XL. & in cujus ima ora CYROGRAPHUM, more *Anglo-Saxonico*, linea recta bipartitum, divisæ membranæ indicium, cernitur. Procedente vero tempore cœpit & inolevit ritus bisecandi CYROGRAPHUM, majusculasve Alphabeti literas in linea curva serrata, sive dentiformi, quemadmodum in charta quadam conventionali STEPHANI Archiepiscopi *Cant.* quæ in Ecclesiæ *Westmonasteriensis* chartophylacio adservatur. Etenim in chartæ illius suprema ora CYROGRAPHUM, quod in continuæ scripturæ quaternis characteribus, iisque maxime proceris exaratum est, non tantum in linea *dentiformi* bipartitum cernitur, sed chartam suam Archiepiscopus ad *Chirographi Saxonici* exemplum factam fuisse, in verbis, quæ sequuntur, declarat: *ut autem hæc nostra ordinatio firmum & perpetuum robur obtineat, eam sub forma Cyrographi duximus annotandam, ita quod parti Epī. & capituli memorati, Abbatis & conventus sigilla; & parti Abbatis memorati & conventus, Episcopi & capituli sigilla pariter cum sigillis nostris apponantur.* Sic charta contractûs *Cottoniana*; quæ facta fuit *inter* ROBERTUM.... *ex una parte*, & JOHANNEM DE RIPES *ex altera, die Sabbati proximi post festum assumptionis beatæ virginis Mariæ, Anno regni Regis* Edwardi *quarto decimo.* in suprema ora sua ostendit CYROGRAPHUM per medias literas in linea dentiformi divisas. Chartaque *Cottoniana* R. Episcopi *Londoniensis*, duos margines dentiformes habet, scilicet alteram in ora membranæ quæ versus dextram est; & alteram in suprema ora: in quibus Alphabeti literæ à prima incipientes ad decimam quintam; hoc est, ab A. quod in ima parte marginis, qui ad dextram est, locum habet, ad P. quod in sinistro extremo supremæ oræ extat, bipartitæ conspiciuntur. Progrediente autem tempore chartæ conventionales, SHOWERE, confici cœperunt cum dentiformibus incisuris puris, in quibus neque CYROGRAPHUM, neque aliud aliquod vocabulum, neque denique dimidiatæ Alphabeti literæ exaratæ cernuntur. Id genus est charta *Cottoniana* nobilissima, quæ sic incipit: *hæc charta* indentata *facta inter magnificum principem Dnm.* Edwardum *regem Angliæ & Franciæ, & carissimum filium suum* Johannem *regem* Castellæ *& Legionis, & ducem Lancastriæ illustrem, testatur.* Verba, quibus chartæ confectæ tempus notatur, hæc sunt: *dat. apud Westmonasterium vicesimo quinto die Junii. Anno regni dicti domini regis Angliæ quadragesimo sexto, regni vero sui Franciæ tricesimo tertio.* E membrana ima pendet sigillum regis magnum.

Hæc, SHOWERE, de genesi & ortu chartarum conventionalium, quas vos INDENTURAS vocatis, à me dicta sunt, ut ab antiquitatis studiosis & magistris, gratiam inirem; præsertim ab iis, qui togæ forensis tecum decus, & honestamenta sunt.

Hæc autem velut in compendio de factione chartarum, quam aliam apud *Anglos*, aliam apud *Normannos* fuisse ostendi. *Willelmus* vero *Normannus*, etsi cum suis in *re diplomatica* maximus innovator fuit, *Anglico* tamen ritu chartas nonnunquam confecisse, illa, quam, ut exemplum sui generis rarum infra posui, cùm manu, tum dicendi genere, tum etiam crucis signis, & præmisso vexillari Christi signo, absque sigillo adpendente, demonstrat.

☧ MUNDO ACCRESCENTIA MALA. MINANTUR ETIAM MUNDI APPROPINQUARE EXIDIA. ET BEATIUS EST HOMINEM mortalem illuc mentis passib: tendere. ubi post finem huius uitę beatis datur penniter uiuere. Hoc enim uiuere beatissimum oportet regem Xpīanum omī mentis conamine sibi alacriter emere. quia miserabile ē. regem hoc sclō coronari. & in futuro ętermis pęnis mancipari. Haec uero uigili mente intuens. his quoq: ne succumbam precauens. EGO WILHELMUS uictoriosus anglorum basileus concessi fidelem meū LEOFRICUM epm̄ septem mansos terrę in priuatis locis. hoc est apud BEMTUN. & ESTUN. & CEOMMANYG. AC HOLACYMB ęcclē PETRI aplī in exonia ubi eius episcopalis sedes est donare. & canonicorū eiusdem ęcclē uictum ampliare hereditario iure. tam in magnis quam in modicis reb: ad se rite ptinentib: uidelicet agris. siluis. pratis. pascuis. cultis. & incultis exitib: & reditib: eo tenore ac concessu. ut prefata terra ab omī censu sit libera excepta expeditione. pontis ac urbis constructione & restauratione. Siquis autē qđ absit diabolo instigante meum regalem concessum p̄sumat euertere. & beneficia predictę ęccl'ę et canonicis data detrahere. uel in aliquo minuere nisi conuersus reddendo & dupliciter restituendo scę dī ęcclē satisfaciat. in resurrectione beato℞. diuina uoce damnatus fiat socius omiūm demoniorum.

Anno dominicę incarnationis MILLESIMO LXVIII. consentiente WILHELMO rege data est hęc terra ęcclē scī PETRI apli in exonia ciuitate a uenerabili LEOFRICO sub testimonio eorum qui subscripti sunt.

---

* Ita incipit hæc charta. explicit autem: huius conuentionis testes sunt Radulfus decanus. Willelmus Archidiacō. Walterus hui⁹ frater. Ricardus Ruffus Arch̄. Ricardus de Bealm Arch̄. &c.

Ðis synd þa landgemæro þoes landes þe eadƿig cyning ageaf þam halgan ƿere æt bemtune. ⁊ þam hyrede. ⁊ siððan leofric b. be ƿillhelmes cynges unnan. let gebocyan into scē petres mynstre on exancestre. Ærest þær ceoman lace ut scytt. andlang ceoman lace ꝥ hit cymeþ on temese. anlang temese ƿestƿard. sƿa ƿestsexena gemære is and myrcena. ꝥ hit cymeð up to ðam gemyðan. þonne ƿent hit on þa norðeran ea. ꝥ hit cymeð to anre lace. betƿix berhtulfing yge. ⁊ hrisyge ꝥ on ða norð ea. ꝥ anlang þære ea. ꝥ hit cymeþ eft to ceoman lace. ⁊ ꝥ land æt cyngbrycge norð andlang broces. ꝥ hit cymeð ðær holanbroc ut scytt. andlang broces up to þam ƿege be norþan cynstanes treoƿe. andlang ƿeges to fulan broces heafdon. andlang broces on þa stanbricge. of þere stanbricge andlang ƿeges on burgdyc. andlang dyc on þone broc. andlang broces eft on cynbrycge. a on ecnisse into scē petres mynstre on exancestre. ⁊ ealle þa teoðunga þæs cyninges. þis synd þa langemæro þære anre hyde ⁊ þære oðer healfan gyrde æt holacumbe þe lag into dorflisc. þe leofric b. let gebocyan for his saule into scē petres mynstre on exancestre. Ærest on crampanstreort. of crampanstreorte on flora heafdo. and of flora heafdo up on þone ƿeg be ƿesta ðære cyrcan up to þa fernngara. of þam fernngara to þam dunnastane. of ðam dunnastane up to þære dyc. ⁊ sƿa east andlang þære dyc to ðam ƿætere. of þam ƿætere norð on þær crohtes heafod ⁊ sƿa norþ on smala paðe. sƿa on dun to þære þrirsdic. ⁊ sƿa to doflisces land score adun to arietes stane ⁊ sƿa andlang to crampanstreorte.

✠ Ego Wilhelmus dī grā rex anglorum hanc donationem ppetuę memorię mandaui.
✠ Ego Mathilda regina adiuui.
✠ Ego Stigandus archiep̄s xpī ęcclę confirmaui.
✠ Ego Odo ēps consolidaui.
✠ Ego Hermannus ēps corroboraui.
✠ Ego Leofricus ēps concessi & subscripsi.
✠ Ego Gosfredus ēps consensi.
✠ Ego Giso ēps assensum prebui.
✠ Ego Wilhelmus ēps confortaui.
✠ Ego Balwinus abbas dignū duxi.
✠ Ego Robertus comes.
✠ Ego Willhelmus.
✠ Ego Brient comes.
✠ Ego Eduuinus comes.
✠ Ego Morkerius comes.
✠ Ego Raulfus comes.
✠ Ego Arfastus cancellari⁹.
✠ Ego Ingetricus p̄b̄r.
✠ Ego Wilhelmus uicecomes.
✠ Ego Rodbertus uicecomes.
✠ Ego Rocgerius uicecomes.
✠ Ego Leofnoðus minister.
✠ Ego Ricardus minister.
✠ Ego Folco min̄.
✠ Ego Hugo min̄.
✠ Ego Raulfus min̄.

Ad hujus chartæ exemplum, facta est *Saxonice* altera charta ejusdem regis, quæ in *Cottoniana* collectione notatur [21], qua Abbatiam S. *Eadmundi* ab *Arfasti* Episcopi omniumque succedentium Episcoporum dominatione vult exemptam, ut ex ejus verbis patet. Ic Willelm of Godes gife Engla kynge bebead þis geƿrite to ƿritene. ⁊ geƿriten ic hit gemearcode to trymminge mid tacne drihtenlican rode. Charta autem *Latina*, qua idem privilegium dat, sigillo ejus magno insuper munita erat, ut constat his ex verbis: Manus nostræ subscriptione cartam hanc decreuimus roborare et sigilli nrī firmare. Chartæ autem penultimæ & aliarum duodecim copiam mihi fecerunt *Decanus* & *Canonici* Ecclesiæ Cath. *Exoniensis*, & in membranæ dorso duæ leguntur inscriptiones; quarum altera est *Saxonica*, altera *Latina*. Illa in *Saxonicâ*, istius temporis manu scripta sic incipit: Ðis is ðæra syx hyda Landboc on Oxenafordscyre æt bemtune, *&c.* Hæc autem in *Normannicis* literis exarata, quæ non nisi sculptæ possunt delineari, sic incipit: Confirmatio Reg̅. Will. de vi hidis de bētū, *&c.*

Verum, Showere, etiamsi chartæ hæ *Willelmi Saxonicæ* factionis veræ & indubitatæ sint, damnanda tamen est eo nomine charta regis *Stephani*, quæ in Archivis Ecclesiæ *Westmonast.* adservatur, quod absque sigillo adpendente regio, præmisso ☧, *Saxonico* prorsus ritu, cum signis crucis factis & subscriptis testium nominibus confecta esse dicitur *anno incarnationis dominicæ* M.CXXXVIII. pontificatus autem D. papæ *Innocentis* IX. regni vero mei anno III. Præterea, hanc *Stephani* R. chartam, damnatam supra illam *Eadgari* R. eundem habuisse falsarium auctorem eadem solennia verba ostendunt. scilicet; *& ut hæc nostra auctoritas nostris, & futuris temporibus circa ipsum sanctum locum perenniter firma & inviolata permaneat, vel per omnia tempora custodiatur illæsa, atque conservetur, & ab omnibus optimatibus nostris, & judicibus publicis, & privatis melius, ac certius credatur, manus nostræ subscriptionibus subtus eam decrevimus roborare.*

De his omnibus, quorum ego tantum quasi ichnographiam descripsi, Showere, auctori nostro in operis sui præfatione amplissime differendum est. In qua etiam monendus est lector, qui chartas veteres cum fructu, & sine erroris periculo, legere flagitat, ut tempus in quo instrumentum conficitur, si in illo id designatur, diligenter animadvertat. Verum si confecti instrumenti tempus in eo non notatur, tum lectori imprimis incumbet, ut id diligenter exquirat. Cum tempus scripti instrumenti in eo editur, tum lectori imprimis inquirendum est, in chartis purarum donationum, an donatores; in chartis conventionalibus, an personæ contrahentes; & in literis patentibus, an principes & episcopi, quorum in nominibus scriptæ leguntur, iis in temporibus vixerunt, aut floruerunt, quæ in chartis designantur. De quibus etiam diligenter inquirendum est, an in temporibus viventes, quæ in chartis suis exprimuntur, titulis quoque & appellationibus

pellationibus jam tum gaudebant, quibus illos & illorum nomina instrumento ornant, & distinguunt. Ea ipsa etiam de iis, qui testes adhibentur, inquirenda sunt: scilicet an in illis temporibus, vel ea circiter vixerunt, quæ in chartis designantur; an titulis, appellationibusve quæ nominibus suis adduntur, jam tum insigniti erant; & an chartarum auctoribus, quæ iis testibus factæ esse dicuntur, coævi fuerunt.

Quod si instrumentum sine designato tempore confectum est, tum studiose inquirendum est de tempore, in quo vixit, floruitque ejus auctor, vel aliquis è numero testium notabilis. Quo invento, dein an testes auctori, & mutuo sibi ipsis in aliqua vitæ parte coætanei fuerint, diligenter indagandum est. Hæc gnaviter explorando chartarum veterum studiosus multa instrumenta, ob manum utique vel sermonem, vel forsan ob sermonis voces, phrasesque, falsitatis postulata, absque omni calumniæ, & calliditatis suspicione, de falsitate manifesta poterit condemnare. Imo chartas cætera irreprehensibiles, quæ veritatis speciem maximam præ se ferunt, hoc quidem pacto fictas & falsas esse nonnunquam evincet.

Præterea, SHOWERE, Chartulario suo ab auctore nostro aliquid etiam lectoris præparandi gratia præmittendum est de tempore, in quo primum ab *Anglo-Saxonibus* chartæ factæ sunt. Id autem *Septimum Seculum* erat; ante quod, ut videtur, prædia, &, quæ ad prædiorum exemplum dabantur, privilegia, & libertates, sine *scriptis, baculo, hasta, cornu, sagitta, cespite*, & id genus donationum symbolis, dari apud *Anglo-Saxones* solebant. *Septimum*, inquam, erat *Seculum*, in quo chartæ ab *Anglo-Saxonibus* primum fieri cœperunt. Nam in *Sexto Seculo* antequam ad fidem conversi essent, quæ confectæ fuerunt, chartæ nullæ aut extant, aut tum ab eorum aliquo factæ fuisse, quovis auctore, traduntur. Extant vero, quæ VII seculo inito, & deinceps confectæ erant, *vetustissimæ*. Scilicet charta *Æthelberti* I. regis *Cantwarorum*, omnium antiquissima, quam concilio *Laurentii* Epi. & omnium principum suorum confecit, cujusque apographum extat in *textus Roffensis* folio 119. a. Idem ille terras primus *scriptis* dedit, qui, auctore * *Beda*, primus etiam leges conscriptas promulgavit. Ab his legibus descriptis inchoat auro omni pretiosior codex ille MS. *Textus Roffensis*, cujus usum R.R. & doctissimis viris, *Decano* & *Canonicis* Eccliæ Cathedralis *Roffensis* magnis ornamentis grato maximè animo acceptum fero. De quibus legibus, & de quo codice, sic in primæ paginæ margine sua manu forensis togæ immortale decus GUL. LAMBERTUS: *Beda lib. Eccles. Historiæ 2. cap. 9. has ipsas leges sua memoria viguisse refert. Harum autem exemplar haud scio an aliud usquam extat. Ac propterea hunc librum magni facito, quisquis es, qui eum nactus fueris. W. L. 1573. in gratiam antiquitatis.* Extant etiam in Bibl. *Cotton.* Augustus 2. in grandioribus literis hujus seculi finem versus scriptæ chartæ SEBBI regis *Orientalium Anglorum*, qui floruit an. dom. DC.LXXX. & *Lotharii* regis *Cant.* qui chartam *Reculvensis* monasterii confecit, An. dom. DCLXXIX. quas in superioribus citavi. Exeunte etiam hoc seculo, scilicet An. dom. DCLXXXX.IV [a] chartam fecit *Witheredus* R. *Cant.* in concilio *Becanceldensi.* [b] Alteram etiam fecit, An. dom. DC.XCV. [c] Tertiam etiam in primæ tenorem confecit, An. dom. DCC. Harum autem primam chartarum, quæ in *Anglia* factæ sunt, omnium absolute primam [d] *H. Spelmannus*, illumque secutus [e] *Edwardus Stillingfletus* affirmant; quos tamen errore lapsos fuisse, *Lotharii, Sebbi*que chartæ, absque *Æthelberhti* illa, quæ omnimodam veritatis speciem præ se fert, manifeste evincunt. Versus seculi hujus finem etiam *æra Christiana* in designandis chartarum temporibus usurpari cœpit, si fides adhibenda est OSHERI regis chartæ, quæ in MS. *Cottoniani*, cujus nota, *Tiberius*, A. 13. fol. 20. b. sic scripta legitur: *Regnante in perpetuum, ac gubernante dnō nostro Saluatore secula universa Anno* RECAPITULATIONIS DIONISI. i. e. *ab incarnatione Xpī.* Sexcentessimo Octuagessimo. *indictione* SEXTA *revoluta.... Ego* OSHERE *rex*, &c. Hic quidem, SHOWERE, fatendum est anno Christi DC.LXXX. non convenire indictionem sextam, sed octavam; quam ob causam chartam hanc suspectam habeo. Cætera tamen vero similem, & in bonæ fidei chartulario descriptam non damno; propterea quod tabellionis forsan errori imputandum est, quod anno Christi indictionis annus non exacte respondeat. Quod si vera habeatur hæc charta, facta in ea mentio nominis *Dionysii* monachi ostendit, circa id tempus, nimirum versus *seculi septimi* finem, annum *Christi incarnati* ad notanda instrumentorum tempora in *Angliâ* usurpari cœpisse. Quapropter, SHOWERE, chartulario etiam suo ab auctore nostro aliquid de ÆRIS præmittendum est, quibus in *Anglo-Saxonum* chartis donationum, actorumque aliorum tempora notari & signari solebant. In *septimo seculo* annus *indictionis* aut solus, aut tantum non semper solus, adhibitus erat, ad indicanda omne genus chartarum tempora: ut in charta *Hlotharii* vel *Lotharii* toties antea citata, quæ facta esse notatur mense Maio, Indictione Septima. i. e. Anno Christi DC.LXIX. ut observatur in *Evident.* Eccl. Christi *Cant.* x. Script. Col. 2207. Sic charta *Æthelberhti* I. regis *Cant.* supra è textu *Roff.* citata, confecta esse dicitur *Mense Aprilio sub die* IIII *Kl. Maias*,

---

* Qui inter cætera bona, quæ genti suæ consulendo conferebat, etiam decreta illa judiciorum juxta exempla *Romanorum* cum consilio sapientium constituit: quæ conscripta *Anglorum Sermone* hactenus habentur & observantur: *Bed.* E. H. cap. 5. Edit. *Cantabr.* [a] *Spelman.* concil. Vol. I. p. 191. [b] p. 192. [c] p. 198. [d] Ibid. pag. 125, & in *Reliquiis Spelmannianis*, p. 8. [e] *Origines Britannicæ.* pagin. 18, & 22.

indictione ſeptima. i. e. Anno Chriſti DC.XIX. quo anno *Laurentius* Epiſcopus (nondum enim *Cantwarenſes* præſules *Archiepiſcopi* vocabantur) etiam mortuus eſt. Quod ſi codici MS fundationis monaſterii *S. Auguſtini Cantuarienſis*, qui bibliothecæ *Aulæ S. Trinitatis Cantab.* depoſitum eſt, credendum eſſet; *æra Chriſtiana* ab ineunte pene Septimo ſeculo in uſu fuiſſe apud *Anglo-Saxones* ſtatuenda eſt. * Nam prima & ſecunda chartæ iſtius codicis, quæ *Æthelberhti* I. regis nomine factæ ſunt, confectæ eſſe dicuntur *Anno ab incarnatione Chriſti* DCV. indictione octava. Verum chartas iſtas non modo non *liberas* eſſe *à ſuſpicione*, ut pro modeſtiâ loquitur [a] *Spelmannus*; ſed plane falſas, illius argumenta, quibus [b] alia addi poſſunt, oſtendunt. Quamobrem *annum Chriſti incarnati* ad annum *indictionis*, ineunte, aut provecto *ſeptimo ſeculo*, chartis acceſſiſſe tantum abeſt, ut conſtet; ut de eo maxime incertum eſt. Verum inito *octavo ſeculo*, eove haud multum promoto, in deſignandis chartarum temporibus ad annum *indictionis* annus dominicæ incarnationis frequentius jam tum uſitatus acceſſit: ut in charta *Æthelbaldi* regis in ſuperioribus è MS. *Cotton. Auguſtus*, 2. citata, quæ ſcripta eſſe notatur, *Anno ab incarnatione dn̄i nr̄i Ihū Xp̄i ſeptincentiſſimo triceſſimo ſexto.* Sic charta *Alduulfi* Epī. textûs *Roffenſis* folio 120. b. confecta eſſe notatur, *menſe Aprili*, *indictione* VI. *Anno ab incarnatione Chriſti* DCC.XXXVIII. charta *Sigeraedi* R. *Cantiæ*, Textus *Roffenſis* folio 122. conſignata erat, *indictione* XV. *anno dom. incarn.* DCC.LXII. Charta *Earduulfi* R. Cantiæ ejuſdem Cod. fol. 123. confecta etiam erat *Anno ab incarnatione Chriſti* DCC.LXII. *indictione* XV.

Hæc à Te, SHOWERE, obſervata eſſe velim, propterea quod docti multi, iique primi ordinis ſcriptores, (quales [c] *H. Spelmannus* & [d] *Joh. Marſhamus*) affirmant *æram Chriſtianam* quæ tamen à *Beda* uſitata eſt, vix tandem à *Caroli Magni* temporibus uſu apud *Anglos* receptum fuiſſe. qui tamen factus eſt *Francorum* Rex non ante annum DCC.LXIX. & Anno DCCC. factus erat imperator, mortuuſque eſt anno DCCCXIIII. Quinetiam, ut alibi obſervavi, ſolus *æræ Chriſtianæ* annus iis in temporibus non raro adhibitus erat ad deſignanda chartarum tempora. Sic in [e] charta *Æthelberhti* regis *occidentalium Saxonum*: *Scripta eſt hæc charta anno dominicæ incarnationis* DCC.XC. Sic in [f] charta *Offæ* regis *Merciorum*: *Actum Anno dominicæ incarnationis* DCC.LXXX.VIII. Sic in [g] charta *Æthelberhti* II. regis *Cant.* --- *Actum* (anno) *dominicæ incarnationis* DCC.LXXXI. Sic etiam in [h] charta *Ecgberhti* R. *Cant.* --- *Actum anno dominicæ incarnationis* DCC.LXV. qui fuit quartus, antequam *Carolus* in regem *Francorum* unctus erat. Accedat charta autographa *Somerſiana* quam anno Chriſti DCCC.XXV. & indictione ſecunda notatam, integram exhibeo, quum quod in antiquo *Saxonico* ſcripta eſt; tum quod nonnullorum, quæ ſolenniter acta ſunt in concilio, vel ſynodo apud *Cloueshous* originalis commentarius eſt; quem quia *Latine* verſum in *H. Spelmanni* concil. Vol. I. p. 334, 335. hic *Latio* donare ſupervacaneum exiſtimamus.

✠ In nomine trino diuino qui est deus benedictus in ſæcula amen. Ðy gere þe wæs from Cristes gebyrde agæn. eahta hund Winter. ⁊ XXV. [i] ⁊ æfterre indictio wæs in rime. ⁊ wæs Beornƿulfes rice Mercna cyninges. þa wæs sinodlic gemot on þære meran stowe ðe mon hateþ Clofeshous on þam se siolfa Cyning Biornƿulf. ⁊ his biscopas. ⁊ his aldormen. ⁊ alle þa ƿioton þisse þiode þær gesomnade weron. þa wæs tiolo micel sprec ymb ƿuduleswe to Suþtune ongægum Ƿest on Scirhylte. ƿaldon þa [k] swangerefan þa leswe forður gedrifan ⁊ þone ƿudu geþiogan. þonne hit ald geryhta weron. [l] þonne cuæð se biscop. and þara hiwa ƿiotan þæt hio him neren maran ondeta þonne hit arædeð wæs on Æþelbaldes dæge þrim hunde swina mæst. ⁊ se biscop ⁊ ða higen ahten twæde þæs ƿudu ⁊ þæs mæstes:. Ða geræhte Ƿulfred arcebiscop. ⁊ alle þa ƿiotan þet se biscop ⁊ þa higen moston mid aþe gecýthan þet hit sua aræden were on Æþelbaldes dage. ⁊ him mare to-ne sohte:. And he þa sona se biscop beræddade Eadƿulfe ðæm aldormen þæs aþes biforan allum þæm ƿiotum. ⁊ him mon þone gelædde ymb XXX næhta to þæm biscop-stole æt Ƿigoerna-Ceastre:. In þa tiid wæs Hama Suangerefa to suðtune. ⁊ he ræd ðæt he wæs æt Ceastre. and þone

* Prima charta editur in Monaſtico *Angl.* p. 23. ſecunda cum tertia in chron. *W. Thorn.* x Scriptorum. col. 1761. & *Spelman.* concil. p. 118, 119, 120. *a* Ibid. p. 125. *b* Sic voces Gallo-Norm. *Armilcaiſia*, *Camiſia*, tertiam; & ſolennia illa verba in chartis *Normannorum* uſitata, *Notum ſit omnibus, tam præſentibus, quam futuris*, ſecundam falſitatis arguunt. *c* Concil. Vol. I. *d* In propylæo ad monaſticon *Anglicanum.* *e* Text. *Roffenſ.* f. 134. b. *f* Fol. 132. a. *g* Fol 131. a. *h* Fol. 127. a. *i* Hoc eſt, *& ſecunda indictio erat in calendario, rege Merciorum* Beornuuulfo. *k* Gerefa compoſitum non raro occurrit: ut ſcirgerefa, tungerefa, gafolgerefa, portgerefa, ƿicgerefa, *&c.* Sed ſpangerefa, *vel* ſuangerefa jam primum à me legitur; neque, quid ſuan iſtud extra compoſitionem ſignificat, ſcio. Sed ſuangerefa hac in charta denotare videtur *eum qui regis ſylvis & foreſtis ab Aldormanno præpoſitus erat.* *l* Tum Epiſcopus (*Wigornenſis*) ejuſque domeſticorum *ſapientes* dicebant ſe ab illo non plus vendicare, quam jus paſcendi trecentos porcos, & quod epiſcopus & monaſterium ſylvæ, glandiumque duas tertias partes proprio jure poſſidebant.

aað geſæh. ⁊ geſceapade ſua hine hiſ aldoꝛmon heht Eadwulf. ⁊ he hine hreþþe ne grette. hii ſunt * nomina et uocabula qui in ſynodali concilio fuerunt congregati.

✠ Signum man̄. biornwulfi regis Merc.
✠ Wulfred arc̄ episc̄. ɔſen̄. hanc ɔdicionem.
✠ Oeðelwald episc̄ ɔſen̄.
✠ Hræðhun episc̄ ɔſen̄.
✠ Heaberht episc̄ ɔſen̄.
✠ Bionna episc̄. ɔſen̄.
✠ Eadwulf episc̄. ɔſen̄.
✠ Wilfred episc̄. ɔſen̄.
✠ Wigðegn episc̄. ɔſen̄.
✠ Alhstan episc̄. ɔſen̄.
✠ Humberht episc̄ ɔſen.
✠ Ceolberht episc̄.
✠ Cynred episc̄.
✠ Torhthelm prið.

✠ Eanmund abb̄.
✠ Wihtred abb̄.
✠ Cudwulf abb̄.
✠ Eanmund abb̄.
✠ Eaðberht dux.
✠ Biornoð dux.
✠ Sigred dux.
✠ Cuðred dux.
✠ Eadwulf dux.
✠ Mucel dux.
✠ Uhtred dux.
✠ Alhheard dux.
✠ Bolam ✠ bynna.
✠ Aldred. ✠ pighelm.
✠ Heahberht. episc̄.
✠ Eadgar pr̄.

✠ Wigberht pr̄.
✠ Heahstæf pr̄.
✠ Brada pr̄.
✠ Cuðbald pr̄.
✠ Regngar pr̄.
✠ Cuðberht pr̄.
✠ Ecgmund pr̄.
✠ Ecmund pr̄.
✠ Heahferð diac̄.
✠ pighelm diac̄.
✠ Ernebeht diac̄.

Ond alre oðerra prioſta butan þiſſum mæſſe-prioſtum efen LX.

Progrediente etiam tempore ad annum Chriſti & *indictionem*, acceſſit *epacta* plerumque ſola, nonnunquam cum *concurrente*: ut in MS. codice *Cottoniano*, cujus nota, *Tiberius*, A. 13. tempus confectæ chartæ *Æthelſtani* R. qua certas terras dedit eccleſiæ *Wigornienſi*, ſic notatur: Anno dom. incarnationis DCCC.XXX. regni vero mihi commiſſi VI. indictione VII. epacta III. concurrente II. ſeptimis Junii idibus. Luna XXI. in civitate omnibus nota, quæ LONDINIA dicitur.

Ex charta *Æthelſtani* etiam conſtat ad annum Chriſti & indictionem, acceſſiſſe etiam non raro *annum regni* apud *Anglo-Saxones*. Sic in charta MS. codicis *Cotton. Nero.* E. I. 130. quæ eſt *recordum* decreti, ſive eorum quæ acta ſunt in concilio, in terminanda lite quæ orta erat inter *Heahthoredum* Epm̄. & Wulfherdum filium *Cuſſan*, hæc leguntur verba:-----*in conciliabulo, in loco, qui dicitur* celhyð, *præſidentibus duobus Archiepiſcopis*, *Iamberto & Higeberto*, *mediante quoque* Offan *rege cum univerſis principibus ſuis. dat. anno dom. incarn.* DCC.LXXX.VIII. *indictione vero* XII. *qui eſt annus regni mei* XXXI. Sic chartæ *Oſuualdi* Archiepiſcopi *Eboracenſis*, quæ ex earum numero eſt, quas penes ſe habet mihi muſiſque *Arctôis* ſemper colendus, honorabilis vir *Johannes* dominus *Somers*, hoc exordium eſt: ✠ *Regnante dnō nrō Ihū Xpō anno ejuſdem dnī incarnationis* DCCCC.LXXX.IV. *regni vero noſtri R. Æthelredi anno quinto, &c.*

Quinetiam, SHOWERE, quemadmodum tempus, ſic ex decreto concilii paulo ante citati conſtat, locum etiam non raro notâſſe *Anglo-Saxones*, in quo chartas conſignabant. Sic charta *Alhwini* Epī. *Wigorn.* quam in ſuperioribus citavi, confecta eſſe dicitur, An. incarn. Chriſti, DCCC. ⁊ LV. indictione III. in metropole, quæ nominatur Wegrionancæſtor. In charta *Bertulphi* R. *Merciorum*, Bibl. *Cott.* Nero, E. I. 130, cujus exemplar eſt inter chartas *Somerſianas*, ſic legitur: *Hæc autem charta Karaxata eſt an. dom. incarn.* DCCC.XLI. *indictione* IIII. *in die natalis domini in celebri vico* tompeorðin:- In charta ejuſdem codicis *Burrhedi* R. *Merciorum*, ſic legitur: *Geſta eſt hujus chartæ libertas anno dom. incarn.* DCCC.LV. *indictione* III. *in vico, qui* tompeorðin *nuncupatur.* Sic in charta Offæ Regis; Text. *Roffenſis* fol. 132. b. *Actum Anno dom. incarn.* DCC.LXXXIX *in loco ubi dicitur* Celchyð. In charta *Ecgbearthi* R. ejuſdem cod. fol. 138. b. *Scripta eſt hæc chartula in* [a] bica regali, *quæ dicitur* ƿreþicburna. iſ teſtibus, *&c.*

Notandum quoque eſt, tempus aliquando, ſed rarius in principio chartarum eſſe notatum: ut in charta *Æthelberhti* R. *Cant.* quam ſupra citavi; in charta autographa recordi comitiorum regni *Merciæ*, quam integram ſupradedi. Ut & in charta *Alhwini* Epī. *Wigorn.* toties in ſuperioribus citata. Quinetiam in charta antecitata *Oſuualdi* Archiep. *Eboracenſis*, quibus addas exordium chartæ noviſſime citatæ *Ecgbearhti* R. In nomine domini nrī Ihū Xpī Salvatoris mundi, Anno dom. incarn. DCCC.XXX.VIII.

Sæpiſſime vero notatum cernitur tempus in media charta, idque plerunque ante teſtium conſignantium nomina. Nonnunquam etiam, ſed rariſſime in earum fine: ut in [b] charta *Ætheredi* R. occidentalium *Saxonum* & *Cant. Actum eſt autem anno ab incarnatione dnī. nrī. Ihū Xpī* DCCC.LXVII. Sic in fine [c] chartæ *Ceonuulfi* R. *Scripta eſt autem hæc kartula anno dom. incarn.* DCCC.XI. *indictione* IIII. [d] *his teſtibus conſentientibus & ſubſcribentibus.* Hæc autem de tempore in fine chartarum notato ſcripſi, SHOWERE, quòd quidam vir doctus, iſque in chartis verſandis exercitatus, à me ſciſcitatus eſt, an in chartarum *Saxonicarum* extremis partibus unquam videram notatum. Denique nonnunquam, ſed rariſſime quidem, tempus confectæ chartæ bis

* Conferenda nomina hæc ſunt cum iis, quæ leguntur *H. Spelman.* concil. Vol. I. p. 335. ubi quoque, to Weſtmynſtre, errore ponitur pro to Wigoernaceaſtre, ut in hac charta. *a Sax.* Wic. *b* Text. *Roff.* f. 141. b. *c* Ib. f. 137. a. *d* Scil. teſtibus, quorum nomina in charta ſuprà exarantur.

‡ X in

in ea notatur: ut in charta *Eadredi* R. *Somerſiana*, cujus tam in principio, quam in medio, notatur annus dominicæ incarnationis DCCCC.XLVI. Contra etiam, quod ſupra animadverti, chartarum, quæ *Anglo-Saxonibus* auctoribus factæ ſunt, haud exiguus numerus nulla temporis nota diſtinguuntur: ut in *Textu Roffenſi*, ubi quarta circiter pars chartarum nullo anno notantur. Chartarumque *Somerſianarum* in tertia fere parte notatio temporum, quibus conſignatæ ſunt, penitus deſideratur.

Denique, SHOWERE, auctorem, quiſquis ille futurus eſt, lectorem ſuum oportebit præmonere, ut nunquam non * falſitatis ſuſpectas chartas habeat, quotquot *Anglo-Saxonum* nominibus v. Praef. p. 28 ſeu Latine, ſeu Saxonice confectæ *rubris aureiſve* literis, aut *rubris aureiſve* crucis ſignis, quæ quidem auratura evaneſcente non raro rubra fiunt; vel denique, quæ *aureis* crucibus iconibuſque in ſumma vel ima membrana depictis ſplendent, ſplendoreque ſuo inſciorum oculos perſtringunt dicam, an magis delectant. Equidem id genus omnes, ſaltem quæ ante S. *Eadwardi* II. tempora confectæ eſſe dicuntur, vel primo intuitu damnandas propterea cenſeo, quum quod chartam, quam *Anglo-Saxonem* habuiſſe auctorem, aut certum, aut probabile eſt, nondum aliquam vidi, cui ex pigmentis iſtiuſmodi, cultus aut ſplendor accerſitus erat; tum etiam, quod chartarum, quas in ſuperioribus falſitatis damnavi, maxime famoſæ pigmentis iſtis claræ ſunt.

Prima earum eſt iſta *Æthelbaldi* R. *Merciorum*, coenobii *Croilandenſis* fundatoris, quæ non tantum ſignis crucis aureis exotico more factis, verum etiam crucibus aureis grandioribus in ſumma, & infima membrana graphicè deſcriptis, magnum ſibi nomen fecit. Hæc tamen charta eſt, quam tot nominibus à nobis damnatam in partes ſuas advocat R. P. *Clemens Reynerus*, ad probandam antiquitatem ordinis & congregationis *Benedictinorum* in *Anglia*, libri ſui ſectionis primæ §. 18. ubi quidem perperam omnia ſcripſit.

Secunda eſt *Cottoniana* iſta *Wulferi* R. *Merciorum*, quæ non tantum ſignis crucis aureis conſpicua eſt, ſed in ſupremo margine aurea regis imagine [quæ ad dextram crucem florentem auream cum ſceptro, & ad ſiniſtram crucem florentem auream cum aureo gladio habet] ad ſpeciem comparata, tres grandiores cruces pariter aureas [a] *Florentes*, *acutas*, in imo margine oſtentat.

Tertia eſt *Weſtmonaſterienſis* iſta *Eadgari* regis quæ aureis ſignis crucis, maxime verò tribus hoc pacto ✛ ✛ ✛ factis notabilis eſt. Hæc tamen charta eſt, quam *Rogerus Owen* eques auratus, in MS ſuo [b] codice, ut veram & indubitatam citat, vir quidem doctus, ſcriptorque diligentiſſimus; ſed qui linguæ, & antiquitatis *Saxonicæ* minus gnarus, *Saxonicas* neque *manus*, neque dictiones phraſeſque, neque denique conſuetudines à *Normannicis* rite potuit dignoſcere. Hunc autem MS. codicem ab ampliſſimo viro *Joh. Trevor* equite aurato, & [c] *rotulorum* magnæ Cancellariæ regni *Angliæ* cuſtode, per manus R. & doctiſſimi viri *Franciſci Atterbury* Archidiaconi *Totneſenſis* digniſſimi, utendum me accepiſſe gratus agnoſco.

Quarta eſt *Weſtmonaſterienſis* etiam iſta *Dunſtani* Epi. eidem *Rogero* minime ſuſpecta, quæ non tantum præpoſito vexillari Chriſti ſigno aureo ſpecioſa eſt, verum etiam ſigno crucis *Eadgari* R. aureo ✛ ſignique crucis peregrino more, tam poſt, quam ante conſignantium teſtium nomina poſitis; quorum quæ poſtponuntur aurea ſunt; denique & retinaculo ſigilli adpendentis ſerico aurei coloris inſcios in ſui admirationem rapit. Hiſce, SHOWERE, ſinas ut accedant duæ aliæ chartæ *Eadgari* R. nomine, à falſario quodam poſt adventum *Normannorum* ſimulatæ, quæ grandioribus characteribus aureis ſcriptæ extant in cod. MS. bibl. *Cotton.* cui nota *Veſpaſian.* A. 8. Et crede mihi multos magni nominis doctos, ſed literaturæ & vetuſtatis *Saxonicæ* imperitos, ſuo nitore deceperunt. Harum altera *monaſticarum conſtitutionum* charta eſt, quæ ſic incipit: OMNIPOTENS TOTIUS MACHINÆ CONDITOR. quam etiam ſignis crucis aureis inſignem, *capitula* etiam conſtitutionum à condendis *Anglo Saxonum* chartis maxime aliena falſam eſſe oſtendunt. Altera donationis charta eſt, duobus exemplaribus ſcripta, qua *Eadgarus* Novo *Wintonienſi* monaſterio terras nonnullas dediſſe fingitur, & ſic incipit: ANNUENTE ALTITHRONI MODERATORIS IMPERIO. Eamque falſitatis arguunt non ſolum aurea crucis ſigna, duoque exemplaria, ſed charta altera *Henrici* II. intra duo exemplaria iſta in eadem aurearum literarum grandiori ſcriptura exarata, qua pariter novo illi S. *Trinitatis* monaſterio certas terras & privilegia dicitur dediſſe *Henricus*. Hanc tamen *Eadgari* R. chartam vel iſtâ *Henrici* II. ſpuriam eſſe dignoſcendam, prorſus ut veram bis citavit in libro ſuo, cui titulus, **Titles of Honour**, *Joh. Seldenus*, vir ſane maximi nominis, ſed qui in hoc tamen infelix, & ſe quaſi minor videbatur, quod cum *Orientalis*, *Græcæ* & *Latinæ* literaturæ, quæ in illo erat ſum-

---

* Eo nomine haud injuria in ſuſpicionem vocanda eſt charta *Edmundi* R. Anglorum apud *Will. Malmesb.* de geſtis R. A. cap. VII. qua Eccl. *Glaſtonienſem* prædiis magnis, & honorificis privilegiis donaſſe dicitur; quia *ſcripta eſt literis aureis in libro evangeliorum, quem* (rex ille) *eidem Eccleſiæ obtulit eleganti ſatis opere compoſitum.*

a Ut *Heraldi* dicunt, *des croix fleuries*, *fichees.* *b* Cui titulus eſt: **Of the Antiquity, Amplenesse, and Excellency of the Common Lawes of England.** *c* Sic tabulas publicas, è quibus acta & decreta Magnæ cancellariæ recitantur, *Angli* vocant.

ma

ma fcientia, *Septentrionalis*, & præfertim *Saxonicæ* linguæ notitiam perfectam nec habuit, nec forfan tanti putavit habere conjunctam.

Hoc dictum velim, SHOWERE, non quod tanti viri gloriæ aliquid detrectandum putem, fed ut oftendem noftris ut ut maximis viris, qui cum foras aquilæ funt domi talpæ non effe debent, *Saxonicam* literaturam, fi antiquitatem patriam fcire cupiunt, non admodum utilem tantum fore, fed quodammodo neceffariam.

Hoc auctori noftro, SHOWERE, in chartularii fui prolegomenis de chartis præfato, progrediendum recta eft ad fcribendam de *donationibus Anglo-Saxonum* differtationem, quatenus de iis ex *Saxonicæ* antiquitatis penu dicere illi fas erit.

Inprimis autem illi differendum eft de generibus *donationum*, quæ perinde ac apud alias gentes, apud *Anglo-Saxones* duo fuerunt; nempe quæ **fine fcriptis*, & quæ *fcriptis* perficiebantur. In *illis* donator vel *verbis*, vel, fi fandi facultas ei non effet, *fignis*; in *his* vero voluntatem fuam *fcriptis* manifeftabat. Illæ autem, quibus donator voluntatem fuam *verbis* declarabat, *verbales*: quibus autem *fcriptis* illam declarabat, hæ *inftrumentales*, vel *codicillares* donationes recte dicuntur. Utræque vero vel *Simplices* funt, vel *folennes*. *Simplices* dico, quæ nullo accedente folenni ritu vel ceremonia, abfque omni apparatu, aut pompa, fola vi verborum, quæ dicta vel fcripta funt, perficiuntur; & forfan aliquando rei datæ traditione, quæ, fi lege aliqua, vel confuetudine vim legis habente neceffaria eft, folennis ritus non dicendus eft, quod donatio fine ea perfici non poteft; contrà donationes *folennes* funt, quæ fymbolis donationum folenni ritu à dantibus traditis aut aliqua alia ceremonia accedente celebrantur. Præterea donationes refpectu *donorum* in duo genera dividuntur. Etenim vel rerum *mobilium* funt, vel *immobilium*. Ad perficiendas rerum *mobilium* donationes, præfertim earum, quæ verbis datæ funt, *rei datæ*, fi fingularis eft; fin vero in numero, pondere vel menfura confiftit, faltem *partis ejus*, totius nomine, *traditio*, quemadmodum apud omnes fere gentes, fic apud veteres *Anglos*, neceffaria fuiffe videtur. Verum de donationibus rerum *mobilium* præfertim earum, quæ fine *fcriptura* perficiuntur, nihil plane expectandum eft ab auctore noftro; cui de donationibus *prædiorum rufticorum*, & *urbanorum*, & *libertatum*, *privilegiorum*que quæ ad exemplum prædiorum dantur, tantum fcribendum eft. Prædia autem apud *Anglo-Saxones*, ut *fcriptis*, fic *fine fcriptis* folenni more dari folebant, tefte *Ingulpho*, qui hiftoriæ *Croilandenfis* Oxoniæ editæ p. 70. hæc fcribit: *conferebantur etiam primo multa prædia nudo verbo, abfque fcripto, vel chartâ, tantum cum domini gladio, vel galea, vel cornu, vel cratera, & plurima tenementa cum calcari, cum ftrigili, cum arcu; & nonnulla cum fagitta.* Hunc autem folennem *fine fcripto* donandi modum, auctore eodem *Ingulpho*, *Willelmus* Conquæftor à fe initio regni fui obfervatum, *pofterioribus annis immutavit*, fecum, ut par eft credere, ftatuens, donationes terrarum, & eorum, quæ terris exequantur, non nifi inftrumentis fcriptis dare, aut ab aliis data confirmare. Donationum autem prædiorum, & eorum, quæ ad exemplum prædiorum *abfque fcriptura*, cum folenni gladiorum, & id genus fymbolorum traditione, celebrari folebant, duo exempla è temporibus, quæ victoriam *Normannicam*

---

* Morem donandi terras *fine fcriptis* quum apud *Anglo-Saxones*, tum apud *Anglo-Normannos* fuiffe receptum oftendunt hæc quæ ex vetufto chartulario monafterii *Edmundiburgenfis*, quod fupra citavimus, defcripta hic continuo fequuntur. [Habemus præterea plures terras, & tenementa, de quibus nulla apud nos reftant munimenta. Aut enim *fimplici freti veritate nulla fecerunt*, aut fi fecerint per cuftodum incuriam perierunt. Aliquorum tamen, qui nobis beneficia fua contulerunt, tantum nomina retinemus. Aliquorum vero nec memoriæ cujuflibet veftigia potuerunt inveniri, nomina fiquidem eorum, quæ apud nos inveniuntur, funt hæc. *Hedredus* Eps̄ dedit Sc̄o *Eadmundo* unam partem de Bertone; *Eadwinus* aliam partem, *Brichtricus* præpofitus tertiam partem adquifivit, fed penitus *nulla eft charta*. *Willelmus* rex dedit *Brokrum* cum pertinentiis, cujus carta nufquam reperitur: invenimus tamen fcriptum, quod cartam inde fecerit. *Matildis* regina uxor ejus dedit *Werketon* ipfius affenfu, & voluntate, fed nullam penitus cartam habemus. *Ofulphus le Syre*, & domina *Leneruna* uxor ejus dederunt Sc̄o. *Eadmundo* Brifingham, fed *fine carta*. *Lefgina* tempore Regis *Willelmi*, & *Baldewini* abbatis pro *Siredo* nepote fuo, & fuo victu, dedit Sc̄o. *Edmundo Blumham*; fet *fine charta*. *Alfricus* filius *Withgari* dedit *Meleford*, & Ecclefiam Sc̄i *Johannis* Baptiftæ apud *Claram* conftruxit, & clericos ibidem collocavit, & manerium eidem Ecclefiæ dedit, & Sc̄o *Eadmundo*, & *Lefftano* abbati dominium ejufdem tradidit in perpetuum, & *Withgarum* filium fuum eidem concedere compulit, fet totum *fine carta*. Fuit autem idem *Alfricus* temporibus *Aethelredi*, *Canuti*, *Haroldi*, *Hardecanuti*, & Sc̄i *Eadwardi*, regum *Angliæ*. Quidam *Langardus* apud *Stapelford* pro fanitatis gratia recuperata dedit illud manerium, fet *fine carta*. *Manning Swartinges fune* dedit Chebenhall, fet *fine charta*. *Leofftanus* dapifer *Lefftani* abbatis, & *Stannardus* cognatus ejus dederunt Wolnetham, Geneftede, & Bochinge. *Siwardus* Monachus procuravit Tifteshalle à parentibus fuis, fet *fine charta*. *Edricus* præpofitus adquifivit Hemegreth, fet *fine charta*. *Reginaldus Scanceber* dedit Lidgate, fet *fine carta*. *Ulfricus* dedit Hefingwell, fet *fine carta*. *Godricus Clarke* cum filio fuo dedit fuam partem in Neutone, fet *fine carta*. *Robertus* le *Manaunt* dedit tertiam partem de Horninggish, fet *fine carta*. *Eadwinus* rex dedit Beccles, fet *fine carta*.] Chartularii fol. 50. a. b.

 præcef-

præcesserunt, à scriptoribus proferuntur. Alterum est *Eadgari* regis, de quo sic *Willielmus Malmsburiensis*, lib. II. cap. 8. *Eadgarus rex monasterii Glastoniensis patronus maximus, ubi generali assensu pontificum, abbatum, optimatumque suorum hæc privilegia ipsi loco conferre disposuit,* LITUUM *proprium ebore decentissime formatum, atque decoratum, super altare Scæ deæ genetricis posuit, ac suis monachis ea perpetualiter possidenda attribuit. Eundemque* LITUUM *mox in sui præsentia fecit secari in medium, ne eum cuiquam dare, vel vendere posset quilibet abbatum sequentium, præcipiens partem illius servari in* LOCA *ad jam dictæ donationis testimonium.* Sic *R. Canutum* prædium *Puseyense* dedisse cum solenni *cornu* traditione, Antiquarius noster præstantissimus * *Gul. Camdenus* his in verbis tradit: *Ocke ille fluvius, quem dixi, deinde interlabitur inter* Pusey, *quod illi, qui* de Pusey *nominati adhuc tenent per* Cornu *à majoribus, olim à rege Canuto Danico datum, & juxta unum, & alterum* DENCHEWORTH. Idem [a] *Camdenus*, ex veteri libro, de *Ulpho, Thoraldi* filio, sic scribit: *dominabatur* Ulphius *ille in occidentali parte* DEIRÆ, *& propter altercationem filiorum suorum, senioris & junioris, super dominiis post mortem, mox omnes fecit æque pares. Nam indilato* Eboracum *divertit, &* Cornu, *quo bibere consuevit, vino replevit, & coram altari, Deo & beato Petro Apostolorum principi omnes terras & redditus flexis genubus propinavit.* Cornu istud, vel potius *Corniforme* poculum eburneum, *Camdeno* scribente amissum, nunc in Ecclesiâ *S. Petri Eboracensi* extare, ante aliquod tempus repertum, accepi. Sic reverendus, & doctissimus vir, *Whitus Kenettus*, de vetusta omne genus literatura præclare meritus, in illo antiquitatis penu, libro suo, qui inscribitur [b] **Parochial Antiquities**, ex veteri chartulario *Borstaliensi*, tradit S. *Eadwardum* confessorem dictum, ob vægrandem occisum aprum, dedisse præfecturam saltus, sive Sylvæ, cui **Brenwode** nomen, in pago *Buckinghamensi*, cum una *hida* terræ, præclaro *Cynegetæ*, NIGEL vocato, & hæredibus ejus, *ab iis tenenda per unum cornu, quod est Charta prædictæ forestæ.* NIGEL ille ex *Cynegeta* gregario, *Cynegatarum*, sive *venatorum* regiorum tribunus factus erat, *Cornu*que venatorium istud quod apud *Sedis Borstaliensis* dominum vidit *Kenettus*, non tantum ut donationis, sed ut *Cornicinis* officii Symbolum, *Nigello* datum esse videtur.

E donationibus autem *per scripturam* perfectis, illæ prædiorum, & eorum, quæ ad prædiorum exemplum, Ecclesiis, Ecclesiasticorumque collegiis, & sodalitatibus dabantur, maxima cum ceremoniarum pompa celebrari & honestari solebant. Donantes enim non raro ad Ecclesias à se terris privilegiisve donatas profecti, chartas super altaria ritu maxime solenni ponebant. Sic *Eadgarus* R. chartam, quam à *Johanne* papa, *Octaviani* in ecclesia *Romana* successore, ad corroboranda privilegia, quæ ecclesiæ *Glastoniensi* concesserat, impetraverat, [c] *super aram beatissimæ Dei genetricis* Mariæ *ad perpetuale posuit monumentum, jubens diligenter asservari in posterum ad notitiam quorumque sequentium.* Sic *Eadredus* R. chartam, qua Ecclesiæ *Wellensis* monasterio villam PUCELANCYRCAN dabat, An. Dom. DCCCL. [d] *propria manu* (verba chartæ sunt) *super altare dnī. in vetusta basilica S. Dī genetricis Mariæ posuit, deprecans dominum nostrum, ut si quis tam inflatus, Philargyriæ seductus amentia, quod non optabat, suam munificentiæ largitatem ausu temerario confringere temptaret, ut ipse esset alienatus à consortio Scæ dī Ecclesiæ, &c.* Sic in charta *Henrici* I. *Anglo-Normannorum* regis, quæ etiamnum extat in Ecclesiæ *Dunelmensis* archivis, *Ranulphus* iste Episcopus Dunelmensis, monasterii simul ac regni spoliator, pœnitentiâ ductus, dicitur omnes terras, quas abstulerat à monasterio, per unum [e] annulum, & per chartam suam, spontanea voluntate super altare *B. Cuthberti* reddidisse. Sic Wulstanus Episcopus Wigorn. in charta sua, quam in superioribus citavi: consilio ergo inito cum optimatibus meis terram quandam XV hidarum quæ ALFESTUN ab incolis nominatur. multo tempore à quibusdam potentibus hominibus injuste possessam maximo labore et pecuniæ donatione a rege Willelmo seniore adquisivi. adquisitam uero ad uictum eorundem frm̄ in eodem monasterio dō seruientium dedi eamque super altare Scē dī genetricis mariæ pro remedio animæ meæ atque eiusdem regis filiique sui Willelmi similit̄ regis in testimonio tam optimatum eius et meorum quam etiam totius populi deuote optuli, anno, *&c.*

Cum [f] CESPITIS etiam traditione, quasi cum solenni ritu, celebratæ quandoque fuerunt donationes terrarum *instrumentales*, apud *Anglo-Saxones.* Sic cum *Sigeridus* rex dimidiæ partis provinciæ *Cantuariorum*, terram aratrorum viginti, quæ vocabatur ÆSLINGAHAM *Earduulfo*

---

* In Britannia sua *Londini* edita. M.DC.VII. p. 203. *a* Pag. 573. *b* Pag. 52. *c Willielmus Malmesb.* lib. II. cap. VIII. de gestis regum *Anglorum*. *d* Chartæ hujus apographum elegantissime & graphice descriptum, acceptum gratus refero doctissimo viro *R. Healy* LL. D. & *Wellensis* ecclesiæ oeconomo, & chartophylaci dignissimo. *e* Traditione *annuli*, ut donationis Symbolo, prædiorum, ac dignitatem dominium datum, & translatum fuisse ostendit *Dufresnius*, Glossarii col. 109. in voce INVESTITURA. *Baculus* etiam in dandis transferendisve prædiorum & dignitatum dominiis tradi solitum esse idem ostendit, Glossarii col. 107. Inde investitura ecclesiarum per *annulum*, & *baculum*, quæ Christianum orbem diu afflixit & conturbavit. *f Cespitem* nude, *ramum* & *cespitem*, *herbam* & *cespitem*, quod *Guaso*, vel *Waso* vocabatur ab antiquis *Germanis*, ex ipso agro, prædiove dato desumptum, in manus illius, cui donabatur, tradere solebant veteres. Quo tanquam donationis symbolo, fundi proprietas prorsus in donatarium translata esse significabatur. *Dufresnii* Gloss. in voce INVESTITURA.

Epō

Epō *Roffensi* dedit, chartam ab eo confectam *cespitis* terræ etiam traditione solenni celebrabat; ut ex verbis Apographi, quod habetur in *Textu Roffensi*, fol. 125. b. constat: *sane quia cavendum est, ne hodiernam donationem nostram futuri temporis abnegare valeat, & in ambiguum devocare præsumptio, placuit mihi hanc* PAGINAM *condere, & una cum* CESPITE *terræ prædictæ tradere Tibi, per quam non solum omnibus meis successoribus regum, sive principum, sed etiam mihi ipsi penitus interdico, ne aliter, quam nunc à me constitutum est ullo tempore de eadem terra, quippiam agere audeant.* Ab hac solenni *cespitis* traditione *Rogerus Owen*, eques auratus, in MS. suo & qui [a] illum citat ..... *Whitlockius* in commentariis suis *Anglice* editis, ortam putant consuetudinem *Anglicanam* tradendi, venditi prædii nomine, cum solenni verborum formula, in emptoris vel ejus procuratoris manus à vendente vel ejus procuratore, *cespitem* ex tellure amputatum. Absque hoc solenni ritu, quem vos, SHOWERE, à *Gallo-Normannis* dominis, LIVERY, & SEISIN, (vel *Seizin,*) vocatis, prædiorum rusticorum, sive terrarum emptio, & venditio *instrumentalis*, pretio etiam numerato, olim non constabat. Sed jam aliquandiu mos iste non adeo obtinuit, imo tantum non exolevit, propterea quod in contractibus de terris à domino in dominum transferendis cum tempore multum innovatum est. Verum ut ad *cespitis* traditionem redeam, SHOWERE, in actis concilii provincialis, quod convenit apud [b] *Clovesho*, *rex Merciorum Æthelbaldus* dicitur *Monasterium Cotham Ecclesiæ Dorobernensi Salvatoris dedisse, utque illius donatio perseverantior fieret, ex eadem terra* cespitem *& cunctos* libellos *præmemorati coenobii per venerabilem virum* Cuthberhtum *Archiepiscopum misisse, & super Altare salvatoris pro perpetua sua salute poni præcepisse.*

Præterea, SHOWERE, donationes scriptæ apud *Anglo-Saxones* ab auctore nostro considerandæ sunt quoad *jus*, quod donans donatario in prædiis; vel in iis, quæ ad prædiorum exemplum dari solebant, conferebat. Aliæ enim *jus* tantummodo *terminatum* in prædiis conferebant, aliæ *perpetuum* jus in prædio. *Terminatum* id erat, quod pro donationis forma donatarius accipiebat, vel durante tantum donantis beneplacito, vel durante certo & definito temporis spatio, vel denique durante vita, sive suâ solâ, sive durantibus, & sua, & alius, vel aliorum vitis, *dominio* dati prædii tantisper manente, vel in donante, vel in aliqua alia sive singulari persona, sive societate, in quam, completo donationis termino, *dominium* transferendum erat. Donationes prædiorum, quæ donantis arbitrio, vel definito temporis spatio, puta definito annorum numero terminabantur, nescio an apud *Anglo-Saxones* in usu erant. Quæ autem vitis sive donatarii, sive aliorum, sive denique quum donatarii, tum aliorum finitis terminabantur, usitatissimas eas fuisse ex illorum chartis tam *Latine*, quam *Saxonice* confectis constat. Donationes autem quæ terminum habituræ terminatum jus tantum conferebant, vel *absolutæ* erant, vel *conditionales*. Absolutas dico, quæ ad terminum donatæ jus in prædiis dabant nulla interposita lege, vel conditione. Conditionales autem, quæ jus illud ea lege dabant, ut certas quasdam conditiones præstaret donatarius, qui in prædio jus terminatum habens, usufructuarius erat, ad quem dati prædii dominium non pertinebat.

Jus in prædio perpetuum erat, cujus dominium alicui sive singulari personæ, sive Societati in perpetuam, & æternam hæreditatem ita dabatur, ut donatario alii sive vivens, sive moriens id dare liceret. Jus vero istud duplex erat, vel *simplex*, vel *restrictum*. Simplex id erat, quod vos hæreditatem vocatis, & quo donatarius fretus prædium datum cui hominum cunque vellet, donandi, vel legandi potestatem habebat. Ius hoc apud *Anglo-Saxones* cum eo, quod vos *feudum simplex* appellatis, prorsus convenire videtur, nisi quod terræ scriptis datæ apud *Anglo-Saxones* omnes *allodiales* erant, nec superiorem donatario agnoscebant dominum.

Vi: Praefat p. 21

Jus autem perpetuum, quod *restrictum* dico, apud *Anglo-Saxones*, id erat, quo donatarius fretus prædium datum cui vellet è familia donantis vel sua dandi, vel relinquendi, tantum habebat potestatem, propterea quod donans id ea lege daret, aut relinqueret, ut in sua familia vel donatarii perpetuo maneret. Hoc vero jus quamvis restrictum, nullam tamen fere similitudinem habet cum illo, quod *feudum talliatum* vos dicitis, neque juris vestri nomen scio, SHOWERE, quo id rite nuncupare possum. Hæc de donationum generibus respectu juris, quod in datis prædiis conferebant. Quæ omnia ab auctore nostro in *solennibus* suarum chartarum *verbis* amplissime tradenda, & explicanda sunt. Quinetiam illi in subsidium advocanda sunt *emptionis* & *venditionis* instrumenta, ut & *testamenta* Anglo-Saxonum, seu *Saxonice*, seu *Latine* facta, utpote ex quibus etiam *solennia illa verba*, haud secus ac è donationum chartis, depromenda sunt, quæ jus, quod in prædiis habebant *Anglo-Saxones*, omniaque ejus genera, recte, & in terminis fori *Saxonici* receptis ostendunt. Horum quidem utriusque, quæ donationis quodammodo genera sunt, exempla in superioribus haud pauca exhibuimus, quibus accedere possunt, [c] testamentorum *Saxonice* factorum circiter viginti & tria apographa, quæ continuo scripta leguntur in chartulario, sive regesto sacristæ monasterii Sancti *Eadmundi*, quod toties supra citavimus, à fol. XLV. ad fol. LI.

Hactenus de iis, præstantissime SHOWERE, quæ ab Auctore nostro operi suo præmittenda existimamus. Cui etiam tres perfectos indices, alterum nominum hominum, alterum locorum,

---

[a] In anno M.DCL. [b] *H. Spelm.* concil. Vol. I. p. 319. [c] Testamentorum horum nonnulla facta sunt tempore *Canuti* R. nonnulla tempore *Eadgari* R. nonnulla deniq; regnante S. *Eadwardo* II.

tertium

tertium rerum memorabilium, cum gloſſario, quod nomina propria, & vocabula *fori*, ſive *juris Saxonici*, à ſuis fontibus derivata rite explicet, lectoris inſtruendi & delectandi gratia poſtponendos etiam cenſemus.

Dum hæc ſcriberem, SHOWERE, ampliſſimus & honorabilis vir ROBERTUS HARLEY armiger, *Senatus Anglicani*, quem domum COMMUNIUM vocamus, diu, quod noſti, magnum decus, & plaudente *Anglia*, nuper electus PROLOCUTOR, mecum communicare voluit, pro ſuo in *antiquitatem* amore, exemplar *Latinum* quod eſſe fertur, chartæ, quæ vulgo dicitur *charta Eadgari* R. de OSWALDESLAWE, & quæ chartarum omnium vetuſtatem *Saxonicam* præ ſe ferentium maxima quidem veneratione à ſcriptoribus noſtris citatur. Teſtis enim producitur à [a] WILLELMO PURCHASIO, [b] JOHANNE SELDENO, & [c] JOH. DEE, ad probandum RR. Saxonicorum *marinum imperium*. Citatur etiam à [d] JACOBO USSERIO ARMACHANO, & integra, ac abſque omni fraudis ſuſpicione à GULIEMO DUGDALIO exhibetur, *Monaſtici Anglicani* Vol. I. p. 140. Editur etiam ab H. SPELMANNO, concil. Vol. I. p. 434. ubi ſic de illa ſcribit: *obvenerunt mihi chartæ hujus duo exemplaria, ſed utrumque mutilum. Tranſiit enim in priori ſcriba prædiorum cum deſcriptis libertatibus ceſſionem, quam è ſecundo exemplari typis hic italicis nos adjecimus, ut & alia quædam his intercluſa characteribus* †. ‡. *In cæteris vero ſat conveniunt donec ad datum, & ſubſcriptiones ſit perventum, quæ in ſecundo quidem deſiderantur.*

Duorum autem exemplarium, quæ deſcribit *Spelmannus*, prius iſtud finitur in his verbis: *quamdiu fides Chriſtiana in Anglia duraverit*, &c. Ut & iſta quæ publicaverunt *Armachanus*, *Purchaſius* & [e] *Edwardus Cokus* maximi nominis juriſconſultus, & non ita pridem Capitalis Angliæ Juſtitiarius. [f] MS. autem exemplar HARLEYANUM, omne id, quod duo *Spelmanni* exemplaria habent, complectitur, & præterea paragraphen *Saxonice* ſcriptam, quam poſt verba, IN NATALE DOMINI FESTIVITATE SS. INNOCENTIUM FERIA IIII. ſic incipientem: Ðiſ ſinðon þa geƿitneſſe þe ƿæron ætgeðeran. claudunt hæc: eſt on cleƿican hanð getẏƿnað. In exemplari etiam HARLEYANO, teſtium conſignantium nomina in majori numero habentur, quàm in iis quæ exſcripta ediderunt *Uſſerius*, *Purchaſius*, *Cocus*, & vel ipſe *Seldenus*, qui illius exordium ex rot. pat. I. Ed. 4. deſcriptum citat. *Gulielmus Dugdalius* etiam in verbis chartæ 9. E. 3. N. 49. & chart. 4. Ed. 4. memb. 13. deſcriptam eam exhibet, quæ tamen in omnibus, exceptis quibuſdam variantibus lectionibus, ſeu potius librarii & typographi erroribus, & nonnullorum [g] teſtium nominibus, quæ in eo deſiderantur, cum HARLEYANO exemplari convenit, quod tamen poſt *Eadgari* R. tempora fuiſſe ſcriptum perpetua ipſa ſcriptura, quæ plane *Anglo-Normannica* eſt, uſuſque *Anglo-Normannici* vu. pro Saxonico ƿ. in ſcribenda voce vueƿabƿeoðun, plus ſatis evincunt. Signa etiam crucis non *Anglo-Saxonico*, ſed *Anglo-Normannico* ritu facta, id poſt victoriam *Normannicam* ſcriptum, & à falſario quodam fictum eſſe demonſtrant. Phraſes etiam *Normannicæ* idem luculente teſtantur. Id genus eſt *Latina* illa, *cum Eccleſiaſtici beneficii diſpendio*; ut etiam illa, *cuncta quæ illi* [*clerici*] DE ECCLESIA *poſſidebant*----TAM MOBILIA, QUAM IMMOBILIA ----*poſſidenda trado.* Verbum etiam iſtud *Normanno-Saxonicum* getẏƿnað, quod fecit falſarius à *Gallo-Normannico* [h] *Turner*, [nunc *Tourner*] in clauſula, eſt on cleƿican hanð getẏƿnað, chartam Eadgari *Harleyanam* falſitatis arguit. Adde quod in hoc diplomate, Oſƿalðeſlaƿ, & Ƿulfeƿeſlaƿ *Anglo-Normannico* more ſcribuntur, pro Oſƿalðeſlaga & Ƿulfeƿeſlaga, quæ ſecundum *Saxonicam* órthographiam ſcribere oportebat. Sic pro Ƿẏnſig & Æſcƿig, Ƿẏnſi & Æſcƿi *Anglo-Normannicè* ſcribuntur. Præterea in eo fingitur *Eadgarus* jactaſſe ſe *maximam partem Hiberniæ cum ſua nobiliſſima civitate* Dublinia *Anglorum regno ſubjugdſſe*, quod hiſtoricorum, qui de illo tamen, quæ fidem ſuperant, ſcribere ſolent, *nemo hercule, nemo* tradit. Se etiam *quadraginta & ſeptem monaſteria cum monachis, & ſanctimonialibus, conſtituiſſe* dicit rex; de quo tamen dubitandum eſt, cum [i] *Ethelredus* Abbas *Rievallenſis*, diligens rerum *Saxonicarum* ſcrutator, de illo ſic ſcribit: *denique per regnum Anglorum quadraginta conſtrui fecit monaſteria*: Et [k] *Joh. Brompton Ethelredo* poſterior *Eadgarum* ſuo tempore *pluſquam quadraginta monaſteria monachorum, & monialium* conſtruxiſſe, & reparaſſe ſcribit. Porro chartam *Harleyanum* poſt victoriam *Normannicam* ſcriptam fuiſſe, me judice, oſtendunt iſta, in quibus rex fingitur dicere ſe ſubjugaſſe *omnia regna inſularum oceani uſque Norregiam*, quam *Normannicorum* temporum phraſin, ne dicam quod *Normannicorum* temporum commentum eſſe interpolata illa in legibus S. *Eadwardi* II. [quas pſeudonymas infra eſſe probavi] tantum non evincunt; ſcilicet, [l] *inſulæ omnes uſque Norregiam, & uſque Daciam* pertinent ad coronam domini regis. Denique charta hæc, quæ videtur [m] 24ta. in chartarum Ec-

---

a PERIGRINANTIUM *Anglice* editorum part. 3. lib. 3. cap. 19. p. 619. *b* MARE CLAUSUM. cap. XII. p. 178. *c* MONACH. BRITANN. p. 58. 60. *d* EPIST. HIBERICARUM SYLL. p. 121. 163. *e* In præfat. ad commentariorum juris lib. 4. *f* Quod tabulâ expreſſum ad finem hujus diſſertationis ſpectare eſt. *g* Ut *Wynſigi* & *Wulfrici* Epiſcoporum. *h Turner* ab Italico *tornare*, legitur in vita S. *Margaretæ*, quæ *Normanno-Saxonice* deſcribitur Grammat. *Anglo-Saxonicæ* p. 224, &c. *i* X Script. col. 359. 55. *k* X Script. col. 868. 23. *l* Cap. 17. *m* Vide Catalogum librorum Septentrionalium qui eſt ad finem inſtitutionum Grammaticarum quas Edidi Oxoniæ in Quarto MDCLXXXIX.

cleſiæ

clesiæ *Wigorniensis* catalogo, quem ante LX annos texuit *G. Dugdalius*, eo nomine in suspicionem venit, quod *libertatum, & privilegiorum* instrumentum est, quo non tantum contra *expulsos conjugatos* clericos, & omne eorum persequendi jus monachi *Wigornienses* muniti erant; sed etiam quo omnia, quæ tum monasterium, tum ejus bona & regimen spectabant, *posita essent in sola manu, & potestate præpositi & monachorum*, quibus ab ipso Episcopo, & contra ipsum, ad Regem & Archiepiscopum appellandi jus per hoc diploma datum est. Quinetiam hac in charta *prior & Conventus Wigorniensis* concessas habuisse dicuntur easdem libertates, eademque jura omnia in tertia parte *Hundredi*, quod ab *Oswaldo* Oswaldeslaw [a] nuncupatum rex dicit, quas rex in isto hundredo ipsi *Oswaldo*, & successoribus Episcopis concesserat, i. e. *omnia, quæ rex ipse habuit.* cujus tamen rei nulla plane mentio in *indiciis* libertatum, & descriptionibus terrarum, *Hundredi de Oswaldeslawe*, quæ leguntur in libro censuali *Angliæ*, qui vocatur **Domesdaybook**; aut in codice *Cott.* qui inscribitur *Tiberius* A. 13. in quo quadruplex istius *hundredi* notitia habetur; scilicet fol. 33. b. 140. a. 142. a. & 144. b. Quibus omnibus in locis integra *Oswaldi* centuria, quæ ex CCC *hidis terræ* constabat, nulla parte excepta, cum juribus universis ad eam spectantibus absque omni prorsus monachorum mentione, ut Episcopi solius esse describuntur. Quapropter, SHOWERE, charta hæc, quam tanti fecerunt tot docti, qui linguæ, & antiquitatis *Saxonicæ* aut nullam, aut modicam tantum scientiam assecuti sunt, in commentis numeranda est, quæ, de Eadgaro monasticæ institutionis patrono, monachi ipsi scripserunt. Id genus sunt [b] fabellæ illæ de *latratu catulorum*, quem audivit rex in alvo matris inclusorum; de *vocibus* istis ex *collisione duorum pomorum* ortis, quas etiam à latratu continuo audivit, **well is thee**; denique de *urceo majori*, quem minorem aquis, quibus repletus erat, à se usque, & usque recedentem implere non potuit, quamvis ad id efficiendum totis viribus eum in gurgite persequeretur. Accedant fabulæ de S. [c] *Eltuco* regi Eadgaro apparente, & ablatam nolam repetente; de [d] *Corpore* ejus post multos annos incorrupto, è quo sanguis emanabat. Denique accedat, ne plura memorem, [e] *sermo* ejus ille fictus ad Archiepiscopum, & Episcopos, in quo conjugatos clericos ejiciendos decernit, & introducendos monachos: de quo sic [f] *H. Spelmannus*: *Interea non est prætereundum, vel scriptorem vel typographum valde hic errasse. Regem enim Eadgarum proavum suum atque abavum principes celeberrimos, quis nescivisse crediderit?* proavus, *inquit*, meus Eadwardus, ut scitis, omnem terram suam Ecclesiis decimavit. *Certe Eadwardus non proavus Eadgari fuit, sed avus. Nec hic terram suam Ecclesiis decimavit, sed avus ejus Æthelwulfus Eadgari abavus. --- & ubi ait,* sanctæ memoriæ atavus meus Aluredus, *in hoc etiam errat. Nam Aluredus proavus ejus fuit, non Atavus.*

Hæc, SHOWERE, de charta *Eadgari* R. exemplari, quæ amplissimi sui domini sumptibus æri insculpta, ad finem hujus dissertationis exhibetur.

Præterea, SHOWERE, legum *Saxonicarum* desideratur editio tertia, quæ prioribus longe emendatior, auctior, variisque lectionibus ornata, & annotationibus illustrata, à nemine, nisi *Saxonicæ* linguæ & antiquitatis scientissimo, quem cæterarum linguarum Septentrionalium etiam peritum esse oportet, expectanda est. Legum *Saxonice* conditarum primam editionem *Gulielmo Lambardo*, Maximo forensis togæ ornamento, debet orbis noster literarius. De quo *M. Parkerus* Archiep. *Cant.* in prefatione ad lectorem, quam *Ælfredi* R. rebus gestis à se in literis *Saxonicæ* formæ editis præmisit, sic scribit: "quibus de rebus, si quis forte degustare concupiverit, "*Gulielmi Lambardi* (viri sane eruditi, & in hospitio *Lincolniensi* inter legum consultos dome- "stici juris peritissimi) præfationem perlegat, & expendat, quam libro de veteribus *Saxonum* "legibus præfixit, quas nuper *Latinis* literis eleganter expressit. Ibi etenim nonnulla de in- "stituti sui ratione, atque consilio prudenter præfatus, demum (ut est in istiusmodi rebus per- "scrutandis sagaci certe ingenio & peracri) quorundam verborum vim, ac naturas subtiliter per- "secutus est. Quo in libro si se studiosius exercuerint ii, qui aut hujus linguæ notitiam, aut "vetustarum legum (quas reges antiqui sanxerunt) scientiam habere desiderant, sapienter meo "judicio facient, & inde non mediocre sibi ad eas quoque res percipiendas instrumentum, fa- "cultatemque comparabunt.

Leges *Saxonicæ* [sive ΑΡΧΑΙΟΝΟΜΙΑ *Lambardi*] denuò editæ, Cantabrigiæ, castigatiores prodierunt, an. M.DC.XLIV. cura, & opera *Abrahami Wheloci*, qui librum *Lambardi* ipsius manu plurimis in locis emendatum pro exemplari usus est, Verum de priscis *Anglorum* legibus, *Lambardi* librum non adeo emendatum edidit *Whelocus*, quin mendæ multæ in eo restent, quibus in tertia editione purgandus est. Imo nonnullis in locis mendas habet, qui in *Lambardi* codice sine mendis imprimuntur: ut in p. 55. linea 39. ubi pro Leopl legitur Leonte. Hæc obiter, SHOWERE, de legum *Saxonicarum* editionibus, quæ prodierunt, ut iter mihi aperirem ad ea dicenda, quæ in editione tertia tandem aliquando, quod sperandum, proditura ab aliquo Editore

---

a *In loco, quem ob ejus memoriam* Osƿaldes-lap *deinceps appellari placuit*: cum tamen non ob Oswaldi memoriam, sed ab Oswaldi *jurisdictione*, quæ *Saxonice* laᵹa dicitur, appellatum est hundredum istud Oswaldeslawe. b *Willelm. Malmsburiensis* de gestis RR. *Angl.* fol. 32. b. & x script. 135, 136. c X. script. 870, 7. d X. script. 870, 5. 2313, 28. e X. script. 360. f Concil. Vol. I. pag. 478.

præstanda sunt, qui eam talem publico dabit, qualem optat quidem literarius orbis, & ab eo expectaturus est.

Primo igitur codicis *Lambardi* textus *Saxonicus* cum [a] MSS. exemplaribus omnibus, quorum unius tantum fidem secutus est *Lambardus*, diligentissime ab editore nostro ob quatuor causas conferendus est; quum ut correctissimum eum emittat; tum ut variarum lectionum additione eum muniat & ornet; tum etiam ut verum ejus sensum, & verborum vim felicius in nova Latina versione aperiat; tum denique, ut illorum omnium additione, eum perfectum reddat, quæ in prioribus desiderantur.

De correcta istius libri denuo recudenda editione, variisque in ea lectionibus addendis, non opus est, ut quid amplius dicam. . Verum quoad novam *Latinam* versionem, quam LL. *Saxonicæ* tertio imprimendæ requirunt, censura, qua veterem notat in præfatione sua *Abrahamus Whelocus*, novæ illius, quam optamus, sine nostra animadversione magnam doctorum omnium expectationem SHOWERE non potest non commovere. Illi vero, qui LL. *Saxonicarum* in *Latinam* linguam conversionem novam præclare moliri & perficere cupit, danda imprimis opera est, ut, iis iterum iterumque lectis, fori, jurisque *Saxonici* vocabula propria, solemnesque formulas recte intelligat, recteque intellecta in idoneis verbis juris seu *Romani*, quod Civile; seu *Feudalis*, quod *barbarum* vocant, reddat. Id etiam illi quoad potest, in reddendis magistratuum, hominumque omnis ordinis nominibus observandum est; & de rebus ecclesiæ, personisque ecclesiasticis sicubi agatur, ibi juris canonici, & receptæ ecclesiæ dictiones ab illo studiose utendæ sunt. Ad umbilicum tandem perducta nova hæc versio, textusque LL. *Saxonicus* in parallelis columnis, altera è regione alterius per totum librum ob oculos opponenda sunt. Quibus, subducta lineola, in inferiori parte paginæ, barbaræ istarum LL. versiones, quotquot in *Johan. Bromptoni* Chronico imprimuntur, subjiciendæ sunt, ut quæ ad earum sensum assequendum non raro conducunt.

Quæ autem additionum nomine ad amplificandam novam hanc editionem accessura sunt, ea ex LL. *Saxonicarum* exemplaribus MSS. editor optime cognoscet. Quibus usus est exemplaribus *Lambardus* ex ejus præfatione dici haud facile potest. *Primum* enim ait, *Laurentium Noëlum priscas Anglorum Leges Saxonum Lingua, & literis conscriptas illi obtulisse, atque ut Latinas faceret flagitasse. Dein magna fide, & religione profitetur ex vetustissimis exemplaribus eas esse desumptas, quorum pleraque in R. D. Matthæi Cant. Archiepiscopi bibliotheca, alia aliorum in Librariis visenda superesse.* Quibus vero, aut quot exemplaribus cunque usus est, ab illo tamen aut casu omissa, aut consilio præterita nonnulla fuisse unus TEXTUS ROFFENSIS demonstrat. Codicem istum, cum in edendis LL. *Saxonicarum* tabulis operam navaret, An. M.D.LX.VIII. eum non vidisse, ex illis, [b] quæ in primæ paginæ margine scripsit an. M.D.LXXIII. certum est. Id etiam constat ex *itinerario* ejus *Cantiæ*, cui epigraphe **A Perambulation of Kent**, ab eo non ante AN. M.D.L.XX. scripto, & dein primum edito An. M.D.LXXVI. In hoc enim libro nonnulla è *Textu Roffensi* [c] citat, quæ illum consulto præteriisse in ΑΡΧΑΙΟΝΟΜΙΑ sua non possum induci, ut credam. Id genus sunt vetustissimæ omnium *Æthelberhti* R. qui S. *Augustini* in Christo è RR. numero primogenitus fuit, *tabulæ* LL. *Saxonicæ*, quas veras, & genuinas esse, aut verarum saltem compendium, nemo non, me judice, qui earum initium, quod *Latine* versum publicavit [d] *Hen. Spelmannus*, cum iis contulerit, quæ scripsit *Beda* Hist. Eccl. lib. II. cap. 5. lata quasi sententia pronuntiare debet. Id genus etiam sunt *Hlotharii* & *Eadrici* Regum Cantiæ leges, fol. 3. b. quas, cum istis *Æthelberhti* l. à celeberrimo sui temporis viro *Joh. de Laet* Antwerpensi *Latine* conversas, edendas hic censui, quum propter earum vetustatem, tum etiam quod nondum editæ sunt, tum denique ut nostros ad studium *Anglo-Saxonicæ* linguæ provocarem, quam externus, isque ob eruditionem insignissimus, & in controversia de origine gentium *Americanarum* H. Grotio superior, miratus, perinde ac *Græcam* & *Latinam* dicere non gravatus est. Harum legum ipsum autographum *Laetianum* mecum communicavit operis nostri fautor maximus *Ed. Gibson.*

Nobilissimo Amplissimo atque Doctissimo Viro, D. Henrico Spelmanno, *equiti, I. de Laet S. P. D.*

NE diutius institutum tuum, vir amplissime, morarer, omnibus aliis sepositis, leges illas Æthelberhti & Hlotharii, *&c.* Regum sum agressus explicare: minime mihi mirum videtur doctissimum virum D. Lambardum ab eis edendis & vertendis deterritum; sunt enim in iis quædam haud dubio scriptorum ignorantia aut negligentia perversa atque corrupta, de quibus sine MSS. codicum ope statuere difficile est: occurrunt & verba, quæ nondum alibi observavi, & quorum versionem conjectura assequi non potui: paucis ergo in medio relictis novam illis versionem adjeci; & præterea observationes aliquot, quæ rationem reddunt versionis, & obscuriora quædam explicant. voluissem sane ipsum MS. codicem Roffensem videre. Quæso ut hanc operam nostram boni consulas, & utere illa prout placuerit; neque enim ea sum confidentiâ, ut me vidisse putem

---

a De quibus Catalogum consulat curiosus lector. *b* Hæc supra citavimus. *c* Editionis secundæ p. 500. *d* Concil. Vol. I. p. 127. *e* Versionem istam *Johannis de Laet* nonnullis in locis, quos uncis notavimus, supplevimus, & emendavimus.

quæ

quæ tuos & aliorum oculos præterierunt. Mea autem opinione, hisce legibus nondum satis expeditis, lux major afferri posset, si denuo summa cura è MS. Roffensi describerentur: & impressionem earum differres in posteriorem locum. nam inter ruminandum, aliorum Regum leges haud dubio occurrent quæ ad harum priorum explicationem faciant, quæ nunc non veniunt in mentem: sin melius judicas suo ordine hasce, id est primo loco ponere, non difficile erit in observationibus ad alias leges hisce quoque mederi: Maximopere autem te hortor atque obsecro, ne editionem differas; bene enim de patriæ antiquitatibus mereberis. Quanquam autem de Lambardi diligentia nolim dubitare, tamen non puto præter rem fore adhuc diligentius inquirere in leges Offæ Merciorum Regis: aliaque fragmenta hisce legibus addere, quæ Jus spectant illorum temporum, qualia memini quædam in scedis tuis vidisse è Bibliotheca Cantabrigiensi descripta. Cæterum T. A. cum filiis suis & amicis plurimum salvere jubeo; deumque precor ut te adhuc dudum incolumem & florentem servet.

Si bene memini, vidi aliquando mentionem fieri Eirenarchæ à D. Lambardo editæ; illam si haberi potest equidem videre vellem.

Lugd. Batav. CIↃIↃCXL. *Calend. August. Gregor.*

Ðis syndon þa Domas ðe Æþelbirht cyning asette on Agustinus dæge :·

1. Godes feoh ⁊ ciricean XII gylde. Biscopes feoh, XI gylde. Preosts feoh IX gylde. Diacones feoh VI gylde. Clerices feoh III gylde. Ciric-friþ II gylde * M .... friþ II gilde.

2. Gif cyning his leode to him gehateþ. ⁊ heom mon þær yfel gedo. II bote. ⁊ cyning L scillinga.

3. Gif cyning æt mannes ham drincaeþ ⁊ þær man lysƿæs phaet gedo tƿi bote gebete.

4, Gif frigman cyninge stele IX gylde forgylde.

5. Gif in cyninges tune man mannan ofsleah L scill. gebete.

6. Gif man frigne mannan ofsleaþ cyning L scill to [c] drihtin beage.

7. Gif cyninges ambiht-smiþ oþþe [d] laad-rincmannan ofslehþ [e] . . duman leod-gelde forgelde.

8. Cyninges mundbyrd L scill.

9. Gif frigman freum stelþ III gebete ⁊ cyning age ꝥ ƿite ⁊ ealle þa æhtan.

10. Gif man ƿiþ cyninges maegden-man gelicgeþ L scill gebete.

11. Gif hio grindende þeoƿa sie XXV scill. gebete. sio þridde XII scill.

12. Cyningas fedesl XX scill. forgilde.

13. Gif on Eorles tune man mannan ofsleaþ XII scill. gebete.

14. Gif ƿiþ Eorles birele man gelicgeþ XI scill. gebete.

15. Ceorles mundbyrd VI scillingas.

16. Gif ƿiþ ceorles birelan man geligeð VI scill. gebete þære oþere þeoƿan L scætta, æt þære þriddan XXX scætta.

17. Gif man in mannes tun ærest geirneð VI scill. gebete. se þe æfter irneꝥ III scill. siþþan gehƿylc scilling.

Hæc sunt Judicia quæ Æthelbertus rex constituit Augustini diebus.

Dei peculium & Ecclesiæ duodecies emendetur. Episcopi peculium undecies emendetur. Sacerdotis peculium novies emendetur. Diaconi peculium sexies emendetur. Clerici peculium ter emendetur. Ecclesiæ pax bis emendetur. Monasterii pax duplici emendatione emendetur.

Si Rex populum ad se mandaverit [vocaverit] & ipsis ibi quis malefecerit, duplex emendatio, & Regi L solidi.

Si Rex in alicujus domo convivetur & ibi aliquis [a] damni quid fecerit, duplici emendatione emendet.

Si liber homo Regi furto auferat, [b] novena emendatione compenset.

Si in Regis villa quis aliquem occiderit L solid. emendetur.

Si quis liber aliquem occiderit, Rex L solid. pro dominio habeat vel recipiat.

Si Regii præfecti fabrorum aut pincernæ famulos occiderit moderatam, [f] popularem mulctam solvat.

Regis patrocinium violatum, L solid.

Si liber libero quid furto subducat, triplo emendet, & Rex habeat multam & omnia illius bona.

Si quis cum Regis virgine ancilla concubuerit, L solid. emendetur.

Si ea molens serva fuerit, XXV solid. emendetur. si tertiæ sortis, XII solid.

Regis fidicina [obsonatrix] XX solid. compensetur.

Si in patricii villa quis aliquem occiderit, XII solid. emendetur.

Si cum patricii bajula [pocillatrice] quis concubmat, XII solid. emendetur.

Plebeii patrocinium violatum, VI solid.

Si quis cum plebeii pocillatrice concumbat, VI solid. emendetur. altera serva L scættas, de tertia XXX scættas.

Si quis in alicujus villam primus ingrediatur, VI solid. emendetur. qui secundus ingreditur III solid. deinceps unusquisque solidum.

---

* Lege Munsteres ł Mynsteres. *a Vel* illegitimi, *aut* quod redimi possit. *b* Leges *Burgund.* dicerent; *in Novigildo reddat.* Tit. VIII. *c* Quia cum liber dominium non habeat, quod dominus capturus esset, rex accipit. *d* Quasi lad-rinc, convivii minister. *e* Meduman, ut 21. *f* Id est, non talem quasi in Regem ipsum peccasset.

‡Z 18. Gif

18. Gif man mannum ƿæpnum bebyreþ þær [a]ceas ƿeorð ⁊ man nænig yfel ne gedeð vi scill. gebete.

Si quis alicui arma accommodet, ubi rixa eſt, & nihil mali patretur, vi ſolidis emendet.

19. Gif ƿeg-reaf sy gedon vi scill. gebete.

Si in via publica rixa excitetur, vi ſolid. emend.

20. Gif man þon man ofsleþ xx scill. gebete.

Si quis aliquem occidat, xx ſolid. emendet.

21. Gif man mannan ofsleð medume leod-geld c scill. gebete.

Si quis aliquem occidat, [ordinaria mulcta] c ſolidis emendet.

22. Gif man mannan ofsleþ æt openum græfe xx scill. forgelde ⁊ in xl nihta ealne leode forgelde.

Si quis aliquem occiderit, [apud apertum ſepulchrum] xx ſolid. compenſet. Et intra xl noctes omnis compenſatio ſolvatur.

23. Gif bana of lande geƿiteþ ða magas halfne leod forgelden.

Si homicida patria exierit, cognati ejus mediam compenſationem ſolvant.

24. Gif man frigne man gebindeð xx scill. gebete.

Si quis ingenuum mercetur [vinxerit,] xx ſolid. emendet.

25. Gif man ceorles hlæf ætan ofslæþ vi scill. gebete.

Si quis plebæi [convictorem] occidat, vi ſolidis emendet.

26. Gif [b] læt ofslæþ þone selestan lxxx scill. forgelde.

Si .... occiderit optimum, lxxx ſolidis compenſet.

27. Gif þane oþerne ofslæþ lx scill. forgelde. þane þriddan xl scill. forgelde.

Si proximum occiderit, lx ſolid. compenſetur. tertium autem, xl ſolid. compenſet.

28. Gif friman edor-breche gedeþ vi scill. gebete.

Si liber oſtii aut ſepis aperturam fecerit, vi ſolidis emendet.

29. Gif man inne-feoh genimmeþ se man iii gelde gebete.

Si quis intus rem abſtulerit, is triplici compenſatione emendetur.

30. Gif friman edor gegangeð iv scill. gebete.

Si liber [ſeptum ſuperaverit,] iv ſolidis emendet.

31. Gif man mannan ofsleaþ agene scætte ⁊ unfacne feo gehƿilc gelde.

Si quis aliquem occiderit, proprio cenſu & proba pecunia quiſque compenſet.

32. Gif friman ƿiþ fries mannes ƿif geligeð his ƿere gelde abuge ⁊ oþer ƿif his agenum scætte begete ⁊ þæm oþrum [c]æt þam gebrenge.

Si liber homo cum liberi hominis uxore cubuerit, ejus capital redimat, & aliam fœminam ſuo proprio cenſu comparet, & illi alteri adducat, *vel* alterum ad ipſam inducat.

33. Gif man [[d]riht] [e]ham scyld þurh stingþ mid ƿeorþe forgelde.

Si quis .... tranſpunxerit, ſuo pretio compenſet.

34. Gif feax fang geƿeorþ l scætte to bote.

Si comæ prehenſio aut vulſio fiat, l ſcattæ ad emendationem.

35. Gif banes blice ƿeorþeþ iii scill. gebete.

Si [os appareat,] iii ſolidis emendetur.

36. Gif banes bite ƿeorþ iiii scill. gebete.

Si lædatur, iv ſolidis emendetur.

37. Gif sio uterre hion gebrocen ƿeorþeþ x scill. gebete.

Si id penitus ei rumpatur, x ſolidis emendetur.

38. Gif butu sien xx scill. gebete.

Si utrumque ſit, xx ſolidis emendetur.

39. Gif eaxle gelamed ƿeorþeþ xx scill. gebet.

Si auris mancata fuerit, xx ſolidis emendetur.

40. Gif oðer eare naƿiht gehereð xxv scill. gebete.

Si altera auris nihil audit, xxv ſolidis emendetur.

41. Gif eare of ƿeorþ aslagen xii. scill. geb.

Si auris abſcindatur, xii ſolidis emendetur.

42. Gif eare þyrel ƿeorþeþ iii scill. gebete.

Si auris perforetur, iii ſolidis emendetur.

43. Gif eare sceard ƿeorðeð vi scill. gebete.

Si auris mutiletur aut attondeatur, [ſecetur,] vi ſolidis emendetur.

44. Gif eage of [f]þe orþ l scill. gebete.

Si oculus erutus ſit, l ſolidis emendetur.

45. Gif muð oð eage ƿoh ƿeorðeð xii scill. gebete.

Si os aut oculus damno afficiatur, xii ſolidis emendetur.

46. Gif nasu þirel ƿeorþ ix scill. gebete.

Si natus perforetur, ix ſolidis emendetur.

47. Gif hit sio on hleore iii scill. gebete.

Si ſit tantum una membrana, iii ſolid. emend.

48. Gif butu þirelle sien vi. scill. gebete.

Si ambæ perforatæ ſint, vi ſolid. emendetur.

49. Gif nasu [g]ælcor sceard ƿeorð gehƿilc vi scill. gebete.

Si nares ſingulæ attondeantur, unaquæque vi ſolidis emendetur.

---

a Lege ceast. *b* Forſan *Homicida*, nam Lat *Cimbricè* eſt *exitium*, *interitus*, à verbo at lata, *perdere*. inde at lata lifið, *perdere vitam*. *c* Corruptè forſan pro æt ham. *d* Riht. ita Textus *Roffenſis*, ſed in evaneſcentibus literis, & ut videtur, à librario, errorem ſuum corrigente, tantum non obliteratis. locus autem ſic forſan reſtituendus eſt: gif man handscyld þurhstingð, *ſi quis ſcutum tranſpunxerit*. *e* Ham scyld autem retineri poteſt, quod ſignificat *ſcutum coriaceum*; hama enim vel ham, *Cimbrice* hamur, *corium*, *cutem*, *exuvias*, & ſecundario *tegmen* denotat. *f* Lege ƿeorþ. *g* Lege, ælce orsceared :.

50 Gif

50. Gif þirel weorþ vi. scill. gebete.

51. Se þe cin-ban forslæþ mid xx scill. forgelde.

52. Æt þam feower toþum fyrestum æt gehwilcum vi scill. se toþ se þanne bistandeþ iv scill. se þe þonne bi þam standeþ iii scill. ⁊ þonne siþþan gehwilc scill. gif spreac awirdeþ weorþ xii scill. gif wido-ban gebroced weorðeþ vi scill. gebete.

53. Se þe earm þurh stingþ vi scill. gebete. Gif earm forbrocen weorþ vi scill. gebete.

54. Gif þuman of aslæþ xx scill. Gif þuman nægl of weorðeþ iii scill. gebete. gif man scyte-finger of aslæþ viii scill. gebete. gif man middle-finger of aslæþ iv scill. gebete. gif man gold-finger of aslæþ vi scill. gebete. gif man þon litlan-finger of aslæþ xi scill. gebete.

55. Æt þam neglum gehwylcum scill.

56. Æt þam [b] læresten wlite-wamme iii scill. ⁊ æt þam maran vi scill.

57. Gif man oþerne mid fyste in naso slæþ iii scill.

58. Gif dynt sie scill. gif he heahre handa-dyntes onfehþ scill. forgelde.

59. Gif dynt sweart sie buton wædum xxx scætte gebete, gif hit sie binnan gehwilc xx scætta gebete.

60. Gif hrif wund weorðeþ xii scill. gebete. gif he þurh þirell weorðeþ xx scill. gebete.

61. Gif man gegemed weorðeþ xxx scill. gebete.

62. Gif man cear wund sie iii scill. gebete.

63. * Gif man gekyndelice lim awirdeþ þrym leud geldum hine man forgelde. gif he þurh stinþ vi. scill. gebete. gif man in bestinð vi scill. gebete.

64. Gif þeoh gebrocen weorðeþ xii scill. gebete. gif he healt weorþ þær motan freond seman.

65. Gif rib forbrocen weorþ iii scill. gebete.

66. * Gif man þeoh þurh-stingþ stice gehwilc vi scill. gif ofer ynce scilling. æt twam yncum twegen. ofer þry iii scill.

67. Gif wælt wund weorðeþ iii. scill. gebete.

68. Gif fot of weorðeþ l scill. forgelde.

69. Gif seo micle ta of weorðeþ x scill. forgelde.

70. Æt þam oþrum taum gehwilcum healf gelde. alswa æt þam fingrum is cwiden.

71. Gif þare mycclan taan nægl of weorðeþ xxx scætta to bote, at þam oþrum gehwilcum x scættas gebete.

72. Gif fri wif loc bore † leswæs þwæt gedeþ xxx scill. gebete.

73. Mægþ bote sy swa friges mannes.

74. Mund þare betstan widuan eorlecundre l scill. gebete. þare oþre xx scill. þare þridan xii scill. þare feorþan vi scill.

Si perforentur, vi solidis emendetur.

Qui menti os abscinderit, xx solidis compenset.

Pro quatuor dentibus prioribus, pro singulis vi solidis; [a] dente qui tunc proximus est, iv solidis; pro eo qui tunc juxta stat, iii solidis; & deinceps singulis solid. si elocutio deterior fiat, xii solidis; si maxilla fracta fuerit, vi solidis emendetur.

Qui brachium pertundit, vi solidis emendet. si brachium fractum fuerit, vi solid. emendetur.

Si pollex abscindatur, xx solidis; si pollicis unguis abscindatur, iii solidis emendetur. si quis sagittarium digitum abscidit, viii solidis emendetur. si cui medius digitus præscindatur, iv solidis emendetur. si cui annularis digitus præcisus, vi solid. emendetur. si cui minimus digitus præcidatur, xi solidis emendetur.

Pro unguibus singulis solid.

Pro minima formæ deformatione iii solid. & pro majore vi solid.

Si quis alteri pugno nasum verberet, iii solidis.

Si plaga [vibex] sit, solid. si elata manu plagam exceperit, solid. compensetur.

Si plaga [vibex] nigra sit extra vestes, xxx scættis emendetur. sin sit intra vestes similibus xxx scættis emendetur.

Si diaphragma vulneretur, xii solid. emendet. sin autem perforatum fuerit, xx. sol. componatur.

Si quis .... fuerit, xxx solidis emendetur.

Si quis .... vulneratus sit, iii solid. emendetur.

Si cui genitale membrum corrumpatur, [lædatur,] triplici æstimatione populari illi compensetur. si pertusum sit, vi solid. emendetur. sin quis circumciderit, [inciderit,] vi solid. emendetur.

Si femur ruptum fuerit, xii solidis emendetur. si claudus fiat, debent amici arbitrari.

Si costa rumpatur, iii solidis emendetur.

Si cujus femur omnino pertundatur, pro unoquoque vulneris orificio, vi solid. si supra pollicem penetret, sold. pro duobus pollicibus duos. supra tres, iii solid.

Si [vertebra] vulneretur, iii solid. emendetur.

Si pes amputetur, l solid. compensator.

Si major digitus pedis amputetur, x solidis compensator.

Pro cæteris digitis pedis singulis dimidium pretii, sicuti de digitis manus dictum fuit.

Si majoris digiti pedis unguis amputetur, xxx scætt. ad emendationem. pro singulis aliis, x scætt. emendetur.

Si liberæ fœminæ capillatæ inhonesti quid fecerit, xxx solidis emendet.

Virginis aut virginitatis compensatio sit ut liberi hominis.

Patrocinium violatum potioris viduæ patritiæ sortis, l solid. emendetur. secundariæ, xx solid. tertiæ sortis, xii solid. quartæ sortis vi solid.

---

[a] Pro dente vero qui proximus est. pro eo vero qui juxta stat. [b] Lege læstan. * Vid. leg. Aluredi 40. * Vid. leg. Aluredi xl. † Vid. legem iii.

75. Gif man ƿiduan unagne genimeð II geld seo mund sii.
76. Gif man mægþ gebigeþ ceapi geceapod sy. gif hit unfacne is. gif þonne facne is ef þær æt ham gebrenge ⁊ him man his scæt agefe.
77. Gif heo cuic bearn gebyreþ. healfne scæt age. gif ceorle ær sƿilteþ.
78. Gif mid bearnum bugan ƿille. healfne scæt age.
79. Gif ceorl agan ƿile. sƿa an bearn.
80. Gif hio bearn ne gebyreþ. *fædering fioh agan ⁊ morgan-gyfe.
81. Gif man mægþ man nede genimeþ. þam agende L scill. ⁊ æft æt þam agende sinne ƿillan æt gebicge.
82. Gif hio oþrum men in sceat [a]beƿyddod sy XX scill. gebete.
83. Gif gængan geƿorðeþ. XXXV scill. ⁊ cyning XV scill.
84. Gif man mid esnes cƿynan geligeþ. becƿicum ceorle. II gebete.
85 Gif esne oþerne ofslea unsynnigne ealne ƿeorþ forgelde.
86. Gif esnes eage ⁊ foot of ƿeorðeþ aslagen. ealne ƿeorþ hine forgelde.
87. Gif man mannes esne gebindeþ VI scill. gebete.
88. [b]Ðeoƿæs ƿeg-reaf se III scill.
89. Gif þeoƿ steleþ II gelde gebete.

Si vir viduam non sui juris capiat, is compensét patrocinium violatum.
Si vir virginem mercatus sit, pretio emta sit, si sine dolo factum sit. Sin autem dolus subest, postea domum reducitor & illi suum peculiũ reddatur.
Si ipsa vivum fœtum pepererit, medietatem bonorum habeat, si vir ante moriatur.
Si cum liberis recedere velit, dimidiam partem facultatum habeat.
Sin maritus habere velit [liberos,] sicuti unus liberorum.
Si ipsa prolem non pepererit, alimenta habeant & dotem nuptiarum causa datam.
Si quis virginem per vim ceperit, possessori L solid. & post tamen secundum possessoris voluntatem, redimat eam.
Si illa alteri viro .... desponsata sit, XX solid. emendet.
Si .... fiat, XXXV solid. & Regi XV solid.
Si quis cum servi [uxore] concubuerit, vivente marito, duplo emendet.
Si seruus alterum occiderit innocentem, omnibus facultatibus compensato.
Si servi oculus eruatur, aut pes amputetur, omni valore compensator.
Si quis alicujus servum vinciat, VI solidis emendet.
Servi in via rapina sit, III solid.
Si servus furetur, duplo emendent.

Thir syndon þa domas þe Hloþhære ⁊ Eadric Cantƿaro-cyningas asetton.

Hæc sunt judiciorum decreta, quæ Hlotharius & Eadricus, Cantuariorum Reges, statuerunt.

Hloþhære ⁊ Eadric Cantƿara cyningas asetton þa æ þa þe heora aldoras ær geƿorhton þyssum domum þe hyr efter segeþ.

Hlotharius & Edricus Cantuariorum Reges statuerunt leges has, quas ipsorum seniores ante statuerant, eorũ judiciorũ quæ post hæc edicũtur.

1. Gif mannes esne eorlcundne mannan ofslæþ. þane þe sio þreom hundum scill. gylde. se agend þone banan agefe. ⁊ do þær þrio man ƿyrþ to.
2. Gif se bana oþbyrste feorþe manƿyrþ he to gedo. ⁊ hine [c]gecenne mid godum æƿdum ꝥ he þane banan begeten ne mihte.
3. Gif mannes esne frigne mannan ofslæþ þane þe sie hund scill. gelde. se agend þone banan agefe. ⁊ oþer manƿyrþ þærto.
4. Gif bana oþbyrste. tƿam manƿyrþum hine man forgelde. ⁊ hine gecænne mid godum æƿdum ꝥ he þan banan begeten ne mihte.
5. Gif frigman mannan forstele. gif he eft cuma [d]ær melda secge an andƿearde. gecænne hine gif he mæge. hæbbe þare [e]freora rim æƿda manna. ⁊ ænne mid maþe. æghƿilc man æt þam tune þe he to hyre. gif he ꝥ ne mæg gelde sƿa he [f]gono hage.
6. Gif ceorl acƿyle be libbendum ƿife and bearne. riht is ꝥ hit ꝥ bearn modder folgige.

Si cujusquam servus patritiæ sortis virum occidat, tunc sit CCC solid. compensatio, & dominus homicidam tradat, & præstet trium hominum valorem.
Si Homicida evaserit, quartum viri valorem adjiciat, & ipsi manifestet probis juramentis quod homicidam tenere non potuerit.
Si alicujus servus liberum hominem occidat, tunc sit C solid. compensatio. Dominus homicidam tradat, & viri pretium adjiciat.
Si homicida evadat, duplex viri pretium persolvatur, & ei manifestet probis juramentis, quod homicidam tenere non potuerit.
Si ingenuus hominem furetur, si postea venerit antequam accusator poscat responsum, purget sese si possit: habeat ibi quatuor consacramentales, & unum conjuratorem: quenque in villa ad quam pertinet. si hoc non possit, luat sicut [in ejus potestate est.]
Si vir moriatur viventibus uxore & prole: jus est ut proles matrem sequatur: & uni suo-

* Leg. foedering. *a* Id est, beƿeddod. *b* Leg. þeoƿes. *c* Vel *purget se*. *d* Steor in textu *Roffens.* hinc forsan steormelda, quasi styrmelda, *qui in lite orta criminis accusatum persequitur.* *e* Leg. feora. *f* Leg. geonhage, *in ejus potestate est.*

⁊

⁊ him man an his fæderinges magum ƿilsumne, beƿigean [a] gefelle his feoh to healdenne oþ ꝥ he x ƿintra sie.

7. Gif man oþrum man feoh forstele. ⁊ se agend hit eft ætfo. geteme to cynges sele gif he mæge. ⁊ þane æt gebringe þe him sealde. gif he þæt ne mæge læte an and fo se agend to.

8. Gif man oþerne sace tihte. ⁊ he þane mannan mote [c] anmedle oþþe anþinge, symble se man þam oþrum byrigean geselle. ⁊ þan riht aƿyrce þe to hiom cantƿara deman gescrifen.

9. Gif he þanne byrigan forƿærne XII. scill. agylde þam cyninge. ⁊ sio se sace sƿa open sƿa hio ær ƿas.

10. Gif man oþerne tihte siþþan he him byrigan gesealdne hæbbe. ⁊ þonne ymb 3 niht gesæcen him sæmend. buton þam ufor leofre sio þe þa tihtlan age. siþþan þan sio sace gesemed sio. an seofan nihtum se man þam oþrum riht gedo. [d] gecƿince an feo oþþe an aþe. sƿa hƿæþer sƿa him leofre sio. gif he þonne ꝥ nylle. gelde þonne c. buton aþe. siþþan ane neaht ofer ꝥ gesem bie.

11. Gif man mannan an oþþes [e] flette mansƿara hateþ oþ hine mid bismærƿordum scandlice græte. scill. agelde þam þe ꝥ flette age. ⁊ VI scill. þam þe he ꝥ ƿord to gecƿæd. ⁊ cyning XII scill. forgelde.

12. Gif mon oþrum steop asette. þær men drincen buton scylde an ealdriht. scill. agelde þam þe ꝥ flet age. ⁊ VI scill. þam þe man þon steap asette. ⁊ cyning XII scill.

13. Gif man ƿæpen abregde þær man drincen. ⁊ þær man nan yfel nedeþ. scill. þan þe ꝥ flet age. ⁊ cyning XII scill.

14. Gif ꝥ flet geblodged ƿyrþe. forgilde þem man his mundbyrd. ⁊ cyning L scill.

15. Gif man cuman feormeþ III niht an his agenum hame. cepeman oþþe oþerne þe sio ofer mearce cuman. ⁊ hine þon his mete fede. ⁊ he þon ænigum man yfelgode. se man þan oþerne æt rihte gebringe. oþ riht fore-ƿyrce.

16. Gif Cantƿara ænig in Lunden ƿic feoh gebicge. hæbbe him þon tƿegen oþ þreo unfacne ceorlas to geƿitnesse. oþ cyninges ƿic gerefan. gif hit man eft æt þam man in cænt ætfo. þon tæme hi to ƿic to cynges sele to þam man þe him sealde. gif he þane ƿite ⁊ æt þam teame gebrengen mæge. gif he ꝥ ne mæge. gecyþe þanne in ƿiofode mid his geƿitena ænum, oþe mid cyninges ƿic gerefad. ꝥ he ꝥ feo undeornunga his cuþan ceape in ƿic gebohte. ⁊ him man þan his ƿeorþ agefe. Gif he þanne ꝥ ne mæge gecyþan mid rihtre canne. læte þonne an. ⁊ se agend to fo.

rum paternorum cognatorum voluntario [b] fide jubeatur ejus bona servatum iri, donec decennis fuerit.

Si quis alterius viri bona furetur, & proprietarius id postea arripiat, vadiet ad Regis tribunal si potest, & ibidem adducat illum qui ipsi tradidit. si hic non possit [protinus cedat, & proprietarius vel dominus accipiat.]

Si quis alterum criminis postulet, & tunc ipsum ad conventum vocet aut citet: continuo is alteri fidejussores det, & tunc rectum faciat quod ipsi Cantuarii judices imponent.

Si autem fidejussores dare negligat, XII solid. luat Regi; & sit lis integra, uti ante fuit.

Si quis alterum violenter persequatur postquā illi fidejussores dedit, & hunc intra III noctes requirat sibi arbitrum: sine quo superior potius erit ille, qui accusatur. postquam ergo lis compromissa est, post septem noctes ipse alteri rectum faciat. Placet illum in pecunia aut juramento, utrum ipsi magis placuerit, sin autem id nolit, solvat tunc c sine juramento, postquam una non supra condictum fuerit.

Si quis aliquem in alterius area per virum vocet, aut ipsum ignominiosis verbis inhoneste compellet, solid. solvat ei qui aream possidet: & VI solid. ei in quem hoc verbum dixit, & Regi XII solid. persolvat.

Si quis alterum supplantet ubi homines potant, sine culpa antiqui juris, solid. persolvat ei cujus area est, & VI solid. ei qui supplantatus est, & Regi XII solid.

Si arma destringat, ubi homines potant, & ibi nihil malefaciat, solid. ei cujus area est, & Regi XII solid.

Si area cruentetur, persolvat viro illi suam pacem violatam, & Regi L solid.

Si quis advenam hospitio accipiat III noctibus propria sua domo, mercatorem aut alium, qui extra limites advenerit, & eum ibi suo cibo alat, & is tum alicui malefecerit, is alterum judicio sistat, aut rectum pro ipso faciat.

Si Cantiorum quis in Londinensi urbe quid rerum emat. habeat sibi tunc duos aut tres probos plebeios testes, aut Regis urbis præfectum. si id postea apud ipsum in cantio capiatur, tunc provocet in urbe ad Regis salam eum qui ipsi id tradidit. modo eum noverit & ad provocationem adducere posset. si autem hoc non posset, profiteatur tunc coram altari cum suorum testium uno, aut cum Regis urbano præfecto, quod rem illam [f] *sine noxa suo sensu* pretio in urbe emerit, & ei tunc pretium reddatur. Sin autem id non potest profiteri bona conscientia, cedat tunc eam, & verus proprietarius accipiat.

Ad has leges accedere ordine debent illæ *Withredi* R. quas è Textu *Roffensi. Latio* donatas edidit *H. Spelmannus*, concil. Vol. I. p. 194. Accedere etiam possunt, quæ *Withredi* Leges sequuntur in istius codicis fol. 7. ab his verbis * Ðeofonfealde gyfa: ad ista, þam gefæprcipe :-

---

a Lege gefelle. *b* *Aut* fidejussores det. *c* *Latino-barbare* admallet. *d* Gecpime in textu *Roffensi*. *e* *Conclave*, *cœnaculum*, *cubiculum*, *interior pars domus*. *f* *Palam*, *illo conscio*. * Vide *Hen. Spelmannum*, Concil. Vol. I. pag. 406, 407.

Deſiderantur etiam in impreſſis *Inæ* R. legibus, *Codicis Roffenſis* cap. CXXI. quod fol. 31. b. ſic incipit: ƿe cƿæðon be þam blaſeꞃum, *&c.* Et ſic explicit, fol. 32. b. ⁊ ꝼeopeꞃꞇıᵹ ꝼulboꞃenꞃa þeᵹena:. In impreſſis quoque *Æthelſtani* R. Legibus deſiderantur haud pauca, quæ ſupplenda ſunt ex hujus codicis fol. 38. ab iis quæ ſequuntur verbum ᵹeaꞃman, ad finem fol. 39. b. In impreſſis *Æthelredi* R. Legibus deſunt illæ, quas WANETINGI tulit; habentur autem *Saxonicè* hujus cod. fol. 48, *&c.* & *Latino-barbare* in *Chronico Joh. Brompton, X Script.* col. 695. Neque prætereunda eſt, me judice, à LL. *Saxonicarum*, quiſquis hic erit, editore, vetus illa *Latina* verſio LL. *Canuti* R. quæ habentur in hujus cod. fol. 58. & deinceps. Neque quæ leguntur à fol. 63. ad rubricam in fol. 80. Quamvis iis ſimilia in *Canuti* R. Legibus politicis quæ editæ ſunt, leguntur.

Ad locupletandam etiam Legum *Saxonicarum* novam editionem accedere maxime debent JUDICIA CIVITATIS LUNDONIÆ, quæ *Saxonice* leguntur in ejuſdem cod. fol. 88. & *Latino-barbare* in chron. *Joh. Brompton* X Script. col. 852. Accedant etiam quæ *Saxonice* † ſcripta ſunt de antiqua quadam lege, & conſuetudine *Anglorum*, fol. 93. a. Cum antiqua eorum *Latina* tranſlatione, fol. 79. b. quæ conferenda eſt cum alia verſione *Latino-barbara*, quam è regio codice deſcriptam edidit *H. Spelmannus*, concil. Vol. I. p. 406. Denique neque prætermittendæ ſunt inſtitutiones illæ, ſeu Leges *Willelmi I.* R. quæ habentur in hujus cod. fol. 87. ſub rubrica, *Willelmus* cẏnınᵹeꞅ aꞅeꞇnẏꞅꞅe; quas *Latinas* factas publicavit *Abrahamus Wheloc.* in ſua ARCHÆONOMIÆ editione, p. 172. Maxime etiam ad amplificandam ornandamque legum *Saxonicarum* editionem accedere debent * Leges, quas *Gulielmus* I. *Gallo-Normannice* latas promulgavit, propterea, SHOWERE, quod è Regum *Anglo-Saxonicorum* legibus maxima ex parte collectæ, ac deſumptæ ſunt. Maxima, inquam, ex parte; quòd quædam novæ eſſe videntur, ut XIX. *de muliere vi compreſſa.* XXXVII. *de adultera à patre deprehenſa.* XL. *de relevio eorum, qui fundum ad cenſum tenent.* Quædam etiam ſunt, quarum nulla plane veſtigia, in Legibus *Saxonicis*, quæ ad nos ſuperſtites venerunt, diſcerni poſſunt; ut XXXVIII. *de jactu mercium è navi ob juſtum mortis metum.* Quæ tamen Lex, ut & id genus aliæ, novæ non niſi temere dicendæ ſunt, quod Legum *Saxonicarum*, quas, jubente *Willelmo*, *ſapientes Angliæ* recognoverunt, haud exigua forſan pars partim *Anglo-Normannorum* incuria, quibus *Saxonica* contemptui fuerunt; partimque Bibliothecarum interitu perdita, & conſumpta eſt. *Hen. Spelmannum* rogavit *Joh. de Laet*, ut in Leges *Offæ* R. *Merciorum* diligentius inquirere vellet; quem rogare etiam fruſtra poſſet, ut in Bibliothecis quæreret codicem *S. Edwardi* R. & Confeſſoris, in quo tanquam in pandectis omne jus *Anglorum* antiquum collectum eſſe traditur. E legibus autem *Angliæ*, quas *Willelmus* expugnatis *Anglis* conceſſit, quaſdam immutatas, quaſdam vero magis minuſve mutatas, & emendatas pro arbitrio ſuo dedit. Prioris generis ſunt XLVI. & XLVII. *de hoſpitibus, & famulis*; quæ ex cap. 25 LL. Politicarum *Canuti* R. ſumptæ ſunt; ut & XLII. *de namio capiendo*, quæ invariata legitur in cap. 3. LL. Pol. *Canuti* R. quod in ſuperioribus obſervavimus.

Poſterioris generis ſunt, I. *de pace Eccleſiæ*, quæ cum LL. *Inæ* R. cap. 5. LL. *Aluredi* R. cap. 2. LL. Pol. *Canuti* R. conferenda eſt. III. *de pacis publicæ violatoribus*, in aliquibus convenit cum cap. 12, 13, 14. LL. pol. *Canuti* R. XII. *de vulneribus*, & *plagis*; & XIII. *de membrorum præciſorum æſtimatione*, in multis cum cap. 40. LL. *Aluredi*, *de vulneribus*, conſentiunt. XV. *de corrupto judice*, tantum quoad pœnam ſtatutam differt à tertio cap. LL. *Eadgari*, *De judicio iniquo.* In XVIII, & XX. *de denario S. Petri*, cum emendationibus denuo quaſi promulgatur. LL. *Eadgari* R. cap. 4. be þon heoꞃþ-penınᵹe:. XXII. XXIII. XXIV. & XXIX. *de Comitis, Baronis, Valvaſoris & villani relevio*, eadem pene ſtatuunt, ac cap. 69 LL. politicarum *Canuti* R. *de hereotis.* In XLI. *de judiciis*, eadem fere ſanciuntur, ac in 2, & 5, capp. LL. *Eadweardi* R. quorum *illud* inſcribitur, Be þone þe oꞃꞃum ꞃıhꞇeꞅ ƿẏꞃnð:. *hoc*, Be ᵹeꞃeꝼan þe mıð ꞃıhꞇe ne amanıᵹe:. XLIII. *de re non emenda ſine teſtibus*, plane compendium eſt cap. 22 LL. Pol. *Canuti* R. *de rebus ſine teſtimonio non emendis.* XLIV. pariter idem ſtatuit, ac in iiſdem verbis, ac iſtius capitis quæ finem verſus ſic incipiunt: ⁊ uꞅ ne þẏnᵹeð nan ꞃıhꞇ:. XLVIII *de latronibus*, in compendium redegit, quæ in cap. 28. LL. Pol. *Canuti* R. pluribus verbis ſtatuuntur.

Qui Legum *Saxonicarum Codd.* vel feſtinanter percurrere velit, illi hæc obſervare obviam erit. Qui vero legibus *Angliæ* vetuſtis denuo publicandis operam feliciter navare cupit, ab eo Leges *Normannicæ Willelmi* C. cum *Saxonicis* ſumma cum diligentia conferendæ ſunt; quod illarum depravati librariorum incuria, inſcitiaque, & obſcuri facti loci, quos ſe non aſſecutum eſſe potuiſſe confeſſus eſt vir maximus *Joh. Seldenus*, non niſi harum accedente luce intelligendi, & *Latino* ſermone transferendi ſunt.

Præterea ob dictam rationem Legibus *Saxonicis* adjiciendas puto *Pſeudonymas* iſtas *Latine* ſcriptas

---

† Eduntur hæc *Saxonice* cum *Anglicana* verſione à *Gulielm. Lambardo* in *itinerarii* ſui *Cantiæ* ed. ſecund. p. 500. & in p. 519. Vol. I. libri cui titulus; **The treaſury of ancient and modern times.** * Editæ ſunt hæ leges cum *Latina* verſione à *Joh. Seldeno*, in notis ſuis ad *Eadmerum*, p. 173. dein earum ſpecimen edere voluit *H. Spelmannus*, concil. Vol. I. pag. 624. Eas poſtea cum verſione *Latina Seldeni* recudit *Abrahamus Whelocus*, in ſuâ *Archæonomiæ Cantabrigienſi* editione. Denique abſque verſione eas edidit Hiſt. *Croilandenſis* editor Oxonienſis, p. 88.

Eadwardi

Eadwardi R. *Confessoris* nuncupati, quas à *Sapientibus Angliæ* recensitas, & selectas, *Anglis* suppliciter petentibus dedisse fertur victor *Willelmus* I, *Pseudonymas* dico, tum quod neque leges sunt, neque leges *Eadwardi*, neque leges quas *sapientes Angliæ* selegerunt, neque denique leges, quas debellatis *Anglis Willelmus* concessit. Primo enim non leges eas esse constat, sed *Institutiones*, vel *commentarios* juris *Anglo-Normannici*, quos * aliquis juris, quod post victoriam *Normannicam* obtinuit, peritus *Latino barbare* scripsit, seu in suum privatum, seu in publicum eorum usum, qui iis in temporibus ad studium juris animos appellebant. Id ostendunt haud pauca capitula, quæ more *commentariorum* prorsus scribuntur: ut & XVI. *de inventione murdri.* XX. *de Friburgis.* XXXIII. *de hundredis, & wapentachiis.* XXXIV. *de trithingis, & ledis.* XXXV. quod inscribitur *de greve*, in paragrapha, cui epigraphe, *Lex Noricorum & Danorum in Britannia*, editionis *Cantabrigiensis* p. 149. In his capitulis non modo termini juris explicantur pro commentariorum more, sed multæ res gestæ regum, plane ut in commentariis, traduntur. Secundo non leges eas *Eadwardi* esse constat, quòd immane quantum à legibus illis *Normannice* conscriptis differunt, quæ leges, & consuetudines *Eadwardi* R. esse dicuntur. Tertio neque leges esse possunt, quas, ut epigraphe præ se fert, *Sapientes Angliæ* suis legibus eruditi *Willelmo* R. patefecerunt. Id plus satis probant falsæ illæ, & ridiculæ vocabulorum forensium juris *Saxonici* explicationes, quæ à sapientibus, & jurisperitis *Anglorum*, qui regnante *Willelmo* forte floruerunt, plane abjudicandæ sunt. Istiusmodi est notatio WAPPENTACHII, cap. 33. *Anglice enim ARMA* ƿÆPNU, *& TACCARE confirmare, quasi ARMORUM CONFIRMATIO, vel ut magis expresse secundum linguam Anglicam* WAPPENTAC *ARMORUM TACTUS EST*, ƿÆPNU *enim ARMA sonant*; TAC *TACTUS EST.* Sic cap. † 35, *Videtur etiam quibusdam* GREVE *vocabulum esse nomen compositum ex Anglico* GRIÐ, *&* VÆ *Latino.* GRIÐ *enim PAX est*, VÆ *MISERIA, domino attestante, qui dicit VÆ TIBI BETHSAIDA.* GREVE *igitur ideo dicitur, quod jure debebat* GRIÐ, *i.e. pacem ex illis facere, qui patriæ inferunt* VÆ, *id est, miseriam, vel malum.* Hæccine autem *Anglorum* quisquam *sapiens* ut scriberet, adeo stultus esse potuit? Sic in paragrapha, quæ inscribitur LEX NORICORUM: *rex Eadwardus Eadgarum filium eorum secum retinuit, & pro filio nutrivit, & quia cogitavit ipsum hæredem facere, nominavit* ÆTHELINGE *quod nos dicimus* DOMICELLUM. i.e. DOMICELL. *sed nos indiscrete de pluribus dicimus, quia Baronum filios vocamus* DOMICELLOS, *Angli vero nullos nisi natos regum. Quod si expressius volumus dicere, in quadam regione Saxoniæ* LING. *IMAGO dicitur*, ATHEL *Anglicæ NOBILIS est, quæ conjuncta sonant NOBILIS IMAGO.* Hæc autem, SHOWERE, pro solertia tua dic an *Anglo-Saxone* quoquam sapiente, vel *Anglo-Normanno* quodam *Saxonicæ* linguæ, & antiquitatis maxime ignaro auctore scripta esse potuerunt? Denique neque has *leges* esse, quas *Willelmus Anglis*, victor scilicet victis, concessit, ex his constat, quæ in cap. 11. leguntur: *Et hanc libertatem tenuit Anglorum Ecclesia usque ad tempus Willelmi regis junioris.* Post tempora ergo *Willelmi* II. floruit, quisquis ille fuit, qui has pseudonymas leges collegit, digessit, & paraphrastice explicationibus & historiolis explanatas edidit. Quas tamen, SHOWERE, justitiarius quidam *Angliæ*, haud vulgaris ingenii, nec obscuri nominis vir, cui tecum anonymo non ita pridem controversia fuit, ad *Duodecimviros*, quos *grandem juratam*, vel *inquestam magnam* vocamus, in publicis *Assizarum* comitiis Wigorniæ de tribunali pro more dicens, ut veras, & genuinas *Eadwardi* R. leges, quas *Willelmus Anglis* à sapientibus eorum collectas dedit, citavit; ex cap. 17. probare pro virili suo nisus priscis *Anglis* reges suos de statu regio dejicere licuisse, quotquot potestate regia, in subvertendis populi libertatibus, pro arbitrio agentes contra jus fasque abuterentur. Itidem anonymus quidam auctor, egregio quidem à natura instructus ingenio, qui ante aliquot annos librum edidit, cui titulus **the Calends of May**, ex pseudonymis istis *Eadwardi* R. legibus, quas vetustatis ignarus veras esse credidit, perperam contendit in publicis regni comitiis, quæ veteres *Angli*, ut in istis legibus false traditur, FOLCMOT vocabant, semel quotannis in *Calendis Maiis*, tanquam in annuo parliamento convenire esse solitum populum *Angliæ*, scilicet regni principes, episcopos, magistratus, liberosque homines, ad consulendum de communi salute, de pace, de bello, & utilitate publica promovenda. In libro etiam suo multa ridicule scripsit de FOLCMOTE *Anglo-Saxonum*, & de campanis istis commentitiis, quas MOT-BELLE vocabant, iis deceptus (ut videtur) quæ in cap. 35 leguntur in Italicis, quos vocant, characteribus tam in *Cantabrigiensi*, quam *Daiiana* editione descripta, ut interpolatoris additamenta esse constaret. Hæc obiter observanda duxi, SHOWERE, ut non uno exemplo certior scires linguæ & antiquitatis *Saxonicæ* notitiam omnibus *Anglis*, ut ut eruditione, & ingenio præstantibus, utilem esse, jurisque præsertim studiosis quodammodo necessariam, ne *Angliæ* antiqui juris primordia ignorantes, quæ gravitate jurisconsultorum, quidni dicam, quæ honorabili toga forensi, imo quæ tribunali ipso & purpura judicum haud digna sunt, aliquando scribant, aut loquantur.

---

* R. *Houeden* in Annal. part. poster. fol. 342.b. leges istas, quas *Pseudonymas* voco, à *Ranulpho de Glanvilla*, quem *Henricus* II. *summum Justitiarium* totius *Angliæ* constituit, conditas fuisse tradit.

† In hoc etiam cap. *Grevam* confundit cum *Ealdormanno*, quod plane ostendit, sapientibus Anglis auctoribus, has dictas leges conditas non fuisse.

Ob eandem etiam rationem legibus *Saxonicis* accedere debent leges *Henrici* I. per quas, Showere, intelligo non tantum genuinas illas, quas inaugurationis die corona redimitum in forma *chartæ*, ſive literarum patentium, illum populo conceſſiſſe tradit *M. Pariſius*; ſed pſeudonymas iſtas leges ejus eſſe dictas, quas è *codice rubro Schaccarii* deſcriptas edidit Angliæ decus *Rogerus Twyſden*, eques auratus, ad finem libri legum *Saxonicarum*, qui *Cantabrigiæ* prodiit, M.DC.LXIV. *Pſeudonymas* & illas leges voco, tum quod à tertio capite ad finem, non leges eſſe conſtat, ſed inſtitutiones, & commentarios juris poſt *Henrici* I. mortem, quæ incidit in annum 1135, juriſperito quodam auctore, ſcriptos, & in XCIV capita diſtributos. Hoc ex eo conſtat, quod auctor, quiſquis ille fuit, in quinto capite *Gregorii decreta* citat, quæ à *Gratiano* monacho *Benedictino* non compilata fuere ante annum 1151. In ambobus vero hiſce juris *Anglicani* commentariis nonnulla ſunt, Showere, quæ leges & conſuetudines *Anglo-Saxonum* explanant, tum etiam haud pauca, quæ ab illis rite explicanda ſunt. Quam quidem ob cauſam vetuſtas illas *Anglicani* juris inſtitutiones cum RR. *Saxonicorum* legibus denuo publicandas cenſeo.

Collectis, ordineque digeſtis *Anglo-Saxonicis*, & *Anglo-Normannicis* legibus, annotationes etiam ab editore addendæ ſunt, quibus eas ornet & illuſtret. Annotationes autem cum dico, intelligo præcipue obſervationes è locis conſimilibus legum petendas; ſive ii ſint, quibus leges *Saxonicæ* & *Normannicæ* diligenter collatæ ſe mutuo explicent; ſive quibus è legibus antiquis gentium *Septentrionalium* exterarum, quæ cum noſtris majoribus *Gothicæ* erant originis, ab editore depromptis, leges *Saxonicæ* & *Normannicæ* uberiorem lucem accipiant. Id genus obſervationes priſci juris *Anglicani* ſtudioſos non delectabunt tantum, ſed facient etiam, ut clariorem legum veterum notitiam facilius adipiſcantur. Hanc ob cauſam codices legum barbararum, quæ à *Gothicæ* ſtirpis gentibus exteris latæ ſunt, ab editore noſtro diligenter perlecti, cum priſcis noſtris legum codicibus conferendi ſunt. Præcipue vero codex LL. antiquarum *Wiſigothorum*, &c, quem *Francofurti* duobus voluminibus edidit vir quidem maximus, ſed linguarum veterum *Septentrionalium* ſcientia ad id operis haud ſatis inſtructus *Fridericus Lindenbrogius* I. C. Anno M.DC XIII. ab eo pervolvendus eſt. Qui ab eo etiam perlegantur digni maxime ſunt * codices legum veterum *Scanicarum*, *Norvagicarum*, *Sueo-Gothicarum*, *Danicarum*, ſive *Cimbricarum*, quorum haud pauci, multis tamen nondum editis, opera, & ſtudio Cl. virorum prodierunt.

Sueciæ regni leges provinciales in linguam *Latinam* traductæ notiſque illuſtratæ à *Johanne Loccenio*, *Londini Scanorum* prodierunt, M.DC.LXXV. Legum *Weſtro-Gothicarum* in *Sueonia* latarum librum è *Gothico* in *Latinum* ab eodem Cl. *Loccenio* converſum, & notis à *Carolo Lundio* illuſtratum, edidit Upſalis omni laude major *Olaus Rudbeckius*. Leges veteres *Dalorum*, *Scanorum*, *Gothlandorum*, urbiumque in *Suecia*, cum antiquis R.R. ſtatutis, diverſis in libris, temporibuſque, omnes tamen in vernaculo ſermone ſcriptas, ſemiſſibus foliis *Stockholmiæ* edidit *Joh. Hadorphius Oſtro-Gothus*, primum Academiæ *Upſalienſis*, dein regii Archivi ſecretarius, & per *Hanekindiam* Oſtro-Gothiæ judex *territorialis*. Horum librorum copiam factam laudato ſuper Epiſcopo, magnam illi gratiam habens, refero acceptam. qui bibliothecam ſuam, quæ ampliſſima eſt, non in proprium magis quam in Reipublicæ literariæ communem uſum ſervatam, partis undicunque bonis libris indies amplificat. Cui vero plures id genus libros cognoſcendi, comparandique animus eſt, *Petri Joh. Reſenii* Bibliothecæ, Hafniæ, M.DC.LXXXV. editæ, *capſam* VI conſulat, qua perlecta, notitiam eorum, quam vellet, aſſequetur. Ex libris autem legum veterum *Septentrionalium* petenda ſunt, quibus, legibus *Saxonicis*, *Anglo-Normannicis*que à ſe editis ornamentum ſimul & lucem quis afferat, ſecutus exemplum *J. de Laet* Antwerpenſis, qui leges R.R. *Cantiæ* à ſe *Latio* donatas ſimilibus locis è legibus barbaris depromptis paſſim locupletavit ſimul, & elucidavit. Sic in obſervationibus ſuis ad LL. R. *Æthelberhti*: Ad *legem* 34. ſimilem, *inquit*, legem habes in *Saxonum* legibus cap. 1. de vulneribus §. 7. Si per capillos alium comprehenderit, ſol. CXX. componat, *&c.*

Ad legem 35. baneſ bite idem videtur, quod in prædicta §. leg. *Bavariorum*, *Si os fregerit, & pellem non fregit*: aut quod in legg. *Friſonum*, Tit. 22. §. 6. *Si os perforatum fuerit.* Ita ut antecedens lex de oſſe quidem tecto, non autem læſo; hæc de læſo.

Ad leg. 36. quid ſit baneſ blice, nondum capio; dubito legendum eſſe rite, *laceratio*, id eſt, ſi cutis & caro ita laceretur, ut os appareat. In legg. *Bavariorum*, Tit. 3. §. 4. *in capite teſta appareat.* Et legg. *Friſonum*, l. 22. §. 5.

Ad leg. 41. Similem plane legem habes *Friſon.* Tit. 22. §. IX. *Si quis alteri aurem abſciderit*, XII *ſol. componat.*

Ad leg. 43. Vult legiſlator id quod lex *Alaman.* Tit 60. §. 3. *Si autem medietatem auris abſciderit, quod Alamanni* ORSCARDI *dicunt, cum* VI *ſol. componat.* Ubi & ipſum verbum occurrit. Or enim Eare; & Scardi à Scaran.

Ad leg. 46. Similem habes Alaman. *Si naſus tranſpunctus fuerit*, &c.

Ad leg. 47. An hleore, † accipio pro lire *membrana.* lex convenit cum lege LXIV. in additione ad leges *Friſonum*: *ſi unam parietem tranſpunxerit.*

---

* Præcipue liber de jure Sueonum veteri, Auctore Cl. *Stiernhookio.* † Sed in hoc hallucinatus eſt doctiſſ. *Annotator.*

Ad

Ad leg. 52. De dentium excuſſione habes leg. *Boiariorum* Tit. 3. cap. 1. §. 24. & Tit. 5. §. 13, 14. *Friſionum* addit. Tit. 3. §. 36, 37, 38. *Longobard.* lib. 1. Tit. 7. §. 6. *&c.*

Ad leg. 56. Agitur de faciei deformatione: ſimilem legem habes in additione III. ad leges *Friſion.* §. 16. *Si ex percuſſione deformitas faciei illata fuerit, quæ de duodecim pedum longitudine poſſit agnoſci, quod WULITIVAM dicunt*, &c. *Wulitiva* corrupte pro *Wlituwama.*

Ad leg. 60. Eandem legem habes apud *Alured.* titulo 40, ubi agitur *de vulneribus.* Ubi *Lambardus* hrif vertit *alvum*, ſed malim *diaphragma* vertere. Medicus MS. vocat uferne hrif. *Belgæ*, middel riff. Similis lex *Friſionum*, Tit. 22. §. 50. Si membranam qua jecur, & ſplen pendent, quod MITHRIDI dicunt, *&c.* Ubi facile videre MITHRIDI corruptum ex Midhrif.

Ad leg. 63. Addit. ad leg. *Friſionum*, §. LVI. *Si veretrum quis* [a] *alium abſciderit Werigildum ſuum componat.*

Ad leg. 66. stice gehwilc paulo operoſius vertimus. Mens enim legiſlatoris eſt; *Si vulnus fuerit, quod femur tranſadigat, ita ut vulnus penetret ad alterum latus, pro utraque apertura*, ut ita dicam, *ſolvendum eſſe*---. Quod *Alured.* leg. 40 dicit æt ægþrum muþe; ad verbum, *pro utroque ore.*

Ad leg. 72. * Locbore verti *capillatam.* Capillus enim ingenuitatis ſignum erat. Hinc in leg. *Burgundionum*, Tit. 6. §. 4. *Capillum ſervo facere.* id eſt, *Capillum ei alere, ut ingenuus videatur.* Et in leg. *Longobard.* lib. 2. Tit. 14. & alibi, *Filiam in caſa in capillo habere.* & *capillatorum* crebra mentio in *Gothicarum* rerum ſcriptoribus. † Tondere autem invito *Capillum* inter crimina numeratur. Loc, & Locca, *capillus.* Bore à verbo beran, *geſtare.*

Ad legem 75. Unagne verti *non ſui juris.* Non enim hic agitur de *raptu.* Quid autem ſit MUNDIUM pluribus locis videre eſt in legg. veterum: ut *Allaman.* LIV. & *Longobard.* paſſim.

Ad leg. 80. Pro fæderinge lego foederinge. Credo enim hujus hanc eſſe ſententiam: *ſi mulier illa,* [redacted] *liberos non peperit, & maritus ante eam moriatur, defuncti agnati bona illius habeant, ipſa tantum donum, quod à marito mane poſt nuptias accepit, & alimenta, quanquam forte & aliter accipi poſſit.* Quod hic morgan gyfe, in legg. *Burgund.* Tit. 42. dicitur MORGANGEBA. Quod gloſſar. vet. ita exponit: Morgan *Germanice ſignificat mane*, & Gab, *donatio. donatio ſc. facta mane, quando eam ducit.*

Ad legg. *Hlotharii* & *Eadrici* RR.

Ad leg. 5. De purgandi ſe per ſacramentum modis alia occaſione melius dicetur. rim æwda manna vertimus CONSACRAMENTALES, quemadmodum in vett. leg. *Burgund. Alamann.* & aliarum nationum dicuntur. Tales autem aſſumebantur, aut dabantur à judice: alii tantum manum ſupponebant principali juratori; quidam & una conceptis verbis jurabant; illos rim æwda manna puto dictos, quia magis numerabantur, quam ponderabantur. Sic habes apud *Æthelſtan.* leg. 9. rimaþe. Hos midmaþe, qui in conceptis verbis una jurabant. Sed de his alias. Pro freora ſubſtituimus feora, ſenſu ſic exigente.

Ad leg. 16. Jure *Romano* obtinebant in venditionibus *confirmatores venditionis*, qui Juriſconſultis, qui *Græcè* ſcripſerunt, dicuntur βεβαιωταὶ, & hinc βεβαιώσεως δίκη. Verum in *Athenienſium* repub. (ut nos docet *Cl. Salmaſius* Tom. 2. de uſurarum modis) βεβαιώσεως δίκη erat quæ dabatur emtori adverſus venditorem, ſi ei re emta contraverſiam tertius moveret. Emtor enim, qui nolebat actionem excipere, & litigare cum eo, qui rem venditam vindicabat, monſtrabat illi venditorem, hoc eſt, *auctorem ſuum*, ut cum eo potius, quàm ſecum experiretur. *Galli* dicunt *appeller ſon garant.* Quod ſi, qui venditorem ſuum indicaverat, & eum auctorem allegaverat, victus eſſet, res controverſa adjudicabatur victori. Emtor autem victus pretium recipiebat à venditore. vid. LL. *Ripuar.* Tit. 31.

Hæc, ut exemplum, LL. *Saxonicarum* editori, quod in ſuis annotationibus imitetur, propoſui. A quo etiam faciendum eſt gloſſarium, vel Lexicon *Anglo-Saxonici*, & *Anglo-Normannici* juris, ad exemplum illius, quod *Joh. Loccenius* juris *Sueo-Gothici* edidit in uncialibus foliis, Holmiæ, 1674. Vel quale in explicatione terminorum juridicorum ex legg. *Norvagicis* edidit *Joh. Bielke* eques auratus, & regni *Norvegiæ* Cancellarius.

Deſideratur etiam, Cl. SHOWERE, *Saxonicum* HOMILARIUM, ſeu *concionum*, quas ad populum habuerunt Eccleſiæ *Saxonicæ* ſacerdotes, *delectus*, quem nemo rite facere, riteve factum rectè edere poteſt, niſi Theologus, aut Theologiæ peritus, qui perfectam linguæ *Saxonicæ* ſcientiam aſſecutus eſt. Ab hoc qui talis ſit, in archivis *Angliæ*, ſive publicis, ſive privatis, quicquid uſpiam homiliarum *Saxonice* ſcriptarum extet, diligenter ſcrutandum, & perlegendum eſt. E quarum exemplaribus ſtudioſe collatis deſcriptiſque, quæ notatu dignæ ſunt, diſcrepantibus Lectionibus, ſeligendi ſunt ſermones, qui, quæ doctrina diſciplinave Eccleſiæ, quæ controverſiæ

---

[a] Lege *alii.* * † Vide §. XXIII, XXIV. Comment. *Jo. Schilteri* in ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ Rhythmo *Teutonico* LUDOVICO R. acclamatum. Ubi præclare multa dicta ſunt in vocabulum HARANSCARA, de poena ignominioſa & ſervili tonſuræ capillorum. Prodiit autem ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ iſtud *Argentorati*, An. Dom. M.DC.XCVI. cum interpretatione ejuſdem viri doctiſſimi.

in ea ortæ, qui mores cleri vel populi, quæ divinæ iræ in terris indicia, denique quæ Episcoporum & presbyterorum auctoritas, & in instituendis gregibus suis Pastoralis cura, & diligentia fuit, docent & declarant. Accedant etiam qui sanctorum vitas, & res ab iis gestas describunt, cum aliorum quidem plurimorum excerptis, qui ut integri excudantur, forsan non merentur. Id genus sermonum, quorum delectum faciendum, & imprimendum esse censeo, duo tantum prodierunt, SHOWERE; Scilicet egregia illa *Homilia Paschalis*, quam à *Foxio*, dein à *Matthæo Parkero* Archiepiscopo *Cant.* demum à *Gulielmo Lisleo*, [five *ab insulis*] nostrati editam, quarto cum *Latina* versione excudit in suis ad *Bedæ* Hist. Eccl. animadversionibus *Abrahamus Whelocus.* & sermo *de fide Catholica*, quem in suis ad *Bedæ Hist. Eccl.* observationibus etiam edidit *Abrahamus Whelocus.* Quibus ego hic in gratiam *Philo-Saxonum* tertium addo, quem ad populum in die jejunii pœnitentiam solenni more agentem habuit *Lupus* quidam Episcopus, cum *Dani* terra marique *Angliam* devastando populum quasi ad internecionem ab infenso numine deditum maxime afflixerunt. Hunc ad fidem apographi *Juniani* diligenter descriptum, me etiam atque etiam rogante, *Latinum* fecit in literatura & antiquitate Septentrionali præclare eruditus *Willelmus Elstob* Collegii Universitatis apud Oxonienses Socius dignissimus, *Ælfredi* R. qui Collegium fundavit, versionem OROSII libri Historiarum, qui & ORMESTA dicitur, deo sospitante, literario orbi aliquando etiam daturus.

GEORGIO HICKESIO

GULIELMUS ELSTOBIUS,

S. D.

Viris summis placere velle, etsi officio istud minus consequamur, exiguam sane, nonnullam tamen laudem forte mereatur. Quæ causa est, Vir Eruditissime, ut has meas in avita Lingua excolenda primitias, tum ut quale sit meum erga te studium, etsi non sine timore aliquo, majori tamen verecundia ego jam certe proferam libentius. Mitto enim ad Te, Sermonem Lupi Anglo-Saxonicum, *tuo nutu, Latine conversum. Eam tamen versionem non, quæ digna sit ut præclaro tuo judicio sese commendet, politam & accuratam: sed Saxonismis haud paucis quasi obsoletam, & qualem ego pro tenuitate mea offerre possum, simplicem & inornatam; à Te vero, nisi id jam nimis esset tibi molestum, limandam expoliendamque; ab omnibus, in hisce linguis antiquis Septentrionalibus transferendis exercitatis, aliqua saltem ratione excusandam.* De Lupo, *Auctore isthoc nostro, ego vix certi quidquam habeo, nec ab eruditis nostris familiaribus possum adhuc fieri certior. Fuisse quidem in dignitate summa Episcopali constitutum, sedes ejus quamvis sit ignota,* [a] Parkerus, *&* F. Junius. FF. *cum indice cujusdam codicis* Homiliarum, [b] Hattoniani *fortassis, uno ore affirmant. Eundem tamen fuisse cum* [c] Ulfo Dorcestrensi *isto, qui in Concilio* Vercellensi *tantam prodidit inscitiam, ut de eo ab Episcopali munere amovendo Leo Papa cogitaret, nec sermo hujus pius & eruditus, nec ratio temporis persuadent. Nam Orationem hanc sublimem & eruditam, & perelegantem quicunque semel inspexerit, & perlegerit, & quemadmodum ævi sui scelera ac flagitia perstringit, diligenter animadverterit; agnoscet hominem, cum in rebus Ecclesiasticis & Civilibus versatissimum, & qui cum sacrarum literarum scientia, juris patrii peritiam habuerit conjunctam; tum concionatorem sane egregium, & sanctitate morum, & gravitate auctoritateque summa spectabilem. Quæ Ego dum transferendo planius perceperim, atque arctam illam inter Jus Civile & Ecclesiasticum, cognationem quasi, & necessitudinem, quæ ea tempestate viguit, diligentius observarem; nonnulla etiam inter legendum occurrerent, dilucidandæ huic rei accommodata. Visum est mihi, ex Antiquis nostris Historicis, tum ex libris de legibus & Conciliis; quos cll.* Lambardus *&* Spelmannus *evulgarunt, brevissimas quasdam notas subjungere, quæ & lumen aliquod huic nostræ versioni imperfectæ afferre possint, & sua novitate delectare. Ac Tibi inprimis Ego has non ingratas fore arbitror, quas dum percurreres, & voluptatem dicis Te cepisse, & dignas esse judicaris, quæ cum ipsa versione locum habeant in* Dissertatione tua Epistolari, *quam ad* SHOWERUM *Tuum, multiplici quidem & diffusa doctrina, sed admiranda plane & incredibili diligentia conscripsisti. Ad* SHOWERUM *Tuum, qui non tantum sua juris peritia singulari, sed bonarum artium scientia, & dicendi facultate magnam nominis existimationem consecutus, dignus erat, qui argumentum daret ad scribendum, novum quidem illud, & inauditum; sed & Tibi gratum, & utile Reipublicæ literariæ.* Vale.

Oxoniæ è Collegio Universitatis. V. Id. *Aug.* Anno MDCCI.

---

[a] Antiquit. Britan. Edit. *Hanov.* p. 89. [b] Verisimile est librum istum *Hattonianum* cujus lectiones variantes apographo suo *Junius* adjecit, eundem esse qui inter codices *Junii* membranaceus nu. 99. reperitur. [c] Vide *Spelman.* Concil. Tom. I. p. 571.

SERMO

SERMO LVPI AD ANGLOS QVANDO DANI MAXIME PERSECVTI SVNT EOS: *QVOD FVIT ANNO MLO XIV AB INCARNATIONE DNI NRI IHV XPI.

I. Leofan men. gecnawað ꝥ soþ is:. Ðeos worold is on ofste. ⁊ hit nealæcð ðam ende. ⁊ ðy hit is on worolde a a swa leng swa wyrse. and swa hit sceal nyde. for folces synnan. [1 fram dæge to dæge".] ær antecristes to cyme. yfelian swyðe. ⁊ huru hit wyrð [2 þænne] egeslic ⁊ grimlic wide on worulde; [3 Ðis wæs on Æþelredes cyninges dagum gedihte. feower geara fæce ær he forðferde; Gyme se þe wille. hu hit ða wære. ⁊ hwæt siððan gewurðe;]

Fratres dilecti, noſtis id quod verum eſt, iſthoc ſeculum feſtinat, & appropinquat ad finem. Propterea ea ſemper eſt hujus Univerſitatis conditio, ut quanto ætate provectior, tanto etiam fiat deterior. Oportebit autem in hunc modum propter hominum peccata & flagitia, priuſquam advenerit Antichriſtus, malum de die in diem abundare, quo ſaltem tempore horror immanis & crudelitas erunt longe lateque per orbem terrarū diſſeminata. [a] In diebus Æthelredi Regis fuit hæc oratio inſtituta, quarto ante ejus obitum anno. cui lubet, iſtud animadvertat, quænam tum res [b] geſtæ fuerunt, & poſtea quid evenerit.

II. Understandað eac georne ꝥ deofol þas þeode nu fela geara dwelode to swyþe. ⁊ ꝥ lytle 4 getreowþa" wæron mid mannum. þeah hy wel spræcon. ⁊ unrihta to fela ricsode on lande. ⁊ næs na fela manna þe 5 smeade" ymbe ða bote swa georne swa man scolde. ac dæghwamlice man ihte yfel æfter oðrum. ⁊ unriht rærde. ⁊ unlaga manega ealles to wide. 6 gynde" ealle ðas ðeode; And we eac forðam habbað fela byrsta ⁊ bysmra gebiden. ⁊ gif we ænige bote gebidan scylon. þonne mote we þæs to Gode earnian bet þone we ær 7 ðysan dydon;

Illud etiam vobis manifeſto eſt compertum & exploratum, diabolum per quamplures annos, hunc populum vehementer ſeduxiſſe, & paululum fidei reperiri inter homines, honeſta quamvis ſint loquuti. Injuriæ item in terra plurimæ regnabant. Neque ingens erat illorum hominum multitudo, qui, quantopere fieri oportebat, de vera poenitentia, tantopere erant ipſi ſolliciti. Ac malum malo viri quotidie accumularunt: [c] iniquitatem præterea exſuſcitarunt, & legibus multa adverſantia, ea etiam nimium prorſus crebra & vulgaria per Gentem hanc ipſam Univerſam. Quamobrem & multas nos contumelias, atque calamitates ſumus perpeſſi. Et ſi quid jam remedii ſit ſperandum, iſtud ſane nobis curandum eſt, ut melius quam hucuſque fieri contigit, de bono Deo promereamur.

III. Forðam mid 8 miclum earnungum we geearnodon ða yrmða þe us onsittað. ⁊ mid swyðe micclan earnungan we þa bote motan æt Gode geræcan. gif hit sceal heonan forð 9 godigende weorþan; La hwæt we witan ful georne ꝥ to miclan bryce sceal micel bot nyde. ⁊ to 10 miclan bryne wæter unlytel. gyf man ꝥ fyr sceal to ahte acwencan. ⁊ micel is nydþearf [11 eac] manna gehwilcum ꝥ he Godes lage gyme heonan forð georne. [12 bet þonne he ær dyde.] ⁊ Godes gerihta mid rihte gelæste :.

Nam cumulata flagitiorum mercede dolores noſmet ipſi meritavimus, quibus etiamnum conflictamur; multis etiam ac præclaris benemeritis, à Deo medela eſt petenda, ſiqua olim reparatio ſalutaris ſit futura. Sed proh dolor! ſatis id compertum eſt nobis, immanis ubi facta eſt ruptura, ibi opus eſſe, ut large reſarciatur; nec minimam ſufficere vim aquarum, ad vaſtum quoddam incendium, aliquo ſaltem gradu extinguendum; eſt autem cuilibet homini id ſummopere neceſſarium, Divinæ legi ut attendat poſthac diligentius, & mandata Dei ſtudioſius, quam antea, per juſtitiam ut impleat & conficiat.

---

* Sic habet *Cottonianus* codex. *Hattonianus* verò, QVOD FVIT IN DIE S. ÆTHELREDI REGIS. at *Benedictinus*, QVOD FVIT ANNO MLO VIIII. 1 Deeſt *Hatt.* 2 deeſt *Hatt.* 3 deeſt *Ben.* 4 getrywða *Hatt.* 5 hogode *Ben.* 6 geond *Ben.* gynd *Hatt.* 7 ðysum *Ben.* ðison *Hatt.* 8 miclan earnungan *Ben.* 9 godiende *Hatt.* 10 miclum *Hatt.* 11 deeſt *Hatt.* 12 deeſt *Hatt.*

Conſummationem ſeculi docet inſtare, enumeratis flagitiis ævi ſui juxta *Matthæi* notam iſtam finis rerum deſcriptionem, c. 24. v. 3, & 14. item c. 28. v. 20. *a* Mortuus eſt *Æthelredus* anno MXVI. he geendode his dagas on sce Georgius mæsse-dæge æfter miclum geswince. ⁊ earfoðnissum his lifes, *deceſſit in die feſto S. Georgii poſt multos dolores & miſerias vitæ ſuæ*; Chron. Sax. p. 148. Vide *Fl. Wigorn. Matth. Weſtm. Ingulphum*, &c. Quare ſcripta fuiſſe hæc Oratio videtur anno MXII. non autem anno MXIV. ut titulus *Cottonianus*; neque MVIIII. ut *Benedictinus* perhibet. *b* Iſtius ævi calamitatibus & miſeriis pleni ſunt Hiſtoricorum libri. Leges etiam RR. *Eadgari, Eadwardi, Æthelredi*, ita perſtringunt vitia in hoc ſermone commemorata, quaſi leges ad ſermonem conformatæ eſſent, aut ad leges iſthæc Oratio accommodata. Ex quibus facile dignoſci poteſt, qualem tum Epiſcopi morem & Auctoritatem obtinuerunt, tum in legibus firmandis, tum in prædicando evangelio. *c* De Juſtitia efferenda. *Concil. Spelm.* p. 552.

IV. On hæðenum ðeodum ne dear man forhealdan [1] lytel ne micel ðæs þe [2] gehalgod is to gedwolgoda weorðunge. ⁊ we forhealdað æghwær Godes gerihta ealles to gelome; And ne dear man gewanian on hæðenum inne ne ute ænig ðæra ðinga þe gedwolgodan [3] broht bið ⁊ to lacum betæht biþ. ⁊ we habbað Godes hus inne ⁊ ute clæne berypte. [[4] eac] Godes ðeowas syndon mæðe ⁊ munde gewel hwær bedælde; And [[5] sume men secgað þæt] gedwolgodan þenan ne dear man misbeodan on ænige wisan mid hæðenum leodum. swa swa man Godes ðeowum nu deð to wide. þær Xpēne scoldan Godes lage healdan ⁊ Godes ðeowas griðian;

V. Ac soð is þæt ic secge. ðearf is ðære bote. forðam Godes gerihta * wanodan to lange innan [6] þysse ðeode on æghwylcum ende. ⁊ folclaga wyrsedon ealles to swyðe. [[7] syððan Eadgar geendode.] ⁊ halignessa syndon to griðlease wide. ⁊ Godes hus syndon to clæne berypte [8] ealdra gerihta ⁊ innan [9] bestrypte ælcra gerysena. [⁊ godcunde hadas wæron nu lange swiðe forsawene.] ⁊ wydewan syndon [[10] wide] for nydde on unriht to ceorle. ⁊ to mænige foryrmde ⁊ gehynede swyðe. ⁊ earme men syndon sare beswicene ⁊ hreoflice besyrrde ⁊ ut of [11] þysum earde wide gesealde swyþe unforworhte fremdum to gewealde. and cradolcild geðeowode þurh wælhreowe unlaga for lytelre ðyfðe wide gynd ðas þeode. ⁊ freo riht fornumene. ⁊ ðrælriht [12] genyrwde. and ælmesriht gewanode :·

VI. [[13] Frige men ne motan wealdan heora sylfra ne faran þær hi willað. ne ateon heora agen swa swa hi willað. ne ðrælas ne moton habban þæt hi agon on agenan hwilan mid earfeðan gewunnen. Ne þæt heom on Godes est gode men geuðon. ⁊ to ælmesgife for Godes lufan sealdon. ac æghwilc ælmes-

* Apud Gentiles nemo quidem ausus est earum rerum quæ idolorum cultui consecrata erant seu magnum aliquod, seu minimum auferre, at nos deo quæ sacra sunt, sæpissime detrahimus. Neque ausus erat quispiam è paganis, eorum quidquam comminuere, quæ vel in parte ædium interiore, vel extra templi parietes, Deorum simulacris allata fuerant, & oblatione commendata. Nos vero Ecclesiæ Dei internam faciem, externam etiam prorsus spoliavimus; sacerdotes autem sunt reverentia & pace undique destituti. fertur præterea ethnicorum nemini licuisse, idolorum ministros ullo modo ignominiose tractare; quemadmodum Dei servis fieri, longe lateque etiamnum accidit, ubi æquum esset christianis, Dei legem ut adservarent, atque illius ministros ut tuerentur.

Ego tamen quod dicturus sũ verum est, scilicet compensatione opus esse: Divina enim jura intra hanc Gentem nimium diu ex omni parte sunt imminuta, & [a] jus humanum ab Eadgari Regis interitu gravissime quidem est labefactatum, & carent suo sanctissima quæque propugnatore, Templa enim Dei spoliantur omnibus suis privilegiis, & commoditatibus introrsum penitus denudantur. sed & sacri ordines pessime jam diu audiverunt. [b] Viduæ item crebro injuste ad nuptias trahuntur, & plurimæ sunt redactæ ad miseriam, & vehementer oppressæ. Pauperes autem & egeni, gravissime quidem seducuntur, & circumventi sunt crudeliter per insidias, & è Terra [c] venales missi sunt longe in exilium, deditique in ditionem alienam, & infantes è cunabulis, minimo furti pretio plerumque per hanc Gentem, ac sævissime contra leges sunt mancipati. Et jus libertatis est abreptum, & jus mancipii coangustatum, & jus [d] Eleemosynæ imminutum.

Liberis esse sui juris non est permissum, neque quo velint commigrare, neque facultates suas, quemadmodum ipsi cupiunt, licet disponere: Mancipiis vero, quæ diuturna sui temporis usura, laboriose ac difficulter sint consecuti, iis frui plane non permissum est, neque vero iis quæ probi sanctique homines religiosissime donarunt, & in

1 Micel ne litel *Ben.* 2 gelagod *Hatt.* 3 gebroht *Ben.* 4 deest *Hatt.* 5 deest *Hatt.* * waneden *Hatt.* 6 þysan earde *Hatt.* 7 deest *Hatt.* 8 ealra *Ben.* 9 berypte *Hatt.* wyrena. 10 deest *Ben.* 11 *Hatt.* 12 þysan *Hatt.* 13 deest in exemplari inter codices Junii membran. nu. 99.

* Ad Paragraph. 4. Lector consulat leges Regis *Æthelredi*, de multiplici pace ecclesiæ, de debitis Deo persolvendis. apud *Spelm.* in *Concil. Ænhamensi Generali* latas anno 1009 pag. 517. Inspiciendæ sunt etiam *Canuti* leges, quæ etsi post scriptam hanc Orationem latæ fuerint, tamen cum eodem fere stylo utuntur atque eadem damnant scelera ac flagitia, ad res gestas, quæ paulo antea contigerint, illustrandas possint quidem nonnihil conducere: tales sunt apud eundem Cl. *Spelmannum* Leges istæ, *de mulcta pro dignitate Ecclesiæ conferenda*: *de reverentia sacerdotibus præstanda*: p. 540, & 541. *de ordinatum vinciente aut verberante*; p. 555. *Ecclesiæ & Ministri ut sint immunes*; inter Synodalia Decreta, *Concil. Ænham.* p. 527. *a* De Justitia efferenda, *Concil. Spelm.* ann. 1032. p. 552. Obiit *Eadgarus* anno DCCCCLXXV. *Chron. Sax. Rog. Hoved. Ingulfus*, *M. West.* &c. *b Ut viduæ sint per annum innubæ*, LL. *Æthelredi*, p. 519. item *de Conjugiis prohibitis*, LL. *Canuti* R. p. 543. Quæ desumpta videtur ex ea lege quæ in *Concil. Ænhamensi*, tempore R. *Æthelredi*, lata fuit, *de gradibus matrimonium prohibentibus*, cap. 8. pag. 516. vid. exhort. tum ad Eccl. tum ad secul. p. 523. *ut Dei pauperes foveant & pascant.* *c Ut nemo vendatur extra Patriam*, LL. *Æthelr.* p. 515. in exhortatione prius memorata; þæt hi wydewan ⁊ steopcild to oft ne ahwænan. *ne viduam & orphanum sæpius cædant.* p. 523. *d De debitis Deo reddendis*, LL. *Æthelredi* Regis pag. 517.

forðam

ꞃihꞇ ꝥe man on Ᵹoꝺeſ eſꞇ ſceolꝺe miꝺ ꞃihꞇe ᵹeoꞃne ᵹelæſꞇan. ælc man ᵹeliꞇlaꝺ oððe ꝼoꞃhealꝺeþ. ꝼoꞃðam unꞃihꞇ iſ ꞇo ꝩiꝺe mannum ᵹemæne ⁊ unlaᵹa leoꝼe ;] Anꝺ hꝩæꝺoſꞇ iſ ꞇo cꝩeðenne. Ᵹoꝺeſ laᵹa laðe ⁊ laꝩa ꝼoꞃſeꝩene. ⁊ þæꞃ ꝩe habbað ealle ðuꞃh Ᵹoꝺeſ ẏꞃꞃe bẏſmoꞃ ᵹelome. ᵹecnaꝩe ſe ðe cunne. anꝺ ſe [1] bẏꞃſꞇ ꝩẏꞃð ᵹemæne. [2] ðe man ſꝩa ne ꝩene. ealꝩe ðẏſſe þeoꝺe. buꞇon Ᵹoꝺ beoꞃᵹe :·

VII. ꝼoꞃðam hiꞇ iſ on uſ eallum ſꝩuꞇol ⁊ ᵹeſene. ꝥ ꝩe æꞃ ðẏſan oꝼꞇoꞃ bꞃæcon þonne ꝩe beꞇꞇon. anꝺ ðẏ iſ ðẏſſe ðeoꝺe ꝼela onſæᵹe ; Ne ꝺohꞇe hiꞇ nu lanᵹe inne ne uꞇe. ac ꝩæſ heꞃe ⁊ hunᵹeꞃ. bꞃẏne ⁊ bloꝺᵹẏꞇe on ᵹeꝩel [3] hꝩẏlcum enꝺe oꝼꞇ ⁊ ᵹelome. anꝺ uſ ſꞇalu ⁊ cꝩalu. ſꞇꝩic ⁊ ſꞇeoꞃꝼa. oꞃꝼcꝩealm ⁊ uncoðu. hol ⁊ heꞇe ⁊ ꞃẏꝩeꞃa ꞃeaꝼlac ꝺeꞃeꝺe ſꝩẏðe ðeaꞃle. anꝺ uſ unᵹẏlꝺa ſꝩẏðe ᵹeꝺꞃehꞇon. ⁊ uſ unꞃeꝺeꞃa ꝼoꞃoꝼꞇ ꝩeolꝺan unꝩæſꞇma. ꝼoꞃðam on [4] ðẏſum eaꞃꝺe ꝩæſ. ſꝩa hiꞇ ðincan mæᵹ. nu ꝼæla ᵹeaꞃa unꞃihꞇa ꝼela. ⁊ ꞇealꞇe [5] ᵹeꞇꞃẏꝩð æᵹhꝩæꞃ miꝺ mannum :·

VIII. Ne beaꞃh nu ꝼoꞃoꝼꞇ ᵹeꞃibb ᵹeꞃibban ꝥe ma ꝥe ꝼꞃemꝺan. ne ꝼæꝺeꞃ hiſ beaꞃne. ne [6] hꝩilum beaꞃn hiſ aᵹenum ꝼæꝺeꞃ. ne bꞃoðoꞃ oðꞃum :· Ne uꞃe æniᵹ hiſ liꝼ ne ꝼaꝺoꝺe ſꝩa ſꝩa he ſceolꝺe. ne ᵹehaꝺoꝺe ꞃeᵹollice. ne læꝩeꝺe lahlice. ac ꝩoꞃhꞇan luſꞇ uſ ꞇo laᵹe ealleſ ꞇo ᵹelome. anꝺ naþoꞃ ne heolꝺan ne laꞃe ne laᵹe Ᵹoꝺeſ ne manna ſꝩa ſꝩa ꝩe ſceolꝺan. ne æniᵹ ꝩið oðeꞃne ᵹeꞇꞃẏꝩlice ðohꞇe ſꝩa ꞃihꞇe ſꝩa he ſcolꝺe. ac mæſꞇ ælc ſꝩicoꝺe anꝺ oðꞃum ꝺeꞃeꝺe ꝩoꞃꝺeſ anꝺ ꝺæꝺe. [7] ⁊ huꞃu unꞃihꞇlice mæſꞇ ælc oðeꞃne æꝼꞇan heaꝩeþ miꝺ ſceanꝺlican [[8] ⁊ miꝺ ꝩꞃohꞇlican] onſcẏꞇan. ⁊ ꝺo maꞃe ᵹiꝼ he mæᵹe :·

donũ eleemoſynæ conceſſerunt,quolibet ferme homine id aut diminuente, aut detinente, quod Dei cauſa juſte,& ſtudioſe iis debet præſtare. [a] Nam injuſtitia commune hominum peccatum eſt, & iniquitas eorum deliciæ; deniq; ut breviſſime dicam, [b] Dei leges odio,& inſtructiones cõtemptui habentur. Atque omnia hæc convitia nobis,Dei ira, evenire ſciat, is qui ſapiens eſt. Quinetiam niſi Deus id tempeſtive avertat, calamitas hæc,quamvis homines aliter ſentiant, univerſas totius hujus nationis partes percellet, & proſternet.

[c] Nobis enim omnibus clarum eſt & manifeſtum; ſæpius nos antehac peccâſſe quam pœnitentiam egiſſe. Adeo ut de natione in proverbiũ dici merito poteſt, Ne ꝺohꞇe hiꞇ nu lanᵹe inne ne uꞇe. quod, *boni nihil in ea jam diu eſt repertum.* ſed, [d] Exercitus, & [e] fames, [f] incendium, & ſanguinis effuſio in omni parte jam creberrime verſantur. Furta etiam & neces, [g] Plaga & Peſtilentia, [h] lues & morbi, ignominia, & odium, & prædatorum rapinæ, lædunt nos vehementer: ſumus etiam inimicitiis graviter oppreſſi. Intemperies vero & ſterilitas nobis perſæpe dominãtur. Nam in his regionibus (quod animadvertendum eſt in promptu) jam plures annos multiplex injuria eſt pervagata, & ſincera fides undequaque ab hominibus calumniata.

[i] Neque jam cognatis quiſquam favet magis, quam peregrinis. neque pater filio ſuo, nec filius ejus parenti, neque frater fratri. [k] Nemo quidem è nobis vitam ita inſtituit, ut oportet. Nam neque ex norma ſua & præſcripto vivunt Eccleſiaſtici, nec laici ex mandato legis; ſed libido plerunque legis & juſtitiæ nomen atque locum invaſit. Nulli enim [l] diſciplinæ aut decreto ſive humano, ſive divino, uti par erat, obtemperavimus. Neque homines jam diutius ingenua mente inter ſeſe, ac fideli animo verſantur. At unuſquiſque adverſus alios fraudem ſuſcipit, [m] dictis interim plerique invicem laceſſunt atque factis. Abſentem ſaltem adoriuntur impetu quodã probroſo & accuſatorio,cupientes etiam(ſi poſſint)pergere ulterius.

---

1 Beꞃſꞇ *Ben.* 2 ðeah *Ben.* & *Hatt.* 3 hꝩẏlcon *Hatt.* 4 ðẏſan *Hatt.* 5 ᵹeꞇꞃiꝩþa *Ben.* & *Hatt.* 6 hꝩẏlc *Ben.* 7 ⁊ unþeᵹenlice *Ben.* 8 deeſt *Hatt.* ꝩꞃohꞇlacan.

a In juſtitia abolenda. *Spelm.* Conc. p. 519. *b* Deum, verbum, fidem colant in exhort. tam ad Eccleſ. tam ad ſæcul. LL. *Æthelredi*, *Conc. Ænham.* p. 522. Item LL. *Can.* ad Deum ex intimis colendum & fidem. *c* Omnia mala quæ huic genti incubuerunt, deducit ab *Eadgari* exitu,& ſane permulta ſunt & luctuoſa, quæ in ſublimi iſto atque eleganti carmine facta commemorantur. *Chron. Sax.* ann. DCCCCLXXV. Quod carmen præclarum, & numeris, ſi ita dixerim pace tua,Lector,quaſi Anacreonticis conſcriptum, cum in Grammat. *Saxonicæ* p. 185, & 186. ſit expreſſum, non recenſeo. *d* *Danorum* Exercitus *Anglis* infenſiſſimus. *e* Paſſim ſævit fames. *Chron. Sax.* ann. DCCCCLXXV, & DCCCCLXXXVI, & MV. *f* Agros *Pagani* depopulabantur, villaſque incendebant, *Chron. Sax.* ann. MI. item MIV. Quo tempore *Swanus* urbem *Northwic* devaſtavit penitus & combuſſit, & id genus exempla quamplurima occurrunt, quæ à tempore mortis *Eadgari* R. ad annum, quo hæc habita fuit Oratio & deinceps, tum in Chronico tum in cæteris, qui res geſtas iſtius ævi deſcribunt, à curioſo obſervari poſſunt. *g* ſꞇꝩic. etſi vox iſthæc in Gloſſariis non reperitur, cum Plagam & Peſtilentiam in Litania Anglicana noſtra conjunctas viderem, opinabar ſtatim ſꞇꝩic idem Anglice ſonare, cum priore; cujus loco hodie vocem **Plague** à Latina deductam uſurpamus. *h* DCCCCLXXXVI. hoc anno primum ſævit magna Animalium lues in Anglica natione. *Chron. Sax. Flor.* p. 987, &c. *i* Nota eſt perfidia *Alfledæ* novercæ Regis *Edwardi*, cujus fraude & inſidiis fuit Rex ſanctiſſimus interfectus. *k* Vid. Exhort. tum ad Eccl. tum ad Sæc. *Spelm. Conc.* p. 522. *l* Ut Deum, fidem,verbum colant. ibid. item LL. *Can.* de Doctrina Chriſtiana. *m* de verbis & operibus curandis LL. *Æthelr. Conc. Ænham.* p. 519.

IX. Forðam her synd on lande ungetrywða micle for Gode ⁊ for worolde. ⁊ eac her synd on earde [*on mistlice wisan] hlafordswican manege. ⁊ ealra mæst hlafordswice se bið on worulde ꝥ man his hlafordes saule beswice ⁊ ful mycel hlafordswice eac biþ on werolde. ꝥ man his hlaford of life forræde. [1] oððon of lande lifiendne drife; And ægðer is geworden on ðysum earde. Eadweard man forrædde. ⁊ syððan acwealde. ⁊ æfter þam forbærnde :·

X. And godsibbas and godbearn to fela man forspilde wide [2] gynd ðas þeode. [[3] to eacan oðran ealles to manegan ðe man unscyldige forfor ealles to wide.] ⁊ ealles to mænege halege stowa [4] wide forwurdon. þurh ꝥ man sume men [5] ær ðam gelogode swa man nane scolde. gif man on Godes griðe mæþe witan wolde. ⁊ Cristenes folces to fela man geseald ut of [6] ðysan earde nu ealle hwile. ⁊ [7] eal ꝥ is Gode lað. gelyfe se ðe wille :·

XI. And scandlic is to specenne ꝥ geworden is to wide. ⁊ egeslic is to witanne ꝥ oft doð to manege þe dreogað þa yrmðe þæt sceotað togædere ⁊ ane cwenan gemænum ceape bicgað gemæne. ⁊ wið ða ane fylðe adreogað an æfter anum ⁊ ælc æfter oðrum. hundum [8] gelicast. þe for fylðe ne scrifað. ⁊ syððan wið weorðe syllað of lande [9] feondum to gewealde. Godes gesceafte ⁊ his agene ceap. þe he deore gebohte :· Eac we witan full georne hwær seo yrmð gewearð þæt fæder gesealde his bearn wið weorðe. ⁊ bearn his modor. ⁊ broðor sealde oðerne fremdum to gewealde ut of ðisse ðeode. ⁊ eal ꝥ syndan micle ⁊ egeslice dæda; Understande se þe wille :·

XII. And gyt hit is mare ⁊ eac [10] mænigfealdre þæt dereð ðysse ðeode. Mænige synd forsworene and swyðe forlogene. ⁊ wed synd tobrocene oft ⁊ gelome. ⁊ ꝥ is gesyne on ðysse ðeode þæt us Godes yrre hetelice onsit; Gecnawe se þe cunne :·

In terra enim noſtra multiplex tam erga Deum quam erga homines eſt Perfidia, & proditionum varia genera, præcipue vero ea † erga dominum infidelitas apud nos in uſu eſt, qua contra vitam ejus inſidiæ ſtruantur. Quinetiam id proditionis genus maxime apud nos auditur, quo quis perdendæ domini animæ conſilium ineat; aut è patria [a] vivum ejicit. Utrumque vero horum in hac gente fieri contigit. † Eadwardus enim pravo conſilio proditus occiſus eſt, & poſtea combuſtus. ** *& Æthelredus ejus frater è regno fugatus.*

Et ſuſceptores luſtrici, & infantes à ſacro fonte ſuſcepti, complures ſunt interfecti; quorum numero etiam alii, qui nimis multi inſontes perierunt, poſſunt adjungi. [b] loci etiam ſacri quamplurimi longe lateque devaſtantur. Atque ea plane ratione quod ab aliis fuiſſent poſiti, & conſecrati. Quod ab hominibus fieri nullo modo oportuit. Si in pace Dei modum quendam agnoſcerent. Et permulti ex hac regione venum dantur Chriſtiani. Quæ quidem res Deo omnino ſunt ingratæ. credat idem, qui velit.

[c] Et dictu quidem, quod ſæpe fit, turpiſſimum eſt: ſed & horret animus, meminiſſe quod plerique faciunt, dum calamitatem iſtam patiuntur, quâ ſymbolum una conferentes, communi pretio meretricem plures mercantur. cum qua ſinguli rem habent nequiſſimam, alter in alterius huic ſceleri vicem ſuccedentes, canibus ipſis ſimillimi, qui ſpurcitiem ſuam impune exercent. Deinde vero Dei, ſummi ipſius Creatoris peculium, & proprium ejus mercimonium, è terra in exterorum poteſtatem atque inimicorum, vili pretio [d] transferendum concedunt. Præterea illud certo cognovimus, ubi ea tanta calamitas invaſerit, ut pater filium, filius ejus matrem, & frater fratrem hoſtibus mercede quadam accepta vendiderit; immania quidem hæc omnia atque horrenda plane facinora. ſciat id, qui velit.

Sed ærumnis hiſce, quibus hæc gens miſera conflictatur, dantur plura & diverſa. permulti enim ſunt [e] perjuri & mendaces, pacta autem, creberrime diſſolvuntur, ideoque compertũ eſt intra hanc gentem iracundiam Dei in nos graviter exardeſcere. qui poſſit, iſtud intelligat.

---

* Deeſt *Hatt.* 1 oððe *Ben.* 2 geond *Ben.* 3 deeſt *Hatt.* 4 eac ða *Ben.* 5 ær swa *Ben.* 6 ðam *Hatt.* 7 eac *Ben.* 8 gelicost *Hatt.* 9 fremdum *Hatt.* 10 manige fleardre *Hatt.*

† *Edwardi* R. corpus non igne conſumptum, ſed ſepultum fuiſſe omnes Hiſtorici tradunt. ** Hic in Sermone Sax. lacuna eſſe videtur, in qua *Lupus Æthelredum Eadwardi* fratrem è regno ſuo expulſum, proditionis alterius generis exemplũ, ut par eſt credere, adjecit. Ad fidelitatem erga Dominos LL. *Canuti* p. 548. de vitæ Regis Inſidiatore, p. 521. LL. *Æthelredi.* Nemo Patribus noſtris deteſtabilior olim, aut ſceleratior habebatur, quam qui Dominum ſuum hoſtibus proditum in diſcrimen capitis adducebat, atque ideo qui nefas iſtiuſmodi habebant impunitum, non uni tantum domui vel Domino nefarium putabatur indicere bellum, ſed omnia vitæ, ſalutiſque communis atque etiam humanitatis jura violare. Tanta etenim ſervorum corruptela impunita, nulli parietes (ut inquit *Cicero* pro R. *Deiotaro*) noſtram ſalutem, nullæ leges, nulla jura cuſtodient. Ubi enim id quod intus eſt atque noſtrum impune evolare poteſt, contraque pugnare, fit in dominatu ſervitus, fit in ſervitute Dominatus. *Junius* in voce hlafordswica. *a Æthelredus* ad *Richardum* D. *Normanniæ* transfretat, ibique commoratur uſque ad *Swani* obitum. *Chron. Sax.* an. MXIII. p. 144. De *Ædrico* Duce vid. Hiſtoriam *Ingulfi Croylandenſis*, *Florilegi*, *&* *Chron. Sax.* Qui patriæ proditor & publicus hoſtis ſub *Cnuto* tandem fraudium finem ſortitus eſt. *b* *Alferus* Dux mandavit deſtrui multa Monaſteria quæ *Eadgarus* antea juſſerat Sanctum Epiſcopum *Æthelwoldum* reſtaurare. *Chron. Sax.* an. DCCCCLXXV. *c* Vide LL. *Canuti* de Adulterio p. 557, & 558. *d* LL. *Æthelredi* p. 515. *e* LL. *Æthel.* R. K. 21. fidem pactam tenendam, & K. 25.

XIII. And

XIII. And la hu mæʒ mare ſcamu ðurh Godeſ yrre mannum ʒelimpan þonne uſ deþ ʒelome for aʒenum ʒeƿyrhðum:· Ðeh þræla hƿylc hlaforde ætbleape and of Criſtendome to ƿicinʒe ƿeorðe. ⁊ hit æfterðæm eft ʒeƿeorðe þ ƿæpnʒeƿrixl ƿeorðe ʒemæne þeʒene ⁊ ðræle. ʒif ðræl ðæne ðeʒen fullice afylle. licʒe æʒylde ealre hiſ mæʒðe; ⁊ ʒif ſe þeʒen ðæne ðræl þe he ær ahte fullice afylle. ʒylde þeʒen ʒylde; Ful [1] earhlice laʒa and ſcandlice nydʒyld ðurh Godeſ yrre uſ ſyn ʒemæne. ⁊ fela unʒelimpa ʒelimpð ðyſſe ðeode oft and ʒelome; Underſtande ſe þe cunne:·

XIV. Ne dohte hit nu lanʒe inne ne ute. ac ƿæſ here and hete on ʒeƿel hƿylcan ende oft ⁊ ʒelome. ⁊ Engla nu lanʒe eal ſiʒeleaſe and to ſƿyðe [2] ʒeyrʒde ðurh Godeſ yrre. ⁊ flotmen ſƿa ſtranʒe ðurh Godeſ þafunʒe. þ oft on ʒefeohte an [3] fereð tyne. ⁊ hƿilum læſ. hƿilum ma eal for urum ſynnum; And oft tyne oððe tƿelfe ælc æfter oðrum ſcendað [[4] ⁊ tariað] to biſmore [[4] micclum] ðæſ ðeʒeneſ cƿenan. and hƿilum hiſ dohtor oððe nyd maʒan. þær he onlocað þa læte hine ſylfne rancne ⁊ ricne and ʒenoh ʒodne ær þ ʒeƿurðe:· And oft þræl ðæne ðeʒen. ðe ær ƿæſ hiſ hlaford. cnyt ſƿyðe fæſte ⁊ ƿyrcð him to þræle. ðurh Godeſ yrre:·

XV. Ƿa la ðære yrmðe. and ƿa la ðære ƿoruld ſcame þe nu habbað Engla eal [5] ðurh Godeſ yrre:· Oft tƿeʒen ſæmen oððe ðry hƿilum drifað ða drafe Criſtenra manna fram ſæ to ſæ ut ðurh ðaſ ðeode [6] ʒeƿelede toʒædere. uſ eallum to ƿoruld ſcame. ʒif ƿe on eornoſt ænige ſcame cuðon [7] oþþe ƿoldan ariht underſtandan:· Ac ealne þæne byſmore. ðe ƿe oft ðoliað. ƿe ʒyldað mid ƿeorðſcype ðam ðe uſ ſcendað; ƿe hym ʒyldað ſingallice. and hy uſ hynað dæʒhƿamlice. hy herʒiað and [8] hy bærnað. rypað and reafiað ⁊ to ſcipe lædað; And la hƿæt iſ æniʒ oðer on eallum ðam ʒelimpum. buton Godeſ yrre ofer ðaſ ðeode [9] ſƿutol and ʒeſæne:·

Eheu conditionem hujus temporis! num majus opprobrium Deo irato & offenſo nobis accidere potuit, quam illud ipſum, quod noſtris meritis contraximus? [a] A Domino ſuo ſervus ſi quis aufugerit, adjungens ſemet piratis ac paganis, [b] & bella forſan deinceps fuerint concitata inter Dominum atque ſervum, ſi ſervus ipſius dominum prælio ſtraverit, inultus jaceat ſine compenſatione totius ſuæ dignitatis: ſi dominus autem, ſervum iſtum, qui ad ſe jure olim pertinuerat, interfecerit, ſolvat dominus vectigal. Leges enim iniquiſſimæ, & [c] tributa prorſus inhoneſta, accenſo divino numine nobis ubique ſunt infenſa, & gens ipſa plurimis ſæpe urgetur difficultatibus & incommodis. qui vult ſapere, iſtud intelligat.

Nec malorum remedium quidquam alicunde apparet. ſed exercitus atque odium in omni parte ſæpius graſſantur. Et Anglia jam diu ſine Victoria, & iracundia Dei perculſa admodum & proſtrata. Piratæ etiam Dei præſidio ita ſtrenui evadunt, ut in pugna unus ſæpe decem [d] in fugam egerit, nunc plures, nunc vero fortaſſe pauciores. Creberrime autem decem aut duodecim alternis vicibus uxorem Thayni vitiant, & cum ejuſdem filia, aut cognata, graviſſima contumelia eam afficiunt. ſpectatore quidem ipſo, nec prohibente, qui animoſus & ditiſſimus, atque olim ſatis viſus eſſet ſtrenuus. ſervus etiam ſæpenumero, qui ipſius quondam herus fuerat Thaynum arcte perſtringit, & ad ſervitutem offenſo Deo, miſerum adigit.

Eheu miſeriam,& eheu dedecus & opprobriũ! quib⁹ etiamnum ex ira Dei Anglia tota eſt afflicta, ſæpe etenim duo treſve è piratis, Chriſtianorum agmen congregatũ regionem univerſam tranſcurrentes, à mari uſque ad mare compellunt, quod ad noſtram infamiam fædum eſſet omnino, & turpiſſimum; ſi ignominiam aliquam perſentiſcere, aut poſſimus unquam, aut recte percipere velimus. Omnes autem iſtas quibus nunc vexamur contumelias, cum eorum honore ac dignitate ſumus perpeſſi, qui ſummis nos injuriis proſequuntur. Nos indeſinenter tribuimus iis & concedimus; ipſi interea graviter & inhumanè opprimunt nos quotidie; devaſtant & comburunt, prædantur & diripiunt, & [e] ad navigia perducunt; & eheu quid aliud, ex hac multiplici adverſæ fortunæ diverſitate, quã ſeverã Dei indignationẽ adverſus hunc populũ commotam, eſſe apertam, & manifeſtam.

---

1 Earmlice *Hatt.* 2 ʒeyrrde *Hatt.* 3 afealleð tyne. and tƿeʒen oft tƿentiʒ. *Ben.* 4 deeſt *Ben.* 5 for *Ben.* 6 ʒeƿylede *Ben.* 7 oððon ƿe ƿoldan *Hatt.* 8 hearað. bændað ⁊ biſmriað. ripað ⁊ *Ben.* 9 ſƿytol ʒeſyne *Hatt.*

a Vide LL. *Canuti* R. de fidelit. ad Dominos p. 548. *b* De *Edrico* conſulas Hiſtoricos. *c* Anno DCCCCXCI. Tributum, x nempe millia Librarum *Danis* ſolvitur. *Chron. Sax.* & *M. Weſtm.* An. MII. vectigal. XXIV mill. librarum. An. MVII XXX mill. librarum, *Chron. Saxon. Floril.* &c. *d* Anno DCCCCXCVIII fugati ubicunque *Angli. Chron. Sax.* & *Math. Weſtmonaſt.* *e Chron. Sax.* An. MXI. hi ða þær ʒenaman þone Arceb. Ælfeah. ⁊ Ælfƿord þeſ cynʒeſ ʒereſan. &c. Tunc ibi ceperunt Archiepiſcopum *Ælfeagum*, & *Ælfwordum* R. Præfectum, & *Leofwinum* Abbatem, & *Godwinum* Epiſcopum, *Ælmærum* autem Abbatem dimiſerunt. In ea autem ceperunt omnes conſecratos homines, viros & fœminas (inenarrabile verò cuiquam quantum populi prehenderetur,) & in Civitate (Cantuarienſi ſc.) poſtea manſerunt quam diu vellent. quamprimum totã urbem exploraſſent, reverſi ſunt ad naves, & ſecum deduxerunt Archiepiſcopum. Fuit tum Captivus, qui antea fuit Anglicæ Gentis & Chriſtianiſmi Caput.

XVI. Nis eac nan wundor ðeah us mislimpe. forðam we witan ful georne þæt nu fela geara men na ne rohton for oft hwæt hy worhtan wordes oððe dæda. ac wearð ðes ðeodscipe. swa hit ðincan mæg. swyðe forsyngod ðurh mænigfealde synna ⁊ ðurh fela misdæda. ðurh morðdæda ⁊ ðurh mandæda. ðurh gitsunga and ðurh gifernessa. ðurh stala and ðurh [1] strudunga. ðurh mannsylena and ðurh hæðena unsida. ðurh swicdomas ⁊ ðurh seara cræftas. ðurh lahbrycas ⁊ ðurh brycas ⁊ ðurh [2 æswicas. ðurh mægræsas ⁊ ðurh manslihtas. ðurh hadbrycas ⁊ þurh] æwbrycas. ðurh siblegeru ⁊ ðurh mistlice forligru :·

Neque cuiquam mirum esse debet, in hunc modum res nobis male vertere. certo enim scimus, hos plures annos parum id fuisse cautum ab hominibus, [a] quid dicerent agerentve. Isthæc autem natio (quod intellectu quidem est haud difficile) peccatis suis quam plurimis, & innumeris suis pravis flagitiis est perditissima. homicidiis, & sceleribus nefandis, ingluvie atque avaritia, furtis & rapinis, donis impuris & ethnicis impudicitiis, seditionibus,& machinationibus insidiarum, legibus violatis & elusis, parricidis, & homicidis, & sacris ordinibus violatis, adulteriis, & incestu, & variis fornicationibus.

XVII. And eac syndon wide. swa we ær cwædon. ðurh aðbrycas ⁊ þurh wedbrycas and þurh mistlice leasunga forloren ⁊ forlogen ma þonne scolde. ⁊ freolsbricas ⁊ fæstenbrycas wide geworhte oft ⁊ gelome :· And eac her syn on earde [3 a Godes wiþersacan] apostatan abroþene. ⁊ cyrichatan hetole. ⁊ leodhatan grimme. ealles to manege. ⁊ oferhogan wide godcundra rihtlaga ⁊ Cristenra ðeawa. and hocorwyrde dysige æghwær on ðeode. oftost [4] of ða ðing þe Godes bodan beodaþ. ⁊ swyðost on þa ðing þe [5] æfre to Godes lage gebyriað mid riht :·

Sunt præterea, quod à nobis prius dictum fuit, propter perjurias, & propter pactiones intercissas, & propter mendaciorum multiplicem varietatem, perditi permulti & mendaces. Festa item ac jejunia vulgo facta sunt profana. Ad hæc, sunt etiam in terra, à Deo misere deficientes, degeneres Apostatæ, & Ecclesiæ magnopere infensi, populoque inimicissimi. Dei etiam sacra jura, & Christiani ritus, vulgo & passim despiciuntur. Contumeliæ vero stultæ, & opprobria in omni regione contorquentur. Earum rerum prefertim contemtiones fiunt & despicientiæ, quæ Divina efflagitant mandata & concionatores; tum earũ maxime quæ ad legem Divinã jure pertinent.

XVIII. And ðy is nu geworden wide and side to ful yfelan gewunan. ꝥ menn swyðor scamað nu for [6] god dædan þonne for misdædan. forðam to oft man mid hocere god dæda hyrweð ⁊ god-fyrhte leahtrað ealles to swyðe. ⁊ swyðest man tæleð ⁊ mid olle gegreteð ealles to gelome þa þe riht lufiaþ ⁊ Godes ege habbað [7 ⁊ syn dæda eargiaþ] be ænigum dæle :· And ðurh þæt ðe man swa deð. ꝥ man eal hyrwað ꝥ man scolde [8] heregian. and toforð laðeð ꝥ man scolde lufian. ðurh þæt man gebringeð ealles to manege on yfelan geðance ⁊ on undæde. swa ꝥ [9] hyne scamað na [10] þeh hy syngian swyþe. ⁊ wið God sylfne forwyrcan hy mid ealle. ac for idelan onscytan hy scamað ꝥ hy betan heora misdeda swa swa bec tæcan. gelice ðam dwæsan ðe for heora [11] wrytan wepe nellað beorgan. ær hy na ne magan. [12] ðe hy eall willan :·

Ideoque ea jam longe lateque consuetudo sceleratissima invasit obtinuitque,ut homines, hâc tempestate bonorum operum magis pudeat, quam malorum. nam bona opera plerumque conscindunt ignominiis, & Dei cultus publice, ac frequentius deridetur. Gravissime tamen obtrectant iis, & summis eos vexant opprobriis & injuriis; qui justitiam colunt, & Deum pie venerantur & peccati vim atque potestatem quavis ratione frangere & debilitare conantur. Quamobrem cũ res illuc perducta est, ut istud spreverint homines quod laudarent; & quod amarent, illud oderint. eo deinceps pervenerunt, ut sint parati, cum ad cogitandum male, tum inhoneste faciendũ. Quo factum est, ut gravissime peccantes, minime tamen erubescant, è divina tutela & præsidio, à semetipsis cum omnibus suis ejecti & exterminati. Fit autem per inanes contumelias, ut pudeat eos quæ libri docent fieri minime oportere, eadem emendare & corrigere. Fatuorum instar, qui superbam cavere licentiam nolunt, nisi cum omnibus cupientibus, nemini liceat.

XIX. Her syndan ðurh synleawa. swa hit ðincan mæg. sare gelewede to manege on earde :· Her syndan [13 swa we ær sædon] mannslagan ⁊ mægslagan . ⁊ [14] mæssepreosta banan ⁊ mynstrehatan [15 ⁊ hlafordswican ⁊

A peccati autem fraude & illecebris quod facillime quidem credendum est, plurimi sunt hic in terra misere seducti. sunt etiam, quod ipsi prius animadvertimus, homicidæ, & parricidæ, [b] & interfectores sacerdotum, & inimicissimi monaste-

1 Strutunga *Ben.* 2 deest *Ben.* & *Hatt.* 3 deest *Hatt.* 4 on *Hatt.* 5 geornost *Hatt.* 6 godan *Ben.* 7 deest *Ben.* 8 herian *Hatt.* 9 himne *Ben.* 10 þeah *Hatt.* 11 sare *Ben.* 12 ðeah *Hatt.* 13 deest *Hatt.* 14 sacerdbanan *Hatt.* 15 deest *Hatt.*

[a] Vide LL. *Æthelr.* de verbis & operibus curandis, *Spelm. Conc.* pag. 519. Sufficiat semel hic Lectorem monuisse quæ immania flagitia à Concionatore nostro etiamnum memorantur, eadem planè omnes fere Historicos enarrare. Leges autem *Eadgari*, *Eadwardi*, & *Æthelredi* graviter & eodem fere ordine ea perstringunt. [b] Vid. LL. R. *Can.* de Sacrum ordinem violante. p. 557.

æbere

æbere apoststatan] ⁊ her syndan man sworan ⁊ morðorwan ⁊ morðor wyrhtan. [[1] ⁊ her syndan hadbrecan ⁊ æwbrecan ⁊ ðurh sibligeru ⁊ ðurh mistlice forligeru forsyngode swyðe.] ⁊ her syndan myltestran ⁊ bearnmyrðran ⁊ fule forlegene horingas manege. ⁊ her syndan wiccan ⁊ [2] wælcyrian. ⁊ her syndan ryperas ⁊ reaferas ⁊ worold struderas [and ðeofas ⁊ ðeodscaðan ⁊ wedlogan ⁊ wærlogan.] ⁊ hrædest is to cweðenne. mana ⁊ misdæda ungerim ealra:.

XX. And ðæs us ne scamað na. ac [[3] ðas] us scamað swyðe ꝥ we bote aginnan swa swa bec tæcan. ⁊ ꝥ is gesyne on ðysse earman forsyngodan ðeode:. Eala micel magon manega gyt her to eacan ⁊ eaðe beðencan ðæs þe an man ne mihte on hrædinge [[4] fullice] asmeagan hu earmlice hit gefaren is nu ealle hwile wide gynd ðas ðeode. ⁊ smeage huru georne gehwa hine sylfne. ⁊ ðæs na ne [5] latige ealles to lange:. Ac nu on Godes naman. uton don swa us neod is. beorgan us sylfum swa we geornost magon. þe læs we æt gædere ealle forweorðan:.

XXI. An ðeodwita wæs on Brytta tidum. Gildas hatte. se awrat be heora misdædum. hu hy mid heora synnum swa openlice swyþe God gegræmedan. ꝥ he let æt nyhstan Engla here heora eard gewinnan. ⁊ Brytta duguðe fordon mid ealle. and ꝥ wæs geworden ðes þe he sæde [[6] ðurh gelæredra regolbryce ⁊ ðurh læwedra lahbryce.] ðurh ricra reaflac ⁊ ðurh gitsunge woh gestreona. ðurh leode unlaga ⁊ ðurh wohdomas. ðurh biscopa asolcennesse [[7] ⁊ unsnotornesse.] ⁊ ðurh lyðre yrhðe Godes bydela. þe soðes geswugedan ealles to gelome. ⁊ clumedan mid ceaflum þær hy scoldan clypian. ðurh fulne eac folces gælsan ⁊ ðurh oferfylla ⁊ mænigfealde synna heora eard hy forworhtan ⁊ selfe hy forwurdan:.

XXII. Ac [8] wutan don swa us ðearf is. warnian us be swilcan; And soð is ꝥ ic secge. wyrsan dæda we witan mid Englum [[9] sume gewordene] þonne we mid Brittan ahwar gehyrdan. ⁊ þy us is ðearf micel ꝥ we us beðencan ⁊ wið God sylfne ðingian georne:. And utan don swa us ðearf is. gebugan to rihte. ⁊ be suman dæle unriht [[10] ascunian ⁊] forlætan. ⁊ betan swiðe georne þæt we ær bræcan:. And utan God lufian ⁊ Godes lagum fylgean ⁊ gelæstan swyðe georne ꝥ þæt we behetan þa we fulluht underfengon. [11] oððon ða þe æt fulluhte ure foresprecan wæron:. And utan word ⁊ weorc rihtlice fadian.

riis. proditores etiam dominorum, notique Apostatæ, ac manifesti; ad hæc perjuriæ, & homicidiis atque sicarii. violatores etiam ordinum sacrorum, & adulteri; imo incestu, variisque impudicitiis profligatissimi. dantur etiam lupinaria, & infantium neces, multæque [a] meretrices, fœdæ, ac adulteræ. Sagæ porro, & Veneficæ, prædones direptoresque, & grassatores publici. & fures & latrones, & mendici & mendaces. & brevissime ut dicam, scelera atque flagitia, quæ enumerari nunquam possunt, omnia.

Atque harum rerum, è nobis ne unum quenquam pudeat omnino. nos vero pudet vehementer, libris pulchre admonitos statim incipere poenitentiam. quod in hac gente misera, peccatrice, apertum est & vulgatum. Atque hei mihi! multa his sunt annumeranda, & revocanda in memoriam, quæ singuli vix unquam possint legendo plenè investigare. Quanta scilicet infortunia, ac miseriæ universam gentem quotidie vexant, & perturbant. ac diligenter unusquisque semet examinet, nec istud nimium diu procrastinet. sed in nomine Dei agamus illud quod nobis est maximopere necessarium, quam diligentissime possimus, caveamus nobismetipsis, ne una omnes pereamus.

Temporibus Britannorum, doctus quidam erat atque sapiens, cui nomen Gildas; qui res eorum male gestas scriptis suis commemoravit. Eosdem nempe peccatis suis Deum tam aperte graviterque lacessisse, ut Anglorum exercitum tandem permitteret victorem terra potiri: Britannorum autem virtutem atque gloriam expugnare, & prorsus extinguere. Factum est autem id, quod ipse prius monuerat, fracta regula doctiorum, & laicorum violata lege. ob divitum rapinas, & usurarum injustarum cupiditatem; propter leges Gentis iniquas, & iniqua judicia; propter Episcoporum desidiam, & imprudentiam; & nunciorum Dei laborem ingratum, qui veritatem prorsus occultarant, & mussitaverunt faucibus, ubi vehementius esset inclamandum; propter populi luxum consummatum; propter crapulam & ingluviem, variaque ac multiplicia peccata; patriam suam amiserunt, ipsi autem omnes perierunt.

Agite vero, quod opus est nobis perficiamus, hujusce modi commonefacti simus exemplis, veritatem enim ego plane enuntio; deteriora quædam flagitia Anglis fuisse nota, & perpetrata, quam Britannis olim fuissent unquam audita. Quamobrem nobis est id summopere necessarium, hæc ut animo nobiscum iterum iterumque reputemus. & Deum nobis ut conciliemus. Agite ergo jam fiat quod nobis est pernecessarium, ad justitiam nosmet convertamus, & nefas aliquo saltem modo devitemus relinquamusque. resarciamus autem illud sedulo quod perfregimus. Agite porro, amemus Deum, & legibus divinis obsequamur, istud etiam omni diligentia perficiamus, quod bapti-

1 Deest *Hatt.* 2 wælcerian *Hatt.* 3 deest *Hatt.* 4 deest *Ben.* 5 gelatige *Ben.* 6 deest *Hatt.* 7 deest *Hatt.* 8 utan *Hatt.* 9 deest *Hatt.* 10 deest *Ben.* 11 oððe *Ben.*

a LL. *Æthel. Concil. Ænham.* ut sagæ incantatores & egregiæ meretrices exulant pag. 515. Furta autem & Latrocinia omnia funditus absistant. pag. 528.

and ure ingeðanc clænsian georne. ⁊ að ⁊ [1] wed wærlice healdan. ⁊ sume getrywða habban us betweonan. butan uncræftan :· And uton gelome understandan ðone miclan dom þe we ealle to sculon. ⁊ beorgan us georne wið þone weallendā bryne helle witer. ⁊ geearniā us ða mærða ⁊ ða myrhða þe God hæfþ gegearwod ðā þe his willan on worolde gewyrcað :·*

zandi, professi sumus olim atque polliciti, sive id quod sponsores nostri pro nobis baptizandis susceperunt. Agite jam tandem dicta atque facta rite instituamus. cogitationes vero diligenter nostras expurgemus. jusjurandum etiam & pactum caute semper conservemus, & fidem aliquam inter nosmetipsos amota omni fraude tueamur. Agite nunc demum supremum istud judicium, ad quod perventuri sumus omnes, sæpissimè in mentem revocemus, nobismet vero caveamus ab luctuoso isto infernæ pœnæ incendio; comparemus autem nobis gloriam & beatitudinem, quas reposuit iis Deus, qui in mundo illius voluntati obsequuntur.

GOD URE HELPE. AMEN.

DEUS NOS ADJUVET. AMEN.

† Præcipui articuli Sermonis ad Anglos habiti ab Lupo Episcopo.

I. Hujus universitatis finem instare docuit, quoniam peccatum exuberat; idque ita prædictum in S. Scripturis, ante adventum Antichristi futurum, eaque mala ostensa palam quatuor annis ante Ethelredi Regis obitum.

II. Gentes cum Christianis conferens, eas antetulit, planeque ostendit quod in illo impio divino cultu falsaque religione, multò sint justiores, ferventiores, & observantiores quàm Christiani, quorum vita indies fit sceleratior. Nam Ecclesiæ vastantur, sanctitas è vita tollitur, ordo clericalis ludibrio habetur & contemptui, viduitas ad secundas nuptias adigitur invita, imo plebs proditoriè è regno sumpto pretio venumdatur, infantes ab ipsis incunabulis ad miseram servitutem sumpti, & redacti sunt, omnisque benignitas & eleemosyna periit, ipsi denique liberi avitâ libertate & ingenuitate frui, & in servili conditione constituti bonis labore suo partis uti prohibentur.

III. Aliaque illorum temporum vitia commemorat multa. Parentum, liberorum, conjugum, amicorum, propinquorum, agnatorumque non esse Christianis aut hominibus dignam amoris & officii inter se retributionem & vicissitudinem. Clericos, amussi regulaque suâ arctiore contemptâ, & laicos communi humanâ lege spretâ vivere. Quæcunque mala ubique jam esse diffusa atque dissipata, eaque quæ ad Rempublicam labefactandam atque evertendam summa sunt, Proditionem nempe, atque falsum in ipsos dominos atque heros testimonium. Cujus fuit indicium Edwardi Regis ipsis hostibus traditio, parentumque ac filiorum impietas, quòd illi liberos hi matres pecuniâ concedebant. Ostendit ex hac Christianæ vitæ & integritatis deterioratione pervenisse ad hanc gentem; ignominiam & infamiam; deinde bellum, famem, incendia, homicidium undique gentem delere.

IV. Furtum autem, egestatem, pestem, latrocinia, & rapinas esse gentis propria atque intestina mala. Quibus præter solitum accessere divinitus cœli atque aëris intemperies & sterilitas agrorum.

V. Alia cum his punienda in regno frequentia obtinere ostendit vitia; perjuria nimirum, mendacia, nec non fœderum atque pignorum fractiones & violationes.

VI. Piratas ipsa divinâ irâ ac vindictâ in hanc gentem prævaluisse; ita ut ab istis invasionibus sæpè decem aut viginti unâ mulctatæ conjuges, atque filiæ inspectantibus parentibus & maritis stupratæ; Domini ipsis servire coacti. Christiani instar pecudum agminibus unâ abducti & vinculis copulati in pelagos varios acti; dum ipsi interim eos qui vinculis, infamia, rapinâ, contumeliis ac sceleribus omnibus se male tractabant atque in navigia cogebant, honoribus prosequebantur.

VII. Has omnes dicebat calamitates regno invectas, incenso numine divino, quia hæc gens multifariam multisque modis deliquit homicidio, avaritia, gulâ, furto, profusione, pace ac induciis insidiose constructis, barbarismo, proditione atque technis vaferrimis, legum religionisque contemptu, fraude atque desertione, propinquorum oppressione, ordinum despectu, & maculato conjugio, incestu atque adulterio; juramenti, fœderis, promissi, fidei, jejuniorum atque feriarum crebrâ fractione, mendaciis, orationisque vanitate. Inesse præterea in ordine clericali Apostatas & deficientes atque renunciantes fidei; permultos quoque existere inter Laicos, qui summo odio Clerum prosequuntur, legemque divinam & Christi imperium contemnunt: eorum exemplo qui ex famâ populari magis quàm ex divinâ aut humanâ Lege pendebant, quique ex facinoribus quàm ex rectè gestis gloriam atque commodum quærunt.

VIII. Ad extremum, pœnitentiam, prioris vitæ emendationem atque novitatem, omnisque mali vitationem suadens peroravit.

---

1 Wedd *Hatt.* * In marginalibus notis huic sermoni subjunctis, quoties legitur DEEST HATT. notandum est lectori, eas voces, quæ in *Hattoniano deesse* notantur, insertas esse in textum hunc ex codice *Hattoniano.* † Hos articulos desumpsit Cl. *F. Junius* F. F. ex *M. Parkeri* Antiq. Brit. Edit. Hanov. pag. 89.

Cum

Cum Lupi Episcopi Sermone ad Anglos, ob quandam materiæ affinitatem, non malè forte subjungentur quæ, de Variis casibus, ex Hattonianâ *Bibliothecâ deprompsimus; quemadmodum & quæ, Hostili exercitu impressionem in terras nostras faciente, publicè legenda proponit volumen* 248 *Collegii Sancti Benedicti.*

*BE MISTLICAN GELIMPAN.

I. Gyf hit geweorðe þ on ðeodscype [a] becume healic ungelimp for manna geƿyrhtan; here [b] oððon hunger. bryne oððon blodgyte. unƿæstm oððon [c] unƿeder. orfcƿealm oððon mancƿealm [d] ðurh færlice uncoðan. ðonne sece man ða bote a a to Gode sylfum:. Ealra ðinga [e] ærest ga man to scrifte. ⁊ gebuge man to rihte. ⁊ [f ælc] unriht forlæte. huru heafodmen ⁊ gehadode men. ⁊ þonne do man syððan [g georne] sƿa sƿa dyde Dauid ⁊ eac mænig oðer. geomerigendum mode clypige mon to Criste. ⁊ ealsƿa [h] Niniuete [i sƿa þ folc agylt hæfde] gif man þ geræde. gold ⁊ [k] glencga alecge man þa hƿile. ⁊ ælce ƿig-ƿæpna. ⁊ ælce idele ƿenca. ⁊ æghƿylce ƿoruld saca læte man stille. ⁊ nime man hæran [l] oþ-þon ƿyllen to lice. ⁊ fæste sƿyðe georne. ⁊ ælmessan dæle:. God is sƿyðe milde:.

II. Niniuete ƿæron forsyngode sƿyðe. ac hy dydon sƿa heom [m to donne] ðearf ƿæs. geƿendon to rihte fram eallum unrihte. ⁊ [n] fengan on fæsten. ⁊ ðingedon georne geomrigendum mode [o ƿið God. ⁊ God ælmihtig þa heom allum gemildsode ðurh ðæt strange fæsten ⁊ behreoƿsunge þe hi dydon.] ⁊ ðæt mæg to bysne:. [p] Utan don eac sƿa sƿa oft sƿa ðæs neod sy. [q ealsƿa nu is micel neod ofer eal ðisne eard.] beode mann sona ðreora daga fæsten [r to berenan hlafe. to sealte. ⁊ to grenan ƿyrtan. ⁊ to ofete. ⁊ hƿilum læs. hƿilum ma. be ðam ðe sco neod sy.] ⁊ sece gehƿa his scrift sƿyðe [s] georne. and [t] unscodum fotum georne Godes cyrican dæges ⁊ nihtes. ⁊ ga man mid [u] reliquium ut ⁊ mid [x] letanian. ⁊ sceote man ælmessan be ðæm þe man þonne to ðearfe geræde. sƿa æt heafde peninc. sƿa æt heorð peninc. sƿa æt [y] sulhgange peninc. sƿa æt faldgange pening. sƿa gesyfledne hlaf. gæf man ðæt geræde. æt [z] hreocendum heorðe. sƿa elles hƿæt þinga be ðam þe ƿitan þonne to ðearfe gerædan [a for ealles folces neode.] hƿilum ƿeaxgescot. hƿilum mealt gescot. hƿilum melo gescot. hƿilum ælmes bæð. and hƿilum ðearfena fotþƿeal. ⁊ elles ælmes gedal. ⁊ hƿilum be teoðunge. hƿilum be mannes efenrihte. hƿilum be freot men. hƿilum be healf freon. ⁊ hƿilum an. ⁊ hƿilum oðer:.

III. Ƿitan scylon rædan folce to ðearfe. and [b] sacerda gehƿilc do sƿi hit ðearf is on his mæssesangum. sona sƿyðe georne clypige to Criste:. To æghƿælcre neode man hæfþ on cyricbocum mæssan gesette. ⁊ tilige man georne mid ðam ⁊ mid halgum gebedum a a þonne ðearf sy:. And þ is ƿene betere þonne man to ƿiccan ⁊ to ƿiggleran tilunge sece æt ænigre neode:. And ealle Godes ðeoƿas don sƿa hit neod is. mid [c] sealmsangum ðingian georne for ealle ðas ðeode. ⁊ æt [d] ælcum tidsange. aðenedum limum. sumne sealm singan. preces ⁊ col. ⁊ geornlice biddan are ⁊ miltse ealre ðysse ðeode:. And Godes ðearfan. myngie man gelome. þ hy eac to Criste clypian sƿyðe georne. ⁊ anrædlice gebiddan for ða þe heom on Godes est ælmessan syllan. ⁊ for ealle ðas ðeode ðingian hy georne:.

IV. And ælces mannes ðeoƿetlingas ealle ða ðry dagas. þe þ fæsten aboden sy. [e ælces] ƿeorces beon [f] gefreode ƿið cyricsocne ⁊ ƿið ðam þe hy ðæt fæsten þe lustlicor [g] gefæsten ⁊ ƿyrcen heom sylfum [h] þ þ hy ƿillen. ⁊ clypien to Criste eac sƿyðe georne:. And gyf hi ðonne ðæt fæsten rihtlice ne [i] gefæstan. ðolian [k hi] ðære hyde. oððon hydgyldas:. And gyf frigman sƿa fræc sy þ he ðæt fæsten [l] abrece. oððon his ælmessan rihtlice [m] ne gelæste sƿa sƿa hit gelagod sy. [n] gebete þæt sƿa scire ƿitan sylfe geceosan. [o sƿa þ oðre manega beon gestyrde be ðam.] [p] oððon þus gyf hit beon mæge. bonda mid ðryttiga penigan. þegen mid XXX scyll. gyf man sƿa geræde. and sƿa hƿar sƿa þ feoh uparise. dæle man on Godes est æghƿylcne penig:. And manna gehƿylc dæle on Godes est georne Godes ðearfum [q] ðæne sylfan mete ðe he ƿolde brucan. gif him ðæt fæsten sƿa geboden nære:. And huru is mæst ðearf þ man fram unrihte gebuge to rihte ⁊ yfeles gesƿice ⁊ Godes lage healde ⁊ godcunde lare gyme sƿyðe georne ⁊ rihtlice gelæste eall þ man behate on Godes est to donne:. GOD US GEHEALDE:.

---

* BE MISLICUM GELIMPUM *Ben.* & *Hatt.* *a* cume *Ben.* & *Cott.* *b* oððe *Ben.* & *Cott.* passim. *c* anƿider *Ben.* ungelimplice geƿideru *Cott.* *d* oððe færlic coða. oððe færlic dead. *Cott.* *e* ærost *Ben.* *f Cott.* *g Cott.* *h* Niniuite *Ben.* & *Cott.* *i Cott.* *k* glænca *Ben.* *l* ⁊ *Ben.* & *Cott.* *m Cott.* *n* fæstan ðry dagas on ann. *Cott.* *o Cott.* *p* Uton *Ben.* & *Cott.* *q Cott.* *r Cott.* *s* geornlice *Ben.* *t* unsceodum *Cott.* *u* haligdome *Cott.* *x* halig ƿætere *Cott.* *y* sulh pænig oððe pæniges ƿurþ *Ben.* *z* reocendum *Ben.* & *Cott.* *a Cott.* *b* mæssepreosta *Cott.* *c* sealmsang *Cott.* sangum *Ben.* *d* æghƿilcum tidsangum *Ben.* & *Cott.* *e Cott.* *f* frige *Cott.* *g* gefæstan ⁊ ƿyrcan *Ben.* & *Cott.* *h* sƿa hƿæt sƿa hi ƿillan. ⁊ clypian *Ben.* & *Cott.* *i* healdan *Cott.* *k Cott.* *l* tobrece oððe *Cott.* *m* na *Cott.* *n* bete þ sƿa se scir ƀ ⁊ ealle scirƿitan rihtlicost deman *Cott.* *o Cott.* *p* oððe *B.* & *C.* *q* ðone *Ben.* Hat-

Hattonianum *hunc de Variis casibus tractatulum contulimus cum supra memorato volumine collegii Sancti Benedicti; nec non cum Cottoniano MS. qui inscribitur* TIBERIUS. A. 3. *Ac minime quidem videntur omittenda quæ codex ille Cottonianus in fine opusculi addit.*

V. Na ƿis nan gehadod man to þam dyrstig. ꝥ he æfre life ænigan men ðis fæsten to abrecenne. ⁊ gif hit ænig mandeð. þonne mæig he ƿenan him sylfan ꝥ him Godes grama fullice on becume:. Uton niman us nu ealle bysne be Saule ðam cyningce. ðe God hine sende into anum leodscype. ⁊ sceolde eall fordon ðæt on ðam earde ƿære. þa budon his ƿitan eallan ðam folce ðreora daga fæsten. ꝥ hi sige mostan habban æt Gode ofer hera feondon:. Ða nyste na Ionathas ðæs cinges sunu ꝥ hit sƿa geboden ƿæs eallan ðam folce. ah abyrigde þa on ðam lande anes dropan huniges. ⁊ þa ðurh ðyrne gylt na mihte næfre ꝥ Israelisce folc habban sige ofer heora feondan. ah ƿearð feala ðusenda manna ofslagen of Saules folce ðurh ðisne ylcan gilt:. Nu magon ƿe ealle niman sƿiþe soðe bysne be ðysan ylcan ⁊ be manegan oðrum ðingum. þe men noldan Godes beboda healdan sƿa sƿa hi scoldan ⁊ sƿa sƿa heom geboden ƿæs fram heora lareoƿe. ꝥ feala ðusenda forƿyrdað of ðurh anes mannes gilt. þonne hit bið geboden fæster for ealles folces neode. ⁊ sum man hit þonne tobrycð ðurh his gifernesse. þonne hæfð eall folc. se scyldiga ⁊ se unscyldiga micele ƿraðe æt Gode ðurh his ænne gilt. þe he nolde healdan þa ðincg þe heam for folces neode geboden ƿæs:. Ac uton ƿe nu gecyrran to Criste mid inƿerdre heortan. ⁊ heonan forð ælces yfeles gesƿican ⁊ rihtlæcan us sylfe on eallan ðingan ðæs þe ƿe don magon. ⁊ biddan God ælmihtig ꝥ he us gemiltsige æt eallum urum sennan. ⁊ ꝥ he us ahrædde of ðære miclan ancsumnesse þe ƿe nu on syndon:. Drihten hlaford Crist alys us ealle ðurh ðine micclan mildheortnesse. ⁊ ꝥ ƿe moton ðinne ƿillan geƿyrcan ær ƿe of ðisan life geƿitan:. Halig Drihten gemiltsie us eallan:. AMEN:.

ÐIS MAN GEREDDE ÐA SE MICELE HERE COM TO LANDE:.

Ealle ƿe beðurfan ꝥ ƿe geornlice earnian ꝥ ƿe Godes miltse ⁊ his mildheortnesse habban moton. ⁊ ꝥ ƿe ðurh his fultum magon feondum ƿiðstandan.. Nu ƿille ƿe ꝥ eall folc † ——— to gemænlicre dædbote ðrig dagas be hlafe ⁊ ƿyrtum ⁊ ƿætere. ꝥ is on monandæg. ⁊ on tiƿesdæg. ⁊ on ƿodnesdæge ær Michaeles mæssan. ⁊ cume manna gehƿilc bærefot to circan buton golde ⁊ glæncgum. ⁊ ga man to scrifte. ⁊ gan ealle ut mid haligdome. ⁊ clypian inƿeardre heortan georne to Criste. ⁊ sceote man æghƿilce hideƿænig oððe ƿæniges ƿeorð. ⁊ gebringe man ꝥ to cyrican. ⁊ syððan on ðreo dæle be * Cristes ⁊ be tunes gereſan geƿitnesse:. And gif hƿa ðis ne gelæste. þonne gebete he ꝥ sƿa sƿa hit gelagod is. bunda mid XXX pen̄. ðræl mid his hyde. þegn mid XXX scill. And sƿa hƿar ꝥ feoh uƿarise. dæle man on Godes est æghƿilcne ƿænig. ⁊ ealsƿa ðone mete þe gehƿa brucan ƿolde gif him ꝥ fæsten sƿa geboden nære:. Deale mon on Godes est georne æfter ðam fæstene eallum ðearfigendum mannum ⁊ bedridan ⁊ sƿa gebrocedum mannum þe sƿa fæstan ne magon. oððe his hlaford for hine. buton he sylf hæbbe. ⁊ heofod men teoðian. ⁊ ðeoƿ men þa ðrig dagas beon ƿeorces gefreode. ƿið ciricsocne. and ƿið ðam þe hi ꝥ fæsten þe lustlicor gefæstan:. And on on gehƿylcan mynstre singe eal geferræden æt gædere heora saltere þa ðry dagas. ⁊ ælc mæssepr̄ mæssige for urne hlaford ⁊ for ealle his ðeode. ⁊ ðar to eacan mæssige man æghƿylce dæge on ælcan mynstre ane mæssan syndeplice for ðare neode þe us nu on handa stent. oð ꝥ hit betere ƿurde. ⁊ æt ælcan tidsange eall hired aþenedum limium ætforan Godes ƿeofode singe ðone sealm Domine quid multiplicati sunt. ⁊ preces ⁊ coll. ⁊ ealle gemænelice gehade ⁊ læƿede bugan to Gode georne ⁊ geearnian his mildse· ⁊ æghƿylce geare heononforð gelæste man Godes gerihta huru rihtlice. ƿið ðam þe us God ælmihtig gemiltsige and us geunne ꝥ ƿe ure fynd oferƿinnan motan:·

GOD URE HELPE. AMEN.

Quinetiam, SHOWERE, quemadmodum è terræ fodinis eruuntur, quæ in iis natæ delitescebant, maximi pretii gemmæ, ex quibus levigatis, & ordine dispositis, quæ omnes non delectant tantum, sed in sui admirationem convertunt, ornamenta concinnantur : sic è MSS. Saxonicis, imo ex iis non raro, quæ in nulla fere ratione habentur, effodi, si dicam, multa præclara, multa pretiosa possunt, quæ à gnaro homine sua de rubigine tersa, & in librum composita, docti quidem, ut ego judico, quibus vetustas placet, universi, non modo cum voluptate, sed cum admiratione perlecturi sunt.

Talem librum, qui tanquam *Cento*, ex variis & diversi coloris pannis consuendus est, quisquis *Saxonicos* MSS. versavit, SHOWERE, non potest non desiderare, quippe quod pretiosa multa

† Hoc in loco videtur fæste, aut simile quid, inserendum. * Forte legendum scriftes.

frag-

fragmenta, tractatuli, rerumque descriptiones *Saxonice* scriptæ, nisi in tali libro collectæ in lucem proferantur, æternis tenebris damnabuntur. Tali ergo libro quemadmodum opus esse dico, SHOWERE: sic operæ pretium me facturum spero, si excerpta quædam *Saxonica* hic exhibuero; ex quibus cum multis id genus aliis contexendum eum esse censeo.

Id genus esse duco fragmentum illud *gromaticum*, quo quis geodætes *Anglo-Saxonicus*, ACRARUM, HIDARUM, & FURLANGARUM dimensiones in usum colonorum descripsit in cod. *Cott.* qui inscribitur, *Otho*, B. II. fol. 350. b.

To æneſ æceres bræde on ƿealstillinge. ⁊ to þære ƿære gebirigeað XVI. hida. gif ælc hid byþ be anum men gemannod þonne mæg man gesettan ælce gyrde mid feower mannum:· Ðonne gebyreð to twentigan gyrdan on ƿealstillinge hundeahta hida. ⁊ to þam furlange gebyrgeað oþer healf hund hida. ⁊ X. hida be þam ylcan getæle þe ic here bebufan tealde:· to twam furlangum gebyrað XX. hida. ⁊ þreo hund hida:· To þrim furlangum hundeahtig hida. ⁊ CCCC. hida:· Ðonne gebyrigeað to IIII. furlangum XL. hida. ⁊ VI hund hida:· To fif furlangum gebyreð ymbeganges eahta hunda hida on ƿealstyllinge:· To six furlangum gebyreð sextig hida. ⁊ nigan hund hida:· To VII. furlangum XX. hida. ⁊ XI hund hida:· To eahta furlangum ymbeganges ƿealstyllinge hund eahtig hida. ⁊ XII hund hida:· To XI. furlangum gebyreð. LX. hida. ⁊ XVII hund hida:· To XII. furlangum ymbeganges ƿealstyllinge gebyreð XX. hida. ⁊ nigantyne hund hida:· Gif ymbegange mara bið. þonne mæg man eaþe þone oferearcan geþencan of ðisse tale, forþon ealning to anum furlange gebyreð sixtig manna. ⁊ c. þon bið ælc gyrd mid feower mannum geset:·

Id genus etiam sunt, quæ ad explicandam rem NUMMARIAM *Anglo-Saxonum* conducunt; & ad illam rite intelligendam conferunt. Vocabula autem quibus rem *nummariam* denotabant *Anglo-Saxones*, vel sunt quibus *monetam percussam*, vel quibus certas *pecuniæ summulas*, seu auri argentive quid, certo quodam pondere aut valore constans, indicabant. Monetæ percussæ argenteæ unum, ut videtur, apud eos genus fuit, nempe argenteus ille nummus, quem penning, pennig, penninc, & cum simplici N. pening, penig, peninc, penic, & peneg, vocabant. Penning autem, qui à nobis PENNINGUS Latino-barbare nuncupabitur, cusum nummulum argenteum, quem hodie dicimus **a threepence**, i. e. tres denarios *Esterlingos*, quod trutina probat, pondere, & valore æquabat. Quinque *penningi* pecuniæ argenteæ summulam, quam ænne scylling, i. e. *unum scyllingum*; & triginta *penningi*, summulam pecuniæ argenteæ, quam ænne Mancus, vel ænne Mancs, i.e. *unum* [a] *Mancusam* vocabant, constituebant. Hæc, auctore *Ælfrico*, SHOWERE, qui in Grammaticæ suæ *Saxonicæ* fine sic scribit: Libra on leden is pund on Englisc. [b] fif peneges gemaciað ænne scylling. ⁊ þrittig [c] penega ænne Mancus:· Quemadmodum ergo *unus penningus* Anglo-*Saxonum*, tres nostros continebat: Sic unus *scyllingus* eorum ex quinque *penningis* constans, quindecim nostros *penningos* complectebatur, unumque *Scyllingum* nostrum quinta parte excedebat. Mancusa pariter argentea, quæ XXX penningos tales continebat, nonaginta nostros valebat penningos, seu tres excusos patriæ nostræ nummos argenteos, quos vocamus **halfcrowns**. *Mancusa* vero, vel *Marca* auri decies valebat *Mancusam* argenti, secundum valorem quo aurum argentum superabat apud *Græcos* & *Romanos*.

Dimidium *peningi* apud *Anglo-Saxones* vocabatur helflinge, ut videtur ex *Lucæ* cap. XII. 6. Ne becypað hi fif Spearran to helflinge, *nonne quinque passerculi veneunt minutis assibus duobus?* Quadrans autem *peningi* dicebatur feorðling: ut videtur ex *Matth.* cap. v. 26. ær þu agylde þone ytemestan feorðling, *usque dum reddideris ultimum quadrantem.* & *Luc.* XXI. 2. þa geseah he earme ƿudewan bringan twegen feorðlingas, *vidit autem viduam quandam pauperem mittentem æra minuta duo.*

Erant in usu etiam apud *Anglo-Saxones* æreæ monetæ percussæ, eæque valde minutæ, quas STYCAS vocabant, quarum una semiquadrantem; quadrantem duæ; quatuor helflingum; & octo denarium eorum argenteum, seu *peningum* valebant. Hoc constare videtur ex *Marci* cap. XII. 42. ða com an earme ƿuduwe. ⁊ wearp twegen stycas. þ is feorðung peninges. *& venit quædam vidua pauper, misitque minuta duo, quod est quadrans.* Quemadmodum enim denarium Romanum [d] per suum *penning*; sic dimidium ejus sive semissem, per suum helfling; quadrantem per suum feorðling; & minuta æra, quorum certus quidam numerus denarium valebat apud *Romanos*, in transferendis evangeliis per *stycas* suas reddebant. Præterea notandum est, SHOWERE, inter penningos *Saxonicos*, & penningorum fragmenta, scilicet penningorum partes dimidias, & quartas, non raro reperiri, quod ita erat comparatus, sive is fusus, sive excusus fuit

---

[a] Vel *unam marcam.* Mearc enim, seu Marc, apud *Anglo-Saxones* idem argenti pondus, ac Mancus, significabat. [b] Ita non solum liber excusus, sed MSS. nempe is, quem penes me habeo, & ille bibl. Coll. *D. Joh. Bapt.* apud *Oxonienses.* Hoc observatum à Lectore velim, quippe quod sunt, qui contendunt *Scillingum* Anglo-Sax. ex quatuor *penningis* constitisse. [c] Lege penegas. [d] *Matth.* XX. 2. geforðenre gecƿydrædenne þam ƿyrhtum. he sealde ælcon ænne penig ƿið his dæges ƿeorce, *conventione autem facta cum operariis,* &c.

‡ E e pen-

penningus argenteus *Anglo-Saxonum*, ut ipſe in ſemiſſes, & ſemiſſes ipſius dein in quadrantes facile diſcindi, aut diſrumpi poſſent.

Merciæ Saxones etiam pecuniam argenteam per ſummulas numerabant, quas sceata vel sceatas vocabant. *Textus Roffenſis* fol. 38. b. Ceorles ƿerᵹyld is Myrcnalaᵹe cc. scill. Þeᵹenes ƿerᵹyld is six sƿa micel. þ byð XII. hundred scill. Þonne bið cyninᵹes anfeald ƿerᵹild six þeᵹena ƿerᵹild be Myrcnalaᵹe þ is XXX ðusend sceata. þ bið ealles CXX punda. sƿa micel is þæs ƿerᵹyldes on. 7 for þam cynedome ᵹebyrað oðer sƿilc to bote on cyneᵹylde. Se ƿer ᵹebyreð maᵹum. 7 se cynebōt þam Leodum. Quæ ſic à [a] *Johanne Bromton* redduntur: CEORLES WEREGILDUM *eſt in Mercenorum laga* C. C. S. THAYNI WEREGILDUM *eſt Sexies tantum, id eſt, duodecies* C. S. *Regis ſimplum* WEREGILDUM *eſt Sex* THAYNORUM WEREGILDUM *in Mercenorum laga, hoc eſt* XXX *millia Sceata, id eſt totaliter* CXX.L. *Tantum eſt de* WEREGILDO, *ſed pro dignitate regni debet addi tantundem in* CYNEGILDE. *Ipſam* WERAM *debent habere* [b] PARENTES *ejus, & regni emendationem ipſius terræ populus.* In *Lambardi* vero *Archæonomid*, hæc *Æthelſtani* R. lex ſic ſe habet: Ceorles ƿereᵹyld on Mercnaland bið CC. scill. Þeᵹnes syxfeald þam þ is M.CC. scill. Cynᵹes anfeald ƿereᵹild bið syx M. ðeᵹna ƿereᵹilda. þ is þryttiᵹ sceatas. 7 sƿa micel bið se ƿereᵹyld:. Ac for þæs rices cynebote bið to þisum ᵹenumen eft sƿa micel on Cyneᵹild:. Ðam ƿere habbaþ ða mæᵹas. 7 ðam Cynebot se land Leod; *Ruſticum Mercii* CC. *ſolidis æſtimant. Thanum autem, cujus æſtimatio ſexies major, mille & ducentis ſolidis æſtimant. Regis æſtimatio ſimplex, ſex millium Thanorum æſtimationi æqua eſt,* i. e. triginta ſceatis. *Tanta eſt regis æſtimatio. Cui etiam tantundem mulctæ, vel compenſationis nomine addi debet, quo regnum ſatisfactionem recipiat. Occiſi regis æſtimationem, ſeu pretium cognati ejus habeant. Mulctam autem populus habere debet.*

Maxime inter ſe diſcrepant hujus *Æthelſtani* legis duæ iſtæ lectiones, ſc. *Textus Roffenſis* illa, quam [c] firmat verſio *Bromtoni*, atque altera codicis quem ſecutus eſt *Lambardus*. Secundum *illam* sceat, vel sceata fuit ſummula ſolido *Saxonico* multo minor, ſcilicet decem *ſticarum*, ſeu *peningi* cum quadrante ſummula, quæ eſt *ſcillingi* quarta pars, ut ſupputando conſtat. Secundum *hanc* vero, quam rejiciendam eſſe judico, ingens argenti ſumma fuit, nempe CC.XL. mille *Scyllingorum*, qui faciunt monetæ *Anglo-Saxonicæ* quater mille libras, quas *pundas* vocabant. Rejiciendam (inquam) judico codicis, quem *Lambardus* eſt ſecutus, Lectionem, quod errore librarii M. nota numeralis *Saxonici* þusend ſcriptum eſſe videtur ante þeᵹna, quod inter þryttiᵹ, & sceatas ab eo erat ſcribendum. Hanc Conjecturam noſtram, qua vera loci lectio, legiſque verus etiam ſenſus reſtituitur, ſuſtentat verſio *Latino-barbara* Cod. MS. *Cott.* qui inſcribitur, *Titus*, A. 27. his in verbis: *Ceorles Weregildum eſt in Myrcenorum laga* CC. *ſol. Taini Weregildum eſt ſexies tantum.* i. e. *duodecies* C. *ſol. Regis ſimplum Weregildum eſt* VI.[illegible]. *Tainorum Weregildum* [illegible] *in Myrcenorum Laga, hoc eſt,* XXX MILIA SCEATTA. *i. e.* TOTALITER CXX LIBRÆ. *Tantum eſt de Weregildo,* &c. In qua quidem verſione verba iſta, *hoc eſt,* XXX *milia Sceatta,* i. e. *totaliter* CXX *libræ,* exacte reſpondent *Saxonicis* iſtis *Textus Roffenſis,* þ is XXX ðusend sceata. þ bið ealles CXX. punda:.

Ðrimsa etiam ſummulæ genus eſt, qua Orientales, Auſtrales, & Occidentales *Angliæ Saxones* in numerandis ſuis pecuniis utebantur. De hac etiam in Lege *Æthelſtani* R. Be ƿerum:. Ðæs cyninᵹes ƿerᵹyld sie mid Enᵹlacynne on folcriht ðrittiᵹ þusend ðrimsa. 7 ðæra XV.M. sien ðæs ƿeres. 7 oðra XV.M. ðæs cynedomes:. Se ƿære belimpaþ to þam mæᵹþe. 7 þ cynebot to þam Landleod:. Quæ ſic vertuntur in cod. MS. *Cott. Claudius*, D. 2. *Regis Weregildus eſt cum Anglis in publico recto tringinta millia thrimſa.* [d] *id trium quindecim milia ſunt de wera, & quindecim milia cynedomes.* i. e. *regiæ dignitatis. Ipſum natalis ejus pretium pertinet cognationi. & Kynebot ipſius terræ nationi.* In MS. autem *Cott. Titus*, A. 27. tranſferuntur his in verbis: *Regis Weregildum eſt cum Anglis in jure publico* XXX. *milia* þrimſa. [e] i. e. *trium* XV *milia ſunt de were. & quindecim milia cynedomas.* i. e. *regiæ cenſuræ. Ipſum natalis ejus pretium pertinet cognationi. & cynebot ipſius terræ nationi.*

Sic legem *Æthelſtani*, SHOWERE, tranſtulerunt *Anglo-Normanni*, *Saxonicæ* linguæ & antiquitatis fere prorſus ignari, quæ tamen ſic verti debet: *Apud Anglos communi jure rex triginta mille Thrimſis æſtimatur, quarum quindecim millia regii capitis pretium ſunt, & quindecim millia, quibus regno ſatisfiat, mulctæ nomine ſolvenda ſunt. Regii capitis pretium ejus cognatorum eſt, mulcta vero populi Anglicani.*

De Thrimſa autem ſic *Lambardus*: *Thriſma* à ðreo, *quod* tria *ſonat effictum. Eſt igitur Thrimſa trium Solidorum nummus.* Thrimſa vero, SHOWERE, non à ðreo, ſed à TREMISSIS, ut

---

[a] X. Script. col. 846. & *Spelman*, concil. Vol. I. pag. 406. [b] Gallice *parents.* i. e. *agnati, cognati,* ſanguine propinqui. [c] Textus *Roffenſis* lectionem etiam corroborat verſio cod. MS. *Cott. Claudius*, D. 2. *Cheorles Weregildum eſt in Mercenorum Laga* CC. *ſolid. Thaini Weregildum* [*ſexies*] *tantum*, i. e. *duodecim hunshillinges. Regis ſimplum Weregildum eſt ſex Thainorum Weregildum in Mytenorum Laga. hoc eſt triginta* milia ſceatta. hoc eſt, *totaliter centum viginti libr. Sed pro regni emendatione debet tantundem addi in cenegildo. Ipſam weram debent habere parentes ejus, & regalem emendationem ipſius terræ populus.* [d] Lege *& iſtorum.* [e] Lege *& iſtorum.*

recte

recte *R. Bradijus* noster, derivandum est. *Tremissis* autem in legibus antiquis fuit summa solido minor: ut [a] *Wisigoth.* 7. Tit. 2. l. 11. *Si quis tintinnabulum involaverit de jumento, vel bove, solidum reddat. de vacca tremisses duos. De berbicibus tremisses singulos cogatur exsolvere.* Sic 8. Tit. 3. l. 10. *pro caballis, aut bubus, per singula capita singulos* solidos *reddat, per minora vero capita singulos tremisses.* Sic *Burgund.* Tit. 4. 3. *pro porco sol.* 1. *pro ove sol.* 1. *pro capra tremissem. Tremissis* ergo non nummus trium solidorum, sed denariorum summa fuit solido minor, scilicet *quatuor* denariorum summula, ut constat ex Lege *Rip.* XXIII. *de ictu servorum*: *sed tamen propter pacis studium* tremissem, *id est,* IIII. den. *componat.* Quemadmodum enim in assis *Romani,* qui ex XII unciis constabat, tertia pars, *Triens* dicta, quatuor unciarum pondus fuit: sic, ut ego autumo, *tremissis*, qui apud *Germanas* gentes IV. denariorum summa erat, tertia pars fuit veteris solidi *Germanorum*, quem ex tribus tremissibus, vel XII. denariis constitisse analogiæ ratio jubet credere.

Quamobrem, SHOWERE, *Thrimsa* vel pro numero IV. denariorum, quos tremissis Germanorum continebat; vel pro ratione, quæ fuit inter tremissem istum, & solidum, cujus *tertia pars* erat, æstimanda est. Secundum priorem æstimationem *Thrimsa* quatuor denariorum *Anglo-Saxonicorum,* qui *penningi* vocabantur, summa erat. Verum secundum posteriorem, continebat *Thrimsa scyllingi,* sive solidi *Anglo-Saxonici,* tertiam duntaxat partem, hoc est *peningum* integrum, quinque *sticas*, *sticæque* tertiam partem, cujus nulla denominatio est. Priorem *Thrimsæ* æstimationem posteriori præpono, SHOWERE, quum quod rotunda summa est, & computantibus *fractâ* multo commodior; tum quod prope accedit ad *Thrimsæ* valorem, qui legitur in Lege *Æthelstani* R. in *Textu Roff.* Ceopler pereȝylð ıſ cc. ⁊ VI. ⁊ LX. ðpımſa. ꝥ bıð ꞇpa hund-ſcyllınȝa be Myrcna Laȝe. *Villani Weregildum est* CCLXVI *Thrimsæ*, h. e. *ducenti solidi Merciorum Lege.* Ut enim quatuor denarii, sive *peningi,* ex quibus *Thrimsam* constitisse arbitror, se habent ad *scyllingum*: sic CCL. ðpımſa, quæ vera forsan lectio est, se habent ad CC. *scillingos.*

Hactenus de *Thrimsa*, seu tremisse *Anglo-Saxonico*, jam restat, ut de *punda* sive libra *Anglo-Saxonica* dicamus. Quæ, ut ex superioribus constat, LX *Scyllingorum* summa fuit. Nam eadem ratio est singularis *pundæ* ad LX. *scyllingos*, quæ est CXX pundarum ad XXX millia *Sceatta*, quæ constituunt septies mille & ducentos *Scyllingos.*

Verum, SHOWERE, ut omnia in compendium redacta in uberiore luce tibi ob oculos ponam, paucis accipe: octo *sticæ*, vel duo *helflingi* constituebant denarium, seu *penningum* Anglo-Saxonum, qui tribus argenti denariis nostris, quos **pennies**, & per contractionem **pence**, vocamus, pondere & valore par etiamnum est. Penningus cum quadrante, vel duabus sticis, constituebat *unam sceatam*; quatuor *penningi* constituebant *Thrimsam*; quinque penningi, vel quatuor sceatæ constituebant *scyllingum*, qui quindecim denariis nostris, sive *shillingo* nostro, & tribus nostris denariis, valore æqualis est. Sex scyllingi, sive triginta penningi, unam *mancusam*, vel *marcam* constituebant. Decem mancusæ, sive sexaginta scyllingi, qui shillingorum nostrorum septuaginta & quinque valebant, constituebant *pundam*, quæ argenti tres *nostras* pundas, & XV shillingos nostros continebant, ideoque XV unciarum argenti pondo, vel libra fuit.

Quinetiam monetæ *Anglo-Saxonicæ* genus, sive id nummus signatus, sive pecuniæ pondus vel summa fuit, ORE, vel ORA erat, cujus usum *Dani*, quæ mea est opinio, in *Angliam* induxerunt. *Ora,* autem vel *ore* fit à veteri *Cimbrico*, vel *Norvagico* Aur, vel Auri, *Islandice* eyrir, quibus *plural. communis* Aurar. *Latino-barbare* ÆREUS. de quo sic *Ol. Verelius* in suo Linguæ veteris *Sueo-Gothicæ* indice: Auri *est octava pars Marcæ.* Sic *Gudmundus Andreæ* in Lexico suo *Islandico*: Mork, *Marca duplex, una ponderis, altera mensuræ. Marca ponderis continet octo Æreos.* Sic *Arngrimus Jonas Islandus*, Crymogææ lib. I. cap. VIII. p. 85. *Marca porro in rerum taxatione octies* eyrir. *Hanc simpliciter Marcam Islandicam appellaturi sumus. Valebat unciam argenti defæcati cum* [b] *duella.* dein p. 86. *Etenim marca auri puri, & argenti defæcati* VIII *unciarum pondus habuit*: *ubi etiam uncia* eyrir *nobis dicta est.* ORA ergo, sive *Æreus* argenteus, quamvis in rerum taxatione apud *Islandos* valebat *unciam argenti*, & *duellam*, duntaxat tamen pendebat unciam, adeoque viginti penningos veteres *Anglo-Saxonum*, & *Anglo-Normannorum*, id est, sexaginta nostros penningos, sive nummum percussum, quem vocamus **a crown**, pondere & valore æquabat. *G. Somnerus* in glossario suo de ora sic scribit: ora *autem* i. e. *ut dixi* uncia, *in re nummariâ duplex reperitur,* major *sc.* & minor: *hæc* XVI *continens argenti* denarios, illa XX. *Quarum posterior in libro censuali Anglorum ubique fere obvia. In regesto monasterii* Burton, (*observante Cl.* [c] Camdeno *in Wiltonia*) XX *oræ dicuntur valere duas argenti Marcas. Hoc ut verum sit, per* Marcam *hic intelligenda* Marca *temporum posteriorum,* XIII. *valens argenti solidos, &* IV *denarios*; *ut per* Oram, Ora *minor,* XVI *sc. denariorum. Hac enim computandi ratione* XX. Oræ *duas faciunt argenti* Marcas, *viz.* XXVI S. & VIII. d. Hæc ille de duplici

---

a Codex legum antiquarum ex bibliotheca *Frid. Lindebrogii. Francofurti,* M.DCXIII.

b Id est, cum tertia unciæ parte. de ORA etiam sic *Skeneus* de verb. significatione. ORA, **ane auld Saxon word, and signifies metall, like as brasse, or Gold; and mairover in auld times it was ane peice of Cunzied silver, or gold. for,** *tres oræ aureæ* **are the price of ane Cowe.** *Stat. Alex.* lib. 4. c. *Sciendum* 63.

c *Britan.* Londini edit. in fol. M.DC.VII. p. 186.

plici *Ora*, regeſti *Burtonenſis* auctoritate fretus; ubi etiam XXVI. s. & VIII. d. ex quibus *Marca* conſtitiſſe dicitur, de ſolidis & denariis, qui noſtros ter valore & pondere ſuperabant, intelligendi ſunt.

Oræ autem argenteæ viginti veterum denariorum pondus & valorem habentis frequens mentio eſt, Showere, in rerum & ſervorum emptionibus & venditionibus, quas ſupra ex monumentis *Dano-Saxonicis* & *Normanno-Saxonicis* deſcripſimus. Id genus ſunt: Leofƿine geboht healf hide landes æt Ædrice his mæge Ufices suna mid healfe Marce goldes. ⁊ mid ane pund seolfres. ⁊ twegan oran, *Leofwinus emit ab Ædrico, propinquo ſuo, Uſices filio, dimidium hidæ telluris cum dimidio Marcæ auri, una libra argenti, & duabus oris.* Leofenoð geboht hine. ⁊ his ofspring ut æt Ælfsige mid fif oran. ⁊ mid twelf heafdon sceapa, *Leofenothus ſe & ſuos redemit ab Ælfſigo, quinque oris, & duodecim ovibus.* In legendis etiam vetuſtis *codd.* non raro occurrunt rerum & ſervorum pretia, quæ per *oram auri* exprimuntur: ut, Ægelsige bohte Ƿynric æt Ælƿige abbude mid anon ore goldes, *Ægelſigus emit Wynricum ab Ælwigo abbate cum ora auri.* Ora auri autem ſecundum proportionem, qua aurum valore ſuperabat argentum apud Græcos & Romanos, Oram argenti decies non potuit non valere.

Hæc paucis & obiter, Showere, de re nummaria *Anglo-Saxonum*, quæ plenius & ornatius dici poſſunt ab eo, quiſquis ille φιλαρχαίων noſtrorum fuerit, qui *Centonem Saxonicum* ſcripturus eſt. Ad quem etiam, tanquam opus *Phrygionicum* intexendum, accedere debent juramentorum ſolennes formulæ, quæ habentur *Text. Roffen.* fol. 38. b. ibique inſcribuntur:

HU SE MAN SCEAL [a] SƿERIE.

I. [b] On ðone drihten þe þes haligdom is forehalig ic ƿille beon N. hold. ⁊ getriƿe. ⁊ eal lufian ðæt he lufað. ⁊ ealle ascunian ðæt he ascunað æfter Godes rihte. ⁊ æfter woruld gerysnum. ⁊ næfre ƿilles ne geƿealdes. ƿordes ne weorces owiht don ðæs him laðre bið. ƿið þam ðe he me healde sƿa ic earnian ƿille. ⁊ eall ðæt [c] læste ðæt uncer formæl ƿæs þa ic to him gebeah. ⁊ his ƿillan geceas:·

II. [d] On þone drihten þe ðes haligdome is forehalig sua ic spæce drife mid fullan folcrihte butan bræde. ⁊ butan swice. ⁊ butan æghwylcum facne. sƿa me forstolen ƿæs þæt orf N. ðæt ic onspæce. ⁊ þæt ic mid N. gefengen hæbbe:·

III. [e] On ðone drihten næs ic æt ræde. ne æt dæde. ne gewita. ne gewyrhta ðær man mid unrihte N. orfe ætfered:· Ac sƿa ic orfe hæbbe sƿa ic hit mid rihte begeat. ⁊ sƿa ic hit tyme sƿa hit me sealde ðe ic nu on hand sette. ⁊ sƿa ic orfe hæbbe [f sƿa ic orfe hæbbe] sƿa hit me sealde ðe hit to syllanne agte. ⁊ sƿa ic orfe hæbbe sƿa hit of minum agnum þingum com. ⁊ sƿa hit on folcriht min agen æht is. ⁊ min infoster:·

IV. [g] On ðone drihten ne teo ic N. ne for hete. ne for hele. ne for unrihtre feoh gyrnesse. Ne ic nan soðre nat bute sƿa min secga me sæde. and ic sylfe to soðe talige þæt he mines orfes þeof ƿære:·

V. [h] On ðone drihten ic eom unscyldig ægðer ge dæde ge dihtes æt þære tihtlan ðe N. me tihð:·

VI. [i] On ðone drihten. se að is clæne. ⁊ unmæne. ðe N. sƿore:·

VII. [k] On almihtiges Godes naman þu be hete hal. ⁊ clæne þæt þæt þu me sealdest. ⁊ fulle ƿare ƿith æfter spræce on þa geƿitenesse þe unc þa mid ƿæs N.:·

VIII. [l] On almihtiges Godan naman sƿa ic her N. on soðre geƿitnesse stande unabeden.

---

a Dano-Saxonice pro sƿerian. *b* Videtur ex ſolenni formula fidelitatis jusjurandum eſſe quo vel ſervus, vel cliens, utpote Thanus, vel Drengus, domino ſe adſtringebat. *c Dano-Saxonice* pro læstan. *d* Conceptis verbis jusjurandum, quo quis pecus in alius poſſeſſione inventum vendicans, à ſe furto ſurreptum jurabat. *e* Solennibus, & legitimis verbis jusjurandum, quo is, in cujus poſſeſſione pecus vendicatum inventum eſt, jurabat ſe furti nullo modo conſcium fuiſſe, ſed id pecoris jure acquiſitum poſſidere, ut quod illi vel datum, vel venditum, vel ab illo altum eſſet. *f* Sic MS. repetita vero ſcriptio librarii culpa eſt. *g* Juramentum calumniæ, quo actor jurabat ſe reum furti accuſatum non animo calumniandi in judicium vocaſſe. *h* Juramentum calumniæ, quo reus criminis furti, cujus accuſatur ab actore, ſe immunem eſſe jurat. *i* Juſjurandum ſacramentalis conjuratoris, ſeu compurgatoris eſſe videtur. *k* Monitio, ut videtur, ſolennis ad teſtem jurejurando adigendum. *l* Juſjurandum, quo teſtis, quæ de re aliqua teſtimonio dixerat, corroborat, vel vera eſſe jurat.

⁊

⁊ ungeboht to swa ic hit mid minum egum oferseah. ⁊ minum earum oferhýrde ðæt ðæt ic him mid secge :·

IX. [a] On almihtiges Godan naman. nýste ic on þam þingum þe þu ýmb sprecst ful.ne facn. ne facne wom. to þære dæi týde ðe ic hit þe sealde. ac hit ægðer wæs ge hal ge clæne butan ælcne facne :·

X. [b] On lifiendes Godes naman swa ic feor bidde swa ic gýwanan hæbbe þæs þe me N. behet ða ic him min sealde :·

XI. [c] On lifiendes Godes naman. ne ðearf ic N. sceat ne scýlling. ne pening. ne peniges weorð. ac ealle ic hit gelæste þæt þæt ic him scolde swaforð swa uncre word gecwýdu fýrmest wæron :·

Æstimatio juramentorum pro statu, & gradu personarum jurantium.

Mæsse preostes að. ⁊ woruld þegenes að is on Engla-lage geteald efen dýre. ⁊ for þam seofan cýric hadan þe se mæsse-preost þurh Godes gife geþeah þ he hæfde he biþ þegen rihtes wurðe.

Twelfhindes man að forstent vi. Ceorla að. for þam gif man þone twelfhindan man wrecan sceolde. he bið full wrecen on sýx Ceorlan. ⁊ his weregýld biþ. vi. Ceorla weregýld :·

Formulis juramentorum hisce antiquis adjiciatur etiam vetustissima illa Sacramenti, quo mos erat RR. *Anglo-Saxonum* se in solenni tempore consecrationis obstringere. Sed quia id in præfatione, quæ est ante *Institutiones Grammaticas Anglo-Saxonicas*, quas *Oxoniæ* edidimus 1689, exhibuimus, eo remittimus Lectorem.

Dignum etiam est, quod, tanquam panniculus pretiosus, *Centonis Saxonici* pars sit, [d] istud *Textus Roff.* fol. 93. a. b. Be leode geðincðum. ⁊ lage. hoc est, *de populi*, seu *civium censu*, *& conditione secundum uniuscujusque bonorum æstimationem.*

Hit wæs hwilum on Englalagum þ leod. ⁊ laga for be geðincðum. and ða wæron leodwitan weorðscipes wýrðe ælc be his mæðe. Eorl. ⁊ Ceorl. þegen. ⁊ þeoden :· And gif Ceorl geþeah þ he hæfde fullice fif hida agenes landes. cýrecan. ⁊ kýcenan. bellhus. and burhgeat. setl. ⁊ sunderwote on cýnges healle. þonne wæs he ðanonforð ðegen rihtes weorðe :· And gif þegen geþeah þ he þenode. ⁊ his radstefne rad on his hirede. gif se þon̄ hæfde þegen þe him filigde þe to Cinges utfare fif hida hæfde. on cýnges sele his hlaforde þenode. and þriwa mid his ærende gefore to cinge. se moste siððan mid his foraðe his hlaford aswelian æt mistlican neodan. ⁊ on his onspæce geræcan mid rihte. swa hwær swa he sceolde. ⁊ se þe swa [e] geþogenne forwýrhtan næfde. swore forsýlfne æfter his rihte. oððe his þolode. ⁊ gif þegen geþeah þ he wearþ to eorle. þonne wæs he sýððan eorl rihtes weorðe :· ⁊ gif massere geþeah þ he ferde þriwe ofer wid sæ be his agenum cræfte. se wæs þonne sýððan þegen rihtes weorðe :· And gif leorner geþeh þurh lare þ he had hæfde. ⁊ þenode Xpē. se wæs þonne sýððan mæðe. ⁊ munde swa micelre wýrðe. swa þærto gebýrede. buton he forworhte þ he þære had-note notian ne moste. ⁊ gif hit gewurðe þ man gehadedum oððe ælþeodigum ahwær gederode wordes oððe weorces. þonne gebýrede Cinge. ⁊ bisceope þæt hig þæt bettan. swa hig raðost mihton :·

Hæc Latino-barbare versa extant *Tex. Roff.* fol. 79. b. Ea autem sic in Latinum convertimus:

"Legibus olim Angliæ constitutum erat, ut populus, & eorum conditio pro facultatibus, quas "quisque habebat, in honore haberetur. Etenim tum sapientes nationis pro sua quisque conditio-"ne, sive is Comes, sive Colonus, sive Thanus, sive Subthanus, honore digni censebantur. "Nam si colonus eo profecerat, ut [f] quinque propiæ telluris Hidas, Ecclesiam, Coquinam, & "portam cum clocario haberet, & sede, & peculiari officio in Aula regis gauderet, tum quidem, "qui Thano æqualis haberetur, deinceps dignus habebatur. Et si Thanus eo profecerat, ut regi "ministraret, & in regis satillitio, (exercitu) sua vice iter equo faceret, sub se etiam habens "inferiorem Thanum, qui illi famularetur, & qui quinque hidas terræ ea conditione tenebat

---

a Jusjurandum solenne, quo venditor rem venditam integram, & indiminutam bona fide emptori tradidisse jurabat. *b* Jurisjurandi formula, quo emptor jurat se rem venditam diminutam, & cum defectu à venditore accepisse. *c* Jusjurandum quo debitor rem creditori solvisse jurabat. *d* Extat etiam è cod. regio Latino-barbare descriptum in *Spelmanni* concil. Vol. I. p. 406. In libro, cui titulus, **The Treasury of Ancient, and Modern Times.** Vol. I. p. 519. *Lambardi* itinerar. Cantiæ pag. 500. & *Joh. Seldeni*, Libro, cui titulus **Titles of Honour.** *e* Lege getogen. *f* Sic in LL. *Æthelstani* à *Lambardo* editis: gif ceorl sie gewelegod to þam þ he age v. hida landes. ⁊ mon hine ofslea. gýlde hine mon mid II. M. ðrimsa. ⁊ gif he begýtaþ þæt he hæbbe býrne. ⁊ helm. ⁊ ofergýldene sweord. ðeah ðe he lande næbbe. he bið siþcund. ⁊ gif his sunu. *&c.*

"ut

"ut regem proficiſcentem comitaretur, & qui regis in cœnaculo domino ſuo miniſtraret, ter-"que regem illius nomine nuntius adiiſſet; hic poſſet præjuratus [a] domini ſui variis in negotiis "vices gerere, &, quemadmodum ille, alii actionem intendere, qui ſic accuſatus, ſi culpæ reus non "foret, purgandus erat tot conſacramentalium juramentis, quot lex à ſui ordinis homine poſce-"ret, aut pœna danda ab eo eſſet. Verum ſi Thanus eo profecerat, ut comes factus eſſet, ex "eo tempore comitis juribus, & dignitate plane gaudebat. Et ſi mercator adeo in opibus cre-"verat, ut ter *Altum* ſuis facultatibus trajiceret, tum Thano par jure cenſebatur. Et ſi Scho-"laris in eruditione adeo progreſſus erat, ut in ſacris ordinibus inſtitutus Chriſto ſerviret, hic "omni illa reverentia & patrocinio dignus habebatur, quam ejus ordo & conditio requirebat. "Denique ſi ita aliquando contingebat, ut quis ſacris ordinibus inſtitutum, aut peregrinum, ſive "verbis, ſive facto læderet, tum ut reum cogerent noxam ſuam quamprimum emendare, regi "& Epiſcopo incumbebat.

Hæc à te forte ante triennium in verſione *Anglicana* cum ſumma voluptate lecta, ut Latio donata cum nova delectatione relegeres, volui cl. Showere; propterea quod oſtendunt immutatos Almæ noſtræ Angliæ mores, in qua hominibus vel infimæ ſortis, in quibus cum ingenio diligentia conjuncta erat, olim, ut nunc, ad honores aditum facilem patuiſſe conſtat. Colonos, & mercatores *Thani* divitiæ; & bonarum literarum ſtudioſum divitiis omnibus præferendus presbyteratus ordo *Thano* exæquabant. Quod cum primum ſcires, tibi non miror placuiſſe, qui orphanus relictus è re anguſta domi diligentia & ingenio adeo deo adjuvante emicuiſti, ut inter illos jam diu habitus fueris, quorum dignitas & amplitudo poſtulat, ut *Thanis*, qui nunc *Barones* appellantur, pares cenſeantur.

Dignum etiam judicabis, quod *Centoni Saxonico* immittatur iſtud *text. Roff.* fol. 38. a. de ſervanda pace palatina propter regis honorem.

Ðuꞅ ꝼeoꞃ ꞅceal beon Cinᵹeꞅ ᵹꞃiꝺ. ꝼꞃam hiꞅ buꞃhᵹeaꞇe ꝺæꞃ he iꞅ ꞅiꞇꞇenꝺe on ꝼeoꞃeꞃ halꝼ [b] hiꞅ. ꝺæꞇ iꞅ III. mila. ⁊ III. ꝼuꞃlanᵹ. ⁊ III. æceꞃa bꞃæꝺe. ⁊ IX. ꝼoꞇa. ⁊ IX. ꞅcæꝼꞇamunꝺa. ⁊ IX. beꞃe coꞃna:·

Intra hos fines pax Regis ſervanda eſt. ſcil. à porta domus in qua manet, uſque ad intervallum trium . . . . . cum dimidio, hoc eſt, uſque ad diſtantiam trium milliarium, trium furlangorum, trium acrarum, novem pedum, novem palmorum, & novem granorum hordeaceorum.

Pax autem ſive protectio regis, Showere, [c] multiplex fuit apud veteres *Anglos*. Alia enim [d] manu data fuit, quam *Anglo-Saxones* vocabant Cyninᵹeꞅ hanꝺ-ᵹꞃiꝺ. de qua ſic in foed. Edv. & Guthr. 1. ꝥ iꞅ þonon æꞃeꞅꞇ ꝥ hiᵹ cꞃæꝺon. ꝥ cyꞃic ᵹꞃiꝺ binnan paᵹum. ⁊ Cyninᵹeꞅ hanꝺᵹꞃiþ ꞅꞇanꝺe eꝼne unꞃemmeꝺ. Alia data fuit tempore Coronationis, per octo dies ſcilicet continuos. Alia feſtorum gratia data eſt: ut in natale domini data eſt pax octo dierum, totidemque in paſchate, & pentecoſte. Alia data fuit quatuor *Cheminis*, ſive viis publicis, *Watlingſtrete, Foſſe, Hikenildſtrete*, & *Ermingſtrete*. Alia fuit fluviorum, quorum navigiis victualia deferebantur ad civitates, vel burgos. Sacratiſſima vero omnium fuit pax palatii, quod ob honorem regiæ majeſtatis ſemper aſyli jure gaudebat, & ad magnam uſque diſtantiam defenſionis, immunitatis & tutelæ locus erat. De hac pace ſanctè, & inviolate ſervandâ latæ ſunt Leges *Aluredi* R. 7. & Pol. *Canuti* 56. quas tu cum otio conſule. Digna etiam eſt, quæ ad *Centonem Saxonicum* contexendum accedat Relatio cauſæ *Saxonicè* ſcripta, quæ ſolenni more determinata fuit, R. *Edgaro* in tribunali præſidente. Cujus equidem cauſæ notitiam exhibere placuit contra *monarchomachos* noſtros, quibus nihil antiquius eſt, quam aſſerere Regi Angliæ, quem jus ipſum Anglicanum *juſtitiæ fontem, & originem* etiamnum vocat, in tribunali ſedere, & cauſas judicare non licere.

Text. Roffen. fol. 162. a. & 163. a. b.

De ꝼalcheham ⁊ Bꞃomleaᵹe.

Ðiꞅ pæꞃon þa lanꝺ. æꞇ Bꞃomleaᵹe. ⁊ æꞇ Fealcnaham. þam cinᵹe Eaꝺᵹaꞃe ᵹeꞃehꞇ. on Lunꝺenbyꞃiᵹ. ꝺuꞃh ꞅnoꝺinᵹlanꝺeꞅ lanꝺ-bec. ꝺaþa pꞃeoꞅꞇaꞅ ꝼoꞃꞅꞇælon þam biꞅcope on Ƿꞃoꝼeꞅceaꞅꞇꞃe. ⁊ ᵹeꞅealꝺan heo ælꝼꞃice æꞅcpynne ꞅunu. piꝺ ꝼeo ꝺeaꞃnunᵹa. ⁊ heo æꞅcpyn ælꝼꞃiceꞅ moꝺoꞃ ꞅealꝺe heo æꞃ ꝺiꝺeꞃ in. ꝺa ᵹeacꞅoꝺe ꞅe biꞅcop ꝥ þa becc ꝼoꞃꞅꞇolene pæꞃon. bæꝺ þaꞃa boca ꝺa ᵹeoꞃnlice. unꝺeꞃ þam þa ᵹepaꞇꞇ ælꝼꞃic. ⁊ he bæꝺ þa laꝼe ꞅyꝺꝺan. oꝺ man ᵹeꞃehꞇe on cinᵹeꞅ þeninᵹ manna ᵹemoꞇe ꝺæꞃe ꞅꞇope ⁊ þam biꞅcope ꝺa ꝼoꞃꞅꞇolenan becc ꞅnoꝺiᵹlanꝺeꞅ. ⁊ boꞇe æꞇ þæꞃe þyꝼꝺe ꝥ pæꞅ on Lunꝺene. þæꞃ pæꞅ ꞅe cinᵹ Eaꝺᵹaꞃ. ⁊ ꞅe aꞃcebiꞅcop Dunꞅꞇan. ⁊ Aꝺelpolꝺ biꞅcop. ⁊ Ælꝼꞅꞇan biꞅcop. ⁊ oꝺeꞃ Ælꝼꞅꞇan. ⁊ Ælꝼeꞃe ealꝺoꞃman. ⁊ ꝼela cynᵹeꞅ piꞇena. ⁊ man aᵹæꝼ ꝺa inꞇo ꝺæꞃe ꞅꞇope ꝺam biꞅcope þa becc. þa ꞅꞇoꝺ þaꞃa pyꝺeꞃan aꞃe. on þæꞅ cynᵹeꞅ hanꝺa. ꝺa polꝺe Ƿulꝼꞅꞇan ꞅe ᵹeꞃeꝼa niman þa aꞃe ꞇo ꝺæꞅ cynᵹeꞅ hanꝺa. bꞃomleah. ⁊ ꝼealcnaham. ꝺa ᵹeꞅohꞇe ꞅeo pyꝺeꞃe ꝺa halᵹan ꞅꞇope. ⁊ ꝺane biꞅcop. ⁊ aᵹæꝼ þam cinᵹ Bꞃomleaᵹeꞅ boc. ⁊ Fealcnahameꞅ. ⁊ ꞅe byꞅcop ᵹebohꞇe þa becc ⁊ þa lanꝺ æꞇ ꝺam cinᵹe on ᵹoꝺeꞅ pille. miꝺ ꝼiꝼꞇiᵹan manceꞅan ᵹolꝺeꞅ. ⁊ hunꝺ ꞇeonꞇiᵹan. ⁊ þꞃiꞇ-

---

[a] Scil. *Regis*. [b] Significatio hujus vocis, quam male à librario ſcriptam judico, me plane latet. [c] LL. Edv. Conf. cap. 12, 30, 31. [d] Id eſt, litteris regiis.

ꞇiᵹum

tigum pundum. þurh foreſpræce. ⁊ coſtnunge. into ſcē Andrea. ſiððan þa lefde ſe biſcop ðare ƿydeƿan. ðara lande brýces. under þam þa geƿatt ſe cing. Ongan ða ſýððan Býrhtric ðare ƿydeƿan mæg. ⁊ heo to ðam genedde ꝥ hý brucan ðara landa on reaflace. geſohtan ða ðane ealdorman Eadƿine. ⁊ ꝥ folc ðe ƿæs godes anſƿreca. ⁊ geneddan þane biſcop be ealre his are agifter ðara boca. ne moſte he beon þara ðreora naſes ƿýrðe ðe eallum leodſcipe geſeald ƿæs on ƿeddetale. ne teames. ne ahnunga.

Ðis is ſeo geƿitneſſe ðæs ceapes. Eadgar cing. ⁊ Dunſtan arceb. ⁊ Oſƿald arceb. and Aþelƿold b. Æþelgar b. ⁊ Æſcƿi b. ⁊ Ælfſtan. b. ⁊ oðer Ælfſtan. b. ⁊ Sideman. b. and ðæs cinges moder Ælfðrýð. ⁊ Oſgar ab. ⁊ Ælfere Ealdorman. ⁊ Ƿulfſtan on Dælham. ⁊ Ælfic on Ebbeſham. ⁊ ſeo dugud folces on ƿeſtan cænt. ƿær þæt land. ⁊ þæt læð to liþ:·

Huc ſpectat lex Edgari politica 2. Be ðone þe mon cýnge geſece. Illaque, quæ ſcripſit Bractonus lib. III. *de actionibus*, cap. 9, 10. "Ideo videndum erit de iis, quæ pertinent ad regnum, "quis *primo*, & *principaliter poſſit*, *& debeat judicare*. & ſciendum quod *ipſe rex*, *& non alius*, "*ſi ſolus ad hoc ſufficere poſſit*, cum ad hoc per virtutem Sacramenti teneatur adſtrictus. Et ſi "ipſe dominus rex ad ſingulas cauſas terminandas non ſufficiat, ut levior ſit illi Labor, in plu-"res perſonas partito onere, eligere debet de regno ſuo viros ſapientes, & timentes deum—— "& ex illis *conſtituere juſtitiarios*.

Nimius forem, SHOWERE, ſi, quæ *Centonem Saxonicum* ſpectant, & quæ illi contexendo idoneam materiam ſuppeditare poſſunt, omnia pergerem deſcribere.

Quapropter inſtitutum noſtrum tanquam ſuis finibus terminabo cum iis, quæ ab incerto quodam auctore *Saxonice* ſcripta ſunt de *Sanctis in Anglia Sepultis*; & quæ, me rogante, verſione *Latina*, notiſque ſuis illuſtravit collega noſter, & amicus chariſſimus, *Gulielmus Hopkinſius* S. T. P. Eccleſiæ Cath. *Wigornienſis* non ita pridem præbendarius, & ſi quis alius, à jactis ejus fundamentis, maximum ornamentum. Qui neſcio an omne genus eruditione, morumve ſanctitate ſimul, & ſuavitate, præſertim candore, modeſtia, & humanitate clarior, præpropera morte nuper abreptus eſt, qua reſp. Literaria & Eccleſiaſtica ingens detrimentum cepit haud poſteris ſeculis ferme reſarciendum.

Incertus Auctor de Sanctis in Anglia *ſepultis*, *deſcriptus à* D. Junio *cl. ex* MS. *Collegii* Corporis Chriſti, *alias* Benedicti, *quod eſt* Cantabrigiæ; inveniturque pagina 147 voluminis 284.

Ƿer cýð ýmbe ða halgan ðe on Angelcýnne reſtað. on ures drihtnes naman Ƿælendes Criſtes:·

Scſ Auguſtinus gefullode Æthelbrihtcantƿarena cýnninge ⁊ all his ðeode:·

Ðonne ƿæs Eadbald Æthelbrihtes ſunu cýnges. ⁊ Birihtan hatte his cƿen. ⁊ Æthelburh hatte heora dohtor. ⁊ oðre nama Tate. heo ƿæs forgifen Eadƿine Norðhýmbra cýninge to cƿene. ⁊ ſcſ Paulinus ſe mæra biſceop for mid hire ⁊ gefullode ðone cýninge ⁊ ealle his þeoda. ⁊ heo þa æfter Eadƿines dæge geſohte Cantƿarabýrig. ⁊ hire broðor Eadbald ƿæs Cantƿara cýninge. ⁊ he hire þa forgeaf ꝥ land on Limene. ⁊ heo ða ꝥ mýnſter getýmbrode. ⁊ þar nu reſteð. ⁊ ſcā Eadburh mid hire:·

Ðonne ƿæs Ymme. Eadbaldes cƿen. Franca cýningeſ dohtor. ⁊ hig begeaton ſcē Eanſƿiþe. ðe æt folcanſtane reſtað. ⁊ Earcanbriht Cantƿara cýninge. ⁊ Eormenred Æðelinge. ⁊ Eormenburg. ⁊ ſcē Eormengið. ⁊ ſcē Æþelred. and ſcē Æþelbriht. ðis ƿæron Eormenrædes bearn. ⁊ of Lafe his cƿene:·

Ðonne ƿæs Ecgbriht cýninge. ⁊ Ƿloþere cýninge. ⁊ ſcā Eormenhild. ⁊ ſcā Ercengota ƿærō Earcanbrihtes bearn. ⁊ Sexburge his cƿene:·

Hic [incipit] Narratio de *Sanctis* qui in [a] *Anglorum* regione quieſcunt. In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Sanctus Auguſtinus baptizavit *Æthelbertum* Regem *Cantiorum* cum gente univerſa.

Erant tunc temporis *Æthelberto* regi *Æadbaldus* filius, & Regina nomine *Bertha*, nec non filia cui nomen *Æthelburga*, cognomen vero *Tata*. Hæc *Eadwino Northymbrorum* Regi in uxorem tradita erat, eamque Scūs *Paulinus* Archiepiſcopus comitatus eſt, qui baptizavit Regem populumque univerſum. Defuncto autem *Eadwino Cantuariam* rediit *Æthelburga*, *Cantiorum* regnum obtinente *Eadbaldo* fratre, qui dedit illi terram in [b] *Limene* ubi Eccleſiam condidit, ibidemq; una cum *Sancta* [c] *Eadburga* requieſcit.

Eadbaldus in uxorem habuit *Emmam*, Regis *Francorum* filiam. his prognati ſunt Scā *Eanſwitha*, quæ *Folceſtonæ* requieſcit, & *Ercombertus* Rex *Cantiorum* & *Eormenredus Clito*: *Eormenburga* vero & Scā *Eormengitha* cum [d] Scō *Æthelredo* & [d] Scō *Æthelbrihto* liberi erant *Eormenredi* ex * *Oslava* conjuge.

Ecbertus Rex, & *Lotharius* Rex, una cum Scā *Eormenilda* & Scā *Ercongota* procreati ſunt ab *Eorcanberto* & *Sexburga* Regina.

---

a In *Anglia* tantum, non de *Sanctis* in *Wallid*, *Scotia* vel *Hibernia*; S. *Columcyllam* ſi excipias. *b* Hodie LIMINGE. *c* Plures hujus nominis *Virgines Sanctæ* Angliam olim ornarunt; tres in his catalogis memorantur, inter quas hæc noſtra erat longe celeberrima. *d d* S. *Æthelredus*, & *Æthelbrihtus* fratres S. *Eormenburgæ*, quos occiſos juſſu *Ecberti* Regis infra legimus. * Mendoſe of Lafe his cƿen, legendum Oſlafe. & ſic *Capgravius*.

Ðonne wæs scē Eormenburge ðer nama[a] Domne Eue. heo wæs forgifen Merwale. Pendan sunu cynges. ⁊ þar hi begeaton scē Mildburge. ⁊ scē Mildriðe. ⁊ scē Mildgiðe. and scē Merefynn. hig ða for Godes todældon be heom libbendum eal ꝥ hi ahton. ⁊ heo þa Domne Eue for eft to Cantlande. ⁊ hyre broðra wergildes onfenge innon Tænetlande æt Ecgbrihte ðam cyninge. þe hig ær acwellan het:· Ðunor hatte his gerefa ðe hig acwellan het. ⁊ he hig bebyrigde under þæs cynges heahsetle on Eastrege innon his healle. ⁊ hi ða wurdon ðurh Godes naman wundorlice gecydde. swa ꝥ ðurh Godes mihte se Leoma astod ymbe midderniht up ðurh ðære healle hrof. swilce ðar sunne scine. ⁊ ðæt se cyninge him sylf geseah. ⁊ he wæs swiðe afyrht. ⁊ he ða be ðam wiste ꝥ he hæfde ðam Hælande abolgen.

Anð he þa het heora swuster Domne Eue him to gefeccan. þæt heo heora wergilde onfon mihte. ⁊ heo swa dyde. ꝥ is ðonne hund eahtati sulunga landes. þæt hig ꝥ mynster on arærdon. ðam saulum to gebrædenne. þe hit heora wergild wæs. ⁊ se cyninge hire ðar to wel fylste. ⁊ heo ða scē Mildride hire dohtor ofer sæ sende. ꝥ heo ðone wisdom þar geleornode ðe man on ðam mynstre healdan sceolde. ⁊ heo ða swa dyde. ⁊ þar micelne haligdom begeat. ðe man nu git to dag sceawian mæg. ⁊ heo ða scē Mildryð eft to hyre medder ham com. ⁊ heo here ða þat mynster forgeaf ða hit gestaðelod wæs:· Anð heo ða scē Mildrid halig rifte ongenge æt Theodore arcebisceope. ⁊ hund seofontig mædena mid hire. þe se cyninge ⁊ hire modor begiten hæfdon ⁊ gelæred ꝥ hig æt ðare stowe nytte beon mihton. ⁊ heo ða þar Gode to willan geðeah ⁊ ꝥ ece lif geearnode. ⁊ swa oft siððan heora mihta cuþe syndon:· Anð scē Eormengið hyre moddrige mid hyre wunode oþ hire lifes ende. ⁊ heo sylf ðar hyre licreste geceas be hire libbendre. ꝥ is ðonne an mil be eastan scē Mildryðe mynstre. ⁊ hyre mihta ðar oft wæron cuðe ⁊ git syndon:· Anð scē Eadburh ða to ðam mynstre fenge æfðer scē Myldryðe. ⁊ heo ðar circan gesette þe heora lichaman nu on resteð:·

Ðonne wæs Sexburh Cantwarena cwen. heo gestaþelode scā Marian mynster on Sceapege. ⁊ ða Godes ðeowas ðar to gesette:· Hwæt þa Loþhere cyninge. hyre sunu. heom ðare landare geuðe þe hig git big libbað. ⁊ heo þa gebedrædene þar arærdon:·

Scā *Eormenburga*, cui [a] cognomen erat *Domneva*, nupsit *Merwaldo* filio *Pendæ* Regis, qui progenuerunt Scam̄ *Milburgam*, & Scam̄ *Mildredam*, & Scam̄ *Mildgitham*, & Scum̄ *Mervinum*. Omnes hi adhuc viventes pro Dei amore patrimonium totum distribuerunt [in pios usus.]

Domneva autem in *Cantium* postea profecta est, ad recipiendam [b] *Weregildam* fratrum *Egberto* Rege (qui eos interfici jusserat) in insula *Thanetæ*. *Thunor* erat Comitis nomen, cui cædem eorum demandaverat. Hic eos sepeliverat sub solio Regis intra Aulam suam [c] *Estregiæ*; sed [corpora eorum] in Dei nomine miraculose revelata erunt; quippe circa mediam noctem, virtute divina, columna lucis Solaribus radiis æqualis ascendit per tectum Aulæ Regiæ: hanc Rex ipse conspexit & valde perterritus erat; inde enim novit se Jesum sibi infensum reddidisse.

Mandavit ideo *Domnevam* sororem eorum accersi ad Weregildam pro eis accipiendam; qua recepta, videlicet [d] octoginta carucatis terræ, [*Domneva*] ibi Monasterium ædificavit, ut [e] preces fierent in eodem pro animabus eorum, in quorum Weregildam [terra ista data erat.] Rex præterea plurimum eam adjuvit. Ipsa autem *Mildredam* filiam suam in partes [f] transmarinas misit erudiendam in disciplinis monasticis, quas edocta ibidem, plurimum in sanctimonia profecit, ut etiam nunc observari potest. *Mildredæ*, cum redierat, Mater Monasterium quod construxerat [regendum] commisit. Scā ergo *Mildreda* sacrum velum suscepit à *Theodoro* Archiepiscopo una cum septuaginta virginibus, quas Rex & Mater ejus congregaverant, & institutis utilibus monasterio imbuerant. Illa autem ibi juxta voluntatem Dei [pietate] profecit, vitam æternam promeruit, & postea crebris miraculis inclaruit.

Materteram Scam̄ *Ermengitham* ad supremum diem convictorem habuit, quæ adhuc vivens sepulturæ locum sibi designavit ad primum lapidem à Monasterio Scǣ *Mildredæ* Orientem versus; cujus Virtutes olim frequentes innotuerunt, imò & hodie celebrantur. *Mildredæ* vero in regimine monasterii successit Scā *Eadburga*, quæ Ecclesiam ibi fundavit, in qua corpus ejus nunc requiescit.

Sexburga etiam *Cantiorum* Regina fundavit Monasterium Scǣ *Mariæ* in Scapea Insula, & in eodem moniales constituit, quibus in victum prædia contulit filius ejus *Lotharius* Rex, unde adhuc aluntur. Ipsa vero [g] Oratorium ibi condidit.

---

a Oðer nama, *Prænomen Somnero.* mallem *Cognomen*, ut *Lucæ* XXII, 3. Judam se wæs oþre naman Scarioð. Utcunque fuerit, *Capgravius* perperam haud semel *Eormenburgam* & *Domnevam* distinguit, fol. 142, & alibi. *b Weregilda*, ut wera, *æstimatio capitis occisi propinquis solvenda*, de qua vide Leges *Æthelstani* & *Edmundi* ex editione Whelocii, pag. 55, 56. & pag. 58, 59. nec non Glossarium *Somneri*. *c* Hodie ESTRIE, Vide *Capgravium* in vita *S. Æthelredi* & *S. Æthelbricti*. *d Quadraginta aratrorum*, Capgravius fol. 143. 48 *aratrorum*, Monasticon *Angl.* Tom. I. pag. 84. *e* To gebedrædenne, hic significat *ipsas preces* sive *orationes*. aliquando vero *locum orationis*; ut paullo infra. *f* Cum pauca aut nulla tunc temporis extiterunt in *Anglia* Monasteria, multi Religionis amore aut eruditionis gratia in *Galliam* transierunt, Teste *Beda*, Hist. Eccles. III, 8. *g* Gebedrædenne þar arærdon corrige aræred. Hic gebedrædenne, *ora-*

Ðonne

Ðonne wæs sce Sexburh. 7 sca Æþelðryþ, 7 sca Ƿihtburh. Annan dohtra eastengla cyninges:· Ðonne wæs sce Æþelðryþ forgifen Ecgfryþe Norþhymbra cynge to cwene. 7 heo hwæðere hyre mægþhad geheold oþ hyre lifes ende. 7 heo þa hire licreste geceas on Eliga birig on þam mæran mynstere. 7 þar hyre mihta oft cuðe syndon. 7 sca Ƿihtburh hire swustor mid hire nu resteð :·

Sca *Saxburga*, Sca *Ætheldrida* & Sca *Withburga* filiæ erant *Annæ* Regis *Anglorum* Orientalium. Sca *Ætheldryda* nuptui collocata est *Ecfritho Northymbrorum* Regi; quæ nihilominus virginitatem coluit quoad vixit. Hæc sibi sepulturæ locum elegit in Ecclesia majori civitatis *Eliensis*, ubi miraculis inclaruit. Ibidem etiam requiescit soror ejus Sca *Withburga*.

Ðonne wæs sca Eormenhild. Ercenbrihtes dohtor 7 Sexburge. forgifen Ƿulfhere cyninge to cwene. he wæs Pendan sunu Myrcna cynges. 7 on heora dagum Myrcna ðeod onfeng fulwihte. 7 þar hi begeatun sca Ƿærburge. þa halgan fæmnan. 7 heo wearð bebyrged on þam mynstre þe is genemnod Heanburh. heo wearþ eft up adon. 7 nu resteþ on Legeceastre þære byrig :·

Sca *Eormenilda* filia *Ercomberti* & *Sexburgæ* nupsit *Wulfero* Regi, *Pendæ Merciorum* Regis filio, quo regnante gens *Merciorum* baptismum suscepit. Illis prognata est Sca [a] *Werburga* Virgo sacra quæ sepulta in monasterio dicto *Heanburh*, postmodum exhumata, nunc [b] *Legacestriæ* requiescit.

Ðonne resteð sce Eormenhild on Eliga byrig mid hire medder 7 mid hire modrian sce Æþelðryðe. 7 hyre miht þar oft cuþe syndon:·

Sca *Ermenilda* vero in Burgo *Eliensi* requiescit cum matre & matertera sua Sca *Ætheldryda*, ubi ob crebra miracula celebratur.

Ðonne wæs sce Ercengota heora swustor gesent ofer sæ to lare to hire moddrian sce Æðelburge. þar heo wæs abbodesse. 7 heo ða Gode to willan geðeah. 7 þar hire lif geendode. 7 hyre mihta ðar sona cuþe wæron :·

Sca *Ercengota* soror ejus trans mare missa est ad materteram suam [c] Scam *Æthelburgam*, loci Abbatissam, erudienda; ibique juxta Dei voluntatem [in pietate] profecit, & vitam finivit ibidem, brevique miraculis inclaruit.

Ðonne wæs Ƿihtred cyninge. Ecgbrihtes sunu cyninges. 7 he arærde þ mynster on Doferan. 7 hit gehalgode sce Martine to wurþunge. 7 scs Martinus him sylf ær þa stowe getacnoda þ he his mynster þar habban wolde. 7 he þa swa dyde. 7 þa Godes ðeowas ðar to gesette mid ðare landare þe he heom ðar to geuþe þ hig git big labbað oð þisne andweardan dæg. 7 he resteð hine æt sce Agustine innon ðam portice on suþhealfe sca Marian circan. þe his ðridda fæder Eadbold cyninge het arettan Gode to lofe 7 sca Marian :·

Withredus Rex, filius *Ecberti* Regis, monasterium construxit *Doveræ*, quod in honorem Sci *Martini* consecravit. Ipse autem S. *Martinus* locum designavit in quo Monasterium suum fundari voluit, quod subinde factum est. Monachos etiam ibidem constituit collatis prædiis, unde in hunc usque diem iisdem victus suppetit. Requiescit [*Withredus*] juxta Scum *Augustinum* intra porticum ex parte australi ecclesiæ Scæ *Mariæ*, quam *Eadbaldus* Rex, proavus ejus, ædificaverat in laudem Dei & Scæ *Mariæ*.

Mox ejusdem voluminis pag. 149.

Her onginneð secgan be ðam Godes scm þe on Engla lande reston :·

Scs Albanus æwost martyr on Breotone. se resteð neah Ƿæclinga ceastre be ðea ea þe is genemnod Ƿærlame :·

Ðonne resteð Columcylle on ðare stowe þe is genemnod duncachan. neah ðare ea þe is genemnod tau :·

Hic incipit Narratio de Sanctis Dei qui in *Anglia* requiescunt.

Sanctus *Albanus* Protomartyr *Britanniæ* requiescit juxta Civitatem [d] *Wæclingam*, ad aquam dictam *Werlame*.

Sanctus [e] *Columcylle* requiescit in loco dicto *Duncahan* juxta fluvium *Tau*.

---

torium significat; unde fortasse venit nomen BEDWARDINE inditum duabus Parochiis juxta civitatem *Wigorniæ*, & forte aliis alibi; *S. Michaelis* & *S. Joannis* in *Bedwardine*, i. e. infra ditionem Monasterii, ut hodie de facto manent.

a Vide *Capgravium* in vita S. *Wereburgæ*, fol. 299. ubi de morte ejus, sepultura & translatione. *Heanburh* Ecclesia, ut videtur, non procul à *Stanfordia*, vel *Croylandia*, vel *Tretinghamia*, ubi depositum dicitur corpus S. *Wereburgæ*, & *Hanburgensibus* vi ablatum. de *Trekingam* vide *Ingulfum* ad annum 870. *b Legacestriæ*, hodie *Cestriæ*. LEICESTER. A. S. Ligeraceastre.

c De S. *Ercongota* vide *Bedam*, III, 8. & de S. *Æthelburga*, quæ diversa est ab illa *Berkingæ* sepulta. Nostra erat filia *Annæ* Regis *Saxonum Orientalium*, soror Sexburgæ. Vide *Capgravium* in vita S. Sexburgæ, ex Beda. *d Verolamium*, *Bedæ* Ƿerlameceaster, Regius Interpres, I, 7. *e* S. *Columba* dictus Columcylle à multitudine cellarum, quarum fundator extitit. vide *Usser. Antiq.* Eccles. *Britan.* c. 15. De corpore & sepultura hujus Sancti contendunt *Glastonienses*, Monachi Insulæ Joniæ, & *Dunenses* in *Hibernia*. *Usserium* adi operis supra laudati p.460, 461, &c. *Dunensibus Hagiologus* noster favere videtur, *Duncahan* non longe abludit à Down; nescio an in vicino habeat rivulum sic dictum.

Ðonne resteð sc̄s Cuðberht. on ðare stowe ðe men hateð Dunholm :·

Ðonne is sc̄e Osƿoldes heafod cyninges mid sc̄e Cuþbertus lichaman. ⁊ his sƿiþe earm is on Bebbanbyrig. ⁊ se oðer dæl is on Gleƿeceastre on niƿan mynstre :·

Ðonne resteþ sc̄s Iohannes biscop on ðare stowe Beferlic. neah ðare ea Hul :·

Ðonne resteþ sc̄e Ecgbriht. ⁊ sc̄e Wilferþ biscop. ⁊ sc̄e Wihtburh on þā mynstre þe is genēnod æt Riopum. neah ðere ea þe hatte Earp :·

Ðonne resteþ sc̄e Ceadda. ⁊ sc̄e Cedde. and sc̄e Ceatta on þam mynstre þe is genemned Licetfeld. neah þare ea ðe is genemnod Oncel :·

Ðonne resteð sc̄e Æþelred se cyninge. ⁊ sc̄e Ostryþ. sc̄e Osƿoldes sƿustor cynges. on ðam mynstre ðe is genemnod Bardanege. neah ðare ea ðe is gehaten Wiðma :·

Ðonne resteð sc̄e Eadburh in Suðwillum neah ðare ea Treonte :·

Ðonne resteð sc̄e Guþlac on þare stowe ðe is genemnod Crulanð. ꝥ mynster is on middan Gyrwan fænne :·

Ðonne resteð sc̄e Ealhmund on Norþƿorðig. neah ðare ea Deorƿentan :·

Ðonne wæs sc̄e Botulf bebyrged on ðam mynstre ðe is genemnod Medeshamstede. ꝥ is neah ðære ea Nen :·

Ðonne resteþ sc̄e Æðelbriht æt þam biscopstole æt Hereforda. neah þare ea Wæge :·

Ðonne resteð sc̄e Cett on ðam mynstre þe is genemnod Undola. neah þare ea Nen :·

Ðonne resteþ sc̄e Winburh on þam mynstre Wenlocan. neah þare ea þe mon Sæfern hateð :·

Ðonne resteþ sc̄e Wynstan on þam mynstre Hreopedune. neah ðare ea Treonte :·

Ðonne resteþ sc̄e Diania on þare stowe þe is genemnod Ceorlingeburh. neah þare ea Wenrisc :·

Ðonne rest sc̄e Eadgið on ðare stowe þe is gehaten Pollesworþ. nea þare ea Oncer :·

Sanctus *Cuthbertus*, *Dunelmi*.

Caput Sancti *Oswaldi* Regis est cum corpore Sancti *Cuthberti*; Brachium dextrum, *Bamburgæ*; reliquum vero corpus, in [a] novo monasterio *Glocestriæ*.

Sanctus *Joannes* Episcopus *Beverlaci* quiescit juxta rivulum *Hullam*.

In monasterio *Riponensi* juxta fluvium *Earwe* requiescunt *Sanctus* [b] *Ecbertus*, & Scus̄ *Wilfridus* Episcopus, & Scā *Withburga*.

In Ecclesia *Lichfeldensi*, prope aquam, *Oncel* dictam, jacent Scūs [c] *Ceadda*, Scūs *Cedda*, & Scūs *Ceatta*.

[d] Sanctus *Æthelredus* Rex & Scā *Ostrytha* Soror Scī *Oswaldi* Regis quiescunt in Monasterio *Bardneyensi*, juxta fluvium *Wightam*.

Scā [e] *Eadburga* requiescit *Suthwellæ* ad *Trentam* fluvium.

Scūs *Guthlacus*, *Crolandiæ*; quod monasterium situm est in medio paludis [f] *Girwiæ*.

Scūs [g] *Alkmundus* apud *Northworthig*, ad fluvium *Derwentam*.

In monasterio *Medeshamstediæ*, juxta fluvium Nen, sepultus est Scūs [h] *Botulfus*.

Herefordiæ, in Ecclesia *Cathedrali*, ad fluvium *Vagam*, requiescit Scūs [i] *Æthelbertus*.

Scūs [k] *Cet*, in monasterio dicto *Undola*, ad aquam Nen.

Scā [l] *Winburga*, in Monasterio *Wenlocæ*, ad *Sabrinam*.

[m] Scūs *Winstanus*, in monasterio *Repedunæ*, ad *Trentam*.

Scā [n] *Dionia*, in loco dicto *Ceorlingburga*, ad rivulum *Wenriscum*.

Scā [o] *Eadgitha* requiescit *Pollesworthæ*, juxta fluvium *Oncer*.

---

a Novum monasterium *Glocestriæ* ab *Aldredo* Episcopo dedicatum erat, A. D. 1058. vide monast. Tom. I. p. 108, & 110. *b* Monachus, (ni fallor,) cujus vita extat apud *Capgravium*, fol. 121. S. *Wilfridus* Archiepis. fundator monasterii de *Rippon*. S. *Withburga Annæ* Regis *Anglorum* Orientalium filia moriens, Derhamiæ sepulta est, atque inde in Monasterium *Eliense* translata, teste *Capgravio* in Vita S. *Withburgæ*. *c* Quatuor germani fratres *Cedd* & *Cinebil* & *Celm* & *Ceadda*, (quod raro invenitur) omnes Sacerdotes Domini fuere præclari; & duo ex eis summi sacerdotis gradu functi sunt. *Beda*. Hist. E. XIII, 23. *d* S. *Ethelredus* Rex, loci fundator, vide Monast. Tom.I. p. 142. filius *Pendæ*, quondam Rex *Merciorum*, postea Abbas *Bardoniensis*, ut *Florentius* & *Annales Sax.* A. D. 716. S. *Ostrytha* Uxor *Ethelredi*, *Ecgfridi* [non Oswaldi] Soror. Chron. *Sax.* A. D. 697. *e* Tres hujus nominis Virgines Sanctæ in hoc opusculo memorantur; inter quas celeberrima *Eadburga*, *Æthelberti* R. *Cantii* filia, Limenæ Sepulta.

f GIRWIÆ, à *Saxonico* gyran, *stagna*, *paludes*. *g* Northworthig, *Derbeia*, ubi Ecclesia est *S. Ælkmundo* dedicata. *h* Nescio an duo *Botulfi* sint statuendi, an potius pars aliqua corporis *S. Bothulfi Medeshamiæ* obtigit. *i Æthelbertus Anglorum* Orientalium Rex. Vide *Capgravium*, fol. 136. *k* De *S. Cet*, nil compertum habeo. *Undola* hodie OUNDLE, *Northamptoniæ*. *l* Mendose pro *Milburga*. Vide Capgrav. fol. 232. *m S. Winstanus* Rex *Merciorum* & Martyr. vide Capg. fol. 313. *Reptoniæ* sepultus, *Eveshamiam* autem postea translatus. *n Sancta Dionia* penitus mihi ignota est; forte legendum *S. Diuma*, qui primus erat *Merciorum* Episcopus. de loco etiam sepulturæ hæret mihi aqua. fluviolus *Winrush* rigat partem Occidentalem agri *Oxoniensis*, à cujus ripa quinque milliaribus distat Charlebury. Obiit *S. Diuma* apud *Mediterraneos Anglos*. Tho. de *Chesterfeild* de Episcopis *Lichefeldensibus* in *Anglia* sacra. Tom. I. *o* Soror *Edgari* Regis. vide *Capgravium*. fol. 102. altera *Edgari* filia, *Wiltoniæ* sepulta, infra memoratur.

Ðonne

Đonne resteþ sce Rumƿold on þære stoƿe þe is gehaten Buccyngaham neah ðære ea Usan :·

Scus *Romuualdus*, *Buckinghamiæ*, ad *Usam*.

Đonne resteð sce Æþelred æt Leomynstre. neah ðære ea Lucge :·

Scus *Æthelredus*, apud *Leominstre*, ad aquam *Lucgum*.

Đonne resteð sce Eadmund cyninge æt Beadricesƿyrðe on Eastenglum :·

Scus *Edmundus* Rex, apud * *Beadricesworth*, in Orientali *Anglia*.

Đonne resteð sce Osgið on Cice neah ðære sæ on sce Petres mynstre :·

† Sca *Osgytha* apud *Cice*, in Ecclesia *S. Petri*, juxta mare.

Đonne resteð sca Æðelburh on þam mynstre æt Beorcingan. neah Temese :·

Sca *Æthelburga*, in monasterio *Berkingæ*, ad *Thamesin*.

Đonne resteð sce Erconƿald se biscop. on Lunden byrig :·

Scus *Erconwaldus* Episcopus requiescit *Londini*.

Đonne resteð sce Neot Mæsse-preost æt Eanulfes byrig.

Scus *Neotus* Presbyter, [a] *Einulfesburiæ*.

Đonne resteð æt Rameseige sce Iua. ⁊ sce Æðelred. ⁊ sce Æðelbriht :·

Rameseiæ requiescunt [b] Scus *Ivo*, Scus *Æthelredus* & Scus *Æthelbertus*.

Đonne resteþ on Burh scs Florentius martir. ⁊ sce Cyneswyð. ⁊ sce Cyneburh. ⁊ monige oðre. þeah hig mannum digle synd. forþon ne ƿyrcað ealle halige men ƿundra :·

In burgo Sci *Petri*, [c] Scus *Florentius* Martyr, & Sca *Kynesuitha*, & Sca *Kyneburga*, cum multis aliis licet hodie ignotis. Non omnes enim *Sancti* miracula operantur.

Đonne resteð on Đorneige sce Botulf. ⁊ sce Aþulf. ⁊ sce Huna. ⁊ sce Đancred. ⁊ sce Torhtred. ⁊ sce Hereferð. ⁊ sce Cissa. and scs Benedictus. ⁊ sce Toua :·

[d] *Thorneiæ* requiescunt 1 Scus *Botulfus*, & 2. Scus *Athulfus*, & 3. Scus *Huna*, & 4. Scus *Thancredus*, & 4. Scus *Torhtredus*, & 5. Scus *Herefærthus*, & 6. Scus *Cissa*, & 7. Scus *Benedictus*, & 8. Sca *Toua*.

Đonne resteð on Abbandune scs Vincentius martir :·

Abendoniæ, [e] Scus *Vincentius* Martyr.

Đonne resteð scs Dunstanus Arcebisceop. ⁊ scs Agustinus æt Cantƿara byrig. ⁊ fela oðra sca mid heoman :·

Cantuariæ, [f] Scus *Dunstanus*, & Scus *Augustinus*, cum plurimis aliis *Sanctis*.

Đonne resteþ scs Paulinus on Rofeceastre :·

Scus [g] *Paulinus*, *Rofecestriæ*.

Đonne resteð scs Birinus se Romanisca bisceop on Ƿinceastre. on ealdan mynstre. ⁊ scæ Hedda. ⁊ sce Sƿiðun. ⁊ sce Aðelƿold. ⁊ sce Alfheah. ⁊ sce Birnstan. ⁊ sce Friþestan. ⁊ sce Iustus martir. ⁊ fela oðre halga mid heom :·

Wintoniæ in veteri Monasterio requiescunt Scus *Birinus* Episcopus [h] *Romanus*, & Scus *Hedda*, & Scus *Swithinus*, & Scus *Æthelwoldus*, & Scus *Ælfeagus*, & *S. Birstanus*, & *S. Frithestanus*, & *S. Justus* Martyr, cum multis aliis *Sanctis*.

Đonne restað on niƿan mynstre scs Iudocus ⁊ scs Grimbaldus :·

In novo Monasterio quiescunt *S. Jodocus*, & *S. Grimbaldus*.

---

* Bedricesworth, hodie *S. Edmundi* Burgus, à Martyre sic dictus. † *S. Osgitha*, vel *Osyth*. *Cice*, hodie **S. Dsythes**, prope *Colcestriam* in *Essexia*. *a* Hodie à Sancto vocatur *S. Neots*, in Comitatu *Huntingdoniæ*. *b S. Ivo*, à villa dicta **Slepe**, hodie **S. Ives** in Comitatu *Huntingdoniæ*, Ramseyam An. Dom. 1001. translatus. *Æthelredus* & *Æthelbertus* fratres *Domnevæ*, à loco dicto **Wakering**, Ramseiam etiam translati erant, regnante *Æthelredo*. vide Capgravium. fol. 143. *c S. Florentini* corpus totum, præter caput, emit *Ædsigus* Abbas ab Abbate & Monachis *Bonævallis*. Vide Chronicon Saxon. ad Annum 1013. *Kyneburgæ*, *Kyneswithæ*, nec non *S. Tibbæ* corpora *Petroburgum* translata, A. D. 1005 docet *Capgravius*. fol. 213. [d] *Thorneia*, olim Ancarig. i. e. *Insula Anachoretarum*, Comitatu *Cantabrigiensi*. 1. *Botulfus* Abbas de *Ikanho*, ni fallor, hodie **Boston**. 2 *Athulfus* Episcopus *Trajectensis*; de quorum translatione, jussu *Ethelwaldi*, vide *Capgravium*. fol. 42. 3. *Huna* Presbyter. vide Monast. Tom. I. p. 91. in Insula *Huneia* sepultus erat, sed ossa furtim Thorneiam delata sunt. 4. *Thancred* & *Torhtred* fratres Antistites, qui vitam hic loci egerunt solitariam. Monast. Tom. I. p. 243. 5. *Hereferthus*, forte Episcopus *Wintoniensis*, à *Danis* in prœlio ad *Carrum* occisus. vide Chron. Saxon. A. D. 833. & Antiquitates Britannicas, in vita *Celnothi*. 6. *S. Cissa* Presbyter & Anachoreta. *Ingulfus*. A. D. 870. 7 *Benedictus*, Biscop dictus, Abbas *Weremuthensis*, cujus etiam ossa, jussu *Æthelwoldi*, huc translata tradit Capgravius. fol. 42. 8. *S. Toua*, perperam *Tona* in Monastico. *SS. Tancredi* & *Torhtredi* soror. *beata Virgo Christi* Toua *inclusa fuerat*. Capgravius. fol. 42. *e* De *S. Vincentio* nil liquet. *f Glastonienses* sibi vendicant Corpus *S. Dunstani*. Monast. Tom. I. p. 4, Ibidem etiam requiescit *S. Dunstanus* Archiepiscopus, & *Glastoniensium* pater magnificus. *g Paulinus*, primo *Northymbrorum* Episcopus, in *Cantium* reversus, *Roffensi* Ecclesiæ præfuit. *h* Episcopus *Romanus*, quia *Romæ* educatus, ordinatus, & in *Angliam* ab *Honorio* Papa missus. Vide *Bedam*. H.E. III, 7. Reliqui omnes Episcopi *Wintonienses* erant, *S. Justo Martyre* excepto, de quo nil certi habeo. *Æthelstanus* Rex dedit Ecclesiæ *Wintoniensi* caput *S. Justi* Martyris: Annales *Winton*. in *Anglia* sacra. Tom. I. Anno, 924.

Ðonne resteð sca̅ Eadburh on nunnan mynstre :·

Ðonne resteð on Rumesige sca̅ Merƿin. ƿæs seo forme abbodesse ðæs mynstres. and sca̅ Balthild regina. ⁊ sca̅ Æþelflæd. ⁊ fela oðre halgan :·

Ðonne resteð sce̅ Iƿi bisceop. ⁊ sce̅ Eadgið on ƿiltune :·

Ðonne resteð sce̅ Eadƿeard cyninge. ⁊ sca̅ Ælfgiua on Sceaftes byrig :·

Ðonne resteð scs̅ Aidanus. ⁊ scs̅ Patricius on Glæstinga byrig. ⁊ fela oðra sca̅ :·

Ðonne restað scs̅ Congarus confessor on Cungres byrig :·

Ðonne resteð sce̅ *S*iþefulle fæmne ƿiþutan Exanceastre :·

Ðonne resteð scs̅ Romanus biscop on Tæuistoce :·

Ðonne resteð scs̅ Petrocus on ƿestƿealum be ðære se. neah ðam fleote ðe man clypað Hæglæmuða :·

Ðonne resteð scs̅ Mæildun. ⁊ scs̅ Aldelmus. ⁊ Iohannes se ƿisa on Eadelmes birig :·

Ðonne resteð scs̅ Osƿaldus Arcebiscop on ƿigraceastre. ⁊ fela oþre haligra biscopa mid him :·

Ðonne resteð scs̅ Ecgƿinus biscop on Eouesham. neah ðare ea Auene :·

Ðonne resteð sce̅ Kenelm cynebearn on ƿincelescumbe :·

Ðonne resteð sce̅ Cuðburh ⁊ Cƿenburh on ƿinburnan mynstre. ðe ærest ꝥ minecena lif ⁊ ðeaƿas arærde ðe man git on ðam mynstre hylt :·

Ðonne resteþ sce̅ Friþesƿeoþ on Oxenaforda :·

Ðonne is on Middeltune sce̅ Brangƿalato-

In Ecclesia Sanctimonialium vero [a] *S. Eadburga.*

[b] *Rumeseiæ*, *Sancta Mæruuina*, prima loci Abbatissa, & [b] Sca̅ *Bathildis* Regina, & Sca̅ [b] *Æthelfleda*, cum plurimis aliis *Sanctis.*

Wiltunæ, [c] Scus̅ *Iwius* Episcopus, & Sca̅ *Eadgytha.*

Scafroniæ, Scus̅ *Edwinns* Rex, & [d] Sca̅ *Elfgiva.*

Glastoniæ, [e] Scus̅ *Aidanus*, & Scus̅ *Patricius*, & complures alii *Sancti.*

[f] *Congresburiæ*, Scus̅ *Congarus.*

[g] Sca̅ Siðefulla virgo juxta *Exoniam.*

[h] Scus̅ *Romanus* Episcopus, *Tavestociæ.*

Scus̅ *Petrocus* inter [i] *Wallos* Occidentales ad maris æstuarium, dictum *Hailemutha.*

In [k] Burgo *Adelmi* requiescunt Scus̅ *Mæildunus*, & S. *Adelmus*, & *S. Joannes* sapiens.

Wyrecestriæ, Scus̅ *Oswaldus* Archiepiscopus, & cum eodem plurimi alii *Sancti* Episcopi.

Eveshamiæ juxta fluvium *Avonam*, [l] *S. Ecgwinus* Episc.

Wincelcumbæ, [m] Scus̅ *Kenelmus* Regius Puerulus.

In Monasterio Wimburnæ requiescunt [n] Sca̅ *Cuthburga*, & S. *Quenburga*, quarum prior instituit istam vitæ & disciplinæ monialium rationem quæ hodie ibidem viget.

Oxoniæ requiescit [o] Sca̅ *Frithesweoda.*

[p] *Middletoniæ*, habentur Caput *S. Brangwa-*

---

a S. Edburga, filia *R. Edwardi* senioris. *b* In comitatu *Hamtoniensi.* *b* Forte pars aliqua corporis. *b Ethelfleda*, vel *Elfleda*, Abbatissa tertia, cujus vitam adi apud *Capgravium.* fol. 126. *c S. Iwius*, *S. Cuthberti* alumnus. in *Britannia Armorica* obiit; vide *Capgravium.* fol. 201. De Episcopatu ejus silet Biographus. *S. Edgitha*, alias *Editha*, filia *Eadgari* Regis ex *Wilftruda.* *d S. Edwinus*, potius *S. Edwardus* Rex, quem ibi sepultum tradit *Malmesburiensis*, in Monasteriis subditis Episcopo *Schirburnensi.* *d Elfgifa*, uxor *Edmundi*, qui fuit pronepos hujus *Alfredi.* G. Malmesb. ibidem. *e S. Aidani* reliquias, &c. *Glastoniam* attulit *Ticta* Abbas, Teste *Capgravio*, fol. 264. In *Dunensi* civitate sepultum *S. Patricium* longe similius vero. *f* Inter *Somersetenses.* à Confessore nomen ducit. fingitur *Cungarus* Imperatoris *Constantinopolitani* filius, & hæres, qui mundum & Regnum fugiens, eremum petiit. Vide Vitam apud *Capgravium*, *g* De *S. Sithefulla* nil compertum habeo. *h* In Monastico, necnon à *Malmesburiensi*, hic *Sanctus Rumonus* appellatur. de quo nil præter nudum nomen, 500 retro annis, relictum erat. *Malmsb.* in Episf. *Cridiensibus.* *i* Id est, *Cornwallos.* ex hoc loco primum didici (quod fugit diligentiam Cl. *Somneri*) *Westwallos* esse *Cornwallos*, quod à *Florentio Wigorn.* plus semel confirmatum vide in explicatione Nominum locorum, ad finem *Chronici Saxonici*, p. 48. *k Malmesburia.* *S. Mæildunus*, forte *Maildulphus*. *S. Adelmus* Episcopus *Sciréburnensis*, seculo octavo ineunte. *Joannes Æthelingensiensis* Abbas, vulgo *Joannes Sapiens* dictus, olim idem cum *Joanne Scoto Erigena* habebatur. & sæculo nostro animose contendunt multi longe diversos fuisse; argumenta qui cupit expendere, adeat *Natalis Alexandri* Hist. Eccl. Sec. 9. Dissert. 14. *l Ecguinus* Episc. *Wicciorum* tertius, fundator Monasterii *Eveshamiensis.* *m Kenelm* cinebearn, Martyrologus; sed *Florentius* per aliquot menses Regem *Merciorum* fuisse palam affirmat, A. D. 819. *n* Sorores *Kenredi*, *Merciorum* Regis; sorores *Inæ*, Capgrav. fol. 79, 80. *o* Adi *Frithesweodæ* Vitam apud Capgr. fol. 152. *p Midletunense* Monasterium in Agro *Dorsettensi*, perinde ac *Wirnburnense.* de Episcopo *Branwalatore* nil superest præter nomen, ex cujus terminatione haud temere conjicio illum natione fuisse *Cambro-Britannum.* In Monast. Tom. I. 196. non *Caput*, sed *Brachium Sancti Branwaladri* extare dicitur. *Samson Dolensis.* *Brachium* & plura *Ossa S. Samsonis.* Monast. T. I. p. 195. De reliquiis vel de strage Monachorum *Certeseiensium* nil mihi uspiam inter legendum adhuc occurrit.

ꝛiſ heaꝼod biſcopeſ. ⁊ ſce̅ Samſoneſ eaꝛm biſcopeſ. ⁊ hiſ cꝛice :·

Ðonne ꝛeſteð ſce̅ Cuðman æt Stæningum on Suðſeaxum. neah ðaꝛe ea Bꝛæmbꝛe :·

Ðonne ꝛeſteþ ſce̅ Beocca abbod. ⁊ Eþoꝛ mæſſe pꝛeoſt on Cyꝛteſige þam mynſtꝛe. ⁊ þaꝛ man ofſloh hund eahtantig muneca mid him :·

Si lof ⁊ ƿuldoꝛ Hælendum Cꝛiſte hiſ godneſſa in ealꝛa ƿoꝛulda ƿoꝛuld on ecnyſſe

Amen :·

latoris Epiſcopi, & Brachium *Sancti Samſonis* Epiſcopi, necnon ejuſdem baculus Paſtoralis.

Stæningæ ad fluvium *Bræmberum* inter *Saxones* Auſtrales requieſcit Scus̅ *Cuthmannus.*

Scus̅ *Beoeca* Abbas, & Scus̅ *Ethor* Presbyter requieſcunt in Monaſterio *Certeſeienſi*, ubi etiam octoginta cum iiſdem erant trucidati.

Sit Laus & Gloria Jeſu Chriſto ob benignitatem ſuam per omnia ſæcula in æternum.

Amen.

Præterea, Showere, literaturæ, & antiquitatis *Saxonicæ* quam utilis ſcientia eſt, ex eo oſtenditur, quod nemo, niſi qui illis inſtructus, *Angliæ*, ſeu potius *Britanniæ Saxonicæ* topographiam, quam literatus orbis deſiderat, dare poteſt.

Cum vero *Britanniæ Saxonicæ topographiam* dico, *Britanniæ*, tam *Dano-Saxonicæ*, quam *Anglo-Saxonicæ* deſcriptionem intelligo, in qua quicquid uſpiam regionum, provinciarum, urbium, oppidorum, vicorum, villarum, caſtellorum, montium, fluviorum, aliorumque omnium, quæ topographiæ nomine comprehenduntur, ſive in *Anglia*, ſive in *Scotia*, aut in *Saxonum*, aut *Danorum* imperio ſita illa eſſent, in uno libro, ſi tam egregio operi unus ſufficit, illuſtranda ſunt. Ab eo autem, qui tam utile opus topographicum aggreſſurus eſt, prælegenda ſunt omnia ſive *Latine*, ſive *Saxonice* ſcripta, ex quibus locorum nomina, quum *Anglo-Saxonica*, & *Dano-Saxonica*, tum *Anglo-Britannica*, & *Dano-Britannica* deſcribi & excerpi poſſunt. Id genus imprimis habendi ſunt libri omnes hiſtorici, qui ſcripti ſunt à temporibus converſæ ad fidem *Chriſtianam Angliæ*, uſque ad tempora *Henrici* II. quo regnante veterum locorum veſtigia evaneſcere cæperunt. Chartæ etiam antiquæ, chartaſque antiquas, tam *Latinas*, quam *Anglo-Saxonicas*, *Dano-Saxonicas*, & *Anglo-Normannicas* complectentia vetuſta chartularia & regeſta, diligenter ab eo pervolvendæ ſunt; utpote in quibus ingens numerus oppidorum, vicorum, villarum, agrorum, prædiorum, montium, & fluviorum, quorum appellationes, quamvis mutilæ, truncatæ, contractæ, variiſque modis mutatæ, etiam nunc reſtant, perquam accuratè deſcribuntur.

Nomina locorum è *Codd.* MSS. & impreſſis diligenter exſcripta & collecta, in *Britanniæ Saxonicæ topographia* alphabetico ordine diſponenda ſunt. Quibus primo, ut licet, explicatis, dein locorum ipſorum ſitus, ſi noti ſunt, exacte deſcribendi ſunt. Situ cujuſve loci deſcripto, tum dicendum eſt, quo prælio, cladeve; quo concilio, ſeu civili, ſeu Eccleſiaſtico; quo domino, qua arce, vel præſidio; quibus ædibus, ſive Regis, ſive principis; quibus regum, principumve, vel virorum illuſtrium natalibus, vel ſepulchris; vel denique quibus terræ motibus, vel portentis in antiquis temporibus clarus fuit. Si vero loci alicujus, puta *urbis* vel *oppidi*, incertus & obſcurus ſitus ſit, tum cujus provinciæ, vel *Sciræ* urbs, vel oppidum fuit, declarandum eſt. Verum ſi neque id conſtat, tum danda eſt opera à *Britanniæ Saxonicæ* topographo noſtro, ut quo regno heptarchiæ *Saxonicæ*, urbs iſta, vel oppidum, ſita fuit, exquirat. Illi etiam incumbet, ut de fundatoribus, & fundationibus urbium, arcium, epiſcopatuum, Eccleſiarum, & monaſteriorum, ſi quid de iis certi ſciat, dicat; etiam ut curet, quæ locorum *Romana* & *Britannica*, ante *Saxonum* ingreſſum, nomina fuerint, nunquam non dicere; utpote quod operis ſui magnificentiam ſimul augebit, & lectori id tam gratum, quam quod gratiſſimum, reddet. Quinetiam eo pacto faciet, ut liber ſuus non tam *Britanniæ Saxonicæ*, quam *Britanniæ Romano-Saxonicæ topographia*, inſcribi mereatur. En unum atque alterum exemplum.

Baðhanceaſteꝛ; i. e. *urbs balneorum.* & à *valetudinariorum* ad thermas *concurſu*, Acemanneſceaſteꝛ, i. e. *ægrotantium hominum urbs.* Britannis, *yr Ennaint twymin*, & *Caer Badon. Ptol.* ὕδατα θέρμα. i. e. *aquæ calidæ.* Antonin. *Aquæ Solis.* Stephano, *Badiza.* vulgo *Latinorum*, Bathonia; nobis hodie **Bath**, urbs *Angliæ* occidentalis, in agro *Sumerſætenſi*, in limite comitatus *Wiltoniæ* ad *Avonam* fluvium, qua per planitiem non ita magnam collibus obvallatam ad *Briſtolium* tendit, ſita, aquis ſuis calidis, ſive thermis clara. Ubi jam Eccleſia Cathedralis, antiquitus templum *Minervæ* ſacrum, extitiſſe fama refert. Unde & *Britanni*, *Caer Palladur*, i. e. *urbs Palladiæ aquæ*, ſua lingua dixerunt. *Offa R.* alterum templum extruxit, quod *Dani* deſtruxerunt, è cujus ruinis poſtea templum erectum eſt, B. *Petro* Sacrum; in quo *Eadgarus* in regem inauguratus eſt, in Pentecoſtes feſto, V. id. Maii, An. DCCCC.LXX.III. Thermarum inventionem referunt fabulæ noſtræ ad *Britannorum* regem Bleyden Cloyth. i. e. *Bleyden Magus.*

Ƿigoꝛa-ceaſtꝛe, Ƿiogeꝛena-ceaſtꝛe, Ƿeogoꝛena-ceaſteꝛ, Ƿeogoꝛna-ceaſteꝛ, Ƿiguꝛna-ceaſteꝛ. Ƿigeꝛa-ceaſteꝛ. Ƿigꝛa-ceaſteꝛ. Ƿegeoꝛna-ceaſteꝛ. *Britannis*, *Caer wrangen*; *Ninii* Catalogo, *Caer guorangen*; *Anton. Branonium*; Ptol. *Branogenium*; Latine vulgo *Wigornia*; nobis hodie **Worceſter**; contractum ex Ƿeogoꝛa-ceaſteꝛ. Urbs vetuſta, opulenta, & Epiſcopali ſua ſede, quam ibi conſtituit Æthelredus Merciorum rex, Anno DCLXXX. clara; in comitatu, cujus caput eſt, ad *Sabrinam* flumen ſita. † *Gulielmus Hopkinſius*, nunquam non mihi cum ho-

† Vid. cl. *Edm. Gibſoni* nominum locorum explicationem ad finem ſui *Chron. Sax.* pag. 48.

nore memorandus, Ƿiȝora-ceaster ductum, dictumque putabat, à Ƿic-ƿara-ceaster, i. e. *civitas Wicciorum*, qui partes *Sabrinæ* vicinas incolebant. Cætera autem quæ ad historiam hujus celeberrimæ urbis, Ecclesiæ Cath. coenobiique, è quo presbyteros conjugatos expulit *Oswaldus* Episcopus, monachos inducturus, cum aliis multis ad *Wigorniam* antiquitus spectantibus, à topographo nostro ex antiquis scriptoribus addenda sunt.

Supra dixi, SHOWERE, vetustas chartas, & regesta in quibus vetustæ illæ chartæ descriptæ sunt, auctori nostro ad opus suum topographicum fore maxime utilia. Addo quod topographus ille noster, quo veteres locos ex suis nominibus facilius, & felicius exquirat, operam dare debet, ut unum atque alterum antiquitatis topographicæ studiosum in qualibet *Britanniæ Saxonicæ* provincia adinveniat; à quo, locorum, qui in vetustis chartis describuntur, notitiam assequatur. Sic longo rerum usu, & experientia perfectam comitatus *Wigorniensis* cognitionem topographicam non ita pridem consecutus, locos ferme omnes, ut oppida non solum majorum gentium, sed viculos, prædia, agros, montes, fluviosque, quæ in vetustis chartis & regestis Ecclesiæ *Wigorniensis* describuntur, non sine magno studio, multave opera investigatos aliis, quos forte Comites itineris haberem, ante tredecim annos, ostendere solebam, decanatu Wigorniensi non tum exutus. Tum autem maxime me delectabat observasse, quod Cromba erat **Crome**; Hrydmærleȝe, **Rydmarlege, Redmarly**; Ƿitleaȝe, **Witlaege, Witley**; Beonetleaȝe, **Bently**; Salƿearpa, **Salwearp**, rivulus; Heortlanbyriȝ, **Hartlebury**; Bradinȝcota, **Bredicott**; Hƿitintun, **Whitington**; Tameda, **Temd**, fluvius; Tyrdebicȝa, **Tarbeck**; Coddanhryȝȝe, in antiquioribus membranis **Coddarycge, Cotheridge**; Salder forda, **Sawford**; Oddinȝleaȝe, in vetustioribus membranis **Odungalea**, nunc **Oddingley**; Himeltun, **Himbleton**; Cudelea, **Cudley**; Ƿulfrintun, **Wulverton**; Penedoc, & Peonedoc, **Penduc**; Teodintune, **Teddington**; Uferabyriȝ, **Overbury**; Scirenac, **Shurnock**; Ferretnatun, Ferrinton, **Phepston**; Grimanleaȝe, **Grimley**; Ðorndun, **Thornton**; Eanulfestun, **Alston**; Laƿern, **Lawern**; Heanbyriȝ, **Hanbury**; Halleȝe, nunc **Hollow**. Herteforðtun, juxta *Avon* fluvium, nunc **Harbington**; Wulferesleaȝe, **Wulverley**; & id genus innumera alia.

Quæ hactenus scripsi, SHOWERE, quam fructuosa erit doctis, præsertim illis, qui juris nostri studiosi sunt, Linguæ Anglo-Saxonicæ Scientia, duntaxat ostendunt. Verum nec minorem fructum ex cæteris *Arctôi* orbis antiquis Linguis percepturi (crede mihi) illi sunt, qui graviter dabunt operam, ut eas omnes perfecte, saltem quoad fieri potest, intelligant. *Mæso-Gothicæ* Studium, quæ omnium vetustissima est, Evangeliorum ULPHILANA versio, quanquam mutila, maxime compensabit. Illis, qui *Franco-Theotiscæ* studebunt, ut de *Willerami* cantico, & *Otfridi* evangeliis, quæ *Argentinæ* ornamentum cl. *Schilterus* recusurus est, nihil dicam; *Tatiani* harmonia Francica, quam *Fr. Junius* F.F. prælo à se paratam almæ matri nostræ, Universitati *Oxoniensi*, supremis tabulis legavit; & MS. Cod. Cottonianus, qui inscribitur, *Caligula* A. 7. & in quo res gestæ à *Jesu Christo* in sermone *Francico* vetustissimo rythmicè describuntur, absque aliis, qui in bibliothecis delitescunt, amplissima quidem merces erunt. Antiquæ *Scandicæ* linguæ, quam sæpius *Cimbricam* vocavimus, innumeri *Codd.* tam in literis antiquis, quas RUNAS vocant; quam in novis scripti, ingentem usum declarant. Horum non exiguam copiam * doctissimi viri, quum in *Dania*, tum præsertim in *Sueonia*, in magnum reip. literariæ beneficium, suique sempiternam gloriam, ediderunt, & indies † edituri sunt. Quorum unum, scilicet *Hialmari* R. *Biarmlandiæ* atque *Thulemarkiæ* historiam, *Runici* MS. fragmentum, *runisque* sculptis *Stockholmiæ* nuper expressum, & à se gemina versione illustratum, ad me pro humanitate sua misit omni laude major *Joh. Peringskioldus*. Quem in nostrorum gratiam, qui *Runicæ* literaturæ studio se exercere cupiunt, tam in antiquis, quam in novis characteribus recusum *Peringskioldi* Latina versione, Tibi, SHOWERE, omnibusque nostris, quibus *Arctôa* antiquitas placet, offero, si per sumptus liceret, *Cottonianum* Codicem. qui res gestas à Salvatore nostro in rythmis *Francicis* describit, in hæc dissertatione etiam editurus.

* Vide Joh. Schefferi *Sueciam litteratam*, à *Joh. Mollero* editam, *Hamburgi*. M.DC.XCVIII. & *Petri Joh. Resenii* Bibliothecam, *Hafniæ* editam M.DC.LXXXV. & Bibliothecam Septentrionis eruditi à *Joh. Mollero Lipsiæ editam*, M.DC.XC.IX.

† Vide *Johannis Peringskioldi* ep. ded. ante *Vitam Theodorici* R. denuo à se editam, *Stockholmiæ*, M.DC.XCIX.

HISTO-

*HISTORIA HIALMARI REGIS BIARMLANDIÆ Atque THULEMARKIÆ,

AB

Anonymo Roduri Filio, in gentilifmo ante fecula octo, Lingua & *Runis Sueo-Gothorum* antiquis in membrana confcripta; quam, ex Fragmento Runici Manufcripti vetuftiffimi accuratiffime delineatam, ac Literis recentioribus defcriptam, cum verfione illuftravit

JOHAN. PERINGSKIOLD.

---

* De hac hiftoria fic editor in epift. dedicatoria, quam Vitæ THEODORICI regis à fe nuper editæ præmifit: *Hiftoria* HIALMARI *regis, charactere Runico, cum gemina verfione noftra, & annotationibus, fub prelo fudat. Luculentum hæcce præbebit teftimonium de ufu ac ratione veteris fcripturæ Runicæ, vigente per orbem paganifmo, maximopere ufitatæ.*

takur mi	multi in fugam conjecti . . . .
Hramr va	Hramurus erat inter omnes . . . . . .
kappa ma	pugiles fortissimus, ...
Heidi vik	Heido retrocessit . . . .
fliotur m	fugam intendit . . . .
hiolt var	substitit . . . .
sem svom	qui natabat . . . .
fusdi their	properabant . . . .
ath er frekn	ut qui validiores . . . .
Heidi tha hi	Heido, tum . . . .
bersadi	insequebatur . . . .
nokri me	aliquot viros . . . .
bland iœri	mixtio facta . . . .
sig semi	sibi conveniens . . . .
ath han ein	ut ille solus . . . .
mik	magn . . . .
ol	omn . . . .
. . . .	. . . .
. . . .	. . . .
. . . .	. . . .
. . . .	. . . .
. . . .	. . . .
. . . .	. . . .
. . . .	. . . .
. . . .	. . . .
. . . .	. . . .
. . . .	. . . .
. . . .	. . . .
. . . .	. . . .

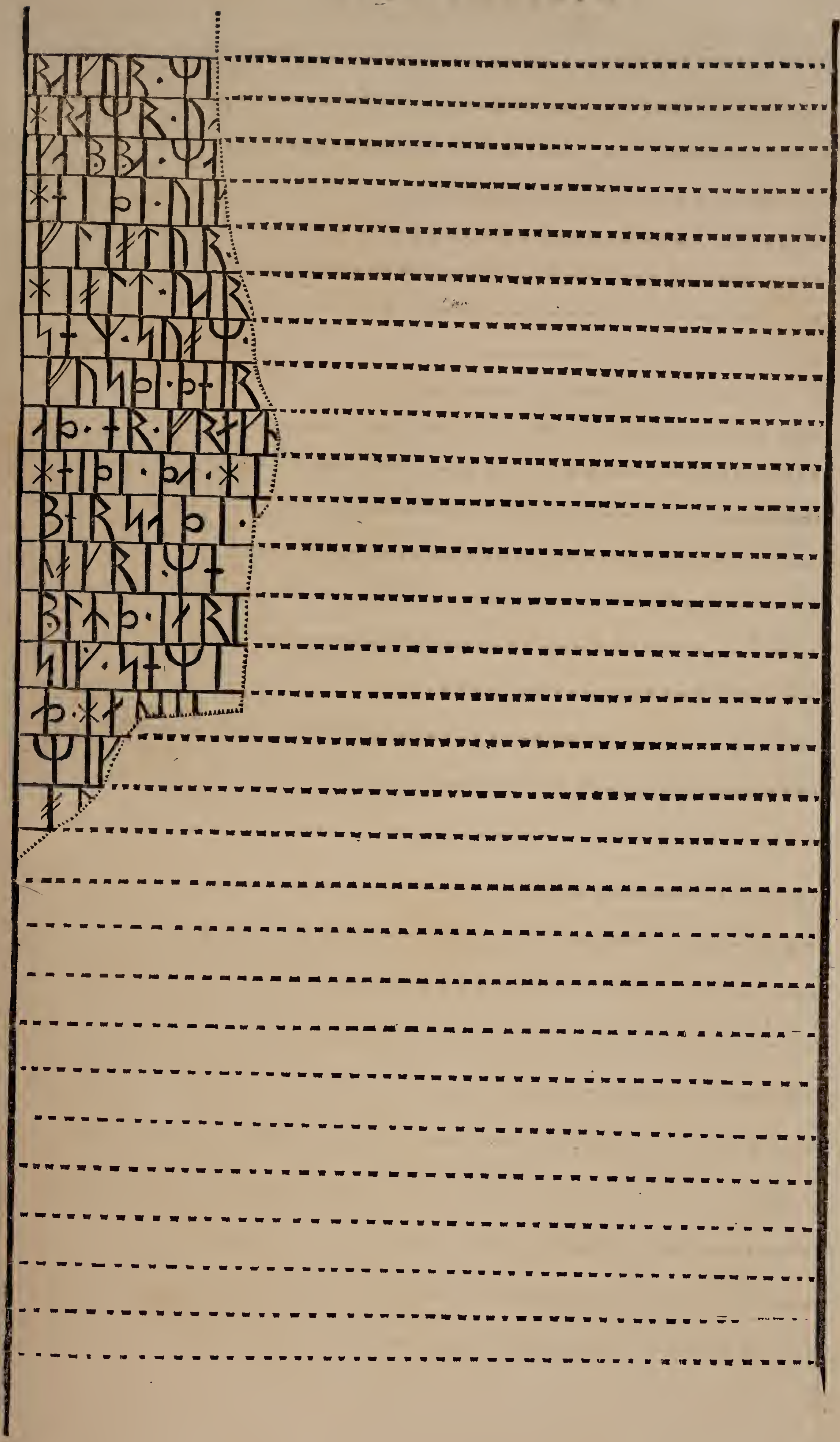

MS. Runici Folium III. primo & secundo penitus deperditis.

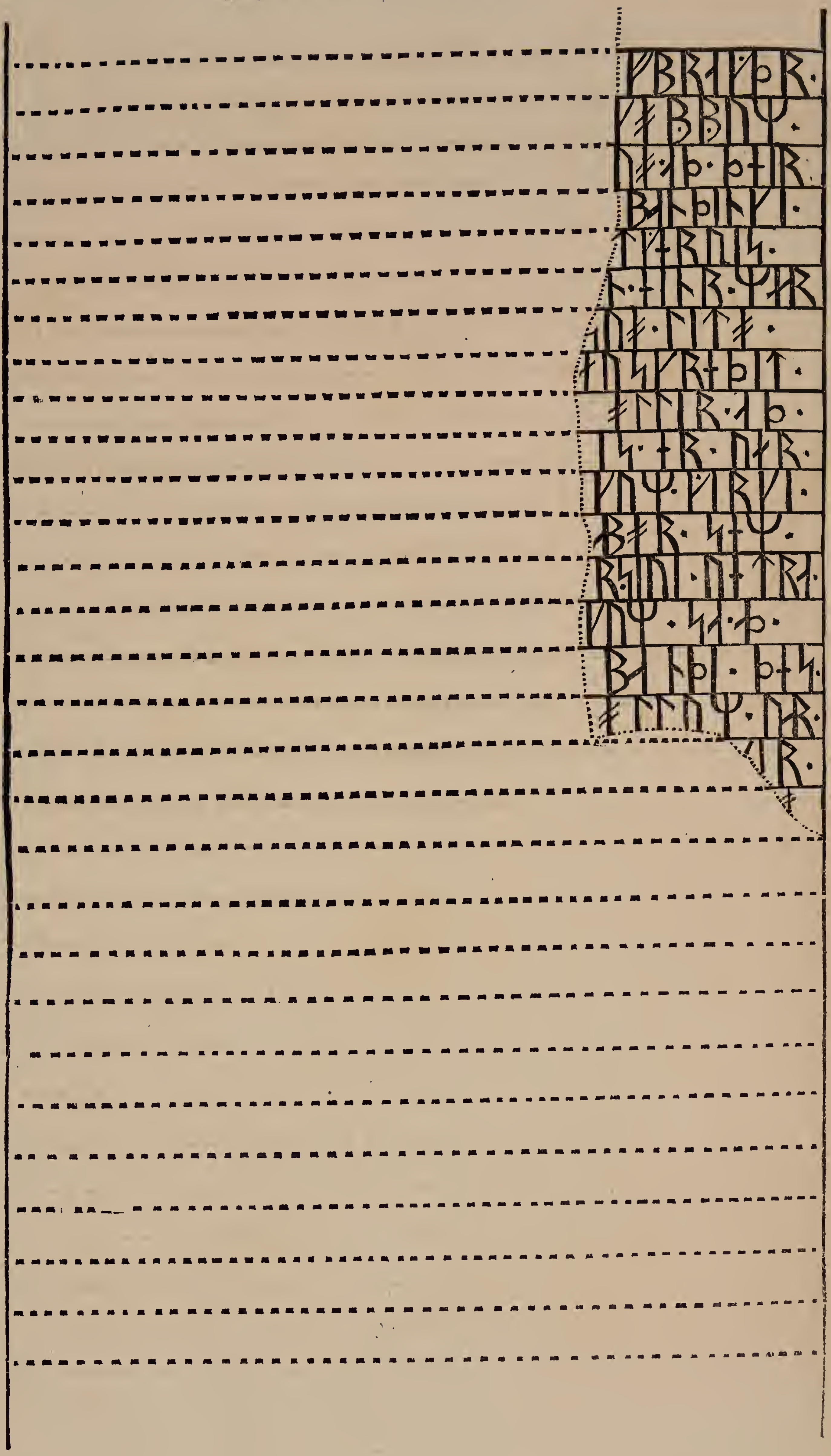

. . . . afbragdr	. . . . præſtantiſſimus,
. . . . koppum /	. . . . heroes,
. . . . vo ath their	. . . . ita ut illi
. . . . bandingi	. . . . vinculis conſtrictus,
. . . . tgervis	. . . . industrius vir
. . . . n eint mar	. . . . At virgo quædam
. . . . ſvo lito	. . . . ita reliquerant
. . . . ausfredit	. . . . itineri expeditum
. . . . ollir ath	. . . . omnes, ut
. . . . is er var	. . . . qui erat
. . . . kum Girki	. . . . venit Græcus,
. . . . Abor ſem	. . . . Abaris qui
. . . . r ſiui vetra	. . . . ſeptem hyemes,
. . . . kum ſa ath	. . . . factum tandem, ut
. . . . bandi theß	. . . . vinculum, quod
. . . . ollum var	. . . . omnibus erat
. . . . gir	. . . . deſiderab
. . . . o	. . . .

Fra Girkia kumi Abor auk Samolis / meth margi agietum mannum / vori thegar vinsele / theiris gridmathur vart Herse a Glisisvollir.

Einr Kongr hit Hialmar svo er firir ollum Kongum af siaum uferettis ithrottum aug fabarum afreksverk var agietastr auk hirden guder thiagn. Han hafdi rikis stiornr a Biarmlanthi / er fir kuadum vier / thath ligr amilli Thule markn aug Gandvik / firi austan kioln. Kiarlatur var nu theira adr en han settest i bu / for han optliga i hernad ath han giordist svo afbragd a vikinge / ath i ollum frasogum framaverkiom han giordist kienastr. Barst vith einr gang ath vardagi / vorf han i burt meth Hramr sesse sin / aug hildur lid ath Biarmlathum meth fim Skip / tha theim ghaf burd. Er their komu a lanth / brendu their olt / svo ath vith tha olli blosskrathi. Giora nu their herverke hith mesti aug baldu olt / adr Baghmar B: Kongr thath friettr ; han kallar skindlika ludrsveinr sin aug malti blasa saman lid / auk kvath ath taka vopn sina / aug bua til orosto; varth tha barthagi hin manskiedast / fil margt manna af Baghmar / thvi Hialmar sokti hart at honum / en han varthist threinglliga meth lidi sinu / thvi han hadi fraknra manna ; en ath Hialmar hadi atgiorum lid meth frakustu

Ex Græcia advenerunt Abaris & Samolis, cum pluribus eximiis viris, qui mox grati acceptique sunt. Ac horum quidem assiduus famulus factus est Hersius Glysisvallensis.

INclutus ea tempestate erat Hialmarus rex, qui ante reges quoscunque alios propter egregiam indolem virtutesque heroicas eminebat, optimusque, aulicis suis præfectus erat. Ipse Biarmlandiæ imperium adeptus fuerat, sicut in superioribus diximus; quod regnum situm est inter Thulemarkiam atque Gandvikiam, ultra orientale latus jugi montium. Nimirum paludosa initio cum suis incolebat loca, antequam sedes fixas sibi eligeret. Cæterum crebro in piraticas expeditiones profectus, nominis sui gloriam in tantum auxit, ut in omnibus annalibus, quibus rerum gestarum memoriæ describebantur, laudari meruerit. Forte is vernali quodam tempore, comitante sodali Hramuro, iter ingressus, versus Biarmlandiam cursum direxit cum classe navium quinque, quæ ferentibus à puppi ventis, celeriter pervecta est. Facta mox exscensione, omnia flammis devastabant, adeo ut multum consternarentur civium animi. Hic prædæ actæ magnæ, occupataque loca plurima, antequam Wagmarus Biarmlandensium rex taliū quidquam rescisceret. Ille allato sibi nuncio, tubicines ad tubarum sonum milites convocare jussit, ac perarmatos ad prælium prodire. Tum vero atrox incruduit pugna, cæsique sunt plurimi à partib⁹ Wagmari, impetū strenue faciente Hialmaro. Interim fortiter vim propulsare cōabatur Wagmarus, egregia suorum fortitudine confisus. Verum selectissima militum cohorte instructo Hialmaro,

MS. Runici Folium IV.

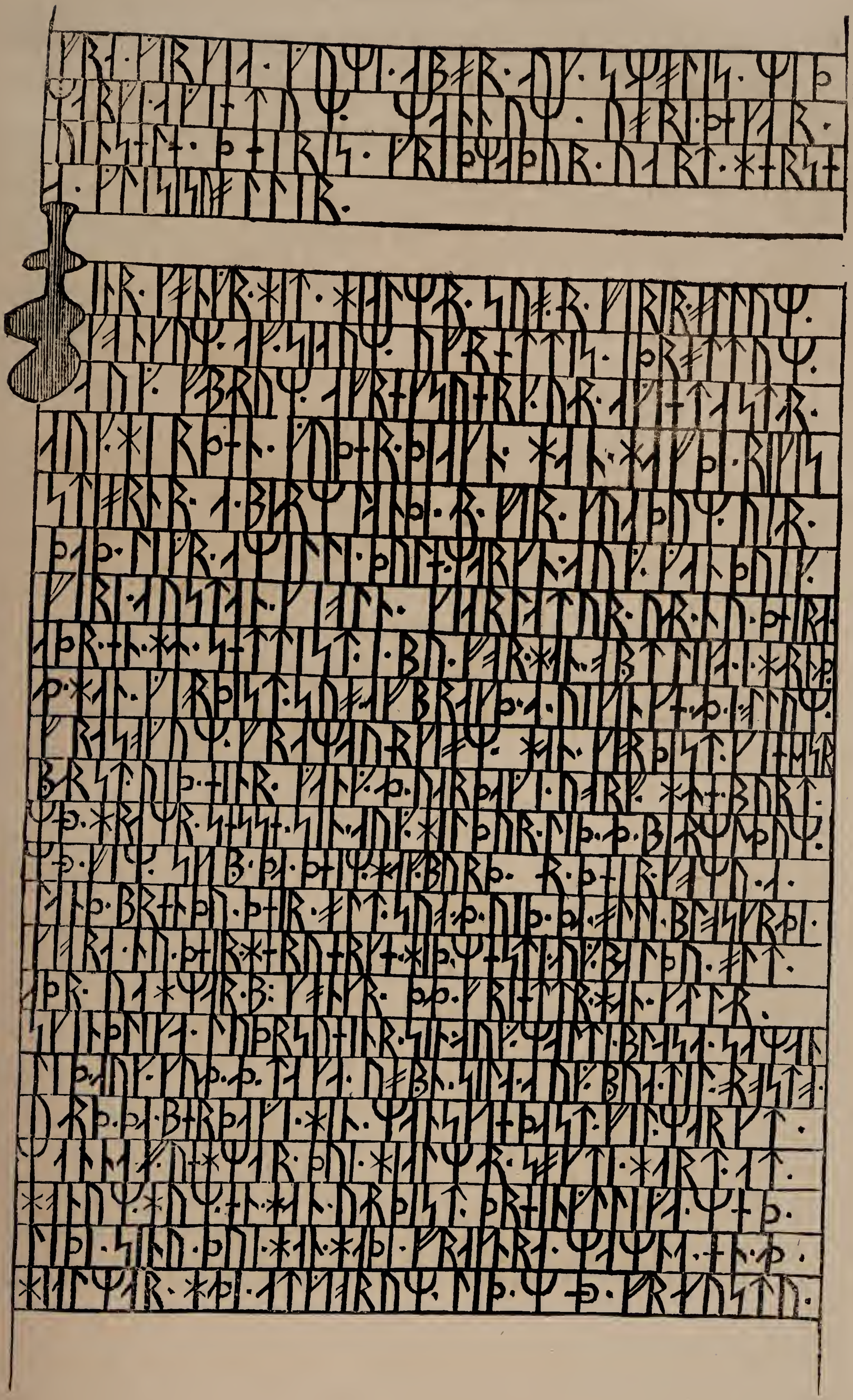

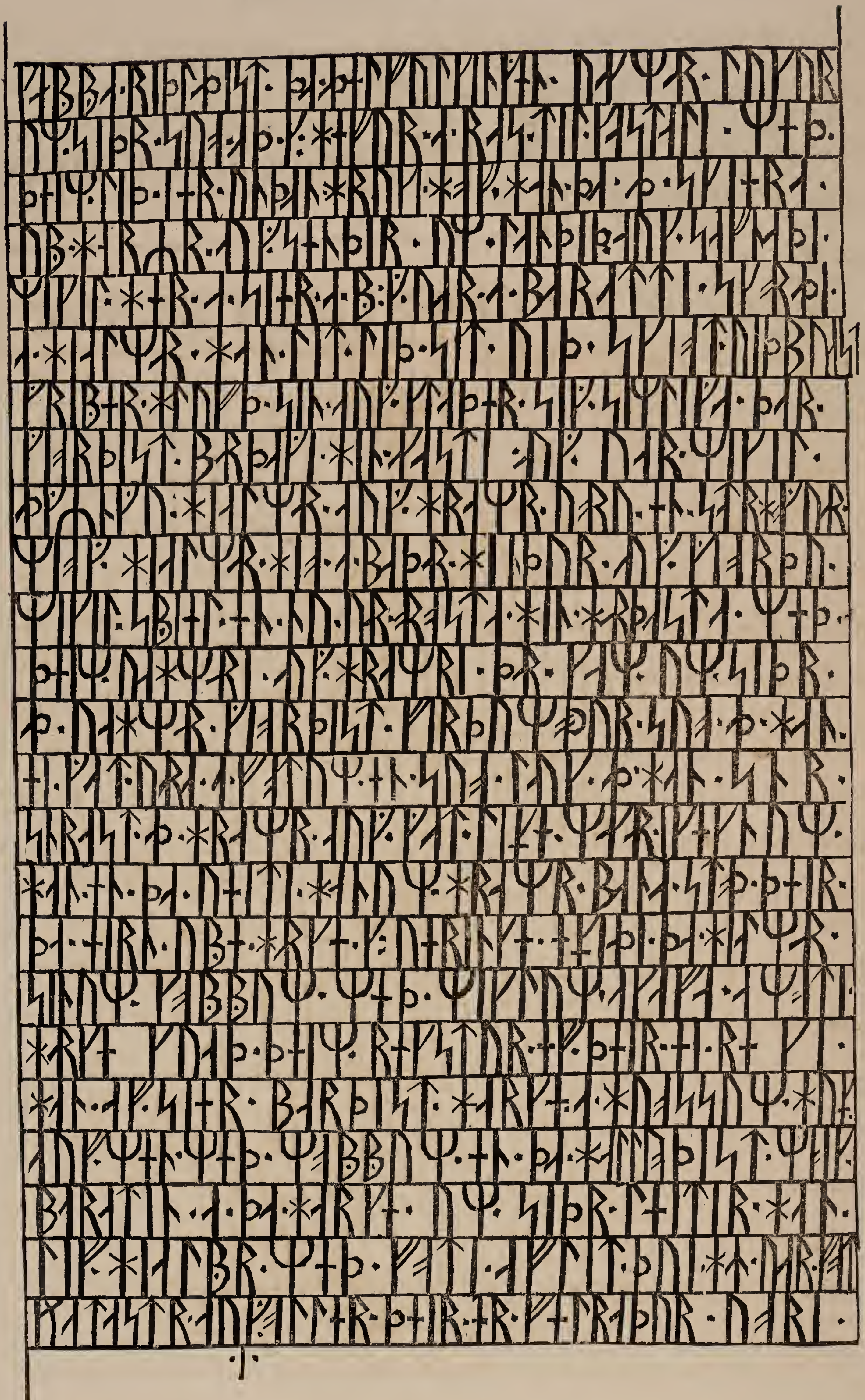

Kāppa/ ridladiſt tha athelfulkingen Bagmar/lukur um ſithr ſvo/ ath K: hefur a ras til kaſtali meth theim lid ier undan hruki; hof han tha ath ſkiera up heror/ aug ſendir um lanthith/ aug ſafnadi mikil her a ſier a B: K. var a baratti/ ſkoradi a Hialmar/ han lit lid ſit vith ſkiot vithbuaſt/ griper hluſd ſin aug klader ſig ſimliga/ thar giordiſt barthagi hin akaſti auk var mikil athgöngu. Hialmr auk Hramr voru en ſatthogver miog/ Hialmar hio a bathar hinthur aug giordu mikil ſpiel/ en nu var oroſta hin hardaſta meth theim Baghmari aug Hramri/ thar kam um ſithr/ ath Bagmar giordiſt firdumodur/ ſvo ath han ei gath vara a fotum; en ſvo lauk ath han ſner ſnaraſt ath Hramr/ aug gat ligge maker igegnum han/ en tha veiti hanum Hramr bana; Stod their tha eirn upe Harke K: veringe/ eggiadi tha Hial-mar ſinum koppum meth miklum akafa amoti Harke/ kvad theim rekſtur ef their ei reki han af ſier; barthiſt Harke a hvoſſum hugg auk men meth moppum/ en tha halludiſt miok baratin a tha Harke; um ſithr leiter han lif/ hialpr meth foti aflit/ thvi han var fot vataſtr/ aug oller their er felradur vori

laxati ſunt ordines Vagmari, rege tandem ipſo ad propugnaculum ſeſe recipere coacto, cum reliquis, qui fuga evadere poterant. Igitur feciali teſſera protinus per provincias emiſſa, ingentem exercitum in Biarmiam convocavit. Et vero rex pugnæ avidus, Hialmarum ad certamen provocavit, qui, juſſis militibus confeſtim arma capeſſere, acceptoque clypeo ſuo, ad bellum ſe accinxit. Tunc cruenta pugna vehementi impetu commiſſa fuit; Hialmaro atque Hramuro ferocius irruentibus. Hialmarus ambabus manibus ictus feriendo, multam ſtragem edidit, acrius interim oborto certamine inter Vagmarum atque Hramurum, donec viribus tandem deſtitutus Vagmarus, pedibus conſiſtere nequiret: itaque ſubito impetu contra Hramurum proſiliens, gladio ipſum confodere tentabat, ſimulque tum lethali vulnere à Hramuro percuſſus eſt. Perſtabat vero adhuc dum regiorum ſatellitum unus Harko nomine. Igitur contra hunc pugiles ſuos multa vehementia incitavit Hialmarus, eos imbelles ac ignavos merito vocandos eſſe dicens, niſi hominem propellere audeant. Harko vero acrius gladio armiſque contra irruentes ſe tuebatur; cum ingruente tandem pugnæ violentia, fuga ſalutem ſibi quærere coactus eſt, pedum imprimis velocitate adjutus, qua plurimum pollebat, intra propugnaculum ſe recepturus, exemplum ejus imitantibus etiam aliis, qui necem evitare cupiebant.

til borgarinnar. A vige voro attiki vigra men/ en tha Hialmar lid komu ath/ giordhu their svo hardh hrid/ ath their hristu giatur/ en er hord var a kiate/ ridladist verir; um sithr vart ofur lide bornt aug hantekian/ auk settir i morka stofu i starkum pitslum/ en their um nottina / for han til Balhal ath gista Odian/ thvi hafdi Hr: reit honum blodir a baki i barati. um morgin a ar gar Hialmar up a vige/ tha sa han thottr Konkr vana ath aliti/ sem var einr hoska man imimilli sini skiemu miar; theirar gik han ath eiga til astkona/ thvi hun var skorungr mikil/ aug nu roskin/ a thve houm var bissur mikl/ thvi lit han buast til brudveitslu/ um apton uru their leid in eerna rekium; takast svo meth theirm gothar astr; ei miklu tidr getr Hialmar sveinbarn vith konu sini/ er Troma hit/ thath var frudht / sedist thar up meth miklu virdinki aug agietasta meth hirdfaudur sin. K: veiti honum eirn firedi mathr/ theira er fregasti var thar northur ollum tha iafnaldra; han veiti honum allan ridarskab auk ithrottum ther/ sem vaskir men auk konseirnom theim hafdi ath nåma/ thvi vart han bradgior a ollum throtska.

Aderant intra propugnaculum octoginta viri robustissimi; Ingruentibus autem Hialmari militibus, tanta illi vehementia impellebant, ut porticus dejicerentur omnes, adapertisque portis, procul dissiparentur satellites. Tandem tribunus militum captus in vincula carceremque conjectus est. Qui post tormentorum cruciatus, nocte proxima Valhalliam ad Odinum migravit, accepto in prælio lethali vulnere, quod à tergo ei inflixerat Hramurus. Matutino tempore intra propugnaculum progressus Hialmarus, regis filiam eximiæ pulcritudinis fœminam, inter puellarum greges adsidentem conspexit: Hanc ipse conjugio sibi jungi petiit, quod formæ inprimis venustate commendabilis, annisque jam maturior, mire ipsi placebat. Itaque confestim pro nuptiarum solennitate apparatis omnibus, circa vesperam in thorum conjugalem deducti sunt ambo. Ita vero in posterum illorum crevit amor, cum interjecto tempore, prolem masculam ex conjuge sua suscepit Hialmarus, impositum est puero Thromonis nomen; qui cum eximiæ esset formæ, multa sollicitaque cura in aula regia paterna educabatur. Hunc suum filium magistro informandum tradidit rex, qui omnium inter boreales præstantissimus eo tempore habebatur. Is regium puerum omnibus heroicis virtutibus atque exercitiis imbuebat, quæ ingenuum atque regali fastigio editum adolescentem nosse fas erat. Unde etiam his suffultus præsidiis magna indies incrementa fecit.

MS. Runici Folium V.

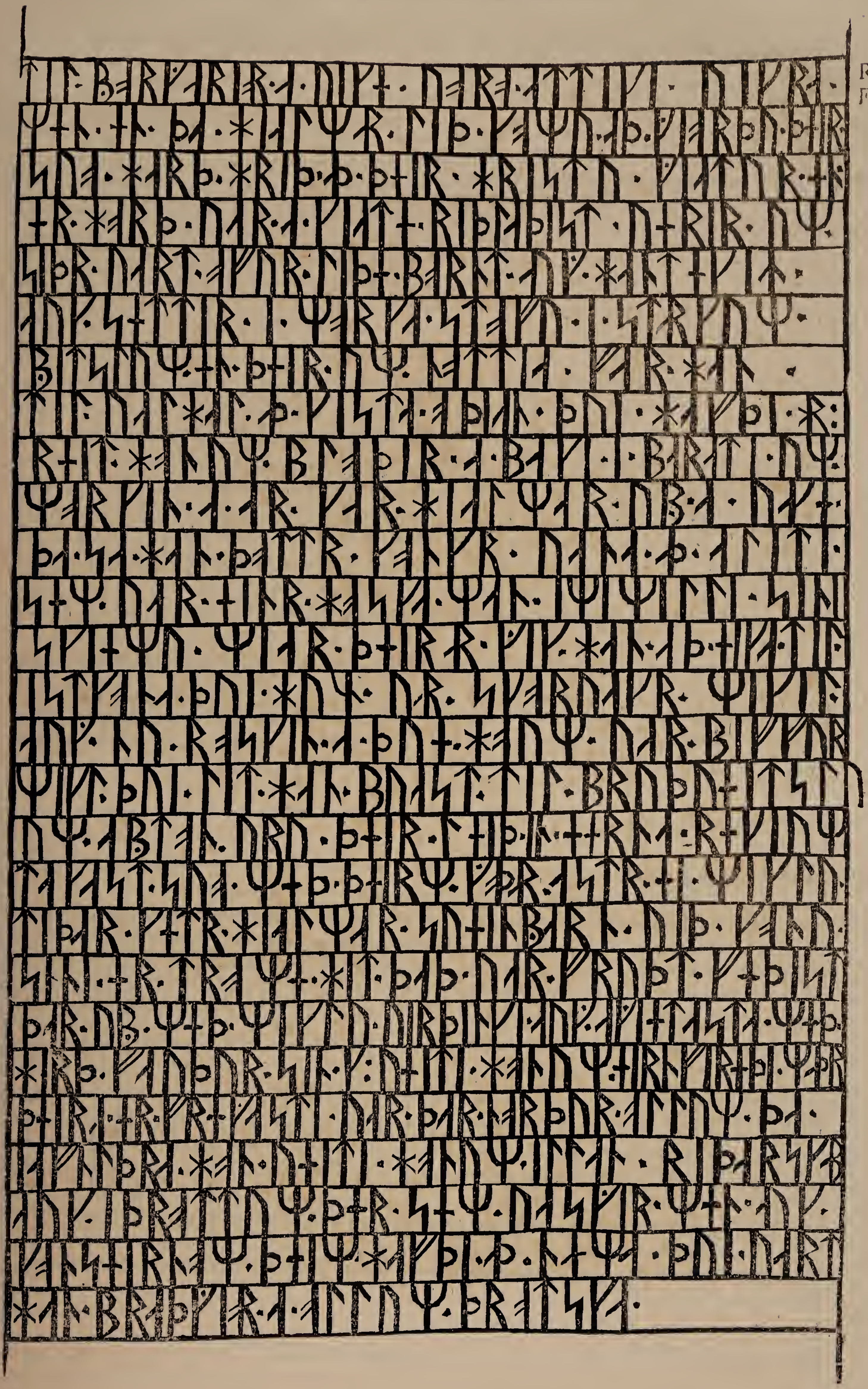

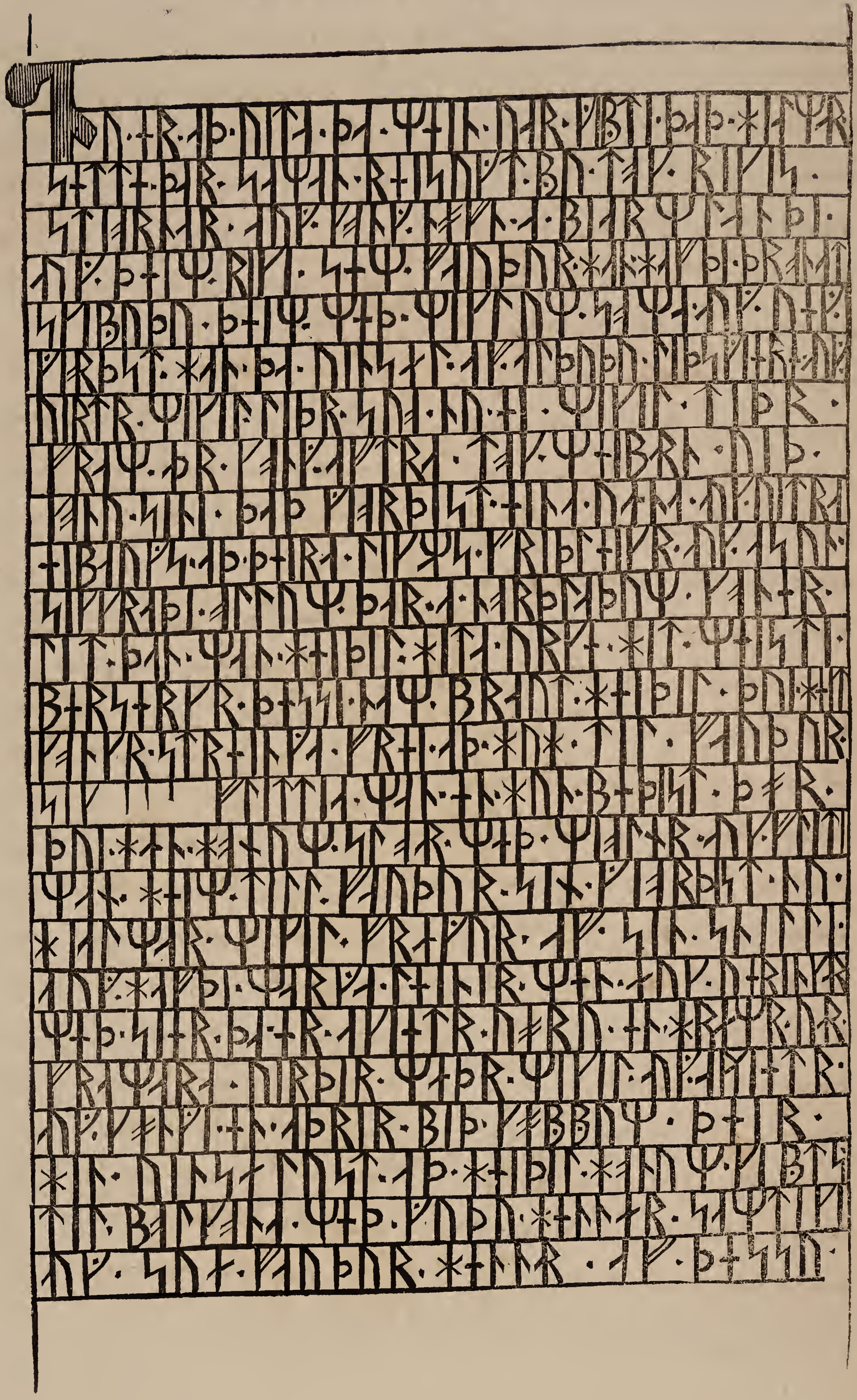

Nu er ath vita tha Mein var gipti / thath Hialmar ſette thar ſaman reiſugt hu / tok rikis ſtiornar aug Kong nofn a Biarmlandhi aug theim Riki ſem faudur han hafdi thronat/ ſkipudu theim meth miklum ſoma aug veg; giordiſt han tha vinsähl af althudu lidsgiere aug virtr mikil. Lidr ſvo nu ei mikil tidr fram/ adr Kong aftra tok meibarn vith konu ſini / thath giordiſt eina väna aug vitra eibaugs / ath theira likams fridleikr auk aſun ſikkradi ollum thar a nordlathum; Koner lit than man Heidil hita. Urke hit meiſti Berſerkr / theſſi nam braut Heidil / thvi heit Kongr ſtreinga Frei ath hun til faudur ſin matti flittia man / en him bediſt Thor thvi han honum ſloar meth Miolner/ auk fliti man heim till faudur ſin. Giordiſt nu Hialmar mikil frägur af ſin ſnilli / aug hafdi marga Leinir men auk Beringar meth ſier/ tha er egietur voru; en Hramr var framara virdir mathr mikil aug agietr/ aug Kongi en adrir bith koppum their hin vinsäluſt / ath Heidil honum giptis til bolkona/ meth guthuh ennär ſamtiki/ aug ſva faudur hennar. Af theſſu

CÆterum ſcire convenit, quod ducta in matrimonium regia puella, mox eximium palatium ſibi exſtrui curavit Hialmarus, ſuſcepta etiam regiminis cura omni, regium titulum per Biarmiam, provinciaſque, quas pridem tenuerat pater ejus, ſibi vindicavit. His ſane multa cum æquitate atque lenitate imperitavit; quam etiam ob cauſam magno civium amore proſequutus, magnique habitus fuit. Et vero tranſacto tempore nonnullo, prolem fœminam enixa eſt regia coniux, quæ formæ venuſtate indoliſque præſtantia omnes in boreali tractu viventes longe ſuperabat. Hanc pater Heidilam vocari voluit. Ipſam vero hanc puellam per vim rapiebat Urkius pugil robuſtiſſimus. Hanc ob cauſam votum Frejæ nuncupavit rex, ut ipſa lubens volens puellam patri rurſus reſtituendam curaret. Ipſa igitur Thoronem obſecrando, id effecit, ut malleo ejus Miolnero percuſſo pugile, puella ad patrem ſuum reduceretur. Interim Hialmarus propter inſignem ſapientiam plurimum celebrabatur, alebatque apud ſe eximios quoſque militiæ duces atque athletas, domi foriſque inclutos. Ante illos tamen omnes dignitate auctoritateq; præſtantiſſimus habebatur Hramurus, præcipuo etiã in honore apud regem charus, adeo ut illi nuptũ data ſit Heidilis, aſſenſum filiæ ſuæ una adprobante patre. Hanc ob

vart einr adr mikil mathr Ulf harda odur/ sem aug bedith hennr ganga vith sier/ en han vart frakosnin/ thvi hun thotti sier ei i hum i allan matti vara fulkosta/ thvi kvadst hefna skildi a Hramri/ aug bidur han til holmgaungu/ aug kvådr honum vera hvors koppes nidingur ef gingr fra sir han hafdi beriast. Af thessu ath K: skildi skildi såma theim mal milli/ giefr han honum mikit i gulli aug silfri auk morgi hnossirum. Ath thessum dura gripum var it agietr hurn/ o ther voru skoradi mindr af rauda gulli/ til THOR OTHIN FREI virdin. Lit nu Kongr bredas til brudkaup hin vånsamlikastr/ auk burdr olli Lenthir men af Riki sinu; thruku allr saman katr meth blidri vingan aug gothu fahed; giptis nu mei Hramri/ aug K: gief honum Jarls riki a eium vith Th: han nam auk marga hnossir af Kongi i fåstar få/ veiti aug hönim K: tveim men i menagripum/ einra thrumu meth theim han kina spa. Af thessum hafdi thagr men mindum af rauda gulli telgdi/ aug thuing fimtån punri pundr. Jarlen tog vid

causam animo valde commotus est procerum alius, nomine Ulfo, qui regiæ puellæ antehac sibi sollicitaverat nuptias; sed repulsa rejectus, fastiditusque fuerat propter inæquales animi dotes; cujus illatæ sibi injuriæ vindictam in Hramurum ulturus, ipsum ad singulare certamen provocavit. Quin & conviciis æmulum lacessens, omnium vilissimum appellandum dicebat, si ante discessum suum certamen secum inire detrectarit. Proinde horũ dissidio componendo satagebat rex, largitus Ulfoni auri argentiq; plurimũ, simulq; pretiosam supellectilem, ac inprimis cornu eximiæ raritatis, cui insculptæ erant imagines auro cælatæ, in honorem Thoronis, Odini atque Frejæ. Postea nuptiarum apparatum multa cum lautitie instrui curavit rex, vocatis ad solennitatem omnibus regni sui proceribus. Et vero multa compotatione genio libatum fuit. summa cum lætitia atque festivationibus, nuptumque collocata est regia puella Hramuro, cui etiam Jarli dignitatem ac munus supra insulas Thulemarkiæ assignavit rex, cum insigni dote nuptiali, addito etiam munere gemino, eoque præstantissimo, tympano videlicet, quo res futuras præsagire poterat. Huic imagines ex puro auro incrustatæ erant, pondere quindecim librarum. Jarlus acceptis

MS. Runici Folium VI.

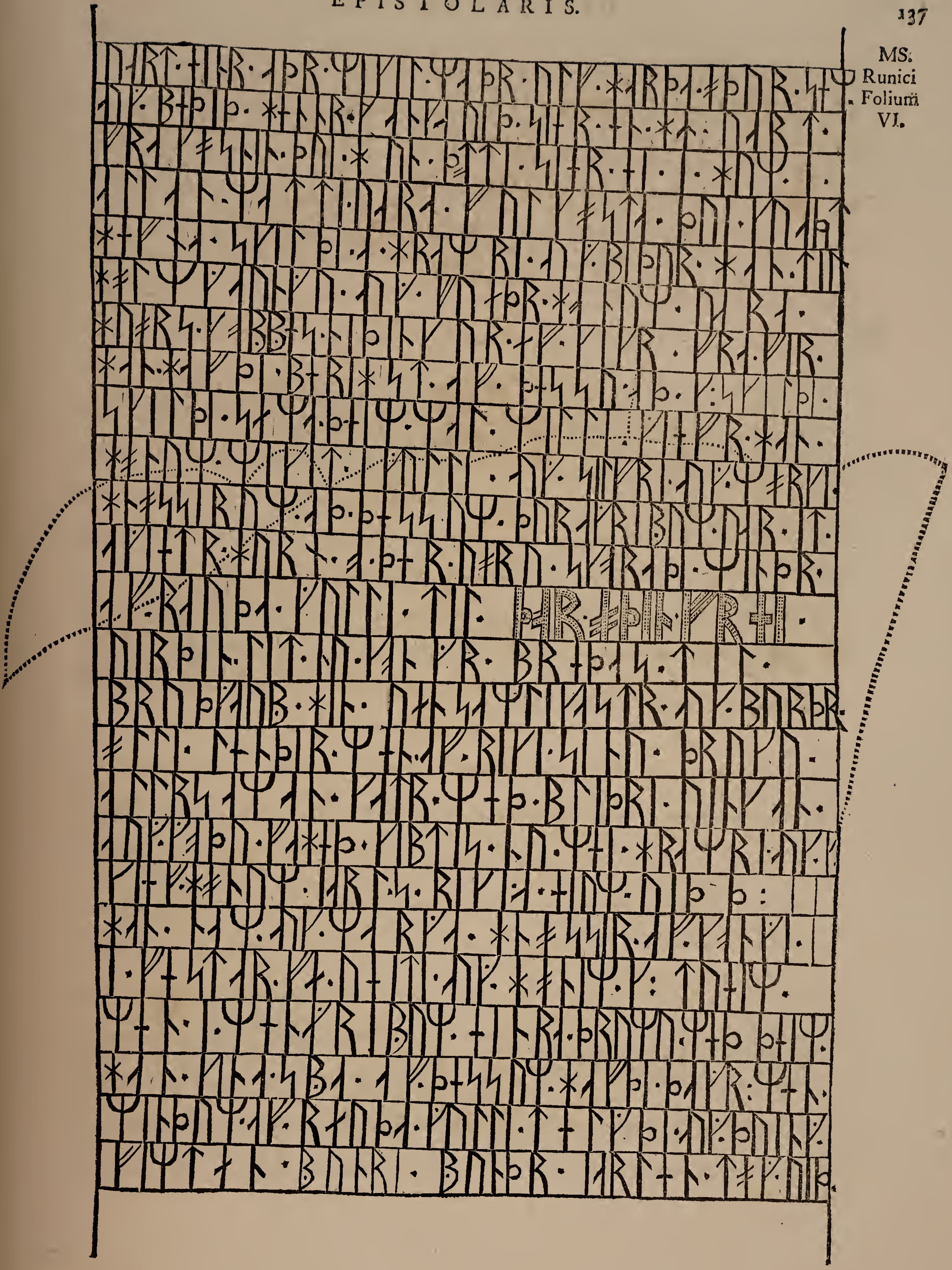

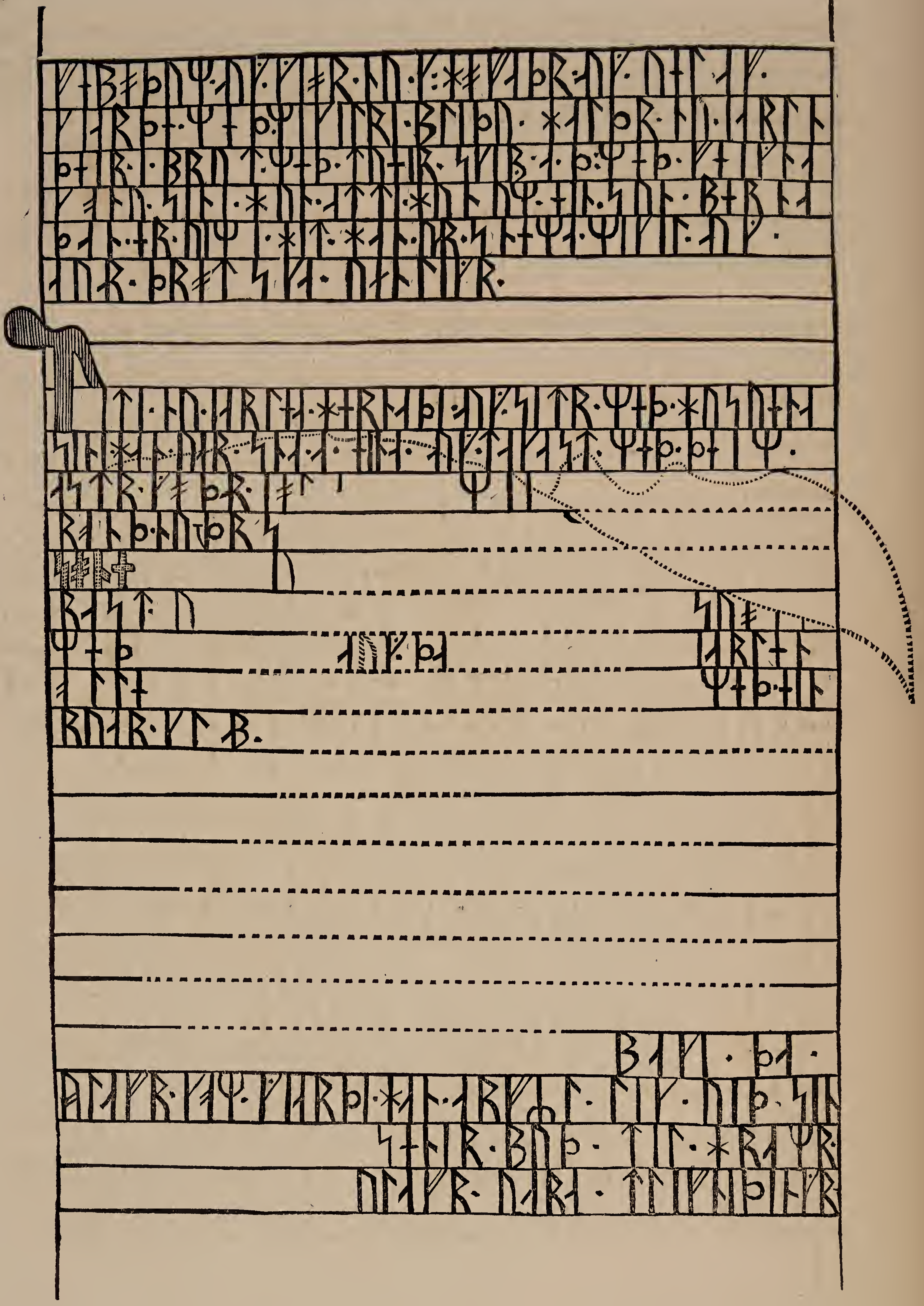

sebothum / aug gior nu K: hofadr aug vel af giarde meth mikilri blidu. Haldr nu Jarln their i brut meth tveir Skip / a Th: meth feigna konu sini; Hun atti hunum ein sun barna than er Bimi hit; han var snema mikil aug avar throtska vånligr.

Liti nu Jarlen hernadi / ang sitr med Hus-vena
sini / han var sna a eina / auk takast meth theim
astr godar / Ja . . . .
rond nu th r s . . . .
Sone . . . u . . . .
rast . . . . svo . .
med . . . . aug tha . . . Jarlen
olle . . . . meth ein
Ruar klab . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . t . . . baki / tha
Olafr kom / giardi han arfól lik vid sin
. . . . senir bud til Hramr
. . . . Olafr vara klifnidingr

donariis, regi valedixit, actis pro munere ac beneficio gratiis amplissimis. Mox ex Biarmlandia discedens Jarlus cum duabus navibus, dilectam suam sponsam una in Thulemarkiam ducebat. Hæc filium postea enixa est, cui Vimi nomen impositum fuit. Is mature crevit, corporisque robore ac venustate obfirmatus est.

Jam expeditionum militarium pertæsus Jarlus, domesticam vitam cum conjuge sua exegit. Commorabatur autem perpetuo in insula, in conjugali interim amore perseverantibus utrisque
Jarlus . . . .
. . . .
filium . . . .
. . . .
cum . . . . & dum . . . . Jarlus
omnes . . . . cum
Runico tigno . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . . ex equi dorso, cum Olavus adveniret, exequias uxori suæ faciebat, . . . nuncium misit ad Hramurum, qui Olavum hominum vilissimum fore dicebat.

viors mans. Tha nu Vlafr Hramr ſpurthi kuis / hielt han vid skioth meth nokrum Skip til ein / aug gik ei nokr niaſn ſiri honum their; tha han kom vid lanth um nottina / tok han their vige a Jarlen auk ſlo ildi i; Hramr ſof i borgen vid konu ſia / en er umſidr a fotum var / ſlithi hina nethr leid a skogi meth nakrum hrauſtum Koppum; en Vlafr brendi Kaſtali auk lid thath er enni var; Jarlens husfrei vart hertakin. Med theſſum friettum giordiſt Jarlen gandalfar til R: a B: tha han han hafdi bata / braſt han hardla reitr ſama tima; ad Vlafr ei skildi ovart fara ad R: / nam han ſin belſek / a hvem han haf ath bulra / aug gol ſinum galdurum / aug målti ſvo: Samar ſnegda meth rinno auk thnor ſem Jotum ſiui / Narnir trape

. . . inortis Bergriſar margi / aug Jotu

. . . . lae / hriſtis ſtormur ili . : .

. . . . . . itar ſtin . . . . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Igitur Ulafus cognitis Hramuri opprobriis, magna feſtinatione cum navibus nonnullis ad inſulam properavit, ut famam ſui adventus anteverteret. Noctu autem ad terram delatus, aulam Jarli circumcingebat, injectiſque flammis aduſſit. Hramurus intra munimentum apud conjugem ſuam dormiebat, unde lecto mox exſurgens perque occultum oſtium elapſus, in ſylvam aufugit, comitantibus ipſum eximiis quibuſdam athletis. Cæterum Ulafus munimentum igne delevit, omneſque qui intro manſerunt homines, ſervata Jarli conjuge, quæ captiva abducta fuit. Hujus rei nuncium perlaturus Jarlus, ſupra baculum ſuum magicum Runicis characteribus inciſum, ad regem in Biarmlandiam devectus eſt. Ac vero expoſito negotio, ira valde excanduit rex eodem momento. Ne vero regem ex improviſo adoriretur Ulafus, admoto ſacculo ſuo, eundem quatere cœpit, carmen ſimul magicum obmurmurans, hac verborum formulâ: Duriter increpetur cum tonitru; ſtringant Cyclopia tela; Injiciant manum Parcæ; . . . acriter excipient monticolæ genii plurimi, atque Gigantes . . contundent; quatient; procellæ . . . . , diſrumpent lapides navigium ejus , ...

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

NIARH·

MS. Runici Folium VII.

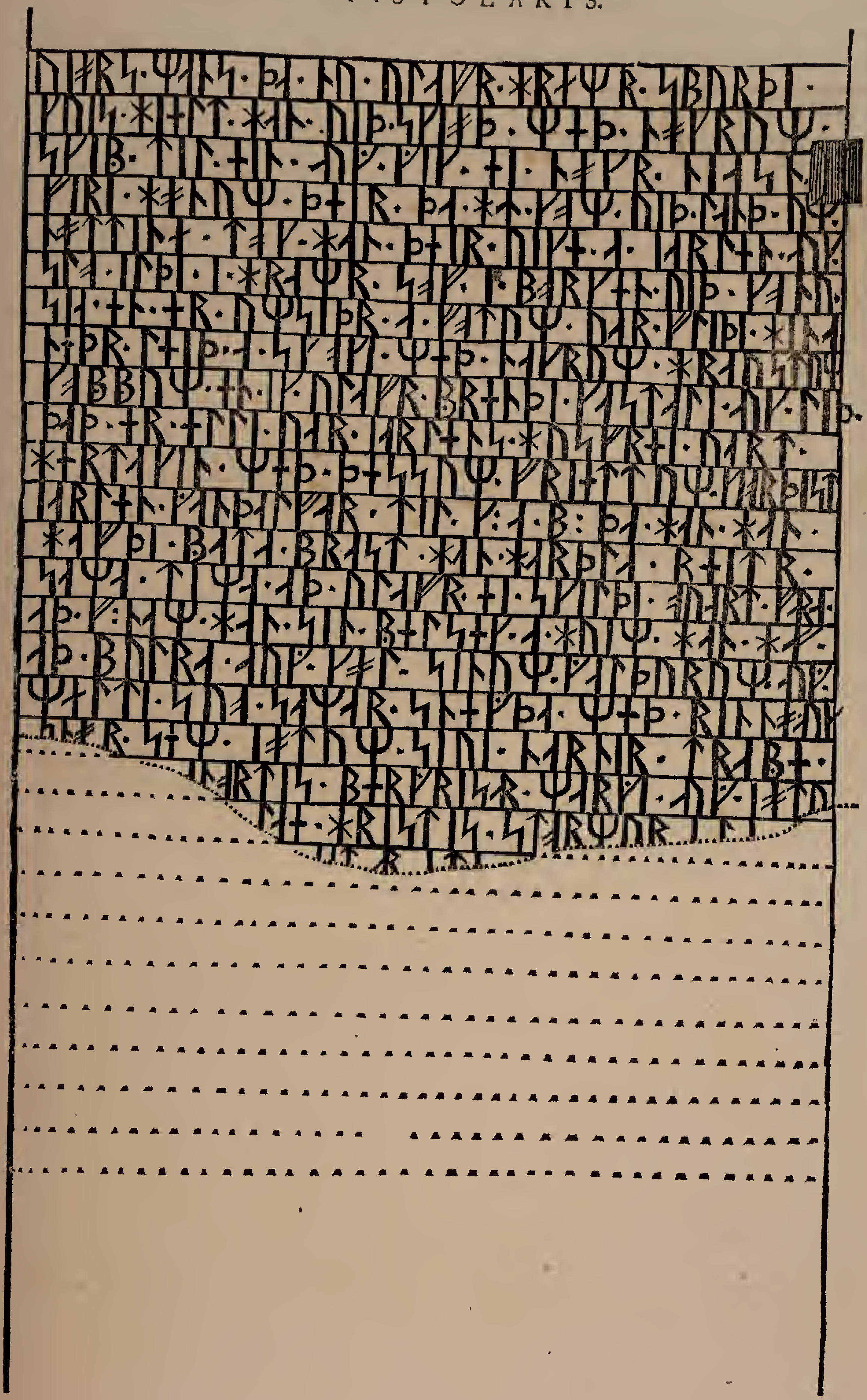

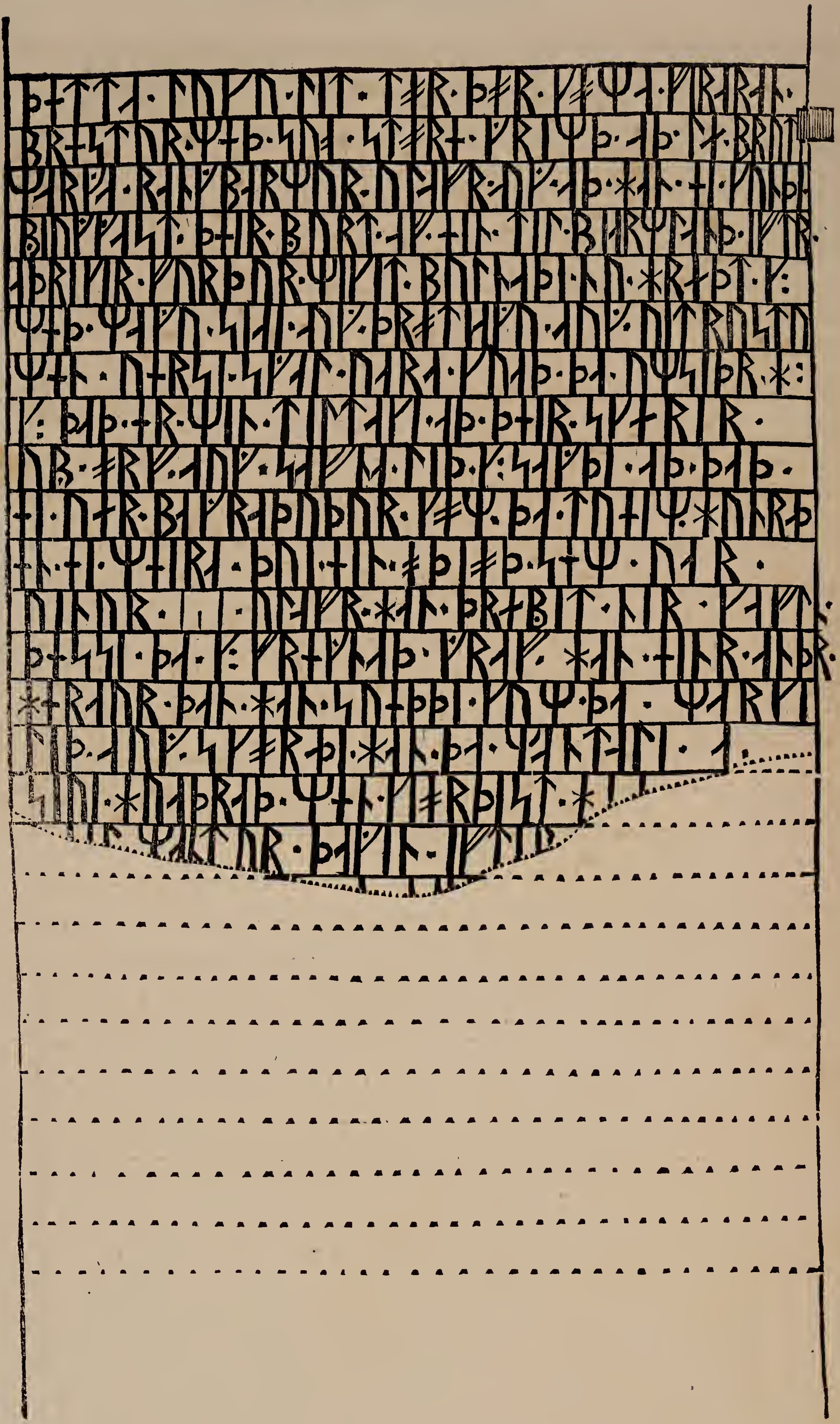

Thetta luku lit Thor koma ſiraran breſtur / meth ſvo ſtore grimd ath la bruti marga rangbarnur Vlafr / aug ath han ei kundi biuggaſt their purt af eine til Biarmlanth / iftr ath rikir furdur mikit bulnathi. Nu hradt R: meth magu ſini aug Drotingu aug vitruſtu men verſi skal vara. Kvath tha umſithr H: R: thath er min tiltaki / ath their skárir up orf aug ſafna lid / R: ſagdi ath thad ei var bakradudur. Kom tha tveim hunrath en ei meira / thvi ein othiod ſem var vinur meth Vlafr han thrápit nir kaſlri. Theſſi tha R. fregnad / graf han einr andr heraur / than han ſveddi / kum tha margi lid / aug skoradi han tha mantali a ſiui hundrath men / giorthiſt han . . . . fiolmántur. Dagin iftir . . . .

. . . .

. . . .

Hoc prolato carmine, vehementem tempeſtatem immiſit Thoro, ſævo mixtam turbine, ut ex navibus Ulafi plurimæ frangerentur, ipſe quoque ab inſula in Biarmiam movere nequiret, propter fluctus ingenti tumore impellentes. At vero rex habito conſilio cum genero ſuo, regina conjuge, ſapientioribusque viris, quid facto opus eſſet deliberabat. Ubi tandem ad regem converſus Hramurus, hoc ſe conſilii ſuggerere dixit, ut inciſa teſſera feciali, militem colligere conetur. Ad quæ viciſſim rex; Idipſum haud contemnendum ſibi videri conſilium. At vero ducenti haud amplius convenerunt milites; quippe aſtu nebulonis cujuſdam, qui Ulafo amicus erat, detenta fuit alicubi locorum teſſera. Hoc cum regi cognitum fuiſſet, aliam ipſe apparavit teſſeram, cui certe inuſſit ſigna. Tunc frequens hominum multitudo in unum congregata eſt, quorum inito numero reperti ſunt ſeptingenti viri. Hoc ſupplemento copias ſuas auxit. Die inſequente

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

gat banna us meth ollum ath blessa minthi / aug áfna iftir faudurum sin arfi / kvath hin thegar tha lidrekur / ef ier ei vardist Gudirni aug rekn af ier than kaksnavargur; sem iheir hirdi thessi urd K: vard thegar svo odir / ath their visi trót hvath their skildi ath hafast; blotdi their tha Thur / aug var thath tuska ad Srotir toki einr hest / er alen var / aug tha er kum fram / logdi K: ifir kiannur hans / aug strengiu heit / ef er thuttir sin kumi heim / skildi han áfla blot Frei. Tha foradi Sruttirni hestin / aug flathit / brutiadi their Konkr / aug Hersum; sithin beiti han ollum sinum koppum vobnast aug ka um burdi; for tha K: a fiorden meth attiki Skip aug siui Birdinkr. Tha Olafr thatti sa / litiadi honum margi ath halda til orosto vith han / thui han skildi lita men sina thar / i svom anvidri aug fiol. K: akedi / verdum vith roskrika / aug lati ongvan bilbug a us sia; sithan biugast aug reru from firi Ein meth fimtan skip / aug siks fertugsessor. Bár nu ei bil mikit milli Skipin / adr en opti thegar herop; tokst tha hardar bardagi.

omnino prohibere conatur ; ne libationes nuncupemus, nec epulas ferales in memoriam defunctorum parentum inſtituamus. Proinde rex omnium ignaviſſimos eos habendos eſſe ait, niſi numinum ſuorum tutelam ſuſcipiant, ac latronem illum procul ſemoveant. Illi audito regis ſermone, ira ſubito excanduerunt, in diverſa ruentes præ animi impotentia. Enimvero Thoroni ferale ſacrum faciebant; quippe prout ſolennis erat moris, ſacrificuli acceptum equum ſaginatum in medium producebant, cujus capiti manus imponens rex, votum nuncupavit, ſua ſi redux advenerit filia, victimam in honorem Frejæ ſe ſacrificaturum. Mox jugulato equo, adipem coram rege atque Herſiis apponebant. His peractis, arma pugiles ſuos omnes accipere rex juſſit, inque naves prodire. Ita cum navibus octoginta ac ſeptem onerariis mari ſe commiſit rex. Jam in conſpectum venerant Ulafi, cum plurimi eum diſuadere conabantur, à pugna ineunda, ne forte ſuorum jacturam faceret, ingruente pariter tempeſtate hoſtiumque multitudine. Contra rex ſuos animabat, ad fortiter dimicandum hortans, ne ullis imbellis animi indiciis proderentur. Itaque ad pugnam accincti, ante inſulam provecti ſunt cum quindecim navibus, itemque ſex triremibus quadraginta omnino remigum. Jam modico exiſtente inter claſſes intervallo, ſublatus fuit clamor militaris: concurſum mox, acri ſane pugna.

MS. Runici Folium VIII.

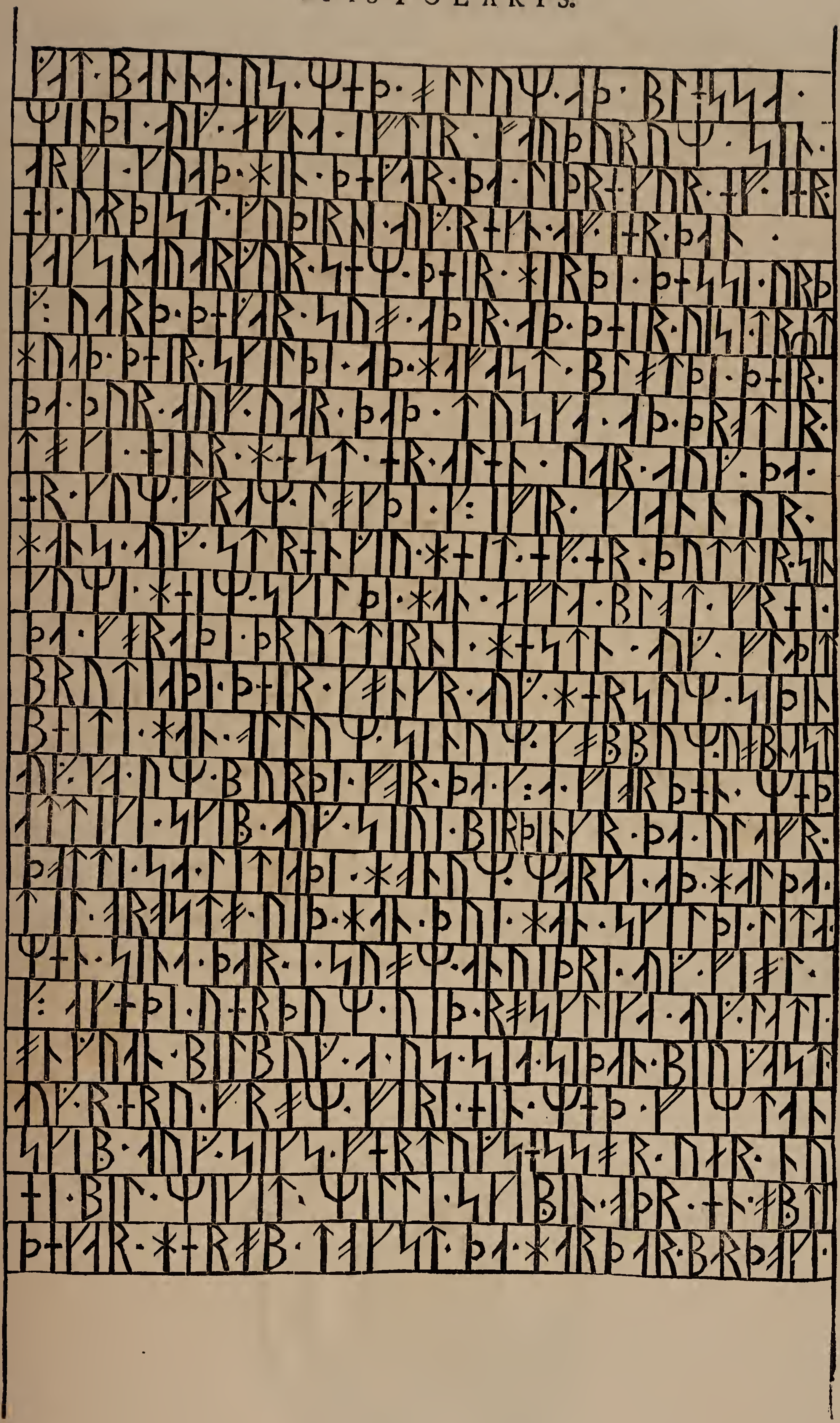

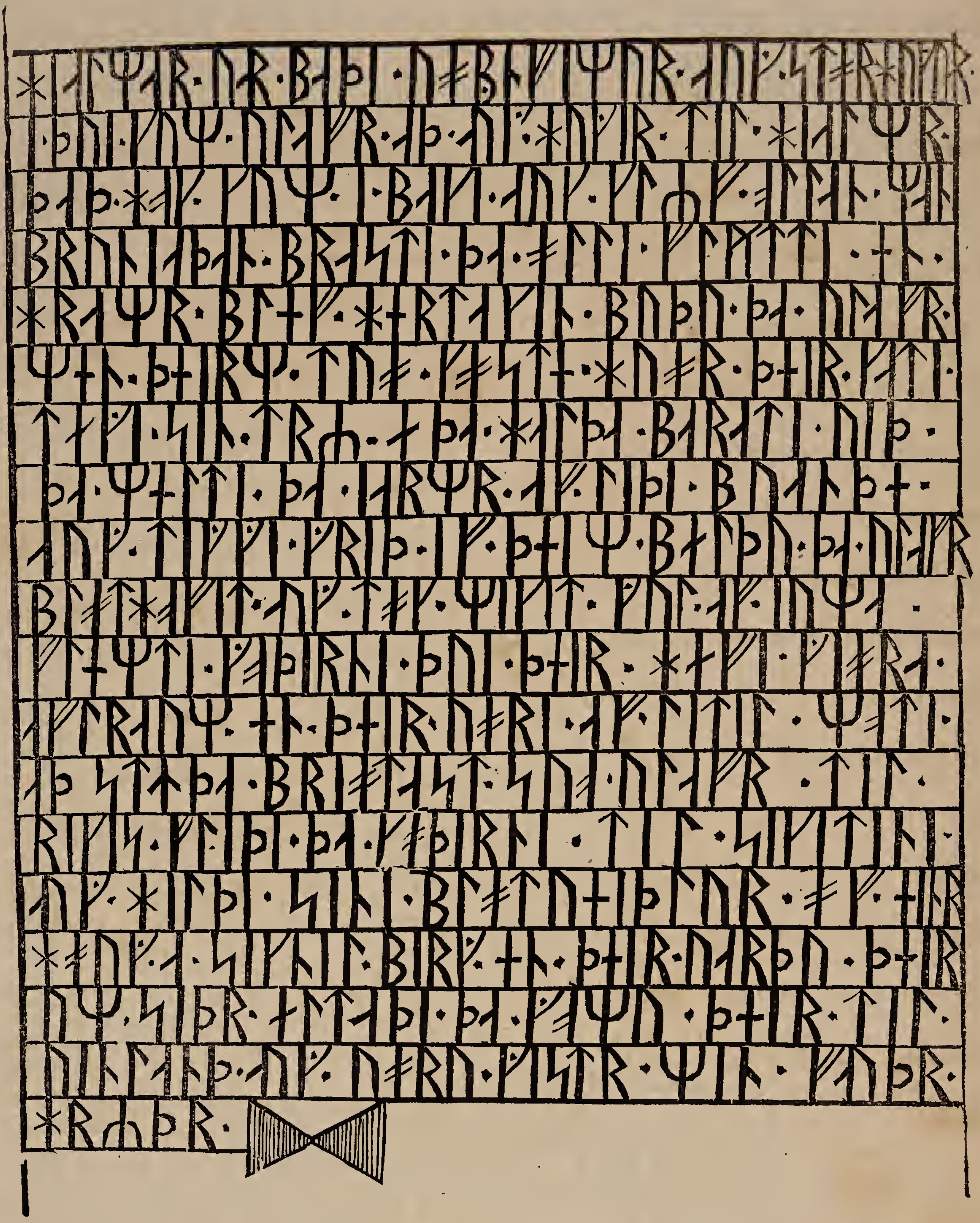

Hialmar var badi vopnfimur aug storhugver i thvi kum Vlafr ath aug hugir til Hialmr/ thath hog kum i baki/ aug klof ollan man bruniadan; brasti tha olli flutti/ en Hramr blef hertakin. Budu tha Vlafr men theirm tvo koste/ hvor their gati tagi sin tro/ ada halda barati vith tha; malti tha Jarmr af lidi buande/ aug tiggi grid af theim. Baldu tha Vlafr blot hosit aug tok mikit gul af Juma/ flemti Godirni/ thvi their hasi giora aflraum/ en their vori af litil moti ath standa; briotast svo Vlafr til rikis/ flidi tha Godirni til Sigitini/ aug hildi sini blotveidlur of einr houg a Signil birg; en their varthu their um sithr altadi/ tha komu their til Vinland/ aug voru gistr min faudr Hrodr,

Hialmarus arma ſua agiliter ferociusque vibrabat, animi intrepidus. Irruens autem Ulafus ictum contra Hialmarum intentavit; ac contra dorſum adacto ferro, medium eum, quamvis loricatum, ſecabat. Hinc in fugam conjecti ſunt omnes, captus autem Hramurus. Tunc binas conditiones ipſis propoſuit Olafus, ut nimirum ſuæ religionis acceptarent ſacra, aut novo prælio ſecum decernerent. Ibi totius cœtus nomine perorabat Iarmurus, vitæ veniam pacemque poſcens. Mox fanum exſpoliatus Ulafus, plurimũ auri idolo Juma detraxit, deturbatis ſacrificulis, qui acceſſu eum prohibere conati ſunt; ſed debiliores viribus, regi diutius reſiſtere nequibant. Ita quidem armata manu regnum illud occupavit Ulafus, Sacrificulis Sigtunium uſque profligatis, ubi prope collem de Signilæ nomine nuncupatum, mactationes ſuas peragebant. Tandem etiam hinc expulſi, in Vinlandiam ſe receperunt, ubi hoſpitio apud patrem meũ Hraudurum accepti ſunt.

‡ O o 2 Præ.

Præterea, SHOWERE, cùm omnibus omnium gentium hominibus à natura ita comparatum ſit, ut linguas patrias diligant, eaſque à ſuis originibus repetere ſtudeant; verborumque, quæ diu tentata tandem loqui didicerunt, etyma indagare: nullius non nationis *Lexicographis*, quæ Arctoa eſt, aut quæ Arctoos dominos olim habuit, Linguarum veterum Septentrionalium ſcientia non tantum utilis, ſed neceſſaria eſt; utpote ſine qua, neque ſermonum, qui ipſis vernaculi ſunt, primordia cognoſcere; neque etymologica eorum rite conſcribere poſſunt. Quinimo ſine iſtarum Linguarum mediocri ſaltem ſcientia, in rimandis verborum cauſis, & texendis Etymologicis, fruſtra laboravit, perperamque omnia ſcripturus eſt, quiſquis linguarum, quibus Septentrionales gentes hodie utuntur, etymologiſta, vel gloſſographus eſſe velit. Sic MINSHÆUS noſter, qui in *Saxonicis* hoſpes, Linguæ *Anglicanæ* vocabula ex *Hebræis*, *Græcis*, *Latinis*que fontibus arceſſere tentavit, miſere operam luſit, & inepte fere omnia ſcripſit. Sic etiam, SHOWERE, Juriſperitorum ille princeps *COCUS*, regii tribunalis olim magnum decus, quamvis vocabula juris *Anglicani* à ſuis originibus petere & explicare, in inſtitutionibus ſuis, operam navabat; linguæ tamen *Saxonicæ*, & *Dano-Saxonicæ*, ut de *Gallo-Normannica* nihil dicam, prorſus rudis, operam iſtam fere omnem perdidit, in etymis ſuis tantum non ſemper hallucinatus. Quinetiam, ut multa juris vocabula inepte derivavit, maleque explicavit: ſic etiam multa intacta præterire neceſſe habuit, quæ ſi in linguis iſtis mediocriter fuiſſet verſatus, facile deduxiſſe poterat, & feliciter explanaſſe. Sic etiam *R. Verſteganus* noſter [in libro ſuo, cui titulus, **A restitution of decayed intelligence in Antiquities,**] quamvis, temporis habita ratione, in quo floruit, præclare ſcripſit, & de *Anglia* noſtra bene meritus eſt; literis tamen *Saxonicis* cum leviter imbutus eſſet, multa inepte dixit, præſertim in etymologicis, quæ, ſi jam redivivus eſſet, cum rubore emendaret. Idem ſane haud injuria dicendum etiam eſt de *Carolo Butler*, qui librum *Oxoniæ* edidit, anno M.DC.LXIII. quem inſcripſit, **The English Grammar.** in quo quidem libro, præſertim in indice vocabulorum, quem vocat, **An index of words like and unlike,** auctor in literatura *Saxonica* haud verſatus, quædam perperam, nonnulla ſatis inepte, aliaque ridicule, in reddendis vocum rationibus proponit.

Accedat *Stephani Skinneri*, M. D. *Etymologicum Linguæ Anglicanæ* Londini *Editum*, M.DC.LXXI. egregium quidem opus, & reip. literariæ utile; ſed quod adeo non perfectum eſt in ſuo genere, ut vocabula perquam multa, quæ à veteribus Septentrionis linguis accerſenda ſunt, in eo deſiderantur. In eo quoque pluries vir doctiſſimus lapſus eſt, quod *Saxonicæ* literaturæ levem ſolummodo conſecutus ſcientiam, non ſolum aliorum errores in vocibus explicandis deſcripſit; ſed ipſe perquam multas non rite derivatas male explicavit.

In quibus quoque lapſi ſunt *Ægidius Menagius*, & *Octavius Ferrarius*; Hic Linguæ *Italicæ*, Ille *Italicæ* & *Gallicæ* Etymologus, qui in priſcis Septentrionis linguis hoſpites fuerunt: de iis nonnulla diximus in fine capitis XXI. *Grammaticæ Franco-Theotiſcæ*.

Accedat clariſſimus * Scriptor *Hiſpanicus*, De origine, & primordiis Linguæ *Caſtellanæ* vel *Hiſpanicæ*, doctor *Bernardus Aldrete*, Eccleſiæ *Cordubenſis* canonicus, qui in patrii ſui Sermonis originibus indagandis nihil præclari iis in † capitibus præſtare potuit, in quibus de Sermone *Gothico* ſcribit reliquiiſque illius, quæ in lingua *Hiſpanica* jam nunc ſuperſunt; nihil, inquam, præclari dedit ipſe, qui nec *Ulphilo-Gothicam*, nec *Scano-Gothicam*, vel primis, quod aiunt, labris guſtaverat. Imprimis igitur veteris *Gothicæ*, perinde ut *Græcæ*, *Romanæ*, & *Arabicæ* peritiſſimus ille eſſe debet, qui *Hiſpanicæ* linguæ origines etymaque cum ſucceſſu invenire cupit. Id ex indice vocabulorum *Hiſpanicorum* oſtendere Tibi conſtitueram, SHOWERE. Eam ab cauſam vocabularium *Hiſpanicum*, me rogante, deſcripſit humanitatis & eruditionis nomine clarus IOH. CHAMBERLAINE, *Edwardi Chamberlaine*, ob *Angliæ* notitiam toties à ſe editam præclari, filius natu maximus; qui linguarum *Hiſpanicæ*, *Gallicæ*, *Germanicæ*, & *Danicæ* ſcientiſſimus eſt. Eo conſilio etiam vocabularium *Italicum*, mei gratia, cum incredibili diligentia deſcripſit. Verum cum ſtatutos ſibi fines diſſertatio noſtra jam nunc ſupergreſſa eſt, tum tempus, tum ſane & ſumptus, quibus mihi parcendum eſt, jubent, ut quod mecum hac in re ſtatueram faciendum, intactum prorſus præterirem.

Quam utilis ac neceſſaria etiam non etymologica tantum, ſed & gloſſaria ſcripturis linguarum veterum Septentrionis, ac præſertim *Anglo-Saxonicæ* ſcientia eſt, oſtendit unus *Gulielmi Somneri* codex MS. quem mihi utendum per aliquas horas ante decennium dedit, cum in urbe Cantuarienſi forte verſarer, *Johannes Battely*, eccleſiæ *Cantuarienſis* Canonicus, & archidiaconus digniſſimus. Eo in codice, qui archivorum Decani & Capituli *Cantwarenſis* cimelium eſt, eo, inquam, in codice, cujus inſcriptionis ſum oblitus, auctor linguæ & literaturæ *Saxonicæ* peritiſſimus, non ſolum errores, in quos per linguæ *Anglo-Saxonicæ* ignorantiam lapſus eſt in gloſſario ſuo vocum *Semibarbararum*, quod ad finem operum *Matthæi Paris*, adjecit *Willielmus Wats*; ſed eos etiam, in quos per imperfectam illius ſcientiam *G. I. Voſſius*, in libro ſuo de *vitiis ſermonis*, & *H. Spelmannus*, in gloſſario ſuo archæologico inducti ſunt, notavit, & correxit; voceſque *Latino-barbaras*, quas Illi male; Hic à ſuis originibus petitas recte explicavit.

---

* *Del origen y principio de la lengua Caſtellana o Romance, que oi ſe uſa en Eſpana. En Roma, en el anno del Senior*, M.DC.VI.

† Lib. II. cap. XVIII. lib. III. cap. XIV.

Quinimo

Quinimo ipſe etiam *Somnerus* in eo ſolum infelix, quod linguæ *Anglo-Saxonicæ* perfectam notitiam cum *Scano-Gothicæ* & *Franco-Theotiſcæ* ſcientia non conjunxit, in dictionario ſuo *Saxonico-Latino-Anglico*, perperam aliquando ſcripſit. Nonnullos illius errores & defectus, haud tamen diſerte notatos, correximus & ſupplevimus in *Gramm. noſtræ Anglo-Saxonicæ* cap. XXI. Eſt etiam ubi impegit in Gloſſario ſuo, in quo X. *Scriptorum* voces barbaras, quatenus per *Anglo-Saxonicæ* literaturæ peritiam liceret, ad origines ſuas revocavit. Ubi vero vocum originationi *Saxonicæ* literæ non ſufficerent, ibi in erroribus verſatus eſt de nobis, de patria, de veneranda antiquitate optime meritus literaturæ Saxonicæ pater: ut in voce ORDALIUM, quod divinum illud judicii, ſive examinis genus ſignificat, quod in criminibus explorandis apud veteres *Septentrionis* gentes in uſu erat. Quod vocis originationem attinet, puram putam *Anglo-Saxonicam* exiſtimat *Somnerus*, nec aliunde accerſendam. Eam igitur à *Saxonico* Or, quod in compoſitione negationis & privationis particula eſt, & dale, quod quomodo todale & gedale, diſtinctionem ſive differentiam ſignat, petit. Quaſi dicas *judicium ſine differentia*; ſemota ſcilicet partium, ac perſonarum diſtinctione vel acceptione; & ſic Ordal, ordæl idem ac *judicium æquum, juſtum, indifferens*, neutri partium plus juſto favens. Hæc (*inquit*) mihi dictabam, cum in hujus decantatiſſimæ vocis enodatione aliquandiu hæſiſſem.

Verum, SHOWERE, quoad vocis originem in eo allucinatus eſt *Somnerus*, quod puram putam *Anglo-Saxonicam* putabat. Occurrit enim in cap. XVII rythmici codicis *Cottoniani*, Caligula, A. 7. in quo, tanquam in Evangeliorum harmonico libro, res geſtæ *Servatoris* noſtri *Francice* deſcribuntur: Endi iſt thes ferahes ſcolo all ſulices URDELES ſo thie ander waſ, *Mortiſque reus, eidem prorſus judicio, perinde ac alter, erit obnoxius.* In eodem capite Adelian, *judicare, judicium ferre*, ſignificat: Them ſculun liudio barn duot adelian, *hic reus mortis judicabitur.* Sic in cap. XX. Ne ſculun gi enigon man unrehteſ uuiht dereðaſ adelian, *in neminem iniquum judicium feretis.* Sic cap. XLI. Muotun gi Iſrahelo Edili folcon adelian after iro dadeon, *judicabitis electum populum Iſraeliticum ſecundum opera eorum.* Sic cap. LXI. Iudeo liudi ſuno drohtineſ ſundia loſan adeldun te dode, *Judæi filium dei peccati immunem ad mortem judicabant.* Legitur etiam cum nomine DUOM conjunctum: ut in cap. XLI. That ik allon ſcal irmin theodon duomoſ adelean, *tum omne humanum genus judicabo.* Sic in cap. LXIII. That hie duomoſ adeldi, *ut judicaret*, vel *judex eſſet.* In eodem etiam libro, Adelian te duome, *pro tribunali judicare*, ſignificat. Ex his conſtat Adelian, [in ſoluta oratione adelan] *judicare* apud veteres *Francos* ſignificaſſe; ut gedælan in *Cædmonis* paraphraſi, p. VII. l. 21. Ða hit ſe allwalda. eall gehyrde. þ hiſ Engel ongan. oferr mede micel. ahebban wið hiſ hearran. ⁊ ſpræc healic word. dollice wið drihten ſinne. ſceolde he þa dæd ongildan. ƿorc þær gewinneſ gedælan. ⁊ ſceolde hiſ wite hebban:. Urdel igitur, *Saxonice* ordal, verbale eſt à veteri *Franco*, vel *Teutonico* Urdela, *judicare.* Quemadmodum enim leguntur compoſita Adelan, Gedælan: ſic omni proculdubio & Urdelan, à quo Urdel [nunc Urteil] in uſu olim erat. Ur enim, quod alias ſcribitur Ar, Er, Ir, in veteri lingua *Francica*, perinde ac A, & Ge, in compoſitione, uſitatur, & ſimplicem vocem facit cum effectu ſignificare. ORDALIUM igitur, ut *Francicum* urdel, generatim *judicium* in primo ſenſu denotabat. Uſu vero obtinente, ſpecialius ad judicium iſtud divinum denotandum, quo crimina apud antiquas ſeptentrionis gentes purgabantur, κατ' ἐξοχὴν uſurpatum eſt. Contra quod *Somnerus*, qui vocem apud *Teutones* veteres aut eſſe repertam, aut *judicium* generatim ſignaſſe negat. v. Præfat. p. 23

Ingens mihi foret volumen condendum, SHOWERE, ſi in quibus hæſerunt, defecerunt, aut aberrarunt viri, cæteroquin doctiſſimi, qui veteres *Septentrionis* linguas aut plane nullas, aut non omnes; & ſi forte aliquam, eam tamen non bene, intellexerunt, omnia recenſerem. *Henricus Spelmannus*, quid [a] Onſting, quid [b] Rænca, quid [c] Forſteal, quid [d] Gerim, quid denique [d] Antymber ſignificat, neſcivit. *Edwardus Gibſonus* non, dum chronicon *Saxonicum* verteret, in *Francica* lingua inſtitutus, quæ vocis [e] Tenſerie ſignificatio eſſet, prorſus ignoravit.

In *Hebræis, Græcis, & Latinis* Doctiſſimus *Thomas Smithus*, literarum *Saxonicarum* haud tamen ſatis peritus, teſtamentum *Abbæ Vicecomitis*, [f] Charta *Abbatis de Roſa*, inſcribendum exiſtimavit, eo quod non norit, in IC ABBA GEREFA, quam longe, & quoad orthographiam *Saxonicam*, & quoad ſenſum inter ſe differebant Abba, & Abbod vel Abbad; ac Gerefa appellativum *Vicecomitis*, & urbis *Roffenſis* proprium nomen, Hrof-ceaſter vel Hrofeſ-ceaſter.

Ad *Smithum*, *Smitho* qui non impar eſt, accedat *Henricus Savile*, qui literarum *Saxonicarum* forte prorſus rudis, variantes Lectiones haud paucas, ſuo quidem nomine & eruditione indignas, ut quæ inſulſæ ſunt, paſſim adnotavit in marginibus ſingularis voluminis, in quo *rerum Anglicarum Scriptores poſt* Bedam, Londini publicavit, M,D.XCVI. Sic in marg. pag. 42. obſervat *Curcſcet*, quod mendoſe ſcribitur in textu pro Cyric-ſceat, aliter ſcriptum eſſe *chireſeth*; nomenque R. *Edwardi*, ſcriptum aliter eſſe *Edpardi.*

Abrahamus Whelocus, cui Linguæ *Saxonicæ* adita non patefacta ſunt, in ſua Chronologiæ

---

a Concil. Vol. I. p. 165 b P. 474. c P. 512, 522. d 577. e Vide Gramm. noſtræ *Anglo-Sax.* pag. 146, 147. f Bibliothecæ *Cottonianæ* Catal. *Auguſtus*, II. 59. p. 17.

Saxonicæ editione pluries lapsus est: ut in anno DCCCLI. ubi [a] vocis numeralis healfe in numerando usum nesciens, And þy ilcan geare cpom feorþe half hund scipe on Temese muðan, reddidit, *eodemque anno* quinquaginta *naves od ostium Tamesis appulerunt.* Quæ tamen vertenda sunt: *eodemque anno* ter centum, *&* quinquaginta *naves ad ostium*, &c.

Gulielmi Lambardi Legum *Saxonicarum* versionem *Latinam* medica manu indigere in superioribus ostendi: & quod *Skenæum* attinet, regium in *Scotia* non ita pridem chartophylacem, in quibus ille Linguarum veteris *Danicæ*, & *Anglo-Saxonicæ* ignarus defecit, infra annotavi.

Itidem in omnibus *Juris vestri*, SHOWERE, sive dictionariis, sive glossariis *Anglice* hactenus scriptis, errores multos, nec defectus pauciores, quibus enumerandis immorari non licet, deprehendere fas est; qui à nemine, nisi Linguæ *Saxonicæ*, ejusque dialectorum perito corrigendi & supplendi sunt.

Idem de mirifico illo opere, glossario ad scriptores mediæ & infimæ Latinitatis *Caroli du Fresne* dicendum est. Qui, si *Septentrionis* linguas veteres bene intellexisset, barbara, & exotica vocabula non pauca rectius ad origines suas revocata felicius explicasset.

Nathaniel Bacon, in libro cui titulus, **An historicall, and politicall discourse of the Laws and Government of England**, exscriptor quidem diligentissimus, scil qui *Saxonica* à *Normannicis* in plurimis secernere non potens, ficta multa ex *Horni speculo*, *Pseudonymis S. Eadwardi Legibus*, *chartis commentitiis*, & id genus monumentis tradidit, ut in cap. XXIII, XXIX, XXX, XXXI, XXXVI, XXXVIII, XLI. quæ ferme omnia in superioribus à nobis redarguta sunt.

F. *Junius* F. F. *Saxonicæ* Linguæ peritissimus, in innumeris locis castigavit, emendavitque versionem *Anglicanam*, qua *Ælfrici* Abbatis *De veteri testamento* Codicem *Saxonice* scriptum illustravit *Gulielmus Lislæus*, qui perfectam Linguæ *Saxonicæ* scientiam non adeptus est.

Itidem *Jacobus Tyrrellus*, errores eorum secutus, quos *Anglo Normannici* Scriptores, de rebus *Saxonicis* qui inepte scripserunt, in errores induxerunt, non solum in multis hallucinatus est ipse in INTRODUCTIONE, quam generalis suæ historiæ Vol. I. præmisit; sed commisit etiam ut alii, illo auctore, labi possent, & errare. Sic ad probandum quem vocant ORIGINALEM CONTRACTUM, p. LXX, citat ex pseudonymis *S. Eadwardi* II. legibus verba ista decantata toties de officio Regis cap. 17. à primordio capitis usque ad ista: *quod nisi fecerit, nec regis nomen in eo constabit.* Ubi quoque non possum, quin observem, ab illo, sive consilio, sive casu non dicam, prætermissa fuisse, quæ integrum sensum faciunt; nempe, *Verum testante Papa Johanne nomen regis perdit.* Eorundem etiam legum exemplo *Trihing*, pro Triðing semper scribit; & p. LXXII, *Saxonicum* ÆTHELING, ab *Æthel*, *nobilis*, & ING, quod *regio Sanguine natum* significare ait, male deducit. Ejusdem furfuris sunt, quæ de *Heretochiis Anglo-Saxonum* scribit, p. LXXV, ex interpolata parte istarum legum, quæ adeo non est alicujus auctoritatis, ut antiquitatis periti illam nihili faciant. *Thegen* etiam & contra Grammaticæ analogiam, & contra rei, quam significat, naturam, à *Theowian*, *Servire*, insulse ibi deducit; & p. LXXXIII, tritam illam fabulam de campanis, motbel dictis, cum alia de juramento fidelitatis, quo omnes proceres, milites, & liberi homines regni, ab interpolatore fingebantur se RR. *Angliæ Saxonicæ* in curia comitatuum strinxisse.

Adde quod p. CXXIII, *duodecim-virale* causarum criminalium examen ab *Anglo-Saxonibus* accersit, quod nos aliunde petendum in hac dissertatione ostendimus.

Pag. XCV, probatum it ex duabus chartis, quarum [b] alteram *Kenwulfus* R. *Merciorum*, anno dom. DCCCXI, [c] alteram vero *Æthelstanus*, anno DCCCCXXXI, dicitur confecisse, urbes *Angliæ Saxonicæ*, majorumque gentium Oppida, in Parliamentis, quæ *Witena-gemotas* dicebant, *Procuratores* habuisse, qui populi vices gererent, & civitatum singularum personas sustinerent. Verba, quæ ex priori charta citat, hæc sunt: *Merciorum optimates*, *Episcopos*, *principes*, *Comites*, procuratores, *meosque propinquos*; *nec non Cuthredum regem Cantuariorum*, *atque* [d] *Suthredum Regem Orientalium Saxonum*, *cum omnibus*, *qui testes nostris Synodalibus conciliabulis aderant.* Posterioris autem hæc sunt verba: *Hæc charta in villa regali*, *quæ* Ætwelope *nuncupatur*, *episcopis*, *abbatibus*, *ducibus*, Patriæ Procuratoribus, *regia dapsilitate ovantibus*, *perscripta est.* Verum, quoad harum chartarum primam, quæ à *Kenwulfo* R. *Merciæ*, confecta esse dicitur anno dom. DCCCXI, cum alias fraudis suspecta, tum ex eo ficta esse constat, quod *Cuthredus Cantuariorum* R. qui huic chartæ testis adfuisse dicitur, [e] mortuus est anno dom. DCCCV. unde suæ fraudis conscius sibi falsarius sic scribit: *si quis literas supra scriptas ob scripturæ novitatem parvi penderit*, *cartam vetustam studiose revolvat*, *&* *idem inveniet.*

Præterea conventus iste in quo *Kenulphus* R. chartam hanc confecisse fingitur, non concilium id genus fuit, in quo *Sapientes*, tanquam in *Parliamento*, de rebus regni & ecclesiæ *Merciorum* tractabant; sed panegyris, quæ, *Kenulpho* invitante, convenerat in encæniis ecclesiæ *Wincelcumbensis*, ad celebrandam cum solenni pompa, festoque ritu, ecclesiæ istius dedicationem. Audi Chartam ipsam: "Ecclesiam, quæ in pulcherrimo clarescit Schemate jam nempe præparata enituit;

---

a Vide Gramm. *Anglo-Sax.* cap. VI. pag. 33. *b* Biblioth. *Cotton.* Tiberius, E.4. in Annal. Wincel. *c* Bibl. *Cotton. Claudius*, B.6. fol. 21. col. 2. *d* MS. habet *Sigredum*. *e* Vide Chron. *Sax.* & *Chronol.* August. Cant. X. script. 2238.

"ibi

"ibi *Wulfredus* quoque præſul Cantuariæ in honorem Ieſu Chriſti, beatæque Mariæ genetricis "dei - - - - - - dedicavit. Ibi quoque meum in domino Corpus pauſare decrevi. Complacuit "autem mihi *Kenulpho* accerſiſſe *Merciorum optimates*, epiſcopos, principes, comites, PROCU- "RATORES, *meoſque propinquos.* nec non & *Cuthredum regem Cantuariorum*, atque *Sigredum* "*regem orientalium Saxonum*, cum omnibus, qui teſtes noſtris Sinodalibus conciliabulis ade- "rant.

De hac quoque ſolennitate audi *Willelm. Malmesburienſem*: "Nam apud Winchelcumbam, ubi "Eccleſiam, quæ adhuc ſupereſt, deo (*Kenulphus*) exædificaverat, ipſa dedicationis die regem "captivum ad altare manumittens libertate palpavit, memorabile clementiæ ſuæ ſpectaculum ex- "hibens. Aderat ibidem regiæ munificentiæ applauſor *Cuthredus*, quem ille Cantuaritis regem "præfecerat; Sonabat baſilica plauſibus, platea fremebat diſcurſibus, eo quod ibi in conventu "tredecim Epiſcoporum, decem ducum, nullus largitatis pateretur repulſam, omnes ſuffarcinatis "marſupiis abirent. Nam præter illa *Xenia*, quæ magnates ſuſceperant, inæſtimabilis ſcilicet "pretii & numeri, in utenſilibus, veſtibus, equis electiſſimis, omnibus, qui agros non habebant, libram "argenti, presbyteris marcam auri, monachis ſolidum unum, poſtremo toti populo multa ero- "gavit.

Quicquid igitur per PROCURATORES intelligendum veniat in *Kenulphi* charta *Winchelcumbenſi*, certum eſt, conventum, in quo ſignaſſe illam dicitur, non fuiſſe *Merciæ Parliamentum*, neque quenquam ad eum accitum fuiſſe ad reip. negotia gerenda; ſed tantum ad celebrandam eccleſiæ *Winchelcumbenſis* dedicationem, cui adſtiterunt & aliorum regnorum Epiſcopi, duces, *&c.* qui *Parliamenti* Merciorum *membra* (ut vulgo loquimur) eſſe non potuerunt. Præterea ne *gry* quidem *Malmesburienſis* de charta, ſive hac, ſive alia quavis, in celebritate iſta à *Kenulpho* R. confecta; ſed ſtatim addit: *idem cum monaſterium magnis redditibus, quantum hoc tempore incredibile videatur, ampliaſſet*, XXIV. *anno regni funere ſuo honoravit.* Scilicet dicit tantùm regem eccleſiam à ſe conditam prædiis ampliaſſe; ſed quo tempore, quove modo, an cum ſcriptis, vel ſine ſcriptis illam terris donavit, non dicit. Verum de charta hac, qua *privilegium Apoſtolicum*, quo S. *Leo* Papa monachos *Wincelcumbenſes ab omni jugo, & ſervitio ſeculari exemerat*, rex confirmaſſe dicitur in encœniis Eccleſiæ, nihil ille, nec, quem ſcio, quiſquam alius ſcriptorum noſtrorum aliquam mentionem fecit. Itidem quoad *Æthelſtani* R. chartam, quæ confecta eſſe dicitur Anno Dom. DCCCCXXXI. regni VII. indict. IV. in villa regali, quæ æt Ƿellope nuncupatur, Epiſcopis, Abbatibus, ducibus, PATRIÆ PROCURATORIBUS, regia dapſilitate ovantibus, neque etiam de ea conſtat, quod conventus, in quo facta eſſe dicitur, fuit *Witena-gemotum* proprie ſic dictum, in quo, tanquam in *Parliamento*, ſapientes totius regni ad negotia civilia & eccleſiaſtica tractanda convenerant; an qui vocatus coiverat in feſtivo aliquo tempore coetus optimatum non omnium, ſed illorum, qui ex vicinis provinciis ad *Wellopam* profecti ſunt, ubi rex quaſi compitalia convivia agitabat.

Demus autem *Tyrrello* utramque veram eſſe, & indubitatam chartam; conventuſque, in quibus factæ ſunt, fuiſſe *Witena-gemota* proprie, & ſpeciatim ſic dicta, an igitur ex hoc ſequetur *Procuratores*, & *Procuratores patriæ* ſignificare in hodierno ſenſu legatos, & vicarios, quos urbium, & oppidorum populi ad vices ſuas in parliamento obeundas eligunt, & conſtituunt? nihil minus. Etenim *Tyrrellus* ipſe, de id genus *procuratoribus* altum eſſe in aliis monumentis Saxonicis ſilentium fatetur. Quæ igitur *Procuratorum*, & *Patriæ procuratorum* aptior explicatio eſſe poteſt? Reſpondeo I°. Cum procuratores ſunt, qui aliorum negotia curant, & procurant, optimates regni, apud Anglo-Saxones *Sapientes* dicti, qui in conciliis publicis populi res & negotia procurabant, proprie *procuratores*, & procuratores regni, patriæ, populive dici poſſent. In quo quidem ſenſu ſe pupuli *Dunelmenſis* in Parliamento procuratorem, & vicarium fuiſſe, non ita pridem in ſuperiori domo Parliamenti concionem habens, iterum, iterumque jure contendebat *Joh. Coſins* Eccleſiæ Dunelmenſis Epiſcopus, nunquam ad hoc à populo conſtitutus. Sic † *Guido* Epiſcopus Ambianenſis, *præſul, & procurator reipublicæ Ambianenſis* inſcribitur in charta. anno M.LXX.III. Ut & *Garinus* ejuſdem Eccleſiæ Epiſcopus in alia charta. An. M.C.XXX.III. II° * *Procurator* judicem aliquem, vel magiſtratum publicum denotat, ut in charta *Caroli* III. imp. in hiſtoria Pergamenſi, tom. 3. p. 399. *Nemo ſuperioris, aut inferioris reip. procurator ad cauſas judiciario more audiendas conventum facere, vel freda exigere*, &c. III° †† *Procuratores* etiam dicebantur, qui neceſſaria ad victum regium procurabant. Ii apud *Anglo-Saxones* erant GEREFÆ, ſcilicet comitatuum, & urbium *præpoſiti*, ut conſtat ex Lege pol. Canuti R. 67. qua conſtitutum erat, ut GEREFÆ, quæ regi ad menſam & ejus apparatum neceſſaria forent, ex prædiis regiis procurarent. Ob eandem etiam rationem, *Seneſcalli*, ſeu dapiferi regii, quorum munus erat circa menſam regiam, ejuſque apparatum, *procuratores* dicti ſunt. per *procuratores* igitur, & *procuratores patriæ* intelligi poſſunt officiales, & miniſtri, ſive provinciarum, ſive aulæ, ſive utriuſque, qui in feſtivis iſtis temporibus, cum *Kenulphus* & *Æthelſtanus* genialiter feſtum agerent, convivia, cum congiariis, & aliis donativis procurabant, & apparabant. ** *Villici* etiam, qui res dominicales in villis, & maneriis procurabant, *procuratores* olim vocabantur. Adeo quidem ut *procuratores* & *procuratores patriæ*, non ſine ratione pro *villicis regis* his in chartis ſumi poſſunt, qui magni nominis miniſtri fuerunt. Hactenus quidem de ſignificatio-

† Du *Freſnii* gloſſar. * Ibid. †† Ibid. ** *Hen. Spelmanni* gloſſ.

nibus,

nibus, quarum quavis, dictiones *procuratores*, & *patriæ procuratores* multo aptius explicari possunt, quam ea in significatione, qua illas temere vult acceptas *Jacobus Tyrrellus*. Qui etiam monendus est, *patriam* non solum significare in amplissimo sensu integram alicujus reip. vel regni, in quo nati sumus, terram; sed in arctiori etiam sensu sæpe denotare pagum aliquem singularem; vel provinciam, quæ plures pagos; vel denique regionem, quæ plures regni provincias complectitur.

Johannes Skene Scotus, *regesti Regii* custos, librum Scotice scripsit *de verborum significatione*, verborum scilicet *forensium*, quorum significationis causas prorsus ignoravit, non tantum mediæ & infimæ Latinitatis pene rudis, sed *Anglo-Saxonici*, & *Cimbro-Gothici* sermonis, quibus instructum esse eum oportebat, tam nescius, quam qui illos maxime nesciret. Hujus censuræ sive potius infortunii notam, *Skeneum* meruisse Archæologi omnes, qui in verbis infra positis librum ejus consulent, facile agnoscent; mecumque sortem hominis, alioquin scientissimi, humanissime miserabuntur, quem in iis temporibus nasci, & florere contigit, in quibus linguæ istæ è suis tenebris nondum evocatæ erant. Verba autem sunt: *Bastardus. Borgh. Bothna, Bothena, Buthna. Burlaw, Byrlaw. Campiones. Clep. Creffera. Arga.* p. 50. *Farand-man. Feodum, Feudum. Forthocht. Garba. Gilda. Haimsuken. Haim-haldarf. Herrez-elda. Infang-thefe. Ligeantia, Ligium. Murthrum. Pedellus. Placitum. Reif. Schaffa. Schireffe. Thanus. Theme.* Quorum quidem nulla *Skeneus* ab originibus suis repetere potuit, ut qui linguas veteres *Septentrionis*, unde accersenda sunt, nullatenus intelligeret.

Robertus Bradyus etiam, quamvis *Saxonicæ* historiæ & antiquitatis sagacissimus scriptor, ex eo tamen nonnunquam, cum etymologi partes ageret, lapsus est, quòd istas linguas parum sciret. Hujus probationes sunt, quæ de MALLO scribit, *completæ suæ historiæ* p. 74. Itidem quæ de voce GRAVEN scribit, p. 81. & de nonnullis aliis, ut PORT-REVE, tractatus sui *de urbibus & & Burghis* p. 16.

Denique, SHOWERE, Laudatus toties *Edwardus Cocus*, qui non linguæ tantum, sed antiquitatis *Saxonicæ* propemodum ignarus fuit, haud solum ut *Etymologus* in quærendis vocum forensium originibus; sed ut *Archæologus*, in iis præsertim quæ res juris, earumque origines spectant, sæpe aberravit. Sic in præfatione quartæ partis *Commentar. Juris*, commentitiam *Edgari* R chartam, quam in superioribus damnavimus, describit, & ut *pietatis*, *virtutum*, *fortitudinis*, *atque victoriarum regum ac principum hujus imperii* exemplum singulare laudat. Ex ea etiam in *imperii Anglicani amplitudinem*, & *Hiberniæ primam subjugationem* animadvertit, ut quæ diu ante tempora regis *Henrici* secundi ab *Anglis* subacta fuerit. In præfatione, quæ est ante sextam partem *Commentar. Juris*, probatum it jus municipale *Angliæ* in hoc se habuisse ante victoriam *Normannicam*, ut hodie se habet; *quod Regina regis consors persona tum fuit, quæ in jus vocare, & vocari posset; & quæ per se daret, & acciperet, Regis consensu non adhibito. Ad hoc probandum chartam producit *Æthelswithæ* reginæ *Merciorum* qua terram XV manentium vendidit ministro suo *Cuthwulfo*. Verum pace tanti viri liceat mihi dicere terram istam, quam in tam solenni Cœtu vendidit regina *Merciorum*, suum *peculium*, suique juris fuisse, ut ex his verbis constat: *Concedens donabo Cuthwulfo aliquam telluris partem meæ propriæ potestatis.* Nam tabulis nuptialibus apud Anglo-Saxones sponsus sponsæ prædia dare solebat, cum potestate illa pro libitu cuilibet dandi, vel vendendi. Id constat ex charta conventionali inter *Wulfricum*, & Archiepiscopum, quam exhibui hujus dissertationis p. 76. Illa enim charta Wulfricus ante nuptias, quas cum Archiepiscopi sorore contracturus erat, prædium illi dedit cum libertate istud alienandi, ut verba Chartæ ostendunt: ⁊ realde hiꞃe ꝥ land æt Eanulꝼintune to gyꝼenne. ⁊ to ꞅyllenne þam þe hiꞃe leoꝼeꞅt pæꞃe on dæge ⁊ æꝼteꞃ dæge. þæꞃ hiꞃe leoꝼeꞅt pæꞃe. Inde constat privilegium dandi, vendendive terras sibi tabulis nuptialibus absolute, & ut *feodum simplex*, datas conjugibus omnium apud Anglo-Saxones, reginæque regis consorti commune fuisse. Perperam igitur ex *Æthelswithæ* Charta colligit jurisconsultorum princeps reginam Regis consortem apud Anglo-Saxones personam fuisse, quæ, regis consensu non adhibito, alios in jus vocare, & ab aliis in jus vocari posset, & quæ per se daret, & acciperet. In præfatione, quam nonæ parti commentariorum suorum juris præposuit, multa de *antiquitate juris communis*, auctore *Horno*, sublestæ fidei scriptore, tradit. Cujus quoque *speculum justitiariorum* diu ante adventum *Normannorum* maxima ex parte scriptum absurde affirmat in præfatione, qua commentariorum juris decimam partem munivit. In præfatione quoque nonæ partis aliorum errorem secutus dicit *Ælfredum* R. primum omnium *Angliam* in *Scyras*, seu comitatus divisisse. Quo nihil falsius *Johan. Seldenus*, *R. Bradyus*, iisque præeuntibus, *Jacobus Tyrrellus* esse demonstravit. Ejusdem furfuris sunt quæ scripsit de antiquitate tractatûs, qui inscribitur *modus tenendi Parliamentum*, instit. parte II. p. 7, & parte IV. p. 12. ubi tractatum istum, quem dudum post ingressum *Nortmannorum* scriptum esse constat, epigraphe ejus deceptus, ante id tempus scriptum, & à *Willelmo* I. approbatum non sine ** maximo suo errore declarat. Adhæc: in prælectione sua prima in legem

---

* Anglice, **That a quæn being wife to a king regnant was a person sole by the common Law to sue, and to be sued; to give, and to take,** &c. **solely without the king.** ** V. Lib. *Will. Prinne*, cui tit. **Breif Animadversions on the fourth part of the institutes of the Laws of Engl.** &c. Quod Lond. publici juris fecit auctor, An. 1669.

29. E.

29. E. quæ à forenſibus dicitur STATVTVM *de finibus levatis*, duodecimvirale judicium ante *victoriam Normannicam* apud *Anglos* in uſu fuiſſe fruſtra it probatum ex ſive rotulo cenſuali, **Dooms-day-book** vocato, quem, imperante *S. Edwardo, Confeſſore* dicto, factum fuiſſe contra fidem hiſtoricorum contendit.

Verum, SHOWERE, ut à noſtris ad exteros tranſeam, linguarum veterum Septentrionalium ſcientia in nemine magis aut deſideratur, aut earum ignorantia in aliquo doctorum magis deploranda eſt, quam in viro maximo *Friderico Lindenbrogio*, qui *codicem legum antiquarum* edidit, cum *Marculphi formulis ſolennibus*; in quorum fine *Gloſſarium rerum vocumque difficilium* adjecit, in quo incœpto ſuo fere nunquam non in hoc deeſt, aut quod voces *barbaras* haud omnino explicat; aut, ſi forte explicat, quod ad origines ſuas raro eas revocat. Alterius exempla ſunt. SAIO quod alias ſcribitur SAGIO, *apparitor, diſtrictor, exactor*, qui magiſtratui, ad ejus ſemper mandata exequenda miniſter præſto erat; & THIUPHADUS vel *Tyuphadus, poteſtatis* quum *civilis*, tum *caſtrenſis* appellatio apud *Wiſigothos*, de qua infra. Horum prius, nempe SAGIO, unde SAIO, mihi videtur dictum quaſi *Sakio*, à Scano-Gothico 𐍃𐌰𐌺𐌰𐌽, in forenſi ſenſu *accuſare, perſequi.* Unde ſoc in genitivo ſakar, *cauſa, culpa.* ſokn, *actio, exactio rei judicatæ*, vel *mulctæ.* Socnare, *executor litis, quæſitor, inquiſitor*: ut in, konungs ſoknare, biskops ſoknare, *litium regis* & *epiſcopi exactor* vel *executor. Hiſpanis* etiam nunc in uſu *el Sayo*, quo nomine *ſpiculatorem*, ſive *carnificem* denotant. Poſterius autem, nempe *Thiuphadus, Tyuphadus*, vel *Tiuphadus*, accerſendum, me judice, eſt à *Francico* articulo *Thiu, thie, Diu, die*, &c. & *fads*, quod *Gothice* ſcribitur 𐍆𐌰𐌳𐍃, à Fadian, *ordinare, diſpenſare*; & in compoſitione legitur in Evangeliis Gothicis: ut in 𐌷𐌿𐌽𐌳𐌰𐍆𐌰𐌳𐍃, *centurio*, &c. quemadmodum diximus in voce *Vaſſus*, Gramm. *Franco-Theotiſcæ* p. 99. Magiſtratus autem fuit tam civilis, quam caſtrenſis præpoſitus apud *Wiſi-Gothos*; Hiſp. *Thiuphædus*, cui millenarii, quingentenarii, centenarii, decani, exercitus etiam compulſores, annonarii, defenſores, numerarii ſuberant, quemadmodum ipſe duci, comiti, comitis vicario, & forſan gardingo, erat ſubjectus. Civilem vero rerum adminiſtrationem ſub comite, ejuſque vicecomite, in *Thiuphadia* ſua habuiſſe *Thiuphadum* oſtendunt *Wis.* 2. *Tit. I.* L. XV. "Cum cæteris negotiis criminalium etiam cauſarum Tiuphadis etiam judicandi conceſſa "licentia ſit. - - - qui *Tiuphadi* tales eligant, quibus viciſſitudines ſuas audiendas injungant, ut "ipſis abſentibus, illi cauſas & temperatè diſcutiant, & juſtè diſcernant". *Sic* L. XXIII. "Si "quis judicem, vel comitem, aut vicarium comitis, ſeu *Tyuphadum* ſuſpectos ſe habere dixerit - - - "*Sic* L. XXVI. quoniam negotiorum remedia multimodæ diverſitatis compendio gaudent, ideo "dux, comes, vicarius, * pacis aſſertor, *Tyuphadus*, millenarius, quingentenarius, centenarius, decanus, defenſor, numerarius & qui ex regis juſſione, aut etiam ex conſenſu partium, judices in "negotiis eliguntur. *Sic Tit.* V. L. VI. "Si hæredes fundatores eccleſiæ adſunt, ipſi talia proſequantur. Si autem non fuerint, aut etiam ſi ſint, cauſare noluerint, tunc ducibus, vel comitibus, Tyuphadis, atque vicariis, ſive quibuſcunque perſonis, quos cognitio hujus rei attigerit, "& aditus accuſandi, & licentia attribuitur exequendi.

Caſtrenſem etiam miniſtrum fuiſſe *Tyuphadum* probant Wis. 9. Tit. II. L. I. "Si *Thyuphadus* "ab aliquo de *Thyuphadia* ſua fuit beneficio corruptus, ut eum ad domum ſuam redire per"mitteret, quod acceperat in novecuplum, reddat comiti civitatis in cujus eſt territorio conſtitutus. Et "ſi ab eo nullam mercedem acceperit, ſed ſic eum, dum ſanus eſt, ad domum dimiſerit, vel "de domo in exercitum exire non compulerit, reddat ſolidos XX. quingentenarius vero XV. & cen"tenarius X. Si certe decanus fuerit, V. ſolidos reddere compellatur. L. III. "Si quis cente"narius dimittens centenam in hoſtem ad domum ſuam refugerit, capitali ſupplicio ſubjacebit. "- - - - ipſe autem poſtmodum centenarius nullo modo præponatur, ſed ſit ſicut unus ex de"canis - - - - *dein* L. IV. "Si decanus relinquens decaniam ſuam de hoſte ad domum ſuam re"fugerit, aut de domo ſua, cum ſanus eſt, exire, & ad expeditionem proficiſci noluerit; det "comiti civitatis ſolidos X. Quod ſi alicui forte mercedes dederit, reddet ſolidos V. comiti ci"vitatis, in cujus territorio eſt conſtitutus: & ipſe comes civitatis notum nobis faciat, ut cum "noſtra juſſione dividantur inter eos in quorum centena fuerit adſcriptus. Quod ſi aliquis qui "in *Thyuphadia* ſua numeratus ſine permiſſu *Thyuphadi* ſui, vel quingentenarii, aut centenarii, "vel decani ſui, de hoſte ad domum ſuam refugerit, aut de domo ſua in hoſtem proficiſci no"luerit, in conventu merentium publice centena flagella ſuſcipiat, & reddat ſolidos X. *Item* in L. V. "Thyuphadus vero quærat per centenarios ſuos, & centenarii per decanos, & ſi potuerit cogno"ſcere, quia per precem, aut per redemptionem ad domum ſuam confugerint, aut de domo ad "hoſtem proficiſci noluerint, tunc *Thyuphadus* Præpoſito comitis civitatis notum faciat, & ſcri"bat comiti civitatis, in cujus eſt territorio conſtitutus, ut comes civitatis vindictam, quæ in lege "poſita eſt, de his, qui pro ſe rogant, aut qui ſe redimunt à *Thyuphadis*, vel centenariis, aut de"canis, vel ſervis dominicis, omnia ad integrum implere non differat. *In* L. VIII. "Ideo præ"ſenti ſanctione decernimus, ut à die legis hujus prænotato, vel tempore, ſi quælibet adverſi-

---

* De quo magiſtratu ſic in LL. Wiſ. Tit. I. L. 16. pacis autem aſſertores non alias dirimant cauſas, niſi quas illis regia deputaverit ordinandi poteſtas, pacis autem aſſertores ſunt, qui ſola faciendæ pacis intentione regali ſola deſtinantur auctoritate.

"tas inimicorum contra partem noſtram commota extiterit, ſeu ſit epiſcopus, ſive etiam in quo-"cunque Eccleſiaſtico ordine conſtitutus; ſeu ſit dux, aut comes, *Thyuphadus*, aut vicarius, gar-"dingus, vel quælibet perſona - - - ſtatim ubi neceſſitas emerſerit, mox à duce ſeu comite, *Thyu-*"*phado* vel vicario, aut à quolibet fuerit admonitus - - -. *In* L. IX. "Si majoris loci perſona fu-"erit, id eſt, dux, comes, ſive etiam gardingus, à bonis pro his ex toto privatus, exilii relega-"tione juſſu regio mancipetur, ita ut quod principalis ſublimitas de rebus ejus judicare elegerit, "in ſuæ perſiſtat poteſtatis arbitrio. Inferiores ſane vilioriſque perſonæ, Thyuphadi ſcilicet, "omniſque exercitus compulſores, vel hi, qui compelluntur, ſi aut in exercitum venire diſtule-"rint, aut in loco, vel tempore conſtituto minime occurrerint, vel proficiſci neglexerint, ſeu "de expeditione publica quocunque fraudis commento effugiendo ſe ſubſtraxerint, non ſolum "ducentis ictibus flagellorum verberati, ſed & turpi decalvatione fœdati, ſingulas inſuper libras auri "cogantur exolvere, quas principalis poteſtas, cui largiri decreverit, ſui maneat incunctanter arbitrii.

Ex his conſtat *Thyuphadi* muneris fuiſſe provinciales ſuos, ſeu regios ſubditos, qui ex ſua *Thiuphadia* erant, in bellum educere, & cum millenariis, quingentenariis, centenariis, & decanis, cæteriſque, qui ſub eo militiæ præfecti erant, in hoſtem proficiſci compellere. Hoc genus hominum *Anglo-Saxones* Siþcundmen, geſiþcundmen, ſiþcundan, Latino-barbare, *ſithcundos homines*, etiam & geſiþaſ, à Siþian, geſiþian, *proficiſci, iter facere*, vocabant. Id manifeſtum eſt ex lege R. *Inæ* 52. Cui epigraphe Be þon geſiþcundman þe fyrd forſitte, *de præpoſito militari, qui exercitum reliquerit.* Gif ſe ſiþcund-man land agende fyrde forſitte geſylle hundtwelftig Scill. & þolige his Landeſ:. Unland agende ſyxtig ſcill. Ceorliſc ðritig ſcill; *ſi præpoſitus militaris, qui prædia habet, exercitum reliquerit, centum & viginti ſolidos pendat, prædiiſque ſuis mulctetur. Qui vero non habet prædia, Sexaginta ſolidos ſolvat. Ruſticus autem triginta ſolidis mulctetur.* Vide etiam leges R. *Inæ* 51, & 55. ex quibus patet *Sithcundum hominem* è claſſe nobilium fuiſſe, quòd ruſtico vel plebeio ſemper opponitur. In lege Æthelſtani de *Weris*, poſteri filiorum & nepotum plebeii hominis, loricam, galeam, & enſem auratum habentis, qui eo divitiarum creverant, ut quinque hydas terræ poſſiderent, Siþcunda-cynneſ. *i. e.* iis, qui Siþcundmen, vel geſiþaſ dicti ſunt, dignitate, & honore æquales eſſe decernebantur. ex illa etiam lege Siþcunda-cynneſ hominem, *Sithcundlicæ conditionis* hominem, aliter Siþcundlice man dictum, Thano parem fuiſſe ſatis liquet, quod utriuſque eorum eadem eſt *Wera*, ſive capitis æſtimatio, *viz.* MM. *Thrimſæ*: proinde neque minoris dignitatis, vel inferioris gradûs Siþcunda cynneſ, *i. e.* Sithcundlicæ conditionis homine *Sithcundus* homo eſſe potuit.

Poſterioris exempla ſunt Leudes, & Mallum; quorum iſtud à Franco-Theotiſco *liud, liut, leud*, Saxonice leod, *populus*; hoc à Francico *Mahal*, Gothice 𐌼𐌰𐌸𐌻𐍃, derivandum eſt.

Adrianus Scrieckius Rodornius Originum Rerumque *Celticarum* & *Belgicarum* volumen unum XXIII libros complectens, *Hypris* tanquam *abortivum* edidit, M.DC.XIV. In quo libro, tametſi quæ placent & delectant multa ſcripſit auctor, plurima tamen falſa, & à mente ſua ficta, quæ riſum ſimul & miſerationem linguarum veterum Septentrionis gnaro commovebunt, tradidit vir nobilis, & doctiſſimus; cujus vicem in hoc uno non poſſum non dolere, quod tum ſcriberet, cum ad iſtarum Linguarum ſcientiam nemo iter aperuiſſet.

Idem de *Joanne Goropio Becano*, quamvis divini ingenii homine, dicendum eſt. Qui duos libros ſcripſit de gentium originibus lectu quidem jucundos, quos tamen maxima ex parte perperam & inepte eſſe ſcriptos, nemo eſt, ſi linguas Aquilonis antiquas calleat, quin mecum facile affirmabit. Horum alteri, qui editus fuit *Antwerpiæ*, anno M.DC.LXIX, titulus eſt, Joan. Goropii Becani Origines Antwerpianæ. Alter autem *Antwerpiæ* editus, anno M.DC.LXXX. ſic inſcribitur: Opera Joan. Goropii Becani, hactenus in Lucem non edita, Hermathena, *&c.*

Quinimo, Showere, integrum, idque immane volumen conſcribendum mihi foret, ſi in quibus defecerunt & lapſi ſunt *Belgici* & *Germanici* ſcriptores, quotquot linguas Septentrionis veteres non ſciverunt, diligenter pergerem notare. *Sueciæ*, etiam & *Daniæ* doctiſſimi ſcriptores, veteris *Scano-Gothicæ* & *Mæſo-Gothicæ* quantumvis ſcientiſſimi, ex eo tamen nonnunquam falluntur, quod *Anglo-Saxonicæ* & *Franco-Theotiſcæ* aut omnino ignari, aut non perfectè gnari ſunt. Hoc ſine omni invidentia, cujus cauſas procul habeo, ob id tantum dixi, quod iſtarum nationum ſummis viris auctor eſſe velim, ut cum matricis ſuæ communis Scanogothicæ ſcientia cæterarum ſeptentrionis matricum linguarum notitiam conjungant, exemplum habentes quod ſequantur F. *Junium* F. F. qui linguarum *Anglo-Saxonicæ* & *Franco-Theotiſcæ* in primis gnarus, ad *Scano-Gothicæ*, & *Mæſo-Gothicæ* ſtudium adpulit animum; quibus omnibus præclare eruditus, erat ſane idoneus, qui ad Linguæ *Anglicanæ* etymologicum conſcribendum lingua Anglicana dignum accederet. In quo opere quidem id genus omnium longe præſtantiſſimo, vocum noſtrarum etyma è propriis ſuis fontibus, ſcilicet *Anglo-Saxonicis*, *Dano-Saxonicis*, & *Normanno-Saxonicis*, tam perite & perſpicue hauſit, ut non tam *Etymologicum* linguæ *Anglicanæ*, quam ejus *ex cauſis* ſcientifica notitia dici mereatur. Illius MS. Codicem à ſe in Bibliotheca *Bodleyana* diligenter verſatum adeo miratus eſt Doctiſſimus quidam *Suecus*, ut dictionarium Menagii Etymologicum, quem adeo Galli prædicant, ne comparandum quidem ad præſtantiſſimum illud opus F. *Junii* vocem tollens dixerit. Sententiam, quam de *Junii* etymologico, quaſi arbitrum agens, pronuntiavit ille *Suecus*, ut, me auctore, ſciret literarius orbis, propterea volui, quòd *Gallus*

ille,

ille, qui præfationem, quæ eſt ante MENAGII dictionarium Lutetiæ Pariſiorum nuper editum, antiquitatum noſtrarum prorſus ignarus ſcribit, nos jam nunc præter *Bedæ* hiſtoriam in linguam *Saxonicam* converſam, non niſi pauca quædam *Saxonice* ſcripta habere monumenta. * Quam ob cauſam (inquit) etymologis *Anglis* moleſtum eſt de ſui ſermonis cauſis ſcribere, quippe quod iis ad id recte faciendum lingua *Gallica* opus eſt. Imo quidem linguæ *Anglicanæ* etymologicum ſcribenti *Gallica* nonnunquam, ſed rarius utenda eſt. *Rarius*, inquam, quia ſermonis noſtri inita proportione, perpauca vocabula ad origines *Gallicas* revocanda ſunt. Inter quas, ac origines *Anglo-Saxonicas*, *Dano-Saxonicaſque*, ea in Syſtemate linguæ *Anglicanæ* ratio eſſe videtur, quæ eſt inter tibiam alteram, brachiumve, cæteraque membra, quæ corpus humanum conſtituunt.

Hæc obiter, SHOWERE, de linguæ *Anglicanæ* etymologico *Juniano*, quod auctor celeberrimæ totius terrarum orbis univerſitati Oxonienſi noſtræ ſupremo teſtamento dedit. In cujus bibliotheca publica adſervatum expectat, dum ab aliquo, qui *Junio* in linguarum ſeptentrionis veterum ſcientia par eſt, editum, è *Theatro Sheldoniano*, ad ſui, ad auctoris, ad academiæ, imo ad *Angliæ* gloriam ſempiternam prodeat. Verum cum F. *Junius* in opere ſuo id maxime agitaret, ut etyma vocum daret, quæ à communi ſermone utentibus, præſertim in ſcribendis libris, vulgo receptæ erant, etymologici *Juniani* editori danda inprimis opera erit, ut appendicem etymologicam adjiciat, in qua voces à communi uſu abhorrentes è ſuis fontibus petitas recte interpretetur. Id genus ſunt vocabula quæ vetuſtate obſoleta, non niſi in antiquis ſcriptoribus noſtris occurrunt; ut & ea quæ *topica* vocamus, quod communis uſus cum non amplius ſint, in certis tamen locis à ruſticis & ruſtice loquentibus, ut in *Scotiæ* auſtralibus, *Angliæ*que borealibus partibus, ut & in *Norfolcia*, *Eſſexia*, *Devonia*, & in agro *Sumerſætenſi*, *Glouceſtrienſi*, *Herefordenſi*, *Salopienſi*, &, ut verbo dicam, in plerisque *Magnæ Britanniæ* provinciis uſurpantur. Horum generum ad ſuas origines revocatas, id rogante cl. viro *Whito Kenetto*, archidiacono *Huntingtonenſi*, aliquot centenas, ſupra mille, voces explicavi, quarum non exiguus numerus ex iis ſumptus eſt, quas in libello collectas *Londini* edidit *Joh. Ray*, herbarum peritia clariſſimus; Anno M.DC.LXXIV.

Ex his quæ dicta ſunt, SHOWERE, facile in meam ſententiam te pedibus in hoc iturum credo, quod linguarum veterum ſeptentrionis ſcientia *Anglis* omnibus, *Scotis*que neceſſaria eſt, qui vetuſtos ſuos ſcriptores, ſuive ſermonis provinciales dialectos recte ſcire volunt. Equidem qui in comitatus *Eboracenſis*, *borealis trithingæ* vico, *Rogeri Aſchami* natalibus præclaro, quem **Kirby-Wiske** vocant, natus eram, eo ſolo conſilio pene quinquagenarius ad iſtas diſcendas linguas animum appuli, ut *Doriſmorum*, ſi dicam, quibus *mei* in loquendo utuntur cauſas tandem notas haberem; quamvis linguarum iſtarum ea *utilitas* & *præſtantia* eſt, ut ſtudiorum meorum, quorum me haud pœnitet, ampliorem multo fructum & mercedem acceperim.

Iſtarum etiam linguarum omnium, quidni dicam, perfecta Scientia illi neceſſaria ſit, qui unius alicujus earum gloſſarium recte velit ſcribere. Id conſtat ex gloſſarum *Alamannicarum* Theſauro *Juniano*, cujus ſpecimen *Edwardus Thwaites*, exteris quibuſdam cl. viris id ab eo rogantibus, humaniſſime *typis Junianis curavit* imprimendum.

Anima, ſala. *Animæ*, ſelu. *Animarum*, ſelono. *Animas*, ſelo.] ſela fram hello kihalota, *Necromantia*; gl. C, 7. *Exanimis*, urſeller; gl. B, 18. mihhiloſot min ſela Truhtin, *Magnificat anima mea Dominum*; Tatianus IV, 5. thie ſela arſlahen, *Animam occidere*; Idem XLIV, 20. gitruobit iſt min ſela unzin tot, *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*; Idem CLXXX, 5. erfurahtit eocalih ſela, *Paveſcit omnis anima*; Hymn. XXIV, 5. uuarth min ſela zerennet, *Liquefacta eſt anima mea*; Willeramus v, 6. Anglosaxones diverſimodè ſcribunt ꞅapel. ꞅapul. ꞅapl. ꞅaul. Iſlandis **ſaal**. Danis **ſiel**. Anglis **ſoule**. Belgis **ſiele**. Argenteus codex magis integrè SAIVALA ſcribit: atque adeò cuivis quoque primo ſtatim intuitu liquere poteſt, reliqua paullatim ex hoc Gothico per corruptionem deflexa. Ipſum verò SAIVALA, peculiari quadam elegantiſſimæ Græco-Gothicæ compoſitionis ratione, *Vitæ fontem* denotare videtur: tanquam ſit à ζάω, *Vivo*: & pala, *Fons*. prorſus ut *Radicem* non abſimili, ſed merè Anglosaxonicâ compoſitione Patres noſtri dixere pẏꞃꞇ-pala, q. d. Herbæ fons vel origo: quòd Herba exurgat ex radice, tanquam ex fonte; nam pẏꞃꞇ eſt *Herba*. pala verò *Fons* vel *Scaturigo*.

Balnearum, pado.] bad, *Lavacrum*. badon, *Lavare*, occurrunt apud Otfridum lib. III, cap. 4. *Balneum*, bæþ; gr. Ælfrici, cap. 13. *Balnearium vel Thermarium*, bæþhuꞅ, gl. R, 109. *Thermas*, bæþhuꞅ ł bæþꞅꞇop; gl. R. 109. *Thermas vel gymnaſium*, bæþꞅꞇeꝺe. *Apodyterium*, baþıenꝺꞃa manna huꞅ. i. *domus qua veſtimenta balneantium ponuntur*. Ðæꞃ hı hı unꞅcꞃeꝺaþ ınne; gl. R. 55. baþ, *Balneum*; Beda I, 1. baþıan, *Lavare*; Beda IV, 19. Oroſius III, 9. bebaþoꝺ beon, *Ablui*; Beda I, 27, reſp. 8. lıꝼeꞅ bæþ, *Lavacrum vitæ*; Beda II, 5. on beþe hıne ꝺꞃean, *Balneo ſe lavare*; Somn. 30. Cottoniano interlineati codicis gloſſatori Johannes præcurſor Domini dicitur bæꞇzeꞃe ł ꝼuluıhꞇeꞃe, Matth. III, 1. at Rushworthiano idem Baptiſta aliquando bæꝺzeꞃe, aliàs verò bezeꞃa nuncupatur. Iſlandis **bad** eſt *Balneum*. Danis **bad/**

* Les monumens de la langue Saxone, que l'on a pris de l'Hiſtoire du venerable Bede, & de quelques autres . . . , tout ce qui fâche les Etymologiſtes Anglois, c'eſt que pour rendre raiſon du ſyſtéme de leur langue, il faille avoir beſoin de la langue Francoiſe.

bad-

badstue. Angis bath. Belgis bad/ badstove. quorum postremum planissimè respondet Anglosaxonico bæþstop. Suspicabar olim Anglosaxonicum bæþ abscissum à βάθος, quod frequenter Remotum sepositúmque locum denotat; siquidem Balnea olim in penitiore atque intimâ ædium parte construere solebant antiqui. Nunc verò bad rectiùs crediderim posse derivari à baden, *Aquæ immergere se, abluere.* Ipsum verò baden à waden, *vadare, vado transire.* Anglosaxones ƿadan dicunt. Cædmon 20, 22; Ðeah me on sæ ƿadan hete heofones God. *Licet cœli dominus injungeret mihi ut mare vado pertransirem.* Orosius lib. II, cap. 4; ƿifmen mihton þær ea be heora cneore oferƿadan, *Flumen erat permeabile fœminis vix genua tingentibus.*

Bibere, trinchan] *Bibere & panem*, trinchan enti prot; App. glossarii C. *Dedit ei bibere*; gab imo trincken; Tatianus CCVIII, 3. *Primitus discunt bibere*, sie ze erist lernan drinkan; Willeramus V, 12. *Potus*, tranh; Kero. *Potio*, dranc; gl. D, 36. *Potator*, drinkere. *Ebrius*, drunken; gl. D, 28. *Temulentam, vinolentam*, trunchena; gl. B, 53. *Temulentum*, ubartrunchini; gl. C, 19. *Vinolentum*, uuintrunchaz; Kero. fardruncon, *Crapulatus*; gl. Lapsii. *Ebrietas*, ubartrunchanii; Kero. *Vini potator*, uuintrinko; Tatianus LXIV, 14. Gothis 𐌳𐍂𐌹𐌲𐌲𐌺𐌰𐌽 est *Bibere*. Anglosaxonibus drincan, drican. drýcian. Cimbris ÞRIPA. ÞRIPPA. ÞRAPIA. Danis dricke, Islandis drecka. Anglis drink. Belgis drincken. Deduxi aliquando, per epenthesin ΓΓ vel N, ex τετριγέναι, quod est à τρίζω *Strido*; ut verbo dederit originem inamabilis asperitas illius stridoris quem edit guttur avidè se ingurgitantium. Alias interim de verbi origine conjecturas habet glossarium nostrum Gothicum in 𐌳𐍂𐌹𐌲𐌲𐌺𐌰𐌽:

Cantat, sinkit. *Cantante*, singantemu. *Cantor*, sangari. *Canticum*, sanc.] *Modulatis*, kisungenen; App. glossarii C. *Precinebat*, forasanc; gl. B, 39. *Melodia*, suazzaz sanc; gl. A, 21. *Choris*, kartsangun; gl. B, 10. *Jubilo*, hohsange; gl. B, 27. *Cantor*, sengere. *Choraula*, *idem*; gl. D, 20. ni tuo trumbon singan fora thir, *Noli tubâ canere ante te*; Tatianus XXXIII, 2. uuir sungun ju, *Cecinimus vobis*; Idem LXIV, 12. nu singemes alle, *Canamus nunc omnes*; Otfridus I, 6, 29, thir lop singemes, *Tibi ymnum canimus*; Hymn. XXIV, 12. Anglosaxonibus ſingan est *Cantare, psallere.* Islandis syngia. Danis siunge. Anglis sing. Belgis singen. Origo verbi videtur peti posse ex συγχεῖν, *Confundere, confundendo miscere*; quòd scitè modulateque concinentes varias tantummodo voces variè permiscere videantur. *Non vides*, inquit Seneca epistolâ LXXXIV. *quam multorum vocibus chorus constet? unus tamen ex omnibus sonus redditur: aliqua illic acuta vox est, aliqua gravis, aliqua media: accedunt viris feminæ, interponuntur tibiæ: singulorum illic latent voces, omnium apparent. fit concentus ex dissonis.* Olim interim subdubitare cœpi an non prisca gens mortalium, longissimè adhuc à lascivientium delitiis remota atque etiamnum expers artium quæ ad aures detinendas excoluntur, leni apum susurro pertentatum aëra mulcente, putaverit inter auras canere Sirenum concordiam: id si non procul à vero abire judicabimus, videri quoque poterunt majores nostri suum illud singan à canoro bombylantium apum murmure, qui ζίγγος dicebatur, derivâsse. Ζίγγος enim Hesychio est ὁ τῶν Μελισσῶν ἢ τῶν ὁμοίων ἦχος, *Sonus quem apes & similia insecta reddunt.* Videbarque mihi non absimilem etymologiæ rationem observare in Teutonico swarm, *Examen, globus apum in ramo aut loco quocunque suspensus*, Censebamque fieri potuisse ut hujusmodi Uva conglobati examinis primò sarm, ac postea swarm diceretur: primâ illâ voce detruncatâ ab ἁρμονία, *concentus, harmonia*: propter gravius murmur, quo perstrepit apum populus, quotiescunque ex alvearibus prorumpit ac grande aliquod uber, suspendens se, imitatur. Ab hac denique hujus verbi origine accidisse credebam, quòd singan olim quoque usurpatum sit de iis qui aliquid veluti submurmurantes legunt aut recitant: unde ersingan exponitur *Recitare* in App. glossarii C. Argenteo quoque codici 𐍃𐌹𐌲𐌲𐍅𐌰𐌽 est *Legere*: quâ de re vide Gothicum glossarium. Omnino itaque singan Patribus nostris, ob canorum submissè legentium murmur, pro *Legere* usurpatum esse fatebimur; vel dicendum erit à veteribus id factum imitatione antiquissimorum Græcorum, quibus (ut egregiè docet Strabo libro Primo) τὸ ᾄδειν ἀντὶ τοῦ φράζειν τίθεται. Verba nobilis Geographi, si cui libeat ea ponderare, magnam lucem afferent iis quæ jam nunc diximus. Allegatum locum invenies paginâ 18 editionis Casaubonianæ anni 1620.

Dominus, truhtin. *Domini*, truhtines. *Domino*, truhtine. *Dominum*, truhtinan. *Dominicum*, truhtinlihhun. *Dominicis*, truhtinlihhem. *Dominico die*, truhtinlichemu tage.] drohtin ł druhtin ł druftin, *Dominus*, druftene, *Domine*; gl. Lipsii. Cum nostratibus Deus opt. max. receptissimâ consuetudine dicatur onsen lieven Heer; mihi quoque libuit aliquando suspicari, vocabulum druhtin ł truhtin desumptum ex illo drut, *Carus, dilectus, fidelis*, de quo non nihil Spelmannus in *Druchte* & *Drudes*, & nos aliquid ad Willerami paginam 14 diximus: unde & Theotiscis truhtine olim dictus est *Paranymphus*; gl. B, 37. in *Pronuba*. Nunc tamen ambigo an non verior sit illa vocabuli truhtin etymologia, quam attingit Kilianus in drutin & trutin. Anglosaxonibus profectò Deus opt. max. peculiariter olim dictus videtur drihten vel drýhten, quamvis eadem vox sequioris postmodum sæcli adulatione traslata quoque sit ad Reges & quosvis alios homines cujuscunque dominii jure conspicuos. Primò tamen modestiùs & cum quadam limitatione mandrihten dixerunt. Cædmon 49, 5. 78, 14. 88, 23. donec tandem adulatione magis magisque gliscente absolutè drihten vel drýhten dictus est quilibet Dominus. Simile quid in Romano quoque aliquamdiu obtinuisse imperio, egregiè nos docet nobiliss. Henr. Spelmannus in *Dominus*. Quod verò vocabulum drihten vel drýhten attinet, *Kyrie eleison* certè regularum Benedicti interlineatarum cap. 17. exponitur

exponitur ꝺꞃihꞇen ꞅi miꝺ uꞅ. & in perantiquâ Cædmonis paraphrasi Deus passim dicitur ꝺꞃihꞇna ꝺꞃihꞇen, *Dominorum dominus*, enᵹla ꝺꞃihꞇen, *Angelorum dominus*, ƿeꞃoꝺa ꝺꞃihꞇen, *Exercituum dominus*. ꞅiᵹoꞃa ꝺꞃihꞇen, *Victoriarum dominus*. ᵹumena ꝺꞃihꞇen, *Hominum dominus*. &c. Ab eodem ꝺꞃihꞇen est ꝺꞃihꞇenlic, *Dominicus*. unde ꝺꞃihꞇenlica mennyꞅcneꞅ est *Dominica incarnatio*; Beda I, 6. ꝺꞃihꞇenlica hanꝺ, *Dominica manus*; Beda V, 4. ꝺꞃihꞇenlica ꝺæᵹ, *Dominica dies*; Beda V, 9. ꝺꞃihꞇenlice ᵹebeꝺ, *Dominica oratio*; Regula Bened. cap. 17. Antiquioribus Cimbris ᛏᚱᚢᛐᛁᚿ vel ᛏᚱᛆᛐᛁᚿ dicebatur, *Deus*. Primum habes Danicorum monument. p. 230; ᚠᚢᚦ ᛏᚱᚢᛐᛁᚿ ᚼᛁᛆᛚᛒᛁ ᚼᛆᚿᛋ ᛆᚿᛐ (fortè ᛆᚱᛐ) ᛆᚢᚠ ᛋᛁᛚᛆ ᛘᛁᚿᛆ. *Bone Deus juva ejus spiritum & animam meam.* Ubi doctiss. Wormius: ᛏᚱᚢᛐᛁᚿ Dominum aut Deum notat; vox olim apud nos frequens, sed ejus loco jam Germanico Herre utimur. Islandi tamen priscâ nostrâ adhuc gaudentes linguâ, eam non respuunt, sed *drotten* scribunt. nobis quoque etiamnum hodie familiare est *jord drot*, Terræ dominus. Alterum verò eorundem monumentorum pag. 462; ᚠᛆᚦ ᛏᚱᛆᛐᛁᚿ ᚼᛁᛆᛚᛒᛁ ᛋᛆᛚᛆ ᚴᛆᛐᛁᛚᛆ. *Bone Deus serva animam Ketilli.* ubi rursus Wormius: ᛏᚱᛆᛐᛁᚿ priscâ linguâ Deum & Dominum notat, unde est ᛏᚱᛆᛐᚿᛁᚿᚠ, quod nobis etiamnum significat *Reginam*. Eorundem denique Danicorum monumentorum paginâ 199 occurrit etiam prisca vox ᛏᚱᚢᚠ, *Fidus, fidelis*, à quâ manifestè satis desumta sunt Alamannorum drut & truhtin. Anglosaxonum ꝺꞃihꞇen. & Cimbrorum ᛏᚱᚢᛐᛁᚿ. quòd verus Deus gloriam Fidelitatis peculiari quodam jure sibi vindicet Deuteron. VII, 9. quo etiam pertinet illud toties in novo fœdere iteratum, πιστὸς ὁ θεὸς, *Fidelis est Deus*; 1 Cor. I, 9. & X, 13. 2 Cor. I, 18. 1 Thess. V, 24. 2 Thess. III, 3. Hebr. X, 23. 1 Petr. IV, 19. De origine interim Cimbrici ᛏᚱᚢᚠ vide à nobis annotata ad Keronem in *Suspicio*. Quòd verò diem cultui divino destinatum *Dominicum* potius quàm *Solis diem* dixerint, evincunt melioris notæ scriptores Francici. Aimoinus monachus Floriacensis historiæ Francorum libro II, cap. 11; *Imperat Dominus ut adveniente die Solis (sic enim barbari diem vocant Dominicam) tale paret convivium, quod venturi ad eum amici habeant admiratui.* Greg. Turonensis lib. III, cap. 15; *Ecce dies adest: sic enim barbaries diem Dominicum vocitare consueta est.* Vide quoque eundem Turonensem Gregorium libro X, cap. 30.

Necessaria etiam illi est, qui borealium gentium propria nomina collecta, & in Alphabetico ordine disposita recte velit explicare. Hac in re aliqui non ita pridem tentarunt nostri, *Camdenus*, & *Versteganus*. *Pontius Heuterus Delfius* in opere suo de veterum ac sui seculi Belgio *Antuerpiæ* edito anno MDC. etyma variorum nominum utriusque sexus hominum Germanicæ originis publicavit, in quibus tamen per errorem sæpe ex eo lapsus est, quod Linguam Franco-Theotiscam nesciret. *Hugo Grotius* ad finem historiæ Gothorum, *&c.* quam Amstelodami edidit MDC.LV. nomina propria cum appellativis *Gothica, Vandalica, & Longo-bardica*, quæ illa in historia reperiuntur, alphabetica serie cum explicatione dedit. sed, quod origines parum intellexit, multa male is quoque interpretatus est. *Olaus Verelius* in indice verborum, notisque, quibus *Herrauds* Sogu illustravit ex inscriptionibus *Lapidum Runicorum* tabulam subjunxit in magno satis numero nominum viris fœminisque propriorum, *quibus* (inquit) *si cui animus, & otium foret lapides, qui per totum regnum reperiuntur, exscribere, nominaque, quæ in illis leguntur, addere, numerus decuplo major confici potest.* *Gulielmus Elstobus Collegii Univers.* apud Oxonienses Socius, tantis viris præeuntibus, ingentem numerum nominum propriorum, quæ apud veteres Septentrionis gentes in usu erant, eo consilio diligenter collegit, & ordine Alphabetico digessit, ut ea è fontibus suis recte derivata, & Latine explicata in libro singulari ederet. Quem utinam, cum *Orosii* historiarum versione *regiâ*, quam literario orbi daturus est, me auctore, publicaret.

Præterea si quis *Gothici*, si dicam, *orbis* incola de patrii sui sermonis origine, & progressu recte scribere velit, ad id operis *Matricum* Linguarum, & *antiquitatum* Septentrionalium doctrinâ institutus accedere debet, utpote sine quâ nihil in illo præstare poterit, quod aut doctorum expectationi, aut votis suis respondeat. Hanc igitur scribendi materiam si quis sibi sumat, sive is Anglus, Scotusve, sive Belga, aut Germanus, sive denique Danus, Suecusve, vel Norvægus sit, id imprimis curet, ut omnibus iis in Linguis & eorum dialectis egregie sit instructus, quippe quod nisi illarum scientia bene sit munitus *vernaculum suum* ab avitis suis originibus petere non poterit, aut penitiores ejus recessus rimari. Etenim *Anglica, Scotica, Frisica, Westphalica, inferior Saxonica,* & quicquid Platt-Teutsch vulgo audit, & ex parte *Belgica* à Mœso-Gothica, & Anglo-Saxonica deducendæ sunt. *Germanica* Hoch-Teutsch vocata, & in parte Belgica ex Mœso-Gothica, & Francica tanquam ex fontibus derivandæ sunt. *Islandicæ, Norvagicæ, Suecicæ,* & *Danicæ* primordia in veteri Scano-Gothico sunt quærenda, ut & *Anglicæ* in parte, quæ Dano-Saxonicæ haud fere minus, quam Anglo-Saxonicæ progenies est. Quin eam ob causam iis etiam quibus harum linguarum institutiones Grammaticas, quemadmodum *Scientiarum* scriptoribus, cum ratiocinio tradere mens est, *Matricum*, ex quibus per varias mutationes ad hodiernum statum pervenerunt, cognitio necessaria est. Excitet ergo aliquem tandem bonus deus *matricum* omnium peritissimum, qui ad linguæ Anglicanæ Grammaticam raciocinativam, & si dicam, *Scientificam* scribendam, quæ etiamnum desideratur se accingat. Frustra enim id tentarunt omnes cæteroquin doctissimi homines, qui linguæ nostræ Grammaticas antehac scripserunt, adeo ut

quisquis

quiſquis in matricibus Linguis egregie eruditus in eo operam bene poſiturus ſit, non tantum, quod omnibus ſuis gratum faciet, ſed & ſibi, & patriæ ingentem gloriam comparabit.

Ad aliarum linguarum accuratam quoque ſcientiam adipiſcendam utilis eſt linguarum veterum Septentrionis notitia, Speciatim *Medo-Perſicæ*, cujus cum his *in communitate multarum vocum*; *in forma comparativi, qui deſinit utrobique in* R; *in forma infinitivi, qui utrobique* (ſi Scano-Gothicam excipias) *deſinit in* N; *in compoſitionibus duorum, pluriumve ſubſtantivorum*; *denique*, ſi unam Mœſo-Gothicam excipias, *in illo vehementius negandi modo per duas negationes*, eam docti perſpicient convenientiam, quæ illos mirifice delectabit, & quam fortuitam eſſe ut credant, nunquam adducentur.

Græcæ etiam Linguæ cum his in multorum vocabulorum communitate; *in terminatione modi infinitivi*; *in dualium numerorum uſu*, qui adhuc cernitur in Mœſo-Gothica, Francica, & Anglo-Saxonica; *denique & in compoſitione nominum* magna convenientia eſt, de qua, qui omnes forte noverit, facile poſſet non contemnendum opuſculum ſcribere.

Quinetiam Latinæ Linguæ & antiquis Septentrionalibus multa vocabula communia ſunt. Veruntamen neque de *Medo-Perſicæ*, neque de *Græcæ*, neque de *Latinæ* cum his convenientia quiſquam adhuc, quod ſcio, ex conſulto ſcripſit, tametſi nuper extitit, qui de *Germanicæ*, & *Belgicæ*, quæ veterum Septentrionalium nepotes linguæ ſunt, cum Medo-Perſicâ, convenientia exercitationem ſcripſit, *Andreas Mullerus* præpoſitus, & paſtor Eccleſiæ Lutheranæ Berilonenſis orientalium linguarum notitia Celebris. De linguæ Anglicanæ cum Perſica convenientia ad me etiam unas literas eruditionis plenas dedit *Thomas Hyde* Ædis Chriſti apud Oxonienſes Canonicus, & Hebr. & Arab. Linguarum Profeſſor, cum aliarum orientalium, tum præcipue Perſicæ & Armeniacæ linguæ ſcientia præclarus. Ex illis literis veteres Septentrionales linguas cum Medo-Perſica in multis convenire ex eo perſpexi, quod vocibus, quæ illi, & linguæ noſtræ communes ſunt, veteres *Gothi*, *Saxones*, & *Franci* communiter utebantur. Ex iis etiam nonnullas cum Græcis, aut Latinis, aut cum utriſque habebant, communes: ut Dû, *duo*. Tû, *tu*. Nau, *novus*. Pader, *pater*. Mâder, *mater*. Brader, *frater*. Stara, *aſtrum*. Lab, *labium*. Mûsh, *mus*. Nam, *nomen*. Iûg, *iugum*. Ne, *non*. Dénd, Gothicè 𐍄𐌿𐌽𐌸𐌿𐍃, *dens*. quas cum aliis omnibus Septentrionalis originis, quæ in Linguam Perſicam irrepſerunt, Parthi Medique Scythis vicini in ſubactam Perſiam induxerunt.

De *Græcæ*, & *Latinæ*, ut & de *Perſicæ* linguæ cum Belgica ſua convenientia tractavit *Abraham Vander Milius* in libro ſuo cui titulus LINGVA BELGICA, *ſive de linguæ illius Communitate tum cum pleriſque aliis, tum præſertim cum Latina, Græca, Perſica, deque Communitatis illius cauſis*. In quo quidem libro non tantum catalogum vocabulorum *Belgis*, & *Perſis* Communium, ſed eorum etiam Specimina, quæ Belgis, Græcis, & Latinis ſunt Communia, exhibuit. Indiculum etiam dedit ex A. G. *Busbequii* Epiſt. IV. dictionum *Procopenſibus*, vel *Tauricis*, & *Belgis* Angliſque Communium, quas è Gothico fonte derivavimus in præfatione ad inſtitutiones Grammaticas Anglo-Saxonicas à nobis *Oxonii* editas Anno M.DC,LXXXIX. Oſtendit etiam linguam Germano-Belgicam habere multa vocabula cum hodierna Italica, Gallica, & Hiſpanica Communia; verum matricum linguarum Septentrionis ignarus in multis defecit, & hallucinatus eſt vir acutiſſimus; cujus exemplum ſecutus, utinam earum omnium qui peritus eſt, ad ſcribendum de earum latiſſima per terrarum orbem diffuſione, & cum aliis linguis antiquis communitate, deq; communitatis illius cauſis, ſive noſtrorum, ſive exterorum aliquis tandem ſe accingat.

Porro, SHOWERE, linguarum veterum Septentrionalium ſcientia & alias ob rationes utilis eſt, quas ad finem properans leviter tantum pertingam. Earum enim peritus bonos auctores, præſertim hiſtoricos quoſdam veteres, ut *C. Julii Cæſaris* commentarios, *Taciti* de moribus Germanorum librum, *Procopii Cæſareenſis* hiſtorias *Vandalicas* & *Gothicas*, ejuſque quaſi continuatoris *Agathiæ*, ut nihil dicam de libris, & librorum capitibus aliorum ſcriptorum, qui *Gothorum* res pace, bellove geſtas tradiderunt, non tantum majori cum delectatione, ſed etiam majori cum fructu lecturus eſt. Mitto dicere de *Jornande* Epiſcopo *Ravennate*, qui de *Gothorum* origine, rebuſque geſtis ſcripſit, ut & de *Iſidoro* Archiepiſcopo *Hiſpalenſi*, qui rerum à *Gothis* & *Vandalis* in *Hiſpania* geſtarum chronicon ſcripſit; aliiſque rerum *Gothicarum*, *Vandalicarum*, & *Longobardicarum* recentioribus ſcriptoribus.

Illarum etiam uſus non contemnendus iis eſt, quibus auctores, qui *Græco-barbare* ſcripſerunt, aut qui *Græcè* ſcribentes barbaras, & exoticas voces quamvis ob cauſam uſurpant, perlegendi ſunt. Id, SHOWERE, hanc ad Te Epiſtolam auſpicaturus in peculiari capite oſtendere conſtitueram; ſed jam ut à propoſito diſcedam multa quidem cogunt, quæ tibi multo promptius eſt conjectura aſſequi, quam mihi verbis dicere. Statueram quoque monſtrare illarum & iis ingentem fore uſum, quibus auctores, qui *Latino-Barbare* ſcripſerunt, pervolvendi ſunt; ſed quo minus, quod in hac re animo molitus fueram, aggrediar, operis quidem ipſius foecunditas & magnitudo obſtant. Hoc tantum, ut pace tua dicam, rogo, ſcilicet ut omnibus aliis, ſic præſertim juris noſtri peritis, qui linguarum iſtarum ſcientiam aſſecuti fuerint, non adeo neceſſe fore lexica & gloſſaria, præcipue lexica & gloſſaria juris ſive *Latino-Barbara* ſive *Anglica* verſare, ut qui origines, unde tot vocabula juris orta ſunt, ſcientes, ipſi ſibi Lexica & gloſſaria ſunt.

Denique, SHOWERE, ad oſtendendum linguarum veterum aquilonarium, præſertim *Anglo-Saxonicæ* ingentem uſum, cumulo accedunt, ſed in longe majori, quam antehac, numero *numiſmata*

mata Saxonica, quæ undique comparata diligenti manu collegit, commodiſſima ſerie diſpoſuit, propriiſque tandem ſumptibus æreis tabulis inciſa, in literas, & antiquitates patriæ Saxonicas, ut ut amoris ſui teſtimonium, erudito orbi in hoc opere noſtro dare voluit Prænobilis, & Ampliſſimus vir *Andreas Fountaine*, Eques auratus Ædis Chriſti apud Oxonienſes Alumnus & ingens decus, cum humaniorum literarum omnium, tum præcipue *veterum nummorum* ſcientia celebris, Studiorumque noſtrorum in primis fautor; Cui Tecum, Showere, cunctiſque vetuſtæ literaturæ cultoribus, & patronis, res proſperas, vitamque longævam, & incolumem in hoc ſeculo, & in futuro ſalutem æternam ſupplex precatur tuus

GEORGIUS HICKESIUS.

Dabam Londini, idibus menſis *Auguſti*. An. Dom. M.DCC.I.

Multis Ille bonis flebilis occidit;
Nulli flebilior quam Mihi. —

✝ Altitonantis dī largiflua clementia q̄ est rex regū & dns̄ dnātiū Ego Eadgar anglor̄ basileus · omniumq; regū insularū oceani que brytanniā
circūiacent · cunctarumq; nationū que infra eā includunt̄ impator & dns̄ · grās ago ipsi dō omnipotenti regi meo · qui meū imperiū sic amplia-
vit & exaltavit sup regnū patrū meor̄; Qui licet monarchiā totī angliȩ adepti sint a tēpore Æþelstani qui pmꝰ regnū anglor̄ & omīs natio-
nes que brytanniā incolunt sibi armis subegit · nullus tam̄ eor̄ ultra eius fines impium suum dilatare aggressus ē · Mihi autem
concessit ppitia divinitas cū anglor̄ impio omīa regna insularū oceani cū suis ferocissimis regib; usq; Norregiam · maximamq;
partē hibnię cū sua nobilissima civitate Dublina anglor̄ regno subiugare · quos etiā omīs meis impiis colla subdere dī favente grā coegi ·
Quappt̄ & ego xpi glām & laudē in regno meo exaltare · & ei servitium amplificare devotus disposui · & p meos fideles fautores Dun-
stanum videlicet arciepm̄ · & Æþelwoldū ac Oswaldum epos · quos m̄ patres spūales & consiliatores elegi · magna ex parte scdm̄ qd̄
disposui pfeci · Siqdem tēporib; antecessor̄ meor̄ regum anglor̄ monasteria tā monachor̄ quam virginum destructa · & penitꝰ
neglecta in tota anglia erant · que ego ad dī laudē p remedio anime meȩ reparare · & servor̄ & ancillarum dī numerum
multiplicare devovi · & ipsis suppdictis meis coopatorib; strenue annitentib; · iam · xl · & vii · monasteria cū monachis 7 sancti mo-
nialib; constitui · & si xpc̄ m̄ tā diu vitā concesserit · usq; ad quinquagesimū remissionis numerū meȩ devotȩ dō munificentiȩ oblationē
ptendere decrevi · Unde nc̄ in psenti monasterium qd̄ pdict reverendꝰ epc̄ Oswald in sede epāli Weogerneceastre in honore scē dī genitricis
Marię amplificavit & eliminatis clericor̄ neniis · & spurcis lasciviis · religiosis dī servis monachis meo consensu & favore suffultꝰ
locavit · ego ipsis monasticȩ religionis viris regali auctoritate confirmo · & consilio 7 astipulatione pncipū 7 optimatū meor̄ corro-
boro 7 consigno · ita ut iam ampliꝰ non sit fas neq; ius clericis reclamandi q̄cq̄m inde · quippe q̄ magis elegerunt cū sui ordinis piculo
& ecclastici beneficii dispendio suis uxorib; adherere · quā dō caste & canonice servire · Et ideo cuncta que illi de eccłā possedant
cū ipsa eccłā · sive ecclastica sive seclaria tā mobilia quā immobilia ipsis dī servis monachis ab hac die ppetualit̄ regiȩ munificen-
tiȩ deinceps possidenda trado 7 consigno · ita firmiter · ut nulli [p]rincipum nec etiā ulli epo succedenti fas sit aut licitum quicquā
inde subtrahere aut pvadere aut ab eor̄ potestate surripe · [...] legians ius regni tradiderit · quandiu fides xpiana [in an]glia perma-
nserit · Sed & dimidiū centuriatū qd̄ anglice vocatur Cudbyrhtel[...] hundred · ad qd̄ iacent · L · hidȩ in Cnoppedonne [...] Offa rex
Merciorum quondā familię in Weogernaceastre donavit · liberas ab om[ni re]gali exactione ego ipsis dī servis cū eadem libt[ate] [...]
scribo · Insup etiā ad supplendum ipsū centuriatū id ē hundred ut ex [m]eo dono illud plenū habeant · terras ipsiꝰ ecclę que hactenus
regię exactioni subiacebant · ab hac die in ppetuū liberabo · & liberas eē concedo 7 pcipio · eas videlicet que s̄t ultra avene flumen ·
que i[s]tis vocabulis nominant̄ · Uuerabreodun cū Peonedoc · Teottintun cum Mirtune · Segesbearuwe · 7 in monte Wicwisca · Norðwica ·
Eopenland · Dætlafsford · 7 Dorene · 7 Secacumb · 7 in ripa Sture fluminis Scepwæsetun · 7 ibi iuxta eā Blacwælle · 7 in occidentali parte Sa-
brinę Brumanlæge cū Wittlæge · 7 Cnihtawice · 7 Hallege cū sibi ptinentib; · & itē Hereford tun iuxta avene · p supplendo ut suprdixim̄ cen-
turiatū id ē hundred dō & scē dī genitrici Marię ad usus servor̄ ei monachor̄ scilicet liberas dono · 7 eas eē pcipio deinceps · 7 in ppetuū
ab omib; seclariū regū oneribus · duris & levib; · & ab omi servitute · & exactionib; fiscalib; magnis 7 modicis · notis 7 ignotis tam regis
quā principis · & ministror̄ atq; exactor̄ eor̄ · exceptis pontis & arcis constructione · 7 expeditione contra hostem · Habeatq; prius fin[e]
quā principis · ...
reverendꝰ sacerdos quē ipse epc̄ Oswald me favente & auctoritate regia p̄stante in sede epāli monachis p̄posuit · q̄ndiu ipse vixerit
omsq; p̄ eū sui successores q̄ eidē congregationi p̄positi fuerint ipsum hundred cū omib; debitis que rex antea in eo habuit · & ius &
potestatē earundē possessionū cum tolle 7 teame · Saca 7 socne · & infangeneþeof · & ppriū iuris debitū transgressionis · & penam delicti
que anglice dr̄ oferseunesse · 7 Wyteræde · nec sit fas aut potestas cuiquam p̄positor̄ seu exactor̄ vel ministror̄ meor̄ · nec alicui
principi · vel ex succedentium numero pontifici hanc meę munificentię libtatem & concessionis firmitatem in aliq̄ minuere l' infrin-
gere · vel quoquo modo mutare · aut pvadere · aut q̄cunq; ingenio ipsos monachos dī servos inquietando ꝑturbare · ut aliqua fraudulenta
occasione iterum in clericor̄ aut ipsius epi ppriū transeant iꝰ · ab ipsor̄ potestate quor̄ usui ista concessi & donavi · Pvidi etiam
cautelę studio ut hec libertas firmiꝰ eis posset pdurare · ne cum regis ministris aut eius centuriatus id ē hundredes exactorib; navimachię
expeditionē que ex tota anglia regi inveniť faciant · sed cū suo archiductore videlicet epō qui eos defendere 7 ptegere debet ab omī ꝑtur-
batione 7 inquietudine · Et quia idē reverendꝰ antistes Oswaldꝰ p suos amicos & meos consiliarios sup̄ nominatos videlicet Dunstanū
archiepm̄ & Æþelwoldū [...] cum & viru magnificū Byrhtnoðum comitē me requisivit & impetravit ut ad confirmandā ecclasti-
carum possessionum libtatē su[p]eratis ad centuriatum qui Wulfereslaw [dicitur] dr̄ quē ipsa eccła antiquit libere possidebat ei conce[derem] alterū
hundredum facere libertate donata de terris ecclę que adhuc hactenꝰ regiis exactionib; subiacebant videlicet Breodune · Bliccelea · Tyn[-]
tune · quatinꝰ posset ipse cū monachis suis unam naucupletionē id anglice Scypfylleð dr̄ p se habere placuit m̄ hoc ei annuere ·
tā p ei religiosā scitatē · quā p ipsor̄ legator̄ reverentia 7 dilectione · Quappt̄ ego Eadgar anglor̄ rex & basileus dō & scē dī genitrici
Marię eiq; ministro Oswaldo meo fideli epō libens annuo & dono huiꝰ libertatis pvilegiū sicut ab ipsis rogat' sum · scilicet ut ipse
epc̄ cū monachis suis de istis trib; centuriatib; id ē hundredis videlicet Wulfereslaw 7 Wimburgetrowe · & tertio monachor̄ qd̄ dr̄
Cudburgelawe · constituant unā naucupletionē qd̄ anglice dr̄ Scypfylleð oþþe scypsocne in loco quē ob eius memoriā Oswaldeslaw
deinceps appellari placuit · ubi querelarum causę scdm̄ morē patrię · legum iura iuste discernant̄ · habeatq; ipse epc̄ omsq; sui successores
ibi ad ius ecclasticū debita transgressionū & penā delictor̄ que nos dicimus oferseunesse · 7 Wyteræde · & omīa quecunq; rex in suis hundre-
dis habet · ita tamē ne ipsi qui ibi dō serviunt monachi de suo iure aut libertate quā ad suum hundred eis concessi quicquā pdant · sed ha-
beant ipsi ibi omīa que ad suū ius id ē ad tertiū centuriatū ptinent eque integra · ac si p se separatim essent · videlicet debita transgressionū
& penam delictor̄ · & cetera que supiꝰ comprehensa sunt · que eis libere & quiete ppetualiter tenenda concessi · Sintq; hec omīa &
quecunq; illor̄ sunt sub ei[us] [d]o[mini]o & potestate qui ipsis in monastici ordinis regimine sub epō prepositꝰ fuerit · Qui si se viderint
iniuste gravari vel iniꝰ opprimi · fas sit eis ad regię maiestatis & arciepi examen & tutelā si tamen necesse fuerit confugere · qui ppt̄ dīn
equitatem & clementē defensionē eis impendant · Servantib; hec · vita ȩtna tribuat̄ a dn̄o in celestib; · Quicunq; ꝉ imminuerit · vel
in pei mutando subtraxerit eis quicquā de iꝰ · sit pars ei cum dathan & abyron · & cū iuda traditore dn̄i · & Iuliano apostata ecclianꝰ dī
oppressore & psecutore · ȩtno anathemate ligat̄ cū diabolo & angelis ei infernalib; ignib; ppetuo cruciandꝰ · nisi resipiscat & emendet ·
Amen · Amē · Amē · Fiat · Fiat · Fiat · Facta ē hec anno dnicę nativitatis · dccccLxiiii · Indictione · vii · regniū Eadgari anglor̄ regis · vi · in regia
urbe que ab incolis Gleawecastre nominat̄ in natl'e dn̄i · festivitate scor̄ Innocentiū · feria · iiii · Ðis syndon þa ge
[...] [...] gemæru [...] [...] hundred [...] hi[...] [...] grymdon [...] [...]wis allunge gefæstnodon uppon allum ðam þe his innoðe oþþe
[...] ge panian oððe gewemman [...]de of þæne muneckan anwalde ęft on clerican handgewyrnad · ✝ Ego Eadgar basileꝰ anglor̄
& impator regū gentiū cū con[s]ensu pncipū & archiuntor̄ meor̄ hanc meā munificentiā signo crucis xpi corroboro ·
✝ Ego Ælfþryð regina consensi · & signo crucis confirmavi · ✝ Ego Dunstan archiepc̄ dorovernensis ecclę xpi consensi & subscrip-si.
✝ Ego Oscytel archiepc̄ eboracensis ecclę consensi & subscripsi ·

✝ Ego Ælfstan epc̄ cons.	✝ Ego Æscwi abb.	✝ Ego Ælfere dux ·	✝ Ego Byrhtferð · m ·	✝ Ego Wulfstan · m.
✝ Ego Æþelwold epc̄ · cons.	✝ Ego Osgar abb.	✝ Ego Byrhtnoð dux ·	✝ Ego Ælfwine · m	✝ Ego Leofwine · m.
✝ Ego Oswald epc̄ · c.	✝ Ego Ælfstan abb.	✝ Ego Ordgar dux ·	✝ Ego Æþelward · m.	✝ Ego Ælfward · m.
✝ Ego Osulf epc̄ · cons.	✝ Ego Æþelgar abb.	✝ Ego Ælfeah dux ·	✝ Ego Wulfstan · m.	✝ Ego Æþelmund · m.
✝ Ego Wynsi epc̄ · cs.	✝ Ego Ælfric abb.	✝ Ego Æþelwold dux ·	✝ Ego Eanulf · m.	✝ Ego Osward · m.
✝ Ego Wulfric epc̄ · cs.	✝ Ego Kineward abb.	✝ Ego Æþelwine dux ·	✝ Ego Osulf · m.	✝ Ego Leofwine · m.

Amplifs. et Illustrissimo Viro Roberto Harley Armigero,
DOM. COMM. III *Praesidi, Tab. hanc*
grato cum animo D.D.D. Georgius Hickesius.

In fine dissertationis Epistolaris ad Barth. Shower.

NUMISMATA
Anglo-Saxonica & Anglo-Danica
BREVITER ILLUSTRATA

A B

ANDREA FOUNTAINE, Eq. Aur.

Et Ædis Christi Oxon. Alumno.

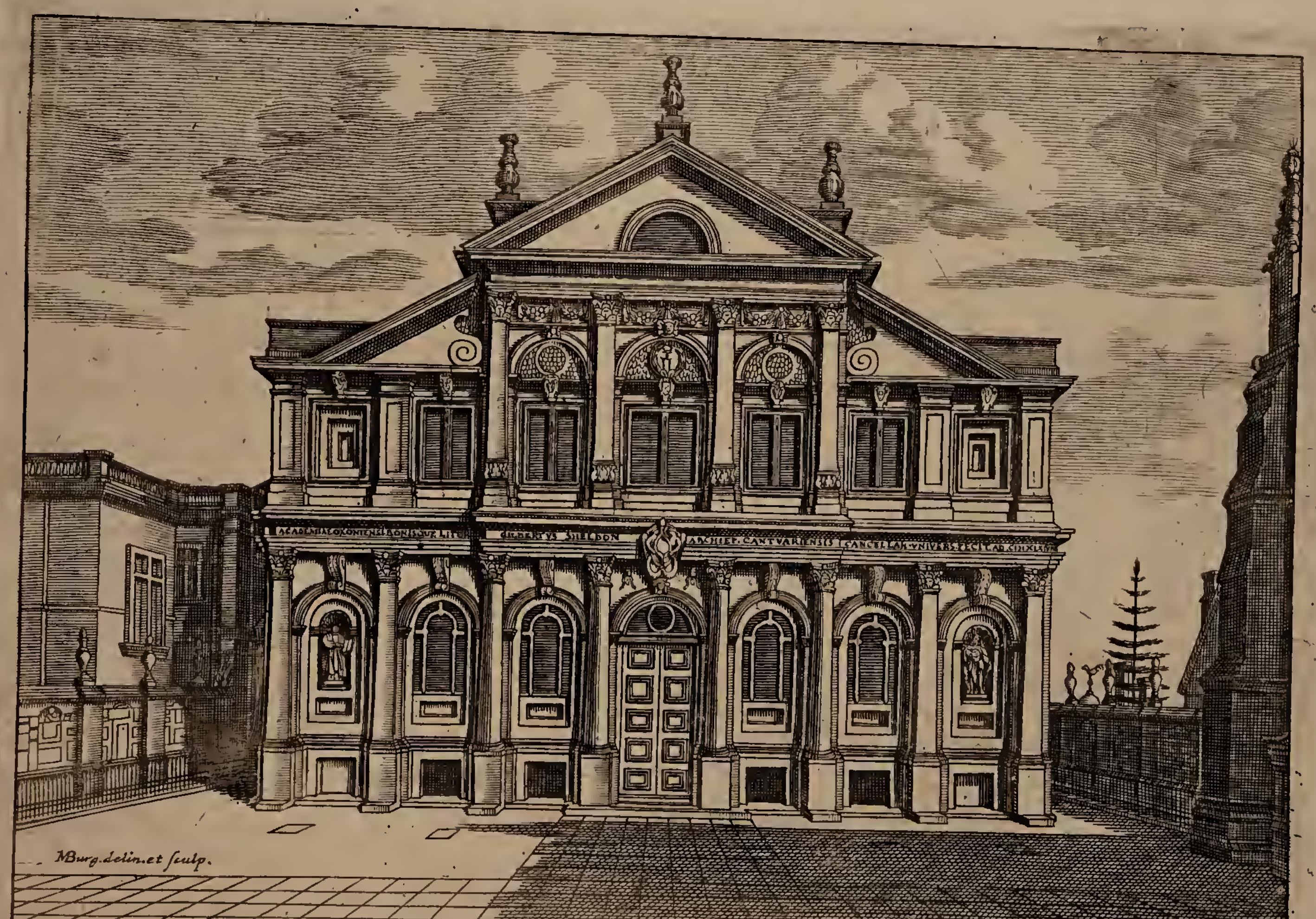

OXONIÆ,

E Theatro Sheldoniano, *An. Dom.* MDCCV.

AD

Illuſtriſſimum & Honoratiſſimum Dominum

THOMAM Dom. *HERBERT*

Comitem de *Pembroke* & *Montgomery*,

Sereniſſimæ ANNÆ REGINÆ Sanct. Con. Præſidem, *&c.*

ANDREÆ FOUNTAINE

De Numiſmatibus *Anglo-Saxonicis* & *Anglo-Danicis* Diſſertatio Epiſtolaris.

Meritis Tuis, Honoratiſſime Comes, & officio meo admodum defuiſſe viderer, niſi Tabulas Nummorum *Anglo-Saxonicorum* & *Anglo-Danicorum* à me nunc editas Dignitati Tuæ dicarem; qui cum in omni alio Literaturæ genere, tum in eo, quod ad antiqua ſpectat numiſmata, non tantum habearis, verum etiam ſis, verſatiſſimus. Hanc ob cauſam Te laborum meorum Judicem habere minime in votis eſſet, niſi conſtaret etiam, quod Solis ad inſtar, quo magis in intima rerum Ipſe penetras, eo candidiore ſoleas interim effulgere vultu. Spes certe eſt, Te pluſquam ſolito ac paterno quodam affectu in hunc rapi Fœtum, cui Tu (Numen quaſi Literarium) non tantum vitam dediſti, ſed & (ſiqua inſint) Corporis robur & Formæ elegantiam. Lubens enim fateor, immo fateri me poſſe ſuperbio, quicquid in hac Diſſertatione occurrit notatu dignum, id non tam meo deberi ſive ingenio ſive judicio, quam (quibus me ſæpius es dignatus) Conſuetudini Tuæ & Gazophylacio nummario; in Illa quidem utenda fas eſt felicius & majore cum fructu pauculas collocare horas, quam in evolvendis libris annos integros; in Hoc autem explorando facile quis reperiat gemmas iſtas pretioſiores, quas fruſtra quæret alibi, aut in Procerum ædificiis, aut etiam in Principum curiis. Inter alios quippe eſt admodum rarus, qui tantam exhibere valet veterum numiſmatum Copiam; nemo prorſus, qui talem Delectum: Illa nimirum amplas Fortunæ, Hic egregias indicat Animi Tui dotes. Quid memorem *Deorum Dearumque* omnium apud priſcos Ethnicos celebrium Imagines? Græcarum *Regionum*, *Coloniarum*, *Civitatumque* nummos? *Familias* Romanas numiſmatibus inſignitas? aut antiquorum Romanorum *Pondera* pœne univerſa? Pars hæc exigua eſt Theſauri Tui Nummarii, in quo licet etiam videre numiſmata *Antiochorum Syrorum*, *Ptolomæorum Ægyptiorum*, & *Regum* ceterorum fere omnium, quotquot olim *Alexandro* magno ſucceſſerunt in variis Imperii Macedonici Provinciis; item numiſmata *Herodum*, & Romanorum *Imperatorum* à *Julio Cæſare* uſq; ad *Heraclium* omnino omnium. Adeo ſplendida, adeo auguſta Tibi, (Hon. Dom.) Supellex nummaria; quæ interim adeo copioſa eſt, ut omnia memoratu digna ſigillatim memorare immenſus labor evaderet. Prætereo itaque numiſmata illa quamplurima, quorum alia conquiſita ſunt ad ſtabiliendas Epochas cognitu difficiliores; alia ad confirmandas Veterum Hiſtoricorum

‡ S f narra-

narrationes, quarum veritas à nonnullis in dubium vocatur; alia ad dilucidanda eorundem ſcriptorum loca obſcura, & proinde luce carentia; alia denique ad redarguendam nuperorum quorundam Autorum ignorantiam, ipſorumque corrigendos errores. Prætereo etiam numiſmatum Fictitiorum varia genera non alium in finem conſervata, quam ut inde ediſcant in ſcientia Nummaria Tyrones, numiſmata Archetypa ſeu vere antiqua, ab Ectypis ſive vafrorum hominum arte confictis dignoſcere. At vero tandem haud prætereunda reſtant Numiſmata illa, quæ ad hanc noſtram gentem ſpectant, omnibus ſanè numeris perfecta & abſoluta, & quæ noſtro huic inſtituto quammaxime inſerviebant; ſpeciatim ſelecta illa numiſmata *Regum Saxonicorum*, quotquot ſive durante Heptarchia *Egbertum* anteceſſerunt, ſive eundem ordine exceperunt ad *Gulielmum* uſque cognomento *Victorem*. De hiſce ſcilicet numiſmatibus, una cum aliis eodem ſpectantibus & aliunde à me collectis, in ſequenti Tractatu fuſius & pro modulo meo ſum acturus.

Walkerus in Diſſertatione illa, quæ edita eſt in Britanniæ *Camdenianæ* Editione *Gibſoniana*, aſſerit nummos *Saxonicos* ex ære factos multo rariores eſſe, quam qui ex auro vel argento conſtant. Quibus verbis innuere videtur, iſtiuſmodi nummos aureos haud perquam eſſe raros, aut ſaltem extare nonnullos. At vero mihi haud diffitendum eſt, ne unum quidem aut à me unquam fuiſſe viſum, aut inter legendum mihi occurriſſe, niſi in Diſſertatione illa *Walkeriana* & Hiſtoria naturali Comitatus *Oxonienſis* à Doctore *Plot* conſcripta. Hic quidem ſcriptor, eumque ſecutus *Walkerus*, nummum 40um in Tabula 8va (quam videre eſt in prædicta editione Britanniæ *Camdenianæ*) autumant eſſe *Saxonicum*, & qualem ad curandam Scrophulam *Edvardus* Cognomento *Confeſſor* hominibus morbo illo laborantibus elargiri ſolitus eſt. Sed ratiociniis adeo infirmis innixa eſt hæc opinio, ut in Tabulis noſtris Monetæ *Saxonicæ* nummus iſte nullum obtinuerit locum. Veruntamen Iconem ejus infra apponere viſum eſt, ut inde judices, Hon. Comes, quam valido argumento contendat *Walkerus* nummum hominibus Scrophula affectis elargiendum, Monachæ quam Angeli (uti nunc dierum in more poſitum eſt) imagine rectius eſſe ſignandum.

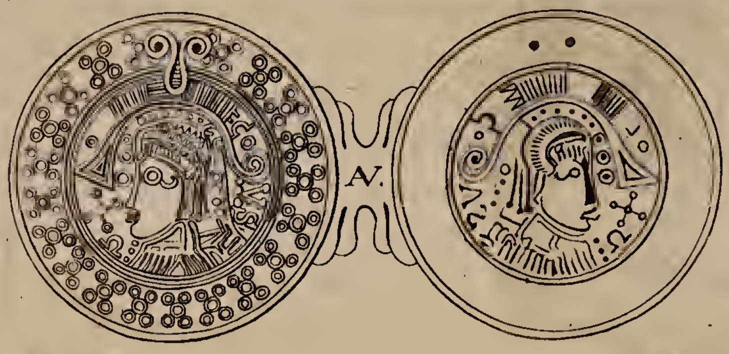

Porro ex verbis iſtis *Walkeri* ſupra citatis facile quis (in numiſmatum ſcientia Tyro) induci poteſt, ut credat extare nummorum *Saxonicorum* majorem copiam ex auro, quam ex ære conflatam; quod quidem à vero tantum abeſt, ut in abacis nummorum ferè univerſis conſpiciendi ſint ænei nonnulli; immo plurimi in abacis Reverendi maxime Patris *Johannis* Archiepiſcopi *Eboracenſis*, & Reverendi admodum Patris *Gulielmi* Epiſcopi *Carleolenſis*, necnon in abaco Viri ſpectabilis *Radulphi Thoresby* de *Leeds* in Agro *Eboracenſi*: ſed interim, (quantum memini) ne unum quidem aureum, ſive in nummorum abacis modo memoratis, ſive in quibuſvis aliis, fas mihi erat unquam vidiſſe. Quod ad argenteos nummos, quibus *Anglo-Saxones* utebantur, ſpectat, plurimi quidem etiamnum ſuperſunt, ut ex tabulis ſequentibus conſtabit; nempe hæ, ſi æreorum minoris moduli nummorum unam excipias, ex argenteis nummis conficiuntur omnes.

De nummis autem *Saxonicis* eo modo & ordine, quem vides, recudendis tum primum cogitabam, cum Doctiſſimi *Hickeſii* Linguarum vett. *Septentrionalium*, & imprimis *Saxonicæ*, Grammaticas ſub prœlo Academiæ noſtræ longe florentiſſimæ ſudantes viderem. Tunc enim multum dolebam, Avitæ Linguæ Grammatico-Criticum & Poeticum opus una cum Catalogo codicum omnium in ea ſcriptorum (ſtudio aut ſaltem auſpicio Viri iſtius Doctiſſimi) in lucem eſſe proditurum ſine numiſmatibus *Saxonicis*. De quo cum *Hickeſium* admonerem, me rogabat, ut Theſauro Suo, & *Humphredi Wanleii* Codicum *Saxonice* Scriptorum Catalogo, etiam numiſmata *Saxonica* tabulis exhibita ipſe adjungerem: nihil enim aliud deeſſe operi iſti, ut omnibus

omnibus numeris abſolutum reddatur, ſe ſentire ajebat. Hoc autem animum ad idem aggrediendum quammaxime incendebat, quod conatus noſtros in nummis *Saxonicis* meliori, quam antea, forma edendis, Tu, Vir Illuſtriſſime, comprobaveris. Unde ſpes haud levis eſt, hoſce meos qualeſcunque conatus Reip. Literariæ non omnino ingratos fore, cum Tibi, Vir Honoratiſſime, jam fuerint grati; cumque in pretio ſint apud viros literatos opera fere omnia de nummis antiquis conſcripta, ſpeciatim bina illa, quorum alterum contexuit *Du Cangius* de *Familiis Byzantinis*; alterum *Le Blanc* de monetis *Francicis*. Fateor equidem mihi deeſſe tam egregias & ingenii & doctrinæ vires, ut inde valeam è nummis noſtris tantam eruditionis copiam eruere, quantam doctiſſimi autores modo laudati eruerunt, è nummis *Byzantinis* alter, alter è *Francicis*. Sed nullus interim dubito, quin ſi quis me peritior hanc ſuſciperet provinciam, facile commoſtraret Regum *Anglo-Saxonicorum* & *Anglo-Danicorum* numiſmata non minus inſervire Literis promovendis, quam illa alia ſive Imperatorum *Conſtantinopolitanorum* ſive Regum *Francicorum*; & quo melius hac de re judicet lector, ſingularum gentium numiſma aliquod heic loci affigendum eſſe curavi.

Si quis monetam, qua uſi ſint Majores noſtri ſub variis *Saxonum* ac *Danorum* ditionibus, monetæ aliarum (tum temporis) gentium conferat, conſtabit noſtram illam, aut majore aut ſaltem non minore arte elaboratam fuiſſe, quam aliam quamcunque. Et quamvis non ſit interim denegandum, nummos illos antiquos quoad formæ elegantiam longe exuperari à nummis aliquot poſt *Gulielmum* cognomento *Victorem*, & à nummis univerſis poſt *Henricum* VII. excuſis, tamen operæ pretium eſt eorundem ſeriem (quantum licet) colligere: quippe qui veterum noſtrorum Regum imagines exhibent utut minus elegantes; atque etiam aperte teſtantur, iſtorum ſeculorum homines Artis tam Pictoriæ quam Sculptoriæ fuiſſe admodum rudes.

Verum & aliis multis nominibus magnus eſt veterum noſtrorum numiſmatum uſus, propter quem docti non tantum non aſpernari illa, ſed in pretio habere debent. Etenim primo Inſcriptionibus ſuis, quæ antiquas literas ex Alphabeto *Runico* deſumptas oſtendunt, ad dignoſcendam codicum in *Anglia* ſcriptorum ante nongentos annos antiquitatem quammaxime conducunt. Nam ante id Tempus priſtinæ illæ Literæ, tam in ſcribendis libris quam in ſignandis nummis, Majoribus noſtris in uſu erant, & Alphabeti illius antiqui, ſed minus elegantis, pars fuerunt, quod (ut ſcribit *Ingulphus*) Rex *Ælfredus* in novam & elegantiorem ſcribendi formam convertit, quæ exeunte nono ſeculo, cum Rex ille principatum obtineret, *Romanis* literis in vetuſtarum loco ſubſtitutis, inoleſcere apud *Anglos* cœpit. De omnibus igitur MSS. codicibus, in quibus priſtinæ illæ Literæ cernuntur, quod ante id Tempus exarati eſſent, pronunciandum eſt. Id genus eſt Codex ille Evangeliorum *Lychfeildenſis*, quem librum S. *Ceadæ* vocant; cujus ſpecimen in uncialis formæ literis deſcriptum nobis *Hickeſius* in Grammaticæ ſuæ Franco-Theotiſcæ Cap. I. exhibuit. Præterea in ſeculo undecimo, præſertim regnante *Edweardo* Confeſſore dicto, ut Orthographica ſcribendi ratio apud *Anglos* variari ſeu potius vitiari cœpit, iſtius Temporis numiſmata oſtendunt. Hinc occurrunt in iſtius ſeculi nummis EDƿARD, LEFƿINE, &c. pro quibus antea ſcribi ſolebant EADƿEARD, LEOFƿINE, &c. Plura enim hujuſmodi exempla afferre licet, non obſcurum nobis lumen præbentia, quo innoteſcant varia codicum noſtrorum MSS. ſecula.

Secundo, Veteres noſtri nummi ab antiquitatis ſtudioſis magni ſunt faciendi, quod in partibus ſuis averſis varia nobis etiamnum exhibeant virorum Illuſtrium nomina, quorum nonnulla aliter oblivione prorſus eſſent obruta. Equidem heic loci depingendum curavi numiſma quoddam *Ceolwulfi* Merciorum regis, cujus in averſa parte videre eſt Proſapiæ Tuæ, Comes Illuſtriſſime, nomen; barbaro quidem modo iſtius ſeculi deſcriptum, ſed quod ſatis indicat nongentis fere abhinc annis inclaruiſſe Genus Tuum. Et ſane ex ipſius vocis origine licet idem colligere,

cum HEREBERHT seu HEREBRYHT *Saxonice* tantundem valet ac *Clarus in armis*, & *Dano-Saxonice* significet *Dominum Illustrem*.

In Chronico *Saxonico*, quod duodecim abhinc annis *Oxonii* eruditissimus edidit *Edmundus Gibsonius*, memorantur hujusce nominis Viri Illustres haud pauci; speciatim in anno Dom. DCCCCXXXVIII sic legitur; HER HEREBRYHT EALDORMON ÞÆS OFSLEGEN FROM HÆÐENUM MONNUM AND MONIGE MENN MID HIM ON MERSC-ÞARUM; *hoc anno Herebryhtus Dux fuit occisus à Paganis, & complures cum Illo in Merscwaris.* Quæ clades cum acciderit anno tantum XVII° postquam *Ceolwulfus* esset regno suo privatus, verisimile est Ducem hunc *Herebryhtum* non diversum fuisse ab *Herebryhto* seu *Hereberhto* illo, cujus mentio fit in prædicto *Ceolwulfi* nummo.

Tertio, Quemadmodum multorum Hominum illustrium, sic & Locorum, præsertim Regionum, Oppidorum & Villarum nomina posteris prodiderunt veteres nostri nummi, qui eo nomine adeo non sunt contemnendi à rei nummariæ studiosis, ut multum ab illis æstimandi sint. Hinc Topographiæ *Anglo-Saxonicæ* seu *Britanno-Saxonicæ* Studioso non possunt non esse maximi usus, cum non solum urbium & oppidorum nomina, sed pro Temporibus in quibus impressi erant, receptam scribendi rationem in aversis suis partibus ostendunt. Quamobrem ad *Britanniæ* seu *Anglo-Saxonicæ* seu *Dano-Saxonicæ* topographiam conficiendam maxime utiles sunt, quam quidem desiderari animadvertit *Hickesius* noster Dissertationis suæ Epistolaris pag. 121, & ad quod opus aggrediendum è *Saxonicæ* Literaturæ peritis aliquem vehementer exhortatur. Hic nummorum nostrorum veterum usus satis patebit ex Tabulis sequentibus, adeo ut nullum aliud heic loci adjiciam hujusce rei exemplum præter nummum aliquem *Edweardi* Confessoris, qui peculiari quodam modo ad Te, (Honoratissime Comes) spectat; WILTONII Tui scilicet excusus, uti testatur ipsius pars aversa. De quo etiam nummo fortasse non abs re erit adnotari, unicum esse in quo mihi adhuc occurrit WILTONII mentio; necnon nomen *THVRGIL*, quod erat nomen Præfecto Nummorum excusorum, aut saltem Oppidi Domino, etiamnum superesse (uti prædicant) in loci istius vicinia.

Hactenus de usu nummorum veterum nostrorum: è quibus qui ex argento constantur, utplurimum eximiæ tenuitatis sunt, adeo ut eosdem imitari minus in promptu sit; eorumque omnes, quos mihi contigit intueri, habebantur pro diversis suis ætatibus PENINGI sive denarii, quorum plerique accedunt prope ad valorem trium Denariorum juxta hodiernam monetæ nostræ rationem. Quod enim attinet ad diversitatem tam ponderis quam magnitudinis, quæ in denariis illis *Anglo-Saxonicis* & *Anglo-Danicis* facile conspicitur, eandem opinor ortam esse partim à diverso Argenti valore juxta majorem minoremque ipsius copiam, partim à diverso statu, quo res Principum sese habuerunt. Eandem diversitatem in nummis aliarum Gentium conspicere licet; nec Te fugit, Domine rei nummariæ scientissime, cum pondere tum magnitudine sæpius immutatum esse Denarium Romanum. Non alium nummum Argenteum præter Peningum sive Denarium à *Saxonibus* fuisse excusum haud assero; sed mirari interim subit, nullum alium Antiquariis nostris aliquando occurrisse, si quis alius olim extiterit.

Ex Æneis *Saxonum* nummis nonnulli adhuc supersunt, eosque id genus monetæ *Hickesius* esse existimat, quod STYC vel STYCA ab antiquis *Anglis* vocabatur.

Occurrit

Occurrit vox in Evangeliis Saxonicis Marc. XII, 42. ubi verba Latinæ versionis [*Cum venißet autem una vidua pauper, misit duo Minuta quod est quadrans*] sic *Saxonice* redduntur: ÐA COM AN EARM ƿUDUƿE AND ƿEARP TƿEGEN STYCAS. THÆT IS FEORTHUNG PENINGES. at Luc. XXI. 2. [*Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo*] sic redduntur: ÐA GESEAH HE SUME EARME ƿUDEƿAN BRINGAN TƿEGEN FEORÐLINGAS. Ex quibus constat STYCAM & quadrantem Denarii FEORÐUNG PENINGES, seu FEORÐLING apud *Anglo-Saxones* idem valuisse; adeo ut earum octo exæquarent olim valorem unius tantum Denarii *Saxonici*: sed nè hanc quidem rationem hodie obtinent respectu Monetæ *Anglicanæ*. Quamvis enim Denarius *Saxonicus* intrinseco valore nunc exæquet tres Denarios *Anglicanos*, tamen octo nummuli prædicti non exæquant Semidenarium sive obolum nostrum hodiernum; unde colligi posse videtur nummos hosce æreos nunc dierum repertos non esse veteres STYCAS *Saxonicas*, sed aliud monetæ genus Northanhymbris proprium, & alio (ut par est credere) nomine appellatum.

Præter Peningum & STYCAM, occurrunt apud Historiographos aliorum nummorum (aut potius summarum nummariarum) variæ denominationes, cujusmodi sunt HELFLING seu Saxonicus Semidenarius; FEORÐLING seu Quadrans Denarii Saxonici; SCYLLING, qui continebat V Denarios; MANCUS, qui continebat xxx Scyllingos; SCEAT, cujus valor nondum constat; THRIMSA, incerti pariter valoris, nisi quod Scyllingi pars aliquota videtur fuisse; PUND qui continebat LX Scyllingos. His addi potest ORA, nummus vel computandi ratio à Danis mutuatus; item MARC seu MARCA summa vel nummus ex VIII Oris constans; denique *Siclus* in Latinis Saxonum scriptis memoratus. Ex nummis prædictis plurimos, si denarium excipias, opinor fuisse mere nominales, quales hodie sunt apud nos Pound, Mark, Noble. Sed de illis nihil aliud adjiciam, cum de iisdem copiose & accurate agatur ab *Hickesio* nostro pag. 109. 110. 111. 112 Dissertationis suæ Epistolaris ad *Bartholomæum Showerum*.

Verum enimvero, Celeberrime Domine, numismatum omnium quæ aut Anglo-Saxonibus aut Anglo-Danis in usu fuisse videntur, nullum notatu dignius est quam id literis Runicis inscriptum, quod possidet vir genere & ingenio clarus *Radulphus Thoresbeius* Leodiensis. In nupera versione *Britanniæ Camdenianæ* Inscriptio ejus ita legitur & explicatur; *Thur Gut Luetis*, hoc est, juxta Interpretis istius mentem *Thoris Dei Facies* seu *Effigies*. Opinatur enim Interpres Ille Figuram nummo impressam repræsentare Deum Thorem, eoque modo quo coli solebat, flamma scilicet ad solis instar ambiente caput & Dextra gestante sceptrum seu aureum malleum. At vero *Hickesius* Literaturæ Septentrionalis instaurator amice me docuit, Lectionem prædictam, *Thur Gut Luetis* (modo vera fuerit) non reddendam esse *Thoris Dei Facies*, sed *Thor Deus Populi*, vel *Thor Deus Patrius*; quippe singula hæc vocabula *Liut*, seu *Luit*, seu *Luet* (in Genitivo casu *Luetis*) idem valent ac *Populus*.

Est autem & alia Interpretatio inscriptionis, de qua nunc agitur, ab Erudito *Nicolao Kedero* (Regii Antiquitatum Collegii, quod Holmiæ est, Assessore) excogitata & Lipsiæ nuperrime in lucem edita, quam ad me transmittendam curavit Illustrissimus *Leibnitius*, multis nominibus Reipublicæ Literariæ, præsertim vero mihi, quam maxime æstimandus. Autumat Kederus figura prædicta repræsentari non Thorem seu Thoris Idolum, sed Dominum Salvatorem nostrum, Literasque inscriptas hunc ad modum esse legendas, *Thurgut Luntis*; & Lectionem hanc ita reddendam *Thurgut Londinensis*. Vult nimirum *Thurgut* esse nomen Monetarii, & *Luntis* seu *Lundis* non aliud esse quam Londinum, ubi nummus excusus est. Nec certe desunt argumenta satis valida, quibus vir doctissimus hanc suam firmare voluit sententiam; nisi quod inscriptio videatur rectius reddi

posse *Thurgut Lincolnienſis* quam *Londinenſis*. A *Lyndo* enim ſeu *Lindo* veteri Lincolnienſis urbis appellatione, Saxones fecerunt LYND ſeu LIND, cujus Genitivus cernitur in vocibus LYNDIS-EGE *Lyndſeia*; LYNDIS-ƿARA *Lincolnienſes*. At vero tandem quid obſtat, quo minus excudi potuerit nummus hic in urbe illa *Scaniæ* in *Suecia*, quæ ab antiquis omnibus *Lundis* dicta eſt, hodie dici ſolet *Londinum Scanorum*; maxime cum Literæ Runicæ tam apud *Scanos* in uſu eſſent, quam apud *Jutas*, *Anglos*, eorumque poſteros in hac noſtra terra?

Tanto demum in pretio habentur Veteres noſtri nummi, ut eoſdem comparare Antiquarii etiam Exteri minime dedignentur. Juvat heic memorare præclaram illam gazam Illuſtriſſimi Comitis Schwartzburgici, quam Humaniſſimus *Morellus* mihi haud ita pridem *Arnſtadiæ* verſanti commonſtravit, monetis tam Anglo-Saxonicis quam aliis pene innumeris locupletatam, adeo ut egregiis Antiquitatis reliquiis ibidem perluſtrandis totum triduum impendere minime gravatus ſim. E noſtratibus plurimi ſunt, qui magno ſtudio magnoque ſumptu nummorum Anglo-Saxonicorum & Anglo-Danicorum amplam ſibi compararunt copiam. Ex his ſilentio minime prætereundi ſunt ii, quorum beneficio (præſertim vero Tuo, Comes Illuſtriſſime) debetur monetarum ſeries ampliſſima Tabulis ſubſequentibus conſpicienda. Oportet gratias referre quam maximas Reverendiſſimo Domino Archiepiſcopo *Eboracenſi*, magno Inſulæ ornamento, qui non modo Monetas ſuas fidei meæ mandavit, verum etiam difficilia quædam in iiſdem occurrentia pro more ſuo candide enucleavit. Egregius ille Antiquarius, Reverendus admodum Epiſcopus *Carleolenſis* amice mihi impertiit nummos haud paucos, cum ex ære tum ex argento conflatos. Pari modo de me cæteriſque omnibus rei nummariæ ſtudioſis bene promeriti ſunt, Vir Honoratiſſimus Dominus *Finch* de Wye iu Comitatu Cantii; Reverendus *Hickeſius*, à quo accepi nummos fere omnes *Burgredi* in Tabula tertia reperiendos; Inclytus Vir & Literis promovendis natus Dominus *Sloane*, M. D. Reverendus *Gul. Lloyd* Eruditiſſimi Epiſcopi Wigornienſis filius, Dominus *Chicheley*, Dominus *Robertus Cotton* Bibliothecæ Cottonianæ Fundatoris clariſſimi pronepos digniſſimus, Dominus *Brown Willis*, Dominus *Brome*, Singuli Antiquitatis apprime Studioſi; necnon Reverendus Magiſter *Elſtob*, qui pro eximia ſua humanitate mihi communicavit Iconas nummorum, quos ipſe habet Saxonicorum, & quidem rariſſimorum: atque etiam copiam mihi fecit nummorum, quos poſſidet Reverendus *C. Batteley* Archidiaconus *Cantuarienſis*. Sed dolendum eſt, hoſce omnes ad me haud prius delatos eſſe, quam exſculptæ fuerint Tabulæ: nec interim licere eoſdem commode Tabulis inſerere; cum fuerint omnes nummi Regis *Ethelredi*, modo unum excipias qui erat *Ethelſtani*; & quatuor qui erant *Edmundi*. At vero tandem maximo mihi erat adjumento in Tabulis conficiendis nummarius plane Theſaurus Domini *Thoresby* de *Leeds* in Agro *Eboracenſi*, qui mihi in manus tradidit plures quam 100 nummos Anglo-Saxonicos & Anglo-Danicos, quorum ope data eſt mihi copia emendandi Iconas non paucas, quæ extant in Britannia Camdeniana: quas vero (deſideratis Archetypis) neceſſe erat ſine omni emendatione à Tabulis *Walkerianis* deſumere, iis apponitur Litera W. Denique Tabulæ Chronologicæ Regum Anglo-Saxonicorum & Anglo-Danicorum huic operi annexæ ſumuntur ex Hiſtoria Anglicana ab Erudito *Jacobo Tyrrell* Armigero nuperrime conſcripta.

In delineandis Tabulis noſtris ipſiſſimum modulum nummorum, quotquot in manus meas pervenerunt, accurate obſervatum eſſe ſummopere curavi; cæterorum autem Iconas è Tabulis *Walkerianis* deſcriptas paululum imminuere haud dubitavi, compertum habens ipſorum nummorum magnitudinem ab Iconibus iſtis eſſe exuperatam; quamvis non adeo facile ſit augurari, cur prædictas Iconas ita dilatare viſum eſſet *Walkero*, tam in vita Regis *Ælfredi* quam in nupera Editione *Britanniæ Camdenianæ*. Et ſpes eſt haſce Tabulas Tibi, Vir Honoratiſſime, gratas fore, propterea quod nummos *Anglo-Saxonicos* & *Anglo-Danicos* triplo plures exhibent, quam Tabulæ quævis antehac Editæ: atque etiam id mihi curæ fuerit, ut quoad omnia nummi hi Ectypi accurate reſponderent ſuis Archetypis. Quem in finem nummos utplurimum ipſiſſimos non modo diligenter inſpexi, verum etiam manibus iterum iterumque verſavi. Ubi mihi non data fuit copia videndi Archetypos, numiſmatum iſtorum Icones tanquam minus accura-

tæ

tæ fortaſſe haberi poſſunt, quales ſunt Icones è Tabulis *Walkerianis* deſumptæ, in quibus idcirco ſi quæ occurrant mendæ, mihi vitio minime vertendæ ſunt. Et quamvis verear interim Opuſculum hoc meum omnimodæ maculæ non adeo purum eſſe, ut nullos inibi errores detegat Lector in hiſce ſtudiis mediocriter verſatus, multo minus verſatiſſimus, hoc eſt, Tui (Comes Honoratiſſime) ſimilis; nullus tamen dubito, quin ſi Tuo pariter Candore ſit ornatus, quæcunque invenerit, facile condonarit ſphalmata. Id quidem unicum eſt quod me anxium habet, nè Publicæ Saluti videar injurius, dum haſce meas nugas Tibi (Illuſtriſſime Domine) evolvendas auſus ſim obtrudere, qui tanto cum Honore, tanto cum fructu, & Horas Tuas & ipſum Te Publico impendis commodo.

Honoratiſſime COMES,

Tibi addictiſſimus

& obſequentiſſimus

ANDREAS FOUNTAINE.

Alphabetum è Numismatibus Anglo-Saxonicis *et* Anglo-Danicis *desumptum.*

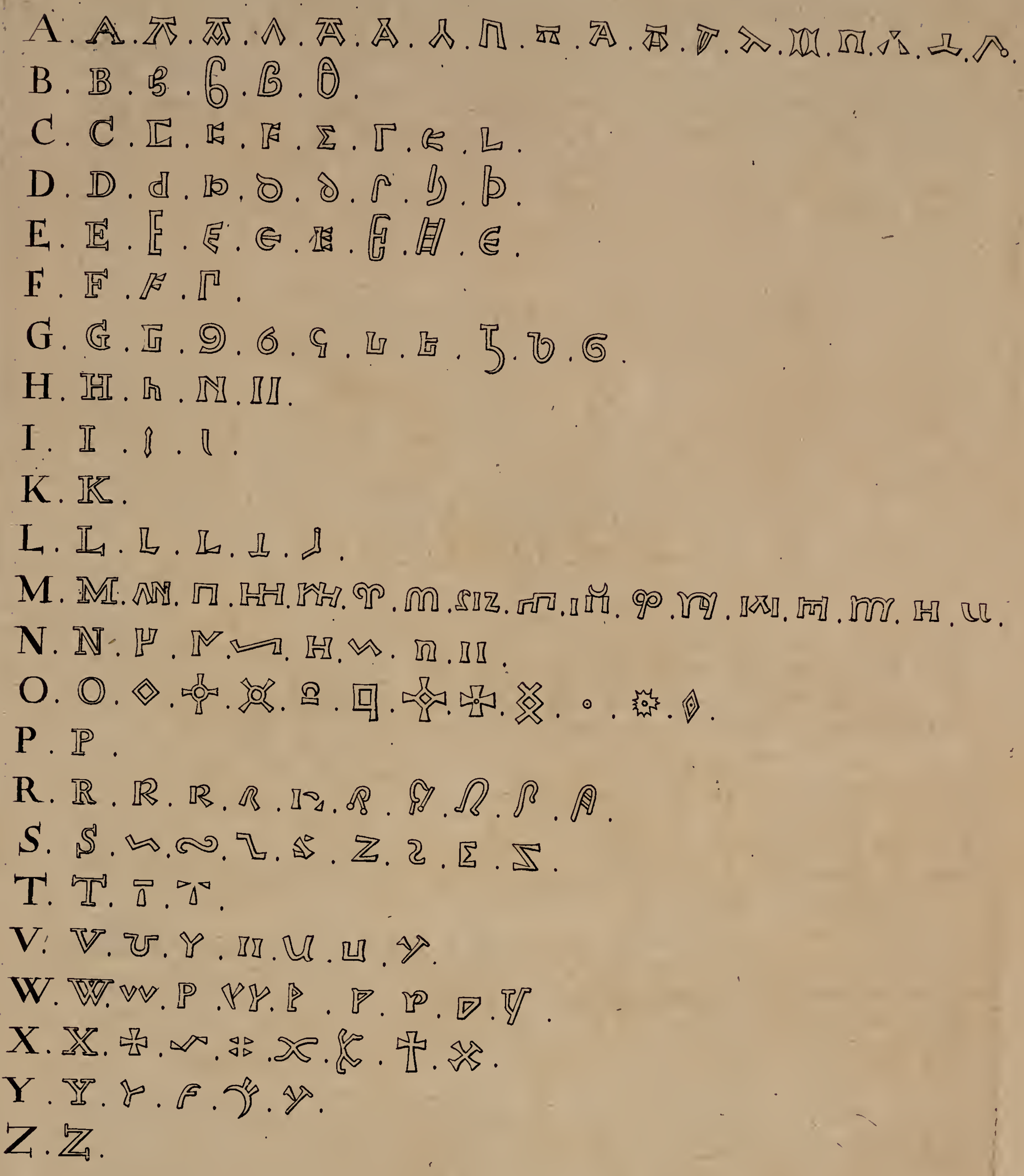

Abbreviaturæ quædam in Numismatibus Anglo-Saxonicis *et* Anglo-Danicis *occurrentes.*

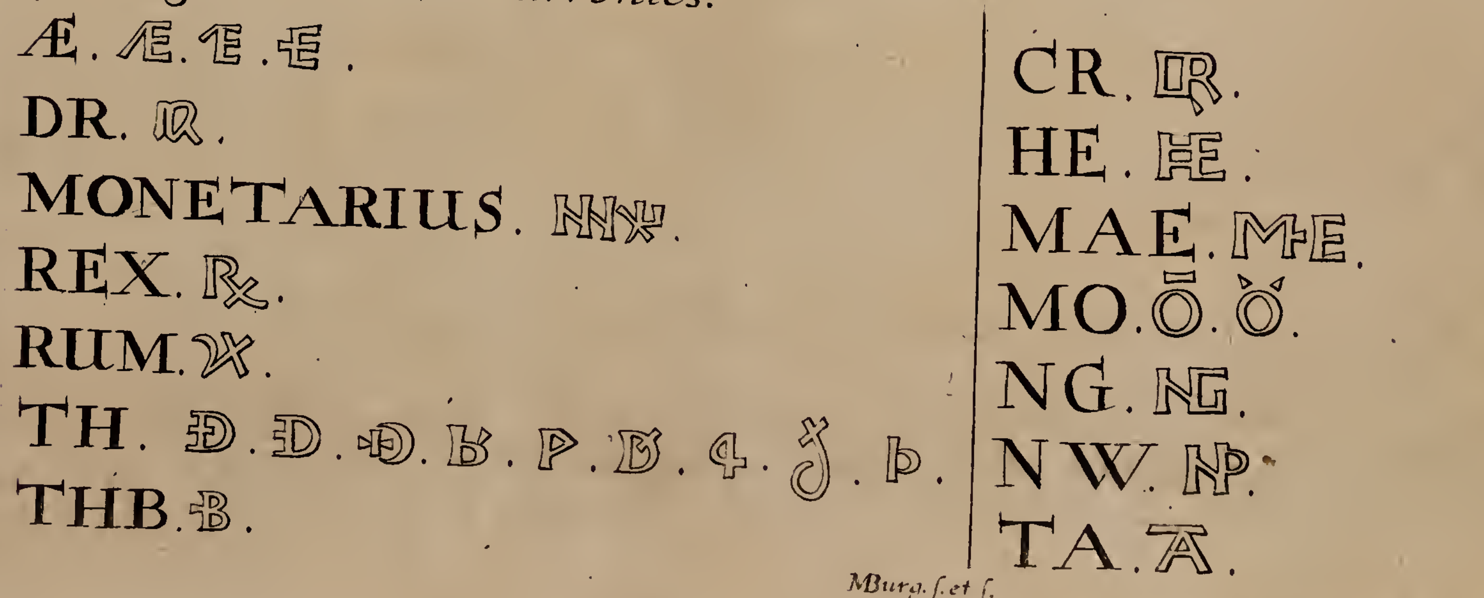

MBurg. f. et f.

ÆLFRED.

ÆTHELRED.

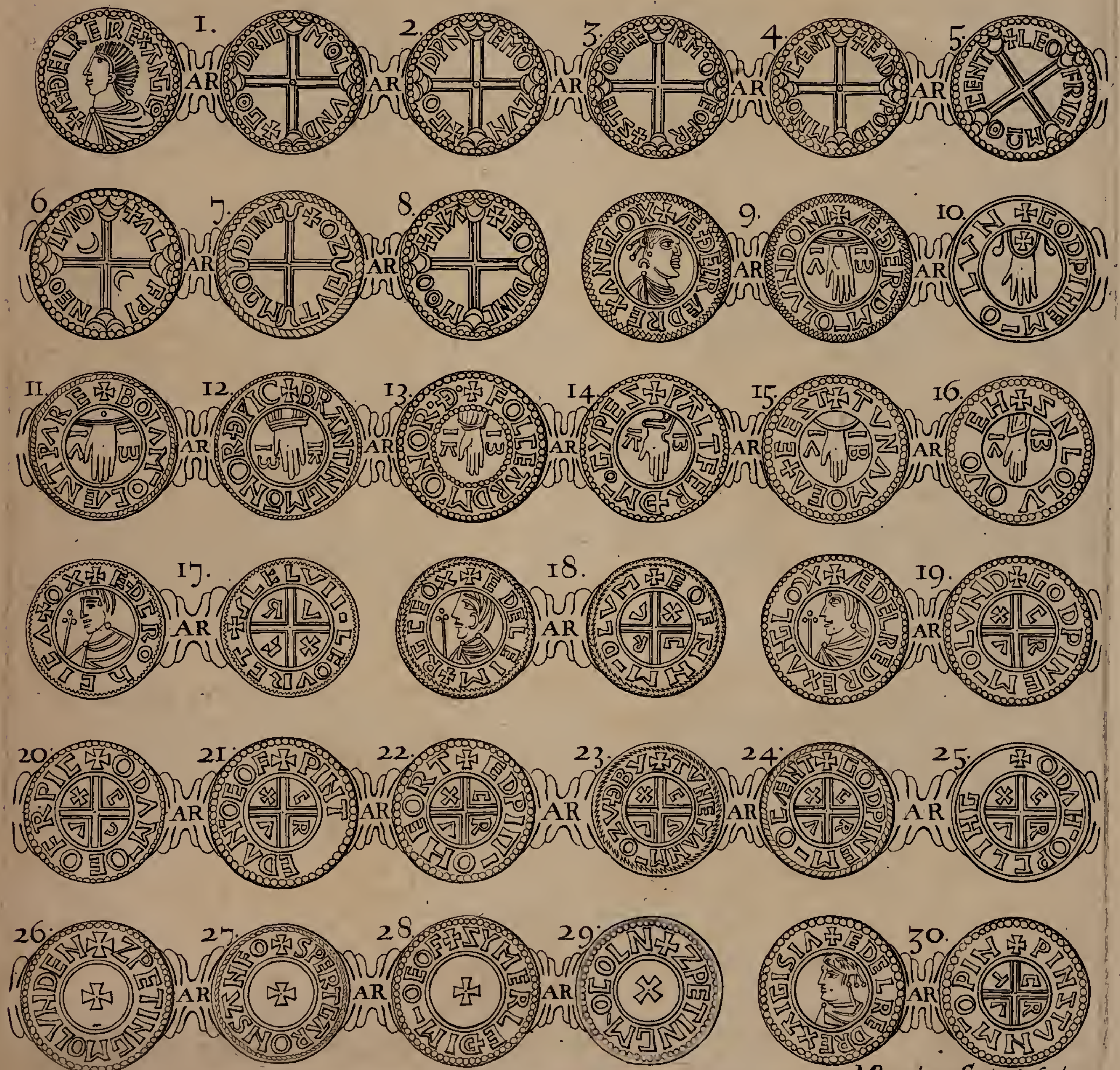

M Burghers Scrip. & sculp.

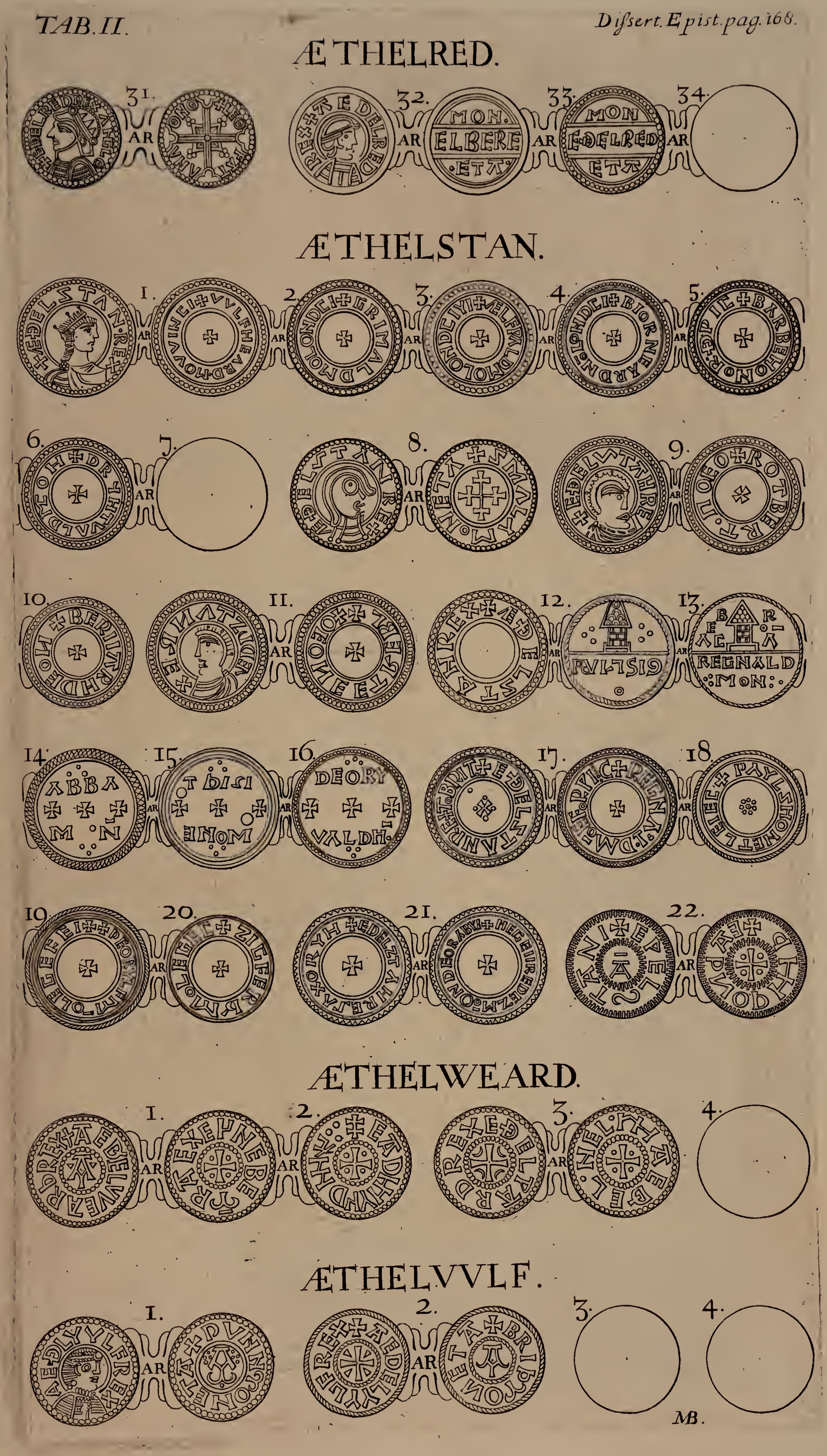
TAB. II.
Dissert. Epist. pag. 168.
ÆTHELRED.
ÆTHELSTAN.
ÆTHELWEARD.
ÆTHELVVLF.
MB.

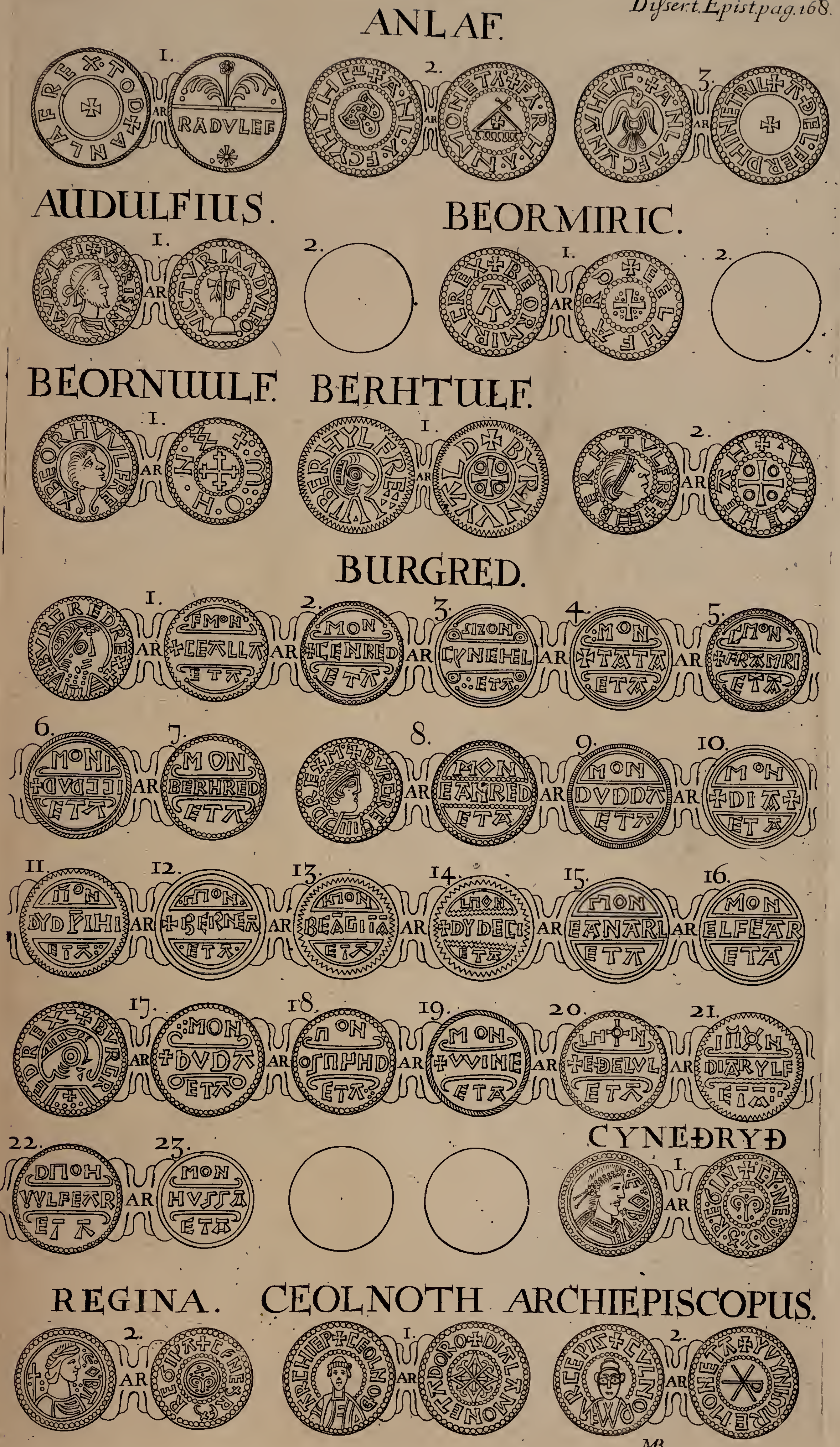
ANLAF.
AUDULFIUS.
BEORMIRIC.
BEORNUULF.
BERHTULF.
BURGRED.
CYNEÐRYÐ
REGINA.
CEOLNOTH ARCHIEPISCOPUS.

MB.

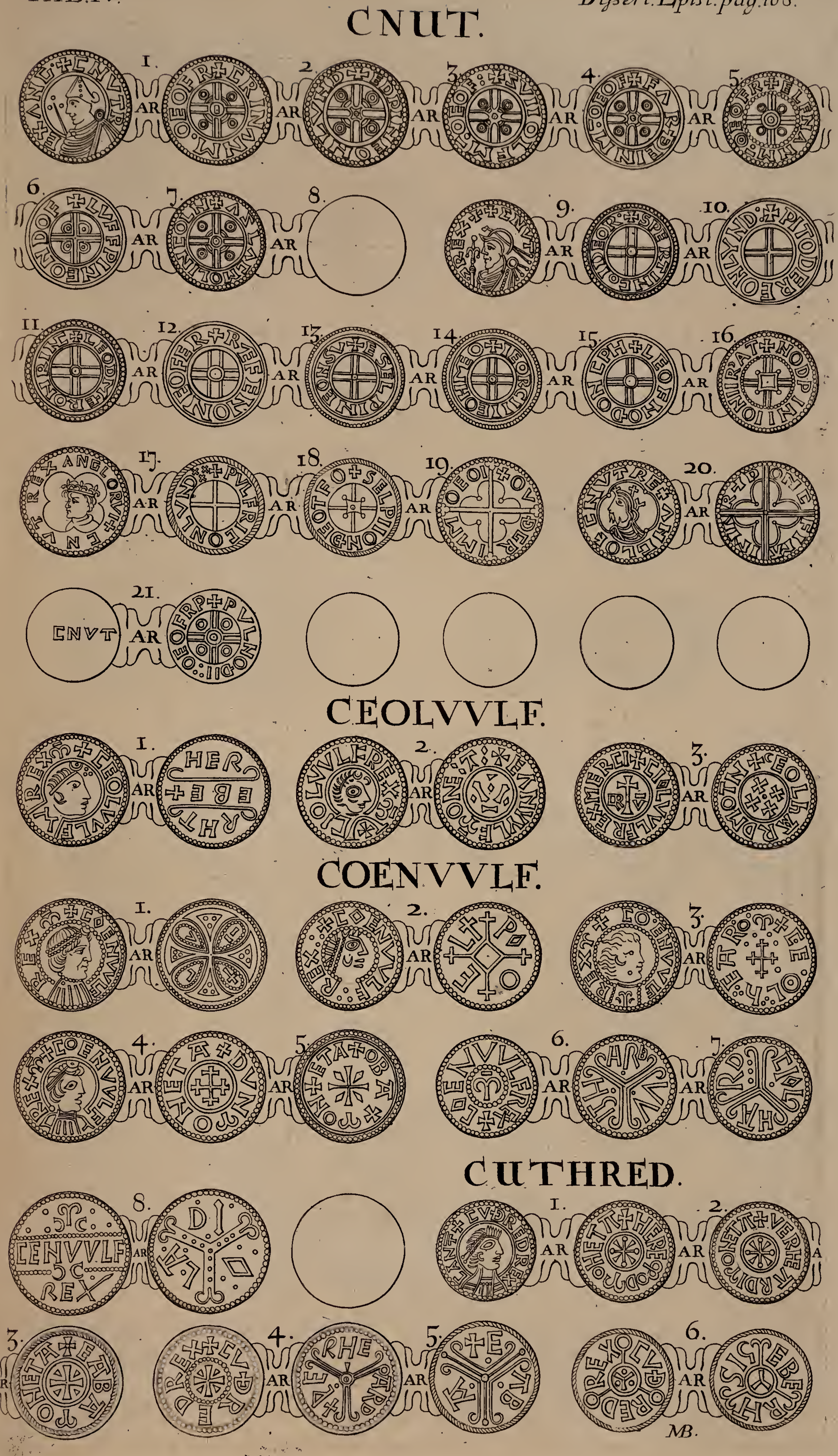
CNUT.
CEOLVVLF.
COENVVLF.
CUTHRED.
MB.

EADGAR.

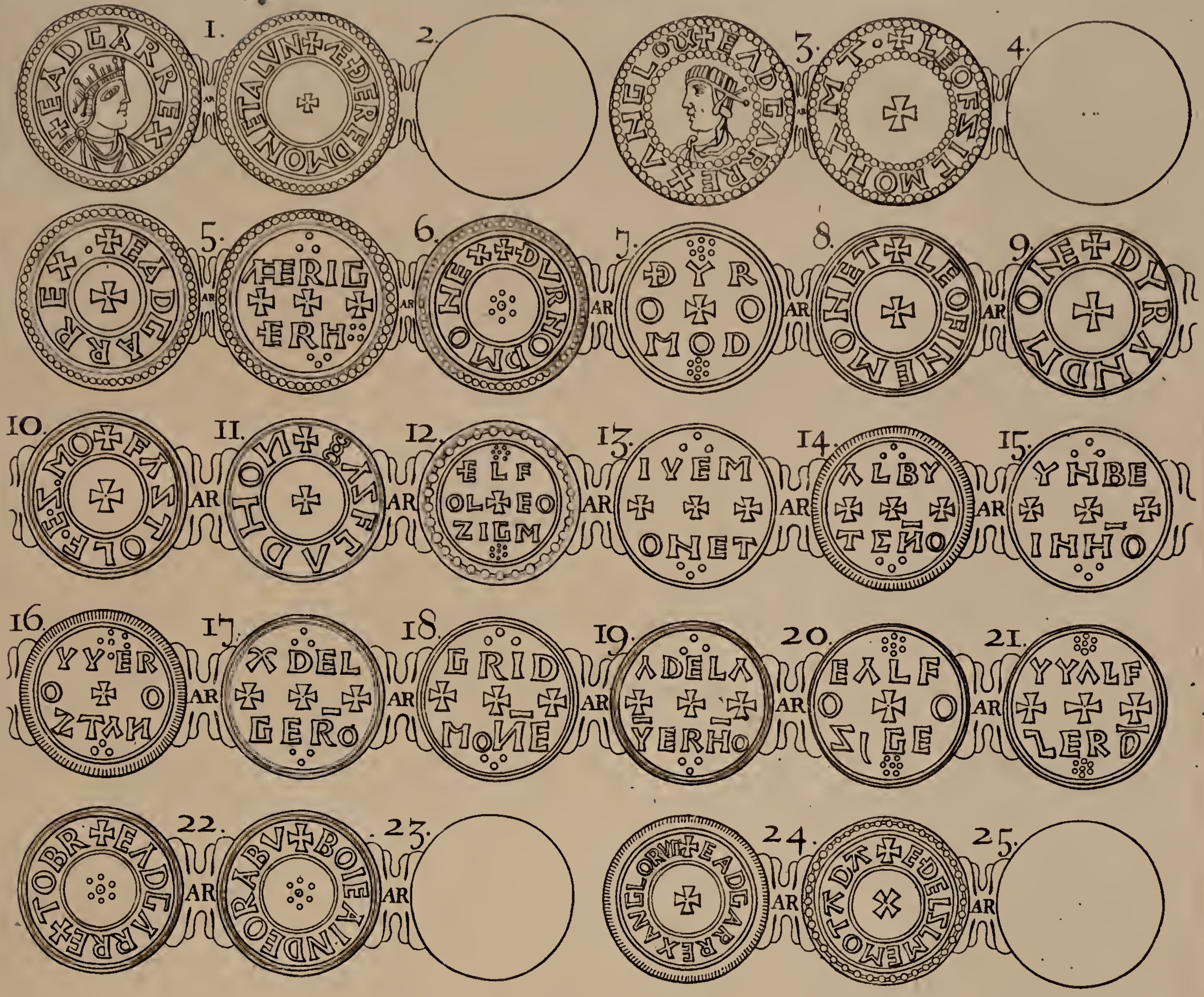

EADMUND.

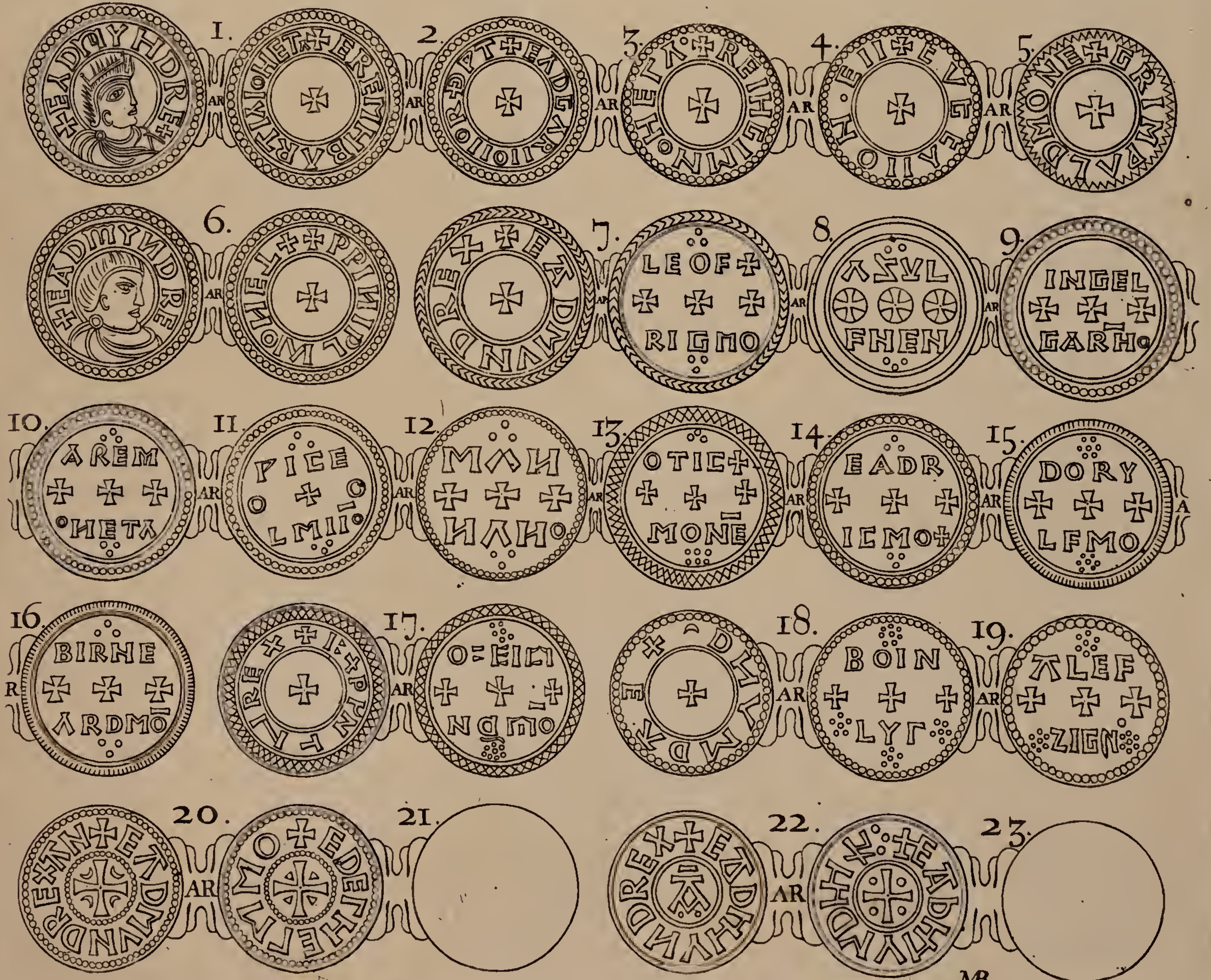

MB.

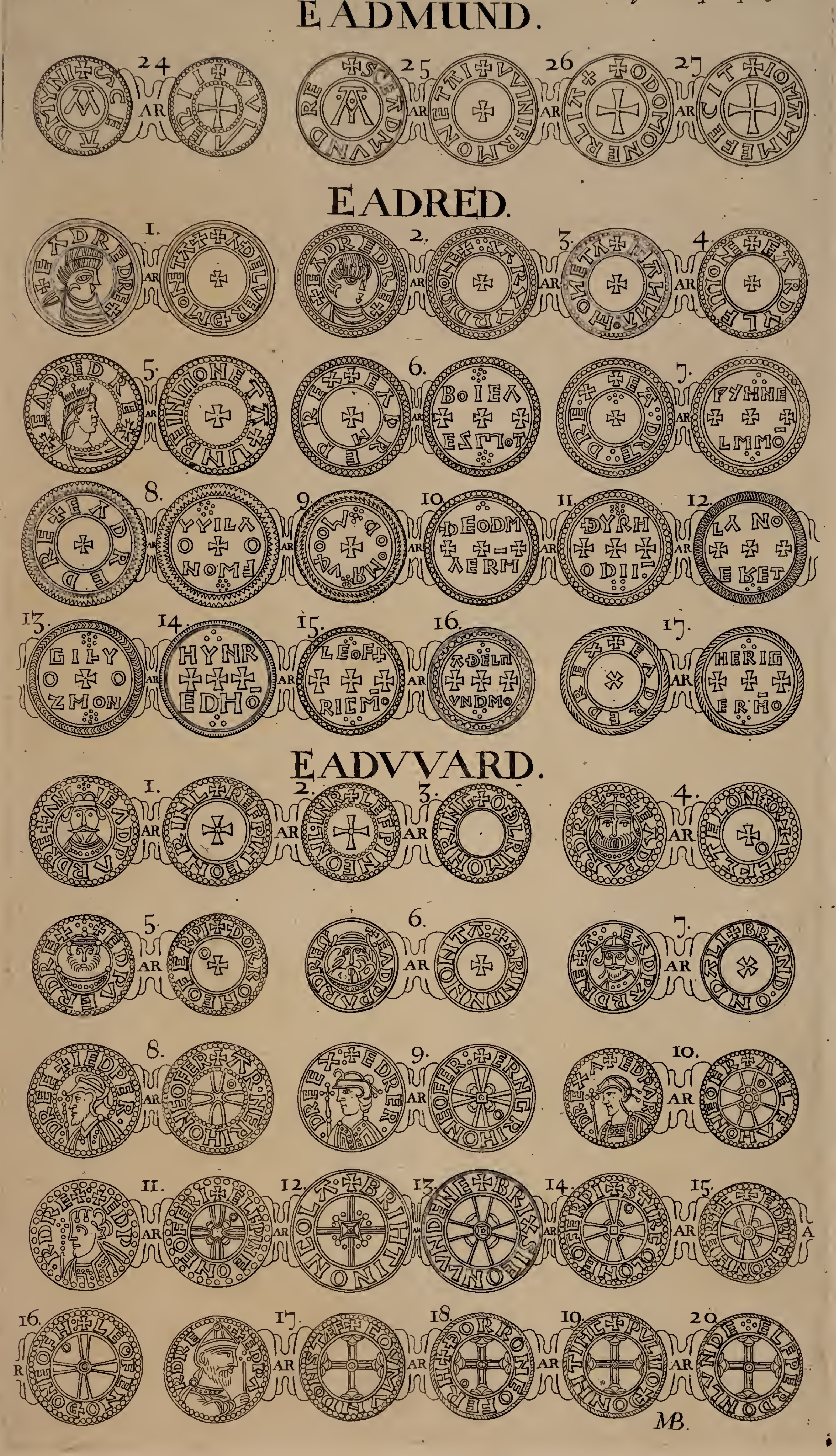
EADMUND.
EADRED.
EADVVARD.
MB.

EADVVEARD.

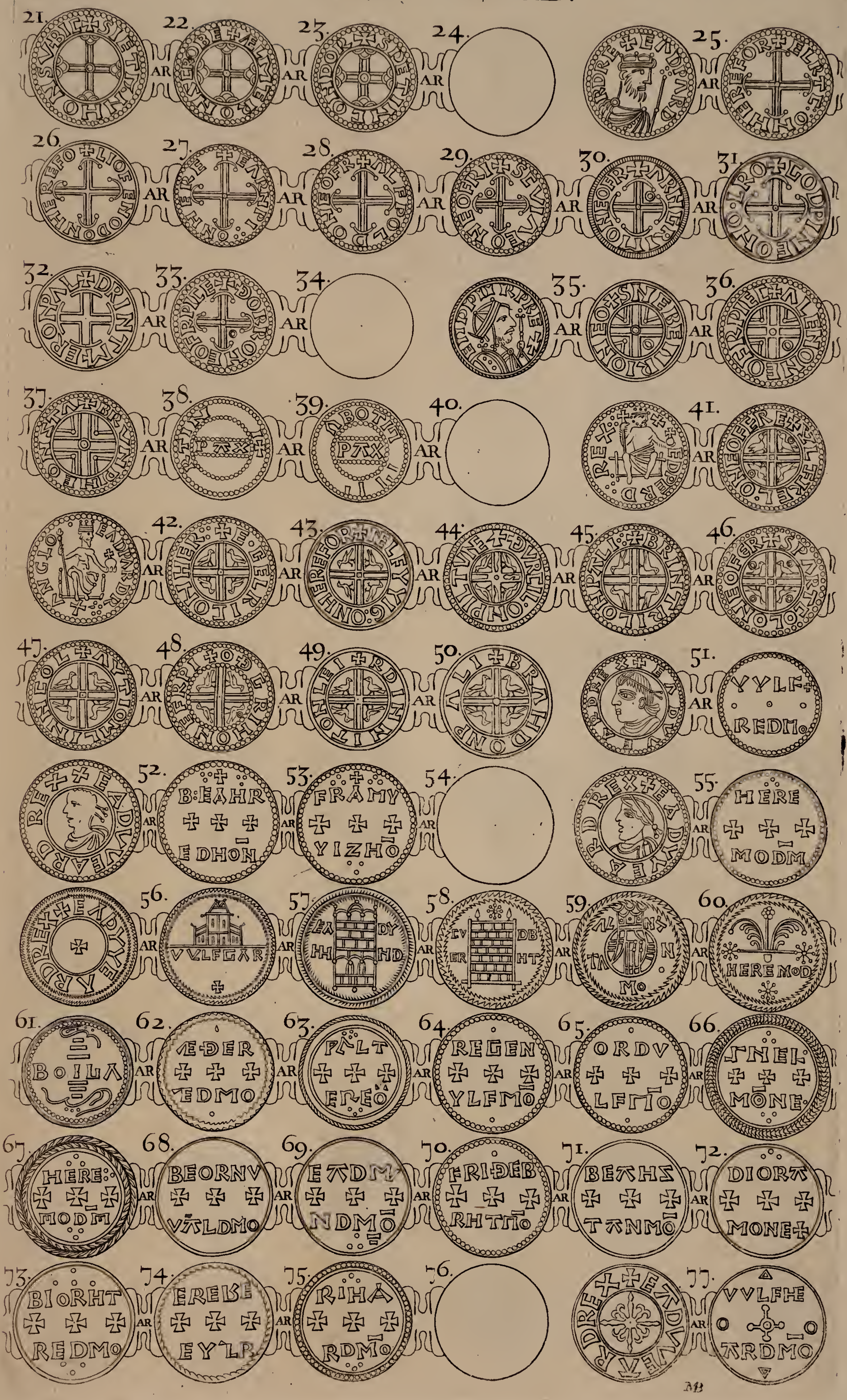

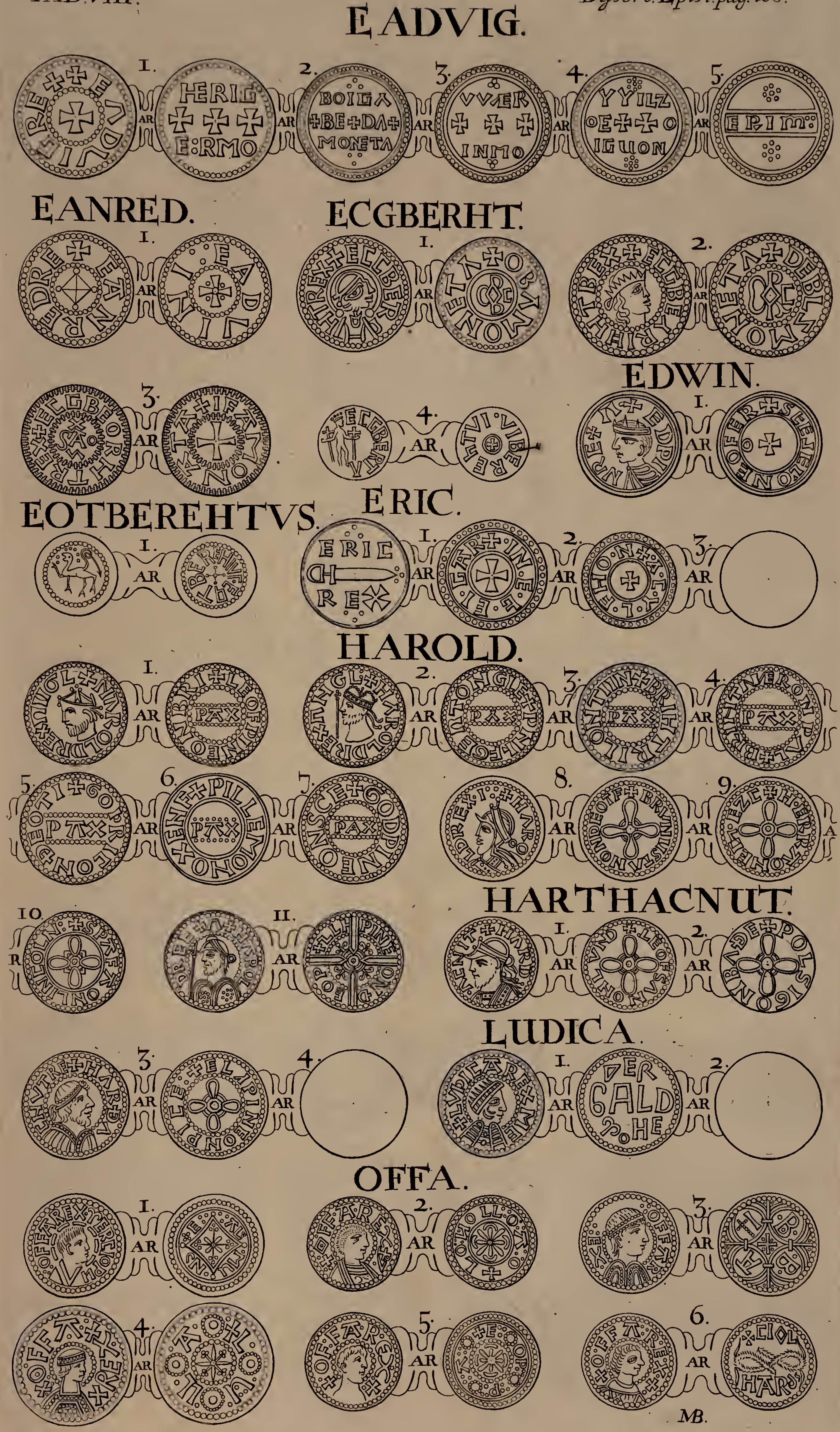
EADVIG.
EANRED.
ECGBERHT.
EDWIN.
EOTBEREHTVS.
ERIC.
HAROLD.
HARTHACNUT.
LUDICA.
OFFA.
MB.

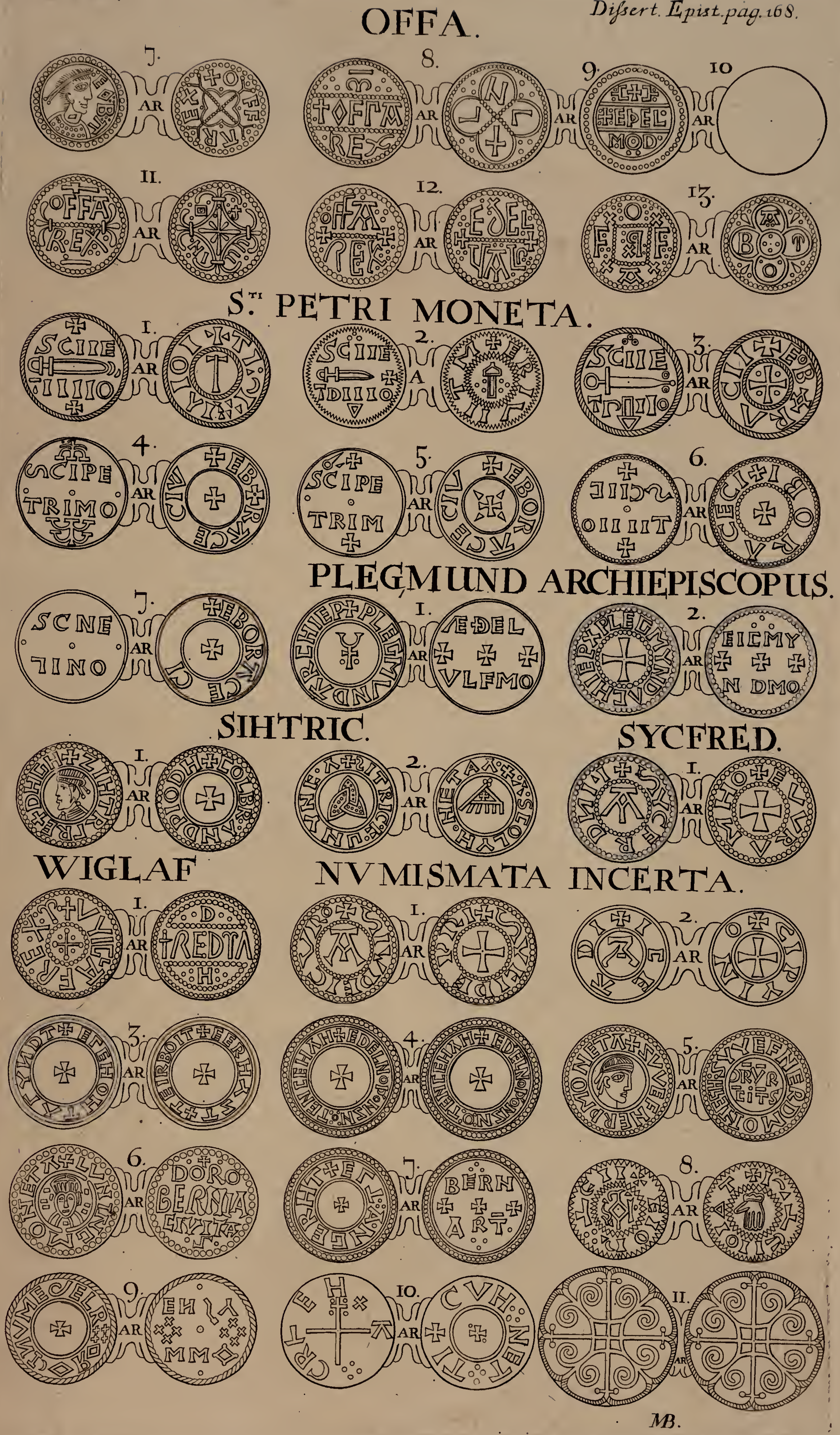
OFFA.
S.TI PETRI MONETA.
PLEGMUND ARCHIEPISCOPUS.
SIHTRIC.
SYCFRED.
WIGLAF
NUMISMATA INCERTA.
MB.

ALLA, 1.
ALLA, 2.
ALLA, 3.
ALRED, 1.
ALRED, 2.
ALRED, 3.
ALRED, 4.
ANLAF, 1.
ANLAF, 2.
CUTHRED, 1.
EANRED, 1.
EANRED, 2.
EANRED, 3.
EANRED, 4.
EANRED, 5.
EANRED, 6.
EARDWVLF, 1.
EARDWVLF, 2.
EARDWVLF, 3.
EARDWVLF, 4.
EARDWVLF, 5.
ETHELBERT, 1.
ETHELHELM 1.
ETHELHELM, 2.
ETHELRED, 1.
ETHELRED, 2.
ETHELRED, 3.
ETHELRED, 4.
ETHELRED, 5.
ETHELRED, 6.
ETHELRED, 7.
OSBRIGHT, 1.
OSBRIGHT, 2.
OSBRIGHT, 3.
OSBRIGHT, 4.
OSBRIGHT, 5.
WVLFRED, 1.
WVLFRED, 2.
INCERTVM, 1.
INCERTVM, 2.

TABULA I.

ÆLFRED.

1. ÆLFRED REX. *in aversa parte*, CVDBERHT. non mihi placet sententia *Walkeriana*, nummum hunc in honorem Sancti *Cuthberti* esse excusum; opinor potius illud fuisse nomen cujusdam magnatis aut monetarii. Quamvis interim non sit denegandum summo in honore apud *Ælfredum* Regem fuisse Sanctum *Cuthbertum*, uti satis ex eo constat, quod prædictus Rex Ecclesiæ in honorem Sancti *Cuthberti* dedicatæ donarit provinciam, quæ hodie dicitur *Episcopatus Dunelmensis*; nimirum gratitudinis causa (ut aiunt) quippe Sanctus ille Regi apparuit, pollicitus egregiam victoriam, quam de hostibus suis mox reportavit. W.

2. VVLFRED. nomen cujusdam nobilis. W.

3. ÆDERED MOnetarius. W.

4. LVDIG MONetarius. W.

5. OYDIG MONetarius. W.

6. ELFRED REX. *in aversa parte*, EÐELSTAN MOnetarius. W.

7. ORSNA ÆLFRED FORDA. Nescio quid Literæ supra & infra Regis nomen positæ denotent, nisi *Oxonium* seu vulgo **Oxford**: oppidum enim illud tum temporis scribi solitum est OXNAFORDA. Quod attinet ad literas RS, erratum haberi possint opificis pro X. *in aversa parte*, BERNFALD MOnetarius.

8. AELFRED REX. *in aversa parte*, AÐELVLF MOnetarius.

Octo hi nummi spectant omnes ad Ælfredum *Magnum.*

9. AELFRED REx. Creditur hunc nummum pertinere ad *Ælfredum Northumbriæ* Regem. Monogramma in parte ejus aversa explicare non valeo. W.

10. ELFRED REX DOR. Ultimas literas quidam legunt NOR, ac proinde nummum referunt ad *Ælfredum Northumbricum*. Sed nummo accuratius spectato, legendum mihi videtur (non NOR sed) DOR, vel DORo, hoc est, uti auguror, *Dorobernium* (seu vulgo **Canterbury**) ubi excusus est hic nummus, & ad *Ælfredum* Magnum referendus. *in aversa parte*, DIARVALD MOnetarius.

11. EALRVED. Hic nummus locum sibi assignatum obtinuit persuasu viri cujusdam Eruditi, qui eundem ad *Ælfredum* seu *Alvredum* spectare opinatus est. Mihi autem uisus est nummus accurate inspectus ad *Offam* potius pertinere; quam quidem sententiam meam haud parum confirmant Literæ istæ in parte aversa, *viz.* O. R. M. (hoc est juxta interpretationem meam *Offa Rex Merciorum*) necnon ipsa nummi fabrica, atque etiam ejusdem collatio cum nummo primo Tabulæ nonæ. *Ealrued* erat unus è magnatibus, sicut & *Eoba* in nummo jam dicto.

ÆTHELRED.

1. AEÐELRED REX ANGLOrum. *in aversa parte*, GODRIG MOneta (vel MOnetarius) LVNDinensis.

2. GODƿiNE MOneta (vel MOnetarius) LVNdinensis.

3. STEORGER MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRwic, hodie **York**.

4. EADƿOLD MoNeta (vel MoNetarius) On (de) CÆNT-wara-byrig, hodie **Canterbury**.

5. LEOFRIG MOneta (vel MOnetarius) On (de) CENT-wara-byrig, hodie **Canterbury**.

6. ALFƿINE On (de) LVNDene, hodie **London**.

 7. OSGVT

7. OSGVT MOneta (vel MOnetarius) On (de) ƿINCeaſter, hodie Winchester.

8. EODING MOneta (vel MOnetarius) de OXNAforda, hodie Oxford.

Hi nummi referendi ſunt ad Ætheredum *ſeu* Æthelredum *Regem, Filium* 3[tium] Æthelvulphi.

9. ÆÐELRÆD REX ANGLOrum. *in averſa parte*, ÆÐERED MOneta (vel MOnetarius) LVNDONI.

10. GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) LVNdinenſis.

11. BOIA MOneta (vel MOnetarius) de CÆNTƿARE-byrig, hodie Canterbury.

12. BRANTING MOneta (vel MOnetarius) de NORÐƿIC, hodie Norwich.

13. FOLCEARD MOneta (vel MOnetarius) de NORÐwic, hodie Norwich. W.

14 WALTFERÐ MOneta (vel MOnetarius) de GYPESwic, hodie Ipſwich.

15, 16. Opinor in hoc nummo binas partes averſas ſive inſcitia ſive incuria Monetarii perperam eſſe conjunctas, quas interim ex ipſarum Fabrica colligo ad *Æthelredum* ſpectare. Nummum hunc excuſum eſſe apud *Exe* ſeu *Exan-ceaſter* (hodie Exceter) ex priori conſtat. Poſterior omnino me latet. W.

17, 18. *Æthelredi* eſt nummus uterque 17[us] & 18[us], opus Monetarii alicujus adeo ignari, ut nec Regis nec ſui nominis Orthographiam calleret. Uterque videtur *Londini* fuiſſe excuſus.

19. ÆÐELRED REX ANGLOrum. *in averſa parte*, GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) de LVNDene, hodie London.

20. ODA MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRƿIC, hodie York.

21. ƿINT------ED MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York.

22. EDƿIN On (de) HEORTford, hodie Hartford.

23. TVNEMAN MOneta (vel MOnetarius) de SVÐBYri, hodie Sudbury.

24. GODƿINE MOneta (vel MOnetarius) de CÆNTwarabyrig, hodie Canterbury. W.

25. ODA MOneta (vel MOnetarius) de ƿELINGford, hodie Wallingford. W.

26. SƿETING MOneta (vel MOnetarius) de LVNDEN, hodie London.

27. SƿERTGAR ON (de) STANFOrd in Agro *Lincolnienſi*.

28. SYMERLEÐI MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York.

29. SƿETING MOneta (vel MOnetarius) de COLNeceaſter, hodie Colcheſter.

30. EDELRED REX AIGISIA. Proculdubio conſtat haſce literas perperam deſignatas eſſe in Tabulis *Walkerianis*. Siquis enim eaſdem conferet cum literis nummi 19[mi], inde intelliget literas rectius deſignandas eſſe ANGLORVM. W.

Numiſmata omnia à 9°. uſque ad finem Tabulæ attinent ad Æthelredum *filium* Eadgari. Quæ de hujuſce Regis impietate narrant iſtius ſeculi Scriptores videntur minus congruere partibus averſis nummorum ad Eum ſpectantium; extant enim in plurimis pietatis ſuæ, ni fallor, veſtigia; *viz*. manus inter A Ω, ſignum Fiduciæ in Divina Providentia; & CRVX, ſignum Fiduciæ in Salvatore Crucifixo.

TABULA II.

ÆTHELRED.

31. EÐELRED REX ANGLOrum. *in averſa parte*, LEOFAT MOneta (vel MOnetarius) de NOrth-wic, hodie Norwich.

Nummus hic pertinere videtur ad Æthelredum Æthelvulphi *Filium*.

32. AEDELRED REX. *pars averſa*, ELBERE MONETArius.

33. EÐEL-

33. EÐELRED MONETArius.

Bina hæc numiſmata conflata ſunt ex Argento minus puro, quam alia quævis Saxonica à me unquam conſpecta. *Ad* Æthelredum *Northumbricum*, *Filium* Eanredi *iſta pertinere auguror.*

34.

ÆTHELSTAN.

1. ÆÐELSTAN REX. *pars averſa*, VVLFHEARD MOneta (vel MOnetarius) VVINtoniæ CIvitatis

2. GRIMALD MOneta (vel MOnetarius) LONDini CIvitatis.

3. ÆLFVALD MOneta (vel MOnetarius) LONDini CIVItatis.

4. BIORNEARD MOneta (vel MOnetarius) LONDini CIvitatis.

5. BARBE MOneta (vel MOnetarius) de NORÐVIC, hodie Norwich.

6. DRYNTVALD MONetarius.

7.

Hi nummi attinent ad Æthelſtanum *Regem Filium* Eadwardi *Senioris.*

8. ÆÐELSTAN REX. *in averſa parte*, SMALA MONETArius.

Hic nummus referendus eſt ad Æthelſtanum *Cantii Regem ultimum.*

9. EÐELSTAN REX. *pars averſa*, ROTBERT MOneta (vel MOnetarius) de EOfer-wic, hodie York.

10. BERNARHDE ON (de) ------- Nomen civitatis in hoc nummo omiſſum eſt.

11. ÆDelSTAN REX. *in averſa ejus parte*, ABERTEE MOneta (vel MOnetarius) de EOferwic, hodie York.

Numiſmata 9um, 10um, & 11um *pertinent omnia* (*uti auguror*) *ad* Æthelſtanum *Filium* Eadwardi *Senioris.*

12. ÆÐELSTAN REX. *pars averſa*, VVLLSIG, nomen magnatis vel Monetarii.

13. REGNALD MONetarius. In hoc nummo circa ædificium legitur EBORACA, unde conſtat Eundem *Eboraci* fuiſſe excuſum: & probabile quidem eſt, ejuſdem urbis Eccleſiam Cathedralem haud melius deſignari potuiſſe iſto ſeculo.

14. ABBA MONetarius.

15. RIDT MONETARIVS. In inſcriptione literæ modo inverſo ſeſe habent.

16. DEORYVALD MOnetarius.

17. EÐELSTAN REX TOtius BRITanniæ. *pars averſa*, REGNALD MOneta (vel MOnetarius) de EFORVIC, hodie York.

18. PAVLS MONETa (vel MONETarius) de LEGECeaſter, hodie Cheſter.

19. DEORVLF MOneta (vel MOnetarius) de LEGECEaſter, hodie Cheſter.

20. SIGFERÐ MOneta (vel MOnetarius) de LEGECeaſter hodie Cheſter.

21. EDELSTAN REX AXORVM pro ANGLORVM. *in averſa parte*, HEGENREDES MOneta (vel MOnetarius) ON (de) DEORABYI, hodie Darby.

Omnia hæc Æthelſtani *filii* Eadwardi *Senioris fuerunt numiſmata.*

22. EÐELSTANI. *pars averſa*, EADNODMD pro EADMOND.

Nummum hunc pertinere credo ad Guthrun *Danum. Baptizatus fuit tempore* Ælfredi *Magni & nominatus* Æthelſtanus.

ÆTHELWEARD.

1. AEÐELVVEARD REX. *in averſa parte*, ENNEBE Moneta (vel Monetarius) RAE. Harum trium literarum ſignificatio me latet.

2. EADMVND monetarius.

3. EÐELFARD REX. *in aversa parte*, AEÐELHELM unus è magnatibus vel monetariis.

4.

Hi nummi spectant omnes ad Æthelweardum *seu* Æthelheardum *regem Occidentalium Saxonum & Successorem* Inæ.

ÆTHELVVLF.

1. AEÐELVVLF REX. *pars aversa*, DVNN MONETArius.
2. AEÐELVVLF REX. *in aversa parte*, BRIÐ MONETArius. W.
3.

4.

Numismata hæc pertinent ad Æthelwulphum *Regem*, *Filium* Egberti *Regis*.

TABULA III.

ANLAF.

1. ANLAF REX TOD, ultimas tres literas non intelligo. *in aversa parte*, RADVLEF. monetarius vel unus è magnatibus.
2. ANLAF CYNYNG. *i.e.* Rex. *pars aversa*, FARNAN MONETArius. W.

Nescio quid indicent Icones ex utraque parte hujus numismatis. Haud mihi videtur Icon partis aversæ repræsentare faciem seu Frontispicium cujusdam Ecclesiæ, sicuti *Walkerus* opinatus est.

3. ANLAF CYNYNG, *i.e.* Rex. *in aversa parte*, AÐELFERD MINETRIL. forsan Monetarius. W.

Aquila (vel alia quæcunque sit avis) huic Nummo impressa videtur fuisse signum seu vexillum *Anlafi* ad instar Aquilæ Romanæ. *Hi nummi referendi sunt ad* Anlafum *filium* Sihtrici *& Regem Northan-Hymbrorum.*

AUDULFIVS.

1. AVDVLFIVS PRISIN. *in aversa parte* VICTVRIA ADVLFO. W.

Quid PRISIN significet, me latet; nisi nomen sit alicujus Magnatis vel monetarii, siquidem nullus in parte aversa relictus sit locus utrumvis nomen inscribendo idoneus. Videtur autem pars aversa fieri ad instar Labari cum hac inscriptione (*in hoc signo victor eris*) qualis nimirum extat in monetis ad Constantini magni Filios spectantibus.

Hæc moneta pertinet ad Adulfum *seu* Aldwulfum *Anglorum Orientalium Regem Pietate insignem.*

2.

BEORMIRIC.

1. BEORMIRIC REX. *in aversa parte.* EELHFARD. monetarius vel nobilis. W.

Hic nummus est Beormirici *qui &* Brihtricus *dicitur ab Historiographis; eratque cognatus & successor* Coenwulfi *Saxonum occidentalium Regis.*

2.

BEORN-

BEORNVVLF.

1. BEORNVVLF REX. *pars aversa*, MOHN. hæ literæ denotant monetarium. W.

Nummus hic pertinet ad Beornwulfum *Regem Merciorum & successorem* Ceolwulfi.

BERHTVLF.

1. BERHTVLF REX. *in aversa parte*, BYRNVVALD unus è magnatibus vel monetariis.

2. BERHTVLF REX. *in aversa parte*, VIILEHEAH. hasce literas non intelligo. W.

Nummi hi attinent ad Bertwulfum *Regem Merciorum.*

BVRGRED.

1. BVRGRED REX. *pars aversa*, CEALLA MONETArius.
2. CENRED MONETArius.
3. CVNEHEL MONETArius.
4. TATA MONETArius.
5. FRAMRI MONETArius.
6. ICCDVD MONETArius.
7. BERHRED MONETArius.
8. BVRGRED REX Merciorum. *in aversa parte*, EANRED MONETArius.
9. DVDDA MONETArius.
10. DIA MONETArius.
11. DVDƿINI MONETArius.
12. BERNEA MONETArius.
13. BEAGNA MONETArius.
14. DYDECI MONETArius.
15. EANARL MONETArius.
16. ELFEAR MONETArius.
17. BVRGRED REX. *in aversa parte*, DVDA MONETArius.
18. OSMVND MONETArius.
19. VVINE MONETArius.
20. EÐELVL MONETArius.
21. DIARVLF MONETArius.
22. VVLFEAR MONETArius.
23. HVSSA MONETArius.

Hi nummi referendi sunt omnes ad Burgredum *seu* Burhedum *Regem Merciorum.*

CYNETHRYTH REGINA.

1. EOBA. *in aversa parte*, CYNEÐRYÐ REGINa.
2. EOBA. *in aversa parte*, CYNEÐRYÐ REGINA.

Opinor *Cynedredam* hanc fuisse *Offæ Merciorum* Regis uxorem; tam hujus etenim regis quam illius nummis inscribitur EOBA. Caput primo impressum, esse *Offæ*, indicio (ni fallor) est diadema. Caput secundo impressum potest esse ipsius *Cynedredæ*; est enim muliebre caput, sed adeo rudi Minerva ductum in Tabulis *Walkerianis* ut ab illo Autore habeatur tanquam caput virile.

CEOLNOTH ARCHIEPISCOPUS.

1. CEOLNOÐ ARCHIEPiscopus. *pars aversa*, DIALA MONETA (vel MONETArius) DOROberniæ. W.

2. CVLNOÐ ARCHEPIScopus. *in aversa parte*, YVYNIMRE MONETArius.

Hæc duo numismata spectant ad Ceolnothum, *qui cognominatus erat Bonus Episcopus*; Consecratus *Archiep. Cantuar.* Anno Dom. 830; Pallium accepit A. D. 831. Erant tum temporis Cantuariæ præla Monetaria 7, quorum 4 pertinebant ad Regem, 2 ad Archiepiscopum & unum ad Abbatem. Istis nimirum seculis multis Episcopis & proceribus jus concessum erat cudendi nummos. *in aversa parte* ultimi numismatis est (X. P.) monogramma Christi.

TABULA IV.

CNUT.

1. CNVT REX ANGlorum. *in aversa parte*, CRINAN MOneta (vel MOnetarius) de EOFeR-wic, hodie York.
2. EDƿINE ON (de) LVNDen, hodie London.
3. SVNOLF MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York.
4. FARÐEIN MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York.
5. ELFNAN MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRwic, hodie York.
6. LVFFƿINE ON (de) DOFre, hodie Dover. W.
7. ASLAC MOneta (vel MOnetarius) LINCOLNiensis.
8.

9. CNVT REX. *pars aversa*, SƿERTING ON (de) DEORaby, hodie Darby.
10. ƿITODERE ON (de) LVNDene, hodie London.
11. LEODMÆR ON (de) RINCofa, forsan pro RVNCofa, hodie Runkshorne.
12. RÆFEN ON (de) EOFERwic, hodie York.
13. ESELƿINE ON (de) SVthberi, hodie Sudbury.
14. IEORCINE ON (de) MEO.
15. LEOFNOÐ ON (de) CPH.
16. NODƿIN MONeta (vel MONetarius) IIRAT. W.

Ultimas literas Num. 14, 15, 16. explicare non possum.

17. CNVT REX ANGLORVM. *in aversa parte*, ƿVLFRIC ON (de) LVNDene, hodie London. W.
18. SELƿiN ON (de) ÐEOTFOrd, hodie Thetford.
19. OVÐGRIM MOneta (vel MOnetarius) de EOFerwic, hodie York. W.
20. CNVT REX ANGLOrum. *partem aversam* non intelligo.
21. CNVT. *pars aversa*, ƿVLNOÐ MOneta (vel MOnetarius) de EOFeRƿic, hodie York. W.

Hi nummi referendi sunt ad Canutum *Magnum.*

CEOLVVLF.

1. CEOLVVLF REX Merciorum. *in aversa parte*, HEREBERHT unus è magnatibus.
2. CIOLVVLF REX Merciorum. *pars aversa*, EANVVLF MONETarius.
3. CIOLVVLF REX MERCIorum. *in centro* CRVX. *in parte aversa*, CEOLHARD MONeTarius.

Numismata hæc attinent ad Ceolwulfum *Regem Merciorum*, *successorem* Kenelmi.

COENVVLF.

1. COENVVLF REX Merciorum. *in aversa parte*, LVL. nomen forsan Monetarii. W.

2. COEN-

2. COENVVLF REX. *pars aversa*, POOEL unus è magnatibus vel monetarius.

3. COENVVLF REX Merciorum. *pars aversa*, CEOLHEARD Monetarius. W.

4. COENVVLF REX Merciorum. *in aversa parte*, DVN MONETArius.

5. OBA MONETArius.

6. COENVVLF REX. *pars aversa*, VVIGHARD monetarius vel unus è magnatibus.

7. CIOLHARD monetarius.

8. CENVVLF REX Merciorum. *in aversa parte*, DIOLA nobilis quidam vel monetarius.

Hi nummi spectant ad Kenwulfum *Merciorum Regem & successorem* Egferthi.

CVTHRED.

1. CVÐRED REX CANTii. *in aversa parte*, HEREMOÐ MONETArius.

2. VERHEARDI MONETArius.

3. EABA MONETArius. W.

4. CVÐRED REX. *pars aversa*, VERHEARD monetarius vel unus è magnatibus.

5. EABA monetarius.

Numismata hæc referenda sunt ad Cuthbertum *Regem Cantii & successorem* Eadberti.

6. CVÐRED REX. *in aversa parte*, SIGEBERHT, satrapas vel monetarius vel forsan *Sigebertus* successor *Cuthredi* in regno Occidentalium Saxonum: nummum enim hunc pertinere credo ad *Cuthredum* regem Occident. Saxon. & Successorem *Æthelheardi* seu *Æthelweardi*.

TABULA V.

EADGAR.

1. EADGAR REX. *in aversa parte*, ÆÐERED MONETA (vel MONETArius) de LVNdene, hodie London.

2.

3. EADGAR REX ANGLOrum. *in aversa parte*, LEOFSIG MOneta (vel MOnetarius) de HAMTun, hodie vel Southamton vel Northamton; Antiquis enim uterque vocabatur *Hamtun*. W.

4.

5. EADGAR REX. *pars aversa*, HÆRIGÆR Monetarius.

6. ÐVRNOÐ MONEtarius.

7. ÐVRMOD monetarius.

8. LEOFINE MONETarius.

9. DVRAND MONEtarius.

10. FASTOLFES MO netarius.

11. ASFCAD MONetarius.

12. ÆLFSIG Monetarius. literas OL EO explicare non possum; nisi forsan denotant nummum *Eboraci* fuisse excusum.

13. IVE MONETarius.

14. ALBYTS MOnetarius.

15. VNBEIN MOnetarius.

16. VVERSTAN monetarius vel unus è magnatibus.

17. AÐELGER mOnetarius.

18. GRID MONEtarius.

19. AÐELAVER MOnetarius.

20. EALFSIGE monetarius vel unus è proceribus.
21. VVALFSER mOnetarius.
22. EADGAR REX TOtius BRitanniæ. *in aversa parte*, BOIEA Moneta (vel Monetarius) de DEORABY, hodie Darby.
23.

24. EADGAR REX ANGLORVM. *partem aversam* non intelligo.
25.
Hi Nummi pertinent ad Eadgarum *Regem & successorem* Eadwigi.

EADMVND.

1. EADMVND REX. *in aversa parte*, EREMHBART MONETArius.
2. EADGAR MOneta (vel MOnetarius) de NORÐƿIC, hodie Norwich.
3. REINGIM MONETArius. W.
4. Nummum hunc explicare non valeo. W.
5. GRIMƿALD MONEtarius.
6. EADMVND REX. *in aversa parte*, ƿƿINIƿL MONETarius.
Hi nummi referendi sunt ad Eadmundum *Fratrem & successorem* Æthelstani.
7. EADMVND REX. *pars aversa*, LEOFRIG MOnetarius.
8. ASVLFNEN monetarius vel unus è magnatibus.
9. INGELGAR MOnetarius.
10. ARE MONETArius.
11. ƿICELM MOnetarius.
12. MANNA MOnetarius.
13. OTIC MONEtarius.
14. EADRIC MOnetarius.
15. DORVLF MOnetarius.
16. BIRNEARD MOnetarius.
17. EADMVND REX. *partem aversam* non intelligo.
18. EADMVND. *in aversa parte*, BOINLVC monetarius vel nobilis quidam. W.
19. ALEFSIG Monetarius.
Hæc sunt, uti auguror, Numismata Edmundi *Martyris, Regis Orientalium Anglorum.*
20. EADMVND REX ANglorum. *in aversa parte*, EÐELHELM MOnetarius.
21.

22. EADMVND REX. *pars aversa*, EADMVND Monetarius.
23.

Bina hæc numismata pertinere credo ad Eadmundum *successorem* Æthelstani.

TABULA VI.

EADMVND.

24. SC (sanctus) EADMVND. *in aversa parte*, VVNER Monetarius.
25. SC (sanctus) EADMVND REX. *in aversa parte*, VVINIFeR MONETARius. W.
26. ODO MONEta (vel MONEtarius) de RLIA hasce ultimas literas haud intelligo. W.
27. IOMA Monetarius ME FECIT. W.
Hæc quatuor ultima numismata excusa sunt in honorem Sancti Eadmundi *Martyris; sed jussu cujusnam Regis incertum est; alicujus certe qui erat ejusdem sive nominis sive prosapiæ.*

EADRED

EADRED.

1. EADRED REX. *pars aversa*, AÐELVERÐ MONETArius.
2. EADRED REX. *in aversa parte*, SARYYRD MONEtarius.
3. MANNA MONETArius.
4. EARDVLF MONEtarius.
5. EADRED REX. *in aversa parte*, VNBEIN MONETArius. W.
6. EADRED REX. *pars aversa*, BOIEAES MONETarius.
7. EADRÆD REX. *in aversa parte*, ǷYHNELM MOnetarius.
8. EADRED REX. *in aversa parte*, VVILAF MONetarius.
9. ÐVRMOD MOnetarius.
10. ÐEODMAER Monetarius.
11. ÐVRMOD Monetarius.
12. TERELA MOnetarius.
13. GILYS MONetarius.
14. MYNRED MOnetarius.
15. LEOFRIC MOnetarius.
16. AÐELMVND MOnetarius.
17. EADRED REX. *in aversa parte*, HERIGER MOnetarius.

Numismata hæc omnia pertinent ad Edredum *Fratrem & successorem* Edmundi.

EADWARD.

1. EADǷARD REX ANGlorum. *in aversa parte*, REFǷINE ON (de) RINCofa, hodie Runckhorne.
2. LEFǷINE ON (de) LINR. pro LINDcolne, hodie Lincoln. W.
3. OÐeLRIc MONeta (vel MONetarius) de RINGofa, hodie Runckhorne. W.
4. EADǷARD REX. *in aversa parte*, VCESTEL ON (de) EOferwic, hodie York.
5. EDǷAERD REX. *pars aversa*, ÐORR ON (de) EOFERǷIc, hodie York.
6. EADǷǷARD REX. *in aversa parte*, BRININ MONeTArius.
7. EADǷARD REX Anglorum. *in aversa parte*, BRAND ON (de) ǷALIngeford, hodie Wallingford.
8. IEDǷERD REEX. *pars aversa*, ARNERIM ON (de) EOFERwic, hodie York. W.
9. EDRERD REEX. *in aversa parte*, ERNGRIM ON (de) EOFERwic, hodie York.
10. EDǷARD REX Anglorum. *pars aversa*, AELFAN ON (de) EOFeRwic, hodie York.
11. EDǷaRD REX. *in aversa parte*, ELFǷINE ON (de) EOFERǷic, hodie York.
12. BRINTIN ON (de) COLNAceaster, hodie Colchester.
13. BRIXSIE ON (de) LVNDENE, hodie London.
14. STIRCOL ON (de) EOFERǷIc, hodie York.
15. EDRICG ON (de) HEREFord, hodie Hereford.
16. LEOFENOÐ ON (de) EOFHerwic, hodie York.
17. EDǷARD REX. *in aversa parte*, COVMVND ON (de) STÆFford, hodie Stafford.
18. ÐORR ON (de) EOFERHwic, hodie York.
19. ǷVLNOÐ ON (de) NTIMC. ultimas Literas explicare non valeo.
20. ELFǷERD ON (LVNDEne, hodie London.

Hi nummi referendi sunt omnes ad Eadwardum *Confessorem*.

TABULA VII.

EADWEARD.

21. SIETMaN MONetarius de SVÐBIC forſan pro SVÐBERI, hodie Sudbury.
22. ÆLMÆR ON (de) SCROBEsbyrig, hodie Shrewsbury.
23. SǷETINC ON (de) DORceſceaſter, hodie Dorcheſter. vel DORwitceaſter, hodie Canterbury.
24.

25. EADǷARD RD REX. *in averſa parte*, ELRIC ON (de) HEREFORd.
26. LIOFENOÐ ON (de) HEREFOrd.
27. EARNǷI ON (de) HEREford.
28. ALFǷOLD ON (de) EOFeRwic, hodie York.
29. SCVIAE ON (de) EOFeRǷic, hodie York.
30. ARNGRIM ON (de) EOFeRwic, hodie York.
31. GODǷINE ON (de) OLRO. has literas non intelligo.
32. DRINTMER ON (de) ǷALingeford, hodie Wallingford.
33. ÐORR ON (de) EOFRǷICe, hodie York.
34.

35. EADǷARD REX. *in averſa parte*, SNEBENRY ON (de) EOferwic, hodie York.
36. ALEN ON (de) EOFeRǷIEC, hodie York.
37. BRVNDINE ON (de) STAnford, hodie Stamford.
38. } Hæc numiſmata explicare non poſſum.
39 W. }
40.

41. EDǷERD REX. *in averſa parte*, VLFKEL ON (de) EOFERwic hodie York.
42. EADǷARD REX ANGLOrum. *pars averſa*, EGELRIC ON (de) HEReford.
43. NELFVVIG ON (de) HEREFORd.
44. ÐVRCIL ON (de) ǷILTVNE, hodie Wilton.
45. BRINTRIL ON (de) ǷALIngeford, hodie Wallingford.
46. SǷARTCOL ON (de) EOFERwic, hodie York.
47. AVTI ON (de) LINNCOLn, hodie Lincoln.
48. OÐGRIM ON (de) EFeRǷIc, hodie York. W
49. RDINNIT ON (de) LEIceſtre, hodie Leiceſter.
50. BRAND ON (de) ǷALIngeford, hodie Wallingford.

Numiſmata hæc omnia ſpectant ad Eadwardum *Confeſſorem.*

51. EADVVEARD REX. *in averſa parte*, VVLFRED MOnetarius.
52. EADVVEARD REX. *in averſa parte*, BEANRED MONetarius.
53. FRAMVVIS MOnetarius.
54.

55. EADVVEARD REX. *pars averſa*, HEREMOD Monetarius.
56. EADVVEARD REX. *in averſa parte*, VVLFGAR unus è magnatibus vel monetariis.
57. EADMVND monetarius vel nobilis.
58. CUÐBERHT monetarius vel unus è magnatibus.

Quænam ſint ædificia in tribus nummis præcedentibus pronuntiare non poſſum. Credebam aliquando primum deſignare Templum *Weſtmonaſterienſe*; ſecundum Ec-
cleſiam

clesiam magnam in oppido vulgo dicto St. *Edmonds Bury*; & tertium Ecclesiam Cathedralem *Dunelmensem*: sed cum hæ conjecturæ nullis certis fundamentis innixæ sint, Iconas illas aliis explicandas relinquo.

59. ALNSTAN MOnetarius.
60. HEREMOD monetarius.
61. BOIGA unus è magnatibus vel monetariis.
62. ÆÐERÆD MOnetarius.
63. ƿALTERE mOnetarius.
64. REGENVLF MOnetarius.
65. ORDVLF MOnetarius.
66. SNEL MONEtarius.
67. HEREMOD Monetarius.
68. BEORNVVALÐ MOnetarius. W.
69. EADMVND MOnetarius. W.
70. FRIÐEBRHT MOnetarius.
71. BEANSTAN MOnetarius. W.
72. DIORA MONEtarius. W.
73. BIORHTRED MOnetarius.
74. EREREEVLR. hasce literas explicare non valeo.
75. RINARD MOnetarius.
76.

77. EADVVEARD REX. *in aversa parte*, VVLFHEARD MOnetarius. W.

Numismata hæc referenda sunt omnia ad Eadweardum *seniorem.*

TABULA VIII.

EADVIG.

1. EADVIG REX. *in aversa parte*, HERIGER MOnetarius. W.
2. BOIGA MONETArius de BEDAnford, hodie Bedford.
3. VVÆRIN MOnetarius.
4. VVILSIG MONeta (vel MONetarius) de EOferwic, hodie York.
5. ERI Monetarius.

Hi nummi pertinent ad EAdwigum *fratrem & successorem* Eadredi.

EANRED.

1. EANRED REX. *in aversa parte*, EADVINI unus è magnatibus, vel forsan monetarius. W.

Nummus hic attinet ad Eanredum *Regem Northymbrorum & successorem* Ælfwoldi.

ECGBERHT.

1. ECGBERHT REX. *in aversa parte*, OBA MONETArius. Monogramma in centro non intelligo.
2. ECGBEARHT REX. *in aversa parte*, DEBLS MONETArius. W.
3. ECGBEORHT REX. *in centro*, SAXONum. *in aversa parte*, IFA MONATArius.

Pertinent hæc numismata ad Ecgbertum *Occident. Saxon. Regem, qui, pluribus Heptarchiæ Regnis in unum Imperium unitis, habetur primus omnium Monarcharum Saxonicorum; deditque nomen Angliæ Imperio suo.*

4. ECGBERT A. *in aversa parte*, VIBEREHTVS nomen vel satrapæ vel monetarii. W.

Nummum hunc ex ipsius fabrica pertinere judico ad Egbertum *regem Northumbrorum & successorem* Ællæ.

EDWIN.

1. EDƿIN REX. *in aversa parte*, SEEVEL ON (de) EOFERwic, hodie York.

Censet Walkerus hunc nummum spectare ad Edwinum *Northumbriæ Regem; quod si verum sit, Saxonicorum omnium nummorum, quos novimus, antiquissimus est. Vid. Num.* 38. *Tab.* 8væ. *in Britannia Camdeniana.*

EOTBEREHTVS.

1. EOTBEREHTVS. Draco in aversa parte; vexillum, uti auguror, istius Regis.

Hoc numisma referendum est ad Eadberhtum *Regem Northymbriæ & successorem* Ceolwulfi.

ERIC.

1. ERIC REX. in centro, gladius. *pars aversa*, INEGEIGAR monetarius vel unus è magnatibus.
2. ACVLF MONetarius.
3.

Hi nummi pertinent ad Eoricum *seu* Ericum *Regem Orientalium Anglorum & successorem* Guthruni.

HAROLD.

1. HAROLD REX ANGLorum. *in aversa parte*, LEOFƿINE ON (de) BRIcgstow, hodie Bristoll.
2. HAROLD REX ANGLorum. *in aversa parte*, ƿNLFGENT ON (de) GLEawan-ceaster, hodie Glocester.
3. BRINTRIL ON (de) TVNebricge, hodie Tunbridge.
4. BRINTNÆR ON (de) ƿALingeford, hodie Wallingford.
5. GODRIC ON (de) ÐEOTFord, hodie Thetford.
6. ƿILLEM ON (de) OXENFord, hodie Oxford.

GODƿINE ON (de) SCEaftesbyri, hodie Shaftesbury.

Hi nummi spectant ad Haroldum *Filium & successorem* Canuti *Magni.*

8. HAROLD REX. *in aversa parte*, BRVNNSTAN ON (de) ÐEOTFord, hodie Thetford.
9. HERRA ON (de) EGLESCbyrig, hodie Ailesbury.
10. SƿAFA ON (de) LINCOLN. W.

Numismata hæc attinent ad Haroldum *successorem* Eadwardi *Confessoris.*

11. HAROLD REEX Anglorum. *in aversa parte*, SLEƿINE ON (de) ÐEODford, hodie Thetford.

Est Moneta Haroldi *successoris* Canuti *Magni.*

HARTHACNVT.

1. HARÐACNVT. *in aversa parte*, LEOFSAN ON (de) LVNDene, hodie London.
2. ƿOLSIG ON (de) BAÐEnceaster, hodie Bathe.
3. HARÐACNVT REX. *in aversa parte*, ELƿINE ON ƿIGEraceaster, hodie Worcester. W.
4.

Hi nummi referendi sunt ad Hardacnutum *fratrem & successorem* Haroldi.

LVDICA

L V D I C A.

1. LVDICA REX MErciorum. *pars aversa*, VERBALD MONEtarius.
2.
Nummus hic attinet ad Ludicanum *Regem Merciorum successorem* Beornwulfi.

O F F A.

1. OFFA REX MERCIORVm. *pars aversa*, EALMVND monetarius vel unus è magnatibus.
2. OFFA REX. *pars aversa*, LVLLA monetarius vel nobilis.
3. OFFA REX. *in aversa parte*, IBBA unus è magnatibus vel monetariis.
4. OFFA REX. *in aversa parte*, LVLLA, ut supra.
5. OFFA REX. *in aversa parte*, EOPPA satrapas.
6. OFFA REX. *pars aversa*, CIOLHARD satrapas vel monetarius.

Numismata hæc omnia referenda sunt ad Offam *regem Merciorum successorem* Beornredi.

TABULA IX.

O F F A.

7. EOBA. Caput, uti auguror, Regis, etsi nomen EOBA sit unius è magnatibus. *in aversa parte*, OFFA REX.
8. OFFA REX Merciorum. *in aversa parte*, LVL pro LVLla ut supra.
9. EÐELMOD. monetarius vel unus è magnatibus.
10.
11. OFFA REX. *partem aversam explicare non possum.*
12. OFFA REX. *in aversa parte*, EÐELVALD unus è magnatibus vel monetariis.
13. OFFA REX. *in aversa parte*, EOBA unus è proceribus. W.

Hi nummi etiam spectant ad Offam *Regem Merciorum successorem* Beornredi.

S^ti^. PETRI MONETA.

1. SCI (Sancti) PETRI MOneta. *partem aversam non intelligo.*
2. SCI PETRI MOneta. *in aversa parte*, ERIVIITM. has literas explicare non possum.
3. SCI PETRI MOneta. *in aversa parte*, EBORAcensis CIVitas.
4. SCI. PETRI MOneta. *pars aversa*, EBORACEnsis CIVitas. W.
5. SCI PETRI Moneta. *in aversa parte*, EBORACEnsis CIVitas. W.
6. SCI PETRI MOneta. *pars ejus aversa*, EBORACEnsis CIvitas. W.
7. SC PETrI MOneta. *in aversa parte*, EBORACEnsis CIvitas. W.

Videntur Numismata præcedentia potius jussu seu Authoritate Archiep. *Eboracensis* (ad quem etiam pertinebat jus cudendi monetam) cusa esse in usum communem, quam in Tributum Papæ solvendum. Nam ex hac suppositione sequitur plusquam probabile esse ut numismata hujusce generis nonnulla in ditione Papali essent reperienda, cum res ita sese non habeat. Numismatis 2^di^. pars aversa exhibere videtur nomen alicujus Monetarii: & 7um. ejusdem generis plane est cum reliquis; quamvis Walkerus legit S^c^. *Neglino* pro S^c^. *Petri Moneta.* Hæc omnia discrepant quoad Iconas (ideoque heic loci una collocantur) sed interim quoad inscriptiones fere conveniunt.

PLEGMUND ARCHIEPISCOPUS.

1. PLEGMVND ARCHIEPiscopus. *in aversa parte*, ÆÐELVLF Monetarius. W.

2. PLEGMVND ArCHIEPiſcopus. *pars averſa*, EICMVND MOnetarius. W.

Hi nummi pertinent ad Plegmundum *qui electus fuit ad Archiepiſcopatum Cantuarienſem.* An. Dom. 890.

SIHTRIC.

1. SIHTRIc REX DHGH ultimas has literas non intelligo. *in averſa parte*, COLBRAND PIODH nomen loci me latet. W.

2. SITRIC CVNYNG, *i. e.* Rex. *in averſa parte*, ASCOLY MONETArius. Vid. num. 2. Tab. 3.

Numiſmata hæc referenda ſunt ad Sihtricum *Regem Northymbrorum ſucceſſorem* Reginaldi & Nieli.

SYCFRED.

1. SYCFReD NII. *in averſa parte*, EVVRA MONetarius. W.

Hic Nummus attinet ad Sycfredum *ſeu* Sigebertum *Regem Saxonum Occidentalium ſucceſſorem* Cuthredi.

WIGLAF.

1. VVIGLAF REX Merciorum. *in averſa parte*, REDVAD Monetarius.

Attinet hic nummus ad Wiglafum *Regem Merciorum ſucceſſorem* Ludicani.

NVMISMATA INCERTA.

Numiſmata hæc omnia ſunt *Anglo-Saxonica* vel *Anglo-Danica*; ad quem vero Regem ſingula ſpectent, non liquet: liquet autem 4[um]. incuria Monetarii conſtare ex binis partibus averſis perperam conjunctis, EÐELNOÐ ON (de) SNOTENGEHAM, hodie Nottingham. Item 5[um]. cum eandem ex utraque parte habet inſcriptionem, non patet ad quem regem ſit referendum. 6[ti]. inſcriptio eſt CVNING MONETA. i.e. *Moneta Regis*; in averſa parte, DOROBERNIA CIVITAS, hodie Canterbury: ſed ad quem regem ſpectat me latet. De reliquis nihil certum habeo quod dicam; quorum itaque explicatio ab aliis in hac ſcientia melius verſatis expetenda eſt.

TABULA X.

Numiſmata omnia in hac Tabula ex ære conflata ſunt, & ſpectant ad Reges ſive Satrapas *Northumbriæ*; & cum ſingula nomina ſingulis nummis ſint ad verticem appoſita, ulteriori explicatione non opus eſſe videtur; præſertim cum in partibus averſis inſcriptiones fere omnes temporis injuria adeo ſunt deletæ, & tam rudi Minerva primum fabricatæ, ut ex nominibus Magnatum vel Monetariorum admodum pauca intelligi queant; &, quantum mihi licet colligere, nullius oppidi mentio in iiſdem occurrat.

In Illuſtrationibus præcedentibus Nummorum *Anglo-Saxonicorum* & *Anglo-Danicorum* id mihi ſolum curæ erat nummos ſingulos ſuis Regibus vel magnatibus aſſignare, nomina in partibus averſis pro viribus meis explicare, necnon urbes ſive oppida ibidem memorata. Quod vero atttinet ad Hiſtoriam Regum, Magnatum vel oppidorum, quorum mentio fit in numiſmatibus prædictis, eandem ſuis locis apponere ſupervacaneum duxi; ſiquidem ea colligi poſſit ex iſtorum ſeculorum Hiſtoriographis. Viſum erat numiſmata ordine Alphabetico collocare, quo facilius pro re nata numiſma aliquod reperiat Lector, conſulatque. Siquem autem juvat nummos Saxonicos in ſuo Abaco diſponere juxta ſeriem Temporum, in promptu eſt idem efficere ope Tabularum Chronologicarum ſubſequentium, quæ licet ſint non omnibus numeris abſolutæ, tamen omnium, quæ extant, accuratiſſimæ haberi poſſunt.

TAB-

TABULÆ CHRONOLOGICÆ.

Ex Hiſtoria Anglicana Erudit. JAC. TYRRELLI Armigeri.

Anno Dom.	REGES CANTII.
457	*Hengiſtus* regnavit annos 31.
488	*Æskius*, ſeu *Oricus*, filius ejus, annos 24.
512	*Otha*, ſeu *Oiſcus*, filius ejus, annos 20.
532	*Ermenricus*, filius ejus, ann. 29.
560	*Ethelbertus*, filius ejus, ann. 56.
616	*Eadbaldus*, ſeu *Ethelbaldus*, filius ejus, ann. 24
640	*Ercombertus*, filius ejus, ann. 24.
664	*Egbrithus*, filius ejus, ann. 9.
673	*Lotharius*, frater ejus, ann. 12.
685	*Eadricus*, Regio ſtemmati alienus.
686	*Wittredus* & *Wæbberdus* regnum uſurparunt, (alieni etiam ſtemmati Regio) & ſimul renarunt.
694	*Wightredus* Regiam familiam reſtauravit, & moriens reliquit tres filios, qui regnabant ſucceſſive, *viz.*
727	*Ethelbertum*, qui regnavit ann. 22.
749	*Eadbertum*, qui ann. 11.
760	*Alricum*; in quo defecit Regia familia, & exinde peregrini ſunt Reges facti, *viz.*
764	*Heahbertus* & *Sigaredus*, regnabant ſimul, & Regnum inter ſe diviſerunt.
778	*Egfertus*, hic etiam regnum uſurpavit.
786	*Eadbertus* ſeu *Ethelbertus*, cognomine *Prænus*, captus à *Kenwulfo* Rege *Merciorum*, qui regnum *Eadberti* dono dedit
794	*Cuthredo*, Tributario ſuo, ann. 8.
805	*Baldredus*, ann. 18. Ultimus hic *Cantii* Rex, ab *Egberto* Rege exauctoratus.
838	*Athelſtanus* R. *Ethelwolfi* filius illegitimus, à Patre creatus *Cantii*, *Eſſexiæ* & *Surriæ* Rex. Moriebatur ſine prole; Regno ejus ad *Ethelwolfum* relabente.

Anno Dom	REGES SAXONUM MERIDIONALIUM.
491	*Ælla* regnavit annos 24.
515	*Ciſſa* quot annos regnavit non innoteſcit. ſucceſſio regum hujus Proviciæ mirum in modum dehiſcit.
618	*Ethelwalchium* ſeu *Athelwaldum* in prælio occidit *Ceadwalla*, qui regnum ejus proprio adjunxit, uſque dum à *Bertuno* & *Autuno* duobus R. *Ethelwalchii* Ducibus expulſus eſt: hi Regnum inter ſe diviſerunt, quibus ſucceſſerunt multi reges, quorum omnium nomina nobis non innoteſcunt, excepto
725	*Aldwino*. Hunc occidit *Ina* Rex *Saxonum Occidentalium*, illiuſque Regnum proprio adjunxit.

Anno Dom.	REGES SAXONUM OCCIDENTALIUM.
519	*Cerdicus* regnavit ann. 15.
534	*Cynricus*, filius ejus, 26 ann.
560	*Ceawlinus*, filius ejus, 31 ann.
591	*Ceolricus*, affinis ejus, 5 ann.
597	*Ceolwulfus*, 14 ann.
611	*Cynegilſus* &
613	*Cwichelmus*, filius ejus, regnarunt 32 ann.
643	*Kenewalcus*, filius ejus.
672	*Sexburgia*, Regina *Kenewalchi*.
674	*Æskwinus*, *Kenewalchi* Conſobrinus, ann. 2.
676	*Centwinus*, *Cynegilſi* filius, ann. 9.
685	*Ceadwalla*, an. 3 & dim.
688	*Ina*, Conſobrinus ejus, 39 ann.
728	*Æthelheardus*, affinis ejus, ann. 14. & dim.
741	*Cuthredus*, conſobrinus ejus.
754	*Sigebertus*, conſobrinus ejus, ann. 13.
755	*Cynewulfus*, 29 ann.
784	*Brihtricus*, conſobrinus ejus, 18 ann.
802	*Egbertus*, affinitate aliqua *Brihtrico* conjunctus,

Anno Dom.	REGES SAXONUM ORIENTALIUM.
527	*Erkenwinus* ſeu *Eſcwinus*.
. . .	*Sigebertus*.
535	*Swithelmus*.
587	*Sledda*, ann. 9.
596	*Seabertus*, ann. 47.
617	*Sexredus*, *Sewardus* & *Sigebertus*, tres fratres, an 6.
623	*Sigebertus* Parvus, dictorum conſobrinus, an. 25.
648	*Sigebertus* Bonus.
661	*Swithelmus*, ejus frater, ann. 2.
663	*Sigherus* & *Sebba*, conſobrini; horum prior non niſi ad parvum tempus regnabat; poſterior ann. 30.
693	*Sigehardus* & *Swenfredus*, ann. 7.
700	*Offa*. ann. 9.
709	*Selredus*, illius conſobrinus, ann 37 & dim.
746	*Swithredus*.
	Poſt hujus obitum (ut tradit *Florentius*) pauci fuerunt *Saxonum Orientalium* Reges; eodem enim anno, quo *Saxones Auſtrales* & *Cantii Incolæ* R. *Egberto* ſe ſubdiderunt, *Saxones* etiam *Orientales* ſeſe pariter ſubmittebant.

NORTHUMBRIÆ REGES, in Provinciis.

Anno Dom.	[BERNICIA.]	Anno Dom.	[DEIRA.]
547	*Ida*, *Eoppæ* Filius, regnavit 12 ann. utroque regno eidem ſubjecto.		
559	*Adda* ſeu *Odda*, Filius ejus, 5 ann.	559	*Ælla*, *Yffi* Filius, 30 fere ann.
564	*Clappa* 7 ann.		
571	*Theodwulfus*, 1 an.		
572	*Freothwulfus*, 7 an.		
579	*Theodoricus*, 7 ann.		
588	*Æthelricus* 2 ann.		
	Hi duo ultimi, erant *Idæ* Filii, & in hac provincia regnaverunt, *Ællâ* in *Deira* regnante.	589	*Edwinus*, dicti filius, brevi expulſus ab *Æthelfrido Berniciæ* Rege, qui, utroque Regno ſibi ſubjecto, regnavit 14 ann. donec *Edwinus* reſtauratus erat.
	Æthelricus utriuſque Regni adeptus eſt Imperium, moriente *Ællâ*, & regnavit 5. ann.		

593	*Æthelfridus* regnavit 24 ann. utroque ſibi ſoli regno ſubjugato.
617	*Edwinus*, etiam *Ællæ* fil. 17 ann. utroque ſibi quoque regno ſubjecto: Edwino occiſo, ſuum imperium in duo abiit; etenim tunc temporis in

Anno Dom.	[DEIRA]	Anno Dom.	[BERNICIA.
634	*Oſricus*, *Alfredi* filius, regnavit, 1 an.	634	*Eanfredus Ethelfridi* non ita pridem Regis filius etiam an. . . .

His

Anno Dom. His vero in eodem an. occiſis.

634 *Oſwaldus Eanfridi* frater regnavit 9 ann. in utraque provincia, quo etiam occiſo

642 *Oſwieus Oſwaldi* frater 9 ann. in *Bernicia* regnavit.

A. D. 644 *Oſwinus*, *Oſrici* filius, in *Deira*, regnavit donec ſeptenni regno finito, occiſus erat ab

651 *Oſwieo*, noviſſime dicto, qui ambo regna tunc iniit, quæ ab illo tempore unita manſerunt. Regnavit 28 ann.

670 *Egfridus* ſeu *Egfertus*, Oſwiei Fil. 15 ann.

685 *Alfredus*, frater ejus, 20 ann.

705 *Oſredus*, *Alfridi* Fil. 11 ann.

716 *Kenredus*, *Cuthelmi* Fil. 2 ann.

718 *Oſricus*, *Kenredi* Frater, 11 ann.

789 *Ceolwulfus*, *Kenredi* Germanus, 8 ann.

737 *Eadbertus*, 21 ann.

758 *Oſulfus*, Fil. ejus. 1 annum.

759 *Ethelwaldus*, cognomine *Mollus*, 6 ann.

765 *Alhredus Idæ* pronepos, 16 ann.

774 *Ethelredus* ſeu *Ethelbertus*, *Molli* Fil. 4 ann.

778 *Alfwoldus* 11 ann,

789 *Osredus* Nepos ejus, *Alredi* Fil. 1 annum.

790 *Ethelredus* ſeu *Ethelbertus* reſtauratus, 4 ann.

795 *Osbaldus* 27 dies, deinde exauctoratus.

795 *Eardulfus* 10 ann.

Eardulfus è regno pulſus An. Dom. 806. Huic ſucceſſit

806 *Ælfwoldus*, Qui regnavit 2 ann.

808 *Eanredus*, *Eardulfi* Fil. 32 ann.

840 *Ethelredus*, Fil. ejus, 9 ann.

849 *Osbertus*, 13 ann. è ſolio deturbatus ab

862 *Ælla* Uſurpatore. Ambo hi reges à *Danis* occiſi, qui præfecerunt

866 *Egbertum* Regem, ab iiſdem non multo poſt expulſum; deinde ſubrogarunt

Ricſigum Danum qui regnavit 10 ann. deinde

872 *Egbertus* alter in Regem ab iiſdem electus eſt, quo moriente, *Dani* & *Northumbri* ſine rege vixerunt donec

883 *Guthredus*, Verna egenus in Regem electus erat. *Brigantes* huic ſubjecti ſunt, 11 ann. deinde

194 *Alfredus* Rex partem iſtius Regni occupavit, *Oſberto Dano* in locis magis Borealibus regnante, qui regno ſuo tandem expulſus erat.

902 *Ricſigus*, alter è *Danis* Rex, cui occiſo ſucceſſerunt

903 *Reginaldus* & *Nielus*, ambo *Dani*, qui ſimul regnarunt, totum imperium poſt Alfredi obitum occupantes: at *Nielo* occiſo

914 *Sihtricus* frater, Nieli Vice fungebatur.

919 *Ingualdus* alter è *Danis* Rex circa hoc tempus regnavit, ſicut etiam

926 *Guthferdus*, *Sihtrici* Filius. ab *Athelſtano* rege hic expulſus eſt. poſt Illum *Anlafus Norvegiæ* Rex hoc regnum in tempus occupavit, ſed à Northumbris è ſolio turbatus.

Anlafus, ſecundus Sihtricus Fil. in Regem ele-
944 ctus eſt, ab *Edmundo* Rege expulſus : in duos
945 vero annos reſtauratus eſt ; & denuo ab *Ed-*
947 *redo* Rege exauctoratus. *Northumbri* tamen
948 *Ericum* è *Danorum* ſtirpe in Regem eligebant.
idem â *Northumbris* abdicatus, qui *Edredo* Regi rurſus præſtant fidem. is hac adductus ratione hoc proprio adjecit regno.

952 *Northumbriæ* Regibus abhinc exſpirantibus, jam uſque ab illo tempore regnabant Comites,

953 *Oſwulfo* Comite ab *Edredo* Rege primùm præfecto. at vero *Edgarus* Rex in duos Comitatus regnum dividi voluit.

Anno Dom. REGES ANGLORUM ORIETALIUM.

... *Uffa* regnavit, quamdiu vero incertum eſt.

578 *Titylus* ſeu *Tytila* Fil. ejus, regnavit, quamdiu vero incertum etiam eſt.

593 *Redwaldus* Filius ejus.

599 *Eorpwaldus* ſeu *Earpenwaldus*.

636 *Sigebertus* Magnus.

638 *Egricus*, Germanus ejus.

643 *Anna*, *Redwaldi* Nepos.

654 *Etheltherus*, Frater ejus.

656 *Æthelwaldus*, Germanus ejus.

664 *Aldwulfus*, *Ethelther*i filius.

683 *Ælfwoldus*, Frater ejus.

690 *Beorne*, ex altera dom ooriundus.

NB. quod ſub Anno 749. *Sim. Dunelmenſis*, & Chronicon de *Mailroſs*, *Hunbeanum* & *Albertum Ælfwoldo* Succeſſiſſe referunt, & regnum diviſiſſe. Sed quum *Matth. Weſtmonaſt*. Illos *Beornam* & *Athelbertum* nominari voluit, hunc *Hunbeanum* non alium arbitror quam *Beornem* nuper dictum, nec *Athelbertum* alium quam

749 *Ethelredum*, *Æthelwaldi* Filium; Qui poſt *Beornæ* obitum ſolus regnavit: quo temporis ſpatio licet, haud ſatis conſtat.

Æthelbertus, *Ethelredi* Filius, ab *Offa* Rege in-
793 terfectus, qui regnum ejus occupavit. Poſt
quem quamplurimi ſucceſſerunt Reguli, durante 61 annorum ſpatio, uſque ad
859 Sanctum *Edmundum* qui regnavit 11 annos, à
870 Danis tandem martyrio coronatus. Obtinuit
interregnum uſque dum

878 *Guthrumus* Danus, *Alfredi* Regis permiſſu, coronaretur. regnavit 12 ann.

890 *Eoricus* Danus, *Guthrumi* Dicti ope, ſucceſſit: Quo moriente, Rex *Edvardus* ſenior, Danis ſubditis, hoc proprio adjecit Regno.

Anno Dom. REGES MERCIÆ.

585 *Crida* ſeu *Creoda*, quamdiu regnavit is, parum conſtat.

... *Wippa* ſive *Yybba*, dicti filius, quamdiu regnavit incertum eſt.

Ceorlii ibidem regnantis tempus incertum.

627 *Penda*, regali proſapia oriundus, an. 30 regnavit.

655 *Peada*, *Pendæ* filius, regnum per 1 an. adminiſtravit, cui ſucceſſit

656 *Oswius*, *Northumbriæ* rex. per 3 ann. regnum occupavit. Cui expulſo

659 *Wulferus*, *Pendæ* fil. in regnum fraternū ſuccedit.

675 *Ethelredus*, frater *Wulferi*, 39 ann. regnavit.

704 *Kenredus*, *Ethelredi* conſobrinus, 5 ann.

709 *Ceolredus*, *Ethelredi* filius, 9 ann.

719 *Ethelbaldus*, *Superbus* cognominatus, Ceolredi neceſſarius, 36 ann.

755 *Beornredus*, regnum vi vel dolo occupatum per ſemeſtre ſpatium tenuit.

756 *Offa*, *Ethelbaldi* nepos, 40 ann. regnavit.

796 *Egfertus*, *Offæ* filius, vix per ſemeſtre ſpatium regnavit.

796 *Kenwulfus* Regali proſapiæ quodammodo affinis, 24 ann.

819 *Kenelmus*, *Cenwulfi* filius, adhuc infans, ab amita *Quendrida* è vita ſublatus eſt. eique ſucceſſit

820 *Ceolwulfus* patruus, qui 1 an. regnavit.

821 *Beornwulfus*, 3 ann.

824 *Ludicanus*, an. unum, & 6 menſes.

825 *Wiglafius*, 14 ann.

839 *Bertwulfus*, 13 ann.

Hi 4 ultimi *Saxonum* Occidentalium Regibus vectigal ſolvebant, ſicut &

852 *Burhedus*, qui 22 ann. regnavit. quem *Dani* regno exuerunt; dederuntque

874 *Ceolwulfo*; ab quo brevi poſt *Dani* regnum iterum abſtulerunt. quos expulit *Edwardus Senior*, regnumque *Ethelredo* (ſub titulo Comitis) gubernandum reliquit, qui *Ethelfledam Edwardi* ſororem matrimonio duxit; quæ defuncti mariti regnum adminiſtravit. cujus poſt
920 mortem *Edvardus* hoc regnum vi occupans
ſuo adjecit.

956 *Edgarus*, Regis *Edwi* frater, rex *Merciæ* & *Northumbriæ* cooptatus. ibidem ante fratris obitum ann. 1 regnavit.

REGES ANGLIÆ.

Anno Dom.	
802	*Ecgbertus* regnavit 36 ann.
837	*Ethelwolfus*, Filius ejus, 18 ann. & ſeſquian.
857	*Ethelbaldus*, Filius ejus, 2 ann. & ſeſquian.
860	*Ethelbertus*, frater ejus, 5 ann. & ſeſquian.
866	*Etheredus*, frater ejus, 5 ann.
871	*Alfredus*, frater ejus, 29 ann. & ſeſquian.
901	*Edvardus*, filius ejus, cognomine *Senior*, 24 ann.
925	*Athelſtanus*, filius ejus, 16 ann.
941	*Edmundus*, frater ejus, 5 ann.
946	*Edredus*, frater ejus, 9 ann.
955	*Edwius*, *Edmondi* filius, 2 ann.
957	*Edgarus*, frater ejus, 16 ann.
973	*Edwardus*, filius ejus, cognomento *Martyr*, 5 an.
978	*Ethelredus*, frater ejus, 38 ann.
1016	*Edmundus*, cognomento Iron-Side, 9 menſes.
1017	*Cnutus*, *Daniæ* Rex, 19 ann.
1036	*Haroldus*, filius ejus, 3 ann.
1039	*Hardecnutus*, frater ejus, 2 ann. & ſeſquian.
1042	*Edvardus Confeſſor*, 24 ann.
1066	*Haroldus*, comitis *Godwini* filius, 9 menſes.

Superficies Convexa.

Superficies Concava.

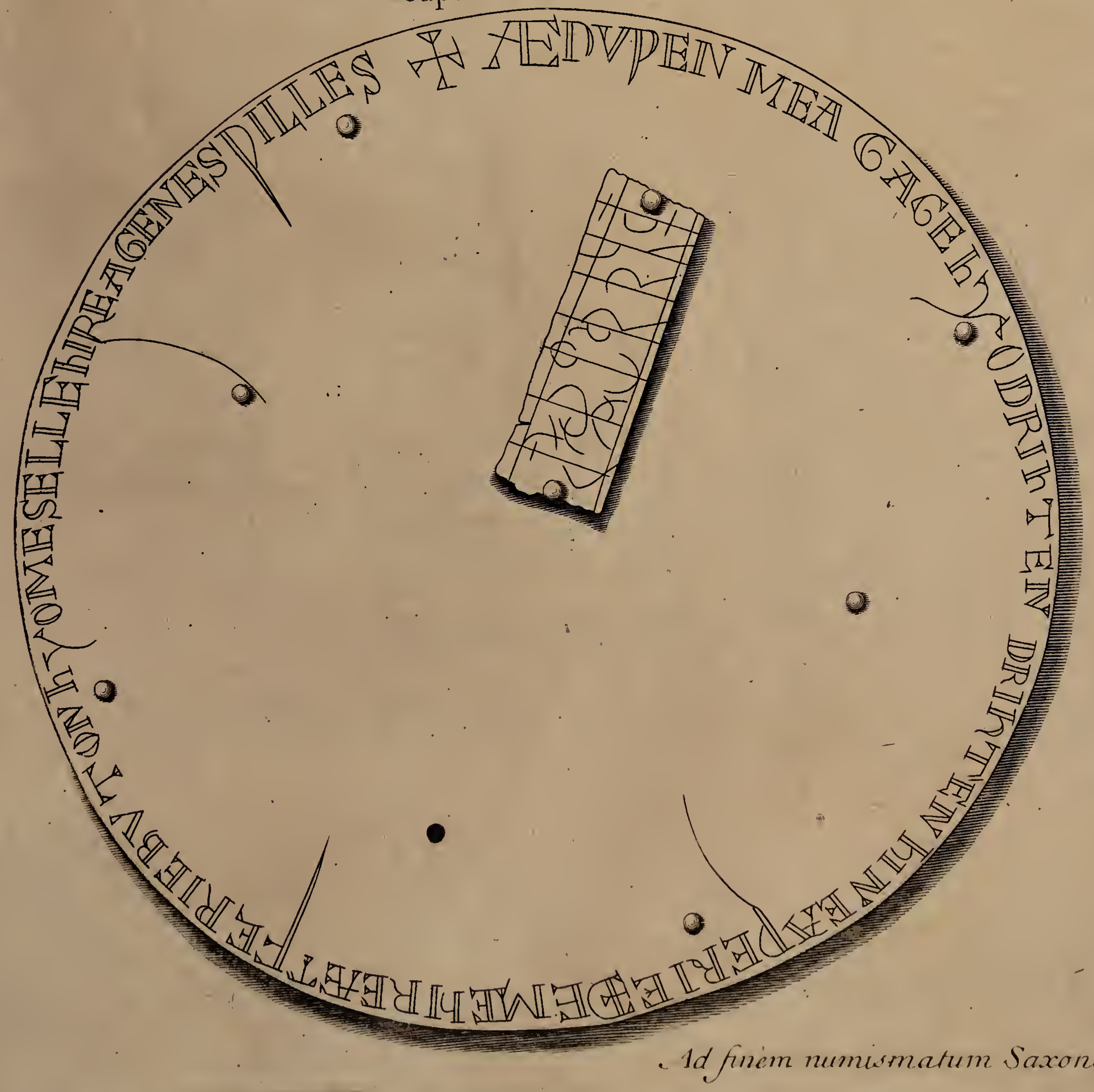

Ad finem numismatum Saxonicorum

CLARISSIMO VIRO

ANDREÆ FOUNTAINE

EQUITI AURATO

GEORGIUS HICKESIUS

S. P. D.

DUM ſub prælo eſſet de Numiſmatibus Saxonicis & Dano-Saxonicis diſſertatio Tua, *vir doctiſſime*, ad me miſit Clypeum argenteum ejuſdem peripheriæ, quam in icone illius ex adverſo vides, Reverendus & pereruditus *Johan. Taylor* Eccleſiæ paroch. de *Harlow* in Com. *Eſſex.* Vicarius, & Eccleſiæ Cathedr. *Petroburgenſis* Canonicus. Repertus erat ante x annos à Colono quodam, qui illum forte cum terra vertebat, dum aratro proſcinderet agrum quendam qui juxta *Sutton* jacet, *Inſulæ*, quam vocant, *Elienſis* oppidum. In lamina plumbi, cum quinque magni ponderis & pretii aureis annulis, centum Nummis argenteis, *Wilhelmo Conqueſtore* regnante percuſſis, catinoque argenteo, cui nihil inſcriptum erat, ipſe qui in ora ſuperficiei concavæ inſcriptionem Dano-Saxonicam præ ſe ferebat, affabre erat coagmentatus. Hunc igitur, qui inter Antiquitates Saxonicas locum ſibi vendicare videbatur, ne in opere noſtro ſculptum collocare gravarer, monebant quidam φιλαρχαῖοι, præſertim in litteris ad me datis vir præclarus *Johannes Covell* Collegio Chriſti apud *Cantabrigienſes* præfectus. Res etiam ipſa monebat, ut à quo conſumendo tempus omnium edax forte temperaſſet, id publici juris faciendo, poſteris & æternitati donarem. Quamobrem, cum de loco illi deſtinando mecum cogitarem, nullus alius antiquæ Literaturæ Septentrionalis duobus in libris magis idoneus viſus eſt, quam is, qui Numiſmata Tua continuò ſequeretur. tum quod à re nummaria non prorſus alienum cum foret, cum Tuis id connecti Te non moleſte laturum crederem; tum etiam maxime, quod in fine Numiſmatum à Te explicatorum locum opportunum nactus eſſe viderer, in quo gratum ac beneficiorum memorem animum in Te meum oblato hoc munuſculo declararem; qui cum magni laboris, majoris ſumptus, & maximi quidem ingenii ac doctrinæ libello Tuo opus meum ornare, ac amplificare voluiſti. Accipe igitur, pro ſumma humanitate Tua *Tabellam* hanc, quam perinde officii in Te mei, ac antiquorum temporum Monumentum in duabus faciebus exhibeo; quarum ambæ prototypum clypeum ad magicum uſum eſſe fabrefactum ſuadent. Id ut credam faciunt, Primo, *Gyri Runici* qui in ſuperficie convexa cernuntur, quamvis *Runarum* expertes. Secundo, *Runæ* ſive potius *Runarum* jugationes, ut opinor, *Magicæ*, quas cœlatas in fragmento anſæ argenteæ illi clavis umbellatis fixæ (qua quis prehenſum tenebat Clypeum) ſuperficies Concava oſtendit. Tertio, ipſa Inſcriptio, quam Incantamenti genus eſſe conſtat; quo quiſquis Clypeum in prœlio portabat, à metu Mortis ſecurus factus, ſe invulnerabilem eſſe putabat. Sic autem à ſigno Crucis diſtinctis verbis Inſcriptio legenda eſt.

✠ ÆDVǷEN MEA GAGEHY O DRIHTEN DRIHTEN HINE A ǷÆRIE ÐE ME HIRE ÆT FERIE BVTON HYOM SELLE HIRE AGENES ǷILLES:

Ut vero magis & incantatoribus, iiſve qui ſe tales fingunt, ſuum arcani ſermonis genus ſemper eſt, quo in ſuperſtitioſorum animis fidem & reverentiam cre-

ent: ſic iſta, quæ ſuppoſitis punctis notavi, ex Magico iſto & occulto verborum genere eſſe cenſeo, utpote quæ nihil, quod ſcio, ſignificant; aut ſi quid forte ſignificent, illorum ſenſum me prorſus latere fateor. Reliqua autem Inſcriptionis pars, ſic, ni fallor, Latinè interpretari fas eſt:

O DOMINE DOMINE! ILLVM SEMPER DEFENDE QVI ME SECVM CIRCVMGESTAVERIT; ILLI VOTA SVA CONCEDE.

Hæc precationis formula adeo conſecratos & quaſi munitos Clypeos, ἀποτροπαίους eſſe factos ignari creduliqve cujuſvis ordinis homines exiſtimabant. Adeo ut qui id genus ullum contra plagas quaſi Amuletum in prælio geſtaret, ſecurus à metu Vulnerum pugnabat.

Supra dixi Clypeum hic exhibitum in agro quodam *Inſulæ Elienſis* eſſe inventum. Quæ paluſtris Regio, eaque maxima, cum olim eſſet, loci ingenio freti Proceres quidam Angli contra Gulielmum Conqueſtorem arma illic movebant. Hinc vero ſimile eſſe puto illum cum Gaza quæ cum eo applumbata erat reperta, Magnatis alicujus fuiſſe peculium, qui cum aliis Normannici jugi impatientibus in paludoſa terra iſta Natura adeo munita à Normannis novis Dominis ſe ſuoſque cum armis tutari voluit. Hæc, ad Te raptim, verbis tantum non extemporalibus ſcripſi, *celeberrime Fountaini.* Quæ oratum candidum Lectorem velim uſque adeo ut accipiat, donec aut Tu, Tuuſve *Williſius* avo *Thoma* nepos digniſſimus, aut alius aliquis rei Antiquariæ ſcientia vobis par, rei tam ſpiſſa Nocte obvolutæ uberiorem Lucem accerſat. Vale. Dabam pridie Kalend. Octobris. A. D. M.DCC.IV.

VOLUMINIS PRIMI

FINIS.